OPERVM
S. AMBROSII
MEDIOLANENSIS
EPISCOPI
TOMVS QVINTVS.

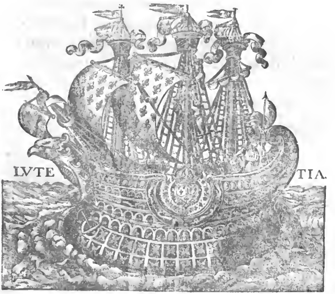
Sermones & Epiſtolas huius ſancti Doctoris exactè recognitas, & Opuſcula quædam illi adſcripta complectens.

Sermones quidem ad Miſſalis Romani ordinem, textu ipſo Epiſtolæ vel Euangelij ſingulis præmiſſo, accommodati ſunt: Epiſtolæ verò in proprios libros iuxta materiarum diuerſitatem diſtinctæ.

In iis, Sermones & Epiſtolæ nonnullæ, quæ à B. Paulino in ipſius ſancti Ambroſij vita citantur, ex antiquis bibliothecis erutæ, & nunc denuo recognitæ, in lucem prodeunt.

Omnia tandem ab innumeris mendis auxilio veterum codicum expurgata, diligentia qua fieri potuit, prælectione donata, & in priſtinam integritatem vtcumque reſtituta.

Quorum Elenchum pagina quarta & ſequentes indicabunt.

PARISIIS,

M DC XLII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

NICOLAVS PAPA IN EPIST. VI. AD. PHOtium Conſtantinopolitanum.

BEatiſſimus quoque Ambroſius, clariſſima & ſplendidiſſima lucerna Eccleſiæ; qui ex catechumeno; diuino præſagio ad Epiſcopalem per continuos gradus promotus eſt dignitatem, non inſtinctu hominum, ſed diuina vocatione per miraculorum prodigia electus eſt. Dum enim ad electionem Epiſcopi popularis fieret in eccleſia conglobatio, ecce quidam infans acclamabat, dicens, Ambroſium Epiſcopum. ad quam vocem & omnis illa conuentio ſimiliter acclamabat, Ambroſium Epiſcopum.

Digitized by Google

SANCTISS.^MO AC BEATISS.^MO D. N. D. XYSTO V. PONT. MAX.

INTER alias cogitationes, curáſque præcipuas, Xyſte quinte Pont. Max. quas pro iuuanda atque illuſtranda Dei Eccleſia in omni tua vita ſuſcepiſti, ea in poſtremis non eſt numeranda, quòd cùm animaduerteres, quantum Reip. Chriſtianæ expediat, vt ſanctorum Patrum ſcripta, quibus ſalutaris doctrina continetur, in veterem integritatem puritatémque reſtituantur, deletiſque omnibus maculis quæ imperitorum animos poſſent inficere, quàm emendatiſſima peruulgentur: in ea re officium tuum publicæ vtilitati deeſſe nequaquam poſſe putares. Itaque vt partem aliquam huius tam præclari muneris tu quoque ſubires, ſancti Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi, & Eccleſiæ Doctoris eximij libros delegiſti, quos accuratè recognoſceres, adhibitiſque vetuſtis codicibus manuſcriptis, iudicióque etiam tuo penitus purgares ab iis mendis, quibus illos aliorum quorundam negligentia vel audacia contaminaſſet. In quam curam multos annos totus incubuiſti, nulli nec ſumptui nec labori parcens, vt cœptum opus quàm abſolutiſſimum exhiberes. Cùmque iam propemodum totius emendationis ſummam perfeciſſes, ac primum operis volumen typis excuſum emitteretur in publicum, illud ſanctæ mem. Gregorio XIII. Beatitudinis tuæ prædeceſſori obtuliſti: vt qui Petri ſedem tenebat, labores tuos pro Petri fide ſuſceptos comprobaret. Sed interim eo ad cæleſtem vitam vocato, cum ſupremi Dei prouidentia, tuiſque exigentibus meritis in eius locum ſuffectus fueris, nondum abſoluta omnium voluminum editione: cuius curam mihi à principio iniunxeras, vt ea in re omni quo poſſem ſtudio ac diligentia Sanctitati tuæ inſeruirem, ratio omnis poſtulare viſa eſt, vt vigiliarum & laborum tuorum poſtrema hæc pars ſanctiſſimo tuo nomini inſcripta prodeat in lucem. Quare ſingularis beneficij loco acceptum fero, vt eam Sanctitati tuæ non quidem dicare, ſed quaſi fructum proprij fundi tui mihi vni ad te perferre liceat, quæ nominis tui maieſtate ac ſplendore fulta atque illuſtrata, in manus deinde hominum deueniat. Suſcipe igitur, Pater Beatiſſime, benigno animo tuum hoc munus, quod à te primum prodiit, & nunc demum ad te felici auſpicio redit: & cum rationem hanc expurgandi ac perpoliendi veterum ſcriptorum monumenta in quo ſumma cum laude diu verſatus es, ſemper ipſe probaueris, vtiliſſimámque Chriſtianæ religioni iudicaueris, eam nunc maximè fouere ac promouere pergas; vt ſi qui adhuc deprauati ſuperſunt ſanctorum virorum libri, eadem diligentia iuſſu tuo recognoſcantur, atque integriores & emendatiores edantur. quo quidem nomine res ipſa litteraria, bonique omnes plurimum tibi debebunt, qui Deum aſſiduis votis precantur, vt quam ſpem inſtaurandæ Eccleſiæ ſuæ in hoc tui Pontificatus feliciſſimo initio oſtendit, eam in dies magis magiſque augeat atque confirmet, ac vitam ad eam rem Sanctitati tuæ longiſſimam largiatur. Romæ, VI. Kal. Sextileis. M. D. LXXXV.

Sanct. tuę humillimus & deuotiſſ. ſeruus.

Ioannes Baptiſta Bandinius
à Caſtello Florentinus

ELENCHVS EORVM QVÆ IN HOC QVINTO TOMO CONTINENTVR.

Numerus ſingulis Sermonibus vel Epiſtolis præfixus, indicat ordinem quo in veteribus impreſſionibus locatæ erant: Quæ verò aſteriſco notantur, nunc primum huic editioni additæ ſunt.

SErmones de tempore, LXVII.

In Dominica prima aduentus.	Sermo. I.	Col. 1.
28. Paucorum admodum dierum occupatione.	Sermo. II.	3.
* Hoc tempus, fratres chariſſimi, non immerito.		
Dominica ſecunda aduentus.	Sermo. III.	4.
29. Superiore Dominica capitulum Euangelicum diſſerentes.	Sermo. IV.	5.
34. Lætitia quanta ſit, quantáque conuenius.		
Dominica tertia aduentus.	Sermo. V.	6.
15. Satis abundéque dixiſſe me credo ſuperiore Dominica.		
Dominica quarta aduentus.	Serm. VI.	7.
* Propitia diuinitate, fratres dilectiſſimi, iam aduenient dies.		
In die Natalis Domini.	Serm. VII.	10.
* Domini noſtri Ieſu Chriſti, fratres, Natiuitatem celebrantes.	Serm. VIII.	11.
12. Verum eſt quod ait ſanctus Ioannes Baptiſta.	Serm. IX.	12.
13. Qua gratia, vel quibus laudibus hunc diem Natalis Domini.	Serm. X.	13.
16. Bene quodammodo ſanctum hunc diem Natalis Domini.		
In die Circumciſionis Domini.	Serm. XI.	15.
17. Eſt mihi aduerſus pleroſque veſtrum fratres querela.		
In Epiphania Domini.	Serm. XII.	16.
* Dies iſta & feſtiuitas, quam hodie, fratres, celebratis.	Serm. XIII.	17.
19. Exultandum nobis eſt, fratres chariſſimi	Serm. XIV.	18.
20. Meminit ſanctitas veſtra, fratres, ſuperioris prædicationis.	Serm. XV.	19.
21. Pleríque in hac ſancta Epiphaniæ die	Serm. XVI.	20.
22. Ad omnes vos fratres, prædicationem meam.		
In octaua Epiphaniæ.	Serm. XVII.	22.
18. Euangelica ſcriptura refert	Serm. XVIII.	23.
* Hanc baptiſmi Ieſu Chriſti Domini noſtri celebritatem.		
Dominica VI. poſt Epiphaniam.	Serm. XIX.	24.
1. Libenter nos prædicare.	Serm. XX.	26.
2. Superiore Dominica parabolam Domini diſſerentes.	Serm. XXI.	27.
5. Exploratis, fratres, quod ex qua die.		
Dominica in Septuageſima.	Serm. XXII.	28.
* Redimite vos ipſos, fratres.		
Dominica in Sexageſima.	Serm. XXIII.	29.
* Adeſt tempus, chariſſimi fratres.		
Dominica in Quinquageſima.	Serm. XXIV.	31.
9. Merito fratres, dicit Apoſtolus.		
Feria quarta Cinerum.	Serm. XXV.	32.
* Dominus & Saluator noſter qualiter poſt multas negligentias.		
Feria V. poſt Cineres.	Serm. XXVI.	34.
* Rogo vos fratres chariſſimi, vt in iſto.		
Feria VI. poſt Cineres.	Serm. XXVII.	36.
8. Te autem faciente eleemoſynam.		
* *Dominica prima Quadrageſimæ.*	Serm. XXVIII.	38
* Ecce adſunt dies ſancti.	Serm. XXIX.	39
27. Teſtimonium perhibet ſanctus Apoſtolus de prophetis.	Serm. XXX.	41
26. Non ſiquidem leo contriſtari debemus, fratres	Sermo XXXI.	42.
3. Nonnulli Chriſtianorum, fratres, exiſtimantes.	Serm. XXXII.	44.
23. Sanctæ Quadrageſimæ rationem.		
Feria II. poſt Dominicam I. Quadrag.	Serm. XXXIII.	45.
* Quàm timendus eſt, fratres chariſſimi, dies ille iudicij.		
Feria III. poſt Dominicam I. Quadrag.	Serm. XXXIV.	47
* Ecce nunc tempus acceptabile.		
Feria IV. poſt Dominicam I. Quadrag.	Sermo. XXXV.	49.
Lectum eſt nunc in Euangelio.		
Feria V. poſt Dominicam Quadrag.	Serm. XXXVI.	51.
25. Intellexiſſe vos credo, fratres, ſuperiore Dominica		
Feria VI. poſt Dominicam I. Quadrag.	Serm. XXXVII.	53.
35. Meminiſſe debet veſtra dilectio, fratres.		
Dominica II. Quadrag.	Serm. XXXVIII.	54.
24. Retinent adhuc ſenſus veſtri fratres.		
Feria II. poſt Dominicam II. Quadrag.	Serm. XXXIX.	55.
37. Si bene retinet veſtra dilectio, fratres.		
Feria III. poſt Dominicam II. Quadrag.	Sermo. XL.	57.
36. Ante dies aliquot deuotionem ſanctæ Quadrageſimæ.		
Dominica III. Quadrag.	Sermo. XLI.	58.
33. Diximus ſuperiore Dominica hoc eſſe fidei noſtræ opus.		
Feria VI. poſt Dominicam III. Quadrag.	Serm. XLII.	59.
31. Retinet veſtra dilectio, fratres, ante dies aliquot.		

Digitized by Google

Dominica IV. Quadrag.		
* Agite gratias, fratres, diuinæ pietati.	Serm. XLIIII.	61.
Dominica in Paſſione.		
* Scitote, fratres, quoniam cuius opera quiſque facit.	Serm. XLIV.	62.
Dominica in Palmis.		
* Veniente Domino noſtro Ieſu Chriſto ad vrbem Hieruſalem.	Serm. XLV.	63.
* Video vos, fratres, hodie attentius quàm ſoletis.	Serm. XLVI.	
Feria II. hebdomadæ ſanctæ.		64.
51. Audiſtis, fratres, Iudam Iſcariotem de vnguento.	Serm. XLVII.	
Feria III. hebd. ſanctæ		65.
46 Sæpius diximus, fratres, quòd ad ſimilitudinem Euæ.	Serm. XLVIII.	
Feria IV. hebd. ſancta		
44. Quoniam hodie Euangelij lectio de latrone fecit mentionem.	Serm. XLIX.	67.
Feria V. hebd. ſancta.		
45. Collecta quam hodie legit Eccleſia.	Serm. L.	68.
Feria VI. in Paraſceue.		
55. Sæculi huius hominum fabulæ fuerunt.	Serm. LI.	69.
56. Superiori ſermone diximus, vt retinet veſtra dilectio.	Serm. LII.	
Sabbatho ſancto.		70.
57. Retinet veſtra dilectio, fratres, quòd alibi diximus.	Serm. LIII.	71.
Dominica Reſurrectionis Domini.		
* Audiſtis, fratres, quòd ſanctæ mulieres.	Serm. LIV.	73.
53. Magnum fratres, & mirabile donum conceſſit nobis Deus.	Serm. LV.	
Feria V. poſt Dominicam Reſurr.		74.
58. Hæret adhuc ſenſibus veſtris, fratres.	Serm. LVI.	
Dominica in Albis.		75.
54. Retinet ſanctitas veſtra fratres, hoc me nuperrime.	Serm. LVII.	
In Aſcenſione Domini.		76.
* Laudemus Dominum, fratres chariſſimi.	Serm. LVIII.	
In die Pentecoſtes.		77.
* Magna eſt, fratres chariſſimi, hodierna feſtiuitas.	Serm. LIX.	
61. Scire debet ſanctitas veſtra, fratres.	Serm. LX.	79.
Feria II. Pentecoſtes.		
62. Non incommodè ante dies paucos, ſicut retinetis.	Serm. LXI.	80.
Dominica V. poſt Pentecoſt.		81.
11. Quantorum mirabilium operator ſit Dominus.	Serm. LXII.	
Dominica VI. poſt Pentecoſt.		82.
41. Quia conſtat, ſicut ante dies proſecuti ſumus.	Serm. LXIII.	
Dominica VII. poſt Pentecoſt.		84.
81. Non omnia, fratres chariſſimi, quæ in villico.	Serm. LX.V.	
Dominica XIII. poſt Pentecoſt.		86.
4. Mammona apud Hebræos huius ſæculi diuitiæ appellantur.	Serm. LXV.	
Dominica XXII. poſt Pentecoſt.		87.
7. Nonnulli fratres, qui aut militiæ cingulo detinentur,	Serm. LXVI.	
Dominica XXIII. poſt Pentecoſt.		94.
39. Non dubito, fratres, contriſtari vos.	Serm. LXVII.	

Conciones pro variis actionibus, VI.

		95.
De Baſilicis non tradendis.		97.
Video vos præter ſolitum ſubito eſſe turbatos.	Concio I.	98.
In obitu Valentiniani. Aug.		
Etſi incrementum doloris ſit, id quod doleas referre.	Conc. II.	106.
De obitu Theodoſij Imp.		
Hoc nobis motus terrarum graues.	Conc. III.	116.
Obiurgat populum ob quandam lunæ ſuperſtitionem.		
81. Et ipſi videtis, fratres, quòd mea non ceſſat humilitas.	Conc. IV.	115.
Populum redarguit quòd non frequenter Eccleſiam.		
82. Deberem, fratres, poſt hos plures dies.	Conc. V.	126.
Conſolatur populum, ne deficiat animo.		
84. Amarior fortaſſe fuerit increpatio mea.	Conc. VI.	117.

Sermones de Sanctis per annum, XXVI.

In feſto ſanctæ Luciæ.		
6. Satis ad correctionem veſtram arbitror poſſe ſufficere.	Serm. I.	118.
In Cathedra S. Petri.		
47. Adſtruximus ſuperiore Dominica, ſanctum Petrum.	Serm. II.	130.
In feſto S. Baſilij Epiſcopi.		
79. Si diligenter aduertit veſtra dilectio, fratres	Serm. III.	131.
In feſto SS. Cantij, &c.		
75. Hodie beatiſſimorum Cantij, Cantiani & Cantianillæ,	Serm. IV.	133.
In feſto SS. Geruaſij & Protaſij.		
91. Heſterno die tractaui verſiculum Pſalmi.	Serm. V.	ibid.
In feſto SS. Octauij, &c.		
77. Cur omnium ſanctorum martyrum fratres.	Serm. VI.	135.
In Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ.		
63. In ſancti ac beatiſſimi Ioannis Baptiſtæ laudibus.	Serm. VII.	136.
64. Sancti Ioannis Baptiſtæ natalem hodie proſecuti	Serm. VIII.	137.
65. Diximus iam ſupra, cum ſilentij noſtri veniam peteremus.	Serm. IX.	138.
In feſto SS Petri & Pauli.		
67. Natalem beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli.	Serm. X.	140.

68. Notum omnibus vobis eſt, fratres. Serm. xi. 141.
66. Cum omnes beati Apoſtoli parem gratiam apud Dominum. Serm. xii. 142.
In feſto S. Alexij.
59. Retinet dilectio veſtra, fratres, ante dies cum plebis. Serm. xiii. 143.
In feſto SS. Nazarij & Celſi.
92. Etiam ſi martyribus regionis extraneæ. Serm. xiv. 144.
In feſto S. Euſebij Mart.
69. Ad ſancti martyris Euſebij laudem aliquid addere velle. Serm. xv. 147.
70. Depoſitionem ſancti Euſebij martyris, cuius natalem. Serm. xvi. 148.
In feſto S. Laurentij mart.
71 Beatiſſimi Laurentij martyris. Serm. xvii. 149.
In feſto S. Cypriani mart.
72 Sancti Cypriani feſtiuitatem. Serm. xviii. 150.
73. Ante dies, cum beatiſſimi martyris Cypriani. Serm. xix. 151.
In feſto S. Michaelis Archang.
10. Si diligenter audiſtis, fratres, Euangelicam lectionem. Serm. xx. 152.
In feſto S. Lucæ Euang.
32. Aduertit ſanctitas veſtra, fratres, Euangelicam lectionem. Serm. xxi. 154.
Pro communi Martyr. temp. Paſch.
74. Dignum & congruum eſt, fratres. Serm. xxii. 155.
Pro communi vnius martyr.
76. Si quantum me neceſſe eſt dicere. Serm. xxiii. 156.
Pro commun. plur. martyr.
88. Mouet fortaſſe vos, fratres. Serm. xxiv. 157.
Pro comm. Confeſſ. non Pont.
80. Frequenter ſtatueram apud me ipſum, fratres. Serm. xxv. 158.
In dedicatione Eccleſiæ.
89 Legimus in ſancto Euangelio. Serm. xxvi. 160.

Epiſtolarũ libri 8. pro rerum quę in iis tractantur, varietate diſtincti Lib. I. Ep. X.

* Epiſcoporum Concilij Aquileienſis epiſt. ad Imperatores Aug. qua de epiſcoporum conuentu, de articulorum in diſputatione poſitorum diſcuſſione, de trium hæreticorum condemnatione, de conuentuum hæreticorum prohibitione, deque ſacri Concilij decretorum executione differitur. Epiſt. I. 165.
* Acta Concilij Aquileienſis contra Palladium & Secundianum Arianos. 169.
* Epiſcoporum Concilij Aquileienſis epiſtola ad Gallorum Epiſcopos. Epiſt. II. 180.
* Eorũdem Epiſcoporum ad Gratianum, Valentinianum, & Theodoſium Impp. de habitis in Concilio Aquileienſi, & de rebus Eccleſiarum Orientalium. Epiſt. III. 181.
* Item ad eoſdem Impp. de habitis in Concilio Aquileienſi, & de factione Vrſicini antipapæ. Ep. IV. 182.
79. Ambroſij ad Theophilum Alexandrinum, & Anyſium Theſſalonicenſem Epiſcopos, quòd iudices ad cauſas deputati à Synodo, ea ſoluta adhuc decernere poſſunt: & quòd ex virgineo beatæ Mariæ vtero nullus præter Chriſtum effuſus eſt partus Epiſt. V. 183.
80. Siricius Papa Romanus ſcribit Eccleſiæ Mediolanenſi, Iouinianum, eiuſque ſectatores Romæ coacto Concilio velut hæreticos eſſe damnatos, vt damnationem contra illos admittat, vt Eccl. eos non recipiat. Ep. VI. 184.
81. Ambroſij, & aliorum Epiſcoporum Mediolani in Synodo congregatorum aduerſus Iouinianum, ſectatoréſque hæreticos, ad Siricium Papam. Epiſt. VII. 185.
47. Sabino Epiſcopo Placentino, qui hæreticum quemdam Apollinariſtam de ſacræ incarnationis Dominicæ myſterio prauè ſentire, & totpiter obſequi ſignificauerat, reſpondet S. Ambroſius quòd illum palam confutauerat: & de humilitate ac ſeruitute quam Chriſtus Dominus noſter in ſua incarnatione pro nobis ſuſcepit diſſerendo, omnem eius hæreſim profligauit. Epiſt. VIII. 187.
78. Theophilo Alexandrino, cui contentionis de epiſcopatu Antiochiæ inter Flauianum, & Euagrium cauſa à Capuana Synodo commiſſa erat, quid eſſet agendum, quia Flauianus ad Imperatorem confugerat: Flauianum grauiter culpans, reſpondet vt ipſe quod pacis & vnionis eſt decernat & ad Romanam referat Eccleſiam: vt quod ab ea fuerit comprobatum, omnes læti ſuſcipiant. Epiſt. IX. 190.
65. Ad Iuſtum, quod doctores orthodoxi licet in ſcribendo vſi non fuerint rhetorum arte, ſcripſerunt nihilominus ſecundùm gratiam, quæ eſt præſtantior arte. Epiſt. X. 191.

Libri ſecundæ Epiſtolæ. VIII.

30 Valentinianũ Auguſtum magna auctoritate compellat, ne Deorum aras, quod gentiles efflagitabant, in Dei blaſphemiam, in Eccleſia contemptum, & ſuorum maiorum iniuriam vllatenus inſtaurari decernat. Ep. XI. 193.
Symmachi Vrbis præfecti contendentis veteres ritus circa Deorũ cultũ ſeruandos eſſe, ad Imperatores relatio. 196.
31 Relationi Symmachi Vrbis præfecti S. Ambroſius magna libertate reſpondet, validiſſimiſque eam rationibus euertit, ad Valentinianum Aug. Epiſt. XII. 198.
32. Quod laico, nec de fide diſputare, nec de ſacerdote iudicare licet, quare ipſe vt cum Auxẽtio Ariano de fide coram arbitris diſputet, Imperatoris Conſiſtoriũ adire conſtantiſſimè renuit ad Valentinianum Imp. Ep. XIII. 203.
33. Marcellinæ ſorori, Imperatoriæ petitionis vt baſilicæ traderentur, euentum anxiè ſciſcitanti, facti ſeriem, vniuſamque recenſendo cauſam compendiario reſpondet. Epiſt. XIV. 205.
* Eugenio tyranno dat rationem quare Mediolano diſceſſerit, ipſum non expectando: eumque quod idolorum ſacrificiis ſumptus conceſſerit, liberè redarguit. Epiſt. XV. 209.
* Excuſat ſe apud Theodoſium Imp. quòd ſuperioribus diebus non ſcripſerit, imploratque eius clementiam pro iis qui ad Eccleſiam confugerunt. Epiſt. XVI. 211.
29. Quòd Iudæorum ſynagogæ, ac Valentinianorũ fani in partibus Orientis conflagratio nec in Epiſcopum nec in monachos vindicetur, Theodoſium Imp. liberè alloquitur: & vt reſcriptum aduerſus Chriſtianos reuocet, grauiſſimis vrget rationibus Epiſt. XVII. 212.
* Marcellinæ ſorori, de concione quam in Eccleſia ad Theodoſium Imp. habuit in cauſa Epiſcopi & monachorum ob ſynagogæ conflagrationem Epiſt. XVIII. 216.

Libri tertij Epiſtolæ VIII.

44 Conſtantium Arauſicorum Epiſcopum diſignatum, quomodo Eccleſiam ſibi creditam rectè & laudabiliter regere debeat, fideliter inſtruit. Epiſt. XIX. 223.
6. Docet Irenæum, quod Chriſti ſacerdotum vita a ceterorum hominum conuictu remota eſſe debeat, ſicut Pythagoras ſuos diſcipulos communem hominum viam ſequi prohibuit. Epiſt. XX. 226.

54. Ad Syricium, ſacerdotes diaconóſque, qui ſedulam ſuo muneri nauant operam, nec ab eo diutius abeſſe patiuntur, ſummopere commendat. Epiſt. XXI. 228.
59 Anatolio, & ceteris ſacerdotibus, & vniuerſo clero Eccleſiæ Theſſalonicenſis, de vita, conuerſatione, & obitu ſancti Acholij eorum epiſcopi Epiſt XXII. ibid.
60. Anyſio Theſſalonicæ epiſcopo electo congratulatur quòd Acholio ſancto in epiſcopatu ſuccesserit: monet propterea vt eiuſdem etiam in vita & diſciplina ſucceſſor fieri curet Epiſt. XXIII. 230.
70. Vigilium ad Tridentini epiſcopatum recens aſſumptum, quomodo muneri ſuo dignè ſatisfacere valeat, erudiri poſcentem, inter cetera quòd alienigenarum coniugia vitari vt rem pernicioſam exemplo Samſonis ſuadeat, ſedulo informat. Epiſt. XXIV. 231.
82. Vercellenſem Eccleſiam paſtoris ſolatio deſtitutam, vt epiſcopum iuxta maiorum inſtituta deligat, inſtāter monet: ac vbi virginitatis abſtinentiæque præconium, & merita commendauit, eamdem Eccleſiam vt idoneum poſtulet Epiſcopum grauiter vrget. Epiſt. XXV. 237.

Libri quarti Epiſtolæ IX.

9 Bellicium graui iactatum ægritudine dum in infidelitate maneret, vbi verò in Chriſtum credidit, conualeſcentem, vt alia percipiat ſacramenta, quo ſanior fiat, efficaciter monet, aſſerens hanc Dei viſionem fuiſſe. Epiſt. XXVI. 251.
10. Simpliciano monacho, qui poſtea in epiſcopatu ei ſucceſſit, quæ ſint Chriſtianæ diuitiæ oſtendit: & quòd verum eſt paradoxum, vt ſolus ſapiens ſit verè diues. Epiſt XXVII. 254.
20. Horontiano, quæ ſit Chriſtianorum hæreditas, & cur tanti æſtimetur, vt pro ea plerique morti ſe offerant. Epiſt. XXVIII. 256.
* Foriano adoleſcenti lapſo & reuertenti, poſcenti autem, vt via qua alienus a peccato tutior ad ſalutem progredi valeat, ei oſtendatur, diſciplinam, conuerſationémque Chriſtiano conſonam, vt cæluni conſequi poſſit, fuſe deſcribit. Epiſt. XXIX. 258.
36 Sabino Epiſcopo Placentino, Paulini Aquitani inſtitutum, qui venditis facultatibus, relictóque ſæculo in partes vrbis Nolanæ ſeceſſerit, vitámque ſolitariam elegerit, pluribus rationibus commendat, oſtendens glorioſum eſſe pro Chriſto humilem fieri. Epiſt. XXX. 259
41. Eidem, occaſione paradoxi quo dicitur: Numquam minùs ſolus ſum, quàm cùm ſolus: ſolitudinem commendat & eius commoda recenſet Epiſt. XXXI. 261.
57. Senero epiſcopo, Iacobum qui è Perſide profectus, vt moleſtiarum expers in oratione & contemplatione Deo inſeruiat, ad Campaniæ ſinum ſeceſſum elegit magnopere laudat: conqueritur verò quòd ipſe in medio periculorum verſetur. Epiſt. XXXII. 262.
84. Demetriadi virgini, ad viuum effingit ſacræ virginis vitam, qua virginitatis meritū non perdere, ſed Deo placere, & cæleſtem gloriam adipiſci valeat: & præcipuè vt omni calcata iactantia humilitatem ſequatur. Ep. xxxiii. 263.
90. Virginib. ſacris, vitam, martyrium & miracula B. Agnetis virginis & martyris appoſitè deſcribit. Ep. xxxiv. 273.

Libri quinti Epiſtolæ XI.

13. Irenæo poſcenti ſolutionem dubij: An apud Deum ſit aliqua differentia charitatis eorum qui in pueritia, & eorum qui in prouectiori crediderunt ætate, dubium examinando reſpondet. Epiſt. XXXV. 279.
14. Eidem proponenti dubium, viri duas habentis vxores, vnam odibilem, amabilem alteram, quid id ſignificet: Deuteronomij locum explicando, verum dubij ſenſum aperit. Epiſt. XXXVI. 281.
16. Eidem, qui obſcuritatem expertus epiſtolæ B. Pauli ad Epheſios ſcriptæ, quærit vt per ſummam illam explicet: cui S. Ambroſius Epiſtolæ ſummarium tradens, omnem Apoſtoli mentem breuiter exponit. Epiſt. xxxvii. 283.
21. Horontiano quæſtionem proponenti, Anima humana cùm nec ignis, nec ſanguis, nec harmonia eſſe conſtet: an ſit de ſubſtantia cæli, reſpondet nihil iſtorum, ſed præſtantioris eſſe naturæ. Epiſt. XXXVIII. 285.
22. Eidem Horontiano, cum propoſitæ de animæ natura quæſtioni non videretur abunde ſatis feciſſe, hanc etiam ſcribit epiſtolam, vt omnem diluat dubitationem. Epiſt. XXXIX. 287.
23. Eidem quærenti, quis ſit ſpiritus quem Paulus ait in epiſt. ad Ro. poſtulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus: breuiter de quo intelligatur ſpiritu reſpondet. Epiſt. XL. 289.
71. Irenæo quærenti, cur lex data ſit, ſi obeſt, & iram operatur, vt ait Apoſt. ad Rom. dubium examinando perſpicuè reſpondet. Epiſt. XLI. 290.
72. Ad Clementianum. Cum Deus in lege ſeruari pleraque præceperit, vt circumciſio & ſabbatum & alia quæ per Euangelium euacuata videntur: qua ratione adhuc Apoſtolos dicat: Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto: dubitant nonnulli, locus examinatur, & dubitationi reſpondetur. Epiſt. XLII. 292.
73. Eidem, quoniam propoſitæ quæſtionis vim ob rei latentiam non videbatur exactè in ſuperiori epiſtola aperuiſſe, ideo nunc dubitationem reſumens, ſatisfacere plenè conatur. Epiſt. XLIII. 294.
74. Horontiano, ex verbis Apoſtoli ad Rom. Credidit Abraham Deo, adſtruit circumciſionem abolitam, legem non iuſtificare, ſed fidem quæ per charitatem operatur. Epiſt. XLIV. 295.
75. Ad Bellicium, ſuper verbis Euangelij Ioannis de illuminatione cæci a natiuitate, pulchè digreditur, ponderat verba, reſerat myſteria. Epiſt. XLV. 296.

Libri ſexti Epiſtolæ VII.

64. Syagrium Veronenſem Epiſcopum, quia Indiciam puellam Deo ſacratam non per iudicij formam, ſed per mulierum inſpectionem oralè iudicauerit, grauiter redarguit, pudoriſque virginalis per inſpectrices iudicium vtpote fallax vituperat. Epiſt. XLVI. 297.
65. Eidem, in quem adhuc inuehitur pro contumelia quam virginali irrogauit pudori per mulierum inſpectionem, interſerens ex ſacris ſcriptura quantum etiam virginitatis ſtudium apud maiores fuerit, aduerſus pudicitiæ temeratores. Epiſt. XLVII. 301.
66. Paternum conſulit, vt filio ſuo filiam ex filia, hoc eſt, neptem auunculo nullatenus coniugio copulare velit, quia eſt iure interdictum: & licet tale coniugiū non prohiberetur à lege, expediret tamen non permitti. Ep. xlviii. 306.
24. Vetus & immodica inter duos fratres & ſororem ſuper bonorum diuiſione vertebatur contentio: ſanctus Doctor licet conſtitutus eſſet iudex, non tamen vt iudex, ſed vt compoſitionis arbiter a partibus electus decernere maluit, ſcribit ſororem, & Marcellum alterum fratrem quia arbitrium laudauerit commendat Ep xlix. 307.
53. Titianus habebat cum nepte cauſam: Rufinus eius filius & pater neptis, Magiſter erat officiorum, ideo ex lege iudex: quare pro filia contra patrem cauſam fouebat: mox factus eſt præfectus prætorio, vnde deſiuit eſſe iudex: congaudet ergo patri & quia filius honore auctus, & quia ipſe à moleſtia liberatus eſt. Epiſt L. 309.
58. Studio nobili viro in cauſa cuiuſdam criminoſi iudici deputato, quam potius partem, clementiæ ne, an iuſtitiæ ſequi conduceret percontanti, reſpondet clementiam eſſe præferendam. Epiſt. LI. ibid.

76. Quoniam ſuperiore epiſtola manſuetudinem in iudicio præponendam ſcripſit, ideo eidem nunc Studio plenius inſtrui quærenti, Domini noſtri Ieſu Chriſti in cauſa mulieris in adulterio deprehenſæ iudicium aduciens, fuſius reſpondet. Epiſt. LII. 310.

Libri ſeptimi Epiſtolæ VII

* Fratribus per omnem Italiam conſtitutis, quomodo Mediolani ſanctorum martyrum Geruaſij & Protaſij corpora inuenerit: vbi aliqua de ipſorum etiam paſſione deſcribuntur. Epiſt. LIII. 313.
85. Marcellinam ſororem per epiſtolam certiorem reddit de corporum eorumdem ſanctorum Geruaſij & Protaſij martyrum inuentione, translatione, baſilicæ dedicatione, miraculis, & ad populum concione. Epiſt. LIV. 315.
* Fratribus per Italiam, quòd ſanctorum Vitalis & Agricolæ martyrum corpora, Bononiæ inter Iudæorum ſepulchra à ſe reperta fuerunt: de quorum vita, paſſione & miraculis aliqua notantur. Epiſt. LV. 317.
27. Gratiano Auguſto Andragatij Comitis fraude interempto, Maximus Galliam occupauit, Imperium inuaſit: Valentinianus iunior adhuc puer ſanctum Epiſcopum hunc ſecundò ad eum legatum mittit, quanta verò auctoritate conſtantiáque ſuam peregerit legationem, in hac ad ipſum Valentinianum relatione conſpicitur Epiſt. LVI. 319.
54. Theodoſio Imperat. dolens Valentiniani è vita deceſſum, commemorat eius pietatem, agitque de eius ſepultura. Epiſt. LVII. 321.
* Valentiniano Arbogaſtis Comitis dolo extincto, Imperium ſibi Eugenius vſurpauit, quo Mediolanum contendente, ſanctus Epiſcopus ne illius tyrannidi aſſentire videretur, vrbem reliquit, illo verò recedente confeſtim reuertitur: necato deinque per Theodoſium Eugenio, eiúſque profligato exercitu, omnem rei ſeriem deſcribens, rogat vt de hoſtis exercitu his ignoſcat, qui non iterum in Imperium delinquerunt. Epiſt. LVIII. 322.
28. Theodoſium Aug. ob ſæuitiam in homines Theſſalonicæ perpetratam multa libertate auctoritatéque redarguit multiſque exemplis ad pœnitentiam prouocat. Epiſt. LIX. 323.

Libri octaui Epiſtolæ XV.

5. Felici Comenſi epiſcopo ſcribit ſe & lectione ſermonis illius, & ſpe futuri aduentus refocillatum, ſimulque vt venire non negligat hortatur. Epiſt. LX. 325.
8. Fauſtinum propter obitum germanæ acerbo dolore gementem conſolatur. Epiſt. LXI. 327.
51 Euſebio Bononienſi epiſcopo ſignificat, apparitori præfecturæ offenſam quam contraxerat, remiſſam eſſe: Fauſtinúmque paruulum tuſſi laborantem ad ſororem veniſſe. Epiſt. LXII. 318.
40. Sabinum rogat, vt libellos quos illi mittit, diſcutiat, & quæ corrigenda decreuit, arbitrij ſui iudicio corrigat. Epiſt. LXIII. ibid.
43. Siſinij pietatem commendat quòd filio ignouerit, qui eo inconſulto vxorem acceperat. Epiſt. LXIV. 329.
45. Sabino cauſam reddit cur poſt ſcripturam prius dictam codicem apertius ſcriptum tranſmiſerit, & ad epiſtolarem inde ludum eum mutat, & vſum illius exponit. Epiſt. LXV. 330.
46. Euſebij iucunditatem in filiis, & filiorum benedictionem recenſet. Epiſt. LXVI. 331.
49. Syricium Priſco aduenienti litteras dediſſe narrat, & ſe eidem reuertenti alias reddidiſſe Epiſt. LXVII. 332.
50. Attico ſcribit, litteras ſuas Priſcum ſibi, & ſe illi alias reddidiſſe. Epiſt. LXVIII. ibid.
51. Felici Comenſi epiſcopo ſignificat, tuberum ſibi miſſorum partem amicis direxiſſe, & illum quòd ſe tandiu reuiſerit arguit. Epiſt. LXIX. ibid.
55. Fygadio & Delphino epiſcopis inſinuat, Polybium vt vtrique eorum ſcriberet popoſciſſe, ac poſt datam epiſtolam vtriuſque nomine conſcriptam, alteram exegiſſe, & ei ſe illam dediſſe. Epiſt. LXX. 333.
61. Splendorem ſermonis Candidiani, & fulgorem affectus eius commendat, illique benedictionem optat. Epiſt. LXXI. ibid.
67. Cynegium de conſulatione ſua commendat. Epiſt. LXXII. ibid.
68. Antonio amorem eius in ſe & ſuum animum in illum commemorat. Epiſt. LXXIII. 334.
69. Alypio, litteras illius ſibi eſſe redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe ſignificat. Epiſt. LXXIV. ibid.

Precatio prima parans ad Miſſam. 335.
Precatio ſecunda ad idem. 337.
Hymni xxxiv. diuerſis temporibus concinendi. 343.

Opuſcula Sancto Ambroſio adſcripta.

Commentaria in Apocaypſim beati Ioannis. 365.
De vitiorum virtutumque conflictu ad Simplicianum liber 499.
Expoſitio fidei, ſiue ſymboli Nicæni explicatio contra Arium & Photinum, Cum notis Vvilhelmi Damaſi Lindani Epiſcopi Ruræmunden. 513.
De Spiritu ſancto libellus, ſeu fragmentum. 521.
De concordia Matthæi & Lucæ in genealogia Chriſti deſcribenda tractatus. 525.
De Pœnitentia liber 527.
Ad pœnitentiam agendam exhortatio. 551.
Epiſtola cur Deus permiſerit monachum quemdam à dæmone vexari. ibid.
De origine & moribus Brachmanorum tractatus 553.
Expoſitio in Cantica Canticorum ex libris Beati Ambroſij excerpta ab Antonio Demochare. 566.
Notationes ex Petri Nannij & aliorum ſcholis ſelectæ ad huius editionis vſum accommodatæ. 643.
Aduertentiæ ſeu animaduerſiones Theologiæ ſcholaſticæ.

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
SERMONES DE TEMPORE.

DOMINICA PRIMA ADVENTVS
Euangelium. LVC. CAP. XVII.

A IN illo tempore: Interrogatus Ieſus à Phariſæis: quãdo veniret regnum Dei, reſpõdens eis dixit: Non veniet regnũ Dei cũ obſeruatione: neque dicẽt, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnũ Dei intra vos eſt. Et ait ad diſcipulos ſuos: Venient dies quando deſiderabitis videre vnũ diem filij hominis, & non videbitis: & dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic, Nolite ire, neque ſectemini. Nã ſicut fulgur coruſcãs de cælo, in ea quæ ſub cęlo ſunt, fulget: ita erit filius hominis in die ſua. B Primum autẽ oportet illũ multo pati & reprobari à generatione hac. Et ſicut factũ eſt in diebus Noë: ita erit & in diebus filij hominis. Edebant & bibebant, vxores ducebant, & nubebant vſque *Gen. 6. & 7.* in diem qua intrauit Noë in arcã, & venit diluuium, & perdidit omnes. Similiter ſicut factũ eſt in diebus Lot. Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant: qua die autẽ exiit Lot à Sodomis, pluit C ignem & ſulphur de cælo, & omnes perdidit. Secundũ hæc erit qua die filius hominis reuelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, & vaſa eius in domo, ne deſcendat tollere illa: & *Gen. 19.* qui in agro, ſimiliter nõ redeat retro. Memores eſtote vxoris Lot. Quicumque quæſierit *ibid.* animam ſuam ſaluam facere, perdet illam: & quicumque perdiderit illam, viuificabit eam. Dico vobis: in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, & alter relinquetur: duæ molentes in piſtrino: vna aſſumetur, & vna relinquetur: D duo in agro vno, vnus aſſumetur: & alter relinquetur. Et reſpondentes dixerunt illi: Vbi Domine? Qui dixit illis: Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

Aduentus Domini myſteria quædam explicat. Sermo.

PAucorum admodum dierum occupatione detentus cœtui veſtro videor defuiſſe, & alterius Eccleſiæ neceſſitatibus euocatus, minime vobis ſtudium ſolitum dependiſſe. Sed *1. Cor. 5.* quamuis vobis non adfuerim corpore, tamen à vobis amore non defui: & peregrinatus licet conuerſatione A membrorum, vnanimitate tamen ſpiritus non fui peregrinus: niſi quod maiore vtrãque deſiderio vos tenebam, vt quos aſpectus mihi ſubtraheret, dilectio præſentaret: vel quos obtutibus non videbam, corde complecterer. Eram enim ſollicitus in dies ſingulos quemadmodum ſalubriter valeretis, & quemadmodum feſtinanter quotidie ad Eccleſiam veniretis: & quanquam eſſem de veſtra deuotione ſecurus, trepidabam tamen, quia hoc ipſum quod in vobis noueram, non videbam. Hic enim affectus paternæ pietatis eſt, vt de abſentibus liberis non tam certa ſpe gaudeat, quam ſollicita cogitatione deſperet: & ſimul ac eos videre deſierit, amare plus nouerit: ac per hoc intelligimus quod amor inter præſentes gratus ſit, inter abB ſentes moleſtus. Eram ergo de vobis anxios, mœſtus & trepidus, ne quis me abſente per negligentiam caderet, ne quis diaboli inſidiis laberetur. Memineram *Ioan. 10.* enim luporum rabiem abſentibus plus præualere paſtoribus. Sed Domino gratias, quod & vos illæſos cuſtodiuit, & paruitatem meam reuocauit incolumem. Igitur quoniam poſt tempus ſpiritalibus epulis reficere nos debemus, videamus quid Euangelica lectio proſequatur. Ait enim Dominus, ſicut nuper audiuimus, de aduentus ſui tempore: *Sicut fulgur coruſcans de cælo, ita erit aduentus filij hominis.* Et addidit in conſe *Luc. 17.* C quentibus: *In illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus* *ibidem.* *aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ molentes in piſtrino: vna aſſumetur, & vna relinquetur.* Mouet fortaſſe vos fratres, cur Dominus aduentum ſuum indicans, noctis ſe tempore oſtenderit aduenturum, cùm vtique eius aduentum magna cum claritate diei, magno cum nitore & timore ſuſcipi deberet à cunctis. Fre- *2. Theſſ. 2.* quenter namque audiuimus ſacris litteris prædicatum, priuſquam Dominus Chriſtus adueniat, antichriſtum regnaturum, qui ita tenebras humano generi ſuæ prauitatis infundet, vt lucem veritatis nemo pene reſpiciat, & caligine propria operiens mentes hominum, cæcitatem quandam ſpiritalibus oculis exhibebit. Nec D mirum ſi diabolus emittat iniquitatis tenebras, cùm ipſe nox ſit omnium peccatorum. Ad huius igitur terram caliginem depellendam velut fulgur quoddam Chriſtus adueniet. Et ſicut luceſcente die nox ſubuertitur, ita coruſcante Saluatore antichriſtus effugatur, nec vlterius poterit diſſeminare iniquitatis ſuæ tenebras, cùm lumen veritatis effulſerit. Quòd autem erit: *illa nocte erunt duo in lecto vno, vnus aſſumetur,* *Luc. 17.* *& vnus relinquetur:* Hic iam reſurrectionis meritum demonſtratur, quod pro qualitate viuendi ſit gratia reſurgendi: ac tantam, vt duobus etiam pariter dormientibus, & in vna ſede quieſcentibus, æqualis non poſſit eſſe aſſumptio. Quamuis enim eodem

Digitized by Google

conſortij lectulo teneantur: pro meritis tamen alter eorum rapietur ad cælum, alter relinquetur in terris. Lectus enim quidam noſter cõmunis eſt terræ huius ampliſſimum ſolum, in quo corpora noſtra depoſita tutiſſima ſede requieſcunt. In hoc autem lectulo ille mollius dormit, quiſquis dulcius in vita geſſerit. Poſſumus enim ipſa membra noſtra lectulos noſtros proprios nuncupare, in quibus animæ noſtræ veluti in quandam ſtrato ſuauiſſimo demorantur. Quod quidem ſanctum Prophetam ſenſiſſe arbitror cum dicit: *Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.* (Pſal. 40.) Beatus enim eſt ille, cuius ſtratum Dominus in ipſius infirmitate conuertit, vt qui fuerat paulo ante adulter, iracundus & petulans, H & cunctorum ſcelerum infirmitatibus plenus, aſſuetum corpus eius malo verſans Dominus, fiat caſtus, humilis & modeſtus. De quo ſtrato ſpiritaliter ad paralyticum dictum eſt a Domino: *Surge, tolle lectum tuum, & ambula.* (Mat. 9. & Marc. 2.) Non enim tam in eo admirationis aliquid erat vt confracti lectuli ligneam aetatem portaret paralyticus, quàm vt reſoluti corporis membra & debilitate confracti velut animæ ſuæ neceſſarium lectulum paralyticus ipſe geſtaret, & coram poſitis Iudæis propriis abiret pedibus, qui manibus allatus fuerat alienis. In hoc planè, ſicut dixi, completa eſt prophetica illa ſen- I tentia: Verſaſti ſtratum eius in infirmitate eius: vt verſa vice portaret lectum, in quo fuerat paulò ante portatus: & anima illius quæ prius vaſculo corporis ferebatur, poſtea corpus ſuum ipſa volens circumferret. (Pſal. 40.) Poteſt etiam accipi quod ait: *Erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur.* Chriſtianorum plebs, & populus Iudæorum, qui velut vno lectulo, hoc eſt, vna mandatorum lege tenentur, & velut ſimili reſurrectionis ſpe gloriantur. Tunc igitur Chriſtianorum beatus populus aſſumetur in gloriam, Iudæorum autem execrabilis conuentus relinquetur in terra.

Eadem Dominica I. Aduen. Sermo alter.

Docet populum qualiter vitam & mores moderari hoc tempore debeat.

(Sermo II.) Hoc tempus, fratres chariſſimi, non immeritò Domini aduentus vocatur, nec ſine cauſa ſancti patres aduentum Domini celebrare cœperunt, & ſermones de his diebus ad populum habuerunt, id namque ideo inſtituerunt, vt ſe vnuſquiſq; fidelis præpararet & emendaret, quo digne Dei ac Domini ſui natiuitatem celebrare valeret. Nam ſi aliquis veſtrum ſeniorem ſuum in eius domum ſuſcepturus, ab omnibus ſordibus & immundis rebus ipſam domum mundaret, & quæque honeſta & neceſſaria eſſent ſecundum ſuam poſſibilitatem præpararet: & hoc facit mortalis ſuſcepturus mortalem: quantò magis ſe mundare debet creatura, vt ſuo creatori apparenti in carne non diſpliceat? Ille iuſtus venit ad nos peccatores, vt ex peccatoribus faceret iuſtos: pius venit ad impios, vt nos faceret pios: humilis venit ad ſuperbos, vt ex ſuperbis faceret humiles. Quid plura? Ille natura bonus, venit ad homines qui erant pleni omnibus malis. Quapropter hortamur vos vt his diebus abundantiùs eleemoſynas faciatis, ad Eccleſiam fre- (23. q. 4. c. fratres.) quentiùs conueniatis, confeſſionem peccatorum veſtrorum puriſſimè faciatis: & non ſolùm ab omni immunditia, ſed etiam ab vxoribus propriis ſtudioſiſſimè vos contineatis: odium nihilominus, iram & indignationem, clamorem & blaſphemiam, ſuperbiam atque iactantiam, cum omni carnali dilectione procul à vobis repellatis: vt cùm dies Dominicæ Natiuitatis aduenerit, ſalubriter ipſum celebrare poſſitis. Et ſicut multi ſunt ſolliciti de carnalibus diuitiis, & de pretioſis veſtimentis, vt honorabiliores ceteris videantur in illa die: ita vos ſolliciti ores eſtote de ſpiritalibus diuitiis & veſtimentis: quia ſicut anima melior eſt carne: ita deliciæ ſpiritales meliores ſunt quam carnales. Et multò melius eſt animam ornare virtutibus, quàm corpus pretioſis induere veſtibus. Hæc admonitio, fratres, idcirco ad vos facta eſt, vt qui boni ſunt, per hanc ſint meliores, & qui

G malos ſe eſſe recolunt, certiſſimè conuertantur: vt pariter in die Dominicæ Natiuitatis lætari ſpiritaliter mereantur: Ipſo præſtante, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Dominica ſecunda Aduentus.

Proſequitur ea quæ eodem Aduentu Domini in priori ſermone Dominica ſuperioris inchoauerat, ſuper verbis Euangelij Lucæ cap. XVII. Erunt duæ molentes in piſtrino, &c. Sermo.

Svperiore Dominica capitulum Euangelicum diſſe- (Sermo III.) rentes, partem quandam ex illo perſtrinximus: ſupereſt vt ſequentia decurramus. Deſcripſimus enim quid eſſet quod ait Dominus: *In illa nocte erunt duo in lecto vno*, & reliqua. Nunc ergo videamus quod reliquum eſt. Dicit enim eadem diuina ſententia: *Erunt duæ molentes in piſtrino: vna aſſumetur, & vna relinquetur.* (Luc. 17. Ibidem.) Primum igitur conſiderandum eſt quomodo conſtet molentis officium: deinde quæ ſint duæ quæ molere dicuntur: tertio quid piſtrinum ſit, quiue molitionis effectus. Nulli dubium eſt quòd molere aliter non conſtat, I niſi duobus lapidibus apparatis & conuenientibus ſibi, vt alteri ex iis magnitudo alterius imponatur, & illum quidem lapidem qui prior ſolo ſternitur, eſſe pigrum & tardũ, & pene, vt ita dixerim, otioſum: ac niſi ſuperioris participatione lapidis ornaretur, fortitan neceſſarius non videretur. Ita dum ille operatur, etiã iſte vtilis inuenitur. Ille autem, id eſt, ſuperior lapis, tanta velocitate operis circumfertur, vt fallens oculos in ipſa celeritate ſtare credatur, & poteſt immobilis eſſe dum currat: qui quantò violentiùs actus fuerit, tantò opus perfectius conſummatur. Ita ergo prior lapis ſtat, iacet, & pene nihil prodeſt: ille verò alter quæ inferũtur cuncta K ſuſcipit, quæ veniunt vniuerſa complectitur, & per cauernulas quaſdam vterque quod operetur acquirit. Qui molit autem, hoc habere videtur officij, vt peruigili cura granorum aſperitate confracta, ex intimis eorum occultiſque viſceribus ſimilaginem medullamque producat, & ſordium leuitate diſcuſſa, in apertum proferat omne quod purum eſt, ex quo mundiſſimum panẽ conficiens gratiam Domini conſequatur. Hos igitur duos molares lapides, duo eſſe arbitror teſtamenta, hoc eſt legem Moyſi, & Euangelium Domini, quæ ita ſunt diſpoſita vel parata, vt ſibi teſtamentum vtrumque conueniat, ſicut ait Saluator: *Non veni legem ſoluere, ſed adimple-* (Mat. 5.) L *re.* Et ad vicem molarum aliud prius ſolo poſitum, aliud inſuper collocatum: hoc eſt, legem primum hominibus conſtitutam, deinde ad perfectum Euangeliũ: Quæ lex velut inferioris molæ ſaxum ita erat tarda, pigra, & penitus otioſa, vt quidquid operando acceperat, id omne perdiderit, dicente de Iudæis Propheta: *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* (Pſal. 13.) Ergo niſi Euangelium ſuperpoſitum fuiſſet, adhuc lex veluti tarda & grauis iaceret in terra Iudaica, & vnius prouinciæ cooperiretur anguſtiis. Niſi Euangelium, inquam, datũ eſſet, lex neceſſaria omnino non eſſet. Hoc autem lex operabatur ſine Euange- M lio, quod vno ſaxo fieri poteſt. Conſtringere poterat, non prodeſſe, ſicut ait beatus Apoſtolus: *Lex autem iram operatur, gratiam vero non præſtat.* (Rom. 4.) Stante ergo lege Euangelium datum eſt, quod veteri ſuperpoſitum teſtamento vtrumque cõderoraret, ac tanta velocitate operis circumfertur, vt volubilitate ſui ſæculum omne circumeat: hoc eſt, inferna viſitet, cæleſtia penetret, terrena colluſtret. Quod Euangelium tamquam ſuperior mola cunctos credentes ſuſcipit, omnes aduenientes accipit, & veluti per quaſdam cauernulas præceptorũ ad interiora tranſmittit: vt ibi hinc inde duorum teſtamentorum ſalutaribus mandatis genolitatis aſperitate molita producat omne quod purum eſt. Quam ſimilitudinem teſtamentorum Ezechielẽ prophetam arbitror perſtrinxiſſe, cùm dicit rotam in medio rotæ eſſe connexam. Harum igitur molarum operatione, id eſt, noui ac veteris teſtamenti, hoc agit ſancta Eccleſia cura peruigili, vt peccatorum

Digitized by Google

quæ aſperitate diſcuſſa, ex occultis cogitationibus medullam mundi cordis eliciat, & cæleſtibus mandatis mandata, ex intimis ſpiritalia alimenta producat. De quibus alimentis Paulus Apoſtolus ait: *Lac vobis potum dedi, non eſcam.* Et iterum: *Perfectorum autem eſt ſolida eſca, qui propter habitum ſenſus exercitatos habent, & reliqua*: ac ſpiritum noſtrum omni humanitate purificans, velut ſimilaginem Deo offerre contendit, ſicut Dauid ſanctus ait: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Tanta autem velociter circumfertur Euangelium, vt non niſi ſapientes curſum eius intelligant, quem beatus Paulus intelligens ait: *Vt ſermo Dei currat & clarificetur in vobis.* Inſipientium autem oculis videtur Euangelium ſtare cùm non vident. Stare inquam, illud putant, cùm mandata eius negligunt, cùm non credunt euentura eſſe quæ ſcripta ſunt. Molit autem & ſynagoga, ſed inutiliter molit, quippe quæ vno ſaxo, hoc eſt, ſolo veteri teſtamento nititur laborare, atque ideo non tam molit illa, quàm diſſipat & confingit. Propterea enim opus eius diſplicet, & ad Iudæos dicitur per prophetam: *Et ſi offeratis ſimilaginem, vanum eſt.*

1. Cor. 3. Hebr. 5. Pſal. 50. 2. Theſſ. 3. Eſai. 1.

Eadem Dominica II. Aduentus.

Inſtruit populum quomodo hoc tempus legitime celebrare debeat. Sermo alter.

Sermo IV. LÆtitia quanta ſit, quantúſque conſenſus, cum Imperatoris mundi iſtius natalis celebrandus eſt, bene noſtis: quemadmodum duces eius & principes, omnes etiam militantes accuratè ſericis veſtibus accincti, operoſis cingulis auro fulgente pretioſis ambiant ſolito nitidius in conſpectu regis incedere. Credunt enim maius eſſe Imperatoris gaudium, ſi viderit maiorem ſuæ apparationis ornatum: tantóque illum lætum futurum, quantò ipſi fuerint in eius feſtiuitate deuoti: vt quia Imperator tamquam homo corda non conſpicit, affectum eorum circa ſe probet vel habitum contuendo; ita fit vt ſplendidiùs ſe accuret, quiſquis regem fidelius diligit. Deinde quia in die natalis ſui ſciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel miniſtris ſuis, vel iis qui in domo eius abiecti putantur, & viles: tanta priùs theſauros eius replere diuitiarum varietate feſtinant: vt in quantum prorogare voluerit, intantum prorogatio copioſa non deſit, & ante voluntas donandi deficiat, quam ſubſtantia largiendi. Hæc autem ideo ſollicitè faciunt, quia maiorem ſibi remunerationem pro hac ſollicitudine ſperant futuram. Si ergo fratres ſæculi iſtius homines propter præſentis honoris gloriam terreni regis ſui natalem diem tanta apparatione ſuſcipiunt: quanta nos accuratione æterni regis noſtri Ieſu Chriſti natalem ſuſcipere debemus? qui pro deuotione noſtra non nobis temporalem largietur gloriam, ſed æternam, nec terreni honoris adminiſtrationem dabit quæ ſucceſſore finitur, ſed cæleſtis imperij dignitatem, quæ non habet ſucceſſorem. Qualis autem noſtra remuneratio ſit futura, dicit Propheta? *Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Quibus indumentis nos exornari oportet. Quid autem dicimus nos, hoc eſt animas noſtras: quia rex noſter Chriſtus non tam nitorem veſtium, quàm animarum requirit affectum, nec inſpicit ornamenta corporum, ſed conſiderat corda mentiorum: nec fragilis cinguli præcingentis lumbos operoſitatem miratur, ſed fortis caſtimoniæ reſtringentis libidinem ad pudicitiam plus miratur. Ambiamus ergo inueniri ante ipſum probati fide, compti miſericordia, moribus accurati: & qui fideliùs Chriſtum diligit, nitidiùs ſe mandatorum eius obſeruatione componat: vt verè nos in ſe credere videat, cum ita in eius ſolennitate fulgemus, & magis lætus ſit, quo nos perſpexerit puriores. Atque ideo ante complures dies caſtificemus corda noſtra, mundemus conſcientiam, purificemus ſpiritum, ac nitidi & ſine macula immaculati Domini ſuſcipiamus aduentum: vt cuius natiuitas per immaculatam Virginem conſtitit, eius Natalis per immaculatos ſeruulos procuretur. Quiſquis enim in illa die ſordidus fuerit ac pollutus, natalē Chriſti ottúmque non curat: interſit licet Dominicæ feſtiuitati corpore, mente tamen longiùs à Saluatore ſeparatur. Nec ſocietatem habere poterunt immundus & ſanctus, auarus & miſericors, corruptus & virgo: niſi quòd magis ingerendo ſe, indignus offenſionem contrahit, cum minimè ſe cognoſcit. Dū enim vult officioſus eſſe, iniurioſus exiſtit: ſicut ille in Euāgelio, qui in cœtu ſanctorū inuitatus ad nuptias venire auſus eſt veſtem non habēs nuptialem: & cùm alios niteret iuſtitia, alius luceret fide, alios caſtitate fulgeret, ille ſolus conſcientiæ fœditate pollutus, cunctis ſplendentibus deformi horrore ſordebat. Et quantò plus ſimul diſcumbentium beatorum candebat ſanctitas, tantò magis peccatorum illius apparebat improbitas. qui poterat minus diſplicuiſſe forſitan, ſi in conſortium iuſtorum minimè ſe dediſſet. Propterea ergo ſublatus manibus & pedibus in tenebras exteriores expellitur, non ſolùm quòd peccator erat, ſed quia cùm peccator eſſet, ſanctitatis ſibi meritū vendicabat. Igitur fratres ſuſcepturi Natalem Domini, ab omni nos delictorū fæce purgemus, repleamus theſauros eius diuerſorum munerum donis, vt in die ſancta ſit vnde peregrini accipiant, reficiantur viduæ, pauperes veſtiantur. Nam quale erit, ſi in vna eademque domo inter ſeruulos vnius domini, alter exultet in holoſericis, alter conſumatur in pannis: alius æſtuet cibo, alius famem frigúſque ſuſtineat: ille eructet heſternam indigeſtionis crapulam, hic heſternam ieiunij inediam non reſoluat? Aut quis erit noſtræ orationis effectus, ſi petimus vt liberemur ab inimico, qui non ſumus liberales in fratres? Simus imitatores Domini. Si enim ille pauperes in cæleſti gratia voluit nobis eſſe conſortes, cur nobis non ſint in ſubſtantia terrena participes? Nec extranei ſint alimoniis, qui fratres ſunt ſacramentis: niſi quòd rectiùs apud Dominum per ipſos agimus cauſam noſtram, vt noſtris eos alamus ſumptibus qui illi gratias agant. Quiſquis enim pauper ſumptus recipiendo benedicit Dominum, illi proficit, quo eleemoſynam faciente Dominus benedicitur. Nec immeritò. Nam ſicut ſcriptum eſt: *Væ homini illi per quem ſcandalum venit*, & *Vlulate, quia propter vos nomen Dei blaſphematur in gentibus*, ita ſcribitur: *Pax omni homini operanti bonum*, & ei, *per quem nomen benedicitur* Saluatoris. Quale autem eſt meritum largientis, vt ſolus quis operetur in domo, & per multos Eccleſia Dominum deprecetur? Et quod ille fortaſſis petere de diuinitate non audeat, plurimorum interpellantium orationibus, etiam quod non ſperabat? Quod adiutorium noſtrum commemorans beatus Apoſtolus ait: *Vt per multos gratiarum actio referatur pro nobis.* Et iterum: *Vt fiat oblatio noſtra accepta, ſanctificata in Spiritu ſancto.*

Eſai. 64. 1. Cor. 2. Mat. 22. 1. Par. 2. Matt. 18. Eſai. 52. Rom. 2. Luc. 10. 2. Cor. 4. Rom. 15.

Dominica tertia Aduentus.

Quomodo populus praparare ſe debeat ad rite celebrandam Domini Natiuitatem. Sermo.

SAtis abundéque dixiſſe me credo ſuperiore Dominica quemadmodum compti vel nitidi Natalem Domini ſuſcipere debeamus, & ſuperuenientem feſtiuitatem eius omni ambitione retinere. Retinere, inquā, vt ſi dies ſolennitatis tranſeat, apud nos ſanctificationis eius beatitudo permaneat. Hæc enim gratia Natalis eſt Domini Saluatoris, vt in futurum ad prædeſtinatos trāſeat, in præteritum remaneat ad deuotos. Oportet ergo eſſe nos ſanctitate puros, mundos pudicitia, nitidos honeſtate: vt quo diem feſtum aduenire propinquiùs cernimus, eo accuratiùs incedamus. Si enim mulierculæ ſolēt aliquas ferias ſuſcepturæ, maculas veſtium ſuarum aqua diluere: cur non magis nos accepturi Natalem Domini, maculas animarum noſtrarum fletibus abluamus? & illæ quidem ſi adeo infectæ & obſutæ ſordibus fuerint, vt maculas ſola aqua non purget, addunt mollitiem olei, ſaponis etiam acrimoniam: nos quoque ſi tam graue peccatum fuerit, vt minimè ſolis fletibus

Sermo V.

abluatur, addamus miſericordiæ oleo acrimoniam ieiunij. Nullum enim tam graue delictum eſt, quod non purgetur abſtinẽtia, eleemoſynis extinguatur. Ait enim ſanctus Propheta: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* (Eccl. 3.) Magna ergo eſt eleemoſyna, quæ ardentium criminum globos beneuolentiæ ſuæ fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum: vt quamuis offenſus Deus, quamuis criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemoſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Cogitur enim à nobis quodamodo, dum compellitur pro actibus noſtris mutare ſententiam, & in vno eodémque homine nunc ſeueritate iudicis permoueri, nunc patris pietate blandiri. Pater enim nobis Deus eſt, cùm bene agimus: iudex noſter eſt, cùm peccamus. Compellitur ergo operibus noſtris Dominus, vt nobis ſuam miſericordiam largiatur: atque ideo ipſe in Euangelio ſancto dicit: (Matt. 11.) *A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum cogitur.* Quæ ſententia quem intellectum habeat, videamus. Regnum cælorum non niſi Chriſtus eſt Dominus, qui regnat in cælis. Cogi autem verbum tunc ſolet dici, cum res aliqua rarior aſſidua operatione denſatur. Ex quo ergo Ioannes Baptiſta Saluatoris annuntiauit aduentum, ex eo regnum cælorum (Mat. 3.) quod priùs fluidum & remiſſum apud Iudæos iacebat, credentium populorum cœpit aſſiduitate denſari, & & omnis illa regni raritas prædicationum frequentatione ſolidari. Tam enim rarum fuit apud Iudæos regnum vt tranſiret ad gentes: tam fluidum, vt emanaret ad populos. Nunc autem tanta credentium cogitur denſitate, vt fixum & ſolidum maneat ſine fine, ſicut ſcriptura dicit: *Et regni eius non erit finis.* Cogimus ergo regnum cælorum, & vim quodammodo facimus, ſicut ait Euangelica lectio: (Act. 11. Luc. 1.) *Et vim facientes diripiunt illud.* Vim, inquam facimus Domino non compellendo, ſed flendo: non prouocando iniuriis, ſed lacrymis exorando: non blaſphemando per ſuperbiam, ſed per humilitatem mærendo. (Mat. 11.) O beata violentia, quæ non indignatione percutitur, ſed miſericordia condonatur: Beata, inquam, violentia, quæ vim patienti bonitatem elicit, & vtilitatem tribuit inferenti. Mala res admittitur, & de iniuria nemo cauſatur: vis admittitur, & religio propagatur. Quiſquis enim violentior Chriſto fuerit, religioſior habebitur à Chriſto. (Ioan. 14.) Aggredimur ergo in itinere Dominum (ſiquidem ipſe eſt via) & more latronum ſuis eum ſpoliare nitimur, cupimus illi auferre regnum, theſauros, & vitam: ſed ille tam diues & largus eſt, vt non abnuat, non reſiſtat, & cùm omnia dederit, nihilominus omnia poſſideat. Aggredimur inquam illum non ferro, non fuſte, non ſaxo, ſed manſuetudine, bonis operibus, caſtitate. (2. Cor. 10.) Hæc ſunt arma fidei noſtræ, quibus in congreſſione certamus. Vt autem his armis vti in vi inferenda poſſimus, ante corporibus noſtris vim quodammodo faciamus, expugnemus membrorum vitia, vt virtutum præmia conſequamur. Priùs enim ipſi regnare debemus in nobis, vt regnum poſſimus diripere Saluatoris. Ait ergo Euangelium: (Mat. 11.) *Et vim facientes diripiunt illud.* Raptores igitur ſumus: raptores autem non niſi aliena diripiunt. Agnoſce veram eſſe ſententiam. Chriſtum enim Eccleſia rapuit ſynagogæ, & alienæ (Galat. 4.) gentis regnum vim faciendo poſſedit. (Act. 13.) Nam Saluator miſſus ſub lege, natus in lege, nutritus iuxta legem, dum à Iudæis negligitur, à gentibus occupatur: & dum à ſacerdotibus perditur, à peccatoribus inuenitur, ſicut ipſe ait: *Publicani & meretrices præcedent vos in regnum* (Mat. 21.) *cælorum.* Raptores igitur ſumus. Mirandum non eſt, quippe qui à tali auctore deſcendimus. Scriptum eſt enim de patriarcha noſtro Beniamin: Lupus rapax. Rapit enim quod ſuum non eſt. Ita & nos velut filij rapacis lupi alienatũ paſtorem ouium noſtra intentione præripimus, ſicut ipſe dicit: *Non ſum miſſus niſi ad oues perditas domus Iſrael.* Rapitur itaque Chriſtus cum à Iudæis di- (Gen. 49. Mat. 15.) mittitur, & ab aliis præhenditur. Rapitur Chriſtus cum occiditur à Iudæis, & ſepelitur à nobis. Rapitur Chriſtus à vigilantibus diſcipulis, à dormientibus perditur Phariſæis: ſicut mentiendo ipſi confeſſi ſunt, dum cuſtodias ponerent ſepulturæ, poſt reſurrectionem Do-

G mini dicentes: *Quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus.* (Mat. 28.) Vnde ſpiritaliter intelligimus quia Chriſtum omnes dormientes perdunt, vigilantes inueniunt; atque ideo Apoſtolus dicit: *Surge qui dormis & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* (Epheſ. 5.) Vides ergo mortuum eſſe qui ita dormit, vt non cuſtodiat Saluatorem. Et ideo illi Phariſæi velut mortui non potuerunt ſeruare viuentem. Propterea fratres non dormiamus, ſed vigilemus circa ipſum Dominum noſtrum ſaluatorem, vt appoſitis iugiter cuſtodiis, nemo illum auferat a ſepultura pectoris noſtri, nec dicamus aliquando: *Venerunt, & dormientibus nobis furati ſunt eum.* Habemus H enim inimicos, qui Chriſtum de cordibus noſtris ſi obdormierimus, auferre nitantur. (Mat. 28.) Vnde peruigili cura ſeruemus eum in ſepulchro animarum noſtrarum, ibi perquieſcat, ibi dormiat, ibi cùm voluerit reſurgat.

Dominica quarta Aduentus.

Quomodo populus diſponere ſe debeat ad ſacram Communionem in die Natalis Domini dignè ſuſcipiendam. Sermo.

I PRopitia diuinitate, fratres dilectiſſimi iam adueniunt dies, in quibus Natalem Domini Saluatoris (Sermo VI.) cum gaudio deſideramus celebrare: & ideo rogo & admoneo vt quantum poſſumus cum Dei adiutorio laboremus, quatenus in illo die cum ſincera & pura conſcientia, & mundo corde, & caſto corpore, ad altare Domini poſſimus accedere, & corpus, vel etiam ſanguinem eius non ad iudicium, ſed ad remedium animæ noſtræ mereamur accipere. In Chriſti enim corpore vita noſtra conſiſtit, ſicut & ipſe Dominus noſter dixit: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem,* (1. Cor. 11.) *non habebitis vitam in vobis.* (Ioan. 6.) Mutet ergo vitam qui vult accipere vitam. Nam ſi non mutat vitam, ad iudicium K accipiet vitam, & magis ex ipſa corrumpitur, quam ſanetur: magis occiditur, quam viuificetur. Sic enim dixit Apoſtolus: *Qui manducat corpus Domini, & bibit ſanguinem eius indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.* (1. Cor. 11.) Et ideo licet omni tempore bonis operibus ornatos ac ſplendidos eſſe nos conueniat præcipuè tamen in die Natalis Domini, ſicut in Euangelio ipſe dixit, vt lucere debeant opera noſtra coram hominibus. Conſiderate, quæſo, fratres, quando aliquis homo potens aut nobilis natalem aut ſuum aut filij ſui celebrare deſiderat, quanto ſtudio ante plures dies quidquid in domo ſua ſordidum (Mat. 5.) viderit ordinat emundare, quidquid ineptum & in- L congruum proiicit, quidquid vtile & neceſſarium præcipit exhibere: domus etiam ſi obſcura fuerit dealbatur, & diuerſis reſperſa floribus adornatur: pauimenta autẽ a ſcopis mundantur, quidquid etiam ad lætitiam animi, & corporis delicias pertinet, omni ſollicitudine prouidetur. Vt quid iſta, fratres chariſſimi, niſi vt dies natalitius cum gaudio celebretur hominis morituri? Si ergo tanta præparas in natalitio tuo, aut filij tui: quanta & qualia præparare debes ſuſcepturus natalem Domini tui? Si talia præparas morituro, qualia præparare debes æterno? Quidquid ergo non vis inueniri in domo tua, quantùm potes elabora vt non inueniat Deus in anima M tua. Certe ſi rex terrenus, aut quiuis potens paterfamilias ad ſuum natalitium te inuitaſſet, qualibus veſtimentis ſtuderes ornatus incedere? quàm nouis vel nitidis quàm ſplendidis, quo nec vetuſtas, nec vilitas, nec aliqua fœditas oculos inuitantis offenderet? Tali ergo ſtudio, inquantum præuales, Chriſto auxiliante contende, vt diuerſis virtutum ornamentis animam tuam compoſitam, ſimplicitatis gemmis & ſobrietatis floribus adornatam, ad ſolemnitatem Regis æterni, id eſt, ad Natalem Domini Saluatoris, cum ſecura conſcientia procedas, caſtitate nitida, charitate ſplendida, eleemoſynis (Ioan. 14.) candida. (Leuit. 26.) Chriſtus enim Dominus noſter ſi te ita compoſitum eius natalitium celebrare cognouerit, ipſe per (& 2. Cor. 6.) ſe venire, & animam tuam non ſolùm viſitare, ſed etiam in ea requieſcere, & in perpetuum in illa dignabitur habitare, ſicut ſcriptum eſt: *Et inhabitabo in illis,*

Apoc. 3. 1. Cor. 6.

A *& inambulabo inter eos.* & iterum: *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo; ſi quis ſurrexerit, & aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Quàm felix eſt illa anima quæ vitam ſuam ita Deo auxiliante ſtuduerit gubernare, vt Chriſtum hoſpitem & habitatorem mereatur excipere. Sicut è contrario, quàm infelix eſt illa conſcientia, toto lacrymarum fonte lugenda, quæ ſe ita magnis operibus cruentauit, vt in ea non Chriſtus requieſcere, ſed diabolus incipiat dominari. Talis enim anima, ſi medicamentum pœnitentiæ non cito ſubuenerit, à luce relinquetur, a tenebris occupabitur, vacuabitur dulcedine, replebitur amaritudine: à morte inuadetur, à vita repudiabitur. Non tamē de Domini pietate diffidat qui B talis eſt, nec mortifera deſperatione frangatur, ſed magis ad pœnitentiam cito confugiat; & dum adhuc noua ſunt & calent peccatorum ſuorum vulnera, vera ſibi adhibeat medicamenta ſalubria: qui medicus noſter omnipotens eſt, & ſic conſueuit plagas noſtras curare vt nec cicatricum veſtigia poſt ipſius medicamina oſtendantur. Ideo etiam ab omni inquinamento ante eius Natalem multis diebus abſtinere debemus. Quotieſcumque fratres aut natalem Domini, aut reliquas ſolemnitates celebrare diſponitis, ebrietatem ante omnia fugite, iracundiæ quaſi beſtiæ crudeliſſimæ repugnate, odium velut venenum mortiferum de corde veſtro repellite, & tanta in vobis ſit charitas, quæ non ſolùm ad amicos, ſed etiam vſque ad ipſos perueniat inimicos, vt ſecuri poſſimus dicere in oratione Dominica. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Nam qui ſe fecit vel vnum hominem odio habere, neſcio quomodo ad altare ſecurus poſſit accedere: cùm præcipuè beatus Ioannes Euangeliſta terribiliter clamet & dicat: *Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt.* Nam veſtrum eſt vetare verum homicidam antequam pœnitentiam agat, Euchariſtiam accipere: talis ad altare accedere ne præſumat. Addit etiam adhuc ſanctus Ioannes, & clamat dicens: *Qui fratrem ſuum odit, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo vadat: quoniam tenebræ obcæcauerunt oculos eius.* Et iterum: *Omnis,* inquit, *qui fratrem ſuum non diligit, manet in morte.* Et iterum: *Si quis dixerit quia Deum diligo, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Quicumque ergo odium vel iracundiam ſeruat in corde, & ſub tali tonitruo nec terretur, nec expaneſcit; non dormiens, ſed mortuus eſſe credendus eſt. Hæc ergo fratres chariſſimi quotidie cogitantes, qui boni ſunt, cum Dei gratia contendant perſeuerare in operibus bonis: quia non qui incœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finē, hic ſaluus erit. Qui E verò ſe ad eleemoſynam tardos, ad iracundiam promptos, & ad exercendum iracundiam præcipites eſſe cognoſcunt, auxiliante Domino feſtinent ſe à malis eruere, vt quæ bona ſunt mereantur implere: vt cum dies Iudicij venerit, non cum impiis & peccatoribus puniantur, ſed cum iuſtis & miſericordibus peruenire ad æterna gaudia mereantur: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum Amen.

Matt. 5. Matt. 6. Matt. 5. Ioan. 3. 1. Ioan. 2. 1. Ioan. 3. 1. Ioan. 4. Matt. 10. Mat. 25.

IN DIE NATALIS DOMINI noſtri Ieſu Chriſti Euangelium Lucæ. F

Cap. II.

EXiit edictum à Cæſare Auguſto, vt cenſum profiteretur vniuerſus orbis. Hæc profeſſio prima facta eſt à præſide Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem: eo quod eſſet de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante. Factum eſt autem A cum eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret. Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & poſuit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. Et paſtores erant in regione eadem, vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſupra gregem ſuum. Et ecce angelus Domini ſtetit ante illos, & claritas Dei circumfulſit illos: & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere, ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; quia B natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc vobis ſignum: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio. Et ſubitò facta eſt cum angelo multitudo militiæ cæleſtis exercitus laudantium Deū & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Sermo ſuper verba Euangelij.

Sermo VII.

G DOmini noſtri Ieſu Chriſti, fratres, Natiuitatem celebrantes, videamus ſenſum huius euangelicæ lectionis, quæ modo lecta eſt. Dicit enim ſanctus Euangeliſta, Auguſti Cæſaris edicto cenſum profeſſum eſſe mundum vniuerſum: & ob hoc aſcendiſſe Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, in ciuitatem Dauid quæ vocatur Bethleem: vt ibi profiteretur cum Maria vxore prægnante, & pro vtroque ſolueret cenſum: vtpote de eadem familia. Tanta quippe fuit pax filio Dei apparente in carne per duodecim annos, vt omnes, ſecundùm Eſaiæ vaticinium, contunderent gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces. Ideo verò filius Dei D auctor pacis, tempore pacis naſcitur, vt omnes ſequaces ſuos pacem amare doceret. Nam ſicut Cæſar Auguſtus miſit Cyrinum ad exigendum cenſum: ita Deus verus Auguſtus miſit prædicatores in mundum ad cenſum fidei exigendum. Reddamus ergo fratres, cenſum fidei & bonæ actionis. Nullus remaneat omnes aſcendamus de Galilæa, id eſt de volubilitate mundi, in Iudæam, id eſt, rectæ confeſſionis regionem, quatenus Bethleem, id eſt, domus panis eſſe mereamur illius videlicet, qui dicit: *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi.* Narrat præterea Euangelium, quia cùm genuiſſet beata ſemper virgo Maria Chriſtum, pannis ipſum inuolutum E poſuerit in præſepio: quæ nec myſterio vacant. Voluit enim Chriſtus pānis inuolui, vt nos à laqueis mortis abſolueret. Et benè dicit *ſtabant*: vt oſtendat quòd in via naſcitur: hoc autem, quia viam nobis ſe oſtendere venerat. Voluit in anguſto præſepio poni, qui venerat nobis regni cæleſtis latitudinem præparare. Non in ſericis vel in auratis pānis, ſed in vilibus inuolui voluit, qui nobis immortalitatis ſtolam reddere venerat. ſis adſtringi ſe permiſit; qui noſtros pedes & manus ad opera bona agenda ſoluere properabat. Quid ad hæc dicendum eſt, fratres? Exclamandum eſt cum Pſalmiſta: F *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Ille quidem inuenit calicem quem retribuet: nos verò reddamus quod poſſumus, id eſt, eleemoſynas, vigilias, lacrymas, pacem: dimittamus in nos peccantibus, vt noſtra nobis dimittantur à Deo peccata. Paſtores verò qui naſcente Dei filio ſupra gregem ſuum vigilabant, & angelos videbant, ſanctos prædicatores ſignificant: qui quò maiorem curam habent animarum, eò frequentiùs angelica allocutione reuelari merentur. Angelo verò apparente paſtores turbantur, quia humanæ naturæ eſt ad angelorum aſpectum pauere, & bonorum eſt angelorum conſolationem adhibere timentibus. Vnde mox paſtores alloquitur, dicens: *Nolite timere:* & ſubdit quare: *Ecce,* inquit, *euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Pulchre dicit, *Omni populo,* quia de omni populo venerunt ad fidem.

Eſai. 2. 1. Cor. 14. Rom. 14. Ioan. 6. Ioan. 14. Ioan. 16. 1. Cor. 15. Pſal. 115. Mat. 18.

Vno itaque angelo cum paſtoribus loquente, ſubitò multitudo angelorum apparens hanc vocem emiſit, *Gloria in altiſsimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volunta-tis*. In quo facto moraliter monemur, vt vno fratre legẽte, vel dicente, vel quodlibet opus bonum agente, multitudo fidelium in laudem Dei prorumpat, & ad imitandum bonum quod cernit, aſſurgat. Apparente vero filio Dei in carne, gloria in altiſſimis Deo canitur, & pax in terra eſſe hominibus bonæ voluntatis annuntiatur. Simus ergo & nos fratres bonæ voluntatis, quatenus in pace viuere mereamur. Senſum tamen Euangelicæ lectionis & propter breuitatem diei, & prolixitatem diuini officij ſub breuitate perſtringimus, vt vos monere poſſimus de his quæ ad veſtram ſpecialiter ſalutem pertinent. Monendi enim ſumus, vt afflictionem quæ nobis propter diſſonantiam Regum ſuperuenit, noſtris reputare ſtudeamus peccatis. Vt ergo & ab iſta perſecutione, & ab æterna damnatione liberari mereamini, vnuſquiſque quidquid in ſe reprehenſibile recognoſcit, in hac die in qua filius Dei naſcitur, corrigat: id eſt, qui fuit adulter, voueat Deo caſtitatem; qui auarus, largitatem; ebrioſus, ſobrietatem; qui ſuperbus, humilitatem, qui detractor, charitatem voueat & reddat, ſecundùm illum Pſalmi verſiculum: *Vouete & reddite Domino*
Pſal. 75. *Deo veſtro*. Nos fideliter voueamus, ille dabit poſſibilitatem ſoluendi. Valde quippe honeſtum eſt, fratres, vt nullus ſit qui non hodie Domino aliquid offerat. Regibus vel amicis ſuſceptis munera damus & creatori omnium ad nos venienti nihil dabimus? Nihil enim à nobis magis requirit, quam noſmetipſos. Offeramus ergo ei nos ipſos, quatenus & a præſentibus malis, & ab æternis cruciatibus, ipſius ineffabili pietate liberati, in cæleſtis regni beatitudine ſuſcepti, perpetuò valeamus gaudere, præſtante ipſo Domino ac redemptore noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt omnis honor & gloria cum patre & Spiritu ſancto per infinita ſæcula ſæculorum Amen.

De Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, Sermo alius.

Sermo VIII. Ioan. 3. Verum eſt quod ait ſanctus Ioãnes Baptiſta de Domino Saluatore, dicens: *Illum oportet creſcere, me autem minui*. Siquidem hoc primum etiam ipſis temporibus approbetur. Ecce enim in natiuitate Chriſti dies creſcit, & Ioannis natiuitate decreſcit. Illo oriente lux proficit, hoc naſcente minuitur. Ipſa enim quodammodo tempora famulantia partibus ſuis, cùm detrimentum faciunt, ſeruus gignitur: cum autem Dominus naſcitur, conſequitur augmentum. Profectum planè facit dies cùm mundi Saluator oritur: defectum patitur cùm vltimus Propheta generatur. Scriptum eſt enim: *Lex & Pro-*
Luc. 16. *pheta vſque ad Ioannem*. Atque ideo neceſſe erat vt obſcuraretur legis obſeruatio, vbi euocatio, vbi Euangelij gratia refulgebat, & ceſſaret prophetia veteris teſtamenti, cùm noui teſtamenti gratia ſuccedebat. Ergo in natiui-
Ioan. 1. tate Domini proficit dies. Nec mirum ſi proficit dies, quam ſplendidiſſima lux veritatis illuminat. Ait enim Euangeliſta de Chriſto Domino: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem*. Igitur ſi erat lux vera, quæ illuminat hominem: cur non illuminaret mundum? Atque ideo dies quæ lucem humano generi peperit, priùs ipſa eiuſdem lucis fulgore reſplenduit, & concluſa iam ſpatia ſua noctium tenebras Dominicæ lucis nitore diſcuſſit. Occupauerat enim totam diem noctium longitudo, niſi in ipſa dierum breuitate Chriſti refulſiſſet aduentus. Qui ſicut ortu ſuo humani generis peccatorum tenebras diſcuſſit, ita & die natiuitatis ſuæ caliginum tenebras amputauit, & vno eodémque ortu lucem pariter intulit & hominibus & diebus. Vnde non eſt mirum ſi creſcit dies, quæ gemino fulgoris ſplendore veſtitur.
Ioan. 3. Sed videamus adhuc quomodo Dominus Saluator creſcat, Ioannes Baptiſta decreſcat. Dixit alibi quòd Ioannes quidem figuram legis prophetarúmque geſtauerit: neceſſe erat ergo vt deficeret lex Euangelio coruſcante, & minueretur Iudaicus populus populo Chriſtiano ſurgente. Quis enim dubitat natiuitate Domi-
G ni ſynagogæ eſſe conuenticula vacuata, plebes multiplicatas Eccleſiæ, & miro in modum quotidie Chriſtum per Chriſtianos ſuos creſcere, Ioannem minui per Iudæos? Hos dici Dominici ſplendore fulgere, illos obſcuritate noctium laborare? Nox enim ſuper Iudæos quodammodo maior incubuit ex quo dixerunt de nece Saluatoris: *Sanguis huius ſuper nos, & ſuper nos, & ſuper filios* Luc. 27.
noſtros. Maioribus plane ſunt noctium tenebris obſcurati, ex quo conati ſunt diem veritatis occidere. Hoc autem quod dicimus, vt veriùs approbare poſſimus, vtriuſque natiuitatem breuiter exponamus. Ecce enim cùm naſcitur Chriſtus, exultant angeli, paſtores perui-
H gilant, Magi adueniunt, ſtella præcedit, & cuncta quæ Luc. 2.
ſunt in cælis terríſque pulcherrima, ipſi Domino defe- Matt. 2.
runtur. Deferuntur enim illi, gloria per angelos, claritas per ſtellam, religio per Magos, ſimplicitas per paſtores. Et quòd apud ipſum ſolum futura eſſent hæc omnia, naſcenti illi vniuerſa famulantur. Cùm autem Ioannes concipitur, Zacharias obmuteſcit, ſolennis conticeſcit ſacerdos, Elizabeth mater abſconditur, ſignificans poſt ortum ſuum legis ſilentium, amiſſionem ſacerdotij, latebras ſynagogæ. Dubium autem non eſt quòd Ioannes Luc. 3.
natus Phariſæis iuſtitiam legis abſtulerit, quòd conce-
I ptus patri abſtulit vocis obſequium. Creſcit igitur Dominus ſemper, Ioannes Baptiſta minuitur. Non ideo minuitur quòd meritis aliquid derogetur, ſed quoniam Saluatoris quotidie accumulatur gloria, illius minor fieri videtur. Lucerna denique vocatur Ioannes, dicente Domino: *Ille erat lucerna ardens*. Lucernæ igitur ob- Ioan. 5.
ſcuratur lumen cum radiis ſolis effulget, & defectionem quandam lampadis ſuæ patitur, cum clarioris lucis ſplendore ſuperatur. Quis enim ſapiens lucernam requirat in ſole? Non quidem extinguitur, ſed neceſſaria non habetur: hoc eſt, quis ad Ioannis pœnitentiæ ba- Act. 19.
ptiſmum veniat, cùm poſſit Saluatoris baptiſmo ſaluari? Non quidem illud reprehenditur, ſed hoc magis
K vtile & neceſſarium iudicatur, quia in eo remiſſio peccatorum tribuitur.

De eadem Domini noſtri Natiuitate, Sermo alius.

Sermo IX. Qua gratia, vel quibus laudibus hunc diem Natalis Domini prædicamus, prorſus ignoro. In tanta enim feſtiuitate ad magnificandum Deum humana loquela non ſufficit. Nàm ſi tunc cùm naſcebatur Chriſtus, angelorum voce laudatus eſt, nunc humana laudandus eſt voce cùm regnat. Supergreditur enim illius Luc. 2.
L temporis feſtiuitatem noſtra ſolennitas. Siquidem tunc ſtupuerunt illi tantum naſcentem, Dominum, nos illum ſuſcipimus naſcentem, reſurgentem pariter & regnantem. Tantò igitur fœcundior laudatio eſſe debet huius temporis, quantò ſunt maiora miracula. Sed quoniam dignam prædicationem exhibere non poteſt humana fragilitas, ad angelorum nos præconia conferamus. Et quia meritò eos æquiparare non poſſumus, deuotione comitemur; hoc eſt in ea feſtiuitate, eadem qua illi lætitia, nos ſententia perſultemus, dicentes: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Digna planè & iuſta ſenten- Ibidem.
M tia quæ in Natiuitate Chriſti & Deo honorem repræſentat in cælis, & hominibus pacem præſentat in terris. Ante Saluatoris enim ortum nec cæleſtia reuerentiam deferebant, nec terrena requiem poſſidebant. Sed videte quid dicat ipſa ſententia: *Pax hominibus bonæ voluntatis*. Non quibuſcumque hominibus, ſed bonæ voluntatis hominibus: vt intelligas pacem Chriſti non debiti eſſe, ſed meriti. (non enim eam meretur conditio, ſed voluntas.) Hanc paſtores ea nocte qua naſcente Domino ſuper gregem ſuum vigilias obſeruabant, præ omnibus primi audierunt. Ipſi Saluatoris ortum primi ante omnes homines internuncijs angelis cognouerunt. Angeli enim non regibus, non iudicibus, ſed hominibus ruſticanis ſæculi redemptionem priùs annunciauerunt. Nec mirum ſi Chriſti gratiam ante ſcire meruerit innocen-

Digitized by Google

tia, quàm poteſtas; & priùs cognoſcere veritatem ſim- G
plex ruſticatio, quam ſuperba dominatio. quod enim
cognouerunt paſtores, principes cognoſcere nequiue-
1. Cor. 2. runt. Vnde & beatus Apoſtolus ait: *Quem nemo princi-*
pum ſæculi eius cognouit, & reliqua. Ergo in Natiuitate
Domini angeli pariter cum paſtoribus ſunt læti, excel-
ſam vero dicentes gloriam. Nam vicinis quodammodo
& iunctis choris Dei gloriam prædicauerunt. Vnde &
credo eoſdem angelos in eiuſdem Domini eadem feſti-
uitate ſimili nobiſcum lætitiæ vicinitate gaudere. Nam
qui ſolent propter Chriſti ortum alloqui paſtores, non
poſſunt propter eiuſdem Chriſti gaudium non inquire-
re ſacerdotes? Siquidem & quòd tunc ad illos ſuper gre- H
gem ſuum vigilias obſeruantes nocte intempeſta locuti
Luc. 2. ſunt, huius temporis myſterium deſignabat. Nam illo
facto hoc vtique monſtrabatur, gregem populum, no-
ctem ſæculum, ſacerdotes eſſe paſtores, qui iugi ſuper
plebem ſollicitudine vigilantes propter Chriſtum ab
angelis minimè deſeruntur. Hodierna igitur die ſecun-
dùm carnem natus eſt Dominus, ita ſecreto, ita ſilentio,
vt ortum eius ſæculum penitus ignoraret. Ignorauit
enim ſæculum, quia & extra conſcientiam patris conce-
ptus, & extra ordinem naturæ natus. Nam Ioſeph con-
ceptum ſuſcepit filium quem non genuit: Maria partum
edidit quem ſexus conſuetudine non creauit. Sic igitur I
natus eſt Dominus, vt ortum eius nemo futurum ſuſpi-
caretur, nemo crederet, nemo ſentiret. Quemadmo-
dum crederent hoc futurum, quod poſteaquam factum
eſt, factum eſſe vix credunt? Nam quòd ita latenter &
ſecreto Saluator deſcenſurus eſſet in virginem, iam ante
Dauid propheta teſtatus eſt, dicens. *Deſcendet ſicut*
Pſal. 71. *pluuia in vellus*. Quid enim tam ſilenter & ſine ſtrepitu
fit, quàm cùm imber in lanæ vellus infunditur? Nullius
aures ſono verberat, nullius corpus humore repercuſ-
ſionis aſpergit: ſed ſine inquietudine vllum totum im-
brem permultiplices effuſum partes toto corpore in ſe
trahat, vnius meatus ſciſſuram neſciens, ſolida mollitie K
plures præbens meatus: & quod clauſum videtur per
denſitatem, eſt patulum per tenuitatem. Rectè ergo
Maria velleri comparatur, quæ ita concepit Dominum,
vt toto eum hauriret corpore, nec eius diſciſſuram cor-
poris pateretur: ſed eſſet mollis ad obſequium, ſolida
ad ſanctimoniam. Rectè inquam Maria velleri compa-
ratur, de cuius fructu ſalutaria populis veſtimenta te-
xuntur. Vellus planè Maria eſt, ſiquidem de molli ſinu
eius agnus egreſſus eſt, qui & ipſe matris lanicium, hoc
eſt, carnem geſtans, molli vellere cunctorum operit
vulnera populorum. Omnes enim peccati vulnus Chri- L
ſti lana ſuffunditur, Chriſti fouetur ſanguine, & vt ſani-
tatem recipiat, Chriſti indumento veſtitur.

De eadem Domini noſtri Natiuitate, Sermo alius.

Sermo X. BEne quodammodo ſanctum hunc diem Natalis
Domini ſolem nouum vulgus appellat, & tanta ſui
auctoritate id confirmat, vt Iudæi etiam atque gentiles
in hac voce conſentiant. Quod libenter amplectendum
nobis eſt, quia oriente Saluatore non ſolùm humani ge-
neris ſalus, ſed etiam ſolis ipſius claritas innouatur, ſicut M
ait Apoſtolus: *Vt per ipſum reſtauraret omnia, ſiue quæ*
Epheſ. 1. *in cælis, ſiue quæ in terra ſunt*. Si enim obſcuratur ſol
Luc. 23. cum Chriſtus patitur, neceſſe eſt illum ſplendidius ſoli-
to lucere, cùm naſcitur. Et ſi Iudæis mortem operantibus
offundit tenebras, cur non Mariæ parturienti vitam ex-
hibeat claritatem? Aut quare non credamus quòd na-
ſcente Chriſto, ſol ad obſequium lucidior aduenerit,
cùm Magos ad indicium clarior ſtella præceſſerit? Et ſi
ſtella per diem alieni temporis officium miniſtrauerit,
cur non credamus quòd ſol quoque nocturnis horis
Mat. 2. aliquantulum aduentu maturiore decerpſerit? Ex eo de-
nique factum puto vt nox decreſceret, dum ſol feſtinus
ob Dominicæ Natiuitatis obſequium ante mundo lu-
cem protulit, quàm nox curſum ſui temporis conſum-
maret. Quin potius ipſam noctem fuiſſe non dico, nec
aliquid obſcuritatis habuiſſe, in qua paſtores peruigi-
lant, exultant angeli, aſtra deſeruiunt. Nec mirari debe-
mus quòd in Natiuitate Chriſti noua omnia facta ſunt,
cùm nouum hoc ipſum fuerit quod Virgo peperit. Si Luc. 2.
autem præter ſolitum natiuitas extitit, & præter ſoli-
tum obſequia ſunt delata. Ergo oriente Domino paſto-
res peruigilant, exultant angeli, ſol obſequitur, ſtella fa- Eſai. 43.
mulatur. Et quidem angeli vel paſtores gaudia ſua voce
vel ſermonibus proſequuntur: elementa autem iſta gau-
dia ſua, quia voce non poterant, officio proteſtantur. Sol
igitur præter conſuetudinem in hac feſtiuitate matutinus Luc. 2.
illuxit, nec mirum. Si enim ad Ieſu Naue orationem Mat. 2.
defixus ſtetit in die, cur non ad Ieſu Chriſti natiuitatem
feſtinus promoueret in noctem? Solem igitur nouum
hanc diem vulgus appellat: & cùm dicit nouum, vtique
& veterem eſſe demonſtrat. Veterem autem dixerim Ieſue 10.
huius mundi ſolem, qui defectionem patitur, qui parie-
tibus excluditur, qui nubibus obſcuratur. Veterem dixe- Rom. 8.
rim ſolem, qui vanitati ſubiacet, qui corruptionem me- Iohel. 2.
tuit, qui iudicium pertimeſcit. Scriptum eſt enim: *Sol*
conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem. Veterem,
inquam, dixerim, qui ſceleribus intereſt hominum,
adulteria non refugit, homicidium non declinat. Et cùm
omne genus hominum nolit eſſe medium cùm aliquod
crimen admittimus, hic ſolus in cunctis facinoribus ſtat.
Ergo quia hunc veterem eſſe manifeſtum eſt, nouum
quem niſi Chriſtum Dominum reperimus? de quo ſcri-
ptum eſt: *Orietur vobis ſol iuſtitiæ*. de quo etiam ex per-
ſona peccatorum dicit Propheta: *Sol non eſt ortus no-* Malac. 4.
bis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. Hic enim ſol, cum Sap. 5.
diaboli tenebris vniuerſos mundus eſſet oppreſſus, &
caligo referta criminibus ſæculum poſſideret, dignatus
eſt vltimo tempore, hoc eſt incumbente iam nocte, or-
tum ſuæ natiuitatis infundere. Primo quidem ante lu-
cem, hoc eſt, antequam illuminaret iuſtitiæ ſol, velut
matutinum quoddam Prophetarum miſit oraculum,
ſicut ſcriptum eſt: *Mittebam Prophetas meos ante lu-* Hier. 7.
K *cem*. Poſtea verò ipſe cum ſuis radiis, hoc eſt, cum Apo-
ſtolorum ſuorum fulgore reſplenduit, ac tanta mundi
caligine veritatis loca diſcuſſit, vt diaboli tenebræ nul-
los offenderet. Hic eſt igitur ſol nouus qui clauſtra pe-
netrat, inferna reſerat, corda rimatur. Hic nouus eſt ſol,
qui ſpiritu ſuo viuificat mortua, corrupta reparat, ſuſci-
tat iam defuncta: vel qui calore ſuo purgat ſordida, exu-
rit fluida, decoquit vitioſa. Ipſe, inquam, eſt qui in cun-
ctis actibus noſtris perſpicit omnia opera noſtra, & non
tam condemnat crimina, quàm emendat. Hic planè eſt Mat. 5.
ſol iuſtus & ſapiens, qui non ſine diſcretione, ſicut iuſtus
L ſol mũdi bonis ac malis ſimiliter circumfertur, ſed quo-
dam iudicio veritatis, ſancto lucet, occidit peccatori.
Hoc autem inter vtrumq; intereſt ſolem, quòd ille iudi-
cium metuit, hic iudicium comminatur: quòd ille cor-
ruptionis miniſter eſt, hic æternitatis eſt dominus: quòd
ille creatura eſt, hic creator. Tamen iſtum mundi ſolem,
priuſquam oriatur, adhuc ante lucẽ propter neceſſarios
vſus hominum ſolet lucerna præcedere. Habet autem & Pſal. 131.
Chriſtus ſol lucernam ſuam quæ eius ortum præceſſit, Ioan. 5.
ſicut dicit Propheta: *Paraui lucernam Chriſto meo*. Quæ Luc. 3.
autem iſta lucerna ſit, oſtendit Dominus, dicens de
Ioanne Baptiſta: *Ille erat lucerna ardens*. Ipſe autem
M Ioannes, vt præcedens lucernæ lumen exiguum, ait:
Veniet fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam
calceamentorum eius: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto &
igni. Simul etiam intelligens lumen ſuum ſolis radiis
offuſcandum, ante prædicit: *Illum oportet creſcere, me*
autem minui. Sicut enim lucernæ claritas deſtruitur Ioan. 3.
ſolis aduentu, ita & Ioannis pœnitentiæ baptiſmum Act. 19.
ſuperueniente Chriſti gratia vacuatum eſt. Videamus
igitur, hic ſol noſter nouus quo fonte naſcatur: ſicut eſt
verum, Deo oritur auctore. Diuinitatis ergo eſt filius,
diuinitatis, inquam, incorruptæ, integræ, illibatæ, intel-
ligo planè myſterium. Ideo enim ſecunda natiuitas per
immaculatam Mariam, quæ prior per diuinitatem con-
ſtiterat illibata: vt cui prior natiuitas glorioſa extitit,
eius ſecunda contumelioſa non fieret. hoc eſt, vt quem-
admodum virgo diuinitas ediderat, ita eum & virgo
Maria generaret. Habere etiam quod homines patrem

ſcribitur, ſicut legimus in Euangelio dicentibus Phari- G
Mat. 13. ſæis: *Nonne hic eſt filius Ioſeph fabri, & mater eius, Maria eſt?* In hoc quoque adoerte myſterium. Faber pater
dicitur Chriſti. Et planè faber Deus, qui totius mundi
Gen. 6. opera fabricatus eſt. Et planè faber, ſed qui in diluuio
Exod. 26. Noë arcam fabricare diſpoſuit. Faber, inquam, eſt qui
Exod. 25. ordinauit Moyſi tabernaculum, arcam teſtamenti inſti-
1. Par. 28. tuit, templum Salomonis erexit. Fabrum dixerim, qui
mentes rigidas expolit, cogitationes ſuperbas reſcindit,
humilia facta ſublimat. Hic autem faber circa arbores
eurno vtitur ferramento: ſicut in Euangelio legimus,
dicente Ioanne: *Iam ſecuris ad radices arborum poſita eſt. Om-*
Mat. 3. *nis arbor non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem* H
mittetur. Hoc enim agit totum, vt vtiles cæleſtis fabricæ
arbores in futuro componat, infructuoſas verò euulſas,
radicitùs flammarum conſumat incendio.

In die Circumciſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Populum quòd adhuc Ianuarij Kalendarum ſuperſtitionem colat grauiter obiurgat. Sermo.

Sermo XI. Est mihi aduerſus pleroſque veſtrum fratres querela
non modica, de his loquor qui nobiſcum natalem I
Domini celebrantes, gentilium ſe ferijs dediderunt, &
poſt illud cæleſte conuiuium ſuperſtitionis ſibi prandium
parauerunt, vt qui ante lætificati fuerant ſanctitate, ine-
briarentur poſtea vanitate, ignorantes quòd qui vult re-
gnare cum Chriſto, non poſſit gaudere cum ſæculo: &
qui vult inuenire iuſtitiam, debeat declinare luxuriam.
Alia enim ratio eſt vitæ æternæ alia deſperatio laſciuiæ
temporalis. Ad illam virtute aſcenditur, ad iſtam perdi-
tione deſcenditur. Atque ideo qui vult eſſe diuinorum
particeps, non debet eſſe ſocios idolorum. Idoli enim
portio eſt inebriare vino mentem, ventrem cibo diſten-
2. Cor. 6. dere, ſaltationibus membra torquere, & ita prauis acti- K
bus occupari, vt cogaris ignorare quòd Deus eſt. Vnde
ſanctus Apoſtolus hæc præuidens dicit: *Quæ porrò iuſti-*
tia cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis cum tenebris? aut
quæ pars fideli cum infideli? qui autem conſenſus templo Dei
cum idolis? Ergo ſi nos ſumus templum Dei, cur in tem-
plo Dei colitur feſtiuitas idolorum? Cur vbi Chriſtus
habitat, qui eſt abſtinentia, temperantia, caſtitas, in-
ducitur comeſſatio, ebrietas, atque laſciuia? Dicit Salua-
Mat. 6. tor: *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire*, hoc eſt, Deo &
mammonæ. Quomodo igitur poteſtis religioſe Epipha-
niam Domini procurare, qui iam Kalendas, quantum
in vobis eſt, deuotiſſimè celebraſtis? Ianus enim homo L
fuit vnius conditor ciuitatis, quæ Ianiculum nuncupa-
tur, in cuius honorem à gentibus Kalendæ ſunt Ianua-
riæ nuncupatæ: vnde qui Kalendas Ianuarias colit, pec-
cat: quoniam homini mortuo defert diuinitatis obſe-
Galat. 4. quium. Inde eſt quòd ait Apoſtolus: *Dies obſeruatis, &*
In 2. par. 11. *menſes, & tempora, & annos, timeo ne ſine cauſa labora-*
cap. 97. *uerim in vobis.* Obſeruauit enim diem & menſem, qui his
diebus aut non ieiunauit, aut ad Eccleſiam non proceſ-
ſit. Obſeruauit diem, qui heſterna die non proceſſit ad
Eccleſiam, proceſſit ad campum. Ergo fratres omni ſtu-
dio gentilium feſtiuitatē & ferias declinemus, vt quan-
do illi epulantur & læti ſunt, tunc nos ſimus ſobrij atque
ieiuni, quo intelligant lætitiam ſuam noſtra abſtinentia M
condemnari. Non ſolùm autem gentilium, ſed & Iu-
dæorum conſortia vitare debemus, quorum etiam con-
fabulatio eſt magna pollutio. Hi etenim arte inſinuant
ſe hominibus, domos penetrant, ingrediuntur prætoria,
aures iudicum & publicas inquietant, & ideo magis præ-
ualent, quò magis ſunt impudentes. Hoc autem non
recens in ipſis, ſed inueteratum & originarium malum
eſt. Nam olim iam Dominum Saluatorem intra præto-
rium perſecuti ſunt, & præſidis eum iudicio condemna-
Mat. 27. runt. In prætorio ergo à Iudæis innocentia opprimitur,
ſecretum proditur, religio condemnatur. Cùm enim
Chriſtus occiditur, omnia in eo veritas & iuſtitia con-
demnatur, quoniam ipſe eſt innocentia, religio, ſancti-
tas, atque myſterium.

IN DIE EPIPHANIÆ Domini Euangelium Matth.

Cap. II.

Cum natus eſſet Ieſus in Bethleē Iudæ in
diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriē-
te venerunt Hieroſolymam, dicentes: Vbi eſt
qui natus eſt rex Iudæorum? Vidimus enim
ſtellam eius in oriente, & venimus adorare
eum. Audiens autē Herodes rex, turbatus eſt,
& omnis Hieroſolyma cum illo. Et cōgregans H
omnes principes ſacerdotū & ſcribas populi,
ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.
At illi dixerūt ei: In Bethleē Iudæ. Sic enim
ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethelem
terra Iuda, nequaquā minima es in principi-
bus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat popu-
lum meum Iſraël. Tūc Herodes clam vocatis Mich. 5.
Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ
quę apparuit eis. Et mittens illos in Bethleem
I dixit: Ite, & interrogate diligēter de puero: &
cùm inueneritis, renūtiate mihi, vt & ego ve-
niens adorem eum. Qui cùm audiſſent regem,
abierūt. Et ecce ſtella quam viderāt in orien-
te, antecedebat eos, vſq; dum veniens ſtaret
ſupra vbi erat puer. Videntes autē ſtellam, ga-
uiſi ſunt gaudio magno valde. Et intrantes do-
mum, inuenerunt puerum cum Maria matre
eius: & procidētes adorauerunt eum: & aper-
tis theſauris ſuis obtulerūt ei munera, aurum,
thus, & myrrham. Et reſponſo accepto in
K ſomnis ne redirent ad Herodem, per aliam
viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

De myſterio Epiphaniæ Domini, & quomodo ſolemnitatem eius populus dignè celebrare valeat. Sermo.

Dies iſta & feſtiuitas, quam hodie fratres celebratis, Sermo XII.
ideo Epiphania, id eſt apparitio, ſiue manifeſtatio
appellatur, quia in ea Chriſtus ſtella duce gentibus eſt
manifeſtatus, & à Ioanne hodie dicitur baptizatus, &
aquam in vinum poteſtate diuina eum conuertiſſe nar- Matt. 3.
rator. Vtinam ſicut per ſtellam nouam hodie Chriſtus Ioan. 2.
L redemptor noſter oſtenſus eſt gentibus: ita per cæleſte
deſiderium veſtris ipſe ſemper manifeſtum ſe faciat cor-
dibus: & qui à ſeruo ſuo hodie baptizari voluit, donet
vobis, vt quod in baptiſmo promiſiſtis, per humilitatis
virtutem ſeruare poſſit: & qui aquas hodie conuertit in
vinum, quidquid in vobis inſipidum eſt, in ſpiritalem
commutet intellectum. Erigite fratres ad Deum animas
veſtras, & videte corda & cogitationes veſtras, vt & pro
bonis actibus veſtris Deo gratias agatis, & mala veſtra
longè à vobis proijciatis. Imitemini iſtos Magos, vt eo
ſtudio & ardore ſemper ad Eccleſiam veniatis, quo illi
deſiderio de longinquis regionibus Chriſtum adorare
venerunt. Illi pretioſa munera obtulerunt, & vos offerte
M illi animas veſtras; ſi fidem, ſpem, charitatem, pœniten-
tiam, humilitatem, & caſtitatem diligitis; rationabilia
dona illi offeratis, id eſt, vos ipſos: quia plus Deus vos
ipſos, quam ſubſtantiam veſtram diligit. Multi enim
ſunt qui faciunt eleemoſynas, & tamen peccare non ceſ-
ſant. Iſti quaſi ſua offerūt Deo, & ſe ipſos diabolo. Nul- Rom. 12.
lam habet Deus cum diabolo partem: & ideo ſiue fur-
tum, ſiue luxuriam, ſiue odium, ſiue ſuperbiam, & quid-
quid mali eſt, à vobis cum Dei adiutorio repellite, vt to-
tos vos veſter Creator poſſideat. Attēdite quia Herodes 2. Cor. 6.
Chriſtum quæſiuit, ſed ideo non inuenit, quia malè quæ-
ſiuit. Et vos malè Chriſtum quæritis, ſi bona opera pro
humana laude facitis: cauete vt taliter quærendo, &
illum non inueniatis, & vos ipſos perdatis. Magi ad He-
rodem intrantes ſtellam perdiderunt; & vos ſi ad diabo-

Digitized by Google

lum acceſſeritis peccando, lucem ſpiritalem non habe- G
bitis, niſi fortè per confeſſionem & pœnitentiam denuò
ab illo receſſeritis. Moneo ne iteretis ad Herodem, quia
melius eſt peccatum cauere, quàm emendare. Nam ſi
diabolo ſuadente peccaueritis, per pœnitentiam autem
Ezech. 33. Deo adiuuante ab illo receſſeritis, gratiam perditam re-
cipietis: ſicut & Magi poſtquam ad Herode receſſerunt,
ſtellam quam perdiderant, videre meruerunt. Illi Magi
tres reges eſſe dicuntur, & tria munera, hoc eſt, aurum,
thus, & myrrham obtulerunt: quoniam verum Deum
& regem, & verum hominem in carne mortali apparuiſ-
ſe cognouerunt. Et vos fratres offe te illi aurum cæleſtis
ſapientiæ, & thus mũdæ orationis, & myrrham perfectę H
Gen. 3. mortificationis. *Et ſicut illi per aliam viam reuerſi ſunt in
regionem ſuam*: ita & vos, qui à paradiſo receſſiſtis ſuper-
biendo, inobediendo, & cibum prohibitũ comedendo,
curate illuc per humilitatem & obedientiam atque abſti-
nentiam redire. Vita iſta præſens peregrinatio eſt, atria
vera veſtra paradiſus eſt: & quia nimis ſtulti ſunt qui exi-
lium pro patria diligunt, vos deſpicite hanc miſeram &
incertam vitam, vt peruenire valeatis ad patriæ cæleſtis
2. Cor. 5. felicitatem certiſſimam. Ad hoc namque filius Dei de
Hebr. 11. cælo venit ad terras, vt vius eius exempla ſequendo, po-
tuiſſetis de terra in cælum aſcendere. Quod ipſe vobis
concedat, cuius regnum & imperium ſine fine perma- I
neat in ſæcula ſæculorum.

De Epiphania Domini, Sermo alius.

Sermo XIII.
EXultandum nobis eſt, fratres chariſſimi, quòd votiã
noſtris vota ſuccedunt, quod gaudiis gaudia cumu-
lantur. Ecce enim adhuc Natalis Domini ſolennitate
corda noſtra perſultãt, & iam feſtiuitate ſanctæ Epipha-
niæ gloriamur. Gratias igitur agere debemus Dominu,
qui nos frequenter viſitat, vt ſæpe lætificet, frequentiúſ-
que repetit, vt numeroſius benedicat. Quamuis igitur
gentilis (licet vanè) numeroſa ſolennitate lætetur pro-
pter diuerſitatem deorum ſuorum: tamen plures nobis K
feſtiuitates præſtat vnius vei viſitatio, quam illis multo-
rum dæmorum ſuperſtitioſa præſumptio. Nam ſicut eos
veritate religionis vincimus; ita votorum numero ſupe-
ramus. Epiphaniæ ergo hodie procuramus gaudia. Quæ-
rat fortè aliquis quid interpretetur hoc verbum, ſcilicet
Epiphania; quia ἐπιφαίνεται Græcè, Latinè dici-
tur apparere, Ergo quia tunc primũ apparuit Saluator in
mundo, ipſa dies eodẽ vocabulo Epiphania nũcupata eſt.
quomodo autem apparuerit, requiramus; non quòd in
mundo ante non fuerit, cùm mundus per ipſum factus
Ioan. 1. ſit, ſed quòd tunc primum ſignis atq; miraculis creden- L
tium cordibus Chriſtus Deus illuxerit, & in tenebroſas
Hier. 23. conſcientias hominum fidei ſplendor aduenerit. Cùm
igitur Deus vbique ſit, & vniuerſa poſſideat, tamquam
non viſus antea, apparuiſſe dicitur. Apparuit autem non
tam oculis hominum quàm ſaluti. Nam etſi prius natus
ex virgine oculis carnalibus videbatur, tamen non appa-
rebat, quoniam virtutem eius adhuc fidei acies ignora-
Eſai. 6. bat. Vnde Iudæis per Prophetam dicitur: *Videntes videbi-
tis, & non videbitis*: hoc eſt, Saluatorem quem cernerent
oculis corporalibus, ſpiritali lumine non viderent. Po-
ſtea enim quam diuinitatẽ ſuam mirabilibus declarauit,
humanis mentibus tamquam nouus & inopinatus ap-
parens, oculis ſe quorumdam cordis infudit, vt cogno- M
ſceret ſenſus, quem non cognouit aſpectus. Vnde fit vt
nos Chriſtum Dominum per fidem, quem numquam
vidimus, contemplemur: Iudæi quem perſpexerunt ocu-
lis, palpauerunt manibus, hodiéque non videant. Requi-
ramus igitur quod ſignum operatus ſit, vt diuinitatem
ſuam hominibus declararet. Dicitur hoc primum feciſſe
Ioan. 2. miraculum vt aquam mutaret in vinum. Magnum planè
ſignum, & ad Dei credendam ſufficiẽs maieſtatem. Quis
enim non mireretur in aliud quàm erãt elementa tranſlata?
Nemo enim poteſt mutare naturam, niſi qui dominus
eſt naturæ. Credendum eſt iam ex hoc mortalem homi-
nem in immortalitatem poſſe conuerti, quãdo vilis ſub-
ſtantia in pretioſam eſt conuerſa ſubſtãtiam. Nolo enim
auditor nomina tantùm perſpicias vini & aquæ: ſed ſi
vis potentiam comprobare, virtutem rerum aſpice. Fa-
cto enim hoc altius neſcio quid demonſtratur. Nam
cùm Dominus aquam verterit in vinum, non tantum hoc
operatur ne diſcumbentibus deſit ebrietas, ſed vt cre-
dentibus abundet æternitas. Siquidem propterea in
mundum venerit Chriſtus, non vt conuiuatum cellaria
procuraret, ſed vt ſaluti hominum prouideret: nec vt
hydrias ſubſtantia boni odoris impleret, ſed vt animas
gratia ſancti Spiritus irrigaret. Et cùm ille ex vili aqua
vini optimi ſaporem voluit guſtare conuiuas, magis vo-
luit ex hac vili carne reſurrectionis cæleſtis ſapientiam
guſtare credentes. Nam hoc ſigno totum vtique reſurre-
ctionis myſterium continetur. Aqua enim vilis, pallens,
& frigida, in vinum verſa, ſcilicet pretioſum, rubrum,
vel ignitum, hoc ſignificat, hominis ſubſtantiam condi-
tione vilem, imbecillitate pallentem, morte frigentem,
in reſurrectionis gloriam commutandam, quæ eſt æter-
nitate pretioſa † gloria colorata, ſpiritu immortalitatis al. gratia
ignita. Hoc igitur dignum eſt credere Dominum opera-
ri voluiſſe, vt per hoc terrenum ſignum, futurum iam
tunc à ſapientibus cæleſte myſterium videretur. Nam ſi
mirabile eſt vtique quæ defecerant conuiuis vina ſup-
pleſſe, quantò eſt mirabilius vitam quæ eſt exhauſta, ho-
minibus reparaſſe? Et ſi glorioſum eſt aquam in vinum
mutare, quantò eſt glorioſius peccata in iuſtitiam com-
mutare, & mores potius tẽperare, quam pocula? Auſim
dicere illas hydrias non ſolùm illi conuiuio, ſed vniuerſo
mundo pretioſam illam miniſtrare ſubſtantiam, niſi
quòd nobis meliùs adminiſtrant. Conſtat enim ex ipſis
vaſculis illos hauſiſſe ebrietatem, nos haurire iuſtitiam?
illos percepiſſe vini poculum, nos calicem ſalutis acci-
pere: & ſidici fas eſt, apud illos pertranſiſſe quod bibe- Pſal. 115.
rant, apud nos verò permanere quod ſumpſimus.

De eadem ſolennitate, Sermo alius.

MEminit ſanctitas veſtra fratres ſuperioris prædi- Sermo
cationis noſtræ, qua deſcripſimus beatos Apo- XIIII.
ſtolos vno viſo miraculo, hoc eſt, aqua in vinum à Sal-
uatore conuerſa, in eum potius crediſſe. Ita enim ait Ioan. 2.
Euangeliſta de Domino: *Et manifeſtauit gloriam ſuam,
& crediderunt in eum diſcipuli eius*. Quod factum non
ideo tantum ſcriptum eſt, vt illorum ſub quibus factum
eſt, fidei gloria monſtraretur, ſed & propter nos, qui eo-
dem deuotionis exemplo credulitatis gloria prouoca-
mur. Chriſtus enim quod operatus eſt, non illis tantùm
operatus eſt quos habebat tunc præſentes, ſed & nobis
poſtea ſecuturis: vt licet maiores noſtri tempore nos
præcederent, tamen ſignorum gratia non præirent. Quæ
enim illis exhibita eſt præſentia rerum in mirabilibus
virtus, eadem virtus nobis litterarum theſauro conſer-
uata: vt nobis præſtaret pagina, quod illis gerebat hiſto-
ria: immò in nobis geritur, quidquid nobis ingeritur,
quidquid in nobis inſinuatur, vt ſcripturarum ſpeculo
dictaretur: & potentiam Domini quam illi carnalibus
oculis cernerent, nos ſpiritali lumine videremus. Et cre-
diderunt in eum, & manifeſtauit gloriam ſuam diſcipu- Ibidem.
lis ſuis. Quam bene potentiam Domini ſubſequitur de-
uotio ſeruulorum: & quod magiſter docet opere, diſci-
puli in corde deſcribunt. Ecce cui manifeſtatur virtus o-
perantis, & fides prædicatur manifeſta credentium. Præ-
dicanda planè Apoſtolorum fides, quæ viſo vno ſignu
crediderunt in omnipotentiam Saluatoris: & Apoſtoli dum
mirãtur aquam in vinum verſam, ipſi ex omni fæce pec-
catorum ſimiliter ſunt conuerſi, & inſtar facti miraculi
ex vili ſuperſtitione gentilium, in pretioſam deuotionem
credentium ſunt tranſlati. Et vt aqua in vinum verſa, ſa-
pore, rubore, calore conditur: ita ſcientiæ, quod erat in
his inſulſum, accipit ſaporem: quod pallẽs, gratiæ ſum-
pſit colorem: quod frigidum, incaluit immortalitatis
ardore. Magnificanda igitur Apoſtolorum fides, quæ
ideo Euangelico ſermone deſcripta eſt, vt & illis eſſet ad
laudem, & nobis proficeret ad exemplum. Sed quod pe-
ius eſt, his illis laus ſua permanet, nos exempla non per-
mouent. Nam quantò poſteriores ſumus tempore, tan-
tò & inferiores merito. Illi enim viſo vno ſignu ſtatim al. mirabi-
Domino crediderunt, nos acceptis adhuc tot beneficio- libus.
rum † millibus dubitamus, dubitamus, inquã, quia præ-

Digitized by Google

ſentia diligimus, dum futura non credimus: diuitias G amamus in ſęculo, dum eas accipere cunctamur a Chriſto. Ita & ndia immoderatè extollimur, dum retributionis iudicium nõ timemus. Mat. 7. Ceterum quis nouit ſcriptum eſſe: *Quo iudicio iudicaueritis, eodem iudicabitur de vobis*: abſque dubio lenis, moderatus & mitis eſt, & plus benignitate cogit, quàm ſeueritate compellit: amicus indolgentiæ, familiaris eſt veniæ: vt dum eam frequenter impertit, à Domino ſemper accipiat. Siquidem prudentis ſit rectoris ita terrenos honores agere, vt honorificentiam cæleſtis dignitatis acquirat. Et ſi interdum vigorem dicendi in nobis corporis obnundat infirmitas, tamen ſtudio deuotionis veſtræ fortiores efficimur. Nam quò vos H ſtudioſiùs auditis, eò nos libentiùs prædicamus, & virtus nobis loquendi additur cùm vos intelligendi accommodatis auditum. Quis non conetur illic verbi cæleſtis ſemen iacere, vbi illud puri cordis fœcunda terra ſuſcipit? Quis, inquam, non illic verbum Saluatoris collocare velit, vbi illud non ſæcularium ſollicitudo præfocet, ſed diſciplinarum ſpiritalium virtus enutriat? Ergo fratres, quia in ſancta Epiphania exultauimus videntes miracula Saluatoris, debemus facere quod illius temporis diſcipuli tunc fecerunt. Quòd autem dixi vidiſſe nos modo quod olim geſtum eſt, vidimus planè, videmúſque quotidie. Ea enim ſunt Chriſti miracula, vt non iniquitate prætereant, ſed gratia conualeſcant: non obliuione ſepeliantur, ſed virtutibus innouentur. Apud potentiam enim Dei nihil eſt abolitum, nihil præteritum, ſed pro ſui magnitudine omnia illi in præſenti ſunt, totum illi Pſal. 89. tempus eſt hodie. Vnde & ſanctus Propheta dicit: *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies vna.* Quòd ſi omne ſæculi tempus vna dies eſt Domino, eadem ergo die qua mirabilia Saluator patribus operatus eſt, operatus & nobis eſt. Vidimus igitur & nos ſicut maiores noſtri mirabilia Domini, cum pari ea cum illis ſtupore ſuſpeximus. Guſtauimus & nos ſicut illi de ipſis hydriis. Siquidem Pſal. 115. illi de his poculum vini biberunt, nos ſalutis calicem ſumpſerimus. Debemus ergo facere viſo ſigno Domini quod noſtri fecere priores. Si enim eadem in nobis diuinitatis refulſit gratia, eadem & fidei apud nos debet eſſe deuotio. Dicit enim Euangeliſta de Domino hoc miraculo perpetrato: Ioan. 2. *Et manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt diſcipuli in eum.* Credere ergo debemus, ſicut tunc Apoſtoli crediderunt. Dicit autem & alius: *Et nos Chriſtiani ſumus, credimus in Dominum Saluatorem.* Sed credere opus eſt opere, non ſermone, non lingua, ſed corde, ne & nobis dicatur: *Plebs hæc labiis me honorat, cor autem* Eſai. 19. *eorum longè eſt a me.*

De eadem feſtiuitate, Sermo alius.

Sermo. XV. PLerique in hac ſãcta Epiphaniæ die hactenus à Domino mirabilia facta eſſe commemorãt, vt rogatus Ioan. 2. ad nuptias aquæ ſubſtantiam in vini ſpeciem commotaret, ac liquorem fontium in meliorem vſum ſui benedictione transferret, miniſtros hauſiſſe aquam de puteis, vinum in hydriis inueniſſe: atque vtiliore diſpendio perdidiſſe quod impleuerant, reperiſſe quod deerat: túncque primum hoc mirabili ſigno diuinitatis ſuæ declaraſſe virtutem. Nonnulli autem in hac ſancta die ab Mat. 3. Ioanne baptizatum eum in Iordane teſtantur, atque in lauacri eius gratia inter fuiſſe loquendo Deum patrem, ſanctum quoque Spiritum deſcendiſſe. Nec mirum ſi in Domini lauacro myſterium non defuit Trinitatis, cùm noſtrum lauacrum Trinitatis compleat ſacramentum. Mat. 28. Neque enim poterat Dominus non primum circa ſe exhibere, quod erat poſtea humano generi præcepturus, cum omnia non ſui cauſa, ſed noſtrę gratia ſalutis efficeret. Aut numquid propter ſe baptizari voluit, cùm pec- Eſai. 53. catum non haberet, ſicut dicit Propheta: 1. Petr. 2. *Qui iniquitatem non fecit, neque dolus inuentus eſt in ore eius?* Sed propter nos vtique, qui multorum criminum peccatis obnoxij, opus habebamus vt in Chriſti baptiſmo pur- al. nobis agi fluenta. garemur, atque ideo venit Dominus ad lauacrum, non vt purificetur ipſe aquis, ſed vt † nos aquarum fluentis purificet. Ex quo enim ille in aquis ſe merſit, ex eo om- Eſa. 53. nium credentium peccata deleuit. Neceſſe eſt autem vt omnium peccata deleuerit, qui omnium peccata ſuſcepit, ſicut ait Euangeliſta: Ioan. 1. Mat. 3. *Hic eſt agnus Dei, hic eſt qui tollit peccatum mundi.* Mirum ergo in modum vnus mergitur, & ſalus omnium reparatur. Adeſt ergo Deus pater cùm baptizatur Dominus, adeſt Spiritus ſanctus. Videte Saluatoris beneuolentiam, quia ſolus ſe in paſſione contumeliis ſubdidit, in lauacro ſolus gratiam non quæſiuit, vult participes eſſe gloriæ. Adeſt ergo ſicut dixi, pater, adeſt & Spiritus ſanctus: & quia Deus videri non poteſt, ſpiritus in columba, pater deſcendit in voce: quodque ſolùm ad aſtruẽdam fidem hominibus neceſſarium erat, exhibet Saluatorem. Fides enim noſtra niſi auditu non Rom. 10. conſtat & viſu: ideo ſe ſpiritus columba oculis ſubdit, pater in voce ſe auribus ſubminiſtrat. Nam niſi propter noſtram credulitatem iſta fieri oportuiſſet, potuit pater & ſpiritus tanquam inuiſibilis Deus ad verbum filium inuiſibili prolapſione deſcendere. Igitur propter noſtram fidem aperto cælo ſpiritus ad Chriſtum, pater ad filium, vox deſcendit ad verbum. Verbum enim Chri- Mat. 3. ſtus eſt, de quo ſcribitur: Ioan. 1. *In principio erat verbum.* Bene, inquam pater vox, & filius verbum dicitur, quia verbum nonniſi de voce procedit. Conueniunt itaque ſibi vox & verbum, & ſaluti hominum prouident ſocietate myſterij. Qua autem ratione Spiritus ſanctus ad Chriſtum I in ſpecie columbæ deſcenderit, videamus vtrum ſit aliqua ſimilitudo columbæ vel Domini, ſicut eſt vocis & verbi. Et planè non parua. Columbam enim etiam ipſum Dominum dixerim, quia eſt alacer, mitis & ſim- Mat. 10. plex. Columba eſt, quia ſanctos ſuos eſſe præcipit vt columbas, dicens: *Eſtote ſimplices ſicut columbæ.* Quòd autem columba Chriſtus ſit, Propheta dicit ex perſona ipſius, deſcribens poſt paſſionem reditum eius ad cælum. Pſal. 54. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Cùm ergo Chriſtus Dominus initiaret Eccleſiæ ſacramẽta, è cælo ſuperuenit columba. Intelligo myſterium, agnoſco etiam ſacramentum. Columba enim ipſa eſt K quæ nunc ad Eccleſiam Chriſti in baptiſmo venit, Gen. 8. quæ quondam ad arcam Noe in diluuio properauit, tũc illi ſecuritatem annuntians oliuæ ramo, modo huic æternitatem conferens diuinitatis indicio. Tunc ſignum pacis ore afferens, modò ipſa pacem Chriſtum ſui ſubſtan- Mat. 3. tia ſuperfundens. In Iordane igitur baptizatus eſt Domi- Pſal. 113. nus. Multa mirabilia in hoc flumine ſæpius facta eſſe Ioſue. 3. ſcriptura commemorat, inter cetera dicens: *Iordanis conuerſus eſt retrorſum.* Puto autem eſſe mirabilius quod Domino Ieſu Chriſto ibi poſito factum eſt. Ante enim retrorſum aquæ conuerſæ fuerant, modò retrorſum peccata conuerſa ſunt. Et ſicut tunc impetus fluminis al- L ueum ſui curſus perdidit: ita & nũc impetus peccatorum dominium ſui erroris amiſit. Quod quidem in Propheta 4. Reg. 2. Elia iam illo in tempore factum puto. Sicut enim Elias in Iordane diuiſionem fecit vndarum: ita & † Chriſtus al. ſpiritu omnium. Dominus in eodem Iordane ſeparationem operatus eſt peccatorum. Ille ſtare fluenta præcepit, hic crimina. Et Ibidem. ſicut ſub Elia flectas priſtor lia fontium, de quibus exierant, peruenerunt: ita & ſub Chriſto Domino homines ad originis ſuæ infantiam, de qua fuerant exorti, ſunt reuerſi.

De eadem ad Catechumenos, Sermo.

Sermo XVI. AD omnes vos fratres prædicationem meam in die M ſancta Epiphaniæ perueniſſe credo, & ad vos præcipuè catechumenos: in qua deſcripſimus tunc, nonnullis aſſerentibus, aquam in vinum fuiſſe conuerſam: pleriſque autem teſtantibus, illa quoque die in Iordane Dominum baptizatum. Quod licet a diuerſis alterutrum factum eſſe credatur: eo tamen vtrumque factum eſſe confirmo, & aliud ſignum de alio contueri. Vtrumque enim factum eſt. Nam cùm baptizatus eſt Dominus myſterium lauacri inſtituit, & humanum genus velut vilem aquam in æternam ſubſtantiam diuinitatis ſapore conuertit. Similiter & cùm hydrias plenas liquore fontium vertit in vinum, vtrumque operatus eſt, & ſpeciem magis neceſſariam nuptiis præſtitit, & demonſtrauit corpora hominum per lauacrum Spiritus ſancti replenda eſſe ſubſtantia. Quod alibi ipſe Dominus manifeſtiùs decla-

Mat. 9. rauit dicens in vtres nouos vinum nouum eſſe condendum. In nouitate enim vtrium lauacri puritas, Spiritus ſancti gratia ſignificatur in vino. Igitur vos catechumenos diligentius oportuit hoc audiſſe, quibus magis eſt neceſſarium, vt ſenſus veſter, qui ignorantia Trinitatis vt aqua nunc friget, agnitione myſterij incaleſcat vt vinum, & animarum veſtrarum liquor vilis & tenuis in pretioſam & fortem gratiam transfundatur, vt vini vice ſapiamus quod bonum eſt, redoleamus quod ſuaue eſt, *1. Cor. 2.* & poſſimus dicere illud Apoſtoli: *Quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo*. Cathecumenus enim priuſquam baptizetur, ſicut aqua iacet, & pallet. Fidelis autem ſicut vinum fortis & ruber eſt. Cathecumenus, inquam, ſicut aqua nullius ſaporis, nullius odoris, nullius eſt pretij, nec ſufficiens ad vſum, nec delectabilis ad reficiendum, nec tolerabilis ad ſeruandum. Nam ſicut aqua cùm ſeruatur diutius, in deterius verſa intra ſemet putreſcit & fœtet: ita & catechumenus cùm diutius catechumenus permanet, in deterius conuerſus intra ſemet vileſcit *Ioan. 3.* & deperit. Ait enim Dominus: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum.* Qui autem non intrat regnum, neceſſario remanet in inferno. Rectè autem vino comparatur fidelis. Sicut enim ex cunctarum creaturarum ſubſtantia omnis res vetuſtate deperit, ſolum vinum proficit vetuſtate: ita ex omni genere hominum cunctis antiquitate pereuntibus, ſolus Chriſtianus proficit vetuſtate. Et ſicut vinum in dies ſingulos aſperitatem ſuam decoquens, ſaporis dulcedinem, ſuauitatem odoris acquirit: & Chriſtianus ſucceſſu temporis dilectorum ſuorum aſperitatem decoquẽs, ſapientiam ſibi diuinitatis beneuolentia Trinitatis aſſumit. Ergo in hac ſancta die baptizatus eſt Dominus. Videte quã bene ordinauit, vt & in Natali ſuo natus ſit, & in Epiphania ſit renatus, vt nec longè à ſe ſalutis humanæ vota diſtarent, & æternas Saluatori iugiter gratias ageremus: tunc & vota noſtra celebrata ſunt, quo Chriſto Eccleſia *Ibid.* copulata eſt, ſicut ait Ioannes: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt*. Propter has ergo nuptias ſaltare nos conuenit. Si- *1. Reg. 6.* quidem & Dauid rex pariter & propheta cùm multa cecinerit, & ante arcam ſaltaſſe dicatur; eleuatus enim gaudio in ſaltationem prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu *Pſal. 18.* per Mariam de germine ſuo Eccleſiam Chriſti thalamo ſociandam, de quo ait: *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo*. Atque ideo præ ceteris plus propheta rutilo cantauit, quia lætior cunctis per hæc gaudia ſuo apoſteros coniungebat, & ad propria vota omnes gentes ſolito dulcius inuitabat: nos quoque docuit quid ipſis facere deberemus in nuptiis, cùm ille ante nuptias tota exultatione lætatus ſit.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ Domini Euangelium Ioan.

CAPVT I.

IN illo tempore: Vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir qui ante me factus eſt, qui prior me erat, & ego neſciebam eum: ſed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum. Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.

De Baptiſmo Chriſti, Sermo.

Sermo XVII. EVangelica ſcriptura refert, ſicut lectum nuper audiuimus, Dominum ad Iordanem baptiſmi cauſa veniſſe, & in eodem flumine myſteriis ſe cæleſtibus conſecrari voluiſſe. Quod mirari non debemus, cur hoc baptiſmatis ipſius dominus & magiſter fecerit: *Mat. 5.* *Act. 1.* quia ipſe ait: *Qui fecerit ſic & docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum*. Facere igitur prius voluit, quod faciendum omnibus imperabat: vt bonus magiſter doctrinam ſuam non tam verbis inſinuaret, quàm actibus exerceret, & ad finem nos geſtu pariter confirmaret & ſenſu. Hoc autem totum hodierno die geſtum eſſe manifeſtum eſt. Quod ita verum eſſe ipſa poſſumus colligere ratione. Ratio enim exigit, vt poſt diem Natalis Dominici, licet interpoſitis annis, eodem tamen tempore hæc feſtiuitas ſequeretur, quam & ipſam feſtiuitatem natalem appellandam puto. Tunc enim natus hominibus, hodie renatus eſt ſacramentis: tunc per virginem editus, hodie per myſterium generatus. Ita enim diſpoſuit Dominus non longè inter ſe hominum vota diſtare, vt in vno tempore quem genitum gratulabantur in terra, ſanctificatum lætarentur in cælis: vt qui partum Virginis angelis annuntiantibus poſſidebant, Dei filium cælis teſtantibus retinerent, certique eſſent homines quia ipſe eſſet filius Dei, quem virgo pepererat, diuinitas agnoſcebat. Noui enim partus noua merentur obſequia. Ibi cùm ſecundùm hominem naſcitur, mater eum Maria ſinu circumfouet: hic cum ſecundùm myſterium gignitur, pater eum Deus voce complecti- *Matt. 3.* tur. Ait enim: *Hic eſt filius meus, in quo bene complacui, ipſum audite.* Mater ergo partum molli blanditur gremio, pater filio pio teſtimonio adſtipulatur. Mater, inquam, eum adorandum Magis ingerit, pater colendum gentibus manifeſtat. Sinu igitur retinetur à matre cùm naſcitur, ſed pater ei ſinus ſui fotum iugiter *Mat. 8.* ſubminiſtrat. Legimus enim eum ſine intermiſſione in patris gremio quieſcentem, dicente Euangeliſta: *Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus qui eſt in ſinu patris*. Libenter ergo in ſinu ſanctorum quieſcit Domi- *Ioan. 1.* nus: vnde & Ioannis Euangeliſtæ ſinum, vt in eo accumberet, libenter eligit. Sinus ergo in quo Chriſtus requieſcit, non corporis gremio præparatur, non veſtimentorum ambitione componitur, ſed cæleſtium virtutum operatione colligitur. Nam Chriſti ſinus erat in Ioanne Euangeliſta fides, in Deo patre diuinitas, in *Ioan. 13.* Maria matre virginitas: ibi ſinus Chriſti eſt, vbi habitaculum eſt virtutum. Ibi reclinat caput ſuum, vbi domicilium cæleſtium inuenit præceptorum. Nam ideo peccatoribus & infidelibus dicit: *Vulpes foueas ha-* *Matt. 8.* *bent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet*. Igitur Dominus Ieſus hodie venit ad baptiſmum, & corpus ſuum ſanctum voluit aqua dilui. Dicat fortaſſe aliquis: Qui ſanctus eſt, quare voluit baptizari? Audi ergo. Ideo baptizatur Chriſtus, non vt ſanctificetur ab aquis, ſed vt ipſe aquas ſanctificet, & purificatione ſui purificet fluenta illa quæ tangit. Baptizatio enim Chriſti, conſecratio eſt elementi. Cùm enim Saluator abluitur, iam tunc in noſtrum baptiſmum tota aqua mundatur, & purificatur fons, vt ſecuturis poſtmodum populis lauacri gratia miniſtre- *Mat. 3.* tur. Præcedit ergo Chriſtus per baptiſmum, vt Chriſtiani poſt eum confidenter populi ſubſequantur. Intelligo ergo myſterium. Ita enim & columna ignis præ- *Exod. 13.* ceſſit per mare Rubrum, vt intrepidum iter Iſrael filij ſequerentur, & ipſa priùs per aquas greſſa eſt, vt venientibus poſt ſe viandi ſemitam præpararet. Quod factum, ſicut Apoſtolus dicit myſterium baptiſmi fuit. *1. Cor. 10.* Baptiſmum planè quodammodo fuit, vbi homines nubes operiebat, vnda portabat. Sed hæc omnia operatus eſt Chriſtus Dominus idem qui & modo, qui ſicut nunc per mare filios Iſrael in ignis columna præceſſit, ita nunc per baptiſmum Chriſtianos populos in corporis ſui columna præcedit. Ipſa, inquam, eſt columna quæ tunc lumen ſequentium oculis præſtitit, modo lucem credentium cordibus ſubminiſtrat. Tunc in fluentia vndarum ſolidauit ſemitam, modò in lauacro fidei veſtigia corroborat: per quam fidem, ſicut filij *Exod. 14.* Iſraël, qui intrepidus ambulauerit, perſecutorem Ægyptium non timebit.

Eadem die, de Baptiſmo Chriſti, Sermo alter.

Sermo XVIII. HAnc baptiſmi Ieſu Chriſti Domini noſtri celebritatem fratres dilectiſſimi, quam hodierni Euangelij refert hiſtoria, & nos quotannis deuotè recolimus, Græci propria eorum voce Epiphaniam vocant. Quod enim nos apparitionem, aut oſtenſionem ſeu, manifeſtationem dicimus, hoc ipſi ἐπιφάνειαν appellant. Nec immeritò; quoniam hodie Chriſtus & Saluator noſter pluribus euidentioribus ac præſtantioribus ſignis in baptiſmate mundo manifeſtatus eſt. Nam quamuis
Luc. 2. dudum ex Maria virgine natus, & ab angelis paſtoribus
Mat. 2. nunciatus in terris apparuerit, móxque ſtella duce à Ma-
Luc. 3. gis adoratus olim fuerit: tamen inter homines poſtmodum conuerſatus, iam quaſi triginta ætatis expleuerat annos, & adhuc vel hominum prolapſione, vel diuini diſpenſatione myſterij Iſraëlitico populo ignotus ferè habebatur. Hodie verò quando ad Ioannem Baptiſtam vt in Iordane baptizaretur acceſſit, omnibus palam
Mat. 3. oſtenſus eſt. Sic enim Euangelica lectio dicit: *Sed vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans.* Tunc enim vox patris de cælo intonantis audita eſt. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Denique quem pater de cælo monſtrauerat voce, hunc Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper caput eius manens, tactu quoque ipſo voluit demonſtrare, ne alius quiſquam de populo Dei filius putaretur. His teſtimoniis ipſe Ioannes eum cognouiſſe profitetur, dicens: *Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui quia hic eſt filius Dei.* Quomodo ergo Chriſti poſt ſtellam manifeſtatio gentibus Epiphania meritò dicta eſt; ſi eiuſdem declaratio patris voce, & Spiritus ſancti viſibili ſuper eum manſione, ſorti tatione dicetur. Deni-
K que à Ioanne baptizatur. Sic enim alius Euangeliſta in-
Marc. 1. quit: Et baptizatus eſt à Ioanne in Iordane. Verùm quid
Mat. 3. hac humilitate ſublimius? quid hac vilitate nobilius? Baptizatur à ſeruo, & à Domino filius appellatur. Inter publicanos & meretrices & peccatores ad lauacrum accedit, baptizatur, eſt ſanctior & baptizatore ſuo, lauatur à Ioanne in carne, ſed ipſe Ioannem in ſpiritu lauat. Vnde
Ioſue. 3. ſequitur: *Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.* Aquæ quæ cetera mundare conſueuerant, Domino noſtro lauante mundatæ ſunt. Iordanis fluuius, qui eo tempore quo populum Iſrael dux Ieſus in terram repromiſſionis induxit, exſiccatus fuerat, nunc membris Domini tactis, ſi potuiſſet, vndas in vnum locum congregari voluiſſet,
L vt Domini corpus attingeret. Videte fratres, quomodo
Pſal. 28. id quod in Euangelio lectum eſt, in vigeſimo octauo
Matt. 3. Pſalmo fuerit ante prædictum: *Vox Domini ſuper aquas.*
Pſal. 28. Locutus eſt enim Dei filius ad Ioannem: *Sine modo, ſic*
Mat. 3. *enim oportet nos adimplere omnem iuſtitiam.* Sequitur Pſal-
Pſal. 28. mus: *Deus maieſtatis intonuit*, quando pater filio teſtimonium reddidit, dicens: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Vox Domini confringentis cedros*, inquit Propheta: quia baptizato Chriſto erecti prius atque ſublimes dæmones corruerunt. Succidit eos Dominus quaſi cedros Libani, & comminuit eos, tamquam vi-
M tulos arborum fragmenta ventilans, & calcibus ſtirpes
ibidem in diuerſa diſcerpens. Denique audiamus de Saluatore quid dicat: *Et dilectus ſicut filius vnicornium.* Dilectus eſt Dominus noſter atque Saluator, éſtque filius vnicornium, quia filius crucis, de quo dicitur in cantico Haba-
Malac. 3. cuc: *Cornua in manibus eius: ibi abſcondit fortitudinem*
Pſal. 28. *ſuam.* Poſtquam ergo dilectus iſte crucifixus eſt, impletum eſt illud quod ſequitur in Pſalmo: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Chriſto enim baptizato, & vniuerſo mundo à culpis eius baptiſmo mundato, ge-
Ibidem. hennæ ignis extinctus eſt. Sequitur: *Vox Domini commouentis deſertum.* Deſerta dicebatur Eccleſia, quæ priùs filios non habebat. Ad prædicationem autem Chriſti deſerta commota eſt, vt parturiret, & peperit: & nata
Eſai. 66. eſt vna die gens multa: ſicque ab illa die, Eccleſia quæ antea dicebatur deſertum Cades, hoc eſt, deſertum ſan-
G ctitatis, id eſt, quæ ſanctitatis filios non habebat, cœpit parere ceruos, & ſanctorum ſuorum emittere greges, qui ſerpentes interficiant, qui venena contemnant. Quibus Pſal. 28.
diſcurrentibus in toto orbe, & Chriſti Euangelium prędicantibus, in templo eius omnes dicent gloriam Deo. Sequitur: *Dominus diluuium inhabitare facit.* Conſideremus totum orbem, reſpiciamus barbaras nationes, Romanum quoque mente luſtremus imperium: vbique Chriſto creditur, vbique in noſtrum Deum credentes baptizantur. Et ita fit vt non vna aqua, ſed quodammodo ſit diluuium baptiſmorum. Quapropter fratres chariſſimi, quoniam conſummatum eſt tabernaculum (hoc
H enim Pſalmus iſte titulo prænotatur) quoniam Eccleſia viuis lapidibus extructa eſt: afferamus Domino filios 1. Petr. 2.
Dei, afferamus et filios arietum, hoc eſt, Apoſtolorum Pſal. 28.
atque ſanctorum martyrum: & imitemur Saluatorem Exod. 12.
noſtrum, quia ipſe & paſtor & agnus & aries appella- Gen. 22.
tur, qui pro nobis immolatur in Ægypto, qui pro Iſaac Pſal. 22.
cornibus tenetur in ſentibus, & dicamus: *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit: ſuper aquam refectionis educauit me*: Cui eſt gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

I DOMINICA SEXTA POST *Epiphaniam Euangelium Matth.*

Cap. XIII.

SImile eſt regnum cælorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo, quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cùm autem creuerit, maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus eſt eis. Simile eſt regnum cę-
K lorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum. Hęc omnia locutus eſt Ieſus parabolis ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis: vt adimpleretur quod dictum Pſal. 77.
eſt per Prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.

Qua ratione grano ſinapis regnum cælorum comparetur, ſuper verbis Euangelij: Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis. *Sermo.*

L LIbenter nos prædicare, & gratanter opus Dei facere manifeſtum eſt. Sed cùm videmus plures è fratri- Sermo. XIX.
bus pigriùs ad Eccleſiam conuenire, & Dominicis præcipuè diebus minimè cæleſtibus intereſſe myſteriis, prędicamus inuiti: non quo nos pigeat loqui, ſed quia negligentiores prædicatio noſtra grauet potius, non emendet. Ideo inuiti loquimur, & tacere non poſſumus. Prædicatio enim noſtra in plebe aut regnum operatur, aut pœnam, regnum credulis, perfidis pœnam. Quiſquis enim fratres Dominicis non intereſt ſacramentis, neceſſariò apud Deum caſtrorum deſertor eſt diuinorum.
M Nam quomodo ſe excuſare poteſt qui ſacramentorum die, prandium ſibi domi præparans prandium cæleſte contemnit, & ventris curam faciens, animæ ſuæ negligit medicinam? Dicit Dominus in ſancto Euangelio, ſicut lectio decurſa teſtatur: *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo, quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cùm autem creuerit, maius eſt omnibus, & fit arbor, ita vt volucres cæli veniant, & habitent in ramis eius.* Cui conſonat quod alius Euangeliſta ſcribit dicens: Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile illud æſtimabo? *Si-*
mile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & factum eſt arbor, & volucres cæli requieuerunt in ramis eius. Luc. 13.
Mouet fortaſſe ſenſus veſtros cur regnum Dei tam præclarum atque magnificum grano ſinapis exiguo comparetur, & ſpei noſtræ tam grande

Digitized by Google

A grande ſolatium, rei viliſſimæ ſimile eſſe dicatur, præſertim cùm alibi idem Dominus diſcipulis ſuis dicat: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, Tollere, & iactare in mare, fiet.* Mat. 17. Luc. 17. Igitur ſi fides tanta eſt, quæ poteſt ab ipſis ſedibus montium fundamenta transferre, neceſſariò ergo & granum ſinapis magnum eſt, ad cuius ſimilitudinem fidem habere compellimur. Magnum autem dixerim non ſpecie, ſed virtute, & fidei qualitate: non olei comparandum, ſed vigore acrimoniæ coæquandum. Nam ſi diligenter intendamus, inueniemus rectè Domino hanc ſimilitudinem comparatam. Sicut enim granum ſinapis prima fronte ſpeciei ſuæ eſt paruum, vile, deſpectum, non ſaporem præſtans non odorem circumferens, non indicans ſuauitatem: at vbi teri cœperit, ſtatim odorem ſuum fundit, acrimoniam exhibet, cibum flammei ſaporis exhalat, & tanto feruoris calore ſuccenditur, vt mirum ſit in tam friuolis granis tantum igneum fuiſſe concluſum: cuius etiam ſeminis cibum homines hyemis præcipuè tẽpore magna pro ſuauitate percipiunt, quatenus eo repellant frigora, humores egerant, viſcerum interna calefaciant. Plin. lib. 19. c. 8. & lib. 20. cap. 22. Sæpè etiam ea huc capite adhibent medicinam, vt ſi quid inualidum, ſi quid ægrotum fuerit, ſinapis igne curetur. Ita ergo & fides Chriſtiana prima fronte videtur eſſe parua, vilis & tenuis, non potentiam ſuam oſtendens, non ſuperbiam præferens, non gratiam ſubminiſtrans. At vbi diuerſis tentationibus teri cœperit, ſtatim vigorem ſuum prodit, acrimoniam indicat, calorem Dominicæ credulitatis aſpirat: & tanto diuini ignis ardore iactatur, vt & ipſa ferueat, & participantem ſibi ardere compellat: ſicut in ſancto Euangelio Amaon & Cleophas dixerunt, dum cum ipſis poſt paſſionem Dominus loqueretur: *Nonne cor noſtrum erat ardens in nobis in via, dum aperiret nobis Dominus ſcripturas.* Luc. 24. Ergo granum ſinapis membrorum viſcera calefacit, fidei autem vigor cordium peccata comburit. Et illud quidem aſperum algorem frigoris remouet, hæc autem delictorum diabolicum frigus expellit. Sinapis, inquam, granum iniquos humores D decoquit corporum, fides autem libidinum fluenta conſumit. Et per illud medicina capitis procuratur, per fidem autem ſpiritale caput noſtrum, quod eſt Chriſtus Dominus, ſæpius refouetur. 1. Cor. 11. Sed & fides iuxta comparationem ſinapis ſancto odore perfruimur, ſicut ait beatus Apoſtolus: *Quoniam Chriſti bonus odor ſumus Deo.* 2. Cor. 2. Igitur ſanctum martyrem Laurentium grano ſinapis poſſumus comparare, qui diuerſis attritus paſſionibus, per totum orbem gratiam meruit ſui fragrare martyrij. Qui antea conſtitutus in corpore, erat humilis, ignotus & vilis: poſteaquam vexatus, laceratus, exuſtus, eſt, vniuerſis per totum mundum Eccleſiis odorem ſuæ nobilitatis infudit. Rectè igitur huic comparatio copulatur. Siquidem granum ſinapis cùm teritur, accenditur: Laurentius cùm patitur, inflammatur. Illud feruorem attritionis ſuæ euomit: hic ignem plurima vexatione ſuſpirat. Sinapis, inquam, in vaſculo, calido vapore decoquitur: Laurentius in craticula flammarum igne torretur. Ardebat itaq; extrinſecus beatus martyr tyranni ſæuientis incendijs, ſed maior illum intrinſecùs Chriſti amoris flamma torrebat. Et quamuis rex improbus ligna ſubijceret, incendia inſtincta ſupponeret: tamen ſanctus Laurentius has flammas fidei calore non ſentit, & dum Chriſti præcepta cogitat, frigidum eſt illi omne quod patitur. Nec enim enim poterat viſceribus ignium tormenta ſentire, qui ſẽſibus paradiſi refrigeria poſſidebat. Iaceat licet ante pedes tyranni exuſta caro, corpus exanime, nihil tamen detrimenti patitur in terris, cuius animus demoratur in cælis. Extenditur ergo ſuper flammarum ignitos globos, & ſæpiùs verſatur in terra: ſed quantò plus pœnarum patitur, tantò amplius Chriſtum Dominum pertimeſcit: nouo admirationis genere alius illum torquet, & alij ſæuientis tormenta proficiunt: deuotiorem Laurentium Saluatori ſupplicia atrociora fecerunt.

Super iiſdem verbis Euangelii, Sermo alius.

Sermo XX.

A SVperiore Dominica parabolam Domini diſſerentes, in qua ait: *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis,* &c. multa perſtrinximus, quibus probaremus regnum Dei grano ſinapis non immeritò comparari, & diſtantiam in ſola eſſe æſtimatione verborum, non in collatione virtutum. Siquidem fides Chriſtiana quæ regnum eſt Dei, eundem vigorem obtinet quem ſinapis natura depromit. Nam ſicut cùm ſinapis ſuccum ſumimus, vultu contriſtamur, fronte contrahimur, ad lacrymas promouemur, & ipſam ſalubritatem corporis B noſtri cum quodam fletu auſteritatis accipimus; illinc enim nos amaritudo exaſperat, acrimonia penetrat, hinc calor ignei ſaporis accẽdit, & toto perturbati corpore tunc magis ſani efficimur, cum amplius deplorãmus: ita cùm fidei Chriſtianæ mandata percipimus, contriſtamur animo, affligimur corpore, ad lachrymas promouemur, & ipſam noſtram ſalutẽ cum quodam fletu ac mœrore cõſequimur. Inde enim ieiunia nos exaſperant, illinc peccatorum conſcientia macerat: hinc patrimonij iactura conturbat, & tunc contriſtati habitu magis ſalutem conſequimur, ſi amplius defleamus, ſecundùm quod ait Dominus: *Vos plorabitis & plangetis, ſæculum autem gaudebit.* Ioan. 16. C Sicut autem cum ſinapi caput forte curandum eſt, iubemur abraſos capillos demere, impedimenta cutis vniuerſa deponere, vt nudo corpori perfectiùs medicina proueniat: ita & cum anima per fidem curanda eſt, præcipimur ſubſtãtiam a nobis ſæculi auferre, impedimenta auri argentique deponere, vt & nudæ & ſoli animæ congruentius ſpiritalis medicina conueniat. Quiſquis enim rebus mundi & diuitiis ſæculi obuolutus eſt, huic fidei medicina non proderit. Ergo quod ſuccus ſinapis in corpore, hoc fides Chriſtiana operatur in anima. Sed quoniam in eadem dominica ſententia ab alio Euangeliſta ſcriptum eſt: *Quod acceptũ homo miſit in hortum D ſuum, & creuit, & facta eſt arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius:* Luc. 13. diligẽtiùs requiramus quis iſte ſit cui hæc cuncta conueniant. Dicimus ſuperiùs, ſanctis martyribus, qui diuerſis attriti ſunt paſſionibus, naturam ſinapis poſſe congruere. Sed quoniam dicit ſcriptura: *Et creuit, & facta eſt arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius:* Ibid. arbitror hoc ipſi Chriſto Domino rectiùs cõparari, qui naſcẽdo in homine humiliatus vt granum eſt, aſcendendo ad cælum exaltatus, vt arbor eſt. Granum planè Chriſtus eſt dum patitur, arbor eſt cum reſurgit. Granum inquam, eſt, cùm famis eſuriem ſuſtinet: arbor eſt, cùm Ioan. 4. Ioan. 6. quinque panibus ſaturat quinq; millia virorum. Ibi ſte- Ioan. 12. E rilitatem humana cõditione patitur, hîc ſatietatem propria diuinitate largitur. Mat. 20. Mat. 11. Granum autem dixerim Dominum cùm cæditur, contemnitur, increpatur: arborem autẽ, cùm cæcos illuminat, mortuos reſuſcitat, peccata condonat. Quod autem granum ſit, ipſe dicens in Euangelio ait: *Niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet.* Ioan. 12. Huius igitur grani, hoc eſt Domini Saluatoris, velut ſinapis acrimoniam atq; amaritudinem Iudæi minimè ſuſtinẽtes, contempſerũt ſuccum cæleſtis diſciplinæ accipere, dicentes illuminato illi cæco: *Tu ſis diſcipulus eius, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.* Ioan. 9. Ipſi quoque Moyſi mandata penitus ignorantes, qui præcepit illis ſpecialiter hanc amaritudinem F comedendam. nam cum Paſchæ illis celebrandæ ſacramenta diſponeret, ait: *Manducabitis illud cum amaritudine. Paſcha enim Domini eſt.* Exod. 12. Non enim (ſicut illi putant) iuſſit herbarum vilium acerrimos ſuccos cum aſſis agni carnibus manducari: ſed mandatorũ Chriſti voluit amaros ſermones præcepit cum ipſo ſacramento paſſionis Dominicæ deuorari. Nonne enim amari videntur ſermones Domini, cum dixit: *Si vis perfectus eſſe, relinque omnia tua, & veni, ſequere me:* Mat. 19. & cum dicit non habendas duas tunicas, neq; peram, neque calceamenta? Mat. 10. Amaritudo iſta ſermonũ, medicina eſt animarũ. Quod autem ait Euangelium: *Quod acceptum, homo miſit in hortum ſuum:* Luc. 13. quem eſſe hominem hunc putamus, qui acceptum granum velut ſinapis granum in ſuo horto

ſeminauit? Ego illum eſſe arbitror, de quo Euangeliſta G referr: Ecce autem Ioſeph qui erat decurio ab Arimathia, Luc. 23. acceſſit ad Pilatum, petens vt depoſitum corpus Domini ſepeliret: quod acceptum tradidit ſepulturæ, quæ in horto fuerat præparata: atque ideo ait ſcriptura: Quòd Luc. 13 acceptum homo miſit in hortū ſuum. Ergo Ioſeph hortus floſculorum erat diuerſis odoribus plenus: ſed necdum in eo tale germen inſeuerat. Fragrabat quidem ſpecialis animæ eius hortus varia ſuauitate virtutum: ſed necdum Chriſtum cum aromatibus in cordis ſui ſecreto poſuerat. Ita dum Saluatorem in hortuli ſui monumento ſepelit, magis illum in animæ ſuæ intimis collocauit. Ramos autem huius arboris ſi requiras, inuenies. H Ramus eſt Petrus, ramus eſt Paulus, rami ſunt omnes Apoſtoli vel Martyres, ad quos ſi quis ſe fortiter tenere voluerit, fluctibus ſæculi minimè mergetur, quin potius ſub vmbra illorum latitans, gehennæ non patietur ardorem, ſecurus à diabolicæ tempeſtatis procella.

Super alia verba eiuſdem Euangelii: Simile eſt regnum cælorum fermento, &c. *Sermo alius*.

Sermo XXI. ET ipſi ſcitis fratres quòd ex qua die vobiſcum eſſe cœpi, non ceſſaui omnibus vos Dominicis admonere 2. Tim. 4. mandatis, & partim hortando, partim increpando, I præcepta vobis ingerere, ita vt pleriſq; pius pater fuerim, nonnullis autem durus magiſter extiterim. Patrem enim me ſibi gratulatus eſt, quiſquis ſermonem meum libenter amplexus eſt: durum autē magiſtrum ſenſit, qui conſcientiam ſuam prædicatione mea percuſſam eſſe condo- Philip. 1. luit. Sed nihil mea intereſt, dummodo ſiue pietate, ſiue Prou. 13. cenſura Chriſtus annunttietur in vobis: quamuis & ipſa cenſura ſit pietas, quæ ideo circa negligētiores filios adhibetur, vt timere diſcant quod amare neglexerāt. Non quòd omnes filios non æqualiter diligat pater, ſed quòd indulgētia patris ſit, pro diuerſitate morū exhibere pietatis affectū: vt blandum filium exhortatione prouocet, contumacem verò auſteritate conuenat, de vtriuſque K tamen correctione ſecurus, quoniam hunc amore verberat, illum ſeueritate caſtigat, ſicut ait beatus Apoſtolus: Omnis quidem diſciplina in præſenti non videtur Hebr. 12. eſſe gaudij, ſed mœroris: poſtea verò fructum pacificum exercitans per eam reddet iuſtitiæ. Igitur quoniam tot tractatibus meis profeciſſe vos credo, libet quædam vobis diuinarum diſſerere litterarum, vt intelligam quòd id quod dixerim, fidei viuacitate capiatis. At Dominus Luc. 13. in ſancto Euangelio: *Simile eſt regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farina ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum*. In alio verò loco ita ait: Cui ſimile æſtimabo regnum Dei? Simile eſt fermento, quod L acceptum mulier abſcondit in farina, donec fermentatum eſt totum. Fermenti vim atque virtutem omnibus notam eſſe non dubium eſt. Nam cum ſit magnitudine paruum, ſpecie ſimplex, natura commune, tantam fortitudinem intrinſecus gerit, vt cùm reconditum fuerit in farina, ſuccus hoc totam maſſam faciat eſſe quod ipſe eſt, & ita ſemper vniuerſum cumulum aſperſionis ſuæ vigore diffundit, vt omnem ipſam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac ſic res ipſa fortitudine ſua molem ſibi proprij vigoris acquirit. Hoc autem faciunt mulieres, vt viris ſuis ſalubriorem panem, & cibum vtilem Rom. 7. diligenter exhibeant. Sed quoniam lex ſpiritalis eſt, & M Euangelium ſpiritaliter parabolarum ratione ſubſiſtit: videamus quid ſit fermentum, quæ mulier, quid farina. Ioan. 12. Legimus in ſancto Euangelio, dicente Domino Chriſto de ſeipſo: *Niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert*. Ergo ſi triticum Dominus & Dominus eſt fermentum, quia fermentum non niſi de tritico fieri ſolet: rectè ergo fermento Dominus comparatur, qui cùm eſſet ſpecie homo, humilitate paruus, imbecillitate deiectus, tanta intrinſecus ſapientiæ virtute polle- Philip. 2. bat, vt doctrinam ipſius mundus ipſe vix caperet: qui cùm cœpit per totum orbem diuinitatis vigorē diffundere, ſtatim omne hominum genus in ſubſtantiam ſuam, ſua poteſtate protraxit, vt & iugum ſpiritus ſui ſancti infunderet omnibus, hoc eſt, Chriſtianos cunctos faceret G eſſe quod Chriſtus eſt. Nam quòd homo Dominus Ieſus vnus & ſolus eſſet in mundo tamquam fermentum in maſſa reconditum, vniuerſos homines præſtitit eſſe quod ipſe eſt. Quiſquis igitur illi fermento Chriſti adhæſerit, efficitur & ipſe fermentum, tam ſibi vtilis, quàm idoneus vniuerſis, & de ſua certus ſalute, & de aliorum acquiſitione ſecurus. Sicut igitur fermentum cùm in cumulum conſpergendum eſt farinarum, confringitur, comminuitur, diſſipatur, & ipſum omne diſſoluitur, vt diſperſam illam farinæ multitudinem in vnum vigorem conſtringat, atque in ſolidum corpus redigat, quod in pulueris modum ipſa diminutione languebat, faciátque H coniunctione ſui vtilem maſſam, quod propria diſſolutione videbatur inutile: ſic ergo & Dominus Ieſus Chriſtus cùm eſſet totius mundi fermentum, diuerſis paſſionibus confractus, laceratur & diſſolutus eſt, & ſuccus eius pro ſalute noſtra, qui eſt pretioſus ſanguis, effuſus eſt, vt admixtione ſui omne genus humanum ſolidaret, quod per diuerſa antra reſolutum iacebat. Sic enim velut fermentum quoddam nos qui farina ex gentibus videbamur eſſe, adhæſimus. Nos, inquam, qui per totum orbem diſperſi & diminuti penitus iacebamus, vigore paſſionis Chriſti in ipſius corpus redacti ſumus, ſi- Ephes. 5. I cut beatus Apoſtolus ait: *Quoniam ſumus corpus Chriſti & membra*. Nos igitur qui ex nationibus in pulueris modum è terræ facie iactabamur, aſperſione ſanguinis Domini in maſſam ſoliditatis eius aggregamur. Mulier autem quæ dicitur abſcōdere in farina fermentum, quæ eſt, niſi ſancta Eccleſia, quæ quotidie, doctrinam Chriſti in cordibus noſtris conatur abſcondere? Ipſa, inquam, eſt mulier quæ in alio loco etiam molere dicitur, ſicut ait Dominus: *Erunt duæ molentes, vna aſſumetur, & vna* Mat. 24. *relinquetur*. Molit enim ſancta Eccleſia per legem, per Apoſtolos, per Prophetas, cùm catechumenos facit, & aſperitatem gentilitatis diſſipat atque comminuit, vt emolitos eos in farinæ modū aptos faciat fermento Do- K minici ſanguinis adhærere. Fermentum enim dixerim totam Domini paſſionem. Fermentum enim ſalutis noſtræ eſt ſymbolum; ſine quo fermento, vel ſymbolo, nemo poteſt vitæ æternæ ſubſtantiam promereri. Et quia duas Euangelium deſcribit molentes, atque vnam Eccleſiam diximus ſalubriter molere, alterā quam niſi ſynagogā accipere debemus? Molit enim & ipſa per Moyſen & prophetas: ſed inutiliter molit, ſicut dicit Apoſtolus de Iudæis: *Æmulationem Dei habent, ſed non ſecun-* Rom. 10. *dum ſcientiam*. Inutiliter, inquam, molit ſynagoga, quia maſſam ſuam Chriſti doctrina non tēperat. Atque ideo euitandum præcepit ſynagogæ Dominus eſſe fermen- Mat. 16. L tum, dicens: *Cauete vobis à fermento Phariſæorum*. Temperatum eſt enim ſanguinibus & crudelitatibus Iudæorum Mat. 27. dicentium de Domino: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper* Mat. 24. *filios noſtros*. Vnde ait Euangelium: *Erunt duæ molentes, vna aſſumetur, & vna relinquetur*. Aſſumetur enim in requiem æternam ſancta Eccleſia, quæ Domino cibum ſanctitatis emoluit: relinquetur ad molas cruenta ſynagoga, gyrum ſemper paſſura ſuæ perfidiæ.

Dominica in Septuageſima.

Hortatur populum, vt ſicut anni tempora per vices mutantur, M *ita & ipſe vitam & mores mutare diſcat. Sermo.*

REdimite vos ipſos, fratres, dum pretium habetis: Sermo quando chariſſimi nouum tempus inchoans, ve- XXII. ſtram vitam renouare debetis. In toto anno non dicitur vlla dies Septuageſima, niſi iſta; nec Sexageſima, niſi ſequens Dominica; neque Quinquageſima, niſi ab hinc tertia; nec Quadrageſima, niſi ab hinc quarta Dominica: & quia noua nomina hoc tempus habet, ideo omnis Chriſtianus renouare vitam ſuam debet. Hoc enim admonet Apoſtolus, dicens: *Renouamini ſpiritu mentis* Ephes. 4. *veſtræ*. Item: *Etſi exterior homo noſter corrumpitur,* 2. Cor. 4. *tamen interior renouatur de die in diem*. Nam ſicut renouatur qui de malo tranſit ad bonum, ita renouatur qui de bono tranſit ad melius. Qui de luxuria, vel qualibet immunditia, tranſit ad caſtitatem, vitam ſuam

renouat. Qui aliena rapere iniuſtè conſueuerat, ſi ſua cœpit miſericorditer diſtribuere, vitam ſuam renouat. A Qui ſuperbus ad humilitatem tranſierit, & qui amabat detrahere fratribus, ſi cœperit fratres diligere, ſine dubio renouat vitam ſuam, quia qui erat membrum diaboli malè viuendo, incipit eſſe in corpore noui hominis, id eſt, Domini noſtri Ieſu Chriſti, per fidem rectam & bonam operationem. Frequenter audiſtis fratres, duos eſſe homines, id eſt Adam & Chriſtū: ille dicitur vetus, iſte vocatur nouus. Et ideo qui malus eſt, vetus eſt, imitando illum qui fuit in paradiſo ſuperbus & inobediens: qui verò bonus eſt, nouus eſt, ſequendo illum qui dicit:

Gen. 3. Mat. 11. Philip. 2. *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde*: & de quo Apoſtolus ait: *Factus eſt obediens vſque ad mortem*. Sed quia hoc tempus nouum nomen habet, idcirco admo- B nemus illos qui veteres ſunt malè viuendo, fint noui bene conuerſando. Admonemus illos qui iam noui ſunt per bona opera, vt renouari ſtudeant in hoc nouo tempore per opera meliora. Verbi gratia, nouus qui eſt per caſtitatem ceſſando à malo opere, renouetur ceſſando ab ipſius operis delectatione. Similiter qui humilis & obediens & miſericors & patiens eſt, renouetur neceſſe eſt quotidie, vt proficiendo creſcat in ipſis virtutibus, ſecun-

Pſal. 83. dùm illud quod ſcriptum eſt; *Ibunt de virtute in virtutem*.

1. Cor. 9. Philip. 3. Mat. 10. 2. Cor. 9. Nemo noſtrum, chariſſimi, ſecurus ſit quia baptizatus eſt: quoniam ſicut non omnes qui in ſtadio currunt, accipiunt brauium, id eſt, deſtinatum præmium, ſed ille qui C prius currendo peruenit: ita non omnes qui habent fidem, ſaluantur, ſed illi tantùm qui in bono, in quo inchoauerunt, opere perſeuerant. Et ſicut qui aduerſus alterum pugnat, ab omnibus ſe abſtinet; ita & vos ab omnibus vitijs abſtinere debetis, vt diabolum, veſtrum perſecutorem, ſuperare poſſitis. Miſeri homines cum periculis vitæ ſuæ & immenſis laboribus ſeruiunt regi terreno pro beneficio cito tranſituro & perituro: quare vos

Mat. 20. non ſeruitis regi cæleſtis regni beatitudine perfruenti, eamque laborantibus largienti? Iam quaſi ad vineam ad ſanctæ Eccleſiæ vnitatem vocati eſtis à Domino: ita viuite, & ita conuerſamini, vt denarium, id eſt, regni cæleſtis felicitatem, Deo largiente, accipere valeatis. Nemo D deſperet de magnitudine peccatorum ſuorum, dicendo:

Ibid. *Multa ſunt peccata mea, in quibus vſque ad ſenectutem & decrepitam ætatem perſeueraui, iam promereri non potero indulgentiam, maximè quia peccata me dimiſerunt, non ego illa.* Abſit vt talis de Dei miſericordia deſperet: quia alij primâ horâ, alij tertiâ, alij ſextâ, alij nonâ, alij vndecimâ ad Dei vocantur vineam. Item alij in pueritia, alij in adoleſcentia, alij in iuuentute, alij in ſenectute, alij in decre-

Ibid. Eccl. 9. pita ætate ad Dei ſeruitium pertrahuntur. Et ſicut nullus deſperare debet in quacumque ætate ſit, ſi ad Dominum conuerti voluerit: ita nullus pro ſola fide ſecurus eſſe debet, ſed potius pertimeſcere per hoc quod ſubditur: E

Exod. 14. Exod. 16. 1. Cor. 10. Ioſue. 3. Mat. 20. Epheſ. 5. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Quod vocati ſumus per fidem, nouimus; ſed ſi ſumus ad vitam æternam electi, neſcimus. Tantò ergo debet vnuſquiſque eſſe humilior, quanto ſi ſit electus, ignorat. Concedat vobis omnipotens Deus, vt non ſitis de illorum numero, qui in mare Rubrum ſicco veſtigio tranſierunt, manna in deſerto manducauerunt, & potum ſpiritalem biberunt, & propter murmurationem ſuam in eremo perierunt: ſed de illorum qui terram repromiſſionis intrauerunt, & fideliter in Eccleſiæ vinea laborando, denarium perpetuæ beatitudinis percipere meruerunt: quatenus cum capite noſtro Chriſto, vos qui eius membra eſtis, poſſitis regnare per infinita ſæculorum ſæcula.

Dominica in Sexageſima.

Dat rationem ieiunij Sexageſimæ, Quinquageſimæ & Quadrageſimæ. Sermo.

Sermo XXIII.

ADeſt tempus, chariſſimi fratres, quod Sexageſima vocatur: & ideo neceſſe eſt, vt vita veſtra mutetur, mores corrigantur, mundus deſpiciatur, & cæleſtis patria ardentiùs diligatur. Nam ſenarius numerus, à quo ſexaginta, & ſexageſima, & ſexcenti, & ſex millia deriuantur, perfectionem ſignificat. Hinc eſt, quod ille qui ſexta die fecit hominem, in ſextâ ætate, & ſextâ feria, & A

Gen. 1. Ioan. 19. ſextâ horâ illum voluit redimere. Vnde qui iam Septuageſimam celebraſtis, & hodie Sexageſimam celebratis, ac deinde Quinquageſimam, & Quadrageſimam Deo proprio celebraturi eſtis, iſtorum nominum myſteria ſeptimanas habet, cui addidit Teleſphorus pontifex ſeptimam hebdomadam, & vocatum eſt hoc tēpus, Quinquageſima: deinde his addita eſt octaua ſeptimana, & vocatum eſt ipſum tēpus, Sexageſima: poſtmodum verò addita eſt noua hebdomada, & dicta eſt Septuageſi-

Diſt. 4. c. Quadrag. ma. Quoniā ſicut à quatuor quadrageſima, & à ſex ſexageſima: ita à ſeptem ſeptuageſima dicitur. Vnde ſi quis modo adderet decimam ſeptimanam, non eam vocaremus decageſimā, ſed octogeſimā ſeruato numeri ordine, quia poſt ſeptē, à quo ſeptuageſima, ſunt octo. Quadrageſima igitur ſeruatur, quia Moyſes & Elias & Saluator quadraginta diebus & noctibus ieiunaſſe leguntur. Quinquageſima ideo à quibuſdam ſeruatur, in qua ſunt quinquaginta dies: quia ſi ſubſtraxeris ab his ſeptem Dominicas, non amplius remanent in abſtinentia niſi qua-

Exod. 24. 3. Reg. 19. Mat. 4. draginta & duo dies, & in ipſis duobus diebus alij ieiunant, alij non, vt in Cœna Domini, & in Sabbato ſancto. Sexageſima ideo celebratur, in qua ſunt octo hebdomadæ, id eſt, dies quinquaginta ſex: ſi ſubſtraxeris octo Dominicos dies, & octo quintas ferias, quadraginta dies ſolummodo remanent ieiunij. Septuageſima verò, à qua vſque in Paſcha ſunt nouem ſeptimanæ, id eſt, ſexaginta C tres dies, ideo ab aliquibus celebratur, quia ſi ſubſtraxeris nouem dies Dominicos propter Domini reſurrectionem, & nouem quintas ferias, propter Dominicam cœnam, & totidem Sabbata, ne videamur ſabbatizare cum Iudæis, non amplius quam triginta ſex dies remanent ad ieiunandum: quos omni deuotione vos obſeruare concedat Chriſtus Dominus noſter: Qui viuit & regnat cum Deo Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per cuncta ſæcula. Amen.

DOMINICA IN QVINQVAGESIma. Epiſtola 1. Cor.

CAP. XIII.

FRatres. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalū tinniens. Et ſi habeā prophetiam, & ſciam myſteria omnia, & omnem ſcientiam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Et ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & ſi erogauero omnē ſubſtātiam meam pauperibus, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas magnanima eſt, ſi benigna eſt: charitas nō æmulatur, nō agit perperā, non inflatur, nō eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, nō cogitat malum, non gaudet in iniquitate, cōgaudet autem veritati: omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuffert. Charitas numquam excidit, ſiue prophetiæ euacuabūtur, ſiue linguę ceſſabunt, ſiue ſcientia euacuabitur. Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus: cùm autem venerit quod perfectum eſt, deſtruetur quod ex parte eſt. Cum eſſem paruulus, quaſi paruulus loquebar, quaſi paruulus ſapiebam, quaſi paruulus cogitabam. At vbi factus ſum vir, ea quæ paruuli erāt, deſtruxi. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Modo ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut cognitus ſum. Manet nunc fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem his eſt charitas.

Hortatur populum ad officia charitatis, & de eius virtute diſſerit. Sermo,

Sermo XXIV.

MEritò fratres, dicit Apoſtolus: *Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem his eſt charitas.* quia vt fides prædicaretur, & ſpes eſſet futuræ vitæ, charitas præſtitit. Vnde & Ioannes Apoſtolus: (1. Ioan. 3.) *Ex hoc cognoſcimus, inquit, charitatem eius, quia ipſe pro nobis animam ſuam poſuit.* Ex hac Chriſti diſcipulus cōprobatur. Vnde & ipſa Veritas ait: *In hoc cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinuicem.* (Ioan. 13.) Hinc in libro, qui de Apoſtolorū Actibus inſcribitur legitur tantā felici illo ſæculo deuotionem plebis fuiſſe, tantam in ea charitatem floruiſſe, vt poſt acceptam fidem, nemo domum propriam ſibi defenderet, & nemo ſuum aliquid vendicaret, ſed iure fraternitatis eſſent illis cuncta communia: ſcilicet vt qui eodem conſortio religionis tenebantur, eodem conſortio fruerentur & vitæ: hoc eſt, vt quibus erat vna fides, eſſet & vna ſubſtātia: & quibus erat communis Chriſtus, communis eſſet & ſumptus. Nefas etenim putabant religioſi viri eum ſibi participem non adſciſcere in ſubſtantiā, qui particeps eſſet in gratia: atque ideo charitate fraternitatis omnibus communiter vtebantur, niſi quòd maior eſt fraternitas Chriſti quàm ſanguinis. Sanguinis enim fraternitas ſimilitudinem tātummodò corporis refert, Chriſti autem fraternitas vnanimitatem cordis animæque demonſtrat, ſicut ſcriptum eſt: (Act. 4.) *Erat autem credentium cor vnum atque anima vna.* Verè ergo ille frater eſt, qui tam corpore quàm vnanimitate germanus eſt. Verus, inquam, frater eſt, cuius idem ſpiritus & voluntas ac in fratre eſt. Melior igitur eſt, ſicut dixi fraternitate ſanguinis, Chriſti fraternitas: nam illi interdum ſibi inimica eſt, Chriſti autem fraternitas ſine intermiſſione pacifica eſt. Illa inter ſe communia cum æmulatione diuidit, hæc etiam propria cum gratulatione communicat. Illa in conſortio deſpicit ſæpe germanum, hæc adſumit frequenter alienum. Tanta ergo, ſicut dixi, illo in tempore Chriſtianæ plebis deuotio fuit, vt nemo domum ſuam diceret, nemo proprium aliquid vendicaret, ſicut ait ſanctus Lucas, dicens: (ibid.) *Nemo quidquam ex eo quod poſſidebat, ſuum proprium eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. nec enim quiſquam,* inquit, *erat egenus inter ipſos.* Beata igitur plebs, quæ dum plures diuites habet in Chriſto, nullum in ſæculo habet indigentem: & quædum æternas cogitat diuitias, à fratribus temporalem repulit paupertatem. (Ibidem) *Vendebant enim,* ſicut ait ſcriptura, *prædia & domos ſuas, & pretia venditorum ante pedes Apoſtolorum ponebant, vt erogaretur quod cuique opus erat.* Videte ſanctorum virorum fidem, quemadmodum propter Chriſtum toto ſe expoliabant patrimonio, & nihil ſibi reliqui faciebant. Non enim verebantur ne eſurirent ipſi, dum timebant ne alius eſuriret. Hæc igitur ſub Apoſtolis fuit in plebe deuotio: modò quid ſimile reperimus. Et certe idem Chriſtus in nobis, ſed non idem animus eſt in nobis. Eadem in plebe fides, ſed non in plebe eſt ipſa largitio. Ita alter de alterius inopia non cogitat, vt illud ſit quod dicit Apoſtolus: (1. Cor. 11.) *Alius quidem eſurit, alius ebrius eſt.* Nam plerique Chriſtiani non ſolùm propria non diſtribuunt, ſed etiam diripiunt aliena: Non ſolùm, inquam, colligentes pecunias ſuas, ad pedes Apoſtolorum non deferunt, (Act. 4.) ſed etiam confugientes fratres ſuos protrahunt à pedibus ſacerdotum. (2. Tim. 3.) Nunc eſt illud tempus quod deſcribit beatus Apoſtolus, dicens: *In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: erunt homines ſeipſos amantes, auari, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſcelesti, &c.* (Mat. 24.) Et Dominus dicit: *Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.* Modò enim abundat auaritiæ iniquitas, quæ ante largitatis bonitate ceſſabat: & refrigeſcit fraternitatis charitas, quæ priùs Chriſtianorum feruebat. Tanta enim ſub Apoſtolis fraternitatis dilectio fuit, vt nunc in conuentu ſuo non adueneri*t* indigentia: tanta autem modò Chriſtianitatis diſſimulatio eſt, vt in cœtu noſtro vix inuenias locupletem. Locupletem autem vix inuenio dico, non iam facultatibus, ſed operibus. Ait enim Apoſtolus: *Diuites ſint in operibus bonis,*

G Locupletem autem illum in Eccleſia intelligi voluit, qui (1. Tim. 6.) diues eſt in Chriſto. Nam & ibi quod ait ſub Apoſtolis neminem indigentem fuiſſe, oſtendit vtique tanta eos (Act. 4.) gratia fidei fuiſſe præditos, vt omnes cæleſtium diuitiarum abundauerint largitate. Rarò igitur hoc tempore inuenimus in Chriſtiano populo locupletem. Et ſi pleriq; in domibus auro ſint diuites, tamen in Eccleſia, iuſtitia ſunt mendici. Dum enim circa pauperes non pro eo quod præualent, operantur; nec hoc eſt gratum quod offerunt, nec illud eſt ſatiabile quod reſeruant. Dixit (Gen. 4.) Dominus ad Cain cùm offerret munera: *Non ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti: quieſce.* Sic & tu H Chriſtiane non rectè diuidis, qui de tanto auro tuo maiorem partem mammonæ reſeruas, quàm Domino largiaris. (Luc. 16.) (Act. 5.) Sic namque Ananias in Actibus Apoſtolorum dum putat ſe rectè offerre, & non rectè diuidit: pecuniam quam obtulit, perdidit: & quam domi reſeruauit, amiſit. Pecuniam, inquam, pariter perdidit & ſalutem. Dum enim ex eo quod promiſerat partem ſubtrahit, ſacrilegij ſimul condemnatur & fraudis. Sacrilegij, quod Deum in pollicitatione fefellerit: fraudis, quod de integris muneribus portionem quandam putauerit ſubtrahendam. Ait enim Apoſtolus Petrus: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* (Ibidem.) I Si ergo, fratres, Ananias condemnatur quod nō totum dederit, quod de ſuo ipſe promiſerat, quid cenſemus de eo qui non vult reddere quod alius repromiſit? Videte ergo & vos, fratres, quid promiſeritis Deo, cùm primùm gratiam fidei percepiſtis. Ecce abundant in ciuitate noſtra hoſpites ſiue peregrini: facite quod polliciti eſtis, ne dicatur & vobis quod Ananiæ dictum eſt; Non mentiti eſtis hominibus, ſed Deo.

FERIA QVARTA CINERVM
Epiſtola Iohel.

K

Cap. II.

HÆc dicit Dominus Deus. Conuertimini ad me de toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu: & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, & conuertimini ad Dominum Deum veſtrū, quia miſericors & miſerator eſt, patiēs, & multę miſericordiæ, & pœnitēs ſuper malitiis. Quis nouit ſi conuertetur & pœnitebit eum, & dimittet poſt ſe benedictionem? Sacrificium & libamē Domino Deo veſtro. L Clāgite tuba in Sion, ſanctificate ieiuniū; prædicate curationem, congregate populum, ſanctificate Eccleſiā, eligite ſeniores, congregate paruulos & ſugentes vbera. Egrediatur ſpōſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo. Inter veſtibulum & altare plorabūt ſacerdotes miniſtrantes Domino, & dicēt: Parce Domine, parce populo tuo, & ne des hereditatem tuam in opprobrium, vt dominentur eis gentes, vt non dicant in nationibus: Vbi eſt Deus M eorum? Et zelauit Dominus terrā ſuam, & pepercit populo ſuo. Et reſpondit Dominus, & dixit populo ſuo. Ecce ego mitto vobis frumētum & vinum & oleum, & implemini eis, & non dabo vos vltra in opprobrium in gentibus: dicit Dominus omnipotens.

Docet remedium pro ſatisfactione culparum commiſſarum. Sermo.

Sermo XXV.

DOminus & Saluator noſter qualiter poſt multas negligētias ad eum confugere debeamus, per Prophetæ capitulum, quod hodie lectum eſt, admonet, dicens: *Conuertimini ad me de toto corde veſtro, in ieiunio,* &c. Dies enim ſanctæ Quadrageſimæ, fratres mei,

chariſſimi, ſi diligenter attendimus, vitam præſentis ſæculi ſignificant, ſicut & dies Paſchæ æternam beatitudinem præfigurant: & quomodo in Quadrageſima quaſi triſtitiam habemus, vt in Paſchæ feſtiuitate legitimè gaudeamus: ſic & in hoc ſæculo quandiu viuimus, pœnitentiam debemus agere, vt in futurum poſſimus peccatorum indulgentiam accipere. Sed ita debet vnuſquiſque pro ſuis criminibus ſuſpirare, lachrymas fundere, eleemoſynas dare, vt Deo auxiliante, quandiu viuit, ſemper crimina ipſa conetur effugere. Sicut enim ſine minutis peccatis nullus vnquam fuit, aut eſſe potuit, ita ſine capitalibus criminibus, donante & auxiliante Domino, omnimodis eſſe debemus. Et vt hæc obtinere poſſimus, **B** ſi nos alio tempore impedimenta mundi detinent obligatos, vt vel in diebus ſanctæ Quadrageſimæ in lege Dei, ſicut ſcriptum eſt, die noctúque meditemur, & ita cor noſtrum diuinæ legis dulcedine repleamus, vt in nobis nullum locum virtutibus vacuum, quod obtinere poſſint vitia, relinquamus. Sicut enim tempore meſſium vel vindemiarum, fratres, vnde caro noſtra poſſit ſuſtentari, colligitur, ita etiam diebus Quadrageſimæ quaſi in ſpiritali vindemiarum vel meſſium tempore, vnde in æternum anima noſtra poſſit viuere, congregatur. quia ſicut negligens quiſpiam ſi tempore vindemiarum vel meſſium nihil collegerit, & per totũ anni ſpatium fame torquebitur: ita qui hoc tempore ſpiritale triticum & cæleſte muſtum ieiunando, orando, legendo, in horreia animæ ſuæ prouidere & congregare neglexerit, in æternum duriſſimam ſitim, & crudelem inopiam ſuſtinebit. Certiſſimè ſcitote fratres, quia qualis eſt caro quæ non niſi poſt multos dies percipit cibum, talis eſt anima quæ non aſſiduè paſcitur Dei verbo: & quomodo caro noſtra per famem & inopiam tenuis & ſicca velut quoddam ſimulacrum efficitur; ita & anima ſi verbi Dei cibo non paſcitur, arida & inutilis ad nullum opus bonum inuenitur congrua. Conſiderate, fratres, ſi & horreum & cellarium annis ſingulis replemus, vnde vno anno cibum **D** habeat caro noſtra, quantum debemus recondere, vnde in æternum ſubſtentetur anima noſtra? Et ideo vel iſtis paucis diebus recedant impedimenta mundi, quæ multos negligentes miſeros faciunt, recedat carnalis lætitia, recedant venenis plena mundi iſtius blandimenta: carnis gaudia minuantur, vt animæ lucra ſpiritalia præparentur propter illud quod ſcriptum eſt: *Væ vobis qui ridetis, quia flebitis.* & illud; *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Tempus quod nobis furioſus tabulæ ludus ſolebat auferre, lectio diuina incipiat occupare: otioſis fabulis, mordacibus iocis, ac detractionibus venenatis colloquia de ſcripturis ſanctis ſuccedant. Horarum ſpatiis in quibus ſolebatis cum damno animæ detineri, viſitentur infirmi, requirantur in carcere detenti, **E** peregrini ſuſcipiantur & diſcordes ad concordiam reuocentur. Hæc ſi feceritis, fratres, inde vobis poteſtis præparare medicamenta, vnde vulnera vobis intuliſtis. Ante omnia in diebus ieiuniorum quod prandere ſolebatis, pauperibus erogetis: ne fortè aliquis ſibi ſumptuoſas cœnas, exquiſitis ſaporibus epulas ſtudeat præparare, & corpori ſuo magis commutaſſe quàm ſubtraxiſſe ciborum abundantia videatur. Nihil prodeſt longum duxiſſe ieiunium, ſi poſt, ciborum ſuauitate vel nimietate anima obruatur. Illico mens repleta torpeſcit, & irrigata corporis noſtri terra ſpinas libidinum germinabit. Sit ergo temperatus cibus, & numquam nimiùm venter **F** impleatur, ſed ſemper magis de cibo cordis quàm de cibo corporis cogitate: quia in homine interiori facti ſumus ad imaginem Dei, in carne autem de limo terræ formati ſumus. Et videte, fratres, ſi iuſtũ eſt, vt caro de terra facta interdum bis in die capiat cibum, & anima noſtra imago Dei, vix vel poſt plures dies accipiat Dei verbum: cùm tamen expediat nobis, vt ampliùs Dei imaginem, quàm noſtram carnem honorare debeamus. Qui enim de ſola carne cogitant, beſtiis & pecoribus ſimiles ſunt; & qui ita agunt, iam in ſe Dei imaginem contriuerunt. Caro ergo velut ancilla gubernetur, & anima tanquam domina legitima præferatur. Nam ſi aliter factum fuerit, & ſi nos non agnoſcimus ad imaginem Dei fa- **A** ctos, & plus de carne quàm de anima cogitemus, timeo ne nos Dominus Ieſus per Prophetam arguat, dicens: *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Lectiones diuinas in Eccleſia, ſicut conſueuiſtis, libenter audite, & in domibus veſtris relegite. Si aliquis ita fuerit occupatus, vt ante refectionem ſcripturæ diuinæ non poſſit inſiſtere, non eum pigeat in mẽſa ſua aliquid de diuinis ſcripturis legere, vt quomodo caro paſcitur cibo, ſic anima reficiatur Dei verbo, & totus homo, id eſt, exterior & interior, de ſancto & ſalubri conuiuio ſatiatus exurgat. Nam ſi ſola caro reficitur, & anima Dei verbo non paſcitur; ancilla ſatiatur, & domina fame torquetur: & hoc **B** quam ſit iniuſtum, ſanctitas veſtra non poteſt ignorare. Et ideo ſicut iam dixi, lectiones diuinas tali deſiderio & legere & audire debetis, vt de ipſis in domibus veſtris, & vbicumque fueritis, etiam loqui & alios docere poſſitis; & verbum Dei velut munda animalia cogitatione aſſidua ruminantes, vtilem ſuccum, id eſt, ſpiritalem ſenſum & vobis ſumere, & aliis, Deo auxiliante, propinare poſſitis: vt in vobis impleatur illud quod ſcriptum eſt: *Et calix tuus inebrians quàm præclarus eſt.* Impleatis illud quod beatus Apoſtolus hortatur & admonet, dicens: *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis; omnia in gloriam Dei facite.* Si infirmitas non prohibet, quotidie ieiu- **C** nate, ad vigilias alacri & feruenti deuotione conſurgite, propter illud quod ſcriptum eſt: *De nocte conſurgit ſpiritus meus ad te Deus.* & iterum: *Ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam.* & iterum: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Ad quod nos etiam Dominus & Saluator in Euangelio hortatur & admonet, dicens: *Vigilate & orate*, ipſo adiuuante, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Psal. 1.

Luc. 6.

Matt. 5.

Gen. 1.

Psal. 48.

Leuit. 11.

Psal. 22.

1. Cor. 10.

Esai. 56.

Psal. 5.

Psal. 118.

Mat. 14.

Feria quinta poſt Diem Cinerum.

Docet populum quòd Quadrageſimam cum ieiuniis & eleemoſynis cuſtodire debeat. Sermo.

Sermo. XXVI.

S. Ambr. li. de Elia & ieiunio. cap. 10.

ROgo vos, fratres chariſſimi, vt in iſto legitimo tempore, exceptis Dominica & Sabbatho diebus, nullus ante nonam prandere præſumat, niſi fortè quem ieiunare infirmitas non permittit: quia aliis diebus ieiunare aut remedium, aut præmium eſt: in Quadrageſima verò non ieiunare, peccatum eſt. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: in Quadrageſima qui non ieiunat, ſentiet pœnam. Et ipſe tamen qui ieiunare non præualet, ſecretiùs ſoli ſibi, aut ſi eſt alius infirmus, cum ipſo in domo ſua præparet quod accipiat: & illos qui ieiunare præualent, ad prandium non inuitet: quia ſi hoc fecerit, non ſolùm Deus, ſed etiam homines poſſunt intelligere illum non pro infirmitate ieiunare non poſſe, ſed pro gula ieiunare non velle. Sufficiat illi quòd ipſe ieiunare non præualet, & magis cum gemitu & ſuſpirio & animi dolore manducet, pro eo quòd, aliis ieiunantibus, ille abſtinere non poteſt. Quod apud eſt vnicuique infirmo, ſecretiùs aut ſibi ſoli, aut cum alio ſimiliter infirmo faciat præparari: quia non eum oportet vt aliquem ſanum roget ad prandium, ne ſibi augeat etiam de alterius gula peccatum. Pro eo tamen quòd non poteſt ieiunare, amplius erogare pauperibus debet, vt peccata quæ non poteſt ieiunando curare, poſſit eleemoſynas dando redimere. Bonum eſt ieiunare, fratres, ſed melius eſt eleemoſynam dare. ſi tamen aliquis vtrumque poteſt, duo ſunt bona. Si verò poteſt eleemoſynam dare, & poſſibilitas non fuerit ieiunandi, eleemoſyna ſufficit ſibi ſine ieiunio. Ieiunium verò ſine eleemoſyna non ſufficit. Ergo ſi aliquis ieiunare non poteſt, eleemoſyna ſine ieiunio bona eſt. Si verò præualet, ieiuniũ cum eleemoſyna duplex bonum eſt. Ieiunium verò ſine eleemoſyna non valde bonum eſt; niſi fortè ita ſit aliquis pauper, vt non habeat omnino quod tribuat. Illi ergo qui non habuerit vnde tribuat, ſufficiat voluntas bona, ſecundum illud quod ſcriptum eſt: *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Sed quis eſt qui ſe poterit excuſare, cùm etiam pro calice aquæ frigi-

Dan. 4.

Luc. 2.

Mat. 10.

dæ mercedem ſe Dominus redditorum promiſerit? Et G quare, frigidæ, dixit? Ne fortè ſe poſſit aliquis pauper de lignorum penuria excuſare, aut dicere ſe vaſculum vbi aquam calefaceret non habere. Denique & per beatum Prophetam Dominus ita hortatur & admonet eleemoſynam fieri, vt propenullus pauper ſit, qui ſe valeat excuſare. Sic enim ait: *Hoc ieiunium eſt quod elegi, dicit Dominus: Frange eſurienti panem tuum.* (Eſai. 58.) Non dixit, vt integrum daret, cùm pauper ille fortè alium non haberet: ſed frange, inquit: hoc eſt dicere, Etiam ſi tanta tibi paupertas ſit, vt non habeas niſi vnum panem, ex ipſo tamen frange, & pauperi tribue. *Et pauperes*, inquit, *ſine tecto induc in domum tuam*, (Ibid.) quaſi dicat: Si aliquis ita pauper eſt, vt non habeat vnde tribuat pauperi cibum: vel H in vno angulo domus ſuæ præparet lectulum. Quid nos ad hæc dicturi ſumus, fratres, vel quam excuſationem habere poterimus, qui amplas & ſpatioſas domos habentes, vix aliquando dignamur excipere peregrinum? non ignorantes, immò ore profitentes, quòd in peregrinis Chriſtus excipitur, ſicut ipſe dixit: *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me.* (Mat. 25.) &: *Quamdiu feciſtis vni ex minoribus iſtis, mihi feciſtis.* (Ibid.) Laborioſum & faſtidioſum eſt nobis in pauperibus recipere Chriſtum in patria noſtra: timeo ne nobis ille vicem reddat in cælo, & non nos recipiat in beatitudinem ſuam. Contemnimus nos illum in mundo: timeo I ne nos ille contemnat in cælo, ſecundùm illud quod dixit: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: hoſpes eram, & non ſuſcepiſtis me* (Ibid.) &: *Quamdiu non feciſtis vni ex minimis iſtis, nec mihi feciſtis.* Et quod poſt hæc ſequitur, auertat Dominus à nobis: hoc enim poſteà addidit, dicens: (Ibidem.) *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* (Ibid.) Hæc ergo, fratres chariſſimi, non tranſitoriè, nec ſolis corporis audiamus auribus: ſed fideliter audientes, etiam vt alij teneant & impleant, verbo pariter & exemplo doceamus. Quia etiam poſt hæc quod dixit Dominus per Prophetam opus eſt perpendere: *Si videris*, inquit, *nudum, operi eum.* (Eſai. 58.) Arctum manda- K tum, & valde timendum. Ego tamen per hoc neminem iudico: vnuſquiſque ſuam diſcutiat conſcientiam. Grauiter nihilominus me arguo & reprehendo, quia fortè aliquoties euenit, vt per negligentiam meam veſtes, quas debuerat accipere pauper, deuorentur à tineis, & timeo ne ipſi etiam panni in me teſtimonium proferant in die iudicij, ſecundùm illud quod Iacobus Apoſtolus terribiliter comminatur, dicens: *Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miſerijs veſtris quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. aurum, & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes* (Iacob. 5.) L *veſtras ſicut ignis, Theſaurizaſtis iram in diebus nouiſſimis*, &c. Et infra: *Delicati eſtis ſuper terram, & in luxurijs enutriſtis corda veſtra, vt in die occiſionis.* (Ibid.) Hæc omnia, ſicut dixi, fratres chariſſimi, quia per Apoſtolum comminatus eſt Chriſtus, licet nos nimiùm terreant, tamen de Dei miſericordia deſperandum nuo eſt. Adhuc enim & ego & mei ſimiles negligentes, cum Dei adiutorio poſſumus emendare nos, ſi volumus & eleemoſynas, quas vſque huc vel non fecimus vel admodum anguſtè, largiùs pro peccatis præteritis erogare poſſumus: & cum dolore & gemitu & ſpe reparationis, Domini miſericordiam deprecari. Ergo, ſicut ſupra dixi, ieiunia noſtra eleemoſy- M narum pinguedo commendet: quia tale eſt ieiunium ſine eleemoſyna, qualis lucerna ſine oleo. Nam ſicut lucerna quæ ſine oleo accenditur, fumigare, non autem illuminare poteſt: ita ieiunium ſine eleemoſyna carnem quidem cruciat, ſed charitatis luce animam non illuſtrat interiùs. Cæterum hoc in ieiunio exigitur, vt prandia noſtra pauperibus erogentur, & quod pranſuri eramus, non in noſtris ſacculis, ſed in viſceribus pauperum reponamus: quia manus pauperis gazophylacium Chriſti eſt. Da ergo pauperi, vt quidquid à te acceperit, in terra non pereat, ſed in cælo reponatur Nam quamuis cibus quem pauper accipit, conſumatur; merces tamen boni operis in cælo reconditur. (Luc. 12.) Nam ſi prandia veſtra exquiſitis ſaporibus condire, & multiplicata ad cœnam fercula exponere ſtudeatis, non tantum corpori veſtro deliciæ non G ſubtrahuntur, ſed etiam duplicantur: ac ſic, quomodo corpori veſtro nihil minuitur, ſic animæ nihil augetur. Hæc, fratres chariſſimi, timens magis quàm de vobis aliquid ſiniſtrum credens dico. Scio enim plures ex vobis Deo propitio, & peregrinis & pauperibus frequenter eleemoſynam dare: & ideo quod ſuggero ad hoc proficiat, vt qui faciebat, amplius faciat: qui verò non faciebat, tam ſanctam, ſibi ſalubrem, & Deo placentem operationem in conſuetudinem mittat. Et licet Deo inſpirante ſemper vos monui, vt ſuperuenientibus feſtiuitatibus, caſtitatē ante plures etiam dies cū proprijs vxoribus vnuſquiſq; cuſtodiat: non tamen ſuperfluum eſt, (quod vos facere credo) charitatis contemplatione nunc etiam H commonere, vt per totam Quadrageſimam vſque ad finem Paſchæ, caſtitatem, Deo auxiliante, ſeruetis: vt in illa ſacroſancta ſolennitate paſchali charitatis luce veſtiti, eleemoſynis ſplendidi, orationibus & vigilijs ac ieiunijs, velut quibuſdam cæleſtibus ſpiritalibuſque margaritis ornati, non ſolùm cum amicis, ſed etiam cum inimicis pacifici, libera & ſecura conſcientia ad altare Domini accedentes, corpus & ſanguinem Domini non ad iudicium, ſed ad remedium poſſitis accipere. Sed cùm de eleemoſynis loquimur, non conturbentur anguſtiæ. Paupertas enim omnia impleuit, & quidquid potuit fe- I cit: quia voluntas perfecta faciendi reputabitur pro opere facti. (1. Cor. 10.) Sed ille hoc implere poterit, qui omnem pauperem quaſi ſeipſum conſiderare voluerit, (Luc. 12.) & ſic pauperi tribuat, quomodo ſi in tali ipſe neceſſitate conſtitutus eſſet, ſibi fieri cuperet. (Mat. 7.) Hæc qui fecerit, & noui & veteris teſtamenti præcepta compleuit: implens illud Euangelij præceptum: *Omnia quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter, hæc enim eſt lex, & prophetæ.* Ad quam perfectæ charitatis legem pius Dominus ſub ſua nos protectione perducat: qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

K

FERIA VI. POST DIEM Cinerum, Euangelium Matth.

CAP. V. & VI.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Audiſtis quia dictū eſt antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicū tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: vt L ſitis filij patris veſtri, qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligūt, quā mercedē habebitis? Nōne & publicani hoc faciūt? Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Attēdite ne iuſtitiam veſtrā faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem veſtrū qui in cælis eſt. Cùm ergo facis eleemoſynā, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in M ſynagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcōdito, & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.

De dextera & ſiniſtra manu differens, docet vt bona opera bona etiam intentione fiant: & cur Chriſtus dexteram aridam hominis curauerit, Sermo.

TE *autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* Sermo. XXVII. Videtis fratres, quàm mortalem iudicem habeatis. Vos conſulit quomodo opus

veſtrum ſuſcipiat, mentem veſtram priùs interrogat: *Neſciat*, inquit, *ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* A Diligenter attendite, fratres, & intellectum diuinæ ſcripturæ humiliter & ſapienter requirite. Nam cùm dextera, vel ſiniſtra, corporis organa ſint, rationis expertia, ſcire aliquid vel ignorare eis non competit. Non ergò nunc de corpore loquitur. Verùm in dextera, Dei amor intelligitur, in ſiniſtra vanitas, vel mundi cupiditas. Quaſi dicat, Neſciat ſiniſtra quid faciat dextera: hoc eſt, quod facit amor Dei non perdat mundi vanitas. Abraham cùm nepotem à ſe deflectentem tenere non poſſet, & vellet eum dimittere? *Diſcede*: inquit: *ſi tu in ſiniſtram, ego in dexteram.* Gen. 13. In ſiniſtra ſunt ea quæ corporis & mundi ſunt, in dextera amor Dei, & animæ virtutes ſunt. Rectè igitur Abraham dixit: Si tu in ſiniſtram, ego B in dexteram: quia homo imprudens ea quæ mundi & corporis ſunt, nempe diuitias & honores, in meliorem partem conſtituit: prudens verò virtutem animæ, & immortalitatis adipiſcendæ gratiam præponit: *Longitudo enim vitæ in dextera eius.* Prou. 5. Denique quia dextera hæc in homine iam areat: ideirco Dominus Ieſus ſynagogã ſabbato ingreſſus, hominis ibi habentis manum dexteram aridam, vt alius narrat Euangeliſta, ſpiritali medicina curauit. Sic enim habet: Factũ eſt autem & in alio ſabbato vt intraret in ſynagogam, & doceret, & erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Luc. 6. Obſeruabant autem Scribæ & Phariſæi ſi in ſabbato curaret, vt inuenirent vnde accuſarent eum. C Ipſe verò ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: *Surge, & ſta in medium, & ſurgens ſtetit*, & poſt pauca: Ibid. *Et circumſpectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam, & extendit: & reſtituta eſt manus eius ſana ſicut altera.* Diligenter fratres, vos audiſſe credo quomodo Chriſtus Dominus non appoſitis herbarum ſuccis, non pigmentorum medicaminibus colligatis, ſed verbo iubens, & in ita præcipiens refudit corpori ſanitatem. Ita inquam, ſicut ait Euangeliſta, reſtituit vigorẽ dexteræ. Vnde intelligimus qualis Dominicæ benignitatis ſit ſanitas, cuius indignationis talis eſt medicina: aut quemadmodum placatus prodeſt, qui ita miſeretur B iratus. Verbo igitur iubet, vt arenti dexteræ venarũ ſuccos infunderet. Non mirum eſt ſi is arentem reparauit dexteram, qui totum corpus de arenti puluere procreauit, Gen. 2. & id verbi imperio reſtituit, quod in principio factura operationis inſtituit: velut auctorẽ ſuum plaſma cognoſcens obſequitur ei portiuncula, cui totum ſe deberet in maſſa. Sed videamus quæ ſit in ſynagoga manus arida, quæ nihil corpori prodeſt: quando operibus ſiccauerit, quando etiã primùm arida eſſe cœperit, requiramus. Non enim vnius hominis tantùm per Saluatorẽ cauſa geritur, nec vnius hominis imbecillitas procuratur, ſed totius generis humani ſanatur infirmitas. Nulli autem dubium eſt dexteram vel totius corporis præclariorem portionem hoc officij gerere, vt diurna alimenta ſuo corpori ſubminiſtret, & prouidentia quadam ad fruendam vitam membra cætera paſcat ac nutriat. Hanc igitur dexteram in Iudaico populo Scribas eſſe dixerim, vel doctores, qui velut præclarior portio in Phariſæorum corpore à Domino conſtituti, neglexerunt & in cætera membra ſua prophetarum oracula velut eſcam vitæ æternæ porrigere, atque ideo doctrina eorum tamquam manus aruit imbecillis, quia fontem perennis ſapientiæ non quæſiuit. Propterea denique factum eſt, vt quaſi contracta dextera clauem ſcientiæ tenere non poſſet, ſicut ait Dominus: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi qui abſconditis clauem ſcientiæ*, & reliqua. Luc. 11. Hæc autem clauis Chriſtus eſt Dominus, quo ad credulitatem fidei pectorum arcana reſerantur. Iſta clauis, ſicut ait Dominus Petro: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Ergo aruit dextera ſynagogæ manus, relinquens Chriſtum, quæ priùs erat in principibus Iudæorum, & Mat. 16. deteriorauit. Quiſquis enim Chriſti fontem deſerit, & debilitatur potius, & areſcit. Sed inuenio ipſam manum quondam cæteris membris fuiſſe meliorem. Sanctus enim Moyſes dux Iudaici populi, velut clarior corporis ſui dextera fuit, cùm legem porrigendam meruit à diuinitate percipere. Dextera, inquam erat, ſanctus A Moyſes, qui filios Iſrael velut manu prouida, cæleſti manna nutrit. Eccl. 31. Exod. 16. Hæc planè eſt dextera quæ Ioamnem & Mambrem magos niuei ſplendoris nitore conuicit. 2. Tim. 3. Ita enim ſcriptum habes. Atque ideo magorum deſtructæ ſunt tenebræ, Exod. 10. quia Moyſi meritis lucens dextera coruſcabat. Sed videamus, manus iſta quando primùm arida cœperit eſſe vel mortua. Ego illam primùm in Adam aruiſſe confirmo, Gen. 3. cùm contra vetitum Domini interdictæ arboris poma decerpſit, ac tunc ſuccum immortalitatis amiſit. Et ſiccata quodammodo eſt quando hominem ad imaginem Dei factum peccato ſuo ſolui fecit in puluerem. Ibid. Atque vtinam ſola manus in peccato teneretur obnoxia: quod eſt grauius, omne corpus morte damnatum eſt, cùm dextera prima peccauerit. Nec mireris ſi membrum dexteræ in Adam non manſit integrum: vigor enim ille æternitatis exaruit. Nam ſicut Moyſi dextera cuſtodientis mandata Domini niueo fulgore reſplenduit, ita & Adæ dextera præuaricantis præcepta mortifero pallore contracta eſt. Hanc igitur Adæ manum Saluator curat in ſynagoga, hoc eſt, totius Exod. 4. generis humani imbecillitatem ſanare feſtinat. Dicit etiam illi: extende manum tuam, qui eam idolis immolandò contraxit. Dicit illi: Extende manum tuam, cuius dextera vſuras accipiendo ſiccauit. Extende manum tuam, qui per eam res orphanorum viduarúmque geſtis inuadere. Sed & tu qui putas te manũ habere purã, & ſanam, caue ne auaritia contrahatur. Quin potius extende eam pro miſericordia frequenter ad pauperem, pro hoſpitalitate ſæpius ad peregrinum. Extende eam pro peccatis ſemper ad Dominum. Eſto miſericors, eſto largus. Obſerua quod ait Propheta: Ne ſit manus tua ad accipiendum porrecta, ad erogandum contracta. Eccl. 4. Sic enim manus tua ſana eſſe poterit, ſi malis contrahatur, bonis verò operibus extendatur. Dum autem ad virtutum opera extenditur, neſciat ſiniſtra, id eſt, carnis vel mundi cupiditas non perdat: propitiante Chriſto Domino noſtro, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

DOMINICA PRIMA
Quadrageſimæ, Epiſtola. 2. Cor.

Cap. VI.

FRatres. Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Dicit enim: Tempore Eſai. 49. acceptabili exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Nemini dantes vllam offenſionẽ, ne vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in omnibus commendemus noſmetipſos vt Dei miniſtri; in multa patiẽtiã, in preſſuris, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carcerib. in perturbationibus, in laboribus, in vigiliis, & ieiuniis, in caſtitate, in ſciẽtia, in lõganimitate, in benignitate, in Spiritu ſãcto, in charitate nõ ſimulata, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma iuſtitiæ à dextris & ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famã: vt ſeductores, ſed veraces: vt ignoti, ſed qui cognoſcimur: vt morientes, ſed ecce viuimus: quaſi tentati, ſed morti non traditi: vt triſtes, ſemper autem gaudentes: vt pauperes multos autem ditantes: vt nihil habentes, omnia autem poſſidentes.

Hortatur populum ad bona opera peragenda. Sermo.

ECce adſunt dies ſancti, & tempus acceptabile, fratres chariſſimi, de quo nunc lectum eſt: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis:* ideo ſollici- Sermo XXVVI.

ſtotes vos eſſe oportet in vigiliis, in ieiuniis, in eleemo-
ſynis & orationibus. Qui vſque modò eleemoſynam
fecit amplius his diebus faciat; quia ſicut ignem arden-
tem extinguit aqua, ita eleemoſyna veniam impetrabit
Eccl. 3. peccati. Qui vſque modò ieiunauit & orauit, modò
ampliùs ieiunet & oret: quia ſunt quædam peccata quę
non dimittuntur niſi per orationem & ieiunium, ſicut
Matt. 17. Saluator ait: *Hoc genus non eiicitur niſi per orationem
& ieiunium.* Si quis iram tenet aduerſus alterum, dimit-
tat ei ex corde: ſi quis ab alieno iniuſtè aliquid abſtulit,
Matt. 18. reddat ei ſaltem quod abſtulit, ſi non in quadruplum; ſi
Luc. 19. cupit Deum propitium habere. Nam quamuis omni
tempore Chriſtianos à maledictionibus, à conuiciis, à
H iuramentis, & riſu nimio, atque verbis otioſis ſe abſti-
nere debet, præcipuè tamen ſanctis his diebus, qui ad
hoc conſtituti ſunt, vt peccata totius anni in eis per pœ-
nitentiam deleantur. Credite firmiſſimè mihi, fratres, &
nullatenus dubitetis, quia ſi in his diebus puram con-
feſſionem feceritis, & taliter ſicut diximus pœnitueri-
tis, omnium peccatorum veſtrorum remiſſionem cum
Ionæ 3. Niniuitis à miſericordiſſimo Domino impetrabitis.
Sed ſicut illi non niſi in ſacco & in cinere pœnitendo
liberari meruerunt; ita & vos ſi ex toto corde ſecun-
dùm illorum exemplum ad Deum clamaueritis, Dei
etiam ſuper vos miſericordiam prouocabitis; in tantum
vt lætiores & ſecuriores diem Dominicæ reſurrectionis
celebretis, & felices ad cæleſtem patriam poſt hanc vi-
tam tranſeatis: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto,
qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per om-
nia ſæcula ſæculorum. Amen.

Eadem Domica.

Super verbis eiuſdem Epiſtola, Sermo alter.

Sermo TEſtimonium perhibet ſanctus Apoſtolus de pro-
XXIX. phetis, dicens: *Tempore*, inquit, *acceptabili exaudi-*
Eſai. 49. *ui te, & in die ſalutis adiuui te.* Et ſubſequitur ipſe: *Ec-*
2. Cor. 6. *ce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Vnde
& ego teſtificor vobis hos eſſe dies redemptionis,
hoc eſſe tempus cæleſtis quodammodo medicinæ, in
quo omnium vitiorum noſtrorum labem & vniuerſa
vulnera peccatorum ſanare poterimus, ſi medicum ani-
marum noſtrarum fideliter exoremus, & præcepta eius
tamquam ſuſcepti idonei minimè diſpernamus. Tunc
enim languidus ægritudinis ſuæ inuenit medicinam, ſi
omni ſollicitudine medici mandata ſeruauerit. quòd ſi
aliud faciat cùm aliud iubetur, increſcente morbo non
medicus, ſed præuaricator in culpa eſt. Medicus autem
eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ait: *Ego occi-*
dam, & viuificabo: percutiam, & ſanabo. Occidit enim
quodámodo antequã viuificet Dominus. Occidit enim
Deut. 32. primũ in nobis homicidia, adulteria, ſcelera, furta, per
Coloſſ. 3. baptiſmum: & ficos tamquam nouos homines æter-
Rom. 6. nitatis immortalitate viuificat. Morimur ergo peccatis,
videlicet per lauacrum: regeneramur autem vitæ per
Spiritum, ſicut ait ſanctus Apoſtolus: *Quoniam mortui*
eſtis delictis veſtris, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chri-
ſto. Conſepulti enim eſtis cum illo per baptiſmum in
mortem. Occidimur enim quodammodo, cum deſi-
nimus eſſe quod fuimus. Nouo enim pietatis genere
in vno eodémque homine mors operatur & vita. Mo-
ritur enim concupiſcentia peccatorum, viuificatur a-
more virtutũ. In vno namque eodémque homine im-
pius & adulter occiditur, vt miſericors renaſcatur &
caſtus. Interimitur idololatria, vt religio propagetur.
Fornicator & ebrioſus extinguitur, vt continens & ſo-
brius procreatur. Sic ergo mortificat Dominus, vt vi-
uificare faciat: ſic occidit, vt proſit: ſic verberat, vt e-
mendet. Hæc eſt igitur circa homines ſuos eius tota ſe-
ueritas, vt in his peccata puniantur, anima conſeruetur:
auferantur deteſtanda vitia, virtutes optimæ nutriao-
tur. Vſque adeo autem hac pia occaſione Domini cer-
nimus pleroſque conuerſos in tantum ad melius profe-
ciſſe, ſic de piſſimis optimos factos: vt cùm videas eos,
credas renatos homines, cùm non videas mutatas eſſe
G perſonas. In tantùm enim in nobis id quod priùs era-
mus, perimitur, aufertur, extinguitur, vt id quod poſtea
ſumus, denuò natum eſſe credamus: vnde natiuitas hæc
ſecunda, prioris vitæ finem iam fuiſſe ſignificat. Quod
autem ait: *Ego percutiam & ſanabo*: percutit planè præ- Deut. 32.
ceptis ſuis peccatorem vt ſanet, mandatis verberat vt
emendet, ieiunia præcipit, indicit continentiam, iudi-
cium comminatur: & triſtem gehennæ metum incu-
tiens adhibet medicinam, vt dum futura pertimeſci-
mus, præſentia corrigamus. Sic namque Paulum Apo-
ſtolum percutiendo ſanum reddidit. Cùm enim eſſet Act. 9.
perſecutor, impius & blaſphemus, & quidem ad deua-
H ſtandas Eccleſias Damaſcum properaret; ſubito fulgu-
ris cæleſtis eum terrore percuſſit, vt Euangelici ſplen-
doris eum luce perfunderet: & carnalium luminum or-
bitatem mutauit, vt ſpiritalium oculorum illuminaret
aſpectum. Corporis eum debilitate percuſſit, vt fidei
deuotione ſaluaret. Surgens ergo a terra Paulus, exte- Ibid.
rioribus quidem oculis non videbat homines, non ae-
rem, ſed mentis luminibus Chriſtum videbat de cælo.
Denique in tantum profuit Domini iſta percuſſio, vt
de Iudæo Chriſtianus, de blaſphemo Apoſtolus, de
Saulo Paulus exiſteret: & eo vſque mutauit veterem
I cum moribus hominem, vt etiam mutaret & nomen.
Habentes igitur huiuſmodi medicum qui percutiendo
ſanat, mortificando viuificat; ſubdamur ei cum omni
patientia ad curandum: vt quidquid vlceribus fœtidum
eſſe perſpexerit, incidat, amputet, exſecet: vt reſe-
ctis omnibus diaboli vulneribus, hoc ſolùm in nobis
faciat remanere quod Dei eſt. Illud autem præceptum
eius eſt primum, vt his quadraginta diebus ieiuniis, ora-
tionibus, vigiliis opera commodemus. Ieiuniis enim
laſciuia corporis caſtigatur, orationibus deuota ſagina-
tur anima: vigiliis diaboli inſidiæ depelluntur. Deinde
cum iſtis mandatorum obſeruationibus fuerit hoc tem-
pus impletum, tunc purgata & fatigata tot obſeruatio-
K nibus anima, ad baptiſmum veniens Spiritus ſancti
inundatione reficitur, & quidquid in ea diuerſarum
ægritudinum ardor exſiccauerat, cæleſtis gratiæ rore
perfunditur; vnde deponens veteris hominis corrupte-
lam nouæ indolem iuuentutis acquirit. Et mirum in
modum in vno eodémque homine delictis ſanctitas
iniquitati iuſtitia, ſenectuti ſuccedit infantia, nouóque
natiuitatis genere alter eſt qui renaſcitur, cùm ipſe ſit
qui peccauit. Sic namque Elias, quadraginta dierum ac
noctium curriculo, continuato ieiunio, totius mundi
longam ac nimiam ſiccitatem meruit imbrium rore re-
L ſtinguere, & arentem terrarum ſitim cæleſtis pluuiæ
largitate perfundere. Quod quidem in figuram noſtri
factum eſſe cognoſcimus, vt nos quoque horum qua- 3. Reg. 9.
draginta curriculo dierum ieiunantes, ſpiritalem ba- 3. Reg. 18.
ptiſmatis pluuiam mereamur, noſtrámque iamdiu ari-
dam terram cæleſtis deſuper imber infundat, & longam
gentilium ſiccitatem lauacri inundatio ſalutaris irroret.
Siccitatem enim & ardorem animæ ſuæ patitur, quiſ-
quis baptiſmi gratia non rigatur. Horum ergo dierum
noctiúmque ieiunio Moyſes ſanctus meruit cum Deo
loqui, ſtare & conſiſtere, & de manu eius legis præcepta
ſuſcipere. Quamuis enim illum ab obtutibus Dei con- Exod. 24.
ditio humana ſubtraheret, ieiuniorum tamen gratia
M proximum illum diuinitatis conſortio faciebat. Hæc
enim in nobis virtutum portio Dei eſt, vt ieiunemus
frequenter, quoniam ſemper Deus ipſe ieiunat. In quo-
cumque igitur plus operum ſuorum ineſſe perſpexerit,
ipſi magis familiaris, intimus & amicus eſt, ſicut ſcri-
ptura dicit: *Et Moyſes loquebatur cum Deo facie ad faciem,* Exod. 33.
ſicut quis loquitur cum amico ſuo. Vnde Dominus Ieſus
Chriſtus reſurrectionis gloriam percepturus, virtutes
ſuas quadraginta dierum noctiúmque ieiunio dedicauit:
vt oſtenderet non panem eſſe vitam hominum, ſed Dei Mat. 4.
verbum. His itaque dierum quadraginta ieiuniis recon-
ciliatur Deus, aperiuntur cæli, inferna reſerantur. Igi-
tur & nos, fratres dilectiſſimi, ieiunemus continuè & Mat. 16.
deuotè hoc ſpatio temporis, vt propitietur nobis Domi-
nus: pateant nobis cæli, inferna non contra nos præ-
ualeant.

Digitized by Google

EADEM DOMINICA I. *Quadrageſimæ, Euangelium Matth.*

Cap. IV.

IN illo tempore, Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cũ ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Qui reſpondens, dixit: Scriptũ eſt: Non

Deut. 8. in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tũc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim, quia angelis ſuis mãdauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedẽ tuum. Ait illi Ieſus rurſum: Scriptum eſt:

Deut. 6. Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtẽdit ei omnia regna mundi, & gloriam eorũ, & dixit ei: Hęc omnia dabo tibi, ſi

Deut. 10. procidens adoraueris me. Tunc dixit ei Ieſus: Vade ſatana: ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

De Chriſti Domini tentatione, Sermo.

Sermo XXX. NOn vſque adeo contriſtari debemus, fratres, quòd in his Quadrageſimæ diebus tentatio nobis tribulationis aduenit, quoniam & Saluatorem noſtrum propter ipſam Quadrageſimam videmus eſſe tentatum. Minus ergo dolere debemus ſeruuli, quia Domini habemus exemplum. Vbi enim eſt ſimilis cum Chriſto deuotio, ſimilis eſt & cum Chriſto tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi imponit conditio ieiunandi. Credimus autem, ſicut Saluator noſter diabolum cùm tentaretur obtinuit, ita & nos hoſtes noſtros cum tribolemur, poſſe deuincere. Ieiunia enim Chriſti tentari poſſunt, non poſſunt ſuperari. Anguſtias quidem in obſeruatione habent, ſed proſperitatem tribuunt & ſalutem. Videamus igitur inter ceteras tentationes qua Dominum diabolus arte laceſſat. Cùm enim ſuper pinnã ſta-

E ret templi Saluator, ait diabolus. *Si filius Dei es, mitte*

Pſal. 103. *te deorſum*: & reliqua. Verè diabolicæ fraudis aſtutia conſuetudinis ſuæ nititur argumento. Semper enim religioſos de ſuperioribus deiicere ad inferiora conatur, & de ſanctis ac venerandis actibus deducere ad terrena & cœnoſa feſtinat: vt qui ſtet puritate mentis in ſummitate templi, proiiciat ſe in profundum contagione peccati. Nam cùm Dominum de pinna templi deiicere nititur, vtique de perfecto religionis cultu eum remouere conetur. Pinna enim loci ſancti perfectio cæleſtis eſt ſacramenti. Rectè autem Dominus ſuper pinnam templi ſtare dicitur, quia de ipſo ſcriptum eſt: *Qui ambulat ſuper pennas ventorum.* Super pennas enim ventorum

Pſal. 34. quodammodo ambulat Dominus, cùm ſuper mutum noſtrorum alacri conuerſatione volatu incedit. Pennæ enim nobis ſunt boni mores, qui nos alleuatos à terræ humilibus in cæli altiora ſuſtollunt, & volatu quodam

1. Cor. 3. mentis de tartari tenebris educunt, & ad paradiſi amœ-

Deut. 6. na perducunt. Quorum mutum pennas habere Propheta deſiderans ait: *Quis dabit mihi pennas columbæ, & volabo & requieſcam?* Super hanc ergo pinnam templi Saluator ſtare dicitur, hoc eſt, quaſi in quodã templo fidei noſtræ conſiſtere. Vnde ait Apoſtolus. *Vos eſtis templum Dei, & ſpiritus Dei habitat in vobis.* In hoc igitur templo ſtans Dominus nec recedens, increpat diabolum, dicens: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hoc eſt, non tentabis eum quem

A putas tamquam hominem ad inferiora pellendum, ſed magis tamquam Deum & Dominũ ipſum noueris adorandum. In his ergo ieiuniorum diebus tentamur ad ſimilitudinem Saluatoris. Similiter enim & nos hoſtes noſtri de pinna tẽpli, hoc eſt, de obſeruatione Quadrageſimæ deturbare conantur. Dum enim terrores ingerunt, dum inſidias parant, cupiunt nos de arce religionis abducere. Dicitur autem et a Domino, Non tentabis ſanctos viros & famulos Dei. Quos enim tamquam humiles conculcandos putetis, ſentietis, tamquã ſtrenuos honorandos. Sunt enim, ſicut dixi, pleriq; fratres, quos hoſtes noſtri de perfectione religionis abducunt: qui

B dum præſens malum metuunt, putant Deum noſtræ ſalutis immemorem, neſcientes quod Deus nullius eſt immemor, ſed immemorẽ illum noſtri tunc nos fecimus, cùm peccamus. Cùm enim mala operamur, auertit faciem: cum nefanda loquimur, aurem obſtruit: & ideo bonitatem ſuam à nobis Deus non tam ipſe retrahit, quàm noſtra illum delicta reiiciunt. Ait enim idem Dominus per Prophetam ad eos qui erant in tribulationi- *Eſa. 50.*

bus conſtituti: *Numquid non valet manus mea eruere vos?* *Eſa. 59.*

& reliqua. Vides ergo quoniam inter Deum & hominem peccata ſeparant. Tolle igitur peccata de medio, & Deum tibi proximum tu feciſti. Quomodo enim poteſt, fratres, obliuiſci noſtri Deus, qui etiã capillos ca- *Luc. 12.*

C pitis noſtri in Euangelio apud ſe dicit eſſe numeratos? Si enim capillorum noſtrorum meminit, multò magis noſtrarum animarum meminit. Per numerum enim curam circa nos ſollicitudinémque cognoſcimus. Nemo enim numerat, niſi quod vult diligentiùs cuſtodire: nemo numerat, niſi qui veretur ne fraudem abſque numero patiatur. Paſtor vt ſaluum gregem habeat, cum frequenter annumerat. Denique Dominus qui eſt bonus paſtor, cum vna ouicula de centum ouibus aberraſſet, recurrens ad numerum propriis eam ad gregem hume- *Ioan. 10.*

ris reportauit. Vſque adeo ergo habetur ſub tutela qui *Luc. 15.*

habetur in numero, vt errans propriis apportetur humeris, ne quid de numero minuatur. Nolite ergo putare,

D fratres, quod vel minimi cuiuſquam obliuiſcatur. Deus enim omniũ meminit, omnium recordatur, tantũ vt non noſtris interuenientibus peccatis ei inferetur obliuio.

Eadem Dominica.

De ratione Quadrageſimæ, Sermo.

NOnnulli Chriſtianorum, fratres, exiſtimantes ſe diuinitatis præcepta religioſiùs obſeruare, prætermiſſa deuotione Quadrageſimæ, cuius hodie curamus exordium, Quinquageſimam ſe facere mentiuntur: cùm id neque diuinis literis iubeatur, neque traditum ſit auctoritate maiorum: Sola igitur hoc faciunt animi præſumptione: & dum putant ſe deuotiùs agere, ſuperſtitioſiùs conuerſantur. Dicit ſe obſeruare Quinquageſimam, qui fortè Quadrageſimam implere vix poſſit. Bonum eſt quidem cunctis temporibus ieiunare, ſed meliùs Quadrageſimam ieiunare cum Chriſto. Hanc enim Quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio conſecrauit. Quod dixit ieiunio, non ieiuniis. V- *Sermo* XXXI.

num enim ieiunium Domini fuit: qui continuatis *Mat. 4.*

quadraginta diebus & noctibus cibum omnino nõ ſum-

F pſit. Quiſquis ergo Chriſtianus conſecratam ieiunando non impleuerit Quadrageſimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitus pro ſalute ſua datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exemplum ieiunii Dominici non cuſtodis. Qualis verò Chriſtianus es, cum Domino ieiunante tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cum Chriſto eſuriente tu reficeris? ille pro ſalute tua famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas? Dicite autem mihi interrogo vos qui in Quadrageſime prandetis, ſi non in conſcientiis veſtris rei eſtis, quòd abſtinente toto populo, vos ſoli contra præceptum Domini deuoratis? ſi non vobis rubor eſt cùm exitis in publicum, ne quis vobis ieiunus occurrat: aut ſi non cogitatis cùm ad Eccleſiã proceditis, quemadmodũ pacem Epiſcopo

porrigatis, ne forte ipſo ſpiritu oſculi veſtri vos reprobet? Quod ſi hæc fortè non cogitatis, vehementer erratis. Scire enim debetis, cum in Quadrageſimæ diebus ieiuno pranſus occurrit, non bene de illo iudicat qui ieiunat. Hoc enim ideo dico, quia audio complures, quod grauius eſt, fideles, alternis in Quadrageſima hebdomadis abſtinere, & conſecratum illum dierum numerum gulæ intemperantia violare; hoc eſt, prandere ſeptem dierum curriculo, & ſeptem dierum ſpatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ſibi faciant ieiunando, cum illis ieiunium tale non proſit? Quamuis enim abſtineat quis ceteris diebus, quamuis ciborum dulciora alimenta nõ ſumat, non tamen illi accepto fertur Quadrageſimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, ſenes & aniculæ Quadrageſimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur ſollicitudine tempus ſacratiſſimũ celebremus, nõ prætereat nos dies abſque ieiunio, non nos tranſeat vna hebdomada abſque vigiliis. Ille enim facit Quadrageſimam, qui ieiunando & vigilando aſcendit ad Paſcha. Nam ſicut reliquo anni ieiunare præmium eſt, ita in Quadrageſima non ieiunare peccatum eſt. Illa enim voluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria: illa de arbitrio veniunt, iſta de lege: ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. Sed videamus iſte quadraginta dierum ſacratiſſimus numerus vnde habere cœperit exordium. Legimus primùm in veteri teſtamento Noe temporibus, cùm omne genus humanum ſcelerata iniquitas occupaſſet, tot dierum numero patefactis cataractis cæli aquarum pluuias defluxiſſe, & myſterio quodam quadrageſimæ inundatione orbi terrarum facta, non tam diluuium quam baptiſmum contigiſſe. Baptiſmum planè fuit, per quod in peccatoribus iniquitas ſublata eſt, Noe iuſtitia cõſeruata. Ita ergo & modò nobis Dominus inſtar illius temporis Quadrageſimam dedit, vt conſtituto dierum numero, patefactis cælis pluuia nos

Gen. 7. miſericordiæ cæleſtis irroret, & inundatione facta per baptiſmum lauacri ſalutaris nos imber illuminet, & ſicut tunc factum eſt aquarum fluctibus, extinguatur nunc in nobis delictorum iniquitas, virtutum iuſtitia conſeruetur. Ipſa enim que ſub Noë, & modò vertitur ratio. Baptiſmus enim peccatori diluuium eſt, conſecratio eſt fideli. Per lauacrum enim Domini ſaluatur iuſtitia, necatur iniuſtitia. Quod in vno eodémque

1. Tim. 5. factum videmus Apoſtolo Paulo, qui priuſquam

Act. 9. præceptis ſpiritalibus lauaretur, erat blaſphemus perſecutor,

Coloſſ. 9. & Saulus. At vbi pluuia ſuper eum lauacri cæleſtis influ-

Act. 13. xit, necatur blaſphemus, iuſtus viuificatur, necatur perſecutor, necatur & Saulus, viuificatur Apoſtolus, viuificatur & Paulus. Vſque adeo autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen. Quiſquis ergo in hac deuotione Quadrageſimæ Dominica mandata ſeruauerit, necabitur in eo diabolica impietas, Apoſtolica autem reſeruabitur gratia, & ſuccedens quodammodo ſibi moritur ex parte qua peccator eſt, viuificatur ex illa parte quia iuſtus eſt. Videamus etiam ſi alibi in ſcripturis hunc myſticum Quadrageſimæ numerum poſſimus inuenire. Legimus quòd

Exod. 16. ſanctus Moyſes in eremo quadraginta annorum curriculo filios Iſrael cæleſti manna nutrierit. Bonus ergo numerus, qui ſemper cælum aperit. Bonus ergo nume-

Gen. 7. rus, per quem iuſtitia Noë ſaluatur, & Iſrael filij ſaginantur. Vnde & nos obſeruemus hunc numerum, vt aperiantur nobis cæli, quatenus & pluuia nos gratiæ ſpiritalis irroret, & ſpiritalium ſacramentorum manna reficiat. Inſtat enim patrum noſtrorum hac obſeruatione Quadrageſimæ & iuſtificamur & paſcimur. Iuſtifica-

Exod. 16. mur lauacro, paſcimur ſacramentis. Sed dicet aliquis, filios Iſrael in eremo quando manna ſaturati ſunt, minimè ieiunaſſe. Ego autem dico, illos non niſi abſtinentiæ tunc vacaſſe, atque ideo cæleſtis alimoniæ gratiam meruiſſe. Primùm, quia deſertum omne ieiunium eſt, quia anxietas ſolitudinis concupiſcentiam repellit eſcarum: deinde in eremo vnde accuratæ epulæ? vnde vina pretioſa? vnde quadraginta annorum tempore qualiſcumque ſubſtantia? Intelligimus ergo ieiunaſſe filios Iſrael, quia cognoſcimus illis eſcarum copiam defuiſſe & tunc ſumpſiſſe cibum, quando largienti Domino placuiſſet. *Ibid.*

Satis autem diu ieiunat qui cum Chriſti voluntate ſe reficit. Vſque adeo verò abſtinentia filiorum Iſrael in eremo placuit Saluatori, vt quorumdam etiam inter ipſos intemperantia notaretur, ita vt quiſquis auidior duplum mannæ cibum ſibi collegerat, hic hac iniuria feriretur, vt non tam cibum ſibi inueniretur ſeruaſſe, quam vermes: ſcilicet vt quia ſupra moderatam refectionem concupierat, velut ſtimulis quibuſdam conſcientiæ in morem vermium vrgeretur. Igitur & nos fratres obſeruantes Quadrageſimæ quotidiana & moderata ieiunia, & tanquam in eremo conſtituti, nihil deliciarum ſæcularium cogitemus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſollicitet. Simus ſobrij, ſimus caſti, habentes quidem conuerſationem in vrbibus, poſſideamus mente deſertum. Si ita abſtinentes egerimus, erit vt cæleſtis mannæ reficiamur alimonia, & nullis vermium ſtimulis compungamur.

Eadem Dominica.

Iterum de ratione Quadrageſimæ concionatur. Sermo alius.

SAnctæ Quadrageſimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter ediximus, & cur tot dierum numero ieiunemus, ſæpe docuimus. Diximus *Sermo XXXII.*

enim quòd Dominus Ieſus Chriſtus hunc eundem numerum ieiunij conſecrauit, & continuatis diebus noctibúſque non capiens cibum, vnum ieiunij corpus effecerit: hoc eſt, licet diei ordo noctis interrũperetur aduentu, non tamen interruptus eſt ordo ieiunij. Vnde erant apud eum plura temporum curricula, ſed abſtinentiæ dies vna: oſtendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere, vt quia totam Quadrageſimam cõplecti non poſſumus ſolido & vno ieiunio, vel quotidiana eandẽ ſine intermiſſione ieiuniis celebremus: vt ſi quiſquam vnam diem abſtinendo prætermiſerit, totam Quadrageſimam violarit, & propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiſerit. Sed dicet aliquis: Quadrageſimæ aliquoties accepimus rationẽ, & eam conſecratam à Domino frequenter audiuimus: ſed cur eadem Qadrageſima quinquaginta & duos dies habeat, audire geſtimus. Legimus in veteri teſtamento cùm ſanctus Moyſes filios Iſrael de iugo Ægyptiæ ca- *Num. 33.*

ptiuitatis erueret, vt in terram eos repromiſſionis induceret, quadraginta & duorum locorum eum ad memoratam terram manſionibus perueniſſe: tantóque illum temporum numero potitum eſſe promiſſis, quanto & nos promiſſis nobis a Saluatore perfrui gratulamur. Eo- *Deut. 29.*

dem, inquam, numero Moyſes per manſiones peruenit ad requiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cælum. Ieiunia enim noſtra manſiones quædam ſunt, per quas iter ſpiritaliter facientes, animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu repromiſſæ nobis terræ viciniores efficimur, ita vt citiùs perueniat qui deuotius ieiunarit. Pedes enim quidam animæ pernicies ſunt fides atque ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conſcendunt, citò de terrenis ad cæleſtia gradiuntur. De his pedibus dicit Apoſtolus: *Quam ſpecioſi pedes euangelizantium bona.* Hos pedes lauari præcepit Dominus, *Rom. 10.*

ſicut Apoſtolus ait de vidua: Si ſanctorum pedes lauit.

Digni enim honore euangelizantiũ pacem pedes ſunt, *1. Tim. 5.*

qui ſpiritales ac mundi doctrina ſuper hominum corda *Eſai. 52.*

gradiuntur. Quadraginta etiam & duorum annorum *Num. 31.*

numero Iſrael populus peruenit ad fluenta Iordanis: eodémque dierum curriculo Chriſtianus populus peruenit ad fluenta baptiſmatis. Et ſicut ait Propheta: *Iordanis conuerſus eſt retrorſum:* illic introeunte Iſraelita *Pſal. 113.*

in aquam fluminis, vnda ſuperfugit, hîc deſcendente *Ioſue 35.*

in fontem Chriſtiano criminum peccata diffugiunt. Et mirum in modum illic retrorſum conuerſus fluuius in originem ſuam reuertitur: hic in poſterum reuocatus homo in originis ſuæ infantiam reparatur. Ibi fontem ſuum de quo egreſſa fuerat vnda perquirit, hic hominem ſuum a quo exciderat innocentia, recognoſcit. Ibi

exinanitur alueus fluctibus, hîc enaclantur corda criminibus. Ibi vt ſeruos Dei illic aqua cœnoſa non madidet, hîc vt famulos Dei conſcientia tetra non polluat. Iordanis enim quidam eſt fonus lauacri, per quem qui tranſient, relictis ſordibus, paradiſum repromiſſionis ingreditur. In hoc ergo quadragenario & duali numero
Exod. 14. Iſrael populus relinquens Ægyptum, Rubri maris fluenta tranſcendit: & nos quoque in ipſo numero relinquẽtes mundi Ægyptum, gehennæ ardentis ſtagna tranſimus. Illos in fluctibus vnda ſuſtentat, nos ignis flamma non vrit. Illis ſolidatur aqua, nobis refrigeſcit incendium. Et contra naturæ vſum per æſtum ſiccatur mare,
Exod. 15. per fontem baptiſmi gehenna miteſcit. In hoc, inquam, myſtico numero filij Iſrael peruenientes ad Maran, B cùm præ amaritudine aquam haurire non poſſent (habebat enim fons aquam, dulcedinem non habebat: erat delectabilis ad viſionẽ, ſed ſincerus non erat ad ſaporem) iniecto in eam per Moyſen ligno, dulcedinem ſuauiter potarunt: auſteritatum quam noxia vnda geſtabat, ligni abſtulit ſacramentum. Quod quidem in figura factum puto. Aquam enim amaram in Mara, le-
Deut. 19. gem eſſe arbitror veteris teſtamenti, quæ lex priusquàm cruce tẽperaretur Domini, erat immitis. Iubebat enim oculum pro oculo, dentem pro dente dari, & velut auſtera nullum miſericordiæ refrigerium porrigebat. At
Pſal. 118. verò vbi ligno euangelicæ paſſionis eſt temperata, ſtatim amaritudinem ſuam ſuauitate commutans, dulcem ſe cunctis præſtitit ad potandum, ſicut ait Propheta: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel & fauum ori*
Matt. 5. *meo!* Dulcia enim ſunt eloquia quæ iubent: *Si quis te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram. Si quis tibi aufert tunicam, relinque illi & pallium.* Hæc eſt ergo illa amaritudo quæ dulcedine commutata eſt, id eſt, auſte-
2. Cor. 3. ritas legis Euangelij gratia temperata eſt. Amara enim
Ibid. eſt legis littera ſine crucis myſterio, de qua ait Apoſtolus: *Littera occidit*: At vbi paſſionis illius ſacramenta iunguntur, omnis eius ſpiritaliter amaritudo conditur. Et de ea dicit Apoſtolus: *Spiritus autem viuificat.*

Feria II. poſt Dominicam I. Quadrag.

De futuro vniuerſali iudicio. Sermo

Sermo XXXIII. QVàm timendus eſt, fratres chariſſimi, dies ille iudicij, in quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus ac
2. Theſſ. 1. redemptor omniũ propoſuit venire cum flamma ignis, quæ cõſumptura eſt aduerſarios ſuos, & eos qui faciunt
Pſal. 96. iniquitatem! In illa die plangent omnes tribus terræ.
Hebr. 10 Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli
Mat. 24. cum virtute magna, & maieſtate excelſa: & commouebuntur ante eum omnes fines terræ, & peccatores peri-
Pſal. 95. bunt in ea: & cælum plicabitur, & mare ſiccabitur, &
Pſal. 36. montes ſicut cera ardebunt vſque ad inferos: & ſol
Tob. 14. conuertetur in tenebras, & luna non dabit lumen ſuum,
Malac. 1. & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commo-
Ioel. 2. uebuntur: & tunc apparebit ſignum filij hominis in cæ-
Ezech. 32 lo, quod erit crux Chriſti Domini noſtri, in cuius lumi-
Mat. 24. ne tenebreſcent totius mundi lumina. Tunc ſancti ra-
1. Theſſ. 4. pientur obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Do-
Eſai. 13. mino erunt: peccatores autem confundentur & per-
Mar. 24. ibunt. Et tunc Dominus noſter Ieſus Chriſtus mittet angelos ſuos ad quatuor angulos terræ, & congregabunt electos eius a ſummo cælorum vſque ad terminos
Mat. 25. eorum, & tunc ſeparabit ſanctos ſuos Dominus de me-
Matt. 13. dio peccatorum, & mittet eos in manſiones cæleſtes:
Matt. 25. peccatores autem mittentur in caminum ignis, qui pa-
Apoc. 14. ratus eſt diabolo & angelis eius. Ibi erit fletus, & ſtridor
Eſai. 66. dentium. Væ illis hominibus qui cum diabolo habebunt manſiones, quia aſcendet fumus tormentorum eorum in ſæcula ſæculorum: quorum vermis non morietur, & ignis eorum non extinguetur. In quibus nulla vox niſi gemitus, nulla requies niſi ignis, nullum refrigerium niſi flamma, nulla lux vnquam niſi tenebræ, & tales non venient vnquam in memoriam apud Deum, quorum cibus cruciatus eſt, & manſio eorum cum diabolo erit, vbi nulla ſuauitas niſi fœtor. O homo qui re-

A gnum Dei poſſidere deſideras, quod feciſti malum dum potes emenda, dum tempus habes, clama ad om- Eſai. 55.
nipotentem Deum, dum tempus habes lugendi, dum Eccl. 3.
adhuc anima tua verſatur in corpore tuo, dum adhuc viuis, remedium tibi ſanitatum acquire, priuſquam in profundum te mortis abſorbeat laqueus pœnarum, priuſquam te infernus capiat; vbi nulla eſt indulgentia, vbi nullus ad confeſſionem recurſus, vbi nullus eſt ad veniam regreſſus. Et nos, fratres chariſſimi, agamus veram pœnitentiam, vt nos Dominus ab illa pœna quam ſuperius diximus, eripere dignetur. Non nobis ſufficit, quòd nomen Chriſtianum præferamus, ſi opera Chriſtiana non facimus: decimas noſtras annis ſin-
B gulis de cunctis frugibus, pecoribus, &c. præcipit erogandas Dominus. Scriptum quoque eſt, *Date decimas de omni labore veſtro, & de omnibus pecoribus ve-* Leuit. 28.
ſtris: & ego aperiam vobis cataractas cæli, & multiplica- Deut. 14.
buntur meſſes, & vindemiæ veſtræ erunt vobis in abundantiam: inſuper & ſanitates in domibus veſtris. At ſi non dederitis decimas, dicit Dominus: mittam grandinem & pluuiam & tempeſtates ſuper vos, & tollam omnem laborem Deut. 14.
veſtrum. Nouem partes vobis tributæ ſunt, ſed qui decimas dare noluiſtis, ad ſolam decimam reuertetis. Inſuper & mortalitates venient in domos veſtras: frumenti, vini & olei partem offerte primùm in Eccleſiam, reli-
C quam per cæcos, claudos, debiles, leproſos, & orphanos, & per viduas, peregrinos & aduenas diuidere debetis. Similiter facite de omni peculio veſtro, de omni fructu veſtro. Quoties nouum facis panem de meſſe tua, primùm affer ad Eccleſiam pro benedictione, reliquum verò tecum retinere poteris pro te & tua familia; ſic fac de vua, & de omni labore tuo. In Eccleſia ſtantes nolite obſtrepere, ſed lectiones diuinas diligenter au- Matt. 12.
dire. Qui otioſis verbis, cachinnis clamoroſis, deambu- Rom. 2.
lationibus importunis in Eccleſia perſtrepit, & pro ſe & pro aliis redditurus eſt rationem in die iudicij: quia verbum Dei nec ipſe audit, nec alios audire permittit.
D Ad Eccleſiam cùm venitis, nolite litigare, cauſas vanas nolite dicere, audire vel iudicare, aut rixari, aut iocari, vel alienas fabulas referre: quoniam qui talia agunt, ſine fructu orationes eorum euaneſcunt. Immò cùm paruo peccato ad Eccleſiam veniunt, & cum peccatis multis de Eccleſia recedunt, quibus valde congruit quod Pro-
pheta dicit & comminatur: *Homo vanitati ſimilis fa-* Pſal. 143.
ctus eſt, dies eius ſicut vmbra tranſeunt. Iudices verò qui Pſal. 57.
cauſas audiunt, iuſtè iudicent, & munera ſuper in- Pſal. 14.
nocentes non accipiant: ne fortè dum acquirunt pecuniam, perdant animam ſuam. Nemo enim habet iniuſtum lucrum ſine iuſto damno. Vbi lucrum, ibi & damnum: lucrum in arca, damnum verò in anima. Dic, Vbi
E ſunt reges, vbi ſunt principes, vbi ſunt diuites? vbi eſt
aurum & ornamentum eorum? Cuncta velut vmbra Baruc. 3.
tranſierunt. Aurum & argentum & ornamenta eorum Sap. 5.
remanſerunt in mundo, & illi ſine fine cruciantur in in- Marc. 9.
ferno, vbi vermes eorum non morientur, & ignis eorũ Sap. 6.
non extinguetur: quia ſcriptum eſt: *Potentes potenter tormenta patientur.* Ibi vitam tenebroſam & manſionem
obſcurã perpetuò habebunt: ibi miſeri cum miſeris, ſu- 1. Petr. 2.
perbi cũ ſuperbis, homicidę cũ homicidis, adulteri cum adulteris, iniqui cum iniquis, falſi cum falſis, ſacrilegi cũ ſacrilegis, omnes ſimul cruciantur in inferno ſine fine. Firmiter mihi credite, fratres, quia nullus peiorem cul-
pam habet, quam qui Deum blaſphemans & derelin- Sap. 14.
quens, idola colit: nec peior diſſolutio eſſe poteſt in populo, quàm quòd dæmonibus immoletur, & Eccleſiæ
catholicæ derelinquantur: & qui de miſericordia Do- Leuit. 19.
mini deſperat, & non credit in reſurrectione: & qui colũt augures, vel ſortilegos, vel aruſpices, diuinos & præcantores, & qui confidunt in phylacteriis & characteribus, aut ſternutationibus, auibus cantantibus, diuinationibus, aut mathematicis, aut aliis quibuſcumque malis artibus, dãnabuntur. Iſti omnes infelices & miſeri, qui ſaltationes ante ipſas etiam ſanctorũ baſilicas, & in ipſorum ſanctorum feſtiuitatibus choros ducunt: cantica luxurioſa vel turpia linguâ ſuâ proferunt. Quare vnde debuerant Deum laudare & mereri, inde ſibi damna-

tionem acquirunt: & ſicut Chriſtiani ad Eccleſiam ve- G
niunt, vt pagani tamen de Eccleſia reuertuntur. Nulla
mulier potione abortiuum procuret, aut conceptos fœ-
tus occidat. Mulier quæ iniquitatem hanc patrauerit,
quantos parere potuiſſet filios, tantorū homicidiorum
rea rationem redditura eſt in die iudicij. Quicunque
malorum huiuſmodi reus inuentus fuerit, perdidit ba-
ptiſmi meritum coram Deo & angelis eius. Conteſta-
mur vobis coram Chriſto Domino noſtro, quod qui
Ezech. 3. malum fecerit, niſi veram pœnitentiam egerit, eleemo-
Luc. 13. ſynas iuſtas fecerit, & niſi in bonis operibus mortuus
inuenerit, quod numquam poſſidebit vitam æternam,
ſed cum diabolo deſcendet in infernum: quia arcta & H
Mat. 7. anguſta eſt via quæ ducit ad vitam: & ideo non tantum
propter timorem iudicij, ſed propter amorem Dei, &
gaudia vitæ æternæ ab omni vitio & malo ſe abſtinere
quis debet, etiam ſpem ſuam omni hora in Deum pone-
re. Serpens cùm venerit ad bibendum aquam, priuſquā
Coloſſ. 3. bibat, extra fontem euomit venenum ſuum, & poſtea
bibit: ita & nos quando ad altare Domini communica-
turi accedimus, deponamus venenum peſſimum: hoc
eſt, iracundiam, odium, inuidiam, falſitatem, iniquita-
tem, auaritiam, cupiditatem, ſuperbiam, ſacrilegium,
furtum, luxuriam, falſum teſtimonium, diſcordiam,
periurium: hæc ſunt animarū venena. Iſta prius repel- I
1. Cor. 11. lamus a nobis, & ſic ad altare Domini, corpore & ſan-
guine eius ſatiemur. Mundemus corda & corpora no-
ſtra ab omni vitio malo, vt caſto corpore, & mundo
corde, & cum ſecurâ conſcientiâ ad altare Domini poſ-
ſimus accedere. Etiam per omnes feſtiuitates, auxiliāte
Domino, caſtitatem ſeruate, vt nos ſolemnitates noſtræ
caſtos & iuſtos inueniant. Rogamus Dominum vt mit-
tat vobis medicamentum cæleſte, hoc eſt, caſtitatem,
charitatem, gaudium, patientiam, longanimitatem, fi-
dem, lenitatem, continentiam, & miſericordiam. Et nos
fratres chariſſimi, non ceſſemus benefacere, ieiunare,
pœnitentiam agere eleemoſynas dare, nudos veſtire, K
infirmos viſitare, hoſpites colligere, & pauperes paſce-
re, Eccleſias Dei ſeruare, ſcripturas ſanctas cuſtodire, Dei
Epheſ. 4. ſeruos diligere, ſpem noſtram omni hora in Deum po-
Mat. 5. nere, iram non perficere, iracundiæ tempus non retine-
Luc. 6. re, pacem falſam non dare, charitatem non derelinque-
Matt. 10. re, non iurare omnino, ne forte periremus. Omnia quę-
cumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite
illis ſimiliter. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic
ſaluus erit.* Vos autem, fratres chariſſimi, vt cogitetis
periculum veſtrum, paterna charitate admonemus. Si
nos libenter auditis, & vobis vitam æternam, & nobis L
perenne comparabitis gaudium in regno cælorum: ad
quod feliciter peruenire mereamur, præſtante Domi-
no noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto
viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Feria III. poſt primam Domin. Quadrag.

Docet formam agendi dignè Quadrageſimam, Sermo.

Sermo. XXXIV. ECce nunc tempus acceptabile, vt ſuperiori Domi-
nica legimus: ecce nunc tempus adeſt, in quo & pec-
1. Cor. 6. cata veſtra confiteri Deo & ſacerdoti, & per ieiunia &
De pœnit. diſ. 1. c. ecce. orationes & lacrymas atque eleemoſynas delere debe-
tis. Quare erubeſcit peccator manifeſtare peccata ſua, M
quæ & deo & angelis omnibus atque cunctis electis
animabus ſunt nota & manifeſta? Confeſſio a morte
animam liberat, confeſſio paradiſum aperit, confeſſio
Eſai. 43. ſpem ſaluandi tribuit. Vnde ſcriptura dicit: *Dic tu ini-
quitates tuas primus, vt iuſtificeris.* His verbis oſtendi-
tur, quia non meretur iuſtificari, qui in vita ſua peccata
non vult confiteri. Illa verò cōfeſſio vos liberat, quæ fit
De pœnit. cum pœnitentia. Pœnitentia vera eſt dolor cordis, &
diſt. 3. c. amaritudo animæ pro malis quæ quiſque cōmiſit. Pœ-
pœnitentia. nitentia eſt & mala præterita plangere, & plangenda ite-
rum non committere. Et quamuis omnes dies quibus
homines viuunt, apti ſunt pœnitentiæ: tamen iſti dies
ſunt plus apti & congrui ad confitendum, & ad ieiu-
nandum, atque eleemoſynas faciendas: quoniam pec-
cata totius anni iſtis diebus poteſtis diluere. Ideoque

G moneo omnes, & hortor ſingulos, vt quidquid in vobis
reprehenſibile cognoſcitis, emendetis. Quicumque re- 1. 6. q. 1. quicunque.
cognoſcit in ſe quod fideliter non dederit decimas ſuas, Deut. 14.
modò emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter de-
cimas dare, niſi vt nec peius, nec minus aliquando Deo
offerat aut de grano ſuo, aut de vino ſuo, aut de fructi-
bus arborum, aut pecoribus, aut de horto, aut de ne-
gotiis, aut de ipſa venatione ſua? quia de omni ſubſtan-
tia quam Deus homini donat, decimam partem ſibi ſer-
uauit, & ideo nō licet homini retinere illud quod Deus
ſibi reſeruauit. Tibi dedit nouem partes, ſibi verò reſer-
uauit decimam partem: & ſi tu non dederis Deo deci-
H mam partem, Deus tollet à te nouē partes. Item ſi quis
recognoſcit in ſe quod ab aliquo tulit aliquid iniuſtè,
emendet, reddendo quod iniuſtè tulit. Nam qui nō vult 16. q. 7. c. nunq. Deo.
Deo reddere decimas quas retinuit, & homo non ſtu-
det reddere quod iniuſtè ab eo abſtulit, non timet ad-
huc Deum, & ignorat quid ſit vera pœnitentia, veráque
confeſſio. Iſte talis homo non poteſt bonam eleemoſy-
nam facere. Bonum eſt propterea, fratres, vt Deo redda-
tis quæ ſua ſunt, & proximo quæ illius fuerunt: vt de ve-
ſtris iuſtis laboribus eleemoſynas faciendo, peccata ve-
ſtra poſſitis redimere, ſecundum quod ſcriptum eſt:
Peccata tua eleemoſynis redime. Et adhuc ſcire debetis
I quia vnuſquiſque ſecundùm quod habet, debet tribue- Dan. 4.
re indigentibus: id eſt, qui habet multum, debet tribue-
re multa: & qui parum habet, iuxta paucum non ti-
meat eleemoſynam facere: ſecundùm quod ſanctus
Tobias agere docuit filium ſuum. Cum grandi quoque Tob. 4.
ſtudio & cum ingenti auiditate debent Chriſtiani elee-
moſynas facere, vt mereantur in die iudicij audire à Mat. 25.
Domino: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, &
dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, &
veſtiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & ve-
niſtis ad me. Venite ergo benedicti Patris mei.* Si per hanc vo- Ibidem.
cem opera miſericordiæ non feceritis quæ modò com-
K memoraui, audietis in die iudicij: *Ite in ignem æternum,
qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Iam quia tales dies
ſunt, non audeo tacere, vt non reuelem periculum, & Iona. 3.
grande malum quod vobis, niſi emendetis vitam, immi-
net. Qualis Chriſtianus eſt, qui tali tēpore non ieiunet
vel vſque ad nonam? Ecce Niniuitæ paruulos etiam la-
ctantes, & pecora atque iumenta vt periculum mortis
euadere poſſent, ieiunare mādarunt. Quales ergo Chri-
ſtiani eſſe poſſunt, qui ſi ſani ſunt, ieiunare cum Moyſe
& Elia & Saluatore noſtro nolint? Solent enim dicere:
Non poſſumus laborare, & ieiunare. Sed ideo non poſ-
L ſunt, quia nolunt. Saltem laborent minus, vt ieiunare
poſſint. Moneo ea quapropter, & conteſtor vos in Do- Exod. 34.
mino, vt nullus veſtrū, niſi forte ſit infirmus, aut infans, 3. Reg. 19.
vſque ad Paſcha, & niſi in Dominicis diebus, ante no- Matt. 4.
nam manducet, aut bibat. Moneo etiam vt qui iuxta
Eccleſiam eſt, & ſine graui impedimento poteſt, quoti-
die audiat Miſſam: & qui poteſt, omni nocte ad matuti-
num officium veniat. Qui verò longè ab Eccleſia ma-
nent, omni Dominica ſtudeant ad matutinum venire:
id eſt, viri, & fœminæ, & iuuenes & ſenes præter infir-
mos: vnus tantùm aut duo remaneant qui domum cu-
ſtodiant. Nullus omnino vxori ſuæ iungatur ante octa-
M uam Paſchæ. Quicumque iram, aut odium contra alte-
rum tenet, dimittat illi ex toto corde, ſi ſaluari deſide-
rat: & exceptis illis quibus ſacerdos conſilium dat vt
non communicent, omnes Chriſtiani omni Dominica
debent offerre & communicare. In Quadrageſima verò
moneo vt die omni, aut ſaltem, vt dixi, omni Dominica Matt. 5.
offeratis & communicetis. Et ideo puram & mun-
dam vitam ducite, vt digni ſitis accedere ad ſanctam
communionem. Denique ſcire debetis, quia quidquid
ſubtrahitis corpori veſtro ieiunando, totum debetis
pauperibus donare, non vobis ipſis reſeruare. Omnipo-
tens Deus donet vt iſta quæ dicta ſunt retineatis, & ope-
re compleatis, quatenus poſt finem huius vitæ, & poſt
terminum laboris ad requiem ſempiternam peruenire
poſſitis, ipſo donante, qui vos creauit, & pretio ſui ſan-
guinis redimere voluit: qui viuit & regnat per infinita
ſæculorum ſæcula. Amen.

FERIA

FERIA IV. POST DOMINI. I. Quadrageſimæ, Euangelium Matth.

Cap. XIII.

IN illo tempore. Acceſſerunt ad Ieſũ Scribę & Phariſęi, dicentes: Magiſter volumus à te ſignum videre. Qui reſpondens ait illis: Generatio mala & adultera ſignũ quęrit & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionę prophetæ Sicut enim fuit Ionas in vẽtre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus, Viri Niniuitę ſurgẽt in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabunt eã: quia pœnitentiã egerũt in prędicatione Ionæ. Et ecce plus quã Ionas hic. Regina Auſtri ſurget in iudicio cũ generatione iſta, & condemnabit eã: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic. Cùm autẽ immũdus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inuenit. Tunc dixit: Reuertar in domũ meam vnde exiui. Et veniẽs inuenit eã vacantem, ſcopis mundatam & ornatam. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecũ nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: & fiũt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ. Adhuc eo loquẽte ad turbas, ecce mater eius & fratres ſtabant foris, quęrẽtes loqui ei. Dixit autẽ ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtãt quærentes te. At ipſe reſpondẽs dicẽti ſibi ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

De modo verè agendi pœnitentiam, Sermo.

Sermo. XXXV. LEctum eſt nunc in Euangelio: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Phariſæi pœnitentiam ſimulabant, ideo à Chriſto Domino appellantur generatio mala & adultera: & alibi, progenies viperarum, non autem verè pœnitebant, ideo meritò condemnantur. Sic & tu, o Chriſtiane, quem ſcio eſſe ſuperbum, pœnitere te aſſeris, & diaboli opera requiris, & Domini præcepta prætermittis. Scire à te deſidero quid pœniteas, neſcio quid ſit pœnitẽtia tua. Pœnitere te aſſeris qui cum iniuſtitia qua præcinctus es, ſuperinduxiſti ſuperbiam? Pœnitere te aſſeris qui carnem alienam ſequeris? ſic fatigaris? Reuerſus es ſicut canis ad vomitum, aut velut ſus calore affecta in limo terræ prouoluta. Quid ſit tua pœnitentia non inuenio, circuiui & perambulaui locum pœnitẽtiæ, & non inueni pœnitentiam tuam. Qui ſæculum deſtruxeras, ibidem inuenitis: qui carnis ſuperbiam depoſueras, humerum ſubmittis iterũ, vt grauius portes onus: qui auaritiæ dederas dorſum, denuò illi obuiam occurris: qui vanitati repudium dederas, iterum reuerteris ad eius gratiam: qui pompas ſæculi fugeras, iterum in manus illius incidiſti: ambulas ſuperelatus ſine ceruice: neſcis ſcriptum eſſe: Quid nobis profuit ſuperbia? & quid diuitiæ cum iactantia contulerunt nobis? & ſequitur: Tranſierunt illa omnia tamquam vmbra. Fidelem & mundum te inueniſti, quia per aquam baptiſmi fueras renouatus? ſicut ſcriptum eſt, *Lauamini, mundi eſtote, auferte nequitias ab animabus veſtris.* Illos Propheta ad lauandum hortatur, tu autem cum eſſes mundus, ſordidus factus es, non potes denuò lauari. Si vis autem vt munderis iterum, da eleemoſynam, & omnia tua munda ſunt. Mũdandis bona eſt eleemoſyna, quæ purgat omnes ſordes. Humilia autem te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: ſubditus eſto Deo, & obſecra Dominum, &, Ne æmuleris, vt nequiter agas: quoniam qui nequiter agunt, exterminabuntur: ora Dominum quotidie cum lacrymis, ſi fortè peccata tua ſoluantur: cùm Deus ſuperbis reſiſtat, humilibus autem det gratiam. Memorare filium in longinquo poſitum, qui luxurioſè viuendo ſubſtantiam ſuam cum meretricibus diſſipauit, poſtea humilis factus, & ad cor reuerſus, dicens: *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo? Surgam ergo, & vadam ad patrem meum, & dicam: Fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis,* ad patrem accedens, & coram eo ſe proſternens, fuit ab eo lætãter acceptus: immò occidit pro eo vitulum ſaginatum. Memorare, itaque quià & pro te Chriſtus occiſus eſt, qui ante fuit vitulus ſaginatus. Quia verò alter filius eius contriſtatus eſt, quoniã occiſus eſt Chriſtus, qui ante fuit vitulus ſaginatus, pater reſpondit, dicens: *Fili tu mecum ſemper es, & omnia mea tua ſunt: gaudere autem te oportet quia hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt.* O quàm beatum populum, pro quo Chriſtus occiditur quale gaudium portat pater, quando quod mortuum fuerat reuiuiſcit, & quod perierat inuenitur, cui tunc dicitur, vt ſcriptum eſt: *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne tibi deterius aliquid contingat.* Attende ergo vnde excideras, & plange, pœnitentiam age: ſi quò minus, veniet tibi Dominus citò, & mouebit candelabrũ tuum de loco ſuo. Memorare, fili, Chriſtũ reliquiſſe nonaginta & nouem iuſtos, & perquiſiſſe hominem peccatorem, & inuentum eum in ſuis humeris ſuis reportaſſe: vel illam mulierem, hoc eſt Eccleſiam, quæ perdiderat drachmam, hoc eſt hominem peccatorem, accendiſſe lucernam, hoc eſt, Chriſtũ qui eſt lumen iuſtitiæ, & inuentã eã in puluere, vocaſſe amicas & vicinas Eccleſiæ, vt congratularentur ſuper inuentum hominẽ peccatorem: & à ſtercore erectum eum collocaſſe cum principibus populi ſui, hoc eſt, cum Apoſtolis & prophetis. Ecce quid facit pœnitẽtia homini peccatori, qui dum in ſtercore iacet, cum principibus ſublimatur. Pœnitentem hominem dico, qui plangit quod peccauerat, & rogat Dominum vt non iterum faciat quod admiſerat. Pœnitentem hominem dico, qui diebus ac noctibus ingemiſcit, & cum Propheta dicit: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lacrymis meis.* Pœnitentem hominem dico, qui repreſſit quod malè fecerat, & rogat Dominum vt veniam conſequatur. Pœnitentem hominem dico, qui poſt concupiſcentiam ſuam non vadit, & voluptatibus ſuis ſe priuat. Pœnitentem hominẽ dico, qui diligit quod ante neglexit, & quod fecerat mali, deſerit. Adhæreant ergo tibi quæ bona ſunt, & quæ mala deleantur. Si pœnitentiam non egeris, incides in manus Domini ſecundùm ſeueritatem iudicij eius: quod cauere debemus. Nam dicit Apoſtolus: *Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis, Diuerte* ergo *à malo, & fac bonum: inquire pacem, & ſequere illam,* ſicut ſcriptum eſt. Dic ergo: Commiſi mala, & recreaui bona. Fac etiam dignos fructus pœnitentiæ, & ne dixeris: Peccaui, quid factum eſt mihi triſte? & non adiicias peccatum ſuper peccatum, & ne dicas: Miſeratio Dei multa eſt. Scito enim quia miſericordia & ira ab illo. Reuertere igitur ad Dominum, & plange: dicito autem: *Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci,* &: *Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris Domine,* &: *Ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à ſeruo tuo.* Ecce pœnitentia hominis ſe humiliantis: quomodo non veniam habebit qui talia ingemiſcit? quis audiat illum, & non moueatur: Qui enim *ſe humiliat, exaltabitur:* ſicut & *qui ſe exaltat, humiliabitur.* Nam ſcriptum eſt: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Pœnitere pollicitus es, & adhuc carnis opera perficis? Neſcis quia ſcriptum eſt: *Multo melius eſt non vouere te quam vouiſſe et*

Marginal references (left): Mat. 3. — 1. Petr. 2. — Sap. 5. — Ibidem. — Eſai. 1.

Marginal references (right): Tob. 4. — Luc. 12. — Eccl. 3. — Pſal. 36. — 1. Petr. 3. — Luc. 15. — Ioan. 5. — Apoc. 2. — Luc. 19. — Ibidem — Malac. 4. — Pſal. 112. — Pſal. 6. — Pſal. 33. — Hebr. 10. — Pſal. 33. — Mat. 3. — Epheſ. 5. — Ibidem. — Pſal. 50. — Pſal. 24. — Pſal. 23. — Luc. 14. — Pſal. 51. — Eccl. 5.

Marginal section letters: A B C D E F

Digitized by Google

& non reddere? Peccatum non deſinit dominari tibi, &
tu dicis quòd pœnites, & oras. Neſcis quod ſcriptum
eſt: *Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iuſtitias meas,*
Pſal. 49. *& aſſumis teſtamentum meum per os tuum*? Ecce qualem
comminationem Domini in omnem peccatorē. Quid
dicis tu qui te aſſeris pœnitentem? Vbi eſt pœnitentia
tua? excluſa eſt ſuperbiæ æſtu: dum carnis deſideria ſe-
qui conaris, Dominum prætermittis. Audi ergo fili, re-
trahe pedem tuum à ſæculo, cui iam pridē renunciaue-
ras, vt fidelis amodo inueniaris. Quid quæris à ſæculo,
cui iam renuntiaſti? Pœniteas ergo de omni pompa ini-
quitatis, apprehende fidem quem ante maculaueras,
quia conſenſeras diabolo tenebrarum, & Dominū qui
eſt lumen, poſt dorſum tuū reliqueras. Memorare, fili,
quia ſcriptum eſt: *Quid eſt, Miſericordiam volo, & non ſa-*
Oſee 6. *crificium*? Miſerebitur tibi Dominus, ſi hæc omnia com
legeris, facias, vt per obedientiam tuam & humilitatem,
gratiam conſequaris: ſi pœnitentiam de toto corde ege-
ris, ſi Dominum præ oculis habueris, ſi miſſa voragine
poculi veneni, calicem ſalutis accipias, ſi die ac nocte
in lege Domini meditaberis, ſi omnem ſollicitudinem
tuam in illum proiecetis, tunc gaudebis & exultabis in
Domino, quia viciſti malignum: tunc erit merces tua
in cælo, quia taliter laboraſti: tunc erit Dominus adiu-
Pſal. 135. tor tuus in die iudicij: tunc ſtabis in magna fiducia:
Pſal. 1 tunc ſtabis ad dexteram Dei cum ſanctis ſuis, & dicetur
1. Petr. 5. tibi: *Venite benedicti Patris mei, accipite regnum perpetuum,*
Ioan. 2. *quod vobis parauit Pater meus cæleſtis.* Iniuſtis autem & pec-
Sap. 5. catoribus dicetur: *Ite in ignem æternum, quem præparauit*
Pſal. 25. *Pater veſter diabolo. Tunc ibunt impij in ignem æternum, iuſti*
Ibid. *autem in vitam æternam*, ad quam nos perducat Dominus
noſter Ieſus Chriſtus, qui cum Patre & Spiritu ſancto
viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Feria V. poſt Dominicam primam Quadrageſimæ.

De vtilitate ieiunij Quadrageſimalis, Sermo

Serm. INtellexiſſe vos credo, fratres ſuperiore Dominica,
XXXVI. cur hæc noſtra ieiunia illis manſionibus comparaue-
Exod. 14. rim, in quibus populus Iſrael tanquam in procinctu
quodam poſitus Pharaonem regem quotidiano labo-
re ſuperauit, & ab inimicis ſuis quaſi quibuſdam caſtris
manſionum ſeſe ſtatione defenderit, ita vt quicumque
ex illo comitantium numero diurnæ ſtationis ſpatia
non confecit, aut Pharao illum occupauerit, aut ſolitu-
do peruaſerit. Sic ergo & nos propoſitum nobis qua-
draginta dierum iter debemus omni labore conficere,
& quibuſdam quaſi caſtris nos ieiuniorum deuotione
munire. Caſtra enim nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos
à diabolica oppugnatione defendunt. Denique ſtatio-
nes vocantur, quod ſtantes & commutantes in eis ini-
micos inſidiantes repellamus. Caſtra planè ſunt ieiunia
Chriſtianis, à quibus ſi quis aberrauerit, à ſpiritali Pha-
raone inuaditur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur.
Peccatorum autem ſolitudinem patitur qui deſeritur
ſocietate ſanctorum. Murus igitur quidam eſt Chriſtia-
no ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intranſgreſſibilis
inimico. Quis enim vmquam Chriſtianorum ieiunauit,
& captus eſt? Quis ſobrius manſit, & victus eſt? Temu-
lentum aggreditur diabolus, luxurioſum oppugnat ini-
micus. Vbi autem ieiunum viderit, fugit, metuit, per-
2. Cor. 2. timeſcit, terretur pallore eius, debilitatur inedia, infir-
mitate proſternitur, proſternitur inquam infirmitate,
quia Chriſtiana infirmitas fortitudo eſt. Vnde ait Apo-
ſtolus: *Cum infirmor, tunc fortior ſum.* Sed quæret aliquis,
quemadmodum fortis infirmitas? Tunc eſt fortis in-
firmitas, quando caro tabeſcit ieiuniis, anima potitate
pingueſcit. Quantum enim illi ciborum ſuccus ſubtra-
hitur, tantum huic induſtriæ virtus augetur. Tunc igitur
homo imbecillis quidem eſt ad ſæcularia, ſed fortis eſt
Mat. 27. ad diuina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc
iudicium metuit, tunc vincit inimicum. Ait enim Salua-
tor de diabolo: Hoc genus non eiicitur niſi ieiunio &
orationibus. Dicit vtique à diabolo energumenum non
niſi ieiuniis poſſe purgari. Videte ergo quæ ieiunij virtus
ſit, quantam homini ſuo præſtet gratiam, quod tan-
tam præſtet alteri medicinam: quemadmodum pro-
prium ſanctificet hominem, quod ita purificet alienum.
Mira enim res eſt, alter ieiunat, & alteri prodeſt ieiu-
nantis vtilitas. Ergo fratres abſtinentiæ arma minimè
deponamus, & quadraginta dierum ieiunia ſine inter-
miſſione curemus. Hic eſt enim perfectus numerus ad
vincendum. Dominus enim diabolum poſteaquam
quadraginta dies ieiunauit, euicit, non quod & ante ie-
H iunia eum vincere non potuiſſet, ſed vt oſtenderet nobis
tunc nos diaboli poſſe eſſe victores, cum per quadra-
ginta dies victores ieiunando deſideriorum carnalium
fuiſſemus. Eum quoque qui hunc numerum conſecra- Mat. 4.
tum gulæ intemperantia violaſſet, tamquam imbecil-
lem & miſerum facilè eum ab inimico poſſe ſuperari.
Quomodo enim poteſt in altero diaboli improbitatem
vincere, qui gulæ intemperantiam in ſeipſo non vincit?
Prius ergo homo tui victor eſto, vt poſſis eſſe victor al-
terius. Sunt enim intra te proprij tibi hoſtes, qui quoti-
die te oppugnant. Ecce enim auaritia te diuitiarum am-
bitione circumuenit, luxuria epularum ſuauitate capti-
I uat, hæreſis ſcientiæ peruerſitate peruertit. Vince ergo
inimicos proprios, vt vincere poſſis alienos. Non enim
fratres leue peccatum eſt, fidelibus indictā Quadrageſi-
mam à Domino violare, & ieiunia conſecrata ventris
voracitate diſſoluere. Scriptum eſt: *Qui dicit ſe in Chriſto* 1. Ioan. 2.
manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Si vis
ergo Chriſtianus eſſe, debes quod Chriſtus fecit, face-
re. Ille qui peccatum non habebat, quadrageſimam
ieiunauit, tu non vis Quadrageſimam ieiunare qui pec-
cas. Ille inquam peccatum non habebat, ſed pro noſtris 2. Pet.
ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud conſcientiam tuā Ibid.
Chriſtianus es, cum Chriſto pro te eſuriente tu prādes? ſupra
K cum Saluatore pro te ieiunante, tu reficeris? non igitur, ſer. 31.
ſicut dixi, leue peccatum eſt, indictum violare ieiuniū.
Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in 3. Reg. 14.
libris Regum, cùm Saul rex Iſrael bellum contra Al-
lophylos gereret, vniuerſo eum exercitui indixiſſe ieiu-
nium, & abſtinentibus cunctis eum contra aduerſarios
pugnare cœpiſſe. Bonus planè rex, qui hoſtes ſuos non Ibidem
tam armis quam deuotione vincebat, & plus dimicabat
religione quàm telis. Cùm ergo Saul abſtinentiam diei
ſuis omnibus indixiſſet, & Ionathas eius filius præcepti
neſcius inter medias hoſtium acies victor incedens fa-
uum mellis intincta ſceptri ſūmitate guſtaſſet, tanta in-
L dignatio repēte commota eſt, vt & differretur victoria,
& diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponi-
tur, nec regi reſponſum propheticum datur. Vnde in-
telligimus quod Saül hoſtes non tam virtute militum,
quàm abſtinentia ſuperabat. Denique vnius culpa cun-
ctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus gene-
ratur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, vbi de-
ficit in obſeruatione ieiunium. Quod vt peccatum Saül
ex ipſa diuinitatis offenſione cognouit, ſtatim Ionathæ
dixit non eſſe parcendum, ſed peccatum admiſſum ef-
fuſione eius ſanguinis expiandum. Videte quanta apud
Saül regem fuerit religionis obſeruantia, qui offenſum
M Deum optauit etiam parricidio mitigare: & quanta ſit
reſoluti culpa ieiunij, quæ non niſi ſanguinis effuſione
punitur. Et ſi ignorans Ionathas indictum à patre ieiu-
nium quia reſoluerit, morti addicitur qui ſciens dictū à
Chriſto, reſoluit, quid meretur? Ergo fratres ſtatutum
nobis cuſtodiamus omni obſeruatione ieiunium, vt ho-
ſtes noſtros ſpiritales carnaléſque vincamus. Habemus Rom. 7.
enim, ſicut noſtis, carnales hoſtes. Ieiunemus igitur, vt
eos exercitus noſter & Saül ſuperet & obtineat. Nec in
abſtinentia poſiti declinemus ad fauum. Fauus enim Prou. 5.
quidam mundi eſt voluptas, ſeu vitia, quæ ſicut ſcri-
ptum eſt, *ad tempus quidem impinguant fauces, nouiſſima*
amariora ſunt felle.

Digitized by Google

Feria VI. poſt Dominicam primam Quadrageſimæ.

De ieiunio Chriſti, & tentatione, Sermo.

Sermo XXXVII MEminiſſe debet veſtra dilectio, fratres, hoc mè
anteriore Dominica prædicaſſe, & dediſſe ratio-
nem cur Dominus Quadrageſimam ieiunauerit, vel cur
ipſa ieiunia in deſerto tranſegerit. Diximus enim hæc
omnia obſeruaſſe eum non iuſtificationis ſuæ cauſa, qui
erat virgo per omnia, ſed noſtræ ſalutis gratia vt quorũ B
generatio per intemperantiam peccauerat, per abſtinen-
tiam ſanaretur. Videamus igitur quid illo in tempore
vel in ipſa ſolitudine geſtum ſit. Dicit enim Euangeliſtà
adfuiſſe ibi diabolum, & Saluatorem eius verſutia fuiſſe
tentatum. Ait namque ſacra lectio, eſuriiſſe Dominum,
Luc. 4. & dixiſſe illi diabolum: *Si filius Dei es, dic lapidi huic, vt
fiat panis.* Videte artem Domini, qua aduerſarium frau-
de circumuenit. Poſt multa ieiunia eſurire ſe ſimulat, vt
diabolum quem ieiunando iam vicerat, iterum eſurien-
do ſollicitet. Spem enim illi congrediendi ex infirmitatè
famis quodammodo tribuit, vt dum veluti contra im-
becillem congreditur, glorioſus ſuperetur. Hæc enim eſt C
vera victoria: vt qui Adam immortalem, glorioſum &
epulantem ſubuerterat, nunc ab homine mortali, humi-
li atque eſuriente vincatur. Cernens enim eſurientem
diabolus Dominum, hominem putat, dubitat Saluato-
rem, & ideo ait: *Si filius Dei es, dic lapidi huic, vt fiat pa-
nis.* O miſera ſatanæ & extrema congreſſio: diabolus in
deſerto tentationis ſolida arma non inuenit, deeſt illi de
Ibid. paradiſo amœnitas arborum, deeſt illi conſiliatrix Eua,
deeſt illi pomorum ſpecioſa deceptio: & quia non inue-
nit cibum quem offerret eſurienti, poſtulat in cibum ſa-
xa mutari. Vndique excluſus, vndique defraudatus, ad
Gen. 3. pauimenta ſe confert. Satis enim manifeſtè oſtendit va-
ſtitatẽ ſibi eremi reſtitiſſe. cùm putat propter inopiam D
rerum etiam elementa poſſe conuerti. Poſtulat igitur in
panem lapides cõmutari. Verſutus & callidus ſcit quid
petat, nouit factum eſſe quod dicit. Meminit enim in
Exod. 17. veteri teſtamento ſitientibus aquam de lapide profiu-
xiſſe, vult etiam hic eſurienti cibum de lapide miniſtra-
re. Retinet enim duritiam petræ in liquorem ibi fon-
tium reſolutam: cupit etiam hic aſperitatem ſaxi in pa-
nis dulcedinem transformari. Suſpicatur enim ipſum
eſſe Chriſtum, qui hæc operari ſoleat de natura ſaxo-
rum, ſicut ait Apoſtolus Paulus: *Bibebant de ſpirituali
1. Cor. 10. conſequente petra, petra autem erat Chriſtus.* Suſpicabatur E
inquam, ipſum eſſe Chriſtum, cùm poſtulabat vt de
lapide panem faceret, ſed putabat tantummodo ſolùm
hominem, cùm eſurientem videbat. Saluator autem
verſutiam eius mira reſponſione condemnat. Nec fa-
cit quod dicit diabolus, ne videatur pro arbitrio ad-
uerſarii virtutis ſuæ gloriam declarare: nec tamen reſ-
pondit non poſſe fieri, qui negare non poterat, quod
ſæpe iam fecerat. Igitur nec acquieſcit petenti, nec de-
negat exploranti: ac per hoc & potentiam virtutis ſuæ
ſuo reſeruat arbitrio, & verſutiam aduerſarii diuino
confutat eloquio. Reſpondit ergo illi: *Non in ſolo pane
viuit homo, ſed in omni verbo Dei*, hoc eſt, non in pane F
terreno, non in cibo materiali, quo Adam primum ho-
Mat. 4. minem decepiſti, ſed in verbo Dei, in quo ſunt vitæ ali-
menta cæleſtis. Verbum autem Dei Chriſtus eſt Domi-
nus, ſicut Euangeliſta dicit: *In principio erat Verbum,
& verbum erat apud Deum.* Quiſquis ergo verbo Chri-
Ioan. 1. ſti paſcitur, terrenum pabulum non requirit. Nec enim
poteſt ſæculi panem cupere, qui pane reficitur Saluato-
ris. Habet enim Dominus ſuum panem, immò panis ip-
Ioan. 6. ſe Saluator eſt, ſicut docuit, dicens: *Ego ſum panis viuus
Pſal. 103. qui de cælo deſcendi.* De quo pane dicit Propheta: *Et
panis cor hominis confirmat.* Quo ergo mihi panem of-
fert diabolus, cum habeam panem quem Chriſtus im-
partit: quo mihi cibum, per quem protoplaſtum de-
Gen. 3. tectum memini, Eſaü primitiuis fraudatum vidi, Iu-
Gen. 25. dam Iſcariotem proditionis ſcelere denotatum? Adam
A enim per eſcam paradiſum perdidit, Eſaü per leniem
honorem primatus amiſit, Iudas per buccellam apoſto-
latus ſublime depoſuit: ex quo enim buccellam ſump-
ſit, non iam Apoſtolus cœpit eſſe, ſed proditor. Sic
enim ſcriptum habes, dicente Domino: *Cui intinctum
panem dedero, ipſe me tradet. Et continuo poſt buccellam in-* Ioan. 13.
troiuit in illum ſatanas. Non bonus cibus, poſt quem
negatur Dominus, poſt quem ingreditur inimicus.
Non bonus cibus, poſt quem Chriſtus reſpuitur, deuo-
ratur antichriſtus. Non bonus cibus, qui benedictio-
ne caret, maledictione completur. Illa ergo eſca nobis
neceſſaria eſt quæ vitam præſtat, quæ animam paſcit,
B poſt quam ſequitur Chriſtus, inimicus excluditur. Il-
lam eſcam accipere debemus, quam Saluator, non
diabolus ſubſequatur, quæ perceptione ſui confeſſo- Mat. 4.
rem faciat, non proditorem. Quàm bene autem ieiu-
niorum tempore verbum Dei dixit eſſe quod reficit, vt
oſtenderet ieiunia noſtra non debere ſæculi actibus oc-
cupari, ſed ſacris literis exerceri. Negligit enim famem
corporis, qui pabula lectionis intendit: nec ventris cu-
ram habere poterit, qui alimentum verbi cæleſtis acqui-
rit. Ipſa eſt enim refectio quæ ſaginat animam, quæ im-
pinguat viſcera, cùm de diuinis ſcripturis cibum elo-
quii perennis accipimus. Ipſa eſt eſca quæ vitam æter-
C nam tribuit, & inſidias à nobis diabolicæ tentationis
excludit. Quòd autem ſacrarum litterarum lectio vita
ſit, Dominus teſtatur, dicens: *Verba quæ ego locutus* Ioan. 6.
ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.

Dominica ſecunda Quadrageſimæ.

*Hortatur populum ad ieiunium Quadrageſimale obſer-
uandum. Sermo.*

REtinent adhuc ſenſus veſtri, fratres, nos hoc ſupe- Sermo
riore Dominica prædicaſſe quòd huius Quadra- XXXVIII.
D geſimæ noſtræ figuram illæ quadraginta & duæ man- Num. 33.
ſiones habuerint, per quas populus Iſrael exiẽs de Ægy-
pto, diurno profectu terram repromiſſionis intrauit, &
quaſi quibuſdam ſalutis gradibus poſt iugum ſeruitutis
aſcendit ad regnum. Figura, inquam, fuit in illis manſio-
nibus ieiuniorum noſtrorum, non ſolùm in quantitate
numeri, ſed etiam in obſeruatione virtutum. Non enim
tantum filii Iſrael in itinere deſerti corporeis greſſibus
ambularũt, quantũ in via Domini religioſis actibus pro-
fecerunt. In via planè ambulauerũt Domini, quæ illos Exod. 14.
portauit in fluctibus, & pauit è cælo. Eſurientibus enim Exod. 16.
in eremo manna non fuit, periclitantibus in mari terra
E non fugit. Ibi mare in ſemitam ſternitur, hic cælum ad
pabulum reſeratur. Propter gratiam famulorũ Dei Ior-
danis fluenta ſua retinet, aquam ſuam Mara commutat.
Illic retrorſum conuerſa, quæ ſequebatur vnda præcedit:
hic in melius tẽperata, quæ amarum ſtillabat vena dol-
ceſcit. Et mirum in modũ fluuius curſum perdidit, fons
ſaporem. Sed quoniam diximus filios Iſraël venientes
ad Maran, aquæ amaritudine laboraſſe, eámque non niſi
ligni iniectione potare potuiſſe, typum quoque in illa
fuiſſe veteris teſtamenti, videamus quo exinde proficiſ-
cẽs populus ipſe peruenerit. Peruenit in locum qui dici-
tur Elim in quo erãt duodecim fontes puriſſimi, & ſe-
F ptuaginta virentium multitudo palmarum. Videte my-
ſterium Dei quemadmodum poſt amaritudinem legis,
fluenta euangelicæ pietatis exuberent. Ibi fons vnus au-
ſterus eſt ad bibendum, hic plures, & omnes dulces ſunt Ieſue 3.
ad potandum. Ibi poſt fatigationem nulla refectio, hic Exod. 15.
poſt laborem refrigerium atque victoria. Sitientibus
enim fontes miniſtrantur, palmæ vincentibus offerun-
tur. Palmæ inquam offeruntur vincentibus, quia poſt le-
gis duritiam ad Euangelii gratiam perueniſſe, viciſſe eſt. Ibid.
Præmium enim quoddam victoris eſt, os viuo fonte di-
luere, & dexteram triumphali palma munire. Per fon-
tem enim lingua confeſſoris purificatur, per palmam
dextra martyris honoratur. Ille quia Chriſti exaltauit
gloriam, hæc quia aram ſacrilegii recuſauit. Præmium
enim quoddam eſt palma martyrii, quæ confitenti lin-
guæ dulcem fructum tribuit, & victrici dexteræ glorio-

ſum præſtat ornatum. Et planè palma martyribus ſuá- G
uis ad cibum, vmbroſa ad requiem, honorabilis ad
triumphum, ſemper virens, ſemper veſtita foliis, ſem-
Ioan. 12. per parata victoriæ. Atque ideo non marceſcit palma,
quia martyrum victoria non marceſcit. Ipſæ denique
palmæ ſedenti ſuper aſinam & venienti ad templum
Luc. 19. Domino à populis offeruntur. Cùm enim diſcipuli ve-
ſtimenta ſua ſternerent, & iter Chriſto ſuis amictibus
communirent, non habuit maius præmium niſi palmas,
quod ei deuotio plebis offerret, ſignificans ſtratis in iti-
nere veſtibus impollutam viam iſſe in mundo, oblatis
palmis ipſum mundi eſſe victorem. Ipſe inquam victor
Apoc. 5. eſt, de quo ait ſcriptura: *Vicit leo de tribu Iuda*. Ipſe pla-
2. Tim. 2. ne victor, qui deſtruxit diabolicam mortem, vitam illu- H
minauit æternam. Palmæ igitur aduenienti eriguntur
Chriſto. Scriptum eſt: *Iuſtus ſicut palma florebit*. Rectè
Pſal. 91. ergo aduenienti iuſto eriguntur vexilla iuſtitiæ, & au-
ctori ſuorum obſequuntur tituli triumphorum. Prius
autem quàm tollantur palmæ, iter Domini vſque ad tẽ-
plum diſcipulorum veſtibus operitur, & vt impolluta
ſit ſemita Saluatoris, Apoſtolorum amictibus commu-
nitur. Quod quidem in myſterium factum puto. Via
enim Chriſti quæ ducit ad templum, fides eius eſt atque
doctrina. Hanc igitur viam diſcipuli, vt nos ſine offen-
ſione gradiamur, amictus proprii corporis exuentes ſuo I
ſtrauere martyrio, vt inter diuerſarum gentium turbas
Exod. 15. iuſtitiæ ſemitam membrorum ſuorum veſtimenta ſub-
ſternant, & cœnoſam voraginem mundi operiant, &
Pſal. 97. impollutam viam Saluatoris oſtendant. Ad duodecim
ergo fontes poſt Marah venit populus Iſrael. Legimus
in Propheta: *Benedicite Domino de fontibus Iſrael*. Domi-
nus Chriſtus eſt, qui non niſi per Apoſtolorum oradi-
ſeritur, diſcipulorumq; doctrinam. Apoſtoli dicendi sũt
fontes, quia velut amnes puriſſimi gratia prædicationis
exuberant, & poſt amaritudinem legis, venarum ſuarũ
larga ſapientia ſacramenta poculi dulcedinem ſtillant.
Nec mirum ſi potus dulcis eſt fontium, in quorum ſinu K
cibus dulcior eſt palmarum. Apoſtoli ergo ſunt fontes,
qui totius terræ faciem doctrinæ ſuæ flumine rigaue-
runt, & fatigatis gentium populis potum diuini myſte-
rij propinarunt. Septuaginta autem palmas iuxta fontes
apoſtolicos generatas, ſeptuaginta illos diſcipulos dixe-
rim, qui ſecundo ab Apoſtolis gradu propter ſalutem
Exod. 15. hominum à Domino diriguntur, quos Lucas Euangeli-
ſta deſcribens, binos & binos aſſerit deſtinatos. Qui verè
Luc. 10. velut palmæ poſt curas hominum cum exultatione re-
Ibidem. deuntes gloriantur apud Dominum ſibi & dæmonia
eſſe ſubiecta. Rectè igitur comparantur palmis, qui
palmarum præmio diaboli extitere victores. L

Feria II. poſt Dominicam II. Quadrag.

Hortatur adhuc populum ad ieiunium Quadrageſimale obſeruandum, exemplo Chriſti Domini noſtri.
Sermo.

Sermo XXXIX.

SI bene retinet veſtra dilectio, fratres, ſuperiori Do-
minica prædicauimus quòd ſanctam quadrageſi-
mam abſtinendo ipſe Dominus conſecrauerit, & tot
dierum noctiúmque curricula cibum omnino non ca- M
piens, vnum ac ſolidum ieiunij corpus effecerit: quod
in totum non obſeruare, ſacrilegiũ eſt. ex parte violare,
peccatum eſt. Hoc enim fecit cauſa ſalutis noſtræ, vt rem
vtilem non ſolùm doceret verbis, ſed etiam exemplis
inſtrueret, vt iiſdem veſtigiis quibus ad fidem currimus,
ad abſtinentiam graderemur. Sed videamus quæ cauſa
fuerit vt ieiunia Saluator induceret, & ipſe ſibi primùm
vt bonus humani generis medicus ieiunaret. Bonus
enim medicus poculum quod ægro daturus eſt, prior
guſtat, vt peritiam artis ſuæ ante in ſeipſe demonſtret, &
experimentum æger accipiens ſecurus ſit de poculo, ſe-
curior de ſalute. Deinde quo loci hoc ipſum tempus ie-
iunij procurarit. Dicit enim Euangeliſta abſtinuiſſe Do-
Matt. 4. minum quadraginta diebus & noctibus in deſerto. Ar-
bitror itaque cauſam hanc eſſe ieiunij, vt quia primus G
Gen. 3. Adam in paradiſo conſtitutus per intemperantiam gu-
læ gloriã immortalitatis amiſerat, eandem immortalita-
tem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam repara-
ret. Et quia contra mandatum Dei guſtans de interdicta
arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſecundũ man-
datum Domini ieiunans, vitæ iuſtitiam mereretur. Hoc
enim agit Saluator, vt iiſdem veſtigiis quibus admiſſa
fuerint delicta, purgẽtur: hoc eſt, vt quia homo mandu-
cando deliquerat, corrigat abſtinendo: vel quia epulan-
do mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando deſ-
piciat. Adam enim Euam nõ niſi intemperantia prouo-
cante cognouit. Quamdiu autem manſit in illis intemé-
H rata parcitas, manſit & impolluta virginitas: & quam-
diu ieiunauerunt ab interdictis epulis, tamdiu & a pu-
Gen. 4. dendis ieiunauere peccatis. Fames enim amica virgini-
tatis eſt, inimica laſciuiæ: ſaturitas verò caſtitatem pro-
digit, nutrit illecebram. Igitur, ſicut dixi: hoc agit Domi-
nus, vt his præiudiciis quibus homo obnoxius peccato
fuerat, liberetur. Propterea namque per omnia ſecun-
Rom. 8. dùm ſimilitudinem Adæ naſci voluit, vt ſecundùm ſi-
militudinem Adæ omnia hominis peccata diſſolueret.
Adam enim de terra virgine natus eſt, & Chriſtus de
Maria virgine procreatus. Illius maternum ſolum nec-
I Gen. 2. dum raſtris ſciſſum fuerat, iſtius maternum ſecretum
numquam concupiſcentia violatum. Adam Dei mani-
bus plaſmatur è limo, Chriſtus Dei ſpiritu formatur in
vtero. Vterque ergo oritur à Deo patre, vterque virgine
Luc. 3. vritur matre, vterque, ſicut Euangeliſta dicit, filius Dei
eſt: ſed Adam creatura eſt Dei, Chriſtus verò ſubſtantia.
Hoc ergo agit Dominus ſicut Adam ſecundus, vt quod
prior homo manducãdo perdiderat, hoc alter ieiunan-
do recipiat. ac legem in paradiſo abſtinentiæ datam, in
deſerto cuſtodiat. Sciebat enim præceptum Dei non
vnius loci legem eſſe, ſed mundi. Non enim intereſt, di-
uinitatis mandatum vtrum domi an in agro cuſtodias,
K Pſal. 138. cum vbique ſit qui præcepit. In deſerto itaque Saluator
implet mandatum Dei, vt ibi Adam ſaluaret errantem,
vbi fuerat de paradiſi poſſeſſione deiectus. Adam enim
expulſus paradiſo, inculti mundi deſerta ſuſtinuit. In de-
Eccl. 25. ſerto ergo primũ homini ſalus refunditur, vbi non ſunt
epulæ, vbi deſunt deliciæ, (quod eſt omnium malorum
cauſa) deeſt & mulier. Potuerat enim Adam inter illas
paradiſi inconcuſſus ſtare delicias, ſi Eua ibidem cum
diabolicis illecebris non fuiſſet. Conueniens ergo eſt de-
ſertum ſaluti, vbi non eſt Eua quę perſuadet, non eſt mu-
lier quæ blanditur. Videte rem miram, in paradiſo cum
Adam diabolus decertat, in deſerto cum Chriſto diabo-
L lus dimicat, vbique inſidiatur homini, vbique congre-
ditur: ſed vbi mulierem inuenit, vincit: vbi mulierem
non inuenit, victus abſcedit. Formam igitur dedit nobis
Deus in hoc factu, vt ieiuniorum tempore tamquam de-
ſertum habitãtes abſtineamus epulis, voluptate, mulie-
re, nec coniungatur nobis Eua, ne nos à caſta obſerua-
tione illecebroſa perſuaſione ſubuertat. In deſerto enim
quodammodo videtur habitare qui Quadrageſimæ
tempore ieiunus & caſtus eſt. Deſertũ plane quoddam
ipſum corpus eſt Chriſtiani cum non repletur cibis, non
poculis irrigatur, ſed arctis inediæ ſqualore negligitur.
Deſertum, inquam, eſt corpus noſtrum cum abſtinentia
marceſcit caro, ſiti pallor obducitur, & contemptu re-
M rum totius hominis ſpecies inculta ſordeſcit. Tũc Chri-
ſtus Dominus habitat deſertum pectoris noſtri, cùm
noſtram terram fame ſqualidam ac ſiti aridam eſſe repe-
rit, ſecundùm quod ait propheta Dauid. *Sicut in terra*
deſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi. A- Pſal. 62.
liter enim ſicut in ſancto ei apparere non poſſumus, ni-
ſi terra corporis noſtri fuerit deſerta mundanis deli-
ciis, inuia diabolicis concupiſcentiis, & inaquoſa libidi-
noſis illecebris. Tunc habitans Saluator hoc deſertum
corporis noſtri, omnes ibi diaboli factiones exuperat, &
ſecretum ac ſecurum a cogitationibus ſæculi eſſe ſuum
facit habitaculum, vt deinceps nos intra noſmetipſos
veluti in ſolitudine conſtituti, non niſi cælum reſpicia-
mus & terram: hoc eſt, nõ cogitemus alium niſi cæleſtis
regni Dominum, & terrenæ reſurrectionis auctorem.

Feria III. poſt Dominicam II. Quadrageſimæ.

Docet hunc quadragenarium dierum numerum diuinitùs eſſe conſtitutum. Sermo.

Sermo. XL. ANte dies aliquot deuotionem ſanctæ Quadrageſimæ prædicantes, ſacrorum litterarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non eſſe ab hominibus conſtitutum; ſed diuinitus conſecratum: nec terrena cogitatione inuentum, ſed cæleſti maieſtate præceptum. Atque ideo qui A constitutum numerum vna die manducando prætereit, non vt vnius diei violator accuſatur, ſed vt totius Quadrageſimæ tranſgreſſor arguitur. Vnde bonum eſt homini vt dictum numerum ad diem ſine labore ieiunet, & totius Quadrageſimæ conſequatur pariter ſanctitatē. Hæc autem non tam ſacerdotum præcepta, quam Dei ſunt. Atque ideo qui ſpernit, non ſacerdotem ſpernit, Mat. 10. ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur ſacerdote. Videamus igitur quo tempore hanc obſeruantiam nobis indixerit Dominus, ſi non veluti per iſtam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Ecce enim vt indicta Quadrageſima, conſtricta hyemali gelu terra reſoluitur, & aquarum fluenta meatus ſuos glacie liquefacta recipiunt? ſic quoque corporum noſtrorum hoc eodem tempore contracta ſceleribus peccata ſoluuntur, & vitæ noſtræ prior curſus liquefacto rigore diaboli, meatum ſuum priſtinum recognoſcit. Terra inquam indictā Quadrageſimā aſperitatem deponit hyemis, ego indictā Quadrageſimā aſperitatem reiicio delictorum. Illa terra aratris ſcinditur, vt mundanis ſit congrua frugibus: mea terra ieiuniis exaratur, vt cæleſtibus ſit apta ſeminibus. Sicut enim rediturum vberiorem capit qui frequentiùs vexando exercet campum, ita maiorem gratiam percipit qui exercet corporis ſui campum ſæpius ieiunando. Ecce enim abſtinentiæ tempore herba ſegetum reuiuiſcit in meſſem, ſurculus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pubeſcit in gemmam, & omnia de inferioribus ad altiora ſe ſubrigunt: Ita hoc eodémque tempore hominum ſpes intermortua reuiuiſcit in poſterum, fides perdita reparatur in gloriam, temporalis vita proficit in æternam, & omne genus humanum ad cæleſtia ſe ſubrigens, ab inferis ad altiora conſurgit. Modò ferrum geſtans agricola ſarmenta deputat vinearum. Ita & nunc Euangelium tractans epiſcopus ſordes amputat populorum, & iſto quadragenario curriculo vniuerſæ hoc agunt creaturæ, quatenus depoſitis ſuperfluis, ornatæ vel comptæ in Paſcha procedant. Modò omnia ſunt in partu, vt tunc reperiantur in fructu. Tunc enim contra naturæ ſpeciem ſpina profert roſam, calamus fragrat lilium, ſuauitatem arida virgulta depromunt, & ita cuncta floribus adornantur, vt feſtiuitatem diei magni creatura ipſa ni- Mat. 7. tore ſui celebrare credatur. Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempore producamus de ſpinis noſtris roſas, hoc eſt, de peccatis iuſtitiam, de ſeueritate miſericor- Luc. 8. diam, de auaritia largitatem. Iſtæ enim ſpinæ ſunt cor- Gen. 3. poris noſtri, quæ præfocant animam, de quibus ait ſcriptura: *Spinas & tribulos tibi germinabit terra.* Germinat enim mihi terra mea ſpinas, ſi me corporalis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tribulos, cùm me diuitiarum ſæcularium cupiditate diſcruciat. Spina enim Chriſtiano, auaritiæ ſuæ radix eſt. Spina viro bono, honoris ambitio eſt. Videntur enim ſpecie apud ſuos grata eſſe, ſed lædunt. His ergo niſi vigilando & ieiunando carere non poſſumus: quin potius per abſtinentiam ipſæ ſpinæ vertentur in roſam. Producit enim ieiunando libido caſtimoniam, ſuperbia humilitatem, ſobrietas parcitatem. Hi enim ſunt flores vitæ noſtræ, qui ſuaue Chriſto redolent, qui odorem bonum Deo ſpirant. Vnde ait Apoſtolus: *Quoniam Chriſti bonus odor ſumus* 2. Cor. 2. *Deo.* Hanc ergo Quadrageſimam largitus eſt nobis Dominus, vt huius temporis ſpatio in morem totius creaturæ nunc cōcipiamus virtutum germina, vt in die Paſchæ fructum iuſtitiæ proferamus. Hoc autem quadragenario numero ſeipſe Dominus Chriſtus exercuit, non vt profectum ipſe caperet, ſed vt profectum ſalutis nobis oſtenderet. Nec enim erat in illo ſpina peccati, quæ verteretur in florem. Ipſe enim erat flos natus non de ſpina, ſed de virga, ſicut ait Propheta: *Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Eſai. 11. Virga enim erat Maria, nitida, ſubtilis & virgo, quæ Chriſtum velut florem integritate ſui corporis germinauit. Continuatis ergo quadraginta diebus hæc ieiunia non eſuriens Dominus procurauit, ſed dicit illum Euangeliſta eſuriſſe poſtea. Quomodo ergo poteſt fieri vt qui tot B dierum numero famem ſitimque non ſenſerit, poſteà eſurierit? Eſuriebat planè: nec negare poſſumus quòd eſurierit. Eſuriit enim non cibum hominum, ſed ſalutem: nec eſcarum ſæcularium epulas concupiuit, ſed animarum deſiderauit cæleſtium ſanctitatem. Cibus enim Chriſti eſt redemptio populorum, cibus Chriſti eſt paternæ voluntatis effectus, ſicut ipſe ait: *Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius qui me miſit.* Ioan. 4. Vnde & nos eſuriamus cibum, non qui terrenis epulis apparatur, ſed qui diuinarum ſcripturarum lectione colligitur. Ille enim corpus ad tempus nutrit, hic autem animam reficit in æternum.

Dominica III. Quadrageſimæ.

Hortatur populum vt ieiunij tempore declinando à culpis vacet bonis operibus. Sermo.

DIximus ſuperiore Dominica hoc eſſe fidei noſtræ Sermo XLI. opus primum, vt horum quadraginta dierū curriculo deuotiſſimè ieiunemus, & iſtam eſſe cauſam ſalutis noſtræ, ſi hoc tempore abſtinentia operam commodemus. Atque ideo, fratres dilectiſſimi, inſpicere debemus quæ ſit huius forma ieiunij, vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas. Eſt enim interdum inutile & inane ieiunium; quod licet ventrem & omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhauriat, non tamen acceptū eſt Deo, quia mentem & interiores ſenſus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodeſt ieiunare viſceribus, & luxu- Diſt. 35. c. quid prod. & inopar. 13. c. 34. riare vanitatibus? abſtinere cibis, errare peccatis? caſtigare corpus inedia, mentem exercere nequitiā: vinum fortè non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis incedere? niſi quòd facilior cauſa eſt ſaturi ſiue temulenti, quam iniqui pariter & ieiuni. Ille enim peccare aliquando deſinet, qui ebrius aliquando obdormit: hic autem errare non ceſſat, qui exercitatus malis ieiuniis ſemper inuigilat. Vnde inutile & inane eſt tale ieiunium quod inediā membra debilitat, & animam à perditione nō liberat. De quo ieiunio dicit ſanctus Propheta ex perſona Domini: *Vt quid mihi ieiunaſtis? non tale ieiunium elegi, dicit Dominus.* Eſai. 58. An putatis illum ieiunare, fratres, qui Diſt. 86. c. an putatis. & inopar. 13. c. 24. §. an putatis, primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, non beatorum martyrum loca ſancta perquirit, ſed ſurgens congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus ſyluaſque perluſtrat? Seruulos, inquā, ſecū pertrahit, fortaſſe magis ad Eccleſiam feſtināntes: & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſeruorum. Tota igitur die venatibus immoratur, nunc clamorem immoderatum effert, nunc ſilentiū latenter indicit, lætus ſi aliquid ceperit, iratus ſi id quod non habebat amiſerit, & tanto ſtudio gerit, quaſi ideo indictum ieiuniū fuerit vt venetur. In his ergo luxuriis, fratres, dicite quis enſcos ſit Dei, quę mētis poſſit eſſe deuotio: qui propterea ieiunat, non vt Deo atque orationibus vacet, ſed vt tota die otioſus & liber proprias exerceat voluptates? Quamuis igitur qui eiuſmodi es frater, veſpere ad domum redeas, quamuis declinante iam ſole manduces, potes videri tardiùs te refeciſſe, non tamen Domino ieiunaſſe, non enim putes videri voluptatem tuam exercens, feciſſe Domini voluntatem. Hæc enim volūtas eſt Domini, vt ieiunemus a cibis pariter & peccatis. Abſtinētiam indicamus corpori, vt à vitiis magis animam abſtinere poſſimus. Frænum enim quoddam eſt luxuriātis animæ corpus exhauſtum

Quiſquis enim ieiunat & peccat, lucrum eſcarum feciſſe videtur, non ſalutis: & parcendo copiis, repleſſe cellarium, non mĕtem ſaginaſſe virtutibus. Nonnulli autem diuinorum immemores præceptorum, ita circa ſeruos ſuos & ſubditos ſibi poteſtatem dominationis exercent, vt in his diebus non dubitent flagris eos cædere, pœnis Eſai. 58. afficere, compedibus præpedire. Et ſi fortè cibo ad reficiendũ venitur, tardiùs miniſter adfuerit, ſtatim eum verberibus laniare, & priùs ſe ſatiare ſeruuli ſanguine, quàm conuiuij voluptate. Horum tale ieiunium eſt, quòd ideo ieiunatum eſt, non vt diuinitatis miſericordiam prouocaret, ſed vt clamorĕ familiæ ingemiſcentis effunderet. Quiſquis autem cupit de Deo miſericordiam promereri, ipſe debet prior eſſe miſericors. Scriptum eſt enim: Luc. 6. *Qua menſura menſi fueritis, eadem menſura remetietur vobis.* Et quod magis dolendum eſt, Chriſtianus dominus Chriſtiano in his diebus ſeruo non parcit, minimè reſpiciens quòd etſi ſeruus eſt conditione, gratia tamen frater eſt. Etenim ſimiliter Chriſtum induit, iiſdem participat ſacramentis, eodem quo & tu vtitur Deo patre, cur te nõ vtatur vt fratre? Sunt enim plerique qui de venatibus redeuntes, magis canum quàm ſeruorum curam gerunt, & faciunt eos iuxta ſe vel recumbere vel dormire, quotidianum illis cibum ſui præſentia miniſtrantes: qui vtrum ſerui eius fame moriantur ignorant? &, quod eſt grauius, niſi diligĕter bis præparatum fuerit, pro carne ſeruos afficitur. Vides enim in nonnullorum domibus nitidos & craſſos canes diſcurrere, homines autem pallentes & titubantes incedere. Iſti ergo miſerebuntur aliquando pauperibus, qui minimè ſuis famulis & domibus miſerentur? Scire igitur debemus, fratres, hoc acceptum Deo eſſe ieiunium, non ſolùm vt abſtinentiâ caſtigemus corpora, ſed etiam humilitate animas indoamus. Simus ad ſeruulos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad Eccleſiam feſtinemus, referamus Deo gratias, peccatis veniam poſtulemus, rogantes præteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris. Tota die ſit nobis vel oratio vel lectio. Qui litteras neſcit, ſanctum virum perquirens eius cõfabulatione paſcatur, nulli actus ſæculi actus diuinitatis impediant, non ludus tabulæ mentem auocet, non voluptas canum ſenſus abducat, non negotij compendium animam auiditate peruertat. Quidquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamuis abſtineas, non ieiunas. Hoc eſt enim ſalutare ieiunium, vt ſicut abſtinetur corpus ab epulis, ita & anima refrænetur à vitiis. Illud etiam, fratres, ad perfectionĕ ieiunij tacendum non eſt, vt qui abſtinemus & minimè prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus prærogemus. Hæc enim eſt vera iuſtitia, ſi te eſuriente de cibo tuo alius ſatietur. Sic enim tu pro delictis tuis ieiunus Dominum roges, & ille pro te ſatiatus exoret. Vtramque tibi proficiens, & tua fames, & ſaturitas mendicorum. Cæterum qui ſic abſtinet, vt nihil pauperibus de ſuis epulis largiatur, videtur quæſtum ſibi ſuum feciſſe ieiunium, & negotiationem parcendo. Ad hoc enim abſtinuit, non vt placeret Deo, ſed ne amplius erogaret. Atque ideo bona eleemoſyna cum ieiunio, quaſi non quoddam negotiationis genus, vt tam parcè viuat, vt abſtinentiâ ſuâ monachos clericóſque præcedat. Niſi hoc intereſt, quòd illi hoc quæſtus cauſa faciunt, nos ſalutis: illi pecuniæ compendio ſuas animas macerant, nos propter animarum lucrum noſtra corpora caſtigamus.

Feria VI. poſt Dominicam III. Quadrageſimæ.

De virtute aquæ baptiſmatis, & eleemoſyna, ex verbis Euangelij Ioan. cap. IV. Aqua quam ego dabo ei, fiet in ea fons aquæ ſalientis in vitam æternam, *Sermo.*

Sermo. XLII. RETinet veſtra dilectio, fratres, ante dies aliquot cũ ſermonem ad vos de eleemoſynis faceremus, primitus nos originem miſericordiarum quærere voluiſſe, & reperto earum fonte virorum oſtendiſſe quòd mu- G lieris Samaritanæ ſordes melius Chriſti vnda diluerit, Ioan. 4. quàm Samariæ aqua purgarit, & quòd mundiùs miſericordia deterſerit peccata quàm puteus. Mundiùs planè miſericordia quàm puteus detergit maculas, quia putei aqua tantùm corporis cutem abluit, miſericordiæ autem bonitas animæ interna purificat. Hoc etiam demonſtraſſe, quòd huic euangelicæ mulieri illa propheticæ meretrix conueniret, quæ poſteaquam viua aqua ſe lauit, obliuione poſſeſſa prauitatis, nitore puritatis exultat. Neque enim de meretrice huius mundi talem ſententiam Propheta diceret, cuius pollutio non ſolùm Prou. 30. aqua nõn diluitur, ſed etiam polluit ipſa quod tangit, dicente Apoſtolo: *Qui autem ſe iungit meretrici, vnum* 1. Cor. 6. H *corpus efficitur.* Quòd ſi vnum corpus tactu ſuo efficit, & in cohærentem ſibi ignominiæ ſuæ membra trãsfundit, quomodo poteſt purificari ipſe, cùm polluat? Quæ ergo ſit iſta meretrix quæ iſta Samaritana mulier, cuius adulterij ſordes fons Chriſti deterſerit, ſollicitiùs requiramus. Ego hanc mulierem Eccleſiã eſſe puto de gentibus congregatam, quæ & trãſactis annis quinque millibus, cùm in ſexto milleſimo anno idolorum fornicationibus ſubiaceret, omnem ignominiam ſuam adueniente Chriſti fonte purgauit, & maculas quas adulterinis ſacrilegiis contraxerat, fide Saluatoris abſterſit, ac relinquens ſicut I inanem hydriam priorem patrium cultum, vniuerſo orbi Domini annuntiauit aduentum. Hæc, inquam, illa eſt meretrix, quæ poſteaquam lota eſt, nihil ſe dicit feciſſe Pſal. 30. praui. Poſteaquàm enim Eccleſia baptiſmi nitore purgata eſt, diabolicæ impietatis non meminit, religione veritatis exultat, factaque de meretrice virgo non recordatur priorum ſcelerum, ſed gloriatur in integritate. Ait ergo Propheta: Ignem ardentem reſtinguit aqua: & Eccl. 3. eleemoſyna reſiſtit peccatis. Sæpe quidem videmus hoc fieri, vt aqua effuſa flammarum reſtinguat incendia: ſed & è cõtrario interdum videmus quòd immenſi ignium globi aquarum fluenta conſumant, & veluti ab aquis accepta eſca vehementiùs redeuntes ardoribus conualeſ- K cant: ita vt videatur aqua non extinxiſſe incendia, ſed auxiſſe. Quænam eſt illa aqua, quæ conſumit flammas, nec ipſa conſumitur? Illa eſt puto, quæ in lauacro de Chriſti fonte profluĕs non conſumitur à peccatoribus, ſed gehennæ conſumit incendia. Quæ dum per baptiſmum infunditur, & ipſa in hominibus & tartari reſtinguit ardorem. Vidit planè in hominibus, ſicut ait Dominus: *Aqua autem quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis, & reliqua.* Mirum ergo in modum aquâ Chri- Ioan. 4. ſtus vnâ eâdemque operatione & viuificat & extinguit, Viuificat enim animas, delicta reſtinguit: has lauacri ſui L refrigerio reparat, illas gurgitis ſui vnda conſumit. Et, quod ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiam, apud ſuperos myſterium celebratur, & apud inferos gehenna reſtinguitur: hic fluunt aquæ, & illic tepeſcit incĕdium: hic in fonte homo mergitur, & illic de tartaro liberatur. Sed nec mirum ſi in baptiſmi ſacramento aperiatur infernus, cum tunc quoque reſeretur & cælum. Aperiuntur enim hæc elementa, vt ad lauacrum Chriſti conueniat libertas & gratia: libertas de inferno, gratia de cælo. Libertas enim reſurrecturis tribuitur, gratia regnaturis. Illi eruuntur de pœna, hi adſumũtur in gloria. Illi qui erãt Rom. 6. ſerui peccati, liberi fiunt iuſtitiæ: hi qui anguſtiis ſæculi tenebantur, paradiſi amœna percipiunt. In baptiſmo erM go Chriſti aperiuntur cæli, aperiuntur & tartara. Inde vt Spiritus ſanctus adueniat, illuc vt miſericordia Saluatoris accedat: deferatur de cælo vita, mors à tartaro deſtruatur. Ita igitur eleemoſyna reſiſtit peccatis, ſicut aqua baptiſmi gehennæ reſtinguit incendium. Ergo Eleemoſyna quodammodo animarum aliud eſt lauacrum, vt ſi quis fortè poſt baptiſmum humana fragilitate deliquerit, vt ſuperſit ei vt iterum eleemoſynis emundetur, ſicut ait Dominus: *Date eleemoſynam, & ecce omnia* Luc. 11. *munda ſunt vobis.* Niſi (quod ſalua fide dixerim) indulgentior eſt eleemoſyna quàm lauacrum. Lauacrum enim ſemel datur, & ſemel veniam pollicetur: eleemoſynam autem quotiens feceris, totiens veniam promeHebr. 6. reris. Hi ergo duo miſericordiarum fontes, ſunt, qui & vitam tribuunt, & peccata condonant. Qui vtrumque

cuſtodierit, regni cæleſtis honore ditabitur. Qui autem A maculato fonte viuo, ad miſericordiæ ſe fluenta contulerit, & ipſe miſericordiam conſequetur.

Dominica quarta Quadrageſimæ.

Hortatur plebem quod ſicut ad Quadrageſimæ medium patienter peruenit, ita alacriter tendat ad finem. Sermo.

Sermo XLIII.

AGite gratias fratres, diuinę pietati, quę vos ad medium Quadrageſimæ perduxit incolumes. Illi verò poſſunt pro hoc munere dulciùs ac deuotiùs Deum laudare, quia ita ſicut in Quadrageſimæ capite didicerunt, vniuerſi B hoc vſque viuere ſtuduerunt: id eſt, qui peccatorum ſuorum remiſſionem, quotidie ieiunando, eleemoſynas dando, & ad Eccleſiam properando cum lacrymis & ſuſpiriis curauerūt orare. Illi autem qui iſta neglexerunt; id eſt, aut quotidie non ieiunauerunt, aut eleemoſynas non fecerunt, aut ſtudioſi vel compuncti in oratione non fuerunt, non eſt vnde gaudeant, ſed habent potius miſeri vnde lugeant. Verùm non ita lugeſt, vt deſperent; quia qui cæcum a natiuitate potuit illuminare, poteſt & iſtos nunc tepidos & negligentes, ſi ex toto corde ad eum conuerti voluerint, ſtudioſos ac feruentes in ſuo ſeruitio facere. C Igitur tales, hoc eſt, immundè viuentes, vel odium in corde contra aliquem reſeruantes, vel aliena iniuſtè rapientes, aut ſua inordinatè retinentes, cæcitatem ſuam agnoſcant, & ad medicū vt illuminentur recurrant. Vtinam ſic quæreretis, quando peccatis, medicinam ſpiritalem, ſicut quando infirmamini corpore, requiritis carnalem. Quis modo in tanta plebe eſt, qui ſi deberet non occidi, ſed ſolùm oculos perdere, & non daret, vt periculum euadere poſſet, omnia quæ haberet? Et ſi ita timetis mortē carnis, quare non timeatis animæ mortem? maximè cùm mortis dolor, id eſt, carnis, non ſit vnius horæ; & mors animæ, id eſt, luctus & pœna, numquam habeat finem? D Et ſi ita amatis oculos corporis, quos citò moriendo perditis, quatenus diligatis oculos ſpiritales, quibus Deum ac Dominum veſtrum ſine fine videre valeatis? Operamini quapropter dilecti in Domino filii, operamini dum dies eſt; quia, vt dicit Chriſtus Dominus noſter, venit nox in qua nemo poteſt operari. Dies eſt vita præſens, nox eſt mors, & tēpus poſt mortem. Si poſt hanc vitam non eſt operandi licentia, ſicut Veritas dicit; quare non laborat vnuſquiſque dùm tempus habet, id eſt, dum viuit in hoc ſæculo? Timete iſtam mortem, fratres, de qua dicit Saluator: Venit nox, in qua nemo poteſt operari. E Omnes qui malum operantur, non timent iſtam mortem, & ob hoc ab hac vita migrantes mortem inueniunt ſempiternam. Laborate dum viuitis, ſed maximè his diebus ieiunando à delicatis cibis, & omni tempore abſtinendo à vitiis. Siquidem & illi qui ieiunant à cibo, & non ſe abſtinent à malo, ſimiles ſunt diabolo, qui non manducat, & tamen à malo non ceſſat. Denique noueſitis quia quòd vobis ſubtrahitis ieiunando, in cælum debetis tranſmittere per pauperes. Hodierni ſermonis admonitionem, fratres, opere perficite, ne Iudæorum ſuper vos veniat maledictio. Dixerunt enim cæco: *Tu diſcipulus eius ſis.* Quid eſt diſcipulum eſſe Chriſti, niſi F diſcipulum eſſe pietatis & veritatis & humilitatis? Illi dixerunt hoc maledicenti voto, ſed magna eſt benedictio: quam ipſe vobis concedat aſſequi, qui viuit & regnat per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Ioan. 9. Ibid. Ibid. Ioan. 9.

DOMINICA IN PASSIONE
Euangelium Ioan.

Cap. VIII.

IN illo tempore. Dicebat Ieſus turbis Iudęorum, & principibus Sacerdotum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, A quare non creditis mihi? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpōdit Ieſus: Ego dęmoniū non habeo, ſed honorifico Patrem meū, & vos inhonoraſtis me. Ego autem non quæro gloriam meā: eſt qui quærat, & iudicet. Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonē meū ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nūc B cognouimus quia dæmoniū habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem meū ſeruauerit, mortē non guſtabit in æternū. Numquid tu maior es patre noſtro Abrahā, qui mortuus eſt? & prophetę mortui ſunt. Quem te ipſum facis? Reſpōdit Ieſus: Si ego glorifico meipſū, gloria mea nihil eſt. Eſt Pater meus qui glorificat me, quē vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum: ego autem noui eum. Et ſi dixero quia C non ſcio eū, ero ſimilis vobis mēdax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Abraham pater veſter exultauit vt videret diē meū: vidit, & gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudæi ad eū: Quinquaginta annos nondum habes: & Abraham vidiſti? Dixit eis Ieſus: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.

Quòd quiſque eius filius eſſe conuincitur, cuius opera imitatur: & vt mendacium vitetur. Sermo. D

SCitote, fratres, quoniam cuius opera quiſque facit, eius & filius vocatur. Vnde & Iudæi cùm dixiſſent patrem ſuum eſſe Abraham, audierunt a Domino, ſicut ante verba Euangelii, quod nunc audiſtis, legitur: *Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.* Qui cùm iterum dixiſſet Deum ſe habere patrem, audierunt: *Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtique me.* His verbis apertiſſimè demonſtratur, quòd mali & cupidi, nec Abrahę nec Dei filii ſint. Nam cuius filii ſint, ſequentia manifeſtāt. Ait enim: *Vos ex patre diabolo eſtis.* Ac ſi dicat: cur patrem mutatis, nunc E Abraham, nunc Deum? Ego vobis oſtendam patrem veſtrum. Pater veſter diabolus eſt, nō creando, ſed decipiēdo. Fugite, fratres, talem patrem, fugite, ſicut Propheta admonet. At enim: *Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Populum vocat vitia atque peccata: domū verò patris dicit mundum, in quo regnat diabolus. Ille obliuiſcitur populum ſuum, qui relinquit vitia ſua: & ille obliuiſcitur domum patris ſui, qui mundi huius falſas diuitias contemnit, per quas eum diabolus tenet captiuum. Pater quòd diabolus non diligit filios ſuos, ſed odit, quia non amat niſi vt perdat; ſicut amat gluto porcellum vt comedat. Cauete, fratres, mēdacium, quia omnes qui F amant mendacium, filii ſūt diaboli: qui non ſolùm mendax eſt, ſed etiam & pater & inuētor ipſius mendacii eſt. Omnis ſimulatio, & omnis duplicitas mendacium eſt. Ergo non ſolùm in falſis verbis, ſed etiam in ſimulatis operibus mendacium comprobatur. Mendacium namque eſt Chriſtianum ſe dicere, & opera Chriſti non facere. Mēdacium eſt ſacerdotem vel clericum ſe profiteri, & contraria huic ordini operari. Pertimeſcenda ſunt hæc: quia verba Dei ſunt. Ait enim Propheta, dicens: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Quapropter tranſite, fratres; à mendacio ad veritatem, ſi non vultis habere diabolum patrem. Nam quod alibi legitur: *Omnis homo mendax*: intelligendum eſt in quantum homo, in quantum carnalis, non in quantum ſpiritalis. Denique mouet vos Euangelica lectio vt patientes ſitis. Ecce cùm

Sermo XLIV. Ioan. 8. Ibid. Ibidem. Pſal. 44. 2. 2. q. 5. c. cauete. Ioan. 8. Pſal. 5. Pſal. 115.

multa conuicia Dominus à Iudæis audiſſet, patiẽtèr G eos tolerauit, & patiẽter portauit, patienter ſuſtulit. Et ſi Dominus patientèr habuit inter verba blaſphemiæ, qui ſuos inimicos vno verbo poterat in abyſſum demergere; quare miſeri homines, pleni peccatis non habent patientiam, quando dura audiunt, vel quando pro ſuis iniquitatibus corriguntur? Videte fratres, ne per opera vel cogitationes malas lapidetis Ieſum, lapidetis Saluatorem cum Iudæis incredulis, de quibus hodie dicitur: *Tulerunt ergo lapides Iudæi vt iacerent in eum.* Fortè dicitis: Malum fecerunt Iudæi, qui eum lapidare voluerunt, & qui eum crucifixerunt. Scitote & firmiter credite, quia hoc faciunt Chriſtiani hodie malè viuentes, eo quòd H tunc Chriſtum vitiis perſequuntur. Quid enim eſt Ieſus,

Ioan. 14. Epheſ. 2. 1. Cor. 1.

niſi veritas, & pax & iuſtitia? Ergo qui pro falſitate relinquit veritatem, & pro cupiditate dirumpit charitatem, & odit pacem & pro aliquo præmio occultat iuſtitiam; nihil aliud facere videtur, quàm lapidare & crucifigere & occidere Chriſtum, quia ipſius dona extinguit in ſeipſo. O quàm pauci ſunt in tanta multitudine Chriſtianorum, qui Ieſum non perſequantur & lapident, & occidant? Sed væ illis, quia Ieſus abſcondit notitiam ſuam talibus, & exit de templo cordium eorum, & manifeſtat ſe amatoribus ſuis, & habitat in illis, ſicut ipſe dilectori ſuo iofetius pollicetur, dicens: *Ego & Pater ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

Ioan. 14.

Quia nolumus vos fratres grauare multa loquendo, oramus ne ſitis de illorum numero, qui Ieſum lapidare voluerunt; ſed cum illis potius habeatis partem, qui ſuper omnia illum amando, eius gratiam in ſuis cordibus ſuſceperunt. Quod ipſe vobis concedat, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

DOMINICA IN RAMIS
Palmarum, Euangelium Matt.

Cap. XXI.

IN illo tempore. Cùm appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad Montem Oliueti: tunc miſit duos diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi: & ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet: & confeſtim dimittet vos. Hoc autem factum eſt, vt adimpleretur quod L dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam & pullum, filium ſubiugalis. Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerunt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt. Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant, di. M centes: Hoſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine Domini.

Zac. 9.

Ex verbis Euangelij. Sermo.

Sermo. XLV. Exod. 12.

VEniente Domino noſtro Ieſu Chriſto ad vrbem Hieruſalem ante ſex dies paſſionis ſuæ, turba multa quæ conuenerat Hieroſolymis, vt ſecundùm præceptum Moyſi Paſcha celebraret, accipiens ramos palmarum occurrit illi obuiam: vt in pſalmis victoriam Chriſti oſtenderent velut terreni regis in populo Iſraël. Cõſuetudo enim eſt vt victoribus palma offeratur. Alij autem de eadem turba *ramos cædebant de arboribus*, maximè oliuarum, quia in Monte Oliueti res agebatur, & eos ponebant, vt vbi opportunum eſſet, venienti Domino planum ſternerent iter. Hinc deſcendit conſuetudo hodiernæ feſtiuitatis, vt pſallentes, ramos palmarum ſiue oliuarum portemus in manibus & eandem feſtiuitatem palmarum ſiue oliuarum vocitemus. Sed non abſque magno ſacramẽto rami iſtarum arborũ feruntur. Oliua enim, quia oleum vt ſolamen dolorum atque laborum portat in fructu, oleo enim quia & vulnera curantur, & æſtus leuatur, opera deſignantur miſericordię, ſiquidem & ipſa miſericordia Græcè dicitur ἔλαιος Palmæ autem radix aſpera eſt, ſed nitorem maximum habet in fine, oſtendens per huius vitæ aſperitatem, in decorem cęleſtis patriæ nos debere ſuſtolli. Vnde & Dauid H propheta Pſalmographus de iuſto viro canit: *Iuſtus vt palma florebit.* Ramos ergo oliuæ portemus in manibus, virtutem miſericordiæ exhibentes in operatione. Sumamus & ramos palmarum, vt pro miſericordiæ bono non terrena delectamenta, ſed ſupernæ patriæ pulchritudinem expectemus, quò nos præceſſit Chriſtus Dominus noſter, qui eſt, iuxta Apoſtolum, finis legis ad iuſtitiam omni credenti. Nec prætereundum eſt a Pſalmi verſiculo, quem occurrens turba Domino decantabat: *Hoſanna filio Dauid: benedictus qui venit in nomine Domini* I *hoſanna in excelſis.* Aduentus enim Domini, eiuſque incarnatio non ſolùm hominum ſalus fuit in terra, ſed etiam angelorum in cælo: quia dum homines in terra ſaluantur, angelorum numerus qui diabolo cadente minoratus fuerat, integratur in cælo. *Hoſanna ergo in excelſis* tantundem eſt, tamquam ſi dicatur: Salua nos qui etiam es ſalus in cælis. Et qui cum magna deuotione ſalutem iſtam popoſcerant, duplicauerunt vocem, vt iterum dicerent: *Hoſanna in excelſis.* Ad hanc igitur ſalutem peruenire vobis concedat benedictus Dominus noſter Chriſtus, qui venit in nomine Dei Patris: cum quo viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſęculorum. K Amen.

Pſal. 91. Rom. 10. Pſal. 117.

Eadem Dominica.

Ex verbis eiuſdem Euangelii. Sermo alter.

Sermo. XLVI.

VIdeo vos, fratres, hodie attentiùs quàm ſoletis, ad Eccleſiam conueniſſe, & ramos arborum cum lætitia portaſſe. Sed quid prodeſt illis id agere, qui neſciũt cur id faciant, vel quid iſta ſignificent? Scire debetis quia ſicut lectum eſt hodie, quæ eſt quinta dies ante paſſionẽ, Saluator noſter in Monte Oliueti ſedit ſuper aſinam, vt intraret Hieroſolymam. Et cùm audiſſet turba quod Ieſus veniret Hieroſolymam, proceſſerunt ei obuiam cum ramis palmarũ: & cùm iam appropinquares ad deſcenſum Montis Oliueti, cœperunt turbæ deſcendentium gaudentes voce magna laudare Deum. Per hos quidem quinque dies, id eſt, ab iſto vſque ad veſperum quintæ feriæ, quando poſt cœnam traditus eſt, omni die docuit in templo, & omni nocte manſit in Monte Oliueti. Et quia decima luna recludebatur agnus, qui quartadecima luna erat immolandus a filiis Iſraël: bene iſte verus agnus Chriſtus Dominus qui erat ſexta feria crucifigendus, eo die intrauit in Hieruſalem, quo ille typicus agnus recludebatur. Hodie ſi quidem *turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via*: & alij hodie *cædentes ramos de arboribus* ſimiliter ſternebant in itinere Saluatoris ſuper aſinam ſedentis. Quæ pia mater Eccleſia corporaliter ideo celebrat, vt fiat id, quod multò maius eſt, ſpiritaliter. Omnis quippe ſancta anima, Dei aſina eſt. Super aſinam igitur Dominus ſedet, & Hieruſalem tendit, cùm animas noſtras inhabitans, mundum iſtum deſpicere, & cæleſtem patriam diligere facit. Veſtimenta in via ante Deum iactatis, ſi viam illi ad vos veniendi præparando, corpora veſtra per abſtinentiam caſtigatis. Ramos verò de arboribus præciditis ſanctorum patrum virtutes amando, ſi viam ad vos veniendi Domino præparatis. Quid fuit Abraham? quid fuit Ioſeph? quid Dauid? quid reliqui iuſti, niſi fructiferæ arbores Eccleſiæ Dei? Diſcite ab Abraham

Ioan. 12. Luc. 19. Luc. 21. Luc. 5. 1. Cor. 9. Gen. 22.

obedlendiam, à Ioſeph caſtitatem, à Dauid humilitatē, A ſi perpetuam deſideratis adipiſci ſalutem. Et quia palma
Gen. 19. victoriam ſignificat, palmas in manu rectè portamus, ſi
Pſal. 131. ita ei laudes victoriæ decantamus, vt etiam bene viuendo, diabolum vincere ſtudemus. Ideoque fratres ſcire deberis, quia ſine cauſa ramum oliuæ portat, quem diabolus decipiendo ſuperat. Redite ergo ad conſcientias veſtras, chariſſimi, & videte ſi ſpiritaliter facitis, quod corporaliter agitis. Denique firmiſſimè credētes, intelligite quia noſtrum periculum eſt, ſi myſteria noſtri Saluatoris vobis non annuntiamus: & veſtrum eſt pericu-
Mat. 28. lum, ſi ea parui pendatis. Monemus itaque vt quāto magis ſolennitas Paſchalis appropinquat, tantò magis vos B præparare curetis, mundātes vos ab omni inuidia, odio, cōuicio, maledicto, ac detractione, vt dignè illam diem celebrare poſſitis. Dimittite illis qui in vos peccauerūt, vt veſtra vobis Dominus dimittat peccata; quoniam qui vel cōtra vnum hominem odium aut iram tenuerit, ma-
Ioan. 6. lo ſuo Paſcha celebrabit: quia non mādLcabit cum Pe-
1. Cor. 11. tro vitam, ſed cum Iuda mortem in ſancta cōmunione accipiet, quod ille à vobis auertat, qui vos poteſtate creauit, pietate redemit, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cū Patre & Spiritu ſancto viuit per cūcta ſæcula. Amen.

FERIA II. HEBDOMADÆ ſanctæ. Euangelium. Ioan. C

CAP. XII.

ANte ſex dies Paſchę venit Ieſu Bethaniā, vbi fuerat Lazarus mortuus, quē ſuſcitauit Ieſus. Fecerūt autē ei cœnā ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus verò vnus erat ex diſcūbētibus cū eo. Maria ergo accepit librā vnguēti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguēti. Dixit ergo vnus D ex diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eū traditurus: Quare hoc vnguentum non veniit trecētis denariis, & datū eſt egenis? Dixit autem hoc, nō quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quę mittebātur, portabat. Dixit ergo Ieſus: Sinite illā, vt in diē ſupulturę meæ ſeruet illud. Pauperes ſemper habebitis vobiſcū, me autem nō ſemper habebitis. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic eſſet: & venerūt non propter E Ieſum tantùm, ſed vt Lazarū viderent, quem ſuſcitauit à mortuis.

Super verbis Euangelii, Sermo.

Sermo XLVII. AVdiſtis, fratres Iudam Iſcariotem de vnguento ſuper Domini pedes à deuota muliere effuſo murmuraſſe. Dixit enim, vt audiſtis: *Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denariis, & datum eſt egenis?* Arbitrari quiſpiam potuiſſet charitatis affectu id ab eo dictum eſſe, propterea quia dixit: *Et datum eſt egenis.* Sed Spiritus ſanctus omnē hanc ſuſtulit dubitationem, dum F ſubiunxit: *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Fur ergo erat, ſicut etiam ante dies paucos me vobis prædicaſſe dilectio veſtra retinet: hincque Dominum Ieſum Chriſtum argento Phariſæis ipſe vendidit. Quod tandem ſacrilegium agnoſcens, falſā ductus pœnitentiā, propriā dānatus ſentētiā, ad Pha-
Mat. 26. riſæos Dominici mercedē ſanguinis reportauit & actus pœnitentiā refudit venditionis pretium, ſed conſciētiæ ſuæ non reſoluit ſcelus. Denique poſt redditum pretium
Mat. 27. laqueo ſe ſuſpēdit, vt qui ſe multauerat pecuniā, multaret & vitā. Intelligens enim quantum ſcelus admiſerit, non ſufficit ei ſacrilegij carere mercede, niſi careret & ſalute. Dignū enim ſe morte iudicauit, quòd Chriſtum vitam omnium tradidiſſet. Seueriſſimus igitur iudex ſui A Iudas, vel in vlciſcendo confitetur, quem negauerat in tradendo. Reſtituit ergo pecuniam Phariſæis, ſed nec Phariſæi eam libenter accipiunt. Dicunt enim illicitum ſibi eſſe in ſuis eam habere theſauris. Videte igitur quāta vis Dominicæ ſit pecuniæ, quam inde Iudas reijcit, hinc Ibid.
Phariſæi in loculos non recludunt. Iuſti enim ſanguinis pretium pertimeſcit iniquitas poſſidere: conſilium tamen ineunt Phariſæi, vt ex ea ager figuli comparetur, in quo peregrinorum corpora collocentur. Quod quidem Dei prouidentia factum puto, vt pretium Saluatoris nō peccatoribus ſumptum præbeat, ſed peregrinis requiem ſubminiſtret: non ſacrilegis ſit ad luxum, ſed defunctis Act. 1.
B ſit ad ſepulchrum, vt iam exinde Chriſtus & viuos ſanguinis paſſione redimat, & mortuos pretioſa paſſione ſuſcipiat. Pretio ergo Dominici ſanguinis ager figuli comparatur. Legimus in ſcripturis quòd totius generis humani ſalus redempta ſit ſanguine Saluatoris, ſicut ait Apoſtolus Petrus: *Non enim redempti eſtis corruptibili-* 1. Petr. 1.
bus auro vel argento, ſed pretioſo ſanguine agni incontaminati & immaculati Ieſu Chriſti. Igitur ſi pretium vitæ noſtræ ſanguis eſt Domini, vide ergo quia illo non tam redempta ſit agri terrena fragilitas, quām totius mū- Ioan. 3.
di incolumitas ſempiterna. Ait enim Euangeliſta: *Non enim venit Chriſtus vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur* Pſal. 2.
C *mundus per ipſum.* Vide inquam ne pecunia illa nō tam comparati ſit agri parua portio, quām totius mundi copioſa poſſeſſio, ſicut ait Dauid propheta: *Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Ager ergo iſte mundus hic totus eſt, in quo nos diſperſi & diſſeminati Domino fructum boni operis germinamus. Sed fortaſſe perquiras à me, ſi ager mundus eſt, quis-nam ſit figulus qui mundi poſſit habere dominatum. Niſi fallor, ipſe eſt figulus qui vaſcula corporis noſtri fecit è limo, de quo dicit ſcriptura: *Et* Gen. 2.
fecit Deus hominem de limo terræ. Ipſe eſt figulus qui carnium noſtrarum cœnoſum lutum vapore ſui ſpiritus animauit, & materiem fluidam atque terrenam igneo Ibid.
D calore decoxit. Ipſe, inquam, eſt figulus qui nos per manus ſuas formauit ad vitam, per Chriſtum ſuum reformauit ad gloriam, ſicut ait Apoſtolus: *Ad eandem ima-* 2. Cor. 3.
ginem reformamur de gloria in gloriam: ſcilicet vt qui à priore factura propriis vitiis corruimus, in ſecunda natiuitate figuli huius miſericordia reparemur: hoc eſt, qui per Adæ tranſgreſſionem in mortem cecidimus, per Saluatoris gratiam denuò reſurgamus. Ipſe planè eſt figulus, de quo dicit beatus Apoſtolus: *Numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, cur me fecisti ſic?* Et iterum: *Numquid non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contume-* Rom. 9.
E *liam*; Ex eodem enim luto corporis noſtri Deus pro Ibid.
meritis ſingulorum, alios reſeruat ad pœnam, alios ad gloriā. Iſtius itaque figuli ager Chriſti ſanguine em- Eſai. 45.
ptus eſt peregrinis. Peregrinis, inquam, qui erāt ſine domo, ſine patria, & toto orbe exules iactabantur, requies Chriſti ſanguine prouidetur, vt quibus non eſt in mundo poſſeſſio, iis in Chriſto ſit ſepultura. Iſtos autem pe- 2. Cor. 6.
regrinos quos eſſe dicimus, niſi deuotiſſimos Chriſtianos, qui renūciantes ſæculo, & nihil poſſidentes in mūdo, in Chriſti ſanguine requieſcunt? Chriſtianus enim qui mundum non poſſidet, hic totum poſſidet Saluato-
F rem: Ideo autem peregrinis Chriſti ſepultura promittitur: vt qui ſe a carnalibus vitiis tamquā peregrinum, & alienum cuſtodierit, is Chriſti requiem mereatur. Sepultura enim Chriſti quid eſt aliud, niſi requies Chriſtianis? Nos ergo peregrini in hoc mundo ſumus, & tamquam hoſpites in hac luce verſamur, ſicut ait Apoſtolus, dicens: *Etenim dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur a* 2. Cor. 5.
Domino. Peregrini, inquam, ſumus, & nobis Saluatoris ſanguinis pretio empta eſt ſepultura. *Conſepulti enim ſumus*, ſicut ait Apoſtolus, *cum illo per baptiſ-* Coloſſ. 2.
mum in mortem. Baptiſmum igitur Chriſti nobis eſt ſepultura, in peccatis morimur, criminibus ſepeli- Rom. 6.
mur, & veteris hominis conſcientia reſoluta, in alteram natiuitatē rediuiua infantia reparamur. Baptiſmum inquam Saluatoris nobis eſt ſepultura, quia & ibi perdimus ante quod viximus, & ibi denuò recipimus vt vida-

mus. Magna igitur ſepulcturæ huius eſt gratia, in qua no- G
bis & vtilis mors infertur, & vita vtilior condonatur.
Magna inquam huius gratia ſepulturæ, quæ & purifi-
cat peccatorem, & viuificat morientem.

Feria III. Hebdomadæ ſanctæ.

Super verbis Euangelij: [Et cùm eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi ſacerdotis, & cùm vidiſſet Petrum cale facientem ſe, aſpiciens illum, ait: Et tu cùm Ieſu Nazareno eras. At ille negauit, &c.]

H

Matth. Cap. XIV. *Sermo.*

SÆpius diximus, fratres, quòd ad ſimilitudinem Euæ
Petrum quoque oſtiaria mulier deceperit: & ſicut
Sermo Adam fœmina circumſcripſit, ita & Apoſtolum fœmina
XLVIII. circumuenerit. Vſitatos enim ad decipiẽdum ſexus eſt,
Gen. 3. fraudis ſuæ vaſculum in oſtiaria diabolus recognouit: fi-
deles viros nonniſi per mulierem oppugnare conſue-
uit. Ibi Adam per Euam ſuperat, hic Petrum vincit per
Exod. 25. oſtiariam. Fuit enim, ſicut legimus, in paradiſo delicia-
Gen. 3. rum diabolus: nec defuit, ſicut intelligimus, in prætorio
Iudas Iſcariotes. Ibi imminebat ſatanas ſerpens, hic Iudas co- I
luber perurgebat. Eſt ergo eadem ſimilitudo deceptio-
nis in Petro, quæ in Adam fuit: quoniam eadem eſt &
ſimilitudo mandati. Accepit enim a Domino vterque
mandatum: Adam ne tãgeret, Apoſtolus ne negaret. Il-
le ne lignum ſcientiæ præſumeret, hic ne crucem ſapien-
ibid. tiæ præteriret. Sed tranſgrediens vterque præceptum
Mat. 26. pari modo delinquunt. Guſtat ille quod non licet, lo-
quitur iſte quod non decet: & tamẽ facilior negatio Pe-
tri, quàm Adæ præuaricatio. Citiùs enim Apoſtolo quã
protoplaſto ſubuenitur. Hunc etenim Deus ad veſperũ
requirit errantem, illum Dominus pullorum cantu de-
negantem. Sic enim legitur, *Et ſtatim gallus iterum can-* K
*tauit: & recordatus eſt Petrus verbi quod dixerat ei Ie-
ſus. Priuſquam gallus cantet bis, ter me negabis, & cæ-
pit flere.* Vbi apparet Petri delictum, ſed non ſicut A-
dam: Adam reus facti nudus erubuit, Petrus cõſcius de-
licti correptus ingemuit. Ille tamquam deprehenſus fe-
ſtinat ad latebras, hic tamquam emendatus prorumpit
ad lacrymas. Velut enim latenti & celanti ſe a diuinita-
te Adæ dicitur: *Adam vbi es?* Non quòd Adam conſpe-
ctum Domini latere potuerit: ſed quòd peccatrici con-
ſcientiæ nullus locus tutus vel certus ſit, dum metuit de-
Gen. 3. prehendi. Reſpexit Dominus Petrum, & apertis oculis
eius emendauit errorẽ. Rectè oculis emendat, quia ſcri- L
ptum eſt: *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in pre-
ces eorum.* Ergo Petrus prorupit ad lacrymas, nihil voce
Luc. 22. precatus. Inuenio enim quòd fleuerit, non inuenio quid
dixerit. Lacrymas eius lego, ſatisfactionem non lego.
Rectè planè Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri ſo-
Pſal. 33. let, non ſolet excuſari: & quod defendi non poteſt, ablui
poteſt. Lauat enim lacryma delictum, quod voce pudor
De pœnit. eſt confiteri. Lacrymæ ergo verecundię conſulunt pari-
diſt. 1. cap. ter & ſaluti, nec erubeſcunt in petendo, & impetrant in
Petrus. rogando. Lacrymæ, inquam, tacitæ quodãmodo preces
ſunt, veniam non poſtulant, & merẽtur: cauſam non di-
Ibid. c. la- cunt, & miſericordiam conſequuntur: niſi quòd vtilio- M
cryma. res lacrimarum preces ſunt quàm ſermonum, quia ſer-
mo in precando fortè fallit, lacryma omnino non fallit.
Sermo enim interdum non totum profert negotiũ, la-
cryma ſemper totum prodit affectum. Et ideo Petrus
iam non vtitur ſermone quo fefellerat, quo peccauerat,
quo fidem amiſerat, ne per id ei non credatur ad confi-
tendum, quo vſus fuerat ad negandum, ac per hoc ma-
uult cauſam ſuam flere quàm dicere, & quod voce ne-
gauerat, lacrymis confiteri. Inuenio autem & aliud cur
tacuerit Petrus, ne tam citò veniæ poſtulatio per impu-
dentiam plus offenderet quàm impetraret. Solet enim
citiùs mereri indulgentiam qui verecũdiùs deprecatur.
In omni igitur culpa antè flendum eſt, & tunc precan-
dum. Scimus iam hoc exemplo quemadmodum noſtra
peccata curemus. Ecce nihil nobis Apoſtolus nocuit
quòd negauit, & plurimum profuit quòd emendauit.
Denique imitemur eum dicentem alibi. *Cùm enim ter-* Ioan. 21.
*tiò interrogaretur à Domino: Simon amas me? reſpondit ter-
tiò: Domine, tu ſcis quia diligo te. Ait Dominus: Paſce oues* Luc. 22.
meas. Et hoc tertiò, quod quidem dictum ad compen-
ſationem prioris profecit erroris. Qui enim Dominum
tertiò negauerat, tertiò confitetur: & quotiens cul-
pam delinquendo contraxerat, totiens gratiam diligen-
do conquirit. Videte ergo quantum fletus profuerit
Petro. antequam fleret, lapſus eſt: poſteaquam fleuit
erectus eſt: & qui ante lacrymas præuaricator exiit,
poſt lacrymas paſtor aſſumptus eſt: & alios regendos
accepit, qui priùs ſe ipſe non rexit.

Feria IV. Hebdomadæ ſanctæ.

Super verbis Euangelij: [Vnus autem de his qui pendebant latronibus blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac te ipſum & nos. Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es. Non quidem iuſtè: nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali geſſit. Et dicebat ad Ieſum: Domine, memento mei cùm veneris in regnum tuum. Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo, &c.]

Luc. Cap. XXIII. *Sermo.*

QVoniam hodie Euangelij lectio de latrone fecit
mẽtionem, videamus quis iſte latro ſit, qui in cru- Sermo
ce Domino conſtituto non ſolùm peccatorum ſuorum XLIX.
veniam conſequitur, ſed etiam paradiſi amœnitate do-
natur: vt qui propter ſcelera damnatus fuerat ad pœnã,
propter fidem transferretur ad gloriam, fueritque illi
crux quam pertulit, non tam ſupplicij damnatio, quàm
K ſalutis occaſio. In cruce enim poſitus in Chriſtum Do-
minum noſtrum credidit crucifixum. Et ideo qui con-
ſortio paſſionis vtitur, conſortio paradiſi condonatur.
Beatus enim latro dum ſupplicium patitur, regnum cæ-
leſte conſequitur. Ecce reus dicitur, ſicut cui damnari † il- al. ad tem-
lud tempus expetiuit. Non enim perueniret ad gloriam, pus.
ſi non contraditus eſſet ad pœnam. Videamus, inquam,
cur tantorum criminum reus, tam citò à Saluatore pa-
radiſum promereretur, cùm alij multorum temporum la-
crymis frequẽtibúſque ieiuniis vix delictorum ſuorum
veniam conſequantur. Magna, fratres, & multiplex cau-
ſa eſt. Primum, quòd iſte latro deuotione fidei tam re-
L pente mutatus eſt, vt præſentem pœnam deſpiceret, ac
de futura veniam precaretur, & magis crederet vtile ſibi
eſſe de æterno iudicio petere, quàm de temporali ſup-
plicio poſtulare. Reminiſcens enim ſcelerum ſuorum,
& pœnitudinem gerẽs, plus incipit dolere quod ſperat,
quàm ſentire quod patitur: potuit enim niſi de futuris
amplius cogitaſſet, qui in Chriſtum ſemel crediderat, de
præſenti magis ſupplicio deprecari. Deinde illud ad gra-
tiam eius maioris eſt meriti, quòd in Chriſtum in cruce
poſitum credidit: & paſſio quæ aliis ſcandalum fecit, illi
ad fidem profecit. Crucis enim paſſio multis ſcandalum
fuit, ſicut dicit Apoſtolus: *Nos autem prædicamus Chri-* 1. Cor. 1.
M *ſtum crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, gentibus
autem ſtultitiam.* Rectè ergo meretur paradiſum, qui
crucem Chriſti non putauit eſſe ſcandalum, ſed virtu-
tem. Dicit enim idem Apoſtolus: *Ipſis autem vocatis Iu-* Ibidem
*dæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapien-
tiam.* Rectè planè & Dominus huic donat paradiſum,
quia quem Iudas Iſcariotes in hortulo paradiſi diſtra-
xerat, hic in crucis patibulo confitetur. Mira res: confi-
tetur latro, quem diſcipulus abnegauit. Mira inquã res:
latro honorificat patientem, quem Iudas prodidit oſcu-
lantem. Ab hoc pacis blandimenta venduntur, ab illo
crucis vulnera prædicantur. Ait enim: *Memento mei
Domine cùm veneris in regnum tuum.* Hæc eſt fidei plena
deuotio, vt cum de vulneribus Domini profluens ſan-
guis cerneretur, tunc de poteſtate eius venia poſtularetur:
cum videtur eius humilitas, tũc magis timeatur eius di-

pinitas: cùm morti addictus putatur, tunc regis illi honorificentia deferatur. Iſte enim fidelis latro non credidit moriturum, quem annũtiat regnaturum: non putat ſubdendum inferis, quem dominaturum confitetur in cælo: non arbitratur eum apud tartarum detineri, a quo ſe etiam poſtulat liberari. Cernat licet eius hiantia vulnera, ſpectet ipſius ſanguinem profluentem, reum tamen credit quem reum neſcit, iuſtum fatetur quem non meminit peccatorem. Ait enim alteri exprobranti latroni: Ibidem. *Nos quidem recte digna factis recipimus, hic autem nihil mali geſſit.* Intellexit enim quòd pro alienis peccatis has ille plagas ſuſciperet, pro alienis ſceleribus hæc vulnera ſuſtineret: & ſciuit quòd illa in corpore Chriſti vulnera non eſſent Chriſti vulnera, ſed latronis: atque ideò plus B Esai. 53. amare cœpit poſtquàm in corpore eius ſua vulnera recognouit. Ait enim Propheta: *Quoniam ipſe peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: nos autem aſtimabamus eum eſſe in dolore: & liuore eius nos ſanati ſumus.* Plus ergo in Ioan. 13. cruce poſitus, liuorem eius cernens latro diligit Deum. Mira res, plus in cruce latro Chriſtum diligit, quàm Iudas dilexit in cœna. Ille per cibum ſupplãtat magiſtrum: Psal. 40. hic credidit Dominum per dolorem, ſicut ait Propheta: *Qui edebat panes meos, adamplicauit aduerſum me ſupplantationem.* Cognouit igitur hic latro omnem Dei paſſionem ex ipſius fieri voluntate, & in poteſtate eſſe eius vel Ioan. 10. morti animam tradere, vel ad vitam iterum remeare, ſicut ipſe ait: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & C poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Vſque adeo autem illum liberum ab inferni legibus iudicauit; vt etiam ſe ab his poſceret liberari.

Feria V. Hebdomadæ ſanctæ.

Super eadem materia de qua in præcedenti die actum eſt, Sermo.

Sermo I.

COllecta quàm hodie legit Eccleſia, fratres chariſſimi, ſic habet. Deus a quo & Iudas reatus ſui pœnam, & confeſſionis ſuæ latro præmium ſumpſit. Qua- D re & de ſancto latrone iterum coram vobis ſermonem habere operæ pretium eſſe iudicaui. Meminiſſe autem debet veſtra dilectio, quomodo heſterno die rationem dederim cur tantorum criminum inueteratus latro, & ſcelerum ſuorum confeſſione damnatus, paradiſum in ipſo ſupplicij patibulo potuerit promereri, & tanta fuerit celeritate ſaluatus, vt peccata eius gratia præuenerit Ioan. 13. antequam pœna, & priùs in malis ſuis gloriari cœperit, Luc. 23. quàm puniri. Non enim patitur ſupplicium, dum paradiſum promeretur. Petro dicitur a Chriſto: *Non potes me modo ſequi, ſequeris poſtea.* Et huic dicitur: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Tamquam diſcipulus ille differtur, & hic tamquam ſocius inuitatur. Ille adhuc reſeruatur ad præ- E mium, etiam ad conſortium iſte deligitur. Non potes, inquit, me modò ſequi. Impoſſibile eſt Petro ſequi Dominum, & latroni tam facile eſt eſſe cum Domino. Hodie mecum, inquit, eris in paradiſo. Non in aliud differtur tempus, non in diem alteram reſeruatur. Ipſa hora qua paradiſus Deum ſuſcepit, & latronem: vnus paſſus eſt pro ſalute cunctorum, & duobus pariter immortalitatis ianua reſeratur. Sed hanc tantam gloriam latroni fides præſtitit. Fides enim eſt quæ peccata cooperit, quæ vincit crimina, quæ facit de latronibus innocẽtes quamuis enim delinquentium grandis culpa ſit, fidei tamen maior eſt gratia. Plus enim credidiſſe Chriſto, quàm ſæ- F culo deliquiſſe, & plenioris eſt meriti veniam ſperaſſe Ioan. 13. de Domino, quàm culpam contraxiſſe de mundo. Sicut enim perfidia criminoſum fecit: ita fides perfecit innocentem. Denique Iudas poſteaquam fidem perdidit, innocentiam apoſtolatus amiſit: omnium enim criminum reus factus eſt, poſteaquam virtutũ omnium Dominum denegauit. Sicut ergo ſufficit iſti ad ſcelera deſeruiſſe Chriſtum; ita illi ſufficit ad innocẽtiam Dominum crediſſe. Facit igitur & fides innocentes latrones, & perfidia apoſtolos criminoſos. Magna igitur & perfecta fides in illo latrone fuit. Magna planè eſt & admirabilis fides quæ Chriſtum crucifixum glorificari magis credidit A quàm puniri. In hoc enim totius forma ſalutis eſt, Saluatorem tunc maieſtatis Dominum recognoſci, cùm videtur humilitatis patientia cruciari. Vnde ait Apoſtolus: *Si cognouiſſent, numquam Dominum maieſtatis crucifixiſſent.* 1. Cor. 2. Hæc inquam perfecta fides eſt, Chriſtum in cruce reum, non reum credere. Vnde ille latro iuſtificatus eſt, quia Saluatore in patibulo conſtituto, Iudæis inſultantibus, & in eum criminoſa dicentibus: Libera teipſum, ſi po- Mat. 27. tes: ille certus de diuinitate eius, & ſecurus de voluntate ſe magis poſtulat liberari. Magna, inquam, fides in illo latrone fuit, & ſanctis Apoſtolis comparanda, niſi quòd & fortè præceſſerit; præceſſit etenim deuotione, qui præceſſit & præmio. Prior enim latro ad paradiſum quã B Apoſtoli peruenerunt. Denique Petrus Dominum ſe- Mat. 26. quitur, & iſte comitatur. Dominus autem ſecundùm fidem & meritum tribuit & remunerationis obſequium. Omnes enim, ſicut legimus, in paſſione Saluatoris diſ- Zach. 13. cipuli trepidarunt, omnes eum penè cùm traderetur re- Mat. 26. liquerunt. ita factum, ſicut ſcriptum eſt: *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis.* Denique fidem Petrus nec admonitus potuit cuſtodire, toties lapſus eſt, quoties ne laberetur admonitus. Et niſi modum quendam tertiò deneganti ei Dominus ſtatuiſſet, forſitan ſæpius interrogatus, ſæpius abnegaſſet. Tantam enim trepidationem diſcipulis intulit paſſio Saluatoris, vt quod Apoſtolo Chriſtus antè prædixerat, ancilla deſtrueret, & C magis præualeret oſtiaria ad perfidiam, quàm Apoſtolus ad cautelam. Non bona oſtiaria, quæ Petrum ideo in domum ſacerdotis includit, vt à fide Saluatoris excludat. Malè Adam induxit Eua, malè Petrum introduxit ancilla. Illa excluſit à paradiſo, hæc excluſit à Chri- Gen. 3. Ioan. 18. ſto. Illa perſuaſione ſua virum decepit, hæc interrogatione ſua Apoſtolum circumſcripſit. Illa ad præuaricandum Adam impulit, hæc Petrum compulit ad negandum. Et idem ſexus in vtraque oſtiariæ officium gerens excludit à vita, aut includit ad mortem.

D Feria vi. Hebdom. ſanctę, quę eſt Paraſceues.

De cruce Chriſti Domini noſtri, Sermo.

Sermo II.

SÆculi huius hominum fabulæ ferunt, Vlyſſem illum Homerus lib. 12. Odyſſ. qui decennio marinis iactatus erroribus ad patriam peruenire non poterat, cùm in lucum quendam curſus illum nauigij detuliſſet, in quo Sirenarum dulci cantus crudelis varietate reſonabat, & aduenientes ſic blanda modolatione mulcebat, vt non tam ſpectaculum voluptatis caperent, quàm naufragium ſalutis incurrerent. Talis enim erat illis oblectatio cantilenę, vt quiſquis audiſſet vocis ſonitum, quaſi quadam captus illecebra non iam tenderet ad eum quem volebat portũ, ſed pergeret E ad exitium quod nolebat. Igitur cùm Vlyſſes incidiſſet in hoc dulce naufragium, & ſuauitatis illius vellet declinare periculum, dicitur inſertâ cerâ auribus ſociorum ſeipſum ad arborem nauigij religaſſe, quo & illi carerẽt pernicioſa auditus illecebra, & ſe de periculo nauigij curſus auferret. Si ergo de Vlyſſe illo refert fabula quòd eum arboris religatio de periculo liberarit; quantò magis prædicãdum eſt quod verè factum eſt, hoc eſt, quòd hodie omne genus hominum de mortis periculo crucis arbor eripuit? Ex quo enim Chriſtus Dominus religatus in cruce eſt, ex eo nos mundi illecebroſa diſcrimina F velut clauſa aure tranſimus. Nec pernicioſo enim ſæculi detinemur auditu, nec curſum melioris vitæ deflectimus in ſcopulos voluptatis. Crucis enim arbor non ſolum religatum ſibi hominem patriæ repræſentat, ſed etiam ſocios circa ſe poſitos virtutis ſuæ vmbra cuſtodit. Quòd autem crux ad patriam poſt multos errores redire nos faciat, Dominus declarat, dicens latroni in cruce poſito: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Qui vti- Luc. 23. que latro diu oberrans ac naufragus aliter ad patriam Gen. 3. paradiſi, de qua primus homo exierat, redire non poterat, niſi fuiſſet arbori religatus. Arbor enim quædam in naui, eſt crux in Eccleſia, quæ inter totius ſæculi blanda & pernicioſa naufragia incolumis ſola ſeruatur. In hac ergo naui quiſquis aut arbori crucis ſe religauerit,

autaures ſuas ſcripturis diuinis clauſerit, dulcem procellam luxuriæ non timebit. Sirenarum enim quædam ſuauis figura eſt mollis concupiſcentia voluptatum, quæ nos iis blandimentis cōſtantiam captæ mentis effœminat Ergo Dominus Chriſtus pependit in cruce, vt omne genus hominum de mundi naufragio liberaret. Sed vt omittamus Vlyſſis fabulam, quæ ficta non facta eſt, videamus ſi quod in ſcripturis diuinis exemplum ſimile poſſumus inuenire, quod Dominus per ſemetipſum poſtea completurus, per Prophetas ſuos ante promiſerit

Num. 21. Legimus in veteri teſtamento cùm Moyſes ſanctus filios Iſrael de captiuitate Ægypti produxiſſet, atque idem populus in deſerto graui a ſerpentibus incurſione laboraret, nec aliqua illis armorum defenſio poſſet obſiſtere, tunc ſanctum Moyſen diuino repletum ſpiritu, ſerpentem æneum affixum ligno inter medias morientium erexiſſe turbas, & mandaſſe populo vt de illo ſigno ſpem generet ſanitatis: atque hac re tantam medicinam cōtra morſum aſpidum proueniſſe, vt quiſquis vulneratus in illam ſerpentis crucem aut reſpiceret

Ioan. 3. aut ſperaret, ſtatim remediū ſalutis acciperet. Cuius facti etiam Dominus in Euangelio meminit, dicens: *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.* Vnde ſi affixus ſerpens ligno filiis Iſraël contulit ſanitatem, quantò magis ſalutem præſtat populis Dominus in patibulo crucifixus? Et ſi figura tantum profuit, quantū prodeſſe credimus veritatem? Serpēs igitur primus crucifigitur. Rectè planè: vt quia primus apud Deum peccauerat diabolus, primus crucis ſē-

Gen. 3. tentia feriretur. In ligno enim crucifigitur, rationabiliter factum, vt quia homo in paradiſo per arborem concupiſcentiæ deceptus fuerat, nunc idem per ligni arborem ſaluaretur, atque eadem materia quæ cauſa mortis fuerat, eſſe remedium ſanitatis. Deinde poſt ſerpētem in Saluatore homo ipſe crucifigitur, ſcilicet vt poſt auctorem puniatur & facinus. Per primam enim crucem vindicatum eſt in ſerpentem, per ſecundam in venena ſerpentis: hoc eſt, primùm auctor ipſe punitur, deinde eius malignitas condemnatur. Virus enim quod perſuaſione ſua in hominem transfuderat, nunc reiicitur, nunc curatur. Nam cùm homo paſſioni addicitur, non morti traditur, ſed mortis in eo facinus emendatur. Hoc enim egit Dominus per hominem quem ſuſcepit, vt dum innocens patitur, præuaricationis illius diabolicæ in eo inobedientia corrigatur, & deinceps libera culpa fieret, ac libera eſſet a morte. Habentes igitur Dominū Ieſum,

Hebr. 12. qui nos paſſione ſua liberauit, in ipſum aſpiciamus ſemper, & de ipſius ſigno ſperemus noſtris vulneribus medicinam: hoc eſt, Si forte in nobis venenū auaritiæ ſe diffundit, ipſum conſideremus, & ſanat. Si ſcorpionis nos libido compungit, ipſum rogemus, & curat. Si terrenarum cogitationum nos morſus lacerant, eundem precemur, & viuimus. Hi enim ſunt ſpiritales ſerpentes animarum noſtrarum, propter quos conculcandos Dominus crucifixus eſt, de quibus ipſe ait: *Super ſerpentes &*

Luc. 10. *ſcorpiones ambulabitis, & nihil vobis nocebunt.*

Eadem die Paraſceues.

De Cruce eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Sermo alter.

Sermo LII.

SVperiori ſermone diximus, vt retinet veſtra dilectio, fratres, quod crux Domini ſalutem generi contulerit humano, & verum eſt. Paſſio enim illius noſtra redēptio eſt, mors eius vita noſtra eſt. Ideo autem mala hæc cuncta ſuſtinuit, vt nos bona omnia ſentiremus. Ideo

Eſa. 53. crudelitatem in ſe exerceri maluit, vt nobis miſericordiam largiretur. Bonus ideo in nos ita eſſe voluit, vt ante in ſe eſſet immitis. Auferens enim per crucem humani generis iniurias, omnes eas in ſua paſſione conſumpſit, vt vlterius non eſſet homini quod noceret. Grande ergò Crucis eſt ſacramentū: & ſi intelligamus, per hoc ſignum etiam mundus ipſe ſaluatur. Nam cùm a nautis ſcinditur mare, priùs ab ipſis arbor erigitur, velū diſtenditur, vt cruce Domini facta, aquarum fluenta rumpantur: & hoc Dominico ſecuri ſigno portum ſalutis petūt, periculum mortis euadūt. Figura enim ſacramenti quædam eſt velum ſuſpenſum in arbore, quaſi Chriſtus ſit exaltatus in cruce, atque ideo cōfidentia de Myſterio veniente homines ventorum procellas negligunt, peregrinationis vota ſuſcipiunt. Sicut autem Eccleſia ſine cruce ſtare non poteſt, ita & ſine arbore nauis infirma eſt. Statim enim & hanc diabolus inquietat, & illam ventus allidit; at vbi ſignū crucis erigitur, ſtatim & diaboli iniquitas repellitur, & ventorum procella ſopitur. Sed & bonus agricola cùm parat terræ ſolum vertere, & vitæ alimenta perquirere, non niſi per ſignum crucis id facere conatur. Dum enim aratro dentale ſubiicit, affigit aures, ſtiuam inſerit, figuram crucis imitatur. Compactio enim ipſa ſimilitudo quædam eſt Dominicæ paſſionis. Cælum quoque ipſum huius ſigni figura diſpoſitum eſt. Nam cum quatuor partibus, hoc eſt, oriente, & occidēte, meridiano & ſeptentrione diſtinguitur, quatuor quaſi crucis angulis continetur. Ipſius etiā inceſſus hominis cùm manus leuauerit, crucem pingit, atque ideo eleuatis manibus orare præcipimur, vt ipſo quoque membrorū geſtu paſſionē Domini fateamur. Tunc enim citiùs noſtra exauditur oratio, cùm Chriſtum quem mens loquitur, etiam corpus imitatur. Hoc etiam exemplo Moyſes ſanctus cùm contra Amalech bellum gereret, nō armis, non ferro, ſed eleuatis eum ad Deum manibus ſuperauit, ſic enim habes ſcriptum: *Cùm eleuaſſet manus ſuas Moyſes, præualebat Iſrael: cùm autem remiſiſſet manus ſuas, præualebat Amalech.* Exod. 17. Hoc igitur Dominico ſigno ſcinditur mare, terra colitur, cælum regitur, homines cōſeruantur. Hoc, inquam, Dominico ſigno etiam reſerātur inferna. Nam ex quo homo Dominus Ieſus, qui ipſam crucem geſtabat, ſepultus in terra eſt, veluti dirupta ab eo exarata terra omnes quos retinebat mortuos germinauit. Sed videamus de hoc ipſo Domini corpore poſteaquam è cruce deponitur, quid geratur. Accipit illud Ioſeph ab Arimathia vir iuſtus, ſicut ait Euangeliſta, & in nouo ſuo ſepelliuit monumento, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Beatum ergo corpus Domini Chriſti, quod cū naſcitur, vtero virginis gignitur: cùm recedit, iuſti tumulo commendatur. Beatum planè corpus, quod virginitas peperit, & iuſtitia cuſtodiuit. Cuſtodiuit illud Ioſeph tumulus incorruptum, ſicut ſeruauit illud Mariæ virginis vterus illibatum. Hic enim viri pollutione non tangitur, ibi mortis corruptione non læditur. Vbique beato corpori defertur ſanctitas, vbique virginitas. Nouus illud venter condidit, nouus tumulus includit. Virgo ergo Dominica vulua, virgo eſt ſepultura. Quin potius ipſam ſepulturam vuluam dixerim, eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim Dominus de matris vulua viuus exiuit, ita de Ioſeph ſepultura viuus ſurrexit: & ſicut tunc de vtero ad prædicandum natus eſt, ita & nunc ad euangelizādum renatus eſt de ſepulchro: niſi quòd glorioſior iſta eſt quàm illa natiuitas. Illa enim corpus mortale genuit, hæc edidit immortale Poſt illam natiuitatem ad inferos deſcenditur, poſt hanc remeatur ad cælos. Religioſior planè eſt iſta quam illa natiuitas. Illa enim totius mundi Dominum nouem menſibus in vtero clauſum tenuit, hæc autem triduo tātùm tumuli gremio cuſtodiuit. Illa cunctorum ſpem tardiùs protulit, & hæc omnium ſalutem citiùs ſuſcitauit.

Sabbatho ſancto.

De ſepulchro Domini noſtri Ieſu Chriſti, Sermo.

Sermo LIII.

REtinet veſtra dilectio, fratres, quod alibi diximus, quia non minor gloria eſt quòd tumulus Ioſeph ſuſcitauerit Dominum, quàm quòd eum ſanctæ Mariæ vterus procrearit. Sed fortaſſe quis dicat: Quæ comparatio vētris & tumuli, cùm illa ex intimis viſceribus ediderit filium, hic autem ſolummodò locum præſtiterit ſepulturæ? At ego dico non minorem Ioſeph affectum fuiſſe quàm Mariæ. Siquidem illa vtero Dominum, hic corde conceperit. Illa Saluatori membrorum ſuorum ſecretum præſtitit, hic ſecretum ſui corporis non negauit. Illa Dominum pannis inuoluit, cùm natus eſt, hic Luc. 2.

hateis

Luc. 23. linteis cum receſſit: illa perunxit beatum corpus oleo, A hic aromatibus honorauit. Conueniunt ergo ſibi obſequia, conuenit & affectus. Vnde neceſſe eſt & meritum conuenire: niſi quod angelus Mariam ad obſequium admonuit, Ioſeph autem ſola iuſtitia perſuaſit. Igitur Ioſeph in ſuo ſepulchro poſuit Dominum. Legimus in
Pſal. 5. & 13. Propheta: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum.* Si ergo ſepulchrum patens eſt guttur hominū, videte ne fortè ſecundùm hanc ſimilitudinem Dominum Ioſeph nō tam in ſepultura terrena poſuerit, quàm in monumento ſui pectoris collocarit, & cuſtodiendum illum ſuſceperit non tam memoria fragili cæmentorum quam memoria ſancta virtutum. Hæc enim virtutum fidelis eſt memoria, quæ intra ſe continens Chriſtum, lædi eum hæreticorum corruptione non patitur. De qua memoria in ſacris litteris Dominus dicit: *Hoc facite in meã commemorationem,* & Apoſtolus dicit: *Quotieſcumque manducabitis pa-*
Luc. 22. 1. Cor. 11. *nem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Quotieſcumque enim Chriſtū loquimur, totiens eum ſacri oris memoria commendamus. Sepulchrum ergo patens eſt guttur eorum. Rectè planè dicit Propheta. Sepulchrum enim Chriſti patens eſt Euan-
Pſal. 13. geliſtarum beatum guttur, per quod illud æterno litteratum theſauro condiderunt. Patens autem ſepulchrum ideo dicitur, quia qui vult ad Chriſti peruenire myſterium, non ingreditur ad illud niſi per euangelicæ ſcri- C pturæ ſecretum. In litterarum enim ſacrario quaſi quodam nouo vaſculo commendatus eſt Dominus. Quiſquis igitur illum videre deſiderat, ibi & paſſionis eius ſacramentum inuenit, & reſurrectionis gloriam recognoſcit. Patent ergo guttur ſanctorum eſt. Vnde Apoſtolus ad Corinthios ait: *Os noſtrum patet ad vos o Co-*
2. Cor. 6. *rinthij,* inuitans eos vt per prædicationis ſuæ ſemper apertam ianuam ingrediantur Chriſti ſecreta myſteria. In hac igitur pectoris memoria collocatur Dominus à Ioſeph, vt in iuſtitiæ ſede requieſcat, & habeat filius ho-
Mat. 8. Luc. 13. minis vbi caput reclinet. Videamus igitur quare Saluator in aliena ſepultura ponatur, ac ſuam non habeat ſe- D pulturam. Ideo in aliena ſepultura ponitur, quia pro aliorum moriebatur ſalute. Mors enim iſta, non illi illata eſt, ſed nobis delata. Mors iſta non illi accidit, ſed nobis proficit. Vt quid enim ei propria ſepultura, qui in ſe mortem propriam non habebat? Vt quid illi tumulus in terris, cuius ſedes manebat in cælis? Vt quid illi ſepultura, qui tridui tantùm temporis ſpatio non tam in ſepulchro mortuus iacuit, quam velut in lectulo dormiens conquieuit? Ipſa enim temporis breuitas declarat ſomnum potius fuiſſe quam mortem. Sepulchrum autem, mortis eſt habitaculum neceſſarium. Neceſſarium ergo non erat mortis habitaculum Chriſto, qui vita eſt: nec opus habebat ſemper viuens domicilio defunctorum.
Ioan. 14. E Rectè autem hanc vitam nos in noſtro ſepulchro condidimus, vt cum ipſo viuificante mortē noſtram à mortuis ſurgeremus. Vnde & illa Maria Magdalene quæ Dominum inter cæteros defunctum in ſepulchro quærebat, arguitur, & dicitur illi: *Quid quæris viuentem cum mortuis?* Hoc eſt: Quid quæris apud inferos, quem rediſſe iam conſtat ad ſuperos? Quem adhuc illa non intelligens,
Ioan. 20. nec cognoſcens, reſpondit illi: *Domine ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum, & ego illum tollam.* Exiſtimabat enim illum, ſicut dicit ſcriptura, hortulanum eſſe. Sancta ergo & ſimplex fœmina Chriſtum requirebat à Chriſto, ac deuotione mentis prophetat, & neſcit. Ait F enim Domino de ſemetipſo: *Si tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi.* Rectè interrogat, ſi tu ſuſtuliſtis: ipſe enim tulit cor-
Ibidem. pus ſuum, qui illud protulit de ſepulchro; ipſe tulit corpus ſuum, qui ſuſcitauit; ipſe tulit corpus, qui illud iacens & dormiens ſua aſpiratione collegit; ipſe tulit corpus, qui diuinitatis illud virtute geſtans portat ad cælos: Atque ideo mulier ſapienter interrogat & requirit:
Ibid. *Si tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum?* hoc eſt, ſi illud auferens de ſepulchro ad paradiſum tranſtuliſti. Audierat enim illum dicentem latroni: *Hodie mecū eris in pa-*
Luc. 23. Coloſſ. 3. *radiſo.* Aut certè ſi de infernis in patris dextera collocaſti, ſicut ait Apoſtolus: *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei.* Beatus ergo qui ita quærit Chriſtum

A Dominum, vt credat eum & in paradiſo conſtitutum, & in cæleſtibus collocatum. Nam qui eum aut in infernis requirit, aut tumulis, dicitur ei: *Quid quæris viuentem cum mortuis?* Ioan. 20.

DOMINICA RESVRRECTIONIS Domini. Euangelium. Marc.

Cap. XVI.

ET cùm tranſiſſet ſabbatū, Maria Magdalene & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſū. Et valdè B manè vna ſabbatorū, veniunt ad monumentū orto iam ſole. Et dicebant ad inuicē. Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes viderunt reuolutū lapidem, erat quippe magnus valde. Et introeūtes in monumentum, viderunt iuuenē ſedentē in dextris, coopertū ſtola candida: & obſtupuerunt. qui dixit illis: Nolite expaueſcere: Ieſū quęritis Nazarenum, crucifixum. ſurrexit, non eſt hic: ecce locus vbi poſuerunt eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius & Petro quia præcedet vos in C Galilęā, ibi eum videbitis, ſicu dixit vobis.

Super verba in Euangelio, de Reſurrectione Domini, Sermo.

Sermo LIV.

AVdiſtis fratres, quod ſanctæ mulieres quæ cum aromatibus ad monumentum venere, angelū viderunt. Inquit enim: *Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris.* Quis verò iuuenis iſte fuerit, ne ambiguitas te offenderet, alius Euangeliſta ſcri-
Mat. 28. pſit: *Angelus enim Domini deſcendit de cælo, & accedens reuoluit lapidem, & ſedebat ſuper eum.* Maria verò Magdalena, quę arctiùs diligebat Ieſum, quia iuxta ſepulchrū per- D ſeuerauit, Dominū prima omnium vidit, & Apoſtolis nunciauit. Inquit enim Ioānes Euangeliſta: *Venit Maria*
Ioan. 20. *Magdalena annuntians diſcipulis: Vidi Dominū, & hæc mihi dixit, &c.* Per quę nos monemur, vt cū aromatibus, id eſt, cū odore bonorū operum, & virtutibus referti Dominū quæramus. Sunt autem chariſſimi, nonnulli qui videntur Dominū quęrere, ſed quia otioſi ſunt, & à virtutibus alieni, illum non merentur inuenire, nec inuentū videre. Denique quid quærebant illæ ſanctæ mulieres in monumento, niſi corpus Domini Ieſu? Et vos quid quęritis in Eccleſia niſi Ieſum, id eſt Saluatorem? Sed ſi cupitis illum inuenire, orto ſole vt iſtæ mulieres, venite: id eſt, non ſint in cordibus veſtris tenebræ vitiorū, car- E nalia enim deſideria & mala opera tenebrę ſunt. In quo- Ioan. 3. rum verò cordibus tales tenebræ ſunt, non vident lu- Ioan. 8. cem, non intelligunt Chriſtum, quia Chriſtus lux eſt. Repellite igitur à vobis fratres, tenebras, id eſt, omnes delectationes, & omnia opera mala, & curate habere aromata, hoc eſt, orationem mundam, dicentes cum Pſalmiſta: *Dirigatur Domine oratio mea, ſicut incenſum* Pſal. 140. *in conſpectu tuo.* Attendite inſuper quod audiſtis: quem- Ioan. 20. pe Maria Magdalena quia perſeuerando ad monumen- Mat. 10. tum, quem quærebat, inuenit: quoniam qui perſeuerauerit vſque in finē, hic ſaluus erit. Vnde ſicut neceſſe eſt vt malū à vobis repellatis, ita expedit omnino vt in bo- F no quod iam inchoaſtis, firmiſſimè perſeueretis, ſi Dominum videre & ad cæleſtem patriam peruenire deſideratis. Denique qui ſanctum Paſcha celebratis, debetis ſcire fratres quid ſit Paſcha. Paſcha verò tranſitus dicitur: ideo autē tali nomine vocata eſt iſta feſtiuitas, quia in ipſa tranſierunt filij Iſrael ex Ægypto, & Ipſe filius Dei tranſiuit ex hoc mundo ad patrem. Verum quid vobis prodeſt, quod Paſcha celebretis, ſi non imitamini quod colitis? hoc eſt, ſi non tranſitis ab Ægypto, id eſt, Exod. 12. à tenebris vitiorum ad lucem virtutum, & à mundi hu- Ioan. 13. ius amore ad deſiderium cæleſtis patriæ? Nam ſunt multi qui gaudent in iſta feſtiuitate, & colunt hanc ſolennitatem, & tamen malè & malo ſuo: quia non tranſeunt ex hoc mundo ad patrem, id eſt, non tranſeunt à

mundi cupiditate, & à carnali delectatione ad cæleſtis G
patriæ amorem O m ſeri Chriſtiani qui io Ægypto ſunt,
id eſt ſub poteſtate diaboli, & gaudent in malis. Moneo
quapropter vos, fratres, vt Paſchaliter celebretis, id eſt,
tranſitum faciatis. Quicumque mali hanc feſtiuitatem
Exod. 12. celebratis, tranſite de vitiis ad virtutes. Quicumque ve-
& rò boni, tranſite de virtutibus ad virtutes: & ita, vt nul-
Deut. 16. lus remaneat in vobis, qui tranſitum non faciat. Et ſicut
Iudæi quando Paſcha celebrant, ſeptem dies azyma co-
medebant: ita omnis Chriſtianus, qui veri agni, id eſt
Chriſti, carnem comedit, per omne tempus vitæ ſuæ
quod per ſeptem voluitur dies, ſimpliciter & innocenter
debet conuerſari. Videte, fratres, videte ne fermentum H
vetus ſit apud vos, ſicut monet Apoſtolus, dicens: *Ex-*
1. Cor. 5. *purgate vetus fermentum*, id eſt, veteris hominis conuer-
ſationem. Tunc enim eritis veri Chriſtiani, ſi omne ma-
lum declinaueritis, quod deſignatur per vetus fermen-
tum, & quod in baptiſmo promiſiſtis, fideliter cuſto-
dieritis, quod ipſe vobis concedat, qui viuit & regnat
per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Eadem Dominica Reſurrectionis.

De vtilitate Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, Sermo alter. I

Sermo LV. MAgnum, fratres, & mirabile donum conceſſit no-
bis Deus hunc Paſchæ ſalutarem diem, in quo
reſurgens Dominus, reſurrectionem præſtitit vniuerſis,
1. Cor. 12. & de imis ad altiora conſcendens, nos quoque ad ſupe-
Epheſ. 5. riora de inferioribus in ſuo corpore ſubleuauit. Sumus
enim ſecundùm Apoſtolum omnes Chriſtiani corpus
Chriſti & membra. Reſurgente igitur Chriſto omnia
neceſſariò cum eo ſua viſcera ſurrexerunt. Dum enim il-
Exod. 12. le ab inferis tranſit ad ſuperos, nos de morte tranſire fe-
cit ad vitam. Paſcha enim Hebraicè, tranſitus dicitur vel K
profectus: ſcilicet quia per hoc myſterium de peioribus
ad meliora tranſitur. Bonus tranſitus eſt tranſire de pec-
catis ad iuſtitiam, de vitiis ad virtutes, ad infantiam de
1. Cor. 14. ſenectute. Infantiam autem dixerim non ætatis, ſed ſim-
plicitatis, habent enim & merita ætates ſuas. In occiduis
enim priùs conſtituti eramus ſenio peccatorum, reſur-
gente Chriſto renouati ſumus innocentia paruulorum.
Habet & Chriſtiana ſimplicitas infantiam ſuam. Sicut
enim infans neſcit iraſci, fraudare nō nouit, referire nō
audet: ita & Chriſtianitatis infantia lædentibus nō iraſ-
citur, ſpoliantibus non reſiſtit, cædentibus non repu-
Mat. 5. gnat. Denique, ſicut iuſſit Dominus, etiā orat pro ini- L
micis, auferenti tunicam relinquit & palliū, verberan-
ti maxillam, præbet & alteram: niſi quòd in hoc melior
eſt Chriſti infantia quàm naturæ. Illa enim peccare ne-
ſcit, iſta contemnit: illa per infirmitatē innoxia eſt, iſta
eſt innocens per virtutē. Atque ideo laudi magis aſcri-
bendum eſt nō tam malefacere non poſſe, quam nolle.
Ergo, ſicut diximus, ætates quædam ſunt meritorum,
nam & ſenectus morū inuenitur in pueris, & innocen-
tia infantum reperitur in ſenibus. Denique quòd in iu-
nioribus ſenectus quædam ſit honeſtatis, dicit Prophe-
ta: Senectus enim venerabilis non diurna, neque nu-
mero annorum computatur, canities enim eſt ſapientia
in hominibus. Ad Apoſtolos autem iam ſeniores & M
Sap. 4. maiores natu dicit Dominus: *Niſi conuerſi fueritis, & ef-*
ficiamini ſicut puer iſte, non intrabitis in regnum cælorum. Re-
uocat igitur eos ad originis ſuæ fontem, & retrorſum
Mat. 18. ad infantiam redire compellit: ſcilicet vt qui corpore
fragili ſenuerant, innocentiæ moribus renaſcantur, ſi-
cut ait Saluator: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiri-*
Mat. 18. *tu ſancto, non intrabit in regnum Dei.* Dicitur ergo Apo-
ſtolis: Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut puer
iſte, non dicit, ſicut pueri iſti, ſed ſicut puer iſte, vnum
eligit, vnum proponit. Videamus igitur quis ille tantus
ſit, qui diſcipulis proponitur imitandus. Non hunc arbi-
tror eſſe de plebe, non de publico, non de multitudine
cæterorum, præcipuè qui per Apoſtolos vniuerſo mun-
do tribuit ſanctitatis exemplum. Non inquam hunc de
publico eſſe arbitror, ſed de cælo. Ipſe eſt enim de cælo
G puer, de quo dicit Eſaias Propheta: *Puer natus eſt nobis,*
filius datus eſt nobis. Ipſe planè puer eſt, qui ſicut inno- Eſai. 9.
cens cum malediceretur non maledixit, cùm percote-
retur non repercuſſit, quin potius in ipſa paſſione pro 1. Petr. 2.
ſuis orauit inimicis, dicens: *Pater dimitte eis, neſciunt*
enim quid faciunt. Ita ſimplicitatem quam infantibus Luc. 23.
natura tribuit, Dominus miſericordiæ bonitate cumu-
labat. Iſte ergo puer eſt, qui imitandus vt paruulus pro-
ponitur & ſequendus. Nam ipſe dicit: *Tolle crucem tuam,* Matt. 16.
& ſequere me.

FERIA V. POST DOMINICAM Reſurrectionis. Euangelium.

Ioan. CAP. XX.

IN illo tempore. Maria ſtabat ad monumen-
tum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclina-
uit ſe, & proſpexit in monumētū, & vidit duos
angelos in albis, ſedentes, vnum ad caput, &
vnū ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.
Dicūt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia
I tulerunt Dominū meum, & neſcio vbi poſue-
runt eū. Hæc cùm dixiſſet, conuerſa eſt retror-
ſum: & vidit Ieſum ſtantē, & non ſciebat quia
Ieſus eſt. Dicit ei Ieſus: Mulier quid ploras? quē
quæris? Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet,
dixit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eū, dicito mihi
vbi poſuiſti eum, & ego eum tollā. Dicit ei Ie-
ſus: Maria. Cōuerſa illa dicit ei: Rabboni, quod
dicitur Magiſter. Dicit ei Ieſus: Noli me tange-
re, nondum enim aſcendi ad patrem meum.
Vade autē ad fratres meos, & dic illis: Aſcen-
K do ad patrem meum, & patrem veſtrum; Deū
meum, & Deum veſtrum. Venit Maria Mag-
dalene annuntians diſcipulis, Quia vidi Do-
minum, & hæc dixit mihi.

Super verbis Euangelij. Sermo.

HÆret adhuc ſenſibus veſtris, fratres, hoc nos ante Sermo
dies pauciſſimos prædicaſſe, quòd Maria Magda- LVI.
lene non leniter fuerit obiurgata, cur poſt reſurrectio-
nem Dominum quæreret in ſepulchro, & non reminiſ- Ioan. 10.
L cens verborum eius, quibus ſe ab inferis tertia die redi- Ioan. 2.
turum eſſe dixerat, putaret eum inferni legibus detineri.
Arguitur enim non leuiter, cur non memoraretur reſur-
rectionis promiſſum, ac mortis ſcrutaretur iudicium.
Fides enim humilis & ignara quærit quod neſcit, obli-
uiſcitur quod docetur. Feſtina quidē eſt ad obſequium,
ſed non perfecta eſt ad credendum; anxia enim eſt de
Dominicæ carnis iniuria, ſed incerta eſt de reſurrectio-
nis gloria: plorat quidem amore Chriſti, ſed mœret de-
ſperatione corporis non reperti, periiſſe putat quem iam Ioan. 10.
regnare conſtabat: ſcrutatur enim in tumulo, quem vo-
care nos debeter è cælo. Increpatur igitur ſancta Ma-
M ria tamquam pigrior ad credendum, & cum ſera licet,
Dominum cognouiſſet, dicitur ei à Saluatore: *Noli*
me tangere, quia nondum aſcendi ad patrem. Noli me tan- Ibidem.
gere, increpationis verbum eſt: hoc eſt, noli me tange-
re manibus, quoniam reſurrectionem meam mentis
obliuione non tenes. Non potes me corporis tenere
complexibus, quem fidei perfectione non tangis. Pro-
hibetur à tactu, quæ amiſit auditum. *Noli me*, inquit,
tangere, quia nondum aſcendi ad patrem. Videamus Ibid.
quomodo nondum ad patrem aſcenderit Chriſtus,
cùm ipſe dicat, *Quia pater in me, & ego in patre.* Quo-
modo ergo non aſcendit ad patrem, à quo per indiſcre- Ioan. 14.
tam diuinitatis ſubſtantiam nunquam eſt ſeparatus?
Dum enim pater in filio manet, ſemper vnum in vno ſi-
mul eſſe ſignificat. At numquid illud aſcendere ſe di-
cit filius, vbi ante habitat quam aſcendat? Dixit enim Ioan. 3.

idem Dominus: *Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo.* Si ergo cùm
deſcendit Saluator, in cælo eſt, multò magis etiã priuſ-
Ioan. 20. quàm aſcendat, in cælo eſt. Sed vide ne fortè ad obiur-
gationẽ Mariæ vox iſta pertineat, cui paulo ante inter ſe-
pulchra quærenti Dominum dicitur: *Quid quæris viuentem cum mortuis?* nunc addatur, *Noli me tangere, quia nondum aſcendi ad patrem:* hoc eſt, quid me contingere
cupis, quæ me dum inter tumulos quæris, adhuc ad
Ibid. patrem aſcendiſſe non credis? quæ dum me inter inferna ſcrutaris, ad cæleſtia rediiſſe diffidis? dum inter mor-
tuos quæris, viuere cum Deo patre meo non ſperas?
Nondum, inquit *aſcendi ad patrem,* hoc eſt, tibi nondũ aſ-
cendi ad patrem, quia apud fidem tuam adhuc detineor
in ſepulchro. Quantum in te eſt enim, adhuc humilibus B
ſummotor adhuc inhæreo terrenis, quia nondum me fides
tua euexit ad cælum. Quid ergo me feſtinas continge-
re ut Dei filium, quem redeuntem ad patrem mentis de-
Ephes. 1. uotione non ſequeris? Quiſquis igitur vult contingere
Dominum Saluatorem, prius illum debet fide ſua ad
dexteram diuinitatis imponere, & credulitate cordis
collocare in cæleſtibus, potiùs quàm inter defunctos
inquirere. Illi autem aſcendit Dominus ad patrem, qui
eum ſemper eſſe credit in patre. Aſcendit beatis Apo-
ſtolis ad patrem, quibus ait: *Qui me videt, videt & patrem.*
Ioan. 14. Aſcendit Ioanni Euangeliſtæ, qui apud patrẽ eum quæ-
ſiuit & reperit, atque ideo ait: *Et verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Aſcendit etiam beato Paulo, qui C
Ioan. 1. non contentus ſolùm ſe ſcire quod nouerat, nos quoque
docuit quemadmodum Saluatorem in cæleſtibus quæ-
reremus, dicens: *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Christus eſt in dextera Dei ſedens.* Et vt nos ab hac humili vel terrena
inquiſitione Mariæ penitus ſubmoueret, addidit dicens.
Coloſſ. 3. *Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Ergo iam non
ſuper terram, nec in terra, nec ſecundùm carnem debe-
Ibidem mus quærere Saluatorem, ſi volumus eum inuenire at-
que contingere, ſed ſecundùm diuinæ maieſtatis glo-
riam, vt dicamus cum Apoſtolo Paulo: *Nunc autem ſecundum carnem non nouimus Christum.* Igitur & Stephanus
beatus fide ſua non ſuper terram quæſiuit Chriſtum, D
5. ſed ſtantem illum ad Dei dexteram recognouit: ibi il-
lum reperit, vbi mentis deuotione quæſiuit. Non ſo-
Act. 7. lum autem Stephanus in cælo videt Chriſtum, ſed eum
& martyrio ſuo tangit. Tangit enim Dominum, cum
pro inimicis ſuis orans, velut fide ſua tenens illum dicit:
Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Intelligite ergo quanta
Ibid. deuotionis eſt gloria. Maria iuxta Dominum conſtituta
Ioan. 20. eum tangere non meretur, Stephanus in terris poſitus
Act. 7. Chriſtum tangit in cælo. Illa inter angelos præſentem
non videt Saluatorem, Stephanus inter Iudæos Domi-
num cernit abſentem. E

DOMINICA IN ALBIS, *& octaua Paſcha.* Epiſtola.

1. Petr. Cap. II.

CHariſſimi Chriſtus paſſus eſt pro nobis,
Eſai. 53. vobis relinquens exemplũ, vt ſequamini
veſtigia eius. Qui peccatũ nõ fecit, nec inuẽtus
Ibidem. eſt dolus in ore eius. Qui cũ malediceretur non
maledicebat, cũ pateretur non cõminabatur.
Tradebat autẽ iudicãti ſe iniuſte. Qui peccata
noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ,
vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus, cuius li-
uore ſanati eſtis. Eratis enim aliquando ſicut
oues errantes, ſed cõuerſi eſtis nunc ad paſto-
rem, & epiſcopum animarum veſtrarum.

Super verbis Epiſtolæ. Sermo.

Sermo
LVII. REtinet ſanctitas veſtra, fratres, hoc me nuper ſtrimè
prædicaſſe, quod homo in iuniorem ætatẽ per iu-
1. Cor. 14. ſtitiã reformetur, & quamuis feſſus ſenio, rurſus in pue-
1. Petr. 2. rum innocentiæ moribus renaſcatur, ita vt interueniente
myſterio ex vetulis iterũ videamus infantes. Innouatio
A enim quædam eſt, deſinere quod eras, aſſumere quod
ante non fueras. Innouatio, inquam eſt, vnde & neo-
phyti nuncupantur, quod ornatæ quadam maculas ve-
tuſtatis abiecerint, gratiam ſimplicitatis aſſumpſerint,
dicente Apoſtolo. *Deponentes veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum qui ſecundùm Deum creatus eſt.* Vnde Coloſſ. 3.
& Dauid ſanctus ait *Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua,* intelligens per gratiam baptiſmi occidua vitæ no- Pſal. 102.
ſtræ poſſe reuiuiſcere, & iuuentute quadam renouari
poſſe id quod in nobis fuerat delictorum vetuſtate col-
lapſum. Vt autem intelligas qua de gratia baptiſmatis
Propheta loquitur, innouationem ipſam aquilæ com-
parauit, quæ cuius aſſidua commutatione habitus ſui lon-
gam ducere fertur ætatem, & vetuſtis iam fatiſcentibus
plumis, nouæ pennarum ſucceſſione iuueneſcere, ita vt
depoſitis antiquitatis exuuiis, rediuiua indumentorum
natiuitate ſe veſtiat. Vnde intelligimus quòd ſenectu-
tem aquilæ non ſentiunt membra, ſed plumæ. De nouo
ergo ſe veſtit, & pulluiantibus pennis vetuſta mater
iterato renouatur in pullum. Pullis enim tunc compa-
randa eſt quando radiantibus plumis neceſſe eſt illi rur-
ſum meditari rudem volatum, & alarum olim exercitata
remigia, tamquam nouella volucris intra nidum pigra
compeſcere, quamuis illi ſit volandi notitia de conſue-
tudine, deeſt tamen illi de pennarum raritate fiducia. De
baptiſmatis igitur gratia hoc ſanctus Pſalmographus
prophetauit. Nam vtique neophyti noſtri nuper bapti-
zati, tamquam aquilæ depoſitis vetuſtatis exuuiis, noua
ſanctitatis indumenta ſumpſerunt, & fatiſcentibus anti-
quis maculis ſicut plumis ſenibus, rediuiua gratia im-
mortalitatis ornantur, ita vt in his ſenectutis occidua
peccata ſenuerint, vita non ſenuerit: tamquam aquila in
pullum, ſic illi in infantiã reuocati. Eſt eis ſæculi de con-
uerſatione notitia, ſed adeſt illis iuſtitiæ de reparatione
ſecuritas. Quid igitur ſanctus Dauid dicat, adhuc dili-
gentiùs videamus. Non enim ait: Renouabitur ſicut Ibid.
aquilarum, ſed ſicut aquilæ iuuentus tua. Vnius ergo
aquilæ renouandam in nobis aſſerit iuuentutem, quam
vnam & ſolam aquilam rectè Chriſtum Dominũ dixe-
rim cuius iuuentus renouata eſt tunc, cùm à mortuis re-
ſurrexit. Depoſitis enim corruptelæ corporalis exuuiis,
rediuiua carnis aſſumptione refloruit, ſicut ipſe ait per
Prophetam: *Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi.* Refloruit, inquit, caro mea. Videte quo Pſal. 27.
verbo vſus eſt, non ait, floruit, refloruit. Non enim
refloreſcit, niſi quod ante floruerit. Floruit autem caro
Domini, cùm primùm de Mariæ virginis illibata vulua
proceſſit, ſicut ait Eſaias dicens: *Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Refloruit autem cum Eſai. 11.
ſucciſo per Iudæos corporis flore, rediuiua de ſepul-
chro reſurrectionis gloria germinauit, & in floris mo-
dum odorem pariter & nitorem cunctis hominibus
immortalitatis afflauit; odorem, bonorum operum ſua-
uitatem circumferens nitorem, & incorruptelam perpe-
tuæ diuinitatis oſtendens.

IN DIE ASCENSIONIS *Domini.* Euangelium.

Marc. Cap. XXI.

IN illo tempore. Recumbentibus vndecim
diſcipulis, apparuit illis Ieſus, & exprobra-
uit incredulitatẽ eorũ, & duritiã cordis, quia
his qui viderãt eum reſurrexiſſe, nõ credide-
rũt. Et dixit eis: Euntes in mundũ vniuerſum
prędicate Euangeliũ omni creaturę. Qui cre-
diderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit; qui ve-
rò non crediderit, condemnabitur. Signa au-
tem eos qui crediderint, hęc ſequentur: In no-
mine meo dæmonia eiicient, linguis loquen-
tur nouis, ſerpentes tollent: & ſi mortiferum
quid biberint, non eis nocebit: ſuper ægros
manus imponent, & bene habebunt. Et Do-

minus quidem Ieſus, poſtquam locutus eſt eis G aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis.

Quod Euangelii verba: Qui crediderit & baptizatus fuerit. *in adulto limitantur: ideo oſtendit quod non ſufficit baptizato adulto Chriſtianum nomen, ſed bona etiam vita exigitur ab eo.* *Sermo.*

Sermo. LVIII. LAudamus Dominum, fratres chariſſimi, & Deo gratias agamus, quia vos ſecundum deſideria noſtra incolumes inuenire meruimus. Nā iuſtè & meritò pater H gaudet, quoties filios ſuos corpore ſanos, & in Dei amore deuotos inuenerit, & quia tam de veſtra, quam de noſtra ſalute duplicatum nobis gaudium nunc pietas diuina conceſſit, quod ad profectum animarum veſtrarum pertinet, charitati veſtræ ſuggere debemus. Oportet nos fratres chariſſimi, vt tota mentis intentione inquirere vel intelligere ſtudeamus, quare Chriſtiani ſumus, & quare crucem Chriſti in fronte portamus. Agnoſcite & intelligite quia non ideo Chriſtiani facti ſumus, vt de iſta tantum vita ſolliciti ſimus, quoniam dicit Apoſtolus: *Si in hac vita tantum ſperauimus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* Qui enim non cogitat I 1. Cor. 15. niſi de iſta vita, animalibus & pecoribus ſimilis eſt. Quid enim quærant animalia, niſi manducare & bibere luxuriari atque dormire? Tales ſunt qui plus cogitant Philip. 3. de carne ſua quàm de anima, qui plus diligunt gulam ac luxuriam, quàm caſtitatē atque iuſtitiam. Scire deberis quia ideo Chriſtiani facti ſumus, vt ſemper de futuro ſæculo & de æterna beatitudine cogitemus, & plus pro anima quàm pro corpore laboremus: quoniā caro noſtra paucis annis erit in mundo, anima autem noſtra, ſi bene egerimus, ſine fine regnabit in cælo; ſi verò (quod Deus non patiatur) mala opera exercuerimus, & plus pro carnis luxuria, quàm pro ſalute animæ laborauerimus, K timeo, ne quando boni Chriſtiani cum angelis accipiuntur in vitam æternam, nos (quod abſit) præcipitemur in gehennam. Non nobis ſufficit quòd Chriſtianum nomen accepimus, ſi opera bona Chriſtiana non fecerimus. Illi enim prodeſt quòd Chriſtianus dicitur, qui caſtitatem diligit, ebrietatem fugit, ſuperbiam deteſtatur, inuidiā velut venenum diaboli reſpuit. Ille verè bonus Chriſtianus eſt, qui furtū non facit, falſum teſtimonium non dicit, qui non mentitur, qui adulterium non committit, qui ad Eccleſiam frequentius venit, qui de fructibus ſuis non guſtat, niſi prius ex ipſis Deo aliquid offerat, L qui decimas Deo annis ſingulis erogandas Deut. 14. pauperibus reddit, qui ſacerdotibus ſuis honorem im- Rom. 13. pendit, qui omnem hominem ſicut ſeipſum diligit, qui nullum hominem odio habet. Ille verò non ſolùm bonus Chriſtianus eſt, ſed & ipſe Chriſtus in illo habitat, Prou. 11. qui ſtateras doloſas, & menſuras duplices velut gladium Prou. 20. diaboli pertimeſcit. Ille bonus Chriſtianus eſt, qui quādo ad Eccleſiā venit, & oblationem quæ altari debetur, exhibet, & pauperibus ſecundum quod vires habet, aut argentum aut buccellam porrigit, qui peregrinos in domum ſuam recipit, qui hoſpitum pedes lauat, qui non ſolum lites non excitat, ſed etiam diſcordes ad concor- M Tob. 4. diam reuocat, qui maioribus & parentibus honorem, & 1. Tim. 5. veræ charitatis affectum impendit, qui & ipſe caſtè viuit, Rom. 13. & filios ſuos, vel vicinos vt caſtè & ſobriè viuant & ver- Tit. 2. bis admonet, & exemplis docet. Ille bonus eſt Chriſtianus, qui quotiens ſanctorum ſolennitates veniunt, vt ſecuriùs communicet, caſtitatem cum propria vxore etiā plures dies ante cuſtodit: ſicque ſincera conſcientia ad altare Domini caſto corpore, & mundo corde præſumit accedere: qui Symbolum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios vel filias vt & ipſi memoriter teneant, fideliter docet. Ecce audiſtis fratres, quales ſunt Chriſtiani boni, & quales ſunt Chriſtiani mali: & ideo quantum poſſumus cum Dei adiutorio laboremus, vt nomen Chriſtianum non ſit falſum in nobis nec in nobis Chriſtiana ſacramenta patiantur iniuriam. Nec vos moueat quòd hodie ex euangelica audiſtis lectione: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* quoniam intelligitur in adulto, ſi opera loco & tempore, fidei & ſacramentis conſentanea efficiat. Nam fides quid innuit, niſi vt fiat quod creditur? Semper igitur opera Chriſtiana fidei ſacramentiſque conuenientia & cogitemus corde, & impleamus opere. Denique qualis Chriſtianus eſt ille qui vix ad Eccleſiam venit, & ſi venit, non vt pro ſuis oret peccatis, vel vt communicet, ſed vt cauſas dicat, vt peccatum, Deum inhonorando augeat, aut ſaltem vt quod alij faciunt, ipſe facere videatur? Talis ſiue vir, ſiue mulier non ad ſalutem, ſed ad iudicium nomen & ſacramenta Chriſtiana accipit. Idcirco is antequam ex hac luce demigret, vitam mutet, pœnitentiam agat: quia *qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* 1. Cor. 11. hoc eſt, ſi opera conſona fidei & ſacramentis egerit. Quæ Deo adiuuante ſi egerimus, regnum cælorum quò hodie Chriſtus Dominus noſter aſſumptus eſt, adipiſcemur. Quod nobis concedat ipſe, qui ad dexteram patris ſedens, cum eo & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſæcula ſæculorum. Amen.

IN DIE SANCTO PENTEcoſtes. Epiſtola.

Act. Cap. II.

DVm complerentur dies Pentecoſtes, erāt omnes diſcipuli pariter in eodē loco, & factus eſt repente de cælo ſonus tamquā aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totā domū vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguę tamquā ignis. ſeditq; ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Erāt autē in Hieruſalē habitantes Iudęi, viri religioſi, ex omni natione quę ſub cœlo eſt. Facta autē hac voce, cōuenit multitudo, & mēte confuſa eſt, quoniam audiebat vnuſquiſque lingua illos loquentes. Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicētes: Nōne ecce omnes iſti qui loquuntur, galilæi ſunt? & quomodo nos audiuimus vnuſquiſque linguā noſtram in qua nati ſumus? Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiā & Pamphiliam, Ægyptum & partes Libyæ quæ eſt circa Cyrenen, & aduenę Romani: Iudęi quoque, & Proſelyti. Cretes, & Arabes, audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei.

Super verbis Epiſtola. *Sermo.*

MAgna eſt fratres chariſſimi, hodierna feſtiuitas, in quæ ſicut audiſtis, acceperunt Apoſtoli Spiritum Sermo sanctum, qui cum patre & filio vnus & perfectus eſt LIX. Deus, eiuſdem ſubſtantiæ: maieſtatis, & potentiæ: qui 1. Ioan. 5. non ex tēpore, ſed ab æterno à patre filioque inſeparabiliter procedit, qui etiam Dei donum dicitur, quia & antequā eſſet angelus vel homo cui daretur, iam ſui natura donabile donum erat, quia charitas & amor eſt. Vn- Ioan. 15. de non ſolùm patriarchis atque prophetis, ſed etiam & 1. Ioan. 4. reliquis iuſtis latenter in anima datus eſt: & licet aliquā- Sap. 7. do manifeſtè, nunquam tamen tam apertè datus fuiſſe legitur, ſicut hodie, id eſt, decima die poſt Chriſti aſcenſionem, quando ſupra centum viginti credentes in ſpe- Act. 1. cie ignis apparuit. Sic enim lectum eſt, vt tenetis: *Et apparuerunt illis diſpertita lingua tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum.* Videte fratres, videte quid fecit ſuperbia, & quid promeruit humilitas. Superbia diuiſit linguas, quando turrim homines ædificare volue- Gen. 11. runt pertingentem vſque ad cælum. Prius enim erat vna lingua qua homines ſe mutuò intelligebant, & propria

mentis arcana inuicem communicabant. Verum ne perficerent ſuperbi quod cœperant, confuſæ ſunt linguæ, ac *Ibidem.* nationes diuiſæ ſunt. Hodierna verò die, cùm propter humilitatem Spiritum ſanctum accepiſſent credentes, cœperunt omnibus linguis loqui. Abiicite quapropter à vobis fratres ſuperbiam, quoniam omnes ſuperbi filij ſunt diaboli: & eſtote humiles, vt Spiritus ſancti gratiam accipere, & filij Dei vocari mereamini, ſint munda corda *Sap. 1.* & corpora veſtra ab omnium peccatorum ſordibus: quia Spiritus ſanctus nō habitat in corpore ſubdito peccatis. Si vaſcula prius munditis, in quibus aliquid pretioſum ſeruare vultis, & domos veſtras præparatis & ornatis quando potentem perſonam expectatis: multò magis munda ſint corda ab odio & ira atque inuidia & animalitia, & maximè ab immunditia atq; auaritia, vt Spiritus ſanctus ad vos venire, & apud vos manſionem facere non dedignetur. *Ioan. 14.* Et ſicut nobilis homo in fœtido loco & ſtercoribus pleno ſua ſponte non habitat: ita Spiritus ſancti gratia non viſitat animam, quæ in fœtore peccatorum perſeuerat. Idéoque neceſſe eſt, fratres, vt in aduentu Spiritus ſancti domos animarum veſtrarum adornetis bonorum operum floribus, eáſque repleatis pretioſo caſtitatis odore, & beneuolentiæ balſamo, & Spiritum ſanctum in vobis habitare delectet, cum patre & filio per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Eadem die.

De ratione feſtiuitatis Pentecoſtes, Sermo alter.

Sermo LX. Diſt. 76. c. ſcire debet. SCire debet ſanctitas veſtra, fratres, hanc ſanctā Pentecoſtes diem qua ratione curemus, vel cur iſtorum quinquaginta dierū numero ſit nobis iugis & continuata feſtiuitas: ita vt hoc omni tempore neque ad obſeruandum indicamus ieiunia, neque ad exorandum Deum genibus ſuccedamus, ſed ſicut Dominica ſolemnis facere erecti & feriati reſurrectionē Domini celebremus. Dominica enim nobis ideo venerabilis eſt atque ſolemnis, quia in ea Saluator velut ſol oriens diſcuſſis infernorum tenebris, luce reſurrectionis emicuit: ac propterea ipſa dies ab hominibus ſæculi dies ſolis vocatur, quòd ortus eam ſol iuſtitiæ Chriſtus illuminet. Inſtar ergo Dominicæ tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes iſti dies velut Dominici deputantur. *Malac. 4. Diſt. 76. c. ſcire debet. §. ad inſt.* Reſurrectio enim Dominica eſt. Nam in Dominica reſurgens Saluator reuerſus ad homines eſt, & poſt reſurrectionē tota quinquageſima cum hominibus cōmoratus eſt. Neceſſarium ergo vt æqualis eorum ſit feſtiuitas, quorum æqualis eſt ſanctitas. Sic enim diſpoſuit Dominus, vt ſicut eius paſſione in Quadrageſimæ ieiuniis contriſtaremur, ita eius reſurrectione in quinquageſimæ feriis lętaremur. Non igitur ieiunamos in hac quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur. Non, inquam, ieiunamus præſente Domino, quia ipſe *Luc. 5.* ait: *Numquid poſſunt filij ſponſi ieiunare quamdiu cum illis eſt ſponſus?* Cur enim abſtineat corpus à cibo, cum anima præſentia Domini ſaginatur? Non poteſt enim eſſe ieiunus, qui reficitur gratia Saluatoris. Societas enim Chriſti quodammodo eſca eſt Chriſtiani. Reficimur ergo in quinquageſima nobiſcum Domino conuerſante. Cùm autem poſt hos dies aſcendit ad cælum, iterum ieiunamus, ſicut ait idem Saluator, dicens: *Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in* *Ibid.* *illis diebus.* Cùm enim Chriſtus aſcendit ad cælum, noſtris aufertur obtutibus, famem patimur non corporis, ſed *Pſal. 68.* amoris, & non tam cibi ieiunio quam deſiderio laboramus. Deſideria enim quædam noſtri ſuſtinent oculi, dum non perſpiciunt quem requirunt, ſicut ait Propheta: *Defecerunt oculi mei dum ſpero in Deum meo.* Defecerunt enim Prophetæ oculi, quia nondū videbat quem ſperabat ſe eſſe viſurum. Sic namque Apoſtolorum defece- *Act. 1.* runt oculi, cùm euntem ad cælum Dominum nequeunt intueri, ſecundùm quod ait Lucas, dicens: *Et videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eo-* A *rum.* Stabant enim beati Apoſtoli toto ſuſpenſi corpore, & aſcendentem ad cælum Dominum, quia inceſſu pedum non poterant, oculis ſequebantur: & licet ad deducendum Saluatorem viſio humana deficeret, fidei tamen deuotio non deficit. Vſque ad nubem enim Chriſtum deducunt oculis, vſque ad cælos autē cum Chriſto fidei deuotione comitantur. Vnde ait Apoſtolus, ſciens ſuam noſtram in cælis eſſe cum Domino: *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt.* *Philip. 3.* Nubes ergo ab oculis Apoſtolorum ſuſcepit Saluatorem. *Act. 1.* Videamus ergo quæ iſta nubes ſit, quam ſplendida quam præclara, quæ lucem mundi Chriſtum ſuſcipere meretur. Neque enim poterat obſcura eſſe ac tetra vel tenebroſa, quia ſcri- B ptum eſt: *Et tenebræ eam non comprehenderunt.* *Ioan. 1.* Tenebræ enim lucem geſtare non poterant. *Act. 1.* Illa enim eſt nubes quæ aſcendentem ſuſcepit Chriſtum, quæ & teſtimonium Chriſto etiam in monte perhibuit, de qua ait Euangeliſta: *Vox de nube audita eſt, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.* *Mat. 17.* Non igitur nubes ſuſcepit Chriſtum, ſed Deus pater recepit filiū, & occurſu quodam pietatis aſcendentem illum gremio molliore complectitur. Nam ideo pater dicitur ſuſcipere filium nubis vmbraculo, vt oſtendatur refrigerio quodam fouere eius vulnera paſſionis. Poſt crucem enim, poſt iniurias, poſt inferos non eſt maius Chriſto refrigerium, niſi quòd virtute diuinitatis obumbraretur, ſicut in natiuitate eius ad C Mariam dicitur: *Et virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* *Luc. 1.* Altiſſimus ergo pater qui naſcente Chriſto obumbrauit in virtute Mariæ, aſcendentem eum ſuſcepit in nube. Semper enim Deus quos poſt iniurias perducit ad requiem, protegit eos nubis vmbraculo: ſicut filios Iſrael liberatos de Ægypto nubis columna protexit, & vt poſt multum laborem eos in terram repromiſſionis induceret, refrigerij fouit vmbraculo, ſicut ait Propheta: *Expandit nubem ad protegendum eos.* *Exod. 13. Pſal. 104.* Expandit enim nubem, ne in ſiccitate eremi fatigarentur etiam ſolis ardore. Lætemur ergo in hac ſancta die, ſicut in Paſcha lætati ſumus. Eſt D enim in vtraque die ſimilis eadémque ſolennitas. In Paſcha enim omnes gentes baptizari ſolent: in pentecoſte autem Apoſtoli baptizati ſunt, ſicut ait Dominus diſcipulis ſuis aſcenſurus ad cælum: *Ioannes baptizauit aqua, vos autem Spiritu ſancto baptizabimini, quem accepturi eſtis non poſt multos hos dies.* *Act. 1.* Et ideo dicit Lucas: Cum autem complerentur dies Pentecoſtes, factus eſt ſubitò ſonus de cælo tamquam aduenientis ſpiritus validi, ſeditque ſuper ſingulos eorum. *Act. 2.*

Feria ſecunda Pentecoſtes.

E *De ratione feſtiuitatis Pentecoſtes iterum concionatur. Sermo.*

NOn incommodè ante dies † paucos, ſicut retinetis fratres, prędicatio noſtra proceſſit, in qua deſcripſimus quòd caro Domini rediuiuo velut nitore floris de tumulo germinauerit: quem tumulum ſitum in hortulo Euangeliſta teſtatus eſt, vnde non incongruè perſecuti ſumus. *al. complures. Sermo LXI.* Conueniens enim erat, vt flos pretioſior in hortulo gigneretur, & bonæ frugis commendatū ſolo ſemē, intra ſepta domeſtica, virentia tamen, in ſalutē omnium pullularet. *Luc. 13.* Chriſti enim reſurrectio cunctorum eſt redemptio populorum. Ergò in hortulo Saluator rediuiuum corpus aſſumit, & iter florentes arbores & candentia lilia carne iam mortua reflorescit, & ita germinat de ſepulchro, vt germinātia & nitentia cuncta reperiat. Sic enim poſt hyemalis rigoris frigidam quodāmodo ſepulturā pullolare elementa omnia feſtinarunt, vt reſurgente Domino & ipſa conſurgerent. Nam vtique ex reſurrectione Chriſti aër ſalubrior eſt ſol, † calidior, terra fœcundior, ex eo ſurculus vireſcit in fruticē, herba creſcit in ſegetem, vinea pubeſcit in palmitē. *al. candidior.* Si igitur cum refloreſcit Chriſti caro, omnia floribus veſtiūtur: neceſſe eſt vt cùm idem fructum affert, etiā vniuerſa fructificēt, ſicut ait idem Dominus: *Niſi granum tritici cadens in ter-* *Ioan. 12.*

Digitized by Google

ſam mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: cùm autem mortuum fuerit, multum fructũ affert. Refloruit igitur Dominus cum reſurrexit è tumulo: fructificat, cum aſcendit ad cælũ. Flos eſt, cum de inferioribus terræ gignitur: fructus eſt, cum altiſſima ſede reconditur. Granum eſt, ſicut ipſe ait, cum ſolus crucem patitur: fructus eſt, cum plurima Apoſtolorum credulitate circumdatur. Is *Act. 1.* enim poſt reſurrectionem quadraginta diebus cum diſcipulis conuerſatus, tota illos ſapientia maturitatis edocuit, & ad bonam frugem eos omni diſciplinarũ fœcundit. ac conuertit. Deinde aſcendit ad cælum, ad patrem ſcilicet, fructum carnis præferens, in diſcipulis iuſtitiæ ſemina derelinquens. Aſcendit ergo ad patrẽ Dominus. H *Pſal. 120.* Meminit ſanctitas veſtra quòd aquilæ illi de Pſalterio, *Supra ſer. 57.* cuius innouatam iuuentutem legimus, comparauerim Saluatorem. Eſt enim ſimilitudo non parua. Sicut enim aquila humilia deſerit, alta petit, cælorũ vicina conſcendit: ita & Saluator humilia inferni deſeruit, paradiſi altiora petiit, cælorum faſtigia penetrauit. Et ſicut aquila relictis terrenis ſordibus in ſublime volans purioris aeris ſalubritate perfruitur: ita & Dominus terrenorum fæcem deſerens peccatorum, in ſanctis ſuis volitans, purioris vitæ ſimplicitate lætatur. Per omnia igitur aquilæ comparatio conuenit Saluatori. Sed quid facimus quod I aquila prædam frequenter diripit, tollit frequenter alienum: Nec in hoc tamen diſſimilis eſt Saluator. Prædam enim quodammodo ſuſtulit, cùm hominem quem ſuſcepit, inferni raptum faucibus portauit ad cælum, & alienæ dominationis, id eſt diabolicæ poteſtatis ſeruum de captiuitate eruerum duxit ad aliorа captiuum, ſicut ſcriptum eſt in Propheta: *Aſcendens in altum, captiuam* *Ephes. 4.* *duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Quæ ſententia vtique *Pſal. 67.* ſic intelligitur, eo quod captiuitatem hominis, quem ſibi diabolus captiuauerat, illi eruendo ſibi Dominus captiuarit, & ipſam (ſicut ait) captiuitatem captam ad cælorum alta ſuſtulerit. Vtraque igitur captiuitas vno K vocabulo nuncupatur, ſed non æqualis vtraque eſt. Diaboli enim captiuitas ſeruituti ſubiicit: Chriſti autem captiuitas reſtituit libertati. *Ibid.* *Aſcendens*, inquit, *in altum, captiuam duxit captiuitatem.* Quàm bene triumphum Domini Propheta deſcribit! Solebat (ſicut dicunt) regnum triumphantium currus, captiuorum pompa præcedere. Ecce Dominum euntem ad cælos, non præcedit, ſed comitatur glorioſa captiuitas: non ante vehiculum ducitur, ſed ipſa euehit Saluatorem. Quodam enim myſterio dum filius Dei filium hominis ſuſtollit ad cælum, *Ibidem* ipſa captiuitas portatur, & portat. Quod autem ait, *Dedit dona hominibus*: hoc victoris inſigne eſt. Poſt triumphum enim victor ſemper dona largitur, & proprio regno reſidens, ſeruulorum gaudia muneratur. Sic Chriſtus Dominus victor diabolicum poſt triumphum reſi- *Act. 2.* dens ad dexteram patris, hodierna die diſcipulis dona largitus eſt, non auri talenta, non argenti metalla, ſed Spiritus ſancti cæleſtia munera: vt inter cæteras gratias, Apoſtoli etiam linguis variis loquerentur; hoc eſt, vt Hebrææ orationis homo, Chriſti gloriam Romanæ facundiæ eloquentia pertonaret, & redemptionem generis humani peregrinæ aures, quia Iudæa prædicante lingua non caperent, propria loquela cognoſcerent. Omnis lingua in prædicatione Chriſti reſoluitur, vt maieſtatem eius omnis loquela fateatur, ſicut ait ſanctus Dauid: *Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non au-* *Pſal. 18.* *diantur voces eorum.* Ne miremini autem quòd ad dexteram patris reſidere diximus filium. Ad dexteram enim reſidet, non quia maior patre, ſed ne minor patre eſſe *Marc. 16.* credatur, ſicut hæretici blaſphemare conſueuerunt. Sicut enim diuinitas honorificentiæ gradum neſcit, ita ſcriptura ſancta nouit obuiare blaſphemis.

G *DOMINICA V. POST Pentecoſtem Euangelium Luc.*

CAP. V.

IN illo tempore. Cùm turbæ irruerent in Ieſum, vt audirent verbum Dei: & ipſe ſtabat ſecus ſtagnũ Genezareth. Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autẽ deſcenderant, & lauabant retia. Aſcendens autem in vnam nauim, quę erat Simonis, rogauit eũ vt H à terra reduceret puſillũ. Et ſedens docebat de nauicula turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonẽ: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Et reſpondens Simon, dixit illi: Pręceptor, per totã noctẽ laborantes nihil cepimus: ſed in verbo tuo laxabo retia. Et cùm hoc feciſſent, concluſerunt piſciũ multitudinem copioſam, rumpebatur autem rete eorũ. Et annuerũt ſociis qui erãt in alia naui, vt ve- I nirent & adiuuarẽt eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt pene mergerẽtur. Quod cùm videret Simõ Petrus, procidit ad genua Ieſu, dicens: Exi à me Domine, quia homo peccator ſum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium quam ceperant. Similiter autẽ Iacobum & Ioãnem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere; amodo enim eris homines viuificans. Et ſubductis ad terram nauibus, relictis om- K nibus ſecuti ſunt eum.

Ex verbis Euangelij, Sermo.

QVantorum mirabilium operator ſit Dominus Ieſus Chriſtus, intelligere poſſumus ex hac euãgelica lectione quæ deſcribit tanta per eum beneficia in populum fuiſſe collata, vt prouocatæ hominum turbæ ad audiendum illum magis irruerent quàm rogarẽt, & medicinam ſalutis non ſperarent per humilitatis gratiam ſed per importunitatis iniuriam, ita vt irruentes (ſicut ait Euangelium) turbas a Domino Ieſu non deſertum ſepa- *Sermo LXII.* L raret, nõ ſynagoga repelleret, non reuerentia diuinitatis perarceret. Hæc eſt enim conſuetudo infirmantium, vt dum ſperant ſuis ægritudinibus medicinã, ab importuna petitione non loco prohibeantur, non tempore, non pudore: ſed quãtò plus medetur ille qui ſanat, tantò amplius ille opportunus eſt qui laborat. Ergo cũ Dominus Ieſus ab irruentibus turbis ſemotus in terra eſſe nõ poſſet, aſpiciens in mari duas nauiculas, vnam nauem Petri *Luc. 5.* omni feſtinatione conſcendit, vt importunitatis iniuriã vel aquarum natura depelleret: quia eãm doctoris reuerentia minime coërcebat: atque exinde cœpit de nauicula Petri ad homines doctrinæ ſuæ verba profundere. Vi- *Luc. 4.* M dete miſericordiam Saluatoris: ſeparatur quidem ab hominibus corpore, doctrinæ tamen iis vtilitate coniungitur. Vbique miſeretur, vbique prodeſt. In terra poſitus per tactum languores corporum ſanat: in mari conſtitutus, per doctrinam vulnera curat animarum. Sed videamus quæ ſit iſta nauicula Simonis Petri quam aſcendendam de duabus magis opportunam Dominus iudicauit, quæ & tutum Saluatorem præſtet ab iniuria, & credulitatis hominibus largiatur eloquia. Inuenimus enim iſ Dominum nauigaſſe in alia naui, & grauibus iniuriis laceſſitum. Nauigauit enim cum Moyſe in mari Rubro, *Exod. 14.* quando populum Iſraël per vndarum fluĕta tranſuexit. Sed grauibus eſt affectus iniuriis, ſicut ipſe ait in Euangelio ad Iudæos: *Si crederetis Moyſi, & mihi crederetis.* Iniuria autẽ Saluatoris eſt incredulitas ſynagogæ. Ergo *Ioan. 5.* Petri nauem elegit, Moyſi deſerit: hoc eſt, ſpernit ſy-

nagogã perfidam, fidelem aſſumit Eccleſiam. Duæ enim A
quaſi nauiculæ à Deo deſtinatæ ſunt, quæ in hoc, tam-
quam in mari, mundo ſalutem hominibus piſcarentur,
Mat. 4. ſicut ait Dominus Apoſtolus. *Venite, faciam vos piſcatores*
hominum. Ex his ergo duabus nauiculis vna relinquitur
ad terram inanis & vacua, altera producitur in altum o-
nuſta vel plena. Vacua enim ſynagoga relinquitur in li-
tore, qui Chriſtum cum prophetarum amiſit oraculis,
Onuſta autem Eccleſia in altum aſſumitur, quia Domi-
num cum Apoſtolorum doctrina ſuſcipit. Synagoga, in-
quam, remanet ad terras, quaſi terrenis inhærens opera-
tionibus: Eccleſia autem in altitudinem reuocatur, tam-
quam cælorum profunda ſacramẽta diſcutiens, in illam
Rom. 11. ſcilicet altitudinem, de qua Apoſtolus ait: *O altitudo di-*
Luc. 5. *uitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!* Propterea dicitur Petro. B
Matt. 16. *Duc in altum*, hoc eſt, in profundum diſputationum gene
Luc. 4. rationis diuinę. Quid enim tam profundum, quam quod
ait Petrus ad Dominum: *Tu es Chriſtus filius Dei viui?*
Quid tam terrenum, quàm quod de Domino dixerunt
Iudæi? *Nonne hic eſt filius Ioſeph fabri?* Ille ſublimiore con-
ſilio natiuitatem Chriſti diuinitus approbauit, hi mente
viperea generationem cæleſtem carnaliter æſtimant. Vn-
Mat. 16. de ait Saluator Petro: *Quia non caro & ſanguis tibi hoc*
Mat. 12. *reuelauit, ſed pater meus qui in cælis eſt.* Phariſæis autem di-
cit: *Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis nequam?* Hanc igi-
tur ſolam Eccleſiæ nauem aſcendit Dominus, in qua Pe-
Matt. 16. trus magiſter eſt conſtitutus, dicente Domino: *Super hanc* C
petram ædificabo Eccleſiam meam. Quæ nauis in altum ſæ-
culi iſtius ita nata, vt pereunte mundo, omnes quos ſuſ-
cepit, ſeruet illæſos. Cuius figuram iam in veteri vide-
Gen. 7. mus teſtamento. Sicut enim Noë arca naufragante mun-
1. Petr. 3. do cũctos quos ſuſceperat, incolumes reſeruauit: ita &
Gen. 8. Petri Eccleſia conflagrante ſæculo, omnes quos ample-
ctitur, repræſentabit illæſos. Et ſicut tunc tranſacto dilu-
uio ad arcam Noë columba ſignum pacis detulit: ita &
tranſacto iudicio ad Eccleſiam Petri Chriſtus gaudium
pacis referet, quia ipſe columba vel pax eſt, ſicut promi-
Ioan. 16. ſit, dicens: *Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum.*
Sed quoniam hanc eandem nauiculam Petri, de qua
nunc Dominus cæleſtis doctrinæ ſuæ ſacramenta depro- D
mit, legimus in Matthæo, dormiente in eadem Domi-
Matt. 8. no, ventis inſurgentibus perturbatam, ita vt cũcti Apo-
ſtoli mortis periculum formidarent: videamus quæ cau-
ſa eſt quòd vna eadémque nauicula hic in tranquillitate
doctrinam populis tribuit, ibi in tempeſtate diſcipulis
metum mortis inducit, præſertim cùm ibi etiam cum cę-
teris Apoſtolis Simon Petrus eſſet. Hæc autem eſt cauſa
periculi. Erat ibi Simon Petrus, ſed erat pariter & prodi-
tor Iudas. Quamuis illius fides fundaret nauiculam, hu-
ius tamen eam perfidia conturbabat. Tranquillitas eſt
vbi ſolus Petrus nauigat, tempeſtas vbi Iudas adiungi- E
Ibid. tur. Licet eſſet Petrus firmus ſuis meritis, perturbatur
1. q. 4. cap. tamen criminibus proditoris. Metuentibus igitur diſci-
turbatur. pulis, anxiante Petro dormiebat Dominus. Durum for-
& 24. q. tè videantur quòd anxiante Petro Dominus dormiebat.
1. c. non Verum dormiebat Petro, ſed mare turbata Iudæ. Vnius
turbatur. igitur delicto cunctorum merita quatiuntur. Obdormit
Chriſtus, ventorum ſpiramina concitantur. Quiſquis e-
nim peccatum admittit, ſtatim & dormire ſibi facit Do-
minum, & procellam ſibi ſpirituũ ſuſcitat immundorum.
Neceſſe eſt autem diabolica inſurgat tempeſtas, cum
dominica ſerenitas conquieſcit. Igitur ſi vnius Iudæ pec-
cato cuncti periclitantur Apoſtoli, hoc exemplo caue-
mus perfidum, caueamus proditorem, ne per vnum plu-
res fluctuemus. Quinetiam huiuſmodi abiiciamus de
noſtra nauicula, vt non obdormiat, ſed vigilet in nobis
Dominus, atque eo vigilante, nulla nos ſpiritalis nequi-
tiæ procella concutiat. Vbi enim fides integra eſt, ibi Sal-
uator docet, vigilat, & exultat: ibi requies, ibi tranquil-
litas, ibi cunctorum eſt medicina. Vbi autem fidei eſt ad-
mixta perfidia, ibi Chriſtus torpet, dormit, & piger eſt:
ibi metus, ibi tempeſtas, ibi omnium eſt diſcrimen. Pro
actibus enim noſtris Dominus nobis obdormit aut vi-
gilat.

A DOMINICA VI. POST Pentecoſten Epiſtola. Rom.

Cap. VI.

FRatres. Quicũq; baptizati ſumus in Chri-
ſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.
Cõſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ
in mortem, vt quẽadmodum reſurrexit Chri-
ſtus à mortuis per virtutem patris, ita & nos in
nouitate vitę ambulemus. Si enim complãtati
facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul &
reſurrectionis erimus. ſciẽtes hoc, quia vetus
homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur
corpus peccati, vt vltra nõ ſeruiamus peccato.
Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à pecca-
to. Si autẽ mortui ſumus cum Chriſto, credi-
mus quòd etiã ſimul viuemus cũ illo. Sciẽtes,
quòd Chriſtus reſurgẽs ex mortuis, iã nõ mo-
ritur, mors illi vltra non dominatur. quòd e-
nim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel;
quòd autẽ viuit, viuit Deo. Ita & vos exiſtima-
te, vos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes
autem Deo, in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Ex verbis Epiſtolæ de Baptiſmi gratia. Sermo.

QVia conſtat, ſicut ante dies proſecuti ſumus, Ieſum Sermo.
Chriſtum non ſui cauſa baptizatũ eſſe, ſed noſtri: LXIII.
debemus, fratres dilectiſſimi (vobis catechumenis lo-
quor) gratiã baptiſmatis eius omni feſtinatione ſuſcipe-
re, & de fõte Iordanis quem ille benedixit, benedictionẽ
conſecrationis haurire, vt in eius gurgitem in quem ſe
illius ſanctitas merſit, noſtra peccata mergantur; ſcilicet Mat. 3.
vt eadem aqua quæ Dominum circumdedit, & ſeruulos
circumpurget, quatenus ex venerabili Chriſti lauacro
nobis vnda ſancta proficiat, & iiſdẽ veſtigiis atq; myſte-
riis quibus benedictionem à Saluatore eſt mutuata, nos
fæcu beatiores purificet, gratiámque, quam a Chriſto ſu-
ſcepit, in Chriſtianos refundat. Ergo fratres tingi debe-
mus eodem fonte quo Chriſtus, vt poſſimus eſſe quod
Chriſtus. Nam (quod ſalua fide dixerim) licet baptiſmũ
vtrumq; ſit Domini, tamen gratius puto hoc baptiſmum
eſſe quo nos abluimus, quam illud quo baptizatus eſt
Chriſtus. Hoc enim celebratur per Chriſtum, illud cele-
bratum eſt per Ioannem. In illo ſe magiſter excuſat, in
iſto nos Saluator inuitat. In illo iuſtitia ſemiplena, in iſto
Trinitas eſt perfecta. Ad illud ſanctus venit, ſanctus e-
greditur: ad illud peccator venit, & ſanctus abſcedit. In
illo benedictio cõfertur myſteriis, in iſto per myſterium
delicta donãtur. Baptizari ergo fratres debemus eodem
gurgite quo Saluator. ſed vt eodem fonte mergamur,
non nobis Oriẽtalis petenda eſt regio, non fluuius terræ
Iudaicæ. Vbi enim nunc Chriſtus, ibi quoque Iordanis
eſt. Eadem conſecratio quę Orientis flumina benedixit,
Occidentis fluenta ſanctificat. Vnde & ſi forte nomen
fluuio aliud ſit è ſæculo, ineſt tamen illi myſteriũ è Ior-
dane. Denique iiſdem ſacramentis res agitur quibus &
tunc geſta eſt, niſi quòd gratia pleniore. Tunc enim Tri- Ibid.
nitatem carnalibus oculis vidimus, modo eãdem Trini-
tatem fidei oculis contemplamur. Tunc Chriſtum vix
humanos vultus aſpexit, nunc eundem mens humana
complectitur. Tũc Spiritus ſanctus velut colũbæ ſpecie
hominem circũfudit, modo ſe in interiora hominis ipſa
virtute diuinitatis infundit. Tunc pater à Domino pro-
pter filium longo auditu vobis aduenit, modò autẽ deſ-
cendit ad nos pariter ipſa cum filio. Plenior ergo gratia
eſt vbi Deus non aſſumpta ſpecie deſcendit ad homines,
ſed propria ſubſtantia deſcendere dignatur ad filios. Ibi
enim tanquam incredulis fidem vult ſignis corporali-
bus perſuadere, hic tanquam fidelibus gratiam ſpirituali 1. Cor. 14.
virtute conferre. Plenioris ergo gratiæ eſt Deum videre

ſicut eſt Deus, quàm videre eum ſicut requiras eum. Hic eſt perfecta Trinitas, ibi adhuc ſeruanda diuinitas. Plenior igitur eſt gratia Deum propria veritate cognoſcere, *Mat. 3.* quam in aſſumpta ſpecie ſuſpicari. Faciamus ergo ipſi pro nobis quod Deum videmus feciſſe pro nobis, faciamus circa nos quod fieri circa ſe Ioannes optauit. Si ille qui erat propheta & ſanctus, Saluatoris baptiſmum concupiuit: quantò magis nos peccatores & indigni gratiam *Ibid.* hanc debemus ambire? Videte miſericordiam Saluatoris hoc nobis ſponte defertur, quod Propheta poſtulãs non meretur accipere. Quid autem cauſæ ſit quòd Ioannes *Rom. 3.* petierit Chriſti baptiſmum, & non acceperit, debemus aduertere. Ait enim illi Dominus poſtulanti: *Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.* Scimus autem quòd Ioannes Baptiſta typum legis gerebat: iuſtum ergo erat vt ipſe baptizaret Dominum; ſcilicet vt quemadmodum ſecundùm carnem de Iudæis Saluator eſt genitus, ita & ſecundùm ſpiritum de lege Euangelium naſceretur: vt vnde ſucceſſionem ducebat originis, exinde & traditionem conſecrationis acciperet. Hoc eſt igitur *Mat. 3.* quod ait: *Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.* Iuſtum enim erat vt mandata legis quæ ipſe condiderat, ipſe *Mat. 5.* compleret, ſicut alibi dicit: *Non veni legem ſoluere, ſed adimplere.*

DOMINICA VII. POST Pentecoſten. Euangelium Lucæ

CAP. XVI.

DIxit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hãc: Homo quidã erat diues, qui habebat villicũ: & hic diffamatus eſt apud illũ, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocauit illum, & ait illi. Quid hoc audio de te? Redde rationẽ villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra ſe. Quid faciã, quia dominus meus aufert à me villicationẽ? Fodere non valeo, mẽdicare erubeſco. Scio quod faciã, vt cùm amotus fuero à villicatione: recipiãt me in domos ſuas. Cõuocatis itaq; ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantũ debes domino meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuã, & ſede, cito ſcribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quãtum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & ſcribe octoginta. Et laudauit dominus villicũ iniquitatis, quia prudenter feciſſet: quia filij huius ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt. Et ego dico vobis: Facite vobis amicos de iniquo mãmona, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Ex verbis Euangelij, Sermo.

Sermo LXIV. NOn omnia fratres chariſſimi, quæ in villico dominus laudauit, nos ad imitandum ſumere debemus; ſed vt nobis ſignaretur quantùm placeat domino pia bonorum noſtrorum diſpenſatio, hæc ſcripta ſunt. Nam ſi ille qui fraude pietatis opera exercebat, meruit à domino cõmendari: quantò magis qui ex corde bono ſua indigentibus diſtribuit? Et quia diues ille qui plurima collegerat, nec tamen pauperibus ſubminiſtrabat, ſed ea ſibi *Luc. 12.* reſeruans, dicebat: *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos, requieſce, comede, &c.* in alio loco condemdemnatus, & dicitur ei: *Stulte, hac nocte animam tuam* *Ibid.* *repetunt a te.* Cæterum quia hoc Euangelij caput valde deſeruit propoſito noſtro; ideo pro eius intelligentia aliqua dicamus. Duplex eſt autem tentationum ſpecies aut enim tribulatio cor vexat humanum, & ſicut aurũ in caG mino per patientiam probatur vnuſquiſq; & agnoſcitur: aut interdum etiam ipſa vitæ proſperitas ad tentationem cedit hominibus. Similis namque eiuſdem ignauiæ eſt, in aduerſis humilem ac miſerabilem fieri, & in proſperis inſolenter efferri. Exemplum planè quòd non debemus animo deijci in aduerſis, habemus magnificum Iob inclinari in triſtibus penitus neſciẽtem, qui omnem *Iob. 1.* diaboli violentiam velut torrentis cuiuſdam aduerſus ſe turbinem venientem immobili corde & incõcuſſa mentis viuacitate ſuſcipiẽs, tantò clarior ex tentationibus factus eſt, quantò difficiliora & periculoſiora et ſunt ab inimico intentata certamina. Exempla verò eorum qui per H ſecundos vitæ ſucceſſus proſperitatẽſq; tentantur, multa quidem habemus & alia non minus tamen eius diuitis, qui alias quidem reconditas premebat diuitias, alias vana ſpe inaniter præſumebat, dum benignitas Dei auiditatis eius intemperantiam non ſtatim ab initio, nec *Luc. 12.* continuò vt pullulare cœperit, punit. Quinimmo & reconditas diuitias nouis nihilominus & aduẽtitiis cumulat: ſi fortè eum aliquando nimietate ipſa ſatiatum ad ſenſum & intelligentiam humanitatis adduceret, animámque per abundantiæ nimietatem ſuaderet aliquid de indigentibus cogitare. Sed videamus quid de I eo dicit ſermo diuinus. Hominis, inquit, cuiuſdam di- *Ibid.* uitis, fructus vberes ager attulit, & cogitabat intra ſemetipſum, dicens: *Quid faciam? Deſtruam horrea mea, & maiora ædificabo.* Dicis fortaſſe, Cur ager hominis nihil boni operaturi vberes attulit fructus? Vt magis magíſque Dei patientia noſceretur, dum ad huiuſmodi homines beneficia ſuæ benignitatis extendit. Pluit enim *Mat. 5.* ſuper iuſtos & iniuſtos & ſolem ſuum oriri iubet ſuper bonos & malos. Verùm talis iſta benignitas Dei ſicut *Rom. 2.* per nimiam patientiam facultatem conuerſationis & emendationis indulget: ita maiora & grauiora ſupplicia coacervat, vt conuertat ingratos. Largitus ergo eſt Deus imbres vberes agris hominis auari, ſolem præſtitit ad K nutriendas ſegetes, multiplicandáſque fruges, vt aceruos diuitis augeret in omnibus moderata temperies. Igitur quæ à Deo præbentur etiam ingratis iſta ſunt, terræ fœcunditas, aeris temperies, fructuum lætitia, & bouum ſubſidia, & omnia quibus anni prouentus fœcundis ſucceſſibus adimpletur. Quæ verò ab homine procedunt, qualia, quæſo, ſint videamus. Anguſtus animus, & paruum putans omne quod naſcitur, cuius abundantiæ deeſſe ſemper aliquid computans, tum deinde inhumanum propoſitum impertiendi cuiquam cauſam nullam idoneam putat. Vide beneficiis diuinis diues quàm ingratus exiſtat. Communis hominum naturæ L non meminit, æquum non putas ſaltem ex ſuperfluis aliquid egentibus impertiri, ſcriptum non legit: *Ne* *Prou. 3.* *abſtineas benefacere inopi, nec recordatur præceptum eſſe vt fi-* *Tob. 4.* *des & miſericordia non deſerant te.* & : *Confringe eſurienti* *Eſa. 58.* *panem tuum.* & quæcumque vel a prophetis vel à cæ- *Luc. 12.* teris doctoribus quotidie prædicantur, diues nec audit, nec videt, nec intelligit. Et ſi horrea diruit, & maiora reædificata fructibus largioribus replet, auaritia tamen eius cor & propoſitum non repletur: ſemper enim ſtudet cumulare noua veteribus, & augmentis præſentibus ſuperare præterita: & dum cumulis ſemper creſcentibus ſolidos cupit vincere numeros conditorum, ad iſtos M inextricabiles cogitationum exitus deuolutus eſt, vt nec veteribus cederet, nec ſufficeret nouis. Propterea ergo caſſæ quidem cogitationes eius, ſollicitudo vero inutilis & inanis. Quid, inquit, faciam? Quis non talem *Ibid.* miſereatur? quis non infelicitatem eius doleat? Anguſtatur ex abundantia, conſtringitur & coartatur ex opulentia. Infelix in præſentibus bonis, infelicior in futuris: & vt video, ager ei non tam reditus largiores, quàm gemitus attulit grauiores. Terra ei non fructuum copiam, ſed curarum moleſtiam germinauit: ita vt curis ac mœroribus ſtimulatus, egenti bus & eſurientibus ſimiles perferat cruciatus. Denique & egen vox iſta eſt: Quid faciam? vnde cibus? vnde veſtitus? eadem conqueritur & diues: Quid faciam? vbi recondam? Iiſdem cruciatibus pro ſollicitudine facultatum, quibus pauper pro egeſtate torquetur. Vides diuitem nec opimis cupiis

poſſe lætari, ſed mentem eius abſumit ac ſoluit affluentia, dum nullo intellectu humanitatis admonitus ſentire non poteſt id ſibi abundare quod aliis deeſt. Non enim Apoſtolicis commonitionibus accommodat aurem ſuam, vt diſcat ab eo abũdantiæ ſuæ rationem, cùm dicit: vt veſtra abundantia fiat, ideſt, proficiat aliorum inopiam. *2. Cor. 8.* Et quidem mihi videtur talis hæc paſſio animæ ſimilis eſſe iis qui tantum gulæ indulgent, vt dirumpi magis nimio cibo eligant, quàm alicui indulgere reliquias. Sed recordare ô homo? quis eſt qui largitus eſt tibi teipſum: qui tis, in memoriam reuoca. Seruus es Dei, & diſpenſatio tibi commiſſa eſt Dominicæ facultatis. *Luc. 12.* Recordare ergo quis eſt qui tibi iniunxit officium diſpenſandi familiam ſuam. Quid eſt quod multis prælatus es? Non eſt vtique ſine cauſa quòd tibi à bono & iuſto Deo officium tribuitur largiendi, aliis neceſſitas imponitur indigendi. Diſpenſatorem igitur conſeruorum tuorum te ex Dominicis facultatibus eſſe cognoſce. Nec exiſtimes quod omnia ventri & deliciis tuis terra producat. Quæ in manibus habes, commiſſa tibi magis quam conceſſa cognoſce: paruòque tempore aliquantulum ſuper iis lætaris, & abuti eis voluptuoſius delectatis, cùm verò hæc pariter cum vita noſtra defluxerint, rationem diſpenſationis noſtræ vocemur Domino redditum. Hic mihi te paulisper indulge, ô quiſquis es qui diuitiarum diſpenſationem in hoc mundo ſortitus es, & te in illo terribili Dei iudicis tribunali adſtantem, paululum quid vacans, ſi tamen vacare potes à diuitiarum ſollicitudinibus, intuere. *Iob. 31.* Cùm interrogari cœperis, Commiſſas tibi opes cum quibus egentibus diuiſiſti, quibus neceſſitatem patientibus ſubueniſti, quos de carceribus, de vinculis, de gladio profuſa pecunia liberaſti, quibus pupillis pater, cui viduæ vir caſtis prouiſionibus extitiſti pecunia mea, fructus mei quid apud te operis, quid vtilitatis habuere? Tu ad hæc ſine dubio reſpondebis: Omnia ſimul repoſita ac recondita clauſtris validiſſimis & ſignaculis tutiſſimis communiui, nulli quidquam tribui, quinimmo & ad cuſtodienda ea vigilias meas addidi, curas impendi, ſollicitudines tribui. Sed ſtulto conſiliario vſus es temetipſo, deliberans enim ais: Quid faciam? Conſequens vtique erat te de talibus deliberante dicere: Aperiam horrea mea, & replebo eſurientes animas pauperum, patefaciam quò recondita ſunt, & inuitabo indigentes: ac releuabo afflictos, imitabor beatum Ioſeph, & humanitatis voce proclamabo: *Gen. 41.* Si quis indiget panibus, veniat ad me, & gratiam quam Dominus indulgentiori liberalitate mihi largitus eſt, commoonem cum omnibus faciam. Velot ex communibus ergo fontibus hauriat vnuſquiſque quod ſufficit. Sed tu nihil tale non ſolùm proloqueris, verùm nec cogitas quidem, quinimmo hominibus quidem diuina inuides beneficia, tuam verò ipſius animam malignis conſiliis affligis, & cogitas abundantiam Dei, humanam facere penuriam. Aderant qui animam repeterent, qui pignus huius vitæ reuocarent, & ille adhoc ad animam de opulentia loquebatur, hac nocte auferendę à ſe animæ dicebat: *Luc. 12.* *Anima, habes bona multa in annos multos, manduca, bibe, & epulare.* Sed vide diſpenſationem iuſti iudicij Dei. Indulget ei prodire ac proferre omnia conſilia ſua, publicare ſententiam ſuam, vt & ipſe dignam tali mente ac voto condemnationis ſententiam ferat. Quod vtique propterea ſcriptum eſt, non tantùm vt quid ille paſſus ſit, noſceremus, ſed quomodo nos effugere debeamus ne ſimiliter condemnemur. Quòd ſi difficile tibi putas ô homo! magnificentiam diuinæ largitionis imitari, imitare terram: ſi leuare ſurſum oculos non potes, ſaltem ea quæ deorſum ſunt, & in pedibus tuis, intuere. Affer etiam tu fructum ſicut terra, noli eſſe deterior inſenſibili elemento. Illa enim fructus quos affert, non ſuis vſibus vendicat, ſed tuis miniſtrat obſequiis. Tu verò fructus illius ſolus inuadis, & tibi ſoli concludis. Quod ſi tantum auiditatis te morbos adſtringit, vt tua velis facere omnia: accipe & ad hoc ſalutare remedium. Beneficium largientis præbenti magis permanet quàm ſuſcipienti. Nam miſericordia quidem ad indigentem peruenit, gratia autem multipli-

A catæ mercedis permanet tribuenti. Eſurienti dediſti panem, ille quidem paſtus eſt & refectus, ſed ad te redit quod dediſti, cum fauctibus & vſuris. Quod ſi id difficile putas, conſidera frumentum quod ſeminatur in terra, ſi non ad ſeminantis potius quàm ad ſuſcipientis lucra cedit. Ita etiam cum cibus tribuitur indigentibus, cum multo fœnore gratia reſtituetur in poſterum. Sic ergo tibi finis agriculturæ huius initium cæleſtium ſationum. *Seminate enim*, inquit, *vobis ad iuſtitiam.* *Oſee 10.* Quid ergo afflictaris, quid temetipſum excrucias, luto & lateribus concludens humanæ vitæ ſubſidia? Scriptum non legis? *Melius eſt nomen bonum ſuper diuitias multas?* *Prou. 22.* B Si ergo & tu gloriam ex diuitiis quæris, cognoſce quia melius eſt mille filiorum, quos per miſericordiam filios acquiſieris, patrem vocari, quàm mille aureorum dominum dici. Facultates namque relinquentur hic etiam ſi nolumus, bonorum vero operum conſcientia nobiſcum pariter pergit ad Deum. Et conſidera quanta *Pſal. 48.* tibi tum erit gloria, cùm te omnis ille populus qui ex promptuariis tuis paſtus eſt & refectus, pro tribunali magni illius & iuſtiſſimi iudicis caterua conſtipante circumdabit, paſtorem te ſuum, ac tutorem pium, & miſericordem patrem omni gratiarũ voce teſtabitur. Quod ſi magiſtratus in theatris, mimis & athletis & gladiatoribus, aliiſque huiuſmodi generibus hominum totum C pene patrimonium ſuum largitur ac prodigit, vt vnius horæ fauorem vulgi nimirum acquirat, nihil ſibi vlterius profuturũ: tu dubitas & cunctans munificus eſſe in huiuſmodi largitionibus, in quibus iudex reſidet Deus: fauentium & acclamantium vulgus ſunt angeli: vbi omnes qui à ſæculo fuerunt ſancti, laudatores & prædicatores tui ſunt: vbi laus & fauor non ſimul cum die ceſſat, ſed cum ſæculis permanet: vbi corona tibi non auri, ſed iuſtitiæ dabitur: vbi non honores vnius vrbis ſed cælorum regna mereberis? Et hæc conquirentur per miſericordias pauperum, per diſpenſationes indigentium, in quibus cibi corruptibilis pretio incorruptibi- D lem regni cælorum gloriam æternámque mercaris. Age ergo, ſi videtur, ſi horum quæ dicimus, apud te fides vera eſt, & diuitias noſtras conſultè & vtiliter diſponamus, præparemus noua & prælatiſſima munera. Edamus primam editionem candidam, in veſtitu & indumentis nudorum: ſecundam vero non minus nobilem, feſſas & pereuntes fame animas reparemus: tertiam nihilominus editionem famoſiſſimam præparemus, circumeamus vrbem, & requiramus eos qui nec ad miſericordiam quidem poſcendam per debilitatem venire potuerunt, præſtemus ſumptum, quæcumque ſunt neceſſaria largiamur: nec te pigeat viſitare ægrum, re- E quirere clinicum. Memento quoniam & nos cùm decumberemus in grabato noſtro, cùm eſſemus debiles, & nos poſſemus ipſi per nos ire ad Dominum, Deus ipſe venit ad nos. Miſit enim filium ſuum in ſimilitudi- *Rom. 8.* nem carnis peccati, qui nobis attulit cibum ſeipſum. *Ioan. 6.* *Ipſe eſt enim panis vitæ, qui de cælo deſcendit, & vitam dat huic mundo.* Et quo ore, quæſo, qua impudentia panem de cælo accipientes nos, panem de terra non damus fratribus? Quod ſi adhuc nobis ſufficit copia patrimonij, edamus etiam illam nouiſſimam, ſed non minus fauorabilem editionem. Eamus ad carceres, requiramus vinctos, humanis miſeriis & angoribus condoleamus. In his enim omnibus tibi occurrit Chriſtus, qui cùm ſit F incomprehenſibilis ſecundùm Deitatis naturam, inuenietur tamen abs te per opera miſericordiæ. Ipſe enim dixit: *Quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & potaſtis me: nudus fui, & operuiſtis me.* *Mat. 25.* Vides qualia munera præparat ſermo diuinus. Ibi hiſtriones accipiunt, & gladiatores & pene omne quod perditis datur: hic in iſtis eſurientibus ac ſitientibus & nudis, ægris ac vinctis, Chriſtus ſe ſuſcipere profitetur. Quid ergo agis ô diues? quid cogitas? quid deliberas? Chriſto eſuriente te horrea tua claudis? Immo non claudis, ſed minora deſtruis, & maiora reædificas? Chriſto indigente veſtitu, tuæ veſtes tineis conſumuntur? Chriſto egente tu aurum quæris, aurum deſideras, aurum recondis, omnia aurum vides, aurum tibi vigilanti cogitatio eſt, & ſomnia dor-

Digitized by Google

Diſt. 47. c. ſicut ii. mienti? Sicut enim ij qui per inſaniam mente tranſlati ſunt, non iam res ipſas, ſed paſſionis ſuæ phantaſias vident: ita etiam mens auari ſemel vinculis cupiditatis adſtricta ſemper aurum, ſemper argentum videt, ſemper redditus computat. Gratius aurum intuetur, quam ſolem. Ipſa eius oratio & ſupplicatio ad Dominum aurum quærit, & vellet atq; optaret vt omnia ei in aurum conuerterentur. Denique, quod poteſt, frumentum in aurum *Ibid. §. auaritiam.* conuertere conatur, vinum in aurum mutat, lana ei aurum efficitur, omnes fructus eius, omne negotium, omne quo mouetur, in aurum vertitur. Interdum etiam vſuræ arte nequiſſima ex ipſo auro aurum naſcitur. Sed quid agis? Nec ſatietas vnquam, nec finis aderit cupiditati. Nam interdum pueris gulæ nimium deditis indulgemus deſideratos cibos auidiùs ſumere, vt nimietate ipſa ſatiati horreſcant, & auertant ſe de reliquo ab huiuſmodi cupiditate. Auaritia tamen nihil tale patitur, ſed quantò plus inuenerit, tantò amplius quærit. Sed quid *Pſal. 61.* dicit ſcriptura diuina? *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Tu verò fluentes diuitias obſtruis & concludis, vt intra locos tuos ſtagnantes etiam irruptiones operentur. Inde deniq; eſt quod etiam horrea tua rumpunt & deijciunt, paternis non contentæ clauſtris, & antiquos ter*Luc. 12.* minos excedentes. Sed quid dicis? *Maiora* inquit, *readificabo.* At hoc ſatis incertum eſt. Quis tibi reædificandi tempus indulget? Velociùs enim tu deijceris, quam illa eriguntur. Verum ille diues habuit malignæ cogitationis & finem dignum, & terminum competentem. Vos autem fratres ſi mihi auſcultatis, reſerate aditus promptuariorum veſtrorum, & largior diuitijs veſtis atque fluentior exitus procuretur, quam dudum fuerat quæſitus ingreſſus: tam quam affluentiſſimus fluuius ad ſegetes rigandas multis deriuationibus trahitur per omnem terram miſericordiæ veſtræ affluentia. An neſcitis, quia puteorum aqua ſi frequentiùs hauriatur, & ſalubrior efficitur, & abundantior: quod ſi otioſa remanſerit & immobilis, inutilior & corruptior fit. Ita & pecunia ſi ceſſet & iaceat, inutilis erit: ſed ſi moueatur & operetur, communem omnibus & vtilem proferet fructum. Mete ergo vberes pecuniæ tuæ fructus, orationes dico pauperum, interceſſionémque ſanctorum, qui pro te, officiorum tuorum memores apud iuſtum iudicem Deum dignis operum tuorum allegationibus poſtulent. Caueamus exemplum diuitis iſtius, qui dum præſentes diuitias concludit, & de futuris ſollicitudinem gerit diuitijs pariter abreptus & vita, protrahitur ad tribunal horrificum, in quo accuſatrix quidem eius aſſiſtit ipſa illa quæ & totius vitæ eius comes extitit auaritia, defenſor & interceſſor nuſquam vllus apparet. Circumſpectat namque ſanctorum multitudinem diuinis tribunalibus aſſiſtentem, & intentis ac ſollicitis oculis circumluſtrat ſi quem fortè videat charum ſibi ac familiarem in hac vita obſequio ſuo factum, nec vſquam tamen vllum inue-

Luc. 7.
Act. 9.
al. proca-
dentes.

nit. Nullus eſt qui dicat: Domine, dignus eſt cui ignoſcas: dilexit enim gentem noſtram, & eccleſiam ipſe ædificauit nobis. Nullæ viduæ quæ † præcedentes & flentes rogent Petrum, oſtendentes veſtimenta ſua quæ eis largitus eſt diues. Nullus ergo miſerebitur ei qui non eſt miſertus. Scriptum eſt enim: *Beati miſericordes, quo-*

Mat. 5.
Luc. 6.
Ibid.

niam ipſi miſericordiam conſequentur, & iterum: *Date, & dabitur vobis*, &: *Qua menſura menſi fueritis, eadem remetietur vobis.* Sed ne hæc fortaſſis aduerſus eum temere & immeritò coaceruare videamur, ſermones ipſius perquiramus & videamus cùm ei fructus ager vberes attuliſſet, quid ſenſit. Facit ſaltem hoc quod vtique etiam auaro facere competeret. Orat Deum & deprecatur vt fructus ad maturitatem ſine læſione perueniant, ne grando verberet, ne rubigo vaſtet, ne procella ſubuertat. Solent enim & hæc frugibus ſæpe iam maturis incidere. Nihil horum iſte, ſed deſtruere parat horrea, & maiora reædificare. Et ipſe quidem in corde ſuo loquitur: ſed qui videt in occulto, intra ſe loquentem audit

Mat. 6.
Luc. 12.

in cælis, propterea ei & inde reſponſa redduntur. Quæ autem ſunt quæ loquitur? *Anima*, inquit, *habes multa bona, manduca, bibe, & epulare.* Nonne, ſi dici ita poteſt, bruti animalis vox iſta eſt? Si enim porcinam ani-

G mam habuiſſet, quid ei aliud quàm manducandi & bibendi bona nuntiare debuerat? Nunc autem ita totus animalis homo eſt, & totus carneus, vt animam ſuam carnalibus & corruptibilibus eſcis exiſtimet eſſe paſcendum, & ea quæ in ſeceſſum egerunt, animæ præparat ad vtendum: cuius vtique natura talis eſt, vt virtutibus alatur, vt verbo Dei ſaginetur, vt intellectibus pijs & religioſis diſciplinis atque exercitijs excolatur. Sed quid tale habes bonum? Hæc bona ad animam defer. Verum *Philip. 3.* tibi quoniam Deus venter eſt, & totus ſeruus es carnis, audi dignam appellationem qua te non hominum quiſ- *Luc. 12.* quam, ſed ipſe Dominus appellat. Ait enim: *Stulte,*

H *hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ parasti, cuius erunt?* Ipſis illis æternis cruciatibus maior eſt ſtultitiæ nota. Qui enim paulò poſt erat rapiendus a vita, quæ *Ibid.* cogitat? *Deſtruam*, inquit, *horrea mea.* Cui ego reſpondeo. Et rectè quidem facis, non verè deſtruere debes horrea iniquitatis, & ea quæ malè ædificaueras, manibus tuis ipſe ſubuertere: deſtruere promptuaria, ex quibus nullus miſericordiã conſecutus eſt deijcere ac ſub- *Ibid.* uertere mãmonæ obſcura & tetra domicilia. Deſtruam, inquit, horrea mea, & maiora ædificabo. Quod ſi & iſta repleueris, quid quæſo facturus es? Et iterum ſine dubio

I deſtrues, & iterum reædificabis. Et quis finis ſtulti huius laboris & vani & inſtanter ædificare, & inſtantiùs deſtruere? Si vis ergo, oſtendam tibi horrea iam parata, eſurientium pauperum ventres: in ipſis tuos conclude theſauros. Tales enim tibi theſauri ſeruabuntur in cælis, in *Mat. . .* quibus neque tinea comedit, neque fures effodiunt & furantur. Sed dicis: Cùm ſecũda horrea repleuero, tunc dabo pauperibus. Longos tibi promittis annos, & ſatis lata vitæ ſpatia polliceris. Talis iſta promiſſio non futuram continet humanitatem, ſed præſentis miſericordiæ dilationem. Quid enim nunc miſericordiam fieri vetat? Frumenti copia eſt, tempus anni proſperum, eſurientes

K præſto ſunt flentes: nudi circunſtant gementes, vincti de carceribus, & ægri de lectulis miſerabiliter & flebili lamentatione circumſtrepunt, tu miſericordiam quid in craſtinũ differs, cùm hodie crudelis & immiſericors fias? Audi ſaltem ſapientiſſimi conſilium Salomonis. *Ne di-* *Prou. 3.* *cas*, inquit, *abi nunc, & redi craſtino, & dabo tibi.* Non *Prou. 27.* enim ſcis quid pariat ſuperuentura dies. Sed ne huiuſmodi mandata ſuſcipias, aures tibi obſtruit auaritia. Non te oportebat gratias agere Deo, exultare & lætari quòd non ipſe mendicans alienas circuis fores, ſed alij ante tuas ianuas ſedent a te miſericordiam poſtulantes? Tu verò difficilis es ad præbendum, contriſtaris ac declinas ne quis tibi paulò moleſtior cogente neceſſitate

L paupertatis exiſtat, quaſi non potuiſſet fieri vt eſſes vnus ex ijs qui ante ianuam tuam fame perditi iacent, & tu quidem ſatis dignè iam voto, mente, ac propoſito pauper es, & totius boni egenus. Cùm enim non habeas charitatem, cùm tibi deſit humanitas, deſit fides, deſit ſpes in Deo, cùm tibi deſit miſericordia, quid te ege- *Diſt. 47. c.* ſtuoſius, quidve mendicius? Pars tua non tineis & mu- *ſicut ii. §.* ribus horreorum tuorum roſoribus erit? Qui vtique ſi *ſed ais.* talia non videres, ſi non corrumpi ea cerneres & conſumi, quis tibi ſuadere poſſet aliquid inde largiri? Sed ais: Quid iniuſtum eſt ſi cum aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo? O impudens dictum, propria dicis?

M quæ? ex quibus reconditus in hunc mundum detuliſti? Quando in hanc ingreſſus es lucem, quando de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibúſq; ſubſidijs ſtipatus ingreſſus es? Aduentum tuum in hunc mundum diſce ab Apoſtolo Paulo dicente: *Nihil enim* *1. Tim. 6.* *intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre quidem quid poſſumus, habentes autem victum & veſtitum, his* *Ibid. §.* *contenti ſimus.* Terra communiter omnibus homini- *proprium.* bus data proprium nemo dicat quod è communi plus quàm ſufficeret ſumptum, & violenter obtentum eſt. Verumtamen nudus ex ventre matris exiſti, nudus *Iob. 1.* nihilominus & reuerteris in terram. Et ſi quidem terræ elemẽtum putas fortuito ſubſtituiſſe, impius es qui ignoras conditorem Deum; ſi verò agnoſcis beneficium largitoris, gratus eſto creatori & require apud temetipſum rationem cur plus tibi quàm cæteris præſtitit. Numquid

A iniquus eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu quidem eſſes aſſluens & abundans, alns vero deeſſet, & egerent? An ideirco magis, quia & tibi voluit benignitatis ſuæ experimenta conferre, & alium per virtutem patientiæ coronare: tu vero ſuſceptis Dei muneribus & in ſinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, ſi tam multorum vitæ ſubſidia ſolus obtineas? Quis enim tam iniuſtus, tam auidus, tam auarus, quàm qui multorum aliméta, ſuum nō vſum, ſed abundantiam & delicias facit. Neque enim minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis & abundes, indigentibus denegare. Eſurientium panis eſt quem tu detines: nudorum indumentum eſt quod tu recludis: miſerorum redéptio eſt & abſolutio, pecunia quam tu in terram defodis. Tot te ergo ſcias inuadere bona, quot poſſis præſtare & nolis. Bona quidem, ait, ſunt verba, ſed melius eſt aurum. Nihil mirum, nam & ſi quis cum impudicis de pudicitia loquatur, & ſcorta vituperet & exprobret: ij animi quibus libido dominatur, & ex ipſa cōmonitione ad impudicitiam multò acriùs accenduntur. Sed tibi iterum ante faciem adducam ipſas futuri iudicij Dei formas: vt intelligas quales tibi gemitus recondas. O quàm multi pretij tibi in die iudicij ſermo ille videbitur, de quo ſuperiùs diximus, qui ait: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis præparauit pater meus à conſtitutione mundi! Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Qualis tibi rurſum horror, qualiſque ſudor, quales tenebræ ſuperuenient audienti condemnationis illius ſententiam, qua dicitur: *Diſcedite à me maledicti, eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare?* Neque enim in his verbis qui aliena inuaſit arguitur, ſed is qui non communicet vſus eſt iis quę habuit, condemnatur. Nos quidem quod vtile credidimus, commonuimus. Si quis autem obedire vult diuinis præceptis, non ignorat quæ ſit repromiſſionum merces. Qui verò obedire non vult, & negligit; manifeſta eſt ignis æterni cōminatio, cuius opto vos expertes effici & alienos, & effugere pœnas impij repromiſſas facientes illud quod ſcriptum eſt, vt redemptio animæ veſtræ ſint diuitiæ veſtræ, & ad præparata pergatis regna cæleſtia, per eum qui vos vocauit, Chriſtum Ieſum: cui eſt gloria & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

Ibid. 3. num. quid.
Rom. 3.
B
Mat. 25.
C
Ibid.
Prou. 13.
D

DOMINICA XIV. POST Pentecoſten. Euangelium Matth.

CAP. VI.

IN illo tēpore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterū diliget: aut vnū ſuſtinebit, & alterum contēnet. Non poteſtis Deo ſeruire & māmonæ. Ideo dico vobis: ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neq; corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quā eſca, & corpus plus quā veſtimentū? Reſpicite volatilia cæli, quoniā non ſerunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis? Quis autē veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturā ſuam cubitum vnum? Et de veſtimēto quid ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcūt, non laborāt, neq; nent. Dico autē vobis quòd neq; Salomō in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si enim fœnū agri, quod hodie eſt, & cras in clibanū mittitur, Deus ſic veſtit: quantò magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicētes, Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hęc enim omnia gentes inquirūt. Scit enim pater veſter cæleſtis quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

E

A

Ex verbis Euangelij: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. *Sermo.*

MAmmona apud Hebræos huius ſæculi diuitiæ appellantur. Dicitur verò mammona iniquus; quia non niſi iniqui in eis ſpem conſtituunt, iuſti autem, licet ea poſſideant, non ſunt illis tamen diuitiæ, niſi cæleſtes & ſpiritales. Seruit igitur mammonæ qui in terrenis huius ſæculi rebus confidit. Hi alibi viri diuitiarum à Propheta appellantur. Nolite fratres diuitias appellare illas, nolite eas amare: quia ſi ſeruiens illis, & cum illis peribitis. Ideo de huiuſmodi diuite Ieſus Chriſtus alibi dicit: *Facilius eſt tranſire camelum per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cælorum.* Quæ ſententia vereor ne fortè vobis cōueniat, qui diuitias ſæculi huius aut habetis, aut quęritis. Sicut enim cameli animal quod eſt tortuoſum atque deforme, peruerſitas ipſa corporis per anguſtiſſimam acus cauernam præterire non patitur: ita & diuites oneratos auaritia, & cupiditate fœdatos, ipſa vitæ deformitas per arctam viam regni minimè introire permittit. Ait enim idem Dominus: *Arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam.* Igitur in camelo difficultatem quæſtus præſtat habitudo membrorum: in diuite autem impedimentum magnitudo efficit peccatorum. Gibbus enim quidam eſt animæ, turpe quid vel cogitare vel facere, ac mentis quædam tortuoſa deformitas, immundis rebus ſemper intendere, & ab Eccleſiæ ſancto limine curis ſæcularibus auocari. Vnde mihi videtur hanc deformitatem corporis Propheta ſpiritaliter elocutus, fœditatem morum potius indicaſſe, cùm dicit: *Non glorietur gibboſus ſicut rectus*, Quaſi ſic diceret: Non glorietur peccator vitiorum ſuorum prauitate diſtortus, ſicut gloriatur iuſtus conſcientiæ bonæ ſimplicitate directus. Quamuis enim ô peccator proceritate corporis gaudeas, quāuis ſcapularum tuarum æqualitate læteris: anima tamen tua morum prauitate deformis eſt. Rectè ergo camelo comparatus eſt diues. Siquidem illum à tranſitu acus corporis craſſitudo reuocat: hunc ab ingreſſu Eccleſiæ patrimonij ſollicitudo detentat. Et ſicut illum paruum foramen non capit oneratum mole membrorum: ita & hunc introitus ſanctus non ſuſcipit grauatum cumulo delictorum. Vterque habet propriam ſarcinam ſuam. Ille oneratus eſt carnibus, iſte peccatis: & ſicut ille inhabilis eſt anguſtiſſimæ acus cauernæ, ita & hic inconueniens eſt beatiſſimo Dei regno: niſi quòd camelum corpore compoſitum natura, hunc autem prauum voluntas efficit. Hæc autem dico fratres, de iis qui feſtiuiſſimam diem ſanctæ Epiphaniæ ne in Eccleſia procurarent, patrimoniorum ſuorum compedibus ſunt detenti, & terreno quodam obligati ſunt vinculo, vt venire eis ad domum Domini non liceret. Non quòd eos quidpiam detineat, ſed quòd ita propriis ſint actibus implicati, vt iam arbitrium viuendi ſuæ poteſtatis amiſerint: & dum ſollicitudinem patrimonijs exhibent, animarum medicinam penitus non requirant. Quid mihi ô diues difficultatem temporis obiicis? Quid neceſſitatem ingeris repentinam? Si cor habes, intellige quia omni neceſſitate maior neceſſitas eſt ſalutis: & vtilior eſt cauſa, prius curare vitam, tunc peculij damna ſarcire: ne dum augmentum patrimonij quærimus, ſentiamus animæ detrimentum. Sed fortè iudicem metuis, quem in ſecretario reliquiſti. Mihi crede quòd magis Deum iudicem metuere debebis, qui de ipſo tuo iudice iudicabit. Illum ergo metuis qui mox accipiet ſucceſſorem: Dominum non metuis, cui nemo aliquando ſuccedit: Conſidera itaque iudicij imminentem diem, & inextinguibiles gehennæ flammas, ſtridorem horrendum dentium, tenebrarum vltimum cruciatum: & ſi potes, relicta Eccleſia ſæcularibus ſollicitudinibus implicare. Vereor enim ne dum mundi diuitias quæritis, inueniatis potius diuitias peccatorum: & repertis theſauris ſæculi, cæleſtes theſauros amittatis.

Sermo LXV.
Pſal. 75.
B
Matt. 19.
Mat. 7.
C
3. Reg. 20.
D
E
Mat. 8.
Eſa. 66.

DOMINICA XXII. POST Pentecoſten. Euangelium Matt. G

Cap. XXII.

IN illo tempore. Abeuntes Phariſæi, conſilium inierũt vt caperent Ieſum in ſermone. Et mittũt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo, non enim reſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet cenſum dare Cæſari, an non? H Cognita autem Ieſus nequitia eorum ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Oſtẽdite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Ieſus: Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis. Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

Ex verbis Euangelij: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quę ſunt Dei, Deo. *Sermo.* I

Sermo LXVI. NOnnuli, fratres, qui aut militiæ cingulo detinentur, aut in actu ſunt publico conſtituti, cùm peccant grauiter, hac ſolent à peccatis ſuis prima ſe voce excuſare, quod militant: & ne bene aliquando faciant, occupatos ſe malis actibus conqueruntur: perinde quaſi militia hominum, non voluntas in culpa ſit: ita quod ipſi gerunt officiis ſuis adſcribunt. *Luc. 3.* Non enim militare delictum eſt, ſed propter prædam militare peccatum eſt. Nec rempublicam gerere criminoſum eſt: ſed ideo agere rempublicam, vt rem familiarem potius augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim prouidẽtia quadam militantibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. K *Ambr. in cap. 3. Lucæ.* Illud autem quale eſt quòd cùm ob errorem aliquem à ſenioribus arguuntur, & imputatur alicui de illis cur ebrius fuerit, cur res alienas peruaſerit, cædem cur turbulentus admiſerit, ſtatim reſpondeat: Quid habebam facere homo ſæcularis aut miles? numquid monachum ſum profeſſus aut clericum? Quaſi omnis qui clericus non eſt aut monachus, poſſit ei licere quod non licet. Cunctis igitur officijs, ſacris litteris præſcribitur norma viuendi, omnis ad bene viuendum prouocatur ſexus, ætas & dignitas. Igitur nemo ſe publicis excuſet actibus, nemo de occupatione militiæ conqueratur. L Apud omnem Chriſtianum prima honeſtatis debet eſſe militia. Nam vt id quod dicimus, auctoritate euangelica comprobemus, videamus lectionem quæ paulò ante decurſa eſt. *Luc. 3.* Ait enim Euangelium: *Venerunt autem & publicani ad Ioannem, vt baptizarentur ab eo, & dixerunt ad eum: Magiſter, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod præſcriptum eſt vobis, exigatis.* Honeſta planè publicanorum interrogatio, ac ſancti Prophetæ iuſta reſponſio. Illi enim ſollicitè interrogant, ne aut ignorantes plus exigendo peccatum incidant, aut ceſſantes publicam decipiant functionem. Hic autem moderatè præcipit, vt & iniquitas M locum non habeat, & conſtitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit: Nihil exigaris, ſed nihil amplius exigaris. Vnde intelligimus quòd apud Deum non iam exactio, ſed exactio iniqua damnetur. *Mat. 22.* Dicit enim ipſe Dominus: *Reddite quæ Dei ſunt, Deo: & quæ Cæſaris, Cæſari.* Igitur quod Cæſar præcipit, ferendum eſt: quod Imperator indicit, tolerandum eſt. Sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumolat. Hoc autem quale eſt quòd ijdem ipſi qui huiuſmodi neceſſitates procurant, peccatis ſuis peccata congeminant, hoc eſt, quòd fraudes ſuas ac rapinas commodum vocant, cùm ipſa prędainferatur in commodum? Illud autem adduor ſceleribus ſuis, vt quos indefenſos viderint, ipſos potius perſequantur: & putant ſe neceſſitates decepiſſe publicas niſi domos deceperint orphanorum. Ita quorum pater ante biduum forſitan fuerit amicus, collega, vel frater, interueniente morte eiuſdem liberi habentur tanquam ignoti, viles & miſeri. Vidua autem ſi qua fuerit, aut ſic iniurijs exagitatur vt nubat, aut ſi voluerit in caſtitatis permanere propoſito, dando munera facultates vix permanent. Cùm his ergo fraudibus repleuerint ſacculos ſuos, videas illos lætos & accuratos ad Eccleſiam properare, & Deo gratias agere quaſi ab ipſo illis hæc pecunia conferatur, illud quoque peccantes, quòd rapinarum ſuarum Deum volunt eſſe participem. Dicit autem ſanctum Euangelium: *Interrogauerunt illum & milites:* *Luc. 3.* *Quid faciemus & nos? Ait illis Ioannes: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: ſed contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* Hic iam cognoſcere ſe debet omnis homo qui militat. Non enim tantùm de iis militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinentur, ſed quiſquis militiæ ſuæ cingulo vtitur, dignitatis ſuæ miles adſcribitur. Atque ideo hæc ſententia poteſt dici, verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus. Quicumque ſtipendia ſibi publicè decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tanquam calumniator & concuſſor Ioannis ſententia condemnatur. Vſque adeo autem hoc inoleuit malum, vt iam quaſi ex conſuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, ſententia ipſa venalis ſit, & nulla iam cauſa poſſit eſſe ſine cauſa. Hęc autem diuina ſententia, quæ ad milites loquitur, poteſt etiam ad clericos retorqueri quia etiam ſi non militare videamur ſæculo, tamen Deo & Domino militamus, ſicut ait Apoſtolus: *2. Tim. 2.* *Nemo militans Deo, obligat ſe negotiis ſæcularibus.* Videmus, inquam, non militare remiſſis ac fluentibus tunicis, ſed habemus militiæ noſtræ cingulum, quo caſtimoniæ interiora coſtringimus: de quo cingulo *Luc. 12.* Dominus ait ad Apoſtolos ſuos: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* *2. Cor. 5.* Milites igitur Chriſti ſumus, & ſtipendium ab ipſo donatiuúmque percipimus, ſicut dicit beatus Apoſtolus: *Qui dedit nobis pignus ſpiritus*, hoc eſt, qui Spiritus ſancti nos remuneratione ditauit. Si quis ergo Chriſtianorum hoc donatiuo contentus fortè non fuerit, & quæ amplius incipit hoc ipſo carere quod metuit. Quod ſpecialiter contingit hæreticis Arianis. Dum enim neſcio quid amplius quærunt, inuenientes erroris ſpiritum, gratiam ſancti Spiritus perdiderunt. Nam & Catholicus clericus hac ſententia retinetur. Si enim non contentus ſtipendiis fuerit quæ de altario Domino iubente conſequitur, ſed exercet mercimonia, interceſſiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur: hic negotiator magis poteſt videri quam clericus. Nec dicere poſſumus, Nemo nos inuaſionis arguit, violentiæ nullus accuſat: quaſi non interdum maiorem prædam à vidua blandimenta eliciant, quàm tormenta. Nec intereſt apud Deum vtrum vi, an circumuentione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.

DOMINICA XXIII. POST Pentecoſten. Epiſtola Philip.

Cap. III. & IV.

M FRatres. Imitatores mei eſtote, & conſiderate eos qui ſic ambulãt, ſicut habetis formam noſtrã. Multi enim ambulãt, quos ſæpe dicebã vobis (nũc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti, quorum finis eſt interitus, quorum deus venter eſt, & gloria in pudendis ipſorũ qui terrena ſapiunt. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: vnde & Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui transfigurabit corpus humilitatis noſtræ conforme corpori glorię ſuæ, ſecundũ operationem ſuam, quâ poſſit etiam ſubijcere ſibi omnia. Itaq; fratres mei chariſſimi & deſideratiſſimi, gaudiũ meũ & corona mea: ſic ſtate in Domino dilectiſſimi. Euodiã rogo, & Syntychen

tychen obſecro idem ſapere in Domino. Et te A rogo etiam germane compar, adiuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & ceteris qui ſunt mihi participes operum, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

Ex Verbis Epiſtolæ. Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem flens dico) inimicos crucis Chriſti: quorum finis eſt interitus, quorum Deus venter & gloria in pudendis ipſorum qui terrena ſapiunt, &c.

Sermo. B

Serm. LXVII.

NOn dubito fratres, contriſtari vos quotienſcumque abſentem me à vobis neceſſitas facit. Dum enim quem diligitis non videtis, tamquam boni filij pietatis ſtimulis laboratis. Sed quamuis corpore vos ego interdum deſeram, ſpiritu autem non relinquo. Quocumque enim iero, dilectio veſtra me ſequitur, vbicumque fuero, ibi mecum veſtra fraternitas commoratur. Quiſquis enim in Chriſti mandatis permanet, neceſſe eſt vt Chriſti adhæreat ſacerdoti: & licet longè poſitus videatur, fit tamen proximus, dum illum vnius fidei gratia repræſentat. Ille ſe ſanè ſeparatum à ſacerdotibus putet, qui actibus malis ſeparatus à Chriſto eſt. C Atque ideo fratres, vos qui mandatum Saluatoris facitis, quamuis abſentes a me fueritis corpore, dilectione tamen minimè defuiſtis. Ita quos ſeparabat longitudo terrarum, Chriſti gratia connectebat. Sunt autem nonnulli inter vos fratres, quorum licet vultus in Eccleſia videamus, cor tamen eorum in agris eſſe cognoſcimus: & præſentiam quidem eorum conſideramus in plebe, ſed conuerſationem eorum inuenimus in rure. De quibus D dicit Apoſtolus: *Et gloria in pudendis ipſorum qui terrena ſapiunt.* Ij enim de terra ſemper cogitant, de terra tractant, quæ terrena ſunt ſapiunt. His conuenit diuina illa ſententia: *Quia terra es, & in terram redibis.* Qui ideo aliquandò ad Eccleſiam veniunt, non quia ex fide Chriſtiani ſunt, ſed ne Chriſtiani ab hominibus non putentur. Quibus cùm ieiunium indicimus, de intemperie ſe temporis ſemper excuſant. Dicunt enim æſtiuis menſibus, Dies longa eſt, torrentior ſol eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos refrigerare debemus. Hiemis E verò tempore, Graue frigus eſt, rigores ſunt peſſimi, algorem tolerare nequimus, eſcis calefieri nos oportet. Ita homines quorum animus ſemper eſt in prandio, prandendi ſibi cauſas inquirunt: & dum ſe à ieiunijs excuſant, tempora creatoris accuſant. De ijs dicit Apoſtolus: *Quorum Deus venter eſt.* Dic mihi ô delicate Chriſtiane, qui æſtum ſolis ieiunando ferre non potes, numquid æſtus quem ſuſtentaturus es, torrentior eſt gehenna? Numquid hiems horridior eſt tenebris quibus tradendus eſt? In exteriores enim tenebras abijcientur peccatores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium: ſicut ait Dominus. Stridor, inquam, dentium inſtar hiberni temporis erit in illis tenebris. Ergo ſicut penetrante algore hiemis, toto homines corpore contremiſcunt, ita & interueniente conſcientia frigida delictorum, graui peccatores dentium ſtridore quatientur. Ita miſer peccator dum hic hibernum rigorem metuit, ibi tenebrarum frigus incurrit: dum hic æſtum ſolis euitat, ibi gehennæ ſuſtinebit ardorem. B His autem ipſis hominibus cùm dixeris vt aliquid pauperibus largiantur, ſtatim obijciunt, Neceſſitates infinitæ ſunt, tributa ſunt grauia, fiſcalia explicare non poſſumus. Et tanta tibi ingerunt, vt quaſi reum te ſtatuant cur hoc ipſum illos volueris commonere. Ij *ſunt inimici crucis Chriſti*, vt hodie lectum eſt, qui non intelligunt quòd omnibus neceſſitatibus ſalutis ſit neceſſitas præferenda, & quòd tributum reddere, alij prodeſt: eleemoſynam facere, ipſi proficiat qui largitur. C Tributi enim redditio illi præſtat beneficium qui accipit, eleemoſynæ autem operatio ſibi confert meritum qui miniſtrat. Tributi, inquam, redditio detrimentum infert ſoluenti, eleemoſynæ erogatio lucrum tribuit eroganti. Ditior enim fit vir miſericors poſteà quam minus habere incipit pauperibus largiendo. Beata igitur eſt eleemoſyna, quæ & accipientem reficit, & lætificat erogantem. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Atque ideo melior eſt illi priùs dare. Lætus ergo & hilaris eſt qui pauperibus ſubminiſtrat. Rectè planè lætus eſt, quia per nummulos paucos: æternos theſauros ſibi cæleſtes D requirit. Et contra ſemper triſtis eſt & mœſtus qui tributa diſſoluit. Nec immeritò triſtis eſt, qui ad ſolutionem non dilectione adducitur, ſed terrore conſtringitur. Chriſti enim debitor lætus, Cæſaris triſtis eſt, quia hunc ad ſoluendum amor cogit, illum pœna compellit. Hic præmijs prouocatur, ille ſuppliciis coarctatur. Dicit ſanctus Apoſtolus: Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, & neque in incerto diuitiarum ſperare. E Vides ergo ô diues, quia ſunt tuæ incertæ diuitiæ. Quid ergo aurum congregas, in quo nulla certa fiducia eſt? Auri tui auaritia ceſſet, & terra eſt: ſolidi tui cupiditas auferatur, & ſordes ſunt. Aurum enim & argentum vilis eſt & abiecta materies, vbi aurum increuit & humana concupiſcentia, tunc & his ſpeciebus accreuit ambitio. Aurum enim & argentum non pretioſum natura inſtituit, ſed hominum voluntas effecit.

Matt. 8.

2. Cor. 9.

1. Tim. 6.

1. Cor. 5.

Gen. 3.

SANCTI AMBROSII SERMONVM DE TEMPORE FINIS.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, PRO VARIIS ACTIONIBVS CONCIONES.

DE BASILICIS NON TRADENDIS HÆRETICIS AVT GENTIlibus, ad Mediolanenſem populum contra Auxentium inuaſorem, Concio.

Concio I.

VIDEO vos præter ſolitum ſubitò eſſe turbatos, atque aſſeruantes mei. Miror quid hoc ſit, niſi fortè quia per tribunos me vidiſtis aut audiſtis Imperiali mandato eſſe conuentum, vt quò vellem abirem hinc, & ſi qui vellent ſequendi poteſtatem haberent. Metuiſtis ergo ne Eccleſiam deſererem, & dum ſaluti meæ timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipſe mandauerim, potuiſtis aduertere: deſerendæ Eccleſię mihi voluntatem ſubeſſe non poſſe, quia plus Dominum mundi, quàm ſæculi huius Imperato- F rem timerem: ſanè ſi me vis aliqua abduceret ab Eccleſia, carnem meam exturbari poſſe, non mentem. Paratum me eſſe vt ſi ille faceret quod ſolet eſſe regiæ poteſtatis, ego ſubirem quod ſacerdotis eſſe conſueuit. Quid ergo turbamini? Volens numquam vos deſeram, coactus repugnare non noui. Dolere potero, potero flere, potero gemere: aduerſus arma milites, Gothos quoque, lachrymæ meæ arma ſunt. Talia enim munimenta ſunt ſacerdotis. Aliter nec debeo nec poſſum reſiſtere. Fugere autem & relinquere Eccleſiam non ſoleo, ne quis grauioris pœnæ metu factum interpretetur. Scitis

23. qu. 8. ante c. §. arma, &c. non pila, &c. conuenior §. quid ergo.

& vos ipſi quòd Imperatoribus ſoleam deferre, non ce-
dere: ſuppliciis me libenter offerre, nec metuere quæ pa-
rantur. Vtinam eſſem ſecurus quòd Eccleſia hæreticis
minimè traderetur: ad palatium Imperatoris item liben-
ter, ſi hoc congrueret ſacerdotis officio, vt in palatio ma-
gis certarem quàm in Eccleſia. Sed in conſiſtorio non
reus ſolet Chriſtus eſſe, ſed iudex. Cauſam fidei in Eccle-
ſia agendam quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat,
inclinatum iam vel Imperatoris iudiciũ, quod lata lege
patefecit, quo impugnat fidem, vel ſperata ambientium
quorũdam ſtudia non eequitat. Non committo vt quiſ-
quam vendat iniuriam Chriſti. Circumfuſi milites, ae-
moeum ſtrepitus, quibus vallata eſt Eccleſia, fidem non
terrent meam, ſed mentem es agitant: nedum me tene-
tis, perniciosum aliquid veſtræ oboriatur ſaluti. Ego
enim Iam didici non timere, ſed vobis timere plus cœpi.
Sinite quæſo veſtrum ſacerdotem congredi: habemus
1. Petr. 5. aduerſarium qui laceſſit. Aduerſarius enim noſter dia-
bolus, ſicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret,
vt Apoſtolus dixit. Accepit ſine dubio, accepit (non fal-
limur, ſed admonemur) tentãdi huiuſmodi poteſtatem,
ne fortè corporis mei vulneribus poſſim a fidei inten-
tione reuocari. Legiſtis & vos quia multis aliis tantauie
Iob. 2. ſanćtum Iob diabolus ad poſtremum poteſtatem huiuſ-
23. q. 8. c. modi petiit, & accepit, vt tentaret corpus eius: quod per-
conuenior. fudit vlceribus. Cùm eſſet propoſitum vt Eccleſiæ vaſa
§. ſi de meis iam traderemus, hoc reſponſi reddidi: Me, ſi de meis ali-
aliquid. quid poſceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut
argentum, id quod mei iuris eſſet, libenter offerre: tem-
plo Dei nihil poſſe decerpere: nec tradere illud quod
cuſtodiendum, non tradendum acceperim. Deinde con-
ſulere me etiam Imperatoris ſaluti, quia nec mihi expe-
diret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem li-
beri ſacerdotis, ſi vult ſibi eſſe conſultum, recedat à Chri-
ſti iniuria. Hæc plena humilitatis ſunt, & (vt arbitror)
plena affećtus eius quem Imperatori debet ſacerdos. Sed
Epheſ. 6. quia lućta nobis eſt non ſolùm aduerſus carnem & ſan-
guinem, ſed etiam (quod grauius eſt) aduerſus ſpiritalia
nequitiæ, quæ ſunt in cæleſtibus, tentator ille diabolus
per miniſtros ſuos certamen auget, vulneribus corporis
mei experiendum arbitratur. Scio fratres vulnera hæc
quæ pro Chriſto excipimus, non eſſe vulnera quibus vi-
ta amittitur, ſed propagatur. Sinite quæſo eſſe certamen,
ſpećtatores vos eſſe decet. Conſiderate quia ſi quem ha-
bet ciuitas vel athletam, vel alterius nobilis artis peritũ,
optat offerre certamini. Cur in maioribus rebus repu-
diatis, quod velle in minoribus conſueſtis? Non meruit
arma, non barbaros, qui mortem non timet, qui nulla
carnis voluptate retinetur. Certè Dominus huic nos
certamini deputauit, fruſtra peruigiles tot noćtibus &
diebus cuſtodias exhibetis. Implebitur Chriſti voluntas.
Omnipotens enim noſter eſt Dominus Ieſus, hæc eſt fi-
des noſtra. Et ideo quod fieri mandat, implebitur: nec
conuenit nos diuinæ obuiare ſententiæ. Audiſtis quod
hodie lećtum ſit: Pullum ſibi aſinæ Saluator per Apoſto-
Luc. 19. los iuſſit adduci, mandauitque vt ſi quis reſiſteret, dice-
retur: *Dominus operam eius deſiderat*. Quid ſi & nunc
pullum iſtum aſinæ, hoc eſt, eius animalis quod grauem
ſarcinam portare conſueuit, ſicut eſt humana conditio,
Mat. 11. cui dicitur: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onera-
ti eſtis, & ego vos reficiam: tollite iugum meum, quia le-
ue eſt*: qui ſi, inquam, pullum iſtum ad ſe modo iuſſit
adduci, miſſis Apoſtolis, illis qui iam exuti corpore in-
comprehenſibilem oculis noſtris angelorum ſpeciem
Luc. 19. gerunt? Nonne ſi ab aliquo reſiſtatur, dicent, Dominus
operam eius deſiderat? Si reſiſtat vel vitæ huius cupidi-
tas, ſi reſiſtat caro & ſanguis, ſi reſiſtat cõuerſatio corpo-
ralis, quia aliquibus forſitan grati videmur: ſed qui nos
hîc diligit, multò amplius diliget ſi ſinat fieri hoſtiam
Philip. 1. Chriſti: quia diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multò melius:
etſi manere in carne, magis neceſſariũ propter vos. Nihil
eſt ergo quod vereamini fratres, dilećtiſſimi. Scio enim
quia quidquid paſſus fuero, pro Chriſto patiar. Et legi
quòd eos timere non debeam qui poſſunt carnem occi-
Mat. 10. dere. Et audiui dicentem: *Qui perdiderit animam ſuam
ibid. propter me, inueniet eam*. Ergo ſi vult Dominus, certum

G eſt quòd nullus obſiſtat. Quòd ſi adhuc noſtra differt
certamina, quid veremini? Seruum Chriſti non cuſtodia
corporalis, ſed Domini prouidentia ſepire conſueuit.
Turbati eſtis quia apertas reperiſtis geminas fores, quas
captus oculis quidam dum hoſpitium proprium repetit,
patefeciſſe memoratur. In quo cognoſcite, quòd nihil
ſuffragetur humana cuſtodia. Ecce vnus qui videndi
munus amiſit, ſoluit veſtra vniuerſa munimina, & cuſto-
dias luſit. Dominus autem ſuæ miſericordiæ cuſtodiam
non amiſit. Nonne ante biduum, vt meminiſtis, etiam
illud repertum eſt, quòd a parte læua baſilicæ ingreſſus
quidam peruius fuit, quem putabatis clauſum eſſe atque
H munitum? Sepſerunt nempe armati baſilicam, explora-
bant hos atque illos aditus: cæcitate perfuſi ſunt, vt quod
apertum erat, videre non poſſent: itaque per plurimas
noćtes quòd apertum fuerit, non ignoratis. Deſinite er-
go ſollicitari: quia hoc erit quod Chriſtus iubet, & hoc
eſſe expedit. Denique exempla vobis legia proferam. 4. Reg. 6.
Eliſæus quærebatur a rege Syriæ, miſſus erat exercitus
qui eum caperet, circumuallatus erat vndique: cœpit ti-
mere eius ſeruulus, quia ſeruulus erat. hoc eſt, non erat
liberæ mentis, & liberæ poteſtatis. Petiuit aperiri eius ibid.
oculos ſanćtus Propheta, & ait, *Reſpice, & vide quantò
I plures ſint pro nobis, quam contra nos*. Et reſpexit, & vi-
dit angelorum millia. Aduertitis igitur quòd ſeruulos
Chriſti ij magis cuſtodiant qui non videntur, quàm qui ibidem.
videntur. Sed & illi ſi cuſtodiunt, veſtris cuſtodiunt ora-
tionibus aduocati. Legiſtis nempe eos ipſos qui Eliſæum
quærebant, ingreſſos eſſe Samariam ad eum ipſum quem
capere geſtiebant, cui non ſolùm non potuerunt nocere,
ſed ipſius, aduerſus quem venerant, interceſſione ſeruati Ast. 12.
ſunt. Petrus quoque Apoſtolus vtriuſque rei vobis de-
dit exemplum. Nam vbi eum Herodes quæſiuit & cepit,
recepit in carcere. Non enim receſſerat hei ſeruulus, ſed
ſteterat timoris ignarus. Orabat pro eo Eccleſia, ſed Ino par.
Apoſtolus in carcere quieſcebat quod eſt indicium non c. 140.
K timentis. Miſſus eſt angelus qui dormientem excitaret,
per quem Petrus produćtus è carcere, mortem euaſit.
Idem Petrus poſtea vićto Simone cum præcepta Dei
populo ſeminaret, doceret caſtimoniam, excitauit ani-
mos gentilium: quibus eum quærentibus, Chriſtianæ
animæ deprecatæ ſunt vt pauliſper cederet. Et quamuis
eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi
precantis inflexus eſt. Rogabatur enim vt ad inſtituen-
dum & confirmandum populum ſe reſeruaret. Quid
multa? Noćte muro egredi cœpit & videns ſibi in porta
Chriſtum occurere: vrbémque ingredi, ait: *Domine,
quo vadis?* Reſpondit Chriſtus: *Venio Romam iterum Hegeſip. l.
L crucifigi*. Intellexit Petrus ad ſuam crucem diuinum 3. c. 2.
pertinere reſponſum. Chriſtus enim non poterat ite-
rum crucifigi, qui carnem paſſione ſusceptæ mortis Rom. 6.
exuerat: *Quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſe-
mel: quod autem viuit, viuit Deo*. Intellexit ergo Petrus
quòd iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſeruulo.
Itaque ſponte remeauit, interrogantibus Chriſtianis
reſponſum reddidit, ſtatimque correptus, per crucem
ſuam honorificauit Dominum Ieſum. Videtis igitur
quòd in ſeruulis ſuis pati velit Chriſtus. Quid ſi & huic
ſeruulo dicit: Illum volo ſic manere, tu autem me ſe- Ioan. 21.
quere: & de hac arbore guſtare vult fructum? Nam ſi
M illius cibus erat vt faceret voluntatem patris, idem cibus Ioan. 4.
illius eſt vt noſtris paſſionibus epuletur. Nonne (vt de
ipſo Domino ſumamus exemplum) quando voluit, paſ-
ſus eſt. & cùm quæreretur, inuentus eſt? Quando autem Ioan. 7.
hora non venerat paſſionis, per medium quærentium Luc. 4.
tranſibat, & videntes eum tenere non poterant. Quo
vtique euidenter oſtendit, quia quando Dominus vult,
vnuſquiſque inuenitur & capitur. Quando autem dif-
fert, etiam ſi quærentium manibus occurrat & oculis,
non tenetur. Ergo ipſe non quotidie vel viſitandi gratia
prodibam, vel pergebam ad martyres? Nam regiam pa-
latij prætexebam eundo atque redeundo? Et tamen
nemo me tenuit, cùm exturbandi me haberent, vt pro-
diderunt poſtea, voluntatem, dicentes: Exi de ciuitate,
& vade quò vis. Expećtabam fateor magnum aliquid,
aut gladium pro Chriſti nomine, aut incendium. At illi

delicias mihi pro paſſionibus obtulerunt : ſed athleta
Chriſti non delicias, ſed paſſiones ſuas exigit. Nemo
ergo vos turbet quod aut carum præparauerant, aut
dura, vt videbatur ſibi, Auxentij ipſius qui ſe dicit epi-
ſcopum, ore iactata. Plerique narrabant percuſſores
præmiſſos, pœnam mortis eſſe decretam: nec illa timeo,
& iſta non deſero. quò enim abibo, vbi non omnia
plena gemitus ſint atque lachrymarum, quando per
Eccleſias iubentur eijci Catholici ſacerdotes, reſiſten-
tes gladio feriri, curiales proſcribi omnes, niſi manda-
tum impleuerint : Et hæc epiſcopi manu ſcripta, & ore
dictata : qui ſe vt probaret doctiſſimum, vetus non omi-
ſit exemplum. Legimus enim in Propheta quod vide-
Zac. 5. rit falcem volantē. Hanc imitatus Auxentius gladium
1. Cor. 11. volantem per omnes vrbes direxit. Et ſatanas transfigu- B
rat ſe in angelum lucis. & in malum imitatur eius po-
tentiam. Tu Domine Ieſu vno momento mundum re-
demiſti. Auxentius vno momento tot populos, quod in
ipſo eſt, trucidabit, alios gladio, alios ſacrilegio. Meam
baſilicam petit cruento ore, ſanguinolentis manibus.
Cui bene præſens reſpondit lectio : *Peccatori autem dixit
Deus : Quare tu enarras iuſtitias meas?* id eſt, non conuenit
Pſal. 49. paci & furori, non conuenit Chriſto & Belial. Memi-
2. Cor. 6 niſtis etiam non quod lectum eſt hodie, Nabuthe ſan-
3. Reg. 21. ctum virum poſſeſſorem vineæ ſuæ interpellatum peti-
22 n. 8. tione regia vt vineam ſuam daret, vbi rex ſuccíſis vi-
t. conne- bus olus vile ſereret, eumque reſpondiſſe : *Abſit vt ego* C
mor 6 *patrum meorum tradam hereditatem*, regemque contriſta-
Nabut. tum eſſe quòd ſibi eſſet alienum ius relatione iuſta
negatum : ſed muliebri conſilio deceptū Nabuthe, vi-
tes ſuas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non
tradidit ſuam, nos trademus Eccleſiam Chriſti? Quid
igitur a me reſponſum eſt contumaciter? Dixit enim con-
uentus : Abſit a me vt tradam Chriſti hereditatē. Si ille
patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Chriſti
hereditatē? Sed & hoc addidi : Abſit vt tradam heredi-
3. Reg. 21. tatem patrum, hoc eſt, hereditatē Dionyſij qui in exilio
in cauſa fidei defunctus eſt, hereditatē Euſtorgij confeſ-
ſoris hereditatem Myrocles, atque omnium retro fide-
lium epiſcoporum. Reſpondi ego quod ſacerdotis eſt : D
quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. Prius eſt vt ani-
mam mihi quàm fidem auferat. At cui tradam? Præſens
lectio Euangelij docere nos debet, quid petatur, à qui-
bus petatur. Audiſtis nempe legi quod cum Chriſtus ſu-
Luc. 19. per pullum aſinæ ſederet, clamabant pueruli, & moleſtè
ferebant iudæi. Denique interpellauerunt Dominum
Ibidem Ieſum, dicentes vt faceret eos tacere, reſpondit : *Si hi ta-
cuerint, lapides clamabunt*. Deinde ingreſſus templum,
eiecit nummularios, & cathedras, & columbas venden-
tes in templo Dei. Lectio nempe iſta nulla noſtra diſpo-
ſitione recitata eſt, ſed caſu, quæ præſentibus bene apta-
tur temporibus. Semper ergo Chriſti laudes, verbera E
perfidorum ſunt. Et nunc cùm laudatur Chriſtus, di-
cunt hæretici quia ſeditio commouetur : dicunt hæretici
quia his mors parata, & verè mortem habent in laudi-
bus Chriſti. Quomodo enim laudes eius ferre poſſunt,
cuius infirmitatem prædicant? Itaque & hodie cum lau-
Luc. 8. datur Chriſtus, Arianorum amentia verberatur. Geraſe-
ni præſentiam Chriſti ferre non poterant, iſti peiores
Geraſenis nec laudationem Chriſti ſuſtinere poſſunt.
Vident pueros Chriſti gloriam concinentes, quia ſcri-
Pſal. 8. ptum eſt : *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti lau-
dem*. Irrident iſtam ætatulam fidei plenam, cùm dicunt :
Luc. 19. Ecce quid clament? Sed reſpondit iis Chriſtus : *Si hi ta-
cuerint, lapides clamabunt* : hoc eſt fortiores clamabunt,
clamabunt & iuuenes, clamabunt & maturiores, clama-
bunt & ſenes : iſti lapides ad illum iam ſolidati lapidem,
Pſal. 117. de quo ſcriptum eſt : *Lapidem quem reprobauerunt ædifi-
cantes, hic factus eſt in caput anguli*. His igitur laudatio-
nibus inuitatus templum ſuum Chriſtus ingreditur, &
flagellum prehendit, & eiicit de templo nummula-
Ioan. 2. rios. Non patitur enim in ſuo templo pecuniæ eſſe ver-
naculos, non patitur in ſuo templo eſſe eos qui vendant
cathedras. Quid ſunt cathedræ, niſi honores? Quid
ſunt columbæ, niſi ſimplices mentes, vel animæ fidem
candidam & puram ſequentes? Ego ergo inducam in

A templum quem Chriſtus excludit? Iubetur enim exire
qui dignitates vendit & honores. Iubetur enim exire
qui vendere vult ſimplices mentes fidelium. Ergo Au-
xentius eijcitur, Mercurinus excluditur. Vnum por-
tentum eſt, duo nomina. Etenim ne cognoſceretur quis
eſſet, mutauit ſibi vocabulum : vt quia hic fuerat Auxen-
tius epiſcopus Arianus, ad decipiendam plebem, quam
ille tenuerat : ſe vocaret Mercurinum. Mutauit ergo
vocabulum, ſed perfidiam non mutauit. Exuit lupum &
induit lupum. Nihil prodeſt quod mutauit nomen,
quid ſit agnoſcitur. Alius in Scythiæ partibus diceba-
tur, alius hic vocatur, nomina pro regionibus habet.
Habet ergo iam duo nomina : & ſi hinc aliò perrexerit,
habebit & tertium. Quomodo enim patietur vt maneat
B ei vocabulum ad tanti ſceleris indicium? Minora fecit
in Scythia, & ita erubuit vt mutaret vocabulum : ſcele-
ratiora hic auſus eſt, & volet, quocumque perrexerit,
nomine ſuo prodi? Tantorum populorum ſanguinem
manu ſua ſcribet, & poterit cōſiſtere animo. Paucos ex-
cludebat Dominus Ieſus de templo ſuo, Auxentius nullū
reliquit. De templo ſuo Ieſus flagello eiicit, Auxentius
gladio. Ieſus flagello, Mercurinus ſecuri. Pius Domi-
nus flagello exturbat ſacrilegos, nequam perſequitur
pios ferro. De quo bene dixiſtis hodie : *Leges ſuas ſe-
cum ferat*. Feret etiam ſi nolit. Feret conſcientiam ſuam, Hier. 17.
etſi non fert chartulam : feret ſanguine inſcriptam ani-
C mam ſuam, etſi atramento inſcriptam epiſtolam non fe-
ret. Scriptum eſt, Iuda, culpa tua graphio ferreo & vngue
adamantino, & ſcripta in pectore tuo : hoc eſt, ibi ſcripta,
vnde proceſſit. Is mihi etiam audet mentionem face-
re tractandi, plenus ſanguinis, plenus cruoris? Qui
quoſnam potuerit ſermone decipere, eos gladio putat
eſſe feriendos, cruentas leges ore dictans, manu ſcri-
bens, & putans quod lex fidem poſſit hominibus impe-
rare. Non audiuit & id quod hodie dictum eſt : *Quo-* Galat. 2.
niam non iuſtificatur homo ex operibus legis? Aut, *Per* Ibidem.
legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam? id eſt, per le-
gem ſpiritalem interpretationi legis eſt mortuus corpo-
rali. Et nos per legem Domini noſtri Ieſu Chriſti
D moriamur huic legi, quæ ſancit decreta perfidiæ. Non Galat. 3.
lex Eccleſiam congregauit, ſed fides Chriſti. Lex au- Haba. 2.
tem non eſt ex fide : iuſtus enim ex fide viuit. Iuſtum
ergo fides non lex facit, quia non eſt per legem iuſtitia,
ſed per fidem Chriſti. Qui autem fidem repudiat, &
legis iura præſcribit, ipſe ſe teſtatur iniuſtum, quia iu-
ſtus ex fide viuit. Hanc ergo legem quiſquam ſequatur,
quia firmatur Ariminenſe concilium, in quo creatura Galat. 4.
dictus eſt Chriſtus? Sed aiunt : *Miſit Deus filium ſuum
factum ex muliere, factum ſub lege*. Ergo factum legunt,
hoc eſt creatum. Nonne hoc ipſum conſiderant quod
propoſuerunt, quia factus dicitur Chriſtus, ſed ex
E muliere, hoc eſt, ſecundùm partum virginis factus
eſt, qui ſecundùm diuinam generationem ex patre na-
tus eſt. Legerunt & hodie quia *Chriſtus nos redemit de ma-* Galat. 3.
ledicto legis, factus pro nobis maledictum. Numquid ma-
ledictum Chriſtus ſecundùm diuinitatem eſt? Sed
quare maledictum dicatur, Apoſtolus te docet, di-
cens quia ſcriptum eſt : *Maledictus omnis qui pendet in* Ibidem.
ligno, hoc eſt, qui in carne ſua noſtram carnem, in ſuo Deut. 21.
corpore, noſtras infirmitates & noſtra maledicta ſuſce-
pit, vt crucifigeret. Non enim ille maledictus, ſed in
te maledictus. Denique habes alibi : *Qui peccatum non* 2. Cor. 5.
*nouerat, ſed pro nobis peccatum factus eſt : quia noſtra pecca-
ta ſuſcepit, vt ſacramento ſuæ paſſionis aboleret*. Hæc er-
go, fratres, coram ipſo apud vos plenius diſputarem,
ſed certus non ignaros vos eſſe fidei veſtrum refu-
git examen, & gentiles quoſdam quatuor aut quin-
que ferme homines elegit cognitores ſibi, ſi tamen
aliquos elegit : quos vellem adeſſe in cœtu omnium,
non vt de Chriſto iudicent, ſed vt maieſtatem au-
diant Chriſti. Tamen illi iam de Auxentio pronun-
tiauerunt, cui tractanti quotidie non crediderunt. Quæ
maior eius condemnatio, quàm quòd ſine aduerſario
apud iudices ſuos victus eſt? Ergo & ipſorum ſenten-
tiam contra Auxentium iam tenemus : & quòd gen-
tes elegit, iure damnandus eſt, quia Apoſtoli præcepta

Digitized by Google

demiſit, cùm Apoſtolus dicat: *Audet aliquis veſtram ad-*
1. Cor. 6. *uerſus alterum habens negotium, iudicare apud iniquos, & non*
apud ſanctos? An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudi-
cabunt? Et infra ait: *Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam,*
Ibid. *qui poſſit iudicare inter fratres, ſed frater cum fratre iudicio*
contendit, & hoc apud infideles? Videtis quia quod ille ob-
tulit, contra auctoritatem Apoſtoli ſit? Vos eligite, v-
trum Auxentium an Paulū ſequi debeamus magiſtrum?
Sed quid dicam de Apoſtolo, cùm ipſe Dominus clamet
per Prophetam: *Audite me populus meus qui ſcitis iudi-*
Eſai. 51. *cium, quorum in corde lex mea eſt.* Deus dixit: Audite me
populus meus, qui ſcitis iudicium, Auxentius dicit: Ne-
ſcitis iudicium. Videns quia iam Deum contemnit in
vobis, qui ſententiam cæleſtis referat oraculi? Audite
me, inquit, populus meus, dicit Dominus. Non dicit
audite gentes, non dicit audite Iudæi. Iam enim popu-
lus Dei qui fuerat, populus erroris eſt factus. Et qui po-
2. Cor. 3. pulus erroris erat, populus Dei eſſe cœpit, quia in Chri-
ſtum credidit. Iſte ergo populus iudicat, cuius in corde
lex diuina eſt, non humana: lex non atramento ſcripta,
ſed ſpiritu Dei viui: non in charta exarata, ſed in corde
ſignata: lex gratiæ, non cruoris. Quis igitur vobis iniu-
riam facit, qui recuſat veſtram, an qui eligit audientiam?
Concluſus vndique ad verſutiam patrum ſuorum con-
fugit. De Imperatore vult inuidiam commouere, dicens
iudicare debere adoleſcentem catechumenum ſacræ le-
ctionis ignarum, & in conſiſtorio iudicare. Quaſi verò
ſuperiore anno quando ad palatium ſum petitus, cum
præſentibus primatibus ante conſiſtorium tractaretur,
cùm Imperator baſilicam vellet eripere, ego tunc aulæ
contemplatione regalis infractus ſim, conſtantiam non
tenuerim ſacerdotis, aut imminuto iure diſceſſerim.
Nonne meminerunt quòd vbi me cognouit populus
palatium petiſſe, ita irruit, vt vim eius ferre non poſſent,
quando comiti militari cum expeditis ad fugandam
multitudinem egreſſo obtulerunt omnes ſe neci pro fi-
de Chriſti? Non tunc rogatus ſum vt populum molli
ſermone mulcerem? ſponderem fidem, quòd baſilicam
Eccleſiæ nullus inuaderet? Et cùm pro beneficio meum
ſit officium poſtulatum, tamen quòd populus ad pala-
tium veniſſet, mihi inuidia commota eſt. In hanc igitur
inuidiam me redire deſiderant. Reuocaui populum, &
tamen inuidiam non euaſi: quam quidem inuidiam ego
temperandam arbitror, non timendam. Quid enim ti-
memus pro Chriſti nomine? niſi fortè illud mouere me
debet quod aiunt: Ergo non debet Imperator vnam ba-
ſilicam accipere ad quam procedat: & plus vult Am-
broſius poſſe quàm Imperator, vt imperatori prodeun-
di facultatem neget? Quod cùm dicunt, apprehendere
ſermones noſtros geſtiunt, ſicut Iudæi qui Chriſtum
verſuto ſermone tentabant, dicentes: *Magiſter, licet tribu-*
Mat. 22. *tum dare Cæſari, aut non?* Semper ne de Cæſare ſeruulis
Dei inuidia commouetur? Et hoc ad calumniam ſibi ar-
ceſſit impietas, vt imperiale nomen obtendat? Et iſti
poſſunt dicere quòd eorum non habeant ſacrilegium,
quorum imitantur magiſterium? Et tamen videte quan-
tò peiores Ariani ſint quam Iudæi. Illi quærebant vtrum
ſoluendum putaret Cæſari ius tributi, iſti Imperatori vo-
lunt dare ius Eccleſiæ. Sed vt perfidi ſuum ſequuntur
auctorē, ita & nos quæ nos Dominus & auctor noſter
docuit, reſpondeamus. Conſiderans enim Ieſus dolum
Ibidem. Iudæorum dixit ad eos: *Quid me tentatis? Oſtendite mi-*
hi denarium. Et cùm dediſſent, dixit: *Cuius imaginem*
habet & inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt: *Cæſaris.*
Et ait illis Ieſus: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ*
ſunt Dei, Deo. Ergo & ego dico illis qui mihi obijciunt:
Oſtendite mihi denarium. Ieſus Cæſaris denarium vi-
dit, & ait: Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & quæ
Dei ſunt, Deo. Numquid de Eccleſiæ baſilicis occupan-
dis poſſunt denarium offerre Cæſaris? Sed in Eccleſia
vnam imaginem noui, hoc eſt, imaginem Dei inuiſibi-
lis, de qua dicit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem*
Gen. 1. *& ſimilitudinem noſtram.* Illam imaginem de qua ſcri-
ptum eſt: *Quia Chriſtus ſplendor gloriæ, & imago ſub-*
Hebr. 1. *ſtantiæ eius.* In iſta imagine patrem cerno, ſicut dixit ipſe
Dominus Ieſus: *Qui me videt, videt & patrem.* Non
G enim hæc imago à patre eſt ſeparata, quæ vnitatem me
docuit Trinitatis, dicens: *Ego & pater vnum ſumus.* Et Ioan. 14.
infra: *Omnia quæcumque habet pater, mea ſunt.* Et de
Spiritu ſancto, dicens quia ſpiritus Chriſti ſit, & de ipſo
accepit, ſicut ſcriptum eſt: *Ille de meo accipiet, & annun-* Ioan. 10.
tiabit vobis. Quid igitur? non humiliter reſponſum à Ioan. 16.
nobis eſt? Si tributum petit, non negamus. Agri Eccleſię
ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſta- Ibidem.
tem habet vindicandorum, nemo noſtrum interuenit. 11 q. 1. c. ſi tributum.
Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non fa-
ciant de agris inuidiam, tollant eos, ſi libitum eſt. Impe-
ratori non dono, ſed non nego. Aurum quærunt, poſ-
H ſum dicere: Argentum & aurum non quæro. Sed inui-
diam perhorreſco. Habeo ærarios, ærarii mei, pauperes
Chriſti ſunt, hunc noui congregare theſaurum. Vtinam
hoc mihi ſemper crimen adſcribant, quia aurum paupe-
ribus erogatur. Quod ſi obijciunt quòd defenſionem ab
iis requiram, non nego, ſed etiam ambio. Habeo defen-
ſionem ſed in orationibus pauperum. Cæci illi & clau-
di, debiles & ſenes, robuſtis bellatoribus fortiores ſunt.
Denique munera pauperum Deum obligant, quia ſcri-
ptum eſt: *Qui largitur pauperi, Deo fœnerat.* Præſidia bel-
latorum diuinam ſæpe gratiam non merentur. Hym- Luc. 14.
I norum quoque meorum carminibus deceptum popu-
lum ferunt. Planè nec hoc abnuo. Grande carmen iſtud Prou. 19.
eſt, & quo nihil potentius. Quid enim potentius quàm
confeſſio Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore ce-
lebratur? Certatim omnes ſtudent fidem fateri, patrem
& filium & ſpiritum ſanctum norunt verſibus prædica-
re. Facti ſunt igitur omnes magiſtri, qui vix poterant eſſe
diſcipuli. Quid igitur obedientius poteſt eſſe, quàm vt
Chriſti ſequamur exemplum, qui *ſpecie inuentus vt ho-* Philip. 2.
mo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mor- Rom. 5.
tem? Denique omnes per obedientiam liberauit. Si-
cut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores
conſtituti ſunt multi, ita & per vnius obedientiam iuſti
K conſtituentur plurimi. Si ergo ille obediens, accipiant
obedientiæ magiſterium, cui non inhæremus, dicentes Matt. 22.
iis qui nobis de Imperatore inuidiam faciunt: Soluimus 23. q. 8. c.
quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Tribu- conuenior.
tum Cæſaris eſt, non negatur, Eccleſia Dei eſt, Cæſari §. tributum.
vtique non debet addici: quia ius Cæſaris eſſe nō poteſt
Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris
nemo dictum poteſt negare. Quid enim honorificen-
tius, quam vt Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur?
Quod cùm dicitur, ſine peccato dicitur, cum gratia
dicitur. Imperator enim bonus intra Eccleſiam, non ſu-
pra Eccleſiam eſt. Bonus enim Imperator quærit auxi-
L lium Eccleſiæ, non refutat. Hæc vt humiliter dicimus,
ita conſtanter exponimus. Sed incendia aliqui, gladium,
deportationem minantur. Didicimus Chriſti ſeruuli Pſal. 63.
non timere. Non timentibus numquā eſt grauis terror.
Denique ſcriptum eſt: *Sagittæ infantium factæ ſunt pla-*
gæ eorum. Satis igitur propoſitis reſponſum videtur. Luc. 20.
Nunc illos interrogo quod Saluator interrogauit: *Ba-*
ptiſmum Ioannis de cælo eſt, an ex hominibus? Et non po-
tuerunt reſpondere ei Iudæi. Si baptiſmum Ioannis non Eſa. 9.
ſoluerunt Iudæi, Auxentius ſoluit baptiſmum Chriſti.
Non enim iſtud ex hominibus eſt baptiſmum, ſed de
cælo, quod retulit nobis conſilij magni angelus, vt iu-
M ſtificemur Deo. Cur igitur rebaptizandos Auxentius Epheſ. 4.
fideles populos putat, baptizatos in nomine Trinitatis, Luc. 7.
cum Apoſtolus dicat: *Vna fides, vnum baptiſma:* Et ſe
hominum dicat aduerſarium eſſe, non Chriſti, cùm
conſilium Dei ſpernat, & condemnet baptiſmum, quod
Chriſtus nobis ad redimenda noſtra peccata donauit.

Digitized by Google

† vet. ed. de Conſolatione Valent. Concio 11.

In obitu * *Valentiniani iunioris Auguſti, Concio funebris.*

† v. e ſcribere.

† v. e. eo quòd ſcribēdo dum &c.

Etsi incremētum doloris ſit, id quòd doleas referre: † quoniam tamen plerumque in eius quem amiſſum dolemus cōmemoratione requieſcimus, eo quòd † dum in eum mentem dirigimus, intentionémq; defigimus, videtur nobis in ſermone reuiuiſcere: ſignare aliquid de Valentiniani iunioris vltimis cordi fuit: ne aut obliteraſſe ſilentio benemeriti de nobis pignoris memoriam videremus atque inhonoratam reliquiſſe, aut refugiſſe incentiuum dolendi, cùm doluiſſe, plerumq; ſolatium ſit dolentis: ſimul vt cùm de ipſo aut ad ipſum loquor, tanquam de præſente vel ad præſentem mihi ſermo ſit. Quid

Iob. 30.

igitur primum defleam? Quid primum amata conqueſtione deplorem? Conuerſi ſunt dies nobis votorum noſtrorum in lachrymas. Siquidem Valentinianus nobis, ſed non talis qualis ſperabatur, aduenit. Et iſte quidem vel morte ſua voluit implere promiſſum, ſed nobis acerbiſſima eſt facta eius, quæ exoptabatur, præſentia. Vtinam adhuc nobis abeſſet, vt ſibi viueret. Sed ille non paſſus, cùm audiret Alpes Italiæ hoſte infeſtari barbaro, maluit periclitari ſe, ſi Gallias derelinqueret, quàm noſtro deeſſe periculo. Magnum diſcrimen agnoſcimus imperatoris, quòd Romano voluit ſubuenire imperio. Hæc cauſa mortis, quæ plena laudis. Soluamus bono principi ſtipendiarias lachrymas, quia ille nobis ſoluit etiam mortis ſuę ſtipendium. Nec tamen flendi admonitio neceſſaria. Flent omnes, flent & ignoti, flent & timentes, flent & inuiti, flent & barbari, flent & qui videbantur inimici. Quantos iſte de Gallijs vſque huc totius tractu itineris populorum egit gemitus? Omnes enim non tanquam Imperatorem ſibi, ſed tanquam parentem publicum obiiſſe domeſtico fletu doloris illacrymant, ſuáq; omnes funera dolent. Amiſimus enim Imperatorem, in quo duo pariter acerbant dolorem: annorum immaturitas, & conſiliorum ſenectus. In his ego fleo, ſicut dixit Propheta, oculi mei caligauerūt à fletu, quia elon-

Thren. 1.

gatus eſt à me qui conſolabatur me. Oculi mei non ſolùm corporis, ſed etiam mentis hebetati ſunt, & quadam cæcitate omnis ſenſus obductus eſt, quoniam ereptus

Ibid.

eſt mihi qui conuertit animam meam, & ad ſpem maximam de ſumma rerum deſperatione reuocauit. Audite omnes populi, & videte dolorem meum. Virgines meæ & iuuenes mei abierūt in captiuitatē: ſed cognito quòd de Valentiniani eſſent partibus, liberi, reuerterunt. Militauit hoſtis barbarus Imperatori adoleſcenti, & ſuæ oblitus victoriæ, memor fuit imperialis reuerētiæ. Laxauit ſponte, quos ceperat, excuſans quòd ignoraſſet Italos. Nos adhuc murum Alpibus addere parabamus. Valentiniani gratia non expectauit Alpium vallum, fluenta amniū, aggeres niuium, ſed Alpes & fluuios ſuperegreſſa muro nos ſui imperij protexit. Vnde prophetici Threni mihi vtendum videtur exordio, Quomodo mœret Ita-

Ibid.

lia, quæ abundabat gaudiis? Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ illius in maxillis eius. Non eſt qui eam conſoletur ab omnibus qui diligunt eam. Omnes qui amant illam, deſpexerūt eam. Omnis populus eius ingemiſcēs. Et quia de Hieruſalem dictum eſt, Plorans plorauit in nocte; & noſtra Hieruſalem, id eſt Eccleſia, plorauit in nocte, quoniam qui eam ſplendidiorem fide ſua & deuotione faciebat, occubuit. Meritò ergo plorans plorauit, & adhuc lachrymæ eius in maxillis eius. Vbertatē quidem fletuum ſolet valens, humeſcentis declarare infuſio, cum lachrymis genæ rorant. Sed quia ſcriptum eſt: *Ge-*

Cant. 5.

næ eius ſicut phialæ aromatis germinantes vnguentaria, labia eius lilia, diſtillantia myrrham plenam, myrrha myſticæ Eccleſiæ gratia deflentis accipitur: quæ in obitu Valentiniani bonum doloris ſui effudit vnguentum, & vitam eius prædicando concelebrat. Cui mors obeſſe non potuit, eo quòd odor prædicationis vniuerſorum ore celebris, fe-

A

torem omnem mortis aboleuit. Flet igitur Eccleſia pignus ſuum, & lachrymæ eius in maxillis eius. Quæ ſit

Thren. 1. Luc. 6.

maxilla, audi. *Qui te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram*: eo quòd in dolore ſit patiens, vt pœniteat verberantē. Percuſſa etas Eccleſia in maxilla tua cum amitteres Gratianum: præbuiſti & alteram, quando tibi Valentinianus ereptus eſt. Meritò tibi non in vna maxilla,

Thren. 1.

ſed in vtraq; ſunt lachrymæ, quia piè germanum vtrumque deploras. Ploras igitur Eccleſia, & fletu genæ tuæ velut fluentibus quibuſdam ſtillicidiis pietatis exundant.

Cant. 6.

Quæ ſunt iſtæ genæ Eccleſiæ? De quibus alibi ait ſcriptura: *Vt cortex mali granati genæ tuæ*. Iſtæ ſunt genæ in quibus ſolet nitere verecundia, pulchritudo fulgere: in quibus aut flos iuuentæ, aut perfectæ ætatis inſi-

B

gne eſt. In obitu igitur fidelium Imperatorum quidam fidei pudor, quædam Eccleſiæ verecundia eſt, & in tam immatura morte piorum principū omnis Eccleſiæ mœſtior pulchritudo eſt. Plorat Eccleſia in ſapientibus ſuis, qui velut caput Eccleſiæ ſunt. *Oculi* enim *ſapientis in ca-*

Eccl. 2. Cant. 4.

pite eius. Plorat in oculis, hoc eſt in ſuis fidelibus, quia ſcriptum eſt: *Oculi tui ſicut columbæ, extra taciturnitatem tuam*: eo quòd videant ſpiritaliter, & nouerint ea quæ viderint tacere myſteria. Plorat in ſacerdotibus ſuis, qui ſunt ſicut genæ Eccleſiæ, quibus eſt barba Aaron, hoc eſt barba ſacerdotalis, in quam de capite deſcendit vn-

Pſal. 132.

guentum. Iſti ſunt, in quibus eſt pulchritudo Eccleſię, in

C

quibus flos eius gratior, in quibus ętas perfectior, qui velut cortices malorum punicorum decorem foris præferant abſtinentia corporali, intus autem commiſſam ſibi plebem diuerſæ ætatis & ſexus foueant ſapientia ſpiritalis: obiecti quidem ſæculo ad iniurias, ſed intus myſteria diuidentes. Plorat in virginibus ſuis, quæ ſunt lilia myrrha plena, cādorem integritatis, & mortificatæ corporalis illecebræ gloriam præferentes. In his ergo flet, ſi-

Thren. 1.

cut ſcriptum eſt: *Viæ Sion lugent, ſacerdotes eius ingemiſcunt, virgines eius abductæ, & ipſa indignatur intra ſe*. Et intra ſe quidem indignatur, ad Valentinianum autem dicit;

D

Cant. 8.

Aſſumam te & inducam in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me. Potum tibi dabo à vino conditi vnguenti, hoc eſt multi operis, multi odoris, à fluxu malorum granatorum meorum: vt bibat vinum quod lætificat cor hominis, & defluat in eum malorum granatorum fluxus, in quibus multus & diuerſus eſt fructus. Sermo enim multorum ſenſuum, & de diuerſis ſcripturis abun-

Pſal. 103.

dans, ſermo angelorum, ſermo Apoſtolorum ac Prophetarum, quos vno velut corio Eccleſia ſancta complectitur, malorum fluxus eſt granatorum.

Videns hæc Valentinianus integræ plena gratiæ, re-

Thren. 3. Thren. 3.

ſpondet: *Miſericordia Domini quòd non defecimus, quia non ſunt conſummatæ miſerationes eius, Renouabit illas ſicut lux matutina*. Multi ſunt gemitus mei, & cor meum defe-

E

Ibid.

cit. Sors mea Dominus, dixi, ideo ſuſtinebo eum. *Bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eum, animæ quæ quærit eum. Bonum eſt ſperare in ſalutare Domini. Bonum eſt viro cùm portauerit iugum graue in iuuentute ſua: ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit iugum graue*. Et ille quidem ſe ſuarum virtutum remuneratione ſolatur, eo quòd in iuuentute ſua labores abſorbuit, pericula multa tolerauit. Iugum malluit graue emendatioris propoſiti, quàm molle illud ac

† v. e. viuida mentis ceruice, &c.

plenum deliciarum inuitamentis † ceruice portare. Beatus planè qui vel in ſenectute correxit errorem, beatus qui vel ſub ictu mortis animum conuertit à vitiis. *Beati*

Pſal. 31. Pſal. 33.

etiam *quorum tecta ſunt peccata*, quia ſcriptum eſt: *Deſine à malo & fac bonum, & inhabita in ſæculum ſæculi*. Quicumque ergo deſierit à peccatis, & fuerit ad meliora in quacumque conuerſus ætate, habet ſuperiorum indulgentiam peccatorum, quæ fuerit vel pœnitendi confeſſus affectu, vel corrigendi auerſatus ingenio. Sed huic cum plurimis veniæ ſocietas emerendæ. Plurimi enim ſunt qui ſe à peccatis & lubrico iuuentutis in ſenectute reuocare potuerunt: rarus autem qui in iuuentute graue iugum ſeria ſobrietate portauerit. Hoc eſt il-

Matt. 11.

lud iugum, de quo Dominus in Euangelio ait: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam, tollite iugum meum ſuper vos*. Si quis ergo

Thren. 3. antequam graui oneretur peccatorum ſarcina, tulerit iugum in iuuentute, ſingulariter ſedebit, non cum pluPſal. 4. rimis conferendus, ſed cum illo qui poteſt dicere: *Quoniam tu ſingulariter in ſpe conſtituiſti me*. Sed forte dicas:
Mat. 11. Quomodo iugum graue dicit Hieremias, cùm in Euangelio Dominus dixerit: *Iugum meum ſuaue, & onus meum leue eſt*? Primum diſce, quia Græcus iugum tantummodo poſuit, non addidit graue. Tamen & illud aduerThren. 3. te, quia etſi ita eſſet in Threnis, in Euangelio tamen iuMat. 11. gum ſuaue dixit, & onus leue, non iugum leue. Poteſt enim graue iugum verbi eſſe, ſed ſuaue. Graue adoleſcenti, graue iuueni, cuius ætas eſt floruletior, vt nolit iugo verbi ſubijciendam animi præbere ceruicem. Poteſt
H & graue verbi iugum videri pondere diſciplinæ, auſteritate correctionis, pondere abſtinentiæ, reſtrictionéque laſciuiæ; ſuaue tamen eſſe fructu gratiæ, ſpe remunerationis æternæ, putioris conſcientiæ ſuauitate. Denique iugum verbi ſuaue dixit, onus obedientię leue: quoniam ei qui iugum verbi patienti ceruice ſuſceperit, diſciplinæ
Thren. 3. onus graue eſſe non poterit. Qui ergo tulerit à iuuentute iugum, ſingulariter ſedebit, & ſilebit, reuelata ſibi gaudens diuinæ remunerationis æterna myſteria. Aut certè ſilebit, non opus habens excuſatione peccati, quod
Eccl. 25. matura confeſſione præuenit, & propera correctione
I depoſuit. Non enim dicetur huic: *Quæ in iuuentute non congregaſti, quomodo inuenies in ſenectute*? Poteſt autem &
Thren. 3. ſic intelligi: quoniam qui citò portauerit iugum verbi, hoc eſt a iuuentute, non ſe miſcebit cum iuuenibus: ſed
Ibidem. ſedebit ſeorſum & ſilebit donec plena ſe perfectione virtutis erudiat, & magnam induat animo patientiam; dabitque percutienti maxillam ſuam, etiam cædis contentus iniuria, vt mandatis obſequatur cæleſtibus. Magnum eſt enim abſtinere à vitiis iuuentutis, vel ea in ipſo iuuentutis veſtibulo derelinquere, atque ad ſaniora conuerti. Lubricæ enim & perplexæ viæ ſunt iuuentutis.
Prou. 30. Denique Salomon ait: *Tria mihi impoſſibilia ſunt intelli-*
K *gere, & quartum quod non cognoſco. Veſtigia aquilæ volantis, & vias ſerpentis in petra, & ſemitas nauis naui-*
Pſal. 24. *gantis, & vias viri in iuuentute*. Dauid autem ait: *Delicta iuuentutis meæ & ignorantiæ meæ ne memineris*. Iuuenis enim non ſolùm fragilitate lubricæ ætatis prolabitur, verùm etiam ignorantia cæleſtium mandatorum plerúmque delinquit. Citò autem meretur veniam, qui
Ibid. prætendit ignorantiam. Propheta itaque dicit: *Delicta iuuentutis meæ & ignorantiæ meæ ne memineris*. Non dicit, Delicta ſenectutis meæ & ſcientiæ meæ ne memineris; ſed quaſi propheta qui citò correxerit & emendauerit vitia iuuentutis, ætatem ignorantiámque prætendit.
L Valentinianus quoque in delicto Prophetæ ſimilis ait: Delicta adoleſcentiæ & ignorantiæ meæ ne memineris. Nec ſolùm dixit, ſed etiam ante correxit errorem, quàm diſceret eſſe lapſum alicuius erroris. Itaque dicit: Correctionem iuuentutis meæ ne memineris. Error in pluribus eſt, in paucis correctio.

Et quid iam de aliis dicam, qui etiam ludo iuuentutis putauerit abſtinendum, reſecandam ætatis licentiam, ſeueritatis publicæ duritiem molliendam, lenitatem ſenectutis in alienis annis defendendam ei, qui in periculum conuicti criminis vocaretur? Ferebatur, primo, ludis Circenſibus delectari, ſic illud abſterſit, vt ne ſolennibus quidem principum natalibus, vel imperialis honoris gratia Circenſes putaret eſſe celebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum venationibus occupari, atque ab actibus publicis intentionem eius abduci. Omnes feras vno momento iuſſit interfici. Audire in conſiſtorio negotia, etiam in quibus dubitarent ſenes, vel perſonæ alicuius
Dan. 13. contuitu ducerentur, vt Danielis ſpiritu adoleſcentem videres ſenileſque ferre ſententiam. Iactabant inimici, quod præmaturè prandium peteret, cœpit ita frequentare ieiunium, vt plerumque ipſe impranſus conuiuium ſolenne ſuis Comitibus exhiberet, quo & religioni ſacræ ſatiſfaceret, & principis humanitatis. Scenicæ cuiuſdam forma ac decore deperire Romæ adoleſcentes nobiles nunciabatur. Iuſſit eam ad comitatum venire. Miſſus, pretio deprauatus ſine mandati effectu rediit. Alterum

G miſit, ne voluiſſe emendare vitia adoleſcentum, & non potuiſſe videretur. Datus eſt obtrectandi aliquibus locus. Deductam tamen numquam aut ſpectauit aut vidit. Poſtea redire præcepit, vt & omnes agnoſcerent irritum eius non eſſe mandatum, & adoleſcẽtes doceret ab amorẽ mulieris temperare, quam ipſe qui potuit habere in poteſtate, deſpexerat. Et hæc fecit cùm adhuc non haberet vxorem, & tamen exhiberet ſui tamquam vinctus coniugio caſtitatem. Quis tam dominus ſeruis, quàm ille ſui corporis fuit? Quis tam aliorum arbiter, quàm ille ſuę cenſor ętatis? Quid de pietate eius loquar? qui cùm homines nobili ortus genere, & locupleti proſapia, quæ
H citò mouere inuidiam ſolet regiæ cupiditatis, accuſator vrgeret, præfectus inſiſteret, reſpondit vt nihil aduerſum ſanctis præſertim diebus ſtatueretur. Et cùm poſt aliquot dies accuſatoris legeretur libellus, calumniam pronunciaturus, accuſatum liberè donec Præfectus cognoſceret, obſeruari iuſſit. Neque ante aut poſtea quiſquam tanti criminis ſub adoleſcente Imperatore formidauit inuidiam. Riſit adoleſcens, quod robuſtiores timuerunt Imperatores. Miſerat propter recuperanda templorum iura, ſacerdotiorum profana priuilegia, cultus ſacrorum ſuorum Roma legatos, & (quod eſt grauius) Senatus
I nomine nitebantur. Et cùm vniuerſi qui conſiſtorio aderant Chriſtiani pariter atque gentiles dicerent eſſe reddenda, ſolus velut Daniel, excitato in ſe Dei ſpiritu ar- Dan. 13.
guebat perfidiæ Chriſtianos, gentilibus obuiabat, dicens: Quod pius frater eripuit, quomodo à me putatis eſſe reddendum? cùm in eo & religio lædatur & frater, à quo ſe nollet pietate ſuperari. Et cum paterno conueniretur exemplo, quod ſub patre ſuo ea nullus abſtulerat, reſpondit: Patrem meum laudatis quia non abſtulit, nec ego abſtuli. Numquid pater meus reddidit, vt me debere reddere poſtuletis? Poſtremò etſi pater reddidiſſet, frater abſtulerat, imitatorem in ea parte fratris eſſe me
K mallem. Aut numquid meus pater Auguſtus fuit, & frater non fuit? Par vtriq; debetur reuerentia, & par vtriuſque eſt circa rempublicam gratia. Vtrumque imitabor: & vt non reddam quod pater reddere non potuit, quia nullus abſtulerat: & ſeruem quod a fratre eſt conſtitutum. Poſtulet parens Roma alia quæcumque deſiderat. Debeo affectum parenti, ſed magis obſequium debeo ſalutis auctori.

Quid de amore prouincialium loquar, vel quo eos ipſe complectebatur, vel qui ab iis conſultori ſuo rependebatur, quibus nihil vnquam indiei paſſus eſt? Præterita, inquit, non queunt ſoluere, noua poterunt ſuſtinere? Ex hoc laudant prouinciæ Iulianum. Et ille quidem in
L robuſta ætate, iſte in proceſſu adoleſcentiæ. Ille plurima reperit, & exhauſit omnia: iſte nihil inuenit, & omnibus abundauit. Audiuit in Tranſalpinis partibus poſitus, ad Italiæ fines barbaros propinquaſſe, ſollicitus ne alieno hoſte ſuum regnum alternaretur, venire properabat, cupiens dimittere Gallicana otia, & pericula noſtra ſuſcipere. Hæc mihi cum aliis communia. Illa priuata, quod ſæpe me appellabat abſentem, & à me † initiandum ſe ſacris myſteriis præferebat. Quin etiam cùm rumor quidam ad Viennenſem pertuliſſet vrbem, quod in itinere eius ad Italiæ gratia co pergerem, quàm gaudebat, quàm gratulabatur me ſibi optato adfore! Mora ei aduentus al. initiatum.
M mei prolixior videbatur. Atque vtinam ante tunc ipſius nullus præueniſſet nuntius! Iam promiſerat me profecturum, reſpondens vel his nobilitatis petentibus, vel Præfecto, vt tamquam Italiæ conſuleret eum, ne ſibi [illegible] perſuadingere [illegible] cessitatibus [illegible] Conſiſtorio [illegible] erat. Ecce † v. e. necessitatibus non de futurū.
poſtridie litteræ [illegible] tiam [illegible] rum [illegible] Imperatoris [illegible] ipſis à quibus [illegible] poſtulaſſe [illegible] legatio eſt. Repente mihi videbat [illegible] præſentię, nec implere: ſed veniam [illegible] ſibi hinc [illegible] tem quod nulla [illegible] periculis, nullas [illegible] piſſem litteras, quod non potuiſſem [illegible] occurrere, etiam ſi iter [illegible] itaque [illegible]

veniæ, dum dies ſubduco aduentus tui iter lego, ecce reſcriptum accipio, vt ſine mora pergendum putarem, eo quòd vadē fidei tuæ habere me apud Comitē tuum velles. Num teſtimonium moratus ſum? Addidi etiam, eo vt properarē ocyus, occaſio daretur cauſam itineris mei ſynodū Gallorum eſſe epiſcoporum, propter quorum frequentes diſſenſiones crebro me excuſaueram, ſed vt ipſe baptizaretur in ipſo egreſſu. Feſtantē iam veri indicia potui cognoſcere, ſed properandi ſtudio nihil aduertere poteram. Iam ſuperabam Alpium iuga, & ecce nuntius amarus mihi & omnibus de tua morte Imperatoris. Reflexi & iter fletibus meis laui. Quibus ego votis omnium proficiſcebar? Quo gemitu omnium retinebar? Non enim Imperatorem ſuum, ſed ſalutem ereptam putabant. Quanto ipſe angebar dolore? Primū, quòd tantus princeps, quòd dulce pignus meum, quòd ita mei cupidiſſimus occidiſſet. Quis ego ſtatus eius illo biduo fuiſſe cõperi, quo litteris quas ad me miſerat, ſuperuixit? Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio die manè quærebat iam ne remeaſſet, iam ne venirē. Ita ſine ſalutem quandam tenuiſſe arbitrabatur. O iuuenis optime, vtinam te viuentē inuenire potuiſſem, vtinam te dilatio aliqua meo reſeruaſſet aduentui! Nihil de aliqua mei virtute polliceor, nihil de ingenio atque prudentia: ſed quanta ego cura inter te & Comitem tuum, quanta ſedulitate concordiam & gratiam refudiſſem? Quam me ipſum pro tua obtuliſſem fide, quā in meipſum receptaſſem, à quibus ille ſe timere dicebat? Certè ſi Comes non eſſet inflexus, tecum remanſiſſem. Præſumebā de te quòd ipſe me audires, ſi pro te non eſſe auditū videres. Multa habueram quæ tenerē, nunc nihil habeo præter lacrymas & fletus. Quotidie mihi maior ad dolorem es, creſcis ad gemitum. Omnes quantum me feceris proteſtantur. Omnes abſentiam meam cauſam tuæ mortis appellant. Sed

Ioan. 1.

non ſum Elias, non ſum propheta, vt potuerim futura cognoſcere: ſed ſum vox clamantis in gemitu, quo poſſim deflere præterita. Quid enim habeo, quod melius faciam, quam tibi lacrymas pro tanto tuo in me affectu rependam? Ego te ſuſcepi paruulum, cùm legatus ad hoſtem tuum pergerem, ego iuſtitiæ maternis traditum manibus amplexus ſum, ego tuus iterum legatus repetiui Gallias, & mihi dulce illud officium fuit pro ſalute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias poſtulabas: nondum pro te ſecurus, & iam pro fraternæ ſepulturæ honore ſollicitus.

Sed reuertamur ad Threnos, & ipſa doloris ingrediamur viſcera.

Tren. 2.

Quid teſtabor, inquit, *tibi, aut quid aſſimilabo tibi, filia Hieruſalē? quis ſaluam te faciet & quis conſolabitur te virgo filia Sion? Quia magna facta eſt ſuperueniens contritio tua. Quis ſanabit te?* Quis autem me conſolabitur, à quo alij petunt conſolationis officium?

Thren. 4.

Impleuit me amaritudine, inebriauit me felle.

Hier. 4.

Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo, vt prophetico vtar eloquio. quoniam quem in Euangelio

Lib. 4 ſent. diſt. 4 § ſunt & alij

eram generaturus, amiſi. Sed ille non amiſit gratiam quā popoſcit, qui mihi in ſermone quo vtebar ad plebem, hodie reſurrexit. Nā cum in tractatum incidiſſem propoſitæ lectionis, quod pauper † benediceret Deum, quærere cœpi quis eſſet hic populus, & diſtinguere quod eſſet populus, alter diues, alter pauper: diues Iudæorū, pauper Eccleſiæ. Diues ille eloquiis ſibi creditis, iſte pauper aliena eloquia mutuatus. Meritò pauper, quia congregatus à paupere eſt; illo videlicet, qui pauper factus eſt cùm diues eſſet, vt nos eius inopia ditaremur. Exinaniuit enim ſe, vt omnes repleret. Sed quomodo pauper qui habebat æternitatis diuitias, & plenitudinem diuinitatis? Denique in carne erat, & dicebat: *A modo videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram virtutis.* Et alibi ad Petrum dicit: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Hic ergo pauper, qui regnum cæleſte donabat? Sed audi quomodo pauper. *Tollite, inquit, iugum meum ſuper vos, quia mitis ſum, & humilis corde.* Ideo & populus eius pauper eſt, nō indigentia, quē diuite illo populo video ditiorē. Non ſolùm enim oracula prophetarū, ſed etiam Apoſtolorū meruit diuino fuſa ſpiritu habere præcepta. Nō ergo inopia

† v. e. quòd populus pauper, &c.

Rom. 3.

2. Cor. 8.

Coloſſ. 2.

Mat. 26.

Mat. 16.

Mat. 11.

pauper, ſed ſpiritu, cui dictum eſt: *Beati pauperes ſpiritu: ipſorum eſt enim regnum cælorum.* Verè beati pauperes, qui receperunt quod diuites non habebant. Ex hoc numero eſt ille propheticus pauper, de quo ſcriptum eſt: *Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.* Et hoc populo ille qui ait: *Argentum & aurum non habeo, ſed quod habeo, hoc tibi do: in nomine Ieſu Nazareni ſurge & ambula.* Ille ergo pauper auctor populi pauperis dicit: *Deus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertum eſt. Locuti ſunt ſuper me lingua doloſa, & ſermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Bonū ſcutum oratio, quo omnia aduerſarij ignita ſpicula repelluntur. Orabat ergo Dominus Ieſus, & eius imitator Valentinianus orabat. Sed fortè dicatur: Quid ei profuit ſua oratio? Ecce in primo vitæ occidit curſu. De celeritate mortis, nō de genere loquor. Nō enim accuſationis voce vtor ſed doloris. Sed et Dominus orabat, & crucifixus eſt. Hoc enim orabat, vt peccatum mundi tolleret. Audiamus ergo quid oret Chriſti diſcipulus: vtique quod magiſter docuit. Docuit autem vt vigilemus & oremus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne incidamus in peccatum. Hæc eſt enim tentatio Chriſtiani, ſi in ſuæ animæ periculum prolabatur. Mortem autem timere non eſt perfectionis. Rogare autem quis debet & pro inimicis ſuis, orare etiam pro perſequentibus, ſicut Dominus orabat, dicens: *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.* Vide clementiam magnam. Illi ſuum perſequebantur auctorem, ipſe aduerſariis etiam grauia peccata donabat: quin etiam ignorantiæ velamine excuſabat admiſſum, dicens: *Quia neſciunt quid faciunt*: nam ſi ſcirent, Dominum nō perſequerentur ſuum, in cuius poteſtate acquirere ſalutem eſſe ſuam arbitrarentur. Et quia non ſola Chriſti perſecutorea eius erant morte contenti, addebāt maledicta atque conuicia, vt ait ipſe: *Maledicent ipſi, & tu benedices.* Docuit nos quod timere maledicta perſequentium minime debeamus, cùm habeamus benedictionis auctorem: nec mouere nos conuicia debeant, vbi præſul eſt qui poſſit auferre maledicta. Quid illud quòd mori non timuit? Immò pro omnibus ſe obtulit, dicens quòd fruſtra innoxij in inuidiā vocarentur, quod fruſtra propter ſe alij periclitarentur: ſibique potius mortem optabat, ne ipſe aliis cauſa mortis eſſet. Hoc eſt illud euangelicum Domini in ipſa ſui captione dicentis: *Si me quæritis, ſinite hos abire.* Occidit itaque pro omnibus quos diligebat pro quo amici ſui parum putabant, ſi omnes perirent.

Mat. 5.

Pſal. 33.

Act. 3.

Pſal. 108.

Epheſ. 6.

Mat. 26.

Mat. 5.

Luc. 23.

Ibid.

Pſal. 108.

Galat. 3.

Ioan. 18.

Aduertimus quem circa amicos ſuos habuerit animum, quem erga germanas ſuas habuerit affectum cõſideremus. In ipſis requieſcebat, in ipſis ſe conſolabatur, in ipſis relaxabat animū, & feſſa curis corda mulcebat. Rogabat eas, vt ſi quo pueritiæ ſuæ lapſu, ſi ſermone aliquo offenſæ à fratre viderentur, ignoſcerent, veniam ſibi à Domino deprecarentur. Manus, caput ſororibus oſculabatur, immemor imperij, memor germanitatis: & quo magis aliis poteſtatis iure præſtaret, hoc ſe magis humilem ſororibus exhibebat. Rogabat vt non meminiſſent iniuriæ, meminiſſent gratiæ. Acciderat, vt quoddam de earum poſſeſſione audiret negotium. Tantus enim erat, vt iam in cauſa ſororum æquus fore arbiter à prouincialibus æſtimaretur: quod etſi circa ſanctas neceſſitudines ſuas charitate propenderet, tamen pietatem ſuam iuſtitia temperaret. Audiuit negotium non de iure, ſed de poſſeſſione prædij. Hinc pietas pro ſororibus, inde miſericordia pro orphani cauſa certabat, vt pro eo apud ipſas interueniret ſorores. Remiſit ad iudicem publicum negotium, ne aut ius, aut pietatem læderet. Priuatim tamen, quantum ex propoſito nobilium puellarum aduertimus, piam ſanctis ſororibus impreſſit affectum, vt concedendi prædij voluntatem haberent, indicium darent. Verè dignæ tanto fratre germanæ, quæ ei quod mater ſibi reliquerat, mallent de ſuo potius iure laxare, quàm fratrem in ſua cauſa verecundiam ſuſtinere. Hæc eſt vobis ſanctæ animæ hereditas

pretioſior fraternæ laudis & gloriæ, his vos pius frater nobiliores & ditiores reddidit, qui caput veſtrũ nõ gemmis onerabat, ſed oſculis manus veſtras non tam regalibus ambiebat inſignibus, quàm imperatorio ore lambebat. In veſtræ fructu præſentiæ omne ponebat ſolatiũ, vt nec ipſam nimis deſideraret vxorẽ. Ideo nuptias differebat, quia prius eum † veſtræ gratiæ paſcebat affectus. (Margin: † v. c. quia plus eum, &c.) Hæc vobis deſiderio amplius quàm dolori ſint vt fraterna gloria plus reficiat mentem, quàm dolor torqueat. Paſcunt frequenter & lacrymæ, & mentem alleuant: fletus refrigerant pectus, & mæſtũ ſolantur affectum. Durum quidem funus videtis, ſed ſtabat & ſancta Maria iuxta crucem filij, & ſpectabat virgo ſui vnigeniti H paſſionem. Stantem illam lego, flentem non lego. Vnde dixit ei filius: *Mulier, ecce filius tuus. Et diſcipulo dixit: Ecce mater tua*: (Ioan. 19.) hereditatem illis charitatis ſuæ gratiæ derelinquens. In quo vobis pia pignora, quoniam fratrẽ veſtrum ſeruare propter mea peccata non merui, affectum paternum exhibere deſiderio. Illũ intueor in vobis, illum teneo, illum puto eſſe mihi præſentem, immò vtrumq; germanũ, quos velut oculos mihi effoſſos doleo. Felicius epiſcopos perſequantur imperatores quã diligunt. quantò mihi beatius Maximus minabatur! In illius odio laus erat, in horum amore ſupplicij feralis hereditas. Vtinam filij pro vobis licuiſſet hunc ſpiritũ fundere compendium doloris inuenerã, & glorioſius mihi fuerat pro tantis obire pignoribus. Sed ad veſtrã ſanctæ filiæ conſolationẽ reuertar, quamuis rerũ geſtarũ acerbitas vim omnẽ conſolationis abſorbeat. Quæ ſi breuis ſit, nihil afferet quo mæſtũ affectũ demulceat: ſin prolixior, longiorẽ afferet admonitionẽ doloris. quò enim prolixior fueris, hoc magis in conſolando afficies eum, quem conſolari velis, & diutius mærorem eius tenebis. Non igitur velut penicillo quodã ſermonis mei veſtras abſterga lacrymas, neque enim id facere vellem, etiã ſi poſſem. Eſt enim piis affectibus quædam etiam flendi voluptas, & plerumq; grauis lacrymis euaporat dolor. Sed id poſtulo, ne vel infixum pectori veſtro fratrẽ duris gemitibus releuetis †, vel auertatis planctibus, vel (Margin: † v. c. reuelatis.) requieſcentẽ excitetis. Ille vobis maneat in corde, ille viuat in pectore, ille amplexibus piis hæreat vt ſolebat, ille fraterna oſcula premat, ille ſemper in oculis ſit, ſemper in oſculis, ſemper in alloquiis ſemper in mentibus. Ille iam talis, vt ei nihil ſit nocitũ ſicut ante. Obliuiſcamini eius ærumnã, teneatis gratiã. Ille vobis auxiliaturus ſperetur, ille noctibus præſul aſſiſtat, illũ à vobis nec ſomnus excludat. Propter ipſum delectet quies, vt vobis gratior teneretur. In vobis eſt filiæ, vt fratrẽ vobis iam nemo poſſit auferre: Sed corpus eius tenere deſideratis, tumulũ circumfuſæ tenetis. Ille tumulus fratris vobis habitatio ſit, ille ſit aula palatij, in quo cara vobis mẽbra requieſcunt. Quòd ſi me ad illum reuocatis dolorẽ, quòd cito exceſſit è vita nec ego abnuo immatura obiiſſe ætate, quẽ noſtræ vitæ tẽporibus fulcire cuperemus, vt de noſtris annis viueret, qui fungi nõ potuit ſuis.

Sed quæro vtrum aliquis ſit poſt mortem ſenſus, an nullus? Si eſt, viuit: immò quia eſt, vita iam fruitur æterna. Quomodo enim non habet ſenſum, cuius anima viuit & viget, & remeabit ad corpus, & faciet illud cũ refuſa fuerit, reuiuiſcere? Clamat Apoſtolus: (1. Theſſ. 4.) *Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Nam ſi credimus quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus illos qui dormierunt per Ieſum, adducet cum eo.* Manet ergo eorum vita, quos manet reſurrectio. Quod ſi gentes qui ſpem reſurrectionis non habent, hoc vno ſe conſolantur quo dicunt quòd nullus poſt mortem ſenſus ſit defunctorum, ac per hoc nullus remaneat ſenſus doloris: quantò magis nos conſolationem recipere debemus, quia mors metuenda (Iob. 14.) non ſit, eo quòd finis ſit peccatorum: vita autem deſperanda non ſit, quæ reſurrectione reparatur? Iob quoque docet nec mortem timendam, & potius optandam piis, dicens: *Vtinam in inferno me cuſtodires, & abſconderes me donec mitigetur ira tua, & conſtituas mihi tempus in quo* G *memor ſis mei. Si enim mortuus fuerit homo, conſummatis dies vitæ ipſius ſuſtinebo donec iterum fiam. Tunc vocabis, & ego tibi obediam, opera autem manuum tuarum ne deſpicias.* Eſto tamen dolendum ſit, quod primæua obierit ætate: gratulandum nihilominus eſt quòd virtutum ſtipendiis veteranus deceſſerit. Tanta enim fuit emendatio vitæ eius in illo omnibus lubrico adoleſcentiæ tẽpore, tanta laus morum eius, vt omnem memoriam doloris obducat. Quod enim obiit, fragilitatis eſt: quòd talis fuit, admirationis. Quàm beata fuiſſet reſpublica ſi eum diutius ſeruare potuiſſet: Sed quia vita ſanctorum non hic in terris eſt, ſed in cælo (Iuſtis etenim viuere Chriſtus, & mori lucrũ, quia & diſſolui & cum Chriſto eſſe multò melius) dolendum eſt quod nobis cito raptus ſit: conſolandum quòd ad meliora tranſierit. (Philip. 1.) Denique Dauid moriturum filium flebat, mortuum non dolebat. Flebat, ne ſibi eriperetur: ſed flere deſiuit ereptum, quem ſciebat eſſe cum Chriſto. (2. Reg. 12.) Et vt ſcias verum eſſe quod aſſero inceſtum Ammon filium fleuit occiſum, parricidam Abeſſalon doluit interemptum, dicens: *Filius meus Abeſſalon, filius meus Abeſſalon.* Innocentem filium non putauit eſſe lugendum, quia illos ſibi periiſſe ſciebat pro (2. Reg. 13.) ſcelere, hunc pro innocentia credidit eſſe victurum. (2. Reg. 18.) Nihil ergo habetis quòd grauiſſime doleatis in fratre. I Homo natus eſt, humanæ fuit obnoxius fragilitati. Nemo ſe redimit à morte, non diues, non ipſi reges, immò ipſi grauioribus ſubiacent. Iob dixit: *Numerati anni dati ſunt potenti, timor autem eius in auribus eius: quando videtur habere pacem, tunc veniet eius euerſio.* (Iob. 15.) Vobis quoque ipſis tam acerba incidiſſe patienter ferre debetis, quæ videtis vobis communia eſſe cum ſanctis. Etiam Dauid amiſſis filiis deſtitutus eſt. Optaſſet illos tales obiiſſe, qualis vobis frater ereptus eſt. Ille crimina doluit, non exitum filiorum. Sed eſto fuerit ingemiſcendum. Quouſque luctus tempora protrahuntur? Duorum menſium curricula in fraterni funeris quotidiano (Iudic. 11.) K clauſiſtis amplexu. Sola in ſcripturis Iephte filia fletus ſui tempora poſtulauit, cognitio quòd pater eius profecturus ad prælium vouerat quis id rerum potius offerret Domino, quod ſibi primum occurreret. Poſt victoriam reuertenti occurrit filia, ignara pietatis, ignara promiſſi. Vidit eam, & ingemuit pater, dicens: *Heu me filia impediſti me, in ſtimulum doloris facta es mihi.* (ibidem.) Ego enim *aperui os meum de te ad Dominum, & non potero auertere.* Illa dixit ad eum: *Pater, ſi in me aperuiſti os tuum, fac mihi vt exiit de ore tuo.* (ibid.) Et iterum dixit: *Sine me menſibus duobus, & vadam flebo in montibus virginitatem meam ego & compares amicæ meæ.* (ibid.) Itaque duobus L exactis regreſſa menſibus ſacrificij munus impleuit. Quæ decreto populi Iſrael quaternis in anno diebus ab eiuſdem plebis fœminis deploratur. Ad deflendum igitur ſuæ virginitatis florẽ duos ſat eſſe menſes Iephte filia iudicauit, & adhuc non venerat reſurrectio, & hoc ſpatio temporis ſatis putauit à paucis ſe eſſe defletam. Vobiſcum omnes populi defleuerunt, omnes ingemuerunt prouinciæ, & adhuc parum putatis veſtra hæc eſſe ſupplicia? Si fratrem veſtrũ redimere poſſetis exitio, nollet tamen ille veſtra afflictione ſuſcitari: quia ſe melius viuere credidit in vobis, qui optauit potius ſe ipſum mori, quam veſtram videre iniuriam, qui pro vobis ſe li- M benter fuit paratus offerre, qui ipſo veſtri doloris die dicitur hanc ſolam emiſiſſe vocem? Væ miſeris ſororibus meis. Itaque magis veſtram deſtitutionem quam ſuam mortem dolebat.

Sed audio vos dolere quòd non acceperit ſacramenta baptiſmatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis eſt niſi voluntas, niſi petitio? Atqui etiam dudum hoc votũ habuit: vt & antequam in Italiam veniſſet, initiaretur, & proximè baptizari ſe à me velle ſignificauit; & ideò præ cæteris cauſis me accerſendum putauit. Non habet ergo gratiam quam deſiderauit: non habet quam popoſcit: Certè quia popoſcit, accepit. Vnde illud eſt: (Sap. 4.) *Iuſtus quacunque morte præuentus fuerit, anima eius in refrigerio erit.* Solue igitur pater ſancte munus ſeruo

A tuo, quod Moyſes dum in ſpiritu vidit, accepit: quod Dauid quia ex reuelatione cognouit, emeruit. Solue, inquam, ſeruo tuo Valentiniano munus quod concupiuit munus quod popoſcit ſanus, robuſtus, incolumis. Si affectus ægritudine distuliſſet, tamen non penitus à tua miſericordia eſſet alienus, qui celeritate temporis eſſet non voluntate fraudatus. Solue ergo ſeruo tuo munus gratiæ tuæ, quam ille nunquam negauit, qui ante diem mortis templorum priuilegia denegauit, bis vigentibus quos reuereri poſſet. Adſtabat virorũ catena gentiliũ, ſupplicat Senatus: non metuebat hominibus diſplicere, vt tibi ſoli placeret in Chriſto. Qui habuit ſpiritum tuum, quomodo non accepit gratiam tuam? Aut ſi quia ſolenniter non ſunt celebrata myſteria, hoc mouet: ergo nec martyres ſi catechumeni fuerint, coronentur. Non enim coronantur, ſi non initiantur. Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, & hunc ſua pietas abluit & voluntas. Ne quæſo eum Domine à fratre ſeiungas, nec iugũ hoc piæ germanitatis patiaris abrumpi. Hic tuus iam, & tuo iudicio vindicatus, periclitatur amplius Gratianus, ſi ſeparetur à fratre, ſi nõ mereatur eſſe cum eo, per quem meruit vindicari. Quas ille nunc manus ad te pater erigit, quas pro fratre preces fundit? quo ei inhæret amplexu? quemadmodum ſibi eum non patitur auelli? Adeſt etiã pater, qui militiam ſub Iuliano & tribunatus honores fidei amore contempſit. Dona patri filium, fratri germanũ, quorum vtrumq; imitatus eſt: alterum fide, alterum deuotione pariter atque pietate in templorum priuilegiis denegandis. Quod patri defuerat, adiunxit: quod frater conſtituit, cuſtodiuit. Et huic adhuc interceſſionem adſciſco, cui remunerationem præſumo? Date manibus ſancta myſteria, pio requiem ei poſcamus affectu.

Pſal. 133. Date ſacramenta cæleſtia, animã piam noſtris oblationibus proſequamur. Extollite populi mecum manus in ſancta, vt eo ſaltem munere vicem eius meritis rependamus. Non ego floribus tumulum eius aſpergã, ſed ſpiritum eius Chriſti odore perfundã. Spargant alij plenis lilia calathis, nobis liliũ eſt Chriſtus. Hoc reliquias eius ſacrabo, hoc eius gratiam commendabo. Numquã ego piorum fratrũ ſeparabo nomina, merita diſcernam. Scio quòd Dominum commemoratio iſta conciliet, copula iſta delectet. Nec putet aliquis meritis eorum obitus celeritate detractum. Raptus eſt Enoch, ne malitia mutaret cor eius, & Ioſias decimo octauo anno regni ſui ita Domini Paſcha celebrauit, vt omnes retro principes deuotione ſuperaret, nec diutius fidei ſuæ meritis ſuperuixit: immo quia plebi Iudææ graue imminebat exitium, rex iuſtus ante ſublatus eſt. Metuo ergo ne & tu oobia aliqua noſtri offenſione ſis raptus, vt octauo regni tui anno imminentis mali acerbitatem quaſi iuſtus euaderes.

Gen. 5. Sap. 4. 4 Reg. 23.

E Sed iam chara mihi complectar viſcera & debito condam ſepulchro, priùs tamen ſingula membra perſpiciã. Valentinianus meus, iuuenis meus, & cãdidus & fuluus habens in ſe imaginem Chriſti. Talibus enim proſequitur Eccleſia in Canticis Chriſtum. Nec iniuriam putes. Charactere Domini inſcribuntur & ſeruuli, & nomine Imperatoris ſignantur milites. Denique & ipſe Dominus dixit: *Nolite tangere Christos meos*: & *Vos eſtis lux mundi*. Et Iacob dixit: *Iuda, te laudabunt fratres tui*. Ad filium loquebatur, & Dominum reuelabat. Et de Ioſeph dictum: *Filius meus ampliatus, filius meus ampliatus Ioſeph*, & Chriſtum ſignificabat. Licet ergo & mihi charactere Domini ſignare ſeruulũ: Iuuenis meus candidus & fuluus, electus è decẽ millibus. Electus eſt filius meus, cùm poſt mortem patris paruulus adſciſceretur imperio. Caput eius aurum cephas, oculi eius ſicut columbæ ſuper abundantiam aquarum. Ibi enim ſedimus & fleuimus, dixerũt qui inde venerunt. Venter eius pyxis eburnea, qui reciperet oracula ſcripturarum, vt poſſet dicere: ventrem meum doleo, ſicut dixit propheta. Dicit enim hæc qui imitator eſt Chriſti. Genæ eius phialæ aromatis, quibus Chriſti inſloebat vnguentũ. Labia eius lilia diſtillantia myrrham plenã † Manus eius tornatæ, aureæ, plenæ tharſis, eo quod in verbis eius iuſtitia refulgeret, in factis & operibus reuiueret gratiæ, in quo & plenũ virtutis & auctoritatis regalis eſſet alloquium,

Cant. 5. Pſal. 104. Mat. 5. Gen. 49. Ibidem. Cant. 5. Pſal. 136. Cant. 5. Hier. 4. Cant. 5.

† v.c. Labia eius ſicut lilia diſtillantia, myrrhæ plena.

F

A nec inflexa aliquo mortis terrore conſtantia, ſanctorum pretioſa & emendata correctio. Omnis enim bonus operarius, manus Chriſti eſt. Fauces eius dulcedines, & totus deſiderium. Quàm dulcia enim omnia iudicia eius vniuerſorum faucibus adhæſerunt? quanta gratia ſermones ipſius ſinguli recenſentur? Quemadmodum fili deſideraris à populis. Mihi certè te impreſſiſti, qui pectore teneo verba illa poſtrema, quibus me vadem tuum fieri poſtulabas. Reliquiſti ipſe de me teſtimonium iudicij glorioſi. Ego tibi fidem meam exhibere non potui, quam parabam. Dixi tamen abſens, & dicentem me fidem pro te Chriſtus audiuit. Tenetur in cælo ſponſio mea, etſi

Ibid. Pſal. 118.

B non tenetur in terris. Obligatus ſum Deo, etſi non potui hominibus obligari.

Locutus ſum de corpore tuo, nunc alloquar animam tuam dignam propheticis ornamentis. Iis igitur vtar exordiis. Quænam eſt hæc proſpiciens ſicut diluculum, ſpecioſa vt luna, electa vt ſol? Videor mihi te videre fulgentem, videor audire dicentem: Diluculum mihi eſt pater. *Nox terrena præceſſit, dies cæleſtis appropinquauit*. Proſpicis hos igitur ſancta anima de loco ſuperiore, tanquam inferiora reſpiciens. Exiſti de tenebris iſtius ſæculi, & vt luna reſplendes, vt ſol refulges. Et bene vt luna, quia & ante in vmbra licet iſtius corporis refulgebas, & terrarum tenebras illuminabas: & nunc lumen à ſole iu-

Cant. 6. Rom. 13. Malac. 4.

C ſtitiæ mutuata, clarum diem dicis. Videre igitur videor te tamquam de corpore recedentem, & repulſa noctis caligine ſurgentem diluculo ſicut ſolem, appropinquantem Deo, & rapido volatu ſicut aquilam quæ terrena ſunt, relinquentem. *Conuertere Sunamitis, conuertere: conuertere, & videbimus te*. Conuertere ad nos pacifica, vt gloriam tuam ſororibus tuis monſtres, & incipiant ſe tuæ quietis & gratiæ ſecuritate ſolari. Semel tantùm ad nos conuertere, vt te videamus, & rurſus conuertere, atque ad Hieruſalem illam ciuitatẽ ſanctorum tota intentione feſtina. Aut certè quia ad animã piam Chriſtus hoc dicit, iubet illam paulisper conuerti, vt nobis gloria eius

Cant. 6. Hebr. 12.

D appareat, & requies futura cum ſanctis & poſtea præcipit eam ad illud ſupernum ſanctorum feſtinare conſortium. *Quid videbitis*, inquit, *in Sunamite, quæ venit ſicut chori caſtrorum*? hoc eſt, in ea quæ multum & aduerſus [illegible]mos in corpore præliata eſt. Etenim pugnauit ad[illegible]s extraneos hoſtes, pugnauit aduerſùs lubricas ſæculi mutationes, pugnauit aduerſùs corporis fragilitates, aduerſùs multiplices paſſiones. Audiuit à Domino: *Conuertere Sunamitis, conuertere ad patrem*. Semel in ſæculo conuerſa eſt, conuerſa eſt iterata communione ad gratiam Chriſti. Et ideo pulchra conuerſio eius in ſæculo, pulcherrimus inceſſus eius & volatus in cælum. Vnde

Cant. 7. Cant. 6.

E meretur audire: *Specioſi facti ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab*, hoc eſt, filia principis. Specioſa es enim in proceſſu, habitaſti in corpore, tanquam calceamento eo vſa, non vt inuolucro, vt quaſi ſuperior & eminentior, quo velles tuum circumferres ſine vlla offenſione veſtigium. Vel certè ſicut calceamentum illud euolue, ſicut Moyſes fecit, cui dictum eſt: *Solue calceamentum pedum tuorum*. Dicit igitur tibi nunc pater Aminadab, ille populi princeps: *Audi filia & vide, quoniam concupiuit rex ſpeciem tuam*. Specioſi ergo facti ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab. Moduli femorum tuorum ſimiles torquibus, hoc eſt, conſonans ſibi in omnibus factis tuis gratia atque moderatio, ma-

Cant. 7. Exod. 3. Num. 2. Pſal. 44. Cant. 7.

F gnorum æquauit inſignia triumphorum. Denique moderatione tua & tranquillitate pacifica nec Gallia hoſtẽ ſenſit, & Italia hoſtem repulit, qui eius finibus imminebat. Torques autem inſignia eſſe victoriæ dubitari non poteſt, cùm ij qui in bello fortiter fecerunt, torquibus honorentur. *Vmbilicus tuus crater tornatilis, non deficiens mixto. Venter tuus aceruus tritici, munitis inter lilia. Ceruix tua ſicut turris eburnea. Oculi tui ſicut ſtagna in Eſebon*. Bonus vmbilicus animæ, virtutum omnium capax, ſicut crater ab ipſo fidei auctore tornatus. Sapientia enim in cratere miſcuit vinum ſuum, dicens: *Venite, edite panes meos, & bibite vinum quod miſcui vobis*. Vmbilicus ergo iſte tornatus omni decore virtutum non deficit mixto. Venter quoque eius non ſolùm iuſtitiæ velut

Ibid. Prou. 9. Cant. 7.

frumentario cibo replebatur, ſed etiam gratiæ ſuauitate G
quæ florebat ſicut lilium. Ceruix quoque eius candida
& pura, iugo Chriſti ſponte ſubiecta, cogitationes ratio-
nabiles, fidei odor, circumciſionis attentio, ornatus ca-
pitis glorioſus, quod non regalia diademata, ſed Domi-
nici ſanguinis inſignia coronarent. Merito tamquã rex
peccati victor & cæleſti corona redimitus aſcendit, cu-
ius animæ dicit Deus verbum: *Quam pulchra & ſuauis fa-*
Ibid. *cta eſt charitas in delicijs tuis:* Pulchra, per virtutis decorem:
ſuauis, per gratiam. Procera ſicut palma, quæ vincentis
eſt præmium. Huic aſcendenti animæ Gratianus frater
occurrit, & complexus eam dicit: *Ego fratri meo, & ſuper*
ibid. *me conuerſio eius:* vel quòd ſibi eam cupiat inhærere, vel H
quòd ad pietatem fraterna quaſi aduocatus aſſiſtat, dicens
ibidem conuerſionem eius etiam ſuæ gratiæ præferendam. *Veni*
inquit, *frater meus, exeamus in agrum, requieſcamus in ca-*
ſtellis, diluculo ſurgamus in vineas: hoc eſt, veniſti eò, vbi
diuerſarum virtutum fructus pro ſingulorum meritis
deferuntur, vbi abundant meritorum præmia. Exeamus
ergo in agrum, in quo non vacuus labor, ſed fœcundus
prouentus eſt gratiarum. Quod in terris ſeminaſti, hîc
mete: quod ibi ſparſiſti, hîc collige. Aut certè veni in
Gen. 17. illum agrum † vbi eſt odor Iacob, hoc eſt, veni in gre-
al. qui. mium Iacob, vt ſicut Lazarus pauper in Abrahæ ſinu,
Luc. 16. ita etiam tu in Iacob patriarchæ tranquillitate quieſcas. I
Sinus enim patriarcharum, receſſus quidam eſt quietis
Gen. 27. æternæ. Merito ergo Iacob, ager eſt fructuoſus, ſicut
Iſaac patriarcha teſtatus eſt, dicens: *ecce odor filij mei tan-*
quam odor agri pleni, quem benedixit Dominus. Requieſca-
Cant. 7. mus, inquit, in caſtellis oſtendens illic eſſe requiem tu-
tiorem, quæ ſepto cæleſtis refugij munita atque vallata
non exagitatur ſæcularium incurſibus beſtiarũ. *In foribus,*
Ibid. inquit, *noſtris omnes fructus arborum: noua & vetera frater*
meus ſeruauit tibi. Quis dabit te fratrem mihi, lactentem vbera
matris meæ: inueniens te foris, oſculabor, & quidem non ſper-
nent me, adſumam te & inducam te in domum matris meæ,
& in ſecretum eius quæ concepit me. Potum dabo tibi à vino K
operoſi vnguenti, à nexu malorum granatorum meorum. Læua
eius ſub caput meum, & dextera eius complectetur me. Pro-
mittit fratri auguſtæ memoriæ Gratianus præſto ſibi
fructus diuerſarum eſſe virtutum. Fuit enim & ipſe fide-
lis in Domino, pius atque manſuetus, puro corde, [illegible]
etiam caſtus corpore, qui præter coniugium ne[illegible]
fœminæ alterius conſuetudinem. Ideo in foribus ſedis
ſuæ habet fructus paratos, nec longè petendos. Offert
quæ ſeruauerit fratri noua & vetera, hoc eſt, & teſta-
menti veteris & Euangelij ſacramenta, & dicit: Quis
ibid. dabit te fratrem mihi lactentem vbera matris meæ: hoc L
eſt, non quicumque te, ſed Chriſtus illuminabit gratia
ſpiritali. Ille te baptizauit, quia humana tibi officia de-
fuerunt. Plus adeptus es, qui minora te amiſiſſe crede-
bas. Quæ ſunt vbera Eccleſiæ, niſi ſacramenta baptiſ-
matis: Et bene ait lactentem, quaſi qui baptizatus la-
ibid. ctis tunc ſuccum requirat. Inueniens, inquit, te foris,
oſculabor te: hoc eſt, extra corpus te reperiens, oſculo
myſticæ pacis amplectar. Nemo te ſpernet, nullus ex-
cludet, in penetralia te & arcana Eccleſiæ matris inducã,
& in omnia ſecreta myſterij, vt bibas poculum gratiæ
ſpiritalis.

Amplexatus igitur fratrem deducere eum cœpit ad M
propriam manſionem: & quia pio officio ad vlteriora
proceſſerat, cum fratre cœpit aſcendere petens vt ſibi &
fratri maior illic charitas augeatur: eo quod vitia huma-
na defecerant, inuidia atque iactantia, quæ in pleriſque
ſolent, fraternæ pietatis iura vacuare. Videntes eos vel
angeli vel aliæ animæ, quærunt ab iis quæ veluti comita-
ibid. tu ſuo fratres hos & officio deducebant, dicentes: Quæ
eſt hęc quę aſcendit candida, innitens ſuper fratrẽ ſuum:
Nec nos quidẽ dubitemus de meritis. Valentiniani, ſed
iam credamus vel teſtimoniis angelorum, quod deterſa
labe peccati ablutus aſcendit, quem ſua fides lauit, & pe-
titio conſecrauit. Credamus & ſicut alij habent, quia aſ-
cendit a deſerto, hoc eſt, ex hoc arido & inculto loco ad
illas florolentas delectationes, vbi cum fratre coniun-
ctus æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo ſi quid
meæ orationes valebunt. Nulla dies vos ſilentio præter-
ibit, nulla inhonoratos vos mea tranſibit oratio, nulla
nox non donatos aliqua precum mearum contextione
tranſcurret. Omnibus vos oblationibus frequentabo.
Quis prohibebit innoxios nominare? Quis vetabit com-
mendationis proſecutionem complecti? *Si oblitus fuero*
te ſancta Hieruſalem, hoc eſt, ſancta anima, pia & pacifica
germanitas, *obliuiſcatur me dextera mea, adhæreat lin-* Pſal. 136.
gua mea faucibus meis, ſi non meminero tui, ſi non me-
minero Hieruſalem in principio meæ lætitiæ. Ipſe me
citius quàm vos obliuiſcar. & ſi vmquam ſermo tacebit,
loquetur affectus: & ſi vox deficiet, non deficiet gratia,
quæ meis eſt infixa præcordiis. Quomodo ceciderunt
potentes? Quomodo vterque ſuper illa Babylonis ceci- 2. Reg. 1.
derunt flumina? Quomodo rapidiora vtriuſque vitæ Pſal. 136.
fuere curricula, quàm ipſius Rhodani ſunt fluenta? O
mihi Gratiane & Valentiniane ſpecioſi & chariſſimi,
quàm anguſto vitam fine clauſiſtis! quàm proxima vo-
bis mortis fuere confinia! quàm ſepulchra vicina! Gra-
tiane, inquã, & Valentiniane in veſtris nominibus adhę-
rere iuuat, atque delectat in veſtri commemoratione re-
quieſcere. O omnibus Gratiane & Valentiniane ſpecioſi
& chariſſimi! inſeparabiles in vita, & in morte non eſtis
ſeparati. Non vos diſcreuit tumulus, quos non diſcer-
nebat affectus. Non cauſa mortis ſeparauit, quos pietas 2. Reg. 2.
vna iungebat. Non virtutum diſtãtia diſpares fecit, quos
religio vna fouebat. Super columbas ſimpliciores ſuper
aquilas leuiores, ſuper agnos clementiores, ſuper vitulos
innocentiores. Gratiani ſagitta non eſt reuerſa retro, &
Valentiniani iuſtitia non fuit vacua, nec inanis auctori-
tas. Quomodo ſine pugna ceciderunt potentes? Doleo
in te, fili Gratiane, ſuauis mihi valde. Plurima dediſti tuæ Ibid.
pietatis inſignia. Tu me inter tua pericula requirebas,
tu in tuis extremis me appellabas: meum de te plus do-
lebas dolorem. Doleo etiam in te, fili Valentiniane, ſpe-
cioſus mihi valde. Ceciderat amor tuus in me, ſicut amor
pignoris. Tu per me putabas eripi te periculis, tu me
non ſolùm vt parentem diligebas, ſed vt redemptorem
tui & liberatorem ſpectabas. Tu dicebas, Putas ne vide-
bo patrem meum? Specioſa de me voluntas tua, ſed non
efficax præſumptio. Hei mihi vana ſpes in homine! Pſal. 117.
Sed tu in ſacerdote Dominum requirebas. Hei mihi
quòd voluntatem tuam non ante cognoui! Hei mihi
quòd non clanculo ante miſiſti! Hei mihi qualia amiſi 2. Reg. 1.
pignora! Quomodo ceciderunt potentes, & perierunt
arma concupiſcenda! Et quia nemo habet quod alij plus Ioan. 17.
deferat, quam quod ſibi optat, non me ab illis poſt mor- Cant. 3.
tem ſepares, quos in hac vita chariſſimos ſenſi. Domine
peto, vt vbi ego fuero, ſint & illi mecum: vt vel illic eo-
rum perpetua copula fruar, quia hic vti eorum diutur-
niore coniunctione non potui. Te quæſo ſumme Deus,
vt chariſſimos iuuenes matura reſurrectione ſuſcites: &
immaturum hunc vitæ iſtius curſum matura reſurrectio-
ne compenſes. Amen.

De obitu Theodoſij ſenioris Auguſti Concio habita die quadrageſimo ſuæ depoſitionis.

HOc nobis motus terrarũ graues, hoc iuges
pluuiæ minabantur, & vltra ſolitũ caligo Concio III.
tenebroſior denuntiabat, quòd clementiſ-
ſimus Imperator Theodoſius receſſurus
eſſet è terris. Ipſa igitur receſſum eius ele-
menta mœrebant. Cælũ tenebris obductum, aer perpeti
horrens caligine, terra quatiebatur motibus, replebatur
aquarũ alluuionibus. Quid ni mundus ipſe defleret eum
principem continuò eſſe rapiendum, per quem dura
mundi iſtius temperari ſolerent, cùm criminum pœnas
indulgentia præueniret: Et ille quidem abiit ſibi, re-
gnumque non depoſuit, ſed mutauit, in tabernacula
Chriſti iure pietatis adſcitus, in illam Hieruſalem ſu-
pernam, vbi nunc poſitos dicit: *Sicut audiuimus, ita &* Luc. 19.
vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri, quã Hebr. 19.
Deus fundauit in æternum. Sed plurimos tamquam pa- Pſal. 47.

terno deſtitutos præſidio dereliquit, ac piiſſimũ ſilios. A
Sed non ſunt deſtituti, quos pietatis ſuæ reliquit hæredes. Non ſunt deſtituti, quibus Chriſti acquiſiuit gratiam, & exercitus fidem: cui documento fuit, Deum fauere pietati, vltorémque eſſe perfidiæ. Eius ergo principis & proximè conclamauimus obitũ, & nunc quadrageſimũ celebramus, aſſiſtente ſacris altaribus, Honorio principe: quia ſicut ſanctus Ioſeph patri ſuo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit, ita & hic
Gen. 50. Theodoſio patri iuſta perſoluit. Et quia alij tertium
13. q. 2. c. diẽ, alij trigeſimum, alij ſeptimum, & alij quadrageſi-
quia alij. mum obſeruare conſuerunt, quid doceat lectio, conſideremus. Defuncto enim Iacob præcepit, inquit, Ioſeph pueris ſepultoribus, vt ſepelirent patrem ſuum. Et
Gen. 50. ſepelierunt ſepultores Iſrael, & repleti ſunt ei quadraginta dies: ſic enim dinumerantur dies ſepulturæ. Et luxit eum Ægyptus ſeptuaginta diebus. Hæc ergo ſequenda ſolennitas, quam præſcribit lectio. Sed & in
Deut. 34. Deuteronomio ſcriptum eſt: *Quia planxerunt filij Iſrael Moyſen diebus triginta, & conſummati ſunt dies luctus.* Vtraque ergo obſeruatio habet auctoritatem, quia neceſſarium pietatis impletur officium. Bonus itaque Io-
Gen. 49. ſeph, qui formam pio muneri dedit, quem amabat pater, cuique dixit: *Adiuuet te Deus meus, & benedicat te benedictione terræ habentis omnia, propter benedictionem mammillarum & vuluæ, benedictiones matris tuæ, & patris tui:* pij C
Gen. 50. patris ſuboles bona. Celebrat ergo & iſte quadrageſimã
Gen. 27 patris Iacob, ſupplantatoris illius, & nos celebramus
Gen. 35. Theodoſij quadrageſimam, qui imitatus Iacob, ſupplantauit perfidiam tyrannorum, qui abſcondit ſimulachra gentium. Omnes enim cultus idolorum fides eius abſcondit, omnes eorum ceremonias obliterauit. Qui etiam iis qui in ſe peccauerant, doluit quam dederat periiſſe indulgentiam, & veniam denegatam. Sed non negabunt filij, quod donauit pater: non negabunt, etiam ſi quidam interturbare conatus ſit. Neque enim poterunt negare quod in cõmune donauit, qui ſoluunt quod ſingulis dedit. Nihil glorioſius exitus tanti princi- D
pis habuit, qui omnia iam filiis tradidiſſet, regnum, poteſtatem, nomen Auguſti: nihil, inquam, ſpecioſius ei in mortem ſeruatum eſt, quàm quod immane quantis promiſſa annonarum exigendarum relaxatio dum moratur, facta eſt ſucceſſio eius indulgentiarum hereditas, vt ille qui voluit impedire, ſibi odium fecerit, Theodoſio tamen tantæ cumulus gratiæ non ſit ademptus. Nec immeritò. Si enim priuatorũ vltimæ voluntates & deficientium teſtamenta habent perpetem firmitatem:
Galat. 3. quomodo poteſt tanti principis eſſe irritum teſtamentum? Glorioſior quoque in eo Theodoſius, qui non communi iure teſtatus eſt. De filiis enim nihil habebat nouum quod conderet, quibus totum dederat, niſi vt E
eos præſenti commendaret parenti: & de ſubditis ſibi & commiſſis teſtari debuit, vt legata dimitteret, fidei commiſſa ſignaret. Præcepit dare legem indulgentiæ, quam ſcriptam reliquit. Quid dignius quàm vt teſtamentum Imperatoris lex ſit?

Ergo tantus Imperator receſſit à nobis, ſed non totus receſſit. Reliquit enim nobis liberos ſuos, in quibus eũ debemus agnoſcere, & in quibus eum & cernimus & tenemus. Nec moueat ætas: fides militũ, imperatoris perfecta eſt ætas. Eſt enim perfecta ætas, vbi perfecta eſt virtus. Reciproca hæc, quia & fides imperatoris, militum virtus eſt. Recognoſcitis nempe quos vobis Theo- F
doſij fides triumphos acquiſiuerit. Cùm locorum anguſtus & impedimentis calonum agmen paolò ſerius in aciem deſcenderet, & inequitare hoſtis mora belli videretur, deſiluit equo princeps, & ante aciem ſolus pro-
Gen. 21. grediens, ait: Vbi eſt Theodoſij Deus? Iam hoc Chri-
Hebr. 11. ſto proximus loquebatur. Quis enim poſſet hoc dicere,
Hab. 2. niſi qui Chriſto ſe adhærere cognoſceret? Quo dicto excitauit omnes, & exemplo omnes armauit. Etiam certè ſenior ætate, ſed validus fide. Theodoſij ergo fides, fuit veſtra victoria: veſtra fides, filiorum eius fortitudo ſit. Fides ergo auget ætatem. Denique nec Abraham vt in ſenectute generaret filium, conſiderauit ætatem nec Sara, vt pareret. Nec mirum ſi auget ætatem fides,

A cùm repræſentet futura. Quid enim eſt fides, niſi rerum earum quæ ſperantur ſubſtantia? Sic nos ſcripturæ do- Hebr. 10.
cent. Ergo ſi ſubſtantia eorum quæ ſperantur, fides eſt: quantò magis eorum quæ videntur? Bona fides, de qua ſcriptum eſt: *Iuſtus autem ex fide viuit.* Quòd ſi ſubtraxerit ſe non placebit animæ meæ. Nos autem non ſub- Hebr. 11.
trahamus nos ad diſpendium animæ, ſed inhæreamus fidei ad animæ noſtræ acquiſitionẽ: quoniam in hac fidei militia teſtimonium conſecuti ſunt ſeniores noſtri A- Gen. 15.
braham, Iſaac & Iacob. Et ideo hereditatem nobis fidei Gen. 22.
reliquerunt. Fidelis Abraham, qui non ex operibus, ſed Gen. 32.
eſt fide iuſtificatus eſt, quoniam Deo credidit. Iſaac per
B fidem nec gladium feriturì parentis expauit: Iacob Paternæ fidei veſtigiis intentus, dum iter agit, angelorum vidit exercitum, & vocauit caſtra Dei. Alibi quoque, id eſt in libris Regnorum, Eliſæus erat intra Samariam, & 4. Reg. 6.
ſubito eum circumfuſus Syrorum obſedit exercitus. Vidit eos Giezi, & ait ad Dominum ſuum: *O domine, quid facimus?* Et dixit Eliſæus propheta: *Noli timere: quoniam nobiſcum plures ſunt, quàm cum illis. Et rogauit vt aperiret Deus oculos Giezi. Et aperti ſunt oculi eius, & vidit plenum montem equis & curribus in circuitu Eliſæi: & rogauit Eliſæus vt percuteret eos Deus cæcitate, & percuſſi ſunt: & introierunt in ciuitatem, quò ingrederentur, nequaquam videntes.* Audiſtis certè milites qui circum-
C fuſi eſtis, quia vbi perfidia, ibi cæcitas eſt. Merito Gen. 32.
ergo cæcus erat exercitus infidelium. Vbi autem fides, ibi exercitus angelorum eſt. Bona itaque fides quæ frequenter operatur in mortuis. Denique aduerſarius & legiones ſuæ quotidiana martyrum virtute torquentur. Vnde arbitror quòd fila chordarum citharæ ideo fides dicantur, quoniam & mortua ſonum reddant. Quo magis ac magis enitendum eſt, ne in hoc viuendi munere ſiti, ſimus ingrati: ſed pii pignoribus Principis ſedulum ac patrium impendamus affectum. Soluite filiis eius quod debetis parenti. Plus debetis defuncto, quàm debuiſtis viuenti. Etenim ſi in liberis priuatorum, non ſine
D graui ſcelere minorum iura temerantur, quãtò magis in filiis Imperatoris? Addatur, & cuius Imperatoris? Imperatoris pii, Imperatoris miſericordis, Imperatoris fidelis, de quo non mediocre locuta eſt ſcriptura, dicens: *Magnum & honorabile eſt homo miſerator; inuenire autem vi-* Prou. 20.
rum fidelem, difficile eſt. Si magnum eſt miſericordem [illegible] fidelem quemcumque hominem inuenire, quantò magis Imperatorem, quem quum poteſtas ad vlciſcendum impellat, reuocet tamen ab vltione miſeratio? Quid præſtantius fide Imperatoris, quem non extollat potentia, ſuperbia non erigat, ſed pietas inclinet?
De quo præclarè Salomon ait, *Regis minatio, ſimilis* Prou. 19.
rugitus leonis: ſicut autem ros in herba; ſicut & hilaritas
E *eius.* Quantum igitur eſt, deponere terrorem potentiæ, præferre ſuauitatem gratiæ? Beneficium ſe putabat accepiſſe auguſtæ memoriæ Theodoſius, cùm rogaretur ignoſcere: & tunc propior erat veniæ, cùm fuiſſet commotio maior iracundiæ. Prærogatiua ignoſcendi erat, indignatum fuiſſe: & optabatur in eo quod in aliis timebatur, vt iraſceretur. Hoc erat remedium reorum, quoniam cùm haberet ſupra omnes poteſtatem, quaſi parẽs expoſtulare malebat, quã quaſi iudex punire. Sæpe trementes vidimus quos obiurgabat, & conuictos ſceleris,
cùm deſperaſſent, ſolutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere æquitatis iudex, non pœna arbiter: qui
F numquam veniam confitenti negaret. Aut ſi quid eſſet quod occulta conſcientia inuolueret, Deo ſeruabat. Hãc vocem eius homines magis quam pœnam timebant, quod tanta Imperatorem ageret verecundia, vt mallet ſibi homines religione quam metu adſtringere.

Maximorum philoſophorum impunitatem ferunt dediſſe iis facinoribus, quæ per iram commiſſa forent: ſed Ariſt. lib.
ſcriptura diuina melius ait: *Iraſcimini, & nolite peccare.* 7. Ethic.
Maluit peccatum recidere, quàm excuſare. Satius eſt cap. 6.
in indignatione laudem clementiæ reperire, quàm ita in Pſal. 4.
vltionem excitari. Quis ergo dubitabit filiis eius maximum præſidium fore apud Deum? Domino fauente Arcadius Imperator iam validus † iuuenis. Honorius † v. c. I
continuò pulſat adoleſcentiæ fores, prouectior ætate uentus

3. Reg. 13. quàm Ioſias. Ille enim deſtitutus patre orſus imperium
4. Reg. 25. vſque ad triceſimum & primum annum regni ſui perdu-
xit ætatem, & placuit Domino, quod præ cęteris regibus
Iſraël Domini Paſcha celebrauit, & cæremoniarũ abo-
3. Reg. 15. leuit errores. Aſa quoque adhuc inualidus corporis ro-
2. Par. 14. bore cum regnandi curricula recepiſſet, quadraginta &
2. Par. 16. vno anno regnauit in Hieruſalem, quoniã cùm Æthio-
pum infinita vrgeretur atque innumerabili multitudi-
ne, ſperauit a Domino & in paucis ſe poſſe ſaluari. Vtinã
tam fidelis proceſſu, quàm deuotus exordio. Nã ſerua-
tus in paucis & victor, poſtea à Syriis auxilia, relicto Do-
mino, poſtulauit, & medicos adhibuit ad pedum dolorẽ.
Accepto enim tanto indicio diuini fauoris, auxiliatorem
ſuum derelinquere non debuit, ſed tenere. Ideo ei nec
medici profuerunt, & quaſi incredulus mortem imple-
uit. Sed illorum patres Abias & Amos ambo infideles.
2. Paral. Theodoſius verò plenus timoris Dei, plenus miſericor-
15. & 33. diæ, ſperamus quod liberis ſuis apud Chriſtum præſul
aſſiſtat, ſi Dominus propitius ſit rebus humanis. Bonus
eſt miſericors homo, qui dum aliis ſubuenit, ſibi conſu-
lit, & in alieno remedio vulnera ſua curat. Agnoſcit enim
Prou. 20. ſe eſſe hominem, qui nouit ignoſcere: & vias Chriſti ſe-
quitur, qui carne ſuſcepta maluit in hunc mundum re-
demptor venire quàm iudex. Vnde pulchrè Pſalmiſta
Ioan. 3. dixit: *Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.*
In quo Pſalmo dum legitur, velut ipſum Theodoſium
loquentem audiuimus. Dilexi, inquit. Agnoſco vo-
cem piam cuius teſtimonia vocis agnoſco. Et verè dile-
Pſal. 114. xit, qui officia diligentius impleuit, qui ſeruauit hoſtes,
qui dilexit inimicos, qui iis a quibus eſt appetitus, igno-
uit, qui regni affectatores perire non eſt paſſus. Non
mediocris, ſed perfecti in lege vox iſta eſt dicere, *Dilexi.*
Plenitudo enim legis, dilectio eſt. Sed quid dilexerit, au-
Rom. 13. diamus. Cùm tacet, vrget nos. Dilectionis vtique diui-
næ gratia ſignificatur qua diligimus illud quod eſt ſuper
omnia deſiderabilia deſiderabile: de quo ſcriptum eſt:
Deut. 6. *Diliges Dominum Deum tuum.*

Ergo recedens è terris pia anima, & ſancto repleta ſpi-
ritu, quaſi interrogantibus iis qui ſibi occurrerent, cùm
ſeſe ad ſublimia & ſuperna ſubrigeret, dicebat: *Dilexi.*
Pſal. 114. Nihil hoc plenius, nihil expreſſius. Interrogabant angeli
vel archangeli: Quid egiſti in terris? (occultorum enim
ſolus cognitor Deus) dicebat, *Dilexi.* Hoc eſt dicere:
Legem impleui, Euangelium non prætermiſi. Hoc eſt di-
Eccl. 42. cere: Morti me obtuli, & tota die æſtimatus ſum ſicut
Rom. 13. ouis occiſionis. Et ideo confido, quia neq; mors, neque
Pſal. 43. vita, neque angeli, neque virtutes, neque altitudo, ne-
Rom. 8. que profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare
a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.
Hoc mandatum legis etiam in Euangelio Dominus Ie-
ſus docet eſſe ſeruandum, cùm dicit ad Petrum: *Simon
Ioannis diligis me?* Et ille reſpondit: *Tu ſcis Domine quia di-
ligo te.* Et iterum dixit: *Simon Ioannis diligis me?* Et iterum
reſpondit: *Etiam Domine, tu ſcis quia diligo te.* Et tertio in-
Ioan. 21. terrogatos ait: *Domine, omnia tu noſti, ſcis quia amo te.*
Confirmauit itaque charitatem trina reſponſio, vel abo-
leuit trinæ negationis errorem. Et hic trinam reſponſio-
nem ſi quærimus, inuenimus. *Dilexi, quoniam exaudiet
Dominus vocem orationis meæ.* Dilexi, quoniam inclinauit
Pſal. 114. aurem ſuam mihi, vt in diebus meis inuocarem eum.
Ibid. Dilexi, quia tribulationem & dolorem inueni, & pro
ibidem. nomine Dei mei pericula inferni non refugi, ſed expe-
ctaui vt comprehendere & inuenire me poſſent. Et pul-
chrè ait, Dilexi: quia iã curſum vitæ ſuios impleuerat.
Vnde & Apoſtolus in paſſione iam poſitus ait: *Certamen
bonum certaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui, quod reliquum
2. Tim. 4. eſt, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* Magnus Dominus, qui no-
bis dedit certamina, quibus mereatur qui vicerit corona-
ri. Dilexi, inquit confidens, quoniã audiet Dominus vo-
cẽ orationis meæ. Dilexi, & ideo inclinauit aurẽ ſuã mi-
2. Tim. 4. hi, vt iacentẽ erigeret, mortuum ſuſcitaret. Non enim
Pſal. 114. Deus inclinat aurem ſuam vt audiat corporaliter, ſed vt
condeſcendat nobis, quo nos audire dignetur, & infirmi-
tatis noſtræ releuare ſubſtantiam. Inclinat ſe nobis, vt
noſtra ad eum aſcendat oratio. Voce nõ indiget, qui mi-

G ſericordiam defert. Neque enim voce indiguit, qui Mo-
ſem tacentem audiuit: & non loquentem, ſed inter ſpel- Exod. 14.
lantem gemitibus ineffabilibus ad ſe clamare dicebat. Rom. 8.
Nouit Deus & ſanguinem audire, cui nulla vox ſubeſt, Gen. 4.
lingua non ſuppetit, ſed accepit vocem ſacræ titulo paſ-
ſionis. Clamauit in martyrio, clamauit in parricidio,
quod pertulit pro ſacrificio. Dilexi, inquit, & ideo dili- Pſal. 114.
gens feci voluntatem Domini, & inuocaui eum non in Pſal. 26.
paucis, ſed in omnibus diebus vitæ meæ. Nam certis die-
bus inuocare, nõ omnibus, faſtidientis eſt, nõ ſperantis:
& pro vſu affluentium commodorum, mercedẽ gratiarũ
referre, non pro deuotionis affectu. Et ideo Paulus, *in* 1. Theſſ. 5.
H *omnibus*, inquit, *gratias agite.* Quando enim non habes
quod Deo debeas? aut quando ſine Dei munere es, cui
quotidie viuendi vſus a Domino eſt? *Quid enim habes,* 1. Cor. 4.
quod non accepiſti? Ergo quia ſemper accipis, ſemper inuo-
ca, & quia quod habes, a Domino eſt, debitorẽ te ſem-
per eſſe cognoſce. Malo tamẽ vt quaſi diligens quã coa-
ctus debitum tuum ſoluas. Audis dicentem: *Circunde-* Pſal. 114.
derunt me dolores mortis. Ego tamen & in mortis dolore
Dominum dilexi. *Pericula inferni inuenerunt me*, non ti-
mentem vtiq;, ſed amantẽ, ſed ſperantẽ, quòd nullę me
anguſtiæ, nulla perſecutio, nulla pericula, nullus gladius
ſepararet a Chriſto. Denique volens inuenit tribulationem Rom. 8.
I & dolorẽ, ſciens quia tribulatio patientiã operatur, pa-
tientia probationẽ, probatio ſpem. Etenim quaſi bonus
athleta quæſiuit certamina, vt coronã inueniret, quã ta- Pſal. 114.
men non ſuis viribus, ſed Domini auxilio nouit ſibi eſſe Rom. 5.
donatã. Nõ enim potuiſſet vincere, niſi eũ qui certantes
adiuuat, inuocaſſet. Miſer homo cõgreditur vt vincat, &
ipſe in periculum ruit, niſi Domini nomen adfuerit, niſi
cum vereretur, orauerit, dicens: *O Domine libera animam meã.*
Hinc illud Apoſtolicũ: *Video legem carnis meæ repugnantem* Pſal. 114.
legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in Rom. 7.
*membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mor-
tis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Ille
K vincit, qui gratiã Dei ſperat, non qui de ſua virtute præſu-
mit. Cur ergo non præſumas gratiã, cũ habeas præſulem
certaminis miſericordiã: Scriptum eſt enim: *Nunc miſe-
ricordia ſuper exaltat iudicium*, & alibi: *Miſericors & iuſtus* Iacob. 2.
Dominus, & Deus noſter miſeretur. Bis miſericordiã poſuit, Pſal. 114.
ſemel iuſtitiã. In medio iuſtitia eſt, gemino ſepto incluſa
miſericordię. Superabundant enim peccata, ſuperabun-
det ergo miſericordia. Apud Dominũ omnium virtutũ Pſal. 23.
abundantia eſt, quia Dominus virtutum eſt. Neque ta-
men iuſtitia ſine miſericordia eſt, neque ſine miſeratio- Eccl. 7.
ne iuſtitia: quia ſcriptum eſt: *Noli eſſe nimium iuſtus.* Quod
ſupra menſurã eſt, etſi bonũ eſt, tamen tu non †feſtines.
L Menſuram ſerua, vt ſecundum menſurã recipias. Non al ſuſtiens.
impendit tamen iuſtitia miſericordiam, quia miſe-
ricordia iuſtitia eſt. *Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia
eius manet in æternum.* Nouit enim iuſtus debere ſe infir-
mis atque inopibus ſubuenire. Vnde Dominus veniens Matt. 3.
ad baptiſmum, vt nobis infirmantibus peccata donaret,
ait ad Ioannem. *Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem
iuſtitiam.* Liquet igitur iuſtitiam eſſe miſericordiam, &
miſericordiam eſſe iuſtitiam. Et enim ſi Dei nos miſeri-
cordia nõ ſuſtentaret, quomodo in ipſo exordio paruuli
viueremus, cum effuſi vtero de calidis in frigida, de hu-
midis in arida piſcium more iactemur, quos naufragos Pſal. 114.
M in hanc vitam quidam velut naturæ fluctus expuerit?
Ratio deeſt, ſed gratia diuina non deficit. Ipſe ergo cu-
ſtodit paruulos, aut certè eos qui ſe paruulos humili
confitentur affectu.

Bona igitur humilitas, quæ liberat periclitantes, iacen-
tes erigit. Nouit eã ille qui dixit: Ecce ſum, ego pecca- 2. Reg.
ui, & ego paſtor male feci, & iſti in hoc grege quid fece-
runt? Fiat manus tua in me. Bene hoc dicit, qui regnum
ſuum Deo ſubiecit, & pœnitentiam geſſit, & peccatum
ſuum confeſſus veniam poſtulauit. Ipſe per humilitatẽ
peruenit ad ſalutem. Humiliauit ſe Chriſtus, vt omnes
eleuaret. Ipſe ad Chriſti peruenit requiem, qui humilita-
tem Chriſti fuerat ſecutus. Et ideo quia humilem ſe præ-
buit Theodoſius Imperator, & vbi peccatum obrepſit,
veniam poſtulauit: conuerſa eſt anima eius in requiem
ſuam

Pſal. 114. ſuam, ſicut habet ſcriptura quæ dicit: *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Pulchrè dicit animæ, Conuertere, quaſi diuturnis cuiuſque operis ſudore exercitæ: vt à labore conuertatur ad requiem. Conuertitur equus ad ſtabulum, vbi curſum impleuerit: nauis ad portum, vbi ad ſtationem fidam à fluctuum mole ſubducitur. Sed quid eſt quod ait: In requiem tuam, niſi ſecundum illud intelligas quod ait
Ibidem
Mat. 25. Dominus Ieſus: *Venite benedicti patris mei, hereditate poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi?* Tanquam enim poſſeſſionem hereditariam recipimus ea quæ promiſſa ſunt nobis. Fidelis enim Deus, qui ſemel ſeruis ſuis præparata nõ ſubtrahit. Si fides noſtra maneat, manet & ſponſio. Vide ô homo circa te gratiam Chriſti. Adhuc in terris quæreris, & in cælo poſſides. Ibi ergo ſit B
Matt. 6. cor tuũ, vbi eſt poſſeſſio tua. Hæc eſt requies quæ iuſtis
Pſal. 74. debetur, negatur indignis. Vnde ait Dominus: *ſicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam.* Qui enim non cognouerunt vias Domini, non ingrediuntur in requiẽ
2. Tim. 4. Domini. Qui autem bonum certamen certauit & curſum conſummauit, ipſi dicitur: Conuertere in requiem
Pſal. 114. tuam. Bona requies, prætereunte quæ mundi ſunt, & in illis quæ ſupra mundum ſunt cæleſtiũ conſortiis requieſcere ſecretorum. Hæc eſt requies, ad quam Propheta properauit, dicens: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam?* Hanc ſanctus requiem ſuam
Pſal. 54. nouit, ad hanc requiem conuertendum animæ ſuæ dicit. C
Erat ergo anima in requie ſua, ad quam dicit eſſe redeundum. Hæc eſt requies ſabbathi magni, vt vnuſquiſ-
Leuit. 25. que ſanctorum ſupra mundi ſenſibilia ſit in illo intelligibili ſecreto totus intentus atque adhærens Deo. Hæc eſt requies illa ſabbathi, quo requieuit Deus ab omni-
Gen. 2. bus operibus mũdi iſtius. Feriatus his ſæculi curis Theodoſius ſe ereptũ gaudet, & eleuat animã ſuam, atque ad illam perpetuam dirigit requiem, pulchrè ſibi conſultũ aſſerens, quòd eripuerit animam eius Deus de morte,
Pſal. 114. quam mortem frequenter in hoc ſæculi iſtius lubrico ſuſtinebat, inquietus fluctibus peccatorum: eripuerit etiam oculos eius a lacrymis. Fugiet enim dolor & triſtitia & gemitus. Et alibi habemus: *Delebit omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors non erit amplius, neque luctus,* D
Eſa. 35.
Apoc. 21. *neque clamor, neque dolor.* Si ergo mors non erit, lapſum ſentire non poterit in illa requie conſtitutus: ſed placebit Deo in regione viuorum. Non enim vt hic homo
Pſal. 114. inuolutus eſt mortis corpore obnoxio lapſibus atque delictis, ita & illic. Ideòque regio illa viuorum eſt, vbi anima eſt, quæ ad imaginem & ſimilitudinem Dei fa-
Gen. 1. cta eſt, non caro figurata de limo. Ideo in terram caro reuertitur, anima ad requiem feſtinat ſupernam, cui dicitur: *Conuertere anima mea in requiem tuam.* In quam
Apoc. 21. feſtinauit intrare Theodoſius, atque ingredi ciuitatem Hieruſalem, de qua dictum eſt: *Et reges terræ ferent gloriam ſuam in illam.* Illa eſt vera gloria quæ ibi ſumi- E
2. Cor. 5. tur, illud regnum beatiſſimum quod ibi poſſidetur, ad quod feſtinabat Apoſtolus, dicens: *Audemus ergo, &*
Ibidem. *conſentimus magis peregrinari de corpore, & adeſſe ad Dominum: & ideo contendimus ſiue abſentes, ſiue præſentes placere illi.*

Abſolutus igitur dubio certamine fruitur nunc auguſtæ memoriæ Theodoſius luce perpetua, tranquillitate diuturna, & pro iis quæ in hoc geſſit corpore, remunerationis diuinæ fructibus gratulatur. Ergo quia dilexit auguſtæ memoriæ Theodoſius Dominum Deum ſuum, meruit ſanctorum conſortia. Et ego, vt quidem ſermonem meum peroratione concludam, dilexi virum miſericordem, humilẽ imperio, corde puro & pectore manſueto præditum, qualem Dominus amare cõſueuit, di-
Eſai. 66. cens: Supra quem requieſcam, niſi ſupra humilem & manſuetum. Dilexi virum, qui magis arguentem, quam adulantem probaret. Strauit omne quo vtebatur inſigne regium, defleuit in Eccleſia publicè peccatum ſuum quod ei aliorum fraude obrepſerat, gemitu & lacrymis orauit veniam. Quod priuati erubeſcunt, non erubuit Imperator, publicè agere pœnitentiam: neque vllus poſtea dies fuit, quo non illum doleret errorem. Quid quòd præclaram adeptus victoriam, tamẽ quia hoſtes in acie

A pro ſtrati ſunt, abſtinuit à conſortio ſacramentorũ, donec Domini circa ſe gratiã, filiorũ experiretur aduentu. Dilexi virum, qui me in ſupremis ſuis vltimo ſpiritu requirebat. Dilexi virũ, qui cum iam corpore ſolueretur, magis de ſtatu Eccleſiarum quam de ſuis periculis angebatur. Dilexi ergo, fateor, & ideo dolorem meum intimo viſcere dolui, & prolixiore ſermonis perſecutione ſolandum putaui. Dilexi, & præſumo de Domino, quod ſuſcipiat vocem orationis meæ, qua proſequor animam piam, *Circumdederunt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me.* Multorum enim pericula ſunt, ſed remedia Pſal. 114.
paucorum. In omnibus ſacerdos periclitatur, in omnibus reis angitur. Quod enim alij patiuntur, ipſe ſuſtinet: Prou. 10.
& iterum liberatur, cùm alij qui tenentur, periculis liberantur. Contritus corde, quia ereptus eſt vir, qualem Pſal. 144.
vix poſſumus inuenire. Sed tamen tu ſolus Domine inuocandus es, tu rogandus, vt eum in filiis repræſentes. Tu Domine cuſtodiens etiam paruulos in hac humilitate, ſaluos facito ſperantes in te. Da requiem perfectam Rom. 6.
ſeruo tuo Theodoſio, requiem illam quam præparaſti ſanctis tuis. Illo conuertatur anima eius vnde deſcendit, vbi mortis aculeũ ſentire non poſſit; vbi cognoſcat mortem hanc non † naturæ finem, ſed culpæ. Quod enim al. hominis finem
mortuus eſt, peccato mortuus eſt, vt iam peccato locus eſſe.
eſſe non poſſit. Reſurget autem, vt perfectiore renouato munere vita repararetur. Dilexi, & ideo proſequor eum Pſal. 114.
C vſque ad regionem viuorum, nec deſeram, donec fletu & precibus inducam virum quò ſua merita vocant, in montem Domini ſanctum, vbi perennis vita, vbi corru- Pſal. 42.
ptelæ nulla cõtagio, nullus gemitus, nullus dolor, nulla Pſal. 15.
conſortia mortuorum, vera regio viuentium vbi morta- 1. Cor. 15.
le hoc induat immortalitatẽ, & corruptibile hoc induat incorruptionẽ. Magna requies, quæ votum impleat diligentis, pulcherrima promiſſio. Ideo centeſimus quar- Pſal. 114.
tus decimus Pſalmus inſcribitur. Deniq; ſupra in quar- Pſal. 14.
todecimo Pſalmo perfectionẽ hominis accepimus. Sed illic formatus perfectus licet vir, ſed adhuc peccato obnoxius, quia viuit in ſæculo. Hic vera perfectio eſt, vbi Pſal. 114.
iam culpa ceſſauit, gratia perpetuæ quietis abſoluit. Ideo Exod. 12.
D centeſimus quartusdecimus Pſalmus, quia remuneratio charitatis eſt: vnde Domini Paſcha quartadecima luna formam celebritatis accepit, quoniam qui Paſcha celebrat, debet eſſe perfectus, debet amare Dominũ Ieſum, qui diligens populum ſuum perfecta charitate, ſeſe obtulit paſſioni. Et ſi diligamus nos quoque, vt ſi neceſſe fuerit, pro Domini nomine mortem non fugiamus, nullum exiſtimemus dolorem, nihil metuamus. *Perfecta enim charitas timorem expellit foras.* Grande numeri myſterium, quando pater filium vnicum pro nobis omni- 1. Ioan. 4.
bus tradidit, cum pleno luminis ſui orbe luna fulgeret. Rom. 8.
E Ita eſt enim Eccleſia, quæ piè Paſcha celebrat Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſicut luna perfecta in æternũ manet. Quiſquis bene hic Domini Paſcha celebrat, in lumine Pſal. 88.
perpetuo erit. Quis ſplendidius celebrauit, quàm qui ſacrilegos remouit errores, clauſit templa, ſimulachra deſtruxit? In hoc Ioſias rex ſuperioribus antelatus eſt.

Manet ergo in lumine Theodoſius, & ſanctorum cœtibus gloriatur. Illic nunc complectitur Gratianum iam ſua vulnera non mœrentem, quia inuenit vltorem. Qui licet indigna morte peremptus ſit, requiem tamen animæ ſuæ poſſidet. Illic bonus vterque & pietatis interpres largius miſericordiæ ſuæ conſortio delectatur. De 4. Reg. 23.
quibus bene dicitur: *Dies diei eructat verbum.* Contrà Pſal. 18.
autem Maximus & Eugenius in inferno, quaſi nox no- Ibid.
cti indicat ſcientiam: docentes exemplo miſerabili quã durum ſit arma ſuis principibus irrogare. De quibus pulchrè dicitur: *Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani, & tranſiui, & ecce non erat.* Tranſiuit enim Pſal. 36.
pius de caligine ſæculari ad lumen æternum, & non erat impius qui eſſe deſiuit iniquus. Nunc ſe auguſtæ memoriæ Theodoſius regnare cognoſcit, quando in regno Domini Ieſu Chriſti eſt, & conſiderat templũ eius. Nunc ſibi rex eſt, quando recipit etiam filium Gratia- Pſal. 26.
num, & pulcherrima ac dulciſſima ſibi pignora quæ hîc amiſerat, quando ei ſua Placcilla adhæret, fidelis anima Deo, quando patrem ſibi redditum gratulatur, quando

Conſtantino adhæret. Cui licet baptiſmatis gratia in vl- G
timis conſtituto omnia peccata dimiſerit, tamen quòd
primus Imperatorum credidit, & poſt ſe hereditatem fi-
dei principibus dereliquit, magni meriti locum reperit
cuius temporibus completum eſt illud propheticum: *In*
Zach. 14. *illo die erit quod ſuper frenum equi eſt, ſanctum Domino omnipo-
tenti*. Quod illa ſanctæ memoriæ Helena mater eius
conſulto ſibi Dei ſpiritu reuelauit. Beatus Conſtantinus
tali parente, quæ imperanti filio diuini muneris quæſi-
uit auxilium, quo inter prælia quoque tutus aſſiſteret,
& periculum non timeret. Magna fœmina, quæ multo
amplius inuenit quod imperatori conferret, quàm quod
ab imperatrice acciperet. Anxia mater pro filio, cui re-
gnum orbis Romani ceſſerat, feſtinauit Hieroſolymã, H
& ſcrutata eſt locum Dominicæ paſſionis. Stabulariam
hanc primò fuiſſe aſſerunt, ſic cognitam Conſtantio ſe-
Luc. 10. niori, qui poſtea regnum adeptus eſt. Bona ſtabularia,
quæ tam diligenter præſepe Domini requiſiuit. Bona ſta-
bularia, quæ ſtabulariũ non ignorauit illum, quæ vul-
Philip. 3. nera curauit à latronibus vulnerati. Bona ſtabularia,
Pſal. 112. quę maluit æſtimari ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret.
Ideo illam Chriſtus de ſtercore leuauit ad regnum, ſe-
cundum quod ſcriptum eſt: *Quia ſuſcitat de terra inopem,
& de ſtercore erigit pauperem*. Venit ergo Helena, cœpit
reuiſere loca ſancta, infudit ei ſpiritus vt lignum crucis I
requireret, acceſſit ad Golgotham, & ait: Ecce locus
pugnæ, vbi eſt victoria? Quæro vexillum ſalutis, & nõ
inuenio. Ego, inquit, in regnis, & crux Domini in pulue-
re? Ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? Ille ad-
huc latet, & latet palma vitæ æternæ? Quomodo me
redemptam arbitror, ſi redemptio ipſa non cernitur?
Video quid egeris diabole, vt gladius quo peremptus
es, obſtrueretur. Sed Iſaac obſtructos ab alienigenis pu-
teos erudèrauit, nec latere aquam paſſus eſt. Tollatur
Gen. 26. igitur ruina, vt vita appareat. Promatur gladius, quo ve-
1. Reg. 17. ri Goliæ caput eſt amputatũ. Aperiatur humus, vt ſalus
Eſai. 50. fulgeat. Quid egiſti diabole, vt abſconderes lignum, niſi K
al. vinceres vt iterũ † vincereris? Vicit te Maria, quæ genuit trium-
phatorẽ, quæ ſine imminutione virginitatis edidit eum
qui crucifixus vinceret te, & mortuus ſubiugaret. Vin-
ceris & hodie, vt mulier tuas inſidias deprehendat. Illa
quaſi ſancta Dominum geſtauit, ego crucem eius inue-
ſtigabo. Illa generatum docuit, ego reſuſcitatũ. Illa fe-
cit vt Deus inter homines videretur, ego ad remedium
peccatorum diuinum de ruinis eleuabo vexillum.

Aperit itaque humum, decutit puluerem: tria patibula
confuſa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus abſcon-
derat. Sed non potuit obliterari Chriſti triumphus. In-
certo hæret vt mulier, ſed certam indaginẽ ſanctus ſpi- L
ritus inſpirat eo quòd duo latrones cum Domino cruci-
fixi fuerint. Quærit ergo medium lignum. Sed poterat
fieri vt patibula inter ſe ruina cõfunderet, caſus mutaret
& inuerteret. Redit ad Euangelij lectionem, inuenit
Ioan. 19. quia in medio patibulo prælatus titulus erat: *Ieſus Naza-
renus rex Iudæorum*. Hinc collecta eſt ſeries veritatis, ti-
tulo crux patuit ſalutaris. Hoc eſt quod petentibus Iu-
Ibidem. dæis Pilatus reſpondit: *Quod ſcripſi, ſcripſi*: id eſt, non
ea ſcripſi quæ vobis placerent, ſed quæ ætas futura co-
gnoſceret: non vobis ſcripſi, ſed poſteritati, propemo-
dum dicens: Habeat Helena quæ legat vnde crucẽ Do-
mini recognoſcat. Inuenit ergo titulũ, regem adorauit,
Habac. 2. non lignum vtique, quia hic gentilis eſt error, & vanitas M
Luc. 23. impiorum, ſed adorauit illũ qui pependit in ligno, ſcri-
ptus in titulo, illum inquam, qui ſicut ſcarabæus clama-
uit, vt perſecutoribus ſuis peccata donaret. Auida mu-
lier feſtinabat tangere remediũ immortalitatis, metue-
bat calcare ſacramentum ſalutis. Læto corde, & trepi-
danti veſtigio quid faceret neſciebat. Pertendit tamẽ ad
cubile, veritatis lignum refulſit, & gratia micuit. Et quia
iam fœminam viſitauerat Chriſtus in Maria, ſpiritus in
Helena viſitaret, docuit eam quod mulier ignorabat, &
deduxit in viam quam mortalis ſcire non poterat. Quę-
ſiuit clauos, quibus crucifixus eſt Dominus, & inuenit.
De vno clauo frænos fieri præcepit, de altero diadema
intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionẽ ver-
tit. Viſitata eſt Maria vt Euã liberaret, viſitata eſt Hele-
na vt Imperatores redimeret. Miſit itaque filio ſuo Cõ-
ſtantino diadema gemmis inſignitum, quas pretioſior
ferro innexas crucis redemptionis diuinæ gemma con-
necteret. Miſit & frænum. Vtroque vſus eſt Conſtanti-
nus, & fidem tranſmiſit ad poſteros reges. Principium
itaque credentium Imperatorum, ſanctum eſt quod ſu-
per frenum: ex illo fides, vt perſecutio ceſſaret, deuotio
ſuccederet. Sapienter Helena quæ crucem in capite re- Zach. 14.
gum leuauit, vt crux Chriſti in regibus adoretur. Nõ in-
ſolentia iſta, ſed pietas eſt, cùm defertur ſacræ redẽptio-
ni. Bonus itaque clauus Romani imperij, qui totũ regit
orbem, ac veſtit principum frontem: vt ſint prædicato-
res, qui perſecutores eſſe conſueuerunt. Rectè in capite
clauus, vt vbi ſenſus eſt, ibi ſit præſidiũ. In vertice coro-
na, in manibus habena. Corona de cruce, vt fides luceat,
habena quoque de cruce, vt poteſtas regat: ſitque iuſta
moderatio, non iniuſta præceptio. Habeant hoc etiam
principes Chriſti ſibi liberalitate conceſſum, vt ad imi-
tationem Domini dicatur de Imperatore Romano: *Po-
ſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo*. Ex illo gratulatur Pſal. 20.
Eccleſia, erubeſcit Iudæus: nec ſolùm erubeſcit, ſed
etiam torquetur, quod ipſe ſibi auctor confuſionis eſt.
Dum inſultat Chriſto, confeſſus eſt eum regem: dum
regem Iudæorum appellauit, ſacrilegium ſuum qui non Luc. 23.
credidit, confitetur. Ecce quaſi inquiunt: Crucifiximus
Ieſum, vt Chriſtiani & poſt mortem reſurgant, & mor-
tui regnent. Nos crucifiximus quem reges adorant. Quẽ
non adoramus, ipſi adorãt. Ecce & clauus in honore eſt:
& quem ad mortem impreſſimus, remedium ſalutis eſt,
atque inuiſibili quadã poteſtate dæmones torquet. Pu-
tabamus nos viciſſe, ſed nos victos fatemur. Iterũ Chri-
ſtus reſurrexit, & reſurrexiſſe eum principes agnouerũt.
Iterum viuit, qui nõ videtur. Nunc maior nobis con-
tentio, nunc pugna nobis vehementior aduerſus eũ. Cui
regna famulantur, cui ſeruit poteſtas, illũ contẽpſimus,
quomodo regibus reſiſtemus? Ferro pedum eius reges
inclinantur. Reges adorant, & Photiniani diuinitatem
eius negant? Clauũ crucis eius diademati ſuo præferũt
Imperatores, & Ariani poteſtatem eius imminuunt?

Sed quæro, Quare ſanctum ſuper frænum, niſi vt Im- Zach. 14.
peratorum inſolentiam refrænaret, comprimeret licen- Hier. 5.
tiam tyrannorũ, qui quaſi equi in libidines adhinnirẽt,
quod liceret illis adulteria impunè committere? Quæ
Neronum, quæ Caligularum, cæterorúmq; probra cõ-
perimus, quibus non fuit ſanctum ſuper frænum? Quid
ergo aliud egit Helenæ operatio, vt fræna dirigeret, niſi
vt omnibus Imperatoribus ſancto dicere ſpiritu videre-
tur: *Nolite fieri ſicut equus & mulus*: ſed in fræno & cha-
mo maxillas eorũ conſtringeret, qui ſe non agnoſcerẽt Pſal. 31.
reges, vt regerent ſibi ſubditos? Prona enim poteſtas in
vitium ferebatur, & amore pecudum vaga ſeſe libidine
polluebat. Ignorabãt Deum, reſtrinxit eos crux Domi-
ni, & reuocauit a lapſu impietatis. Leuauit oculos eorũ,
vt Chriſtum in cælo quærerent. Exuerunt ſe chamo
perfidiæ, ſuſceperunt fræna deuotionis & fidei, ſecuti di-
centẽ: Tollite iugum meum ſuper vos. *Iugum enim meũ
ſuaue eſt, & onus meum leue*. Inde reliqui principes Chri- Mat. 11.
ſtiani, præter vnum Iulianum qui ſalutis ſuæ auctorem
reliquit, dum philoſophiæ ſe dedidit errori. Inde Gra-
tianus & Theodoſius. Non ergo mentita eſt prophe-
tia, dicens: *Ambulabunt reges in lumine tuo*. Ambulabunt
planè ac maximè Gratianus & Theodoſius præ ce- Eſa. 60.
teris principes, non iam armis militum, ſed meritis ſuis
tecti, non purpureum habitum, ſed amictũ induti glo-
riæ. Qui cum hic delectarentur abſolutione multorum,
quantò magis illic peperiſſe ſe pluribus recenſendo,
pietatis ſuæ recordatione mulcentur, qui nunc luce
fruuntur candida: longè meliora illic, quam hic poſ-
ſidebant, habitacula conſecuti, dicentes: *O Iſrael, quam
magna eſt domus Domini, & quam ingens locus poſſeſſionis* Baruc. 3.
eius: magnum, & non habens finem! Et perfuncti ma-
ximis laboribus inter ſe conferunt: *Bonum eſt viro cum
portauerit iugum graue a iuuentute, ſedebit ſingulariter, &* Thren. 3.
ſilebit, quia portauit iugum graue. Qui enim iugum graue
portauit a iuuentute, requieſcit: poſteaque remotus
a turba præcipuum locum quietis ſuæ poſſidet, dicens

Pſal. 4. *Quoniam tu ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.* Portauit iugum A graue à iuuentute ſua Lazarus pauper, ideo ſingulariter in ſinu Abrahæ requieſcit, diuinæ teſtimonio lectionis. Luc. 16. Portauit iugum graue Theodoſius à iuuentute quando inſidiantur eius ſaluti, qui patrem eius triumphatorem occiderant. Portauit iugum graue, quando ſubiit pietatis exilium, quando infuſis Romano imperio barbaris ſuſcepit imperium. Portauit iugum graue, vt tyrannos Romano dimoueret imperio. Sed quia hic in labore, ibi in requie.

Sed iam veniamus ad auguſti corporis tranſmiſſionē. Fles Honori germen auguſtum, & lacrymis piū teſtificaris affectum, quòd inhonorum adhuc honore tumuli patris corpus per ſpatia multa tranſmittis. Sed & patriarcha Iacob propter populum liberandum quem terra fa- B mes grauis vrgebat periculo, relicta domo ſenex ad peregrina contendit, atque ibi defunctus, ad ſepulchrum patrum per aliquot dies filio proſequente deductus eſt. Gen. 42. & 43. Gen. 46. Gen. 49. Gen. 50. Nec derogatū eſt aliquid meritis eius, ſed magis acceſſit ad laudem, quod pro ſuis carens debita domus ſorte, quodam ſupremi funeris eſt peregrinatus exilio. Fles etiam Imperator Auguſte, quòd non vſque Conſtantinopolim reuerendas reliquias ipſe proſequeris. Eadem tibi cauſa nobiſcum eſt, omnes iuſto dolore proſequimur: omnes (ſi fieri poſſet) deductores tecum eſſe cuperemus. Sed Ioſeph ad finitimam acceſſit prouinciā: hîc multa interiacent regionum diuortia, hîc maria transfre- C tanda ſunt. Ne hoc quidem tibi laborioſum, niſi te teneret reſpublica, quam boni Imperatores & parentibus & Ibidem filiis prætulerunt. Denique ideo te Imperatorem pater fecit, Dominus confirmauit, vt non ſolū militares patri, ſed omnibus imperares. Nec vereare ne in honore videantur quocunq; acceſſerint reliquiæ triumphales. Non hoc ſentit Italia, quæ claros ſpectauit triumphos, quæ a tyrannis iterum liberata, concelebrat ſuæ libertatis auctorē. Non hoc Conſtantinopolis, quæ ſecundò ad victoriam principem miſit: quem cum vellet tenere, non potuit. Expectabat quidem in reditu eius triumphales ſolennitates, & titulos victoriarum, expectabat totius orbis Imperatorem, ſtipatum exercitu Gallicano, D totius orbis ſubnixum viribus: ſed nunc illuc Theodoſius potentior nunc glorioſior redit: quem angelorum caterua deducit, quem ſanctorum turba proſequitur. Beata planè quæ paradiſi incolam ſuſcipis, & habitatorem ſupernæ illius ciuitatis auguſto ſepulti corporis tenebis hoſpitio.

Obiurgat populum ob quandam lunæ ſuperſtitionem, Sermo.

Sermo IV. ET ipſi videtis fratres quòd mea non ceſſat humilitas omni circa vos ſollicitudine laborare, & ad frugem E bonam vos tota feſtinatione conuertere ſed quātò plus laboro vobiſcum, tātò amplius confundor in vobis. Cū enim video tot communitionibus meis nullum vos ha- 1. Cor. 9. bere profectū, labor meus iam non gratulationi eſt, ſed rubori. Dicit beatus Apoſtolus: *Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit?* quis paſcit gregem, & de lacte gregis non percipit? Ecce ego paſco gregem Chriſti, & gregis fructum extorquere non valeo: paſco gregem Domini, & nulla ex eo religioſi lactis alimēta percipio. Nulla enim me fidei eius dulcedo lætificat, ſed quod ex eo profluit, aſperum & amarum eſt. Tunc enim paſtor Chriſtiani gregis lacte reficitur, quando bonorum operum eius candore lætatur. Quis enim fratres in vobis nō grauiter ferat (nō tamen de omnibus dico, ſunt enim inter vos quos ad religionis cultū debeatis habere exēplo) quis inquam non moleſtè ferat, ſic vos eſſe veſtræ ſalutis immemores, vt etiā cælo teſte peccetis? Nā cùm ante dies pleroſque de veſtræ auaritiæ cupiditate pulſauerim, ipſa die circa veſperum tanta vociferatio populi extitit, vt irreligioſitas eius penetraret ad cælum. Quod cùm requirerē, quid ſibi clamor hic velit, dixerunt mihi quod laboranti lunæ veſtra vociferatio ſubueniret, & defectum eius ſuis clamoribus adiuuaret. Riſi equidem, & miratus ſum vanitatem, quod quaſi deuoti Chriſtiani A Deo ferebatis auxiliū. Clamabatis enim, ne tacentibus vobis perderet elementum. tamquam infirmus enim & imbecillis, niſi veſtris adiuuaretur vocibus, non poſſet luminaria defendere quæ creauit. Bene igitur facitis, qui diuinitati exhibetis ſolatium, vt vobis iuuantibus poſſit cælum tegere. Sed ſi vultis hoc pleniùs facere, cunctis & totis noctibus peruigilare debetis. Nam quotiens, putatis, vobis dormientibus luna vim paſſa eſt, & tamen de cælo non corruit? Aut numquid ſemper circa veſperum defectum patitur? nōne aliquando & circa lucem laborat? Sed apud vos veſpertinis tantū horis laborare conſueuit, quando copioſa cœna venter diſtenditur, quando maioribus poculis caput mouetur. Tunc igitur apud vos laborat luna, quando laborat & vinum. Tunc, inquam, B apud vos turbatur carminibus globus lunæ, quādo calicibus turbantur & oculi. Quomodo igitur ebrius videre putes circa lunam quid agatur in cælo, qui circa te non vides quid agatur in terra? Hoc eſt planè quod ait ſāctus Salomō, dicens: *Stultus ſicut luna mutatur.* Mutaris enim Eccl. 27. ſicut luna, dum ſtultus & inſipiens ad motum eius, qui Chriſtianus fueras, incipis eſſe ſacrilegus. Sacrilegium enim creatori committitur, dum imbecillitas adſcribitur creaturæ. Mutaris ergo ſicut luna, vt qui paulò ante fidei deuotione fulgebas, poſtea perfidiæ infirmitate deficias. Mutaris ſicut luna, dum cerebrū tuum ita exinanitur ſapientia, ſicut lunæ obſcuritas: te verò teterrimæ tenebræ mentis inæudont, atque vtinā ò ſtulte ſicut C luna muteris. Illa enim citò ad plenitudinē ſuam redit, tu ad ſapientiā nec ſerò conuerteris. Illa velociter colligit quod amiſerat lumen, tu nec tardè fidem recipis quam negaſti. Grauior ergo tua quam lunæ mutatio eſt. Luna defectum luminis patitur, tu ſalutis. Quàm bene igitur ſcriptum eſt de ſapiente: *Et permanebit cum ſole?* Pſal. 17. Permanet enim ſapiens cum ſole, cum conſtantia fidei permanet cum Saluatore. Sed dicit aliquis: Luna igitur non laborat? Laborat planè, negare non poſſumus, ſed laborat cum cæteris creaturis, ſicut ait Apoſtolus, dicens: *Quia omnis creatura ingemiſcit & parturit vſque adhuc:* Et infra: *Quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute cor-* Rom. 8. *ruptionis.* Liberabitur, inquit, à ſeruitute. Vides ergo Ibid. D quoniam luna non laborat carminibus, ſed laborat obſequiis: non laborat periculis, ſed laborat officiis: non laborat vt pereat, ſed laborat vt ſeruiat. *Vanitati enim creatura ſubiecta eſt non ſponte.* Ergo luna à ſtatu ſuo non Ibidem. ſponte mutatur, tu de ſenſu tuo ſponte motaris. Illa in diminutionem ſui conditione deducitur, tu in detrimentum tui voluntate pertraheris. Nolo igitur frater ita ſis ſicut luna cum deficit, ſed eſto quando eſt plena Pſal. 88. atque perfecta. Scriptum eſt enim de iuſto: *Sicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cælo fidelis.*

E *Populum quod non frequenter Eccleſiam redarguit, Sermo.*

DEberem, fratres, poſt hos complures dies aliquid Sermo V. vberius prædicare, & reuertens à tanto examine ſacerdotum, dulci vos ſermone reficere. Bene dixi examine ſacerdotū, quia ſicut apes de diuinarum ſcripturarum floſculis ſuauia mella conficiūt & quidquid ad medicinam pertinet animarum, oris ſui arte componunt. Rectè comparantur apibus ſacerdotes, quia ſicut apes caſtitatē corporis præferunt, cibum vitæ cæleſtis exhibent, aculeum legis exercent. Puri enim ad ſanctificationem, ſuaues ad refectionem, ſeueri ſunt ad vltionem. Apibus planè ſunt comparandi, qui velut alueario quodā gratiam matris Eccleſiæ continent, in qua diuerſorum meritorū cellulas dulciſſimis prædicationibus componentes, de vno Saluatoris examine Chriſtianorum examina multa producunt. Cùm ſemper fratres non ceſſauerim vos paterna pietate corripere, miror nihil vos tot meis cōmonitionibus perfeciſſe, & doleo quòd frequēs prædicatio mea nō vos profectu aliquo ſalutis corrigat, ſed quadam conteſtationis pœna cōſtringat. Prędicatio enim ſacerdotis in plebe, ſaluandis eſt correctio, cōteſtatio iudicandis. Cōteſtamur enim illis ante iudiciū quod illos maneat in ipſo iudicio, vt tunc omni excuſatione ſubmota, & rei ſint de peccatis, & obnoxij de contēptu.

Vnde & ego interdam parcens vobis tacere vellem, ſed G malo vos contumacię cauſas reddere, quā me negligentiæ ſuſtinere iudicium. Comperi enim fratres quòd per abſentiam meam ita rari quique ad Eccleſiam veniatis, ita pauci admodum procedatis, quaſi me proficiſcente mecū pariter veneritis, & quaſi cum neceſſitatibus ego pertrahor, vos mecum traxerit ipſa neceſſitas. Pariter ergo à domo Dei abſentes ſumus: ſed hoc intereſt, quòd me abſentem neceſſitas efficiū, vos voluntas. Neſcitis qui etſi ego ab Eccleſia deſū, Chriſtus ab Eccleſia ſua, qui eſt vbique, non deeſt? Venis frater ad Eccleſiā, non inuenis ibi Epiſcopum: ſed ſi fideliter venis, inuenies ibi Epiſcoporum Epiſcopum Saluatorē. Nam Chriſtianus H qui tunc tantùm procedit ad Eccleſiam, quando epiſcopus præſens eſt, non tam Dei cauſa videtur proceſſiſſe, quàm hominis: nec impleſſe Chriſtiani timentis officiū, ſed amici deferentis obſequiū. Quid autem ego vos arguo, cū poſſitis me vno ſermone conuincere? Conuincor enim cùm in hac parte clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim poſſum corrigere filios, cùm fratres emendare non poſſim? Aut qua fiducia ſuccenſeam laicis, cùm à conſortibus pudoris verecondia conticeſcam? Ego autē fratres non de omnibus loquor. Sont certè quidam deuoti, ſunt & alij negligētes, ego neminem nomino, cōſcientia ſua vnumquemq; conueniat.

8 q. 1. c. quid autem

Conſolatur populum, ne quia illum ſæpius obiurgauerit, deficiat animo, ſed magis proficiat, Sermo.

Sermo VI. AMarior fortaſſe fuerit increpatio mea ſuperioribus prædicationibus, quòd pleroſque de vobis acrius magiſterij ſeueritate conuenerim, & ſim proſecutus quæ aliquos non blandimenta deferrent, ſed triſtitiā irrogarent. Verùm nihil mea intereſt, ego enim gaudeo ſciens diſcipuli triſtitiam magiſtri eſſe lætitiam. Tunc enim auditor proficit, quando auſteriora annuntiat prædicator: tunc et ſalus gignitur quando triſtitia emendationis ingeritur. Dicit enim beatus Apoſtolus: *Nam quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.* Rectè ergo lætor, quia ſalutem operor cùm obiurgo, mœrea: licet filius mei aſperitate ſermonis, me tamen delectat, qui proficere illum intelligo per mœrorem. Ait ſanctus Apoſtolus: *Quis eſt enim filius quem non corripit pater?* Non enim oſculatur ſemper pater filium, ſed & aliquando caſtigat. Ergo quando caſtigatur qui diligitur, tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas ſuas, quæ dulciores ſunt cum amantius inferuntur. Dulcior enim eſt religioſa caſtigatio,

2. Cor. 7.

Heb. 12.
5. q. 5. c.
non oſculatur.

K

G quàm blanda remiſſio. Vnde ait Propheta: *Dulciora ſunt vulnera amici, quam voluntaria oſcula inimici.* Igitur fratres quia poſt increpationis meæ vtilia verba credo vos benignitate ſenſuum profeciſſe, de ſacris litteris aliqua conferamus. Sicut enim fons qui non ſolito humore diſtillat, exagitatur ſurculis, & ita largior inuenitur, ac primum ex eo torbida aqua producitur, vt vnda purior ſubſequatur: ſic ergo & ſanctitas veſtra aſperata quidem fuerat auſteritate ſermonis, ſed deuotior facta eſt dulcedine pietatis. Turbulentum enim quiddam veſtri animi forſitan retinebant, ſed iam ex veſtris moribus profluit omne quod purū eſt. Videamus ergo quid ſit quod ait ad diſcipulos ſuos Dominus: *Vos autem quem me eſſe dicitis?* Non igitur tamquam ignarus interrogat Dominus quid de eo populi diſcipulique ſentirent, ſed tamquam ſciens vniuerſorum mentes, fidem manifeſtare voluit ſingulorum, vt quod corde credebant, ore narrarent. Alij enim Eliam eſſe credebant Dominum, alij Hieremiam, alij Ioannem Baptiſtam, Petrus ſolus Chriſtum Dei filium confitetur. Gradus quidam ſunt fidei: & qui deuotiùs credit, religioſiùs confitetur. Pro hac deuotione dicitur Petro: *Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cælis. Et ego dico tibi; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Cùm vocaretur ergo Simō, hanc per de- I uotionem vocatus eſt Petrus. Legimus dicente Apoſtolo de ipſo Domino: *Bibant de ſpiritali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.* Rectè igitur quia Petra Chriſtus, Simō nuncupatus eſt Petrus, vt qui cum Domino fidei ſocietatem habebat, cum Domino haberet, & nominis Dominici vnitatem, vt ſicut à Chriſto Chriſtianus dicitur, ita & à petra Chriſto Petrus Apoſtolus vocaretur. Sed nec populorum opinionem poſſumus reprobare, qui vnum de prophetis Dominum æſtimabant. Nam ideo nonnulli velut Eliam Saluatorem forſitan putauerunt, quia ad cælos Elias ſicut Saluator aſcendit. Sed non ſicut Elias Chriſtus eſt, Ille enim ad cælos K rapitur, iſte regreditur, Ille tamquam infirmus ignea quadriga ſubuehitur, hic tamquam Deus propria virtute portatur. Ille ſicut homo ducitur, hic ſicut Saluator aſcendit. Ille ducentes ſequitur angelos, comitantes ſibi angelos iſte præcedit. Denique iidem angeli remeantes in terram à Domino Saluatore dixerunt ad Apoſtolos: *Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum? Hic Ieſus qui receptus eſt à vobis, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.*

Prou. 27.

Mat. 16.

Rom. 10.
Mat. 16.

Ibid.

Mat. 16.

4. Reg. 2.

Act. 1.

S. AMBROSII CONCIONVM PRO VARIIS ACTIONIBVS FINIS.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, SERMONES DE SANCTIS PER ANNVM.

IN FESTO S. LVCIÆ VIRG. & martyris. Euangelium Math.

CAP. XIII.

SImile eſt regnum cælorū theſauro abſcondito in agro: quē qui inuenit homo, abſcōdit, & prę gaudio illius vadit, & vēdit vniuerſa quę habet, & emit agrū illū. Iterū ſimile eſt regnū cęlorū homini negotiatori quęrēti bonas margaritas. Inuenta autē vna pretioſa margarita, abiit & vendidit vniuerſa quę habuit, & emit eā. Iterū ſimile eſt regnum cælorū ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſciū congreganti: quā, cū impleta eſſet, educentes, & ſecus litus ſedentes, elegerūt bonos in vaſa ſua, malos autē foras miſerūt. Sic erit in conſūmatione ſeculi, exibūt angeli, & ſeparabūt malos de medio iuſtorū, & mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus & ſtridor dentium. Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei; Etiam. Ait illis. Ideo omnis Scriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſua noua & vetera.

Super verbis Euangelij: Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærēti bonas margaritas, *&c. Sermo.*

L SAtis ad correctionem veſtram arbitror poſſe ſufficere, fratres dilecti, quòd anteriore Dominica profecturus, nulla vobis ſacrarum litterarum ſpiritalia dona largitus ſim, ſed tantum vos increpans & arguens pro peccato, ſine aliqua prædicationis conſolatione dimiſerim. Volui enim vos hoc ipſum intelligere quàm grauiter peccaueritis, quòd diuina eloquia audire minimè meruiſtis. Hæc enim ſacerdotū vehemens & copioſa vindicta eſt, indignis quibuſque litterarū cæleſtium ſacra-

Sermo I.

Digitized by Google

menta non credere, nec (ſicut ait Dominus) *Dare ſanctum canibus, neque margaritas proiicere porcorum pedibus conculcandas.* Mat. 7. Perdit enim cæleſtis margaritæ gratiam quiſquis eam fœdiſſimo peccatori circundare conatur. Gemma enim, ſicut ipſi ſcitis, niſi auro non conuenit, margarita niſi pretioſis monilibus non aptatur. Eſtote ergo aurū optimū, eſtote monile pretioſū, vt poſſit in vobis margarita ſpiritalis includi. Margarita enim Chriſtus eſt Dominus, quē negotiator ille diues in Euangelio venditis omnibus rebus ſuis emere feſtinauit, Mat. 13. & maluit omnes quas habebat ſæculi gemmas amittere, tantùm vt vnam Chriſti emeret margaritam. Vnde & ego fratres pro magnitudine quod admiſeratis delicti, volui vobis pandere euangelicæ refectionis eloquia, ſed magis ingerere animolæ indignationis iniuriā, & prius vos verberibus ſpiritalibus emendare, ac ſic margaritæ ditare muneribus. Malui, inquam, peccatum veſtrum incuſando acriter increpare, quam leniter diſſimulando nutrire. Quiſquis enim fratrem non arguit peccantem, quodammodo hortatur vt peccet. Nolo autē putetis quòd non de amore faciam vos ſæpius verberando. Filius enim qui caſtigatione dignus eſt, plus amatur, ſicut ait ſcriptura ſancta: *Quem enim diligit Dominus, corripit:* caſtigat autem omnem filium quem recipit. Dicite mihi ſi non dolendum fuerit hoc peccatum, ſic vos ſalutis immemores tunc fuiſſe, vt beatiſſimis Apoſtolis Petro & Paulo honorificentiam minimè redderetis, cùm ipſos eſſe ſciatis doctores gentium, auctores martyrum, principes ſacerdotū, nec volueritis eorum natalem nobiſcum feſtiuiſſimū celebrare, atq; illi cæleſti intereſſe conuiuio, in quo pro martyrum tanta lætitia, ſubit iniam, vitæ ipſe nobis Dominus demonſtrauit? Vultis autē ſcire quantis bonis fraudati fueritis? Interrogate fratres qui tunc mecum pariter adfuerunt, quàm refecti a Dominica menſa diſceſſerint, vel quales ſecum domum ſpiritales diuitias reportauerint. Vnum ſcio, quòd ſi quis illa die honoratus aut diues ob natalē filij ſui ad decimum vſque milliarium ad prandiū rogauiſſet, propter accuratas epulas, & inæquales menſuras, abſq; dubio vos ituros fuiſſe. Igitur fratres quotieſcumque martyrū memoriā celebramus, prætermiſſis omnibus ſæculi actibus ſine aliqua † dilatione cōcurrere debemus, al. dubitatione. reddere illis honorificentiā, qui nobis ſalutem profuſione ſui ſanguinis pepererunt, qui tam ſacrata hoſtia pro noſtra propitiatione Domino ſunt oblati, præſertim cū dicat ad ſanctos ſuos omnipotēs Deus: Luc. 10. *Qui vos honorat, me honorat: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quis ergo honorat martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Dominum.

IN CATHEDRA S. PETRI *Apoſtoli. Euangelium Luc.*

Cap. XVI.

IN illo tempore. Venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat diſcipulos ſuos dicens: Quē dicunt homines eſſe filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannē Baptiſtā, alij autem Eliā, alij verò Hieremiā, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Ieſus: Vos autē quem mé eſſe dicitis? Reſpōdit Simō Petrus, & dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & ſuper hanc Petrā ædificabo Eccleſiam meā, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcumq; ligaueris ſuper terrā, erit ligatum & in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.

A *Super verbis Euangelij* (Tu es Petrus & ſuper hanc petram) *&c. Sermo,*

ADſtruximus ſuperiore Dominica ſanctum Petrū in Saluatoris paſſione ſuis erroribus profeciſſe, & Sermo II. poſteaquam negauit Dominum Deum, fuiſſe meliorē. Fidelior enim factus eſt poſtquam fidē ſe perdidiſſe defleuit, atque ideo maiorem gratiam reperit quam amiſit. Diſt. 50. c. fideliter. Tamquam bonus enim paſtor tuendū gregem accepit, vt qui ſibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamētū: & qui ipſe interrogationis tentatione nutauerat, cæteros fidei ſtabilitate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarum petra dicitur, ſicut ait Dominus: B *Tu es Petrus & ſuper hanc petram, ædificabo Eccleſiam meam.* Mat. 16. Petra enim dicitur, eo quòd primus in nationibus fidei Act. 10. fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagē molémq; contineat. Petra ergo pro deuotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, ſicut ait Apoſtolus: *Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus.* 1. Cor. 10. Rectè conſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis. In eadem enim domo Petrus fundamentum poſuit, Petrus plantat: Dominus incre- 1. Cor. 3. mentum dat Dominus irriguum ſubminiſtrat. Petrus enim tentationibus ſuis proficit, fletibus ſuis gaudet, periculis ſuis creſcit. Sic namque in mari dum ſuper vndas C temerarius viator ingreditur, nutat inceſſu, ſed cōualeſcit Mat. 14. affectu; periclitatur corpore, ſed deuotione non labitur; mergitur pedibus, ſed Chriſti dextera ſuſtentatur, ſuſtētabat fides quem vnda mergebat: & quem fluctuū procella turbabat, Saluatoris dilectio cōfirmabat. Ambulauit enim in mari Petrus magis dilectione quàm pedibus. Non enim videbat vbi pedum veſtigium poneret, videbat autem vbi figeret veſtigium charitatis. In naui enim poſitus conſiderat Dominum, & amore eius ductus deſcendit in mare, non cogitat labentes aquas, non fluentā currentia: & dum Chriſtum reſpicit, nō reſpicit elemen- D tum. Credit fide etiam inter vndas ſolidum inuenire veſtigium, ac tum licet fluctibus mare, ventis pelagus cōturbetur, non tamen turbatur Petri ſemita, quæ ducit ad Dominum. Ambulat igitur ſuper aquas Petrus, & ſub pedibus eius mollis vnda nō cedit. Legimus in veteri teſtamento filios Iſrael per mare Rubrū ſiccis itineribus ambulaſſe, & ad ſecuritatē gradientiū, ne laberetur vnda Exod. 14. in ſoliditatem quandam eam fuiſſe mutatā. Quanto hic melius, vbi ambulante Petro nec mutatur vnda, nec labitur? nec ſolidatur aqua, nec refugit? Melius inquam eſt Mat. 14. vbi eadem vnda quæ fluctuat, & ſuſtentat, vbi idem gurges qui mergit, & famulatur: illic vt portaretur per mare populus Iſrael, meatum ſuum natura perdiderat: hic portatur in aquis Petrus, & curſum ſuum fluēta nō per- E dunt. Temerarius ergo viator Apoſtolus noui itineris viam carpit, modo curuari gurgitis molē aſcendit, modò ſubſidentis ſinus vnda deſcendit, & inter marinos fluctus aſcenſus illi itineris deſcenſúſque non deeſt. Sed vbi turbatus ventis, exagitatus procellis incipit timere quod credidit, ſtatim ei gurges ſubtrahitur, vnda ſubducitur, mox deficiente fide fatiſcit ſemita, tunc exclamās Dominum Ieſum, ſaluum ſe fieri deprecatur: quem apprehenſum manu Saluator liberat, & obiurgat dicens: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Ibidem. Hinc eſt, cur tam paruæ fidei es, Mat. 10. vt qui credendo mare ambulare cœperas, non id perſe- F nerando tranſires? Scriptū eſt enim. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Sed dum cunctaris & dubitas iter quod ingreſſus fueras, perdidiſti. Cur inquam tam modicæ fidei es, vt non ea fide qua venire cœperas, peruenires? Intellige ergo quia in mari credulitas te portabat, perfidia ſubmergebat. Igitur, fratres, ſanctus Petrus dū fluctuat, dū mergitur, dū periclitatur ſic peruenit ad Dominum, oſtendens nobis quòd non niſi per pericula properatur ad Chriſtum. Multi enim diabolici fluctus Mat. 14. ſunt in hoc mundo, tentationū multa naufragia, à quibus ita liberari poſſumus, ſi clamantibus manum ſuam Saluator extenderit. Nos ergo clamare ad Dominum non ceſſemus, ille auxilium ſolitum non negabit.

IN FESTO S. BASILII Epiſcopi & Confeſ. *Luc.*

Cap. XIIII.

SI quis venit ad me, & non odit patrẽ ſuum & matrẽ, & vxorẽ & filios, & fratres & ſorores, adhuc autem & animã ſuã, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et qui non baiulat crucẽ ſuã, & venit poſt me, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Quis enim ex vobis volẽs turrim ędificare, nõ prius ſedens cõputat ſũptus qui neceſſarij ſunt, ſi habeat ad perficiendũ: ne poſteaquã poſuerit fundamentũ, & nõ potuerit perficere, omnesqui vidẽt incipiãt illudere ei, dicẽtes, quia hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit conſũmare? Aut quis rex iturus cõmittere bellum aduersùs alium regẽ, non ſedens priùs cogitat, ſi poſſit cũ decẽ millibus occurrere ei, qui cũ viginti millib. venit ad ſe? Alioquin adhuc illo lõgè agẽte, legationẽ mittens, rogat ea quæ pacis sũt. Sic ergo omnis ex vobis qui nõ renuntiat omnibus quæ poſſidet, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Bonũ eſt ſal, ſi autẽ ſal quoq; euanuerit, in quo cõdietur? Neq; in terrã, neq; in ſterquilinium vtile eſt, ſed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Ex verbis Euangelij: (Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem,) *&c. Sermo.*

Sermo III. SI diligenter aduertit veſtra dilectio, fratres, capitulũ euangelicum quod hodie lectum eſt, ſenſus veſtros
Deut. 5. & id ipſum capitulum potuit permouere, quomodo Do-
Exod. 20. minus qui in lege, vt ſcriptura refert mandauit: *Honora patrem tuum, & matrem tuam,* quemadmodum præcepit tibi Dominus Deus tuus, *vt bene tibi ſit*: nunc dicat: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, &c.*
Luc. 9. *non poteſt meus eſſe diſcipulus.*) Cui congruit quod in alio loco, cum interpellaretur à quodam: *Domine, permitte mihi primùm ire, & ſepelire patrem meum*; reſpondit: *Si-*
Ibid. *ne vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Illi verò qui dixit: *Sequar te quocumque ieris*; reſpondit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Cur ergo cùm ab altero interpellatus fuerit vt quocumque iiſſet, religioſi ſeruitij cauſa ſequeretur eum: alteri magis di-
1. Cor. 9. xerit qui eum ſequi cunctabatur, *Sequere me*: & priori ſpreto atque deſpecto, alium potius tacentem nec opinantem delegerit? Et cum vtique acceptius voluntariũ obſequium eſſe ſoleat quam coactum, & ſeruitium plus
Luc. 9. placeat non quod imperio exigitur, ſed quod ſponte defertur: cur ergo iſte reſpuitur: cur velut indignus etiam recuſatur? Ait enim ad eum Dominus: *Vulpes foueas ha-*
Act. 10. *bent, & volucres cæli nidos: filius hominis non habet vbi ca-*
Eſai. 7. *put reclinet.* Primum itaque hoc conſiderare debemus, quòd non eſt acceptor Dominus perſonarum (eſt enim æquus iudex & iuſtus) ſed pro qualitate meritorum rependat dilectionis affectum, & eum eligat non qui verbis promptus, deuotione piger, ſed qui fuerit lingua ta-
Prou. 17. citus, mente deuotus, de quo dicit Propheta: *Tacitum te faciens, ſapiens videberis.* De illo autem qui petulanter
Mat. 7. loquitur, refert ſcriptura: *Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui fecerit voluntatem meam.* Hinc ergo diſcimus quod ad Dominum nõ
Hebr. 4. tam ore quàm corde clamandum eſt. Igitur Saluator noſter, qui cogitationes hominum ſenſuſque præuidet, audiens quidem vocis obſequium, mentis autem verſutiam recognoſcens, tali illum animali comparat, quòd aliud voce iactet, aliud moribus operetur. Vulpes latratu canis reſonat, dolo rapinam fraudis exercet. Ta-

G centem ergo nec opinantem aſſumit. Tacebat quidem lingua, ſed ſpiritu loquebatur. Intelligimus enim quàm deuotus fuerit, qui ſicut ipſe aſſerit, patrem reliquit mortuum, vt vitæ Dominũ reperiret. Ait enim: *Permitte mihi prius ire, & ſepelire patrem meum.* Mortuum ergo illum reliquerat, quem vt reuertens ſepeliret exorat. Luc. 9.
Non eum dolor retinuerat, non mors retardauerat, quia feſtinabat ad vitam. Necdum morientis clauſerat oculos, necdum rigentia membra condiderat: ſtatim vt comperit aduenisse Dominum, oblitus paternæ pietatis, affectum maiorem pietate credidit plus Chriſtum diligere, quàm parentem. Legerat enim fortaſſe pro-
H pheticam lectionem quæ dicit: *Obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Propterea oblitus eſt patrem, dum Pſal. 44.
memor eſt Saluatoris. Audierat enim Euangeliũ Domi- Matt. 10.
ni: *Qui plus dilexerit patrem aut matrem, non eſt me dignus.* Tob. 2.
Ita cum Tobias iuſtificetur eum ſepulturæ cauſa prandium dereliquerit, hic probatur cùm cauſa Chriſti, patris reliquerit ſepulturam. Ille enim non veretur ne interueniẽte opere terreni prandij epulas prætermitteret: hic metuit ne interueniente mora refectionẽ panis cæleſtis amittat. Vnde cum Chriſti contemplatione ſepulturã omnibus debeamus, hic amore Chriſti patris deſe-
I ruit ſepulturã. Diſcutiamus itaque primo illius interpel lationem, reſponſionẽque Domini Saluatoris. Ait enim Luc. 9.
ille: *Sequar te quocumque ieris.* Prompta eadem, ſed ſuperba reſponſio. Iturus enim ad paſſionem erat Dominus, deſcenſurus ad inferos, aſcenſurus ad cælum: numquid in omnibus illũ poteſt fragilitas humana comitari? Stulta eſt iſta præſumptio potius quam religioſa confeſſio. Siquidem & Petro Apoſtolo dicitur a Domino, cum exiſtimaret ſe ſequi per omnia Saluatorem: *Quo vado non potes me modo ſequi.* Et cum pertinaciter inſiſteret ac ſe ab Ioan. 13.
eo nec morte diceret ſeparandum, tamquam iactantiæ condemnatus audit quòd eſſet Dominum tertio negaturus. Ita qui promittebat in confeſſione Chriſti nec
K morte diuelli, ab eius ſocietate interrogatione ancillulæ ſeparatur: & niſi modum quendam ſtatuens, tertiò eum dixiſſet Dominum negaturũ, forſitan ſæpius interrogatus, frequentiùs denegaſſet. Quid ergo reſpondetur Ibidem
illi petulanti? *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, & filius hominis non habet vbi caput reclinet.* Videte cui rei ſubdoliter comparetur. Eſt enim hoc genus animalis fallax, & inſidiis ſemper intentum, rapina fraudes exercens, quod nihil tutum, nihil otioſum, nihil patitur eſſe ſecurum, quod inter ipſa quoque hominum domicilia prædam requirat. Quam comparationem non ſolùm propter illum ſcriptam puto, ſed propter pleroſque etiã
L Chriſtianos qui ore quidem Dominũ confitentur, moribus autem vlpium fallacia diuerſantur. Omnis enim Luc. 9.
Chriſtianus qui ſua vult peccata celare, hic ſpiritaliter vulpes eſt. Sicut enim vulpes propter fraudes ſuas in latibulis demoratur: ita & peccator tacens propter conſcientiã ſuam peccatorũ foueis delitescit. Et ſicut illa non Tit. 1.
audet inter medias hominum turbas morum ſuorum oſtendere fallaciã, ita & hic erubeſcit in media Eccleſia conuerſationis ſuæ nequitiam confiteri. Vulpem planè dixerim omnem Chriſtianum qui ſuo inſidiatur vicino, qui quotidie nititur fines alienus arrodere, fructus inuadere, animalia deuorare, & quod eſt familiare huic tem-
M pori, non iam vulpium more pullos, ſed luporum more rapere porcos: qui dum ſuo labore poſſit ſe iuuare, ferarum rabie prædam captat alienam. Hæreticos etiam omnes arbitror vulpibus comparandos, qui cum in domo Domini habitare non poſſint, conuenticula ſibi quædam velut foueas præparant tenebroſas, in quibus pertinaciter latentes inſidiantur Eccleſiæ: vt ſi qua innocens anima fortè proceſſerit, velut pullum gallinæ matris abſorbeant. Inſidiantur, inquam, vulpes Eccleſiæ, hoc eſt hæretici Euangelicæ illi gallinæ, de qua ait Dominus: *Quoties volui congregare filios tuos ſicut gallina colligit pullos ſuos ſub alas ſuas?* ſed ipſa ſicut Samſon ardentes faces vulpibus religauit.

In Feſto SS. Cantii, Cantiani, & Cantianillæ martyrum. Sermo.

Sermo IV. HOdie beatiſſimorum Cantij, Cantiani, & Cantia-
nillæ natalis eſt. Quam benè & iucondè tres mar-
tyres vno penè vocabulo nuncupantur? Nec mirum ſi ſi-
miles ſunt nomine, qui ſunt ſimiles paſſione, ſi vna eſt
illis apud homines appellatio, quibus apud Deum eſt
vna vocatio. Vniter enim vocati ſunt à Domino, non in-
terpoſito tẽpore aliter & aliter paſſi, ſed omnes eodem
ictu pariter martyrium pertulerunt. Quod quidem illis
parentiua quadam à Chriſto affectione conceſſum eſt,
vt congruerent meritis qui vocabulis concordabant: &
qui erant conſanguinitate fratres, fierẽt etiam ſanctitate B
germani: & quorum membra vnius corporis ſubſtantia
vegetabat, eorum animas eiuſdem fidei confeſſio coro-
naret. Refert de beatis ſupradictis hiſtoria, quòd tempo-
re paſſionis cùm eos perſecutor inquireret, aſcenſo vehi-
culo iũctis mulabus eos ſedere voluiſſe: & cùm non lon-
gè ab vrbiam mœnibus iter agerent, vnum animal deſub-
iunctis ſubitò corruiſſe, atque ita illos à perſecutoribus
comprehenſos tentos ad pœnam. Quod factum quàm
glorioſum ſit, & à diuinitate diſpoſitum, debemus ad-
uertere. Semper enim Deus quos elegit, hos victores
ſubuectione ſublimi in aulam regni cæleſtis inducit.
4. Reg. 2. Nam ſicut Elias curru applicito quaſi aſcendit ad cęlum, C
ita & iſti vehiculo admoto ad martyrium peruenerunt:
& quadriga ſicut illum euexit ad requiem, ita hos porta-
uerunt ad gloriam. Et quamuis illa ignea quadriga fuerit,
hæc tamen inferior non habenda eſt, quia illa vnum ge-
ſtauit prophetam, hæc tres martyres ſuſtentauit. Sed di-
cit aliquis: Glorioſius eſt geſtari quadriga ignea, quàm
terrena. Nec hoc planè defuit ſanctis viris. Nam ſicut
Eliam ignea quadriga portabat, ita & martyres fides
ignea iam ferebat. Ferebat, inquam, illos Chriſtus, qui
Deut. 4. & Heb. 12. lumen eſt, qui ignis eſt, de quo ſcriptum eſt: *Dominus noſter ignis conſumens eſt*. Ergo cùm beatos, de quibus lo-
quimur, perſecutor vrgeret, vehiculum conſcenderunt.
qua cauſa? vt fugerent? Abſit. Non vt fugerent, ſed vt D
ad martyrium citiùs peruenirent: non vt latitarent, ſed
vt Chriſtianos ſe cunctis tranſeuntibus manifeſtiùs ap-
probarent. Cæterùm occultiùs inter plures in ciuitate
latere potuerant, tutiùs per diuerſa ſinguli fugæ præſi-
dium commendare. At verò vbi quis congregatione
habita, ſtratis vehiculis, apparatu diſpoſito per aggerem
publicum egreditur, illic non fuga dicenda eſt, ſed pro-
fectus eſt. Sancti enim viri hoc facto velut in triumpha-
li curru poſiti conteſtabantur dicentes; Ecce perſecutor,
ecce proficiſcimur, ecce præcedimus, quid reſides? quid
moraris? Subſequere noſtra veſtigia. Nolumus enim vi- E
deri inuiti ducti ad pœnam, qui præcedere nos profite-
mur ad gloriam.

In feſto SS. Geruaſii & Prothaſii martyrum.

De inuentione corporum eorumdem Sanctorum, Sermo.

Sermo V. HEſterno die tractaui verſiculum Pſalmi: *Dies diei*
Pſal. 18. *eructat verbum*, prout noſtri captus tulit ingenij:
hodie mihi non ſolùm ſuperiore tempore, ſed præſenti
quoque prophetaſſe videtur ſcriptura diuina. Nam cùm
diebus ac noctibus continuatam videam ſanctitatis ve-
ſtrę celebritatem, iſtos eſſe dies prophetici carminis ora-
cula declararunt, heſternum atq; hodiernum, de quibus
opportuniſſimè dicitur: *Dies diei eructat verbum*, & iſtas
noctes, de quibus aptiſſimè diſputatur, *quia nox nocti in-*
Ibidem. *dicat ſcientiam*. Quid enim aliud hoc biduo niſi verbum
Dei intimo eructaſtis affectu, & ſcientiam vos habere fi-
dei probauiſtis? Cui tamen celebritati veſtræ, qui ſolent,
inuident. Et quia celebritatem veſtram inuidis animis
ferre non poſſunt, cauſam celebritatis odêre, atq; in tan-
tum amentiæ prodeunt, vt negent martyrum merita,
quorum opera etiã dæmones confitentur. Sed hoc non
mirum. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, vt
A tolerabilior ſit diaboli plerumque confeſſio. Dicebat Mat. 8.
enim diabolus: *Ieſu fili Dei viui, quid veniſti ante tem-
pus torquere nos?* Et cùm audirent Iudæi, ipſi tamen Dei
filium denegabant. Et nunc audiſtis clamantes dęmones
& confitẽtes martyribus quòd pœnas ferre non poſſint,
& dicentes: Quid veniſtis vt ante tempus nos tam gra-
uiter torqueatis? Et Ariani dicũt, non ſunt iſti martyres,
nec torquere diabolũ poſſunt, nec aliquem liberare, cùm
tormenta dæmonum ipſorum voce probentur, & bene-
ficia martyrum remedijs cæcorum, & abſolutorum indi-
ciis declarentur. Negant cæcum illuminatum, ſed ille
non negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non vide-
bam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſijui, & probat facto. Iſti
beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. No-
tus homo eſt, publicis cùm valeret mancipatus obſe-
quiis, Seuerus nomine, lanius miniſterio. Depoſuerat
officium poſtquam inciderat impedimentum. Vocat
ad teſtimonium homines quorum ante ſuſtẽtabatur ob-
ſequiis. Eos indices ſuæ viſitationis accerſit, quos habe-
bat teſtes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt conti-
git fimbriam de veſte martyrum qua ſacræ reliquiæ ve-
ſtiuntur, redditum ſibi lumen ſit. Nonne ſimile iſtud eſt
atque illud quod in Euangelio legimus? Vnius enim po- Ioan. 9.
tentiam laudamus auctoris: nec intereſt vtrum opus ſit,
an munus, cũ & muneretur in opere, & operetur in mu-
nere. Quod enim aliis faciendum donauerit, hoc in alio-
rum opere nomen eius operatur. Legimus ergo in Euan-
gelio, Iudæos cùm viderent in illo cæco ſanitatis reme-
dium, requiſiſſe parẽtum teſtimonium. Interrogabant:
Quomodo videt filius veſter? cùm ille diceret: Cæcus
cùm eſſem, modò video. Hoc & iſte dicit: Cęcus fui, &
modò video: Interrogate alios ſi mihi non creditis, inter-
rogate extraneos, ne abſtipulari mihi parentes puteris.
Deteſtabilior iſtorum quam Iudæorum pertinacia. Illi
cùm dubitarent, vel parentes interrogabant: iſti occultè
interrogant, palam negant, iam non operi increduli, ſed
auctori. Sed quæro quid non credant, vtrum à martyri-
bus poſſint aliqui viſitari: hoc eſt Chriſto non credere,
ipſe enim dixit: *Et maiora his facietis*. an ab iſtis martyri-
bus, quorum merita iam dudum vigent, corpora dudum
reperta ſunt? Quæro hîc, vtrum mihi an ſanctis martyri- Ioan. 14.
bus inuideant? Si mihi, numquid à me aliquæ virtutes
fiunt? Numquid meo opere, meo nomine? Cur igitur
mihi inuident, quod meum non eſt? Si martyribus (reſtat
enim vt ſi mihi non inuident, martyribus inuidere videã-
tur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres, quàm ipſi
credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent,
niſi fidem in his fuiſſe eam quam ipſi non habent, iudica-
rent. Fidem illam maiorum traditione firmatam, quam
dæmones ipſi negare non poſſunt, ſed Ariani negant.
Audiuimus hodie dicentes eos quibus manus impone-
batur, neminem poſſe eſſe ſaluum qui patrem & filium
& ſpiritum ſanctum negaret, qui Trinitatis omnipoten-
tem virtutem non crederet. Confitetur hoc diabolus, Luc. 4.
ſed Ariani nolunt fateri. Dicit diabolus, ſic torqueatur
quemadmodum ipſi à martyribus torquentur, qui ſpi-
ritus ſancti deitatem negarit. Non accipio diaboli teſti-
monium, ſed confeſſionem. Inuitus dixit diabolus, &
exactus & tortus. Quod nequitia ſupprimit, extorquet
iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt
Ariani. Quanta perpeſſi ſunt, & quẽadmodum Pharao,
malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, vt ſcriptum le-
gimus: Scio te quis ſis, tu es filius Dei. Dicebant Iudæi:
Neſcimus quis ſit. Dicebant hodie & ſuperiore die vel Exod. 9.
nocte dæmones: Scimus quia martyres eſtis. Et Ariani Marc. 1.
dicunt: Neſcimus, nolumus intelligere, nolumus cre- Luc. 4.
dere. Dicunt dæmones martyribus: Veniſtis perdere Ioan. 9.
nos? Ariani dicunt: Non ſunt dæmonum vera tormen-
ta, ſed ficta & compoſita ludibria. Audiui multa com-
poni, hoc nemo vmquam fingere potuit vt dæmonem
ſe eſſe ſimularet. Quid illud quòd ita exagitati eos vide-
mus quibus manus imponitur? vbi hic locus fraudi eſt?
vbi ſuſpicio ſimulandi? Sed non ego ad ſuffragium mar-
tyrum vſurpo vocem dæmoniorum. Beneficijs ſuis ſacra
paſſio comprobetur. Habet iudices, ſed purgatos: ha-

bet teſtes, ſed abſolutos. Melior vox eſt quam ſanitat G
loquitur eorum qui debiles aduenerunt. Melior vox eſt
quam ſanguis emittit. Habet enim ſanguis vocem ca-
noram, quæ de terris ad cælum peruenit. Legiſtis dicen-
Gen. 4. te Domino: *Sanguis fratris tui clamat ad me.* Et hic ſan-
guis clamat coloris indicio: ſanguis clamat operationis
præconio: ſanguit clamat paſſionis triumpho. Satisfa-
ctum eſt petitioni veſtræ, vt condendas heſterno in ho-
diernum diem differremos reliquias.

In Feſto SS. martyrum Octauij, Aduentitis & Solutoris. Sermo.

Sermo VI. CVm omnium ſanctorum martyrum fratres, deuo- H
tiſſimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè
eorum ſolennitas tota nobis veneratione curanda eſt,
qui in noſtris domicilijs proprium ſanguinem profude-
runt. Nam licet vniuerſi ſancti vbique ſint, & omni-
bus proſint: ſpecialiter illi tamen pro nobis interueniũt,
qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Martyr enim cùm
patitur, non ſibi tãtùm patitur, ſed & ciuibus. Sibi enim
patitur ad præmium ciuibus ad exemplum. Sibi patitur
ad requiem, ciuibus ad ſalutem. Exemplo enim eorum
didicimus Chriſto credere, didicimus contumelijs vitam
æternam quærere, mortem didicimus non timere. Vi- I
dere ergo quid martyribus debeamus, in quo alter tor-
tus eſt, vt alius ſaluaretur: alter carnificem pertulit, vt
Chriſtum alter agnoſceret: alter morti addictus eſt, vt
alius vita potiretur æterna: & ad poſtremum ſanctus
occiſus eſt, vt peccator euaderet. Beati igitur martyres
nec ſibi vixerunt, nec ſibi ſunt mortui. Exemplum enim
nobis reliquerunt: bene viuendo, conuerſationis: tole-
rando fortiter, paſſionis. Nam ideo Dominus per to-
tum mundum diuerſis in locis pati martyres voluit, vt
tamquam idonei teſtes nos præſenti quodam fidei exem-
plo ſuæ confeſſionis vrgerent, vt humana fragilitas quę
prædicationi Dominicæ aditu longiore vix credit, vel, K
præſenti oculorum martyrio crederet beatorum. Cun-
cti igitur martyres deuotiſſimè percolendi ſunt: ſed ſpe-
cialiter ij venerandi ſunt à nobis quorum reliquias poſ-
ſidemus. Illi enim nos orationibus adiuuant, iſti etiam
adiuuant paſſione. Cum his autem nobis familiaritas
eſt. Semper enim nobiſcum ſunt, nobiſcum morantur:
hoc eſt, & in corpore nos viuentes cuſtodiunt, & cor-
pore recedentes excipiunt. Hic, ne peccatorum nos la-
bes abſorbeat: ibi, ne inferni horror inuadat. Nam ideo
hoc a maioribus prouiſum eſt, vt ſanctorum oſſibus no-
ſtra corpora ſociemus, vt dum illos tartarus metuit, nos
pœna non tangat: dum illos Chriſtus illuminat, à nobis L
tenebrarum caligo diffugiat. Cum ſanctis ergo martyri-
bus iſtis quieſcentes, euadimus inferi tenebras, eorum
proprijs meritis, attamen conſocij ſanctitate. Ait enim
Mat. 16. Dominus Petro: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædi-
ficabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt ei.*
Si ergo Apoſtolo & martyri Petro inferni porta non
præualet: quiſquis ſociatus martyri, tartaro non tenetur.
Martyres enim inferni porta non poſſidet, quoniam eos
paradiſi regna ſuſcipiunt. Nam videmus eos vtique iam
regnare. Cernimus enim ab iis frequenter obſeſſos im-
mundiſſimis dæmonibus homines liberari, ita vt cæle-
ſti medicina & captiua anima de diaboli laqueis eruatur, M
& ipſe diabolus vinculis igneis alligatus producatur de
ſua captiuitate captiuus, vt qui prædam pauló ante ce-
perat, ipſe ſubdatur in prædam. Hæc & alia pottora mi-
rabilia per ſanctos fieri omnibus notum eſt. Et ideo fra-
tres venerемur eos in ſæculo, quos defenſores habere
poſſumus in futuro. Et ſicut eis oſſibus patrimonio no-
ſtrorum iungimur: ita & eis fidei imitatione iungamur.
In nullo enim ab ipſis ſeparari poterimus, ſi ſociemur il-
lis tam religione quàm corpore.

IN FESTO S. JOANNIS Baptiſtæ. Euangelium Lucæ.

Cap. I.

ELizabeth impletum eſt tempus pariendi:
& peperit filium. Et audierũt vicini & co-
gnati eius, quia magnificauit Dominus miſe-
ricordiã ſuam cum illa: & congratulabantur ei
Et factum eſt, in die octauo venerunt circũci-
dere puerũ, & vocabant cũ nomine patris ſui,
Zachariã. Et reſpõdens mater eius, dixit: Ne-
quaquã, ſed vocabitur Ioãnes. Et dixerũt ad
illã: quia nemo eſt in cognatione tua qui vo-
cetur hoc nomine. Annuebant autẽ patri eius,
quẽ vellet vocari eum. Et accepit pugillarem,
& ſcripſit, dicens: Ioannes eſt nomen eius. Et
mirati ſunt omnes. Continuò autẽ reſoluta eſt
lingua eius, & apertum eſt os eius, & loqueba-
tur benedicẽs Deum. Et factus eſt timor ſuper
omnes vicinos eorũ: & ſuper omnia montana
Iudæę diuulgabãtur omnia verba hæc. Et po-
ſuerũt omnes qui audierãt in corde ſuo dicen-
tes: quis putas, puer iſte erit? Etenim manus
Domini erat cũ illo. Et Zacharias pater eius
impletus eſt Spiritu sãcto, & prophetabat, di-
cens. Benedictus Dominus Deus Iſraël: quia
viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ.

IN ſancti ac beatiſſimi Ioannis Baptiſtæ laudibus, cu- Serm. VII.
ius natalem hodie celebramus, quid potiſſimum præ-
dicem neſcio: vtrum quòd mirabiliter natus ſit, an quòd
mirabilius ſit occiſus. Natus enim eſt in prophetia, in ve-
ritate peremptus eſt: naſcendo annuntiauit Saluatoris
aduentum, moriendo condemnauit Herodis inceſtum.
Vir enim ſanctus & iuſtus, & qui præter cõmunem ho- Marc. 6.
minum natiuitatẽ ex promiſſione generatus fuerat, hoc
de Deo meruit, ne cõmuni cum cæteris de ſæculo mor-
te diſcederet: ſed corpus quod Domino donante ſuſce-
perat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Ioannes
per omnia voluntatem Domini fecit, quia propter opus
Domini & natus eſt & defunctus. Nam vt natiuitatis
eius ſeriem breuiter repetamus, cum eſſent pater eius
Zacharias & mater eius Elizabeth ætatis ſenectute de-
feſſi, & nulla filiorum prole gauderent, procreandi e-
tiam illis liberos tempus florẽtiſſimum præteriiſſet, ita
vt de ſuſcipienda iam ſobole ipſa etiam eos vota defice-
rent, ſubita per angelum repromiſſione donantur. & Luc. 1.
naſci Ioãnem Gabriel ſanctus annuntiat, dicens: *Ne ti-
meas Zacharia, ecce exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua
Elizabeth concipiet & pariet filium.* Exaudita eſt, inquit,
oratio tua, vnde intelligimus quòd Ioannem Zachariæ
iuſtitia magis orando genuerit, quam Elizabeth ſene-
ctus procurando ſuſceperit. Hinc inquam intelligimus
quòd Ioannem obſecratio creauerit, non voluptas. Cùm
enim materni vteri viſcera ætatis ſenectute frigeſcerent,
& feſſi corporis membra fœcunditatis gratiam perdidiſ-
ſent, contra impoſſibilitatem corporis, contra ſterilita-
tem viſcerum, Zachariæ precibus Elizabeth vterus in-
tumeſcit, & concepit Ioannẽ, non natura, ſed gratia. Vn-
de neceſſe erat ſanctum naſci filium, qui non tam cõple-
xibus quàm orationibus gigneretur. Minus autem mira-
ri debemus quòd tantam Ioannes gratiam in naſcendo
meruerit: debuit enim præcurſor & præuius Chriſti ali-
quid ſimile habere natiuitati Domini Saluatoris. Si qui-
dem Dominus de virgine gignitur, Ioannes de ſterili pro-
creatur. Ille de adoleſcentula immaculate depromitur,
iſte de vetula iam feſſa generatur. Habet ergo & huius
natiuitas aliquid gloriæ atq; miraculi. Quamuis enim vi-
lior partus mulieris videatur eſſe quàm virginis, tamen
ſicut Mariam ſuſpicimus quòd virgo pepererit, ita in

Digitized by Google

Eliſabeth miramur quòd anicula procreauerit. Quod A quidem factum, myſterium aliquod arbitror continere, vt Ioānes qui veteris teſtamenti figuram gerebat, ſenis mulierculæ frigido ſanguine naſceretur: Dominus autem qui regni cæleſtis Euangelium prædicaret, feruentis iuuenculæ flore progrederetur. Maria enim conſcia virginitatis miratur fœtum viſceribus inuolutum: Elizabeth autem conſcia ſenectutis erubeſcit partum vtero prægrauato. *Ibid.* Dicit enim Euangeliſta: *Occultabat ſe menſibus quinque.* Illud autem quàm mirandum, quòd idem Gabriel archangelus vtriuſque natiuitatis officium repræſentat? Zachariam ſolatur incredulum, confidentem Mariam cohortatur. Ille quia dubitauit, vocem B perdidit: hæc quia ſtatim credidit, verbum ſalutare concepit. Hoc etiam in laudibus Ioannis minimè tacendum videtur, quòd nondum natus etiam prophetat, & adhuc in materni vteri finibus conſtitutus, aduentum Chriſti, quia voce non poterat, gaudiis confitetur. Dicit enim *Ibid.* Elizabeth ad ſanctam Mariam: *Simul vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Exultat enim Ioannes antequam naſcatur, & priuſquam mundi oculis habitum recognoſcat, iam ſpiritu mundi Dominum recognoſcit. In quo arbitror *Hier. 1.* propheticam conuenire ſententiam, quæ dicit: *Priuſquam te formarem in vtero, noui te: & priuſquam exires* C *Mat. 11. Luc. 1.* *de vulua, ſanctificaui te.* Vnde mirari non debemus quòd ab Herode miſſus in carcerem clauſus Chriſtum ſemper ſuis diſcipulis intimaret: cùm etiam clauſus in vtero eundem Dominum geſtibus prædicarit.

De prærogatiua eiuſdem S. Ioannis Baptiſtæ.

Sermo alius.

Sermo VIII. SAncti Ioannis Baptiſtæ natalem hodie proſecuturus tacere vellem, & laborem atque imperitiam meam D ſilentio coërcere: ſed ipſa vis nominis eius minimè me ſilere permittit. Nam nuncupatio vocabuli ipſius, pectoris noſtri vrget ſecreta, ſilentij noſtri reſoluit arcana, & quod diſſimulatione reticetur, admiratione compellitur. *Ibid.* Si enim pater Zacharias cùm eum nominauit, vocem recepit: quantò magis cùm laudamus illum, eloquium promeremur? & ſi illius os cùm in ſæculo naſceretur aperuit, quantò magis cùm pro Chriſto patitur, ora noſtra fœcundat? Cùm enim Zacharias pater eius propter incredulitatem natiuitatis illius ab angelo Gabriele ſilētij eſſet taciturnitate mulctatus, etiam diu motus verborum diſpendio mentis ſecreta velaret, ſubitò nato E Ioanne filio, cum apud proximos eſſet contentio quo nomine vocaretur, offeruntur patri tabulæ, vt vocabulum eius pro ſuo arbitrio ipſe deſcriberet, & quod ſermone non poterat, litteris loqueretur, tunc mirum in modum acceptis pugillaribus vt ſtylum figeret, linguam reſoluit, ac litteras ſermone præuenit, & Ioannem non *Ibid.* teſtatus eſt, ſed locutus. Videre igitur ſancti Baptiſtæ meritum, vocem patri reddidit, ſacerdoti eloquentiam reparauit. Videte inquam meritum, os quod angelus alligauerat, Ioannes abſoluit: quod Gabriel oſtruxerat, paruulus reſerauit: quamquam & ipſe ſit angelus, ſicut *Malac. 3.* ſcriptum eſt de eo: *Ecce mitto angelum meum ante faciem* F *tuam.* Reſpicite igitur Ioannem, quanta vis ſit eius vocabuli, cuius nuncupatio reddidit muto vocem, patri pietatem, populo ſacerdotem. Prius enim erat tacens lingua, ſterilis filio, priuatus officio: at vbi Ioānes naſcitur, fit repente pater propheta vel pontifex, loquela vſum recipit, prolem affectio ſuſcipit, ſacerdotem functio recognoſcit. Cùm ergo tanta vis ſit eius vocabuli, *Ioan. 1.* dicton, de eo, etſi tacere volumus, ſilere non poſſumus? Ipſe enim Ioannes vox clamantis dicitur. Quis igitur qui *Ibid.* vocem laudet & taceat? clamorem admiretur & mutus ſit? Ait enim ipſe de ſe: *Ego ſum vox clamantis in deſerto.* Videte quid dixerit. Non enim ait tantum: Ego ſum vox: ſed & clamantis vox: ſcilicet vt ad fidem conſequendam, vox aures penetret, clamor corda concutiat, vox regnum prædicet, clamor iudicium comminetur,

A Magnus igitur Ioannes, cuius magnitudini etiam Saluator teſtimonium perhibet, dicens: *Inter natos mulierum* *Luc. 7.* *maior non eſt Ioanne Baptiſta.* Præcellit cunctis, eminet vniuerſis, antecedit prophetas, ſupergreditur patriarchas, & quiſquis de muliere natus inferior eſt Ioanne. Sed debemus diligenter inquirere cur ita Dominus dixerit, hoc eſt, Inter natos mulierum, & non potius dixerit, Inter filios virorum non eſt maior Ioanne, cùm vtique mulieres natos ſine viris habere non poſſint. Hoc autem dixit, quia numeroſior eſt proles mulierū quàm virorum. Eſt enim mulieris filius, qui viri filius non eſt. Denique ſancta Maria genuit filium, qui patrem hominem non haberet. Dominus enim eſt mulieris filius, & B viri filius non eſt, ſicut dicit Apoſtolus: *Factum de muliere, factum ſub lege,* *Galat. 4.* vt qui matrem in terris habet, patrem haberet in cælis. Ergo in laudem Ioannis fœcundioris ſexus generatio ponitur, vt nullius ab eo natiuitas ſepararetur. Dicit fortè aliquis: Si inter natos mulierum *Luc. 7.* maior eſt Ioannes, numquid etiam maior eſt Saluatore? Abſit. Ioannes enim natus mulieris, Chriſtus autem virginis natus eſt. Ille corruptibilis vteri ſinibus effuſus eſt, iſte impollutæ vulnæ flore progenitus. Ideò autem cum Ioannis natiuitate Domini generatio deputatur, ne Dominus extra veritatem videretur eſſe conditionis humanæ.

De vita eiuſdem S. Ioannis Baptiſtæ.

Sermo alius.

DIximus iam ſupra, cùm ſilentij noſtri veniam peteremus, quòd pro ſalute communi ſacerdotibus *Sermo IX.* etiam tacentibus doctrina euāgelica non taceat, & quòd ſilentium eorum ſuppleret diuina ſentētia. Semper enim diuina ſcriptura loquitur & clamat, ſicut ſcriptum eſt de Ioanne: *Ego ſum vox clamantis in deſerto.* Non enim tantùm in illo tempore clamauit Ioannes, quo Phariſæis *Ioan. 1.* D annuntians Dominum Saluatorem, dixit: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius:* *Mat. 3.* ſed & hodie clamat in nobis, & vocis ſuæ tonitruo deſerta noſtrorum concutit peccatorum. Ac licet ſancta martyrij morte dormierit, vox tamen eius viuit, dicit enim & nobis hodie, *Matt. 6.* Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius. Semper enim ſcriptura diuina clamat & loquitur. Vnde & ad *Matt. 3.* Cain dicit Deus: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me.* Nulla vtique ſanguini vox eſt, ſed clamare dicitur ſan- *Gen. 4.* guis qui innocens effuſus eſt, non tam voce quàm cauſa, & interpellare Dominum non proſecutione eloquij, ſed indignatione commiſſi, ac reatum ſuum non tam ver- E borum accuſare ſermonibus, quàm conſcientiæ ipſius criminatione conſtringere. Quamuis enim malum factum ſi in verbo producatur, excuſationem fortaſſe recipit, niſi conſcientia reuocetur, non poteſt excuſari. Conſcientia enim reatum ſuum ſemper tacita ſine con- *Rom. 2.* tradictione conuincit & iudicat. Hodiéque ergo Ioan- *Matt. 3.* nes clamat & dicit: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.* Parate ergo iubemur viam Domini ſcilicet non aggerem itineris, ſed fidei puritatem. Dominus enim non terrenam ſemitam carpit, ſed per ſecreta mentis incedit. Si quid igitur in hac via fuerit moribus aſperum, crudelitate durum, conuerſatione pollutum, iubemur F mundare, exæquare, componere, vt ſuperueniens Dominus non offendat in nobis, ſed magis reperiat viam caſtitate puram, procliuem fide, eleemoſynis eminentem. Quod autem tali itinere incedere ſoleat Dominus, Propheta deſcribit, dicens: *Iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen eſt ei.* *Pſal. 67.* Sed videamus, ipſe Ioannes qui parare viam Domino iubet, quam ipſe viam parauerit Saluatori. Per omnia planè adueniente Chriſto tramitem viæ ſuæ cōpoſuit & direxit. Nam fuit vtique ieiunus, humilis, parcus & virgo. Omnes enim has virtutes eius Euangeliſta deſcribens ait: Ipſe autem *Matt. 3.* Ioannes veſtitum habebat de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos eius. Eſca autem eius erāt locuſtæ, & mel ſilueſtre. Quæ igitur maior humilitas in Propheta, quàm contemptis mollibus indumentis, pilorum

Digitized by Google

aſperitate veſtiri? Quæ deuotior fides, quàm præcinctum zona paratum eſſe ſemper ad omne ſeruitutis obſequium? Quę præclarior abſtinentia, quàm ſpretis vitæ huius delicijs ſtrudolis veſci locuſtis ac melle ſilueſtri? Quę omnia hæc quoniam Prophetæ vſurierant, arbitror in his ipſis prophetiam fuiſſe. Nam vtique cùm prænuntius Chriſti veſtimentum habebat camelorum aſperitate contextum, quid aliud ſignificat, niſi quòd ipſe Chriſtus aduenjens vſurus eſſet indumento humani corporis, quod erat peccatorum aſperitate denſatum? & quòd velut immundiſſimæ beſtiæ, hoc eſt, gentilia populi circumdatus exuuijs deformitatem eius ipſe geſtaret? Zona vero pellicea quid aliud demonſtrat, niſi hanc fragilem carnem noſtram, quæ ante aduentum Chriſti dominabatur ad vitia, poſt aduentum eius reſtrictam eſſe ad virtutem? vt quæ ante luxuriando dilatabatur in pinguedinem, nunc abſtinẽdo attenuaretur in pellem? Eaitum verò eius quam beatum legimus, ſcilicet quòd pſaltria regis filia poſt illam mimicam voluptatẽ caput eius petierit? Quid mirum ſi pſaltria occidit prophetam, quia luxuria ſemper eſt inimica iuſtitiæ: & iniquitas ſine ceſſatione perſequitur veritatem? In quo facto grande myſterium continetur. Nam vtique ipſa pſaltria ſynagogæ eſt comparanda, quæ Chriſtum dum laudatur, occidit. Quòd autem iſta pſaltria ſynagoga ſit, dicit Dominus ad Iudæos: *Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis.* Cur autem à Ioannis corpore caput ablatum ſit, manifeſta res eſt. Ioannes (ſicut ſcripturis adſtruitur) typum legis gerebat. De Domino autem legimus, quia viri caput Chriſtus eſt. Ergo cùm à Ioannis corpore caput eius aufertur, Chriſtus quodammodo à Iudęis legis cultoribus ſeparatur. Remanſit enim illis ſine Saluatore lex exanimis & truncata. Nam ex eo vtique Iudæi diuina non ſapiunt, ex quo ſine capite eſſe cœperunt. Iter igitur facit Domino qui inter ceteras continentiæ virtutes matrimonij limitem non excedit, nec coniugij præſcriptum terminum adulterina permixtione commaculat. Sunt enim nonnulli qui cum legibus vxores duxerint, contra diuinitatis legem ſibi ſociant concubinas, non intelligentes quòd contrahendo matrimonia proprijs ſe vinculis conſtrinxerunt. Qui enim legibus ducit vxorem, profitetur ſe contra legem non eſſe facturum. Reum ergo ipſe ſe ſtatuit, qui adhibendo ſibi adulteram ius pollicitationis excedit. Sed dicit aliquis: Vxorem non habeo, & ideo mihi ancillã ſociaui. Audi quid dicat ſcriptura ad Abraham: *Eijce ancillam, & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Si igitur ancillæ filius heres non eſt, ergo nec filius eſt. Cur ergo quæritur tale coniugium, de quo ſuſceptus filius nec ſucceſſionis poſſit heres eſſe nec ſanguinis? Nec enim habere poteſt hereditatis conſortium, qui non habet originis priuilegium. Cur inquam quæritur tale contubernium, de quo nati filij non matrimonij, ſed teſtes ſint adulterij? Cur huiuſmodi ſuſcipiuntur adulterini, qui patri pudori ſint, non honori? Dicit ſcriptura: Adulterorum filij non inittari erunt, & ab iniquo horo ſemen exterminabitur. Mulier igitur tua ſi talibus moribus prędita eſt, vt mereatur conſortium, mereatur & nomen vxoris: præſta concubinæ tuæ libertatem & nomen vxoris, ne tu adulter ſis potius quàm maritus. Sed & ille iter facit Domino Chriſtianus qui profeſſionis ſuæ exhiberet fidele ſeruitium, & caſtitatem quam promiſit, cuſtodit tam mẽte quàm corpore. Sunt enim plerique qui ſingularem vitam proponentes ſinguli eſſe non poſſunt, ſed quærunt ſibi contubernia, atq; vtinam fratrum. Inueniſti Chriſtianum monachum, cui cum fratre non conuenit, & libentiùs ei conuenit cum ſorore, qui non ſequitur ſeniorem vtilia commonentem, & ſequitur adoleſcentulam incongrua cachinnantem, eius etſi ſincerum corpus ſit, anima non poteſt eſſe ſincera. Sed & ille clericus iter Domino fecit, qui ſecundùm Euangelium viuit, & per omnia obtemperat ſacerdoti. Aliqui enim cùm ſint minus ſubditi, moleſtè ferunt quum a ſenioribus arguuntur. Dicunt, Grauiter iraſcitur epiſcopus, patientior eſſe deberet. Anſi ergo optime clerice, Sacerdotis exigis patientiam, & tui non exigis diſciplinam? Neſcis quia mihi ſalutis cauſa argue-

Marc. 6. — Mat. 11. — 1. Cor. 11. — Marc. 6. — Pſal. 67. — 32. q. 4. c. Dicat aliquis: & inopar. 8. cap. 3. — Gen. 21. — Galat. 4. — Sap. 3. — Pſal. 67.

G re aliquando permiſſum eſt, tibi numquam peccare conceſſum eſt? dicit enim Apoſtolus: *Increpa opportunè, importunè argue.* Eſto ergo in omnibus ſubditus ſacerdoti, ſi vis eum eſſe manſuetum. 2. Tim. 4.

In Feſto SS. Apoſtolorum Petri & Pauli.

Beati Petri Apoſtoli ſpecialia quadam differit. Sermo. Sermo. X.

NAtalem beatiſſimorum Apoſtolorũ Petri & Pauli hodie celebrantes, diuerſis epulis nos reficere debemus, & tantam feſtiuitatem magna cum lætitia celebrare. H quis enim talium virorum ſolennitatẽ non magna cum lætitia debet celebrare? Quis enim talium virorum ſolennitate non magnos ſibi exhibeat apparatus, vt quò plus expenderit, plus ſe Apoſtolos confirmet amare? Verumtamen non opus eſt proprio ſumptu ad refectionem noſtram: nam natali ſuo ſanctus Petrus ipſe nos reficit. Eſt enim non omnibus copijs refertũ vas ei, quod illi de cælo eſurienti delatum eſt. Igitur qui eſurit ſicut Petrus, reficitur ipſe cum Petro. Vt quid ergo præparemus nobis proprium prandium, cùm apoſtolico ferculo ſaginemur? Cur nobis inquiramus terrenas epulas, cùm I cæleſtes copias habeamus? Dicit enim ſanctus Lucas in actibus Apoſtolorum, poſt orationẽ eſurienti Petro circa horam ſextam aperto cælo vas quoddam ſplendidum velut linteum fuiſſe delatum, in quo erant quadrupedia & repentia terræ, & volatilia cæli, & dixiſſe Dominum ad eum: *Petre ſurge, immola & manduca.* Ecce Petrus qui dicit alibi: *Aurum & argentum non eſt mihi*. nunc conuiuij eius vaſculum ſplendidius eſt argento. Et qui propter Chriſtum argenti ſpeciem refutaſſet, per Chriſtum argenti nitore ditatur. Pranſuro igitur Petro deſunt eocorum apparatus, deſunt obſequia famulorum, ſed quod eſt melius, miniſteria diuina non deſunt, & vtili K commutatione ſancto viro quod deeſt in terris, abundat in cælis. Vt reficiatur enim Petrus, non cellarium ſollicitè reſeratur, ſed cælum ipſum protinus aperitur. Legimus in ſcripturis ſanctum Eliam in deſerto coruis miniſtrantibus paſtum, quantò melius Petrus, cui non paruam eſcam terra auis porrigit, ſed integrum conuiuium multitudo angelica ſubminiſtrat? Poſt orationem ergo eſuriit Petrus. Mirandum cur ſanctum virum poſt orationem fames ſequatur, cùm ſoleat fames oratione depelli, & eſuriens anima non niſi obſecrationibus ſaginari. Sed puto Petrum poſt orationem non cibum eſuriſſe hominum, ſed ſalutem, nec inedia vexatum eſſe L corporis, ſed inopia credentium laboraſſe. Cùm enim Iudaicus populus perfidus & ingratus illo prædicante Chriſto non crederet, famem quodammodo Petrus ſui officij ſuſtinebat. Famem enim patitur qui minimè fructum ſui laboris aſſequitur. In cœnaculum igitur ad orationem feſtinus aſcendit. Bene ait, in cœnaculum ad orationem aſcendiſſe Petrum, quia omnis ſanctus quando orat, relinquens humilia vel terrena in altum mentis extollitur, & in ſublime ſuſpenſus rapitur, & cogitatione ſancto cælo vicinus efficitur. Atque ibi eſurienti illi, hoc eſt, cogitanti in cordis ſui ſublimiori loco pro ſalute Iudaici populi, offertur vas diuerſorum generum animaliM bus plenum, velut diuinitate dicente illi: Tu Iudæos ſolos eſuris, ecce famem fidei tuæ cunctarum gentium diuerſitate reficio. Nam vtique diuerſa animalia collecta in vno vaſculo, diuerſarum gentium congregatio collecta in vna eccleſia demonſtratur, quæ Eccleſia in illius vaſculo ſplendido dum non habet maculam neque rugam, lintei nitore reſplendet In qua primum animal deo ex gentibus Centurio Cornelius eſt immolatus. De hoc ergo vaſculo ſuo hodie nos reficit Petrus. Cùm enim videmus gentilium turbas ad fidem Chriſtianitatis accurrere, ſimul cum Apoſtolis gratulamur. Non enim mortui ſunt quorum coramus natalem hodie, ſed renati viuunt pane, quia participes effecti ſunt Chriſti, qui panis vitæ eſt omnium. Quamuis enim corpora paſſione cæſa ſint, interruptus tamen non eſt ordo viuentium. Iugiter enim & Deo gratias agunt, & laudes Saluatori re-

Act. 10. — Ibidem. — Act. 3. — 3. Reg. 17. — Act. 10. — Ibid. — Epheſ. 5. — Ioan. 6.

erunt: niſi quod reſoluta membrorum ſarcina magis *A* adhærent Chriſto, ſicut ait Paulus: *Diſſolui, & cum Chriſto eſſe*, multò melius. *Philip. 1.* Non ergo dicenda eſt mors, qua interueniente caremus perſecutoribus, & Chriſto connectimur. Non eſt planè dicenda mors, quæ Chriſto mortuum ſocians luctum efficit morientis, ſicut ait beatus Apoſtolus: *Ibid.* *Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mors lucrum.* Illa autem vera eſt mors, quæ etiam viuentem hominem peccatorum morte conſtringit: quia quamuis viuere videatur, ſceleribus tamen ſuis morti iam videtur addictus, ſicut ait Apoſtolus de illa delicioſa vidua. *1. Tim. 5.* *Hæc autem viuens, mortua eſt.*

In eodem feſto,

Sanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum præconia quædam enarrat. Sermo alius.

Sermo XI. NOtum omnibus vobis eſt fratres, & vniuerſo mundo notiſſimum, quòd beatiſſimorum Petri & Pauli natalis eſt hodie, nec aliquam partem orbis latere poteſt tanta deuotio. Siquidem de iis dicat Dauid propheta: *Pſal. 18.* In *omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* In omnem terram mirabilium Petri virtus effuſa eſt, & in fines orbis terræ epiſtolarum Pauli verba penetrauerunt. *C* Quis enim non audiuit quòd primùm Petrus ſedenti ad portam ſpecioſam claudo, *Act. 3.* & ex matris ſuæ olim ventre iam debili, pedum reſtitueri firmitatem, vt quod natura minus contulerat, Apoſtolica gratia repararet? Cùm enim idem claudus ſtipem rogans, aliqoid pecuniæ ſe ab Apoſtolis crederet accepturum, ait illi Petrus: *Ibidem.* *Argentum & aurum non habeo, ſed quod habeo, hoc do tibi: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula.* Beata planè largitas, quæ petenti argentum quidem non contulit, ſed contulit ſanitatem. Beata largitas, quæ de theſauris ſuis aurum non protulit, ſed protulit ſanitatem. *D* Beatus & ille claudus, qui dum ſtipem quærit pecuniæ, diuitias incolumitatis accepit. Hoc enim ab Apoſtolis donatum meruit, quod nullis theſauris à medicis redimere potuiſſet. Primum ergo ſignū mirabilium ſuorum Petrus fecit, claudo pedum reſtituendo veſtigia. Diximus frequenter, ipſum Petrum à Domino petram nuncupatum, ſicut ait: *Mat. 16.* *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Si ergo Petrus petra eſt, ſuper quam ædificatur Eccleſia, rectè priùs pedes ſanat: vt ſicut in Eccleſia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Rectè, inquam, primùm in *E* Chriſtiano pedes curat, vt iam non trepidus nec imbecillis poſſit ſuper petram Eccleſiæ, ſed robuſtus, & fortis incedere. Vbi autem verba Pauli Apoſtoli non leguntur? *Act. 9.* Quis locus ea non litteris ſcribit, corde retinet, conuerſatione cuſtodit, quia Paulus à Domino vas electionis eſt nominatus? Bonum vas, in quo pretioſa mandatorum Chriſti præcepta cōduntur. Bonum vas, de cuius plenitudine ſubſtantia vitæ populis ſemper erogatur, & plenum eſt. Optima Apoſtolorum nomina, petra, & vaſculum, neceſſaria domui Saluatoris. Domus enim fortitudine petræ conſtruitur, vtilitate vaſis ornatur. Petra ad firmitatem ne labantur ſuſtentat populos, vas *F* ad cuſtodiam ne tententur operit Chriſtianos. Exitus verò eorum de hoc ſæculo quàm beatus fuerit, nemo eſt qui neſciat. Nam prima hæc in illis beatitudo eſt, quòd ambo vna die paſſi eſſe noſcuntur: ſcilicet vt quos vna fides ſeruitio deuinxerat, vna dies martyrio coronaret. Deinde ipſa paſſio licet diuerſa in ſingulis fuerit, tamen vna referta eſt gratia ſanctitatis. Nā Petrus crucis, ſicut Saluator, exitum tulit, & à Dominicæ deuotionis ſimilitudine nec morte diſcretus eſt: ſcilicet vt quem imitabatur fide, imitaretur & paſſione. De Pauli verò ceruice, cùm eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis magis vnda quàm ſanguinis, & mirum in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratia in ipſa cæde extitiſſe ſplendidum potius quàm cruentum. Quæ quidem res in ſancto Paulo ſtupenda non eſt. Quid enim mirum ſi abundat lacte nutritor Eccleſiæ, ſicut ipſe ad Corinthios ait: *Lac vobis potum dedi, non eſcam?* *1. Cor. 3.* Hæc eſt planè repromiſſionis illa terra, quam patribus noſtris Deus promiſit, dicendo: *Dabo vobis terram fluentem lacte & melle.* *Leuit. 20.* Non enim de hac terra locutus eſt quæ manantibus acquis cœnom inuoluit, luſúmque permiſcet: ſed de illa terra Pauli, & ſimilium Pauli, quæ iugiter purum ſuauéque diſtillat. Quæ enim Pauli epiſtola non melle dulcior eſt, lacte candidior? Quæ epiſtolæ tamquam vbera eccleſiarum populos enutriunt ad ſalutem. De ceruice ergo Apoſtoli pro ſanguine lac manauit. Legimus in ipſo, quoniam caro & ſanguis regnum Dei non *1. Cor. 15.* *B* poſſidebunt. Igitur iam Paulus poſſidet regnum, quoniam caret & ſanguine, qui impedire dicitur regnaturum. Adhuc ergo Paulus in terris poſitus, iam in regni cæleſtis ſubſtantiam transformatur. Ideo fratres, quotienſcumque martyrum memorias celebramus, prætermiſſis omnibus ſæculi actibus ſine aliqua dilatione concurrere debemus ad domum Dei, reddere honorificentiam illis qui nobis ſalutem effuſione ſui ſanguinis pepererunt: qui tam ſacratam hoſtiam pro noſtra propitiatione Domino ſe obtulerunt, præſertim cùm dicat ad *Luc. 10.* ſanctos ſuos Chriſtus Dominus: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quiſquis ergo honorat martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit Sanctos, ſpernit & Chriſtum Dominum noſtrum: qui viuit & regnat cum patre & ſpiritu ſancto Deus in ſæcula ſæculorum, Amen.

In eodem feſto.

Agit de amborum ſupra cæteros Apoſtolos excellentia. Sermo alius.

CVm omnes beati Apoſtoli parem gratiam apud *Sermo XII.* Dominum ſanctitatis obtineant, neſcio quo tamen pacto Petrus & Paulus videntur præ cæteris peculiari *D* quadam in Saluatorem fidei virtute præcellere. Quod quidem ex ipſius Domini iudicio poſſumus approbare. Nam Petro ſicut bono diſpenſatori clauem regni cæleſtis dedit: Paulo tamquam idoneo doctori, magiſterium *Mat. 16.* eccleſiaſticæ inſtitutionis iniunxit: *Act. 9.* ſcilicet vt quos iſte erudierit ad ſalutem, ille ſuſcipiat ad quietem: & quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum animabus Petrus aperiat regna cælorum. Clauem enim quodammodo à Chriſto ſcientiæ & Paulus accepit. Clauis enim dicenda eſt, qua ad fidem pectorum dura reſerantur, mentium ſecreta panduntur, & quidquid intrinſecus clauſum tenetur, in palam rationali manife- *E* ſtatione producitur. Clauis inquam eſt, quæ & cōſcientiam ad confeſſionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem myſterij ſalutaris includit. Ambo igitur claues à Domino perceperunt, ſcientiæ iſte, ille potentiæ, diuitias immortalitatis ille diſpenſat, ſcientiæ theſauros iſte largitur. Sunt enim ſcientiæ theſauri, ſicut ſcriptum eſt: *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* *Coloſſ. 2.* Ergo beati Petrus & Paulus eminent inter vniuerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. *2. q. 7. c. beati.* Verùm inter ipſos qui cui præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione: & ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul *F* videmus ad martyrij gloriam perueniſſe. Non enim ſine cauſa factum putemus quòd vna die, vno in loco, vnius tyranni tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt: vt ad Chriſtum pariter peruenirent: Vno in loco: ne alteri Roma deeſſet. Sub vno perſecutore: vt æqualis crudelitas vtrumque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute. Et in quo tandem loco martyrium pertulerunt? In vrbe Roma: quæ principatum & caput obtinet nationum: ſcilicet vt vbi caput ſuperſtitionis erat, illic caput quieſceret ſanctitatis: & vbi gentilium principes habitabant, illic Eccleſiarum principes morerentur. Cuius autem meriti ſint beatiſſimi Petrus & Paulus, hinc poſſumus intelligere: quòd cùm Dominus Orientis regionem propria illuſtrauerit paſſione, Occidentis plagam, ne quid minus

eſſet, vice ſui Apoſtolorum ſanguine illuminare dignatus eſt. Et licet illius paſſio nobis ſufficiat ad ſalutem, tamen etiam horum martyrium nobis contulit ad exemplum. Hodierna igitur die beati Apoſtoli ſanguinem profuderunt. Sed videamus cauſam quare iſta perpeſſi ſunt. ſcilicet quòd inter cætera mirabilia etiam magum illum Simonem orationibus ſuis de actis vacuo præcipiti ruina proſtrauerint. Cùm enim idem Simon ſe Chriſtum diceret, & tamquam filium ad patrem aſſereret volando ſe poſſe conſcendere, atque elatus ſubitò magicis artibus volare cœpiſſet: tunc Petrus fixis genibus precatus eſt Dominum, & precatione ſancta vicit magicam leuitatem. Prior enim aſcendit in cælum oratio, quàm volatus: & ante peruenit ad Dominum iuſta petitio, quàm iniqua præſumptio. Ante Petrus in terris poſitus obtinuit quod petebat, quàm Simon perueniret in cæleſtia quò tendebat. Tunc igitur Petrus velut victum illum de ſublimi aëre depoſuit, & quodam præcipitio in ſaxo elidens, eius crura confregit. Et hoc in opprobrium facti illius, vt qui paulo ante volare tentauerat, ſubitò ambulare non poſſet. & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne fortè hoc mirum videatur, quòd magus iſte præſente Apoſtolo per aërem aliquamdiu volitauerit: hoc patientia Petri fecit. Permiſit enim illum ſublimiùs aſcendere, vt altiùs caderet. Voluit eum in excelſum leuari à conſpectu omnium, vt ruentem illum de excelſo oculi omnium peruiderent. Hæc igitur eſt iniquitatis elatio, vt in altum ſe ferat, in ſublime ſe erigat. Sed ſancta oratio omnem humiliat ſuperbiam, vniuerſam deijcit vanitatem.

H *Vrſpus lib. 3. c. 2.*

JN FESTO S. ALEXII. Confeſſ. Epiſtolæ 1. Tim.

Cap. VI.

FRatres. Eſt autem quæſtus magnus pietas, cùm quis ſuo contentus ſit. Nihil enim intulimus in mundum: verum quia nec auferre quidquam poſſumus. Habentes verò alimenta, & quibus tegamur, his cõtenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum, & deſideria multa inutilia & nociua, quę demergunt homines in exitium & interitum. Radix enim omnium malorum eſt auaritia: quàm quidam appetẽtes, errauerunt fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu verò homo Dei, hæc fuge: ſectare autem iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatẽ, patientiam, tranquillitatẽ animi. Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternam.

Super verbis Epiſtolæ: Radix omnium malorum eſt auaritia. *Sermo.*

Sermo XIII. REtinet veſtra dilectio, fratres, ante dies cùm plebis eius quæ ſub beatiſſimis Apoſtolis fuit, vnanimitatem largitatémq; prædicaremus, vſque ad Ananiæ nos

Act. 5. auaritiam perueniſſe, qui illo tempore in totius gregis puriſſima vita tamquam ouis morbida ſolus inuentus eſt. Tanta enim infectus erat auaritiæ peſtilẽtia, vt ſanctus eum Petrus non tam emẽdare voluerit, quàm damnare. Legeras enim: *Eijce de concilio peſtilentem, & exibit cum eo omnis contentio.* Solus ergo in cœtu ſancto peſtilens fuit, qui cunctis contemptu pecuniæ, lucrum vitæ requirentibus, ipſe tantum lucrum magis pecuniæ mercatus eſt quam ſalutis, & dum pretij ſperat compendium, animæ reperit detrimentum. Ab Apoſtolis igitur Ananias auarus inuentus eſt, iam noſtra excuſatur humilitas. Minus enim mirandum eſt abundare ſub nobis hoc vitium, cùm ſub Apoſtolis cœperit pullulare: & ſi illorum auctoritas hæc in Anania emendare non potuit, nobis quid imputabitur ſi eadem in pleriſ-

Prou. 22.

Act. 5.

G que fratribus corrigere non valemus? In Anania enim Petrus auaritiam ſi potuiſſet corrigere, non puniſſet: ſed dum illum punit, alios corrigit. Voluit enim vt pœna ad vnum, metus autem ad plurimos perueniret. Exemplum ergo auaris omnibus in Anania propoſitum eſt: vt qui eiuſdem criminis reus fuerit, eiuſdem ſupplicij in iudicij die ſententia feriatur. Grande igitur malum eſt auaritia, immò malorum omnium eſt origo, ſicut ait Apoſtolus: *Radix autem omnium malorum eſt auaritia: quam quidam appetentes errauerunt à fide.* Vides ergo quia qui pecuniam appetit, fidem perdit: qui aurum redigit, gratiam prodigit. Auaritia enim cęcitas eſt, errorem religionis inducit. Cæca inquam eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum oculata ingeniis, non vides quæ diuinitatis ſunt ſed cogitas quæ cupiditatis ſunt. Semper enim quamuis diues ſit, cogitat vnde vel ex malo adquirere: totam vitam negotium putas, compendiorum etiam omnia ſupprimens, matus præſtationis ſuæ fœnus imponit. Erubeſcit vſuræ nomen, & lucrum non erubeſcit vſuræ. Semper ergo auarus alieno vtitur, alieno ſe paſcit damno, eſt illi præda egeſtas alterius, eſt illi lętitia fletus alienos, ſicut nuper factum vidimus. Quot amiſſa deplorant ſuper quæ inuaſa plerique gratulantur? Ecce ſenex pater captum defler filium, & tu iam ſuper eum velut ſeruulum gloriaris. Innocens ruſticus perditum ingemiſcit iuuencum, & tu eo rus tuum excolere diſponis, & fructus te putas poſſe capere gemitibus alienis. Ecce religioſa vidua tota ſupellectile diſpoliatam domum ſuam dolet, & tu eadem ſupellectile domum tuam ornatam eſſe lętaris. Dic mihi, ô Chriſtiane, non compungeris, non conſtringeris cùm vides in hoſpitio tuo lacrymas alienas? Dicit ſcriptura ſancta ad filios Iſrael: *A beſtia captum ne tetigeritis, pollutum enim & contaminatum eſt; quidquid feræ cruenta contigerit.* Ac per hoc terrior beſtia eſt, quiſquis ſumit quod beſtiæ ſuperauit. Dic igitur mihi tu Chriſtiane, cur prædam relictam à prædonibus præſumpſiſti? Cur laceratum & contaminatum, ſicut ipſe putas, tuis ædibus importaſti? Cur quod hoſtili ſuperauit beſtiæ, tu ſæuior beſtia deuoraſti? Aiunt plerique lupos leonum ſubſequi ſolere veſtigia, & non longè ab eorum venatibus aberrare, ſcilicet vt rabiem ſuam rapina ſatient aliena: & quod leonum ſaturitati remanet, id luporum rapacitate conſumatur. Sic & iſti auaritiæ lupi prædonum veſtigia ſubſecuti ſunt, vt quod illorum rapacitati ſuperauit, horum cederet feritati. Sed fortaſſis emiſſe te dicis, & ideo auaritiæ crimen euadis. Non ita ſolet conſtare emptio atque venditio. Bonum eſt emere, ſed in pace, quod propria voluntate venditur, non in deprædatione. Reſpice contractus originem, venditionis auctorem, pretij quantitatem, & intelliges te magis prædę ſocium, quàm venditionis emptorem. Vnde enim barbaro auri gemmarúmque monilia? Vnde pellito ſerica veſtimenta? Vnde Gotho Romana mancipia? Scimus ea compro uincialium noſtrorum eſſe vel ciuium. Facit ergo vt Chriſtianus & ciuis, qui ideo emit vt reddat.

H (margin at "gionis inducit")

1. Tim. 6.

I · K · L (margin section letters)

Exod. 22.

In feſto SS. Nazarij & Celſi martyrum.

M ETiam ſi martyribus regionis extraneæ pia votorum debita redderemus proprijs conſulere vtilitatibus & commodis probaremur. Noſtros enim eos fides faceret, & remotis quamlibet finibus ſperata nobis patrocinia conrogarent. Studiorum ſiquidem ſunt huiuſmodi ſuffragia, non locorum. Proinde apud domeſticos Dei tantùm interceſſionis promeruimus quantùm venerationis impenderimus. Oportet itaque vtalienos potius nobis deuotio religioſa conciliet, quàm fortè proprios à nobis negligentia irreligioſi temporis alienet. Agnoſcamus chariſſimi circa Eccleſiã noſtram vberiorem diuinorum munerum largitatem. Exultant felices ſingularũ vrbium populi, ſi vnius ſaltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum poſſidemos. Gaudeat terra noſtra nutrix cæleſtium militum, & tantarum parens fœcunda virtutum. Rectè itaque & ex debito a filijs parentis Eccleſiæ aurum beatorum

Sermo XIV.

torum martyrum celebrantur inſignia, Qui illuminantes virtute fidei ſuæ innumerabiles populos, ſoli quidem illatam ſibi ſenſere mortem, ſed non ſoli martis ſuæ beneficia poſſederunt. Immenſa enim Dei noſtri pietas multiplex ad bonitatem, & artifex ad ſalutem, proponens arduam virtutum palmam, raro appetitur pretioſam in paucorum triumphis, plurimorum commodis proſpicit. Illorum ſiquidem merita noſtra vult eſſe ſuffragia. Simulquedum nobis fidem veram duro martyrij agone commendat, afflictionem præcedentium, inſtructionem eſſicit poſterorum. Quanta eſt circa nos Dei noſtri ſollicitudo? Illos examinat, vt nos erudiat: illos conterit, vt nos adquirat: eorumque cruciatus noſtros vult eſſe profectus. Meritò ergo eos colimus, **B** qui periculis ſuis pugnant, & noſtris vtilitatibus militant, qui per lucis vitæque contemptum edocent nos quantum Deo noſtro debeamus affectum. Noverimus itaque quia non ſine magno diſcrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorum ſanguine confirmatam videmus. Magni periculi res eſt, ſi poſt prophetarum oracula, poſt Apoſtolorum teſtimonia, poſt martyrum vulnera, veterem fidem quaſi novellam diſcutere præſumas, & poſt tam manifeſtos duces in errore permaneas, & poſt morientium ſudores, otioſa diſputatione contendas. Congratulamur ergo dilectiſſimi fratres magnæ fidei veſtræ, per quam dum exules profiua charitate ſuſcipitis, etiam incolas paradiſi & cœli cives habere meruiſtis. **C** Beatum itaque Nazarium martyrem Chriſti ſancta Medioſanenſis eccleſia licet totum corpore ſecum retineat, & mundo tamen totum in benedictione tranſmiſit. Hæc eſt enim ſanctorum martyrum gloria, quorum etſi per vniuerſum mundum ſeminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Chriſti milite fidem noſtram: mater namque martyrij fides catholica eſt, in qua iſte illuſtris athleta ſanguine fuſo mortem pro ipſa calcauit; mater, inquam, martyrij fides eſt. **D** Veneremur ergo in ſanctorum martyrum gloria fidem noſtram. Quomodo fidem noſtram? Ab iſtis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, ſpes immortalitatis euidenter aſſeritur. Nunquam enim hanc vitam tam conſtanter expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter beatiorem perfecta definitione ſentirent. In ſanctis itaque præconibus veritatis reſurrectionis auctoritas eſt. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per anguſtias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum. Vnde & beatus Nazarius, cuius hodie glorioſam de mundi hoſte victoriam vniuerſalis Eccleſia feſta exultatione concelebrat, cum tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus exiſteret, **E** ſacrilegi adhuc puer genitoris militiam ſimul & doctrinam deteſtari ex improuiſo cœpit: atque ab innocente matre, quæ iam Chriſtianæ fidei titulis inſignita, Chriſto ſedule inſiſtebat, ſacroſanctæ regenerationis fluenta fidelis iam ſpiritu ac fide inſtituta præueniens demonſtrari ſibi flagitabat. Nondum ſiquidem baptiſmum conſecutus, ſed inter religionis principia conſummatus: & nondum manifeſtatis ſibi legibus, Deo plenus, repente poſſeſſio atque habitaculum Dei factus eſt, atque ita peruenturæ vſque ad cælus turris prius eleuaret faſtigium, quàm diſponeret fundamentum, nondum ſacramentorum conſcius, & in ſacrificium iam prælectus. **F** Quid ad hæc nos infelices reſpondere poterimus? qui poſt nitorem baptiſmi, poſt collatum nobis ſacra regeneratione candorem, poſt adquiſitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorum cœnum relapſi, & in antiqua criminum volutabra reuoluti niueum veſtimentum terris iniquitatum ac libidinum contagiis ſordidamus, & holoſericam, in qua ſigillum diuinæ imaginis acceperamus impreſſum, maculis mortiferæ corruptionis infecimus & poſt ſingularem Dei noſtri indulgentiam innouata fœdamus, integra reſcindimus, expiata violamus, repetentes opera non iam vndis purganda, ſed flammis. Quid illud, quàmque inſigne diuinæ gratiæ munus, quòd acceptu iàm ſalutari lauacro, poſt innumera virtutum ſi- **A** gna, poſt peragratas circumquaque ob Chriſti prædicationem innumeras regiones, cùm pro Dei ſummi confeſſione diuerſa per ſupplicia aduersùs eum totus pene orbis baccharetur, & nunc atrociſſimis artaretur pœnis cruciandus, nunc in longinquis finibus tranſueheretur exulandus, ita robuſtiſſimo Chriſti athleta pectore tormenta omnia deuincebat, vt ſtrenuè depoſtrato reportaret hoſte trophæum, interque cruenta Cæſaris iuſſa vaſti maris deiectus gurgitibus ambulare ei diuina ſuper aquas conceſſum eſt prouidentia & rerum obſtupeſcente natura, per inſueti itineris nouas vias pendulum inferens greſſum tumentis maris dorſa calcauit? Videtes æquoreas ſancti ſubſterni meritis vndas, ſupráque angelicis confortatum alloquiis in Chriſti Ieſu laudibus exultare. Ecce profanus hoſtis numquam beato martyri tantùm prodeſſet obſequio, quantùm profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine, cum Celſo puerulo, quem ipſe Deo in holocauſtum de polluto adſumpſerat ſæculo, crudeli imperio damnatione abſoluitur, gladio conſecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exiit, vt etiam redire non poſſit: quo ſic debita ſua ſoluit, ne vltra creditorem timeret: quo in ſe hoſtium peccata fide clauſit, fide damnauit, per quem innocentiam deuotione quæſiuit, perſeuerantia inuenit, morte ſeruauit. Quæ cùm ita ſint chariſſimi, licet tantus Chriſti teſtis pretioſus confeſſione, pretioſior ſanguine, **C** crudeli vulnere pretioſior, & tincta veſte candidior, licet hic Mediolanenſium peculiaris putetur priuilegio ſepulchri, ſed omnium eſt communione ſuffragij. Ne qua enim iſtius vrbis charitas profluа & fides auara tantum huic martyri derogauerit dum ſibi arrogat, vt ſolùm erga mœnia ſua, patrocinij illius beneficia adfutura eſſe crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique martyrem, vbique te exaudiuit ille qui honoratur in martyre. Moderante itaque eo qui penſat vota tua, & diſpenſat munera ſua, intantum vicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum **D** fuerit fides deuota ſuſcepti. Oratio enim quæ caſtitatis, iuſtitiæ, et eleemoſynarum operibus adiuuatur, excedit mundum, penetrat paradiſum, euolat vſque ad ipſum ſummæ maieſtatis angelo conferente conſpectum: ſicut quodam loco vox teſtatur angelica: *Et cum tu*, inquit, *orares, ego obtuli orationem tuam in conſpectu claritatis Dei.* Act. 10. Beata anima, chariſſimi, cuius votum, cuius compunctionis incenſum, cuius ſupplicationis holocauſtum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebræ fœtore pollutum, nulla ſæuitia cruentatum, nulla odij ſimultate maculatum, ſed fide igneum, conſcientia nitidum, ſinceritate cordis odorum, concordia & charitate perfectum, vſque ad Dei vultum per cæleſtium nuntiorum defertur obſequia. **E** Quæ cùm ita ſint, honoremus beatos martyres principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni, coheredes Dei. Quòd ſi dicas mihi: Quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iam Deo cura eſt? Et vbi eſt illud chariſſimi quod ipſa veritas loquitur per Prophetam? *Pretioſa*, inquit, *in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.* Et iterum: *Mihi autem valde honorificandi ſunt amici tui Deus.* Pſal. 115. Pſal. 138. Honorare debemus ſeruos Dei, quantò magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: *Dominus*, inquit, *cuſtodit omnia oſſa eorum, & vnum ex his non conteretur.* Pſal. 33. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Chriſti nomi- **F** ne cicatrices, honoro viuentis memoriam perennitate virtutis, honoro per confeſſionem Domini ſacratos cineres, honoro in cineribus ſemina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meum oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles quod reuerentur & dæmones? quod & afflixerunt in ſupplicio, ſed glorificant in ſepulchro. Honoro itaque corpus, quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum Chriſto regnabit in cælo.

In feſto S. Euſebij martyris epiſcopi Vercellenſis.

De laudibus eius. Sermo.

AD ſancti martyris Euſebij laudem aliquid addere
XV. velle, decerpere eſt. Tam ineffabilium enim do-
ctrinarum magiſter extitit, vt merita eius faciliùs ope-
ribus cognoſci poſſint, quàm ſermonibus explicari.
Tantùm autem de eo conſcientia retinet, quantùm ora-
tio & narratio non præualet. Igitur geſta illius non ver-
bis adornanda ſunt, ſed perſtringenda ſententiis, præ-
ſertim quia nos ſcimus eam rem eomere non debere
ſermonibus, quam vide nus iam comptam eſſe virtuti-
bus, cùm dicat Apoſtolus: *R gnum Dei non in ſermo-*
1. Cor. 4. *ne eſt, ſed in virtute.* Ergo ed merita eius aliqoid eddere
velle, decerpere eſt, me præcipuè, qui rerum à ſe geſta-
rum pene ignarus ſim. Potuiſſent autem prædicare ſan-
cti hæc præceſſores mei vſu feciliùs, experimento pro-
batiùs, doctrina pæclariùs, dominum & patrem ſpecia-
liter beatum Exuperantium loquor, qui fuit eius mini-
ſter in ſacerdotio, comes in martyrio, particeps in labo-
re. In cuius vultu ſanctum quoque Euſebium videre
nos credimus, & quaſi in quodam ſpeculo bonitatis il-
lius imaginem contuemur. Facilè enim cognoſcimoe
qualis magiſter fuerit, cuius talem videmus eſſe diſci-
pulum. Sed quoniam confeſſionis illius ſimilis bune
gloria comitatur, mauult reticere laudes paternas, ne
proprias pariter iactare videeeur. Quid ergo de marty-
ria Euſebij gloria prædicem, cuius tota plebs iſta ſit glo-
Prou. 10. ria? Et cùm dicat ſcripture: *Gloria patris eſt filius ſapiens:*
quantæ buius ſunt gloriæ, qui tantorum filiorum ſapien-
1. Cor. 4. tia & deuotiona lætatur! In Chriſto enim Ieſu per Euan-
gelium ipſe vos genuit. Quidquid ergo in hac ſancta
plebe poteſt eſſe virtutum & gratiæ, in ſancti Euſebij
magiſterio repetitor. Ex hoc autem quaſi quodam vir-
tutum fonte lucidiſſimo riuulorum hæc puritas emana-
uit. Nam quia caſtitaos vigore pollebat, propoſitom
virginitatis inſtituit: quia abſtinentiæ gloriabetur en-
guſtiis, monachorum introduxit forte ſeruitium: quie
blandimentis erat præditus lenitatis, cunctorum ciuium
in Deum prouocauit effectum: quie pontificij admini-
ſtratione fulgebat, plures è diſcipulis ſacerdotij ſui ele-
git heredes. Quamuis igitur nonnulli liberis ſuis relin-
quant euri argentique theſauros, nemo tamen ſancto
Euſebio dinotes reliquit. Siquidem omnes extiteruot
eut ſacerdotes, aut martyres. Nam vt cætera taceam, il-
lud quàm admirabile eſt, quòd in hac ſancta Eccleſia
eoſdem monachos inſtituit eſſe quos clericos, etque iiſ-
dem penetralibus ſacerdotalia officia contineri, qoibue
& ſingularis caſtimonia conſeruatur, vt eſſet in ipſis vi-
ris contemptus rerum, & accuretio leuitarum: vt ſi vi-
deres monaſterij lectulos, inſtar Orientalis propoſiti
iudicares: ſi deuotiones elen perſpiceres, angelici ordi-
nis obſeruatione gauderes. Illud autem taeendum om-
nioo oon arbitrot, quòd cùm Arianorum deteſtanda
perfidia totam cum vniuerſo mundo Italiam perturbaſ-
ſet, atque eiuſdem peſtilentiæ ſacerdores ſimplicitetem
ſancti Diooyſij martyris captiueſſent, ita vt ſubſcriptio-
nis eius vinculum retinerent, que illum è manibus eo-
rum ſapientia liberauit: Sicut enim ait ſanctus Paulus:
Factus ſum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem:
1. Cor. 19. ita Eoſebius hæreticis hæreticum ſe eſſe mentitus eſt, vt
de hæreſi filium liberaret. Dixit enim ſe eorum conſen-
tire perfidiæ, hoc ſibi placere qood illis: ſed quòd ſibi fi-
lium Dionyſium in ſubſcribendo præponerent, grauiter
ſe moueri Vos enim, inquit, qui dicitis filium Dei patri
Deo æqualem eſſe non poſſe, cot mihi filium prætuli-
ſtis? Qua illi ratione permoti, ſtatim ſancti Dionyſij chi-
rographum deleuerunt, priorem locum ſubſcribendi
beato Euſebio deferentes. Quos ille increpans & irri-
dens ait: Neque ego me veſtris ſceleribus polluo, neque
filium meum vobiſcum participare permitto. Vnde cùm
dicat Euangelium in hac generatione prudentiores fi-
Luc. 16. lios tenebrarum eſſe quàm lucis, ecce hic ipſe tenebris
prudentior filius lucis inuentus eſt. Tunc illi grauiter in-
G dignâtes ita nequitiam ſuã fuiſſe deluſam, nouis eum per
Conſtantium principem paſſionibus vexauerunt. Nam
poſt multas iniurias Orientis plagæ illum in exilium ſe-
legaruot, in quo tanta paſſus eſt, vt martyrij inuictã glo-
riam reputaret. Dicitur enim inter cætera paſſionũ ge-
nera hoc pœnale paſſionis ſupplicium pertuliſſe, vt dum
interrogaserut ab Arianis, & ſe eorum communicare
perfidiæ denegeſſet, ſcalarum per cliuũ tractu ſupinis pe-
dibus ed imum vſque pertraheretur, & iterum reuoca-
tus ad ſummum, interrogetus denuo cùm eadem reſpon-
diſſet, eadem pateretur, ac ſic frequentem interrogatio-
nem frequenter huiuſmodi ſupplicium fuerit ſubſecu-
H tum. In qua paſſione ſancti Euſebij martyris, licet fuerit
quaſſatum caput, eliſum corpus, membra confracta, ani-
mus tamen fidei manſit inuictus. Nam quantò plus il-
lum Ariana perfidia corporaliter lacerabat, tantò magie
eum catholica integritas ſpiritaliter refouebat. Quem Gen. 28.
quidem ſcalarum aſcenſum atque deſcenſum poſſumus
dicere quem Iacob ſomniens prophetarit: & ſicut ille
vidit etiam iſtas ſcalas ab imo ad cæleſtia vſque pertin-
gere, ſic quidem per has & Euſebius aſcendit ad cælum,
& Ariani ad inferos deſcenderunt. Vnde fratres ſanctum 2. Mac. 7.
Eoſebium Machabæorum martyrum choro annume-
I randum puto. Siquidem illi ſingulis membris marty-
rium pertulerint, hic autem totius corporis paſſione
Dominum ſis confeſſus: nec diſparem eorum eſſe gra-
tiam, quos etiam dies vna martyrio copolauit.

In die depoſitionis eiuſdem. *Sermo.*

DEpoſitionem ſancti Euſebij martyris hodie cele- Sermo
bramus. Quid eſt depoſitio? Non illa vtique quæ XVI.
ſepeliendis in terra membrorum reliquiis clericorum
manibus procuratur, ſed illa qua homo vinculis carna-
libus abſolutus, liber iturus ed cælum terrenum corpus
K exponit. Ipſa planè eſt depoſitio, in qua concupiſcere
abiicimus, ceſſamus delinquere, peccare deſinimus, &
totum quidquid ſaloti eſt graue, quaſi abiecta ſarcina
oneris, exponimus. Nam ideo hæc dies pro celebritate
maxima procuretur, quia verè eſt ſumma feſtiuitas mor-
tuum eſſe vitiis, ſoli viuere iuſtitiæ. Vnde & depoſitio-
nis ipſa dies fatalis dicitur, quòd delictorum carcere li-
berati naſcimur Saluatori. Sed videamus, ſanctus Eu-
ſebius cum qua gloria ad hanc diem depoſitionis adue-
nerit. Dicitur enim ante aliquantum temporis exitus ſui
manifeſta reuelatione vidiſſe ſe Kalendis Auguſti de
monte ad montem volare, & prophetia quadam hoc
interpretatus eſt hac die exiturum ſe eſſe de corpore. In
L qoo facto neſcio quid primum ſit admirandum, vtrum
quòd meruit exitus ſui finem noſſe, an quòd ſcire po-
tuerit quæ illum poſt exitum gratia permaneret. Dicit Pſal. 38.
ſanctus Dauid: *Notum fac mihi Domine finem meum, &*
numerum dierum meorum, & reliqua. Ecce quod Prophete
optauerat, martyr accepit: notitiam quam ille exorat,
iſte conſequitur, niſi quod ſalua fide dixerim, amplius
promeretur. Ille enim finem poſtulat noſſe, iſte etiam
vltra finem quid futurum eſſet agnoſcit Ille vſque ad exi-
tũ quid deſit ignorat, iſte poſt exitum quid ſuperſit edi-
xit. Volare ergo ſe in hac die vidit martyr Euſebius. Si-
cut ſcimus, volare non poteſt niſi quod purũ, leue, atque
M ſubtile eſt, cuius nec ſinceritas intemperantie retardatur,
nec alacritas, nec velocitas mole grauatur. Grauari aurẽ
volatum dico non tam mole membrorum quàm pon-
dere delictorum. Vnde puto etiam in ipſis auibus ideo
velocius columbam pene præ omnibus volitare, quòd
alacritatem & innocentiam comitetur. Denique ſanctus
Dauid cum puritate mentis volare concupiſceret, non
alterius animantis niſi columbæ optauit alas, dicens:
Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & re-
quieſcam? Intelligebat enim qoòd altiora faciliùs pene- Pſal. 54.
trantur ſimplicitate mentis quàm leuitate pennarum.
Volauit ergo hac die ſanctus Eoſebius. Æſtimemus iam
eius innocentiam de volatu, & puritatem eius de ipſa
elatione iudicemus, tamquam columba enim in domo
Dei degens aſſumpſit ſpiritales pennas, & requieuit in
monte. Et licet ipſe de monte ad montem volare ſe dixe-

rit, tamen in ipſa tranſlatione maiorem requiem fuiſſe ſignifico. Quid enim aliud eſt de monte ad montem volare, niſi de ſaluatoris gratia ad patris gloriam properare? Dan. 2. Ipſi enim ſunt montes, ſicut dicit Propheta: Mons de monte ſine manibus concidentium: hoc eſt, filius de patre abſque vllius creationis acceſſu.

In feſto S. Laurentij martyris. *Sermo.*

Sermo. XVII. BEatiſſimi Laurentij martyris, cuius natalem hodie celebramus, paſſionem noſſe vos credo: & quanta in perſecutione pertulerit, dilectionem veſtram ſcire poſſe non dubito. Tanta enim martyrij eius gloria extitit, vt paſſione ſua mundum illuminauerit vniuerſum. Illuminauit mundum planè Laurentius eo lumine quo B ipſe ſuccenſus eſt, & flammis quas ipſe pertulit, omnium Chriſtianorum corda calefecit. Quis enim hoc exemplo nolit pro Chriſto ardere cum Laurentio, vt poſſit à Chriſto cum Laurentio coronari? Qui nolit ad horam viri Laurentij igne, vt æternum gehennæ non patiatur incendium? Beati igitur Laurentij prouocamur exemplo ad martyrium, accendimur ad fidem, incaleſcimus ad deuotionem, & ſi nobis perſecutoris flamma deeſt, fidei tamen flamma non deeſt. Non ardemus quidem corpore pro Chriſto, ſed ardemus affectu. Non ſubiicit mihi perſecutor ignem, ſed ſuggerit mihi ignem deſiderium Saluatoris, eſſe autem Saluatoris ignem legimus C in Euangelio, dicente eodem Domino: Luc. 12. *Neſcitis quia ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Quo igne ſuccenſi Amaus & Cleophas dixerunt: Luc. 24. *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas?* Hoc igitur igne beatus etiam Laurentius accenſus, flammarum non ſenſit incendium: & dum Chriſti ardet deſiderio, perſecutoris pœna non ardet. Inquantum enim in illo fidei ardor feruet, intantum ſupplicij flamma frigeſcit. Corporali enim beatus Laurentius dum laborat incendio, hinc amore Chriſti ſuccenditur, inde perſecutoris flamma torquetur, ſed diuinus Saluatoris ardor materialem tyranni reſtinguit ardorem. Quamuis enim in fa- D uillam membra ſoluantur, fidei tamen fortitudo non ſoluitur. Corporis detrimentum ſuſtinet, ſed lucrum ſalutis adquirit. Non enim fratres beatus Laurentius cita vel ſimplici paſſione perimitur. Nam qui gladio percutitur, ſemel moritur: qui in flammarum camino mergitur, vno impetu liberatur: hic autem longa & multiplici pœna cruciatur, vt mors ei non deſit ad ſupplicium, & deſit ad finem. Dicitur enim ab illo ſæuiſſimo perſecutore hæc illi conſtituta pœna, vt ardentium expoſita mole carbonum inſuper eum ferrea crate diſtentum lenta flamma conſumeret, vt non tam inflammando ci- E tò interimeret hominem, quàm diu exurendo torqueret: ita vt cùm vnum latus exuſtum perſecutor cerneret, aliud latus ignibus obiiceret exurendum. Legimus A- Dan. 3. naniam, Azariam & Miſael beatiſſimos pueros à rege in camino ignis incluſos, in pœnarum ſuarum deambulaſſe flammis, & igneos globos pedibus conculcaſſe. Vnde & beatus Laurentius non minori eſt gloria præferendus. Siquidem illi in pœnarum ſuarum flammis ambulant, hic in ipſo ſupplicij ſui igne diſcumbit. Ibid. Illi veſtigijs pedum conculcant incendia, hic laterum ſuorum deuotione reſtinguit. Illi, inquam, ſtantes in pœnis eleuatis manibus orabant Dominum: hic autem proſtratus in ſua pœna toto corpore Deum deprecatur. Iterum ergo beatus Laurentius exuſtis lateribus in dorſum ſupinus vertitur, & renes eius ignibus exuruntur, vt impleretur Pſalmi prophetia, Pſal. 138. quæ dicit ex perſona Laurentij: *Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos, & cor meum.* Duplici ſe vtique poſtulat igne comburi. Nam ſi de vno & ſolo mundi igne loqueretur, ſufficeret renes tantum exurendos incendijs obtuliſſe: cor autem niſi Chriſti flamma non vrit, ſicut Amaus & Cleophas dixerunt: Luc. 24. *Nonne cor noſtrum erat ardens in via, cum aperiret nobis Dominus ſcripturas?* Atque ideo ad comprobandam deuotionem ſuam geminum ſibi ignem poſtulat, vt luctamine habito oſtendat in ſe plus poſſe A amorem Chriſti, quàm pœnam tyranni. Honoremus igitur fratres beatum Laurentium, qui dum fide ſua perſecutoris flammas vicit, oſtendit nobis per ignem fidei gehennæ incendia ſuperare, & amore Chriſti diem iudicij non timere. Nos tandem fratres, ſi ad conſortium ſanctorum martyrum peruenire volumus, de imitatione martyrum cogitemus. Debent enim martyres in nobis aliquid de ſuis virtutibus recognoſcere, vt pro nobis dignentur Dominum ſupplicare. Si enim tormenta quę ſancti martyres pertulerunt, ſufferre non poſſumus: vel contra malas concupiſcentias ipſis intercedentibus repugnemus. Et quia non deſunt quotidiana peccata, non deſint etiam quotidiana remedia. Nemo ſe credat aliquam felicitatem, aut aliquod verum gaudium in hoc B ſæculo poſſidere. Beatitudo hic præparari poteſt, poſſideri non poteſt. Duo ſibi tempora ordine ſuo ſuccedunt, Eccl. 3. tempus flendi, & tempus ridendi. Nemo ſe circumueniat, fratres: non eſt in hoc mundo tempus ridendi. Scimus enim quòd omnis homo gaudere deſiderat, ſed non omnes ibi quærunt gaudium, vbi oportet inquiri. Verum in hoc mundo gaudium nec fuit, nec eſt, nec eſſe poterit. Sic enim ipſe Dominus in Euangelio ſuos diſcipulos admonet, dicens: Ioan. 16. *In hoc mundo preſſuram habetis*, & iterum: Ibid. *Mundus gaudebit, vos verò contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.* Ac ſic in hac vita cum labore & dolore, quod bonum eſt auxiliante C Domino faciamus, vt in futuro ſæculo bonorum fructus colligere cum gaudio & exultatione poſſimus, præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

In feſto S. Cypriani martyris.

De eius martyrio. Sermo.

SAncti Cypriani feſtiuitatem, ſicut omnibus notum Sermo XVIII. eſt, hodie celebramus, & natali, ſicut dicunt, imminente vindemia, natalem eius martyrij procuramus. Conueniunt igitur vota noſtra, & mundi. Mundus vin- D demiarum vbertate lætatur: nos ſanctorum paſſione gaudemus. Quæ quidem paſſio vindemiis comparanda eſt. Sicut enim vuarum expreſſione vinum funditur, ita & ſanctorum martyrio vini vice ſanguis effunditur: niſi quòd vua temporales fructus præſtat, paſſio ſempiternos. Rectè ergo martyrium vindemiis comparatur. Habet enim & ebrietatem ſuam, habet & calicem ſuum, de quo dicit propheta Dauid: Pſal. 22. *Et calix tuus inebrians quàm præclarus eſt!* Et Dominus in paſſionis ſuæ exitu conſtitutus ait: Mat. 26. *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Et iterum Propheta: Pſal. 115. *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Rectè inquam calix marty- E rio comparatur, quia ſicut calix lætificat cùm bibitur, ac omnis humor noxius vini calore decoquitur: ita & martyrij poculum cùm hauritur, omnes peccatorum fæces expurgantur, & paſſionis gloria temperantur. Vinum ergo quoddam ſalutare martyrium eſt, quod cordi lætitiam præſtat, calorem fidei, animæ puritatem. Vinum planè eſt ſpiritale, de illa vua quæ pro ſalute omnium pependit in ligno expreſſum. Sicut enim botrus redditurus vinum, priùs in vinea quadam naturæ arte ſuſpenditur: ita & Chriſtus redditurus vinum ſpiritale martyrij in cruce quadam prouidentia diuinitatis aptatur. Ipſe planè botrus eſt, quem duo exploratores illi, hoc eſt, Ie- Num. 13. ſus Naue & Caleb filius Iephone in phalanga ad filios Iſrael propriis humeris detulerunt. Quod quidem factum iam tunc præfigurabat aduentum Domini Saluatoris. Nam botrus in phalanga ſuſpenſus, in cruce Chriſtus appenſus oſtenditur. Duo autem in phalanga portantes vuam, duo populi demonſtrantur, Chriſtianus vtique, & Iudæus. Et ſicut mos eſt portantium, vnus præcedens, alter ſubſequens: ita prior Iudæorum deſignatur populus, Chriſtianorum ſecundus. Et ſicut antecedens quod portat non videt, & retrorſum id ſemper habens quadam dorſi auerſione contemnit: qui autem ſequitur, ſemper id oculis perſpicit, ſemper cuſtodit obtutibus, ſemper corporis vicinitate potitur: ita ergo Iudæus, &

Chriſtianus populus. Iudæus enim prior eſt, Chriſtum G in lege portat, & neſcit, & retrorſum eum ponens, quadam dorſi auerſione contemnit. Vnde ait Propheta: *Psal. 68.* *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum ipſorum ſemper incurua.* Chriſtianus verò ſequens populus Chriſtum ſemper oculis aſpicit, ſemper cuſtodit obtutibus, & quadam graduum ſuorum vicinitate complectitur: & quantò eum ille populus paruo itinere poſt ſe relinquit, tantò eum iſte directo curſu feſtinat attingere. Ideoque fratres, iſtius beatiſſimi martyris Cypriani ſectemur exempla, qui recto tramite Chriſtum ſecutus eſt, atque ad palmam martyrij matureſcentibus vuis peruenit, necnon & tempus inſtabat eum de vita exire miſeriæ.

Eadem die:

De eiuſdem martyrio. Sermo alter.

Sermo XIX. ANte dies, cum beatiſſimi martyris Cypriani celebraremus natalem, ſuauiſſimè in eius feſtiuitate iucundati ſumus. Quia enim hoc vindemiarum tempore paſſus eſt, tamquam & nos de vindemia dulces & varios fructus ex eius paſſione collegimus. Impinguauit enim nos, & refecit muſto martyrij ſui. Eſt enim muſtum quod reficit & inebriat Chriſtianum, ſed ebrietas I illa magis ſobrium facit. Qui enim inebriatur cæleſti *Act. 2.* gratia, exſobriatur ſarcina peccatorum. Hoc namque muſto repleti ſancti Apoſtoli, ſicut ait ſcriptura, alienis linguis Dei magnalia loquebantur. In quo facto pariter ebrijeſſe videbantur, & ſobrij. Ebrij enim putabantur, quòd in iis loquela præter naturam altera perſonabat. Sobrij erant, quòd iuxta conſuetudinem mentis Deum deuotione laudabant. Quod quidem non elatione aliqua aut impudentia contigit, vt viri ſancti peregrino ſermone loquerentur, ſed prouidentia diuinitatis factum eſt, vt quia ad magnificandum Deum vna loquela non ſufficit, per plures linguas mentis deuotio ſolueretur. K *Esai. 5.* Iucundati enim ſumus, quia de vinea Domini ſabaoth fructum refectionis accepimus: vinea autem Domini ſabaoth, ſicut dicit Propheta, domus Iſrael eſt; quæ domus nos ſumus. Secundùm fidem enim Iſraelitæ nos *Hebr. 3.* *Galat. 3.* ſumus. Vnde dicit Apoſtolus: *Qui ex fide ſunt, ii filii ſunt Abrahæ.* Quoniam igitur nos ſumus Iſrael, vinea Domini ſumus, videamus diligenter ne ex palmite operis noſtri non noſcatur dulcedinis vua, ſed fellis: ne *Esai. 51.* dicatur nobis quod Iudæis dictum eſt per Prophetam: *Suſtinui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas: & non iuſtitiam, ſed clamorem.* Quam dura conditio, vt poſſeſſio, quæ domino ſuo ſuauitatis fructus afferre debuit, ſpi- L narum illum aſperitate compunxerit, hoc eſt, cùm Iu- *Ioan. 19.* dæi Saluatorem debuerint tota fidei deuotione ſuſcipere, ſpinarum eum coronauerunt paſſione. Quæ corona quidem, quantùm in Iudæis eſt, erat in iuriarum contumelia: quantùm in Domino, erat corona virtutum. *Ibid. ex Zach. 12.* Compungunt ergo Iudæi Dominum dum coronant, compungunt dum crucifigunt. Vnde ait ſcriptura ſan- *Esai. 5.* cta: *Videbunt in quem compunxerunt.* Igitur fratres videte ne & nobis dicatur: Suſtinui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas, hoc eſt, ne ſpinas quas Domino Iudæi cruentis impoſuerunt manibus, nos iniquis ſenſibus apponamus, & compungamus eum non aſperitate ſentium, ſed operum prauitate. Sunt enim ſpinæ cordis, quæ verbum M Dei etiam vulnerare conſueuerunt, de quibus meminit *Mat. 13.* in Euangelio Saluator, dicens ſeminantis ſemen cecidiſſe inter ſpinas, & creuiſſe eas, ac ſuffocaſſe quod ſatum eſt. Quæ autem ſpinæ ſint, ipſe proſequitur, dicens vtique ſollicitudines eſſe mundanas, quæ cùm creſcunt in corde hominis, mandata Saluatoris in eo ſuffocant. *Ibidem.* Quis enim vmquam ſollicitus de mundo, potuit bene ſollicitus eſſe de Chriſto? Qui dum lucris domus ſuæ prouidet, vtilitatibus Eccleſiæ potuit prouidere? Vnde ait *1. Cor. 7.* Apoſtolus: *Qui ſine vxore eſt ſollicitus eſt quæ ſunt Domini, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore eſt, ſollicitus* *Esa. 5.* *eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori.* Ergo fratres videte ne vinea veſtra non vuas, ſed ſpinas faciat; ne vindemia veſtra non vinum afferat, ſed acetum. Quiſquis enim vindemiam legit, & pauperibus non largitur: ille acetum colligit, non vinum. Quiſquis meſſes recondit, & indigenobus non miniſtrat; iſte non alimoniæ fructus repoſuit, ſed tribulos auaritiæ congregauit. Nam propterea ait ſcriptura de terra noſtra: *Spinas & tribulos germinabit tibi.* *Gen. 3.*

IN FESTO S. MICHAELIS

Archangeli. Euangelium Matt.

Cap. XVIII.

H IN illo tempore Acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Quis putas maior eſt in regno cęlorum? Et auocans Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorũ, & dixit: Amẽ dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in regno cælorum. Et qui ſuſceperit vnum paruulũ talẽ in nomine meo, I me ſuſcipit. Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Vę mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim vt veniãt ſcãdala: verum tamen væ homini illi, per quem ſcandalũ venit. Si ergo manus tua, vel pes tuus ſcãdalizat te: abſcinde eum, & proiice abs te. Bonum eſt tibi ad vitam ingredi debilẽ vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habẽtem mitti in ignem æternũ. Et ſi oculus tuus K ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Bonum eſt tibi cum vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentẽ mitti in gehennã ignis. Videte ne cõtemnatis vnũ ex his puſillis. Dico enim vobis quia angeli eorum ſemper vident faciem patris mei qui in cęlis eſt.

Ex verbis Euangelii: Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior erit in regno cælorum. Sermo. *Sermo XX.*

SI diligenter audiſtis fratres, Euangelicam lectionem, L intelligere poteſtis quæ miniſtris ac ſacerdotibus Dei reuerentia debeatur, vel qua ipſos clericos inuicem humilitatis ſedulitate ſe oporteat præuenire. Ait enim Dominus percontantibus diſcipulis quis eorũ in regno cælorum maior eſſet futurus, ſtatuto coram omnibus *Matt. 18* puerulo: *Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior erit in regno cælorum.* Vnde intelligimus quod humilitate peruenitur ad regnũ, ſimplicitate penetratur ad cælũ. Quiſquis ergo cupit diuinitatis tenere faſtigia, humilitatis ima ſectetur. Quicũque vult fratrem pręuenire regnando, priùs præueniat obſequendo, ſicut ait Apoſtolus: *Honore inuicem præuenientes.* Vincat eum officiis, *Rom. 12.* vt poſſit vincere ſanctitate. Si enim te non læſit frater, M obſequium meretur vt diligas. Quòd ſi forſitan læſit, magis obſequium meretur vt vincas. Hæc enim noſtræ Chriſtianitatis ſumma eſt: vt amantibus vicißitudinem, lædentibus patientiã rependamus. Qui ergo fuerit patientior ad iniuriam, potentior conſtituetur in regno. Nõ enim ad imperium cælorum peruenitur ſuperbia, diuitiis, præfectura: ſed humilitate, paupertate, lenitate. *Arcta enim & anguſta via eſt quæ ducit ad regnum,* *Matt. 7.* quiſquis ergo honoribus inflatus fuerit, & auri theſauris dilatatus tamquam onuſtũ & impeditum animal per anguſtum regni iter tranſire non poterit. Simul etiã vt ſe exiſtimat perueniſſe, ſarcinam eius exigua porta non capiens, repercuſſam limine retrorſum redire cogit. Tã enim anguſta eſt diuiti porta cæleſtis, quàm eſt camelo acus foramen exiguum. Vnde ait Dominus: *Facilius eſt* *Mat. 19.*

Digitized by Google

camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in A
regnum cælorum. Sicut enim camelum animal tortuoſum
atque deforme exigua acus cauerna prætertie non pati-
Eccl. 25. tur: ita & diuitem auarum atque mendacem arcta cæli
Iob. 1. ianua nuſquam intrare permittit. Nam ideo nudi in ſecu-
lo naſcimur, nudi etiam accedimus ad lauacrum: vt nu-
di quoq; & expediti ad cæli ianuam properemus. Quàm
autem incongruum & abſurdum eſt, vt quem nudum
mater genuit, nudum ſuſcipit Eccleſia; diues intrare ve-
lit in cælum? Propterea adoleſcenti illi diuiti in Euan-
Mat. 19. gelio a Saluatore dicitur, qui ſibi iuſtus videbatur & ſan-
ctus, & omnia legis mandata compleſſe: *Si vis perfectus*
eſſe, vende omnia tua, & da pauperibus. Vſqueadeo enim B
nuda virtus apta cælo eſt, vt quamuis iuſtus, quamuis
ſanctus aurum vel diuitias poſſidens, non poſſit eſſe
Gen. 2. perfectus. Talem enim voluit adoleſcentem illum Do-
Gen. 3. minus ad paradiſum redire, qualis Adam fuerat de para-
diſi ſublimitate deiectus. Nudus enim Adam incola pa-
radiſi fuit. Denique poſt peccatum nuditatem ſuam vi-
dens, folio pudenda contexit. Priùs enim quam pecca-
ret, honeſtatis erat colore veſtitus: atque ideo nudita-
tem inhoneſtã non natura inſtituit, ſed delicti reatus in-
uenit. Nam & ſancti angeli in ſplẽdidiſſimo habitu con-
ſtituti, non quòd tunicis operiuntur & palliis, ſed cùm
ſit in illis natiuitatis ſuæ nuda ſubſtantia, veſtiri videntur C
eſſe quod ſancti ſunt. Sic igitur & Adam cuſtodiens ho-
neſtatis angelicæ dignitatem, erat quidem nudus mun-
danis veſtibus, ſed immortalitatis erat ſplendore veſti-
tus. Nihil prauum reſpiciebant eius oculi, non cor eius
turpe aliquid cogitabat, erat apud honeſtas mẽtes nudi-
tas ipſa veſtita. Sicut enim apud nequam homines tur-
pis cogitatio à concupiſcentia veſtibus non arcetur, ita
apud ſanctos viros honeſta ſimplicitas ad concupiſcen-
dum nuditate non trahitur: ſed ſicut vitioſis ad corrupte-
lam nuda ſunt omnia, ita religioſis ad caſtimoniam ope-
ta ſunt vniuerſa. Quid autem ait Euangelica lectio? *Qui*
Mat. 18. *ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, ex-* D
pedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & deme-
gatur in profundum maris? Puſillos hic non ætate pueros,
ſed malitia paruulos dicit, ſicut & Apoſtolus ait: *Ma-*
1. Cor. 14. *litia paruuli eſtote, vt ſenſibus perfecti ſitis.* Qui ſunt iſti, niſi
clerici idonei, & monachi religioſi vel laici? Quiſquis
igitur his irreuerẽs aut contumelioſus extiterit, hac bel-
luina pœna plectetur, vt infortuni ſaxo religato illi ad col-
lum, præcipitetur in mare. Sed videamus cur ſcandali-
zantibus Chriſtianis iſta pœna decreta ſit, aut quid ſibi
velit ipſa ſententia. Puto enim illa aliquod myſterium
contineri. Quaſi verò non ſufficeret in mare homini de-
mergendo ſaxum qualecumque non magnum aut enor- E
me, ſed molæ aſinariæ lapis ei religetur ad collum vt
eum perituro homine pereat res vſui neceſſaria. Sed pu-
to hoc magis eſſe quod in ſcripturis aſini figura populus
gentilium nuncupatur, qui clauſis oculis circa ignoran-
tiæ molam erroris ſui gyro pertrahitur, & ſine vlla cur-
ſus directione veſtigiis in ſe ſæpe redeuntibus inuitus v-
ſui laborat alieno. Nonne enim tibi videtur molam aſi-
nariam voluere gentilis populus, quamdiu imperitiæ
ſuæ labore verſatur? Naturæ quidem vinculis alligatus
vt verbum Dei molat, Deum cæli quærat, ſed operæ
mentis cæcitate ſuffuſus, vt vultus animi erigere ad
Deum, cordis oculos leuare non poſſit ad cælum. Sed F
quoniam molam aſinariam ſaxum eſſe conſtat, videa-
mus ſi & paganorũ talis eſt mola. Talis planè eſt. Saxea
enim mola eſt paganorum Iupiter, Herculéſque lapi-
deus, circa quos cæcis oculis frequenti errore circum-
eunt. Cæcos, inquam, dixerim eorum oculos qui putant
ſe videre quod non vident. Aſpicientes enim ſaxum,
Sap. 13. Deum ſe videre confingunt. Attamen qui molam vol-
uit, conſummandi aliquando finem operis habet, ex-
eundi ſpem gerit laboris. Cui verò mola aſinaria ad col-
lum ſuſpenditur, portat lapidem, qui portare debuerat
iugum Domini. Aſinus ergo ad molam, cæcus ad lapi-
Mat. 11. dem, gentilis ad ſaxum, qui adorat eum quem non videt
nec agnoſcit. Deus enim non in manufactis habitat, nec
Act. 17. in metallo aut ſaxo cognoſcitur. Hic ergo gentilis popu-
luſculus perſecutionem Chriſtiano intulerit, hac pœna

A plectitur, vt cum ſua ſacrilega mola iudicandi ſæculi
fluctibus demergatur.

IN FESTO S. LVCÆ *Euangeliſtæ. Euangelium Lucæ.*

Cap. X.

IN illo tempore Deſignauit Dominus &
alios ſeptuaginta, & miſit illos binos ante
faciem in omnem ciuitatem & locum quò e-
B rat ipſe venturus. Et dicebat illis: Meſſis qui-
dem multa, operarij autem pauci. Rogate er-
go dominum meſſis, vt mittat operarios in
meſſem ſuam. Ite: ecce ego mitto vos ſicut
agnos inter lupos. Nolite portare ſacculum,
non peram, non calceamenta: & neminem ſa-
lutaueritis in via. In quamcumque domum
intraueritis, primum dicite: Pax huic domui,
& ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper il-
lum pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur.
C In eadem autem domo manete, edentes & bi-
bentes quæ apud illos ſunt. dignus eſt enim
operarius mercede ſua: nolite tranſire de do-
mo in domum. Et in quamcumque ciuitatem
intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate
quę apponuntur vobis: & curate infirmos qui
in illa ſunt, & dicite illis: Appropinquauit in
vos regnum Dei.

Ex *verbis Euangelii*: In quamcumque domum
intraueritis, &c. *Sermo.*

D

ADuertit ſanctitas veſtra, fratres, euangelicam le- Sermo
ctionem, quemadmodum Dominus diſcipulis ſuis XXI.
inter cæteras exequendas virtutes etiam hoſpitalitatis
iura præſcripſerit. Ait enim: *In quamcumque domum in-*
traueritis, &c. Et infra: *In eadem autem domo manete*, Luc. 10.
edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. In alio verò Euan- ibidem.
geliſta ſic legitur: *In quamcumque ciuitatem introieritis,*
interrogate quis in ea dignus eſt, & ibi manete donec exea- Mat. 10.
tis, & reliqua. Sancta planè & diuina ſententia, quę
diſcipulis eligendi optionem primitus detulit, & faci-
E litatem penitus amputauit. Prouidit enim modum ſta-
tuendo, ne vir ſanctus aut citus eſſet in iudicando, aut
leuis in hoſpite commutando. Sicut enim nobis per-
miſit arbitrium, ita & voluit nos tenere conſtantiam.
Quàm enim reprehenſibile eſt vt vir qui Euangelium
annuntiat, & docet errandum non eſſe, ipſe per diuer-
ſos incipiat oberrare, & domum cui pacem dixerat,
deſerere: hoſpitem cui benedictionem intulerat, con-
triſtare? Magna enim hoſpitalitatis eſt gratia, nec fa-
cilè violanda, omnibus aperta eſt, omnibus parata eſt,
& ſanctos libenter ſuſcipit, & peccatores tolerat patien-
ter. Sed repetamus ſanctam ipſam diuinámque ſenten-
F tiam. Si enim litera placet, & in myſterio forſitan plus
placebit. Ait igitur, vt cum intramus in ciuitatem, Ibid.
interrogemus quis in ea vel hoſpes dignus, vel idonea
domus ſit, & ibi maneamus donec dies profectionis
adueniat. Quæ ſententia altiorem nobis tribuit intel-
lectum. Non eſt mihi videtur de huius ſæculi hoſpite
vel domo iuſſiſſe, nec tam diligenter inquirere, ſed
de illo magis qui nos vſque ad diem exitus noſtri poſſit
inoffenſos, ſoſpites, illæſóſque ſeruare. Nam huius
ſæculi hoſpitem citò lædimus, citò offendimus, inter-
dum et & poſt triduum diſplicemus. Fidelis igitur do-
mus, & hoſpes dignus inquiri iuſſus eſt. Quæ domus fi- Amb. l. 6.
delior Eccleſia? quis hoſpes dignior Saluatore? Iſte pe- in Luc. c. 9.
regrinos vt filios ſuſcipit, illa ſuſceptos refouet vt in-
fantes. Iſte hoſpitibus, ſicut experti ſumus, pedes lauare
geſtit, illa menſam parare feſtinat. Quos enim Saluator

uiua aqua refrigerat, hos reficit cęleſtibus cibis Eccleſia. G
Hunc igitur hoſpitem Euangeliſta inquiri iuſſit, & vſ-
que ad diem exitus noſtri cum hoc habitare præcepit,
ne aliqua leuitate medio tempore aliorſum forſitan emi-
gremus, hoc eſt, qui ſemel in Chriſtum credidimus, non
iterum velut tranſgreſſores ad idola recurramus. Scri-
Mat. 6. ptum eſt enim: *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire.* Dum
enim vni placere geſtit, alterum ſentit iratum. Chriſtum
igitur hoſpitem deſerere non debemus, quemadmodum
& Petrus Apoſtolus cum ſuis ſimilibus, deſerentibus a-
liis Dominum non reliquit, ſed dicamus quod ille ad
Saluatorem dixit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ*
Mat. 16. Ioan. 6. *æternæ tu habes, & nos credimus.* Ecce executor cæleſtium H
præceptorum, qui quoniam Chriſti non mutauit hoſpi-
tium, meruit cum Chriſto regni cæleſtis habere con-
ſortium.

Pro communi Martyrum tempore Paſchali, Sermo.

Sermo XXII. DIgnum & congruum eſt fratres, vt poſt lætitiam
Paſchæ quam in eccleſia celebrauimus, gaudia
noſtra cum ſanctis martyribus conferamus, & iis an-
nuntiemus Dominicæ reſurrectionis gloriam, qui con-
ſortes ſunt dominicæ paſſionis. Qui enim ſocij ſunt con- I
tumeliæ, debent & participes eſſe lætitiæ. Ita enim dicit
beatus Apoſtolus: *Sicut ſocii paſſionum eſtis, & reſurrectio-*
2. Cor. 1. *nis eritis: ſi tolerabimus,* inquit, *& conregnabimus.* Qui er-
2. Tim. 2. go tolerauerunt mala propter Chriſtum, debent & glo-
riam habere cum Chriſto. Annuntiemus inquam ſanctis
martyribus Dominicæ Paſchæ gratiam, vt dum ſepul-
turæ illius prædicamus reſerata clauſtra, & horum ſe-
pulchra reſerentur. Dum corpus illius mortuum dicimus
tepentibus venis ſubitò viguiſſe, horum quoque mem-
bra tam frigida immortalitatis calore foueantur. Eadem
enim ratio martyres ſuſcitat, quæ & Dominum ſuſcita-
uit. Nam ſicut viam paſſionis eius experti ſunt, ita expe- K
Pſal. 15. rientur & vitæ. Scriptum eſt enim in Pſalmo: *Notas mi-*
hi feciſti vias vitæ. Hoc vtique in reſurrectione ex perſo-
na dicitur Saluatoris, vt qui dum poſt mortem ab infe-
ris redit ad ſuperos, incipiat notam habere viam vitæ
quæ ante habebatur ignota. Ignota enim erat ante Chri-
ſti aduentum via vitæ, quæ nullius adhuc reſurgentis
fuerat temerata veſtigio. At vbi Dominus reſurrexit,
nota facta ſolo attrita eſt plurimorum. De quibus ſan-
ctus Euangeliſta ait: *Multorum corpora ſanctorum ſurre-*
Mat. 27. *xerunt cum eo, & introierunt in ſanctam ciuitatem.* Vnde
cum Dominus in reſurrectione ſua dixerit: *Notas mihi fe-*
Pſal. 15. *ciſti vias vitæ;* poſſumus & nos iam dicere Domino: No- L
tas feciſti nobis vias vitæ. Ipſe enim nobis notas fecit
vias vitæ, qui nobis ſemitam manifeſtauit ad vitam. No-
tas enim mihi fecit vias vitæ, cùm me docuit fidem, mi-
ſericordiam, iuſtitiam, caſtitatem. His enim peruenitur
itineribus ad ſalutem: & licet nos in reſolutione corpo-
ris mortis vmbra circũdet, tamen greſſus ſuos vita non
deſerit, ſed inter ipſas medias inferni leges incunctanter
Pſal. 22. Chriſti virtutibus ambulamus. Vnde ait ſanctus Pro-
pheta: *Nam etſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non ti-*
mebo mala, quoniam tu mecum es. Quod manifeſtius Do-
minus ait fideli, dicens: *Qui credit in me, non morietur in*
Ioan. 11. *æternũ. Et licet moriatur, viuet.* Ergo fratres cum ſanctis
martyribus Paſchæ Domini licet gloriam conferamus. M
Conferamus inquam: & licet melius nouerint omnia,
tamen nos illis prædicemus quemadmodum de ſepul-
chri gremio reſurrexit ad ſuperos. Illi nobis reuelent
quo pacto de inferni profundo remeauerit ad ſepul-
chrum. Notum, inquam, nobis faciant quemadmo-
dum in exanime iam corpus & frigidum ſeſe calor inſi-
nuauerat, ſpiritus ingeſſerit, ſanguis infuderit, & gela-
tas humore venas priſtini vigoris pulſus agitauerit. No-
tum, inquam, nobis faciant quemadmodum organum
corporis diſſipatum in priorem ſtatum neruorum rurſus
coaptauerit reſoluta compago, & harmoniam viſce-
rum iam ſilentem in veterem concentum ſpiritus viuifi-
cans animauerit. Sacerdotes ergo prædicent, quæ Sal-
uator poſt reſurrectionem mirabilia geſſerit ad ſuperos,
martyres reuelent, quanta in ipſa morte refrigeria ope-
ratus ſit in defunctos.

Pro communi vnius Martyris per annum. Sermo.

SI quantùm me neceſſe eſt dicere, & vos oportet au- Sermo XXIII.
dire, tantùm proſequi corporis mei poſſet infirmitas;
profectò omnes excuſati eſſemus: ſed ego inſinuando
præceptum, vos exequendo mandatum. Sed quoniam
imbecillitate percellimur, quo minus quantum oportet
dicere valeamus, excuſet nos mentis deuotio, quos non
excuſat prædicationis oratio, hoc eſt, etſi à laudibus Do-
mini lingua ceſſamus, mirabilia tamẽ eius fidei operibus
H approbemus: ſi non loquimur verbis eius gloriam, factis
exequamur eius gloriam, quoniam dictis facta priora Mat. 5.
ſunt. Nam Dominus in Euangelio ita dicit: *Qui fecerit*
& docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Au-
dis ergo quoniam pręcedit factũ, ſubſequitur doctrina,
ſiquidem benefacere, prima doctrina eſt. Ceſſantibus
enim verbis hoc ipſum docet hominem opus optimũ,
dum videtur: quod etſi voce aures non excitet, virtute
corda tamen compungat. Quis enim bonum factum vi-
dens non gaudeat, miretur, imitetur, ac veluti tacito ma-
giſtro vtens eius exemplo doceatur? Dictis igitur facta
I præcedunt, immo ſine factis dicta nihil proſunt. Nam
ideo & Dominus fieri voluit ſic doceri, ne ſine bono ope-
re, verborum inutilis eſſet & ſuperſtitioſa iactatio. Me-
lius ergo docemur facto quàm voce. Denique ſãcti mar-
tyres etſi voce tacent, factorũ virtute nos edocent: etſi
lingua ſilent, martyrij paſſione perſuadent. Vnde quam-
uis diſertus orator facundia ſua me doceat, id tamẽ quod
vtile eſt mihi, meliùs diſco exemplo ſanctorum, quàm
aſſertione verborum. Citius mihi perſuadent oculi
quod cernunt, quàm auris poteſt inſinuare quod præte-
rit. Auditui enim citò irrepit obliuio: oculorum autem
hiſtoria ſemper inſpicitur. Quis enim non omnibus ho-
K ris momentiſque conſpiciat quemadmodum tunc beati
martyres propter nomẽ Chriſti diuerſis ſubiacuere ſup-
pliciis, & de ipſis pœnis quodammodo triumphabant?
Quantò enim plura patiebãtur, tãtò ſe victorioſiſſimos
eſſe credebant. Victoria enim eſt martyris, iudicium
perſequentis, ſicut ſcriptum eſt: *Et vincas cum iudicaris.*
Cùm iudicatur enim martyr, & condemnatur, tunc vin- Apoc. 6.
cit atque proſternit. Tali enim iudicio non eſt addictus
ad mortem, ſed abſolutus ad requiem. Ac per hoc,
manifeſtiſſima ratione vicìſſe eſt, non periſſe. Conſtat
igitur ſanctos martyres plus paſſione docere quàm vo-
ce, quamquam ipſamet paſſio ſine voce non ſit. Legi-
L mus enim animas eorum de ſub ara Dei clamare vel di-
cere: *Quouſque ſanctus & verus non vindicas ſanguinem* Gen. 4.
noſtrum? Nam & Deus dicit de ſanguine Abel ad Cain:
Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Clamare igitur Matt. 23.
dicitur ſanguis qui innocens effuſus eſt, non tam voce,
quàm cauſa. Sic & ſanctorum martyrum ãnimæ cla-
mant, dum fidem atque innocentiam ſuam ſenſibus no-
ſtris ipſa paſſione commendant.

PRO COMMVNI PLVR. *Mart. per annum. Euangelium Luc.*

Cap. XXI.

CVm audieritis prælia & ſeditiones, nolite
terreri, oportet primùm hęc fieri, ſed nõ-
dum ſtatim finis. Tunc dicebat illis: Exurget
gens aduersùs gẽtem, & regnum aduersùs re-
gnum: & terræ motus magni erunt per loca, &
peſtilẽtię & fames, terroréſque de cęlo, & ſig-
na magna erũt. Sed ante hæc omnia iniiciẽt
vobis man⁹ ſuas, & perſequẽtur, tradẽtes in ſy-
nagogas, & cuſtodias, trahẽtes ad reges & præ-
ſides propter nomen meum. Continget autem

vobis in teſtimoniū. Ponite ergo in cordibus A veſtris non præmeditati quemadmodū reſpōdeatis. Ego enim dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri. Trademini autē à parentibus & fratribus, & cognatis & amicis, & morte afficiēt ex vobis. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum: ſed capillus de capite veſtro non peribit. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Ex verbis Euangelij: Exurget gens aduersùs gentem, & regnum aduersùs regnum, *&c. Sermo.*

Sermo XXIV

MOuet fortaſſe vos fratres, quòd tumultus bellorū, & incurſiones præliorum fieri audiuimus aſſiduè: & cur noſtris temporibus fiant, dilectionem veſtram fortaſſe plus moueat. Sed hæc cauſa eſt, quia quantò magis proximi ſumus mundi excidio, tantò magis regno ſumus proximi Saluatoris. Ipſe enim Dominus ait, quòd in nouiſſimis diebus [*Exurget gens aduersùs gentem, & regnum aduersùs regnum.*] Et alibi: *Cum videritis bella, & terræmotus, & fames, ſcitote quoniam in proximo eſt regnum Dei.* Ergo vicinitas iſta bellorum vicinum magis C nobis Chriſtum eſſe demonſtrat. Atque ideo venientem aduerſarium timere non debeo, quia per hæc ſigna venire potiùs intelligo Saluatorem. Quamuis enim iſte metum incutiat temporalem, ille tamen defert ſempiternum. Potens eſt autem idem Dominus vt & hoſtilem à nobis repellat pauorem, & ſuam nobis præſentiā largiatur. Per hos igitur bellorum tumultus, mundi quoddam ſignificatur excidium. Futurum enim iudicium hæc inquietudo præcedit. Eſt autem quoddam commonitionis indicium Dei videre quod metuas vt poſſis intelligere plus ſupereſſe quod metuas. Dum enim cauti ſumus ad ea quæ D cernimus, cautiores ad illa efficimur quæ ſperamus. Vir autem ſapiens his actibus terrenis inſtruitur, quemadmodum futuri ſeculi debeat declinare iudicium. Dum enim perſpicit in hac communi perturbatione priores viros tuitiones mœnibus præparare, ipſe admonetur quemadmodum in futura euerſione mundi defenſionem Chriſtianis præparet animabus. Cernimus armari ciuitatis portas, debemus etiam priùs in nobis portas armare iuſtitiæ.

Pſal. 117. Sunt enim portæ iuſtitiæ, de quibus ſanctus Propheta dixit: *Aperite mihi portas iuſtitiæ*, & reliqua. Tunc autem ciuitatis porta munita eſſe poterit, ſi priùs in nobis portæ iuſtitiæ muniantur. Cæterum nihil prodeſt muros munire propugnaculis, & Deum prouocare peccatis. Illa E enim conſtituitur ferro, ſaxis & ſudibus: hæc armatur miſericordia, innocentia, caſtitate. Illa telorum multitudine cuſtoditur, hæc orationum frequentia defenditur. Et ad plenam tuitionem vrbium portas principum ſolent ſigna præcedere: animarum autem noſtrarum portas ſignū Saluatoris anticipet. Ergo fratres, propter futurum mun-

Ephe. 4. di iudicium armis nos cæleſtibus muniamur, accingamur lorica fidei, ſalutis galea protegamur, verbo Dei velut ſpiritali gladio defendamur: qui enim his armis inſtructus

1. Reg. 17. fuerit, nec præſentem perturbationem metuit, nec futurum iudicium pertimeſcit. Siquidem ſanctus Dauid hac deuotione protectus, Goliam illū fortiſſimum armatum F etiam inermis occiderit, & virum bellicoſum ſub munitionibus vndique circumſeptū ſola fidei virtute proſtra-

Ibid. uerit. Cùm enim ſanctus Dauid non operiretur galea, non præcingeretur gladio, non lancea vteretur, occidit illum non telo ferreo, ſed gladio ſpiritali. Quamuis enim inermis oculis hominum videretur, ſatis tamen erat gratia diuinitatis armatus. Verum ipſa ſpiritalis gladius non fuit gladius. Non enim gladio Golias, ſed lapide proſtra-

Pſal. 117. tus occubuit. Legimus in ſcripturis lapidis vocabulo Chriſtum figuraliter deſignari, ſicut ait Propheta: *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.* Igitur cum lapide Golias percutitur, Chriſti virtute proſternitur. Et in qua tandem corporis parte percutitur? In fronte ſcilicet. Gentilis enim & ſacrilegus

A homo ibi percutitur à Chriſto, vbi deerat Chriſtus: & ibi infertur ei mortis exitium, vbi ſignum ſalutis non inuenitur. Quamuis enim eſſet Golias vndique armorum protectione munitus, frons tamen eius patebat ad mortem, quia ſignaculum Saluatoris non geſtabat. Atque ideo ibi perimitur vbi nudus à Dei gratia reperitur. Hæc autem in figura facta eſſe nemo eſt qui neſciat. Nam & Dauid 1. Reg. 17. armorum indumentis ſeſe ante præcinxerat: ſed cùm eſſet in iis grauis & impeditus, ita vt ambulare vix poſſet, eadem ſine cunctatione proiecit, ſignificans arma illa huius mundi vana & luxurioſa eſſe opera, quibus qui ſe permiſcere voluerit, tanquam grauis & gradiendi ad cælum B curſum liberum non habebit. Simul & illud nos docuit, quòd non in armis tantùm ſperanda victoria eſt, ſed in nomine Saluatoris oranda.

PRO COMMVNI CONFESſoris non Pont. Euangelium Lucæ

CAP. XIX.

DIxit Ieſus parabolā hanc: Homo quidam nobilis abiit in regionē longinquam accipere ſibi regnum, & reuerti. Vocatis autē decē ſeruis ſuis, dedit eis decē mnas, & ait ad illos: Negotiamini dū venio. Ciues autem eius oderant eum, & miſerunt legationē poſt illum, dicentes: Nolumus hūc regnare ſuper nos. Et factū eſt, vt rediret accepto regno, & iuſſit vocari ſeruos, quibus dedit pecuniam: vt ſciret quantum quiſque negotiatus eſſet. Venit autē primus, dicens: Domine, ecce mna tua decē mnas acquiſiuit. Et ait illi: Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatē ha- D bēs ſuper decē ciuitates. Et alter venit, dicēs: Dominē, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait. Et tu eſto ſuper quinque ciuitates. Et alter venit, dicēs: Domine, ecce mna tua, quā habui, repoſita eſt in ſudario, timui enim te, quia homo auſterus es: tollis quod nō poſuiſti, & metis quod nō ſeminaſti. Dicit ei: De ore tuo te iudico ſerue nequā. Sciebas quòd ego homo auſterus ſū, tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminaui: & quare non dediſti pecuniam E meam ad menſam, & ego veniens cum vſuris vtique exegiſſem illam? Et adſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem quā non habet, id quod habet auferetur ab eo.

Ex verbis Euangelij: Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem qui non habet, id quod habet auferetur, *&c. Sermo.*

Sermo XXV.

FRequenter ſtatueram apud me ipſum fratres, ſubtrahere vos Dominicæ prædicationis eloquia, ac non elargiri ſæpius ſermonum cæleſtium ſacramenta. Si quidem nihil proſit offerre pabula recuſanti, & potum porrigere minimè ſitienti: cur id quod offeras, non tam libenter hauriat, quàm faſtidioſè velut turbulentum Prou. 25. reddat: atque ita fit vt & poculi ſinceritas vitietur, & cauſas delicti faſtidioſus potator inueniat. Sic ergo & charitati veſtræ ingerere Dominici poculi prædicationem fortè ſuperfluum eſt: cùm id anima veſtra clauſis viſceribus non tam ſitienter hauriat, quàm diſſimulanter infundat. Fundit enim mandatum Domini, qui illud aure ſua percipit, corde non continet. In ſuperficie enim quadam corporis illud geſtans, ac minimè ad interiora

tranſmittens quod audiuit, dum obliuiſcitur, ſeriem prædicationis effudit, & ita domum vacuus repedat, qui de Eccleſia onuſtus exierat. Dicite enim mihi: Quis de vobis cùm ad hoſpitium redierit, dicit: Hodie audiuimus epiſcopum de eleemoſynis diſputantem, rem vtilem prædicauit, debemus pauperibus miſereri? Proſecutus etiam eſt de idolorum execrãda cultura, requiramus ne ignorantibus nobis in poſſeſſione noſtra ſit idolum. Admonuit etiam feſtinare debere catechumenum ad gratiam fidei, offeramus familiolæ noſtræ fidem, vt quiſquis eſt fidelis accipiat, ne fortè ratio ſalutis eorum quæratur à nobis, quia vita eorum noſtro pendet arbitrio.

Hebr. 13. Nemo de Dei rebus cogitat, nemo de die iudicij loquitur, quaſi aut per omnia victuri, aut per omnia morituri. Mihi credite, ita viuimus in hoc ſæculo, vt corpore moriamur: ita morimur, vt rationi reddendæ viuamus. *2. Cor. 5.* Moritur interim homo, ſed actuum cauſa non moritur: viuente autem cauſa neceſſe eſt vt cauſæ ſuæ perſona non deſit, ſicut ait Propheta: Ecce homo, & opera eius. Volueram ergo ſubtrahere vobis Dominicæ prædicationis eloquia, non quòd iratos hoc facerem, ſed vt Euangelicam ſententiam cuſtodirem. Ait enim Dominus: *Qui habet dabitur ei, & abundabit: ab eo autem qui non habet, id quod habet auferetur ab eo.* Habenti ergo dari iuſſit, *Luc. 19.* & non habenti non ſolùm non dari, ſed & id quod habet auferri. Quæ ſententia ſuperflua vobis forſitan videtur, ego autem dico recte ac ſapienter Dominum præcepiſſe. Habenti ergo iubetur dari. Meretur planè accipere, qui ita laborauit vt propria ſollicitudine animæ ſuæ diuitias ſpiritales adquireret: vt puta quis continentiæ forti propoſito cœpit caſtimoniæ cuſtodire virtutem, meretur audire quæ caſtitatis remuneratio ſit futura, vt ad virtutis obſeruantiam audiẽs remunerationis gloriam, faciliùs poſſit pugnam quam cœpit attere. Alius ad miſericordiam promptus debet audire quia ipſi miſerebitur Deus & qui hanc terrenã ſubſtan- *Mat. 5.* tiam cæleſtibus diuitiis repenſauit, neceſſe eſt vt auſcultans viciſſitudinem cæleſtium præmiorum promptior ac libentior opus Domini proſequatur, & ad miſericordiæ quod habet bonum, largitatis addat augmentum. Ideo ait Dominus: *Qui habet dabitur ei*; hoc eſt, qui diues fuerit bonis operibus, hic magis euãgelica prædicatione ditetur. Cæterum ſi fornicatori prædices, & dicas quòd virgo debeat permanere, & auaro quòd omnia ſua diſtrahere debeat atque donare, ſtultitia illi eſt. Hanc autem prædicationem ridiculam putat, ſicut ait Apoſtolus: *Animalis autem homo non percipit quæ ſunt ſpiritus, ſtultitia enim eſt illi.* *1. Cor. 2.* Tale enim eſt iis prædicare quod perfectum eſt, quale ſi mendicum pannis obſitum holoſerica velis induere, & eſurientem ruſticum placento delectare, neceſſe eſt vt ab vtroque recuſetur oblatio. Illi enim diſplicet holoſerica, qui neceſſaria magis frigori veſtimenta deſiderat: huic placentum amarum, dũ eſcã magis ſaturitatis exquirit. Iſtis ergo perſonis auferenda potius ſunt quæ ſua ſunt, ſicut ait Euangelium: *Et tam id quod habet auferetur ab eo*; hoc eſt, cogendus eſt fornicator pannos ſuæ corruptionis abiicere, compellendus auarus eſt panem ſuæ cupiditatis exponere. Vereor tamen fratres ne hæc Euangelica lectio pleriſque de vobis congruat, quæ ait: *Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non ploraſtis.* *Luc. 7.* Annuntiamus ergo vobis regni cæleſtis gaudium, & minimè corda veſtra motu quodam alacritatis exultant. Prædicamus triſte iudicium, & ſenſus veſtri ad pœnitentiam in lachrymas non prorumpunt. Infidelitatis enim genus eſt, in diuinis rebus nec gaudere proſperis, nec flere cõtrariis. Saltationem ergo à nobis requirit Dominus, non vtique ſinuoſi volubilitatem corporis, ſed extollentis ſe fidei ſanctitatem. Sicut enim qui corporaliter ſaltat, nunc in aere ſuſpenditur, nunc ad altiora iactatur, nunc alternis ſaltibus loca diuerſa colluſtrat: ita & qui ſpiritaliter ſaltat interueniente fide, modo in actis ſublimitatem erigitur, modo ad ſiderum altiora tollitur, modo diuerſis cogitationum ſaltibus paradiſum cælúmque colluſtrat. Et ſicut qui corporaliter ſaltat, volubilitate membrorũ ſe exercens gyrum ſibi ſaltationis adquirit: ita & qui ſpiritaliter ſaltat, fidei alacritate ſemper ſe mouens, gyrum ſibi totius orbis aſſumit. Solent autem homines ſicut mos eſt, in ſuis votis, hoc eſt nuptiis, præcipuè ſaltare vel canere: vnde & nos habemus votiuas nuptias, in quibus ſaltare vel canere debeamus. Vota enim noſtra celebrantur quando Chriſto Eccleſia copulatur, ſicut ait Ioannes: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt.* Propter has *Ioan. 3.* ergo nuptias ſaltare nos conuenit. Siquidem Dauid Rex pariter & propheta dum multa cecinerat, ante arcam teſtamenti etiam ſaltaſſe dicitur. *2. Reg. 6.* Elatus enim gaudio, in ſaltationem prorupit. Præuidebat enim in ſpiritu Mariam de germine ſuo Chriſti thalamo ſociandam. Vnde ait: *Et ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* *Pſal. 18.* Ideo ipſe præ cæteris prophetiarum auctoribus plus cantauit, quia lætior cunctis per hæc gaudia ſuos poſteros coniugabat: & ad propria vota ſolito dulcius inuitans, docuit nos quid in ipſis nuptiis facere deberemus, cùm ille ante nuptias tanta exultatione ſaltauerit ante arcam. Ergo ſaltauit propheta Dauid ante Arcam. Arcam autem quid niſi ſanctam Mariam dixerimus? Siquidem ar- *Deut. 10.* ca intrinſecus portabat teſtamenti tabulas, Maria autem ipſius teſtamenti geſtabat heredem. Illa intra ſemet legem, hæc Euangelium retinebat. *Exod. 25.* Illa Dei vocem habebat, hæc verbum. Verum tamen arca intus foriſque auri nitore radiabat, ſed & ſancta Maria intus foriſque virginitatis ſplendore fulgebat. Illa terreno ornabatur auro, iſta cæleſti.

In feſto Dedicationis Eccleſiæ. Sermo.

Legimus in ſancto Euangelio, cùm Centurionis cuiuſdam ſeruus qui erat illi pretioſior, graui paralyſis ægritudine laboraret, & per ſeniores Iudæorum ille Centurio rogaret Saluatorem vt eius doloribus mederetur (*erat enim*, vt ait ſcriptura, *moriturus*) inter cetera ad maiorem commendationis gratiam ſeniores dixiſſe Domino: *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.* *Sermo XXVI. Luc. 7. Ibidem.* Si ergo commendatur Domino qui ædificauit ſynagogam, quantò eſt commendatior qui ædificauit Eccleſiam? Et ſi is meretur gratiam qui impietatis receptaculum præſtitit, quantò maiorem meretur gratiam qui religioni domicilium præparauit? Et ſi ille cæleſti miſericordia viſitatur qui conſtruxit locum vbi Chriſtus ſemper negatur, quantò magis viſitandus eſt qui fabricari fecit tabernaculum vbi Chriſtus quotidie prædicatur. In Centurione enim Dominus non quid operis fecerit, ſed qua mẽte operatus ſit comprobauit. Nam quo tempore nondum Chriſtiani erant, ſolicitè ſynagogam fecit: ſi fuiſſent vtique Chriſtiani, intelligitur quòd multò ſolicitiùs feciſſet Eccleſiam: ſed tamen licet ſynagogam ædificet, Chriſtum prædicat: in ipſo enim opere commonet Phariſæos debere illos ſuſcipere Saluatorẽ: & demonſtrat propterea ſe tabernaculum amplius ediſſe, vt multipliciter Domini gloriam loquerentur. Si enim credit in Chriſtum conditor ſynagogæ, multò magis credere debet habitator ipſius ſynagogæ. Centurio ergo ſi iuſtificatus eſt propter opus fragile vel terrenum, iuſtificandus planè vir clariſſimus & prouidentiſſimus Comes noſter propter opus tam perpetuum vel cæleſte: qui Comes ſicut eſt Centurione dignitate potior, ita & fide debet eſſe deuotior. Sapiens vir & religioſus Comes, qui quantùm in bello Imperatori militat, tantùm & in pace militat Saluatori: & quantùm feſtinat de hoſtium manibus captiuos eruere, tantò magis feſtinat à diaboli ſe ſacrilegio liberare. Ibi inimicos terreni regis interficit, hic aduerſarios Domini cæleſtis inſequitur. Ibi barbaros vincit, hic dæmones. Sapiens, inquam, qui ſicut Comes Imperatoris eſt, ita & Comes Chriſti eſſe deſiderat. Nam bene vtique & religioſè agendo dignitatem ſuam cupit eſſe perpetuam, ſecundùm quod ſcriptum eſt in Propheta: *Et vos o boni reges? bonas facite vias veſtras & ſtudia veſtra, & audite vocem Domini Dei veſtri, & pœnitebit Dominum mali quod* *Hier. 26.*

Digitized by Google

locutus eſt aduerſus vs. Ergo cùm centurio rogaret A Dominum vt de morte erueret ægrotantem, & vellet Dominus ad domum Centurionis pergere, in qua ſer-
Matt. 8. uulus decumbebat, ait Centurio: *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Excuſat igitur Centurio, & ne ſub tectum eius ingrediatur Dominus, indignum ſe dicit. Ecce dignus eſt Comes noſter, ſub cuius
Ibidem tectum hodie Saluator ingreditur. Videamus ipſa Centurionis excuſatio quam habeat gratiam. Ait enim: *Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed dic tantum verbo, & ſanabitur puer meus.* O fides Chriſtiana, quæ cum humilitate totum impetrare conſueſti. Ecce religioſus Centurio ad accipiendam ſalutem dignior fit dum ſe profitetur indignum: & dum ædes ſuas B iniurioſas putat, magis eas honorificas fecit & gratas. Magnæ enim & perfectæ fidei vir, qui intelligeret Chriſtum cælorum eſſe, dum verebetur ne hoſpitij ſui eum anguſta non acciperent. Ergo contradicente Centurione non pergit ad domum Dominus. Non pergit Dominus, ſed pergit Domini medicina? non viſitat ægrum Saluator, ſed viſitat ſanitas Saluatoris. De fratribus verò

A noſtris ſanctis viris Vitaliano & Maiano quid dicam? Scio illos gloriam ab hominibus non quærere, niſi à ſolo Deo: ſed tamen laudem eorum etſi ego taceam, ipſa opera loquuntur. Ad ipſorum enim laudem pertinet quidquid in eliis paulò ante laudauimus. Nam hoc tabernaculum etſi plurimi conſtruxerunt, hi tamen ſumptu operati ſunt vno aſſenſu. Et quo tandem ſumptu, cùm ſint in ſæculo mediocres & tenues? Illo ſcilicet, de quo ait Apoſtolus: *Abundantia fidei, & diuitiis ſimplicitatis.*
Eſt enim ſanctis viris ſemper diues ipſa paupertas. Vnde 2. Cor. 8.
credo hos beatos hanc Eccleſiam non minus orationibus quàm impendiis fabricaſſe. Sic enim oportebat vt opus Chriſti precibus magis creſceret, quàm cæmentis.
B Totam enim ſubſtantiam in huius facturam operis expenderunt, & ipſis certè nihil deeſt. Ipſa planè eſt, ſicut diximus, diues locupléſque paupertas, quæ expendit omnia & poſſidet omnia. Sed hæc à Deo benedicta eſt, ſicut illa vidua, de qua dicit Dominus in Euangelio: Mulier
hæc vidua pauper plus quàm omnes miſit: nam omnes Luc. 21.
hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei; hæc autem totum victum ſuum quem habuit, miſit.

SANCTI AMBROSII SERMONVM DE SANCTIS FINIS.

Digitized by Google

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
EPISTOLARVM LIBRI OCTO.

Pro rerum quæ tractantur in illis
varietate diſtincti.

Digitized by Google

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

In quo de Fidei catholicæ negotiis, de primatu Eccleſiæ Romanæ, & de modo ſcribendi ſanctorum Patrum, agitur.

Valeriani Aquileienſis, ſancti Ambroſij Mediolanenſis, aliorum Epiſcoporum Aquileiæ in Concilio congregatorum, ad Imperatores Auguſtos Epiſtola.

Qua de Epiſcoporum conuentu, de articulorum in diſputatione poſitorum diſcuſſione, de trium hæreticorum condemnatione, de conuentuum hæreticorum prohibitione, deque ſacri Concili decretorum executione diſſeritur.

Imperatoribus clementiſſimis & Chriſtianis, beatiſſimiſque Principibus Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio, ſanctum Concilium Epiſcoporum, quod conuenit Aquileiæ.

Epiſt. I. *BENEDICTVS Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nobis Romanum imperium dedit, & benedictus Dominus noſter Ieſus Chriſtus vnigenitus Dei filius; qui regnum veſtrum ſua pietate cuſtodit: apud quem gratias agimus pro vobis, clementiſſimi Principes, quia & fidei noſtræ ſtudium probauiſtis, & quia ad remouendas altercationes congregare ſacerdotale concilium ſtuduiſtis, & quia Epiſcopis dignatione veſtra honorificentiam reſeruaſtis, vt nemo deeſſet volens, nemo cogeretur inuitus. Nullus enim ſenectutis grauatus annis, cuius vel ſola eſſet reuerenda canities; de vltimo ſinu maris Oceani venire compulſus eſt: nullus debile corpus trahens seniorum ſtipendiis oneratum, itineris eſt coactus iniuria fortitudinis amiſſæ damna deflere: nullus poſtremò pauperiem in ſacerdotibus glorioſam ſubſidio veniendi deſtitutus ingemuit. Vnde completum eſt in te clementiſſime Principum Gratiane, quod ſcriptura*

Pſal. 40. *diuina laudauit: Quia beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Itaque iuxta manſuetudinis veſtræ ſtudia, Aquileiæ conuenimus ſine inuidia multitudinis, ſed cum affectu diſceptationis. Nec vlli de hæreticis Epiſcopis ſunt reperti, niſi duo tantum Palladius & Secundianus, homines vetuſtæ perfidiæ. En propter quos de Romani extrema etiam orbis parte Concilium congregari efflagitabant. Quàm verò graue fuiſſet propter duos tantum in fide carioſos, ſacerdotes toto ex orbe huc conuenire, ac Eccleſias ſuis deſtitui paſtoribus, clementia veſtra perpendere dignetur. Nihilominus, etſi nonnulli propter itineris prolixitatem venire nequiuerint, tamen omnes ex omnibus Occidentalibus prope prouinciis vel miſſis adfuere legatis, qui atteſtationibus euidentibus id ſe tenere quod nos aſſerimus, & quod Nicæni Concilii congruit tractatui, poteſtantur, prout ſcripta declarant. Vbique ergo nunc per veſtrum imperium concinnare vota populorum, ſicut nec pro veſtro arbitrio fidei aſſertores hic deferunt. Denique licet euidentia ſint ſcripta maiorum, à quibus impium & ſacrilegum eſt deuiare, opponentibus tamen diſceptandi obtulimus facultatem. Ac primo principium ipſum obortæ diſcuſſimus quæſtionis, atque Arii Epiſtolam putauimus eſſe recitandam, qui auctor huius hæreſis inuenitur, & à quo nomen accepit: ea videlicet gratia, vt quoniam iis Arianos ſe negare conſueuerant, Arii blaſphemiam aut incuſando damnarent, aut adſtruendo defenderent; aut certè non recuſarent nomen eius, cuius impietatem perfidiamque ſequerentur. Sed quia auctorem ſuum nec probare poterant, nec damnare volebant: tum ipſi ad diſceptandum triduum ante nos loco & tempore conſtituto prouocaſſent, non expectata conditione, prodierunt ſubitò, & dixerunt, ſe quia Chriſtiani eſſent facilè probaturos, quod nos vbi libenter accepimus (optabamus enim vt probarent) refugere congreſſum illico, & diſceptationem declinare cœperunt. Multus tandem nobis cum his ſermo fuit, propoſitæ ſunt diuinæ in medium ſcripturæ, diſceptandi de primo ortu diei in horam ſepti-*

nam copia data eſt, dilata patientia. Atque vtinam pauca dixiſſent, vel certè quæ audiuimus, poſſemus abolere. Nam ſacrilegis vocibus (quum Arius ſolum patrem ſempiternum, ſolum bonum, ſolum verum Deum, ſolum immortalitatem habentem, ſolum potentem, ſolum ſapientem dicendo, expertem horum filium impia commendatione voluiſſet intelligere) iſti Arium potius ſequi, quàm ſempiternum Deum Dei filium, & verum Deum, & bonum Deum, & ſapientem, & potentem, & immortalitatem habentem voluerunt fateri, multas idcirco horas fruſtra conſumpſimus. Creſcebat illorum impietas, nec corrigi vllo poterat modo. Denique cùm viderent ſe Arij epiſtolæ ſacrilegiis perurgeri (quam ideo ſubdidimus, vt eam etiam veſtra clementia perhorreſceret) reſilientes de media epiſtolæ lectione, petierunt vt eorum propoſitis reſponderemus, quamquam non eſſet ordinis neque rationis vt propoſita interrumperemus: reſponſum tamen fuit à nobis vt damnarent Arij impietates, & mox de quibus vellent, ordine locoque ſeruato, eorum propoſitionibus reſponderemus: tandem acquieuimus præpoſteræ voluntati. Illi verò tum Euangelii ſcripturam falſantes, propoſuerunt nobis, dixiſſe Dominum: Qui me miſit, maior me eſt, cùm aliter ſcriptum doceat ſeries ſcripturarum. Redarguti de falſitate ſunt, vt veritatem faterentur, nec tamen ratione correcti. Nam cùm diceremus, ſecundùm carnis ſuſceptio-

Ioan. 10. *nem minorem patre ſuo filium dici, ſecundùm diuinitatem autem ex teſtimoniis ſcripturarum parem patri &*

Philip. 2. *æqualem probari, nec poſſe ibi eſſe diſcretionis gradus alicuius, aut magnitudinis, vbi eſſet vnitas poteſtatis: non ſolùm illi noluerunt emendare errorem, ſed etiam veſaniam augere cœperunt, vt & ſubiectum ſecundùm diuinitatem dicerent filium, quaſi vlla Dei ſecundùm diuinitatem & maieſtatem ſuam poſſit eſſe ſubiectio: mortem denique eius non ad ſacramentum noſtræ ſalutis, ſed ad infirmitatem quandam diuinitatis referunt. Horruimus clementiſſimi Principes, tam dira ſacrilegia, prauóſque doctores: & ne vlterius populos deciperent, quod tenebant ſacerdotio putauimus abdicandos. Neque enim dignum eſt vt eius ſacerdotium ſibi vendicent, quem negarunt. Veſtram fidem, veſtram gloriam deprecamur, vt reuerentiam imperij veſtri deferatis auctori, cenſeatiſque aſſertores, & adulteros veritatis, datis apicibus clementiæ veſtræ ad iudicia competentia, ab Eccleſiæ arcendos eſſe liminibus, & vt in damnatorum locum per noſtræ paruitatis legatos, ſancti ſubrogentur antiſtites. Attalum quoque presbyterum de præuaricatione confeſſum, & palam ſacrilegiis inhærentem, par ſententia comprehendat. Nam quid de magiſtro eius Valente dicamus? qui cùm eſſet proximus, declinauit ſacerdotale concilium, ne euerſæ patriæ, proditorùmque ciuium dicere cauſas ſacerdotibus cogeretur: qui etiam torquem, vt aſſeritur, & brachiale, Gothica profanatus impietate, more indutus gentilium, auſus ſit in conſpectu exercitus prodire Romani: quod ſine dubio non ſolùm eſt in ſacerdote ſacrilegium, ſed etiam in quocumque Chriſtiano abhorretur atque Romano, niſi fortè ſic ſoleant Idololatræ ſacerdotes prodire Gothorum. Moueat pietatem veſtram ſacerdotale nomen, quod ille ſacrilegus infamat, qui etiam ſuorum vocibus (ſi qui tamen ſupereſſe poſſunt) nefandi ſceleris arguitur. Certè domum repetat ſuam, non contaminet florentiſſimas Italiæ ciuitates, ipſe nunc illicitis ordinationibus conſimiles ſui ſociat ſibi, & ſeminarium quærit ſuæ impietatis atque perfidiæ, vt perditos quoſque ſibi concilient, qui Epiſcopus eſſe nec cœpit. Nam primo Petauione ſuperpoſitus fuerat ſancto viro Marco admirabilis memoriæ ſacerdoti, ſed poſteaquam deformiter eiectus à plebe eſt, qui Petauione eſſe non potuit is nunc Mediolani poſt euerſionem patriæ, ne dicamus proditionem, latet. Super omnibus ergo pietas veſtra nobis conſulere dignetur, ne nos obtemperantes veſtræ tranquillitatis ſtatutis, fruſtra huc conueniſſe videamus. Non ſolùm enim cauendum eſt, ne noſtra, ſed ne etiam veſtra decreta infirmentur. Petimus igitur, vt legatos Concilij, ſanctos viros æquanimiter clementia veſtra audire dignetur, & cum effectu eorum quæ poſcimus, opportunè redire præcipiat: vt mercedem recipiatis à Domino Deo Chriſto, cuius Eccleſiæ ab omni ſacrilegorum labe purgaſtis. Photinianos quoque quos & ſuperiori lege cenſuiſtis, nullos facere debere conuentus, prout iam & ſacerdotum concilio ſententia in eos lata eſt. Petimus inſuper, vt quoniam in Syrmienſi oppido adhuc conuentus tentare eos cognouimus, clementia veſtra, interdicta hac eius coitione, reuerentiam primùm Eccleſiæ Catholicæ, deinde etiam legibus veſtris deferre iubeat: vt & vos Deo præſtante triumphetis, qui paci Eccleſiarum quietique conſulitis.*

Digitized by Google

CONCILIVM AQVILEIENSE CONTRA PALLADIVM ET SECVNDIANVM ARIANÆ HÆRESIS DEFENSORES,

Sancti Ambroſij Epiſcopi Mediolanẽſis opera coactum, ac denique terminatum.

Damaſo Papa: Gratiano, Valentiniano & Theodoſio Imperatoribus.

Acta Conſilij Aquilciæ habiti.

SIAGRIO & Eucherio viris clariſſi- A
mis Coſſ. Nonis Septembribus,
Aquileiæ in Eccleſia conſidentibus
epiſcopis, Aquilienſis ciuitatis Va-
leriano, Mediolanenſis Ambroſio,
Euſebio, Limenio, Amenio, Sabino,
Abundantio, Artemio, Conſtantio,
Iuſto, Philastrio, Conſtantio, Theodoro, Almachio,
Domino, Amantio, Maximo, Felice, Baſſiano, Numi-
dio, Ianuario, Proculo, Heliodoro, Iouino, Felice,
Exuperantio, Diogene, Maximo, Macedonio, Caſ-
ſiano, Marcello, & Euſtathio: Ambroſius epiſcopus
dixit: Iamdiu, fratres & conſacerdotes, noſtras diſcepta-
tiones citra acta tractauimus. Verùm quia tanta, tam-
que aperta ſacrilegia à parte Palladij & Secundiani B
noſtris in dies auribus ingeruntur, vt difficile quiſque
credat tam immaniter eos blaſphemare potuiſſe: ideo
ne qua ipſi calliditate dicta ſua poſtea negare conentur;
(licet de tantorum ſacerdotum teſtificatione dubitari
non queat) vbi omnibus epiſcopis placeat, fiant acta.
ita namque vnuſquiſque profeſſionem ſuam negare
non poterit. Quid ergo vobis, ſancti viri, placeat de-
clarandum eſt. Omnes epiſcopi dixerunt: Scribantur
acta, placet. Ambroſius epiſcopus dixit: Controuerſiæ
noſtræ ratione firmandæ, & reſcripto Imperiali publi-
candæ ſunt, vt allegari poſſint. Recitetur ergo reſcri-
ptum, ſi placet. Omnes epiſcopi dixerunt: Placet. Sa- C
binianus diaconus recitauit.

Scriptum Imperiale pro Concilio ad Valerianum.

GRatianus, Valentinianus, & Theodoſius, &c. Im-
peratores, &c. Ambigua ne dogmatum reuerentia
diſſideant ſacerdotes quam primùm experiri cupientes,
conuenire ex diœceſibus in Aquileienſem ciuitatem me-
ritis excellentiæ tuæ creditam, epiſcopos iuſſeramus.
Neque dubiæ ſententiæ rectius manifeſtari poterant
controuerſiæ, quàm ſi in obortæ altercationis iudicium, D
interpretes ipſos conſtituiſſemus antiſtites: vt videlicet
à quibus proficiſcuntur inſtituta doctrinæ, ab eiſdem
diſcordis eruditionis repugnantia ſolueretur. Neque ſa-
nè nunc aliter iubemus ac iuſſimus, non inuertentes
præcepti tenorem, ſed ſuperfluam conuenarum copiam
recidentes. Nam quod Ambroſius & vitæ merito, &
Dei dignatione conſpicuus epiſcopus Mediolanenſis
ciuitatis, ibi multitudinem non opus adeſſe ſuggerit, vbi
veritas non laboraret in pluribus, ſi locata eſſet in pau-
cis: ſeque eorum qui contra aſtarent aſſertionibus, &
ſacerdotes vicinarum ex Italia ciuitatum ſatis abundè-

A que ſufficere poſſe etiam ſuggerit: abſtinendum ideo
venerabiles viros ab itineris fatigatione cenſuimus, ne
quis vel maturo æuo grauis, vel corporali debilitate
confectus, vel laudabili paupertate mediocris, inſue-
tas commigret terras: & reliqua.

Diſceptatio contra Palladiũ Arij ſectatorem.

AMbroſius epiſcopus dixit: Ecce quod Chriſtianus
conſtituit Imperator. Noluit iniuriam facere ſa-
cerdotibus, interpretes ipſos conſtituit epiſcopos. Ac
per hoc, quoniam in ſacerdotali concilio conſidemus,
B reſpõde ad ea quæ tibi proponuntur. Arij epiſtola lecta
eſt: etiam nunc recitabitur, ſi tibi videtur. A principio
habet blaſphemias, ſolum patrem æternum dixit. Si tibi
videtur quòd Dei filium ſempiternus non ſit: hoc ipſum
(quemadmodum vis,) adſtruere. Sed damnandũ putas?
damna. Euangelium præſens eſt, & Apoſtolus, omnes
ſcripturæ præſto ſunt. Vnde vis adſtrue, ſi putas non eſſe
Dei filium ſempiternum. Palladius dixit: Veſtro ſtudio
factum eſt, ſicut dictat diualis ſanctio a vobis prolata, vt
non eſſet generale & plenum conciliũ, abſentibus con-
ſortibus noſtris nos reſpondere non poſſumus. Ambro-
ſius epiſcopus dixit: Qui ſunt conſortes veſtri? Palla-
dius dixit: Orientales epiſcopi. Ambroſius epiſcopus
C dixit: Interim quia ſuperioribus temporibus concilium
ſic factum eſt, vt Orientales in Orientis partibus conſti-
tuti haberent concilium, Occidentales in Occidente:
nos in Occidentis partibus conſtituti, conuenimus ad
Aquileienſem ciuitatẽ iuxta Imperatorum præceptum.
Denique etiam præfectos Italiæ litteras dedit, vt ſi vel-
lent Orientales conuenire, in poteſtate id haberent. Sed
quia ſciemus conſuetudinem huiuſmodi, vt in Oriente
Orientalium eſſet concilium, intra Occidentem Occi-
dentalium, ideo putauerunt non eſſe veniendum. Palla-
dius dixit: Imperator noſter Gratianus iuſſit Orienta-
les venire, negas tu iuſſiſſe eum? Ipſe Imperator nobis
D dixit ſe Orientales iuſſiſſe venire. Ambroſius epiſcopus
dixit: Vtique iuſſit, qui non prohibuit huc venire. Pal-
ladius dixit: Sed ne venirẽ tuat petitio fecit: ſub ſpecie
piæ, ſed falſæ voluntatis hoc impetraſti, & detuliſti con-
cilium. Ambroſius epiſcopus dixit: Non hic opus eſt
diutius euagari, reſponde nunc: Bene dixit Arius, aſſe-
rens ſolum æternum patrem? & ſecundùm ſcripturas
hoc dixit, an non? Palladius dixit: Non tibi reſpondeo.
Conſtantius epiſcopus dixit: non reſpondes, qui tam-
diu blaſphemaſti? Euſebius epiſcopus dixit: Debes ſim-
pliciter fidei tuæ tradere libertatem. Si à te gentilis exi-
geret quemadmodum in Chriſtum crederes, confiteri

prorſus erubeſcere non deberes. Sabinus epiſcopus dixit: Tu petiſti vt reſponderemus hodie: ex voluntate tua, & te vrgente conuenimus, & non expectauimus reliquos fratres, qui poterant venire. Proinde non tibi liberum eſt vlterius euagari. Chriſtum dicis eſſe creaturam? aut ſempiternum Deum dicis eſſe filium Dei? Palladius dixit: Dico tibi, nos ideo dixiſſe iam vobis quòd veniremus, vt conueniretis & vos, quia expectabamus conſortes, ſed non rectè feciſtis ſubrepere Imperatori. Ambroſius epiſcopus dixit: Legatur epiſtola Palladij, vtrum nobis hoc mandauerit, & docebitur quod etiam nunc nos fallit. Palladius dixit: Legatur planè. Epiſcopi dixerunt: Imperator cum eſſet præſens Syrmio, tu illum interpellaſti, an ipſe te compellauit? Et addiderunt. Quid ad illa reſpondes? Palladius reſpondit: Dixit mihi Imperator, Vade. Dixit: Orientales conuenti ſunt? Nunquid ſi Orientales non fuiſſent conuenti, nos huc conueniſſemus? Ambroſius epiſcopus dixit: Sequeſtrata ſit cauſa Orientalium, ſententiam tuam hodie expone. Arij tibi epiſtola lecta eſt: ſoles te Arianum negare. Aut igitur damna hodie Arium, aut defende. Palladius dixit: Non eſt auctoritatis tuæ, vt hoc a me quæras. Euſebius epiſcopus dixit: Non credimus, religioſum Imperatorem aliud dixiſſe, quàm quod ſcripſit. Epiſcopos Occidentales iuſſit conuenire, non potuit tibi ſoli contra reſcriptum ſuum dicere, vt ſine Orientalibus cauſa minimè diceretur. Palladius dixit: Si Itali ſoli iuſſi ſunt conuenire? Euagrius preſbyter & legatus dixit: Vt ante quatuor dies, & ante biduum reſponderes te affuturum, quid expectabas? Orientalium, vt dicis, conſortium tuorum præſentiam? Sic debuiſti mandari, non promittere conflictum. Palladius dixit: Quia quaſi ad concilium plenum veneram, vidi nõ meos conſortes conueniſſe, iudicaui verò vt conuenirẽ ſecundùm iuſſionem, vt dicerem ne aliquid ageretis in præiudicium futuri concilij. Ambroſius epiſcopus dixit: Vt hodie reſideremus, ipſe exegiſti. Denique etiam hodie tu ipſe dixiſti quia Chriſtiani ad Chriſtianos venimus. Chriſtianos igitur nos probaſti. Promiſiſti te conflictaturum, promiſiſti te allaturum eſſe rationem. Libenter itaque accepimus præfationem tuam. Optauimus, vt quaſi Chriſtianus venires. Obtulit tibi epiſtolam Arij, quam ipſe ſcripſit Arius, pro cuius nomine dicitis vos iniuriam frequenter ſuſtinere. Dicitis quòd Arium non ſequamini, Hodie aperta debet eſſe ſententia. Aut condemna illum, aut adſtrue quibuſvis rationibus. Et addidit: Ergo iuxta epiſtolam Arij Chriſtus Dei filius non eſt ſempiternus? Palladius dixit: Nos diximus probaturos nos Chriſtianos, ſed in concilio pleno. Nõ vobis reſpondemus omnino id præiudicium concilij futuri. Euſebius epiſcopus dixit: Sine calliditate fidei tuæ profeſſionem debes exponere. Palladius dixit: Et quid concilio reſeruamus? Ambroſius epiſcopus dixit: Omni ore condemnatio facta eſt in eum, qui negaret Dei filium ſempiternum. Negauit Arius, hunc ſequitur Palladius, qui non vult condemnare Arium. Itaque vtrum huius probanda ſententia ſit, conſiderate: & vtrum ſecundùm ſcripturas dicat, aut contra ſcripturas, intelligere decet. Lectum eſt enim? Sempiterna virtus Dei atque diuinitas. Dei virtus Chriſtus eſt. Si igitur ſempiterna Dei virtus eſt, ſempiternus vtique Chriſtus eſt, quia Chriſtus eſt Dei virtus. Euſebius epiſcopus dixit. Hæc fides noſtra eſt, hæc intelligentia Catholica. Qui hæc non dixerit, anathema. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Euſebius epiſcopus dixit: Specialiter dicit Arius ſolum patrem ſempiternũ, & filium aliquando cœpiſſe. Palladius dixit: Arium nec vidi, nec ſcio qui ſit. Euſebius epiſcopus dixit: Arij blaſphemia prolata eſt, in qua negat Dei filium ſempiternũ. Hanc perfidiam damnas cum auctore, aut aſſeris? Palladius dixit: Vbi auctoritas pleni concilij non eſt, ſententiam meam non dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Dubitas poſt diuina iudicia damnare Arium, quom crepuerit medius? Et addidit: Dicant etiam ſancti viri legati Gallorum. Conſtãtius epiſcopus & legatus Gallorum dixit: Hanc impietatem eiuſmodi hominis & ſemper damnauimus, & nunc damnamus non ſolùm Arium, ſed & quicumque filium Dei non dixerit ſempiternum. Ambroſius epiſcopus dixit: Quid ad hoc dicit dominus meus Iuſtus. Iuſtus epiſcopus & alius legatus Gallorum dixit: Qui filium Dei coæternum cum patre non confitetur, anathema habeatur. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Ambroſius epiſcopus dixit: Dicant etiam Afrorum legati, qui omnium Africæ ſacerdotum huc attulere ſententias. Felix epiſcopus & legatus Afrorum dixit: Si quis filium Dei negauerit & ſempiternum, & patri coæternum, non ſolum ego legatus totius Africanæ prouinciæ eum damno, ſed & cunctus chorus ſacerdotalis qui ad hunc cœtum ſanctiſſimum me miſit, ſicut etiam illum ipſe ante damnauit. Anemius epiſcopus dixit: Caput Illyrici non niſi ciuitas eſt Syrmienſis: ego verò epiſcopus illius ciuitatis ſum. Eum igitur qui non confitetur filium Dei æternum, & coæternum patri, quod eſt ſempiternum anathema dico, & etiam, vt recitatum eſt, eum qui confitetur ſolum patrem æternum, ſolum ſine initio, ſolum verum, ſolum immortalitatem habẽtem, non etiã filium æqualem, anathema dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Et in hoc damna eum qui negat filium Deum verum. Cùm enim ipſe ſit veritas; quemadmodum non eſt Deus verus? Palladius dixit: Quid eſt hoc. Filium verũ quis non dicit? Ambroſius epiſcopus dixit: Arius negauit. Palladius dixit: Cùm Apoſtolus dicat, Chriſtum ſuper omnia Deum, poteſt aliquis eum negare verum filiũ Dei? Ambroſius epiſcopus dixit: Vt ſcias quàm ſimpliciter veritas à nobis requiratur, ecce dico ego vt dicis, ſed ſemiplenum habeo reſponſum. Cùm enim ita dicis, videris negare Deum verum. Si autem ſimpliciter confiteris verum Deum filium Dei, eo ordine adſtrue, quo ipſe propono. Palladius dixit: Ego ſecundùm ſcripturas tibi loquor; verum filium Dei dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Verum Deum dicis filium Dei? Palladius dixit: Quum verum filium dicam, quid amplius? Ambroſius epiſcopus dixit: Non quæro tantummodo vt verum filium dicas, ſed vt verum Deum Dei filium dicas. Euſebius epiſcopus dixit: Chriſtus Deus verus eſt, ſecundùm omnium fidem, & catholicam profeſſionem. Palladius dixit: Verus Dei filius eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Nam & nos per adoptionem filij ſumus, ille ſecũdùm proprietatem generationis diuinæ. Et addidit: Confiteris ergo verum filium Dei, Deum verum eſſe ſecũdùm natiuitatem & proprietatem? Palladius dixit: Verum Dei filium vnigenitum dico. Euſebius epiſcopus dixit: Hoc ergo putas contra ſcripturas, ſi Chriſtus Deus verus eſſe dicatur? Cumque Palladius reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Solum verum filium Dei qui dicit, & non vult dicere Deum verum, Deum eum eſſe videtur negare. Hoc igitur ordine confiteatur (ſi tamen confitetur) Palladius, vt verum verum Deum Dei filium dicat. Palladius dixit: Cùm dicat filius: Vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtũ: humano affectu hoc dicit, an in veritate? Ambroſius epiſcopus dixit: Ioannes dixit in epiſtola ſua. Hic eſt verus Deus, negas hoc? Palladius dixit: Cùm dicam tibi verum filium, profiteor verã etiam diuinitatem. Ambroſius epiſcopus dixit: Et in hoc eſt fraus. Sic enim ſoletis dicere vnam & verã diuinitatem, vt patris tãtummodo nõ etiam filij veram & vnam diuinitatem dicatis. Ergo ſi apertè vis dicere, quia ad ſcripturas me prouocas, dic quod dixit Euangeliſta Ioannes: Hic eſt verus Deus: aut nega dictũ. Palladius dixit: Præter filium alius genitus non eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Chriſtus verus Deus ſecundùm omniũ fidem & catholicam profeſſionem, an in ſententia tua Deus verus non eſt? Palladius dixit: Virtus Dei noſtri eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Non habes libertatem profitendi: Ac per hoc anathema ei, qui non confitetur verũ Deum filium Dei. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema habeatur, qui Chriſtum filium Dei Deum verum non dixerit. Iterum addidit: Solum verum, ſolum immortalitatem habentem. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei habet immortalitatem, aut non habet ſecundùm diuinitatem? Palladius dixit: Apoſtolum admittis, an non? Rex regum, inquit ille, qui ſolus habet immortalitatem. Ambroſius epiſcopus dixit: De Chriſto filio Dei quid dicis?

Rom. 1.
1. Cor. 1.
Ioan. 14.
Rom. 9.
Galat. 4.
Ioan. 17.
1. Ioan. 5.

Palladius dixit: Chriſtus nomen diuinum eſt, an humanum? Euſebius epiſcopus dixit: Secundum carnis quidem ſacramentũ Chriſtus dicitur, ſed idem Deus & homo eſt. Palladius dixit: Chriſtus nomen carnis eſt. Chriſtus nomen humanũ eſt, & reſpondete vos mihi. Euſebius epiſcopus dixit: Quid ſuperfluis immoraris? Quum legeretur impietas Arij, qui hoc dicit de patre quia ſolus habet immortalitatem, attuliſti teſtimonium ad conſenſum impietatis Arij ex Apoſtolo dicente: *Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem.* (Ibid.) Sed ſi intelligis, totius naturæ dignitatem in Dei nomine expreſſit: ſi quidem in Dei nomine pater & filius deſignantur. Palladius dixit: Et ego vos quod interrogaui, reſpondere noluiſtis. (B) Ambroſius epiſcopus dixit: Apertè de te ſententiam quæro: Filius Dei habet immortalitatem ſecundùm generationem diuinam, an non habet? Palladius dixit: Secundùm generationem diuinam incorruptibilis, & per carnẽ mortuus eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Non diuinitas mortua eſt, ſed caro mortua eſt. Palladius dixit: Ante vos mihi reſpondete. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei ſecundùm diuinitatem habet immortalitatem, an non habet? Sed iam fraudes & inſidias tuas ſecundùm Arij profeſſionem prodiſti. Et addidit. Qui filium Dei negat habere immortalitatem, quid vobis videtur? Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema habeatur. (C) Palladius dixit: Status diuinus immortalis eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Aſtute & hoc, vt de Dei filio nihil exprimas euidenter. & ego dico: Immortalitatem habet Dei filius ſecundùm diuinitatem? Aut nega quia non habet immortalitatem. Palladius dixit: Chriſtus mortuus eſt, an non? Ambroſius epiſcopus dixit: Secundùm carnis naturam anima noſtra non moritur. (Mat. 10.) Scriptum eſt enim: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Quum igitur anima noſtra mori non poſſit, putas quod Chriſtus ſecundùm diuinitatem mortuus ſit? Palladius dixit: Mortis appellationem quare tu horres? Ambroſius epiſcopus dixit: (D) Immò non horreo, ſed confiteor ſecundùm carnem Chriſtum mortuum eſſe. Eius namque morte diaboli vinculis reuinctus à mortis poteſtate ſum erutus. Palladius dixit: Mortem ſeparatio facit ſpiritus. Nam Chriſtus filius Dei carnem ſuſcepit, & per carnem mortuus eſt. (1. Petr. 3.) Ambroſius epiſcopus dixit: Scriptum eſt, Chriſtum paſſum in carne. Secundùm carnem igitur paſſus eſt, ſecundùm diuinitatem habet immortalitatem. Hoc qui negat, Arianus eſt. Palladius dixit: Ego Arium non noui. Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo malè dixit Arius, cùm etiam filius Dei habeat immortalitatem ſecundùm diuinitatem. Et addidit: Bene dixit ergo, an malè? (E) Palladius dixit: Non conſentio. Ambroſius epiſcopus dixit: Cui non conſentis? Anathema illi qui non explicat ſuæ fidei libertatem. Omnes epiſcopi dixerunt. Anathema. Palladius dixit: Dicite quod vultis. eius eſt diuinitas immortalis. Ambroſius epiſcopus dixit: Cuius Patris, an & filij? Et addidit: Multas impietates congeſſit Arius. Sed ad alia tranſeamus. Et recitatum eſt: Solum ſapientem. Palladius dixit: pater à ſe ſapit, filius autem ſapiens non eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo filius non eſt ſapiens, cùm ipſe ſit ſapientia? Nã & nos dicimus, quia ex patre natus eſt filius. Euſebius epiſcopus dixit: Eſt aliquid tam impium, tam profanum, quam quod dixit, (1. Cor. 1.) (F) nempe ſapientem filium Dei negare? Palladius dixit: Sapientia dicitur. Quis poteſt ſapientiam denegare? Ambroſius epiſcopus dixit: Sapiens eſt, an non? Palladius dixit: Sapientia eſt. Ambroſius epiſcopus dixit: Sapiens ergo, cùm ſit ſapientia. Palladius dixit. Secundùm ſcripturas vobis reſpondemus. Ambroſius epiſcopus dixit: Etiam ſapientem (quantum video) filium Dei Palladius negare conatus eſt. Euſebius epiſcopus dixit: Qui negat filium Dei ſapientem, anathema ſit. Omnes epiſcopi dixerunt, Anathema. Euſebius epiſcopus dixit: Etiam Secundianus ad hoc reſpondeat. Quumque Secundianus reticeret, Ambroſius epiſcopus dixit: Qui tacet integrum vult habere iudicium. Et addidit: Solum patrem bonum quum dicit, filium confeſſus eſt, an negauit? Palladius dixit: Legimus. *Ego ſum paſtor bonus*, & nos

(A) negamus? Quis non dicat bonum Dei filium? Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo bonus eſt Chriſtus. (Ioan. 10.) Palladius dixit: Bonus. Ambroſius epiſcopus dixit. Malè ergo Arius de ſolo patre dixit, quum etiam filius Dei bonus Deus ſit. Palladius dixit: Qui bonum non dicit Chriſtum, malè dicit. Euſebius epiſcopus dixit: Chriſtum bonum confiteris? Nam & ego bonus ſum. Mihi dixit: (Mat. 25. Luc. 6. Ioan. 7.) *Euge ſerue bone*, &: *Homo bonus profert de theſauro ſuo bona.* Palladius dixit: Iam dixi, nunc vobis non reſpondeo vſque ad plenum concilium. Ambroſius epiſcopus dixit: Iudæi dicebant quia bonus eſt, & Arius negat quia filius Dei bonus eſt. Palladius dixit: Quis poteſt hoc negare? (B) Euſebius epiſcopus dixit: Bonus eſt ergo Deus filius Dei. Palladius dixit: Bonus pater, bonum filium genuit. Ambroſius epiſcopus dixit. Et nos bonos genuit, ſed non ſecundùm diuinitatem. Deum bonum Dei filium dicis? Palladius dixit: Filius Dei bonus eſt. (Gen. 1.) Ambroſius epiſcopus dixit: Vides ergo quia Chriſtum bonum filium, non bonũ Deum dicis, quod à te quæritur. Et addidit: Qui bonum Deum filium Dei non confitetur, anathema. Omnes epiſcopi dixerunt, Anathema. Item recitant: Solum potentem. Ambroſius epiſcopus dixit: potens eſt filius Dei, an non? Palladius dixit: Qui omnia fecit, non eſt potens? Qui omnia fecit, minus poteſt? (C) Ambroſius epiſcopus dixit: Ergo Arius malè dixit. Et addidit: Vel tu hoc damnas, Arium Palladius dixit: vnde ſcio quid ſit Arius: ego pro me reſpondeo tibi. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei Deus potens eſt, an non? Palladius dixit: Potens. Ambroſius epiſcopus dixit: Deus ergo bonus eſt filius: Palladius dixit: Iam dixi filium Dei vnigenitum eſſe potentem. Ambroſius epiſcopus dixit: Deum potentem: Palladius dixit: Filium Dei potentem. Ambroſius epiſcopus dixit: Potentes & homines ſunt. Scriptum eſt enim. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Et alibi. *Quum infirmor, tunc potens ſum.* (Pſal. 51. 2. Cor. 12.) Illud à te requiro, vt con- (D) fitearis Deum potentem eſſe Chriſtum Dei filium: aut ſi negas, adſtrue. Nam qui vnam potentiam dico patris & filij, ſic filium Dei dico potentem ſicut & patrem. Dubitas ergo confiteri Deum potentem eſſe Dei filium? Palladius dixit: Iam dixi, ſecundùm diſputationem (prout poſſumus) reſpondemus vobis. Vos enim ſoli vultis eſſe iudices: vos ligatores eſſe vultis. Non vobis reſpondemus nunc, ſed in Concilio generali & pleno reſpondebimus vobis. Ambroſius epiſcopus dixit: Anathema illi qui negat Deum potentem Chriſtum. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Item recitatum eſt. Omnium iudicem. Palladius dixit: Omnium iudicem (E) filium Dei profiteor, ſed pater eſt qui dat, & filius eſt qui accipit. Ambroſius epiſcopus dixit, Per gratiam pater dedit, an per naturam, nam & hominibus datur iudicium. Palladius dixit: Patrem maiorem dicis an non? Ambroſius epiſcopus dixit: Poſtea reſpondebo tibi. Palladius dixit: Ego tibi non reſpondebo, ſi non reſpondes mihi. Euſebius epiſcopus dixit: Niſi impietatem Arij ex ordine damnaueris, interrogandi non tibi dabimus facultatem. Palladius dixit: Non tibi reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Filius Dei (ſicut lectum eſt) iudex eſt, an non? Palladius dixit: Si non reſpondes mihi, ego tibi vt impio non reſpondeo. Ambroſius epiſcopus (F) dixit: Habes profeſſionem meam, iuxta quam reſpondebo tibi. Interim perlegatur epiſtola Arij. Et addidit: In epiſtola Arij inuenies & hoc ſacrilegiũ, quod tu molitis. Palladius dixit: Ego vos interrogo, non reſpondetis? Euſebius epiſcopus dixit filium: Filiũ Dei Deũ æqualem dicimus. Palladius dixit: Tu iudex es, tui exceptores hic ſunt. Ambroſius epiſcopus dixit: Scribant tui qui volunt. Palladius dixit: Pater maior eſt, an non? Euſebius epiſcopus dixit. Secundùm diuinitatem æqualis eſt filius patri. (Ioan. 5.) Habes in Euangelio quòd Iudæi perſequebantur eum, quia non ſolùm ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum æqualem ſe faciens Deo. Quod ergo impij perſequentes confeſſi ſunt, nos credentes negare non poſſumus. Ambroſius epiſcopus dixit: Et alibi habes. *Qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetip-* (Philip. 2.)

Digitized by Google

ſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem homi-
num factus, &c. *obediens vſque ad mortem.* Et addidit: Vi-
des quia in forma Dei æqualis eſt: Et formam, inquit,
ſerui accipiens. In quo ergo minor eſt? Secundùm for-
Ibidem. mam vtique ſerui, non Dei. Euſebius epiſcopus dixit:
Sicut in forma ſerui conſtitutus, inferior ſeruo non fuit:
ita in forma Dei conſtitutus, inferior Deo eſſe non po-
tuit: Ambroſius epiſcopus dixit, Aut dic, quia ſecundũ
diuinitatem minor eſt filius patre: Palladius dixit: *Pater*,
inquit, *maior me eſt.* Ambroſius epiſcopus dixit, Secundũ
carnem. Palladius dixit: Qui me miſit, maior eſt me. ca-
ro miſſa eſt à Deo, aut filius Dei? Ambroſius epiſcopus
dixit: Falſari à vobis diuinas ſcripturas hodie compro-
bamus. Sic enim ſcriptum eſt: *Pacem meam do vobis, pa-*
Ioan. 14. *cem meam relinquo vobis, non quomodo mundus dat, ego do vo-*
bis, &c. *ſi diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad patrẽ,*
quia pater maior me eſt. Non dixit: Qui me miſit, maior me
eſt. Palladius dixit: Pater maior eſt. Ambroſius epiſco-
pus dixit: Anathema illi qui diuinis ſcripturis addidit ali-
Apoc. 22. quid aut minuit. Omnes epiſcopi dixerunt, Anathema.
Palladius dixit Pater maior eſt filio. Ambroſius epiſco-
pus dixit: Secundũ carnẽ filius minor eſt patre, ſecundũ
Philip. 2. diuinitatẽ æqualis eſt patri. Legi enim Dei filium æqua-
Pſal. 117. lem patri, ſicut iam & prolata exemplaria teſtantur. Se-
Pſal. 21. cundùm carnem autem quid miraris minorem, quum
Pſal. 8. dixerit ſe ſeruum, quum dixerit ſe lapidem, quum dixe-
rit ſe vermem, quum dixerit ſe minorem angelis, quia
ſcriptum eſt: *Minoraſti eum paulominus ab angelis?* Palla-
dius dixit: Impiè vos aſſerentes video, non reſponde-
mus vobis ſine auditoribus. Sabinus epiſcopus dixit:
Nemo requirat ab eo ſententiã, qui tam innumeris ſen-
tentiis blaſphemauit Palladius dixit: Nõ vobis reſpon-
demus. Sabinus epiſcopus dixit: Ab omnibus iam dam-
natus eſt Palladius, Arij blaſphemiæ multo minores ſunt
quam Palladij. Et quum Palladius ſurrexiſſet, atque fo-
ras exire voluiſſet: Ideo, inquit, ſurgit Palladium, quo-
niam apertis ſcripturarum teſtimoniis conuincendum
eſſe ſe cernit, ſicut iam conuictus eſt. Sic enim lectum eſt
ſecundũ diuinitatẽ, quòd æqualis patri filius ſit. Accipiat
Hebr. 16. autẽ quod ſecundũ diuinitatẽ maiorem non habet. Scri-
ptũ eſt: *Abrahæ cum repromiſiſſet Deus*, &c. *quoniam nullum*
alium habebat maiorẽ, per quem iuraret, iurauit per ſemetipſum.
Vides igitur ſcripturam, quia nullũ alium maiorẽ habet,
per quem iuraret. Filius autem eſt is, de quo in ſcriptura
Ioan. 8. dicitur, quoniã ipſe viſus eſt Abrahæ. Vnde & ait: *Abra-*
ham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Palladius dixit: Pater
maior eſt; Euſebius epiſcopus dixit: Quando vt Deus
loquutus eſt, maiorem non habuit: quando vt homo
loquutus maiorem habuit. Palladius dixit: Pater genuit
filiũ, pater miſit filiũ. Ambroſius epiſcopus dixit: Ana-
thema illi qui negat filium ſecundùm diuinitatẽ æqualẽ
patri. Omnes epiſcopi dixerunt: Anathema. Palladius
dixit: Filius ſubiectus patri, filius præcepta patris cuſto-
Ioan. 6. dit. Ambroſius epiſcopus dixit: Subiectus ſecundùm
carnis rationem. Cæterum & ipſe meminiſti quia legi-
ſti: *Nemo venit ad me, niſi quem pater attraxerit.* Sabinus
epiſcopus dixit: Dicat, ſi ſecundum diuinitatem ſub-
iectus eſt patri, an ſecundùm incarnationem? Palladius
dixit: Ergo pater maior eſt. Ambroſius epiſcopus dixit:
1. Cor. 1. Et alibi ſcriptum eſt: *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis*
in communionem filij eius. Ego dico patrem maiorem eſſe
ſecundùm carnis aſſumptionem, quam ſuſcepit filius
Dei, non ſecundùm diuinitatem. Palladius dixit: Quæ-
nam comparatio eſt filij Dei? & caro poteſt dicere,
Deus me maior eſt? Caro loquebatur, aut diuinitas quia
ibi erat caro. Ambroſius epiſcopus dixit: Caro ſine ani-
ma non loquitur. Euſebius epiſcopus dixit. Deus in
Ioan. 8. carne loquebatur ſecundum carnem, quando dicebat:
Quid me perſequimini hominem? Quis hoc dixit? Palla-
dius dixit: Filius Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Deus
ergo filius Dei eſt ſecundùm diuinitatem, & homo eſt
ſecundum carnem. Palladius dixit: Carnem ſuſcepit.
Euſebius epiſcopus dixit: Ergo humanis verbis vſus eſt.
Palladius dixit: Carnẽ humanam ſuſcepit. Ambroſius
epiſcopus dixit: Dicat quia non ſecundùm diuinitatem

G Apoſtolus dixit: *Obediens vſque ad mortem*, ſed ſecundùm
carnem. Scriptum eſt enim, *Humiliauit ſemetipſum factus*
obediens vſque ad mortem. In quo ergo mortem guſtauit? *Philip. 2.*
Palladius dixit; quia ſe humiliauit. Ambroſius epiſco- *Ibid.*
pus dixit: Non diuinitas, ſed caro humiliata eſt atque
ſubiecta. Et addidit: Creaturam perfectam bene dixit
Arius, an malè dixit? Palladius dixit: Ego tibi non reſ-
pondeo, auctoritatem non habenti. Ambroſius epiſco-
pus dixit: Profitere quod vis. Palladius dixit: Nõ reſpon-
deo vobis. Sabinus epiſcopus dixit: Pro Ario reſpondes,
ad noſtra interrogata non reſpondes? Palladius dixit:
Pro Ario ego non reſpondi. Sabinus epiſcopus dixit?
H Vſque adeo reſpondiſti, vt filium Dei negares omni-
potentem, negares verum Deum. Palladius dixit: Ego
te iudicem non patior, quem impietatis arguo. Sabi-
nus epiſcopus dixit: Ipſe nos coegiſti ſedere. Palladius
dixit: Mandaui vt ſederetis, vt arguerem vos. Quare
ſubripuiſtis imperatori? vt plenum conſilium non eſ-
ſet obripuiſtis: Ambroſius epiſcopus dixit, Quum
Arij impietates legerentur, & impietas tua pariter con-
demnata eſt, quæ conſentit Arianæ impietati. Placuit ti-
bi vt Arij epiſtola legeretur, dictum eſt vt dubitationem
proponeres, quam volebas propoſuiſti quod filio pater
maior eſt, reſponſum tibi eſt, quòd patrem maiorem di-
I xerit filius Dei, eo quod ſecundum carnis ſuſceptionem
pater maior eſt eo. Propoſuiſti etiam ſubiectum eſſe fi-
lium Dei, & in hoc reſponſum tibi eſt, quia ſubiectus
filius Dei ſecundum carnem eſt, non ſecundùm diuini-
tatem. Habes profeſſionem noſtram, nunc audi cætera.
Quoniam tibi reſponſũ eſt, reſponde ad ea quę ſequun-
tur. Palladius dixit: Non tibi reſpondeo, quia quecum-
que ego dixi, non ſunt ſcripta. veſtra tantummodo ſcri-
buntur verba, non vobis reſpondeo. Ambroſius epiſco-
pus dixit: Omnia vides ſcribi. Deniq; quę ſcripta ſunt,
abundant ad tuæ impietatis iudicium. Et addidit. Crea-
turam dicis Chriſtum, an negas? Palladius dixit: Non
K reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit: Ante citra ho-
ram, cum legerent quia Arius dixit creaturam Chri-
ſtum, negaſti oblatum eſt tibi, vt damnares perfidiam:
noluiſti, vel nunc dic, vtrum natus ex patre Chriſtus ſit,
an creatus. Palladius dixit: Si vultis, exceptores noſtri
veniant, & ſic totum excipiatur. Sabinus epiſcopus di-
xit Adducat ſuos exceptores. Palladius dixit. Pleno con-
cilio vobis reſpondebimus. Ambroſius epiſcopus dixit:
Attalus in tractatu Nicæni concilij ſubſcripſit. Neget
factum, quia venit ad Concilium. Dicat hodie, vtrum
ſubſcripſerit in tractatu Nicæni concilij, an non. Cum-
que Attalus reticeret. Ambroſius epiſcopus dixit: Atta-
L lus presbyter licet inter Arianos ſit, tamen habet aucto-
ritatem loquendi, liberè profiteatur vtrum ſubſcripſerit
in tractatu Nicæni concilij ſub epiſcopo ſuo Agrippino,
an non: Attalus dixit: Iam dixiſti me aliquoties damna-
tum, non tibi reſpondeo. Ambroſius epiſcopus dixit;
Subſcripſiſti in tractatu concilij Nicæni, an non? Atta-
lus dixit: Non tibi reſpondeo. Palladius dixit: Modò
vultis tractatum plenum haberi, an non? Cromatius
presbyter dixit. Filium creaturam non negaſti, poten-
tem negaſti. Omnia negaſti, quæ fides Catholica profi-
tetur. Sabinus epiſcopus dixit: Teſtes ſumus nos, Atta-
lum ſubſcripſiſſe in concilio Nicæno, & nunc nolle reſ-
M pondere. Quid cunctis videtur? Cúmque Attalus reti-
ceret, Ambroſius epiſcopus dixit: Dicat vtrum ſubſcri-
pſerit in tractatu cõcilij Nicæni, an non? Palladius dixit:
Exceptor veſter & noſter ſtent, & omnia ſcribant. Vale-
rianus epiſcopus dixit: Iam quæ dixiſti, & quæ negaſti,
ſcripta ſunt omnia. Palladius dixit: Dicite quod vultis.
Ambroſius epiſcopus dixit: Quia ſæpius vult damnari
Palladius, qui iam frequenter dãnatus eſt, lego epiſto-
lam Arij, quam ille noluit condemnare? profitemini an-
tiſtites, quid vobis videtur? Omnes epiſcopi dixerunt:
Legatur. Et recitata eſt. Nato autẽ non putatinè, & re-
liqua. Ambroſius epiſcopus dixit: Reſpondi tibi de ma-
iore, reſpondi tibi & de ſubiecto, nunc & ipſe mihi re-
ſponde: Palladius dixit: Non reſpondeo niſi auditores
veniant, & poſt Dominicam diẽ. Ambroſius epiſcopus

Digitized by Google

dixit: Venetas tractaturus, ſed poſtea quam obieci tibi, vidiſti epiſtolam Arij, quam damnare noluiſti, aſſerere autem non audes idcirco nunc refugis & cauillaris. Plenariè ipſam iterum recito ad ſingula dic. Vtrum Chriſtus creatus videatur, an fuit tempus quādo non fuit: an verò ſemper fuit vnigenitus Dei filius? Cùm Arij epiſtolam audieris, aut damna, aut proba. Palladius dixit: Cùm impietatis te arguam, te iudice non vtor, Trāſgreſſor es. Sabinus epiſcopus dixit: Quas impietates obiicis fratri noſtro & conſacerdoti noſtro Ambroſio? Dicito. Palladius dixit: Iam vobis dixi Pleno concilio reſpondebo, & præſentibus auditoribus. Ambroſius epiſcopus dixit: In conceſſu fratrum cupio confutari & redargui. Quæ igitur impiè dixerim, dicito ſi impius tibi videor, qui pietatem adſtruo. Sabinus epiſcopus dixit: Ergo impius tibi videtur, quia Arij blaſphemias arguit, & profitetur Deum bonum filium Dei? Palladius dixit: Ego non negaui bonum filium Dei. Ambroſius epiſcopus dixit: Dicis ergo Chriſtum Deum bonum? Palladius dixit, non vobis reſpondeo. Valerianus epiſcopus dixit: Nolite multum adigere Palladium, non poteſt vera noſtra ſimpliciter confiteri. Ipſius enim conſcientia duplici blaſphemia confuſa eſt. Nam à Photinianis eſt ordinatus, & cum ipſis eſt damnatus, & nunc vt Arianus pleniùs damnabitur. Palladius dixit: Hoc proba. Sabinus Epiſcopus dixit: non aliter poterat Chriſtum Deum verum peierare ni auctores ſuos ſequeretur. Ambroſius epiſcopus dixit: Obiecisti me eſſe impium, hoc proba. Palladius dixit; expoſitionem afferemus. Cùm autem attulerimus, tunc probatio habebitur. Ambroſius epiſcopus dixit: Damna impietatem Arii. Cùm reticeret Palladius, Euſebius epiſcopus dixit: Superfluis immoratur. Tot impietates Arij Palladius noluit cōdemnare, immò potius aſſerendo confeſſus eſt. Hunc qui non damnat, ſimilis illius eſt, hæreticus iure dicendus eſt. Omnes epiſcopi dixerunt. A nobis omnibus anathema ſit Palladio. Ambroſius epiſcopus dixit: Acquieſcis Palladi vt cætera legantur Arij? Palladius dixit: Date auditores, veniant & ex vtraque parte exceptores. Non poteſtis eſſe iudices, ſi exceptores nō habuerimus, & niſi ex vtraque parte venerint qui audiant, non vobis reſpondemus. Ambroſius epiſcopus dixit: Quos quæris auditores? Palladius dixit: Sunt hîc viri honorati multi. Sabinus epiſcopus dixit: Poſt tot blaſphemias auditores petis? Ambroſius epiſcopus dixit: Sacerdotes de laicis iudicare debent, non laici de ſacerdotibus. Sed tamen quos iudices petas, dicito. Palladius dixit: Auditores veniant. Cromatius presbyter dixit: Salua condemnatione ſacerdotali, & qui Palladij ſunt, etiam nunc audiantur. Palladius dixit: Noſtri non permittuntur loqui. auditores veniant, & ex vtraque parte exceptores, & reſpondebunt vobis hi in concilio generali. Ambroſius epiſcopus dixit: Et ſi in multis impietatibus deprehenſus ſit, erubeſcimus tamē, vt videatur qui ſacerdotium ſibi vendicat, à laicis eſſe damnatus. Ac per hoc quoque & in hoc ipſo damnandus eſt qui laicorū expectat ſententiam, cùm magis de laicis ſacerdotes debeant iudicare, iuxta ea quæ hodie audiuimus, Palladium profitentem, & iuxta ea quæ cōdemnare noluit, pronuncio illum ſacerdotio indignū & priuādum, & in loco eius Catholicus ordinetur. Omnes epiſcopi dixerunt; Anathema Palladio. Ambroſius epiſcopus dixit: Imperator clemētiſſimus & Chriſtianus ſacerdotum iudicio cauſas, licet & vt ipſe arbiter eſſet altercationis conſtituiſſemus, commiſit. Quoniam igitur nobis iudicium videtur delatum interpretes eſſe ſcripturarū, condemnemus Palladium, qui impij Arij noluit damnare ſententiam: & quia ipſe filium Dei ſempiternum, & cetera quæ actis inhærent, negauit. Ergo anathema habeatur. Omnes epiſcopi dixerunt: Omnes condemnemus, anathema habeatur.

Condemnatio Palladii.

AMbroſius epiſcopus dixit: Quoniam omnes qui conſiſtunt hîc, viri ſunt Chriſtiani, & Deo probati fratres & conſacerdotes noſtri: dicat ergo vnuſquiſque

A quid ſibi videatur Valerianus epiſcopus dixit: Mihi quidem videtur, quia qui Arium defendit, Arianus eſt. qui blaſphemias eius non condemnat, ipſe blaſphemus eſt. Ideóque huiuſmodi hominem à conſortio ſacerdotum cenſeo eſſe alienum. Palladius dixit: Cœpiſtis ludere? Ludite. Sine concilio Orientali vobis non reſpōdemus. Amenius epiſcopus Syrmienſis dixit: Quicumque hæreſes Ariani non condemnat, Arianus ſit neceſſe eſt. Hūc igitur alienum etiam à noſtra communione, & ſacerdotali cœtu priuatum eſſe cenſemus. Conſtantius epiſcopus Arauſicanus dixit: Palladium Arij diſcipulum, cuius impietates iam olim damnatæ ſunt à patribus noſtris in B concilio Nicæno, & nunc hodie probatæ, cùm recenſerētur ab eodem Palladio ſingulæ, quia non cōfuſus eſt dicere Dei filium à Deo patre eſſe alienum: & cum creaturam confitetur, & cum tempore cœpiſſe dicit, Deum verum negat, in ſempiternum cenſeo eſſe damnandum. Iuſtus epiſcopus dixit: Palladium, qui blaſphemias Arij damnare noluit, ſed etiam magis has confiteri videtur, cenſeo vlterius ſacerdotem dici non poſſe, nec inter epiſcopos deputari. Euentius epiſcopus Cenetēſis dixit: Palladium, qui impietatem Arij damnare noluit, arbitror à conſortio ſacerdotali in perpetuum eſſe remotum. Abūdantius epiſcopus Tridentinus dixit: Cùm euidentes blaſphemias Palladius defendat, damnatum ſe ex conci- C lio Aquileienſi cognoſcat. Euſebius epiſcopus Bononiēſis dixit: Quia impietates Arij diabolico ſtylo cōſcriptas, quas non licebat nec ad aures admittere, Palladius non ſolùm noluit condemnare, ſed & earum extitit aſſertor, negando filium Dei Deum verum, Deum bonum, Deū ſapientem, Deum ſempiternum, hunc à cœtu ſacerdotali, & mea ſententia & omnium Catholicorum iudicio arbitror iure eſſe damnatum. Sabinus epiſcopus Placentinus dixit: Quoniam cunctis patefactum eſt, Palladium qui Arianæ perfidiæ aſſertor eſt, etiam eius impietatem tenere quæ contra Euangelica & Apoſtolica inſtituta venit iuſta in eum totius Concilij lata ſententia eſt, D & meę licet paruitatis ſententia ſacerdotio denuo priuatur, ex hoc ſacroſancto cœtu iure pellatur. Felix & Numidius legati Afrorum dixerunt: Arianæ hæreſis ſectæ, cuius in Aquileienſi ſynodo Palladius aſſertor declaratus eſt, anathema. Sed & eos qui contra veritatem Nicænæ ſynodi repugnantes ſunt, cōdemnamus. Limenius epiſcopus Vercellenſis dixit: Arianam doctrinam ſæpe eſſe damnatam, manifeſtum eſt. & ideo Palladius conuentus in hac ſacra ſynodo Aquileienſi; quia noluit ſe corrigere vel emendare, ſed magis ſe probauit reprehēſibilem, & ſe oleraui sperſidia, quam ſe publicè confeſſus eſt tenere, hunc ſententia mea & ego profiteor E conſortio ſacerdotali eſſe priuandum. Maximus epiſcopus Emonenſis dixit: Palladium, qui blaſphemias Arij nec damnare voluit, ſed magis confeſſus eſt, iuſtè ac merito eſſe damnatum, & Deus nouit, & fidelium conſcientia condemnauit. Exuperantius epiſcopus Dertonenſis dixit: Palladium, qui ſectam Arij vel eius doctrinam damnare noluit, ſed defendit, vt cæteri conſortes mei damnauerunt, etiam & ego condemno. Baſianus epiſcopus Ludenſis dixit: Audiui ſicut & cæteri conſortes mei, impietates Arij, quas Palladius non ſolùm non condemnauit, ſed confirmauit, hic anathema ſit, & ſacerdotio priuabitur. Philaſter epiſcopus Brixianus dixit: Blaſ- F phemias & iniquitatem Palladij, quia Arianam doctrinam ſequitur & defendit, vnà cum omnibus ego condemnaui. Conſtantius epiſcopus Sciſcienſis dixit: Palladium, qui blaſphemias & impietates Arij non condemnauit, ſicut & ceteri conſacerdotes mei, & ego cenſeo damnandum. Heliodorus epiſcopus Altinenſis dixit: Qui perfidiam Arij, omniūmque hæreticorum, quorum conſors eſt Palladius, qui inſipiens corde veritatem non eſt confeſſus, cum cæteris conſacerdotibus meis condemno. Felix epiſcopus Iadrenſis dixit: Palladium, qui blaſphemias dicit in filium, ſicut Arius cum omnibus pariter condemno. Theodorus epiſcopus Octodurenſis dixit: Palladium, qui Chriſtum Deum verum, coæternum patri negauit nec Chriſtianum hunc, nec ſacerdotem vllo modo cenſemus. Dominus epiſcopus

Granianopolitanus dixit: Palladium in perfidia Arij per- G
manentem, in perpetuum ſicut & fratres damnauerunt,
etiam & ego cenſeo eſſe damnandum. Proculus epiſco-
pus Maſſilienſis dixit: Palladium, qui Arij blaſphemias
ſub quadam impia hereditate non condemnando defen-
dit, ſicut hunc & plurimorum iam venerabilium ſacerdo-
tum ſententia blaſphemum deſignauit, atque à ſacerdo-
tio alienum duxit, ita & mea pariter ſententia in perpe-
tuum condemnatum deſignat. Diogenes epiſcopus Ge-
nuenſis dixit: Palladium, qui Chriſtum Dominum Deum
verum ſimilem & æqualem patri dum non confitetur, im-
mò negauit, damnationem iudico cum cæteris fratribus
meis vel cum ſacerdotibus ſortiri. Amantius epiſcopus H
Nicenſis dixit Palladium, qui ſectam Arij non deſtruxit,
ſecundùm conſacerdotum meorum iudicium etiam &
ego condemno. Ianuarius epiſcopus dixit: Sicut omnes
conſacerdotes mei damnauerunt Palladium, ita & ego
pari iudicio eum cenſeo eſſe damnandum.

Diſceptatio contra Secundianum.

ET cùm Secundianus ſe paululum ſubripuiſſet, & po-
ſtea conueniſſet? Ambroſius epiſcopus dixit: Audiſti
Secundiane, quomodo Palladius impius ſententiam, ſa-
cerdotali concilio damnatus, exceperit, licet diſplicuerit I
nobis, quòd eius non horrueris amentiam, tamẽ de te ali-
qua ſpecialiter quæro, Verum Dei filium Dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum, verum vel non verum Deum di-
cas. Secundianus dixit: Qui negat Deum verum eſſe pa-
trem Domini & Dei noſtri Ieſu Chriſti non eſt Chriſtia-
nus. Idem qui negat Chriſtum filium Dei verum. Am-
broſius epiſcopus dixit: Deum verum Dei filium confi-
teris? Secundianus dixit: Dei filium vnigenitum, verum
filium Dei dico. Ambroſius epiſcopus dixit: Verum Deũ
dicis, Secundianus dixit: Vnigenitum Chriſtum quis ne-
gat verum filium Dei? Euſebius epiſcopus dixit: Non
ſufficit quòd verum filium Dei vnigenitum confitearis. K
nam hoc omnes confitentur. Hoc verò potiſſimum nos
mouet quod Arius dixit Deum ſolum patrem ſolum bo-
num: negauit verò filium Dei Deum verum Simpliciter
ergo filium Dei Deum verum confiteris: Secundianus
dixit: Qui fuerit Arius, ignoro: quid dixerit neſcio: me-
cum loquaris viuus ad viuum. Illud dico quod Chriſtus
dixit: *Vnigenitus qui eſt in ſinu patris*, ergo vnigenitum
filium ſe aſſerit patris: filius igitur vnigenitus eſt Dei fi-
Ioan. 1. lius verum. Ambroſius epiſcopus dixit: Deus verus eſt,
verus Dei filius? Reſponde. Et addit: In diuinis lectioni-
bus ſcriptum eſt: *Quia iurantes ſuper terram, iurabunt* L
Deum verum. Quod vtique de Chriſto eſſe non dubium
Eſa. 65. eſt. Nos ergo filium Dei verum Deum profitemur: & fi-
des noſtra hæc eſt, & profeſſio, quia vnigenitus patris fi-
lius eſt verus Deus. Dic & tu de Deo vero, deinde profi-
tere filium Deum verum. Secundianus dicit: Dico de Deo
vero. Ambroſius epiſcopus dicit: Filius Dei, Deus verus
Ioan. 1. eſt, an non: Secundianus dixit: Ergo mendax Chriſtus,
qui dixit: Vnigenitus. Ambroſius epiſcopus dixit: In hoc
fraudem facis, vt non Deum verum dicas, ſed vnigenitum
verum: ac per hoc dic ſimpliciter: Vnigenitus Dei filius
Deus verus eſt. Secundianus dixit: Vnigenitum dixi ve-
rum Dei filium. Euſebius epiſcopus dixit: Hoc Photinus M
non negat, hoc Sabellius cõfitetur. Ambroſius epiſcopus
dixit: Et qui hoc non confitetur, iure damnatur. Ac per
hoc ſæpe te conuenio, licet cauillando negaueris veritatẽ.
Non quæro vt tantommodo vnigenitum verum filium
dicas Dei, ſed etiam Deum verum. Secundianus dixit:
Veritatis me ſeruum profiteor. Quæ dico, non ſcribun-
tur: & quæ dicis, ſcribuntur Chriſtum verum Dei filium
dico Quis negat filium Dei verum eſſe: Ambroſius epi-
ſcopus dixit: Qui negat Deum verum vnigenitum Dei fi-
lium, anathema ſit. Secundianus dixit: Deum verum vni-
genitum Dei, quid mihi profers: Hoc non eſt ſcriptum.
Ambroſius epiſcop. dixit: Apertum ſacrilegiũ eſt, quan-
do Chriſtum Dei filium Arius Deum verum negauit. Se-
cundianus dixit: Ieſum Chriſtum filium Dei, quia Chri-
ſtus dicitur filius Dei, verum filium Dei dico, ſed verum
Deum nõ eſt ſcriptum. Ambroſius epiſcopus dixit: Non-
dum reſpondiſti? Et adiecit. Ne quid illi videatur ſubre-
ptum, confirmet ſententiam ſuam. Dicat ergo vnigenitũ
Dei filium Chriſtum Deum verum. Secundianus dixit:
Iam dixi. Quid mihi extorquere vis amplius Ambroſius
epiſcopus dixit: Quid dixiſti? Certè ſi verum multotiens
dixiſſes, adhuc reſpondere deberes. nam quod glorioſè di-
citur, ſæpe repetendum eſt. Secundianus dixit: Dictum
eſt. *Sit ſermo veſter, eſt eſt, non non.* Ambroſius epiſcop. Mat. 5.
dixit: Qui dicit ipſum patrem filium, ſacrilegus eſt. Hoc
à te quæro, vt dicas, de Deo vero Deum verum Dei filium
natum. Secundianus dixit: Ego filium à Deo genitum,
dicente patre: *Ego hodie genui te*: & confitente ſe genuiſ- Pſal. 2.
ſe, vnigenitum Dei verum eſſe dico. Ambroſius epiſcop.
dixit: A Deo vero Deus verus eſt genitus? Secundianus
dixit: Et cùm numini etiam addis. Et verum: audi qualia
in te fides ſit, & Chriſtianus es: Euſebios epiſcopus dixit:
Quis negauit Dei filium verum Deum? Arius & Palla-
dius negauit. Tu ſi Deum verum credis, debes ſimpliciter
deſignare. Ambroſius epiſcopus dixit: Si non dixeris
Deum verum de Deo vero natum eſſe, Chriſtum negaſti.
Secundianus dixit: Interrogatus de filio, dedi reſponſum:
quemadmodum deberem profiteri, reſpondi. Habemus
noſtram expoſitionẽ, afferemus, legetur. Ambroſius di-
xit: Hodie afferre debueras, ceterũ tu ſubterfugere co-
naris. Profeſſionem à me exigis & profeſſionẽ à te exi-
go. Deus verus eſt Dei filius? Secundianus dixit: Vnige-
nitus eſt verus Dei filius, & ego te interrogo: Vnigenitus
eſt? Ambroſius Epiſcopus dixit: Ratio permoueat nos, &
non impietas & inſipientia tua Cùm dicis filium verùm
vnigenitum, non Deum verum dicis, ſed verum vnigeni-
tum. Ac per hoc, vt iſtam diluas quæſtionem, adhuc reſ-
ponde: Ex Deo vero Deus verus eſt? Secundianus dixit:
Ergo Deus filium non genuit? Deus verus ille qui eſt: &
quid eſt, genuit, niſi quia Deus vnum verum vnigenitum
filium genuit? Ambroſius dixit: Non confiteris Deum
verum, ſed vis dicere verum vnigenitum. Et ego vnigeni-
tum verum dico, & Deum verũ. Secundianus dixit. Ergo
dico genitum à patre, verum genitum dico omnibus.

Epiſcopi & Presbyteri qui Concilio ſubſcripſerunt.

VAlerianus epiſcop. Aquileien. Ambroſius epiſco-
pus Mediolan. Euſebius epiſcop. Bononien. Li-
menius epiſcopus Vercellen. Anemius epiſcop. Syrmiẽ.
Illirici Sabinus epiſcop. Placentinus Abundantius epiſ-
copus Tridentinus Philaſter epiſcopus Brixianus. Cõ-
ſtantius epiſcopus Arauſicanus legatus Gallorũ. Theo-
dorus epiſcop. Octoduren. Dominus epiſcopus Gra-
tianopolitanus. Amantius epiſcop. Nicien. Maximus
epiſcopus Emonen. Baſianus epiſcop. Lauden. Procu-
lus epiſcop. Maſſilien. legatus Gallorum. Heliodorus
epiſcop. Altinen. Felix epiſcop. Iadren. Euentius epiſc.
Ceneten. Exuperantius epiſcop. Dertonen. Diogenes
epiſcop. Genuen. Conſtantius epiſcopus Sciſcien. Iu-
ſtus epiſcop. Lugdunen. alius legatus Gallorum. Felix
legatus Afrorum. Numidius legatus Afrorum. Euagrius
presbyter & legatus. Artemius, Almachius, Ianuarius,
Iouinus, Macedonius, Caſſianus, Marcellus, Euſtathius,
Maximus, Cromatius presbyter.

Concilij epiſtola ad Galliarum Epiſcopos.

Concilium quod conuenit Aquileiæ, dilectiſſimis fratribus epiſcopis Galliarum prouinciæ Viennenſis & Narbonenſis.

AGimus gratias ſanctæ vnanimitati veſtræ, quòd in
dominis & fratribus noſtris Conſtãtio & Proculo
omnium veſtri præſentiam nobis contuliſtis; ſimul & Epiſt. 11.
ſcripta maiorum ſequentes, non mediocre addidiſtis põ-
dus ſententiis noſtris, cum quibus etiã veſtræ ſanctitatis
conuenit profeſſio, domini fratres dilectiſſimi. Itaque vt
libenter ſuſcepimus memoratos de veſtro noſtróq; cõ-
ſortio ſanctos viros, ita etiam vberi gratiarum actione
dimittimus. Quàm neceſſarius autem conuentus hic
fuerit, rebus ipſis pateſcet, quando aduerſarii & inimica

Dei, Arianę ſectę hæreſis defenſores. Palladius ac Secundianus, duo tantùm qui auſi ſunt ad Concilium conuenire, debitam præſentes excepere ſententiam, ſuper impietate conuicti, Valere. Incolumes vos & floreutiſſimos Deus noſter tueatur omnipotēs, domini fratres dilectiſſimi. Amen.

Ad Gratianum, Valentinianum, & Theodoſium Imperatores de habitis in concilio Aquileienſi, & de rebus eccleſiarum Orientalium, eorumdem Epiſcoporum epiſtola.

Imperatoribus clementiſſimis & Chriſtianis, glorioſis beatiſſimíſque Principibus Gratiano, Valētiniano, & Theodoſio, ſanctum Concilium quod conuenit Aquileiæ.

Epiſt. III.

QVibuſlibet etiam redundātibus gratiarum actionibus, nequaquā poſſumus beneficia veſtræ pietatis æquare. Imperatores clementiſſimi, atque beatiſſimi & glorioſiſſimi principes Gratiane, Valentiniane & Theodoſi, dilecti a Deo patre, & filio eius Domino noſtro Ieſu Chriſto, quòd poſt multa pericula, & perſecutiones varias, quas catholicis intulerūt Ariani, maximéq; Vellutius ille in monachorum & virginum impias cædes graſſatus: vt & Demophilus dirum perfidię caput, omnibus tandem C eccleſiis Dei, maximéque per Orientem, catholicis per clementiam veſtram pax & tranquillitas ſit reſtituta. In occidentalibus autem partibus vix duo hæretici, qui obuiare poſſent ſancto Concilio, ſunt reperti. Et quis eſt qui putat ſe gratiarum veſtrarum fore idoneum relatorem? Sed tamen etſi beneficia veſtra verbis explicare non poſſumus, votis tamen Concilij compenſare deſideramus: qui licet per ſingulas quaſque eccleſias, quotidianas apud Deum noſtrum pro imperio veſtro celebremus excubias, tamen conducti in vnum (quo munere nihil eſſe pulchrius opinamur) Deo noſtro omnipotenti & pro imperio, & pro pace ac ſalute veſtra gratias agimus, quòd D per vos nobis pax & concordia ita ſit refuſa, quòd per Occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc eſt, in latere Daciæ Riphæenſis, & Mœſiæ, fidei obſtrepi viderentur. Quibus tandē nunc, poſt Concilij ſententiā, veſtræ fauore clementię opinamur illico conſulendum. Per omnes autem tractatus atque regiones, & vicorum clauſtra vſque ad Oceanum, manet vna & intemerata fidelium communio. In orientalibus autem partibus cognouimus quidem ſummo gaudio atque lætitia, eiectis Arianis qui eccleſias violenter inuaſerant, ſacra Dei templa per ſolos catholicos frequentari. Sed tamen quoniam inuidia diaboli numquā quieſcere ſolet, inter ipſos catholicos audiuimus crebras diſſenſiones, impacatamque diſcordiam; vnde toto confundimur affectu, quòd innouata pleraque comperimus, eóſque grauari nunc, quos oportuit adiuuari qui in noſtra ſemper communione durabant. Denique Alexandrinæ eccleſiæ Timotheus epiſcopus, ſed & Antiochenæ Paulinus (qui ſemper communionis nobiſcum intemeratam habuere concordiam) diſſenſionibus aliorum, quorum fides ſuperioribus temporibus hęſitabat, feruntur vrgeri. Quos quidem ſi fieri poteſt, & fides plena commendat, ad conſortia noſtra optamus adiūgi: ſed ita, vt vetuſtæ communionis ſociis ſua prærogatiua ſeruetur, quorum nobis hæc non ſuperflua cura eſt. Primo omniū, F communionis ſocietas nullam debet habere offenſam. Deinde, quia vtriuſque partis dudum accepimus litteras, præcipuéque illorum, qui in Antiochiæ diſſidebant eccleſia, & quidem niſi hoſtilis impedimentū fuiſſet irruptio, aliquos etiam de noſtro numero diſpoſueramus illò dirigere, qui ſequeſtres & arbitri refundendæ, ſi fieri poſſet, pacis exiſterent. Sed quia ſtudia noſtrā tunc temporis habere effectum per tumultus publicos nequiuerūt, oblatas pietati veſtræ noſtras repetimus preces, quibus popoſcimus, vt altero decedente, penes ſuperſtitem eccleſiæ iura permanerent, nec aliqua ſuperordinatio vi attentaretur. Ideóque petimus vos clementiſſimi & Chriſtiani Principes, vt & Alexandriæ ſacerdotum catholicorum omnium concilia fieri cenſeatis, qui inter ſe pleniùs tra-

1. Petr. 5. (margin note at "boli numquā quieſcere ſolet")

A ctent atque definiant quibus impertienda communio, quibuſque obſeranda ſit. Nam cùm Alexandrinæ eccleſiæ ſemper diſpoſitionem, ordinémque tenuerimus, & iuxta morem, conſuetudinémque maiorum eius communionem indiſſolubili ſocietate ad hæc vſque tempora ſeruemus: tamen ne aut aliqui videantur eſſe poſthabiti, qui etiam pacto, quod ſtare volumus, communionē noſtram rogarunt: aut illius pacis & ſocietatis fidelium neglecta compendia: id obſecramus, vt cùm inter ſe cœtu pleniora tractauerint, etiam auxilia decretis ſacerdotalibus veſtræ pietatis aſpirent. Et vobis deferri in notitiam cenſeatis, ne titubanti nutemus affectu, ſed læti atque ſe- B curi pietatis veſtrę apud Deum omnipotentem agamus gratias, non ſolùm quia excuſſa perfidia eſt, ſed quia catholicis fides & concordia eſt reſtituta. Quod à vobis Africanę & Gallicanę eccleſię per legatos obſecrant, hoc eſt, vt toto vobis faciatis in orbe epiſcopos debitores: licet non mediocre ſit debitum, quod virtuti veſtræ pro totius orbis Romani pace debetur à nobis. Ad deprecandam autem clementiam veſtram, & impetranda quę poſcimus, legatos fratres & compresbyteros noſtros direximus, quos petimus & clementer audire dignemini, & redire maturiùs cenſeatis.

C *Ad eoſdem Auguſtos Imperatores de habitis in eodem Concilio Aquileienſi, & de factione Vrſicini Antipapa, Epiſcoporum Aquileia congregatorum epiſtola.*

Imperatoribus clementiſſimis, & Principibus chriſtianis, glorioſiſſimis ac beatiſſimis Gratiano, Valentiniano, & Theodoſio, Concilium quod conuenit Aquileiæ.

Epiſt. IV.

PRouiſum eſt quidem, clementiſſimi Principes veſtrę tranquillitatis ſtatutis, ne Arianorum perfidia poſſit vlterius vel latere, vel ſerpere (etenim effectum Conci- D lij decretis putamus minimè defuturum) nec id temere. Nam quantùm ad partes ſpectat Occidentis, duo tantùm reperti ſunt, qui auderent prophanis & impiis vocibus obuiare Concilio, vix angulum Riphæenſis Daciæ iam turbare conſueti. Sed aliud eſt, & propter quod magis animo angimur, de quo, quoniam conuenimus, fuit ritè tractandum, ne poſſet totum corpus Eccleſiæ toto orbe diffuſum, & vniuerſa fœdare. Nam licet frequenter conuenerimus Vrſicinum non potuiſſe obrepere pietati veſtræ (quamuis quietum nihil eſſe patiatur, & inter tot bellicas neceſſitates obreptio importuna tentetur) tamen ne ſancta mens veſtra, animíque tranquillitas, quæ E omnibus conſulere geſtit, importuni hominis ſimulata adulatione flectatur, deprecandos vos & obſecrandos, ſi dignanter ducitis, æſtimauimus, non ſolùm præcauentes futura, ſed etiam præterita quæ iam ipſius temeritate geſta ſunt, perhorreſcentes. Quoniam ſi aliquam viam nactus fuerit audaciæ, quid eſt quod non ille confundat? Sed ſi vnius miſeratio vos inflectere poteſt, multò magis precatio omnium vos moueat ſacerdotum. Quis enim noſtrum ei communionis ſocietate iungetur qui indebitum ſibi gradum vſurpare conatus ſit, & ad quem nec iure potuerit peruenire? & quem importunè affectauit, importuniſſimè repetere moliatur? Turbarum toties damnatus, incedit adhuc quaſi præteritis non perhor- F reſcendus exemplis. Qui plerumque (ſicut in hoc Concilio cognouimus, & vidimus, cum Arianis copulatus atque coniunctus erat eo tempore, quo turbare Mediolanenſem Eccleſiam cœtu deteſtabili moliebatur: nunc ante ſynagogæ fores, nunc in Arianorum domibus, miſcens occulta concilia, & ſuos eis iungens. Sed quoniam ipſe apertè in eorum congregationes prodire non poterat, eos quorum fauore reſpirabat, quo magis poſſet fautores & ſocios emereri, inſtruxit & informauit quemadmodum pax Eccleſiæ turbaretur. Cùm igitur ſcriptum ſit: *Hæreticum poſt vnam correptionem deuita*: cùm & alius vir ſancto locutus ſpiritu Tit. 3. dixit declinandas huiuſmodi beſtias, nec ſalutatione re- 2. Ioan. cipiendas, neque congreſſu: quomodo fieri poteſt, vt

eum quem ſocietati eorum inſertum videmus, non etiam G
aſſertorem perfidiæ iudicemus? Quid etiam ſi defuiſſet,
tamen totius orbis Romani caput Romanam Eccleſiam,
atque illam ſacroſanctam apoſtolorum fidem, ne turbari
ſineret, obſecranda foret clementia veſtra, inde enim in
omnes venerandæ communionis iura dimanant. Et ideo
petimus & rogamus, vt obrependi ei adimere dignemini
facultatem. Scimus clementiæ veſtræ ſanctum pudorem: non auditui veſtro indigna ingerat, non aliena
ab officio & nomine ſacerdotis interſtrepat, non inuerecunda vobis loquatur: quem, cùm habere potuerit
teſtimonium etiam ab his qui foris ſunt, quaſi teſti-
1. Tim. 3. monio & ciues proprij proſequuti ſunt, clementia veſtra H
meminiſſe dignetur. Pudet enim dicere, inuerecundum
eſt recenſere quam turpi famam eius conuicio ſauciauerint. Quo ſaltem pudore conſtrictus conticeſcere debuiſſet: & ſi haberet aliquam conſciētiam ſacerdotis, pacem Eccleſiæ, concordiamque ambitionis ſuæ etiam ſtudio præoptaſſet. Verum longè alienus ab omni verecundia, per abſciſum hominem Paſchaſium, ſigniferum
furoris ſui, miſſis litteris ſerit turbas, gentiles quoſque
ac perditos homines concitare conatur. Oramus igitur
vt iam & populo Romano, qui poſt relationem Præfecti
Vrbis pendet incertus, & nob. s ſacerdotibus ſecuritatem
interdictam importuniſſimi hominis obiectione tribua- I
tis. Quo ea impetrata a clementia veſtra, apud Deum
patrem omnipotentem, & Chriſtum eius filium Deum
& Dominum noſtrum gratias agamus, & merita veſtra
iugi oratione celebremus. Amen

Quod iudices ad cauſas deputati à Synodo, ea ſoluta adhuc decernere poſſunt: & quod ex virginea beatæ Mariæ vtero nullus præter Chriſtum effuſus eſt partus: ad Theophilum Alexandrinum, & Anyſium Theſſalonicenſem epiſcopos Epiſtola.

Ambroſius Theophilo & Anyſio epiſcopis.

Epiſt. V. ACcepi litteras veſtras de Bonoſo epiſcopo, quibus
vel pro veritate, vel pro modeſtia noſtram ſententiam ſciſcitari voluiſtis. Sed cum huiuſmodi fuerit concilij Capuenſis iudicium, vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum epiſcopo Theſſalonicenſi de eius factis vel
cognoſcerent, aduertimus quòd nobis iudicandi forma
competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie Syno- L
dus, rectè de his quę comprehendit veſtrorum ſcriptorum
ſeries, decerneremus. Veſtrum eſt igitur qui hoc recepiſtis iudicium, ſententiam ferre de omnibus, nec refugiendi vel elabendi, vel accuſatoribus vel accuſato copiam date. Vicem enim Synodi recepiſtis, quos ad examinandum Synodus elegit. Denique cùm Bonoſus epiſcopus poſt iudicium veſtrum miſiſſet ad fratrem noſtrum
Ambroſium qui eius ſententiam conſuleret, interdictam
ſibi eccleſiam irrumpere atque ingredi, reſponſum eſt ei
quòd nihil temerandum foret, ſed omnia modeſtè & patienter ordine gerenda, neque contra ſententiam veſtram
tentandum aliquid, vt quod videretur vobis iuſtitiæ con-
uenire ſtatueretis, quibus hanc Synodus dederat auctori- M
tatem. Ideo primum eſt vt ij iudicent quibus iudicandi
facultas eſt data. Vos enim totius, vt ſcripſimus, Synodi
vice decernitis, nos quaſi ex Synodi auctoritate iudicare
non conuenit. Sanè non poſſumus negare de Mariæ filiis
iure reprehenſum, meritóque veſtram ſanctitatem abhorruiſſe, quòd ex eodem vtero virginali, ex quo ſecundùm carnem Chriſtus natus eſt, alius partus effuſus ſit.
Rom. 9. Neque enim elegiſſet Dominus Ieſus naſci per virginem, ſi eam iudicaſſet tam incontinentem fore, vt illud
genitale Dominici corporis, illam aulam regis æterni,
concubitus humani ſemine coinquinaret. Qui enim hoc
adſtruit, nihil aliud niſi perfidiam Iudæorum aſtruit, qui
dicunt eum non potuiſſe naſci ex virgine. Nam ſi hanc
accipiant à Sacerdotibus auctoritatem, & videatur Maria partus fudiſſe plurimos, maiore ſtudio veritatem fidei

G expugnare contendent. Et vbi eſt illud quod ſcriptum
eſt, dicente Domino ad matrem de Ioanne Euangeliſta: Ioan. 19.
Mulier ecce filius tuus, & rurſus ad Ioannem de Maria:
Ecce mater tua: Quid ſibi iſtud vult, quòd cùm in cruce Dominus poſitus peccatum mundi tolleret, pronuntiauit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur,
niſi vt claudat ſua ora perfidia, obmuteſcat, ne matrem
Domini aliquo audeat temerare conuicio? Teſtis eſt ergo idem arbiter, idem materni pudoris aſſertor quòd deſ-
ponſata fuerit viro tantummodo Ioſeph, nulla tamen Mat. 1.
coniugalis coitus conſuetudine tori iura cognouerit. Neque enim eam ſuſceptura ex Ioſeph filios, a viri con-
H ſortio ſeparare voluiſſet. Sed ſi hoc parum eſt, addidit
teſtimonium Euangeliſta, dicens quòd ſuſcepit eam di- Ioan. 19.
ſcipulus in ſuam. Numquid ergo diuortium facit? numquid a viro abduxit atque abſtolit? Ergo qui hoc legit in
Euangelio, quomodo quaſi naufragus turbat & fluctuat?
Hoc ergo teſtamentum filij eſt de matris integritate, hæc Ibid.
Mariæ locuples integri pudoris hereditas, hic totius finis
conſummationis. Denique hoc dixit, & emiſit ſpiritum, conſummans omne myſterium bono fine pietatis.
Legimus etiam & omnia percurrimus vel de eo quòd
fratri noſtro & coepiſcopo Baſſo in conſortium regendæ eccleſiæ datus eſt Senecio, vel de ceteris, vnde ve-
I ſtræ normam expectamus ſententiæ.

Syricius Papa Romanus ſcribit eccleſiæ Mediolanenſi, Iouinianum, eiuſque ſectatores Romæ coacto Concilio velut hæreticos eſſe damnatos, vt damnationem contra illos admittas & in eccleſia eos non recipias. Epiſtola.

Syricius Mediolanenſi eccleſiæ.

OPtatam ſemper, fratres chariſſimi, dilectionis & Epiſt. VI
K pacis veſtræ ſinceritati gaudia nuntiare, ita vt viciſſim diſcurrentibus litteris ſoſpitatis veſtræ iuuaremur indicio. Numquam patitur nos quietos ab incurſione ſua
vacare hoſtis antiquus, ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem vt deciperet, ſe ante decepit, pudicitiæ aduerſarius, luxuriæ magiſter, crudelitati- Ioan. 8.
bus paſcitur, abſtinentia punitur, odit ieiunia, miniſtris Ezec. 18.
ſuis prædicantibus eadem dicit eſſe ſuperflua, ſpem non
habens de futuris, Apoſtoli ſententia percuſſus dicentis: 1. Cor. 15.
Manducemus & bibamus, cras enim moriemur. O in- 2. Tim. 4.
felix audacia! ô deſperatæ mentis aſtutia! Iam incognitus ſermo hæreticorum intra Eccleſiam cancri more ſer-
L pebat, vt occupans pectus totum hominem præcipitaret
in mortem. Et niſi Dominus Sabaoth laqueum quem
parauerant dirupiſſet, ſcena tanti mali & hypocriſis publicata multorum ſimplicium corda traxiſſet in ruinam;
quia facilè ad deteriorem partem mens humana traducitur, malens per ſpatioſa ambulare, quàm per arctæ viæ
iter cum labore tranſire. Qua de re neceſſarium ſatis
fuit dilectiſſimi, quæ hic geſta ſunt, ad veſtram con- Mat. 7.
ſcientiam cognoſcenda mandare, ne ignorantia ſacerdotis cuiuſpiam peſſimorum hominum Eccleſiam irrumpentium ſub religioſo nomine contagio violaret: ſicut
ſcriptum eſt, Domino dicente: *Multi venient ad vos in* Ibid.
M *veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos*, ij videlicet qui ſubtiliter
Chriſtianos ſeſe iactant, vt ſub velamento pij nominis Ioan. 1.
gradientes, domum orationis ingreſſi, ſermonem ſerpentinæ diſputationis effundant, *vt ſagittent in obſcuro
rectos corde*, atque veritatem catholicam peruertendo, Pſal. 10.
ad ſuæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant, atque ouium ſimplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæreſum malignitatem ab apoſtolicis nunc vſ-
que temporibus didicimus, & experti probauimus: ſed Philip. 3.
numquam tales canes Eccleſiæ myſterium latratibus fatigauerunt, qui ſe iſti nunc ſubito irrumpentes, doctrina perfidiæ polluti, hoſtes fidei, qui cuius ſint diſcipuli,
verborum fructibus prodiderunt. Nam cum ij hæretici ſingula ſibi genera quæſtionum malè intelligendo
propoſuerint conuellere atque concerpere de diuinis

Digitized by Google

Mat. 22. inſtitutionibus: iſti non habentes veſtem nuptialem, ſauciantes catholicos, noui ac veteris teſtamenti (vt dixi) continentiam peruertentes, illecebroſo atque ficto ſermone aliquot Chriſtianos cœperunt iam vaſtare, atque ſuæ dementiæ ſociare, intra ſe continentes nequitiæ ſuæ vitus præferentes ſe tamquam electi: blaſphemias tamen ſuas conſcriptione temeraria publicarunt, & deſperatæ mentis furore conciti paſſim in fauorem gentilium ſe prodiderunt. Verùm à fidelibus Chriſtianis, viris genere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem ſubitò ſcriptura horrifica videntur eſſe delati, vt ſacerdotali iudicio detecti diuinæ legi contraria ſpiritali ſententia deleantur. Nos ſanè nuptiarum vota non aſpernantes accipimus, qui velamini interfuimus, ſed virginum nuptias Deo deuotas maiore honorificentia honoramus. Facto igitur presbyterio conſtitit doctrinæ
Galat. 1. noſtræ, id eſt, Chriſtianæ legi eſſe contraria. Vnde Apoſtoli ſecuti præceptum, quia aliter quàm quod accepimus, annunciabant, omnium noſtrum tam presbyterorum & diaconorum, quàm totius etiam cleri vna lata fuit ſententia, vt Iouinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Prontinus, Martianus, Ianuarius & Ingenioſus, qui incentores nouæ hæreſis & blaſphemiæ inuenti ſunt, diuina ſententia & noſtro iudicio in perpetuum damnati extra Eccleſiam remanerent. Quod cuſtoditurum ſanctitatem veſtram non ambigens, hæc ſcripta direxi per fratres & presbyteros meos Creſcentem, Leopardum, & Alexandrum, qui religioſum officium fidei ſpiritu poſſint adimplere ferventes.

Ambroſii epiſcopi Mediolanenſis, Baſiani Laudenſis, & cæterorum epiſcoporum Mediolani in Synodo congregatorum, aduerſus Iouinianum, ſectatoreſque hæreticos, ad Syricium Papa Epiſtola.

Domino dilectiſſimo fratri Syricio Papæ, Ambroſius epiſcopus, Baſianus, & cæteri epiſcopi.

Epiſt. VII. Ioan. 10. RECognouimus litteris ſanctitatis tuæ bonis paſtoris excubias, qui fideliter commiſſam tibi ianuam ſerues, & pia ſollicitudine Chriſti ouile cuſtodias, dignus quem oues Domini audiant & ſequantur: & ideo quia noſti ouiculas Chriſti, lupos facilè deprehendes, & occurres quaſi prouidus paſtor, ne iſti moribus perfidię ſuę feralique vlulatu Dominicum ouile diſpergant. Laudamus hoc domine frater, nobis dilectiſſime, & toto concelebramus affectu. Nec miramur ſi luporum rabiem grex Domini perhorruerit, in quibus Chriſti vocem non recognouit. Agreſtis enim vlulatus eſt nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcuè omnia velle confundere, diuerſorum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cæleſtium remunerationum inducere, quaſi Chriſto vna ſit palma quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulant ſe iſti donare coniugio. Sed quæ poteſt laus eſſe coniugij, ſi nulla virginitatis eſt gloria? Neque verò nos negamus ſanctificatum a Chriſto eſſe coniu-
Mat. 19. gium, diuina voce dicentes: *Erunt ambo in carne vna & in vno ſpiritu.* Sed prius eſt quòd nati ſumus, quàm quòd effecti: multòque præſtantius diuini operis myſterium, quàm humanæ fragilitatis remedium. Iure laudatur bona vxor, ſed melius pia virgo præfertur, dicente Apo-
1. Cor. 7. ſtolo: *Qui iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit.* Hæc enim cogitat quæ Dei ſunt, illa quæ mundi. Illa coniugalibus vinculis colligata eſt; hæc libera vinculorum: illa ſub lege, iſta ſub gratia. Bonum coniugium, per quod eſt inuenta poſteritas ſucceſſionis humanæ, ſed melior virginitas, per quam regni cæleſtis hæreditas acquiſita, & cæleſtium meritorum reperta ſucceſſio. Per mulierem cura ſucceſſit, per virginem ſalus euenit. Denique ſpeciale ſibi donum virginitatis Chriſtus elegit, & integritatis munus exhibuit, atque in ſe præſentauit quod elegit in matre. Quanta dementia funeſtorum latratuum, vt idem dicerent Chriſtum ex virgine non potuiſſe generari, qui aſſerunt ex

A muliere, editis humanorum pignorum partubus virgines permanere? Aliis ergo præſtat Chriſtus, quod ſibi (vt dicunt) præſtare non potuit? Ille verò ſic carnem ſuſcepit, & ſic homo factus eſt, vt hominem redimeret, atque à morte reuocaret, inuſitato tamen quaſi Deus itinere venit in terras, vt quemadmodum dixerat: *Ecce facio* Eſai. 49.
omnia noua: partu etiam immaculatæ virginis naſceretur, & ſicut ſcriptum eſt; vt crederetur nobiſcum Deus. Mat. 1.
Sed de via peruerſitatis produntur dicere: Virgo concepit, ſed non virgo generauit. Potuit ergo virgo concipere, non potuit virgo generare: cùm ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur? Sed ſi doctrinis non creditur
B ſacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis angelorum dicentium: *Quia non eſt impoſſibile Deo omne* Luc. 1.
verbum. Credatur Symbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Ibid.
Audiuit Maria vocem angeli, & quæ ante dixerat, *Quomodo fiet iſtud?* non de fide generationis interrogans, reſpondit poſtea: *Ecce ancilla Domini, contingat mihi ſecundum verbum tuum.* Hæc eſt virgo quæ in vtero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim ſcriptum eſt:
Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium. Non enim Eſa. 7.
conceptu ram tantummodo virginem, ſed & parituram Ezech. 44.
virginem dixit. Quæ autem eſt illa porta ſanctuarij, por- Mat. 3.
ta illa exterior ad Orientem, quæ manet clauſa, & ne- Ezech. 44.
C mo, inquit, pertranſibit per eam, niſi ſolus Deus Iſraël? Nonne hæc porta Maria eſt, per quam in hunc mundum redemptor intrauit? Hæc porta iuſtitiæ, ſicut ipſe dixit: Sine nos implere omnem iuſtitiam. Hæc porta eſt beata Maria, de qua ſcriptum eſt, quia Dominus pertranſibit per eam, & erit clauſa poſt partum, quia virgo
concepit & genuit. Quid autem incredibile ſi contra v- Pſal. 113.
ſum originis naturalis peperit Maria & virgo permanet, Ioſ. 3. & 4.
quando contra vſum naturæ mare vidit & fugit, atque
in fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt? Non ergo Exod. 17.
excedit fidem quòd virgo peperit, quãdo legimus quòd Exod. 14.
petra vomuit aquas, & in muri ſpeciem maris vnda ſo- Num. 20.
D lidata eſt. Non ergo excedit fidem quòd homo exiuit 4. Reg. 6.
de virgine, quando petra fontem profluum ſcaturiuit, Ioan. 21.
ferrum ſuper aquas natauit, ambulauit homo ſuper a- Eſai. 19.
quas. Ergo ſi hominem vnda portauit, non potuit ho- Exod. 14.
minem virgo generare: atque hominem de quo legi- Eſai. 11.
mus: *Et mittet illis Dominus hominem qui ſaluos fa-* Luc. 2.
ciet eos, & notus erit Dominus Ægyptiis? In veteri itaque teſtamento virgo Hebræorum per mare duxit exercitum: in nouo teſtamento virga regis, aula cæleſtis electa eſt ad ſalutem. Quid autem etiam viduitatis attexamus præconia, cùm in Euangelio poſt virginis celeberrimum partum Anna vidua ſubrogetur, quæ vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua, & hæc
E vidua annorum octogintaquatuor, quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte. Et meritò ab illis viduitas diſpicitur, quæ ſolet obſeruare ieiunia, quibus ſe dolent iſti aliquo tempore eſſe maceratos, & propriam vleiſcuntur iniuriam, quotidianis quoque conuiuiis vſúque luxuriæ, laborem abſtinentiæ propulſare deſiderant. Qui nihil rectiùs faciunt, quàm quod ipſi ſuo ſe ore cõdemnant. Sed & metuunt ne in iſtis illud ieiunium reputetur, eligant quod volunt, ſi aliquando ieiunauerint, gerant ergo boni facti ſui pœnitentiam, ſi numquam, ſuam ergo ipſi intemperantiam & luxuriam confiteantur,
F & ideo dicant, Paulum luxuriæ magiſtrum fuiſſe. At 1. Cor. 9.
quis erit ſobrietatis magiſter, ſi fuit ille luxuriæ, qui 2. Cor. 6.
caſtigauit corpus ſuum, & in ſeruitutem redegit, atque ieiuniis multis ſe debitam Chriſto obſeruantiam detuliſſe memorauit: non vt ſe ſuáque laudaret, ſed vt nos quid ſequeremur edoceret? Ille ergo luxuriam do-
cuit, qui ait: *Quid adhuc velut viuentes de hoc mundo, de-* Coloſſ. 2.
cernitis? Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis, Ibidem
quæ ſunt omnia in corruptelam, qui etiam ait: *Non in indulgentia corporis, non in honore aliquo ad ſaturitatem & diligentiam carnis, non in deſideriis erroris, ſed in ſpiritu quo renouamur, eſſe viuendum.* Si parum eſt quod Apoſtolus di-
xit, audiant Prophetam dicentem: *Et operui in ieiunio ani-* Pſal. 68.
mam meã. Ergo qui non ieiunat, intectus eſt & nudus, &

Digitized by Google

Ioan. 5. Matt. 17. patet vulneri. Denique ſi Adam ſe texiſſet in ieiunio, G
non fuiſſet nudus effectus. Niniue ſe à morte ieiunio li-
berauit. Et ipſe Dominus ait : *Non eiicietur hoc genus*
dæmoniorum niſi per orationem & ieiunium. Sed quid
plura apud magiſtrum atque doctorem? cùm iam di-
gnum præmium retulerint illi perfidiæ ſuæ, qui ideo vſ-
que huc venerunt, ne ſupereſſet locus in quo non dam-
narentur, qui verè ſe Manicheos probauerunt, non cre-
dentes quia ex virgine vtique veniſſet. Quænam hæc eſt
ſuppat nouorum Iudæorum amētia? Si veniſſe non cre-
ditur, nec carnem creditur ſuſcepiſſe, ergo in phantaſ-
mate viſus eſt, in phantaſmate crucifixus eſt. Sed nobis
in veritate crucifixus eſt, in veritate redemptor noſter
eſt. Manichæus eſt qui abnegat veritatem, qui carnem H
Chriſti negat, & ideo non eſt illis remiſſio peccatorum.
Sed eſt impietas Manichæorum, quam & clementiſſi-
mus execratus eſt Imperator, & omnes qui illos vide-
runt, quaſi quædam contagia refugerunt, ſicut teſtes
ſunt fratres & compreſbyteri noſtri Creſcens, Leopar-
dus, & Alexander, ſancto feruentes ſpiritu, qui eos om-
Rom. 8. nium execratione damnatos, mediolanenſi ex vrbe qua-
ſi profugos repulerunt. Itaque Iouinianum, Auxentium
Germinatorem, Felicem, Prontinum, Genialem, Mar-
tianum, Ianuarium, & Ingenioſum, quos ſanctitas tua
damnauit, ſcias apud nos quoque ſecundùm iudicium I
tuum eſſe damnatos. Incolumem te & florentiſſimum
Deus noſter tueatur omnipotens, Domine dilectiſſime
frater, Subſcriptio. Ego Ambroſius Mediolanenſis ec-
cleſiæ epiſcopus ſubſcripſi. Euentius epiſcopus Cene-
tenſis ſaluto ſanctitatem tuam in Domino, & huic epi-
ſtolę ſubſcripſi. Maximus epiſcopus Emonenſis, Felix
epiſcopus Iadrenenſis, Baſianus epiſcopus Laudenenſis,
Theodorus epiſcopus Octodurenſis, Conſtantius epi-
ſcopus Arauſicanus, Sabinus epiſcopus Placentinus, ex
iuſſu domini epiſcopi Geminiani, ipſo præſente Aper
preſbyter ſubſcripſi. Euſtathius epiſcopus, & omnes
ordines ſubſcripſerunt.

Sabino epiſcopo Placentino, qui hæreticum quendam Apollina-
riſtam, de ſacra incarnationis Dominica myſterio praué ſen-
tire & turpiter obloqui ſignificauerat, reſpōdet ſanctus Am-
broſius epiſcopus quod illum palam confutauit, & de humili-
tate ac ſeruitute quam Chriſtus Dominus noſter in ſua incar-
natione pro nobis ſuſcepit differendo, omnem eius hæreſim pro-
fligauit. Epiſtola.

Ambroſius Sabino epiſcopo.

Epiſt. VIII QVem ſcripſiſti maledici ſermonis ſeminatorem, L
leuiſſimus eſt, qui iam veneni ſui mercedem re-
cepit. Siquidem reſponſum eſt ei publicè : & quod pri-
natim ſeuerat, palam meſſuit. Ego autem vanum ante
& inuiſorem tantum habebam. At vbi eſt ſermo ad au-
res peruenit meas, ſtatim reſpondi quòd eum virus inſe-
cerit Apollinare, qui non poteſt audire quòd Dominus
noſter Ieſus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit in iſtius
corporis ſuſceptione, cùm Apoſtolus clamet quòd for-
Philip. 2. mam ſerui acceperit. Hoc munimentum, hæc ſepes eſt
fidei noſtræ : qui hanc deſtruit, deſtruetur ipſe, ſicut
Eccl. 10. ſcriptum eſt : *Quia deſtruentem ſepem mordebit ſerpens.*
Equidem primo leniter mandaui ei, Qua ratione bo-
nam rem malo animo facis? Ego enim beneficio an- M
numero, ſi quis mea legens ſcripta dicat mihi quo vi-
deatur moueri. Primum quia & in iis quæ ſcio, falli poſ-
ſum. Multa autem prætereunt, multa quibuſdam aliter
ſonant. Pulchrum eſt, ſi fieri poteſt, cauere omnia. De-
inde quia non debeo moleſtè ferre ſi cum de Apoſtolicis
& ipſis euangelicis Dominicíſq; verbis plerique mul-
tas quæſtiones ferant, etiam in meis ſcriptis reperiant de
quod diſputandum putant. Plerique enim ſtudio indul-
gent ſuo, vt iſte qui propterea orbem circuiuit, vt quæ-
reret quem reprehenderet, non quem ſibi imitandum
arbitraretur : Hic igitur vt arrodere aliquid de meis
ſcriptis, eam ſibi amplam viam reperit, quoniam eo lo-
ci vbi dixit Dominus Ieſus : *Confiteor tibi Domine pater*
Matt. 11. *cæli & terræ* : diximus ideo dictum, vt nos intelligamus

patrem filij eſſe, & dominum creaturæ. Quamquam Pſal. 108.
in Pſalmo euidenter Dominum dixerit patrem filius.
Viderunt me, & mouerunt capita ſua : adiuua me Domine
Deus meus. Etenim ſecundùm formam ſerui locutus,
Dominum vocanit quem patrem nouerat, æqualis in
Dei forma ſeruum ſecundùm carnis ſubſtantiam ſe præ-
dicans. Seruitus enim carnis, dominatus autem diuini-
tatis eſt. Aduertis igitur primùm pro tua admirabili pru- Philip. 2.
dentia, ea quæ in Euangelio dicuntur, ad Euangelij tem-
pus referri, quo Dominus Ieſus inter homines humana
ſpecie conuerſabatur. Nunc ergo ſecundùm hominem
iam non nouimus Chriſtum, ſi ita viſus & cognitus ve- 2. Cor. 5.
teribus, iam trāſierunt vetera, & omnia noua facta ſunt. Ibidem.
Omnia tamen ex Deo, qui nos ſibi per Chriſtum recon-
ciliauit. Eramus enim mortui, & idem vnus pro omni-
bus ſeruus factus eſt. Quid dicam, ſeruus factus eſt? Pec-
catum, opprobrium, maledictum factus eſt. Dixit enim Philip. 2.
Apoſtolus : *Quia pro nobis peccatum factus eſt*, quia ma- 2. Cor. 5.
ledictum factus eſt Dominus Ieſus. Dixit quia cùm ſibi Pſal. 21.
ſubiecerit omnia, tunc & ipſe ſubiectus erit. Dixit & Galat. 3.
Petrus : *In nomine Ieſu Nazareni ſurge, & ambula*. Di- 1. Cor. 15.
xit quia glorificauit puerum ſuum Ieſum, & nemo ea- Act. 3.
lum natur de tempore. In Apocalypſi autem & agnus Ibidem
dictus eſt à Ioanne, dictus eſt in Pſalmo vermis, & non Apoc. 5.
homo. Hæc omnia factos eſt, vt noſtræ obtunderet mor- Pſal. 21.
tis aculeum, noſtram ſeruitutem tolleret, maledicta, 1. Cor. 15.
peccatara, opprobria. Hæc & alia quæ conſulenti cui-
dam, & multò plura à te ſcripſiſti relata, cùm ſcriptura
diuina habeat, quēadmodum quiſquam dubitabit dicere
quia piè ſcripta ſunt, quoniā ad gloriam Chriſti ſpectant, Exod. 15.
non ad imminutionem? Nam cùm de bono eius, hoc
eſt manna, dictum ſit, quia & qui minus collegit, non
diminuit : & qui plurimum, non ampliauit: vnde potuit
ipſe vel minui vel augeri? Quid enim in eo imminutum
eſt? num quo noſtram ſeruitutem, noſtras infirmitates Eſa. 53.
ſuſcepit? Erat humiliatus, erat in ſerui forma, ſed idem Philip. 2.
K in gloria Dei patris. Erat vermis in cruce, ſed idem di- Pſal. 21.
minebat peccata etiam perſecutorum ſuorum. Erat op- Luc. 23.
probrium, ſed idem maieſtas Domini, ſicut ſcriptum Pſal. 21.
eſt : *Et videbitur maieſtas Domini, & videbit omnis ca-* Eſai. 40.
ro ſalutare Dei. Quid amiſit, cui nihil minus eſt? Non Eſai. 53.
habebat quidem ſpeciem neque decorem, ſed habe- Leo 1. epiſt.
bat plenitudinem diuinitatis, Infirmus æſtimabatur, 95. ad Leo.
ſed non deſtiterat eſſe Dei virtus: videbatur vt homo, Aug. c. 3.
ſed fulgebat in terris maieſtas diuina & patris gloria. Philip. 2.
Vnde pulchrè Apoſtolus eiuſdem verbi repetitione
vſus eſt, dicens de Domino Ieſu : *Quia cum in forma*
Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo,
ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens. Quid
eſt in Dei forma, niſi in plenitudine diuinitatis, in illa
perfectionis diuinæ expreſſione? Ergo cùm eſſet in ple-
nitudine diuinitatis, exinaniuit ſe, & accepit plenitudi-
nem naturæ & perfectionis humanæ, ſicut Deo nihil
deerat, ita nec hominis conſummationi vt eſſet perfe-
ctus in vtraque forma. Vnde & Dauid dicit : *Specio-*
ſus forma præ filiis hominum. Concluditur Appollinari- Pſal. 44.
ſta, nec quò ſe vertat habet, ſuis clauditur retibus. Ipſe
enim dixerat, Formam ſerui accepit, non ſeruus lectus
eſt. Iterum ergo interrogo, quid eſt in forma Dei? Re-
ſpondet: In natura Dei. Sunt enim, ait Apoſtolus, qui Philip. 2.
non ſunt natura dij. Quæro quid ſit, formam ſerui acci- Malac. 4
piens? Sine dubio perfectionem naturæ & conditionis
(vt dixi) humanæ, vt eſſet in hominum ſimilitudine. Et
pulchrè non carnis, ſed hominum dixit ſimilitudinem, Hebr. 4.
quia in carne eadem. Sed qui ſine peccato erat ſolus, Hier. 17.
omnis autem homo in peccato, ſpecie hominis vide- Mat. 27.
batur. Vnde & propheta ait : *Et homo eſt, & quis co-*
gnoſcet eum? Homo ſecundùm carnem, ſed vltra ho-
minem ſecundùm diuinam operationem. Denique cùm
leproſum tāgeret, homo videbatur, ſed vltra hominem,
cùm emūdaret. Et cùm Lazarum fleret mortuum, qua-
ſi homo flebat: ſed ſupra hominem erat, cùm mortuum
iuberet vinctis pedibus exire. Homo videbatur cum
penderet in cruce, ſed ſupra hominem cùm reſeratis tu-
mulis mortuos reſuſcitaret. Nec ſibi blandiatur virus
Apollinare, quia ita legitur : *Et ſpecie inuentus vt homo*. Philip. 2.

Non enim negatus eſt homo Ieſus, cùm alibi ipſe Pau- A
1. Tim. 2. lus de eo dicat: *Mediator Dei & hominum homo Chriſtus*
Ioan. 1. *Ieſus*: ſed confirmatus eſt. Id enim eſt vſus & moris ſcri-
pturæ ſic ſignificare. Sic & in Euãgelio legimus: *Et vidi-
mus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre.* Sicut
ergo quaſi vnigenitus dicitur, & non abnuitur vnigeni-
tus Dei filius, ita vt homo dicitur, & perfectio fuiſſe
in eo hominis non negatur. Cùm eſſet igitur in forma
Philip. 2. ſerui humiliatus vſque ad mortem, erat tamen in Dei
Galat. 4. gloria. Quid ei igitur obfuit ſeruitus? Seruus autem fa-
ctus legitur, quia legitur factus ex virgine, & creatus
in carne. Omnis enim creatura ſeruit, dicente Propheta
Pſal. 118. Quia vniuerſa ſeruiunt tibi. Vnde & Deus pater ait: *In-
Pſal. 88. ueni Dauid ſeruum meum, in oleo ſancto vnxi eum. Ipſe vo-
cabit me, pater meus es tu, Deus ſalutis meæ: & ego pri-* B
mogenitum ponam eum, Et in alio Pſalmo: *Cuſtodi animam
Pſal. 85. meam: quoniam ſanctus ſum, ſaluum fac ſeruum tuum*: Et
infra in eodem Pſalmo: *Da poteſtatem puero tuo, & ſal-
ibid. uum fac filium ancillæ tuæ.* Congeſſi enim patris & filij
voces, vt ei non argumenta humana, ſed diuina reſpon-
Pſal. 30. derent oracula. Alibi inquit: *In manus tuas commendo
ſpiritum meum*, &c. *Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos*, &:
Super omnes inimicos meos factus ſum opprobrium. Et in eo-
Ibidem dem Pſalmo: *Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum.*
Eſai. 49. Per Eſaiam quoque dicit ipſe filius Dei: *Ex vtero matris
meæ vocauit Dominus nomen meum, & poſuit os meum vt
gladium acutum, & ſub tegmento manus ſuæ protexit me.* C
*Poſuit me ſicut ſagittam electam, & pharetra ſua texit me,
& dixit mihi*: *Seruus meus es Iſrael*, Dicitur enim Dei fi-
Eſai. 42. lius & Iſrael, ſicut alibi: *Iacob puer meus, Iſrael electus
meus*. Solus enim verè Deum patrem non ſolum vidit,
Ioan. 1. ſed etiam enarrauit. Et ſequitur: *In te glorificabor. Et ego
Eſa. 49. dixi: In vacuum laboraui, & in nihilum dedi vires meas,
ideo iudicium meum ante Dominum, & dolor meus ante
Deum meum.* Et tunc ſic dicit Dominus, *qui finxit me ſer-
uum ex vtero ſibi ad congregandum Iacob & Iſrael*. Quis
congregauit Dei pópulum, niſi Chriſtus? Quis glorifi-
catus eſt ante Dominum? Quis eſt Dei virtus? Cui dixit
pater: *Magnum tibi eſt vocari te puerum meum?* Et cui di-
cit: *Ecce poſui te in teſtamentum generis mei, in lucem gen-* D
Ibid. *tium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ*: De quo
ibid. etiam per os Ezechiel locutus eſt, dicens: *Suſcitabo ſu-
Ezec. 34. per eos paſtorem vnum, & reget eos ſeruus meus Dauid, & erit
eorum paſtor & ego Dominus ero illis in Deum, & Dauid in me-
dio eorum princeps.* Dauid vtiq; rex iam defunctus erat, &
ideo verus Dauid, verus humilis, verus mãſuetus, verus
1. Reg. 2. manu fortis Dei filius hoc annuntiatur nomine: qui e-
tiam in Zachariæ prophetæ libro ſignificatur, dicente
Deo patre: *Ecce ego mittam ſeruum meum, Oriens nomen
Zach. 3. eius*. Numquid quia habebat veſtimenta ſordida, ideo
fulgorem diuinitatis ſuæ ſiue iuſtitiæ non habebat? Et
quid plura? An infirmis putamus ſeruitium eſſe quàm E
infirmitates, quas pro nobis ſuſcepit, vt à nobis auerte-
rentur? Factus eſt enim hæc omnia, vt vniuerſa vacuaret.
Sed hæc ideo non recipiunt, quòd ſeruus, opprobrium
Eſai. 53. peccatum, maledictum factus ſit, quia verbum & car-
nem vnius aſſerunt eſſe ſubſtantiæ, & dicunt, Ergo qui
nos redemit, ſeruus dictus eſt, & peccatum debuit dici.
Nec aduertunt quòd hæc Chriſto gloria ſit, quia ſerui-
tutem ſuſcepit in corpore ſuo, vt libertatem omnibus
redderet, peccata noſtra portauit, vt mundi peccatum
tolleret. Seruus, peccatum, maledictum factus eſt, vt tu
Galat. 3. peccati ſeruus eſſe deſiſteres, te diuinæ ſententiæ male-
Deut. 21. dictis abſolueret. Ille ergo maledictum ſuſcepit tuum.
Maledictus enim *omnis qui pendet in ligno*. Ille maledi-
ctum in cruce factus eſt, vt tu benedictus eſſes in Dei
regno. Ille dehoneſtatus & deprecatus eſt, nec aliquid
Eſai. 49. æſtimatus. Ille dicebat: *In vacuum laboraui*: per quem
Philip. 2. meruit Paulus dicere: *Non in vacuum laboraui*, vt bo-
ni operis fructum, & euangelicæ prædicationis gloriam
ſuis conferret ſeruulis, per quam vniuerſi ſarcina labo-
ris abſoluerentur. His igitur auditis derelictus eſt in di-
midium dierum ſuorum perdix, qui clamauit vt congre-
garet quæ non peperit, & oppreſſus eſt voce Domini
Ieſu denique adornat fugam. Vale, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

*Theophilo Alexandrino, qui contentionis de epiſcopatu An-
tiochiæ inter Flauianum & Euagrium cauſa a Capuana ſy-
nodo commiſſa erat, quærenti quid eſſet agendum, quia
Flauianus ad Imperatorem confugerat, Flauianum graui-
ter culpans, reſpondet, vt quod paci & vnioni eſt
decernat, & ad Romanam referat Eccleſiam, vt quod
ab ea fuerit comprobatum, omnes læti ſuſcipiant.
Epiſtola.* Hier. 17. Hiſt. Tri. l. 9. c. 16 & 44.

Ambroſius epiſcopus Theophilo.

NOn habet quod vrgeat Euagrius, & habet quod Epiſt. IX.
metuat Flauianus, ideòque refugit examen. Det
fratres veniam dolori iuſto, quia propter ipſos vniuer-
ſus orbis concutitur, & illi tamen noſtro non compa-
tiuntur dolori. Perſtringi ſaltem ſe æquanimiter ferant
ab iis quos vident ſua per tantorum curricula tempo-
rum vexari intentione. Inter hos etenim duos nihil
quod ad Chriſti pacem pertineat, eligentes, grauis to-
to orbe ſtabat diſcordia. Cui bonæ pacis naufragio
C ſancta Synodus Capuenſis tandem obtulerat portum
tranquillitatis, vt omnibus per totum Orientem dare-
tur communio catholicam confitentibus fidem, & duo-
bus iſtiuſmodi ſanctitatis examen impertiretur, fratribus
& conſacerdotibus noſtris Ægyptiis pariter conſiden-
tibus: quia hoc verum iudicium futurum arbitrati ſu-
mus, quod neutri parti ſociata communione aliquo
fauore propenderet. Cùm ex his igitur æquiſſimæ Sy-
nodi conſtitutis ſperaremus iam remedium datum, fi-
némque oblatum diſcordiæ, ſcribit ſanctitas tua ite-
rum fratrem noſtrum Flauianum ad precum auxilia, &
Imperialium reſcriptorum ſuffragia remeauiſſe. Fruſtra
ergo tantorum ſacerdotum fuſus labor, iterum ad hu-
D ius ſæculi iudicia reuertendum, iterum ad reſcripta,
iterum vexabuntur ſacerdotes ſenes, transfretabunt
maria, iterum inualidi corpore patriam peregrino mu-
tabunt ſolo, iterum ſacroſancta altaria deſerentur, vt in
longinqua proficiſcamur, iterum pauperum turbæ epi-
ſcoporum, quibus ante oneroſa paupertas non erat, Prou. 19.
æternæ opis egentes compellentur inopiam gemere,
aut certè victum inopum itineris vſurpare. Interea ſo-
lus exlex Flauianus (vt illi videtur) non venit, quando
omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem ſibi
occurrunt, iſti ſibi non poſſunt occurrere, ſolus exors
E Flauianus (vt ipſe vult) ſacerdotalis conſortij, qui nec
Imperialibus decretis, nec ſacerdotum conuentui præ-
ſentiam faciat ſui. Nec tamen etiam hoc moti dolore,
fratri Euagrio donamus ſpeciem bonæ cauſæ, qui eo de-
fenſabilior ſibi videtur, quòd eum refugit Flauianus,
aut quòd habere ſe alterum arbitratur æqualem, vter-
que alienæ magis ordinationis vitiis quàm ſuis fretus.
Quos tamen nos in meliorem vocamus viam, vt mali-
mus eos ſuis potius bonis quàm alieno vitio defendi.
Qua de re quoniam propriis texuiſti litteris poſſe ty-
pum reperiri aliquem, quo poſſit auferri fratrum di-
ſcordia, cùm ſancta Synodus cognitionis ius vnanimi-
tati tuæ cæteriſque ex Ægypto conſacerdotibus noſtris
commiſerit, iterum oportet fratrem noſtrum Flauia-
num conuenias, vt ſi in eo perſeuerauit quo venien-
dum non putet, ſaluis concilij Nicæni, ſed etiam ſyno- Gal. 2.
di Capuenſis ſtatutis, illibata pace vniuerſorum ita con-
ſulas, vt non videamur deſtruere quod ædificatum eſt.
Si enim quæ ædificaui deſtruo, præuaricatorem me
ipſe conſtituo: ac ſi quæ deſtruxi, iterum ædificem.
Seruetur ergo impertitæ pacis gratia inter vniuerſos, &
nihilominus declinatio partis alterius fruſtrandi effe-
ctum habere non poſſit. Sanè referendum arbitramur
ad ſanctum fratrem noſtrum Romanæ ſacerdotem Ec-
cleſiæ, quoniam præſumimus ea te iudicaturum quæ
etiam illi diſplicere nequeant. Ita enim vtile erit con-
ſultum ſententiæ, ita pacis & quietis ſecuritas, ſi id ve-

ſtro ſtatuatur conſilio quod communioni noſtræ diſſenſionem non afferat, vt nos quoque accepta veſtrorum ſerie ſtatutorum, cùm id geſtum eſſe cognouerimus quod eccleſia Romana haud dubiè comprobauerit, læti fructum huiuſmodi examinis adipiſcamur.

Quòd doctores orthodoxi, licet in ſcribendo vſi non fuerint rhetorum arte, ſcripſerant nihilominus ſecundùm gratiam, quæ eſt præſtantior arte, ad Iuſtum epiſtola.

Ambroſius epiſcopus Iuſto.

Epiſt. X. NEgant plerique noſtros ſecundùm artem ſcripſiſſe. Nec nos obnitimur, non enim ſecundùm artem ſcripſerunt, ſed ſecundùm gratiam, quæ ſuper omnem artem eſt. Scripſerunt enim quæ ſpiritus iis loqui dabat. Act. 2. Sed tamen ij qui de arte ſcripſerunt, de eorum ſcriptis artem inuenerunt, & condiderunt commenta artis, & magiſteria. Denique in arte requiruntur præcipuè, vt ſit Gen. 22. ἄιτιον, ὕλη, ἀποτέλεσμα. Cùm igitur legamus ſanctum Iſaac patri dicere: *Ecce ignis & ligna, vbi hoſtia?* quod hoſtiū deeſt. Nam qui quærit, dubitat: qui reſpondet quærenti, pronuntiat, & dubitationem abſoluit. I Ibid. Ecce ignis, id eſt ἄιτιον: & ligna, id eſt ὕλη, quæ Latinè materia dicitur. Tertium quid ſupereſt, niſi ἀποτέλεσμα, quod filius quæſiuit, pater retulit dicenti. *Vbi hoſtia? Deus*, inquit, *prouidebit in ſacrificium, fili.* Pſal. 50. Differamus pauliſper myſteriū. Oſtendit Deus pen- Pſal. 4. dentem arietem cornibus. Aries autem eſt verbum plenum tranquillitatis, & moderationis, atque patientiæ, quo oſtenditur bonum eſſe ſacrificiū iuſtitiæ, eſſe ſapientiam prudenter emerēdi ac propitiandi rationem cognoſcere. Vnde & Propheta ait: *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ.* Itaque, iuſtitiæ, ita vt ſapientiæ ſacrificium eſt. Ecce ergo mens calida & feruens virginis, quæ operatur, ecce & intelligibilia, id eſt materia: vbi eſt tertium, nempe intelligere? Ecce viſus, ecce color, vbi eſt videre? Ecce ſenſus, ecce ſenſibilia, vbi eſt ſentire? Materia enim non ab omnibus videtur, ideóque Deus dat munus intel- Gen. 22. ligendi, & ſentiendi, & videndi. Verbum ergo Dei ἀποτέλεσμα eſt, id eſt, definitio & conſummatio diſputationis, quod infunditur prudentioribus, & dubia confirmat. Pulchrè autem etiam ij qui in aduētum Chriſti non crediderunt, ſeipſos reuincunt, vt confiteantur quod negandum putant. Dicunt enim arietem verbum Dei, & non credunt paſſionis myſterium, cùm in illo myſterio verbum Dei ſit, in quo impletum eſt ſacrificium. Ergo primùm accendamus in nobis ignem mentis, vt operetur in nobis. quæramus ſubiicientes materiam quid ſi quod nutriat animam, tamquam in tenebris requiramus eum. Neque enim vel patres ſciebant quid Exod. 16. eſſet manna. Inuenientes verò manna didicerunt ipſum eſſe verbum Dei, vnde omnes diſciplinæ fonte iugi ac perpetuo fluunt atque deriuant. Hæc eſt eſca cæleſtis. Ibid. Significatur autem ex perſona dicentis: *Ecce ego pluam vobis panes de cælo.* ἄιτιον ergo, eo quòd operatur Deus, qui irrigat mētes rore ſapiētię: ὕλη, quia videntes animæ & guſtantes delectantur, & requirunt vnde ſit illud ſplendidius luce, dulcius melle. Reſ- Ibid. pondetur eis ſcripturæ ſerie: *Hic eſt panis quem dedit vobis in manducare Dominus*, & hoc eſt verbum quod diſpoſuit Deus vel ordinauit, quo paſcitur anima prudentiom & delectatur: quod eſt candidum & ſuaue, veritatis ſplendore illuminans, & virtutum ſuauitate demolcens audientium animas. In ſe enim didicerat propheta quid eſſet conſummandę rei ἄιτιον. Nam cùm mitteretur ad populum Dei liberandum, ad regem Ægypti, ait: *Qui ſum ego vt vadam, & educam populum a regis* Exod. 3. *poteſtate?* Reſpondit Dominus: *Ego ero tecum.* Interrogat Moyſes: *Quid dicam illis ſi requirant, quis eſt Domi- nus qui miſit te? & quod nomen eſt illi? Dixit Dominus:* Ibid. *Ego ſum qui ſum. Dice* |: *Qui eſt, miſit me.* Hoc eſt verum nomen Dei, eſſe ſemper. Vnde & Apoſtolus de Chri- 2. Cor. 1. ſto: *Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis eſt, qui per nos prædicatus eſt, per me & Siluanum & Timotheum, non fuit in illo*, inquit, *Eſt & Non, ſed Eſt in illo fuit.* Exod. 4. Reſpondit Moyſes: *Si non crediderint mihi, neque obedierint voci meæ, dicentes, quia non apparuit tibi Deus, quid dicam illis?* Dedit illa ſigna facere, vt crederetur quia à Domino miſſus eſt. Tertiò ait Moyſes: *Non ſum dignus* Ibidem. *& gracili voce ſum, tardior lingua, quomodo me audiet Pharao?* Reſponſum eſt ei: *Vade, & ego aperiam os tuum,* H *& inſtruam te quid debeas loqui.* Interrogationes ergo illæ in medio & reſponſiones habent ſapientiæ ſemina & θεωρίας. Gratum tamen ἀποτέλεσμα eſt, quia Exod. 3. ait: *Ego ero tecum.* Et quamuis dederit ei ſigna facere, tamen dubitanti iterum (vt ſcias quia ſigna non credentibus, promiſſum autem credentibus) reſpondit ad infir- Exod. 4. mitatem vel meriti, vel voti: *Ego aperiam os tuum & inſtruam te quid debeas loqui.* Perfectum ergo ἀπο- Mat. 7. τέλεσμα ſeruatum eſt. Habes hoc & in Euangelio: *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.* Pete ἀπὸ τοῦ αἰτίου, id eſt, ab auctore quære. Habes ὕλην, intelligibilia quibus quæras: pulſa, & aperiet tibi Deus verbum. Quæ petit, mens eſt, quæ operatur ſicut ignis intelligibilia, in quibus mentis ardor operatur ſicut ignis in lignis: aperit verbum tibi Deus, quod eſt ἀποτέλεσμα. Habemus & alibi in Euangelio, di- Mat. 10. cente Domino: *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Habes hoc & in Geneſi, dicante Iſaac: *Quid eſt quòd tam cito inueniſti fili?* Qui dixit. K Gen. 27. *Quod tradidit Dominus Deus tuus in manus meas.* ἀποτέλεσμα Dominus eſt: qui per Dominum Gen. 31. quærit, inuenit. Laban denique qui per Dominum non quæſiuit quia quærebat idola, non inuenit. Pulchrè autem quos dicunt ὅρος, ſeruauit. Primus eſt ὅρος: Gen. 27. Ibidem. *Vade affer mihi de venatione tua, vt manducem.* Excitat Ibid. atque adolet velut igni quodam adhortationis ſuæ mentē eius, vt operetur & quærat. Secundus ὅρος: *Quid eſt quod tam cito inueniſti?* Hic in interrogatione eſt. Tertium ὅρος in reſpōſione: *Quod tradidit Dominus Deus tuus in manus meas.* ἀποτέλεσμα Deus eſt, qui concludit & conſummat omnia: de quo dubi- L tandum non eſt. Eſt & ille ὅρος de ſpontaneis: Leuit. 25. *Non ſeminabitis, neque metetis ſpontanea aſcendentia, & ſi dixeritis: Si non ſeminauerimus, non metemus: reſpondebitur vobis ſicut ſcriptum eſt: Et mittam benedictionem meam vobis* Ibidem. *in anno ſexto, & faciet fructus ſuos in tres annos.* Quod vtique verum eſt. Nam etſi cultura prouocet ſemina, tamen natura ſpontaneo quodam vt ſurgant in iis operatur ingenio. Vnde Apoſtolus: *Ego plantaui*, inquit, *A-* 1. Cor. 3. *pollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat eſt quicquam, neque qui rigat, ſed qui dat incrementum Deus.* Dat tibi Deus in ſpiritu, & in corde tuo ſeminat Dominus. Age ergo vt inſpiret, & ſeminet vt me- M tas: ſi non ſeminaueris, non metes, quaſi admoneris vt Leuit. 25. ſemines, non ſeminaſti, non metes: ſententia eſt. Prin- Mat. 11. cipio finis conuenit, principium ſemen eſt, finis meſſis. Diſce, inquit ex me, natura adiuuat diſcentem, Deus autē auctor naturæ eſt. Dei quoque, vt bene diſcamus, quia hoc naturæ eſt, perdiſcere. Duri enim corde non diſcunt. Incrementa per naturam, quę diuini habet gratiam muneris, conſummationem & perfectionem Deus dat idest, illa præſtantiſſima & diuina Trinitatis natura & ſubſtantia. Vale, & nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
EPISTOLARVM
LIBER SECVNDVS.

In quo aduerſus gentium idololatriam, & Iudæorum ſuperſtitionem, Eccleſia catholica, eiuſque immunitas acerrimè defenditur.

Magnũ Valentinianum iuniorem Auguſtum auctoritate compellat, ne Deorum aras, quod gentiles efflagitabant, in Dei blaſphemiam, in Eccleſiæ contemptum, & ſuorum iniuriam maiorum ullatenus inſtaurari decernat, Epiſtola.

Beatiſſimo Principi, & Chriſtianiſſimo Imperatori Valentiniano, Ambroſius Epiſcopus.

Epiſt. XI. CVM omnes homines qui ſub ditione A Romana ſunt, vobis militent Imperatoribus terrarum atq; principibus, tum ipſi vos omnipotẽti Deo & ſacræ fidei militatis. Aliter enim ſalus tuta eſſe nõ poterit, niſi vnuſquiſq; deum verũ, hoc eſt deum Chriſtianorum, à quo cuncta reguntur, (ipſe enim verus eſt Deus) intima mente veneretur. *Dii enim gentium dæmonia*, ſicut Pſal. 95. ſcriptura dicit. Huic ergo Deo verò quiſquis militat, & qui intimo colẽdum recipit affectu, diſſimulationem, non conniuentiam, ſed fidei ſtudium & deuotionis impendit. Poſtremò ſi non iſta, conſenſum ſaltem aliquem Rom. 1. non debet colendis idolis & profanis cæremoniarum B cultibus exhibere. Nemo enim Deum fallit, cui omnia etiam cordis occulta manifeſta ſunt. Ergo cùm à te, Imperator Chriſtianiſſime, fides Deo vero ſit exhibenda, cùm ipſius fidei ſtudium, cautio atque deuotio, miror Hiſt. Tri. lib. 6. c. 16 quomodo aliquibus in ſpem venerit quòd debeas aras tuis gentium tuo inſtaurare præcepto, ad vſus quoq; ſacrificiorum profanorum præbere ſumptum. Quod enim iam dudum vel fiſco vel arcæ eſt vindicatum, de tuo magis conferre videbere, quàm de ſuo reddere. Et de diſpendiis queruntur qui numquam noſtro ſanguini pepercerunt, qui ipſa eccleſiarum ædificia ſubruerunt. Petunt etiam vt illis priuilegia deferas, qui loquendi & docendi noſtris communem vſum Iuliani lege proximè denegarunt: & priuilegia illa, quibus ſæpe decepti C ſunt etiam Chriſtiani. Nonnullos enim illis priuilegiis partim per imprudentiam, partim propter publicarum neceſſitatum moleſtias declinandas irretire voluerunt, & quia non omnes fortes inueniuntur, etiam ſub principibus Chriſtianis plerique ſunt lapſi. Sed hæc ſi iam ſublata non eſſent, auferenda tuo imperio comprobarem. At cùm per totum ferè orbem a pluribus retro principibus inhibita interdictáque ſunt, Romæ autem à fratre clementiæ tuæ auguſtæ memoriæ Gratiano fidei veræ ratione ſublata ſint, & datis antiquata reſcriptis: ne quæſo vel fideliter ſtatuta conuellas, vel fraterna præcepta reſcindas. De negotiis ciuilibus, ſi quid ſtatuitur, nemo putat eſſe temerandum: & præceptum de religione calcatur? Nullus obrepat iuniori ætati tuæ: ſiue ille gentilis eſt qui iſta depoſcit, non debet mentem tuam vinculis ſuæ ſuperſtitionis innectere, ſed proprio ſtudio docere & admonere te debet quemadmodum veræ fidei ſtudere debeas, quando ille tanto motu veri vana defendit. Deferendum meritis clarorum virorum & ego ſuadeo, ſed Deum certum eſt omnibus præferendum. Si de re militari eſt conſulendum, debet exercitati in præliis viri expectari ſententia, conſilium comprobari. quando de religione tractatus eſt, Deum cogita. Nullius iniuria eſt, cui Deus omnipotens antefertur. Habet ille ſententiam ſuam. Inuitum non cogitis colere quod nolit, hoc idem vobis liceat, Imperator, & vnuſquiſq; patienter ferat ſi non extorqueatur Imperatori, quod moleſtè ferret, ſi ei extorquere cuperet, Imperator. Ipſis gẽtilibus diſplicere conſueuit præuaricantis affectus. Liberè enim debet defendere vnuſquiſque fidele mentis ſuæ & ſeruare propoſitum. quòd ſi aliqui nomine Chriſtiani tale aliquid decernendum putant, mentem tuam vocabula nuda non capiant, nomina caſſa non fallant. Quiſquis hoc ſuadet, ſacrificat, & quiſquis hoc ſtatuit. Tolerabilius tamen eſt vnius ſacrificium, quam lapſus omnium. Totus hic Chriſtianorum periclitatur ſenatus. Si hodie gentilis aliquis, Imperator, quod abſit, aram ſtatueret ſimulacris, & eo conuenire cogeret Chriſtianos, vt ſacrificantibus intereſſent, vt oppleret anhelitus & ora fidelium cinis ex ara, fauilla de ſacrilegio, fumus ex buſto, & in ea curia ſentẽtiam diceret, vbi iurati ad aram ſimulacri in ſententiam cogerentur (propterea enim interpretantur aram locatam, vt eius ſacramento, vt ipſi putant, vnuſquiſque conuentus conſuleret in medium, cum curia maiore iam Chriſtianorũ numero ſit referta) perſecutionem eſſe crederet Chriſtianus, qui cogeretur tali optione ad Senatum venire: quod fit plerumque, non etiam iniuria conuenire cogatur. Te ergo Imperatore, Chriſtiani in aram iurare cogẽtur? Quid eſt iurare, niſi eius quem teſtaris fidei tuæ præſulẽ, diuinam potentiam confiteri? Te Imperatore hoc petitur & poſtulatur, vt aram iubeas eleuari, ſumptum ſacrificiis profanis dari? Sed hoc non poteſt ſine ſacrilegio decerni. Vnde rogo te ne id decernas, ſtatuas, vel in eiuſmodi de-

creta ſubſcribas. Conuenio fidem tuam Chriſti ſacerdos. G Omnes conueniremus epiſcopi, niſi incredibile hoc & repentinum ad aures perueniſſet hominum, quod tale aliquid eſſet vel in cōſiſtorio ſuggeſtū tuo, vel à Senatu petitum: ſed abſit vt hoc Senatus petiſſe dicatur. Pauci gentiles cōmuni vtūtur nomine. Nam & ante biēnium ferme cùm hoc petere tētarent, miſit ad me ſanctus Damaſus Romanæ Eccleſiæ ſacerdos, iudicio Dei electus, libellum quem Chriſtiani ſenatores dederunt, & quidem innumeri, poſtulantes nihil ſe tale mandaſſe, non congruere gentilium iſtiuſmodi petitionibus, non præbere conſenſum, queſti etiam publicè priuatímq; ſe non conuēturos ad curiam, ſi tale aliquid decerneretur. Dignum H eſt temporibus veſtris, hoc eſt Chriſtianis temporibus, vt dignitas Chriſtianis ſenatoribus abrogetur, quo gentilibus ſenatoribus profanæ deferatur voluntatis effectus? Hunc libellum ego fratri clementiæ veſtræ direxi. Vnde conſtitit non Senatum aliquid ſe ſuperſtitionis impenſis mandaſſe legatis. Sed fortaſſe dicatur: Cur dudum non interfuerint Senatui, cùm iſta peterētur? Satis loquuntur quid velint qui non interfuerunt: ſatis locuti ſunt, qui apud Imperatorem locuti ſunt. Et miramur tamen ſi priuatis reſiſtendi Romæ eripiunt libertatem, qui nolunt eſſe liberum tibi non iubere quod non probas, non ſeruare quod non ſentis. Et ideo memor lega- I tionis proximè mandatæ mihi, conuenio iterum fidem tuam, conuenio mentem tuam, ne vel reſpōdendum ſecundùm huiuſmodi petitionem gentilium cenſeas, vel in eiuſmodi reſponſa ſacrilegiū ſubſcriptionis adiungas. Certè refer ad parētem pietatis tuæ principem Theodoſium, quem ſuper omnibus ferè maioribus cauſis conſulere conſueſti. Nihil maius eſt religione, nihil ſublimius fide. Si ciuilis cauſa eſſet, diuerſæ parti reſponſio ſeruaretur, cauſa religionis eſt, epiſcopus conuenio. Detur mihi exemplum miſſæ relationis, vt & ego plenius reſpondeam, & ſic de omnibus conſultus clemētiæ tuæ parens reſpondere dignetur. Certè ſi aliud ſtatuitur, epiſcopi K hoc æquo animo pati & diſſimulare non poſſumus: licebit tibi ad eccleſiam cōuenire: ſed illic non inuenies ſacerdotē, aut inuenies reſiſtentem. Quid reſpōdebis ſacerdoti dicēti tibi: Munera tua non quærit Eccleſia, quia tēpla gētilium muneribus adornaſti? Ara Chriſti dona tua reſpuit, quoniam aram ſimulacris feciſti. Vox enim tua, manus tua, & ſubſcriptio tua, opus eſt tuū. Obſequium tuum Dominus Ieſus recuſat & reſpuit, quoniam idolis

Mat. 6. obſecutus es. Dixit enim tibi: *Non poteſtis duobus dominis ſeruire*. Priuilegia tua ſacratæ Deo virgines non habent, & vendicant virgines Veſtæ? Cur ſacerdotes Dei requiris, quibus petitiones profanas gentilium prætuliſti? A- L lieni erroris ſocietatem ſuſcipere non poſſumus. Quid reſpondebis his verbis? Puerum eſſe te lapſum? Omnis ætas perfecta Chriſto eſt. Omnis Deo plena pueritia fidei eum probatur. Paruuli etiam Chriſtum intrepido aduersùs perſecutores ore confeſſi ſunt. Quid reſponde-

Mat. 12. bis germano tuo? Nonne tibi dicet: Victum me eſſe non credidi, quia te Imperatorem reliqui: mori non dolui, quia te heredē habebam: imperio me decedere non ingemui, quia imperia mea, præſertim de religione diuina omnibus ſeculis manſura credebam? Hos ego titulos piæ virtutis erexeram: has de ſæculo manubias, hæc ſpolia de diabolo, has ego de aduerſario omniū exuuias offerebam, in quibus æterna victoria eſt. Quid mihi plus M potuit meus hoſtis auferre? Abrogaſti decreta mea: quod adhuc ille qui contra me leuauit arma, non fecit. Nunc grauius telum corpore recipio, quòd à fratre mea ſtatuta dānantur. Meliore parte mei apud te periclitor: illa enim mors corporis, iſta virtutis eſt. Nūc mihi abrogatur Imperium, & quod eſt grauius, abrogatur à tuis, abrogatur à meis, & id abrogatur quod in me etiā mei aduerſarij prædicarūt. Si volens acquieuiſti, dānaſti fidem meā: ſi inuitus ceſſiſti, prodidiſti tuā. Ergo, quod grauius eſt, & in te periclitor. Quid reſpōdebis etiā patri? qui te maiore dolore conueniet, dicens: De me fili peſſimè iudicaſti, qui putaſti quòd ego gentilibus conniuentiam præſtitiſſem, nemo ad me detulerat eſſe in illa Romana curia; nunquam tantum nefas credidi, quòd in communi illo G Chriſtianorum gentiliúmq; concilio ſacrificarent gentiles, hoc eſt, inſultarent gentiles præſentibus Chriſtianis, & inuiti Chriſtiani intereſſe ſacrificiis cogerētur. Multa & diuerſa crimina me imperante commiſſa ſunt, vltus ſum quæcumque ſunt deprehenſa: ſi quis tunc latuit, debet ergo dicere me probaſſe quod ad me nemo detulerat? De me peſſimè iudicaſti, ſi mihi ſuperſtitio aliena, non fides mea ſeruauit Imperium. Vnde cùm aduertas Imperator, Deo primum, deinde patri & fratri iniurias irrogari: ſi quid tale decernas, peto vt id facias quod ſaluti tuæ apud Deum intelligis profuturum.

Symmachi Vrbis Præfecti contendentis veteres ritus circa Deorum cultum ſeruandos eſſe, ad Imperatores relatio.

VBi primùm Senatus ampliſſimus, ſempérque veſter, ſubiecta legibus vitia cognouit, & à Principibus piis vidit purgari famam proximorum temporum, boni ſæculi auctoritatem ſecutus, euomuit diu preſſum dolorem atque iterum me querelarum ſuarum iuſſit eſſe legatum. † Gemino igitur functus officio, & vt Præfectus veſter geſta publica proſequor, & vt legatus ciuium mandata commendo. Nulla eſt hic diſſenſio voluntatum, quia iam credere homines deſierunt, aulicorum ſe ſtudio præſtare, ſi diſcrepent. Amari, coli, diligi, maius imperio eſt. Quis ferat obfuiſſe reipublicæ priuata certamina? Meritò illos Senatus inſequitur, qui potentiam ſuam famæ Principis prætulerunt. Noſter autem labor pro clementia veſtra ducit excubias. Cui enim magis commoda, quòd inſtituta maiorum, quòd patriæ iura & fata defendimus, quàm temporum gloriæ? Quæ tum maior eſt, cùm vobis contra morem parentum intelligitis nil licere. Repetimus igitur religionum ſtatum qui reipublicæ diu profuit. Certè numerentur principes vtriuſq; ſectæ, vtriuſque ſententiæ: proximus eorum cærimonias patrum coluit, recentior non remouit. Si exem- K plum non facit religio veterum, faciat diſſimulatio proximorum. Quis ita familiaris eſt barbaris, vt aram Victoriæ non requirat? Cauti in poſterum ſumus, & talium rerū oſtenta vitamus. Reddatur ſaltē nomini honor, qui numini denegatus eſt. Multa Victoriæ debet æternitas veſtra, & adhuc plura debebit. Auerſentur hanc poteſtatem quibus nihil profuit, vos amicum triumphis patrocinium nolite deſerere. Cunctis potentia iſta votiua eſt: nemo colendam neget, quam profitetur optandam. Quòd ſi huius ominis non eſt etiam iuſta vitatio, ornamentis ſaltem curiæ decuit abſtineri. Præſtare oro vos vt ea quæ pueri ſuſcepimus, ſenes poſteris relinquamus. Conſuetudinis amor magnus eſt. Meritò diui Conſtantij factum L diu non ſtetit. Omnia vobis exempla vitanda ſunt, quæ mox remota didiciſtis. Æternitatem curamus famæ & nominis veſtri, nequid futura ætas inueniat corrigendum. Vbi leges veſtras & verba iurabimus? qua religione mens falſa terrebitur, ne in teſtimoniis mentiatur? Omnia quidem Deo plena ſunt, nec vllus perfidis tutus eſt locus: ſed plurimum valet ad metum delinquendi etiam præſentia religionis vrgeri. Illa ara concordiam tenet omniū, illa ara fidem conuenit ſingulorum, neque aliud magis auctoritatem facit ſententiis noſtris, quàm quòd omnia iuratus noſter ordo decernit. Patebit ergo ſedes profana periuriis, & hoc inclyti Princi- M pes mei probabile iudicabunt, qui ſacramento publico tuti ſunt: Sed diuus Conſtantius idem feciſſe dicitur, cetera potius illius principis æmulemur: qui nihil tale eſſet aggreſſus, ſi quis ante ſe alius deuiaſſet. Corrigit enim ſequentem lapſus prioris, & deprehenſionis antecedentis exemplo naſcitur emendatio. Fas fuit, vt parens ille clementiæ veſtræ in re adhuc noua non caueret inuidiam. Non poteſt etiam nobis eadem defenſio conuenire, ſi imitemur quod meminimus improbatum. Accipiat æternitas veſtra alia eiuſdem Principis facta, quæ in vſum digniùs trahat. Nil ille decerpſit ſacrarum virginum priuilegiis, repleuit nobilibus ſacerdotia, Romanis cærimoniis non negauit impenſas, & per omnes vias æternæ Vrbis lætum ſecutus Senatum, vidit placido ore delubra, legit inſcripta faſtigiis Deorum nomina,

† *Vet. codices inſuper habent.* Cui ideo diui principis denegata eſt ab improbis audientia, quia non erat iuſtitia deſutura, domini Imperatores Valentiniane, Theodoſi, & Arcadi inclyti victores ac triumphatores, ſemper auguſti, idem &c.

Vir. Ecl. 3.

A per contatus eſt templorum origines, miratus eſt conditores. Cùmque alias religiones ipſe ſequeretur, has ſeruauit imperio. Suus enim cuique mos, ſuus cuique ritus eſt. Varios cuſtodes vrbibus & cultus mens diuina diſtribuit. Vt animæ naſcentibus, ita populis fatales genij diuiduntur. Accedit vtilitas, quæ maximè homini Deos aſſerit. Nam cùm ratio omnis in operto ſit, vnde rectiùs quàm de memoria atq; documentis rerum ſecundarum cognitio venit numinum? Iam ſi longa ætas auctoritatem religionibus faciat, ſeruanda eſt totius ſeculi fides, & ſequendi ſunt nobis parentes, qui ſecuti ſunt feliciter ſuos. Romam nunc putemus aſſiſtere, atque his vobiſcum agere ſermonibus: Optimi principes, patres patriæ

B reueremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit. Vtar cærimoniis auitis, neq; enim pœnitet. Viuam meo more, quia libera ſum. Hic cultus in leges meas orbem redegit: hæc ſacra Annibalem à mœnibus, a Capitolio Senonas repulerunt. Ad hoc ergo ſeruata ſum, vt longæua reprehēdar? Videro quod inſtituendum putatur. Sera tamen & contumelioſa emendatio ſenectutis. Ergo diis patrijs, Diis indigetibus pacem rogamus. Æquum eſt, quidquid omnes colūt, vnum putari. Eadem ſpectamus aſtra, commune cælum eſt, idem nos mundus inuoluit. Quid intereſt qua quiſq; prudentia verum requirat? Vno itinere non poteſt perueniri ad tam grande ſecretum, ſed hæc otioſorum diſputatio eſt: nos preces, non certamina offerimus. Quāto commodo ſacri ærarij veſtri Ve-

C ſtalium virginum prærogatiua detracta eſt? Sub largiſſimis Imperatoribus denegatur, quod parciſſimi præſtiterunt? Honor ſolus eſt in illo velut ſtipendio caſtitatis. Vt vittæ earum capiti decus faciunt, ita inſigne ducitur † ſacerdotij vacare muneribus. *al.* ſacrificij Nudum quodāmodo tamen immunitatis requirunt, quoniam paupertate à diſpendio tutæ ſunt: Itaque amplius laudi earum tribuunt, qui aliquid rei detrahunt. Siquidem ſaluti publicæ dicata virginitas creſcit merito, cum caret præmio. Abſint ab ærarij veſtri puritate iſta compendia. Fiſcus bonorum principum non ſacerdotum dānis, ſed hoſtium ſpoliis augea-

D tur. Vllumne lucrum compenſat inuidia? Et quia auaritia in mores veſtros non cadit, hoc miſeriores ſunt, quibus ſubſidia vetera decerpta ſunt. Etenim ſub Imperatoribus qui alieno abſtinent, qui reſiſtunt cupiditati, ad ſolam detrahitur amittentis iniuriam, quod deſiderium non mouet auferentis. Agros etiam virginibus & miniſtris deficientium voluntate legatos fiſcus retentat. Oro vos iuſtitiæ ſacerdotes, vt Vrbis veſtræ ſacris reddatur priuata ſucceſſio. dictent teſtamenta ſecuri, & ſciant ſub principibus non auaris ſtabile eſſe quod ſcripſerint. Delectet vos iſta felicitas generis humani, cœpit cauſæ huius exemplum ſollicitare morientes. Ergo Romanæ reli-

E giones ſub Romana iura non pertinent? Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus caſus fecit caducas? Capiunt legata liberti, ſeruis teſtamentorum iuſta commoda non negantur, tantùm nobiles virgines, & fatalium ſacrorum miniſtri excluduntur prædiis hereditate quæſitis. Quid iuuat ſaluti publicæ caſtū corpus dicare, & imperij æternitatē cæleſtibus fulcire præſidiis, armis veſtris, aquilis veſtris amicas applicare virtutes, pro omnibus efficacia vota ſuſcipere, & ius cum omnibus non habere? Itaq; melior eſt ſeruitus quæ hominibus impenditur. Rempublicam lædimus cui numquam expedit vt ingrata ſit. Nemo me putet ſolam cauſam religionū tueri: ex huiuſmodi facinoribus orta ſunt

F cuncta Romani generis incommoda. Honorauerat lex parentum Veſtales virgines, ac miniſtros deorum, victu modico iuſtiſque priuilegiis. Stetit muneris huius integritas vſque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem vilium baiulorum ſacræ caſtitatis alimēta verterunt. Secuta eſt hoc factum fames publica, & ſpem prouinciarum omnium meſſis ægra decepit. Non ſunt hæc vitia terrarum. Nihil imputamus aſtris. Nec rubigo ſegetibus obfuit, nec auena fruges necauit: ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur. Certè ſi eſt huius mali aliquod exemplum, imputemus tātam famem viſibus annorum. Grauis hanc ſterilitatem aura conſtrinxit: ſi ſueſtibus arbu-

A ſtis vita producitur, & rurſus ad Dodonęas arbores plebis ruſticæ inopia † conuoluit. *al.* conuolauit. Quid tale prouinciæ pertulerunt, cùm religionū miniſtros honor publicus paſceret? Quando in vſum hominum concuſſa quercus, quando vulſæ ſunt herbarum radices, quando alternos regionum defectus deſeruit fęcunditas mutua, cum populo & virginibus ſacris communis eſſet annona? Commendabat enim terrarum prouentus victus antiſtitum, & remedium magis, quàm largitas erat. An dubium eſt, ſemper pro copia omnium datum, quod nūc inopia omnium vendicauit. Dicet aliquis, ſumptum publicum denegatum alienę religionis impendiis. Abſit a bonis prin-

B cipibus iſta ſententia, vt quod de commum quibuſdam tributum eſt, in iure fiſci eſſe videatur. Nam cùm reſpublica de ſingulis conſtet: quod ab ea proficiſcitur, fit rurſus proprium ſingulorum. Omnia regitis, ſed ſuum cuique ſeruatis: pluſq; apud vos iuſtitia quàm licentia valet. Conſulite certè munificentiam veſtram, an hæc publica velit exiſtimari quę in alios tranſtuliſtis? Semel honori Vrbis delata compendia deſinunt eſſe tribuentium: & quod a principio beneficium fuit, vſu atque ætate fit debitum. Inanem igitur metum diuino animo veſtro tentat incutere, ſi quis aſſerit conſcientiam vos habere præbentium, niſi detrahentium ſubieritis inuidiam. Faueant clementiæ veſtræ ſectarum omnium arcana præſidia: & hæc maximè, quæ maiores veſtros aliquando

C iuuerunt, vos defendant, a nobis colantur. Eum religionum ſtatum petimus, qui diuo parenti veſtro culminis ſeruauit imperium, qui fortunato principi legitimos ſuffecit heredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſiderea lacrymas ſacerdotum, & ſe culpatum putat, more violato quem libenter ipſe ſeruauit. Præſtate etiam diuo fratri veſtro alieni conſilij correctionem, tegite factum quod Senatui diſplicuiſſe neſciuit. Siquidem conſtat ideo excluſam legationem, ne ad eum iudicium publicum perueniret. Pro exiſtimatione eſt temporum ſuperiorum, vt non dubitetis abolere, quod probandum eſt Princi-

D pis non fuiſſe.

Relationi Symmachi Vrbis Præfecti 8. Ambroſius libertate magna reſpondet, validiſſimiſque eam rationibus euertit, Epiſtola.

Beatiſſimo Principi & clementiſſimo Imperatori Valentiniano Auguſto, Ambroſius Epiſcopus,

CVm vir clariſſimus præfectus Vrbis Symmachus ad clementiam tuam retuliſſet, vt ara quæ de vrbis *Epiſt. XII.*

E Romę curia ſublata fuerat, redderetur loco, & tu Imperator, licet adhuc in minoris æui tyrocinio florentibus nouus annis, fidei tamen virtute veteranus obſecrata gentilium non probares, eodem quo comperi puncto libellum obtuli: quo licet comprehenderim quæ ſuggeſtioni neceſſaria viderentur, popoſci tamen exemplum mihi Relationis dari. Itaque non fidei tuæ ambiguus, ſed prouidus cautionis, & pii certus examinis hoc ſermone Relationis aſſertioni reſpondeo: hoc vnum petens, vt non verborum elegantiam, ſed vim rerum expendendam putes. Aurea enim (ſicut ſcriptura diuina docet) eſt lingua ſapiētiū literatorū, quę phaleratis dotata ſermo- *Eccl. 6.*

F nibus, & quodā ſplēdentis eloquij velut coloris pretioſi coruſco reſultans, capit animorū oculos ſpecie formoſi viſúſq; perſtringit. Sed aurum hoc ſi diligentius manu tractes, foris pretiū, intus metallum eſt. Volue quæſo, atq; excute ſectam gentilium: pretioſa & grādia ſonant, veri efforta defendunt, Deum loquuntur, ſimulacrū adorāt. Tria igitur in Relatione ſua vir clariſſimus Pręfectus Vrbis propoſuit, quæ valida putauit. Quòd Roma veteres, vt ait, ſuos cultus requirat, & quòd ſacerdotibus ſuis virginibúſque Veſtalibus emolumenta tribuenda ſint, & quòd emolumentis ſacerdotum negatis, fames ſecuta publica ſit. In prima propoſitione, flebili Roma queſtu ſermonis illacrymat, veteres, vt ait, cultus cærimoniarū requirens. Hæc ſacra, inquit, Annibalem à mœnibus, à

Capitolio Senonas repulerunt. Itaq; dum ſacrorum po-
tentia prædicatur, infirmitas proditur. Ergu Annibal diu
ſacris inſultauit Romanis, & Diis contra ſe dimicanti-
bus, vſq; ad muros vrbis vincendo peruenit. Cur ſe ob-
ſideri paſſi ſunt, pro quibus Deorum ſuorum arma pu-
gnabant? Nam de Senonibus quid loquar quos Capito-
lij ſecreta penetrantes Romanæ reliquiæ non tuliſſent,
niſi eos pauido anſer ſtrepitu prodidiſſet? En quales tem-
pla Romana præſules habent. Vbi tunc erat Iupiter? An
in anſere loquebatur? Verùm quid negem ſacrorum ri-
tus militaſſe Romanis? Sed etiam Annibal eoſdem Deos
colebat. Vtrum volunt igitur, eligant. Si in Romanis vi-
cerunt ſacra, in Carthagienſibus ergo ſuperata ſunt; ſi
H in Cartaginenſibus triumphata, nec Romanis vtique
profuerunt. Faceſſat igitur inuidioſa illa populi Roma-
ni querela. Non hæc Roma mandauit. Aliis illa eos in-
terpellat vocibus. Quid me caſſu quotidie gregis inno-
xij ſanguine cruentatis? Non in fibris pecudum, ſed in
viribus bellatorum trophæa victoriæ ſunt. Alijs ego diſ-
ciplinis orbem ſubegi. Militabat Camillus, qui ſublata
Capitolio ſigna, cæcis Tarpeiæ rupis triumphatoribus
reportauit: ſtrauit virtus, quos religio nõ remouit. Quid
de Atilio loquar, qui militiam etiam morti impendit?
Africanus non inter Capitolij aras, ſed inter Annibalis
I acies triumphum inuenit. Quid mihi veterum exempla
profertis? Odi ritus Neronum. Quid dicam bimeſtres
Imperatores, & terminos regum cum exordijs copula-
tos? Aut fortè illud eſt nouum, barbaros ſuis exceſſiſſe
finibus? Numquid etiam illi Chriſtiani fuerunt, quorum
miſerabili nouóque exemplo, alter captiuus Imperator,
ſub altero captiuus orbis, fefelliſſe quæ victoriam pro-
mittebant, ſuas cærimonias prodiderunt? Numquid &
tunc non erat ara Victoriæ? Pœnitet lapſus, & vetuſta
canicies pudendi ſanguinis traxit ruborem. Non erubeſ-
co cum toto orbe longæua conuerti. Verum certè eſt,
quia nulla ætas ad perdiſcendum ſera eſt. Erubeſcat ſe-
Sap. 4. nectus, quæ emendare ſe non poteſt. Non annorũ ca-
nicies eſt laudãda, ſed morum. Nullus pudor eſt, ad me-
liora tranſire. Hoc ſolum habebam commune cum bar-
baris, qui Deum antea neſciebam. Sacrificium veſtrum
ritus eſt beſtiarum cruore reſpergi. Quid in mortuis pe-
cudibus quæritis Dei voces? Venite & diſcite in terris
cæleſtem militiam. Hic viuimus, & illic militamus. Cæli
myſterium doceat me Deus ipſe qui condidit, non ho-
mo qui ſeipſum ignorauit. Cui magis de Deo quàm Deo
credam? Quomodo poſſum vobis credere qui fatemini
vos ignorare quod colitis? Vno, inquit, itinere non po-
teſt perueniri ad tam grande ſecretum. Quod vos igno-
ratis, id nos Dei voce cognouimus. Et quod vos ſuſpi-
cionibus quæritis, nos ex ipſa ſapientia Dei & veritate
compertum habemus. Non congruunt igitur veſtra no-
biſcum. Vos pacem Diis veſtris ab Imperatoribus obſe-
Sap. 13. cratis, nos ipſis Imperatoribus à Chriſto pacem roga-
Ioan. 9. mus. Vos manuum veſtrarum adoratis opera, nos iniu-
riam ducimus, omne quod fieri poteſt, Deum putari.
Non vult ſe Deus in lapidibus coli. Denique etiam ipſi
philoſophi veſtri iſta riſerunt. Quòd ſi vos ideo Chri-
ſtum Deum negatis, quia illum mortuum eſſe non cre-
ditis: (neſcitis enim quòd mors illa carnis fuerit, non di-
uinitatis, quæ fecit vt credentium iam nemo moriatur)
quid vobis imprudentius, qui contumeliosè colitis, &
honorificè derogatis: Veſtrum enim Deum lignum puta-
tis. O contumelioſa reuerentia, Chriſtum mori potuiſ-
ſe non creditis. O honorifica peruicacia! Sed vetera, in-
quit, reddenda ſunt altaria ſimulacris, ornamenta delu-
bris. Repoſcantur hæc à cõſorte ſuperſtitione, Chriſtia-
nus Imperator aram ſolius Chriſti didicit honorare. Quid
manus pias & ora fidelia miniſterium ſuis cogunt ſacri-
legijs exhibere: Vox Imperatoris noſtri Chriſtum reſul-
Prou. 21. tet & illum ſolum quem ſentit, loquatur, *quia cor regis*
in manu Dei. Numquid Imperator gentilis aram Chri-
ſto leuauit: Dum ea quæ fuerunt repoſcunt, exemplo
ſuis admonẽt quantum Chriſtiani Imperatores religioni
quam ſequuntur debeant deferre reuerentiæ, quando
gentiles ſuperſtitionibus ſuis omnia detulerunt. Dudum
cœpimus, & iam ſequamur excluſos. Nos ſanguine glo-
G riamur, illos diſpendium mouet. Nos hæc victoriæ loco
ducimus, illi iniuriam putant. Numquam nobis amplius
contulerũt, quàm cùm verberari Chriſtianos atque pro-
ſcribi ac necari iuberent. Præmiũ fecit religio, quod per-
fidia putabat eſſe ſupplicium. Videte magnanimos. Per
iniurias, per inopiam, per ſupplicium nos credimus: illi
cærimonias ſuas ſine quæſtu manere poſſe non credunt.
Habeant, inquit, Veſtales virgines immunitatem ſuam.
Dicant hoc qui neſciunt credere, quòd poſſit eſſe gra-
tuita virginitas: prouocent lucris, qui diffidunt virtuti-
bus. Quot tamen illis virgines præmia promiſſa fecerũt:
Vix ſeptem Veſtales capiuntur puellæ. En totus nume-
H rus, quem infulæ vittati capitis, purpuratarum veſtium
murices, pompa lecticæ miniſtrorum circumfuſa comi-
tatu, priuilegia maxima, lucra ingentia, præſcripta deni-
que pudicitię tempora coegerunt. Attollant mentis &
corporis oculos, videant plebem pudoris, populũ inte-
gritatis, concilium virginitatis. Non vittæ capiti decus,
ſed ignobile velamen, vſui nobile caſtitatis: non exquiſi-
ta, ſed abdicata lenocinia pulchritudinis: non illa purpu-
rarum inſignia, non luxus deliciarum, ſed vſus ieiunio-
rum: non priuilegia, non lucra: omnia poſtremo talia, vt
reuocari ſtudia putes, dum exercentur officia. Sed dum
I exercetur officium, ſtudium prouocatur. Suis caſtitas cu-
mulatur diſpendijs. Non eſt virginitas quę pretio emitur,
non virtutis ſtudio poſſidetur. Non eſt integritas quæ-
cumque tamquam in auctione nũmario ad tempus ſolli-
citatur compendio. Prima caſtitatis victoria eſt, faculta-
tum cupiditates vincere: quia lucri ſtudium, tentamen-
tum pudoris eſt. Ponamus tamen ſubſidia largitatũ con-
ferenda virginibus. Quæ Chriſtianis munera redunda-
bunt, quod tantas opes ſufficiet ærarium: Aut ſi arbitran-
tur ſolis Veſtalibus conferendum, non pudet, vt qui to-
tum ſibi ſub Imperatoribus gentilibus vendicarũt, iidem
ſub principibus Chriſtianis non putent nobis ſortem de-
bere eſſe communem: Sacerdotibus quoq; ſuis & mini-
K ſtris queruntur alimenta publica non præberi. Quantus
hinc verborum tumultus increpuit: At contra, nobis
etiam priuatæ ſucceſſionis emolumenta recentibus legi-
bus denegantur, & nemo conqueritur. Non enim puta-
mus iniuriam, quia diſpendium non dolemus. Si priui-
legium quærat ſacerdos, vt onus curiale declinet, patria
atq; auita & omnium facultatum poſſeſſione cedendum
eſt. Quomodo hanc gentiles ſi haberent, ingrauarent
querelam, quòd ſacerdos ferias miniſterij ſui emat totius
patrimonij ſui damno, & priuatus vniuerſæ commodita-
tis diſpendio vſum publici mercetur obſequij: præten-
dens communis ſalutis excubias, domeſticæ inopiæ ſe
L mercede ſolatur, quia miniſterium non vendidit, ſed gra-
tiam comparauit. Conferte cauſas. Vos excuſare vultis
decurionem, cùm eccleſiæ excuſare non liceat ſacerdo-
tem. Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris, nullus
excipitur profanus, nullus vltimæ conditionis, nullus
prodigus verecundiæ: ſolis ex omnibus clerico commune
ius clauditur, à quo ſolo pro omnibus votum commune
ſuſcipitur, officium commune defertur: nulla legata vel
grauiũ viduarum, nulla donatio. Et vbi in moribus culpa
non deprehenditur, tamen officio mulcta præſcribitur.
Quod ſacerdotibus fani legauerit Chriſtiana vidua, va-
let, quod miniſtris Dei non valet: Quod ego nõ vt que-
M rar, ſed vt ſciant quid non quærar, comprehendi. Malo e-
nim nos pecunia minores eſſe, quã gratia. Sed referunt,
ea quæ vel donata vel relicta ſunt eccleſię, nõ eſſe teme-
tata. Dicant & ipſi quis tẽplis dona detraxerit, quod fa- Hiſt. Trip.
ctum eſt Chriſtianis. Quæ ſi facta eſſent gentilibus, red- lib. 6. c. 10.
deretur potius quam inferretur iniuria. Nunccine de-
mum iuſtitia prætenditur, æquitas poſtulatur: Vbi tunc
erat iſta ſententia, cum direptis Chriſtianorum omnium
facultatibus, ipſos vitales anhelitus ſpiritus inuiderent,
& nullis vſquam negata defunctis inhiberent ſupremæ
cõmercia ſepulturæ: Quos gentiles præcipitarunt, maria
reddiderunt. Fidei iſta victoria eſt, quòd & ipſi iam facta
maiorum carpunt, quorum geſta condemnant: Sed quæ
(malum) ratio, vt eorum munera petant, quorum geſta
condemnant: Nemo tamen donaria delubris, & legata
haruſpicibus denegauit: ſola ſublata ſunt prædia, quia

Digitized by Google

non religioſè vtebantur iis quæ religionis iure defenderent. Qui noſtro vtuntur exemplo, cur non vtebantur officio? Nihil Eccleſia ſibi niſi fidem poſſidet. Hos reditus præbet, hos fructus. Poſſeſſio Eccleſiæ, ſumptus eſt egenorum. Numerent quos redemerint templa captiuos, quæ contulerint alimēta pauperibus, quibus exulibus viuendi ſubſidia miniſtrauerint. Prædia igitur intercepta, non iura ſunt. En quod factū, quæ triſte pariet nefas fames, vt aiunt, publica vēdicauit: quia vſui omnium proficere cœpit, quod proficiebat commodis ſacerdotum. Propterea ergo detractis, vt aiunt, arbuſta exuta corticibus, ſucco miſerabili deficientium ora lambebant. Propterea Chaoniā frugem glande mutātes, rurſus in pecudum paſtus, & ad infelicis victus alimēta reuocati, concuſſa quercu famem in ſiluis miſeram ſolabantur. B Noua videlicet prodigia terrarum, quæ nūquam ante acciderant, cum ſuperſtitio gētilis toto orbe ferueret. Re vera quando ante vacuis auenis ſeges fallax auari vota luſit agricolæ, & ſpē ruſticæ plebis quæſita ſulcis frugis herba deſtituit. Et vnde Græcis oracula habitę ſuæ quercus, niſi quia remediū ſilueſtris alimoniæ cæleſtis religionis donum putarunt? Talia enim ſuorum munera credūt Deorum. Quis Dodonæas arbores niſi gentiū populus adorauit, cùm pabulum triſti ſacri nemoris honore donaret? Non eſt veriſimile quòd indignantes eorum Dii id pro C pœna intulerūt, quod ſolebāt placati conferre pro munere. Quæ autem æquitas, vt paucis ſacerdotibus dolentes victum negatum ipſi omnibus denegarent? cùm inclementior eſſet vindicta, quàm culpa? Non eſt igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallētis cauſa conſtrinxerit, vt virētibus ſegetibus ſubita ſpes anni adulta moreretur. Et certè ante plurimos annos tēplorū iura toto orbe ſublata ſunt. Modo ne demum diis gentilium venit in mentem ſuas iniurias vlciſci? Propterea ne aſſueto curſu Nilus non inundauit, vt vrbicorum ſacerdotum diſpendia vindicaret, qui non vindicauit ſuorū? Eſto tamen ſi ſuperiore anno Deorum ſuorū iniurias vindicatas putant, cur præſenti anno cōtempti fuere? Iam enim nec D herbarum vulſis radicibus ruſticana plebs paſcitur, nec baccæ ſilueſtris explorat ſolatia, nec cibū de ſentibus rapit; ſed operum læta felicium dum meſſes ſuas & ipſa miratur, expleuit voti ſatietate ieiunium: vſurarios nobis reddidit terra prouentus. Quis ergo tam nouus humanis vſibus, vt vices ſtupeat annorum? & tamen etiam ſuperiore anno pleraſq; nouimus prouincias redundaſſe frugibus. De Gallis quid loquar ſolito ditioribus? Frumentum Pannoniæ quod non ſeuerāt vendiderunt, & fœcunda Rhætia fertilitatis ſuæ nouit inuidiā. Nam quæ ſolebat tutior eſſe ieiunio, fœcunditate hoſtem in ſe excitauit. Liguriam Venetiaſque autumni frumēta pauerunt. E Ergo nec ille ſacrilegio annos exaruit, & iſte fidei fructibus annus effloruit. Negent etiam quòd largo fœtu vineæ redundauerint. Itaque & meſſem fœneratam recepimus, & liberalioris vindemiæ beneficia poſſidemus. Poſtremus ſupereſt & maximus locus, vtrum ea quæ vobis profuerint Imperatores reſtituere ſubſidia debeatis. Ait enim, Vos defendant, à nobis colātur. Hoc eſt, fideliſſimi Principes, quod ferre non poſſumus, quia exprobrāt nobis veſtro ſe nomine Diis ſuis ſupplicare, & vobis non mandantibus ſacrilegium immane committūt, diſſimulationem pro conſenſu interpretātes. Sibi habeant F præſidia ſua: ſuos ſi poſſunt illa defendant. Nam ſi iis à quibus colūtur, auxilio eſſe non poſſunt, quomodo poſſunt vos defendere, à quibus non colūtur? Sed maiorū, inquit, ſeruandus eſt ritus. Quid quòd omnia poſtea in melius profecerunt? Mundus ipſe qui vel primum coactis elementorum per inane ſeminibus tenero orbe concreuerat, vel confuſo adhuc indigeſti operis caligabat horrore, nōne poſtea diſtincto cæli, maris, terrarūq; diſcrimine, rerū formas quibus ſpecioſus videtur, accepit? Exutæ humentibus tenebris nouū terræ ſtupuere ſolem. Dies in exordio non refulget, ſed in proceſſu tēporis incremento luminis micat, & caloris exæſtuat. Luna ipſa qua propheticis oraculis ſpecies Eccleſiæ figuratur, cùm primum reſurgens in mēſtruas reparatur ætates, tenebris nobis abſconditur, paulatimque cornua ſua complens, vel è regione ſolis abſoluens, clari ſplēdore fulgoris irrutilat. Exerceri in fructus terræ antè neſciebāt: poſt vbi imperare aruis ſollicitus cœpit agricola, & informe ſolū veſtire vineis, ſilueſtres animos domeſticis mollitæ cultibus exuerūt. Anni ipſius ætas prima, quæ nos vſu pariliter colorauit nuda gignentiū, ſed in proceſſu lapſuris floribus vernat, poſtremis adoleſcit fructibus. Nos quoque æui rudes ſenſus habemus infātiæ, ſed mutati in annos ingenij rudimenta deponimus. Dicant igitur in ſuis omnia manere debuiſſe principiis, mundū tenebris obductum, quia ſplēdore ſolis illuxit, diſplicere. Et quantò B grauius eſt animi tenebras depuliſſe quàm corporis, fideiq; iubar emicuiſſe quā ſolis? Ergo & mundi ſicut omnium rerū primæua viam mutarunt, vt venerabilis canæ fidei ſequeretur ſenectus. Quos hoc mouet, reprehendant meſſem, quia ſera fœcunditas eſt: reprehēdant vindemiam quia in occaſu anni eſt: reprehendant oliuam, qui poſtremus eſt fructus. *Sap. 4.* Ergo & meſſis noſtra fides animarum † in Eccleſia, gratia meritorum vindemia eſt *al. eſt eccleſiæ.* quæ ab ortu mūdi virebat in ſanctis, ſed poſtrema ætate ſe diffudit in populos, vt aduerterēt omnes non rudibus animis incepiſſe fidem Chriſti. Nulla enim ſine aduerſario corona victoriæ: ſed expluſa ea opinione quæ ante *2. Tim. 4.* conualuit, id quod erat verum, iure prælatum. Si ritus C veteres delectabant, cur in alienos ritus eadem Roma ſucceſſit? Omitto abſconditam pretio humum, & paſtorales caſas auro degeneri renitentes. Quid (vt re de ipſa reſpondeam quod queruntur) captarum ſimulacra vrbium victóſque Deos, & peregrinos ritus ſacrorum alienæ ſuperſtitionis æmuli receperūt? Vnde igitur exemplum, quòd currus ſuos ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele? Vnde Phrygij vates, & ſemper inuiſa Romanis non æquæ Carthaginis numina? Quam Cæleſtem Afri, Mitram Perſæ, pleriq; Venerem colunt, pro diuerſitate nominis, non pro numinis varietate: Sic deam eſſe & victoriam crediderunt, quæ vtiq; munus eſt non D poteſtas: donatur non dominatur: legionum gratia non religionum potentia. Magna igitur dea, quàm militum multitudo ſibi vendicat, vel præliorum donat euentus. Huius aram ſtrui in vrbis Romæ curia petunt, hoc eſt, quò plures conueniunt Chriſtiani. Omnibus in templis aræ; ara etiam in tēplo Victoriarum, quando numero delectantur, ſacrificia ſua vbique concelebrāt. Quid eſt niſi inſultare fidei, vnius aræ ſacrificia vendicare? Ferendum ne iſtud, vt gētilis ſacrificet, & Chriſtianus interſit? Hauriant omnes, inquit, hauriant vel inuiti fumum oculis, ſymphoniam auribus, cinerem faucibus, tus naribus, & auerſantiū licet ora excitata focis noſtris fauilla reſpergat. E Non illi ſatis ſunt lauacra, non porticus, non plateæ occupatæ ſimulacris: Etiam ne in communi illo concilio non erit communis conditio? Obſtringetur pia Senatus portio obteſtantium vocibus, adiurātium ſacramentis: Si refutet, videbitur mendacium prodere: ſi acquieſcat, ſacrilegium cōfiteri. Vbi, inquit, in leges veſtras & verba iurabimus? Ergo † mens veſtra quæ legibus tene- *al. inueſtitam, quæ* tur incluſa, cæremoniis gentiū ſuffragium colligit, fidem ſtringit: Iam non ſolùm præſentium, ſed abſentium etiam, & quod eſt amplius Imperatores, fides veſtra pulſatur. Vos enim cogitis, ſi iubetis. Conſtātius auguſtæ memoriæ nondū ſacris initiatus myſteriis cōtaminari F ſe putauit ſi aram illā videret. Iuſſit auferri, non iuſſit reponi. Illud auctoritatē facti habet, hoc præcepti non habet. Nemo ſibi de abſentia blandiatur. Præſentior eſt qui ſe animis inſerit, quàm qui oculis proteſtatur. Plus enim eſt mente connecti, quàm corpore copulari. Vos Senatus cogendi cōſilii præſules habet, vobis coit, vobis conſcientiam ſuam, non Diis gētium præſtat, vos liberis ſuis non tamen fidei ſuæ præfert. Hæc eſt charitas expetēda, hæc eſt charitas maior imperio, ſi fides tuta ſit quæ ſeruat imperium. Sed fortaſſe aliquem moueat ita fideliſſimum Principem deſtitutū: proinde quaſi meritorū pretiū caducis æſtimetur præſentium. Qui enim ſapiens non in orbe quodam atque circuitu locata humanarum rerum nouit negotia, qui non eoſdem ſemper ſucceſſus

habent, ſed variant ſtatus, & mutant vices? Quem bea-
tiorem Cneo Pompeio Romana templa miſerunt? At is
Plutarchus in Pompeio. cum tribus triumphis terrarum cinxiſſet urbem, pulſus
acie, bello profugus, & ſui terminis exul Imperij Cano-
pei manu ſpadonis occubuit. Quem nobiliorem Cyro
Perſarum totius Orientis terræ regem dederunt? Is quo-
que cùm principes potentiſſimos aduerſantes viciſſet,
victos reſeruaſſet, muliebribus armis fuſus interiit. Et
ille rex qui ſuperatori etiam conſeſſua honore donauerat,
exſecto capite, & intra vtrem plenum cruoris ſatiari iuſ-
ſos incluſo, fœmineis imperiis ludibrio fuit. Adeo in
iſtius vitæ curriculo non paria paribus, ſed longè diuerſa
Herodotus l.7.hiſtor. referuntur. Quem etiam magis ſacrificiis deditum quàm
Carthaginenſium ducem Hamilcarem reperimus? qui
cum toto prælij tempore inter acies poſitus dimicantes
ſacrificium faceret, vbi partem ſuorum victam eſſe co-
gnouit in ipſos quos adolebat, præcipitauit ignes, vt eos
vel cruore ſuo reſtingueret, quos ſibi nihil profuiſſe co-
gnouerat. Nam de Iuliano quid loquar? qui cum reſpō-
ſis haruſpicum malè credulus eſſet, ademit ſibi ſubſidia
reuertendi. Ergo in communi caſo non eſt communis
offenſa. Neminem etenim promiſſa noſtra luſerunt. Re-
ſpondi laceſſentibus tamquam non laceſſitus. Refellen-
dæ etenim relationis, non exponendæ ſuperſtitionis mi-
hi ſtudium fuit. Te tamen Imperator ipſa eorum relatio
Hiſt. Tripar. lib. 6. cap. 44. faciat cautiorem. Nam cùm de ſuperioribus Principibus
texuiſſet, qui prior eorum numerus cærimonias patrum
coluit, recentior non remouit, addidiſſet etiam. Si exem-
plum religio veterum non facit, faciat diſſimulatio pro-
ximorum: euidenter docuit quod & fidei tuæ debeas, vt
gentilitij ritus non ſequaris exemplum: & pietati, vt
fratris ſtatuta non violes. Si enim pro ſuis dumtaxat par-
tibus eorum diſſimulationem Principum prædicarunt,
qui cùm eſſent Chriſtiani, decreta tamen gentilium mi-
nimè remouerunt: quantò magis amori debent deferre
fraterno, vt qui diſſimulare deberes, etiamſi quid forſi-
tan non probares, ne fraternis derogares ſtatutis, & nunc
teneas quod & fidei tuæ, & germanitatis neceſſitudini
iudicas conuenire?

Quod laico nec de fide diſputare, nec de ſacerdote iudicare liceat, quare Ambroſius vt cum Auxentio Ariano de fide coram arbitris diſputet, imperatoris conſiſtorium adire conſtantiſſimè renuit. Epiſtola.

Clementiſſimo Imperatori, & beatiſſimo Auguſto Valentiniano, Ambroſius Epiſcopus.

Epiſt. XIII DAlmatius me tribunus & notarius mandato, vt al-
legauit, clementiæ conuenit tuæ, poſtulans vt &
ipſe iudices legerē, ſicut elegiſſet Auxentius. Nec tamen
expreſſit eorum nomina qui fuerant poſtulati: ſed id ad-
didit, quòd in cōſiſtorio eſſet futura certatio, arbitro pie-
tatis iudicio tuæ. Cui rei reſpondeo, vt arbitror, com-
petenter. Nec quiſquam contumacem iudicare me de-
bet, cùm hoc aſſerā quod auguſtæ memoriæ pater tuus
non ſolùm ſermone reſpōdit, ſed etiam legibus ſuis ſan-
xit: In cauſa fidei vel eccleſiaſtici alicuius ordinis eum
iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſi-
milis; hæc enim verba reſcripti ſunt: hoc eſt, ſacerdotes
de ſacerdotibus voluit iudicare. Quinetiam ſi alias quo-
que argueretur epiſcopus, & morum eſſet examinanda
cauſa, etiam hanc voluit ad epiſcopale iudicium pertine-
re. Quis igitur contumaciter reſpondit clementiæ tuæ?
Ille qui te patri ſimilē eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſ-
ſimilem? Niſi fortè vilis quibuſdam tanti Imperatoris
exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſſionis conſtan-
tia comprobata eſt, & ſapiētia melioratæ reipublicę pro-
fectibus prædicatur. Quibus audiſti, clementiſſime Im-
perator, in cauſa fidei laicos de epiſcopo iudicaſſe? Ita er-
go quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſi-
mus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe
aliis putem eſſe credendum? Si docendus eſt epiſcopus a
laico, quid ſequetur? Laicus ergo diſputet, & epiſcopus
audiat, epiſcopus diſcat à laico. At certè ſi vel ſcripturarū
ſeriem diuinarum vel vetera † tēpore tractemus, quis eſt *al. tempore*
qui abnuat in cauſa fidei, in cauſa, inquā, fidei epiſcopos
ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores
de epiſcopis iudicare? Eris Deo fauēte, etiam ſenectutis
maturitate prouectior, & tūc de hoc cenſebis, qualis ille
epiſcopus ſit qui laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater
tuus, Deo fauente vir maturioris æui dicebat: Non eſt
meum iudicare inter epiſcopos; tua nūc dicit clementia,
Ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in Chriſto inha-
bilem ſe ponderi tanti putabat eſſe iudicij: clementia
H tua, cui adhuc emerenda baptiſmatis ſacramenta ſeruen-
tur, arrogat de fide iudicium, cùm fidei ipſius ſacramenta
non nouerit? quales autem elegerit iudices, poſſumus
exiſtimationi relinquere, quando eorum nomina timet
prodere. Veniant planè ſi qui ſunt ad eccleſiam, audiant
cum populo: non vt quiſquā iudex reſideat, ſed vt vnuſ-
quiſq; de ſuo affectu habeat examen, eligat quem ſequa-
tur. Agitur de iſtius eccleſiæ ſacerdote: ſi audierit illum
populus, & putauerit meliùs diſputare, ſequatur fidem
eius: non inuidebo. Omitto quia iam ipſe populus iudi-
cauit: taceo quia eum quem habet, de patre tuę clemen-
I tiæ poſtulauit: taceo quia pater pietatis tuæ quietem fu-
turam ſpopōdit ſi electus ſuſciperet ſacerdotium. Hanc
fidem ſecutus ſum promiſſorum. Quòd ſi de aliquorum
peregrinorū aſſentatione ſe iactat, ibi ſit epiſcopus, vn-
de ſunt ij qui eum epiſcopatus putāt nomine eſſe donan-
dum. Nam ego nec epiſcopum noui, nec vnde ſit ſcio.
Vbi illud conſtituimus, Imperator, quòd iam ipſe tuum
iudiciū declaraſti, immò etiam dediſti leges, ne cui eſſet
liberū aliud iudicare? Quod cùm præſcripſiſti aliis, præ-
ſcripſiſti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus
ipſe cuſtodiat. Vis ne igitur experiar, incipiant ij qui
iudices eliguntur, aut aduersùs tuam venire ſententiam,
K aut certè excuſare quòd Imperatoris tam ſeuero, & tam
diſtricto imperio non potuerint obuiare? Sed hoc contu-
macis, non modeſti eſt ſacerdotis. Ecce Imperator legem
tuam iam ex parte reſcindis; ſed vtinam non ex parte, ſed
in vniuerſum. Legem enim tuam nollem eſſe ſupra Dei
legē, Dei lex nos docuit quid ſequamur, humanæ leges
hoc docere non poſſunt. Extorquere ſolēt timidis com-
mutationem, fidem inſpirare nō poſſunt. Quis erit igitur
ille qui cùm legat per tot prouincias vno momento eſſe
mandatum vt quicumque obuiauerit Imperatori, feria-
tur gladio: quicumq; Dei templum non tradiderit pro-
tinus occidatur? Quis inquā, eſt qui poſſit vel vnus, vel
inter paucos dicere Imperatori, Lex tua mihi nō proba-
L tur? Non permittitur hoc dicere ſacerdotibus, permitti-
tur laicis? Et iudicabit de fide, qui aut gratiam ſperat, aut
metuit offenſam? Deinde ipſe committam vt eligam iu-
dices laicos, qui cùm tenuerint fidei veritatem, aut pro-
ſcribantur, aut necentur, quod lex de fide lata decernit?
Ego igitur aut præuaricationi offeram homines, aut pœ-
næ? Non tanti eſt Ambroſius, vt propter ſe deiciat ſa-
cerdotium. Non tanti eſt vnius vita, quanti eſt dignitas
omnium ſacerdotum, quorū de conſilio iſta dictaui, in-
timantibus ne fortè etiā gentilis eſſet aliquis aut Iudæus
qui ab Auxentio eſſet electus, quibus traderemus de
Chriſto triūphum, ſi de Chriſto iudiciū cōmitteremus.
M Quid illos aliud, niſi Chriſti iniuriā audire delectat? Quid
illis aliud poteſt placere, niſi (quod abſit) vt Chriſti diui-
nitas denegetur? Cùius planè bene conuenit Ariano, qui
creaturam Chriſtum dicit quod etiam gentiles ac Iudæi
prōptiſſimè confitentur. Hoc ſcriptum eſt in Ariminen-
ſi ſynodo: meritóq; concilium illud exhorreo, ſequens
tractatum concilij Nicæni, à quo me nec mors nec gla- *Rom. 8.*
dius poterit ſeparare. Quam fidem etiam parēs clemen-
tiæ tuæ Theodoſius beatiſſimus Imperator & ſequitur,
& probauit. Hāc fidem Galliæ tenent, hāc Hiſpaniæ, &
eam pia diuini ſpiritus cōfeſſione cuſtodiunt. Si tractan-
dum eſt, tractare in Eccleſia didici: quod maiores fecerūt
mei. Si conferendum de fide, ſacerdotum debet eſſe iſta
collatio, ſicut factū eſt ſub Cōſtantino auguſtæ memo-
riæ principe, qui nullas leges ante præmiſit, ſed liberum

dedit iudicium ſacerdotibus. Factum eſt etiã ſub Conſtantio auguſtæ memoriæ Imperatore, paternæ dignitatis herede. Sed quod bene cœpit, aliter conſummatũ eſt. Nam epiſcopi ſincerum primo ſcripſerant fidẽ: ſed dum volunt quidẽ de fide intra palatium iudicare, id egerũt, vt circumſcriptionibus illa epiſcoporũ iudicia mutarẽtur. Qui tamen inflexam ſtatim reuocauera ſententiam. Et certè maior numerus Arimini, Nicæni concilij fidẽ probauit, Ariana decreta damnauit. Si ad Synodum prouocat Auxentius vt de fide diſputet (licet non ſit neceſſe propter vnum tot Epiſcopos fatigari, qui etiam ſi angelus de cælo eſſet, paci Eccleſiarũ non deberet præferri) cum audiero Synodũ congregari, & ipſe non deero. Tolle igitur legem, ſi vis eſſe certamen. Veniſſem Imperator ad conſiſtorium clementiæ tuæ vt hęc coram ſuggererẽ, ſi me vel epiſcopi vel populus permiſiſſent, dicentes de fide in Eccleſia corã populo debere tractari. Atqua vtinam Imperator non denuntiaſſes, vt quò vellem pergerem. Quotidie prodibã, nemo me aſſeruabat. Debuiſti me quò volueras deſtinare, quem ipſe omnibus offerebam. nunc mihi à ſacerdotibus dicitur; Non multum intereſt, vtrõ volens relinquas, an tradas altare Chriſti. Cùm enim reliqueris, trades. Atque vtinam liquido mihi pateret quòd Arianis Eccleſia minimè traderetur: ſponte me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed ſi ego ſolus interſtrepo, cur etiã de alijs omnibus inuadendis Eccleſiis eſt præceptum? Vtinã confirmetur vt Eccleſiis nullus moleſtus ſit: opto vt de me, qualis videtur, ſententia proferatur. Dignanter igitur Imperator accipe quòd ad conſiſtorium venire non potui. Ego in conſiſtorio niſi pro te ſtare non didici: & intra palatium certare non poſſum, qui palam ſecreta nec quæro, nec noui. Ego Ambroſius epiſcopus hunc libellum obtuli clementiſſimo Imperatori, & beatiſſimo Auguſto Valentiniano.

Marcellinæ ſorori, Imperatori petitiones vt baſilica traderentur, euentum anxiè ſciſcitanti, factis ſeriem, vniuerſámque recenſendo cauſam, compendiariò reſpondet. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Marcellinæ ſorori.

Epiſt. XIV QVoniam omnibus ferè epiſtolis ſollicitè quæris de Eccleſia, accipe quid agatur. Poſtridie quàm accepi litteras tuas, quibus ſignificaueras quòd te exagitarẽt ſomnia tua, moles inquietudinũ grauium cœpit moueri. Nec iam Portiana, hoc eſt, extramurana baſilica petebatur, ſed baſilica noua, hoc eſt intramurana, quæ maior eſt. Conuenerunt me primo principes virtutũ viri comites conſiſtoriani, vt baſilicã traderẽ & procurarẽ ne quid populus turbatũ moueret. Reſpõdi quod erat mei ordinis; tẽplum Dei tradi à ſacerdote non poſſe. Acclamatũ eſt ſequenti die in Eccleſia, etiam Præfectus eò venit, cœpit ſuadere vt baſilica Portiana cederemus. Populus reclamauit. Ita tunc diceſſum eſt, vt intimaturum ſe Imperatori diceret. Sequenti die (erat autẽ Dominica) poſt lectiones atque tractatum dimiſſis catechumenis, Symbolum aliquibus cõpetentibus in baptiſterij tradebam baſilica. Illic nuntiatũ eſt mihi comperto quod ad Portianam baſilicã de palatio decanos miſiſſent, & vela ſuſpenderent, populi partẽ eò pergere. Ego tamen manſi in munere, Miſſam facere cœpi. Dum offero, raptũ cognoui à populo Caſtulum quendam, quem presbyterũ dicerent Ariani. Hunc autẽ in platea offenderant tranſeuntes. Amariſſimè flere, & orare in ipſa oblatione Deũ cœpi, vt ſubueniret, ne cuius ſanguis in cauſa Eccleſiæ fieret, certè vt meus ſanguis pro ſalute non ſolũ populi, ſed etiam pro ipſis impijs effunderetur. Quid multa? Miſſis presbyteris & diaconibus eripui iniuriæ virum. Condemnationes illico grauiſſimæ decernuntur: primò in corpus omne mercatorũ. Itaq; ſanctis diebus hebdomadis vltimę, quibus ſolebant debitorũ laxari vincula, ſtrident catenæ, imponuntur collo innocentiũ, exiguntur ducenta pondo auri intra totũ triduum. Reſpondent alij

A qui ſe tantũ aut duplum ſi peterentur daturos, dũmodò ſeruarent fidẽ. Erant pleni carceres negotiatoribus. Palatina omnia officia, hoc eſt, memoriales, agẽtes in rebus apparitores diuerſorum Comitũ temperare a proceſſu iubentur, ſpecie qua ſeditioni intereſſe prohibebantur: honoratis multa minabantur grauiſſima niſi baſilicam traderent. Feruebat perſecutio: ac ſi aperuiſſent portam, prorupturi in omne facinus videbantur. Conuenior ipſe à Comitibus & tribunis, vt baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus Imperatorẽ iure ſuo vti, eo quòd in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpondi, ſi à me peteret quod *22 q. 8 c. conuenior.* meũ eſſet, id eſt fundum meum, argentum meum, quiduis huiuſmodi meum, me non refragaturum, quanquam B omnia quę mea ſunt, eſſent pauperum: verùm ea quę diuina, imperatoriæ poteſtati nõ eſſe ſubiecta. Si patrimonium petitur, inuadite: corpus, occurrã. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati eſt mihi. Nõ ego me vallabo circumfuſione populorum, nec altaria tenebo vitam obſecrans, ſed pro altaribus gratius immolabor. Horrebã quippe animo cùm armatos ad baſilicam Eccleſiæ occupandam miſſos cognoſcerẽ, ne dum baſilicam vendicant, aliqua ſtrages fieret quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis. Orabam ne tantæ vrbis vel totius Italiæ buſto ſuperuiuerem. Deteſtabar inuidiã fundendi cruoris, offerebam iugulum meum. Aderant Gothi tribuni, adoriebar eos, dicẽs: Propterea vos poſſeſſio C Romana ſuſcepit, vt perturbationis publicæ vos præbeatis miniſtros? Quo tranſibitis ſi hęc deleta fuerint? Exigebatur à me vt compeſcerem populũ. Referebã, in meo iure eſſe vt non excitarem, in Dei manu vt mitigaret. Poſtremo ſi me incentorem putarent, iam in me vindicari oportere, vel abduci mein quas vellent terrarum ſolitudines. His dictis illi abierunt: ego in baſilica veteri totum exegi diẽ, inde domum cubitum me recepi, vt ſi quis abducere vellet, inueniret paratum. Ante lucem vbi pedem limine extuli, circumfuſo milite occupatur baſilica. Idque à militibus Imperatori mandatum D dicitur, vt ſi prodire vellet haberet copiam, ſe tamẽ præſto futuros ſi viderent eum cum catholicis conuenire, alioquin ſe ad eum cœtum quem Ambroſius cogeret, tranſituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gothi. Quibus vt olim plauſtro ſedes erat, ita nunc plauſtrum Eccleſia eſt. Quocumq; fœmina iſta proceſſerit, ſecum ſuos omnes cœtus vehit. Circumfuſã baſilicã eſſe gemitu populi intellexi: ſed dum leguntur lectiones, intimatur mihi plenam populi eſſe baſilicam etiam nouam, maiorem videri plebem quàm cùm eſſent omnes liberi: lectorem efflagitari. Quid plura? Milites ipſi qui videbantur occupaſſe baſilicam, cognito quòd præcepiſſem vt abſtinerent à communionis conſortio, E ad conuentum hunc noſtrum venire cœperunt. Quibus viſis turbantur mulierum animi, proripit ſe vita. Ipſi tamen milites ſe ad orationem veniſſe, non ad prælium loquebantur. Clamauit aliqua populus, quam moderatè, quàm conſtanter, quàm fideliter, poſcebat vt ad illam pergeremus baſilicam? In illa quoque baſilica fertur quòd populus præſentiam flagitabat meam. Tunc ego hunc adorſus ſermonem ſum: Audiſtis filij librum Iob hodie legi, qui ſolenni munere eſt decurſus & tempore. Sciuit ex vſu hunc librum etiam diabolus intimandum, quo virtus omnis ſuæ tentationis aperitur & proditur, & F ideo ſe hodiè maiore concuſſit. Sed gratias Deo noſtro, qui vos ita firmauit fide & patientia. Vnum Iob miraturus aſcenderam, omnes Iob quos mirarer inueni. In ſingulis vobis Iob reuixit, in ſingulis ſancti illius patientia & virtus refulſit. Quid enim præſtantius dici potuit à Chriſtianis viris, quam id quod hodie in vobis Spiritus ſanctus eſt locutus? Rogamus Auguſte, non pugnamus. Non timemus, ſed rogamus. Hoc Chriſtianos decet, vt tranquillitas pacis optetur & fidei, veritatiſque conſtantia, nec mortis reuocetur periculo. Etenim præſul Dominus, qui ſaluos faciet ſperantes *Iob. 42.* in ſe. Sed veniamus ad propoſitas lectiones. Videtis diabolo tentandi licentiam dari, vt boni probentur. Inui- *Pſal. 16.*

der inimicus bonis profectibus, tentat diuerſis modis. G Tentauit ſanctum Iob in patrimonio, tentauit in filiis, *Iob. 2.* tentauit in dolore corporis. Fortior in ſuo corpore tentatur, infirmior in alieno. Et mihi meas diuitias quas in vobis habeo, volebat auferre, & hoc tranquillitatis veſtræ patrimoniū diſſipare cupiebat. Vos quoq; ipſos mihi bonos filios geſtiebat eripere pro quibus ego quotidie inſtauro ſacrificium, vos ruinis quibuſdam publicæ perturbationis conabatur inuoluere. Duo igitur iam genera tentationis excepi. Et fortaſſe quia infirmiorem me Dominus Deus nouit, adhuc in corpus meum nō dedit poteſtatem. Etſi ipſe cupiam, etſi offeram, adhuc me fortaſſe huic certamini imparem iudicat, & diuerſis exercet *Iob. 1.* laboribus. Nec Iob ab iſto cœpit certamine, ſed in hoc H conſummauit. Tentatus eſt autem Iob nuntiis coaceruatis malorum, tentatus eſt etiam per mulierē, quæ ait: *Iob. 2.* *Dic aliquod verbum in Deum & morere.* Videtis quanta ſubitò moueantur: Gothi, arma, gentiles, mulcta mercatorum, pœna ſanctorum. Aduertis quid iubeatur cùm *23. q. 8. c. conuenior. § mādatur.* mandatur. Trade baſilicam, hoc eſt, dic aliquod verbū in Deum, & morere. Nec ſolùm dic aduerſum Deum, ſed etiam fac aduerſus Deum. Mandatur, Trade altaria Dei. Vrgemur igitur præceptis regalibus, ſed confirmamur ſcripturæ ſermonibus, quæ reſpondit: *Tamquam* *Iob. 2.* *Gen. 2.* *vna ex inſipientibus locuta es.* Non mediocris igitur iſta tentatio. Namque aſperiores tentationes has eſſe cognouimus, quæ fiunt per mulieres. Denique per Euam *Ibidem.* etiam Adam ſupplantatus eſt: eòque factum, vt à mandatis cæleſtibus deuiaret. Quo errore cognito, præuaricatricis conſcientiæ reus latere cupiebat, ſed latere non poterat, & ideo ait ei Deus: *Adam, vbi es?* Hoc eſt, quid eras ante? vbi nunc eſſe cœpiſti? vbi te conſtitueram? quo ipſe tranſgreſſus es? Agnoſcis eſſe te nudū, quia bonæ indumenta fidei perdidiſti. Folia ſunt iſta quibus nunc velare te quæris. Repudiaſti fructum, ſub foliis legis latere cupis, ſed proderis. Recedere à Domino Deo tuo propter vnam mulierem deſideraſti, propterea fugis quem videre quærebas. Cum vna muliere te abſcondere ma-*3. Reg. 19.* luiſti, relinquere ſpeculum mundi, incolatum paradiſi, *Mat. 14.* gratiam Chriſti. Quid dicam quòd etiam Eliam Iezabel cruenta perſecuta eſt? quòd Ioannem Baptiſtam Herodias fecit occidi? Singulæ tamen ſingulos, mihi quò minora longè merita, eò tentamenta grauiora. Virtus infirmior, ſed plus periculi. Succedunt ſibi mulierum vices, alternantur odia, commenta variantur, ſeniores conueniuntur, prætexitur regis iniuria. Quæ ratio igitur eſt aduerſùs hunc vermiculum moliri grauiores tentationes, *23. q. 8. c. conuenior. § allegatur* niſi quia non me, ſed Eccleſiā perſequuntur. Mandatur denique: Trade baſilicam. Reſpondeo Nec mihi fas eſt L tradere, nec tibi accipere Imperator expedit. Domum priuati nullo potes iure temerare, domum exiſtimas auferendam? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa. Reſpondeo: Noli te grauare Imperator, vt *Mat. 22.* putes te in ea quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus, ſcriptum eſt: *Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari.* Ad Imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Iterum dicitur Imperatorem mandaſſe: Debeo & ego vnam baſilicam habere. Reſpondi: Non tibi licet illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera eſt enim quæ non legitimo Chriſti coniugio copulata. M Dum hæc tracto, ſuggeſtum eſt mihi cortinas regias eſſe *Pſal. 78.* collectas, refertam autem populo baſilicam, præſentiā mei poſcere: ſtatimque eò conuerti ſermonem meum dicens: Quā alta & profunda oracula ſunt Spiritus ſancti! Matutinis horis lectum eſt, vt meminiſtis fratres, quod ſummo animi dolore reſpondimus: *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam.* Et re vera venerunt gentes, & plus etiam quàm gentes venerunt. Venerunt enim Gothi, & diuerſarum nationum viri, venerunt cum armis, & circumfuſi occupauerunt baſilicā. Hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus, ſed noſtra imprudētia aliud opinabatur. Venerunt gentes, ſed verè in hereditatem tuam venerunt. Qui enim gentes venerunt, facti ſunt

G Chriſtiani. Qui ad inuadendam hereditatem venerunt, facti ſūt coheredes Dei. Defenſores habeo, quos hoſtes putabam: ſocios teneo, quos aduerſarios exiſtimabam. Completum eſt illud quod de Domino Ieſu Dauid propheta cecinit: *Quia factus eſt in pace locus eius*, &: *Ibi con-* *Pſal. 75.* *fregit cornua arcuum, ſcutum & gladium, & bellum.* Cuius *Ibidem* enim hoc munus, cuius opus, niſi tuum Domine Ieſu? Videbas ad templum tuum armatos venire, hinc gemere populum, & frequentē adeſſe, ne baſilica Dei traderetur, inde vim militibus, Imperatori: mortem ante *Epheſ. 2.* oculos mihi: ne quid inter hæc furori liceret, inſeruiſti te Domine mediū, & feciſti vtraque vnū. Compeſcuiſti *Pſal. 29.* armatos, dicens profecto: Si ad arma cōcurritur, ſi in tē- *Eſa. 63.* H plo meo lis commouetur, quæ vtilitas in ſanguine meo? *Pſal. 29.* Gratias itaque tibi Chriſte: non legatus, neq; nuntius, *ſed tu Domine ſaluum feciſti populum tuum: conſcidiſti ſaccum meum & præcinxiſti me lætitia.* Hæc ego dicebam, † ratus *al. miratus* imperatoris animum ſtudio militum, obſecratione comitum, precatu populi poſſe miteſcere. Interea nuntiatur mihi miſſum notarium qui mandata deferret. Cōceſſi paululum, mandatúmq; intimat. Quid tibi viſum eſt, inquit, vt contra placitū faceres? Reſpondi: Quid placitum ſit ignoro, quidve temerè factū dicatur, incertum habeo. Ait: Cur presbyteros ad baſilicā deſtinaſti? I Si tyrannus es ſcire volo, vt ſciam quemadmodum me aduerſùm te præparē. Retuli dicens me nihil in præiudicium feciſſe Eccleſiæ: eo tempore quo audieram occupatam eſſe à militibus baſilicā, gemitum tantummodo liberiorem habuiſſe: multíſque adhortantibus vt eò pergerem, dixiſſe: Tradere baſilicam non poſſum, ſed repugnare non debeo. Poſtea verò quam cognouerim cortinas regias inde eſſe ſublatas, cū me populus eò ire depoſceret, direxiſſe presbyteros, me tamen noluiſſe ire, ſed dixiſſe: Credo in Chriſto quòd ipſe nobiſcum faciet Imperator. Si hæc tyrannis videtur habeo arma, ſed in Chriſti nomine, habeo offerendi mei corporis poteſta-K tē. Quid moraretur ferire, ſi tyrannū putaret? Veteri iure à ſacerdotibus donata imperia, nō vſurpata. Et vulgo dici quòd Imperatores ſacerdotiū magis optauerint, quā imperiū ſacerdotes. Chriſtus fugit, ne rex fieret. Habemus tyrannidem noſtrā. Tyrannis ſacerdotis, infirmitas eſt. *Cum infirmor*, inquit, *tunc potens ſum.* Caueret tamen ne ipſe ſibi tyrannū faceret, cui Deus aduerſarium non *Ioan. 6.* excitauit. Nunc hoc maximū dicere, quòd tyrannus ego ſim Valentiniani, qui ſe meæ legationis obiectu queritur ad Italiam non potuiſſe tranſire. Addidi quia numquam *2. Cor. 12.* ſacerdotes tyranni fuerunt, ſed tyrannos ſæpe ſunt paſſi. Exactus eſt totus ille dies in mœrore noſtro, ſciſſæ tamē L ab illudentibus pueris cortinæ regiæ. Ego domum redire non potui, quia circūfuſi erant milites, qui baſilicā cuſtodiebant. Cum fratribus Pſalmos in Eccleſia baſilica minore diximus. Sequenti die lectus eſt de more liber Ionæ, quo cōpleto hunc ſermonē adorſus ſum. Liber lectus eſt fratres, quo prophetatur quod peccatores in *Iona. 3.* pœnitentiā reuertantur. Acceptum eſt ita, vt ſperaretur in præſenti futurū. Addidi quod vir iuſtus offenſam contrahere voluiſſet, ne vel ſpectaret vel denūtiaret excidiū ciuitati. Et quod lugubre eſſet illud dictū: contriſtatus *Iona. 4.* quoque ſit quod aruiſſet cucurbita. Deū quoque dixiſſe ad Prophetam: Si triſtis es pro cucurbita? Reſpondiſſe Ionam. Triſtis. Dixiſſe Dominum, ſi illud doleret quod M exuſta eſſet cucurbita, quāto magis ſibi curæ eſſe oportere tantæ plebis ſalutē? Et ideo excidiū quod paratum toti vrbi fuerat, remouiſſe. Nec mora, nuntiatur Imperatorem iuſſiſſe vt recederent milites de baſilica, negotia-*Iona. 4.* toribus quoque quod exactum de condēnatione fuerat, redderetur. Quæ tunc plebis totius lætitia fuit? qui totius populi plauſus? quæ gratia? Erat autē dies quo ſeſe *Ibid.* Dominus pro nobis tradidit, quo in Eccleſia pœnitentia relaxatur. Certatim hoc nuntiare milites, irruentes in altaria oſculis ſignificare pacis inſigne. Tunc agnoui quod Deus vermem antelucanum percuſſerat, vt tota ciuitas ſeruaretur. Hæc geſta ſunt, atque vtinam iam finita. Sed grauiores motus futuros plena cōmotionis imperialia verba indicant. Ego tyrānus appellor, & plus etiā quàm

tyrannus. Nam cùm Imperatorē comites obſecrarent vti prodiret ad Eccleſiā, idque petitu militum facere ſe dicerent, reſpondit: Si vobis iuſſerit Ambroſius, vinctū me tradetis. Quid poſt hanc vocem ſuperſit, conſidera. Quam vocem omnes cohorruerunt, ſed habet a quibus exaſperetur. Denique etiam ſpeciali expreſſione Calligonus præpoſitus cubiculi mandare mihi auſus eſt: Me viuo tu contemnis Valentinianum? Caput tibi tollo. Reſpondi: Deus permittat tibi vt impleas quod minaris. Ego enim patiar quod Epiſcopi, tu facies quod ſpadonis. Minas tuas non timeo, carnē enim occidere potes, animam autem non potes. Vitam iſtam corporis potes eripere, meritum non potes extinguere. Anima namque quæ Deo ſubdita eſt, humanæ poteſtati non eſt ſubiecta. An nocere te putas? Immò magnum mihi commodum B præſtas. Vitam adimis temporalem, vt ſuccedat perpetua. Denique dixi: Vtinam Deus auertat hoſtes ab Eccleſia, in me omnia eorum tela conuertat, vt meo ſanguine ſitim ſuam expleant. Vale ſoror in Domino.

Eugenio dat rationem quare Mediolano diſceſſerit, ipſum non expectando, eumque quòd idolorum ſacrificiis ſumptus conceſſerit, liberè redarguit. *Epiſtola.*

Clementiſſimo Imperatori Eugenio Ambroſius Epiſcopus.

C

Epiſt. XV. Huius ep. meminit Paulinus in vita S. Amb.

SEceſſionis meæ cauſa timor Domini fuit, ad quem omnes actus meos quantum queo, dirigere, neque vnquam ab eo mentē deflectere, nec pluris facere cuiuſuis hominis, quam Chriſti gratiā conſueui. Nemini enim facio iniuriam ſi omnibus Deum præfero, & confidens in ipſum, non vereor vobis Imperatoribus dicere quæ pro meo captu ſentio. Itaque quod apud alios Imperatores non tacui, nec apud te, clementiſſime Imperator, tacebo. Atque vt ordinem rerum cuſtodiā, ſtrictim recenſebo quæ ad hoc ſpectant negotiū. Retulerat vir ampliſſimus Symmachus, cùm eſſet præfectus Vrbis, ad Valentinianum auguſtæ memoriæ Imperatorem iunio- D rem, vt templis quæ ſublata fuerant, reddi iuberet. Functus eſt ille partibus ſuis pro ſtudio & cultu ſuo. Vtique etiam ego Epiſcopus partes meas debui recognoſcere. Dedi libellos Imperatori duos, quibus ſignificarē ſumptus ſacrificiorum Chriſtianum virum non poſſe reddere: & non fuiſſe quidem me auctorem cùm tollerentur; auctorem tamen fieri quominus decernerentur deberet quia dare pretia ſacrificiorum ſimulacris videretur, non reddere. Quod enim ipſe non abſtulerat, non quaſi ipſe reddebat, ſed arbitratu proprio largiebatur ad ſuperſtitionis impenſas. Poſtremò ſi feciſſet, aut non veniret ad E Eccleſiā, aut ſi veniret, futurum vt aut ſacerdotem non inueniret, aut inueniret ſibi in Eccleſia reſiſtentem. Nec ad excuſationem obtendi poſſe quod eſſet catechumenus, cùm non liceat etiam catechumenis ſumptus idolis ſubminiſtrare. Lecti ſunt libelli mei in conſiſtorio, aderat ampliſſimus honore magiſterij militaris Bauto comes, & Rumoridus, & ipſe eiuſdem dignitatis gentilium nationum cultui inſeruiens à primis pueritiæ ſuæ annis. Valentinianus tunc temporis audiuit ſuggeſtionem meam, nec fecit aliud, niſi quod fidei noſtræ ratio poſcebat. Atquieuerunt etiam comiti ſuo. Poſtea etiam clementiſſimo Imperatori Theodoſio coram intimaui, atque in os dicere nō dubitaui, cui intimata Senatus legatione huiuſmodi, licet nō totus Senatus popoſcerit, inſinuationi meæ tandē aſſenſionem detulit, & ſic aliquibus ad ipſum non acceſſi diebus, nec moleſtè tulit: quia non pro meis commodis faciebam, ſed quod & ipſi, & animæ meæ prodeſſet, in conſpectu regis loqui nō confundebar. Iterum Valentiniano auguſtæ memoriæ principi, legatio à Senatu miſſa intra Gallias, nihil extorquere potuit: & certè aberā, nec aliquid tunc ad eum ſcripſeram. *Pſal. 118.* Sed vbi clemētia tua Imperij ſuſcepit gubernacula, compertum eſt poſtea donata illa eſſe præcellentibus in Republica, ſed gentilis obſeruantiæ viris, & fortaſſe dicatur, Imperator auguſte, quia ipſe non templis A reddideris, ſed bene meritis de te donaueris. Verū noſti pro Dei timore agendum eſſe conſtanter, quod etiam pro libertate frequenter fit, non ſolùm à ſacerdotibus, ſed etiam ab his qui vobis militant, aut in numero habētur prouincialium. Te imperante petierūt legati vt templis redderes, nō feciſti, iterum alteri poſtulauerunt, reniſus es, & poſtea ipſis qui petierunt, donandū putaſti. Etſi Imperatoria poteſtas magna ſit: tamen conſidera Imperator, quantus ſit Deus, qui corda omnium videt, conſcientiam interiorē interrogat, nouit omnia antequam fiant, nouit intima pectoris tui. Ipſi falli vos non patimini, & Deum vultis celare quidquā? Hoc non cecidit in animum tuum? Quamuis enim illi agebant tam perſeueranter, nonne tuum fuit Imperator pro Dei ſummi & veri & viui veneratione perſeuerantius obſiſtere, & negare quod erat iniuriæ ſacræ legis? Quis inuidet quoniam quæ voluiſti, aliis donauiſti? Non ſumus ſcrutatores veſtræ liberalitatis, nec aliorum commodorum inuidi, ſed ſumus interpretes fidei. Quomodo offers dona tua Chriſto? Pauci æſtimabunt quid feceris omnes quid volueris, quidquid illi fecerint, tuū erit; quidquid non fecerint, ſuum: & ſi es Imperator, Deo ſubditus magis eſſe debes. Quomodo ſacerdotes Chriſti tua munera diſpenſabunt? Fuit huiuſmodi quæſtio temporibus ſuperioribus, & tamen fides patrum ipſa ceſſit perſecutio, & gentilitas detulit. Nam cùm ageretur agon quinquēnalis in ciuitate Tyro, & ad ſpectandum veniſſet Antiochiæ rex, ſceleratiſſimos Iaſon ordinauit ſacrorum procuratores, vt ab Hieroſolymis Antiochenſes ferrent didrachmas argenti CCC. & illas darent ad ſacrificiū Herculis: verum patres non gentilibus dederunt pecunias, ſed viris fidelibus ſuis miſſis proteſtarunt non erogari ad Deorum ſacrificium, quia non congruebat, ſed in alios ſumptus dari, & pronunciatū eſt (quia ille ad ſacrificium Herculis miſſum dixerat argentū) ſuſcipi quidem debere in id ad quod erat miſſum: ſed quia illi qui detulerant reſiſtebant pro ſtudio & cultu ſuo, vt non ſacrificio proficerent, ſed aliis neceſſitatibus, traditæ ſunt pecuniæ ad conſtructionem nauium, etſi coacti miſerunt, non tamen ad ſacrificiū, ſed ad alios ſumptus Reipublicæ. Denique qui attulerant, vtique potuiſſent tacere, ſed lædebant fidem, quia ſciebant quo deferrent, & ideo miſſi ſunt viri timentes Deū, qui agerent, vt non templo, ſed ad impenſas nauium quæ miſſa fuerant, deputarētur. Illis enim crediderunt pecunias, qui cauſas agerent ſanctæ legis, index rerum affectus fuit, qui abſoluit conſcientiam. Si poſiti in aliena poteſtate, ſic præcauebant, quid ſe oportuerit facere ô Imperator, dubitari non poteſt. Te vtique nemo cogebat, nemo habebat in poteſtate, debuiſti ſacerdotē conſulere. Ego certè quando tunc restiti, etſi ſolus reſtiti, tamē non ſolus volui, nec ſolus id ſuaſi. Quoniam igitur meis vocibus & apud Deum & apud omnes homines teneor, aliud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, niſi vt conſulerē mihi, quia non potui tibi credere modeſtè. Certè diu preſſi, diu texi dolorem, nulli quidquam intimandum putaui, diſſimulare mihi iam non licet, tacere liberum non fuit. Ideo etiam in primordiis Imperij tui ſcribenti non reſcripſi, quia iſtud præuidebam futurum. Denique repoſcenti litteras, cum ipſe non reſcriberem, dixi: Hæc cauſa eſt, quòd extorquandum ei arbitror, tamen vbi cauſa omerſit officij mei, pro his qui ſollicitudinem ſui gerebant, & ſcripſi & rogaui, vt oſtenderem in cauſis Dei, timorem mihi iuſtum ineſſe, nec pluris me facere adulationem quam animam meam. In his vero, in quibus vos rogari decet, etiam me exhibere ſedulitatem poteſtati debitam ſicut & ſcriptum eſt: *Cui honorem, honorem: cui tributum, tributum.* Nam cùm priuato detulerim corde intimo, quomodo non deferrem Imperatori? Sed qui vobis deferre vultis, patimini, vt deferamus ei, quem Imperij veſtri vultis auctorem probari.

Relatio habetur ſup. in h. lib. pag. 154.

Paulin. in vita S. Amb.

Act. 1.

Dan. 13.

2. Mac. 4.

Ibidem.

Paulin. in vita S. Ambr.

Rom. 13.

Digitized by Google

Excuſat ſe apud Theodoſium quòd ſuperioribus diebus non ſcripſerit, imploratque eius clementiam pro iis qui ad Eccleſiam confugerunt. Epiſtola.

Clementiſſimo Principi, ac beatiſſimo Imperatori Theodoſio Auguſto, Ambroſius Epiſcopus.

Epiſt. XVI QVamuis proximè ſcripſerim auguſtę clementię tuæ etiam ſecundo, mihi tamen non ſatis fuit velut pari vice ſermonis officium reddidiſſe, cum beneficiis clementiæ tuæ tam frequentibus oppigneratus ſim, vt nullis officiis poſſim compenſare quæ debeo, beatiſſime atque auguſtiſſime Imperator. Itaque vt prima occaſio non prætermittenda fuit, qua per cubicularium tuum clementiæ tuæ gratias agerem, & alloquij mei officium repræſentarem, maximè ne deſidiæ putaretur fuiſſe potius quàm neceſſitatis, quod tempore ſuperiore nõ ſcripſerim. Itaque requirenda mihi cauſa fuit, qua pietati tuæ deferrem debitum ſalutationis obſequium. Merito autem ad perferendam epiſtolam meam filium meum Felicem diaconum miſi, ſimul vt & mei vicem officij repræſentaret & memoriam, pro his qui ad matrem pietatis tuæ Eccleſiam, petentes miſericordiã, confugerunt: quorum lacrymas ſuſtinere non potui, quin aduentum clementiæ tuæ meis obſecrationibus præuenirẽ. Grande eſt quod petimus, ſed ab eo cui Dominus inaudita & admiranda conceſſit: ab eo cuius clementiam nouimus, & obſidem pietatem tenemus. Vnde plus expectare nos confitemur; quoniam vt te virtute viciſti, ita etiam tua te vincere debes pietate. Victoria enim tua antiquo more, vetuſtiſque miraculis, qualis ſancto Moyſi, & ſancto Ieſu Naue, & Samueli, atque Dauid, non humana æſtimatione, ſed cęleſtis gratię effuſione tibi collata cenſetur, hic pietatem æqualem poſcimus, cuius merito tanta victoria ipſa quæſita eſt.

Exod. 17.
Ioſ. 10.
1 Reg. 17.

Quod Iudæorum ſynagoga, ac Valentinianorum fani in partibus Orientis conflagratio necin Epiſcopum, nec in monachos vindicetur, Theodoſium imperatorem liberè alloquitur, & vt reſcriptum aduerſus Chriſtianos reuocet, grauiſſimis vrget rationibus. Epiſtola.

Clementiſſimo Principi, ac beatiſſimo Imperatori Theodoſio Auguſto, Ambroſius Epiſcopus.

Epiſt. XVII. EXercitus iugibus ferè curis ſum, Imperator beatiſſime: ſed numquam tanto in æſtu fui, quanto nunc, cùm video cauendum ne quid ſit quod adſcribatur mihi etiam de ſacrilegij periculo. Itaque peto vt patienter ſermonem meum audias. Nam ſi indignus ſum qui à te audiar, indignus ſum qui pro te offeram, cui tua vota, cui tuas committas preces. Ipſe ergo non audies eum quem pro te audiri velis? Non audies pro ſe agentem, quem pro aliis audiſti? Nec vereris iudicium tuum, ne cùm indignum putaris quem audias indignum feceris qui pro te audiatur? Sed neque imperiale eſt libertatem dicendi denegare, neque ſacerdotale quod ſentiat non dicere. Nihil enim in vobis Imperatoribus tam populare & tam amabile eſt, quam libertatem etiam in iis diligere qui obſequio militiæ vobis ſubditi ſunt. Siquidem hoc intereſt inter bonos & malos principes, quod boni libertatem amant, ſeruitutem improbi. Nihil etiam in ſacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod ſentiat non liberè pronuntiare. Siquidem ſcriptum eſt: *Et loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum, & non confundebar.* Et alibi: *Fili hominis, ſpeculatorem te poſui domus Iſrael, vt ſi,* inquit, *vt ſi auertatur iuſtus à iuſtitiis ſuis, & fecerit delictum, quia non diſtinxiſti ei,* hoc eſt, non dixiſti quid ſit cauendum, *non retinebitur memoria iuſtitiæ eius, & ſanguinem eius de manu tua exquiram. Tu autem ſi diſtinxeris iuſto vt non peccet, & ipſe non peccauerit, vita viuet, quia dixiſti ei: & tu animam tuam liberabis.* Malo igitur Imperator bonorum mihi eſſe tecum, quam malorum conſortium: & ideo clementiæ tuæ diſplicere debet ſacerdotis ſilentium, libertas placere. Nam ſilentij me periculis inuoluens, libertas bono iuuaris. Non ergo importunus indebitis me interſero, alienis ingero: ſed debitis obtempero, mandatis Dei noſtri obedio. Quod facio primùm tui amore, tui gratia, tuæ ſtudio conſeruandæ ſalutis. Si id mihi vel non creditur, vel interdicitur, dico ſanè diuinæ offenſæ metu. Nam ſi mecũ periculũ te caueret, H patienter me pro te offerrem, ſed non libenter. Malo enim te ſine meo acceptum Deo eſſe & glorioſum periculo. Sin autem ſilentij diſſimulationiſque culpa & me ingrauat, nec te liberat, malo importuniorem me quam inutiliorem aut turpiorem iudices. Siquidẽ ſcriptum eſt, dicente ſancto Apoſtolo Paulo, cuius non potes doctrinã refellere: *inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Habemus ergo & nos cui diſplicere plus periculi ſit, præſertim cum etiam Imperatoribus non diſpliceat, ſuo quemq; fungi munere, & patienter audiatis vnumquemque pro ſuo I ſuggerentem officio, immò corripiatis, ſi non vtatur militiæ ſuæ ordine. Quod ergo in iis libenter accipitis qui vobis militant, num hoc in ſacerdotibus poteſt moleſtũ videri, cùm id loquamur non quod volumus, ſed quod iubemur? Scis enim lectum: *Cum ſtabitis ante reges & præſides, nolite cogitare quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini, non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* Et tamen ſi in cauſis Reipublicæ loquar, quamuis etiam illic iuſtitia ſeruãda ſit, non tanto adſtringar metu ſi non audiar. In cauſa verò Dei quem audies, ſi ſacerdotẽ non audias, cuius maiore peccatur periculo? Quis tibi verũ audebit dicere, ſi ſacerdos nõ audeat? Noui te pium, clementẽ, mitem atque K tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem: ſed plerumque aliqua nos fallunt. Habent aliqui zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam. Ne igitur hoc etiam fidelibus animis obrepat, cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga Deum, lenitatẽ in homines, obligatus ſum beneficiis tuarum indulgentiarũ. Et ideo plus metuo, amplius ſollicitor, ne etiam ipſe tuo me poſtea iudicio condemnes, quod mea aut diſſimulatione aut adulatione prolapſionem non euitaueris. Si in me peccari viderem, non deberem tacere. Scriptum eſt enim: *Si frater tuus in te peccauerit, corripe illum primo, deinde increpa duobus & tribus teſtibus, ſi te non audierit, dic Eccleſiæ.* Cauſam ergo Dei tacebo? Quid igitur ſit quod L metuam, conſideremus. Relatum eſt a Comite Orientis militarium partium incenſam eſſe ſynagogam, idque auctore factum epiſcopo. Iuſſiſti vindicari in ceteros, ſynagogam ab ipſo exædificari Epiſcopo. Non adſtruo expectandam fuiſſe aſſertionem Epiſcopi. Sacerdotes enim turbatum moderatores ſunt, ſtudioſi pacis, niſi cùm & ipſi mouentur iniuria Dei, aut Eccleſiæ contumelia. Sit aliquis iſte Epiſcopus feruentior in executione ſynagogæ, timidior in iudicio, non vereris, Imperator, ne acquieſcat ſententiæ tuæ, ne præuaricetur non times?

Non etiam vereris quod futurum eſt, ne verbis reſiſtat M Comiti tuo? Neceſſe erit igitur vt aut præuaricatorem aut martyrem faciat, vtrumq; alienum temporibus tuis vtrumque perſecutionis inſtar, ſi aut præuaricari cogatur, aut ſubire martyrium. Vides quò inclinet cauſæ exitus. Si fortem epiſcopum putas, caueto martyrium fortioris: ſi inconſtantem, declina lapſum fragilioris. Plus enim aſtringitur, qui labi infirmum coegerit. Hac propoſita conditione puto dicturum Epiſcopum quod ipſe ignes ſparſerit, turbas compulerit, populos conduxerit, ne amittat occaſionem martyrij, & pro inualidis ſubiiciat validiorem. O beatum mendacium quo acquiritur ſibi aliorũ abſolutio, ſui gratia. Hoc eſt, Imperator quod popoſci & ego, vt me magis vindicares: & hoc ſi crimen putares, mihi adſcriberes. Quid mandas in abſentes iudicium? Habes præſentem, habes confitentem reum.

Pſal. 118.
Ezech. 3.
2.Tim.6.
Mat. 10.
Rom. 10.
Mat. 18.
Iuo par. 13. c. 107.
Iuo ibid. § quid mandes.

Proclamo quod ego ſynagogam incenderim, quod ego illis mandauerim, ne eſſet locus in quo Chriſtus negaretur. Si obiiciatur mihi, cur hic non incenderim? Diuino iam cremari cœpit iudicio: meum ceſſauit opus. Et ſi verum quæritur, ideo ſegnior fui, quia non putabam hoc vindicandum. Quid facerem, quod nullo vltore ſine præmio foret? Tangunt hæc verecundiam, ſed reuocant gratiam, ne fiat opus quo dei ſummi contrahatur offenſio. Eſto tamen, nemo Epiſcopum ad hoc munus conueniat. Rogaui enim clementiam tuam: & licet ipſe hoc reuocatum adhuc non legerim, reuocatum tamen conſtituamus. Quid ſi alij timidiores dum mortem reformidant, offerant vt de ſuis facultatibus reparetur ſynagoga, aut Comes vbi hoc compererit primo conſtitutum, ipſe de Chriſtianorũ cenſu exædificari iubeat? Habebis Imperator Comitem præuaricatorem, & huic vexilla committes victricia, huic labarum, hoc eſt, Chriſti ſacratũ nomine ſignum, qui ſynagogam inſtauret, quæ Chriſtũ neſciat? Iube labarum ſynagogæ inferri, videamus ſi nõ reſiſtunt. Erit igitur locus Iudæorum perfidiæ factus de exuuiis Eccleſiæ: & patrimonium quod fauore Chriſti acquiſitum eſt Chriſtianis, hoc transfertur ad donaria perfidorum. Legimus templa idolis antiquitus condita de manubiis Cimbrorum, de ſpoliis reliquorum hoſtium. Hunc titulũ Iudæi in fronte ſynagogæ ſuæ ſcribent: Templum impietatis factum de manubiis Chriſtianorum. Sed diſciplinæ te ratio Imperator moueat. Quid igitur eſt amplius diſciplinæ ſpecies, an cauſa religionis? Cedat oportet cenſura deuotioni. Non audiſti Imperator, quia cùm iuſſiſſet Iulianus reparari templũ Hieroſolymis, quòd diuino, qui faciebant repurgium, igne flagrarint? Non caues ne etiam nunc fiat? Adeo à te non fuit iubendum, vt Iulianus hoc iuſſerit: quid tamen mouet? Vtrum quodcumque ædificium publicum exuſtum eſt, an quia ſynagogæ locus? Si ædificio incenſo moueris viliſſimo (quid enim in tam ignobili caſtro eſſe potuit) non recordaris Imperator quantorum Romæ domus præfectorum incenſæ ſint, & nemo vindicauit? Immò ſi quis Imperatorum voluit factum ſeuerius reprehendere, eius magis qui tanto eſt percuſſus diſpendio, cauſam grauauit. Quid igitur dignius vt Calinici caſtri in parte aliqua ædificiorum incendium, an vrbis Romæ vindicandum exiſtimaretur, ſi oporteret tamen? Conſtantinopoli dudum domus Epiſcopi incenſa eſt, & filius clementiæ tuæ interceſſit apud patrem, vt & ſuam hoc eſt, & filij Imperatoris iniuriam, & domus ſacerdotalis incendium non vindicares. Non conſideras Imperator ne & hoc cum vindicari iuſſeris, ipſe iterum interueniat ne vindicetur? Sed bene illud acquiſitum eſt à patre filio. Dignum erat enim vt ſuam iniuriam prius ipſe donaret. Bene illud cum gratiæ diſtinctione diuiſum eſt, vt & filius pro ſua, & pater pro filij iniuria rogaretur. Hic nihil eſt quod filio reſerues, & vide ne quid Deo deroges. Non eſt ergo cauſa tantæ commotioni idonea, vt propter ædificij exuſtionem in populum tam ſeuerè vindicetur, multò autem minus quia ſynagoga incenſa eſt perfidiæ locus, impietatis domus, amentiæ receptaculum, quod Deus damnauit ipſe. Sic enim legimus per os Hieremiæ, dicente Domino Deo noſtro: *Et faciam domui vbi inuocatum eſt nomen meum ſuper ipſam, in qua confiditis vos, & loco quem dedi vobis & patribus veſtris, ſicut feci Silo: & proiiciam vos à facie mea, ſicut proieci fratres veſtros omne ſemen Ephrem. Et tu noli orare pro populo iſto, & noli poſtulare illis miſericordiam, & neque acceſſeris ad me pro illis, quia non exaudiam te.* An non vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda? Deus ſe pro illis prohibet rogari, quos tu vindicandos putas. At certè ſi iure gentium agerem, dicerem quantas Eccleſiæ baſilicas Iudæi tempore imperij Iuliani incenderint: duas Damaſci quarum vna vix reparata eſt, ſed Eccleſiæ non ſynagogæ impendiis: altera informibus horret ruinis. Incenſæ ſunt baſilicæ Gazis, Aſcalonæ, Baryto, & illis ferè locis omnibus, & vindictam nemo quæſiuit. Incenſa eſt baſilica & Alexandriæ à gentibus & Iudæis, quæ ſola præſtabat ceteris. Eccleſia non vindicata eſt, vindicabitur ſynagoga? Vindicabitur etiam Valentinianorum fanum incenſum? Quid eſt enim niſi fanum, in quo eſt conuentus gentilium? Licet gentiles duodecim Deos appellent, iſti triginta & duos æonas colunt, quos appellant Deos. Nam & de ipſis comperi relatum & præceptum, vt in monachos vindicaretur, qui prohibentibus iter Valentinianis, quo Pſalmos canentes ex conſuetudine vſúq; veteri pergebant ad celebritatem Machabæorum martyrum, moti inſolentia incenderunt fanum eorum in quodam rurali vico tumultuariè conditum. Quot ſe offerre habent tali optioni, cùm meminerint tempore Iuliani illũ quia aram deiecit, & turbauit ſacrificium, damnatum à iudice feciſſe martyrium? Itaque numquam alias ille iudex qui audiuit eum, niſi perſecutor habitus eſt, nemo illũ congreſſu, nemo illum vmquam oſculo dignum putauit. Qui niſi iam eſſet defunctus, timerem Imperator ne in eum tu vindicares, quamquam vindictam cæleſtẽ non euaſerit ſuo ſuperſtes heredi. Sed refertur cognitionẽ mandatam iudici, ſcriptumq; ei quòd non referre debuerit, ſed vindicare. Requirenda quoque ſublata donaria, vt omittam alia. Incenſæ ſunt à Iudæis Eccleſiarũ baſilicæ, & nihil redditum eſt, nihil repetitum, nihil quæſitum. Quid autem habere potuit ſynagoga in caſtro vltimo, cùm totum quidquid illic eſt, non multum ſit, nihil pretioſum, nihil copioſum? Quid deinde de incendio potuit rapi Iudæis inſidiantibus? Artes iſtæ ſunt Iudæorum volentium calumniari, vt dum iſta quæruntur, mandetur extra ordinem militaris cenſura iudicij, mittatur miles fortaſſe dicturus quod hic aliquando ante tuũ Imperator dixit aduentum: Quomodo poterit nos Chriſtus iuuare, qui pro Iudæis aduersùs Chriſtum militamus? qui mittuntur ad vindictam Iudæorum, ſuos perdiderunt exercitus, noſtros volunt perdere. In quas præterea non proſiliant calumnias, qui etiã Chriſtum falſis teſtimoniis calumniati ſunt? In quas non proſiliãt calumnias homines & circa diuina mendaces? Quos non auctores ſeditionis fuiſſe dicant? Quos non appetant, etiam quos non recognoſcant, vt catenatorum ordines innumeros ſpectent de Chriſtiano populo, vt captiua videãt colla plebis fidelis, vt condantur in tenebras Dei ſeruuli, vt feriantur ſecuribus, dentur ignibus, tradantur metallis, ne pœna citò tranſeat? Hunc dabis triumphum Iudæis de Eccleſia Dei? hoc tropheum de Chriſti populo? hæc gaudia Imperator perfidis? hanc celebritatem ſynagogę hos luctus Eccleſiæ? Refert Iudæorum populus hanc ſolennitatem in dies feſtos ſuos, & inter illos profectò numerabit, quibus aut de Amorrhæis, aut de Chananęis triomphauit, aut de Pharaone rege Ægypti, aut de Nabuchodonoſor regis Babyloniæ manu liberari potuit: Addet hanc celebritatem, ſignificans ſe de Chriſti populo triumphum egiſſe. Et cum ipſi Romanis legibus teneri ſe negent, ita vt crimina leges putent, nunc velut Romanis legibus ſe vindicandos putent? Vbi erant iſtæ leges cùm incenderent ipſi ſacratarum baſilicarum culmina? Si Iulianus non eſt vltus Eccleſiã, quia præuaricator erat: tu Imperator vlciſceris ſynagogæ iniuriam, quia Chriſtianus es? Et quid tecũ poſt hæc Chriſtus loquetur? Non recordaris quid Dauid ſancto per Nathan prophetam mandauerit? Ego te de fratribus tuis minorem elegi, & de priuato Imperatorem feci. Ego de fructu ſeminis tui in ſede imperiali locaui. Ego tibi ſubieci nationes barbaras, ego tibi pacem dedi, ego tibi inimicum tuum in poteſtatem tuam captiuum deduxi. Frumentũ non habebas ad exercitus alimoniam, ipſorum hoſtium manu patefeci tibi portas, aperui horrea, dederunt tibi hoſtes tui commeatus ſuos quos ſibi parauerãt. Ego perturbaui hoſtis tui conſilia, vt ſe ipſe nudaret. Ego ipſum vſurpatorem imperij ita vinxi, ac mentem eius ligaui, vt cùm haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus ſuis tamquam metuens ne quis tibi periret, ipſe ſe clauderet. Ego comitem eius atque exercitum ex altera parte naturę, quos ante diſperſeram, ne ad belli ſocietatem coirent, ad ſupplementum tibi victoriæ congregaui. Ego exercitum tuum ex multis indomitis conuenarum nationibus quaſi vnius gentis fidem & tranquillitatẽ & concordiam ſeruare præcepti. Ego cùm periculũ ſum-

Hiſt. Trip. l. 6. c. 41. Theodoret. l. 3. cap. 17.

Hier. 7.

Iren. li. 1. c. 7. & ſeqq.

2. Reg. 7.

mum eſſet ne Alpes inſida barbarorum penetrarent cōſilia, intra ipſum Alpium vallum victoriam tibi contuli, vt ſine damno vinceres. Ego te triūphare feci de inimico tuo, & tu de plebe mea das meis inimicis triumphū? Nōne propterea Maximus deſtitutus eſt, quia ante ipſos expeditionis dies cùm audiſſet Romæ ſynagogā incenſam, edictum Romam miſerat quaſi vindex diſciplinæ publicæ? Vnde populus Chriſtianus ait: Nihil boni huic imminet. Rex iſte Iudæus factus eſt: defenſorem iſtum *Rom. 5.* diſciplinæ audiuimus, quē mox Chriſtus probauit, qui pro peccatoribus mortuus eſt. Si de ſermone hoc dictū eſt, quid de vltione dicetur? Ille igitur ſtatim à Francis, à Saxonum gente, in Sicilia, Siciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus eſt. Quid pio cōmune cum perfido? Abolenda ſunt impii ſed etiam impietatis exempla. Quod illi nocuit, & quo victus offendit, hoc nō ſequi debet, ſed damnare qui vicit. Itaq; illa tibi nō quaſi ingrato recenſui, ſed quaſi iure colata enumeraui, vt his admonitus cui plus collatum eſt, plus diligas. Deni- *Luc. 7.* que hoc reſpondenti Simoni dixit Dominus Ieſus: *Rectè* *Ibidem.* *iudicaſti*. Statimque conuerſus ad mulierem quæ pedes eius vnguento vnxit, typum Eccleſiæ gerens, ait Simoni: *Propter quod dico tibi: Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus* I *diligit.* Hæc eſt mulier quæ domum Phariſæi intrauit, & eiecit Iudæum, Chriſtum acquiſiuit. Eccleſia enim ſynagogam excluſit, cur iterum tentatur vt apud Chriſti famulum, hoc eſt, de pectore fidei, de domo Chriſti ſynagoga excludat Eccleſiam? Hæc ego Imperator amore & ſtudio tui in hunc ſermonem contuli. Debeo enim beneficiis tuis, quibus me petente liberaſti plurimos de exiliis, de carceribus, de vltimæ necis pœnis, vt malle debeam pro ſalute tua etiam offenſionē tui animi non timere, (nemo maiore fiducia vtitur, quam qui ex affectu diligit: nemo certè debet lædere qui ſibi conſulit) ne tot annorum conceptā cuiuſcumque ſacerdotij gra- K tiam vno momento amittam. Et tamen non damnum gratiæ deprecor, ſed ſalutis periculum. Quāquam quantum eſt, Imperator, vt quærendum aut vindicandum nō putes, quod in hunc diē nemo quæſiuit, nemo vnquam vindicauit? Graue eſt fidem tuam pro Iudæis periclitari. Gedeon cū occidiſſet ſacratum vitulū, dixerunt gentiles: *Iudic. 6.* Dij ipſi iniuriam ſuam vindicent. Quis habet ſynago- *Iuo. par. cap. 107.* gā vindicare? Chriſtus quē occiderunt quē negauerunt? An Deus pater vindicabit eos qui nec patrē receperūt, dū *§. quis habet.* filium non receperunt? Quis habet Valentinianorum hæreſim vindicare? quam pietas tua quomodo vindicat, *Ioan. 14.* cùm eos excludi iuſſerit, ne conuenientes vſurparent copiam? Si Ioſiam tibi obiiciam regem Deo probatū, hoc *4 Reg. 22.* in iſtis damnabis quod in illo probatū eſt. Certè ſi mihi parum fidei defertur, iube adeſſe quos putaueris Epiſcopos, tractetur, Imperator, quid ſalua fide agi debeat. Si de cauſis pecuniariis Comites tuos conſulis, quantò magis in cauſa religionis ſacerdotes Domini æquum eſt conſu- *Iuo. ibid. §.* las? Conſideret clementia tua quantos inſidiatores ha- *ſi de cauſis.* beat Eccleſia, quantos exploratores, leuem rimam ſi offenderint, figent aculeum. Secundùm homines loquor. Cæterum plus hominibus Deus timetur, qui etiam Imperatoribus iure præfertur. Si amico ſuo aliquis, ſi parēti aut propinquo deferendum exiſtimat, rectè ego & deferendum Deo, & eum præferendū omnibus iudicaui. Conſule tibi, Imperator, aut patere me conſulere mihi. Quid reſpondebo poſtea ſi compertum fuerit data hinc auctoritate aliquos Chriſtianorum aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos? Quomodo hoc purgabo factum? Quomodo excuſabo apud Epiſcopos? Qui tunc quia per triginta & innumeros annos presbyteri quidā grado functi, vel miniſtri Eccleſiæ retrahūtur à munere ſacro, & curiæ deputantur, grauiter gemunt. Nam cùm ij qui vobis militant, certo militiæ tempore ſeruentur, quantò magis etiā eos conſiderare debetis qui Deo militant? Quomodo, inquā, hoc excuſabo apud Epiſcopos qui querantur de clericis, & impreſſione graui vaſtari ſcribunt Eccleſias? Hoc tamen in notitiam clementiæ tuæ peruenire volui: de hoc vt placet, arbitrio tuo conſulere & temperare dignaberis. Illud autem quod me angit, & iure angit, exclude atque eiice: ipſe feci quidquid fieri iuſſiſti. Aut ſi ille facturus nō eſt, malo te magis eſſe clementem, quàm illum non feciſſe quod iuſſus eſt. Habes in quibus Domini adhuc debes circa imperiū Romanum inuitare clementiam, habes quibus amplius quam tibi ſperes. Illorum gratia, illorū ſalus te in hanc letam one contueniat meo: ne cauſam tuam alieno committas iudicio. Integra adhuc tibi ſunt omnia. In hoc *Iuo. ibid. §* me ego Deo noſtro pro te obligo, nec verearis ſacrame- *integra.* tum. Numquid Deo diſplicere poterit, quod pro eius emendatur honorificentia? Nihil mutaueris certè in illa epiſtola, ſiue miſſa, ſiue nondū miſſa eſt: dictari iube H aliam, quæ plena fidei, plena pietatis ſit. Tibi integrū ſit emendare, mihi nō eſt integrum diſſimulare. Antiochenis tuā donaſti iniurias, inimici tui filias reuocaſti, nutriendas apud affinem dediſti, matri hoſtis tui miſiſti de ærario tuo ſumptus. Hæc tanta pietas, tanta erga Deum fides hoc facto obfuſcabitur? Tu igitur qui armatis pepercisti hoſtibus, & ſeruaſti inimicos tuos, ne quæſo tanto ſtudio putes vindicandum in Chriſtianos. Nunc te Imperator, rogo vt nō aſpernanter accepeeris me & pro te & pro me timentem. Sancti enim vox eſt: Vt quid fa- *1. Mac. 2.* ctus ſum videre contritionem populi mei, vt offenſam *Iuo par. 13.* I incurram Dei? Ego certe quod honorificentius fieri po- *c. 107. §.* tuit, feci vt me magis audires in regia, ne ſi neceſſe eſſet, *quod hono-* audires in Eccleſia. *rificentia.*

De concione quam in Eccleſia ad Theodoſium Imperatorem habuit in cauſa Epiſcopi & monachorum ob ſynagogæ conflagrationem, ad Marcellinam ſororem Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Marcellinæ ſorori.

SOllicitam ſanctitatem tuam eſſe adhuc, ſcribere di- *Epiſt.* K gnata es mihi, eo quòd ſollicitū me eſſe ſcripſerim: *XVIII.* vnde miror quod litteras non acceperis meas, quibus re- *Meminit* fuſam mihi ſcripſeram ſecuritatem. Nam cùm relatum *huius epiſt.* eſſet Imperatori ſynagogam Iudæorum in partibus O- *Paulinus* rientis incenſam a Chriſtianis, auctore Epiſcopo, & Va- *in vita S.* lentinianorum lucum: iuſſum erat, me Aquileiæ poſito, *Amb.* vt ſynagoga ab epiſcopo reædificaretur, & in monachos vindicaretur qui incendiſſent lucum. Tum ego, cùm ſæpius agendo parum proficerem, epiſtolā dedi Imperatori, quam ſimul miſi, & vbi proceſſit ad Eccleſiam, hunc ſermonem habui.

In libro prophetico ſcriptum: *Sume tibi baculum nucinum*, & qua ratione hoc dixerit Dominus Prophetæ, *Hier. 1.* L debemus conſiderare: non otioſè etenim ſcriptum eſt, quandoquidem & in Heptateucho legimus, quod virga *Num. 17.* nucina Aaron ſacerdotis, cùm diu repoſita fuiſſet, effloruit. Nam videtur per virgam ſignificari quod directa eſſe debeat prophetica vel ſacerdotalis auctoritas, vt non tam delectabilia, quam vtilia perſuadeat. Ideo verò nucinum baculum ſumere iubetur Propheta, quia memoratæ pomum arboris amarum in cortice, durum in teſta, intus eſt fructuoſum: vt ad eius ſimilitudinem Propheta quoque amara & dura prætendat, & denuntiare triſtitia non formidet. Similiter etiā ſacerdos, quia præceptio eius etſi ad tempus aliquibus amara videatur, & M tanquam virga Aaron repoſita diu in auribus diſſimulantium, tamen aliquando cum æſtimatur aruiſſe, floreſcat. Vnde & Apoſtolus ait: *Quid vultis? in virga ve-* *1. Cor. 4.* *niam ad vos, an in charitate ſpirituque manſuetudinis.* Prius *1. Cor. 5.* enim virgam dixit, & tamquam virga nucina percuſſit *2. Cor. 2.* errantes, vt poſtea conſolaretur eos ſpiritu manſuetudinis. Itaque quem virga ſacramentis abdicauit cæleſtibus eundem manſuetudo reſtituit. Diſcipulo quoque talia præſcripta dedit, dicens: *Argue, obſecra, increpa.* Duo dura, vnum mite, ſed ideo dura, vt etiam ipſa molliret: quia ſicut ægris redundanti felle corporibus, ciborum *2. Tim. 4.* aut potus amaritudo dulceſcit, & è contra epularum ſuauitas amaritudini eſt: ita vbi animus eſt ſaucius, voluptariæ fotu adulationis ægreſcit, & rurſum correptionis temperatur amaritudine. Hæc de prophetica lectione libata ſunt; Euangelij quoque lectio quid habeat

conſideremos

Luc. 7. conſideremus. *Rogauit quidam Phariſæus Dominum Ieſum, vt manducaret cum illo: & ingreſſus domum phariſæi diſcubuit. Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti: & ſtans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius*, & reliqua recitauit vſque ad locum: *Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.* Quàm ſimplex, ſubiunxi, in verbis, quàm profunda in conſilijs Euangelij lectio. Itaque quia magni conſilij ſermo eſt, altitudinem eius conſideremus. Dominus

Eſai. 9. noſter Ieſus Chriſtus iudicauit magis homines beneficiis alligari poſſe, & prouocari ad ea quæ ſunt recta facienda, quàm metu: pluſque charitatem proficere, quàm formidinem ad correctionem. Itaque præmiſit gratiam, veniens per Virginis partum, vt in baptiſmo peccata donaret, quo ſibi faceret gratiores. Deinde ſi competentia gratis viris officia reponeremus, ipſius gratiæ remunerationem futurā omnium in hac muliere declarauit. Nam ſi tantummodo prima debita nobis remiſiſſet, videretur cautior, quàm indulgentior, correctionisque promendetur. Anguſti namque animi eſt vt illiciat, nō autem promoueat. Ideoque nobis & ante donat per baptiſmum, & poſt bene ſeruientibus vberiora largitur. Ita ergo Chriſti

Luc. 7. beneficia & incentiua virtutis & præmia ſunt. *Erant duo debitores cuidam fœneratori*, &c. Sed nemo vocabulum fœneratoris horreſcat. Fuimus ante ſub fœneratore duro, qui niſi morte debitoris explerí ac ſatiari nequiret. Venit Dominus Ieſus, vidit graui nos obligatos fœnore. Nemo enim fœnus ſuum patrimonio innocentiæ ſuæ poterat exſoluere. & quia de meo vnde me liberarem habere non poteram, nouum genus abſolutionis mihi detulit, vt creditoré mutarem, qui fœnua vnde ſoluerem non habebam. Debitores autem nos nō natura, ſed culpa fecerat: peccatis autem noſtris æra grauia contraximus, vt eſſemus obnoxij, qui eramus liberi. Debitor enim eſt qui aliquid accepit de fœneratoris pecunia. Peccatum verò à diabolo eſt: tamquam ergo in ſuo patrimonio habet impius opes. Sicut enim Chriſti diuitiæ virtutes ſunt, ita diaboli opes crimina ſunt. Redegerat humanum genus in perpetuam captiuitatem obnoxia hereditas graui fœnore, quod obæratus auctor ad poſteros de fœnerata ſucceſſione tranſmiſerat. Venit Dominus Ieſus, mortem ſuam pro morte omnium obtulit, ſanguinem ſuum pro ſanguine fudit vniuerſorum. Mutauimus ergo creditorem, non euaſimus, immò euaſimus. manet enim debitum, fœnus intercidit, dicente Domino Ieſu qui in vinculis ſunt, Exite; & his qui in carcere ſunt, Procedite. dimiſſa ſunt ergo peccata veſtra: omnibus enim dimiſit, nec quiſquam eſt, cui non relaxarit. Sic enim ſcriptum

Eſai. 49. *Coloſſ. 2.* eſt: *Quia donauit omnia delicta, delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti.* Cur nos aliorum tenemus chirographa, & volumus exigere aliena, qui noſtrorum vinimur indulgentia? Qui donauit omnibus, ab omnibus exigit, vt quod vnuſquiſque ſibi dimiſſum meminit, alij ipſe dimittat. Vide ne grauiorem cauſam incipiat habere fœnerator, quàm debitor; ſicut ille in Euangelio, cui dominus ſuus dimiſit omne debitum. Nam quia poſtea

Mat. 18. à conſeruo ſuo cœpit exigere quod ipſe non ſoluerat, iratus dominus eius de ipſo exegit quod ei ante donauerat. Caueamus ergo ne nobis hoc accidat, vt non remittendo quæ nobis debentur, incipiamus & illa ſoluere quæ remiſſa ſunt nobis. Ita enim ſcriptum eſt, dicente

Ibidem. Domino Ieſu: *Sic & vobis faciet pater meus qui in cælis eſt, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Dimittamus ergo pauca, quibus plura donata ſunt: & intelligamus eò nos Deo acceptiores fore, quò

Luca 7. etiam plura donamus: quia hoc gratiores Deo ſumus, quo nobis plura dimiſſa ſunt. Denique interrogatur à Domino Phariſæus: *Quis*, inquit, *eum plus diligit?* Reſpondit: *Æſtimo quia is cui plus donauit.* Cui Dominus dixit: *Rectè iudicaſti.* Laudat Phariſæi iudicium, ſed arguitur affectus: de aliis benè iudicat, ſed quod de aliis opinatur, ipſe non credit. Audis laudantem Iudæum Eccleſiæ diſciplinam, eiúſque veram gratiam prædicantem, honorantem ſacerdotes Eccleſiæ, hortaris vt credat, renuit: ita quod in nobis laudat, ipſe non ſequitur.

A Non ergo plena eius laudatio eſt, quia audiuit à Chriſto; Rectè iudicaſti: nam & Cain rectè obtulit, ſed non rectè diuiſit: ideóque dixit illi Deus: *Si rectè offeras, non rectè autem diuidas: peccaſti, quieſce.* Ergo & hic rectè obtulit, qui iudicat Chriſtum à Chriſtianis maximè diligendum, quia multa nobis peccata donauit; ſed non rectè diuiſit, quia putauit quòd peccata hominum poſſet ignorare, qui hominibus peccata dimitteret. Ideóque ait Simoni: *Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis ſuis rigauit pedes meos.* Omnes vnum corpus Chriſti ſumus: cuius caput Deus, membra autem nos ſumus. alij fortaſſe oculi, vt prophetæ: dentes, vt Apoſtoli, qui euangelicæ prædicationis cibum noſtris infudere pectoribus: meritóque ſcriptum eſt: *Oculi eius hilares à vino, & dentes candidiores lacte.* Sunt & manus eius illi qui vident executores bonorum operum. Sunt & venter eius, qui vires alimoniæ pauperibus largiuntur. Sunt ergo & pedes eius aliqui, atque vtinam merear eius eſſe calcaneum. Aquam igitur mittit in pedes Chriſti, qui etiam vltimis quibuſque peccata concedit, & dum plebeios liberat, Chriſti tamen lauat veſtigium. Mittit & ille aquam in pedes Chriſti, qui à peccatorum colluuione mundat conſcientiam ſuam. Ambulat enim Chriſtus in pectoribus ſingulorum. Caue igitur ne pollutam habeas conſcientiam, & pedes Chriſti incipias inquinare. caue ne ſpinam in te improbitatis offendat, qua eius in te deambulantis calcaneum ſaucietur. Nam ideo aquam pedibus Chriſti non dedit Phariſæus, quia mundum à colluuione perfidiæ animum non habebat. Vnde enim ſuam mundaret conſcientiam, qui aquam non ſuſceperat Chriſti? Eccleſia autem & aquam habet & lacrymas habet: aquam baptiſmatis, lacrymas pœnitentiæ. Fides namque quæ ſuperiora peccata deplorat, noua cauere conſueuit. Ergo Simon Phariſæus qui aquam non habebat, vtique & lacrymas non habebat. Quomodo enim haberet lacrymas, qui pœnitentiam non gerebat? Quoniam verò non credebat in Chriſtum, nec habebat lacrymas; nam ſi habuiſſet, lauiſſet oculos ſuos, vt Chriſtum videret, quem adhuc, cum ſimul accumberet, non videbat. Nam ſi vidiſſet, non vtique de eius poteſtate dubitaſſet. Non habebat capillos Phariſæus, qui Nazaræum ſcire non poterat. habebat Eccleſia quæ Nazaræum quærebat. Capilli veluti in ſuperfluis corporis æſtimantur, iidem tamen ſi vngantur, bonum reddunt odorem, & ornamento ſunt capiti: ſi tamen non vngantur oleo, ingrauant. ita & diuitiæ oneri ſunt. ſi his vti neſcias, ſi non aſpergas iis Chriſti odorem. ſi verò alas pauperes, laues eorum vulnera, illuuiemque detergas ſerſiſtis, vtique pedes Chriſti. *Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos.* Oſculum vtique inſigne eſt charitatis. vnde ergo Iudæo oſculum, qui pacem non recognouit: pacem à Chriſto non accepit dicente: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis?* Non habet ſynagoga oſculum, habet Eccleſia, quæ expectauit, quæ dilexit, quæ dixit: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui.* Diuturni enim cupiditatis ardorem quem aduentus Dominici expectatione adoleuerat, oſculo eius volebat ſtillante reſtinguere. hoc explere ſitim ſuam munere. Ideóque ſanctus Propheta ait: *Os meum aperies, & annuntiabit laudem tuam.* Qui ergo laudat Dominum Ieſum, oſculatur eum: qui laudat, credit vtique. Denique ipſe David ait: *Credidi, propter quod locutus ſum*, & ſupra: *Repleatur os meum laude tua, vt cantem tibi gloriam tuam.* De ſpecialis quoque gratiæ infuſione eadem te ſcriptura docet, quòd oſculetur Chriſtum, qui accipit ſpiritum: dicente Propheta ſancto: *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum.* Oſculatur ergo Chriſtum, qui confitetur illum. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Oſculatur verò pedes Chriſti, qui Euāgelium legens, Domini Ieſu geſta cognoſcit, & pio miratur affectu: ideóque religioſo oſculo velut quædam deambulantis Domini lambit veſtigia. Oſculamur ergo Chriſtum communionis oſculo: *qui legit, intelligat.* Vnde hoc Iudæo oſculum? qui enim non credidit in aduentu eius, nec in paſſione credidit

Right margin: *Gen. 4.* — *Luc. 7.* — *1. Cor. 12.* — *1. Cor. 12.* *Ephes. 5.* *Gen. 49.* — *Luc. 7.* — *Pſal. 5.* *Luc. 7.* — *Num. 6.* *Mat. 16.* *1. Cor. 11.* — *Luc. 7.* — *Ioan. 14.* *Cant. 1.* — *Pſal. 5.* — *Pſal. 115.* *Pſal. 70.* — *Pſal. 115.* — *Rom. 10.* — *Mat. 24.*

Section letters in the right column: B (at "taſſe oculi"), C (at "beas conſcientiam"), D (at "niam verò"), E (at "que pedes Chriſti"), F (at "vtique. Denique").

Luc. 21. Quomodo enim credet paſſum, quem veniſſe non cre- G
didit? Non ergo habebat oſculum Phariſæus, niſi forte
Ibidem. Iudæ proditoris: ſed nec Iudas habebat: ideoque cum
Iudæis promiſſum oſculum tamquam ſignum proditio-
nis vellet oſtendere, dicit ei Dominus: Iuda, oſculo fi-
lium hominis tradis? Hoc eſt, oſculū offers, qui non ha-
Mat. 15. bes oſculi charitatem. oſculum offers, qui neſcis oſculi
ex Eſa. 29. ſacramentū. Oſculum non labiorum quæritur, ſed cor-
dis & mētis. Sed dicis, Oſculatus eſt Dominum verum
oſculatus eſt labiis: hoc habet oſculū populus Iudæorū.
ideoque dictum eſt: populus hic labiis me honorat, cor
autem eorum longè eſt à me. Ergo non habet oſculum,
qui fidem & charitatem non habet. Oſculo enim vis a- H
moris exprimitur, vbi non eſt amor, non eſt fides, non
eſt dilectio, quæ eſt ſuauitas oſculorum. Eccleſia autem
non ceſſat oſculari pedes Chriſti, & ideo non vnum, ſed
Cant. 1. multa in Canticis canticorum exigit oſcula, quæ velut
Luc. 10. ſancta Maria ad omnes eius eſt intenta ſermones, omnia
Luc. 2. eius verba excipit, cum legitur Euangelium, vel prophe-
ta, & omnia eius dicta conſeruat in corde ſuo. Sola ergo
Eccleſia habet oſcula quaſi ſponſa. oſculum enim quaſi
pignus eſt nuptiarum, & prærogatiua coniugii. Vnde
Iudæo oſcula, qui non credit in ſponſum? Vnde Iudæo
oſcula, qui ſponſum adhuc veniſſe non nouit? Nec ſolùm
Luc. 7. oſcula non habet, ſed nec oleum habet, quo vngat pe- I
des Chriſti. Nam ſi haberet oleum, ceruicem vtiq; ſuam
ante molliret, de quo & Moyſes dicit: Populus hic dura
Exod. 34. ceruice eſt, & Dominus ait, quod leuita & ſacerdos præ-
Luc. 10. terierūt, nec quiſquam eorum oleum aut vinum illius à
latronibus percuſſi vulneribus infudit: non enim habe-
bant quod infunderent. nam ſi habuiſſent oleum, ſuis
Eſai. 1. quoque vulneribus infudiſſent. Sed clamat Eſaias, Non
eſt malagma imponere neque oleum, neque alligaturā.
Eccleſia autem habet oleum, quo ſuorū vulnera fouet,
ne duritia vulneris altè ſerpat: habet oleum, quod acce-
pit. Hoc oleo Aſer pedem ſuum lauit, ſicut ſcriptum eſt:
Deut. 33. Benedictus filius Aſer: & erit acceptus fratribus ſuis & K
intinget in oleo pedem ſuum. Hoc itaque oleo vnxit Ec-
cleſia ceruices ſuorum, vt ſuſcipiant iugum Chriſti: hoc
oleo vnxit martyres, vt ſæcularem ab eis puluerem de-
tergeret: hoc oleo confeſſores vnxit, ne labori cederent,
ne ſuccumberent fatigati, ne æſtu mundi iſtius vince-
Gen. 8. rentur: ideo vnxit eos, vt ſpiritali ipſos oleo refrigera-
ret. Synagoga hoc oleum non habet, quæ oliuam non
habet, quæ non intellexit illam columbam, quę ramum
Ioan. 1. oleæ detulit poſt diluuium. Illa enim columba poſtea
deſcendit cum Chriſtus baptizaretur, & manſit ſuper
eum, ſicut in Euangelio teſtatur Ioannes, dicens: Quia L
vidi ſpiritum deſcēdentem de cælo quaſi columbam, &
manſit ſuper eum. Quomodo enim vidit colūbam, qui
non vidit eum, ſuper quem ſpiritus quaſi colūba deſcen-
dit? Eccleſia verò & lauat pedes Chriſti, & capillis ſuis
tergit, & ideo vngit & perfundit vnguento: quia non
ſolùm ſaucios curat, & laſſos fouet, verùm etiam ſuaui
gratiæ odore reſpergit nec diuitibus tantùm ac poten-
tioribus, ſed etiam plebeiæ familiæ vitia eandem trans-
fundit gratiam, æqua omnes lance examinat, omnes eo-
dem ſinu ſuſcipit, eodem gremio fouet. Semel mortuus
Chriſti eſt, ſemel ſepultus eſt: & nihilominus quotidie
vult in pedes ſuos mitti vnguentū. In quos autē Chriſti M
Rom. 6. pedes mittimus vnguentum? Pedes Chriſti illi ſunt, de
Mat. 25. quibus ipſe dicit: quod vni horum minorum feciſtis,
Luc. 7. mihi feciſtis. Hos tunc pedes illa mulier euangelica re-
frigerat, hos tunc lachrymis ſuis irrigat, quando etiam
infimis peccatum remittitur, culpa lauatur, donatur in-
dulgentia. Hos tunc pedes oſculatur ille, qui etiam infi-
mos plebis ſacræ diligit. Hos tunc pedes vnguento vngit
ille, qui etiam tenuioribus manſuetudinis gratiam im-
pertit. In his ſe martyres, in his Apoſtoli, in his ipſe Do-
minus Ieſus honorari iudicat. Vides quàm moralis Do-
minus ſit, vt exēplo ſui te ad pietatem prouocet, mora-
lis eſt etiam cum arguit. Denique accuſans Iudæos ait:
Mich. 6. Popule meus quid feci tibi, aut quid contriſtaui te, aut
quid moleſtus fui tibi? Reſponde mihi. Quia eduxi te de *Ibidem.*
terra Ægypti, & de domo ſeruitutis liberaui te? Et addi-
dit: Et quia miſi ante faciem tuam Moyſen & Aaron &
Mariam? In mente habeto quid cogitauit in te Balac, *Num. 23.*
hoc eſt, ille magicæ artis opem quærens: ſed tamen eum
tibi non permiſi nocere. Deprimebaris vtique in pere- *Exod. 3.*
grinis exulans terris, grauibus vrgebaris oneribus: miſi
ante faciem tuam Moyſen, & Aaron, & Mariam: & pri- *Exod. 12.*
mum ille qui ſpoliauerat exulem, ſpoliatus ipſe eſt. Tu *Exod. 14.*
qui amiſeras tua, acquiſiſti aliena, liberatus ab hoſtibus
circumuallantibus, atque inter aquas medias tutus ſtra-
gem vidiſti inimicorum tuorum, cum eadem vnda quæ *Exod. 17.*
te circumfuſa prouexerat, hoſtem refuſa demergeret. *Exod. 16.*
Nonne cum tibi per deſertum venienti alimenta deeſ- *Num. 13.*
ſent, altricem tibi pluuiam, & commeatus quocumque *Num. 21.*
pergeres circum tuos miniſtraui? Nonne te debellatis *Ioſue. 8.*
inimicis omnibus in regionem Botrionis induxi? Nonne *Deut. 21.*
ipſum Seon Amorrhæorum regem, hoc eſt ſuperbum, *Ioſ. 10.*
exaſperantium ducem: nonne regem Hai viuentem tibi *Mich. 6.*
tradidi, quem ſuffixum ligno ac ſublatum in cruce ma- *Pſal. 131.*
ledicto vetere condemnaſti? Quid dicam? Cæſa fuerunt *1. Reg. 25.*
quinque regum agmina, quæ debita tibi terras negare *1. Reg. 16.*
contendebant. Et nunc pro his omnibus quid aliud à te *1. Reg. 28.*
quæritur homo niſi vt facias iudicium & iuſtitiam, & *& 23.*
I diligas miſericordiam, & paratus ſis ire cum Domino *3. Reg. 1.*
Deo tuo? Ad ipſum regem Dauid, illum pium atque *Pſal. 19.*
manſuetum, qualis per Nathan prophetam expoſtula-
tio? Ego, inquit, te minorem elegi de fratribus tuis, ego
te manſuetudine repleui ſpiritum: ego te per Samuelem,
in quo ego eram, & meum nomen, vnxi in regem. Ego
te, ſublato illo rege ſuperiore, quē malus ſpiritus exagi-
tabat, vt perſequeretur ſacerdotes Domini, de exule feci
triumphatorem. Ego de ſemine tuo in throno tuo non
prius heredem quam conſortem locaui. Ego tibi feci
etiam alienigenas ſubditos, vt tibi ſeruiant qui te impu-
gnabant: & ſeruientes mihi in poteſtatem deduceris ini-
K micorum meorum, & tu auferas quod erat ſerui ſui mei,
in quo & tibi peccatum inuritur, & habebunt de quo
mei aduerſarij glorientur. Ergo Imperator (vt iam non
ſolum de te, ſed etiam ad te verba conuertam, quoniam
aduertis quam grauiter nunnumquam cōuenire † ſoleat) quo *† conuiuere.*
glorioſior factus es, eo amplius auctori tuo deferendum
noueris. Scriptum eſt enim. Cum te induxit Dominus *Deut. 7.*
Deus tuus in terram alienam, & manducaueris fructus
alienos, non dicas, Virtus mea & iuſtitia mea hoc mihi
dedit, ſed Dominus donauit Deus, ſed Chriſtus miſeri-
cordia ſua cōtulit: & ideo corpus eius, hoc eſt, Eccleſiam
L diligendo, aquam da pedibus eius, oſculare pedes eius, vt
non ſolum abſoluas eos qui in peccatis deprehenſi ſunt
verum etiam pace tua dones cōcordiæ, & quieti relaxes.
Mitte vnguentum in pedes eius, vt tota domus in qua
Chriſtus recumbit, tuo repleatur vnguento, omnes re-
cumbentes cum eo gaudeant tuis odoribus: hoc eſt, ſic
honora vltimos, vt eorum abſolutione gaudeant angeli, *Luc. 15.*
ſicut ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, lætentur
Apoſtoli, delectentur prophetæ. Non enim poſſunt di-
cere oculi manui, Operam tuam non deſideramus: aut
caput pedibus, Non eſtis mihi neceſſarij. Ergo quia om- *Luc. 15.*
nes neceſſarij ſunt, tuere omne corpus Domini Ieſu, vt *1. Cor. 12.*
M ipſe quoque regnum tuum cæleſti ſua dignatione cuſto-
diat. Deinde cum aliquandiu ſtarem, dico Imperatori:
Fac me ſecurum pro te offerre, abſolue animum meum.
Cum aſſideret annueretque, non tamen apertè pollice-
retur, atq; ego ſtarem, dixit ſe emēdaturum reſcriptum.
Statim dicere cœpi, vt omnem cognitionem tolleret, ne
huius occaſione cognitionis Comites aliqua Chriſtianos
iniuria afficerent. Promiſit facturum. Aio illi: Ago fide
tua, & repetens, Ago fide tua: Age, inquit, fide mea, &
ita ad altare acceſſi: non aliter acceſſurus, niſi mihi planè
promiſiſſet. Verè tanta oblationis fuit gratia, vt ſentirem
etiam ipſe eam apud Deum noſtro commendationem fuiſſe gra-
tam, & diuinam præſentiam non defuiſſe. Omnia ita-
que ex ſententia geſta ſunt.

S. AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI SECVNDI FINIS.

SANCTI AMBROSII

EPISCOPI MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM

LIBER TERTIVS.

In quo de vita, moribus & diſciplina epiſcoporum & ſacerdotum, quales ipſi ſint eligendi; & qua cura plebem curare debeant, luculenter diſſeritur.

Conſtantium Arauſicorum epiſcopum deſignatum, quomodo eccleſiam ſibi creditam rectè & laudabiliter regere debeat, fideliter inſtruit.

Ambroſius epiſcopus Conſtantio fratri.

Epiſt. XIX. SVSCEPISTI munus ſacerdotij, A
& in puppe Eccleſiæ ſedens nauim
aduerſus fluctus guberoas. Tene cla-
Pſal. 103. uum fidei, vt te graues huius ſæculi
Pſal. 23. turbare non poſſint procellæ. Mare
quidem magnum & ſpatioſum, ſed
uoli vereri, quia ipſe ſuper maria
Mat. 16. fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam. Itaque
non immeritò inter tot mundi freta Eccleſia Domini
tamquam ſupra Apoſtolicam ędificata petram immobi-
lis manet, & inconcuſſo aduerſùm impetus ſæuientis
ſalis perſeuerat fundamine. Alluitur vndis, non quati-
tur: & licet frequenter elementa mundi huius magno
illiſa reſultent fragore, habet tamen quo laborantes ex- B
cipiat tutiſſimum portum ſalutis. Sed tamen etſi in ma-
Pſal. 92. ri fluctuat, currit in fluminibus, & vide ne in illis flumini-
Ioan. 7. bus magis, de quibus dictum eſt: *Eleuauerunt flumina vo-*
Eſa. 66. *cem ſuam.* Sunt enim flumina quæ de ventre eius fluent
Pſal. 45. qui potum à Chriſto acceperit, de ſpiritu Dei ſumpſerit.
Hæc flumina cùm redundant ſpiritali gratia, eleuant vo-
Pſal. 18. cem ſuam. Eſt & fluuius qui decurrit in ſanctos ſuos ſi-
cut torrēs. Eſt & fluminis impetus, qui lætificat animam
pacificam atque tranquillam. Ex huius fluminis plenitu-
dine quicumque acceperit, ſicut Ioannes Euangeliſta,
ſicut Petrus, Paulus eleuat vocem ſuam: & ſicut Apo-
ſtoli euangelicæ prædicationis vocem vſque in totos fi-
nes orbis terrarum canoro diffuderunt præconio, ita &
Eccl. 1. iſte incipit euangelizare Dominum Ieſum. Accipe ergo D
Ioan. 4. à Chriſto, vt & tuus ſonus exeat. Mare eſt ſcriptura di-
Ioan. 16. uina, habens in ſe ſenſus profundos, altitudinem pro-
pheticorum ænigmatum, in quod mare plurima intraue-
runt flumina. Sunt ergo & fluuij dulces atque perſpicui,
ſunt & fontes viui qui ſaliant in vitam æternam, ſunt
& ſermones boni ſicut faui mellis, & gratæ ſententiæ
quæ animos audientium ſpiritali quodam potu irrigent,
& præceptorum moralium ſuauitate mulceant. Diuer-
ſa igitur ſcripturarum diuinarum fluenta. Habes quod
primum bibas, habes quod ſecundum, quod poſtre-
Eſai. 9. mum. Collige aquam Chriſti, illam quæ laudat Do-
Pſal. 148. minum. Collige aquam de pluribus locis, quam ef-
Eccl. 11. fundunt nubes propheticæ. Quicumque colligit de

montibus aquam, atque ad ſe trahit, vel haurit è fon-
tibus, & ipſe † rorat ſicut nubes. Imple ergo gremium *al.* rigat
mentis tuæ, vt terra tua humeſcat, & domeſticis irrige-
tur fontibus. Ergo qui multa legit & intelligit, imple-
tur: qui fuerit impletus, alios rigat. Ideóque ſcriptura *Ibid.*
dicit: Si impletæ fuerint nubes, pluuiam in terram ef-
fundent. Sint ergo ſermones tui profluui, ſint puri, di-
lucidi, vt morali diſputatione ſuauitatem infundas po-
pulorum auribus, & gratia verborum tuorum plebem
demulceas, vt volens quò ducis ſequatur. Quòd ſi ali-
qua vel in populo vel in aliquibus contumacia vel culpa
eſt, ſint ſermones tui huiuſmodi, vt audientem ſtimu-
lent, compungant malè conſcium. Sermones enim ſa- *Eccl. 12.*
pientium tamquam ſtimuli. Stimulauit & Dominus
Ieſus Saulum, cùm eſſet perſecutor. Quàm ſalutaris
fuerit ſtimulus, conſidera, qui ex perſecutore Apoſto- *Act. 9.*
lum fecit, dicendo: *Durum tibi eſt vt aduerſus ſtimu-* *Ibid.*
lum calces. Sunt etiam ſermones ſicut lac, quos infudit *1. Cor. 3.*
Paulus Corinthiis. Qui enim fortiorem cibum epulari
non queunt, ſucco lactis ingenij ſui exercent infan- *Prou. 14.*
tiam. Eloquia tua plena intellectus ſint. Vnde & Salo- *Prou. 15.*
mon ait: *Arma intellectus labia ſapientis.* Et alibi: *La-*
bia tua alligata ſint ſenſu, id eſt, fulgeat ſermonum tuo-
rum manifeſtatio, intellectus coruſcet, & alloquium
tuum atque tractatus aliena non indigeat aſſertione,
ſed ſermo tuus velut armis ſuis ſeſe ipſe tueatur, nec
vllum verbum tuum in vanum exeat, & ſine ſenſu pro-
deat. Eſt enim illigatura quæ conſtringere ſolet animo-
rum vulnera: quam ſi quis reiicit, deſperatam ſui pro-
dit ſalutem. Et ideo circa eos qui graui vlcere vexan-
tur, vtere oleo ſermonis, quo foueas mentis duritiam, *Eſai. 1.*
appone malagma: adiunge alligaturam ſalutaris præce-
pti, vt vagos & fluctuantes circa fidem, vel erga diſcipli-
næ obſeruantiam, nequaquam ſoluto animo & remiſſo
vigore patiaris perire. Admone igitur plebem Domini
atque obſecra, vt abundet in operibus bonis, renun- *2. Cor. 9.*
tiet flagitiis, non accendat flammarum incendia (non
dicam in ſabbatho, ſed in omni tempore) ne comburat
corpus ſuum: fornicatio & immunditia non ſit in Dei
ſeruulis, quia immaculato ſeruimus Dei filio. Nouerit *Epheſ. 5.*
vnuſquiſque vt vas poſſideat ſuum, quo ſubacto quo- *1. Theſſ. 4.*

Gen. 3. dam ſui corporis ſolo, fructus expectet debitos: nec
Pſal. 84. ſpinas & tribulos ei terra ſua germinet, ſed dicat & ipſe:
Terra dedit fructus ſuos: atque in hac dumoſa quondam paſſionum fragilitate, inſitiua virtutum effloreant.
Edoce etiam atque inſtitue vt faciant quod bonum eſt,
& vnuſquiſque non intermittat opus probabile, ſiue à
pluribus videatur, ſiue ſuo arbitrio ſit. Abundat enim
Eccl. 23. ſibi locuples teſtis conſcientia. Fugiat etiam mala opprobria, etiam ſi ſe credat non poſſe conuinci. Nam etſi
clauſus parietibus ſit, & opertus tenebris, ſine teſte, ſine
conſcio, habet tamen facti arbitrum quem nihil fallat,
ad quem facta clamant omnia. Denique clamauit & vox
Gen. 4. ſanguinis. Sibi ipſum vnuſquiſque animum ſuum ſeuerum iudicem ſui, vltorem ſceleris, & vindicem criminis
Ibidem. habet. Denique timens & tremens oberrabat Cain, parricidalis facinoris luens pœnas, vt ei remedio ſua mors
fuerit, quæ vagum exulem formidato per omnia momenta errore mortis per mortem exuit. Nemo igitur
vel ſolus vel cum altero aliquid turpe aut improbum faxit. Et ſi quis ſolus eſt, ſeipſum præ ceteris erubeſcat,
quem maximè debet vereri. Nec concupiſcat plurima,
quia & pauca ei plurima ſunt. Paupertas enim & opes,
inopiæ & ſatietatis vocabula ſunt. Nec diues eſt qui indiget aliquo, nec pauper qui non indiget. Nec quiſ-
Zach. 7. quam viduam ſpernat, circumſcribat pupillum, fraudet I
proximum ſuum. Væ enim illi qui congregatam dolo
Hebr. 2. habet ſubſtantiam, & in ſanguine ædificat ciuitatem, id
Pſal. 126. eſt animam ſuam. Hæc eſt enim quæ ædificatur ſicut ciuitas. Hanc ciuitatem non ædificat auaritia, ſed deſtruit:
non ædificat libido, ſed exurit atque incendit. Vis bene
ædificare ciuitatem? Melius eſt exiguum cum Dei timore, quam theſauri magni ſine timore. Diuitiæ hominis
Prou. 15. ad redemptionem animæ debent proficere, non ad de-
Prou. 13. ſtructionem. Et theſaurus redemptio eſt, ſi quis eo bene vtatur: & iterum laqueus eſt, ſi quis vti neſciat. Quid
enim hominis pecunia ſua, niſi quoddam viaticum eſt?
Multa oneri, moderata vſui. Viatores ſumus vitæ huius. K
Multi ambulant, ſed opus eſt vt quis bene tranſeat. Cum
illo etiam Dominus Ieſus, qui bene tranſit. Ideòque le-
Eſai. 43. gis: *Si tranſeas per aquam, tecum ſum, flumina te non concludent: nec ignis exuret veſtimenta tua, ſi tranſeas.*
Prou. 6. Qui autem ignem alligat in corpore ſuo, ignem libidi-
Prou. 22. nis, ignem immodicæ cupiditatis, non tranſit, ſed exurit inuolucrum iſtud animæ ſuæ. Præclarior eſt bona
exiſtimatio quam pecunia, & ſuper omnes argenti aceruos bona eſt gratia. Fides ipſa abundat ſibi, ſatis ſuperque cenſu ſuo diues. Sapienti quoque nihil alienum, niſi
quod virtuti incongruum. Quocumque acceſſerit, ſua
omnia. Totus mundus poſſeſſio eius eſt, quoniam L
Prou. 17. toto eo quaſi ſuo vtitur. Quid igitur circumſcribitur
Prou. 19. frater? quid fraudatur mercenarios? Non magna, inquit, lucra de mercede meretricis, id eſt, lubricæ iſtius
fragilitatis. Meretrix iſta non ſpecialis, ſed publica eſt.
Non vna mulier, ſed vaga omnis cupiditas, meretrix eſt.
Omnis perfidia, omnis fallacia meretrix, non illa ſola
quæ corpus proſtituit ſuum, ſed omnis anima quæ ſpem
ſuam vendit, quæ deformes quæſtus & degenerem ſtipem quærit. Et nos mercenarij ſumus, qui ad mercedem laboramus, & huius operis noſtri mercedem ſperamus à Domino noſtro & Deo. Si quis cognoſcere vult
Luc. 15. quam mercenarij ſumus, audiat dicentem: *Quantis* M
Ibidem. *panibus mercenarii patris mei abundant? ego autem hic fame pereo.* Et infra: *Fac me*, inquit, *ſicut vnum mercenariorum tuorum.* Omnes mercenarii, omnes operarii. Qui tamen fructum expectat laboris, conſideret
quòd is qui alium mercede fraudauerit debita, & ipſe
fraudabitur ſua. Fœneratum iſtud oſtendit, & poſtea
cumulatiore menſura exoluet. Ergo qui non vult amittere quod eſt perpetuum, non eripiat alijquod temporale eſt. Nemo etiam in dolo loquatur ad proximum
Prou. 6. ſuum. Laqueus eſt in labiis noſtris, & ſæpè vnuſquiſ-
Prou. 22. que ſermonibus ſuis non explicatur, ſed inuoluitur. Fo-
Prou. 14. uea alta eſt os maleuoli: grande innocentiæ præcipitium, ſed maius maleuolentiæ. Innocens dum credit
facile cito labitur, ſed tamen iſte lapſus reſurgit: maledicus autem ſuis artibus præcipitatur, vnde nunquam

G exiliat atque euadat. Ponderet ergo vnuſquiſque ſermones ſuos non cum fraude & dolo. Statera fallax im- Prou. 11.
probabilis apud Deum, non illam ſtateram dico quæ
† mercem appendit alienam (& in vilibus quidem rebus raro conſtat fallacia) ſed ſtatera verborum ipſa apud al. mercedem
Deum eſt execrabilis, quæ prætendit pondus grauitatis ſobriæ, & ſubnectit verſutias fraudulentiæ. Hoc
maximè condemnat Deus, ſi decipiat aliquis proximum
ſuum promiſſorum benignitate, & ſubdola iniquitate
defœneratum opprimat, nihil ſibi profuturis aſtutiæ
ſuæ artibus. Quid enim prodeſt homini ſi totius Mat. 16.
mundi capiat opes, animam autem ſuam vitæ æternæ
H defraudet ſtipendio? Alia piis mentibus conſideranda
ſtatera, qua ſingulorum facta trutinantur, in qua plerumque ad iudicium peccata propendunt, aut bene
geſta peccatis præponderant. Væ mihi ſi præcedant
flagitia, & ad mortis præiudicium lethali vergant pondere, tolerabilius ſi ſubſequantur. Omnia tamen ma- 1. Tim. 5.
nifeſta Domino & ante iudicium: nec bona poſſunt Hebr. 4.
latere, nec ea quæ plena ſunt offenſionis, abſcondi. 1. Tim. 6.
Quàm beatus qui radicem vitiorum reſecare potuerit auaritiam! Is profectò ſtateram hanc non reformidabit. Auaritia enim plerumque ſenſus hebetat humanos, & peruertit opiniones, vt quæſtum pietatem Ibidem. Ibid.
I putent, & pecuniam quaſi mercedem prudentiæ. Merces autem magna pietatis eſt, & quæſtus ſobrietatis,
habere quod viui eſt ſatis. Quod enim in hoc mundo Sap. 5.
proſunt diuitiarum ſuperflua, cùm in iis & nulla adiu- 1. Tim. 6.
menta naſcendi ſint, nec impedimenta moriendi. Nam
& ſine integumento in hoc mundo naſcimur, & ſine
viatico diſcedimus, ſine hereditate ſepelimur. Pendet
per ſingulos noſtrorum ſtatera meritorum: atque exiguis vel boni operis, vel degeneris flagitii momentis
huc atque illuc ſæpè inclinatur: ſi mala vergant, heu
me! ſi bona, præſto eſt venia. Nemo enim à peccato Pſal. 31.
immunis: ſed vbi propendunt bona, eleuantur pecca-
K ta, obumbrantur, teguntur. Ergo in die iudicij aut noſtra opitulabuntur nobis opera, aut ipſa nos in profundum tamquam molari depreſſos lapide mergent. Grauis eſt enim vtpote talento plumbeo ſuffulta iniquitas,
intolerabilis auaritia, atque omnis ſuperbia, tetra fraudulentia. Et ideo hortare plebem Domini ſperare magis in Domino, abundare in diuinis ſimplicitatis, in
quibus ambulet ſine laqueo, ſine impedimento. Bona
etiam puri ſermonis ſinceritas, & locuples apud Deum,
etiam ſi inter laqueos ambulet. Tamen quia ſcit neſcit
inſidias aut vincula innectere, non alligatur. Illud quoque præcipuum, ſi perſuadeas vt nouerint humiliari,
L ſciant verum humilitatis colorem, naturam nouerint.
Multi habent humilitatis ſpeciem, virtutem non habent: multi eam foris prætendunt, & intus impugnant. Ad fucum præferunt, ad veritatem abiurant, ad
gratiam negant. Eſt enim qui nequiter humiliat ſe, &
interiora eius plena ſunt doli. Et eſt qui ſe nimium ſubmittit ab humilitate multa. Non eſt ergo humilitas niſi
ſine fuco, ſine fraude. Ipſa eſt vera quæ habet piam
mentis ſinceritatem. Magna virtus eius. Denique per
inobedientiam vnius hominis mors introiuit, & per
obedientiam vnius Domini Ieſu Chriſti facta eſt vniuerſorum redemptio. Sciuit humiliari ſanctus Ioſeph,
M qui cùm eſſet à fratribus in ſeruitutem venditus, vel à
negotiatoribus coemptus, humiliatus in compedibus
vt Scriptura dicit, virtutem humilitatis didicit, infirmitatem repudiauit. Itaque emptus in Ægypti partibus à ſeruo regio coquorum præpoſito, non proſapiæ
nobilis conſcientia, quaſi germen Abrahamidarum, dedignatus obſequia vernacula, faſtidiuit degenerem conditionem, ſed magis gnauum ſe & fidelem herili imperio præbuit, alto intendens conſilio nihil intereſſe in
quo ſtatu quis probabilem ſe præſtaret, ſed illum eſſe finem bonorum, vt in quocumque ſtatu probarentur,
illúdque præcipuum, ſi magis mores commendarent
ſtatum, quàm ſtatus mores. Etenim quò ſtatus inferior,
eò virtus eminentior. Talem itaque ſe exhibebat, tam
ſedulum, vt ei dominus ſuus totam domum ſuam crederet, ipſi omnia committeret. Vnde & vxor eius oculos Ibid.

iniecit in eum, capta formæ venuſtate. Nihil enim ad A
nos, ſi petulantibus oculis aut ætas expetitur, aut pul-
chritudo. Ars deſit, nullum eſt crimen decoris: illecebra
faceſſat, inoffenſa eſt ſpecies, & formæ gratia. Itaque
percita atque animi furens interpellat iuuenem, & co-
Deut. 22. gente libidine victa paſſionum ſtimulis crimen fatetur.
Verum ille abiurat flagitium, dicens nec moribus He-
bræorum conuenire, nec legibus, vt alienum violent
torum, quibus cura eſt tuendi pudoris, vt integri nuptia-
rum integris ſocientur virginibus, nec vlli conueniant
fœminæ quę legitimi vſus tori neſciat: religionémq; ſibi
eſſe, ne ebrius turpis intemperantiæ, ingratus herilis in-
dulgentiæ, cui obſequium deberet, ei grauem inferret
contumeliam. Nũquid erubeſcebat illum vilem domi-
Gen. 39. num tamen dicere, & ſe ſeruum fateri? Quinetiam cùm
ambiret mulier, obſecraret etiam metu proditionis, vel
amoris ſui lachrymas funderet ad extorquendi neceſſita-
tem, nec miſericordia flexus ad flagitij cõſenſum, nec co-
actus metu, & precibus reſtitit, nec minis ceſſit, præpo-
nens præmiis periculoſam honeſtatem, quàm turpem
remunerationem caſto pudori. Iterum quoque mulier
maioribus adorſa tentamentis cùm inflexibilem aduer-
teret, etiam ſecundò immobilem paſſione, efferata impu-
dentia vires miniſtrante, iuuenem aggreditur, veſte ap-
prehenſa ad cubile trahens, complexum offerens, & pe-
riceperat, niſi exuiſſet Ioſeph veſtem qua tenebatur, ne C
exueret amictum humilitatis, indumentum pudoris.
Sciuit igitur humiliari, qui humiliatus eſt vſque ad car-
cerem. & cùm ſuſtineret calumniam maluit crimen fal-
ſum ſubire quàm verum referre. Sciuit inquam humi-
liari, qui humiliabatur pro virtute. Humiliabatur in ty
po eius qui ſe erat humiliaturus vſque ad mortẽ, mortẽ
autẽ crucis: qui venturus erat vt vitam hanc de ſomno
ſuſcitaret, & ſomnum eſſe hunc viuendi vſum doceret,
in quo diuerſæ commutationum vices tamquam ebriæ,
nihil ſolidum, nihil firmum, tamquam dormientes ſom-
nium videntes non videmus, & audientes non audimus,
& manducantes non ſatiamur, gratulantes non gratula D
mur, currentes non peruenimus. Vanæ ſpes hominum
in hoc ſæculo, qui ea quæ non ſunt, tamquam quæ ſint,
Philip. 2. ſequenda arbitrentur. Itaque inanes & vacuæ rerum ſpe-
Epheſ. 5. cies tamquam in ſomno venerunt, abierunt, adſtiterunt,
euanuerunt. Circumfuſæ & diſperſæ ſunt, tenen viden-
1. Cor. 7. tur, & non tenentur. Denique vbi quis audiuit dicen-
tem: *Surge qui dormis*; & de ſæculi iſtius ſomno exurrexit:
Eſai. 29. falſa hæc intellexit omnia: euigilauit, & fugit ſomnium,
fugit poteſtas, abijt cura patrimonij formæ venuſtas,
honorum ſtudium. Hæc enim ſomnia ſunt, quibus non
Epheſ. 5. mouentur qui vigilant corde, ſed dormientes exagitan-
tur. Vadatur hunc ſermonem meum ſanctus vir Ioſeph, E
non eſſe perpetua nec diuturna quæ ſunt huius ſæculi,
qui ab initio nobilis genere, cenſu diues, ſubitò ignobilis
ſeruolus, & (quod ipſam ſeruitij vilitatem acerbat) de-
generis domini ære emptum mancipium. Minus enim
vile putatur ſeruire libero, geminatur autem ſeruitus,
Gen. 37 vbi ſeruitur vernaculis. Seruus igitur ex genere præcla-
Gen. 39. ro, pauper ex patre diuite, de amore ad odium, de gratia
ad ſupplicium, rurſus de carcere ad aulam, de reatu ad
iudicium traductus, neque aduerſis fractus eſt, neque
Gen. 41. eleuatus ſecundis. Adſtipulatur etiam momentarias eſſe
vices rerum etiam ſancti Dauid frequenter variatus ſta-
tus, qui deſpectus patri, pretioſus Deo, triumpho nobi-
lis, inuidia vilis, accitus ad miniſterium regium, electus F
ad affinitatem, poſtremò faciem & ora mutatus, exul
regni, fugitans parricidij, nunc ſua offendicula deplora-
1. Reg. 16. bat, & rurſus aliena remouebat, conciliato herede no-
1. Reg. 18. biliore quàm decolorato. Expertus igitur omnia, pulchrè
1. Reg. 22. dixit: Bonum mihi quòd humiliatus ſum. Quamquam
2. Reg. 15. hoc & ad eum poſſit referri, qui cùm eſſet in Dei forma,
Pſal. 118. facilis inclinare cælos, deſcendit tamen, & formam ſerui
Philip. 2. accipiens noſtras portauit infirmitates: qui præuidens
Eſai. 53. ſanctos ſuos, non quaſi rapinam ſibi proprium honorem
aſſumere, ſed ſubiicere ſe æqualibus, & alios ſibi antè-
Pſal. 118. ferre, dixit: Bonum mihi eſt quòd humiliatus ſum. Bo-
1. Cor. 15. num mihi eſt quod me ſubieci, vt ſubiecta mihi ſint om-
A nis, & ſit Deus omnia in omnibus. Hanc infunde hu-
militatem ſingulorum animis, & te ipſum formam præ- 1. Cor. 11.
be omnibus, dicens: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chri-
ſti*. Diſcant honorum operum diuitias quærere, & mo-
rum eſſe locupletes. Pulchritudo diuitiarum non in ſac-
culis diuitum, ſed in alimentis pauperum eſt. In illis in-
firmis & egenis melius opes lucent. Diſcant itaque pe- Philip. 2.
cunioſi non ſua, ſed ea quæ ſunt Chriſti quærere, vt illos
& Chriſtus requirat, vt illis ſua largiatur. Impendit pro
illis ſanguinem ſuum, effudit illis ſpiritum ſuum, offert
illis regnum ſuum. Quid amplius dabit qui ſe ipſum ob-
tulit? Aut quid eſt quod non ſit daturus pater, qui pro Rom. 8.
B nobis vnicum filium tradidit morti? Admone igitur illos
ſeruire Domino in ſobrietate & gratia, & tota mentis
ſedulitate, erigere oculos ad cæleſtia, nihil ponere in lu-
cro, niſi quod vitæ æternæ ſit. Nam iſte omnis huius quę- Philip. 3.
ſtus ſæculi, animarum diſpendium eſt. Denique om-
nium detrimentum paſſus eſt qui volebat Chriſtum lu-
crari: quod etſi mirabiliter dixerit, minus tamen expreſ- Luc. 9.
ſit quàm acceperat. Hic enim de alienis locutus eſt,
Chriſtus autem dixit: *Qui vult poſt me venire, abneget
ſeipſum ſibi* vt ipſum ſuum detrimentum ſit, quo fiat lu-
crum Chriſti. Caduca hæc omnia, cum damno, ſine lu-
cro illud ſolum eſt lucrum, vbi fructus perpetuus, vbi
æternæ merces quietis. Commendo tibi fili Eccleſiam
C quæ eſt ad Forum Cornelij, quo eam de proximo inter-
uiſas frequentiùs donec ei ordinetur epiſcopus. Occu-
patus diebus ingruentibus Quadrageſimæ, tam longè
non poſſum excurre. Habes illic Illyrios de mala do-
ctrina Arianorum, caue eorum zizania, non appropin-
quent fidelibus, non ſerpant adulterina ſemina, aduer-
tant quid propter ſuam perfidiam acciderit ſibi, quie-
ſcant, vt veram fidem ſequantur. Difficile quidem im-
buti animi infideliaris venenis abolere poſſunt impieta- Q. Cicero
tis ſuæ glutinum, ſi tamen in iis virus infauſtum inoleue- de petit.
rit: nec facilè iis credendum putes. Nerui enim ſunt, & Conſ. ad
quidam artus ſapientiæ, non temerè credere maximè in M. fr.
D cauſa fidei; quæ rarò perfecta eſt in hominibus. Tamen
ſi quis eſt, qui licet ſuſpectæ ſit infirmitatis, & nutantis
affectus, purgare habitam de ſe opinionẽ velit, permitte,
vt ſatis feciſſe ſe putet: indulge aliquantulum. Cuius
enim excluditur ſatisfactio, auertitur animus. Nam e-
tiam medendi periti cùm vident notas ægritudines, vt
ipſi appellant, medicinam quidem non adhibent, ſed ta-
men medicinæ tempus expectant, nec deferunt inualı-
dum, ſed leniotibus verbis, aut quibus poſſunt palpant
delinimentis, ne aut intermiſſa ægritudo deſperatione
animi graueſcat, aut crudior medicinã reſpuat, eo quòd
ad maturitatem peruenire nequeat, ſi indigeſtæ inſolens
E rerum huiuſmodi medicus adhibeat manus. Siquidem
& pomum cùm immaturum exagitatur, citò deperit. Et
quia de agro exemplum ſumpſimus, præcipe illis inuio- Deut. 19.
lata conſilii ſeruare iura, paternos cuſtodire terminos
quos lex tuetur. Supra fraternam charitatem frequen-
ter eſt vicini gratia. Ille enim ſæpe longè, hic in proximo
eſt, vitæ omnis teſtis, conuerſationis arbiter. Delectet
eum per finitima ſpatia laxari liberum pecus, & in her-
ba viridi proiectum ſecura captare otia. Seruos quoque
dominus iure ſeruitii ſubditos habeat pro moderamine Epheſ. 7.
coercitionis quaſi animæ conſortes. Paterfamilias enim
dicitur, vt quaſi filios regat, quoniam & ipſe Dei ſeruus
eſt, & patrem appellat Dominum cæli, moderatorem
F poteſtatum omnium. Vale & nos dilige, vt facis, quia
nos te diligimus.

*Docet Irenæum quod Chriſti ſacerdotum vita a cæterorum
conuictu hominum remota eſſe debeat, ſicut Pythagoras
ſuos diſcipulos communem hominum viam ſequi prohi-
buit. Epiſtola.*

Ambroſius Irenæo.

PYthagoricum mandatum in aliquorum ſcriptis Epiſt. XX.
prædicati inuenimus, quo ille diſcipulos ſuos com- Philo quod
munem atque vſitatam populo prohibuerit ingredi om.

viam. Sed hoc vnde aſſumpſerit, non eſt incognitũ. Nam G
prob. ſit h. cũ n ex populo Iudæorum (vt plerique arbitrãtur) genus
Clem. Alex. duxerit, ex eius diſciplina deriuaũt etiam magiſterij præ-
li. 1. Strom. cepta, meritóq; magnus apud philoſophos habitus, qua-
Origen. l. 1. lem (vt aiunt) vix reperis vllum. Legerat itaque in Exodo
contr. Celſũ. Moyſi diuino præceptum eſſe oraculo: *Solue calceamen-*
Virg. in *tum pedum tuorum.* Id etiam præceptum Ieſu Naue, vi-
Epig. delicet vt detritæ & popularis viæ deponerent pulue-
Exod. 3. rem, qui viam Domini ambulare deſiderarent. Legerat
Ioſue. 5. præceptum eidem Moyſi, vt montem cum ſacerdotibus
Exod. 24. aſcenderet, populus autem deorſum ſtaret. Separauit igi-
tur ſacerdotes à populo, & poſtea ipſum Moyſen introire
intra nubem præcepit. Vides diuiſiones? Nihil in ſacer- H
dotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil cõmune
cum ſtudio atque vſu & moribus inconditæ multitudi-
nis? Sobriam a turbis grauitatem, ſeriam vitam, ſingula-
re pondus dignitas ſibi vendicat ſacerdotalis. Quomodo
enim poteſt obſeruari à populo qui nihil habet ſecretum
à populo, diſpar a multitudine? Quid enim in te miretur
ſi ſua in te recognoſcat, ſi nihil in te aſpiciat quod vltra ſe
inueniat, ſi quæ in ſe erubeſcit, in te quem reuerendum
arbitratur, offendat? Supergrediamur igitur plebeias opi-
niones, & ſtrata quædam gregalis conuerſationis, ac de-
tritæ viæ orbitas declinemus, ac vulgaris ſemitæ ſolum,
quam currit ille, cuius vita leuior curſore, de quo dicitur: I
Tranſiui, & non erat: ſed quæramus nobis viam inac-
Iob. 9. ceſſam ſermonibus inſolentium, inuiam operibus impe-
ritorũ, quam nullus maculoſus deterat, maculoſus ſcili-
cet ignauiæ ſuę ſordibus, & fimo iniquitatis oblitos, tene-
briſque & paſtetinis quibuſdam animæ rimoſus, qui
nullã virtutis ſuauitatem guſtauerit, aut certè limis eam
ſpectandam magis quàm directo affectu, & aperto ſinu
2. Tim. 4. mentis ſuſcipiendam arbitratus ſit: & (quod plerique
amant, qui ſibi faceti atque vrbani videntur, pulchritudi-
nem ſapientiæ in dedecus verſutiæ transfigurãtes) veram
non intuens gratiam, tamquam in nocte poſitus non cre-
dit in die viuentibus: quia de numero Themanorum & K
Sabæorum eſt deficientium & auertentium ſe à veritate,
de quibus dicit Iob: Videte vias Themanorum, & ſemi-
Iob. 6. tas Sabæorum, quia confuſionem incident qui in ciuita-
1. Cor. 10. tibus & diuitiis ſpem habent. Ita & vos inſurrexiſtis in
Baruch. 3. me ſine miſericordia, vnde viſo vulnere meo timete. Has
Iob. 28. igitur deuias ſemitas declinantium, & illum deficientium
puluerem, qui propter ſuam appetentiam ceciderunt ſæ-
pe in deſerto, derelinquamus. Conuertamur autem, &
ſequamur ſapiẽtiæ viam, quam non calcauerunt filij glo-
rificantium ſe & iactãtium, quam interitio ignorat, mors
Iob. 7. neſcit, quia Deus direxit eam. *Abyſſus dixit, Non eſt in me:* L
Iob. 4. *mare dixit, Non eſt mecum.* Sed ſi quæris viam ſapien-
Iob. 7. tiæ & diſciplinæ, colere Deum, atque ei ſubditum eſſe ſa-
pientia eſt: abſtinere autem a peccatis, diſciplina eſt.
Quid igitur nobis cum iſtius ſæculi via, in qua eſt tenta-
tio, immò ipſa vita hominis tentatio eſt, & exilior quàm
ſermo fabulatum, habitare in luteis domibus, dies & no-
ctes in lucris ponere, & de lucris ſemper cogitare, & ſicut
mercenarius diurnam mercedem quærere, atque (vt cica-
Ariſt. l. 4. das aiunt) aura quadam paſci cupiditatum? Verè ſicut
de hiſt. ani- cicadas, quia de die in diem viuunt, queſtúque rumpun-
mal. c. 7. tur ſuo. Quid enim aliud ſunt homines? nullius ponde-
ris, nullius diſciplinæ, niſi vt videantur ſicut cicadæ, ad M
mortem nati diurnam, ſtrepentes magis quàm loquẽtes?
Qui ſub ardore feruentium cupiditatum ſe mulceant cã-
tu ſibi noxio, ſtatímque occidant, nullum fructum feren-
tes, nihil habentes gratiæ. Horum igitur viæ noxiæ tor-
tuoſæque ſerpentium, qui venenato lapſu corporis ſeſe
trahunt, atque in ſpiram nequitiæ ſeſe colligunt, & erige-
re non queunt ad cæleſtia. Ingrediamur autem portas
Pſal. 117. Domini, portas iuſtitiæ, quas iuſtus qui fuerit ingreſſus,
confitetur Domino. Sed hæc paucorum ingreſſio, vnde
Mat. 7. Dominus ait: *Quàm anguſta porta, & arcta eſt via quæ du-*
cit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniant eam. Lata au-
tem porta & ſpacioſa via quã multi gradiuntur, ad mor-
tem dirigit, & viatores ſuos eò ducit. Sit ergo via no-
ſtra anguſtior, virtus exuberantior, trames preſſior, fides
ſublimior, callis arctior, vigor mẽtis exundãs, ſemitæ re-
G ctæ, quæ inflexibilia ſunt virtutum veſtigia. Vnde Salo-
mon: *Væ qui dereliquerunt ſemitas rectas.* Sit greſſus ad *Prou. 2.*
ſuperiora: quia melius eſt aſcendere quàm deſcendere.
Denique, ſicut lectum eſt hodie: *Væ iis qui deſcendunt* *Eſa. 31.*
in Ægyptum. Non vtique tranſire in Ægyptum, crimi-
noſum eſt, ſed tranſire in mores ægyptiorum, tranſire in
eorum perfidiæ ſæuitatem, & luxuriæ deformitatem:
qui eò tranſit, deſcendit, qui deſcendit, cadit. Decline-
mus itaque ægyptium hominem, & non Deum. Vitiis
enim ſuis etiam ipſe rex ægyptiorum in poteſtatem eſt
datus, cuius comparatione Moyſes Deus æſtimatus eſt,
imperans regnis, ſubiciens ſibi poteſtates. Vnde et di- *Exod. 7.*
H ctum legimus: *Feci am te in Deum regi Pharaoni.* Vale, &
nos, vt facis quaſi filius dilige.

Sacerdotes diaconoſque, qui ſedulam ſuo muneri nauant ope-ram, nec ab eo diutius abeſſe patiuntur, ſummoperè com-mendat. Epiſtola.

Ambroſius Syricio.

GRatum aſt mihi cùm litteras accipio tuas. At cùm *Epiſt. XXI*
de conſeruitio noſtro aliquos dirigis, vt fratrẽ no-
I ſtrum & compresbyterum Syrum tuis es proſecutus lit-
teris geminatur lætitia. Sed vtinã fructus fuiſſet iſte diu-
turnior. Nam ſtatim vt venit, recurrendum putauit: quod
quidem deſiderium meum plurimum minuit, ad ſui
gratiam multum addidit. Nam ego diligo eos vel preſ-
byteros vel diaconos, qui cũ aliquò proceſſerint, nequa-
quam ſe patiuntur à ſuo diutius abeſſe munere. Dicit
enim Propheta: *Non laboraui ſequens poſt te.* Quis au- *Hier. 17.*
tem poteſt laborare ſequens Ieſum, cùm ipſe dicat: *Ve-* *Mat. 11.*
nite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos
reficiam? Sequamur ergo Ieſum ſemper, nec deſinamus.
Quòd ſi ſemper ſequamur, numquam deficimus. Dat *Hier. 17.*
K enim vires ſequentibus ſe. Itaque quò propior virtuti
fueris, eò fortior eris. Plerumque cùm ſequimur, dicitur
nobis ab aduerſariis: *Vbi eſt verbum Domini? veniat.* Sed *Hier. 37.*
nos non fatigemur ſequendo, non auertamur ſubdolæ
interrogationis impedimento. Dicebatur hoc prophe-
tę cùm mitteretur in carcerem, cùm demergeretur in vo-
raginem luti: Vbi eſt verbum Domini? veniat. Sed ille
multò magis ſecutus eſt, & ideo ad brauium peruenit,
ideo accepit coronam, quia non laborauit qui ſequeba-
tur Ieſum. Non eſt enim labor in Iacob, nec dolor vide- *Num. 23.*
bitur in Iſrael. Vale, & nos dilige, quia & nos amantem
L noſtri vt parentem diligimus.

Sacerdotibus & vniuerſo clero Eccleſiæ Theſſalonicenſis, de vita, conuerſatione, & obitu S. Acholii eorum epiſcopi. Epiſtola.

Ambroſius Anatolio, Numerio, Seuero, Philippo, Macedonio, Ammiano, Theodoſio, Eutropio, Claro, Euſebio, & Timotheo Domini ſacerdotibus, & omni clero plebis Theſſalonicenſis dilectis ſalutem.

M DVm ſemper affixum tenere animo deſidero virum *Epiſt.*
ſanctũ atque omnes actus eius quaſi in ſpecula po- *XXII.*
ſitus exploro, hauſi nimia indagine ſolicitudinis amaritu-
dinem nuntij celerioris, & quod adhuc mallem neſcire,
cognoui in cæleſtibus iam requieſcere virum ſanctum
Acholium, quem in terris requirebamus. Quæritis quis
hoc annunciauerit, cùm veſtræ ſanctitatis nondum ve-
niſſent litteræ? Non teneo auctorem nuntij, & vſu qui-
dem venit vt non libenter teneamus nuntium mœſtitu-
dinis: ſed tamen clauſo tunc temporis mari, occupatis
terrarum barbarica infeſtatione regionibus, cùm deeſſet
qui aduenire potuerit, non defuit qui nuntiaret: vt mihi
videatur ipſe ſanctus annuntiaſſe ſe nobis, eo quòd iam
perpetuo laboris ſui potiretur ſtipendio, & ſolutis vin-
culis corporis inter angelorum miniſteria Christo ad-
hæreret, cupiens amantis ſui errorem abſoluere, ne illã

longæuitatem vitæ huius deprecaremur cui vitæ æternæ iam prœmia deferebãtur. Abiit ergo, non obiit, & emigrauit à nobis veteranus Chriſti Ieſu, cælo terræq; iſtius ſolũ mutãs, & plaudens alis atque remigiis ſpiritalibus dicit: Ecce elongaui fugiẽs. Cupiebat enim apoſtolico ſpiritu iamdudũ terras relinquere, ſed tenebatur votis vniuerſorũ, ſicut de Apoſtolo legimus, quia remorari eum diutius in carne, erat Eccleſiæ neceſſariũ. Viuebat enim non ſibi, ſed omnibus, & populis erat vitæ æternæ miniſter, vt prius eius fructum etiam in aliis quàm in ſe adipiſceretur. Eſt igitur iam ſuperiorum incola, poſſeſſor ciuitatis æternæ illius Hieruſalem quæ in cælo eſt. Videt illic vrbis eius menſurã immenſam, purum aurum, lapidem pretioſum, lumen ſine ſole perpetuum & hæc omnia iamdudum quidem ſibi comperta, ſed nunc facie ad faciem manifeſta videns, dicit: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri. Ibi ergo poſitus appellat populum Dei, dicens. O Iſrael! quam magna eſt domus Dei, & quàm ingens locus poſſeſſionis eius, magnus & non habens finem. Sed quid hoc eſt? Dum merita viri conſidero, & quaſi diſcedentẽ ſpiritu ſequor, & ſanctorum choris deducẽtibus intermiſceor, non merito vllo, ſed affectu, pene ſum oblitus mei. Ita ne ergo raptus eſt nobis murus fidei, gratiæ, & ſanctitatis, quem toties ingruentibus Gothorum cateruis, nequaquam tamen potuerunt barbarica penetrare tela, expugnare multarum gentium bellicus furor? Denique in cæteris populatores locis, illic pacem rogabant: mirantibúſque quid ſibi ſine milite vllo obſiſteret, à prudentioribus intimabatur Eliſæi intus imitatorem degere, ætate ſupparem, non imparem ſpiritu: cauerent ne exemplo Syriaci agminis ſibi quoque cæcitas offunderetur. Et tamen circa diſcipulos ſuos diuerſa dona Chriſti ſunt. Eliſæus quidem in Samariam captiuas acies induxit Syrorum, ſanctus autẽ Acholius precibus ſuis fecit, vt de partibus Macedoniæ victores fugaret. Nonne & hoc intelligimus virtutis ſuperioris fuiſſe, vt vbi miles nullus adeſſet, illic pellerentur ſine milite? Nonne & hoc cæcitatis eſt vt fugerent quos nullus vrgebat? Sed vrgebat & præliabatur ſanctus Acholius, non gladiis, ſed orationibus: non telis, ſed meritis. An incognitum nobis eſt dimicare ſanctos etiam cùm feriantur? Nonne otioſus erat Eliſæus? Otioſus ſcilicet corpore, ſed vibrabat ſpiritu, & orationibus præliabatur, quãdo in caſtris Syriæ vox equitum & vox virtutis magnæ audiebatur, adeo vt putarent Syri aliorum regum aduersùs ſe venire exercitus, qui populo Iſrael adiumento forent: vnde perculſi magno fugerũt pauore, ita vt leproſi quatuor qui mortis egreſſi fuerant deſiderio, caſtra hoſtium deprædarentur. Nonne in Macedonia ſimilia Dominus per orationes ſancti Acholij fecit miracula, aut prope maiora? Non enim inani metu, nec ſuperflua ſuſpicione, ſed ſæuiente lue, & ardẽti peſtilentia perturbati Gothi ac territi ſunt. Denique tunc fugerunt, vt euaderent: egreſſi poſtea pacem rogauerunt, vt viuerent. Vidimus itaque in tanti viri meritis ſuperiora ſæcula, & opera prophetarum quę legebamus, aſpeximus. Quaſi Eliſæus, inter arma, inter acies, dum vixit verſatus eſt, meritis ſuis componẽs prælia. Denique vbi ſecuritas cohabitantibus reddita eſt, quod ipſo fuit durius bello, ſanctũ exhalauit ſpiritum, & quaſi Elias vſque ad cælum eleuatus eſt, non curru quidem igneo, nec equis igneis (niſi fortè illa non vidimus) nec in commotione aëris, ſed in voluntate & placiditate Dei noſtri, & ſanctorum angelorum lætitia, qui ad ſe tantum virum tranſiſſe gratulabantur. Certè dubitare illa nequaquam poſſumus, quandoquidem reliqua congruerunt. Siquidem eodem momento quo ille adhuc eleuabatur, velut quodam melotidis ſuæ demiſſo amictu ſanctum Anyſiũ diſcipulum ſuum induit, & ſui veſtiuit infulis ſacerdotij: cuius meritum & gratiam non nunc primũ audio, nec in veſtris epiſtolis didici, ſed in veſtris litteris recognoui. Nam quaſi præſcius ſucceſſurum ſibi, etſi promiſſis tegebat, tamẽ indiciis deſignabat, adiutum ſe eius euta, labore, officio memorãs, vt iam declarare conſortem videretur, qui nõ quaſi nouus ad ſummũ ſacerdotium veniret, ſed quaſi vetus ſacerdotij executor accederet. Cui pulchre conuenit dictum illud Euangelicum: *Euge bone ſerue & fidelis, quoniam ſupra pauca fidelis fuiſti, ſuper multa te conſtituam.* Hæc mihi de ſancto Acholio nobiſcum communia. Illud tamen ſpeciale, quod deuictus ſum beatæ memoriæ viro, quia tribuit mihi vt eum non ignorarem. Nam cum eo veniente ad Italiam ægritudine confectus tenerer, vt non poſſem occurrere, ipſe ad me venit & viſitauit. Quo ſtudio, quo affectu ipſe in me, & ego in eum irruimus? Quo gemitu mala iſtius ſæculi, & ea quæ hic acciderent, deplorauimus? ita vt lachrymarum profluuio veſtem infunderemus, dũ ſalutatione exoptatiſſima mutuo deſiderio & expetito diu fruimur, adhæremus amplexu. Itaque quod voti mei erat, illius beneficiis fuit, quia potui illum videre. Nam etſi maior portio, & plenior cognitio ſit in ſpiritu videre quos diligimus, tamen etiam in figura corporis videre deſideramus. Sic aliquando reges terræ quærebant faciem Salomonis videre, & audire eius ſapientiã. Diſceſſit igitur à nobis, & nos in hoc reliquit ſalo: ſed quod illi vtile, id multis ipſo barbarico furore eſt grauius: quia illum iſto depellebat, hũc nobis quis poterit repræſentare? Sed repræſentat Dominus, & ſeipſum in diſcipulo repræſentat. Repræſentant iudicia veſtra, quibus dictum eſt: Date Leui manifeſtos eius, & veritatẽ ſuam viro ſancto, dediſtis manifeſtum eius vtpote eius inſtitutione fundatum, dediſtis imitatorẽ viri eius, qui dixit patri ſuo & matri ſuæ. Non vidit te: & fratres ſuos non ſciuit, & filios non recognouit, & cuſtodiuit verbum Domini, & teſtamentum eius obſeruauit. Narrabunt populi iuſtitiam eius. Talis viri vita, talis hereditas eſt, talis conuerſatio, talis ſucceſſio. Ille ſe monaſteriis puer dedidit, & intra Achaiam anguſto clauſus tugurio, gratia tamen multarum terrarũ peragrauit diuortia, ad ſummum ſacerdotium à Macedonicis obſecratus populis, electus à ſacerdotibus, vt vbi ante fides per ſacerdotem claudebatur, ibi poſtea per ſacerdotem muralia fundamenta fidei confirmarentur. Non aliter etiam eius diſcipulus imitatione, qui & ipſe dixit patri ſuo & matri ſuæ. Non vidi te. Non vidit enim ſtudio, non vidit affectu, & fratres ſuos non ſciuit, quia Deum ſcire deſiderauit. Et hic recognouit verbum Domini, & cuſtodiuit teſtamentum eius, & imponit honorem in ara eius ſemper. Benedic Domine fidem eius, ſanctitatem, ſedulitatem. Benedictio tua veniat ſuper caput eius, & ſuper verticem ipſius. Sit honorificus inter fratres ſuos, ſit in eo tauri ſpecies, vt ventilet corda inimicorum, & ſanctorum mentes demulceat, & iudicium ſacerdotum morum in eo ſicut lilium floreat. Valete fratres, & diligite me, quia ego vos diligo.

Marginal references: Pſal. 54. — Philip. 1. — Hebr. 12. — Apoc. 21. — 1. Cor. 13. — Pſal. 47. — Baruch. 3. — 4. Reg. 6. — Exod. 17. — 4. Reg. 7. — 4. Reg. 2. — Mat. 25. — 3. Reg. 10. — Deut. 33. — Ibidem. — Eccl. 44. — Deut. 33. — Ibid.

Anyſio Theſſalonicæ epiſcopo electo congratulatur quod Acholio ſancto in epiſcopatu ſucceſſerit: monet propterea vt euſdem etiam in vita & diſciplina ſucceſſor fieri curet. Epiſtola.

Ambroſius epiſcopus Anyſio fratri.

Epiſt. XXIII.

IAmdudum te teneo, etſi nunc primum lego, meritiſque compertum habeo quem oculis non viderim. Doleo quidem illud accidiſſe, ſed hoc ſucceſſiſſe gaudeo, quia licet ſuperſtite me non optauerim illud contingere, ſperaui tamen poſt illius ſancti viri exitum hoc ſolum poſſe merito. Teneamus ergo te ſanctæ memoriæ Acholij dudum diſcipulum, nunc ſucceſſorem heredémque eius vel honoris vel gratiæ. Magnum meritum frater, gaudeo tibi, ne vno quidem momento de ſucceſſore tanti dubitatum viri: & magnum onus frater tanti nominis pondus ſubiiſſe, tantę libræ, tantíque examinis. Quæritur in te Acholius, & ſicut erat in affectu tuo, ita in officiis deſideratur illius virtutis, illius diſciplinæ effigies, illius fortitudo animi in tam ſenili corpore. Vidi fateor virum, nam & hoc meritis illius debeo, quod illum viderim. Vidi ita illum eſſe in corpore, vt extra corpus putarem. Vidi imaginem illius, qui ſe ſiue in corpore ſiue extra corpus neſciens, raptum ad paradiſum viderat. Ita enim percurrebat omnia excurſu frequenti, 2. Cor. 12.

Cõſtantinopolim, Achaiam, Epirum, Italiam, vt iunioſes eum non poſſent conſequi. Cedebant fortiores corpore, quia eum ſine impedimento eſſe corporis nouerant: vt eo tantum pro velamine vteretur, non pro officio: certe ad ſeruitium, nõn ad ſubſidium. Ita enim effecerat corpus ſuum, vt in eo mundum crucifigeret, & *Galat. 6.* mundo ſemetipſum. Benedictus Dominus, & benedicta adoleſcẽtia eius quam exegit in tabernaculis Dei Iacob, poſitus in monaſterijs, in quibus cùm quæreretur à parẽ- *Mat. 12.* tibus vel proximis, dicebant: *Qui ſunt fratres mei, aut* *Luc. 11.* *mater mea?* Non noui patrem, vel matrem, vel fratres meos, ſed eos qui audiunt verbum Dei, & faciunt. Benedictus etiam proceſſus iuuentutis ipſius, in qua ad ſummum electus eſt ſacerdotium, maturo iam probatus vir- (H) *1. Reg. 5.* tutum ſtipendio. Venit enim tanquam Dauid ad pacem *2. Paral. 9.* populi reformandam. Venit tanquam illa nauis aurum *Pſal. 67.* ſecum intelligibile vehens, & ligna cedrina, & lapides pretioſos: vt illa columba pennas habens deargentatas, *Cant. 5.* quibus medias inter ſortes ſomno pacis & tranquillitatis ſopore dormiuit. Eſt enim ſanctorum etiam ſomnus *Gen. 28.* apertus, ſecundùm quòd ſcriptum eſt: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Et ſecundùm quod Iacob ſanctus diuina dormiens videbat myſteria, quæ vigilans non videbat, de cælo ad terras aetem præuium ſanctis, reſpicientem Dominum, & pollicentem terræ eius poſſeſſiuné. (I) Itaque breui ſomno dormiens impetrauit, quod magno labore poſtea acquiſiuit hereditas eius. Eſt enim ſomnus ſanctorũ feriatus ab omnibus corporis voluptatibus, ab omni animi perturbatione, tranquillitatem menti inuehens, placiditatem animæ, vt tanquam ſoluta nexo corporis ſe ableuet, & Chriſto adhæreat. Hic eſt ſomnus *Sap. 4.* vita ſanctorum, quam viuebat ſanctus Acholius cuius benedicta etiam ſenectus ipſa eſt. Verè ſenectus illa venerabilis, quæ non canis, ſed meritis albeſcit. Ea eſt enim reuerenda canicies, quę eſt canicies animę, in canis cogi- *Ibidem.* tationibus & operibus effulgens. Quæ eſt enim verè ætas ſenectutis, niſi vita immaculata, quæ non diebus aut (K) menſibus, ſed ſæculis propagatur, cuius ſine fine eſt diuturnitas, ſine debilitate longæuitas? Quò enim diuturnior, eo fortior: & quò diutius eam vitam vixerit, eò fortiùs in virum perfectum excreſcit. Huius igitur ſucceſſorẽ te Dominus non ſolùm honore, ſed etiam moti- *Epheſ. 4.* bus probet & ſumma fundare dignetur gratia, vt ad te quoque populi concurrant, de quibus dicas: Qui ſunt iſti qui ſicut nebulæ volant, & ſicut columbæ cum pullis ſuis. Veniant quoque ſicut naues Tharſis, quæ accipiant frumentum, quod Salomon verus impertiuit viginti menſuras tritici. Accipiant oleum & ſapientiam Salo- (L) *Eſa. 60.* monis, & ſit pax inter te, & populum, & teſtamentum *2. Paral. 9.* pacis cuſtodias. Vale frater, & nos dilige, quia & nos te diligimus.

Vigilium ad Tridenti epiſcopatum recens aſumptum, quomodo ſuo muneri dignè ſatisfacere valeat, erudiri poſcentem, inter cetera quod alienigenarum coniugia vitare vt rem pernicioſam exemplo Samſonis faciat, ſedulo informat. Epiſtola.

Ambroſius epiſcopus Vigilio fratri.

(M) *Epiſt. XXIV.* POpoſciſti à me inſtitutionis tuæ inſignia, quoniam nouus accitus es ad ſacerdotium. Et quoniam teipſum ædificaſti, vt oportuit, qui dignus habitus es tanto *2. Tim. 2.* munere: quomodo & alios ædifices inſinuãdum videtur. Primum omnium cognoſce Eccleſiam Domini tibi cõmiſſam, ideoque vitandum ſemper ne quid obrepat offenſionis, & fiat velut commune corpus eius gentilium admixtione. Vnde ſcripta tibi dicit: *Ne accipias vxorem de filiabus Chananæorum, ſed vade in Meſopotamiam in domum Bathuelis*, id eſt domum ſapientiæ, *& de filia-* *Gen. 28.* *bus Laban tibi acquire copulam.* Meſopotamia autem regio eſt in partibus Orientis, quæ duobus maximis per ea locorum Euphrate & Tigri fluminibus circumuenitur, quibus origo eſt in Armeniæ locis. Influunt autem diuerſo meatu in mare Perſicum: & ideo Meſopo- (G) tamiæ nomine ſignatur figura Eccleſiæ, quæ maximis fluentorum prudentiæ irriguis atque iuſtitiæ fœcundat mentes fidelium, quibus ſacri baptiſmatis, cuius typus præceſſit in Rubro mari, infundit gratiam, culpámque abluit. Doce ergo plebem vt non ex alienigenis, ſed ex *1. Cor. 10.* domibus Chriſtianis coniugij quæratur copula. Nemo fraudet mercenarium mercede debita, quia & nos mercenarij ſumus Dei noſtri & ab eo mercedem laboris no- *Leuit. 19.* ſtri expectamus. Et tu quidem, ô quicumque es negotiator, mercenario tuo mercedem pecuniariam negas, id eſt vilem, caducam: tibi autem negabitur merces pro- *Deut. 24.* miſſorum cæleſtium. *Non fraudabis ergo*, vt lex dicit, *mercenarium mercede ſua.* Non dabis pecuniam tuam ad vſuram, quoniam ſcriptum eſt, quòd is qui pecunia ſuã *Pſal. 14.* non dedit ad vſuram, habitabit in tabernaculo Dei. Nã ille eſt ſupplantator, qui vſurarum captat emolumẽta. Itaque vir Chriſtianus ſi habet, dat pecuniam quaſi non recepturus, aut certè ſortem quam dedit, recepturus. *Luc. 6.* Habet in ea non mediocrem vſuram gratiæ. Alioquin decipere iſtud eſt, nõ ſubuenire. Quid enim durius, quã vt des pecuniam tuam non habenti, & ipſe duplum exigas? Qui ſimplum non habuit vnde ſolueret, quẽadmodum duplum ſoluet? Exemplo nobis ſit Tobias, qui nũ- *Tob. 4.* quam requiſiuit pecuniam quam dederat, niſi extremo vitæ ſuæ tempore, magis ne fraudaret heredem, quam vt depoſitam pecuniã cogeret ac recuperaret. Populi ſæpe conciderunt fœnore, & ea publici exitij cauſa extitit. Vnde nobis ſacerdotibus id præcipuè curæ ſit, vt ea vitia reſecemus, quæ in plurimos videntur ſerpere. Hoſpitem doce voluntarium magis quàm ex neceſſitate eſſe oportere, ne in hoſpitio deferendo inhoſpitalem affectũ ani- *1. Pet.* mi ſui prodat, & in ipſa hoſpitis ſuſceptione per iniuriam violetur gratia, ſed magis excolatur officiorũ vſu, & aliquo humanitatis miniſterio. Non enim a te munera exiguntur ditia, ſed officia voluntaria, plena pacis, & conuenientis concordiæ. Meliora ſunt enim olera cum ami- *Prou. 15.* (K) citia & gratia, quàm ſi exquiſitis dapibus adornetur cõ- *Iudic. 20.* uiuium, ſi deſit affectus gratiæ. Legimus peremptos gra- *Gen. 34.* ui populos excidio propter violata iura hoſpitij. Propter libidinem quoque commiſſa bella atrocia. Sed prope nihil grauius quàm copulari alienigenæ, vbi & libidinis & diſcordiæ incentiua, & ſacrilegij flagitia conflantur. Nã cùm ipſum coniugium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo poteſt coniugiũ dici, vbi non eſt fidei concordia? Cùm oratio communis eſſe debeat, quomodo inter diſpares deuotione, poteſt eſſe coniugij cõmunis charitas? Sæpe pleriq; captiamo- *1. Cor. 7.* (L) re fœminarum fidem ſuam prodiderunt, vt patrũ populus in Beelphegor. Vnde Phinees arrepto gladio interfecit Hebræum & Madianitem fœminam, & mitigauit indignationem diuinam, ne totus populus extingueretur. *Num. 25.* Quid de pluribus exemplis loquar? Ex multis vnum proferam, vt eius commemoratione liqueat quam pernicioſum ſit alienigenæ mulieris adſciuiſſe copulã. Quis fortior, & ab incunabilis ſuis munitior rei ſpiritu quam Na- *Iudic. 16.* zaræus Samſon? Et ipſe proditus eſt, & ipſe per mulierem non potuit ſuam tenere gratiam. Cuius generationis & vitæ totius ſeriem hiſtorico digeſtam ſtylo enarrabimus ſecundùm ſacri libri continentiam, quæ in hunc eſt modum, non verborum ſerie, ſed ſenſu.

(M) Multos per annos Hebræorum populum ſubditũ Palæſtini ac ſubiectum habebant quoniam fidei prærogatiuam amiſerat, qua victoriam patres adepti fuere. Non penitus tamen interciderat inſigne electionis apud auctorem ſuum, & funiculus hereditatis. Sed quia rerum ſecundarum inſolentia ſæpe extollebantur, dabat eos plerumque in poteſtatem hoſtium, vt more ingenij humani remedium malorum de cælo ſibi quærerent. Tunc enim Deo ſubditi ſumus, cùm aduerſis aliquibus vrgemur. Secundæ res mentem extollunt. Quod cùm alias vſu probatum ſit, tum maximè in ea rerum conuerſione qua rurſus ad Hebræos a Palæſtinis verſa vice res mutatæ. Namque cùm diuturna iniuria longæ ſubiectionis ita eſſent depreſſa Hebræorum pectora, vt nullus virili ingenio ad libertatem animos tollere auderet, ortus eſt illis Samſon diuino oraculo prædeſtinatus, magnus vir, *Iudic. 13.*

Iudic. 14. nec in pluribus numerandus, ſed in paucis præſtantiſſimus, & (quod ſine vlla controuerſia ſit) viribus corporis omnium facilè primus: eóque ingenti admiratione nobis ſpectandus a principio, non illa quæ temperantiæ & ſobrietatis iam inde a pueritia viri abſtinens præclara inſignia dedit, nec illa quæ intonſo capite Nazaræus ſacra diu ſeruauit cuſtodia: ſed ab adoleſcentia, quæ in alijs *Iudic. 13.* ætas mollior, in hoc egregia, atque ſupra humanum modum perfectæ virtutis ſtupenda facinora effecit, quibus diuini oraculi mox aperuit fidem, quòd non perfunctoriè tanta eam anteiſſet gratia, vt deſcenderet angelus, per quem ortus eius præter ſpem parentibus annunciaretur, futuris regimen & præſidium ſuis. Nam grauibus tam diu Palæſtinorum imperijs afflictabantur. Pater illi erat de tribu Dan timens Deum, haud ignobili genitus loco præſtans ceteris: mater verò ſterilis, ſed animi virtutibus haud infœcunda: quæ propriè hoſpitio mentis recipere meruit viſionem angeli, mandatum tenuit, oraculum impleuit. Nec tamen paſſa ſine viro ſcire vel diuinitatis ſecretum, inſinuauit marito viſum ſibi hominem Dei, præclara ſpecie, futuræ ſobolis ferentem oracula: qua pollicitatione ſeſe fidentem cum coniuge fidem promiſſorum cæleſtium participare. Quod vbi comperit, piè Deum precatus orauit, vt ſibi quoque viſionis eius gratia tribueretur, dicens: *In me Domine angelus veniat tuus.* *Ibidem.* Vnde ego arbitror, non zelo mulieris quæ eſſet ſpectabilis pulchritudinis, aliquid eum ſuſpectum habuiſſe, vt quidam exiſtimauit, ſed magis diuinæ zelo *Ioſeph. li. 5. Ant. c. 13.* gratiæ prouocatum, conſpectus ſacri voluiſſe participari munere. Neque enim vitijs animi prauè affectos tantam apud Deum inueniſſet gratiam, vt angelus in eius domum reuerteretur, qui in omnibus ijs quæ vſus oraculi poſtulauiſſet, ſubitò flammæ vehementis eleuatus ſpecie, ſeſe recepit. Id formidoloſum viro, mulier ſalubrius interpretata, in gaudium vertit, atque ademit ſollicitudinem, eo quòd proſperorum indicium, non aduerſantium ſit viſere Deum. Talibus è cælo commendatus inſignibus vbi primum adoleuit, coniugio mentem intendit, ſiue quod vagam ac familiarem adoleſcentulis abhorreret animo lubricæ libidinis conſuetudinē, ſiue quia iam cauſa quærebatur, quemadmodū a ceruicibus plebis ſuæ auerteret Palæſtinorum potentiam, diuaque imperia. Pergens itaque in Thamnata (vbi hoc nomen eſt in illis poſitæ locis, quæ tunc Palæſtinorum incolis frequentabatur) virginem aſpexit, grata ſpecie, & voltu decoro, & parentes proprios quorum comitatu fultus gra- *Iudic. 14.* diebatur, orauit vt eam in coniugium ſibi poſcerent. Verum illi ignorantes quòd eò intentio vergeret, vt Palæſtinis aut negantibus infeſtior foret, aut acquieſcentibus affectus inferendæ in ſubditos iniuriæ demeretur, cùm ex coniunctione æqualitas pat, & gratia conſortij iure accreſceret, aut ſi quid offenſum eſſet, longiùs vltionis ſtudia procederent, quaſi alienigenam declinandam arbitrabantur. Sed vbi flectere animum pignoris legitimorum obiectu fruſtra experti, in arbitrium eius volentes conceſſere. Recepta itaque petitione, Samſon cum ſibi promiſſam reuiſeret, diuertit, & paulìſper de aggere deflexit, continuóque occurrit ei leo ferus de ſilua, agreſti libertate ſæuior. Comes nullus, telum in manibus haud quaquam ſuppeditabat: cedere pudor, & conſcia virtus fiduciam dare: tunc irruentem in ſe brachiis amplexus necat, & lacertorum nodo exanimatum, præter aggerem ſupra ſilueſtria germina proiecit ac dereliquit. *Ibidem.* Locus erat lætus paboli, herboſo gramine, vinetis conſitus. Itaque apud dilectiſſimam ſibi ſponſam exuuias feræ credidit ſine momento futuras, cùm talium rerum tempora non terribilibus ſpolijs, ſed mitibus gaudijs, & feſta fronde fiant venuſtiora. Denique poſt eadē regrediens via fauum in ventre leonis offendit, atque abſtulit; donum parentibus ac puellæ futurum: talia enim ſponſam munera decent: ac deguſtato melle fauum prædictis edendum dedit, cauſam repreſſit. Sed fortè quadam die nuptialis feſti celebrabatur conuiuium, læta in epulis iuuentus mutuis ſe ad ludum inuitabat ſermonibus, cùm alius alium ſalſiore dicacitate perſtringeret, ſicut ſe huiuſmodi vſus habet, certamen lætitiæ accendebatur.

A Ibi tum quæſtionem huiuſmodi propoſuit Samſon iuuenibus coepulantibus: De manducante exiuit eſca, & de forti proceſſit dulce, abſoluentibus pollicens præmiū, quaſi mercedem ſapientiæ, triginta ſindones, & totidem ſtolas, ſecundùm numerum virorū comeſſantium: hanc mulctam ignorantibus: qui cùm enodare implexa, & diſtinguere ambigua nequirent, mulierem eius partim minis exagitando, partim fatigando precibus, eò impulere, vt à viro poſceret quæſtionis eius abſolutionem, inſigne futurum coniugalis gratiæ in mercedem amoris. Atque ea ſeu animi territa, ſeu muliebri ingenio inflexa, veluti pio quæſtu maritalis odij dolorem prætexere cœ- B pit, quòd ſecretum viri conſors totius vitæ & conſocia non comperiſſet, ſimilíque cæteris habita foret, cui arcanum viri proprij non crederetur. *Odiſti me, inquit, & non amaſti, quam celaſti vſque adhuc.* *Ibid.* His atque ceteris calibus inuictus certè animus, muliebribus emollitus blandicijs, aperuit dilectæ propoſitam quæſtionem, & illa ciuibus. A quibus vix tandem ſeptimo die qui præ- *Ioſeph. li. 5. Ant. c. 13.* ſcriptus abſoluendæ parabolæ fuerat, ante occaſum ſolis cōperta ſoluta ſunt, atque in hunc modum relata: Quid fortius leone? quid dulcius melle? Et ille reſpondit: Nec *Iudic. 14.* muliere aliquid perfidius. Nam ſi non domuiſſetis vitulam meam, nunquam intelligeretis parabolam meam: & ſtatim deſcendit in Aſcalonem & triginta viros peremit, quorum exuuias auferens, eos qui propoſitam quæ- C ſtionem ſoluerant, promiſſo munere donauit. Abſtinuit autem coniugio puellæ, cuius perfidiam deprehenderat, atque in patriam domum ſeſe recepit. Turbatáque animi iuuencula quæ indignationem læſi, ferociam fortiſſimi fraudi ſibi futuram iuſta formidine perhorteſceret, in alterius viri conceſſit nuptias, quem tamen paranymphum ſibi Samſon quaſi fidum ſodalem, cùm duceret eam vxorem, adſciuerat, nec ſic tamen prætento licet coniugij offenſionis periculum auertit. Namque vbi *Iudic. 15.* res prodita, volentique ad coniugem redire, interclusa copia, quòd pater eam alij viro nupſiſſe diceret, ſororem D ſanè eius ſi vellet, ducere liceret: ſtimulo iniuriæ exulceratus, publicam excogitauit vltionem capeſſere domeſticæ contumeliæ indignatione: correptiſque trecentis vulpibus, adulta æſtate, cùm iam matura eſſent in agris frumenta, binas ſibi inuicem cauda ad caudam ligauit, atque in medium earum ardentem inſeruit facem, nodóque adſtrinxit inexſolubili, & vltor iniuriæ ſuper manipulos meſſis dimiſit frumentariæ, quam ſecuerant incolæ Palæſtinorum. At illæ igni exterritæ, quacumque præcipites circumuoluebantur, ſpargebant incendium, & exurebant ſpicas eorum. Quo diſpendio commoti, quòd omnes ſibi incolarum fructus interierant, factum principibus ſuis intimauerunt. Et illi miſerunt viros in Thamnatam, qui mulierem quæ variato fidem coniugio mu- E tauerat, ac totam eius domum parenteſque igni inuoluerent, quòd ea cauſa ſuæ vaſtitatis & iniuriæ foret, nec oportuiſſe lædi virum pronuntiantes qui poſſet malo ſe publico vlciſci. Nec tamen Samſon populis Palæſtinorum delicti gratiam fecit, atque eo vindictæ fine contentus fuit, ſed concidit eos ſtrage maxima, plurimique eorum ferro interiere. Ipſe autem conceſſit in Etam ad torrētem in deſerto. Petra illic erat munitio tribus Iuda. Palæſtini verò, vt qui eum non auderent laceſſere, nec munitionis prærupta arduáque ſuperare, tribum Iuda denunciato adorſi vrgere prælio, quod ſubditos ſibi & F tributarios perditum iri nequaquam iuſtum & æquum atque ex vſu videretur publico, pro alieno præſertim facinore: conſulentes in medium, tradi ſibi deſignatorem tanti flagitij poſtulauerunt, atque ita illis quod ab eo cōmiſſum eſſet, futurum ſine noxa. Quæ præſcripta ſibi cōditione viri de tribu Iuda tria millia ex ſuis congregantes aſcenderunt ad eum, & præfato quod eſſent ſubditi Palæſtinorum, quibus ſibi neceſſitas obediendi non ex arbitrio, ſed ex periculi formidine maneret, facti ſui inuidiam retorquebant in eos qui ius cogendi habebant. Tum ille: Et quæ, inquit, iuſtitiæ forma eſt, genus Abrahamidarum, vt circumſcriptæ primò coniugis, deinde abductæ pernicioſa mihi vindicta ſit, & ſine periculo domeſticam iniuriam non liceret vlciſci? Tantum nē

inclinatis animos ad turpe vernulatum obſequium, vt G executores vos alienæ præbeatis inſolentiæ, atque in voſmetipſos vertatis manus? Si pereundum eſt quia dolorem habui liberum, iuuat perire manibus Palæſtinorum. Tentata domus, ſollicitata vxor. Si non licuit mihi viuere ſine eorum fraude, ſaltem liceat mori ſine meorum ſcelere. Retuli ego acceptam iniuriam, non intuli. Vos æſtimate an digna viciſſitudo fuerit. Illi de damno fructuum queruntur, ego de coniugis amiſſione. Conferte manipulos meſſis, & ſociam tori. Dolorem meũ ipſi probarunt, cuius iniurias vindicauerũt. Videre quos vos miniſterio dignos putant. A vobis eum morte affici volunt, quem ipſi vltione dignum de iis qui me læſerant iudicauerunt, & qui vindictæ præbuere miniſterium. H Sed ſi adeo ſubdita ſuperbis colla geritis, tradite me hoſtium manibus, vos nolite occidere. Non mortem abnuo, ſed veſtrum fugio contagium. Verum ſi formidine ceditis inſolẽtibus alligate vinculis manus: inermes licet, inuenient ſibi arma nobis ſolutæ. Certè conditioni impoſitæ ſatis futurum arbitrati ſunt, ſi viuentẽ in poteſtatẽ dareris. *Ibidem.* Quibus illi auditis, quamuis tria millia virorum aſcenderant, ſacramentum dederunt quòd à ſe vitæ eius vis nulla irrogaretur, tantummodo patiens vinculorum eſſet, vt deditionem eius patrarent, quo vacui fierent eius cuius arguebantur facinoris. Accepta itaque fide ſpelæo egreſſus deſeruit petræ munitionem: ac duobus innexus funibus, vbi appropinquare accitos ad ſuſcipiendum Palæſtinorum validos videt, infremuit ſpiritu, & vniuerſa dirupit vincula, atque arripiens maxillam aſini iacentem percuſſit mille viros, fugauit alios grandi virtutis ſpectaculo, cum inermi & vni cederent armatorum agmina. Et qui cominus auſi fuerant congredi, facili negotio, nullo labore obtruncat: aliis fuga exitium dempſit. Vnde hodiéque Siagon loco nomen eſt, quò ibi Samſon glorioſum certamen virtute egregia aſini maxilla conſummauerit. Sed vtinã quam fortis in hoſtem, tam moderatus in victoria fuiſſet. Verùm quod facile vſu venit, inſolens rerum ſecundarum animus, qui debuit euentum pugnæ diuino fauori & præſidio deferre ſibi arrogauit, dicens: *In maxilla aſini deleui mille viros.* *Ioſeph. l. 5. Ant. c. 13.* Nec aram ſtatuit Deo, nec hoſtiam immolauit, ſed negligens ſacrificij aſſumptor gloriæ, vt triumphum ſuum perpetuo conſecraret nomine, vocauit locum Maxillæ interfectionem. Et mox ſitigrauiter cœpit inardeſcere, & potus deerat, nec iam ferre ac tolerare poterat. Vnde intelligens quòd nihil tam facilè eſſet humanæ opi, quod ſine diuino adiumento non difficile foret, exclamauit atque obſecrauit ne ſibi Deus omnipotens in offenſam verteret, quòd imprudenter incauto ſermone ſibi aliquid aſſignauiſſet. Quinetiam illam L victoriam Deo deputabat, dicens: *Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem magnam hanc, & nunc ſubueni, quia ecce morior ſiti, & in poteſtatem eorum, de quibus tantum donaſti triumphum, ſitis neceſſitate adducor.* *Iud. 15.* Quomodo Dei miſericordia, cum proieciſſet ille maxillam, aperuit fiſſuram eius, & fons erupit ex ea, & bibit Samſon, & reſumpſit ſpiritum, & vocauit locum, Inuocationis fontem, eo quòd victoriæ iactantiam inuocationis precibus emendaſſet: ita diuerſa iudicia maturè edita, quòd & arrogantia cito offenſam incurreret, & humilitas ſine vlla offenſione ſeſe reconciliaret. Verũ vbi decurſa ſerie bellum Palæſtinorum compoſuit, & ſuorum M declinans ignauiam, & hoſtilem deſpiciens manũ, Gazam ſeſe contulit (ea ciuitas erat in locis Palæſtinorum) & habitabat illic in diuerſorio. Quid cognitum Gazæi haud quaquã diſſimulatione prætereunt, ſed feſtinantes circundederunt diuerſorium eius, & obſederunt vniuerſos aditus domus, ne fugam in noctẽ componeret. *Iud. 16.* Itaque Samſon cognito quid pararetur, compoſitas inſidias noctis medio præuertens, fores portæ vrbis & vtroſque poſtes manibus amplexus, materiem totam & feram ceruice valida ſuſtentans, in verticẽ montis altiſſimi tranſportauit qui imminebat vrbi Chebron, quæ populis Hebræis incolebatur. Sed cũ libero & vago motu tranſgrederetur, non ſolùm regionis patriæ terminos, ſed etiã morũ limites, & maiorũ obſeruatione præſcriptos, eam ſibi futuræ mox cladis peſtem inuenit. *Ibid.* Nãque parum fida expertus alienigenæ vxoris prima connubia, qui debuiſſet cauere vel poſtea, rurſus Dalilæ mulieris fornicariæ copulam non declinauit: & cùm eam diligeret impensè, tentandi ſe cauſam dolis hoſtilibus præſtitit. *Ibidem.* Aſcendentes enim Palæſtini ad eam, polliciti ſunt pecuniam viritim daturos mille & cẽtum denarios, ſi proderet eis in quo ille fiduciam virtutis ſuæ conſtitutam haberet, quo cognito circumueniri & capi poſſet. At illa quæ ſemel ſe pecuniæ proſtituerat, aſtutè ſatis & callidè inter pocula & illecebras amoris quaſi admirans fortitudinis eius eminentiam, quærere cœpit, quo tandem genere tantum præſtaret reliquorum virtutibus, ſimul & quaſi pauida atque ſollicita orare, vt dilectæ ſuæ committeret, qui nexus adſtrictum alienæ poteſtati ſubſterneret. *Ioſeph. l. 5. Ant. c. 13.* Ille autem adhuc ſobrius & fortis animi aduerſus delinimenta meretricia dolum dolo retulit, dicens quia ſi viribus virentibus adhuc & non aridis alligaretur, infirmitate corporis adæquaret aliorum ſimilitudinem. Quo Palæſtini per Dalilam ſibi comperto, cum vitea ſoporanti circumdediſſent vincula, quaſi de improuiſo excitum, haud degenerem offendere notæ & ſolitæ fortitudinis, cum ſolutis nexibus virtus libera multis licet reſiſteret ac repugnaret. Sed vbi id parum proceſſit, rurſus Dalila quaſi deriſam conquerens repetere artes ſuas, *Iudic. 19.* & fidem amoris poſcere non prætermittebat. Cui Samſon validus adhuc conſilij, dolum ridens, ſignificauit ligatum ſe ſeptem funibus qui adhuc ſine vſu forent, venturum ſe in poteſtatem hoſtium: ſed & hoc fruſtra fuit. Tertiò quoque tamquam de myſterio deprompſit, iam lapſuro propior, ſi diſſoluti eſſent crines ſeptem capitis ſui, & quaſi in cubitum texeret, diſcederet ab eo virtus ſua. Et hoc quoque luſit inſidiarum fabricatores. At poſtremum cum illuſum ſibi totiens procaa mulier deplorauiſſet, indignam ſe habitam dolens cui committeretur arcanum dilecti, & id quod pro remedio quæreret, ad proditionem ſuſpectari videret, lacrymis fidem coegit: ſimul quia debebatur inuictæ ad id tempus fortitudinis viro, vt † indiceret ærumnam, ſaucius animi, ſecretum aperit, prætendere in ſe virtutem Dei, & eſſe Domino ſanctificatum, ſecundùm eius præceptum comam paſcere, quæ ſi attonderent, deſineret Nazaræus eſſe & propriè victoris vſum amitteret. *al. Incideret.* Palæſtini per mulierem comperta infirmitate viri, ſceleris mercedẽ afferunt vt pretio obnoxio dolum patraret. At illa meretriciis delinimentis feſſum amoris in ſoporem compulit, & tonſore adhibito ſeptem crines capitis eius admota nouacula abſcidit, continuóque interdicti præuaricatione vires minutæ. *Ibid.* Denique e ſomno experrectus: *Faciam*, inquit, *ſicut ſoleo, & excutiam me ſuper aduerſarios*: ſed nec animi ſui alacritatem, nec virtutem agnouit: nec vigor erat, nec gratia manebat. Itaque reputans ſecum quam improuidè ſe mulieri aduerſariorum crediſſet, & caluatus tentare vlterius aliquid damnatus infirmitatis nequiret, cæcitati oculos, vinculis manus præbuit, & compedibus innexus carcerem intrauit multis ſibi incognitum tempeſtatibus. Et iam proceſſu temporis creſcere ei coma cœperat. Itaque cùm eſſet celebre conuiuium, Palæſtinorum conuentui producitur de carcere Samſon, ac ſtatuitur in populi cõſpectu. Erant tria millia fermè hominum virilis ac muliebris ſexus, & grauibus in eum inſultabãt conuiciis, circumagebant ludibriis, quod durius & vltra ipſam captiuitatis ſpeciem viro ingenitæ virtutis conſcio tolerabatur. Nam viuere & mori, naturæ functio, ludibrio eſſe, probro ducitur. Cupiens igitur tantam contumeliam vel vltione ſolari, vel morte in reliquum præuertere, ſimulato quòd propter infirmitatem corporis & nodos compedum, ſuſtentare ſeſe nequiret, popoſcit à puero qui dirigebat vias eius, vt admoueret eum ad columnas proximas, quibus domus omnis ſuffulciebatur. Et admotus, vtraque manu fulcra totius comprehendit ædificij, atque intentis ad feſta ſacrificij Palæſtinis, quod Dagoni deo ſuo deferebant, per quem ſibi aduerſarium ſuum datũ in poteſtatẽ arbitrabantur, muliebris perfidiæ dolos beneficiis annumerãtes cæleſtibus, exclamauit ad Dominum, dicens: *Do-* *Ibid.*

mine adhuc ſemel memor pueri tui eſſe, vt pro duobus oculis meis vindictam tribuas de nationibus, ne dent gloriam ſuis diis, quòd ipſis inuenientibus me in poteſtatem acceperint: nec vitam meam pluris facio. Moriatur anima mea cum Paleſtinis, vt agnoſcant ſibi infirmitatem meam non minus quam vt entem exitialem fuiſſe. Concuſſit itaque columnas magna vi, ac diſſoluit & comminuit eas: quas ſecuta ruina ſuperioris culminis, & ipſum inuoluit, & vniuerſos qui de ſuper aſpectabant, præcipitauit. Ibi magna vis virorum fœminarúmque promiſcuè exanimata, & triumphus quæſitus perempto, ſuprà omnes ſuperiores victorias haudquaquam degenere aut decolore exitu. Nam etſi inuiolabilis ad id locorum & deinceps, atque incomparabilis in hac vita expertis belli fuerit viris: tamen in morte ſe ipſum vicit, & inſuperabilem geſſit animum, vt contemneret, & quaſi pro nihilo haberet vitæ finem omnibus formidoloſum. Virtutis igitur fuit quòd victoriarum numero diem clauſit, nec captiuum exitum, ſed triumpalem inuenit. Circumſcriptum autem fuiſſe à muliere, naturæ potius quam perſonæ adſcribendum: quia humana conditio maior, quàm culpa inferior. Premitur enim & cedit illecebris flagitiorum. Itaq; cum ſcriptura et teſtificetur quòd plures in morte, quam in lumine vitæ iſtius poſitus occiderit, videtur ad aduerſari tam magis exitium captus, quã quo ipſe deiectior fieret, aut minor eſſet. Non eſt enim ſe expertus inferiorem, cuius ſepultura præſtantior, quã potentia fuerit. Denique non talis, ſed cadaueribus hoſtium preſſus humatus eſt proprio tectus triumpho clarum inſigne relinquens poſteris, eo quòd populũ ſuum quem captiuum inuenerat, viginti annis in libertate iudicio ſuo texit, & ſepultus in patrio ſolo libertatis heredem dimiſit. Hoc ergo exemplo liquet alienigenarum conſortia refugienda, ne pro charitate coniugij proditionis inſidiæ ſuccedant. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Ioſeph. l. 5. Ant. c. 13. Iudic. 16.

Vercellenſem Eccleſiam paſtoris ſolatio deſtitutam, vt Epiſcopum iuxta maiorum inſtituta deligat, inſtanter monet, ac vbi virginitatis abſtinentiæque præmium & merita commendauit, eandem Eccleſiam vt idoneum poſtulet Epiſcopum grauiter vrget. Epiſtola.

Ambroſius ſeruus Chriſti vocatus Epiſcopus, Vercellenſi Eccleſiæ, & iis qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti. Gratia vobis à Deo patre & vnigenito filio eius adimpleatur in Spiritu ſancto.

Epiſt. XXV.

CONficior dolore, quia Eccleſia Domini quæ eſt in vobis, ſacerdotem adhuc non habet, ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ atque Æmeliæ, Venetiarúmq; vel ceteris finitimis Italiæ partibus huiuſmodi eget officio, quod ex ea aliæ ſibi Eccleſiæ petere ſolebãt, & (quod verecundius eſt) mihi adſcribitur veſtra intẽtio, quæ affert impedimentũ. Nam cùm ſint in vobis diſſenſiones, quomodo poſſumus aliquid aut nos decernere, aut vos eligere, aut quiſquam acquieſcere, vt inter diſſidentes ſuſcipiat hoc munus, quod inter conuenientes vix ſuſtineatur? Hæc eſt illa confeſſoris inſtitutio, hæc iuſtorum ſoboles patrum, qui ſanctum Euſebium quem numquã ante cognouerant, poſthabitis ciuibus ſimul vt viderunt & probauerunt: tantúmque interfuit vt probaretur, quantum vt videretur? Meritò vir tantus euaſit, quem omnis elegit Eccleſia, meritò creditum quòd diuino eſſet electus iudicio, quem omnes poſtulauiſſent. Conuenit igitur vt ſequamini exemplum parentum, præſertim cùm à ſancto confeſſore Euſebio inſtitutos, tantò meliores patribus eſſe oporteat, quantò vos melior doctor inſtituit atque erudiuit, modeſtiæque veſtræ & concordiæ inſigne edere, vt congruatis aſſenſu ad poſtulandum ſacerdotem. Etenim ſi iuxta Dominicam ſententiam, quod duobus conuenerit ſuper terram, de omni re

Mat. 18.

A quamcumque petierint, fiet illis à patre meo qui in cælis eſt: (*vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum*) quantò magis vbi plena eſt in nomine Domini congregatio, vbi vniuerſorum poſtulatio congruit, dubitare vos nequaquam oportet ibi Dominum Ieſum & voluntatis auctorem, & petitionis arbitrum fore, & ordinationis præſulem, vel largitorem gratiæ? Facite ergo vos dignos videri quorum in medio Chriſtus ſit. *Vbi enim pax, ibi Chriſtus:* quia pax Chriſtus. Vbi iuſtitia, ibi Chriſtus: quia Chriſtus iuſtitia. Sit in medio veſtrum, vt videatis eum, ne dicatur & vobis: *Medius autem veſtrum ſtat, quem vos non videtis.* Non illum viderunt Iudæi, in quem non crediderunt: nos

Epheſ. 2. 1. Cor. 1. Ioan. 1.

B illum deuotione conſpicimus, fide cernimus. Stet igitur in medio veſtrum, vt aperiantur vobis cæli, qui enarrant gloriam Dei, vt voluntatem eius faciatis, & operemini opus eius. Qui videt Ieſum, cæli ei aperiuntur, ſicut aperti ſunt Stephano dicenti: *Ecce video cælos apertos, & Ieſum ſtantem ad dexteram Dei.* Stabat Ieſus quaſi aduocatus: ſtabat quaſi ſollicitus, vt Stephanum athletam ſuum certantem iuuaret: ſtabat quaſi paratus vt coronaret ſuum martyrem. Stet igitur & vobis, vt eum non timeatis ſedentem. Sedens enim iudicat, ſicut Daniel dicit: *Throni poſiti ſunt, & libri aperti: & antiquus dierum ſedet.* In octogeſimo autem primo Pſalmo ſcriptum eſt: *Deus ſtetit in congregatione deorum in medio autem deos diiudicat.* Stet vobis, ſedens igitur iudicat, ſtans iudicat, & iudicat de imperfectis, inter deos autem diiudicat. Stet vobis vt defenſor, vt bonus paſtor, ne vos lupi incurſent graues.

Pſal. 18. Ioan. 6. Act. 7. Dan. 7. Dan. 7.

C

Pſal. 18. Ioan. 16.

Quo non otioſè noſtra admonitio deflectit. Audio enim veniſſe ad vos Sarmationem & Barbarianum vaniloquos homines, qui dicunt nullum eſſe abſtinentiæ meritum, nullum frugalitatis, nullam virginitatis gratiam, pari omnes æſtimari pretio, delirare eos qui ieiuniis caſtigant carnem ſuam, vt menti ſubditam faciant. Quod numquam feciſſet, numquam ſcripſiſſet ad inſtituendum alios Paulus Apoſtolus, ſi deliramentum putaſſet. Gloriatur itaque dicens: *Sed caſtigo corpus meum: & ſeruituti redigo, ne aliis prædicans ipſe reprobus inueniar.* Ergo qui non caſtigant corpus ſuum, & volunt prædicare aliis, ipſi reprobi habentur. An quidquam tam reprobum, quam quod ad luxuriam, ad corruptelam, ad laſciuiam prouocat, quàm incitamentum libidinis, illecebra voluptatis, incontinentiæ fomes, incendium cupiditatis? Quæ iſtos Epicureos noua ſchola miſit? Non philoſophorum, vt ipſi aiunt, ſed imperitorum, qui voluptatem prædicent, delicias ſuadeant, caſtimoniam nulli vſui eſſe dicant. Fuerunt nobiſcum, ſed non fuerunt ex nobis. Neque enim pudet dicere quod dicit Euangeliſta Ioannes. Sed hic poſiti ieiunabant, intra monaſterium continebantur: nullus erat luxuriæ locus, interdicta ludibrioſæ diſputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre. Abierunt: deinde volentes redire non ſunt recepti. Pleraque enim audieram, quæ deberent caueri. Monueram, nihil profeci. Efferueſcentes itaque diſſeminare illa cœperunt, quibus incentores eſſent vitiorum omnium. Miſerabiles, perdiderunt vtique quòd ieiunauerunt, perdiderunt quò ſe aliquo continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico ſtudio inuident aliorũ operibus bonis, quorum ipſi fructu exciderunt. Quæ virgo audiat nullum præmium eſſe integritatis, & non ingemiſcat (abſit enim vt facilè credat) certè vt non ſtudia deponat, & intentionem ſuæ mentis inflectat? Quæ vidua quum conceperit nullum eſſe fructum viduitatis, malit ſeruare fidem coniugij, & in tribus degere, quàm ſe credere lætioribus? Quæ coniugij diſtricta vinculo, ſi audiat quòd nullus honos caſtitatis ſit, non poſſit incurioſa tentari corporis aut mentis facilitate? Et iden Eccleſia quotidie in lectionibus ſacris, in ſacerdotum tractatibus laudem pudicitiæ, gloriam integritatis perſonat. Fruſtra ergo dicit Apoſtolus: *Scripſi vobis in Epiſtola ne commiſceamini fornicariis.* Et ne fortè dicant, non de omnibus mundi nos dicere fornicariis, ſed quòd fuerit in Chriſto baptizatus, habere iam non debeat fornicarius, qualiſcumque vita eius

D 1. Cor. 9. 1. Ioan. 2.

E

1. Cor. 5.

Digitized by Google

accepta ſit Deo: addidit Apoſtolus: *Non vtique fornicariis huius mundi.* G Et infra: *Si quis frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſe ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum quidem ſumere. Quid enim mihi de iis qui foris ſunt iudicare?* (Ibid.) Et ad Epheſios: *Fornicatio & omnis immunditia & auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos.* (Epheſ. 5.) Et ſtatim ſubinfert: *Hoc enim ſcitote quòd omnis impudicus, aut immundus, aut auarus, quod eſt idololatria, non habet hereditatem in regno Chriſti & Dei.* (Ibid.) De baptizatis vtique dictum liquet. Ipſi enim accipiunt hereditatem, qui baptizantur in morte Chriſti, & conſepeliuntur cum Chriſto, vt cum ipſo reſurgant. (Rom. 6.) Ideo heredes Dei, coheredes Chriſti ſunt. Heredes Dei, quia transmittitur in eos H Dei gratia: coheredes Chriſti, quia renouantur in vitam ipſius. (Rom. 8.) Heredes quoque Chriſti, quia datur illis per mortem ipſius tanquam teſtatoris hereditas. Iſti igitur magis ſibi debent attendere qui habent quod poſſint amittere, quam qui non habent. Iſti maiore egere cuſtodia, iſti cauere vitiorum illecebras, et totis incitamenta debent, quæ maximè ex cibo potúque oriuntur. De quo ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. (Exod. 32.) Ipſe quoque Epicurus, quem iſti ſibi magis ſequendum quam Apoſtolos putant, aſſertor voluptatis, etſi neget inuectricem mali eſſe voluptatem, non negat tamen ex ea fieri quædã, ex quibus generentur mala. (Ariſt. li. 10. Ethic. c. 5.) Denique nec luxurioſorum vitam reprehenſibilem videri, quæ repletur delectationibus, niſi vel doloris vel mortis quatiatur metu. Atque hic quam alienus a vero ſit, etiam hinc deprehenditur, quod voluptatem in homine Deo auctore creatam aſſerit principaliter: ſicut Philomarus eius ſectator in Epitomis ſuis diſputat, & hunc allegat Stoicos eſſe auctores ſententiæ.

Sed hoc diuina ſcriptura redarguit, quæ ſerpentis inſidiis atque illecebris inſitam Adæ atque Euæ voluptatem docet. (Gen. 3.) Si quidem ipſe ſerpens voluptas ſit, & ideo variæ ac lubricæ & velut veneno quodam corruptelarum infectæ paſſiones voluptatis ſint. Appetentia igitur voluptatis conſtat deceptum Adam eſciaſſe mandato Dei, & fructu gratiæ. Quomodo igitur voluptas ad paradiſum reuocare nos poteſt, quæ ſola nos paradiſo exuit? Vnde & Dominus ieiunus volens nos aduerſus diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus ieiunauit, (Mat. 4.) vt ſciremus quia aliter illecebras mali non poſſumus vincere. Denique ipſe diabolus primum tentamentorum ſuorum ſpiculum de voluptate torſit, dicens: *Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* (Ibid.) Vnde ait Dominus: *Non in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo Dei:* & noluit facere cùm poſſet, vt magis lectionis ſtudio quam voluptati intendere nos ſalutari præcepto doceret. L Et quia iſti ieiunandum negant, qua cauſa Chriſtus ieiunauerit, adſtruant, niſi vt nobis exemplo eſſet eius ieiunium. Denique in poſterioribus docet non facile malum poſſe niſi noſtro vinci ieiunio, dicens: *Hoc genus dæmoniorum non eiicitur niſi in oratione & ieiunio.* (Mat. 17.)

(Act. 10.) Quid etiam ſibi vult ſcriptura quæ docet ieiunaſſe Petrum, & ieiunanti atque oranti de baptizandis gentibus (Exod. 34.) reuelatum myſterium, niſi vt oſtenderet etiam ipſos (Act. 10.) ſanctos cum ieiunant, tunc fieri præſtantiores? (Dan. 14.) Denique Moyſes cùm ieiunaret, legem accepit. (Dan. 9.) Et ideo Petrus cùm ieiunaret, edoctus eſt noui teſtamenti gratiam. Daniel quoque ieiunij merito ora clauſit leonum, M futurorumque temporum vidit negotia. Aut quæ nobis ſalus eſſe poteſt, niſi ieiunio eluerimus peccata noſtra: cùm ſcriptura dicat: *Ieiunium & eleemoſyna a peccato liberat?* (Tob. 12.) Qui ſunt ergo hi præceptores noui, qui meritum excludant ieiunij? Nonne gentilium vox iſta eſt dicentium: *Manducemus & bibamus:* (1. Cor. 15.) Quos bene irridet Apoſtolus, dicens: *Si ſecundum hominem pugnaui Epheſi ad beſtias, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? Manducemus & bibamus: cras enim moriemur.* (Ibidem.) Hoc eſt: Quid mihi profuit vſque ad mortem contentio, niſi vt hominem redimerem meum? Qui fruſtra redimitur, ſi nulla eſt ſpes reſurrectionis. (Sap. 2.) Ac per hoc ſpe omni reſurrectionis amiſſa manducemus & bibamus: ne amittamus fructum præſentium, qui futurorum nullum tenemus. Illorum ergo eſt cibis & potibus indulgere, qui nihil poſt mortem ſuam ſperent. Denique Epicurei dicunt aſſertores voluptatis quia mors nihil ad nos. (Diogen. Laert. li. 10. in vita Epic.) Quod enim diſſoluitur, inſenſibile eſt: quod autem inſenſibile, nihil ad nos. Quo demonſtrant, corpore ſe tantũ, non mente viuere, nec animæ fungi, ſed carnis ſolius munere, qui ſeceſſione animæ corporiſq; diſſolui munus ſuæ vitæ omne exiſtiment, perire merita virtutũ, atque animæ omnẽ vigorem, totos ſe deficere cũ corporis ſenſu, nihil reliquarũ ſupereſſe animæ cũ ipſum corpus non ſtatim reſoluatur. Prius ergo diſſoluimt anima quàm corpus: cũ ſecundũ ſuam opinionem vel carnẽ & oſſa conſiderare debeant, quæ poſt mortẽ ſuperſunt, ſecundũ veram autem aſſertionem negare non debeant reſurrectionis gratiam. Merito ergo hos redarguens Apoſtolus, monet, nos ne talibus labamur opinionibus, dicens: *Nolite ſeduci: corrumpunt mores bonos colloquia mala. Sobrij eſtote iuſtè, & nolite peccare.* (1. Cor. 15.) Ignorantiam enim Dei quidam habent. Bonum ergo ſobrietas, quia peccatum ebrietas eſt.

Quid quod ille ipſe Epicurus deſenſor voluptatis, cuius ideo frequentem facimus mentionem, vt hos aut gentilium diſcipulos, & Epicuream probemus ſectam ſequi aut illum ipſum quem ipſi philoſophi a ſuo excluduot conſortio tanquam patronum luxuriæ, tolerabiliorem his eſſe doceamus? I Clamat ergo ille (vt Demarchus aſſerit) quia non potationes, neque comeſſationes, nec filiorum ſoboles, nec fœminarum copulæ, nec piſcium copia aliorumque huiuſmodi, quæ ſplendido vſui parantur conuiuij, ſuauem vitam faciant, ſed ſobria diſputatio. (Diogen. Laert. li. 10. in Epi.) Denique addidit quòd iis copiis conuiuij moderatè vtantur, qui non immoderatè eas quærunt. Succo ſolo & pane vel aqua qui libenter vtitur, deſpuit deliciarum epulas, quia multæ ex his generantur moleſtiæ. (Ibidem.) Etiam alibi dicunt: Non immoderatæ epulæ, non potationes, voluptatis ſuauitatem generant, ſed continens vita. Cùm igitur illos abdicauerit philoſophia, hos non K excludit Eccleſia? Si quidem & illi, quòd malum cauſam habent, ſe aſſertionibus ſuis impugnant frequenter. Nam etſi principalis eorum ſententia quòd nullam ſuauitatem voluptatis putent, niſi quæ cibo potúque percipiatur: tamen intelligentes in tam reprehenſibili definitione verſari ſe ſine ſummo dedecore non poſſe, ac deſeri ab omnibus, fuco quodam probabiliorum diſputationum ea colorare voluerunt, adeo vt diceret quidam eorum: Dum ſtudemus delectationi per epulas & cantus amiſimus eam quæ per verbi, quo ſolo ſalui eſſe poſſumus, infunditur perceptionem. Nonne iſti diſpares, diſcolores in hac multiformi diſputatione nobis videntur? quos adeo ſcriptura condemnat, vt non præteriret eos quos Apoſtolus redarguebat, dicente Luca in Actibus Apoſtolorum, qui eum librum hiſtorico ſtylo ſcripſit: Quidam autem Epicurei & Stoici philoſophi diſputabant cum eo, & quidam dicebant: *Quid ſibi vult hic ſeminiuerbius?* Alij autem: *Nouorum dæmoniorum videtur prænuntiator eſſe.* (Act. 17.) Ex hoc tamen numero non immunis gratiæ abiit Apoſtolus. Siquidem etiam Dionyſius Areopagites cum Damari muliere, † aliiſque multis credidit. († v. cum Damari vxore ſua, &c.) Itaque illi doctiſſimorum & eloquentium cœtus ſimplici diſputatione victos ſe eſſe credentium exemplo manifeſtarunt. Quid igitur ſibi iſti volunt qui tentant eos peruertere quos acquiſiuit Apoſtolus, quos redemit Chriſtus ſanguine ſuo? Quid eſt quod aſſerunt baptizatos intendere non debere virtutum diſciplinis, nihil illis obeſſe comeſſationes, nihil voluptatum affluentiam, inſipientes eſſe eos qui iis careant, virgines oportere nubere, filios facere ſimiliter & viduas iterare, quod ſemel malè virili admiſtione expertæ ſint, etiam ſi ſe continere poſſint, errare eas quæ nolint iterare copulam? Quid ergo? Placet vt hominem exuentes, induamus pecudẽ: & expoliantes Chriſtum, veſtiamur aut ſuperueſtiamur amictus diaboli? Sed quum ipſi doctores gentium non honeſtatem quidem cum voluptate copulandam putauerint, eo quod pecudem viderentur cum homine includere, nos & belluinos vſus humano infundemus pectori, & rationabili menti inſcribemus irrationabiles ritus ferarum? (Ariſt. li. 10. Ethic. c. 5.) Quamquam multa genera ſint animantium,

tium, quæ amiſſo pari, concubitui indulgere neſciant, & tanquam ſolitariæ vitæ æuum exigant: plurima quoque herbis veſcantur ſimplicibus, nec alio niſi fonte poto ſitim reſtinguere nouerint: cancíſque videamus frequenter interdicto cibo temperare ſolitos, vt ieiuna fame ora ſuſpendant, ſi imperetur abſtinentia. Ab hoc igitur reuocantur homines, quod didicerunt per hominem etiã mutæ non præuaricari beſtiæ? Quid autem pulchrius abſtinentia, quæ facit etiam iuuentutis annos ſeneſcere, vt fiat morum ſenectus? Namque vt redundantia ciborum ac temulentia etiam maturior ætas caleſcit, ita mitigatur iuuentutis ferocitas epularum parcimonia, et riguóque fontis. Et ſi exterior ignis aquæ infuſione extinguitur: non mirum ſi etiam interior æſtus corporis ſluuiali potu refrigeratur. Cibo enim flamma alitur, ac deficit. Siquidem fœnum, ſtipulam, lignum, oleum aliáque huiuſmodi alimenta ignis ſunt, quibus paſcitur: ea ſi detrahas, vel non ſuggeras, etiam ignis ſopitur. Similiter ergo vapor corporis cibo alitur aut minuitur: cibo excitatur, cibo ſoluitur. Luxuria igitur mater libidinis eſt.

Quid quòd naturæ conueniens temperantia eſt, atque illi diuinæ legi quæ in ipſo rerum ortu omnes fontes potui, fructus arborum eſui dedit? Vinum poſt diluuium *Gen. 9.* iuſtus ad tentationem ſui reperit. Vtamur ergo temperantiæ naturali cibo, vtinamque poſſimus. Sed quia nõ omnes fortes, ideo Apoſtolus ait: Vino modico vtere pro- *1. Tim. 5.* pter frequentes tuas infirmitates. Non ergo propter voluptatem bibendum eſt, ſed propter infirmitatem. Pro remedio igitur parciùs, non pro delicijs redundantiùs. *3. Reg. 19.* Denique, Elias quem Dominus ad virtutis erudiebat perfectionem, ad caput ſuum collyridem & vas aquæ reperit, & ideo in virtute eſcæ illius quadraginta diebus ieiunauit. Patres noſtri quum mare tranſirent pedibus, *Exod. 17.* aquam non vinum bibebant. Daniel & Hebræi pueri *Dan. 1.* patrio cibo, & aquæ potu: ille furorem leonum repreſſit, *Dan. 14.* iſti ardentem ignem innoxio videre tactu circa membra *Dan. 3.* ſua paſci. Et quid de viris loquar? Iudith luxurioſo Ho- *Iudit. 13.* lophernis haud quaquam inflexa conuiuio, † ſolo titulo *al. haud quaquam infelici delectata conuiuio, &c.* ſobrietatis deſperatum lacertis virilibus reportauit triũphum, patriam obſidione exuit, ducem militiæ ſuis manibus occidit. Exemplum euidens, quod & illum terribilem populis bellatorem virum luxuria emolliuit, & hanc fœminam temperantia cibi fortiorem viris fecit. Non hic in ſexu ſuo victa eſt natura, ſed in cibo ſuo vicit. Heſter regem ſuperbum ſuis inclinauit ieiunijs. Anna octoginta quatuor annos in viduitate ſua ieiunijs & ob- *Heſter. 4. et 5.* ſecrationibus in templo die ac nocte ſeruiens, Chriſtum *Luc. 2.* agnouit, quem Ioannes abſtinentiæ magiſter & quidam nouus terrarum angelus annuntiauit. O ſtultum Eli- *Matt. 3.* ſæum, qui ſyluestribus † glumis & amaris paſcebat Pro- *al. carnis.* phetas: immemorem ſcripturarum Eſdram, qui memo- *1. Cor. 15.* ria ſcripturas reddidit: inſipientem Paulum, qui gloriatur ieiunijs: ſi nihil proſunt ieiunia! Sed quomodo non proſunt, quibus vitia purgantur? Quæ ſi deferas cum humilitate, cum miſericordia, vt Eſaias ſpiritu diuino locu- *Iſai. 58.* tus eſt, oſſa tua pingueſcent, & eris ſicut hortus ebrius. Pingueſcit igitur anima tua, virtuteſque eius ſpiritali adipe ieiunij, & fructus tui multiplicatur vbertate men- *Pſal. 22.* tis tuæ, vt ſit in te ſobria ebrietas, ſicut illud eſt poculum, de quo ait propheta: Et poculum tuum inebrians quam præclarum eſt. Sed non illa ſolùm laudabilis quæ parca eſt ciborum temperantia, ſed etiam illa quæ concupi- *Eccl. 18.* ſcentiæ. Denique ſcriptum eſt: Poſt concupiſcentias tuas ne eas, & à voluptate tua vetare. Si dederis animæ tuæ *Eccl. 9.* concupiſcentiam, gaudio eris inimicis tuis. Et infra: Vinum & mulieres apoſtatare faciũt etiam ſapientes. Vnde Paulus etiam in ipſis coniugijs temperantiam docet. Eſt enim velut quidam adulter incontinens in matri- *1. Cor. 7.* monio, qui legem apoſtolicam præuaricatur.

Quid autem loquar quanta ſit virginitatis gloria, quę meruit à Chriſto eligi vt eſſet etiam corporale Dei templum, in qua corporaliter (vt legimus) habitauit pleni- *Coloſſ. 2.* tudo diuinitatis? Virgo genuit mundi ſalutem, virgo peperit vitam vniuerſorum. Sola ergo non debet eſſe virginitas, quæ omnibus in Chriſto profuit? Virgo portauit, quem mundus iſte capere aut ſuſtinere non poteſt.

A Qui cùm ex Mariæ naſceretur vtero, genitale tamen ſeptum pudoris, & intemerata virginitatis conſeruauit ſignacula. Itaque in virgine Chriſtus reperit quod ſuum eſſe vellet, quod ſibi omnium dominus aſſumeret. Per virum autem & mulierem caro eiecta de paradiſo, per virginem iuncta eſt Deo. Quid de altera Moyſi ſorore Maria loquar, quæ fœminei dux agminis pedes tranſiniſit pelagi freta? Quo munere autem venerabilis Thecla etiam leonibus fuit, vt ad pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtiæ ſacro deferrent ieiunio, nec procaci oculo virginem, nec vngue violarent aſpero? quoniam & ipſo aſpectu virginitatis violatur ſanctitas. Denique qua reuerentia virginitatis locutus eſt ſanctus Apoſtolus: *De* B *virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem* *1. Cor. 7.* *do tanquam miſericordiam conſecutus à Domino?* Præceptum non habet, conſilium habet. Non enim præcipitur quod ſupra legem eſt, ſed magis dato ſuadetur conſilio. Nec auctoritas præſumitur, ſed demonſtratur gratia: nec a quocumque demonſtratur, ſed ab eo qui miſericordiam Dei meruit. Horum ergo meliora quam Apoſtolorum conſilia? Apoſtolus dicit: *Conſilium do:* iſti diſſuadendum putant, ne qua ſtudeat virginitati. Cuius quantam laudem breui verſiculo propheta expreſſerit, vel potius Chriſtus in propheta, debemus cognoſcere. *Hortus*, inquit, *clauſus ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus.* Chriſtus hoc dicit ad Eccle- C ſiam, quam vult eſſe virginem ſine macula ſine ruga. Bo- *Ibidem.* nus hortus virginitas, quæ plurimos boni ferat fructus odoris. Hortus clauſus, quia vndique vallata eſt muro caſtitatis. Fons ſignatus, eo quòd virginitas ſit fons & *Cant. 4.* origo pudicitiæ, quæ inuiolata cuſtodiat integritatis ſi- *Epheſ. 4.* gnacula, in quo fonte imago Dei luceat: quia cum munditia corporis congruit etiam puritas ſimplicitatis. Nec poteſt dubitare quiſquam quòd Eccleſia virgo ſit, quam etiam in Corinthijs deſpondit Apoſtolus Paulus, virginem caſtam aſſignare Chriſto. In ſuperiore igitur epiſtola dat conſilium, & exiſtimat bonum eſſe munus vir- D ginitatis, vt nullis inſtantis ſæculi turbetur neceſſitatibus, nulla illuuie coinquinetur, nullis exagitetur procel- *2. Cor. 11.* lis: in poſteriore ſponſor eſt Chriſto, quo virginitatem Eccleſiæ in illius plebis conſignare poſſit integritate. Reſponde mihi nunc Paule, qua ratione propter inſtan- *1. Cor. 7.* tem neceſſitatem des conſilium: Quoniam qui ſine vxore eſt, ſollicitus, inquit eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Et addidit. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ ſunt Domini, vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. Habet igitur murum ſuum aduerſus mundi huius turbi- *Ibidem.* nes, & ideo ſepto diuinæ munita † perfectionis nullis *al. protectionis.* ſæculi flabris inquietatur. Bonum ergo conſilium, quia in conſilio vtilitas eſt, in præcepto laqueus. Conſilium *1. Cor. 7.* inuitat volũtarios, præceptum adſtringit inuitos. Si qua E ergo ſecuta fuerit conſilium, & eam non pœnituerit acquiſiuit vtilitatem: ſi quam verò pœnituerit, non habet quòd accuſet Apoſtolum. Ipſa enim de infirmitate ſua iudicare debuit, & ideo ſibi voluntatis ſuæ rea eſt, cuius grauiore quàm ferre poſſet laqueo ſe ac nodo ligauit. Itaque tanquam bonus medicus qui & fortioribus ſtabilitatem virtutis conſeruare cupiat, & infirmis ſalubritatem dare, alijs dat conſilium, alijs demonſtrat reme- *Rom. 14.* dium. Qui infirmus eſt, olera manducet, accipiat vxorem: qui validior eſt, fortiorem virtutis cibum expetat. Meritóque adiunxit: Nam qui ſtatuit in corde ſuo fir- F mus non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, bene facit. Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Mulier vincta eſt legi quanto tempore vir eius viuit. Quòd ſi dormierit vir eius, libera eſt: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit ſi ſic permanſerit, ſecundùm meum conſilium. Puto enim quòd & ego ſpiritum Dei habeam. Hoc eſt conſilium Dei habere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora ſunt ſuadere, & quæ tutiora demonſtrare.

Prouidus ductor multas oſtendit vias, vt qua vult vnuſquiſque quam ſibi accommodatam arbitratur incedat, *al. ioeap-* dummodo occurrat quo poſſit † in caſtris prætendere. *tus.*

Bona virginitatis via, ſed ſublimis & ardua validiores requirit. Bona etiam viduitatis, non tam difficilis vt ſuperior, ſed conſragoſa & aſpera cautiores exigit. Bona etiam matrimonij, plana & directa longiore circuitu ad caſtra ſanctorum peruenıet, ea plurimos recepit. Sunt ergo virginitatis præmia, ſunt merita viduitatis eſt etiam coniugali pudicitiæ locus. Gradus ſingularum ſunt &
Ibidem. incrementa virtutum. State igitur in corde veſtro, ne quis vos ſubruat ne quis poſſit ſubuertere. Docuit nos Apo-
Exod. 3. ſtolus quid ſit ſtare, hoc eſt, quod Moyſi dictum eſt. Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Nemo enim ſtat, niſi qui fide ſtat, niſi qui fixus ſtat ſui cordis ſententia. Alibi quoque legimus. Tu autem hic ſta mecum. Verũ quę ad Moyſen a Domino dictum eſt: Vbi tu ſtas, terra
Deut. 5. *Exod. 3.* ſancta eſt: &, Hic ſta mecum, hoc eſt, mecum ſtas, ſi ſtes in Eccleſia. Ipſe enim locus eſt ſanctus, ipſa terra fœcunda ſanctitatis, & opima virtutum meſſibus. Sta ergo in Eccleſia, ſta vbi tibi apparui, ibi ego tecum ſum. Vbi eſt Eccleſia, ibi firmiſſima ſtatio tuæ mentis eſt. ibi fundamentum animi tui, vbi tibi de rubo apparui. Tu rubus, ego ignis. Ignis in rubo, ego in carne. Propterea ignis, vt tibi luceam, vt tuas ſpinas & tua peccata conſumam, & meam tibi demonſtrem gratiam. Stantes ergo in corde veſtro lupos fugate ab Eccleſia quærentes prædam tol-
Pſal. 25. lere. Non ſit in vobis deſidia, non ſit patuum os, lingua amarior. Nolite in concilio vanitatis ſedere. Scriptum
Pſal. 49. eſt enim: Non ſedi in concilio vanitatis. Nolite audire detrahentes proximis, ne dum auditis alios, prouoce-
Pſal. 133. mini vt & ipſi derogetis proximis, & dicatur vnicuique veſtrum: Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas. Sedentes detrahunt, ſtantes autem Dominum benedicunt, quibus dicitur: Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini, qui ſtatis in domo Domini. Qui ſedet (vt de corporeo viſu loquar) quaſi otio reſoluitur corporis, atque intentionem mentis relaxat. Stat autem ſpeculator prouidus, explorator impiger, peruigil cuſtos, qui prætendit in caſtris. Bellator quoque ſtrenuus ante expectatum prælium ſtat in agmine, qui vult ad-
1. Cor. 10. uerſariũ conſilia præuenire. Qui ſtat, videat ne cadat. Qui ſtat, obtrectare neſcit. Otioſorum etenim fabulæ ſunt,
Pſal. 25. quibus obtrectatio ſeritur, malignitas proditur. Vnde ait Propheta: Odio habui congregationem malignorum, & cum impiis non ſedebo. Et in trigeſimo ſexto
Pſal. 37. Pſalmo, quem præceptis referſit moralibus, in principio ſtatim poſuit: Noli malignari inter malignantes, neque æmulatus fueris facientes iniquitatem. Malignitas plus noxæ quàm malitia, quia malignitas nec puram ſimplicitatem habet, nec apertam malitiam, ſed abſconditam maleuolentiam. Difficiliùs autem cauentur occulta, quàm quæ ſunt cognita. Vnde & ſaluator noſter à ſpiritibus malignis cauendum admonet, quod nos blandarum ſpecie voluptatum capiunt, ceterarúmque rerum ſimulatione, cum ad ambitionem, honorem, auaritiam, diuitias, ad ſuperbiam potentiæ lenocinia prætendunt.

Itaque cùm in omni actu, tum maximè in epiſcopi petitione abeſſe debet malignitas, in quo vita formatur omniũ, vt placido & pacifico iudicio præferatur vir omnibus, qui eligatur ex omnibus, & qui medeatur omnibus. Etenim mãſuetus homo, cordis medicus eſt. Huius ſe medicum etiam Dominus in Euangelio locutus eſt, dicẽs: Non opus eſt ſanis medico, ſed iis qui malè habẽt. Bonus medicus, qui infirmitates noſtras ſuſcepit, ſanauit ægritudines: & tamẽ iſte (ſicut eſt ſcriptũ) non ſe bo-
Prou. 14. *Mat. 9.* norificauit fieri ſummum ſacerdotem, ſed qui locutus eſt ad eum, (pater dixit) Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Qui quoniam typus fu-
Hebr. 5. *Pſal. 2.* turus erat ſacerdotum omnium, ideo carnem ſuſcepit, vt in diebus carnis ſuæ preces & ſupplicationes Deo patri cum magna voce & lacrymis offerret, & ex iis quæ
Pſal. 109. *Hebr. 5.* paſſus eſt, quamuis eſſet filius Dei, diſcere videretur obedientiam, quam nos doceret, vt nobis fieret auctor ſalutis. Denique conſummatis paſſionibus tamquam conſummatus ipſe ſanitatem dedit omnibus: peccatum tulit omnium. Ideo & Aaron ſacerdotem ipſe elegit, vt non
Num. 17. humana cupiditas in eligendo ſacerdote præponderaret,
G ſed gratia Dei: nõ voluntaria oblatio, nec propria aſſumptio, ſed cæleſtis vocatio: vt is offerat munera pro peccatis, qui poſſit affici pro peccantibus: quia & ipſe, inquit, geſtat infirmitatem. Non ſibi quis honorem debet *Hebr. 5.* ſumere, ſed vocari a Deo, ſicut & Aaron: & ita Chriſtus non exegit, ſed accepit ſacerdotium. Denique cùm ab Aaron per genus ducta ſucceſſio, generis magis teneret heredes, quam iuſtitię conſortes, propterea ad typum il- *Gen. 14.* lius Melchiſedec, quem in veteri teſtamento legimus, *Hebr. 7.* verus Melchiſedec, verus rex pacis, verus rex iuſtitiæ venit. Hoc enim habet nominis interpretatio, ſine patre, ſine matre, ſine generationis enumeratione, neque ini-
H tium dierum, neque finem vitæ habens: quod & ad filium Dei refertur, qui matrem in illa diuina generatione neſciuit, patrem in hoc virginis Mariæ partu ignorauit: ex patre ſolo natus ante ſæcula, ex virgine ſola ortus in hoc ſæculo. Initium dierum habere vtiq; non potuit, qui erat in principio. Quomodo vitæ finem haberet, qui *Ioan. 1.* vitæ auctor omnibus eſt? Ipſe principium & finis om- *Apoc. 1.* nium. Sed refertur & ad exemplum, vt tanquã ſine patre *Hebr. 7.* & ſine matre ſacerdos eſſe debeat, in quo non generis nobilitas, ſed morũ eligatur gratia, & virtutũ prærogatiua. Sit in eo fides, & morum maturitas, non alterum ſine altero, ſed vtrumque in vno cum bonis operibus con-
I ueniat & factis. Vnde nos Apoſtolus Paulus eorum vult eſſe imitatores qui per fidem, inquit, & patientiam poſſident repromiſſiones Abrahæ, qui per patientiam pro- *Hebr. 6.* miſſæ ſibi benedictionis meruit accipere & poſſidere gratiã. Imitatores nos ſancti Aaron Dauid propheta debere eſſe admonet, qui eũ inter ſanctos Domini ad imitandum nobis conſtituit, dicens: Moyſes & Aaron in *Pſal. 89.* ſacerdotibus eius, & Samuel inter inuocantes nomen eius. Dignus planè vir qui ſecundus proponatur omni- *Num. 16.* bus. Nam cum dira mors propter contumaces in plebẽ ſerperet, medium ſe inter viuentes morientéſque obiecit, vt mortem ſiſteret, ne plures perirent. Verè vir men-
K tis & animi ſacerdotalis, qui ſe pro Domini grege quaſi paſtor bonus pio obiiceret affectu. Itaque infregit aculeum mortis, impetum tenuit, tranſitum negauit. Pietas meritum adiuuit, quia pro ipſis ſe obtulit qui reſiſtebãt.

Diſcant igitur diſſidentes omnem Domini commonomem, ſacerdos placere. Quid? Dathan & Abiron & Core nonne propter diſſenſionem hiatus terræ abſor- *Ibidem.* buit? Nam cùm inſtigaſſent Core & Dathan & Abiron *Ibidem.* ducentos quinquaginta viros aduerſùs Moyſen & Aaron, vt ſepararent ſe ab iis, inſurrexerunt illi dicentes: Satis ſit vobis quòd tota ſynagoga omnes ſancti, & in ipſis Dominus. Vnde iratus Dominus locutus eſt ad
L omnẽ ſynagogam. Conſiderauit & nouit Dominus qui ſunt eius, & ſanctos adduxit ad ſe: & quos nõ elegit, non *2. Tim. 2.* adduxit ad ſe. Et iuſſit Dominus vt eligerent ſibi arulas, & incenſum ponerent Core & omnes qui cum eo inſurrexerant aduerſùm Moyſen & Aaron ſacerdotes Domini, vt qui electus eſſet a Domino, ipſe ſanctus confirmaretur inter Leuitas Domini. Et dixit Moyſes ad Core: *Ibidem.* Audite me filii Leui: Numquid hoc puſillum eſt vobis quod ſeparauit vos Deus à ſynagogis Iſrael, & adduxit vos ad ſe, vt miniſtraretis miniſteria tabernaculi Domini? Et infra: Quæritis ſacerdotio fungi, ſic in & omnis *Ibid.* ſynagoga tua congregata ad Deum: Et Aaron: Quid eſt
M quia murmuratis de eo? Conſiderans igitur quæ offenſionis cauſæ extiterint, quod ſacerdotio fungi indigni vellent, & propterea diſſiderent, quòd immurmurarent improbantes in ſacerdotis ſui electione iudicium Dei. Propterea totum populũ metus ingens corripuit, pœnæ terror inuoluit vniuerſos. Obſecrantibus tamen omnibus ne paucorum inſolentia omnes perirent, deſignantur ſceleris rei, & à totius populi corpore ducenti quinquaginta cum auctoribus ſuis ſeparantur viri, immugiens terra in medio plebis ſcinditur, aperitur in profundum ſinus, abripiuntur noxii, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis, vt nec aerem hauſtu, nec cælum viſu, nec mare tactu, nec terram contaminarent ſepulchro. Ceſſauit pœna, nõ ceſſauit malitia, ex hoc ip- *Ibid.* ſo immurmuratio exorta populi, quòd per ſacerdotes periſſet populus. Qua indignatione Dominus perdidiſſet

omnes, niſi Moyſi & Aaron primò precibus inflexus, poſt etiam obiectu ſacerdotis ſui Aaron maluiſſet ingratus maiore veniæ pudore donare iis quorum abnuebant gratiam. Ipſa prophetiſſa Maria, quæ cum fratribus pede tranſmiſerat freta maris, quæ Æthiopiſſæ myſterium adhuc neſciens immurmurauerat aduerſus fratrem Moyſen, lepræ maculis inhorruit, vt vix tanto abſoluta eſſet contagio, niſi Moyſes rogaſſet. *Exod. 15.* Quamuis ad typum ſynagogæ illa referatur admurmuratio, quæ Æthiopiſſæ, id eſt, Eccleſiæ ex gentibus ſacramentum ignorans, quotidiano immurmurat conuicio, & inuidet ei plebi, cuius fide etiam ipſa exuetur à perfidiæ ſuæ lepra, ſecundùm quod legimus, quia cæcitas ex parte in Iſraël contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſraël ſaluus fieret. B

Et vt aduertamus quia in ſacerdotibus diuina magis quàm humana operatur gratia, vna ex multis quas Moyſes per tribus acceperat & recondiderat, virga Aaron floruit: atque ita diuini iudicii munus ſpectandum in ſacerdote populus aduertit, ac deſtitit parem ſibi humano iudicio vendicare gratiam, qui ante parem ſibi prærogatiuam competere arbitrabatur. Virga autem illa quid aliud oſtēdit, niſi quòd numquam ſacerdotalis marceſcat gratia & in ſumma humilitate habeat in ſuo munere commiſſæ ſibi florem poteſtatis, vel quia id quoque ad myſterium refertur? Nec otioſè prope exitum vitæ Aaron ſacerdotis hoc factum putamus. Declarari videtur populus ſenior, ſacerdotalis longæuæ infidelitatis vetuſtate carioſus, quòd vltimis temporibus imitatione Eccleſiæ reformatus in ſtudia fidei & deuotionis, emortuum iam tot ſæculis rediuiua gratia florem emittat. Quid autem illud ſignificat, quòd poſt defunctum Aaron non vniuerſo populo, ſed ſoli Moyſi qui eſt in ſacerdotibus Domini, imperauit Deus vt exuuiis Aaron ſacerdotis filium eius indueret Eleazarum, niſi vt cognoſceremus quòd ſacerdos ſacerdotem conſecrare debeat, & ipſe eum induere veſtimentis, hoc eſt, virtutibus ſacerdotalibus, ac tunc ſi nihil ei deeſſe indumentorum aduerterit ſacerdotalium, & aptè quadrare omnia, ſacris eum adhibeat altaribus? *Pſal. 98.* Supplicaturus enim pro populo, eligi à Domino, probari debet à ſacerdotibus, ne quid ſit quod in ipſo grauiter offendat, cuius officium eſt pro aliorum offenſa interuenire. *Hebr. 5.* Neque enim mediocris virtus ſacerdotalis eſt, cui cauendum non ſolùm ne grauioribus flagitiis ſit affinis, ſed ne minimis quidem: vt ſit promptus ad miſericordiam, promiſſum non remordeat, lapſum reuocet, compatiatur dolori, manſuetudinem teneat, pietatem diligat, iram repellat vel decoquat, ſit quidam lituus plebis excitandæ ad deuotionem, mitificandæ ad tranquillitatem. Vetus dictum eſt, Aſſueſce vnus eſſe vt vita tua quandam picturam exprimat, eandem ſeruans ſemper imaginem quàm acceperit. Quomodo poteſt vnus eſſe, qui nunc iracundia inflammatur, nunc indignatione graui exæſtuat, nunc vultu excandeſcit, nūc pallore immutatur, per momēta varius & diſcolor? *Prou. 5.* Sed eſto, ſit naturæ iraſci, aut plerumque cauſæ: hominis eſt tamen temperare iracundiam, non leonino raptari furore, non nolit aſſueſcere clamori, non ſerere nec acerbare familiare iurgium. Scriptum eſt enim: Vir iracundus effodit peccatum. Non eſt vnus duplici corde, non eſt vnus qui ſe cohibere neſcit in iracundia, de quo pulchrè Dauid ait. *Prou. 15.* Iraſcimini, & nolite peccare. *Pſal. 4.* Non iram imperat, ſed indulget naturæ: quam homo præuertere non poteſt, mitigare poteſt. Ergo etſi iraſcimur, affectus noſter motum recipiat ſecundum naturā, non peccatum præter naturam. Quis enim ferat ſi ipſe ſe gubernare nequeat, qui alios gubernandos receperit? Ideóque Apoſtolus formam dedit, quia & epiſcopum eſſe oportet irreprehenſibilem. Et alibi ait: Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum. Nam quomodo conueniunt ſibi diſpenſantis miſericordia, & cupientis auaritia? Hæc poſui quæ cauenda acceperim. Virtutum autem magiſter Apoſtolus eſt, qui cum patientia redarguendos doceat contradicentes, qui vnius

A vxoris virum præcipiat eſſe: non quo exortem excludit coniugii, nam hoc ſupra legem præcepti eſt: ſed vt coniugali caſtimonia ſeruet ablutionis ſuæ gratiam. Neque iterum vt filios in ſacerdotio creare Apoſtolica inuitetur auctoritate, habentem enim dixit filios, non facientem neque coniugium iterare. Quod ideo non prætermiſi, quia plerique ita argumentantur, vnius vxoris virum dici poſt baptiſmum habitæ, eò quòd baptiſmo vitium ſit ablutum, quo afferebatur impedimentum. *Ibidem.* Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia, vt ſi quis contaminauerit ſuum corpus cum plurimis quas nulla coniugii lege ſociauerit, remittantur ei omnia: ſed coniugia non reſoluuntur, ſi quis iterauerit. B Culpa enim lauacro, non lex ſoluitur. Nulla enim culpa coniugii, ſed lex eſt. Quod legis eſt igitur non remittitur quaſi culpa, ſed retinetur quaſi lex. Ideo & Apoſtolus legem poſuit, dicens: Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir. Ergo qui ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, tenetur ad legem ſacerdotii ſuſcipiendi: qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, ſed prærogatiua exuitur ſacerdotis. *Tit. 1. Diſt. 26. c. qui ſine. & duo. par. 8. c. 290.* Diximus quid legis eſt, dicamus etiā quid rationis. Sed prius cognoſcamus non ſolùm hoc Apoſtolum de Epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiā patres in concilii Nicæni tractatu addidiſſe, neque clericum quemquam debere eſſe qui ſecunda coniugia ſortitus ſit. *Diſt. 34. c. cognoſcamus. Gala. ep. 1. c. 24. & duo par. 8. c. 290 §. cognoſcamus.* Quomodo enim poteſt cōſolari viduam, honoC rare, cohortari ad cuſtodiendam viduitatem, ſeruandam marito fidem, quam ipſe priori coniugio non reſeruauerit? Aut quid intereſſet inter populum & ſacerdotem, ſi iiſdem adſtringeretur legibus? Debet præponderare vita ſacerdotis, ſicut præpōderat gratia. Nam qui alios præceptis ſuis ligat, debet ipſe legitima præcepta in ſe cuſtodire. Quàm reſiſtebam ne ordinarer? poſtremò cùm cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur. Sed nō valuit præſcriptio, præualuit impreſſio. Tamen ordinationem meam Occidentales epiſcopi iudicio, Orientales etiam exemplo probarunt. Et tamen neophytus prohiD betur ordinari, ne extollatur ſuperbia. *Diſt. 61. c. neophytus.* Si dilatio ordinationi defuit, vis cogentis eſt: ſi non deeſt humilitas competens ſacerdotio, vbi cauſa non hæret, vitium non imputatur. *1. Tim. 3.* Quòd ſi in aliis eccleſiis tanta ſuppetit ordinandi ſacerdotis conſideratio, quanta cura expetitur in Vercellenſi eccleſia, vbi duo pariter exigi videntur ab epiſcopo, monaſterii continentia, & diſciplina Eccleſiæ: Hęc enim primus in Occidentis partibus diuerſa inter ſe Euſebius ſanctę memoriæ coniunxit, vt in ciuitate poſitus inſtituta monachorum teneret, & Eccleſiam regeret ieiunii ſobrietate. Multum enim adiumenti accedit ad ſacerdotis gratiam, ſi ad ſtudium abſtinentię, & ad normā integritatis iuuentutem adſtringat, & verE ſantes intra vrbē abdicet vſu vrbis & cōuerſatione. Hinc illi processerunt viri, Elias, Eliſęus, Ioannes, Elizabeth, qui pelliceis tunicis & caprinis exuuiis induti, inopes atque egentes, anguſtiis & doloribus afflicti, in ſolitudinibus errabant, inter alta & condenſa montium, inuia ruptum, ſpeluncarum horrida, foueatum vaduſa, quorum conuerſatione dignus orbis terrarum nō erat. *Hebr. 11.* Hinc illi Daniel, Ananias, Azarias, Miſael, qui in aula regia paſcebantur, ieiunio alebantur tanquam in deſertis cibo aſpero, potúque obuio. *Dan. 1.* Meritóque regii ſeruuli regi præualuerunt, & captiuitatem decuſſo iugo contempſerunt, poteſtates ſubegerunt, elementa vicerunt, naF turam ignis extinxerunt, hebetarunt flammas, obtuderunt aciem gladii, ſtrinxerunt leonum ora: & vbi infirmiores æſtimabantur, ibi fortiores reperiebantur, non refugiebant ludibria humana, qui cæleſtia ſpectabant præmia, non horrebant tenebras carceris, quibus æterni luminis gratia refulgebat.

Hos ſecutus Euſebius ſanctus exiuit de terra ſua, & de cognatione ſua, & domeſtico otio peregrinationem prętulit. *Gen. 12.* Pro fide quoque exilii dura præoptauit atque elegit, coniunctu ſibi ſanctæ memoriæ Dionyſio, qui poſthabuit Imperatoris amicitiam exilio voluntario. Itaque memorabiles viri circumdati armis, vallati exercitu cùm raperentur de Eccleſia, maiore triumphabant de imperio, quia contumelia terreſtri mercabantur mentis

fortitudinem, regni potentiam: quibus militaris armo- G rum ſtrepitus extorquere non potuit fidem, ſubegerunt beſtialis animi feritatem, quæ nocere ſanctis nequiuit. *Prou. 19.* Ita enim regis, ita leonis, vt in Prouerbiis habes. Confeſſus eſt victum ſe eſſe, qui rogabat vt mutarent ſententiam. Sed illi validiorem calamum ſuum ferreis gladiis arbitrabantur. Denique vulnerata eſt perfidia vt occideret, non eſt vulnerata ſanctorum fides: non deſiderarunt patrium ſepulchrum, quibus reſeruabatur cæleſte domicilium. Errauerunt toto orbe, vt nihil habentes, & *2. Cor. 6.* poſſidentes omnia. Quocumque miſſi eſſent, locus deliciarum putabatur. Neque enim illis quidquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Denique locupletabant alios ipſi inopes ad ſumptum, opimi ad gratiam: H tentabantur, ſed non mortificabantur, in ieiuniis in laboribus, in cuſtodiis, in vigiliis. Euaſerunt de infirmitate fortes, non expectabant deliciarum illecebras, quos ſa- *Hebr. 11.* ginabat fames; non adurebat eos torrida æſtas, quos refrigerabat æternæ ſpes gloriæ; non frangebant glacialis plagæ frigora, quibus feruenti ſpiritu vernabat deuotio; non verebantur vincula hominum, quos Ieſus ſoluerat; non deſiderabant redimi à morte, qui præſumebant à Chriſto reſuſcitari. Denique ſanctus Dionyſius exegit votis vt in exilio vitam poneret, ne regreſſus confuſa inſtitutis & vſu infidelium ſtudia plebis aut cleri in- I ueniret, meruitq; hanc gratiam, vt pacem Domini tranquillo affectu ſecum referret. Itaque vt Euſebius ſanctus prior leuauit vexillum confeſſionis, ita beatus Dionyſius in exilij locis propiori martyribus titulo vitam exhalauit. Hæc igitur patientia in ſancto Euſebio monaſterij coaluit vſu, & durioris obſeruationis conſuetudine hauſit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attentiore Chriſtianorum deuotione præſtantiora eſſe quis ambigat, clericorum officia, & monachorum inſtituta? Iſta ad comitatem & moralitatem diſciplina, illa ad abſtinentiam aſſuefacta atque patientiam. Hæc velut in quodam theatro, illa in ſecreto. Spectatur iſta, illa ab- K ſconditur. Ideo bonus athleta ait: Spectaculum facti ſu- *1. Cor. 4.* mus mundo & angelis. Dignus ſanè qui ſpectaretur ab *1. Cor. 9.* angelis cùm luctaretur: vt ad Chriſti brauium perueniſſet, cùm certaret vt in terris vitam angelorum inſtitueſſet, in cælo nequitiam angelorum refelleret. Collucta- *Epheſ. 6.* batur enim nequitiis ſpiritalibus. Meritò mundus eum ſpectabat, vt mundus imitaretur. Hæc ergo vita in ſtadio, illa in ſpelunca. Hæc aduersùm confuſionem ſæculi, illa aduersùs carnis appetentiam. Hæc ſubiiciens, illa refugiens corporis voluptates. Hæc gratior, illa tutior. Hæc ſeipſam regens, illa ſemetipſam coercens. Vtraque tamen ſe abnegans, vt fiat Chriſti, quia perfectis dictum *Mat. 16.* L eſt: Qui vult poſt me venire, abneget ſeipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Sequitur ergo Chri- *Galat. 2.* ſtum qui poteſt dicere: Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Negabat ſe Paulus, cùm ſciens quia *Act. 20.* vincula & tribulationes eum manerent in Hieruſalem, voluntarius ſe offerret periculis, dicens: Nec facio animam meam chariorem mihi, dummodo cõſummẽ curſum meum, & miniſterium verbi quod accepi à Domino Ieſu. Denique circumſtantibus plurimis plorantibus & obſecrantibus, non flexit animum, ita fides prom- *Galat. 6.* pta dura ſui cenſor eſt. Hæc ergo dimicat, illa verò ſe remouet. Hæc illecebras vincit, illa refugit. Huic mundus triumphatur, illi exultat. Huic mundus crucifigitur, vel M ipſa mũdo, illi ignoratur. Huic plura tentamenta, & ideo *3. Reg. 17.* maior victoria: illi infrequẽtior lapſus, facilior cuſtodia. *3. Reg. 19.* Denique ipſe Elias, vt confirmaretur verbum oris eius, *al. charith* miſſus eſt à Domino, vt ſe ad torrentẽ abſcõderet † Cho- *Ibid.* rath. Minabatur Achab, minabatur Iezabel, timuit Elias & exurrexit, & in virtute eſcæ intelligibilis quadraginta diebus ambulauit, & quadraginta noctibus vſque ad *Luc. 3.* montem Horeb, & introiuit in ſpeluncam, & requieuit *Mat. 6.* ibi, & ſic poſtea miſſus eſt vt vngeret reges. Duratus igi- *al. v. c. &* tur ad patientiam eſt ſolitudinis incolatu, & tamquam *Dominũ* paſtus ad virtutis adipalẽ agreſti alimento proceſſit for- *baptizauit* tior. Ioannes quoque in deſerto adoleuit, † & conſtan- *& conſciẽ-* tiam illic priùs exercuit, vt poſtea regem increparet. *tiam, &c.*

Et quia de ſancti Eliæ habitatione deſerti, nomina locorum non otioſa quaſi feriati præteriuimus, quid ſigni- *3. Reg. 17.* ficent repetendum videtur. Miſſus eſt Elias ad torren- *Pſal. 103.* tem Chorath, ibi eum corui alebant, manè panem affe- *3. Reg. 19.* rebant, ad veſperam carnes. Non immeritò manè panis afferebatur, quia confirmat cor hominis. Quo enim cibo niſi myſtico aleretur Propheta? Ad veſperam caro miniſtrabatur. Intellige quæ legis, quia Chorath intellectus eſt, Horeb omne cor, vel quaſi cor dicitur, Berſabe quoque puteus ſeptimi, aut iuramenti Latina interpretatio eſt. Primum Elias in Berſabe eſt, conceſſit ad ſanctæ legis myſteria, diuinique iuris ſacramenta. Poſtea ad torrentem mittitur, ad illum fluminis impetum qui læ- *Pſal. 45.* tificat ciuitatem Dei. Vtrumque aduertis vnius auctoris teſtamentum, vetus ſcriptura quaſi puteus profunda atque obſcurior: vnde cum labore haurias, non plenam, quia adhuc qui impleret eam, non venerat. Denique po- *Ioan. 4.* ſtea ait: *Non veni legem ſoluere, ſed implere.* Ideo ad flu- *Mat. 5.* uium tranſire ſanctus à Domino iubetur quoniam qui *3. Reg. 7.* de nouo teſtamento biberit, non ſolùm flumen eſt, ſed *Ioan. 7.* etiam flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, flumina intellectus flumina † cognitionis, flumina ſpiritalia, quæ *al. cogitationis.* tamen perfidiæ aruerunt tempore, ne ſacrilegi biberent, potarent perfidi. Ibi Prophetam Domini agnoſcebant corui, quem non agnoſcebant Iudæi. Paſcebant corui, quem genus regale illud & nobile perſequebatur. Quæ *3. Reg. 17.* eſt Iezabel quæ perſequebatur, niſi ſynagoga, vanè fluẽs, vanè abundans ſcripturis, quas neque cuſtodit, neque intelligit? Qui corui paſcebant, niſi quorum pulleum *3. Reg. 19.* vocant, qui iumentis dat eſcam, vt legimus, *pullis cor-* *3. Reg. 17.* *uorum inuocantibus eum?* Sciebant illi corui quem paſ- *Pſal. 146.* cerent qui iuxta intellectum erant, & ad illum cognitionis ſacræ fluuium eſcam vehebant. Paſcit prophetam, qui intelligit, qui cuſtodit quæ ſcripta ſunt. Dat ei ſuccum fides noſtra, dat ei alimentum noſter profectus: ille ſenſu noſtro paſcitur, in noſtro ſermo eius intellectu epulatur. Damus ei manè panem, qui in lumine Euangelij poſiti K conferimus ei noſtri firmamenta cordis. His alitur, his viget, his ieiuna diu replet ora, quibus Iudæorũ perfidia nullum fidei cibum ſubminiſtrat. Ieiunus eſt illis omnis ſermo propheticus, cuius adipem interiorem non videt, exeſus & tenuis, qui impinguare eorum fauces non poteſt. Fortaſſe ideo deferebant ad veſperam carnes, quaſi fortiores cibos, quos infirmi ingenio Corinthii non po- *3. Reg. 17.* terant ſumere, & ideo lacte potabantur Apoſtolico. Eſca *1. Cor. 3.* ergo fortior ad veſperam mũdi huius deferebatur, manè panis. Et ideo quia Dominus hanc miniſtrari mandauit alimoniam, bene illud propheticum dici ei hoc loco cõuenit: *Exitus matutini & veſperæ delectabis.* Et infra: *Pa-* *Pſal. 64.* L *raſti cibum illorum, quia ita eſt præparatio eius.* *Ibidem.*

Sed ſatis de magiſtro dictum puto, nunc diſcipulorum vitam perſequamur: quia in illam ſe laudem induerunt, hymnis dies ac noctes perſonant. Hæc nempe angelorum militia eſt ſemper eſſe in Dei laudibus, orationibus conciliare crebris, atque exorare Dominum ſtudent, lectione vel operibus continuis mentem occupant, ſeparati à cœtu mulierum, ſibi ipſi inuicem tutam præbens cuſtodiam. Qualis hæc vita, in qua nihil ſit quod timeas, & quod imiteris, plurimum adeſt: ieiunii labor compenſatur mentis placiditate, leuatur vſu, ſuſtentatur otio, aut fallitur negotio, non oneratur mundi ſollicitudine, non occupatur alienis moleſtiis, non vrgetur vrbanis diſcur- M ſibus. Huic vel ſeruando vel edocendo muneri, aduertitis qualis adhibendus magiſter ſit, quem reperire poſſu- *Coloſſ. 3.* mus ſi veſtra vnanimitas aſpiret, ſi vos donetis inuicem *Rom. 12.* vobis, ſi quis ab altero ſe læſum non putat. Non enim hæc ſola eſt forma iuſtitiæ, vt non lædas eum qui te non læſerit, ſed etiam illa, vt etiam ei remittas qui te læſerit. Lædimur plerũq; fraude alterius, dolo proximi. Nũquid hoc virtutis putamus, vt dolum dolo vlciſcamur, fraudẽ referamus fraudibus? Etenim ſi iuſtitia virtus eſt, crimine debet vacare, nec improbitatem improbitate refellere. Quæ enim virtus, hoc à te fieri, quod in altero ipſe punias? Cõtagio iſta improbitatis nõ vltio eſt. Nihil autem intereſt cui malefacias, vtrũ iuſto, an iniuſto, cũ te malefacere non oporteat. Neque diſtat quomodo malignus ſis, vtrum iuſto vindicandi ſtudio, an voto nocendi, cum

malignitas in vtroque genere non careat reprehenſione. Nam malignum eſſe, ab iniuſto nihil diſtat: ideóque dictum eſt: *Noli malignus eſſe inter malignantes, neque æ-*
Pſal. 36. *mulatus fueris facientes iniquitatem.* Et ſupra idem:
Pſal. 25. *Odio habui congregationem malignantium.* Omnes vtrique complexus eſt, nullum excepit: malignitatem tenuit, non cauſas interrogauit. Quæ autem melior forma quàm iuſtitiæ diuinæ? Dicit enim Dei filius: *Diligite*
Mat. 5. *inimicos veſtros.* Et iterum dicit: *Orate pro perſequen-*
Ibid. *tibus & calumniantibus vos.* Eouſque perfectis ſtudium adimit vlteus, vt lædentium charitatem imperet. Et quoniam in veteri ſcriptura dixit: *Mihi vindicta, & ego re-*
Deut. 32. *tribuam*, in Euangelio ait orandum pro iis qui læſerint, ne
Mat. 5. in eos vindicet, qui vindicandum promiſit. Vult enim ex tua dimittere voluntate, in quo ex ſua conueniat promiſſione. Quòd ſi vindictam requiris, habes quia iniuſtos amplius ſuis punitur opinionibus, quam iudiciarius ſeueritatibus.

Et quoniam nemo poteſt eſſe ſine aliquibus aduerſis, id
Eccl. 32. agamus, ne nobis noſtro iudicio aduerſa accidant. Nemo
Rom. 12. enim grauiosi heno condemnari poteſt iudicio, quam inſipiens ſuo, qui ſibi eſt auctor malorum. Vnde moleſta & plena contentionis declinemus negotia, quæ neque fructum habent, & impedimentum afferunt. Quamquam
Coloſſ. 3. id agere debeamus, ne nos arbitrii noſtri pœniteat, aut fa-
Iacob. 1. cti. Prudentis eſt enim proſpicere ne frequenter eum
Prou. 17. pœniteat ſui. Numquam autem pœnitere, ſolius eſt Dei. Quis verò iuſtitiæ fructus, niſi mentis tranquillitas? Aut quid eſt iuſtè viuere, niſi cum tranquillitate viuere? Qualis forma fuerit domini, talis totius domus eſt ſtatus. Quòd ſi domui quæruntur iſta, quantò magis in
1. Petr. 1. Eccleſia, vbi & diues & pauper, ſeruus & liber, Græcus &
Leuit. 20. Scytha, honoratus & plebeius, omnes in Chriſto vnum ſumus? Nemo præſumat, quia diues eſt, plus ſibi deferendum. Ille eſt diues in Eccleſia, qui pauperi non ſibi di-
1. Petr. 1. ues eſt. In Eccleſia quidem fidelis diues eſt. Fideli enim totus mundus diuitiarum eſt. Quid mirum ſi mundum fidelis poſſidet, qui poſſidet Chriſti hereditatem, quæ pretioſior eſt mundo? Sanguine pretioſo redempti eſtis:
Ibid. omnibus vtique non ſolis pecunioſis dictum eſt. Sed vul-
Rom. 8. tis diuites eſſe? Sequimini dicentem: *Sancti in omni conuerſatione eſtote.* Non diuitibus dicit, ſed omnibus, quia ſine diſcrimine perſonarum iudicat, vt bonus teſtis eius Apoſtolus dicit: *Et ideo non in remiſſione, non in faſtidio, non in exultatione cordis, ſed in timore*, inquit, *hoc incolatus veſtri tempore conuerſamini.* Tempus accepiſtis hoc in terra, non perpetuitatem, ipſo tempore vtamini, qui ſciatis vos migraturos. Nolite in diuitiis
Pſal. 33. confidere, quia omnia illa hic relinquuntur: ſola vos co-
2. Cor. 8. mitabitur fides. Erit ſanè etiam iuſtitia comes, ſi fides
Mat. 10. præuia ſit. Quid vos palpant diuitiæ? Non auro vel ar-
Act. 3. gento, non poſſeſſionibus, nõ ſerici veſtibus de vana veſtra conuerſatione redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine Chriſti Ieſu. Ille ergo diues eſt, qui fuerit heres Dei, Chriſti coheres. Noli pauperem contemnere, ille te diuitem fecit. Noli egentem faſtidire. *Iſte pauper clamauit, &*
Philip. 2. *Dominus exaudiuit eum.* Noli inopem refutare. Et Chriſtus propter te pauper factus eſt, quum eſſet diues, vt te inopia ſua diuitem faceret. Noli quaſi diues te attollere. Sine pecunia miſit Apoſtolos ſuos. Denique primus eorum dixit: *Argentum & aurum non habeo.* Gloriatur in paupertate, quaſi refugiat contaminationem. Argentum, inquit, & aurum habeo. Aurum & argentum neſcit ordine, qui neſcit vſu. Argentum & aurum non ha-
Eſai. 35. beo, ſed fidem habeo. Satis diues ſum in nomine Ieſu,
Hebr. 12. quod ſuper omne nomen eſt. Argentum non habeo, ſed
Mat. 5. nec requiro. Aurum non habeo, ſed nec deſidero: ſed ha-
Prou. 13. beo quod vos diuites non habetis, habeo quod plus eſſe etiam vos arbitremini. Dono pauperibus, vt in nomine Ieſu dicam: *Conualeſcite manus remiſſæ, & genua diſſoluta.* Sed vultis diuites eſſe? eſtote pauperes. Tunc eritis per omnia diuites, ſi fueritis pauperes ſpiritu. Non cenſus diuitem, ſed animus facit.

Sunt qui ſe humiliant in multis diuitiis, & rectè ac prudenter. Satis enim diues omnibus naturæ lex eſt, cui cito

A inuenias quod abundet. Cupiditatibus autem omnis diuitiarum abundantia, inopia eſt. Denique nemo pauper naſcitur, ſed fit. Non ergo naturæ paupertas, ſed opinionis eſt: ideo cito inuenitur diues naturæ, difficile cupiditati. Etenim quò plus vnuſquiſque acquiſierit, plus ſitit & quaſi quadam inardeſcit ebrietate cupiditatum ſuarũ. Quid quaſi neceſſarium quæritis cumulum diuitiarum? Nihil tam neceſſarium, quàm cognoſcere quid nõ ſit neceſſarium. Quid in carnẽ retorqueris excuſationem? Non corporis venter inſatiabilem, ſed mentis auaritia facit. Numquid caro ſpem futuri abſtulit? Numquid caro ſpiritalis gratiæ ſuauitatem ademit? Numquid caro fidem impedimit? Numquid caro aliquid tanquam furioſis do-
B minis, vanis opinionibus abiudicauit? Plus amat caro moderatam frugalitatem, qua exuitur onere, induitur ſalubritate, qua ſollicitudinẽ deponit, adſumit tranquillitatẽ. Sed nec ipſæ diuitiæ vituperabiles. Denique redẽptio animæ viri, diuitiæ eius quoniam qui pauperi donat, redi- Prou. 13.
mit animam ſuam. Eſt ergo & his materialibus diuitiis virtuti locus. Quaſi gubernatores eſtis in magno mari. Si quis bene gubernat ſuum nauigium, citò tranſit fretum, vt perueniat ad portum. Qui autem neſcit regere ſuum cẽ-
ſum, onere ſuo mergitur. Ideò ſcriptum eſt: *Poſſeſſio di-* Prou. 10.
uitum ciuitas firma. Quæ eſt iſta, niſi Hieruſalem quæ Hebr. 12.
in cælo eſt, in qua regnum Dei? Bona hæc poſſeſſio quæ fructus perpetuos facit. Bona poſſeſſio, quæ non hic re-
C linquitur, ſed illic poſſidetur. In hac poſſeſſione qui fue- Pſal. 118.
rit dicit: *Portio mea Dominus.* Non dicit, Portio mea ab il- Sap. 5.
lis vſque ad illos porrecta & diffuſa terminos. Non dicit, Portio mea inter illos vicinos: niſi fortè inter Apoſtolos, inter Prophetas, inter ſanctos Dei: hæc eſt enim iuſti portio. Non dicit, Portio mea in pratis, non in ſiluis, non in campis: niſi fortè in campis ſiluæ, in quibus inuenitur Eccleſia, de qua ſcriptũ eſt: *Inuenimus eam in campis ſiluæ.* Eſai. 1.
Non dicit, Portio mea greges equorum. Mendax enim Hier. 11.
equus ad ſalutem. Non dicit, Portio mea armenta boum, Eſa. 13.
aſini, oues: niſi fortè inter illa † ſe numerat armẽta quæ a- al. enumerat.
D gnoſcunt poſſeſſorem ſuum, & in illa aſina vult cõſortiũ habere quæ non refugit præſepe Chriſti. Et illa ouis ſibi portio eſt, quæ ad immolandum ducta eſt, & ille agnus coram tondẽte ſe ſine voce, qui non aperuit os ſuum, cuius in humilitate iudicium exaltatum eſt. Bene ait: Corã tondente qui ſuperflua, non propria in illa depoſuit cruce: qui corpus exuit, non diuinitatem amiſit. Non quicumque ergo dicit, Portio mea Dominus. Non auarus dicit, quia venit auaritia, & dicit: Mea portio es, ego te ſubditum habui, mihi ſeruiſti, mihi te in illo auro vẽdidiſti, mihi te in illa poſſeſſione adiudicaſti. Non dicit luxurioſus, Portio mea Chriſtus: quia venit luxus, & dicit: Mea portio es, ego te in illo mihi mancipaui conuiuio, illis te cepi epularum retibus, ergo te addictũ teneo gulæ tuæ
E chirographo. An ignoras quia carius tibi fuit menſæ tuæ quam vitæ pretium? Tuo te iudicio teneo, nega ſi potes, Ioan. 13.
ſed negare non potes. Denique nihil ad vitam reſeruaſti, totum ad menſam expendiſti. Nõ poteſt dicere adulter, Portio mea Dominus: quia venit libido, & dicit: Ego ſum tibi portio, mihi te in illius adoleſcentulæ addixiſti amore, illius nocte meretricis in meas leges, in mea iura migraſti. Non dicit proditor, Portio mea Chriſtus: quia ſtatim irruit in eũ nequitia mali, & dicit: Fallit te Domine Ieſu, meus eſt iſte. Habemus exemplum, quia cùm Iudas panem à Chriſto accepiſſet, immiſit ſe in cor eius diabolus, quaſi poſſeſſionem ſuam vendicans, quaſi portionis ſuæ ius retinens, quaſi dicens: Non eſt tuus iſte, ſed Ibid.
meus: meus certè miniſter, tuus proditor, meus planè iſte eſt. Denique tecum recumbit, & mihi ſeruit: tecum epulatur, & mecum paſcitur: a te panem accepit, a me pecu- Eſai. 45.
niam, tecum bibit, & mihi tuum ſanguinem vendit. Quã vera diceret, probauit. Denique Chriſtus receſſit ab eo, ipſe quoq; Iudas reliquit Ieſum, ſecutus diabolũ. Quã multos dominos habet qui vnum refugerit. Sed nos non refugiamus. Quis refugiat eum quem ſequuntur alligati vinculis, ſed vinculis voluntariis, quæ ſoluunt, non alligant, quibus vincti vinculis gloriantur, dicentes: Paulus vinctus Ieſu Chriſti, & Timotheus? Glorioſius ab hoc

ſtringimur, quàm ab aliis abſoluimur & relaxamur. Quis G igitur fugiat pacem? Quis fugiat ſalutem? quis fugiat miſericordiam? quis fugiat redemptionem?

Videtis filij quales euaſerunt qui hæc ſecuti ſunt, quomodo operentur defuncti. Quarum virtutũ laudem miramur, earũ ſtudeamus adipiſci induſtriam: & quas prædicamus in aliis, eas in nobis taciti recognoſcamus. Nihil *Mat. 11.* molliculum, nihil infractum ad laudem peruenit. Regnũ *Exod. 12.* cælorum cogitur, & cogentes diripiunt illud. Feſtinantes patres agnum manducabant. Feſtina eſt fides, alacris deuotio, ſpes impigra: contradictiones animi non amat, ſed traductionem ab infructuoſo otio ad fructum laborum. Quid in craſtinum differs? Potes & hodiernum diem lucrari. Cauendum eſt enim ne & illum non teneas & hũc H amittas. Non exiguum detrimentum eſt vel horæ vnius. Et vna hora, totius vitæ portio eſt. Sunt iuuenes qui cito volunt ad ſenectutem peruenire, ne ſubiaceant diutius ſeniorum arbitrio: ſunt etiam ſenes qui velint ſi poſſint ad iuuentutem redire. Quorum ſtudium neutrum pro- *Sap. 4.* bo: quia iuuenes faſtidioſi præſentium, quaſi ingrati, mutationem viuendi requirũt, ſenes dilationem: cùm poſſit & iuuenta ſeneſcere moribus, & ſenectus virere operibus. Neque enim emendationem morum magis ætas affert quàm diſciplina. Quantò ergo magis nos oportet ſpem attollere ad regnum Dei, vbi vitæ nouitas, vbi gra- I tiæ erit non ætatis commutatio? Non otio, non ſomno merces paratur. Nullũ opus dormientis eſt, nullus fru- *Gen. 25.* ctus otij, immò magis diſpendium. Otioſus Eſaü ami- *Gen. 27.* ſit primatus benedictionem, quia maluit cibum accipere quàm quærere. Laborioſus Iacob apud vtrumque parentem inuenit gratiam. Et tamen cùm ſuperior eſſet Iacob virtute & gratia, ceſſit tamen fratris indignationi, qui ſibi prælatum fratrem iuniorem dolebat. Ideò ſcri- *Rom. 12.* ptum eſt: Date locum iræ; ne alterius indignatio te quoque in peccatum trahat, dum vis reſiſtere, dum vis vindicari. Potes & ab illo & à te remouere culpã, ſi cedendũ *Gen. 27.* putes. Imitare Patriarcham, qui de conſilio matris lon- K ginqua petiit. Et cuius matris? Rebeccæ vtique, hoc eſt patientiæ. Cuius enim niſi patientiæ hoc conſilium eſſe poterat? Amabat mater contra affectum pij amoris dimitti filium. † Maluit enim ſibi eum exulare quàm *v. c. Amabat mulier, contra affectum pij amoris dimitti filium.* Deo. Et ideo quia bona mater vtrique detulit, iuniori tamen filio benedictionem quam conſeruare poterat, dedit. Non enim filium filio, ſed impigrum otioſo prætolit, fidelem infido. Sed etiam filio ipſi ſeniori non parum conſulit amãdo minorem filium, ne parricidium faceret. Itaque quoniam ob pietatem non propter improbitatem exulabat a parentibus, loquebatur cum Deo, au- *Gen. 28.* gebatur cenſu, liberis, gratia. Neque his tamen elatus eſt L *Gen. 30.* cùm fratri occurreret, ſed humiliatus adorauit, non vti- *Gen. 33.* que illum immitem, illum furibundum, illum degenerem, ſed eum quem in fratre cõſiderabat, ideóque adorauit ſepties numero ſcilicet remiſſionis, quia non hominem adorabat, ſed Deum, quem in carne hominis eſſe venturum præuidebat ſpiritu, vt tolleret peccatum mun- *Ioan. 1.* di. Quod tibi ex Petri reſponſione aperitur myſterium, *Mat. 18.* dicente eo: Si peccauerit in me frater meus, quotiens remittam ei? Vſque ſepties? Vides quoniam peccato- *Leuit. 25.* rũ remiſſio, typus erat illius magni ſabbathi, illius quie- *Gen. 33.* tis perpetuęq; gratiæ, & ideo contemplatione donatur. Sed quid ſibi vult quòd & vxores, & filios, & omnes diſpoſuit ſuos, & pręcepit vt & ipſi adorarent ſuper terrã? Non vti- M que vt elemẽtum quod plerumqoe repletur ſanguine, in quo officina eſt ſcelerum, aut vaſtis plerumque horret cautibus aut præruptis rupibus, aut ſterili & ieiuno ſolo, ſed vt carnem præſidio nobis futuram. Et fortaſſe hoc illud eſt myſterium quod te docuit Dominus, dicens: Non *Mat. 18.* ſolùm ſepties, ſed & ſeptuagies ſepties. Et vos igitur do- *Coloſ. 1.* nate iniurias veſtras, vt ſitis filij Iacob. Nolite exaſperari ſicut Eſaü. Imitamini ſanctum Dauid, qui tamquam bonus magiſter reliquit nobis quod imitemur, dicẽs: Pro *Pſal. 108.* eo vt diligerent me, detrahebant mihi, ego autem orabã, & cùm maledicerentur, orabat. Bonum ſcutum oratio, qua contumelia excluditur, maledictum repellitur, & in ipſos qui maledixerunt, frequenter retorquetur, vt ſuo telo vulnerentur. Maledicent, inquit, & tu benedices. *Ibidem.* Ambienda hominum maledictio, quæ acquirit Dominicam benedictionem.

Quod ſupereſt chariſſimi, conſiderate qui Ieſus extra *Hebr. 13.* portam paſſus eſt, & vos egredimini de hac terrena ciuitate, quia ciuitas veſtra ſuperior eſt Hieruſalem: ibi conuerſamini, vt dicatis: Noſtra autem conuerſatio in cælis *Philip. 3.* eſt. Ideo Ieſus exiuit de ciuitate, vt vos exeuntes de hoc mundo ſupra mundum ſitis. Moyſes ſolus qui Deum videbat, extra caſtra habebat tabernaculũ quando loque- *Ioan. 19.* batur cum Deo: & hoſtiarum quæ pro peccato fiebant *Num. 12.* ſanguis quidem altaribus inferebatur, corpora autẽ ex- *Exod. 33.* tra caſtra comburebantur, quia nemo intra mundi huius *Exod. 29.* vitia poſitus peccatum deponit, nec ſanguis eius acceptus eſt Deo, niſi de corporis eius exeat inquinamento. *Gen. 18.* Hoſpitalitatem diligite, per quam ſanctus Abraham in- *Gen. 19.* uenit gratiam, Chriſtum hoſpitio ſuſcepit, filium Sara meruit effœta iam ſenectute. Lot quoqoe Sodomitani excidij euaſit ignem, & tu potes ſuſcipere angelos, ſi aduenientibus hoſpitium tuum offeras. Quid de Rahab dicam, quæ hoc munere inuenit ſalutem? Compatimini iis qui alligati tenentur vinculis, tamquam ſimul alligati. *Ioſue. 2.* Conſolamini in luctu poſitos. Melius eſt enim ire in domum luctus, quàm in domum gaudij. Illic e officij meritum boni, hinc vitium lapſus refertur. Poſtremo illinc mercedem ſperas, hinc recepiſti. Sentite de laborantibus tanquam ſimul laborantes. Mulier viro deferat, non ſeruiat: regendam ſe præbeat, non coercendam. Indigna eſt coniugio, quę digna eſt iurgio. Vir quoque vxorem tam- *Eccl. 7.* quam gubernator dirigat, tanquam conſortem vitæ honoret, participet vt coheredi gratiæ. Matres ablactate filios, diligite eos, & orate pro iis vt longæui ſuper terram ſint: non in terra, ſed ſuper terram. Nihil enim longæuũ in hac terra, & quod eſt diu, breue eſt & magis lubricũ. Monete eos vt magis crucẽ Domini tollant, quam hanc vitam diligant. Maria mater Domini ante crucem filij ſtabat. Nullus me hoc docuit, niſi ſanctus Ioannes Euã- *Mat. 26.* geliſta. Mundum alij concuſſum in paſſione Domini cõ- *Ioan. 19.* ſcripſerunt, cęlum tenebris obductum, refugiſſe ſolem, in *Mat. 27.* paradiſum latronem, ſed poſt piam confeſſionem, rece- *Luc. 23.* ptum Ioannes docuit, quod alij non docuerunt, quemadmodum in cruce poſitus matrem appellauerit, pluris putans quòd victor ſuppliciorum pietatis officia erga matrem exhibebat, quam quòd regnum cæleſte donabat. Nam ſi religioſum eſt quòd latroni donatur venia, multò vberioris pietatis eſt quod à filio mater tanto affectu honoratur. Ecce, inquit, filius tuus: Ecce mater tua. Teſtabatur de cruce Chriſtus, & inter matrem atque diſcipulum diuidebat pietatis officia. Condebat Dominus non ſolùm publicum, ſed etiam domeſticum teſtamentum, & hoc *Ioan. 19.* eius teſtamentum ſignabat Ioannes, dignus tanto teſtatore teſtis. Bonum teſtamentum non pecuniæ, ſed vitæ æternæ: quod non atramento ſcriptum eſt, ſed ſpiritu Dei viui, qui ait: Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribẽtis. Sed nec Maria minor quam matrem Chriſti decebat. Fugientibus Apoſtolis ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis filij vulnera, quia expectabat nõ pignoris mortem, ſed mundi ſalutem. Aut fortaſſe quia cognouerat per filij mortem mundi redemptionem, aula regalis etiam ſua morte putabat ſe aliquid publico addituram muneri. Sed Ieſus nõ egebat adiutore ad redemptionem omnium, qui *2. Cor. 3.* omnes ſine adiutore ſeruauit. Vnde & dicit: Factus ſum *Pſal. 44.* ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Suſcepit quidem affectum parentis, ſed non quæſiuit alterius auxi- *Mat. 26.* lium. Hanc imitamini matres ſanctæ, quæ in vnico filio *Ioan. 19.* dilectiſſimo tantum maternæ virtutis exemplum edidit. Neque enim vos dulciores liberos habetis, neq; illud vir- *Pſal. 87.* go quærebat ſolatium, quòd alium poſſet generare filium. Domini ſeruis imperate non quaſi cõditione ſubditis; ſed ita vt naturæ eiuſdem cuius vos eſtis, conſortes eſſe vos meminetis. Serui quoque dominis ſeruite cũ voluntate: *1. Pet. 2.* etenim vnuſquiſque quod natus eſt, patienter debet ſuſcipere. Nec ſolùm bonis, ſed etiam aſperioribus obedite dominis. Nam quę eſt veſtræ ſeruitutis gratia, ſi bonis ſeruiatis ſedulò? Sed ſi etiam aſperos promereamini. Nam *Ibid.*

liberi quoque nullam habēt mercedem, ſi peccantes puniantur a iudicibus ſed illa merces eſt, ſi etiam non peccantes. Et vos ergo contemplatione Domini Ieſu etiam ſi difficilibus ſeruiatis dominis cum patientia, mercedem habebitis. Siquidem ipſe Dominus iuſtus ab iniuſtis paſſus eſt, & patientia mirabili peccata noſtra ſuæ affixit cruci, vt qui illum imitatus fuerit, peccata ſua ſanguine ſuo diluat. Ad ſummam, conuertimini omnes ad A Dominum Ieſum. Sit in nobis vitæ huius delectatio in bona conſcientia, patientia mortis cum ſpe immortalitatis, confirmatio reſurrectionis cum Chriſti gratia, veritas cum ſimplicitate, fides cum confidentia, abſtinentia cum ſanctitate, induſtria cum ſobrietate, conuerſatio cum modeſtia, eruditio ſine vanitate, ſobrietas doctrinæ, fidelis ſine hæreſis temulentia. Gratia Domini Ieſu cum omnibus vobis, Amen.

SANCTI AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI TERTII FINIS.

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
EPISTOLARVM LIBER QVARTVS

In quo de moribus, vita, & conuerſatione Chriſtianorum profeſſioni conſona, & de ſolitudine, virginitate, & alijs virtutibus ad perfectionis ſtatum tendentibus agitur.

Bellicium gratia affectum ægritudine dum in infidelitate maneret, vbi verò in Dominum Ieſum credidit, conualeſcentem, vt alia percipiat ſacramenta, quo ſanior fiat, efficaciter monet, aſſerens hanc Dei viſitationem fuiſſe. *Epiſtola.*

Ambroſius Bellicio.

Epiſt. XXVI. Affectum te graui ægritudine ſignificaſti mihi, credidiſſe in Dominum Ieſum, & iam cœpiſſe reualeſcere. Ad ſalutem igitur ea firmitas fuit, plus aculei quam periculi ferēs, qui ſiu promiſſum remordebas. Hoc eſt
Deut. 32. quod ait: *Percutiam & ſanabo.* Percuſſit infirmitate, ſanauit fide. Vidit enim interiorem affectum tuum non vacuum piæ cupiditatis, ſed excuti dilationibus. Et ideo admonere maluit, ita vt ſalutem non læderet, deuotionem excitaret. Quomodo enim ſaluti noceret qui ſolet dicere, vt legimus in
Mat. 8. euangelio? *Ego veniam, & curabo eum?* Ergo & cùm à tuis inuitaretur vt inuiſeret domum tuam, ſine dubio dixit: *Ego veniam, & curabo eum.* Et ſi non audiſti eum, ille tamen quaſi Deus inſenſibiliter locutus eſt: & ſi non vidiſti eum, ille tamen quòd te incorporaliter inuiſerit, dubitari non poteſt. Sed vidiſti eum quia credidiſti ei: vidiſti eum quia recepiſti eum hoſpitio tuæ mentis: vidiſti eum ſpiritu, vidiſti eum oculis interioribus. Tene ergo hoſpitem nouum diu expectatum, ſed ſerò ſuſceptum, in quo & viuimus, & ſumus & mouemur. Guſtaſti igitur fidei prima exordia, non fiat verbum occultum in corde
Act. 17. Deut. 15. D tuo. Hæc omnis gratia eſt, hoc omne munus. Nemo enim penetralia domus de ingreſſu æſtimat: ſiquidem omnis fructus in interioribus eſt. Neque enim ſapientis eſt à feneſtra reſpicere in domū, & ſtultitia hominis audire per oſtium. Alia ſunt ſacramentorum perfectiorum myſte-
1. Cor. 2. ria, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus eum, vt dixit ſcriptura. Alia ſunt illa quę de gloria futura annuntiarunt Prophetę, quibus re-
Eſai. 64. uelatum eſt, & euangelizarunt ſancti ſpiritu Dei miſſo de
1. Pet. 1. cælo, in quæ concupiſcunt & angeli videre, vt ait Apoſtolus Petrus. Alia ſunt illa, in quibus eſt mundi redemptio, peccatorum remiſſio, gratiarum diuiſio, ſacramentorum participatio. quæ cùm acceperis, tunc mirabere tantum
Exod. 17. donatum eſſe homini, vt illud manna quod miramur fluxiſſe de cęlo Iudęis, nec tantę operationis indicio ad ſalutem fuiſſe. Illud enim quicumque acceperunt in deſerto
Deut. 32. mortui ſunt, pręter Ieſum Naue, & Caleb: hoc ſacramen-
Ioan. 6. tum quicumque guſtauerit, non morietur in æternum. Sanet te Dominus Ieſus. Vale

B *Simpliciano monacho, qui poſtea ei in epiſcopatu ſucceſſit, quæ ſint Chriſtianæ diuitiæ, & quod verum eſt paradoxum, vt ſolus ſapiens ſit verè diues, oſtendit. Epiſtola.*

Ambroſius Simpliciano.

Videbamur proximè in diſceptatione incidiſſe philoſophię, cùm de Apoſtoli Pauli epiſtola ſumentes Epiſt.
exordium tractaremus quod omnis ſapiens liber. Verùm XXVIII.
poſtea cùm Petri Apoſtoli epiſtolam legerem, aduerti 1. Cor. 7.
quod omnis ſapiens etiam diues: nec ſexum exceperit, Sap. 10. 2.
C qui fœminas ornatum omnē non in pretioſis monilibus, par. 28 in
ſed in bonis moribus habere ſcripſerit. Quarum non ſit, enarr.
inquit, extrinſecus capillorum implicatio, aut auri cir- Pſal. 104.
cumpoſitio, aut habitus veſtimentorum ornamentum, Cicero in
ſed ille abſconditus cordis homo. Duo ſunt igitur, & eſſe Parad. 6.
hominem in homine, & illum eſſe diuitem, qui ſibi nul- 1. Pet. 3.
larum diuitiarum vſum requirat. Pulchrè autem cordis hominem dixit, eo quòd totus ſapientiæ ſit abſconditus, ſicut ipſa ſapientia quæ non videtur, ſed intelligitur. Nemo ante Petrum tali expreſſione vſus eſt, vt diceret cordis hominem. Exterior enim homo plurima in ſe membra habet: interior autem cordis homo totus ſapientiæ
D eſt, plenus gratiæ, plenus decoris. In incorruptione, in- Ibidem.
quit, quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum diues. Et verè diues, qui in conſpectu Dei poteſt diues videri in cuius conſpectu terra exigua, mundus ipſe anguſtus eſt: ſed ſolum illum Deus diuitem nouit, qui ſit diues æternitati, qui non opum, ſed virtutum fructus recondat. Quis autem ante Deum diues, niſi quietus & modeſtus ſpiritus, qui nunquam corrumpitur? Nonne tibi videtur diues, qui habet pacem animi, tranquillitatem quietis, vt nihil concupiſcat, nullis exagitetur cupiditatum
E procellis, nec vetera faſtidiat, & noua quærat, & ſemper deſiderando, fiat in ſummis diuitiis inops? Ea eſt pax ve- Philip. 4.
rè diues quæ ſuperat omnem mentem. Diues pax diues Prou. 17.
modeſtia, diues fides. (Fideli enim totus mundus poſ- 2. Cor. 8.
ſeſſio eſt) diues ſimplicitas. Sunt enim & diuitiæ ſimplicitatis, quæ nihil diſcutit, nihil contractum, nihil ſuſpectum, aut fraudulentum putat, ſed puro ſe fundit affectu. Diues bonitas: quam ſi quis ſeruauerit, paſcitur in diuitiis cæleſtis hereditatis: & vt antiquioribus exem-

1. Petr. 2. g'is ſcripturæ vtamur, *Beatus*, inquit, *vir, quem arguit*
Dominus. Admonitionem autem Dei ne recuſaueris.
Iob. 5. In fame liberabit te à morte, in prælio de manu ferri li-
Ibid. berabit te, & à flagello linguæ te abſcondet. Feræ beſtiæ
Pſal. 76. pacificæ erunt tibi. & ſcies quòd in pace erit domus tua.
Mitigatis enim carnis huius paſſionibus, quæ militare
aduerſus animam ſolent, tabernacula tua ſine perturba-
tione erunt, domus ſine offenſione, ſemen ſine defe-
ctu, poſteritas ſicut odor agri pleni, ſepultura ſicut
meſſis. Siquidem quando alij ſuum defectum arbitran-
tur, tunc aceruus tritici tui ſupernis maturus infertur
apothecis. Mutuò iuſtus ſemper fœnerat, iniquus indi-
get. Ille iuſtitias fœnerat mandato Dei pauperibus & H
egenis, at verò inſipiens & quod putat ſe habere, nequa-
quam poſſidet. An putas illum poſſidere qui theſauro
ſuo die ac nocte incubans, auara & miſera torquetur ſol-
licitudine? Ille verò eget, & ſi alijs diues videtur, ſibi
pauper eſt, qui non vtitur eo quod habet, qui adhuc alia
rapit, alia deſiderat. Vbi enim nullus cupiditati modus,
qui fructus diuitiarum? Nemo eſt diues, qui quod habet
ſecum hinc auferre non poteſt. Quod enim hic relinqui-
Pſal. 48. tur, non noſtrum, ſed alienum eſt. Diues Enoch, qui
Gen. 5. quod habuit ſecum tranſtulit, & omnem illum bonitatis
Sap. 4. ſuæ cenſum cæleſtibus intulit receptaculis: qui ideo ra- I
ptus eſt, ne cor eius malitia mutaret. Diues Elias, qui
4. Reg. 2. virtutum ſuarum theſauros curru igneo ſublimis ſedibus
æthereis inuexit. Et tamen iſte non mediocres diuitias
heredi reliquit, quas ipſe non amitteret. Quis hunc pau-
3. Reg. 17. perem vel tunc dixerit, cùm victus quotidiani indigens
alimonia mitteretur ad viduam, vt paſceretur ab ea, quã-
do ad eius vocem cælum claudebatur & aperiebatur,
quando ad eius verbum hydria farinæ & vas olei non de-
4. Reg. 1. ficiebat per triennium: ſed abundabat, nec minuebatur
4. Reg. 2. vſu, ſed replebatur? Quis illum pauperem dixerit, ad cu-
ius voluntatem deſcendebat ignis, quem inuia flumina
non concludebant, ſed in ſuum fontem recurrebant, vt
ſicco propheta tranſiret pede? Duos finitimos vetus hi- K
ſtoria deſcribit, regem Achab, & pauperem Naboth:
3. Reg. 21. quem horum pauperiorem, quem ditiorem credimus?
Alter regali fulcto diuitiarum præditus, inexplebilis inſa-
tiabiliſque opibus ſuis exiguã pauperis vineã deſiderauit.
Alter deſpiciẽs animo βασιλέων τὰς πολυχρύσους
τύχας imperialéſque gazas, ſuo erat cõtẽtus pal-
mite. Nonne videtur hic magis diues, hic magis rex, qui
Iob. 20. ſibi abundabat, ſuas regebat cupiditates, vt nihil alienum
concupiſceret? Ille autem egentiſſimus quia aurum ſuum
vile, alienus palmes pretioſiſſimus æſtimabatur. Sed
qua ratione egentiſſimus cognoſce. Quia diuitiæ iniu- L
Prou. 12. ſtè congregatæ emouentur, radix autem iuſtorum ma-
Pſal 91. net, & vt palma floret. An non egentior paupere is qui
Pſal. 143. tanquam vmbra præterit: Hodie impius exaltatur, cras
Pſa. 36. non erit, nec inuenietur aliquis locus eius. Quid eſt
itaque diuitem eſſe, niſi abundare? Quis autem abun-
dat, qui ſit animo contractior? Qui autem animo con-
tractior vtique anguſtior. Quæ igitur in anguſtiis abun-
dantia? Non ergo diues, qui non abundat. Vnde pul-
chrè Dauid: *Diuites*, inquit, *eguerunt, & eſurierunt*, quo-
Pſa. 33. niam cùm haberent ſcripturarum theſauros cæleſtium,
eguerunt qui non intellexerunt, & eſurierunt qui nullum
ſpiritalis gratiæ guſtarunt cibum. Nihil igitur affectu
ſapientis ditius, nihil inſipientis egentius. Nam cùm M
regnum Dei pauperum ſit, quid eſſe locupletius poteſt?
Mat. 5. Et ideo præclare Apoſtolus: *O altitudo*, inquit, *diuitia-*
Rom. 11. *rum ſapientiæ & ſcientiæ Dei*. Præclarè etiam Dauid,
Pſa. 118. qui in via teſtimoniorum cæleſtium quaſi in omnibus di-
uitiis delectabatur. Expreſſe Moyſes, qui ait: *Neph-*
Deut. 33. *thalim ſatietas accipientium*. Nephthalim, abundan-
tia ſignificatur Latina interpretatione, vel dilatatio. Ibi
ergo abundantia, vbi ſatietas. Vbi autem fames cupidi-
tatum, vbi inexplebilis appetentia, ibi vtique pauper-
tas. Sed quia vix vlla rei pecuniariæ vel mundi huius cu-
piditas ſatietatem habet, ideo addidit: *et replebitur be-*
Ibid. *nedictione*. Secundùm hæc Petrus Apoſtolus definiuit,
1. Pet. 3. non in auro & argento & indumentis fœminarum eſſe or-
namentum, ſed in occulto cordis homine atque abſcon-
dito; vnde nulla ſe exuat cultum pietatis ornatum gra-
G tiæ, vitæ æternæ hereditatem. Vale, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

Quæ ſit Chriſtianorum hereditas edocet, & cur tanti æſtimetur,
vt pro ea pleriſque morti ſe offerant. Epiſtola.

Ambroſius Horontiano.

NOn otioſè quærendum putaſti, quæ ſit rei diuinæ Epiſt.
hereditas, & cur æſtimetur tanti, vt propter eam XXVIII.
pleriſque etiam mortem ſuam offerant. Verùm ſi con-
ſideres quia & vſu humano hereditatis pecuniariæ gratia H
facit vt venerabiliora fiant iura pietatis, quia hoc quoque
plus defertur parentibus, ne læſa pietas matris vlciſcatur
ſe exheredatione vel abdicatione contumacis pignoris;
mirari profectò deſines quæ ſit tanta diuinæ hereditatis
appetentia. Eſt autem hereditas propoſita Chriſtianis
omnibus. Sic enim dicit Eſaias: *Eſt hereditas credenti-* Eſai. 54.
bus in Dominum. Quæ ſperatur ex repromiſſione, non
ex lege. Quod veteris teſtamenti exemplo probatur, di-
cente Sara: *Expelle ancillam, & filium eius. Non enim* Gen. 21.
heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Filius Saræ
I Iſaac, filius ancillæ Iſmael, hi ante legem ſunt. Ergo an-
tiquior repromiſſio quam lex. Nos ſecundùm Iſaac filij Galat. 4.
per repromiſſionem, Iudæi ſecundùm carnem filij ancil-
læ. Nobis mater libera, quæ non parturiebat, & poſtea
ex repromiſſione effudit peperitque maſculum: illis ma-
ter Agar, generans in ſeruitutem. Liber eſt cui gratia
promittitur, ſeruus cui iugum legis imponitur. Prior er- Ibid.
go nobis repromiſſio quam illis lex, & ſecundùm natu-
ram antiquior libertas quam ſeruitus. Libertas igitur ex
repromiſſione, ex lege ſeruitus. Sed licet repromiſſio ip-
ſa ante legem ſit, vt diximus, ex repromiſſione autem li-
bertas, in libertate charitas, ſecundùm legem tamen eſt
charitas, quæ maior libertate eſt. Non ergo ſerui. Et
K quomodo ſcriptum eſt: *Laudate ſerui Dominum*? Quo- Pſal. 134.
modo ipſe Apoſtolus ait: *Sed vt ſerui Chriſti facientes* Epheſ. 6.
voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate? Verum 1. Cor. 7.
eſt & ſeruitus libera quæ eſt voluntaria, de qua Apoſto-
lus ait: *Qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti*. Hæc eſt
ſeruitus ex animo, non ex neceſſitate. Itaque nos ſerui Galat. 4.
quidem ſumus creatoris noſtri, ſed libertatem habemus
quam per gratiam Chriſti accepimus, generati ex repro-
miſſione ſecundùm fidem. Vnde quaſi ex libera geniti,
libertatis ſacrificium deferamus ſignati in fronte, ſicut li-
beros decet, vt non confundamur, ſed gloriemur ſi-
L gnati ſpiritu, non carne, Quibus rectè dicitur: *State* Epheſ. 4.
& nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Non dixit, no- Galat. 5.
lite ſeruire, ſed nolite iugo ſeruitutis contineri. Eſt enim
grauius iugum ſeruitutis quàm ſeruitus. Denique Iſaac Gen. 27.
filio ſuo Eſau petenti benedictionem ait: *Ecce ab vbe-*
tate terræ erit tibi habitatio, & à rore cæli à ſummo, &
ſuper gladium tuum viues, & ſeruies fratri tuo. Erit au-
tem cum depoſueris & ſolueris iugum illius à collo tuo.
Quomodo iſtud conuenit, vt ſeruiat cùm ſoluerit iu-
gum fratris à collo ſuo, niſi diſtantiam eſſe intelligamus
ſeruitutis: quæ igitur ſit differentia, ipſa nobis expo-
nat lectio. Bonus Iſaac & bonus nobis, qui ſecundùm Ibidem.
ipſum in libertatem naſcimur: & bonus pater vtique
M filio. Denique quòd vtrumque diligeret, circa alterum
affectu probauit, circa alterum benedictione. Seniori
enim filio dixerat vt cibum deferret ſibi, & acciperet
benedictionem: ſed dum ille moram facit, & cibum
agreſtem & forenſem requirit, frater iunior domeſti-
cum detulit ex ouium grege. Bonus cibus omnium
Chriſtus eſt: bonus cibus eſt fides, ſuauis cibus miſeri-
cordia, iucundus cibus gratia. Hos cibos epulatur po- Galat. 3.
pulus Eccleſiæ. Bonus cibus ſpiritus Dei, bonus cibus Deut. 30.
peccatorum remiſſio. At vero ille prædurus cibus rigor Exod. 32.
legis terrorque pœnarum. Agreſtis cibus obſeruantia
literæ potius quam gratia indulgentiæ. Denique ille
populus ſub maledicto, nos in benedictione. Velox ci-
bus fides. Prope eſt enim verbum in ore tuo, & in corde
tuo: tardior cibus legis. Denique dum lex expectatur po-
pulus errauit. Contulit igitur benedictionem pater mi- Gen. 27.

pigro & fideli filio : ſed quia bonus pater erat, ſeruauit & A
ſeniori filio benedictionem, vt eum ſeruum faceret fra-
tris ſui, non quò familiam ſuam degeneri vellet ſeruituti
addicere, ſed quia is qui regere ſe non poteſt & guberna-
re, ſeruire debet, & ſubditus eſſe prudentiori, vt eius re-
gatur conſilio, ne ſua ſtultitia præcipitetur, & labatur te-
meritate. Pro benedictione igitur huiuſmodi conſertur
ſeruitus. Denique inter bona annumeratur, inter colla-
tam terræ vbertatem, & rorem cæli à ſummo. Sed quia
dixerat, Super gladium tuum viues : ne ei fortitudinis
Ibidem. aut poteſtatis noceret præſumptio, addidit: Seruies fra-
tri tuo vt & carnis fructus vberes, & diuinæ rorem adi-
piſcaris gratiæ, & eum ſequaris qui te ſuo gubernaculo
regat. Sed tunc erit iſtud cùm depoſueris iugum eius a B
collo tuo, vt voluntariæ ſeruitutis mercedem habeas,
non iniuriam ſubeas neceſſitatis. Inhonora enim huiuſ-
1. Cor. 9. modi ſeruitus, quæ neceſſitate cogitur: honorata autem
quæ pietate defertur. Vnde Apoſtolus: Si volens hoc
ago, mercedem habeo: ſi inuitus, diſpenſatio mihi credi-
ta eſt. Melius vtique mercedis præmium, quàm diſpen-
ſationis obſequium eſt. Nos igitur non contineamur ſer-
uitutis iugo, ſed charitate ſpiritus ſeruiamus, quia dicit
Galat. 5. Apoſtolus: Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem. Ti-
mor legis eſt, charitas Euangelij. Denique initium ſa-
Eccl. 1. pientiæ timor Domini: plenitudo autem legis charitas.
Rom. 13. Tamen & ipſa lex dicit: *Et in hoc verbo omne manda-*
Galat. 5. *tum inſtauratur, & in iſto vno*, inquit, *ſermone impletur:* C
Diliges proximum tuum. Hoc eſt igitur quod propoſui-
mus: quia etſi ex lege ſeruitus, tamen ſecundùm legem
libertas. Charitas enim libertatis, timor ſeruitutis eſt.
Eſt igitur & charitas legis, & ſeruitus charitatis: ſed lex
charitatis prænuntia eſt, charitas Euangelij piæ ſeruitu-
Galat. 3. tis arbitra eſt. Non ſuperflua itaque lex, quæ tamquam
Sap. 4. pædagogus proſequitur infirmiores. Infirmitatem dico
Galat. 3. morum non corporum. Infantes enim ſunt qui fari ver-
Rom. 1. bum Dei neſciunt, qui eius opera non recipiunt. Nam ſi
ætas ſenectutis vita immaculata, vtique ætas adoleſcen-
tiæ eſt vita maculoſa. Νόμος ergo, id eſt lex, pædagogus D
fuit, donec fides veniret. Et quaſi infirmi, inquit, cuſto-
diebamur à lege, concluſi in eam fidem quæ reuelanda
foret. Poſtquam autem fides aduenit: non dicit Euan-
gelium, ſed fidem. Ea eſt enim ſola fides, quæ eſt in Euã-
gelio. Nam licet iuſtitia Dei in eo reuelatur, quæ eſt ex
fide in fidem, tamen ſic illa legis eſt fides, ſi ei accedat
Galat. 4. fidei plenitudo. Meritò ergo fides illa quaſi ſola dicitur,
Epheſ. 4. quia illa ſine hac fides non eſt, ſed in hac confirmatur. De-
1. Cor. 1. nique vbi hæc fides venit, plenitudo aduenit, aduenit
Ioan. 5. filiorum adoptio, ceſſauit infirmitas, abiit infantia, in vi-
Ibid. rum perfectum aſſurgimus, Chriſtum induimus. Quo-
Ibidem. modo igitur infirmus & paruulus eſſe poteſt, in quo
Chriſtus eſt Dei virtus? Ergo ad perfectionem venimus,
perfectionis præcepta accepimus. Audiſti hodie lectum: E
Non poſſum ego à me facere quidquam: ſicut audio, iu-
Ibid. *dico.* Audiſti lectum: *Ego non accuſo vos, ego non iudi-*
co, ego non accuſo, Moyſes vos accuſat, in quem ſpera-
Ibid. *tis.* Audiſti lectum: *Si ego teſtimonium perhibuero de*
me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Didici qua-
lis iudex, qualis teſtis eſſe debeam. Non enim quaſi infir-
mus dicit: Non poſſum ego à me facere quidquam: ſed
infirmus ille qui ſic intelligit. Nihil quidem ſine patre
facit filius, quia communis operatio, & vnitas poteſtatis
eſt. Sed hoc loco quaſi iudex loquitur, vt cognoſcamus
homines in iudicando, quòd non ex voluntate noſtra & F
poteſtate, ſed ex æquitate debeamus formare ſenten-
tiam. Conſtitue aliquem reum coargutum & conuictum
criminis, non adſtruentem defenſionis genera, ſed de-
precantem & aduoluentem ſe ad genua iudicis: reſpon-
det ei iudex, Non poſſum à me facere quidquam, iuſtitia
in iudicando, non potentia eſt. Ego non iudico, ſed facta
tua de te iudicant. Ipſa te accuſant, & ipſa condemnant.
Leges te adiudicant, quas iudex non conuerto, ſed cu-
ſtodio. Nihil ex me ego profero, ſed ex te forma iudicij
in te procedit. Secundùm quod audio, iudico, non ſe-
cundùm quod volo, & ideo iudicium meum verum eſt,
quia non voluntati indulgeo, ſed æquitati. Conſidere-
mus itaque quæ ſit iudicandi religio. Dominus cæli ac

A que terrarum iudex omnium dicit: Non poſſum à me Hebr. 12.
facere quidquam: ſicut audio, iudico: & homo dicit Do- Ioan. 5.
mino ſuo: *Neſcis quoniam poteſtatem habeo dimittere* Ioan. 19.
te, & poteſtatem habeo crucifigere te? Quare Dominus Ioan. 5.
non poteſt? *Quia iudicium*, inquit, *meum † iuſtum eſt.* Mat. 26.
Non enim *quæro voluntatem meam, ſed voluntatem* al. verum.
eius qui miſit me: id eſt, non voluntatem hominis, quem
videtis: non arbitrium hominis, quem vos hominem tan-
tummodo iudicatis: non voluntatem carnis, quia ſpiri-
tus promptus, caro autem infirma: ſed voluntatem diui-
nam, quæ auctor legis, arbitraque iudicij eſt. Similiter &
teſtis verus eſt, qui non ſibi, ſed alij fert teſtimonium.
Scriptum eſt enim: *Laudet te proximus tuus, & non os*
B *tuum.* Pulchrè autem dicitur Iudæis myſticè. Ego vos Prou. 27
non iudico, id eſt, ego vniuerſorum redemptio, ego pec- Ioan. 8.
catorum remiſſio vniuerſorum non iudico, quia me non recepiſtis.
Non iudico, qui libenter indulgeo. Ego non iudico, qui
ſanguine meo redimo peccatores. Ego non iudico, qui
deleo iniquitates, & memor non ero. Ego non iudico, Eſai. 43.
qui malo vitam quàm mortem peccatoris. Ego non iu- Ezech. 18.
dico, quia non damno, ſed iuſtifico confitentes. Moyſes Ioh. 5.
vos accuſat, ille vos arguit, in quem ſperatis: ille accuſat
vos, quia iudicandi non habet poteſtatem, quæ eius de-
betur auctori. Ille ergo in quem ſperatis, accuſat: iſte in
quem ſperare noluiſtis, abſoluit. Magna Iudæorum im-
prudentia. Meritò accuſantur in criminibus ſuis, quia
C accuſatorem elegerunt, & bonum iudicem refutarunt.
Ideóque deeſt illis abſolutio, pœna non deeſt. Rectè er-
go fili à lege cœpiſti, in Euangelio confirmatus es à fide
in fidem, ſicut ſcriptum eſt: *Iuſtus enim ex fide viuit.* Ioan. 19.
Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus. Hebr. 2.

Floriano adoleſcenti lapſo & reuertenti, poſcenti autem, vt via
qua alienus à peccato, tutior ad ſalutem progredi valeat, ei
oſtendatur, diſciplinam conuerſationémque Chriſtiano conſo-
nam vt cælum conſequi poſſit, fuſè deſcribit. Epiſtola.

D
Ambroſius epiſcopus Floriano.

Dilecte fili dilige lacrymas, noli differre eas. Tantum Epiſt.
promptus eſto ad lamenta, quantùm fuiſti prõptus XXIX.
ad culpam. Nulla res de peccato te ſecurum faciat, ſi non Apoc. 18.
potes iram vitare, ſaltem tempera. Magna gloria eſt, ſi Eccl. 5.
cui potuiſti nocere, parcas. Peccanti in te non reſtribuas
ſecundùm culpam, ſciens quòd in te venturum eſt iudi-
cium. Nam non habebis indulgentiam, niſi alteri dona-
ueris. Odium enim hominem ſeparat à regno, à cælo ſub- Iacob. 1.
trahit, à paradiſo deiicit. In omnibus actibus tuis imitare Mat. 18.
bonos, æmulare ſãctos, habeto ante oculos exempla ſan- Prou. 10.
E ctorum: bonos tibi adiunge, quia ſi ſocius fueris conuer- Pſal. 17.
ſationis, eris & virtutis. Periculoſum eſt cum his qui ma-
lè viuunt ſociari. Melius eſt ergo habere odium malorũ, 1. Cor. 15.
quàm conuerſationem. Vanus ſermo citò polluit men- Mat. 12.
tem, & facilè agitur quod libenter auditur. Hoc profe-
ratur ex labiis, quod aures non polluat audientis. Men-
tem hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, Luc. 6.
talis animus comprobatur. *Ex abundantia* enim *cordis* Iacob. 4.
os loquitur, vt ſcriptum eſt. Retine verbum quod non Mat. 7.
ædificat audientes, quia qui otioſum verbum non repri-
mit, citò ad noxiam trahit. De malo alieno os tuum non
coinquines, numquam detrahas peccanti, ſed condole.
F Quod in aliis detrahis, in te potius pertimeſce. Nũquam
profectò detrahes, ſi te ipſum bene perſpexeris. Tantùm
cura corrigere vitam tuam, quantùm proſpicis alienam.
Per nullam fallaciam vitam alicuius defendas. Nec pla-
ga, nec mors te terrebit, ſi bene & piè vixeris. Curioſitas Rom. 13.
periculoſa præſumptio eſt. Plus dilige audire, quàm di- 2. Th. ſ. 3.
cere; plus auſcultare quam loqui. Qui obtemperat in Iacob. 1.
malo, ſimilis eſt ei qui facit malum. Facientem & obſe- Rom. 1.
quentem par pœnitentia conſtringit. Quidquid boni Prou. 25.
cum diſcretione egerit, virtus eſt, virtus verò indiſcreta Epheſ. 4.
pro vitio habetur. Teſtimonium tuum nulli noceat: ſer-
mo tuus non ſit reprehenſibilis, ſed ab omnibus ſit acce-
ptus atque laudabilis. Nullius perſonæ affectu à recto iu-
dicio deflectaris, an diues, an pauper ſit, cauſam reſpice,

Deut. 16. Iacob. 2. Zach. 7. Ioan. 7. non perſonam. Iuſtitiam pro ſola æterna retributione
diſtribue. Qui enim præſentia dona affectat, futuram glo-
riam non quærit, vel ſperat. In iudicio nunquam miſe-
ricordiam deſeras. Impia iuſtitia eſt humanæ fragilitati
non ignoſcere. Nullum ante iudicium condemnes. Nul-
lum iudices ſuſpicionis arbitrio. Caue honores quos te-
nere ſine culpa non potes. Sublimitas honorũ ſine onere
1. Theſ. 2. peccati vix tenetur: ideo dicit Apoſtolus: *Nec quærentes ab hominibus gloriam.* In maiori enim gradu maior
interdum culpa eſt. Qui minor eſt, veniæ proximus eſt.
Nullus ſine peccati periculo terrenas res adminiſtrat:
valde rarum eſt, vt qui diuitias poſſident, ad requiem
Mat. 19. tendant. Vnde ſcriptum eſt: *Amen dico vobis quod di-*
Mat. 6. *ues difficile intrabit in regnum cælorum.* Qui curis ter-
renis ſe implicat, ab eo te ſepara. Nemo poteſt amplecti
Dei gratiam ſimul & ſæculi. Difficile eſt cæleſtibus &
terrenis curis ſimul inſiſtere: difficile eſt Deum ſimul &
mundum diligere. Toto animo odi & damna quod di-
ligit mundus. Tamquam mortuus à labe & affectu illius
te ſepara: ſicut ſepultus nil habeas curam de ſæculo: tan-
quam defunctus omni terreno te abdica negotio. Con-
temne viuens quæ poſt mortem habere non poteris.
1. Tim. 6. Omnibus te tribue: non eligas cui miſerearis, ne fortè
præferas illum qui meretur accipere. Incertum eſt enim
pro quo placeas magis Deo. Non auferas vni vnde tri-
buas alteri, ne alieno ſpolio miſericordem te oſtendas.
Mat. 5. Condemnat miſeratio iſta, non proficit. Bonum quod
Mat. 6. facis, miſericordiæ non iactantiæ cauſa facias. Si enim
Mat. 5. hic laus quæritur, in cœlo remuneratio amittitur. De
his dicitur, Amen dico vobis, receperunt mercedem
ſuam. Iuſtis in cælo, non in terra merces promittitur.
Lege quod ſcripſerim, & vide ne quod legendo mira-
ris, viuendo contemnas. Vale, & nos dilige, quia te vt
filium nos diligimus.

Sabino epiſcopo Placentino, Paulini Aquitani inſtitutum, qui venditis facultatibus relictóque ſæculo in partes vrbis Nolanæ receſſerit, vitámque ſolitariam elegerit, pluribus rationibus commendat, oſtendens glorioſum eſſe pro Chriſto humilem fieri. Epiſtola.

Ambroſius Sabino epiſcopo.

Epiſtola. XXX. Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ
nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis quàm
etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem
comperi, vt ea in pauperes conferat quæ redegit in pe-
cuniam, & ipſe pauper ex diuite factus tamquam de-
oneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quo-
que vale dicat, quo impenſius Deo ſeruiat. Elegiſſe au-
tem ſecretum affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultum
fugitans æuum exigat. Matrona quoque virtuti & ſtudio
eius proximè accedit, neque à propoſitio viri diſcrepat.
2. Cor. 8. Denique tranſcriptis in alterum iura ſuis prædiis, virum
ſequitur, & exiguo illic coniugis contenta ceſpite ſola-
tur ſe religionis & ſimplicitatis diuitiis. Soboles eis nul-
la, & ideo meritorum poſteritas deſiderata. Hæc vbi au-
dierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa
proſapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migraſ-
ſe à Senatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem:
ferri hoc non poſſe. Et cùm ipſi capita & ſupercilia ſua
radant ſi quando Iſidis ſuſcipiunt ſacra, ſi fortè Chriſtia-
Apuleius lib. 11. Me- nus vir attentior ſacroſanctæ religioni veſtem mutaue-
rit, indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam
eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate negligen-
tiam, vt confundantur plerique attentiores ad ſacroſan-
ctam religionem videri, non conſiderantes vocem dicen-
tis: Qui me confuſus fuerit coram hominibus, confun-
dar & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. Sed non
confuſus eſt Moyſes, qui cùm eſſet adſcitus in domum
regiam, theſauris Ægypti opprobrium Chriſti præfe-
rendum putauit. Non confuſus eſt Dauid, qui ante ar-
cam teſtimonij coram omni populo ſaltauit. Non con-
fuſus eſt Eſaias, qui nudus & diſcalceatus ibat per popu-
los, oracula clamans cæleſtia. Quid vtique tam deformi
viſibili ſpectaculo, quam hiſtrionicos ſinuare geſtus, &
G femineo vſu mollire membra? Deliciarum comes & lu-
xuriæ ludibrium eſt laſciua ſaltatio. Quid illud quod
ipſe cecinit, dicens: *Omnes gentes plaudite manibus?* Pſal. 46.
Nempe ſi corporalia conſideremus, tamquam muliebri-
bus intermixtum choreis putamus eum concrepare ma-
nibus, & turpi ſono plaudere. Nam & de Ezechiel di-
ctum eſt: *Plaude manu, & percute pede.* Sed hæc quæ Ezech. 6.
corporeo aſpectu fiunt turpia, ſacroſanctæ religionis
contemplatione reuerenda ſunt: vt qui iſta reprehen-
dunt, ipſi in laqueos reprehenſionis animas ſuas inducãt.
Denique reprehendit Michol ſaltantem Dauid, & ait
ad eum: *Quid honorificatus eſt hodie rex Iſrael, qui*
H *denudatus eſt hodie ante oculos puellarum ſuarum?* Et
reſpondit ei Dauid: *Coram Domino ludam qui elegit* 2. Reg. 6.
me pro patre tuo, & pro vniuerſa domo eius, vt conſti-
tueret me regem ſuper populum ſuum Iſrael. Et ludam
coram Domino, & denudabor adhuc ſic, & ero nugax
ante oculos tuos, & cum puellis quibus dixiſti me denu-
datum, honorificabor. Non erubuit igitur Dauid femi-
neas opiniones, nec opprobria apud mulieres ſubire pro
religionis obſequio verecundatus eſt. Ludebat enim
Domino puer ſuus, & ideo amplius placuit: quia ita ſe
humiliauit Deo, vt regale poſthaberet faſtigium, & vlti-
I mum exhiberet Deo quaſi ſeruulus miniſterium. De-
nique illa quæ ſaltationem huiuſmodi reprehendit, ſte-
rilitatis damnata, non edidit ſobolem regiam, ne ſuper-
bos crearet: & quod verum eſt, nullam eſt adepta po-
ſteritatis ſuæ meritorúmque ſucceſſionem. Quòd ſi
quis adhuc dubitat, accipiat euangelicum teſtimonium.
Dixit enim Dei filius: *Cantauimus vobis, & non ſal-* Mat. 11.
taſtis. Derelicti ſunt itaque Iudæi qui non ſaltauerunt,
qui neſcierunt manibus ſuis plaudere, adſcitæ ſunt gen-
tes quæ ſpiritalem Deo plauſum dederunt. Stultus enim Eccl. 4.
complexus eſt manus ſuas, & deuorauit viſcera ſua, id Pſa. 25.
eſt, corporalibus ſe implicauit negotiis, & deuorauit
viſcera ſua ſicut mors præualens, & ideo non inueniet
K vitam æternam. Sapiens autem attollens opera ſua, vt Mat. 6.
lucerent coram patre ſuo qui in cælis eſt, non abſumpſit,
ſed eleuauit viſcera ſua vſque ad reſurrectionis gratiam.
Hæc glorioſa ſapientis ſaltatio, quam ſaltauit Dauid, & 2. Reg. 6.
ideo vſque ad ſedem Chriſti ſublimitate ſpiritalis ſalta-
tionis aſcendit, vt videret atque audiret dicentem Do-
minum Domino ſuo: *Sede a dextris meis.* Ergo ſi non Pſal. 109.
abſurdè cecidiſſe nobis hanc de ſaltatione interpreta-
tionem iudicas, non ſuperſedeas adhuc lectionis labo-
ri, vt etiam de Eſaia mecum recenſeas, quod bene tibi Eſai. 20.
cognitum eſt, illum non ludibrioſè, ſed glorioſiſſimè
denudatum eſſe in conſpectu populorum occurſantium,
L vtpote qui oracula Domini ore proprio reſultabat. Sed
fortè aliquis dicat: Non igitur erat turpe vt vir nudus
omnino iret per populos, cùm ei & virilis ſexus & mu-
liebris occurreret? Non ipſa ſpecies offendebat oculos
omnium, & maximè mulierum? Nonne ipſi nos inſpi-
cere nudos plerumque reueremur? Denique idcirco
indumentis operiuntur genitalia hominum, ne deformi
viſu obtutum aciémque perſtringant oculorum intuen-
tium. Acquieſco & ego: ſed conſidera quæ figura
ſit facti huius, quid ve prætendat ſpecies huiuſmodi. Eo
quòd ita nudi ambulabunt pueri Iudæorum, & virgines
in captiuitatem deductæ. *Sicut puer*, inquit, *meus* Ibidem.
M *Eſaias vadit nudus & excalciatus.* Potuit quidem hoc
& ſermone exprimere, ſed exemplo acerbare maluit,
vt ſpecies ipſa plus incuteret horroris, & quod in pro-
phetæ corpore auerſabantur, in ſe pertimeſcerent. In
quo igitur horror grauior turpitudinis, in corpore pro-
phetæ, an in perfidorum peccato, quod tantam meri-
tis ſuis ærumnam incidit captiuitatis? Quid ſi in pro-
phetico corpore nihil opprobrij? Ille enim corporali-
bus non intendebat, ſed ſpiritalibus. Namque in ex-
ceſſu mentis noo dicit: Audiam quid loquar, ſed quid Pſal. 84.
loquatur in me Deus. Neque attendit vtrum nudus, an
veſtitus ſit. Denique Adam ante peccatum nudus erat, Gen. 2.
ſed nudum ſe neſciebat, quia erat indutus virtutibus, Gen. 3.
Poſteaquàm vero peccatum commiſit, nudum ſe eſſe Gen. 9.
vidit, & texit. Noe nudatus erat, ſed non erubeſcebat,
quia erat plenus iucunditatis, & ſpiritalis lætitiæ.

Gen. 39. Denique qui eum tiſit venudum, ipſe manſit perpetuæ A
obnoxius opprobrio turpitudinis. At vero Ioſeph ne
turpiter nudaretur, veſtem reliquit, & nudus aufugit.
Quis igitur turpis, illa quæ veſtem alienam tenuit, an is
qui ſuam exuit? Sed vt plenius liqueat quia non ſe, ne-
que ea quæ iuxta pedes ſunt, prophetæ aſpiciunt, ſed cæ-
Act. 7. leſtia: lapidabatur Stephanus, & videbat cælos apertos,
& Ieſum ad dexteram Dei ſtantem: & ideo lapidum ictus
non ſentiebat, corporis non conſiderabat vulnera, ſed
Eſai. 20. oculis erat Chriſto affixus, illi adhærebat. Ergo & Eſaias
nudum ſe non conſpicabatur, ſed diuinæ vocis orga-
num ſe præbebat, vt promeret quod in eo loquebatur
Gen. 18. Deus. Sed eſto vt ſe videret, poterat non facere quod iu- B
Rom. 4. bebatur: Poterat turpe arbitrari quod imperabat Deus?
Gen. 22. Sara quia riſit, incredulitatis coarguta eſt, Abraham lau-
datus, quia in verbo Dei non hæſitauit. Et donatus re-
Eſai. 20. muneratione maxima, quia iubente Deo piè poſſe fieri
credidit etiam parricidium. Hic igitur quid verecundiæ
eſſet prophetæ, vbi aliud gerebatur, & aliud figuraba-
tur? Iudæi propter flagitia ſua deſtituti à Domino Deo,
cœperant vinci ab aduerſariis ſuis, conferre ſe volebant
ad Ægyptios, vt ſibi eſſent præſidio aduerſum Aſſyrios,
qui redire magis ad fidem, ſi boni conſulerent, debuiſ-
ſent. Itaque Dominus ſignificat vanam illos ſpem gere-
re, qui offenſam Domini putarunt maiore peccato le- C
uandam, cùm illi ipſi vincendi forent in quorum auxilio
populus Iudæorum confideret. Hoc ſecundum hiſto-
riam. Figura autem illa, quia in Ægyptiis confidit qui
luxuriis deditus eſt, mancipatus laſciuiæ. Nemo autem
ſe luxui committit, niſi qui recedit à præceptis Dei viri.
Vbi autem cœperit quis luxuriari, incipit deuiare à fide
vera. Ita duo committit maxima crimina, opprobria
carnis, & mentis ſacrilegia. Ergo qui non ſequitur Do-
minum Deum ſuum, ingurgitat ſe luxuriæ ac libidini,
Exod. 32. peſtiferis corporis paſſionibus. Qui autem ſe ingurgita-
uerit atque immerſerit huiuſmodi volutabris, perfidiæ
laqueos incurrit. Sedit enim populus manducare & bi- D
bere, & fieri ſibi Deos popoſcit. Vnde docet Dominus
quoniam qui duobus iſtis flagitiorum generibus dede-
rit animam ſuam, exuitur indumento, non veſtis laneæ,
ſed viuidæ virtutis, cuius amictus non temporalis, ſed
æternus eſt. Vale & nos dilige, quia nos te diligimus.

Sabino epiſcopo Placentino, occaſione paradoxi quo dicitur:
Numquam minùs ſolus ſum, quàm cùm ſolus, &c.
ſolitudinem commendat, ac eius commoda
recenſet. Epiſtola.

Ambroſius Sabino epiſcopo.

Epiſt. XXXI. QVoniam tibi quoque complacuit noſtratum vſus
epiſtolarum, in quibus quidem inter abſentes præ-
ſentium ſermo eſt, pergam frequentius te in meis ſcri-
ptis & cùm ſolus ſum alloqui. Numquam enim minùs
ſolus ſum, quàm cùm ſolus eſſe videor: nec minùs otio-
ſus, quàm cùm otioſus. Certè pro arbitrio acceſſo quos
volo, atque adiungo mihi quos magis diligo, aut quos
aptiores arbitror: nemo interpellat, nemo interpolat.
Luc. 1. Tunc ergo te magis teneo, de ſcripturis confero, & pro-
lixiorem ſimul ſermonem cædimus. Sola erat Maria, & F
loquebatur cum angelo. Sola erat quando ſuperuenit in
eam Spiritus ſanctus, & virtus Altiſſimi obumbrauit
Act. 10. eam. Sola erat, & operata eſt mundi ſalutem, & conce-
Gen. 2. & pit redemptorem vniuerſorum. Solus erat Petrus, &
3. totum per orbem conſecrandarum gentium cognouit
myſteria. Solus erat Adam, & non eſt præuaricatus,
quia mens eius adhærebat Deo. Poſtquam verò ei mu-
lier adiuncta eſt, non potuit inhærere mandatis cæleſti-
bus, & ideo ſe abſcondebat quando Deus deambulabat
in paradiſo. Et nunc deambulat in paradiſo Deus quan-
do diuinas ſcripturas lego. Paradiſus eſt Geneſis liber,
in quo virtutes pullulant patriarcharum: paradiſus
Deuteronomium, in quo germinant legis præcepta:
paradiſus Euangelium, in quo arbor vitæ bonos fructus
facit, & æternæ ſpei mandata diffundit per vniuerſos

A populos. Audiens itaque, Diligite inimicos: audiens, Mat. 5.
Dimitte omnia tua & ſequere me: audiens, Qui te per- Mat. 19.
cutit in maxilla, præbe ei alteram: & hæc non faciens, & Luc. 6.
vix diligens eum qui me diligat: non dimittens quæ ha-
beo, nunquam acceptam vlciſci volens, ſublatum mihi
extorquere, cum ſcriptura dicat etiam aliud, id eſt, plus
quàm petitum aut ereptum eſt, concedendum: video
me contra mandata Dei facere. Et aperiens oculos con-
ſcientiæ, deambulare mihi Deum præſentem recogno-
ſco: cupio me abdere, cupio velare, ſed nudus ſum Deo: Hebr. 4.
apud quem nuda & retecta ſunt omnia. Erubeſcens ita-
que tegere pudenda facinora deſidero, quaſi membra
B mei corporis: ſed quia Deus omnia videt, foliis obum-
bratus, latebris tectus appareo. Puto me abſcondi, quia Gen. 3.
corpore amictus ſum. Ipſa eſt tunica pellicea cum qua
Adam de paradiſo eiectus eſt, nec à frigore tutus, nec
tectus ab opprobrio, ſed & iniuriæ & culpæ patens. Li-
quet igitur ex his quia ſoli cùm ſumus, tunc nos offeri-
mus Deo, tunc mentem ei noſtram aperimus, tunc ami-
ctum fraudis exuimus. Solus erat Adam quando in pa-
radiſo conſtitutus eſt, ſolus erat & quando ad imaginem
Dei factus eſt, ſed non erat ſolus quando de paradiſo Gen. 2.
eiectus eſt. Solus erat Dominus Ieſus quando mundum Gen. 1.
redemit. Non enim legatus neque nuntius, ſed ipſe Do- Gen. 3.
minus ſolus ſaluum fecit populum ſuum: etſi numquam Eſai. 63.
C ſolus eſt ille, in quo pater eſt ſemper. Vnde & nos ſoli Ioan. 14.
ſimus, vt Dominus nobiſcum ſit. Vale, & nos dilige,
quia nos te diligimus.

Seuero epiſcopo, Iacobum qui è Perſide profectus, vt mole-
ſtiarum expers in oratione & contemplatione Deo inſeruiat,
ad Campaniæ ſinum ſeceſſum elegit, magnopere laudat:
conqueritur verò quòd ipſe in medio periculorum verſetur.
Epiſtola.

Ambroſius Seuero epiſcopo.

D EX vltimo Perſidis profectus ſinu Iacobus frater & Epiſt.
compreſbyter noſter, Campaniæ ſibi ad requieſcen- XXXII.
dum litora, & veſtras elegit amœnitates. Aduertis qui-
bus in locis quaſi ab huius mundi vacuum tempeſtati-
bus ſuppetere ſibi poſſe præſumpſerit ſecuritatem, vbi
poſt diuturnos labores reliquum vitæ exigat. Remota
enim veſtri ora litoris non ſolùm à periculis, ſed etiam
ab omni ſtrepitu tranquillitatem infundit ſenſibus, &
traducit animos à terribilibus, & ſæuis curarum æſti-
bus ad honeſtam quietem, vt illud commune omnium
ſpecialiter vobis videatur congruere & conuenire, quod
ait Dauid de ſancta Eccleſia: Ipſe ſuper maria fundauit Pſal. 23.
E eam, & ſuper flumina præparauit eam. Etenim liberani-
mus à barbarorum incurſibus, & præliorum acerbita- Philip. 2.
tibus, vacat orationibus, inſeruit Deo, curat ea quæ ſunt Rom. 14.
Domini, fouet illa quæ pacis ſunt & tranquillitatis. Nos
autem obiecti barbaricis motibus, & bellorum procel-
lis, in medio verſamur omnium moleſtiarum freto, &
pro his laboribus & periculis grauiora colligimus futu-
ræ vitæ pericula. Vnde de nobis propheticum illud con-
cinere videtur: Pro laboribus vidi tabernacula Æthio-
pum. Etenim in iſtius mundi tenebris, quibus obum- Habac. 3.
bratur veritas futuræ perfectionis, cùm annum tertium
F & quinquageſimum iam perduxerim in corpore ſitus,
in quo tam graues iamdudum ſuſtinemus gemitus, quo-
modo non in tabernaculis Æthiopum tendimus, & ha-
bitamus cum † tabernaculis Cedar, qui propter tenebroſi Pſal. 119.
operis conſcientiam diiudicari etiam ab homine mortali al. habitã-
reformidant. Spiritalis enim diiudicat omnia, ipſe au- tibus ma-
tem à nemine diiudicatur. Vale frater, & nos dilige, vt dian.
facis, quia nos te diligimus. 1. Cor. 2.

Digitized by Google

Sacræ virginis vitam, quæ virginitatis meritum non perdere, ſed Deo placere, & cœleſtem gloriam adipiſci valeat, ad viuum effingit: & præcipuè vt omni calcata iactantia humilitatem ſequatur. Epiſtola.

Ambroſius epiſcopus ſacræ virgini Demetriadi.

Epiſt. XXXIII. CVm ſplendidiſſimæ ſanctimoniæ tuæ ſublime pro-
poſitum ſuper humilitatis fundamenta conſiſtere
piè & ſapienter intelligis, in hoc vſqueò ſacra virgo De-
metrias dignationem tuæ dignitatis inclinas, vt pro-
nectiones tuas etiam meo ſtylo exigas adiuuari. Quod
ego, ad tenuitatem facultatis meæ reſpiciens, omnimo-
dis recuſarem, neque tam magno & erudito animo co-
hortatiunculas meas adhibere præſumerem, niſi fidu-
ciam efficiendi id quod iuberet, à iubente conciperem,
& tuis meritis atque orationibus confiderem eſſe præ-
ſtandum vt oriatur in deſerto aqua, & fiant in ſicca terra
Pſa. 104. flumina. Vnde collaborandum tibi mecum eſt, vt qui
Pſa. 18. ſapientiam præſtat paruulis, & linguas infantium facit
Sap. 10. diſertas, iubeat de cordis mei ariditate profluere quod
ſitis tua dignè poſſit haurire. Quæ ergo materia ſtylo
dabitur, & vnde loquendi tecum cauſa ſumetur? Si lau-
des tuas ſcribere aggrediar, & maiorum ſeriem quæ per
te multum illuſtratur, euoluam, oneroſum me fortè &
impudentem videri poſſe arbitror, qui vel humanæ tibi
gloriæ tentationem adulando ingeram, vel tuis ac tuo-
rum prædicationibus ingenium meum par eſſe præſu-
mam. Si verò de commendando virginitatis bono diſſe-
ram: ſuperflua erit eius nunc propoſiti inſinuatio, quod
tu à primo ætatis tuæ flore ſine humanis cohortationi-
bus elegiſti, & de quo inter ipſa principia multi qui tunc
in eccleſia præeminebant, meritò non ſiluerunt. Valde
enim mirabile erat, & inter præcipua diuinæ gratiæ
exempla numerandum, quòd virgo Anicia ſuper omne
faſtigium trabeatæ nobilitatis euecta, de cuius fœcundi-
tate auis atque atauis reſponſura poſteritas, & familiæ
votis expectabatur & patriæ, conuerſo repente animo,
deſiderio cœleſtium nuptiarum declinaſti mortale con-
iugium. Et vt omnem proſapiam tuam etiam huius vir-
tutis titulo conſecrares, primam ſtirpis tuæ perpetuam
virginem filio virginis ſpopondiſti. Illam ergo æta-
1. Cor. 3. tem tuam, & illa principia rationabiliter doctiſſimi viri
ſuis adhortationibus incitarunt. Et licet plantationi ſuæ
ſummus agricola valida ad profectum tuum incremen-
ta præberet, cooperatores tamen gratiæ Dei oppor-
tunè piam adhibuere culturam, vt germen tenerum
fortitudinis robur acciperet, & dignos generoſitate ſua
fructus propoſiti tui arbor afferret. Noſtris autem pa-
ginis quid erit loci, & poſt ornatiſſima ſcripta excellen-
tiam magiſtrorum, quid vtilitatis in eo quem indicere
dignata es ſermone reperies, niſi fortè quia & illorum
doctrinis, & tuis ſtudiis ad ſublimiores gradus virtu-
tum conſuetudo proficit, cauendæ te elationis admo-
neam, & humilitatis tibi ſinceritatem fida ſuggeſtione
commendem, vt in omnibus actionibus, in quibus
tibi es bene conſcia, numquam audeas eſſe ſecura?
De hoc igitur congruentiſſimo & ſaluberrimo bono
quod Dominus donauerit, diſſeramus, vt inſpectioni
noſtræ non tantùm viſibilia eius, ſed etiam occulta re-
ſerentur.

Eſt enim multiplex virtutis iſtius qualitas, & licet in
exterioribus quoque pulchra ſit, in intimis tamen ſuis
multò eſt ſpecioſior, multóque luculentior, vbi nihil
obſcurum, nihil turbidum, nihil eſt inquietum: quia
Pſal. 118. pax multa diligentibus legem Dei, & non eſt illis ſcan-
dalum. Acceſſuri autem ad beatæ humilitatis intuitum,
omnem illam abiectionem quæ ignauos & inconſtan-
tes animos deprimit, repellamus. Nec generale nomen
ita nos à iudicio diſcretionis excludat, vt omnes quo-
quo modo humiles putemus eſſe laudabiles. Imitatur
quidem plerumque neceſſitas voluntatem, & ab ima-
gine modeſtiæ parum differt forma ſegnitiæ; ſed aliud eſt
G quod grauat, aliud quod exercet, nec in eundem finem
venit labor indeclinabilis miſeriæ, & expetitæ fortitu-
do patientiæ. Vnum eſt paupertatis vocabulum, ſed non
vna mens pauperum: quia non idem eſt gaudere bene
expenſis diuitiis, quod aut gemere de non acquiſitis,
aut dolere de perditis. Timoris etiam quo Deus metui-
tur, nulla eſt in appellatione diſtinctio. Sed aliud eſt ti-
mere quia peccaueris, aliud timere ne pecces. Et ibi eſt 1. Ioan. 4.
formido de ſupplicio, hic ſollicitudo de præmio. Ob
hoc enim de illo ſeruili metu dicitur quia perfecta cha- Pſal. 18.
ritas foras mittit timorem. De hoc verè liberali: Timor
Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi. Remota
H itaque illa ſpecie humilitatis, quæ tota ſine fructu eſt,
voluntarios tantùm pendamus affectus. Qui etiam ſi in
gradibus meritorum inueniuntur impares, non ſunt
tamen ab ipſa virtute diſcordes. Prima ergo humilitatis
ratio in communis vitæ verſatur officiis, quibus & di-
uina clementia conciliatur, & ſocietas humana conne-
ctitur. Multum enim ad roborandam dilectionem va-
let, cùm ſecundùm doctrinam Apoſtolicam inuicem ſe Rom. 12.
homines honore præueniunt, & alter alterum ſuperio-
rem exiſtimantes amant ſeruire ſubiecti, & neſciunt
tumere prælati: cùm & pauper diuitem non ſibi dubi-
I tat anteferre, & diues pauperem ſibi gaudeat æquare:
cùm & ſublimes non ſuperbiunt de claritate proſapiæ,
& pauperes non extolluntur de communione naturæ:
cùm denique non plus tribuitur magnis opibus, quàm
bonis moribus, nec maior ducitur phalerata iniquo-
rum potentia, quàm rectorum inhonora iuſtitia. Ab
hoc æquo & modeſto iure concordiæ, in quo nullum
eſt de gradu ſuperiore certamen, nec felicitas aut inflat
propria, aut vrit aliena. Pulchrè & mirabiliter à pleriſ-
que proficitur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ
& ſe extra omnem conſtituit dignitatem, & mauult
apta eſſe iniuriis accipiendis, quàm idonea repellendis:
vt impleatur quod ait Dominus: *Qui vult tecum iudi-* Mat. 5.
K *cio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei &*
pallium. Et quicumque te angariauerit mille paſſus, va-
de cum illo, & alia duo. Illud quod Apoſtolus docet, 1. Cor. 6.
dicens: *Quare non magis iniuriam accipitis? quare non* 2. Cor 8.
magis fraudem patimini? Tales enim multum ad imita- 1. Pet. 2.
tionem ipſius Domini noſtri & Saluatoris accedunt, qui Mat. 5.
cùm diues eſſet, pauper factus eſt: & cùm maledicere-
tur, non maledicebat, & percutienti ſe non commina-
batur. Et quoniam dixerat: *Diligite inimicos veſtros,*
benefacite iis qui vos oderunt; vt huiuſmodi beneuolen- Luc. 23.
tiam confirmaret exemplo, ipſe pro iis à quibus cru-
cifigebatur, orabat. Qui ergo fideliter & ſcienter in-
L telligunt quo opere ſaluati, & quo pretio ſint redem-
pti, nolunt de mundi huius ſapientibus, nolunt eſſe de
fortibus, quoniam ſicut ait Apoſtolus: Quæ ſtulta ſunt
mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infir-
ma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobi- 1. Cor. 1.
lia mundi & contemptibilia elegit Deus: & quæ non
ſunt, vt ea quæ ſunt, deſtrueret: vt non glorietur om-
nis caro in conſpectu eius, id eſt, vt nemo ſe placere Deo
per mundi ſapientiam putet, quæ tota carnalis eſt, & a
vera ſapientia cum omni ſua vanitate deſtruitur. Domi-
nus enim nouit cogitationes ſapientum, quoniam va-
næ ſunt.

M Cùm itaque diſcipuli veritatis humanam gloriam fu-
giunt, & a temporalium amore deſciſcunt, vt quæ Dei Mat. 16.
ſunt ſapiant, nō quæ hominum: proficiunt ſenſibus, ne-
que vigorem cordis amittunt, ſed excellentiſſimæ intel-
ligentiæ lumen accipiunt, viuentes quidem in hoc mun-
do, ſed omnes mundi ſtrepitus relinquentes, vt redimãt Epheſ. 5.
tempus, quia dies mali ſunt. Quo autem pretio quies
huius temporis aptiùs comparatur, quàm vt ipſi mundo
omnes diuitiæ, omnes dignitates, & vniuerſarum cupi-
ditatum materiæ refundantur, & ſancto beatóque com-
mercio ematur Chriſtiana libertas, fiántque filij Dei
de paupertate diuites, de patientia fortes, de humilitate
ſublimes? Non enim, vt dilectores huius ſæculi putant,
parui cordis aut ſegnis eſt animi terrenas opes ſperne-
re, honores caducos faſtidire, nec ibi gloriam quæ-
rere, vbi laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, &
qui

Digitized by Google

qui iniqua gerit, benedicetur. Vnde ſi verè intelligatur, *Pſal. 9.* contemptus iſte rerum præſentium ad quæ tendat, & qualia concupiſcat, nihil huiuſmodi mentibus rectius, nihil inuenietur electius, quæ ſacratiſſimis deſideriis vniuerſa tranſcendunt, neque ad vllam creaturam quamuis potentem atque mirabilem, ſed ad ipſum omnium viſibilium & inuiſibilium ambiunt creatorem: cui appropinquare, clareſcere eſt: quem timere, gaudere eſt: cui ſeruire, regnare eſt. Sed hæc virtus quæ temporalis copiæ & penuriæ negligens ad vitam æternam anguſta & ardua nititur, debet voluntarios pauperes in conſortium Chriſtianæ humilitatis admittere: eos autem à ſocietate boni huius excludere, qui ampla prædia, magnifica patrimonia, & multas in hoc ſæculo poſſidēt facultates, cùm in populo Dei multi ſemper qui diuitiis bene B vterentur, extiterint, nec vllo modo vel dici vel cogitari liceat quòd Abraham & Iſaac & Iacob, quorum ſe eſſe Deum Dominus proteſtatus eſt, ideo vera humilitate caruerint, quia pauperes non fuerunt. Aut quòd vir ſacratiſſimus Melchiſedec, Domini & Saluatoris noſtri *Exod. 3.* præferens formam, non fuerit perfectè humilis, qui & *Mat. 22.* ſacerdotio eminebat & regno. Vel quòd beato Iob (de *Gen. 14.* quo pronuntiat, dicens: *Conſideraſti igitur ſeruum meum* *Hebr. 7.* *Iob, quod non eſt ſecundum eum in his qui in terra, homo inno-* *Iob 2.* *cens timens eum, verax, ſine defectu, pius, abſtinens ab omni* *Iob. 1.* *malo?*) ideo virtus iſta defuerit, quia fuerunt ei, ſicut ſcriptum eſt, pecora, oues ſeptem mille, camelorum C tria millia, iuga boum quingenta, & aſinæ fœminæ quæ paſcebantur quingentæ, & famulatus multus nimis, eratque homo ille magnus eorum qui à ſolis ortu. Quaſi tunc iſtius gratiæ particeps factus eſt, quando omnibus facultatibus perditis, vniuerſa quoque familia, filiiſque priuatus, & percuſſus vlcere peſſimo a planta *Iob. 2.* pedis vſque ad verticem capitis, teſta ſaniem radebat, ſedens in cinere, ad imaginem elationis poſtmodum re*Iob. 14.* uocatus eſt, quando corporis incolumitate renouata, ſeptem rurſus filiorum triumque filiarum factus eſt pater, & duplex ſubſtantiæ eſt ditatus augmento. Abſit autem ab animis fidelium tam irreligioſa perſuaſio, vt cuiquam ſanctorum, quibus Deus & diuitias eſt largitus & hono- D res, ad capiendum veræ humilitatis meritum credatur, vel opulentia obfuiſſe vel dignitas, cum eis ad huius virtutis prouectum vtraque profuerint. Quamuis enim tota vita hominis tentatio ſit ſuper terram, & tam abun*Iob. 7.* dantia quàm inopia, materia ſoleant eſſe peccati, cùm vel diues extollitur ad ſuperbiam, vel pauper proſilit ad querelam, extiterunt tamen omni tempore, & in noſtra quoque ætate non deſunt ſicut & boni pauperes, ita & boni diuites.

Nec fruſtra beatus Apoſtolus Paulus Timotheum *1. Tim. 6.* admonet, dicens: *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſuperbè* E *ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.* Quod vtique fieri in vniuerſa Eccleſia quæ per totum mundum eſt diffuſa, non dubium eſt, & pauperes Chriſti non eorum tantùm facultatibus ſuſtineri, qui vt expeditiores Dominum ſequerentur, ſimul ſe omnibus ſuis opibus exuerunt, ſed eidem operi etiam illorum ſubſtantias deſeruire, qui poſſeſſionibus ſuis non aliter quam rebus pauperum præſint, vt Eccleſiaſticæ vtilitati ſub quadam procuratione famulentur, elaborantes ſinguli pro ſuarum virium portione, vt ad victum atque veſtitum familiæ Dei neceſſaria conferantur, & ſimul proſpicientes vt in domibus ipſorū ſub iuſto ſanctóque moderamine omnes & benignitas foueat, & diſciplina cōtineat dicente, Apoſtolo: *Si quis autem ſuorū, & maximè* *2. Tim. 5.* *domeſticorū curam non habet, fidē negauit, & eſt infideli deterior.* Cùm itaque Eccleſia Dei, quæ eſt corpus Chriſti, ita ſit multimoda varietate contexta, vt in vnum decorē etiam quæ non ſunt paria, concurrant, & de omni genere hominum, & de omni gradu officiorum, de omni menſura operum, de omni qualitate virtutum fiat totius ædificationis inſeparabilis connexio, & indifferens pulchritudo, nec deſit ſoliditati quod non defuerit portioni,

A tantáque ibi ſit pax, tantáque concordia, vt non poſſit eſſe niſi omnium quod eſt etiam ſingulorum, indubitanter apparet copulatricem quandam eſſe virtutem qua ſibi confœderatur & concinit multiplex ſanctorum vnitas & ſpecioſa diuerſitas. Hæc autem virtus vera humilitas eſt, quæ inter quoſlibet meritorum gradus numquam ſui poteſt eſſe diſſimilis. Nam & in officiorum viciſſitudine, & in manſuetudinis lenitate, & in voluntariæ paupertatis electione, inuenitur multa diſtantia, & alter altero in propoſiti ſui deuotione aut maior aut minor eſt. In vera autem humilitate nihil diuiſum, nihilque non ſolidum eſt, & ideo omnes participes ſuos vnum facit, quia inæqualitatem ipſa non recipit. Huius igitur boni proprietas in confeſſione eſt B gratiæ Dei, quæ tota repellitur, niſi tota ſuſcipitur. Sicut enim alienus eſt à numero fidelium & a ſorte ſanctorum qui in aliquo à catholica veritate diſſentit: ita extra gratiam efficitur qui aliquid de eius plenitudine diffitetur, quaſi homo auxilio Dei in quadam actionum ſuarum parte egeat, in quadam autem parte non egeat, ſitque vllum tempus, vllumve momentum quo pernicioſum illi eſſe non poſſit, ſi ab eo Spiritus ſanctus defuerit. Qui vtique ſecundum veræ deitatis eſſentiam vbique totus eſt, & omnia comprehendit, ſed ab illis modo quodam intelligitur recedere, quos deſtiterit guC bernare. Ceſſatio quippe auxilij eius pro abſentia accipitur, quam ſibi inſaniſſimè vtilem putat, qui in iis quæ *Hier. 23.* rectè geſſerit, ſe magis quam Deum gaudet operatum. Plenè ergo veraciter confitenda eſt gratia Dei, de cuius hoc primum munere eſt, vt auxilium ipſius ſentiatur. *1. Cor. 2.* Propter quod dicit Apoſtolus: *Nos autem non ſpiritum mundi accipimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis.* Vnde ſi quis eſt qui aliqua ſe habere exiſtimat bona, quorum non Deus largitor ſit, ſed ipſe ſibi auctor exiſtat, manifeſtum eſt hunc non Dei ſpiritum habere, ſed mundi, & de illa ſecularis ſapientiæ tu- *Eſai. 29.* mere doctrina, de qua dicit Dominus: *Perdam ſapientiam* *1. Cor. 1.* *ſapientium, & intellectum prudentium abſcondam*, &: *Vbi* *Rom. 1.* *ſapiens? vbi ſcriba? vbi conquiſitor huius ſæculi?* Non ſtultam D fecit Deus ſapientiam huius mundi? ſecundum quam *Ibidem.* (ſicut ait Apoſtolus) quidam cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt cor inſipiens eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.

Videſne qualis ſuperbis retributio debeatur, & quali mercede repleantur, qui ſi quo modo ad cognitionem veritatis acceſſerint, ſuæ hoc ſapientiæ tribuunt, & de naturali ingenio gloriantur, tanquam Deum non Dei munere, ſed proprij intellectus facultate cognouerint? Omnia quidem elementa mundi, & vniuerſæ creatura- E rum naturæ, hoc ipſa ſui exigunt ſpecie, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciantur: & in pulchritudine cæli & terræ quædam ſunt paginæ ad omnium oculos ſemper patentes, & auctorem ſuum numquam tacentes, quarum proteſtatio doctrinam imitatur magiſtrorum, & eloquia ſcripturarum. Sed quid illud eſt quo corporeorum ſenſuum exteriora pulſantur in agro cordis, cui impenditur iſta cultura, nec radicem poteſt figere, nec germen immittere, niſi ille ſummus & verus agricola potentiam ſui operis adhibuerit, & ad vitalem profectum ea quæ ſunt plantata perduxerit? Siue enim contemplatio creaturarum, ſiue ſacrorum ſeries voluminum, ſiue ſcientia diſſerentium ſincero & aſ- *1. Cor. 3.* ſiduo teſtimonio prædicet veritatem, neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.

Inter omnes igitur lapſus hominum, inter omnia commiſſa peccantium, nulla eſt grauior quàm ſuperborum ruina, maximè cùm ipſa elatio in Dei tendit iniuriam. Nam aliter flantur qui cupiditate extollentiæ ſingularia omnibus appetunt anteferri, aliter verò intumeſcunt qui Dei auxilium refutantes, quæ fieri ſine ipſius opere non poſſunt, ex ſua perfici virtute contendunt, & ſpem ſuam à Domino auferunt, atque ad ſe transferunt, *Hier. 17.* vt adimpleatur in eis quod ſcriptum eſt: *Maledictus*

Digitized by Google

homo qui ſpem habet in homine, & firmat carnem brachij ſui, & à Domino recedit cor eius. Hæc ſuperbia a diabolo ſum-
Eſai. 14. pſit exordium, qui quoniam ſua, quam a creatore acceperat, potentia & dignitate ſibi placuit, ſeque auctoris ſui gloriæ comparauit, cum iis angelis quos in conſen-
Gen. 3. ſum impietatis ſuæ traxerat, a cælesti ſublimitate deiectus eſt. Et ideo primis hominibus nocere potuit, quia illis malè credulis per mendacia venenata perſuaſit vt meliores ſe futuros putarent, ſi in libertate ſui arbitrij peſiſterent, quam ſi in legis datæ cuſtodia permanerent. Siue itaque in lapſu diaboli, ſiue in præuaricatione hominis, initium peccati ſuperbia eſt: quæ congruenter & auaritia nominatur, quia vtraque appellatio eum ſigni-
Eccl. 10. ficat appetitum qui & ſuam menſuram concupiſcat excedere, & non dignetur diues eſſe niſi propriis, tamquā habeat bone ſimile Deo, vt bonorum ſuorum ipſe ſibi fons, ipſe ſibi copia. Hæc autem elatio de peruerſo vſu donorum Dei naſcitur. Nam ſi conditor naturarum nulla pulchra, nulla ſublimia, naturis rationabilibus contuliſſet, vnde ſe extollerent non haberent. Nemo enim de iis quæ non accepit, ſuperbit, nec inflari quiſquam de eo poteſt quod a participatione eius alienum eſt. Neque gloriatur de ſobrietate temulentus, neque de beneuolentia inuidus, aut de lenitate ſæuus, vel de caſtitate extollitur impudicus. Ipſa ſe à virtutibus vitia ſecernunt, & cùm in peccatis agitur, non inſita per naturam, ſed ex mala voluntate concepta & propria diliguntur, quia
Ioan. 8. ſicut ſcriptum eſt: *Mendax de proprio loquitur.* Cùm autem in bonis & rectis actibus laudabilis vita ducitur, Dei eſt quod geritur, Dei eſt quod amatur. *Omne enim*
Ioan. 1. *datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a patre luminum.*

Vnde quis inter vitia aut nulla eſt aut rara iactantia, & facilè ſpernitur qui de opprobrio gloriatur: malum ſuperbiæ maximè virtutibus eſt cauendum, quia nullis opportunius inſidiatur quam quibus laus iuſta debetur. Cùm ergo per ineffabilem miſericordiam Dei captiuis libertas, perditis ſalus, mortuis vita reparatur, cùm in ſacramento crucis & reſurrectionis Christi ad nouitatem redit vetuſtas, & ad innocentiam regeneratur impietas, antiquus hoſtis malignus fremit, & acriùs inardeſcit: & cum innumeris nocendi artibus humanum genus nititur euertere, ſerens diſcordias, incitans iras, acuens cupiditates, ſuadens turpia, falſa commentans, & errore laqueos per opinionum commenta multiplicans, plus virtute de virtute ſtantium quam lætetur de fragilitate labentium. Multi enim ſeruientes Deo, & in lege eius die ac nocte meditantes, crucifixerunt carnem ſuam cum
Pſal. 1.
Galat. 5. deſideriis & concupiſcentiis, omniúmque illecebrarum incentiua domuerunt: nō damnis victi, non perſecutionibus fracti, non proſperitatibus deprauati, mundum iſtum nec dilexere obſequentem nec timuere terrentē. Tantam itaque firmitatem, & tam ſublime propoſitum qua impugnatione diabolus poſſet adoriri, niſi vt quibus non poterat perſuadere vitiorum amorem, immitteret laudis cupiditatem, & inde nouiſſima inſtrueret tentatio, vnde nocuit prima deceptio? Non itaque deſidioſis & tepidis, neque inertibus & incultis, ſed magis quibuſdam animis ſedulis & bonorum actuum probitate luculentis, per gloriam irrepſit humanam, & quos impulſione non mouit, elatione deiecit. Quanti enim clariores erant meritis, tantò eos aptiores ſuis inuenit inſidiis. In paradiſo namque Eccleſiæ conſtitutos, & virtutum deliciis abundantes, ad confidentiā liberi incitauit arbitrij, vt profectus ſuos in ſe conſtituerent, & ad arborem propriæ voluntatis manum præſumptionis extenderent. Reſtiterunt quidem huic impietati recta inconcuſſabilia corda ſanctorum, & non ſolum docti quique pontifices, verum etiam vniuerſales Eccleſiæ plebs
Gen. 3. Apoſtolicæ ſedis exemplo inſaniam noui dogmatis horruerunt: ſed inuenerunt quoſdam viperina conſilia, quibus doctrinæ ſuæ virus infunderent, & quorum linguā per dolos falſæ rationis armarent. Hinc illa erat naturæ humanæ fraudulenta laudatio, & illæſæ per omnes homines originalis defenſio dignitatis. Hinc Adæ peccatum exemplo poſteris aſſerebatur nocuiſſe, non tran-

G ſitu: & quam illi poſſibile fuerat non violare mandatum, tam liberum eſſe vnicuique declinare delictum. Hinc euacuatio baptiſmatis paruulorum, qui ſola adoptione donari, nullo autem reatu dicerentur abſolui. Hinc poſtremo diuinæ gratiæ ſimulata & inſincera cōfeſſio, quæ ſecundum merita daretur, non ex qua merita naſcerentur: quoniā partem ſuperbæ prædicationis quidam ſibi cum cetera abnuerunt, ſeruauerunt. Sed hoc eos aut nimis imperitè, aut valde nequiter feciſſe non dubium eſt, vt omnium hominum generalem ruinam meritorum priuilegio ſubleuarent, & cùm inter noſtros originalis peccati vulnera faterentur, inter ſuos tamen
H hoc tenere oſtenderent, quod primorum hominum præuaricatio ſolis imitatoribus obfuiſſet. Naturalem autem facultatem nihil ſui in alieno amiſiſſe peccato, cui poſſibile eſſet & liberum per voluntariam deuotionem promereri gratiæ largitatem. Verum iſtam damnati dogmatis portionem catholicæ mentes facilè intelligunt, & meritò deteſtantur, Dicente enim Domino Ieſu: *Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus, non enim veni vocare* Mat. 9.
iuſtos: ſed peccatores: conuincuntur iſti in ſuperbis etiam ſine voce clamare: Sani ſumus, opus medico non habemus. Quæ nobis expectanda ſunt præſidia de ope gra-
I tiæ, quibus ſuppetunt vires de incolumitate naturæ? Ioan. 1.
Non autem fruſtra Ioannes proteſtatur, & dicit: *Ecce* Iob 14.
agnus Dei qui tollit peccatum mundi. Nec fruſtra ſcriptum Ioan. 3.
eſt: *Nemo mundus a ſorde, nec ſi vnius diei vita eius in terra, &*
quis poterit facere mundum de immundo conceptū ſemine, nonne Gen. 17.
tu qui ſolus es: Propter quod ſicut nunc in Eccleſia manet conſtitutio Saluatoris dicentis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum:* ita ſacratiſſimè erat in lege præcautum, vt natus puer niſi die circumcideretur octauo, exterminaretur anima eius de populo ſuo, nullum in hereditate Iſraël habitura conſortium.

Quæ omnia & multò plura documenta non tanta cu-
K ra ſacris paginis Spiritus ſanctus inſeruiſſet, ſi talis eſſet natura in filiis Adam, qualis in ipſo eſt principaliter in-
ſtituta. Sed quia filius Dei venit vt ſolueret opera diabo- 1. Ioan. 3.
li, & vt quæreret ac ſaluaret quod perierat, manifeſtum Luc. 14.
eſt omnes in Adam damnationi obnoxios eſſe naſcendo, niſi in Chriſto liberati fuerint renaſcendo. Vnde vigilanter nobis conſiderandum eſt, in ipſo regenerationis munere quid geratur. Quamuis enim ad vnum concurrant omnes eiuſdem myſterii portiones, aliud tamen eſt quod viſibiliter agitur, aliud quod inuiſibiliter celebratur. Nec idem eſt in ſacramenti forma quod virtus, cùm forma cùm humani miniſterii adhibeatur obſequio, vir-
L tus autem per diuini operis præſtetur effectum. Ad eius- 2. Cor. 4.
tus vtique potentiam referendum eſt quod dum homo & 5.
exterior abluitur, mutatur interior, & fit noua creatura Rom. 9.
de veteri, vaſa iræ in vaſa miſericordiæ transferuntur, Rom. 6.
& in corpus Chriſti conuertitur caro peccati: de impiis iuſti, de captiuis liberi, de filiis hominum fiunt filii
Dei. *qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate viri, neque* Ioan. 1.
ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt. Quod quia indubitanter accipimus, veriſſimum eſt quod Apoſtolus docet, dicens: *Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, ij*
filii ſunt Dei. Vnde videant cuius ſe haberi filios velint, Rom. 8.
qui definierint omnes voluntate propria regi, cum
M idem Apoſtolus proteſtetur & dicat: Qui ſpiritum Ibidem.
Chriſtum non habet, hic non eſt eius. Refutata igitur ſuperborum impia vanitate, quibus in peccatum etiam illa quæ in eis videntur laudanda, vertuntur, nos illam humilitatem, cui virtus & gloria Dei eſt, eligamus, ſcientes prophetam Dauid ceciniſſe de ſanctis:
Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo Pſal. 88.
exultabunt tota die, & in tua iuſtitia exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es. Qui & alibi piiſſimè confitetur
Dominum in ſanctis ſuis eſſe laudandum, dicens: *Mi-* Pſal. 67.
rabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. Huic etiam Hieremias con-
cordat, & dicit: *Hæc dicit Dominus: Ne glorietur ſapiens* Hier. 9.
in ſapientia ſua, & ne glorietur fortis in fortitudine ſua, & ne glorietur diues in diuitiis ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere & ſcire quia ego ſum Dominus. Ipſe verò intel-

lectus & ſcientia vnde habeantur, pandunt Prouerbia A
Prou. 2. Solomonis, & dicunt: *Quoniam Dominus dat ſapientiam, & à facie eius ſcientia & intellectus.* Vnde in Eccleſiaſtæ
Eccl. 9. libro ipſius legimus quod & corda & opera iuſtorum in manu Dei ſunt, & tantùm in ſtudiis ſuis proficiant,
Eccl. 8. quantùm eos ille prouexerit. Quantumcumque, inquit, laborauerit homo vt quærat, non inueniet. Et quodcumque dixerit ſapiens vt ſciat, non poteſt inuenire, quia vniuerſum hoc vidit commune, quia iuſti & ſapientes & opera eorum in manu Dei. Tale eſt quod
Iacob. 1. Apoſtolus prædicat, dicens: *Omne verbum bonum, & omne opus ſanctum, donum eſt Spiritus ſancti, ſine quo nihil rectè agatur.* Ideo, inquit gentium magiſter,
1. Cor. 12. *notum vobis facio quod nemo in ſpiritu Dei loquens dicit anathema Ieſu. Et nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu* B *ſancto. Diuiſiones verò ſunt gratiarum, idem autem ſpiritus & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alteri operatio virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Sunt & alia innumerabilia teſtimonia quæ ex paginis & noui & veteris teſtamenti quam conclamatione confirment hanc eſſe veræ humilitatis excellentiſſimam C dignitatem, vt omnia quæ hominem faciunt Chriſtianum, ad diuinæ gratiæ donum referantur.

Sed tantam multitudinem ſententiarum in vnum congerere, immodicum fuit, præſertim cùm mihi ſermo eſſet ad ſanctimoniam tuam, cui ex formula eorum quæ commemorauimus, omnia ſe aut recordanti offerent, aut legenti, licet quædam etiam breuiſſima tantæ ſint plenitudinis, tantæque virtutis, vt nullo aduerſantis ingenio poſſint in ſenſum alium detorqueri. Nam quæ contradictio admitti poteſt in eo quod ipſa veritas diſcipulis ſuis per Euangelium Ioannis dixiſſe
Ioan. 15. narratur? *Sicut palmes, inquit, non poteſt facere fructum* D *niſi manſerit in vite, ſic nec vos niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum, quia ſine me nihil poteſtis facere.* Nonne conuincitur palmes elatus, quod omni fertilitate vacuatur ſi vitis vbertate non alitur? Quis enim ſine auxilio gratiæ fructum poteſt afferre iuſtitiæ? Aut quis audet dicere ſe à Chriſto non diuidi, qui Chriſtum in ſe diffitetur operari? An fortè verendum eſt ne liberum tollere videamur arbitrium, cùm omnia per quæ propitiatur Deus, ad ipſum dicimus eſſe referenda? Quod nequaquam eſſe conſequens veritatis oſtenditur. Operante E enim ſpiritu Dei iuuatur arbitrium, non aufertur, & hoc agit gratia vt voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, ſeductionibus circumſepta, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus ſuis, ſed per opem miſerentis medici curata reualeſcat, & gaudeat ſe non interrogantem edoctam, & non quærentem eſſe quæſitam: quia impletur quotidie quod Eſaias propheta prædixit: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent. Quomodo au-
Eſai. 52. tem hoc fiat, Ioannes Apoſtolus docet, dicens: *Scimus quia ex Deo ſumus, & mundus totus in maligno poſitus eſt.* Et ſcimus quoniam filius Dei venit, & dedit nobis ſen-
1. Ioan. 5. ſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius. Quod vtique nunc eadem potentia Dominus indeſinenter operatur, qui ait: *Ecce ego vobiſcum ſum om-*
Mat. 28. *nibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Vt ergo miſericordiam Dei quæramus, Dei miſericordia eſt, qui ait: *Miſerebor cui miſertus ero, & miſericordiam præſtabo cui miſe-*
Exod. 33. *ricordiam præſtitero.* Vnde mirè per Hieremiam idem Dominus manifeſtat quòd Dei gratiam nemo præueniat
Hier. 31. merito ſuo, ſed propter dilectionem qua Deus diligit etiam auerſos ad miſericordiam trahi. *Dilectione, inquit, æterna dilexi te, propterea traxi te ad miſerationem: adhuc ædificabo te, & ædificaberis virgo Iſraël,*

A Cui ſententiæ Ioannes quoque Apoſtolus congruit, dicens: *Non quaſi nos dilexerimus Deum: ſed quoniam ipſe di-* 1. Ioan. 4.
lexit nos. Et infra: *Nos ergo diligimus, quoniam Deus prius* Ibidem.
dilexit nos. Paulus quoque Apoſtolus in eadem eſt ſententia, dicens in epiſtola ad Timotheum ſecunda: *Collabora Euangelio ſecundum virtutem Dei, qui nos liberauit* 2. Tim. 1.
& vocauit vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam quæ data eſt nobis Tit. 3.
ante tempora æterna. Ad Titum etiam ſcribens, docet nullo bono hominis merito Dei gratiam præueniri. *Eramus, inquit, & nos inſipientes aliquando, increduli, errantes, ſeruientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas illuxit Saluatoris noſtri: non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis Spiritus ſancti, quem effudit abundè in nos per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, heredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.* Omnis igitur illuminatarum mentium pius motus alienari quidem non poteſt à propria hominis voluntate: ſiquidem nihil rectè faciet, niſi quod volens egerit: ſed vt ad id quod æquum & vtile eſt, animi tendat intentio, de illius æternæ & incommutabilis voluntatis inſpiratione concipitur. Et ſicut arte medici fit in oculis caligantibus, vt poſſint videre quod non vident, nec tamen non ipſorum eſt viſio quam medicina contulerit: ita in cordibus tardis & hebetibus per Spiritum ſanctum acies obducta tergitur, & de vero lumine tenebroſæ iam & deficientes lucernæ lumen accipiunt, nec tamen niſi ipſarum erit quidquid fulgoris acceperint. Vnde dicit Dominus: *Ignem veni* Luc. 12.
mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? Et idem Ibidem.
iubet, vt lucernæ noſtræ ſint ſemper ardentes, vt ſcilicet ſuperno igne accenſus animus non tepeſcat, ſed ſtudeat ſemper ardere: ac ſi vigorem eius aliqua turbarit aduerſitas, vnde cœpit inflammari, inde poſcat igniri.

Proinde quia manifeſtiſſimè & prophetica & euangelica & apoſtolica doctrina nec ſuperbos nos vult eſſe, nec deſides: cooperatores nos eſſe oportet gratiæ Dei, vt illam excitantem, iuuantem, locupletantem, & quotidie prouehentem vigilanter & ſobriè ſubſequamur, 1. Cor. 3.
nunquam ceſſantes ab actione gratiarum, quia inter ſecunda vitæ iſtius & aduerſa, quibus gemina ſemper tentatione pulſamur, ſi proficimus, inde alimur: ſi ſtamus, inde ſubſiſtimus: ſi recidimus, inde reparamur. Dicit enim ſpiritus per prophetam Dauid: *A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam eius cupiet. Cùm ceciderit, non conturbabitur quia Dominus confirmat manum eius.* Non itaque fruſtra præcipitur vt boni ſimus, cum dicitur: *Diuerte à malo, & fac bonum.* Sed nec fruſtra per Hieremiam dicit Dominus: *Timorem meum dabo in* Pſal. 36.
corde eorum, & viſitabo eos, vt bene faciam eis. Nec ſuperflua erat præceptio Pauli Apoſtoli, ad Romanos Pſal. 33.
dicentis: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Hier. 32.
cum Corinthiis dicat: *Oramus autem ad Deum vt nihil mali faciatis.* In omnibus enim monitis Dei atque mandatis vna eademq; ratio eſt & diuinæ gratiæ, & humanæ Rom. 12.
obedientiæ. Nec ob aliud vnquam datur præceptum, 2. Cor. 13.
niſi vt quæratur præcipientis auxilium. Voces enim docentium, & literæ paginarum quæ ad eruditionem audientium vel legentium Deo ſeruiunt, non carent eius virtute cui ſeruiunt: & quando id quod iubetur, ab obediente perficitur, tunc effectus diuini operis declaratur. Vigilant autem tentationis inſidiæ, vt vbi proficit deuotio, ſubrepat elatio, & vt homo de bono opere in ſe potius quam in Domino glorietur. Sed ſollicitudo nos Apoſtoli contra hoc periculum monet dicentis: *Cum timore & tremore veſtram ſalutem operamini. Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona vo-* Philip. 2.
luntate. Quantò ergo excellentius in mandatis Dei quique proficiunt, tantò maiores habent cauſas formidinis & tremoris, ne de ipſis probitatis augmentis mens ſibi bene conſcia, & laudis auida, in ſuperbiæ rapiatur exceſſus, & fiat immunda vanitate, dum ſibi videtur clara virtute. Sed contra hoc periculum quid beatus

Petrus in prima epiſtola prædicet, audiamus. *Si quis*, inquit, *loquitur, tanquam ſermones Dei: ſi quis miniſtrat, tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula.* Item idem in epiſtola ſecunda: *Gratia*, inquit, *vobis adimpleatur in recognitione Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nunc omnia nobis diuina virtute ſua quæ ad vitam & pietatem pertinent, donauit per agnitionem ſuam, qui vocauit nos propria gloria virtute, per quam maxima nobis & pretioſa promiſſa donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo eſt concupiſcentiæ corruptionem.* Si ergo omnia quæ ad vitam & pietatem pertinent, Deus nobis diuina ſua virtute donauit, H nihil magis fugiendū eſt, quam appetitus huius concupiſcentiæ, quæ virtutem negat diuini operis amore, propter dignitatis. Et cùm aliæ cupiditates ea tantùm bona quibus aduerſantur, imminuant, hæc dum omnia ad ſe trahit, ſimul vniuerſa corrumpit.

1. Pet. 4.

2. Pet. 1.

Cum itaque totus ſuperbiæ generale nomen odioſum ſit, ſiue illa de honore ſuo, ſeu de nobilitate, vel de immodicis opibus intumeſcat, hæc pars ipſius omnibus tentationibus nocentior inuenitur, quæ videtur iis quas perditas cupit, amica eſſe virtutibus. Sed quia ſublimiora quæque grauius corruunt, gaudet princeps ſuperbiæ I eos quos potuerit ſua impulſione proſternere, ad celſiora creuiſſe. Huic autem malo firmiſſimum bonum humilitatis occurrit. Quam ideo diximus veram, quia omnium virtutum inexpugnabilis fortitudo: & quædam ſuorum eſt vita membrorum. Diſcernimus enim ab iis officiis illam quæ poteſt etiam cum mundi ſapientibus habere communia, & in eo proprietatem ipſius definimus, quod per omnia Deo ſubditur. Nec poteſt quidquam de meritis ſuis perdere, quorum cauſas atque prouectus non in ſe, ſed in ſuo auctore conſtituit. Dignum quippe eſt vt imago Dei Deo ſplendeat, & inde pulchra, inde ſit compta, dicens: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Alioquin adultera eſt, & à diui- K no aliena coniugio, ſi alterius cuiuſquam decorem in ſpeculo ſui cordis oſtentat, aut vllis aliis monilibus acquieſcit ornati, niſi illis quæ de theſauris ſponſi per ſancti ſpiritus pignus accepit. Si autem quælibet anima Chriſtiana huius debet continentiæ ſoliditate muniri, quia omnes nuptiale ſacramentum in quocumque vocationis ſuæ ordine ſuſceperunt, quanto magis perſonæ tuæ dignitas præſidio huius virtutis armanda eſt, cui de opulentiſſimis gratiæ Dei donis tam multiplex ſe ingerit materia gloriandi? Quamuis enim communis tibi ſit cum multarum virginum puritate virginitas, non tamen facilè reperitur quæ poſſit tibi magnificentia domus & L ſplendore antiquiſſimæ familiæ comparari. De quibus vt non ſuperbias, nec tibi hoc ipſum quod eis Chriſtum præpoſueris, adſcribas, ipſa eſt vera humilitas, vera charitas, vera virginitas. Ab omni quippe contaminatione libera eſt, quæ ſiue in ſe, ſiue in proximo nihil diligit, niſi quod ex Deo eſſe nouit. Nam amare aliquid quod non ex opere & ſpiritu Dei ſit, non eſt caſta dilectio, & ſufficit tentatori ſublimes & claras animas hac illuſione violaſſe, vt quas ad illicita non impulit, placendi ſibi ad elationem deiecerit. De hac charitate ſine dubio Apoſtolus loquebatur, & iſtius proprietatem ſubtiliſſimis diſcretioni- M bus eligebat dicens: *Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æramentum reſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habeam prophetiam, & ſciam myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi erogauero pauperibus omnem ſubſtantiam meam, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem aut non habeam, nihil mihi prodeſt.* In quarum definitionum formula multo laboraremus obſcuro, niſi ſequentia demonſtrarent quæ eſſet ſpecies iſtius charitatis, cui ſoli tot operum labores, tot virtutum merita non perirent. Eſto enim vt multiplex loquendi peritia, quæ non ſolum ad omnem humanæ facundiæ artem, ſed etiam ad angelici eloquij peruenerit facultatem, ſi charitate careat, in-

Pſal. 4.

1. Cor. 13.

G utilis æris ſono, & tinnitui ſit comparabilis cymbalorum. Eſto vt habens prophetiam, ſcientiam, habens fidem dæmonibus imperantem, nihil ſit, quia charitate ſit vacuus, vt etiam ille ab hac eſſe poſſit alienus, qui in alimoniam pauperum ſuas diſtribuerit facultates, vel qui corpus ſuum igne torrendum pro Chriſti confeſſione tradiderit: incredibile videretur, niſi beatus Paulus hoc diceret, qui tamen cùm eiuſdem charitatis membra deſcriberet, doceretque qualis eſſet hæc virtus, ſine qua nullæ poſſint prodeſſe virtutes: *Charitas*, inquit, *magnanima eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt*, & reliqua. Inflatio ergo, & ambitio, & propriorum bonorum ſuperbia defenſio poſſunt deſtruere eleemoſynas, poſſunt euacuare martyria, & ſi magnas opes amore quis humanæ laudis effundat, & ſæua ſupplicia non ea fortitudine quam Deus tribuit, ſed ea quam de ſe præſumpſit, excipiat.

Ibidem.

Hoc eſt enim propria fiducia inflari, hoc vanam gloriam quibuſlibet ambire diſpendiis, hoc poſtremo eſt nolle habere quæ Dei ſunt, & ibi ſuum conſtituere meritum, vbi diuinum ceſſarit auxilium, hæc ſuperbia omni peccato nocentior, omni genere eſt elationis inſanior. A quibuſlibet enim lapſibus delictorum facilè ſurgitur, quando opem à reparatore ſuo poſcit eliſus. Huic autem ruinæ nihil ſubuenit, quia aut difficile peccatum ſuum ſuperbus agnoſcit, aut etiam ſi intellexerit, non currit ad medicum, ſed de ſe ſibi remedium pollicetur, nec vmquam ibi proficit cura, vbi morbus eſt ipſa medicina. Hunc autem corruptiſſimum peſtilentiæ iſtius flatum, ſpiritus veræ humilitatis & veræ charitatis excludit. In nullo enim hæ virtutes ab inuicem diuiduntur, & ambarum tam indiſcreta connexio eſt, vt qui in vna earum conſtruitur, ſimul vtraque potiatur. Sicut enim pars charitatis eſt humilitas, ita pars humilitatis eſt charitas. Et ſi illa recolamus quæ ſine bono charitatis infructuoſa eſſe Apoſtolus definiuit, inueniemus eadem ſimilem debere charitatem, ſi eis humilitas vera defuerit. Quem enim fructum habebit aut cum inflatione ſcientia, aut cū humana gloria fides, aut cum iactantia largitas, aut cum elatione martyrium? Vnde quia in diſtrictione ſuperbiæ & humilitas tendit & charitas: de vtraque habeatur dictum, quidquid de vna eſt diſputatum.

Supereſt nunc ſacratiſſima Dei virgo, vt ſobrio caſtoque iudicio ſancti cordis tui aream diſcutias, & aculeo totius elationis obtrito inueſtiges in te atq; dinumeres quæ & qualia tibi ſponſus tuus dona contulerit, quæ à me non oportuit recenſeri, ne aut plura contexerem, aut pauciora percurrerem. Verecundiæ enim tuæ oneroſa foret etiam vera laudatio, & ipſe contra diſputationem meam facerem, ſi cui humana gloria continentiam ſuaſiſſem, ad eandem te tuis præconiis incitarem. Ipſa ergo aulam tuæ mentis ingredere, & in ſecretario puriſſimæ conſcientiæ tuæ qualia tibi repoſita ſint ornamenta circumſpice, & quidquid ibi ſplendidum, quidquid pulchrum pretioſumque reperteris, diuini operis & muneris eſſe ne dubites, ita vt in omnibus bonis opulentiæ tuæ & gratiam donatoris, & ius proprietatis agnoſcas. Accepiſti enim quæ habes, & quidquid tibi diligentia tua laboris accreuit, tibi per ipſum eſt auctum, per quem fuerat inchoatum. Itaque vtendum tibi eſt iis quæ largitus eſt Deus, & ab eodem ſemper eſt petendum vt donis eius fideliter & ſcienter vtaris. Quid enim nobis boni poteſt eſſe ſine ipſo, quandoquidem etiam vt rectè oremus, ex ipſo eſt dicente Apoſtolo: *Nam quid oremus ſicut oportet, neſcimus: ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret ſpiritus quoniam ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis. Et ne dubium eſſet de quo ſpiritu loqueretur, iam ſupra dixerat. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.* Itaque *ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quoniam ſumus filii Dei. Si autem filii & heredes,*

Rom. 8.

Ibid.

heredes quidem Dei, coheredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt conglorificemur. Implet igitur Spiritus ſanctus organum ſuum, & tamquam fila chordarum tangit digitos Dei corda ſanctorum. Qui ideo cùm die Pen-
Act. 2. tecoſtes in Apoſtolos plebémq; credentium, ſicut à Domino fuerat promiſſus, influeret, in ſpecie linguarũ apparuit ignearum, & loquelis omnium nationum eos ſuper quos inſederat, fecit affari, vt dubium non eſſet per ipſius inſpirationem vtilem affectum, rationabilem ſermonem animis fidelium miniſtrari: ſicut ipſe Dominus diſcipulis ſuis inſinuauit, & dixit: *Cum autem tradent vos*
Mat. 10. *nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris qui loquitur in vobis.* Quod non in ſolo magnarum tribulationum tempore credamus fieri, ſed etiam in pace præſtari. Audiamus Apoſtolum definientem principia quoque cogitationes noſtræ niſi à Deo nobis inſitæ fuerint, rectæ eſſe non poſſunt. *Fiduciam, inquit, talem habemus per Chriſtum ad Deum, non quod*
2. Cor. 3. *ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Vnde cùm ſanctorum animis ex Deo ſit vtilis meditatio, iuſta petitio, efficax actio ex Deo ſit, in fide firmitas, in tribulatione patientia, in perſecutione victoria, magna eſt in vera humilitate felicitas, cui Deus dilectio, Deus ſapientia, Deus conſilium
1. Cor. 15. Deus fortitudo eſt. Nec dubiè iſta ſubiectio iam ex ma-
ibidem. gna parte in illius futuræ beatitudinis eſt, conſtituta
Galat. 5. conſortio, vbi Deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in hac vita ad plenum non poteſt obtineri, quia nondum mortale noſtrum induit immortalitatem, nec corruptio tranſiit in corruptionem: caro adhuc contra ſpiritum, & contra carnem ſpiritus concupiſcit. Nec inuenitur in vllo hominum tanta concordia, vt legi mentis lex quæ
Rom. 7. membris eſt inſita, non repugnet. Propter quod ex omnium ſanctorum perſona accipitur quod Ioannes Apo-
1. Ioan. 1. ſtolus ait: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
1. Ioan. 1. Cùm tamen idem ipſe dicat. Qui natus eſt ex Deo, pec-
Iob 14. catum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, &
1. Ioan. 3. non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Verumque ergo verum eſt: quia & nemo ſine peccato eſt, in eo quòd nemo eſt ſine lege peccati: & qui natus eſt ex Deo, peccatum nõ facit, quia per legem mentis, id eſt per charitatem quæ Dei ſemen eſt, peccatum non facit. Chari-
1. Pet. 4. tas enim operit multitudinem peccatorum: & ſine qua nullum prodeſt bonum per quam deletur omne pecca-
Sap. 9. tum. Dum igitur corruptibile corpus aggrauat animam, & onerat terrena habitatio ſenſum multa cogitantem: non quidem obtinetur, vt iam omnia in omnibus Deus
Iacob. 1. ſit, quia nullus eſt ſine tentationis ſtimulo, & ſine mutabilitatis incerto. Sed quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens a patre luminum, ſine dubio inde habetur virtutum omniũ
Pſal. 33. portio, vnde habebitur plenitudo: & tanto quiſque eſt beatior, Deóque coniunctior, quanto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ quàm actionis humanæ. Benedic itaque Dominum in omni tempore, & laus eius in ore tuo ſit ſemper. Anima autem tua non acquieſcat niſi in Domi-
Ibidem. no laudari. Superbi quidem refragabuntur, ſed manſueti hæc audient, & lætabuntur.

Vita, martyrium, & miracula beatæ Agnetis virginis & martyris appoſitè deſcribuntur. Epiſtola.

Ambroſius ſeruus Chriſti vocatus Epiſcopus, virginibus ſacris.

Epiſt. XXXIV. Diem feſtũ ſacratiſſimæ virginis celebremus. Hinc Pſalmi reſonent, inde concrepent lectiones: hinc populorũ turbæ lætentur, inde ſuſtententur pauperes Chriſti. Omnes ergo gratulemur in Domino, & ad ædificationem virginũ, qualiter paſſa ſit Agnes beatiſſima, ad memoriam reuocemus. Tertio decimo ætatis ſuæ anno mortẽ perdidit †, & vitam inuenit: quia ſolum vitæ dilexit auctorem. Infantia quidem computabatur in annis, ſed mentis ſenectus erat immenſa. Corpore quidem iuuencula, ſed animo cana. Pulchra facie, ſed pulchrior fide, & elegantior caſtitate. Quæ dum a ſcholis reuerte-
Act. 3. retur, à Præfecti Vrbis filio adamatur. Cuius parentes dũ
Sap. 4. requiſiſſet, & inueniſſet; cœpit offerre plurima, & plura promittere. Denique detulerat ſecum pretioſiſſima ornamenta, quæ à beata Agnete veluti quædam ſtercora ſunt recuſata. Vnde factum eſt, vt iuuenis maiori perurgeretur amoris ſtimulo, & putans eã meliora velle acci-
Philip. 3. pere ornamenta, omnium lapidũ pretioſorum ſecum detulit gloriã, & per ſe ipſum, & amicos, & notos, & affines, cœpit aures virginis appellare, diuitias, domos, poſſeſſiones, familias atque omnes huius mundi delicias repromittere, ſi conſenſum ſuũ eius coniugio non negaret. Ad hæc beata Agnes tale fertur iuueni dediſſe reſponſum: Diſcede a me fomes peccati, nutrimentum facinoris, pabulum mortis: diſcede à me, quia iam ab alio amatore præuenta ſum, qui mihi ſatis meliora te obtulit ornamẽta, & annulo fidei ſuæ ſubarrauit me, lõge te nobilior & genere & dignitate. Ornauit inæſtimabili dextrocherio dexteram meam, & collum meum cinxit lapidibus pretioſis. Tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas, & circũdedit me vernãtibus atque coruſcantibus gemmis. Poſuit ſignum in facie mea, vt nullum præter ipſum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornauit me. Oſtendit mihi theſauros incomparabiles, quos mihi ſe daturum ſi ei perſeuerauero, repromiſit. Nõ ergo potero ad contumeliam prioris amatoris vel aſpicere alium, & illum relinquere, cum quo ſum charitate deuincta. Cuius eſt generoſitas celſior, poſſibilitas fortior, aſpectus pulchrior, amor ſuauior, & omni gratia elegantior. A quo mihi iã thalamus collocatus eſt, cuius mihi organa modulatis vocibus reſonãt, cuius mihi virgines iucundiſſimis vocibus cantant. Iam mel & lac ex ore eius ſuſcepi iam amplexibus eius caſtis adſtricta ſum, iã corpus eius corpori meo ſociatum eſt, & ſanguis eius ornauit genas meas, cuius mater virgo eſt, cuius pater fœminam neſcit: cui angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, cuius odore reuiuiſcunt mortui, cuius tactu fouentur infirmi, cuius opes numquam deficiũt, cuiuſque diuitiæ nũquam decreſcũt. Ipſi ſoli ſeruo fidem, ipſi me tota deuotione committo. Quem cùm amauero, caſta ſum: cùm tetigero, munda ſum: cùm accepero, virgo ſum. Nec deerunt nuptiis filii, vbi partus ſine dolore ſuccedit, & fœcunditas quotidiana cumulatur.

Audiens hæc inſanus iuuenis, amore corripitur cæco, & inter anguſtias animi anhelo cruciabatur ſpiritu. Inter hæc lecto ſternitur, & per alta ſuſpiria amor a medicis aperitur. Fiunt nota patri quæ fuerant inuenta a medicis, & eadẽ paterna voce quæ fuerãt iam dicta à filio, ad petitionem virginis reuoluuntur. Abnegat Agnes beatiſſima, & ſe nullo pacto prioris aſſerit ſpõſi fœdera violare. Cúmque pater diceret in faſcibus præfecturæ ſe agere, & idcirco quemuis etiam illuſtrem virum minimè ſibi debere præferri, cœpit tamẽ vehemẽtiſſimè inquirere quis eſſet ſponſus, de cuius ſe Agnes poteſtate iactaret. Tunc extitit quidam ex paraſitis eius, qui diceret hãc Chriſtianam eſſe ab infantia, & magicis artibus ita occupatam, vt dicat Chriſtum ſponſum ſuum eſſe. Audiens hæc Præfectus lætus efficitur, & miſſa apparitione cum ingẽti ſtrepitu ſuis eam tribunalibus præcipit ſiſti. Et primo quidẽ blandis eam ſermonibus ſecretius prouocat: deinde terroribus pulſat. Sed virgo Chriſti nec blandimentis ſeducitur, nec terrore cõcutitur: ſed eodem vultu, eodem animo perſeuerans & terrẽtem ſimiliter ſicut blandientem animo deridebat. Vidẽs itaque Symphronius præfectus tantam in puella conſtantiam, parentes eius alloquitur. Et quia erant nobiles & vim eis inferre non poterat, titulũ eis Chriſtianitatis oppoſuit. Sequenti nãque die Agnetem ſibi præſentari iubet. Et iterum iterúmque reperẽs, replicare cœpit de iuuenis amore ſermonem. Cúmque omnis ſermo eius caſſo labore deficeret, ſiſti eam iterum

ſuis tribunalibus iuſſit. Cui & dixit: Superſtitio Chriſtia- G
norum, de quo ſi tu te magicis artibus iactas, niſi à te fue-
rit ſegregata, non poteris inſanias abiicere pectoris, ne-
que æquiſſimis conſiliis præbere conſenſum. Vnde te ad
venerandam deam Veſtā properare neceſſe eſt, vt ſi per-
ſeuerantia virginitatis placet, eius die noctúq; ſacrificiis
reuerendis inſiſtas. Ad hæc beata Agnes dixit: Si filium
tuum, quamuis iniquo amore vexatū, tamen viuentem
hominem recuſaui hominem vtique qui eſt rationis ca-
pax, qui & audire, & palpare & ambulare poteſt, & flore
lucis huius cum bonis frui: ſi ergo hunc cauſa amoris
Chriſti nulla poſſum ratione reſpicere, quomodo poſsū
idola muta & ſurda, & ſine ſenſu, & ſine anima, colere, & H
ad iniuriam ſummi Dei ceruicem meam vanis lapidibus
inclinare? Audiens hæc præfectus Symphronius dixit,
Cupio conſultum infantiæ tuæ, & adhuc te Deos blaſ-
phemantē idcirco differo, quia annos tuos infra ſenſum
aſpicio. Noli ergo temetipſam ita deſpicere, vt motus
Deorum incurras. Beata Agnes dixit: Noli infantiam
corporalem ita in me deſpicere, vt putes me te velle ha-
bere propitium. Fides enim non in annis, ſed in ſenſibus
inuenitur, & Deus omnipotens mentes magis compro-
bat, quam ætates. Deos autem tuos, quorū motus me
incurrere non vis, ipſos iraſci permitte, ipſi loquātur, ipſi
hoc mihi præcipiāt, ipſi iubeant ſe coli, ipſi iubeant ado- I
rari. Verùm quoniam ad hoc video te tendere quod im-
petrare non potens, quidquid tibi videtur, exerce. Sym-
phronius præfectus dixit: Vnum tibi è duobus elige, aut
cum virginibus deæ Veſtæ ſacrifica, aut cum meretrici-
bus ſcortaberis in contubernio lupanari. Et longè erunt
à te Chriſtiani, qui te ita magicis artibus imbuerunt, vt
hanc calamitatē intrepido animo te poſſe perferre con-
fidas. Vnde, vt dixi, aut ſacrifica deæ Veſtæ ad laudem
generis tui: aut ad ignominiam natalium tuorum eris
publicæ abiectionis ſcortum.

Tunc beata Agnes cum ingenti conſtantia dixit: Si ſci-
res quis eſt Deus meus, nō iſta ex ore tuo proferres. Vn- K
de ego quia noui virtutem Domini mei Ieſu Chriſti, ſe-
cura contemno minas tuas, credens quod neque ſacrifi-
cem idolis tuis, neque polluar ſordibus alienis. Mecum
enim habeo cuſtodem corporis mei angelum Domini.
Nam vnigenitus Dei filius quē ignoras, murus eſt mihi
impenetrabilis, & cuſtos mihi eſt numquā dormiens, &
defenſor mihi eſt numquam deficiens. Dij autem tui aut
ærei ſunt, ex quibus cucumæ melius fiunt ad vſus homi-
nū: aut lapidei, ex quibus ſternuntur plateæ. Diuinitas
ergo non in lapidibus vanis habitat, ſed in cælis: non in
ære aut aliquo metallo, ſed in regno ſuperno cōſiſtit. Tu
autem & ſimiles tui niſi ab iſtorum cultu receſſeritis, ſi- L
mul vos pœnæ concludent. Sicut enim illi igne conflati
ſunt vt funderentur, ſic colentes eos perpetuo incendio
conflabuntur: non vt fundantur, ſed vt confundantur in
æternū, & pereant. Ad hæc inſanus iudex iuſſit eam ex-
poliari, & nudam ad lupanar duci, ſub voce præconis di-
centis, Agnetem ſacrilegam virginem, Diis blaſphemiā
inferentem, ſcortum lupanaribus datam. Statim autem
vt expoliata eſt, crine reſoluto tantam denſitatē capillis
eius diuina gratia conceſſit, vt melius videretur fimbriis
eorum, quàm veſtibus tecta. Ingreſſa autē turpitudinis
locum angelum Domini ita præparatum inuenit, vt cir-
cumdaret eam immenſo lumine, ita vt nullus poſſet eā
præ ſplendore reſpicere. Fulgebat enim tota cellula illa M
quaſi radians ſol in virtute ſua: & quantò quis curioſior
oculis eſſe voluiſſet, tantò ſibi viſus aciem obtundebat.
Cúmque ſe in orationem Domino proſtrauiſſet, apparuit
ante oculos eius ſtola candidiſſima, & apprehendens eā
induit ſe, & dixit: Gratias tibi ago Domine Ieſu Chri-
ſte, qui me in numero ancillarum tuarū computans, ve-
ſtem hanc mihi largiri præcepiſti. Ita namq; ad menſu-
ram corpuſculi eius aptum erat indumentū, & ita nimio
candore conſpicuum, vt nullus dubitaret hoc angelicis
manibus præparatū. Interea lupanar efficitur locus ora-
tionis, in quo omnis qui fuiſſet ingreſſus, adoraret, & ve-
neraretur, dans honorem immenſo lumini, & mundior
egrederetur foras, quā fuerat intus ingreſſus. Cúmque
hæc agerentur, Præfecti filius qui auctor erat huius ſcele-
ris, venit ad locū cum ſodalibus ſuis iuuenculis inſulta-
turus puellæ, cum quibus libidinis ſuæ ſe poſſe credebat
ludibrium exercere. Et ingreſſos ante ſe furentes pueros
& turpiter ſæuientes, cum omni veneratione & ingenti
admiratione egreſſos cœpit impotentes arguere, atque
vanos & molles ac miſeros iudicare. Et irridens, locum
in quo virgo orabat, audacter ingreſſus eſt. Et vidēs tan-
tum lumen circa eam, non dedit honorem Deo, ſed ir-
ruens in ipſum lumen, priuſquam vel manu eam contin-
geret, cecidit in faciē ſuam, & præfocatus à diabolo ex-
pirauit. Videntes autem ſocij eius quòd moras intus fa-
ceret, putabant obſcœnis eum operibus occupari. Et in-
greſſus eſt vnus ex iuuenibus qui ei familiarior erat, vt
congratularetur inſultationi eius, & mortuū eum inue-
niens, exclamauit voce magna, dicens: Piiſſimi Romani
ſuccurrite; magicis artibus iſta meretrix Præfecti filium
interfecit. Fit repente concurſus populorum ad thea-
trum, & varia furentis populi acclamatio. Alij dicebant
magam, alij innocentem, alij ſacrilegam conclamabant.

Præfectus autem audiens filium ſuū interiiſſe, cum in-
genti tumultu venit ad theatrum. Et ingreſſus locum in
quo corpus filij eius iacebat exanime cū ingenti clamo-
re dicebat: Crudeliſſima omnium fœminarum, ad filiū
meum voluiſti apodixen tuæ artis magicæ demonſtrare?
Et cùm talia atque alia huiuſcemodi verba repeteret &
cauſam mortis eius ab ea vehementer inquireret, ait ad
eum beatiſſima Agnes: Ille cuius voluntatem volebat
perficere, ipſe in eum poteſtatem accepit. Quare autem
omnes qui ad me ingreſſi ſunt, ſani ſunt? Quia vniuerſi
dederunt honorem Deo qui miſit angelum ſuum, & in-
duit me hoc indumento miſericordiæ, & cuſtodiuit cor-
pus meum, quod ab ipſis cunabulis Chriſto conſecratū
eſt & oblatum. Videntes ergo ſplendorem angelicum
adorabant omnes, & abſcedebant illæſi. Hic autem im-
pudens ſtatim vt ingreſſus eſt, ſæuire cœpit & fremere,
Cúmque manum ſuam ad me contingendū pararet, de-
dit eum angelus Domini in reprobā quā conſpicis mor-
tem. Dicit ei Præfectus: In hoc apparebit quia non ma-
gicis artibus iſta geſſiſti, ſi deprecata fueris ipſum ange-
lum vt reſtituat mihi filium meum ſanum. Cui beata A-
gnes dixit: Licet fides veſtra hoc impetrare non merea-
tur à Domino, tamen quia tempus eſt vt virtus Domini
mei Ieſu Chriſti manifeſtetur, egredimini omnes, vt ſoli-
tam ei orationem offeram. Cúmque vniuerſi fuiſſent
egreſſi, proſternens ſe in faciem planam, rogare cœpit
Dominum vt iuuenem ſuſcitaret. Orante autem illa,
apparuit angelus Domini, qui eleuauit eam flentem, &
confortans animum eius, iuuenem ſuſcitauit. Qui egreſ-
ſus foras cœpit voce publica clamare & dicere: Vnus
Deus in cælo & in terra & in mari, qui eſt Deus Chriſtia-
norum. Nam omnia templa vana ſunt. Dii qui colūtur, Sap. 13. 14.
omnes vani ſunt, & penitus nec ſibi poſſunt nec aliis ali- & 15.
quod auxilium exhibere. Ad hanc vocem omnes haru-
ſpices, & templorū pontifices conturbabantur, & fit per
eos vehementior quàm fuerat ſeditio populorum, atque
omnes vna voce clamabant: Tolle magā, tolle malefi-
cā, quæ & mentes mutat, & animos alienat. Præfectus
autē videns tanta mirabilia, obſtupuit. Sed veritus pro-
ſcriptionē, ſi contra templorum pontifices ageret, & A-
gnetem contra ſuam ſententiam defenſaret, vicariū ad
ſeditionem populi iudicem dereliquit; ipſe autem triſtis
abſceſſit, quod eam non potuit poſt reſurrectionem filii
ſui liberare. Tunc vicarius Aſpaſios nomine iuſſit in cō-
ſpectu omnium ignem copioſum accendi, & in medium
eam præcepit iactari flammarum. Quod cùm fuiſſet im-
pletum, ſtatim in duas partes diuiſæ ſunt flāmæ, & hinc
atque illinc ſeditioſos populos exurebant, ipſam autem
penitus in nullo contingebat incendiū. Eo magis nō hoc
virtutibus diuinis, ſed maleficiis reputantes, dabant fre-
mitus inter ſe populi, & infinitos clamores ad cælos. Tūc
beata Agnes expandens manus ſuas in medio ignis, his
verbis orationem fudit ad Dominū: Omnipotens, ado-
rande, colende, tremēde pater Domini noſtri Ieſu Chri-
ſti, benedico te, quia per filium tuum vnigenitū euaſi

minas hominum impiorum, & ſputcitiat diaboli impol- A
luto calle tranſiui, Ecce & nunc rore cæleſti perfuſus per
Spiritum ſanctum focus iuxta me moritur, flamma diui-
diiur, & ardor incendij huius ad eos à quibus in me mi-
niſtratur, effunditur. Benedico te pater prædicande, qui
etiam inter flammas intrepidam me ad te venire permit-
tis. Ecce iam quod credidi video: quod ſperaui, iam te-
neo: quod concupiui, complector. Te confiteor labiis
& corde, te totis viſceribus concupiſco. Ecce ad te ve-
nio vnum & verum Deum, qui cum Domino noſtro
Ieſu Chriſto filio tuo. & cum Spiritu ſancto viuis & re-
gnas in cuncta ſæcula ſæculorum, amen. Cúmque com-
pleſſet orationem, ita omnis ignis extinctus eſt, vt nec
tepor quidem incendij remaneret. Tunc Aſpaſius vrbis B
Romæ vicarius, populi ſeditionem non ferens in guttur
eius gladium mergi præcepit. Atque hoc exitu, roſeo ſui
ſanguinis rubore perfuſam Chriſtus ſibi ſponſam &
martyrem conſecrauit.

Parentes verò eius nullam penitus triſtitiam habentes,
cum omni gaudio abſtulerunt corpus eius, & poſuerunt
illud in prædiolo ſuo non longè ab vrbe, in via quæ dici-
tur Numentana. Vbi cum omnis turba Chriſtianorum
concurreret, inſidias à Paganis perpeſſi ſunt: & videntes
populum infidelium ſuper ſe venientem armatum, om-
nes fugerunt. Aliquanti tamen lapidum ictibus læſi eua-
ſerunt. Emerantiana autem, quę fuerat collactanea eius,
virgo ſanctiſſima, licet cathecumena conſtanter ſtabat
intrepida & immobilis, & his verbis exprobrabat eis: C
Superflui, miſeri, caduci, atq; atrociſſimi, Deum omni-
potentem colentē occidiſtis, & pro defenſione lapidum
homines innocentes iugulaſtis. Hæc & his ſimilia dum
turbis furētibus diceret, lapidata eſt ab eis, & orans iuxta
ſepulchrum Agnetis beatiſſimæ emiſit ſpiritum. Non
dubium eſt quòd in ſuo ſanguine ſit baptizata, quæ pro
defenſione iuſtitiæ dum confitetur Dominum, mortem
conſtanter excepit. Eadem denique hora fit terræ motus
vehementiſſimus: & cùm nimia eſſet cæli ſerenitas, tan-
tæ coruſcationes, tantáq; fulgura & tonitrua exciterūt,
vt pars maxima inſani populi expiraret. Vnde factum eſt
vt nullus penitus ex eo aduenientibus ad ſepulcra ſan-
ctorum aliquas moleſtias excitaret. Veniētes autem pa- D
rentes beatæ Agnetis cum ſacerdotibus nocte, abſtule-
runt corpus ſanctæ Emerentianæ virginis, & ſepelierunt
illud in cōfinio agelli beatiſſimę virginis Agnetis. Igitur
dum parentes beatæ Agnetis aſſiduis pernoctationibus
vigilarent ad tumulum eius, vidētia medio noctis ſilen-
tio exercitum virginum, quæ omnes auro textis cycladi-
bus indutæ, cum ingenti lumine præteribant. Inter quas
vident beatiſſimam Agnetem ſimili veſte fulgentem, &
ad dexteram eius Agnum niue candidiorem. Hæc itaque
dum viderent parentes eius, & qui ſimul erant, ſtupore
mētis incurrunt. Sed beata Agnes rogat ſanctas virgines
parumper gradum figere, & ſtans parentibus ſuis dixit:
Videte ne me quaſi mortuam lugeatis, ſed congaudete
mihi & cōgratulamini, quia cum iis omnibus lucidas ſe-
des accepi: & illi ſum iuncta in cælis, quem in terris poſi-
ta tota animi intentione dilexi. Et his dictis pertranſiit.
Hęc viſio publicè ab omnibus qui viderāt, quotidie vul-
gabatur. Vnde factum eſt vt poſt aliquot annos ad Con-
ſtantiam Conſtantini filiam hoc factum ab his qui vide-
rant, narraretur. Erat enim ipſa Conſtantia regina virgo
prudentiſſima, ſed ita obſeſſa vulneribus, vt à capite vſ-
que ad pedes nulla membrorum pars libera remanſiſſet.
Accepto autem conſilio, ſpe recuperādæ ſalutis venit ad
tumulum martyris nocte, & licet pagana, tamen credula
animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum
faceret, repentina ſomni ſuauitate corripitur, & videt
per viſum beatiſſimam Agnetem talia ſibi monita præfe-
rentem: Conſtanter age Conſtantia, & crede Dominum
Ieſum Chriſtum filium Dei eſſe ſaluatorem tuum, per
quem modò cōſequeris omnium vulnerum quę in cor-
pore tuo pateris, ſanitatem. Ad hanc vocem Conſtantia
euigilat ſana, & ſic ſana vt nec ſignum in eius membris
alicuius vulneris remaneret. Reuerſa igitur ad palatium
ſaniſſima, facit gaudium & patri ſuo Auguſto, & fratri-
bus ſuis Imperatoribus. Coronatur ciuitas tota: fit læti-
tia militantibus atque priuatis, & vniuerſis audientibus
hæc. Infidelitas gentium confundebatur, & fides Do-
minica lætabatur. Interea patrem & fratres Auguſtos ro-
gat vt baſilica beatæ Agnetis conſtrueretur, & ſibi illic
mauſoleū collocari præcepit. Currit hæc opinio ad om-
nes, & quotquot credētes ad eius tumulum adueniſſent,
ſanabantur quacumq; fuiſſent infirmitate detēti. Quod
facere Chriſtum nullus dubitat vſq; in hodiernum diem.
Perſeuerauit autem Conſtantia Auguſti filia in virginita-
te, per quam multæ virgines & mediocres, & nobiles, &
illuſtres, ſacra velamina ſuſceperūt. Et quia fides mortis
damnum non patitur, vſq; in hodiernum diem multæ vir-
gines Romanæ Agnetem beatiſſimam quaſi in corpore
manentem attendunt, & eius exemplo agentes viriliter,
integræ perſeuerant, credentes ſine dubio quòd perſe-
uerantes perpetuæ victorię palmam acquirant. Hæc ego
Ambroſius ſeruus Chriſti dum in voluminibus abditis
inueniſſem ſcripta, non ſum paſſus infructuoſo ſilentio
tegi. Ad honorem igitur tantæ martyris ſicut geſta eius
agnoui, conſcripſi, & ad ædificationem veſtram, ô vir-
gines Chriſti, textum paſſionis eius credidi deſtinādum,
obſecrans charitatem Spiritus ſancti, vt labor noſter in
veſtra imitatione fructum in conſpectu Domini valeat
inuenire, Amen.

SANCTI AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI QVARTI FINIS.

Digitized by Google

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS EPISTOLARVM

LIBER QVINTVS.

In quo dubia examinantur, quæſtiones explicantur, obſcura ſacræ ſcripturæ loca dilucidantur, graues ad animarum profectum difficultates diluuntur.

Irenæo poſcenti ſolutionem dubij: An apud Deum ſit aliqua differentia charitatis eorum qui in pueritia, & eorum qui in prouectiori crediderunt ætate, dubium examinando reſpondet. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Irenæo.

Epiſt. XXXV. DIFFERENTIA charitatis vtrum ſit aliqua apud Deum, eorum qui a pueritia crediderint, & eorum qui iuuentotis aut prouectioris ætatis proceſſu, prudenter requirendum putaſti. Nam hoc quoque ſcriptura diuina non prætermiſit, neque intactum reliquit. Siquidem Dominus Deus noſter ad Ioël prophetam non otioſè ait: *Lamentare ad me ſuper ſponſam præcinctam ſaccum, ſuper virum eius virginalem*, dolens ſynagogam quæ antea virginitate ſua deſponſata Dei verbo foret, vel animam certè quæ de bonis meritis decidiſſet, ita offendiculum incidiſſe peccatorum flagitia, vt odia contraheret, & inquinamento impietatis, ac perfidiæ obſoleta ſordibus, miſerabili eſſe deſpectui, longè mutata ab illius ſponſæ gratia, quæ ante meruerat audire: *Sponſabo te mihi in fide & iuſtitia & miſericordia.* Nec immeritò lamētabilis pronuntiatur, quæ tantorum munerum amiſerat pretium, & virtutum dotalium tam graue ſubierat diſpendiū, vt ei virginalis ſponſus eriperetur. Noſtris enim meritis verbum Dei nobis aut viuit, aut moritur. Nam ſi bona ſtudia atq; opera noſtra ſint, viuit atque operatur in nobis Dei verbum: ſi tenebroſæ cogitationes operationeſq; noſtræ ſint, occidit nobis ſol iuſtitiæ. Et ideo lamentandum præcipit pro ea anima. Nam ſicut illis gratulandum & epulandum eſt, cum quibus ſponſus eſt: ita illi animæ lugendum, cui ſponſus fuerit ereptus, ſicut de Apoſtolis ſcriptum eſt in Euangelio: *Quoniam cum auferetur ab eis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.* Ergo & hæc anima habebat ante lætitiam & exultationē, cùm haberet παρθενικὸν λόγον. Et ideo non ieiunabat, quia dies erant epularum & refectionis cùm adeſſet ſpōſus inuehens quibus aderat, vbertatē affluentiam cæleſtis alimenti, copia vini rigatus, quo corda hominum lætificātur; ſed poſteaquā ſponſum factis ſuis amiſit, iubetur in cilicio agere pœnitentiam peccatorum ſuorū, & deflere ſemetipſum quia mortuus eſt & crucifixus pro ea Chriſtus qui eſt παρθενικὸς λόγος. Si a prima ętate cōuenit, nec alterius anima hęc videtur experta copulā, ſed a principio virginalē fidei ſuæ florem

Ioel. 1.

Oſee. 2.

Malac. 4.

Mat. 9.

Pſal. 103.

G Chriſto dicauit, atq; ipſi primis fœderata pietatis myſteriis ſacros iuuēcula cultus recepit, ipſa eſt Iſraelitica anima veteris proſapiæ ex genere patriarcharū: quæ ſi inoffenſum fidei ſeruaſſet curriculū, magni meriti foret ſpōſa verbi verbi virginalis, tamquā illa quæ apprehēdit iuſtitiā, & obuiabit illi quaſi mater, & quaſi mulier a virginitate ſuſcipiet illā. Altera quoq; eſt acquiſita ex gentibus, & vtraq; ſponſa vnius Verbi, quod eſt magnū myſteriū. Idq; tibi demonſtratur in libro Regnorū. Siquidem Dauid duas vxores habuit Achinaam Iezrahelitem, & Abigeam acquiſitā ſibi poſtea, illam rigidiorē, iſtam miſericordiæ plenā & gratiæ † hoſpitalem ac liberalē animam, quæ reuelata facie patrē vidit ſpeculata eius gloriā, quæ
H ſuſcepit diuinū illum paternæ gratię rorem, vt habet nominis interpretatio. Quid autem ros patris, niſi Dei verbum, quod humore fidei atq; iuſtitiæ infudit corda vniuerſorum? Pulchrè igitur huic animæ vetus dicit Dauid, quod illi Abigeæ dictum eſt: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie huc obuiam mihi, & benedicti mores tui.* Et iterum dicit ei: *Aſcende in pace in domum tuam: vide iam: audiui vocem tuam, & reueritus ſum faciem tuam.* Denique in canticis etiam hæc verba ſunt ſponſi ad ſponſam: *Oſtende mihi faciem tuam, & inſinua mihi vocem tuam.* Et tunc quidem dimiſſa eſt, quoniā alterum habebat virum, qui dicebatur Hebraicè Nabal, Latinè inſipiens, durus, inhoſpitalis, inhumanus, ingratus qui officia neſciret referre: ſed poſtea quàm defunctus eſt vir eius, ſoluta a lege viri accepit eam ſibi vxorem propheta Da-
I uid. Per cuius copulam Eccleſiæ creditricæ ex gentibus ſignificantur myſteria, quæ amiſſo viro, cui ante iuncta fuerat, tranſiuit ad Chriſtum, cenſu pio diues, humilitatis & fidei, miſericordię quoque dotata patrimonio. Sed hoc loco non iſta deploratur, ſed illa Achinaam, quæ fuit malè fortis in fratrem. Et ideo † illi frater factus eſt in cōmotionem. Vnde ex perſona eorū dictum eſt: *Poſuiſti nos in parabolam gentibus, commotionem capitis in populis.* Quam nutantem inueniens diabolus, ſicut leo dirus, & iucunditatem eius abſtulit: vineā eius & ficum euertit, ſub quibus ſolebat ante requieſcere, & areſcere fecit fructus eius. Quos aridos miſeratus, atq; albentes ſiccitate nimia, dicit ad Prophetam Deus: *Lamentare ad me ſuper ſponſam præ-*

Eccl. 15.

1. Reg. 25. al. ſpiritalem

1. Reg. 25.

Ibid.

Cant. 2.

1. Reg. 25.

al. ille

Pſal. 43.

Ioel. 1.

Mich. 4.

Ioel. 1.

ſimiſtam eius, & ſuper virum eius virginalem, id eſt, ſuper A
animæ huiuſmodi vel ſynagogæ virum mortuum. Cui,
Oſee. 4. loco alio expoſtulans, dicit: *eo quod oblita propoſiti ſui,*
oblita charitatis, immemor gratia, de vita diſciplina, ſuperio-
rem vxoris affectum amiſerit. Meritòque ſuis eam ſermo-
nibus redarguit, memorans & retexens eiuſdem blan-
ditias, & pietaos vocabula: Non ſicut domeſticum me
Hier. 3. vocabas, & patrem & initiatorem virginitatis tuæ. Ergo
huic animæ cui per intemperantiam eius mortuum eſt
Dei verbum, & ille πεφυτευκὼς λόγος occidit, lu-
ctum indicit, interceſſorem adhibet, vt vocetur ad pœ-
1. Reg. 25. nitentiam, quò poſſit mereri miſericordiam. Illa autem
quæ bona intellectu, & decora aſpectu valde, ſicut Abi- B
gea acquiſita ſibi erat in prælio, deuictis aduerſariis, &
mortuo viro, qui vallatus nequitiis ſpiritalibus repu-
gnabat ac reſiſtebat ne ſibi ſpecioſa vxor adimeretur,
quaſi victor & diligens ſpõſus iucunditatẽ confert & grã-
tiam, emundans eam ab omnibus pulchritudinis eius
impedimentis, & exuens veſtimentis captiuitatis: vt de-
1. Cor. 11. poſitis omnibus capitis ſui capillis, id eſt, peccatorum
Epheſ. 4. criniculis, qui quaſi ſuperflui noſtro in corpore viden-
tur, *quoniam ſi vir comam nutriat, ignominia eſt illi*, in
vnitate fidei, in virum perfectum, in menſuram ætatis
plenitudinis Chriſti ſtudeat occurrere, vt omnem depo-
nat animi perturbationem, & charitate fundata augea-
tur in Domino Ieſu, & vniuerſo acquirat incrementa C
corpori. Hæc eſt anima illa quam lex demonſtrat tibi in
ſpecie mulieris bonæ, quam ſi videris in prædã, & con-
Deut. 21. cupieris accipere in vxorem tibi: Induces, inquit, eam in
domum tuam vt tota ei committas interiora domus tuæ
omnium tuorum viſcerum poſſeſſionem, auferas eius
ſuperflua, tondeas lapſos, & nouacula non ſatis acuta,
ne faciat dolum, tuarum exuuias paſſionum, atq; inanes
Ibidem. ſenſus recidas. Ideò ait: Rades eius caput, quo nulla ob-
ſtacula patiantur oculi ſapientis, qui ſunt in capite eius.
Eccl. 2. Et ſedebit, inquit, triginta diebus in domo tua, peccata
propriæ deplorans natiuitatis, & commenta nequiſſimi
patris diaboli, qui vult congregare quæ non generauit: D
Deut. 21. vt huius myſtici numeri purificatione mundata, coniu-
gij claues adipiſcatur. Et pulchrè ait: Poſtea intrabis ad
Ibidem. eam, vt totus ingrediaris in animam tuam, atque intra
ipſam te colligas, & in ea habites: apud eam cõmorere,
in ipſa tibi ſit omnis conuerſatio, vt ſis non in carne, ſed
Sap. 8. in ſpiritu, & proponas adiungere eam tibi ad conſor-
Ibidem. tium vitæ, ſciens quoniam communicabit tecum de bo-
Cant. 1. nis: & perfunctus eius gratia, dicas: Puer autem eram
ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam. Et illa tibi
reſpondeat: Aſſumam te, & inducam te in domum ma-
tris meæ & in ſecretum eius quæ me cõcepit. Bona ma-
ter animarum Hieruſalem illa quæ in cælo eſt. Erit ergo E
Hebr. 12. vxor tua, & inueniens te oſculabitur te. Et ſi poſteà diſ-
1. Cor. 9. plicuerit tibi quòd caſtiget corpus ſuum, & ſeruituti re-
Deut. 21. digat, non patieris eam ſeruire, id eſt, voluptatibus cor-
poris: nec ſubiicies eam carni, ſed liberam permanere
patieris: nec alienabis eam, hoc eſt enim vendere: nec
contemnes eam, ſed permittes ſeruire eam Deo ſuo in
caſtitate fidei, & bonorum operum ſobrietate. Vale, &
nos dilige, quia nos te diligimus.

Eidem Irenæo proponenti dubium, viri duas habentis vxores
vnam odibilem, amabilem alteram quid id ſignificet
Deuteronomij locum explicando, verum dubij
ſenſum aperit. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Irenæo.

Epiſt. XXXVI. SVperiore Epiſtola ſcripſimus liberandam ab aduer-
ſariis animam noſtram, & cum ea indiſſociabilis vi-
Deut. 21. tæ ſubeundum conſortium. Et quia ſermo iſte nobis de
Deuteronomio exemplũ aſſumpſit aſſertionis ſuæ, quo
loci ſubiectũ eſt de viro qui duas vxores habebat, vnam
odibilem, alteram amabilem: non perfunctoriè motus
videris, ne fortè duas animas iſtum ſibi adſciuiſſe aliquis
intelligat: quod fieri nequaquam poteſt. Verùm ipſe
non ignoras quòd interdum ſcriptura cùm allegoriam
dicit, alia ad ſpeciem ſynagogæ, alia ad Eccleſiam refert:

A alia ad animam, alia ad verbi myſterium: alia ad diuerſas
ſpecies & qualitates animarum: quæ diſcernit, qui diiu-
dicat ſpiritu. Vnde ſequenti capitulo Legis non duas 1. Cor. 2.
animas, ſed diuerſas qualitates vnius animæ cõprehen- Deut. 21.
ſas arbitror. Eſt enim amabilis animæ ſpecies, quæ con-
cupiſcit voluptaria, quæ laborem fugit, compunctiones
declinat, iudicium Dei negligit. Ideò amabilis, quia dul-
cis & ſuauis ad tempus videtur, quæ mentem non affi-
ciat, ſed oblectet. At illa altera triſtior, quæ zelo Dei cõ-
ficiatur, ſicut vxor ſeuera ſcortari compatem ſuum no-
lit, non patiatur, non ſinat, nihil indulgeat corpori, nihil
voluptati & delectationi relaxet, abdicet occulta dede- 1. Cor. 4.
B coris, dura laborum ſequatur, grauia periculorũ. Si igi- Deut. 21.
tur pepererint ei ambæ, non poterit, inquit, primitiuum
filium amabilis in hereditatis inſtitutione præponere
primitiuo filio odibilis, cùm ſciat odibilis filium primi-
tiuum eſſe. In quo non tam prælationem ſimpliciter ſi-
gnificari puto quaſi inter primitiuos duos, quàm ex-
preſſionem ſolum odibilis filium primitiui habere præ-
rogatiuam. Primitiuus enim primogenitus eſt, ſancti au-
tem primogeniti ſunt, quia omnis maſculus adaperiens
vuluam ſanctus Domino vocabitur. Non tamen omnis
primogenitus, ſanctus. Non enim ſanctus Eſau, qui vti- Exod. 13.
que primogenitus, ſancti autem primogeniti ſunt. De- Luc. 2.
nique habes in numeris: *Ecce tuli Leuitas de medio fi-* Gen. 25.
C *liorum Iſraël pro omni primogenito qui aperit vuluam, à fi-* Num. 3.
liis Iſraël. Mihi enim in quo die percuſſi omne primitiuum
Ægypti, ſanctificaui omne primogenitum Iſraël. Ergo Le-
uitas pro primogenitis accepit, quaſi ſanctos, ſan-
ctos enim primogenitos eſſe cognoſcimus ex epiſtu-
la ad Hebræos ſcripta, in qua habemus: *Sed appropin-* Hebr. 12.
quaſtis Sion monti, & ciuitati Hieruſalem, & decem mil-
libus angelorum, & Eccleſiæ primitiuorum. Ergo ſicut
primogeniti Eccleſiæ ſancti, ſic & Leuitæ, quoniam ipſi
quoque primogeniti. Non enim naſcendi ordine ſancti,
ſed ſanctificationis munere. Leui enim tertius filius fuit Num. 3.
Liæ, non primus vtique. Qui autem ſanctificatus, ipſe Gen. 25.
D aperit vuluam. Quam vuluam? Audi dicentem: *Erraue-* Exod. 34.
runt peccatores ab vtero. Quia intellexiſti primogenitum Pſal. 57.
quia aperit vuluam, intellige vterum bonæ matris, à Num. 3.
quo non errant ſancti, ſed peccatores. Leuitæ autem aſ-
ſciuntur de medio Iſraël, quia nihil habent commune
cum populo, cuius primogenita ſæcularia deſtruuntur.
Primogenita enim ſæculi alterius matris ſunt, à cuius v- Galat. 1.
tero ſegregatus Paulus eſt cùm ad gratiã vocaretur Dei.
Et ideo de medio populi ſegregatos, verbum recepit,
quod eſt medium in corde noſtro. Vnde & illud dictum
eſt: *Medius autem veſtrum ſtat, quem vos non videtis.* Ioan. 1.
Non otioſus itaque nobis à lege in legem excurſus fuit,
E vt primogenitum non eſſe amabilis illius, id eſt, remiſ- al. docere-
ſionis & voluptariæ filium † doceremus, quamuis pro- mus.
poſiti capituli verba hoc exprimant, dicente ſcriptura: Deut 21.
Non poterit filium amabilis primitiuum præponere, cum ſciat
alium odibilis primitiuum eſſe. Ille eſt verè primitiuus, qui
ſanctæ matris ſanctus eſt partus: ſicut illa vera mater,
à cuius vtero non errant veri filij, ſed peccatores. Ergo
ille non veræ matris filius, nõ primitiuus verus, ſed quaſi
primitiuus iuuatur ſumptu ne egeat, non vt diues ſit ho-
noratur. Hic autem dupla ex omnibus accipit, vt abun-
det: ſicut etiam in Geneſi habes patriarchas à fratre ſuo Gen. 21.
Ioſeph geminæ ſingulos ſtolæ donatos munere cùm re-
mitterentur ad patrem, vt ſignificarent fratrem reper-
F tum Ioſeph, quem defunctum eſſe crediderat pater. Pri-
mogenitus itaque hereditatis accepit prærogatiuam,
dicente ſcriptura: *Hic eſt initium filiorum eius, & huic* Deut 21.
debentur primogenitalia. A primogenito igitur Dei filio
primogeniti ſancti, & ab illo initio (quia ipſe eſt Apoc. 1.
initium & finis) initium ſanctus nuncupatur, initium
filius, cui debetur primitiarum prærogatiua, ſecundùm
illud ad Abraham dictum: *Ecce ancillam, & filium eius.* Gen. 21.
Non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac.
Quod magis ad hereditatem virtutum quàm pecuniæ
ſpectare, diuino oraculo docetur, dicente Deo: *Omnia* Ibidem.
quæcumque tibi dixerit Sara, audi vocem eius, quoniam
in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Quæ erat in Iſaac, niſi
ſanctitatis hereditas, quæ nobilitates patrem? Et filium

quidem ancillæ ſuper nationes præfecit, quaſi ſimpla G
conferens patrimonij: filio autem Saræ dupla dedit, cui
non ſolum temporalia, ſed etiam ſuperna & perpetua
collata ſunt. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Idem Irenæus obſcuritatem expertus epiſtolæ beati Pauli ad Epheſios ſcriptæ, quærit vt per ſummam illa explicetur: cui S. Ambroſius epiſtolæ ſummarium tradens, omnem Apoſtoli mentem breuiter exponit. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Irenæo. H

Epiſt. XXXVII Popoſciſti vt ſummam epiſtolę quæ ad Epheſios ſcri-
pta eſt, inculcaremus tibi, quæ obſcurior videretur,
niſi eius diſtinctiones colligas, quibus perſuadendum pu-
tauit Apoſtolus de Dei regno nobis non deſperandum.
Propoſuit itaque primum (quod bonis maximum ſolet
Epheſ. 1. eſſe ad ſtudia virtutis incitamentum) præmiorum ſpem,
& promiſſorum cæleſtium hereditatem, quæ in paſſione
Chriſti & reſurrectione appropinquauerint. Deinde
ſubiecit non ſolùm in paradiſum reditum nobis refor-
matum eſſe per Chriſtum, ſed etiam cæleſtis ſolij hono-
rem per conſortium Chriſti corporis carni huic eſſe im- I
partitum, vt de aſcendendi poſſibilitate iam non dubi-
tes, qui conſortia tua in carne Chriſti regno cæleſti ad-
Ibid. hærere cognoſcas, per ſanguinem eius reconciliationem
Epheſ. 4. factam omnium quæ vel in terra vel in cælo ſunt, qui
ideo deſcendit, vt captiuitatem noſtram auerteret: ideo
aſcendit, vt impleret omnia: & per Apoſtolos, prophe-
tas, ſacerdotes, confirmationem vniuerſorum, & con-
Ibid. gregationem gentium conſummaret. Finem autem ſpei
eſſe noſtræ charitatem ipſius, vt augeamur in ipſo per
omnia, quia ipſe eſt caput vniuerſorum, ad quem om-
nes ſecundùm menſuram operationis, in vnum corpus
ædificationis charitatis aſſurgimus. Non ergo deſperan- K
dum quòd capiti ſuo membra adhæreant, præſertim
Epheſ. 1. cùm in adoptionem filiorum Dei ab initio ſimus præ-
deſtinati per Ieſum Chriſtum in ipſo quam prædeſti-
nationem probauit, aſſerens illud quod ab initio præ-
nuntiatum eſt: *Quia relinquet homo patrem & matrem,*
Gen. 2. *& adhærebit vxori ſuæ, & erunt ambo in carne vna:*
Epheſ. 5. ſacramentum eſſe Chriſti & Eccleſiæ. Si ergo Adæ &
Euæ copula ſacramentum magnum eſt in Chriſto & in
Ibid. Eccleſia, certum eſt quòd ſicut Eua de oſſibus viri fuit,
& caro de carne eius, & nos mēbra ſimus corporis Chri-
ſti, os de oſſibus & caro de carne eius. Nulla autem epi- L
Epheſ. 1. ſtola tantùm benedictionis increpuit in plebem Dei,
quantum iſta, in qua non ſolùm benedictos nos à Deo,
Ibidem. ſed in omni benedictione benedictos & ſpiritali & in
cæleſtibus ſignificauit diuinæ locuples gratiæ teſtis, &
prædeſtinatos nos in adoptionem filiorum, in filio quo-
que Dei nos cumulatos gratis, abundaſſe ea ad cognoſ-
cendum myſterium æternæ voluntatis: tum præterea in
plenitudine temporum, cùm pacificarentur omnia in
Chriſto, & quæ in terra ſunt, & quæ in cælo, ſorte nos
in ipſo conſtitutos, vt quæ legis ſunt implerentur in no-
Epheſ. 4. bis, & quæ gratiæ: cùm etiam ſecundùm legem electi
videremur in iuuentutis ætate, quæ eſt vita immaculata, M
nihil habentes laſciuiæ puerilis, & ſenilis infirmitatis.
Docti quoque prælium non ſolùm aduerſus carnem &
Epheſ. 6. ſanguinem, ſed etiam aduerſus omnem militiam ſpirita-
lis nequitiæ, quæ eſt in cæleſtibus, viuidis genere virtu-
tibus. Itaque ſicut illis ſortitò obtigit apparatum ex
hoſte terrarum poſſeſſio, ita nobis cecidit ſors gratiæ vt
Pſal. 138. ſimus poſſeſſio Dei, qui renes poſſidet noſtros, id eſt, ſe-
minarium caſtitatis & temperantię. Quæris hanc ſortem
Act. 1. agnoſcere? Recordare illam quæ cedit ſuper Matthiam,
vt in duodecimum Apoſtolorum numerum ſubrogare-
Pſal. 67. tur. Sed etiam propheta Dauid ait: *Si dormiatis inter
medias ſortes*, eo quod is qui medius inter veteris ſor-
tem & noui teſtamenti eſt, recumbens in vtroque, ad
regni cæleſtis tranquillitatem adſciſcitur. Hanc ſortem
Num. 27. filiæ Salphę petebant hereditatis paternę, & earum pe-
titio diuino iudicio probata eſt. Sed illæ petebant in vm-
bra. Salpha enim vmbra oris ſignificatur. In vmbra er-
go ſermonis petebant, loquebantur quod non reuelaba-
tur. Paternæ itaque hereditatis petitio Salphæ filiabus
in vmbra ſermonis erat, nobis autem in Euangelij
ſplendore, & reuelatione gratiæ. Simus itaque nos poſ-
ſeſſio Dei & ille nobis portio, in quo ſunt diuitiæ glo-
riæ & hereditatis eius. Quis enim diues, niſi ſolus Deus, Hebr. 3.
qui omnia creauit? Sed multò magis diues miſericordia, Epheſ. 2.
qui omnes redemit, & nos ſecundùm carnis naturam iræ
filios & morti obnoxios mutauit quaſi auctor naturæ,
vt ſimus filij pacis & charitatis. Quis enim naturam mu-
tare poteſt, niſi qui creauit naturam? Itaque ſuſcitauit Ibid.
mortuos, & viuificatos in Chriſto ſedere fecit in cæleſti-
bus in ipſo Domino Ieſu. Non quo quiſquam hominum
prærogatiuam ſedendi metuerit in illa ſede Dei, de qua
pater ſoli filio dixit: Sede à dextris meis: ſed quia in illa Pſal. 109.
carne Chriſti per conſortium eiuſdem naturæ caro om-
nis humani generis honorata eſt. Nam ſicut ille in noſtra
carne ſubditus legitur per vnitatem carnis & obedien- Lucæ 2.
tiam corporis, in quo fuit obediens vſque ad mortem; Philip. 2.
ſic & nos in illius carne conſedimus in cæleſtibus. Non
ergo ſedemus, ſed in Chriſto conſedimus, qui ſolus ſe-
det ad dexteram Dei filius hominis, ſicut ipſe dicit: *A-
modo videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram Dei.*
In eo enim abundauit gratia eius & bonitas ſuper nos in Mat. 26.
Chriſto Ieſu, vt operibus mortuos, per fidem redem-
ptos, ſaluatos gratia tantæ donaret liberalitatis munere,
in quo velut in reſuſcitata etiam ipſa natura nouæ ſenſit
creaturæ gratiam, vt in bonis operibus ambulemus crea-
ti in Chriſto, qui ante obnoxiæ hereditatis vitio degene-
rauimus. Etenim ſublatis inimicitiis quæ erant in carne Epheſ. 2.
ante, pax facta eſt vniuerſitatis in cælo, vt eſſent homi-
nes ſicut angeli in terra, vt eſſent gentes vnum atque Ibid.
Iſraelitæ, vt in homine vno & nouus homo & vetus ſu-
blato pariete maceriæ, qui vtrumque diſſidioſo obice
diuidebat, inter ſe conuenirent. Nam cùm huius natura
carnis iras, diſcordias ac diſſenſiones excitauiſſet, lex nos
damnatorum nexuiſſet vinculis: Chriſtus Ieſus inſolen-
tiam atque intemperantiam carnis mortificatione com-
preſſit, legem mandatorum in decretis euacuauit, in qui- Ibid.
bus oſtendit non ſecundùm litteram interpretanda le-
gis ſpiritalis dogmata, cùm & ſabbathi ignaua otia &
corporalis ſuperflua deſtrueret circumciſionis, atque
omnibus acceſſum ad patrem in vno reſeraret ſpiritu.
Quomodo enim poteſt diſcordia eſſe, vbi vna vocatio,
vnum corpus, & vnus ſpiritus eſt? Quid enim aliud deſ- Ibid.
cendens operatus eſt Dominus Ieſus, niſi vt de captiui- Epheſ. 4.
tate nos in libertatem vindicaret, & illam captiuitatem
vinctam perfidiæ vinculis ſibi captiuam faceret alliga-
tam ſapientiæ compedibus, mittente vnoquoque pru-
dente pedes ſuos in compedes eius, ſicut ſcriptum eſt: Ibid.
& cum deſcendiſſet, aſcenderet, vt impleret omnia, & Ioan. 1.
nos omnes de plenitudine eius acciperemus? Ideóque pri- Epheſ. 4.
mum repletos ſpiritu ſuo poſuit in Eccleſia Apoſtolos,
prophetas alios, alios euangeliſtas, alios autem pa-
ſtores & doctores, vt eorum adhortationibus conſum-
maretur profectus credentium, & miniſterij fidelis opus
creſceret, ędificaretur vnuſquiſq; ędificatione virtutum
in menſuram ætatis interioris, quæ menſura perfectio- Ibid.
ris ęt immaculatę, id eſt perfecti viri, accipiens de pleni-
tudine Chriſti recepit gratiæ plenitudinem. Quis autem
vir perfectus eſt, niſi ille qui abſolutus infantis puerilis
ingenij, atq; adoleſcentiæ incerto ac lubrico, & immo-
derato iuuentutis calore, in viri perfecti firmitatem ſuc-
ceſſerit, atq; ad illam morum maturitatem adoleuerit, vt
non facile deuij diſputatoris alloquio flectatur, & quaſi
quadam doctrinæ irrationabilis turbidine in ſcopulos
iactetur procellis, ad erroris remedia ſe conferens: & qui
veritatem non ſolùm in ſermone, ſed etiam in operibus
ſequatur ſuis, & ædificationem charitatis in ſe ſuſcipiat,
vt in vnitate fidei & agnitionis occurrat, & quaſi mem-
brum non deſit capiti ſuo, id eſt Chriſto, qui eſt caput
omnium, ex quo totum corpus fidelium & ſapientium Ibid.
per harmoniam rationabilem verbi compaginatum
συναρμολογούμενον, id eſt, harmonia verbi cō-
paginatum & compactum atque connexum: per om-

nem iuncturam miniſtrationis, in menſurã vniuſcuiuſq; A
partis augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in
charitate, vt alſi rgat vnum templum Dei in omnibus, &
vnum domicilij cæleſtis habitaculum in ſpiritu vniuer-
ſorum: In quo non ſolùm ſanctorũ hominum, ſed om-
nium credẽtium, omniũ etiam ſuperiorum rationabiliũ
virtutum ac poteſtatum, connexionem fidei ſpiritúſque
accipiendam arbitror, vt per harmoniam quandam vir-
tutum ac miniſteriorum corpus vnum ex omnibus ra-
tionabilis naturæ ſpiritibus adhæreat capiti ſuo Chriſto,
ita ædificationis compage connexa vt ne tactu quidem
iunctura ſingulorum adhærentium diſcrepare videatur.
Hoc eſt enim quod dixit Grȩcus: διὰ πάσης B
ἁφῆς τῆς χορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ: quod
non difficile erit tanto architecto ſecundùm menſuram
vniuſcuiuſq; meritorum ac fidei conuenientem ſibi con-
nectere, cùm ædificatio charitatis rimam offenſionis ex-
cludat atq; obſtruat. Non eſt ergo dubitandum cæleſtium
poteſtatum adhæſura ad hoc templũ ædificandum con-
ſortia, incõgruum quippe intelligi quòd ita aſſurgat hu-
manæ charitatis ædificatio in templum Dei, vt fiat in no-
bis habitatio Dei in ſpiritu, non ſic autem in cæleſtibus
poteſtatibus. Cuius rei gratia, vt maturiùs in nobis ȩdi-
ficatio huiuſmodi procederet, hortatur nos Apoſtolus
aperire oculos cordis, eleuare ad ſuperiora, agnitionem
Dei impensè quærere, veritatem diſcutere, abſcondere C
in corde mandata Dei, deponere erroris deſideria dede-
coris occulta, renouari per gratiam ſacramentorum,
temperare iracundiam, commotionem ante occaſum
ſolis relaxare, cauere ne ſuperiora ſua occupet aduerſa-
rius, ſpiritus ille habens poteſtatem, qui ſe immerſit in
cor Iudæ, & comminuit animæ eius ianuas, ne poſſet
Ioan. 13. reſiſtere, furem excludere, mendacem auertere, exurge-
re à mortuis, ſobrietatem aſſumere, vxorem viro vt Ec-
cleſiam Chriſto, debere eſſe ſubditam, virum pro vxore
Ephes. 5. animam ſuam offerre, ſicut ſe pro Eccleſia tradidit Chri-
ſtus, poſtremo quaſi bonum bellatorem ſumere arma
Dei, ac prætendere ſemper, non ſolùm aduerſus carnem D
& ſanguinem, ſed etiam aduerſum ſpiritales nequitias,
ne à ſuis emolliri, ab extraneis capi poſſit. Hæc breuiter
Ephes. 6. comprehenſa vt potui perſtrinxi. Vale fili, & nos dilige,
quia nos te diligimus.

Horontiano quæſtionem proponenti, Anima humana, cùm nec ignis, nec ſanguis, nec harmonia eſſe conſtet, an ſit de ſubſtantia cæli, reſpondet nihil iſtorum, ſed præſtantioris eſſe naturæ. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Horontiano.

E

Epiſt. XXXVIII. QVæſiſti à me vtrum anima cæleſtis eſſe videatur
ſubſtantiæ. Non enim aut ſanguinem, aut ignẽ, aut
Ariſt. l. 1. de Ani. t. co. 32. neruorum harmoniam animam putas, vt vulgus philo-
ſophorum interpretatur: aut, vt illa patricia quædam eo-
rum proſapia Platonis diſputat quod ipſum ſe mouet,
Pla. l. 10. de leg. & non mouetur ab alio, ipſa tibi anima videtur: vel cer-
tè vt Ariſtoteles acri ingenio quintũ quoddam elementi
Ariſt. l. 1. de Ani. t. cap. 6. genus induxit, probaſti, id eſt ἐντελέχειαν, ex
quo cõponeres & velut fingeres animæ ſubſtantiã. Do
quo tibi Eſdræ librum legẽdum ſuadeo, qui & illas phi-
loſophorum nugas deſpexerit, & abditiore prudentia,
quam collegerat ex reuelatione, perſtrinxerit eas ſubſtã- F
tiȩ eſſe ſuperioris. Apoſtolus quoq; etſi non expreſſit, tã-
men intelligendum nobis reliquit quaſi bonus magiſter,
& ſpiritalis agricola, occultis doctrinæ ſeminibus exci-
tans diſcipulorum ingenia, quòd animæ noſtræ potioris
Rom. 8. creaturæ ſint, & cuiuſdam præſtantiſſimæ naturæ. Cùm
enim dicit quia vanitati creatura ſubiecta eſt, non ſpon-
te, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe, quoniam &
ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in li-
bertatem gloriæ filiorum Dei: oſtendit non mediocrem
animarum eſſe gratiam, quarũ vigore & virtute in ado-
ptionem filiorum Dei aſſurgit humanum genus, habens
in ſe quod ad ſimilitudinem & imaginem Dei tributum
eſt ſibi. Animæ enim neque tactu aliquo comprehen-

A dũtur, neque viſu corporeo videntur, & ideo præfe-
runt illius incorporeæ & inuiſibilis naturæ ſimilitudi-
nem, & ſupergrediuntur ſubſtantia ſua corpoream &
ſenſibilem qualitatem. Quæ enim videntur, temporalia
ſunt, temporalia ſignificant, temporalibus agglutinan-
tur: illa autem quæ non videntur, æterno illi & ſummo
adhærent bono, atque in ipſo viuunt, & ſunt & mo- *2. Cor. 4.*
uentur, nec ab eo ſi boni conſulunt, ſe patiuntur ſepa- *Act. 27.*
rari ac diuidi. Vnaquæque ergo anima videns ſe cor-
poreo iſto clauſam gurguſtio, quæ tamen terrenæ hu-
ius habitationis conſortio non degenerauit, ingemiſcit
grauata corporis huius coniunctione: quia corrupti-
B bile corpus grauat animam, & inclinat terrenum habi- *2. Cor. 5.*
taculum mentem multarum cogitationum: ſimúlque *Sap. 9.*
cognoſcens quia per fidem ambulat, non per ſpeciem,
peregrinari vult de corpore, & adeſſe ad Dominum.
Aduertimus igitur quomodo vanitati creatura ſubiecta
ſit, non ex voluntate ſua, ſed ex diuino arbitrio, quo *2. Cor. 5.*
diſpoſitum eſt animas corporibus coniũgi oportere pro- *Rom. 8.*
pter ſpem earum, vt dum ſperant bona, dignas ſe præ-
ſtent cæleſti remuneratione. Omnes enim nos oportet
adeſſe ad tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque pro- *2. Cor. 5.*
pria corporis. Ideo vniuſcuiuſque anima prævideat re-
pendenda ſibi merita conuerſationis ſuæ. Et pulchrè ait:
Propria corporis, id eſt, quod ſuſcepit regendum, vt ſi
C bene rexit, præmium referat, propter quod in ſpe ſubie-
cta eſt: ſi malè, ſupplicium, quia non ſperauit in Deum,
nec ad illam adoptionem filiorum, & veræ libertatem
affectauit gloriæ. Docuit igitur Apoſtolus quòd humani
generis creatura ſubiecta vanitati ſit. Quid enim tam *Rom. 8.*
ſubiectum vanitati, quàm homo & quàm anima eius?
De conſortibus eius dicit: Cùm ſumus in corpore iſto,
ingemiſcimus grauati. Sed & Dauid dicit: *Homo vani-* *2. Cor. 5.*
tati ſimilis factus eſt. Et: *Vniuerſa vanitas, omnis homo* *Pſal. 143.*
viuens. Vita itaque hominis in hoc ſæculo vanitas eſt. *Pſal. 38.*
Huic vanitati ſubiecta anima. Itaque ſanctus cùm fa- *Rom. 8.*
cit quæ ſunt corporis, non ſponte facit, non volens, ſed
D propter eum qui ſubiecit in ſpe, facit in ſpe, vt ei pateat.
Ab hoc igitur exemplo animæ progrediamur ad creatu-
ras reliquas. Propone tibi ſolem, lunam, & ſtellas, quæ
cæli lumina etſi præclaro fulgent nitore, creaturæ ſunt
tamen, & ad quotidianum miniſterium vel ſurgunt vel
occidunt, ſeruientes diſpoſitione creatoris æterni, mini-
ſtrantes ſplendorem quo veſtiuntur: itaque die nocté-
que emicant. Quotiens ſol iſte obtexitur nubibus, quo- *Deut. 4.*
tiens obiectu aufertur terræ, vel cùm regione lunæ lu-
minis ſui radius fuerit repercuſſus: oriuntur ipſi, ſed vt
ait ſcriptura: *Fecit lunam in tempora, † ſol nouit occaſus* *Pſal. 103.*
ſuos. Nouit quando pleno orbe ſuo luceat, quando exi- *al. luna*
E nanito. Stellæ quoque nebulis obductȩ vaneſcunt, quæ
ſuſtinent † miniſterij huius mundani vſus, non ſponte *al. mini-*
vtique, ſed in ſpe, quia ſperant etiam huius laboris gra- *ſterium.*
tiam ab eo qui ſubiecit eas. Ideóque propter eum ſuſti- *Rom. 8.*
nent, id eſt, propter eius voluntatem. Nec mirum ſi pa-
tienter ſuſtinent, cum ſciant dominum ſuum, & creato-
rem omnium ſiue quæ in cælo, ſiue quæ in terra ſunt,
ſuſcepiſſe noſtri corporis fragilitatem, noſtrȩ conditio-
nis ſeruitutem. Cur ergo illa ſeruitutem corruptionis
ſuæ non patienter ſuſtineant, cùm Dominus omnium *Coloſſ. 1.*
pro toto mundo ſe humiliauerit vſque ad mortem, ſerui *Philip. 2.*
formam ſuſceperit, peccatum mundi, maledictum etiam
pro nobis factus ſit. Illius ergo imitantes bonitatem cȩ- *2. Cor. 5.*
F leſtes creaturȩ licet ingemiſcant quòd mundi huius va-
nitati ſubiectæ ſint, conſolantur ſe tamen quòd libera-
buntur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ, cũ *Galat. 1.*
filiorum Dei adoptio venerit, quæ eſt vniuerſorum re- *Rom. 8.*
demptio: *Cùm enim intrauerit plenitudo gentium, tunc* *Rom. 11.*
omnis Iſraël ſaluus erit. Cui enim non ignoſcit populo,
qui ignoſcit etiam illi perſecutori ſuo qui dixit: *Crucifige,*
crucifige eum, &: *Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios no-* *Ioan. 19.*
ſtros? Sed quia vanitati etiam cȩleſtis ſubiecta creatu- *Mat. 27.*
ra eſt, licet iſtud in ſpe, etiam horum perfidiam & temu- *Rom. 8.*
lentiam vanitate huius mundi lapſam pertinere ad ve-
niam patietur veritatis pietas, & redemptio vniuerſita-
tis. Ergo vt concludamus, & ille tantus ac talis ſol, & illa
luna quam noctis tenebrȩ non operiunt, & illȩ ſtellæ

quæ ſunt ornamenta cœli, ſeruitutem corruptionis nunc G
Mat. 4. ſuſtinent, quia corruptibile omne corpus. Siquidem &
cœli peribunt, & cœlum & terra præteribit. Poſtea autem
1. Cor. 15. & ſol & luna & cetera ſtellarum lumina requieſcent in
gloria filiorum Dei, quando erit Deus omnia in omni-
bus: qui & in te & in nobis ſit per ſuam plenitudinem &
miſericordiam. An ipſius quoque angelos qui in iſtius
mundi laboribus diuerſa ſuſtinent miniſteria, ſicut in
Apocalypſi legimus Ioannis, non ingemiſcere credi-
mus cùm adhibentur pœnarum & excidiorum miniſtri?
Lucæ 15. Qui habentes vitam beatam, mallent vtique eam in illa
ſuperiore tranquillitatis ſuæ ſtatu currere, quàm noſtro-
rum peccatorum pœnis vlteribus † interpellari. Etenim H
al. inter-polari. qui gaudent vnius peccatoris redemptione, vtique tan-
torum peccatorum ærumnis ingemiſcunt. Si igitur e-
tiam cœleſtes creaturæ & poteſtates ſeruitutem corrup-
tionis ſuſtinent, ſed in ſpe, vt pro nobis poſtea & nobiſ-
cum lætentur, etiam nos paſſiones huius temporis futu-
Rom. 8. ræ ſpe & expectatione conſolemur gloriæ. Vale fili, &
nos dilige, quia nos te diligimus.

Propoſitæ de animæ natura quæſtioni non videbatur abunde ſa-tisfeciſſe, idcirco eidem Horontiano hanc etiam ſcribit epiſtolam, vt omnem diluat dubitationem.

Ambroſius Epiſcopus Horontiano.

Epiſt. XXXIX. SVperior epiſtola tuæ inquiſitioni reſpondit, hæc vero
reſponſionis portio eſt, quæ non ſoluat, ſed impleat
ſuperiorem. Nam dum vlteriora recenſeo, mouit me, fa-
teor, quia addidit: *Scimus enim quod omnis creatura con-*
Rom. 8. *gemiſcit*: cùm in priori capitulo ſine adiectione dixerit,
quia creatura vanitati ſubiecta eſt. Non enim omnem crea-
Ibidem. turam, ſed creaturam ſubiectam dixit, Et iterum ait:
Quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis.
Ibid. Tertio autem addidit quòd omnis creatura cōgemiſcat. K
Eſai. 26. Quid ſibi igitur vult iſta adiectio? Niſi fortè quia non
Rom. 8. omnis creatura ſubiecta vanitati eſt: & quia non omnis
vanitati ſubiecta eſt, non omnis à ſeruitute corruptio-
nis liberabitur? Quid enim liberaretur à ſeruitute, quæ
vanitatis & corruptionis eius expers atque immunis ſit?
Omnis autem congemiſcat, non in ſuo, ſed in noſtro la-
bore, & comparturiat illum fortaſſe ſpiritum ſalutis, ſpi-
Epheſ. 5. ritum iucunditatis, expectans adoptionem filiorum Dei,
vt communem de redemptione humani generis conſe-
Rom. 8. quatur lætitiam & exultationem. Aut propter charita-
tem igitur ſuam omnis ingemiſcat noſtrum laborem, L
aut propter membrum ſui corporis, cuius caput Chri-
ſtus eſt. Sed ſiue ita vt diximus, ſiue ſimpliciter ſubie-
ctam creaturam omnem dixerit congemiſcere & com-
parturire, vt voles intellige. Nunc illud conſideremus
Ibid. quod adiecit: *Non ſolum autem illa, ſed etiam nos pri-*
mitias ſpiritus habentes, ipſi intra nos ingemiſcimus, ado-
ptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis noſtri.
Galat. 4. Quid ſit adoptio filiorum, ſuperior pagina docet. Et
ideo exponendi ſenſus gratia ad ſuperiorem recurren-
dum eſt paginam. *Qui ſpiritu*, inquit, *facta carnis mor-*
Rom. 8. *tificat, viuet.* Nec mirum ſi viuat, cùm filius Dei fiat
qui habet ſpiritum Dei. Adeo filius Dei, vt non ac- M
cipiat ſpiritum ſeruitutis, ſed ſpiritum adoptionis filio-
rum, eiuſque vt teſtimonium ſpiritui noſtro ſanctus
Spiritus reddat quòd ſumus filij Dei. Teſtimonium au-
tem hoc eſt ſpiritus ſancti, quòd ipſe eſt qui clamat in
Ibid. cordibus noſtris Abba pater: ſicut & ad Galatas ſcriptū
eſt. Sed & illud grande teſtimonium quòd filij ſumus
Dei, quia ſumus heredes Dei, coheredes autem Chriſti.
Coheres autem eſt eius qui conglorificatur ei. Conglo-
2. Cor. 3. rificatur verò ille qui patiendo pro ipſo, compatitur ei.
Et vt nos hortetur ad paſſionem, adiungit quia omnia
quæ patimur, minora ſunt & indigna quorum pro labo-
ribus tanta rependatur futurorum merces bonorum,
quæ reuelabitur in nobis, cùm ad Dei imaginem refor-
mati gloriam eius facie ad faciem aſpicere meruerimus.
Et vt magnitudinem reuelationis futuræ extolleret, ad-
didit quòd & creatura hanc reuelationem expectet fi-

liorum Dei, quæ nunc vanitati ſubiecta eſt, non ſponte, *Rom. 8.*
ſed in ſpe, quia ſperat de Chriſto gratiam miniſterij ſui:
vel quia & ipſa liberabitur à ſeruitute corruptionis, vt
aſſumatur in libertatem gloriæ filiorum Dei, vt ſit vna
libertas creaturæ, & filiorum Dei, cùm reuelata fuerit
eorum gloria. Verùm nūc dum reuelatio procraſtinatur,
congemiſcit omnis creatura expectans adoptionis & re-
demptionis noſtræ gloriam, parturiens iam illum ſpiri- *Eſai. 26.*
tum ſalutis, & volens liberari à vanitatis ſeruitio. Cui *Rom. 8.*
coniunxit Apoſtolus etiam ſanctorum gemitum, qui
habēt primitias ſpiritus: nam & ipſi ingemiſcūt. Quam-
uis enim de ſuo merito ſecuri ſint, tamen quia futura eſt
adhuc redemptio totius corporis Eccleſiæ, compatiun- *1. Cor. 12.*
tur. Cùm enim adhuc membra patiuntur corporis ſui,
quomodo alia membra licet ſuperiora non cōpatiuntur
membris vnius corporis laborantibus? Vnde puto di-
xiſſe Apoſtolum quia tunc & ipſe filius ſubiectus erit
ei, qui ſubiecit ſibi omnia. Quia enim adhuc laborant, *1. Cor. 15.*
nondum ſubiecti ſunt, In quibus fortaſſe adhuc ſitit *Ioan. 19.*
Chriſtus, adhuc eſurit, in quibus nudus eſt, eo quòd *Mat. 4.*
non impleant verbum Dei, non induant Chriſtum, qui *Mat. 25.*
eſt indumentum credentium, amictus fidelium. Sed &
illi in quibus æger eſt: adhuc medicina indigent, & ideo
nondum ſubditi. Subiectio enim iſta virtutis eſt, non
I infirmitatis. Denique in fortibus & facientibus man- *Rom. 13.*
datum Dei, ſubiectus eſt Dei filius. Nunc autem ma-
gis iis laborat qui non ſubueniunt laborantibus, quàm
in illis qui ſibi poſtulant ſubueniri. Hæc eſt pia inter-
pretatio & vera ſubiectionis Domini Ieſu, qui ideo ſe *1. Cor. 15.*
ſubiecit, vt ſit Deus omnibus in omnia. Senſum Apo-
ſtolicum percurrimus, nunc conſideremus qui ſunt pri- *Rom. 8.*
mitias ſpiritus habentes. Et ideo legem interrogemus
quid ſit quod primitiarum vel initij nomine declaraue-
rit. *Initia*, inquit, *areæ & lacus tui non fraudabis.* Et in- *Exod. 22.*
fra: *Initia primitiarum tuarum inferes in domum Domini* *Exod. 34.*
Dei tui. Aliæ ſunt primitiæ, aliæ decimæ, primitiæ ma-
K iorisgratiæ, ſanctificationis obſeruantiſſimæ. Ideo pla-
cuit Abel, quia non eſt ſinum munus moratus, qui de *Gen. 4.*
primitiis ouium obtulit. Licet aliqui diſtantiam velint
eſſe inter primitias & primogenita, id eſt, quæ primo
naſcuntur, eo quòd collectis ſeminibus quaſi ex omni-
bus initia offerantur areæ: tamen de meſſe quòd pri-
mum tollitur, id offertur Domino, ſed de hoc alias. San- *Lib. 1. de*
ctificari autem videtur primitiarum munere tota areæ *Abel. c. 1.*
meſſis, ſed ipſæ ſanctiores primitiæ ſunt, ſimiliter ſancti
primitiæ ſunt Domini, præcipuè Apoſtoli. Primum enim
Deus poſuit in Eccleſia Apoſtolos, qui & plerique *1. Cor. 12.*
L prophetarunt, & euangelizarunt Dominum Ieſum,
quia primi receperunt eum. Recepit eum Symeon pro-
pheta, Zacharias propheta, Ioannes filius eius, Natha- *Luc. 2.*
nael, in quo dolus non erat, & ideo ſub ficu requieſce- *Ioan. 1.*
bat: Ioſeph qui dicebatur iuſtus, qui ſepeliuit eum. Iſti *Luc. 23.*
ſunt primitiæ fidei noſtræ; ſed tamen eadem ceterorum
natura ſeminum, quæ primitiarum, licet in aliquibus
minor grana. *Potens eſt enim Deus ex lapidibus filios*
Abrahæ excitare. En tibi exemplum de ipſo Domino *Matt. 3.*
Ieſus. In reſurrectione mortuorum primogenitus ex
mortuis dicitur. Eundem ipſe Apoſtolus primitias ſi-
gnificauit, dicens: *In Chriſto omnes viuificabuntur, vnuſ-* *Coloſſ. 1.*
M *quiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, deinde y* *1. Cor. 15.*
qui ſunt Chriſti, qui in aduentu eius crediderunt. Eadem
in illo corporis veritas quæ in nobis, ſed tamen & *Apoc. 1.*
primogenitus ex mortuis dicitur, quia primus reſurre-
xit: & primitiæ, quia ſanctior omnibus fructus, qui etiā
ceteros conſortij ſui fructus ſanctificauit. Ipſe etiam ini- *Coloſſ. 1.*
tium eorum qui ad imaginem, quaſi imago inuiſibilis *Hebr. 1.*
Dei, in quo ſecundùm diuinitatem nihil corporeum,
nihil temporale, quia ſplendor eſt gloriæ paternæ, &
imago ſubſtantiæ eius. Produximus ſermonem epiſto-
larum, dum volumus quid ſint primitiæ ſignificare. Pri-
mitiæ ergo noſtræ Apoſtoli, electi ex omnibus tunc tem- *Ioan. 14.*
poris fructibus, quibus dictum eſt: *Et maiora his facie-* *Rom. 8.*
tis. Fudit enim ſe in eos gratia Dei. Iſti, inquam, inge-
miſcebant, expectantes redemptionem totius corpo- *al. littoris.*
ris, & adhuc ingemiſcunt, quia multorum eſt labor qui *ſubſiſtat.*
adhuc fluctuant. Et ſi aliquis ad ſuperiora ſe † ſubrigat,
& ad-

&c adhuc medio corpore cædatur fluctibus, ingemiſcit & compartutit, donec totus euadat. Ingemiſcit vtique
2. Cor. 11. qui adhuc nobis dicit: *Quis infirmatur, & ego non infir-*
Rom. 8. *mor?* Non ergo nos moneat quòd ita ſcriptum eſt: Qui primitias ſpiritus habētes, ipſi intra nos ingemiſcimus, adoptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis noſtri. Senſus enim apertus eſt, eo quòd primitias ſpiritus habentes ingemiſcunt, adoptionem filiorum expectantes. Quæ adoptio filiorum, redemptio totius cor-
1. Cor. 13. poris eſt, quando facie ad faciem quaſi Dei filius per adoptionem videbit illud diuinum & æternum bonum. Eſt enim adoptio filiorum in Eccleſia Domini quando clamat ſpiritus, Abba pater: ſicut habes ad Galatas. Sed illa erit perfecta, quando reſurgent omnes in incorru-
Galat. 4. ptione, honore, gloria, qui merentur Dei faciem videre. Tunc enim verè redemptam ſe humana iudicabit
2. Cor. 3. conditio. Vnde Apoſtolus gloriatur, dicens: *Quia ſpe ſalui facti ſumus.* Saluat enim ſpes, ſicut & fides, de qua
Rom. 8. dicitur: *Fides tua te ſaluum fecit.* Ergo creatura quæ non
Luc. 18. ſponte, ſed in ſpe vanitati ſubiecta eſt, ſpe ſaluatur, ſi-
Rom. 8. cut & Paulus cùm ſciret lucrum ſibi eſſe mori, vt cùm
Philip. 1. Chriſto eſſet ſolutus corpore, permanebat in carne pro-
Rom. 8. pter eos quos Chriſto acquireret. Spes autem quid eſt,
2. Cor. 4. niſi futurorum expectatio? Vnde ait: *Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes.* Non enim quæ videntur, ſed quæ non videntur æterna ſunt. Nam quid videt quis, quod ſpe-
rat? Videmur enim tenere ea quæ videmus. Quomodo
1. Cor. 2. ergo quatenus, ſperamus? Nihil igitur eorum quæ ſperantur, videtur. Oculus enim non vidit, nec auris audiuit quæ præparauit Deus diligentibus eum. Ergo ſi ſperari non poteſt quod videtur, non bene habent aliqui:
Rom. 8. Nam quod videt quis, quid & ſperat? Niſi & fortè ſic intelligas: Nam quod videt quis, quid & ſperat, vel quid expectat? Quia illud verum eſt, quia id ſperamus quod non videmus: & ideo quamuis abeſſe videatur à nobis,
Pſal. 39. expectamus illud per patientiam. *Expectans enim expectaui Dominum, & reſpexit me.* Ideo ergo expectamus
Thren. 3. patienter, quia bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eum. Et videtur conuenire, quia reddidit patientiam, expectamus quæ ſperamus, & non videmus. Multum enim facit qui ſperat & ea expectat quæ non videntur, & pro-
Rom. 8. pterea quod intendat mentem ad illud, omne quod eſt ſuſtinet. Pulchrè autem dicitur: Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes: de poteſtatibus iſtius ſæculi, de dignitatibus, de diuitiis. Vides neſcio quem faſcibus præeminentem & curribus, nihil habet ſpei in curribus, qui videntur. Nec in ipſo cæli elemento ſpes eſt, ſed in Domino cæli. Nec Chaldæus in ſtellis ſpem habet quas obſeruat, nec diues in poſſeſſionibus, nec auarus in vſuris, ſed ille ſpem habet qui in eum ſpem ſuam ponit quem
Ioan. 1. non videt, id eſt, in Domino Ieſu, qui medius noſtrum
1. Cor. 2. ſtat, & non videtur. Denique *oculus non vidit, nec auris audiuit quæ præparauit Dominus diligentibus eum.*

Rom. 8. *Quoniam beatus Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Romanos inquit:* Ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: *Horontiano quærenti quis ſpiritus iſte ſit, breuiter de quo intelligatur ſpiritus, reſpondet. Epiſtola.*

Ambroſius Epiſcopus Horontiano.

Epiſtola XL.

CONcatenantur ſibi epiſtolæ noſtræ, vt tamquam inter præſentes videamur ſermonem cædere. Ita ego ex tua interrogatione, túque ex mea explanatione epiſtolis ſcribendis materiam damus. Mouere enim te
Rom. 8. indicaſti, de quo ſpiritu dictum ſit: *Qui poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Superiora igitur repetamus, vt
Ibid. lectio manifeſtet quod quærimus. *Similiter,* inquit, *& ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtræ orationis.* Nonne tibi videtur Spiritus ſanctus qui adiutor nobis eſt, ſicut ille
Pſal. 27. cui dicitur: *Adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus?* Quis enim alius ſpiritusque poſſit docere Paulum quid oraret? Docet au-
Luca 11. tem ſpiritus Chriſti ſicut & Chriſtus, orare diſcipulos ſuos. Quis autem poſt Chriſtum doceret niſi ſpiritus

A eius, quē ipſe miſit, vt doceret, & dirigeret noſtras orationes? *Oramus enim ſpiritu, oramus & mente.* Vt bene 1. Cor. 14.
mens poſſit orare, præcedit ſpiritus, & deducit eam in Pſal. 142.
viam rectam, ne obrepant carnalia, ne minora, ne etiam maiora viribus. Vnicuique enim datur manifeſtatio ſpi- 1. Cor. 12.
ritus ad vtilitatem. Denique ſcriptum eſt: *Petite magna & parua adiicientur vobis.* Petite cæleſtia, & terrena Mat. 6.
adiicientur. Ergo vult nos maiora petere, non in terrenis morari. Ille autem ſcit quid tribuat, diuidens ſingulis 1. Cor. 12.
prout vult. Dicit enim interdum; ſciens menſuram Ioan. 16.
quam nos ignoramus: Non poteſtis hæc modo accipere. Mat. 26.
Peto mihi paſſionem martyrij: ſpiritus promptus eſt,
B ſed videns infirmum carnis meæ, ne dum maiora cupio, minora amittam, dicit: *Non potes hæc accipere.* Quales occaſiones habui! & de ipſo prope fine reuocatus ſum. Nouit enim bonus medicus quæ eſca cui apta ſit infirmitati, & cui tempori ad profectum valetudinis. Interdum opportunitas eſcæ ſanitatem reddit, quòd ſi importunè aliquis accipiat, aut non conueniret, implicatur periculo. Ergo quia nos neſcimus quid Rom. 8.
oremus, & quomodo oporteat, poſtulat pro nobis Galat. 4.
Spiritus ſanctus (eſt enim ſpiritus aduocati noſtri Ieſu) & poſtulat gemitibus ineffabilibus. Dolet enim pro nobis & Chriſtus. Et Deus pater dicit: *Ventrem meum do-* Eſai. 53.
leo. Et frequenter indignantem eum legimus & dolen- Hier. 4.
C tem. Gemit autem vt auferat peccata noſtra, doceat nos agere pœnitentiam. Eſt enim pius gemitus, & plenus auctoritatis de quo dicit Propheta: *Et gemitus meus*
non eſt abſconditus à te. Non enim latebat vt Adam, ſed Pſal. 37.
dicebat: *Ecce ego paſtor, & grex iſte quid deliquit? Ego* Gen. 3.
peccaui, in me vindica. Ex hoc igitur gemitus Dei, & 1. Par. 12.
ille prophetæ gemitus, bene ineffabilis, quia cæleſtis. 2. Cor. 12.
Ea enim quæ in cælo audiuit Paulus, ineffabilia audi- Sap. 1.
uit, vt fari ea homines non debeant, ſed quæ occulta hominibus, Deo nota ſunt. Nouit enim omnia qui ſcrutator eſt cordis, ſed illa ſcrutatur quæ mundauit ſpiritus.
Nouit ergo Deus quid poſtulet ſpiritus, & quæ ſpiritus Rom. 8.
D ſapientia ſit quia interpellat pro ſanctis, ſicut habes: *Quia & ſpiritus interpellat pro nobis.* Pro quibus enim Chriſtus paſſus eſt, & quos ſanguine mundauit ſuo, pro iis interpellat & ſpiritus. Vale, & nos vt filius dilige, quia nos te diligimus.

Quoniam in epiſtola quam beatus Apoſtolus Paulus ad Ro- Rom. 4.
manos ſcribit, hæc habentur: Lex iram operatur: vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio: *Irenæus quærit, Si lex iram operatur, & præuaricationem inducit, cur ergo data eſt lex, ſi obeſt, & ſi operatur iram? examinatur*
E *dubium, ac propoſitæ quæſtioni perſpicuè reſpondetur. Epiſtola.*

Ambroſius Epiſcopus Irenęo.

DEcurſa lectione Apoſtoli, non perfunctoriè motus es, quia audiſti hodie lectum: *Lex enim iram* Epiſt. XLI.
operatur. Vbi autem non eſt lex, nec præuaricatio. Vnde & conſulendum arbitratus es cur lata ſit lex ſi nihil prodeſſet, immò obeſſet, quæ operaretur iram, & præuaricationem introduceret. Equidem ſecundùm inter-
F rogationem tuam certum eſt non fuiſſe legem neceſſa- 1. Cor. 3.
riam quæ per Moyſen data eſt. Nam ſi naturalem legem, quam Deus creator infudit ſingulorum pectoribus, homines ſeruare potuiſſent, non fuerat opus ea lege quæ in tabulis ſcripta lapideis implicauit atq; innodauit magis humani generis infirmitatem, quàm elaqueauit at- Rom. 2.
que abſoluit. Eſſe autem legem naturalem in cordibus noſtris, Apoſtolus docet, qui ſcribit: *Quia plerumque & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, & cùm legem non legerint, opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis.* Ea igitur lex non ſcribitur, ſed innaſcitur, nec aliqua percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & huma- Ibid.
nis ingeniis hauritur. Quam debuimus vel futuri iudicij

metu ſe iure, cuius teſtis conſcientia noſtra tacitis cogi- G
tationibus apud Deum ipſa ſe prodit, quibus vel redar-
guitur improbitas, vel defenditur innocentia. Itaque
Ibid. cùm ſemper pateat Domino, tum maximè in die iudicij
manifeſtabitur, quando occulta cordis in examen ve-
nient, quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio,
occultorum ſcilicet, nequaquam noceret, ſi lex natura-
lis maneret pectoribus humanis. Eſt enim ſancta, ſine ver-
ſutia, ſine fraude, conſors iuſtitiæ, expers iniquitatis. Ne-
mpe interrogemus infantiam, videamus ſi quod in ea
crimen reperitur, ſi auaritia, ambitio, dolus, ſæuitia, in-
ſolentia. Nihil ſuum nouit, nullos honores ſibi arrogat,
Gen. 3. præferre ſe alteri ignorat, fraudem neſcit, vindicare ſeſe
nec vult nec poteſt. Inſolentia quid ſit, puto ac ſimpli- H
citer nequit animo comprehendere. Soluit hanc legem A-
dam, qui voluit ſibi arrogare quod non acceperat, vt eſ-
ſet ſicut creator & conditor ſuus, & diuinum honorem
affectaret. Itaque per inobedientiam offenſam traxit, &
culpam incidit ex inſolentia. Qui ſi non rupiſſet impe-
rium, & obediens fuiſſet mandatis cæleſtibus, prærroga-
tiuam naturæ atque ingenitæ ſibi innocentiæ heredibus
propriis reſeruaſſet. Ergo quia per inobedientiam præ-
rogatiua naturalis legis corrupta atq. interdicta eſt, id-
eo ſcriptum legis exiſtimatum eſt neceſſarium, vt vel
partem haberet, qui vniuerſum amiſerat: & cui perierat I
quod naſcendo aſſumpſerat, diſcendo ſaltem cognoſce-
ret & cuſtodiret. Simul quia cauſa deiectionis eius ſu-
perbia fuit, ſuperbia autem orta eſt ex prærogatiua in-
Rom. 7. nocentiæ: debuit ea lex ferri quæ ſubditum Deo & ſub-
Ioan. 15. iectum redderet. Nam ſine lege peccatum neſciebatur,
& minor erat culpa, vbi erat culpæ ignorantia: Vnde &
Rom. 7. Dominus ait: *Si non veniſſem, & locutus non fuiſſem iis,*
Rom. 3. *peccatum non haberent. Nunc autem excuſationem non ha-*
Exod. 12. *bent de peccato.* Lata eſt ergo lex. Primum vt excuſatio-
nem tolleret, ne quis diceret, Peccatum neſciui, quia
præſcriptum non erat quid cauerem. Deinde vt omnes
ſubditos faceret Deo agnitione peccati. Omnes autem K
ſubditos fecit, quia non ſolùm Iudæis data eſt, ſed e-
tiam gentes vocauit. Proſelyti enim ex gentibus ſocia-
bantur. Neque verò exceptus videre poteſt, qui voca-
tus defuit. Lex enim quos vocauit, alligauit. Vniuerſo-
rum itaque culpa operata eſt ſubiectionem, ſubiectio
Rom. 7. humilitatem, humilitas obedientiam generauit. Itaque
quia ſuperbia culpam contraxerat, econtrario culpa
obedientiam generauit. Vnde lex ſcripta quæ videbatur
ſuperflua, facta eſt neceſſaria, vt peccatum peccato ſol-
Rom. 5. ueret. Sed ne rurſus aliquis deterreatur, & dicat incre-
Rom. 3. mentum peccati factum eſſe per legem, & legem non
ſolùm non profuiſſe, ſed etiam obfuiſſe arbitretur, ha- L
bet quo ſolari ſuam poſſit ſollicitudinem, quia etſi per
legem ſuperabundauit peccatum, ſuperabundauit &
Rom. 7. gratia. Quid ſit hoc, intelligamus. Superabundauit pec-
Pſal. 118. catum per legem, quia per legem agnitio peccati, & cœ-
pit mihi obeſſe ſcire id, quod per infirmitatem vitare
non poſſem. Ad cauendum enim prodeſt præſcire: ſed ſi
cauere non queam, obfuit noſſe. Verſa ergo lex in con-
trarium, tamen ipſo peccati incremento facta eſt mihi
vtilis, quia humiliatus ſum. Vnde & dixit Dauid: *Bonum*
mihi quod humiliatus ſum. Humiliando autem me, ſol-
ui vinculum erroris ſuperioris, quo Adam & Eua ne-
xuerant omnem propriæ ſeriem ſucceſſionis. Vnde &
Philip. 2. Dominus quaſi obediens venit, vt inobedientiæ & præ- M
Rom. 5. uaricationis humanæ laqueus ſolueretur. *Itaque ſicut per*
inobedientiam peccatum intrauit, ita per obedientiam pec-
catum ſolutum eſt. Vnde Apoſtolus ait: *Quia ſicut per*
inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt plures,
ita & per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituentur mul-
ti. Habes igitur vnum, quia lex & ſuperflua fuit, & fa-
cta eſt non ſuperflua. Superflua in eo, quia non fuiſſet
neceſſaria, ſi illam legem naturalem ſeruare potuiſſe-
mus. Sed quia non ſeruauimus, iſta lex per Moyſen ne-
ceſſaria facta eſt, vt doceret me obedientiam, & la-
queum illum ſolueret præuaricationis Adæ, qui laqueus
Rom. 7. totam adſtrinxit hereditatem. Creuit quidem culpa
per legem, ſed & culpæ auctor ſuperbia, ſoluta eſt: id-
que mihi profuit. Superbia enim culpam inuenit, culpa

autem gratiam fecit. Accipe aliud. Non fuit neceſſaria
lex per Moyſen. Deniq; ſubintrauit: quod vtiq. non or- Rom. 5.
dinarium, ſed velut † furtiuum ſignificare videtur introi- al. fortui-
tum, eo quòd in locum naturalis legis intrauerit. Itaque tum.
ſi illa ſuum ſeruaſſet locum, hæc lex ſcripta nequaquam
eſſet ingreſſa. Sed quia illam legem excluſerat præuari-
catio, ac propemodum aboleuerat, in pectoribus huma-
nis regnabat ſuperbia, inobedientiáque ſeſe diffuderat:
ideo ſucceſſit iſta, vt nos ſcripto conueniret, & omne os
obſtrueret, vt totum mundum faceret Deo ſubditum.
Subditus autem mundus eo per legem factus eſt, quia Rom. 3.
ex præſcripto legis omnes conuincuntur, & ex operibus Ibid.
legis nemo iuſtificatur: id eſt, quia per legem peccatum
cognoſcitur, ſed culpa non relaxatur: videbatur lex no-
cuiſſe, quæ omnes fecerat peccatores: ſed veniens Do-
minus Ieſus, peccatum omnibus, quod nemo poterat
euitare, donauit, & chirographum noſtrum ſui ſangui-
nis effuſione deleuit. Hoc eſt quod ait: *Superabundauit* Coloſſ. 2.
peccatum per legem: ſuperabundauit autem gratia per Ieſum: Rom. 5.
quia poſtquam totus mundus ſubditus factus eſt, to- Rom. 3.
tius mundi peccatum abſtulit, ſicut teſtificatus eſt Ioan- Ioan. 1.
nes, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mun-*
di. Et ideo nemo glorietur in operibus, quia nemo fa-
ctis ſuis iuſtificatur, ſed qui iuſtus eſt, donatum habet,
quia per lauacrum iuſtificatus eſt. Fides ergo eſt quæ li- Rom. 4.
berat per ſanguinem Chriſti, quia beatus ille cui pecca- Pſal. 31.
tum remittitur, & venia donatur. Vale fili, & nos dilige
quia nos te diligimus.

Cùm Deus in lege ſeruari pleraque præceperit, vt circumciſio & Galat. 3.
ſabbathum, & alia, quæ per Euangelium euacuata videntur:
qua ratione adhuc Apoſtolus dicat: Lex pędagogus noſter
fuit in Chriſto: *dubitant nonnulli, locus examinatur, &*
dubitationi reſpondetur. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Clementiano.

AVdiſti fili hodie lectum in Apoſtolo, *quia lex* Epiſt.
pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtifice- XLII.
mur. Quo non abſolutas arbitror quæſtiones quæ ple-
roſque mouere conſueuerunt. Sunt enim qui dicunt: Cùm
legem Deus Moyſi dederit, quid cauſæ eſt vt pleraque
in lege ſint quæ per Euangelium iam vacuata videan-
tur? Et quomodo vnus vtriuſque conditor teſtamenti,
cum quod licebat in lege, per Euangelium cœperit non
licere, vt eſt circumciſio corporalis, quæ licet etiam
tunc ſigno data ſit, vt circumciſionis ſpiritalis veritas
teneretur, tamen qua ratione vel in ipſo ſigno fuit? Cur Galat. 3.
iſta diuerſitas æſtimatur, vt tunc circumcidi pietas cre- Gen. 17.
deretur, nunc impietas iudicetur? Deinde ſabbathi diem Galat. 5.
feriatum eſſe debere obſeruabatur ex lege, ita vt ſi quis Num. 15.
onus aliquod lignorum portaſſet, mortis fieret reus: Act. 15.
nunc autem diem ipſum & oneribus ſubeundis, & ne- Coloſſ. 2.
gotiis obeundis ſine pœna aduertimus deputari. Et ple-
raque præcepta ſunt legis, quæ præſenti tempore ceſ-
ſare videantur. Quid ergo cauſæ ſit conſideremus. Non
enim otioſè dixit Apoſtolus quia lex pædagogus no- Galat. 3.
ſter fuit in Chriſto. Pædagogus cuius eſt, maturioris,
an adoleſcentis? vtique adoleſcentis, aut pueri, hoc eſt,
ætatis infirmæ. Pædagogus enim, ſicut etiam interpre-
tatio Latina habet, doctor eſt pueri: qui vtique imper-
fectæ ætati non poteſt perfecta adhibere præcepta, quæ
ſuſtinere non queat. Denique per prophetam Deus le-
gis ait: *Dabo vobis præcepta non bona*, hoc eſt, non Ezec. 20.
perfecta. Quod enim bonum, vtique perfectum. Idem
autem Deus Euangelio perfectiora ſeruauit. Siquidem Matt. 5.
ait: *Non veni legem ſoluere, ſed implere.* Quæ igitur Exod. 34.
iſtius cauſa diſtantiæ, niſi humana varietas? Sciebat du- Eſai. 6.
ræ ceruicis populum Iudæorum, laſciuum, mobilem,
perfidiæ promptiorem, qui aure audiret & non audi-
ret, oculis videret & non videret, lubrico quodam in-
fantiæ leuem & immemorem præceptorum, & ideo le-
gem tamquam pædagogum, mobili plebis ingenio &
menti adhibuit infirmæ, ipſaque legis præcepta modera-
tus, aliud legi voluit, aliud intelligi; vt inſipiens ſaltem

quod legeret, cuſtodiret, à præſcripto litteræ non rece-
deret: ſapiens intelligeret diuinæ mentis ſententiam,
quam littera non perſonaret: imprudens ſeruaret legis
imperium, prudens myſterium. Ideo lex ſeueritatem
gladij habet tanquam pædagogus baculum, vt imperfe-
ctæ plebis infirmitatem pœnæ ſaltem denuntiatione de-
2. Cor. 3. terreat: Euangeliũ autem indulgentiam habet, quo pec-
cata donantur. Iure ergo ait Paulus, quia *littera occidit,*
ſpiritus autem viuificat. Littera igitur occidit exiguam
corporis portionẽ: ſpiritus intelligens, circumciſionem
totius animæ corporiſque cuſtodit, vt ſuperfluis ampu-
tatis (quid enim tam ſuperfluum, quàm auaritiæ vitia, li-
bidiniſque peccata, quæ natura non habuit, culpa quæ-
ſiuit:) caſtimonia teneatur, frugalitas diligatur. Signum
igitur, circumciſio corporalis: veritas autem, circumci-
ſio ſpiritalis eſt. Illa membrum amputat, iſta peccatum.
Nihil imperfectũ in homine natura generauit, nec tan-
quam ſuperfluum iubebatur auferri. ſed vt aduerterent
qui partem ſui corporis amputabant, multò magis am-
putanda peccata, recidendos eos qui delicta ſuadent,
etiam ſi quadam vnitate corporis connecterentur, ſicut
Ioan. 5. habes ſcriptum: *Si dextera manus tua ſcandalizat te, ab-*
ſcinde eam, & proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat
vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat
in gehennam. Ergo ſicut pueris, ita Iudæis mandata
præcepta ſunt, non plena, ſed ex parte, & velut vnam C
membri ſui partem mundam ſeruare præcepti ſunt, qui
totum corpus ſuum mundum ſeruare non poterãt. Sab-
Exod. 31. bati quoque ferias vno die in hebdomada celebrare iuſ-
ſi ſunt, vt nullis oneri ſubderentur, qui à mundanis ope-
ribus abſoluti, vtinam ſic abiſſent, vt in illud perpetuum
futurorum ſabbathum ſeculorum nulla ſecum grauium
veherẽt onera delictorum. Sed quia lubricum populum
Deus nouerat, partem infirmioribus diei vnius obſerua-
tione præſcripſit, plenitudinem fortioribus reſeruauit:
ſynagoga diem obſeruat, Eccleſia immortalitatem. In
Num. 31. lege igitur portio, in Euangelio perfectio eſt. Populus
Iudæorum ligna portare prohibetur, hoc eſt, illa quæ D
conſumuntur incendio. Vmbram tenet qui ſolem refu-
git. Tibi ſol iuſtitiæ, vmbram impedimento eſſe non paſ-
Malac. 4. ſus, apertum gratiæ ſuæ lumen infundens ait: *Vade,*
Ioan. 8. *& amodo vide ne pecces.* Tibi æternus illius ſolis imitator
1. Cor. 3. ait: Si quis autem ſuperædificauerit ſuper fundamẽtum
aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipu-
lam; vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim
Domini manifeſtabit, quoniam in igne reuelabitur. Et
vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Et ideo il-
Ibidem. lud ſuperædificemus ſupra Chriſtum. Chriſtus enim no-
ſtrum eſt fundamentum, quod non exuratur, ſed melio-
retur. Aurum melioratur igne, melioratur argẽtum. Au-
diſti aurum & argentum, putas hoc materiale congre- E
gare deſideras, ſed ludis operam. Hoc aurum & argen-
Prou. 27. tum onus habet, fructum non habet. Onus quærentis
eſt, ſumptus heredis. Hoc aurum ſicut lignum exuritur,
non perpetuatur: hoc argentum in die illo detrimentum
vitæ tuæ, non lucrum affert. Aliud aurum, aliud argen-
Iacob. 5. tum à te quæritur, hoc eſt, ſenſus bonus, verbum opti-
mũ. Hæc ſunt moneta Dei, de quibus dicit Dauid: Elo-
Pſal. 11. quia Domini, eloquia caſta, argẽtum igne examinatum,
probatum terræ, purgatum ſeptuplo. Gratia ſeoſum tui,
autor caſti ſermonis exigitur: ſplendor fidei, non tinni-
tus argenti. Hoc manet, illud perit: hoc mercedem ha-
1. Cor. 3. bet, quod migrat nobiſcũ, illud detrimentũ habet, quod F
hic relinquitur. Si quis diuitum putat quòd illud argen-
tum repoſitum & reconditum ei ſuffragari poſſit ad vi-
tam, onus inane portat, quod iudicij ignis abſumat. Hic
Num. 15. relinquite ligna veſtra diuites, vt onus veſtrum futuro
incendio incrementum non addat. Si erogaueris, mi-
nuetur onus: & quod remanſerit, onus non erit. Noli
auare recondere, ne fias nudo quidem nomine Chri-
ſtianus, opere Iudæus, cùm aduerteris onera tua tibi eſſe
2. Cor. 3. ſupplicio. Dictum eſt enim tibi non per vmbram, ſed in
ſole: *Si cuius opus manſerit, mercedem accipiet: ſi cuius*
arſerit, detrimentum patietur. Et ideo tamquam perfe-
Eſai. 32. ctus eruditus in lege, confirmatur in Euangelio, vtriuſ-
que fidem ſuſcipe teſtamenti. Beatus enim qui ſeminat

A ſuper omnem aquam, vbi bos & aſinus calcat, ſicut ho-
die lectum eſt: hoc eſt, qui ſeminat ſuper populos quæ
ſequuntur teſtamenti vtriuſque doctrinam. Bos eſt illis Deut 25.
aratoribus, legis iugum portans, de quo lex dicit: *Bouis* 1. Cor. 9.
triturantis os non alligabis: qui habet ſcripturarum cor- Luc. 19.
nua diuinarum. Pullum autem Dominus in Euange-
lio in figura populi gentilis aſcendit. Puto autem (quo-
niam diues eſt verbum Dei) quòd etiam illud intelligere
debeamus, quia bos habet cornua plena terroris, taurus
ferociam habet, aſinus manſuetudinem: quod bene ad
præſentia denotatur, quia beatus qui & ſeueritatem &
manſuetudinem tenet: vt altero diſciplina ſeruetur, al-
B tero innocentia non opprimatur. Nimia enim ſeueritas
extorquet plerumque terrore mendacium. Deus diligi
maluit quàm timeri. Dominus charitatem exigit, ſeruus
timorem, cùm perpetuus in homine terror eſſe non poſ-
ſit, quia ſcriptum, ſicut hodie lectum eſt: *Ecce in timore*
veſtro ipſi timebunt quos timebatis. Vale fili, & nos dilige,
quia nos te diligimus.

Quoniam propoſitæ quæſtionis vim ob rei latentiam non videba-
tur exactè in ſuperiori epiſtola aperuiſſe, ideo nunc
dubitationem reſumens, ſatisfacere
plenè conatur. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Clementiano

ETſi ſciam quòd nihil difficilius ſit quàm de Apo- Epiſtola
ſtoli lectione differere, cùm ipſe Origenes longè XLIII.
minor ſit in nouo quàm in veteri teſtamento: tamen
quoniam ſuperiore epiſtola viſus tibi ſum, cui pædago-
gus lex diceretur, non abſurdè explicuiſſe: hodierno Galat. 3.
quoque ſermone vim ipſam Apoſtolicæ diſputationis
meditabor aperire. Superiora enim lectionis eius hoc Ibid.
habent: Eo quòd ex operibus legis nemo iuſtificetur,
ſed ex fide: quoniam qui ex operibus legis ſunt, ſub
maledicto ſunt. Chriſtus autem redemit nos de male-
dicto legis, factus prò nobis maledictum. Non ex lege Ibid.
igitur hereditas data eſt, ſed ex repromiſſione. Etenim Gen. 22.
Abrahæ dictæ ſunt repromiſſiones, & ſemini eius, quod Galat. 3.
eſt Chriſtus. Lex itaque præuaricationum gratia poſita
eſt, donec veniret ſemen cui repromiſſum eſt: & ideo
concluſa ſunt omnia ſub peccato, vt repromiſſio ex fide
Ieſu Chriſti daretur credentibus. Poſtquam autem ve-
nit fides, iam non ſub pædagogo, hoc eſt, ſub lege ſu-
mus, & quia ſumus filij Dei, & omnes in Chriſto
Ieſu. Si autem omnes ſumus in Chriſto Ieſu, ergo A-
brahæ ſemen ſumus, ſecundùm promiſſionem heredes.
Hæc eſt Apoſtolicæ concluſio ſententiæ. Sed occurrit
adhuc ei, quòd poterat etiam Iudæus dicere, Et ego
heres ſum, quoniam ſub lege ſum. Lex autem, vetus di-
citur teſtamentum. Vbi autem teſtamentum, ibi here- Ibid.
ditas. Et licet ad Hebræos ipſe dixerit, quia teſtamen- Hebr. 9.
tum non valet, niſi mors intercedat teſtatoris, id eſt,
quoniam teſtamentum non valet quamdiu viuit teſta-
tor, ſed eius morte firmatur: tamen quia in Hieremia
Dominus locutus eſt de Iudæis, & ait: *Facta eſt heredi-*
tas mea mihi ſicut leo: heredes eos negare noluit. Sed ſunt Hier. 12.
heredes ſine te, ſunt & cum te. Et dicuntur heredes te-
ſtatores viuentes, qui ſcripti ſunt, ſed ſine re. Sunt etiam
heredes paruuli, qui nihil differunt a ſeruulo, quoniam Galat. 4.
ſub curatoribus ſunt & actoribus. *Ita*, inquit, *& nos*
eramus Iudæi ſub elementis mundi huius ſeruientes. Poſt-
quam vero venit plenitudo temporis, & Chriſtus aduenit,
iam non ſumus ſerui; ſed liberi, ſecundamus in Chri-
ſtum. Ergo dedit illis ſpem hereditatis, poſſeſſionem
negauit. Habẽt nomen heredis, vſum non habent: quia
ſicut paruuli heredes nomen nudum hereditatis non au-
ctoritatem vſurpant, iubendi ius & vtendi non habent,
quia plenitudinem ſuæ ætatis expectant, vt à curatori-
bus liberentur. Sicut ergo paruuli, ita & Iudæi ſub
pædagogo ſunt. Lex pædagogus eſt. Pædagogus ad
magiſtrum ducit: magiſter noſter ſolus eſt Chriſtus.
Nolite dicere vobis dominum & magiſtrum, quis Do- Galat. 3.
minus & magiſter veſter vnus eſt Chriſtus. Pædagogus
timetur, magiſter viam ſalutis oſtendit. Timor ergo ad Matth.

libertatem perducit, libertas ad fidem, fides ad charita- G
Rom. 8. tem: charitas acquirit adoptionem, adoptio hereditatem
Ergo vbi fides, ibi libertas: ſeruus enim ſub metu, liber
ex fide. Ille ſub littera, iſte ſub gratia: ille in ſeruitute, iſte
in ſpiritu. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Si
2. Cor. 3. igitur vbi fides, ibi libertas, vbi libertas, ibi gratia: vbi
gratia, ibi hereditas: Iudæus autem littera non ſpiritu in
ſeruitute eſt, qui non habet fidem, non habet ſpiritus libertatem.
Vbi autem nulla libertas, nulla gratia: vbi
nulla gratia, nulla adoptio: vbi nulla adoptio, nulla ſucceſſio.
Tamquam clauſis ergo tabulis cernit hereditatem,
non poſſidet, auctoritatem non habet lectionis. Nam
quomodo dicit, *Pater noſter*, qui verum Dei filium negat, H
Mat. 6. per quem adoptiuus acquiritur? Quomodo teſtamen-
Rom. 8. tum nuncupat, qui mortem teſtatoris negat? Quomodo
Hebr. 9. libertatem vſurpat, qui negat ſanguinem quo redemptus
eſt? Hic enim eſt noſtræ pretium libertatis, ſicut Petrus
dicit: *Sanguine pretioſo redempti eſtis, non agni vtique, ſed*
1. Petr. 1. *eius qui manſuetudine & humilitate tamquam agnus aduenit,*
Eſai. 53. *& totum mundum vna ſui corporis hoſtia liberauit,*
Hier. 11. *ſicut ipſe ait: Sicut agnus ductus ſum ad immolandum.*
Vnde & Ioannes ait: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum
Ioan. 1. mundi.* Ergo Iudæus heres in littera, non ſpiri-
Galat. 4. tu, tamquam paruulus eſt ſub curatoribus & actoribus:
Ibid. Chriſtianus autem qui plenitudinem temporis agnouit, I
quia Chriſtus aduenit factus ex muliere, factus ſub lege,
vt omnes qui ſub lege erant redimeret: Chriſtianus,
Epheſ. 4. inquam, per vnitatem fidei, & agnitionem filij Dei in
virum perfectum, in menſuram ætatis exurgit plenitudinis
Chriſti. Vale, fili, & nos dilige, quia nos te diligimus.

Ex verbis Apoſtoli in epiſtola ad Romanos: Credidit Abra-
Rom. 8. ham Deo, *&c. adſtruit circumciſionem abolitam, legem
non iuſtificare, ſed fidem quæ per charitatem
operatur, Epiſtola.*

Ambroſius Epiſcopus Horontiano.

Epiſt. XLIV.
Gen. 15. Galat. 4. Gen. 21. Galat. 4.
SI Abraham credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam:
quod autem reputatur ad iuſtitiam, ex incredulitate
ad fidem eſt: vtique ex fide iuſtificamur, non ex
operibus legis. Abrahæ autem ipſi duo filij Iſmaël &
Iſaac, vnus de ancilla, alter de libera. Et reſponſum huiuſmodi,
vt expelleret ancillam, & filium ancillæ: non enim
heredem fore ancillæ filium. Et ideo non ancillæ nos filios
eſſe, ſed liberæ, qua libertate nos Chriſtus liberauit.
Galat. 3. Vnde colligitur quòd ij magis Abrahæ filij, qui ex fide.
Coloſſ. 2. Præſtant enim fidei quàm generationis heredes. Lex
pædagogus eſt, fides libera. Abiiciamus ergo opera ſeruitutis,
teneamus gratiam libertatis. Deſeramus vmbram,
ſolem ſecuti, ritus Iudaicos deſeramus. Circumciſio
Galat. 5. membri vnius nihil prodeſt. Denique ait Apoſtolus:
*Ecce ego Paulus dico vobis quoniam ſi circumcidamini,
Chriſtus vobis nil proderit.* Non quia non poſſit: ſed
quia indignos beneficiis ſuis iudicet, qui vias eius de-
Exod. 4. ſerunt. Et quidem ante Sephora circumcidit filium
Epheſ. 4. ſuum, & periculum depulit quod imminebat. Sed tunc
Luc. 2. profuit Chriſtus, cùm adhuc perfecta differret. Cùm
Matt. 5. paruulus eſſet populus credentium, venit non paruulus,
1. Cor. 13. ſed perfectus in omnibus Dominus Ieſus. Circumciſus
eſt primò ſecundùm legem, ne legem ſolueret: poſtea M
per crucem, vt legem impleret. Ceſſauit ergo quod ex
parte eſt, quia venit quod perfectum eſt. Crux enim in
Chriſto non vnum membrum, ſed totius circumcidit
ſuperfluas corporis voluptates. Fortaſſe adhuc quæritur
qua ratione circumcidi ex parte voluerit, qui veterat
perfectam circumciſionem demonſtraturus. De quo
2. Cor. 5. non puto eſſe diutius deliberandum. Nam ſi peccatum
factus eſt, vt noſtra peccata mundaret: ſi maledictum
pro nobis factus eſt, vt legis maledicta vacuaret: ea ra-
Galat. 3. tione & circumciſus pro nobis eſt, vt circumciſionem
legis auferret, daturus ſalutem crucis. Spiritu igitur ex
Galat. 5. fide ſpem iuſtitiæ expectandam nobis aſſerit Apoſtolus,
Ibid. & in libertatem vocatos, libertatem noſtram in occaſionem
carnis non debere conferre. Siquidem neque G
circumciſio aliquid valet neque præputium: ſed fides
quæ per charitatem operatur. Et ideo ſcriptum eſt: *Di-* Deut. 6.
liges Dominum Deum tuum. Qui autem diligit, vtique
credit, & credendo vnuſquiſque diligere incipit. Deni- Gen. 15.
que Abraham credidit, & ſic diligere cœpit: & credidit
non ex parte, ſed per omnia. Aliter enim habere plenam
non poterat charitatem, quia ſcriptum eſt: *Charitas cre-* 1. Cor. 13.
dit omnia. Si non credit omnia, non videtur charitas eſſe
perfecta. Ergo perfecta charitas omnem fidem habet.
Non tamen facilè dixerim, quod continuò omnis fides
perfectam charitatem habeat, quia Apoſtolus dixit: *Si* Ibid.
*habeam omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem
autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* Etenim cùm tria H
ſint maximè in vita Chriſtiano, ſpes, fides, charitas:
maior his eſt charitas. Sed arbitror propoſiti gratia hoc
dixiſſe Apoſtolum. Neque enim videtur mihi qui habeat
omnem fidem, ita vt montes transferat, charita-
tem non habere: quomodo & illud, Si habeat aliquis Ibid.
omnia myſteria, & omnem ſcientiam: quomodo non 1. Ioan. 4.
habeat charitatem, cùm dicat Ioannes, *Quia omnis qui* Ioan. 3.
dicit quia Ieſus Chriſtus eſt, de Deo natus eſt, & ſupra ipſe
dixerit: *Quoniam qui de Deo natus eſt, non peccat.* Vnde
colligitur: Si is qui credit quia Ieſus Chriſtus eſt, de Deo
natus eſt, & qui de Deo natus eſt, non peccat, vtique is
qui credit quia Ieſus Chriſtus eſt, non peccat: ſi quis au- I
tem peccat, non credit. Qui autem non credit, non dili- 1. Pet. 4.
git. Qui autem non diligit, peccato obnoxius eſt. Ergo 1. Ioan. 8.
non diligit qui peccat. Charitas enim multitudinem o- Luca 17.
perit peccatorum. Quòd ſi charitas peccandi excludit
affectum, quandoquidem etiam timorem excludit foras,
plena eſt vtique perfectæ fidei charitas. Denique
Apoſtoli qui futuri erant amici, dixerunt: *Adauge nobis
fidem,* petentes à bono medico vt infirmantem in ſe fi- Mat. 4.
dem ſanaret. Infirmabatur adhuc fides in iis, cùm audiret
etiam Petrus: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Ergo fides
velut prænuntia charitatis occupat animam, & præpa-
K rat ſemitas venturæ dilectioni. Sic omnis fides eſt, vbi
perfectio charitatis. Ideo puto dici quia charitas credit
omnia, hoc eſt, fecit fidem omnia credere, & habere hu- 1. Cor. 13.
iuſmodi animam omnem fidem. Ac per hoc vbi perfecta
charitas, ibi omnis fides: ſicut vbi perfecta charitas,
ibi ſpes omnis. Denique ſicut omnia credit, ita ſcriptum 1. Ioan. 8.
eſt, quia ſperat omnia. Ideo maior, quia ſpem fidémque
complectitur. Hanc charitatem habens, nihil timet, 1. Cor. 13.
quia charitas timorem excludit foras: & ideo ablegato
& exuto timore omnia ſuffert, omnia ſuſtinet. Qui ergo Galat. 6.
per charitatem omnia ſuſtinet, non poteſt timere martyrium.
Et ideo quaſi victor alibi in fine ait: *Mihi enim
L mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Vale fili, & nos dilige,
quia nos te diligimus.

*Super verbis Euangelij ſecundùm Ioannem de illuminatione
cæci à natiuitate, pulchrè digreditur, ponderat verba,
reſerat myſteria. Epiſtola.*

Ambroſius epiſcopus Bellicio.

Epiſtola XLV.
Ioan. 9.
AVdiſti frater lectionem Euangelij in qua decurſum
eſt quòd prætereuns Dominus Ieſus vidit à
generatione cæcum. Ergo ſi Dominus vidit, non eum
præteriuit: quare nec nos quidem præterire debemus
quem prætereundum Dominus non putauit, præſertim
cùm à generatione cæcus fuerit: quod non otioſè eſt poſitum.
Eſt enim cæcitas quæ plerumque vi ægritudinis
aciem obducit oculorum, eadémque temporis ſpatio
mitigatur: eſt cæcitas quæ humorum infuſione generatur:
ea quoque vitio plerumque ſublato, medicinæ arte
depellitur: vt cognoſcas, quòd iſte qui à generatione ſua
cæcus eſt, ſanetur, non artis eſſe, ſed poteſtatis. Donauit
enim Dominus ſanitatem, non medicinam exercuit.
Eos enim ſanauit Dominus Ieſus, quos nemo curaret.
Quam ſtolidè autem † diſcipuli interrogant: *Hic pecca-* Ibid.
uit, an parentes eius? debilitates corporum referentes ad
merita delictorum. Et ideo Dominus ait: *Neque hic pec-* Ibid.
*cauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtarentur opera
Dei in illo.* Quod enim naturæ defuit, creatori competit

Ibidem. reformare, qui auctor naturæ eſt. Vnde addidit: *Cùm in hoc mundo ſum, lux ſum mundi.* Hoc eſt, omnes poſ-
ſunt videre qui cæci ſunt, ſi me lumen requirant. Acce-
Pſal. 33. dite & vos, & illuminamini, vt videre poſſitis. Deinde
quid ſibi vult quòd is qui vitam refundebat imperio,
ſalutem præcepto dabat dicens mortuo: *Exi foras, &*
egreſſus eſt Lazarus de ſepulcro, dicens paralytico: *ſurge,*
tolle grabatum tuum: & ſurrexit paralyticus, & cœpit gra-
Ioan. 11. batum ipſe portare, in quo ſolutis membris omnibus
portabatur? Quid, inquam, ſibi vult, quòd expuit & fecit
Marc. 2. lutum, & ſuperlinxit oculos cæci, & dixit ei: *Vade & la-*
ua in Siloa, quod interpretatur miſſus: & abiit, & lauit, & vi-
Ioan. 9. *dere cœpit*? Quæ iſta ratio eſt? Magna, ni fallor. Plus e-
nim videt quem Ieſus tagit. Simul & diuinitatem & ſan-
ctificationem eius aduerte. Quaſi lux tetigit, & lumen in-
fudit. Quaſi ſacerdos per figuram baptiſmatis myſteria
gratię ſpiritalis impleuit. Expuit, vt aduerteres quia inte-
riora Chriſti lumen ſunt. Et verè videt qui Chriſti mun-
datur internis. Lauat ſaliua eius, lauat ſermo eius, ſicut
Ioan. 15. habes: *Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus*
Ioan. 9. *ſum vobis.* Quod autem lutum fecit, & ſuperunxit oculos
cæci, quid aliud ſignificat, niſi vt intelligeres, quia ipſe
hominem luto illito reddidit ſanitati, qui de luto homi-
nem figurauit, & quòd hæc caro luti noſtri per baptiſma- Gen. 2.
tis ſacramenta æternæ vitæ lumen accipiat? Accede & tu
ad Siloa, hoc eſt ad eum qui miſſus eſt a patre, ſicut ha- 1. Ioan. 7.
bes: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit.* Diluat te
Chriſtus, vt videas. Veni ad baptiſmum, tempus ipſum
adeſt, veni feſtinus, vt tu dicas: Abij, & laui, & videre
cœpi, vt tu dicas: Cęcus erã & videre cœpi, vt tu dicas, ſi-
cut iſte refuſo lumine ait: *Nox præceſſit, dies appropinqua-* Ioan. 9.
uit. Nox erat cæcitas. Nox erat cùm Iudas accepit buc-
cellam a Ieſu, & introiuit in eum ſatanas. Iudæ nox erat,
in quo diabolus erat. Ioanni dies erat, qui in Chriſti pe-
ctore recumbebat: Petro quoque dies erat, cùm lumen
Chriſti videret in monte. Nox erat aliis, ſed Petro dies
erat. At verò ipſi Petro nox erat quando Chriſtum nega- Rom. 13.
bat. Denique gallus cantauit, & flere cœpit, vt emenda- 1. Ioan. 13.
ret errorem. Iam enim dies appropinquabat. Interroga- Matt. 17.
bant Iudæi cæcum: Quomodo vidiſti? Grandi amentia.
Interrogabant quod videbant interrogabant cauſam,
cùm factum viderent. *Et maledixerunt ei, dicentes: Tu ſis diſ-* Mat. 26.
cipulus eius. Maledictio eorum benedictio eſt, quia bene- Ioan. 9.
dictio eorum maledictio eſt. Tu ſis, inquiunt, diſcipulus Ibid.
eius. Tunc proſunt, quando nocere ſe credunt. Vale fili,
& nos dilige, vt facis, quia nos te diligimus.

SANCTI AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI QVINTI FINIS.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

In quo agitur de iudicijs, arguuntur quidam prauè iudicantes, & plura ad rectè iudicandum documenta afferuntur.

Syagrium Veronenſem epiſcopum, quia Indiciam puellam Deo ſacram non per iudicij formam, ſed per mulierum inſpectionem malè iudicauerit, grauiter redarguit: pudoriſque virginalis per inſpectrices iudicium vtpote fallax vituperat. Epiſtola.

Ambroſius Syagrio Veronenſis eccleſiæ epiſcopo.

PRoſpiciendum eſſe ne de noſtro obloquantur iudicio chariſſimi noſtri Veronenſes, proprijs texuiſti litteris. Non arbitror fore, certè non ſolent. Aut ſi obloquantur, de quo obloqui ſoleant, haud dubiè liquet, cùm exaſperati huc veniant, pacifici ad te reuertantur: præſertim cùm hoc iudicium noſtrum cum fratribus & conſacerdotibus noſtris participatum proceſſerit. Tu autem ſine alicuius fratris conſilio hoc iudicium tibi ſolum iudicandum putatis, in quo tamen ante iudicium præiudicium feceris, vt puellam Zenonis ſanctæ memoriæ iudicio probatam, cuiúſq; ſanctificatam benedictione, poſt tot annos ſine auctore criminationis, ſine accuſatore, ſine profeſſore delationis, in periculum reatus deducendam arbitrarere. Cui inuidia eſſet à vanis, ab hæreticis, vt ipſi volunt, à turpibus perſonis conflata per ſcelus, per auaritiam, per intemperantiam, quærentibus proprij libertatem flagitij, ab iis poſtremò qui domo eius eiecti atq; eliminati forent, quòd diſcolora opera ſubtexerent, quàm prima fronte ſuæ profeſſionis prætendebant. Huiuſmodi accuſatores, huiuſmodi teſtes in tuo conſtituebas iudicio, qui neque accuſare audebant, neque delationis ſe nexu obligare, atque ita inſpectioni adiudicandam conſtituebas virginem, quam nullus argueret, nullus deferret. Vbi hæc cognitionis ſolennitas? Vbi talis iudicandi formula? Si leges publicas interrogemus, accuſatorẽ exigunt: ſi Eccleſiæ,
Duobus, loquit, *& tribus teſtibus ſtat omne verbum*: ſed illis Deut. 17.
teſtibus qui ante heſternũ & nudiuſtertiũ non fuerint Mat. 18.
inimici, ne irati nocere cupiant, ne læſi vlciſci ſeſe velint. Inoffenſus igitur affectus teſtium quæritur, ita tamen vt accuſator prius in medium procedat. Ipſi illi presbyteri Iudæorum manus ſuas prius ſupra caput impoſuerunt Suſannæ, & accuſationem profeſſi ſunt & pariter addi-
derunt teſtimonij auctoritatem, quam imprudenter po- Dan. 13.
pulus ſub errore poſitus acceperat. Sed diuino iudicio per prophetam retexit & redarguit omnipotens Deus, vt liqueret omnibus eos velle inuidiam præſeminare ad-
uerſum innocentis periculum, qui † deficerent accuſa- al. deficerentur.
tionis argumento, & firmamento probationis, coniicientes videlicet quòd ſi præoccupatis vulgi auribus inuidia mentem inceſſeret, præiudicium examinandæ veritatis inferret. Etenim cùm audita præueniunt, aurem obſtruunt, animum occupant, ne probatio deſideretur, vt rumor pro conuicto teneatur crimine. Nos igitur accuſatorem exegimus, & auctorem totius ſcenæ Maximum perurgẽdum arbitrati ſumus. Verùm ille accuſationem quã ſtudio informauerat, verbo detulerat, deſeruit profeſſione, & tamen affectu vrgebat, ante exequebatur, ſed

Digitized by Google

fugiebat nomine, quòd diffideret probationi. Denique G ſparſis rumoribus, etiam epiſtolis compoſitis & deſtinatis, quæſiuit acerbitate nuda delationis, ſed nequaquam opprimi potuit integritas & circumueniri. Nam ſi habuiſſet probationes, nũquam inſpectionem tua ſententia flagitauiſſet. Quid igitur ſibi velit, & quò ſpectet

Ino, par. 7. c. 136.

quòd obſtetricem adhibendam credideris, non poſſum aduertere. Itane ergo liberum erit accuſare omnibus, & cum probatione deſtiterint, patebit vt genitalium ſecretorum petant inſpectionem, & addicentur ſemper ſacræ virgines ad huiuſmodi ludibria, quæ & viſu & auditu, horrori & pudori ſunt? Denique non minima etiam in tuis litteris tentatæ expreſſionis verecundia eſt. Quæ H ergo ſine damno pudoris in alienis auribus reſonari non queunt, ea poſſunt in virgine ſine eius tentari verecundia? Inueniſti tibi vile mancipium, procacem vernulam, cui non abutaris pudibundo miniſterio & exponas eius modeſtiam, cùm præſertim nihil ſanctius in virgine ſit quàm verecũdia? Non enim ſacra virgo vt corpore tantummodo integra ſit quæritur, & non vt in omnibus eius inoffenſus maneat pudor. Virgo Domini ſuis eſt nexa fulcris ad ſui probationem, nec alienis dotibus eget vt ſe virginem probet, nec abditorum occultorúmque inſpectio, ſed obuia omnibus modeſtia adſtipulatur integritati. Non placet Deo quam non ſuorum grauitas mo- I rum probat, non probator Domini quę vnius obſtetricis indiget teſtimonio, quod plerumq. quæritur pretio. Ea ergo tibi locuples videtur ad fidem, quæ & redimi & falli poteſt, vt excuſet ream, & crimen tegat, aut neſciat, & non poſſit flagitium deprehendere? Neq; verò illud iuſtum arbitror, quod tuis comprehẽdiſti litteris, quia niſi inſpecta fuerit, integritas periclitetur, & incerto ſui fluctuet. Ergo omnes quæ inſpectæ non ſunt, periculum ſubierunt pudoris? Ergo & quæ nupturæ ſunt, priùs inſpiciantur, vt nubant probatiores? Ergo & quæ velandæ ſunt, priùs ſubiiciendæ ſunt huiuſmodi attrectationi. Non enim viſitantur, ſed attrectantur: & rectiùs ſecun- K dùm tuam ſententiam inſpicitur non probata, quàm conſecrata. Quid, quòd etiam ipſi archiatri dicunt non ſatis liquidò cõprehendi inſpectionis fidem, & ipſis medicinæ vetuſtis doctoribus id ſententiæ fuiſſe? Nos quoque vſu hoc cognouimus, ſæpe inter obſtetrices obortam varietatem, & quæſtionem excitatam: vt plus dubitarũ ſit de ea quæ inſpiciendam ſe præbuerit, quàm de ea quæ non fuit inſpecta. Siquidem & proximo id comperimus exemplo. Nam quædam conditionis ſeruilis Aluni inſpectata & refutata, poſtea Mediolani non meo quidem iuſſu, ſed Nicẽtii ea tribuni & notarij domini vel patroni ſui volũtate viſitata eſt a peritiſſima & locupleti fœmina L huiuſmodi artis: & cùm ſimul iſta ſuppeterent, vt neque paupertas obſtetricis ſuſpectam faceret fidem, neque indocilitas imperitiam, tamen adhuc manet quæſtio. Quid profuit igitur eam inſpici, cùm damnatio maneat? Nam vt quiſque voluerit, aut imperitam medicam, aut redemptã aſſeret: ita ſine † affectu vllo iniuria

al. effectu

inſpectionis eſt. Quid deinde fiet? Quotieſcumq; emerſerit qui non credat, totiens virgo attrectabitur? Nam ſi vnquam ſe viſitandam abnuerit, ſecundùm aſſertionem tuam de crimine confitebitur. Et facilius eſt vt refutet quod numquam fecerit, quàm quod fecerit. Variabuntur igitur obſtetrices, ne ſuſpectæ aliqua reperiatur gratiæ. Erit itaque inter plures (quamquam paucorum M etiam in magnis vrbibus hic vſus medendi ſit) erit inquam, vel maleuola, vel imperita, quã pudoris clauſtra prætereant, & per imperitiam integro notã affigat pudori. Vides in quod periculum inducas virginalem profeſſionem, dum obſtetricem adhibendam putas? vt iam non ſolùm verecundiæ ſuæ diſpendio, ſed etiam obſtetricia incerto periclitetur. Nunc conſideremus quod obſtetricis officium ſit. Legimus etiam in veteri teſtemento obſtetrices, ſed non inſpectrices. Denique ad

Exod. 1.

parturientes ingrediebantur, non ad virgines: vt partus ſuſciperent non vt pudorem examinarent. Vnde & obſtetrices dictæ, eo quòd obſiſtant dolori: vel certè pigriori, ne laxatis vteri genitalibus clauſtris in terram de- G fluat. Secundo & tertio loco in ſcripturis inuenimus obſtetrices adhibitas, ſed vbi que partui, nuſquam inſpectioni. Primo vbi Rachel parturit, deinde vbi Thamar parit, tertio vbi necando i mares Pharao mandat

Gen. 35. Gen. 38. Exod. 1.

Hebræorum obſtetricibus: quando reſponderunt illæ, non eo more Hebræas fœminas parere quo pariunt Ægyptiæ, ſed Hebræas priùs parere quàm introeant obſtetrices ad eas. Qui locus vt ſuperiori vtilis ad Hebræorum ſalutem, ita reliquo confragoſus ad obſtetricum fidem, quæ didicerunt mentiri pro ſalute, & fallere pro excuſatione. Quid igitur ſuſpecta & dubia captamus, cùm maiora ſint alia examinandæ veritatis documenta & teſtimonia, in quibus expreſſiora inſignia H vel temerati pudoris ſint? Quid enim eſt quod magis publicum ſit, quàm offenſa pudoris, & defloratio virginitatis? Nil profectò quod magis ſe probet, quam caſtitatis diſpendium. Tumeſcit aluus, & incedentem fœtus ſui onera grauant, vt prætermittamus alia quibus ſe vel tacita prodit conſcientia. At fortè ſterilitatis obtentu abſcondi in aliquibus poſſit flagitium. Hic verò cum editus partus & expoſitus vel necatus (dum inuidiæ magis quàm probationi conſulitur) diſſipatus per aures vniuerſorum, ſtrangulata eſt libertas calomniatum, ſi peperit nempe, Veronæ fuit, viſebatur I frequenter à virginibus & mulieribus, in honore enim ſemper erat. Viſebatur & à ſacerdotibus propter pudicitiæ reuerentiam, & grauitatis ſpeculum. Quomodo ergo potuit occulere crimen quod ſe vel ſpecie ſui proderet? Quomodo texit vterum? quomodo non refugit aſpectum mulierum oculos ſalutantium? quomodo parturientis vocem repreſſit? Sed hoc non

Gen. 3.

patitur dolor. Denique ſcriptura hoc maximos dicit

Eſa. 13.

dolores qui ſunt parturientis. Sic enim inquit: *Dies Domini ſubito veniet, & improuiſus adeſt, vt dolor partus, qui intercludit omnia effugia delitiſcendi.* Hæc eſt verior

1. Theſ. 5.

documentorum fides, quam erubeſcunt & mulieres. K Denique Elizabeth occultabat ſe menſibus quinque, eo quod ſterilis conceperat in ſenectute. His ſignis & ipſa Mariæ virginitas apud ignaros myſterij, probri ſuſpectabatur. Vnde & Ioſeph, cui deſponſata erat Vir-

Luc. 1.

go, ſuſpectum habebat vterum, dum adhuc neſciret Dominicæ incarnationis ſacramentum. Quid ergo? negamus inſpiciendas virgines? interim quod nuſquam legerim, non adſtruo, nec verum arbitror. Sed quia pleraque ad ſpeciem facimus, non ad veritatem, & ter-

Mat. 1.

roris gratia complura frequenter prætendimus (ſunt enim qui neſciant rectè facere niſi metu pœnæ) relinquamus hoc illis, quas non verecundia reuocat à lapſu, ſed ſolus iniuriæ deterret metus, apud quas nulla cura L pudoris, & caſtitatis gratia, ſed pœnæ timor eſt. Relinquamus vernaculis, quibus formido eſt deprehendi magis quàm peccaſſe. Abſit a virgine ſacra vt obſtetricem nouerit, partus putatur, & remedium doloris ducitur, non examen pudoris. Relinquamus etiam illis, ſi quæ grauibus appetitæ calumniis, oppreſſæ teſtimoniis, ſtrangulatæ argumentis, ad id confugiant, vt ſe offerant inſpectioni, quo vel corporis probetur cuſtodia, ſi tamen deprehendi poteſt, in quibus nutat pudoris gratia, & diſciplina integritatis. Malè tamen ſe habet cauſa vbi potior eſt carnis quàm mentis prę- M rogatiua. Malo morum ſignaculo, quàm corporis clauſtro virginitatem exprimi. Iam illud præclarum, quod ſcripſiſti, inſinuatum tibi a quibuſdam quòd nequaquam tibi communicarent, ſi eam ſine viſitatione ſuſcipiendam crederes. Ergo iudicandi accepiſti formulam. Quales illi qui volunt præſcribere ſacerdotibus quid ſequi debeamus? Liberauimus itaque rei cognitione grauiſſimæ neceſſitate, neceſſe haberes formulam mandati exequi. Quid nobis futurum eſt, qui eorum ſtudiis non obtemperauimus? Sed tamen ſcio illic pleroſque eſſe qui timeant Dominum. Nam & hic vidimus dudum, & illic eſſe comperimus, qui compoſitam hanc querantur calumniam, quoniam eo offenſos fuiſſe Maximo, quod iſta virgo non circumeat domos,

1. Tim. 5.

neccorum matronas ſalutet atque ambiat, quid igitur

fiet? quo tanto eam eruemus crimine: quomodo perſua- A
debimus, vt cultos alium ſtatuos, ſuos exuat? Graue
flagitium, virginem intra ſecreta domus degere, claudi
penetralibus ſuis. Sic certe lectio docet Mariã domi re-
Luc. 1. pertã cùm ad eam Gabriel archangelus veniſſet. Suſan-
Dan. 13. na fugiens turbarum inducitur. Denique cùm ſe lauaret
paradiſum claudi iubebat. Quid autem præſtantius præ-
ſertim in virgine, cuius præcipuũ opus verecundia, quã
ſecretum? quid tutius ſecreto, & ad omnes actus expe-
ditius? Munia enim pudoris induit, non concuſſationis.
Sed de aliis videro, tuæ nunc mihi reſpondendũ epiſto-
læ eſt. Te miror frater, qui tantopere defendas Maxi-
mum non fuiſſe accuſatorem, ſed parentis dolore doluiſ-
ſe inuidiam ſparſi rumoris, cùm ille ſe inimicum & ad- B
uerſarium litigatorem propoſito iam iurgio negare non
potuerit aduerſùs ſacram virginem iudicia attentauiſſe,
muróque interiecto diſcreta ædes vxoris ſuæ ac virginis
diuiſam germanitatis inter ſorores ſocietatem, aliaque
proh dolor! & quod virgo in agro affinitatis ſuæ refugiſ-
ſet conſortium. Quomodo ergo non accuſator, quod af-
fectum accuſatoris iamdudũ exercuit: qui ſermone ſuo
accuſationem detulit? aures tuas impleuit clamore? &
teſtes auditionis deduxit? cognitionem popoſcit? Quã-
libet argumentatus negare non potuiſti, quod ad Indi-
ciam ſcripſeris quoniam Maximus ſeu impulſu aliorum
ſeu dolore proprio, crimẽ graue detulerit. Sola hæc epi- C
ſtola ſatis eſt ad accuſationis teſtimonium. Neque enim
te ego tuis ad me datis litteris vrgendum putaui, ſed iis
lectis quas ad virginem dederas, aduerti diuerſum eſſe
quod ad me ſcripſeras: & tamen cùm epiſtolæ tuæ ſibi
non conuenirent, conſulendum te, nõ arguendum puta-
ui. Quid igitur ſibi vult illa argumentatio, quia illud
detulerit quod ad me ſcripſeras, delatam videlicet eam
in turpi crimine, ita vt editum & obrutum partum dici
afferat? Quaſi verò iſtud ad Indiciam, non ad me ſcri-
pſeris. Illa vbi audiuit litteris tuis Maximum ſubduci
accuſationi, litteras tuas protulit, quibus eum criminis
delatorem probauit: ad me datas non legerat, nec quid D
haberent ſciebat. Ego autem exhorrui a primo calum-
niam, quia aduertebam non crimen intendi, ſed iniu-
riam virginis deſiderari, cuius conſpectio & viſitatio po-
ſtulabatur, non aliquod flagitiũ deferebatur. Quis enim
iſtud a principio fraude compoſitũ, nequaquã ſibi con-
gruere & conuenire non arbitraretur? Cucurriſſe mulie-
res viles ad monaſterium, iactaſſe partum virginis, &
necem pignoris, de monaſterio rumorem per populos
ſparſum, eúmque affluxiſſe in aures nouaſſimus Maxi-
mi, ab ipſo interpellatum Epiſcopum, diuiſas eas quæ
dixiſſe ferebantur, atque in fugam coactas, vt apud nos
patuit eos qui audiſſe dicerent, ad Eccleſiã vocatos pro-
4. Reg. 2.. diſſe, Renatum & Leontiũ duos illos iniquitatis viros, E
Dan. 13. quos appoſuit Iezabel, redarguit Daniel, ſubornauit Iu-
Mat. 26. dæorum populos, vt auctoré vitæ ſuæ falſo appeterent
teſtimonio. qui tamen cùm ſimul compoſuiſſent flagi-
tium, ſimul ingreſſi eſſent viam, & ne quid prætereãm,
adiuncti Maximo, comitantibus (vt dixit Leontius) iis
qui illum rumorem ſparſerant: tamen vbi in meo adſti-
terunt iudicio, cùm primò de origine cauſæ quærerem,
diuerſa & diſtantia prompſere non locorũ ſeparati, ſed
mendaciorum diuortio. Cùm igitur ſibi ipſi non conue-
nirent, Mercurium & Leam viliſſimæ conditionis & de-
teſtabilioris nequitiæ perſonas amandauiſſent, aufugiſſet
Teudule, nõ ignara obiiciendi ſibi facinoris, quod ante F
lectum Renati ſola cubitauiſſet, ancilla præſto eſſet alia,
quæ ſtupro eiuſdem Renati ſe diceret coinquinatam: die
ipſo qui dictus erat cognitioni, ſubtraxerunt ſe Epiſcopo-
rum conuentui, licet etiam pridie ſubito ſe profecturus
idem Renatus clamitauerit. Vnde ego iudicio præſcripſi
diem, & tamen nullo accuſante, nullis teſtimoniis per-
urgentibus inſinuari ſanctæ ſorori quod peteres coram
ipſa inſpici & viſitari memoratam virginẽ. At illa ſanctè
inſpectionem quidem recuſauit, ſed teſtimonium non
declinauit, dicens nihil ſe in Indicia cõprehendiſſe, niſi
quod eſſet virginalis pudoris & ſanctitatis. Habitaſſe
eam Romæ in domo noſtra, nobis abſentibus, nulli eam

ſe virorum familiaritati dediſſe, optare cum ea ſibi à Do- A
mino ſuam partem reſeruari in regno Dei. Patenti quo-
que filiam noſtram inter rogaui, quò ab ea nunquã ſo-
leat diſcedere, cuius charitas, vitæ huius teſtimoniũ eſt.
Itaque etſi quod iniurata diceret, fidei ſacramento con-
ferendum foret: ſub obteſtatione tamen poſſeſſa eſt alie-
nam criminis quo appetebatur, nec quidquam in ea ſci-
re ſe bonæ vacuum conuerſationis. Nutricem quoque
liberæ conditionis interrogauimus, cui & ſtatus haud-
quaquam degeneri ſeruitio obnoxius libertatẽ vera fa-
tendi daret, & fides atque ætas ad veritatem adſtipularē-
tur, & officium nutricis ad cognitionem ſecreti. Ea quo-
que nihil ſe indecorum vidiſſe, nihil ſibi quaſi parenti B
commiſſum a virgine, aliqua dignum reprehenſione.
His moti, Indiciam inoffenſi virginẽ muneris pronun-
tiauimus, Maximum autem & Renatum & Leontium
ita inuoluit ſententia, vt Maximo ſi errorem emendaret
ſpes reditus reſeruaretur; Renatus autem & Leontius
excommunicati manerent, niſi fortè probata ſui pœni-
tentia, & huius facti diuturna deploratione, dignos ſe
præberent miſericordia. Vale frater, & nos dilige, quia
nos te diligimus.

*Inuehitur adhuc in Syagrium Veronenſem Epiſcopum pro contu-
meliã quam virginalis irrogauit pudori per mulierum inſpe- C
ctionem, interſerens ex ſacris ſcripturis quantum etiam vltio-
nis ſtudium apud maiores fuerit aduerſus pudicitiæ temerato-
res. Epiſtola.*

Ambroſius Syagrio Veronenſi Epiſcopo.

QVæ ſint in noſtro iudicio decreta, comperta reti-
nes, & ideo nunc quaſi animæ portionem conue- Epiſt.
nio meæ, habens apud te pro caſtitatis contumelia fa- XLVII.
miliarem & dolentem querelam. Itane oportuit inora-
tam atque inauditam virginitatis cauſam adiudicari, vt
non poſſit abſolui? Hoc eſt, niſi ſua iniuria ab honeſto
pudore traducatur ad indecoram ſui corporis oblatio- D
nem, grande videlicet relatura ſui teſtimonium, vt ex-
ponatur ludibrio, & procacitatis notetur. Hanc igitur
prærogatiuam detuliſti integritati, huiuſmodi honorifi-
centiam, qua ſe laceſſiri aut iniuriari gaudeant: quæ hoc
munus recipiendum putant, vt amittant libertatẽ com-
munis aſſertionis, nec ſe iure tueantur vel ſanctæ legis
vel publico, vt non accuſatorem exigat, non acceſſito-
rem vrgeat, ſed impudentiam ſolam induat, ac ſeſe pro-
iiciat ad iniuriam? Non ita maiores noſtri deſpicabilem
habebant caſtimoniam, cui tantum deferebant reueren-
tiæ, vt bellum aduerſum temeratores pudicitiæ ſuſcipiẽ-
dum putarent. Denique tantum fuit vltionis ſtudium,
vt omnes tribules de Beniamin tribu extinguerentur, ni- E
ſi ſexcentos qui bello reliqui forent, natura edimonis lo- Iudic. 20.
ci defendiſſet. Sic enim lectionis diuinæ ſerie expreſſum
tenetur, cuius tenorem recenſere congruit. Leuites
vir animo maior quam opibus, habitabat in partibus Iudic. 21.
montis Ephrem. Et quippe nibus ſortito obtigerat locus
in poſſeſſionem terræ datus pro tumulo hereditatis. Is
ſibi accepit iugalem de Iuda Bethleem. Et vt ſe habent
prima copularum exordia, ardebat iuuenculam im mo- Iudic. 19.
dica animi cupiditate: ſimul quia ſimilibus eius nõ fuo-
gebatur, exardeſcebat magis, atque immane quantum
exæſtuabat. Vnde quia nihil referebatur ex parte adoleſ-
centulæ, vel leuitate amoris, vel vi doloris, quòd haud- F
quaquam mercede pari ſecum decerneret cum eadem
expoſtulabat. Hinc frequens iurgium. Quo mulier of-
fenſa, claues remiſit, domum tenerit. At ille amore vi-
ctus, qui quod ſperaret non habebat aliud, cùm quar-
tum iam menſem fluere cerneret, eò contendit, fretus
quòd conſilio parentum emolliretur animus adoleſcen-
tulæ. Occurrit pro foribus ſocer, generum introduxit,
filiam reconciliauit, & viatores dimitteret, triduo te-
nuit, quaſi repararet nuptias: ac volenti abire, quartum
quoque diem comperendinauit, prætenta humanitatis
ſpecie moras innectendo. Pari modo cùm etiam quin-
tum diem vellet adiungere ſuperioribus, & tam nouã

deeſſent cauſæ morandi, paterno tamen affectu retinendæ filiæ deſiderium non deforet, præmiſſam profectionis copiam diſtulit in meridiē, vt viam cibo curati aggrederentur. Poſt epulas quoque volens dilationem attexere, eo quod iam veſper appropinquaret, generi precibus, ægre licet, tamē acquieuit. Ille iter ſuum perrexit lætus animi quod dilectam ſibi recuperauiſſet. Qui vno comitati ſeruulo, cùm iam declinaret dies, feſtino viam celerabant gradu. Mulier vehebatur iumento, viro nullos ſenſus laboris, qui fructu deſiderij ſimul & vario mulieris ac vernaculo ſermone viam leuaret. Denique vbi Hieroſolymam appropinquarunt, quæ triginta ſtadiis aberat, quā tunc Iebuſæi tenebant, ſuggeſſit puer deflectendum in ciuitatē, quia ſub noctem ſuſpecta eſſent etiam illa quæ tutiora ſunt, cauendáque tenebrarum ambigua, maximè quia locorum incolæ non eſſent de filijs Iſrael. Et ideo præueniendum, ne quid aduerſa ſtudia gerentes inſidiarum inferrent, obſcuro noctis dolum quærentibus ad perpetrandum facinus ſatis opportuno. Sed domino eius haudquaquam placuit ſententia, vt inter alienigenas hoſpitio ſuccederent, cum Gaba & Rama non longè abeſſent ciuitates Beniamin. Itaque præualens ſententia poſthabuit ſeruuli ſuggeſtionē, quaſi ex conditione conſilium æſtimaretur, & nō conſilio quamuis infima conditio ableuaretur. Et iam ſol in occaſu erat: denique vox occurrit, cùm iam vrgeretur veſpere, in ciuitatem ſuccedere. Gabaonitæ incolebant locum, inhoſpitales, immites, intolerabiles, omnes tamen tolerabiliores, quam ſi aliquem hoſpitio recepiſſent. Deniq; commodius huic viro Leuitæ ceſſerat, ſi in Gaba hoſpitium non reperiſſet.

Ibidem. 19 Verùm ne quid deeſſet offenſionis, primo ingreſſu diuerſorium non reperit: cùm in publico ſitus alienā miſericordiam imploraret, offendit aduenientem ex agro ſenem, quem veſper ex opere agreſti compulit nocti decedere. Et cùm eſſet ei conſpicuus, rogatus quò iret, & vnde aduentaret, reſpondit: De Bethleem Iuda reuertor, contendo ad montem Ephrem, & mulier eſt mecum: ſed ecce hìc diuerti, & nemo eſt qui hoſpitio recipiat, & requieſcendi vſum miniſtret. Non quo cibi aut potus ſibi, aut pecori pabulorum eſſet indigentia, ſed recti hoſpitio prohiberentur: præſto eſſe illa, nudum tecti

Ibidem. hoſpitium deſiderari. Ad ex ſenior benignè ſatis & placidè: Pax, inquit, tibi, & ſuccede hoſpes pariter & ciuis. Nam & mihi origo de montis Ephrem partibus, & hic hoſpitalis habitatio, ſed tempore diuturno incolatus ſedes fundauit. Itaq; receptos domicilio, miniſterio ſui & ſubſidiis hoſpitalibus iuxta fouet. Hortabatur ad lætitiam ſenior, & frequentioribus prouocabat poculis, vt vino adoleret curarū obliuia, cùm ſubito circumſiſtunt eos Gabaonitæ, iuuenes ad omnem proiecti libidinem, nihil penſum ac moderatum habentes, quos forma mulieris illexerat, & in omnem amentiam præcipitabat. Capti enim eius decore, & per ſenectutem hoſpitis, atq; infirmitatem ſobſidij accepta ſpe potiundi poſcunt mulierem, & pulſant ianuam. Itaque egreſſus ſenior rogabat eos ne hoſpitales menſas turpi flagitio fœdarent, & reuerendum his etiam indomitis barbarorum gentiū nationibus violandum arbitrarentur: contribulē illum ſibi, Iſraëlitem virum legitimi tori ſubnixum copula non ſine indignatione cæleſtis arbitri tanta affici contumelia. Quod vbi parum procedere aduertit, eſſe ſibi filiam virginē adiecit, illam ſe offerre maiore parentis dolore, ſed minore gratiæ hoſpitalis diſpendio, publico flagitio priuatum dedecus tolerabilius haberi. At illi exagitati æſtu furoris & inflammati incentiuo libidinis, eò amplius ardebant forma iuuenculæ, quò magis negabatur. Et iuſtitiæ exortes ridebant verba æquitatis, filiā ſenis quia minore inuidia ſceleris offerebatur, deſpectui habentes. Itaque cùm præ nihil proficerent preces, & ſeniles fruſtra hoſpes manus tenderet, deſperato præſidio rapitur mulier, & per totam noctem iniuriæ impletur. At vbi lux finem intemperantiæ dedit, ianuam hoſpitalem repetit, non quo viri conſpectum expoſceret, quem magis declinandum putaret, contumeliæ pudore miſerabilia, ſed vt affectum viro referret, quæ caſtitatem amiſerat, & con-

G tumeliæ ſuæ funus lamentabili ſpecie ante ianuam hoſpitalem exponeret. Egreſſus itaque Leuita cum iacentem inueniſſet, arbitratus quòd verecundia vultum nequaquam attollere auderet, conſolari cœpit, quia non voluntate, ſed inuita tantæ iniuriæ ſuccubuiſſet, hortari aſſurgere, & ſecum repetere domum. Sed vbi nullum reſponſum referebatur, quaſi quieſcentem maiore voce è ſomno excitare. Verùm vbi mortis ſupremæ patuit fides, impoſitas iumento reliquias domum pertulit, & diuiſos artus mulieris in partes duodecim miſit per ſingulas tribus Iſrael. Quo commotus vniuerſus populus conuenit in Maſphat, atque ibi querela per Leuitā co-
H gnita, omnes in bellum exarſere, ſtatuentes neminem virorum fas eſſe in tabernaculum ſuccedere priuſquam de tanti ſceleris auctoribus vltio capeſſeretur. Animis itaque ruebant in prælium; ſed conſilium prudentiorum præuertit ſententiam, non timere confligendum bello cum ciuibus, ſed priùs verbis experiendum de flagitio, & decernendum conditionibus pro delictis. Neque iuſtum videri vt paucorum ſceleris pretium ad omnes perueniret, & priuata adoleſcentium peccata ſtatum ſalutis publicæ labefactarent. Itaq; miſerunt viros qui denuntiarent Gabaonitis vt tanti reos flagitij offerrent. Sin au- *Iudic. 20*
I tem, cognoſcerent non minoris eſſe criminis tantum facinus defendiſſe quam exercuiſſe. Verū illis ſuperba referentibus, conſilia pacis bello mutata: neque primo aut ſecundo conflictu, cum plurimi à paucis affligerentur, cedendū Iſraëlitæ aduerſis præliis æſtimarunt. Quadringenta enim millia virorū bellantium, aduerſum viginti quinque millia Beniamin tribus & ſeptingētos Gabaonitas expertos belli iuuenes decertabāt. Et cum ſiniſtra ſorte duo ſibi iam cecidiſſent prælia, animi tamen promptus haudquaquam depoſuit Iſraël vincendi fiduciam, & vlciſcendi præſumptam ſpem. Sed quia cauſa numeróque præſtantiores inferiores pugnæ euentu pedem retulerant, diuinam offenſam rati, ieiunio & fletu
K maximo reconciliationem gratiæ cæleſtis affectauere. Itaque orata Domini pace acriores in bellum reuertuntur, vt pote quibus oraculum animos dederat, ſpem accumulauerat. Et ſimulato à frōte quòd cederent, ac diſpoſitis per noctē inſidiis à tergo vrbis, in qua locata erat manus hoſtium, dum hi cedunt, & illi ſectantur, inuadēdi vrbem vacuam facta copia, & mox admoto ſtatimque adulto incendio, flāmarum fragor atque æſtus furens captæ vrbis ſpeciem manifeſtarunt. Quo & ſuis fracti animi, & erecti hoſtiū. Nam & Beniamin viri clauſos ſe & circumuentos rati, priuſquam à tergo inuade- *Iudic. 21*
L rentur, diſpergere ſeſe, atque in deſertum fugere cœperunt. econtra Iſrael gemino agmine vrgere eos, ac palantes perſequi. Cæſa itaque viginti quinque millia, id eſt omnes ferè de viris Beniamin, præter ſexcentos, qui abrepio ſcrupeæ rupis munimento, partim loci ingenio & ſubſidio naturæ, partim deſperatione victoribus terrori fuere. Nam ſecundæ res cautionis admouent, in aduerſis vltio pro victoria habetur. Nec fœminarū numerus tanti diſcriminis exors fuit, ſed omnis tribus Beniamin muliebris ſexus cum pueris & puellis omníque ætate gladio aut igne extinctus, ſacramentumque additum, ne quis tribus illius viro filiam ſuam in vxorē daret, quo reparandi nominis omnis aboleretur ſucceſſio. Belli fi-
M nis ſimul at iræ factus, & furor in pœnitentiam vertit, armiſque poſitis in vnum conuenientes viri Iſrael fleuerunt fletum magnum, & celebrarunt ieiunium, dolentes vnam tribum periſſe ex fratribus, atque extinctam populi ſui validam manum iure quidem pro delicti pretio bellatam aduersùm propugnatores flagitiorum, ſed miſerè in ſua populum conuerſum viſcera, & bello ciuili vtrumque afflictum. Lachrymarum effuſio mouit paſſionem animi, & affectum perculit, ſæuitiæ ratio ſucceſſit. Miſſique legati ad ſexcentos illos Beniamin viros, qui per quatuor menſes edito ſe præruptarum tuebantur rupium, aut deſerti indigentia quæ multitudini obſidentium periculoſa foret, deplorauerunt communem illam ærumnam, quòd illi contribules, iſti cognatos & ſocios amiſiſſent, ſed tamen non penitus interceptam

reparandæ tribus ſucceſſionem: conſulere ſe in medium quomodo & ſacramenti fides ſibi conſtet, & tribus vna nequaquam a corpore auulſa intercidat. Altari itaque poſito reconciliationis, & pacis oblatum ſacrificium. Et quia Iabis Galaad populus erat pœnæ & maledicto obnoxius (obſtrinxerat enim omnis ſe Iſraël magno ſacramento, vt ſi quis non aſcendiſſet cum eo ad puniendum flagitium, morte moreretur) duodecim millia bellatorum directa, vt & viri omnes & mulieres ferro extinguerentur, ſolas virilis tori exortes reſeruarent adoleſcentulas. Interfectis itaque omnibus Iabis Galaad, ſolæ virgines quadringentæ exitio cæterorum ſuperfuerunt. Quas accipiens Iſraël, ſtatuit viros Beniamin belli metum deponere & in coniugium ſibi ſumere integras æui ac pudoris puellas: quibus & cauſa eſſet apud viros integra, quod nemo ſuorum aduerſùm eos bellum ſuſceperat, & charitatis gratia, qui propter eos ſupremo ſupplicio ereptæ forent. Hoc igitur modo quadringentis iuuenibus quæſita copularum conſortia ſunt. Sed quia ducenti numero ſupererant, quibus iugales deerant, iis quoque ſine fraude ſacramentorum conſultum accepimus. Dies feſtus in Silo quotannis celebratur. Ibi exultare ſolitæ virgines & choreas ducere in honorem religionis, aliæ præire matribus, & totum iter agmine viantum replere. Dixit vnus ex ſenioribus: Si ducenti illi tribus Beniamin viri intra vineas ſiti excubias tenderent, donec ſe omnis fœminea turba effunderet, & ſurgentes ex vineis vnuſquiſque quam occurſus dederit, vxorem ſibi vindicaret, fraudi id nequaquam futurum: populum etenim fauere reparandæ tribus ſucceſſioni, propter ſacramentum impertire non poſſe filiarum ſuarum ſocietatem: neque tamen contra ſacramentum videri ſi prohibendum non putaret, quia ſacramento neque cogendi neque prohibendi neceſſitas impoſita videretur, illos ſibi ſine metu conſulere oportere. Sanè ſi puellarum parentes vindictam efflagitarent, partim prece, partim etiam retorquendo in ipſos † indiligentiæ culpâ cuſtodiæ, ſeſe reuocaturos: quia cùm ſcirent Beniamin viros exortes eſſe iugalium, cum filiabus proceſſerint: dignam ſanè tribum iam non pœna, ſed miſericordia: ſatis durè ſæuitum in eos & debellatam corporis ſui partem: immoderatius exarſiſſe plebem, vt ſucceſſionem domeſticam extingueret, atque ex ſuis necaret: placere Deo non perire populo tribum, neque pro vna muliere tam acerbè conſuli. Probauerunt conſilium Iſraëlitæ, executi ſunt viri Beniamin, & diſpoſiti in vineis loco opportuno & tempore, plenas fœminei agminis vias occupauerunt. Præbuit illis feſtum nuptiarum religionis ſolennitas. Auulſæ de complexu patrum filiæ tanquam in manum ab ipſis parentibus tradebantur, & velut pactam è gremio matris non abduci, ſed prodire arbitrareris. Ita tribus Beniamin pene intercepta atque extincta breui floruit, documentum exhibens quòd magno exitio ſit inſolentibus vindicta pudicitiæ, & læſæ caſtitatis vltio. Nec hoc ſolo loco, ſed pleriſque ſcriptura hoc docet. Nam & in Geneſi legimus exercitum quæſtionibus regem Ægypti Pharaonem, quod Saram attentauiſſet, & tamen alienam eſſe vxorem neſciebat. Eſt igitur Domino caſtitatis tuendæ voluntas, quantò magis eſt defenſandæ integritatis? Vnde nulla debet virginibus ſacris irrogari iniuria. Quæ enim non nubunt, & qui vxores non ducunt, habentur ſicut angeli Dei in cælo. Et ideo cæleſti gratiæ non inferamus corporalem contumeliam, quoniam potens eſt Deus, quem nec prævaricatio præterеat & moneat accepti ſibi muneris & conſecratæ virginitatis acerba & grauis contumelia. Vale frater & nos dilige, quia nos te diligimus.

Margin: A; B; C; Ibidem.; al. inuitæ.; D; E; Gen. 12.; Luc. 20.

Paternum conſulit ut filiæ ſuo filiam ex filia, hoc eſt, neptem auunculo nullatenus coniugio copulare velit, quia id interdictum: & licet tale coniugium non prohiberetur a lege, expedire tamen, non permittit. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Paterno.

Paterni quidem vnanimis mei ſalutationem legi, ſed conſultationem haudquaquam paternam, vt velis filio neptem copulare ex filia, ſed nec auo te nec patre dignam. Itaque quid conſuleris, conſidera. Omne enim quod agere volumus, priùs nomen facti eius interrogemus, & tunc vtrum laudem an vituperatione dignum ſit, exiſtimabimus. Verbi gratia miſceri mulieri quibuſdam voluptas eſt, medicorum etiã † pueris corporibus vtile ferunt. Sed conſiderandum vtrum coniugi, an extraneæ: deinde nuptæ, an innuptæ. Si quis deſponſata ſibi & tradita vtatur, coniugio vacat. Qui alienæ expugnat pudorem, adulterium facit, cuius vel ſolo nomine reprimitur plerumque tentandi audacia. Hoſtem ferire victoria eſt, verum æquitas; innocentem homicidium. Quòd ſi quis percipiat animo, reuocat manum. Ergo etiam tu quid conſulas, quæſo tecum retractes. Coniugium vis inter filios noſtros componere. Quæro vtrum pares copulandi, an impares ſint. Sed niſi fallor, compares appellari ſolent. Boues qui iungit ad aratrum, equos ad currum pares eligit, & vt ætas conueniat & forma: nec natura diſcrepet, nec decoloret diuerſitas. Tu copulare paras filium tuum, & neptem ex filia, hoc eſt, vt accipiat ſororis ſuæ filiam, diuerſa licet matre quam ſororis editus. Interroga nominum religionem: nempe auunculus iſte illius, illa huius neptis vocatur. Nec ipſe te reuocat ſonus nominum, cùm hic auum reſonet, illa hoc nomen ad auunculum quod ad auum referat? quanta deinde etiam reliquorum confuſio vocabulorum? Idem auus & ſocer vocabere, ea quoque tibi neptis & nurus diuerſo nomine aucupabitur. Mutuabuntur etiam fratres diuerſa vocabula, vt illa ſocrus fratri ſit, iſte gener ſorori. Nubat auunculo ſuo neptis, & immaculatorum pignorum charitas illecebroſo amore mutetur. Super hoc igitur meam à ſancto viro Epiſcopo veſtro expectari ſententiam non opinor neque arbitror. Nam ſi ita eſſet, & ipſe ſcribendum putaſſet. Non ſcribendo autem, ſignificauit quod nequaquam hunc dubitandum arbitretur. Quid enim eſt quod dubitari queat, cùm lex diuina etiã patrueles fratres prohibeat conuenire in coniugalem copulam, qui ſibi quarto ſociantur gradu? Hic autem gradus tertius eſt, qui etiam ciuili iure conſortio coniugij exceptus videtur. Sed priùs ſacræ legis ſcita interrogemus. Prætendis enim in tuis litteris quod permiſſum hoc diuino iure connubium huiuſmodi pignoribus exiſtimetur, eo quòd non ſit prohibitum. Ego autem & prohibitum aſſero: quia cùm leuiora interdicta ſint, de patruelibus fratribus, multo magis hoc quod arctioris eſt plenum neceſſitudinis, interdictum arbitror. Quid enim leuiora adſtringit, grauiora non ſoluit, ſed alligat. Quòd ſi ideo permiſſum putas, quia ſpecialiter non eſt illud prohibitum: nec illud prohibitum ſermone legis reperies, ne pater filiam ſuam accipiat vxorem. Nunquid ideo licet, quia non eſt prohibitum? Minimè. Interdictum eſt enim naturæ iure, interdictum eſt inuiolabili præſcriptione pietatis, titulo neceſſitudinis. Quanta huiuſmodi inuenies non eſſe interdicta lege per Moyſen edita, & tamen interdicta ſunt quadam voce naturæ? Multaque ſunt quæ licet facere, ſed non expedit. Omnia enim licent, ſed non expediunt: omnia licent, ſed non ædificant. Si ergo etiam ab iis nos reuocat Apoſtolus quæ non ædificant, quomodo faciendum putamus, quod & non licet legis oraculo, & non ædificat diſcrepante pietatis ordine? Et tamen illa ipſa vetera quæ fuerant duriora, temperata ſunt per Euangelium Domino Ieſu. Tranſierunt vetera, ecce facta ſunt omnia noua. Quid tam ſolenne, quam oſculum inter auunculum & neptem, quod iſte quaſi filiæ debet, hæc

Margin: Epiſt. XLVIII; al. pueri.; 27. q. 2. c. ſi quis deſponſata, & Ino par. 8. c. 101.; Ino par. 9. cap. 5.; Ino par. 9. c. 5. §. quod eſt.; Leuit. 18.; l. 1. de inceſt. nup. in C. Th.; Rom. 7.; 1. Cor. 6.; 2. Cor. 5.

quaſi parenti. Hoc igitur inoffenſæ pietatis oſculum ſuſpectum facies de talibus cogitando nuptiis, & religioſiſſimum ſacramentum charis pignoribus eripies. Sed ſi diuina te prætereunt, ſaltem Imperatorum præcepta, à quibus ampliſſimum accepiſti honorem, haudquaquã præterire te debuerunt. Nam Theodoſius Imperator etiam patrueles fratres & conſobrinos vetuit inter ſe cõiugii conuenire nomine, & ſeueriſſimam pœnam ſtatuit ſi quis temerare auſus eſſet fratrum pia pignora: & tamen illi inuicem ſibi æquales ſunt: tantummodo quia propinquitatis neceſſitudine, & fraternæ ſocietatis ligãtur vinculo, pietati eos voluit debere quòd nati ſunt.

li. 3. de inceſt. nup. in C. Th. lic.

Sed dicis alicui relaxatum. Verùm hoc legi non præiudicat. Quod enim in communione ſtatuitur, ei tantùm proficit, cui relaxatum videtur. Longè diuerſa iniuria. Illud tamen licet in veteri teſtamento legimus, vt aliquis vxorem ſuam ſororem duceret, iſtud inauditum, vt quiſquam neptem ſuam in vxorem accipiat, & coniugem dicat. Iam illud pulcherrimum, quod negaſti neptem tuam auunculo ſuo tuo filio propinquo ſemine conuenire, quia non agnationis ei legitimo iure, ſed cognationis copuletur neceſſitudine. Quaſi vero & vterini fratres, id eſt diuerſo patre, ſed eadem matre geniti, poſſint diuerſo ſexu inter ſe coniugio conuenire, cùm & ipſi cognationis ius habere non queant ſed cognationis tantùm ſibi titulo connexi ſint. Vnde oportet ab ea diſcedas intentione, quæ etiam ſi liceret, tamen tuam familiam non propagaret. Debet enim tibi filius noſter nepotes, debet etiam neptis chariſſima pronepotes. Vale cum tuis omnibus.

Gen. 12. 20. & 25.

Vetus & immodica inter duos fratres & ſororem ſuper bonorum diuiſione vertebatur contentio: ſanctus Doctor licet conſtitutus eſſet iudex, non tamen vt iudex, ſed vt compoſitionis arbiter à partibus electus decernere maluit: ſcribit ſororem, & Marcellum alterum fratrem quia arbitrium laudauerit, commendat. Epiſtola.

Ambroſius Epiſcopus Marcello.

Epiſtola. XLIX.

APud me decurſus eſt tui textus negotij, quòd non intuliſti, ſed recepiſti: quia erat & pietatis neceſſitas, & probandæ in pauperes liberalitatis voluntas. Cognoui autem ſecundùm ſacræ formam præceptionis, in qua me induit & beatiſſimi Apoſtoli auctoritas, & tuæ doctrinæ ac vitæ forma & diſciplina. Nam cùm ipſe arguerem quòd adhuc inter vos maneret veternoſum iurgium, cognoſcendi mihi neceſſitatem partes impoſuerunt. Et ubi ni recuſare, fateor, cũ præſertim togati vtriuſque partis inuicem ſe laceſſerent, dicentes vt meo ſub examine liqueret cui parti maiora iuris vel iuſtitiæ ſuffragia forent. Quid plura? Cùm iam concluſi eſſent dies, & paucarum horarum ſupereſſet ſpatium, quibus tamen alia audiret Præfectus negotia, petierunt cauſæ patroni prorogari paucorum dierum tempora, vt ego reſiderem cognitor. Tantus ardor erat Chriſtianis viris ne Præfectus de Epiſcopi iudicaret negotio. Aiebant præterea neſcio quæ geſta indecorè, & pro ſuo quiſque ſtudio iactabat, quæ Epiſcopo potius iudice quam Præfecto examinari oporteret. His confuſus, ſimul admonitus Apoſtolicæ præceptionis, quæ arguit, dicens: *Nonne de iis qui intus ſunt, vos iudicatis?* Et iterum: *Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum.* Ad verecundiam veſtrã dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquã qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum: ſed frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles: recepi cognitionem, ita tamen, vt compoſitionis eſſem arbiter. Videbã enim quòd ſi pro tuis iudicarem partibus, poſſet ille non acquieſcere: ſi pro illo ferretur ſententia, obediret tua & ſanctæ ſororis defenſio. Erat ergo iniqua decernendi conditio. Poſſet etiam illis videri ſuſpecta neceſſitudinis ſacerdotalis gratia. Quando enim victus quemquam alium quam ſe æquiorem putat. Et quod verum, erat vetuſti iurgij intolerabilia vtrique parti diſpendia, ſi

1. Cor. 5.
1. Cor. 6.

G finis eius aut fructu careret, aut liberalitatis ſolatio. Cùm igitur anceps iudicium, ius controuerſum, multiplices ab vtraque parte actiones cernerem, inuidiæ plenas ſupplicationes, reſcriptorum quoque obreptiones obtexerunt, aduerterem etiam graui conditione illum ſi viciſſet acturum de duplis fructibus, & de ſumptibus annoſæ litis, tuo autem officio non conuenire, vt expenſas iurgii poſceres, nec competere vt quidquam de fructibus poſſeſſor ageres quos perceperiſſes: malui iurgium compoſitione ſedare, quam pronuntiatione acerbare. Alia enim habebant excitari iurgia. Tum, quod eſt grauiſſimum, etſi iurgia ſublata forent, erant tamen odia

H manſura: quæ apud bonos mores diſpendia ſunt. Inter hos æſtus poſitus, cùm me perſona ſacerdotis, fœminei ſexus, viduæ grauitas, amici quoque contemplatio, trino quodam non perfunctorio conueniret nomine, illud ſequendum putaui, vt neminem vinci vellem, & omnes vincere. Nec fefellit ſententia. Viciſtis enim omnes germanitati, viciſtis naturæ, viciſtis ſcripturæ dicenti: *Quare non magis iniuriam accepiſtis? quare non magis fraudem patimini?* Sed putas te grauatum iactura iuris, damno pecuniæ. Meliora vtique ſacerdotibus damna quam lucra ſæculi ſunt. *Beatius eſt enim dare, quam accipere.* Sed fortè dicas: Fraudem non debui pati, iniuriam

Ibidem.

I non debui perpeti, damnum ſubire. Quid ergo? Inferre velles? Sed etſi tu non inferres, ille ſe paſſum diceret. Itaque vide quid dicat Apoſtolus: *Quare non magis fraudem patiamini?* vt prope videatur qui non patitur feciſſe. Tolerare enim debet qui fortior eſt. Verum quid ego ita tecum ago, quaſi hoc meum, & non tuum ſit? Tu enim obtuliſti quaſi arbiter litis vt ſoror in diem vitæ ſuæ poſſideret partem prædij, poſt obitum eius fratri cederet omnis poſſeſſio. Neque quiſquam eum vel tuo vel Eccleſiæ conueniret nomine, ſed ſibi haberet, ſi ita mallet, vt nihil diſpenſaret Eccleſiæ. Hoc cùm ego prædicarem, & præferrem tantam animo tuo infuſam

Act. 20.

1. Cor. 6.

K liberalitatis gratiam, reſpondit germanus tuus placere ſibi oblationem, ſi metus deteriorandæ poſſeſſionis decederet. Quemadmodũ enim fœmina, & quod eſt amplius vidua, poſſeſſionem regeret tributariam? Quid ſibi profuturum, quòd ſibi iura poſſeſſionis cederes, ſi maiora ex incultu agri ſubeunda ſibi damna arbitraretur? Mouebat hoc vtriuſque partis togatos. Itaque omnium conſpirante aſſenſu placuit vt Lætus V. C. agrum ſuſciperet, & certum numerum frumenti, vini, olei, ſorori quotannis penſitaret. Ergo ſanctæ germanæ tuæ non ius, ſed ſolicitudo deceſſit: non fructus, ſed culturæ labor: non reditus, ſed incerti euentus quædam (vt dicitur

L vulgo) alea. Si tempeſtates ventorum graues prouentum impedierint, ſorori tamen tuæ ſua vbertas manebit. Si nimia ſiccitate aruerint locorum gignentia, ſorori tamen tuæ ſtata non minuetur fœcunditas. Sibi adſcribit Lætus conditionem oblationis ſuæ: ſi neceſſitates temporum & extraordinariæ incubuerint exactiones, germana tua beneficio tuo & diſpendio Læti immunis erit. Lætus autem ſe proprietate locorum ſolabitur. Viciſtis ergo omnes: Lætus, quia ius loci adeptus eſt quod non tenebat ſoror, quia annuis potietur fructibus, iam ſine lite, ſine iurgio: nemo tamen plenius, nemo glorioſius quàm tu viciſti, qui dum erga ſororem confirmaſti vis li-

M beralitatem tuam, in vtrumque eam fraternæ conſortem neceſſitudinis contuliſti. Nam & fratri conceſſiſti proprietatem, & ſorori vſus fructum. Nihil autem admittit Eccleſiæ quod pietati acquiritur. Charitas enim non damnum, ſed lucrum Chriſti eſt. Denique charitas, fructus Spiritus ſancti eſt. Apoſtolico igitur charactere cognitio decurſa eſt. Dolebamus ante quod litem haberes, profuit iurgium, vt formam indueres apoſtolicæ vitæ & præceptionis. Illud ſacerdotio non congruebat, hæc tranſactio & apoſtolicam decet normam. Nec verentur ne immunis ſit atque exors Eccleſia liberalitatis tuę. Habet & illa fructus tuos & quidem vberiores, habet fructus doctrinæ tuę, habet tuæ vitę ſtipendium habet fœcunditatem, quam tuis inſtitutis rigaſti. His diues redditibus non quærit temporalia, quia æterna poſſidet. Addidiſti autem ei non ſolùm apoſtolicos, ſed

Galat. 5.

Luc. 16. etiam euangelicos fructus. Dominos enim dicit: *Facite vobis amicos, de iniquo mamona: Feciſti & tu amicos & quod mirabile eſt*, ex diſſidenobos. Feciſti in ius germanitatis sedite fratres, feciſti eos hac chatitate, hac gratia ſecuſos quod ſuſcipianrut in æterna tabernacula. Chriſto igitur auctore, & doobus arbitris ſacerdotibos, te qui formam prior dediſti, me qui ſeatentiam prompſi, facta pax non claudicabit, quando tanta fidei cóuenerunt ſuffragia, vt perfidia noo poſſit eſſe ſine pœna. Arabit Lætos ſorori, cui antea alienas inuidebat labores: meſſem Lætus ſorori colliget, in qua ante ferre non poterat alienas donationes: deſeret fructus ad ſororis horrea, & hoc Lætus frater, recepta iam etiam nominis ſui proprietate. Tu interea † confirmatus in Apoſtolum Chriſti, aſſu- (al. confirmatus.) mens propheticam auctoritatem dices ad Dominum: B Pſal. 138. *Poſſediſti renes meos*. Hæc melius Chriſtum poſſeſſio decet vt virtus ſacerdotis poſſideat ſui, hos fructus capiat, qui ſunt integritatis & continentiæ, & quod eſt amplius, charitatis & tranquillitatis. Vale & nos dilige, quia nos te diligimos.

Titianus habebat cum nepte cauſam: Rufinus eius filius & pater neptis, Magiſter erat officiorum, ideo ex lege iudex: quare pro filia contra patrem cauſam fouebat: mox factus eſt Præfectus prætorio, vnde deſiuit eſſe iudex, congaudet ergo patri & quia filius honore auctus, & quia ipſe a moleſtia liberatus eſt. Epiſtola. C

Ambroſius Epiſcopus Titiano.

Epiſt. L. VEnit tibi innocens victoria, vt ſine amaritudine poriaris victoriæ ſecuritate. Rufinos enim ex Magiſtro officiorum factus eſt in conſulatu Præfectus prætorio, ac per hoc plus eſſe cæpit. ſed tibi iam nihil obeſſe. Eſt enim aliarum præfectus partium Congaudeo vel illi vt amico, quia honore auctus inuidia leuatus eſt: vel tibi vt filio, quia liberatus eſt ab eo qoem tibi grauiorem iudicem arbitrare, vt ſi de negotio definiueris eum tua nepte, pietatis tuæ ſit, non formidinis. Ideóque promptior eſto deciſioni, cuius & ſpes potior, & fructos D eſt. Spes, quia pater neptis tuæ qui de illius ſententia ſibi plurimum blandiebatur, iam qood de eo ſperet non habet. Ille enim curat, præterita negligit, vel cum illo quod tunc gerebat, depoſuit officio: iſte negotiũ ſoi meritum, non ſententiæ patronum conſiderat. Et fructus iucundior eſt, vt tibi referatur deciſionis gratia qoi potueris iam ſpernere, & non ſpreueris. pietatem ſpectans neceſſitudinis, non ſtimulum offenſionis. Vale, & nos dilige vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

Studio nobili viro, in cauſa cuiuſdam crimino ſi iudicio deputato, quam potius partem, clementiæne, an iuſtitiæ ſequi conduceret percontanti, reſpondet clementiam eſſe præferendam, Epiſtola. E

Ambroſius Epiſcopus Studio.

Epiſt. L I. REcognoſco puræ affectum mentis, & fidei ſtudiom & Domini noſtri Ieſu Chriſti timorem. De qoo etiam ego vererer reſpoaſum referre, conſtrictus altero quod eſt commiſſum vobis propter cuſtodiam legum, altero autem propter miſericordiam & gratiam, niſi de hoc Apoſtolicam haberes auctoritatem, quia non ſine cauſa gladium portat qui iudicat. Dei enim vindex eſt Rom. 13. in eos qui malè agunt, Quod tamen etſi cognitum tibi foret, non otioſè ſciſcitandum putaſti. Nam ſunt qoi eos in communionem non vocent ſacramentorum cæleſtium, qui in aliquos capitalem ſententiam ferendam æſtimauerunt. Pleriquc etiam ſponte ſe abſtinent, & laudantur qoidem, nec ipſi eos poſſumus non prædicare, qui auctoritatem Apoſtoli eatenus obſeruamus, vt iis communionem nõ audeamus negare. Vides igitur quid auctoritas tribuat, quid ſuadeat miſericordia. Excuſationem habebis, ſi feceris: laudem, ſi non feceris. Etſi non potueris facere, nec tamen innocentes atterere

A ſqualore carceris, ſed abſoluere, plus quaſi ſacerdos probabo. Poteſt enim fieri vt cauſa cognita recipiatur reus. qui poſtea aut indulgentiam ſibi petat, aut certè ſine graui ſeueritate (quod quidam ait) habiter in carcere. Scio tamen pleroſque gentilium gloriari ſolitos quòd incruentam de adminiſtratione prouinciali ſecurim reuexerint. Si hoc gentiles, quid Chriſtiani facere debent? Ad omnia tamen accipe reſpoaſum Saluatoris. Nam cum adulteram reperiſſent Iudæi, obtulerunt eam Saluatori: captantes, vt ſi abſolueret eam, videretur legem ſoluere, qui dixerat: *Non veni legem ſoluere, ſed adimplere* Si damnaret, videretur aduerſum finem veniſſe propoſiti ſui. Hoc igitur præuidens Dominos Ieſus, inclinato capite ſcribebat in terra. Quid ſcribebat, niſi illud propheticum: *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos*: quod de Iechonia lectum in Hieremia propheta? Cùm Iudæi interpellant, in terra ſcribuntur nomina Iudæorum: cùm adeunt Chriſtiani, non ſcribuntur in terra fidelium nomina, ſed in cælo. In terra autem ſcribuntur abdicati a patre proprio, qui patrem tentant, & contumelias irrogant auctori ſalutis. Cùm interpellant Iudæi, inclinat caput Ieſus: & quia non habet vbi reclinet caput ſuum, iterum erigit quaſi dicturus ſententiam, & ait: *Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam.* Et iterum inclinato capite ſcribebat in terra. Audientes illi, exire cœperunt ſinguli, incipientes à ſenioribus: vel qood ipſi C plura haberent crimina qoi diu vixerant, vel quia priores vim intellexerunt ſententiæ, quaſi prudentiores. & cœperunt ſua magis peccata deflere, qui alieni criminis venerant accuſatores. Recedentibus ergo illis remanſit ſolus Ieſus, & eleuans caput ad mulierem, ait: *Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Et illa reſpondit: Nemo. Dicit ei Ieſus: Nec ego te damnabo. Vade, & amodo vide ne pecces.* Non damnat, quaſi redemptio: corrigit, quaſi vita, quaſi fons abluit. Et quia quando ſe inclinat Ieſos, ideo inclinat vt iacentes eleuet, ideo ait remiſſio peccatorum: Nec ego te damnabo. Habes quod ſequaris. Poteſt enim fieri vt ille crimiooſus poſſit habere ſpem correctionis ſi ſine baptiſmo eſt, vt poſſit accipere remiſſiooem: ſi baptizatos, vt pœnitentiam gerat, & corpus ſuum pro Chriſto offerat. Quantæ ſunt ad ſalutem viæ? Et ideo maiores maluerunt indulgentiores eſſe circa iudices, vt dum gladios eorum timeretur, reprimeretur ſcelerum furor, & noo incitaretur. Quòd ſi negaretur communio, videretur criminoſorum vindicata pœna. Maluerunt igitur priores noſtri vt id in voluntate magis abſtinentis, quã in neceſſitate ſit legis. Vale, & nos dilige, qoia nos quoque te diligimus.

Ioan. 8. Mat. 5. Ioan. 8. Hier. 22. Ioan. 8. Mat. 8. Ioan. 8. Ibidem.

E *Quoniam ſuperiore epiſtola manſuetudinem in iudicio præponendam ſcripſit, ideo eidem nunc Studio plenius inſtrui quærenti, Domini noſtri Ieſu Chriſti in cauſa mulieris in adulterio deprehenſa iudicium adiiciens, fuſius reſpondet. Epiſtola.*

Ambroſius Epiſcopus Studio.

Epiſt. LII. ETſi ſuperiore epiſtola hanc quam propoſuiſti quæſtiunculam abſoluerim, tamen aliquid plenius requirenti tibi vt filio offerre atque exſculpere non ſuperſederim Ac ſemper quidem decantata quæſtio, & celebris abſolutio fuit mulieris eius quæ in libro Euangelij Ioan. 8. qood ſecundùm Ioannem ſcribitur, adulterii rea oblata Chriſto eſt. Id enim Iudæorum commenta eſt tergiuerſatio, vt ſi contra legem abſolueretur, contra legẽ prolata Domini Ieſu ſententia teneretur. Si autem damnata eſſet ex lege, vacare Chriſti videretur gratia. Sed vehementior facta eſt, poſteaquam Epiſcopi reos criminum grauiſſimorum in publicis iudiciis accuſare, alii & vrgere vſque ad gladium ſupremamque mortem, alii accuſationis huiuſmodi & cruentos ſacerdotum triumphos probare cœperunt. Quid enim aliud iſti dicunt quam dicebant Iudæi, reos criminum legibus eſſe publicis puniendos, & ideo accuſari eos etiam à ſacerdo-

Digitized by Google

tibus in publicis iudiciis oportuiſſe, quos aſſerunt ſe
cundùm leges oportuiſſe puniri? Eadem cauſa eſt, ſed
numerus minor, hoc eſt, non diſpar iudicij quæſtio, ſed
pœnæ diſpar inuidia. Vnam Chriſtus puniri ex lege non
paſſus eſt, iſti minorem numerum aſſerunt eſſe puni-
tum. At quo loci hoc iudicat Chriſtus? Nam plerum-
que ſecundùm qualitates locorum in quibus docebat
famulos ſuos, diſputationes ſuas formare dignatus eſt,
vt in porticu Salomonis, hoc eſt ſapientis, deambulans
Ioan. 10. loquebatur: *Ego & pater vnum ſumus*: vt in templo Dei
Ioan. 7. dicebat: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit*. Hoc
quoque iudicium in templo poſitus exercet, ſicut ſcri-
ptum eſt in poſterioribus. Sic enim habes: *Hæc verba*
Ioan. 8. *locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo, & nemo ap-*
prehendit eum. Quid eſt gazophylacium? Collatio fide-
lium, ſumptus pauperum, requies egenorum, iuxta
quod ſedens Chriſtus, vt habes ſecundum Lucam, duo
æra mulieris viduæ diuitum muneribus cenſuit præ-
Luc. 21. ferenda, diuino videlicet teſtimonio præferens opimæ
præmiis largitatis ſedulæ liberalitatis affectum.
Qui tale habebat iudicium, videamus quid ipſe iuxta
gazophylacium poſitus conferebat. Non enim otioſè
Luca. 10. viduam prætulit duo æra mittentem. Pretioſa iſta pau-
Luc. 21. pertas eſt, fidei opulenta myſterio. Iſta ſunt duo æra quæ
Samaritanus ille Euangelicus ad eius curanda vulnera
qui incidit in latrones, ſtabulario dereliquit. Ergo & iſta
ſpecie vidua, in typo Eccleſia, hoc gazophylacio ſacro
conferendum putauit, quo pauperum ſanarentur vul-
nera, peregrinorum ieiunia ſedarentur. Vnde & nunc
quid Chriſtus conferat, ſpiritaliter te oportet expende-
re. Diuidebat enim populus argentum igne examinatũ
Pſal. 11. eloquiorum cæleſtium, & imaginis regiæ pecuniam
populorum annumerabat affectibus. Nemo plus miſit,
quam qui totum donauit. Satiabat eſurientes, replebat
inopes, illuminabat cæcos, redimebat captiuos, paraly-
ticos erigebat, mortuos reſuſcitabat, & quod eſt am-
plius conferebat abſolutiones reorum, peccata dona-
bat. Hæc ſunt duo æra quæ miſit Eccleſia poſteaquam
accepit à Chriſto. Quid enim ſunt duo æra, niſi pretium
noui & veteris teſtamenti? Pretium ſcripturæ, fides no-
ſtra eſt. Nam quod legitur, pro intelligentis æſtimatur
arbitrio. Remiſſio igitur peccatorum, vtriuſque pre-
tium teſtamenti eſt, quæ per agnum in typo annuntiata
eſt, in veritate completa per Chriſtum. Ideo habes ne-
Exod. 12. que ſeptem dierum purgationem ſine trium dierum eſſe
Ioan. 2. purgatione. Septem dierum purgatio ſecundùm legem,
Leuit. 12. quæ in ſpecie præſentis ſabbathi, ſpiritale ſabathum an-
nuntiauit: trium dierum purgatio ſecundùm gratiam,
Luc. 24. quæ Euangelij teſtificatione ſignatur, quia tertio die Do-
minus reſurrexit. Vbi pœna præſcribitur, debet eſſe pœ-
nitentia peccatorum: vbi remiſſio donatur, gratia eſt.
Præcedit pœnitentia, ſequitur gratia. Neque pœniten-
tia ergo ſine gratia, neque gratia ſine pœnitentia. Debet
enim pœnitentia priùs damnare peccatum, vt gratia
Mat. 3. poſſit abolere. Ideo typum legis accipiens Ioannes ba-
ptizauit in pœnitentia, Chriſtus ad gratiam. Septimus
ergo dies legis myſterium ſignat, octauus reſurrectio-
nis: ſicut habes in Eccleſiaſte. *Da partem illis ſeptem,*
Eccl. 11. *illis octo*. Nam & in propheta Oſee legiſti dictum ad
eum: *Conduc tibi fornicariam quindecim denariis*: en quod
gemino ære veteris & noui teſtamenti, hoc eſt, inte-
Oſee. 3. gro fidei pretio, mulier illa vago quodam & meretricio
gentium conuenarum comitatu fulta conducitur. *Et*
conduxi, inquit, *eam gomor hordei, & ſemigomor hordei*.
Per hordeum ſignificat, quia imperfectos vocaret ad
Ibidem. fidem, vt perfectos redderet: per gomor intelligitur
plena menſura, per ſemigomor ſemiplena menſura.
Plena menſura in Euangelio eſt, ſemiplena in lege,
Matt. 5. cuius plenitudo nouum eſt teſtamentum. Siquidem
ipſe Dominus ait: *Non veni legem ſoluere: ſed implere*.
Nec otioſè quindecim anabathmorum Pſalmos Da-
uidicos legimus, & quindecim gradibus aſcendiſſe ſo-
4. Reg. 20. lem, cùm Ezechias iuſtus rex vitæ huius acciperet
Malac. 4. commeatum. Significabatur enim eſſe venturus ſol
iuſtitiæ, qui gradus quindecim veteris & noui teſtamen-
ti illuminaturus eſſet præſentiæ ſuæ lumine, quibus

G noſtra fides ad vitam aſcendit æternam. Vnde & hoc Galat. 1.
quod hodie in Apoſtolo lectum eſt, myſticum reor, eo
quod quindecim diebus apud Petrum manſerit. Vide-
tur enim mihi quòd Apoſtolis ſanctis ſcripturæ diuinæ
interpretationem ſermone ſecum vaſto conferentibus
pleni luminis refulſerit claritudo, ignorantiæ vmbra
deceſſerit. Sed iam veniamus ad mulieris huius adul-
teræ abſolutionem. Oblata erat à Scribis & Phariſæis Ioan. 8.
Domino Ieſu adulterij rea, & hac oblata fraude, vt ſi
eam abſolueret, legem ſoluere videretur: ſin verò dam-
naret, propoſitum ſui mutaret aduentus, quia peccata Eſai. 61.
omnium remiſſurus aduenit. Denique ſupra ait: *Ego non* Ioan. 5.
H *iudico quemquam*. Offerentes ergo eam, dixerunt: *Hanc* Ioan. 8.
mulierem inuenimus publicè mœchantem. Scriptum eſt autem Leuit. 20.
in lege Moyſi omnem mœcham lapidari. Tu verò quid dicis de Iu par. 8.
ea? Quæ cùm dicerent, Ieſus inclinato capite digito ſcri- c. 121.
bebat in terra. Et cùm expectarent vt audirent eum, eri-
gens caput dixit: *Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam*.
Quid tam diuinũ quàm iſta ſententia, vt is peccata pu-
niat qui extra ipſe peccati ſit? Quomodo enim feras
alieni vltorem, & proprij criminis defenſorem? Nonne
ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod ipſe
committit? Hoc autem dixit, & ſcribit in terra. Quid?
I Vtique dicens: *Feſtucam quæ in oculo eſt fratris tui vides,*
trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non vides. Libido enim
velut feſtuca eſt, citò accenditur: properè conſumi- Mat. 7.
tur. Sacrilegium perfidiæ, quo Iudæi negabant propriæ
ſalutis auctorem, ſceleris magnitudinem perſonabat.
Scribebat autem in terra digito quo legem ſcripſerat.
Peccatores in terra ſcribuntur, iuſti in cælo, ſicut ha- Exod. 31.
bes dictum ad diſcipulos: *Gaudete quia nomina veſtra ſcri-* Hier. 17.
pta ſunt in cælis. Secundo autem ſcripſit, vt gemino Luc. 10.
teſtamento Iudæos ſcias eſſe damnatos. Audientes au- Ioan. 8.
tem hoc verbum exierunt foras vnus poſt vnum, inci-
pientes à ſenioribus, & ſedebant cogitantes de ſe. Et re-
manſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans. Bene ait Sap. 5.
K quod exierunt foras qui nolebant eſſe cum Chriſto. Fo-
ris littera eſt, intus myſteria. Sequebantur enim diuina-
rum lectionum quædam velut arborum folia, non fru-
ctum, qui viuebant in vmbra legis, & ſolem iuſtitiæ vi-
dere non poterant. Denique diſcedentibus illis remanſit Ioan. 8.
ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans. Donaturus pecca- Ioan. 16.
tum, ſolus remanet Ieſus, ſicut ipſe ait, *Ecce venit hora,* Eſai. 63.
& iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in ſua, & me
ſolum relinquatis. Non enim legatus neque nuntius, ſed
ipſe Dominus ſaluum fecit populum ſuum. Solus re-
manet, quia non poteſt hoc cuiquam hominum cum
Chriſto eſſe cõmune vt peccata condonet. Solius hoc
L munus eſt Chriſti, qui tulit peccatum mundi. Meruit &
mulier abſolui, quæ recedentibus Iudæis remanſit ſo-
la cum Chriſto. Eleuans autem caput Ieſus dixit mu-
lieri: *Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit?*
Et illa reſpondit: Nemo Domine. Et ait ad illam Ieſus: Ioan. 8.
Nec ego te damnabo, & amodo vide ne pecces. Vide le- Ioan. 8.
ctor diuina myſteria, & clementiam Chriſti. Cùm ac-
cuſatur mulier, caput Chriſtus inclinat, eleuat autem
vbi defecit accuſator. Ita nullum damnari vult, abſoluit
omnes. Breuiter autem omnes hæreticorum interimit
quæſtiones, dicendo: *Nemo te condemnauit?* qui dicunt
Chriſtum diem neſcire iudicij, vel quærit: *Sedere autem*
M *ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vo-*
bis: ecce & hic ait: *Nemo te condemnauit?* Quomo-
do vtique interrogat quod videbat? Sed interrogat no-
bis, vt noſceremus non eſſe condemnatam. Eſt etiam Iu par. 8.
humani affectus hæc conſuetudo, vt interrogemus ſæ- c. 121. cum
piſſimè quod videmus. Et ideo mulier reſpondit: *Nemo* accuſatur.
Domine. Hoc eſt dicere: Quis poteſt condemnare quam
ipſe non damnas? Quia poteſt alium ſub tali ſententiæ Mat. 13.
conditione punire? Cui reſpondit Dominus: *Nec ego* Mat. 10.
te damnabo. Aduerte quomodo propriam ſententiam
temperauit, vt Iudæi de abſolutione mulieris calumniari
nihil poſſent, ſed in ſe magis calumniam retorquerent ſi
queri vellent. Dimittitur enim mulier, non abſoluitur
quia deerat accuſator, non quia innocens approbatur. Ioan. 8.
Quid ergo quererentur qui priores à perſecutione cri-
minis, & ab executione ſupplicij deſtiterunt? Addidit
autem

autem deuiæ: *Vade, & amodo vide ne pecces.* Emendauit eam, non crimen abſoluit. Etenim ſeueriore ſententia
Ibidem. culpa damnatur ſi vnuſquiſque crimen ſuum oderit, & in ſe incipiat condemnare delićtum. Etenim cùm reus occiditur, perſona magis quàm culpa punitur. Vbi verò culpa deponitur, abſolutio perſonæ eſt pœna peccati. Quid eſt ergo: Vade, & amodo vide ne pecces? Hoc eſt, Ex quo te Chriſtus redemit, corrigat gratia quam pœna non emendaret, ſed plećteret. Vale fili, & nos dilige, vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

S. AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI SEXTI FINIS.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM

LIBER SEPTIMVVS.

In quo præclara quædam ſanćtiſsimi huius Epiſcopi geſta, inſignioreſque aćtiones commemorantur.

Quomodo Mediolani ſanćtorum martyrum Geruaſij & Protaſij corpora inuenerit: vbi aliqua de ipſorum etiam ſanćtorum martyrum paſsione deſcribuntur. *Epiſtola.*

Ambroſius ſeruus Chriſti, vocatus Epiſcopus, fratribus per omnem Italiam conſtitutis, ſalutem in Domino æternam.

IN diuinis voluminibus reus ſcribitur qui non ſtuduerit dare gratis quod
Epiſt.LIII ipſe gratis accepit. Quidquid enim
Mat. 10. Eccleſiæ Domini profuturum erat, ſubtraxiſſe videtur qui noluerit tradere omnibus, quod ipſe non celandum accepit. Vnde Pſalmographus
Pſal. 39. canit *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo; veritatem tuam & ſalutare tuum dixi: non celaui miſericordiam tuam in concilio multorum.* Et pro hoc opere quaſi viciſſitudinem à Deo poſtulans adiecit: *Tu autem Domine ne elonges miſericordiam tuam à me.* Quaſi diceret Deo: Sicut ego feci alios miſericordiam inuenire, ita ipſe non patiaris
Ibid. longè fieri miſericordias tuas à me. Aperiamus ergo cur iſta præmiſimus, & veſtros animos qui piè de Domino ſentitis, & creditis, de inuentione ſanćtorum corporum ad lætitiam inuitemus. In diebus itaque tranſaćtæ nuper Quadrageſimæ cùm Dominus donaſſet mihi vt ieiunantium me faceret eſſe participem, in oratione poſitum ita me ſomnus oppreſſit, vt nec vigilans apertè, dormiens integrè, viderem apertis oculis duos iuuenes ephebos veſtibus candidiſſimis, id eſt, colobio & pallio induros, caligulis calceatos, manibus extenſis orantes. Nullam quidem grauedinem patiens, loqui cum eis non poteram: ſed quia, vt dixi, pars in me ſomni incumberet, qui me ad eorum interrogationem verbum proferre non fineret. Plenè autem mihi euigilanti viſio eorum elapſa eſt. Factum eſt proinde vt rogarem Domini miſericordiam, quòd ſi ludificatio dæmonum eſſet, abſcederet: ſi verò eſſet veritas, plenius appareret. Ad impetrandũ verò quod poſcebam à Domino, augmentaui ieiunium. Similique modo canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia verò nocte, defećto ieiuniis corpore, non dormienti, ſed ſtupenti, cum quadam mihi tertia apparuerunt perſona, quæ ſimilis eſſe beato Paulo apoſtolo videbatur, cuius me vultum pićtura docuerat, in tantum vt ipſe mecum, illis tacentibus, loqueretur dicens: Iſti ſunt qui moniſis meis obtemperantes, prædia & diuitias reſpuentes, ſecuti ſunt Domini noſtri Ieſu Chriſti veſtigia, nihil terrenum, nihil carnale concupiſcentes, in media hac Mediolanenſi vrbe per decem annos in Dei ſeruitio

B perdurantes, ad hoc pertingere meruere, vt Chriſti martyres fierent. quorum corpora in loco inuenies, in quo ſtas & oras. Duodecim, pedum altitudine terra coopertam arcam inuenies, quam arcam ſuperiùs exaltabis, & in nomine eorum Eccleſiam fabricabis. Cumque eorum nomina requirerẽ, dixit mihi: Ad caput eorum libellum ſcriptum inuenies, in quo & ortus eorum & finis ſcriptus eſt. Conuocans itaque omnes per circuitum fratres & coepiſcopos vrbium vicinarum, & referens vniuerſa quæ videram, ipſis coram poſitis, primus ego terra foſſor acceſſi: ceteri verò Epiſcopi
C proſecuti ſunt & fodientes peruenimus ad arcam, quã ſanćtus promiſerat Paulus. Quam aperientes, inuenimus quaſi ipſa hora poſitos ſanćtos, miro odore fragrantes. Ad quorum caput libellum inuenimus, in quo erant hæc per ordinem conſcripta: Ego ſeruus Chriſti Philippus, intra domum meam ſanćtorum mater Valeria, & pater Vitalis ſunt dućti quos vno ortu geminos genuere, & vnum Protaſium, alium Geruaſium vocauerunt. Cùmque ab inteſtato Geruaſius & Protaſius, hoc eſt, patre ſanćto Vitale martyre, & matre ſanćtæ memoriæ Valeria defunćtis, vtrique patrimonio
D ſucceſſiſſent: domum propriam in qua nati fuerant, & res vniuerſas parentum, & caſellulas venundantes, omne pretium pauperibus erogauerunt & famulos ſuos quam ingenuam fecerant. Poſt hæc autem Geruaſius & Protaſius in vno ſe cœnaculo concluſerunt, & per decem annos lećtioni & orationi adhærentes, anno vndecimo conuerſionis ſuæ ad palmam martyrij, idola reſpuentes, ſub Aſtaſio comite in Mediolanenſi ciuitate die kalendarum Iuniarum feliciter peruenerunt. Nam eo tempore ſuperuenientes comite Aſtaſio, qui
E proficiſcebatur ad bellum quod à Marcomannis fuerat excitatum, occurrerunt ei cultores idolorum cum ſacerdotibus ſuis, dicentes: Si vis lætus ad Auguſtos noſtros reuerti & vićtor, Geruaſium & Protaſium diis noſtris compelle ſacrificare. Vehementer enim dij noſtri de eorum contemptu commoti, reſponſa nobis dare contemnunt. Audiens hæc Aſtaſius comes iuſſit eos teneri, & ad ſe perduci. Cùmque perdućti fuiſſent ad illum, ait comes Aſtaſius: Hortor vos & moneo, vt à deorum noſtrorum iniuriis recedentes, ad immolata-

dum eis deuoti ſtudearis inſiſtere, vt expeditio mea vna- G
nimiter celebretur. Beatus Geruaſius dixit: Victoriam
de cælo debes ab omnipotente Deo requirere, non à ſi-
mulacris mutis & vanis, quæ oculos habent ſine lumi-
ne, aures ſine auditu, nares ſine odoratu, os ſine ſermo-
ne, manus ſine tactu, pedes ſine greſſu, & ventrem abſ-
que interioribus probantur habere, & ſine flatu eſſe
noſcuntur. Tunc indignatus Aſtaſius comes iuſſit bea-
tum Geruaſium tamdiu plumbatis tundi, quamdiu ex-
halaret ſpiritum. Quo remoto, iuſſit ſibi adſtare Pro-
taſium. Cui & dixit: Miſer, vel tu viuere ſtude, & noli
βιοθάνατος interire ſicut & frater tuus Geruaſius.
Cui beatus Protaſius reſpondens ait: Quis miſer, H
ego qui te nõ timeo, an tu, qui me timere probaris? Aſta-
ſius dixit: Ego te, miſer homo, quomodo timeo? Beatus
Protaſius dixit: In hoc probaris timere me & lædi, ſi nõ
ſacrificauero diis tuis. Si enim non timeres te lædi à me,
ad ſacrificium idolorum non me compelleres. Ego au-
tem te non timens contemno minas tuas, & omnia
Philip. 3. idola tua vt ſtercora reputans, Deum ſolum qui regnat
Mat. 4. in cælis, adoro. Audiens hæc Aſtaſius comes, iuſſit eum
fuſtibus cædi: & dum diu torqueretur, iuſſit eum erigi,
dixitque ei: Protaſi, vt quid tam ſuperbus & tam rebel-
lis exiſtis? vis perire ſicut tuum probaſti perire germa- I
num Geruaſium? Beatus Protaſius reſpondit: Non tibi
iraſcor Aſtaſi comes: nec ego, nec ipſa iuſtitia: quo-
niam cæcos tui cordis oculos attendo. Incredulitas enim
quæ in tuis ſenſibus regnat, non te permittit videre quæ
1. Pet. 2. Dei ſunt. Nam & Dominus meus Ieſus Chriſtus cùm
Luca 23. malediceretur nõ maledixit, ſed potius vt eis indulgere-
tur orauit: addens & hoc, quia neſcirent quid facerent.
Vnde & ego tui, comes Aſtaſi, miſereor, quia neſcis
quid facias. Age ergo quod cœpiſti, vt mihi poſſit oc-
currere cum meo fratre Geruaſio hodie benignitas Sal-
uatoris noſtri. Tunc comes Aſtaſius iuſſit eum capite
cædi. Cúmque decollatus eſſet beatus Protaſius, ego ſer- K
uus Chriſti Philippus abſtuli cum filio meo furtim no-
ctе ſancta corpora, & in domo mea, Deo ſolo teſte, in
iſta arca ſaxea ſepeliui, credens me orationibus eorum
conſequi miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti:
qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula
ſæculorum, Amen.

Marcellinam ſororem per Epiſtolam certiorem reddit de corporum eorumdem ſanctorum Geruaſii & Protaſii martyrum inuentione, tranſlatione, baſilicæ dedicatione, miraculis, & ad populum concione. *Epiſtola.*

Ambroſius Epiſcopus Marcellinæ ſorori.

Epiſt. LVI. QVoniam nihil eorum quæ hic te abſente gerun-
tur, ſanctitatem tuam celare ſoleo, ſcias etiam di-
lectiſſima ſoror, ſanctos martyres à nobis repertos.
Nam cùm ego baſilicam dedicare vellem, multi tam-
quam vno ore interpellare cœperunt, dicentes: Sicut
in Romana, ſic baſilicam dedices. Reſpondi: Faciam,
ſi martyrum reliquias inuenero. Statimque ſubiit ve- M
luti cuiuſdam ardor præſagij. Quid multa? Dominus
gratiam dedit, formidantibus etiam clericis iuſſi erude-
rari terram eo loci qui eſt ante cancellos ſanctorum Fe-
licis atque Naboris. Inueni ſigna conuenientia: adhi-
bitis etiam quibus per nos manus imponenda foret, ſic
ſancti martyres eminere cœperunt, vt adhuc nobis ſilen-
tibus arriperetur vrna, & ſterneretur prona ad locum
ſancti ſepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros
duos, vt priſca ætas ferebat. Oſſa omnia integra, ſan-
guinis plurimum. Ingens concurſus populi per totum
illud biduum. Quid multa? Condiuimus integra, ad
S. Aug. ordinem tranſtulimus, veſpere iam incumbente ad ba-
li. 9. Con- ſilicam Fauſtæ venimus: ibi vigiliæ tota nocte, manus
feſſ. ca. 7. impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam
quam appellant Ambroſianam. Dum transferimus, cæ-

G cus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo. Cùm
tam effuſam, támque inauditam conſiderarem conuen-
tus veſtri celebritatem, & diuinæ gratiæ munera, quæ
in ſanctis martyribus refulſerunt, imparem me, fateor,
huic muneri iudicabam, nec fieri poſſe, vt ſermone ab-
ſoluerem, quod vix poſſimus animo intendere, oculis
comprehendere. Sed vbi ſanctarum legi cœpit ſeries
ſcripturarum, largitus eſt Spiritus ſanctus, qui locutus
eſt in prophetis, quod dignum aliquid tanto cœtu & ex-
pectatione veſtra, martyrúmq; ſanctorum meritis pro-
feramus. *Cæli enarrant*, inquit, *gloriam Dei.* Cùm legitur Pſal. 18.
hic Pſalmus, occurrit quod non tam elementa mate-
H rialia, quam cæleſtia merita dignum Deo præconium
deferre videantur. Hodierna tamẽ fortuita lectione pa-
tuit quia cæli enarrant gloriam Dei. Aſpicite ad dexterã
meam, aſpicite ad ſiniſtram reliquias ſacroſanctas, vide-
tis cæleſtis conuerſationis viros ſpectantes animi ſubli-
mis trophæa. Iſti ſunt cæli, qui enarrant gloriam Dei: Ibidem.
hæc opera manuum eius, quæ annuntiat firmamentum.
Non enim eos ſæcularis illecebra, ſed diuini operis gra-
tia ad firmamentum ſacratiſſimæ paſſionis euexit. Mul-
tóque ante morum virtutúmque documentis annuntia-
uit in his martyrium, quòd aduerſus lubricum ſæculi
huius ſtabiles permanſerunt. Cælum erat Paulus, qui
I ait: *Noſtra conuerſatio in cælis eſt.* Cæli erant Iacobus & Philip. 3.
Ioannes: denique filij tonitrui nuncupantur, & ideo quaſi Marc. 3.
cælum Ioannes verbum apud Deum vidit. Ipſe Domi- Ioan. 1.
nus Ieſus perpetui luminis erat cælum, cùm enarraret
Dei gloriam, ſed eam quam nemo ante conſpexerat. Et
ideo dixit: *Deum nemo vidit vnquam, niſi vnigenitus filius
qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit.* Operaque manuum Dei
ſi quæris, audi Iob dicentem: *Spiritus diuinus, qui fecit.* Ioan. 1.
Et ideo aduerſus diaboli tentamenta firmatus, inoffen-
ſæ veſtigium conſtantiæ ſeruauit. Sed veniamus ad re- Iob. 17.
liqua. *Dies*, inquit, *diei eructat verbum.* Ecce veri dies,
quos nulla caligo noctis interpolat. Ecce veri dies ple-
K ni luminis & fulgoris æterni, qui non perfunctorio ſer- Pſal. 18.
mone verbum Dei, ſed intimo corde eructarunt in
confeſſione conſtantes, in martyrio perſeuerantes. Alius
Pſalmus lectus dicit: *Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in* Pſal. 112.
altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra? Reſpe-
xit ſanè humilia Dominus, qui latentes ſub ignobili
ceſpite reliquias ſanctorum ſuæ Eccleſiæ reuelauit,
quorum anima in cælo, corpus in terra. *Suſcitans à terra
inopem, & de ſtercore erigens pauperem*, quos videtis vt Ibid.
eos cum principibus populi ſui collocarit. Principes
populi quos alios, niſi ſanctos martyres æſtimare debe-
mus, quorum iam in numerum, diu ante ignorati Pro-
L taſius Geruaſiúſque proferuntur, qui ſterilem marty-
ribus Eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorum
matrem filiorum, lætari paſſionis propriæ fecerint &
titulis & exemplis? Nec hoc abhorreat à vera fide: *Dies
diei eructat verbum*, anima animæ, vita vitæ, reſurrectio
reſurrectioni. *Et nox nocti indicat ſcientiam*, hoc eſt, caro
carni, quorum paſſio veram fidei ſcientiam omnibus in- Pſal. 18.
dicauit. Bonæ noctes, noctes lucidæ, quæ habent ſtellas.
Sicut enim ſtella à ſtella differt in claritate, ita & reſur-
rectio mortuorum. Non immeritò autem plerique 1. Cor. 15.
hanc martyrum reſurrectionem appellant. Videro ta-
men verùm ſibi an nobis certi martyres reſurrexerint.
M Cognouiſtis, immò vidiſtis ipſi multos à dæmoniis pur-
gatos: plurimos etiam vbi veſtem ſanctorum manibus
contigerunt, iis quibus laborant debilitatibus abſo-
lutos, reparata vetuſti corporis macula, quo ſe per ad-
uentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, vm-
bra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos
cernitis. Quanta oraria iactitantur? Quanta indumenta
ſuper reliquias ſacratiſſimas & tactu ipſo medicabilia
repoſcuntur? Gaudent omnes extrema linea continge-
re, & qui contigerit, ſaluus erit. Gratias tibi Domine
Ieſu quod hoc tempore tales nobis ſanctorum marty-
rum ſpiritus excitaſti, quo Eccleſia tua præſidia maiora
deſiderat. Cognoſcant omnes quales ego propugnato-
res requiram, qui propugnare poſſint, impugnare non
ſoleant. Hos ego acquiſiui tibi plebs ſancta, qui proſint
omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defenſores,

Digitized by Google

tales milites habeo. Quorum quò maiora, eò tutiora patrocinia ſunt. Horum etiam illis ipſis qui mihi inuident, opto præſidia. Veniant ergo & videant ſtipatores meos, talibus me armis ambiri non nego. *Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei noſtri magnificabimur.* (Pſal. 19.) Eliſæum ſcripturæ diuinæ ſeries refert cùm ab exercitu Syrorum eſſet obſeſſus, dixiſſe timenti ſeruulo, ne timeret: (4. Reg. 6.) *quia plures*, inquit, *pro nobis ſunt, quàm contra nos.* Et vt hoc probaret, petiſſe vt oculi Giezi aperirentur, quibus innumeros adeſſe vidit Prophetæ exercitus angelorum. Nos etſi eos videre non poſſumus, ſentimus tamen. Erant clauſi iſti oculi quamdiu obruta ſanctorum corpora diliteſcebant. Aperuit oculos noſtros Dominus, videmus auxilia quibus ſumus ſæpe defenſi, non videbamus hæc, ſed habebamus tamen. B Itaque trepidantibus nobis quaſi dixerit Dominus: Aſpicite quantos vobis martyres dederim: ita reſeratis oraculis gloriam Domini ſpeculamur, quæ eſt martyrum paſſione præterita, & operatione præſens. Euaſimus fratres, non mediocrem pudoris ſarcinam, patronos habebamus, & neſciebamus. Inuenimus vnum hoc quo videamur præſtare maioribus. Sanctorum martyrum cognitionem, quam illi amiſerunt, nos adepti ſumus. Eruuntur nobiles reliquiæ ſepulchro ignobili, oſtenduntur è cælo trophæa. Sanguine tumulus madet, apparent cruoris triumphalis notæ, inuiolatæ reliquiæ loco ſuo & ordine repertæ, auulſum humeris caput. C Nunc ſenes repetunt audiſſe ſe aliquando horum martyrum nomina, titulúmque legiſſe. Perdiderat ciuitas ſuos martyres, quæ rapuit alienos. Et ſi hoc Dei munus eſt, tamen gratiam quam temporibus ſacerdotij mei Dominus Ieſus tribuit, negare non poſſum: quia ipſe martyr eſſe non mereor, hoc vobis martyres acquiſiui. Succedant victimæ triumphales in locum vbi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaueram mihi. Dignum eſt enim vt ibi requieſcat ſacerdos, vbi offerre conſueuit. Sed cedo ſacris victimis dexteram portionem, locus iſte martyribus debebatur. D Condamus ergo reliquias ſacroſanctas & dignis ædibus inuehamus, totúmque diem fida deuotione celebremus. Acclamauit populus vt in Dominicum differretur diem martyrum depoſitio: ſed tandem obtentum, vt ſequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum iterum ſermo fuit: Heſterno tractaui verſiculum, &c. (*Hunc habes ſupra ſerm. 5. de Sanctis pag. 107.*)

Quod ſanctorum Vitalis & Agricolæ martyrum corpora, Bononiæ inter Iudæorum ſepulchra per ſanctum Ambroſium Epiſcopum reperta fuerant: de quorum vita, paſſione, & miraculis aliqua notantur. Epiſtola. E

Ambroſius ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Epiſcopus, dilectiſſimis fratribus, & vniuerſis plebibus per Italiam, æternam in Domino ſalutem.

Epiſt. LV. MAgna atque præcelſa martyrum teſtimonia, de quibus vobis ſcripturus ſum, noſter potius attenuat quàm explicat ſermo. Verùm quod ſermo attenuat, virtus adauget. Idcirco quod in me minus eſt, in martyribus luculenter reſplendet. Inuitatus atque à plebe Bononienſi negare præſentiam meam Domino ſuggerente nullatenus potui. quoniam tempus aderat, vt ſua quæ Chriſtus ſolet mirabilia, ſuis fidelibus oſtenderet. Nam Diocletiani & Maximiani Imperatorum temporibus duo viri Vitalis nempe & Agricola, pro Chriſto in ciuitate Bononiæ martyrium paſſi ſunt, quorum corpora ne à fidelibus reperirentur, inter Iudæorum ſepulcra recondita fuerunt. Chriſtum igitur confitentes, & pro eius gloria morientes, inter eos qui eum negauerunt, indecorè ſepulti ſunt. Locum autem qui omnes latebat: Chriſtus Dominus noſter mihi reuelare dignatus eſt. A Vbi ieiuniis & orationibus plures habentes excubias, inuenimus tandẽ pignora martyrum, prout mihi Dominus reuelauerat, tanquam inter ſpinas roſam legentes, & omnibus palam manifeſtata ſunt. Aderat populus Chriſtianus cum plauſu & lætitia. Iudæi ludentes dicebant: *Flores viſi ſunt in terra noſtra.* (Cant. 2.) Reſpondebant Chriſtiani: *Tempus inciſionis aduenit.* Alij dicebant: Alij ſeminauerunt, & nos in eorum labores introimus, & (Ioan. 4.) martyrum fructus recipimus: vt quod ſcriptum eſt impleatur, quod qui ſeminat, & qui metit, mercedem accipit. Iudæi audientes voces plaudentis Eccleſiæ, ridentes dicebant: *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Chriſtiani dicebant: *Vineæ florentes dederunt odorem ſuum.* Vnde bene per prophetam dicitur: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.* (Pſa. 18.) Quaſi dicat: Dies diei, hoc eſt, B Chriſtianus Chriſtiano: & nox nocti, hoc eſt, Iudæus Iudæo. Certè & ipſi dæmones confitebantur, & ab hominum corporibus illico egrediebantur. Et multi qui variis vexabantur ægritudinibus, ſanctorum tangentes ſudaria continuo ſanabantur, & plura per ſanctos ſuos mirabilia in populi præſentia, dum ſacra veherentur pignora, operatus eſt Dominus. Colligant ergo alij aurum atque argentum, & de latentibus eruant venis, legant pretioſa monilium ſerta: temporalis iſte theſaurus eſt, & habentibus non inſequentibus pernicioſus. Nos legimus martyrum clauos, & plures quidem, quia C plura in eis vulnera quam membra fuerunt. Colligimus ſanguinem triumphalem, & crucis lignum. Namque ſicut qui ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta ſecum referre conſueuerunt, ita nos ex conuiuio Bononienſi apophoreta gratiæ & ſanctitatis plena nobis reſeruare curauimus. Sanctorum igitur martyrum vni nomen eſt Vitalis, Agricola nomen alteri. Vtrique nomen aptum: vt martyrio iam deſignati ipſis etiam vocabulis noſcerentur: Nam ille Vitalis dictus eſt, quaſi per iſtius vitæ contemptum, vitam aliam quæ æterna eſt, ſibi compararet: iſte verò Agricola, qui bonus ſpiritalis gratiæ fructus ſereret, & ſui ſanguinis effuſione meritorum & virtutum ſuarum plantaria rigaret. D Sanctus Vitalis, cùm a perſecutoribus vt Chriſtum negaret, impeteretur, & ille conſtantius confiteretur, adeo omni tormentorum genere cruciatus vt nullus in eius corpore ſine vulnere eſſet locus. Quare hanc ad Dominum orationem effudit, dicens: Domine Ieſu Chriſte Saluator meus & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritum meum, quia iam deſidero accipere coronam, quã ſanctus angelus tuus mihi oſtendit. Et completa oratione emiſit ſpiritum. Sanctus vero Agricola mitioribus ita præditus erat moribus, vt ab omnibus impensè diligeretur, ideoque eius paſſionẽ differebant. Verùm perſecutorum hæc indulgentia, quapiam etiam immanitate E martyri videbatur acerbior. Nec enim eorum blandiciæ ſedulitatis, ſed fraudis erant, differebant quippe coronam. Hinc namque tormenta ſuppliciaque plura in ſancto exercuere Vitale, vt ſanctum terrerent Agricolam, ſed Dominus illa in maiorem eius conſtantiam vertit. Denique videntes nihil proficere, eum tandem cruci affixerunt: ſicque Deo ſpiritum reddidit. Sanctus Vitalis ſancti Agricolæ ſeruus fuerat, mox eius in paſſione ſocius, nunc gloriæ conſors factus eſt. Merito autem ſanctus Vitalis primò paſſus eſt, & vt ſeruus præceſſit, quia Domino parabat locum: ſecutus eſt Dominus, vt ſerui prudentis fidem probaret. Paſſio ſerui, diſciplina eſt Domini: hic inſtituit, ille impleuit, nihil illi ſeruitute decerpitur. Quomodo autem minui poteſt quod Chriſtus donauit egregiè? Ille quidem homini ſeruiendo didicit quomodo placeret Chriſto: hic geminam acquiſiuit laudem, in illo magiſterij, in ſe martyrii. beneficiis mutuo certauerunt poſtquam æquales eſſe meruerunt, Hic illum ad martyrium præmiſit, ille iſtum accerſiuit. Nihil ergo ad meritum hominis conditio detraxit, nihil dignitas auxit, ſed vtrumque fides conſummauit. Nam ſcriptum eſt: *Siue liber, ſiue ſeruus, omnes in Chriſto vnum ſumus*, (Galat. 3.) & *Vnuſquiſque quod fecerit bonum, hoc recipiet à Domino.* (Ephes. 6.) Apud Dominum enim ſeruitus & libertas æqua lance penduntur; cùm

nulla ſit maior dignitas, quàm ſeruire Chriſto, qui tanti G
nos æſtimauit, vt animam ſuam pro nobis traderet. Hæc
Eſa. 53. vobis pauca & compendiatio, dilectiſſimi fratres, de cor-
porum ſanctorum martyrum inuentione ſignificare cu-
rauimus, vt ipſorum memoriam in Eccleſiis facere va-
leatis. Paſſi ſunt autem ſancti martyres ſub Diocletiano
& Maximiano Imperatoribus: in ciuitate Bononiæ, pro-
uinciæ Italiæ, pridie nonas Nouembris, regnante Ieſu
Chriſto Domino noſtro, cui eſt omnis honor & gloria
in ſæcula ſæculorum. Amen

Gratiano Auguſto Andragatii Comitis fraude interempto, Ma-
ximus Gallias occupanit, Imperium inuaſit, Valentinianus H
iunior adhuc puer ſanctum Epiſcopum nunc ſecundo ad eum
legatum mittit quanta, vero auctoritate conſtantiáque ſuam
peregerit legationem, in hac ad ipſum Valentinianum relatione
conſpicitur. Epiſtola.

Valentiniano Imperatori Ambroſius Epiſcopus.

a

Epiſt. LVI. ETſi ſuperiors legationis meæ fides ita approbata ſit
tibi, vt ratio eius a me non quæreretur (ſatis enim
claruit eo ipſo quòd aliquot dies retentus ſum intra Gal- I
lias, me violentiam à Maximo non recepiſſe, neque iis
adſtipulatum quæ ad voluntatem eius magis quam ad
pacem † protenderent: denique non commiſiſſe ſecun-
al. propenderent dam legationem, niſi primam probaſſes:) quia tamen
regredienti mihi decernendi ſecum impoſuit neceſſita-
tem, ideo hac epiſtola expoſitionem legationis meæ in-
ſinuandam putaui, ne cuiuſquam ſermo veris prius va-
na miſceret, quàm reditus meus integræ & ſinceræ ve-
ritatis expreſſa ſignaculo manifeſtaret. Cùm peruenil-
ſem Treuiros, Poſtridie proceſſi ad palatium. Egreſſus
eſt ad me vir Gallicanus, præpoſitus cubiculi, eunuchus
regius. Popoſci adeundi copiam, quæſiuit num reſcri-
ptum haberem clementiæ tuæ. Reſpondi, habere. Re- K
tulit, non poſſe me, niſi in conſiſtorio videri. Dixi non
eſſe hunc morem ſacerdotalem, certè eſſe aliqua de
quibus ſecreto diſſererem cum ſuo principe confabulari.
Quid plura? Conſuluit eum, ſed eadem referenda cre-
didit, vt liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprom-
pta. Dixi tamen alienum id quidem à noſtro munere,
ſed me recepto officio non defuturum, gratam mihi eſſe
humilitatem in tuo præſertim, & quod verum eſt, fra-
ternæ pietatis negotio. Vbi ſedit in conſiſtorio, ingreſ-
ſus ſum, aſſurrexit vt oſculum daret. Ego inter conſiſto-
rianos ſteti. Hortari cœperunt alij vt aſcenderem, voca-
re illi. Reſpondi ego: Quid oſcularis eum quem non L
agnoueris? Si enim me agnouiſſes, non hoc loco vide-
res. Commotus es, inquit, epiſcope? Non inquam, in-
iuria ſed verecundia, quod alieno conſiſto loco. Et pri-
ma, inquit, legatione ingreſſus es conſiſtorium. Nec il-
lud, inquam, mei erroris fuit, vocantis, non ingreden-
tis vitium eſt. Cur, inquit, ingreſſus es? Quia inquam,
tunc vt inferiori pacem petebam, nunc vt æquali. Cuius
inquit, beneficio æquali? Reſpondi: Omnipotentis Dei,
qui Valentiniano regnum quod dederat reſeruauit. Ad
poſtremum erupit, dicens: quoniam me luſiſti, & ille
Bauto, qui ſibi regnum ſub ſpecie pueri vendicare vo-
luit: qui etiam barbaros mihi immiſit, quaſi ego non M
habeam quos poſſim adducere, cùm mihi tot millia bar-
barorum militent, & annonas à me accipiant. Quòd ſi
ego tunc temporis quando veniſti, non fuiſſem retentus,
quis mihi obſtitiſſet & virtuti meæ? Ad hæc ego leniter:
Non opus eſt, inquam, vt commouearis, cùm cauſa
nulla ſit commotionis, ſed patienter audias quæ refe-
rantur iſtis. Propterea & ego veni, quia prima legatione
dum mihi credis, per me deceptum te eſſe aſſerebas.
Glorioſum mihi eſt & hoc pro ſalute pupilli Impera-
Eſai. 1. toris. Quos enim Epiſcopi magis quam pupillos debe-
Pſa. 67. mus tueri? Scriptum eſt enim: *iudicate pupillo, & iuſtifi-*
cate viduam, & eruite iniuriam accipientem. Et alibi: *Iudi-*
cis viduarum, & patris orphanorum. Tamen non exprobra-
bo beneficium meum Valentiniano. Vt verum eloquar,
vbi ego tuis legionibus obſtiti quo minus influeres in

G Italiam? Quibus rupibus? qua acie? quibus numeris?
An verò corpore meo clauſi tibi Alpes? Vtinam hoc
meum eſſet, obiectionem non timerem, non vererer cri-
minationes tuas. Quibus promiſſis luſi te vt paci ac-
quieſceres? Nonne intra Gallias iuxta vrbem Monguti-
acum comes Victor occurrit mihi, quem direxiſti vt
pacem rogaret? In quo ergo te fefellit Valentinianus,
qui priùs pacē à te rogatus eſt, quam poſtularet? In quo
te fefellit Bauto, qui deuotionem Imperatori exhibuit
ſuo? An quia principem ſuum non prodidit? In quo ego
te circumſcripſi? Qui vbi primùm veni, cùm diceres quod
Valentinianus ad te quaſi filius ad patrem venire debe-
H ret, reſpondi eum non eſſe æquū vt aſpero hiemis tēpore
puer cum matre vidua penetraret Alpes. ſine matre au-
tem tanto itineri dubiis rebus committeretur? De pace
vobis legationem commiſſam, non de aduentu eius
promiſſionem: ſpondere nos id non potuiſſe, certum eſt,
quod mandatum non erat, me certe nihil ſpopondiſſe,
adeo vt diceres: Expectemus quid Victor reſponſi refe-
rat. Illum autem liquet me retento perueniſſe Medio-
lanum, negatúmque ei quod poſtulabat. De pace tan-
tùm conſpirare ſtudia, non de aduentu Imperatoris,
quem moueri non oporteret. Præſens vbi eram Victor
redijt. Quomodo ergo reuocaui Valentinianum? Le-
I gati iterum miſſi ad Gallias, qui eius aduentum nega-
rent, apud Valentiam Gallorum me repererunt: milites
vtriuſque partis qui cuſtodirent iuga montium, offendi
reuertens. Quos ego tuos reuocaui exercitus? quas de
Italia reflexi aquilas? quos immiſi barbaros Bauto co-
mes? Et quid mirum ſi hoc Bauto feciſſet, Transrhena-
nus genere, cùm mitteres imperio Romano barbaro-
rum auxilia, & turmas tranſlimitanas, quibus com-
meatus prouinciarum tributa ſoluebant? Vide autem
quid interſit inter tuas minitationes, & Valentiniani
Auguſti pueri manſuetudinem. Tu flagitabas quod bar-
barorum ſtipatus agminibus Italiæ rem funderes, Valen-
K tinianus Hunnos atque Alanos appropinquantes Gal-
liæ per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet inuidiæ ſi
Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniā
dum tu militem Romanum occupas, dum is aduerſum
ſe vtrinque prætendit, in medio Romani imperij ſinu
Iuthungi populabantur Rhetias, & ideo aduerſus Iu-
thungum Hunnus accitus eſt. Idem tamen quia de ſini-
timo proterebat Alemanniam, & iam vicinia mali vrge-
bat Gallias, coactus eſt triumphos ſuos deſerere, ne tu
timeres. Confer vtrumque factum. Tu feciſti incurſari
Rhetias, Valentinianus ſuo tibi auro pacem redemit. Aſ-
pice illum quoque qui tibi ad dexteram aſſiſtit, quem
L Valentinianus cùm poſſet, ſuum dolorem vlciſci, hono-
ratum ad te redire fecit. Tenebat eum in ſuis terris, at-
que in ipſo nuntio necis fraternæ frænauit impetus: nec
tibi vicem etſi non paris dignitatis, eiuſdam tamen ne-
ceſſitudinis retulit. Confer ergo te iudice vtriuſque fa-
ctum. Ille tibi fratrem tuum viuentē remiſit, tu illi vel
mortuum redde. Quid illi reliquias germani abnegas,
qui tibi aduerſum ſe auxilia non negauit? Sed veteris ne
exuuias ū reddita renouetur militibus dolor. Hoc enim
allegas: Quem viuentem deſeruerunt, eum defendent
peremptum? Quid eum mortuum times, quem occi-
diſti cùm poſſes ſeruare? Hoſtem, inquis, meum peremi.
M Non ille tuus hoſtis, ſed tu illius. Ille iam non ſentit de-
fenſionem, tuā cauſam conſidera. Si quis aduerſum te
hodie imperium in his partibus vſurpandū putet, quæ-
ro, vtrū te hoſtem illius dicas, an illum tibi? Niſi fallor
vſurpator bellum infert, Imperator ius ſuum tuetur. Er-
go quem non debueras occidere, eius reliquias negas?
Habeat Valentinianus Imperator vel fratris exuuias pa-
cis tuæ obſides. Et quomodo allegabas quòd eum non
mandaueris occidi, quem prohibes ſepeliri? Poterit igi-
tur credi quòd ei non inuideris vitam, cui etiam ſepul-
turam inuides? Sed ad me reuertar. Audio te queri
quod ſe ad Theodoſium Imperatorem potius contule-
rint qui ſunt cum Valentiniano Imperatore. Quid igi-
tur futurum ſperabas, cùm tu refugientes ad pœnam
poſceres, captos necares, Theodoſius autem munera-
bus ditaret, donaret honoribus? Quos, inquit, occidi?

Digitized by Google

Reſpondit, Balionem. At quem virum? qualem bellatorem? Hæccine fuit iuſta cauſa exitij, quòd Imperatori ſuo fidem ſeruauit? Non ego, inquit, eum iuſſi occidi. Reſpondi: Hoc audiuimus quod occidi iuſſus ſit. Sed inquit, ſi ipſe ſibi vim non intuliſſet, iuſſeram eum deduci Cabillonem, & ibi viuum exuri. Reſpondi: Ergo propterea & illud creditum eſt, quòd eum occideris. Quis autem ſibi parcendum putaret, cùm occiſus ſit bellator ſtrenuus, miles fidelis, comes veſtis? Ita tum diceſſi, vt ſe tractaturum diceret. Poſtea cùm videret me abſtinere ab Epiſcopis qui communicabant ei, vel qui aliquos, deuios licet à fide, ad necem petebant, commotus eis iuſſit me ſine mora regredi. Ego verò libenter, etſi me pleriq; inſidias euaſurum non crederent, ingreſſus ſum iter, hoc ſolo dolore percitus, quòd Hyginum Epiſcopum ſenem in exilium duci comperi, cui nihil iam niſi extremus ſupereſſet ſpiritus. Cùm de eo conuenirem comites eius, ne ſine veſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenem, extruſus ipſe ſum. Hæc eſt expoſitio legationis meæ. Valè Imperator, & eſto tutior aduerſus hominem, pacis inuolucro bellum tegentem.

Dolet ſanctus Epiſcopus Valentiniani Auguſti è vita diſceſſum, commemorat eius pietatem, agitque de eius ſepultura. Epiſtola.

Theodoſio Imperatori Ambroſius Epiſcopus.

Epiſtola. LVII.

Silentium meum rupit ſermo clementiæ tuæ. Nihil enim in tam triſtibus rebus melius facere in animum induxerā, quā ſi fieri poſſet, meipſum abdere. Sed quia in receſſu aliquo delitescere, & ſacerdotio exire non poteram: ſilentio intra me latebam. Doleo enim fateor, dolore acerbo, non ſolū quòd immatura ætate Valentinianus Auguſtus deceſſerit, ſed etiam quòd informatus fide ac tuis inſtitutis tantam deuotionem erga Deum noſtrū induerat, atque tanto in me incubuerat affectu, vt quem ante perſequebatur, nunc diligeret: quem ante vt aduerſarium repellebat, nunc vt parentem putaret. Quod ego nō pro recordatione iniuriæ veteris exprompſi, ſed pro teſtimonio conuerſionis. Illud enim alienum hoc ſuum, quod a te infuſum ſibi ita tenuit, vt matris perſuaſionem excluderet. Ille ſe a me nutritum præferebat, ille vt ſedulum patrem deſiderabat. Ille ſimulato à quibuſdam aduentus mei nuncio, impatienter præſtolabatur. Quinetiam illis ipſis publici doloris diebus cùm ſanctos & ſummos ſacerdotes Domini intra Gallias haberet, vt à me tamē ſacramentis baptiſmatis initiaretur, ſcribendum arbitratus eſt. Quod etſi non rationabiliter, amabiliter tamen erga me ſuum ſtudium teſtificatus eſt. Hunc ergo non intimo anhelem ſpiritu, ſecretiſque mētis atq; animi viſceribus amplectebar? Hunc mihi mortuum putem? Immò mihi magis viuum. Quas ego domino deferebam gratias, quòd ita in me conuerſus eſſet, quòd ita emendatus, quaſi ſenioris cuiuſdam ætatis mores induiſſet: quas clementiæ tuæ, quòd eum non ſolùm regno reddidiſſes, ſed etiā, quod eſt amplius, inſtituiſſes fidei & pietatis tuæ diſciplinis? Hunc ergo non doleam, qui integrum, antequam ſacramentorū quæ deſiderauit adipiſceretur gratiam, repentina obiiſſe morte? Refrigeraſti animum quòd etiam ipſe dignatus es ferre teſtimonium meo dolori. Te Imperator arbitrum teneo affectus mei, te meæ mentis interpretē. Sed flendi tempora alias non deerunt: nunc de ſepultura eius, quoniam ſcripſit clementia tua ita hic procurandū. Sed exors receſſit baptiſmatis, quid cognouerim nō repreſſi. Et hic Porphyreticum labrū pulcherrimū, & in vſus huiuſmodi aptiſſimum. Nam & Maximianus Diocletiani ſocius ita humatus eſt. Sunt tabulæ Porphyreticæ pretioſiſſimæ, quibus veſtiebatur operculū quo regales exuuiæ clauderentur. Hoc fuerat præparatum, ſed expectabatur reſcriptū clemētiæ tuæ, cuius perceptione recreatæ ſunt ſanctæ filiæ tuæ, filij tui Valētiniani ſorores, quæ ſe grauibus afficiunt modis, & amplius exagitabantur quòd diu nihil ſcriberetur ſibi. Vnde eis non parum acceſſit ſolatij. ſed dum inhumatæ ſunt reliquiæ, nequaquā ſibi parcunt. Videntur enim ſibi germani ſui quotidianum funus tenere. Et re vera cū ſine fletu magno ac ſine dolore graui nunquam ſint, tamen quotieſcumq; eo accedunt, exangues reuertuntur. Et ipſis igitur cōſuletur, & chariſſimis exuuiis, ſi acceleretur ſepultura, ne æſtiuo penitus ſoluantur calore. Vix enim ſuperiorem æſtatem tranſegimus. Mādatum tuum ſeruo, & commendo Domino. Diligat te Dominus, quia tu Domini ſeruos diligis.

Valentiniano iuniore Arbogaſtis Comitis dolo extincto, imperium ſibi Eugenius vſurpauit: quo Mediolanum contendente, ſanctus Epiſcopus ne illius tyrannidi aſſentire videretur, vrbem reliquit; illo vero recedente confeſtim reuertitur: necato denique per Theodoſium Auguſtum Eugenio, eiuſque profligato exercitu, omnem rei ſeriem deſcribens, rogat vt de hoſtis exercitu iis ignoſcat qui non iterum Imperium deliquerunt. Epiſtola.

Auguſtiſſimo Imperatori Theodoſio Ambroſius Epiſcopus.

Arbitratus es, beatiſſime Imperator, quantum ex auguſtis literis tuis comperi, me longe abeſſe ab vrbe Mediolani, quia res tua crederem a Deo deſtitui: ſed non ego ita impudens, aut virtutis & meritorū tuorum immemor abiui, vt præſumerem cæleſte auxilium pietati tuæ non adfore, quo Romanū Imperiū a barbari latronis immanitate & ab vſurpatoris indigni ſolio vindicares. Feſtinaui igitur illico reuerti, poſteaquam illum quem iure declinandum putauerā, iam abeſſe cognoui. Non enim ego Eccleſiam Mediolanenſem relinquebā Domini iudicio mihi commiſſam, ſed eius vitabam præſentiam qui ſacrilegio ſe iam miſcuerat. Redij itaque circiter Kal. Auguſtas, ex illo die hîc reſedi. Hic me auguſti clementiæ tuæ apices repererunt. Gratias Domino Deo noſtro, qui fidei tuæ pietatique reſpondit, & formā veteris reſtituit ſanctitati, vt videremus noſtro tempore, quod in ſcripturarum lectione miramur, tantā in prœlijs diuini auxilij fuiſſe præſentiam, vt nulli vertices montiū aduentus tui curſum retardarent, nec hoſtilia arma impedimentū aliquod afferrent. Pro his gratias me cenſes agere oportere Domino Deo noſtro: facio libenter conſcius meriti tui, certum eſt placitā Deo eſſe hoſtiam, quæ veſtro offertur nomine, & hoc quantæ deuotionis & fidei indicium eſt? Alij imperatores in commemorationē victoriæ eius triumphales parari iubent, aut alia inſignia triumphorum: clementia tua hoſtiam Deo parat, oblationem & gratiarum actionem per ſacerdotes celebrari Domino deſiderat. Etſi ego indignus atque impar tanto muneri & tantorum votorum celebritati, tamen quid fecerim ſcribo. Epiſtolam pietatis tuæ mecum ad altare detuli, ipſam altari impoſui, ipſam geſtaui manu cum offerrem ſacrificium, vt fides tua in mea voce loqueretur, & apices auguſti ſacerdotalis oblationis munere fungerentur. Verè Dominus propitius eſt Imperio Romano, quandoquidem talem principem, & parentem principum elegit vt cuius virtus & poteſtas in tanto Imperij conſiſtit culmine triumphali, tanta ſit humilitate ſubnixa, quod virtute Imperatores, humilitate vicerit ſacerdotes. Quid exoptem? quidve deſiderem? Omnia habes, & vt ſummam votorum capeſſam, pius es Imperator, clementiam habes maximam: opto tamen vbi etiam atque etiam incrementa pietatis, qua nihil Dominus præſtantius dedit vt per tuam clementiam Eccleſia Dei ſicut innocentium pace & tranquillitate gratulatur, ita etiam in eorum abſolutione lætetur. Ignoſce maximè his qui non ante peccarunt. Dominus clementiam tuam conſeruet. Amen.

Epiſt. LVIII.

Theodoſium Auguſtum ob ſæuitiam in homines Theſſalonicæ perpetratam miræ libertate auctoritateque redarguit, multiſque exemplis ad pœnitentiam prouocat. Epiſtola.

Auguſtiſſimo Imperatori Theodoſio Ambroſius Epiſcopus.

Epiſt. LX. ET veteris amicitiæ dulcis mihi recordatio eſt, & beneficiorũ quæ crebris meis interceſſionibus ſumma gratia in alios cõtuliſti, gratiæ memini. Vnde colligi poteſt quod nõ ingrato aliquo affectu aduentum tuũ ſemper mihi ante hac exoptatiſſimum declinare potuerim: Sed qua cauſa hoc fecerim, breuiter expediã. Soli mihi in tuo comitatu ius naturæ ita ereptum videbã audiendi, vt loquendi priuaret munere. Motus enim frequẽter es quòd ad me peruenuiſſent aliqua quæ in cõſiſtorio tuo *Luc. 18.* ſtatuta forent. Ego ergo expers communis vſus ſum, cũ dicat Dominus Ieſus nihil eſſe occultũ quod non manifeſtetur. Verecunde igitur qua potui, ſatisfeci imperiali arbitrio, & proſpexi ne aut ipſe cauſam commotionis habeas, cum id egerim: ne quid ad me de imperialibus deferatur ſtatutis: aut ego cũ fuero præſens, aut non audiam per metum omnium, & quaſi conniueniuos famã ſubibo: aut ita audiam vt mihi aures pateant, vox intercludatur, vt audita nõ poſſim eloqui, ne eos qui in ſuſpi-*Hom. Il. 12. Odyſ.* cionem proditionis venerint, lædam in periculo. Quid igitur facerem? Non audirem? Sed aures non poſſem cera veterum fabularum claudere. Proderem? Sed quod in tuis iuſſis timerem, in meis verbis deberem cauere, ne quid cruentum committeretur. Tacerem? Sed quod miſerrimũ foret omnium, alligaretur conſcientia, vox eri-*Ezec. 3.* peretur. Et vbi illud: Sed ſi ſacerdos non dixerit errantí, is qui errauerit, in ſua culpa morietur, & ſacerdos reus erit pœna, quia nõ admonuit errantem? Accipe illud Imperator auguſte. Quod habeas fidei ſtudium, nõ poſſum negare; quòd Dei timorẽ, non diffiteor. Sed habes naturæ impetũ, quem ſi quis lenire velit, citò vertes ad miſericordiam: ſi quis ſtimulet, in maius exſuſcitas, vt eum reuocare vix poſſis. Vtinam ſi nemo mitigat, nullus accendat: libenter eum committo tibi: ipſe te reuocas, & pietatis ſtudio vincis impetum naturæ. Hunc ego impetum malui cogitationibus tuis ſecreto cõmittere, quàm meis factis publicè fortaſſis mouere. Itaq; malui officio meo aliquid deeſſe, quam humilitati, & requiri in me ab aliis ſacerdotis auctoritatem, quàm a te deſiderari in me amantiſſimè honorificentiã, vt repreſſo impetu integra eſſet conſilij eligendi facultas. Prætendi ægritudinem corporis reuera grauẽ, & niſi à viris maioribus vix leuandam: vel emori tamen maluiſſem, quam aduentum tuũ biduo aut triduo non expectarem. Sed quid facerẽ, non erat. Factum eſt in vrbe Theſſalonicenſium quod nulla memoria habet, quod reuocare nõ potui ne fieret, immò quod ante atrociſſimum fore dixi, cùm toties rogarẽ: & quod ipſe ſero reuocando graue factũ putaſti, hoc factum extenuare non poteram. Quando primum auditũ eſt, quum propter aduentum Gallorũ Epiſcoporum ſynodus cõuenerat, nemo nõ ingemuit, nullus mediocriter accepit, non erat facti tui abſolutio in Ambroſij cõmunione. In me etiam amplius cõmiſſi exaggeraretur inuidia, ſi nemo diceret Dei noſtri recõciliationem fore neceſſariã. An pudet te Imperator hoc facere quod rex propheta auctor Chriſti ſecundùm carnem proſapiæ fecit Dauid? Illi dictum eſt, quia diues qui haberet plurimos greges, vnam pauperis ouem propter aduentũ ho-*2. Reg. 12.* ſpitis eripuit & occidit: & cognito quod in hoc ipſe argueretur, quia ipſe feciſſet, ait: *Peccaui Domino.* Noli ergo impatienter ferre Imperator, ſi dicatur tibi: Tu feciſti iſtud, quod Dauid regi dictũ eſt à propheta. Si enim *Pſal. 94.* hoc ſedulo audieris, & dixeris: Peccaui Domino; ſi dixeris regale iſtud propheticum. *Venite adoremus, & procidamus ante eum, & ploremus ante Dominum noſtrum qui fecit nos*: dicetur & tibi: Quoniam pœnitet te, dimittit

G tibi Dominus peccatum tuum, & non morieris. Iterum cum plebem numerari iuſſiſſet Dauid, percuſſus eſt corde, & dixit ad Dominum: *Peccaui vehementer quod* *2. Reg. 12.* *fecerim hoc verbum, & nunc Domine aufer iniquitatem ſerui tui, quod deliqui vehementer.* Et miſſus eſt iterum ad eum *2. Reg. 24.* Nathan propheta, qui ei trium optionem conditionum offerret, vt quam vellet eligeret: famem tribus annis in terra, aut tribus menſibus fugere à facie inimicorum ſuorum, aut triduo mortem in terra. Et reſpondit Dauid: Anguſtiæ ſunt tria hæc vehementer; veruntamen incidam in manus Domini, quoniam multæ miſericordiæ eius nimis, & in manus hominis non incidam.
H Culpa autem erat, quoniam voluit ſcire numerum totius plebis quæ ſecum erat: quod ſcire Deo ſoli debuit reſeruare. Et cùm inquit, mors fieret in plebe, ipſo primo die ad horam prandii cùm vidiſſet Dauid percutientem *Ibidem.* angelum in plebem, ait Dauid: *Ego peccaui, & ego paſtor malignum feci, & hic grex quid fecit? Fiat manus tua in me &* *Ibidem.* *in domum patris mei.* Itaque pœnituit Dominum & iuſſit angelo vt parceret plebi, ſacrificium autem offerret Dauid. Erant enim tunc ſacrificia pro delictis, hæc nunc ſunt ſacrificia pœnitentiæ. Itaque ea humilitate acceptior Deo factus eſt. Non enim mirandum peccare hominem, ſed illud reprehenſibile, ſi non ſe cognoſcat er-
I raſſe, non humiliet Deo. Iob ſanctus & ipſe potens in ſæculo, ait: *Peccatum meum non abſcondi, ſed coram plebe omnia annuntiaui.* Ipſi immani regi Saul dixit Ionathas filius *Iob. 13.* ſuus: *Noli peccare in ſeruum tuum Dauid*, &: *Vt quid peccas in ſanguinem innocentem occidere Dauid ſine cauſa?* Quia etſi rex erat, peccabat tamen ſi occideret innocentem. Denique etiam Dauid cùm iam regno poriretur, & audiſſet Abner *1. Reg. 19.* innocentem occiſum a Ioab duce militiæ ſuæ, ait: *Inno-* *Ibidem.* *cens ſum ego & regnum meum amodo & vſque in æternum à ſanguine Abner filij Ner*: & ieiunauit in dolore. Hæc ideò ſcripſi non vt te confundã, ſed vt regum exempla prouocent, vt tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolles au-
K tem humiliando Deo animam tuam. Homo es, & tibi *2. Reg. 3.* venit tentatio, vince eam. Peccatum non tollitur niſi lachrymis & pœnitentia. Nec angelus poteſt, nec archangelus: Dominus ipſe, qui ſolus poteſt dicere, *Ego* *1. Cor. 4.* *vobiſcum ſum*, ſi peccauerimus, niſi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Suadeo, rogo, hortor, admoneo: quia dolori eſt mihi, vt tu qui pietatis inauditæ exem-*Mat. 28.* plum eras, qui apicem clementiæ tenebas, qui ſingulos nocentes non patiebaris periclitari, tot periiſſe non doleas innocentes. Etſi in prœliis feliciſſimè egeris, etſi in aliis quoque laudabilis, tamen apex tuorum operum pietas ſemper fuit. Id tibi inuidit diabolus quòd habe-
L bas præſtantiſſimum. Vince eum, habes adhuc vnde poſſis vincere. Noli peccato tuo aliud peccatum addere, vt vſurpes quod vſurpaſſe multis officit. Ego certè in omnibus aliis licet debitor pietati tuæ, cui ingratus eſſe non poſſum, quam pietatem multis Imperatoribus præferebam, vni adæquabam; ego, inquam, cauſam in te contumaciæ nullam habeo, ſed habeo timoris: offerre non audeo ſacrificium, ſi volueris aſſiſtere. An quod in vnius innocentis ſanguine non licet, in multorum licet? Nõ puto. Poſtremo ſcribo manu mea quod ſolus legas. Ita me Dominus ab omnibus tribulationibus liberet, quia non ab homine, neque per hominem, ſed apertè
M mihi interdictum aduerti. Cùm enim eſſem ſollicitus, ipſa nocte qua proficiſci parabam, veniſſe quidem viſus eſt ad Eccleſiam, ſed mihi ſacrificium offerre non licuit. Alia prætereo, vt potui cauere. Sed pertuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat vt omnia cum tranquillitate cedant. Multifariè Deus noſter admonet: ſignis cæleſtibus, prophetarum præceptis, viſionibus etiam peccatorum vult nos intelligere, quo rogemus eum vt perturbationes auferat pacem vobis imperantibus ſeruet, fides Eccleſiæ & tranquillitas perſeueret, cui prodeſt Chriſtianos & pios eſſe Imperatores. Certè vis probari Deo. Omnis rei tempus, vt ſcriptum eſt, & *Eccl. 3.* *Tempus*, inquit, *faciendi Domino*. & *Tempus bene-* *Pſal. 118.* *placiti Deus.* Tunc offeres, cum ſacrificandi acceperis *Pſal. 68.* facultatem, quando hoſtia tua accepta ſit Deo. Nonne

Digitized by Google

me delectaret habere gratiam Imperatoris, vt ſecun- A
dùm voluntatem tuam agerem, ſi cauſa pateretur? Et
ſimplex oratio ſacrificium eſt, hæc veniam refert, illa
uffenſionem: quia hæc habet humilitatem, illa contem-
ptum. Dei enim vox eſt quòd malit vt fiat mandatum
1. Reg. 15. eius, quàm deferatur ſacrificium. Clamat iſtud Deus, ad
populum Moyſes annunciat, ad populos Paulus prædi-
Oſee 6. cat. Id facito quod intelligis in tempore plus placere.
Mat. 9. *Miſericordiam*, inquit, *malo quàm ſacrificium*. Quare
Prou. 18. non illi magis ſint Chriſtiani, quia peccatum condem-
nant ſuum, quàm qui defendere putant? Iuſtus enim in
exordio ſermonis accuſator eſt ſui. Qui ſe accuſat cùm
peccauerit, iuſtus eſt, non ille qui ſe laudauerit. Vtinam B
Imperator etiam antè mihi potius crediſſem, quàm
conſuetudini tuæ. Cùm puto quòd citò ignoſcis, citò
reuocas, vt ſæpe feciſti: & tu præuentus es, & ego non
declinaui quod cauere non debueram. Sed gratias Do-
mino, qui vult ſeruulos ſuos caſtigare, ne perdat,
Iſtud mihi commune eſt cum prophetis, & tibi erit
commune cum ſanctis. An ergo Gratiani patrem non
oculis meis præferam? Debent veniam ſancta alia pi-
gnora tua. Dulce mihi nomen antetuli, quibus amo-
rem communiter detuli. Amo, diligo, orationibus pro-
ſequor. Si credis, ſequere. Si inquam credis, agnoſce
quid dico. Si non credis, ignoſce quod facio, in quo
Deum præfero. Beatiſſimus & florentiſſimus cum ſan-
ctis pignoribus fruaris tranquillitate perpetua, Impera-
tor Auguſte.

S. AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI SEPTIMI FINIS.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI
MEDIOLANENSIS, EPISTOLARVM
LIBER OCTAVVS.

In quo de cauſis & de negotiis domeſticis & familiaribus agitur.

Felici Comenſi epiſcopo ſcribit, ſe & lectione ſermonis illius, & ſpe futuri aduentus refocillatum; ſimulque vt venire non negligat hortatur. Epiſtola.

Ambroſius Felici Comenſi epiſcopo.

Epiſt. LX. ETſi habitu corporis minus valebam, C
tamen vbi ſermonem vnanimis mihi
pectoris tui legi, non mediocrem ſum-
pſi ad conualeſcendum gratiam, quaſi
quodam tui alloquij pulegio refotus,
ſimul quia celebrem vtrique noſtrum
annuntiabat diem adfore, quo ſuſcepiſti gubernacula ſum-
mi ſacerdotij de quo ante momẽtum cum fratre noſtro
Baſſino loquebar. Ortus enim ſermo de Baſilicæ, quam
condidit Apoſtolorum nomine, dedicatione, dedit huic
ſermoni viam, ſiquidẽ ſignificabat quòd ſedulo tuæ quæ-
reret ſanctitatis præſentiam. Tum ego noſtris fabulis in-
texui diem natalis tui, qui foret in exordio ipſo Kalenda-
rum Nouembrium, eúmque (ſi non fallerer) appropin-
quaſſe & craſtina celebrandum die, vnde poſt hac non D
excuſaturum promiſi. Ergo de te, quoniam & tibi id de
melicer, promiſi illi, exegi mihi. Præſumptum enim ha-
beo quòd affuturus ſis, quia debes adeſſe. Non ergo te
magis meum promiſſum tenebit, quam tuũ inſtitutum,
quid in animum induxeris, vt quod oportet facias. Ad-
uertis itaq; quia non tam promiſſi audax, quàm tui con-
ſcius fratri ſpopondi. Veni igitur, ne duos ſacerdotes re-
darguas: te qui non adfueris: & me, qui tam facilè pro-
miſerim. Natalem autẽ tuum proſequemur noſtris ora-
Exod. 26. tionibus, & tu noſtri in tuis votis non obliuiſcaris. Te
noſter ſpiritus comitabitur, tu quoq; cùm ingrediens ſe-
cundùm tabernaculum, quod dicitur ſancta ſanctorum,
facito noſtro more, vt nos quoque tecum inducas cum E
ſpiritu. Adolens aureum illud thymiamaterion, nos ne
intermiſeris. Ipſum eſt enim quod in ſecũdo tabernacu-
lo eſt, de quo plena ſapiẽtiæ oratio tua ſicut incẽſum di-
rigitur ad cæleſtia. Ibi arca teſtamenti vndiq; auro tecta,
Pſal. 140. id eſt, doctrina Chriſti, doctrina ſapiẽtiæ Dei. Ibi dolium
Hebr. 9. aureum habẽs manna, receptaculum ſcilicet ſpiritalis a-
Num. 17. limoniæ, & diuinæ promptuarium cognitionis. Ibi virga
Aaron inſigne ſacerdotalis gratiæ, quæ aruerat ante, ſed
in Chriſto refloruit. Ibi Cherubim ſuper tabulas teſta-
menti, lectionis cognitio ſacræ. Ibi propitiatorium, ſu-
pra quod in excelſis Deus verbum eſt, imago inuiſibilis
Dei quod tibi dicit: *Loquar tecum deſuper propitiatorium in* Coloſſ. 1.
medio duorum Cherubim. Sic enim loquitur nobiſcum, Exod. 25.
vt nos eius ſermonem intelligamus: vel quia non mun-
dana, ſed intelligibilia loquitur, ſicut ait: *Aperiam in*
parabolis os meum. Vbi enim Chriſtus, ibi omnia, ibi do- Pſal. 77.
ctrina eius, ibi peccatorum remiſſio, ibi gratia, ibi ſepa-
ratio mortuorũ ac viuentium. Et Aaron quidem ſemel
ſtetit in medio eorum, obiiciens ſe, ne mors tranſiret ad
viuentium agmina à funeribus mortuorum. Hic autem Num. 16.
quaſi verbum ſemper ſtat in ſingulis, quem nos non vi-
demus intra nos, ſeparans rationabiles virtutes a cada-
ueribus paſſionum lethalium, & peſtilentium cogitatio- Ioan. 1.
num. Hic ſtat quaſi qui in hunc mundum venerit vt acu-
leum mortis hebetaret, deuoratorium eius obſtrueret,
viuentibus æternitatem gratiæ daret, defunctis reſurre-
ctionem concederet. Huic tu miles militas bonam mi- Hebr. 2.
litiam, huius depoſitum cuſtodis, huius pecuniam fœ- 1. Tim. 1.
neras, ſecundùm quod ſcriptum eſt: *Fœnerabis gentibus*. 2. Tim. 1.
Bonum fœnus ſpiritalis gratiæ, quod veniens Dominus Deut. 15.
cum vſuris exiget, & cùm te bene diſpenſaſſe inuenerit, Luc. 19.
dabit tibi plura pro paucioribus: eritque mihi fructus
dulciſſimus, quòd meum in te iudicium cõprobabitur.
Ordinatio non reprehẽdetur, quam accepiſti per impo- 2. Tim. 1.
ſitionem manuum mearum, & benedictionem in no-
mine Domini Ieſu. Fac ergo bonum opus, vt in illo die
mercedem inueñias, & ego in te, & tu in me requieſca-
mus. Multa meſſis Chriſti ſed pauci operarii, & difficile Luc. 10.
reperiuntur qui adiuuent. Verum hoc vetus: ſed potens
eſt Dominus qui mittat operarios in meſſem ſuam. Cer- Ibidem.
tè in illo ordine Comenſium iam plerique cœperunt
credere magiſterio tuo, & doctrina tua verbum Dei re-
ceperunt: ſed qui dedit credentes, & adiutores dabit,
quod & tibi excuſandi auferatur neceſſitas, quòd ſerius
nos inuiſeris: & mihi crebrior tuæ præſentiæ refundatur
gratia. Vale, & nos dilige, vt facis.

Digitized by Google

Fauſtinum, propter obitum germanæ acerbo dolore mœrentem conſolatur. Epiſtola.

Ambroſius Fauſtino.

Epiſt. LXI. ACerbo te doliturum dolore obitum germanæ tuæ non ignorabam, non tamen vt à nobis te ablegares, ſed vt nobis te redderes. Nam etſi minus iucunda ſolatia mœrentibus, tamen nonnumquam neceſſaria ſunt. Tu autem abiſti in ſecreta montium, & inter ferarum diuerſaris ſpelæa, omni humanæ conuerſationis vſu abdicatus, & quod grauius eſt, iudicio tuo. H Tantum-ne de te cômeruit germana tua, vt propter quam excellere apud te debuit côditio humana, quo tam egregiam fœminam tulit, propter eam apud te minoris prærogatiuæ ſit? Illa certè vita excedens hoc ſe mulcebat ſolatio, quod te ſibi ſuperſtitem derelinqueret, parentem nepotibus, præſulem paruulis auxiliatorem deſtitutis. Tu ita te & nepotibus & nobis abnegas, vt côſolationis illius fructum non ſentiamus. Illa te chara pignora vocât non ad dolendum, ſed ad conſolandum, vt cùm te vident, matrem ſibi non credant obiiſſe. In te eam recognoſcant, in te eius præſentiam teneant, in te vitam eius ſibi manere arbitrentur. I Sed doles quod dudum florentiſſima repente occiderit. Verùm hoc nobis côмmune non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum ciuitatibus, terriſque ipſis eſt. Nempe de Bononienſi veniens vrbe à tergo Claternã ipſam Bononiam, Mutinã, Rhegium derelinquebas, in dextera erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans, ad læuam Appennini inculta miſeratus, & florentiſſimorum quondam populorum caſtella conſiderabas, atque affectu relegebas dolenti. Tot igitur ſemirutarum vrbium cadauera, terrarúmque ſub eodem côſpectu expoſita funera non te admonent vnius, ſanctæ licet & admirabilis fœminæ deceſ- K ſionem conſolabiliorem habendam, præſertim cum illa in perpetuum proſtrata ac diruta ſint, hæc autem ad tempus quidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat? Itaq. non tam deplorandam quàm proſequendam orationibus reor: nec mœſtificandam lacrymis tuis, ſed magis oblationibus animam eius Domino commẽdandam arbitror. Verùm fortè aſſeras ſecurum te de meritis eius ac fide, nequire tamen ferre deſiderium, quòd eam tam non videas ſecundùm carnem, idque tibi ſummo dolori ſit. Nec illud te mouet Apoſtolicum, quod ait: Quia ne-

1. Cor. 5. minem nouimus ex hoc ſecundùm carnem: & ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc iam non L nouimus. Caro enim noſtra perpetua eſſe ac diuturna non poteſt, neceſſe eſt occidat vt reſurgat, neceſſe eſt reſoluatur vt requieſcat, vt fiat quidam finis peccati. Et

Ibidem. ideo multos cognouimus ſecundùm carnem, ſed nunc iam non nouimus. Ipſum Dominum Ieſum cognouimus (inquit Apoſtolus) ſecundùm carnem ſed nunc iam non nouimus. Iam enim carnis depoſuerat exuuias, iam

Ibidem. ſpecie hominis non videbatur, iã pro omnibus mortuus erat, & omnes in illo mortui; vt per ipſum renouati, & viuificati ſpiritu, iam non ſibi, ſed Chriſto viuant. Vnde

Gal. 2. & alibi ait idem Apoſtolus: *Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus.* M Meritòque qui ante cognouerat ſecundùm carnem Chriſtum, iam operationes eius inui-

Act. 9. ſibiliter agnoſcens, iam non carnem eius, ſed potentiam ſcrutans, qui ante perſecutor diſcipulos hominis, & pediſſequos carnis infeſtis odiis vrgebat, poſtea doctor gentiũ factus venerantes maieſtatis eius ad prædicationem Euãgelij inſtruere atq; informare cœperat. Et ideo

2. Cor. 5. addidit: *Si quis in Chriſto, noua creatura:* id eſt, qui perfectus

Gen. 7. in Chriſto, noua creatura eſt, quoniam qui caro eſt, im-

2. Cor. 5. perfectus eſt. Denique ipſe Dominus ait: *Non permane-*

Ibidem. *bit ſpiritus meus in iſtis hominibus, quoniam carnes ſunt.* Carnalis itaque non eſt in Chriſto, ſed ſi quis in Chriſto eſt, noua creatura eſt: non naturæ nouitate formatus, ſed gratiæ. Vetera itaq; quæ ſecundùm carnem erant, tranſierunt, facta ſunt noua omnia. Quæ illa? niſi quæ ſcri-

Mat. 13. ba doctus in regno cælorum nouit, ſimilis illius patris-

G familias qui profert de theſauro ſuo noua & vetera: neque vetera ſine nouis, neque noua ſine veteribus. Ideo & Eccleſia dicit: *Quia noua & vetera ſeruaui tibi.* Sed tran- Cant. 7. ſierunt vetera id eſt, legis myſteria abſcondita, in Chriſto facta ſunt omnia noua. Hæc eſt noua creatura de qua Apoſtolus ad Galatas ait: *in Chriſto enim Ieſu neque circum-* Galat. 5. *ciſio aliquid valet, neque præputium: ſed noua creatura, per quem iam renouata caro floret, & fructum inuenit gratia, quæ ante inueterati flagitij ſpinas habebat.* Quid ergo eſt quòd mœreamus, ſi iam ad animam dicitur: *Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua?* quid eſt quòd ingemiſcamus pro Pſal. 102. mortuis, cùm iam reconciliatio mundi apud Deum pa- H trem facta ſit per Dominum Ieſum? Quoniam ergo Chriſti beneficia tenemus, cùm apud omnes, tum apud te pro Chriſto legatione fungimur, vt noueris irrenoca- 2. Cor. 5. bilia eius eſſe dona, vt credas quod ſemper credidiſti, nec nimio mœrore tuam in dubium adducas ſententiam, Ibidem. quiam ideo peccatum factus eſt Dominus Ieſus, vt tol- Ioan. 1. leret peccatum mundi, & eſſemus in illo omnes iuſtitia 2. Cor. 5. Dei, iam non culpæ obnoxij, ſed iuſtitiæ remuneratione ſecuri. Vale & nos dilige, quia nos te diligimus.

Euſebio Bononienſi epiſcopo ſignificat, apparitori præfecturæ offenſam quam contraxerat, remiſſam eſſe, Fauſtinúmque paruulum tuſſi laborantem ad ſororem veniſſe. Epiſtola.

Ambroſius Euſebio epiſcopo.

APparitor præfecturæ qui propter operas portuenſes offenſam contraxerat, iam in portu nauigat, Epiſt. LXII. oportunè autem aduenit. Nam ſimul vt accepi litteras tuas, vidi Præfectum, rogaui pro eo, ignouit illico, iuſſit retrahi epiſtolã quam de facultatibus eius publicandis dictauerat. Quod ſi tardius veniſſet, nemo magis K probaſſet inexplicabile illud opus eſſe portus reformandi: quàm iſte qui illic naufragium fecerat, niſi te habuiſſet gubernatorem, vt aliter non poſſet inde nudus exire. Fauſtinus paruulus tuſſi laborat, ad ſanctam ſororem curatum venit, & venit ſponte. Expertus enim eſt melius ſibi veterem curari. Denique & me medicum putat, expectat prandium. Itaque hic ad diem curatur, & cœperat pulchrè valere; ſed dum eum nimio amore abſtinere geſtiunt, tuſſire de vẽrte plus cœpit: & laborabit adhuc, niſi ad medicamenta ſua reuertatur. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

L

Rogat Sabinum, vt libellos quos illi mittit, diſcutiat, & quæ corrigenda decreuerit, arbitrij ſui iudicio corrigat. Epiſtola.

Ambroſius Sabino.

REmiſiſti mihi libellos, quos tuo iudicio probatiores Epiſt. LXIII. habeo. Ideo miſi alios non iudicij fauore delectatus, ſed promiſſa à te, & petita a me veritate illectus. Malo enim tuo corrigatur iudicio ſi quid mouet, priuſ- M quã foras prodeat, vnde iam reuocãdi nulla facultas ſit, quã laudari a te quod ab aliis reprehẽdatur. Itaq. arbitrum te eorũ quæ poſtulas rogaui: Neq; enim legi ante mea quæ nonnũquam tribuo in vulgus, ſed in tuæ calculum veniue ſentẽtiæ deſideraui: Nõ erit lõg ſubſelli, iſta iudicario & mota, vt dictũ eſt antiquitus: Facile eſt tibi Cicero l. 1. de noſtris iudicare: Ego certè huc inuitatu tuo prodeun- Epiſt. IX. dum putaui, tuum eſt à liquido decernere, & ſcrutanter diſcutere quæ corrigas, ne tibi vitio vertant ea quę nobis potuerunt obrepere: Neſcio quo enim modo præter imprudentiæ caliginem quæ me circumfundit, vnũquemque fallunt ſua ſcripta, & aurem prætereunt, atque filij etiam deformes delectant, ſic etiam ſcriptorem indecores ſermones ſui palpant: Incautius plerumque aliquid promitur, aliquid accipitur maleuolentius, aliquid exit ambiguum: tum quia alieno examinanda iudicio, non pro noſtra debemus magis quam pro aliena opinione

trutinate, & diſcutere omnes ſcrupulos maleuolentiæ. A
1. Cor. 2. Aſſume igitur beneuolo animo aurem verſutiæ, & per-
Prou. 20. tracta omnia, ſermones vellica, ſi in iis non forenſes blandiciæ, & ſuaſoria verba, ſed fidei ſinceritas eſt, & confeſſionis ſobrietas. Notam appone ad verbum dubij ponderis, & fallacis ſtateræ, ne quid pro ſe aduerſarius interpretetur. Eſto vt reuincatur ſi congredi cœperit. Malè ſe habet liber qui ſine aſſertore non defenditur. Ipſe igitur pro ſe loquatur, qui procedit ſine interprete. Noſter hic tamen non egredietur a nobis, niſi à
1. Cor. 4. te acceperit auctoritatem. Itaque cùm enim fide tua prodire iuſſeris, committetur ſibi. Tamen quoniam non in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute: verbum ſi of- B fenderit, virtutem profeſſionis interrogato. Profeſſio autem fidei ſententia eſt, quam aduerſum Sabellianos & Arianos ita a maioribus traditam tenemus, vt patrem Deum, & filium eius vnigenitum, & Spiritum ſanctum veneremus, hanc Trinitatem vnius eſſe ſubſtantiæ, maieſtatis, diuinitatis, in hoc nomine patris & filij & ſpiritus ſancti baptizate nos, quemadmodum ſcriptum eſt.
Mat. 28. Filium itaque coæternum patri ſuſcepiſſe carnem, natum de Spiritu ſancto & virgine Maria, æqualem patri
Coloſſ. 2. ſecundùm diuinitatem in Dei forma, id eſt, in omni
Philip. 2. plenitudine diuinitatis, quæ in illo habitat, vt dixit Apoſtolus, corporaliter: qui in perſona hominis formam ſerui accepit, & ſe humiliauit vſque ad mortem. Ergo & C aduerſus Photinum hæc nobis ſententia eſt: aduerſus Apollinarem autem legitima circumſpectio, vt confiteamur ſicut in Dei forma nihil ei defuit diuinæ naturæ & plenitudinis, ſic in illa forma hominis nihil ei defuiſſe quo imperfectus homo iudicaretur, qui ideo venit, vt totum hominem ſaluum faceret. Neque enim dece-
Ioan. 7. bat vt qui perfectum opus in aliis conſummaret, hoc imperfectum in ſe eſſe pateretur. Si enim aliquid ei defuit, non totum redemit. Si non totum redemit, fefellit igitur, qui dixit ideo ſe veniſſe, vt totum hominem
Ibidem. ſaluum faceret. Sed quia impoſſibile eſt mentiri Deum,
Hebr. 6. non fefellit ergo: quia ita venit, vt totum redimeret, & D ſaluum faceret, totum vtique ſuſcepit quod erat humanæ perfectionis. Noſtra ſententia huiuſmodi eſt, vt meminiſti. Si verba alicubi mouent, non præiudicant fidei. Etenim ſermonem dubium mens non dubia obumbrat, & defendit à lapſu. Hæc tecum præluſimus quæ in libros noſtrarum epiſtolarum referam ſi placet, atque in numerum reponam, vt tuo commendentur nomine, & tuis ad nos, & noſtris ad te litteris augeatur mutuus amor per Dominum, vt ita legas quo iudices, & quod mouerit, ſcribas ad me. Amor enim verus conſtantia probatur. Placet iam quod ſenibus vſu facilius eſt, quotidiano & familiari ſermone epiſtolas texere, & E ſi quid de ſcripturis diuinis obuium inciderit attexere. Vale frater, & dilige amantem tui quia plurimum te diligo.

Pietatem Siſinnij commendat, quòd filio ignouerit qui eo inconſulto vxorem acceperat. Epiſtola,

Ambroſius Siſinnio.

Epiſt. LXIV. QVòd filio noſtro remiſiſti meo rogatu, quia te inconſulto vxorem acceperat, pietati magis tribuo quàm noſtro amori. Plus eſt enim pietatem ipſam de te impetraſſe, quàm cuiuſquam petitionem. Certè ſacerdos tunc magis imperat, cùm virtus præualet. Sacerdotis enim petitio, doctrina pietatis eſt. Impetrauit igitur natura, impetrauit filios, eo plenius, quia poſtulati contemplatio temporalis ſolet eſſe, virtutis autem diuturnus habitus, & iugis animarum inductio. Pulchrè itaque geſtum, vt te patrem recognoſceres: ſimul quia iuſta indignatio fuit. Malo enim culpam fateri, vt plus laudetur paterna indulgentia, ſed & ipſa paterna offenſio fuit, quoniam venturam in locum filiæ tuæ debuiſti eligere iudicio, cui fieret ex pater. Namque aut natura filios ſuſcipimus, aut electione. In natura caſus eſt, in electione iudicium: magiſque in adoptatis offendimus, quàm in genitalibus filijs: quia genitales filios eſſe A degeneres, ad naturam refertur: adſcitos vel adoptione vel copula dedecores eſſe, † noſtro errori adſcribitur. al. non niſi.
Fuit ergo quòd ſuccenſeres filio, ſed fuit etiam quod remitteres, quia ſibi vxorem elegit. Adquiſiſti filiam ſine electionis periculo. Si bonam duxit, ibi acquiſiuit gratiam: ſi errauit, accipiendo meliores facies, refutando deteriores. Maturiore quidem conſilio puella filio à patre traditur, ſed maiore obſequij propoſito filio ad patrem ducitur, & à viro lecta ingreditur ſoceri domum, dum metuit & filius diſplicere iudicium ſuum, & nurus miniſterium. Illam paternæ electionis prærogatiua attollit atque erigit, iſtam offenſionis humiliat metus, in- B clinat verecundia. Non habebit filius quod in vxorem referat quaſi exors culpæ, ſi quid fortaſſe offenſum ſit, quod habet vſus: immò amplius elaborabit vt in vtroque ſuum poſſit probari, & in vxore iudicium, & in ſe obſequium. Feciſti igitur quod boni parentes, vt cito ignoſceres, ſed obſecratus. Nam antequam rogateris, non erat ignoſcere, ſed factum probare. Deinde diutius differre veniam, & tibi acerbum, & illis inutile. Neque enim paterna viſcera diutius tolerare poſſent. Summæ deuotionis propoſito Abraham filium ſuum ſecundùm Gen. 22.
oraculum Dei offerebat in holocauſtum, & quaſi exors naturæ exerebat gladium, ne mora ſacrificium decoloraret: tamen vbi abſtinere à filio iuſſus eſt, gladium li- C benter recondit: & qui immolare vnigenitum fidei intentione properabat, maiore pietatis ſtudio feſtinauit ouem ſubrogare ſacrificio. Ioſeph quoque vt fratrem iunio- Gen. 44.
rem teneret, ſimulabat iracundiam fratribus, & compoſita à ſe furti fraude indignatus eſt: tamen cùm aduolueretur ad genua eius vnus ex fratribus Iudas, flerent alij, fraterno victus & compaſſus affectu, diutius tenere non potuit ſimulationem ſeueritatis, remotiſque arbitris aperuit fratribus quòd germani ſui eſſent, & ipſe eſſet Gen. 45.
Ioſeph quem vendidiſſent: nec ſe memorem ſuæ eſſe iniuriæ, & fraternæ venditionis acerbitatem fraternè excuſare, atque id quod poſſet arguere, ad altiores cauſas referre, eo quòd ita oportuit fieri procurante Deo, vt tranſiret in Ægyptum qui gentem ſuam frugis externæ egentem paſceret, vt ſterilitatis tempore alendis patri & filiis 2. Reg. 4. 5.
ſubſidio foret. Quid autem de ſancto Dauid loquar, qui degenerem filium, & fraterno oblitum ſanguine, ad vnius mulieris petitionem paternis viſceribus mentem Lucæ 15.
emollitus domo recepit? Ipſe ille Euangelicus pater adoleſcentiorem filium qui prodegerat omnem ſubſtantiam à patre acceptam viuendo luxurioſè, regredientem tamen vnius ſermonis inflexus humilitate, quòd in patrem peccaſſe ſe fatebatur, occurſu prouenit, ſupra collum eius cecidit, primam illi ſtolam annulum & calceamenta deferri iuſſit, atque honoratum oſculo, donatum munere, admirabili ſuſcepit conuiuio. Horum te imitatorem præbuiſti pietate patria, qua proximè ad Deum accedimus: & ideo ego promptè filiam noſtram adhortatus ſum vt etiam hiemali tempore viæ laborem exciperet, commodius hibernatura non ſolùm in hoſpitio, ſed etiam in affectu paterno, cùm iam ſucceſſerit indignationi gratia: quandoquidem vt plenè re ad ſimilitudinem atque imitationem ſanctorum referres, eos accuſauiſti qui compoſitis mendaciis animum tuum aduerſùm filios excitandum arbitrati ſunt. Vale, & nos dilige, quia nos te diligimus.

F *Sabino cauſam reddit cur poſt ſcripturam priùs directam codicem apertius ſcriptum tranſmiſerit, & ad epiſtolarum inde ludum eum inuitat, & vſum illius exponit. Epiſtola.*

Ambroſius Sabino.

TRanſmiſi petitum codicem ſcriptum apertiùs atque enodatiùs quàm ea ſcriptura eſt quam dudum direxi, vt legendi facilitate nullum iudicio tuo afferatur impedimentum. Nam exemplaris liber non ad ſpeciem, ſed ad neceſſitatem ſcriptus eſt. Non enim dictamus omnia, & maximè noctibus, quibus nolumus Epiſt. LXV.

aliis graues eſſe ac moleſti: tum quia ea quæ dictantur, G impetu quodam proruunt, & profluo curſu feruntur. Nobis autem quibus cura eſt, ſenilem ſermonem familiari vſu ad vnguem diſtinguere, & lento quodam figere gradu, aptiùs videtur propriam manum noſtro affigere ſtylo, vt non tam deflere aliquid videamur, quam abſcondere: neque alterum ſcribentem erubeſcamus, ſed ipſi nobis conſcij ſine vllo arbitro, non ſolùm auribus, ſed etiam oculis ea ponderemus quæ ſcribemus. Velocior eſt enim lingua quàm manus, dicente ſcriptura:
Pſal. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Sed fortè dicas, quia velocitatem ad ſcribentem retulit. Non te fallit tamen id ſignificari, quòd ſcribæ velociter ſcribentis celeritas ſola poſſit linguæ propheticæ excipere H ſermones. Apoſtolus quoque Paulus ſua ſcribebat manu, ſicut ipſe ait:
Coloſſ. 4. *Mea manu ſcripſi vobis*, ille propter honorificentiam, nos propter verecundiam. Tamen dum adhuc habes de libris iudicium, inter ludamus epiſtolis: quarum eiuſmodi vſus eſt, vt diſiuncti locorum interuallis, affectu adhæreamus: quibus inter abſentes imago refulget præſentiæ, & collocutio ſcripta ſeparatos copulat: in quibus etiam cum amico miſcemus animum, & mentem ei noſtram infundimus. Iam ſi, vt hortaris, aliquid & de veteribus ſcriptis redoleat in epiſtolis, non ſolùm animi conglutinari videntur per veræ do- I ctrinæ profectum, ſed etiam plenioris colloquij ſpecies & forma exprimi, vt inter quærendi & reſpondendi mutuas vices aſſumpta concertatio in vnum conducere, & coram videatur amicos locare, qui tali ſe laceſſunt & complectuntur munere. Quid autem maiorum noſtrorum exempla proferam, qui epiſtolis ſuis fidem infuderunt populorum mentibus, atque ad integros & confertos ſcripſerunt populos, & præſentes ſe eſſe cùm abſentes, ſcriberent ſignificarunt, dicente ſancto Apoſtolo
1. Cor. 5. quia abſens erant corpore, ſed præſens ſpiritu, non ſo-
2. Cor. 2. lùm cùm ſcriberet, ſed etiam cùm iudicaret? Denique abſens per epiſtolam condemnabat, & idem abſoluebat K per epiſtolam. Epiſtola enim Pauli quædam effigies erat eius præſentiæ, & forma operis. Non enim vt aliorum
2. Cor. 10. epiſtolæ graues, inquit, & fortes, præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis, talis & Apoſtoli: ſed talis huius epiſtola, vt talis eſſet forma præcepti, qualis eſſet operationis ſubſtantia: *quia quales ſumus*, inquit,
Ibidem. *verbo per epiſtolas abſentes, tales & præſentes ſumus in opere.* Imaginem præſentiæ ſuæ in epiſtolis expreſſit, fructum teſtimonij in opere ſignificauit. Vale, & nos dilige, vt facis.

Iucunditatem Euſebii in filiis, & filiorum benedictionem recenſet. Epiſtola. L

Ambroſius Euſebio.

Epiſt. LXVI. FAuſtinus vterque tibi redditus eſt, nobis vtrumque Ambroſius pignus reſedit. Ipſe habes quod primum in patre, & quod iucundiſſimum eſt in filio minore, quia & virtutis apicem tenes, & humilitatis exhibes gratiam; nos quod medium inter patrem & iuniorem filium. Tecum ſumma totius domus, & perpetuitati vocabuli iugis ſucceſſio, apud nos parca mediocritas, quæ & de ſummo pendeat, & in poſteriore ſubſiſtat. Tecum igitur requies vtriuſque noſtrum, quæ cùm inui- M cem nobis refunditur omnem animi abſtergit ſollicitudinem. Tecum is qui & moribus & operibus ſuis & ſobole tali inuenit gratiam apud Dominum noſtrum. Tecum is qui inter mundi huius procellas ſpiritalem nutri-
Gen. 8. tit columbam, quæ ei fructus afferat pacis, vncta oliua integritatis. Tecum is qui ædificauit aram Deo, quem
Gen. 9. benedixit Deus & filios eius, dicens: *Creſcite, & multiplicamini.* Cum quo teſtamentum pacis ſtatuit ſuæ, vt ſit ei & filiis eius in progeniem æternam. Habes igitur
Gen. 9. heredem diuinæ benedictionis, conſortem gratiæ, principem iuſtitiæ. Sed vide quæſo ne iſte noſter Noë agricola, bonus plantator feracis vineæ, cùm fuerit amoris & gratiæ tuæ inebriatus poculo, tanquam crapulatus a vino, diutius quieti indulgeat: ac ſi fortè indormierit, excitet eum Sem noſtri deſiderium. Eſt & ibi Iaphet Gen. 9. iunior ex fratribus, qui pietatis reuerentia patrem induat, quem pater & dormiens videat, nec vnquam de pectore dimittat ſuo, quin ſemper oculis & complexu teneat, atque euigilans intelligat quæ ei fecerit filius ſuus iunior, qui latitudo Latinè dicitur, eo quòd in labiis eius diffuſa gratia ſit, & in moribus: propter quod Pſal. 44. benedixit eum Dominus, quia ipſe tanquam bonus nepos retrorſum rediens patrem texit pio charitatis velamine, & detulit pietati honorem, de quo & pater ait: *Latificet Deus Iaphet in domibus Sem.* Vnde & in enu- Gen. 10. meratione generationum præfertur ſeniori fratri, in be- Gen. 9. nedictione ſubſtituitur. Præfertur propter honorem nominis, ſubſtituitur propter prærogatiuam ſenioris ætatis, & honorificentiam naturæ debitam. Sem autem dicitur Latinè nomen. Et bene hic noſter Am- Gen. 9. broſius bonum nomen, in cuius domibus † dilatatur al. lætetur Iaphet, *quia potius eſt nomen bonum ſuper multas diuitiarum copias.* Prou. 22. Sit ergo & iſte benedictus, & gratia eius ſuper aurum & argentum, ſit in portione eius ſemen Abrahæ, ſit benedictus omnis in poſteritate, & omni fa- Gen. 22. milia iuſti viri. Sed maledictus nemo, benedicti omnes. Benedictus enim Satæ fructus. Salutant te Ambroſij, ſalutat Parthenius dulciſſimus, ſalutat Valentinianus paratus ad humilitatem, quod Hebraicè Chanaan dicitur, quaſi puer fratris ſui, & nomine ſucceſſit. Et ideo tanquam Nemroth gemini gigas nominis, venator egregius ſuper terram, de quo dictum eſt: *Tanquam Nemroth* Gen. 10. *gigas venator ante Dominum.* Namque ingenio ſubruſticus, viribus validus, quos ingenio æquare non poteſt, viribus ſuperat, vt Comacinas rupes geſtare ſecum, & faciem tauro proprio vultu videatur exprimere, poſthabitum ſe indignatus, & paterno exutum vocabulo, metropolitanum virum Bononienſi ſubditum, quia infantiæ neſcit blanditias, & de nutricis gremio ſe illæſus excuſſit. Vale, nos dilige, quia nos te diligimus.

Narrat Siricium Priſco aduenienti litteras dediſſe, & ſe eidem reuertenti alias reddidiſſe. Epiſtola.

Ambroſius Siricio.

PRiſco amico & æquæuo meo dediſti aduenienti litteras, ego quoque reuertenti reddidi, quas & pro Epiſt. LXVII. officio, & pro amore debui. Vtrumque igitur noſtrum ſuo officio remuneratus eſt, qui & mihi tuas, & meas tibi reſtituit. Ideo eius officij premium incremento debet adiſpici gratiæ. Vale, & nos frater dilige, quia nos te diligimus.

Attico ſcribit, litteras ſuas Priſcum ſibi, & ſe illi alias reddidiſſe. Epiſtola.

Ambroſius Attico.

PRiſco meo dediſti litteras. Priſcus meus mihi reddi- Epiſt. LXVIII. dit, & ego Priſco. Tu Priſcum vt ſoles dilige, & plus etiam quàm ſoles: quod eò ſuadeo, quia & ipſe Priſcum meum facio plurimi. Eſt enim erga eum priſcus hic noſter amor, qui à pueritia iam inde nobis cum ætate accreuit ſimul, ſed eum multo poſt vidi tempore, vt verè mihi non ſolùm nomine, ſed etiam tanti interuallo temporis Priſcus aduenerit. Vale, & amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Felici Comenſi epiſcopo ſignificat tuberum ſibi miſſorum partem amicis direxiſſe, & illum quòd ſe tamdiu nequaquam reuiſerit arguit. Epiſtola.

Ambroſius Felici.

MIſiſti mihi tubera, & quidem miræ magnitudi- Epiſt. LXIX. nis, vt ſtupori forent ea tam grandia. Nolui in ſinu, vt aiunt, abſcondere, ſed aliis quoque demonſtrare malui. Itaque partem direxi amicis, partem mihi reſer-

A uaui. Suaue munus, non tamen ita præpotens, vt comprimeret querelam meam iute excitatam, quòd nos tamdiu amantes tui nequaquam reuiſes. Et caue poſthac ne maiora inuehas doloris tubera. Nam huius nominis diuerſa ratio. Vt enim grata in mente, ita in corpore atque in affectu moleſta ſunt. De te impetta quo minus te abeſſe doleam Nam cauſa commotionis meæ, deſiderium eſt tui. Effice ſi potes, vt minùs gratus ſis. Rem expoſui, cauſam probaui. Intorquenda eſt amentata illa non manipularis ſententia, metuiſti certè: ſed vide quàm moueat, vt delectet iocati, poſtea tamen te excuſaueris. B Etenim quamuis tua hæc vectigalis mihi ſit excuſatio, malè tamen de te iudicat, nec de me melius, ſi aut tuam abſentiam muneribus compenſandam, aut me muneribus redimendum putes. Vale, & nos amantes tui dilige, quia nos te diligimus.

Fygadio & Delphino epiſcopis inſinuat, Polybium vt vtrique eorum ſcriberet popoſciſſe, ac poſt datam epiſtolam vtriuſque nomine conſcriptam, alteram exegiſſe, & et ſe illam dediſſe. Epiſtola.

Ambroſius Fygadio & Delph. epiſcopis.

Epiſt. LXX. POlybius filius noſter cum de Africanis regreſſus partibus, in quibus proconſularem iuriſdictionem egregiè repræſentauit, aliquantulos nobiſcum exegiſſet dies, C ſumma gratia ſe meis viſceribus infudit. Deinde cum abire hinc & demeare vellet, popoſcit vt vtrique veſtrum ſcriberem. Promiſi futurum Itaque dictaui epiſtolam, & vtriuſque conſcriptam nomine dedi. Poſtulauit alteram. Dixi ad vtrumque veſtrum datam more vſuque noſtro, eo quòd ſancta mens veſtra non epiſtolarum numero, ſed coniunctione nominum delectaretur: nec perpeti poſſet vt fieret vocabulorum ſeparatio, quorum affectus conueniret. Ideóque præſcriptum noſtro muneri vt vteremur charitatis compendio Quid plura? D Exegit alteram, dedi; vt neque illi negarem quod poſceret, nec mihi immutatem, quod in vſum venerat. Ita & ille habet quod vtrique reddat: quia id ſolum prætendit, ne cùm alteri reddidiſſet, alteri vacuus foret Et ego vobis indiuiſæ gratiæ munus ſine vllo dependam offenſionis periculo, & diuiſionis ſcrupulo: cùm præſertim etiam hęc forma ſcriptionis Apoſtolicæ ſit, vt & vnus ad plures, vt Paulus ad Galatas: & duo ad vnum poſſint ſcribere, ſicut ſcriptum eſt: *Paulus vinctus Ieſu Chriſti, & Timotheus frater, Philemoni.* (Philem.) Salutem vobis dico, diligite nos, & orate pro nobis, quia ego vos diligo.

Splendorem ſermonis Candidiani, & fulgorem affectus eius commendat, illique benedictionem optat. Epiſtola.

Ambroſius Candidiano fratri.

Epiſt. LXXI. SVmmus quidem ſplēdor in ſermone eſt tuo, ſed magis in affectu elucet mihi. Nam in epiſtolis mentis tuæ aſpicio fulgorem, dilectiſſime frater ac beatiſſime, A Dominus te benedicat, & det tibi ſuam gratiam. Nam & ipſe in epiſtolis tuis vota magis quàm mea merita recognoſco. quæ enim merita mea tantis tuis æquentur ſermonibus? Dilige nos frater, quia nos te diligimus.

Cynegium de conſultatione ſua commendat. Epiſtola.

Ambroſius Cynegio.

Epiſt. LXXII. QVàm ingenuo re commendaſti pudore, quia de eo conſuleres quod non probares, ſed morem gereres parenti, vt pietatem non læderes, B ſecurus quod non aliud à me poſſet referri, niſi quod ſanctas deceret neceſſitudines. Ego verò libenter tua in me onera ſuſcepi, & auo neptem, vt opinor, refudi. Quam neſcio planè qua opinione nurum ſibi fieri deſiderabat, vt aurum ſocero mutaret. Plura non opus eſt, ne hoc quoque accedat ad verecundiam. Vale fili, & nos dilige, quia nos quoque te diligimus.

Antonio amorem eius in ſe, & ſui animum in illum commemorat. Epiſtola.

Ambroſius Antonio.

Epiſt. LXXIII. C NVmquam es tacitus mihi, nec vmquam tuo me tranſmiſſum ſilentio quæras, qui ſciam quòd tuo non deſim pectori. Nam cùm id pendas quod pluris eſt, qui potes id negare quod ſæpe etiam in multa defluit, non tam amoris vſu, quàm officij viciſſitudine? Ego verò etiam ex meo animo tuam vicem æſtimo, vt numquam me tibi, & te mihi abſentem putem, quoniã ſemper animis hæremus. Numquam tuas litteras mihi deeſſe opinor, aut meas tibi, cùm te quotidie coram alloquar, in te oculos, ſtudia, atque omnia officia mea dirigam. His tecum delectat congredi Nam litteræ tuæ (vt D apertè cum indiuiduo pectoris mei loquar) verecundari me faciunt Vnde peto vt ſuperſedeas gratiarum relatu. Mihi enim mei in vos officij ſumma merces eſt, ſi me debito erga vos muneri non defuiſſe arbitraret. Vale, & nos dilige, quia ego quoque te diligo.

Alypio, litteras illius ſibi eſſe redditas, & ſe ſuis reſpondiſſe ſignificat. Epiſtola.

Ambroſius Alypio.

Epiſt. LXXIV. E ANtiochus vir clariſſimus reddidit mihi eximietatis tuæ litteras, nec ſuperſedi reſpondendi munere Nam per meos homines dedi litteras, & ni fallor, alia oborta copia geminaui epiſtolam. Sed quia non tam remetienda amicitiæ munia, quàm cumulanda arbitror, oportuit ipſo præſertim regrediente qui me tanto litterarum tuarum affecit munere, referri aliquod officium ſermonis mei, vt ego vtrique veſtrum & ille tibi abſolueretur, qui debebat referre quod acceperat. Vale, & diligentes te dilige.

S. AMBROSII EPISTOLARVM LIBRI OCTAVI ET VLTIMI FINIS.

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
PRECATIONES DVÆ

Precatio prima præparans ad Miſſam.

SVMME Sacerdos & vere Pontifex G
Ieſu Chriſte, qui te obtuliſti Deo pa-
tri in ara crucis hoſtiã puram & im-
maculatam pro nobis miſeris peccã-
toribus, & qui dediſti nobis carnem
tuam ad manducandum, & ſangui-
nem tuum ad bibendum, & poſuiſti
myſterium in virtute Spiritus ſancti, dicens: *Hæc quotie-*
Hebr. 9. *ſcumq; feceritis, in mei memoriam facietis*: Rogo per tuum
Ioan. 6. ſanguinẽ pretioſum, magnũ ſalutis noſtræ pretium: ro-
1 Cor. 11. go per hanc miram & ineffabilem charitatem, qua nos
miſeros & indignos ſic amare dignatus es, vt lauares nos
à peccatis noſtris in ſanguine tuo: doce me ſeruum tuum
indignũ, quem inter cetera dona tua ad officiũ ſacerdo- H
tale vocare dignatus es, nullis meis meritis, ſed ſola di-
Apoc. 1. gnatione miſericordię tuæ, doce me quæſo per ſpiritum
tuum tantum myſterium tractare ea reuerẽtia & hono-
re, eáq; deuotione & timore, quibus oportet & decet.
Fac me Domine Ieſu Chriſte per gratiã tuam ſemper il-
lud de tãto myſterio credere & intelligere, ſentire & fir-
miter retinere, dicere & cogitare, quod tibi placet, & ex-
pedit animæ meæ. Intret ſpiritus tuus bonus in cor meũ,
qui ſonet ibi ſine ſono, & ſine ſtrepitu verborum, loqua-
tur omnem veritatem tantorum myſteriorum. Profun-
da ſunt nimis, & ſacro tecta velamine. Propter magnã
clementiam tuam, concede mihi hodie & ſemper Miſſa-
rum ſolennia puro corde & pura mẽte celebrare. Libera I
cor meum ad immundis & nefandis, vanis & obnoxiis
cogitationibus. Muni beatorum angelorum pia & fida
tutela, atque fortiſſima cuſtodia, vt hoſtes omnium bo-
norum confuſi diſcedant per virtutem tanti myſterij, &
per manum ſancti angeli tui. Repelle à me Domine Ieſu
Chriſte & à cunctis ſeruis tuis duriſſimum ſpiritum ſu-
perbiæ, cænodoxiæ, inuidiæ, iracundiæ, fornicationis &
immunditiæ, dubietatis & blaſphemiæ. Confundantur
qui nos perſequuntur, pereant illi qui cuncta perdere fe-
Eſai. 41. ſtinant. Rex virtutum, caſtitatis & integritatis amator
Deus, cæleſti rore benedictionis tuæ extingue in corpo-
re meo totum fomitem ardentem libidinis, vt maneat
in me tenor totius caſtitatis animæ & corporis. Mortifi-
ca in me carnis ſtimulos, & omnes libidinis commotio-
nes, & da mihi veram & perpetuam caſtitatem cum cete- K
ris donis tuis, quæ tibi placent in veritate, vt ſacrificium
laudis caſto corpore & mũdo corde valeam tibi offerre.
Quanta enim Domine Ieſu Chriſte cordis contritione,
& lacrymarũ fonte, quanta reuerentia & tremore, quan-
ta corporis caſtitate, & animi puritate iſtud diuinum &
cæleſte ſacrificium eſt celebrandum, vbi caro tua in ve-
Ioan. 6. ritate ſumitur, vbi ſanguis tuus in veritate bibitur, vbi
ſumma imis iunguntur, vbi adeſt præſentia ſanctorum
angelorum, vbi tu es ſacerdos & ſacrificium mirabiliter
G & ineffabiliter conſtitutus. Quis dignè hoc celebrare
poterit, niſi tu Deus omnipotens offerentem feceris
dignum? Scio, & verè ſcio, & ipſum pietati tuæ con-
fiteor, quia non ſum dignus accedere ad myſterium
tantum propter nimia peccata mea, & infinitas negli- Iob. 14.
gentias meas. Sed ſcio veraciter, & credo ex toto cor-
de & ore confiteor, quia potes me facere dignum, qui
ſolus potes mundum facere de immundo conceptum
ſemine, de peccatoribus facere iuſtos & ſanctos. Per
hanc omnipotentiam tuam te rogo, vt concedas mihi
peccatori hoc cæleſte ſacrificium celebrare cum timore
& tremore, cum cordis puritate, & lacrymarum fonte,
cum lætitia ſpirituali, & cęleſti gaudio. Sentiat mens
H mea dulcedinem beatiſſimæ præſentiæ tuæ, & excubias
ſanctorum angelorum tuorum in circuitu meo. Ego 1. Cor. 11.
enim Domine memor venerandæ paſſionis tuæ accedo
ad altare tuum, licet peccator, vt offeram tibi ſacrifi-
cium quod tu inſtituiſti, & offerri præcepiſti in com-
memorationem tui pro ſalute noſtra. Suſcipe ergo iſtud
quæſo ſumme Deus, dulciſſime Ieſu Chriſte, pro Eccle-
ſia tua ſancta, & pro cuncto populo tuo quem acquiſiſti
ſanguine tuo pretioſo. Et quoniam me peccatorem in-
ter te & eundem populum medium eſſe voluiſti, licet in
me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium
diſpenſationis creditæ non recuſes, nec per me indi-
gnum famulum tuum eorum ſalutis pereat pretium,
I pro quibus victima factus ſalutis dignatus es eſſe re-
demptio. Profero ergo Domine (ſi dignaris propitius
intueri) tribulationes plebium, pericula populorum,
captiuorum gemitum, miſeriam orphanorum, neceſſi-
tates peregrinorum, inopiam debilium, deſperationes
languentium, defectus ſenum, ſuſpiria iuuenum, vota
virginum, lamenta viduarum. Tu enim miſereris om-
nium Domine, & nihil odiſti omnium quæ feciſti. Me- Sap. 11.
morare quæ ſit noſtra ſubſtantia, quia tu pater noſter Eſa. 63.
es, ne iraſcaris ſatis, neque multitudinem viſcerum Dan. 9.
tuorum ſuper nos contineas. Non enim in iuſtificatio-
nibus noſtris proſternimus preces noſtras ante faciem
tuam; ſed in miſerationibus tuis multis. Aufer à nobis
Domine iniquitates noſtras, & ignem ſancti Spiritus
in nobis clementer accende. Aufer cor lapideum de Ezec. 36.
K carne noſtra, & da nobis cor carneum quod te timeat,
diligat & honorificet, te delectetur, te ſequatur, & te
perfruatur. Oramus Domine clementiam tuam, vt ſe-
reno vultu familiam tuam ſacri tui nominis officia prę-
ſtolantem aſpicere digneris. Et vt nullius ſit irritum vo- 3. Reg. 8.
tum, nullius vacua poſtulatio, tu nobis preces ſuggere,
quas ipſe audire propitius & exaudire delecteris. Ro-
gamus etiam te ſancte pater pro ſpiritibus fidelium
defunctorum, vt ſit illis ſalus æterna, ac perpetua ſani-
tas, gaudium & refrigerium ſempiternum, hoc ma-
gnum

Digitized by Google

1. Tim. 3. gnum pietatis ſacramentum. Domine Deus meus ſit il- A
Ioan. 6. lis hodie magnum & plenum gaudium de te pane viuo
Ioan. 6. & vero, qui de cælo deſcendiſti, & das vitam mundo, de
Ioan. 19. carne ſancta & benedicta, agni videlicet immaculati qui
tollis peccatum mundi: & potari de fonte pietatis tuæ,
qui per lanceam militis de latere emanauit crucifixi Do-
mini noſtri, vt conſolari exultent in laude & gloria tua
ſancta. Peto Domine clementiam tuam, vt deſcendat
ſuper hunc panem & calicem iſtum plenitudo diuinita-
tis tuæ. Deſcendat etiam Domine illa ſancti ſpiritus tui
inuiſibilis forma, & incomprehenſibilis maieſtas, ſicut
3. Reg. 18. quondam in patrum hoſtias deſcendebat, qui & obla-
tiones noſtras corpus & ſanguinem ſuum efficiat, & me B
indignum ſacerdotem tuum doceat tantum tractare my-
ſterium, ita vt placidè ac benignè ſacrificium ſuſcipias de
manibus meis ad ſalutem omnium tam viuorum quàm
defunctorum. Rogo te Domine per ipſum ſacroſanctum
myſterium corporis & ſanguinis tui, quo quotidie in
Eccleſia tua paſcimur & potamur, abluimur & ſanctifi-
camur, atque vnius tuæ ſummæque diuinitatis partici-
pes efficimur, quatenus des mihi virtutes tuas ſanctas,
quibus repletus bona conſcientia ad altare tuum acce-
dam, ita vt hæc cæleſtia ſacramenta efficiantur mihi ſa-
lus & vita. Tu enim dixiſti ore tuo ſancto & benedicto:
Ioan. 6. *Panis quem ego dedero, caro mea eſt pro mundi vita.* Et, C
Ibidem. *qui manducat me, viuet propter me, ipſe manet in
me, & ego in eo. Ego ſum panis viuus qui de cælo deſ-
cendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.*
Panis dulciſſime ſana palatum cordis mei, vt ſentiam
ſuauitatem amoris tui. Sana ab omni languore, vt nul-
lam præter te amem pulchritudinem. Panis candidiſſi-
me habens in te omne delectamentum, & omnis ſapo-
ris ſuauitatem, qui nos ſemper reficis, comedat te cor
meum, & dulcedine ſaporis tui repleantur viſcera ani-
3. Reg. 19. mæ meæ. Manducet te angelus pleno ore, manducet te
2. Cor. 7. peregrinus homo pro modulo ſuo, ne deficere poſſit in
via, tali recreatus viatico. Panis ſancte panis viue, panis
pulcher, panis munde, qui deſcendiſti de cælo & das vi- D
tam mundo, veni in cor meum, & munda me ab omni
inquinamento carnis & ſpiritus. Intra in animam meam,
ſana & ſanctifica me intus & exterius. Eſto tutamen &
perpetua ſalus corporis & animæ meæ. Repelle à me in-
ſidiantes mihi. Hoſtes recedant procul a præſentia tua,
vt foris & intus per te munitus recto itinere perueniam
ad tuum regnum, vbi non myſteriis, ſicut in hoc tempo-
re agitur, ſed facie ad faciem te videbimus, cùm tradide-
ris regnum Deo patri, & erit Deus omnia in omnibus.
1. Cor. 13. Tunc me de te ſatiabis ſatietate perpetua, vt nec eſuriam
1. Cor. 15. nec ſitiam in æternum. Qui cum eodem Deo patre &
Ioan. 7. Spiritu ſancto viuis & regnas per omnia ſæcula ſæculo- E
rum, Amen.

Precatio ſecunda præparans ad Miſſam.

SVmma & incomprehenſibilis natura, virtus vitáque
beata, lux inacceſſibilis, vera, ſingularis, & vna ſa-
pientia, veritas incommutabilis, ſancta, incomparabi-
lis, & æterna dilectio, temporalium rerum ſine tempore
conditor, viſibilium & inuiſibilium inuiſibilis æternúſ-
que patrator, pater & filius & ſpiritus ſanctus, vnus & F
verus in trinitate Deus. Pater non habens à quo ſis, ha-
bens tamen ſapientiam, id eſt filium, cui maior vel ante-
rior non ſis. Filius habens patrem à quo ſis, non tamen
habẽs cui minor vel poſterior ſis. Spiritus ſanctus habẽs
patrem & filium, à quibus ſis, non tamen habẽs quibus
vel inæqualis vel impar ſis: quia totum in hac tua diuini-
tate, cui tempus nunquam accidit, æternum ac coæter-
nũ, æquale ac coæquale eſt, in qua alius pater, alius filius,
alius ſpiritus ſanctus, ſed pater in filio & Spiritu ſancto,
filius in patre & ſpiritu ſancto, Spiritus ſanctus in patre
& filio: quia ſicut tua Deus noſter natura perſonas reci-
pit, ſic partes nequaquam admittit, cui nec ſupra nec ſub-
tus, ante vel retro conuenit, quia corporum lineamenta
non recipit. Vnde & tota in locis ſine loco habetur: nec
tamen tota comprehẽditur. Tota namque vbique habe-

tur, quia perfectior pars in ea nulla reperitur. Tota au-
tem non comprehenditur, quia videlicet cùm in creatu-
ris vnicuiq; præſens efficitur, etiam vltra creaturas totus
inuenitur. Quamobrem cùm cælum & terram implet, Hier. 23.
totus eſt: cùm hominem vnum implet, totus eſt, nec va-
riatur per ſingula quæ in ſingulis tota eſt: nec de loco ad
locum tranſit cùm vnum deſerens, alterum petit, quæ ſe-
metipſam ſine loco & tempore mouet. Hinc meritò co- 1. Tim. 2.
lendus, hinc adorandus es, hinc incommutabilis, hinc
incircumſcriptus agnoſceris; hinc mediator Dei & ho-
minum homo Chriſtus Ieſus ſecundùm diuinitatis eſ-
ſentiam, totus cum hominibus in terris, totus erat cùm
patre in cælis, cùm diceret: *Nemo aſcendit in cælum, niſi* Ioan. 3.
qui de cælo deſcendit filius hominis, qui in cælo eſt. Qui vi- Philip. 2.
delicet, *cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt
eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſer-
ui accipiens in ſimilitudinem hominum, factus obediens vſque
ad mortem, mortem autem crucis.* Per hunc te beata Tri-
nitas humanitatis habitum, per huius ſuſceptionis hu-
militatem deprecor, per huius ſacratiſſimam obedien-
tiam, per huius beatiſſimam mortem exoro in primis, vt
te Deum meum diligam, te ſitiam, te toto corde perqui-
ram: deinde vt proximum iuxta vires atq; menſuram in
hac ipſa tua dilectione charum ſemper atq; dilectum ar-
bitrer. Sed hanc dilectionem nulli Domine præſtabis,
niſi cui vitia priùs odiſſe donaueris. Obſecro ergo pia &
vera miſericordia, ſolida atque vnica ſpes mea, vt ſuper-
biæ regnum auferas ab anima mea. Horrendum Domi-
ne pauendumque tam maximum malum, quod angelos Apoc. 12.
de cælo proiecit, quod homines de paradiſo eliminauit, Gen. 3.
quodq; initium omnis peccati, & ad ipſum pertinet
quidquid vitij & iniquitatis eſt, cuius primæ ſoboles ſe-
ptem nimirum principalia vitia, ex hac virulenta radi-
ce proferuntur, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia,
auaritia, ventris ingluuies atque luxuria: ſed & numero-
ſa propaginis turba ex ſingulis generatur. Inanis ergo
gloria cùm plenè mentem ceperit, mox ſeptiformem in
illa nequitiam gignit, inobedientiam, iactantiam, hy-
pocriſim, contentionem, pertinaciam, diſcordiam, ac
nouitatis præſumptionem. Sed ſi huic vera humilitas
opponatur, omnis eius nequitia vacuatur. Te ergo de-
precor, humilitatis magiſter, vt hanc cordi meo inſeras,
inſertámque cuſtodias, quæ dum cunctis inferiorem ſe
attendit, ſubiectionem protinus gignit, iactantiam ex-
tinguit, hypocriſim excludit, contentionem refugit, per-
tinaciam emollit, diſcordiã præcauet, nouitatũ præſum-
ptionem abhorret. Hoc beatæ humilitatis medicamine
morbum elationis ſanãdum præuideras, cùm per homi-
nem aſſumptum auctor noſtræ ſalutis, tuis ad te venien-
tibus diceres: *Diſcite a me quia mitis ſum & humilis cor-* Mat. 11.
de, & inuenietis requiem animabus veſtris. Et rurſum: *Ni-
ſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus iſte, non in-* Mat. 18.
trabitis in regnum cælorum. De inuidia quoque odium,
ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, af-
flictio autem in proſperis eius propagatur. O mala pro-
genies, quæ ſi animo intromiſſa dominari cœperit, om-
nem ſanctitatis ſobolem extinguit! Qui itaque inuidet
vel odit, non alium priùs quàm ſeipſum occidit. Qui ſu-
ſurrat & detrahit, priùs ſuas quàm aliorũ radices euellit.
Qui exultat in aduerſis proximi, & affligitur in proſpe-
ris eius, alieno proximum ſe perit gladio. Hoc ſecuri-
dum ſuperbiæ virgultum tunc primò fuit exortum, cùm Sap. 2.
ille de quo ſcriptum eſt (*Inuidia diaboli mors introiuit* Gen. 4.
in orbem terrarum.) Cain perſuauit vt liuoris odio frater-
num funderet ſanguinem. Sed nimirum idem Cain inui-
dus priùs ſuam animam quàm alterius carnem peremit.
Scriptum quippe eſt: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 1. Ioan. 3.
*Et ſcitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in ſe
manentem.* Hinc Domine apparet cuius primùm homi-
cida eſt qui alterum odit, in quo vita non eſt. Quod con- Leu. 19.
tra Moyſes omnium mitiſſimus admonet, dicens: *Ne
oderis proximum tuum in corde tuo.* Et quia ille qui inuidet
& odit, conſequenter ſuſurrat & detrahit, hoc malum
ſcriptura ſancta præcauendum denuntiat. *Non erit*, in-
quit, *ſuſurro in populis*, &c. *Nolite detrahere alterũ-* Ibidem.
trum fratres. Qui enim detrahit fratri, detrahit legi. Iacob. 4.

Qui enim ſuſurrat & detrahit, conſequens eſt vt in aduerſis proximi exultet, in proſperis autem animi triſtitiam contrahat. Sed occurrit beatus Apoſtolus, & dicit *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*. Et ecce a- G

Rom. 12. lius pro terrenis rebus, terreniſque honoribus, alius pro virtutum ſucceſſibus cuilibet inuidet, quemlibet odit, contra quemlibet ſuſurrat, de quolibet detrahit, de cuiuſlibet aduerſis exultat, de proſperis animum mœſtificat. Sed vt in cunctis hoc multiplex malum ſuperetur, occurrat, Domine, quæſo illud multiforme bonum, quod potenti virtute reſiſtens non det inuidiæ locum,

1. Cor. 13. charitas ſcilicet, quæ fundamentum eſt omnium virtutum & bonorum: quæ non inuidet, ſed congaudet: non H odit, ſed diligit: non ſuſurrat, ſed obiurgat: non detrahit, ſed arguit: non de aduerſis proximi gaudet, ſed mœret: non de proſperis afflictionem, ſed conſolationem recipit. Meritò autem tale nomen accepit, quod illa carius inueniri non poteſt: quam qui habet, te vtique habet. *Deus*, inquit, *charitas eſt: & qui manet in charita-*

Ioan. 4. *te, in Deo manet, & Deus in eo*. Cui vt præfatum inuidiæ ſupereſt malum, cordis ſimul & oris iungenda cuſtodia eſt: cordis ſcilicet, ne inuideat, ne in aduerſis proximi exultet, ne in proſperis mœſtitiam contrahat: oris verò, ne ſuſurret, ne detrahat. Scriptum quippe

Prou. 4. eſt: *Omni cuſtodia ſerua os tuum. Cor, quia ex ipſo vita* I

Prou. 18. *procedit*. Et rurſum ſcriptum eſt: *Mors & vita in manibus linguæ*. Citius malum quod intus latet, extingui-

Pſal. 140. tur, ſi à prauo eloquio foris lingua frænetur. *Pone Do-*

Pſal. 119. *mine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis, vt non declines cor meum in verba malitiæ. Libera animam meam à labiis iniquis, & à lingua doloſa*. Ita autem inuidiam ſequitur, quæ inter cætera vitia nihil aſperius, nihil inuenitur amarius: quæ dum vltra modũ efferbuerit, atrociter mentem exulcerat, ſenſum hebetat, linguam immutat, oculos obumbrat: totumque corpus perturbat. Hinc protinus rixæ, contumeliæ, clamor, indignatio, tumor mentis, & blaſphemiæ ſuſcitantur. De qua K

Eccl. 7. nimirum ſcriptura ſancta teſtatur, dicens: *Ira in ſinu*

Iacob. 1. *ſtulti requieſcit*, &: *Ira viri iuſtitiam Dei non operatur*. Sed obiice Domine contra tam amariſſimum iracundiæ malum, ſuauiſſimum patientiæ bonum, in quo ſpecialiter animarum noſtrarum ſalus collocatur, cùm nobis per Euangelium dicitur: *In patientia veſtra poſſidebitis*

Luc. 21. *animas veſtras*. Quæ nimirum dum arcẽ & principatum in mente ſuſceperit, omnes mox perturbationes compeſcit. Rixas & contumelias in exhortationem conuertit, confuſum clamorem ſub ordinato ſilentio premit, indignationem tumorémque mentis manſuetudine vincit, blaſphemias gratiarum actione repellit. Quòd ſi L fortè in immenſum ira ſuccenſa ad horam patientia ſuccubuerit, nullumne Domine remedium erit? Erit certè. Nam cùm huius mali damnationem denuntiat, dicens: *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit*

Mat. 5. *fratri ſuo, Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis*: protinus recoperationem ſubiungit, cùm dicit: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi*

Ibid. *recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum*. Et il-

Marc. 11. lud: Cùm ſtatis ad orandum, remittite ſi quid habetis M aduerſus alterum in cordibus veſtris. Hanc mihi Domine Deus ſecundam tribue victoriam, ſi furore cæcatus amiſero primam, cùm non tuo zelo, ſed meo vitio cuiuſlibet animum offendo. Triſtitia quoque iram perſequitur: quæ dum cordis arcana penetrat, protinus in eius cubiculo malitiam, rancorem, puſillanimitatem, deſperationem, torporem circa præcepta, vagationem mentis erga illicita generat. Quæ inter cætera vitia quàm ſit deteſtanda, beatus Paulus indicat: *Seculi*, inquiens, *tri-*

2. Cor. 7. *ſtitia mortem operatur*. Sed Domine Deus meus oppone contra ſæculi triſtitiam futuræ beatitudinis lætitiam, quæ ex mœrore contractam malitiam vincat beneuolentia, tædio procuratum rancorem pellat ſinceritate, puſillanimitatem fortitudine roboret, deſperationem ſpei fiducia erigat, torporem circa præcepta exercitio ſpiritali repellat, vagationem mentis erga illicita, in- G concuſſa ſtabilitate refrenet. Quòd ſi ad momentum ſubſtracta lætitia ſpiritali, malum triſtitiæ præualuerit, agat quæſo quod monet beatus Iacobus: *Triſtatur quis in vobis? oret æquo animo, & pſallat*. Auaritia ſequitur triſtitiam, quæ in vtroque teſtamento pari notatur execratione. In veteri namque dicitur: *Auaro nihil* Eccl. 10.

eſt ſceleſtius. In nouo autem: *& auaritia, quæ eſt idolo-* Epheſ. 5.

rum ſeruitus. Ex qua profectò ſeptẽ nequitiæ procreantur, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio. Et ecce Domine Deus quilibet amator mundi, & non tui, propter metalla pretioſa, ardentes fulgentéſque lapides, ſeruos & ſeruas, prædia & fundos ad mortem pro- H ximum tradit, fraudem incutit, fallaciam obducit, periurium committit: & alius inquietus & violentus eſt propter villam, alius propter gallinam: alius obduratur contra miſericordiam, ne tribuat aurum, alius ne porrigat potum. Sed peto, mi Deus, amator caſtus & verus, vt cui præter te nulla poſſeſſio debetur in terra, nihil quod tu non es, concupiſcam in terra; ſemper illius ſententiæ meminerim, qua dicitur: *Nudus egreſſus ſum de* Iob. 1.

vtero matris meæ, nudus reuertar illuc: Atque illius: *Ni-* 1. Tim. 6.

hil intulimus in hunc mundum, ſed nec auferre quid poſſumus. Quæ nimirum dum piè conſideratur, mundi contemptum afferre videtur, qui auaritiæ cõtrarius eſt. Poſt I hæc reſtat ventris ingluuies, quæ à neceſſitate quidẽ incipit, ſed modum neceſſitatis excedens, ad voluptatem pertranſit, dũque à licitis ad illicita peruenerit, mox ineptam lætitiã, ſcurrilitatem, immunditiam, multiloquiũ, ſenſúſque hebetudinẽ circa intelligentiã parturit, cuius mortiferum virus tunc vtcũq; vacuatur, cùm non qualitas, ſed libido in eſcis præcauetur. Prima enim mulier Gen. 3.

non exquiſitarum dapum, ſed ſola pomi delectatione mortem mundo induxit: & antiquus hoſtis regem no- Mat. 4.

ſtrum non de carne, ſed de pane tentauit & Sodoma Gen. 4.

idcirco igne & ſulphure periit, quia inter cætera mala K panem in ſaturitate comedit. Quapropter clementiam tuam Deus imploro, vt ſicut æger ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes accedam, nequaquam in eis voluptatem appetens, ſed neceſſitati ſubueniens. Aufer à me propter magnam miſericordiam tuam omne ciborum noxium deſiderium, congruámque ſeruo tuo eſcarum propitius tribue abſtinentiam, vt intra neceſſarium modum proprium temperem appetitum: remotáque a me omni prorſus crapula & ebrietate, ſciam in virtute Philip. 4.

tua abundare, ſciam & penuriam pati, nouerim quoque in quibus mihi ſufficiens eſſe poſſim. Ita Domine, ita L pater bone noxiis gaſtrimargiæ ſuccis arefactis inepta lætitia vel ſcurrilitas non pullulabit, quæ illos maximè ad inſaniam perducit, in quibus crapula & ebrietas do- Exod. 32.

minium ſumit. Sedit enim populus manducare & bibere, & ſurrexit ludere. Contra quos illa ſententia venit, Luc. 6.

qua dicitur: *Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem* Ibidem.

veſtram. Et *Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis &* Galat. 5.

flebitis. Quod contra ii qui carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis eius audiunt: *Mun-* Ioan. 16.

dus gaudebit, vos verò contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium: & gaudium veſtrum nemo tollet à Mat. 5.

vobis. Et rurſum: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſola-* M *buntur*. Immunditia quoque quæ iuxta Apoſtolum quibuſdam regni cæleſtis aditum claudit, vigilantem nunquam, dormientem verò tardius ſua collutione fœdabit. Multiloquium inedia preſſum ſilebit. Hebetudo ſenſus circa intelligentiam ſpiritalis acuminis ingenio cedet, quod ſancta parcimonia in mente propagabit. Venter enim contractus humanos in altum eleuat ſenſus. Luxuria gaſtrimargiam ſequitur, quæ dum licentiæ metas excedit, mox de ſe cæcitatem mentis, inconſiderationem, inconſtantiam, præcipitationem, amorem ſui, odium Dei, affectum præſentis ſæculi, horrorem autẽ vel deſperationem gignit futuri. Sed peto Domine, vt qui ab ipſo pubertatis tempore à cõplexu carnalis copulæ alienum me eſſe voluiſti, delectationis eius ſenſu non tangat. Quid enim prodeſt Domine Deus virginem eſſe corpore, ſi contingat mente eſſe corruptum? Qui enim *viderit mulierem ad concu-* Mat. 5.

1. Cor. 7. *p ſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Hoc A
profectò necdum caſtitatem profeſſo, iuxta Apoſtolum
melius eſt nubere quàm vri. Sed obſecro Domine, vt
cui non licet nubere, nec contingat aduri. Ecce dum
pro me ſollicitus talia poſtulo, meminiſſe charitatis de-
beo, vt & pro aliis exorem. Te igitur amatorem Eccleſiæ
tuæ deprecor Deus pro ſacerdotibus eius, vt verbis ſi-
mul & meritis vitæ populum ſibi creditum ad cæleſtem
patriam inuitēt. Pro regibus, ducibus, & iis qui in ſubli-
1. Tim. 2. mitate poſiti ſunt, vt patres orphanorum & iudices vi-
duarum ſemetipſos exhibeant, miſeriis inopum, & ge-
mitibus pauperum doleant, nil niſi quod iuſtum eſt, in
1. Cor. 7. iudicio quærant, ſicque adminiſtrent præſentia, ne amit- B
2. Tim. 2. tant bona futura. Pro virginibus, continētibus, ac mun-
1. Cor. 7. do renuntiantibus, vt præſentia deſpiciant, futura requi-
tant, ne ſe negotiis ſæcularibus implicent, vt tibi mili-
tantes placeant, cui ſe probauerunt. Pro coniugatis, vt
ſic ſibi inuicem carnis debitum ſoluant, ne a deſiderio
patriæ cæleſtis exorbitent. Sed quid ago Domine? Qua-
ſi oblitus peccatorum meorum pro aliis orare præſu-
Luc. 18. mo? O quàm in multis offendi atque offendo! ſed non
Luc. 23. ſubrepit deſperatio, cùm publicanum in templo iuſtifi-
Luc. 6. catum attendo, cùm latronem in cruce confitentem, &
Luc. 22. de cruce ad paradiſum tranſeuntem aſpicio, cùm Ma-
Ioan. 21. riam poſt multas criminum culpas fonte pietatis ablu-
tam, cùm Petrum poſt negationem, apoſtolatus gratiam C
recuperaſſe intueor. Sed rogo, ineffabilis pietas, vt cui
de tantis exemplis præſumere donaſti, gemitus publica-
ni, confeſſionem latronis, lachrymas meretricis, fletúſq;
negantis Apoſtoli concedas. O Domine, ſi flagello tem-
porali ſcelera mea vindicanda prouideris, lachrymoſus
imploro, vt dum contra hæc iratus deſæuis, ſemper in ira
Habac. 3. miſericordiæ recorderis. Quem enim diligis, corripis:
Hebr. 12. flagellas autem omnem filium quem recipis. Quibus ni-
mirum verbis etſi virga percuſſionis minatur, paternus
tamen pietatis affectus monſtratur. Da ergo inter flagella
Mat. 24. tolerantiam, ne murmurationis notas vt malus ſeruus
Act. 13. incurram, ſed magis quaſi bonus filius gratiarum actio- D
nes rependam. Illud etiam magnopere peto, vt diem
obitus, diem extremi iudicii, damnationem æterni ſup-
plicij, beatitudinémq; regni futuri ſemper meminerim:
quod nemo indeſinenter poteſt, niſi qui ad vitam præor-
dinatus eſt æternam. Indeſinenter, Domine, recolenda
eſt dies illa, in qua lux cum tenebris pugnat, miſericor-
dia cum crudelitate decertat, in qua aduerſarius noſter
mala quæ fecimus, locuti ſumus, vel cogitauimus, violen-
tiſſimus accuſator retexet, iuſtitiam tuam ad hæc pu-
nienda depoſcet. Vbi quid ſum Domine, niſi tu qui iu-
ſtè iudicas, etiam miſericorditer defendas? Recordare
1. Ioan. 2. quia aduocatus meus es ipſe qui iudicas. Quòd ſi etiam E
in illo adhuc ſæculo aliquid in me vindicandum reſer-
uas, peto ne me poteſtati dæmonum tradas, dum ſcelus
meum purgatoria pœna detergis. Numquid Domine
obliuioni tradenda eſt dies illa, de qua dixit Propheta:
Sophon. 1. Dies, inquit, iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ,
dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caligi-
nis, dies tubarum & clangoris, in qua cælis & terris ar-
dentibus exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio
Mat. 13. iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, in quem
meſſores collecta zizania alligabunt in faſciculos ad
comburendum. In quo à ſiniſtris poſiti audient impij:
Mat. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt
diabolo, & angelis eius*. In quo iam obſeratis vitæ ia- F
nuis, extinctis lampadibus, ſtultæ virgines à thalamo
excluſæ plorabunt, damnationémque ingementes cla-
Ibidem. mabunt: *Domine Domine aperi nobis*, & tunc dices illis:
Mat. 7. *Neſcio vos*. In quo etiam qui miraculis coruſcauerunt,
Ibidem. ſimiliter lamentabuntur repulſi, & dicent: *Domine Do-
Pſal. 32. mine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine
tuo dæmonia eiecimus? & in tuo nomine virtutes multas*

fecimus? Et tunc confiteberis etiam iſtis quia num-
quam nouiſti eos, ſubiiciens: *Diſcedite a me omnes qui* Pſal. 65.
operamini iniquitatem. Quis hic Domine Deus terribilis
in conſiliis, mirabilis in maieſtatibus, faciénſque pro-
digia: quis inquam hic non paueat, & a fundo cordis
non tremiſcat, cùm etiam illos damnari audiat quos in Mat. 7.
hac vita contigit miraculis coruſcare? Ad quæ nimirum Eccl. 9.
valet illa ſententia, qua dicitur: *Neſcit homo vtrum amo-* 1. Pet. 4.
re an odio dignus ſit, ſed omnia reſeruantur in futurum
incerta: in quo etſi iuſtus vix ſaluabitur, peccator & im-
pius vbi parebunt? Etiam Domine Deus indeſinenter
meditandum æternæ damnationis ſupplicium, in quo Eſai. 66.
quidquid pœnarum excogitari poteſt, quidquid etiam Iob. 10.
non poteſt, ſemper adeſt: cuius vermis immortalis, Eſai. 34.
ignis inextinguibilis, fœtor intolerabilis eſt: cuius ter- Apoc. 14.
ra tenebroſa, & mortis caligine cooperta, terra miſe-
riæ & tenebrarum eſt: cuius torrentes in picem conuer-
tuntur, & humus in ſulphur, ardebitque in ſempiter-
num: cuius lacus ſanguine ignéque permixtus eſt: &
quoſcumq; ſuſcepit, demergit ſimul & exurit. O quàm
horrenda, ô quàm ſtupenda ſunt iſta! ſed maior eſt Do- Mat. 13.
mine cruciatus, amiſſio tuæ claritatis. Sufficit enim ad Apoc. 21.
plenam miſeriam, tua non perfrui beatitudine, in qua Eſai. 49.
iuſti receptis corporibus, ſanctorúmque angelorum Apoc. 7.
celſitudini coæquati, in æternam lucem aſpicientes ſicut 1. Cor. 15.
ſol refulgebunt. Nec immeritò ſole & luna non indige- Apoc. 21.
bunt, quia te perennе lumen habebunt. Non eſurient,
neque ſitient, non laborabunt neq; deficient, non mœ-
rebunt neque lugebunt, quia quidquid ſatietatis, quid-
quid quietis, quidquid gaudij eſt, tua viſitatio præſtabit,
quæ in omnibus omnia erit. Nec tempus iam illis acce-
det, quia totos æternitas poſſidebit: nec timebunt vlte-
rius mori, qui meruerunt beata immortalitate veſtiri.
Quid autem de hac beatitudine offer ego amplius di-
cere valeo? quia de illa quidquid dixero, illa ſententia
reprimor, quam per prophetam & Apoſtolum dictam
intelligo: *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec* Eſa. 64. &
in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligenti- 1. Cor. 2.
bus ſe. Erunt certè in illa beata vita hæc bona quæ præ-
miſi, ineffabili, & nobis adhuc incomprehenſibili mo-
do. Huius deſiderio Domine Deus formator & refor-
mator meus, huius amore peragam quidquid in hac vi-
ta præcipis vt agam: nec ſit vltra timor in charitate, ſed 1. Ioan. 4.
perfecta charitas foras mittat timorem. Et vt efficax hæc
mea ſit deprecatio, beatæ Mariæ virginis ſuffragia peto,
quam tanti meriti eſſe feciſti, vt prima inter mulieres
nouum munus offerret, & nulla præter ipſam tam no-
uum acciperet: nouum ſcilicet munus prima offerret,
vt perpetua virgo perſeueraret: nulla præter ipſam tam
nouum acciperet, vt Deum virgo pareret, & poſt par-
tum virgo maneret. Apoſtolorum interceſſionem im-
ploro, qui beatiſſimam Mediatoris paupertatem, eiuſ- Mat. 18.
que paſſiones veſtigio inſequentes, ad tantum celſitudi- Mat. 19.
nis culmen peruenerunt, vt quæcumque ligarent ſuper
terram, eſſent ligata & in cælis: & quæ ſoluerent ſuper
terram, eſſent ſoluta & in cælis: atque in extremis ſede-
rent ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim
tribus Iſrael. Martyrum preces depoſco, qui pro verita-
te non dubitarunt ſanguinem fundere, nec dilexerunt
animas ſuas vſque ad mortem, vt mortis ſuperarent au-
ctorem. Confeſſorum orationes expoſtulo, qui bella
tentantis inimici, dum piè viuerent in catholica pace,
vel etiam hæreticorum conflictationem diuturno cer-
tamine pertulerunt, atque (vt verum dicam) lon-
gioris occultique martyrij palmas acceperunt. Talium
Domine Deus preces numquam ſpernis, ſi vt pro me
exorent, ipſe inſpirauerís, qui æternitate peren-
nis & regnas cuncta per ſæcula, & in omnibus ſi
Amen.

F I N I S.

Digitized by Google

SANCTI AMBROSII
EPISCOPI MEDIOLANENSIS
HYMNI ALIQVOT, DIVERSIS TEMPORIBVS CONCINENDI.

Ad Nocturnum Officium Hymnus I.

AETERNE rerum conditor,
Noctem diemque qui regis,
Et temporum das tempora,
Vt alleues faſtidium.
Præco dieiam ſonat,
Noctis profundæ peruigil:
Nocturna lux viantibus
A nocte noctem ſegregans.
Hoc excitatus lucifer
Soluit polum caligine:
Hoc omnis errorum chorus
Viam nocendi deſerit.
Hoc nauta vires colligit,
Pontique miteſcunt freta:
Hoc ipſa petra Eccleſiæ
Canente, culpam diluit.
Surgamus ergo ſtrenuè:
Gallus iacentes excitat,
Et ſomnolentos increpat,
Gallus negantes arguit.
Gallo canente ſpes redit,
Ægris ſalus refunditur,
Mucro latronis conditur,
Lapſis fides reuertitur.
Ieſu labentes reſpice,
Et nos videndo corrige:
Si reſpicis, lapſi ſtabunt,
Fletúque culpa ſoluitur.
Tu lux refulge ſenſibus,
Mentiſque ſomnum diſcute:
Te noſtra vox primum ſonet.
Et ora ſoluamus tibi.
Deo patri ſit gloria,
Eiuſque ſoli filio,
Cum ſpiritu paracleto,
Et nunc & in perpetuum, Amen.

Hymnus II.

SOmno refectis artubus
Spreto cubili ſurgimus;
Nobis pater canentibus
Adeſſe te depoſcimus.
Te lingua primum concinat,
Te mentis ardor ambiat:
Vt actuum ſequentium
Tu ſancte ſis exordium.
Cedant tenebræ lumini,
Et nox diurno ſideri:
Vt culpa quam nox intulit,
Lucis labaſcat munere.

G Precamur idem ſupplices.
Noxas vt omnes amputes,
Vt ore te canentium
Lauderis in perpetuum.
Præſta pater piiſſime,
Patrique compar vnice,
Cum ſpiritu paracleto,
Regnans per omne ſæculum, Amen.

Hymnus III.

COnſors paterni luminis,
Lux ipſe lucis & dies,
Noctem canendo rumpimus;
Adſiſte poſtulantibus.
H Aufer tenebras mentium,
Fuga cateruas dæmonum:
Expelle ſomnolentiam
Ne pigritantes obruat.
Sic Chriſte nobis omnibus
Indulgeas credentibus:
Vt proſit exorantibus,
Quod præcinentes pſallimus
Præſta pater piiſſime, &c.

Hymnus IV.

REtum creator optimè
Rectórque noſter aſpice,
Nos à quiete noxia
Merſos ſopore libera.
I Te ſancte Chriſte poſcimus,
Ignoſce noſtro crimini:
Ad confitendum ſurgimus,
Moráſque noctis rumpimus.
Mentes manúſque tollimus,
Propheta ſicut noctibus
Nobis gerendum præcipit,
Paulúſque geſtis cenſuit.
Vides malum quod geſſimus,
Occulta noſtra pandimus,
Preces gementes fundimus,
Dimitte quod peccauimus.
Præſta pater piiſſime, &c.

K *Hymnus* V.

NOx atra rerum contegit
Terræ colores omnium,
Nos confitentes poſcimus
Te iuſte iudex cordium,
Vt auferas piacula,
Sordéſque mentis abluas:
Donéſque Chriſte gratiam,
Vt arceantur crimina.
Mens ecce torpet impia,

Quam culpa mordet noxia,
Obſcura geſtit tollere,
Et te redemptor quærere.
Repelle tu caliginem
Intrinſecus quam maximè,
Vt in beato gaudeat
Se collocari lumine.
Præſta pater piiſſime, &c.

Hymnus VI.

TV Trinitatis vnitas,
Orbem potenter qui regis,
Attende laudum cantica,
Quæ excubantes pſallimus.
Iam lectulo conſurgimus,
Noctis quieto tempore,
Vt flagitemus vulnerum
A te medelas omnium.
Quo fraude quidquid dæmonum
In noctibus deliquimus,
Abſtergat illud cælitus
Tuæ poteſtas gloriæ.
Ne corpus adſit ſordidum,
Nec torpor inſtet cordium,
Nec criminis contagio
Tepeſcat ardor ſpiritus.
Ob hoc Redemptor quæſumus,
Reple tuo nos lumine,
Per quod dierum circulis
Nullis ruamus actibus.
Præſta pater piiſſime, &c.

Hymnus VII.

SVmmæ Deus clementiæ,
Mundique factor machinæ,
Vnus potentialiter,
Trinúſque perſonaliter.
Noſtros pius cum canticis
Fletus benignè ſuſcipe:
Quo corde, puro ſordibus,
Te perfruamur largius.
Lumbos iecúrque morbidum
Adure igne congruo,
Accincti vt ſint perpetim
Luxu remoto peſſimo.
Vt quique horas noctium
Nunc concinendo rumpimus,
Donis beatæ patriæ
Ditemur omnes affatim.
Præſta pater piiſſime, &c.

Sub finem Laudum, Hymnus VIII.

SPlendor paternæ gloriæ,
De luce lucem proferens,
Lux lucis, & fons luminis,
Dies diem illuminans,
Verúſque ſol illabere,
Micans nitore perpeti;
Iubárque ſancti Spiritus
Infunde noſtris ſenſibus.
Votis vocemus & patrem,
Patrem perennis gloriæ:
Patrem potentis gratiæ,
Culpam vt releget lubricam:
Confirmet actus ſtrenuos,
Dentem retundat inuidi,
Caſus ſecundet aſperos,
Donet gerendi gratiam:
Mentem gubernet & regat
Caſto, fideli corpore:
Fides calore ferueat,
Fraudis venena neſciat.
Chriſtúſque nobis ſit cibus,
A Potúſque noſter ſit fides:
Læti bibamus ſobriam
Ebrietatem ſpiritus.
Lætus dies hic tranſeat,
Pudor ſit vt diluculum,
Fides velut meridies,
Crepuſculum mens neſciat.
Aurora curſus prouehit,
Aurora totus prodeat:
In patre totus filius,
Et totus in verbo pater.
Deo patri ſit gloria, &c.

B *Hymnus* IX.

AEterna cæli gloria,
Beata ſpes mortalium,
Celſi tonantis vnice,
Caſtæque proles virginis.
Da dexteram ſurgentibus,
Exurgat vt mens ſobria,
Flagrans & in laudem Dei
Grates rependat debitas.
Ortus refulget lucifer,
Sparſámque lucem nuntiat,
Cadit caligo noctium,
C Lux ſancta nos illuminet.
Manénſque noſtris ſenſibus
Noctem repellat ſæculi:
Omníque fine temporum
Purgata ſeruet pectora.
Quæſita iam primum fides
Radicet imis ſenſibus,
Secunda ſpes congaudeat,
Qua maior extat charitas.
Deo patri ſit gloria, &c.

D *Ad primam diei horam, Hymnus* X.

IAm lucis orto ſidere
Deum precemur ſupplices,
Vt in diurnis actibus
Nos ſeruet à nocentibus.
Linguam refrænans temperet,
Ne litis horror inſonet:
Viſum fouendo contegat,
Ne vanitates hauriat.
Sint pura cordis intima,
Abſiſtat & vecordia:
Carnis terat ſuperbiam
Potus cibique parcitas.
E Vt cùm dies abſceſſerit,
Noctémque ſors reduxerit,
Mundi per abſtinentiam,
Ipſi canamus gloriam,
Deo patri ſit gloria, &c.

Ad tertiam diei horam, Hymnus XI.

NVnc ſancte nobis Spiritus,
Vnum patri cum filio,
Dignare promptus ingeri
Noſtro refuſus pectori.
F Os, lingua, mens, ſenſus, vigor
Confeſſionem perſonent:
Flammeſcat igne charitas,
Accendat ardor proximos.
Præſta pater piiſſime, &c.

Ad ſextam diei horam, Hymnus XII.

REctor potens verax Deus,
Qui temperas rerum vices,
Splendore qui mane inſtruis,
Et ignibus meridiem.
Extingue flammas litium,

Aufer calorem noxium,
Confer ſalutem corporum;
Veramque pacem cordium.
Præſta pater, &c.

Ad Nonam diei horam, Hymnus XIII.

RErum Deus tenax vigor.
Immotus in te permanens,
Lucis diurnæ tempora
Succeſſibus determinans.
Largire clarum veſpere,
Quo vita nuſquam decidat;
Sed præmium mortis ſacræ
Perennis inſtet gloria.
Præſta pater, &c.

Ad Veſperas, Hymnus XIV.

DEus creator omnium,
Polique rector, veſtiens
Diem decoro lumine,
Noctem ſoporis gratia.
Artus ſolutos vt quies
Reddat laboris vſui,
Menteſque feſſas alleuet,
Luctuſque ſoluat anxios.
Grates peracto iam die,
Et noctis exortu preces,
Votis (reos vt adiuues)
Hymnum canentes ſoluimus.
Te cordis ima concinant,
Te vox canora concrepet,
Te diligat caſtus amor,
Te mens adoret ſobria.
Vt cùm profunda clauſerit
Diem caligo noxium;
Fides tenebras neſciat;
Et nox fide reluceat.
Dormire mentem ne ſinas.
Dormire culpa nouerit:
Caſtos fides refrigeret,
Somni vaporem temperet.
Exuta ſenſu lubrico
Te cordis alta ſomnient:
Nec hoſtis inuidi dolo
Pauor quietos ſuſcitet.
Chriſtum rogemus, & patrem
Chriſti, patriſque ſpiritum:
Vnum potens per omnia
Foue precantes Trinitas. Amen.

Ad horam Completorii, Hymnus XV.

TE lucis ante terminum
Rerum creator poſcimus,
Vt pro tua clementia
Sis præſul ac cuſtodia.
Procul recedant ſomnia,
Et noctium phantaſmata:
Hoſtémque noſtrum comprime,
Ne polluantur corpora.
Præſta pater omnipotens
Per Ieſum Chriſtum Dominum,
Qui tecum in perpetuum
Regnat cum ſancto Spiritu. Amen.

Hymnus XVI.

CHriſte qui lux es & dies,
noctis tenebras detegis:
Luciſque lumen crederis,
Lumen beatum prædicans:
Precamur ſancte Domine,
Defende nos in hac nocte:
Sit nobis in te requies,
Quietam noctem tribue,
Ne grauis ſomnos irruat,
Nec hoſtis nos ſubripiat,
Nec caro illi conſentiens,
Nos tibi reos ſtatuat.
Oculi ſomnum capiant,
Cor ad te ſemper vigilet:
Dextera tua protegat
Famulos qui te diligunt.
Defenſor noſter aſpice,
Inſidiantes reprime,
Guberna tuos famulos,
H Quos ſanguine mercatus es.
Memento noſtri Domine
In graui iſto corpore,
Qui es defenſor animæ,
Adeſto nobis Domine. Amen.

Hexaemeron, ſiue de opere creationis,
Dies Prima, Hymnus XVII.

LVcis creator optime,
Lucem dierum proferens,
Primordiis lucis nouæ
I Mundi parans originem:
Qui manè iunctum veſperi
Diem vocari præcipis:
Tetrum chaos illabitur,
Audi preces cum fletibus.
Ne mens grauata crimine,
Vitæ ſit exul munere:
Dum nil perenne cogitat,
Seſéque culpis illigat.
Cælorum pulſet intimum,
Vitale tollat præmium:
Vitemus omne noxium,
K Purgemus omne peſſimum.
Præſta pater piiſſime.

Dies ſecunda, Hymnus XVIII.

IMmenſe cæli conditor,
Qui mixta ne confunderent
Aquæ fluenta diuidens,
Cælum dediſti limitem:
Firmans locum cæleſtibus,
Simúlque terræ riuulis,
Vt vnda flammas temperet,
L Terræ ſolum ne diſſipent.
Infunde nunc piiſſime,
Donum perennis gratiæ:
Fraudis nouæ ne caſibus
Nos error atterat vetus.
Lucem fides inueniat,
Sic luminis iubar ferat:
Hæc vana cuncta terreat,
Hanc falſa nulla comprimant.
Præſta pater piiſſime, &c.

Dies tertia, Hymnus XIX.

M TElluris ingens conditor,
Mundi ſolum qui detegens,
Pulſis aquæ moleſtiis
Terram dediſti immobilem:
Vt germen aptum proferens,
Fuluis decora floribus,
Fœcunda fructu ſiſteret.
Paſtúmque gratum redderet,
Mentis peruſtæ vulnera
Munda vigoris gratia,
Vt facta fletu diluat,
Motúſque prauos atterat.
Iuſſis tuis obtemperet,
Nullis malis approximet:
Bonis repleri gaudeat,

Et mortis ictum neſciat.
Præſta pater piiſſime. &c.

Dies quarta. Hymnus XX.

CÆli Deus ſanctiſſime,
Qui lucidum centrum poli
Candore pingis igneo,
Augens decoro lumine.
Quarto die qui flammeam
Solis rotam conſtituens,
Lunæ miniſtras ordini
Vagos recurſus ſiderum.
Vt noctibus vel lumini
Diremptionis terminum
Primordiis & menſium
Signum dares notiſſimum.
Illumina cor omnium,
Abſterge ſordes mentium:
Reſolue culpæ vinculum,
Euerte moles criminum.
Præſta pater piiſſime. &c.

Dies quinta, Hymnus XXI.

MAgnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aera.
Demerſa lymphis imprimens,
Subuecta cælis erigens:
Vt ſtirpe ab vna prodita,
Diuerſa rapiant loca.
Largire cunctis ſeruulis,
Quos mundat vnda ſanguinis,
Neſcire lapſus criminum,
Nec ferre mortis tædium.
Vt culpa nullum deprimat,
Nullum leuet iactantia:
Eliſa mens ne concidat,
Elata mens ne corruat.
Præſta pater piiſſime. &c.

Dies ſexta, Hymnus XXII.

PLaſmator hominis Deus,
Qui cuncta ſolus ordinas,
Humum iubes producere
Reptantis & feræ genus.
Qui magna rerum corpora
Dictu iubentis viuida,
Vt ſeruiant per ordinem
Subdens dediſti homini.
Repelle ſeruis a tuis
Quidquid per immunditiam
Aut moribus ſe ſuggerit,
Aut actibus ſe interſerit.
Da gaudiorum præmia,
Da gratiarum munera:
Diſſolue litis vincula,
Adſtringe pacis fœdera.
Præſta pater piiſſime. &c.

In *Aduentu Domini ad Veſperas,*
Hymnus XXIII.

COnditor alme ſiderum,
Æterna lux credentium,
Chriſte redemptor omnium,
Exaudi preces ſupplicum.
Qui condolens interitu
Mortis perire ſæculum,
Saluaſti mundum languidum,
Donans reis remedium.
Vergente mundi veſpere,
Vti ſponſus de thalamo
Egreſſus honeſtiſſima
A Virginis matris clauſula;
Cuius forti potentiæ
Genu curuantur omnia,
Cæleſtia, terreſtria,
Fatentur nutu ſubdita.
Occaſum ſol cuſtodiens,
Luna pallorem retinens,
Candor in aſtris relucens,
Certos obſeruat limites.
Te deprecamur agie
Venture iudex ſæculi,
Conſerua nos in tempore
B Hoſtis a telo perfidi.
Laus, honor, virtus, gloria,
Deo patri cum filio,
Sancto ſimul paracleto,
In ſempiterna ſæcula. Amen.

In Natali Domini, Hymnus XXIV.

VEni Redemptor gentium,
Oſtende partum Virginis:
Miretur omne ſæculum,
Talis decet partus Deum.
Non ex viril ſemine,
C Sed myſtico ſpiramine
Verbum Dei factum eſt caro,
Fructúſque ventris floruit.
Aluus tumeſcit Virginis,
Clauſtra pudoris permanent:
Vexilla virtutum micant,
Verſatur in templo Deus.
Procedens è thalamo ſuo,
Pudoris aula regia,
Geminæ gigas ſubſtantiæ,
Alacris vt currat viam.
D Egreſſus eius à patre,
Regreſſus eius ad patrem:
Excurſus vſque ad inferos,
Recurſus ad ſedem Dei.
Æqualis æterno patri
Carnis trophæo accingere:
Infirma noſtri corporis,
Virtute firma perpeti.
Præſepe iam fulget tuum,
Lumenque nox ſpirat nouum,
Quod nulla nox interpolet,
Fidéque iugi luceat.
Gloria tibi Domine,
Qui natus es de Virgine
E Cum patre & ſancto Spiritu
In ſempiterna ſæcula. Amen.

De Quadrageſimali ieiunio,
Hymnus XXV.

AVdi benigne conditor
Noſtras preces cũ fletibus,
In hoc ſacro ieiunio
Fuſas quadragenario.
Scrutator alme cordium
Infirma tu ſcis virium;
F Ad te reuerſis exhibe
Remiſſionis gratiam.
Multum quidem peccauimus,
Sed parce confitentibus:
Ad laudem tui nominis,
Confer medelam languidis.
Sic corpus extra conteri
Dona per abſtinentiam,
Ieiunet vt mens ſobria
A labe prorſus criminum.
Præſta beata Trinitas,
Concede ſimplex vnitas,
Vt fructuoſa ſint tuis

Ieiuniorum munera. Amen.

De eodem Hymnus XXVI.

EX more ducti myſtico
Seruamus hoc ieiunium,
Deno dierum circulo
Ducto quater notiſſimo,
Lex & prophetæ primitus
Hoc prætulerunt, poſtmodum
Chriſtus ſacrauit, omnium
Rex atque factor temporum.
Vtamur ergo parciùs
Verbis, cibis, & potibus,
Somno, iocis, & arctiùs
Perſtemus in cuſtodia.
Vitemus autem peſſima,
Quæ ſubruunt mentes vagas:
Nullúmque demus callidi
Hoſtis locum tyrannidi.
Dicamus omnes cernui,
Clamemus atque ſinguli,
Ploremus ante iudicem,
Flectamus iram vindicem.
Noſtris malis offendimus
Tuam Deus clementiam:
Effunde nobis deſuper
Remiſſor indulgentiam.
Memento quod ſumus tui,
Licet caduci plaſmatis,
Ne des honorem nominis
Tui precamur alteri.
Laxa malum quod geſſimus,
Auge bonum quod poſcimus:
Placere quo tandem tibi
Poſſimus hic & perpetim.
Præſta beata Trinitas, &c.

Dominica in Paßione, Hymnus XXVII.

VExilla Regis prodeunt,
Fulget Crucis myſterium,
Quo carne carnis conditor
Suſpenſus eſt patibulo.
Confixa clauis viſcera,
Tendens manus veſtigia,
Redemptionis gratia
Hic immolata eſt hoſtia.
Quo vulneratus inſuper
Mucrone diræ lanceæ,
Vt nos lauaret crimine,
Manauit vnda, & ſanguine.
Impleta ſunt quæ concinit
Dauid fideli carmine,
Dicens, in nationibus
Regnauit à ligno Deus.
Arbor decora & fulgida,
Ornata regis purpura,
Electa digno ſtipite,
Tam ſancta membra tangere.
Beata, cuius brachiis
Sæcli pependit pretium,
Statera facta eſt corporis,
Prædámque tulit tartari.
Aroma fundis cortice,
Vincis ſaporem nectaris,
Iucunda fructu fertili,
Plaudis triumpho nobili.
Salue ara, ſalue victima,
De paſſionis gloria,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam reddidit.
O Crux aue ſpes vnica,
Hoc paſſionis tempore

G Auge piis iuſtitiam,
Reiſque dona veniam.
Te ſumma Deus Trinitas
Collaudet omnis ſpiritus:
Quos per crucis myſterium
Saluas, rege per ſæcula. Amen.

De Reſurrectione Domini, Hymnus XXVIII.

CHorus nouæ Hieruſalem
Nouam mellis dulcedinem
H Promat, colens cum ſobriis
Paſchale feſtum gaudiis.
Quo Chriſtus inuictus leo
Dracone ſurgens obruto,
Dum voce viua perſonat,
A morte functos excitat.
Quam deuorarat improbus
Prædam refudit tartarus,
Captiuitate libera
Ieſum ſequuntur agmina.
Triumphat ille ſplendidè,
I Præcelſus amplitudine,
Soli polique patriam
Vnam facit rempublicam.
Ipſum canendo ſupplices
Regem precemur milites,
Vt in ſuo clariſſimo
Nos ordinet palatio.
Per ſæcla metæ neſcia
Patri ſupremo gloria,
Honorque ſit cum filio
Spiritui paracleto. Amen.

K *Item de reſurrectione Domini, Hymnus* XXIX.

HIc eſt dies verus Dei
Sancto ſerenus lumine,
Quo diluit ſanguis ſacer
Probroſa mundi crimina.
Fidem refundens perditis,
Cæcoſque viſu illuminans:
Quem non graui ſoluit metu,
Latronis abſolutio?
Qui præmium mutans cruce,
Ieſum breui quærit fide,
L Iuſtóſque præuio gradu
Præuenit in regnum Dei.
Opus ſtupent & angeli,
Pœnam videntes corporis,
Chriſtóque adhærentem reum
Vitam beatam carpere.
Myſterium mirabile,
Vt abluat mundi luem,
Peccata tollat omnium,
Carnis vitia mundans caro.
Quid hoc poteſt ſublimius,
Vt culpa quærat gratiam?
M Metúmque ſoluat charitas,
Reddátque mors vitam nouam?
Hamum ſibi mors deuoret,
Suíſque ſe nodis liget;
Moriatur vita omnium,
Reſurgat vita hominum.
Cùm mors per omnes tranſeat,
Omnes reſurgant mortui?
Conſumpta mors ictu ſuo,
Periſſe ſe ſolam gemat?
Gloria tibi Domine,
Qui ſurrexiſti à mortuis,
Cum patre & ſancto Spiritu,
In ſempiterna ſæcula, Amen.

Hymnus hic quibuſdam mutatis habetur infra, col. 557.

Digitized by Google

In Aſcenſione Domini, Hymnus XXX.

OPtatus votis omnium
Sacretus illuxit dies,
Quo Chriſtus mundi, ſpes Deus
Conſcendit cælos arduos.
Scandens in altum Dominus,
Propriam ſedem remeans,
Gauiſa ſunt cæli regna,
Reditu vnigeniti.
Magni triumphum prælij,
Mundi peremptо principe,
Patris præſentans vultibus
Victricis carnis gloriam.
Eſt eleuatus nubibus,
Et ſpem fecit credentibus,
Apetiens paradiſum,
Quem protoplaſtus clauſerat.
O grande cunctis gaudium,
Quod partus noſtræ Virginis
Poſt ſputa, flagra, poſt crucem,
Paternæ ſedi iungitur?
Agamus ergo gratias
Noſtræ ſalutis vindici,
Noſtrum quod corpus vexerit
Sublimem ad cæli regiam.
Sit nobis cum cæleſtibus
Commune manens gaudium:
Illis, quod ſe præſentauit,
Nobis, quod ſe non abſtulit.
Nunc prouocatis actibus
Chriſtum expectare nos decet,
Vitáque tali viuere,
Quæ poſſit cælos ſcandere.
Gloria tibi Domine,
Qui ſcandis ſupra ſidera,
Cum patre & ſancto ſpiritu
In ſempiterna ſæcula. Amen.

In eadem feſtiuitate, Hymnus XXXI.

IEſu noſtra redemptio
Amor & deſiderium:
Deus creator omnium,
Homo in fine temporum.
Quæ te vicit clementia,
Vt ferres noſtra crimina,
Crudelem mortem patiens,
Vt nos à morte tolleres?
Inferni clauſtra penetrans,
Tuos captiuos redimens,
Victor triumpho nobili
Ad dexteram patris reſides.
Ipſa te cogat pietas
Vt mala noſtra ſuperes,
Parcendo, & voti compotes
Nos tuo vultu ſaties.
Tu eſto noſtrum gaudium,
Qui es futurus præmium,
Sit noſtra in te gloria,
Per cuncta ſemper ſæcula. Amen.

In die Pentecoſtes, Hymnus XXXII.

VEni creator Spiritus,
Mentes tuorum viſita,
Imple ſuperna gratia
Quæ tu creaſti pectora.
Qui paracletus diceris,
Donum Dei altiſſimi,
Fons viuus, ignis, charitas,
Et ſpiritalis vnctio.
Tu ſeptiformis munere,
Dextræ Dei tu digitus:
Tu rite promiſſum patris

A Sermone ditans guttura.
Accende lumen ſenſibus,
Infunde amorem cordibus,
Infirma noſtri corporis
Virtute firmans perpeti.
Hoſtem repellas longius,
Pacemque dones protinus:
Ductor ſic te præuio
Vitemus omne noxium.
Da gaudiorum præmia,
Da gratiarum munera,
Diſſolue litis vincula,
Adſtringe pacis fœdera.
B Per te ſciamus da patrem,
Noſcamus atque filium,
Téque vtriuſque ſpiritum
Credamus omni tempore.
Sit laus patri cum filio,
Sancto ſimul paracleto:
Nobiſque mittat filius
Chariſma ſancti Spiritus. Amen.

De ſancta Agnete virgine & martyre, Hymnus XXXIII.

C AGnes beatæ virginis
Natalis eſt, quo ſpiritum
Cælo refudit debitum,
Pio ſacrata ſanguine.
Matura martyrio fuit,
Matura nondum nuptiis:
Nutabat in viris fides,
Cedebat & feſſus ſenex.
Metu parentes territi
Clauſtrum pudoris auxerant:
Soluit fores cuſtodiæ
Fides teneri neſcia.
D Prodire quis nuptum putet,
Sic læta vultu ducitur,
Secum nouas ferens opes
Dotata cenſu ſanguinis.
Aras nefandi numinis
Adolere tædis cogitur:
Reſpondet, Haud tales faces
Sumpſere Chriſti virgines.
Hic ignis extinguit fidem,
Hæc flamma lumen eripit:
Hic, hic ferite, vt profluo
Cruore reſtinguam focos.
Percuſſa quam pompam tulit!
Nam veſte ſe totam tegens,
E Curam pudoris præſtitit,
Ne quis retectam cerneret.
In morte viuebat pudor,
Vultúmque texerat manu,
Terram genu flexo petit,
Lapſu verecundo cadens.
Gloria tibi Domine,
Gloria vnigenito,
Vna cum ſancto ſpiritu
In ſempiterna ſæcula. Amen.

F *De S. Agatha, Hymnus* XXXIV.

MArtyris ecce dies Agathæ
Virginis emicat eximiæ,
Qua ſibi Chriſtus eam ſociat,
Et diadema duplex decorat.
Stirpe decens, elegans ſpecie,
Sed magis actibus atque fide,
Terrea proſpera nihil reputans,
Iuſſa Dei ſibi corde ligans.
Fortior hæc trucibúſque viris
Expoſuit ſua membra flagris,
Pectore quàm fuerit valido,
Torta mamilla docet patulo.

Digitized by Google

Deliciæ cui carcer erat,
Paſtor ouem Petrus hanc recreat,
Lætior inde magiſque flagrans,
Cuncta flagella cucurrit ouans.
Ethnica turba rogum fugiens,
Huius & ipſa meretur opem:
Quod fidei titulus decorat,
His Venerem magis ipſa premat.
Iam renidens quaſi ſponſa polo
Pro miſeris ſupplica Domino:
Sic ſua feſta coli faciat,
Se celebrantibus vt faueat.
Gloria cum patre ſit genito,
Spiritui que proinde ſacro.
Qui Deus vnus & omnipotens
Hanc noſtri faciat memorem, Amen.

Precatio pro pluuia impetranda.

Hæc precatio cum ſequenti pluribus verbis habetur infra col. 360. 361.

SQuallent arua ſoli puluere multo,
Pallet ſiccus ager, terra fatiſcit:
Nullus ruris honos, nulla venuſtas,
Quando nulla viret gratia florum,
Tellus dura ſitit, neſcia roris,
Et fons neſcit aquas flumina curſus,
Iam cælos reſeres, aruaque laxes
Fœcundo placidos imbre rogamus:
Abrami meritis impia ſæcla
Donaſti pluuia, nos quoque dones.

Pro ſerenitate.

OBduxere polum nubila cæli,
Abſcondúntque diem ſole fugato:
Ieſu parce tua morte redemptis,
Prior diluuium pertulit ætas,
Vt mundaret aqua crimina terræ:
Sed mundata tuo ſanguine terra eſt.
Iam nunc miſſa ferens ore columba
Ramum paciferæ munus oliuæ,
Exutas liquido flumine terras
Læto ſignificat lapſa volatu.

CANTICVM SANCTORVM Ambroſii & Auguſtini.

TE Deum laudamus, te Dominum confitemur
Te æternum patrem omnis terra veneratur.
Tibi omnes Angeli, tibi cæli & vniuerſæ poteſtates.
Tibi Cherubim & Seraphin inceſſabili voce proclamant,
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.
Pleni ſunt cæli & terra maieſtatis gloriæ tuæ.
Te glorioſus Apoſtolorum chorus,
Te prophetarum laudabilis numerus,
Te martyrum candidatus laudat exercitus,
Te per orbem terrarum ſancta confiteretur Eccleſia,
Patrem immenſæ maieſtatis,
Venerandum tuum, verum & vnicum filium,
Sanctum quoque paracletum ſpiritum.
Tu rex gloriæ Chriſte:
Tu patris ſempiternus es filius.
Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruiſti Virginis vterum.
Tu deuicto mortis aculeo aperuiſti credentibus regna cælorum.
Tu ad dexteram Dei ſedes in gloria patris,
Iudex crederis eſſe venturus.
Te ergo quæſumus famulis tuis ſubueni, quos pretioſo ſanguine tuo redemiſti,
Æterna fac cum ſanctis tuis in gloria numerari.
Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hereditati tuæ
Et rege eos, & extolle illos vſque in æternum.
G Per ſingulos dies benedicimus te.
Et laudamus nomen tuum in ſæculum, & in ſæculum ſæculi.
Dignare Domine die iſto ſine peccato nos cuſtodire.
Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri.
Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in te.
In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.

Qui ſequuntur Hymni abſunt ab editione Romana: quos tamen partim Beda, partim Radulphus Tungrenſis, partim etiam veteres libri D. Ambroſio tribuunt.

H

De Epiphania Domini.

ILluminans Altiſſimus
Micantium aſtrorum globos,
Pax, vita, lumen veritas,
Ieſu faue precantibus,
Seu myſtico baptiſmate
Fluenta Iordanis retrò
Conuerſa tandem tertiò
Præſentem ſacraris diem:
I Seu ſtella partum virginis
Cælo micans ſignaueris,
Et hac adoratum die
Præſepe Magos duxeris:
Vel hydrius plenis aqua
Vini ſaporem infuderis
Hauſit miniſter conſcius,
Quod ipſe non impleuerat.
Aquas colorare videns
Inebriare flumina,
Mutata elementa ſtupet
Tranſire in vſus alteros.
K Sic quinque millibus virûm,
Dum quinque panes diuidit,
Edentium ſub dentibus
In ore creſcebat cibus.
Multiplicabatur magis
Diſpendio panis ſuo,
Quis hæc videns, mirabitur
Iuges meatus fontium?
Inter manus frangentium
Panis rigatur profluus,
Intacta quæ non fregerant
Fragmenta ſubrepunt viris.
L Gloria tibi Domine, &c.

In quadrageſima ad tertiam

IAm ſurgit hora tertia,
Qua Chriſtus aſcendit crucem,
Nil inſolens mens cogitet,
Intendat affectum precis.
Qui corde Chriſtum ſuſcipit,
Innoxium ſenſum gerit,
Votiſque præſtat ſedulis
Sanctum mereri ſpiritum.
Hæc hora quæ finem dedit
M Diri veterni criminis,
Mortiſque regnum diruit,
Culpamque ab eo ſuſtulit.
Hinc iam beata tempora
Chriſti cepere gratia,
Fidei repleuit veritas
Totum per orbem Eccleſias.
Celſus triumphi vertice
Matri loquebatur ſuæ,
En filius mater tuus,
Apoſtole, en mater tua.
Prætenta nuptæ fœdera
Alto doces myſterium,
Ne tûm gerens partu ſacrum
Matris pudorem læderet.

Cui fidem cæleſtibus
Ieſus dedit miraculis,
Nec credidit plebs impia,
Qui credidit ſaluus erit.
Nos credimus natum Dei,
Partúmque virginis ſacræ,
Peccata qui mundi tulit
Ad dexteram ſedens patris.

In Paſcha ad tertiam.

Habentur etiam ſup. col. 352.

HIc eſt dies verus Dei
Sanctus ſereno lumine,
Quo diluit ſanguis ſacer
Probroſa mundi crimina.
Fidem refundens perditis,
Cæcóſque viſu illuminans;
Quem non graui ſoluit metu
Latronis abſolutio?
Qui præmio mutans crucem
Ieſu breui acquiſiuit fidem,
Iuſtúſque præuio gradu
Peruenit in regnum Dei.
Opus ſtupent & Angeli,
Pœnam videntes corporis,
Chriſtóque adhærentem reum
Vitam beatam carpere.
Myſterium mirabile,
Vt abluat mundi luem,
Peccata tollit omnium,
Carnis vitia mundans caro.
Quid hoc poteſt ſublimius,
Vt culpa quærat gratiam,
Metúmque ſoluat charitas,
Reddátque mors vitam nouam?
Hamum ſibi mors deuoret,
Suiſque ſe nodis liget,
Moriatur vita omnium,
Reſurgat vita omnium?
Cùm mors per omnes tranſeat,
Omnes reſurgant mortui,
Conſumpta mors ictu ſuo
Periſſe ſe ſola gemat?

De eccleſia dedicatione.

CHriſte cunctorum dominator alme
Patris æterni genitus ab ore,
Supplicum vota pariter ac hymnum
Cerne benignus:
Cerne quòd puro Deus in honore
Plebs tua ſupplex reſonet in aula,
Annua cuius redeunt colenda
Tempore feſta.
Hæc Domus ritè tibi dedicata
Noſcitur, in qua populus ſacratum
Corpus aſſumit, bibit & beatum
Sanguinis hauſtum.
Hic ſacroſancti latices veternas
Diluunt culpas, perimúntque noxas;
Chriſmate vero genus & creatur
Chriſticolarum.
Hic ſalus ægris, medicina feſſis,
Lumen orbatis, veniáque noſtris
Fertur offenſis, timor atque mœror
Pellitur omnis.
Dæmonis ſæua perit hic rapina,
Peruicax monſtrum pauet, & retenta
Corpora linquens fugit in remotas
Ocyus vmbras.
Hic locus nempe vocitatur aula
Regis æterni, niueáque cæli
Porta, quæ ſanctos patriam petentes
Accipit omnes.
Turbo quam nullus quatit, aut vagantes
Diruunt venti, penetrántque nimbi,

A Non tetris lædit piceus tenebris
Tartarus horrens.
Quæſumus ergo Deus, vt ſereno
Annuas vultu, famulos gubernans;
Qui tui ſummo celebrant amore
Gaudia templi.
Nulla nos vitæ crucient moleſta,
Sint dies læti placidæque noctes,
Nullus ex nobis pereunte mundo
Sentiat ignes.
Hæc dies in qua tibi conſecratam
Conſpicis aulam, tribuat perenne
Gaudium nobis, vigeátque longo
Temporis vſu.
B Gloria ſummum reſonet parentem,
Gloria natum, pariterque ſanctum
Spiritum dulci modulemus hymno
Omne per æuum.

De ſancto Benedicto.

IEſu corona celſior,
Et veritas ſublimior,
Qui confitenti ſeruulo
Reddis perenne præmium.
Da ſupplicanti cœtui
C Obtentu huius optimi,
Rem ſſionem criminum,
Rumpendo nexum vinculi.
Anni recurſo tempore
Dies refulxit lumine,
Quo ſanctus hic de corpore
Polum migrauit præpotens.
Hic vana terræ gaudia,
Et luculenta prædia
Polluta cuncta deputans,
Ouans tenet cæleſtia.
Te nunc Redemptor quæſumus,
Vt ipſius conſortio
D Iungas precantes ſeruulos
In ſempiterna ſecula. Amen.

De Apoſtolis Petro & Paulo.

APoſtolorum paſſio
Diem ſacrauit ſeculis,
Petri triumphum nobilem,
Pauli coronam præferens.
Coniunxit æqualis viros
Cruor triumphalis necis,
Deum ſecuti præſulem,
Chriſti coronauit fides.
Primus Petrus Apoſtolus,
Nec Paulus impar gratia,
Electionis vas ſacræ
Petri adæquauit fidem.
Verſo crucis veſtigio,
Simon honorem dans Deo
Suſpenſus aſcendit, dati
Non immemor oraculi.
Præcinctus, vt dictum eſt, ſenex
Et eleuatus ab altero,
Quo nollet, ibat, ſed volens
Mortem ſubegit aſperam.
Hinc Romam celſus vertice
Deuotionis extulit,
Fundata tali ſanguine,
Et vate tanti nominis.
Tanta per orbis ambitum
Stipata pendent agmina,
Trinis celebrantur viis
Feſta ſanctorum martyrum.
Prodere quis mundum putet
Concurrere plebem poli,
Electa gentium caput
Sedens magiſtri gentium.

Digitized by Google

De Martyribus.

AEterna Chriſti munera,
Et martyrum victorias,
Laudes ferentes debitas
Lætis canamus mentibus
Eccleſiarum principes,
Belli triumphales duces,
Cæleſtis aulæ milites,
Et vera mundi lumina:
Terrore victo ſeculi,
Spretiſque pœnis corporis,
Mortis ſacræ compendio
Vitam beatam poſſident,
Traduntur igni martyres,
Et beſtiarum dentibus,
Armata ſæuit vngulis
Tortoris inſani manus.
Nudata pendent viſcera,
Sanguis ſacratus funditur,
Sed permanent immobiles
Vitæ perennis gratia.
Deuota ſanctorum fides,
Inuicta ſpes credentium,
Perfecta Chriſti charitas,
Mundi triumphat principem,
In his paterna gloria,
In his voluntas filij,
Exultat in his ſpiritus,
Cælum repletur gaudiis,
Te nunc Redemptor quæſumus,
Vt ipſorum conſortio
Iungas precantes ſeruulos
In ſempiterna ſecula. Amen.

De vno Martyre.

DEus tuorum militum
Sors, & corona, & præmium,
Laudes canentes martyris
Abſolue nexu criminis.
Hic nempe mundi gaudia,
Et blandimenta noxia
Caduca ritè deputans,
Peruenit ad cæleſtia.
Pœnas cucurrit fortiter,
Et ſuſtulit viriliter,
Pro te effundens ſanguinem,
Æterna dona poſſidet.
Ob hoc precatu ſupplici
Te poſcimus piiſſime,
In hoc triompho martyris,
Dimitte noxam ſeruulis.
Laus & perennis gloria
Deo patri cum filio,
Sancto ſimul paracleto,
In ſempiterna ſæcula. Amen.

De pluribus Virginibus.

IEſu corona virginum,
quem mater illa concipit,
quæ ſola virgo parturit,
Hæc vota clemens accipe.
Qui paſcis inter lilia,
Septus choreis virginum,
Sponſus decorus gloria,
Sponſiſque reddens præmia.
Quocumque pergis, virgines
Sequuntur, atque laudibus
Poſt te canentes curſitant,
Hymnóſque dulces perſonant.
Te deprecamur largiùs
Noſtris adauge ſenſibus,
Neſcire protſus omnia
G Corruptionis vulnera, Amen.

Hildelphonſus in ſermone de parturitione & purgatione B. Mariæ virginis, ex quodam hymno B. Ambroſii in honorem virginis ſcripto, hæc habet.

SIt porta Chriſti peruia
Refecta plena gratia,
Tranſilit rex, & permanet
Clauſa, vt fuit per ſæcula.

Precatio pro pluuia impetranda.

H
SQualent arua ſoli puluere multo,
Pallet ſiccus ager, terra fatiſcit,
Nullus ruris honos nulla venuſtas, *Hæc precatio breuior reperitur ſup. col. 355.*
Quando nulla viret gratia florum.
Tellus dura ſitit, neſcia roris,
Fons iam neſcit aquas, flumina curſus,
Herbam neſcit humus, neſcit aratrum,
Magno rupta patet turpis hiatu.
Feruens ſole dies, igneus ardet,
Ipſas vrit aues, frondea rami
Feſſis tecta negant, puluis arenæ,
I Sicco deſpuitur ore viantis.
Ventis ora feræ, beſtia ventis,
Captantéſque vii flamina ventis,
Ventis & volucres ora recludunt,
Hac mulcere ſitim fraude volentes.
Fœtus cerua ſuos, pignora cerua,
Fœtus cerua ſiti feſſa recuſat,
Fœtus cerua pios mœſta relinquit,
Quæſitam quoniam non venit herbam.
Venerunt iuuenes pocula noti
quærentes putei, limphaque fugit
Et vaſis vacuis tecta reuiſunt,
K Fletus heu proprios ore bibentés.
Bos præſepe ſuum linquit inane,
Pratorumque volens carpere gramen,
Nudam verſat humum, ſic pecus omne
Fraudatum moriens labitur herbis.
Radices nemorum ruſtica plebes
Explorat miſero curua labore,
Solarique famem cortice quærit,
Nec ſuccos teneros arida præſtat.
Hanc peccata famē noſtra merentur
Sed merce propria Chriſte faueto,
Quod culpa grauior gratia maior,
L Iuſti ſupplicij vincla reſoluat.
Iam cælos reſeres, arua que laxes
Fœcundo placidus imbre rogamus,
Heliæ meritis impia ſæcla
Donaſti pluuia: nos quoque dones.
Æterne genitor gloria Chriſto
Semper cum genito ſit tibi ſancto
Compar ſpiritui, qui Deus vnus,
Pollens perpetuis inclyte ſæclis.

Pro ſerenitate,

M OBduxere polum nubila cæli,
Abſcondúntque diem ſole fugato *Breuiorem Hanc precationem reperies col. 355.*
Noctes continuas ſydere nudas,
Et lunæ viduas carpimus olim.
Æther dira micat igne coruſco,
Concuſſóque tremit cardine mundus,
Cæli porta tonat, ruptáque credas
Axis ætherei vincla reſolui.
Excreſcunt pluuiis æquora ponti,
Nec fines proprios iam freta norunt,
Terrarum medio fluctuat vnda,
Errabunda ſecat arua carina.
Portus nauta ſuos, littora nauta,
Seceſſúſque ſuos nauta requirit,
Hoſpes nauta ſatis, vitibus hoſpes,
Meſſes nauta ſuper nauigat hoſpes.

Flentes

Flentes agricolæ culta relinquunt,
Spectant naufragium triſte laboris,
Meſſis læta natat ſemina, cenſus:
Nari, tecta, pecus, atuáque migrant.
Cernas alta domus culmina ferri,
Mutatíſque locis culmina poni,
Mœſtas interaues ludere piſces,
Piſces in tremulis ludere tectis.
Euerſos videas arbore nidos
Pullis cum teneris per freta duci,
Nec matrem exilio ponere curas,
Maioréſque metu cogere fœtus.
Spectat turba virum turba feneſtris;
Spectat fœminei torba pudoris,
Deploráتque famem turba precantum;
Victum nauigiis nauta miniſtrat.
Ieſo parce tua morte redemptis,
Prior diluuium pertulit ætas,
Vt mundaret aqua crimina terræ,
Sed mundata tuo ſanguine terra eſt.
Ramom * miſſa ferens ore columba; *ſup. Iam nunc.
Ramum paciferæ munus oliuæ,
Exutas liquido flumine terras,
Læto ſignificet lapſa volatu.
Æterne genitor, gloria Chriſto;
Semper cum genito ſit tibi ſancto, &c.

EPITAPHIVM SATYRI fratris B. Ambroſij ab ipſo B. Ambroſio ſcriptum ex libro Dungali contra Claudium Taurinenſem ad Ludouicum & Lotharium Impp. C

VRANIO Satyro ſupremum frater honorem
Martyris ad læuam detulit Ambroſius:
Hęc meriti merces, vt ſacri ſãguinis humor
Finitimas penetrans abluat exuuias. D

DISTICHA SANCTI AMBROSII de diuerſis rebus quæ in baſilica Ambroſiana ſcripta ſunt.

Transfiguratio Domini in monte.

MAieſtate ſua rutilans ſapientia vibrat,
Diſcipuliſque Deum ſi poſſint, cernere monſtrat.

A Aſpice Iohannem recubantem in pectore Chriſti,
Vnde Deum verbum aſſumpſit pietate fateri.

Angelus affatur Mariam, quæ, parca loquendi,
Ora verecundo ſoluit ſuffuſa rubore.

Præſtolatur oues ſponſæ de gentibus Iſaac:
Ecce Rebecca venit ſublimi vecta camelo.

Iacob fraude bona, patri dum ſuggerit eſcas,
Præcipit eulogiam: † ſed dulcia fruſta lucratur. † al. Eſau

Ecce feri norunt ſanctis deferre Leones
Atque famem cohibere metu, vatémque vereri.

B Ioſeph manipulos Chriſti Crux, ſtelláque Chriſtus,
Quem Sol, Luna Deum † ſtellæ terræ quoque adorant. † al. cæli

Ficta quidem Iacob natis, ſed vera loquutus:
Beſtia germano quod ſit mens inuida fratri:

Prælati inuidia fratrum quoque pectora mouit:
Seruitióque datus Patrio dilectus amore.

Nil ſtatus inferior præclaris moribus obſtat,
Deformem Dominæ condemnat ſeruus amorem.

Ætherium ſpectare polum Patriarchs iubetur,
Stellarumque modo ſobolem ſperare micantem.

Offert progeniem ſanctis altaribus Habran;
Patris ei eſt pietas charo non parcere nato.

Hoſpitio largus Chriſtum quoque ſuſcipit Habran:
Sarra pudore latis, fida pietate miniſtrat.

Paſcit oues Iacob varias, vos diſcite, vates,
Diuerſo populus virtutum adſueſcere cultu:

Zacheus in ramo eſt tapti iam prodigus auri,
† Fœmináque immundum miratur ſtare † cruorem. † al. fœmina quem immũda.

Diſparibus victum populis prænunciat vnum
Iſaias vates, ſocians armenta Leoni. † al. cornu

Hic eſt Hieremias ſacratus metrias in aloo,
Hoſtia cui Dominus ſæpe † monſtratur vt agnus. † al. monſtrauit.

Helias aſcendit equos currúſque volantes
Raptus in ætheriam meritis cæleſtibus aulam.

Arca Noe noſtri typus eſt, & ſpiritus, ales
Qui pacem populis ramo prætendit oliuæ.

Pendet Abiſalon † aſtrictus in arbore guttur, † al. Abeſalon.
Ne cælum patricida ferus macularet humúmque,

Excipit innocuo viuentem belloa morſu
Cetus, & ad terras Ionam grauis adtulit aluo.

FINIS.

ENARRATIONES, LIBRI; ET TRACTATVS SANCTO AMBROSIO ADSCRIPTI:

Quorum alij quidem prælo hactenus dati non ſunt: alij verò licet iam ſub præſtantium Eccleſiæ doctorum Auguſtini, Hieronymi, Leonis & Bedæ nomine excuſi in lucem prodierint: in multarum nihilominus vetuſtarum bibliothecarum manuſcriptis codicibus ſancti Ambroſij nomen præferunt: quare præclari huius Doctoris operibus eos adiiciendos eſſe putauimus. Verùm quia proprium ipſorum auctorem certò aſſerere non audemus, illos veterum manuſcriptorum exemplarium & emendatiorum excuſorum codicum collatione recognitos, in calce huius quinti Tomi quaſi parerga reponere curauimus. Noſtri ergo laboris, ſtudioſe lector, boni conſule, eòque prudenter fruere.

IN APOCALYPSIM BEATI IOANNIS APOSTOLI COMMENTARIA.

CAPVT PRIMVM.

APOCALYPSIS *Ieſu Chriſti, quam* A *dedit illi Deus.* Apocalypſis, reuelatio vel manifeſtatio interpretatur. Quod reuelationis donum & pater filio dedit, ſecundùm quod homo erat, & filius ſibimetipſi, diuinas ſcilicet homini quem aſſumpſit. *Palam facere ſeruis ſuis quæ oportet fieri citò.* Cùm hic liber non ſolùm futura, ſed & præſentia & præterita narret, cur hic ſola futura Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ ſeruis ſuis manifeſtare dixit? Quia videlicet præſentia viſu, præterita auditu facilè cognoſcuntur: futura autem, non niſi aut per doctrinam diuinarum ſcripturarum, aut per reuelationem agnoſci queunt. *Et ſignificauit, mittens per angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni.* In hoc loco talis mihi ſenſus eſſe videtur Dominus Ieſus angelũ ſuum miſit, & per eundem angelum ſeruo ſuo Ioanni B manifeſtauit quæ oportet fieri citò. *Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei.* Hic locus apertè demonſtrat, non ab alio *Ioan. 13.* *Coloſſ. 1.* Ioanne, ſed ab illo qui Euangelium ſcripſit, hunc librum eſſe compoſitum. Qui & in cœna ſupra pectus Domini, in quo erant omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſcõditi, recubuit, de quo immenſum fontem ſapientiæ hau- *Ioan. 1.* rire meruit. Perhibuit ergo teſtimonium verbo Dei, quando dixit: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Sed & in hoc quod ſequitur, quæſtio oritur. *Et teſtimonium Ieſu Chriſti in* *Ioan. 21.* *iis quæcumque vidit.* Quomodo ergo teſtimonium perhibuit Ieſu Chriſti in iis quæcumque vidit, cùm ipſe dicat in eodem Euangelio: *Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc?* Sed teſtimonium perhibuit eorum quæ- C cumque vidit, prædicando videlicet gentibus omnia quæ à Chriſto didicerat, miracula quæ viderat narrando, ea tantummodo ſcribens, quæ poſtea amplius profutura eſſe præuiderat. *Beati qui legunt, & qui audiunt verba prophetiæ huius, & ſeruant ea quæ in ea ſcripta ſunt.* Tres ſpecies beatitudinis poſuit, ſed duæ nihil ſũt, ſi tertia defuerit. Nam nihil prodeſt legere & audire mandata Dei, ſi non ſeruant ea quæ legunt vel audiunt. Multi namque ſunt qui mandata Dei aut audiunt aut legunt, ſed nihil eos iuuat, quia, cùm corpore præſentes ſint, mente ſunt abſentes. Aut enim adquirendis rebus mens eorum dedita eſt, aut libidine exagitatur, aut proximum *Eſai. 6.* diiudicat, aut contra prælatum ſuperbit, aut fingit ſe potentem futurum, aut cæteris vaniſſimis rebus diſtenditur. Poteſt talibus conuenire quod ait Propheta: *Aure audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perſpicietis.* Nonnulli vero ſunt qui diuinas ſcripturas legunt & audiunt, id eſt, mentem ad earum intelli-

A gentiam accommodant, ſed ideo diuinas ſcripturas diſcunt, vt ſapientes & egregij apud homines habeantur, & in ſæculi proſperitatibus floreant, non vt vitam reprobam corrigant. Sed beati non ſunt, quia ſcripturam diuinam non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi di- *Hier. 4.* dicerunt. De talibus dicit Propheta: *Sapientes vt faciant mala, bene autem facere neſciunt.* Et Dominus in Euan- *Matth. 13.* gelio in parabola ſeminantis loquitur, dicens: *Quod* *Luc. 8.* *autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & ſollicitudinibus & voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructum.* Illi ergo ſoli beati ſunt, qui ideo mandata Dei ſtudent diſcere, vt impleant, id eſt in mente recondant: ideo in mente recondunt, vt opere impleant: ideo opere implent, vt æternam beatitudinem aſſequantur. *Tempus enim prope eſt.* Tempus videlicet iudicij. Nam ſi tempus ab aduentu Domini vſque B ad finem mundi ante oculos ponas, longum inuenies, ſed in comparatione priorum temporum breue eſt. *Ioannes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia.* Per ſeptem eccleſias, vna Eccleſia catholica deſignatur, propter ſeptem videlicet dona Spiritus ſancti, quibus illuſtrata in mundo refulget. Aſia elata interpretatur, quia inter elatos huius ſæculi Chriſtus multitudinem fidelium inuenit, ex quibus Eccleſiam ſuam fabricauit. Et perpende quia totus hic liber in ſeptenario numero conſiſtit, ſicut ſunt ſeptem eccleſiæ, ad quas hæc ſcripta diriguntur. Sunt ſeptem candelabra, ſeptem ſtellæ, ſeptem lampades, ſeptem cornua agni, ſeptem oculi, ſeptem ſigilla, ſeptem angeli tubis canentes, ſeptem tonitrua, ſeptem itidem angeli phialas habentes. Nam & draco qui dia- *Infr. 10. 13.* bolum, & beſtia quæ Antichriſtum deſignat, vterque *& 17.* C ſeptem capita habuiſſe viſus eſt. Similiter & beſtia, ſuper quam mulier meretrix ſediſſe viſa eſt. Et ſi diligenter aduertas totus hic liber in ſeptem viſiones diſtinctus eſt. Prima eſt, quæ ſeptem epiſtolas ad ſeptem eccleſias deſtinatas continet, & cætera quæ ibi continentur. Se- *Cap. 2. & 3* cunda eſt, in qua ſedem in figura Eccleſiæ in cælo poſi- *Cap. 4.* tam vidit, & ſupra ſedem, Chriſtum ſedentem. In tertia, *Cap. 5. & 6* agnus librum & ſigilla eius aperuit. In quarta, ſeptem *Cap. 8. &* angeli ſunt viſi tubis canentes. In quinta ſeptem iterum *9.* angeli viſi ſunt phialas habẽtes. In ſexta, reſurrectio de- *Cap. 15. &* ſcribitur. In ſeptima, gloria ſanctorum in figura ciuitatis *16.* Hieruſalem de cælo deſcendentis demonſtratur. *Gratia* *Cap. 20.* *vobis & pax ab eo qui erat, & qui eſt & qui venturus eſt, & à* *Cap. 21.* *ſeptem ſpiritibus qui in conſpectu throni eius ſunt.* Hic tota Trinitas demonſtratur. Per eũ nãque qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt, pater deſignatur. Erat namque ante conſtitutionem mũdi ſine vllo initio, eſt modo poſt conſtitutionem mundi, regens omnia quæ creauit & gubernans: venturus eſt poſt finem mundi cum filio & Spiritu

Digitized by Google

ſancto, vt regnet cum ſanctis in ſæcula ſæculorum. Per ſeptem autem ſpiritus, Spiritus ſanctus, eo quod ſit ſeptiformis intelligitur. *Et ab Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis.* Ille veraciter teſtis fidelis eſt, qui neſcit mentiri. Qui quod electis ſuis miſericorditer repromiſit, ſine dubio implebit. Qui nec eum qui calicem aquæ frigidæ egenti dederit, à mercede vacuum derelinquet. Cuius verba ita fixa permanent, vt facilius ſit cælum & terram in nihilum redigi, quàm aliquid immutari ex omnibus quæ ſe facturum eſſe prædixit. *Primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ.* Quomodo Chriſtus primogenitus mortuorũ dicitur, cùm ipſe in fine temporum ſit natus, aduentumque eius innumerabilis multitudo hominum præceſſerit? Sed primogenitus propriè mortuorum ponitur, ſicut primos in populo eos vocamus, qui non ætate, ſed honore & dignitate cæteros antecellunt. Mortui autem ipſi ſunt, de quibus Apoſtolus loquitur, dicens: *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Primogenitus ergo mortuorum Chriſtus eſt, quia ipſe eſt primus, & caput omnium electorum ſuorum. (Princeps regum terræ.) Rex à regendo dicitur. Per reges ergo, Apoſtoli & cæteri ſancti deſignantur, qui ſemetipſos & alios regere nouerunt. Per terram autem, Eccleſia deſignatur. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Ergo quia dilexit, lauit. Et quid iſta lauatio nobis contulerit, ſequentia manifeſtant. *Et fecit nos regnum & ſacerdotes Deo & patri.* Regnum Dei Eccleſia Dei dicitur. Regnũ ergo Dei ex hominibus Chriſtus fecit, quando eos tales conſtituit, in quibus ipſe cum patre & Spiritu ſancto inhabitare & regnare dignaretur. Nã qui deſignãtur per regnũ, ipſi & per ſacerdotes. Sacerdotes ergo Dei electi dicuntur, eo quod membra ſint ſummi ſacerdotis. De quo Pſalmiſta loquitur, dicens: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec.* Poſſunt & aliter electi Dei, ſacerdotes Dei dici, eo quod ſemetipſos quotidie per compunctionem cordis & orationes, cæteráque bona opera offerant Deo, ſicut dicit Pſalmiſta: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Eſt & ſacrificium laudis, quod quotidie offerre Deo ſancta Eccleſia conſueuit, de quo idem Propheta loquitur, dicens: *Immola Deo ſacrificium laudis.* Et iterum: *Sacrificium laudis honorificabit me.* *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Veniet ad iudicium Dominus cum nubibus, ſicut dicit ipſe in Euangelio: *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum poteſtate magna & maieſtate.* Sed quomodo eum omnis oculus videbit, cùm ſcriptura dicat: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei?* Videbunt eum impii ad ſiniſtram in iudicio conſtituti, in ea forma qua in mundo conſtitutus ab hominibus videri potuit, ſed non in ea qua Deus eſt. Iuſti autem in ea claritate eum videbunt, quomodo in cæleſtibus poſiti eum vident & viſuri ſunt poſt finem mundi in perpetuum. Sed & ipſi qui eum pupugerunt, velint nolint, videre compellentur, impii videlicet Iudæi qui eum crucifixerunt, vt ſciant quem irriſerunt, ſicut ſcriptum eſt in Euangelio: *Videbunt in quem transfixerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ.* Per omnes tribus terræ, ſoli reprobi intelliguntur. Plangunt autem ſe, cur præcepta Dei contempſerunt, cur propter breue gaudium perpetuam triſtitiam acquiſierunt. Aliter: (Ecce venit cum nubibus) Poſſunt per nubes, Apoſtoli cæterique prædicatores intelligi. Venit autem cum nubibus, quando nomen eius per ſanctos prædicatores vniuerſis gẽtibus innotuit. (Et videbit eum omnis oculus,) quia omnes qui oculos habuerint, eum videbunt cum illis videlicet oculis, de quibus dicit ipſe diſcipulis: *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* Habebant impij Iudæi oculos, ſed eos oculos non habebant, quibus Deus videtur. *Et qui eum pupugerunt.* Id eſt, qui eum perſecuti ſunt, & membra eius, & poſtea ad fidem illius maxima ex parte conuerſi ſunt, ex quibus fuit Apoſtolus Paulus. *Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ.* Per omnes tribus terræ, omnis multitudo gentium poteſt intelligi, quæ ad Chriſtum conuerſa eſt, quæ quotidie in Eccleſia Dei poſita plangit peccata ſua, vt veniam à Deo conſequi mereatur. *Etiam amen.* Confirmatio ſermonis eſt. *Ego ſum α & ω.* Quid ſit alpha & omega, ſequẽtia manifeſtant: id eſt, *Principium & finis.* Sicut ipſe dixit Iudæis: *Ego ſum principium, qui & loquor vobis.* Poteſt Saluator noſter principium ideo dici, eo quod ipſe ſit Principium, id eſt, creator generis humani, & auctor ſalutis. Finis autem poteſt dici, quia ipſe eſt finis legis, finis mortis, omniſque præuaricationis. *Qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.* Eſt modò Dominus in mundo Eccleſiã ſuam regens, erat ante conſtitutionẽ mundi æternaliter cum patre permanens: venturus eſt ad iudicium, vt iudicet mundũ. *Ego Ioannes frater veſter, & ſocius in tribulatione, & regno, & patientia in Ieſu.* Diſcipulos vocat fratres, qui vno Chriſti ſanguine redempti, & vna matre, Eccleſia ſcilicet, generati erant. Sociũ ſe eorũ in perſecutione etiam dicit, quia omnes eccleſias Domini ani perſecutio turbauerat. Socium in regno, quia & ſe membrum Eccleſiæ, ſicut & ipſi erant, quos Deo acquiſierat, fatebatur. Socium ſe eorum etiam in patientia teſtatus eſt, quia & ipſi æquanimiter aduerſa tolerabant, ſicut & ipſe qui pro amore Chriſti in Pathmos inſula relegatus tenebatur. *Fui autem in ſpiritu in Dominica die.* In ſpiritu ſe fuiſſe dicit, quia tanta myſteria quæ ſequuntur, non carnalibus, ſed ſpiritalibus oculis videri poterant. Animalis enim homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Dominica autem dies, tempus Euangelij deſignat. De quo tempore Apoſtolus loquitur, dicens: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* In quo tempore, Prophetæ myſteria diuina gentibus eſſe pandenda prædixerunt. *Et audiui poſt me vocem tanquam tubæ dicentis.* Quaſi poſt nos eſt, quod ignoramus. Aliter: Vox Domini poſt nos eſt, quia nos quaſi ſerui fugitiui ſumus: Dominus autem poſt tergum noſtrum clamat, vt nos reuocet. Poſt ſe ergo Ioannes vocem audiuit, quia myſteria quæ tunc ei reuelata ſunt, nondum perfectè cognouerat. Quæ vox ſimilis tubæ dicitur fuiſſe. De hac tuba Propheta loquitur dicens: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Tuba ad pugnandum milites prouocare ſolet. Similiter & nos ſermo Dei ad pugnandum contra diabolum atque vincendum incitare non deſinit. *Quod vides, ſcribe in libro, & mitte ſeptem eccleſiis, Epheſum & Smyrnam, Pergamum & Thyatiram, Sardis & Philadelphiam & Laodiceam.* Per has ſeptem eccleſias, vna Eccleſia catholica, ſicut interpretatio nominum docet, deſignatur. Epheſus namque voluntas, ſiue conſilium interpretatur: Smyrna, canticum eorum. Pergamus, diuiſio cornu: Thyatira, illuminata: Sardis, principium pulcritudinis: Philadelphia, ſaluans hereditatem Dei: Laodicea, tribus amabilis Domino. Epheſus igitur, quæ primo ponitur, initiũ conuerſionis vniuſcuiuſque demonſtratur. Interpretatur namque voluntas, ſiue conſilium. Quod enim melius conſilium, quam voluntas bona, quæ homini ſuadet abrenuntiare diabolo, & ſequi Chriſtum, relinquere vitia, & apprehendere virtutes? Et quia qui ad Deum conuerti voluit, neceſſe eſt vt Domini miſericordiam imploret, vt perficere poſſit quod deſiderat: Smyrna huic ſupponitur, quæ canticum eorum interpretatur. Ille enim bene cãtat, qui miſericordiam conditoris ſui corde contrito, & humiliato ſpiritu deprecatur: de quo cantu Apoſtolus loquitur, dicens: *Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Et quia qui à Deo exaudiri vult, neceſſe eſt vt vitia derelinquat, & ad bona opera agenda, in quantum virtus ſuppetit, ſemetipſum conuertat: Pergamus in ordine ſequitur, quæ diuiſio cornu interpretatur. Duo cornua in hoc loco, malum & bonum ſignificant. Cornua diuidimus, quando inter bonum & malum diſcernentes, malum à bonis repellimus, & bonum amplectimur. Et quia quamdiu in peccatis iacemus, in tenebris ſumus: cùm autem mala à nobis reiicimus, & bona operari incipimus, quaſi à tenebris ad lucem progredimur: non inconueniente poſt Pergamum Thyatira ſequitur, quæ illuminata interpretatur. Et quia ex operatione mandatorum Dei pulchritudo animæ accreſcit, & quanto

Marginal notes (left column): Matth. 10. — Mat. 24. — Coloſſ. 3. — Pſal. 109. — Pſa. 50. — Pſal. 49. — Ibidem. — Matt. 24. — Eſai. 62. — Ioan. 19. — Luc. 10.

Marginal notes (right column): Ioan. 8. — 1. Cor. 2. — 2. Cor. 6. — Eſai. 58. — Epheſ. 5.

Section letters (inner margin): H (at "tribulatione"), I (at "carnalibus"), K (at "rat. Quæ vox"), L (at "principium pulcritudinis"), M (at "to ſpiritu deprecatur").

quis plus in operatione mandatorum Dei creſcit, tantò A ampliorem pulchritudinem animæ ſuæ confert, non incongruè poſt Thyatiram Sardis ſequitur, quæ principium pulchritudinis interpretatur. Principium pulchritudinis ideo dicitur, quia ſanctorum pulchritudo in hac vita inchoatur, & in æterna beatitudine perficitur. Sequitur Philadelphia, quæ ſaluans hereditatem Dei dicitur. Quid eſt autem hereditas Dei, niſi omnis multitudo electorũ, ſicut dicit Dominus ad Prophetam: *Hereditas autem*

Eſa. 19. *mea Iſraël*? Et in quo ſalus electorum conſiſtit, niſi in operatione mandatorum Dei? Nam ille qui venit quærere & ſaluare quod perierat, illis ſalutem animarum largitur, qui mandata eius ſinguli ſecundùm propriam B

Luc. 19. virtutem cuſtodiunt. Laodicea ſeptima ponitur, quia tribus amabilis Domino interpretatur. Tribus autem amabilis Domino, eſt omnis multitudo electorum, quæ eſt Eccleſia, quæ per abrenuntiationem vitiorum, & per virtutum operationem ad hoc peruenit, vt tribus amabilis Domino vocetur. *Et conuerſus ſum, vt viderem vocem eius quæ loquebatur mecum.* Cur tam diu auerſus ſtetit? cur non ad primũ ictum ſermonis, aures eius percutientis, ad eum conuerſus eſt, qui à tergo loquebatur? Sed ſciendum quod exemplum dedit nobis. Nam ad eum qui ſecum loquebatur, non priùs conuerſus eſt, quàm nomina eccleſiarum, ad quas ſcribere præcipiebatur, audiret. C Et ſuperiùs breuiter diximus, per interpretationes nominum ſeptem eccleſiarum, viam demõſtrari, quæ ducit ad vitam. Quiſquis igitur per hanc viam ire ad Deum deſiderat, aut legendo, aut ab aliis audiẽdo, qualiter per hanc viam gradi debeat, inueſtigare debet: quia ſtultus viator eſt, qui ad locum optatum ire deſiderat, & viam neſcit, ſi non priùs diſcere ſtuduerit, quæ ſit longitudo viæ, quæ aſperitas, qui anfractus, quæ pericula vt cùm iter ſcãdere cœperit, pericula præcognita faciliùs tranſeat. Multos enim vidimus ſæculum reliquiſſe, vt per contemplationis viam, vitã æternam acquirerent, ſed quia neſcierunt aſperitatem viæ, ſubitò cecidiſſe. Sed poteſt fieri, vt contra hæc teſtimonium vobis de di- D uina ſcriptura aliquis obiiciat, quæ dicit: *Ne tardes conuerti ad Deum.* Ad hæc ego reſpondeo, quia iam ad Deũ conuertor, cùm viam quæ ad eum ducit, inueſtigare non deſino. Et quid eſt quod dicit: (Et conuerſus ſum vt viderem vocem,) cùm vox non oculis, ſed auribus percipiatur? Sed ſciendum quod Ioannes in ſpiritu poſitus, ſpiritalibus oculis ea quæ ſequuntur, videre promeruit. Neque opus erat ibi voces verborum perſtrepere, vbi intus erat Deus qui docebat. Aliter: ille competenter verba Dei audit, qui quod audierit, oculis mentis intueri non deſinit, donec ea opere impleat. *Et conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea, & in medio ſeptem cande-* E *labrorum aureorum ſimilem filio hominis.* Septẽ candelabra aurea ſeptem eccleſias deſignant, ſicut ipſe expoſuit: & ſeptem eccleſiæ vnam Eccleſiam catholicam figurant. Quę candelabra aurea dicuntur, ſiue propter perſecutiones quas ſancti in ſæculo perferunt, ſiue propter ſapiẽtiã qua illuminantur. In quorum medio Chriſtus ſtare viſus eſt, ſicut ipſe dicit in Euangelio: *Ecce ego vobiſcum*

Mat. 28. *ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Sequitur: *Veſtitum podere, & præcinctum ad mamillas zona aurea, caput verò eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis,* F *& pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti: & vox eius ſicut vox aquarum multarum. Et habebat in dextera ſua ſeptem ſtellas: & de ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat: & facies eius, ſicut ſol lucet in virtute ſua.* Si ſeptem candelabra & ſeptem ſtellas pro duobus ornamẽtis accipere volueris, decem ornamenta inuenies, ex quibus Domini corpus decoratum fuiſſe viſum eſt. Sed quid duo ornamenta, id eſt, ſeptẽ candelabra, & ſeptem ſtellæ ſignificarent, ipſe per ſemetipſum expoſuit. Quid autem octo quæ reſtant, ſignificent, perſcrutandum nobis eſt. Sanctam namque ciuitatem Dei, quæ ex omnibus electis conſtat, quæ ab initio vſque ad finem tendit, ſi diligenter perſpicias, in ſeptem partes diuiſam inuenies. Prima igitur pars eius, ſunt electi, qui ab initio vſque ad A diluuium fuerunt. Secunda, patriarchæ & cæteri iuſti vſque ad legem datam. Tertia, hi qui ſub lege fuerunt. Quarta, Prophetæ. Quinta, Apoſtoli, & qui ex Iudæis crediderunt. Sexta verò pars, eſt gentium multitudo, quæ ad fidem venit. Septima electi, qui in fine mundi naſcituri ſunt, & contra Antichriſtum pugnaturi. Per has igitur ſeptem partes, quod Dominus dederit, dicendo redeamus. De octaua, in ſequentibus dicemus. Poderis igitur, quæ eſt talaris tunica, iuſtos qui ante diluuium fuerunt deſignat. Quæ cuius coloris fuerit, non dicitur, eo quod nullam aliam legem, niſi naturalẽ, habuerint. Naturalis autem lex eſt creatorem ſuum diligere, & quod B ſibi quis non vult fieri, alteri non facere. Hanc legem nullus qui ratione ſuffultus eſt, ignorare permittitur. Per zonam autem, patriarchæ, & cæteri iuſti qui ante legem fuerunt, deſignantur. Quæ aurea fuiſſe dicitur, quia multis tribulationibus, ſicut aurum in fornace probari eſſe noſcuntur. Sicut Abraham, qui de igne Chaldæo- Gen. 11. rum erutus eſt: ſicut Lot, quem Sodomitæ afflixerunt, Gen. 19 ſicut Iſaac, qui cæcitatem pertulit: ſicut Iacob, qui per- Gen. 13. ſecutione fratris atque ſoceri eſt afflictus, ſicut Ioſeph, Gen. 37. qui captiuitatem & carcerem ſuſtinuit, ſicut Iob, qui amiſſionem rerum, diramque paſſionem pertulit. Eodem modo & de cæteris, quos ſcriptura commemorat, debemus intelligere. Quæ zona mamillas conſtrinxiſſe C legitur. Per mamillas namque duo præcepta charitatis deſignantur, per quæ ſanctos patres Deo placuiſſe certum eſt. *Caput vero eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Per caput lex, per capillos verò qui ex capite naſcuntur, multitudines eorum deſignantur, qui per legem ſalui facti ſunt. Qui capilli tanquam lana alba, & tanquam nix eſſe dicuntur, quia videlicet ille populus à tenebris vitiorum per legem eſt emundatus. *Oculi autem eius erant velut flamma ignis.* Oculi cuncta quæ circa ſe ſunt longè lateque perſpiciunt. Per oculos igitur prophetæ deſignantur, qui ea quæ ventura erant longè ante prævidere meruerunt. Qui ſicut D flamma ignis eſſe dicuntur, quia Spiritu ſancto illuminati myſteria cæleſtia contemplati ſunt. *Et pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti.* Per pedes, Apoſtoli deſignantur, & cæteri qui ex Iudæis crediderunt. De iſtis pedibus Propheta loquitur, dicens: *Quam pulchri ſuper* Eſai. 52. *montes pedes euangelizantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem, & dicentis Sion, Regnabit Deus tuus!* Qui ſimiles aurichalco dicuntur. Æs namque in fornace quibuſdam medicaminibus admixtis tamdiu cõflatur, vſque dum colorem auri accipiat, & dicitur aurichalcum. Per æs igitur, quod ſonorum eſt, & quod in nigredinem cito vertitur, Iudæi deſignantur, qui legem qui- E dem ſecundùm litteram ſonare videbantur, ſed velamine nigredinis mente obtecti, ſpiritalem intelligentiam, quæ in ea latebat, intelligere nequiuerunt. Æs igitur in aurichalcum eſt conuerſum, quando ex Iudæis Apoſtoli ſunt electi. Per fornacem autem, ſiue mundus, in quo aliquãtum Chriſtus conuerſatus eſt, ſiue tribulationes quas ſuſtinuit, poſſunt deſignari. In hac ergo fornace per doctrinam Euangelij ſplendorem auri accipere meruerunt. *Et vox eius, ſicut vox aquarum multarum.* Per vocem aquarum multarum, multitudo gentiũ, quæ ad fidem Chriſti currit, deſignatur. *Et habebat in dextera* F *ſtellas ſeptem.* Quid hoc ſignificet, ipſe in ſequentibus exponit. *Et de ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat.* Per gladium, electi qui in fine mundi naſcituri ſunt, atque contra Antichriſtum pugnaturi, deſignãtur. Et quia maxima multitudo gentium culturam Chriſti derelinquens, Antichriſtum hominem impiiſſimum pro Deo adorabunt, non incongruè illi qui ad errores eorum concidendos progreſſuri ſunt, per gladium deſignantur. Qui duo acumina habere viſus eſt, quia ipſi doctores, duorum teſtamentorum doctrinis eruditi, facilè hoſtes deuincent. Nam quod de ore Domini ipſe gladius procedere viſus eſt, illud ſignificat quod ipſe dixit in Euangelio: *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus* Mat. 10. *patris veſtri, qui loquitur in vobis.* In iis ergo ſeptem ornamentis omnis electorum Eccleſia, quæ à nobis

in ſeptem partes diuiditur, comprehenditur. Sine his er-
go ſeptem partibus non mihi videtur hunc librum quē-
quam ordinate poſſe intelligere. De octaua autem quæ
reſtat, aliquid dicendum eſt *Et facies eius, ſicut ſol lucet*
in virtute ſua. Per faciem, Eccleſia ſicut poſt reſurre-
ctionem futura eſt, deſignatur. Et ideo per faciem Ec-
1. Cor. 13. cleſia, quæ tunc Deum, ſicut dicit Apoſtolus, facie ad
faciem videbit, deſignatur. Quæ ſicut ſol lucere viſa
Mat. 13. eſt, quia ſicut dicit Dominus: *Tunc iuſti fulgebunt ſicut*
ſol in regno patris ſui. Inueniuntur in ſcripturis quæ-
dam his ſeptē partibus conuenientia, vt eſt illud quod in
Ioſue legitur, vbi præcepit Dominus, vt circumiret ar-
ca Dei ciuitatem Iericho per ſeptem dies ſemel in die, ſa-
Ioſue. 6. cerdotibus eam portantibus, tubiſque canentibus, ac po-
pulis ſequentibus. Iericho namque omne corpus repro-
borum, quod eſt ciuitas diaboli, ſignificat: per filios ve-
rò Iſrael, electi deſignantur: per ſacerdotes, prædicato-
res: per tubas doctrina prædicationis: per populum ve-
rò qui eos ſequebatur, omnes iuſti deſignantur, qui eo-
rum doctrinam ſequebantur, & actus imitabantur: per
arcam autem quam ferebant, Chriſtus intelligitur, qui
in ſanctis cordibus eorum habitans portabatur. De præ-
dicatoribus autem qui poſt Chriſti aduentum fuerunt,
nulli dubium, quod Chriſtū non ſolùm lingua prædican-
do, verùm etiam corde diligendo portauerunt. Illi au-
tem qui aduentum eius præceſſerunt, quomodo illum
portauerunt? Portauerunt vtique & illi. Nam aliqui eo-
rum eum verbis prędixerunt, aliqui factis pręſignauerūt.
Quærēdum verò nobis eſt quid circuitus iſte, qui per ſe-
ptem dies factus eſt, deſignet. Locum namque quem
circuimus, ingreſſum eius deuitamus. Nam cum per
viam pergimus, ſi foueam aut limum profundū, aut ali-
quod periculum inuenimus, circumeundo ſi poſſumus,
ingreſſu eius deuitamus, vt periculum euadamus. Ie-
richo namque circuimus, ſi iter vitæ præſentis ſecundū
voluntatem Dei perficimus. Nam quamuis cum repro-
bis habitemus, Iericho circuimus, ſi ab eorum prauita-
tibus abſtinemus. De hac circuitione dicit Pſalmiſta:
Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam iubilationis.
Pſal. 26. Circuiuit namque & poſtea immolauit: quia facta re-
proborum prius ſpreuit, vt hoſtia iubilationis eius ac-
ceptabilis Deo fieret. Multi enim ſunt qui aſſiduè lau-
dant Deum, ſed quia vitia a ſe repellere nolunt, eorum
laudationis hoſtia non eſt acceptabilis Deo. Prima igitur
circuitio ad eos iuſtos, qui ante diluuium fuerunt, perti-
net, qui filij Dei dicti ſunt. Ciuitatem igitur Iericho
tamdiu circuierunt, quàmdiu à ſocietate reproborum ſe
ſequeſtrauerunt. Poſtquam igitur arca Dei, & populi
Iericho ciuitatem circumierunt, ad caſtra redierunt:
quia vnuſquiſque iuſtus circuitionis ſuæ tempore exple-
to, poſt mortem ad ſocietatem electorum, quæ ſunt ca-
ſtra ſanctorum, ducatur. Secundæ diei circuitus ad eos
qui poſt diluuium vſque ad Moyſen fuerunt, pertinet.
Qui & ipſi ciuitatem Iericho circumierunt, quia ab ini-
quitatibus reproborum ſe ſeparauerunt. Nam & A-
braham quamuis inter Amorrhæos habitaret, non ſolū
Gen. 24. vitia, ſed etiam corporum ſocietatem in tantum horruit,
vt filio ſuo ex filiabus eorum nollet accipere vxorem. Et
de Lot, qui apud Sodomitas habitabat, loquitur beatus
2. Petr. 2. Petrus, qui auditu & viſu iuſtus erat, habitans apud eos,
qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cru-
ciabant. Eodem modo de cæteris intelligendum. Ter-
tius verò circuitus ad eos qui ſub lege fuerunt, pertinet:
qui quanta ſollicitudine à ſocietate iniquorum ſe ſecer-
nere deberent, ipſa lex manifeſtat. Prophetæ verò, ad
quos quartus circuitus pertinet, in tantum peccata prin-
cipum, hominúmque impiorum ſpreuerunt atque re-
prehenderunt, vt pro hoc quidam eorum lapidati, qui-
dam interfecti, quidam verò in occiſione gladij mortui
Hebr. 11. ſint. Apoſtoli verò, hi qui ex Iudæis crediderunt, ad
quos quintus circuitus pertinet, quanto ſtudio ſe ab in-
fidelium Iudæorum conſilio atque operibus ſegregaue-
rint, Lucas in actibus Apoſtolorum narrat. Gentes verò,
ad quas ſextus circuitus pertinet, quanto ardore ſe à ſo-
cietate impiorum disiunxerint, martyres requiſiti di-

A cant. Septimus verò circuitus ad eos qui temporibus
Antichriſti futuri ſunt, pertinet: ſed & illi quomodo
Antichriſti, miniſtrorúmque eius reſutabunt perfidiam,
hic liber manifeſtat. Septimo ergo die circumeuntibus
ſacerdotibus cum arca Iericho, atque vociferantibus,
muri Iericho ceciderunt, omniſque populus cum rege
ſuo interfectus eſt; quia prædicantibus in fine mundi
prædicatoribus veritatis, finémque mundi annuntianti- Ioſue. 6.
bus, ſubitò finis mundi adueniet, omniſque ciuitas dia-
boli deſtruetur, atque cum ipſo capite ſuo diabolo
perpetua morte damnabitur. Legimus etiam in libro
Iudicum, Samſonem fortiſſimum habuiſſe ſeptem cri-
nes. Samſon, Chriſtum ſignificat: per capillos verò, Iudic. 16.
B omnes electi deſignantur. Et ſicut capilli adhærent capi-
ti, ita & omnes iuſti adhærent Chriſto, qui caput eſt
omnium electorum ſuorum. Et ſicut capilli Samſonis in
ſeptem partes diuiſi ſunt, ita & omnis electorum nume-
rus in ſeptem partes pro temporum qualitatibus diuidi
poteſt, ſicut ſuperius demonſtrauimus. Sed & hoc quod
in Salomone ſcriptum eſt: *Sapientia ædificauit ſibi do-* Prou. 9.
mum, excidit columnas ſeptem, poteſt huic noſtro in-
tellectui conuenire. Sapientia namque ædificauit ſibi
domum, quando Dominus noſter Ieſus Chriſtus ab ini-
tio mundi vſque ad finem eius, ex numeroſitate electo-
rum Eccleſiam ſibi conſtruxit & conſtituit. Excidit co-
lumnas ſeptem, quando iis ſeptem temporis prædica-
C tores, qui ſingulis temporibus conuenirent, in Eccleſia
ſua ſtatuit, qui & monitis ſalutaribus, & bonorum ope-
rum exemplis eam ſuſtentarent. Poſſumus quod idem
Salomon in alio loco ponit, dicens: *Da partes ſeptem, nec* Eccl. 11.
non & octo: huic noſtræ expoſitionis operi coaptare. Pri-
mum igitur quærēdum nobis eſt quid ſit vnde partes fa-
cere præcipimur. Eſt namque quoddam bonum, & ip-
ſum eſt ſummum bonum, charitas videlicet, quæ niſi
partiatur, perfectum bonum non erit. Partitur enim in
dilectione Dei, & dilectione proximi. Quæ cùm vna
ſit, habet tamen duo brachia, quæ circumquaque extē-
D dens, & Deum hominibus, & homines Deo coniungit.
Sunt & duæ vitæ, vna quæ actiua, altera quæ contem-
platiua nuncupatur. Dilectio proximi ad actiuam, dile-
ctio autem Dei, propriè ad contemplatiuam pertinet.
Poſſumus igitur per ſeptem, omnem electorū multitu-
dinem, per octo verò, Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum intelligere, eo quod octaua die reſurrexit. Sancti
itaque Dei partes ſeptem dant amoris ſui, cùm in exer-
citiis vitæ actiuæ occupantur, videlicet cùm curam pro-
ximo non ſolùm carnalem, ſed & ſpiritualem impen-
dunt. Dant etiam partes octo, cùm eos amor Dei ad con-
templationem eius iterum reuocat. Aliter. Partes ſeptē
damus, cùm ſanctis Dei debitam venerationem exhibe-
mus: partes octo damus, cùm Deo creatori noſtro debi-
E tum cultum impendimus. Sequitur: *Et cùm vidiſſem*
eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. Ecce Ioan-
nes, qui ſibi ſtare videbatur, viſo Domino cecidit tam-
quam mortuus, quia vnuſquiſque vir ſanctus quantū
ſe ad contemplandam diuinitatem Dei altiùs erexerit,
tantò apud ſe interiùs inferius cadit: quia in compara-
tione Dei eius magnitudo quam parua ſit, facilè perſpi-
cit. Vnde & tanquam mortuus cecidit, quia in compa-
ratione Dei, ſe nihil eſſe perſpexit. Ad pedes cecidit, quia
incarnationis eius myſterium, quod per pedes figuratur,
ſe nullo modo comprehendere poſſe perſpexit. *Et poſuit*
F *manum ſuam ſuper me dicens: Noli timere.* Sicut manus in
corpore plurima habet officia, ita & manus Dei in diui-
nis ſcripturis plurimas ſignificationes. Iob namque fla- Iob. 23.
gellum Dei, manum Dei vocat, cùm dicit: *Manum tuam*
longè fac a me, & formido tua non me terreat. Et iterum Iob. 19.
amicis dicit: *Miſeremini mei, miſeremini mei, ſaltem*
vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Nam &
Hieremiam manu ſapientiæ Dominus tetigit, ſicut ipſe
dicit: *Et miſit Dominus manum ſuam, & tetigit os meum,* Hier. 1.
& dixit mihi: Ecce dedi verba mea in ore tuo, & reli-
qua. Similiter & Daniel manu confortationis Dei ta-
ctus eſt, quando propter viſionem angelicam in terra Dan. 10.
proſtratus iacens, manum ad ſe miſſam vidit, quæ eum

confortauit, cui & dixit: *Loquere Domine, quoniam confortaſti me.* Hac ergo confortationis manu idem Ioannes A
tactus eſt, quæ eum ne ſe vltra modum deiceret confortando erexit. *Ego ſum primus & nouiſſimus.* Si primus, cur dixit Arius filium Dei initium habuiſſe? Si enim
initium habuit, non ipſe primus, ſed ipſe à quo initium
ſumpſit, fuit. Primus ergo & nouiſſimus ipſe eſt quia ſicuti finem non habebit, ſic nec initium habuit. *Et fui
mortuus, & ecce ſum viuens in ſæcula ſæculorum.* Hoc manifeſtum eſt. *Et habeo claues mortis inferni.* Qui clauem
alicuius domus habet, quem vult intromittit, & quem
vult ab ingreſſu domus repellit. Per clauem ergo poteſtas filij Dei intelligitur. Claues igitur mortis & inferni
B ipſe poſſidet, quia quos vult à damnatione mortis perpetuæ miſericorditer liberat, & quos vult in eodem mortis
periculo damnationis, iuſto iudicio remanere ſinit. *Scribe ergo quæ vidiſti, & quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc.*
Hic demonſtrat non ſe de præſentibus & futuris tantummodo, ſed & de præteritis prophetiam texuiſſe. (Scribe
ergo quæ vidiſti,) id eſt, quæ de præteritis tibi oſtenſa
ſunt: (quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt hæc,) id eſt,
præſentia & futura. *Myſterium ſeptem ſtellarum quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea.* Subauditur
quid ſignificent. Quid autem ſignificent, ſubdendo manifeſtat. *Septem,* inquit, *ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum:*
C *& ſeptem candelabra aurea, ſeptem eccleſiæ ſunt.* Septem
igitur angelos, rectores ſeptem eccleſiarum debemus intelligere, eo quod angelus nuntius interpretatur. Et qui
verbum Dei populis annuntiant, non inconuenienter angeli, id eſt, nuntij vocantur. Et ſicut per ſeptem eccleſias, vna eccleſia catholica; ita & per ſeptem rectores ſeptem eccleſiarum, omnes rectores Eccleſiæ catholicæ deſignantur.

CAPVT SECVNDVM.

D *Et angelo eccleſiæ Epheſi ſcribe: Hæc dicit qui tenet ſeptem
ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum.* Per dexteram Dei, poteſtas Dei in hoc
loco poteſt deſignari: per ſtellas, ſancti prædicatores. Sancti igitur prædicatores manu Dei tenentur, quia ab ipſo
gubernantur & reguntur, & ipſi ſunt copulati, ſicut ipſe
Ioan. 15. dicit in Euangelio: *Sicut palmes non poteſt ferre fructum
niſi manſerit in vite, ſic & vos niſi in me manſeritis.* In
medio verò ſeptem candalabrorum aureorum Chriſtus
Leuit. 26. ambulat, ſicut ipſe dicit Propheta: *Inhabitabo inter illos, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.* 2. Cor. 6.
Scio opera tua. Ea videlicet quæ operabaris
E priùs, antequam refrigeſceret in te charitas. *Et laborem
& patientiam tuam.* Id eſt, perſecutiones, quas pro nomine meo patienter toleras. *Et non potes ſuſtinere malos,*
Cùm ſcriptura diuina nobis præcipiat, vt toleremus malos, cur hic laudatur quod non potuerit ſuſtinere malos?
Sciendum eſt autem, quod de hæreticis dictum eſt. Nam
proximorum mala aliquando reprehendendo corrigere
Mat. 13. debemus, tempore videlicet opportuno: aliquando patienter tolerare, vt quos correctio non emendat, patientia ad emendationem prouocet. Sunt namque nonnulli
qui reprehendere proximos neſciunt, niſi ira inflammati. Horum aliquis ſi non ſolùm pro magna, verùm etiam
F pro parua aliqua re contra proximum commotus fuerit,
tamdiu iram in corde geſtat, donec in actibus proximi
aliquid videat, quod reprehendere poſſit: & tunc lætus
efficitur, cùm reprehenſionis vindictam proximo intulerit. Quod ſi alicui viderit diſplicuiſſe, dicit ſe zelo Dei hoc
feciſſe. Ad te ergo loquor, qui talis es: Cur quæris fallere eum, qui occulta cordium conſiderat? Si zelus Dei
in te eſt, cur oculi tui per diuerſa vagantur more diabolico, deſiderans malum potiùs videre quàm bonum? deſiderans in proximo videre malum quod reprehendas, non
Pſal. 43. bonum vnde ædificeris? Sunt etiam multi, qui eos à quibus aliquam iniuriam pertulerunt, etiam pro minimis
delictis impatienter inſectantur: eos verò quod diligunt,
non ſolùm non reprehendunt, quamuis grauiter deliquerint, ſed etiam tota virtute defendunt. O infelix

A amicitia, quæ illum quem diligit, tacendo & defendendo, diabolo tradit: illum verò cui iratus eſt, reprehendendo à diabolo abſtrahit! Correptio ergo illa iuſta eſt,
quæ ex Dei zelo & amore fraterno deſcendit: quæ non
propter iram vindicandam, ſed propter animam proximi
ſaluandam profertur. Verùm quia hæc verbis paucis diximus, ad ea quæ cœpimus, redeamus. Igitur hoc
quod præſuli eccleſiæ Epheſi à Domino dicitur, (Quia
non potes ſuſtinere malos,) de hæreticis debemus intelligere. Omnis enim qui paſtor eſt eccleſiæ, ſocietatem
hæreticorum quantùm poteſt vitare debet, ne per occaſionem familiaritatis eorum, corda ſimplicium veneno
B ſuæ malitiæ corrumpant. Sicut enim lupus quietus inter
oues ſine laceratione earundem ouium verſari non poteſt, ſic nec hæreticus inter ſimplices. Sequitur: *Et tentaſti eos qui ſe dicunt apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti
eos mendaces.* Quidam praua docentes temporibus Apoſtolorum, apoſtolos ſe eſſe dicebant, vt per reuerentiam
nominis faciliùs prauam doctrinam in cordibus audientium plantarent. Hos & Apoſtolus Paulus damnat. Et
Dominus in Euangelio cauẽdos eos inſinuat, cùm dicit:
Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Hos 2. Cor. 10.
ergo iſte falſos, eorumque doctrinam falſam eſſe comprobauit. *Et patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen* Mat. 7.
C *meum, & non defeciſti.* Id eſt, in hoc apparuit patientia
tua, quia in laboribus, quos pro nomine meo ſuſtinuiſti,
non defeciſti. *Sed habeo aduerſum te pauca, quod charitatem
tuam primam reliquiſti.* Multi enim ſunt, qui in initio
conuerſionis ſuæ in ſeruitio Dei feruentes exiſtunt, ſed
proceſſu temporis tepeſcunt. Quod huic præſuli eccleſiæ Epheſi contigiſſe manifeſtum eſt. *Memento ergo vnde
excideris.* Vnde exciſus eſt? De charitate ſcilicet. Si de
charitate exciſus eſt, de Deo exciſus eſt, quia Deus charitas eſt. *Et age pœnitentiam.* Videlicet eo quod per torporem & ignauiam tuam, à charitate disiunctus es. *Et* 1. Ioan. 4.
D *prima opera tua fac: ſin autem venio tibi cito, & mouebo
candelabrum tuum loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* Si per
cãdelabrum eccleſia Epheſi deſignatur, cur propter peccatum paſtoris eccleſia locum ſuum perdet, cùm ſcriptura dicat: *Non morientur patres pro filiis, neque filii* Hier. 31.
pro patribus ſuis, ſed vnuſquiſque in peccato ſuo? Sed ſciendum eſt, quod per locum, merces quæ illi pro paſtorali cura debebatur, deſignatur, vt ſit ſenſus: Niſi
pœnitentiam egeris pro eo quod charitatem tuam primam reliquiſti, & ad prima opera non redieris, vt
quod ore prædicas, opere impleas, mercedem quæ
tibi pro paſtorali cura debebatur, ſubtraham. *Sed hoc
habes.* Videlicet vt candelabrum non moueatur. *Quia
E odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.* Pro eo quod
illorum facta odiſti, quæ & ego odiui, merces quæ
tibi pro paſtorali cura debebatur, adhuc tibi manet.
Nicolaitæ verò erant hæretici, quos ſuperiùs dixit,
non poſſe eum ſuſtinere. *Qui habet aures audiendi, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.* Quia cunctis aures habentibus dicit: Qui habet aures audiendi audiat; aures proculdubio cordis requirit. *Vincenti dabo edere de
ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.* Duo ligna erant
in medio paradiſi: è quibus vnum lignum vitæ, alterum verò, lignum ſcientiæ boni & mali vocabatur.
F Quorum virtus talis erat, vt ſi quis ex ligno vitæ comediſſet, non moreretur in æternum: ſi quis verò ex ligno ſcientiæ boni & mali comederet, quamuis eſſet
immortalis, mortalis ſtatim fieret. Paradiſus igitur Eccleſiam ſignificat: lignum verò vitæ in medio paradiſi,
Chriſtus eſt in medio Eccleſiæ ſuæ. Lignum autem
ſcientiæ boni & mali quod & ipſum in medio paradiſi fuiſſe dicitur, diabolum ſignificat, qui inter fideles
diſcurrere non ceſſat, vt quoſcumque poteſt decipiat.
Lignum igitur vitæ ad electos, lignum verò ſcientiæ
boni & mali ad reprobos pertinet. Fructus ergo ligni
vitæ electi comedunt, vt in æternum viuant cum Domino: fructus verò ligni ſcientiæ boni & mali, reprobi comedunt & moriuntur, quia ſuggeſtionibus diaboli, omnibúſque vitiis & voluptatibus naſcuntur, vt

de æternam damnationem ſibi adquirunt. Et ſicut mulieri delectabiliores fuerunt fructus ligni ſcientiæ boni & mali, quam fructus ligni vitæ, ita & reprobis delectabilior eſt gloria huius ſæculi, quam oculis corporis vident, quam gloria cęleſtis patriæ, quæ non niſi oculis ſpiritualibus videtur. Sed oritur quæſtio, Cur lignum ſcientiæ boni & mali dicatur, cùm primo homini ſcientiam mali miniſtrauit, non ſcientiam boni. Quæ ita ſoluitur Primus namque angelos quando creatus eſt, ſcientiam boni habuit, non ſcientiam mali Scientiam vero mali per ſemetipſum inuenit, ob quam cauſam de illa cæleſti gloria deiectus eſt De ligno ergo ſcientiæ boni & mali primus homo comedit, quando illius ſuggeſtionet ſecutus eſt, qui ſciētiam boni & mali habebat. Neque enim lignum, ſcientiam mali docere potuit, ſed diabolus præceptum Dei homini tranſgredi ſuaſit. Dicit ergo: (*Vincenti dabo edere de ligni vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei*) Ille vincit, qui in bonis operibus vſque ad finem vitę ſuę perſeuerat. Vincenti ergo Christus edere de ligno vitæ dabit, quia præcepta ſita vſque ad finem vitæ ſeruantibus, immortalitatis ſuæ gloriam in cæleſti beatitudine ſecū dabit, vt cum eo æternaliter viuant, cuius præcepta in ſæculo poſiti ſeruare ſtuduerunt. Quod autem Deum ſuum vocat, ad humanitatem pertinet. *Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus, & viuit: Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam.*) Poteſt fieri vt Smyrnæorum eccleſia eamdem perſecutionem contribulatoribus ſuis in rapina bonorum ſuorum pertulerit, quā & illa quæ apud Hieroſolymam erat. Ideoque tribulatio & paupertas eius a Domino, quam pro ipſo ſuſtinuit, laudator. Poteſt & hoc, voluntaria paupertas intelligi, de qua Dominus dicit in Euangelio: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. *Sed diues es:* pauper videlicet rebus, diues virtutibus. *Et blaſphemaris ab iis qui ſe dicunt Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ.* Iudæi, confitentes interpretantur. Iudæi igitur Christum blaſphemabant: non Iudæi id eſt confitentes, ſed ſynagoga ſatanæ non inconuenienter vocantur. Prædicunt ei aduerſa, vt venientia facilius tolerare poſſet. *Nihil horum timeas, quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus ex vobis in carcerem, vt tentemini.*) Id eſt, quoſdam ex vobis diabolus, id eſt miniſtri diaboli in carcerem miſſuri ſunt, vt tentemini vtrum in timore pœnarum a fide cedere, an pro amore Christi mori deliberetis. *Et habebitis tribulationem diebus decem.* Tempus quo hæc perſecutio crudelius ſæuitura eſſet, demonſtrat. *Eſto fidelis vſque ad mortem & dabo tibi coronam vitæ*) Per coronam vitæ gloriam ſempiternam demonſtrat. *Qui habet aures, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Qui vicerit, non lædetur à morte ſecunda.*) Quid ſit mors ſecunda, in ſequentibus demonſtrabimus. *Et angelo Pergami eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet romphæā vtraque parte acutam.* Per romphæam, iudiciaria Domini poteſtas poteſt intelligi. Quæ vtraque parte acuta dicitur, propter duo iudicia. Vnum quod factum eſt per aquam, alterum quod fiet per ignem. Sed excludimur ab hoc intellectu, eo quod illud iudicium iam peractum, atque per miſericordiam Dei abolitum ſit. Tunc namque iudicij illius acumen deletum eſt, quando Deus dixit ad Noe: *Per me metipſum iuraui, quia non adiiciam vltra aquas diluuii ſuper terram.* Videtur ergo mihi per romphæam diuinam ſcripturam debere intelligi: quæ propter reſecanda vitia, acuta eſſe dicitur, & propter duo teſtamenta vtraque parte acuta demonſtratur. Nam & vetus & nouū teſtamentum hoc nos indeſinenter admonent, vt vitia relinquamus & in bonis operibus nos metipſos exerceamus, quatenus ſalutem animarum noſtrarum inuenire poſſimus. *Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ.*) Id eſt, inter illos habitas qui ſeſſorem habent diabolum. *Et tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.*) Id eſt, quamuis ab eis, inter quos habitas, pro nomine meo aſſiduè perſecutiones perferas, tamen nomen meum tenes, & fidem meam non negaſti. *Et in diebus illis Antipas teſtis meus, qui occiſus eſt apud vos, vbi ſatanas habitat.* Et in diebus illis, id eſt in diebus quibus perſecutio apud vos amplius feruebat, Antipas teſtis meus, ſubauditur extitit qui occiſus eſt apud vos, vbi ſatanas habitat. Apud vos occiſus eſt, & non a vobis, ſed ab illis inter quos vos habitatis, in quibus habitat diabolus. *Sed habeo aduerſum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.* Legimus in libro Numeri, quod Balac rex Moabitarum ad ſuggeſtionem Balaam poſuerit ſpecioſas mulieres in conſpectu filiorum Iſrael, diis ſuis ſacrificantes. Quarum pulchritudo non ſolùm ad perpetrandam libidinem eos accendit, ſed etiam vt de ſacrificiis eorum comederent, perduxit. Nicolaitæ vero erant hæretici nuptias deteſtantes, docentéſque fideles, vt quibuſcumque vellent miſcerentur more beſtiarum. Sicut ergo per doctrinam Balaam, filij Iſrael in fornicationis malum dilapſi ſunt, propter quod multi eorum perierunt; ita & Nicolaitæ quoſdam ex fidelibus, qui apud Pergamum erant, ſua praua doctrina in fornicationis malum deiecerunt, docentes eos vt nullo modo ſe vinculo coniugali irretirent, ſed quibuſcunque vellent, paſſim miſcerentur. Quod autem dicit, Habeo aduerſum te pauca, ſignificat paucos ex fidelibus ab hæreticis eſſe deceptos. *Similiter pœnitentiam age.*) Hoc quod dicit, ſimiliter, videtur mihi ad angelum Epheſi eccleſiæ reſpicere, cui dicitur: *Pœnitentiam age*, eo quod charitatem tuam primam reliqueris. Quaſi diceret: Sicut præcepi angelo Epheſi vt pœnitentiam ageret, eo quòd charitatem primam reliquiſſet; ſimiliter & tu pœnitentiam age, eo quòd a charitate deuiaueris, vt aliquos tuorum per taciturnitatem amitteres. *Si quo minus, veniam tibi citò.* Solet per aduentū Domini mortis intelligi: vnicuique enim Dominus tunc venit, quando per mortem, animam à corpore ſeparat, partēque eius cū hypocritis ponet. Homo enim ex anima & corpore conſiſtit. Diuidit Dominus hominem cùm animam à corpore ſeparat. Partem eius cum hypocritis ponit, quando animam, quæ ſecunda pars eſt in homine, pro iniquitatibus ſuis cum impiis cruciandam tradit. In hoc ergo quod dicit. (Veniam tibi cito,) talis mihi ſenſus eſſe videtur: Si pœnitentiam non egeris, veniam tibi citò, vt te per mortem, quam prætendere negligis, diſſoluam. Sequitur. *Et pugnabo cum illis in gladio oris mei.* Id eſt, alium in loco tuo ponam, & ponam gladium verborum meorum in ore eius, in quo deiiciam aduerſarios veritatis. *Qui habet aures, audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis.* Vbicumque hæc ſententia ponitur, vel in Euāgelio, vel in Apocalypſi, ſciendum eſt myſticum eſſe quod dicitur, & ad intelligendum difficile. *Vincenti dabo manna abſconditum.* Legimus in veteri teſtamento, quod populum Iudæorum per deſertum gradientem Dominus manna pauerit, vſque dum venirent ad terram repromiſſionis. Per manna igitur ſapientia, quæ Christus eſt, intelligi poteſt. Ipſe eſt enim panis viuus, qui de cælo deſcendit. Hoc pane aluntur omnes electi, in deſerto atque in itinere huius ſæculi poſiti, vſque dum veniant ad terram repromiſſionis, id eſt, ad cæleſtem beatitudinem, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Abſconditum autem ideo dicitur, quia ſapientia Dei ſuperbis abſcōditur, & humilibus reuelatur, ſicut ipſe dicit in Euangelio: *Confiteor tibi pater, domine cæli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Et dabo illi calculum candidum.* Per calculum, qui lapis paruus eſt, & a calcando ſic dictus, Euangelium poſſumus accipere. Quia ſicut antiqui horum lapidum multitudinem magnam ſibi congregabāt ad parcendos & diuidendos numeros, ita doctores Eccleſiæ multa verba Euangelij in cordibus ſuis congregant: quorum obſcuritates & ſpiritales intelligentias & vtilitates dum auditoribus ſuis aperiunt, quaſi numeros ſuos diuidunt & partiuntur. *Et in calculo nomen nouum ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.* Quod eſt hoc nomen Christi, quod in calculo Euangelij ſcriptum eſſe dicitur? *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Et iterum: *Ego & pater, vnum ſumus.* Et idem Euangeliſta in alio loco dicit: *Qui non ſolum ſoluebat ſabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo,* Si Christus æqualem ſe fa-

Gen. 3. Matt. 5. Gen. 6. Num. 31. Ioſeph. l. 4. Ant. c. 5. Num. 25. Matt. 14. Exod. 16. Ioan. 6. Iacob. 4. Matth. 11. Ioan. 1. Ioan. 10. Ioan. 5.

H I K L M

Digitized by Google

ciebat Deo, cut dicit Arius minorem eſſe filium patre? Hoc ergo nomen quod in calculo ſcriptum eſt, nullus ſcit, niſi qui accipit, quia omnipotentiam, diuinitatem, æqualitatem filij cum patre nullus ſcire præualet, niſi cui doctrina Euangelij data fuerit. Sed eſt aliud quod nos mouet, nam paulo ſuperiùs dixit: *Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit.* Si igitur ſolis illis qui diabolum vincunt, & manna, & calculus, & nominis Chriſti datur ſcientia, ergo impij qui diabolum non vincunt, ſed ab eo vincuntur, quamuis baptiſma, quamuis fidem Chriſti videantur habere, ab hoc tamen munere alieni exiſtunt. Sed dicet aliquis: Quomodo litteratus quiſque & in diuinis ſcripturis eruditus, myſterium nominis Chriſti neſcit, quamuis & ſæculum diligat, & voluptuosè viuat? Huic ego duorum hominum ſimilitudinem, mel multum poſſidentium opponam: ex quibus vnus ex eo edere ſolitus erat: alter verò ab eius eſu, quadam neceſſitate cogente, omnibus modis abſtinebat. Quis horum tibi videtur ſaporem mellis ſatius cognouiſſe? Vtique reſpondebis mihi, quia is qui eius dulcedine perfrui ſolitus erat. Et tamen ſi interrogaſſes vtrumque de melle cuius eſſet ſaporis, vterque dulciſſimum eſſe fateretur. Sed diceret ille quod audiuit, iſte quod expertus erat: illius lingua loqueretur quod fauces ignorabant, iſtius autẽ quod delectatio docuerat. Ille igitur qui mel nõ ad vtendũ, ſed ad lucra exaggerãda poſſidebat, eos ſignificat, qui ex ſcientia diuinarũ ſcripturarum gloriam temporalem pluſquam æternã capeſſunt. Ille verò qui mel ad hoc poſſidebat, vt eius dulcedine aſſiduè frueretur, eos ſignificat, qui mandata Dei non pro gloria temporali, ſed pro amore Dei diſcere ſtudent, vt per eorum operationem, ad gloriam æternam peruenire mereantur. Illis mandata Dei, quamuis ea prædicẽt, dulcia non ſunt, quia non dulcedinem cæleſtis patriæ, ſed dulcedinem terrenam, quæ amaritudinem generat, diligunt. Iſtis autem mandata Dei ſpes cæleſtis patriæ dulcia facit, ſicut dicit Pſalmiſta: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine, ſuper mel & fauum ori meo!* (Pſal. 118.) Illi ergo ſoli ſciunt nomen Dei, qui cuſtodiunt mandata Dei. Qui verò ſæculum diligunt, qui in quibuſdam vitiis ſemetipſos deiiciunt, qui deſideria carnis ſuæ perficiunt, neſciunt nomen Dei, quia timorem & amorem eius à mente ſua abiiciunt. Aliter: poteſt per calculum, nomenque in eo ſcriptum, beatitudo cæleſtis patriæ deſignari, vt per calculum cæleſtis patria, per nomen verò in eo ſcriptum, beatitudo cæleſtis patriæ figuretur. Hoc ergo nomen nullus ſcit, niſi qui accipit calculum: quia quãta ſit illa cęleſtis beatitudo nullus ſcire pręualet, niſi qui ad hanc peruenire meruit, ſicut dicit Eſaias propheta: *Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* (Eſa. 64.) Et *angelo Thyatiræ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius Dei, qui habet oculos vt flammam ignis, & pedes eius ſimiles aurichalco.* Quid iſta ſignificent, ſuperiùs dictum eſt. *Scio opera tua, & charitatem, & fidem, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua nouiſſima plura prioribus.* Hic per omnia laudatur: ſed ſicut ſequentia manifeſtant, ſola taciturnitatis culpa in eo redarguitur. *Sed habeo aduerſum te pauca, quia permittis mulierem Iezabel, quæ ſe dicit propheten, docere & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis.* (3. Reg. 16.) Hæc mulier, quæ Iezabel impiiſſimæ cõparatur, ideo ſe propheten mendaciter affirmabat, vt faciliùs ſub religionis nomine falſam doctrinam in populum Dei introduceret. Et ſicut Iezabel populum Dei, culturam Dei deſerere, & idola venerari: ita & hæc populum Dei à cultura Dei, id eſt à fide recta, conabatur per prauam doctrinam ſeparare. Fornicatur enim anima, quæcumque à Deo creatore ſuo recedit. Idolothytum vocat illud, quod idolis erat immolatum. Docebat enim hæc mulier nihil nocere fidelibus ſi comederent carnes, quæ idolis immolabantur. (Iob 24.) *Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicationibus ſuis.* Sicut & beatus Iob de impio dicit: *Dedit illi Deus locum pœnitentiæ, & ille abuſus eſt eo in ſuperbia. Ecce mitto eam in lectum, & qui mœchantur cum ea, erunt in tribulatione maxima, niſi pœnitentiam egerint, & filios eius interficiam morte.* Ecce mulieri & filiis eius pœnitentiæ locus nullus promittitur, eo quòd pœnitentiæ tempus à Deo ſibi indultum ſpreuerint: iis autem qui mœchabantur cum ea, adhuc locus pœnitentiæ repromittitur. Videntur ergo mihi ij qui mœchabantur cum ea, eos deſignare, qui prauis eius aſſertionibus fauentes, necdum ex toto in foueam malitiæ eius demerſi fuerant: per filios eius ij deſignantur, qui iam ex toto ab ea decepti medicamentũ correctionis nullo modo recipere volebant. Per lectum autem in quo mulier mittenda erat, infernus deſignatur, in quo ſepultus eſt & diues, de quo dicit Dominus in Euangelio: *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt inferno.* (Luc. 16.) Per tribulationem verò maximam, in qua ponendi erant qui mœchabantur cum ea, niſi pœnitentiam agerent, & per mortem in qua filij eius interficiendi erant, eadem inferni pœna deſignatur. *Et ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans renes & corda.* Per renes qui intra corpus continentur, & ex quibus libido procedere dicitur, peccata abſcondita: per corda autem, cogitationes occultæ deſignantur. Et eſt ſenſus: Et ſcient, videlicet in die iudicij, quando & ipſa mulier, & omnes qui decepti ſunt ab ea, damnabuntur: omnes eccleſiæ, id eſt, omnes qui Chriſtiano nomine cenſentur, non ſolùm electi, ſed etiam reprobi, quia ego ſum ſcrutans renes & corda, id eſt, non ſolùm peccata quæ patent, verùmetiam & quæ latent, ſed & ipſas cogitationes intueor, & in illa die dabo vnicuique veſtrum ſecundùm opera veſtra. *Vobis autem dico, cæteriſque qui Thyatiræ eſtis, quicumque non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt altitudinem ſatanæ, quemadmodum illi dicunt; non mittam ſuper vos aliud pondus.* Hoc quod dicit, videtur mihi, non ad doctrinam mulieris, ſed ad falſos apoſtolos pertinere, qui docebant eos qui ex gentibus crediderant, vt in legem & circumciſionem verterentur. Et quia Iudæi de legis obſeruantia ſuperbiebant: & poſt Euangelium datum, cuſtodia legis ſecundùm litteram, nihil eſt aliud quàm ſeruitus diaboli: poſſumus per altitudinem ſatanæ, ipſam legem, ſi carnaliter impletur, intelligere. Quod igitur dicit, tale eſt: (Vobis dico, cæteriſq; qui Thyatiræ eſtis:) videlicet qui in fide perſtitiſtis, (quicumque non habent doctrinam hanc,) id eſt, qui non receperunt doctrinam illius peſſimæ mulieris, (qui non cognouerunt altitudinem ſatanæ, quemadmodum illi dicũt,) id eſt qui legẽ nõ ſuſceperũt, quẽadmodum falſi apoſtoli dicunt, vt eam carnaliter impleant: receperunt quidem eam, vt ſpiritaliter impleant, non receperunt autem eam, vt carnaliter cuſtodiant. (Act. 15.) Verbi gratia: Illi dicebant, quia niſi circumcidatis carnem præputij veſtri, non poteſtis ſalui fieri: iſti autem circumciſionem non carnaliter, ſed ſpiritualiter intelligentes, circũcidebant à cordibus & à carne ſua omnia vitia. Illi autem dicebant vt ſeruarent ſabbathum, nihil in eo facientes operis: iſti verò omne tempus vitæ ſuæ pro ſabbatho accipientes, ab omni opere ſeruili, id eſt, à peccatis in quantum poterant, abſtinere curabant. (Ibidem.) (Non mittam ſuper vos aliud pondus,) id eſt, qui in fide perſtitiſtis qui falſos apoſtolos non recepiſtis (Non mittam ſuper vos aliud pondus,) niſi quod ab Apoſtolis præceptum eſt vobis, vt abſtineatis vos ab eſcis, quæ idolis immolantur, & à ſuffocato & ſanguine & fornicatione, *Verumtamen id quod habetis, tenete donec veniam.* (Hebr. 5.) Sic eſt, ac ſi diceret: Quia paruuli eſtis, & lac vobis opus eſt, non ſolidus cibus, fidem quam didiciſtis, tenete donec veniam vt per aſpirationis meæ gratiam ad altiora opera virtutum agenda vos prouocem. *Et qui vicerit, & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo ei poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo.* (Pſal. 2.) Per finem in hoc loco mors intelligitur. Qui ergo vicerit mundum & concupiſcentias eius, & perſeuerauerit vſque in finem, dabitur ei poteſtas ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea. Sed & ſi per finem mors intelligitur, quomodo electi poſt mortem gentes dicuntur regere, cùm in illa beata vita nullus ſit qui regatur in virga ferrea, vbi nihil diſtortum, nihilque prauum inuenitur? Niſi fortè eo ſenſu intelligamus, ſicut eſt illud: qui fecit quæ futura ſunt. Omnia enim quæ ſecundùm diſpoſitionem Dei fienda ſunt, in

Digitized by Google

prædeſtinatione eius iam quaſi facta exiſtunt: quia non
poteſt fieri vt immutetur aliquid ex omnibus, quæ ſta-
tuit Deus vt fiant. Similiter & ſanctos, quos præſciuit
Deus futuros iuſtos, & in bonis operibus perſeueratu-
ros, ante ortum illorum hos præſciuit, vt habeant pote-
Hier. 1. ſtatem ſuper gentes, & regant eas in virga ferrea: ſicut ad
Hieremiam loquitur, dicens: *Priuſquam te formarem in
vtero, noui te: & antequam exires de ventre, ſanctificaui
te, & prophetam in gentibus dedi te.* In ſecundo Pſalmo
Pſal. 2. ſcriptum eſt, quia dixit pater ad filium: *Poſtula a me, &
dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeßionem tuam
terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tamquam
vas figuli confringes eos.* Dedit pater filio poteſtatem,
vt regat gentem in virga ferrea: dedit & filius po-
teſtatem Apoſtolis & cæteris prædicatoribus, vt regant
& ipſi gentes in virga ferrea, & tamquam vas figuli con-
terant eas. Per virgam igitur ferream, Euangelium deſi-
gnatur, ſicut & per virgam ligneam, lex. Nam virga li-
Exod. 17. gnea, qua vtebatur Moyſes, ipſam legem quæ ab eo da-
ta eſt, prætendebat. Ipſa namque virga, ſicut in Exodo le-
gimus, percuſſit bis ſilicem, & egreſſæ ſunt aquæ largiſ-
ſimæ, ita vt populus biberet & iumenta. Virga igitur eſt
vetus teſtamentum. Bina percuſſio, legem & prophetas:
petra autem Chriſtum figurabat. Virga ergo bis ſilicem
percuſſit, quando vetus teſtamentum per legem & pro-
phetas, Chriſtum ad redemptionem generis humani
venturum eſſe prædixit. Et quia impoſſibile erat, vt ea
Luc. 16. quæ per legem & prophetas prædicabantur, non imple-
rentur, ſicut Dominus dicit in Euangelio: Facilius eſt
cælum & terram tränſire, quàm vnum iota, aut vnus apex
prætereatur a lege qui non impleatur. Virga bis ſilicem
percuſſit, quando vaticinia prophetarum atque legis
quodammodo compulerunt, vt homo fieri Deus digna-
retur. Percuſſa eſt igitur petra, & egreſſæ ſunt aquæ lar-
giſſimæ, quia Chriſtus ſecundùm hoc quod dictum erat
veniens, fluenta doctrinæ cæleſtis, id eſt, Euangelium de
ſe produxit. Bibit populus & iumenta, id eſt, Iudæi &
Num. 17. gentes. Ipſa etiam virga in tabernaculo floruit, nuceſ-
que produxit: quia in tabernaculo Eccleſiæ poſtea ve-
tus teſtamentum flores ſpiritalium ſenſuum protulit,
ipſique flores, fructus bonorum operum ediderunt. Hoc
totum ideo diximus, vt demonſtraremus per ligneam
virgam deſignatam fuiſſe legem. Et quia auſteriora ſunt
præcepta noui teſtamenti quam veteris, non incongruè
per virgam ferream Euangelium, per ligneam autem, lex
Leuit. 26. figuratur. In illa dicitur: *Comedetis, & ſaturabimini, bi-
Ibidem. betis, & inebriamini, dormietis, & non erit qui exterreat.*
& iterum: *Comedetis vetuſtißima veterum, & vetera no-
uis ſuperuenientibus proiicietis*: & multa alia quæ ad de-
lectationes carnales pertinent. Iſtis autem dicitur:
Luc. 21. *Videte ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate &
Malach. 7. curis huius ſæculi.* & iterum: *Arcta & anguſta via eſt,
quæ ducit ad vitam.* Et Paulus Apoſtolus dicit: *In om-
2. Cor. 6. nibus exhibeamus nosmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa
patientia, in vigilijs, in ieiunijs*: & alia innumerabilia,
quæ in nouo teſtamento de maceratione carnis inue-
niuntur. Nam & Dominus in Euangelio quod auſte-
riora ſint ſua præcepta præceptis legis, manifeſtat cùm
Matt. 5. dicit: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides.
Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vo-
bis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio.
Qui autem dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio. Qui
autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et iterum:
*Dictum eſt antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico vo-
bis, quia qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam
mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et iterum: *Dictum eſt an-
tiquis: Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, det illi libellum
repudij. Ego autem dico vobis, Quicumque dimiſerit vxorem
ſuam, excepta cauſa fornicationis, mœchatur: & qui di-
miſſam duxerit, mœchatur.* Et iterum: *Dictum eſt anti-
quis, Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.
Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite iis
qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumnian-
tibus vos, vt ſitis filij patris veſtri qui in cælis eſt.* Hæc igi-
tur verba Domini quæ protulimus, apertè demonſtrant
per virgam ferream Euangelium, per ligneam autem, fra-
gilem & mollem legem figurari: per vaſa autem figuli
corda gentilium omnibus erroribus dæmonum repletà
deſignantur, quæ à tactu virgæ ferreæ confracta ſunt,
quia veniente Euangelij gratia, omnis error gentilium
deſtructus eſt: & quæ erant antea vaſa fictilia, facta ſunt
vaſa ferrea, contra omnia tentamenta dæmonum, &
contra perſecutiones hominum malorum fortiſſima.
Et dabo illi ſtellam matutinam. Id eſt, meipſum dabo illi.
Ipſe eſt enim ſtella matutina, de quo dicit ſcriptura,
*Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo de Iſrael, & per- Num. 24.
cutiet duces Moab.* Moab dicitur ex patre. Duces ergo
Moab Dominus percuſſit, quando omnes fabricato-
H tores errorum exinaniuit.

CAPVT TERTIVM.

E*T angelo Sardis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem
ſpiritus Dei, & ſeptem ſtellas.* Septem ſpiritus Dei, ſe-
ptem ſunt dona Spiritus ſancti, quæ in Dominum deſ-
cendiſſe propheta Eſaias oſtendit, dicens: *Et requieſcet* Eſa. 11.
ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus,
I *ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis:
& replebit eum ſpiritus timoris Domini.* De his ſeptem
ſpiritibus, quod Dominus dederit, in ſequentibus
dicemus. Quid ſint autem ſeptem ſtellæ, ſuperiùs di-
ctum eſt. Sequitur: *Scio opera tua, quia nomen habes quod
viuas, & mortuus es.* Nomen habet quod viueret, id eſt,
nomen Chriſtianum: ſed mortuus erat, quia fidei opera,
quæ eſt charitas, non habuit. *Eſto vigilans, & confirma ca-
tera quæ moritura erant.* Vigilat qui ſemper bona opera
exercet. Præcipitur ergo huic vt vigilet, id eſt, vt in cha- Iacob. 3.
ritatis operibus ſemetipſum exerceat, ne parua bona
quæ adhuc videbatur habere, deperirent. Quia ſicut
K corpus mortuum eſt ſine anima, ita & nos ſi quælibet
bona videamur habere, mortua ſunt ſi charitas defuerit.
Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo. Non Mat. 25.
erant plena, ſed vacua, quia charitate non replebantur:
vnde & quinque virgines fatuæ à contubernio ſponſi
cæleſtis repulſæ ſunt, quia oleum charitatis in vaſis ſuis
habere noluerunt. *In mente ergo habe qualiter acceperis &
audieris, & ſerua & pœnitentiam age.* Id eſt, recordare
qualiter fidem Chriſti in baptiſmate perceperis: vbi pro-
miſiſti te renunciaturum te diabolo, & omnibus pompis
eius. Recordare etiam quidà doctoribus fidei Chriſtia-
næ, qui te fidem Chriſti docuerunt, qualiter te viuere
oporteret, audiſti: & ſerua quod audiſti, & pœnitentiam
L age, eo quòd à bonis operibus tamdiu torpuiſti. *Si ergo
non vigilaueris.* Id eſt, ad bona opera agenda temetipſum
non excitaueris *Veniam tamquam fur, & neſcies qua hora
veniam ad te.* Illi Dominus tamquam fur ſuperuenit, vt
eum per mortem ab hac mundana habitatione ſubtra-
hat, qui in prauitatibus ſuis requieſcens, neque vitiis
vult abſtinere, neque ipſam mortem ante oculos pone- Mat. 24.
re, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Quia ſi ſciret pa-
terfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non
ſineret perfodi domum ſuam.* Per patremfamilias men-
tem debemus intelligere: quia ſicut paterfamilias om-
nibus qui in domo ſunt, principatur, ita & mens omni-
M bus actibus corporis & cogitationibus præfertur. Pater
igitur familias dormit, furq; veniẽs domum eius perfo-
dit, quando mens in delectationibus carnalibus requieſ-
cens, mors dum non præuidetur, atque ſuperuenit, domũ
corporis perfodiens, animã abſtrahit. Si autẽ vigilauerit,
id eſt, in bonis operibus perſeuerauerit, mortẽ non vt fu-
rem, ſed vt liberatricem perferet. *Sed habes pauca nomina in
Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua.* Ecce diſcipuli Exod. 33.
paſtori negligenti præponuntur, vt ſaltem in eorũ imita-
tione proficerẽt. Sed mirũ cur pauca nomina habere di-
catur, & non paucos homines. Sed hoc ad excellentiam
magnam alicuius ſancti pertinet, cùm eum Deus nomi-
natim ſcire dicitur, ſicut Moyſi perfecto viro dicitur: Ioan. 10.
Noui te ex nomine. Et Dominus dicit in Euangelio: *Et
proprias oues vocat nominatim, & educit eas.* Iſti ergo
pauci, qui voce Dei laudari merentur, non inquinaue-

Digitized by Google

runt veſtimenta ſua, id eſt, munditiam quam in baptiſmo perceperunt, ſordibus vitiorum non inquinauerunt. A *Et ambulant mecum in albis, quia digni ſunt.* Id eſt in bonis operibus. *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis.* Id eſt, qui per pœnitentiam & lacrymas diabolum vicerit, & vitia omnia à ſe expulerit, eandem munditiam quam baptizatus poſſidet, & ipſe conſequetur. Hæc ideo dicit, vt & paſtorem Sardis Eccleſiæ, & omnes etiam peccatores ad pœnitentiam prouocet. *Et non delebo nomen eius de libro vitæ.* Si librum vitæ prædeſtinationem vocat, quomodo de libro vitæ aliquis deleri poteſt, cùm

Rom. 8. Apoſtolus dicat: Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: & quos iuſtificauit, ipſos & glorificauit? Niſi fortè ita intelligamus: B Sunt multi qui ab hominibus iuſti putantur, ſed in conſpectu Dei iniuſti exiſtunt. Ergo homines qui eos iuſtos æſtimant, iam in libro Dei eos ſcriptos eſſe putant. Sed in die iudicii, cùm facta reproborum atque iuſtorum omnibus patebunt, hæc inſcriptio atque falſa ſuſpicio à mentibus eorum delebitur, cùm eorum damnationem pro impietatibus ſuis conſpexerint. *Et confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis Dei.* Confeſſio iſta tunc fiet nominum iuſtorum, quando ſecundùm qualitatem meritorum vnuſquiſque mercedem recipiet. *Et angelo Philadelphiæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & verus,* C *qui habet clauem Dauid.* Legimus in libro Regum, quod

2. Reg. 7. dixerit Dominus ad Dauid: Et erit cùm dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuum quod egredietur ex te, & firmabo regnum eius in ſempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. Hoc de Chriſto eſſe dictum, nullus eſt niſi perfidus Iudæus, qui ambigat. Et in domum obſeratam nullus niſi per clauē poteſt introire. Filius ergo Dei habet clauem Dauid, quia ipſe hominē aſſumpſit ex genere Dauid, quē clauem Dauid vocat, per quē reſerata ſunt omnia, & quæ Deus ad Dauid, & quę Dauid de Deo locutus eſt. *Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Aperuit Dominus Ieſus Chri- D ſtus vetus teſtamentū ad intelligēda diuina myſteria, quæ in eo latebant, quod nullus claudere poterit. Clauſit verò obſeruantiam litteræ legalis ſuperfluam, quam nullus aperire poterit. Aperuit etiam corda gentilium ad percipiendam doctrinam fidei, quæ nullus perſecutor claudere potuit. Clauſit verò atque deſtruxit culturam idolorum, quam nullus perſecutor aperire potuit. Aperiet etiam aditum regni cæleſtis ſuis electis, quod nulla vis dæmonum claudere poteſt: clauſit vero eundem aditum reprobis, quod nullus eis aperire poterit. *Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem, & ſeruaſti verbum meum,* E *& non negaſti nomen meum.*) Videtur quod iſte angelus eccleſiæ Philadelphiæ non ſatis in diuinis fuerit eruditus: & ideo dixerit eum modicam habuiſſe virtutem, ad refutandos videlicet inimicos fidei veritatis. Et eſt ſenſus: Quia in perſecutione conſtans fuiſti, & ſeruaſti verbum meum, id eſt, à prædicatione verbi mei non ceſſaſti, & nomen meum non negaſti, ideo quia modicam habes virtutem, dedi coram te oſtium apertum in diuinis ſcripturis, vt intelligas myſteria diuinarum ſcripturarum: quod nemo poterit claudere, id eſt, ſapientiæ quæ tibi dabitur, nullus poterit reſiſtere inimicorum. *Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt ſed* F *mentiuntur.*) Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ qui tibi aduerſabantur, & quorum infeſtationem aſſidue tolerabas, vt credant per verba tua in me. Ecce faciam illos vt veniant & adorent ante pedes tuos, & ſciant quia dilexi te, quoniam ſeruaſti verbum ſapientiæ meæ: id eſt, cùm crediderint per verba tua in me, adorabunt ante pedes tuos, deprecantes, vt per te vitam æternam conſequantur. *Et ego te ſeruabo ab hora tentationis, quæ ventura eſt in vniuerſum orbem, tentare omnes qui inhabitant terram.* Hora tentationis diem iudicii ſignificat. Tentationem autem pro manifeſtatione poſuit, quia ſingulorum facta omnibus manifeſtabuntur. A qua hora tentationis nos & omnes electos ſuos Dominus ſaluabit. *Ecce venio cito: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* Tene quod habes, id eſt, bonum quod habes, vſque in finem vitæ tuæ

A tene. [Vt nemo accipiat coronam tuam,] id eſt, vt gloriam quæ tibi debetur, nullus ſine te poſſideat. *Qui vicerit, faciam illum columnā in templo Dei mei: & foras non egredietur amplius.* Poteſt per templum Eccleſia deſignari: per columnas autem quæ ſuſtentant templum, prædica- Galat. 2.
tores. Nam & Paulus Apoſtolus Petrum & Iacobum columnas Eccleſiæ vocat, eo quod ſuper ipſos ædificata Mat. 16.
ſit Eccleſia, ſicut Dominus dixit Petro: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Sed videtur propter hoc quod ſequitur. Et foras non egredietur ampliùs: non ad præſentem Eccleſiam, ſed ad cæleſtem pertinere hanc ſententiā. Nam multi fuerunt, B qui columnæ Eccleſiæ dicebantur: ſed propter prauam doctrinam eorum ab ea exierunt, ſicut fuit Origenes, & multi alii. Per templum ergo, cæleſtis habitatio: per columnam verò vnuſquiſque electus poteſt deſignari. Ergo qui vicerit omnia tentamenta diabolica, omnéſque carnales voluptates columna in templo Dei efficitur, id eſt, in cæleſti beatitudine: & ſicut columna in loco, in quo ſtatuitur, firmiſſimam ſtabilitatem à creatore conſequitur, vt numquam ab ea diuellatur, quemadmodū auulſus eſt diabolus, qui de cæleſti beatitudine ſuperbiendo cecidit. *Et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei.* Nomen hoc Dei, eſt æternum. Nomen ergo Dei, quod eſt C æternum, ſuper vnumquemque iuſtum ſcribitur, quando æternitas ei cum Domino permanendi largitur. *Et nomen ciuitatis Dei mei noua Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo.* Noua Hieruſalem illa eſt cæleſtis, quæ non ex lapidibus, ſicut vetus, ſed ex ſanctis hominibus quotidie ædificatur. Hieruſalem autem interpretatur viſio pacis, id eſt, viſio Dei. Nomen ergo Hieruſalem ſuper vnumquemque electum ſcribitur, dum hoc vtrícuique conceditur, vt Deum ſine fine videre mereatur. Aliter: Nomen Hieruſalem ſuper vnumquemque electum ſcribitur, eo quòd ſit ipſe Hieruſalem, in quo Deus regnare dignetur, in ſocietate videlicet angelorum omniúmque electorum, qui Hieruſalem cæleſtis vocantur. Sed mi- D rum, cur Hieruſalem de cælis deſcendiſſe dicitur, cùm ſciamus electos omnes à terris ad cælos conſcendere quotidie, non de cæleſtibus ad terrena relabi. Sed Domino de cælis ad redemptionem generis humani deſcendente, ſimul etiam ſancti deſcenderunt, qui iam per prædeſtinationis gratiam illi coniuncti erant, quos per miſericordiam ſuam redimere veniebat. *Et nomen meum nouum.* Videlicet vt vocetur filius Dei, ſicut & ego ſum filius Dei. *Et angelo Laodiceæ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Amen, teſtis fidelis & verus.* Amen verè, ſiue fideliter interpretatur, Quod eſt Amen, hoc eſt teſtis fidelis & verus. *Qui eſt principium creaturæ Dei.* Non ideo ſe principium crea- E turæ Dei dicit, quod ipſe ſit creatura, ſed quod ab ipſo omnia ſint creata, vtpote architectus fecit domum. Si interrogaueris qui fuerit principium domus, dicetur tibi: Artifex, qui eam priùs mente concepit & poſtea ædificauit, quia domus ſibimetipſi principium dare non potuit. *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus.*] Frigidus non erat, quia quamuis opera fidei non haberet, ſola fide ſe iuſtū exiſtimabat. Calidus non erat, quia charitas illi deerat. *Vtinam frigidus eſſes, aut calidus.*] Id eſt, vtinam aut charitate ferueres, aut te peccatorem, ſicut es, exiſtimares: vt per timorem ignis æterni & pœnitentiam F ad bona opera agēda impelleretis. *Sed quia tepidus, incipiam te euomere de ore meo.* Aqua tepida ſi hauſta fuerit, faſtidium generat, ideóque facile reiicitur. In os verò Domini tunc ingredimur, quando per baptiſmum à vitiis omnibus emundati, membra eius efficimur. Igitur ſi fidem, quæ per charitatem operatur, & quam in baptiſmate promiſimus, à charitate repeſcentes operari neglexerimus, ab ore Domini, veluti quoddam nociuum ac Galat. 5.
faſtidioſum, fœtidúmque reiicimur, ſicut ipſe dixit de ſe ipſo diſcipulis ſuis: Ego ſum vitis, & vos palmites: & pater meus agricola eſt. Omnem palmitem non ferentem Ioan. 15.
in me fructum purgabit eum, vt fructus plus afferat. *Quia dicis quod diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo.* Diues & locupletatus rectè dicitur, qui omnibus virtutibus plenus, vſque ad culmen perfectionis excreuit. Iſte autem præſul eccleſiæ Laodiceæ propter ſolam fidem

omnibus virtutibus diuitem ſe & locupletē æſtimabat, G & nihil ſe ad ſalutem æternam acquirendam aliud agere debere, non cogitans illud quod dicit Apoſtolus]: Qnia fides ſine operibus mortua eſt. *Et neſcis quia tu es miſer &* Iacob. 2. *miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Miſerum eum dicimus, qui cùm paupertate & nuditate, etiam aliqua infirmitate premitur. Similiter & iſte miſer & miſerabilis dicitur, eo quod pauper erat virtutibus, operibus bo- Prou. 23. nis nudus. *Suadeo tibi emere à me aurum probatum, ignitum,* Per aurum ſapientia intelligitur, ſicut ſcriptum eſt: Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Quod probatum dicitur, quia probatos & perfectos reddit omnes quos poſſidet. Ignitū verò ideo dicitur, quia eorum mentes in quibus habitat, in amore Dei atque proximi H accendit. Et quia vera ſapientia ex diuinis ſcripturis ac- Pſa. 11. creſcit, Pſalmiſta manifeſtat cùm dicit. Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Eloquia Domini, eloquia caſta ſunt, quia caſtas mentes à vitiis reddunt. Sed cùm nihil purgari poſſit, niſi quod ſordidum eſt, quærendum nobis eſt, quomodo eloquia Domini purgari dicantur, in quibus nihil ſordidum eſſe poteſt, Eloquia ergo Domini ſicut argentum igne examinatum eſſe dicuntur, quia mētes fidelium aliquando igne charitatis ab omnibus ſordibus examinãt. Quod autem ait, Probatum ter- I ræ, in Hebræo habet, Separatum à terra. Quod etiam ſeptuplum purgatum dicitur, propter ſeptem purgationes quas diuina ſcriptura in ſe continent, ſeptem videlicet virtutes quibus omnia vitia purgantur: quemadmodum gulæ vitium purgatur per abſtinentiam, ſuperbia per humilitatem, libido per pudicitiam: odium, auaritia, inuidia, & multa alia, per charitatem. Similiter & cætera vitia habent hoſtes ſuos, a qoibus ant vincuntur, aut vincunt. Et quia ſuperiùs dicit, vt aurum, id eſt ſapientia, à ſe ematur: quærendum oobis eſt, quo pretio ſapientia Iacob. 28. ematur, cùm Iob dicat: Non dabitur aurum obrizum (id eſt purum) pro ea: nec aliud quid, quod inter homines K Ibid. pretioſius habetur. Sed quo pretio ematur, ipſe beatus Iob manifeſtat cùm dicit: Timor Domini, ipſe eſt ſapientia: & recedere à malu, intelligentia. Non quod ille 1. Ioan. 4. qui timet, perfectus ſit in ſapientia, cùm Apoſtolus dicat: Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate: ſed quod ſapientiam iam poſſidere incipit, qui pro ea pretium dare inchoat. Pretium autem eius eſt, timor Domini, abrenuntiatio vitiorum, pœnitentia, lacrymæ, opera miſericordiæ. Et ideo non ineonucnienter ſequitur: *Vt locuples fias.* Quia ſine huc pretio ad locupletionem virtutum, quod eſt ſapientia, nemo peruenire poteſt. *Et veſtimentis albis induaris.* Veſtimenta alba, ſunt opera bona. L Pſal. 50. *Et non appareat confuſio nuditatis tuæ.* Confuſio nuditatis illa eſt, de qua dicit Pſalmiſta: Ecce in iniquitatibus cōceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Hanc autem confuſionem nuditatis, bonis operibus operire debemus. Nam quamuis iſte epiſcopus fidem haberet, nudus tamen dicitur, eo quod ab operibus fidei vacaret. *Et collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Per collyrium, quod caliginem ab oculis detergit, lacrymaſque educit, pœnitentiam atque compūctionem cordis debemus intelligere. Ipſe eſt namque qui ab oculis mentis caliginem cæcitatis detergit, atque ad videndum quæ ſit retributio iuſtorum & pœna peccatorum acuit. *Ego quos amo, arguo* Hebr. 12. *& caſtigo.* Sicut dicit ſcriptura: Quem enim diligit Do- M minus corripit, flagellat autem omnem hominem quē recipit. *Æmulare ergo, & pœnitentiam age.* Id eſt, æmolare bonos, & pœnitentiam age, eo quod bonis operibus vſque modo torpueris. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Pulſat Dominus ad oſtium noſtrum, cùm per ſcripturam diuinam quotidie nos admonet, vt vitia relinquentes, ad bona opera agenda conuertamur. Vocem eius audimus, & ianuam aperimus, cùm mandata eius tota mentis intentione ſuſcipimus. Ad nos verò intrat, cùm noſtris profectibus gaudet. Cœnamus nos cum illo, cùm de ſpe cæleſtis gloriæ exultamus. *Qui vicerit, dabo ei poteſtatem ſedere mecū in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedeo cum patre meo in throno eius.* Vicit Chriſtus diabolum, vincunt & ſancti eius. Sed Chriſtus per ſemetipſum, ſancti verò eius nō per ſemetipſum, ſed per ipſum. Dedit pater filio poteſtatem ſecundùm quod homo eſt, vt ſedeat in throno eius. Dedit & filius poteſtatem ſuis, vt ſedeant & ipſi in throno eius. Chriſtus ad dextram Dei ſedet, ſicut dicit Pſalmiſta: Dixit Domi- Pſal. 109. nus Domino meo, ſede a dextris meis: quia æqualis eſt patri. Sancti autem non ad dexteram filii ſedere dicũtur, ſed in ſedibus ſuis, ſicut dixit Dominus in Euangelio: Se- Mat. 19. debitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. Ipſi enim non naturaliter vt Chriſtus, ſed per adoptionem ſunt filij: ideo diuerſas ſedes ſortiuntur, ſecundùm meritorum diuerſitatem. Præſter hoc H nobis de quo loquimur, vt in earum ſedium diſtributione nos miſeri partem habere mereamur, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæculorum. Amen.

CAPVT QVARTVM

Poſt hæc vidi oſtium apertum in cælo. Per oſtium, Chri- Viſio ſecunda. ſtus intelligitur, qui dicit: Ego ſum oſtium, Per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Quod oſtium apertum eſſe Ioan. 10. I dicitur, quia omnibus ad ſe venire deſiderantibus, quamuis ſceleribus deprimantur, oſtium miſericordiæ ſuæ aperire non dedignatur, ſicut ipſe dicit in Euangelio: Ve- Mat. 11. nite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Per cælum autem Eccleſia deſignatur. Sed ſi omnis qui per oſtium in ouile ouium, id eſt in ſanctam Eccleſiam introierit, ſaluabitur: te probi, quorum innumerabiles multitudines intra ſanctam Eccleſiam continentur, quo aditu introierunt? De hoc Dominum interrogemus. Ait enim: Qui non intrat per oſtium in ouile Ioan. 10. ouium, ſed aſcēdit aliunde: ille fur eſt & latro. Quicumque ergo hoc quod in baptiſmo promiſerunt, obſeruare K nolunt, non per oſtium in ouile ouium, ſed aliunde aſcenderunt. *Et vox prima quam audiui, tamquam tubæ loquentis mecum, dicens.*] Vocem primã, vetus teſtamentum accipere poſſumus. Sed melius mihi videtur, vt per vocem primam, Ioannem Baptiſtam intelligamus: de quo ſcriptum eſt: Et tu puer, propheta altiſſimi vocaberis, præi- Luc. 1. bis ante Dominum parare vias eius, ad dandam ſciētiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum. Sed ipſe Ioannes ſe vocem vocat, dicens: Ego vox cla- Ioan. 1. mãtis in deſerto, Dirigite, viã Domini, ſicut dixit Eſaias Eſa. 40. propheta. Et quia prædicatio eius circumquaque percrepuit, vox prædicationis eius, tubæ ſimilis dicitur. Sed L quid vox iſta dicat, audiamus. *Aſcende huc.* Id eſt, terrena deſere, & ad cæleſtia animum erige. Aliter Ioannes Euangeliſta perſonam eorum in hoc loco gerit, qui per Ioannem Baptiſtam in Chriſtum crediderant, & multi eo tempore extiterunt, qui Ioannem Chriſtum æſtimabant: Ioannes verò ſurſum auditores ſuos mentes erigere ſuadebat, cùm ſe non Chriſtum eſt dicebat, ſed alterum qui poſt ſe venturus erat, dicens: Non ſum ego Ioan. 1. Chriſtus. Veniet verò fortior me poſt me, cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. Ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne. Et iterum: Illum oportet Ioan. 3. creſcere, me autem minui. Sed & diſcipulos ſuos conſcendere ſurſum monebat, cùm ſe deſerendum, & Chri- M ſtum eſſe ſequendum manifeſta ratione perdocebat. Deinde ſequitur. *Et oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc.*] Ac ſi diceret: Si ſurſum cor erexeris, id eſt, Chriſtum fide ſecutus fueris, ea quæ doceo, & quæ ventura ſunt, etiam ipſo docente facilè cognoſcere poteris. *Et ſtatim fui in ſpiritu*] Id eſt, cum Chriſtum credere cœpi, ex carnali ſpiritalis effectus ſum. *Et ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens.*] Per cælum Eccleſia deſignatur. Sedes verò poſita in cælo, corda ſanctorum in Eccleſia commorantium deſignat. Qui verò ſupra ſedem viſus eſt ſedere, Deus eſt, qui in cordibus ſanctorum ſuorum inhabitat atque ſedet, ſicut Apoſtolus dicit: Templū enim 1. Cor. 3. Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. *Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectus lapidis iaſpidis, & ſardinis.*) Iaſpis lapis viridis coloris eſt: ſardius autem rubei. Per viriditatem ergo iaſpidis, diui-

Digitized by Google

diuinitas noſtri Saluatoris: per ruborem autem ſardij, A eius humanitas deſignatur. Saluator igitur noſter & viriditatem iaſpidis in ſe continet, quia ſecundum diuinitatem per omnia æqualis eſt patri: & ruborem ſardij, quia ſecundùm humanitatem homo perfectus exiſtit, ſicut ſcriptum eſt: *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.* (Athan. in Symb.) *Et iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſioni ſmaragdinæ.* (Gen. 9.) In Geneſi legimus, quia dixit Deus ad Noe: Arcum meum ponam in nubibus cæli, & recordabor fœderis mei ſempiterni, quod pactum eſt inter Deum & omnem animam viuentem. Per arcum igitur, qui in ſignum clementię Dei hominibus in terra conſiſtentibus appa- B ret, miſericordia Dei non inconuenienter accipitur. Iris, id eſt arcus, ſedem Dei, id eſt Eccleſiam, circumdabat: quia eius miſericordia nos circumdando protegit & gubernat, atque à viſibilibus & inuiſibilibus hoſtibus defendit. (Actor. 17.) *In ipſo enim*, ſicut dicit Apoſtolus, *viuimus, mouemur, & ſumus.* Qui arcus ſimilitudinem ſmaragdi habuiſſe dictus eſt, qui nimiæ atque gratiſſimæ viriditatis eſt. Iaſpis verò, de quo ſuperiùs diximus viridis coloris eſt, ſicut ſmaragdus, ſed eius viriditas obſcura eſt. Viriditas verò ſmaragdi perſpicua eſt, cuius pulchritudo oculos intuentium ad ſe mirandum pertrahit. Per viriditatem iaſpidis, ſicut diximus, diuinitas C noſtri Saluatoris accipitur. Quæ obſcurata, & quibuſdam nebulis obtecta eſt, quia diuinitatem redemptoris noſtri nulla mens, ſicut eſt, comprehendere poteſt. Et quantò altiùs ſe mens ad perſcrutandum erexerit, tanto amplior caligo ei obiicitur. Per viriditatem verò ſmaragdi, quæ perſpicua eſt, miſericordia Domini rectè deſignatur. Miſericordia namque Domini tam perſpicua eſt, vt nullus homo ſanam mentem poſſidēs, hanc ignorare valeat. Quis enim immenſam miſericordiam Dei, quam erga humanum genus exhibuit, & exhibet quotidie, ignorare poteſt, quamuis verbis perfectè explicare non poſſit. Sed & hoc quod viridi- D tas huius lapidis hebetatos oculos, ſi inſpicitur, ad videndum acuit, poteſt miſericordiæ Dei conuenire. Quando enim in peccatis iacemus, & ſcelera noſtra nos deprimunt, hebetatos oculos mentis habemus. Cùm verò conſideramus miſericordiam Dei, qualiter meretrices & latrones, omniúmque ſcelerum generibus depreſſos, etiam & perſecutores ſuos per pœnitentiam ad ſalutem reduxit, ad ſpem veniæ reformamur. Et quia iam in perditionis fouea detinebamur, miſericordiam Domini intuentes, atque de ea præſumentes, ad eum quem offenderamus, confugimus, vt eius miſericordia à morte perpetua liberemur. Quam miſeri- E cordiam Dei Pſalmiſta intuens, nec eam verbis explicare valens, ipſum Deum miſericordiam ſuam vocauit, dicens: (Pſal. 143.) *Deus meus, miſericordia mea. Et in circuitu ſedis, ſedilia vigintiquatuor: & ſupra thronos, vigintiquatuor ſeniores circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* Vigintiquattuor ſeniores in hoc libro aliquando patres veteris teſtamenti, aliquando noui, aliquando ſimul vtroſque ſignificant. Sed in hoc loco patres veteris teſtamenti deſignant, qui vigintiquatuor ſedilibus ſediſſe dicuntur. Quando ſedemus, à labore quieſcimus. Per ſedilia igitur vigintiquatuor, vigintiquatuor libri veteris teſtamenti de- F ſignantur. Super vigintiquatuor igitur thronos, vigintiquatuor ſeniores ſediſſe viſi ſunt, quia patres veteris teſtamenti à laboribus & curis huius ſæculi, in lectione & meditatione diuinorum librorum quodammodo quieſcebant. Sed quærendum nobis eſt, cùm ſedes Eccleſiam ſignificet, cur in circuitu ſedis hæc ſedilia diſpoſita eſſe dicantur. Nimirum quia quiſquis paterfamilias, qui domum ſuam tutam à latronibus & inimicis eſſe deſiderat, hanc aut muro, aut ſepe, aut pariete circumdat. Similiter Eccleſia & contra hæreticos & contra paganos, qui fidem Chriſti in ea decerpere volunt, veteris teſtamenti libris munitur. Quia quando ea quæ colit, longè ante aduentum Chriſti fuiſſa prædicta probat, iacula inimicorum fidem Chriſti euertere cupientium, longè à ſe repellit. Qui ſenes

A circumamicti veſtimentis albis fuiſſe dicuntur, & in capitibus eorum coronæ aureæ. Per alba veſtimenta, vitæ puritas: per coronas autem aureas, opera bona deſignantur. *Et de throno* (id eſt de Eccleſia) *procedebant fulgura & voces & tonitrua.* Per fulgura, miracula quæ per ſanctos ſuos operatur Deus: per voces, prædicatio: per tonitrua vero, terror gehennæ ignis deſignatur. Quia ſancti prædicatores eos quos amore cæleſtis patriæ à vitiis reuocare nequeunt, eis tormenta æterna, quæ impiis præparata ſunt, apponunt: vt quos blanditiis nequeunt, ſaltem terroribus à vitiis compeſcant. *Et ſeptem lampades ardentes ante thronum.* Quid ſint ſeptem B lampades, ipſe exponit cùm dicit: *Quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.* Per ſeptem ſpiritus Dei, ſeptem dona Spiritus ſancti debemus intelligere, quæ in Domino requieuiſſe propheta Eſaias manifeſtat, dicens: *Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis: & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* (Eſai. 11.) Hæ igitur lampades ſeptem, id eſt ſeptem dona Spiritus ſancti, ante ſedem, id eſt, ante conſpectum Eccleſiæ ſuæ ardere dicuntur: quia ſine lumine harum virtutum in nocte huius ſæculi poſiti, per vitæ viam ad cæleſtem patriam gradi non poſſumus. Quod autem Chriſtum hæc ſeptem dona Spiritus ſancti accepiſſe dixit, ad C humanitatis eius myſterium pertinet. Nam ſecundùm diuinitatem in nullo augeri potuit, ſine quo nihil eſſe poteſt. Verùm quæri poteſt, cur Propheta cùm hæc ſeptem dona in Chriſtum deſcenſura eſſe diceret, à maioribus cœpit, & deſcendendo ad minora peruenit. Sed non abs re eſſe factum videbitur, ſi diligenter inſpiciantur. Nam quia Dominus noſter Ieſus (Pſal. 8.) Chriſtus de illa cæleſti beatitudine, in qua æqualis erat per omnia patri, ad terras deſcendere, & homo fieri dignatus eſt, & ab angelis minorari voluit, quos ipſe creauerat: non inconuenienter hæc ſeptem dona deſcendendo accepit, quia voluntatem patris deſcendendo D & humiliando ſe vſque ad mortem adimpleuit, ſicut dicit Apoſtolus: *Humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem crucis.* (Phil. 2.) Nos autem qui ab ipſa perditionis fouea ad cæleſtia ſubleuamur, à minoribus incipimus, vt ad maiora creſcendo perueniamus. Quomodo autem hæc ſeptem dona ſuper Chriſtum deſcenderint, prout Dominus dederit, breuiter dicamus. Spiritus ſapientiæ ſuper hominem Chriſtum requieuit, (1. Cor. 1.) quando filius Dei ſecundùm diuinitatem, qui ſapientia patris dicitur, in eum deſcendit. Spiritus intelligentiæ in eo requieuit, quando omnibus virtutibus E eſt ditatus, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt: *Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia coram Deo & hominibus.* (Luc. 2.) Poſt intellectum, conſilium ſequitur. Conſilium à conſulendo dicitur. Nam ſi aliquod periculum nobis imminet, conſilium à ſapiente perquirimus, qualiter periculum euadamus. Similiter & cùm ad aliquam dignitatem ſæculi conſcendere cupimus, conſilium quærimus qualiter ad id quod deſideramus, peruenire valeamus. Chriſtus igitur eſt conſiliator noſter, qui conſilium dat qualiter pericula æterna euadamus: & conſilium quod dat ipſe, perficit cùm à periculis æternis nos liberat. Similiter & conſilium dat quali- F ter ad hereditatem paradiſi peruenire poſſimus, & ad ipſa gaudia ipſe nos perducit. Spiritus itaque conſilij in hominem Chriſtum deſcendit, dum à Spiritu ſancto percipit doctrinam Euangelij, in qua conſilium conſiſtit omnium hominum ſaluari cupientium. Spiritus etiam fortitudinis ſuper Chriſtum requieuit, quando ad debellandum hoſtem antiquum fortis inter homines apparuit. De hac ſua fortitudine ipſe dixit in Euangelio: *Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet.* (Luc. 11.) Poſt fortitudinem ſequitur ſcientia. Apud homines multæ ſcientiæ ſunt. Sunt namque diuerſarum artium diuerſæ ſcientiæ. Eſt ſcientia in litteris, eſt in mundanis legibus, eſt in augendis rebus temporalibus, eſt etiam ſcientia in præ-

cauendis periculis. Sunt etiam multi, qui per ſubtili-
tatem ſenſus quædam futura prævident. Sed has ſcien-
tias aliquando boni, aliquando mali poſſident. Scien-
tiam verò quæ in Christum deſcendit, nullus niſi bo-
nus habere poteſt. Quæ tanta eſt, quantam nulla mens
Coloſſ. 2. comprehendere poteſt. *In ipſo enim ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Videtur itaque mihi per
ſpiritum ſcientiæ, aliud factum eius nos debere intel-
ligere. Prævidens namque Saluator noſter, ſi acceſ-
ſum hominum peccatorum deuitaret, multos ſcele-
ratos in deſperationis foueam eſſe decidendos, pecca-
toribus per ſocietatem corporis ſe conformari voluit:
manducans videlicet & bibens cum eis, tactus etiam
Luc. 7. meretricum non reſpuens. Qui etiam & latroni in
Luc. 23. initio confeſſionis eius paradiſum repromiſit, vt om-
nibus peccatoribus ſaluari cupientibus, ſpem veniæ
tribueret. Pharisæi verò, ſpiritum ſcientiæ non haben-
tes, reprehendebant eum, eo quod cum publicanis
& peccatoribus manducaret. Sed ipſe ſpiritum ſcien-
tiæ poſſidens, dixit eis: *Non eſt opus ſanis medico, ſed*
Mat. 9. *male habentibus: Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.* De ſpiritu verò pietatis non eſt neceſſe
nobis quidquam dicere. Quid enim tam pium, quam
ille qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus
in ore eius: & qui cùm poſſet à morte poteſtate ſua
1. Petr. 2. liberari, ſe pro ſalute generis humani & teneri, & liga-
ri, & conſpui, & alapis cædi, & flagellari, & crucifi-
gi permiſit? Spiritus verò timoris Domini, qui vltimus
ponitur, ad paſſionem pertinet: non quod timore coa-
Mat. 26. ctus ſit, vt pro ſalute generis humani moreretur, ſed
timorem pro obedientia accipere debemus, de qua ip-
Ioan. 6. ſe dicit: *Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me patris.* Nam & filium, qui patri
carnali eſt per omnia obediens, patrem timere nō dici-
mus, cùm illa obedientia non ſit timoris, ſed amoris.
Pſal. 18. De quo timore Pſalmiſta dicit: *Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi.* Non autem timor, ſed
charitas Dei in ſæculum ſæculi permanebit. Nunc qua-
liter hæc ſeptem dona Spiritus ſancti vnicuique fide-
lium conueniant, breuiter dicendum eſt. Et quia nos,
qui per primæ præuaricationis culpam in perditionis
laqueo iacebamus, miſericordia Dei ad ſuperna redu-
cimur ab inferioribus: id eſt, à timore Dei incipimus,
vt ad ſuperiora, id eſt ad ſapientiam proficiendo creſ-
camus. Et quibus gradibus Chriſtus humiliando ſe ad
nos deſcendit, ſalutémque noſtram moriendo perfe-
cit, eiſdem gradibus & nos ad eum conſcendere debe-
mus: faciendo videlicet præcepta eius, quæ in donis
ſeptem Spiritus ſancti continentur. Spiritus igitur timo-
ris Domini ſuper vnumquemque peccatorem requieſ-
cit, cùm conſiderans peccata ſua, iuſtúmque iudicium
Dei pertimeſcens, pœnáſque ignis æterni, quæ im-
piis præparatæ ſunt, ad pœnitentiam lachrymáſque
conuertitur, & amariſſimè flere incipit, quod delectabi-
liter geſſit. Spiritus verò pietatis ſuper quemlibet pec-
catorum requieſcit, dum audiens ſcripturam dicen-
Eccl. 3. tem: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum:* & Dominum dicentem: *Date eleemoſy-*
Luc. 11. *nam, & ecce omnia munda ſunt vobis:* alere egentes, ve-
ſtire nudos, & cetera pietatis opera inceperit exerce-
re, vt Deum aliquando miſerando propitium ſibi
Dan. 4. faciat, quem peccando offenderat. Vnde & Daniel
propheta, Regem impiiſſimum, vt peccata ſua elee-
moſynis redimeret, & miſericordiis pauperum, admo-
nere ſtuduit. A pietate ad ſcientiæ ſpiritum conſcendi-
tur. Nam quamuis videatur aliquis ſcientiam poſſide-
re, ſtultus eſt, ſi malè viuit. Quid enim ſtultius, quàm
timorem Dei à mente abiicere, vitiis deſeruire? Scientia
verò maxima eſt, vitia deſerere, atque ad Deum tota
mente conuerti. Quicumque ergo per timoris ſpiritum,
peccata ſua plangere incipit, & per pietatis ſpiritum mi-
ſericors erga indigentes eſſe ſtudet, vt Deum aliis miſe-
rando, miſericordem ſibi faciat, neceſſe eſt vt per do-
num ſancti Spiritus, ſcientiæ ſpiritum poſſideat. Qui-
cumque enim conuerti ad Deum deſiderat, neceſſe eſt
vt per doctrinam diuinarum ſcripturarum, ſiue per præ-

G dicationem ſanctorum virorum, diſcat quæ ſint gene-
ra vitiorum, qualiter homines illaqueant, & quibus
modis extingui poſſint: quæ ſint etiam deceptiones dæ-
monum, & qualiter contra eos pugnandum ſit: hoc eſt
ſcientiæ ſpiritum poſſidere. Et quia Salomon dicit: *Qui*
qui addit ſcientiam, addit & laborem: à ſcientia ad for-
titudinis ſpiritum conſcenditur. Nam ſicut quilibet præ-
liator non contra eum qui eſt in vinculis pugnat, ſed po-
tius contra eum qui reſiſtere ei vult: ita & diabolus non Prou. 5.
contra eum quem vinculis peccatorum conſtrictum
tenet, dimicat; ſed potius contra eum qui peccare deſi-
ſtit, & ad Deum tota mente conuertitur. Quicumque
H ergo per pœnitentiam, pietatiſque opera à diaboli vin-
culis abſolui meretur, atque contra eum per ſcientiæ ſpi-
ritum bellum cupit inſtruere, neceſſe habet, vt à Spiritu
ſancto fortitudinis donum accipiat: quo inſtructus, & Epheſ. 6.
interiores hoſtes, id eſt, vitia funditus poſſit extinguere,
& exteriores, videlicet homines, per patientiam ſupe-
rare, omniáque iacula dæmonum ſcuto fidei à ſe repel-
lere. A fortitudine ad conſilium conſcenditur. Conſi-
lium autem ſalutis noſtræ in præceptis conſiſtit Euan-
gelicis. Quiſquis igitur vitia in ſe extinguere per forti-
tudinis ſpiritum potuit, neceſſe eſt vt ad mandata Euan-
I gelij perſcrutanda, atque in corde ſuo recondenda tran-
ſeat: vbi conſilium reperiet, qualiter ad perfectionis
culmen conſcendere valeat. Et quia mandata Euangelij
ſine virtutibus cuſtodiri non poſſunt, à Spiritu conſi-
lij ad intellectum conſcenditur, in quo perfectio virtu-
tum tota conſiſtit. Intellectus verò dona à Spiritu ſan-
cto fideles accipiunt, cùm omnibus virtutibus ditari me-
rentur. Ille autem verum intellectum poſſidet, qui fide
illuminatur, qui pudicitia mundatur, patientia decora-
tur, qui humilitate munitur, qui charitate refulget, ce-
teriſque virtutibus conſummatur. Et quia per oratio-
num virtutem ad culmen perfectionis conſcenditur, ſa-
pientia intellectui præponitur: in qua tota perfectio
K conſiſtit. De hac perfectione Dominus dicit in Euange- Mat. 19.
lio: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me.* Sunt namque multi, qui ad perfectio-
nis culmen ſubitò conſcendere conantur, ſed quia per
gradus virtutum non conſcendunt, facilè corruunt.
Quid enim prodeſt ſubſtantiam relinquere, ſi iram,
odium, ebrietatem, inuidiam, ſuperbiam, vanam glo-
riam, ceteráque vitia, quæ occidunt animam, à mente ſua
non abiiciat? Non enim prodeſt arborem conſcendere
vt leonem euadat, ſi ſerpentem in ſinu geſtet, cuius
veneno pereat. Nec dicit Dominus illum perfe-
L ctum eſſe, qui ſubſtantiam tantummodo dimiſerit, ſed
eum qui & ſubſtantiam dimiſerit, & ipſum ſecutus fue-
rit. Sequimur autem illum, quando imitamur. Ad hoc
igitur perfectionis culmen ille competenti gradu con-
ſcendit, qui priùs vitiis abrenuntians, per actualem vi-
tam, quæ virtutibus perficitur, ad contemplatiuam con-
ſcendit, in qua ſoli Chriſto coniungitur, qui eſt ſapien- 1. Cor. 1.
tia patris, filiúſque Dei, & ciuis Hieruſalem cæleſtis effi-
citor. Nunc qualiter deſcenſioni Chriſti per gradus ſe-
ptem donorum Spiritus ſancti aſcenſio fidelium con-
ueniat, breuiter demonſtremus. Vltimus deſcenſionis
Chriſti gradus eſt timor Dei, per quem paſſionem &
M mortem eius diximus fuiſſe deſignatam, & primus aſcen-
ſionis ad Deum conuertentium. Congruit autem morti
Domini iis qui per ſpiritum timoris Domini peccata
ſua deflent, quia in morte Domini remiſſio conſiſtit om-
nium peccatorum. Nec perfecta remiſſio peccatorum
eſſe poſſet, ſi ille pro nobis mortuus non fuiſſet. Sextus
deſcenſionis Chriſti gradus eſt pietas, & ſecundus aſcen-
ſionis pœnitentium. Congruit autem pietas fidelium
cum pietate Domini, quia ille iis qui ſecundùm ani-
mam erant miſeri, miſericordiam ſuam impendit, ab
æterna morte, ſua morte eos liberans: & iſti qui ſecun-
dùm corpus ſunt, miſericordiam impendunt, largiendo
eis corporum neceſſaria, quibus in iudicio ipſe dicturus Mat. 5.
eſt: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*
Quintus deſcenſionis Chriſti gradus eſt ſcientia, & ter-
tius aſcenſionis fideliū. Conuenit autem ſpiritus ſciētiæ

Digitized by Google

qui fidelibus datur, cum ſpiritu ſcientiæ, qui homini Chriſto oblatus eſt: qui alle vt peccatores ſaluos facere, ſemetipſum illis conformari non eſt dedignatus: & *Mat. 9.* iſti vt peccata euadant, ad eum per ſpiritum ſcientiæ confugiunt, qui poteſtatem habet dimittendi peccata. Quartus deſcenſionis Chriſti gradus eſt fortitudo, & quartus ſimiliter aſcenſionis fidelium. Congruit hæc *Ioan. 15.* fortitudo fidelium fortitudini Chriſti, quia ea fortitudine iſti vincunt diabolum, qua & Chriſtus vicit, fortitudine videlicet Chriſti, non ſua, ſicut ipſe dicit, *Sine me nihil poteſtis facere.* Tertius deſcenſionis Chriſti gradus eſt ſpiritus conſilij, & quintus aſcenſionis fidelium. Coniungitur autem conſilium fidelium conſilio Chriſti, cùm ad præcepta Euangelij ſeruanda ſe transferunt, in quibus perfectum conſilium conſiſtit omnium ſanctorum. Secundus deſcenſionis Chriſti gradus eſt intellectus, & ſextus aſcenſionis fidelium. Congruit autem intellectus fidelium intellectui Chriſti, cùm eaſdem virtutes quas ipſe à Spiritu ſancto percepit, eaſdem & ſancti eius ab ipſo percipere merentur. Primus deſcenſionis Chriſti gradus eſt ſapientia, & ſeptimus *1. Cor. 1.* aſcenſionis fidelium: quia Chriſtus eſt ſapientia patris, *Eccl. 1.* & ab ipſo omnis ſapientia oritur. Sancti igitur qui per operationem virtutum Domino copulantur, ab ipſo ſapientiam, in qua totius bonitatis ſumma conſiſtit, per- *Pro. 3. & 8.* cipiunt. Quibus ipſe per Salomonem loquitur, dicens: *Si quis diligit ſapientiam, ad me declinet, & eam inueniet: & eam cum inuenerit, beatus eſt, ſi tenuerit eam.* Sequitur: *Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum, ſimile cryſtallo.* In templo Salomonis mare æneum fuiſſe *3. Par. 4.* legimus, in quo lauabantur ſacerdotes antequam accederent ad altare ad hoſtias offerendas, æris verò ſplendor quadam nigredine citò obnubilatur. Per mare itaque æneum lex Moyſi deſignatur, quæ fulgorem ſpiritalis intelligentiæ, litteræ nigredine obſcurat. Et ſicut æs ſi lima teratur, ſplendor eius aperitur: ita & ſpiritalis intelligentia, quæ litteræ ſuperficie obſcuratur in lege, ſi à fidelibus viris diligenter diſcutiatur, per gratiam Dei manifeſtatur. In hoc igitur mari ſacerdotes lauabantur, quia per ſacrificia & per quaſdam obſeruationes legales, quædam peccata veteris populi delebantur. Per mare ergo vitreum, atque cryſtallum, non inconuenienter nouum teſtamentum intelligitur. In hoc autem mari tria inuenimus, mare, vitrũ, atque cryſtallum. Per mare igitur, hiſtorica: per vitrum, moralis intelligentia: per cryſtallum autem ſpiritalis intelligentia deſignatur. Per vitrum ergo, ex quo ſpecula fiunt, non incongruè moralis intelligentia accipitur: quia ſicut homo quidquid turpe in facie gerit, in ſpeculo deprehendere poteſt, ita & quidquid vitioſum in animabus hominum eſſe poteſt, moralis intelligẽtia patefacit. Per cryſtallum autem, quæ clarior eſt omnibus gemmis, & quæ flammas ſplendoris, ſæpe etiam & ignem de ſe emittere ſolet, ſpiritalis intelligentia exprimitur, quæ obſcura quæque in diuinis ſcripturis elucidat, mentes ſpiritalium hominum flammis illuminat, quoſdam etiam in amorem Dei, amoremque cæleſtis patriæ accendit. Sequitur. *Et in medio ſedis & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro.* Hoc ſecundùm hiſtoriam ſtare non poteſt. Neque enim tam paruus numerus & ambitum ſedis, & medietatem obtinere poterat. Sed ſpiritaliter intelligendum eſt. Quatuor igitur animalia non ſolùm quatuor Euangeliſtas, ſed & omnes doctores Eccleſiæ, qui eorum doctrinam ſequuntur, deſignant. In circuitu verò ſedis quatuor animalia ſtant: quia doctores Eccleſiæ populum ſibi commiſſum & à viſibilibus & ab inuiſibilibus hoſtibus quanta virtute poſſunt defendunt. In medio ſedis conſiſtunt, quia vnumquemque eorum vt in virtutibus, omnibuſque bonis operibus proficiant, admonere non deſinunt. Quatuor ergo hæc animalia ante & retro oculos habuiſſe viſa ſunt, quia prædicatores ſancti & futura & præterita inſpiciunt. Ante oculos habent, quia diem iudicij, damnationémque impiorum, gloriámque iuſtorum dum inſpiciunt, auditoribus ſuis quid cauere, & quid appetere debeant, oſtendunt. Retro oculos habent, quia vitam præce-

A dentium patrum dum intuentur, & ipſi in eorum imitatione proficiunt, eorúmque vitam atque doctrinam auditoribus ſuis anteponunt, vt & ipſi in eorum imitatione proficiant. *Et animal primum, ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem quaſi hominis: & quartum animal ſimile aquilæ volanti.* Figuras quatuor animalium non omnes auctores vno modo expoſuerunt. Sed ab antiquioribus nobis traditum eſt, vt per leonẽ Marcum intelligeremus: per vitulum, Lucam: per hominem, Matthæum: per aquilam verò, Ioannem: eo quod Marcus à deſerto incepit: Lucas à ſacerdotio Iudæorum: Matthæus ab homine, ideſt, a Chriſti generatione: Ioannes verò a diuinitate Chriſti. Quidam ve- B rò alium ordinem ſequentes, per leonem, Matthæum: per vitulum, Marcum: per hominem, Lucam: per aquilam verò, Ioannem deſignatum fuiſſe putant. Nam per leonem, qui rex eſt beſtiarum, ideo Matthæum deſignatum fuiſſe dicunt, quod ipſe Chriſtum ſecundùm humanam naturam ex regia ſtirpe deſcendiſſe narrauit. Ipſe *Mat. 1.* etiam tempore natiuitatis eius ſtellam apparuiſſe dicit, *Mat. 2.* quæ eum regem cæli & terræ, angelorum hominúmque fuiſſe demonſtrauit: Magos etiam veluti regem mundi ad adorandum eum ab Oriente perduxit. Sed & regem terræ, id eſt Herodem, tempore natiuitatis eius cum omnibus miniſtris ſuis turbatum fuiſſe dicit: quia ſicut quilibet rex qui paruæ potentiæ eſt, alterum regem qui ma- C gnæ potentiæ eſt, contra ſe, vt regnum eius inuadat, venire cognouerit, contremiſcit & conturbatur: ita & *Ibid.* Chriſto in carne veniente, qui rex futurus erat mundi, Herodes turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Nam & munera quæ Magos Chriſto obtuliſſe narrat, eum Regem & Dominum eſſe omnium creaturarum *Luc. 2.* demonſtrant. Marcum verò propter ſimplicitatem eloquij, per vitulum ſignatum fuiſſe dicunt: Lucam per hominem, eo quod ipſe generationem Chriſti ſecundùm humanitatem plenius quàm ceteri proſecutus eſt. Namque ab ipſo qualiter ſit in præſepio poſitus, qualiter cir- D cumciſus, qualiter in templo præſentatus, qualiter vſque ad maturam ætatem creſcendo peruenerit, didicimus. Ioannem per aquilam deſignatum fuiſſe, nullus eſt qui neget. *Et quatuor animalia, ſingula eorum habebant alas ſenas, & in circuitu & intus plena ſunt oculis.* Per ſenariũ numerum qui perfectus eſt, perfectio ſanctorum deſi- *Hebr. 7.* gnatur, ad quam nullus niſi per doctrinam Euangelij, valet aſſurgere. Lex enim nullum ad perfectum adduxit. Senas verò alas quatuor animalium ſi ſimul iunxeris, vigintiquatuor inuenies. Videntur ergo mihi eandem ſignificationem habere, quam & vigintiquatuor ſedilia, quæ vigintiquatuor libros veteris teſtamenti ſignificaſſe diximus. Sedilia hæc cùm ſemper terræ hæ- E reant, eos qui in eis requieſcunt, ad terram aliquantulum incuruant. Alæ verò eos quibus iunctæ ſunt, ad excelſa ſubleuant. Libri igitur veteris teſtamenti antiquis patribus ſedilia fuerunt, quia eos ſecundùm litteram intelligentes, nequaquam ad eorum intelligentiam ſpiritalem ſe erigere perfectè potuerunt. Sed hæc ſedilia patribus noui teſtamenti in alas conuerſa ſunt, quia libros veteris teſtamenti ſpiritaliter intelligentes, per eorum doctrinam ad cæleſtia quotidie ſubleuantur. Verùm quia hic numerus, id eſt vigintiquatuor, in hoc libro ſæpe inuenitur: placuit, vt de ſacramentis huius numeri pauca dicamus. Partes autem huius numeri, ſunt, F vnus, duo, tres, quatuor, ſex, octo, duodecim. Vnus qui in capite ponitur, vnum Deum ſignificat: duo verò qui ſequuntur, duo teſtamenta indicant. Tres ad Trinitatem pertinent. Poſt tres non inconuenienter quatuor ſequuntur, quia per doctrinam quatuor Euangeliorum, fides nobis ſanctæ Trinitatis manifeſta eſt. Poſt quatuor verò, ſex, qui perfectus eſt numerus, ſequuntur: quia ſine doctrina Euangelij nullus ad perfectionis *Ibidem.* culmen conſcendere potuit, quia lex, ſicut dicit Apoſtolus, nullum ad perfectum adduxit. Poſt ſex, octo ſequuntur, quia octo ſunt virtutes quæ dimicant contra vitia, ſine quarum operatione nullus ad faſtigium perfectionis valet conſcendere. Poſt octo ſequuntur duodecim, quia per doctrinam Apoſtolorum ad fidem perue-

Digitized by Google

nimus, quæ mater eſt omnium virtutum. Quatuor ergo animalia in circuitu & intus plena eſſe oculis dicuntur. Per circuitum, totum corpus intelligere debemus. Nam Ezechiel cùm de his animalibus loqueretur, dicit totum (Ezec. 1.) corpus eorum plenum fuiſſe oculis. Sancti igitur retro oculos habent, quando audientes comminationem Do- (Luca. 2.) mini dicentis: *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*: tota virtute laborant, ne in mala quæ ſe aliquando egiſſe meminerunt, relabantur: quamuis ea ante mentis oculos ad humilitatis ſuæ cuſtodiam ponere non deſiſtunt. Ante ſe oculos habent, quando audientes vocem Domini dicentis: (Mat. 24.) *Beatus ille ſeruus, quem cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantem*: bona quæcumque poſſunt, operari non (Ephes. 6.) deſinunt, vt tempore mortis ſuæ, Domino veniente parati inueniantur. A ſiniſtris oculos habent, cùm omnia tentamenta dæmonum ſcuto fidei à mentibus ſuis repellunt. A dextris oculos habent, cùm ſollicitè cauent, ne pro bonis operibus extollantur. Sic à dextris & à ſiniſtris oculos habent, cùm eos nec proſpera erigere, nec aduerſa poſſunt inclinare. Inferiùs oculos habent, cùm deſideria carnalia extinguendo calcant. Superiùs oculos habent, cùm ad cæleſtem patriam toto mentis deſiderio anhelant. Intus oculos habent, dum corda ſua à ſordidis cogitationibus cuſtodiunt. *Et requiem non habebant animalia die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat & qui eſt, & qui venturus eſt.* Quia requies reproborum, vita præſens eſt: ſequitur eos tribulatio, quæ finem non habet. Iuſti autem in hoc ſæculo tribulantur, vt requiem æternam poſſideant, dicente (Actor. 14.) Paulo Apoſtolo: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Aliter: *Sancti requiem non habent*, quia à laudibus Dei & orationibus non ceſſant, di- (Luca. 18.) cente Domino: *Oportet ſemper orare, & non deficere.* (1. Theſ. 5.) Et Paulus Apoſtolus loquitur, dicens. *Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite.* Sed quærendum nobis eſt, quomodo ſine intermiſſione orare poſſimus. Multi enim ſunt, qui cùm ſint aſſidui in orationibus, in pſalmodiis, in Miſſarum celebrationibus, & eleemoſynas multas largiantur: tamen ſuperbia inflantur, auaritiæ æſtibus ardent, pecunias quacumque arte poſſunt, congregant: in tantum etiam ipſos pauperes, quorum miſereri debuerant, quibuſdam argumentis inſectantur, vt ex eorum parua ſubſtantia opes ſuas augeant, dicentes, hoc ſe legaliter facere, cùm iſta lex non ſit Dei, ſed ſtrophæ diaboli. Sed & in monaſteriis multi inueniuntur, qui in vigiliis, in pſalmis, in orationibus, & Miſſarum celebrationibus ſunt dediti, & tamen ſæpiſſime ita facilè inflammantur. Quidam verò ebrietati & gulæ deſeruiunt, quidam etiam odium in corde longo tempore portant. Quidam in bonis quæ agere videntur, fauores & laudes hominum quærunt. Quidam inuidia, quidam detractionibus, aut ceteris vitiis deprimuntur. Et quid plura? Omnem ſanctitatem quam ſermonibus vſurpant, indignis moribus detorpant, atque deuenuſtant. Ad iſtorũ ergo cęcitatem demonſtrandam, quandam ſimilitudinem proponam. Homo quidam vſque ad collum defixus in limo tenebatur: cúmque vidiſſet quemdam prætereuntem, extendens manum, clamabat dicens: Miſerere mei, & extrahe me ab hoc luto. Cúmque manum extendiſſet vt eum extraheret, iſte manum quam extenderat, ſub luto demerſit. Cúmque ille qui ad extrahendum venerat, recedere vellet, iſte iterum vt erueretur poſtulabat. Cúmque ille ſecundo ad eruendum manum extenderet, iſte ſicut priùs manum ſub luto demerſit. Cúmque crebrius hoc faceret, ille iratus dixit: Cur petis vt eruaris, cum in tuo periculo perſiſtere velis? Et quia interitum tuum diligis, poſſide quod elegiſti. Similiter & iſti Deum deprecantur aſſiduè, vt à vitiis eruantur, & tamen ipſa vitia ita amplectuntur, vt ab eis nullo modo diuelli poſſint. Ponamus ergo ante oculos, duos: vnum doctum aſſiduè orantem, pſallentem, Miſſas celebrantem, & tamen quibuſdam vitiis ſubditum: alterum verò indoctum, idiotam, attamen fidelem, Deum timentem atque amantem, proximum diligentem, patientem, humilem. Quis horum tibi videtur

G Apoſtoli ſententiam magis ſeruiſſe, qua dicit, *Sine intermiſſione orate*: ille qui aſſiduè orat, & quibuſdam vitiis ſubiacet, an iſte qui neſcit orare, & tamen mũdus eſt a (ibidem) vitiis, & operibus bonis deditus? Omnibus claret, iſtius innocentiam atque bona opera magis exaudire Deum quam illius voces, cuius vita quibuſdam vitiis ſordeſcit. Ille igitur ſine intermiſſione orat, qui congruis temporibus mente & lingua Deum deprecatur, & in bonis operibus aſſiduus eſt. Qui quando dormit, aut aliquibus operibus humanæ vitæ neceſſariis eſt occupatus, opera eius refulgent in conſpectu Dei, & ipſa ſunt interceſſores eius apud Deum, ſicut ad Cornelium loqui-

H tur angelus, dicens: *Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt in conſpectu Dei.* Quid hæc qua- (Act. 1[illegible]) tuor animalia indeſinenter dicant, audiamus: (Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.) Ter ſpiritum Domini vocantes, demonſtrant patrem & filium & ſpiritum ſanctum. Quod hæc animalia dicunt, (Dominus Deus omnipotens,) à pluralitate tranſeuntes ad ſingularitatem, oſtendunt patrem & filium & ſpiritum ſanctum vnius eſſe dominationis, vnius deitatis, vnius omnipotentiæ. Sed quærendum nobis eſt, ſi quatuor animalia non ſo-

I lùm quatuor Euangeliſtas, ſed & omnes doctores Eccleſiæ deſignant, cur ſanctam Trinitatem indeſinenter inuocare dicantur, cùm ſancti Dei aliquando in orationibus, aliquando in lectione, aliquando in prædicatione, aut diuerſis neceſſitatibus occupentur. Prædicatores ergo ſancti dum fidem ſanctæ Trinitatis & mente retinent, & ore profitentur, dum opera fidei adimplent, dum eamdem fidem & opera fidei quibuſcumque poſſunt prædicant, dum etiam in orationibus & in gratiarum actionibus ipſum qui eſt trinus & vnus Deus, exorant & laudant, dum ſecundum Apoſtolum, ſiue manducant, ſiue bibunt, omnia in nomine Domini Ieſu (1. Cor. 10.) Chriſti faciunt, Trinitatem ſanctam indeſinenter inuo-

K cant. Quod autem ſequitur: (Qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt,) iam ſuperius dictum eſt. *Et cùm darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſæcula ſæculorum, procedebant viginti quatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſæcula ſæculorum.* In hoc loco per quatuor animalia, quatuor libri Euangeliorum deſignantur. Per viginti quatuor ſeniores, patres noui teſtamenti accipi poſſunt. Quatuor ergo animalia gloriam & honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum viuenti in ſæcula ſæculorum dant, quia doctrina Euangelij in vniuerſo orbe legitur & prædicatur, per quam gloria & ho-

L nor & benedictio patri & filio & ſpiritui ſancto datur. Ad vocem igitur quatuor animalium, viginti quatuor ſeniores ceciderunt ante ſedentem in throno, & adorauerunt viuentem in ſæcula ſæculorum, quia ſancti Dei per vniuerſum orbem conſtituti, audientes doctrinam Euangelij, humiliant ſe in conſpectu Dei, vt cum ipſo viuant in ſæcula ſæculorum. *Et mittebant coronas ſuas ante thronum, dicentes.* Per coronas, opera bona fuiſſe deſignata ſuperius diximus. Sancti ergo coronas ſuas ante thronum mittunt, dum quidquid boni agunt, Deo tribuunt, non ſibi, ſecundum Apoſtoli præceptum: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Quid hæc animalia di- (2. Cor. 10.)

M cant, audiamus: *Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam & honorem & virtutem.* Superius dixit quatuor animalia gloriam & honorem & benedictionem a Deo accepiſſe, hic virtutem pro benedictione commutauit. Quid verò aliquis Deo dare poteſt, aut quid Deus ab aliquo accipere poteſt, cum ipſe ſit qui creauit omnia, & ſine quo nihil eſſe poteſt, & qui dicit in Euangelio Sine me nihil poteſtis facere? Si enim ſancti ſine Deo nihil poſſunt facere, quid poſſunt dare illi? Igitur quia (Ioan. 15.) hominum talis eſt natura, vt nihil boni à ſe habere poſſint, niſi ab ipſo accipiant qui eſt ſummè bonus, dat Deus ſanctis ſuis vnde ipſe eos remuneret. Regnum namque cælorum Deus promiſit ſanctis ſuis, attamen ſi pretium bonorum operum pro eo dederint. Et quia electi hoc pretium non habent, niſi ab ipſo accipiant, ipſe dat pretium, vnde ab ipſo emant vitam æternam.

Dans itaque ſancti gloriam Deo, quando quidquid boni faciunt, eo ſtudio faciunt, vt glorificent Deum patrem, ſicut filius Dei dicit in Euangelio: *Vt videant* Mat. 5. *veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui in* Ioan. 21. *cœlis eſt.* Nam & Ioannes Petrum dicit morte ſua Deum glorificaſſe. Dant honorem, quando in omnibus quæ agunt, honorem Dei quærunt, non ſuum. Superiùs benedictio tertio loco ponitur, hic virtus. Et quia ſancti dum magna faciunt, benedicuntur ab hominibus conuenit virtus cum benedictione. Sed quatenus ſancti pro magnis operibus quæ faciunt, laudes hominum deteſtantur, liber actuum Apoſtolorum nobis indicat. Nam Petrus & Ioannes cùm claudum ſanaſſent, & omnium oculi eſſent intendentes in eos, quaſi ſua virtute hoc fecerent, Petrus oculorum benedictiones deuitans, dixit ad eos: *Viri fratres, quid nos intuemini, quaſi in no-* Act. 3. *ſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob ſuſcitauit filium ſuum Ieſum, in cuius nomine hic ſtat coram vobis ſanus.* Similiter & Paulus & Barnabas cùm ægrotum in Lyſtris ſanaſſent, & populi vellent eis ſacrificaſſe, ſciderunt veſtimenta ſua, dicentes: *Viri, vt quid hæc facitis? Et nos homines ſumus, ſimiles vobis.* Poſſumus & hoc de Chriſto intelligere, quem ſecundùm huma- Actor 14 nitatem, & gloriam & honorem & virtutem accepiſſe manifeſtum eſt. Sequitur. *Quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.* Si erant, quomodo creata ſunt? Omnes ergo creaturæ erant in poteſtate & voluntate Dei antequam crearentur. Creata verò ſunt eo tempore, quo diſpoſuit Deus. Ipſe igitur qui cuncta creauit ex nihilo, creare dignetur in nobis cor mundum, qui viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

CAPVT QVINTVM.

Viſio tertia. ET *vidi in dextera ſedentis ſuper thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.* De dextera & ſigillis quæ Dominus dederit in ſequentibus dicemus. Liber verò ſcriptus intus & foris non ſolùm veteris teſtamentum, ſed & nouum ſignificat. Qui intus ſcriptus eſt ſecundùm allegoriam foris ſecundùm hiſtoriam. Hic igitur liber, vetus & nouum teſtamentum in ſe continet, quia ſpiritalis intelligentia in veteri teſtamento nihil eſt aliud, quàm nouum teſtamentum. *Et vidi angelum fortem, prædicantem voce magna.* Angelus fortis, patres veteris teſtamenti ſignificat: qui voce magna prædicauerunt: quia Chriſtum ad redemptionem generis humani venturum eſſe prædixerunt. *Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius?* Interrogatio angeli deſiderium ſanctorum ſignificat: deſiderabant enim ſancti videre Chriſtum in carne, & audire ſermones eius, eo quod ſcirent omnia myſteria veteris teſtamenti ab eo eſſe reuelanda, ſicut ipſe dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia multi prophetæ & reges volue- Luca. 10. runt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. *Et nemo dignus inuentus eſt neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire librum, & ſoluere ſignacula eius.* Nullus namque angelus cælum inhabitans, nullus iuſtus in terra conſiſtens, nullus etiam ex ijs qui mortis debitum ſoluerant, in mundo vnquam apparuit, qui genus humanum de poteſtate diaboli redimeret, quæ redemptio, apertio eſt veteris teſtamenti. *Et ego flebam multùm, quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum.* Ioannes in hoc loco perſonam gerit eorum, de quibus modo diximus, id eſt, patrum veteris teſtamenti. Flebant enim ſancti multùm, eo quòd myſteria ſcripturarum ſibi abſcondita, nullus eſſet qui eis manifeſtaret, nullúſque eſſet qui genus humanum perditum, de poteſtate diaboli erueret. Sed quærendum nobis eſt cur dicat hunc librum à nullo poſſe videri, cùm ſuperiùs dicat, quod eum in dextera ſedentis ſuper thronum viderit. Videbant namque antiqui patres, quorum typum Ioannes in hoc loco tenet, veteris teſtamenti librum, & non videbant ſecun- A dùm ſpiritalem intelligentiam. *Et vnus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius.* Videtur mihi eandem ſignificationem habere ſeniorem, quam & Ioannem, quam etiam angelum fortem: ſignificat enim patres veteris teſtamenti. Angelus namque fortis interrogat quis eſſet dignus aperire librum: Ioannes flet, eo quod nullus dignus eſſet aperire librum: ſenior verò dicit, quod per Leonem, id eſt Chriſtum, aperiendus eſſet liber. Per angelum igitur fortem ijdem deſignantur, qui deſiderantes aduentum Chriſti, interrogabant quo tempore venturus eſſet. Ioannes verò eos ſignificat qui flebant, eo quòd tanto tempore tardaret: B Senior autem prophetas deſignat, qui dixerunt quomodo & quo tempore venturus eſſet. Per leonem igitur de tribu Iuda, Chriſtus intelligitur, qui ex tribu Iuda, & progenie Dauid ortus eſt. Leo autem propter fortitudinem vocatur, quia diabolum vicit, & electos ſuos ab eius poteſtate eripuit. Vicit ergo leo de tribu Iuda, radix Dauid, diabolum, vt aperiret librum & ſeptem ſignacula eius, quia liber non poſſet aperiri, niſi priùs vinceretur diabolus, quæ victoria apertio fuit veteris teſtamenti. Quomodo ſeptem ſignacula aperuerit, in ſequentibus dicemus. *Et vidi in medio throni & quatuor animalium, & ſeniorum, agnum ſtantem quaſi occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei,* C *miſſi in omnem terram.*) Per thronum & quatuor animalia & ſeniores, vna eccleſia cum cunctis ſuis ordinibus deſignatur. Agnus verò non occiſus, ſed tanquam oc- Rom. 6. ciſus viſus eſt, quia mortem in tranſitu guſtauit, & paulò poſt reſurgens *iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur.* Qui cornua ſeptem & oculos ſeptem habuiſſe viſus eſt. Quid ſint autem ſeptem oculi, ipſe exponit cùm ſubiungit: (*Qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram.*) Per cornua verò, ſæpe regna deſignantur. Videntur ergo mihi aliam ſignificationem habere cornua, aliam oculi. Per ſeptem namque cor- D nua, omnes electi deſignantur, qui regnum Dei vocantur, quorum omnium multitudinem ſuperiùs in ſeptem partes diuiſimus. Ad primum igitur cornu, electi qui ante diluuium fuerunt, pertinent. Ad ſecundum verò, ij qui poſt diluuium vſque ad legem fuerunt. Ad tertium autem, ij qui ſub lege erant. Ad quartum, prophetæ. Ad quintum, ij qui ex Iudæis crediderunt in Chriſtum. Ad ſextum, populus gentilis. Ad ſeptimum verò, ij qui in fine mundi naſcituri ſunt, & cum Antichriſto pugnaturi. *Et venit, & accepit librum de dextera ſedentis ſuper thronum.* Superiùs diximus per ſedentẽ in throno, Chriſtum deſignatum fuiſſe. Sed quia ipſe dixit: *Ego in patre,* Ioan. 14. *& pater in me eſt*: & *qui videt me, videt & patrem*; in ibidem. hoc loco ſedens in throno patrem deſignat: dextera vero E patris, filius eſt. Agnus autem hominem, quem Chriſtus aſſumpſit, deſignat. Agnus ergo librum de dextera ſedentis ſuper thronum accepit, quia homo Chriſtus à ſua diuinitate accepit, vt ſacramenta diuinarum ſcripturarum reſeraret. *Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* Quærendum nobis eſt, quomodo ante reſerationem ſigillorum liber aperiri potuerit. Sed ſpiritualiter intelligendum eſt. Prophetæ namque aduentum Chriſti, paſſionem & reſurrectionem F eius aliquando per quaſdam figuras, aliquando apertis vocibus prædixerunt. Sed patriarchæ in ſuis actibus hęc omnia præfigurauerunt. Chriſtus ergo quando ex virgine natus eſt, quando paſſus eſt, & reſurrexit, & in cælum aſcendit, librum veteris teſtamenti aperuit, quia quæ ibi ſignificabantur, opere impleuit. Poſtea vero, ea quæ in veteri teſtamento obſcura erant & in nouo, doctoribus Eccleſiæ per inſpirationem Spiritus ſancti aperuit. Quæ apertio, reſeratio eſt ſigillorum. Quod autem ſequitur, quòd quatuor animalia & ſeniores ceciderunt coram agno, ad eoſdem doctores Eccleſiæ pertinet. Quoties enim natiuitatem, paſſionem, & reſurrectionem Domini ad memoriam reducunt, & quibuſcumque modis hæc à ſanctis patribus præfigurata, & à

propheris prædicta ſunt, recolunt, quotieſque hæc quæ
in Euangelio obſcurè poſita ſunt, inueſtigare non deſi-
nunt, toties eis liber ſignatus aperitur. Cadunt verò co-
ram agno, cùm per meditationem diuinarum ſcriptu-
rarum, conſiderantes immenſam clementiam Dei, hu-
miliant ſe in conſpectu creatoris ſui: & quantò ſe per
humilitatem deiiciunt, tanto amplius in amore eius
exardeſcunt, quia humilitas quæ fit in conſpectu Dei,
nutrit amorem Dei. Per citharas autem quæ animalia
& ſeniores habuiſſe dicuntur, mortificatio carnis deſi-
Coloſſ. 3. gnatur, ſicut dicit Apoſtolus: *Mortificate membra veſtra
quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, ava-
ritiam*, & cetera. Phialæ verò aureæ, corda ſunt ſan-
ctorum, ſpirituali ſapientia repleta: quæ odoramen-
tis plena fuiſſe dicuntur. Quid ſint autem odoramenta,
ipſe exponit cùm ſubiungit: *Quæ ſunt orationes ſanctorum.*
Et vt hæc odoramenta ad Deum aſcendant, Pſalmi-
Pſal. 140. ſta precatur cùm dicit: *Dirigatur oratio mea ſicut incen-
ſum in conſpectu tuo Domine. Et cantabant canticum nouum.*
Populus nouus canticum nouum cantat. Canticum no-
uum, canticum eſt Euangelij. *Dignus es Domine acci-
pere librum, & aperire ſignacula eius.* Hoc quod dicit,
ad humanitatem eius pertinet. Nam ſecundum diuini-
tatem, nihil accipere potuit, quia omnia ſemper
habuit. Cur autem dignus fuerit accipere librum, &
ſoluere ſignacula eius, ſubdendo manifeſtat. *Quoniam
occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu,
& lingua, & populo & natione.* Hic demonſtrat, ex om-
nibus gentibus Eccleſiam fuiſſe collectam. Nam fue-
runt quidam hæretici, qui hoc negauerunt. *Et feciſti nos
Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram.*
Sunt quidam, qui ſe & alios optimè regere nouerunt:
qui etiam & ſacerdotes dicuntur, quia ſemetipſos quo-
tidie igne charitatis ſuccenſi, per compunctionem cor-
dis & lachrymas Deo offerre conſueuerunt, ſicut dicit
Pſal. 50. Pſalmiſta: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus.* Siue ſa-
cerdotes Dei dicuntur, eo quòd membra ſint ſummi ſa-
Pſal. 109. cerdotis, de quo dicit Pſalmiſta: *Tu es ſacerdos in æter-
num, ſecundum ordinem Melchiſedech. Et vidi & audiui
vocem angelorum multorum in circuitu throni, & ſeniorum,
& quatuor animalium: & erat numerus eorum millia millium,
dicentium voce magna: Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipe-
re virtutem & diuinitatem, & ſapientiam & fortitudinem, &
honorem & gloriam, & benedictionem.* Per thronum, &
quatuor animalia, & ſeniores, vniuerſa Eccleſia cum
ſuis doctoribus deſignatur. Angeli verò, qui thronum,
id eſt Eccleſiam cinxiſſe viſi ſunt, angeli ſunt qui ad cu-
ſtodiam Eccleſiæ a Deo deſtinati ſunt, ſicut Paulus Apo-
Hebr. 1. ſtolus loquitur, dicens: *Nonne omnes adminiſtratorij
ſunt ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos qui here-
ditatem capiunt ſalutis?* Per maximum autem nume-
rum, eorum multitudo innumerabilis deſignatur: qui
agnum magna voce benedicere dicuntur, quia ad quæ-
cumque officia angeli explenda deſignantur, a laudibus
Dei numquam ceſſant. Et ſicut hic liber in ſeptenario
numero totus conſiſtit, vtique ſeptem dona Spiritus
ſancti propheta in Chriſto requieuiſſe dicit: ita & ſe-
Eſai. 11. ptem benedictiones in hoc loco ponuntur, quibus aſ-
ſiduè angeli Deum laudare dicuntur. *Et omnem creatu-
ram quæ in cælo eſt, & quæ in terra, & quæ ſubtus terram, &
quæ ſunt in mare, & quæ in eo ſunt, audiui dicentes ſedenti in*
M *throno & agno.*) Per creaturam quæ in cælo erat, angeli:
per eam verò quæ erat in terra, homines: per eam au-
tem quæ erat ſubtus terram, ij qui iam debitum mortis
ſoluerant, deſignantur. Quod vero dicit, (Et quæ ſunt in
mari,) aquas maris intelligere poſſumus: per mare au-
tem, locum in quo aquæ continentur. Quod verò ſub-
iungit, (Et quæ in eo ſunt;) piſces qui in aquis mo-
rantur, intelligere debemus. Sed ſi per omnem creatu-
ram quæ in terra eſt, omnes homines intelligere debe-
mus, quomodo omnes homines Deum laudant, cùm
pagani & Iudæi blaſphematores Dei potiùs dicendi
ſint, quàm laudatores? Inuenimus etiam & quoſdam
flagitioſos, qui Chriſtiani vocantur qui quamuis Deum
laudare videantur, Deum non laudant, quia ſicut dicit
Eccl. 15. ſcriptura: *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* Et ſi

G per omnem creaturam quæ in terra eſt, omnes animas
debemus intelligere, quorum corpora in terra requieſ-
cunt, quomodo ij qui apud inferos cruciantur, Deum
laudare credendi ſunt? Sed per omnem creaturam, quæ
in terra, & quæ ſubtus terram eſt, ſolos electos debe-
mus intelligere, qui & in terra bonis operibus & ver-
bis Deum laudare non deſiſtunt, & in cælis cum Domi-
no poſiti, a laudibus eius numquam ceſſant. Per mare
vero, Eccleſiam: per aquas maris, multitudinem fide-
lium: per piſces qui in aquis commorantur, doctores Ec-
cleſiæ poſſumus intelligere. Sequitur benedictio, quâ
fideles Deum aſſiduè benedicere dicuntur. *Benedictio,*
H *honor, gloria & poteſtas Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.*)
Benedicunt namque electi aſſiduè Deum, cum verbis
bona opera coniungunt. *Et quatuor animalia dicebant,
Amen.*) Amen, confirmatio ſermonis eſt. Quatuor
igitur animalia dicunt Amen, cùm ſancti prædicatores
optant aſſiduè, vt auditores eorum in bonis operibus
magis ac magis proficiant. *Et viginti quatuor ſeniores ceci-
derunt in facies ſuas, & adorauerunt.*) Vigintiquatuor ſe-
niores in hoc loco eandem habent ſignificationem, quam
& quatuor animalia. Seniores ergo cadunt & adorant,
cùm prædicatores ſancti quantò amplius auditores ſuos
vident in bonis proficere, tantò magis ſe humiliant in
I conſpectu Dei, ſicut dicit ſcriptura: *Quantò magnus es,* Eccl. 3.
humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.
Sequitur ſigillorum apertio, quæ non niſi ad perfectio-
nem diuinarum ſcripturarum pertinere credenda eſt.
Nam & ea quæ ſub ſigillorum apertionibus facta eſſe
dicuntur, ad perfectionem veteris ac noui teſtamenti
pertinent. Et ſicut omne corpus electorum ex ſeptem
partibus conſiſtit, ita ſunt & ſeptem ſigilla, quæ vnicui-
que parti conueniunt, ad demonſtranda ea quæ in di-
uinis ſcripturis obſcurè poſita ſunt, vel quid ſanctorum
patrum facta ſignificent. Apertio igitur primi ſigilli ad
ea quæ ante diluuium facta ſunt, pertinet: ſecundum
K verò ſigillum, ad patriarchas: tertium, ad eos qui ſub
lege fuerunt: quartum autem, ad prophetas. Tres verò
apertiones, quæ reſiduæ ſunt, ad nouum teſtamentum
pertinent. Quinta apertio pertinet ad martyres. Sexta,
ad Iudæorum deiectionem, & gentium vocationem.
Septima, ad aduentum Chriſti pertinet. Et cur in ſepti-
mo loco aduentus Domini ponatur, in ſequentibus di-
cemus. Sed quærendum nobis eſt, cur per viſionem
quatuor equitum, apertio veteris teſtamenti figuretur.
Equus namque ex parte equi, irrationabilis: ex parte ve-
rò præſidentis, rationabilis eſſe dignoſcitur. Similiter
& quædam præcepta legalia, ex parte litteræ, irrationa-
L bilia: ex parte autem allegoriæ, valde rationabilia eſſe
comprobantur.

CAPVT SEXTVM.

ET *vidi cum aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſignaculis.*)
Apertio primi ſignaculi, vt ſupra dictum eſt, ad ea
quæ ante diluuium facta ſunt, pertinet. Agnus igitur
primum ſigillum aperuit, quando ea quæ ante diluuium
geſta ſunt, doctoribus Eccleſiæ qualiter ſpiritualiter in-
telligerentur, Spiritus ſancti gratia patefecit. Et vt quid
M ſit apertio ſigillorum plenius manifeſtemus, de apertio-
ne ſingulorum ſigillorum pauca dicamus. In Geneſi Gen. 2.
ſcriptum eſt, quod plantauerat Deus paradiſum volu-
ptatis, in quo poſuit hominem quem formauerat. Qui
diuerſis arboribus conſitus eſſe deſcribitur. Per paradi-
ſum igitur, Eccleſia: per arbores vero paradiſi, docto-
res Eccleſiæ deſignantur. Et ſicut arbores paradiſi victum
pomorum præbebant primis hominibus, ita & docto-
res Eccleſiæ victum verborum diuinorum animabus fi-
delium in Eccleſia conſtitutorum præbere non deſiſtunt.
De ligno autem vitæ, & de ligno ſcientiæ boni & ma-
li ſuperiùs diximus. Fons vero qui egrediebatur de me-
dio paradiſi, Euangelium ſignificabat, qui in medio
ſanctæ Eccleſiæ exoritur. Qui inde in quatuor capita
diuidebatur, quia doctrina Euangelij in quatuor li-
bros diuiditur, & circuit omnes terminos terræ. Nam

Digitized by Google

& Adam, Chriſtum figurauit; Eua vero, Eccleſiam. Et ſicut Eua ex latere viri dormientis facta eſt, ita & Eccleſia ex latere Chriſti in cruce pendentis fabricata eſt quia eius ſanguine redempta & mundata eſt à ſordibus. Duo filij nati ſunt Adæ, Cain & Abel: Cain populum Iudæorum: Abel vero, Chriſtum ſignificauit. (Gen. 4.) Obtulit Cain de fructibus terræ munera, id eſt, primitias, decimas, ſacrificia, & cætera quæ in lege iubebantur: Abel verò obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Primogenita gregis ſunt Apoſtoli, quos primos genuit Eccleſia, & ex quibus Eccleſia nata eſt. Adeps verò, fides eſt Apoſtolorum. Obtulit igitur Abel de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum: quia Chriſtus Apoſtolos, quos de mundo elegerat, fidemque illorum Deo patri obtulit. Cain inuidia ductus, eo quòd reſpexiſſet Dominus ad Abel, & ad munera eius, interfecit eum: ſimiliter & Iudæi videntes ſigna, quæ ſua & patris virtute Chriſtus operabatur, interfecerunt eum, qui frater illorum erat ſecundùm carnem. Maledixit Deus Cain, eo quòd interfeciſſet Abel fratrem ſuum: dixitque ei, quòd vagus & profugus eſſet ſuper terram. Similiter & Iudæi non ſolùm a Deo, ſed a ſemetipſis maledicti ſunt, quomodo dixerunt de Chriſto: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Suntque vagi & profugi ſuper terram, (Mat. 27.) quia propriam ſedem nullam habentes, per vniuerſas gentes vagantur. De apertione igitur primi ſigilli tantùm dixiſſe ſufficiat. Deinde ſequitur: *Audiui vocem ex quatuor animalibus, dicens: Veni, & vide.* Eandem ſignificationem habet primum animal, quam & ſecundum, & tertium, & quartum: ſignificant enim doctores Eccleſiæ. Quod autem dicit, *Veni & vide,* ad intelligentiam ſpiritalem nos prouocat, ac ſi diceret: Veni non paſſibus corporis, ſed paſſibus mentis, & intellige ſpiritaliter ea quæ primo tempore hiſtorialiter facta legiſti. *Et vidi, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret.* Equus albus iuſtos qui ante diluuium fuerunt deſignat, qui propter innocentiam albi dicuntur. Seſſor verò equi, Dominus eſt, qui in ſanctis ſuis æternaliter præſidet. Per arcum autem, qui procul ſagittas à ſe mittit & vulnerat, vindicta Domini poteſt deſignari, qua & primos homines propter inobedientiæ culpam damnauit, & Cain propter fratricidij reatū ſeptuplum puniuit. (Gen. 4.) Per coronam nihilominus, ſicut & per equū album, iuſti qui ante diluuium fuerunt, deſignantur. Exiuit verò vincens vt vinceret, quando ſtatuit vt per aquas diluuij omnis multitudo reproborum deleretur. *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſecundum.* Secundi ſigilli apertio ad arcę fabricā, & ad iuſtos qui ante legem fuerunt, pertinet. Ad demonſtrandam ergo ſecundi ſigilli apertionem pauca de his loquamur. (Gen. 7.) In Geneſi ſcriptum eſt, quia dixit Deus ad Noe: *Fac tibi arcam de lignis læuigatis: manſiunculas in arca facies & bitumine linies intrinſecus & extrinſecus, & ſic facies eam.* (Gen. 6.) *Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius.* Arca Eccleſiam, Noe verò fabricator arcæ, Chriſtum fabricatorem Eccleſiæ figurabat. Quæ arca ex lignis læuigatis facta fuiſſe deſcribitur. Per ligna læuigata, quæ & aquas prohibuerunt, & vitam omnibus animalibus intra ſe conſtitutis ſeruauerunt, doctores Eccleſiæ deſignantur, qui & doctrina cum ſcriptis ſuis aquas diuerſorum errorum ab ingreſſu Eccleſię prohibent, & vitam ijs qui intra Eccleſiam ſunt, ſua doctrina & exemplis ſeruant quæ læuigata eſſe dicuntur, id eſt, ab omni aſperitate vitiorum emundata: per manſiunculas, quæ in arca fieri iuſſæ ſunt, diuerſi ordines in Eccleſia deſignantur. Alius enim in coniugali ordine, alius in cōtinēti, alius in monachico, alius in ſacerdotali, dum Deo ſeruire ſtudent, quaſi in diuerſis manſionibus habitant. Per bitumē autem quo lita fuiſſe dicitur, diuina ſcriptura deſignatur. Tabulæ ergo ex quibus arca facta eſt, quas doctores Eccleſiæ ſignificaſſe diximus, bitumine intrinſecus & extrinſecus litæ ſunt: quia doctores Eccleſiæ intrinſecus liti ſunt per ſapientiam, doctrinámque diuinarum ſcripturarum, & extrinſecùs per opera virtutum. Trecentorum autem

A cubitorum longitudo arcæ fuiſſe deſcribitur, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius. Per longitudinem igitur arcæ fides: per latitudinem, charitas: per altitudinem ſpes figuratur. Longitudo ergo arcæ in trecentos cubitos extenditur; quia fides noſtra in confeſſione ſanctæ Trinitatis conſiſtit: centenarius verò perfectus eſt numerus. In trecentos ergo cubitos fides noſtra præſignata eſt, quia æqualem perfectionem habet pater & filius & ſpiritus ſanctus, ſicut ſcriptum eſt: *Qualis pater, talis filius, talis ſpiritus ſanctus.* (Athan. in Symb.) Latitudo nihilominus eius in quinquaginta cubitos dilatatur, quia fides per dilectionem operatur. (Galat. 5.) Sed non inconuenienter per quinquaginta cubitos latitudinis, B charitas figuratur. Septies enim ſeptem, quadragintanouem faciunt. Quòd ſi vnum huic numero addideris, quinquaginta inuenies. Dilectio ergo proximi non inconuenienter in ſeptenario numero comprehenditur, quia ſine ſeptem virtutibus perfici non poteſt. In ſeptem vero ſeptenis vnuſquiſque fidelis dilectionem proximi extendit, dum quibuſcumque modis neceſſitatis aut aduerſitatis, quæ proximis euenire poſſunt, eiſdem modis & ipſe ad ſubueniendum paratus exiſtit: verbi gratia, dum eſurienti, nudo, hoſpiti, egenti, in carcere poſito, quæ ſunt neceſſaria miniſtrat: dum dolentem conſolatur, dum iracundum verbo temperat, dum odium in corde gerentem pacificat, diſcordantéſque ad pacem reducit: dum eum qui in peccatis iacet, C ad pœnitentiam prouocat, dum ad vitam æternam quoſcumque poteſt, ſecum trahere ſtudet. Et vt breuiter dicam, quibus modis vult ei ſalubriter ab alio ſubueniatur, eiſdem & ipſe quibuſcumque poteſt ſubuenire paratus eſt. Ad ſeptem autem ſeptenos ſi vnum adiungas, quinquaginta fiunt. Similiter & ad dilectionem proximi, ſi vnius Dei dilectionem adiungas, tota charitas integra atque perfecta in te efficitur. Altitudo verò arcæ in triginta cubitos exaltata eſt, quia ille veniàlem ſpem poſſidet qui à fide ſanctæ Trinitatis, ſicut nobis ab Apoſtolis tradita eſt, atque cæteris documentis, neque opere, neque D credulitate diſcordat. Qui enim ſpem ſine recta fide de vita æterna poſſidenda ſibi vſurpat, ſine dubio ſemetipſum decipit, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. (Hebr. 11.) Altitudo itaque arcæ a magna longitudine & latitudine exoriebatur, & in cubito ſurſum conſummabatur, quia charitas quæ ex fide naſcitur, in magna latitudine erga proximorum curam ſemetipſam extendit. Surſum verò in cubito conſummatur, quia omnis ſpes fidelium atque deſiderium ad vnius Dei viſionem tendit. (Gen. 7.) Quòd autem Noe ad iuſſionem Domini ex omnibus animantibus mundis & immundis introduxit in arcam, ſignificat quòd mali & boni in Eccleſiam introducuntur. Sed de mundis ſeptena, & ſeptena: de immundis verò bina & E bina, maſculus & fœmina in arcam introierunt. Per mūda namque animalia electi, per immunda verò reprobi deſignantur. Munda itaque animalia in ſeptenario numero ponuntur, quia illi ſoli electi ſunt, qui per gratiam Spiritus ſancti ab operatione donorum eiuſdem ſpiritus ſancti alieni non ſunt. Reprobi verò in ſecundo numero ponuntur, quia cū ſolo corpore & anima in eccleſia cōſiſtunt, mente verò extra Eccleſiam ſunt. In ſequentibus quoque ſcriptum eſt: *Quia aperiens Noe feneſtram arcæ quam fecerat, dimiſit coruum, qui egrediebatur & non regrediebatur donec ſiccarentur aquæ ſuper terram.* (Gen. 8.) Per coruum autem nigerrimum, Iudæi infidelitate tenebroſi F deſignantur. Noe igitur de arca coruum emiſit, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus à cōſortio ſanctæ Eccleſiæ populum Iudæorum ſeparauit. Poſt coruum emiſit columbam, quæ cùm non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam. Secundò emiſit columbam ex arca, quæ venit ad eum ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore ſuo. Tertiò emiſit columbam, quæ nō eſt reuerſa vltra ad eum. Per columbam, ſæpe Spiritus ſanctus figuratur, eo quòd in columbæ ſpecie ſuper Dominum deſcenderit. (Luc. 3.) Sed quærendum nobis eſt quid ſignificet trina emiſſio columbæ, & bina reuerſio. Tres emiſſiones, tria tempora ſignificant. Primum ante legem, ſecundum ſub lege,

ſeruum ſub gratia. In hoc verò loco, Noe Deum; arca autem, cæleſtem Dei habitationem deſignat. Noe primò columbã ex arca emiſit, quia Deus omnipotẽs ſanctis viris qui ante legem fuerunt, gratiam Spiritus ſancti dedit: & qui legem non habebant, diuina præcepta quæ poſtea data ſunt, per donum Spiritus ſancti impleuerũt. Sed columba non inuenit vbi pes eius requieſceret, quia non ſolùm cæteræ gẽtes, ſed & ipſi Iudæi in Ægypto poſiti in taurum culturam Dei reliquerunt, vt eo tempore quo Moyſes ortus eſt, pene nullus inueniretur, in quo Spiritus ſanctus habitare dignaretur. Et quodammodo gratia Spiritus ſancti ad eum rediit à quo miſſa eſt, cùm homines iniquos deſeruit. Secundò emiſit Noe columbam ex arca, quia Deus gratiam Spiritus ſancti hominibus legem puro corde ſeruantibus dedit. Veſpere autem quo columba ad Noe redit, tempus quo Chriſtus natus eſt deſignat. De hoc tempore Dominus dicit in Euangelio: *Lex & prophetæ vſque ad Ioannem*: quia poſtquam Euangelium cœpit prædicari, circumciſio & multæ obſeruationes legales nihil profuerunt. Quamdiu legis obſeruatio Deo placuit, tamdiu homines legem ſeruantes Spiritus ſancti gratia comitauit. Et ſicut columba ad veſperam ad Noe redit, ita & ſpiritus ſancti gratia Iudæos infideles deſerens, quodammodo ad eum a quo fuerat miſſa, reuerſa eſt. Per ramum verò oliuæ, legem poſſumus intelligere, vel accipere: per folia autem virentia, eos qui per legem ſalui facti ſunt. Columba igitur ramum oliuæ cum virentibus foliis in ore ſuo detulit, cùm Spiritus ſancti gratia eos quos per legem ſaluauerat, quodammodo obtulit. Tertio Noe columbam ex arca emiſit, quando fidem Euangelij credentibus gratiam Spiritus ſancti dedit. Quæ non eſt reuerſa vltra ad eum, quia fides Euangelij tamdiu cum electis manebit, vſque dum veniente Domino ad iudicium, electi qui in hoc mundo inuenientur, rapientur coram Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erunt. Ad demonſtrandam vero apertiùs ſecũdi ſigilli apertionem, de tribus patriarchis pauca dicamus. In Geneſi ſcriptum eſt, quia tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: *Tolle filium tuum quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis, & offeres eum ibi in holocauſtum ſuper vnum montium, quem dixero tibi.* Abraham verò de nocte conſurgens, ſtrauit aſinum ſuum, ducens ſecum duos iuuenes, & Iſaac filium ſuum. Abraham Chriſtum ſecundùm diuinitatem: Iſaac autem hominem, quem Chriſtus aſſumpſit, deſignat. Per aſinum verò, Apoſtoli deſignantur. Abraham igitur de nocte ſurrexit, quia filius Dei mundi in tenebris ignorantiæ poſito, ex Maria virgine naſci dignatus eſt. Strauit aſinum ſuum, quando Apoſtolis ſuis mandata Euangelij tradidit. Duos verò iuuenes ſecum duxit, quia duo præcepta charitatis diſcipulis ſuis arctiùs & frequentiùs tradidit: duxit & filium ſuum, quia hominem quem aſſumpſit, ad moriendum pro genere humano tradidit, ſicut ipſe dixit in Euangelio diſcipulis ſuis: *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquam flagellauerint, occident eum, & die tertia reſurget.* Die autem tertia eleuatis oculis, vidit locum procul. Tres dies, tres decades annorum, terque binos menſes deſignant, quo ſpatio temporum Chriſtus in mundo conuerſatus dicitur. Locus verò, Hieruſalem deſignabat, in qua paſſus eſt. Chriſtus locum ſe procul vidiſſe dixit, cùm quotidie in templo prædicaret: quia quamuis Iudæi prope eſſent corpore, propter incredulitatem tamen longè ab illo receſſerant. Dixitque Abraham pueris ſuis: *Expectate hic cum aſino: ego & puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Similiter & Chriſtus expectare diſcipulos ſuos iuſſit, vſque dum reſurgens reuerteretur ad eos cùm diceret: *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.* Et cùm comprehenderetur, dixit Iudæis: *Si me quæritis, ſinite hos abire.* Tulit igitur Abraham ligna holocauſti, & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum:

Matt. 11.

Galat. 22.

Luc. 18.

Gen. 22.

Matt. 26.

Ioan. 18.

G ipſe verò portabat in manibus ignem & gladium. Diximus ſuperiùs, per ligna peccata noſtra fuiſſe deſignata. Ligna ergo Iſaac portauit, quia peccata noſtra Chriſtus pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. Per manus verò Abrahæ, poteſtas Domini noſtri Ieſu Chriſti intelligitur. In eius namque poteſtate fuit vt moreretur, & vt non moreretur ſi vellet, ſicut ipſe ait: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Per ignem autem, paſſio: per gladium, eius mors intelligitur. Cùm veniſſent ad locum, ædificauit altare, & deſuper ligna compoſuit. Cùmque colligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum ſuper ſtruem lignorum. Ioan. 10

H Per altare, crux intelligitur. Crucem ergo filius Dei ædificauit, in qua homo quem aſſumpſerat immolaretur, quo ipſo permittente factũ eſt. Super altare verò ligna compoſuit, & ſuper ligna poſuit Iſaac filiũ ſuũ colligatum. Illud namque quod ſuffocare volumus, nobiſmetipſis ſupponimus, vt pondere noſtro ſuffocetur, & pereat. Similiter & redemptor noſter ligna, id eſt, peccata noſtra in cruce pendens ſibi ſuppoſuit, vt pondere ſuo atque virtute ſuffocarentur ac delerentur. Vincula autem Iſaac, afflictionem Domini in cruce deſignauerunt. Ea verò quæ angelus ad Abraham locutus eſt, ad

I hanc expoſitionem non pertinent. Leuauit Abraham oculos, viditque arietem inter vepres hærentem cornibus, quem aſſumens obtulit pro filio. Aries Chriſtum ſignauit. Per cornua duo, duo præcepta charitatis deſignantur: per vepres, Iudæi. Chriſtus igitur inter vepres hærebat cornibus, quia Iudæos vt fratres diligens, & ſciens quia gentium vocatio, Iudæorum eſſet perditio, noluit primò fidem Euangelij gentibus tradere, ſed mittens ad prædicandum diſcipulos ſuos, præcepit eis dicẽs: *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis: ſed ite potius ad oues perditas domus Iſrael.* Et mulieri Chananææ dixit: *Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt Domus Iſrael.* Et iterum: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Abraham autem à vepribus arietem abſtraxit, atque in holocauſtum pro filio obtulit: quia pater filium, & ipſe filius ſemetipſum ab amore impiorum Iudæorum ſeparauit, atque hominem quem aſſumpſit, pro ſalute humani generis in holocauſtum obtulit. De eodem verò Iſaac ſcriptum eſt, quia habuit duos filios, Eſau & Iacob. Eſau venator fuit, & homo agricola: Iacob verò ſimplex habitabat in tabernaculis. Per Eſau, populus Hebraicus: per Iacob verò, populus gentium deſignatur. Iſaac autẽ vtriuſque genitor typum Domini tenuit, qui vtrumque

Mat. 10.

K

Mat. 15.

Ibidem.

L populum, & illum per legem, & iſtum per fidẽ filios ſibi fecit. Eſau agricola erat, quia Iudæorũ populus pro terrenis commodis Deo ſeruiebat. Non enim dictum eſt ad illos. Si pauperes fueritis ſpiritu, ſi mites, ſi pacifici, ſi miſericordes, ſi perſecutiones pro nomine meo ſuſtinueritis, beati eritis, & merces veſtra copioſa erit in cælis: ſed dictum eſt ad illos: Si cuſtodieritis mandata mea, & iudicia mea ſeruaueritis, dabo vobis pluuiam temporibus ſuis, & terra proferet germẽ ſuum, & pomis arbores replebuntur, & cætera quæ ad delicias ſæculi pertinẽt. Fuit etiam venator, quia per effuſionem ſanguinum arietum, hircorum atque vitulorum Deum placare conſueuerat. Mat. 5. Luc. 6. Leuit. 19. Gen. 25.

M Iacob autẽ ſimplex habitabat in tabernaculis, quia electi ex gentibus ſoli, fide bonaque voluntate Deo placere ſtuduerunt. Per tabernacula, ſiue diuerſas eccleſias, in quibus per vniuerſum orbem vna Eccleſia catholica diuiſa eſt, ſiue diuerſos ordines poſſumus intelligere. Iſaac diligebat Eſau, eo quòd de venationibus illius veſceretur: ſed Rebecca diligebat Iacob. Iſaac, ſicut diximus, in hoc loco typum Domini tenet. Per Rebeccam autem, præſcientiam Dei poſſumus intelligere. Iſaac igitur diligebat Eſau, eo quod de venationibus illius veſceretur: quia Deus diligebat populum Iudæorum, eo quòd aſſiduè eorũ oblationibus placaretur. Mater vero diligebat Iacob, quia ſciens Deus populum gentium multò meliorem fore quam populum Iudæorum: per præſcientiæ ſuæ gratiam multò amplius eum diligebat. Eſau cùm in venatione moraretur, vt de agreſtibus animalibus cibos Gen. 17.

patri exhiberet, quatenus ab illo benediceretur, mater
Iacob ad percipiendam benedictionem patris applicuit:
quia cùm populus Iudæorũ obſeruationibus legalibus
deditus eſſet, atque ad fidem Chriſti percipiendam tar-
dus occurreret; mater gratia ſcilicet, populum gentium,
eo quòd fidem Chriſti cum auiditate ſuſcepiſſet, ad per-
cipiendam benedictionem quæ Iudæis debebatur, Deo
obtulit. Qualiter autem ipſe populus gentium hoc be-
nedictionis donum promeruerit, teſtantur opera Iacob
per ſignificationem, quæ pro benedictione percipienda
egiſſe deſcribitur. Dixit igitur Rebecca filio ſuo Iacob:
Ibid. *Affer mihi duos hædos optimos, & faciam ex eis eſcas pa-
tri tuo, quibus libenter veſcitur: vt benedicat tibi coram
Domino antequam moriatur.* Abiit & attulit, deditque
matri. Parauit illa cibos ſicut nouerat velle patrem
illius, & veſtibus Eſaü, quas apud ſe habebat domi,
induit eum, pelliculáſque hædorum circumdedit mani-
bus, & colli nuda protexit, deditque pulmentum, & pa-
nes quos coxerat, tradidit. Per duos hædos, confeſſionẽ
peccatorum populi gentilis & pœnitentiam intelligere
debemus. Duos ergo hædos optimos Iacob matri obtu-
lit, quia per confeſſionem peccatorum & pœnitentiam,
quæ via eſt ad fidem currentibus, populus gentilis ad eãdẽ
fidem percipiendam properauit. Qui hædi optimi di-
cuntur fuiſſe, quia valde acceptabilis Deo eſt pœnitentia
peccatoris, cum abrenunciatione vitiorum, ſicut ipſe Do-
Luc. 15. minus noſter dicit in Euangelio: *Gaudium eſt in cælo ſu-
per vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta-
nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.* Per vnum pec-
catorem populum gentium: per nonaginta verò iuſtos,
Iudæos intelligi volens. Qui iuſti ideo dicuntur, quia
propter obſeruationem legis, iuſtos ſe falsò putabant.
Luc. 16. Nam ad eoſdem iuſtos Dominus loquitur, dicens:
*Væ vobis qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem
nouit corda veſtra.* Qui in imperfecto numero ponuntur,
Hebr. 7. quia nullum ad perfectum adduxit lex. Per eſcas autem
delectabiles, quæ Iſaac ad ſumendum ex duobus hæ-
dis præparatæ ſunt, pœnitentiæ opera debemus intel-
Mat. 3. ligere. De iis eſcis loquitur Ioannes Baptiſta, dicens:
Facite fructus dignos pœnitentiæ. Per veſtes verò valde
bonas, quas Eſaü, id eſt, Iudæi domi reliquerant, op-
Deut. 6. tima præcepta legis debemus accipere, vt eſt illud:
Mat. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & ex tota
mente tua, & proximum tuum ſicut teipſum:* & multa
alia, ſine quibus nullus iuſtus eſſe poteſt. Hæ ſunt
optimæ veſtes, quas Iudæi domi id eſt in veteri teſta-
mento reliquerant, eo quòd ea obſeruare nollent: iis
populus gentilis indutus & ornatus, ad Deum patrem
cum cibis operum bonorum perrexit. Cum cibis autem
& panes detulit. Per panem ſæpe verbum Dei deſigna-
tur, quia ille congruenter ad Deum patrem cum cibis
operum bonorum pergit, qui & alios quoſcumque po-
teſt ad bona opera agenda admonere non deſinit. Sed &
illud nobis quærendum eſt, cur mater pellibus hædi-
nis manus Iacob & colli nuda protexerit. Pellis namque
cùm ab hædo ſubtrahitur, caro apparet, vnde delectabi-
les cibi confici poſſunt. Similiter & ab vnoquoque pec-
catore cùm vitia detrahuntur, bona naturæ cum ratione
apparent, quæ ſi fide Deo coquantur, delectabiles cibi ex
bono naturæ, Deo præparantur. Per collum igitur, eo
quòd in collo ſæpe ſuperbia appareat, poſſumus elatio-
nem mentis intelligere. Per manus verò, opera deſignã-
tur. Collum ergo vnuſquiſque fidelis pellibus hædinis
circumdat, cùm ad mentis elationem deponendam, ad
humilitatis ſuæ cuſtodiam peccata præterita ante oculos
mentis reuocare non deſinit. Manus circumdat, cùm ne
in bonis operibus extollatur, peccata præterita ante ocu-
los mentis ſæpe reducit. Poſtquam Iſaac cibum ſumpſit,
obtulit ei Iacob etiam vinum. Si per cibum actiuæ vitæ
opera deſignantur, poſſumus per vinum, quod mentes
hominum alienat, contemplatiuam vitam accipere, quę
ab amore ſęculi mentes quorumdam electorum inſen-
ſibiles reddit. Cibo igitur potúque ſumpto, Iſaac Iacob
benedixit, quia illi benedictionem cęleſtis patriæ à Deo
percipiunt, qui eum vſque ad finem vitæ ſuæ bonis ope-
ribus placare ſtudent. Idem verò Iacob cùm fugeret

A Eſaü fratrem ſuum, venit ad quendam locum. Cumque Gen. 28.
ſuppoſuiſſet capiti ſuo lapidem, dormiuit illic: viditque
in ſomnis ſcalam ad caput ſuum à terra vſque ad cælum
erectam, & Dominum innixum ſcalæ, angelos quoque
Dei aſcendentes & deſcendentes per eam. Per lapidem,
Chriſtus intelligitur: *Fundamentum enim aliud nemo po-
teſt ponere præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ie-* 1. Cor. 3.
ſus. Caput igitur ſuper lapidem ponimus, ſi ex bo-
nis operibus patiſerem noſtrum ſuper Chriſtum ædi-
ficamus. Cõcordat huic ſenſui viſio ſcalæ. Duo namque
ligna ſcalæ maiora, quæ ſunt ex vtraque parte, atque ab
inferioribus ad ſuperiora eriguntur, duo præcepta cha-
ritatis deſignant. Per gradus verò qui in tranſuerſum ex
B vtraque parte iis duobus lignis inſeruntur, cæteræ vir-
tutes deſignantur. Et ſicut duo ligna niſi à gradibus, &
gradus niſi à duobus lignis contineri non poſſunt: ita &
charitas ſine cæteris virtutibus, & cæteræ virtutes ſine
charitate eſſe non poſſunt. Et quemadmodum diuerſi
gradus niſi in duobus lignis maioribus ex vtraque parte
inſerantur, aſcenſum hominibus præbere non poſſunt,
ſicut dicit Ioannes Apoſtulus: *Qui enim non diligit fra-* 1. Ioan. 4.
*trem ſuum quem videt, Deum quem non videt, quomodo
poteſt diligere?* Et ſicut ſcala ex vna parte terram, ex
altera cælum tangere viſa eſt: ita & charitas ab inferiori-
bus, proximis; à ſuperioribus verò, Deo coniungitur.
Vnde & angeli Dei per eam aſcendentes & deſcendentes
C monſtrati ſunt: quia ſanctos Dei, qui per angelos deſi-
gnantur, aliquando amor Dei per contemplationis gra-
tiam ad excelſa ſubleuat, aliquando amor & cura proxi-
morum ad inferiora reducit. Dominum autem innixum
ſcalæ vidit, quia quicumque per iter virtutum ad Domi-
num conſcendere ſatagunt, poſtquam viam ſui itineris
finierint, Dominum omnium bonorum auctorem, præ-
miorúmque largitorem inueniunt, cum quo ſine fine
gaudebunt. Cùm verò idem Iacob reuerteretur de Me-
ſopotamia Syriæ, veniſſetque ad Iordanem tranſductis
omnibus quæ ad ſe pertinebant, remanſit ſolus. Et ecce
D vir luctabatur cum eo vſque ad manè. Cùmque videret
quod eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris
eius, & ſtatim emarcuit, dixitque ei: *Dimitte me, iam* Gen. 32.
*enim aſcendit aurora. At ille dixit: non dimittam te, niſi
benedixeris mihi. Et ait illi: Quo vocaris nomine? Reſpon-
dit ei: Iacob. Ait ille dixit: Non vocaberis vltra Iacob,
ſed Iſrael erit nomen tuum.* Per Iacob hoc in loco qui-
libet peccator & pœnitens deſignatur. Quod verò ange-
lus cum Iacob in figura luctabatur, illud ſignificat
quod Dominus dicit in Euangelio: *Regnum cælorum
vim patitur: & violenti rapiunt illud.* Qui ſunt autem vio- Mat. 11.
lenti, niſi peccatores & pœnitentes? Qui cùm ſe videns
pro ſceleribus ſuis mortis perpetuæ eſſe reos, tamdiu ia-
nuam paradiſi precibus pulſant vſque dum eis aditus re-
E gni cæleſtis aperiatur. Iacob ergo cũ Domino luctatus,
quomodo quilibet peccator pertimeſcẽs pœnas ignis æ-
terni, tãdiu in precibus perſiſtit, vſq; dum ei miſericordia
diuina ſuccurrat, ſicut ſequẽtia manifeſtant. Qui cùm vi-
deret quòd eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum fe-
moris eius, & ſtatim emarcuit. Et quia libido ex femore
naſcitur, per neruum femoris, voluptates carnales intel-
ligi poſſunt. Neruũ igitur femoris peccatoris Dominus
tetigit, cùm omnia deſideria carnalia, ex quibus peccata
oriuntur, extinxit: quia fieri non poteſt, vt à peccatis ab-
ſtineamus, quamdiu in voluptatibus carnalibus reſoluti
F iacemus. Dixit igitur angelus ei, videlicet ille qui in per-
ſona Domini cum eo luctabatur: *Dimitte me, iam enim
aſcendit aurora.* Ac ſi dixiſſet: Deſine iam pro timore Gen. 32.
ignis æterni flere, quia iam tranquillitas vitiis extinctis
redit, quę te in perditionis foueam demerſerant. Et quia
non ſatis prodeſt mala deſerere, niſi bona agere ſtudea-
mus, ſequitur: Dixitque Iacob: *Non dimittam te, niſi be-
nedixeris mihi*, id eſt, à precibus non ceſſabo, niſi me vir-
tutibus ditaueris: vt qui vſque modo ſecundùm carnem
vixi, amodo ſecundùm ſpiritum viuam. Dixitque ei: *Non
vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum*, id eſt:
Non vocaberis vltra ſupplantator vitiorum, ſed vocabe-
ris vir videns Deum: & qui ante flebas ne in infernum
demergereris, nunc flebis eo quòd aliquo tempore à vi-

ſione omnipotentis Dei elongeris, dicens cum Pſalmiſta: (Pſal. 119.) *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt!* Idem etiam Iacob poſt luctationem quam cum angelo geſſit, vno pede claudicaſſe dicitur. Qui verò claudicat, ſuper ſanum pedem totus innititur, altero paulìſper terram tangens. Duo igitur pedes, duorum alimentorum genera deſignant. Sunt namque alimenta corporis, ſunt & animæ. Alimenta corporis, ſunt cibi, potus, & veſtimenta. Alimenta verò animæ ſunt Dei verbum, opera bona. Vnuſquiſque igitur fidelis vno pede paulìſper terram tãgit, ſuper alterum totus innititur: quia iis quæ ſunt mundi, tantummodo ad neceſſitates corporis ſubleuandas (1. Tim. 6.) vtitur, ſicut dicit Apoſtolus: *Habentes autem victum & veſtitum, iis contenti ſimus.* In ea verò quæ ad ſalutem animæ pertinent, totus incumbit, ne aliquando a via Dei, quæ ſalus animæ eſt, deuiet. Ad apertionem ſecũdi ſigilli demonſtrandam, pauca de multis diximus, nũc ordinem perſequamur. Sequitur. *Audiui ſecundum animal, dicens: Veni & vide.* Id eſt, intellige ſpiritualiter quæ a patriarchis facta cognouiſti. *Et ecce equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei ut ſumeret pacem de terra.* Hic color auten colori parumper appropinquat, veluti ſi aureo colori ſanguineum admiſceas. Non incongruè ſancti viri, qui ante legem fuerunt, huic colori comparantur: eo quòd & ſapientia claruerior, quæ per aurum figuratur, & in perſecutionibus & aduerſis conſtantes fuerint, quæ per ſanguinem figurantur. Seſſor verò huius equi, Dominus eſt, qui in ſanctis ſuis habitat. Huic ſeſſori datum eſt vt pacem ſumeret de terra. Si pax bona eſt a Deo, de terra quomodo ſumpta eſt? Sed eſt pax bona: & eſt pax mala. Pacem malam filij Dei ante diluuium cum filiis (Gen. 6.) hominum habuerunt, quando filias eorum acceperunt, & ſuas ei dederunt, ideoque cum illis aquis diluuij deleti ſunt. Sed & filiis Iſrael præcepit Dominus vt fœdus non (Exod. 23.) inirent cum Chananæis, neque filias eorum acciperent, (Deut. 7.) nec filias ſuas illis darent. Nam de pace bona & mala Pſalmiſta loquitur, dicens: *Cum electo electus eris, & cum* (Pſal. 17.) *peruerſo peruerteris.* Hanc ergo pacem Deus de terra ſumpſit, quando iuſtos homines ab impiis ſeparauit mente, non corpore. *Et vt inuicem ſe interficiant.* A quibus pax ablata eſt, conſequens vt alius ab alio interficiatur. Nam ſæpe iuſti iniuſtos, & iniuſti iuſtos interficiunt, ſicut Arã (Gen. 11.) frater Abrahæ ſecundùm traditionem Iudæorum in igne (Gen. 14.) Chaldæorum, eo quod ignem adorare noluerit, mortuus (Gen. 34.) eſt: ſicut Abraham quatuor reges pro ſuis impietatibus (Gen. 7.) cum exercitibus interfecit: ſicut filij Iacob qui pro ſtupro ſororis omnes Sichimitas interfecerunt. Per gladiũ (Gen. 19.) autem magnum, aquas diluuij accipere poſſumus, quibus omnis mundus deletus eſt. Poſſumus etiam per gladium magnum, exterminium quinque ciuitatum intelligere, quarum habitatores igne & ſulphure perierunt, eorũmque terrã, quæ cum ipſis in abyſſum demerſa eſt. *Et cum aperuiſſet ſigillum tertium.* Sigilli tertij apertio, ad legem & ad eos qui ſub lege fuerunt, pertinet. Ad demonſtrandum ergo tertij ſigilli apertionem, placuit vt pauca de Moyſe & de iis quæ in lege irrationabilia eſſe (Exod. 2.) videntur, dicamus. In Exodo ſcriptum eſt, quòd cùm natus eſſet Moyſes, abſconditus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis. Poſtea verò fecit ei mater fiſcellam ſcirpeã, & liniuit eam bitumine ac pice, & poſito intus infante, poſuit eum in carecto ripæ fluminis. Moyſes Chriſtum figurabat. Per menſes autem tres quibus abſconditus eſt Moyſes, tria tempora deſignãtur. Vnum ante diluuium: ſecundum poſt diluuium vſque ad Moyſen: tertium à Moyſe vſque ad aduentum Domini. In iis tribus temporibus quomodo homines aduentus Chriſti ſecundùm carnem latuit, à perfectis multis viris prædictũ eſt. Per fiſcellam verò ſcirpeam, beata virgo Maria deſignata eſt. Mater ergo fiſcellã ſcirpeam in qua Moyſes ponebatur præparauit, quia ſapientia Dei, quæ eſt filius Dei, beatam Mariam virginem elegit, in cuius vtero hominem, cui per vnitatem perſonæ coniungeretur, formauit. Per bitumen verò quod ab aquis ſolui non poteſt, virginitatem beatæ Mariæ, quæ nullo æſtu carnali violari potuit, intelligere poſſumus: per picem autem, quæ cuſtos eſt bituminis, humilitatẽ cuſtodem cæterarum virtutum. De

G qua ipſa loquitur, dicens: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* (Luc. 1.) Per flumen verò, mundus: per carectum, in quo Moyſes poſitus eſt, Iudæi deſignantur. Nam in ſequentibus, in papyrione a filia Pharaonis inuentus fuiſſe legitur. Eandem ſignificationem habet carectum in hoc loco, quam & papyrus. Nam carectum, manus attrectãtium vulnerare ſolet, ex papyro autem antiquitus libri conficiebantur. Per carectum ergo Iudæi deſignantur, qui prophetas, medicos videlicet ſpiritales, qui vulnera eorum ſanare cupiebant, interfecerunt. Iidem etiam & per papyrum deſignantur, eo quod in ſcripturis ſibi à H Deo traditis gloriarentur, quas legebant, & non cuſtodiebant. Filia ergo Pharaonis Moyſen a papyrione ſuſtulit, (Exod. 2.) quia Eccleſia ex gentibus fidem Chriſti ſuſcipiẽs, eundem Chriſtum à Iudæis credere nolentibus abſtulit: filia verò Pharaonis, filia videlicet diaboli, populum ex gentibus figurauit. Poſtea cum idem Moyſes oues Iethro cognati ſui paſceret, apparuit ei Dominus in igne (Exod. 3.) flammæ rubi, videbaturque quòd rubus arderet, & non combureretur. Poſſumus per rubum qui flammas ex ſe producebat, & non comburebatur, beatam virginem Mariam intelligere, quæ filium Dei ex ſuo vtero protulit, & virginitatem non amiſit. Sed propter ea quæ ſe- I quuntur, per rubum, Chriſtum eſſe intelligendum exiſtimo, ſecundùm quod homo eſt. Flamma verò rubi, eius diuinitatem figurauit. Rubus ergo ardebat, & non comburebatur, quia filius Dei hominem aſſumens, ſicut eius diuinitas non eſt mutata in humanitatem, vt amitteret quod erat: ſic nec eius humanitas per diuinitatem ardens non eſt abſumpta à diuinitate, vt amitteret humanitatem, ſed ex duabus ſubſtantiis humanitatis atque deitatis vnus Chriſtus permanſit & permanet, ſicut ſcriptum eſt: *Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens.* (Athanaſ. in Symb.) Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen de medio flammæ rubi: *Ne appro-* (Exod. 3.) K *pinques huc, ſolue calceamentum de pedibus: locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. Videns vidi afflictionem populi mei qui eſt in Ægypto, & gemitum eius audiui, & deſcendi liberare eum: Sed veni, mittam te ad Pharaonem, vt educas filios Iſrael de terra Ægypti.* Et poſt pauca: *Dixitque ad Dominum, Quis ego ſum, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de Ægypto?* (Ibidem.) Et in ſequentibus, Moyſes (Exod. 4.) de filiis Iſrael loquitur ad Dominum, dicens: *Non audient vocem meam, ſed dicent: Non apparuit tibi Dominus.* Et iterum: *Obſecro Domine, mitte quem miſſurus es.* (Ibidem.) Hæc verba demonſtrant, Moyſen inuitum obediſſe mandatis Domini, vt educeret filios Iſrael de terra Ægypti. L Sed quærendum nobis eſt, cur tantus vir Domini præceptum inuitus executus ſit. Verùm hanc eius pertinaciã ſpiritaliter intelligere debemus. Dicit enim Apoſtolus: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correctionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt.* (1. Cor. 10.) Per Moyſen igitur in hoc loco Apoſtoli deſignantur. In initio namque prædicationis Euangelicæ, Apoſtoli ſcientes electionem gentium, reprobationem eſſe Iudæorum, nolebant gentibus doctrinam Euangelij tradere, vt de poteſtate diaboli eruerentur. Vnde & Dominus in viſione quadrupedum atque reptilium, Petrum ne gentes deſpiceret, docuit dicens: *Quod Deus* M *purificauit, tu commune ne dixeris.* (Act. 10.) Ad hunc igitur ſenſum pertinet illud quod Dominus dixit ad Moyſen: *Ne appropinques huc, ſolue calceamentum de pedibus tuis,* (Exod. 3.) & cætera. Ac ſi alicui ex magnis apoſtolis Dominus dixiſſet: Quamuis mortuos ſuſcites, quamuis vmbra corporis tui ægrotos ſanes, in nullo tamen te mihi comparare audeas: quia magnum quod agis, non eſt de te, ſed ego operor per te. Calceamenta autem pedes muniunt, ne terram tangant: per terram verò, gentes deſignantur. Solue, inquit, calceamẽtum de pedibus tuis: id eſt, aufer odium & deſpectionem gentium de corde tuo. Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt: id eſt, mundus in quo habitas, meo ſanguine redemptus eſt. Et in ſequentibus ſcriptum eſt. *Dixitque Dominus ad Moyſen: Quid eſt quod* (Exod. 4.) *tenes in manu tua? At ille dixit, Virga. Ait illi: Proiice eam in terram.* Quam cùm proieciſſet, verſa eſt in colubrum,

Digitized by Google

ita vt fugeret Moyſes, dixitque ei Dominus, *Apprehende caudam eius.* Quam cùm apprehendiſſet, verſa eſt in virgam. Per virgam Iudæi deſignantur. Moyſes virgam in manu tenebat, quia Apoſtoli populum Iudæorum per amorem in corde tenebant, tota que virtute laborabant, vt eos per doctrinam ſanctæ prædicationis ad ſalutem perducerent. Proiecit Moyſes virgam de manu, quia Apoſtoli videntes Iudæos in Chriſtum nullo modo velle credere, amorem eorum a cordibus ſuis proiecerunt. Per colubrum verò diabolus deſignatur. Verſa eſt igitur virga in colubrum, quia Iudæi ex prædicatione Apoſtolorum deteriores effecti, qui ante dicebantur populus Dei, facti ſunt filij & membra diaboli. Fugit Moyſes quia Apoſtoli relictis Iudæis tranſierunt ad gentes. Per caudam verò, quæ finis eſt corporis, Iudæi qui in fine mundi naſcituri ſunt, deſignantur. Moyſes igitur caudam ſerpentis apprehendit, atque in virgam verſa eſt, quia prædicatores ſancti in fine mundi Iudæos quodammodo apprehendent, cùm per eorum doctrinam ad fidem Chriſti conuertentur, atque ex filiis diaboli efficientur filij Dei. Nam & illud, quod præcipiente Domino Moyſes manum in ſinum miſit, & leproſam retraxit, & iterum miſit, & ſana effecta eſt, eandem ſignificationem habet. per manum namque Moyſi, Iudæi deſignantur. Manum Moyſes in ſinum miſit, quia Apoſtoli Iudæorum ſalutem deſiderantes, eis doctrinam fidei prædicare non ceſſabant. Moyſes manum retraxit, & leproſam inuenit: quia Iudæi ex prædicatione Apoſtolorum multò peiores effecti, in peſſimam lepram incredulitatis atque blaſphemiarum delapſi ſunt. Moyſes iterum manum in ſinum miſit, & ſanam retraxit, quia prædicatores ſancti in fine mundi Iudæos in ſinum recipient, cum eis fidem Chriſti prędicabunt, eóſque ad ſanitatem quam amiſerant, reducent. In ſequentibus quoque ſcriptum eſt, quod cùm reuerteretur Moyſes in Ægyptum, occurrit ei Dominus,

Exod. 4. & volebat interficere eum. Tulit illico Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit carnem præputij filij ſui, tetigitque pedes eius, & dixit: *Sponſus ſanguinum tu mihi es.* Et dimiſit eum poſtquam dixerat, Sponſus ſanguinum tu mihi es, ob circumciſionem. Si Dominus occidere voluit Moyſen, quare non fecit quod voluit, cùm

Pſal. 113. Pſalmiſta dicat: *Omnia quæcumque voluit fecit?* Sed voluntas ſæpe pro comminatione ponitur. Comminatus eſt igitur Dominus Moyſi mortem, eo quod incircum-

Gen. 17. ciſum filium ferret, ſicut ad Abraham loquitur, dicens: *Omnis anima ex vobis quæ circumciſa non fuerit, peribit de populis ſuis.* Sed iſta prætermittentes, ad ſpiritalem intelligentiam recurramus. Moyſes in hoc loco eos qui ex gentibus crediderunt, deſignat. In initio namque fidei Apoſtoli & cæteri prædicatores conſiderantes imbecillitatem gentium fidem Chriſti ſuſcipientium, noluerunt eis auſteriora Chriſti præcepta primùm tradere, ne fortè territi non auderent ad fidem Chriſti ſuſcipiendam accedere. Hæc ita eſſe Apoſtolus Paulus demoſtrat, qui eis qui ex gentibus crediderant, per epiſtolam loqui-

1. Cor. 3. tur, dicens: *Tamquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, & non eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis, adhuc enim eſtis carnales.* Sed & Apoſtoli eis qui apud Antiochiam in Chriſtum crediderant, mandauerunt dicentes: *Placuit ſpiritui ſancto &*

Actor. 15. *nobis, nihil imponere vobis oneris, niſi vt abſtineatis vos ab eſcis quæ idolis immolantur, & a fornicatione & ſuffocato & ſanguine.* Comminatus eſt igitur Dominus Moyſi mortem, eo quòd carnem præputij filij ſui circumcidere diſſimularet, quia credentibus ex gentibus, eo quòd tepidi eſſent in charitate, Dominus mortem com-

Mat. 7. minatus eſt, cùm eis præcepta Euangelij ſui ante poſuit, vbi ſcriptum eſt: *Arcta & anguſta via eſt quæ ducit ad vi-*

Mat. 10. *tam, & pauci ſunt qui vadunt*, vel *qui intrant per eam.* & iterum: Qui non baiulat crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus: & multa alia quæ de reſecatione vitiorum in Euangelio, & in dictis Apoſtolicis inueniun-

Exod. 4. tur. Per petram verò Chriſtus intelligitur: acumen autē petræ, dura præcepta Euangelij. Tulit igitur Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit carnem præputij filij ſui: quia Eccleſia cernens filios ſuos nullo modo poſſe

A perfectam conſequi ſalutem, niſi omnia deſideria carnalia ab eorum corporibus extirparet, tulit auſteriora præcepta Euangelij, & amputauit a corporibus filiorum ſuorum omnium nutrimenta vitiorum. In pedibus verò finis eſt corporis. Sephora igitur poſt circumciſionem pedes filij ſui tetigit, quia ille circumciſionem ſalutiferam percipit, qui in bono quod cœpit, vſque in finem vitæ perſeuerat. Poſtquam autem Sephora pedes filij ſui tetigit, iam non filium, ſed ſponſum vocat: ſponſus verò Eccleſiæ, Chriſtus eſt. Sed & ipſa eius ſponſa vocatur,

ſicut dicit Ioannes Baptiſta: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Ioan. 3.

Quem & ſponſum ſanguinum vocat, quia Chriſti ſanguine eſt redempta. Filij ergo Eccleſiæ poſt circum-

B ciſionem vitiorum, & in bonis operibus conſummationem, iam non filij, ſed ſponſi vocantur, quia illi coniuncti ſunt in cælis per copulationem membrorum, qui ſponſus Eccleſiæ in terra vocatur & eſt. Et quoniam non poſſumus omnia quæ per Moyſen in Ægypto geſta ſunt commemorare, pauca de iis quæ poſt egreſſionem Iſraelitici populi ex Ægypto ab eis geſta ſunt, ponamus. Fi- Exod. 14.

lij igitur Iſrael vt Pharaonem & Ægyptios euaderent, per medium ſicci maris tranſierunt & aquæ eis erant quaſi pro muro a dextris & à ſiniſtris. Similiter & populus gentium, vt diabolum, omnéſque eius ſatellites euaderent, per aquam baptiſmatis tranſierunt. Et qui antea fuerunt filij diaboli, ex aqua & ſpiritu ſancto, qui per

C columnam ignis deſignabatur, renati effecti ſunt filij Dei. Aqua ergo maris filios Iſrael ſaluauit. Pharaonem verò cum omnibus ſatellitibus ſuis necauit: quia aqua baptiſmatis imaginem Dei Saluatoris gerens, peccata quibus populus gentium ſeruierat, extinguit: diabolus autem vnicuique extinguitur qui eum fideliter cum omnibus pompis eius abrenunciat. Aquæ verò quæ pro muro eis erant à dextris & à ſiniſtris, fidem deſignabant noſtram, quam in baptiſmate percepimus, quæ murus eſt noſter, ex vtraque parte defendens nos & ab inuiſibilibus hoſtibus & a viſibilibus. Poſt tranſitum maris Rubri

D venerunt in Marath, vbi aquas amaras inuenerunt, quas Exod. 15.

bibere non poterant. Et oſtendit Dominus Moyſi lignum, quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Per aquas amaras, lex Moyſi deſignatur: per lignum autem paſſionem Chriſti, eo quòd in ligno crucis completa fuerit, debemus intelligere. Populus igitur qui ex Ægypto egreſſus eſt, aquas amaras inuenit quia legem acceperunt quam implere non potuerunt: ſed gētibus ad fidem Chriſti venientibus amaritudo legis per paſſionem & reſurrectionem Chriſti in dulcedinem verſa eſt, quæ ab eis ſpiritaliter, non carnaliter intellecta eſt. Ibidem.

Illud etiam quod in Elim duodecim fontes repererunt, & caſtrametati ſunt iuxta aquas, eandem ſignificatio-

E nem habet. Per aquas namque duodecim fontium doctrina noui teſtamenti deſignatur, quæ à duodecim fontibus, id eſt, a duodecim Apoſtolis per vniuerſum mundum emanauit. Per ſeptuaginta autem palmas vetus teſtamentum deſignatur, eo quod interpretatio Septuaginta interpretum ad notitiam gentium vſque peruenerit. Iis nihilominus intermiſſis, pauca de iis quæ in lege irrationabilia eſſe videntur, dicamus. Præcepit namque Do- Exod. 23.

minus filiis Iſrael: Non coques hœdum in lacte matris Deut. 22.

ſuæ. Et iterum. Non arabis ſimul in boue & aſino; & non induas veſtem, quæ ex lana linóque contexta eſt. Quid igitur peccat quis, ſi hœdum in lacte matris coquat? aut

F quid agricola delinquit, ſi cum bobus & aſinis terram vomere ſcindat: aut quid offendit aliquis, ſi veſtem ex lana linóque cō textam induat? Sed ſpiritaliter hęc omnia intelligenda ſunt. Per hœdum namque vnuſquiſque peccator deſignatur. Mater hæc noſtra, primi parentes fuerunt, ex quibus omnes procreati ſumus: lac verò matris, vitia ſunt, quæ de originali peccato proceſſerunt. Niſi enim originale peccatum fuiſſet, vitium nullum eſſet. De hoc matris lacte Pſalmiſta loquitur dicens: *Ecce* Pſal. 50.

enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Hœdus igitur in lacte matris coquitur, dum quilibet peccator igne vitiorum vſque ad diem mortis ſuæ exuritur. Præcepit ergo Dominus coquatur hœdus in lacte matris ſuę, id eſt, vt peccator non ſinat

vſque in diem mortis ſuæ ſe in peccatis permanere: ſed
ante diem mortis ſuæ ad bona opera agenda reuocetur,
Deut. 22. ne pereat. Non arabis ſimul in boue & aſino. Per bouẽ
Apoſtolos, cæteróſque prædicatores: per aſinum, popu-
lum Iudæorum poſſumus intelligere. Aramus verò, quã-
do ſecundùm traditionem ſanctorum noſmetipſos in bo-
nis operibus exercemus. In boue igitur & aſino ſimul
arat, quicumque doctrinam Apoſtolorum, traditionéſq;
Iudæorum ſimul ſeruare nititur. A qua doctrina Paulus
Apoſtolus Galatas reuocare ſtuduit, cùm diceret: *O in-
ſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit veritati non obedire?*
Galat. 3. *Dico enim vobis, quoniam ſi circumcidamini, Christus
vobis nihil prodeſt.* Poſſumus etiam per bouem, quem-
libet ſapientem prædicatorem: per aſinum verò ſtultum
intelligere. Præcipitur ergo, vt non aretur ſimul in boue
& aſino, id eſt, vt non copuletur ſtultus ſapienti in prædi-
cationis officio. Hoc autem quod dicit: Non induas ve-
Deut. 22. ſtem ex lana, linóque contextam, ſecundum ſuperiorem
ſenſum poſſumus intelligere. Per lanam namque, quæ
veſtis eſt ouium, doctrinam Apoſtolorum: per linum ve-
rò, quod ex terra oritur, doctrinam Iudæorum poſſumus
intelligere. Veſtem ergo induimus, cùm noſmetipſos
bonis operibus circumdamus: ex lana autem linóque
contexta vtitur veſte, qui cum traditionibus Apoſtolorũ
etiam traditiones Iudæorum vult obſeruare. Præcepit
etiam Dominus Moyſi, vt ſi quis leproſus mũdatus eſſet,
veniret ad ſacerdotem, & offerret duos paſſeres ſacerdo-
ti. Ex quibus ille vnum immolans, decurrere faceret ſan-
guinem eius in aquam viuentem, & intingens paſſerem
vnum in aquas, in quibus ſanguinem immolati paſſeris
decurrere fecerat, cum ligno cedrino, lana coccinea, &
hyſſopo aſpergeret ſepties leproſum, & tunc rite mun-
daretur. Per ſacerdotem, Chriſtus intelligitur: per duos
verò paſſeres, duorum teſtamentorum doctores intelli-
guntur: per aquas autem viuentes, præcepta Euangelij
deſignantur: de quibus Dominus dicit in Euãgelio: *Qui
credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius*
Ioan 17. *fluent aquæ viuæ.* Aquas viuas vocat, eo quòd vitam æter-
nam præſtent facientibus ea. Per paſſerem igitur immo-
latum, ſicut diximus, doctores Iudæorum, ſacerdotes vi-
delicet, Scribæ & Phariſæi deſignantur. Sanguis verò, qui
vitam paſſeri præſtabat, ſpiritalis eſt intelligentia, quæ in
obſeruationibus Iudæorum latebat. Et ſicut paſſer ſine
ſanguine mortuus efficitur, ita & multæ obſeruationes
Iudæorum, ſi ſpiritalis intelligentia defuiſſet, vanæ eſſe
viderentur. Poſtquam ergo ſanguis paſſeris apparuit, at-
que in aquas viuas decurrit, paſſer mortuus eſt: quia poſt-
quam ſpiritalis intelligentia, quæ in obſeruationibus Iu-
dæorum latebat, per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti
manifeſtata eſt, obſeruationes legales nihil profuerunt:
ſed & ipſi qui propter cuſtodiam legis fidem Chriſti ſpre-
uerunt, ſecundùm animam mortui ſunt. Sanguis igitur
paſſeris, aquis viuentibus admixtus eſt, quia omnis ſcri-
ptura, quæ ad nouum teſtamentum pertinet, ſpiritalibus
intellectibus repleta eſt. Per lignum verò cedrinum, pa-
ter: per hyſſopum filius: per lanam autem coccineã, quæ
fulgorem ignis habet, ſpiritus ſanctus deſignatur. His tri-
bus qui rite mundari volebat, aſpergebatur: quia nullus
per aquam baptiſmatis à lepra peccatorum mundari po-
teſt, niſi ſub inuocatione patris & filij & ſpiritus ſancti.
Sed ſi per hæc tria, pater & filius & ſpiritus ſanctus deſi-
gnantur, cur paſſer viuus quartus adiungitur? Per paſſerẽ
namque viuum, prædicatores noui teſtamenti deſignatos
fuiſſe diximus. Sacerdos ergo ligno cedrino, cocco, &
hyſſopo paſſerem viuum adiungebat: quia Dominus no-
ſter Ieſus Chriſtus in inuocatione ſui nominis, & patris
& ſpiritus ſancti, adiungit miniſterium ſacerdotum, noſ-
que à peccatis noſtris, qui per leproſum deſignamur, per
eorum inuocationem, & per aquam baptiſmatis abluit.
Qui paſſer in aquis viuentibus intingi iubetur, quia qui
alios docet in diuinis ſcripturis, doctum eſſe oportet. Nã
Mat. 15. ſi cæcus cæcum ducere tentauerit, ambo in foueam ca-
dunt. Qui leproſus ſepties aſpergi præcipitur, quia nul-
lius munditia ſine donis ſeptem Spiritus ſancti perfecta
eſſe poteſt. Quis enim ſine timore Dei, ſine pietate cæte-
riſque virtutibus ſaluus eſſe poteſt? Sed cùm vnuſquiſq;

G à prædicatoribus fidei qualiter viuere debeat ſecundùm
mandata Dei docetur, ſepties aqua viua aſpergitur. Poſt
emundationem verò leproſi paſſer viuus in agro auolare
ſinebatur, quia prædicatores ſancti poſt expletum offi-
cium prædicationis ſuæ, in agro patriæ cæleſtis auolare
promerentur. In alio quoque loco ſcriptum eſt, quia præ-
cepit Dominus Moyſi, vt offerrent filij Iſrael ſacerdoti Leuit. 16.
caprum emiſſarium, poneréque ſacerdos manum ſuper
caput eius, & confiteretur ſuper eum peccata filiorum
Iſrael, & mitteret eum per hominem paratum in deſer-
tum, vt portaret peccata filiorum Iſrael in deſertum. Ille
autem qui caprum emiſſarium in deſertum ducebat, non
H permittebatur in caſtra ingredi, niſi priùs lauaret veſti-
menta ſua. Eandem ſignificationem habet ſacerdos, quã
& caper emiſſarius: ſignificant enim Dominum noſtrum
Ieſum Chriſtum. Sacerdos igitur ſuper caprum emiſſa-
rium peccata filiorum Iſrael confeſſus eſt, quia filius Dei
peccata generis humani ſuper hominem quem aſſum-
pſit, poſuit, vt pro eis ipſe moreretur. Per deſertum verò,
cuius habitationem omnes delicioſi perhorreſcunt, crux
deſignatur, cunctis reis valde horribilis. Duxit ergo ho-
mo paratus caprum emiſſarium in deſertum, quia Iudæi
qui ad hoc ſcelus perpetrandum præſti fuerant, Domi-
I num noſtrum Ieſum Chriſtum crucifixerunt. Illi autem
qui captum emiſſarium in deſertum duxerat, præceptum
eſt vt lauaret veſtimenta ſua, & ſic ingrederetur in caſtra:
quia Iudæi interfectores Chriſti in caſtra Eccleſiæ ingre-
di non potuerunt, niſi priùs aqua baptiſmatis ablueren-
tur. Et in Deuteronomio præcepit Moyſes filiis Iſrael,
dicens: *Si tranſieris per agrum, & inueneris auem incu-* Deut. 22.
*bantem ſuper pullos ſuos, ne teneas auem cum pullis
ſuis, ſed dimitte auolare auem in campum, & captos tene-
filios, vt longo viuas tempore in terra quam Dominus
Deus tuus dederit tibi.* Numquid dimiſſa auicula dies
alienos augere poterat? Non. Sed ſpiritualiter intelligen-
dum eſt. Per auem vnaquæque ſancta anima deſignatur:
K per pullos autem eius, bona opera intelliguntur. Nam ſi-
cut auis pullos ſuos ſub alas congregat, vt eos fouendo
nutriat, ita vnaquæque ſancta anima, opera ſua intra cor-
dis ſecreta recondit, & ea ſemper augendo multiplicat &
nutrit, vt ex iis mercedem pleniſſimam recipiat. Auem
itaque cum pullis ſuis inuenimus cum aliquem iuſtum
pro ſuis bonis operibus amando amplectimur. Auem
in agro auolare permittimus, cum eum quem diligeba-
mus, per mortem ad regna cæleſtia conſcendiſſe gaude-
mus. Filios verò eius captos tenemus, ſi eius bona opera
in mente retinemus, atque in eorum imitatione profici-
mus. Et in hoc lõgitudinem vitæ nobis adquirimus, quæ
L non niſi in cæleſti beatitudine cuſtoditis datur. De aper-
tione tertij ſigilli pauca de multis diximus, nunc ordi-
nem proſequamur. *Audiui tertium animal, dicens: Veni &
vide.* Id eſt, intellige ſpiritaliter qui ſcripturam legis. *Et
ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper eum, habebat ſtateram in* Exod. 34.
manu ſua. Per equum nigrum, doctores legis poſſumus
intelligere. Nigredo enim equi, ſiue obſcuritatem legis
quam docuerunt, ſiue duritiam deſignat. Nam & Moy-
ſes velamen habebat ſuper faciem ſuam, eo quòd ſplen-
dor vultus eius, id eſt, ſpiritalis intelligentia in lege inſi-
pientibus oculis non poſſet videri. Seſſor autem equi,
Dominus eſt: ſtatera verò, æquitatem iudicij legalis de-
M monſtrat, vt eſt iſtud: Animam pro anima, oculum pro
oculo, dentem pro dente, pedem pro pede, & quale in- Exod. 21.
flixerit quis malum, tale & ſuſtinere cogatur. *Et audiui
tanquam vocem in medio quatuor animalium, dicentem.* Poteſt
per vocem quæ facta eſt in medio quatuor animalium,
vox Eccleſiæ accipi, Domini miſericordiam imploran-
tis. Sequitur. *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei de-
nario, & vinum & oleum ne laeſeris.* Magna ſunt quæ pro-
tulit, & valde obſcura. Per triticum namque, ex quo pa-
nis optimus conficitur, diuinam ſcripturam poſſumus
accipere, quæ eſt panis animarum: duæ verò libræ triti-
ci, duo teſtamenta deſignant, quibus diuina ſcriptura di-
uiditur. Ex iis duabus libris tritici magnam ciborum co-
piam nobis ſancti patres præparauerunt, qui eam multi-
pliciter expoſuerunt: denarius autem Dominum noſtrũ
Ieſum Chriſtum deſignat. Binæ ergo libræ tritici, dena-
rio

rio copulantur, quia quod ſancta ſcriptura loquitur, ad vnius Dei omnipotentiam, magnitudinem, bonitatem, atque ſeueritatem pertinet. *Iacob. 1.* Quidquid enim boni erga proximos agimus de illo eſt, non de nobis. Per aſperitatem verò hordei, opera ſanctorum deſignantur. Quæ aſpera quidem videntur per operationem, ſed ſpes, ea ſuauia facit, ſicut dicit Dominus: *Matt. 11.* *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Tres autem bilibres hordei ſunt. Non inconuenienter ergo per binarium numerum, qui perfectus eſt, opera ſanctorum deſignantur: quia perfectio ſanctorum ex bonis operibus accreſcit. Tres bilibres ergo hordei denario coniunguntur, quia quidquid boni electi in hoc ſæculo operantur, quidquid aduerſi patiuntur, pro amore vnius Dei omnipotentis agunt & patiuntur. Aliter per equum ij qui per legem ſalui facti ſunt, deſignantur: per aſcenſorem eius, ipſe dator legis: per ſtateram verò æquitas iudicij eius. Conſequens eſt igitur, vt per binas libras tritici, & per tres libras hordei vetus teſtamentum intelligamus. Per binas ergo libras tritici, duo præcepta charitatis, quæ in lege & prophetis ſpecialiter commendantur, deſignantur ſicut Dominus dicit in Euangelio: *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ.* Et per tres bilibres hordei, vetus teſtamentum poſſumus accipere, *Mat. 22.* eo quòd in tres partes ab Hebræis diuidatur, in prophetas, in legem, in agiographa. Nec inconuenienter per hordeum, quod aſperum habet corticem, vetus teſtamentum deſignatur, propter aſperitatem corticis ſui. Medullam cōtinet, ex qua panis conficitur, ita & infra litteram veteris teſtamenti, ſpiritalis intelligentia continetur, *Hebr. 7.* ex qua à magiſtris Eccleſiæ panis doctrinæ ſpiritalis conficitur, ad nutrimenta fidelium proficiens. Scribit enim Apoſtolus Paulus, quia nullum ad perfectum adduxit lex. Nullum ſcilicet eorum, qui eam carnaliter intelligunt & operantur: eos verò qui eam ſpiritaliter intelligunt & operātur, ad perfectionis culmen ſine dubio *Mat. 20.* erigit. Tres ergo libræ hordei duplicantur, vt ad ſenariū, qui perfectus eſt numerus, perueniant, cùm vetus teſtamentum à doctoribus Eccleſiæ primò hiſtorialiter, poſtea ſpiritaliter intelligitur, eiúſque ſpiritalis intelligentia operibus impletur. Per denarium autem, æterna vita deſignatur, ſicut Dominus dicit in Euangelio. Precatur igitur Dominum Eccleſia, & dicit: *Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario*, id eſt, ij qui duo præcepta charitatis ſecundùm doctrinam legis atque prophetarum, partibus videlicet veteris teſtamenti. ſimiliter & eis qui vetus teſtamentum ſpiritaliter intelligunt & operantur, id eſt fidelibus Eccleſiæ, denarium vitæ æternæ dignetur largiri. Per auſteritatem verò vini, actiuam vitam: per pinguedinem olei, contemplatiuam poſſumus accipere. Quod ergo dicit, *Vinum & oleum ne læſeris*, tale eſt ac ſi diceret, Eis qui tibi per actiuæ opera ſiue contemplatiuæ ſeruire ſtuduerunt, ne læſeris cùm ad iudicium veneris, Sequitur: *Et cum aperuiſſet ſigillum quartum audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni & vide.* Apertio ſigilli quarti ad prophetias pertinet, qui aduentum Chriſti, paſſionem, & reſurrectionem eius, vocationémque gentium & aperto ſermone, & per varias figuras prædixerunt. Saluator igitur noſter quartum ſigillum aperuit, quando intelligentiam prophetarum doctoribus Eccleſiæ præbuit. Sed de dictis prophetarum non eſt nobis neceſſe quidquam dicere, eo quòd ab eiſdem doctoribus expoſiti ſint. Et quia non ſolùm quæ à prophetis ſcripta ſunt, ſed & quæ ab eis geſta ſunt, ſpiritualem habent intelligentiam, pauca de iis quæ per Dauid, Eliam & Eliſæum geſta ſunt, dicamus. In Regum volumine ſcriptum eſt, quia cùm Dauid vellet pergere ad pugnam contra Philiſtæum, dixit ad Saulum: *Paſcebat ſeruus 1. Reg. 17.* *tuus gregem patris ſui, & veniebat leo vel vrſus, tollebat que arietem de medio gregis, & inſequebar, percutiebamque eos, eruebamque eum de ore eorum. Et illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos. Nam & leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus.* Dauid Chriſtum ſignificat. Per leonem autē & vrſum, perſecutores Eccleſiæ deſignantur. Per leonem Imperatores & cæteri principes terræ: per vrſum, Iudæi deſignati ſunt, qui Eccleſiam Dei perA ſecuti ſunt. Per arietem verò, martyres deſignantur. Leo igitur & vrſus venit, atque arietem de medio gregis abſtulit: quia perſecutores quoſdam de Eccleſia fideles tulerunt atque pro Chriſti nomine interfecerunt. Et ſicut Dauid leonem & vrſum inſecutus percuſſit, atque arietem de ore eorum eruit: ſimiliter & redemptor noſter quoſdam ex perſecutoribus perſecutus eſt, quando eis pœnam quam merebantur, in præſenti ſæculo irrogauit ſicut primo Herodi, & iterū ſecundo, & tertio, & multis aliis. Percuſſit quippe, quādo æterna morte damnauit. Arietem de ore eorum eruit, quia populum fidelium de laceratione eorum liberauit. Et iterum illi conſurgebant aduerſùm Dauid, quia temporibus perſecutorum B cùm alii punirentur, alii contra Chriſtum inſurgebant vt eius nomen atque culturam funditus extinguerent. *1. Reg. 17.* Sed Dauid apprehendebat mentū eorum, & ſuffocabat, interficiebatque eos. Per mentum, quod ori eorum appropinquauit, blaſphemiæ Iudæorum atque paganorū deſignantur. Chriſtus mentū perſecutorum apprehendit & ſuffocauit, interfecitque eos, quando Imperatoribus in Chriſtum credentibus, omnis cultura & error gētilium ita ſuffocatus eſt, vt nullus perſecutorum auderet os ad blaſphemandum Chriſtum aperire. *1. Cor. 7.* Itē, idem Dauid cum ad bellum contra Philiſtæum iret, baculū ſuum tulit ſecum, quē ſemper habebat in manibus, elegitque ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente: & miſit C eos in peram quam habebat ſecum, & fundam manu tulit, & proceſſit contra Philiſtæum. Per baculum quo homo ſuſtentatur, Apoſtoli deſignantur, qui Chriſtū quaſi ſuſtinuerunt, cùm opus propter quod in mundum venerat, compleuerunt, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Dei adiutores ſumus.* Per peram autem, eius humanitas deſignatur: per quinque lapides, quinque libri Moyſi, quos in peram miſit, quia ſcientiam quinque librorum homini *Matt. 4.* quem aſſumpſerat dedit: per funda autem eius linguam accipere poſſumus. Proceſſio vero Dauid contra Philiſtæum, duobus modis ſecundùm allegoriā intelligi poteſt. Proceſſit namque Saluator noſter contra Philiſtęū D quando ductus eſt in deſertum à Spiritu ſancto, vt tentaretur a diabolo, vinceretque diabolum. Quinque lapide Dauid in peram miſit, ſed ex vno Goliam proſtrauit quia Saluator noſter ſcientiam quinque librorum æqualiter poſſedit, ſed ex vno, id eſt Deuteronomio, tria teſtimonia aſſumpſit, ex quibus tres tentationes diaboli deuicit. Et ſicut Dauid funda lapidem iecit, & Goliam interfecit: ita & Dominus noſter Ieſus Chriſtus lingua ſanctæ ſcripturæ teſtimonia protulit, & diabolum ſuperauit. Aliter perrexit Dauid ad pugnam contra Philiſtæum: ſimiliter & Chriſtus vt diabolū vinceret, ad paſſionem properauit. Dauid lapide Goliam deiecit: ſimiliter & Chriſtus diabolum morte ſua peremit. Cùmque gladium nō haE beret in manu Dauid, tulit gladium Philiſtæi, & caput illius amputauit. Ille gladius, quo diabolus primum hominem, deinde genus humanum vſque dum a Chriſto redimeretur, interficit. Hunc gladium incurrimus, cùm peccamus. Sed hunc gladiū Chriſtus non habebat, quia peccatum non fecerat, nec inuentus fuerat dolus in ore eius. Originali quoque peccato obnoxius non erat, quia in peccato ortus non fuerat. Chriſtus itaque qui mortem ex debitu non habebat, a diabolo, qui auctor eius erat, *1. Petr. 2.* mortem mutuauit, & per eam eundem principem mortis interfecit. Per caput autem Philiſtæi, genus humanū F in hoc loco deſignatur. Præcidit Dauid caput Philiſtęi, quia Chriſtus a corpore diaboli electorum multitudinem ſeparauit. Detulit illud in Hieruſalem, quia multitudinem electorum in cæleſti beatitudine, quæ Hieruſalem vocatur, collocauit. De Elia verò & Eliſeo quāuis eorum facta plena ſint ſpiritalibus ſenſibus, eā tantummodo proferamus, quæ a Domino in Euangelio commemorata ſunt. Nam cùm veniſſet Dominus in Nazareth, dixerunt ei conciues eius: *Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.* Dixitque eis: *Amen dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cælum, & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam. Et multi leproſi erant in diebus Eliſæi in Iſrael, & nemo eorum,* *Lucæ. 4. 3. Reg. 17.*

mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. In regum volum ue ſcriptum eſt, quia cùm cœpiſſet Achab ex Iſrael Eliam perſequi, præcipiente Domino abiit in deſertum, & ſedit
3. Reg. 17.
iuxta torrentem Carith: corui quoque deferebant ei panes & carnes manè, & panes & carnes veſpere, & bibebat de torrente. Elias Chriſtum figurabat. Per torrentẽ autẽ Charith, legẽ debemus intelligere. Charith interpretatur mendacium, non quòd lex mendaciũ ſit. Solent namque prudentes proponere auditoribus ſuis parabolas, vt apertius intelligatur ea quæ dicere volunt & introducũt beſtias & aues loquentes. Quod ſi ſola verba parabolarũ attendas, mendaciũ eſſe proſpicies: ſin verò ſenſum, veritatem probabis. Similiter & quædam præcepta legalia, ſi litterã tantũmodo attendas, inutilia tibi videbuntur, H ſi ſpiritalem intelligentiam, veritas tibi magna in littera refulget. quædã igitur præcepta legalia Iudæis mendacium ſunt, quia ea carnaliter intelligunt: nobis autẽ veritas, quia ea ſpiritaliter intelligere curamus. Per coruos vero, ſacerdotes Iudæorũ deſignantur, velamine cordiũ ſuorum tenebroſi: carnes, iuge ſacrificium quod manè & veſpere offerebatur. Panes autem, panes propoſitionis demonſtrant, qui aſſiduè in cõſpectu Domini ponebantur. Bibebat verò de torrente, quia in obſeruationibus legalibus Chriſtus delectabatur. Poſt dies autẽ multos ſiccatus eſt torrens, quia veniente Chriſto in carne I
Num. 21. Exod. 25.
& prędicãte, obſeruatio legalis ceſſauit, atq; ab illo tempore nihil profuit, ſicut dicit Dominus: *Lex & prophetæ vſque ad Ioannem*, & cætera. Et iterum dicit ad Iſrael per
Mat. 11. Eſa. 1.
prophetam *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi. Neomenias & ſabbatha veſtra non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri.* Sequitur: *Dixit Dominus ad Eliam: Vade in Sareptam Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ, vt paſcat te.* Qui conſurgens, abiit in Sareptã.
3. Reg. 17.
Elias in Sareptã abiit, quia Iudæos perfidos Chriſtus derelinquens per Apoſtolos ſuos pertranſiuit ad gentes. Sarepta enim ſuccẽſia interpretatur, vel anguſtia panis. Gẽ-
Act. 13.
tiles quippe, qui erant ciuitas diaboli, & qui per Sareptã K deſignãtur, igne vitiorũ ſuccenſi erant. De hoc igne ſcriptura dicit: *Omnes vos accendentes ignem accincti flammis ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis vobis.* Illi namque flammis accincti ſunt, qui igne vitiorum vndique exuruntur, qui & anguſtia panis vocan-
Eſai. 50.
tur, quia nullus prædicator vnquam ad eos acceſſerat, qui pabulum verbi Dei eis impartiret. Cumque veniſſet ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua, colligens ligna. Eandem ſignificationem habet mulier, quam & ciuitas. Significat enim Eccleſiam ex gentibus congregatam. Vidua enim erat, quia Deum virum ſuum pec- L catis ſuis exigentibus perdiderat. Et vocauit eam, dixitque ei: *Affer mihi paululum aquæ in vaſe, vt bibam.* Minora petiit, vt ad maiora perueniret. Poſſumus namque per pabulum aquæ, quod animum ſitientis refrigerat, voluntatem audientium intelligere: quia ſicut ſitientis linguam aqua refrigerat, ita & prædicatorum mentes promptus animus auditorũ. Cùmque illa pergeret vt afferret, clamauit poſt tergum eius, dicens: *Affer mihi & buccellam panis in manu tua.* Quaſi poſt tergum nobis eſt quod ignoramus. Elias ergo poſt tergum mulieris clamauit, quia prædicatores ſancti gentibus Deum quem ignorabãt prædicauerunt. Vnde & per buccellam panis initium fidei poſſumus intelligere. Et quia illi M cõpetenter ad fidem veniunt, qui ſtudent priùs peccata confiteri, rectè ſubditur: Dixitque mulier: *Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, niſi quantum poteſt pugillus capere farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho.* Lecythus, vas erat quo oleum ſeruabatur. Poſſumus vero per farinam, rationem: per oleum autem, opera miſericordiæ intelligere. Gentilis ergo populus cognoſcens ſe grauiter erraſſe confitebatur nihil in ſe boni eſſe, niſi tantummodo quòd parum rationis, & parum ex operibus miſericordiæ videretur habere. Gentiles namque parum rationis habebant, quia ex parte rationabiles, ex maxima autem parte irrationabiles erant. Quid enim irrationabilius, quam dicere ligno aut lapidi, Deus meus es tu? Habebant & parum miſericordiæ quia ipſa natura ſæpe eos ad hoc impellebat, vt miſe-

ris ſubuenirent. Per vaſa verò, in quibus farina & oleum G continebatur, eorum corda deſignantur. *En colligo duo ligna vt ingrediar, & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus & moriamur.* Ligna quæ in ciuitate colliguntur, nihil vtilitatis habent, niſi vt igni comburantur. Per ligna igitur, errores gentilium diabolica fraude inuenti deſignantur. Mulier ligna duo colligebat, quia gentilis populus ex doctrina philoſophorum atque poetarum diuerſos errores colligebat, pro quibus perpetuo incendio traderetur. Sed quid eſt quod dicit, Vt comedamus & moriamur: Nos enim ideo comedimus, vt vitam in corpore ſeruemus. Hæc autem ideo ſe dicit comedere vt moriatur, quia doctrina gentilium mortem magis infert, quam vitam. Ad quam Elias: *Vade, & fac ſicut dixiſti, veruntamen fac mihi ex ipſa farina ſubcinericium panem paruulum, & affer ad me, tibi autem & filio tuo facies poſtea.* Per panem, fides: per cinerem verò ſæpe pœnitentia deſignatur, ſicut dicit Beatus Iob ad Dominum: *Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* Panis igitur cinere cooperitur, cùm quilibet infidelis ad Iob. 42.
fidem veniens, primum ſtudet deflere mala quæ fecit, vt conuenientius ad fidem Chriſti percipiendam, quæ in baptiſmate datur accedat. Elias itaque præcepit mulieri vt ex farina panem faceret, ſibique deferret, quia prædicatores ſancti gentes hortabantur, vt ex rationis bono quod a Deo perceperant, cibum fidei Deo præpararent, ſibique deferrent. Fidem namque vnuſquiſque ad baptiſmum veniens, prædicatori defert, cùm ad interrogationem ſacerdotis qualiter credat, confitetur. Elias panem quẽ mulieri facere præcepit, comedit: quia profectus filiorum, merces eſt prædicatorum. Quapropter Elias mulieri præcepit, vt ſibi primũ, poſtea ſibi & filio ſuo panem præpararet: quia conuerſio peccatoris, prædicatori primo imputatur. Poſtea verò conuerſus panẽ ſibi præparat, cum in bonis operibus ſemetipſum exercens, vt heres cæleſtis patriæ fiat obtinet. Quod autem ait Elias: *Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, vſque in diem in qua daturus eſt Dominus pluuiam ſuper terram*: illud ſignificat, quòd fides ab electorum cordibus bonáque opera non deficient, vſquedum Dominus ad iudicium cum omnibus ſanctis ſuis veniat. Similiter Luc. 4.
& Eliſæus Chriſtum figurabat: Naaman verò, populum gentium. Multi leproſi erant in Iſrael, & nemo eo- 4. Reg. 5.
rum mundatus eſt, niſi Naamã Syrus: quia veniente Chriſto in carne, & Iudæi & gentes lepra peccatorum ſuorum circumdati erant. Sed Iudæis in iniquitate ſua permanentibus, gentes a lepra peccatorum ſuorum mundatæ ſunt. Præcepit ergo Eliſæus Naamã, dicens. *Vade & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatem caro tua, atque mundaberis.* Abiit: & lauit in Iordane ſepties, & reſtituta eſt caro eius ſicut caro pueri paruuli, & mundatus eſt a lepra. Aqua Iordanis baptiſmum figurabat, eo quod in ea Chriſtus baptizatus ſit. Naaman aquis Iordanis ablutus eſt, & lepra mundatus, quia populus gentium aqua ſacri baptiſmatis a lepra peccatorum ſuorum eſt expurgatus. Septena verò eius lauatio, ſeptiformem Spiritum ſanctum figurabat, per cuius operationem remiſſio peccatorum in baptiſmo datur: quia ſicut corpus viſibiliter aquis baptiſmatis, ita anima inuiſibiliter per operationem Spiritus ſancti a peccatis omnibus emundatur. Giezi autem pretium ſanitatis Naaman recepit, lepramque eius hereditauit, eos deſignauit qui doctrinam ſuæ prædicationis hominibus vendunt, quos Ioan. 10.
Dominus in Euangelio non paſtores, ſed mercenarios vocat. Eliſæus igitur ſanitatem contulit, & Giezi pretium accepit, quia ab eis quos diuina miſericordia ſaluat, peruerſi doctores pretium ſanitatis exigunt. Et ideo heredes lepræ eorum efficiuntur, quia in malis quæ iſti peregrinam Dei contempſerunt, permanentes damnationem ſibi perpetuam adquirunt. De apertionibus quatuor ſigillorum quæ ad vetus teſtamentum pertinere certum eſt, pauca de multis diximus: vt demonſtremus nihil aliud eſſe ſigillorum apertionem, niſi demonſtrationem ſpiritalium ſenſuum in veteri teſtamento, quæ nobis per Chriſtum facta eſt. Sequitur: *Et ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & in-*

ſemm ſequebatur eum. Videntur hæc quæ de equite quarto dicuntur, ad Antichriſtum pertinere. Sed quia ſuperiores tres equites in bonam partem interpretati ſumus vt conuenirent cum apertionibus trium ſigillorum, ordinis teſtitudo cogit, vt & iſtum in bonam partem intelligamus, quatenus concordet cum apertione quarti ſigilli, quam ad prophetas pertinere demonſtrauimus. Equus igitur pallidus prophetas ſignificat. Pallor verò diuerſis modis accidit hominibus, aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte, totum corpus occupante, multiſque modis aliis palleſcunt homines. Prophetæ ergo, qui populo peccanti prædicabant quod in rapinam & gladium & perditionem darentur, non inconuenienter colorem pallidum habuiſſe dicuntur. Seſſor huius equi Dominus eſt, qui in prophetis ſuis inhabitauit. Sed valde durum videtur, quod nomen mortis habuiſſe dicitur. Ipſe enim vita eſt omnium electorum ſuorum, ſicut ipſe dicit: *Ego ſum vita.* Sed ſi diligenter ſcripturas diuinas inſpexerimus, inueniemus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ etiam mortem vocari. Nam ſicut vita eſt omnium electorum quibus quotidie vitam æternam largitur, ita & mors dici poteſt reproborum, quos pro ſceleribus ſuis quotidie morti tradit perpetuæ. Ipſe enim habet poteſtatem, animam & corpus perdere in gehennam. Nomen ergo mortis habuiſſe dicitur, quia Iſraelitico populo peccanti mortem intulit, ſicut in cantico Deuteronomij ipſe manifeſtè demonſtrat, cùm dicit: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo ...., & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: deuorabitque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet, & cætera.* Hunc equitem infernus ſequebatur, quia omnes qui comminationes prophetarum quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempſerunt, infernus abſorbuit. Vnde & ſequitur: *Et data eſt ei poteſtas in quatuor partes terræ occidere in gladio & fame & morte & beſtiis terræ.* Per quatuor partes terræ, omnis terra deſignatur. Qualiter autem in gladio & fame & morte & beſtiis terræ conſumpti fuerint, libri Prophetarum atque Regum apertè demonſtrant. Quærendum verò nobis eſt, cur apertio quatuor ſigillorum ad vetus teſtamentum, trium verò ad nouum pertineat. Quatuor ſunt elementa, quibus ſecundùm corpus ſubſiſtemus. Vetus igitur teſtamentum in quaternario numero non inconuenienter ponitur, quia lex Moyſi nihil aliud populo Hebraico, niſi ea quæ ad quatuor elementa pertinent, repromittit. Nouũ verò teſtamentum in ternario numero ponitur, quia fides ſanctæ Trinitatis, ſine qua ſalui eſſe non poſſumus, in eo ſpecialiter commendatur. *Et cùm aperuiſſet ſigillum quintum.* Quinti ſigilli apertio, ſexti & ſeptimi, ſicut iam diximus, ad apertionem noui teſtamenti pertinet. Et quamuis nouum teſtamentum apertio ſit veteris teſtamenti, tamen multa in eo obſcurè ponuntur, quæ neceſſe eſt vt exponantur. Igitur ſigillum quintum, ſextum & ſeptimum Saluator aperuit, quando ea quæ per parabolas ipſe locutus eſt, & figuraliter geſſit, doctoribus Eccleſiæ patefecit. Sed de expoſitione noui teſtamenti non eſt nobis neceſſe quidquam dicere, eo quod a ſanctis patribus mirabiliter & multipliciter ſit expoſitum. Quinti igitur ſigilli apertio ad martyres pertinet. Quintum verò ſigillum tunc Chriſtus aperuit, quando ea quæ per Parabolas & quaſdam figuras de perſecutione martyrum, & glorificatione eorum dixit, doctoribus Eccleſiæ manifeſtauit. Aperuit etiã quintum ſigillum, quando eis cæleſtem gloriam quam promiſerat contulit, eoſque in mundo apud homines clarificauit. *Vidi ſub altare Dei animas interfectorum propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu quod habebant.* Altare Dei Chriſtus eſt. Animæ igitur ſanctorũ ſub altari quieſcunt, quia ſicut capiti ſuppoſita ſunt membra, eique cohærent, ita & animæ ſanctorum in cæleſti gloria conſtitutæ, Chriſto ſaluatori ſubiectæ ſunt, eique per coniunctionem membrorum nectuntur. *Et clamabant voce magna, dicentes: Vſquequo Domine ſanctus & verus, non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum de iis qui habitant in terra?* Cùm ſcriptura præcipiat malum pro malo reddere, & Dominus dicat in Euangelio: *Diligite amicos veſtros, & benefacite iis qui oderunt vos:*

Ioan. 14.
Mat. 10.
Deut. 32.
Rom. 12.
Mat. 5.

A quid eſt quòd ſancti in cæleſtibus conſtituti vltionem de inimicis ſuis expetunt? ſed ſcimus ſanctos Dei diem vltimum deſiderare, in quo & corpora & mercedem plenam laborum ſuorum a Domino percipient. Nam hunc diem Dominus deſiderandum eſſe diſcipulis ſuis manifeſtauit, cùm ſigna diei iudicii prædiceret, dicens: Cùm autem videbitis hæc fieri, reſpicite & leuate capita veſtra, quoniam appropinquauit redemptio veſtra. Et oratione Dominica aſſiduè petimus, *adueniat regnum tuum.* Verùm quia ſanctorum reſurrectio atque glorificatio in die iudicij fiet, & dies iudicii damnatio erit impiorum, ſancti vltionem de inimicis ſuis poſtulant, B quando petunt vt dies Domini veniat, quia eo die damnatione perpetua damnabuntur. Sed hic quæſtio oritur, cur ſancti Domini diem iudicii deſiderent, cùm Propheta dicat: *Væ deſiderantibus diem Domini?* Scimus namque diem Domini damnationem eſſe impiorum, ſicut iam diximus. Et quid neceſſe fuit Prophetæ dicere: *Væ deſiderantibus diem Domini*, cùm nullus impius reperiatur qui aut mortem ſuam, aut diem Domini deſideret, eo quòd in eo damnari metuit? Et quia verum eſt quod Propheta dixit, inueſtigandum nobis eſt quid ſignificet. Damnatio quippe impiorum, ſunt peccata. Quicunque ergo cum ſcorto coire deſiderat, damnationẽ ſuam deſiderat. Qui equum aut bouem aut aliquid huic rei ſimile C furari deſiderat, damnationem ſuam deſiderat. Qui damnum aliquod proximo inferre deſiderat, damnationem ſuam deſiderat. Igitur quia damnatio impiorum erit dies iudicij, quicumque ea ſcelera committere deſiderat, pro quibus in die iudicii damnabitur, diem Domini, id eſt, damnationem ſuam deſiderat. *Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ.* Stolæ albæ, gloria eſt ſanctarum animarum. Singulas ſtolas albas ſancti Dei nunc poſſident quia corporibus in terra quieſcẽtibus, ſtolis animæ beatitudinis æternæ perfruuntur. Binas ſtolas tunc percipient cùm poſt reſurrectionem animæ cum corporibus gloriam cæleſtis patriæ ſine fine poſſidebunt. *Et dictum* D *eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec impleantur conſerui eorum, & fratres eorum qui interficiendi ſunt, ſicut & illi.* Tempus modicum, tempus eſt vſque ad diem iudicii. Quod modicum idcirco dicitur, quia in comparatione futuri temporis valde modicum eſt. Sancti ergo qui hoc deſiderant, vt dies iudicii fiat, in qua & corpora & mercedem plenam laborum ſuorum recipiant, tempus modicum expectare iubentur, donec impleatur numerus fratrum eorum: quia dies iudicii non veniet vſque dum impleatur omnis numerus electorum. Sed quærendum nobis eſt, cur ſolæ animæ pro Chriſti nomine interfectorum ſub altare Dei quieuiſſe, & ſtolas ſingulis accepiſſe legantur, cùm omnes electorum animæ ſub hoc altare E quieſcant, eaſdemque ſtolas & ipſæ poſſideant? Per animas igitur interfectorũ non ſolũ martyres, ſed & omnes animæ iuſtorũ debemus accipere: eo quod & ipſi mundo ſint mortui, vt Deo viuerent, ſicut dicit Apoſtolus: *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Et de ſemetipſo dicit: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo,* & *Omnes qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Et iterum dicitur: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Sed & Ioannes auctor huius libri, calicem Domini bibiſſe deſcribitur, cùm ſine gladii peremptione quieuerit. *Et cùm aperuiſſet ſigillum ſextum.* Sigilli ſexti apertio ad Iudæorum deie- F ctionem, ſicut diximus, & ad gentium vocationem pertinet. Et quia Chriſtus de Iudæorũ perditione & de gentium electione, multa per parabolas eſt locutus, quædam etiam geſſit quæ hoc deſignauerunt. Sextum igitur ſigillum Dominus aperuit, quando doctoribus Eccleſiæ ea quæ per figuras dixit & fecit per inſpirationem ſuæ gratiam patefecit. Aperuit etiam ſextum ſigillum, quando ea quæ prædixit, opere impleuit. *Terræmotus factus eſt magnus.* Per terram in hoc loco Iudæi deſignantur. Terræmotus factus eſt magnus, quando à Romanis hæc gens eſt deuaſtata. *Et factus eſt niger ſol, ſicut ſaccus cilicinus.* Per ſolem idem Iudæorũ populus deſignatur. Sol igitur factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, quia populus Iudæorum qui propter cognitionem vnius Dei, & propter

Leuit. 21.
Matt. 6.
Amos 5.
Coloſſ. 3.
Galat. 6.
2. Tim. 3.
Actor 14.
Mat. 20.

Digitized by Google

cuſtodiam legis, velut ſol in mundo refulgebat, inter ce- G teras gentes factus eſt omnibus hominibus inuiſus propter iniquitates ſuas. Sacco namque pœnitentes veſtiuntur, vt indicent ſe eſſe peccatores. Sol ergo nigredinem ſacci habuit, quia omnibus gentibus facinora Iudæorũ patuerunt. *Et luna facta eſt ſicut ſanguis.* Eandem ſignificationem habet luna, quam ſol. Significat namque ſynagogam. Luna ergo ſpeciem ſanguinis habuiſſe viſa eſt, quia omnibus claruit, Iudæos propter effuſionem ſanguinis Chriſti, ſanctorúmque eius eſſe deletos. *Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus mittit groſſos ſuos, cum à vento magno mouetur.* Per ſtellas principes ſacerdotum deſignantur, Scribæ & Phariſæi. per ficum autem, terram H Iudæorũ poſſumus intelligere. Groſſi verò e ſideum arboris fructus inutiles vocantur, qui citò labuntur, cùm arbor eadem vento concutitur. Ficus igitur vento commota eſt, & inutiles fructus a ſe emiſit, quia terra Iudæorum à Romanis inuiſitata eſt, & gentem inutilem, & Deo odibilem à ſe expulit, vt habitatio fieret fidelium. Stellæ itaque groſſorum more in terrã ceciderunt, quia eos qui per doctrinam legis velut ſtellæ in populo refulgebant, eadem pœna concluſit, quæ & cæteram multitudinem. *Et cælum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Per cælum, vetus teſtamentum deſignatur: liber verò quando inuoluitur, eius ſcriptura ab oculis intuentium abſconditur. I Liber ergo Iudæis inuolutus eſt, quia ſpiritalem intelligentiam in veteri teſtamento quæ Chriſtum demonſtrabat, intelligere noluerunt. Cælum itaque ſicut liber inuolutus receſſit, quia vetus teſtamentum Iudæos dereliquit, & ad gentes tranſiuit. *Et omnes mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt.* Et quia Iudæorum terra montuoſa eſt, poſſumus per montes, eos qui in ciuitatibus, per inſulas autem eos qui in campeſtribus habitant, intelligere. Qui de locis ſuis moti ſunt, quia omnes aut exterminati, aut in captiuitatem ducti ſunt. *Et reges terræ, & principes & tribuni, & diuites, & fortes, omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium, & dicunt montibus, Cadite* K *ſuper nos, & abſcondite nos a facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni quoniã venit dies magnus iræ ipſorũ, & quis poterit ſtare?* Per reges terræ, principes & tribunos, eos qui hanc gentẽ regere videbantur, poſſumus intelligere: per diuites & fortes, ſeruos & liberos, ceteram multitudinẽ. Qualiter autem ſe in ſpeluncis & petris montium abſconderunt, Ioſephus manifeſtè narrat, qui euerſionem Hieruſalem

Ioſeph. lib. 6. de bello Iudaico.

deſcribit. Tanta enim fuit afflictio, vt cum fame diutina conſumerentur, & ab hoſtibus exteriùs, & multo deterius à prædonibus intrinſecus affligerentur, abſconderint ſe in puteis & cloacis, & in quibuſdam terræ abditis L locis, cupientes mori, vt prolixam miſeriam mortis compendio terminarent. Qui etiam ſcientes ſe pro ſceleribus ſuis iſta pati, & poſt mortem ſe inferni pœnas eſſe paſſuros, cupiebant vt montibus, ſub quibus deliteſcebant, opprimerentur, & abſconderentur a facie Dei, & a facie Chriſti eius quem grauiter nouerant ſe offendiſſe. Nam & Dominus cùm ad paſſionem duceretur, hæc eos eſſe paſſuros mulieribus ſe lamentantibus prædixit, dicens: *Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros; quia ecce venient dies quando dicent. Beatæ ſteriles quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite ſu-* M *per nos, & collibus, Cooperite nos. Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Se viride lignum, illos verò lignum

Luc. 23.

aridum vocans. Ac ſi dixiſſet: Si in me qui lignum ſum ſecundùm humanitatem, viride, hoc ſecundùm diuinitatem, id eſt, qui Deus ſum & homo, hæc faciunt: illis qui lignum ſunt aridum, id eſt, qui viriditatem fidei non habent, quid fiet? Subauditur, peſſimè peribunt. Sed &

Matt. 21.

arbor fici, quam Dominus ante paſſionem maledicendo aridam fecit, eo quòd in ea fructum non repetiſſet, eoſdem Iudæos deſignauit, quos maledictione perpetua damnauit, eo quòd in illis fructum fidei non repeſiſſet.

CAPVT SEPTIMVM.

Poſt hæc vidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ. Iudæorum deiectione præmiſſa, nunc qualiter Eccleſia ex gentibus congregata fuerit, narrare inchoat. Per quatuor quippe angelos quatuor regna deſignantur: Aſſyriorum ſcilicet, Perſarum, Macedonum atque Romanorum. Sed quia poteſtas regnorum ad ſolos Romanos tranſierat, per quatuor angelos ſoli Romani intelliguntur: quia poteſtatem ſibi quatuor regnorum vendicauerant. Per quatuor angulos, vniuerſæ gentes quæ intra quatuor mundi plagas continentur, deſignantur, quas ſibi Romani ſubiecerant. *Tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem.* Per ventos qui nubes excitant, vt terram irrigantes faciem eius hilarem reddant, ac fructiferam faciant, pax cunctis mortalibus optata deſignatur quæ & mentes hominum lætificat, & vt propriis vtilitatibus deſeruiant, facultatem tribuit. Per terram & mare, omnes gentes figurantur: per arbores autem ij qui inter eos principatum tenebant. Quatuor ergo angeli quatuor ventos tenebant, ne flarent ſuper terram: quia Romani, qui per quatuor angelos deſignantur, omnem terram cædibus & rapinis & mortalitatibus hominum replentes, non ſinebant genus humanum pacatum eſſe ac quietum. *Et vidi alterum angelum deſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui.* Alter angelus Chriſtus eſt, de quo ſcriptum eſt: *Et vocabitur nomen eius magni conſilij angelus.* Ipſe eſt ſol, de quo ſcriptum eſt: *Vobis autem timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.* Ab ortu ſolis Chriſtus deſcendit, id eſt, à ſemetipſo quoniam non ex concubitu viri carnem aſſumpſit, ſed à ſemetipſo, qui vtique ſibi carnem immaculatam ex carne Virginis creauit. Signum autem Dei viui, eſt Chriſti diuinitas. Nam in carne poſitus, ſignum Dei viui habuit quia ea opera geſſit, quæ demonſtrabant eum vnicum eſſe filium Dei, ſicut ipſe dicit: *Opera quæ ego facio, ipſa teſtimonium perhibent de me. Et clamauit voce magna quatuor angelis quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Clamaſſe Dei, feciſſe dicitur. Etenim aduentu ſuo fecit, vt Romani ab infeſtatione generis humani ceſſarent, fieréque pax per vniuerſum orbem, ſicut dicit Pſalmiſta: *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis:* donec ſemina fidei per vniuerſas gentes ſpargerentur, ac ſignaculo fidei ij qui præordinati erant ad vitam æternam, ſignarentur. *Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.* Per centum quadragintaquatuor millia præſentis Eccleſiæ electi ſignificantur. Duodecies namque duodeni, fiunt centum quadragintaquatuor. Omnes igitur qui fidem duodecim Apoſtolorum cuſtodiunt, actúſque imitantur, in hoc numero conſiſtunt. Sed quærendum nobis eſt, cur ex omni tribu filiorum Iſrael congregati eſſe dicantur, cùm multò plures ex gentibus quàm ex Iudæis crediderint. Verùm ſi interpretationes hominum attendimus, in nominibus duodecim tribuum, omnes ad electos pertinent. *Ex tribu Iuda, duodecim millia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim millia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim millia ſignati. Ex tribu Aſer, duodecim millia ſignati. Ex tribu Nephtali, duodecim millia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim millia ſignati. Ex tribu Simeon, duodecim millia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim millia ſignati. Ex tribu Iſſachar, duodecim millia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim millia ſignati.* Iudas prior ponitur, Beniamin verò vltimus. Quòd ſi interpretationes nominum inſpicere voluerimus, Iudam inferiorem id pœnitentia, Beniamin verò ſuperiorem reperimus in patria. Nam qui ad Deum conſcendere deſiderat, à minoribus incipit, vt gradatim creſcendo ad maiora perueniat,

Eſai. 9.
Malac. 4.
Ioan. 10.
Pſal. 71.

ſicut dixit Pſalmiſta: *Ibunt ſancti de virtute in virtutem.* *Pſal. 38.* Et quia ſancti ad Deum per iter virtutum conſcendunt *Ibidem.* ſubiungit. Videbitur Deus eorum in Sion. Iudas confeſſio interpretatur. Iudas ergo prior ponitur, quia quicumque poſt peccata ad Deum conuerti deſiderat, neceſſe eſt vt primò cõfiteatur peccata ſua, ſicut dicit Iacobus Apoſtolus. *Iacob. 5.* *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini:* videlicet vt per confeſſionem peccatorum & pœnitentiam, Deum ſibi placabilem faciat quem offenderat. Et quia qui ſalubriter pœnitet, & deflet mala quæ fecit, gaudium in cælo facit, oculos miſericordiæ Dei ad ſe conuertit, ſicut dicit Dominus: *Luc. 15.* *Zach. 1. & Malach. 3.* *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* B Ruben ſecundus ponitur, qui viſionis filius interpretatur: quia per pœnitentiam, viſionis factus eſt filius, qui erat antea filius perditionis. Poſt Ruben Gad ſequitur, qui accinctus interpretatur: quia neceſſe eſt, vt qui pœnitet ſe mala geſſiſſe, & petit ne in eadem relabatur, contra omnia vitia armetur, voluptatéſque carnales a ſe præcidat: quia non poteſt fieri vt a peccatis abſtineat, qui in voluptatibus carnalibus requieſcit. Et quia qui contra vitia pugnat viriliter, iam beatus eſſe incipit, Aſer in ordine ponitur, qui beatitudo interpretatur. Sequitur Nephthali qui dilatatio mea interpretatur. Omnis enim qui ſcit ſe Deum offendiſſe, & vult vt ei miſericordia diuina ſuccurrat, debet & ipſe miſereri quibuſcumque poteſt, C & quomodo poteſt, ſicut dicit Dominus: *Mat. 5.* *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Illius quippe mens circumquaque dilatatur, quia per dilectionem quam proximis exhibere debet, omnibus quibuſcumque poteſt, miſeretur. Poſt Nephthalim ponitur Manaſſes, qui oblitus interpretatur: quia expedit vt qui peccata ſua deflet, qui eleemoſynas pauperibus largitur, vt peccata eius dimittantur, eadem peccata ita deleat, quatenus ea penitus oblitus eſſe videatur. Et ideo Symeõ ſequitur qui exauditio interpretatur. Ille enim pro malis quæ fecit, deprecans vt ei dimittantur, a Deo exauditur qui omnia vitia ex toto deſerit. Deinde Leui ſequitur, D qui additus ſiue aſſumptus interpretatur: quia qui de peccatis quæ fecit, iam pœnitentiam exercuit, qui contra vitia pugnauit, eaque deuicit, qui ergo indigentes miſericors extitit, atque iis operibus hoc promeruit, vt eius peccata dimitterentur, de venia iam ſecurus, timorem ignis æterni a mente abiicit, atque in amorẽ Dei, ac cæleſtis patriæ totus aſſumitur, iiſque additur, *1. Ioan. 3.* qui filii Dei nuncupantur & ſunt. Sequitur Iſſachar, qui merces interpretatur. Sed interpretationem huius nominis clarius videbimus, ſi ea quæ mater Lia, eo naſcente dixit, ponamus. *Gen. 30.* Ait enim: *Reddit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo.* Et idcirco appellauit nomen eius Iſſachar, id eſt merces. Caro noſtra, ancilla noſtra de- E bet eſſe. Vir noſter, Deus noſter eſt. Ancillam verò noſtram viro noſtro damus, ſi carnem noſtram Dei ſeruitio mancipamus, ſi eam vigilare, ieiunare, & abſtinere cõpellimus, atque voluptates eius edomamus. Iſſachar igitur Liæ in mercedem datus eſt a Deo, quia iis qui carnem domant, qui vitia extinguunt, ea merces datur a Deo, vt virtutibus ditentur. Et ideo poſt Iſſachar, Zabulon ponitur, qui habitaculum fortitudinis interpretatur. Quis eſt fortis, niſi Deus? de quo Pſalmiſta dicit. *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Et quod habitaculum fortitudinis, *Pſal. 23.* niſi habitatio Dei? In illo enim F habitat Deus, in quo fides, patientia, caſtitas, humilitas, charitas ceteræque virtutes commorantur. Et quia per operationem virtutum augentur præmia meritorum, Ioſeph ſubſequitur, qui augmentum interpretatur. Beniamin vltimus, immo & ſuperior ponitur qui filius dexteræ interpretatur. Dextera namq; patris, filius Dei dicitur. Et Euangelium loquitur, quia ſancti Dei ad dexterã Dei ponentur. Electi itaque Dei, filij dexteræ efficiuntur, cùm ab hac vita ſubtracti, in cæleſtibus ſedibus collocãtur, vbi nihil eſt ſiniſtrum, ſed totum dexterum. Igitur *Mat. 25.* quia interpretationes nominum duodecim tribuum vſque ad eum finẽ perduximus, quo in cæleſtibus ſedibus collocantur, congruum eſt vt ea quæ ſequuntur, ad glo-

A rificationem animarum ſanctarum transferamus. *Poſt hæc vidi turbam magnam, quam nemo dinumerare poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum. Et clamabant voce magna, dicentes.* Per turbam ſuperiorẽ quæ numero comprehenditur, electi qui in Eccleſia Dei ſingulis temporibus laborant, deſignantur, ſicut iam diximus. Et quia multi ſunt vocati, *Mat. 25.* pauci verò electi, & in comparatione reproborũ exigua eſt turba electorum, non immerito numero centũ quadraginta quatuor millia, electi qui ſingulis tẽporibus in Eccleſia Dei laborauerunt, deſignantur. In cæleſti verò B beatitudine, vbi ſingulis temporibus ex omnibus gentibus, tribubus & ſingulis congregantur, tanta earũ efficitur multitudo, vt nullo numero comprehendi poſſit. Per ſtolas autem albas, munditia animarum deſignatur. Palmæ verò in ſignum victoriæ ponuntur. Palmas igitur non ſolùm ſancti martyres, quibus victoria ſpecialiter adſcribitur, ſed & omnes electi, qui in hoc ſæculo poſiti contra viſibiles & inuiſibiles hoſtes fortiter dimicarunt, in cæleſti beatitudine poſſident. Palmæ autem, præmia ſunt victoriæ ſanctorum. Qui & voce magna clamare dicuntur: *Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agnum.* Sancti Dei numquam ceſſant à laude Dei, nec tamen laborant laudando Deo: quia ſicut dulcis C eſt ſanctis viſio Dei, ſic & laus Dei. *Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & ceciderunt in medio throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes, Amen, benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorũ. Amẽ.* Superius millia milliũ angelorũ in circuitu throni Deum laudare dicuntur: hic autem nullo numero comprehenduntur, ſed omnes in circuitu throni ſtare dicuntur. Poſſumus per ſuperiores angelos, qui numero comprehenduntur, eos intelligere qui ad diuerſa officia in mundo deſtinantur: eos autem qui ſine numero ponuntur, illos qui in cæleſtibus cum Domino conuer- D ſantur. Sed & hic ſeptem benedictiones ponuntur ſicut ſuperiùs, vt demonſtraret eodem modo & iſtos benedicere Deum, qui mundum ſua gubernatione tuentur, ſicut & illos qui in cæleſtibus cum Domino commorantur. *Et reſpondens vnus de ſenioribus dixit mihi: Iſti qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & vnde venerunt? Dixi illi, Domine mi tu ſcis.* Interrogat, vt doceat. per ſeniorem namq; doctores Eccleſiæ: per Ioannem verò, auditores intelliguntur. Nam prædicatores ſancti gloriã animarum ſanctarum quibuſcumq; modis poſſunt, intimant auditoribus ſuis, vt mentes eorum ad amorem cæleſtis patriæ accendant. *Et dixit mihi: Iſti ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni.* E Hic demonſtrat non ad electos, qui in hac vita laborant, ſed ad eos qui in cæleſti vita cum Domino requieſcunt, hæc pertinere. Non enim ſancti de magna tribulatione, ſed ad magnas tribulationes perferendas in mundum veniunt, ſicut dicit Iob: *Homo ad laborem naſcitur, & auis ad volandum.* Et Dominus dicit in Euangelio: *Iob. 5.* *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Et Paulus dicit: *Mat. 5.* *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum.* Hic enim tempus eſt tribulationis, illic tempus pacis. Sancti itaque *Actor. 14.* de magna tribulatione veniunt, qui ab hac vita ſubtracti, vbi tempus tribulationis eſt, in æterna quiete col- F locantur. Lauerunt autem ſtolas ſuas, quia animas ſuas in hac vita poſiti ab omnibus ſordibus peccatorũ mundauerunt primò quidem per baptiſmum, poſtea verò per pœnitentiam & lachrymas, ac miſericordiæ opera, & in cæteris bonis operibus. Quæ etiã in ſanguine agni dealbatæ fuiſſe dicuntur, quia animæ electorum, quæ antea erant nigredine peccatorum inuolutæ, per redemptionẽ ſanguinis Chriſti candorem munditiæ aſſumpſerũt. *Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius.* In conſpectu namque Dei ſancti Dei aſſiſtunt, ac viſione eius indeſinenter perfruuntur. Templum verò Dei, cæleſtem patriam; ſeruitium Dei amorem Dei vocat. Quod enim ſeruitiũ tam acceptabile Deo, quam vt

Digitized by Google

diligatur ex toto corde, totáq; virtute? Et quis ita ardenter diligit Deum, ſicut illi qui aſſiduè contemplantur faciem eius? G *Et qui ſedet ſuper thronum, habitat ſuper illos.* Thronus Dei, ſancti Dei ſunt, ſicut ſuperius diximus. Qui ergo deſignantur per thronũ Dei, ipſi ſunt ſuper quos habitat Deus: habitat verò ſuper ſanctos ſuos Deus, cùm eos ſuo lumine illuminat circumdat, & tuetur. *Non eſurient, neque ſitient amplius.* Cùm Dominus dicat in Euangelio: *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur;* Matt. 5. cur hic ſancti Dei numquam eſurire dicuntur? Sed ſicut ſuperiùs diximus, non ad electos qui in hac vita ſunt poſiti, loquitur: qui videntes iniuſtitias hominum, eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã, cupientes omnes homines iuſtos eſſe, ſicut ipſi ſunt. H Eſuriunt etiam, vt ſua iuſtitia quotidie creſcat, eſuriunt & ſitiunt vitam æternam. Animæ verò ſanctorum non eſurient neque ſitient ampliùs, quia eſurierunt, iámque percipere vitam æternã meruerunt. *Et non cadet ſuper eos ſol, neque vllus æſtus.* Per ſolem, tentationes quas ſancti ab hominibus perferunt, poſſumus intelligere per æſtum, tentationes dæmonum ſiue voluptates carnales. Et quia ſancti in hac vita poſita perſecutiones iniquorum hominum tolerando vicerunt, tentationes dæmonum ſuperauerunt, deſideria carnalia in ſe extinxerunt, in cæleſti beatitudine poſiti nullum laborem in perpetuum ſentiunt. I *Quoniam magnus qui in medio throni eſt, reget illos.* Regit Deus ſanctos ſuos, cùm voluntates eorum ita diſponit, vt nihil velle poſſint, niſi quod Deus vult. *Et deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* Vitæ fons Chriſtus eſt, qui dicit: *Ego ſum vita.* Quod enim ſine illo eſt, mortuũ eſt: quod verò cum illo eſt, vita eſt. Ioan. 14. Ad vitæ fontem Chriſtus ſanctos ſuos ducit, quia ad ſemetipſum eos ducit, vt ſint vnum eum illo. Per aquas, Ibidem. eoſdem ſanctos poſſumus intelligere. Ipſe eſt quippe & fons aquarum, quia ab ipſo procedit omnis ſanctitas Ioan. 15. electorum, ſicut ipſe dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* *Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Quia tempus flendi hic ſunt, tempus ridendi in illa beatitudine K Matt. 5. erit, ſicut Dominus dicit: *Beati qui nunc lugent, quoniam ipſi tunc conſolabuntur.*

CAPVT OCTAVVM.

ET cùm aperuiſſet ſigillum ſeptimum. Apertio ſeptimi ſigilli ad natiuitatem Chriſti pertinet. Sed quærendum nobis eſt, cur in ſeptimo, non in quinto loco ponatur. In Geneſi ſcriptum eſt, quia ſex diebus fecit Deus L Gen. 1. cuncta quæ ex cælo & terra originem ſumpſerunt, ſeptimo autem requieuit, & idcirco vocauit diem ſeptimum ſabbathũ, id eſt requiem. Quæ eſt autem requies noſtra, niſi Chriſtus? Nõ inconuenienter ergo in ſeptimi ſigilli apertione natiuitas Chriſti ponitur, quia ipſe eſt requies omnium ſanctorum ſuorum, quæ per ſeptimum diẽ figuratur. Et quia ea quæ in natiuitate Chriſti geſta ſunt, ſpiritalem intelligentiam obtinent; ſeptimum ſigillum Chriſtus aperuit, cùm ea quæ per ſignificationem geſta ſunt, Doctoribus Eccleſiæ per inſpirationem Spiritus ſancti manifeſtauit. *Factum eſt ſilentium in cælo quaſi media hora.* Per ſilentium, pax quæ ab Octauiano Augo, Chriſto naſcente, per vniuerſum orbem facta eſt, deſignatur. M Media autem hora ſilentium factũ eſt, quia pax quã Eccleſia in initio fidei apud paganos habuit pauco tempore manſit. Nam à Nerone Imperatore interrupta eſt, & Petro Pauloq́ue interfectis, præcepit omnes Chriſtianos perſequi. *Et vidi ſeptem angelos ſtantes in conſpectu Dei; & data ſunt illis ſeptem tubæ.* Ordo iſtorum angelorum in ſequentibus deſignatur. Nam ſicut præco ante regem aut principem mittitur, qui eius aduentum annunciet, ita & Ioãnes, quia magna erant quæ per angelos deſignabantur, eorum memoriam facere voluit antequam ad eorum narrationẽ veniret. *Et alius angelus venit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum in manu ſua.* Iſte angelus Chriſtum ſignificat. Venit autem, quia per incarnationis myſterium in mundo apparuit. Per altare autẽ aureum, Eccleſia deſignatur. Quia ante altare ſtetiſſe dicitur: iacebat namque Chriſtus in incredulis, qui eum purum hominem æſtimabant: ſtabat verò eñ fidelibus, qui eum G Deum verum eſſe credebant. Ante altare ergo ſtetit, quia Apoſtolis & cæteris credentibus, ex quibus Eccleſia tunc cõſtabat, quod Deus eſſet, manifeſtauit. Per thuribulum verò quod in manu tenebat, corda Apoſtolorum, cæterorúmque fidelium demonſtrantur. Quod aureum fuiſſe dicitur, quia corda diſcipulorum per fidem purificata, & per ſapientiam quam à Chriſto didicerant, erant inaurata. Qui etiam thuribulum in manu tenuiſſe dicitur, quia corda Apoſtolorum in manu Dei erant, ſicut dicit Salomon. *Cor regis in manu Dei, quocumque voluerit inclinabit illud.* Prou. 21. Nunquid cor iſtud Salomonis in ma- 3. Reg. 11. nu Dei erat, quando idola adorabat. H Numquid cor Antiochi aut Herodis in manu Dei erat? Numquid corda regum ſanctos Dei perſequentium in manu Dei erant? Non: ſed in manu diaboli erant, qui ad quæcumque volebat facinora, ea inclinabat. Corda vero regum ſpiritalium, id eſt ſanctorum in manu Dei ſunt, & ideo ad quæcumque voluerit, inclinabit ea. Sequitur: *Et data ſunt ei incenſa multa.* Incenſa multa, præcepta ſunt Euangelij. Incenſa enim in thuribulo ponuntur, vt calore ignis accepto, fragrantiam odoris ſui circumquaque ſpargant. Similiter & Chriſtus doctrinam Euangelij in cordibus diſcipulorum ſuorum poſuit, qui igne charitatis I ſuccenſi, odorem fidei ſuæ per omnes gentes ſparſerunt. Vnde & ſequitur: *Vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt in conſpectum Dei.* Genera orationum plura ſunt. Orant namque fideles verbis Deum, deprecantes vt dimittantur eis omnia peccata eorum. Orant & eleemoſynas largiendo, ſicut dicit Dominus in Euangelio: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et in alio loco ſcriptum eſt: *Si-* Luc. 11. *cut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit pecca-* Eccl. 3. *tum.* Orant etiam, dimittendo proximis quæ in eis deliquerunt, Sicut Dominus dicit in Euangelio: *Si remiſeritis hominibus peccata eorum & pater veſter cæleſtis dimittet* Mat. 6. K *vobis peccata veſtra.* Orant nihilominus & præcepta charitatis ſeruando, quemadmodum ſcriptum eſt: Quia vniuerſa delicta operit charitas. Ille igitur ſalubriter orat 1. Petr. 4. Deum, qui ſeruat mandata Dei. Nihil enim prodeſt nobis clementiam Dei verbis implorare, & operibus irritare. Super altare ergo aureum de orationibus ſanctorum dedit Deus, quando ſuper corda credentium fidem, doctrinam, actúſque Apoſtolorum, cæterorúmque prædicatorum poſuit, vt haberent vnde erudirentur & quod imitarentur. Vnde & ſequitur: *Et aſcendit fumus aromatum de orationibus ſanctorum, de manu angeli in conſpectu Dei.* L Per fumum aromatum, non ſolum orationes fidelium, ſed & fragrantia bonorum operum deſignatur, quæ in Eccleſia indeſinenter aſcendit in conſpectu Dei. Qui fumus de manu angeli conſcendere dicitur, quia quidquid boni fideles faciunt, operante Deo faciunt, Ioan. 15. ſicut dicit ipſe: *Sine me nihil poteſtis facere.* *Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram,* Per ignem Spiritus ſanctus deſignatur. Angelus itaque, id eſt Chriſtum, thuribulũ, id eſt corda diſcipulorum, de igne altaris, id eſt de Spiritu ſancto imple- Act. 1. uit, quando poſt aſcenſionem ſuam in cælum, decimo die Spiritu ſancto miſſo de cælo, corda diſcipulorum impleuit, ac ſcientiam omnium linguarum dedit. M Et ſi per altare Eccleſia deſignatur, cur Spiritus ſanctus antequam daretur, ignis altare eſſe dicitur? ſicut idem Ioannes dicit: *Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.* Sed Spiritus ſanctus antequam daretur, ignis altaris erat, quia per remiſſionis gratiam iam eum Eccleſia poſſidebat. Nam Dominus ante paſ- Ioan. 7. ſionem ſuam promiſit ſe Spiritum ſanctum daturum diſcipulis ſuis: & idem Ioannes cùm verba Caiphæ poſuiſſet dicens: *Expedit vobis ut vnus moriatur homo* Ioan. 15. *pro populo, & non tota gens pereat,* dicens: Hoc autem & 16. a ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius, prophetauit quia Ieſus moriturus erat pro gen- Ioan. 11. te, & non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei congrega- Ibid. ret in vnum, qui diſperſi erant. Nunquid ij qui in Chriſtum credituri erant, qui per vniuerſas gẽtes diſperſi idolis ſeruiebant, filij Dei erant? Erant itaque iam filij Dei

Digitized by Google

per prædeſtinationem, quia iam prædeſtinati erant ad vitam æternam. Congregati ſunt verò poſtea in vnum, quando per fidem, quam in baptiſmate ſuſceperunt, corpori Eccleſiæ ſunt ſociati. Miſit ergo angelus ignem, quem in thuribulo poſuerat, in terrã, quia doctrinam fidei, quam in cordibus Apoſtolorum poſuerat, per aduentum Spiritus ſãcti in cordibus Iudæorũ qui per incredulitatem terra erant, per ora Apoſtolorum effudit. *Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus.* Per fulgura virtutes quæ per Apoſtolos fiebant: per voces, prædicatio: per tonitrua autem, cõminatio ignis æterni deſignatur: per terræ motus verò conuerſionem Iudæorum poſſumus intelligere. Conuerſi ſunt namq; ad pœnitentiam per prædicationem beati Petri, ſicut liber actuum

Act. 2. Apoſtolorum narrat: *His*, inquit, *auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos: Viri fratres, quid faciemus? oſtendite nobis.* Et in ſequentibus

Ibid. ſcriptum eſt, quia ad primam Petri prædicationem crediderunt ex Iudæis tria millia, poſtea verò innumerabiles. Hunc ignem, id eſt Spiritum ſanctum, ſuper nos qui terra, miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti effundere dignetur, vt ex carnalibus ſpiritales efficiamur, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Viſio quarta. GRatia Domini noſtri Ieſu Chriſti largiente, de apertionibus ſeptem ſigillorum pauca diximus, nunc de cantu tubarum ſeptem angelorum quę ſequuntur, aliqua proferamus. Per ſeptem angelos, doctores qui ad erudiendum populum Dei à Deo miſſi ſunt, & mittentur vſque ad finem, deſignantur. Et quia ſacramenta diuinarum ſcripturarum doctoris Eccleſiæ perſpicaciùs Deo inſpirante quam cæteris patuerunt, rationis ordo poſcebat, vt poſt reſerationem ſigillorum, quæ apertionem diuinarum ſcripturarum ſignificat, ſeptem angeli ponerentur, per quod omnes doctores populi Dei deſignantur, qui ſcientiam diuinarum ſcripturarum locupletius perceperunt. Et ſicut omne corpus electorum in ſeptem partes diuiſimus, ita & ſeptem angeli tubis cecinisſe viſi ſunt. Per quos omnes doctores populi Dei deſignantur, quamuis ab eo ordine parum-

Sup. cap. 1. per diſcrepent. Nam ſuperiùs per poderem, quæ talaris eſt tunica, & prior in ornamentis Domini ponitur, vt & in ſequentibus per primum cornu agni, iuſtos qui ante diluuium fuerunt, diximus fuiſſe deſignatos: per zonam verò auream in corpore Chriſti, & per ſecundum cornu, patriarchas & cęteros qui ante legem fuerunt: hic autem per primum angelum, doctores qui ab initio mundi vſque ad legem fuerunt: per ſecundùm, doctores legis deſignantur. *Et ſeptem angeli qui habebant ſeptem tubas parauerunt ſe vt tubis canerent.* Per tubæ cantum, prædicatio deſignatur. Prædicatores quippe ſancti ad hoc ſemper parati exiſtunt, vt quoſcumque poſſunt, per doctrinam ſuæ prædicationis Deo acquirant. *Et primus angelus tuba cecinit.* Per primum angelum, ſicut iam diximus, prædicatores qui ante legem fuerunt, deſignantur. Primus ergo angelus tuba cecinit, quia ſancti viri qui ante legem fuerunt, quamuis nullam legem haberent, niſi naturalem, hoc quibuſcumque poterant ſuaſiſſe conati ſunt, vt Deum creatorem ſuum timerent atque diligerent, & quod quis pati non vellet, alteri non faceret. *Et facta eſt grando & ignis, mixta ſanguine, & miſſum eſt in terram.* Ea quæ ſeptem angelis tubis canentibus facta fuiſſe viſa ſunt, in bonam partem, ſicut mihi videtur, accipienda ſunt, ſicut econtrario effuſio phialarum ſeptem angelorum, quæ ſequitur, in malam. Per grandinem igitur quæ percutit, verba ſanctorum virorum, quæ corda prauorum hominum arguendo percutiebant, deſignantur. Quę ignem & ſanguinem permixtum habuiſſe deſcribitur. Per ignem Spiritus ſanctus deſignatur, qui in ſanctis inhabitans ſuis, miniſter verborum eorum extitit. Per ſanguinem verò Chriſtus intelligitur, qui & à patribus ſæpe prædictus eſt, & eorum actibus præfiguratus. Terra autem, ſæculi homines peccato ſubditos demonſtrat. *Et tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt.* Per tertiam partem terræ, eos qui per doctrinam & exempla bonorum hominum ſalui facti ſunt, debemus intelligere. Qui igne amoris Dei atque amoris quidquid praui in ſe fuit, combuſſerunt atque deleuerunt. Arbores verò, qui principatum inter eos tenuerunt, ſignificant. Ex quibus

Gen. 20. Iob. 42. multi per doctrinam & exempla bonorum hominum ſalui facti ſunt, ſicut Abimelech per Abraham, & per Iob, tres amici eius. Per fœnum autem viride, quod omne combuſtum eſt, ij deſignantur, qui & ſuper iis per tertiam partem terræ & arborum quæ combuſta eſt, id eſt electi, qui eo tempore fuerunt. Fœnum namque viride difficile accenditur: aridum verò facilè conſumitur. Per fœnum verò viride electi: per aridum autem reprobi

Eſai. 40. deſignantur. De hoc arido fœno Propheta dicit: *Verè fœnum eſt populus.* Per fœnum igitur viride, ij qui fideles erant viri deſignantur, qui omne quod in ſe reprobum fuit, igne charitatis combuſſerunt. *Et ſecundus angelus tuba cecinit.* Per ſecundum angelum, Moyſes & cæteri legis doctores deſignantur. *Et ecce tanquam mons magnus igne ardens, miſſus eſt in mare.* Per montem magnum, lex Moyſi deſignatur. Quę propter grauitatem ponderis ſui, monti aſſimilatur, & propter ſpiritalem intelligentiam quæ in lege refulgebat, igne ardere dicitur. Ipſe verò Hebraicus populus propter magnitudinem ſcelerum, per mare deſignatur. *Et facta eſt tertia pars maris ſanguis, & mortua eſt tertia pars creaturæ eorum quæ habebant animas in mari, & tertia nauium interijt.* Omnis remiſſio in lege, ſanguinis effuſione atque aſperſione fiebat. Vnde & Moy-

Exod. 24. Hebr. 9. Exod. 29. Hebr. 9. ſes populum ſanguine aſperſit, dicens: *Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus.* Sed & Aaron & filios eius, vt mundi efficerentur ad offerendas hoſtias Deo, idem Moyſes ſanguine aſperſit, nec ſine ſanguinis effuſione remiſſio eſſe poterat. Per tertiam ergo partem maris, electi qui eo tempore fuerunt, deſignantur: per ſanguinem verò in hoc loco remiſſionem peccatorum poſſumus accipere. Tertia igitur pars maris in ſanguinẽ verſa eſt, quia electi qui eo tempore fuerunt, per obſeruationem legis à peccatis ſuis mundare meruerunt. Tertia pars creaturæ, quæ habebant animas in mari, & mortuæ ſunt, eandem ſignificationem habet, quam & tertia pars maris quæ in ſanguinem verſa eſt. Per mare autem, ſicut iam diximus, multitudo peccatorum deſignatur: piſces verò cùm ab aquis ſubtrahuntur, animas amittunt. Electi ergo quamdiu in aquis vitiorum ſuorum verſantur, animas marinas habent, peccatorum videlicet tenebris inuolutas: cùm verò aut per baptiſmum, aut pœnitentiam ab aquis vitiorum extrahuntur, animas priſtinas quaſi amittunt, cùm ex malis boni efficiuntur, moriuntúrq; diabolo, vt viuant Deo. Tertia igitur pars piſcium animas amiſerunt, quia electi qui eo tempore fuerunt, per obſeruationem legis mortui ſunt peccato, & cœperunt viuere Deo. Per naues autem, quæ aquas ſub ſe habent, illiſq; ſupereminent, principes gentis illius deſignantur. Tertia verò pars quæ interiit, eos deſignat, qui ex eis iuſti fuerunt iuxta illũ ſenſum quem diximus: eo quod interierint & mortui ſint peccato, & vixerint Deo. *Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cælo ſtella magna ardens tanquam facula.* Eandem ſignificationem habet ſtella, quam & angelus: ſignificat namque prophetas. Sed quærendum nobis eſt, quomodo de cælo in terram cecidiſſe dicatur. Sancti in cælum quodammodo conſcendunt, cùm eos amor diuinus ad cęleſtia contemplanda eleuat. Cadunt in terrã, cùm eos amor proximorum ad ima retrahit, vt prædicatione ſua peccantes ad vitã veritatis reducant. Facula verò accenditur, vt tenebras noctis depellat. Verba igitur prophetarum facula fuerũt, quia tenebras peccatorum à mẽtibus hominũ fugauerunt. Poſſumus etiam per ignem faculæ, Spiritũ ſanctum intelligere, quo inflãmati prophetæ, & multos ab iniquitatibus correxerũt, & quæ ventura erant, prædixerunt. *Et cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.* Per flumina & fontes, duodecim tribus cum ſuis familiis deſignãtur: per tertiã verò partem, ij qui ex eis ad vitam æternã præſcripti erãt, figurantur. Cecidit ergo ſtella in tertiam partem fluminum, quia illi doctrinam prophetarum acceperunt, & in cordibus ſuis plantauerunt, qui ad vitam æternam prædeſtinati erant. *Et nomen ſtellæ dicitur Abſin-*

thium. Abſinthium valde eſt amarum. Per abſintium igi- G tur comminationes prophetarum deſignantur, quas populo peccanti ingerebant, prædicentes eis quod niſi pœnitentiam agerent, in prædam & in captiuitatem hoſtibus ſuis darentur. Et quod ſi nec ſic pœniterent, morte perpetua dănarentur. *Et facta eſt tertia pars aquarum in Abſinthium.* Illi amaritudinem pœnitentiæ per comminationem prophetarum aſſumpſerunt, quos ſuperius per tertiam partem aquarum diximus fuiſſe deſignatos, id eſt electi. *Et multi homines mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ ſunt.* Illis namque amaritudo pœnitentiæ mortem intulit, qui ſalui eſſe meruerunt. Mortui ſunt enim ſecundùm id quod mali erant, & vixerunt ſecundùm id quod H boni eſſe cœperunt. *Et quartus angelus tuba cecinit.* Quartus angelus Chriſtum & Apoſtolos eius ſignificat. *Et percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & dies non luceret tertia pars, & noctis ſimiliter.* Sol, luna, & ſtellæ, ad vnam rem pertinent. Nam per ſolem, populus Iudæorum: per Lunam verò, ſynagoga: per ſtellas autem, principes ſacerdotum & Phariſæi deſignantur. Sed ſi obſcurationem ſolis & lunæ atq; ſtellarum, ad eos qui in Chriſtum noluerunt credere, tráſferre voluerimus, ſuperior perturbabunt ſenſus. Superiùs enim combuſtionem terræ tertiæ partis, quę ſub cantu tubæ primi angeli facta eſt; conuer- I ſionem tertiæ partis maris in ſanguinem, quæ ſub cantu tubæ ſecundi angeli facta fuiſſe viſa eſt; conuerſionem nihilominus tertiæ partis aquarum in abſinthium, quæ ſub cătu tubæ tertij angeli facta fuiſſe legitur, in bonam partem accipiendam eſſe demonſtrauimus, ideóque ad electos pertinere. Conſequens eſt ergo, vt percuſſionem ſolis & lunæ atq; ſtellarum in bonam partem interpretemur. Per tertiam itaq; partem ſolis, quæ percuſſa obſcurata eſt, ij qui ex populo Iudæorũ in Chriſtum crediderunt, deſignantur. Obſcurati ſunt namque impijs Iudæis, ſed refulſerunt in conſpectu Dei. Similiter & per tertiam partem lunæ atq; ſtellarum quæ obſcurata eſt, ij K qui ex archiſynagogis atque ſacerdotibus & ex Phariſęis in Chriſtum crediderũt, deſignantur: quia & ipſi propter lumen verum, id eſt Chriſtum, quæcumq; perceperunt, obſcurati ſunt eis, quorum mentis oculos diabulus obcæcauerat, ne in Chriſtum crederent. Nam claritas ſolis lippiẽtes oculos obcæcat magis, quàm illuminat. Poſſumus verò per tertiă partem diei Apoſtolos, per tertiam autem partem noctis eos qui ex gentibus crediderũt, intelligere. Obſcurati ſunt namque eis Apoſtoli, qui eorum doctrinam non ſolùm ſpreuerunt, ſed etiam ipſos vſquequaq; perſecuti ſunt. De hac eorum obſcuratione

Luc. 21. Dominus dicit: *Trademini autem a parentibus & fratribus* L *& cognatis & morte afficient ex vobis, &c. Et vidi & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cælum, dicentis voce magna: Væ, væ, væ, habitantibus terram, à vocibus triũ angelorum, qui erant tuba canituri.* Per cælum in hoc loco Eccleſia deſignatur. Aquila verò, Chriſtum & Apoſtolos eius demonſtrat. Aquila ergo per medium cælum volabat & clamabat, quia Chriſtus primùm per Iudæam, Apoſtoli verò eius per vniuerſas gentes Euăgelium prędicauerunt. Quia etiam perſecutiones ab aduerſariis Eccleſia eſſet paſſura, multis modis prædixerunt. Ideóque tria væ poſuit, ex quibus primum ad hæreticos pertinet, qui Eccleſiam Dei multis modis impugnare conati ſunt: ſecundum ad paganos, qui eandem Eccleſiam Dei perſe- M cuti ſunt maximamque fidelium multitudinem interfecerunt: tertium ad Antichriſtum, qui populum Dei in fine mundi debellaturus eſt. Nec putare debemus, quod tria væ ad electos pertineant, qui diuerſas calamitates ab impijs pertulerunt: ſed potius ad eoſdem impios, qui eaſdem calamitates intulerunt. Vnde & Væ, væ, væ, habitantibus in terra dicit. Impij namque qui nihil aliud quàm terram quærunt, habitatores terræ iure vocantur: iuſti autem qui cæleſtia ſemper deſiderant, cæli habitatores rectè vocantur, ſicut dicit Apoſtolus Paulus:

Philip. 3. Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt.

CAPVT NONVM.

ET *quintus angelus tuba cecinit.* Quintus angelus defenſores Eccleſiæ orthodoxæ fidei deſignat. Tuba cecinerunt, quoniam pro defenſione fidei omnibus modis laborauerunt. *Et vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram.* Per Act. 6. ſtellam, hæreſiarchæ deſignătur: quia ſicut ſtellæ in cælo refulgent, ita & iſti antequam caderent, doctrina & ſapientia refulgebant in Eccleſia. De cælo in terram cecidit, quia ab Eccleſia præciſi, corpori reproborũ, qui per terram deſignantur, ſociati ſunt. Sed quærendum nobis eſt, cur primùm hęreticos, qui per ſtellă & locuſtas deſignati ſunt, poſuerit, & poſtea perſecutores, qui deſignantur per equites loricatos: de quibus in ſequentibus in cantu tubæ ſexti angeli dicturus eſt. Quia antequam Imperatores Romanorum Eccleſiam Dei perſequi inſtituiſſent, hæretici eſſe cœperunt: ſicut Nicolaűs, qui temporibus Apoſtolorum extitit, & multi alij. *Et data eſt illi clauis putei abyſſi.* Per clauem, liberum arbitrium hæreticorum quod habuerũt in malo, deſignatur: per abyſſum verò, corda eorum, per puteum autem, eorum ora deſignătur. Data eſt igitur hæreticis clauis putei abyſſi, quia permiſit Deus hæreſes eſſe, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant inter vos.* 1. Cor. 11. *Et aperuit puteum abyſſi.* Stella quæ de cælo cecidit, puteum abyſſi aperuit, quia hæretici ad proferenda mala quæ in cordibus eorum latebant, ora ſua aperuerunt. *Et aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ.* Per fumum doctrina hæreticorum deſignatur: quia ſicut fumus vento impulſus citò euaneſcit, ita & doctrina hæreticorum per doctrinam ſanctorum patrum velut fumus euanuit: per fornacem verò ſępe corda impiorum deſignantur, ſicut dicit Propheta: *Velut clibanus ardens, corda eorum. Et* Oſee 7. *obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei.* Per ſolem ſæpe Chriſtus intelligitur: in hoc autem loco membra eiuſdem, id eſt, prædicatores ſancti deſignati ſunt: per aërem verò populus fidelis, qui eis ſubiectus erat. Sed quomodo electi obſcurati ſunt, quos prauitas hæretica decipere non valuit? Sed obſcurati ſunt eis, quos hæretici decipere potuerũt, qui & in ſequentibus per locuſtas deſignătur: verùm claritas eorum cæteris fidelibus latere non potuit, ſicuti lucerna ſub modio abſcondi non poteſt. *Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram.* De fumo, id eſt, de doctrina eorum qui hæreſiarchæ appellati ſunt, magna multitudo hæreticorũ generata eſt. In terram exierunt, quia à ſocietate electorũ ſeparati, eis qui terra vocantur, id eſt infidelibus coniuncti ſunt. *Et data eſt illis poteſtas, ſi-* Mat. 5. *cut habent poteſtatem ſcorpiones terræ.* Sæpe Deus dicitur dediſſe quod permittit. Permittit enim Deus impiis malè agere, vt ex eorũ malis bona operetur. Per ſcorpiones verò poſſumus dæmones accipere: quia ſicut ſcorpiones dum non præuidentur, corpora hominũ ſuo veneno inficiunt & extinguũt, ita & dæmones incautis hominibus venena malarum perſuaſionum ingerũt, & dum ad perpetranda ſcelera pertrahunt, eorum animas veneno ſuæ malitiæ infecta occidũt. Poteſtas ergo locuſtarum, id eſt hæreticorum, ſimilis eſt poteſtati ſcorpionũ, id eſt dæmonum: quia ſicut dæmones in hoc ſemper inſiſtunt, vt quoſcumq; poſſunt decipiant, ita & hæretici tota virtute laborant, vt quoſcumque poſſunt, in foueam ſuæ perditionis demergant. *Et præceptum eſt illis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem.* Quod Sup. cap. 8. ſignificat fœnum terræ, hoc & omne viride. Nam ſicut ſuperiùs ſub cantu tubæ primi angeli per omne fœnum viride quod combuſtum eſſe dicitur, electi qui primis temporibus fuerunt, deſignantur: ita & hic per fœnum terræ, & omne viride, fidelis populus eſt deſignatus: per arbores verò, doctores Eccleſiæ deſignantur. Prohibiti ſunt ergo hęretici, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: quia non permiſit Deus, vt eos qui viriditatem fidei habebant, id eſt, qui fidem quam profitebantur, operibus implebant, neque ſanctos prędicatores, qui non erant ſpinę vel tribuli, ex quibus neque vuę neque ficus colliguntur, ſed

poꝛius arbores bonorum operum fructus ferentes, ex quibus fideles populi reficiebantur, hæretici deciperent, Vnde & ſequitur: *Niſi tantum homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis*, (1. Ioan. 4.) Quid eſt autem ſignum Dei; niſi charitas? De qua idem Ioannes loquitur, dicens: *Deus charitas eſt*. Poſſumus verò per frontes, quæ qualitatis mentium ſæpiſſime demonſtrant, corda reproborum intelligere. Illi verò facilè ab hæreticis decipiebantur qui ſignum Dei viui, id eſt, charitatem in cordibus ſuis non habebant. *Et præceptum eſt illis, ne occiderent eos*. Quod dicit, (præceptum eſt illis,) videtur mihi ad dæmones pertinere. Tanta eſt enim nequitia dæmonum, vt ſi hoc Deus permiſiſſet, ſtatim vt homo mortale facinus admiſiſſet, eum interficerent. Sed expectat B Deus homines impios, vt aliquando pœnitentia ad eum redeant & ſaluentur, ſiue vt iuſti per eos probentur. (Pſal. 58.) Nam & Pſalmiſta, cùm de impiis loqueretur, precabatur dicens: *Ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei*. (Iud. 3.) Et in Iudicum libro ſcriptum eſt: *Quia dimiſit Deus Chananæos & Philiſtæos, vt in eis experiretur Iſrael, & haberent ſcientiam certandi cum hoſtibus*. Præcepit ergo Deus, id eſt, non permiſit vt exterminarentur, ſiue omnes hæretici, ſiue omnes impii: vt haberent iuſti per (Sap. 3.) quos probarentur, ſicut aurum quod probatur per ignem. Vnde & ſequitur: *Sed vt cruciarentur menſibus quinque*. Per menſes quinque, omne tempus vitæ præſentis, quod in quinq; ætatibus conſiſtit, poſſumus intelligere. C Prima namque ætas eſt infantia: ſecunda, pueritia: tertia, adoleſcẽtia: quarta, iuuẽtus, quinta, ſenectus. In quinque ergo menſibus, id eſt, in omni tempore vitæ præſentis, non ſolùm hæretici, ſed & omnes impii cruciantur. Nam velint nolint, cùm ad memoriam mortem pœnamque quæ mortem ſequitur, reducunt, quamuis de proſperitatibus ſæculi videantur exultare, cruciantur tamen intrinſecus, eò quod ſciant ſe pro ſceleribus ſuis æternaliter eſſe cruciandos. E contrario iuſti, quamuis extrinſecus diuerſis modis affligantur, intrinſecus tamen de ſpe cæleſtis gloriæ, ad quam ſe peruenturos credunt, exultant. Poſſumus etiam per quinque menſes omne tempus huius mundi intelligere. Primus namque menſis D eſt ab origine mundi vſque ad diluuium: ſecundus à diluuio vſque ad Moyſen: tertius, à Moyſe vſque ad Dauid: quartus, a Dauid vſq; ad Chriſtum: quintus à Chriſto vſque ad conſummationem ſæculi. In his ergo quinque menſibus omnes fabricatores errorum cruciantur, ſiue eo modo quo ſuperiùs diximus: ſiue quod falſas adinuẽtiones ſuas vident à veritate ſuperari. *Et cruciatus eorum vt cruciatus ſcorpij, cùm percutit hominem*. Diximus ſuperiùs per ſcorpiones dæmones eſſe deſignatos. Nam ſicut ſcorpio corpus aculeo vulnerat, vt per vulnus venenum intromittat, per quod hominem interficiat: ita E & diabolus, aut ira, aut ſuperbia, aut libidine, aut aliqua delectatione carnali mentem vulnerat, vt per hoc venenum ſuæ malitiæ infundat, animamq; interficiat. Cruciatus ergo locuſtarum ſimilis eſſe cruciatus ſcorpij dicitur: quia hæretici imitantes patrem ſuum diabolum, per lenia verba atque compoſita, mentes hominum imperitorum vulnerabant, venenúmque ſui erroris infundentes, eorum animas necabant. Poſſumus quippe per cruciatum, animarum interfectionem intelligere. *Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis*. Hæc ſententia ad electos (Act. 9.) pertinet. In diebus illis, id eſt, in diebus quibus Euange- (Eſa. 26.) lij gratia per vniuerſum mundum refulget, quærent homines mortem. (Ioan. 14.) Quærebat Paulus mortem perſequẽdo Eccleſiã Dei, & non inuenit eam: quia Chriſtus qui eſt murus impenetrabilis, ſe illi obijciens, à morte quam quærebat, eum retraxit, & ad vitam, quæ eſt ipſe, violenter reduxit. Fuerunt & alij multi qui quærebant mortem, Eccleſiam Dei perſequendo, aut cætera mala exercendo: ſed fugit mors ab ipſis, quia per prædicationem ſanctorum ad vitam ſunt reuocati. Nos etiam quoſdam vidimus qui quæſierunt mortem, & non inuenerunt eam, & cupierunt mori, & fugit mors ab eis. Scimus enim quoſdam fuiſſe, qui amplius quàm oportebat ſæculum diligentes, multo tempore, multiſque modis la-

A borauerunt, vt carnis ſuæ deſideria perficerent. Sed cùm ad id quod optabant, peruenire non poſſent, reſpuentes ſęculi falſa promiſſa, ad diuitias cęleſtes adquirendas ſe contulerũt, atque ad earum perceptionem, ſicut credimus, bonis operibus inſiſtendo, peruenire meruerunt. Vidimus nihilominus quoſdam monaſteria reliquiſſe, & ad ſæculum tranſiſſe, & in ſeruitio quorundam hominum potentiam ſe tradidiſſe, vt terrenas diuitias atque poſſeſſiones, quas per ſe habere non poterant, eorum ſuffragiis obtinerent: ſed cùm ad id quod deſiderabant, peruenire non poſſent, ſæculum reliquiſſe, & ad monaſteria ſua rediſſe, atque in bonis operibus vitam terminaſſe. Ij ergo quæſierunt mortem, & non inuenerunt eam: & cupiebant mori, & fugit mors ab eis. De (Oſee. 2.) B talibus Dominus ſub ſpecie Hieruſalem ad Prophetam loquitur, dicens: *Ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inueniet. Et ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos; quæret, & non inueniet eos*. Amatores noſtri, ſunt deſideria carnalia. Amatores noſtros ſequimur, quando in hoc laboramus, vt diuitiarum poſſeſſores efficiamur, vt habeamus vnde deſideria carnalia expleamus. Amatores noſtros ſequimur, & non apprehendimus, quando miſericordia Dei impediente, ad hoc quod inutiliter deſideramus, peruenire non poſſumus. *Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælium*. Per equos ſæpe prædicatores, C ſancti deſignantur, ſicut Habacuc propheta in cantico ſuo loquitur, dicens: *Viam feciſti Domine in mari equis tuis, in luto aquarum multarum*. (Habac. 3.) Viam fecit Deus in mari equis ſuis in luto aquarum multarum, quando initio fidei pacem mundo largitus eſt: vt Apoſtoli Domini per vniuerſas gentes, quæ per mare & lutum deſignatæ ſunt, poſſent diſcurrere, & ſemina fidei ſpargere. Equi ergo Dei ad prælium parabantur, quando prædicatores ſancti & verbo & virtutibus ad hoc armabantur, vt genus humanum de poteſtate diaboli eruerent. Locuſtæ verò ſimiles equis paratis in prælium eſſe dicunt, quia ſicut prædicatores ſancti tota virtute laborant, vt quoſcumque poſſunt de laqueis diaboli D eripiant: ita & hęretici ad hoc ſemper armantur, vt quoſcumque poſſunt decipere, in baratrum ſuæ damnationis inuoluant. *Et ſuper capita eorum, tanquam coronæ ſimiles auro*. (1. Cor. 3.) Sępe per aurum ſapientia deſignatur, ſicut ſuperiùs iam diximus. Per coronas locuſtarum, ſapientia ſæcularis oſtenditur. Coronæ igitur locuſtarum aurum ipſæ non erant, ſed ſimilitudinem auri habebant, quia ſapientia ſæcularis, in qua hęretici maximè confidebant, aurum non erat, id eſt ſapientia, ſed potius ſtultitia, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum*. *Et facies earum, ſicut facies hominum*. Homo rationale eſt animal. Per faciem verò hominum, E diuinarum ſcripturarum ſcientiam intelligere poſſumus, quam hęretici habere ſtudebant, vt per eam faciliùs ſimplices quoſdam deciperent. Locuſtæ igitur facies hominum habere videbantur, ſed ſimilitudo erat, non veritas: quia hęretici videbantur quidem ſcientiam habere diuinarum ſcripturarum, ſed procul à veritate diſtabant, quia eam non rectè intelligebant. *Et habebant capillos ſicut capillos mulierum*. Per capillos qui ſine ſenſu præciduntur, poſſumus maximam multitudinem infidelium intelligere. Qui ab hęreticis facilè decipiebantur, quia ſicut capilli abſque iniuria præciduntur, ita & iſti ab Eccleſia ſine aliquo diſpendio præciſi ſunt. Per mulieres verò, diuerſas eccleſias poſſumus intelligere. Habebant igitur locuſtæ capillos mulierum, quia ſicut ſancti Eccleſiæ Dei habebant turmas ſuas, quæ certis temporibus ad diuina officia celebranda confluebant: & hęretici habebant populos inſanos, qui in diuerſis locis conueniebant, non ad miniſteria diuina, ſed ad diabolica officia celebranda. *Et dentes eorum, ſicut leonum erant*. Officium dentium eſt, vt quidquid intra ſe ceperint, terendo conſumentes in foueam ventris demergant. Poſſumus ergo per leones & dentes, perſecutores Eccleſiæ intelligere. Per leones quidem, principes: per dentes autem, eos qui eorum imperio ſanctos Dei laniabant. Dentes igitur hęreticorum ſicut leonum erant quia ſicut pagani

Digitized by Google

Eccleſiam Dei perſequebantur, & quoſcunque poterant, terroribus atque cruciatibus in perditionis voraginem implicabant: ita & hæretici quoſdam potentes homines ſibi ſociantes, Eccleſiam Dei perſecuti ſunt, multóſque morte dentium, minis & impreſſionibus afflictos, in ventrem ſuæ malitiæ demerſerunt. *Et habebant loricas, ſicut loricas ferreas: & vox alarum earum, ſicut vox equorum multorum currentium in bellum.* Poſſumus per alas, verba hæreticorum intelligere. Quia ſicut alæ aërea aues ſubleuant, ita hæretici ſuis eloquijs extollebantur. Per equos verò, prædicatores deſignantur, ſicut ſuperiùs iam diximus. Vox igitur alarum locuſtarum erat ſicut vox equorum multorum currentium in bellum: quia ſicut prædicatores ſancti voces prædicationum emittebant cùm pergerent ad bellum contra diabolum, vt genus humanum de poteſtate eius liberarent: ita & hæretici circumquaque diſcurrebant, falſam doctrinam

Eſai. 6. ſpargendo, vt quoſcumque poſſent deciperent, & diabolo ſubiugarent. *Et habebant caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum.* Et Eſaias propheta dicit, quod propheta docens mendacium, cauda eſt. Hæretici ergo qui propter notitiam diuinarum ſcripturarum prophetas ſe eſſe æſtimant, non inconuenienter caudis ſcorpionum aſſimilantur, quia eorum doctrina falſa erat, & venenoſa: vnde & aculeos in caudis habuiſſe dicuntur. Per aculeos namque, blaſphemiæ quas in diuinis ſcripturis intermiſcebant, deſignantur. Et ſicut ſcorpio innoxius eſſet, ſi aculeus deeſſet: ita & doctrina hæreticorum bona eſſet, ſi hanc blaſphemijs non fœdarent. *Et poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque.* Quid ſint menſes quinque, ſuperiùs dictum eſt. *Et habebant ſuper ſe regem angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè Apollyon, & Latinè habens nomen Exterminans.* Certum eſt omnibus, hæreticorum principem eſſe diabolum, ſicut Dominus dicit ad Iob: Ipſe eſt rex ſuper om-

Iob. 14. nes filios ſuperbiæ: vnde & exterminator vocatur, eo quod exterminator ſit totius bonitatis. *Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo væ. Et ſextus angelus tuba cecinit.* Per ſextum angelum martyres deſignantur. Sextus angelus tuba cecinit, quia martyres Chriſti doctrinam fidei infidelibus propinauerunt. *Et audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt in conſpectu Domini, dicentem ſexto angelo qui habebat tubam.* Per altare aureum, ſicut ſuperiùs iam diximus, Eccleſia deſignatur. Quatuor verò cornua altaris, quatuor Euangeliſtas demonſtrant. Vocem ergo vnam ex quatuor cornibus altaris aurei audiſſe ſe dicit: quia vna eſt fides, vna doctrina quam quatuor libri Euangeliorum docent. Quid autem hæc vox ſexto angelo dicat, manifeſtat ſubdendo: *Vade, & ſolue quatuor angelos qui alligati ſunt in flumen magnum Euphraten.* Primum dicamus quid ſint quatuor angeli, quid vincula, quid Euphrates, & poſtea cur ſexto angelo præcipiat Euangelium, vt ſoluat quatuor angelos,

Sup. cap. 7. diligentiùs inueſtigabimus. Nam ſicut ſuperiùs in apertione ſexti ſigilli, quatuor angeli ſuper quatuor angulos terræ ſtetiſſe viſi ſunt, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent ſuper terram neque in vllam arborem: ita & hic ſub cantu tubæ ſexti angeli, quatuor angeli in flumen magnum Euphraten alligati eſſe referuntur. Eandem ergo ſignificationem habēt quatuor angeli iſti, quam & illi. Significant enim quatuor regna, Aſſyriorum videlicet, Perſarum, Macedonum, atque Romanorum. Et quia poteſtas quatuor regnorum, ſicut ſuperiùs diximus, ad Romanos receſſerat: per quatuor angelos in hoc loco Romani deſignantur. Per Euphraten hic

Sup. c. 7. mundus intelligitur. Quid ſint ergo vincula quatuor angelorum, ſuperius manifeſtatum eſt. Nam ſupra ſcriptum eſt, *quia vidit Ioannes angelum deſcendiſſe de cælo, habentem ſignum Dei viui, qui clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.* Per angelum qui habebat ſignum Dei viui, Chriſtum diximus fuiſſe deſignatum. Vincula igitur quatuor angelorum verba ſunt Domini: non quod Dominus præceperit perſecutoribus vt a perſecutione ceſſarent donec ſemina fidei per omnes gentes ſpargerentur: ſed quod poteſtate fecit, hoc dicitur verbis præcepiſſe. Romani namque qui ante aduentum Chriſti à cædibus & rapinis atque ab effuſione ſanguinis generis humani, manus cohibere non poterant, pace ligati ſunt, atq; ab effuſione ſanguinis prohibiti ſunt. Præcepit ergo vox, quę proceſſit à quatuor cornibus altaris aurei, ſexto angelo qui habebat tubam, vt ſolueret quatuor angelos: quia doctrina Euangelij hoc præcepit prædicatoribus verbi Dei, vt nullis minis, nullis terroribus hominum impiorum terreantur, vt ceſſent ab officio prædicationis: ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Imperatores quippe Ro- Mat. 10.

manorum & cæteri principes terræ, cùm viderent religionem Chriſtianam quotidie augeri, & culturam idolorum euacuari, interminati ſunt mortem omnibus qui Chriſtum colerent aut prædicarent. Sextus ergo angelus, id eſt martyres, quatuor angelos, id eſt prædicatores ſuos quaſi ſoluerunt, cùm propter inſuperabilem euangelizandi conſtantiam, ad perſequendos eos ſe armauerunt. Vnde & ſequitur. *Et ſoluti ſunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem, & menſem, & annum, vt interficerent tertiam partem hominum.* Soluti ſunt quatuor angeli, quia impij homines pace obiecta, manibúſque ſolutis, quas pax alligauerat, perſecuti ſunt populum Dei. Quod autem dicit, (Parati erāt:) impiorum hominum voluntatem demonſtrat: quia antequam tempus perſecutionis veniret, voto parati erāt vt populū Dei interficerent. Sane tertia pars hominū, vt ſuperiùs dictum eſt, electos ſignificat. Porrò quod in horam, & diem, & menſem, & annum, quatuor angeli vt interficerent tertiam partem hominum parati eſſe dicuntur, poſſumus ad omnes impios, qui ab initio mundi fuerunt, & erunt vſque in finem, referre. Per horam quippe, tempus ab initio mundi vſque ad diluuium: per diem autem, tempus diluuij vſque ad legem: per menſem verò, tempus ſub lege: per annum autem, tempus ſub gratia deſignatur. In ijs ergo quatuor temporibus ſemper reprobi perſequuntur electos. *Et numerus equeſtris exercitus, vicies millies dena millia: & audiui numerum eorum.* Qui deſignantur per quatuor angelos, ipſi & per equeſtrem exercitum, videlicet perſecutores Eccleſiæ. Exercitus autem perſecutorum equeſtris eſſe dicitur: quia ſicut habet Deus equos ſuos, id eſt ſanctos prædicatores, qui eum per vniuerſum mundum deportauerunt; ita habet diabolus equos ſuos, id eſt omnes impios, ſuper quos ſedet, & ad perpetranda diuerſa ſcelera impellit: qui vicies millies dena millia eſſe dicuntur. Per finitum namque numerum perſecutorum, innumerabilis multitudo exprimitur. *Et ita vidi equos in viſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas.* In hoc loco per equos, inſani populi: per ſeſſores autem equorum, principes terræ deſignantur: per loricas verò, quæ ictus gladiorum a ſe repellunt, duritia cordium reproborum deſignatur, quę ad corda eorum gladium ſpiritus, quod eſt verbū Dei, accedere non ſinit. Quę lori- Epheſ. 6.

cæ igneæ, hyacinthinæ: & ſulphureæ eſſe dicuntur. Per ignem planè crudelitas mentis perſecutorum: per hyacinthum qui cæli figuram habet, honor deitatis quem dijs ſuis referebant, deſignatur. Per ſulphur verò, quod fœtet, blaſphemiæ quas in Chriſtum proferebant, deſignātur. Perſecutores igitur loricas igneas & hyacinthinas atque ſulphureas habuiſſe dicuntur, quia partim propter crudelitatem mentis corda ſua indurauerunt, vt non ſolùm in Chriſtum non crederent, ſed etiam ſeruos eius perſequerentur: partim propter defenſionem falſorum deorum, partim propter blaſphemias quas in Chriſtum ferebant, dicentes eum magum fuiſſe & ſeductorem. *Et capita equorum erant tanquam capita leonum.* Per capita equorum, Imperatores Romanorum deſignantur, quia capita eſſe videbantur omnium perſecutorum: qui etiam propter inſatiabilem rabiem leonibus aſſimulantur. *Et de ore eorum procedit ignis & fumus & ſulphur.* Per ignem, impia præcepta Imperatorum deſignantur, quibus populus Dei interfici iubebatur: per fumum verò honor deitatis, quem dijs ſuis deferre iu-

bebant. Et rectè per fumum, idololatriæ falſitas deſignatur: quia ſicut fumus a facie venti euaneſcit, ita & cultura idolorum in conſpectu prædicationis Euangelicæ deperiit. Per ſulphur autẽ, ſicut ſupra dictum eſt, blaſphemiæ quas Chriſto ingerebant deſignantur. *Ab his tribus plagis interfecta eſt tertia pars hominũ.* Id, eſt multitudo martyrum. *Per ignem* videlicet, *fumum, ac ſulphurem, quæ procedebant de ore ipſorum.* Procedebant quippe ignis de ore ipſorum, id eſt iuſſio impiiſſima, quæ præcipiebat vt ſancti Dei martyres interficerentur. Procedebat & fumus, quia præcipiebant vt honor Deitatis ab omnibus hominibus diis ſuis impenderetur. Procedebat & ſulphur, id eſt blaſphemiæ in Chriſtum, præcipientes vt religio Chriſtiana funditus de mundo extingueretur. *Poteſtas igitur equorum in ore ipſorum eſt, & in caudis eorum.* Superiùs capita equorum vt leonum eſſe dicuntur. In ore verò leonem dentes conſiſtunt, quibus conterunt & dilaniant omnia quæ ceperint. Poſſumus itaque per deotes, carnifices intelligere qui in ore leonum, id eſt, in poteſtate perſecutorum poſiti, eorum imperio diuerſis cruciatibus corpora ſanctorum cruciabant. Corpora igitur ſanctorum perſecutores in ore, id eſt in poteſtate habebant: ſed animas non habebant, ſicut Dominus dicit in (Mat. 10.) Euangelio: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Et ideo poteſtas perſecutorum tantummodo in ore erat: quia corpora ſanctorum in poteſtate habebant, ſed animas non habebant. Occidere poterant, quos vincere non valebant. Per caudas verò, philoſophorum atque poëtarum doctrina deſignatur. *Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & in iis nocent.* Rectè doctrina philoſophorum ſerpentibus aſſimilatur, quia plena erat mendaciis & fallaciis. Qui ſerpentes capita habere dicuntur, quia omnes errores gentilium proprios habebant auctores. Poteſtas ergo equorum in caudis eorum erat, quia perſecutores Eccleſiæ per doctrinam philoſophorum volebant euertere religionem Chriſtianam. *Et cæteri homines qui non ſunt occiſi in iis plagis, neque egerunt pœnitentiam ab operibus manuum ſuarum, vt non adorarent idola aurea & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre poſſunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidiis ſuis, neque à veneficiis ſuis neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.* Subauditur, perierunt. Tertia igitur pars, quæ interfecta eſt, ſalua facta eſt, id eſt, electi, ex quibus multi pro Chriſti nomine interfecti ſunt: reliqui libentiſſimè occubuiſſent, ſi neceſſitas exegiſſet. Cæteri verò, id eſt pagani, qui in Chriſtum credere noluerunt, vt agerent pœnitentiam ab iniquitatibus ſuis, perierunt.

CAPVT DECIMVM.

ET vidi alium angelum fortem deſcendentem de cælo, amictum nube, & iris in capite eius. Quia ſuperiùs aduerſitates Eccleſiæ narrauerat, quæ ab hæreticis & paganis paſſa eſt: reſtat vt de proſperitate eius, qualiter inter perſecutiones creuerit, narret. Conſtat namque Eccleſiam in perſecutionibus creuiſſe, & quantò amplius opprimebatur, tantò amplius confortabatur, & creſcebat: ſicut de filiis Iacob in figura eiuſdem Eccleſiæ ſcriptum (Exod. 1.) legimus, qui quantò amplius ab Ægyptiis opprimebantur, tantò amplius multiplicabantur. Angelus fortis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum deſignat, de quo (Pſal. 23.) dicit Pſalmiſta: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio.* Qui deſcendens de cælo amictus nube eſſe dicitur, quia Dominus noſter veniens in mundum, carnem quæ per nubem deſignata eſt, induit, vt per carnis aſſumptionem, ſe hominibus conformaret, quos redimere veniebat. Per irim verò, eius miſericordia deſignatur, ſicut ſuperiùs diximus: per caput autem, eius diuinitas in hoc loco intelligitur. Irim in capite habebat, quia eius diuinitas ante incarnationem ſuam tantam miſericordiam aſſumpſerat, vt homo fieri pro hominibus non dedignaretur, & ad vltimum peſſima morte damnari. *Et facies eius erat ſicut ſol.* Sæpe per ſolem Do-

A minus deſignatur, quia ſol omnes creaturas viſibiles ſuo ſplendore atque pulchritudine antecedit. Sed quæ creatura poterit comparari ſuo creatori? Verùm per figuras viſibiles, ſæpe inuiſibilia demonſtrantur. In corde igitur electorum Chriſtus ſol eſt, quem cernere per ſpem nullo modo deſiſtunt, & ad cuius pulchritudinem intuendam, ſemper venturos eſſe ſe credunt. *Et pedes eius tanquam columnæ ignis.* Per columnam ignis, Eccleſiam Dei poſſumus accipere, quia amore Dei atque proximi indeſinenter ardet. Per duos verò pedes, duos populos intelligere debemus. Ex duobus ergo pedibus vna columna efficitur: quia ex duobus populis, ex Iudæis videlicet

B atque gentibus, vna Eccleſia Dei fabricatur. Poſſumus etiam per duos pedes, duo teſtamenta intelligere, ſicut in ſequentibus pleniùs demonſtrabimus. Nec diſcordat à ſenſu ſuperiori, eo quòd vetus teſtamentum Iudæis, nouum autem gentibus ſpecialiter traditum ſit. *Et habebat in manu ſua libellum apertum.* Hic liber ſuperiùs ſeptem ſigillis ſignatus fuiſſe deſcribitur. Sed de eius apertione, Domino largiente, aliqua ſuperiùs diximus. Libellum igitur apertum in manu ſua Dominus noſter Ieſus Chriſtus tenere viſus eſt, quia ſenſus diuinarum ſcripturarum doctoribus Eccleſiæ ipſe aperuit. *Et poſuit pedem ſuum dexterum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram.* Per pedem dexterum, ſicut diximus, nouum teſtamen-

C tum: per ſiniſtrum, vetus deſignatur. Poſſumus autem per mare, populum gentium deſignare, propter profunditatem ignorantiæ atque errorem: per terram verò quæ excolitur vt fructum ferat, Iudæos qui excolebantur per diſciplinam legis, & fructum ferebant, cùm præcepta legalia, quamuis carnaliter, implebant. Pedem ergo ſuum dextrum Dominus ſuper mare poſuit, quando ſpecialiùs gentibus doctrinam Euangelij, quam Iudæis tradidit: ſicut Paulus eiſdem Iudæis loquitur, dicens: (Act. 13.) *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quia repuliſtis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.* Pedem ſiniſtrum ſuper terram

D poſuit, quando legem Iudæis ſpecialiter tradidit. Sed nullum moueat, quod poſteriora priùs commemorauerit, & priora poſteriùs: eo quod in diuinis ſcripturis hoc ſæpe contingat. Ad quod comprobandum, vnum tantummodo exemplum proferamus. In Pſalmo centeſimo quintò, cùm dixiſſet: *Aperta eſt terra, & deglutiuit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abiron: & exarſit ignis in ſynagoga eorum flamma combuſſit peccatores:* retro reuertitur, & dicit. (Pſal. 105.) *Et fecerunt vitulum in Oreb, & adorauerunt ſculptile.* (Ibid.) Nec inconuenienter per dextrum pedem, nouum teſtamentum: per ſiniſtrum autem, vetus deſignatur: eo quòd vetus teſtamentum, vmbra fuerit noui teſtamenti. *Et clamauit vo-*

E *ce magna, quemadmodum cum leo rugit.* Clamauit Chriſtus per legem, ſed non quemadmodum cum leo rugit, qui in vna domo Iſrael vox eius tantummodo audita eſt. Clamauit poſtea per Euangelium, quemadmodum cum leo rugit quia in omnem mundum vox eius intonuit. (Pſal. 75.) *Et cùm clamaſſet locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.* Per ſeptem tonitrua, ſeptem virtutes poſſumus accipere. Clamauit Chriſtus per legem, ſed ſeptem tonitrua non ſonuerunt. Clamauit per Euangelium, & locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Non illis quibus lex dicebat: Maledictus qui non reliquerit ſemen in Iſrael: & quibus ob hoc plures vxores atque concubinas habere

F licitum erat, pudicitiæ tonitruum necdum ſonuerat. Similiter & illi, quibus lex dicebat: *Oculum pro oculo, dentem pro dente:* & qualem intulerit quis maculam, (Exod. 21.) talem & ſuſtinere cogatur: necdum tonitruum patientiæ audierant. Et illi tonitruum charitatis necdum perfectè audierant, quibus lex dicebat: *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Idem & de cæ- (Leuit. 19. Matt. 5.) teris virtutibus intelligendum eſt. Septem ergo tonitrua locuta ſunt, quando per doctrinam Euangelij ſublimitas virtutum cœpit demõſtrari. *Et cùm locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram, & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere.* Vox de cælo, vox eſt de Eccleſia: ſcribere verò, eſt prædicare: Quia ſicut ſcriptor atra-

mento in volumine ſcribit, vnde legentes exercitentur: G ita & quilibet doctor verba Dei ſcribit, cùm ea prædicando in cordibus audientium plantat. Cur ergo per vocem, quæ de cælo ſonuit, prohibitum eſt ne ſeptem tonitrua ſcriberentur, in actibus Apoſtolorum, & in epiſtolis Pauli inuenire poſſumus. In initio namque fidei prædicatores ſancti videntes infirmitates gentium ad fidem venientium, non ſunt auſi eis auſteriora Chriſti præcepta committere, ne fortè duritia præceptorum territi non auderent ad fidem Chriſti ſuſcipiendam accedere: ſicut Paulus Apoſtolus diſcipulis ſuis ſcripſit,

1. Cor. 3.

dicens: *Tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis: adhuc enim eſtis carnales.* Sed & Apoſtoli qui H

Act. 15.

erant Hieroſolymis, eis qui ex gentibus crediderant, mandauerunt, dicentes: *Placuit Spiritui ſancto & nobis nihil imponere vobis oneris, niſi vt abſtineatis vos ab eſcis quæ idolis immolantur, & à fornicatione, & ſuffocato, & ſanguine.* Vox ergo de cælo Ioanni loquitur, ne ſeptem tonitrua ſcriberet: quia Apoſtoli qui per cælum deſignantur, primis prædicatoribus præceperunt, ne nouiter ad fidem venientes, ſubitò ad celſitudinem virtutum conſcendere cogerent, donec in fide confortati, iam ad operationem virtutum tranſire poſſent. *Et angelus quem vidi ſtantem ſupra mare & ſuper terram, cùm leuaſſet manum ſuam ad cælum, iurauit per viuentem in æternum, qui creauit cælum, & ea quæ in eo ſunt: & terram, & ea quæ in ea ſunt: & mare, & ea quæ in eo ſunt: quia tempus non erit, ſed in diebus vocis ſeptimi angeli, & cùm cæperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei, quod euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas.* I Nos quando iuramus, volumus vt firmum ſit quod loquimur. Dixiſſe ergo Domini, iuraſſe eſt: quia fieri non poteſt, vt quod loquitur Deus, irritum fiat, ſicut ipſe dicit in Euangelio:

Luc. 21.

Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Cùm igitur Chriſtus per viuentem in æternum, & per eum qui fecit omnes creaturas iurauit, per ſemetipſum iurauit:

Ioan. 1.

omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. K Iurauit autem, non in quibuſdam verbis ſemetipſum obligando, ſed dicendo ea quæ ventura erant. Per ſeptimum verò angelum, prædicatores qui in fine mundi futuri ſunt, deſignantur: de quibus in ſequentibus dicemus. Iurauit ergo Chriſtus, quòd in diebus ſeptimi angeli conſummabitur myſterium Dei, quod euangelizauit per ſuos prophetas, quia prædixit quòd tunc veniret finis, cùm omnis electorum numerus fuerit completus. *Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu angeli ſtantis ſupra mare & ſupra terram.* Vocem primam eam dicit, quando de cælo ei dictum eſt: Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua, & noli ea ſcribere. L Eandem quippe vocem ſe iterum audiſſe dicit: quia eiuſdem Spiritus ſancti vox fuit illa, cuius & iſta. Per Ioannem in hoc loco omnes Apoſtolos intelligere debemus. Vox ergo diuina Ioanni locuta eſt, vt iret ad angelum, & acciperet ab eo librum:

Mat. 4. & 19. Ezec. 3.

quia Spiritus ſancti gratia Apoſtolis inſpirauit, vt relictis omnibus Chriſtum ſequerentur, vt doctrinam Euangelij ab eo perciperent. *Et abij ad angelum, dicens ei vt daret mihi librum.* Abierunt Apoſtoli ad Chriſtum, vt ab eo doctrina diuinarum ſcripturarum inſtruerentur. *Et dixit mihi: Accipe librum, & deuora illum, & faciet amaricari ventrem tuum, ſed in ore tuo erit dulce tamquam mel.* M *Et accepi librum de manu angeli, & deuoraui illum: & erat in ore meo tamquam mel dulce: & cùm deuoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus.* Per os, in quo ſapores diſcernuntur, corda Apoſtolorum intelligere poſſumus: per ventrem autem, in quo omnes ſpurcitiæ commorantur corporis, memoriam peccatorum intelligere debemus. Liber igitur dum deuoraretur, vt mel dulce fuiſſe dicitur: quia diuina ſcriptura dum in mente reuoluitur vitamque æternam mandata Dei cuſtodientibus repromittit, dulcis vt mel in corde efficitur: cùm verò mentem a ſuperioribus ad inferiora, id eſt, a contemplatione cæleſtis patriæ ad peccata ſua intuenda deducit, pœnaſque quas impij pro peccatis ſuis paſſuri ſunt, oſtendit, quæ antea fuerat dulcis in demonſtratione cæleſtis gloriæ, amara efficitur: in peccatorum oſtenſione. Poſſumus etiam hoc de Ioanne propriè intelligere, qui antequam Euangelium ſcriberet, Patmos in exilium ductus eſt. Sap. cap. 4. Sed quia propter abſentiam eius, hæretici Eccleſiam Dei inuaſerant, poſt reuerſionem ſuam de exilio ad eorum blaſphemias deſtruendas compulſus eſt Euangelium ſcribere. Præcipit igitur vox diuina Ioanni, vt iret ad angelum, & acciperet ab eo librum: quia Spiritus ſanctus hoc Ioanni inſpirando ſuaſit, vt iret ad Chriſtum non paſſibus corporis, ſed paſſibus mentis: ad conſiderandam diuinitatis eius potentiam atque cum patre æqualitatem, vt de diuinitate eius libellum omnibus fidelibus ſaluciferum poſſet conſcribere. Deuorauit verò Ioannes librum, cùm ſcientiam Euangelij quod poſtea ſcripſit, pleniſſimè accepit. Liber itaque dum deuoraretur, dulcedinem mellis ori exhibuit: quia diuina ſcriptura quantò ampliùs in corde ruminatur, tantò ſalubriorem dulcedinem menti exhibet. Poſſumus autem per ventrem, in quo eſcæ putreſcunt, carnem mortalem intelligere. Liber igitur qui in ore dulcis fuit, amaritudinem ventri generauit: quia ſancti viri quantò ampliùs in meditatione diuinarum ſcripturarum dediti ſunt, quantòque eorum meditatio dulcior fit in mente, tantò maiorem amaritudinem carni ſuæ exhibent, affligendo videlicet eam ieiuniis, vigiliis, abſtinentia vinorum, ceteriſque cruciatibus, quibus caro atteritur. *Et dixit mihi angelus: Oportet te prophetare iterum populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.* Prædicitur ei, quòd ab exilio ad prædicandum rediturus ſit. Sed cùm ſancti patres tradant, quod poſt reuerſionem ſuam de exilio tantummodo in Epheſo, & circa adiacentia loca eius prædicauerit, ibique mortuus ſit, & corpus eius requieſcat: quomodo populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis prophetaſſe dicitur? Sed prophetauit, id eſt, prædicauit per Euangelium ſuum, quod poſtea ſcripſit, omnibus gentibus, & linguis, & regibus multis: quia per omnes gentes diſperſum eſt, & in meditatione eius omnes terrarum populi, regeſque multi proficiunt.

CAPVT VNDECIMVM.

E*T datus eſt mihi calamus menſuræ ſimilis virgæ, & dictum eſt mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.* Per calamum quo antiqui ſcribere ſolebant, Euangelium quod ei datum eſt à Domino, & quod poſtea ſcripſit, deſignatur: per virgam verò ſæpe diſciplina accipitur. Calamus igitur qui Ioanni datus eſt, ſimilitudinem virgæ habuit, quia diſciplina Chriſtianorum eſt Euangelium. Vnde & templum & altare & adorantes in eo metiri præcipitur. Per templum namque Eccleſia: per altare ſancti & perfecti viri deſignantur, qui in Eccleſia conſiſtunt: per adorantes autem in eo, cætera multitudo, quæ eorum doctrina inſtituitur, deſignatur. Templum namque Dei & altare, atque adorantes in eo vnuſquiſque prædicator metitur, dum vnicuique ſecundùm propriam capacitatem ſpiritualis gratiæ doctrinam adminiſtrat, aliter paganis, aliter Chriſtianis, aliter hæreticis, aliter catholicis. Nam & Dominus dicit in Euangelio, Mat. 25. *quia pater familias peregrè proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò commiſit vnum, vnicuique ſecundùm propriam virtutem.* Sequitur. *Atrium autem quod eſt foris templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt gentibus.* Si foris erat, quomodo foras eijci poterat? Per atrium ergo, Iudæi deſignantur. Iudæi verò foris erant per incredulitatẽ: ſed Ioannes & Rom. 9. cæteri Apoſtoli adhuc eos per amorem in cordibus ſuis tenebant, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem, qui ſunt Iſraëlitæ.* Vnde Matt. 7. præcipitur ei, ne illud metiatur, id eſt, verba prædicationis non eis miniſtret, ſicut in Euangelio ipſe præcipit, Ezec. 3. dicens: *Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos, ne conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi eliſdant vos.* Et ad prophetam Ezechielem Dominus loquitur, dicens:

Et

Digitized by Google

Ecce ego adhæreſcere faciam linguam tuam palato tuo, & eris mutus, nec quaſi vir obiurgans, quia domus exaſperans eſt. Hocque atrium datum eſſe gentibus dicitur, quia Iudæi propter incredulitatem ſuam paganis gentibus erant coniuncti: ſiue traditi erant gentibus, id eſt, Romanis, vt ab eis delerentur atque exterminarentur. *Et ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.* Subitò ſaltum facit ad Eliam atque Enoch, qui temporibus Antichriſti venturi ſunt, & pulchro ſatis ordine: videlicet, vt qui Iudæorum deiectionem per figuram atrij protulerat, eorum reſtaurationem tacitè ſubnecteret. Conſtat enim Iudæos in fine mundi prædicatione Eliæ & Enoch ad fidem Chriſti eſſe reuerſuros. Ciuitatem itaque ſanctam, id eſt Eccleſiam, Antichriſtus & miniſtri eius calcabunt id eſt, perſequentur menſibus quadraginta duobus, qui faciunt tres annos & dimidium. *Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.* Teſtes duos Dominus Eliam & Enoch vocat, qui aduentum eius ſecundum præcurrent; ſicut Ioannes præcucurrit primum. *Iſti ſunt duæ oliuæ,*
Mat. 5. *& duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes.* Oliua oleum fert, quod ſuper candelabrum poſtea ponitur, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Per oleum in hoc loco ſapientiam ſpiritalem poſſumus accipere. Vnuſquiſque enim oliua tunc eſt, quando apud ſe quieſcens, per contemplationis gratiam Deo deſeruire ſtudet: quando
Mat. 6. illud deſiderat implere, quod Dominus dicit in Euangelio: *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Candelabrum verò tunc fit, quan-
Matt. 5. do illud implet quod Dominus dicit in Euangelio: *Videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Duo igitur iſti ſancti modo oliuæ ſunt, cùm in aliquo loco terræ poſiti, vbi eos maieſtas diuina commorari præcepit, per contemplationis gratiam Deo deſeruiunt. Candelabra tunc fient, cùm ad explendum prædicationis ſuæ officium venerint, quando omnibus,
Ibid. videlicet fidelibus & infidelibus verbum Dei annuntiabunt. De hoc candelabro Dominus dicit in Euangelio: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt.* Lucerna quippe ſuper candelabrum ponitur, quando officium prædicationis ſancto viro traditur, qui bonum quod prædicat, flammis bonorum operum illuſtrat: lucerna verò ſub modio ponitur, quando officium prædicationis alicui reprobo committitur, qui bonum quod prædicat, prauis operibus tegit, ne lumen præbeat eis qui in domo ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Cuius vita deſpicitur, reſtat vt eius prædicatio contemnatur. Duæ ergo oliuæ & duo candelabra in conſpectu Domini ſtare dicuntur: quia in terra poſiti, illud tempus præſtolantur, quo officium prædicationis ſuæ expleant, & mortis debitum ſoluant, ſicut ſequentia manifeſtant. *Et ſi quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum.*

Quia igitur Spiritus ſanctus loquitur per ora ſanctorum,
Matt. 10. ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis:* non incongruè verba ſanctorum ignis vocantur,
Pſa. 118. ſicut Pſalmiſta dicit de Domino: *Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud.* Ignis igitur exiet de ore ſanctorum iſtorum, & deuorabit inimicos eorum: quia doctrina eorum ita errores Antichriſti deſtruet, vt omnibus ſanam mentem poſſidentibus, nihil videantur eſſe quod aſſerere conabuntur Antichriſtus & miniſtri eius: Quod autem ſequitur. *Et ſi quis voluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi.* ad eamdem rem pertinet. *Ii habent poteſtatem claudendi cælum, vt non pluat diebus prophetiæ eorum: & habent poteſtatem ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga quotieſcumque voluerint.* Legimus Eliam oratione clauſiſſe cælum, & iterum
3. Reg. 17. & 18. aperuiſſe: ſed & Moyſen aquas in ſanguinem conuertiſſe. Non ergo putandum eſt Eliam minorem virtutem
Exod. 7. habere eum ad explendum officium ſuæ prædicationis venerit, quàm habuit eo tempore quo inter homines conuerſatus eſt, ſed potiorem. Poſſumus etiam per cælum Eccleſiam, per pluuiam verba ſanctorum ſpiri-

A taliter intelligere. Clauditur namque cælum impiis cùm Deus ſuo iudicio corda eorum ita obdurari ſinit, vt nullo modo verbis Dei aditum accedendi ad cor ſuum tri- *Eſa. 6.* buat, vt ſaluentur. Nam & propheta Eſaias cælum Iudæis clauſit, cùm ei à Domino dictum eſt: *Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne fortè videant oculis, & auribus audiant, & corde ſuo intelli-* *Hier. 18.* *gant, & conuertantur, & ſanem eos.* Clauſit & cælum Hieremias amicis ſuis, cùm dicebat ad Dominum: *Ne propitieris iniquitati eorum; & peccatum eorum à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conſpectu tuo: in tempore viſitationis tuæ perdas eos.* Numquid Moyſes non ha-
B bebat poteſtatem claudendi cælum & aperiendi? Cui dicebat Dominus, cùm populus peccaſſet: *Dimitte* *Exod. 32.* *me, vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.* Sancti itaque illi quibuſdam claudent cælum, vt non deſcendat ſuper eos imber miſericordiæ Dei, eis videlicet, quos ab erroribus Antichriſti reuocare non potuerint. Quibuſdam verò aperient, eis videlicet quos ab erroribus Antichriſti reuocauerint. Imbrémque ſuper eos pluent, quando ſuis precibus Deū illis propitium efficient. Per aquas quas in ſanguinem conuertere dicuntur, populi deſignātur: ſanguis autem vltionem diuinam demonſtrat. Aquas igitur in ſanguinē conuertent, quando gentes quæ à fide Chri-
C ſti diſceſſerint, perpetua morte eſſe damnandas, ſuo iudicio decernent. *Et cùm finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet contra eos bellum, & vincet illos & occidet eos.* Beſtia hæc Antichriſtum ſignificat. Faciet contra eos bellum, quando perſequetur: vincet verò illos non ſuperando verbis, ſed interficiendo. Vnde & ſequitur: *Et iacebunt corpora eorum in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritaliter Sodoma & Ægyptus vbi & Dominus eorum crucifixus eſt.* Si per ciuitatem magnam, Hieruſalem terreſtrem voluerimus intelligere, propter hoc quod dicit: [Vbi & Dominus eorum crucifixus eſt,] à veritate non aberrabimus: eo quòd illa Hieruſalem vſque ad
D ſolum deſtructa ſit, & iſta quæ pro ea ædificata eſt, non in eo loco, ſed in alio ſita eſſe dicatur. Neque Sodoma & Ægyptus dicenda eſt, eo quòd à Chriſtianis incolatur. Simulque conſiderandum, quia vbicumque in hoc libro ciuitas magna ponitur, Babylonem quæ eſt ciuitas diaboli, & ex omnibus reprobis conſtat, ſignificat. Quod autem in platea ciuitatis magnæ corpora ſanctorum proiicienda eſſe dicuntur, poſſumus ſimpliciter intelligere, vt in quacumque platea, quæ ad iuſſa alicuius reprobi pertineat, iaceant. Sed melius mihi videtur, vt ſicut per ciuitatem magnam omnes reprobos intelligendos eſſe diximus, ita & per plateam corda reproborum intelligamus: Iacebunt itaque corpora ſanctorum
E in platea ciuitatis magnæ, quia ſancti illis iacent, à quibus nullius eſſe momenti exiſtimantur: econtrario fidelibus ſtant, qui quanta ſit eorum virtus atq; gloria, cordis oculis intuentur. Ciuitas verò diaboli non inconuenienter Sodoma & Ægyptus nominatur: eo quòd Sodoma, cęcitas: Ægyptus tenebræ interpretentur. Quis enim deteriorem cęcitatem atq; tenebras patitur, quàm impij, qui præcipiti gradu, vt in cloacam inferni demergantur, mala operando properare non deſiſtunt? In platea verò ciuitatis magnæ, vbi Dominus crucifixus eſt, corpora ſanctorum proiicienda eſſe deſcribuntur, quia ſicut à membris diaboli Chriſtus crucifixus eſt, ita ab eiſ-
F dem ij duo prophetæ occidentur. *Et videbunt de populis, & tribu & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis: & inhabitantes terram gaudebunt ſuper eos, & iucundabuntur: & munera mittent inuicem, quoniam ij duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant terram. Et poſt dies tres & dimidium, ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos: & ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos. Et audierunt vocem magnam de cælo, dicentem illis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum.* Hoc ſi ſecundùm hiſtoriam impleatur hominibus quidem incognitum, Deo autem nota ſunt omnia. Poſſumus autem & nos huic hiſtoriæ ſpiritalem intelligentiam adiungere. Sed temerarium videtur, illam

hiſtoriam quam intelligimus, ſpiritalibus ſenſibus velle adornare. Nullam quippe domum extra polio, interius ornare valemus. Sed ne omnino tacuiſſe videamur, pauca dicamus. Poſſumus per tres dies & dimidium, tres annos & ſemis intelligere, quibus ij duo prophetæ prædicaturi ſunt: per monumenta verò, mentes reproborum intelligere poſſumus. De iis monumentis Dominus loquitur, dicens: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui eſtis ſicut ſepulchra dealbata, quæ foris quidem videntur candida, intrinſecus autem plena ſunt omni immunditia, & oſsibus mortuorum.* Sed & vos quidem foris paretis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis rapina & iniquitate. In monumentis igitur reprobi corpora ſanctorum H non ſinent poni, quia doctrinam illorum à mentibus ſuis abiicient. Quod autem poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrat in eos dicitur, & ſtare ſuper pedes ſuos: reſurrectionis tempus accipere poſſumus, quod poſt tria tempora & dimidium quamuis non ſtatim, in proximo tamen fiet. Stabunt quippe ſuper pedes ſuos, quando poſt reſurrectionis tempus, quanta ſit eorum virtus atque magnificentia omnibus impiis manifeſtabitur. Tremor verò magnus cadet ſuper inimicos eorum, cùm viderint eos: quia in die iudicij cùm viderint eos, gloriamque illorum, turbabuntur timore

Sap. 5. horribili, dicentes: *Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt?* Et quia Malachias pro- I

Malac. 4. pheta ex perſona Domini loquitur, dicens: *Ecce ego mittam vobis Eliam Theſbiten prophetam, qui conuertat corda patrum ad filios,* & cætera quæ ſequuntur: credimus Iudæos per prædicationem Eliæ, ſicut ſuperiùs demonſtrauimus, ad fidem Chriſti conuertendos. Poſſumus autem per duos teſtes, duorum populorum prædicatores intelligere, Iudæorum videlicet atque gentium. Qui diebus mille ducentis ſexaginta prophetaturi K eſſe dicuntur: quia omni tempore quo Antichriſti perſecutio atque deceptio per vniuerſum orbem deſæuiet, quoſcumq. poterunt ad viam veritatis adducere ſtudebunt. *Et in illa hora factus eſt terræ motus magnus.* Nunc ad initium prædicationis Eliæ & Enoch reuertitur. Terræmotus, ſicut ſuperiùs iam diximus, motionem cordium ſolet deſignare. Terræmotus tunc fiet, cùm per prædicationem Eliæ & Enoch multi ad pœnitentiam, multi ad fidem conuertentur. *Et decima pars ciuitatis cecidit.* Non ſanus ſenſus eſſe videtur, vt per ciuitatem, cuius decima pars cecidit, Eccleſiam intelligamus: eo quòd hic ſermo L ad ciuitatem magis diaboli, quàm ad ciuitatem Dei reſpiciat. Illius ergo ciuitatis in hoc loco decimam partem corruiſſe dicit, quam ſuperiùs ciuitatem magnam, Sodomamque & Ægyptum vocauit, & in eius platea corpora ſanctorum per tres dies & dimidium inſepulta iacere dicuntur. Et quia per denarium numerum ſæpe lex deſignatur, eo quòd lex per decalogum ſit accepta, poſſumus per decimam partem quæ corruit, Iudæos obſeruatores legis intelligere, qui per prædicationem Eliæ fidem Chriſti ſuſcipientes à ciuitate diaboli corruent, & præcidẽt. *Et occiſa ſunt terræ motu ſeptem millia hominum: & reliqui in timorem ſunt miſsi, & dederunt gloriam Deo cæli.* M Sicut per denarium numerum lex, ita & per ſeptenariũ ſæpe gratia Euangelij accipitur. Ecce decima pars ciuitatis, quam non ex lapidibus, ſed ex hominibus conſtare docuimus, cecidit, & non decem millia, ſed ſeptem millia, mortua eſſe perhibentur. Denarius igitur numerus in ſeptenarium commutatus eſt, quia Iudæi obſeruationes legales reſpuentes, doctrinam Euangelij ſuſcipient: quæ propter ſeptem dona Spiritus ſancti, per ſeptenariũ numerum deſignatur. Septem ergo millia mortua eſſe deſcribuntur: quia morientur diabolo, vt viuant Deo. Reliqui verò qui in timorem ſunt miſſi, electos deſignant, qui viuentes conuerſionem Iudæorum, atque diuinam ſcripturam in illis eſſe completam, in timore Dei atque amore proficient, Deúmque pro eorum conuer-

Rom. 11. ſione laudare non deſiſtent. *Væ ſecundum abijt, & ecce væ tertium veniet cito.* Væ tertium ad ea mala, quæ per Antichriſtum facturus eſt diabolus, ad diem iudicij pertinet. Et quia ſuperiùs angelum quem vidit ſtare ſupra mare & ſupra terram, iuraſſe dixit per viuentem in æternum, quia in diebus ſeptimi angeli, cum cœperit tuba canere, conſummabitur myſterium Dei quod euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas, diem iudicij breuiter ponere voluit, & ad mala Antichriſti poſtea narranda reuertitur. Quod ſi diligenter inſpicimus, videbimus eum hoc ordinatè feciſſe. Scimus namque quia prædicatores ſancti, qui in fine mundi naſcituri ſunt, hoc prædicabunt, quod dies Domini in proximo ſit, vt quod exhortationibus ad viam veritatis reducere non potuerint, ſaltem terroribus ad pœnitentiam reuocent. Et quia ante perſecutiones Antichriſti, dies iudicij incipiet prædicari, eundem diem iudicij Ioannes antea ponere voluit, quàm ad perſecutiones ipſius Antichriſti narrando veniret. *Et ſeptimus angelus tuba cecinit.* Per ſeptimum angelum, ſicut diximus, prædicatores ſancti qui in fine mundi naſcituri ſunt, deſignãtur. Tuba canent, cùm verbum Dei annunciabunt. *Et facta ſunt voces magnæ in cælo, dicentes.* Poſſumus per cælum, Eccleſiam: per voces verò magnas, ſanctorum verba intelligere, qui in aduentu Domini ad iudicium venientes cantabunt, ſicut Dominus

Sup. c. 10.

Luc. 21. dicit in Euangelio: *Reſpicite & leuate capita veſtra quia appropinquat redemptio veſtra. Factum eſt regnum huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſæcula ſæculorum.* Numquid antea non erat Domini & Chriſti eius regnum huius mundi? Sed regnum huius mundi homines vocauit, in quorum mentibus aut regnat Deus, aut regnat diabolus. Regnat Deus in ſanctis eius: regnat

Iob. 41. diabolus in eis qui ſunt ex parte eius. Ipſe eſt enim rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Regnum igitur huius mundi, Domini & Chriſti eius tunc fiet, cum diabolus cum omnibus quos decepit, in infernum demerſus fuerit, cùm illud implebitur quod angelus ad Danielem loquitur, dicens: *Regnum autem & poteſtas, quæ eſt ſubter omne cælum, tradetur populo ſanctorum, qui & obti-*

Dan. 7. *nebunt illud vſque in ſæculum, & in ſæculum ſæculorum. Et viginti quatuor ſeniores qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas & adorauerunt Deum, dicentes.* Per viginti quatuor ſeniores in hoc loco animas ſanctorũ quæ in cæleſti beatitudine cum Domino commorantur, poſſumus intelligere. Sedes verò, requiem ſempiternam deſignat. Viginti igitur & quatuor ſeniores in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, quia ſanctorum animæ ſine corporibus in cæleſti beatitudine modò cum Domino requieſcunt. In facies ſuas ceciderunt & adorauerunt, quia ſancti Dei cùm viderint iuſtiſſimum Dei iudicium peragi, inenarrabilémque eius potentiam, deiicient ſe per humilitatis ſubiectionem in conſpectu creatoris ſui, ſcientes nihil eſſe quidquid eſt, in comparatione illius qui Deus eſt. *Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras ſanctus, & qui accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, quia aduenit ira tua, & tempus mortuorum, iudicari.* Eſt Chriſtus modò, poſtquam hominem aſſumpſit, eiuſdem ſanctitatis qua & pater, eiuſdem æternitatis, eiuſdem potentiæ: erat & antequam hominem aſſumeret, æqualis per omnia patri. Accepit autem virtutẽ ſuam magnam, quando per paſſionem ſuam diabolum vicit. Regnauit verò, quando genus humanum ſibi ſubiecit. Iratæ ſunt gentes, quia impij homines Eccleſiam Dei perſecuti ſunt, vt nomen Chriſti de mundo extinguerent. Adueniet autem ira Dei, cùm dies iudicij aduenerit. Adueniet tempus mortuorum, iudicari, videlicet vt mortui iudicentur. Illi ſcilicet mortui, qui in hac vita poſiti, animas ſuas malè viuendo interficere non timuerunt. *Et reddere mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timenti-*

Mat. 25. *bus nomen tuum puſillis & magnis.* Hoc tunc implebitur, quando in die iudicij dicturus eſt: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Puſillos illos vocat qui minoris ſunt meriti, magnos qui maiorem gratiam obtinent apud Deum. *Et exterminandi eos qui corruperunt terram.* Corruptores terræ, impios vocat, hoc tunc implebitur, quando dicet: *Ite*

Ibid. *maledicti in ignem æternum,* & cætera. Sed quærendum

nobis eſt, quam terrā corruperunt impij. Semetipſos vtique malè viuendo corruperunt, quando in luxuriis, cæteriſque vitiis corpora ſua enutrierunt. Corruperunt & aliorum terram, eorū videlicet, quos & verbis & exemplis ad mala opera agenda perirritauerunt. Nunc ad ea quæ prætermiſerat, id eſt, ad mala Antichriſti narranda reuertitur. Et vt commodiùs ad ea exprimenda perueniat, ab aduentu Chriſti incipit, atque mala quæ Eccleſia à diabolo paſſa eſt commemorans, qualiter idem diabolus eandem Eccleſiam per Antichriſtum euertere conetur, annectit. *Et apertum eſt templum Dei in cælo, & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius.* Poſſumus per templum Dei, beatam Mariam intelligere: per arcam verò teſtamenti, Chriſtum qui ex ea carnem aſſumpſit. Templum autem Dei non ideo apertum dicitur, quod vterus beatæ virginis Mariæ in pariendo Dominum apertus ſit, quæ fuit ante partū virgo, virgo in partu, virgo poſt partum: ſed ideo apertum dicitur, quia per ipſam viſibilis nobis factus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Poſſumus etiā per templum, vetus teſtamentum intelligere: per arcam ſacramenta quæ de Chriſto in veteri teſtamento continentur. Veniente quippe Chriſto in carne apertum eſt vetus teſtamentum, atque ſpiritalis intelligentia quæ in ea latebat, fidelibus eſt reuelata. *Et facta ſunt fulgura, & voces, & terræ motus, & grando magna.* Per fulgura, miracula quæ per Chriſtum facta ſunt: per voces verò, eius prædicatio deſignatur. Terræ motus autem motionem cordium deſignat. Moti ſunt namque multi per prædicationem Chriſti ad pœnitentiam de peccatis ſuis peragendam: moti ſunt per fidelitatem ab infidelitate: moti ſunt de malo ad bonum, per bonam conuerſionem. Et quia grando terram ſolet percutere, poſſumus per grandinem comminationes ignis æterni, quæ in Euangeliis ſæpe inueniuntur, intelligere, quibus corda prauorum percutiuntur, vt reſipiſcant ab iniquitatibus ſuis.

CAPVT XII.

Et ſignum magnum apparuit in cælo, mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. Hæc mulier Eccleſiam deſignat. Conſequens quippe erat, vt poſt prædicationem Chriſti, eius forma deſcriberetur, quam prædicatio Chriſti genuit. Poſſumus autem per cælum in hoc loco hunc mundum intelligere: per ſignum magnum, ſalutem magnam, quam aduentus & prædicatio Chriſti mundo contulit. Per ſolem verò Chriſtus deſignatur, ſicut dicit Propheta: *Vobis autem timentibus nomen Domini, orietur ſol iuſtitiæ, & ſanitas ſub pennis eius.* (Malac. 4.) Mulier itaque amicta erat ſole: quia fideles, ex quibus Eccleſia conſtat, in baptiſmate Chriſtum induunt, ſicut Apoſtolus dicit: *Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* (Galat. 3.) Per lunam verò, quam ſub pedibus ſuis habuiſſe viſa eſt, quæ creſcit & decreſcit, mundum iſtum poſſumus intelligere, quem Eccleſia deſpiciendo calcat, vt liberiùs ad cæleſtia tendat. Sed quia luna noctem illuminat, meliùs mihi videtur, vt per lunam, ſacram ſcripturam intelligamus, ſine cuius lumine in nocte huius ſæculi per vias rectitudinis incedere non valemus. (Pſal. 118.) De hoc lumine Pſalmiſta dicit: *Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis.* Mulier igitur lunam ſub pedibus ſuis habuiſſe viſa eſt, quia Eccleſia greſſus mentis ſuæ in præceptis diuinarum ſcripturarum figens, ad cæleſtia quotidie nouit tendere. Quæ etiam in capite ſuo coronam ſtellarum duodecim habuiſſe viſa eſt. Caput Eccleſiæ Chriſtus eſt: duodecim verò ſtellæ, duodecim ſunt Apoſtoli. Poſſumus nihilominus per caput, mentes fidelium intelligere. Mulier ergo in capite coronam ſtellarum duodecim habuiſſe viſa eſt, quia mētes fidelium doctrina & actus Apoſtolorum, cùm eos imitari ſatagunt, exornant. *Et in vtero habens, & clamabat in doloribus, & cruciabatur vt pareret.* Quomodo infans in vtero coagulatur, humanámque formam accipit atque ſpiramentum, ſimiliter & Eccleſia, infideles quoſque, quos in vtero geſtat, dum eos prædicando tamdiu nutrit, vſque dum humanam formam accipiant, id eſt, vſq; dum in Chriſtum credant, atque animā ſpiritalem accipiant, quæ in baptiſmo datur, cùm efficiuntur Dei filij. Vnde & clamare in doloribus dicitur, & cruciari vt pareret. Clamat namque Eccleſia prædicando, clamat etiam pro auditorum ſuorum ſalute Deum deprecando. Cruciatur verò vt pariat, cùm luget eos quos in peccatis iacere conſpicit: ſicut Paulus Apoſtolus infirmis diſcipulis loquitur, dicens: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* (Galat. 4.) Et in Actibus Apoſtolorum Epheſijs loquitur, dicens: *Per triennium quotidie non ceſſaui, cum lacrymis monens vnumquemque veſtrum.* (Act. 20.) Et Pſalmiſta de prædicatoribus loquitur, dicens: *Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua.* (Pſal. 125.) *Et viſum eſt aliud ſignum in cælo: & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem & cornua decem, & in capitibus ſuis ſeptem diademata: & cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cæli, & miſit eas in terram.* Draco iſte diabolum ſignificat. Rufus autem color talis eſt, ac ſi croceo colori ſanguineum admiſceas. Concordat verò pallidus color, id eſt croceus, cum ſanguineo: quia ſanguis dum effunditur, mortem adducit: pallor autem totum corpus morientis occupat. Rectè ergo diabolus habere dicitur colorem mortis, quia illius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. (Sap. 2.) Per ſeptem verò capita, reprobi quibus diabolus ad decipiēdum genus humanum vſus eſt, deſignantur. Diademata regiam eius poteſtatem deſignant. Ipſe eſt enim rex, ſicut dicit ſcriptura, ſuper omnes filios ſuperbiæ. (Iob. 41.) Nam ſicut per ſeptem cornua, omnes electi deſignati ſunt, quos in ſeptem partes diuiſimus: ita & per ſeptem capita draconis, reprobi qui eis in via Dei aduerſati ſunt, deſignantur. Primum namque caput draconis fuerunt reprobi, qui ante diluuium fuerunt, quos ſcriptura filios hominum vocat, quia eis qui filij Dei vocabantur, in laqueum fuerunt. (Gen. 6.) Secundum caput diaboli fuerunt ij qui poſt diluuium vſque ad legem fuerunt: inuentores ſcilicet idolorum, diuerſorúmque errorum, per quos genus humanum deceptum eſt. Tertium caput diaboli fuerunt ij, qui poſtquam lex data eſt populo Dei, idola colere ſuadebant. (4. Reg. 2.) Quartum caput fuerunt falſi prophetæ, regéſque impij, a quibus populus Dei in tantùm deceptus eſt, vt pro ſuis iniquitatibus in captiuitatem duceretur. Quintum caput fuerunt impij Iudæi, qui & Dominum occiderunt, & Apoſtolos eius perſecuti ſunt. Sextum caput fuerunt perſecutores Eccleſiæ. Septimum verò caput diaboli, erit Antichriſtus. Quid ſignificent autem decem cornua, in ſequentibus dicemus, eo loco vbi mulier meretrix ſuper beſtiam coccineam ſediſſe viſa eſt. (Inf. c. 17.) Per caudam verò, quæ finis eſt corporis, Antichriſtus deſignatur. Tertiam igitur partem ſtellarum cæli cauda draconis traxiſſe viſa eſt, quia Antichriſtus multos ex iis qui ab hominibus electi putabantur, & qui in Eccleſia velut ſtellæ in cælo, ſcientia & intellectu refulgent, decipiet, atque in perditionis foueam demerget. *Et draco ſtetit ante mulierem quæ paritura erat, vt cum peperiſſet, filium eius deuoraret.* (Epheſ. 5.) Poſſumus per mulierem in hoc loco & beatam Mariam intelligere, eo quòd ipſa mater ſit Eccleſiæ, quia eum peperit qui caput eſt Eccleſiæ: & filia ſit Eccleſiæ, quia maximum membrum eſt Eccleſiæ. Draco igitur ſtetit ante mulierem, vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret: quia in exordio natiuitatis Chriſti, eum per Herodem miniſtrum ſuum interficere voluit. (Mat. 2.) Stat etiam ante mulierem, id eſt Eccleſiam, vt eos quos per baptiſmum Deo generat, malè ſuadendo perdat. *Et peperit filium maſculum.* In quantum hoc ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pertinet, quid neceſſe fuit dicere filium maſculum mulierem peperiſſe, cùm omnes ſciamus maſculum eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum? In quantum verò ad Eccleſiam, cur dicit maſculum eam peperiſſe, cùm ex vtroque ſexu filios & filias quotidie Deo generet? Fœmineus quippe ſexus fragilis eſt. Fœmina igitur quæ fortitudine animi aſſumpta diabolum vincit, atq; per bona opera Deo placere ſtudet, non incongruè vir vocatur, quia quamuis corpore ſit fœmina, virtute tamē animi viris bonis coæquatur. Mulier itaq; maſculum peperit, quia eius mēbra quem beata Maria virgo peperit, quotidie Eccleſia parit,

G Vnus ergo maſculus eſt quem virgo Maria peperit, & Eccleſiæ quotidie parit, quia Chriſtus cum omnibus membris ſuis vnus Chriſtus eſt. *Qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea.* Hoc ſuperiùs expoſitum eſt. *Et raptus eſt filius eius ad Deum, & ad thronum eius.* Hoc tunc impletum eſt, quando quadrageſima die poſtquam reſurrexit, aſcendit in cælum. Rapiuntur quotidie filij Eccleſiæ, id eſt, membra Chriſti ad Deum & ad thronum eius, cùm poſt mortem ad cæleſtia perducuntur. *Et mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi paſcat illam diebus mille ducentis ſexaginta.* Solitudinem Chriſtum vocat. Solitudo quippe dicitur, eo quòd ſola ſit, deſerta ab habitatoribus. Similiter & Chriſtus deſer- H tus eſt à ſuis, ſicut Euangeliſta loquitur, dicens: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Et per Prophetam loquitur Dominus, dicens: *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum.* Mulier igitur fugit in ſolitudinem: quia Apoſtoli & cæteri diſcipuli, ex quibus conſtabat Eccleſia, relicto diabolo, relictiſque omnibus quæ poſſidebant, Chriſtum ſecuti ſunt. Per dies verò mille ducentos ſexaginta, tempus quo Chriſtus prædicauit, deſignatur. Paſcitur ergo mulier diebus mille ducentis ſexaginta, quia Apoſtoli & cæteri diſcipuli, ex quibus ſicut ſuperiùs diximus, Eccleſia tunc conſtabat, per tres annos & dimidium dapibus Euangelij à Do- I mino paſti ſunt. *Et factum eſt prælium magnum in cælo, Michaël & angeli eius præliabantur cum dracone.* Quia ſuperiùs natiuitatem & prædicationem Chriſti breuiter comprehendit, conſequens eſt vt qualiter per paſſionem ſuam diabolum vicit, ſubiungat. Michaël qui interpretatur, Quis vt Deus, Chriſtum ſignificat. Prælium in cælo factum eſt, id eſt, propter cælum, pro ſalute videlicet omnium electorum præliatus eſt Michael cum dracone: quia Chriſtus prædicando, patiendo & moriendo, pro ſalute generis humani præliatus eſt. Præliati ſunt angeli Michaelis, id eſt, Apoſtoli Chriſti cum dracone, prædicando videlicet, miracula faciendo, & ad K vltimum pro Chriſti nomine moriendo. *Et draco pugnabat, & angeli eius.* Pugnauit draco & angeli eius contra Michaëlem, quando diabolus & cætera multitudo dæmonum Iudæos contra Chriſtum excitauerunt, vt eum interficerent. Pugnauit & contra angelos Michaelis, quando Apoſtolos Chriſti & per Iudæos & per Paganos tamdiu perſecutus fuit, vſquedum eos interficeret. *Et non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo.* Non valuit diabolus, neque miniſtri eius vincere Chriſtum, nec Apoſtolos eius: quia vnde putauerũt vincere, victi ſunt. Putauerunt namque Chriſtum ſe per L mortem viciſſe, ſed ex morte eius nomen illius claruit in mundo. Non valuerunt ergo, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cælo: quia per prædicationẽ Apoſtolorum, cæterorumque ſanctorum, à cordibus electorum qui per cælum deſignantur, expulſi ſunt. *Et proiectus eſt ille draco magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit vniuerſum orbem: & proiectus eſt in terram, & angeli eius cum eo miſſi ſunt.* Rectè diabolus ſerpens vocatur, ſiue quod per ſerpentem primum hominem deceperit: ſiue quod veneno ſuæ malitiæ genus humanum perdiderit. Diabolus verò interpretatur, deorſum ruens. Ruit quippe primo per ſuperbiam de cælo, ruit poſtea, M cùm ab electorum cordibus per Chriſtum deiectus eſt, ſicut præſens ſcriptura demonſtrat. Satanas autem interpretatur contrarius. Contrarius eſt enim Deo omnibúſque bonis hominibus. Væ illis quibus diabolus amicus eſt. Nam quantò amplius eſt cuilibet amicus, tantò ampliora ei tormenta ingerit. Infelix eſt enim amicitia diaboli. Quod autem dicit, [Qui ſeducit vniuerſum orbem:] præſens tempus pro præterito poſuit. Seduxerat enim genus humanum, quod per orbem deſignatur, ſed ex magna parte illud per Chriſtum amiſerat. Proiectus eſt ergo diabolus & angeli eius in terram, quia ab electis expulſus, ſolos reprobos, qui per terram deſignantur, poſſidet. *Et audiui vocem magnam de cælo dicentem: Nunc acta eſt ſalus & virtus & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius.* Vox magna de cælo, vox eſt angelorum pro ſalute generis humani gaudentium, Deúmque laudantium, ſicut dicit Dominus in Euangelio: *Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis qui non indigent pœnitentia.* Poſſumus per vnum peccatorem, populum gentilem: per nonaginta nouem iuſtos, Iudæos intelligere. Qui ad centenarium numerum non perueniunt, quia neminem ad perfectum adduxit lex. Multò enim maius gaudium factum eſt in cælo de conuerſione gentium, quàm de Iudæorum obſeruationibus. In delectione igitur diaboli facta eſt ſalus credentium. Acceperunt etiam virtutem vincendi diabolum, a quo antea victi tenebantur. Factum eſt nihilominus regnum Dei noſtri, quia in quibus diabolus regnabat, cœpit regnare pater & filius & Spiritus ſanctus. Facta eſt & poteſtas Chriſti eius, cùm eos, quos diabolus poſſidebat, cœpit Chriſtus poſſidere. *Quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte.* Accuſantur noxij homines apud iudices, cùm eorum ſcelera eis manifeſtantur. In conſpectu verò Dei, qui non ſolùm facta, ſed & cogitata conſiderat, quomodo diabolus aliquem accuſare poteſt? Sed accuſamur in conſpectu Dei, cùm peccamus. Accuſat & diabolus, cùm in peccatis male ſuadendo deiicit. *Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem agni, & propter verbum teſtimonij ſui.* Propter ſanguinem agni vicerunt, quia redemptio ſanguinis Chriſti hoc contulit ſanctis, vt diabolum poſſint vincere. Vicerunt etiam propter verbum teſtimonij ſui, fidem ſeruando quam profeſſi ſunt, eámque operibus implendo. Sed valde obſcurum eſt quod ſequitur: *Et non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem.* Quomodo enim ſancti animas ſuas non diligunt, pro quarum ſalute ardua quæque ac difficilia patiuntur? Quomodo animas ſuas non diligunt, pro quibus ſemetipſos vigilijs, ieiunijs, abſtinentia macerant, atque cæteris virtutibus exercẽt? Quod ſi per animam, vitam præſentem intelligere voluerimus: quis ſanctus vitam ſuam non diligit in qua poſitus, illam cæleſtem gloriam ſibi acquirit, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec vlla mens poteſt comprehendere? Aut quis ad illam ſine iſta vnquam perueniet? Lucrum enim magnum confert ſanctis vita præſens, ſicut è contrario reprobis magnum detrimentum. Secundùm tamen quendam modum rectè dicuntur ſancti vitam ſuam odio habere, eo quòd propter amorem vitæ æternæ in faſtidium eis vita præſens vertatur, ſicut Pſalmiſta deplorans dicebat: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Dominus quoque dicit in Euangelio: *Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Amatores mundi animas ſuas amant ſecundùm ſæculum: quia ab hac vita præſenti numquam vellent recedere, ſed ſemper luxurioſè hic viuere. Ille diues animam ſuam ſecundùm ſæculum diligebat, qui dicebat: *Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos, epulare, iucundare, & ſatiare.* Sancti verò qui nolunt conformari huic ſæculo, ſicut dicit Apoſtolus ſed reformari in nouitate ſenſus ſpiritalis: qui non diligunt mundum, neque ea quæ in mundo ſunt: qui nolunt eſſe amici ſæculi huius, ne inimici Dei conſtituantur: odio habent animas ſuas in hoc mundo, id eſt, non diligũt eas ſecundùm ſæculum, ſed ſecundùm Deum pro cuius amore tranſitoria cuncta contemnunt, vt eas in vitam æternam cuſtodiant. Non dilexerunt igitur ſancti animas ſuas vſque ad mortem, qui eas in præſenti vita ſeruare noluerunt, vt Chriſtum negarent: ſed pro Chriſti nomine mori potius elegerunt, vt eas in vitam æternam inuenirent. *Propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis.* Poſſumus per cælos, & habitatores cælorum, diuerſas eccleſias intelligere, quæ vna eſt. Præcipitur igitur filijs Eccleſiæ vt lætentur, vt quòd a tam immani hoſte liberari meruerint per Domini gratiam. *Væ terra & mare, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet.* Poſſumus per terram, Iudæos: per mare verò, Paganos cæteróſque reprobos intelligere. Væ igitur Iudæis, cæteriſque gentibus incredulis: quia propter iram quam habet diabolus, eo quòd maximam multitudinem amiſerit, tam atrociter reprobis dominatur, & in tantis flagitijs deiicit, vt

Sap. 2. 1. — Act. 1. — Ioan. 1. — Eſai. 63. — Mat. 19. — Gen. 3. — Luca 15. — Hebr. 7. — Eſa. 64. & 1. Cor. 2. — Pſal. 119. — Ioan. 12. — Luc. 12. — Rom. 12. — 1. Ioan. 2. — Iacob. 4.

nullo modo digni ſint, quatenus ad vitæ vias reuertantur, & ſanentur. Dicitur etiam diabolum ſcire quòd modicum tempus habeat quia quãtò appropinquare cernit diem iudicij, tantò callidior efficitur ad decipiendos homines. *Et poſtquam vidit draco quod proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum.* Videns diabolus ſe maximam multitudinem electorum amiſiſſe, & intra anguſtias cordium reproborum eſſe cõcluſum; perſecutus eſt mulierem, id eſt Eccleſiam, Concitauit enim Imperatores Romanorum, omnémque multitudinem impiorum ad perſequendum populum Dei. *Et datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum, vbi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis à facie ſerpentis.* Per aquilam, Chriſtum poſſumus intelligere: duæ verò alæ duo ſunt teſtamenta. Duæ igitur alę datæ ſunt mulieri quia duo teſtamenta Eccleſia accepit, vt eorum doctrina & diabolum euadat, & ad cæleſtem patriam quotidie conſcendat. Hanc namque patriam deſertum vocat, quemadmodum & Dominus dicit in Euangelio, (Luc. 15.) cùm ſe non agintanouem oues in deſerto dixit dimiſiſſe, & vnam abiiſſe quæſitum, quæ errauerat. Hanc patriam locum Eccleſiæ vocat, ſicut in iudicio dicturus eſt: (Mat. 25.) *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Per tempus verò & tempora, & dimidium temporis, tempus à paſſione Chriſti vſque ad finem mundi deſignauit. In hoc ergo ſpatio temporum animæ ſanctorum, id eſt Eccleſia, dapibus cæleſtis patriæ in cæleſti beatitudine paſcuntur. *Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tamquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.* Flumen aquæ, deſideria ſunt carnalia. Vidés autem diabolus Eccleſiam non poſſe deiici perſecutionibus, ſed potius creſcere & roborari, multitudinem deſideriorum carnalium ei immittere voluit, quibus decepta, ad mala opera agenda retraheretur. *Et adiuuit terra mulierem, & aperuit os ſuum, & ſuſcepit flumen quod miſit ſerpens ex ore ſuo.* Poſſumus per terram reprobos intelligere, qui ſuſceptores fuerũt deſideriorum carnalium, quibus diabolus fideles irretire voluit, & ad ſe pertrahere. Poſſumus etiam per eãdem terram Chriſtum intelligere. Et quia in ſermonibus Domini magna poteſtas eſt (Pſal. 148.) *Dixit enim, & facta ſunt, mandauit & creata ſunt*: haud abſurdè per os terræ, poteſtas eius intelligi poteſt. Adiuuit ergo terra mulierem, id eſt Chriſtus Eccleſiam, & aperuit os ſuum, & ſuſcepit flumen quod miſit ſerpens ex ore ſuo: id eſt, ſinum miſericordiæ ſuæ aperuit, fluménque vitiorum poteſtas eius funditus extinxit. *Et iratus eſt draco in mulierem, & abiit prælium facere cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu.* Reliqui de ſemine Eccleſiæ electi ſunt, qui in fine mũdi naſcituri ſunt. Quemadmodum autem hoc prælium diabolus peragat, in ſequentibus manifeſtatur. *Et ſtetit ſuper arenam maris.* Per arenam maris, multitudines reproborum qui eo tempore futuri ſunt, deſignantur.

CAPVT XIII.

Et vidi de mari beſtiam aſcendentem, & habentem capitã ſeptem & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata. Hæc beſtia Antichriſtum ſignificat. Qui verò deſignantur per arenam, ipſi, & per mare, multitudo ſcilicet reproborum. De mari igitur beſtia conſcendere viſa eſt, quia de ſocietate reproborum Antichriſtus exurget: quæ beſtia, capita ſeptem & cornua decem habere deſcribitur. Similiter & draco ſuperiùs ſeptem capita habuiſſe dictus eſt, & in capitibus ſeptem diademata: (Sap. 14.) per quæ omnes reprobos, quibus diabolus ad decipiendum genus humanũ vſus eſt, diximus fuiſſe deſignatos. Hæc autem beſtia non in capitibus, ſed in decem cornibus decem diademata habuiſſe deſcribitur. Ideóque per decem cornua, gentes quas ſibi Antichriſtus ſubiugaturus eſt, deſignantur: ſeptem verò capita, ſeptem vitia principalia deſignant. Et vt ſequentia meliùs intelligamus, placuit mihi in enumeratione vitiorũ, prudentium ſequi veſtigia, qui de conflictu vitiorum atque virtutum

A egregiè diſſeruerunt. Primum namque vitium poſuerunt culturam idolorum, ſecundum libidinem, tertium iram, quartum ſuperbiam, quintum luxuriam. Quamuis enim libido ita inſerta ſit luxuriç, ſicut aliquod membrum corpori, pro qua re à pluribus pro libidine ſæpe luxuria ponebatur: tamen inter libidinem & luxuriam diſtantia eſt. Sextum poſuerunt auaritiam: ſeptimum blaſphemiam, ſiue diſcordiam. Et quia eos qui iis vitiis ſubditi erunt, facilè Antichriſtus decipiet, ſibique ſociabit, rectè per ſeptem capita ſeptem vitia deſignantur. Deus ſeptem vitiis Dominus in Euangelio loquitur, dicens: *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine,* (Matt. 12.)
B *ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit ſcopis mundatam & ornatam. Et tunc vadit: & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi.* Immundus ſpiritus exiuit ab homine, quando diabolus exiuit à Iudæis, cùm legem acceperunt. Ambulat per loca arida, id eſt, per gentium nationes, quæ aridæ erant quia viriditatem fidei non habebant. Non inuenit ibi requiem, quia veniente Chriſto in carne, gentes quas diu tenuerat, amiſit. Rediit in domum ſuam vnde exiuit, quia ad Iudæos poſſidendos reuerſus eſt, eo quòd in Chriſtum credere noluerunt. Inuenit domum Iudæorum vacantem, quia Chriſtum
C hoſpitem non habebant. Quærendum verò nobis eſt, cur eas mentes quæ Deum habitatorem non habebant, mundatas & ornatas dixerit. Sed mundatæ erant diabolo, non Deo. Quod enim mundum eſt in conſpectu Dei, immundum videtur diabolo: & quod immundum eſt Dei, mundum eſt diabolo. Nam ſicut mundius videtur ſtercus quibuſdam animantibus, quàm quilibet cibus mundus atque delectabilis: ita & diabolus plus diligit ea corda quæ omnibus vitiis ſunt repleta, quàm ea quæ cunctis virtutibus pollent. Scopæ autem ſunt quæ domum à quiſquiliis emundant. Habet igitur Deus ſcopas ſuas, habet & diabolus. Scopæ Dei ſunt quæ do-
D mum eius emundant, vt in ea ipſe habitare poſſit, videlicet confeſſio peccatorum, pœnitentia, lachrymæ, & eleemoſynæ. Scopæ diaboli ſunt, quæ ſecundum eum domum ipſius euertunt, ſcilicet amor ſæculi, leuitas mentis, contemptus mandatorum Dei, & multa alia. Septem verò ſpiritus quos diabolus ſecum aſſumpſit, ſeptem ſunt vitia principalia. Cum iis ergo ſeptem ſatellitibus diabolus Iudæos vſque modo poſſidet. Sed quæri poteſt, cur hæc ſeptem vitia principalia diabolo eſſe deteriora dicuntur. Verum nobis deteriora ſunt vitia quàm dæmones, quia illi foris nos impugnant, vitia autem intrinſecùs nos aſſiduè debellant. Nam ſicut le-
E uiùs tolerantur hoſtes qui extrinſecùs vrbem oppugnant, eo quòd muros habeant obiectos, quàm ij qui intrinſecus poſiti iam ciuitatem depopulantur: ita faciliùs tolerantur dæmones qui exteriùs quàm vitia quæ intus nos indeſinenter deuaſtant. *Et ſuper capita eius, nomina blaſphemiæ.* Blaſphemia Antichriſti plura nomina habebit, quia multis modis Chriſtum blaſphemabit. *Et beſtia quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os leonis erat.* Per pardum, qui fertur diuerſos colores habere, hypocriſis Antichriſti deſignatur: qui cùm futurus ſit homo nequiſſimus, variis virtutibus decolorabit, faciliùs ſtultos quoſque decipiat.
F Per vrſum verò, qui calidiſſimum eſt animal, eius aſtutia ad decipiendos homines demonſtrari poteſt. Per leonem nihilominus eius crudelitas ad dilacerandum populum Dei deſignatur. *Et dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.* Virtutem ſuam diabolus, quæ tota mala eſt, Antichriſto dabit, quia in illo habitabit, & per eum quidquid nequitia diaboli excogitare poteſt, operabitur. Sed cùm ſcriptura dicat: *Non eſt poteſtas niſi à Deo,* (Rom. 13.) quomodo diabolus poteſtatem magnam Antichriſto dabit, Deus dabit Antichriſto poteſtatem, ſed ipſam poteſtatem intantum permutabit in malum, vt tota diabolica eſſe credatur, & ſit. *Et vidi vnum de capitibus eius quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt.* Diximus ſuperiùs per ſeptem capita Antichriſti, ſeptem vitia principalia eſſe deſignata. Per caput ergo

quod non occiſum, ſed quaſi occiſum viſum eſt, blaſphemia deſignatur. G Quærendum itaque nobis eſt, quomodo blaſphemia quaſi occiſa eſſe dicatur. Prioris namque temporibus Euangelij fuerunt multi hæretici, qui fidem Eccleſiæ ſuis erroribus labefactare conati ſunt. Sed omnipotens Deus defenſores Eccleſiæ orthodoxos patres, ex filijs ipſius Eccleſiæ elegit, quos lumine ſapientiæ ſuæ replens, per eorum doctrinam omnes hæreſes ab Eccleſia ſua extirpauit. Qui etiam maximam copiam librorum ediderunt, quibus omnes hæreſes quæ fuerunt & quæ eſſe poterant, deſtructæ ſunt. Blaſphemia ergo quaſi occiſa eſt modò, quia quamuis ſint multi qui multas blaſphemias mente concipiant, H malum quod mente conceperint, non audent proferre, ne per iſtorum doctrinam turpiter conuincantur. Hoc igitur caput, id eſt blaſphemias, temporibus Antichriſti mortuum eſſe videbitur, ſed à diabolo in Antichriſto reſuſcitabitur, quem ad blaſphemandum Chriſtum in tantum accendet, vt omnes blaſphematores in ſuis blaſphemiis antecedat. *Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam.* Per terram peccatores homines deſignantur. *Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adorauerunt beſtiam dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum ea?* Quomodo draconem, id eſt diabolum, adorabunt, quem non videbunt? I Sed adorabunt Antichriſtum illi qui per terram deſignantur, & in Antichriſto diabolum, dicentes nullum eſſe Antichriſto ſimilem, nec eſſe qui eius fortitudini poſſit coæquari. *Et datum eſt illi os loquens magna, & blaſphemias.* Datum eſt, id eſt, permiſſum eſt à Deo, vt loquatur magna de ſemetipſo, dicens ſe eſſe filium Dei, & vt loquatur blaſphemias de Deo. *Et data eſt illi poteſtas facere menſes quadraginta duos.* Difficile videtur, vt in tam paruiſſimo tempore, id eſt in tribus annis & dimidio, omnes gentes ſibi ſubiicere, & ad ſuam culturam genus humanum præter paucos electos poſſit adducere. Erunt enim multi electi, ſed in comparatione infidelium valde pauciſſimi. K Verùm poteſt fieri, vt primò omnes gentes ſuæ ditioni ſubiiciat, poſtea verò in ſuperbiam elatus, ſe pro Deo coli inſtituat. Nam ſicut mihi videtur, in tribus annis & dimidio, perſecutionis tempus tantummodo comprehenditur, in quo & per ſe, & per diſcipulos ſuos, & per oſtenſionem ſignorum mirabilium totus laborabit, vt culturam deitatis omnes homines ſibi impendant. Eos autem qui contradicere voluerint, diuerſis & inauditis tormentis affliget, vt coacti faciant quod voluntariè facere detrectabunt. *Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum blaſphemare, nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant.* L Aperiet autem os ſuum ad blaſphemandum Deum, patrem videlicet, & filium, & ſpiritum ſanctum. Blaſphemabit & nomen Dei dicens Chriſtum non eſſe Deum. Blaſphemabit etiam tabernaculum Dei, id eſt Eccleſiam Dei, dicēs nihil prodeſſe fidelibus religionem Chriſtianam, ſed interitum magis afferre quàm ſalutem. Blaſphemabit & eos qui in cælo habitant, id eſt martyres & cæteros ſanctos, dicens nihil prodeſſe eos poſſe cuiquam, falſūmq; eſſe quidquid de eis a fidelibus aſſeritur. *Et datum eſt illi bellum facere cum ſanctis, & vincere illos.* Faciet bellum cum ſanctis quoſdam blandiendo, quoſdam terrendo, & ad vltimum eis peſſima tormenta inferendo, vt eos in M errores ſuos inducat: ſed fieri non poteſt, vt in errorem inducantur electi. Vincet autem illos non ſuperando, ſed interficiendo. *Et data eſt ei poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adorauerunt eum omnes qui habitant terram.* Hoc ſecundùm litteram implebitur. Multi dicent, cur talia Deus fieri ſinat, vt Antichriſtus genus humanum tam peſſimè decipiat? Verùm duabus cauſis exiſtentibus talia permittet. Nam ſicut ipſe dicit

Matth. 24. in Euangelio: *In illis diebus refrigeſcet charitas multorum, & abundabit iniquitas eorum*, in tantum quippe malitia hominum excreſcet, & ita Deum pro ſuis ſceleribus ad iracundiam prouocabunt, vt digni ſint quatenus tam peſſimo homini ſubiiciantur, atque ab eo decipiantur, teſtante ſcriptura:

Iob. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peruerſitatem populi.* *Tradet enim illos*

Rom. 1. *Deus*, ſicut dicit Apoſtolus, *in reprobum ſenſum*, vt faciant quæ non conueniunt, & quibus nihil peius erit: tantum vt quidquid mali cogitauerint expleant, iuſtiſſima Dei permiſſione fiet, vt ab Antichriſto decepti deteriùs pereant. Permittet etiam hoc Deus fieri propter Iob. 34. probationem electorum ſuorum, vt ſicut aurum probatur per ignem, ita & illi in perſecutionibus Antichriſti probentur & examinentur, ſicut in Daniele de illis ſcriptum eſt. Dan. 11. *Eligentur & dealbabuntur plurimi.* Sequitur, *Quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.* Liber vitæ prædeſtinatio eſt Dei omnipotentis. Reprobi non ſunt ſcripti in libro vitæ, quia non ſunt prædeſtinati ad vitam æternam. Sed quærēdum nobis eſt, quomodo agnus, id eſt Chriſtus, ab origine mundi occiſus eſſe dicatur. Nam illud quod ſequitur, *Si quis habet aures audiendi, audiat*; vbicumque in diuinis ſcripturis ponitur, obſcurum eſſe quod præceſſit demōſtrat. Aures quippe cordis atque intelligentiæ requirit. Agnus igitur ab origine mundi occiſus eſt, quia eius Gen. 2. mors ab exordio generis humani in sāctis patribus præ- Gen. 4. figurata eſt. In primo namque homine præfigurata eſt, Gen. 22. quando eo dormiente, Eua de coſta eius facta eſt. Simili- Gen. 37. ter & in Abel præfigurata eſt, qui à fratre Cain peremptus eſt. Præfigurata eſt & per Iſaac, quē pater in holocauſtum obtulit Domino: ſimiliter & per Ioſeph, quem fratres vendiderunt. Præfigurata eſt etiam mors eius in diuerſis ſacrificiorum ritibus. Quoties ergo mors Chriſti a ſanctis patribus aut præfigurata aut prædicata eſt, quaſi toties agnus occiſus eſt. Quamuis hoc ſimpliciter poſſit intelligi, vt non dicat agnum occiſum ab origine mundi, ſed nomina ſanctorum ſcripta ab origine mundi in libro agni, qui pro eorum ſalute occiſus eſt. *Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadit: qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi.* Antichriſtus qui populum Chriſtianum à creatore ſuo captiuabit, ipſe à præſenti vita captiuabitur, & in infernum detrudetur. Et qui gladio malitiæ ſuæ multorum animas perempturus eſt gladióque corporali iuſtorum corpora occiſurus, ipſe gladio mortis perpetuæ damnabitur. *Hic eſt patientia & fides ſanctorum.* Id eſt, patientia & fides ſanctorum in perſecutionibus Antichriſti comprobabitur. *Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, habentem cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco & poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius.* Hæc beſtia aut vnum ex diſcipulis Antichriſti deſignat deteriorem cæteris, aut multos, qui eum prædicaturi ſunt. Quæ de terra aſcendiſſe viſa eſt, quia de ſocietate reproborum exurget. Duóque cornua ſimilia agni habuiſſe viſa eſt. Superiùs diximus, per ſeptem cornua agni, omnes electos eſſe deſignatos, quos in ſeptem partes diuiſimus. Sup. c. 5. Per quintum autem cornu diximus Iudæos qui in Chriſtum crediderunt, fuiſſe deſignatos: per ſextum verò, gentes quæ in Chriſtum ſimiliter crediderunt. Beſtia itaque cornua duo ſimilia agni habebit, quia Iudæos & gentes decipiendo poſſidebit. Quia quamuis multi credent ex Iudæis per prædicationem Eliæ in Chriſtum, maxima tamen pars eorum Antichriſtum ſecutura eſt, ſicut dicit Dominus in Ioan. 5. Euangelio: *Ego veni in nomine patris mei, & non recepiſtis me: alius veniet in nomine ſuo, & illum recipietis.* Loquebatur ergo hæc beſtia vt draco, quia eius verba diabolica erant. Nam diabolus qui loquetur per Antichriſtum, ipſe loquetur, & per diſcipulos eius, & omnem poteſtatem prioris beſtiæ faciet in conſpectu eius. Quod dicit, (in conſpectu eius,) ſignificat in nomine eius. Non enim præſens poterit eſſe Antichriſtus in omnibus locis, vbi fuerit prædicatus à ſuis. Faciet namque miracula Antichriſtus arte diabolica, facient & diſcipuli 2. Theſ. 2. eius, ſed eorum miracula falſa erunt, & non vera, ſicut dicit Apoſtolus: *Cuius aduentus erit ſecundum operationem ſatanæ, in omnibus virtutibus & ſignis & prodigiis mendacibus.* Non enim credibile eſt, vt eos quos Deus excæcauerit aut debilitauerit, ſanitati poſſint reſtituere; ſed eos tantummodo quos ipſi læſerint, lædentes in occulto, ſanantes in aperto. Sed ipſe Antichriſtus in tanta claritate ſe hominibus demonſtrabit, vt ab inſipientibus credatur Deus, ſicut dicit Apoſtolus: *Ita vt in templo* Ibidem. *ſedeat, oſtendens ſe tanquam ſit Deus.* *Et fecit terram, &*

inhabitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis. Et fecit ſigna magna, ita vt etiam ignem faceret de cælo deſcendere in terram, in conſpectu hominum. Legimus in libro Iob, diabolum ex permiſſione Dei ignem feciſſe de cælo deſcendere, & oues Iob pueróſque conſumpſiſſe. (Iob. 1.) Quod ergo illic per ſemetipſum fecit, hoc per Antichriſtum & ſequaces eius extremo tempore faciet. *Et ſeducit habitantes terram propter ſigna quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ.* Nihil eſt quod ſic ſeducat ſimplices quoſque quemadmodum ſignorum demonſtratio. Ideóque miniſtri Antichriſti propter ſignorum operationem facilè ſtultorum multitudinem decipient. Sequitur: *Dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit.* Videlicet, vt in imaginibus Antichriſtus adoretur. Quod autem beſtiam plagam gladij habuiſſe dixit, & vixiſſe, poteſt fieri vt arte diabolica fingat ſe Antichriſtus mori & ſurgere, vt hoc facto faciliùs homines decipiat. Quod Simon magus feciſſe dicitur. B *Et datum eſt illi vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ.* Sed & hoc quoſdam magos feciſſe audiuimus. Faciebant quippe per necromanticam artem, vt ſtatuæ viderentur moueri, & loqui. Poſſumus hoc aliter intelligere. Imago ſpeciem habet hominis, ſed non eſt homo. Similiter & Antichriſtus propter operationem virtutum atque ſignorum putabitur eſſe Deus, ſed hoc falſiſſimum erit. Non enim poteſt fieri, vt homo impiiſſimus aliquid deitatis in ſe habeat. Imaginem ergo C Antichriſti facient, qui eum Deum exiſtimabunt. Miniſtri verò Antichriſti ſpiritum imagini beſtiæ dabunt, cùm eos qui crediderint in Antichriſtum, Chriſtum blaſphemare compellent, & facient vt quicumque non adorauerint imaginem beſtiæ, occidantur: fideles autem qui Antichriſtum adorare noluerint, diuerſis pœnis macerati interficientur. Erit namque talis tribulatio, ſicut dixit Dominus in Euangelio, qualis non fuit ab initio ſæculi, neque fiet, ita vt in errorem inducantur electi, ſi fieri poteſt. *Et faciet omnes puſillos & magnos, & diuites & pauperes, & liberos & ſeruos habere characterem in dextera manu, aut in frontibus ſuis.* (Matt. 24.) Poteſt fieri vt ſicut nos habemus characterem Chriſti, id eſt crucem, qua ſignamur, ita ha- D beat Antichriſtus proprium characterem, quo ſignentur ij qui in eum crediderint. Poſſumus & hoc aliter intelligere. Diſcipuli Antichriſti laudatores erunt vitiorum: docebunt enim ideo creatum vinum cæteráſque diuitias, vt homines iis abundanter & efficienter vterentur. Cùm autem iſtam nefandam doctrinam virtutibus affirmauerint, terrenos homines qui proni erunt ad malum magis quàm ad bonum, facilè decipient. Sæpe verò per manus, opera intelliguntur. Characterem ergo Antichriſti in dextera manu habebunt, quia opera maligna doctrinæ Antichriſti congruentia exercebunt: E habebunt & in fronte, per quam mens ſæpe diſcernitur; quia ex prauis operibus, quas peſſimas mentes gerant, dignoſcitur. *Et ne quis poſſit vendere, aut emere, niſi qui habuerit characterem nominis beſtiæ, aut numerum nominis eius.* Scimus humanam vitam non poſſe ſubſiſtere, niſi aut vendant aliquando homines aut emant. Eò itaque Antichriſti perſecutio erga fideles crudeliùs graſſabitur, quò eis hoc interdictũ fuerit, ſine quo viuere non poterunt. Facient autem hoc miniſtri Antichriſti, vt in tempore neceſſitatis, eos qui Chriſtianitatis fidem occultè ſeruare voluerint, deprehendant. *Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt & numerus eius eſt ſexcenti ſexaginta ſex.* De hoc numero multi multa dixerunt, pluraque nomina repererunt, in quorum litteris hic numerus inuenitur. Tamen ſi aliquod ex iis nominibus Antichriſtus poſſideat, præuidere non potuerunt. Sed de re tam incerta nihil audeo definire. Quis enim ſcit, ſi nomen quod ei à parentibus imponetur, hunc numerum contineat?

CAPVT XIV.

A *Et vidi & ecce agnus ſtabat ſupra montem Sion: & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.* Si diligenter textũ lectionis ſequentis inſpiciamus, hæc quæ de centũ quadragintaquatuor millibus dicuntur, ad electos potiùs, quorum animæ in cæleſti beatitudine cum Domino exultant, quàm ad eos qui in hac vita laborant, videbimus pertinere. Agnus itaque Chriſtum demonſtrat. Sion autem, ſpeculatio interpretatur. Per montem verò Sion, cæleſtem patriam intelligere debemus. (Sap. cap. 7) In monte igitur Sion agnus viſus eſt, quia in cæleſti beatitudine cum ſanctis ſuis Chriſtus conſiſtit. In ſuperioribus quoque centum quadraginta quatuor millia ex duodecim tribubus electa, & ſigno fidei ſignata fuiſſe dicuntur. Illa ergo centum quadragintaquatuor millia, ſicut expoſitio nominum duodecim tribuum demonſtrat, ad electos qui in hac vita laborant, pertinent, iſta verò centũ quadragintaquatuor millia, electos qui in cæleſti gloria cum Domino lætantur, ſignificant, ſicut textus præſentis lectionis manifeſtè indicat. Sed cur nomen patris & filii tantummodo in frontibus ſuis eos ſcriptum habere dicit, & de Spiritu ſancto reticuit? Quia videlicet vbicumque patrem & filium legimus, intelligere debemus Spiritum ſanctum. Poſſumus autem per frontes, corda ſanctorum intelligere. Nomen itaque Patris & Filii & Spiritus ſancti in frontibus ſuis habent ſcriptum, quia à mentibus eorum amor Dei numquam auelli poterit, ſicut auulſus eſt à cordibus quorumdam angelorum, qui propter ſuperbiam de cælo ceciderunt. *Et audiui vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni.* (Eſai. 14.) Sæpe per Ioannem præſentis vitæ fideles demonſtrantur. Per aquas verò, populi deſignantur. Et quia de omnibus quotidie colliguntur electi, & in cæleſti beatitudine collocantur; ſancti Dei in terra conſtituti, qui per Ioannem deſignantur, vocem aquarum multarum aſſiduè audiunt, quia doctrinam ſanctorum in cælis conſiſtentium & cordibus ſentiunt, & virtute qua poſſunt, eorum actus imitantur. Vnde & eadem vox tamquam tonitruum eſſe dicitur, quod corda audientium terrere ſolet. Terrentur enim, cùm ad eorum perfectionem ſe aſcendere non poſſe conſiderant. *Et vox quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Vox citharœdorum valde eſt dulcis audientibus. Et quid dulcius fidelibus, quàm memoria ſanctorum in cælis commorantium, dum quanta ſit eorum gloria mente pertractant, atque vt hanc quandoque perueniant, ſuppliciter exorant. *Et cantabant quaſi canticum nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores: & nemo poterat dicere canticum niſi illa centum quadragintaquatuor millia, qui empti ſunt de terra.* Hic magna obſcuritas eſt. Dicit quippe centum quadragintaquatuor millia, non fuiſſe coinquinatos cum mulieribus virginéſque eſſe, & ideo canticum nouum cantare quod nemo poteſt dicere niſi illi ſoli. Scimus autem quoſdã ex Apoſtolis atque martyribus vxores habuiſſe. Numquid ij, qui virginitatem corporis ſeruare ſtuduerunt laudes Deo decantant, & iſti in laudibus Dei muti exiſtunt? Maximè cùm ſciamus ex vtroque ſexu parui meriti homines virginitatem corporis vſque ad mortem ſeruaſſe; ſicut ſunt infantes & pueri, quos ætas virginitatem amittere non permittit. Vidimus etiam quoſdam aliquibus peccatis obnoxios, virginitatem corporis vſque ad mortem ſeruaſſe, quos credimus per ignem purgatorium eſſe purgandos, vt in iuſtorum numero quandoque adſcribi mereantur. Numquid iſtos tales Apoſtolis & martyribus quos vxores habuiſſe ſcriptura non tacet, præferre audebimus, vt illud canticum ſuauiſſimum Deo afferant, à quo Petrus eiuſque ſimiles alieni exiſtant? Nam ſicut eſt dulcis ſanctis viſio Dei, ſic & laus Dei. Et quemadmodum ſatiari nequeunt viſione Dei, ita nec ſatiari laudibus Dei. Et quantò proximiores ſunt ſecundum meritorum qualitates Domino Deo, tantò & feruentiores in laudibus Dei. Quis ve-

rò dignè cõſiderate poteſt, quod magna pars gloriæ ſan- G
ctis detrahitur, ſi a laudibus Dei experres habeãtur. Nec
ideo hic dicimos vt virginitati derogemos, quæ magna
eſt virtus, ſociaque angelorum, ſi tamen eam vitio non
fœdauerint. Quis enim perpandere poteſt, quid ma-
gnum bonum eſt integritatem corporis & animæ poſſi-
dere? Igitur quia hæc quæ ſuperiùs de virginibos dicta
ſunt, de ijs ſolanimodo qui virginitatem corporis ſer-
uauerunt, intelligere non poſſumus, neceſſe eſt vt inda-
gemus qui ſint virgines, & qui illi qui canticum virgi-
num dicere non poterunt. Nam ſi ſuperficiem lectionis
diligenter attendimus, inueniemus non de ſolis virgini-
bus, ſed de omnibus ſanctis animabus hæc eſſe dicta.
H Diximus ſuperiùs, per centum quadragintaquatuor mil-
lia, ſanctorũ animas eſſe deſignatas, quæ in cæleſti bea-
titudine Deum aſſiduè laudare non deſinunt. Per ſedẽ
verò, quatuor animalia, & ſeniores ante quos canticum
nouum cantare dicantur fideles in hac vita poſiti, ex
quibus in Eccleſia conſtat, deſignantur, ſicut in ſecunda
viſione diximus. Ante ſedem ergo & quatuor animalia
& ſeniores, centum quadragintaquatuor millia canti-
cum nouum cantaſſe dicuntur. Nouum namque teſta-
mentum, canticum nouum dicitur, ſicut dicit Propheta:
Eſai. 42. *Cantate Dominum canticum nouum, laus eius ab extremis ter-*
I *ra.* Nouum autem teſtamentum dicitur, eo quód præ-
cedat aliud quod vetus vocatur, ſiue pro eo quod nouos
populos faciat, cùm ex filijs diaboli facit filios Dei. Ha-
bent & fideles in hac vita poſiti cantica ſua, ſed in ijs
canticis ſæpe confeſſio fit peccatorum, ſæpe pro peccatis
deprecatio, ſæpe commemoratio tormentorum æter-
norum: ideoque in fletus ſæpe cantantes excitant, ſæpe
in laudibus Dei orare ſolent, ſæpe ad ſpem cæleſtis pa-
triæ mentes fidelium eleuant. In illo verò cantico ſpiri-
tuum cæleſtium nihil triſte, nihil quod mentem pertur-
bet, reſonat. Et quantò amplius depromitor, tantò am-
pliorem vel amplius gaudium & lætitiam mentibus can-
K tantium infundit. Sicut igitur nouum teſtamentum di-
citur, quia præceſſit vetus; ita & aliud canticum ſpiri-
tuum cæleſtium, nouum canticum dicitur, quia præceſſit
quod vetus eſt, illis qui ad cæleſtem beatitudinem quo-
tidie tranſeunt, & nouum eſt ad quod perueniunt. Et
hoc canticum ante ſedem, id eſt in conſpectu ſedis, can-
taſſe dicuntur. Quod enim in conſpectu noſtro eſt, in-
deſinenter aſpicimus. In conſpectu ergo fidelium, qui
per ſedem & quatuor animalia & ſeniores deſignan-
tur, animæ fidelium canticum nouum cantaſſe dicuntur,
quia ſancti viri in hac terra poſiti, gloriam ſanctorum in
cælis commorantium, oculis mẽtis aſſiduè conſpiciunt,
L atque vt ad eorum ſocietatem quandoque perueniant,
1. Cor. 13. tota virtute laborant. (Et nemo poterat dicere canti-
cum.) Id eſt, nemo illorum qui per ſedem & quatuor
animalia & ſeniores deſignantur. Vident namque modò
fideles viri in terra poſiti quaſi per ſpeculum & in ænig-
Eſai. 64. mate gloriam ſanctorũ in cælis conſiſtentium, illúdque
1. Cor. 2. canticum quia ardenter deſiderant, quaſi audiunt: ſed
dicere non poſſunt, quia oculus non vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus
diligentibus ſe. Qui de terra empti eſſe dicuntur. Empti
ſunt quippe in terra poſiti, pretioſo ſanguine Chriſti. Sed
melius eſt vt per emptionem, aſſumptionem intelliga-
mus. Aſſumpti ſunt enim de terra, & in cæleſti beatitudi-
M ne collocati. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinqui-*
nati: virgines enim ſunt. Hic rurſum oritur quæſtio. Nam
ſi in illa beatitudine diuerſi ordines ſunt, vt ſunt Apoſto-
li, martyres, confeſſores, & virgines, quomodo omnes
ſanctorum animæ virgines eſſe dicuntur, & in tantum
Mat. 5. virgines, vt cum mulieribus coinquinatæ non fuiſſe di-
cantur? Et ſi verum eſt quod dicit (immò verum eſt, quia
non poteſt fieri vt Deus mentiatur:) *Qui viderit mulierem*
ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eam in corde ſuo, quo-
modo omnes ſanctorum animæ in toto ſpatio vitæ præ-
ſentis ab inquinatione mulierum mundæ eſſe potue-
runt? Quærendum ergo nobis eſt quomodo hoc intel-
ligendum ſit. Multi quippe fuerunt ante baptiſmum
adulteri & fornicatores, ſed in Chriſtum credentes, at-

que de peccatis ſuis pœnitentiam agentes, fontémque
baptiſmatos experentes, quidquid in eis ſordidum fuit,
per Spiritus ſancti gratiã aquis baptiſmatis deletum eſt.
Qui in bono quod in eodem baptiſmate promiſerunt,
vſque in finem perſeuerantes, veniente Domino, vt eos
per mortem ab hac terrena habitatione ſubtraheret, eo-
rum animæ virgines, id eſt integræ, & ab omni corru-
ptione vitiorum mundæ inuẽtæ ſunt. Iſtorum ergo ani-
mæ iure virgines vocantur, quia eorum omnis corruptio
aquis baptiſmatis boniſque operibus deleta eſt. Fuerunt
etiam multi qui poſt baptiſmum multa ſcelera commi-
ſerunt, ſed eùm per pœnitentiam & lacrymas atque per
miſericordiam, cæteraque bona opera malum quod geſ-
ſerũt, dele[illegible]ſtuduerint, & in bono propoſito perſeuera-
uerint, Domino veniente, eorum animæ virgines reper-
tæ ſunt. Quidquid enim in eis fuit reprobum, charitatis
remedijs eſt purgatum. Fuerunt & coniugati qui Deum
tota virtute dilexerunt, atque in virtutibus vitam ducere
ſtuduerunt. Iſtorum igitur animæ rectè virgines vocan-
tur, quia ſi quas ſordes ex cõiunctione fœminarũ traxe-
runt, bonis operibus deletũ eſt. Similiter de cæteris ſor-
dibus intelligendum eſt. Poſſumus etiam per mulieres, Gen. 2.
corpora ſanctorum intelligere, per viros autem animas:
quia ſicut vir & mulier vna caro vocatur, ita corpus &
anima vnus homo. Et quemadmodũ fœmina inferior eſt
viro, ideóque neceſſe eſt à viro regatur, eiúſque domina-
tionem perferat: ita corpus multò inferius eſt quàm ani-
ma, & ideo neceſſe eſt vt à ſpiritu regatur atq; dometur,
eiúſque deſideria frangantur. Quod quia ſancti facere
ſtuduerunt, non ſunt coinquinati cum mulieribus: quia
ex coniunctione corporum nullas ſordes traxerunt, ex Rom. 9.
quibus Deum nimis offenderent. *Hi ſequuntur agnum quo-*
cumque ierit. Quò vadit qui omnia implet, & totus vbi-
que eſt? Sed quemadmodum vadat, Apoſtolus docet, 1. Reg. 15.
dicens: *Cui vult miſeretur, & quem vult indurat.* Vadit ita- 16.
que Deus miſerendo quibuſdam, & à quibuſdam miſeri- Ioan. 4.
K cordiam ſuam auferendo. Sequuntur verò ſancti, quia
quibus ille miſericordiam ſuam largitur, largiuntur & il-
li, & a quibus abſcindit, abſcidunt & illi. Hoc de electis Exod. 23.
in terra poſitis intelligere non poſſumus. Sæpe enim mi-
ſerentur quibus Deus non miſeretur, ſicut Samuel qui
lugebat Saul, quẽ Deus proiecerat a facie ſua. Quoſdam
etiam ſancti dãnare volunt, quibus Deus miſeretur, ſi-
cut Ionas, qui cupiebat vt Niniuitæ delerentur, quos
Deus ſaluare decreuerat. *Hi empti ſunt ex omnibus primitiæ*
Deo & agno. In lege præceptum eſt, vt primitiæ frugum
offerrentur Deo. Per primitias frugum, electi deſignan- Mat. 22.
tur. Nam ſicut ex multitudine fructuum, paruæ primitiæ
L Deo offerebantur, ita & ex multitudine populorum
paruus numerus electorum eligitur, qui ab angelis Deo
in templo gloriæ cæleſtis offertur, ſicut Dominus dicit
in Euangelio *Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi.* Sancti
ergo primitiarum more ex hominibus ſunt aſſumpti, &
in cæleſti beatitudine collocati. *Et in ore eorũ non eſt inuen-*
tum mendacium. Valde difficile eſſe videtur quod dicitur.
Sunt quippe quædam mendacia valde grauia, ſunt alia
quæ inter leuia peccata deputanda ſunt, à quibus noſtris
temporibus neſcio ſi aliquis omni tempore vitæ ſuæ ab-
ſtinere poſſit, niſi fuerit infans qui loqui ignorat. Nõ ita-
que de omnib. mendacijs hoc dictum eſſe mihi videtur:
ſed eſt mendacium valde grauiſſimũ, cùm mentimur ea
M quæ in baptiſmate promiſimus. Hoc ergo mendaciũ in
ore ſanctorũ non eſt inuentũ, quia hoc quod in baptiſ-
mate promiſerunt, vſque in finẽ vitæ ſeruare ſtuduerunt.
Et ſi fuerũt aliqui qui poſt baptiſmũ multa peccata cõ-
miſerunt, tamẽ in ore eorũ non eſt inuentũ mendacium,
quia per pœnitentiã, charitatiſq; opera malũ quod geſ-
ſerunt ante mortẽ delere ſtuduerũt. *Sine macula enim ſunt.*
Et hic ſatis apertè demonſtrat, ea quæ in hac lectione
continentur, non ad fideles qui in hac vita laborant, ſed
ad eos qui in cæleſtibus ſedibus requieſcunt, pertinere.
Quis enim in hac vita poſitus ſine macula eſſe poteſt?
cum idem Ioannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non*
habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 1. Ioan. 1.
Animæ vero ſanctorum ſine macula ſunt: quia ſi quas

ſordes ex mundana habitatione contraxerunt, aut per A pœnitentiam & lacrymas, charitatiſque opera: aut per flagella, aut certè poſt mortem igne purgatorio deleræ ſunt. Dixi quod ſenſi. Quod ſi quis textum huius lectionis ad præſentem Eccleſiam transferre voluerit, & per centum quadraginta quatuor millia, aut prædicatores, aut cæteros iuſtos in hac adhuc vita degentes, per nouum vero canticum, quod nemo niſi ipſi ſoli dicere poterant, Euangelium deſignatum eſſe cenſuerit: perpendat ſanctum Euangelium, non ſolum ab electis, verum & a reprobis ſæpe prædicari, de quibus Dominum in Euangelio dixiſſe credimus: *Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus,*
Mat. 24. *& in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Amen dico vobis,* B *neſcio vos: diſcedite a me omnes operarij iniquitatis.* De tali-
Philipp. 1. bus Apoſtolus loquitur, dicens: *Sunt qui per contentionem Chriſtum annunciant, non ſincerè, exiſtimantes ſe preſſuram ſuſcitare vinculis meis.* Si quis autem ſeriem lectionis huius ad præſentis temporis virgines pertinere ſanxerit, ad eos videlicet quos amor Dei ad integritatis cuſtodiam, adiunctis cæteris bonis operibus quotidie impellit, ſanum mihi in hoc videtur poſſidere ſenſum. ſed animaduertere debet, non poſſe huic ſenſui conuenire, vt per canticum nouum in hoc loco Euangelium intelligat, ſed potius gaudium ſpiritale, quod eis ex cuſtodia virginitatis accreſcit. Nullus igitur canticum nouum C dicere poteſt niſi illi ſoli: quia gaudium virginitatis nullus habere præualet, niſi ſoli qui hanc cæteris operibus exornatam quotidie Deo offerre conſueſcunt. Similiter & qui hanc ſententiam eis aptare voluerit, qui cum virginitatis palma ad cæleſtia regna iam conſcendere meruerunt, a recto intellectu non diſcrepat. Sed ſciat non conuenire huic ſenſui, vt per nouum canticum, aliquod canticum quod voce, lingua, labiis componi poteſt, intelligat: ſed potius virginitatis præmium, quod à Domino æternaliter percipere merentur. Hocque canticum nullus, niſi illi ſoli, dicere poteſt: quia virginitatis præmium nullus percipit, niſi qui hanc in ſæculo poſiti, intemerata mente pro Chriſti amore ſeruare ſtu- D duerint. De quibus propheta Eſaias loquitur, dicens: *Hæc dicit Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbatha mea, & elegerint quæ volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à*
Eſai. 56. *filiis & filiabus, nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit. Et vidi alterum angelorum volantem per medium cælum, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret ſedentibus ſuper terram, & ſuper omnem gentem & tribum, & linguam, & populum, dicentem voce magna.* Iterũ vniuerſa breuiter comprehendit. Nam ſicut ſuperius cùm mala Antichriſti narrare vellet, ab aduentu Chriſti inchoauit, E perſecutionéſque quas Eccleſia à diabulo paſſa eſt, prius narrans, ad Antichriſtum peruenit: ita & hic diem iudicij deſcribere cupiens ab aduentu Chriſti inchoat, atq; ſub ſpecie trium angelorum cuncta comprehendens, ad diẽ iudicij peruenit. Iſte quippe angelus, Chriſtum & Apoſtolos eius, cæteróſque Chriſti prædicatores ſignificat. Qui Euangelium æternum habuiſſe dicitur, quia doctrina Euangelij a Chriſto Apoſtolis, cæteriſque prædicatoribus data eſt, quam gentibus prædicarent. Quod Euangelium æternum eſſe dicitur, quia æternitatem præſtat omnibus facientibus illud. Quod etiam ſuper terram ſedentibus prædicatum eſſe dicatur. Gentes namque quibus Euangeliũ prædicatum eſt, nihil aliud quam terram quærebant; totámque requiem ſuam in terra poſuerãt. Quid autem iſte angelus prædicet, audiuimus. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius.* Cõuenienter timorem Domini primò poſuit, & poſtea honorem. Timor etenim Domini ad pœnitentiã impellit hominem: pœnitentia verò ad bona opera agenda eum prouocat. Honorem itaque Deo deferimus, cùm bona opera agimus, ſicut ipſe Dominus dicit: *Videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Hora verò iudicij ex tunc incœpit, ex quo Euangelium prædicari cœpit. Illi igitur acriter in die iudicij iudicabuntur, qui verbum Euangelij audientes, illúdque ſpernentes, fidem Chriſti ſuſcipere noluerunt. Similiter & illi qui ſuſceperunt fidem Chriſti, ſed eam operibus implere noluerunt. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigetur. De illis autem qui verbum Dei non audierunt, Luc. 19.
Dominus dicit in Euangelio: *Qui non credit, iam iudicatus eſt. Et adorate eum qui fecit cælum & terram, & mare, & fon-* Ioan. 3.
tes aquarum. Id eſt, relinquite idola ſurda & muta, & adorate eum qui cuncta fecit ex nihilo. *Et alius angelus ſecutus eſt, dicens.* Alius angelus doctores Eccleſiæ, qui finitis perſecutionibus Eccleſiam Dei gubernauerunt, deſignat. *Cecidit, cecidit Babylon magna.* Per Babylonem, ſicut ſuperiùs diximus, ciuitas diaboli deſignatur, quæ ex omnibus impiis conſtat. Ceciderat autem, quia omnis cultura dæmonũ per fidem Chriſti deleta fuerat. Et bis cecidiſſe dicitur, quia ex parte perſecutorum, & ex parte culturæ diabolicæ ceciderat. *Quæ à vino iræ ſuæ potauit omnes gentes.* Vinum iræ, errores ſunt gentiliũ, quibus Deũ ad iracundiam prouocauerunt. Sed cù Babylon nihil ſit aliud, quam omnes gẽtes, id eſt omnes reprobi, quomodo omnes gentes à vino iræ ſuæ potauit? Verùm cùm vnus alterum docuit, & ille tertium, & tertius quartum, & ita in omnes homines error diabolicus tranſiit, vtique Babylon omnes gentes vino iræ Dei potauit. *Et angelus tertius ſecutus eſt illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit beſtiam & imaginem eius & acceperit characterem eius in*
Marc. 15. *fronte ſua, aut in manu ſua, & hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtũ eſt mero in calice ipſius.* Angelus tertius, prędicatores ſunt, qui tẽporibus Antichriſti futuri ſunt. Prędicabunt enim vt nullus Antichriſtũ adoret, neq; ad eius peſſimã doctrinã aures cordis accõmodet, neque opera eius imitetur. Quod ſi quis fecerit, perpetua pœna eum eſſe dãnandum teſtabuntur. Per vinum iræ Dei, damnatio vltima quę in die iudicij impiis irrogabitur, deſignatur: merum autem, purum dicimus. Per merum igitur, iuſtitia Dei deſignatur: per calicem vero, iudicium Dei accipere poſſumus. Vinum itaque mixtum eſt mero in calice Dei quia damnatio vltima qua impij damnabuntur, mixta erit cum iuſtitia in calice Dei, id eſt in iudicio, quia iuſtiſſimo Dei iudicio perficietur. Bibent igitur impii vinum iræ Dei, cum illis dicetur: *Ite maledicti in ignem æternum, &c. Et cruciabitur igne & ſulphure in conſpectu angelorũ ſanctorum, & in conſpectu agni: & fumus tormentorum eorũ in ſæcula ſæculorum aſcendet.* Ignis exurit, ſulphur autem fœtorem peſſimum de ſe emittit. Igne autem corporaliter cruciabuntur, qui ignem vitiorum in ſe extinguere noluerunt: fœtore ſulphuris torquebuntur, quibus dulcis fuit fœtor luxurię. In conſpectu angelorum ſanctorum cruciabuntur, & in conſpectu agni, videlicet vt in eorum conſpectu crucientur, in quorum conſpectu non timuerunt multa perpetrare. *Nec habebunt requiem die ac nocte qui adorauerunt beſtiam & imaginem eius, & ſi quis acceperit characterem nominis eius.* Cur neque in die neque in nocte reprobos habere dicit requiem, cùm electi æternum diem poſſeſſuri ſint, reprobi verò perpetuam noctem? Sed more humano locutus eſt. *Hæc patientia ſanctorum, qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem Ieſu.* Id eſt, talis eſt patientia ſanctorum, & talem fructum affert, qualis in ſequentibus demonſtratur. *Et audiui vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Talis igitur patientia ſanctorum, qui cuſtodiunt mandata Dei, & fidem Ieſu, vt ſint beati in perpetuum. Sed quid eſt quod dicit (: Beati mortui qui in Domino moriuntur?) Quis mortuus mori poteſt? Nullus proculdubio mortuus mori poteſt, niſi priùs animam recipiat, vt iterum mori poſſit: Sed illi ſunt beati, & illi in Domino moriuntur, qui priùs moriuntur ſęculo, poſtea carne: qui prius veterem hominem, id eſt, omnes nequitias & ſpiritales & carnales in ſe extingnunt, vt poſſint dicere cum Apoſtolo: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mun-* Galat. 6.
do. Illi namque in Domino moriuntur, de quibus Dominus dicit in Euangelio: *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Amodo iam dicit ſpiritus, vt* Mat. 24.
requieſcãt à laboribus ſuis. Amodo, id eſt, a tempore mortis ſuæ requieſcent ſancti à laboribus ſuis. *Opera enim illo-* Mat. 5.
rum ſequuntur illos. Quomodo ſequuntur? Nonne Cornelium opera ſua præceſſerant, cui ab angelo dictum eſt.

Digitized by Google

Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ commemoratæ ſunt G in conſpectu Dei? Sed ſequi, pro comitari poſuit. Nam & exercitus qui regem comitatur, eum ſequi dicitur, cum alij præcedant, alij ſequantur, alij ad dexteram, ſiue ſiniſtram incedant. Opera igitur ſanctorum ſequuntur illos, quia merces operum illorum comitatur illos in perpetuum. Poſſumus & hoc de illis ſpiritaliter intelligere, qui temporibus Antichriſti pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti interficiendi ſunt. Beati quippe erunt illi, & in Domino morientur, qui pro fide Domini noſtri Ieſu Chriſti morientur. Nunc quia pœnam illorum qui in Antichriſtum credituri ſunt, narrauit, beatitudinemque illorum qui in fide Chriſti perſeuerauerint vſque in finem breuiter comprehendit: conſequens eſt vt H diem iudicii deſcribat, in quo hæc cuncta complebuntur. *Et vidi, & ecce nubes candida, & ſuper nubem, ſedentem ſimilem filio hominis, habentem in capite ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam. Et alter angelus exiit de templo, clamans voce magna ad ſedentem ſuper nubem, dicens: Mitte falcem tuam & mete, quia venit hora vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ. Et miſit qui ſedebat ſuper nubem, falcem ſuam ſuper terram, & meſſuit terrã. Et alius angelus exiuit de templo quod eſt in cælo, habens & ipſe falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignẽ. & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutã, dicens: Mitte falcem tuam* I *acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam matura ſunt vua eius. Et miſit angelus falcem ſuam acutam in terrã & vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum.*

Gen. 7. Vterque namque iſte angelus Chriſtum ſignificat: ſimiliter & duæ falces vnam ſignificationẽ habent: deſignãt enim illum ignem, quo vniuerſus mundus delendus eſt. Quia ſicut primo tempore mundus per aquam deletus eſt, ita & in fine temporum per ignẽ delebitur. Sed quærendum nobis eſt, cur vnus Chriſtus per duos angelos, & vna exterminatio per duas figuretur. Primus quippe angelus ſuper nubem candidam ſediſſe, & coronam auream habuiſſe viſus eſt: ſecundus verò neque coronam K aureaṁ habuiſſe, neque ſuper nubem candidam ſediſſe dicitur. Et primus meſſem terræ, ſecundus verò botros vineæ terræ præcidiſſe dictus eſt. Sed primus quo loco meſſem terræ poſuerit, non dicitur: ſecundus autem botros vineæ terræ in lacum iræ Dei magnũ miſiſſe dictus eſt. Videtur itaque mihi per meſſem terræ electos: per botros autem, ex quibus vinum oritur quod mentem hominum alienat, reprobos eſſe deſignatos. Iſta eſt meſſis, de qua Dominus dicit in Euangelio: *In tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & ligate ea in faſciculos ad comburendum: triticum vero recondite in horreis meis.* (Matt. 13.) Qui enim illic per triticum, ipſi in hoc loco per meſſem L deſignantur. Et qui illic per zizania, ipſi in hoc loco per botros vineæ terræ figurantur. Et quia Chriſtus aliter apparebit iuſtis, & aliter iniuſtis, non inconuenienter per duos angelos figuratur. Iuſti namque in eadem claritate eum videbunt, quomodo ab angelis & ſanctis ſpiritibus in cæleſti beatitudine cernitur. Impii autem in ea ſpecie eum videbunt, quà ab hominibus in terra poſitus videbatur: ſicut ſcriptum eſt: *Tolletur impius, ne videat gloriam Dei.* (Eſai. 26.) Blandus itaque iuſtis, terribilis apparebit iniuſtis. Vnde & primus ſuper nubem candidam ſediſſe, & coronam auream habuiſſe in capite deſcribitur. Per nubem namque candidã corpus eius immaculatum deſignatur: per coronam verò auream, mul- M titudo angelorum atque ſanctorum, qui eum ad iudiciũ venientem comitabuntur, exprimitur. Similiter & vna exterminatio per duas falces deſignatur, quia aliter exterminabuntur iuſti, aliter iniuſti. Iuſtorum exterminatio, redemptio potius dicenda eſt, ſicut Dominus dicit, Reſpicite, & leuate capita veſtra, quoniã appropinquat redemptio veſtra. (Luc. 21.) Redemptio iure vocatur, eo quod à malis tẽporalibus liberet, & ad gaudia æterna perducat. Impiorum autem exterminatio & hic grauis erit, & poſt mortem grauior: dãnatio enim luctúſque perpetuus in eis permanebit. Iuſti de ſpe retributionis æternæ mortẽ lætam excipient: impii verò de damnatione perpetua timidi, triſtiſſima morte plectentur. Alter angelus qui exiuit de templo, & clamauit voce magna ad eum qui ſede- G bat ſuper nubem dicens: Mitte falcem tuam, & mete, electos qui in hac terra laborant deſignat: per templum autem vnde exiiſſe viſus eſt, Eccleſia deſignatur. Clamauit ergo ad eum qui ſedebat ſuper nubem, vt mitteret falcem ſuam in terram, & meteret: quia ſancti viri videntes mundum in maligno poſitum, eiúſque miſerias horrentes, deprecantur quotidie vt regnum Dei veniat, in (1. Ioan. 5. Mat. 6.) quo ab omnibus anguſtiis liberati, corpora propria recipient, & in æternum cum Domino exultabunt. Ariditas verò meſſis maturitatem eius indicat. Nam ſicut meſſis creſcit ad maturitatem quando arida efficitur: ita & numerus electorum vſque ad finẽ mundi creſcet, eorúmque maturitas tunc perficietur, cùm eorum fuerit nume- H rus completus. Similiter & quartus angelus qui exiit de altari, qui habebat poteſtatem ſuper ignem, eandẽ ſignificationem habet quã & ſecundus, qui de templo exiiſſe viſus eſt: ſignificat namq; electos in hac vita laborantes. Altare autem Eccleſiam ſignificat, ſicut & templum: per ignem verò, charitatem poſſumus intelligere, quam in cordibus ſanctorum ſpiritalibus fomentis Spiritus ſanctus enutrit. Super hunc ignẽ ſancti habere poteſtatem ideo dicuntur, quia & ipſi poſſident charitatem, & poſſidentur ab ea. Ille ergo angelus clamauit ad tertium angelum ſecundam falcem gerentem, quem Chriſtũ ſi- I gnificaſſe diximus, vt vindemiaret botros vineæ terræ. Per quos impii deſignantur: quia viri ſancti vidẽtes quotidie genus humanum à dæmonibus decipi, videntes etiã impios florere, mundúmque ſemper ad deteriora delabi: orant vt dies iudicii veniat, in quo & nequitia dæmonũ cum ipſis auctoribus pereat, & omnis præuaricatio cum (Dan. 9.) ipſis præuaricatoribus accipiat finem, & abducatur iuſtitia ſempiterna, quę nullo fine terminabitur. Vinea quippe mundum ſignificat, quæ omnem impiorum multitudinem genuit & nutriuit: lacus verò, quem infernum vocamus, ideo lacus iræ Dei dicitur, quia vindicta iræ Dei in eo conſummabitur. *Et calcatus eſt locus extra ciuita-* K *tem.* Per calcationem, demerſionem in infernum poſſumus intelligere, per ciuitatem autem, cæleſtem Hieruſalem, quæ ex omnibus electis conſtat. Extra hanc ergo ciuitatem lacus calcabitur, quia à conſortio iuſtorũ impii ſeparabuntur, & in infernum detrudentur, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum,* &c. (Matt. 13.) *Et exiit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.* Per ſanguinem pœna impiorum deſignatur. Per ſpatium verò mille ſexcentorum ſtadiorum, quod de lacu exiens occupauit, falſi Chriſtiani deſignantur: Qui numerus quamuis à quaternario numero deriuetur, circumquaque tamẽ eundẽ L numerũ ſpargens ſpargitur, finéſque eius minimè tranſilit. Similiter & falſi Chriſtiani fidem Chriſti, quæ in quatuor libris Euangelii conſiſtit, in baptiſmate ſuſcipiunt, ſed arctam & anguſtam viam, quæ intra anguſtias (Mat. 7.) quaternarii numeri concluditur, relinquentes, quę ducit ad vitam, per latã & ſpatioſam viam quæ ducit ad mortem incidunt. Verumtamen à quaternario numero non recedunt, quia quamuis opera Chriſtianitatis non habeant, nomen tamen Chriſtianitatis non amittunt. Sanguis ergo de lacu exiuit, & mille ſexcenta ſtadia occupauit, quia ea pœna quæ dęmones & omnes incredulos abſorbebit, etiam falſos Chriſtianos qui fidem viſi ſunt habuiſſe, ſed opera fidei non habuerunt, illaqueabit. Per M equos verò falſi paſtores Eccleſiæ deſignantur, qui officium regiminis non pro amore Dei, ſed pro amore ſæculi ſuſcipiunt. Per frænos quibus equi reguntur, eorum falſa doctrina deſignatur. Habent quidẽ falſi paſtores doctrinam in ore, ne ab officio funditus alieni videantur, ſed Phariſæorum exemplum ſequentes, dicunt & non faciunt. Et quia aliud non poſſunt docere, niſi quod Euã- (Matt. 23.) gelium loquitur, & in prædicatione ſua annuntiant peccatoribus quas pœnas patientur, niſi corrigantur: vſque ad equorum frænos ſanguis peruenit, quia pœnas quas peccatoribus minati ſunt niſi corrigerentur, ipſi quia vitia ſua deſerere noluerunt, experientur.

CAPVT

CAPVT XV.

E*T vidi aliud ſignum in cælo, magnum & mirabile: angelos ſeptem habentes ſeptem plagas nouiſſimas: quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.* Sicut ſuperiùs antequam ad narrationem ſeptem angelorum tubis canentium veniret, eorum mentionem facere ſtuduit, ita & hic antequam ad ſeptem angelorum phialas habentium narrationem veniat, eorum mentionem facit, vt iudicet magna myſteria in eorum viſione contineri. Sed de iis in ſequentibus quod Dominus dederit dicemus. *Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni, & eos qui vicerunt beſtiã, & imaginem eius, & numerum nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei, & cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum agni, dicentes.*

Sup. cap. 4. B

quid ſignificet mare vitreum, ſuperiùs in viſione ſecunda diximus. Sed illic tanquam cryſtallum eſſe dicitur, hic autẽ mixtũ igne. Et quia cryſtallos eximiæ claritatis eſt, ignémque de ſe cùm calorẽ ſolis acceperit, ſolet emittere, eandem ſignificationem habet illic cryſtallus, quam hîc ignis: ſignificant namq; ſpiritalem intelligentiam quæ in diuinis ſcripturis inuenitur. Mare igitur vitreum mixtum eſt igni, quia diuina ſcriptura mixta eſt ſpiritalibus intellectibus. Super mare itaque vitreum ij qui beſtiam vicerunt, ſtare viſi ſunt, quia ſancti Dei qui contra Antichriſtum pugnaturi ſunt, in præceptis diuinarum ſcripturarum greſſus figent, nul- C liaque impulſione vitiorum a ſua fide moueri poterunt. Per citharas verò quas habebant, mortificatio carnis deſignatur. Canticum autem Moyſi, vetus teſtamentum: canticum agni, nouum demonſtrat. Canticum ergo Moyſi & canticum agni cantabant, quia & vetus & nouum teſtamentum ſancti prædicabant. Quod canticum quale ſit, audiamus. *Magna & mirabilia opera tua Domine Deus omnipotens: iuſta & vera viæ tuæ rex ſæculorũ. Quis non timebit te Domine, & non magnificabit nomen tuum? quia tu ſolus pius es: quoniã omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.* Concordat hoc canticum cum veteri & nouo teſtamento. Nam ſeptem benedictiones ibi inueniuntur, quæ ſeptem partibus, de D quibus ſuperiùs diximus, coaptari poſſũt. Prima quippe benedictio eſt: Magna & mirabilia opera tua Domine Deus omnipotens: quæ primo tempori conuenire poteſt, in quo factum eſt cælum & terra, omnéſque creaturæ: quæ valde ſunt mirabilia. Secunda eſt. Iuſtæ & veræ viæ tuæ rex ſæculorum: quæ congruit parti ſecundæ, in qua omnes creaturæ quæ habebant ſpiritum vitæ, iuſtiſſimo Dei iudicio aquis diluuij deletæ ſunt. Tertia eſt: Quis non timebit te Domine? quæ tertiæ parti, iis videlicet quibus lex data eſt, congruit, qui timore potius quã amore, legis mandata exercebant. Quarta eſt: Et magni- E ficabit nomen tuum: quam prophetis conuenire manifeſtum eſt, qui nomen Dei & prædicationib. & ſcriptis magnificauerunt. Quinta eſt: (Quia tu ſolus pius es) in quinta parte aduentum Chriſti appoſuimus, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſolus pius eſt, & homo fieri pro ſalutẽ generis humani, & pati & mori dignatus eſt. Sexta eſt: Quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo. Manifeſtum eſt, poſt aſcenſionem Domini omnes gentes ad fidẽ veniſſe Chriſti, quas in ſexto loco poſuimus. Septima eſt: Quoniam iudicia tua manifeſta ſunt: quam ad diem iudicij pertinere manifeſtum eſt, in quo iudicia Dei iuſta & vera eſſe manifeſtabuntur. A cuius iudicij damnatione nos miſericordia & pietas Domini & redemptoris noſtri Ieſu Chriſti liberare dignetur, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſæculorum. Amen.

Hier. 10. — *Sup. cap. 5. & 7.* — *Pſal. 85.* — *Gen. 1.* — *Gen. 7.*

Viſio quinta. E*T poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cælo.* Viſio quinta, ad cuius ſenſus elucidandos Domino iuuante peruenimus, ex maxima parte viſioni ſuperiori concordat, de cuius intelligentia vſquemodo quod Domini gratia largiri dignata eſt, diximus.

Sup. c. 8. Nam ſicut illic ſeptem angeli viſi ſunt, quibus datæ ſunt ſeptem tubæ: ita & hic ſeptem angelis ſeptem phialæ da- A tæ fuiſſe memorantur. Et ſicut in cantu tubæ primi angeli grando magna terram percuſſit, ita & in effuſione phialæ primi angeli, homines qui per terram ſæpe deſignantur, peſſimis vulneribus percuſſi eſſe dicuntur. Et quemadmodũ in cantu tubæ ſecundi angeli tertia pars maris in ſanguinẽ verſa eſt, ſimiliter & in effuſione phialæ ſecundi angeli, totum mare in ſanguinẽ verſum fuiſſe deſcribitur. Sed qualiter illi cum ſuperioribus concordent, in ſequentibus dicemus, eundem ſenſum ſecuturi. *Ibidem.* Eandem ergo ſignificationem habent iſti, quam & illi. Significant quippe prædicatores qui fuerunt ab initio vſque ad finem. Sed ideo bis ponuntur, quia ſicut ſuperius demõſtrauimus, ea quæ ſub cantu tubæ primi angeli, ſecundi, tertij, atq; quarti geſta fuiſſe viſa ſunt, ad ele- B ctos pertinent. Porro quæ ſub cantu tubæ quinti, ſexti, atq; ſeptimi angeli facta fuiſſe referuntur, quibus & tria væ coniunguntur, in quibus perſecutiones Eccleſiæ, quas ab hæreticis & a paganis paſſa eſt, & ab Antichriſto in fine mundi paſſura eſt, deſcribuntur, ex vna parte ad reprobos, ex altera ad electos pertinẽt: quia impij ex malo quod piis ingerunt, pœnam perpetuam, iuſti verò ex malo quod perferunt, gloriam ſempiternam ſibi acquirunt. Omnia itaque quæ effuſione phialarum ſeptẽ angelorum deſcribuntur, ad reprobos pertinent. Vnde & primi tubis, quibus exercitus Dei ad pugnam prouocabatur, cecinisse dicuntur: ſequentes autẽ, phialas plenas C iracundiæ Dei ſuper impios effudiſſe referuntur. Et ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cælo. In Exodo ſcriptum eſt, quod fecerat Moyſes tabernaculum in deſerto: poſtea vero a Salomone iam populo in terra repromiſſionis degente, templum ædificatum eſt. Per deſertum igitur, hoc ſæculum: per tabernaculum quod de loco ad locum transferebatur, præſens Eccleſia deſignatur, quæ de deſerto huius ſæculi quotidie ad cæleſtem beatitudinem tranſit, pergitque de virtute in virtutem, vt videat Deum deorum in Sion. Vnde & cortinę tabernaculi, quæ diuerſis coloribus depictæ erant, pellibus tegebantur & ciliciis, vt demonſtrarent mortificationem carnis atque humilitatem, cuſtodiam eſſe virtutũ. Quid D autem per terram repromiſſionis, niſi cæleſtis patria deſignatur, quam repromiſit Deus diligentibus ſe? Et quid per templũ, quod ex optimis lapidibus ędificatum fuit, figuratur, niſi cęleſtis Hieruſalem, quę ex viuis lapidibus quotidie ædificatur? Quid igitur dicit, *Apertum eſt templum eccleſiæ.* Templum vero Eccleſiæ quid eſt aliud, niſi cæleſtis patria? In hoc templo Pſalmiſta habitare deſiderabat, cum dicebat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Hoc itaque templum per Chriſtum apertum eſt, quia aditus regni cæleſtis per eum omnibus fidelibus patefactus eſt. *Et exierunt ſeptem angeli, habentes ſeptem pla-* E *gas de templo veſtiti lapide mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.* Si per templum cæleſtis patria, & per ſeptem angelos prędicatores deſignantur, quomodo de templo exiiſſe dicuntur? Numquid ſancti de illa cęleſti patria ad prædicandum deſcendunt? Sed ſancti prędicatores quaſi de cæleſti patria exeunt, cùm ab illo mittuntur qui eſt gloria ſanctorũ, & a quo omnis doctrina eorum procedit. Qui etiam ſeptem plagas habuiſſe dicuntur. Et ſuperiùs ſeptem plagas habuiſſe dicti ſunt, eò quòd in illis conſummata ſit ira Dei. Si ſeptem plagas iracundiæ Dei habuerunt, quomodo ſancti facti fuerunt? Sed habuerunt ſancti Dei plagas ſeptem in poteſtatem, non in pœnam ſuam. Dominus namque dicit in Euangelio: *In regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Per ſeptem autem plagas, ſeptem vitia principalia, ex quibus omnia mala oriuntur, deſignantur. Septem igitur plagas, ſeptem angeli habuiſſe viſi ſunt, quia prædicatores ſancti in die iudicij ſeptem vitia principalia, id eſt, omnes operatores malorum ita in poteſtate habebunt, vt eorum iudicio perpetua pœna plectantur. Cõſummata eſt verò in ſanctis prædicatoribus ira Dei, id eſt per illos, quia eorum iudicio ira Dei perficietur. Poſſumus ſeptẽ plagas aliter intelligere. Superiùs omne corpus impiorum in ſeptem

Exod. 35. & 36. — *3. Reg. 6.* — *Pſal. 83.* — *Iacob. 1.* — *Mat. 19.* — *Sup. cap. 13.*

Digitized by Google

partes diuiſimus. Septem ergo plagæ ſunt peccata, quæ G
vnicuique parti aptiùs conueniunt. Aliter enim iudica-
Gen. 6. buntur ij qui ante diluuium fuerunt, populúmque Dei
coniunctione fœminarum deceperunt: aliter ij qui poſt
diluuium idololatriam, diuerſóſque errores inuenerunt,
per quæ genus humanum deceptum eſt: aliter ii qui ſub
lege fuerunt, & mandata Dei non cuſtodierunt: aliter
pſeudoprophetæ, qui populum Dei deceperunt: aliter
impii Iudæi, qui Dominum interfecerunt, & Apoſtolos
eius perſecuti ſunt: aliter perſecutores Eccleſiæ, qui fi-
dem Chriſti extinguere conati ſunt: aliter miniſtri An-
tichriſti, qui Chriſtum deſerturi, & Antichriſtum ſunt
ſecuturi: Has itaque plagas ſancti Dei in poteſtate ha-
bebunt, quia ſinguli eos qui ſuis temporibus fuerunt, H
eorúmque monita contempſerunt, ſuo iudicio perpe-
tua pœna damnabunt. Per lapidem verò mundum atq;
candidum, quo ſeptē angeli veſtiti fuiſſe viſi ſunt, Chri-
ſtus deſignatur: de quo dicit Apoſtolus: *Omnes qui in*
Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Per zonas au-
Galat. 3. tem aureas, quibus circa pectora præcincti narrantur,
prædicatorum ſapientia intimatur: quæ corda ſancto-
rum intra ſe ita concludit, vt extra ipſam per diuerſos
errores euagari non ſinat. *Et vnum è quatuor animalibus de-*
dit ſeptem angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei vi-
uentis in ſæcula ſæculorum. Quatuor animalia quamuis qua- I
tuor Euangeliſtas ſignificent, tamen & ſimul & ſigilla-
tim Chriſtum ſignificant. Sed quia breuitas non permit-
tit, vt dicamus quemadmodum vnumquodque Chri-
ſtum ſignificet: per iſtud vnum animal, Chriſtum intel-
ligamus. Phialæ verò corda ſunt ſanctorum, quæ pro-
pter ſapientiam aurea rectè vocantur. Vnum ergo ex
quatuor animalibus dedit ſeptem angelis ſeptem phia-
las aureas, quia Chriſtus corda ſanctorum ſuorū ſapien-
tia repleuit. Verùm ſi ſapientia repleta ſunt, quomodo
iracundiæ Dei plena eſſe dicuntur? Dominus in Euange-
lio dicit: *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non*
Ioan. 15. *haberent.* Numquid Iudæi ante aduentum Chriſti pecca- K
tum non habebant? Erant itaque antea peccatores, ſed
peccatum incredulitatis, peccatum blaſphemiæ, quo
eum Beelzebub vocauerunt, peccatum homicidii, quo
eum crucifixerunt, & multa alia ſcelera quæ ex aduentu
eius traxerunt, non habebant. In phiala autem Chriſti, in
qua vita mundi continebatur, Iudæi ſuis culpis exigen-
tibus mortem inuenerunt. Phialæ igitur ſeptem angelo-
rum plenæ fuerunt iracundiæ Dei, quia quantum ad re-
probos pertinet, prædicatio ſanctorum iram Dei in ſe
continuit, quia pro eo quod eorum prædicationem con-
tempſerunt, iram Dei incurrerunt. *Et impletum eſt templū*
fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius. Diximus ſuperiùs
per templum, cæleſtem patriam deſignari: fumus verò L
ſi intra domum fuerit oculos à foris perſpicientium ob-
ſcurat, vt non perfectè poſſint videre ea quæ in domo
geruntur. Templum igitur cæleſtis patriæ modò fumo
eſt plenū, quia electi in hac vita poſiti, dum oculos mē-
tis ſuæ ad contemplanda cæleſtia attollunt, obſcurantur
quadam caligine, quam tranſmeare non poſſunt: quam
obſcuritatem, vocat. Hanc caliginem Paulus patieba-
tur, cùm dicebat: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate,*
1. Cor. 13. *tunc autem facie ad faciem.* Et iterum: *Nunc autem cognoſco*
Ibidem. *ex parte, tunc verò cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.* Et notan-
dum, quia hanc hebetationem electi quamdiu in hac vi-
ta poſiti ſunt, patiuntur: cùm autem ad illam cæleſtem M
beatitudinem tranſierint, ab oculis mentis eorum tolle-
tur. Vnde & ſequitur: *Et nemo poterat introire in templum*
donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem angelorum. Num-
quid in illa cæleſti beatitudine quotidie iuſti non intro-
eunt? Sed de ingreſſione corporum hoc dictum eſſe in-
telligimus. In illa quippe cæleſti beatitudine iuſti non
ingredientur cum corporibus ſuis, vſque dum ſeptem
plagæ ſeptem angelorum compleantur. De ſeptem pla-
gis ſuperiùs diximus: vltima verò plaga erit, cùm Anti-
chriſtus ſuis erroribus genus humanum inficiet. Finitis
autem ſeptem plagis, pro quibus examinandis dies iudi-
cii fiet, ſancti corpora ſua recipient, atque in templo pa-
Pſal. 83. triæ cæleſtis ſine fine cum Domino habitabunt. De hac
habitatione dicit Pſalmiſta: *Beati qui habitant in domo tua*
Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.

CAPVT XVI.

Et audiui vocem magnam de templo, dicentē angelis ſeptem:
Ite, & effundite ſeptē phialas iracundiæ Dei in terrā. Vox
de templo, vox Domini eſt præcipientis prædicatoribus,
vt verbū Dei non ſolū electis, ſed etiam reprobis annun-
tient, quatenus habeāt iſti vnde corrigantur, & illi vnde
deteriùs damnētur. Per terrā verò, peccatores deſignan-
tur. Prædicatores itaq; phialas ſuas ſuper terrā effundunt
cùm verbū Dei peccatorib. annunciant. *Et abiit primum*
primus, & effudit phialam ſuam in terrā, & factum eſt vulnus
Sup. c. 8. *ſæuum ac peſſimū in hominibus, qui habebant characterem beſtiæ,*
& eos qui adorauerunt imaginē eius. Primus angelus præ-
dicatores qui ante legē fuerunt, deſignat, ſicut & ille qui in
præcedenti viſione tuba primus ceciniſſe viſus eſt. Sed
ibi per tertiā partem terræ quæ combuſta eſt, electi deſi-
gnantur: hic autem per eos qui vulnus ſæuum ac peſſi-
mum paſſi ſunt, reprobi. Effudit igitur angelus phialam
ſuam in terram, quia ſancti viri qui ante legem fuerunt,
admonitionis verba impiis impenderunt, vt eos corri-
gerent. Sed vulnus ſæuum ac peſſimum in eos factum
eſt, quia ex prædicatione ſanctorum deteriores effecti,
mandata Dei contempſerunt. Vulnus namque ſæuum
ac peſſimum eſt, contemptus mandatorum Dei. Verū
ſi vulnus ſæuum ac peſſimum tantummodo ad repro-
bos pertinet, & illi tantummodo hoc paſſi ſunt qui cha-
racterem beſtiæ habuerunt, quærendum nobis eſt quid
ſit character beſtiæ. Quod ſi per characterem beſtiæ, ſu-
perbiam voluerimus intelligere, eo quòd diabolus de
cælo ceciderit, aduertere debemus, multos electos ſu-
perbiæ vulnus habuiſſe, ſed medicamento humilitatis Eſa. 14.
ſanatos eſſe. Eſt autem aliud vitium peſſimū, quod me-
dicamentum pœnitentiæ à ſe ſemper excludit. Scimus
diabolum eſſe irreuocabilem, vt nullo modo ab iniqui-
tatibus ſuis corrigi poſſit. Idéoque qui irreuocabilis eſt,
medicamentum pœnitentiæ non requirit, ſicut & diabo-
lus ab hoc medicamento alienus exiſtit. Ergo qui per
doctrinam ſanctorum patrum à ſceleribus ſuis reuocari
non potuerunt, characterem diaboli habuerunt, qui in-
corrigibilis & impœnitens perſeuerat. Sed quia hoc vi-
tio, noſtro tempore, multi laborant, neceſſe eſt vt de ma-
gnitudine eius aliqua dicamus. Nam ſunt nonnulli ita
irreuocabiles, vt quamuis ſciant prauā eſſe aſſertionem
ſuam, nullo modo ab ea reuocari poſſint, timentes vin-
ci ab hominibus: & ne vincantur, mendaciis & periu-
riis atque flammantibus contentionibus falſitatem ſuā
defendere conantur: dumque timent vinci ab homini-
bus, à diabolo vincuntur. Cætera verò vitia medica-
mento pœnitentiæ ſanantur: illud autē ſolùm eſt, quod
à ſe ſalubre medicamentum excludit, ne ſcilicet per cō-
feſſionem & pœnitentiam victi eſſe videantur. Et quia
malum ſuum vt viciſſe videantur laudant, completur in
illis illud propheticum: *Væ qui dicit malum bonum, &*
bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.
Fertur auis quædam eſſe quæ ſerpentem vincit & come-
dit, ſed poſt paululum veneno illius perimit. Similiter
& iſti gaudent ſe viciſſe proximos, ſed talis victoria in-
terfectrix eſt animarum illorum. Quicumque ergo tales
ſunt, characterem portant diaboli. Per imaginem verò
beſtiæ, vitia poſſumus intelligere: eo quòd ipſa, id eſt,
diabolus, ſit auctor omnium malorum. Imaginem ita- Philipp. 3.
que beſtiæ adorat, quicumque vitiis ſeruit. Nam & Coloſſ. 3.
Paulus dicit, quod venter Deus eſſet falſorum prædi-
catorum, inquiens: *Quorum Deus venter eſt, & gloria in*
confuſione ipſorum qui terrena ſapiunt. Similiter & aua-
ritiam, ſeruitutem vocauit idolorum. *Et ſecundus angelus*
effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tamquam
mortui, & omnis anima viuens mortua eſt in mari. Iſte angelus
doctores legis ſignificat: ſicut & ille qui in præcedenti
viſione ſecundus tuba ceciniſſe viſus eſt. Sed ibi tertia
pars maris in ſanguinem verſa fuiſſe dicitur, per quæ ele-
ctos

ctos deſignatos fuiſſe diximus: hic autem totum mare in A
Gen. 9. ſanguinem verſum eſſe legitur. Vindicta criminaliū ſcelerum ſecundùm legem, erat ſanguinis effuſio. Per mare igitur præuaricatores legis deſignantur. Quod in ſanguinem verſum eſt, quia vindictam perpetuā pro contemptu mandatorum Dei receperunt. Omnis verò anima viuēs, mortua eſt in mari: quia multi ex iis qui in mari erāt idest ex numero reproborum, qui per mare deſignantur, & qui ante perceptionē legis viui, idest iuſti videbātur, accepta lege quod iniuſti fuerint, ex præuaricatione legis comprobatum eſt. Sunt etiā modò multi in Eccleſia, qui antequam ad honores Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares conſcendant, ſancti & iuſti videntur: verùm acceptis hono- B ribus, dum donum Dei malum peruertunt, quod mortui & non viui fuerint, omnibus patet. *Et tertius angelus effudit phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarū, & factus eſt ſanguis.* Iſte angelus prophetas deſignat: per flumina verò fontéſque aquarum, duodecim tribus cū ſuis famulis deſignantur. Nam & in præcedenti viſione per tertium angelum tuba canentē, prophetas diximus fuiſſe deſignatos. Sed ibi pars fluminum atque fontium verſa eſſe legitur in abſynthium, per quam eos qui per doctrinam prophetarum amaritudinem pœnitentiæ aſſumpſerunt, atque per eam ſalui eſſe meruerunt, diximus fuiſſe deſignatos: hic autem in effuſione phialæ tertij angeli, flumina & fontes in ſanguinē conuerſa fuiſſe leguntur. C Angelus igitur phialam ſuam ſuper flumina & fontes aquarū effudit, quando prophetæ ſancti impio populo verbum Dei annuntiauerūt. Sed illi ex prædicatione ſanctorū multo deteriores effecti, non ſolum mandata Dei contempſerunt, ſed & ipſos verbi Dei miniſtros occiderunt. In ſanguinem verò verſi ſunt, quia ipſi ſibimetipſis mortem perpetuam intulerunt. *Et audiui angelum aquarum, dicentem: Iuſtus es Domine, qui es, & qui eras ſanctus, quia hæc iudicaſti: quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum effuderunt & ſanguinem eis dediſti bibere, quod digni ſunt.* Poſſumus per angelum aquarum angelum illius populi intelligere, qui videns iuſto Dei iudicio populum iniquū D eſſe damnatum, laudat ſententiam iuſtiſſimā Dei omnipotentis. Et quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum fuderunt, ſanguinē biberunt: quia pro morte temporali, quam iuſtis intulerunt, mortem perpetuam receperunt. *Et audiui vocem de altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & iuſta iudicia tua.* Poſſumus per altare ſanctos viros qui eo tēpore fuerunt, intelligere, qui laudauerunt iuſtum iudicium Dei, eo quòd impio populo iu-
Dan. 3. ſtiſſimam damnationem intulerit, ſicut legimus Danielē & tres pueros feciſſe. *Et quartus angelus phialam ſuam effudit in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni.* Quartus angelus Chriſtum & Apoſtolos eius, ceteroſque prædicatores ſignificat, vt quartum angelum in ſu- E periori viſione ſignificaſſe diximus. Sed ibi per ſolem, populus Iudæorum: per tertiam partem ſolis & lunæ atque ſtellarum, fideles qui ex illo populo in Chriſtū crediderunt, deſignantur: Quartus igitur angelus phialam ſuam in ſolē effudit, quia Chriſtus & Apoſtoli eius quod impij Iudæi à Romanis delendi eſſent, apertis vocibus prædixerunt. Nā ſicut quilibet ſeruus accipit à Domino ſuo gladium, non vnde ipſe iuguletur, ſed vnde reum iuguleт. ita & Romani effuſionem phialæ, in qua ira Dei continebatur, non ad hoc ſuſceperunt vt ipſi in ea peri-
Luc. 21. rent, ſed ad vindicandum Chriſti ſanguinem in Iudæos
& 24. effunderent: vnde & ſequitur. (Quia datum eſt illi æſtu F affligere homines & igni.) Poſſumus per æſtum, obſidionem: per ignem autem, famē & gladium, quibus Iudæi pene omnes conſumpti ſunt, intelligere. Datum eſt ergo ſoli affligere homines æſtu & igni: quia Romanis datum eſt à Deo, vt impios Iudæos diuerſis calamitatibus afflictos, quoſdā occiderent, quoſdā à ſua terra euellerent. *Et æſtuauerunt homines æſtu magno.* Quā magnus fuerit ille æſtus, quo Romani Iudæos afflixerunt, qui vult ſcire, Ioſephum legat, & inueniet nullam gentem in omnibus regnis terrarum atrocius periiſſe. *Et blaſphemauerunt nomē Dei, habentis poteſtatem ſuper has plagas.* Tam impia fuit gēs Iudæorum, vt cū ſe viderent pro ſceleribus ſuis inaudita

A mala perpeti, nō ſolùm à blaſphemiis Chriſti non ceſſauerint, ſed etiam multò deteriores blaſphemias in ſuis afflictionibus contra Deum euomuerint. Vnde & ſequitur: *Neque egerunt pœnitentiam, vt darent illi gloriam.* Darēt namque Deo gloriam, ſi ex ſuis iniquitatibus pœnitentiam agentes in Chriſtum credidiſſent, eiúſque mandata cuſtodiſſent. *Et quintus angelus effudit phialam ſuam ſuper ſe-* Sup. c. 9.
dem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum: & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſphemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiā ex operibus ſuis. Quintus igitur angelus orthodoxos patres qui cōtra hæreticos dimicauerunt, ſignificat. quemad- B modum & illum diximus ſignificaſſe, qui in ſuperiori viſione quintus tuba cecinit. Et ſicut illic per locuſtas hæretici deſignati ſunt, ita & hic per ſedem beſtiæ hæretici deſignantur. beſtia autem diabolum ſignificat. Iure igitur hæretici ſedes beſtiæ dicuntur, quia in eorum cordibus diabolus inhabitat. Quintus igitur angelus phialā ſuam ſuper ſedem beſtiæ effudit, quia ſancti viri errores hæreticorum detegentes, quæ pœna illis inſtaret, manifeſtare ſtuduerunt. Factū eſt verò regnum eius tenebroſum, quia illis quibus doctrina hæreticorum fulgida videbatur, per doctrinam ſanctorum patrum, quòd miſera & tenebroſa eſſet, demonſtratū eſt. Cōmanducauerunt linguas ſuas præ dolore, quia ſinguli ſingulorum errores C reprehendebant. Qui etiā Deum præ doloribus & vulneribus ſuis blaſphemaſſe dicuntur. Dolebant quippe hæretici, eo quòd à catholicis viris ſemper conuincerentur: vulnera verò eorum erant errores ſingulorū. Blaſphemabāt verò hæretici Deum præ doloribus ſuis, quia quantò amplius à catholicis viris ſuperabantur, tantò ampliores blaſphemias ad eos reuincendos inueniebāt: impellebántque eos ad Deum blaſphemandum proprij errores, quos profitebantur. Qui etiam ſine pœnitentia fuiſſe dicuntur. Vix namque aliquem ex inuentoribus hæreſeon inuenies, qui pœnitentiam egerit ex ſuis erroribus. *Et ſextus angelus effudit phialā ſuam ſuper flumen illud* D *magnum Euphraten, & ſiccauit aquam eius, vt præparetur via regibus ab ortu ſolis.* Sextus iſte angelus eandem ſignificationem habet, quam & ille qui ſexta tuba cecinisſe viſus eſt: ſignificat enim martyres ſanctos. Et qui deſignantur illic per equites, à quibus tertia pars hominum occiſa fuiſſe deſcribitur, ipſi & in hoc loco per flumen magnū Euphraten, perſecutores videlicet Eccleſiæ Dei. Effudit ergo angelus phialam ſuam ſuper flumen Euphraten, quia quæ damnatio perſecutoribus Eccleſiæ inſtaret, ipſis perſecutoribus ſine aliqua trepidatione prædixerunt. Per aquam verò ipſa perſecutio deſignatur. Siccauit aquam eius, quia tamdiu in prædicatione verbi Dei ſancti martyres perſtiterunt, vſquedum omnis perſecu- E tio finem acciperet, quibuſdam ex perſecutoribus in infernum demerſis, quibuſdam fidei Chriſtianę ſemetipſos ſubiicientibus. Per reges multitudinē gentium, quæ ad fidem Chriſti confluxit, poſſumus intelligere. Via itaque regibus ſiccata aqua præparata eſt: quia finitis perſecutionibus, libera facultas data eſt omnibus gentibus ad fidem Chriſti veniendi. Sed quomodo ab ortu ſolis veniſſe, idest à Chriſto, qui per ſolem deſignatur. cùm nō à Chriſto, ſed ad Chriſtum, diabolum relinquentes venerint? Niſi fortè per ſolem diabolum intelligamus, vt ab ipſo ad Chriſtum venerint. Sed melius eſt vt per ſolem Chriſtum intelligamus, propter illud propheticū: F Vobis autem timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitię. Ab ortu ergo ſolis, idest à Chriſto veniūt: quia ipſo inſpirante & impellente ad eum veniunt. Ipſius eſt do- Malac. 4.
num & velle & perficere quæ bona ſunt: ſicut ipſe dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* A Chriſto itaque veniunt Philipp. 2.
quicumque ad Chriſtum veniunt, quia ipſe dat vt ve- Ioan. 15.
niant, & ipſe ſuſcipit venientes. *Et vidi de ore draconis & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetarum, exire tres ſpiritus immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna.* Spiritus tres immundi, diſcipulos deſignāt Antichriſti, qui eum per vniuerſum orbem prædicaturi ſunt. qui quamuis homines ſint futuri, ſpiritus immundi, & ſpiritus dæmoniorum vocantur: quia dæ-

Digitized by Google

mones in ipſis habitabunt, & per ora eorum loquentur. G Qui de ore Antichriſti, & de ore pſeudoprophetarum eius exiiſſe viſi ſunt: quia per eorum doctrinam filii diaboli efficientur. Qui etiam de ore draconis exiiſſe viſi ſunt, quia per os Antichriſti diabolus loquetur. Ranis nihilominus, quæ ſunt reptilia immunda, & in luto viuentia, rectè aſſimilantur: quia ſicut ranæ in ſordidis aquis immorantur, ita & diſcipuli Antichriſti eos facile decipient, qui diuerſis vitiis & ſceleribus non timuerunt ſordidari. Nam & ranarum vox rauca & turpis, impiiſſimam eorum prædicationem blaſphemiis plenam deſignat. *Et procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.* Per reges terræ non ſolum reges, ſed & populi deſignantur. Congregabunt autem illos diſcipuli Antichriſti in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei, non quod contra Deum audeant in die iudicii, à quo tam terribiliter iudicabuntur, ſed congregabunt eos in prælium ad perſequendam Eccleſiam, vt in die magno Dei omnipotentis, perpetua pœna damnentur. Et quia finita perſecutione Antichriſti Dominus ad iudicium in proximo veniet, ſubdit: *Et ecce venio ſicut fur.* Dies Domini, ſicut dicit Apoſtolus, ſicut fur, ita in nocte veniet. Cum enim dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. *Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet & videant turpitudinem eius.* Impii qui in voluptatibus ſuæ carnis veluti in quadam mollitie lectuli requieſcunt, & qui nolunt præuidere mala quæ ſequuntur, non inconuenienter dormire dicuntur. Quos Apoſtolus admonet, dicens: *Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Iuſti verò qui mala quæ ſequuntur, præuidere ſtudent, qui voluptates carnales in ſe extinguunt, qui armis virtutum ſe muniunt, vt contra viſibiles & inuiſibiles hoſtes indeſinenter dimicare valeant, non incongruè vigilare dicuntur, ideóque beati ſunt. Veſtimenta autem noſtrarum animarum, ſunt opera bona. Cuſtodia veſtium, cuſtodia eſt mandatorum Dei. Veſtimenta noſtra cuſtodimus, ſi ea quæ præcepit Deus, operando implemus. Nudus verò eſt, qui à bonis operibus alienus exiſtit. Nudi impii ambulabunt, cùm ad diē iudicii à bonis operibus vacui deducentur. Et ideo turpitudo illorum videbitur, quia & angelis & hominibus eorum ſcelera manifeſtabuntur. *Et congregabit eos in locum qui vocatur Hebraicè Armageddon.* Armageddon mons globoſus, ſiue conſurrectio in priora interpretatur. Quæ vtraque interpretatio diei iudicii coaptari poteſt. Mons quippe globoſus rectè vocatur, eo quòd globis flammarum vniuerſus mundus tunc deleatur. Similiter & conſurrectio in priora rectè dicitur, eo quòd omnes homines in priorem ſtatum reſurgendo reparentur. *Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem.* Per ſeptimum iſtum angelum prædicatores ſancti, qui tēporibus Antichriſti futuri ſunt deſignantur, ſicut & illum ſignificaſſe diximus, qui ſuperius ſeptima tuba cecinisſe legitur, per aërem verò, vani homines deſignantur. Angelus igitur phialam ſuam in aërem effundit, quia prędicatores ſancti vanis & impiis hominibus quod perpetua morte ſint damnandi, denuntiabunt. *Et exiuit vox magna de templo à throno, dicens.* Vox magna, vox eſt prædicatorum ſanctorum. Per templum, Eccleſia deſignatur. A templo ergo vox exiit, quia ab Eccleſia vox ſanctæ prædicationis procedit. Quæ etiam & à throno exiiſſe dicitur, quia Eccleſia Dei, thronus eſt Dei, & in illa ſedens requieſcit. Quid autem hæc vox dicat, ſubdendo manifeſtat. *Factum eſt.* Ideſt, finis mundi inſtat, in quo omnia quę prędicta ſunt à Domino & à ſanctis, cōplebuntur. *Et facta ſunt fulgura & voces & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram.* Per fulgura, miracula quæ per ſanctos ſuos facturus eſt Deus, deſignantur. Legimus namque in ſuperioribus, Eliā & Enoch plurima ſigna eſſe facturos. Per voces, prędicatio ſanctorum, per tonitrua autem, terror ignis æterni exprimitur: terræmotus verò motionē cordium ſæpe deſignat. Mouebuntur enim quidam de malo ad bonum, ſicut Iudæi qui in Chriſtum credituri ſunt. Mouebuntur alii de bono ad malum, qui fidem Chriſti relicturi

1. Theſ. 5.

Ephеſ. 5.

2. Cor. 6

Sup. cap. 1.

ſunt, & errores Antichriſti ſecuturi. *Et facta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt.* Ciuitas magna, ciuitas eſt diaboli, ideſt, omnis multitudo reproborum. Per tres partes in quibus diuerſa eſt, Iudæi qui in Chriſtum credere noluerunt, & Pagani atque falſi Chriſtiani deſignantur. Quod autem dicit: (Et ciuitates gentium ceciderunt.) ad diem iudicii pertinet. Ciuitates gentium tunc cadent cum eo igne qui faciem Domini ad iudicium venientis præcedet, omnes gentes delebuntur, ſicut dicit Pſalmiſta: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare ei calicem vini indignationis iræ eius.* H Quomodo Babylon in memoriam ante Deum veniſſe dicitur, ad cuius memoriam nihil accedere, nihil recedere poteſt, in cuius conſpectu ſicut præſentia, ita præterita & futura conſiſtunt? Sed memoriam pro tempore poſuit. Babylon igitur in memoriam ante Deum veniet, quando illud tempus veniet, in quo ſtatuet iudicare mundum, & reddere vnicuique ſecundùm opus eius. Vinum verò indignationis iræ Dei, pœna perpetua eſt, quia peracto iudicio omnes impii cum auctore iniquitatis diabolo damnabuntur. *Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti.* Eandem ſignificationem habent montes & inſulæ, quam ciuitates gentium, quæ I paulò ſuperiùs dicuntur cecidiſſe. Per inſulas namque gentes: per montes verò earum, principes deſignantur. Fugere autem dicuntur, cùm ab igne in die iudicii delebuntur. *Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cælo in homines.* In Euangelio ſcriptum eſt, quod quidam paterfamilias peregre proficiſcens, dedit vni ſeruorum ſuorum quinque talenta, alii duo, alii verò vnum. Sed primus & ſecundus negotiando, talenta quæ à domino acceperant, duplicarunt: tertius fodit in terram, & abſcondit pecuniam Domini ſui. Quæcumque ergo temporalia aut quaſcumque artes à Domino accepimus, pro talentorum acceptione nobis reputabuntur. Iuſti igitur qui K per primum & ſecundum ſeruum deſignantur, talenta ſua duplicant, cùm bona temporalia quæ à Domino accipiunt, in bonis operibus expendunt, atque ad bona agenda quoſcumque poſſunt prouocant. Impii verò qui per ſeruum tertium deſignantur, talenta ſua in terra abſcondunt quia ex bonis temporalibus quæ à Domino acceperunt, vitia potius quàm virtutes enutriunt. Per grandinē, quæ ex aqua ex terra naſcūtur, conterit & delet vindicta omnipotentis Dei deſignatur, qua impios conteret, & in infernum demerget. Quæ ſicut talentum eſſe dicitur, quia vnumquemque ſecundùm talenti ſui L qualitatem puniet: quantò amplius qui deliquit, tantò ampliora tormenta ſuſtinere cogetur. Sed obſcurum eſt valde quod ſequitur: *Et blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer.* Quis enim in illo tam diſtricto iuſtorum iudicio blaſphemare Deum audebit? Sed blaſphemare dicuntur, quia blaſphemiæ reproborum, quas modo in corde tegunt, cunctis manifeſtabuntur.

Pſal. 96.

Mat. 16.

Mat. 25.

CAPVT XVII.

M ET *venit vnus de ſeptem angelis qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens.* Sicut ſuperiùs ſub cantu tubæ ſeptimi angeli diem iudicii breuiter comprehendens, ad ea quæ præmiſerat, redit, atque ſanctam Eccleſiam deſcribens, paſſiones quas a diabolo pertulit, & quas ab Antichriſto in fine mundi paſſura eſt, annexuit: ita & hic ſub effuſione phialæ ſeptimi angeli diem iudicii ſummatim perſtringens, ad ea quæ prætermiſit reuertitur, atque ſub ſpecie mulieris meretricis, ciuitatem diaboli deſcribens, quas pœnas pro ſceleribus ſuis paſſura ſit, in ſequentibus manifeſtat. Angelus verò phialam habens, prædicatores ſanctos deſignat. Ioannes autem typum tenet omnium fidelium, vnde & ſubditur: *Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ.* Meretrix iſta in aliquibus locis

Sup. c. 11.

Digitized by Google

Romam ſpecialiter, quæ tunc Eccleſiam Dei perſeque-
batur: in quibuſdam vero generaliter ciuitatem diaboli
ideſt, omne reproborum corpus demonſtrat. Angelus
igitur Ioanni oſtendit damnationem meretricis magnæ,
quia prædicatores ſancti & verbis & ſcriptis fidelibus
oſtendunt, quas pœnas impij pro ſceleribus ſuis patian-
tur, vt eorum pœnis territi, à peccatis abſtineant. Quæ
ſuper aquas multas ſedere dicitur, quia ex multitudine
gentiū, quæ per aquas deſignantur, ciuitas diaboli con-
ſtituitur. Cum qua reges terræ fornicati eſſe dicuntur,
quia ſcelera Babylonis auxerunt potius, quam deſtruxe-
runt. *Et inebriati ſunt qui inhabitant in terram, de vino proſtitu-
tionis eius.* Vinum proſtitutionis, diuerſi errores, diuerſa
ſunt ſcelera impiæ ciuitatis. Nam ſicut meretrix proſti-
tuitur omnibus ſecum fornicari volentibus, vt eorum
immunditiis polluatur: ita & omnes impij ſubiiciuntur
dæmonibus, cùm eorum prauis ſuggeſtionibus ſceleri-
bus ſe deiiciunt, ſicut Propheta ad Hieruſalem loquitur,
dicens: *Et poſuiſti vt terram corpus tuum, & quaſi viam tran-
ſeuntibus.* Terræ autem habitatores, omnes reprobos
Eſai. 51. vocat. Ebrietas verò, malitia eſt Babylonis: quia ſicut
ebrioſus tandiu impletur vino, vſque dum à mente ſua
alienus efficiatur: ita & reprobi tamdiu omni malitia ſe-
metipſos replent, vſquedū a mente ſua alieni effecti, ti-
Iob. 15. morem Dei, omnémque bonitatē a ſemetipſis abiiciant
ſicut dicit beatus Iob: Quia bibunt ſicut aquam iniqui-
tatem. *Et abſtulit me in deſertum in ſpiritu: & vidi mulierem
ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ
habentem capita ſeptem, & cornua decem.* Per deſertum om-
nis impiorum multitudo deſignatur, eo quod ipſi deſe-
ruerint Deum, & ideo derelicti ſunt à Deo. In deſerto
igitur mulier meretrix inuenta eſt, quia ex multitudine
iniquorum ciuitas diaboli conſtat. Beſtia verò ſicut ipſe
in ſequentibus exponit, diabolum ſignificat. Coccus au-
tem colorem ſanguinis habet: & per ſanguinem ſæpe
mors deſignatur. Diabolus itaque ſanguineus eſt, quia
auctor eſt mortis & omnis perditionis. Quæ beſtia plena
nominis blaſphemiæ eſſe dicitur, eo quod ipſe diabo-
lus auctor ſit omnium blaſphemiarum. Quid ſint autem
capita ſeptem & cornua decem, angelus in ſequentibus
exponit. *Et mulier erat circundata purpura & coccino, &
inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens po-
culum aureum in manu ſua, plenum abominationibus, & im-
munditia fornicationis eius.* Purpura ſanguine tingitur, coc-
cus verò ſanguinis habet colorē. Suntque veſtimenta re-
galia, per quæ poteſtas ſæcularis deſignatur. Purpura igi-
tur & coccus ſanguinis ſpeciē habent, quia poteſtas ſæ-
cularis mortifera eſt, periculū ſempiternū affert iis qui
1. Cor. 3. eam amplius quam cæleſtem gloriam amplectuntur.
Poſſumus etiam per veſtimēta ſanguinea, opera impio-
rum intelligere, pro quibus morte perpetua damnabun-
tur. Quodque ſequitur: (Et aurata auro) per aurum ſæ-
pe ſapientia deſignatur. Mulier igitur inaurata erat auro
quia ſapientiam huius ſæculi poſſidebat, quæ ſtultitia eſt
apud Deum. Per gemmas verò & margaritas, eloquen-
tia ſæcularis deſignatur. Per poculum aureum, quod
manu tenuiſſe dicitur, philoſophorum & poetarum do-
ctrina deſignatur: quod plenum abominationum &
immunditiæ fornicationis dicitur, quia doctrina philo-
ſophorum plena erat mendaciis, omnibúſque errori-
bus ad decipiendum genus humanum compoſitis. *Et in
fronte eius nomen ſcriptum, Myſterium, Babylon magna, mater
fornicationum & abominationum terræ.* Per frontem ita-
que atque faciem, opera impiorum deſignantur, qui
ex operibus ſuis intelliguntur quod ſint filii diaboli, ci-
uéſque impiæ ciuitatis. *Et mulierem vidi ebriam de ſangui-
ne ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu.* Numquid Ba-
bylon ſanguinem ſanctorum biberat? Non. Sed ebria
erat, id eſt, ab omni ſpiritali ratione aliena. Ebria erat,
quia vltio ſanguinis ſanctorum ita eam damnabilem fe-
cerat, & à miſericordia Dei alienam, vt non eſſet digna
quod aliquo modo ſuæ ſaluti poſſet conſulere. *Et miratus
ſum cùm vidiſſem illam, admiratione magna.* Mirantur fide-
les cùm vident reprobos tantùm à timore Dei alienos,
vt ſine aliqua trepidatione & innocentibus plurima ma-
la ingerant, & in omnibus flagitiis ſemetipſos demer-
gant, ſcientes Deum nullum ſcelus impunitum relin-
quere, niſi prius pœnitentia ceteriſque medicaminibus,
quibus peccata ſanantur, fuerit deletum. *Et dixit mihi an-
gelus: Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, &
beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem & cornua decem.*
Eandem ſignificationem habet beſtia in hoc loco, quam
& ſuperiùs diximus draconem habuiſſe, ſignificat nam-
que diabolum. Quid ſint autem capita ſeptē, & cornua
decem, ipſe, vt diximus in ſequentibus exponit. *Beſtia quā
vidiſti fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum
ibit.* Beſtia, Ideſt diabolus, fuit ante aduentum Chriſti,
poſſidens genus humanū: non eſt modò, ideſt, non poſ-
B ſidet genus humanum, ſicut antea: quia per Chriſtum ab
electorum cordibus expulſus eſt: aſcenſura eſt de abyſſo
quia temporibus Antichriſti ſoluetur ſatanas de carcere
ſuo, & exibit, & ſeducet gentes, ſicut ſequentia pleniùs
manifeſtant. Et in interitum ibit, quia cum omnibus re-
probis quos deceperit, & cum omnibus ſatellitibus ſuis
æterna pœna damnabitur. *Et mirabuntur inhabitantes terrā:
quorū non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ à conſtitutione mun-
di, videntes beſtiam quæ fuerat, & non eſt.* Inhabitantes ter-
ram eos debemus intelligere, qui amatores terræ erunt
magis quàm Dei, quos Antichriſtus facilè decipiet. Mi-
rabuntur ergo reprobi, quorum nō ſunt ſcripta nomina
in libro vitæ, ideſt, qui non ſunt prædeſtinati ad vitam
C æternam: videntes beſtiam, ideſt, diabolum per Anti-
chriſtum ſigna facientem, & in Antichriſto diabolum
adorantes. *Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam.* Ideſt, in
hoc quod ſequitur, magna obſcuritas eſt, & ſenſus ad ea
intelligenda valde acuendus eſt. Et nos rogemus Domi-
num, vt hanc obſcuritatem nobis aperiat. *Septem capita
ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.
Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit: & cùm
venerit, oportet illum breue tempus manere.* Diximus ſuperiùs, Sup. c. 12.
per ſeptem capita draconis illos reprobos eſſe deſigna-
tos, per quos diabolus genus humanum decepit, quos
etiam in partes ſeptē diuiſimus, ſicut & ceteram multi-
D tudinem reproborum. Et quia eamdem ſignificationem
habet hæc beſtia de qua loquimur, quam & draconē di-
ximus habuiſſe; deſignant namque diabolum: eandem
ſignificationem habent etiam ſeptem capita beſtiæ, quā
& ſeptem capita draconis diximus habuiſſe. quę & mō-
tes dicuntur, quia altiores fuerunt illi in ſceleribus qui
ceteros deceperunt, quā illi qui ab eis decepti ſunt: ſi-
cut in ſequētibus de Babylone dicit: Quia venerunt pec- Inf. c. 18.
cata eius vſque ad cælum. Vocantur nihilominus &
ſeptem reges, eo quòd ceteris ad perditionem euntibus Ephes. 2.
ducatum præbuerint. Super hos ergo montes meretrix
ſedere dicta eſt, quia ab iis ciuitas diaboli in omnibus er-
roribus atque ſceleribus informata eſt. Nam ſicut Apo-
E ſtoli fundamenta dicuntur Eccleſiæ, ita è diuerſo inuen-
tores errorum, fundamenta ſunt ciuitatis diaboli. Ex iis Gen. 6.
igitur capitibus, ſiue montibus vel regibus, quinque ce-
ciderunt, vnus erat, alius verò nondum venerat. Primū
caput diaboli ceciderat, quia illi qui ante diluuium fue- Exod. 32.
runt, per quos ij qui filii Dei vocabātur, decepti ſunt, in
cloacam inferni deſcenderant. Similiter qui poſt dilu-
uium vſque ad legem fuerunt, in eadem perditionis fo-
uea demerſi tenebantur. Ceciderant & tertii, qui popu-
lo Dei, quibus lex data eſt, idola colere ſuadebant. Si-
militer & falſi prophetæ, qui in quarto loco ponuntur,
iam ceciderant in interitum ſuæ perditionis, eò quòd de-
F ceptores fuerint populo Dei. Iniqui verò Iudæi, qui Do-
minum interfecerunt, & Apoſtolos eius perſecuti ſunt,
qui in quinto ponuntur loco, eo tempore quo hæc viſio
Ioanni demonſtrata eſt, iam à Romanis deuaſtati fuerāt.
Quinque ergo capita beſtiæ iam ceciderant, quæ mon-
tes regéſque nominantur, quia omnes præcedentes, &
impii Iudæi qui in quinto loco ponuntur, iam perditio-
nis ſuæ pœnas luebant. Vnus erat, quia pagani, illi vide- Sup. c. 12.
licet qui Eccleſiam Dei perſecuti ſunt, qui & in ſexto lo-
co ponuntur, tunc Eccleſiam Dei perſequebantur: ob
quam cauſam & iſte Ioannes in Patmos inſula relega-
tus tenebatur. Alius nondum venerat, quia Antichri-
ſtus qui in ſeptimo loco ponitur, nondum venit; &
cùm venerit, oportet illum breue tempus manere: quia

Digitized by Google

Dominus Ieſus interficiet eum ſpiritu oris ſui, & de- G ſtruet illuſtratione aduentus, ſicut ipſe dicit in Euange- 2. Theſſ. 2. lio: *Et niſi Dominus breuiaſſet dies illos*, id eſt, dies perſe- Mat. 24. cutionis Antichriſti, *non fieret ſalua omnis caro*: per omnem carnem ſolus electos deſignans. *Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſa octaua eſt, & de ſeptem eſt*. Et beſtia, id eſt diabolus, qui ante aduentum Chriſti dominabatur humano generi, & modo non tenet illud ita obnoxium, quemadmodum tunc faciebat, ipſa ſcilicet beſtia octaua eſt. Septem namque partes ſunt omnium reproborum: octaua verò pars eorum eſt diabolus cum cæteris dæmonibus: de ſeptem eſt, quia de ſocietate reproborum dæmones exiſtunt. Et ſicut fuerunt auctores perditionis eo- H rum, ita erunt & ſocij tormentorum: Vnde & ſequitur: *Et in interitum vadit*. Hæc quæ ſequuntur, vſque ad eum locum vbi angelus de cælo deſcendiſſe viſus eſt, ad deſtructionem Romani Imperii propriè pertinent. *Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tamquam reges vna hora accipient poſt beſtiam*. Quatuor beſtiæ Danieli in viſione demonſtratæ Dan. 7. ſunt, per quas quatuor regna figurabantur. Quarta autem beſtia, quæ erat fortis atque terribilis, per quam Romani deſignati ſunt, decem cornua habuiſſe deſcribitur. Per quæ ea regna quæ Romanũ Imperiũ deſtruxerunt, deſignata ſunt, ſicut beatus Hieronymus quorumdam aſſertionem ſequens exponit. Eamdem ſignificatio- I nem habent decem cornua in hoc loco, quam & illa habuiſſe dicuntur. Significant quippe ea regna, per quæ Romanum Imperium deſtructum eſt. Partem namque Aſiæ per ſe primitus abſtulerunt; poſtea verò Saraceni totam ſubegerunt, Vuandali Africam ſibi vindicauerunt, Gothi Hiſpaniam, Longobardi Italiam, Burgundiones Galliam, Franci Germaniam, Hunni Pannoniã, Alani autem & Sueui multa loca depopulati ſunt, quę eorum ſubiacebãt ditioni. Hæc ergo regna eo tempore quo viſio iſta Ioanni demonſtrata eſt, poteſtatẽ nondum acceperant: ſed vna hora tamquam reges poteſtatem accepe- K runt, quia ſingularum iſtarum gentium poteſtas pauco tempore permanſit. Poſt beſtiam regnum acceperunt, quia deſtructo regno diaboli per Chriſtum hæ gentes propriam poteſtatem acceperunt. *Hi vnum conſilium habebunt*, id eſt vnam voluntatem in malo. *Et virtutem ſuam & poteſtatem beſtiæ tradiderunt*. Quia eorum virtus atque poteſtas diabolica fuit. *Hi cum agno pugnabunt, & agnus vincet illos*. Cum agno pugnauerunt, quia Eccleſiam Dei perſecuti ſunt, populúmque Dei interfecerunt. Agnus vincet illos, quia ſcimus, has gentes pręter paucas, iugũ Matt. 22. fidei Chriſti iam ſuſcepiſſe. *Quoniam Rex regum eſt, & Do-* L *minus dominantiũ, & qui cum illo ſunt vocati, electi & fideles*. Qui ſunt reges & dominantes, ipſi ſunt electi & fideles. Chriſtus igitur Rex regum eſt, & Dominus dominantium, quia ipſe eſt Rex & Dominus omnium ſanctorum: & qui cum illo ſunt vocati, electi & fideles ſunt: id eſt ſancti, qui ad hoc vocati ſunt, vt cum illo in æternum permaneant, electi & fideles iure vocantur. Vocantur etiam & reprobi, ſicut Dominus dicit: *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*. Sed reprobi ad hoc vocantur, vt inexcuſabiles ſint: electi verò, vt cum ipſo in æternum perſeuerent. *Et dixit mihi: Aquæ quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt & gentes, & linguæ*. Per aquas, omnes M gentes, quas ſibi Roma ſubiecerat, deſignantur. *Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odient fornicariam*. Fornicariã Romam vocat, quæ pro defenſione falſorum deorum, Deum creatorem ſuum perſequebatur. Decem itaque cornua odio habuerunt fornicariam, quãdo gentes quæ per decem cornua deſignatæ ſunt, ad deſtruendum Romanum Imperium arma ſumpſerunt. *Et deſolatam illam facient & nudam*. Quando omnes gentes poteſtatem eius ademerunt. *Et carnes eius manducauerunt*. Quia verò deliciæ carnem nutriunt, poſſumus per carnẽ diuitias omnium gentium intelligere. Carnem eius manducauerunt, quando opes omnium gentium, quæ Romam deferebantur, acceperunt, & in ſuos vſus redegerunt. *Et ipſam igni concremabunt*. Scimus plurimas ciuitates, vicos & caſtella, quæ Romano Imperio ſubiacebant, ab gentibus fuiſſe concremata. *Deus enim dedit in* G *corda eorum, vt faciant quod illi beneplacitum eſt, vt dent regnum ſuum beſtiæ, donec conſummentur verba Dei*. Deus dedit in corda eorum, id eſt, permiſit vt faciãt quod illi beneplacitum eſt, & quod prædictum eſt a prophetis eius & Apoſtolis, qui prædixerunt quòd poteſtas Romani imperij ab eis gentibus eſſet deſtruenda. Regnum autẽ ſuum beſtiæ dederunt, donec cõſummarentur verba Dei, quia ſecundùm iuſtiſſimi Dei permiſſionem tamdiu ſuggeſtiones diaboli in ſceleribus perpetrandis ſecuti ſunt, quamdiu conſummarentur verba Dei, id eſt, implerentur ea quæ à Deo & ſanctis eius prædicta ſunt. *Et mulier quam vidiſti, eſt ciuitas magna, quæ habet poteſtatem ſuper cunctos re-* H *ges terræ*. Hoc manifeſtum eſt. Scimus enim Romanos eo tempore cunctis regibus terrę dominari. Sed dicet aliquis. Quomodo per mulierem meretricem Romani deſignantur, cum illis temporibus, quãdo hæ gentes diuerſas clades generi humano intulerunt, Romani Chriſtiani exiſterent? Ad quos nos reſpondemus, quia per mulierem meretricem, non electi qui ex eadem gente fuerunt, intelliguntur, quique mundi gloriam pro amore glorię cæleſtis contempſerunt: ſed reprobi, ſiue pagani, ſiue falſi Chriſtiani fuerint. Illorum ergo poteſtas ab iis gentibus deſtructa eſt, quia impia dominatione genus humanum premebant.

CAPVT XVIII.

Poſt hæc vidi alium angelum aſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria eius. Hæc quæ ſequuntur, generaliter ad impiam ciuitatem, id eſt, ad omnes reprobos pertinent. Et vt pleniùs euerſionem Babylonis demonſtret, ad primam eius ruinam, quę per Chriſtum euerſa eſt, reuertitur. Angelus namque iſte Chriſtum ſignificat, qui de cælo ad terram deſcendere dignatus eſt, vt nos ad cæleſtia ſubleuaret. Qui K poteſtatem magnã habere dicitur, quia eandem poteſtatem habet quam & pater, eo quòd æqualis ſit per omnia patri. Terra illuminata eſt a gloria eius, quia per doctrinã fidei eius genus humanum a tenebris ignorantiæ atque incredulitatis eſt ereptum. *Et clamauit in forti voce, dicens*. Vox Chriſti, doctrina eſt Euangelij. Quid autem hæc vox clamauerit, ſubdendo manifeſtat. *Cecidit cecidit Babylon magna*. Dixiſſe Dei, feciſſe eſt. Dixit enim cecidiſ- Cap. 2. & 21. ſe Babylonẽ, quia ipſe fecit vt caderet. Quæ bis cecidiſſe dicitur, quia cecidit primò, cum per doctrinam Euangelii maximam multitudinem electorum amiſit, qui ab L ea per fidem Chriſti præciſi, ciues ſanctæ ciuitatis, id eſt, ſanctæ Eccleſiæ facti ſunt. Cadet ſecundò, cũ in vltimo die morte perpetua, quæ in hoc libro mors ſecunda vocatur, punietur. *Et facta eſt habitatio dæmonum*. Numquid ante aduentũ Chriſti dæmones in Babylone non habitabant? Habitabant quidẽ, ſed eorum habitatio ignorabatur. Quando autem multitudo electorum ad fidem cõuerſa eſt, Babylõ habitatio dæmoniorũ facta eſt, quia illi qui fidẽ Chriſti ſuſceperunt, quòd habitatio dæmoniorũ in Babylone ſemper fuerit, veraciter cognouerũt. *Et cuſtodia omnis ſpiritus immundi: & cuſtodia omnis volucris immundæ & odibilis*. Qui ſunt dæmones, ipſi ſunt ſpiritus M immundi, & volucres immũdæ. Volucres quippe nominantur, eo quòd per aërem iſtum mare venturum indeſinenter diſcurrant. Cuſtodes Babyloniæ ideò vocantur, quia ſicut angeli electos Dei cuſtodiunt, ne tam peſſimè peccent vt pereant: ita & dæmones impios obſeruant, ne aliquando ab iniquitatibus ſuis reſipiſcant, & ſaluentur. *Quia de vino iræ eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum* ſup. c. 17. *illa fornicati ſunt, & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti ſunt*. Quid ſit vinum iræ, & quid fornicatio regum cum Babylone, ſuperiùs diximus. Per mercatores terræ amatores ſæculi poſſumus intelligere, qui animas ſuas pro acquiſitione pecuniarũ perditioni tradunt. De Eccl. 10. huiuſmodi mercatoribus Ieſus filius Sirach loquitur, dicens: *Hic animam ſuam venalem habuit, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua*. Animam ſuam venalem habuit, quia eam pro acquiſitione pecuniarum dæmonibus tradere non timuit. Delicias virtutẽ Babylonis vocat, quia

ſicut electi tota virtute laborant, vt diuitias cæleſtes adquirant: ita & reprobi totis niſibus inſiſtunt, vt diuitias perituras ſibi accumulent. De talibus dicit propheta: Vt iniquè agerent laborauerunt. *Et audiui aliam vocem* Hier. 9. *de cælo dicentem.* Per cælum in hoc loco Eccleſia deſignatur. Vox de cælo, vox eſt prædicatorum de Eccleſia procedens. Sed quid dicit vox iſta? *Exite de illa populo meus.* Dominus per prædicatores ſuos ſuadet electis, vt exeant à Babylone, non corpore, ſed mente. Quemadmodum a Babylone exire debeant, in ſequentibus docet, dicens: *Et ne participes ſitis delictorum eius* Illi à Babylone conuenienter exeunt, qui a malis operibus eius ſe alienos reddunt; ſicut Pſalmiſta de ſemetipſo loquitur, Pſal. 25. dicens: *Non ſedi in concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Et de plagis eius non accipiatis.* Quid ſunt plagæ Babylonis, niſi vitia quæ animas interficiunt? Poſſumus etiam per plagas Babylonis, pœnas quæ impiis præparatæ ſunt, intelligere, vt ſit ſenſus: Si à ſceleribus Babylonis abſtinueritis, à pœnis quas in æternum patietur, alieni eritis *Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cælum, & recordatus eſt Deus iniquitatum eius.* Iniquitates Babylonis omnipotens Deus ſemper intuetur: ſed cùm vindictam non exerit, videtur non videre quod videt. Per hoc quod dicit, (Aliam vocem,) illud deſignat tempus, in quo omnes impii perpetua pœna plectentur. *Reddite illi ſicut ipſa reddidit vobis.* Præcipitur electis, vt reddant Babyloni ſicut illa ipſis reddidit, ſiue pro eo quòd ſancti Dei impios iudicabunt, ſicut di-Mat. 19. cit Dominus in Euangelio: *In regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael;* ſiue pro eo quòd ipſi membra ſunt eius, cui iudicandi poteſtas à patre tradita eſt. Reddent itaque iuſti impiis mala quæ ab eis paſſi ſunt, cùm Chriſtus qui caput illorum eſt, & cuius membra ipſi ſunt, eos perpetua Ioan. 5. pœna damnabit. *Et duplicate duplicia ſecundum opera eius.* Coloſſ. 1. Dupliciter Babylon electos Dei perſecuta eſt, quando Epheſ. 5. corporibus & animabus eorum multa mala ingeſſit. Dupliciter pœnas ipſa recipiet, quia cum animabus corpora cruciabuntur: ipſaque duplicia duplicabuntur, quia pro pœnis temporalibus atque breuibus, quibus iuſtos afflixit, pœnas æternas excipiet. *In poculo quod miſcuit vobis, miſcete ei duplum.* Per poculum tribulationes quas ab iniquis ſancti paſſi ſunt, poſſumus intelligere. *Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Quantum glorificauit ſe, ideſt, in ſuperbiam erexit, & in omnibus vitiis ſe implicauit, tanta & ampliora tormenta excipiet. *Quia in corde ſuo dicit: Sedeo regina, & vidua non ſum, & luctum non videbo.* Reginam ſe Babylon vocat quodammodo, cùm ſe in proſperis huius mundi extollit. Viduam non ſe eſſe dicit, quia a bonis temporalibus, quibus coniuncta eſt, & ex quibus luxuriam ſuam enutrit, non ſe poſſe diſiungi confidit. Luctum non ſe eſſe viſuram dicit, quia impij quamuis ſciant ſe pro ſceleribus eſſe ſuis puniendos, fin-Cap. 22. gunt ſe non videre quod vident, memoriamque mortis à & 21. mente reijciunt, ne triſtis cogitatio lætitiam cordis eo-Mat. 24. rum perturbet. *Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames.* In die iudicij mors perpetua illi veniet, quæ in hoc libro mors ſecunda vocatur. Luctus illi veniet, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Fames illi veniet, id eſt, fames requiei, deſiderabunt enim à pœnis requieſcere, quas patientur, ad quam requiem nullo modo peruenient. *Et igni comburetur.* Id eſt igne æterno. *Quomodo fortis eſt Dominus qui iudicabit illam? Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius, longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis, quia in vna hora venit iudicium tuum.* Quid ſit fornicatio regum cum Babylone ſuperiùs diximus. Sed mirum valde eſt, quod longè ſtare dicantur, cùm in eaſdem pœnas & ipſi ſint demergendi, in quibus & cæteri reprobi, qui per Babylonē deſignantur. Stabunt igitur longè mente & voluntate, non corpore, horrētes ſcelera ſua, quibus æternaliter cruciabun-

A tur. Stabunt longè per deſiderium, aliud deſiderantes, id eſt requiem, & aliud patientes, id eſt tormenta æterna. *Et negotiatores terræ flebunt & lugebunt ſuper illam, quoniā merces eorum nemo emet amplius.* Quia ſuperiùs per mercatores terræ, amatores ſæculi diximus eſſe deſignatos, poſſumus in hoc loco per negotiatores eos accipere, qui bonum quod facere videntur, vendunt. Sunt namque multi, quibus legum ſæcularium ſcientia data eſt, qui cauſas pauperum in iudiciis portant. Sed quia non pro amore Dei, ſed pro præmiorum acceptionibus hoc faciunt, mercedem à Deo non recipiunt. In tantum verò hæc miſeria conualuit, vt non inuenias aliquē ex iis qui

B locum habent apud principes, qui aliquod verbum ad proximi pauperis neceſſitatem ſuſtentādam proferat, ſine præmii acceptione. Poſſumus & per negotiatores terræ eos intelligere, qui ex bono quod faciunt, laudes ab hominibus requirunt. Poſſumus etiā & per eoſdem, illos qui gradus eccleſiaſticos vendunt, intelligere: quod diuina ſcriptura valde condemnat. Et quamuis multi ex Epiſcopis ab hoc ſcelere videantur immunes, miniſtri tamen eorum in hoc ſæpe polluuntur. Sed ad magiſtros reſpicit, quidquid à diſcipulis delinquitur. Eſt & aliud ſcelus valde peſſimum, quod ab iis qui archidiaconi appellantur, committitur. Nam ab adulteris presbyteris pretium accipiunt, & tacendo in malū cōſentiunt, quod

C per auctoritatem quam ab Epiſcopis acceperunt, emendare poſſent. Sunt etiam alii ex huiuſmodi presbyteris, qui timentes ſe damnari pro ſceleribus ſuis, in ſeruitiis archidiaconorū plus ſunt aſſidui, quam cæteri. Contra quos ſi quis aliquod verbum contrariū proferre voluerit, defenditur ab eis, & fingunt ſe neſcire quod ſciunt, condemnanturque illa prophetica ſententia quæ dicit: *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Ad te ergo loquor qui ta- Eſai. 5. lis es. Ecce animam ſacerdotis diabolo vendidiſti. Quis enim ſuaſit presbytero vt fornicaretur, niſi diabolus? Qui ergo ſuaſit vt fornicaretur, ipſe ſuaſit vt pretium ti-

D bi daret, quatenus hoc ſcelus ſine timore perpetrare poſſet. Per manum ergo presbyteri pretium perditionis animæ ipſius tibi diabolus dedit. Ecce pretium accepiſti, & animam fratris, Chriſti ſanguine redemptam eidē diabolo à quo redempta eſt, tradidiſti. In lege ſcriptum eſt, quod ſi quis hominem qui frater eius eſſet, vendidiſſet, morte moreretur. Si igitur reus eſt ille qui homi- Exod. 21. nem homini vendit, quanto magis tu reus exiſtis, qui hominem Chriſti ſanguine redemptum, non homini, ſed quod pernicioſius eſt diabolo vendidiſti? Tales itaque negotiatores flebunt & lugebunt in inferno, quoniam merces eorum nemo emet amplius. Amittent enim quod tenere videbantur, & incident in malum quod

E præuidere neglexerunt. *Merces auri & argenti & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore, & cinnamomum, & odoramentorum, & vnguenti, & thuris, & vini & olei, & ſimilæ, & tritici, & iumentorum, & ouium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum: & poma deſiderabilia animæ tuæ diſceſſerunt a te, & omnia pinguia & præclara perierunt a te, & amplius non inuenient mercatores horum.* In omnibus quæ enumerata ſunt auaritia Babylonis atque luxuria condemnatur. Nam & in iudicio Dominus non dicet reprobis. Ite maledi-

F cti in ignem æternum: homicidæ fuiſtis, ſuperbi, fornicatores, adulteri, ſed dicet: *Eſuriui, & non dediſtis* Mat. 25. *mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi bibere,* & cætera miſericordiæ opera, à quibus auaritia retrahit reprobos, ne miſericordes ſint erga pauperes. Auaritia quippe nutrix eſt luxuriæ nutrimenta autem luxuriæ in hoc loco deſcripta ſunt, quibus ab auaritia nutritur. Et ſi diligenter inſpicere voluerimus, inueniemus omnia quę in hoc loco ad auaritiam, ſiue luxuriam Babylonis demonſtrandam enumerata ſunt, ad quinque corporis ſenſus pertinere Quinque enim ſunt corporis ſenſus, id eſt, Viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus, quos Deus hominibus & animalibus dedit, animalibus ad vitam ſuam tantummodo tuendam: hominibus autem

& ad viam tuendam, & vt per eos ratio animam quæ illi G commiſſa eſt, per viam rectitudinis poſſet ducere. Iuſti itaque qui per hos quinque corporis ſenſus ſecundū rationis rectitudinem incedere ſtuduerunt, amicitiam ſibi Dei omnipotentis acquiſierunt: impij verò qui rationis bonum in malum peruertentes, hóſque corporis ſenſus luxuriæ, & cæteris vitiis ſeruire coegerunt, iram nihilominus iuſti iudicis incurrerunt. Igitur ſi ea quæ in ſequētibus ſcripta ſunt, vocem ſcilicet citharœdorum & muſicorum, & tibia canentium & tuba, cum iis coniongere volueris, inuenies omnes diuitias Babylonis, quę hîc deſcriptæ ſunt, ad quinque corporis ſenſus, vt ſupra diximus, pertinere. Aurum namque & argentum, & lapi- H des pretioſi, & margaritæ ad viſum: byſſus, & purpura, & coccus, ad tactum: cinnamomum, & odoramenta, & vnguenta, & thus ad odoratum: vinum, oleum, ſimila, triticum, & cætera, ad guſtum: vox citharœdorū, & muſicorum, & tibia canentium, ad auditum pertinent. Damnatio ergo Babylonis, ſicut ex ſcriptura demōſtrat, maximę in diuitiis conſiſtit: eo quòd diuitiæ nutrimenta ſint vitiorum, & ex quibus auaritia, quæ modo regina mundi dici poteſt, luxuriam ſuam alit. *Qui diuites facti ſunt, ab ea longè ſtabunt propter timorem tormentorum eius, flentes & lugentes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo & purpura, & cocco, & inaurata auro, & lapi-* I *de pretioſo, & margaritis: quoniam in vna hora deſtituta ſunt tantæ diuitiæ.* Quòd diuites Babylonis longè ſtare dicantur, ſecundùm ſenſum ſuperiorem, quem de regibus diximus, intelligendum eſt. *Et omnis gubernator, & omnes qui à longè nauigant, & nautæ qui in mari operantur, longè ſteterunt, & clamauerunt, videntes locū incendii eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerunt puluerem ſuper capita ſua, flentes & lugentes, & dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt omnes qui habent naues in mari de pretiis eius: quoniam in vna hora deſolata eſt.* Poſſumus per mare, hoc ſæculum, per gubernatores verò, principes in.quos intelligere. Per eos autem qui de loco ad locum K nauigant, & per nautas qui in mari operantur, eos qui diuerſa officia ad deprædationes pauperum, & ad peccata ſua quotidie augēda in mundo exercent. Iſti ergo flebunt & lugebunt, & videbunt locū incendij Babylonis. Ipſi namque erunt Babylon, & ipſi lugebont & flebunt. Videbunt autem incendia Babylonis, quia ſua incendia proferendo, videbunt quæ mente in ſæculo poſiti conſpicere neglexerunt, vt ſe corrigerent. Qui etiam cinerem ſuper capita ſua miſiſſe dicuntur. Nam ſæpe per caput, mens, per cineres, peccata deſignantur. Cinerem itaque ſuper capita ſua ponent, quia memoria peccato- L rum à mentibus eorum numquam recedet. *Exulta ſuper eam cælū, & ſancti Apoſtoli & prophetæ: quia iudicauit Deus iudicium veſtrum de illa.* Poſſumus per cælum, angelos, per Apoſtolos, noui teſtamenti patres, per prophetas autem patres veteris teſtamenti intelligere. Exultabunt igitur, cùm deſtructa fuerit omnis caterua impiorum, cum ipſis dæmonibus auctoribus iniquitatum. Exultabunt etiam, eo quòd tunc finem acceptura ſit omnis malitia, & adducentur iuſti ad gaudia ſempiterna. *Et ſuſtulit vnus angelus fortis lapidem quaſi molarem magnum, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur.* Iſte angelus Chriſtum ſignificat. M Qui fortis eſſe dicitur, quia fortitudinem Chriſti quanta ſit, humana mens comprehendere non poteſt. Per lapidem verò molarem magnum, omnis multitudo impiorum deſignatur: mare autem, infernum deſignat, in quo omnes impij demergentur. Angelus igitur lapidem molarem in mare miſit, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in die iudicij omnem impiorum multitudinem ſuo iuſto iudicio in infernum demerget. *Et vox citharœdorum, & muſicorum, & tibia canentium & tuba non audietur in te amplius.* Hoc ſuperiùs expoſitum eſt. *Et omnis artifex, & omnis ars non inuenietur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius, & lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox ſponſi & ſponſæ audietur in te adhuc.* Quærendum nobis eſt cur artes & voces molæ, & lumen lucernæ, & vocem ſponſi & ſponſæ inter ſcelera Babylonis computet, cùm iſta omnia ſine culpa exerceri poſſint, & ſine G iſtis vita humana ſubſiſtere non poſſit. Spiritaliter itaque iſta omnia intelligenda ſunt. Poſſumus ergo per artes ſapientiam huius ſæculi, quæ ſtultitia eſt apud Deum, 1. Cor. 3. intelligere. Quas artifices maligni & filii Babylonis ad hoc diſcunt, vt in militia Babylonis poſſint proficere. Sapientes enim ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſciunt. Hier. 4. Mola autem quidquid ſub ſe acceperit, conterit & comminuit. Poſſumus igitur per molam, iudices impios intelligere vel accipere. Vocem ergo molæ mittit, cùm iudices impij iudicia iniuſta ad cōterendos innocētes proferunt: per lumen verò lucernæ, huius ſæculi gloria deſignatur. Pro. 24. De hac lucerna dicit ſcriptura: *Lucerna* H *impiorum extinguetur.* Lucerna quippe impiorum extinguitur, cum ab hac vita ſubtracti, gaudium temporale amittunt, & æternam triſtitiam incurrunt. Poſſumus nihilominus per ſponſum, amatores ſæculi, per ſponſam verò, terram intelligere. Quia ſicut amor ſponſum & ſponſam ligat, vt vna caro efficiantur, ita & amor ſæculi amatores ſuos ſic terræ coniungit, vt vnum cum ea efficiantur, à qua ſi fieri poſſet, in perpetuum ſegregari nollent. Tales ergo artifices in Babylone nō audientur amplius, quia cum ea in perpetuum damnabuntur. *Quia mercatores tui erant principes terræ.* Habent Eccleſiæ mercatores ſuos, habet & Babylon. Mat. 6. I Mercatores Eccleſiarum theſauros ſuos in cælo recondūt, vbi fures non effodiunt nec furantur: mercatores verò Babylonis theſauros ſuos in terra recondunt, vbi fures effodiunt & furantur. *Et in veneficiis tuis errauerunt omnes gentes.* Veneficia Babylonis ſunt diuerſi errores, per quos genus humanum deceptū eſt. *Et in ea ſanguis prophetarum & ſanctorum inuentus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra.* Sanguis ſanctorum Mat. 23. in ea inuentus eſt, id eſt, ſcelus interfectionis ſanctorum ſicut Dominus dicit impiis Iudæis ſub intellectu omniū reproborum: *Veniet*, inquit, *ſuper vos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terram.*

K

CAPVT XIX.

Poſt hæc audiui quaſi vocem magnam tubarum multarum in cælo, dicentium: Alleluia. Salus, & gloria, & virtus Deo noſtro eſt, quia vera & iuſta iudicia eius ſunt, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in proſtitutione ſua, & vindicauit ſanguinem ſanctorum ſuorum de manibus eius. Et iterum dixerunt: Alleluia, & fumus eius aſcendit in ſæcula ſæculorum. Et viginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas & quatuor animalia, & adorauerunt Deum ſedentem ſuper thronum, dicentes: Amen, Alleluia. Et vox magna exiit de L *throno, dicens: Laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti eius, & qui timetis eum puſilli & magni. Et audiui quaſi vocem tubæ magnæ & quaſi vocem aquarum multarum, & quaſi vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens. Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe. Et datum eſt ei vt operiat ſe byſſino ſplendente & candido. Byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum.* Totam ſententiam poſui, vt vndique circumſpecta eius ſubtilitas facilius indagari poſſit. A ſeptem namque vocibus quinquies Alleluia decantata eſſe legitur. Primò & ſe- M cundò à voce tubarum multarum. tertiò à viginti quatuor ſenioribus, & quatuor animalibus. quartò à voce quæ de throno exiit, non iam Alleluia, ſed eius interpretatio decantata eſt, id eſt: (Laudem dicite Deo noſtro omnes ſancti eius,) Alleluia, quippe, laudate Deum ſonat. Quintò verò a tribus vocibus ſemel decātata eſt, id eſt à voce tubæ magnæ & à voce aquarum multarū, & à voce tonitruorum magnorū. Scriptura libri huius ſæpe demonſtrat omnem electorum multitudinem in ſeptem partes eſſe diuiſam, ſi eius ſubtilitas, vel intelligentia perſcrutetur. Iuſti itaque qui ante diluuium fuerunt, ad primam partem: illi verò qui poſt diluuium vſquequo lex data eſt, ad ſecundam pertinent, ſicut ſæpe iam diximus. nullamque aliam legem habuerunt, niſi naturalem, id eſt, dilectionem Dei & proximi. Scit enim vnuſquiſque ſe debere timere, & ſuper omnia diligere eum, a quo creatus eſt, & à quo ei vita & vitæ ſubſidia

Mat. 7. miniſtrantur; & nulli ſe debere facere, quod non vult ab alio pati. Hanc legem nullus qui ſanæ mentis eſt, ignorare permittitur. Per tubas igitur multas electi qui ante diluuium fuerunt, & qui poſt diluuium vſque ad illud tempus quo lex data eſt, deſignantur, vocem emiſerunt, quia per prædicationis ſuæ doctrinam, quoſcumque potuerunt, a ſuis erroribus reuocauerunt. Alleluia decantauerunt, quia ſecundùm naturalis legis normam, per bona opera Deo placere ſtuduerunt. Secondò Alleluia dixerunt, quia hi qui poſt diluuium fuerunt, ſecundùm eandem legem viuentes, creatori ſuo iuſtè viuendo adhæſerunt. Sed quærendum nobis eſt, cur in pronuntiatione ſecunda, Alleluia, fumus Babylonis in ſæcula ſæculorum aſcendiſſe dicatur. Poteſt per fumum fama deſignari. Scimus quia in ſecunda parte, Noë & filij eius B
Gen. 7. primi ponuntur, quorum temporibus aquis diluuij hu-
Gen. 19. manum genus deletum eſt. Poſtea verò Sodoma & Gomorrha, & cæteræ ciuitates quæ eis adhærebant, cæleſti igne conſumptæ ſunt. Fumus ergo Babylonis in ſæcula ſæculorum aſcendit, quia hæc fama ab ore fidelium numquam recedet. At verò per viginti quatuor ſeniores, patres qui ſub lege fuerunt, deſignantur. Quibus coniunguntur quatuor animalia, per quæ nouum teſtamentum figuratur: quia in veteri teſtamento ſi ſpiritaliter intelligatur, nouum continetur. Alleluia decantauerunt, quia mandata legalia obſeruantes, per bona opera Deo placere ſtuduerunt. Per thronum autem pro- C phetæ deſignantur, eo quòd ſedes Dei fuerint, & per eos ſua iudicia diſpoſuerit. A throno vox exijt, quia à prophetis prædicatio ſancta proceſſit. Laudem Deo decantauerunt, quia ei tota virtute ſeruire ſtuduerunt. Tuba verò magna Chriſtum ſignificat. Vox tubæ, prædicatio eſt Euangelij. Per vocem autem aquarum multarum, multitudo gentium Chriſtum confitentium deſignatur. Per vocem verò tonitruorum magnorum, electi qui in fine mundi naſcituri ſunt, intelliguntur. Et iure per tonitrua, quia terrorem diei iudicij annuntiabunt. Tres ergo voces ſemel Alleluia decantauerunt quia fidem ſanctæ Trinitatis, doctrinamque Euangelij, quæ à magna tuba, id eſt à Chriſto proceſſit, ſeruauerunt, & ſeruabunt D vſq; in finem. Duæ igitur partes, id eſt prima & ſecunda, ad legem quam naturalem eſſe diximus, pertinent. Duæ verò quæ ſequuntur, id eſt tertia & quarta, ad legem quæ per Moyſen data eſt. Tres autem quæ reſtāt id eſt, quinta & ſexta & ſeptima, ad legem Euangelij, vt indicent eos in fide ſanctæ Trinitatis vſque ad finem mundi permanere debere. Quid autem iſtæ tres partes decantent, audiamus: [Alleluia, quoniam regnauit Dominus Deus noſter omnipotens.] Id eſt laudemus Dominū eo quòd deſtructo regno diaboli perditoris noſtri, ipſe in nobis regnare dignatur, qui eſt Dominus & ſaluator noſter. E (Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe) Ideo gaudeamus, ideo exultemus, eo quod miſericordia conditoris noſtri, Eccleſiam ſuam, quæ ſumus nos, ita ſibi coniungere ſit dignatus, vt ſponſa coniungitur ſponſo ſuo, quatenus ſimus cum ipſo vna caro, ſicut dicit ſcri-
Gen. 2. ptura: *Erunt duo in carne vna*: quod Apoſtolus de Chri-
Ephes. 5. ſto & Eccleſia intelligendum eſſe docuit. Vxor eius præparauit ſe, id eſt, Eccleſia quæ vxor agni dicitur, varijs virtutibus ſemetipſam ornauit. (Et datum eſt illi vt operiat ſe byſſino ſplendenti & candido. (Quid byſſus ſignificet, ipſe exponit: (Byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum. *Et dixit mihi angelus: Scribe, Beati qui ad cænam nuptiarum agni vocati ſunt*. Prandium electorum nunc eſt, quando in Eccleſia dapibus euangelicis paſcuntur. Cœna verò tunc erit, quando poſt reſurrectionem in cæleſti beatitudine æterna gloria perfruentur. Et quia prandium quod nunc agitur, & bonos & malos recipit, non omnes beati ſunt qui in eo videntur recumbe-
Mat. 22. re. Illi autē ſoli beati ſunt, qui in illa cœna, quæ poſt finem mundi futura eſt, recipientur. *Et dixit mihi: Hæc verba Dei, vera ſunt. Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi angelus: Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora*. Redemptio ſanguinis Chriſti hoc fidelibus con-

A tulit, vt filij Dei, ſociique angelorum efficerentur. Ideóque pertimeſcit angelus adorari ab homine, qui ſuper ſe adorabit hominem Deum. Quapropter conſeruum ſe Ioannis cæterorumque fidelium vocat. *Teſtimonium verò Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ*. Patres autem veteris teſtamenti, qui aduentum Chriſti, paſſionem & reſurrectionem eius prædixerunt, ſpiritum prophetiæ habuiſſe certiſſimum eſt, vnde & prophetæ vocantur. Quicumque ergo teſtimonium Chriſto perhibet, ſpiritum prophetiæ habet. *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum vocabatur fidelis & verax*. Nullo modo æſtimare debemus quòd hoc capitulum ad aduentum Chriſti pertineat, in quo ad iudicium venturus eſt, ſed potius ad electos qui in fine mundi naſcituri ſunt. Fine B etenim mundi inſtante veniet Dominus cum ſanctis ſuis, vt pugnet per ipſos contra Antichriſtum, & miniſtros eius. Et qualis a ſanctis illis prædicabitur, talis & forma eius in hoc loco deſcribitur. Nam per cælum Eccleſia deſignatur: per equum album, homo quem filius Dei aſſumpſit, ſuper quem & ſediſſe viſus eſt: qui etiam fidelis & verax vocari dicitur. Hæc duo nomina, id eſt, fidelis & verax, vnum ſenſum habent in hoc loco. Rectè fidelis vocatur, de quo dicit Pſalmiſta: *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis*. Pſal. 144.
Veracem verò ſeipſum in Euangelio vocat, dicens: *Ego ſum via, & veritas, & vita*. Sequitur: *Et cum iu-* Ioan. 14.
C *ſtitia iudicat & pugnat*. Non armis Deus in die iudicij contra impios dimicaturus eſt, ſed eius iuſtitia expugnabuntur & contererentur. Omnia enim peccata impiorum atque ſcelera in conſpectu eorum adducet Dominus, vt ſciant ſe iuſtiſſimo Dei iudicio eſſe damnatos. *Oculi autem eius ſicut flamma ignis*. Per oculos Domini Spiritus ſanctus deſignatur, ſicut in tertia viſione auctor huius Sup. c. 5.
libri exponit: *Habebat*, inquit, *agnus oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram*. Et quia flamma vrit & illuminat, non inconuenienter Spiritus ſanctus flammeus eſſe dicitur, eo quòd corda fidelium & illuminet & incendat in amorem Dei. *Et in capite eius diademata multa*. Per diademata multa, multitudo ſanctorum exprimitur. *Habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe*. Cùm ſuperiùs dicat, quia vocabitur fidelis & verax: & paulò poſt, quia vocabitur nomen eius, verbum Dei: quid eſt quod dicit, quòd nemo ſcit nomen eius niſi ipſe? Sciunt quidem ſancti Dei nomen Chriſti, quòd eſt filius Dei, & neſciunt. Ex parte quippe ſciunt, & ex parte neſciunt. In omnibus enim creaturis quæ gignunt & gignuntur, nullus filius coæuus poteſt eſſe patri, quia neceſſe eſt vt antecedat qui generat, & ſubſequatur qui generatur. Sed non talis eſt natura filij Dei. Nam & quemadmodum pater eſt ſine initio, ſic & filius. Et quamuis hoc quomodo fieri poſſit, conſiderare non poſſumus, in veritate tamen credimus & cōfitemur, filium per omnia coæqualem & coæternum eſſe patri. De hac eius generatione Propheta loquitur dicens: *Generationem eius quis enarrabit? Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocabatur nomen eius Verbum Dei*. Poſſumus Eſai. 53.
per veſtem, corpus Chriſti: per ſanguinem verò peccata noſtra, pro quibus mortuus eſt ipſe, ſiue ipſam mortem quam pertulit pro nobis, intelligere. Sed quia peccata electorum ſuorum moriendo deleuit, & ipſam mortem Rom. 6.
reſurgendo calcauit, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur*: melius mihi videtur vt per veſtem Chriſti, multitudinem ſanctorum intelligamus qui ſunt membra eius. Per guttas autem ſanguinis, quibus veſtis aſperſa eſſe legitur, martyres deſignantur, qui pro amore Chriſti ſanguinem fundere non dubitauerunt. Ideo veſtem Chriſti, quæ ex angelis & ſanctis hominibus conſtat, in illa cæleſti beatitudine ſuo ſplendore exornāt. *Et exercitus qui ſunt in cælo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo*. Diximus ſuperiùs, quia qualis Chriſtus a ſanctis in fine mundi prædicabitur, talis & figura eius hoc in loco deſcribitur. Per cælum ergo in hoc loco Eccleſia, per exercitus qui de cælo proceſſiſſe Chriſtum ſequentes viſi ſunt, ſancti qui in fine mundi naſcituri, & contra Antichriſtum pugnaturi ſunt, intelli-

guntur. Per equos autem, corpora; per ſeſſores verò e- G quorum, animæ deſignantur. Albos igitur equos habuiſſe viſi ſunt, quia ſe mundos & nitidos inquantum humana fragilitas permiſit, exhibebant in cõſpectu Dei. Quid ſit verò byſſinum, ſuperiùs expoſitum eſt. Byſſinum *Sap. 19.* igitur iuſtificationes ſunt ſanctorum. *Et habebat in veſtimento & in femore ſuo ſcriptum, Rex regum, & Dominus dominantium.* Per veſtimentum, ſicut ſuperiùs diximus, ſancti: per femur autem ex quo humana origo procedere dicitur, homo quẽ Chriſtus aſſumpſit, deſignatur. In veſtimento itaq; ſuo quòd ipſe ſit Rex regum, ſcriptum habet, quia in operibus ſanctorum agnoſcitur hunc eſſe verum Deum, qui tales ſeruos poſſidet. Habet & in H femore ſuo ſcriptum quòd ipſe ſit Rex regum & Dominus dominantium, quia in operibus, quæ in carne poſitus geſſit, cognitum eſt hunc eſſe verum Dei filium. Poſſumus etiam per femur, patres veteris teſtamenti, ex quorum ſtirpe Chriſtus originem duxit, intelligere: qui & ipſum figurauerunt, & quod ipſe futurus eſſet Rex regum & dominus dominantium, apertis vocibus prædixerunt. *Et de ore eius gladius acutus exibat.* Poſſumus per os Domini, eoſdem prædicatores, de quibus diximus, qui in fine mundi naſcituri ſunt, accipere, per quorum *Matt. 10.* os loquetur Deus, ſicut ipſe dixit in Euangelio: *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis.* I *Hier. 15.* Et ipſe dicit per Prophetam. *Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris.* Per gladium verò, diuinam ſcripturam, ſicut ſuperiùs diximus, intelligere debemus, *Epheſ. 6.* ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Et gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.* Qui acutus eſſe dicitur, quia ad reſecanda vitia, diuina ſcriptura acutiſſima eſt. Vnde & ſequitur: *Vt in ipſo percutiat gentes.* Percutiet Chriſtus gladio ſuo gentes, quando per doctrinam ſanctorum ſuorum hominum infidelium errores deſtruet. *Et ipſe reget eas in virga ferrea.* Per virgam ferream, Euangelium diximus fuiſſe deſignatum. Reget ergo Chriſtus gentes in virga ferrea, quando per doctrinam ſanctorum & Iu- K dæus ad fidem ſuam conuertet, & electos ab erroribus Antichriſti defendet. *Et tanquam vas fictile confringentur.* Quamdiu quilibet in peccatis iacet, rectè vas fictile vocatur. Cùm autem per pœnitentiam & lachrymas ad bona opera agenda conuerſus fuerit, confringitur vas fictile, & ex vaſe fictili efficitur vas ſolidum & firmum, & ad ictus tentationum dæmonum fortiſſimum. *Et ipſe cal-* *Eſai. 36.* *cabit torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.* Eſaias cùm de paſſione loqueretur, interpoſuit Dominum dicentem: *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum.* Sed ibi per torcular, crux Domini intelligitur, hic verò non crux, ſed locus pœnarum, in quem impij retrudendi *Sup. c. 14.* ſunt, deſignatur. L Eandem quippe ſignificationem habet torcular in hoc loco, quam & lacum ſuperiùs diximus habuiſſe, in quem botri vineæ terræ, per quos impij deſignantur, demerſi fuiſſe leguntur. Sed & ipſa calcatio torcularis eandem ſignificationem habet, quam & illic calcationem lacus habuiſſe diximus. Significat namque vltimam demerſionem impiorum in infernum. Quid verò ſit vinum furoris iræ Dei omnipotentis, ſuperiùs diximus. *Et vidi alium angelum ſtantem in ſole, & clamauit voce magna omnibus auibus quæ volabant per medium cæli.* Iſte angelus prædicatores qui in fine mundi futuri ſunt, ſignificat. Qui etiam & per equites paulò ſuperiùs deſignati ſunt. Per ſolem verò, Chriſtum intelligere debe- M mus. Angelus igitur in ſole ſtetit, quia prædicatores ſancti in Chriſto ita ſolidabuntur, vt ab eius fide, nulla perſecutione auelli poſſint. Per aues autem, fideles omnes qui eo tempore futuri ſunt, deſignantur. Per cælum volabant, quia in terris poſiti, mente in cæleſtibus habitabant. Poſſumus nihilominus per cælum, Eccleſiá intelligere. Per cælum ſancti volant, quia duas alas habentes, id eſt duo præcepta charitatis, circumquaq; volant, quibuſdam miſericordiam imponendo, quoſdam ab iniquitatibus reuocando. *Venite, congregamini ad cœnam magnam Dei omnipotentis, vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium ſe ipſis, & carnes omnium liberorum & ſeruorum, & puſillorum & magnorum.* Qui deſignantur per reges & principes,

G liberos & ſeruos, cæteróſque, ipſi per equos, eorúmque aſcenſores, principes ſcilicet terræ, ac populi qui eis ſubiiciuntur. Cœna verò Dei quid aliud eſt, niſi exterminatio impiorum? Carnes autem impiorum iuſti manducabunt, cùm vindictam ex malis quæ eis intulerunt, excipient. Et quia iuſti videntes pœnam impiorum, in bonis operibus proficiunt, ſicut dicit Pſalmiſta: *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam impiorum, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* *Pſa. 57.* *Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo, & cum exercitu eius.* Hic demonſtrat non ad aduentum Domini ſecundum ea quæ ſuperius dicta ſunt pertinere, ſed potius ad illud tempus, in quo per ſanctos H ſuos contra Antichriſtum præliaturus eſt, ſicut iam diximus. Congregabuntur namque beſtiæ, & reges terræ, & exercitus eorum, vt pugnent contra Chriſtum & ſanctos eius, quando Antichriſtus & innumerabilis multitudo gentium quæ ab eo decipientur, ad perſequendam Eccleſiam Dei exurgent, vt nomen Chriſti de mundo funditus extinguant. *Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius, viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis & ſulphuris: & cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedebat* I *de ore ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt de carnibus eorum.* Apprehendentur beſtia & pſeudopropheta eius, quando illud implebitur quod Apoſtolus Paulus ait: *2. Theſ. 2.* *Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui & deſtruet illuſtratione aduentus ſui.* Si Antichriſtus ſpiritu oris Domini interficiendus eſt, quomodo ipſe & pſeudopropheta eius in ſtagnum ignis viui mittendi ſunt? Eſt vita iuſtorum, eſt & impiorum. *Habac. 2.* De vita iuſtorum dicit Propheta: *Quia iuſtus ex fide viuit*, de vita verò mala dicit Paulus: *1. Tim. 5.* *Quia vidua malè viuens mortua eſt.* Vitam namque impiorum iuſti non incongruè mortem vocant. Similiter & impij vitam iuſtorum mortem æſtimant, ſicut in iudicio dicturi *Sap. 5.* K ſunt: *Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore.* Antichriſtus ergo & pſeudopropheta eius viui miſſi ſunt in ſtagnum ignis, id eſt in malitia ſua, viui in ea videlicet vſque in finem vitæ ſuæ perſeuerantes. Quod autem dicit quia cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum: interfectionem iſtam pro confuſione poſuit. Nam ſancti, quorum doctrina per gladium oris Domini deſignatur, interfecto Antichriſto inſultabunt infidelibus, eo quod hominem impiiſſimum, atque omnibus hominibus deteriorem Antichriſtum, immortalem L Deum exiſtimauerint, quem conſtabit peſſima morte peremptum. At illi confundentur & tabeſcent in iniquitatibus ſuis. Omnes ergo aues ſaturatæ ſunt de carnibus eorum, quia ſubuerſo Antichriſto, omnes electi inenarrabiliter gaudebunt & exultabunt, eo quod a tam peſſimo hoſte miſericordia diuina eos liberauerit; omnéſque qui eos perſequebantur, velut fumus euanuerint.

CAPVT XX.

M *Et vidi angelum deſcendentem de cælo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.* Damnationem diaboli narrare volens, ad aduentum Chriſti reuertitur. Tres namque ſunt damnationes diaboli. Damnatus eſt primò, quando de cæleſti beatitudine propter iniquitatem ſuam eſt deiectus. Secunda damnatio eius fuit, de qua auctor libri huius loqui modò incipit, quando per mortem Chriſti genus humanum de poteſtate eius ereptum eſt, & ipſe ſicut præſens ſcriptura demonſtrat, in abyſſum eſt religatus. † Tertia † relegatus. damnatio eius erit, quando in infernum cum omnibus impiis in æternum cruciandus demergetur. Angelus itaque iſte Chriſtum ſignificat: deſcenſio eius de cælo, eſt incarnatio eius. Clauem abyſſi, id eſt inferni, ipſe poſſidet, quia ab ingreſſu eius quos vult retrahit, & quos vult

a

Digitized by Google

in eius damnationem cadere, iuſtè permittit. Per catenã verò magnã, eius poteſtas deſignatur. *Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui vocatur diabolus & ſatanas: & religauit eum per annos mille.* Apprehendit Chriſtus ſerpentem antiquum, id eſt diabolum, quando per mortem ſuam eius deſtruxit imperium. Per annos autem mille, omne tempus ab aduentu Chriſti vſque ad finem mundi debemus intelligere vel accipere. Religauit ergo Chriſtus diabolum non vinculis corporeis, ſed vinculis poteſtatis ſuæ immenſæ, quia eum à cordibus electorum ſuorum expellens, ab eorum deceptione diuina ſua virtute excluſum tenet. *Et miſit eum in abyſſum, & clauſit & ſignauit ſuper eum, vt non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore.* Alligationem diaboli tribus modis poſſumus in- B telligere. Poſſumus namque hoc ſimpliciter intelligere, vt virtute Dei omnipotentis in abyſſis religatus teneatur vſque ad tempus præfinitum. Poſſumus etiam per abyſſum corda impiorum intelligere, vt a cordibus electorum excluſus, intra anguſtias cordium reproborum conſtrictus & alligatus teneatur. Poſſumus & hoc tertio modo intelligere. Diabolus nihil aliud deſiderat quàm deceptionem hominum: & dum per cuſtodiam Dei omnipotentis, qui electos ſuos cuſtodire & defendere non deſiſtit, ab eorum deceptione arcetur, quaſi quibuſdam vinculis eius impiſſima voluntas religata tenetur. Per gentes verò quas ſeducere non permitti- C tur, ſolos electos debemus intelligere. Tempus modicum, quo poſt mille annos ſoluendus eſſe dicitur, tempus Antichriſti eſt. Tunc enim peccatis hominum facientibus, dabitur poteſtas diabolo tota virtute contra genus humanum dimicandi. *Et vidi ſedes: & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis.* Quia ſuperiùs narrauit quo ordine miſericordia diuina quotidie electos ſuos ab immaniſſimo hoſte diabolo liberet, conſequens eſt, vt gloria ad quam eorum animas quotidie perducuntur, deſcribatur. Per ſedes namque cæleſtis patria: per ſedentes verò ſuper eas, ſanctorum animæ deſignantur. Quòd autem iudicium datum ſit ſanctis, quorum animæ in cæleſti beatitudine requieſcunt, in hoc aduertere poſſu- D mus, cùm ad eorum ſepulchra dæmones ab obſeſſis corporibus expelli, periuria ſæpe detegi, atque multa miracula videmus. *Et animas interfectorum propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu: & qui non adorauerunt beſtiam & imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus aut in manibus ſuis: & vixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille annis.* Per animas interfectorum propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu, martyres qui diuerſis temporibus interfecti ſunt, poſſumus accipere. Per eas verò quæ non adorauerunt beſtiam & imaginem eius, eos qui ab Antichriſto interficiendi ſunt, puto eſſe intelligendos. Iſti E ergo vixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille annis, quia quamuis corpore ſint interfecti, ſecundùm animam tamen viuunt cum Chriſto in cæleſti beatitudine. Sed quærendum nobis eſt, quomodo electi qui inſtante fine mundi naſcituri ſunt, cùm Chriſto mille annis regnare dicantur, quod ſine fine eſt, ſed ad præſens potius pertinear, quod in fine mundi conſummabitur: & in quo fides Euangelij per vniuerſum orbem florẽs, electos quotidie ad vitam æternam percipiendam dirigit. Quod ita ſoluendum puto. Tempus ab aſcenſione Chriſti vſque ad finem mundi, quod per mille annos deſignatur, omnibus electis deputatum eſt, vt in eo ſine corporibus gloria cæleſti cum Domino perfruantur. Et ſcimus quia omnes electi membra Chriſti ſunt, & ex multis membris vnum corpus efficitur. Et ſi gloriatur vnum mem-

1. Cor. 12. brum, congaudent omnia mẽbra. Gaudium igitur præcedentium ſanctorum, illorum nihilominus erit qui in fine mundi naſcituri ſunt: quia vnum corpus efficientur cum eis, & in aliis poſſidebunt quod ipſis deerit. *Cæteri verò non vixerunt donec conſummentur mille anni.* Cæteri autem, id eſt reprobi, non vixerunt: quia poſt mortem non ad vitam ducuntur, quæ in cæleſtibus ſanctorum animabus datur: ſed in infernum demerguntur, quæ in hoc libro mors ſecunda vocatur. *Hæc eſt reſurrectio prima.*

A *Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima, in iis ſecunda mors non habet poteſtatem.* Quærendum nobis eſt, quæ ſit reſurrectio prima. Nam primam reſurrectionem non diceret, niſi eſſet & ſecunda: nec ſecundam mortem, niſi eſſet & prima. Reſurgimus itaque primò per baptiſmum à morte animæ. Sed quia dicit Rom. 6.

beatus eſſe eos qui habent partem in reſurrectione prima, non mihi de baptiſmo hoc dictum videtur, eo quòd non omnes beati ſint, qui per baptiſmum à morte animæ reſurgere videntur: eo quòd nonnulli poſt baptiſmum ipſi ſibi peccando mortem attrahunt, mentiendo quæ in eo promiſerunt, atque in ſuis malis perſeuerando. Sunt etiam nonnulli qui poſt perpetrationem ſcelerum, quibus ſibi mortem intulerunt, ad vitam per pœnitentiam & lachrymas, cæteráque bona opera redeunt, quibus Apoſtolus loquitur, dicens: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Epheſ. 5.

Sed nec iſtam primam reſurrectionem dicere poſſumus, eo quòd primò per baptiſmum, ſecundò per pœnitentiam & lachrymas, animæ noſtræ ad vitam reuocentur. Neceſſe eſt ergo vt inueſtigemus quã vocet reſurrectionem primam. Quatuor ſunt vitæ fidelium. Prima, mala: ſecunda, bona & mala: tertiæ verò & quartæ nullum malum adhærere poteſt. Prima eſt ante baptiſmum quæ tota mala eſt. Secunda poſt baptiſmum, quæ & bona & mala dici poteſt. Nullus enim fidelium tempus vi- C tæ præſentis ſine aliquibus peccatis tranſire poteſt: ſicut iſte Ioannes loquitur, dicens: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* 1. Ioan. 1.

Tertia eſt, quæ tota bona eſt, & ad quam ſeries huius lectionis pertinet, quæ à paſſione Chriſti vſque ad finem mundi extenditur, in qua ſancti ſine corporibus cum Domino vita æterna perfruuntur. Quam etiam primã reſurrectionem eſſe vocat, cùm dicit: [Hæc eſt reſurrectio prima.] Tempus itaq; a paſſione Chriſti vſque ad finem mũdi, reſurrectio prima vocatur. Quarta, vita ſanctorum erit poſt receptionem corporum, quę nullo fine terminatur. Igitur quia vita præſens in comparatione vitæ cæleſtis mors rectè dici poteſt, ſancti prima reſurrectione tunc reſurgunt, cùm ab hac miſera vita ſubtracti, in cæleſti beatitudine cum Domino collocantur. Et ſicut eſt hæc prima reſurrectio ſanctorum, ita eſt & prima mors impiorum, quando præſentem vitam deſerunt, & in pœnis demerguntur. Secunda verò mors, vltima damnatio erit, ſicut in ſequentibus exponit. Beati ergo erunt qui habent partem in reſurrectione prima, & in iis ſecunda mors non habet poteſtatem: quia illi tantummodo beati ſunt & erunt, qui ante finem mundi in conſortio ſanctorum adſcribi merebuntur. Multos enim, fine mũdi inſtante, ignis purgatorius purgando cremabit, ſed ante iudicium abſoluti in ſanctorum collegio recipientur. Atq; in iis ſecunda mors, id eſt, damnatio vltima non habebit poteſtatem: quia iam non cum hœdis in ſiniſtris, ſed cum ouibus in dextris ponentur. *Sed erunt ſacerdotes Domini & Chriſti, & regnabunt cum Chriſto mille annis.* Mat. 25.

Nomine ſacerdotum omnes electos comprehendit. Omnes namque electi, ſacerdotes vocantur; ſiue quod ſint membra ſummi ſacerdotis, ſiue quod ipſi ſemetipſos offerre Deo per bona opera non deſiſtant. *Et cùm conſummati fuerint mille anni, ſoluetur ſatanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, & Gog & Magog.* Quod hic carcer vocatur, ſuperiùs abyſſus vocatur. Sed interim quæſtio oritur. Superiùs quippe quorundam opinionẽ ſequens, dixi per abyſſum corda impiorum deſignari, in quibus diabolus à cordibus fidelium expulſus, religatus teneatur, quomodo de abyſſo, id eſt de cordibus reproborum exire dicitur, quos nũquam derelinquet? Numquid reprobos derelicturus eſt, & inuaſurus electos? Nullo modo. Alligationem ergo diaboli ſecundùm litteram intelligendam puto, vt in aliquo abyſſi loco virtute diuina religatus teneatur, vel certè in inferno vſque ad diem ſolutionis ſuæ. Seducet autem gentes quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ, quia vniuerſas gentes quæ infra quatuor plagas mundi continentur, Antichriſti

impiiſſima doctrina perluſtrabit: nullaſque alias gentes G ſeducet, niſi quæ ſpiritaliter Gog & Magog vocantur. Gog namque interpretatur tectum. Per Gog igitur, qui interpretatur tectum, ij deſignantur qui malitiam ſuam in corde tegentes, iuſti ab hominibus videbuntur, cùm futuri ſint mente reprobi: Magog verò, qui interpretatur de tecto, eos deſignat qui de tecto cordis ſui in apertas malitias prorumpentes, omnibus ſe impios eſſe demonſtrabunt. Tales itaque diabolus per Antichriſtum facilè decipiet. *Et congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.* In prælium eos congregabit, quia ad Eccleſiam Dei perſequendam eos armabit. *Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circumdederunt caſtra ſanctorum & ciuitatem dilectam.* Diximus ſuperiùs, diſci- H pulos Antichriſti laudatores fore vitiorum, & omnia quæ ad delectationes carnales pertinent, docere. Super latitudinem ergo terræ aſcenderunt, quia vaſtas huius ſæculi vias ingredientur, quæ ducunt ad mortem. Caſtra verò ſanctorum & ciuitas dilecta, vnam ſignificationem habent, ſignificant quippe Eccleſiam. Caſtra igitur ſanctorum circumdabunt, quia Eccleſiam tota virtute perſequentur, vt nomen Chriſti de mundo funditus extinguant. *Et exiuit ignis de cælo à Deo, & deuorauit eos.* Ignis de cælo exiet, quia veniente Domino ad iudicium, ignis ante ipſum præcedet, qui non ſolùm omnem cateruam I impiorum, ſed & ipſum mundum conſumet, ſicut in

Pſa. 99. nonageſimo ſexto Pſalmo Dauid loquitur, dicens: *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Reprobi namque quamuis cum electis conuerſentur, in circuitu ſunt: quia ſicut hoſtes ciuitatem

Pſal. 49. aliquam impugnant, vt capiant eam: ita & Eccleſia à reprobis impugnatur. Sed & in Pſalmo quadrageſimo nono idem Dauid loquitur, dicens. *Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida.* Quidam hunc verſum ita exponunt, quòd poſt ſuccenſionem elementorum pluuia deſcendet, quæ combuſtionis cineres abluet. Sed talis expoſitio abſurdiſſima videtur. K Scimus enim pluuiam à mari atque à terra ſiue per nebulam, ſiue per exſiccationem ſolis exurgere. Et ſicut aqua leuia quæque à fundo ad ſuperiora eleuat: ita & aër aquam aut in nebulam conuerſam, aut per ardorem ſolis in tenuiſſimum fumum, & pene inuiſibilem redactam, vſq; ad ea loca vbi conſummatio eius eſt, eleuat: ibique conglobata, primò in denſam nebulam, quam nubes vocamus, conuertitur: deinde vento agitante, minutiſſimæ guttæ ſimul mixtæ, atque ſua permixtione graues effectæ, ad terras decidunt, pluuiámque faciunt. Ecce terra, ecce aër, ecce mare, cæteráque elementa igne conſumentur. Vnde ergo pluuia exurget, maximè cùm L

Rom. 8. ſecundùm Apoſtolum, tunc creatura liberetur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei? Numquid Deus qui omnia ex nihilo creauit, non poterit mundare creaturam ſuam ſine adiutorio pluuiæ, præſertim cùm ipſe mundus in meliorem ſtatum, atq; multo pulchriorē reparatur poſt ignem? Aut quid ſunt aliud cineres, niſi terra munda? Nam quaſcumq; ſordes ignis abſumpſerit, in cineres mundos conuertet. Numquid non poterit Deus mundos cineres in meliorem ſtatum cum altera terra reparare, vt neceſſaria non ſit eis ablutionis pluuia? Dicamus aliter: Omnium ſordium ablutiones aut terra ebibit, aut in flumina decurrūt, & cum fluminibus in mare. Et quomodo terra poſtquam ab igne M examinata fuerit, ſordes ſuas ebibet, vt iterum ſordeſcat? Aut quomodo in flumina decurret, & cum fluminibus in mare, cum mare iam non ſit, ſicut ſequentia huius libri videntur fateri? Quòd ſi mare in meliorem ſtatum reparabitur, ſicut cælum terráque, à terræ ſordibus quomodo inquinabitur? Quòd ſi quis dixerit, ante innouationem hanc paſſurum eſſe inquinationes, atque in permutatione eius ad nihilum eſſe redigendas, non poterit Deus ſicut in aqua, ita & in terra eaſdem ſordes ad nihilum redigere, vt non ſit neceſſe vt in mare defluant? Per tempeſtatem igitur validam, vltimum interitum impiorum poſſumus intelligere, quem ſapientia per Salomonem in vltimo examine impiis ſit illaturam eſſe teſtatur, dicens: *Ego quoque in interitu veſtro ridebo & ſub-*

Prou. 1.

ſannabo, cùm vobis quod timebatis aduenerit, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit. Et diabolus qui ſeducebat omnes gentes, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi eſt beſtia & pſeudopropheta. Hoc tunc implebitur, quando Dominus dicet: *Ite maledicti in ignem æternum*, & cætera. *Et cruciabantur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.* A quo cruciatu miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti redemptoris noſtri nos liberare dignetur, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen. Mat. 25.

Viſio ſexta.

Domini noſtri Ieſu Chriſti miſericordia largiente ad ſextam viſionem peruenimus: quæ breuior eſt H cæteris, eo quòd in ea generalis reſurrectio, dānatio impiorum, glorificatio iuſtorum tantummodo breuiter deſcribatur. Et rectè in ſexto loco reſurrectio vltima ponitur, quia ſenarius numerus perfectus eſt, & quidquid ſanctis promiſſum eſt, in reſurrectione perficietur. *Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum.* Pſal. 44.

Thronus iſte Dei non auro & gemmis ornabitur, ſed hominibus iuſtis. Iſte eſt namque thronus, de quo Pſalmiſta dicit: *Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi, virga æquitatis, virga regni tui.* Thronus igitur Dei eſt omnis multitudo angelorum atque ſanctorum. *A cuius conſpe-* I *ctu fugit terra & cælum, & locus non eſt inuentus eis.* Quemadmodum à conſpectu ſedentis ſuper thronum cælum & terra fugiat, Pſalmiſta oſtendit, ſicut ſuperiùs iam diximus, qui dicit: *Ignis in conſpectu eius exardeſcet.* Et iterum: *Ignis ante ipſum præcedet.* Fugiet autem terra & cælum, id eſt, ſpecies terræ & cæli: quia igne à ſua ſpecie commutabuntur, vt poſſint in aliam reformari multò meliorem & pulchriorem. Quòd verò dicit, [Locus non eſt inuentus eis.] non ideo dicit, vt locum priſtinum amittant, ſed ſpeciem. *Et vidi mortuos magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni.* Per mortuos magnos & puſillos, reprobi deſignantur, qui in die reſurrectionis K mortui adſtabunt in conſpectu Dei, ea videlicet morte quam primam eſſe diximus, poſt paululum in mortem ſecundam deiiciendi. Per mortuos verò magnos, eos deſignari puto, qui aut maiores fuerunt in ſceleribus, aut altiores in ſæculi dignitatibus. Per puſillos autem ij deſignantur, qui eis ſubiecti fuerunt, vel certè ij qui minus peccauerunt. *Et libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.* Libri multi ad reprobos: vnus qui eſt vitæ, ad electos pertinet. Reprobi multos libros habent, quia in multos erroribus ſunt deuoluti. Nā Pagani multos Deos coluerunt, & in multis erroribus ſemetipſos deiecerunt. Similiter & hæretici multa dogmata praua, L & Deo odibilia inuenerunt. Falſi etiam Chriſtiani in multis ſceleribus quotidie inuoluuntur. Multos ergo libros reprobi poſſident, quia multis modis Deum offendunt. Electi verò vnum librum habēt, quia vnum Deum colunt, vnam fidem catholicam confitentur, vno vinculo charitatis connectuntur. Sed quærendum nobis eſt, quid ſint libri iſti. Numquid ex aliqua materia viſibili, aut inuiſibili fient libri, in quibus ſingulorum facta deſcribantur? Libri igitur multi, ſunt facta reproborum: libri multi aperientur, cùm ſcelera reproborum omnibus manifeſtabuntur. Per librum autem vitæ, prædeſtinationem Dei omnipotentis poſſumus intelligere. In hoc libro nomina diſcipulorum eſſe conſcripta, Dominus in M Euangelio manifeſtat, cùm dicit: *Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.* De hoc libro Apoſtolus Paulus loquitur dicens: *Quos autem præſciuit, hos & prædeſtinauit: & quos prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & glorificauit. Et iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum.* Quia ſecundùm errores proprios, & iuxta qualitatem ſcelerum ſuorum ſinguli iudicabuntur. Aliter enim iudicabuntur hæretici, aliter pagani, aliter falſi Chriſtiani. Sed vnuſquiſque ipſorum quantò deterior fuerit in proprio errore, tantò & acriùs iudicabitur. *Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant: & iudicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera eorum.* Nunc ad ea quæ prætermiſerat, reuertitur. Priùs quippe reſurrectio generalis fiet, & po-

Luc. 10. Rom. 8.

Matt. 19. ſtea iudicium exercebitur. Quod ita eſſe Dominus in Euangelio manifeſtat, dicens diſcipulis: *In regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael.* Primò generationem poſuit, & poſtea ad iudicandos *Ioan. 5.* populos eos ſeſſuros eſſe dixit. Et in Euangelio huius Ioannis Dominus loquitur, dicens: *Venit hora quando omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei. Et procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Ad imperium igitur Domini de monumentis ſuis procedent mortui, quia corpora omnium mortuorum pro receptione animarum viuificata, de ſepulchris ſuis exient. Qui mala fecerunt, in reſurrectionem iudicij procedent: quia ad hoc reſurgent, vt in corporibus in quibus animæ peccauerunt, in ipſis & iudicentur: vel quos habuerunt ſocios in iniquitatibus, habeant participes in tormentis. Præſens quoque lectio quòd ante iudicium futura ſit reſurrectio oſtendit, cùm poſt redditionem mortuorum, quod mare, mortem & infernum reddidiſſe dicit, impios eſſe iu- *Athan. in Symb.* dicandos narrat. Sed & fides catholica quam frequenter decantamus, hoc demonſtrat: cùm dicit de Domino ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis propriis rationem. Verum quærendum nobis eſt quid ſignificent, mors, mare, & infernus. Scimus quippe aquas ad ablu- *Ioan. 3.* tionem peccatorum noſtrorum eſſe conſecratas: ſicut C dicit Dominus in Euangelio: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Mare itaque ad reſurrectionem electorum: mors verò atque infernus ad reproborum deiectionem pertinent. Mare ergo in hoc loco baptiſmum deſignat. Quaſi igitur mare mortuos ſuos reddet, cùm electi qui in ea mundicia quam in baptiſmate perceperunt, in ea etiam & reſurgent, nullam maculam peccati habentes. Mare mortuos ſuos reddet, quia ſacri baptiſmatis ablutio, ſancti ſpiritus gratia, electos omnes tempore reſurrectionis in conſpectu creatoris ſui mundos & immaculatos exhibebit. Per mortem autem, corpora impiorum quæ in terræ finibus mortua detinentur: per infernum D verò, eorum animas, eo quòd in inferni clauſtris detineantur, intelligere poſſumus. Infernus itaque mortuos dabit, quia animas prima morte deuoratas, quas detinet, ad recipienda propria corpora remittet. Mors etiam mortuos ſuos dabit, quia corpora quę in puluerē redegerat, vt virtute diuina per animarū ſuſceptionē viuificentur, exhibebit. *Et mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis, hac eſt mors ſecunda, & omnis qui non eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in caminum ignis.* Mors & infernus miſſi ſunt in ſtagnum ignis, id eſt: animæ cum corporibus. Poſſumus & per mortem, dæmones, eo quòd ipſi auctores fuerint E mortis, intelligere. Mors & infernus in ſtagnum mittentur, quia dæmones cum cæteris impiis in infernum demergentur.

CAPVT XXI.

ET *vidi cælum nouum, & terram nouam. Primum enim cælum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt.* Cælum & terra, & cætera elementa quæ modo videmus, ab igne conſumentur, non vt penitus deleantur, ſed vt in meliorem ſtatum, ſicut ſuperiùs iam diximus, per ignem re- *Pſal. 101.* parentur, ſicut Pſalmiſta indicat, dicens: *Ipſi peribunt, tu autem permanebis: & omnes vt veſtimentum veteraſcent, & velut amictum mutabis eos & mutabuntur.* Quòd dicit, [Primum cælum, & prima terra abiit:] ſpeciem eiuſmodi cæli ac terræ tranſituram eſſe demonſtrat. Species enim eorum, non eſſentia tranſibit, cùm in meliorem ſtatum commutabuntur. Quòd verò infert, (Et mare iam non eſt.) poſſumus ſecundùm literam intelligere, vt mare penitus deleatur. Aliter mare iam non erit, quia propriam figuram amittet, ſicut cælum & terra, vt in pulchriorem formam reparetur. Sed ſpiritaliter hoc intelligendum puto. Quidquid enim de innouatione cæli & terræ dictum eſt, & hiſtorialiter intelligendum eſt, ſi- A cut ſuperiùs diximus, & ſpiritaliter. Poſſumus itaque per cælum, animas ſanctorum: per terram, corpora intelligere. Cælum nouum fiet, cùm animæ ſanctorum per receptionem corporum in hominis naturam atque formam reſtituentur. Terra noua efficietur, cùm corpora ſanctorum quæ antea erant mortalia atque corruptibilia, immortalia & incorruptibilia reddentur. Sæpe per mare impij deſignantur, dicente Eſaia propheta: *Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum.* *Eſai. 57.* Mare igitur iam non erit, quia omnis multitudo impiorum cum deceptoribus ſuis dæmonibus in infernum detruſa præſentem mundi faciem à ſua inquinata habitatione mundam præſtabunt. *Et ego Ioannes vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* Ciuitas Hieruſalem, Eccleſia eſt ex omnibus iuſtis conſtructa: de cælo deſcendet, quia Domino ad iudicium veniente, cum illo omnis multitudo ſanctorum veniet, ſicut dicit Eſaias propheta: *Dominus ad iudicium veniet cum ſenibus populi ſui, & principibus eius.* *Eſai. 3.* Et Salomon in Prouerbiis: *Prou. 31.* *Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* Quæ ſicut ſponſa parata & ornata eſſe dicitur, quia ſicut ſponſa diuerſis monilibus & ornamentis ſemetipſam exornat, vt ſponſo ſuo placeat: ita & Eccleſia diuerſis virtutibus decoratur, vt creatori ſuo, qui eſt C ſponſus eius, placere valeat. *Et audiui vocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi populus eius erunt, & ipſe Dominus cum eis erit eorum Deus.* Scimus per ciuitatem Hieruſalem & tabernaculum Domini, Eccleſiam ſæpe eſſe deſignatam. Ciuitas ergo in hoc loco & tabernaculum, Eccleſia vocatur, eo quòd in illa habitet Deus, ſicut ipſe *Leuit. 31.* dicit per prophetam: *Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.* *Hier. 31.* *Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.* Animæ omnium hominum immortales creatæ ſunt, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Nolite timere eos qui occidunt* *Mat. 10.* *corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Quamuis D enim moriantur peccato, aut ea morte quam primam & ſecundam diximus: tamen non ita moriuntur, vt penitus non ſit, ſed eorum mala eſſentia mors vocatur. Duóque tempora iis conſtituit Deus, præſentis vitæ, quod citò finitur: & futuræ, quod finiri non poteſt: vnúmque quod fletu & mærori, alterum quod gaudio atque lætitiæ deputauit. Verbi gratia: Si quis vellet in *2. Petr. 2.* hoc tempore quod breuiſſimum eſt, pro peccatis ſuis flere & lugere, & affligendo ſemetipſum carnalia deſideria *Galat. 5.* extinguere, in alio tempore quod iſtud ſequitur, quódque infinitum eſt, gaudebit & exultabit in æternum. Si quis autem hoc elegerit, vt in præſenti tempore gau- E deat, & deſideria carnis ſuæ perficiat, neceſſe eſt vt in futuro lugeat, & triſte erit in æternum. De iis duobus tem- *Eccl. 3.* poribus videtur mihi Salomonem dixiſſe: *Tempus flendi, & tempus ridendi.* Tempus flendi electorum nunc eſt: tempus ridendi tunc erit, quando illud implebitur *Matt. 5.* quod Dominus dicit in Euangelio: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Peccatoribus verò dicit: *Væ* *Luc. 6.* *vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis.* Abſterget ergo Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, quia poſt reſurrectionem nihil triſte ſanctis accidere poterit vnde lachrymæ oriri poſſint. *Et mors vltra non erit.* Primus homo immortalis factus eſt: peccando autem & immortalitatem amiſit, & mortem mundo intulit. Poſt reſurrectionem mors non erit, quia & ipſe princeps mortis diabolus cum omnibus ſatellitibus ſuis in infernum perpetuò reclusus tenebitur, & immortalitas quam primus homo peccando amiſit, iuſtis reddetur: & poſſibilitas peccandi, quæ mortem mundo intulit, ab eis auferetur. *Neque luctus.* Cùm ſuperiùs dicat, quòd absterget Deus omnem lachrymā ab oculis ſanctorum quid neceſſe fuit in hoc loco luctū ponere? Sed inter effuſionē lachrymarū & luctum aliqua diſtātia eſt. Nam triſtitia ſæpe lacrymas educit, ſæpe gaudium, ſæpe lætitiā. Luctus verò ſemper ex magno mærore naſcitur. Luctus namq; eſt fletus dierum multorum. Lugebat Pau-

Eccl. 28. lus eos qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. G Et Salomon loquitur, dicens: *Luctus mortui ſeptem diebus: luctus autem fatui omnibus diebus vitæ eius.* Eccleſia Domini nunc in luctu eſt, eo quòd per deceptiones dæmonum quotidie maximam partem ex ſuis amittat. In illa autem vita luctus non erit, quia per deceptiones dæmonum nullum ex ſuis amittere poterit. *Neque clamor.* In Geneſi ſcriptum eſt quòd dixit Deus ad Abraham: Gen. 18. *Clamor Sodomitarum & Gomorrhæorum venit ad me*: Eſaias verò Propheta quid ſit clamor Sodomorum exponit, cùm loquitur de Iſrael: Eſai. 3. *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderunt.* Prædicatio igitur peccati, clamor vocatur. Poſſumus etiam clamorem aliter intelligere. Pſalmiſta namque dicit: Pſal. 119. H *Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.* Et Num. 8 Moyſes in anguſtia poſitus clamabat ad Dominum. Vbi ergo neque peccatum quod prædicetur, neque tribulatio vlla erit, clamor vllus neceſſarius non erit. *Neque dolor erit vltra.* Eſt dolor corporis, eſt & mentis. Iſtique dolores ita ſunt connexi, vt vnus ſine altero eſſe non poſſit. Dolor quippe corporis affligit mentem: ſimiliter & dolor mentis corpus excruciat. In illa igitur vita dolor non erit, vbi neque corpori neque animæ vlla aduerſitas accidere poterit. *Quæ prima abierunt.* Prima iſta abierunt, quia cum ſæculo tranſierunt. Electi enim qui præſen- I tem vitam, ſicut ſuperiùs iam diximus, mœroribus & afflictionibus deputauerunt, poſt finem præſentis vitæ gaudium ſempiternum inuenerunt. *Et dixit qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia.* De innouatione creaturarum ſuperiùs aliqua diximus. *Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera.* Sed ſuperiùs dictum eſt. *Et dixit mihi: Factum eſt: ego ſum Alpha & Omega.* Quid ſit *Alpha & Omega* ſubdendo manifeſtat, cùm dicit: *Initium & finis. ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis.* Per fontem aquæ viuæ ſæpe ſcriptura ſancta deſignatur, Ioan. 7. ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Qui credit in me, ſicut ſcriptura dicit, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Sed vt K ordinem ſeruemus, per fontem aquæ viuæ gloriam cæleſtis patriæ debemus intelligere. Qui fons ab ipſo Domino procedens, mentes omnium iuſtorum ſua inenarrabili dulcedine ſatiare non deſiſtit. Verùm quomodo gloria iſta gratis iuſtis datur, pro cuius acceptione multa aduerſa perferunt, multas lachrymas fundunt, innumeras preces Deo offerunt, multas eleemoſynas largiuntur, & cæteris bonis operibus ſemetipſos exercent? Sed gratis vitam æternam percipiunt, quia pretium vitæ æternæ, quod ſunt bona opera, ab ipſo accipiunt qui dixit: Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Ipſe quippe dat pretium, & ſuo pretio vitam æternam largitur. *Qui vicerit, poſſidebit hæc: & ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius.* L Qui vicerit diabolum, omniaque vitia ſuperans, in bonis operibus perſeuerauerit, poſſidebit hæc, id eſt, ea quæ ſuperiùs dicta ſunt, videlicet vt bibat ipſe de fonte vitæ æternæ, quod eſt gloria perpetua. *Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & idololatris.* Cùm timor valde neceſſarius ſit hominibus, cur timorem inter octo vitia valde peſſima primùm poſuit? Sed ſunt timores boni, ſunt & mali. Et timor valde optimus, de quo dicit Pſalmiſta: Pſal. 18. *Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.* Eſt & timor mortis valde neceſſarius, timórq; ignis æterni: timor etiam bonorum hominum, quando amantur ab iis, à quibus timentur. Sunt & alij timores M qui aliquando iuuant, aliquando nocent, ſicut eſt timor malorum hominum, timor iudicum, timor malorum dominorum. Sunt alij timores valde peſſimi, de quibus hic dictum eſſe reor. Sunt namque nonnulli, qui timore pœnarum ſæpe in fletibus compungunt. Sed quia timent aſperitatem viæ illius quæ ducit ad vitam, vitia deſerere, rigorémque vitæ bonæ apprehendere trepidant. Mat. 7. Sunt etiam multi quibus dedit Deus ſcientiam legum temporalium, qui in iudiciis poſiti, dum vidẽt quoſdam à potentioribus iniuſtè opprimi, plus timentes iras hominum, quam iram Dei, eos qui per doctrinam quam acceperunt, iuuare poterant, & à periculo liberare, tacendo in damnum magnum ſinunt deuenire. Sunt alij qui non ſolùm non eos iuuant, ſed propter timorem hominum, ſententiam damnationis in eos proferunt. Eſt & timor quem auaritia parit, aliíque timores valde inutiles, de quibus longum eſt dicere. Incredulos non eos tantummodo vocat qui non credunt ſicut ſunt Iudæi atque Pagani, ſed & eos qui non credunt reſurrectionem. Sunt etiam multi ex iis qui Chriſtiani vocantur, qui non credunt Dei iuſtitiæ. Pro eo enim quòd vitia diligunt, & deſideria carnis ſuæ perficere volunt, non credunt comminationes diuinarum ſcripturarum, nec putant ſe pro iis eſſe damnandos. Nam libidinoſi dicunt, nullo modo pro vſu concumbendi quemquam eſſe periturum. Sed & ebrioſi dicunt, nullo modo ſe pro nimia vini potatione eſſe puniendos. Similiter & auari, luxurioſi, atque ſuperbi defendunt vitia ſua. Execratos eos eſſe puto, qui execrantur mandata diuinarum ſcripturarum, correptionéſque hominum bonorum. Poſſumus & per execratos, eos intelligere, qui tantum ſunt inuerecundi, vt non pudeat eos quædam execrabilia in conſpectu omnium perpetrare: qui non ſolùm à iuſtis, verùm etiam à quibuſdam iniuſtis ſæpe execrantur. Homicidas vocat non ſolùm interfectores quorumdam hominum, ſed & eos qui odium portant in cordibus ſuis, ſicut iſte Ioannes loquitur, dicens: *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 1. Ioan. 3. Sequitur fornicatio. Fornicationum genera multa ſunt. Quibuſcumque modis, excepta legitima vxore, deſiderium libidinis expletur, fornicatio vocatur. de fornicationis malo Paulus Apoſtolus loquitur, dicens: *Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* 1. Cor. 6. In corpus ſuum peccat, quia integritatem eius violat atque corrumpit, cùm humores eius innoxios vi extrahit, atque effundit. Eſt & fornicatio cogitationis, de qua Dominus loquitur, dicens: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam*, & cætera. Mat. 5. Propheta quoque Hieruſalem fornicatricem vocauit, eo quòd Deum derelinquens, idola coluerit. Ezec. 16. Similiter & nos ſuggeſtionibus dæmonum obtemperando, cùm noſmetipſos eis ſubiicimus, fornicatores non inconuenienter vocamur. Venefici autem ſunt, qui corpora hominum veneno inficiunt, vt eos extinguant. Sunt & alij multò deteriores venefici, ij videlicet, qui ſeminant inter fratres diſcordias. Illi autem corpora interficiunt, iſti animas. Et multò deterior eſt mors animæ, quàm corporis. Idololatræ verò ſunt non ſolùm ij qui idola colunt, ſed & omnes auari: hoc demonſtrãte Apoſtolo Paulo, qui auaritiam idolorum ſeruitutem vocat. Coloſſ. 3. Sed valde terribile eſt quod ſequitur: *Et omnibus mendacibus.* Deinde ſubiungit: *Pars illorum erit in ſtagno ignis ardentis & ſulphuris, quod eſt mors ſecunda.* Et Pſalmiſta dicit ad Dominum: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Pſal. 115. Et in alio loco: *Omnis homo mendax.* Si igitur omnis homo mendax, & ſi perdet Deus omnes qui loquuntur mendaciũ, & ſi omnes mendaces partem habebunt in perditione cum cæteris impiis, de quibus hactenus locuti ſumus: quis ſaluus eſſe poterit? Scimus namque nullum hominum hanc vitam poſſe tranſire, vt aliquando non mentiatur, niſi fuerit infans qui fari non poteſt. Sed non de omnibus mendaciis hoc dictum eſſe intelligere debemus, ſicut nec illud de omnibus peccatoribus quod in pſalmo trigeſimo ſexto canitur: *Quia peccatores peribunt.* Pſa. 36. Et in Pſalmo centeſimo quadrageſimo quarto: *Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe, & omnes peccatores diſperdet.* Pſal. 144. Si peccatores peribunt, & omnes peccatores diſperdet, & omnes ſumus peccatores, ſecundùm dictum iſtius Ioannis: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: 1. Ioan. 1. ergo omnes peribimus. Abſit. Sed nec hoc de omnibus peccatoribus dictum eſſe intelligere debemus, ſed de illis tantummodò qui in grauibus peccatis ſemetipſos præcipitantes, nolunt agere pœnitentiam de iniquitatibus ſuis. Similiter & hic non de omnibus mendacibus dictum eſſe intelligere debemus. Sunt enim mendacia quæ inter leuia peccata deputantur, à quibus nullum puto hominem ex toto poſſe abſtinere. Sunt & grauia, quæ mergunt hominem in damnationem mortis. Sed quia his temporibus multi ſunt qui ſine aliqua reuerentia Dei omnipotentis penè aſſiduè mentiuntur, placuit nobis vt de hoc

vitio

vitio aliqua dicamus. Verùm priùs de leuibus mendaciis dicamus, poſtea de grauioribus. Sæpe æſtimatione mentimur æſtimantes nos videre quod non videmus, aut audire quod non audimus, aut ſcire quod non ſcimus. Sępe namq; cùm à longè quoſdam proſpicimus, fallit nos aſpectus noſter, & dicimus eſſe qui non ſunt. Sępe etiam & obſcuris temporibus cùm procul lapides aut arbuſta cōſpicimus, ipſa obſcuritate fallimur, & dicimus, homines eſſe aut beſtias. Sæpe obliuione fallimur, cùm obliuiſcimur quæ fecimus & vidimus, aut locuti ſumus, & dicimus nos feciſſe quod non fecimus, aut non feciſſe quòd fecimus: aut audiſſe quod non audiuimus, aut non audiſſe quod audiuimus, aut vidiſſe quod non vidimus, aut non vidiſſe quod vidimus: aut dixiſſe quod non diximus, aut non dixiſſe quod diximus. Sæpe & cùm audimus quod deſideramus, dicimus verum eſſe quod audiuimus, & ſæpe contingit quòd falſum ſit. Et cùm audimus quod nolumus, dicimus falſum eſſe, quamuis verum ſit. Sæpe etiam ioco mentimur, vt riſum audientibus excitemus. Sæpe verò ex nimia credulitate mentimur. Nam cùm audimus quoſdā homines, quos veraces exiſtimamus, aliqua narrantes veriſimilia, credentes quod audimus, cùm ea aliis referimus, dicimus vera eſſe, quamuis ſint falſa & frequenter cum iuramento affirmamus. Sunt & multi qui geſta patrum quæ ex diuinis ſcripturis aut legerunt aut audierunt, ex parte obliuiſcentes, cùm ea aliis narrare cœperint, aut quædam mendacia intermiſcent, aut ex multis narrationibus vnam facere conantur. Et ſicut qui ſtannum auro vel argento admiſcens, inutilem materiam facit, ita & iſti cùm ex multis narrationibus vnam facere ſatagunt, mentiendo inutilem reddunt. Meliùs eſt enim ſilere, quàm geſta ſanctorum mendaciter proferre. Sunt etiam multi diuinis litteris eruditi qui Iudæis vltra quam oportet credentes: quaſdam eorum fabulas vaniſſimas ſuſcipiunt, & ſuis traditionibus interſerunt. Scimus itaque quoniam Iudæi omnia quæ de Chriſto in veteri teſtamento inueniuntur, in prauos ſenſus peruertere nituntur, vt gloriam nominis Chriſti apud quoſcumque poſſunt, extinguant. Et non ſolùm prophetias de Chriſto euerrunt, ſed & in ceteris locis multas vaniſſimas & obſcuriſſimas fabulas interponunt. Miror ergo cur inimicis Chriſti, omniſque religionis noſtræ creditur, aut ab eis aliqua ſuſcipiuntur, niſi tantummodo ea quæ antiquis patribus probata eſſe dignoſcuntur.

Ioan. 8.

Ipſi quippe patrem habent diabolum, qui in veritate non ſtetit, quia mendax eſt ipſe, & pater eius: & quoſcumq; diabolus poſſidet, mendaces facit. Sæpe & timore mentitur. Nam cùm timemus, ne à potentioribus aliquæ moleſtiæ nobis ingerantur, aliquando mendacia excogitamus, per quæ liberemur. Sed & viatores quędam mēdacia inuenire ſolent, vt à latronibus liberentur. Similiter & ſerui & pueri aliqua mendacia interpolare ſolent, ne vapulēt. Sunt etiam multi qui in extraneis locis poſiti, egeſtate aut aliqua neceſſitatis cauſa mentiuntur, vt victum aut aliqua corporis neceſſaria ſibi adquirant. Sæpe & nos amore atque ita mentimur, laudantes eos quos diligimus vltra modum: & vituperantes eos quibus irati ſumus, plus quàm oportet. Sed iſta grauiora mihi videntur, quàm ſuperiora. Sunt alia mendacia ſuperioribus ſimilia, quæ longum eſt proſequi. In talia namque mendacia non ſolùm iniuſti ſed & iuſti ſæpe dilabuntur. Et propter hoc videtur mihi, Pſalmiſtam dixiſſe: Omnis homo mendax.

Pſal. 115.
1. Ioan. 2.

Eſt & aliud genus mēdacij, quod abſque culpa videretur, niſi ſcriptura diceret, quia omne mendacium à malo eſt: ex quo aliqua in diuinis ſcripturis inueniuntur.

Exod. 1.

In Exodo namque ſcriptum eſt, quòd præceperit Pharao obſtetricibus Hebræorum vt maſculos interficerent, & fœminas reſeruarent. Sed illæ timentes Deum conſeruabant mares. Pro quare, cùm à Pharaone increparētur, dixerunt quòd omnes Hebrææ mulieres obſtetricandi haberent ſcientiam, illiſque neſcientibus parerent. Nonne melius fuit mentiendo pueros reſeruare quam vera dicendo, tot homicidia perpetrare?

Ioſue. 2.

In Ioſue quoq; ſcriptum eſt, quòd miſerit duos exploratores ad explorandam Iericho. At illi ingreſſi ſunt domum cuiuſdā meretricis nomine Rhaab, quæ abſcondit eos in interioribus domus ſuæ: venientibúſque perſecutoribus eorum, dixit quòd cùm porta clauderetur, in tenebris aufugiſſent. Atque pro hoc mendacio à perſecutoribus eos liberans, ipſa cum tota cognatione ſua à mortis periculo liberata eſt. Et pro hoc facto à beato Paulo Apoſtolo in epiſtola ad Hebræos laudatur. Ait enim: *Fide Rhaab meretrix non periit cum cæteris incredulis, excipiens exploratores cum pace.*

Hebr. 11.
2. Reg. 15.

In Regum etiam volumine ſcriptum eſt, quòd Dauid fugiens Abſalon filium ſuum, miſerit Hieruſalem duos exploratores ad explorandos actus eiuſdem filij ſui. Quod cùm audiſſet Abſalon, miſit qui eos caperent. At illi fugientes, ingreſſi ſunt domum cuiuſdam viri, cuius vxor abſcondit eos in puteo, quem habebat in veſtibulo poſito deſuper operimento. Venientes verò perſecutores eorum, eóſq; requirentes, illa reſpondit: *Tranſierunt ſtatim guſtata paululum aqua.*

2. Reg. 17.

Verum igitur dicendo, eos potuiſſet perdere, quos mentiendo ſeruauit. Talium itaque mendaciorum maculæ à charitate ex qua procedunt, delentur, quia charitas operit multitudinem peccatorum.

1. Petr. 4.

Nunc de grauioribus mendaciis dicamus. Sicut namque infidelitatis mendacia, ſunt & blaſphemiæ, ſicut & alia quę ex odio procedunt, alia quæ inuidia generat, alia quæ auaritia, alia quæ vanagloria, habent nihilominus cætera vitia, mendacia ſibi conuenientia. Infideles quippe Iudæi atq; ethnici habent plurima mendacia. Nam excepto quòd Chriſtum negant veniſſe in carne, habent multos errores, quibus decepti pereunt. Sunt & mendacia blaſphemiæ quibus iidem Iudæi atq; Pagani, necnon & hæretici Deum & Eccleſiam, omniáque diuina myſteria multis modis blaſphemant. Sunt etiam mendacia, quæ ex odio procedunt. Nam nonulli pro eo quòd odium in cordibus cōtra proximos geſtant, falſa crimina eis innectunt: & quos non poſſunt gladio interficere, falſis criminationibus in damnū magnum ſępe etiam & in mortem præcipitant. Sunt & alia mendacia, quæ parit inuidia. Inuidioſi quippe cùm vident aliquos aut dignitatibus ſæculi, aut ſapientia, aut aliquibus artibus præpollere, eos deſpicere & ſubſannare non ceſſant: ſeque ipſos illis præferre, vt ipſi clariores apud eos qui eorum mendaciis credunt, videantur, quam illi quos deſpiciunt: Sunt & deriſionis mendacia, quæ propriè ad inuidos pertinent. Derident namque ſemper inuidi facta meliorum, & quibus coęquari non poſſunt, eorum actus ſuis mendaciis obnubilare quærunt. Sunt enim multi, qui eos quos odio habēt, aut quibus inuident, fingentes ſe eſſe amicos, ſuis callidis ſuaſionibus ad quædam flagitia perpetranda pertrahunt. Quos cùm in aliquod ſcelus veluti in foueam alicuius peccati præcipitauerint, contra eos verſi atrociùs quàm cæteri perſequuntur: & qui videbantur amici, quòd fuerint peſſimi inimici comprobantur. Habet & auaritia mēdacia ſua. Quam multi ſunt qui propter aliorum ſubſtantiam tollēdam multas fallacias & diuerſas machinationes componunt, vt aliis auferāt vnde auaritiæ ſuæ baratro, quod inſatiabile eſt, aliquantulum ſatisfaciant. Sunt etiā multi qui pro præmiorum acceptionibus falſi teſtes contra proximos ſuos efficiuntur, & eos mentiendo, aut in ſeruitium præcipitant, aut hereditatem ſiue ſubſtantiam auferunt. Sunt & alia mendacia, quæ gignunt vanā gloriam. Sunt enim multi vanæ gloriæ amatores, qui vt magni & egregij ab hominibus habeātur, dicunt ſe magna quędā feciſſe, quę non fecerunt, aut poſſe quod non potuerunt, aut poſſidere quod non poſſidebant, aut ſapere quod non ſapiebāt, vt ad celſitudinē ad quam conſcendere nequeūt, ſua mendacia eos eleuent. Et quia hoc vitium apud quoſdam pro nihilo habetur, etiam in monaſteriis ſcimus quoſdā hoc vitio eſſe maculatos. Multi quippe ſunt qui poſtquā ſæculum reliquiſſe vidētur, vt magnos & inclytos ſe apud ſimplices quoſq; & qui in monaſteriis educati fuerunt, conſtituant, dicunt ſe poſſeſſores fuiſſe magnarū diuitiarum, iactant ſe fuiſſe præliatores, venatores, & multa alia de ſe mentiuntur, vt magni apud eos, quos ſuis mendaciis decipere poſſunt, habeantur. Ad te ergo loquor, qui talis es. Ecce qui in ſæculo poſitus vix ſimplicem cibum, qui tibi tuiſq. omnibus ſufficeret, per totū annum

elaborare poteras, in monaſterio poſitus, poſſeſſor theſaurorum, prædiorum, magnarúmq; diuitiarum efficeris: & qui vix vnam vulpeculam capere poteras, monachus effectus, venator potentiſſimus factus es: & qui quoſdã ex infimis vicinis tuis formidabas, in monaſterio poſitus, præliatorem fortiſſimum feciſti. Ecce hoc non fuit ſæculum reliquiſſe, ſed acquiſiſſe. Dicis te hominem in prælio interfeciſſe, & homicidij reatum ſuper te impoſuiſti. Lingua mendax fecit, quod manus non præualuit. *1. Reg. 13.* Et vis vt probem quòd te mentiendo reum homicidij feceris? Saul, ſicut in libro Regum legimus, timore Philiſtinorũ manu propria ſemetipſum interfecit, venitque quidam homo ad ſanctum Dauid, & dixit quòd ipſe Saulem, qui eum perſequebatur, interfeciſſet: ſed ille ſpiritu prophetiæ mentitum eſſe eum intelligens, veluti homicidam puniri iuſſit, reatumque homicidij ſuper illum imponens, dixit: *2. Reg. 1.* *Sanguis tuus ſuper caput tuum, os enim tuum locutum eſt aduerſum te, dicens: Ego interfeci Chriſtum Domini.* Scimus autem diuites ſæculi ad conuerſionem venientes, grauiter peccare, ſi ſe de diuitiis ac potentia ſua iactare cœperint. Et ſi ille reus eſt qui verum dicit, quantò magis tu qui pene per omnia mentiris? Sunt etiam alij qui prope indeſinẽter mentiuntur, & vix aliquid loqui poſſunt ſine mendacij admixtione. Qui ad omnes ſemper quæ audiunt, quædam mendacia confingunt: & dicũt ſe vidiſſe quæ non viderũt, & audiſſe quæ non audierunt, & feciſſe quæ non fecerunt. Cumque à veracibus deprehenſi fuerint, dicunt non poſſe quemquam bene vera loqui, qui non poſſit bene mentiri. O ſtulte, quam vana eſt aſſertio tua! Ecce Chriſtus multa bene & veraciter locutus eſt, qui numquam potuit mentiri. Cuius veſtigia te ſequi magis oportuiſſet, in quantum virtus ſuppeteret. Similiter & cæteri prædicatores multa docuerunt & ſcripſerunt ſine permixtione mendacij: & ſcriptura dicit, quia omne mendacium à *Mat. 5. & 1. Ioan. 2.* malo eſt. Si mendacium malum eſt, quomodo malum bene poteſt proferri? O infelix, quàm vana eſt tibi ira Dei omnipotentis, quem aſſiduè ſine cauſa offendere non trepidas! Nam cætera vitia quãquam Domino contraria ſint, videntur tamen aliquid corpori conferre. Auaritia quippe quamuis ſit per omnia Deo odibilis, videtur tamen aliquid corpori cõferre, quia diuitias congregat, ex quibus deſideria ſua expleat. Similiter & libido videtur aliquid corpori conferre, quia in perfectione eius voluptas carnis extinguitur. Et ebrietas quamuis Deum offendat, gulæ deſideria perficit. Similiter & cætera vitia ad carnis deſideria perficienda aſſumuntur. Sunt etiam quædam mendacia, quæ corpori aliquid videntur adijcere, ſicut ſunt auaritiæ, de quibus ſuperiùs diximus. Tu autem nihil corpori acquiris, & Deum ſine intermiſſione offendere non metuis. Ecce mendacium tuum leue eſſet, ſi tardè accidiſſet: verùm ex iugi continuatione grauiſſimum atque importabile efficitur. Nam ſicut lutũ leuius eſt quàm plumbũ, ſed ex multiplicatione ſua grauius & periculoſius fit, ita vt in eo ſæpe pecora demergantur: ſic & quædam leuia peccata ex congerie ſua grauiora quibuſdam quæ grauia exiſtimantur efficiuntur. *1. Ioan. 5.* Et ſcito quia ſicut ipſe dixit: *Deus veritas eſt:* nihil plus contrarium poteſt eſſe veritati, quàm mendacium. [Horum ergo pars erit in ſtagno ignis ardentis & ſulphuris, quod eſt mors ſecunda.] Quid ſit mors ſecunda, in hoc loco manifeſtè demonſtrat. A ſupradictis igitur vitiis, ne in mortem ſecundam incidamus, miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti redemptoris noſtri nos liberare dignetur, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Viſio ſeptima. SEptima viſio, ad quam Domino donante peruenimus, tota ad illud tempus quod poſt reſurrectionem futurum eſt, pertinet. Et ordo poſcebat, vt generali reſurrectione deſcripta gloriam ſanctorum, quam poſt reſurrectionẽ ſine fine poſſidebunt, deſcriberet: quæ ſub *Sup. c. 15.* figura ciuitatis Hieruſalem in hac viſione deſcribitur. *Et venit vnus de ſeptem angelis qui habebant phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, vxorem agni.* Superius in quinta viſione Ioannes dicit, ſeptem angelos habentes ſeptem phialas ſibi fuiſſe demonſtratas: & in ſequentibus vnum ex illis, ciuitatem diaboli, damnationémque eius ſub ſpecie mulieris meretricis ſibi oſtendiſſe. Similiter & hic vnum ex eiſdem ſeptem angelis, dicit ſibi ciuitatẽ Dei ſub figura Hieruſalem demonſtraſſe. Eandem ergo ſignificationem habent ſinguli iſti, quam illi ſeptem. Significant namque prædicatores, qui fuerunt & erunt vſque in finem. Ioannes verò typum tenet cæterorum fidelium. Angelos igitur Ioanni ſe demonſtraturum ciuitatem Dei repromittit: quia prædicatores ſancti cæteris fidelibus quanta ſit beatitudo iuſtorũ, in quantum poſſunt, ſtudent demonſtrare, vt eos ad vitam æternam percipiẽdam accendant. Quam etiam ſponſam, vxorem agni vocat. Quòd ſponſa agni Eccleſia iure vocetur, Ioannes Baptiſta demonſtrat, *Ioan. 3.* dicens: *Qui habet ſponſam, ſponſus eſt.* Quòd autem & *Gen. 2. & Epheſ. 5.* vxor dicatur, ſcriptura demonſtrat, dicens: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Quaſi ergo patrem ſuum filius Dei dereliquit, cùm de illa cæleſti beatitudine ad terras deſcendens, hominem aſſumpſit, quem pro ſponſa *Coloſſ. 1.* ſua, quæ eſt Eccleſia, daret. Matrem dereliquit, quia affectum matris abijciens, corpus quod ex ea aſſumpſit, pro Eccleſia ſua tradidit. Quam ſibi ita vniuit, vt ipſe ſit caput & ipſa corpus. *Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altum.* *Eſa. 2.* Mons iſte, Chriſtus eſt. De hoc monte Propheta loquitur, dicens: *Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini ſuper verticem montium.* Montes ſuper quorum verticem mons domus Domini præparatus eſſe dicitur, patres veteris teſtamenti deſignant. Super hunc igitur montem domus Domini, id eſt Eccleſia ædificata eſt: quia ſuper Chriſtum fundata eſt, ſicut Paulus Apoſtolus loquitur dicens: *1. Cor. 3.* *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt quod eſt Chriſtus Ieſus. Et oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cælo à Deo habentem claritatem Dei.* Notandum quia Ezechielis vltima viſio cum hanc Ioannis viſione concordat in aliquibus locis. *Ezec. 40. & 41.* Et ideo placuit vt de illa huic operi pauca inſeramus. Dicit namque montem ſibi fuiſſe demonſtratum, ſuper quem erat ciuitas, & in ea templum. Verùm ciuitatem tantummodo commemorans, de templi ſtructura multa eſt locutus. Eandem verò ſignificationem habet illud templũ, quam & hic ciuitas. ſignificant enim Eccleſiam. Sed per templum illud, præſentis temporis Eccleſia: per ciuitatem autem Hieruſalem, Eccleſia quidem, ſed qualis poſt finem mundi futura eſt, deſignatur. Sed dicit aliquis: Quomodo deſcriptio iſta Hieruſalẽ, id eſt Eccleſiæ ad futurũ tẽpus pertinet, cùm præſentis tẽporis eius forma in hac videatur viſione deſcribi? Ad quod nos reſpondemus, quia Eccleſia quandiu in hac vita conſiſtit, agnoſci perfectè non poteſt, ſed quaſi ſub quodam velamine abſcõſa tenetur, cùm ignoretur quis ſit reprobus, aut quis electus, aut ad quem finẽ actus ſuos vnuſquiſque perducat: in illa autem vita eius forma omnibus patebit. Tunc enim aliquando omnibus apparebit, quis fuerit murus, qui portæ, qui fundamenta, qui lapides ſtructuræ, qui lapides pretioſi. Sed quærendum nobis eſt, quomodo de cælo deſcẽdere dicatur, cũ ad cæleſtem habitationẽ quotidie conſcendat, in qua ſine fine permanſura creditur. Sanctorum actus atque merita quamdiu mente pertractamus, ſemper augentur in cordibus noſtris: & quantò plus ea conſideramus, tantò amplius eorum magnificentia nobis eleuatur. At cùm oculos mentis noſtræ ad magnitudinem Dei omnipotentis conſiderandã attollimus, magnitudo ſanctorum magnitudini Dei cõparata, valde nobis humiliatur. Aſcendunt igitur nobis ſancti, cùm eorum actus & merita conſideramus: deſcendunt verò, cùm ad conſiderandam Dei omnipotentiam oculos mentis noſtræ attollimus. Dicitur igitur claritatem Dei habuiſſe. Habebat profectò claritatem Dei, non ſuam. Sæpe etenim ſol in aqua fulgens, ſuam claritatem aquæ largitur, ita vt aqua oculos intuentium reuerberet, ſicut & ſol. Quemadmodum igitur aqua claritatem ſolis habet, ſed non à ſeipſa, ſed à ſole: ita & ſancti habent

claritatem Dei, ſed non à ſeipſis, ſed à Deo, à quo illuminantur. *Et lumen eius ſimile lapidi pretioſo, & tanquam lapidi iaſpidis, atque cryſtalli.* Ecce tres lapides poſuit, quorum lumen Eccleſiæ aſſimilauit: vnum ſine nomine, duos verò nominatim exprimens. Poſſumus itaque per lapidem pretioſum, patrem: per iaſpidem filium: per cryſtallum, ſpiritum ſanctum intelligere. Primus ſine nomine eſt, quia pater a ſeipſo eſt. Secundus & tertius nominatim exprimuntur: quia filius a patre eſt, ſpiritus verò ſanctus ab vtroque procedit. Poſſumus etiam per lapidem pretioſum, ſpem: per iaſpidem, fidem: per cryſtallum verò, charitatem intelligere. Sed poteſt aliquis

Rom. 8. dicere, quia in illa vita neceſſariæ non erunt fides & ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Ad quod reſpondemus, quia ſicut veſtis quæ ex aliqua materia tingitur, poſt tinctionem materia abiecta colorem pulcherrimum in ſe retinet: ita & in illa vita, fide, ſpe, humilitate, abſtinentia, cæteriſque virtutibus abſque charitate finem accipientibus, ſplendor quem ex operatione illarum ſancti acquiſierunt, in eis ſine fine permanebit. *Et*

Eſai. 26. *habebat murum magnum & altum.* Iſte eſt murus, de quo dicit Propheta: *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponetur in ea murus, & antemurale.* Per hunc igitur murum Chriſtus cum omnibus membris ſuis deſignatur: ita vt per illum, fundamentum, per reliquam verò

Ezec. 46. ſtructuram, eius membra figurentur. *Habentem portas duodecim.* In Ezechiele ſcriptum eſt, quòd templum quod ei demonſtratum eſt, tres portas habuerit, Orientalem videlicet, Auſtralem & Aquilonarem. Præcipitque Deus, vt porta Orientalis clauſa ſemper maneret, principe tantummodo per eam intrante & exeunte. Per portam Orientalem, beata virgo Maria figuratur, quæ clauſa ante ingreſſum principis, id eſt Chriſti, ſemper extitit: & poſt egreſſum eius clauſa in æuũ permanſit. Porta autem Auſtralis, vetus teſtamentum: porta verò aquilonaris, nouum deſignat. Ij itaque qui ab Auſtrali parte venire dicuntur, Iudæos: qui autem ab Aquilonari, gentes deſignant. Iudæi itaque qui cognitionem Dei habebant, & quibus lex data fuerat à parte ſolis, id eſt ab Auſtrali parte, in qua ſol feruet, non incongruè in Eccleſiam venire dicuntur. Per portam Auſtralem ingrediebantur, quia cognoſcentes in veteri teſtamento multipliciter Chriſtum eſſe prophetatum, diuerſiſque modis præfiguratum, eos ad fidem Chriſti ſuſcipiendam ſuæ ſcripturæ pertrahebant. Gentiles verò idololatriam deſerentes, illique abrenunciantes, qui dixit: *Sedebo in*

Eſai. 14. *monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo*: non incongruè ab Aquilonari parte venire dicuntur. Per portam Aquilonarem ingrediebantur, quia doctrinam Euangelij audientes, virtutes etiam quæ per Chriſtum & miniſtros eius factæ ſunt admirantes, ad fidem Chriſti ſuſcipiendam currebant. Præceptum eſt etiam, vt per iter quo quiſque intrauerat, non regrederetur, ſed è regione eius egrederetur: videlicet vt qui ingrediebatur, per por-

Ezech. 46. tam Meridianam, egrederetur per portam Septentrionalem: & qui ingrediebatur per portam Septentrionalem, egrederetur per portam Meridianam. Iudæi, quos intelligentia veteris teſtamenti ad fidem Chriſti ſuſcipiendam perducebat, non debebant reuerti ea parte qua venerant, ſcilicet vt obſeruationes legales carnaliter implerent, ſed egredi potius per portam Aquilonarem, ad Euangelij videlicet doctrinam meditandam & perſcrutandam ſe transferre, vt diſcerent ſpiritualiter implere, quod antea carnaliter facere ſatagebant. Gentiles verò qui per portam Aquilonarem ingrediebantur, id eſt, qui per doctrinam Euangelij filij Eccleſiæ efficiebantur, non debebant reuerti ea parte qua venerant, videlicet vt ad errores philoſophorum perſcrutandos regrederentur: ſed potius poſt ſuſceptionem fidei atque doctrinæ euangelicæ, ad portam Meridianam, id eſt, ad doctrinam veteris teſtamenti perſcrutandam ſe transferre, vt cùm inuenirent in eo Chriſtum multis modis eſſe prædictum, roboraretur in eis fides Chriſti. Per portas autem duodecim, quas Hieruſalem habere dicitur, duodecim Apoſtoli, eorúmque doctrina deſi-

A gnatur. *Et in portis, Angelos duodecim.* Angeli duodecim, cæteros prædicatores, videlicet Apoſtolorum ſequaces, deſignant. Qui in portis viſi dicuntur, quia fidem Apoſtolorum inconcuſſam tenentes, eorúmque doctrinam ſequentes, quoſcumque potuerunt, ad fidem Chriſti trahere ſtuduerunt. *Et nomina ſcripta duodecim tribuum filiorum Iſrael.* Per nomina duodecim tribuum, patres veteris teſtamenti poſſumus accipere, qui a fide ſanctæ Trinitatis non deuiauerunt. Poſſumus etiam & per eadem nomina vetus teſtamentum intelligere. Nomina duodecim tribuum in portis ſcripta erant, quia doctrina Apoſtolorum, cæterorúmque præ-

B dicatorum plena eſt exemplis veteris teſtamenti. *Ab Oriente portæ tres: & ab Aquilone portæ tres: & ab Auſtro portæ tres: & ab Occaſu portæ tres.* Quatuor plagas mundi poſuit, vt indicet pæne omnes gentes, quæ inter quatuor plagas mundi continentur, ad Eccleſiam conueniſſe. Contra vnamquamque verò plagam ternas portas ſe vidiſſe dixit, id eſt, ſimul duodecim: vt indicet nullum intra Eccleſiam ingredi poſſe, niſi per confeſſionem ſanctæ Trinitatis. Et quia doctrina Apoſtolorum nihil eſt aliud niſi Euangelium, & ipſum Euangelium in quatuor libros diuiditur, & vniuſcuiuſque libri doctrina in fide ſanctæ Trinitatis conſiſtit: rectè hæc ciuitas quatuor latera habere dicitur, & per ſingula, ternas portas:

C quæ ſimul iunctæ, fiunt duodecim. *Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis ſcripta duodecim nomine Apoſtolorum agni.* Quid ſignificent duodecim fundamenta, ipſe expoſuit, cùm ſubiunxit, quòd in eis ſcripta eſſent nomina duodecim Apoſtolorum agni. Reprehenſus ſum à quodam, cur Petrum fundamentum Eccleſiæ dixerim, in eo loco vbi Dominus dicit: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam.* *Matt. 16.*

Si Petrus fundamentum eſt Eccleſiæ ſicut & cæteri Apoſtoli, quemadmodum præſens lectio apertè demonſtrat: ergo ſuper ipſum ædificata eſt, ſicut & ſuper cæteros. Si verò ſuper Petrum Eccleſia ædificata non

D eſt, ergo nec ſuper cæteros. Vera eſt ergo huius Ioannis præſens aſſertio, quia duodecim fundamenta eſſe Eccleſiæ dixit. Nec repellit nos à noſtro intellectu illud quod Apoſtolus dicit: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere,* *1. Cor. 3.*

præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Non enim aliud fundamentum eſt Petrus, & aliud Chriſtus Ieſus, quia Petrus membrum eſt Chriſti Ieſu, ſicut ipſe dixit diſcipulis ſuis: *Vos in me, & ego in vo-* *Ioan. 14.*

bis. Chriſtus namque fundamentum eſt omnium Apoſtolorum ſuorum, ſimiliter & ipſi fundamenta ſunt eorum qui per eos crediderunt. Vnum eſt igitur fundamentum, id eſt Chriſtus, à quo continentur omnia fundamenta, ſuper quem etiam Chriſtum tota compa-

E ges Eccleſiæ conſtructa eſt. De hoc fundamento Paulus loquitur, dicens: *Si quis autem ædificat ſupra fun-* *1. Cor. 3.*

damentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, lignum, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Sex hic poſuit ſpecies: tres ſpecioſas, & tres viles. Sæpe per aurum ſapientia deſignatur. Aurum ſupra fundamentum Chriſti ædificat, qui ſapientiam, quæ vitia conterat, & virtutes nutriat, in corde ſuo recondit, imitans Pſalmiſtam qui dixit: *In corde meo abſcondi eloquia* *Pſal. 118.*

tua, vt non peccem tibi. Per argentum verò, ſermo prædicationis exprimitur. De quo idem Pſalmiſta dicit: *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne exami-* *Pſal. 11.*

F *natum.* Argentum ſupra fundamentum Chriſti ædificat, qui bonum quod didicit, alios docet vt eos ad bona opera agenda pertrahat. Per lapides autem pretioſos, bona opera deſignantur. Lapides pretioſos ſupra fundamentum Chriſti ædificat, qui bonum quod docet, operibus implet. Sunt quidam qui verba exhortationis, quibus cæteros perfectè inſtruant, non habent: ſed cùm bona opera exercent, lapides pretioſos ſuper fundamentum Chriſti ædificant. Similiter & qui parua ſciunt, & ea alios docent, argentum vtique ſuper Chriſtum ædificant: ſi tamen operibus implent ea quæ docent. Multi enim intellectum quem acceperunt, alios docendo, ſuper Chriſtum ædificant: ſed per mala opera deſtruunt in ſe, quod ædificauerunt. Per ligna verò,

fœnum, atque ſtipulam, peccata minima deſignantur. G Sed alius intellectus eſt, qui nos ab hoc ſenſu excludit. Non enim ſuper Chriſtum peccata, ſed virtutum opera ædificant. Et quando peccamus, ab ædificatione quæ fit ſuper Chriſtum, recedimus: & quantò grauiùs peccamus, tantò longiùs ſeparamur. Sed cùm per pœnitentiam ad bona opera agenda recurrimus, ad ædificationem quæ fit ſuper Chriſtum, reuertimur. Poſſumus ergo per ligna, terrena opera intelligere, dum quis terreno operi inſiſtit, vt habeat vnde viuat, ne fortè neceſſitate
2. Theſ. 3. compulſus, furari cogatur. Nam Apoſtolus præcipit, vt cum ſilentio operantes, vnuſquiſque ſuum panem manducet. Per fœnum verò, amorem terrenum poſſumus H accipere, cùm quis pro affectu carnis, vxorem, filios fratréſque diligit. Sed & hoc ipſum Apoſtolus præcipit, vt
Epheſ. 5. & 6. Tit. 2. viri vxores, vxores, viros, filij parentes, parentes filios ſuos diligant. Per ſtipulam autem, eos poſſumus intelligere, qui pro eo quòd eos libido exagitat, & ſe continere non poſſunt, vxores accipiunt. Sed & hoc Apoſtolus præcipit, dicens: *Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam*
1. Cor. 7 *vxorem habeat*. Et quia talis conuerſatio ſine crebris offenſionibus eſſe non poteſt, dicit per ignem tales eſſe ſaluandos, id eſt, per ignem purgatorium. Et hoc fiet, ſi a grauibus peccatis ſe abſtinuerint, & per eleemoſynarum largitionem hoc promeruerint, vt poſt mor- I tem, per ignem purgatorium ſaluari poſſint. Sicut enim aurum quod ex aliis permixtionibus ſordidum efficitur, per ignem purgatur: ita & iſti a ſordibus quas ex mundanis actibus contraxerunt, per ignem mundantur, vt digni fiant electorum numero ſociari. *Et qui loquebatur mecum, habebat arundinem auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius & murum*. Angelus qui loquebatur cum Ioanne, in hoc loco Chriſtum ſignificat, qui modò regit
Sup. cap. 2. & 19. omnes gentes in virga ferrea, ſicut ſuperiùs iam dictum eſt. In futuro autem ciuitatem Dei, quæ ex omnibus gen-
Mat. 5. tibus conſtabit, harundine aurea metietur. Diximus ſuperiùs, per virgam ferream, diſciplinam Euangelij eſſe K deſignatam: ferrum verò graue eſt, & duriſſimum. De duritia autem virgæ ferreæ dicit Dominus in Euangelio:
Mat. 11. *Arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam*. Sed hanc duritiam, amor Dei, & ſpes cæleſtis patriæ ſuauem &
Mat. 16. leuem facit, ſicut ipſe iterum dicit: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*. Virga itaque ferrea in harundinem leuem, ſuauem, atque auream commutabitur: quia ſancti pro anguſtiis quas pro Chriſto pertulerunt, ſuauitatem & gloriam perpetuam recipient. Metietur verò ciuitatem & portas eius, & murum quando ſecundùm qualitatem operum vnicuique mercedem reſtituet. Sed L quærendum nobis eſt, cùm ciuitatem menſus fuiſſe dicatur, cur portas & murum adiunxerit, cum ciuitatis nomine hæc omnia comprehendantur. Verùm ſicut præterita & futura docent, per portas, Apoſtoli: per ciuitatem, apoſtolici viri: per muros verò cætera multitudo fidelium deſignatur. Sed hæc ſequentia pleniùs manifeſtant. Sequitur: *Et ciuitas in quadro poſita eſt, & longitudo eius tanta eſt, quanta & latitudo*. Per quadraturam ciuitatis, perfectio deſignatur. Quadratum quippe lapidem in quamcunque partem verteris, rectus ſtabit. Et ſi quadratum lapidem, aut aliquid quidquid quadrari poteſt, diligenter inſpexeris, perfectionem Eccleſiæ in eo eſſe M depictam, deprehendere poteris. Habet namque ſex latera, octo cornua, crepidines duodecim. Sex latera, perfectionem demonſtrant bonorum operum: quia ſenarius numerus perfectus eſt. Habet octo cornua, ex quibus quatuor cælum, quatuor terram reſpiciunt. Quatuor igitur cornua deſignant Euangelia: quæ duplicantur, quia dilectionem Dei & proximi ſpecialiter commendant. Quatuor cælum reſpiciunt, vt indicent Deum ſuper omnia eſſe diligendum. Quatuor terram reſpiciunt, vt indicent proximos tanquam noſmetipſos eſſe diligendos: Duodecim verò crepidines, fidem demonſtrant duodecim Apoſtolorum. A ſingulis autem cornibus tres crepidines prodeunt, vt indicent à doctrina Chriſti quæ eſt Euangelium, quæ etiam in quatuor libros diuiditur, fidem ſanctæ Trinitatis in Apoſtolos tranſire, vt per illos ad omnes gentes migraret. Hoc totum de quadrato lapide ideò diximus, vt demonſtraremus per quadraturam ciuitatis, perfectionem Eccleſiæ eſſe deſignatam. Et quia hæc ciuitas quadraturam æqualem habet, longitudo eius tanta eſſe dicitur, quanta & latitudo. Per longitudinem namque æterna gloria, per latitudinem autem charitas deſignatur. Longitudo igitur huius ciuitatis tanta eſt, quanta & latitudo: quia quantùm vnuſquiſque fidelis in hac vita poſitus maior fuerit in charitate, tantò maiorem gloriam in cæleſti beatitudine poſſidebit: & quantò minor fuerit charitas, tantò minor erit & gloria. *Et menſus eſt ciuitatem de harundine aurea, per ſtadia duodecim millia: & longitudo & latitudo & altitudo eius æqualia ſunt*. Eandem ſignificationem habent ſtadia duodecim, quam & portæ duodecim habent, ſignificant namque Apoſtolos. Sed ſuperiùs longitudinem & latitudinem hanc ciuitatem æqualem habere dicit: hic verò dicit, quòd longitudo, latitudo & altitudo eius æqualia ſunt. Poſſumus ergo in hoc loco per tria hæc quæ poſuit, fidem, ſpem, & charitatem intelligere: vt per longitudinem fidem: per latitudinem, charitatem: per altitudinem verò, ſpem intelligamus. Sed quomodo æqualia eſſe poſſunt, cum Apoſtolus dicat: *Nunc autem manent fi-* 1. Cor. 13. *des, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horũ eſt charitas*: Nam quamuis charitas maior ſit omnibus virtutibus, eo quòd ipſa manet in æternum, ſecundùm tamen quendam modum iis tribus virtutibus æqualitas adſcribi poteſt. Di- Galat. 5. cit quippe Apoſtolus, quia fides per charitatem opera- Iacob. 2. tur: & fides ſine operibus mortua eſt. Si mortua eſt, illi cui mortua eſt, nihil eſt. Et ſi fides per charitatem operatur, & illi mortua eſt qui charitatis opera nõ habet: ergo fides tanta eſt, quanta ſunt & opera charitatis. Similiter ſpes tanta eſt, quanta fides & charitas, quia quanta ſunt opera fidei, quæ eſt charitas, tanta eſt & ſpes gloriæ. In quantum namque vnuſquiſque per charitatis opera ſe dilatauerit, in tantum ſibi gloriam patriæ cæleſtis accreſcere non dubitat. *Et menſus eſt muros eius per circuitum, centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli*. Hoc ſi ſuperiora attendamus, ſecundùm litteram ſtare non poteſt. Superiùs namque dicit, quia menſus eſt ciuitatem per ſtadia duodecim: hic autem muros circuitans centum quadragintaquatuor cubitorum dicit eſſe menſuratos, multò enim maius eſt ſpatium; per quod eos qui maioris meriti ſunt, intelligere poſſumus. Diximus ſuperiùs per duodecim ſtadia, duodecim Apoſtolos eſſe deſignatos. Martyres ergo & confeſſores, & cæteri perfecti viri, qui Apoſtolorum doctrinam per omnia ſunt ſecuti, & eorum actus imitari, in eorum ambitu metientur, quia eandem gloriam poſſidebunt, quam & illi. Per muros verò, qui ex minoribus lapidibus fiunt, cætera multitudo fidelium deſignatur. Qui minorem ambitum tenebunt, quam illi de quibus ſuperiùs diximus: quia qui minoris erunt meriti, minora percipient & præmia. Quorum menſura in duodenario numero conſiſtit, quia fidem Apoſtolicam intemeratam ſeruauerunt, duodecies namque duodecim, fiunt centum quadraginta quatuor. Quod autem dicit, ciuitatem & muros menſuram hominis eſſe. vel menſura hominis dicit angelos fuiſſe menſuratos, vel demonſtrat angelum in ſimilitudinem hominis ſibi apparuiſſe. Poſſumus hoc aliter intelligere. Menſurã hominis dicit eſſe menſuram angeli, & ea menſura ciuitatem & muros dicit eſſe menſuratos, quia ſancti viri æqualitatem habebunt cum angelis, & eorum menſura menſurabuntur, quia eandem gloriam poſſidebunt, quam & illi, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *In reſurrectione neque nubent, neque vxo-* Mat. 22. *res ducent, ſed erunt ſicut angeli Dei in cælo. Et erat ſtructura muri eius ex lapide iaſpide, ipſa verò ciuitas aurum mundum, ſimile vitro mundo*. Sed & hic aliquam diſtantiam inter muros & ciuitatem fecit. Muros dicit ex lapide iaſpide eſſe conſtructos, ipſam verò ciuitatem auro mundo & vitro mundo dixit eſſe ſimilem. Per viriditatem namque iaſpidis, fides deſignatur. Per iaſpidem ergo, ſimplices quique & imperfecti viri non inconuenienter deſignantur, qui fide ſaluantur, ſicut dicit Pro- Habac. 2. pheta: *Iuſtus autem ex fide viuit*. Sancti autẽ & perfecti viri, qui per ciuitatẽ deſignantur, auro mundo non incon-

Digitized by Google

uenienter aſſimilantur, eo quòd & ſapientia fuerint re-pleti, quæ per aurum ſæpe figuratur, & diuerſis tribula-tionibus probati, ſicut aurum quòd per ignem probatur, vel purgatur. Per vitrum verò mũdum, quod clarius eſt omnibus metallis, angeli deſignantur, quos nulla macu-la peccati vnquam ſordidare potuit. *Et fundamenta mu-ri ciuitatis, omni lapide precioſo ornata.* Superiùs diximus per duodecim fundamenta, duodecim Apoſtolos eſſe deſignatos: per lapides autem pretioſos, omnes iuſti de-ſignantur. Duodecim ergo fundamenta duodecim lapi-dibus ornabuntur, quia in illa beatitudine, Apoſtoli & cæteri prædicatores pro ornamento habebunt eos, qui per eos crediderunt, quoniam pro illis omnibus merce-dem recipient. *Fundamentum primum iaſpis.* Iaſpis verò viridis ac ſpiſſi coloris eſt. Significat autem fideles ſæcu-lares, qui à vitiis abſtinentes, quamuis eorum viriditas, id eſt fides, ex mundi actibus aliquantulum obfuſcetur, eleemoſynis tamen & cæteris miſericordiæ operibus peccata ſua redimere non ceſſant. Nec abs re eſt, quòd tales in primo loco ponantur. Apoſtoli namque, ſicut ſæpe iam dictum eſt, timentes iis qui ex gentibus primo crediderant, auſteriora Domini præcepta committere, ne fortè duritia præceptorum territi, non auderent ad ſuſcipiendam Chriſti fidem accedere, ſcripſerunt eis, dicentes: *Placuit ſpiritui ſancto & nobis, nihil imponere vobis oneris, niſi vt abſtineatis vos tantummodo à fornica-tione, & ab eſcis quæ idolis immolantur, & à ſuffocato, & ſanguine.* Et in alio loco Petrus conuerſionem gen-tium narrans, dicit Iudæis: *Deus qui nouit corda homi-num, teſtimonium perhibuit, dans illis Spiritum ſanctum ſicut & nobis, fide purificans corda eorum.* Quicumque ergo Deum imitantur, in figura lapidis iaſpidis conti-nentur. *Secundum ſapphirus.* Sapphirus cærulei coloris eſt ſicut hyacinthus, ſed guttas habet intermixtas eiuſ-dem coloris, ſed nigrioris. Videntur etiam mihi per hunc lapidem ſæculares quidam viri deſignari, cæleſtia quidem deſiderantes, ſed in ſæculi actibus adhuc occu-pati, ex qua occupatione quaſdam maculas contrahere videntur. Qui pro eo quòd omnibus curis cæleſtia an-teponunt, cæli habere colorem dicuntur. Qui in ſecun-do numero ideo ponuntur, quia Deum ſuper omnia, & proximos ſicut ſeipſos, ſtudent diligere. *Tertium chalcedo-nius.* Chalcedonius rubeum habet colorem, ſed tamen obſcurum, niſi cauando attenuetur. Ipſa verò concaui-tas pulcherrimum colorem & gratiſſimum ei confert. Significat autem & iſte ſæculares quoſdam viros, qui quantæ ſanctitatis ante perſecutionis tempus fuerint, homines latuit, ſed à perſecutoribus ſuis diuerſis tribu-lationibus attenuati, quantus ſplendor ſanctitatis in eis latuerit, cunctis patuit. Qui non inconuenienter in ter-tio loco ponuntur, eo quòd in confeſſione ſanctæ Tri-nitatis perdurantes, ad martyrij palmam peruenire me-ruerunt. *Quartus ſmaragdus.* Eximiæ multitudinis at-que viriditatis eſt, in tantum vt ea quæ circa ſe ſunt, ſua viriditate inficiat. Significat autẽ prædicatores ſanctos, qui & fide virides, & virtutibus præclari, ſplendorem ſuæ fidei prædicando circumquaq; ſparſerunt. Qui ideo in quarto loco ponuntur, eo quòd doctrinam Euangelij, quæ in quatuor libros diuiditur, per multa loca diſſe-minauerunt. *Quintum ſardonix.* Sardonix candidus eſt, in rubeum colorem parumper declinans. Significat au-tem ſimplices quoſque & innocentes viros, qui propter vitæ puritatem, per lapidem candidum deſignantur. Qui pro eo quod vigilando, ieiunando, abſtinendo, ac diuer-ſis modis corpora affligendo martyria ſibi imponunt, quaſi colorem rubeum habere videntur. Qui non incon-uenienter in quinto loco ponuntur. Per quinarium enim numerum ſæpe quinque ſenſus corporis deſignantur. Quia igitur per quinque ſenſus corporis ſcientia exte-riorum deſignatur, & quia exteriorum ſcientiam quam perceperunt, aliis impartire ſtuduerunt, rectè in ædifi-cio ciuitatis ſanctæ quintum locum obtinent. *Sextum ſardius.* Sardius fului coloris eſt. Qui pro eo quòd in ru-bicundum colorem aliquantulùm declinare videtur, parumper obſcuratur. Per fuluum itaque colorem, qui aureo colori appropinquat, tribulationes quas ſancti ab

Prou. 19. — Dan. 4. — Act. 15. — Ibid.

A hoſtibus pertulerunt, deſignantur. Rubeus verò color martyrium deſignat. Per ſardium igitur ſancti & perfe-cti viri deſignantur, qui poſt experientiam omnium vir-tutum, poſt diuerſas perſecutiones, poſt immania tor-menta quæ ab inimicis pertulerunt, ad martyrij palmam peruenire meruerunt. Qui non incongruè in ſenario numero qui perfectus eſt, ponuntur, quia virtutibus perfecti extiterunt, & ipſam perfectionem martyrio or-nauerunt. *Septimum chryſolithus.* Chryſolithus, totus au-reus eſt, & ſæpe per aurum ſapientia deſignatur. Per chryſolitum ergo ſapientes in Eccleſia deſignantur, qui propter fulgorem ſapientiæ, aurei apud homines rectè

B dici poſſunt. Qui congruenter in ſeptimo loco ponun-tur, eo quòd ſeptem donis Spiritus ſancti repleti, mul-tos verbis & exemplis ab iniquitate auerterint. *Octauum beryllus.* Beryllus eximiæ claritatis eſt, cæruleum co-lorem habens admixtum. Significat autem puræ vitæ homines, & à ſæculi actibus per omnia alienos: qui ne claritatem vitæ ſuæ aliquo modo macularent, etiam à conſortio cæterorum hominum ſequeſtrari voluerunt. Quorum claritas in cæruleum colorem vertebatur, quia cælo ſemper intenti, angelicam vitam inter homines duxiſſe comprobantur. Qui non inconuenienter in octauo loco ponuntur. Quaternarium itaque numerum iſti impleuerunt, quia Euangelij præceptum ſecuti ſunt,

C qui dixit: *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me.* Quater-num numerum duplicauerunt, qui ad idem perfectio-nis culmen multos alios ſecum conſcendere ſuaſerunt. *Nonum topazius.* Topazius ærei aureique coloris eſſe dicitur, iubar ſuum circumquaque ſpargens. Sæpe per aurum, probati viri, qui igne tribulationis probantur, deſignantur, ipſæq; tribulationes diuerſæ ſunt. Aliquan-do namque ſancti viri diuerſis tentationibus, quas à dæ-monibus patiuntur, probantur: aliquando per tribula-tiones, quę eis à malis hominibus ingeruntur: aliquando per afflictiones, quas ipſi ſibi ingerunt: aliquando flagel-

D lis Dei probantur, & per actiuæ vitæ exercitia. Viden-tur itaque mihi per lapidem topazium ij deſignari, qui per actiuæ vitæ opera ad contemplatiuam vitam con-ſcendunt, qui priùs per actiuæ vitæ exercitia probati fue-runt. Nam qui ſubitò ad contemplatiuæ vitæ celſitudi-nem ſine exercitijs actiuę vitę tranſeunt, facilè labuntur. Quod autem hic lapis radius ſuos circumquaque ſpar-gere dicitur, ſignificat illos viros qui per lapidem deſi-gnantur, & ad actiuæ vitæ opera prædicando multos pertraxiſſe, & ad contemplatiuæ vitæ celſitudinem mul-tos etiam ſecum duxiſſe. Qui non incongruè in nono loco ponuntur. Ter enim terni, fiunt nouem. Sancti er-go viri, qui propter amorem ſanctæ Trinitatis in actiuæ

E vitæ bonis operibus, priùs affligentes ſemetipſos, ſuis exhortationibus quoſcumq; potuerunt, ad ſuam imita-tionem pertraxerunt, & iterum ad contemplandam ſan-ctæ Trinitatis diuinitatem conſcendentes multos ſecum perduxerunt, non inconuenienter in nono loco ponun-tur, eo quòd talentum quod à Domino perceperunt, non ſolùm duplicauerũt, ſed & triplicauerunt. *Decimum chryſopraſus.* Chryſopraſus lapis viridis aureique colo-ris eſſe perhibetur. Qui pro eo quòd in decimo loco ponitur, poſſumus per eum quoſdam doctores Eccleſiæ intelligere, qui & verbis multos docuerunt, & multò plures ſuis ſcriptis erudierunt & erudiunt. Qui etiam

F & lumina Eccleſiæ rectè dici poſſunt. Qui per viridem & aureum colorem deſignantur, eo quòd viriditate fi-dei firmitate & ſapientia, vt aurum fulgidi fuerunt. Per denarium verò numerum, vetus teſtamentum, propter decem videlicet præcepta legis, poſſumus intelligere. Et vetus teſtamentum ſine doctrina noui teſtamenti nullus intelligere poteſt, eo quòd ſpiritalis intelligentia in ve-teri teſtamento nihil ſit aliud, quàm nouum teſtamen-tum. Non inconuenienter in decimo loco ponuntur, eo quòd ſcientiam veteris teſtamenti ac noui pleniſſimam habuerint. Poſſumus & denarium numerũ aliter intel-ligere. Denarius quippe numerus diuidit & ordinat, & perficit omnes numeros. Ita & iſti diuiſerunt quodam-modo ſcripturas, cùm eas exponendo per ſententias &

Matt. 19. — Mat. 25.

libros partiti ſunt. Ordinauerunt eas, cùm eorum obſcoritates aperuerunt: & quæ inordinata videbantur, quam rectum ordinem habuerint, manifeſtauerunt. Perfecerunt autem cum ea quæ deeſſe videbantur, ſuppleuerũt. *Vndecimum hyacinthus.* Hyacinthus cuius ſpecies hyacinthino colori nomen impoſuit, pretioſiſſimus eſt, cæli ſereni colorem habens ſicut ſapphirus. Sed ille maculas habet, iſtius pulchritudo nullis maculis deturpatur. Significat autem ſanctos viros, ab omnibus ſordibus peccatorum alienos, terram corporibus, cælum mentibus ſemper inhabitantes: de qualibus fuit Apoſtolus, qui dicebat: *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt.* [Philip. 3.] Qui non inconuenienter in vndecimo loco ponuntur. Per decem [H] namque, ſcientia diuinarum ſcripturarum, ſicut ſuperiùs diximus deſignatur: vnus verò qui decem ſequitur, vt vndecim ſiant, ad vnius Dei contemplationem pertinet. Iſti ergo ſancti vndenarium numerum compleuerunt, quia ſcientia diuinarum ſcripturarum repleti, multos ſuis prædicationibus ad vitam æternam perduxerunt. Vnum numerum compleuerunt, quia in contemplatione Dei omnipotentis aſſidui fuerunt: nec inſtantia prædicationis à contemplatione, nec aſſidua contemplatio à prædicatione eos retraxit; ſimilitudinem geſtantes angelorum, qui & angelicum officium ſemper implent, & à contemplatione Dei omnipotentis numquam alieni [I] exiſtunt. De talibus videtur mihi Prophetam dixiſſe: [Malac. 2.] *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius, qui angelus Domini exercituum eſt.* De talibus fuit Ioannes Baptiſta, de quo Dominus dicebat: [Luc. 7. ex Malac. 3.] *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Duodecimum amethyſtus.* Sæpe per duodenarium numerum Apoſtoli deſignantur. Amæthyſtus verò purpureus eſt. Et ſcimus quia purpurum ornamẽtum eſt regale. Per amæthyſtum igitur Apoſtoli eorúmque ſimiles deſignantur, qui ornamentum fuerunt Dei, quia eum per vniuerſum mundum prædicauerunt. Ornamentum Dei fuit Petrus, de quo ſcriptum eſt, [Ioan. 21.] [K] quòd clarificauerit Deum morte. Similiter & cæteri ornamentum Dei fuerunt, quia eum prædicando, miracula faciendo, pro nomine eius moriendo, clarificauerunt: *Et duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis.* Hoc ſecundùm litteram ſtare non poteſt. Si ſingulæ portæ erant ex ſingulis margaritis, quomodo per vnamquamque duodecim margaritæ fuiſſe dicuntur? Sed ſpiritaliter intelligendum eſt. Duodecim namque margaritæ ſunt, ex quibus ſingulæ portæ eſſe dicuntur, id eſt centumquadragintaquatuor, per quos Apoſtolorum ſucceſſores, do- [L] ctores Eccleſiæ deſignantur, qui fidem doctrinámque Apoſtolorum ſunt ſecuti, & actus imitati. Qui propter vitæ munditiam & ſanctitatem præcipuam, per candorem margaritarum ſignificantur. *Et platea ciuitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum.* [Sup. eod.] Superiùs per aurum mundum & vitrum mundum perfectos viros & ſanctos angelos diximus ſignificatos: ſed hic per plateam ciuitatis mentes fidelium, per aurum verò mũdum, & vitrum perlucidum, munditia mentium hominum deſignatur, atque angelorum: quia ſicut ad mentes angelorum nulla vnquam vana cogitatio accedere potuit quæ eos macularet, ita & ſanctis poſt reſurrectionem nulla vnquã [M] inutilis cogitatio adueniet, quæ eorum mentes commaculet. *Et templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius eſt, & agnus.* Per templum, in quo hoſtiæ & ſacrificia offerebantur, Eccleſia deſignatur, in qua non carnalia, ſed ſpiritalia ſacrificia quotidie Deo offeruntur. Nam ſicut illic ſecundùm qualitatẽ peccatorum exercebatur ritus ſacrificiorum, ita & in Eccleſia ſecundùm modum culpæ debẽt eſſe ſacrificia pœnitentiæ, ſacrificia orationum, fletuum, cordis compunctionum. De talibus ſacrificiis Propheta loquitur, dicens: *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus.* [Pſal. 50.] Et iterum: *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.* [Ibid.] Si eſt ſacrificium iuſtitiæ, eſt ſapientiæ, eſt & abſtinentiæ, eſt & humilitatis, cæterarúmque virtutum. Hæc ſunt ſacrificia, quæ odorem ſuauiſſimum prębent Domino, non carnes pecudum, quæ in altari cremabantur. Ioannes ergo templum in ſancta ciuitate ſe non vidiſſe dixit, quia hæc omnia quæ diximus, in illa beatitudine neceſſaria non erunt. *Abſterget enim Deus omnem lachrymam ab oculis ſanctorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt.* [Sup. eod.] Dominus verò templum illius erit & agnus, quia in illo erunt ſancti, & in illo habitabunt ſicut ipſe dixit diſcipulis ſuis: *Sicut ego ſum in patre, & vos in me eritis, & ego in vobis.* [Ioan. 14.] *Et ciuitas non eget ſole, neque luna, vt luceant in ea; nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus.* Per ſolem, nouum teſtamentum; per lunam, vetus deſignatur. Abſque iſtis duobus luminibus, vel luminaribus, Eccleſia per viam rectitudinis, in tenebris huius ſæculi ſine crebris offenſionibus incedere non poteſt. In illa autem beatitudine, vbi nullæ tenebræ erunt, nullæ offenſæ, nihil incorrectum quod corrigi poſſit, lux noui ac veteris teſtamenti neceſſaria non erit. Illius enim lumine ſancti ſine fine perfruentur, quia auctor eſt lucis, & qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Et ambulabunt gentes per lumen eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam.* [Ioan. 1.] Per gentes omnes electi deſignantur. Sed quomodo ambulabunt? Ambulabunt mente, non corpore, non mutando locum, ſed conſiderando omnipotentiam, diuinitatem, atq; maieſtatem. Per lumen Eccleſiæ ambulabũt, [I] quia vt hoc iter perficere poſſint, illo de lumine illuminabuntur, quod cunctæ Eccleſiæ omnipotens Deus daturus eſt. Per reges autem terræ, Apoſtoli & cęteri prædicatores deſignantur. Gloriam verò & honorem prædicatorum eos vocat qui per eos crediderunt, ſicut Apoſtolus Paulus dicit diſcipulis ſuis: *Gloria noſtra vos eſtis in Domino.* [2. Cor. 1.] Afferent ergo gloriam ſuam & honorem in illam, cùm eos qui per eos crediderunt, Domino repræſentabunt. *Et portæ non claudentur per diem, nox enim non erit illic.* Superiùs per duodecim portas, quæ ex duodecim margaritis fuiſſe dicuntur, Apoſtolos fuiſſe diximus deſignatos. Sed hic vbi ſine numero ponuntur, aliam [K] ſignificationem habent: ſignificant namque corda fidelium; fideles namque in hac vita poſiti noctem patiuntur, id eſt, dæmones & impios homines. Portas autem in nocte claudunt, cùm contra omnia tentamenta dæmonum, aditus mentium ſuarum obſtruunt, eaque a ſe repellunt. Claudunt enim portas in nocte, cùm contra malitiam prauorum hominum corda ſua muniunt, vt non audiant linguam detrahentem, non reddant malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, vt ſecundùm prophetam: Excutiant manus ſuas ab omni munere, & [1. Petr. 3.] obturent aures ſuas ne audiant ſanguinem, & claudant [Eſai. 33.] [L] oculos ſuos, ne videant malum. Porrò in cæleſti beatitudine, vbi nullus dæmon, nullus reprobus eſſe poterit, qui mala ſuadeat, qui per noctem deſignantur, portarum, id eſt mentium, obſeratio neceſſaria non erit. Nam & ſecundùm litteram erit ibi dies perpetuus, nulla nocte ſuccedente. *Et afferent gloriam gentium, & honorem in illam.* Superiùs reges terræ, id eſt prædicatores ſanctos, gloriam ſuam in ciuitatem ſanctam detuliſſe dicit. Per gloriam, gentes quæ per eos crediderunt, diximus fuiſſe deſignatas. Si ergo gloria prædicatorum gentes ſunt, glorię gentium quæ ſunt? Niſi fortè ſecundùm Salomonem hoc dictum intelligamus, quia dicit: *Gloria ſenum* [Prou. 17.] [M] *filij filiorum: gloria filiorũ, patres eorum*; gloria verò filiorum erunt patres eorum, quia gaudebũt gentes, eo quòd tanti meriti tantæq; excellentię patres habeant eum eorum glorię participes eſſe meruerint. Quòd autẽ dicit, [afferent.] poſſumus ad angelos referre, qui in die iudicij ſanctos Dei ad percipiẽda prœmia reprommiſſa deducẽt, ſicut Dominus dicit in Euangelio: *Mittet filius hominis angelos ſuos, & congregabunt electos eius à quatuor ventis cæli, & à ſummitate cælorum.* [Mat. 24.] *Nec intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens abominationem & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro vitæ agni.* Inquinatos vocat eos, qui ſe diuerſis ſceleribus inquinauerunt. Abominationem faciunt, qui malum operantur. Nihil enim abominatur Deus, [Sap. 11.] niſi malitiam, ſicut in libro Sapientiæ ſcriptum eſt: *Miſereris omnium Domine, & nihil eorum odiſti quæ feciſti.* Quæri autem poteſt, cur mẽdacium fieri dicatur. Quod autẽ facimus, non eſt mendaciũ: quia quod factũ eſt, nõ poteſt

non eſſe factum, vt ſit mendaciũ. Sed factum pro locutione poſuit. Peccatum quippe mendaci, loquendo facimus, non operando. Poſſumus etiam per mendacium, 1. Ioan. 5. omne peccatum intelligere. Scimus enim, quia Deus veritas eſt. Peccatum verò deceptio eſt animarum. Quidquid ergo contrarium eſt veritati, atque ad deceptionem animarum pertinet, quamuis videatur verum, Mat. 23. mendacium rectè dici poteſt. In illa itaque ſancta ciuitate nõ intrabit aliquid coinquinatum, & faciens abominationem & mendacium, quia in die iudicij exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos Mat. 25. in caminum ignis ardentis. Nam & illis qui oleum charitatis in vaſis ſuis non habuerint, claudetur ianua regni cæleſtis, diceturque illis à Domino: *Amen dico vobis, neſcio vos.*

CAPVT XXII.

Ezech. 47. *ET oſtendit mihi fluuium aquæ vitæ, ſplendidum tanquam cryſtallum, procedentem de ſede Dei & agni.* Licet Ezechieli in vltima viſione torrens demonſtratus ſit, qui de templo exibat, & decurrebat in mare, de quo ita loquitur: *Et duxit me*, inquit, *angelus mille cubitos, & transduxit me vſque ad talos. Et duxit me mille cubitos, & transduxit me vſque ad genua. Et duxit me mille cubitos, & transduxit me per aquam vſque ad renes. Et duxit me mille cubitos, torrentemque non potui tranſuadere, quia intumuerant aquæ torrentis, qui tranſuadari non poterat.* Per torrentem, ſcripturam diuinam intelligere debemus, quæ de templo, id eſt de Eccleſia egreditur, ab ore ſcilicet prædicatorum: angelus verò Dominum ſignificat. Angelus itaque prophetam mille cubitos ducit, cùm Dominus alicui fideli ſuo deſiderium largitur intelligendi ſcripturas. Propheta namque typum tenet eorum qui diuinas ſcripturas ad hoc diſcere volunt, vt ipſi in eis proficiant, & alios per earum ſententiam inſtruant. Millenarius verò numerus perfectionem alicuius rei ſæpe demonſtrat. Et prima tranſductio ad hiſtoriæ intelligentiam, ſecunda ad moralem, tertia pertinet ad ſpiritalem. Angelus igitur tranſducit Prophetam vſque ad talos, cùm ei hiſtoriæ intellectum tribuit. Quiſquis enim moralem & ſpiritalem intelligentiam in diuinis ſcripturis inueſtigare deſiderat, neceſſe eſt vt hiſtoriæ intelligentiam priùs poſſideat. Secundò angelus Prophetam mille cubitos ducit, cùm Dominus fidelem ſuum ad moralem intelligentiam percipiendam accendit. Per aquam vſque ad genua eum tranſducit, cùm moralis ſcientiæ ſenſus ei manifeſtat. Torrentémque non potuit tranſuadere, quia profunditatem diuinorum cæleſtiúmque myſteriorum, nullus ſicut eſt, perſcrutari poteſt. *Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus*, ſicut dicit
1. Cor. 13. Apoſtolus: *cùm autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.* Et iterum: *Videmus nunc per ſpe-*
Ibidem. *culum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Hunc torrentem idem Paulus tranſmeare ſe non poſſe conſiderans, dicebat: *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ*
Rom. 64. *Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit: aut quis prior dedit illi, & retri-*
Eſai. 64. *buetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula ſæculorum, amen.* Et propheta Eſaias: *Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Ecce angelus prophetam vſque ad locum præfinitum duxit, & non eum tranſduxit: quia omnipotens Deus ſuos ſanctos vſque ad contemplanda ſecreta & arcana myſteria ſuæ diuinitatis perducit, ſed nequaquam eos tranſducit: quia fragilitas humana perfectè non poteſt comprehendere illa inæſtimabilia diuina myſteria. Et ſicut qui regios cibos odoratus eſt, & eorũ dulcedinem prægustauit, amplius eos deſiderat, quam ille qui nec eos vidit, nec odoratus eſt, nec qualis eſſet eorum dulcedo guſtando ſenſit: ita & ſancti, qui per contemplationis gratiam dulcedinẽ patriæ cæleſtis ſæpe deguſtant, multò amplius in eius amore quotidie exardeſcunt, quam illi qui propter dulcedinem ſæculi dulcedinem non ſentiunt vitæ æternæ. Dicit idem Propheta in ſequentibus, vidiſſe ſe ligna in vtraque parte torrentis, quorum fructus erant in cibum, & folia ad medicinam. Duæ ripæ, duo teſtamenta ſignificant. Inter has duas ripas magnus torrens ſcripturarum, qui à ſanctis patribus editus eſt, decurrit: per ligna verò doctores Ezec. 47. Eccleſiæ deſignantur, qui in vtriſque ripis, id eſt, in doctrina veteris ac noui teſtamenti plantati eſſe dicuntur: vnde aquas veræ ſcientiæ trahentes, & fructus gignunt, & folia. Per fructus namque, opera bona: per folia autẽ, verba prædicationis deſignantur. Fructus in cibum, & folia ad medicinam proficiunt: quia vnuſquiſque doctor languenti animæ medicinam verborum ſalutiferã tunc miniſtrat, cùm eam priùs exemplis bonorum operum pauerit. Ecce Ezechiel torrentem de templo exiſſe ſe vidiſſe dixit, Ioannes autem non torrentem, ſed fluuium à ſede Dei & agni procedentem, ſibi oſtenſum fuiſſe dicit. Torrens ex nimio ardore ſolis ſolet ſiccari, fluuius verò nullo ardore exſiccatur. Non inconuenienter ergo per torrentem diuina ſcriptura exprimitur, quæ veniente ſole, id eſt, Domino ad iudicium, ſiccabitur: quia poſt reſurrectionẽ diuina ſcriptura neceſſaria non erit. Porrò per fluuium, qui nullo ardore ſolis exſiccatur, gloria ſanctorum perpetua intelligitur. Qui à ſede Dei & agni procedere dicitur, quia ab illo fluuius gloriæ ſanctorũ procedet, à quo illis in carne poſitis proceſſit riuus omnium bonorum: qui fluuius ſplendidus tanquam cryſtallus eſſe dicitur. Verùm quia huius lapidis in hoc libro ſæpe fit mentio, placuit vt de natura & ſignificatione eius aliqua dicamus. Hic lapis clarior eſt omnibus lapidibus: naſcitur autẽ in frigidiſſimis locis, à quibus frigus nunquam recedit. Qui ex inferiori parte ſaxo aliquantulum molliori inhæret, radicem in eo parumper defigens, ſurſúmque creſcens erigitur, ſex angulos habens, in ſummitate verò acutus, eundem tamen ordinẽ ſex angulorum vſque ad ſummitatem ſeruans. Significat namq; vnumquemque perfectum virum: lapis verò, cui inhæret, Chriſtum ſignificat. Claritas cryſtalli puritatẽ mentium ſanctorum deſignat: ſex anguli perfectionem demonſtrant operum bonorum. Ordinem ſex angulorum vſq; ad ſummitatem docet, quia ſancti huc ſtudent, vt perfectionem bonorum operum vſque ad finem vitæ perducant. In ſuperiori verò ſummitate acuitur, quia omnis intentio ſanctorũ ad illum tendit qui vnus eſt, & in quo etiam ipſi vnum fiunt. Fluuius ergo iſte, qui gloriam ſan- Ioan. 17.
ctorum deſignat, ſplendorem cryſtalli habere dicitur: quia vnicuique fidelium ſecundum qualitatem operum ſuorum refulget, ſicut dicit Apoſtolus: *Stella ab ſtella* 1. Cor. 15.
differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Qui de ſede Dei & agni procedere dicitur, quia ab ipſo procedit omnis gloria ſanctorum, qui auctor eſt omniũ bonorum. *In medio plateæ eius.* Qui etiam in medio plateæ ciuitatis decurrere dicitur, quia corda ſanctorũ perpetua ſuauitatis dulcedine lætificabit. *Et ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ.* Ezechieli in vtraque ripa torrentis, plurima Ezech. 47.
ligna demõſtrata ſunt, de quibus ſuperiùs locuti ſumus: hic autem vitæ lignũ vtramque partem fluminis occupaſſe dicit. Sed illic per multa ligna, multi prædicatores: hîc autem per vnum vitæ lignum, vnus Chriſtus deſignatur, qui eſt vita cunctorum fidelium; per vtramque verò partem fluminis, poſſumus angelos & homines intelligere. Vtramque igitur partem fluminis lignum vitæ obtinebit, quia & angelos & homines ſanctos Chriſtus æqualiter poſſidebit. *Afferẽ fructus duodecim.* Fructus duodecim, Apoſtoli ſunt, omnéſque qui eorum doctrinam ſunt ſecuti. Fructus duodecim lignum vitæ affert; quia in cæleſti beatitudine Chriſtus omnium multitudinem fidelium collocabit. *Per menſes ſingulos reddens fructum ſuum.* Menſes ſinguli tempora ſunt ab initio mundi vſque ad finem eius, de quibus frequenter diximus. Per menſes ergo ſingulos reddet fructum ſuum, quia omnes electos qui ſingulis temporibus fuerunt, & erunt vſque ad finem, in cæleſti beatitudine patri repræſentabit. *Et folia ligni ad ſanitatem gentium.* Folia ligni, verba ſunt Euangelij, quæ ſanitatem multis gentibus præſtiterunt. Et ſenſus: Omnes gentes quæ per doctrinã

Digitized by Google

Euangelij à languētibus animarum ſalutæ factæ ſunt, in G
cæleſti beatitudine conſtituet. *Et omne maledictum non erit*
Gen. 3. *ampliùs.* Cùm dicit, (Omne maledictum) demonſtrat
Rom. 5. plurima eſſe maledictiones. Maledictioné mortis pri-
mus homo incurrit, quando peccauit, & ab illo in om-
Galat. 3. nes homines pertranſiuit. Et de Chriſto Paulus dicit,
Gen. 4. quod factus ſit maledictum pro nobis; quia mortē, quæ
eſt maledictio optimi hominis, pro noſtra ſalute ſuſcepit.
Sed & Cain pro reatu homicidij maledictus eſt a Deo.
Deut. 27. Et contemptoribus legis dicit Moyſes: *Maledictus qui*
non permanſerit in omnibus his. Similiter & nos cùm graui-
ter peccauimus, ipſi noſmetipſos peſſima maledictio-
ne damnamus. Omne igitur maledictum non erit am-
plius, quia peccatū non erit, nec aliquid qood occaſio- H
nem præbeat peccandi. Maledictio quoq; primi homi-
nis in reſurrectione delebitur, cùm immortalitas omni-
bus electis fuerit attributa. *Et ſedes Dei & agni in illa erunt.*
Si modò ſunt ſancti Dei in hac vita politi, ſedes Dei,
quantò magis tunc erunt, cum corruptibile hoc induerit
2. Cor. 15. incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalita-
tem? *Et ſerui eius ſeruient illi.* Quæ eſt iſta ſeruitus, qua
ſerui Dei, ſeruiunt Deo? tantùm modò videlicet eum, & ſine
fine eum laudādo. *Et videbunt faciem eius, & nomen eius in*
frontibus eorum. Quanta ſit gloria & ſuauitas quæ ſanctis
miniſtrabitur, mens humana comprehendere nō poteſt, I
ſicut dicit Apoſtolus Paulus: *Quod oculus non vidit,*
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit
Deus diligentibus ſe. Sed omnem dulcedinem atque ſua-
uitatem illud tranſcendet, quando videbunt Deum fa-
1. Cor. 2. cie ad faciem. Nomen verò Dei eſt filius Dei. Nomen
itaque erit io frontibus ſanctorum, quia ipſa claritas
1. Cor. 13. atque ſpecies demonſtrabit eos eſſe filios Dei. *Et nox*
vltra non erit. Dicit alio loco Ioannes: *Deus lux eſt, &*
tenebræ in eo non ſunt vllæ. Quas ergo tenebras pati po-
terunt, à quibus Deus aſſiduè videbitur? Et ſi de dæ-
monibus & impijs intelligere voluerimus hoc dictum,
nox non erit, quia dæmones cū omnibus impijs in cloa- K
ca inferni in perpetuum tenebuntur recluſi. *Et nō egebunt*
lumine lucernæ, neque lumine ſolis. Diximus ſuperiùs, per lu-
men lunæ ac lumen ſolis, vetus ac nouum teſtamentum
1. Ioan. 1. eſſe deſignatum. Eamdem itaque ſignificationem habet
lucerna in hoc loco, quam ſuperiùs diximus lunam ha-
buiſſe. De lumine autem ſolis ac lunæ, ideſt veteris ac
noui teſtamenti, ſuperiùs aliqua diximus. Hoc igitur lu-
mine non egebunt ſancti. *Quoniam Dominus Deus illumi-*
nabit illos, & regnabunt cum illo in ſæculorum. Hucuſ-
que viſio ſeptima. Quæ ſequuntur, ad admonitionem
pertinent ipſius Ioannis, cæterorumque fidelium. *Et di-*
xit mihi: Hæc verba fideliſſima & vera ſunt. Hoc bis repe- L
tiuit ideo, vt nullus conſiderans obſcuritates dictionum,
& ea quæ ſecundùm litteram irrationabilia videntur, in-
credulus exiſtat. Fuerunt enim quidam, qui non intelli-
gentes diuina myſteria, quæ io hoc libro continentur, à
catalogo diuinarum ſcripturarum cum amputare volue-
runt. *Et Dominus Deus ſpirituum prophetarum miſit angelum*
ſuum oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito. Ideſt, Dominus
Deus qui ſpiritū prophetiæ dedit omnibus ſanctis pro-
phetis, ipſe miſit angelum ſuum, id eſt ipſum, qui loque-
batur, qui & Ioanni oſtendit omnia myſteria quæ in hoc
libro continentur, oſtendere ſeruis ſuis quę oportet fieri
citò. Cum hæc ſcriptura non tantū ad futurum tempus,
ſed etiam ad præteritum pertineat, cur ad demonſtranda M
ea tantummodo, quæ oportebat fieri citò, a Deo ange-
lum dicit eſſe miſſum? Quia notum præterita facilè
dignoſcuntur: futura autem & incognita hominibus,
non niſi per reuelationem Spiritus ſancti, aut per ange-
lorum miniſterium intelligere poſſumus. Aliter. Quid-
quid ignoramus, futurum nobis eſt, quia futurum eſt vt
ad cor noſtrum veniat quod neſcimus, illud videlicet:
quod Deus prædeſtinauit vt ſciremus. Non enim ſcien-
tia mali nobis prædeſtinata eſt, ſed ex originali peccato
deſcendit. *Ecce venio velociter.* Hoc in perſona loquitur
Chriſti, ſignificans eum ad iudicium citò eſſe venturum.
Beatus qui cuſtodit verba prophetiæ libri huius. Ille ſeruat ver-
ba prophetiæ, id eſt mandata Dei, qui ea operando im-
plet, & in meditatione eorum aſſiduus eſt, implens illud

Pſalmographi dictum: *In lege Domini voluntas eius, & in*
lege eius meditabitur die ac nocte. Et ego Ioannes qui audiui &
vidi hæc & poſt quam audiſſem & vidiſſem, cecidi vt adora- Pſal. 1.
rem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat, & dixit mihi:
Vide ne feceris: conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum
prophetarum, & eorum qui ſeruant verba libri huius. Deum
adora. Cur angelus Domini à Ioanne adorari noluerit, Sup. c. 19.
ſuperiùs in expoſitione quintæ viſionis ſufficienter ex-
poſuimus. Quærendū verò nobis eſt, cur repetit quod
antea prohibuerat. Sed ſi diligenter ſcripturam in-
ſpexerimus, non in vanum eſſe factum intuebimur, Nā
cùm ei demonſtraſſet angelus Chriſtum in ſua ſede ſe-
dentem, quatuorque animalia, & viginti quatuor ſenio-
res, nequaquam dicitur angelum adorare voluiſſe. Simi-
liter cùm ei demonſtraſſet, qualiter ab agno ſeptē ſigil-
la reſerata ſunt, & ea quæ ſub cantu tubarum ſeptē an-
gelorum geſta ſunt, necnō & ea quæ ſub effuſione phia-
larum ſeptem angelorum geſta fuiſſe leguntur, nequa-
quam dicitur quod angelum adorare voluerit. Vbi verò
ventum eſt ad eum locum, in quo ei ab angelo demon-
ſtratum eſt, qualiter ſponſa Chriſti, id eſt Eccleſia, Chri-
ſto coniuncta eſt, in eo videlicet loco, vbi ſcriptum eſt:
Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, & cætera;
continuò angelum adorare voluit. Simili modo & in ſe- Ibidem.
quentibus, cùm ei demonſtrata eſſet deiectio Antichri-
ſti, alligatio diaboli in abyſſum, gloria reſurrectionis,
nullo modo angelum adorare voluit. Cùm autē in fine
huius viſionis demonſtratum eſſet ei, qualiter Eccleſia
poſt reſurrectionis gloriā Chriſto in æternum cum illo
regnatura ſociabitur, continuò angelum adorare voluit.
Coniungitur namque Eccleſia quotidie Chriſto per fi-
dem, cæteraq; bona opera, quæ per abyſſum deſignan-
tur. Coniungetur vero ei poſt reſurrectionem modò ex-
celſiùs, atque nobiliùs, non iam per partes, ſicut modò,
ſed tota ſimul in æternum cum illo manſura, & ſine fine
regnatura. Igitur Ioannes bis angelum adorare voluit,
quia binas coniunctiones Eccleſiæ cum Chriſto ei de-
monſtraſſet. *Et dixit mihi, Ne ſignaueris verba prophetiæ libri*
huius: tempus enim prope eſt. Signata eſt ſcriptura illis, à qui-
bus non intelligitur. Præcipitur igitur Ioanni ne ſignet
verba prophetiæ libri huius, id eſt, ne tacendo obſcuri-
tates eius abſcondat, ſed exponendo potiùs omnibus eā
ſcire volentibus manifeſtet, eo quòd dies iudicij, qui in
hoc libro diuerſis modis deſcribitur, prope ſit, & neceſſe
habeamus, vt periculum quod imminet, corde videa-
mus, ne ſicut fur incautos occupet, & perdat. Sed cur
Ioannes ſecundùm præceptum angelicum obſcuritates
libri huius exponendo & deſcribēdo manifeſtare noluit?
præſertim cùm propter eas obſcuritates quidam in erro-
rem & hæreſim deciderint, dicentes Chriſtum poſt re-
ſurrectionem per mille annorum ſpatium cum omnibus
ſanctis in mundo carnaliter eſſe regnaturum. Verùm
quod non fecit ſcribendo, credimus eum feciſſe prædi-
cando. *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat*
adhuc. Non præcipiendo, ſed comminādo dixit. Solent
quippe homines hoc genere locutionis terrere quoſdā
ſibi ſubiectos, ſicut magiſtri ſolent dicere pueris vacāti-
bus: Nolite legere, nolite legere. Illi verò intelligentes
comminationem eſſe hoc, non prohibitionē, ſtatim in-
cipiunt legere. Hoc etiam modo domini ſeruos otio tor-
pentes terrere ſolent, vt opus ſibi iniunctum citiùs ex-
pleant. *Et qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, & ſanctus ſancti-*
ficetur adhuc. Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt reddere
vnicuique ſecundum opera ſua. Seculi homines, mercedes
quas ſibi ſeruientibus debent reddere, aut in ſacculis aut
in horreis, aut in quibuſdā terræ locis habent: Chriſtus
autem præmia ſeruorum ſuorū ſecum ſemper habet, ab
ipſo enim procedit modò omnis bonitas ſanctorum, ab
ipſo & in futuro procedet omnis gloria eorum. *Ego ſum*
α & ω, primus & nouiſſimus, principiū & finis. Beati
qui lauant ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas illis in ligno vitæ, & per portas
intrent in ciuitatē. Poſſumus per ſtolas in hoc loco animas
noſtras intelligere. Et quia aſſiduè peccamus, neceſſe eſt
vt ſtolas ideſt animas noſtras, orādo, vigilādo, ieiunādo
eleemoſynas largiendo, aſſiduè lauemus. Per lignū vitę
poſſumus ſapientiam intelligere, dicente Salomone: Li-

gnum vitæ eſt iis qui apprehenderint eam: & qui tenuerit A
eam, beatus. Poteſtatem in ligno vitæ, id eſt, in ſapientia
habent ſancti, quia quicumque ſapientiam poſſidet, po-
tens eſt ad omnia vitia extirpáda, ad tentationes dæmo-
num deuincendas, & ad omnia bona opera peragenda,
ſicut dicit Salomon: *Melior eſt patiens viro forti, & qui do-*
Prou. 16. *minatur animo ſuo, expugnatore vrbium.* Tales ergo per por-
Ioan. 10. tas intrant in ciuitatem, per illam videlicet portam, quæ
dicit in Euangelio: *Ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit,*
ſaluabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.
Poſſumus hoc & ad futurum tempus referre. Per li-
gnum namque vitæ, Chriſtus deſignatur, vt ſæpe iam B
diximus. Sicut enim ex vno ſtipite ligni, multi rami pro-
deunt: ita & ex vno Chriſto multitudo ſanctorum. Qui-
cumque ergo lauacris ſpiritalibus, id eſt, bonis operibus
ſe abluere non ceſſant, poteſtatem habent in ligno vitæ,
quia eius membra effecti per illum magna poterunt. Nã
ſicut ex vno ſtipite arboris, omnis virtus ramorum pro-
cedit, ita & ex vno Chriſto omnis poteſtas ſanctorum.
Per portam ciuitatis poſſumus accipere miſericordiam
& clementiam Dei. Hæc eſt porta, quæ iuſtis aperietur,
quia iuſtos intra aulam paradiſi, miſericordia diuina re-
cipiet. Sequitur: *Foris canes & venefici & impudici, & ho-*
Pſal. 27. *micidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit men-*
dacium. Ego Ieſus miſi angelum meum teſtificari vobis hæc in
Eccleſiis. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida, & ma-
tutina. Dauid radix eſt vniuerſæ ſtirpis ſuæ. Quia ſicut C
ex vna radice multi rami oriuntur, ita & ex vno Dauid
magna progenies eſt exorta. Cùm ergo Dauid fuerit ra-
dix Chriſti eo quòd de ſtirpe eius Chriſtus fuerit exor-
tus, quomodo Chriſtus radicem ſe dicit eſſe Dauid?
Chriſtus igitur & radix & filius eſt Dauid. Radix eſt Da-
uid, quia ab ipſo Dauid eſt creatus, ſicut & cæteri homi-
nes: filius eſt Dauid, quia ex eius progenie proceſſit ſe-
cundùm carnem. Qui etiam ſtellam matutinam ſe vocat.
Stella matutina, quam Luciferum vocamus, rectè Chri-
ſtus vocatur: quia ſicut illa manè oriens ſplẽdorẽ ſuum
per vniuerſum mundum ſpargit, ita & Chriſtus veniens
in mundum, vniuerſam mundi faciem illuminauit. Qui
Iob. 38. non incongruenter Lucifer vocatur, quia veniens in
mundum, lucem ſecum detulit, quia tenebras huius
mundi extinxit. De hoc lucifero Iob loquitur dicens: D
Qui producit Luciferum in tempore ſuo. Luciferum in tem-
pore ſuo Deus pater produxit, quando filium ſuum tem-
pore conſtituto ad redimendum genus humanum dire-
xit. *Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni.* Id eſt, Chriſtus &
Eccleſia omnes homines per ſcripturas & per prædica-
tores ad percipienda præmia æterna quotidie inuitant.
Sequitur: *Et qui audiunt, dicat, Veni.* Audiunt non ſolùm
illi qui diuinas ſcripturas intelligunt, ſed & illi qui ea bo-
na faciunt, per quæ ſaluari poſſunt. Multi ſunt verò qui
audiunt, id eſt, qui diuina mandata didicerunt: ſed non
veniunt, quia ea opere implere negligunt. Qui igitur au-
dit, neceſſe eſt vt veniat: & qui iam cœpit venire ad
Deum per viam operum bonorum, neceſſe habet vt &
alios ſecum admonendo pertrahat. *Et qui ſitit, veniat.* Id
eſt, qui ſitit vitam æternam, ad eam per viam bonorum
Sup. c. 12. operum venire ſe debere cognoſcat. *Et qui vult, accipiat*
aquam vitæ gratis. Hoc ſuperiùs expoſitum eſt. *Conteſtor*
A *enim omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis appoſue-*
rit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto.
Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus
partem eius de libro vitæ, & de ciuitate ſancta, & de his quæ
ſcripta ſunt in libro iſto. Cùm ſuperiùs præcipiat angelus
Ioanni, dicens: *Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius,*
quid eſt quod idem Ioannes in hoc loco maledictione
terribili damnat eos, qui ad ſcripturam libri huius aliqua
addiderint? maximè cùm in hoc libro multa inuenian-
tur, quæ ſecundùm litteram inutilia & vana eſſe vide-
buntur, niſi eis ſpiritalis intelligentia adhibeatur, per
B quæ intelligantur? Verùm non de expoſitoribus, ſed de
hæreticis hoc dictum eſſe intelligere debemus. Expoſi-
tor namque nihil addit aut minuit, ſed aut obſcuritates
hiſtoriæ exponendo manifeſtat, aut moralem aut ſpirita-
lem intelligentiam demonſtrat. Hæreticos ergo maledi-
cit, qui in ſcripturis diuinis ad confirmandam hæreſim
ſuam quædam falſa apponebant, & quædam detrahe-
bant, quæ eorum hæreſi videbantur eſſe contraria. *Dicit*
qui teſtimonium perhibet iſtorum: Et etiam venio citò, Amen.
Veni Domine Ieſu Chriſte. Dicit, (Venio citò) Ioannes pe-
tit, Veni Domine Ieſu: & nos aduentum Chriſti multis
modis poſtulare debemus. Poſtulamus namque aduen-
tum eius in oratione Dominica, quotidie dicentes *Ad-*
ueniat regnum tuum, id eſt, tempus quod poſt reſurrectio-
nem futurum eſt, in quo omnes ſancti cum Chriſto ſi-
C ne fine regnabunt. In peccatis iacemus, & ideo neceſſe
habemus, vt pœnitendo, plorando, orando, abſtinendo,
eleemoſynas largiendo, aduentum eius deprecemur, vt
ad nos miſericordiam ſuam impendendo redeat, à qui-
bus malis noſtris ſtatus diſceſſerat. In tenebris ignoran- Mat. 6.
tiæ poſiti ſumus, deprecandus eſt Dominus vt veniat,
& lumine ſapientiæ ſuæ corda noſtra illuminet. Ab in-
uiſibilibus hoſtibus impugnamur, rogandus eſt Domi-
nus vt veniat, & ab eis inuiſibili potentia nos defendat.
Viſibiles hoſtes patimur, implorandus eſt Dominus, vt
veniens, patientiam & tolerantiam nobis in aduerſis
tribuat, vt non vincamur malo, ſed vincamus in bono
malum. Sunt etiam alij hoſtes interiores multò deterio-
res a quibus indeſinenter debellamur: auaritia videlicet
gula, libido, inuidia, ira, odium, ſuperbia, vana gloria,
D tumor mentis, deſpectio proximorum, blaſphemiæ,
& alii multi, quos longum eſt ponere. Iſti ſunt itaque
hoſtes peſſimi, qui ex nobis prodeunt, & nobiſcum ora-
xantur, & iugiter nos debellant. Habent autem & innu-
merabilia iacula malarum cogitationum, quibus aſſiduè
nos vulnerant. Si ergo interiores hoſtes deeſſent, exte-
riores hoſtes nullo modo, niſi per iſtos, ciuitatem cordis
noſtri poſſent capere. Rogemus igitur Dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum, vt veniat, & iſtos immaniſſimos
hoſtes in nobis funditus extinguat, & illis extinctis, per-
ducere dignetur ad gaudia vitæ perpetuæ. Sequitur. *Gra-*
tia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus vobis, Amen. Sit
& nobiſcum gratia Domini Ieſu Chriſti, & det nobis ar-
ma virtutum, quibus muniti, ipſo duce atque ſignifero
& ab interioribus hoſtibus & ab exterioribus defenda-
mur, vt vitæ æternæ participes eſſe mereamur: Qui cum
patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia
ſæcula ſæculorum. Amen.

COMMENTARIORVM IN APOCALYPSIM B. IOANNIS, FINIS.

Digitized by Google

DE VITIORVM VIRTVTVMQVE CONFLICTV, SANCTI AMBROSII EPISCOPI AD SIMPLICIANVM LIBER

Cap. 1. 2. Tim. 3.

APOSTOLICA vox clamat per orbem, chariſſime, atque in procinctu fidei poſitis ne ſecuritate torpeant, dicit: *Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.* Verùm quia hoc tempore Chriſtianitas etiam in ſuis principibus iam religioſa, iamque fidelis eſt, & deſunt piè viuentibus in Chriſto Ieſu vincula, verbera, ſligra, carceres, equulei, cruces, & ſi qua ſunt alia diuerſa tormentorum genera: quomodo verum erit (dicet quis) quod per Apoſtolum ſonuit, vt omnes piè viuentes perſecutionem patiantur? An fortè pacis tempore nemo vult piè viuere in Chriſto Ieſu, & ideo deſunt iſta? Quis hoc modo vel deſipiens dixerit? In hac ergo Apoſtoli ſententia non ſpecialis quorumdam, ſed generalis omnium perſecutio debet intelligi. Et quoniam ſunt multi intra ſinum matris Eccleſiæ conſtituti, qui piè viuentes in Chriſto contumelijs afficiuntur, amarulentis opprobrijs, iniurijs, irriſionibúſque laceſſuntur: iſta ne eſt illa generalis, inquiet, perſecutio, quam Apoſtolus omnes piè viuentes in Chriſto pati deſcripſit? Verùm non iſtam facilè dixerim: cùm ſint quidam in Eccleſia adeo deuoti, quibus nemo prauorum audeat in faciem derogare. Alia ergo ex Apoſtoli verbis intelligenda eſt perſecutio immanior & magis noxia, quàm non mortalis intorquet ſeueritas ſed vitiorum gignit aduerſitas. Dum enim contra humilitatem ſuperbia; contra Domini timorem inanis gloria; contra fraternam dilectionem inuidia; contra charitatem, odium; contra libertatem iuſtæ correctionis, detractio; contra patientiam, ira; contra manſuetudinem, aſperitas; contra humilem deiectionem, tumor; contra ſpiritale gaudium, ſæculi triſtitia; contra firmam ſtabilitatem, inquieta vagatio; contra fiduciam ſpei, deſperatio; contra mundi contemptum, cupiditas; contra Dei amorē, amor proprius; contra ſimplicitatē, furtū & fraus; contra veritatem, fallacia atque mendacium: contra puram frugalitatem ac parſimoniam, ventris ingluuies; contra moderatum mœrorem, inepta lætitia, contra diſcretam taciturnitatem, multiloquium; contra illibatam caſtitatem, carnis immunditia atque luxuria, contra cordis munditiam, ſpiritalis fornicatio; contra amorem patriæ cæleſtis, appetitus huius ſæculi opponens ſemper emergit: hæc (inquam) cum virtutibus obſiſtere conantur, quid aliud nobis inſinuant, quàm quod crudelis aduerſus conglobatas virtutum acies piè viuentium perſecutio deſæuiat? O quàm durus, O quam amarus eſt congreſſus ſuperbiæ, quæ angelos de cælo eiecit, hominem paradiſo eliminauit! cuius exercitus atque armorum conflictus vitia ſunt, quæ breuiter comprehenſa tetigimus. Sed videamus quemadmodum caſtra cæli & inferni dimicent, arma Chriſti & diaboli decertent.

Apoc. 12. Gen. 3.

G

Primùm ſuperbia tibi dicit.

Cap. 2. Certè multis, immò penè omnibus melior es, verbo, ſcientia, honoribus & diuitijs, & cuncta tibi carnalia & ſpiritalia ſuppetunt chariſmata: cunctos ergo deſpice, omnibus temetipſum ſuperiorem oſtende.

Humilitas ex aduerſo reſpondet.

H

Memento quia terra es, quia putredo & vermis es, quia etſi aliquid es, niſi tantùm te humilies, quantùm magnus es, perdis omnino quod es. Numquid tu altior quam primus angelus? Numquid tu ſplendidior in terra, quam lucifer in cælo? Quod ſi illa de tanta ſublimitate per ſuperbiam cecidit, quomodo tu ad cæleſtem celſitudinem ſuperbiendo de imis conſcendes? Qui quamdiu hic viuis, ea conditione teneris, de qua per Sapientem dicitur: *Corruptibile enim corpus aggrauat animā, & onerat terrena inhabitatio mentem multa cogitantem.* Quam denſiſſimis putamus in terra ſuperbiæ tenebris lutum noſtrum inuolui, ſi potuit in cælo ſtella, quæ mane oriebatur, lucis ſuæ globos amittere? Audi ergo potius lucem veritatis dicentem: *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* In quo autem ipſa eſſet ſequenda, alibi præmonuit, dicens: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Audi tumor ſuperbiæ: audi adhuc dicentem humilitatis magiſtrum. *Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur,* & iterum? *Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum & trementem ſermones meos?* Audi quid etiam de illa veritatis luce dicat Apoſtolus, qui te ad eam ſectandam inuitat. Ait enim: *Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & ſpecie repertus vt homo.* Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Si igitur tanta humilitate ſe deprimit diuina maieſtas, ſuperbire in aliquo non debet humana infirmitas.

Gen. 3. Iob. 25. Eccl. 3. Ezech. 28. Eſai. 14. Sap. 9. Eſai. 64. Eſai. 14. Ioan. 8. Mat. 11. Luc. 14. Pſa. 66. Philipp. 2.

Inanis gloria dicit.

Cap. 3. Age bonum quod vales: oſtende cunctis bonum quod agis, vt bonus à cunctis dicaris, vt ſanctus, ac venerabilis ab omnibus prædiceris, vt tanquam Dei electus noſcaris: vt nemo te contemnat, nemo te deſpiciat: ſed vniuerſi debitum tibi honorem perſoluant.

Timor Domini reſpondet.

Si boni aliquid agis, non pro tranſitoriis, ſed pro æter-
nis id honoribus age. Occulta quod agis, in quantum
vales: quod ſi ex toto non vales, ſit in animo occultandi
voluntas, & tunc non tibi imputabitur de oſtentatione
vlla iniquitas. Nam cùm non eſſe non poterit, aliquando
manifeſtari quod ſemper vis celatum haberi. Sic deni-
Mat. 6. que duas Redemptoris ſententias ſibi quaſi contrarias
videberis adimpleſſe, quibus dicitur: *Faciente te eleemoſyna
neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: ſed ſit eleemoſyna tua
in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi:*
Mat. 5. & : *Videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui
in cœlis eſt.* Caue prorſus ne tibi ſententia illa conueniat, B
quia de hypocritis dicitur: *Omnia opera ſua faciunt vt bea-
Mat. 23. tificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt merce-
dem ſuam:* hoc eſt: laudes tantum ab hominibus quas
amauerunt. Attende ergo tibi in omnibus quæ agis, ne
Luc. 10. cenodoxiæ elatione pulſatus, cum his qui etiam demi-
Eccl. 1. raculorum ſignis gloriabantur, audias: *Videbam ſatanam
ſicut fulgur de cœlo cadentem: ſed time, nam ſcriptum eſt: Timor
Domini gloria, & gloriatio, lætitia & corona exultationis. Timor
Ibid. Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium, & lon-
gitudinem dierum. Timenti Dominum bene erit in extremis: &
in die defunctionis ſuæ benedicetur.* Et infra: *Radix ſapientiæ ti-
mere Dominum, & rami illius longitudo dierum.*

Simulatio ſuggerit.

Quia in abſcondito nihil boni facis, ne à cunctis cogni-
Cap. 4. tus deteſteris, finge te foris, quod intus eſſe non appetis.

Religio ex aduerſo reſpondet.

Nequaquam omnino id agas, ſed magis ſatage bonus
fieri, quod non eis. Nam probum oſtendere te homini-
bus quod non es, quid aliud quam damnatio eſt? Me-
mor eſto vtique quod dicitur: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi* D
Mat. 23. *hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, in-
tus autem pleni eſtis rapina & immunditia.* Phariſæe cæce,
Ibid. munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat
& id quod deforis eſt mundum. Itémque illud quod in-
culcando repetitur: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ,
quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent
Mat. 7. hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, &
omni ſpurcitia:* ſic & vos foris quidem paretis hominibus
iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate.
Necnon & illud quod de talibus ſcriptum legitur: *Ve-
niunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi
rapaces.*

Elatio obiicit.

Qualis es tu, vt prioribus obtemperes, deterioribus
Cap. 5. famulatum exhibeas? Te magis quam illos decet impe-
rare: nam illi nec induſtria, aut viribus tibi coæquari
poſſunt. Obtempera igitur imperio Dei, & non ſit tibi
vlteriùs cura de aliquo.

Beata autem ſubmiſſio reſpondet.

Si Dei rectè obtemperandum eſt imperio, humano
ſubdi neceſſe eſt magiſterio. Chriſtus namq; Dominus
Luc. 10. dicit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit:
qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit.* Verùm ita fie-
ri (inquies) oportet, ſed ſi talis qui imperat, eſſet, qua-
lis eſſe deberet per quem Deus imperat: cùm verò
talis non ſit, igitur non debetur ei obedientia. Cæterum
Rom. 13. Apoſtolus econtra ait: *Non eſt poteſtas, niſi à Deo: quæ au-
tem ſunt à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei
ordinationi reſiſtit.* Quare cùm ordinatio hæc diuino ſit iure
conſtituta, non eſt humanis obſcuranda commentis.
Quales ergo eſſe debeant hi qui imperant, non eſt à

A ſubditis diſcutiendum. Sequitur enim idem Apoſtolus:
Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Et qui- Ibid.
dem primus Eccleſiæ paſtoribus ipſe Dominus dicit:
Scitis quia reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem Mat. 20.
*exercent inter eos, benefici vocantur: vos autem non ſic, ſed qui
in vobis eſt maior, erit omnium ſeruus: ſicut filius hominis non* Luca. 22.
*venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & animam ſuam dare pro mul-
tis in redemptionem.* Denique quia non omnes tales futu-
ros eſſe expreſſit, ideo ſubiectorum omnium perſonas Mat. 23.
in diſcipulis aſſumens, præmonuit dicens: *Super cathe-
dram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia quæcumque
dixerint vobis, ſeruate & facite: quæ autem faciunt, nolite
facere. Imponunt enim in humeros hominum onera grauia, &
importabilia, digito autem ſuo nolunt ea mouere.*

Item inuidia dicit.

In quo illo vel iſto minor es? cur ergo eis vel æqua- Cap. 6.
lis vel ſuperior non es? Quanta vales quæ ipſi non va-
lent? Non ergo tibi aut ſuperiores, aut etiam æquales
eſſe debent.

Verùm dilectio fraterna reſpondet.

Si cæteros, ô homo, virtutibus antecellere te exiſti-
mas, tutius in infimo, quàm in ſummo loco temetipſum
C ſeruabis. Semper enim de alto peior fit ruina. Quod ſi
tibi, vt aſſeris, quidam ſuperiores, alij æquales ſunt, quid
te lædit? quid te nocet? Caue prorſus, ne dum aliis locum Sap. 2.
celſitudinis inuides, illum imiteris, de quo ſcriptum eſt:
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur au-
tem illum qui ex parte eius ſunt.

Odium dicit.

Abſit vt tu illum diligas, quem in omnibus contrariũ
habes, qui tibi derogat, qui tibi inſultat, qui te iniuriis
exacerbat, qui tibi peccata tua improperat, qui te dictis, Cap. 7.
D operibus atque honoribus ſemper præire feſtinat. Niſi
enim tibi inuideret, nequaquam ſe tibi ita præferret.

Sed ſincera charitas reſpondet.

Nunquid quia hæc quæ narras, odio habenda ſunt
in homine, propterea non eſt amanda Dei imago in
homine? Immo Chriſtus, qui in cruce poſitus inimicos Luc. 23.
ſuos dilexit, & pro eis orauit, ante crucis tormentum
diſcipulos admonuit, dicens: *Diligite inimicos veſtros, be-* Mat. 5.
*nefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & ca-
lumniantibus vos: vt ſitis filii patris veſtri, qui in cœlis eſt.*
E Quod ante & per Salomonem dictum fuerat, ſic enim Prou. 25.
legitur: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, da bibere
ei: hoc enim faciens, carbones ignis accumulabis ſuper caput eius,
& Dominus retribuet tibi bona.* Huic ſententiæ Apoſtolus
ex ſpiritu Chriſti, cuius ſenſum habebat, ſubiungit di- 1. Cor. 2.
cens: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Quod Rom. 12.
contrà de his qui fratres odiſſe noſcuntur, per Ioannem 1. Ioan. 3.
dicitur: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quod
omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* Et
ruſum: *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris* 1. Ioan. 2.
*ambulat, & neſcit quo eat, quoniam tenebræ obcæcauerunt
oculos eius.* At inquis: ſufficit mihi quod amantes me di- Mat. 5.
ligo. Sed Dominus contra ait. *Si diligitis eos qui vos dili-
gunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc fa-
ciunt?* Quid tu homo ad hoc iterum obiicere vales? Cer- 1. Ioan. 4.
tè *qui odit fratrem ſuum, manet in morte, & qui diligit, in
Deo manet, & Deus in eo.* Omnem ergo amaritudinem
fellis euome, & quoquo pacto valueris, charitatis dulce- Prou. 10.
dinem ſume. Nihil enim illa ſuauius, nihil in vita beatius,
ſicut ſcriptum eſt: *Odium ſuſcitabit contentiones: om-
nes autem non contendentes operiet amicitia.* Immò & Deo
nos illa conformare contendis? ideò Ioannes Euan- 1. Ioan. 4.
geliſta hoc affirmans ait: *Deus charitas eſt.* Et egre-
gius prædicator Paulus: *Charitas Dei diffuſa eſt in cor-*

Ioan. 1. *dibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Vnde G nec immerito charitas delictorum facinora tegere dici- 1. Pet. 4. tur, ſicut ſcriptum eſt. *Vniuerſa delicta operit charitas.*

Detractio dicit.

Cap. 8. Quis po eſt ſuſtinere, quis ſilentio tegere, quanta iſte vel ille praua committit, niſi fortè qui contemnit?

At iuſta correptio reſpondet.

H Nec tacenda ſunt mala proximi, nec conſentienda: ſed charitate fraterna proximus in faciem redarguendus eſt, non autem clanculum detrahendus. quod ſi à quopiam obiicitur, idcirco ſe fratrem coram oculis increpare nolle, ne exaſperatus non ſolùm non proficiat, ſed magis ex correptione ſcandalum ſumat; occurrat ſcriptura diuina, & verſa vice magis detractionem ſcandalū eſſe denuntiat, dicens: Pſal. 49. *Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum.* Magis enim ſcandalum ſumit qui ſibi detrahentem intelligit, quam qui ſe corripientem cernit. Et quia nonnumquam delinquentium errata, Ibid. vt aptiori tempore corrigantur, ſilentio tegenda ſunt, propterea ſubiungitur: *Hæc feciſti, & tacui.* Denique ne ex hoc diſcreto ſilentio detractores ſibi applauderent, qui dum ſemper occultè derogare malunt, numquam in apertam correptionem proſiliunt, Ibid. adhuc ſubinfertur: *Exiſtimaſti iniquitatem quod ero tui ſimilis.* Ac ſi diceret: Iniquitas eſt cogitare, vt detractori ſimilis appaream, ſed ad tempus reticens locum correptioni aptum expecto. Vnde & protinus ſubdit: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam peccata tua*, veluti diceret: Non in occulto, vt eſt tua conſuetudo, ſed in aperto, vt eſt mea ſollicitudo, aptum corripiendi tempus K expectans, peccatorem arguam, & eius delicta contra faciem illius ſtatuam. At inquis: Non odi, ſed amo quē tra in abſcondito diiudicans reprehendo. Sed reſpondet: Immò magis hunc odis, & non diligis: vnde detrahis, & non corripis. Quam ſit autem deteſtanda detractio pro- Pſal. 100. ximi, pleriſque in locis eloquia diuina teſtantur. Vnde Iacob. 1. eſt illud: *Detrahentem aduerſus proximum ſuum occultè, hunc* Galat. 5. *perſequebar*, & illud: *Qui detrahit fratri, detrahit & legi*, nec non & illud Apoſtoli Pauli: Quod ſi inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. buntur.

Ira dicit.

L Quæ contra te aguntur, talia ſunt, vt æquanimiter Cap. 9. profectò ferri non poſſint, immò patienter hæc tolerare peccatum eſt: & ſi non eis cum magna exaſperatione †reſiſtitur teſtituitur † contra te deinceps ſine menſura cumula-

Patientia reſpondet.

Si paſſio redemptoris ad memoriam reducatur, nihil tam durum, quod non æquo animo toleretur. *Chriſtus namque* (vt ait Petrus) *paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius.* Ipſe etiam Dominus M nobis dixit: *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto* 1. Pet. 2. *magis domeſticos eius?* Et alio in loco: *Si me perſecuti ſunt,* Mat. 10. *& vos perſequentur.* Sed quanta ſunt in comparatione paſſionum illius, quæ patimur? Ille enim opprobria, irriſiones, contumelias, alapas, ſputa, flagella, ſpineam Ioan. 18. coronam, crucémque ſuſtinuit: & nos miſeri (ad noſtram & 19. dico confuſionem) vno ſermone fatigamur, vno verbo deiicimur: nec perpendimus id quod dicitur: *Si commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conre-* 2. Tim. 2. *gnabimus.* Quapropter retundendi ſunt iræ ſtimuli, & eius metuenda damnatio eſt. Vnde ſcriptum legimus: Matt. 5. *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri ſuo racha, reus erit concilio: qui autem dixerit fatue reus erit gehennæ ignis.* Ibi tamen innuitur remediū, cùm ſubinfertur: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus* G *fueris quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Ac ſi apertè diceretur: Nec in corde tacitam precem effundes, niſi prius offenſum proximum ſatisfaciendo ad lenitatis manſuetudinem perducas. Munus enim noſtrum, eſt oratio noſtra: altare verò noſtrum eſt cor. Ille autem qui hoc facere (quotiens inter duos ira ſine cauſa fuerit excitata) ſtuduerit, præmiſſam damnationem nequaquam incurret. Sed ſunt multi, qui petenti ſibi veniam delicta non remittunt. Contra quos illa Domini ſententia venit, qua dicitur: *Si non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris nec pater veſter cæleſtis remittet vobis peccata veſtra.* Mat. 18. H Plura ſunt, inquis, quæ in me commiſit, me ſæpius offendit, & quia ſine cauſa plurimis inuenior laceſſitus iniuriis, tot ei remittere culpas mihi non conuenit. Ad hæc non ego: ſed Dominus reſpondet. Nam cum Petrus ad eum diceret: *Quoties peccabit in me frater meus, dimittam illi? vſque ſepties?* Et Dominus ad eum: *Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Quàm multi autem ſunt qui ſuas iniurias tardè relaxant, Dei verò citius indulgent? fitque nonnunquam, vt occaſione Ibid. Domini iniurias vindicandi, ſuas vlciſcantur irati. Quid denique de illis dicendum eſt, qui adeo iracundiæ ob- I cæcantur furore, vt vſque ad verba prorumpant maledictionis, niſi quod Apoſtolus ait: *Neque maledici neque* 1. Cor. 6. *rapaces regnum Dei poſſidebunt?* Quod Iacobus quoque Apoſtolus exaggerando deteſtatur, dicens: *Linguam nullus hominum domare poteſt: inquietum malum, plena veneno* Iacob. 3. *mortifero. In ipſa benedicimus Deum & patrem: & in ipſa maledicimus homines, qui ad imaginem & ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non* Prou. 18. *oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulce & amarum?* Hac de cauſa alibi etiam dicitur: *Mors & vita in manu linguæ.*

Aſperitas dicit.

K Numqoid nam ſtultis hominibus iſtis, & inſenſatis perinde ac brutis animalibus lenia verba, & non potius Cap. 10. aſperrima, dum delinquunt, obiicienda ſunt, vt dignitatem tuam revereri diſcant?

Sed manſuetudo reſpondet.

Non tua in huiuſmodi perſuaſio, ſed Apoſtoli Pauli 1. Tim. 5. L ſequenda eſt præceptio, qui de hoc dilectum diſcipulum admonuit, dicens: *Seniorem ne increpaueris, ſed exhortare vt patrem, iuniores vt fratres, anus vt matres, adoleſcentulas vt ſorores in omni caſtitate*, & rurſum: 2. Tim. *Seruum*, inquit, *Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, aptum ad docendum, patientem, modeſtè corripientem eos qui diuerſa ſentiunt.* Rurſumque: 2. Tim. 4. *Argue, hortare, increpa in omni longanimitate & doctrina.* Quod videlicet aſperitatis malum perniciosum eſt ſubditis nocet, minúſque proficit: Prou. 9. ibidem. immò ſæpius contingit, vt etiam charitatis correptionem exacerbati ſpernant, & contra ſalutaria verba deſpectionis emittant iacula. Eccl. 10. Galat. 6. Quod per Sapientem cauetur M dum dicit: *Qui arguit deriſorem, ipſe ſibi facit iniuriam.* Econtra verò de illo qui per increpationem proficit, dicit: *Argue ſapientem, & diliget te.* Idcirco ſcriptum eſt: 2. Tim. 2. *Fili, in manſuetudine tua honora animam tuam*, & Apoſtolus inquit: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis*: & idem Apoſtolus Epiſcopos docens ait: *Vt oſtendant ſe manſuetos ad omnes.*

Tumor dicit.

Teſtem habes Deum in cælis, non tibi ſit curæ quid de te ſuſpicentur homines in terris. Cap. 11.

Sed

Sed humilis deuotio reſpondet.

Non eſt danda occaſio detrahendi, non ſuſurrandi ſuſpicio: ſed ſi adſunt, detractoribus tua facta vt corrigantur manifeſtanda: aut certè ſi deſunt, humili proteſtatione diſſimulanda ſunt. Quoniam Apoſtolus admonet, nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia.
1. Tim. 5. Quod etiam in illis deteſtatus eſt, qui Chriſtiano nomi-
1. Cor. 8. ne cenſiti, in idolio recumbebant, & quamquam ipſi idolum pro nihilo ducentes, immolata quaſi innoxios cibos ſumerent, infirmas tamen fratrum conſcientias per hoc factum ad nefandos idolorum ritus trahebant.
Ibid. Idcirco, inquit: *Sine offenſione eſtote Iudæis & gentibus, & Eccleſiæ Dei.*

Triſtitia dicit.

Quid habes vnde gaudeas, cùm tanta mala à proximo
Cap. 12. ſuſtineas? Perpende quo animi mœrore omnes intuendi ſint, qui in tanto contra te amaritudinis felle verſantur.

Sed ſpiritale gaudium reſpondet.

Geminam eſſe triſtitiam noui, immo duas cordis triſtitias expertus ſum: vnam ſcilicet quæ ſalutem opera-
2. Cor. 7. tur, alteram verò quæ machinatur pernicem: vnam quæ ad pœnitentiam trahit, alteram quæ ad deſperationem perducit. Tu quidem vnam ex illis dignoſcere videris, ſed illam quæ mortem omnino operatur. Non eſt igitur in his quæ ſuades contriſtandum, ſed contra magis gaudendum in his, quæ necdum intelligis. Vnde &
Mat. 5. Dominus perennis dator gaudij dixit. *Cum perſecuti vos fuerint homines, & dixerint omne malum aduerſum vos,*
Act. 5. *mentientes propter me, gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cælis.* Memento quia Apoſtoli noſtræ religionis culmina: *ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Nullus ergo in afflictionibus mœroris locus eſſe debet, cùm eis tanta lætitiæ exuberantia ſuccedat.

Torpor vel ignauia dicit.

Cap. 13. Continuæ lectioni, ac diuturno ſcripturarum ſtudio ſemper inſiſtis? Oculorum ophthalmiam, vel lippitudinem incurres. Si indeſinenter lacrymas fundis, ipſum etiam oculorum lumen amittes. Si protelatis vigiliis Pſalmorum penſum perſolui, capitis inſaniam incides. Si quotidiano labore te conficis, ad opus ſpiritale quando conſurges?

Sed induſtria, indefeſſaque virtus reſpondet.

Quid tibi, ô homo, ad bona perficienda tam longa
Iacob. 4. temporum proponis ſpatia? Numquid ſcis ſi craſtina viuas die? immo etiam ſi vel vnam in hac vita peragas horam? An fortè menti excidit quod Saluator in Euangelio dicit: *Vigilate, quia neſcitis diem neque horam?*
Mat. 25. Quapropter diſcute torporis inertiam, ſemperque memento, quia regnum cælorum non tepidi, non molles,
Matt. 11. non deſides, ſed violenti, vimque facientes, vt inquit Saluator, diripiunt illud.

Euagatio inquieta dicit.

Cap. 14. Si Deum eſſe vbique credis, cur vnum ſingulariter locum, quo tanta mala perpetrantur, cuſtodis, & non potius ad alia tranſis?

Stabilitas verò reſpondet.

Eſai. 138. Si ita eſt vt aſſeris, quia vbique eſſe Deum fateris, ergo nec iſte locus deſerendus eſt, quem fugere appetis: quia & in ipſo Deus eſt. Verùm inquies, meliorem in-

G quiro meliorem inuenio. Sed reſpondeo: Numquid meliorem, aut ſaltem qualem diabolus & angelus eius atque homo perdidit, inuenies locum? Memor eſto itaque quia primus angelus de cælo corruit (ſic namque ſcriptum legitur: *Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo caden-* Luc. 10.
tem.) & primus homo de paradiſo expulſus ad ærumnā Gen. 3.
huius ſæculi deuenit. Attende quia Lot exercitio malo- Gen. 19.
rum probatus, inter Sodomitas ſanctus fuit: in monte Ibidem.
vero ſecuritate torpens, inebriatus cum filiabus peccauit. Hoc vagationis tædium adhuc alteram ſpeciem addidit, dum quoſdam etiam in ſuo exercitio perſeuerantes a ſpiritalibus retrahit, vel terrenis negotiis implicat,
H vel rebus viliſſimis ſatagit occupare: contra dictum Apoſtoli agens, qui ait: *Nemo militans Deo, implicat ſe ne-* 2. Tim. 2.
gotiis ſæcularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit, & rurſum:
Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite. 1. Theſ. 5.

Deſperatio dicit.

Quæ & quanta in Deum & in animam tuam commi- Cap. 15.
ſiſti, quam grauia crimina, quam innumera delicta, & in melius nec iam vitam mutaſti, nec cōuerſationem vtiliter hactenus correxiſti. Ecce enim, vt cernis, mala ſem-
I per conſuetudine obligatus teneris. Conaris exurgere, ſed peccatorum pondere prægrauatus relaberis. Quid ergo tibi agendum, quando de præteritis certa damnatio imminet, de præſentibus emendatio nulla ſuccurrit, niſi vt non omittas temporalium rerum voluptates, dum futuri ſæculi promiſſionem conſequi retardatis?

Sed ſpei fiducia reſpondet.

Si de capitalibus delictis agitur: ecce Dauid adulterio 2. Reg. 12.
ſimul & homicidio reus, de inferni faucibus Domini miſericordia deſcribitur liberatus. Ecce impudentiſſimus 2. Par. 33.
Manaſſes, peccatorum omnium impuriſſimus ac ſordi-
K diſſimus, per pœnitentiam de morte ad vitam rediit. Ecce mulier in ciuitate peccatrix innumeris peccatorum ſordibus inquinata, ad pietatis fontem anxia currens, Dominique veſtigia lacrymis rigans, capillis detergens, deoſculanſque & vnguento perungens, ablui tota meruit. Denique audiuit: *Remittuntur tibi peccata*: & *Fi-* Luc. 7.
des tua te ſaluam fecit, vade in pace. Ecce Petrus negationis trinæ vinculis adſtrictus, amariſſimis lacrymis no- Ibid.
dos prolapſionis ſuæ reſoluit. Ecce ſeditione ſimul & Luc. 22.
fraterni effuſione ſanguinis latro mortis damnationi obnoxius, vno temporis momento, vnáque confeſſionis voce, de cruce ad paradiſum tranſiit. Denique di-
L ctum eſt ei: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Pulcherrimum profectò affectandæ conuerſionis exemplum. Nam tā cito latroni venia relaxatur, vt vberior appareat gratia, quàm precatio. Ecce Saulus Eccleſiam Dei perſequens, multos pro nomine Chriſti perimens, & madidus pene totus ſanctorum martyrum cruore, Domini tandem voce conuerſus, Apoſtolus factus eſt, & vas electionis nuncupatus. Vbi ergo tot, tantáque exempla præcedunt, non dent locum deſperationi mala colloquia, cùm etiam ſcriptum ſit: *Cum conuerſus fuerit peccator ab iniquitate ſua, & fecerit iudicium & iuſtitiam, in ipſis ipſe* Ezech. 33.
viuet. & in alio loco: *Numquid voluntate volum mor-*
M *tem iniqui, dicit Adonai, quantum vt conuertatur ille à* Ezech. 18.
via ſua mala, & viuat? De conuerſatione vero in melius nequaquam mutata quid aliud reſpondeam, niſi vt quod heri quiſque non egit, hodie agat? Nec conuerſionem differat de die in diem, dum neſcit ſi vel vnam correctionis habeat diem, ſemperque pro muneribus deſuper acceptis, prauæ conſuetudini reſiſtens, dicat manè & veſperi: *Ecce nunc cœpi, hæc commutatio dexte-* Pſal. 76.
ræ excelſi.

Cupiditas dicit.

Certè ſine culpa es quòd quædam habenda concupiſ- Cap. 16.
cis, quia non multiplicare appetis, ſed egere pertimeſcis: & quod malè alius retinet, ipſe meliùs expendis.

G

Sed mundi contemptus reſpondet.

Iſta læta huius ſæculi à nemine ſine periculo vel of-
fenſione procurantur: quia quantò quiſque plus habet,
tantò amplius habere concupiſcit: ſitque vt modum ha-
bendi inuenire nequeat, dum innumeris huius ſæculi cu-
ris deſeruire feſtinat. Vt enim ait ſcriptura: *Diligens ar-*
Eccl. 5. *gentum non implebitur argento.* Hæc nimirum habendi
cupiditas ſemper bibens, & ſemper ſitiens, numquam
deſiderium ſuum implens, quàm ſit deteſtanda, Paulus
Coloſſ. 3. Apoſtolus iudicat, dicens: *Et auaritia, quæ eſt ſimula-*
H *chrorum ſeruitus.* Quæ quàm ſit animæ noxia, ſalutique
1. Tim. 6. contraria, idem Apoſtolus exponens ait: *Qui volunt di-*
uites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, &
deſideria multa inutilia & nociua, quæ demergunt homines
in exitium & interitum. Quàm ſit verò deteſtandus a-
Eccl. 10. uarus, ipſe Sapiens denuntiat cùm dicit: *Auaro quidem*
nihil iniquius. Quam ſit item noxia diuitiarum accumu-
Iacob. 5. latio, aceruatioque, ſanctus Iacobus aperit, dicens: *A-*
gite nunc diuites, plorate, vlulantes in miſeriis veſtris quæ
aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimen-
ta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum ve-
ſtrum æruginem traxit, & ærugo eorum in teſtimonium vo-
I *bis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis.* Sed nec
Redemptor noſter prætenire ſilentio voluit huius exe-
crabilis cupiditatis malum, quod quàm ſit exitiale, ex-
plicat dum ait: *Quam difficile qui pecunias habent, in re-*
Marc. 10. *gnum Dei intrabunt.* Et alibi: *Facilius eſt camelum per*
Mat. 19. *foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cælo-*
rum. Si igitur ſæcularium rerum cupiditas adeo peri-
culoſa proponitur omnibus, quanto magis illis qui de
ſorte Domini ſunt, qui ſæculo renuntiarunt, qui ha-
bitu & conuerſatione iam ſæculares eſſe deſierunt, exi-
tialis erit? Huc ſpecialiter Redemptoris tendunt verba,
vt pernicioſius deſtruatur auaritiæ morbus, quibus ait:
K Luc. 12. *Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis, neque cor-*
pori, quid induamini. Hæc enim omnia gentes mundi quæ-
Mat. 6. *runt:* & alibi ſubiungit: *Quærite autem primum regnum*
Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis.
O quàm beata, ô quàm ſecura, ô quam amplectenda
ſententia! Nullus enim in hac vita ita ſecurus eſt, vt il-
le qui nihil præter Chriſtum appetens, ipſum poſſidet.
Cuncta namque quæ homini neceſſaria æſtimantur, ſub
hac poſſeſſione ipſe probatur habere, ſicut Paulus di-
2. Cor. 6. tiſſimus pauper dicebat: *Tamquàm nihil habentes, &*
omnia poſſidentes. Omnia, inquit, hoc eſt, non ſuper-
flua vtique, ſed vitæ humanæ neceſſaria, ipſo confir-
L 1. Tim. 6. mante ac explicante alibi, dum dicit: *Habentes alimenta*
& quibus tegamur, his contenti ſimus. Sed fortè dices:
Ideo iis qui in ſortem Domini vocati ſunt, plura habere
contingit, vt melius ab ipſis quàm à popularibus, ero-
gentur Chriſti pauperibus. Et iis ego conſentio, ſed
prælatis, non autem ſubiectis, quos maximè illud mu-
lieris Lot exemplum docuit, quæ dum poſt tergum à
Sodomis exiens reſpexit, in ſtatuam ſalis conuerſa, ſpiri-
tum efflauit. Vnde & Chriſtus tale quid præcauendum
Luc. 9. denuntiat, dicens: *Nemo mittens manum ſuam ad ara-*
trum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Hinc Pe-
2. Petr. 2. trus ait: *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quam*
M *poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo quod traditum eſt il-*
Pro. 26. *lis ſancto mandato.* Contingit enim eis illud veri Pro-
uerbij: *Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in*
volutabro luti. Qui nimirum auaritiæ morbus num-
quam melius compeſcitur, niſi cùm dies mortis ſine in-
termiſſione meditatur, cùm qualis poſt modicum in
ſepulchro futurus ſit homo conſiderat. Hoc certè ſiuum
manebat in illius memoria, qui dicebat: *Homo putredo,*
Iob. 25. *& filius hominis vermis.* Hæc ab illius corde non rece-
debant, qui docebat: *In omnibus ſermonibus tuis memo-*
Eccl. 5. *rare nouiſſima tua, & in ſæculum non peccabis.* Quid tunc
Iob. 1. rogo, quid tunc diuitiæ conſeruatæ proderunt? Audi
quid ſanctus Iob de iis dicat: *Nudus egreſſus ſum de vte-*
ro matris meæ, nudus & reuertar illuc. Audi quid & A-
1. Tim. 6. poſtolus: *Nihil intulimus in hunc mundum, ſed nec au-*
ferre quid poſſumus.

Amor ſui dicit.

Si ea quæ poſſides, in ligentibus tribuis, vnde te, ti- Cap.
bique ſubiectos, abſque penuria, vel cum dignitate ale-
re valebis?

Sed amor Dei reſpondet.

Si Apoſtoli modum in hac parte tenueris, vtrumque
perficere valebis. Hinc enim idem ipſe ad Corinthios 2. Cor. 8.
ait. *Si voluntas prompta eſt, ſecundum id quod habet, ac-*
cepta eſt, non ſecundum id quod non habet. Non enim vt
aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqua-
litate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum
inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ ino-
piæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum
eſt: *Qui multum, non abundauit: & qui modicum non* Exod. 16.
minorauit. Hinc & Tobias iuſtus prolem dilectam ad-
monet, dicens: *Quemadmodum tibi fuerit, ſecundum mul-*
titudinem fac ex eis eleemoſynam: ſi paucum tibi fuerit, iux-
ta paucum ne timeas facere eleemoſynam. Hoc quoque
incarnata veritas docet: *Verumtamen quod ſupereſt, da-* Luc. 11.
te eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Audi
quoque quod ſcriptum eſt: *Iudicium ſine miſericordia illi* Iacob. 2.
qui non fecerit miſericordiam. Quo contra Propheta ad-
monet, dicens: *Frange eſurienti panem tuum, & pau-*
peres ſine tecto induc in domum tuam: ſi videris nudum, ope-
ri eum, & à domeſticis ſeminis tui ne deſpexeris. Memen-
to quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideo dam- Luc. 16.
natus eſt quod aliena tulerit, ſed quod egenti pau-
peri ſua non tribuerit: & in inferno poſitus ad peten-
da minima peruenerit, qui hic parua negauit. Quid
etiam ad ſiniſtram poſitis iudex cæli dicturus ſit, atten-
de: *Ite*, inquit, *maledicti in ignem æternum, qui para-* Mat. 25.
tus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non de-
diſtis mihi manducare, & cætera, quæ ibi terribiliter
enumerantur.

Furtum & fraus quamquam diuerſum gradum habeant
locutionis, vnum eſt tamen quod dicunt.
Furtum enim dicit.

Si aliena non tollis, ex proprio vel diues vel ſuffi- Cap. 18.
ciens eſſe non vales.

Fraus verò dicit.

Si cuncta quæ tibi ſunt commiſſa, illibata conſignes,
& nec modicum quidem tibi reſeruandum exiſtimes,
vnde vel propriis vtilitatibus conſules, vel amicis & do-
meſticis placebis?

Sed ſimplicitas ad vtrumque reſpondet.

Melius eſt pauperem eſſe & indigere, nullique ex da-
to placere, quam aliquem furto lædere, vel fraude. Qui
enim aliena quolibet modo iniuſtè præripit, ipſe ſibi
regni cæleſtis aditum claudit. Vnde Paulus prædicator
egregius quoſdam redarguit, dicens: *Sed vos iniuriam* 1. Cor. 6.
facitis & fraudatis: & hoc fratribus? An neſcitis quia
iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Atque inter cætera
ſubiungit: *Neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque* Ibidem.
maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. Furtum
igitur & fraus à Dei regno hominem excludunt, id-
circo vitanda ſunt prorſus.

Fallacia atque mendacium & ipſa vnum dicunt. Nam falla-
cia ſit ingenio, mendacium autem ſimplici
verbo. Fallacia ergo dicit.

Vt ex moltis vnum proferamus exemplum, cùm tu
non dando aliquem illudere quæris, in petendo moras Cap. 19.
innectas, iam habeo, inquiens, quod tibi tribuere poſ-
ſum: celans vtique in corde quod habes, vel vt tibi con-
ſerues: vel vt alij, ſi voluntas ineſt, tribuas.

A

Mendacium dicit.

Omnino quod poſtulas non habeo (licet illud habeat) Non ergo artificioſo ingenio ſicut fallacia, ſed ſimplici negationis verbo mendacium poſcentem fruſtratur.

Sed veritas ad vtrumque reſpondet.

Nec artificioſo ingenio, nec ſimplici verbo oportet decipere quemquam, quia quolibet artis modo mentiatur quis, peccat ſcriptum eſt enim: [Sap. 1.] *Os quod mentitur, occidit animam.* Inſuper dicitur: [Apoc. 21.] *Et omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ignis ardentis & ſulphuris quod eſt mors ſecunda.*

Ventris ingluuies dicit.

[Cap. 20.] Ad eſum Deus munda omnia condidit, & qui ſaturari cibo reſpuit, quid aliud quam muneri conceſſo contradicit?

Sed pura frugalitas, & ſimplex parſimonia reſpondet.

[Gen. 1.] Vnum horum quæ dicis, verum eſt. Nam ne homo fame periret, omnia Deus ad eſum munda creauit ſed ne comedendi menſuram excederet, abſtinentiam imperauit. [Ezec. 16.] Nam inter cætera ſua mala ſaturitate Sodoma periit, Domino atteſtante, qui de Hieruſalem per Prophetam loquitur, dicens: *Hæc iniquitas Sodomorum ſororis tuæ, ſuperbia in ſaturitate panum.* Quapropter ſicut æger ad medicinam, ſic ad ſumendas dapes quiſque debet accedere, non voluptatem in illis appetens, ſed neceſſitati ſatisfaciens. [Luc. 21.] Hinc veritas per Euangelium monuit: *Attendite*, inquit, *vobis ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate.* E contra verò de inſatiabili aliquorum voracitate Apoſtolus dicit: [Philip. 3.] *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, nunc verò & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in pudendis ipſorum qui terrena ſapiunt,* & alibi: [1. Cor. 6.] *Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc, & has deſtruet.* Denique hanc labem, vẽtriſque ingluuiem ille plenè eludit, qui in ſumendis dapibus non ſolùm parſimoniam cuſtodit, hoc eſt, refectionem ſemper eſuriens conſummat, verùm etiam accuratiores ſimul & ſuauiores epulas, excepta corporis neceſſitate, & hoſpitum ſuſceptione contemnit.

Inepta lætitia dicit.

[Cap. 21.] Vt quid animi gaudium intus abſcondis: Egredere in publicum lætus: dic aliquid foris vnde vel tu vel proximi rideant: fac eos lætos tua lætitia.

Sed ſapiens gaudium, moderatúſque mœror reſpondet.

Vnde tibi tanta contingit lætitia? Numquidnam diabolum viciſti? Numquid nam pœnas inferni euaſiſti? Numquidnam de exilio ad patriam perueniſti? Numquidnam de tua electione ſecuritatem aliquã accepiſti? [Ioan. 16.] An fortè in obliuionem tibi venit quod Dominus dicit: *Mundus gaudebit, vos verò contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium?* [Luc. 9.] An fortè animo excidit [Prou. 14.] quod idem alibi dicit: *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis?* Et quod per ſanctum Salomonem dicitur: [Mat. 5.] *Riſus dolore miſcebitur, extrema autem gaudij in luctum vadunt?* Et econtra quod per Euangelium docetur: [Eccl. 7.] *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur?* Ruſúmque quod per Salomonem dicitur: *Quoniam iuſti & ſapientes, & opera eorum in manu Dei: & neſcit homo vtrùm amore, vel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum, reſeruantur in certa.* Comprime ergo inanem lætitiam quia necdum euaſiſti pœnalem ærumnam. Nonne apud homines inſanus is æſtimatur, qui carceralibus tenebris gaudere conatur recluſus?

Multiloquium dicit.

[Cap. 21.] Non ille reus habebitur criminis, qui plura quidem ſed bona loquitur: ſed ille qui licet pauca, mala tamen dicere probatur.

Cui prudens taciturnitas reſpondet.

Verum eſt quod dicis, ſed dum multa bona proferri videntur, ſæpe contingit, vt à bonis inchoata locutio, ad aliquod prauum deriuetur, hoc ipſum ſancta ſcriptura pronuntiante: B *Quia ex multiloquio non effugies peccatum: parcens autem labiis, intelligens eris.* Et ſi fortè in multa verba declinantur crimina, ſed numquid declinari poſſunt inutilia atque otioſa, de quibus vtique ratio in futuro erit reddenda? Tenendus eſt ergo modus in loquẽdo, & ipſis nonnumquam vtilibus verbis parcendum, ſicut Pſalmiſta ſanctus legitur feciſſe. Dicit enim: *Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis.* [Pſal. 38.]

Luxuria dicit.

In voluptate cur te modò non dilatas, cùm quid te ſequetur ignores? [Cap. 23.] Acceptum tempus in tuis deſideriis C perdere non debes, quia quam citius pertranſeat neſcis. Si enim Deus in voluptate carnis hominem miſceri noluiſſet, in ipſo humani generis exordio maſculum & fœminam profectò non feciſſet.

Sed illibata caſtitas reſpondet.

Nolo ignorare te quid poſt hanc vitam recipies, præmium enim, vel pœna te manent. Nam ſi piè caſtéque vixeris, ſine fine in alia gaudebis vita: ſi verò impiam ac luxurioſam egeris vitam hanc, æternis incendiis contorqueberis in alia. D Inde ergo eo caſtius ac puriùs viuere debes, quò citius tempus acceptum pertranſeat, ignorare te dicis. Quod verò exordio generis humani ad hoc maſculum & fœminam Deum procreaſſe profiteris, vt mutuis ſe amplexibus miſcere debeant, omnino verum dicis in aliquibus: [Gen. 1.] ſed poſtquam humanum genus tam longè latéque propagatum eſt, nubendi licentia quibuſdam relinquitur, hoc eſt, qui virginitatem vel caſtimoniam vidualem nequaquam profeſſi ſunt: quibuſdam vero interdicitur, id eſt, qui virgines vel continentes eſſe decreuerunt. Fornicatio vero nulli impunè conceditur. Non attendis fortè, aut contemnendum putas quod Apoſtolus lubricis dicit: *Fugite fornicationem: Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt, qui* E *autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* [1. Cor. 6.] Quod ſi hoc paruipendendum exiſtimas, audi vnde poſtea in ſempiternum deplores & gemas. *Neque fornicarii* (inquit idem Apoſtolus) *neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, regnum Dei poſſidebunt.* O quam momentanea eſt carnis delectatio, quam labilis concubitus [Ibidem.] hora, qua perditur vita æterna! Quod, rogo, emolumentum affert corpori, quod ve tribuit lucrum, id quod tam citò animam ducit ad tartarum?

Spiritalis fornicatio dicit.

F Numquid damnandum aliquid agit is, qui in corde libidini conſentit, & ad opus concupitæ libidinis non pertranſit? Certè non: quia *peccatum*, vt ſcribit Apoſtolus, *quod conſummatum fuerit, generat mortem.*

Sed munditia cordis reſpondet.

Omnino delinquit, qui cordis puritatem animique caſtimoniam non cuſtodit. Idcirco & omnis auctor munditiæ in Euangelio dicit: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam* [Mat. 5.] *in corde ſuo.* Vnde & per beatum Iob dicitur. *Fœdus pepigi cum oculis meis, vt non intelligam ſuper virginem.* Et quid diuiſit Deus deſuper, & hereditas [Iob. 31.]

ſufficiens ex altiſſimis? Niſi enim Deo auctori noſtro (G) prauæ cogitationis conſenſus diſpliceret, nequaquam per Eſaiam diceretur: *Auferte nequitias ab animabus veſtris coram oculis meis.* (Eſai. 1.) & in Euangelio aduerſus Phariſæos non diceretur: *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* (Mat. 9.) ſed nec Paulus Apoſtolus Romanis ſcriberet: *Et inter ſe cogitationibus inuicem accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die qua iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Euangelium meum per Ieſum Chriſtum.* (Rom. 2.)

Amor ſæculi dicit.

Quid pulchrius, quid honeſtius, quid venuſtius, quidve poteſt eſſe delectabilius, quàm quod in præſenti vita (H) quotidie cernimus? O quàm mirabilis cæli cameris in aere iucundo, in lumine ſolis, in augmento lunæ atque defectu, in varietate ſtellarum & curſu: quàm oblectabilis terra in nemorum floribus, in fructuum ſuauitatibus, in pratorum, riuulorúmque amœnitatibus, in ſegetum culmis luxuriantibus, in vinearum foliis, & botrionibus plenis palmitibus, in ſiluarum vmbris, & palmis virentibus, in equorum & canum curſibus, in ceruorum & caprearum ſaltibus, in accipitrum volatibus, in pauonum, columbarum, turturúmque pennis & collis, in domorum parietibus pictis, & laquearibus, in organorum, omniúmque muſicorum tympanis & cantibus, & in mulierum venuſtis aſpectibus, earúmque ſuperciliis & crinibus, oculis & genis, gutture, labiis, & manibus atque aliis extrinſecus adhibitis ornamentis, nimirum auro & gemmis diſtinctis monilibus, & cæteris huiuſmodi, quæ ſigillatim ſenſus modò recolere non poteſt. (Cap. 25.)

Sed cæleſtis amor patriæ reſpondet.

Si ibi iſta quæ ſub cælo ſunt, adeo placent, cui non magis ea quæ in cælo ſunt, te oblectant? Si carcer a te tanti (G) æſtimatur, patria, & ciuitas quanta eſt? Si talia ſunt quæ colunt peregrini, qualia ſunt ea quæ poſſident filij? Si mortales & miſeri in vita hac taliter ſunt ditati: immortales & beati qualiter ſunt in alia remunerandi? Quapropter amor præſentis ſæculi, in quo nullus ita naſcitur vt non moriatur, protinus recedit, vt amor futuri, in quo ſic omnes viuificantur, vt deinceps non moriantur, ſuccedit: vbi nulla aduerſitas turbat, nulla neceſſitas anguſtat, nulla moleſtia inquietat, ſed perennis lætitia regnat. Sed quæres quid ibi ſit, vbi tanta & talis beatitudo perſiſtit. Aliter dicere nemo poteſt, niſi quia quidquid boni eſt, ibi eſt: & quidquid mali eſt, nunquam ibi eſt. Quod, inquis, bonum illud eſt? Quid me interrogas? (Eſai. 64.) (H) A Propheta & Apoſtolo explicatum eſt: *Oculus*, inquiunt, *non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt quæ præparauit Deus iis qui diligunt illum.* (1. Cor. 2.) Ad hanc felicitatem multis ſæculi diuitiis conſtipatus Dauid anhelabat, cùm diceret: *Quid enim mihi eſt in cælo: & à te quid volui ſuper terram?* (Pſal. 27.) Multos & regalibus dapibus & voluptatibus aliis abundabat, & nihilominus clamabat: *Satiabor cum apparuerit mihi gloria tua*, (Pſal. 19.) (Pſal. 41.) & rurſum: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* rurſumque: *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt.* (Pſal. 119.) (Phil. 1.) Hinc & Paulus Apoſtolus: *Deſiderium*, inquit, *habens diſſolui, & cum Chriſto eſſe multo melius.* His itaque (I) decurſis, quamquam multa prætermiſerim, tamen vt mihi videtur, hoſtis noſtri fortia caſtra, quibus piè viuentes in Chriſto non deſinit impugnare, quàm breuiter demonſtraui. Ecce frater chariſſime, inter cæteras meas occupationes hunc tibi ſermonem nocturnis horis, inculta licet venuſtate, dictaui atque conſcripſi: quem quia epiſtolarum excedere modum cognoui, libellum potius de vitiorum virtutúmque conflictu nuncupare malui: in quo ſi ædificationis aliquid reperetis, & aliis ipſum legendum tradere curabis.

S. AMBROSII DE VITIORVM VIRTVTVMQVE CONFLICTV LIBRI FINIS.

HVNC, qui ſequitur, libellum de fidei explicatione inſcriptum, ad nos Romam tranſmiſit Reuerendiſſ. D. Epiſcopus Ruræmundenſ. quem in vetuſtiſſ. codice mſ. ſub nomine S. Ambroſii ſe repperiſſe affirmauit. Eum cùm diligenter perlegiſſemus, animaduertimus ex lib. primo de Fide ad Gratianum eſſe excerptum, ac proinde epitomen potius & compendium eius libri eſſe dicendum, cùm ipſius collector (quiſquis ille fuerit) non modò ſententias à B. Ambroſio expreſſas, earúmque ſenſum ſecutus ſit, ſed etiam verba ipſa integra huc tranſtulerit. Non tamen idcirco pij viri labores ad communem vtilitatem ſuſceptos, putauimus eſſe reiiciendos, quin potius ea quæ nobis imperttit fuerunt benignitate, aliis quoque eſſe communicandos, cùm præſertim ex iis aliquem fructum percipi poſſe credamus. Quare opuſculum hoc vt in vetuſto illo exemplari inuentum accepimus, (ſingulis priùs locis qui ex Ambroſio deſcripti ſunt, ſimul collatis, iiſque ad margines libri adnotatis) excudi curauimus: lectorem monitum quà poſſumus diligentia, iuuare cupientes: quem huius rei monuiſſe ſit ſatis.

SANCTI AMBROSII EPISCOPI, EXPOSITIO FIDEI, SIVE SYMBOLI NICÆNI CONTRA ARIVM ET PHOTINVM, EXPOSITIO.

Nunc recens in lucem eruta, Reuerendiſs. D. Vuilhelmi Damaſi Lindani epiſcopi Ruræmundenſ. opera, cum eiuſdem notis atque coniecturis.

S. Amb. in prolog. l. 1. de Fide ad Gratian. Gen. 14.

A ABRAHAM trecentos decem & octo numerauit vernaculos, eóſque duxit ad bellum, & ea innumeris trophæa hoſtibus reportauit: ſignóque Dominicæ crucis & nominis, quinque regum, victriciúmque turmarum ſubacto robore, & vltus eſt proximum, & fratris filium reducere meruit & triumphum. Audax negotiom verecunda oecaſione ſuſcipiam, vt de Fidepauca diſceptem, de Scripturæ teſtimonijs plura contexam: de Concilijs id potiſſimum ſequar, quod trecenti decem & octo ſacerdotes, tamquam Abrahæ electi iudicio conſona fidei virtute victores, velus trophæum toto orbe ſubactis perfidis extulerunt: vt mihi videatur hoc eſſe diuinum, quod eodem numero in Concilijs fidei habemus oraculum, quo in hiſtoria pietatis exemplum.

Ibid. paulo poſt

Ibid. cap. 1.

B Aſſertio autem noſtræ fidei hæc eſt, vt vnum Deum eſſe dicamus, neque vt Gentes, filium ſeparemus: neque vt Iudæi, natum ex patre ante tempora, & ex virgine poſtea editum denegemos: neque vt Sabellius, patrem confundamus, & verbum, vt eundem patrem aſſeramus & filiũ: neque vt Photinus, initium filij ex virgine diſputemus: neque vt Arius, plures credendo & diſſimiles poteſtates, plures deos gentili errore faciamus. Quia ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.* (1) Deus enim & Dominus nomen magnificentiæ, nomen eſt poteſtatis, ſicut ipſe dicit: *Ego Dominus Deus, nomen hoc meum eſt.* Et ſicut alibi Propheta aſſerit: *Dominus Deus omnipotens nomen eſt ei.* Dominus ergo & Deus, vel quod dominetur omnibus, vel quod ſpectet omnia, & timeatur à cunctis. Si ergo vnus Deus, vnum nomen, vna poteſtas, vna eſt Trinitas. Denique ipſe dicit: *Ite, baptizate gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.* In nomine vtique ait, non in nominibus. Ipſe etiam dicit: *Ego & pater vnum ſumus.* Vnum dixit, ne fiat diſcretio poteſtatis & naturæ, Sumus, addidit, vt patrem, filiúmque cognoſcas, quo perfectus pater perfectum filium genuiſſe credatur: & pater ac filius vnum ſint, non confuſione perſonæ, ſed vnitate naturæ. Vnum ergo Deum, non duos, aut tres deos dicimus, vt impia Arianorum hæreſis dum criminatur incurrit. Tres enim deos dicit, qui diuinitatem ſeparat Trinitatis, cùm Dominus dicendo: *Ite, baptizate gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti*, vnius eſſe Trinitatem poteſtatis oſtenderit. Nos patrem, & filium, & ſanctum ſpiritum

Deut. 6. Eſai. 42. Amos 9. Hier. 15. Mat. 28. Ioan. 10. Ibid. Mat. 28.

C

A confitemur, ita vt in Trinitate perfecta & plenitudo ſit diuinitatis, & vnitas poteſtatis. Certè ne quis poſſit errare, ſequatur ea, quibus ſcriptura ſancta, vt veritatem intelligere poſſemus, filium definiuit. Is namque verbum dicitur, filius Dei dicitur, Dei virtus dicitur, Dei ſapientia dicitur. (2) Verbum, quia immaculatus: virtus, quia perfectus: filius, quia genitus ex patre: ſapientia, quia vnicum cum patre, vnum æternitate, vnum diuinitate. Non enim pater ipſe qui filius, ſed inter patrem & filium generationis expreſſa diſtinctio eſt, vt ex Deo Deus, vt ex manente manens, plenus è pleno ſit. Non ſunt igitur hæc nuda nomina, ſed operatricis virtutis indicia. Eſt enim plenitudo diuinitatis in patre, eſt plenitudo diuinitatis in filio, non diſcrepans, ſed vna diuinitas. Nec confuſum, quod vnum; nec multiplex, quod indifferens. Etenim ſi omnium credentium ſicut ſcriptum eſt, erat anima vna, & cor vnum; ſi omnis qui adhæret Domino: vnus ſpiritus eſt, vt Apoſtolus dixit, ſiue vir & vxor in carne vna ſunt; ſi omnes homines quantum ad naturam pertinet, vnius ſubſtantię ſumus; ſi hoc de humanis ſcriptura dicit, quia multi vnum ſunt, quorũ nulla poteſt eſſe cum diuinis comparatio: quantò magis pater & filius diuinitate vnum ſunt, vbi nec ſubſtantiæ, nec voluntatis vlla eſt differentia: (3) Namque aliter quomodo vnum Deum dicemus. Diuerſitas plures facit; vnitas poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia vnitas (4) numerus non eſt, ſed hæc omnium ipſa principium eſt. Vt autem vna deitas & patris & filij, & vna dominatio probaretur, ne gentilis aut Iudaicæ impietatis (5) incurreremus errorem, prouidens Apoſtolus, quid ſequi deberemus oſtendit, dicens: *Vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipſo; & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Sicut enim vnum dicendo Dominum Ieſum Chriſtum, (6) patrem Dominum non negauit, ita vnum dicendo Deum patrem, (7) æque à deitatis veritate nec filium ſeparauit. Vnde non pluralitatem diuinitatis, ſed vnitatem poteſtatis oſtendit: quia & in dominatione diuinitas, & in diuinitate dominatus eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & non ipſi nos.* Vnum Deum communis natura teſtatur, quia vnus eſt mundus: vnum Deum fides ſignificat, quia vna fides noui & veteris Teſtamenti. Vnum Spiritum ſanctum teſtificatur gratia, quia vnum baptiſma in nomine Trinitatis eſt. Vnum Deum Prophetæ dicunt; (8) Apoſtoli audiunt. Vnum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus & myrrham ſupplices ad Chriſti cunabula detulerunt. Auro regem fatentes; vt

Ibid. paulo poſt. Coloſſ. 2. Act. 4. 1. Cor. 6. Matt. 19. quanto poſt. Ibid. aliq. 1. Cor. 8. Pſal. 99. Ibid. paulo poſt. Ephes. 4. Mat. 2.

Digitized by Google

Deum thure venerantes: Theſaurus enim Regis, ſacrificium Dei, myrrha eſt ſepulturæ. Quid igitur voluerunt ſibi myſtica munera inter abiecta præſepia, niſi vt intelligeremus in Chriſto differentiam diuinitatis & carnis? Vt homo cerneretur, vt Deus adoraretur. Iacet in pannis, *Luc. 2.* ſed fulget in ſtellis. Cunæ naſcentem indicant, (9.) ſtellæ dominantem. Caro eſt quæ inuoluitur, diuinitas cui ab angelis miniſtratur. Ita nec dignitas naturalis maieſtatis amittitur, & aſſumptæ carnis veritas comprobatur. Hæc eſt fides noſtra: ſic ſe Deus cognoſci voluit ab hominibus, ſic tres pueri crediderunt, nec incendia *Dan. 3.* circumiecta ſenſerunt, cùm infidos noxius ignis exureret, & fideles innoxia flamma rotaret, quibus aliorum incendia refrigerabant, quia merito fidei perdiderat H (10.) ſuã pœna naturã. Aderat enim in ſpecie angeli, qui (11) munebat, vt in numero Trinitatis, vnius eſſet laudatio poteſtatis. Benedicebatur Deus, videbatur in angelo Dei filius, ſancta & ſpiritalis in pueris gratia loquebatur. Scripſit Euangeliſta Ioannes in epiſtola ſua, dicens: *Scimus quoniam filius Dei apparuit, & dedit nobis ſenſum vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto.* *Hæc ſunt ex cap. 7. in fine.* Hic eſt verus Deus, & vita æterna. Verum Ioannes filium Dei & verum Deum dicit. Ergo ſi verus Deus, vtique non creatura: nihil fallax habens atque fucatum, nihil confuſum, atque diſsimile. *1. Ioan. 5.* Deus igitur ex Deo, lumẽ de lumine, verus Deus de Deo *Cap. 8.* vero: ex patre natus, non factus, vnius ſubſtantiæ cum patre. Sic nempe noſtri ſecundùm ſcripturas dixerunt Patres, qui etiam ſacrilega dogmata ideo ſuis (12) inſerenda putauere decretis, vt Arij perfidia ipſa ſe proderet, ne quaſi fucis quibuſdã & coloribus illita velaretur. Fucum enim faciunt qui non audent explicare quod ſentiunt. Cenſoriè itaque impietas Ariana, non expoſitione (13) reſeratur, ſed damnatione detegitur: vt qui curioſè geſtit audire, priùs damnatam cognuſceret, ne laberetur: quam expoſitam audiret, vt crederet. Eos, inquit, qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & antequam *Cap. 7.* naſceretur non erat, & qui ex nihilo factum, aut ex alia ſubſtantia, vel οὐσίᾳ dicunt eſſe, aut mutabilem & K conuertibilẽ Dei filiũ, anathematizat catholica & Apoſtolica Eccleſia. Accepiſti eos qui talia aſſerunt, iure dãnatos non humana induſtria, non compoſitione aliqua, ſed trecenti decem & octo, vt ſupra dixi, Epiſcopi ad cõ*Ibid. poſt pauca.*cilium conuenerunt, vt in numero eorum per ſignũ ſuæ paſſionis & nominis Dominus Ieſus ſuo probaret (14) ſe adeſſe concilio. Crux in trecentis, Ieſu nomen in decem & octo eſt ſacerdotibus. Arius ergo dicit: Erat quãdo non erat, ſed ſcriptura dicit: Erat, non dicit, non erat. *Ioan. 1.* Denique Ioannes ſcripſit: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum.* Ecce quotiẽs erat, & nuſquam dixit, non erat. Cui ergo credemus? Ioanni in Chriſti pectore L recumbenti, an Ario inter effuſa ſe ſua viſcera volutãti? *Ioan. 13.* Vt agnoſceremus ſimilem Iudæ proditoris Arij quoque fuiſſe perfidiam, quem ſimilis pœna damnauit. Effuſa ſunt enim & Arij viſcera (pudet dicere vbi) atque ita crepuit medius proſtratus in faciem, ea quibus Chriſtũ negauerat, fœdè ora pollutus. Crepuit enim, ſicut etiam de *Act. 1.* Iuda Petrus Apoſtolus dixit, quia poſſedit agrum de mercede iniuſtitiæ, & in faciem proſtratus crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera eius. Non eſt fortuita mora, vbi in ſacrilegio pari pœnæ parilis proceſſit exem-G plum, vt idem ſubirent ſupplicium, qui eumdem Dominum negauerunt, vt qui eumdem Dominũ prodiderunt. Veniamus ad alia. Arius dicit: Antequam naſceretur, nõ *Ioan. 1.* erat. Sed ſcriptura dicit, omnia eſſe per filium. Quomodo ergo aliis dedit eſſe qui non erat? Cùm autem dicit impius, quando, & ante: hæc vtique duo verba tempus oſtendũt. Quomodo ergo negant tempus ante filium, & volunt priùs fuiſſe quæ tẽporis ſunt, cum id ipſum, quãdo, & ante, & aliquando non fuiſſe, ſit temporis? Arius *Pſal. 109.* dicit ex nihilo Dei filiũ. Quomodo ergo Dei filius? quo*Pſal. 44.*modo paterno generatus ex vtero? quomodo eructatum ex corde verbũ legitur, niſi vt ex intimo, & inæſtimabili *Galat. 4.* patris intelligatur, vt ſcriptum eſt, prodiſſe ſecreto? Filius *Ioan. 1.* H enim aut per adoptionẽ, aut per naturã eſt. Per adoptio*Ioan. 8.*nẽ nos filij dicimur: ille per veritatẽ naturæ eſt. Quomodo ergo ex nihilo ille, qui ex nihilo fecit omnia? Nõ ha*Ibid.*bet filiũ, qui neſcit, vnde ſit. Deniq; nec Iudæi habebãt filiũ, quia vnde eſſet neſciebant, & ideo dixit his Dominus: Neſcitis vnde veni, & infra: Neq; me noſtis, neque patrẽ meũ ſcitis. Qui enim negat ex patre filiũ, nec patrẽ ex quo eſt filius, nouit, neque filium nouit, quia patrem neſcit. Arius dicit: Ex alia ſubſtãtia. Quæ igitur alia ſubſtantia æquatur Dei filio, vt ex ipſa Dei filius ſit? Aut quomodo reprehẽdunt, quia nos in Deo aut οὐσίαν Græcè, aut Latinè ſubſtantiã dicimus, *2. Pet. 1.* cùm ex alia dicendo ſubſtantia Deũ filiũ, etiã ipſi ſubſta-I tiã Dei eſſe confirmant? Sed ſi de nomine ſubſtãtiæ, aut οὐσίας aut naturę diuinę voluerint dicere, facilè reuincũtur: quia & οὐσίαν Græcè, & ſubſtãtiã Latinè frequẽter ſcriptura memorauit, & Petrus vult nos, vt legimus, diuinæ cõſortes fieri naturæ, (15) Quod ſi ex alia ſubſtãtia filiũ dicẽt, ipſi ſe reuincũt, & verbũ ſubſtantiæ, quod metuũt, confitendo, & filiũ creaturis, quibus præferre ſe ſimulant, cõferendo. Arius dicit creaturã Dei filiũ, non ſicut cæteras creaturas. Verũ quæ creatura ſicut alia creatura eſt? Homo non vt angelus, terra non vt cælũ, ſol non vt aqua, lumẽ non vt tenebræ. Nihil ergo præferendo donauit, ſed ad ſimplices decipiendos miſero colore fraudẽ ſuæ impietatis obduxit. Arius dicit mutabilẽ & conuertibilẽ Dei filiũ. Quomodo ergo *Malach. 3.* Deus, ſi mutabilis, cùm ipſe dixerit: *Ego ſum, ego ſum, & non ſum mutatus?* Verũ nunc mihi propheticũ illud eſt confitẽdũ, quod prophetaturus de Domino pręmittit *Eſai. 6.* Eſaias, dicẽs: (16) *O miſer ego, & cõpunctus corde, qui cùm immũda labia habeã, in medio quoq; populi habitẽ immunda labia habentis, vidi Dominum ſabaoth.* Ergo ſi Eſaias miſerum ſe dicit, quia vidit Dominum ſabaoth: quid ego de me dicã, qui cùm immũda labia habeã, cogor de Dei *Pſal. 38.* generatione tractare? Quò igitur de his quæ mutuo, loquuturus erũpo, cũ Dauid de his quæ ſciebat, ori ſuo cuſtodiam petat? O ſi mihi quoq; vnũ de Seraphim (17) candentẽ illũ carbonem, quẽ de altari diuino aũpſit, vtriuſque forcipe deferens Teſtamenti, immunda adurat labia! At quia tunc Seraphim deſcẽdit in figura (18) ad Prophetam; tu autẽ Domine reuelato myſterio ad nos in carne veniſti, non per legatum, neque per nuntiũ, ſed ipſe per *Eſai. 63.* te: ab occultis meis conſcientiam meã mundes, vt ego *Pſal. 18.* quoq; dudum immundus, ſed iam per tuam miſericordiã fide mundus, illud Dauidicum cantem, dicens: *Pſallam tibi in cithara Deus Iſrael.* Gaudebunt labia mea cum can*Pſal. 70.*tauero tibi, & anima mea, quam redemiſti.

ILLVSTRISS. D. ET REVERENDISS. IN CHRISTO PATRI, D. Felici S.R.E. Cardinali de monte alto, Domino ſuo ſemper colendiſ. S.

FIdem meam iſthic ante ſeſquiannum vltroneo tibi voto adſtrictam quod tam ſero tandem libero, non alia factum eſt cauſa, quàm quod ſuperiore demum bruma in Belgicam ſub natalem Domini reuerſus, ita infeſta prædonibus Coloniam verſus omnia ſenſi itinera, vt amici ſarcinulas meas, quas illic apud eos ante triennium profligatus & proſcriptus depoſueram, huc tranſmittere non fuerint auſi. Immò dum nunc aduehuntur, adeo propemodum in rapaces harpyiarum vndique viatoribus inhiantium vngues inciderunt, vt qui eadem via vix ſtadiolum præceſſerant; & qui pone ſubſequebantur, ſuis fuerint inhumaniter ſpoliati veſtibus.

Itaque eodem die, quo meas cuſtode & protectore Chriſto Ieſu, Calonia ſarcinulas accepi ſaluas, codicem illum antiquiſſimum requiſiui, ac tibi deſcribendum meis eueſtigiò iuſsi illud, quod Romæ dixi me habere S. Ambr. fragmentum, nondum in lucem editum, nimirum Fidei ſymbolum ab eo doctiſſimè iuxta ac luculentiſſimè contra veteres illos hæreſiarchas Arium atque Photinum, alióſque Chriſti Ieſu Dei noſtri hoſtes expoſitum, quod an Catechiſmi, cuius Paulinus in vita B. Ambroſii meminit, nomen mereatur, veſtræ ſit cenſuræ.

Certè qui libellum ſedulo perlegerit, inſtitutionem habere fidei Catholicæ contra impias illas Arij ſacrilegè Iudaizantis, & Photini impiè Platonizantis hæreſes, tunc in orbe graſſantes, inficiari nequibit: ſed, niſi fallor, exordium potius videtur Catechiſmi illius, quàm opus perfectum. Hoc enim facere videtur, quod ſub finem huius commentarioli legitur: Ergo ſi Eſaias miſerum ſe dicit, quia vidit Dominum ſabaoth, quid ego de me dicã, qui cũ immunda habeã labia, cogor de Dei generatione tractare? Quo igitur de his quæ metuo, loquuturus erumpo? Quo voto, immò accurata adeo excuſatione quorſum viro ſanctiſſimo erat opus, ſi iam ſuum abſoluerat Fidei expoſitionem, aut arduum illum Symboli Nicæni explicatum? Hoc autem fragmento pius ille collector voluminis noſtri antiquiſſimi contentus fuiſſe iſto loco videtur, quod argumentum, & quaſi luculentam Catechiſmi contra Arianos haberet epitomen, quam ad ſtabiliendam catholicæ Chriſti Eccleſiæ fidem in animo religioſæ Fridegildæ Marcomannorum Reginæ, cui illum elaboratum teſtatur Paulinus, conſcripſerat. Nam ſedulus ille voluminis collector, ex quo aureum hoc fragmentum hauſimus, tali reliquit inſcriptione ornatum: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, incipit libellus de opt. genere vitæ & doctrinæ eccleſiaſtici rectoris iuxta Apoſtolicam inſtitutionem, & SS. orthodoxorum PP. probatiſſimam & lucidiſſimam definitionem.

Itaque multa vndique, ſed ex lectiſſimis tantum Patribus catholicis, in Symbolorũ Apoſtolici potiſſimum & Nicæni illius magni explicationem accurato admodum ſtudio congeſsit, additis Symbolis Concilij Epheſini, & Conſtantinopolitani. Sic & D. Pelagij recenſet Symbolum. Item explicationem abſolutiſſimam dicti Symboli Nicæni ex B. Hieronymo & Auguſtino: quæ nondum lucem vidiſſe arbitror. Quæ aliaque huc facientia, nos fauente Chriſto, in lucem dabimus, vbi tabulas illas naufragij Nicæni concinnauerimus, quæ canones & ſynodica habent varia Concilij illius magni hactenus orbi nondum viſa, & Cæſarienſis Synodi anno CXCIIII. *de Paſchatis die: item & Palæſtinæ contra Pelagium, & aliarum ex Caroli magni & filij Ludouici edictis ad correctionem eccleſiaſticorum. Item fragmenta Conciliorum Francfordien. & Agathonis pro ſanctis imaginibus, octaui generalis Meldenſis fragmenta numquam in lucem edita. Sed hæc parergos dicta ſint. Eſt etiam in eodem pergameno codice doctiſſima ſacræ actionis myſteriorum (ſic enim veteres vocabant, quod poſteritas nunc Miſſam appellat) explicatio: quam ſe collegiſſe aſſerit ex verbis SS. PP. Cypriani, Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi, Fulgentii, Seneriani, Vigilii, Iſidori, Bedæ, Auiti. Quo in catalogo videre eſt quantæ ſit antiquitatis codex ille noſter, qui pro Beda habet Veda, vt & pro Seraphim ſemper ſcribit Seraſin. Hanc venerandam antiquitatem alia etiam teſtantur non leuia indicia, quod paſsim litteris ſemi Italicis permixta ſunt vel Gothorum, vel Alanorum, vel Longobardorum elementa bis barbara.*

Cæterum vbi hoc B. Ambroſij in Symbolum fidei Nicænæ fragmentum vobis deſcriptum ſuum ad antigraphum ſtudio non leuiconferimus, nonnulla deprehendimus ſcribarum vitia quæ inferius duximus ſubtexenda: quæ fœdis mendis ſunt adeo deprauata, vt vix ſciam an illis à coniecturæ medicina poſsit adferri.

Caſtigationes & coniecturæ in fragmentum S. Ambroſij, cui titulus eſt adſcriptus: Expoſitio Fidei.

Si quidem habet codex noſter antiquiſſimus pergamenus: ſed eorumdem Symboli Nicæni potiſſimùm explicat.

1. Deus enim & Dominus. *Videtur ſcribæ vitio perturbatus vocabulorum ordo. Videndum igitur num hac ratione ſancti viri oratio elaboratiſſima, & acutiſſima diſputatio magis fiat perſpicua ſimul & ſolidior.* Deus enim nomen naturæ eſt, Dominus poteſtatis. *Sic legendum, quod e veſtigio ſequitur, magis declarat.* Dominus ergo & Deus, vel quod dominetur omnibus, vel quod ſpectet omnia, & timeatur à cunctis. *Alludit ad Platonis ſui etymologiam* ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, *vel vt loquebatur, ni fallor, Sitionij,* σίευ *quod & Belgæ dialecto dorica, vt alia ſexcenta, Seen, vel cultius Syen, videre, dicimus.*

2. Verbum, quia immaculatus. *De mendo mihi ſuſpicio ſuboritur. Proculdubio enim B. Ambroſius Græcè doctiſſimus vocem Græcam* τὸν λόγον *exprimere admitebatur, nondum tamen inuenio, quod litterarum vicinitate vitium ſcribarum arguat.*

3. Namque. *Codex ſic habet,* Namque *vnde coniectura oritur, an fortè ſignificantiùs legendum,* Nam quanto aliter. *quod apparet non eſſe abſurdum diſputationi Ambroſianæ contra Arium ſubtiliſſimæ. Si aliter filius dicitur Deus, aliter pater dicitur* Deus, *quomodo vnum Deum dicimus? Diuerſitas plures facit. Inde liquet, illud aliter, dogma reſpicere Arij, qui patrem aliter docebat Deum, & alterius ſubſtantiæ, quàm filium Deum.*

4. numerus numerus *Sic erat in codice ſcripto: ſed legendum,* Vnitas numerus non eſt. *Quod liquet ex etiologia ſiue aduerſatiua.* Sed hæc omnium ipſa principium eſt.

5. incurremus. *Sed rectius,* incurremus: *quia cauentis Apoſtoli verba vrget Ambroſius contra Arianos.*

6. Patrem Dominum non negauit. *In veteri libro erat,* Deum, *ſed Ambroſianæ diſputationi aptiùs conuenire videtur,* Dominum. *Certè id ex ſimilitudinis redditione liquidum apparet, quia alioqui altera vox* Deum, *redundabit, quod ſuperiori colo conuicerat: quod in Ambroſii oratione elaboratiſſima foret abſurdum.*

7. æque à Deitatis. *In libro erat,* neque, *quod redundare videbatur, quia ſequitur altera negatio: niſi Græciſſare B. Ambroſium dixerit aliquis: quod puritati Ambroſiani ſtyli eſt alieniſſimum.*

8. Apoſtoli audiunt. *In codice ſcripto legebatur,* audient, *ſed rectius præſenti voce,* audiunt, *vt teſtimonium Apoſtolorum ſuffragetur doctrinæ Propheticæ, cùm vtrique diuinitus inſtructi vnum Deum contra Arium credendum docuerint.*

9. ſtellæ dominantem. *Fortè legendum,* ſtella, *vt alludat ad illam Euangelicam ſtellam Magorum ab Oriente ducem.*

10. ſuam pœna naturam, *Sic habet quidam codex, Poteſt etiam,* ſuam pœnam natura, *vt ſit recti caſus. Celebrat enim præclarum illud miraculum Babylonicæ fornacis, vbi merito fides trium Deo famulorum ignis & natura ſuum naturalem remiſerant, immò exuerant cruciatum.*

11. muniebat, *In codice legitur,* manebat, *ſed ſcrupulum habet an potius* monebat, *quia præſentiæ, atque vt ita dixerim, commanentia angelicum tribus pueris in flamma ignis tribuit miraculum: à quo non habet locum monitio aliqua, videtur enim alludere ad hiſtoriam ſacram, quæ narrat inter eos ambulaſſe quemdam ſpecie filii hominis, vnde* monebat, *videtur vera lectio: ſed haud ſatis ſcio an omnibus ſuis membris integra.*

12. inſerenda, *Pro eo quod erat,* inferenda, *legendum videtur,* inſerenda, *facilis enim mutatio litteræ, ſ in, f, apud illos calligraphos minus accuratos, aut non ſatis eruditos.*

13. reſeratur, *Videndum an potius per c, legendum,* reſecatur. *Si enim* reſeratur *legas, quomodo aduerſatiua locum habet,* ſed detegitur? *cum amplius ſit reſecare, quàm detegere.*

14. ſe adeſſe concilio. *Pro quo legebatur,* conſilio. *ſed manifeſta eſt corruptela, ſ, pro c, Vbi pius lector obſeruet eximium B. Ambroſii encomium in Synodum Nicænam, ab impiis & perfidis Arianis tunc deluſam, ac ſacrilegis cachinnis deriſam: quam fuiſſe Domini Ieſu concilium dicit.*

15. Quod ſi ex alia ſubſtantia. *In codice ſcripto legitur,* Quod ſi alia ſubſiſtentia, alia filium, *vbi aut ſecunda vox,* alia, *redundat: aut poſt vocem,* ſubſtantia, *deeſt* patrem: *quod Ambroſianæ diſputationis filio magis congruere videtur. Sed tamen elegantior eſt impreſſa lectio.*

16. O miſer ego & compunctо corde. *Sequitur veritatem veterum Hebraicorum codicum, vnde doctiſsimi* LXX. *Interpretes ab Apoſtolis probati ſacra biblia nobis conuerterunt.*

17. candentem illum carbonem. *In codice habetur,* candent illo arbore. *quod indubitatum eſt mendum, carbonis enim Eſaias meminit cap.* 6.

18. ad Prophetam. *Malò ibi ſcriptum,* ad perfectam.

Has coniecturas noſtras, Reuerendiſſ. in Chriſto pater, tanti facies, quanti eas æſtimabis momenti, donec optatiſsimus ille codex Reuerendiſſ. D. Caroli Borromei Archiepiſcopi Mediolanen. & S. R. E. Cardinalis præclariſsimi aliunde contingat integer, qui vobis tranſmiſſus, titulum quidem Catechiſmi B. Ambroſii ſua inſcriptione pollicebatur: ſed inſpectus, flagitioſum nebulonis alicuius ſacrilegi ſenſerat plagium. Exciſus enim ſcelerata manu de codice periit: niſi apud æmulos aliquot delitеſcat, qui alienæ inuidi vtilitatis, cæca ſibi recondunt auaritia, quod in lucem editum maximo queat eſſe vſui. Nos igitur qualem B. Ambroſii vetuſtiſsimo illo codice noſtro reperimus Symboli explicationem mittimus, loca aut mutila, aut vitij ſuſpecta Reuerendiſsimæ V. P. cenſenda relinquentes, quia iam, niſi fallit memoria, totos annos decem iſtud voluit ſaxum non citra maximam impenſam, quam & B. Ambroſius non mediocri penſabit publicæ vtilitatis emolumento, & Chriſtus Dominus, cuius hac opera ſeruitur gloriæ, ſua liberaliſsima remunerabit beata immortalitatis corona. Hanc vt & Lindano peccatori veſtris exoratus precibus impartiri dignetur, obſecro, Reuerendiſsime Pater, tuis ſatagere precibus ne dedigneris.

Vale & nos redama, mutuiſque precibus adiuuare ſatage, quia tui nominatim quotidie apud Dominum illo ſacrificij Chriſtiani loco Reuerendiſſ. V. P. notiſsimo nos meminiſſe non deſinimus.

Traiecti ad Moſam Idibus Iunij anno MDLXXX. *vbi halcyonia colligendis diſperſis noſtris gregibus expectamus exoptatiſsima, vt ſalutaria liceat poſt triennij exſilium impendere cœleſtis doctrinæ pabula: quod faxit Deus, qui eos fœdiſsimis luporum graſſantium, atque adeo deuorantium faucibus citò eripiat propitius.*

Reuerendiſſimæ V. P. atque Illuſtriſſ. D. ſemper ad omnia
in Chriſto Ieſu obſequia deditiſſ.

Vuilhelm. Damaſi Lindanus, Eccl. Ruræmundenſ. Epiſcopus indignus.

Sequens libellus, ſeu potius fragmentum ſuperioribus annis additum fuit operibus B. Ambroſii Pariſiis poſtremò excuſit, quod ex mſ. codice valde vetuſto in Bibliotheca S. Dionyſii reperto deſcriptum fuiſſe affirmant ij qui editioni illi præfuerunt, atque in eo cum tribus libris de Spiritu ſancto coniunctum, hoc titulo: Incipit liber quartus S. Ambroſij de Spiritu ſancto. *Sed ij quamuis Ambroſii quartum librum non eſſe multis coniecturis aſſecuti fuerint, & præcipuè ex ipſius dictionis & ſtyli diuerſitate, illud tamen antiqui auctoris eſſe cognoſcentes, & lectu non iniucundum, in publicum emittere voluerunt. Quare cùm iam inter Ambroſii opera ſit excuſum, nec eo indignum videatur, nos quoque in hac editione illud appoſuimus, ne quid in ea deſiderari poſſit quod in alijs reperiatur, vnicuique ſuum de eo iudicium relinquentes.*

Digitized by Google

SANCTI AMBROSII EPISCOPI, DE SPIRITV SANCTO, LIBELLVS.

Videtur deeſſe principium. *Rom. 8.* VOs *autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt, corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtitiam. Quod ſi ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis.* Diuino Apoſtolus modo & diuino eloquio ſacramentum dominicæ Trinitatis, & fidei noſtræ mentibus intimauit. *Ibidem.* Nam cùm dixiſſet: *Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis:* adiecit, *Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Quid ergo Apoſtolus aliud quàm vnionem Trinitatis edocuit? Nam ſpiritus Dei, ſpiritus Chriſti eſt. Spiritus autem Chriſti & Dei neque à Chriſto diuiſus aut ſeparatus eſt: quoniam neque Deus ab ſpiritu ſuo, neque Chriſtus idem ab ſpiritu ſuo poteſt ſeparabilis iudicari. Si autem inſeparabilis Deus ab ſpiritu ſuo eſt, inſeparabilis vtique & Chriſtus ab ſpiritu ſuo eſt. Ergo ſpiritus Dei & ſpiritus Chriſti inſeparabilis à Deo & Chriſto. Ac per hoc Deus & Chriſtus & Spiritus ſanctus indiuiſi manifeſtantur, quia ſemper ſpiritus in Deo & Chriſto perennis eſt. Nam quid aliud concatenatione hac & connexione ſignificati contendit, quam intelligentiam vnitatis, dum per ſpiritum Deus & Chriſtus, qui inſeparabiles à ſeſe ſunt, vniti, & vt verius dicam, vnum intelliguntur? Hoc diuinum ſacramentum eſt: hoc in ſe creatura naturaliter aut inſeparabiliter non habet, vt vnus ſpiritus patris & filij: aut tres vnus & vnum indiuiſibiliter eſſe noſcãtur. Et ideo ſecurus Apoſtolus, qui hoc fudamentum fidei de ſancta ſcriptura didicit, & de diuina reuelatione cognouit, de cætero non timet alibi vnum Deum, alibi cum Domino, alibi cum Deo, & Domino ſanctum Spiritum prædicare: quia ſiue vnus Deus dixerit, ſcit ſe nomen
1. Theſ. 3. Trinitatis impleſſe; ſiue autem Dei & Domini ſolummodo memor ſit, ſcit dicere: *Ipſe autem Deus & pater & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos:* & cauere ne dicat, ipſi dirigant; ſiue Dei & ſancti Spiritus faciat mentionem, ſcit ſe Chriſto iniuriam non
1. Cor. 12. feciſſe: ſiue Dei & Domini & ſpiritus Sancti cauſis competentibus perſonas aptet, ſcit dicere. *Et omnia hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult,* quoniam & tres deos dicere, impium eſt, & vnum non in Trinitatis nomine confiteri, admodum irreligioſum. Denique ſequentia conſideremus, quibus hunc ſenſum
Rom. 8. confirmat & ſolidat Na cùm dixiſſet: *Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, adiecit: Si autem Chriſtus in vobis eſt*, ergo manifeſtũ eſt quia per inhabitantem ſpiritum Chriſti, Chriſtus habitat: ſi autem per inhabitantem ſpiritum Chriſti Chriſtus habitat, vtique & per inhabitantem ſpiritum Dei, Deus habitat.

A Denique ſubiunxit: *Quod ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, habitat in vobis*, hoc eſt, Dei. *Ibid.* Ac per hoc non aliud eſſe Spiritus ſanctus, quàm Deus & Chriſtus probatur, per quem Deus & Chriſtus habitat; quem qui in ſe non habet habitantem, nec Deum poteſt habere, nec Chriſtum. Sed dicit aliquis: Si per ſpiritum ſuũ Deus habitat in nobis, & ſpiritus cum Deo & Chriſto vnum atque idem eſt, quomodo rurſum dicitur: *Qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis: viuificabit & mortalia corpora veſtra?*
Quomodo Deus & Chriſtus vnum ſunt, cùm Chriſtus *Rom. 11.*
per ſpiritum Dei ſuſcitetur ex mortuis? *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei!* *1. Cor. 1.* Verè, vbi ſapiens? vbi ſcriba? *1. Cor. 2.* Verè hoc eſt, *quod oculus non vidit, nec auris audiuit,* *Eſai. 64.*
B *nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* *Philip. 2.* Præparauit autem Deus diligentibus ſe, vt Chriſtus Dominus cùm in forma Dei eſſet, formam ſerui acciperet, vt ſolus inueniretur vtrũque. Cum ergo Chriſtus vtrumque ſit, Deus ſcilicet & homo, ſuſcitatio hæc nõ ideo diuinitati eius adſcribitur, quia diuinitas eius aut pati aut mori poſſet: ſed quia verbum Deus caro factus eſt, & habitauit in nobis. Cæterum ſi diuinitas eius pati potuiſſet, non vtique opus fuiſſet vt formã ſerui acciperet: *Ioan. 1.* accepit autem formam ſerui non aliam ob cauſam quam vt per eam pro ſalute diligentium & pati & mori *1. Cor. 2.* poſſet. Et ideo rectè dicitur Dominus maieſtatis cruci- *Rom. 8.* fixus, & dominus Ieſus Chriſtus ex mortuis excitatus,
C quia ſpontanea benignitate & diuina ſua ratione per templi ſui paſſione cuncta ipſe ſuſcepit & pertulit. Ac per hoc, id quod Chriſtus excitatur ex mortuis, proficit ad gloriam Dei, & comprobat omnipotentiam Chriſti. Sed & ſequentia loci huius non minus diligenter inſpicere debemus, quoniam alta & profunda doctrina Apoſtolus ita locutus eſt, dicens: *Quod ſi ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora* *1. Cor. 12.* *veſtra, per inhabitantem ſpiritum eius in vobis.* *Rom. 8.* Primum ergo manifeſtum eſt, quia omnia Deus & Chriſtus per inhabitantem ſpiritum ſuum in nobis operatur, ac per hoc conſtat, quoniam ſanctus Spiritus omnia operatur, quia & mortalia corpora noſtra viuificabit
D is qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, per inhabitantem ſpiritum Chriſti in nobis. Et non dixit quia per ſe ſuſcitat is qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, neque Chriſtum per ſe ſuſcitare: ſed per inhabitantem in nobis ſpiritum Chriſti, ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora noſtra. Et vtique in Euangelio legimus dicente Domino: Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ita & filius quos vult viuificat. Et non eſt dictum ibi, quia per ſpiritum ſuum ſuſcitat *Ioan. 5.* Deus & Chriſtus. Quid ergo? contrarium hoc erit illi ſententiæ? abſit. Sed intellectus illorum nobis redditur, & docemur per euangelium beatiſſimi Pauli, qua ratione Deus ſuſcitet, per inhabitantem ſcilicet ſpiritũ Chriſti in nobis. Ac per hoc apertiſſimè traditur, quia omnia

Digitized by Google

opera diuina Spiritus ſanctus operatur. Et ideo alio in 1. Cor. 12. loco idem Apoſtolus docet, dicens: *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Quomodo eſt illud, Idem ſpiritus, ſi aliud eſt ſpiritus quam Deus & Dominus? aut quid eſt illud, Idem Dominus, ſi aliud eſt Dominus, quam Deus & ſpiritus? aut qua ratione accipiemus, Idem Deus, ſi aliud eſt Deus, quã Dominus ſpiritus? & ſi eſſentia vel οὐσίᾳ & diuinitate & auctoritate aliud, & aliud, & non vnum ſunt. Nullo modo poſſent dici idem, qui longè aliud & aliud repetirentur. Inuenirentur autem & Apoſtolus falſus teſtis & contumax in Deum, qui idem adſcriberet vbi idem non eſt. Sed abſit hoc. Non ſenſu Apoſtolus laborauit. Ibidem. Nouit autem Deum & Dominũ & Spiritum ſanctum, vnum ſpiritum omnia in omnibus operantem. Et ne quid forte ſcrupuli mens audientium ſuſtineret, quia cùm Trinitatis perſonas oſtendiſſet, Deum cuncta in omnibus dixerat operantem, dum ſcit & Trinitatem verè probare, ſicut verè & vnionem: quamquam error nullus poterat videri, vbi idem ſæpe iam dixerat: ſolito tamen ſuo more Apoſtolus, & prudentiæ ſuæ cautela, immò, vt veriùs dicam, Spiritus ſancti gubernatione, quem ſe reuelatorem & doctorem habere ſæpe profitetur, ſicut dixit: *Sed doctis ſpiritu, ſpiritalibus ſpiritalia comparantes*, 1. Cor. 2. & alio in loco: *Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſanctum*: Ibidem. reddidit omnia vnioni, 1. Cor. 12. dicens: *Alii enim datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alii fides in eodem ſpiritu, alii gratia curationum in vno ſpiritu*, &c. Et in nouiſſima parte concludens, ait: *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus*: qui ſuprà ſcilicet Deus. Ergo quia omnia operatur Deus atque idem ſpiritus, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, in quorum nomine per regenerationis baptiſma recreamur, vnum Deum, quod eſt nomen vnum, accipere debemus & credere: Mat. 28. quia vno atque eodem modo, iiſdémque virtutibus, nec non & prophetationibus, quibus patrem Deum diſcimus, de ſpiritu quoque ſancto & de filio edocemur. Sed fortè quis dicat, Omnia dixit quæ ad ordinationem Eccleſiæ pertinent: non autem omnia quæ Deus operatur & Dominus operatur & ſpiritus. Ergo de omnibus vel pauca ponenda ſunt, quibus probetur Spiritum ſanctum omnibus omnino diuinis operibus adeſſe, & ipſum omnia implere. Moyſes Spiritu ſancto impletur, & per ſpiritum prophetæ præſcientia docetur, & futura prædicat. Exod. 4. Quid prophetæ omnes deinceps, num Spiritu ſancto pleni prophetauerunt, & plagas populo imminentes annunciauerunt, & aduentum Domini & paſſionem Zach. 1. prædicauerunt? probante Domino & dicente per os Zachariæ prophetæ: *Veruntamen verba mea & legitima mea accipere quæ ego mando in ſpiritu meo ſeruis meis prophetis.* Ac per hoc manifeſtum eſt omnes prophetas Spiritu ſancto prophetaſſe. Legem quoque ipſam per Spiritum ſanctum datam accepimus & ſcriptam. Dicit enim Moyſes: *Et dedit Dominus duas tabulas lapideas* Exod. 31. *digito Dei ſcriptas.* Digitum autem Dei Spiritum ſanctum dici, Euangelia manifeſtant. Cùm enim Dominus dæmonem eieciſſet, & accuſaretur à Iudęis quod in Beelzebub principe dæmoniorum, dæmonia expelleret: ſecundùm Lucam quidem reſpondiſſe perhibetur: *Quod* Luc. 11. *ſi ego in digito Dei expello dæmonia*: ſecundùm Matthæum verò: *Si autem ego in ſpiritu Dei eiicio dæmones.* Mat. 12. Vnde manifeſtum eſt Spiritum digitum Dei dici. Cùm ergo conſtet Spiritum ſanctum digitum Dei dici, manifeſtum eſt quia tabulas lapideas Spiritus ſanctus ſcripſit, quas Moyſes digito Dei ſcriptas accepit: & ſpiritus ſanctus dedit, quia digitus Dei non aliud quam Deus eſt, qui ipſe omnia in omnibus operatur. Virtutes quoque Exod. 2. ipſas, quas diuina potentia in Ægypto in doctrinam & in experimentum ſui peccatoribus operata eſt, Luc. 11. num manifeſtũ eſt in digito Dei eſſe perfectas? probante Domino, qui ſe in digito Dei, id eſt, in Spiritu ſancto eiicere demonia profitetur: quia idem ipſe in Ægypto, & Spiritus ſanctus eadem conſummauit & geſſit. Quod

G quidem ſenſibus noſtris intimans Dominus, in digito Dei ſe profitetur expellere dæmonia, docens ſcilicet opera ſua, opera eſſe ſancti Spiritus: cùm opera ſancti Spiritus, opera Chriſti ſint: opera autem Chriſti, opera patris ſunt, ſicut in Euangelio ſecundùm Ioannem legimus, Ioan. 5. ipſo Domino dicente: *Amen, amen dico vobis,* Ibid. *non poteſt filius facere à ſe quidquam, niſi quod viderit patrem facientem: quæcumque autem ille facit, eadem & filius facit ſimiliter*, &, *Sicut pater mortuos ſuſcitat, & filius quos vult viuificat*, ergo hoc gradu & hac ratione agnoſcimus opera ſancti Spiritus eſſe opera paterna: quia quæ pater operatur, eadem & filius operatur ſimiliter: H quæ autem filius operatur, eadem & ſanctus Spiritus operatur. Ac ſic ſemper Trinitas vnus Deus & vnus ſpiritus per ſe, ſed ex ſeſe eadem & omnia in omnibus operatur: quem quidem ſanctum Spiritum quia in virtutibus ſuis & potentia diuina agnoſcere Ægyptij noluerunt, plagis compulſi ſunt confiteri. In quas ne nunc audientes incidant, à Domino admonentur, vt ſerò incipiant dicere: *Digitus Dei eſt.* Exod. 8. Ac per hoc manifeſtum eſt, quia vnus atque idem ſpiritus omnia in omnibus 1. Cor. 12. operatur. Natiuitas quoque ipſius Domini Ieſu ſecundum carnem, nonne per Spiritum ſanctum facta prædicatur, euangelizante Gabriele angelo Mariæ: & dicente: I *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi?* Luc. 1. Et iterum Ioſeph angelus in ſomnis apparet, Matt. 1. dicens: *Ioſeph fili Dauid, ne timueris accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea generatum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Et inde perſpicuum eſt, quia omnia & in omnibus ipſe operatur & perficit. Sed aiunt quidam, Omnia quidem diuina operatur, & de operibus Deus intelligitur, ſed nihil tamen ſua auctoritate probatur operari, quia omnia per eum Deus operatur & Dominus. Iam quidem de auctoritate eius ſatis conſtat cum Deus probatur, Deus agnoſcitur, cum inſeparabilis à Deo inuenitur, cum vnionem habere cum Deo & Do- K mino manifeſtatur. Sed quoniam de auctoritate eius quæritur quam ſcriptura non tacuit, edoceri nos oportet, primum quidem cùm dicitur: *Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout* 1. Cor. 12. *vult.* Diuidit, manifeſtum eſt quia non ex imperio operatur alieno: & attendendum, quia quæ prout vult diuidit: non eſt ſcriptum, quæ aliena ſunt: & rurſum in Actibus Apoſtolorum legimus: *Deſeruientibus autem illis & ieiunantibus Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulum in opus ad quod vocaui* Actor. 13. *eos.* Quid ergo clarius, quid lucidius ad manifeſtandam diuinitatem & auctoritatem Spiritus ſancti dici poteſt? L Segregate mihi, non enim dixit, Segregate Deo, ſed mihi: neque in opus ad quod vocauimus eos, ſed in opus ad quod vocaui. Satis vtique probauit nobis auctoritatem & diuinitatem ſuam, qui ſegregationem Apoſtolorum non alij quam ſibi adſcripſit: quos & in opus non alienum ſed ſuum aduocaſſe ſe dixit, quod vtique alienus à Deo & Domino & ab auctoritate diuina facere numquam potuiſſet. Atque vt clariùs luceat Trinitatis ſanctæ auctoritas vna & diuinitas excolenda, Eſaiæ prophetæ nobis contemplanda prophetatio eſt, quam per Apoſtolos ipſe Spiritus ſanctus nobis interpretatus eſt, quam ita legimus: *Et audiui vocem Domini dicentis, Quem* M *mittam, & quis ibit ad populum iſtum? Et dixit, ego, ego* Eſai. 6. *ſum, mitte me. Et dixit: Vade, & dic populo huic: Aure* Act. 28. *audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non aſpicietis*, &c. Et vtique modo dicens, ſuprà in eadem viſione Dominum ſabaoth vidiſſe ſe dixit ſedentem in throno gloriæ ſuæ, & Seraphim audiuiſſe dicentes: *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth: plena eſt omnis terra maieſtate eius.* Eſai. 6. Et certè Dominus ſabaoth, cui laus hæc & gloria redditur, vnus atque idem in prophetis Apoc. 4. oſtenditur, & ipſe eſt qui Eſaiæ locutus eſt, dicens: Quem mittam, & quis ibit ad populum iſtum? Et cùm vnus atque Eſa. 6. idem in prophetis ſignificetur, ab Apoſtolis tamen & ab Eccleſia Trinitas intelligitur. Vnde enim tractum eſt per omnes ferè Orientales eccleſias, & nonnullas Occidentales, vt in oblationibus ſacrificiorum, quæ Deo patri offeruntur, vna cum ſacerdote voce populus vtatur

tur, id eſt, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſa-
baoth: plena eſt omnis terra maieſtate eius. Ergo ſecun-
dùm prophetam conſtat hoc ad perſonam Dei patris re-
ferri oportere. Ioannes autem Euangeliſta informat
Ioan. 12. nos, & ducet de filio intelligi debere. Nam cum ſupra-
dictum teſtimonium Euangelio inſcripſiſſet, & inter-
pretatus eſſet, poſtea ſubiunxit. Hæc dixit Eſaias quando
vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo, id eſt, Domino
Chriſto. Paulus autem Apoſtolus Romæ Iudæis con-
Act. 8. tradicentibus doctrinæ ſuæ, & blaſphemantibus viam
Domini Chriſti, exaltans vocem ſuam, ait: *Bene pro-
phetauit Spiritus ſanctus per Eſaiam, dicens: Vade, & dic
populo huic: Aure audietis, & non intelligetis: & viden-
tes videbitis, & non aſpicietis, &c.* Cùm ergo in pro-
phetia diuinitas vna doceatur ab Apoſtolis, & tamen
ab Eccleſia Trinitas intelligatur: certiſſimè vtique doce-
mur quia Trinitas idem pater & filius & ſpiritus ſan-
ctus, vnum & vnus Deus ſunt. Et cùm vnus Deus intel-
ligantur & agnoſcantur, vnius etiam & auctoritatis in-
telligantur neceſſe eſt. Et rurſum Dominus in Euange-
Mat. 28. lio huius vnionis Trinitatem docet, dicens: *Euntes ergo
docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris &
filij & ſpiritus ſancti, &c.* Et cùm patris & filij & Spiri-
tus ſancti ſignificantiam edidiſſet, Trinitatis tamen ip-
ſius nomen vnum obſeruare nos docuit, quod eſt, San-
ctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth: plena
eſt omnis terra maieſtate eius. At per hoc conſuetudo
ſcripturæ manifeſta eſt, quæ & cùm vnum Deum nun-
A cupat, intellectum tamen Trinitatis non amputat: &
cùm patris & filij & Spiritus ſancti meminit, nomen non
intermit maieſtatis vnius. Et quid plura? Deficiet mihi
pagina, deficiet tempus, ſi cuncta quæ ad probandam
diuinitatem Spiritus ſancti ſcripta ſunt, reuoluere aut
enumerare voluero. Hæc autem breuiter dicta ſunt ad
retundendam impudentiam eorum qui diuinitatem Spi-
ritus ſancti, immo vt veriùs dicam, ipſam Trinitatem ab-
negare conantur: ipſam autem negant, quando non ita
vt eſt, Deum fatentur: quando non ita credunt, vt ſcri-
ptura diuina nos docuit, & vt credere oportet, ſed prout
illos traxerit ſenſua ſui libido: & vt intelligant quàm lon-
longè à fide Dei ſint, aut quàm alieni à ſalute quæ eſt in
B Chriſto Ieſu, qui Spiritum ſanctum, quo credentes ſi- *Ephes. 4.*
gnamur in die redemptionis noſtræ, contriſtare & ab-
negare nituntur: & vt ſciant qui talia ſentiunt, quia
huiuſmodi machinantur, quæ neque ad veniam, neque
ad remiſſionem peccatorum ſuorum poterunt pertine-
re, quia ſcriptum eſt: *Qui autem blaſphemauerit in Spiri-
tum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque* *Mat. 12.*
in futuro: ſed illi ſe potius ſententiæ ſubiicere non neſ-
ciant, quam diuina menſura idem per os Eſaiæ protulit,
dicens: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non
extinguetur.* *Eſai. 66.*

FINIS.

Tractatus de concordia Matthæi & Lucæ narrantium genealogiam Chriſti, repertus fuit Pariſiis ſub nomine ſancti Ambroſii in duobus perantiquis exemplaribus, altero bibliothecæ S. Victoris, altero S. Dionyſii, vt teſtantur iidem Pariſienſes, qui nouiſſimè ante nos Ambroſium excudi curarunt.

DE CONCORDIA MATTHAEI ET LVCÆ IN GENEALOGIA Chriſti deſcribenda, Tractatus.

Mat. 1. IN Chriſti generatione Matthæus C
& Lucas diſſentire videntur, pro-
pterea quod cùm alter, id eſt
Matthæus deſcendendo, alter, id
eſt Lucas aſcendendo, eiuſdem
generationis ſeriem texat: Mat-
thæus quidem ab Abraham exor-
dium narrationis ſumens, & ad
Dauid vſque deſcendens: deinde per Salomonem vſ-
que ad Ioſeph lineam deducit: Lucas verò à Ioſeph
incipiens, per Nathan ad Dauid, & à Dauid vſque ad
Abraham, poſtremo ab Abraham vſque ad Adam, ge-
nerationis ordinem reuoluendo aſcendit. Vnde con-
tingit vt à Dauid deorſum, cùm ille per Nathan, iſte
per Salomonem generationis tramitem deducat, totus
pene computationis ordo diſſideat. Sed quia ſcriptu-
ra ſacra diuerſa quandoque recipit, aduerſa autem
omnino non admittit: dum non permittitur credere
contrarietatem, latentem cogimur quærere verita-
tem. Matthæus igitur generationem Chriſti deſcen-
dendo computat, oſtendens filium Dei per carnis ſuſ-
ceptionem factum eſſe filium hominis. Lucas eamdem
aſcendendo texit, demonſtrans filios hominum effici
filios Dei per gratiam adoptionis. Propterea etiam
Matthæus generationis ſeriem vſque ad Chriſtum na-
tum docere volens, non à primo parente Adam, ſed ab
Abraham exorſus eſt: vt oſtenderet quod ſuſceptio car-
nis in filio Dei non fuit primæ conditionis inſtitutio,
ſed promiſſionis poſtmodum factæ impletio. Lucas ve-
rò à Chriſto baptizato incipiens, non in Dauid vel in
Abraham, ſed nec in Adam finem fecit: ſed per Dauid
& Abraham atque Adam tranſiens ad Deum aſcendit:
vt apertè daret intelligi, quod ij qui per generationem
carnis filij ſunt hominum, per regenerationem baptiſ-
matis in adoptionem tranſeunt deitatis. Ideo Matthæus
Tit. 3. in genealogia non niſi naturales filios computare vo-
Rom. 8. luit: Lucas verò inter naturales etiam adoptiuos adſcri-
bit, vt oſtendatur & in Chriſto naſcente vera fuiſſe car-
nis ſuſceptio, & in nobis renaſcentibus non per natu-
ram, ſed per gratiam peruenire adoptio. Hæc ergo fuit
cauſa quare in generationis ſerie alios Matthæus,
& alios Lucas patres poſuit: quia ille, ſicut diximus,
ſolos naturales, iſte verò naturalibus etiam adoptiuos
connumerauit. Quod vt melius patere poſſit, vtrorum-
que narrationem conferamos. Ordo generationis
Chriſti ſecundùm Matthæum talis eſt. *Abraham ge-* *Matt. 1.*
*nuit Iſaac: Iſaac genuit Iacob: Iacob genuit Iudam:
Iudas genuit Phares: Phares genuit Eſron, Eſron genuit*
D *Aram: Aram genuit Aminadab: Aminadab genuit Naaſ-
ſon: Naaſſon genuit Salmon: Salmon genuit Booz: Booz
genuit* Obed: *Obed genuit Iſai, vel Ieſſe: Ieſſe genuit
Dauid: Dauid genuit Salomonem: Salomon genuit Ro-
boam: Roboam genuit Abiam: Abia genuit Aſa: Aſa
genuit* Ioſaphat: *Ioſaphat genuit Ioram: Ioram genuit
Oziam.* Tres hic intermiſit Euangeliſta, id eſt Oziam ſi-
ue Ochoziam, & Ioas, & Amaſiam. Ioram enim primo
loco genuit Ochoziam, & Ochozias genuit Ioas, &
Ioas genuit Amaſiam, & Amaſias demùm genuit Oziam.
Quod ita intelligendum eſt, genuit videlicet medianti-
bus ſupradictis, quia per illos de ſemine eius proceſſit.
Hos autem euangeliſta vel ideo prætermiſit vt nume-
E rus teſſeredecadis æquaretur: vel ideo quia Ioram gene-
ri ſe miſcuit Iezabel & dictum erat per Prophetam, de
domo Achab non eſſe quemquam regnaturum, niſi in
quarta generatione, & ideo memoria eius tollitur eo
vſque à ſancta generatione. Ozias ergo qui & Azarias,
genuit Ioatham: Ioatham genuit Achaz: Achaz genuit
Ezechiam: Ezechias genuit Manaſſen: Manaſſes ge-
nuit Amon: Amon genuit Ioſiam: Ioſias genuit Ie-
choniam Iechonias genuit Salathiel. Veritas hiſtoriæ
habet quod Ioſias genuerit Eliachim, qui & Ioachim,
ſiue Iechonias dictus eſt. Eliachim autem genuit Ioa-
chim, qui & ipſe ſicut pater Iechonias appellatus eſt.
Hic demum genuit Salathiel. Dicemus ergo aut vnum

propter ſupradictam rationem, ſiue aliam quamcumque ob cauſam, prætermiſſum: aut non eſſe eundem Iechoniam illum de quo dicitur, Ioſias genuit Iechoniam: & illum de quo dicitur, Poſt tranſmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel: ſed priorem eſſe patrem, ſecundum eſſe filium: propter ſeparationem autem & disiunctionem tranſmigrationis non eſſe repertam inter eos generationis connexionem, vt diceretur: Iechonias genuit Iechoniam. Iechonias ergo genuit Salathiel: Salathiel genuit Zorobabel: Zorobabel genuit Abiud. Huc vſque ex libris veteribus generationis ordo texitur. quæ ſequuntur, auctoritas Euangeliſtæ confirmat. Abiud genuit Eliacim: Eliacim genuit Azor: Azor genuit Sadoc: Sadoc genuit Achim: Achim genuit Eliud: H Eliud genuit Eleazar: Eleazar genuit Matham: Matham genuit Iacob: Iacob genuit Ioſeph. Hoc modo generationem naturaliter deſcendiſſe credimus. Nunc ſecundùm Lucam ſeriem generationis reuoluamus, Lucas ſic
Luc. 3. ait: *Ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioſeph, qui fuit Heli, qui fuit Matthat*, Prima fronte contrarietas occurrere videtur. Matthæus dicit Ioſeph filium fuiſſe Iacob, & Iacob filium Matham: Lucas dicit Ioſeph filium fuiſſe Heli, & Heli filium non Matham, ſed Matthat. Sed huius quæſtionis talis a patribus ſolutio datur: Matham qui per Salomonem deſcendit, vxorem habuiſſe Eſthan nomine, de qua genuit filium Iacob: quo mortuo, Matthat qui per Nathan deſcendit, eandem vxorem duxit, & genuit ex ea filium Heli. Sic ergo Heli & Iacob vterini fratres fuerunt, vna matre, non vno patre editi. Prior Heli duxit I vxorem, & mortuus eſt ſine liberis. Poſtea Iacob accepit vxorem fratris, vt ſuſcitaret ſemen fratri ſuo, ex qua genuit Ioſeph. Ioſeph ergo filius eſt Iacob ſecundum

G generationem: filius Heli ſecundùm legem. Deinde generationis ordo texitur. Ioſeph qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianoe, qui fuit Ioſeph, qui fuit Matthathiæ qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Heſli, qui fuit Naggæ, qui fuit Maath, qui fuit Matthathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel. Non puto eumdem hunc eſſe Zorobabel aut Salathiel, qui ſuperiùs in ſerie generationis ſecundùm Matthæum numerati ſunt, cùm & ille Salathiel non filius Neri, ſed filius Iechoniæ fuerit: & Zorobabel non Reſa, ſed Abiud, & cæteros, inter quos Reſa non numeratur, genuerit, vel ſi idem ſunt, dicendum eſt quod hic primum vtriuſque computatio-H nis linea in vnum concurrat, deinde mox ſecundùm modum quem in capite generationis huius ſignauimus, ab inuicem deducantur. Qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Ieſu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Symeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iona, qui fuit Eliacim, qui fuit Melcha, qui fuit Menna, qui fuit Matthatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid. Quæ deinceps ſequuntur vſque ad Abraham, in vtroque eadem ſunt. Sanè quod in ipſa generationis linea plures ſecundùm Lucam a Ioſeph vſque ad Dauid, quam ſecundùm Matthæum a Dauid vſque ad Ioſeph numerentur, contrarium videri non debet: cùm ipſæ ſucceſſiones generationum in ea parte multiplicius excreuerint, vbi citiùs I decedentibus patribus filij numeroſiùs ſucceſſerunt.

FINIS.

Liber qui ſequitur, repertus fuit inter Ambroſii opera, vt Pariſienſes teſtantur, in veteri exemplari mſc. bibliothecæ Sorbonicæ hoc titulo: Liber primus de Pœnitentia B. Ambroſij. *Quem quidem non eſſe Ambroſii, tum quod ſtylus eius & dicendi genus ab eo diſſimile ſit, tum quod ipſemet Ambroſius in Pſal. xxxvij. duos tantum libros de Pœnitentia ſcripſiſſe ſe dicat, in quibus Nouatianos præcipuè impugnat, quorum hic nulla mentio: tum præterea quod ſcripturæ aliam verſionem auctor hic ſequatur, quàm Ambroſius: quin potius ex duritia ſermonis, & nonnullis verbis quibus Africani maximè delectati ſunt, homini Africano eſſe tribuendum, recte illi, vt videtur, iudicarunt. Et fortaſſe, cùm in extremo libro ipſe auctor Victorem ſe nominari innuat, dicens: Nulla capiaris obliuione Victoris: & Gennadius in catalogo virorum illuſtrium, atque etiam Trithemius, Victorem quendam Cartennæ in Mauritania epiſcopum de Pœnitentia librum vnum compoſuiſſe ſcribant: non improbabili coniectura perſuaderi poteſt, librum hunc ab eo Victore Cartennæ epiſcopo conſcriptum fuiſſe, qui ante vltimam operum B. Ambroſii editionem Pariſienſem in lucem non prodierat. Is tamen & quia inter Ambroſii opera & ſub eius nomine inuentus, iamque vulgatus ſit, & quia eruditi ſcriptoris omnino eſſe cognoſcatur, à nobis in hac editione prætermiſſus non eſt: idque ſtudioſo lectori non ingratum fore confidimus.*

S. AMBROSII DE POENITENTIA LIBER.

Cap. 1. POENITENTIÆ officia & merita narraturus, frater chariſſime, puto mihi non verbis opus eſſe, ſed factis. Res enim ſalubris ac neceſſaria non tam dicenda eſt, quàm docenda: quæ totum habens inſitum amaritudinis actum, fructum profert in effectu dulcedinis, & hæret faucibus, cùm cordi impertit ſalutare remedium. Pœnitentia, inquam, eſt prioris æui damnatio, & in futuro promiſſa correctio: & velut in aliam vitam ducitur vſus viuendi, dum pia mens, ea quæ ſunt a tergo non reſpicit. Hanc non ita dictis doceo, ſicut geſtis exerceo. Et quamuis iuſti perſona non competat, me tamen in initio mei ſermonis accuſo. Habet enim iuſtitiæ partem errati cau-
Prou. 18. ta confeſſio. quia licet, vt tu doces, Dei ſit punire commiſſa, ſententiam tamen cognitoris præuenit in humili-
Eccl. 17. tate exercita pœnitentia. Scriptum eſt enim: *Pœnitentibus dedit partem iuſtitiæ, & corrogauit deficientes ſu-*
K *ſtinere, & deſtinauit illos in ſortem veritatis.* Age pœnitens, propria ſcelera confitere, pande Deo tuæ iniquitatis arcana, denuda ſecreta pectoris tui, & amoue internæ præuaricationis operculum. Nota ſunt Deo cuncta quæ in occulto feciſti: quæ ſi non dixerit lingua, non poteſt celare conſcientia. Fruſtra te latenti conſolatione deludis, & abſconſum putas eſſe poſſe quod ſine teſte commiſeris. Patet Deo omne quod clauſum eſt, & in aperto lucet quidquid nox abſtruſæ cogitationis intene- Hebr. 4.
brat. Reum te tibi officio confeſſionis inſtitue, cauſam tuam in conſpectu tuo temetipſo accuſante compone, dicta in te ſub ſeueritate ſententiam, antequam iudicis ſentias iracundiam. Et vt mulgeas miſericordiam, exerce prior in te ipſe cenſuram. Crede mihi, totum quo ſuſpectus es, fit illico venabile, cùm inuenta fuerit in te huiuſmodi pœnitudo iuſtitiæ, ſcriptura dicente: *Pœnitentibus* Eccl. 17.
autem dedit partem iuſtitiæ, & corrogauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illos in ſortem veritatis. Expectat ecce Dominus confeſſionis munus, ſi confitentem non
inuoluit

ſouoloit reatus Et cum ſit nota diuinis ſenſibus humi- G num conſcientia, mauult, lingua procedere quod non poſſunt occulta cordis celare. Pœnitentia itaque vno actu officia diuerſa congeminat. Hinc enim publicat confitentem, inde confeſſum reuocat innocentem: hinc reatum nundinat, inde crimen excuſat: hinc obiicit propria peccata peccanti, inde indulgentiam exigit pœnitenti: nec permittit puniri confeſſum, qui pœnitentem noſcit reuocare damnatum. O magnificum bonitatis diuinæ theſaurum: ô ſingulare clementiſſimi iudicis inſtitutum. Ad hoc de reis vult confeſſionis exſculpere vocem, vt non inueniat quod vlciſci debeat. Et cum apud ſæculi iudices confeſſus mox diri- H gatur ad pœnam: apud Dominum confitens ſtatim pergit ad veniam. Nec hoc vllis elicit de confitente tormentis, cum patiens in ſemetipſo officium videatur exercere tortoris. Lucra ſunt enim pij iudicis gemitus confitentis: & gaudium cognitoris eſt ſine quæſtione confeſſio. Acquiritur Domino quod non punitur inferno, & multum confertur auctori, ſi depretiatus pœnæ, veniæ condonetur. Cupit enim damnum eſſe vindictæ, quod non vult perire clementiæ. Nec optat vlciſci, qui paratus eſt miſereri, ipſo de ſe per Prophetam dicente: Nolo mortem morientis, quam vt conuertatur & viuat. Quibus Sapientia concinens Salomonis: Deus, inquit, mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Iudicis ergo noſtri clementia non optat reos perire vitæ, ſed perire ſententiæ: nec deſiderat morientis exitum, ſed feſtinat magis ſeruare confeſſum. Nolo, inquit, mortem morientis, ſed vt reuertatur & viuat. Ecce verus vitæ auctor, qui non vult morientis mortem, ſed lamenta conuerſi: & vult ſe ſemper in miſeratione eſſe beneficum, ne iuſtitia teneat iudicatum.

Ezech. 33. *Sap. 1.* *Ezech. 33.*

Cap. II. *Sap. 1.*

Damnum ergo in moriente experitur, qui in vno perdito non lætatur, quia in donatore vitæ neceſſe eſt vt ex morte veniat cauſa triſtitiæ, non quaſi ex corporalium ſenſuum lege deſcendat quod in perdito ac moriente contriſtat, cum in auctore incorporeo non cadat omne quod venit è corpore. Sed cum nullam capiat ex pereuntis morte lætitiam, triſtitiæ actus in promptu eſt, vt ſit miſerantis affectio, non dolentis anxietas: & decurrens ex pietate triſtitia, non de paſſione vlla externa perpeſſio. Conſequens ergo eſt vt doleat perditum, qui gaudet inuentum: & non lætetur ex mortuo, qui gratulatur ex viuo. Hoc per parabolam Dominus in Euangelio manifeſtat, dicens: Gratulari & gaudere te oportet, quoniam frater tuus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Et iterum: Sic erit, inquit, L gaudium in cælo coram patre veſtro & angelis eius ſuper vno peccatore pœnitentiã agente. Vnde per Eſaiam prophetam Dominus prouocat pœnitentem, dicens: Ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & non memorabor: tu autem noli obliuiſci, & iudicemur: dic tu prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Quid, oro, hac ſponſione iucundius? quid poteſt hoc inuitamento dulcius inueniri? prouocare iudicem, dicere aduerſum ſe reum pro ſe, non vt puniat, ſed vt abſoluat: non vt animaduertat in confeſſum, ſed vt iuſtificet a ſe ipſo conuictum? Ego autem non memorabor, tu autem noli obliuiſci. Hoc eſt dicere. Non remanebit penes me memoria facti tui, ſi tu proprij non obliuiſcaris errati. Et delebitur M infamia criminis tui, ſi eius recordatione compulſus non ceſſes meis auribus confiteri. Vides ergo Deum in flagitia peccatoris intentum, ſi nullum pœnitentiæ exiſtat officium: & imminentem ceruicibus rei iram iuſti iudicis, cui non placuerit gemitus confitentis: illa autem in obliuionem ducere quæ tu non quiueris publicare: & aboleri criminis notam, ſi non vulneres ſilentio conſcientiam. Ego ſum, inquit, qui deleo iniquitates tuas, & non rememorabor: tu autem noli obliuiſci. Nullum voluit eſſe temporis punctum, nullum momenti momentum, quo in pectus tuum irrepat obliuio peccatorum: ſed vt execreris quæ ante commiſeras: non vt priſtinorum oblectatione capiaris, & ſit in te non ex deſiderio præteritorum, ſed ex doloris recorda-

Luca 15. *Ibidem.* *Eſai. 43.* *Ibid.*

tione ſuſpirium. Caſum tuum ſemper ante oculos proponas & lugeas, & funera tua momentis omnibus plangas, mortuum te iugiter ſentias moriturumque ſine dubitatione cognoſcas. Hæc Dominus non imputabit ad pœnam, ſed detorquebit ad gloriam: & ita memorabitur tui, vt obliuiſcatur eorum quæ ante in peccatis egiſti, præbiturus tibi pro temporali luctu æterna atque infinita ſolatia, cum peccata tua euaſerint impunita, ipſo dicente: Beati qui nunc lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Tu autem noli obliuiſci, & iudicemur. Interea iudicemur, ait: an numquid Dominus iudicabitur, qui dicit vt cũ peccatore iudicetur? abſit. Iudicemur, inquit, tu cõfitens, ego dimittens: tu offerens debita, ego donando peccata: tu dicens iniquitates: ego te abſoluta pietate iuſtificans. Denique vide quod ſequitur: Dic tu prior, iniquitates tuas, vt iuſtificeris, non vt condemneris: vt maneat in te præmium conuerſi, non confeſſi ſupplicium: vt iudicium reum comitetur iuſti, non nota damnati. Et bene carebis cunctis iniquitatibus tuis, cùm adverſum te teſtis & accuſator extiteris. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Sed numquid tamquam ignorans prouocat te, frater, vt confitearis iniquitates tuas, qui ſcit antequam fiant? Et tamquam neſcius ex te optat audire, qui necdum natos ſolet ex præſcientia iudicare. Aut neſcis in vtero Iſaacitæ Rebeccæ geminum partum vno tempore conceptum, eundemque progenitum, præſcientiæ notione retuliſſe iudicium diſparium meritorum?

Mat. 5. *Eſai. 43.* *Ibid.* *Gen. 25.*

Cap. III.

Vult ergo te magis noſſe quid agatur in te, vt cum exponis medico vitium tuum, neceſſarium tibi propinet antidotum. Tunc enim poteris perfectum conſequi beneficium medicinæ, ſi non celes medico tuæ vulnera conſcientiæ. Ceterum qualiter curandus eris, qui ea quæ ſunt in te abſconſa non pandis? Opinor enim niſi interpellet medicus, non curatur ægrotus. Expectas ergo diu tibi oſtendi doloris tui cauſas, vt medicinæ re- K medium iam curatus intelligas. Quid enim medico debeatur iuſta æſtimatione penſabis, ſi morbum tuum in te ante cognoueris. Et vt pluribus te non teneam, confeſſio tua pœnitens medicina eſt: ipſa te curat, ipſa te viuificat, nec patitur vulnus tuum tenere putredinem, ſed mox vt ingemueris, ſuperinducit indenotabilem cicatricem. Hodie ſi quiſquam te morbus corporalis afficiat, & ſentias artus tuos inteſtino grauari languore, aut vulnus tuum intelligas tabo & ſorde putredinis caricetare, ſtatim curris ad medicum, quæris de arte remedium, excubas ante ianuam dormientis, & ante fores eius matutinus ſalutator aſſiſtis, precibus orare, donare promittere, munera offerre, & totum patrimonium pro tua cupis ſanitate prodere: & cum plerumque imperitia eius aut grauetur languor, aut certe in longa tempora differatur: nihilominus tamen in obſeruatione aſſidua perſeueras, & homo ab homine ſperas tarda remedia: nec deſperas adiutorium profuturum, cum adhuc non ſentias corroborationis effectum, & non curris ad Deum tuum gratuitum medicum, ad vltroneum pigmentarium, qui in curandis animæ tuæ valetudinibus nullum nouit pati faſtidium, nec expectat ex ſanitate tua præmium, ſed magis deſiderat præmio munerare curatum: Et vtique temporalis medicus hoc ſolum curat quod ad corpus attinet: ceterum Deus animam ſanat, quam peccata conuulnerant: & ille profert ad præſens profutura remedia, hic autem adhibet perpetuam medicinam. Et tamen homo nec ſeipſum poteſt iuuare medicus, niſi ſubuenerit Deus. Nam incaſſum laborat plerumque aſtutia medicinæ, ſi Deus ægroto viuendi tempus noluerit prolongare. Quos nec ſibi videbimus nonnumquam poſſe ſuccurrere, cum ingruenti corporalibus vitijs fraudantur beneficio ſuſpiratis. Nullum ergo beneficium medicinæ erit, quando medico ipſi medicina non ſubuenit. Nemo te, crede mihi, melius reficit, quàm qui fecit: nec alius iuſtificat, niſi qui flagellat & curat. Solus nouit operis ſui ſarcire ruptura, & limi noſtri quaſſatam ſpeciem in ſtatus priſtini ſubſtantiam reformare, ipſo per Prophetam dicente: Sicut lutum figuli, ſic vos eſtis in manu mea,

Tob. 13. *Hier. 18.*

Neque hoc ipſum aliquo interuallo temporis opera-
tur. Mox vt dixeris vitium tuum, illico impertit & ad-
iutorium: imploranda ſubſidia & conferenda remedia,
nullum propemodum tempus interuenit. Hoc tantum
expectat, vt fatearis, mora non erit vt ſaneris. Dictu,
inquit, prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris. Hoc per
Eſai. 43. Ezechielem prophetam idem ſpiritus repromittit in-
Hier. 18. iuſtis: Impius quacumque die conuerſus fuerit ab in-
iuſtitia, & iuſtitiam fecerit, ipſa die peribunt omnes
iniuſtitiæ eius: in ſua iniuſtitia quam fecit, non morie-
tur. Et alibi: Cum conuerſus fueris & ingemueris, tunc
Eſa. 30. ſaluaberis.

CA. IIII. Sed forſitan dicas, Non habeo conſcium, & nulli
omnino manifeſta ſunt quæ commiſi. Quid ergo, ſi
non habet conſcium, ſaltem neſcis præſcium Deum cō-
ſcientiæ tuæ ineuitabilem conſcium? Et ſi facta tua ne-
mo hominum nouit, nempe Deus facta tua & adhuc fu-
tura prænoſcit. Quid enim non videt, qui vbique & to-
tum videt? ipſo ad Iob dicente: Quis putet aliquid me
latere? Da mihi locum in quo non ſit Deus, qui totus eſt
oculus, & erit in factis tuis, vt tu arbitraris, occultus, ſed
Eſai. 66. Deus vbique eſt, & totus in toto eſt, ipſo dicente: Cæ-
Hier. 23. lum mihi ſedes eſt, terra vero ſcabellum pedum meo-
Pſal. 138. rum, &, Cælum & terram ego impleo. Vnde & beatiſſi-
mus propheta Dauid: Quo ibo, inquit, à ſpiritu tuo, &
à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cælum, tu ibi es:
ſi deſcendero in inferos, tu ibi venies. Si recepero pen-
nas meas directas, vt inhabitem in nouiſſimo maris: ete-
nim illuc manus tua Domine deducet me, & contine-
bit me dextera tua. Fruſtra ergo dicis non habere te
conſcium, cum audias Deum totum vbique, & per om-
nia maieſtatis ſuæ ambitione diffuſum, cui ſit notū quid-
quid putatur abſconſum. Sed non habeo, inquies, con-
Gen. 4. ſcium. Hoc recte dixiſſes, ſi exemplum Cain parricida-
rum principis non haberes. Perſuaſerat ire ſecum in cā-
pum pio fratri parricidalis impietas, & nihil de fratre ſe
cuſtodire æſtimans rudis adhuc & noua germanitas,
præceptis eius bono ſimplicitatis obtemperat. Gradiun-
tur vno pariter comitatu ambo germani, & parricida in-
fauſtus ad perficiendum nefarij ſceleris cogitatum quaſi
locum elegit ſine teſte. Quaſi vero ſi ſibi hominem cō-
ſcium non haberet, latere aliquid Dei oculos potuiſſet
aut celare poſſet ſtudio ſolitudinis, cum nihil obtu-
tibus celetur auctoris. At vbi infandi facinoris artifex
primitiuos aptum iudicauit locū perpetrando flagitio,
inſilijt in furorem, & patientiſſimum fratrem, ac minime
repugnantem, diabolo inſtigante, interfecit. Res qui-
dem in effectu euidens erat, ſed quantum eam ratus fue-
rat, ſine conſcio admiſſa latebat. Et credebat crudeliſ-
ſimus hominum ſine teſte aditum crimini non patere,
cum ob hoc ipſum crimen agnoſceret, quod occultare
Pſal. 75. cupiebat. Sed ecce rerum Dominus, cui quidquid ab-
Pſal. 138. ſconſum putatur in promptu eſt, & quem non poteſt
Pſal. 7. latere quod in cogitationum occultis agitur, ſcriptura
Pſal. 138. dicente: Cogitatio hominis confitebitur tibi, & iterum:
Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo
omnes ſcribentur, & iterum: Scrutans corda & renes
Deus vnde idem propheta Dauid: Cogitationes, inquit,
meas a longe vidiſti: parricidam voce indignantis ap-
pellat. Et ſciens feroces facti atrocem ſpiritum quem
geſſerat negaturum, vt reatum cumulaſſet impij parri-
cidæ, ſimulat ſe veluti quod admiſſum fuerat, ignorare.
Et dixit, inquit, Dominus ad Cain: Vbi eſt Abel frater
Gen. 4. tuus? & dixit Cain: Neſcio. numquid cuſtos fratris mei
ſum ego? O inſaniam deteſtabilem, o audaciam ſingula-
rem. Fidens negat quod ſine teſte commiſerat. Et cre-
didit ſine conſcio crimen publicari non poſſe, cum ipſa
negatio reatum magis proderet conſcientiæ. Quid agis
Cain infelix? Non habes vllum hominem teſtem: ecce
habes effuſum ſanguinem proditorem: ipſe te publicas
& accuſat. Vox eius aduerſum te interpellat auctorem,
& facit erroris diffuſus inuidiam, ne latentem prætereat
Ibid. vltio parricidam. Quid, inquit, feciſti? Ecce vox ſangui-
nis fratris tui clamat ad me de terra. Verum vbi parrici-
da ſenſit proditum quod putabat occultum, & ſangui-
ne teſte conuictus fruſtra finxiſſe contumaces inſi-
A dias, facinus confitetur: exoptat in ſe acrius dictari iu-
dicium, cum excuſare non poſſet conſcientia parrici-
dium perpetratum. Sed differtur interim ſeuerior pœ-
na, vt tanti facinoris auctorem diutius trucidaret lenta
ſententia, nec celeritas irrogati ſupplicii compendium
magis videretur addicti: & fieret pœna diuturnitate
longæuior, quoad lentitudine moriendi extenuaret fa-
cinus parricidii. Quid ergo tibi ſuper eo blandiris, quod
non habeas conſcium, cum videas teſtimonio ſangui-
nis innocentis Cain fuiſſe conuictum pariter & puni-
tum?

Sed conſcium, inquies, non habeo, qui mea facta CAP. V.
B diuulget. Rogo dicas mihi, ſi non habes conſcium,
non habes conſcientiæ teſtimonium? aut te ipſum po-
tes effugere, & conſcientiam declinare? Conſcien-
tiam, inquam, apud quam non moritur omne quod ge-
rimus, quæ nos in factis noſtris accuſat & iudicat. Quæ
cum non habeat loquendi vſum, neſcit tamen tenere
ſilentium. Poteſt conſcius morte ſubduci, poteſt tibi
ad tempus prodeſſe teſtis: conſcientia vero tecum
ſemper eſt, & ſine te non eſt: hæret pectori, nec vn-
quam te deſerit, & velut quædam pediſſequa nullo abs
te temporis interuallo diſcedit: tenet te reum, & in ſua
ſemper ditione captiuum. Si quando mentem tuam
lætior ſecundarum rerum actus auocarit, & ſenſus
C tuos cœperit facti delectatione iucunditas: ſubito te il-
la ſtimulat, illa medullitus pulſat & interpellat ſenſum,
interrumpit gaudium, & totam pectoris regionem mœ-
ſtis ſuſpitiis inquietat: & quaſi vulnerata opprobrio te-
neatur, non inuenitur bonum remedium quo cure-
tur. Semper enim offenditur cum alius caſtigatur, &
in alieno vulnere primo ipſa percutitur. Deinde vis
noſſe quanta ſit ſeueritas conſcientiæ? Poteſt tibi con-
ſcius auro corrumpi, poteſt pecunia comparari: con-
ſcientia nihil corruptionis admittit, manet integrum
eius teſtimonium tota fidei firmitate vallatum. Quin-
etiam aduerſus conſcium conducitur patrocinium, &
D defenſionis ingenio argumenta verſutiæ conquirun-
tur, & teſtimonii veritas loquelæ impudentis calidita-
te peruertitur: iudex quoque redimitur, vt facti quali-
tas excuſetur. Vacant hæc omnia, vbi mentem conſcien-
tia vulnerat: & cum homo moriatur, conſcientia certe
non moritur, quæ poſt mortem corporis in anima iudi-
catur. Et putas prodeſſe tibi te non habere conſcium,
cum conſcientiæ quotidianum ſentias perpetuumque
iudicium? Sed plane cum non comitabitur vltio diuina,
quem propria iudicauerit conſcientia. Vacet enim ibi
neceſſe eſt poteſtas iudicis, vbi conſcius ſibi reus ad-
uerſum ſe teſtis & accuſator extiterit. Nam proculdu-
bio geminabitur cauſa peccati, ſi contumax conſcien-
E tia facta ſua noluerit confiteri. Tunc enim ex pecca-
tore fit impius, qui in peccatis ſuis fatendis extiterit in-
duratus, vt & flagitia perſtringat digna ſententia, &
contumaciæ pœnas luat peruicax conſcientia. Frangi-
tur enim commotio iudicis, vbi pœnitudinis & ſeueri-
tatis enixa diſtrictio confeſſionis oppugnatione leni-
tur. Deprecoptum indignatione iudicium, ſatisfactio-
ne percellitur, & comminantis intentio orationis hu-
millimæ verecundia temperatur. Hoc ex Niniuitis ad-
diſce, quorum confeſſione deleta eſt iam dicta ſen-
tentia, & auerſa imminens ira, ne inanis fieret confi- *Iona. 3.*
tens pœnitentia. Pendebat ſuper miſeram ciuitatem
F cælitus iam vibrata ſententia, & animaduerſionis diui-
næ ſecuris ceruicibus infelicium perurgebat. Iam pro-
ductus fuerat cæleſtis gladius è vagina, & in vltione per-
petratorum criminum vehemens ira feruebat. Vox præ-
conis interitum populis minitabatur, & denuntiabat
cunctis proximum perituris Prophetæ clamor exitium.
Poſt triduum, inquit, & Niniue ciuitas ſubuertetur.
Heu quid de Deo exigitis ſcelera, quid peccata mer-
camini? Ipſam Dei noſtri clementiſſimam præue-
niſtis pietatem, de quo tam propinquam & ante tem-
pus exegiſtis vltionem. Videte itaque mihi videor
quanta miſeros arctabat anguſtia, & qualis perſtringe-
tur in tremore neceſſitas. Conſilium metus amiſerat,
remedium deſperatio non habebat. Ita enim fuerat re-

poris præcipitata celeritas, vt ne ſpatijs quidē attributa A dicam ſuſpicionem criminis relaxaret. Poſt triduum, inquit, Niniue ciuitas ſubuertetur. Et quænam futura erat illa ſubuerſio, quæ indicitur perituris? Non vtique hoſtilem ſignificabat incurſum, non armorum ſtrepitum, nec clangorem terribilem buccinarum, quibus forſitan poterant reſiſtentium obuiare agmina, aut prælijs promulgatis parium conſerti certamen, aut fugæ præſidijs ſortem proijcere captiuorum: ſed diuinæ indignationis & vindictæ cæleſtis interitus prædicatur, cui puniendus nec fuga ſubducitur, nec bellicis artibus defendendi cura datur. Quis enim poſſet irrogatum exitium declinare, quod æthereus fragor incipiebat effundere? B

Cap. vi. At ecce miſeros non deſerit in pauore conſilium, & inuenit remedium ex periculo deſperatio: Ad ſeipſos redeuntes conſcientias ſuas vice iudicantis interrogant, currunt ad propugnaculum pœnitentiæ, & confeſſionis ſcuto oppoſito declinant ſagittam. Itur ab omnibus in curationem criminum fatendorum, & in ſatisfactionis officium expoſita morti turba conſpirat. Indicunt ſibi neceſſarium perituri ieiunium in ipſis corporibus, animas humilitatis flagello caſtigant: induunt pro veſte cilicium, & pro vnguentis cinere ſe aſpergunt, ac proſtrati humo puluerem lambunt. Mortem C ſuam lacrymis funerant, & vitam plangimonijs proſequuntur: reatum ſuum gemitibus publicant, & actuum ſuorum pandunt arcana facinora. Omnis ætas & ſexus indiſcrete lugubribus ſe aptat officijs: depoſitus omnis cultus, deiectus ornatus. Sed plane illæ ſordes corporis ornamenta fuerunt pœnitentiæ, & virtus habitudinis ſummum fuit decus confeſſionis: negata quoque ſunt ipſis alimenta lactentibus, & ætas necdum proprijs peccatis infecta, onera ſuſtinuit [illegible]ena. Cibum ſuum mutum pecus eſuriuit, & natur[illegible] pabula brutum animal non accepit. Vnus audiebatur per mœnia ciuitatis eiulatus diſparium naturarum, & per omnia tecta D vrbis flebilia reſonabant lamenta plangentium: & vt ſemel dixerim: terra mugitus confitentium ſuſtinebat. Sed & aſtra ipſa voce pœnitentiæ perſonabant. Impletum eſt quod ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes

Eccl. 35. penetrauit. Denique ſic placauit offenſum Deum, ſic mitem fecit rigidum, ſic demolſit iratum: & mucronem vltionis in techa recondidit, quia conſcientiæ de ſe iudicium indicauit. Eripuit reos pœnæ confeſſio, & vindictę iam deditos pœnitentia ſibimet vindicauit. Deletum eſt ſtatim condemnationis elogium lacrymis confitentium, & abſoluit obnoxios pœnæ adſtipulatio confeſſa de crimine. Vidit pius Deus tuliſſe in ſe iudicium pœnitentes, & errata ſuæ conſcientiæ ea adſtipulatione damnantes, continuo donauit veniæ quos deſtinauerat E pœnæ. Et ideo pepercit afflictis, vt exempli ſupplicio, ſueta fierent pietatis. Probatum eſt teſtimonium prophetiæ, quod in ſuperioribus paulo ante diſpoſuimus:

Eſai. 43. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & non rememorabor: tu autem noli obliuiſci, & iudicemur. Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris, & iterum: Cum conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis,

Eſa. 30. & iterum: Conuertimini ad Dominum Deum veſtrum,

Ioel. 2. quia miſericors & pius eſt: patiens & multæ miſericordiæ, & qui ſententias flectat aduerſum malitias irrogatas. Vnde & beatiſſimus Dauid: Peccatum, in- F quit, meum ego ſciui, & iniquitatem meum non coo-

Pſal. 31. perui. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei, & ite-

Pſal. 50. rum: Quia iniquitatem meam ego ſcio, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Vides ergo quotidianoin ſe peccanti opus eſſe indicio, quo cum conſcientia aperitur, & cum publicatur, operitur. Et licet notum ſit Deo omne quod gerimus, nec occultatur ſenſibus eius antequam fiat, mauult tamen cordis tui nudare ſecretum, & facinora prodere conſcientiæ, vt indulgentiæ ſuæ dono operiat turpitudinis nuditatem. Quomodo vult ſpoliatum venia dimittere confitentem? De talibus Propheta

Pſal. 31. beatiſſimus cecinit, dicens: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Quamquam

A hoc euidentius pertinet ad renatos, quorum & iniquitates & crimina baptiſmo operiuntur & teguntur. Fidelem enim veniæ locum tenet non infida confeſſio, & in toto eſt pœnitens conſcientia, ſi indulgentiæ remiſſionem non dubitet.

At è contrario peccati cumulus erigitur, ſi quod Cap. vii. committitur, id negatur: quod in facto Cain ſupra me- *Gen. 4.* morauimus, qui dum putauit auctori ſuo facinus abnegare, ſe ipſum pœnæ non eſt permiſſus eximere, vt conſcientia in facti ſui atrocitate publicum fruſtaret ei ex negatione fructum pœnitentiæ. Negans enim eſt conuictus, non ex voluntate confeſſus: & punita eſt in ſcele- B lere contumacia, quia interogationem non ſubſecuta eſt confitens pœnitentia. Libet igitur pedetentim hic illius vindictæ ſeptemplicis aperire rationem, & quænam cauſa coegerit tam durum coarcetuari ſententiam, euidentius rei probatione monſtrare, ne enormitate vindictæ pateat ad ſuſpicionem iniuſtitiæ via calumniæ quamquam noui ſceleris inuentum, vehemens debeat comitari ſupplicium, quod longioribus eſſet poſteris in exemplum. Errat enim, qui putat vno teneri crimine parricidam, cum eiuſmodi ſceleris teſtimonio conſtipata ſint omnia facinora. Audio enim Dominum dixiſſe: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, *Mat. 22.*

C & ex tota virtute tua: & diliges proximum tuum tamquam teipſum, vnde, in his, duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Cum ergo duobus his præceptis pendeat omne quod legis eſt, videamque Cain nec Deum dilexiſſe, cuius primum fabricam violauit, & germanum vehementer odiſſe, quem inſtinctu impietatis occidit: apparet illum adhuc minus ſoluiſſe vindictæ, in cuius facto cuncta inueniuntur crimina conuenire. Et iure in illo exertum ſeptiforme ſupplicium in quo vniuerſa tenebant ſcelera principatū. Et tamen ſpecialiter ſeptē in illo reprehendo flagitia, quibus ſingulis ſingula ſunt deputata tormenta. Primum enim crimen eſt, quia non recte diuiſit, hoc eſt, de primitiuis terræ fru- D ctibus primo comedit antequam obtulit. Secundum eſt, quia cum muneris ſui dignum videretur accepiſſe repudium, contumacem concepit ſpiritum: & cum nulla reiectæ oblationis culpa pij fratris exiſteret, quaſi vindicandum ſe infauſtus credidit de auctore, ſi pro hoc fratrem Deo probatum videretur occidere. Tertium crimen eſt, quod inuidiæ felle ſuffectus, & liuoris amaritudine venenatus, innocentiſſimum zelauit truculenta animoſitate germanum. Quartum eſt, quod dolo fefellit obſecundantem ſibi, vt pariter comitarentur in campum, in quo iuſtus initiaret ſub ouis ſimplicitate E martyrium, parricidio terram macularet iniuſtus. Quintum eſt, quod fratrem nefarius crudelitatis auctor occidit. Sextum, quod cum ſcelus perficeret inſuper, & negauit, & putauit Deum alicuius facti ignarum, quem conſcientiæ ſuæ ſecretum multaſſe perſenſerat, cum competens retuliſſet in oblationis ſuæ reprobatione repudium. Septimum crimen eſt, quod poſt mortem ſe non credidit proditus, parricidio puniri, cum ob infamiam criminis publicati ad præſens tempus ſeſe poſtulauit occidi. Merito ergo in Cain ſeptuplum vindicatum eſt, in quo totidem prærogata ſunt tormenta, quot crimina. Cui tantæ inflictæ ſunt plagæ, quantæ nume- F rantur & cauſæ: vt nec iuſtitia modum vltionis excederet, nec numerum criminum vindicta competens præteriret. Quod ideirco iterum poſui, ne inſinuatæ expoſitionis præteritet occaſio.

Iam diu me à propoſito inchoati operis ſentio de- Cap. viii. uiaſſe, & in aliam detorſiſſe partem curſum celerem dictionis. Sed facilis eſt ad omiſſa recurſio, & cito repetitur trames declinatæ materiæ, cum à finibus eius in- *Pſal. 31.* teriectæ probationis non exorbitat argumentum. Peccatum ergo, inquit meū ſciui, & iniquitatem meam non cooperui. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei, *Pſal. 50.* & iterum: Quia iniquitatem meam ego ſcio, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Hoc non ſolum verbis docuit, ſed & factis impleuit: quia non ſufficit ad conſummationem ſapientiæ ſpiritalis verbis præferre

virtutem niſi doctrina ornetur ex rebus. Tunc enim demum tribuitur competens auctoritas magiſterio, ſi proprio innititur exemplo. Deniq; Dominus in Euangelio. *Mat. 5.* Qui fecerit, inquit, & ſic docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum: vt & facto doctrina firmetur, & factorum fides ex doctrina accipiat teſtimonium. Alioquin non erit niſis viribus fundata doctrina, quæ verborum phaleris gloria virtutis abutitur. Erit enim facundiæ locuples lingua, non erit plena operum diuitijs conſcientia: & priuabitur merito ſuo, qui priuilegio fruitur alieno. Videamus ergo quid geſſerit qui iſta cantauit. *2. Reg. 11.* Vno igitur tempore duo regi peccata ſubrepſerant, & pellexerat principem in facinoris perpetrationem regni licentia. Cum enim vult adulterium cooperire, crimen incidit homicidij. Perfecit tamen vtrumq; non violentia regij ſtemmatis, nec ambitione poteſtatis: quia licet de inceſti licentia deſcenderet adulterium, tamen non ex odio fuerat homicidium perpetratum. Mittitur ergo a Domino Propheta, qui apud eum cau- *2. Reg. 12.* ſas adulterij & cædem peroraret occulti, & ſub quodam colore compoſitæ fabulæ eliceret de neſciente iudicium. Sed vbi Propheta quod propoſuerat, explicuit, ſtatim ille commotus indeſignatam in ſe ſub veritate ſententiam, & diſceptator ignarus in ſeipſum exerit vltionem. Porro vbi præuentus cognitor proprio ſe vidit perſtringi iudicio, & reum ſe ſibi examinator iuſtiſſimus adprobauit, nec pœnam ſenſit vitare poſſe iudicij, in quo iudex ipſe detinebatur conditione damnati, arripit ſaluberrimum tantæ rerum neceſſitate conſilium. Et cum non poſſet ad iuſtitiam iudicij prouocare, confugit ad ſecretarium pœnitentiæ. Peccatum ſuum proditum ſciuit, & iniquitatem ſuam nulla negationis nube contexit. Dixit aduerſum ſe protinus teſtimonium, & voce confeſſionis emiſſa, tamen adeptus eſt veniam peccatorum. *Ibidem.* Peccaui, enim, inquit, hic Domino. At ille Propheta non interpoſuit abſolutionis moras, non effectum diſtulit remittendi, repende vt manifeſtatus reus confeſſionem dedit, indulgentiam criminum ex Dei voluntate deprompſit, dicens: Dominus abſtulit peccatum tuum. *Pſal. 31.* Impletum eſt illud quod in Pſalmo cantauit, dicens: Peccatum meum ſcius, & iniquitatem meam non cooperui. Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.

Cap. IX. Aliud quoque in ſancto Dauid pœnitentiæ aperiamus exemplum. Ita enim rex hic egregius vitæ imitabilis inſtitutor, diuinis ſe cultibus fidei ſeruitio mancipauerat, vt relinqueret nobis ſuorum morum non exẽpla *2. Reg. 24.* ſed monumenta. Contra interdictum namque, populum numerari mãdauerat & voluerat noſſe cuncti exercitus quantitatem. Obſecundatum eſt voluntati regali, & renuntiata eſt totius agminis dinumerata collectio, atque inclyte cœpit ſcire quod nocuit: felicitatem ſuam popularibus extulit incrementis: & lucra multiplicata exercitus inter principalia gaudia numerauit. Mox ad eum alius Propheta dirigitur, & non ei, vt primo actum eſt, ſubtiliter peccati cauſa prætexitur, ſed iam pro facto proponitur pœnalis electio. *Ibidem.* Et factum eſt verbum Domini ad Gad prophetam, dicens: Vade ad Dauid, & loquere: Hæc dicit Dominus. Tria ego tollo in te: elige tibi vnum ex ipſis, & faciam tibi. Et vt venit Gad ad Dauid, & nunciauit ei, dicens: Elige tibi quid fieri velis è tribus: ſiue famem triennio ſuper terram: aut tribus mẽſibus fugere te à facie inimicorum tuorum, vt ipſi perſequantur te: aut tribus diebus fieri mortem in terra, & nunc ſcito, & vide quid reſpondeam ei qui miſit ad te verbum. Quænam ergo eſt nunc in animo eius verſata pugna conſilij? Quæ cogitationis fuit in electione turbatio? Hinc inimicorum metus, hinc famis vaſtitas, inde diuinæ animaduerſionis plaga terrebat. Nihil horum vellet incidere, ſed offenſa non poterat inulta remanere. Inter ipſas tantum electionis anguſtias, cum vtriuſque periculi vallaretur articulo, præcedentis veniæ doctus exemplo, acutus eligit in ipſa voluntate ſupplicium, & contulit ſe ad maiorem pœnam, vt poſſet prouocare clementiam. Lenitur enim rigor iuſtitiæ, cum de miſeratione præſumitur, & apud clementiſſimum iudicem prima pietatis cauſa tractatur. Qui enim errata confitentibus donat, pertinaces non de voluntate condemnat. Et ideo rex iſte deuotus cum deliberationis fluctuat tempeſtate, non dimiſit anchoram pœnitentiæ, & fidua de pietate torrentis, magnitudinem non contemplatus eſt vltionis. *Ibidem.* Et dixit, inquit, Dauid ad Gad: Anguſtiæ mihi valde in ijs tribus: ſed melius mihi incidere in manus Domini, quia magna eſt miſericordia eius valde, quàm in manus hominum incidam. Sequitur illico vindicta confeſſum, & electionem placabilem placabilis pœna comitatur. Et ſtrages innumera peremptorum, & multitudo populi angelica percuſſione mactatur: H percutiuntur ſeptuaginta millia de exercitu, & acerbius perurgebat dulcem animum miſerabilis ruina caſtrorum. Obijcit ſe auctorem facti telo ſupplicij, & induit contra ſæuientem iuſtitiæ machæram, confeſſionis loricam, puniendũ ſe magis inſtans inter punitos exclamat, & optat in ſe deriuari ſententiam, vt poſſit à populo reuocare fracturam. *Ibid.* Ecce ſum ego, inquit, ego paſtor peccaui, & ego male feci: grex autem hic quid fecit? In me manum tuam conuerte, & in domum patris mei. Ecce ſatiſfactionis officio pœna percellitur, & in armis confeſſionis indignatio propugnatur: vt nec in eum vlterius vindi- I cta procederet, & erga populum quaſſatio cælitus effuſa quieſceret: vno actu pœnitentiæ & ſibi mercatus eſt pietatem, & à populo ſuſpendit pronnus vltionem, vt merito veniæ condonatus cantauerit, dicens: *Pſal. 31.* Dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei: quia cum adſiſteret ſub deſperatione conuicti, dignus reputari meruit expiari: Sed premit te tuorum enormitas peccatorum, & eorum diuione captiuus in cælum oculos non audes attollere. Probo quidem conſcientiæ metum, non laudo conſilium: ſed malo te ſuper indulgentiæ conſecutione ſuſpectum, non de ſalutis reparatione penitus deſpe- K ratum.

Cap. X. Tenet enim quamdam confeſſionis partem ſupplicandi confuſio, quæ ſuorum conſcia peccatorum non de auctoris remiſſione dubitat, ſed de magnitudine ſui ſceleris erubeſcit. Reatum enim agnouiſſe, confeſſionis initium eſt proximum fit veniæ quod ſtimulat pœnitudo. Sed retro agit me meorum, inquies, abundantia peccatorum. Quinimmo tanto magis inſiſtendum eſt confeſſionis officio, quanto peccatorum ſarcinis es oneratus vt quod per amicitiam non es dignus exigere, per impudentiam valeas obtinere. Audis enim in Euangelio Dominum dixiſſe, quia cui puſillum dimittitur, minus diligit. Deinde impium facis Deum, ſi putas eum re- L pudiare conuerſum & effectum negare redeunti, à quo *Luc. 7.* ſcias perditos effectu cõmiſerationis inquiri. Hoc Apoſtolus probat, dicens: Et ſi nos infideles extiterimus, ipſe *2. Tim. 2.* fidelis perſeuerabit, negare ſeipſum non poteſt. An neſcis nouies tentatum in eremo Dominum diſtuliſſe vindictam, nec ipſa decima tentationis vice damnare potuiſſe, ſi de præteritis nouem culpis egiſſet populus pœnitentiam? ipſo dicente: Ecce iam decies exacerbant me in deſerto hoc. *Num. 14.* Lege librum Iudicum, & inuenies innumeris vicibus filios Iſrael coram Domino feciſſe malum, & traditos incurſibus nationum: ſed iterum conuerſum populum per electos duces de captiuitatibus M varijs liberatum, nec vindicari potuiſſe commiſſa, ſi toties factum ſequeretur competens pœnitentia, quia licet pœnalis correctio non deeſſet, non erat tamen proditionis abſciſſio, ſed conuerſionis oratio. Cum enim caſtigatus filius recipitur ad effectum, admonitum eum conſtat ad ſatisfactionis officium, non punitũ: nec odij videtur eſſe correctio, ſed amoris, cum reuerſo identidem poſt flagellum non negantur iura pietatis. Denique audi Dominum per Prophetam increpantẽ huiuſmodi verbere fornicariam, & probroſis deditum inquinatamque contagiis voluiſſe ſibi iure conuerſionis ad- *Hier. 3.* ſciſcere. Et dixi, inquit, poſtquam fornicata es hæc omnia, Ad me reuertere: & non es reuerſa incompoſita Iu- *Mat. 23.* da. Quod idem Dominus in Euangelio manifeſtat, cum induratos increpat, dicens: Hieruſalem Hieruſalem quę interficis prophetas, & lapidas miſſos ad te: quoties vo-

lui congregare filios tuos ſicut gallina congregat pullos **A** ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? Vltimum, crede, vitæ noſtræ actum Dominus expectat, & in quo nos exitus finalis inuenerit, in eo iudicabit, ſi ſcilicet multiplicibus ſeptus erratis circumuoluent ſupra caput tuum vmbræ facinorum, oculos tuos ſcelerum caligo pernubilet, & peccati iugum tuam ceruicem incuruet, atq; intra conſcientiæ penetrale flagitiorum probrum ſubinde vulnus exulceret, ſi animam tuam non in deſperationis proieceris vilitatem, cum vnum circumcordialis ſecreti effuderis in confeſſione ſermonem, non negabit remedium veniæ, qui venit animas ſaluare, non perdere: quia non vult mortem mo-
Luc. 9. rientis, conuerſum procul dubio ſuadet ad vitam, ipſo Do- **B**
Luc. 19. mino dicente, Filius hominis non venit animas hominum perdere, ſed ſaluare, & iterum: Venit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Niſi quia præpotentem facis diabolum, ſi putas quia de faucibus eius Dominus non poteſt eruere captiuatum: aut quemadmodum ille vigilat ſemper vt perdat, non ita ſatagit Dominus vt acquirat.

Cap. XI. In hac igitur te veluti præſentis loci fiducia vltima con-
Luc. 23. feſſio latronis inducat, & ſpem maximam tribuat nouiſſima deſperati non deſperantis in cruce confeſſio. Omne igitur vitæ ſuæ actum ille latrocinijs cruentauerat, & egerat ſemper in ſæculo diabolicæ feritatis armigerum, num- **C** quam Dei meminerat, nulla legis audierat mandata, aut certe ſi audierat, procliuior ad facinora non curabat, totam ſpem in deſperatione verſabat, & exercebat crudelitatem more ſceleratorum ſatellitum: ob hoc namque damnatus in cruce, & cum ipſis criminibus ſuis affixus ligno pendebat. Tandem perditus reſipuit, & in ipſo ſupplicio conſtitutus magnum ſibi mercatus eſt ex morte compendium. Deum enim cum quo pendebat agnouit, iudicem futurum cui adhærebat intremuit, conſcientiæ ſuæ crimina explicauit, baptiſmum ſanguinis perfuſione protinus acquiſiuit, & cum Domino in paradiſum purpuratus confeſſor intrauit. Hæc vera conſulta- **D** tio pœnitentiæ, hoc præcipuum pracmaticum confitendi, ſi filium Dei quem non ignoras auctorem, credas
Ioan. 5. & iudicem, ipſo dicente: Pater neminem iudicat, ſed omne iudicium dedit filio, & ad ſpem ſalutis perpetuæ capeſſendam, non præſenti vitæ conſolere, ſed de futuro iudicio cogitare. Primo enim in conſpectu iudicis ſeſe damnatus expoſuit, & confeſſus de criminibus ſuis impleuit officium pœnitentis. Deinde cum crucis cerneret pœnam, intellexit iudicium affixo commune eſſe, non cauſam. Deum tamen tunc credidit, quando eum Iudæa pertinaciter abnegauit, & futuri non immemor in cruce iudicij, memoriam ſui commendabat iudicio regna- **E** turi. Hoc Euangelium manifeſtat. Reſpondens autem,
Luc. 23. inquit, alius latro corripiebat illum, dicens: Non times Deum qui in eadem damnatione es? Nos quidem iuſte quemadmodum egimus & percipimus, hic autem nihil mali admiſit. Et dicebat ad Ieſum: Domine memento mei cum veneris in regnum tuum. Sed vide repente quod meruit, quod ex ore veritatis audiuit, quod ex gratia iudicantis accepit: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

Cap. XII. Sed ais mihi: Peccata peccatis adieci, & qui iam cadens erectus fueram, iterum cecidi: & conſcientiæ meæ vulnus iam pene curatum peccati exulceratione recruduit. **F** Quid trepidas? quid vereris? Idem ſemper eſt qui ante curauit, medicum non mutabis. Non laborabit explorare valetudinis tuæ cauſam, nec tentabit erga te nouiter medicaminis virtutem examinare, noto te curabit antidoto. Experimentum adiutorij non expectat, qui languoris tui nouit originem. Vnde dudum curatus fueras, inde iterum curaberis: nec tu eris de remedio medelæ ſuſpectus, & medicus de reparatione tua ſecurus. Caſtigabit plane intemperantiam tuam, obiurgatione impatientiam verberabit. Sed non negabit auxilium, qui non contemnit ægrotum. Audi Prophetam dicentem: Num-
Pſal. 40. quid qui dormit non adijciet vt reſurgat? Aut qui naufragauit, non itidem nauigat? aut qui meſſem perdidit, numquid ſemel deſperatus non iterum arat aut ſeminat? Curſus hic noſter in quodam ſalo mundi iactatur.

A Nauigandum nobis eſt, & malorum rudentibus, vela inſinuanda ſunt. Procella ſæuit, ventus conſurgit tempeſtas inſanit. Si ita clauum tenueris, vt manus tuæ retinacula non amittat, ad portum illibatis mercibus tendes: ſin vero fluctibus aduerſis illiſus ſcopulis implicaueris, ac flatibus præpeditus inter freta rixantia tumidi gurgitis naufragaueris, redeundum eſt ad ſaburram, reficiendum primo nauigium, merces emendæ, rurſus pericula ſubeunda, & præteriti caſus referendi per cauſas. Et vt liceat perdita reparare, non dubitabis te priſco diſcrimini ſub ſpe incerta committere. Nam procul dubio mendicabis, ſi poſt naufragium ad negotiandi vſum reuerti
B nolueris: nec de egeſtate atque ærumnis tuis queri poſtmodum poteris, ſi captus forte naufragij ſub ignauiæ ſtupore efficiaris calamitate mendici. Et ſi mundani negotiatoris hæc cura eſt, vt plerumque poſt naufragij iacturam non deſperet præterita ſua damna induſtriæ emolumento ſarciri, nec expoliatus incurſibus detegi ſuam patitur nuditatem, ſed ſtudet magis è paruo concreſcere, & ſpebus dubijs aucupatur potiora lucra peccato lenocinante conquirere: quanto magis tibi animæ tuæ damna cogitanda ſunt, & in veſtigio reparanda perditio, in qua futuræ ſpei damna moretant, & vitæ perpetuæ infelicitet quæſtus amittitur?

C Eundum tibi eſt ad armarium idonei largitoris, & fœnore pœnitentiæ ac ſatisfactionis oblatis vſuris conſcri- *Ca. XIII.* be ſyngrapha, mitte chirographa: eme tibi ab illo aurum ignitum Dei dono, qualibuſcumque, ſi non pretioſis, mercibus imple nauigium: cenſum tuum in comparando illam pretioſam margaritam depende, ex qua animæ tuæ turpitudinem poſſis ornare, vt cum ad ciuitatem magnam delatis mercibus veneris, lucris dignioribus & *Mat. 13.* mercibus beatiſſimis amplior ſis. Nam ſi te ſegnitiæ ſtupor inuaſerit, & dominari ſenſibus cœperit corporis ignauia, nec vlla animæ tuæ reficiendæ argumenta quæſieris, ſubijcieris cruciatibus creditoris, obnoxius fœnori detinebetis. Dicetur liberalis illa ſententia, quam
D non valebis tui conſcius euadere, aut appellationis interiecta voce ſuſpendere: Omni habenti dabitur, & abundabit, ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo, &: Seruum ſuperuacuum expelle *Mat. 25.* foras in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor *Ibid.* dentium. Tunicam tuam viliſſimi operis lanificio confectam non peteris induere: horret tibi veſtis tua quæ ſit deformis ex macula, & non tibi horret anima tua quæ ſit peccati ſorde & ſceleris inquinatione polluta? Niſi quia eodem momento tunicam feſtinas eluere, vt poſſis eam mundam & ſine vllo næuo fœditatis induere, animæ vero tuæ infectum ſqualore criminum non
E deſideras recuperare candorem: nec optas dilui conſcientiam tuam, flagitiorum illuuie & contaminatione ſcelerum cœnolentam. Quis rogo cadit, & non quærit ſurgere? quis infirmatur, & non deſiderat conualeſcere? quis periclitatur, & non optat euadere? quis pauper effectus patrimonium non cupit reparare? Hæc ſi rerum patitur natura, vt iſtiuſmodi emergentibus caſibus quiſquam redire nequeat ad ſtatus priſtini qualitatem, æmulare priora, vt deteriora percipias, dimitte manus, & ſemiuigiles oculos ſtoliditate inuolue, obdormiſce numquam euigilaturus, iace numquam ſurrecturus, &
F hebetem mentem ſtupore ſoporis elide. Pœnitebit te poſtmodum tarditatis cum nihil quod vtilitati animæ tuæ proficiat cogitauerit. Eris ſemper iacens infirmus, nudus paupertate confectus, & vt ita dixerim, ſomni ebrietate temulentus, elogium illud quo numquam careas, auditurus: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt. Exurge frater, exurge, & maleſani conſilij pelle torporem: vigila, ſemper vigila, & eſto pro tua ſalute *Pſal. 75.* ſollicitus, non vt dormias deſperatus. Caue nocturnum furem, ne domus tuæ perfodiat parietem, & meridianum iaculatorem ſagittæ volantis euita. Patet enim incurſi- *Pſal. 90.* bus incauta ſecuritas, & facile dormienti ſubrepitur vt liberaliter feriatur. In vigilante fiducia eſt, in dormiente nihil tutum. Conuenit ſobriæ menti ſomnium ſeruum habere non dominum. Refugit hoſtis quem non inuenerit dormientem: & beatus ſeruus erit, quem adue- *Mat. 24.*

nens dominus inuenerit vigilantem: quia dicit. Surge qui dormis, exurge a mortuis, & attinges Chriſtum. *Epheſ. 5.*

Cap. XIV. Sed non audeo, inquies, orare, quia me reuocat conſcientia: non enim ſemel, ſed ſæpius & frequenter erraui. At ego dicam: Si te orandi reuocat verecundia, peccandi deſinat pertinacia, & fiet beneficium timoris, non deſperationis cauſa, quod metuis. Reuereri enim poteſtatem iudicis non erit verecundiæ, ſed pudoris: quia licet frequens ſit peccandi licentia, excuſabilis tamen efficitur conſcientia, quam perculit in peccati recordatione timiditas. Examplum Achab illius impiſſimi regis te doceat. Hic namque Naboth Iezrahelitæ vineam concupiuerat, quod ſuæ eſſet poſſeſſioni confinis. Offert pretium, H aut certe vicariam vineæ quantitatem. *3. Reg. 21.* Ille neglexit, aſſerens hereditariam ſe rem nulla in alterum poſſe ratione tranſcribere. Hac repulſa compunctus triſtis domum reuertitur, quòd appetitus ſui libido recidiſſet in caſſum. Tum eius mulier ſacrilega Iezabel triſtitiæ mariti cauſas exquirit. Quibus compertis, veluti ſaucio cordi eius fomitem conſolationis iniecit, qua arte, compluribus cõcinnatis falſitate calumniis conſilio impuræ mulieris, Naboth innocens lapidatus occiditur, funeſti voti ſui mulier impleto flagitio velut victrix ad maritum ingreditur, interempti exitio narratura lætitiam. Quæ ne ſola teneretur in crimine, egit aſtutia mulieris primitiua vt mari- I tum ad conſcientiam ſceleris obligaret, & vtroſque iugales conſcios vna facinoris catena vinciret. *Gen. 3.* *3. Reg. 21.* Surge, inquit, poſſide vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi eam dare pretio, quia ecce mortuus eſt. At ille dolens materiam ſe præbuiſſe mortis, facinoris nuntia perhorreſcit, & mortis eius cauſam flebili dolore lucrificat. Diſcisſis enim regalibus indumentis, accingit ſe veſtitu funereo, non tam conſcientiæ reatui, quàm pœnitẽtiæ primæ cogitationis atteſtans. Et factum eſt quomodo audiuit, inquit, Achab quia mortuus eſt Naboth Iezraelites, diſrupit veſtimenta ſua, & accinxit ſe ſacco. Vacare ergo potuit Achab effuſi ſanguinis culpa, quia de con- K cepto, non de parricidio egerat pœnitentiam, & remanſerat in profana muliere impietas homicidij, quæ pretio quodam cruoris effuſi putauit ſe vineam debuiſſe mercari. Sed ecce ſicut canis reuerſus ad vomitum ſuum odibilis fit: oblitus Achab pœnitudinis ſuæ, ſtatim expoſito luctu pergit perempti vineam poſſidere. *2. Petr. 2.* Et perdit innocentiæ meritum, qui vineæ cupiditate pellectus, innexuit interfecti occiſioni conſenſum. Mox ad eum venerandus Elias propheta mandatur, & ſententia in eum cũ indignatione depromitur, vt acta dudum pœnitentia fruſtraretur, & vindictæ occaſionem tribueret ſceleris geminata præſumptio. Et ait Elias ad Achab: Hæc dicit Dominus: Ecce ego ſuperinduco ſuper te mala, & incidam poſt te, & exterminabo de Achab mingentem ad parietem, & contemptum & derelictum in Iſrael: & dabo domum Achab ſicut domum Ieroboam filij Nabat, & quomodo domum Baaſa filij Ahia, pro omnibus quibus irritaſti Deum, & feciſti declinare Iſrael. Verum ille cum ſententiæ ictum non valeret effugere, ad priorem pœnitentiam conuertit repente conſilium, reatum fletibus confitetur, cilicio deiecit regium potentatum, ſaccũ induit pœnitentiæ, & reueritus faciem comminantis tacito gemitu publicabat offenſam, non excuſabat conſcientiam. *Ibid.* Factum eſt, inquit quomodo audiuit Achab M ſermones hos, reueritus eſt à facie Domini, & ibat flens, & ſcidit veſtimenta ſua & accinxit ſe ſacco. Tunc dixit Dominus ad Eliam: Vidiſti quemadmodum reueritus eſt Achab à facie mea? non adiiciam adducere mala in diebus eius, ſed in diebus filij eius adducam. Et quoniam perduxit timidum reuerentia? & quantum ſeueritatis motum fregit metus? Non orationis pompa, non ſermonis ornatu, nec eloquii copia placuit Deo, ſed multis precibus lachrymarum. Os tacuit, ſed cor ingemuit: oculis fleuit, ſed conſcientia planxit, & verecundiã pœnitudinis pietas laudauit auctoris. Parum fuit reum debitum euaſiſſe ſupplicium, niſi accepiſſet reuerentia probabilis teſtimonium. Et probatus eſt in timore, qui damnabatur in crimine: nec prius quod morte luxit occiſi, inane fuit, ſed repetitam identidem culpam iterata lamenta- G tione purgauit.

Cap. XV. Nec Manaſſes quoq; rex filius Ezechię tacẽdus eſt, qui *4. Reg. 21.* cunctorum prætergreſſus audaciam profanorum, manus *2. Par. 33.* tetendit impias contra Deum, & paternis moribus degenerans, ex toto præ diuinis cultibus idolorum caput erexit inſanum. Hic ſacrilego furore poſſeſſus, in domo Dei execrandæ ſuperſtitionis arás inſtituit, ſimulachris dęmonum funeſtauit, templi ſacra altaria lapideis figmentis impleuit, captauit auguria, vitam ſuam maleficiis inquinauit, populũ ad idolorum obſeruationes induxit, cęremoniis polluit, diabolo mancipauit, & omnia quæ diuinis cultibus prohibentur, vltra omnem inſolentiam deſperatæ exercuit. Pro his tot tãtiſq; flagitiis ductus in prædam, & vinculis innexus, grauatuſque compedibus pertulit captiui ſupplicium, atque in Babyloniam tranſportatus, impietatis ſuæ pœnas luit, vt diuinam vltionẽ ſentiret addictus, cuius nũquã antea meminerat induratus. Denique congruo correptus flagello cõuertitur, & Deũ in pœna conſtitutus agnouit, quem in regno poſitus antea non quęſiuit. Profuit afflictio deſperato, & correcta eſt in agnitione de ſtimulo correctionis improbitas. Fuit vindicta illa mentis perditæ medicina, & multum ſalutis contulit caſtigatio, quæ ideo verberauit impium, vt Deo faceret acceptum quem diabolus per impotentiam fecerat alienum. Et animæ ſanitati profuit, quod inflictum fuerat vanitati. Hoc ſcripturæ dominicæ fides admittit. Et loquutus eſt, inquit, Dominus aduerſum Manaſſen & *Ibid.* aduerſum populum, & non audierunt: & induxit ſuper illos Dominus principes virtutum Aſſyriorum, & comprehenderunt Manaſſen, & alligauerunt vinculis & cõpedibus, & adduxerunt eum in Babyloniam: & mox afflictus quæſiuit Dominum Deum ſuum, & humiliatus eſt nimis ante faciem Dei patrum ſuorum, & orauit ad Deum, & exaudiuit illum Dominus, & reuocauit illum in Hieruſalem in regnum eius. Et cognouit Manaſſes quia Dominus ipſe eſt Deus. Ecce quantum repentinæ lamentationis ex corde conuerſo, peccatum ſuum fleuit & diluit; & lachrymis terſit quod nefas infecerat. Orauit tamen conſcius reatus ſui, & veniam meruit ſatisfactione mercari, vſque adeo vt illa ſacra quæ dudum profani actus contaminatione polluerat, in priſtinum reſtitueret venerationem, & in cultum timoris Dei cuncta reponeret. Conſummatione conuerſi impletum eſt propheticum illud diuini oris oraculum: Cum conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis. *Eſai. 30.*

Cap. XVI. Sed quid ego eorum regum faciam mentionem, quos electi generis origo laudabilis non ſinebat ab vrbe ſacræ religionis peſſima perſuaſione diſcedere, cũ Nabuchodonoſor ille feralis & alienigena princeps diuina ani- *Dan. 4.* maduerſione æmulatus ſit: vt per emendationẽ vindictæ cogeretur agnoſcere, quem ſacrilegium fuerat abnegaſſe; & virtutibus eum crederet, quem per ferociam ſpiritus ante neſciſſet, vſque adeo vt qui elatus ſpiritu peruicaci Deum ſe non timuerat antea prædicari, non auderet poſtmodum ſuper eius incomparabili maieſtate *Dan. 3.* mentiri, cum ingenti in ſe facti admiratione correctus, non deſiit ſolum Deum verum ex toto corde, decreniſque præconantibus confiteri? Sed ſi male tibi conſcius reuerteris orare, habes magiſterium publicani, etſi ſuſpectum geris, ne cum pro peccatis tuis oraueris, non merearis audiri. Ingreſſus ille templum fuerat peccatorum mole decuruata ceruice, & oculorum palpebris graui morbo iniquitatis compreſſis, cælum non audebat aſpicere: *Luc. 18.* retro gradum timidus reuocat, & extremum ſe non tam loco quam iudicio conſcientiæ ſiſtit; nec ad ſupplicandum irreuerenter pedem incidat promptus audacia; ſed veſtigiis modum ſubtrahit, publicat ſe, verecundia ſeuum, peccatum pectoris percuſſione crebro cõmemorat, & cor conſcium pugni admonitione contundit. Audiebantur oris eius non verba, ſed gemitus: & quinque tantum ſermonibus celebrata eſt tota confeſſio. Hoc Dominus in Euangelio manifeſtat, homines duos aſcendiſſe in templũ adorare, vnus erat Phariſæus, & alter publi- *Ibidem.* canus, Phariſæus autem cum ſtetiſſet, talia apud ſe precabatur. dicens: Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut ceteri homines iniuſti, raptores, adulteri; quomodo &

publicanus iſte: ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium quæ poſſideo. Publicanus autem de longe ſtabat, & neque oculos in cælum volebat leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori. Sed aduerte quid de inſpectore cordis exegerit reuerens ſupplicatio: verecundia mercede munifica ſenſit Deum, quem cupiebat habere propitiū. Et ſtatim meruit iuſtificari verecundia, quæ probata eſt in humilitate confeſſa Domino dicente: Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in do-
Ibid. mum ſuam magis quàm ille Phariſæus: quia omnis qui ſe exaltauerit, humiliabitur, & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.

CAP. XVII. Vbi deinde ponis exemplum mulieris illius peccatricis, quæ crimina ſua non verbis viſa eſt expoſuiſſe, ſed lacrymis, cuius cum orando tacuerit lingua, pœnitentiæ officio confeſſa eſt conſcientia? In domo namque Phariſæi cuiuſdam Dominus recumbebat, & præparauerat velut
Luc. 7. homini temporaneum inuitator ille conuiuium. Hoc reperiens mulier proſtituta, Phariſæi domum audacter ingreditur, atque ad pedes Domini recumbentis adſiſtit, lauat lachrymis ſancta veſtigia, capillis extergit, oſculatur inceſſabiliter plantas, & pretioſo pedes madefacit vnguento, atque omnibus pene membris quibus ante peccauerat, ſcelerum ſuorum maculas expiabat. Tunc Dominus apud quem oſſa noſtra diſcreta ſunt, Propheta di-
Pſal. 34. cente: Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis tui? obtrectantis Phariſæi murmur obuerberat, occultam mulieris cogitationem, ſed manifeſtam fidem admirabili probatione collaudat: & præfert apparatibus inuitantis confitentis obſequium, magis delectatus mulieris facto, quàm prandio, cui plus fuit conuerſione delectari, quàm paſci;
Luc. 7. vt qui cibi deſiderio minime ducebatur, confeſſionis epulis paſceretur. Vides inquit, hanc mulierem? Intraui in domum tuam, oſculum mihi & aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Et conuerſus ad mulierem dixit: Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Paruum eſt hoc? Poſtmodum autem vide quid audiat: Filia, fides tua te ſaluam fecit, vade in pace. Dudum peccatrix, abſoluta mox filia, & in Domini pace confeſtim abſoluta dimittitur, quæ ſuorum bello criminum vaſtabatur. Hoc eſt illud propheticum oraculum: Cum conuerſus fueris & ingemueris, tunc ſaluaberis, &, Dic tu prior iniqui-
Eſai. 30. tates tuas, vt iuſtificeris. Cum ergo tot ac talibus docu-
Eſa. 43. mentis agnoſcas delectari pœnitentiæ ſacrificio, ne contriti cordis & humiliati ſpiritus apud pium iudicem vereatis perire mercedem, ſcriptura dicente: Sacrificium
Pſal. 50. Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit; ſi de profundo luxuriæ, & de mundanæ voluptatis gurgite feſtinas emergere, atque ad pœnitentiæ officia capeſſenda ex temulentis actibus reſpirare: ne putes quòd te ab ipſo adeo elongaueris, aurem tibi eius occludi: mox vt pulſaueris, fores aperiet, & in ſepta cohortis ſuæ miſerandum miſeratus includet, tantum eſt vt doloris tui querela flectatur. Quanto tu procul abſceſſeras, tanto celerius proximabit, Propheta dicente:
Pſal. 33. Proximus eſt Deus tribulatis corde, & humiles ſpiritu
Mat. 5. ſaluos faciet. De quibus Dominus in Euangelio: Beati, inquit, plangentes, quia ipſi conſolabuntur.

CAP. XVIII. Sed aſpera tibi fortaſſis videtur poſt voluptates ſæculi pœnitentia. Verum eſt, ſentio valitudinis tuæ vitium, video animi tui morbum. Sed ſi curari deſideras, medelæ impetum non attendas, nec expaueſcas remedium; cum admouerit tuo vulneri ferramentum, celerior cura ſectionis efficitur. Nam peſſime ſedulitas medendi palpatur, cum non continuo ſuppurata labes abſcinditur. Amarus eſt guſtus antidoti, ſed vitale ac ſalutare eſt quod eſt faucibus inſuaue. Curat nos Dominus non vt exteros, extraneos ſibi ſeruat quoſcumque ſanauerit delinquentes. Omni hora, omni die in curandis intentus, nec retardatur tempore nec vllis amotarum obſtaculis impeditur, cum inuentus fuerit qui curetur. Vacet enim neceſſe eſt beneficium Domini, cum non extat cui debeat miſereri. Aſpera eſt caſtigatio pœnitentiæ, ſed lenior efficitur ſi modus

A culpæ tractetur. Iampridem mundialis pompæ oblectabat ambitio, & in ſeruum ſibi dominatus ſæculi vindicabat nunc in luxuria remiſſum, nunc in vinolentia demerſum. Hi te modo exercitio aleæ intentum viderunt, alij ad ganeandum, alij in ſcortum proiectum, iſti lupanaribus mancipatum, vnguentis oblitum, aromatibus delibutum, & peregrinis cernebant oculis infectum. Splēdebas veſtibus, auro fulgebas, gemmis & pretioſiſſimis margaritis ornabaris. Vicem ergo vici reſtitue, & ſero ſaltem compenſationē temporum temporibus redde. Reciprocam vitam tuam in vtroque actu æquali moderatione partire. Fuiſti tunc diaboli, eſto nunc Dei: immo vero eſto iam tuus, qui dudum fueras alienus. Et forſitan ſi con-
B ſidares, multum temporis decoxiſti, vt id quod reſiduum eſt breue tempus anguſtet. Vaca iam tibi, non tempori: vaca dixi, non vt torpeas, ſed vt negotio confeſſionis inſiſtas. Reuertere in viam à cuius ſemitis aberrauetas, damna quæ geſſeras, quære quod fueras. Primo teipſum inueni, vt quod quæris inuenias, & ſi te ingueneris abs te ipſo, nihil quæras. Saccum indue, cinerem aſperge, in ieiunio ſemper ora, in oratione ieiuna. Pretioſa magis hæc ſunt quibus corpus afficitur, vt pulchritudo animi reparetur. Horret humilis veſtis, ſed hoc valde decet, quod Deo non diſplicet. Vilis eſt corporis cultus, ſed ipſe præcipuus ſanctitatis ornatus. Et adhuc de indignitate forſitan quereris indumenti, qui nuptialem tunicam perdidi-
C ſti? Et cum appareas fœditatis tuæ nuditate deformis, non cogitas qualiter identidem veſtiaris? Non metuas quæſo, ne cum illo qui ad regiā cœnam vocatus intrauit, à conuiuio recumbentium ſimiliter exprobratus damnatione pellaris, & audias dici tibi: Amice, quomodo huc *Mat. 22.* veniſti non habens veſtem nuptialem? Et cum argumentum non reperteris excuſandi, dicat: Tollite eum ligatis manibus & pedibus, & mittite in tenebras exteriores, ibi erit ploratio & ſtridor dentium. Et vtique ille quia non quæſierat aut non acceperat, dicitur abiectus. Vocatus enim intrauit, ſed non veſtitus accubuit. Si ergo is qui
D numquam habuit, taliter, quia non quæſiuit, exuitur, qualiter iam puniendus erit, qui tunicam accepit & perdidit, & veſtiri iterum non potuit?

Sed credo dubitas amiſſum non poſſe reperiri veſtimentū, *CAP. XIX.* aut ab eo qui nuper dederat, cum petieris, poſſe negari. *Luc. 15.* Intuere in Euangelio filium iuniorem perdito patrimonio mēdicantem vſque eo fuiſſe perductū, vt egeſtatis impulſu paſtor vellet eſſe porcorum. Is ſumma inopia & egeſtate confectus, cum nec porcorū veſci paſtibus ſineretur, reuerſus ad priſtinam mētis propriæ ſanitatem, prioris æuī cœpit deſiderio conflagrare, & paternæ domus abundantiā cogitans, reatum ſuum conuerſionis animaduerſione dānare. Habito igitur tandem pœnitendi tractatu, & ſecū
E in corde ſatisfactionis arcano loquutus, velut poſtliminio ad lares patrios nudus exulque reuertitur. Tum ille pater, qui cogitantis viderat in corde cōſilium, antequam verba perditus filius in cōfeſſione profunderet, affectū dolentis anticipat, & miſericorditer ſuſcipit redeūtē. In collū eius irruit, oſculis reconciliat, & adhuc trepidū, nihilque loquentem pater mire confirmat. Sed ille cōſultiſſimus pœnitēs & cōfeſſor egregius de voto patris ſecuros, atque adhuc de ſua ſatisfactione ſuſpectus, meditatum cōfeſſionis ordinē pādit, & verbis explicat, quod *Ibidem.* corde ruminauerat. Pater, inquit, peccaui in cælū & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut
F vnū de mercenariis tuis. Placatus itaque pater precibus confitentis, ſtolam primam mandat afferri, & ſtatim nudum præcipit amiſſo nuper indumento veſtiri. Dare iubet annulum, ſymboli reparat ſigillum, pedes includit munimine præceptorū, & in reparatione eius mactari iubet vitulum ſaginatum, hoc eſt, pro reconciliato offerri imperat gratiſſimū ſacrificiū, quod eſſet acceptū & cælo & exercitibus angelorum. Exercerat in germani odium fratris ſeuerior pertinacia, exprobrans crimina recepti, maior filius contradicit. Mandatum non reuocatur, pietas patris non mutatur, frater eius aſſeritur, filius nuncupatur. Et plenum patris in ſe prouocauit affectum, qui perfectum habuit in pœnitendo conſilium. Iucundatus, in-

Ibid. quit, ſum & gauiſus, quia hic frater tuus mortuus fuerat & reuixit, perierat, & inuentus eſt. Vides ergo conuerſo filio ſtolam priſtinam pœnitentiæ mercimonio reſtitutam, & votis omnibus celebraſſe patrem reditum confitentis. Patrimonium enim perditum baptiſmi inſinuat ſacramentum, in quo ſunt cuncta ædificia cæleſtium conſtituta regnorum. Hoc ille filius, hoc eſt, fidelis Chriſtianus libertatem patris indeptus, libidinis ac luxuriæ contagione perdiderat, & longe à Deo ſuo poſitus probroſis ſe actibus tota fœditate polluerat ac diabolo mancipatus, cui ſe perditiſſima conuerſatione dediderat, porcorum, hoc eſt, immundorum ſpirituum cœpit exercere paſturam, quorum non permitteretur cibo depaſci: quia per carnis obtentum dæmonicis non poterat ſiliquis ingurgitari, vt obique deſertus, & vndique deſtitutus: bonæ frugis inopia defeſſus deſudabat. Sed reuerſus, omne illico quo fuerat priuatus accepit, & in concordiam patris reputata ſubſtantia prioris poſſeſſionis remanſit. Reuertere ergo & tu frater, reuertere, & ex mortuo reuiuiſce, & ex perdito reparare.

Cap. xx. Quærit ouem ſuam bonus paſtor errantem, & amplius
Luc. 15. de inuenta, quam de non perdita gratulatur. Humeris reuehit ipſam, in gregis ſui conſortio reponit ipſam, diuerſorio priſcæ ſecuritatis includit: nec attendit relictum numerum, qui quærebat ex reparatione vnius
Ibid. perditæ compleſſe integrum centenarium. Drachmam perditam mulier vehementer inquirit, lucernam accendit, domum ſcopis emundat, & charas pariter ac vicinas inuitat ad gaudium inuentæ drachmæ. Et putat aliquis Deum non lætari de reparatione conuerſi, cum parabolam videat ſpecialiter in perſonam pœnitentis aptari? ipſo
Ibidem. dicente: Dico vobis, ſic erit gaudium coram angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Animaduerte tandem ſententiam illam Domini ſingularem, qua di-
Matt. 9. xit: Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus: non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Vocat ergo Dominus ad pœnitentiam peccatores, & optat medicus noſter languidis magis prodeſſe quam ſanis. Sed non ideo iuſtos præterit, quia peccatores adſciſcit. Nam iuſtorum vita diuina vocatio eſt, ſicut nonaginta & nouem oues in montibus dereliquit, qui vnam erraticam requiſiuit: illis debitum reddens iuſtitiæ præ-
Luc. 15. mium, iſtis beneficium miſericordiæ collaturus. Hoc Apoſtolus probat, dicens: Ei autem qui non operatur, & credit in eum qui iuſtificat impium, accepta eſt fides eius in iuſtitia, ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Deni-
Rom. 4. que Dominum audi quibus iaculis in Euangelio feriat corda peccantium, & intelliges quanti fecerit pœnitentiæ ſacramentum. Aderant autem, inquit, qui ei nuntiarent de Galilæis, quorum Pilatus ſanguinem miſcuit cum ſa-
Luc. 13. crificijs eorum. Tunc dicit illis Ieſus: Putatis quia iſti Galilæi præ omnibus Galilæis fuerint peccatores, quia talia paſſi ſunt? Dico vobis, niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Aut illi decem & octo ſuper quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis quia præ ceteris peccatores fuerint qui habitabant Hieroſalem? Dico vobis, niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Et ſubiecit ad probationem rei comparationis exemplum, ficulneæ arboris faciens mentionem, quæ fructu ſterilis & infrugifera iubetur abſcindi. Sed interuentu coloni interitum differi permittitur, donec congruis circumfoſſa culturis, adhibito cophino ſtercoris ad præferendos fructus pœnitentiæ differatur. Porro ſi arbor quæ generis ſui fructum nullum edidit, ante tempus præcepta eſt amputari, quaſi iam ferramento truncanda, vel ſecuri cædenda eſt, quæ vepribus obſita, & ſpinis alienigenis conſtipata nullam habuit in ſui reſtauratione culturam? Nam exemplum arboris ſimilitudo eſt hominis fidelis, qui fidei ſuæ fructu ieiunus, nihil quod ad futuræ ſpei lucrum proficeret, cogitauit. Plantata enim in vinea fuerat, quæ vinea ſpecialiter deſignat Eccleſiam in qua arbor fuerat illa plantata. Sed cultor huius vineæ, illius ſacerdotis perſona videtur exprimi, qui ſcrobem infructuoſi plantarij cultura dominicorum exerceat præceptorum: & ſtercoris cophino pœnitentiæ deſignatur officium. Quod ſi inuenitt in ea fructus

G poſt dilationem temporis omnino non poſſet, conuulſa in futuro radicitus exareſceret, hoc eſt, futuro abſciſſa iudicio tamquam ligni inutilis abiecta materies, pabulum effecta æterni ignis arderet; quamquam hoc de Chriſto poſſit in plebe Iudaica ſubaudiri.

Credo tuis ſenſibus his probationibus patuiſſe, quæ *Cap. xxi.* ſtudio de infirmis vnguentis ad erigendum animum tuũ ſuſcitandumque protulimus abundeque claruiſſe, ita Deum miſericordiæ fontem nolle interitum peccantium, ſed flagitioſum magis habere correctum, vt quantæ numerantur offenſæ, tanta ſit actio pœnitentiæ. Non deſperet reditus ſui reformationem celerem, qui audiat ipſum
H Dominum peccatori pœnitentiam ſuadentem. Hoc expreſſius Apocalypſis beatiſſimi Ioannis exponit: in qua eccleſiarum angelos increpat, vt priſtinis fraudati erroribus ad pœnitentiæ lamenta currerent. Nam probatur ſic Dominus nullius deſiderare ruinam, qui cadenti ingerit pœnitentiam. Angelo denique eccleſiæ Epheſi: Memento, inquit vnde cecideris, & age pœnitentiam, & fac pri- *Apoc. 2.*
ma opera: ſin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Et ecce tamen angelus dicitur, cui pœnitentiæ cura conuerſioque mandatur, & ad priora opera perficienda ſuadetur, vt nihil amiſiſſe ex totis ſuis meritis intimetur. Grauius tamen
I minatur admonitio pœnitentiam non agenti, ſi contumaciam pertulerit induratam. Erit enim inexcuſabilis ſeueritas vltionis, ſi ceruicem indomitam non flexerit prima correctio, & malo ſuo peribit, qui comminantis auctoritate præmonitus; ſatisfactionis iugo pertinacia colla non ſubijcit. Rediturum enim ſane ad ſtatum præteritum profitetur, qui ad veteræ vitæ ſtadium decurrendum digna confeſſionis humilitate corrigitur. Hoc vberius paulo poſterius declaratur, cum angelus eccleſiæ Thyatiræ obiurgationis verbere caſtigatur. Habeo, inquit, aduer- *Ibidem.*
ſum te multa, quia dimittis mulierem Iezabel quæ ſe dicit propheriſſam, & docet & ſeducit ſeruos meos forni-
K cari & manducare de immolatis: & dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere à fornicationibus ſuis: & mittam illam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione magna erunt, niſi pœnitentiam egerint ab omnibus operibus ſuis; & filios eius interficiã gladio: & ſcient omnes eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator cordis & renum, qui reddo vnicuique ſecundum facta ſua. Quid vero poteſt humanius, quid clementius *Ibid.*
dici? Et dedi, inquit, illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. Non habes peccator, non habes quod excuſes, non eſt quod cum cauſa dubites, non eſt quod ſine cauſa deſperes: his te ad confitendum exemplis ac-
L cingere, his ad pœnitentiam armare.

Differt enim Dominus pœnam, vt inueniat pœniten- *Cap. xxii.*
tiam: & moratoris vtens ſpatijs, protelat patientiam, ne amittat clementia, quod debuit fieri cenſura. Nõ præterita mala ſpectat, nec errata computat, ſed correcta collaudat. Habes promiſſum ad pœnitentiam ſuadentis, tibi ſi non pœnitueris, imputabit. Et dedi illi, inquit, tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. Huic ſimile propheticum illud: Et dixi poſtquam fornicata eſt omnia hæc, Ad me reuertere: & noluit ad me reuerti. Ceterum ſi te in deſperationis gurgitem enormitate tuorum ſcelerum circumactus abieceris, aut itineris tui dubitaueris *Apoc. 2.*
M repteſſo gradu extirpare congeriem, vel ſiniſtræ mentis *Hier. 3.*
prolapſu decliuior in pronum vergentia adducas lubrica exercitatione veſtigia, illico tibi ſpes amiſſæ reparationis adimitur, rapiet te ſorbens in abruptum vorago facinorum, claudentur oculi tui nocte peccati, ne veri luminis videant radium permicantẽ; mortis ſe cæcitas opponet, & per ludum quemdã huc atq; illuc te circumducent angeli deceptores. Fient igitur grata cuncta flagitia, & peccandi licentia tibi penitus adluſeſcet: tenebit te diabolus ſuæ libertati addictum, vt ſit tibi liberũ peccare, non viuere. Nec ſinet te reſipiſcere ante qui fueras, cum blandimento peccandi, dulcedine te criminum fallaciſſimus auocauerit. Et vt ſemel dixerim, ita te pereundi ſuauitate decipiet, vt delectabilius tibimet videatur perire potius quam redire. Omne nãque peccatum abſque ſui delectatione non geritur. Nec alias ineſcare animũ potens

Digitized by Google

niſi ſuauitate deſiderij illiciat quem deceperit. Dulcis e- A
Gen. 3. nim mixtura, & ſuauis ſit neceſſe eſt faucibus letalis poculi funeſta confectio, ne amaritudinis prima libatio reuocet haurientem. Sic denique viſum eſt mulieri primitiuæ bonum eſſe ad aſpectum & dulce ad cibum arboris illius venenum, cuius poſtquam mentita eſt ſuauitas, labris comedentis, infecit morientis hauſtus violenta ſubtilitas, quod vigens ac viuidum manebat, extinxit, & in contrarium per intemperantiam recidentibus votis, ad exilium mundi & ſpectaculum ſæculi de paradiſo beatitudinis & prædio ſecuritatis eiecit.

C. xxiii. Oro te frater hæc metuas, fugias & expaueſcas, nec patiaris inimicum de tua perditione gaudere, & in con- B
ſpectu Dei ſupercilium efferre victoris. Caue ne ſed tuum ſe-
Luc. 11. ptem ſpirituum immundorum, quibus ſe ducem malorum omnium ſociauit octauus. Et cum vnum nemo
Mat. 12. patiatur diabolum, quis octo ſuſtinere valeat dominatum? Domino dicente: Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat loca inaquoſa quærens requiem: & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam à qua exieram. Et reuerſus inuenit eam vacantem, mundatam ſcopis, compoſitam. Tunc vadit & adducit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitabunt illic: & fient nouiſſima illius hominis peiora prioribus. Si te obſidione bellica ſeptum manus accepiſſet hoſtilis, & ſub C
incurſione barbarica tenuiſſet prædonis vrna captiuum, quos fletus ederes, quos eiulatus dares, quæ lamenta iactares? ageres omni die noctuque ſuſpirium, non cibum quæreres, potum non deſiderares, exhauſtus & fame enectus, ſola in te aſperæ curæ anxietas & rugoſa macies appareret, rigeret concreta ſordibus coma, & hirſuta cæſaries ſqualentis verticis, promiſſæque barbæ impreſſi artus horrerent, patrimonium redderes redemptoris ſub gladio, diſtrictus ambulares nudus, pauper atque omni ſenſu euolutus quæſiſſe euadere: aut ſi fugæ aditus præberetur: ſub maximo incertus diſcrimine meditateris periculum ſuperare. Captiuum te tenet auctor ſcele- D
rum, vinculis non ferreis, ſed catenis habet criminum te ligatum: compedes tibi libidinis impoſuit, & vndique te ſepſit actiori cuſtodia, legem tibi dedit vt licitum putes omne quod non licet, viuum te æternæ mortis fouea demerſit, & non ingemiſcis ſalutis tuæ damnum, ſpei æternæ diſpendium & vitæ perpetuæ detrimentum? Incedis comptus ornatu veſtium, celebras opulentis cibis refectiones, vino mades, pinguificas epulis quotidianis animam, & toroſi corporis excolere non quieſcis ingluuiẽ: vt interim de cæteris criminibus taceã: putas etiam, putas & hoc non eſſe animaduerſionis diuinæ, vt neſcias quemadmodũ debeas de tuis ſceleribus pœnitere, Apo- E
ſtolo probante qui ait, Propter quod nõ habuerunt Deũ in notitia, tradidit eos in reprobum ſenſum, facere incõ-
Rom. 1. uenientia, & iterum: Pro eo quod dilectum veritatis non receperunt vt ſaluarentur, miſit Deus illis operationem
2. Theſſ. 2. erroris, vt iudicentur qui non crediderunt veritati. De talibus denique metuit, ne veniens Corinthum lugeret multos ex his qui non egerunt pœnitentiam ex immun-
2. Cor. 12. ditiis quas fecerunt, & fornicationibus & libidine.

C. xxix. Cogita diuitis illius opiparas cœnas, & copioſarum da-
Luc. 16. pum vberem affluentiam, purpura, murice pinguiori, & textilibus incluſi ſerici nitoribus, totum de ſpe præſentis temporis, nihil tamen de futuro tractantis. Quid illi poſt F
iſta omnia reponatur, auſculta. Poſt purpuram flamma, poſt epulas egeſtas, vt aquæ guttulam quæreret, qui guttam antea pretioſi nectaris ebibiſſet, & ab eo peteret, nec tamen acciperet, ſummitatis digiti humentis ſolatium, cui in ſæculo micas ſuarum negauerat epularum. Confi-
1. Ioan. 2. tere quæſo cuncta quibus reum te memineris: confitere, & faciem Dei præueni ſatisfactionis officio, humilia ante eum cor tuum, & in conſpectu eius curua ceruicẽ: flecte genua, & eliſo vultu terræ proſternere: Suſcipiet ge-
Rom. 8. mitum tuum cæleſtis ille protinus aduocatus, & nõ prætermittet pro te interpellare patrem ſuum, qui fidum præbere conſueuit pœnitentibus patrocinium. Cauſam
1. Ioan. 1. ſuam non argumentis ad præſcriptum genus eloquentiæ perorabit, illico impetraturus veniæ beneficiũ, qui de ſuperſtro non expectat aliquod honorarium. Hoc

A Apoſtolus probat, dicens: Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat. Quis eſt qui condemnet? 1. Ioan. 2.
Chriſtus qui mortuus eſt, verũ etiam & ſurrexit, qui eſt in dextera Dei, qui & interpellat pro nobis. Concinens Ioannes Apoſtolus beatiſſimus in epiſtola ſua ponit & dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus: nos Ioan. 14.
ipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Si autem confeſſi fuerimus peccata noſtra, & fidelis & iuſtus eſt Deus qui nobis peccata dimittat, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quia non peccamus, mendacem fecimus eum, & verbum eius nõ eſt in nobis. Filioli mei, hæc ſcribo vobis vt non peccetis. Et ſi quis pec-
B cauerit, habemus aduocatum apud patrẽ, Ieſum, & ipſe exorat pro peccatis noſtris. Omne quod Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt via, veritas & vita, loquutus eſt, lex eſt: & ſub exemplo ſuiſſe ei docuit quod nobis in ſcripto mandauit, Neque enim à nobis fieri aliquid vellet, quod aut ipſe non fecerit, aut quod ei in nobis facientibus non placeret. Sed nec diſplicere poſſet quod ipſe mandaſſet, quia qui mandaſſet, ipſe antea feciſſet. Inanis enim fieret doctrina mandati ſi in facto doctoris nõ præiret auctoritas. Sed quidquid Dominus præcepit, & fecit inane non erit quod ſub imitatione ſui faciendum eſſe mandauit. Iam ergo Dominus diſcipulis hæc cuſtodien-
C da propoſuit. Attendite vobis: Si peccauerit in te, frater tuus, dimitte illi. Et ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſe- Luc. 17.
pties reuerſus fuerit ad te dicens: Pœnitet me: dimitte illi, & dimittetur tibi. Atque cum a ſancto Apoſtolo Petro fuiſſet in cauſa conſultus, & diceret: Domine, ſi peccauerit in me frater meus, quoties dimittam illi? Matt. 18.
vſque ſepties? Dixit illi Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Qui ergo de dimittenda ſepties fratri in nos peccanti debita nobis donare imperat, erga nos formam præcepti ſui non ſeruat? Matt. 9.
Aut qui dixit: Miſericordiam plus volo quàm ſacrificium: miſericordiæ nobis poteſt negare theſaurum? Hoc ex Oſee. 6.
D eſt (quod exorata prius venia dixerim) credere Dominum Ieſum cuncta quæ docuit fuiſſe mentitum, ſi circa nos formam cuſtodire ſuorum noluerit præceptorum.

Et bene quòd repente aptat huic ſententiæ de compa- C. xxv.
ratione parabolam duorum ſcilicet ſeruulorum: de qui- Matt. 18.
bus vnus cum ob debitũ numeroſum ære de cocto vna cum vxore & filiis diſtrahi iuberetur, & patientiam domini proſtratus eius pedibus exoraret, vt tributo ſibi ſpatio omne debitum reddidiſſet, meruiſſe éique miſericordia Domini cuncta ſibi donari, qui ſub cõditione tali ad cruciatus detinebatur addictus, ipſe conſeruo ſuo
E debitori noluit miſereri quia oblitus eſt collocati ſibi nuperrime beneficij: ſtatim tortoribus traditur, vt de eius cruciatibus idem quod dudum fuerat donatum exi- Mat. 6.
gitur. Inde eſt quod Dominus huiuſmodi orandi ordinem poſuit, dicens: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: vt tanta ſcias poſſe tibi dimitti, quantum tu proprio dimiſeris debitori: immo vero vt tibi parcere videaris, cum alij obſecrantis ignoueris: nam iudicio tuo procul dubio iudicaberis, ſi dimitti tibi ipſe cupiens, alij dimittere nolueris Domino dicente: In quo iudicio iudicaueritis, in eodem iudi-
F cabitur de vobis: & in qua menſura menſi fueritis, in eadem remetietur vobis. Legas volo intentius prophetæ Zachariæ principium, & illic quo robuſtius animeris inuenies. Iratus eſt inquit, Dominus ad patres no- Matt. 7.
ſtros ira magna. Quis non hoc audiens contremiſcat? Zach. 1.
quis non huius vocis tonitru perterritos areſieret? aut quem ſenſum non hæc indignatio intimata turbaret? qui enim ſtatus teneri poterat ſanitatis vbi tam vehemens ira denuntiabatur auctoris? Et parum fuit dixiſſe iram, niſi denuntiaretur & magna, quaſi ſi non eſſet magna, ſuſtineri eius poſſet vel lentior iracundia. Sed videamus quem exitum pronuntiet tanta commotio. Credo dixit, bellicis vos inquietabo tumultibus, & captiuitatis vos ſæua ditione mulctabo, fame vos afficiam, morbo quatiam, morte conſumam, ferarum atque beſtiarum rapiet inopinata vaſtatio, profugos & vbique diſperſos agitabit exilium. Hoc enim intellectui ſelin-

quiritur, vt iram magnã vehementior vindicta ſequatur.
Ibidem. Iratus eſt, inquit, Dominus ad patres noſtros, ira magna, dicens ad eos. Quid dixerit audiamus: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. O indignationem de pietate manentem: ô magnam iram, quæ infert miſericordiam. Rogo qui ſic iraſcitur quemadmodum miſeretur? Aut ſi ita miſeretur, quemadmodum indignatus iraſcitur? Hoc alius Propheta proloquitur: Reuertere Iſrael ad Dominum tuum, propterea quòd infirmatus es in ini-
Oſee. 14. quitatibus tuis. Dicite ei: Potens es remittere peccata noſtra, nõ vt accipiatis iniquitatem, ſed vt accipiatis bo-
Eſaia. 55. na, & reddite ei fructus labiorum veſtrorum: & epulabi-
Hier. 3. tur in bonis cor veſtrũ. Et alibi: Redite, inquit filij de-
Pſal. 105. ſertores, dicit Dominus. Et iterum: Reuertimini filij reuertentes, & ſanabo tribulationem veſtram. His conſona Dauid beatus peccatorum ſolatia decantauit, dicens: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius.

C. XXVI. Nec hoc dixerim, vt latiores admodum videar habenas dediſſe licentiæ, & ſub veniæ diuinitus tribuendæ prætextu peccandi magis fomitẽ auctoris pœnitentiam præbuiſſe. Hoc enim ſermone meo cadentem erigo, ſtantẽ non impello: nec præiudico innocentiæ qui exhortor ad pœnitentiam peccatorem. Siquidem, vt ſupra iam diximus, innocentia exigit de Deo debitum vitæ ſuæ præmium: pœnitentia vero expectat miſericordiæ beneficium. Nõ peccare enim timere eſt, pœnitere vero pluſquàm timere. Nam plerumque offenſionibus ſubiacet ſecuta felicitas cautior autem ad euitanda præterita efficitur, quem metus emendat: quia ſollicitior ſemper erit qui cauet ne identidem ibi incidat, vbi iam antea cecidit. Sic gubernatorem faciunt pericula experta ſollicitũ, &
Eccl. 34. in offenſos portus nonnumquam veretur intrare, qui vel ſemel incurrerit ex ſecuritate naufragium. Denique
Ezech. 33. ſcriptura diuina, Qui nõ tentatus eſt, inquit, qualia ſcit? Vt oſtenderet per tentationis cauſam tentatum ſemper effici cautiorem, & per timorẽ magis corrigi, qui incautus ante a fuerit tentationis ſcientia: Vſque adeo autem peccantibus Dominus optat ignoſcere, qui non vult mortem morientis, quantum vt reuertatur & viuat: vt quos pro facinoribus ſuis aliquoties deſtinat pœnæ, interpellatus pœnitentia illico feſtinet abſoluere: & vt recondat in vagina machæram, commutat animaduerſionis ſatisfactione ſententiam.

C. XXVII. Et quamquam hoc ex Niniuitarum facto ſuperius ſit probatum, tamen etiam Hieremiæ prophetæ ſuper eo accipe teſtimonium, vt ex teſtimoniis plenius tibi probe-
Hier. 18. tur exẽplum. Sermo, inquit, qui factus eſt a Domino ad Hieremiam, dicens: Exurge, & deſcende in domum figuli, & ibi audies verba mea. Et deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe opus faciebat ſuper lapides: & cecidit vas quod ipſe faciebat in manibus ſuis, & iterum fecit illud vas aliud, ſicut placuit coram ipſo facere. Et factus eſt ſermo Domini ad me, dicens: Sicut figulus iſte non potero vos facere domus Iſrael? Ecce ſicut lutum figuli vos eſtis in manibus meis. Et tantum ſi loquar ſuper gentem aut ſuper regnum, vt tollam eos, & vt perdam eos. Et ſi conuerſa fuerit gens illa à malis ſuis cogitationibus, pœnitentiam agam pro malis quæ cogitabã vt facerem eis, & non faciam. Et tamen ſi loquutus fuero ſuper regnũ aut gentem, vt reædificetur & circumplantetur, & fecerit iniqua in conſpectu meo, vt non exaudias vocẽ meã, pœnitentiã agam pro bonis quæ loquutus ſum vt facerem eis, & non faciam. Et nunc dic ad viros Iuda, & inhabitantes Hieruſalem: Ecce ego fingo mala ſuper vos, & cogito ſuper vos cogitationem. Conuertatur vnuſquiſque à via ſua maligna meliores facite cogitationes veſtras. Suadet ergo figulus noſter à viis peſſimis & cogitationibus nos malignis auerti, vt conuerſio pœnitentiæ in aliud vas poſſit fracturas noſtras vitiaque plaſmare. Et vult operis ſui ſubſtantiam non perire in pœnitentiam, ne ſententia reum teneat, quem confeſſio excuſat.
Sap. 11. Huic cõſonat ſapientia Salomonis: Sed miſereris, inquit,
& 12. Domine omnium, quia omnia potes, & negligis peccata hominum propter pœnitentiam, ſubeſt enim tibi cum voles poſſe, & cum ſis omnium Dominus, omnibus te

G parcere facis. Conuertamur ergo & confiteamur Domino cum in hoc ſæculi degimus commeatu, & iudici noſtro pœnitentiæ viaticum præparemus. Non ſint temporis noſtri otioſa curricula: nec nos nati ad peccandum, ſed ad bene agendum conuiuamus. Aut ſi peccato fuerimus obnoxii, quoniam deeſſe non poteſt in hoc mundi theatro quin peccemus, reminiſcamur noſtri vt euadere gehennæ præcipitium cupiamus. Pœniteamus ergo ex fide, oremus ex corde, ploremus ex viſcere. Et ſicut Pro-
pheta dicit, Adoremus & procidamus & ploremus an- *Pſal.* 94.
te Dominum qui fecit nos: quia qui ſerunt in lacrymis, *Pſal.* 125.
in gaudio metent. Felix, heu nimium felix officium la-
H crymarum, quo futuro tempore colliguntur præmia: & beatum ſeminis incrementum quod in fletu profunditur, vt in lætitia metatur. Scriptum eſt enim Felix homo qui agnoſcit vlulatum ſuum. Leuemus oculos noſtros ad montes, vnde veniet auxilium nobis: quia ſicut oculi *Pſal.* 120.
ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, & ſicut oculi ancillæ ad manus dominæ ſuæ: ſic & oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum vſque dum miſereatur nobis.

Neque ita conuerſionis noſtræ conſilium temporis C. XXVIII. delectationibus prolongemus, vt ſub ſcientia peccãdi & delectatione pereundi vſque ad extremam ætatem nos
I in voraginem criminum demergamus, cum viuendi nobis vſum à diuina dignatione collatum qui terminus claudat, habeatur incertum. Et forſitan hoc quod aut primum putatur, aut medium, imminentis occidui meta iã limitet, ſitque debitus finis indignantis Domini ex conuerſionis tarditate vocatio, quando quidem ex admonitione tum pendentium in conuerſione morarum propoſitum videatur oraculum: Non tardes conuerti ad Domi- *Eccl.* 5.
num, & ne differas de die in diem, Subito enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te, & iterum: Fili, *Eccl.* 21.
peccaſti, ne adiicias iterum, ſed & de priſtinis deprecare, *Eccl.* 5.
vt tibi dimittantur, & ne adiicias peccatum ſuper pecca-
K tum, & dicas: Miſeratio Dei magna eſt, miſericordia enim & ira ab illo. Nec nos vſque ad mortem fieri mancipia patiamur & demus corpora noſtra ſcelerum ditio- *Rom.* 6.
ni, ſed obediamus Apoſtolo dicenti: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis ei: vt quia peccata deeſſe non poſſunt, certe non regnent, hoc eſt, ne ſine reſpectu euadendi ſit abrupta licentia peccandi. Aut certe ſi putat aliquis reſtare ſibi tempus vt peccet, & ſatiata libidine cum iam imperaſſent animo corporis vires, tunc ad pœnitendi redire iudicium, vltimum vitæ ſuæ mihi tempus edicat quo calculante didicerit, quo inſinuante cognouerit, vt iure ſibi, vt ita dicam, de tem-
L poris ſpatio blandiatur. At cum nobis inopinatus ſit exitus terminalis, & vitæ noſtræ dubia ſint ex mortis ignorantia curricula, quomodo ſibi quiſque ſupereſſe ad *Eccl.* 17.
confitendum tempus exiſtimat, qui temporis ſui tempus ignorat, cum vtique audiat dicentem ſcripturam: Viuẽs & ſanus ſanus confiteberis & laudabis Deũ, & in partem vade ſæculi ſancti cum viuis & dantibus confeſſionem. Dilatio enim temporis confeſſionem creet, & non deſperationem generet, quia exaggeratur in dilato damnatio, qui diuinam patientiã pertinaci animoſitate cogitat. Quod *Gen.* 17.
ſancti Noe temporibus docetur effectum, cum per cen- *Rom.* 2.
tum annos peteracta patientia implacabilem per mun-
M di ambitũ fudit cataclyſmo inundante cenſura. Vnde beatus Apoſtolus ait: An numquid opulentiam bonitatis eius & longam patientiam contemnis, ignorans quod Dei bonitas ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecũdum duritiam tuam & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum facta ſua.

Volo dicas mihi, quæ rerum præſentium gloria, qui C. XXIX. ſint huius temporis fructus, quæ vtilitas caducorum. Regni potẽtia, vt dicã, morte finitur, poteſtatis ambitio ſucceſſione dirimitur, diuitiarũ copia viuis nobis pleruũque ſubtrahitur, voluptas eff. cto triſtitia interueniente corrumpitur, iucunditas gaudiorum metus formidine violatur, & omne quod capitur deſiderio, aut corpus aut anima finis calce ſuccidit. Nec poteſt perfectum priuilegium beatitudinis obtinere, quod æternitatis non

circumuallat infirmitas. Caducum enim ſit neceſſe eſt, quod ineuitabili neceſſitate moritur. Obnoxium & inconſtans atque infirmum procul dubio remanebit, cuius vitam nonnunquam fortuitus euentus intercipit. His ergo cunctis morte finitis, noſtrum in ipſa morte quid proprium? Si nihil quod boni operis incremento conſcientia ſubſarcinetur habebimus, & ſi nihil boni ex nobis habere potuimus, quid nobiſcum remeantes ad patriam deferemus? Quàm nuda atque deformis anima noſtra remanebit: ſi nos eam ſaltem pœnitentiæ velaminibus & confeſſionis amictibus non obtegamus: niſi quia turpitudinem feſtinamus abſcondere, & animæ operire non

Cap. xxx. contendimus nuditatem, cuius cum ſit naturaliter inuiſibilis pulchritudo, viſibilis fiet peccatorum ſorde deformitas.

Illa ſunt occupanda commercia, illæ complectendæ diuitiæ, illa captanda potentia quam non tempus eripit, non locus ſubtrahit, non perſona ſubducit, quæ manet ſtatu perpetuo, quæ priuilegio ſeruatur æterno, quæ fini non ſubducitur, quæ mortis iugo nec premitur nec vrgetur. Ibi enim bona tuta ſunt conſcientiæ, vbi iam non licebit poſt præſentia ſæculi mala peccare, vbi diabolo

Eſai. 60. nullus acceſſus, vbi tenebrarum non eſt locus, ſed neq.

Apoc. 21. qui decipit, neque qui decipi poſſit penitus inuenitur. Il-

& 22. lic bona omnia, illic cuncta felicia, illic proſpera vniuerſa, non dies lucis incremento mutabilis, non ſol lentior in ortu, in fulgendo clarior, in occaſu fuſcior apparebit:

Eſai. 65. nox omnino vacabit, luna non erit, nec ſiderum mica-

Apoc. 21. tus ardentior rutilabit, famem nemo ſentiet, lacrymæ detergentur, timor nullus, metus ex nihilo, iucunditas omnia, pax totum, gaudium quidquid obnoxiũ triſtitiæ fuerat poſſidebunt. Omnia propheta Eſaias euidenter exponit. Quæ tunc ibi gloria felicium, quæ ſupplicia miſerorum: qui gemitus, quæ ſuſpiria peccantium, quæ beatitudo Sanctorum: his cum Deo conſortium, illos donari gehennalium cruciamento flammarum: hos incomparabili perfrui refrigerio, illos incendio indomitabili trucidari: hos paradiſi fontibus, nemorumque verticibus a riuulis indefeſſos amœnari, illos ſtagno ignis, & fluctu incendij, atque atræ noctis tenebris obſeſſos, pœnis inextricabilibus perurgeri: ad poſtremum hos bonis cæle-

Ca. xxxi. ſtibus vti, illos totius gehennæ & æternæ mortis edacitate conſumi.

Si nunc quantum ad ſæculum, quiſpiam paupertatis labe defectus, in promptu non habeat vnde qualicumq. victu famelicam ſuſtẽtare poſſit eſuriem, videatque alios optimis dapibus menſas onerare, ac refertos epulis bibere gemmas, & protrahere longe apparatus ambitione peregrinis ſaporibus pigmentata conuiuia, quę putas eũ ducere ab vltima viſcerum parte ſuſpiria? quas edere inteſtino dolore querelas? interdum etiam lacrymas fundere, cum paulo amplius capi incipiat deſiderio viſorum,

Luc. 16. & inardeſcere magis ac magis ſentiat ex deſiderio inefficax deſiderium. Quinam ergo tunc erunt gemitus infelicium, quod inconſolabili luctu in illa comparatione tormentum, cum cæleſtibus copiis, perennibus diuitiis perfrui felicium viderint agmen animarum, & ſe ſtillicidio torrentis digiti defraudari, & perferre inſuper inextinguibilem flammam, cum nulla ſpe reſeruentur ad veniã? Solis ardorem ferre non poſſumus, balneares æſtus minime toleramus, ſentimus incendia fornacum, & longe ſecedimus: quis ferat fluctuantem gehennam, & caminis tartareis æſtuantem pari ſtrepitum fumantis barathri quis poterit, & ſuſtinere infernarum globos tenebrarum, vbi ſolus auditur vlulatus ardentium, & eiulatus reſonat crudeliter punitorum? Hæc oro quàm fugienda ſunt,

Ca. xxxii. quàm cauenda, ac totis viribus & omni animo ac mente declinanda.

Cum patent igitur ianuæ veniales, cum fluctuantibus & criminum tempeſtate iactatis pœnitentiæ portus offertur, cum mentibus promittitur cura languentibus, & ſauciatis vitalem pollicetur vltroneus artifex medicinam, cum miſericordia habetur in promptu, antequam iuſtitia capulo tenus extrahat pugionem, ſumamus arma pœnitentiæ, & iudicis rigorem ſatisfactionis officio mulcemus. Certum enim habet donum veniæ, qui permittit pœnitere. Nam procul dubio conſiteri non ſinitur, cui pietas nulla ſeruatur. Hoc probat inueterati ſerpentis in ipſa origine mundi damnatio, quem inauditum ſententiæ fulmen excuſſit: & non per optatum abſoluta ſeueritas ſtatus ſui poſſeſſione deiecit. Hoc Sodomæ & Go- *Gen. 3.*

morrhæ cæleſti incendio concrematæ perhibent regiones, erga quas ob exceſſum facinorum nihil reſeruatum *Gen. 19.*

eſt pœnitentiæ, ne fortaſſis admoniti poſſent vltionis iuſtitiam declinare. Hoc Pharaonis in Exodo clamat interitus hoc Core, Dathan & Abiron inexpectatum teſta- *Exod. 15.*

tur exitium: hoc Antiochi & Herodis ſupplicia prolo- *Num. 16.*

quuntur: hoc Ananiæ & Sapphiræ indicat repentina ani- *2. Macc. 9.*

maduerſione naufragium: quos ad præſens tempus vin- *Actor. 12.*

dicta non diſtulit, & negata venia ſeueritas comitata triũ- *Act. 5.*

phauit. Non nos imparatos dies abſceſſionis inueniat, nec *Mat. 24.*

intra caſtra diabolica hiemis illius aut ſabbathi tempus includat. Vigilemus contra hoſtis antiqui fraudulentas inſidias & apertas minas. Erga conuerſos enim acrius excitatur, & refugos ſuos ſeuerior tanquam irriſos inſequitur. Tunc cum deciperet, blandimentis illexerat, tunc tentationibus & crudelitatibus inquietat. Tunc fuerat vt amicus, nunc inimicos iraſcitur, & per caſum eliſum effecit cautiorem: ſed elidentem aliquoties ſolet eliſus elidere. Fugiamus pomposas illecebras mundi, & ambitionibus eius demus repudium. Hoc Ioannes Apoſto-

lus perſuadet, dicens. Nolite diligere mundum, neque *1. Ioan. 2.*

ea quæ ſunt in mundo. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi, quæ non eſt à Patre, ſed ex concupiſcentia mundi eſt: & mundus tranſibit, & concupiſcentia eius. Qui vero facit voluntatem Dei, manet in æternum, *Eſai. 1.*

quomodo & Deus manet in æternum. Lauemur baptiſmo pœnitentiæ, vt poſſimus Dominum mundo corde videre. Auferamus nequitias ab animis noſtris à conſpectu oculorum Dei, diſcamus iuſtitiam facere, inquiramus iudicium, eripiamus iniuriam accipientem, iudicemus pupillo, iuſtificemus viduam, & cum Domino diſputabimus. Et ſi fuerint peccata noſtra vt phœnicium, vt niuem dealbabit: ſi autem vt coccinum, vt lanam cãdidam efficiet. Et quia aſperget hyſſopo, & mundabimur, laua- *Pſal. 50.*

bit nos, & ſuper niuem candidiores erimus.

C. xxxiii. Tria ſunt quæ erga nos Dominus arbitrio ſuo conſtituta conſeruat: bonitatem dico, miſericordiam atque iuſtitiam. Bonitas eſt qua eſſe iam cœpimus: miſericordia, qua ad pœnitentiam prouocamur: iuſtitia, qua futuro tempore iudicabimur. Hæc interim ordinem temporum in ſeſe cuſtodiunt: præteritum, præſens, & futurum. Præteritum, quo Domino auctore creamur & naſcimur: præſens, quo conuerſi miſericordiam promeremur: futurum, quo iuxta opera noſtra iuſtitia diſtribuente munerabimur. Itaque quum miſericordiæ regnum habemus in manibus, & in arbitrio noſtro ſunt poſita dona pietatis: hic purgemus conſcientias noſtras ab omni inquinatione, & ſpiritalibus nos deinceps per bonam conuerſationem inſtrumentis aptemus. Euitemus deſideria quę militant contra animas noſtras, & profanam conſcien-

tiam nullatenus patiamur. Conſequemur omnia quæ ex *1. Petr. 2.*

fide credimus, ſi noſtris nos actibus & vita incorruperabili componamus. Merebimur remiſſam omnium peccatorum, reſurgemus in vitam æternam in reſurrectione credentium: & ne amplius loquendi præſumat audacia, in regna cælorum cum iuſtis intrabimus, cum quibus partem per pœnitentiam habere meruimus, ſcriptura dicẽte: Pœnitentibus autem dedit partem iuſtitiæ, & corrogauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illos in ſortem

veritatis. Hęc, amantiſſime frater, quibus tecum pariter *Eccl. 17.*

ad exercendam pœnitentiam cohortarer, quantũ ex Dominicis lectionibus colligere mediocritas ingenij mei potuit, exaraui. Quæ ſi iam, vt arbitror, animi ſtudioſe proprio inſtituto ſectaris, & curribus confeſſionis inſidens tendis ad veniam, accipe me tecum in hac cogitatione conſortem, vt adiuncto communi comitatu ad metas indulgentiæ properemus: aut ſi pigritiæ iner-

Digitized by Google

tia præpeditus pernicitatem tuam ſequi non potero, memento mei: & cum præmium de Dei largitione merueris, quæſo vt in orationibus tuis nulla copiaria obliuione Victoris.

LIBRI DE POENITENTIA FINIS.

AD POENITENTIAM AGENDAM EXHORTATIO.

ADMONEO vos fratres in conſpectu Dei, timori veſtro adiungere timorem meum. Qui autem non timet, timentem me contemnit, ſed malo ſuo. Audite ergo quæ dicturus ſum. Certus ſum quia homo baptizatus, ſi vitam, non audeo dicere ſine peccato, ſed ſi vitam ſine crimine duxerit, & alia peccata habuerit, quæ quotidie dimittantur in oratione dicenti: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & aliis faciat quod ſibi à Deo cupit fieri: quando diem finierit, vitam non finit, ſed tranſit de vita in vitam. Sic iſte voluntate ſua currat ad baptiſmum, ſine in periculo conſtitutus baptizetur, & exeat, ad Dominum vadit, ad requiem vadit. Baptizatus homo ſi poſtea deſertor, violatorque ſacramenti fuerit, peccat, & Deum repellit à ſe. Si autem agat pœnitentiam ex toto corde, vbi Deus videt, ſaluabitur: ſicut vidit cor Dauid, quando increpatus a propheta grauiter, poſt comminationes terribiles Dei exclamauit, dicẽs: Peccaui, & mox vt audiuit, abſtulit peccatum ſuum. Quantum valent tres ſyllabæ. Tres enim ſyllabæ ſunt, Peccaui: ſed in tribus ſyllabis flamma ſacrificij cordis eius ad cælum aſcendit. Ergo qui egerit veraciter pœnitentiam, & ſolutus fuerit à ligamento quo erat conſtrictus, & à Chriſti corpore ſeparatus, & bene poſt pœnitentiam vixerit & poſt reconciliationem, cum defunctus fuerit, ad Dominum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non priuabitur, & a populo diaboli ſeparabitur. Qui autem poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuæ acceperit pœnitentiam, & mox reconciliatus fuerit, & vadit, id eſt, exit de corpore: fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumo dicere quia bene hinc exit. Non præſumo, non polliceor, non dico, non vos fallo, nõ vos decipio, nõ vobis promitto. Fidelis bene viuens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiã dũ ſanus eſt, & reconciliatus, ſi poſtea bene vixerit, ſecurus eſt. Sed dicis: Quid eſt, ſi bene vixerit? Vel in hoc nos inſtrue ſacerdos bone, vt hoc ſciamus. Illud neſcire te dicis an ille qui infirmus & impotens eſt peccare, ſi pœnitentiam accipit, & mox tranſit, facinora ſua relaxantur in die iudicij? Hinc nullã ſecuritatem nobis das? Quid eſt bene viuere poſt pœnitentiam? doce nos. Dico vobis, Abſtinere ab ebrioſitate, à concupiſcentia, à furto, à maloeloquio, ab ipſo immoderato riſu, a verbo otioſo, vnde reddituri ſunt homines rationẽ in die iudicij. Ecce quam leuia dixi, vt tacerem grauia & peſtifera. Et aliud dico: Non ſolũ poſt pœnitẽtiam ab iſtis intus homo obſeruare ſe debet, ſed & ante pœnitentiã dum ſanus eſt, quia neſcit ſi poſſit ipſam pœnitentiã accipere, & confiteri Deo & ſacerdoti peccata ſua. Ecce quod dixi poſt pœnitẽtiã, dico ante pœnitentiã melius. Agens vero pœnitentiã ad vltimum, & reconciliatus, ſi exierit, an ſecurus hinc exeat ego nõ ſum ſecurus. Pœnitentiã dare poſſum, ſecuritatẽ dare nõ poſſum. Quod dico attendite. Ego illud planius expono, ne aliquis me male intelligat. Numquid dico damnabitur? non dico, ſed nec liberabitur dico. An aliud mihi dicis, ſancte epiſcope? Quid tibi dicam, neſcio. Dixi, non præſumo, non promitto, prorſus neſcio de Dei voluntate. Vis te frater à dubio liberari, vis quod incertum eſt euadere? Age pœnitentiam dum ſanus es. Si enim agis verã pœnitentiam dũ ſanus es, & inuenerit te nouiſſimus dies, ſecurus es. Ergo curre vt reconcilieris: Si ſic agis, ſecurus es. Quare ſecurus? Vis dicam tibi? Quia egiſti pœnitentiam eo tempore quo & peccare potuiſti. Ecce dixi quare ſecurus es. Si autem tunc agere vis ipſam pœnitentiam quãdo peccare iam non potes, peccata te dimiſerunt, nõ tu illa. Sed vnde ſcis, inquit, ſi forte Deus mihi miſereatur, & dimittat mihi peccata mea. Bene dicis frater, bene dicis, vnde ſcio & ideo tibi do pœnitentiam, quia neſcio. At ille inquit: Ergo dimitte cauſam meam Deo. Quid tu me verbis affligis, & non iudici me Deo dimittis? Illius iudicio te committo, cuius iudicio me commendo. Nam ſi ſcirem nihil tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerẽ. Duæ res ſunt; aut ignoſcetur tibi, aut non tibi ignoſcetur. Quid horum tibi futurum ſit, neſcio, ſed do conſilium: Dimitte incertum, & tene certum. Et dum viuis, age pœnitentiam veram, vt cum veneris in iudiciũ Dei, non a Deo confundaris, ſed ab eo in regnum inducaris. Hoc præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum.

Mat. 6. Mat. 7. 4. Reg. 21. G H I Mat. 12.

Epiſtola, quæ reſpondet cuidam interroganti, cur Deus permiſerit monachum quemdam à dæmone vexari: quæ reperta eſt Pariſius in exemplari mſc. S. Germani, poſt tres libros de Officiis.

VIR quidam religioſus atque in monachico habitu conſtitutus tunc, noſtro tempore nunc antiqui hoſtis eſt inaudita tentatione pulſatus, ita vt idem malignus ſpiritus veſtimentorum eius particulas, & extra illum etiam incõpoſitas, immunda colluuione crebris fœdaret. Quæ in tantum erat horrenda, fœtida & noxia, vt pars veſtium quam tetigiſſet, nullius deinceps eſſet vſui apta, quamquam fuiſſet abluta. De quo cum interrogatus fuiſſem, cur omnipotens Deus talem verſuto ſerpenti poteſtatem in eum dediſſet, vt cordis eius immonditiam foris oſtenderet: quòd numquam in exteriori habitu feciſſet, niſi interiorem omnino corrupiſſet, ſcilicet aut infidelitate & blaſphemia, aut certe inani & vana gloria, reſpondi. Sanies quippe intus in corde fotas per veſtimenta manauit. Quem, quia longe poſitus erat, ego quidem non vidi, ſed tamen, vt arbitror, hæc in illo vere præuidi. Quòd ſi ita non eſt, numquid tamen factum putatur ſine cauſa? aut propter ea geſtum, vt in eo munditiam cordis fœditas illa ſeruaret, nec hanc callidus hoſtis inani gloria fœdaret ſicuti Paulus, ne de reuelationis magnitudine tumeret, ſtimulum carnis accepit? Sit itaque horum quodlibet, aut certe ſi non fuerit numquid tamen quod ad extremum poſiturus ſum, verum non erit? Verum eſt omnino. Verum eſt quod dico, non eſſe colluuionem illam extrinſecus animæ noxiam, ſi ipſa ſeruare ſtudueriti intus cordis munditiam. Interea ſicut tu ipſe indicare curaſti, audio quoſdam apud vos dicere, nõ poſſe aliquem in patria ſuæ natiuitatis perfectum eſſe, illud in argumentum aſſumentes, quod Dominus dixit: Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua. Quos primum oportet ratione veritatis refelli, & ſic demum qualiter intelligenda ſit prolata ſententia demonſtrari. Audiant igitur patienter qui hæc dicunt, quia dum ſenſum ſacræ ſcripturæ prudenter non conſiderant, pene omnes ſanctos contemnunt. Si enim ita eſt, vt aſſerunt, ergo quotquot ex Romanis conuerſi, apud Romanos degũt, quotquot

K L 2. Cor. 12. Luc. 4.

A quotquot ex Italis, apud Italos: quotquot ex Hiberis, apud Hiberos: quotquot ex Germanicis, apud Germanicos: quotquot ex Aquitanicis, apud Aquitanicos: quotquot ex Anglis, apud Anglos religioſè viuunt, imperfecti erunt. Ecce Paulus & Antonius ex Thebæis, apud Thebæos perfecti ſunt. Ecce Hilarion ex Palæſtinis apud Palæſtinos perfectus eſt. Ecce Marcarius † ex Ægyptiis apud Ægyptios perfectus eſt. Ecce Oxyrincus ciuitas ex propriis ciuibus tota perfecta eſt. Ecce, vt ad proximos & vicinos noſtros veniamus, Protaſius & Geruaſius in propria hac Mediolanenſi ciuitate, propriaque domo manentes, ac per decẽ annos monachorum vitam exercentes, ita perfecti fuerunt, vt martyres fierent. An forte ſola noſtra prouincia extra hanc regulam erit excepta, vt non de propriis, ſed tantum de externis habeat monachos? Satagendum igitur magis eſt vt vbi quis fuerit, iuxta regulam perfectorum viuat, & non parentum, non propinquorum, non affinium illecebris à via perfectionis declinet. Sic certè iuxta Saluatoris ſententiam, patri, matrique, fratribus ſororibúſque, vxoribus, filiis, domibus, agris & cunctis quæ poſſidet, renuntiare valebit. Hoc autem dico, non quo ſeceſſores qui de regno ad regnum, de publico ad eremum tranſeunt, ſumma laude non ducam, ſed quo etiam illos qui magis affectibus patriam fugiunt, quam greſſibus, felices atque perfectos oſtendam. Obſecro itaque illos qui hæc apud vos fieri poſſe denegant, vt vigilanti ſtudio conſiderent, cur non B dixerit Dominus: nemo propheta perfectus eſt in patria ſua, ſed: Nemo acceptus eſt in patria ſua. Sed ibi quid aliud intelligendum eſt, niſi quia non acceptum dixit nequaquam receptum? Quod de antiquis prophetis & ſe ipſo dictum intelligi voluit, qui apud incredulos Iudæos non fuerunt accepti, ſed magis ſpreti, Stephano ad eos dicente: Quem prophetarum non ſunt perſequuti.

† Marcarius.

Habetur hic tractatus mſc. in tribus celeberrimis Italiæ bibliothecis, Vaticana, Mediolanenſi, & Medicea, ſub nomine B. Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi: cuius tamen non eſſe, tum ex aliis dubitari poteſt, tum ex differentia ſtyli, qui à grauitate Ambroſii, ab elegantia, & acumine verborum non venuſtate coniuncto longè diſtare videtur. Sed cum in vetuſtis libris nomen ipſius neſcio qua occaſione ſortitus iam ſit, à nobis in hac editione additus eſt inter alia Opuſcula incerta; quæ huic ſancto Doctori tribuenda ſint, nec ne, ſinceri lectoris iudicio relinquimus. Opus certè ipſum non admodum expolitum fatemur. Vel fortaſſe Ambroſius (ſi illius diſcendus eſt auctor) Palladio Græco homini ſcribens, linguæ Latinæ parum erudito, & adhuc iuueni (is enim eſt, vt coniicitur, qui poſtea Hybernorum Epiſcopus fuit ordinatus) vt eius capacitati ſe accommodaret, magis aperto, & communiore ſermone vſus eſt.

SANCTI AMBROSII TRACTATVS
IN QVO LOCA, DOCTRINAM, AC MORES BRACHMANORVM DESCRIBIT.

DEſiderium mentis tuæ, Palladi, quæ immenſio ſapientiæ amore incenſa, noua ſemper diſcere optat, nouum etiam arduúmque opus efficere nos compellit, id verò eſt Brachmanorũ patriam, conſuetudinẽ, vitaque recenſere. Ego quippe cum neque ipſorũ viderim loca (lõgè enim terrarũ ſpatio a noſtra Europa ſunt ſeiuncti) ea tibi dumtaxat quæ ab aliis audiui, & quæ a ſcriptoribus deſumpſi, enarrare tentabo. Brachmani a nõnullis gymnoſophiſtæ, à quibuſdam philoſophi, ſeu ſapientes Indorum appellantur. Habitant autem iuxta Gangem, fluuium totius Indiæ maximum. Hic verò Ganges ille eſt, quem ſcripturæ ſanctæ Phiſon appellant, & vnus de quatuor qui è Paradiſo exire perhibentur. Primum igitur Muſæus frater noſter Dolenorum Epiſcopus mihi retulit, quod ipſe aliquot ante annos ad Indias, Brachmanos viſendi ſtudio profecturus, Sericã ferè vniuerſam regionem peragrauit: in qua refert arbores eſſe, quæ non ſolùm folia, ſed lanã quoque proferũt D tenuiſſimam, ex qua veſtimenta conficiuntur, quæ ſerica nuncupamus, & ibi inſignem quandã conſpici lapideam columnam Alexandri nomine hoc titulo ſculptam: Ego Alexander huc perueni, & quòd plurimis populorum nationibus regionibúſque perluſtratis, in Arianã tandem deuenit prouinciam prope Indum amnem: quam deſertis circumdatam cernens, feruoribúſque adibuſtã, eo quod ſol omnia incenderet (vnde maxima aquæ laborabatur penuria, & ſi illa aliunde aduehebatur, quod cũ feſtim in ſuis etiam vaſis feruere cerneretur) & cùm ſolis æſtum, locorumque incendium ſufferre nequiret, protinus inchoatum iter deſerere, pede efferre, & in Europam remeare coactus eſt. Quædam ergo noua, nõ autem Brachmanos ſe vidiſſe affirmat. Refert nihilominus de Brachmanis aliqua ſe audiſſe a ſcholaſtico quodam Thebæo, qui vt ait, ob idipſum, nempe vt ipſos Brach- C manos & videret & alloqueretur, in Indias peregrinari propoſuit, & quod tandẽ miſer in captiuitatem incurrit. Hic ergo, vt mihi Epiſcopus retulit, cũ lenioris eſſet ingenij, in forenſis aduocationis officio incongruæ ſibi actus tædio fatigatus, Indiam videre, & Brachmanorũ patriam ac mores cognoſcere deliberauit. Quocirca cum quibuſdam mercatoribus in Erythræo, ſiue Rubro mari nauim conſcendens, nauigauit primo ſinum Adulicum & Adulitarum oppidum vidit, mox Aromata promontorium, & Troglodytarum emporium penetrauit, hinc & Aſſumitarũ loca attigit, vnde ſoluens proſperis flantibus ventis, licet plurimum nauigatione dierum, Muzirim totius Indiæ citra Gangem emporium tandem peruenit, vbi quendam Indorum regulum dominari aſſerebat. Immoratus igitur ibi aliquandiu, obſeruatque diligenter aeris & loci qualitate, ac hominum conſuetudine per plures dies, venit ei in mentem ad inſulam, quæ Taprobane vocatur, transfretare: in qua illi, quibus beatorum nomen eſt, longiſſimam ætatem viuere aſſeruntur (nam vitam hominum centum annis modicam putant) propter miram aeris temperiem, & incomprehenſibilẽ diuinæ diſpoſitionem iudicij: Huic quatuor moderantur Reges ſeu ſatrapæ, inter quos vnus eſt maximus, cui cæteri ſubiacent, obediuntq́; , vt ille ſcholaſticus referebat. Narrabat quoq́; , ſi credere facile eſt, mille inſulas Arabici & Perſici maris, & quas Mammolas vocant, illi obtemperare. Hic ille, quem magnetem appellant reperitur lapis, qui ferri naturam ad ſe vi ſua trahere dicitur. Cùm ergo nauis aliqua clauos habẽs ferreos illic applicuit, illico retinetur, nec quoquã ire permittitur, vt neſcio quadam lapidis occulta impediente. ob id naues ibi ligneis clauis conſtrui dicebat. Quòd inſula quinque habet flumina, & quidem maxima, quibus tota irrigatur, fertiliorque redditur. Vnde & ob maximam cæli clemẽtiam poma nullo vnquam tempore arboribus deſunt, immo eodem tempore eiuſdem arboris dum ramus

Strab. l. 15. Geographia. Q. Curtius lib. 8.
Gen. 2.
Plinius lib. 6. nat. hiſt. cap. 23.
Plinius lib. 6. cap. 22. Ptolemæus. l. 7. geographia cap. 4.

Digitized by Google

alter floreſcit, alter fructus gignit, ceteri maturos oſten- G dunt fructus. Inſuper habet inſula hæc dactylos, nuces quas Indicas dicimus, grandes & rotundas, odoriferas tamen, item & nuces, quas corylos dicimus. Homines illius terræ aluntur pomorũ, oryzæ, & lactis cibo; nobiles veſcuntur certis quibuſdam diebus etiam ſolennibus ouium caprarúmque carnibus. Sues a Thebaide vſque ad Indiæ Æthiopiæque fines aiunt non inueniri ob maximos æſtus. Induunt gentes inſulæ ouium pelles, non ſpernenda laboratas arte, oues item non lanæ, ſed ſetarum teguntur vellere: nec lanæ, nec lini habetur ibi vſus vt narrabat ſcholaſticus, & quod de Æthiopiæ & Perſiæ finibus, & Aſſumitarum locis ibi mercatores emendi, H vendendi, permutãdíque rei gratia conueniunt & quod piper ibi naſcitur, in magnáque colligitur copia. Ipſa autem admodum parua atque inutilis gens eſt, quæ intra ſpeluncas ſaxeas viuit, & præcipitia magna diſcurrere natura patriæ edocta conſueuit. Piper autem cum ramuſculis ſuis colligitur: ipſas autem arbores quaſi quaſdam humiles ac paruulas ſtirpes eſſe dicebat. Nã & ipſos exiguos homunculos eſſe, & grandia quædam capita aſſerit habere cum leuibus & detonſis capillis. Reliquũ verò Æthiopum atque Indorum genus comis naturaliter criſpatis horret. In quo loco (adiecit) ab eo qui illic plurimum poterat, ego illico abreptus atque detentus I ſum: qui ſtatim cœperat mihi etiam acerbè comminari, eo quòd eorũ patriam ſolũ uque contingere auſus fuerim. Et illi neque excuſationem, nec defenſionem meã æquis animis audiebant, non enim poterant loquæ meç intelligere ſermonem, nec ego criminis cauſam, quod mihi obiciebatur, ſciebam, quia illorum verba non noueram, ex ſolis tantùm nutibus nos mutuò intelligere videbamur. Ego quidem ex aſpectu toruo luminum, & ex ſæuo dentium ſtridore poteram verborum ſignificata noſcere: illi verò ex pallore meo atque pauore ſenſus meos miſericordia magis dignos ſuſpicabantur. Sic itaque ab eis detentum, per ſexennium me priſtinum opus K facere iuſſerunt, expenſa autem ex palatio Regis ipſorum vnius tantùm modij frumenti quolibet anno. Poſt ſex verò annos, dum paulatim ediſcerem eorundem loquelãm, potui multa de vicinis nationibus, locíſque cognoſcere. Tandem Deo propitio de captiuitate hoc modo ereptus ſum. Rex alius ſupradicto huic Regi inimicatus, eum apud maiorem illius regionis Imperatorem accuſauit, quòd nobilem virum, ciuémque Romanum in teterrimam captiuitatem, atque extremum ſeruitium redegiſſet. Quo Imperator audito, confeſtim illuc cognitorem cauſæ tranſmiſit, ac deinceps rei veritate perſpecta, protinus eum qui conuictus in memorato L crimine videbatur, exui tota hic corporis pelle præcepit, eo quòd ciui Romano feciſſet iniuriam. Dicuntur autẽ non ſolùm impenſius honorare Romanorum Imperatorem, ſed incredibiliter timere, tanquam qui præclaro polleat ingenio, ac virtute magnifica, & Romanos eo quòd armis atque viribus adeo potentes ſint, vt (ſi velint) ad regionis ipſorum excidium valeant peruenire. Ipſe ergo ille qui iſta dicebat, adiciebat quod genus Brachmanorum non ex propria tantùm voluntate ſæcularibus rebus renuntiat, ſed potiùs vt ex iudicio Dei pendens, ac diuinitatis ope ſoffultum. Naturaliter enim nudi in finitimis fluuij regionibus viuunt. Nulli apud eos M quadrupedes, nullus terræ cultus, nullus ferri vſus, nullum inſtrumenti genus, quo fieri aliquod opus poſſit. Habent autẽ illic delicioſas atque optimas auras, & ſaluberrimè temperatas. Colunt ſemper Deum, cuius veram quidem ac diſtinctam notitiam ſe habere profitentur, omnémque prouidentiæ eius ac diuinitatis orationẽ diſcernere. Iugiter orant, orantes verò non orientalem partem vnde oritur ſol, aſpiciunt; ſed cœlum potius intuentur. Edunt autem ex quæ ſuper terram pecudum more potuerint inuenire, hoc eſt, arborum folia, & olera ſilueſtria. Abundat etiam apud illos plurimum herba, quam inulam nomine vocamus, ſicut & apud Perſas item eſt ibi arbor, quæ acanthos nominatur. Habẽt & patrias arbores quaſdam, neſcio quos fructos ferentes, quibus veſci ſemper ſolent. Viri trans ripam fluminis Gangis in

Plinius lib. 6. cap. 22.

Q. Curtius lib. 8.

partibus Oceani, in quem fluuius memoratus ingreditur, degunt: fœminæ verò citra Gangẽ iuxta mediterraneas partes morantur, ad quas earundem mariti Iulio & Augusto menſe tranſuadere conſueſcunt. Iſti enim menſes apud eos frigidiores videntur, eo quòd tunc ad nos ſol conuertitur, & ſupra Aquilonem quem Boream vocamus, vis ſolis erigitur, quo tempore temperati aeres magis, ad concubitum magis apti eſſe dicuntur. Vbi ergo quadraginta cũ fœminis ſuis fecerint dies, mox ad propria reuertuntur. At cùm enixa fuerit vxor alicuius, ediderítque vnum vel alterum partum, non tranſit vlterius ad eam eius maritus, nec vlterius cum propria concumbit vxore. Singulis enim filiis in locum patrum ſubſtitutis, per totam de reliquo vitam à proprijs ſe vxoribus abſtinent. Si autem acciderit vt quiſpiam ſterilem ſortiatur vxorem, vſque ad quinque annos maritus ipſius ad eam tranſit, & ei maritale præſtat obſequiũ, quæ ſi grauida per tempus illud reddita non fuerit, mox ab eadem penitus ſeparatur. ob quod non in multos populos eorum diffunditur genus, tum propter locorum difficultatem, tum propter conſuetudinẽ continendi. Hæc eſt ergo vita & conuerſatio Brachmanorum. Fluuium autem ipſum cum maxima dicunt difficultate vadari, tum propter Odontum tyrannum loca illa infeſtantem, tum etiam timore cuiuſdam animalis in ſupradicto fluuio morantis, quod tantæ magnitudinis eſſe dicunt, vt integrum poſſit elephantem deuorare. Eo verò tempore quo Brachmani flumen tranſire conſueuerunt, diuino aſſerunt iudicio dictum animal non videri in fluuio. Maximi etiam dracones illic eſſe dicuntur, habentes ſeptuaginta per longitudinem cubitos, vnde ego vnius pellem vidiſſe me memini quadraginta duos in latitudine habentem pedes. Formicas etiam illic eſſe admodum palmæ hominis, ſcorpiones verò ad cubiti humani menſuram adeſſe loquuntur: propter quæ monſtra periculoſus eſt ipſorum tranſitus locorum. Non tamen vbique K animalia iſta naſcuntur, ſed in illis partibus tantùm, quæ ab hominibus non inhabitantur. Plurimíque illic elephantorum greges eſſe dicuntur. Hæc ſunt quæ à Thebæo ſcholaſtico de Brachmanis audiuiſſe ſe affirmat Muſæus: quæ verò ex hiſtoriis de Alexandri vita legi & quæ ex pleriſque auctoribus ad hoc facientia de illis deſumpſi, nunc ſubnectam.

Alexander Imperator, cùm ei Macedoniæ ſolius imperium non ſufficeret, neque Philippo patre tantùm poſſet eſſe contentus, Iouis Hammonis filium ſe met eſſe dicebat. Et quamuis originem ipſius facilè ipſa rei veritas comprobaret, falſis quibuſdam tamen, & vt ei videbatur, inuictis modis aliam ſui eſſe naturam generis ad- L ſtruebat. Itaque ſolemni bellorum apparatu, ac inſtructis equitum, peditúmque militum copiis, è Macedoniæ regione conſurgens, totum pene peragrauit mundum: & antequam in prouinciam Babylonis accederet, Europam quidem & Aſiam veluti quædam parua loca tranſcurrit: venit tandem in partes noſtri quoque orbis, vt eas inſpiceret, quáſque cùm reperiſſet ſuis conformes ſenſibus, ipſe dicebat. Sapientia prouidentiæ mater, habens cum virtute ipſa, quæ omnium virtutum caput eſt, quandam communionem, in ſola veritate conſiſtens, alens omnem ſciéntſque naturam, cuius donum eſt noſtrorum ſermo verborum, notitiam ſcientiamque com- M munem ſcrutans & perſpiciens, iniuſtis quidem tribuens quæ merentur, iuſtis autem parcens: da mihi quæſo te placidam, vt poſſim ad illa quæ cupio, his precibus peruenire, Brachmanos verò bonitate ac ſapientia præditos viros hîc præſentes cernere. Veni enim vt aliqua cognoſcerem à Calano, incola horum locorum qui ad me feſtinus acceſſit, quo nunc perſuadente deſidero ediſcere cuncta plenius, & videre. Brachmani verò è contra Alexandro iſta dicebant: Veniſti ad nos, inquiunt, cognoſcere ſapientiam cupiens: nos autem Brachmani libenter ſtatim talem ſuſcepimus voluntatem. Huiuſmodi enim deſiderium in vita ac moribus noſtris regnum iudicatur: quod nunc diſcere Imperator ipſe voluiſti. Philoſophus enim non Domino alterius obtemperat, ſed ipſe dominatur: homo enim in eum non habet

Q. Curtius lib. 8.

Digitized by Google

poteſtatem. Sed quoniam nihil nobis hactenus credens (eo quod vſque ad præſens tempus malè de nobis apud te quidem locuti ſunt) nunc ad nos vera deguſtans veniſti. Calanus enim vir apud nos peſſimus fuit, per quem vos Græci homines Brachmanos agnouiſtis quidem, bene tamen non potuiſtis agnoſcere. Ille enim non fuit noſter, qui ad diuitias ſine aliqua ſui excuſatione transfugit, cui non ſuffecit de Taberunco fluuio aquam caſtitatis haurire, neque preſſi lactis cibum ſumere, quibus Deo digna mens creſcit, quam ille Deo ſemper habuit inimicam, qua malè ſuccenſus initam exarſit, quámque de ſapientiæ bonis tranſtulit ad vitia voluptatis. Ex nobis autem nullus in prauis ardentibus volutamur, neque vlli dolores corpora noſtra conſumunt, ſed vita noſtra medicamentum aliquod ſanitatis eſt. Naturali autem beneficio alieni à diuitiis omnibus ſumus: æquo etiam vitam noſtram mors ſine comitatur. Et ſi interdum nonnulli fortè mortalium, ad quos falſorum venit doctrina verborum, percutere nos vanis tentant ſagittis, ingenuitatem tamen noſtram lædere ac vitare non poſſunt. Vnum atque idem eſt mentiri, & credere mentienti. Nocet enim quis & cui falſa perſuadet, nocet & ſibi, quia dum mendacio credit, non facilè ad ipſam veritatem peruenire valet. Diſſimulatio autem mala inimicitiarum quædam & certaminum mater eſt, quæ ex ſectacundiam parit, ex quibus rurſus iurgia, & bella naſcuntur. Nulla tamen virtus eſt occidere hominem: latronum enim iſte, vt nouimus, mos eſt. Sed nos virtutem veram vocamus contra aurarum mutationes nudo corpore dimicare, deſideria ventris abſcindere, & varias ipſius pugnas abſtinentia patientiáque ſuperare. Igitur prius vince hos inimicos ante omnia tuos, ſi fortis videris tibi, & exinde opus tibi non erit aduerſum quempiam certamina externa committere. Idcirco enim contra eos qui foris ſunt, commoues bella, vt iſtis quos intrinſecus habes, alimenta & fomenta ſuppedites: ſed tu vides quòd eos quidem, cum quibus foris dimicas, vincis, ab iis autẽ quos noſti, qui intra te ſunt, ſuperaris. Conſidera igitur quanti tyranni in ſtultorum cordibus degunt oculi, aures, nares, venter, virilia, totúmque corpus humanum, quàm multa etiam deſideria naſcuntur intrinſecus, quibus omnibus genus mortale ſuccumbit & ſeruit, propter quæ cuncta & iugulantur & iugulant. Nos autem Brachmani, quia omnia quæ intrinſecus habemus bella ſuperamus, iam de reliquo incolumes atque ſecuri in ſumma pace requieſcimus, ſiluas videmus, cælúmque ſuſpicimus, aquilarũ diuerſarúmque auium gratiſſimas voces ſemper audimus, nudo ſub aere arborum foliis noſtra corpora contegimus, eorúmque fructibus veſcimur, aquam bibimus, hymnos Deo canimus, & futuri ſæculi vitam deſideramus, nullúmque quod prodeſſe nobis non poſſit, audimus. His ergo nos Brachmani moribus contenti viuimus, paucíſq; ſermonibus agitatis mox tacemus. Vos autem dicitis quidem quæ debeant fieri, nec tamen facitis, philoſophum vos nullum putatis, niſi eum qui nouerit loqui: veſter enim eſt omnis ſenſus in lingua, vobíſque in oris veſtri labiis tota ſapientia eſt. Aurum argentúmque colligitis, plurimis ſeruis & magnis domibus indigetis: affectatis honores, & ſectamini dignitates, editis tantùm atque potatis, quantùm iuuat expleri, vtimini æquè & veſtibus delicatis ſemper ac mollibus, eaque facitis, quorum pœnitentiam mox geratis: contra vos ipſos veluti contra inimicos veſtros ſoleciſ loqui, cùm tamen habere vos linguæ propriæ poteſtatem ſciatis. Longè profectò meliores ſunt illi, qui tacere conſueuerunt, non enim ſeipſos loquendo reuincunt. Mutuam mercedem ab omnibus accipitis, glorioſum, vt putatis, ornamentum digitis veſtris imponitis aurum: vos quoque femina videmus ornatos, cùm ſciatis quòd idipſum, in quo magnopere creditis, quantũ ad rem pertinet veram, vobis prodeſſe nihil poſſit. Auro enim non extolluntur animæ, neq; corpora nutriuntur, ſed econtra per illud vtraque iſta vitiantur. Nos autem qui cognoſcimus veritatem, ipſámque naturam, ſi cœperimus ſitire, ibimus ad fluuium, aurúmque calcantes, aquam bibemus. Auro enim nequit ſedari fames, ac ſitis neſcit extingui. Non ex auro venit vulnerum cura, non ægrotantium medicina membrorum, non vlla refrænatio cupiditatis immenſæ, ſed hortatus magis ac prouocatio maior ad nouam neſcio quam concupiſcendi libidinem. Et ſitis quidem illa naturalis cùm fuerit, cùm aquam, quam deſiderauit, acceperit, ſitire mox ceſſat: ſimiliter etiam naturalis fames quando eſcam, quam quærit, acceperit, conquieſcit. Si igitur eodem modo, eadémque natura aurum quoque humanus animus deſideraret, vbi primũ accepiſſet quod optabat accipere, ſine dubio cupiditas & ipſa ceſſaret: ſed nedum illa non ceſſat, immò ſemper noua, & ſine aliqua intermiſſione deſiderat, quia non ex commotione naturæ deſiderium tale procedit. Poſtremò in quo apud vos homines & ornantur, & gloriantur, in eodem apud nos ſpernuntur. Calanus amicus eſt veſter, ſed ſpernitur & calcatur a vobis. Qui ergò multorum malorũ auctor apud vos fuerit, a vobis honoratur & colitur: qui verò eſt inutilis, proiicitur a nobis: & illa quæ nos omnino non quærimus, Calano pro ea quam habuit erga pecuniam cupiditate, placuerunt. Sed non erat noſter hic talis, qui animam ſuam miſerabiliter læſit, ac perdidit, ob quod neque Dei neque noſtri amicus eſſe viſus eſt dignus, neque in hoc ſæculo inter ſiluas habere meruit ſecuritatem, neque illam ſperare gloriam potuit, quæ promittitur in futuro.

Alexander Imperator vbi venit ad ſiluas, Dandamim quidem ipſum in tranſitu videre non potuit: in ſilua enim iacebat, recumbens ſuper arborum folia in ſecuritate & pace, proximus fonti, quem quaſi vber terræ matris incorruptum atque integrum in os ſuum emulgere conſueuerat. Miſit autem ei Alexander amicum quendam nomine Oneſicritum, dicens ei. Oneſicrite, memoratum virũ Dandamim ad me venire feſtina, aut cauſam propter quam venire noluerit, nuntia, vt ego ipſe ad videndum eum pergam. Cui ille reſpondit: Faciam cum celeritate quod præcipis. Nam ſicut iubere tuum eſt, ita meum eſſe cognoſco tuis iuſſis obtemperare. Vbi igitur ſupradictus ad Dandamim nuntius venit, his eum allocutus eſt verbis: Dixit filius Dei Iouis magni, Alexander Imperator, qui eſt Dominus generis humani, vt properes ad illum venire, quia tibi, ſi veneris, plurima dabit munera, ſi verò venire nolueris, velut contemptorem te capite puniet. Quæ cùm ad Dandamis aures dicta veniſſent, non ſurrexit ex foliis, quibus fultus iacebat, ſed tale reſponſum ridens reddidit, ac recumbens: Deus, inquit, maximus parare cuiquã neſcit iniuriam, ſed lumen vitę rurſus iis præſtat animis, quę ſuo ſoluerint fato. Meus ergo ille ſolus eſt Dominus, qui homicidia vetat, & qui bella non concitat. Alexander verò nõ eſt Deus, quia & ipſe moriturus. Quemadmodum igitur poteſt eſſe omnium Dominus, qui nondum Tyberoboam fluuium transfretauit, neque per totum mundum ſedẽ ſuam locauit, non zonæ Gadeiram ſiit, non in medio orbis curſum ſolis aſpexit? quare gentes plurimæ nec eius quidem nomen adhuc noſſe potuerunt. Si autem non capit eum illa quam poſſidet terra, fluuiũ tranſeat noſtrũ, & inueniet ſolũ tale, quod norit homines ſuſtinere. Quæcumque mihi Alexander pollicetur, ſi ea præſtiterit, cuncta inutilia mihi erũt. Ego enim habeo domum folia, herbis quoque quæ adiacent mihi, veſcor, & aquam poto: poſthabeo alia quæcumque cũ ſollicitudine colliguntur ac pereunt, nihilque aliud præter triſtitiam quærentibus ea atque habentibus præbent. Nunc igitur ſecurus quieſco clauſíſque oculis nil omnino cuſtodio. Si aurũ voluero ſeruare, ſomnũ meum diſſipo: terra mihi omnia vt lac mater infanti miniſtrat. Ad quemcũque accedere voluero locum, vado, quocumque autem ire noluero, nullius ſollicitudinis neceſſitate compellor. Et ſi caput meum voluerit abſcindere, animã auferre nõ poterit: ſed caput tantummodo iacens tollet: anima verò diſcedens, caput ſuum velut partẽ veſtis alicuius relinquet, ac reddet ei, à quo id ſuſceperat, nempe terræ. Cùm autẽ factus ſpiritus fuero, ad Deum qui eum intra hanc carnem incluſit, aſcendam. Qui cùm hoc fecerit, tentare nos voluit, vt videret quemadmodum diſcedentes ab eo, in hoc ſæ-

Plutarch. in vita Alexandri.

Q. Curtius li. 9. de geſtis Alexandri.

culo viuerentis. Et poſtmodum cùm ad eum fuerimus A reuerſi, rationem vitæ huius à nobis expoſcet. Cui aſſiſtens ego videbo iniuriam meam, eiuſque iudicium in illos qui iniuriosi mihi fuerunt, intuebor; ſuſpiria enim gemitúſque læſorum incipient lædentium eſſe ſupplicia. Hoc Alexander illis minetur, qui opes deſiderant, qui timent mortem: quia nos vtrumque contemnimus. Nam Brachmani neque aurum diligunt, neque mortem verentur. Vade igitur, & hoc Alexandro referas: Nihil tuorum Dandamis quærit, verùm ſi aliquid ex ipſius rebus tu neceſſarium tibi eſſe credis, ad eum venire non dedigneris.

Quæ vbi Alexander per internuntium audiuit, deſiderare plus cœpit vt talem virum videret, vtque ſe, qui multas vicerat gẽtes, vnus & nudus vinceret ſenex. Pergit igitur cito quinq; vel decem amicis ad eas, quas ſupra diximus, ſiluas, & cùm veniſſet ad proximum, atque ex equo, quo vehebatur, exiluiſſet, coronam de capite depoſuit, omnémque qui circa ipſum erat, ſuperbiæ tumorem relinquens, ad memoratum ſenem ingreſſus eſt ſolus, & ad pedes ipſius ſedēdit hoc dicens, Salue Dandami, ego ad te veni, quia tu ad me noluiſti venire. Cui ille reſpondit: Ad quid ad nos veniſti? aut quid de noſtris ſolitudinibus auferre deſideras? Quod cupis ipſe, nos habere nõ poſſumus: quod iterum nos habemus, neceſſarium tibi non eſt. Nos honoramus Deum, & amamus hominem, negligimus aurum, contemnimus mortem: vos autem mortẽ timetis, honoratis aurum, odiſtis hominem, Deum cõtemnitis. Ad quem Alexander: Doce, inquit, nos aliquid ſapientię plenum: aiunt te diuinitate, & cum ipſo colloqui ſæpius Deo, ego verò ſcire deſidero in qua re præſtantiores Græcis vos ipſos eſſe dicatis, & in quo aut melius videas quã alij homines, aut amplius ſapias. At ille reſpondit: Ego, inquit, vellem deferre ad te acceptum à Deo ſenſum, ſed ipſe locũ non habes vbi donum tale ſuſcipias. Impleuerunt enim animam tuam auidæ atque immodicæ cupiditates, quas nunc mecum certare conſidero, quia te ab ipſis conor auellere, quan- D quam hodie plurimi moerent, eo quòd morte nullius gentis vel ſanguine pollutis, & quia vident adhuc homines in ciuitatibus commorantes. Tu ad Oceanum vſque vis accedere, poſt quem aliam iterum partem orbis cupis occupare: & tunc triſtitia afficeris, cùm non poteris habere quod vim iacas. Quomodo ergo ſatisfacere deſiderio tuo poteris, cùm totus tibi ſeruiens mundus animum tuum explere ac ſatiare non poſſit? Minor mundo longè tu factus es, & ſi omnia ſimul velis vincere, atque vniuerſa quæcumque tenent homines, poſſidere, tãdem neceſſe eſt vt ſolum habeas quantum aut tu iacentem tenere me cernis, aut ego occupare video te ſedentem. Ex E quo iterum ſi ad alia tranſeamus, & in aliis quoque tibi ſimiles inuenimur. Eodem enim modo quo ipſe, omnibus vtor elementis, aëre, aqua, & terra, nec quicquã vltra habere deſidero, & omnia iuſtè habeo quæcunque poſſideo, & ſi ſolus omnes fluuios obtineas, plus tamen aquæ quàm ego ex ipſis haurire non poteris. Hanc ergo ſi à me ſapientiam diſcas, nihil tibi deerit: totúmque habebis, ſi nihil deſideraueris. Cupiditas enim paupertatis eſt mater, quæ medicamento malo, hoc eſt, ſollicitudine nequit curari: quæ ita ſemper omnia quærit, quaſi inuenire nil poſſit: quia non in iis, ad quæ iam potuit peruenire, requieſcit, ſed ex illis quæ necdum tenere ſe cernit, magis magiſque cruciatur. Habebis autem maximas F cum voluptate opes, ſi ita mecũ viuere voles: & ſi meis acquieueris verbis, meas diuitias poſſidebis. Amicus mihi eſt omnium Deus, & de ipſis cum eodem rebus loquor, malorum hominum verba non audio. Cælum habeo pro tecto, terra mihi tota pro lecto eſt. Fluuij mihi potum miniſtrant, menſam ſilua ſuppeditat. Non veſcor animaliũ viſceribus, vt leones: neque intra pectora mea incluſæ quadrupedum aut volatilium carnes putreſcunt, nec ſum mortuorum ſepulchrum, sed prouidentia naturalis omnes mihi fructus vt lac mater infundit. Intelligo ipſe quid quæras. Sapientem me vides, talis & factus ſum, itaque viuo vt procreatus ſum, & quæ Deus faciat agnoſco, & quid fieri debeat ſcis. Vos autem vaſtitate A magna repleti præſagire vos creditis, cùm tamen hæc ipſa quæ per ſingulos videtis dies, Dei opera intelligere neſciatis. Ego cuncta cognoſco, & vnde, & quando, & quomodo fiant. Pluuias, ſiccitates, fulmina, tempeſtatéſque præſagio: & hinc eſt quod me delectat ac reficit, quia Deus habere me communionem quandam atque conſilium cum operibus ſuis fecit. Ad me quemadmodum angelus venit, & ſi quando aliquid timuerit Imperator, tunc ego deprecor Deum vt boni aliquid ei, cùm ad me venerit, præſtet; vt eum metu quo laborat, abſoluat, vtque ei fiduciã quandam mentis inſpiret. Quid eſſe rectius dicis, lædere homines, an tueri atq; ſeruare? & quid ma- B gis conuenit facere filius Dei, aut euertere cuncta pugnãdo, an expugnata & diruta inſtaurare pacando? Non tibi proderit, Imperator, enorme pondus auri, neque elephãtorum, quos inſtulit alius, multitudo: ſed hæc vox mea & is meus ſermo. Tu verò etiam ſi me interficere volueris, non timebo, ibo enim ad Deum citius, qui & cauſam & vitam meam nouit. Nihil eſt quod Deum latere poſſit, cuius oculi ſunt omnes ſtellæ, ſol, & luna, quæ omnia tu effugere non potes, neque in ſe iudicium eius euadere. Noli igitur tu deſtruere quę ille conſtruxit: noli tu cupere diſſipare ea, quæ ille qui ea fecit, ornare deſiderat: noli immolare ſanguinem ciuitatum, neque tranſire ſupra gentium mortuarum cadauera. Longè enim rectius C feceris ſi tuam curaueris vitam, quàm ſi alienam deſideraueris mortem: & ſi contemptis iis quæ proſequeris damnis, vera elegeris lucra. Cur cùm vnam proſequeris animam, tot ſimul vis extinguere nationes? Quid delectaris totius ſæculi malis? quid, aliis flentibus, rides? Hoc ipſo tamẽ, quod memor mei, qui in ſolitudinibus his viuo, eſſe voluiſti, temetipſum lucratus es. Neque nunc aut certamina pertimeſcis, aut lædere quemquam cupis, aut virtutem tuam in aliorum malis, quod feciſti ſemper exerces. Proiice igitur à corpore tuo vellera ouium mortuarum, neque defunctis volueris te operire tegminibus, magis enim ipſe cùm talem te feceris, honorabis, D quia temperatur anima in deſertis viuens locis. Hoc igitur vitæ noſtræ propoſitum magis elige, cuius beatitudine plus quàm apud Macedones frui poteris. Qui quidem te per ſingulos expectant dies, vt reliquas tecum diruant ciuitates, & quæcumque in ipſis valuerint inuenire, diripiant: quóſque in præſenti die triſtari arbitror ac dolere, quod incolumes adhuc quaſdam videant nationes, occaſionem nanciſcentes cupiditatum ac rapinarum ſuarum auctoritatem nominis tui. Quam ergo ſecuram in Deo vitam poteris obtinere, & vt tibi ipſe iam viuas, qui nunc adhuc multa cogitas rapere, multos trucidare deſideras: ex quibus iam aliqua feciſti, alia in præſenti facis, alia facturum te eſſe promittis? E Ego verò cùm ex hoc mundo receſſero, in aëre poſitum te videbo: & tunc quidem ſermonem prædicabis meum, quia te multitudo equitum vel peditum nulla comitabitur, & cum maximo mentis tuæ dolore deflebis, hoc dicens: Sine cauſa perdidi totius retroacti temporis vitam, quam in honoribus mundi, belliſque conſumpſi. Ex quibus intelliges nihil tibi aliud te reliquiſſe, niſi memoriam ſolam malorum. Noui enim ego quæ diuinitas intra ſe habeat, cùm tamen ipſe ſim apud homines conſtitutus, mihíque tunc iſta dices: Bona conſilia Dandamis mihi aliquã lo præbebas. Tunc enim ante conſpectum tuum venient omnes quas ſine cauſa F expugnaueris animas, apud quas quomodo excuſare te poteris?

Libenter hæc & ſine vlla iracundia Alexander audiebat: erat enim in Dandami ſpiritus Dei: ſed inſtigante dæmone malo inter ipſa principia mutabatur Alexander. Vnde his alloquebatur Dandamin verbis: Scio vera te dicere, de diuino enim genere deſcendens, in his conſtitutus es locis, vbi nunc tibi ſine vlla moleſtia, ſed cum maxima voluptate viuere licet, & vbi naturalibus diuitiis frueris, & quiete ſecurã. Ego verò inter tumultus varios ac formidines viuo, pluréſque ex ipſis qui me cuſtodiunt, timeo, & maior mihi plerumque ab amicis meis quàm ab hoſtibus venit, quorúmque amplius quotidie quàm inimicorum meorum inſidias per-

Digitized by Google

timeſco: & neque ſine ipſis degere queo, neque illis me poſſum credere: viuo igitur in afflictione, quos enim vereor, eorum conſtipatione cuſtodior. Diebus quidē totus varias gentes proſequor ac fatigo, noctibus vero me ſomnus turbat ac vexat, ne quis in me inopinatus hoſtis impetum faciat, & ſi occidero quos formido, triſtis efficior: ſi rurſum lenis ac mitis voluero eſſe, contemnor. Et quemadmodum à tantis rerum periculis me eripiam ignoro. Nam & ſi voluero in his deſertis, in quibus vos degitis, viuere, id mihi penitus non licebit ob quod apud Deum nunc excuſare me poſſum, quia ipſe me in huiuſmodi vitæ ſtatu, & in tali ordine hominum collocauit. Tu verò pro iſtis quas ego fudi, querelis, quia me per omnia recreaſti, ac ſenſus paulisper meos a conflictationibus & prælijs liberaſti: dona mea ſuſcipe, neque ea quę **B** tibi offero, in contumeliam mei volueris recuſare. Mihi enim, quando ſapientiam honorare feciſti, non modicū profuiſti. Hiſque finitis, innuit ſeruis Alexander vt munera quæ ſpoponderat, exhiberent. Qui mox auri argentique optimas ſpecies, diuerſáſque veſtes cum oleo ac panibus obtulerunt. Quibus viſis Dandamis riſit, hoc dicens. Numquid ſuadere auibus iſtis potes, qui in locis ſiluestribus viuunt, vt aurū argentúmque ſuſcipiant, & melius quā conſueuerunt, canant? Quod cùm fieri omnino non poſſit, me illis vis eſſe peiorem? Cur illud accipiam, quod neque edi à me, neque potari poteſt? Cur accipiam, quod mihi nullatenus poſſit? Aut quāobrem **C** id cuſtodiam, quo vti nequeam niſi fortè vt animam meam per omnia liberā huiuſmodi nexibus ligem? Cur ingenuitatem ipſius fruſtra iugo turpiſſimæ ſeruitutis addicam? Quod ego nunquā prorſus efficiam. Sed neque emere quidquā volo, qui in ſolitudinibus vbi nihil venditur, viuo. Munera mihi Deus, hoc eſt, fructus iſturū locorum præbet. Nihil enim auro homini vendit Deus ſed ſapientiam bonam ei qui voluerit eam accipere, largitur. Veſte velatus ſum cum qua me matris meæ edidit partus. Aere hoc vt cibo veſcor, libenter video me talem, dum nullis corpus meum nexibus grauo: omnique mihi melle dulcior eſt, vbi naturalis venerit ſitis, aquæ potus ex fluuio. Si autem & panes iſtos dices habe- **D** re aliquam voluptatem, cur eos incendiſti flammis? Reliquias ego ignis eſcam facere meā nolo, neque in cibos conuertere meos cupio quod de alieno ore ſuſtulerim. Hos ergo panes ipſe qui coxit ignis abſumat. Sed ne aliquam tibi qui ſapientiam honoras, iniuriā à me æſtimes irrogari, oleum tantummodo iſtud accipio. Quæ vbi Dandamis dixit, continuo ſurrexit, ac ſiluam peragrans & colligens ligna, molem ex iis maximam fecit, quam igne ſuccendens, his locutus eſt verbis: Brachmanus, inquit, omnia habet, & abundè ex omnibus, vt cupit, paſcitur. Infuſóque oleo mox, pyrá que vehementer in- **E** cenſa, talem cecinit hymnum Deo: Immortalis, inquit, Deus tibi ego in omnibus gratias ago. Quæ vbi Alexander vidit, abſceſſit, cuncta ſecum præter oleū, quæ exhibuerat, reportans, ſummopere ſtupens. Dandamis verò hoc etiam ſermonibus ſuis addidit, dicens. Tales vniuerſi nos ſumus. Calanus verò peſſimus vir iudicatus eſt a nobis, eo quòd veſtræ ſe exhibuit præſentiæ, & noſtram non imitatus eſt vitam: & quia cum amator Dei eſſe nō poſſet, fugit à nobis, & migrauit ad Græcos, cōtemptiſque moribus noſtris, ſeipſum damnauit immortalibus flammis. Tu verò Macedonum malæ gentis Dominum eſſe te dicis, Brachmanos vituperas, & interfici omnes iubes, credens eorum mendacibus verbis, quod bonum virum facere non oportet. Nos verò rationem vitæ propriæ Deo nouimus reddituros, tunc cùm ad eum fuerimus profecti. Omnes enim ipſius ſumus, gloriam vanā contemnimus, quod ſtulti facere non poſſunt. Quemadmodum vos tranſire ad conſuetudinem noſtram valetis, qui tam malè viuitis? & qui ſemper illa quæ bona ſunt, datis obliuioni? Nos verò Brachmani, memores quemadmodum procreati aliquādo fuerimus, & videntes propter quæ viuere debeamus, irreprehenſibilem viuendi curſum tenemus; vnumquemq; enim Deus certo propoſiti eius, cui deputatus eſt, fine formauit. Lætamur

A in deſertis locis, & in medijs ſiluis ſedentes, & in his tantum ſenſibus noſtris occupati ſumus, ne vnquam ſermones hominum animas noſtras ab inſtitutis talibus valeāt ſeparare. Beatus eſt ille qui nullius indiget, & qui non alienam glorīā cupit, & qui placere vult omnibus neceſſe eſt vt ſit omnium ſeruus. Nobis neceſſariæ non ſunt ciuitates, in quibus latronum multitudo colligitur: magnas verò domos nobis extruxit Deus, ac præſtitit, mōtes pariter, ac ſiluas: ex quibus ſimplices ſumimus fructus, & puræ dona naturæ aquas bibimus: libentérque noſmetipſos reficientes poſt laborem, ijs folijs incubamus. Quomodo poteſtis ingenuis hominibus imperare, cùm ſciatis vos in poteſtate multorum eſſe? Vos enim veſtris in omnibus quæ concupiſcunt, ſeruitis animabus. **B** Nam ſi multas habere veſtes deſideratis, non vt paucos greges ouium paſcatis, non vt paucos qui ipſis tondeant oues, & à quibus ipſæ lanæ intexantur, neceſſe habetis artifices. Quid excuſatis quòd mollia veſtimēta non habeas? Æqualis enim ſeruitus eſſe probatur in minoribus & maioribus rebus. Nam qui exiguum miratur aurū, & multū deſiderabit: & qui paruæ ciuitatis fuerit imperator, & maiori cupiet imperare, præterea etiam ex modica purpuræ portione, quæ in veſtris ſplendet veſtibus, ſuperbitis: & cū veſtris famulis fuerint indumenta purpurea, vos pulchrius eſſe aliquid exiſtimātes, veſtra colorē altero ſplendere curatis. Si autem hoc apud vos bonum **C** non videtur, pauperes iudicamini, dum parua miramini. Animalia libenter occiditis, quæ terra progenuit: quæ tamen ipſi plurimū vobis prodeſſe cognoſcitis, quædam enim ex ipſis tondentur, alia mulgentur: cum quibuſdā agrum colitis, cum alijs dicatis: quorum poſtea eo quod funditis cruorem, gaudetis, talémque mercedem ipſis, quæ perutilia vobis fuerint, redditis vicem: & quorum vellera vos extrinſecus velant, eorumdem vos carnes intrinſecus onerant, & incipitis eſſe corporum mortuorū ſepulchra viuentia. Tantis ergo tamque inconuenientibus rebus, támque contrarijs mens grauata, poteſt in ſe recipere Dei ſenſum? dimitte paulisper memoratorum animalium carnes, quæ occidis ſic iacere, & quid ex ipſis **D** fiat intellige. Numquid poteritis fœtorem ipſarum ferre nō fugiens? Quantæ ſordes quantæ impuritates animabus atq; corporibus infeſtantur humanis, quas cùm ipſe tolerare non poſſis, includuntur intra illos, atque ab illis inferuntur, à quibus cibi tales deſiderantur. Anima iracundiam parit, iſta concreant vomitum: terra verò fructus & flores, qui foras emiſſis bonis odoribus placent. Tales epulas nobis plantauit Deus, ac præſtitit. humanos ſenſus vos penitus perdidiſtis. Corpora veſtra feras male olent: receptacula enim eſtis pecudum mortuarū: leonibus lupiſque peiores eſſe cœpiſtis. Lupi enim, ſi vti terrenis pabulis poſſent nunquā, profectò carnibus ve- **E** ſcerentur. Tauri, equi, cerui iuſtis herbarum paſtibus viuunt, vnde & validioribus membris, & neruis fortioribus roborātur. Cur hæc animalia magis non vultis imitari? Cur non editis ſilueſtria, & aquam bibitis? Sed cauſa ignis huiuſmodi epulas vobis præparatis, quas cū non eſſe cernitis beſtias fortiores, ideo veſtris nō vrgentur inſidijs. vos enim quæritis ciues plures, expēſas plurimas facitis, & in paruis rebus plurimum laboratis propter exiguam voluptatem: vbi nihil eſt niſi eorum aperta perditio, in quibus fuerit labor vanus. Ergo nihil eſt veſtra infelicius vita. Nos nunquā bibimus inuitati, ſed neceſſarium ſiti ex fontibus naturæ implemus officium, quæ etiam non bibentibus nobis defluunt ſemper, vos verò propter ventris voluptatem, & non eſurientes quæritis iuges cibos. & quibuſdam artibus vobis multas atque diuerſas epulas præparatis: excutitis omne retibus mare, in aëre volitantium, in montibus beſtiarum venatione gaudetis, canumque veſtrorum velocitatem mirantes ferarum reprehenditis tarditatem, atque habitatrices eas malarum ſolitudinum nominatis. Iſtis igitur rebus inſiſtens, hæc animantia inueſtigare, hæc inueſtigata feſtinatis occidere, aut viuentia caueis clauſa deſertis ad ſpectaculum ciuitatum: non fruges ſeratis, ex quibus famem, neque vt exinde neceſſarium aliquod

Digitized by Google

officium hominibus præbeatis, ſed vt proximum ac ſanguinis veſtri, & opus (quod eſt maius) Dei cum ſummo dedecore trucidetis, vel vt violenter vinculis illigatum ferarum morſibus ingeratis. Et hoc ipſum libenter aſpicitis, quòd cum hominibus feræ pugnent, & quòd illæ partem naturæ veſtræ, ac ſimilitudinis deuorent: poſtea verò illas prorſus feras occiditis, vt crudeles eaſdem, eo quòd occiderint hominem, eſſe dicatis: quod adhuc ſceleſtius videtur ac peius, humano ſanguine ſaturari, necdum tot tantiſque malis expleti, veſtrorum cupitis ciuium ventres replere. Ad hæc, tam dedecoroſis tamq; prauis moribus viuitis, vt & vobis calidas ſuperædificetis domos, quibus ad veſtram explendam voracitatem comeſta digeri citius compellantur. H Inſuper & vt proprij corporis inteſtina nimia ciborum repletione diſtendantur, lautiores eligitis epulas; vnde peritos quoſque procuratis artifices condiendis atque ordinandis epulis. Nos autem precamur Deum, ne aliquando ſitiamus: nã hoc interdum modo a regula veritatis abſtrahimur, hoc eſt, tunc cùm neceſſarium potum noſtro corpori damus, ob quod poſtea oculos & manus noſtras veluti ſacrificium aliquod ad radios ſolis agentes extollimus. At vos etiam læti eſtis quotiens ſupra modum conuiuia veſtra celebratis, nec ante comeſſationibus finem imponitis, quàm nimia ebrietate furere incipiatis, & donec ipſum quod ſapere videbamini, bibendo perdatis: & nimio vini pondere ſenſus veſtri cordis oneratis. Feliciores perfectò a- I pud vos eſſe crediderim eos, qui inſanire dicuntur. Illi enim ſemper ebrij ſunt, cùm tamẽ vinum non emerint: vos autem pro pretio vini nimiam ſollicitudinem geritis quo empto voſmetipſos ebrietate polluitis, vóſque inuicem verberatis, ac tandem ad ſobrietatem reuerſi, vix poteſtis agnoſcere quemadmodum ebrietatem veſtram cuſtodire valeatis. Audio etiam quòd plurima comedentes ea digerere non poteſtis: & cùm tandẽ a conuiuij voracitate vix receſſeritis, omnia quæ vos explere ſolent, euomitis: ipſámque mutantes peruerſo more naturam, ex eadem parte quas eſcas capitis, egeritis: capite, non pedibus ambulantes. Oſtultiſſimi homines, impletis ingluuie viſcera veſtra atque diſtenditis, vt poſtea rurſum arte medicorum corpora veſtra vacuetis: turpitudi- K nem per hæc vobis maximamque ægritudinem quærentes, adeóque eſtis inſani, vt ipſam cupiatis euertere tali curatione naturam, quæ nullam penitus ſentiat voluptatem: finem habentes voracitatis immodicæ ſupplicium non ſalutem: inſatiabilia enim membra fieri ex tnuribus continuò ſolent, tormenta comitantur, ita vt poſtremum quò honeſtæ ac probæ vitæ ex tantis deliciis conferatur nihil habeatis. Sed iactare vos audio quia plurima poſſidetis: qui tamen cum alijs multa donetis, veſtris admodum pauca præſtatis. Vnde vos magis pauperes iudicamus, quia ne panem quidem ipſum parentibus datis: innumeras autẽ habere opes deſideratis. Serui ventris vos eſtis, proptereà maxima apud vos turba medicorum eſt, qui aſſidua vos purgatione euacuant: faciunt autem id aut ieiunio vel inedia, aut arte medica-

G minum: qui plurima vina ſolebatis haurire, ſubito ne aquæ quidem modicam quantitatem poſſitis accipere, quotiens ægritudinũ neceſſitate vexamini. Et ſicut tunc vltra naturã multum meri bibitis, ita nunc parum quoque aquæ, quod expoſcit ipſa natura, deſideratis. Nos verò vinum quidem omnino non quærimus, aquam autem habemus quam ſolam volumus, & qua maximè delectamur & ſapienter curamus ſitim. Non furere & inſanire properamus, magiſque nobis mortem, quam ebrietatem precamur, per quam neceſſe eſt homines totis & corporibus & ſenſibus interire. Ebrius enim videtur quidem viuere, ſed quantum ad ſapientiam pertinet, mortuus iudicatur, perdidit enim ſublimem ipſam quam homini dedit Deus mentem. Ecquid ij qui ſe magnos & glorioſos putant, quàm falſa ſpe, & vanis decipiuntur illecebris, qui alternis ſe inuicem manibus cædunt, ſpoliant, iugulant, cùm tandem & ipſi mortem, quæ neceſſario eis debetur, expectent? Quid denique de illis viris, quaſi de magnis quibuſdam & aliorum prouiſoribus loquar, qui more turpium fœminarum varijs pigmentorũ odoribus oleo membra perfuſi foris prodire conſueuerunt, aëris ipſius puritatẽ diſſolutione propria polluentes? Quid de Stoicis philoſophis veſtris loquar qui cùm omnes auri amore tenea

ntur, vobis tamen admiratione vel laude digni videntur? Audimus etiã quòd à maſculis veſtris partem quandam corporis amputetis, in muliebrémque ſexum illos conuertere geſtiatis: & quod ſit apud vos talis homo, qui neque generare vt vir, neque parere poſſit vt mulier, & qui in ſuum tantùm dedecus, & in ſuam tantùm viuat iniuriam. Quis talem humani generis præuaricationẽ, & tam miſerabilẽ caſum etiam cogitando non doleat? Quorum nos miſeratione ducti vobis prodeſſe quantum poſſumus affectamus: quia & ſuperbiam execramur, & vniuerſam humani generis naturam diligimus, ac fouemus: & quaſi in alto magnificè cuiuſdam domus ſedentes loco, nudi tam mente quam corpore, quoſcumque ſpectatores nominos veritatis, & docemus. Et hoc eſt in quo cæteris hominibus ditiores nos eſſe putamus. Macedonia vim omnibus facit, quia tamen priùs ab alijs ipſa ſuſtinuit. Omnes autem ad deteriora conuerſi, turpes famuli iudicantur. Sed horum omnium malorum quæ nominamus, Brachmani videntur expertes. A nullo enim debellari atque expugnari queunt, quia nullius rei deſiderio vel amore tenentur. Tu verò ſi vera vis ſapere ad Indiam veni, habita in ſolitudinibus nudus, omnes quas diligis, & quibus ornari videris proijciens dignitates: nam aliter non ſuſcipieris à nobis. Et tunc amabis ea, quæcumque paulò ante vidiſti quæque miratus es: neque vllus contra te vlterius dimicabit, aut quidquam tuorum tibi auferre quis poterit, neque aliena collatione, neque aliorum ſudore paſceris, eris enim in omnibus diues. Et quoniam deſiderare te ſcribis, vt in aliquo tibi proſim: non inuidemus illis, qui verè pium imitantur Deum. Vniuerſam enim humanam vbique naturam volumus quantum per nos fieri poteſt, meliorem euadere.

Aliqua deeſſe videntur.

EXPOSITIO IN CANTICA CANTICORVM SALOMONIS, EX VARIIS OPERVM B. AMBROSII LOCIS EXCERPTA, ET IN vnum corpus collecta.

Ad Antonio Monchiacceno Demochare, Doctore Sorbonico.

CAPVT PRIMVM.

In Pſ. 118. oclon. 2. v. 1. tom. 2.

A SALOMON librum de Prouerbiis ſcripſit, in quo moralem locum vberius expreſſit; naturalem in Eccleſiaſte, myſticum in Canticis canticorum: quamquam ſi diligenter diſcutias, & in Prouerbus myſtica pleraque reperies, & in Canticis

Prou. 9.

moralium ſuauitatem. Nam vnque myſticum eſt: Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem, interfecit ſuas hoſtias. In Canticis canticorum & myſticum & morale, in quo blandiciarum ſuauitas, affectus amantis exprimitur. *Oſculetur me ab oſculis oris ſui, quoniam optima vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.* Conſtitue ergo virginem deſponſatam multo tempore & iuſto feruentem amore, quæ multa præclara opera dilecti probabilium teſtium aſſertione cognouerit deſideriis ſuſpenſam, dilatam B frequenter, iam non ferentem moras, quæ omnia feciſſet vt ſponſum videret, aliquando votis potitam ſuis, ad improuiſum ſponſi aduentum gaudio turbatam, non quærere primordia ſalutationis, non verborum vices, ſed

Epheſ. 5.

ſtatim quod deſideraſſet, exigere. Ita ergo & ſancta Eccleſia, quæ in primordiis mundi deſponſata in paradiſo, præfigurata in diluuio, annuntiata per legem, vocata per prophetas, diu redemptionem hominum, Euangelij decorem, dilecti expectaſſet aduentum, impatiens morę in oſcula ruit, dicens *Oſculetur me ab oſculis oris ſui.* Et delectata oſculis adiicit: *Quoniam optima vbera tua ſuper vinum.* Et vt moralius dicamus, intellige mihi carnem illam quæ madefacta fuerat in Adam ſerpentis veneno, quæ criminum marcebat fœtore oculorum, & inoere pedum trahens tunicas, & pedibus ſuis ludens, crinium cincinnis & compoſitis vultibus, atque redimiculis & C omni affectato decore plus dedecens: eadem plurimis edoctam oraculis quod venturus eſſet qui ſerpentis illecebris excluſis, ſancti Spiritus infunderet gratiam, vt omnis caro videret ſalutare Dei, omnis caro ad Deum veniret; inarſiſſe deſiderio: ſed metuentem, ne vt impatiens, vt laſciua, vt luxurioſa, vt querula, ſicut ante fuerat, diſpliceret, & longiore quam ferre iam poterat, morantis aduentus Dominici expectatione quereretur, non immurmurantē tamen, nec tranſgredientem, ſed leuantē in omni loco puras manus ſine ira & diſceptatione, in habitu ordinato, cum verecundia & ſobrietate ornantem ſe, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veſte pretioſa, ſed iis quæ caſtitatis & bonæ conuerſationis decerent gratiam, orare dicentem: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui, quoniam optima vbera tua ſuper vinum.* Iam volebat adhærere Chriſto caro; iam feſtinabat innubere, vt eſſet vnus ſpiritus, & fieret caro Chriſti, quæ erat ante me-

Gen. 9. Eſai. 3. Eſai. 40. Pſal. 64. Mat. 25. 1. Tim. 2. 1. Cor. 6.

A tetricis. *Oſculetur,* inquit, *me.* Oſculatur nos Dei verbum, quando ſenſum noſtrum ſpiritu cognitionis illuminat.

Prouerbia Salomonis moralia, Eccleſiaſtes naturalis, in quo quaſi vanitates iſtius deſpicit mundi: myſtica eius ſunt Cantica canticorum. In ipſo quoque Canticorum libro Salomon hanc triplicem ſapientiam (moralem, naturalem, & myſticam) euidēter expreſſit: ſicut in Prouerbiis dixerat, vt tripliciter ſibi ſcriberet qui ſapiētiam eius vellet audire. Ait ergo in Canticis ſponſa de ſponſo: *Ecce pulcher es conſobrinus meus, ecce pulcher es & decorus, acclinatio noſtra opaca, trabes domorum noſtrarum cedri, lacunaria noſtra cupreſſi.* Poſſumus hoc de moralitatibus accipere. Vbi enim requieſcit Chriſtus & Eccleſia niſi in operibus ſuæ plebis? Denique vbi impudicitia vbi ſuperbia, vbi iniquitas erat: ibi ait Dominus Ieſus *Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* De naturalibus au- B tem quid accipiamus? *In vmbra,* inquit, *eius concupiui & ſedi: & fructus eius dulcis in faucibus meis.* Qui enim terrena ſupergreditur, & cui mundana moriuntur, (quoniam crucifigitur ei mundus, & ipſe mundo) omnia quę ſunt ſub ſole, refugit & contemnit De myſticis quoque ait: *Introducite me in domum vini, conſtituite in me charitatem.* Et enim ſicut vineam ſuam vitis, ita Dominus Ieſus populum ſuum quaſi vitis æterna quibuſdam brachiis charitatis amplectitur.

Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1. Prou. 22. infra eod. Mat. 8. Cant. 2. Galat. 6.

Suſcepit carnem Deus aſſumſit animam, per inuſitatam, nec legitimam incarnationem conſortium fecit eſſe legitimum: vt ſit Deus omnia in omnibus. Denique vt ſcias eſſe myſterium, interpretare vocabula David enim accipis in typo Chriſti: Bethſabee, filia ſabbathi, aut filia plena, vel puteus dicitur iuramenti. Quid igitur expreſſius, quam quod filia ſabbathi caro Chriſti eſt? Quia miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factū ſub lege. C Eadē plena, quia in paſſione eius legis eſt plenitudo, vel quia plena Spiritus ſancti. Ieſus enim plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane. Eadem etiam puteus iuramenti, hoc eſt, religionis & fidei. Et bene puteus, quia flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hāc ergo aſſumens ſibi Deus verbum, copulam fecit eſſe legitimam: quod myſterium etiam illæ nuptiæ declarāt, quæ ſunt in Canticis canticorum, quibus Chriſto Eccleſia, & ſpiritui caro nubit. Et ideo circumcurſabat & quærebat vtique Dei verbum, quia vulnerata, quia nuda, quia adultera in omnibus [etſi immaculata in Chriſto] quærebat caro miſera redemptorem. Hanc ſibi Chriſtus iunxit, vt immaculatam redderet: hanc ſociauit, vt auferret adulterium.

Ex apolog. Dauid poſter. c. 10. tom 1. 1. Cor. 15. Galat. 4. Luc. 4. Ioan. 7. Cant. 1. Can. 5. Epheſ. 5.

Qui habet cor (mundum) ſeruat mandata Dei: quemadmodum legiſti de Maria, quæ conſeruabat omnia Domini ſaluatoris in corde ſuo vel dicta, vel geſta Circum-

In Pſ. 118. oclon. 12. in prin. tom. 2. Luc. 2.

cidamus ergo cor noſtrum: nihil corporeum, nihil vile quæramus, vile autem omne terrenum eſt. Nihil ergo terrenum, nihil ſeculare, nihil corporeum, nihil leue atq; mutabile in eloquiis conſtituamus cæleſtibus. *Pſal. 11.* Eloquia enim Domini, eloquia caſta: vt in his myſteriorum cæleſtium immaculata & pudica ſinceritas ſpiritali interpretatione reſplendeat. Non adulterina quadam opinione miſceamus terrena diuinis, & illud inuiolabile Sacramentum Propheticæ viſionis, aut perennis oraculi, naturæ noſtræ æſtimatione violemus. Ideo enim addidit: *Ibid.* *Argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum*: vt tanquam boni nummularij ſpiritu examinemus prophetici ſermonis argentum.

Lib. 1. de virg. in fin. tom. 4. Hæc ego vobis ſanctæ virgines nondum triennalis ſacerdos munuſcula paraui, licet vſu indoctus, ſed veſtris edoctus moribus. Quantus etenim adoleſcere vſus potuit in tam parua initiatæ religionis ætate? Si quos hic flores cernitis, de veſtræ vitæ collectos legite ſinu. Non ſunt hæc præcepta virginibus, ſed de virginibus exempla. Veſtræ virtutis effigiem noſtra depinxit oratio, veſtræ grauitatis imaginem quaſi in ſpeculo quodam ſermonis iſtius cernitis refulgere. Vos ſi quam noſtro gratiam inhalaſtis ingenio, veſtrum eſt quidquid iſte ſedolet liber. Et quoniam quot homi[illegible] tot ſententiæ: ſi quid defæcatum eſt in ſermone noſtr[illegible]mnes legant: ſi quid decoctum, maturiores probent: ſi quid modeſtum pectoribus inhæreat, genas pingat: ſi quid florulentum, ætas florulenta non improbet. *Deut. 6.* Debuimus ſponſæ excitare amorem. Scriptum eſt enim: *Diliges Dominum Deum tuum*. Debuimus in nuptiis ſponſæ crines calamiſtris quibuſdam ſaltem orationis ornare. Scriptum eſt enim: *Ezech. 21.* *Plaude manu, & percute pede*. Debuimus perpetuis ſpargere thalamos roſis. Etiam & in his coniugiis temporalibus iubentur prius plauditur, quam imperatur: ne ante dura offendant imperia, quam blanditiis amor fotus inoleſcat. Equorum vis plauſæ ſonitum diſcit amore ceruicis, ne recuſet iugum. Denique prius aſſueſcit verbo laſciuiæ, quam verbere diſciplinæ. Aſt vbi colla ſubdiderit iugo; & habena conſtringit, & ſtimulus vrget, & compares trahunt, & iugalis inuitat. Sic etiam virgo noſtra debuit prius amore pio ludere, aurea tori cæleſtis fulcra mirari, in ipſo veſtibulo nuptiarum & poſtes frondium ſertis cernere coronatos, & chori ſtrepentis interius haurire delicias: ne ſepriùs Dominico iugo *Cant. 4.* timefacta ſubduceret, quàm vocata inclinaret. *Veni igitur huc a Libano ſponſa, veni huc a Libano: tranſibis, & pertranſibis*. Sæpius enim nobis iſte verſiculus recantandus eſt, vt vel Dominicis vocata verbis ſequatur, ſi qua non credit humanis. Hoc nos magiſterium non inuenimus, ſed accepimus: ſic inſtituit myſtici carminis doctrina cæleſtis. *Oſculetur me oſculis oris ſui, quia bona vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum*. Totus iſte deliciarum locus ludum ſonat, plauſum excitat, amorem prouocat. *Ideo*, inquit, *adoleſcentulæ dilexerunt te, & attraxerunt te retro; in odorem vnguentorum tuorum curramus. Induxit me rex in tabernaculum ſuum*. Ab oſculis cœpit, vt ad tabernaculum perueniret. Atque illa tam patiens duri laboris, exercitat æque virtutis, vt aperiat manu clauſtra, *Cant. 7.* in agrum exeas, in caſtellis maneat: in principio tamen retro odorem currit vnguenti: mox cùm in tabernaculum venerit, vnguentum mutatura caſtellis. Denique *Cant. 8.* quo euadat, videte: *Si murus*, inquit, *eſt, ædificemus ſuper eum turres argenteas*. Quæ ludebat oſculis, iam turres erigit: vt pretioſis ſanctorum turrita faſtigiis, non ſolùm hoſtiles fruſtretur incurſus, verùm etiam honorum propugnacula ſtruat tuta meritorum.

Lib. de Iſa. c. 3. tom. 1. Veniebat Rebecca, iam cæleſtibus dotata myſteriis, veniebat magna ſecum ornamenta aurium & manuum ferēs, eo quòd auditu & operibus emineat Eccleſiæ pul- *Gen. 24.* chritudo, cui rectè dictum aduertimus: Eſto in millia millium, & ſemen tuum poſſideat aduerſariorum ciuitates. Decora igitur Eccleſia, quæ ex inimicis gentibus filios acquiſiuit. Sed poteſt hoc etiam ad animam deputari, quæ paſſiones corporis ſubigit, & ad virtutum officia conuertit, repugnantéſque motus ſibi obedientes efficit. Ergo vel anima patriarchæ, Iſaac, videns myſterium Chriſti, videns Rebeccam venientem cum vaſis aureis & argenteis, tanquam Eccleſiam cum populo nationum, mirata pulchritudinem verbi, & ſacramentorum eius, dicit, *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Vel Rebecca videns verum Iſaac, verum illud gaudium, veram lætitiam, deſiderat oſculari. Quid eſt igitur: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*? Conſidera vel Eccleſiam iamdiu promiſſo ſibi per prophetas Dominico aduentu per tempora multa ſuſpenſam, vel animam quæ eleuans ſe à corpore abdicatis luxuria atque deliciis, voluptatibúſque carnalibus, exuta quoque ſollicitudine ſæcularium vanitatum, iamdudum infuſionem ſibi diuinæ præſentiæ & gratiam verbi ſalutaris exoptet, commacerari quod ſero veniat, & affligi, ideóque quaſi vulneratam charitate, cùm moras eius ferre non poſſit, conuerſam ad patrem rogare vt mittat ſibi Deum verbum: & cauſam, qua ſit ita impatiens, declarare, dicentem: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Non vnum oſculum quærit, ſed plura oſcula, vt deſiderium ſuum poſſit explere. Quæ enim diligit, non eſt vnius oſculi paucitate contenta, ſed plura exigit, plura vendicat: & ita ſe amplius dilecto commendare conſueuit. Denique illa in Euangelio ſic probata eſt, *quia non ceſſauit*, inquit, *oſculari pedes meos; & ideo remiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum*. *Luca. 7.* Ergo & hæc anima oſcula verbi multa deſiderat, vt illuminetur diuinæ cognitionis lumine. Hoc eſt enim oſculum verbi, lumen ſcilicet cognitionis ſacræ. Oſculatur enim nos Deus verbum, quando cor noſtrum, & ipſum principale hominis ſpiritu diuinæ cognitionis illuminat, quo anima dotata charitatis pignore nuptiali, læta atque ouans dicit: *Os meum aperui, & duxi ſpiritum*. *Pſal. 118.* Oſculum eſt enim quo inuicem amantes ſibi adhærent, & velut gratiæ interioris ſuauitate potiuntur. Per hoc oſculum adhæret anima Deo verbo, per quod ſibi transfunditur ſpiritus oſculantis: ſicut etiam ij qui ſe oſculantur, non ſunt labiorum prælibatione contenti, ſed ſpiritum ſuum ſibi inuicem videntur infundere.

Lib. 6. Hexaem. c. 9. tom. 4. Quid autem loquar de oſculo oris, quod pietatis & charitatis eſt pignus? Oſculātur ſe & columbæ, ſed quid ad humani oſculi venuſtatem, quo amicitiæ inſigne humanitatiſque præfulget, in quo plenè charitatis fides exprimitur? Vnde & Dominus velut prodigij genus in pro- *Luc. 22.* ditore condemnans ait: *Iuda, oſculo filium hominis tradis?* hoc eſt, Charitatis inſigne conuertis ad ſignum proditionis & infidelitatis indicium? pacis hoc pignore vteris ad officium crudelitatis? Beſtiali igitur oris obſequio inferentem potius necem, quam charitatis fœdera deferentem, diuinæ arguit vocis oraculo.

Lib. 5. de Sacr. c. 9. tom. 4. Veniſti ad altare: vocat te Dominus Ieſus, vel animam tuam, vel Eccleſiam, & ait: *Oſculetur me oſculo oris ſui*. Vis ad Chriſtum aptare? nihil gratius. Vis ad animam tuam? nihil iucundius, *Oſculetur me*. Videt te mundum eſſe ab omni peccato, quia delicta deterſa ſunt: ideo te ſacramentis cæleſtibus dignum iudicat, & ideo inuitat ad cæleſte conuiuium, loquens: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*. Tum anima tua, vel humana conditio vel Eccleſia videns ſe ab omnibus mundatam eſſe peccatis, & dignam quæ ad altare Chriſti poſſit accedere (quid eſt enim altare, niſi forma corporis Chriſti?) vidit Sacramenta mirabilia, etiam ait: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*: hoc eſt, oſculum mihi Chriſtus infigat.

Lib. 6. ad cap. 7. Luc. to. 3. 77. a Non mediocris hæc meriti eſt, de qua poteſt dicere ſapientia: Ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos, vt aliud niſi ſapientiam loqui neſciat, vt aliud niſi iuſtitiam diligere neſciat, vt aliud niſi caſtitatem libare neſciat, vt aliud niſi pudicitiam oſculari neſciat. *Luc. 7. In Pſal. 118. ſerm. 1. v. 8 tom. 2.* Oſculum enim mutui amoris indicium eſt: oſculum pignus eſt charitatis. Et fortaſſe illud quod ait ſupra: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*, ſignificat Spiritus ſancti superueniētis gratiam, ſicut angelus ad Mariam dixit: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. *Luc. 1.*

Lib. 5. de Sacr. c. 2. tom. 4. *Quia meliora vbera tua ſuper vinum*. Hoc eſt, meliores ſenſus, meliora ſacramenta tua ſuper vinum: ſuper illud vinum, quod etſi ſuauitatē habet, lætitiā habet, gratiam

habet, tamen in illo lætitia ſæcularis, in te autem iucunditas eſt ſpiritualis. Iam tunc ergo Salomon inducebat G nuptias vel Chriſti & Eccleſiæ, vel ſpiritus & carnis & animæ. Et tanquam deſpiciens omnes iucunditates & delectationes ſuas, cæleſtibus cupiens inhærere mandatis, ait: Quoniam optima præcepta teſtamentorum tuorum ſuper omnem appetentiam carnis, & ſæculi voluptatem. Meminerat enim ſe in Eua ante ſic lapſam, dum voluptatem corporis mādatis cæleſtibus præfert. Oſtendens itaque non ſolam ſpeciem verbi & vultum quendam, ſed omnia eius interiora ſe diligere, adiungit ad oſculorum gratiam: *Quia*, inquit, *vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſuper aromata*. Illa oſculum H popoſcit Deus verbum ſe ei totus infudit, & nudauit ei vbera ſua: hoc eſt, dogmata ſua, & interioris ſapientiæ diſciplinas: & vnguentorum ſuorum dulci odore fragrauit, quibus capta, iam dicit vberiorem eſſe iucunditatem diuinæ cognitionis, quàm lætitiam omnis corporeę voluptatis.

In Pſ. 118. oct. 1. v. 1. tom. 2. — Lib. de Iſa. c. 3. tom. 1.

In Pſ. 118. octo. 2. v. 1. tom. 2. — Lib de Iſa. c. 3. tom. 1.

Vnguentum exinanitum nomen tuum. Hoc eſt, totus immundis impuritatibus diuerſorum facinorum fœtebat hic mundus: nunc ſpirat vbique ſuauitas pudicitiæ, vnguentum fidei, flos integritatis. Adſpirat enim in verbo odor gratiæ, & remiſſio peccatorum, quæ in totum diffuſa mundum, omnia tanquam exinanito repleuit vn- I guento quia per vniuerſos grauis vitiorum colluuies deterſa eſt.

Lib. 3. Virg. 4. 366. a. — Act. 2. ex Pſal. 15.

Vnguentum exinanitum nomen tuum. Caro Chriſti non vidit corruptionem, nec odore aliquo mortis emarcuit: ſed æterni illius floris & ſemper virentis odore condita ſurrexit. Quomodo enim poterat vel in carne marceſcere, cuius nomen vnguentum exinanitum eſt? Exinaniuit ſe, vt ſpiraret tibi. Semper vnguentum erat, ſed erat apud patrem, erat in patre. Olebat tantum angelis & archangelis, tamquam intra vas cæli, aperuit os pater, dicens: Ecce poſui te in teſtamentum generis mei, in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum ter- K ræ. Deſcendit filius, repleta ſunt omnia nouo odore verbi. Eructauit cor patris verbum bonum, fragrauit filius, ſpiritus ſanctus exhalauit, atque per omnium ſe corda diffudit. Diffuſa eſt enim charitas Dei in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum. Ipſe Dei filius in corpore tanquam in vaſe odorem primo cohibebat ſuum, operiens tempus quando effunderet, ſicut ait: *Dominus dat mihi linguam eruditionis, vt ſciam quando oporteat dicere ſermonem.* Venit hora, aperuit os, exiuit vnguentum, quando virtus exibat de eo. Hoc vnguentum exinanitum eſt ſuper Iudæos, & collectum eſt à gentibus. Exi- L nanitum in Iudæa, & redoluit in omnibus terris. Hoc vnguento vncta eſt Maria, & virgo concepit, virgo peperit bonum odorem, Dei filium. Hoc vnguentum effuſum eſt ſuper aquas, & ſanctificauit aquas. Hoc vnguento vncti ſunt tres pueri, & humorem iis flamma rorauit. Hoc vnguento Daniel vnctus eſt, & leonum ora molliuit, feritatémque permulſit. Fluit hoc vnguentum quotidie, & numquam deficit. Accipe vas tuum virgo, & accede, vt poſſis hoc vnguento repleri: Accipe vnguentum æſtimatum trecentis denariis, ſed gratis datum, non venditum, vt omnes haberent. Gratis virgo vngere, noli contriſtari ſicut Iudas, quia hoc vnguentum effunditur, M ſed conſepeli in te Chriſtum. Claude ſanè vas tuum, ne vnguentum effloat. Claude integritatis claue, loquendi verecondia, abſtinentia gloriandi. Hoc quæ habet vnguentum, Chriſtum recipit.

Eſa. 49. — Pſal. 44. — Rom. 5. — Eſai. 50. — Luc. 6. — Luc. 1. & 2. — Mat. 3. — Dan. 3. — Dan. 6. — Ioan. 12.

Aliud eſt ſobrietatis vnguentum, de quo dicit Eccleſia ad ſponſum ſuum: *Vnguentum exinanitum nomen tuum*: aliud oleum, quo ortus animæ & quædam membra pingueſcunt, vnde & Dauid dicit: Impinguaſti in oleo caput meum. Et hoc eſt oleum lætitiæ, quo vnctus eſt Chriſtus à Deo patre, vt præ omnibus ſuis emineret conſortibus. Hoc iubet vngere caput noſtrum, vt oleo lætitiæ obducatur omnis ſimulata triſtitia, ne videatis ieiuniū tuum vendere hominibus, ne videatis contriſtari in animæ tuę ſalute. Nemo enim triſtis coronatur, nemo mœſtus triumphat.

Lib. 5. de Elia, c. 10. tom. 1. — Pſal. 22. — Hebr. 1. ex Pſal. 44. — Mat. 6.

Lib de inſt.

Vnguentum exinanitum nomen tuum. Deſcendat vnguentum iſtud in animæ præcordia, viſcerúmque ſecreta, quo non deliciarum odores ſancta Maria, ſed diuinæ gratiæ ſpiramenta redolebat. Hæc pluuia Euæ reſtinxit appetentiam: hoc vnguentum fœtorem hæreditatij erroris abſterſit, hoc vnguentum Maria ſoror Lazari in pedes Chriſti effudit, & tota domus pio repleta odore fragrauit. Nec vlla ſe pauperem putet, nulla ſe arbitretur inopem, nulla metuat ne pretioſum hoc vnguentum emere non poſſit, aut fontem iſtum putet eſſe venalem. *Qui ſititis*, inquit, *ite ad aquam: & quicumque non habetis argentum, ite & emite, & bibite ſine argento.* Et ſupra ait, *Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini.* Ideo pauper factus eſt Dominus cùm diues eſſet, vt eum omnes emant, & egenos præcipuè ſua paupertate locupletet. Parate igitur vaſa Domini, vt excipiatis hunc fontem aquæ viuæ, fontem virginitatis, integritatis vnguentum, odorem fidei & ſuauis miſericordiæ gratia ſtorulentum.

virg. c. 13. tom. 4. — Ioan. 12. — Eſai. 55. — Eſai. 52. — 2. Cor. 8.

Non mediocre iſtud vnguentum eſt, quo Chriſti longè latéque diffunditur nomen. Vnde etiam propheticè dictum eſt: *Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum.* Ideo exinanitum, vt maiore fides odore fragraret.

Lib. 6. ad cap. 7. Luc. to. 3. 77. b

Vnguentum effuſum eſt nomen tuum. Huius virtute ſermonis nihil poteſt eſſe præſtantius. Nam ſicut incluſum in vaſe aliquo vnguentum cohibet odorem ſuum, qui odor quandiu vaſis illius anguſtus coercetur, etſi ad plures non poteſt peruenire, tamen vim ſuam ſeruat: cùm verò de vaſe illo quo claudebatur vnguentum fuerit effuſum, longè latéque diffunditur: ita & Chriſti nomen ante eius aduentum in Iſraëlitico populo quaſi in vaſe aliquo Iudæorum mentibus claudebatur. *Notus enim in Iudæa Deus, in Iſraël magnum nomen eius.* Hoc vtique nomen, quod vaſa Iudæorū anguſtus ſuis coërcitū continebant. Magnum quidem & tunc nomen, cùm in ſitmorum atq; paucorum hæreret anguſtiis, ſed magnitudinem ſui nondum per corda gentium & in fines totius orbis effuderat. Poſtea verò quàm per omnem mundum ſuo illuxit aduentu, per omnem vtique creaturam diuinum illud ſuum nomen extendit, non repletum acceſſione aliqua (plenitudo enim neſcit augmentum) ſed replens vacua, vt eſſet admirabile nomen eius in vniuerſa terra. Huius igitur effuſio nominis abundantem quandam exuberantiam gratiarum, bonorum cæleſtium ſignificat largitatem. Et abundanti enim ſuperfluit quidquid effunditur.

Lib. 1. de Spir. ſan. 7. tom. 4. — Pſal. 75. — Pſal. 18. — Pſal. 8.

Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te. Quæ ſunt iſtæ adoleſcentulæ, niſi animæ ſingulorum, quæ depoſuerunt iſtius corporis ſenectutem, renouatæ per ſpiritum ſanctum. Nolite adoleſcentulas arcere, de quibus ſcriptum eſt: *Propterea adoleſcentulæ dilexerunt te, & introduxerunt te in domum matris ſuæ.* Bona quidem prouidentia, ſed dulcis miſericordia. Illam enim pauci aſſequuntur; hæc ad omnes peruenit. Propter hanc, inquit, indulgentiam tuam diligunt te animæ renouatæ ſpiritu. Vnde & ad animam dicitur: *Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua.* Ad animam enim loquebatur, dicens: *Benedic anima mea Dominum.*

Lib. 5. de Satr. c. 2. tom. 4. — Lib. 1. de Virg. f. 4. 363. f. — Lib. 1. de Iſaac, c. 3. tom. 1. — Pſal. 102. — Ibidem.

Attrahe nos poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum. Verum & ſummum bonum ſi illo concupiſcibili ſuo & delectabili anima guſtauerit, & duabus his hauſerit affectionibus, excludens dolorem & formidinem, incredibiliter exæſtuat. Oſculata enim verbum vel modum non capit, nec expletur dicens: *Suauis es Domine, & in iucunditate tua doce me iuſtificationes tuas.* Oſculata, inquam, Dei verbum, concupiſcit ſuper omnem decorem, diligit ſuper omnem lætitiam, delectatur ſuper omnia aromata, cupit frequenter videre, ſæpe intendere, cupit attrahi, vt ſequi poſſit. *Vnguentum*, inquit, *exinanitum eſt nomen tuum*: propterea te diligimus adoleſcentulæ, propterea certamus, ſed comprehendere te non poſſumus. Attrahe igitur nos, vt poſſimus currere, vt odore vnguentorum tuorum accipiamus virtutem ſequendi. Feſtinat etiam interiora myſteria videre, ipſam requiem verbi, ipſam boni illius ſummi habitationem, & lucem eius, & claritatem. Feſtinat ad verbum, & rogat vt attrahatur, ne ſinè te derelinquatur: quia

In c. 52. Eſai. f. 2. 422. f. — Pſal. 118. — Lib. de Iſa. c. 3. to. 1.

currit Dei verbum, & non eſt alligatum. Denique [2. Tim. 2.] [Pſal. 1.] exultat tanquam gigas ad currendam viam. Et quia egreſſus eius a ſummo cælo, & occurſus eius vſque ad ſummum eius: videns ſe imparem tantæ velocitati, dicit: *Attrahe nos.* Habemus enim cupiditatem ſequendi, quam vnguentorum tuorum inſpirat gratia. Sed quia curſus tuos æquare non poſſumus, attrahe nos, vt auxilio tuo fultæ, veſtigiis tuis poſſimus inſiſtere. Si enim tu attraxeris, curremus & nos, & ſpiritalia velocitatis flabra capiemus. Deponitur enim ſarcina quibus manus tua fulcro eſt: & oleum tuum infunditur, quo curatus eſt ille qui à latronibus vulneratus eſt. Ac [Luc. 10.] ne impudens tibi videatur quod ait: *Attrahe nos.* audi dicentem: [Mat. 11.] *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam.* Vides quòd libenter nos attrahit, ne [Philipp. 3.] remaneamus ſequentes. Sed qui vult attrahi, currat vt comprehendat: & currat, ſuperiora obliuiſcens, & ea quæ ſunt priora appetens, ſic enim poterit Chriſtum [1. Cor. 9.] comprehendere. Vnde & Apoſtolus ait: *Sic currite vt comprehendatis.* Vult & iſta ad brauium peruenire, quæ deſiderat comprehendere. Prudenter ergo rogat vt attrahatur, quia non omnes ſequi poſſunt. Denique dicenti Petro: [Ioan. 13.] *Quo vadis?* reſpondit verbum Dei: *Non potes me ſequi modo, ſequeris autem poſtea.* Claues ei com- [Mat. 16.] miſerat regni cælorum, & ſequendo ſe imparem iudicauit. Hanc tamen animam non diſtulit: quia non præſumebat, ſed rogabat. Denique ait: *Introduxit me rex in cubiculum ſuum.* Beata anima, quæ verbi ingreditur penetralia. Inſurgens namque de corpore, ab omnibus fit remotior, atque intra ſemetipſam diuinum illud ſi quo modo adſequi poſſit, ſcrutatur & quærit. Quod cùm potuerit comprehendere, ea quæ ſunt intelligibilia ſuper- [2. Cor. 12.] greſſa, in illo confirmatur, atque eo paſcitur. Talis erat Paulus, qui ſciebat ſe raptum in paradiſum: ſed ſiue extra corpus raptum, ſiue in corpore, neſciebat. Aſſurrexerat enim anima eius de corpore, & ſe à viſceribus & vinculis carnis adduxerat atque eleuauerat, factúſque a ſemetipſo alienus, intra ſemetipſum tenuit verba ineffabilia quæ audiuit, & vulgare non potuit, quia aduertit ea homini loqui non licere.

[In Pſ. 118. octo. 2. v. 1. tom. 2.] *Introduxit me rex in cubiculum ſuum: exultemus & lætemur in te, diligamus vbera tua ſuper vinum.* Simplex eſt oſculum, negotioſum autem cubiculi ſecretum. Hoc loco myſtica plenius cognoſcere ſe velle teſtatur, vt ingrediatur penetralia myſteriorũ cæleſtium, & aperiantur ſibi theſauri ſapientiæ & ſcientiæ in Chriſto abſcon- [Ibid. v. 8.] diti. Vnde & Salomon ait: *Attrahe nos poſt te: in odo-* [Coloſſ. 2.] *rem vnguentorum tuorum nos curremus.* Introduxit me rex in cubiculum ſuum. Et fortaſſe illud quod ait ſu- [Sup. eod.] pra: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui:* ſignificat Spiritus ſancti ſuperuenientis gratiam, ſicut angelus ad Mariam [Luc. 1.] dixit: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Quando autem introduxerit eam rex in cubiculum ſuum, paſſionis tempus, lateris compunctio declarat, ſanguinis effuſio, ſepulturæ vnguentum, reſurrectionis myſterium: vt oſculum quaſi ſponſa acceperit, in cubiculum autem Chriſti ſit introducta Eccleſia, non iam quaſi tantummodo deſponſata, ſed etiam quaſi nupta: nec ſolùm thalamum ſit ingreſſa, ſed etiam [infra eod.] legitimæ claues copulæ conſecuta ſit. Ideóque quaſi in thalamo ſita ait: Colligatio guttæ frater meus mihi, inter media vbera mea requieſcit. Quòd ſi cubiculum quærimus, ipſe nos edocet qui ait: *Tu autem cum ora-* [Mat. 6.] *bis, intra in cubiculum tuum: & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito.* Cubiculum Eccleſiæ, corpus eſt Chriſti. Introduxit eam rex in omnia interiora myſteria: dedit ei claues, vt aperiret ſibi theſauros ſcientiæ ſacramentorum, clauſas antea fores panderet: cognoſceret quieſcentis gratiam, defuncti ſomnum, virtutem reſurgentis. In illo cubiculo iuſtitias Domini Ieſu nupta recepit. Quæ ſunt illæ iuſtitiæ? Vtique ſacramenta baptiſmatis, ſicut legimus, quia cùm venienti ad baptiſmum diceret Ioannes: *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad* [Mat. 3.] *me? reſpondit Ieſus: Sine modò, ſic enim decet nos adimplere omnem iuſtitiam.* In illo cubiculo iuſtificationes Domini didicit, cognouit conſilium Dei, ſicut ſcriptum

A eſt: Quia omnis populus audiens, & publicani iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis: Phariſæi autem & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſe, non baptizati ab eo. [Luc. 7.] Quod illi ſpreuerunt, nos eligamus, & ſequamur conſilium Dei, quo nihil poteſt eſſe ſublimius. Hoc enim diuinum, quo fit remiſſio peccatorum. Hæc à Domino quærit diſcere, quæ homines docere non poterant, niſi Deus ante docuiſſet: quę poſteaquàm a Chriſto didicerunt Apoſtoli, Eccleſia dicit: [Ibid. octo. 2. v. 4.] [Coloſſ. 2.] *Introduxit me rex in cubiculum ſuum.* hoc eſt, in illud ſecretum ſuum, in quo ſunt theſauri ſcientiæ & cognitionis ſuæ. Ideo tibi dicitur: Cùm oras, intra in cubiculum tuum, quod ſignificat [Mat. 6.] B mentis animique ſecretum. In hoc cubiculum iuſtitiarum ſponſa ſe popoſcit induci, cùm poſt odorem vnguenti excurrerit, quod ſemper fluit, & nunquam deficit. *Introduxit*, inquit, *me rex in cubiculum ſuum.* Græcus, [Lib. 5. de Sacr. c. 2. tom. 4.] *In promptuarium ſuum & in cancellarium ſuum* habet: vbi bona libamina, vbi boni odores, vbi mella ſuauia, vbi fructus diuerſi, vbi epulæ variæ, vt plurimis epulis tuum prandium condiatur. Denique in illud diuini illius introducta ſecretum, *Exultemus*, inquit, *& lætemur in te; diligamus vbera tua ſuper vinum.* Non enim in diuitiis auri, [Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1.] argentique theſauris, non in poſſeſſionum fructibus, non in poteſtatibus, non in conuiuiis, ſed in ſolo Deo exultat, dicens ad eum: *Diligamus vbera tua ſuper vinum.*

C Sic tamen bibens, vt non abſorberetur à vino, ſed gratia eius lætitiam cordis hauriret, non corporis ebrietate [In Pſ. 118. octo. 1. v. 2 tom. 2.] titubaret. Quæ verò ſunt vbera ſponſi niſi Eccleſię ſuauia, lactea & pinguia ſacramenta? Hæc ſunt illi iucundiora ac gratiora quam mundi omnes exquiſitæ deliciæ, quam epularum varia ac ſplendida fercula, gratiora denique quàm vinum quod inebriat homines, & apoſtatare facit ſapientes. Itaque poſt iſtam exultationem ac lætitiam aperuit oculos ſuos, & vidit viam rectam, [Eccl. 19.] reliquit tortuoſas vias, dicens: *Æquitas dilexit te.* hoc [Ibid. paulo poſt.] eſt, non flexuoſa itinera te ſequuntur, ſed ſolus poteſt ad te iuſtitiæ trames peruenire. Qui enim diligit iuſtitiam, D non ſe auertit a Chriſto. Quomodo enim arbitrum iuſtitiæ, remuneratorémque meritorum innocentis metuat conſcientia?

[Lib de Iſa. c. 4. tom. 1.] Eadem tamen anima cognoſcens ſe corporis ſocietate fuſcatam, dicit ad alias animas, vel ad cæleſtes & appoſitas ſacro miniſterio poteſtates: *Nolite aſpicere me quod obfuſcata ſum: quoniam non eſt intuitus me ſol.*

[Lib. de init. tiandis c. 7. to. 4.] *Fuſca ſum, & decora, filia Hieruſalem.* Nigra per fragilitatem conditionis humanæ, decora per gratiam. Nigra, quia ex peccatoribus: decora, fidei ſacramento. Nigra per carnem, decora per virginitatem. [In exhort. ad virg. to. 4. 326. b.] *Nigra ſum*, inquit, *& decora: filia Hieruſalem.* Erat enim, antequam baptizaretur, tenebroſo peccatorum horrore deformis: E ſed poſteaquam abluta per baptiſmum remiſſionem [Ex enarr. in Pſal. 50. t. 2. 20. 8. a] meruit delictorum, dealbata aſcendit ad Chriſtum. Inde & per Eſaiam Dominus loquutus eſt, dicens: *Si fuerint peccata veſtra ſicut phœnicium, vt niuem dealbabo*, id eſt, ſi [Eſai. 1.] cruenta, ſi terra, mundabo.

[In apolog. Dau. poſt. c. 8. t. 2.] *Fuſca ſum & decora*, inquit, *filia Hieruſalem, vt tabernacula Cedar, vt pelles Salomonis.* Habes cauſam qua ratione ſe lauare geſtiat, quæ fuſcam ſe eſſe commemorat. Nam quaſi interroganti Ioanni qua ratione plebs multa concurrens geſtiret lauari, reſpondit: *Fuſca ſum & decora, filia Hieruſalem.* Quia fuſca eſt, lauari deſiderat: quia decora eſt, videri nuda non meretur.

F In Ioanne Euangeliſta ſpectato magna myſteria, quæ [In Pſ. 118. octo. 2. v. 2 tom. 2.] in Canticis canticorum ſanctus Salomon repletus Domini Spiritu reſultauit. Conſtitue Dominum Ieſum re- [Ioan. 13.] cumbentem in conuiuio, reclinantem ſe Ioannem ſupra pectus eius, mirantes alios quod ſeruus ſe ſupra Dominum reclinaret, quòd caro illa peccatrix ſupra templum verbi recumberet, quòd anima illa carnis vinculis innexa, aulam diuinæ plenitudinis ſcrutaretur. Hæc ergo mirantibus aliis, reſpondit anima Ioannis: *Fuſca ſum & decora, filia Hieruſalem.* Fuſca per culpam, decora per gratiam. Dicit & caro: Fuſca ſum & decora. Fuſca puluere ſæculari, quem certando collegi: decora oleo ſpiritali, quo mundi huius puluerem ſqualloremque deterſi. Fuſca per vitium, ſed decora iam per lauacrum, quod

abluit omne delictum. Fuſca ſum, quia peccaui: decora, G quia iam me diligit Chriſtus. quam relegauerat in Eua, recepit ex Virgine, ſuſcepit ex Maria. Dicit etiam ſynagoga, cuius myſteria hoc loco pleriſque videntur exprimi; quæ cùm ſe reiici iam videret propter totius plebis impietatem, ſolabatur ſe tamen, quia ipſum Chriſtum de populo ſuo non tantùm, ſed & Petrum, Ioannem, Iacobum Chriſto adhærentes videbat, quia habebat eloquia ſibi credita, & ideo dicebat: *Fuſca ſum & decora, filia Hieruſalem*. Fuſca per incredulitatem, decora per legem. Fuſca per lapſum: decora, quia dilexit me Deus, & prior facta ſum congregatio Dei.

Ibid. octo. 18. v. 5.

Nigra ſum, & decora. Præmiſit nigram, vt augeret H decorem Non dixit, Nigra ſum decora: ne quod nigrum eſt, decorum æſtimaretur, ſed ait: Nigra ſum ſuperiore peccato, ſed decora confeſſione peccati, correctionis ſtudio, atque amore virtutis. Nigra per culpam, decora per gratiam: nigra per conditionem, decora per redemptionem. Aut certè nigra exercitij ſui puluere. Nigra ergo dum præliatur: decora, dum victoriæ ſuæ inſignibus coronatur.

Lib. 5. de Spir. ſan. c. 11. r. 4. In Pſ. 118. oct. 11. v. 3. tom. 2. Rom. 6.

Sicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Tentoria de exuuijs mortuorum animalium fiunt Igitur quæ hoc dicebas, mortua erat peccato, viuebat Deo. Et nos ergo moriamur peccato, vt viuamus Deo. Repleti ſpiritus I iucunditate, & ſuauitate lætitiæ, erimus exuuiæ ſpiritales, carentes infirmitate corporea, & integro mentis ſinu infuſam nobis diuinorum myſteriorum gratiam reſeruantes. Tabernacula autem Cedar, pelles vè Salomonis corpus hoc dici, licet ex pluribus locis, tamen inde etiam intellige, quod Adam & Eua vbi imaginem depoſuere cæleſtis quam ante portabant, imaginem terreni hominis induentes, tunicas dicti ſunt veſtiti eſſe pelliceas. Corporales enim eos fecerat de ſpiritalibus culpa commiſſa. Nec illud abſurdum ad intelligendum, quod ita ſe ſponſa dicit factam ſicut pelles ſolis aduſtas caloribus: eo quod in aſperitate licet tribulationum poſita, K mortificauerit tamen corpus ſuum, ne illam aſperitatem ſentire poſſet. Sicut enim ardorem ſolis non ſentit pellis tabernaculi, eo quod pellis ſit animalis mortui: ita hæc mortua peccato, ardorem peccati ſentire non poterat.

Gen. 3.

Ibid. oct. 2. v. 1. Malach. 4.

Nolite aſpicere me, quoniam obfuſcata ſum, quia non eſt intuitus me ſol. Ideo, inquit, fuſca ſum, quia ſol me reliquit iuſtitiæ, qui ante illuminare conſueuerat: amiſi colorem vultus mei: obtuſa facta eſt acies oculorum meorum, quibus ante ſolem videbam, in tenebris ambulo quia diem Chriſti neſcio. Nolite tamen deſpicere me: L quoniam qui reliquit, poteſt rurſum aſpicere, miſereri iterum Solet congregare diſperſos, deſertos requirere, colligere deſtitutos. Omnes tribus Iſrael conuenite, aſpicite me decoram, ante dilectam. *Nolite aſpicere me, quoniam obfuſcata ſum*: hoc eſt, non hoc ſolùm aſpiciatis, quia obfuſcata ſum, non eſt intuitus me ſol, & ideo obfuſcata ſum. Sed lucet ſol ſuper iuſtos & iniuſtos, ſuper iuſtos pro gratia, ſuper iniuſtos pro miſericordia: illis mercedem meritorum tribuens, iſtis peccata dimittens. Et gentibus non lucebat ante, nunc lucet. Nunc illis oritur, qui oriebatur mihi: qui illis remiſit, remittet & mihi. Nolite arbitrari quoniam obfuſcata ſum quòd M penitus reliquerit me ſol, & iam non intueatur, nec teuſat nigram. Diſſimulauit à me, quia non ſeruaui mandata eius: reconciliabitur cùm viderit meorum pœnitentiam delictorum. Non vidit me ſol, quia non recepi aduenientem, non aperui feneſtras, vt lumen vitæ intraret. Cùm aperuero, illuminabis oculos meos, qui venit vt totum mundum illuminaret, & videant etiam non videntes.

Ioan. 11. Ezec. 34.

Mat. 5.

Ioan. 1. Ibid. oct. 2. 12. v. 2. Malac. 4. Pſal. 75. Coloſſ. 3.

Denique quaſi orbis terrarum dicis Eccleſia: Noli aſpicere me, quoniam fuſca ſum, quia non reſpexit me ſol: eo quòd velut pruinis hiemalibus geluque conſtrictam gentilis erroris congregationem gentium ſol iuſtitiæ diu indignam æſtimauerit, quam ſerena vultus ſui luce luſtraret. Nonne tibi videbatur hiberni rigor temporis, quando notus erat in Iudæa tantummodo Deus? Nunc autem plenitudo lucis effulget æſtiuæ, quando omnia & in omnibus Chriſtus. Nonne terra Domini, & plenitudo eius? Et verè orbis terrarũ in Eccleſia, in qua non Iudæus tantummodò aut Græcus, non barbarus aut Scytha, non ſeruus aut liber, ſed omnes in Chriſto vnum ſumus, ſol omnibus fulget, dies omnibus lucet. Ergo fuſcamur quando non videmur a Chriſto: ſed quando videmur, albeſcimus.

Pſal. 23. Coloſſ. 3. Et apolog. Dau. poſt. c. 8. r. 2.

Filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me. Poſſunt Apoſtoli eſſe filij matris eius, qui verè impugnauerunt ſynagogam, dicentes: Ecce conuertimur ad gentes, & nationibus verbum Dei ſeminare cœperunt Vel, *Filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me*: hoc eſt, impugnauerunt me corporis paſſiones, carnis illecebræ decolorauerunt me.

In Pſ. 118. octo. 2. v. 1. tom. 2.

Poſuerunt me cuſtodem in vineis; vineam meam non cuſtodiui. Putant aliqui hoc de illis dici qui ſynagogam ad legis præcepta conſtringunt, vt legem cuſtodiat, vineam ſuam cuſtodire non potuit. Denique cuſtodiebat vt faceret vuas, fecit autem ſpinas. Quæ ſit igitur vinea, venit Dauid te[illegible] *Vineam ex Ægypto tranſtuliſti, eiecisti gentes, & plantaſti eam*. Poſſunt & prophetæ intelligi, qui mone[illegible] denuntiandóque vt vineam ſuam cuſtodiret ſynagoga, nihil profecerunt. Fecit enim ſpinas improbitatis, quæ virtutis vberes fructus deferre debuerat, & ideo confitetur quia populum ſuum cuſtodire non potuit.

Lib. 1. de Iſaac, c. 4. tom. 1. Eſai. 5. Pſal. 70. Eſai. 5.

Vineam meam non cuſtodiui. Nemo auferat animæ veſtræ vineam, & vilia olera ſeras. Vinea enim quidem fructus virginalis eſt: coniugia velut olerum plantaria ſunt, in quibus frequẽs zelus eſt: & ideo ſicut olera herbarum cito cadunt atque marceſcũt, niſi finem imponat ſenectus, aut ad perfectum vehat continentia. Non veniat ergo in vos Achab, qui concupiſcat vineam veſtram delere & extinguere: nec veniat in vos Iezabel, vanum illud & ſæculare profluuium (hoc enim ſignificatur vocabulo, vana & vacua redundantia) ſed veniat Nabothe, qui venit à patre, ſicut indicat nominis ipſius interpretatio qui vineã ſanguine defendat ſuo, & pro ea mortẽ offerat. Hic eſt qui lapidatus pro nobis eſt, pro nobis mortuus, pro nobis falſis appetitus teſtimonijs. Qui pauper huc venit cùm diues eſſet, vt vos eius inopia ditaremini. Hic eſt vitis, qui redundantibus gratiæ ſuæ fructibus repleuit vniuerſum orbem terrarũ. Hic in veſtris pectoribus alta maneat defixus radice, vt & fructus veſter exuberet, & liquore gratiæ ſpiritalis corporei vaporis incendia temperentur. *Vineam meam non cuſtodiui*: quia ſpinas, & non vuam attulit, id eſt, faciens peccata pro fructibus.

In exhort. ad virg. ſer. 4. 325. d. Eſai. 36. 3. Reg. 21.

2. Cor. 8. Ioan. 15.

Iam verò ad ſponſum conuerſa, *Annuntia*, inquit, *mihi quem dilexit anima mea*. Cur quem dilexit anima mea, dicis, & non, quem diligit? Cur dimiſiſti quem tenebas? dilexiſti patrum fide, amiſiſti incredulitate: tenebas charitatis vinculis, amiſiſti longo fune perfidiæ. Ideo neſcis vbi paſcat, vbi maneat; nã ſi ſcires, non quæreres. Dicis enim: *Vbi paſcis? vbi manes in meridie?* Meridiem noſti eſſe Eccleſiam, quæ tenet Chriſtum: & tu eum in noctibus quæris? Dic, inquit, mihi Chriſte, reſponde vel propterea quia ante carus fuiſti atque dilectus mihi: etſi ego tantæ prærogatiuam charitatis amiſi, tu tamen quaſi prius reſponde mihi: Vbi paſcis? vbi manes? Reliquiſti me, abiſti ad gẽtes, receſſiſti longè à me & illis propior factus es, à quibus longè eras: ſed factus es prope, quia crediderunt in ſanguine tuo. À me receſſiſti: quia ego crucem tuam non ſuſcepi vt mundi redemptionem, ſed vt noxij damnationem. Qui autem receperunt te Domine ſicut ſalutis auctorem, in meridie ſunt; illis luces, illis refulges, illis calet gratia tua ſicut meridies. Mihi matutinus eras cùm adhuc crederem: ſed non credebam plenè, quia non ſum inuenta in meridie, ſicut Ioſeph qui cum fratribus ſuis cœnabat in meridie. Illis meridies factus es, qui paſcuntur in diuitiis tuis, & in te ſperant. Ideo ſicut dixit Dauid, Deduces eorum iuſtitiam tanquam lumen, & iudicium eorum tanquam meridiem. Quæris ergo tanquam aliena, quę proxima eras: tãquam pauper, quæ diues fuiſti. Vis ſequi quæ præcedebas: atque vtinam vel ſequaris quos præcedere debuiſti.

In Pſ. 118. octo. 2. v. 1. tom. 2. Eſai. 5.

Epheſ. 2.

Gen. 48. Pſal. 36.

Ex apolog. Dau. poſt. c. 8. t. 1. Sup. eod. Lib. 4. Hexaem. c. 5. tom. 1.

Annuntia mihi, inquit, *quem dilexit anima mea*. Quærebat in Ioanne Chriſtum Eccleſia, ipſum cauſam deſiderij, ipſum cauſam lauacri ſibi eſſe commemorans, ſicut habes: *Fuſca ſum, & decora*, &c. Et alioqui ſynagoga etiam dicit: *Annuntia mihi quem dilexit anima mea*, hoc eſt, Annũtia mihi Chriſte quem dilexit anima mea. Cur non potius, quem diligit? Sed ſynagoga dilexit, Eccleſia diligit: nec vnquam circa Chriſtum ſuum mutat affectum. *Vbi*, inquit, *paſcis vbi manes in meridiano? ne fortè fiam circumamicta ſuper greges ſodalium tuorum*. Sequi te cupio quaſi alumna, quem quaſi copulata ante retinebam: & greges tuos quærere, quia amiſi meos. In meridiano paſcis, hoc eſt, in Eccleſiæ loco, vbi iuſtitia reſplendet, vbi

Pſal. 36.

fulget iudicium ſicut meridies, vbi vmbra non cernitur, vbi maiores ſunt dies, quod eis ſol iuſtitiæ tanquam æſtiuis menſibus diutius immoratur.

In exhort. ad virg. to. 4. 328 f.

Annuntia, inquit, *mihi quem dilexit anima mea*. Synagoga quærebat quem amiſerat: vos (Eccleſiæ filiæ) quærite quem non amittatis. Sed cur ſynagoga dicis, quem dilexi, & non dicis, quem diligo? Ideo non tenes, quia dilexiſſe te dicis. Cur non potius adhuc diliges, vt poſſis tenere? Verùm illum omittamus. Tu virgo cùm cœperis

Eſai. 65.

quærere, adeſt. Neque enim fieri poteſt vt deſit quærentibus ſe, qui palam factus eſt non quærentibus, & inuentus eſt non interrogantibus. Dum tractas & cogitas, præſto eſt. Diſce interrogare cùm venerit, vbi paſcat, vbi

C

maneat, ſicut illa dicebat: *Vbi paſcis, vbi manes in meridiano?* Vbi enim Chriſtus manet, niſi vbi iuſtitiæ meridies

Pſal. 18.

refulget? ideóque ſacratæ ſcripturæ docemur teſtimonio, quæ dicit: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*. Vnde

Pſal. 35.

& alibi idem dicit propheta: *In lumine tuo videbimus lumen*.

Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1. Gen. 43. Pſal. 36.

Vbi paſcis, vbi manes in meridiano? Rectè dicit. Vbi paſcis: quia regale eſt Dei verbum. Vbi manes: quia morale. In meridiano, quia myſticum. Siquidem meridie Ioſeph cum fratribus ſuis in conuiuio conſtitutus futurorum temporum myſteria reuelabat. Sed etiam Dauid

D

ait, *Reuela ad Dominum viam tuam, & ſpera in eum, & ipſe faciet: & educet ſicut lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem*. Et ipſe Paulus circumfulſiſſe

Act. 9.

ſibi lumen meridie aſſeruit, quando à perſecutione eſt conuerſus ad gratiam. Queritur ergo, ſynagoga, quod derelicta ſit, quod deſtituta ſit pauper ex diuite. Abun-

In hor. ad virg. to. 4. 33. b In Pſ. 118. oct. 2. v. 1. tom. 2. Exod. 12. In hort. ad vir. vbi. Lib de Iſa. c. 4, tom. 1.

dabat enim munere gratiarum: ſed egere cœpit vbi diuinæ præſentiæ ſibi copia denegata eſt: & ideo vel quaſi mercenaria haberi ex poſtulat, quę ante ſibi pretioſioris copulæ gratiã vendicabat. *Vbi*, inquit, *paſcis, vbi manes in meridiano?* Mercenaria eſſe deſiderat quæ ſibi vendicabat ante dominatum. Mercenaria eſſe deſiderat, quæ ante mercenarios colligebat. Mercenariæ vtique vox iſta dicentia eſt: *Ne fortè fiam circumamicta ſuper greges ſodalium*

E

tuorum. Quæ proſelytos ex gentibus ante ſuſcipiebas, nunc ipſa in nationibus vis pro proſelytis ſuſcipi, & tanquam aduena congregari. Quàm damnoſa perfidia eſt! Sed quia incredula, immitis, ſacrilega, ideo eam à gregibus Eccleſiæ ſuæ ſeparat Chriſtus, dicens: *Niſi ſcias te ô decora in mulieribus*, hoc eſt, Prius te quæ ſis ipſa cognoſce, & tunc pete vt meis gregibus appropinques.

Reſpondit vtique verbum Dei: *Niſi cognoſcas te decora inter mulieres*: quæ quereris quòd relicta ſis: niſi recognoſcas, niſi te pœniteat lapſus tui, niſi intentionem deuotionis approbes, niſi fides tua, & ſinceritas augeatur, querela nihil proderit. Ac ſic: Niſi cognoſcas te quia de-

F

cora es, niſi pulchritudinem naturæ tuæ ſerues, & corporis te illecebræ non demergant, nec impedimenta detineant: nihil tibi creaturæ melioris nobilitas ſuffragabitur. Cognoſce igitur te, & naturæ tuæ decorem, & exi quaſi exuta vinculis pedum, & nudo exerta veſtigio: vt carnalia integumenta non ſentias, veſtigium mentis tuæ corporalia vincla non implicent, vt pes tuus ſpecioſus appareat.

In Pſ. 118. oct. 2. v. 1 tom. 2.

Niſi cognoueris, inquit, *formoſa in mulieribus*. Noſce teipſum homo, tuæ animæ dicitur. Cognoſce te anima quia non de terra, non de luto es, quia inſufflauit in te Deus, & fecit te in animam viuentem. Opus magnificum eſt homo, Dei inſpiratione formatum. Attende ti-

A

bi, vt lex dicit: tibi, id eſt animæ tuæ. Sæcularia te & mundana ne teneant, terreſtria non moueantur. Ad illum tota intentione feſtina, ex cuius inſpiratione conſiſtis. Grande, inquit, homo, & pretioſum vir miſericors: virum autem fidelem opus eſt inuenire. Diſce homo vbi grandis, vbi pretioſus ſis. Vilem te terra demonſtrat, ſed glorioſum virtus facit, fides ratum, imago pretioſum. An quidquam tam pretioſum, quàm imago eſt Dei? Quæ primum tibi debet fidem infundere, vt in corde tuo refulgeat quædam auctoris effigies: ne qui mentem tuam interrogat, non agnoſcat auctorem. An quidquam tam pretioſum quam humilitas, vt naturam corporis

Gen. 1. Deut. 4. Prou. 20.

B

animæque perſpiciens, altero te ſubijcias, altero te recognoſcas? Prona in vitium carnis illecebra: miſericordia ſuadet quia quod alteri contuleris, tibi ſoluis: quidquid à te procedit, in te recurrit: & quidquid feceris, tibi proficit.

Lib. 6. Hexaem. c. 6. t. 4.

Quoniam ergo & elephantos vides tibi ſubditos, & leones eſſe ſubiectos, noſce te ipſum ô homo: quod non vt ferunt, Apollinis Pythij, ſed Salomonis ſancti eſt, qui ait: *Niſi ſcias te formoſa in mulieribus*. quamquam multo ante Moyſes in Deuteronomio ſcripſerit: Attende tibi ô homo. Attende tibi, ait lex, & propheta ait: *Niſi ſcias te*. Cui dicit hoc *Formoſa*, inquit, *in mulieribus*. Quæ eſt pulcra in mulieribus, niſi anima, quæ in vtroque ſe-

Deut. 4. & 15.

C

xu præſtantiam poſſidet pulchritudinis? Et meritò decora eſt, quæ non terrena, ſed cæleſtia: non corruptibilia, ſed incorrupta deſiderat, in quibus decus perire non ſoleat. Corporalia enim omnia proceſſu ætatis, aut ægritudinis inæqualitate marceſcunt.

In Pſ. 118. oct. 2. v. 5. tom. 1.

Niſi noſcas te decora inter mulieres. Quid eſt ſe noſcere, niſi vt ſciat vnuſquiſque hominem ad imaginem & ſimilitudinem Dei factum, rationis capacem, qui terram ſuam excolere tanquam bonus agricola debeat aratro quodam & falce ſapientiæ, vt vel dura findantur, vel luxuriantia recidantur, qui inferiorem ſibi portionem animi imperio debeat gubernare? Vnde etiam in lege

Gen. 1. & 2.

D

ſcriptum eſt: Attende tibi, ne fiat verbum abſconditum in corde tuo. Tibi inquit, attende, non vtique dicit pecuniæ tuæ, non poſſeſſionibus tuis, non viribus corporis, ſed animo tuo, ac menti tuæ, vnde omnia conſilia, facta, cogitationeſque dimanant. Tibi ergo attende ibi, vbi potiorem eſſe te noſti. Noſce teipſum, quod Apollini Pythio aſſignant gentiles viri, quaſi ipſe auctor fuerit huius ſententiæ, cum de noſtro vſurpatum ad ſua transferant: & longè anterior Moyſes fuerit, qui ſcripſit librum Deuteronomij, quàm philoſophi qui iſta finxerunt. Attende, ait, tibi ſoli. Aliud enim nos ſumus, alia ſunt noſtra, alia quæ circa nos ſunt. Nos ſumus, hoc eſt, anima & mens: noſtra ſunt corporis membra, & ſenſus

Deut. 4. & 15.

Lib. 6. Hexaem. c. 7. & 8.

E

eius: circa nos pecunia eſt, ſerui ſunt, & vitæ iſtius apparatus. Tibi ergo attende, & te ipſum ſcito: hoc eſt, non quales lacertos habeas, non quantam corporis fortitudinem, non quantas poſſeſſiones, quantam potentiam: ſed qualem animam ac mentem, vnde omnia conſilia proficiſcuntur, ad quam operum tuorum fructus refertur. Vnde & Salomon oraculum diuinum ſecutus ſcripſit: *Niſi ſcias*, inquit, *te decora inter mulieres*. hoc eſt, Niſi cognoſcas te mortalem, rationalem, & cito tua peccata fatearis, cito dicas iniquitates tuas, vt iuſtificeris, niſi cõuertaris, & prior accuſes delicta tua: venit dies mortis, &

In Pſ. 118. oct. 1. v. 1. to. 2. Eſai. 43. Pro. 18.

F

iam nullum conuerſionis remedium eſt, præuenit dum non cogitas. Accende faciem tuam priuſquam ſponſi tibi claudatur ianua, qui expectare diu non ſolet negligentes. *Niſi ſcias te*, inquit, *decora inter mulieres*, & dicas: Fuſca ſum, ſed decora, fuſca ſum, quia peccaui: ſed decora, quia diligor, quia genus ſum Abrahę, electum genus, dilectum Deo: nihil tibi proderit patrum gratia, *Potens eſt enim Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*. Niſi

Mat. 25.

ergo ſcias te, nihil tibi proderit. Quod ſi ſcias te, & cognoſcas quia peccato obnoxia es: exeundum in calcaneis gregum eſt tibi. Exi ergo, nuda pedes, *& paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum*. Quæ ſine peccato eſt, agnos paſcit, oues paſcit: quæ autem peccato obnoxia eſt paſcit hædos, qui à ſiniſtris ſunt, non enim poteſt eſſe in dextera paſtoris boni, ſequatur magis dicentem Petro:

Mat. 25.

Veni

[Mat. 8. Ioan. ex. Zach. 13. Rom. 11.] *Veni retro me ſatana.* Seqoendo Petrus in dextera meruit collocari: ideóque ei dicitur: *Paſce agniculos meos.* Sed quo exeatandi Ad tabernacula, inquit, paſtorum, hoc eſt, ad gentes, ad diſpoſitionem. Ideóque diait: *Percute paſtorem, & diſpergentur oues gregis*, vt repleatur totus orbis terrarum grege Chriſti, ſignificans tunc ſaluam fore ſynagogem, cùm ſe huic diſperſioni & ipſa ſocieuerit, quæ repleuit omnem mundum. Tebernecula enim peſtorum, regna ſunt terræ. Ideoque prophera nationes ennuntians credituras, eit: [Pſal. 67.] *Regna terræ cantate Deo.* [Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1.] Hoc eſt ergo quod eit: *Ext tu in calcaneis gregum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum.* quie per greges, regnum intelligimus, eo quòd poreſtatis ſit in gregibus præſidere. Præſidet eutem vnuſquiſque ſibi quadam poteſtate regali, ſi coerceat in ſe corporis luxos, [1. Cor. 6.] & ſeruituti redigat carnem ſuam, Ideóque dictum eſt: [Luc. 17.] *Regnum Dei intra vos eſt.* Vnde pulchrè ait ed animam: Exi, id eſt, exi à ſeruitio exi a carnis imperio atque dominatu: & exi non in carne, ſed in ſpiritu: exi ad regimen poteſtens. Ideóque addidit: *Paſce hædos tuos*: hoc eſt, rege ea quę in ſiniſtre tua ſunt: oam ſi non regeotur, facilè labuntur. Coerce perulantiam, laſciuiam tui corporis, & luxuriam irrationabilem: edoma leucs motus: paſce eos non in corporeis taberneculis, ſed in tabernaculis paſtorum, qui regere gregem nolunt. Sed enim emabilia rebernacula Iſrael, ſicut nemora obumbrantia ſuper [Num. 27.] flumen, in quibos anima tamquam in procinctu bellico ſita, bonam exercet militiam, incurſus explorat hoſtiles.

[In Pſ. 118. oct. 2. v. 6. to. 2. Vir. Eccl. 3. Exod. 15.] *Equa mea in curribus Pharaonis aſſimilaui te proxima mea.* In quo dum velocium equorum curſui ſimilitodo Eccleſiæ comparari videtur, æſtimatur diues eius gratia. Non igitur vnam equam diuitis regis eccipias, ſed abſolutè pro equitatu, vt ſæpe diximus: qualis ouis illius eſt pro grege ouium. Pharao igitur vt potentiſſimus rex & prædiues, habeber equos potentes. Vnde & ſcriptura dicit: Currus Pharaonis, quaſi potentiſſimum genus ed bellorum vſum, & ſubſidium præliandi. Denique his curribus Pharao fugientes Hæbræos fecilè comprebendit. Sicut ergo equi iuncti concorditer trahunt currum, & patienter ſuſcipiunt iugum, & portant congrue cum gratie, & iugi illius ſuſceptione manſueſcunt: ſic & congregatio natioonum gentilibus indomita moribus ſeanteiactabat, vbi verò ſuſcepit iugum dicentis: [Mat. 11.] *Tollite iugum meum ſuper vos, quia ſuaue eſt: & onus meum quia leue*: & cœpit ſponſa Chriſti concordia & manſuetudine populorum eſſe ſublimis, & toto circumferri orbe: tamquam currus equis velocibus ſupra mundum rapta aſcendit ad ſponſum. [In Pſ. 118. oct. 4. v. 8. to. 2] Habet enim equos ſuoe Chriſtus, de quibus dicit Propheta: [Hab. 3.] *Immiſiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas*, eo quòd gentiom populos qui [Pſal. 92.] mooentur vt equæ multæ, & excitaotur vt fluctus equarum multarum, euangelizando commonerunt Apoſtoli, [Hab. 3. Ezech. 1.] vt eſſurgentes à terrenis idolorum cæremoniis in Chriſtum crederent. Et ſupra eit: *Aſcendiſti in equos tuos & equitatus tuus ſanitas.* O bonorum equorum duodecaiugum mirabile, [Ioan. 14.] quibus fræne pacis, habenæ ſunt charitatis: cõſtricti inter ſe concordiæ vincolis, & iogo fidei ſubiecti, quatuor totis Euangelij myſterium totius orbis finibus inuchentes, bonum aurigam portantes Dei verbum: cuius flegello fugatæ ſunt illecebræ ſæculares, exterminatos mundi iſtius princeps, iuſtorum curſus impletos eſt. O rationabilium eqoorom grande certamen, ô mirandum myſterium! Rota in rota currebat, & non impediebetur, [Ezec. 10.] nouum teſtamẽtum in veteri teſtamento erat: intra illod currebat, per quod annũtiabatur. In quatuor partes ibant rotæ, & non reuertebantur retrorſum, quia ſpiritus vitæ erat in iis qui currebant in quatuor partes totius mondi, & ſine offenſione currebat, quia bona equorum vita quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebat qui aſcenderat equos. [Pſal. 75.] Animarum igitur noſtrarum auriga Ieſus, qui nos quoque vult aſcendere equos noſtros, hoc eſt, noſtra corpora, & vigilare ſemper, ne dicatur nobis: [Ibidem.] *Dormitauerunt qui aſcenderunt equos.* Tranſeundum eſt hoc mare impigrè: vix tranſitur à vigilantibus, Si quis eutem dor-

G mierit, tranſire non poterit, ſed demergetur vt Ægyptius, cuius & anime & corpus interiit. [Exod. 15.] *Equum enim & aſcenſorem proiecit in mare*, qui non ſeqoebantur legem; ſed perſeqoebantur.

[Lib. de Iſa. c. 4. to. 1.] *Equa mea in curribus Pharaonis aſſimilaui te.* Virtutis labor quærit victoriam, vt poſſit equæ illi quæ Salomonis eſt, comparari: velox ad currẽdum, habilis ed partum: qoomem fœcunditas enimæ deſideratur & quæritur. Hæc ergo equa pretioſe, & currus Phareonis veloces: quod aliqoi ad Eccleſiam referunt & ad populum. Sed huc loco de enime dicendum ſuſcepimus. Huius equæ ſimilis æſtimetur hæc anima: hoc eſt, propheticæ vel Apoſtoli-

H cæ virtutis: eo quòd in eorum annumeretur gregem, qoi fœcunditate prędicationis ſuæ totius orbis terrarum ſpatia tranſierunt: & quamuis in corpore conſtituti, nollá tamen curſus ſpiritalis ſenſere diſpendia. Ideóque laudatur, quod cæleſti ſibi illuminante præcepto, iam ſpecioſa, iam pulchre ſit, quæ vultu præferat caſtitatis decorem, & redimicula ceruicis attollat, in qua ſunt patientiæ & humilitatis inſignia. Atque ideirco ſponſam ſuam collaudans dicebat.

[In Pſ. 118. oct. 3. v. 2.] *Quam ſpecioſæ factæ ſunt genæ tuæ ſicut turturis, ceruix tua ſicut redimicula.* Vultus liberalior eſt, vbi eſt caſtitatis

I conſcientia: & portare Chriſti iugum ſuaue eſt, ſi ornamenta putes ceruicis tuæ eſſe, non onera. [Matt. 11.] Attolle ergo oculos ſemper ed Dominum Deum tuom, & quære Deom, & inuenies. Erige ceruicem: redimicula, non [Ibid.] vincula geris. Mutæ quoque enimalia redimiculis gaudent, [Ibid. cont.] & phalerari ſibi magis quàm vinculari videntur. Genæ ſicut turturis præferent inſignia verecundiæ: redimicula ceruicis, libertatis attollent fiduciam. Leue eſt enim iugum Chriſti, & ideo ceruix eo non premitur, ſed leuatur.

Similitudines auri faciemus tibi ex diſtinctionibus argenti, quoadusque rex eſt in declinatione ſua. Ea iis enim qui ea le-

K ge ſont & prophetis, mediocriter ante crediderant gloriam Domini Ieſu: ſed hereditas eius diffuſa per populos, quo frequentiùs examinata, hoc ampliùs eſt approbata. [1. Cor. 3.] Crebræ enim perſecutiones Eccleſiæ, iuſtorũ nobis titulos, martyrij victorias ediderunt. Itaque ſicut aurum bonum, ita Eccleſia quum vritur, detrimenta non ſentit, magis fulgor eius eugetur, donec Chriſtus veniat in regnum ſuum, & reclinet caput ſuum in Eccleſiæ fide. [Mat. 15.] Qui cùm veniſſet ad oues perditas domus Iſraël, non [Mat. 8.] habebet vbi caput ſuum reclinaret: nunc autem iam redolet fides: ideoque dicit Eccleſia: *Nardus mea dedit odorem ſuum.* Et dicit cum præſumptione, expectans retributionem, Olim, inquit, non exhalebat ſynagoga de ſe niſi

L tetrum odorem: incenſum & thymiama quod offerebat, abominatio erat apud eum: victimas & holocauſtomata faſtidiebat enime eius: nunc verò Eccleſiæ fides, Eccleſiæ caſta integritas, tamquam nardus ſuauiſſimum & amœniſſimum odorem ſpirat.

[in Pſal. 118. oct. 3. v. 2. tom. 2.] *Colligatio guttæ conſobrinus meus mihi inter vbera mea requieſcet.* Corpus enim ſuſcipiens Dominus Ieſus, charitatis ſe vinculis illigauit: & non ſolùm ſe membris noſtris & paſſionibus naturalibus, ſed etiam cruci vinxit ideóque ſicut colligatio in Eccleſiæ fide, & morali requieſcit gratia. Et tamquam faſciculum ſe nobis dedit, quem inter vbera noſtra contineamus: cuius læte-

M mur aſpectu, fruamur amplexu, ſeruremur guſtu, roboremur contactu.

[Item ex eodem loco.] *Botrus Cypri conſobrinus meus in vineis Engaddi.* Engaddi, ſi locum quærimus, regionis cuiuſdem quæ in Iudæa eſt, locus ſic dicitur, in quo opobalſamum gignitur: ſi interpretationem, tentatio Latinè ſignificatur. In illis enim vineis lignum eſt, quod ſi quis compungat, vnguentum emittit, hic fructus eſt ligni. Si non incidatur lignum, non ita fragrat & redolet: cùm autem compunctum fuerit artificis mano, tunc lacrymam diſtillat. [Hebr. 5.] Sic & Chriſtus in illo tentationis ligno crucifixus illacrymabat populum, vt peccata noſtre dilueret, & de viſceribus miſericordiæ ſuæ fundebat vnguentum, dicens: [Luc. 23. Ioan. 19.] *Pater dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt.* Tunc ergo in ligno compunctus eſt lancea, & exiuit de eo ſanguis & aqua, omni vnguento ſuauior, eccepta

Deo hoſtia, per totum mundum odorem ſanctificatio- G
nis effundens: & quaſi balſamum ex arbore, ſic virtutes
Luc. 8. exibat è corpore. Vnde ait: *Sentio virtutem de me exiſſe.*
Inde opobalſamum expreſſius dicitur, eo quod com-
punctione ligni balſamum per cauernam punctionis e-
rumpit. Compunctus igitur Ieſus odorem remiſſionis
peccatorum & redemptionis effudit. Nam & conſtri-
2. Cor. 8. ctus erat, verbum cùm eſſet, homo factus: & pauper fa-
Luc. 23. ctus eſt, cùm diues eſſet, vt nos illius inopia ditaremur.
Mat. 27. Potens erat, & deſpiciendum ſe præbuit, ita vt Herodes
ſperneret eum, & illuderet ei. Terram mouebat, & hæ-
rebat in ligno: cælum obducebat tenebris, mundum
crucifigebat, & crucifixus erat: inclinabat caput, & exibat H
Ioan. 1. verbum: exinanitus erat, & replebat omnia. Deſcendit
Ioan. 19. Deus, aſcendit homo: verbum caro factum eſt, vt ca-
Hebr. 4. ro ſibi verbi ſolium in Dei dextera vendicaret. Vulnus
inflictum erat, & fluebat vnguentum. Scarabæus audie-
batur, & Deus agnoſcebatur. Reſpondit & Chriſtus:
Ecce bona es proxima mea, ecce es bona: oculi tui columbæ. Quo-
niam cognouerat Eccleſia myſterium, & pro totius
mundi redemptione crucifixum Dominum Ieſum præ-
dicabat, meruit audire: Ecce es bona, quæ me bonum
dicis: & ipſa bona es, quæ vidiſti gloriæ meæ decorem:
& ipſa ſpecioſa es & decora. Quid eſt autem Chriſtum I
dicere, Bona es, & decora es, niſi illud euangelicum:
Mat. 9. *Conſtans eſto filia, remiſſa ſunt tibi peccata tua?*

Quod verò ſponſam ſuam oculos columbæ habere
dicit, ideo dictum exiſtimo, quod huic aui gratiſſima
ſit pudicitia, & adulterium neſciat, & coniugij fidem
ſummo & inuiolabili ſtudio colat. Ingens ergo & ſubli-
me præconium ſponſæ datur, cùm oculos illius colum-
barum ſimiles eſſe prædicat. Commendat enim illius
excellentem caſtitatem, integritatem, ſimplicitatem: vt
in illius vultu nihil reſideat ſpurcum, nihil laſciuum, li-
bidinoſum, fraudulentum, ſed tota eius facies virginali
pudore, omnique morum honeſtate ac ſimplicitate re-
fulgeat. Vel ideo oculi eius columbis comparantur, K
quod acumine diuini ingenij oracula prophetarum &
diuinas ſcripturas non iam ſecundùm hiſtoricum ſen-
ſum, ſed ſecundùm ſpiritum intelligat, ſpiritalibus ſpi-
ritalia comparare ſciens.

Sponſa igitur hoc modo commendata, viciſſim ſpon-
1. Cor. 2. ſum collaudat. *Ecce es*, inquit, *formoſus conſobrinus meus,*
In Pſ. 118. *& quidem pulcher, acclinatio noſtra opaca, trabes domorum no-*
oct. 4. v. 4. *ſtrarum cedri, lacunaria noſtra cupreſſi.* Laudat ſponſi deco-
to. 2. rem Eccleſia, quem plus vnuſquiſque tacito laudat af-
fectu, & fidus myſteriorum interpres tacendo plus præ-
Prou. 27. dicat. Nam qui arcana diuulgat, imminuit Chriſti de-
Mat. 7. corem. Ideo nemo mittat margaritas ſuas porcis, ne L
conculcari faciat ornamenta pretioſa. Non ergo in ta-
Prou. 10. bernaculo loquacis & garruli, quia multiloquio pecca-
tum admittitur: ſed in viri ſerij, qui ſit parcus allo-
quij, nec ſermonis intemperans, & verborum ſobrieta-
te remulentiam loquacitatis euitans, caput ſuum Chri-
ſtus reclinat. Et mento opacam ſignificat acclinationē,
Luc. 1. quia in Eccleſia conſtitutos virtus obumbrat altiſſimi.
Pſal. 30. Hac vmbra Dauid protegi ſe poſtulabat, ne eum per
diem ſol vreret, vel luna per noctem. Hanc vmbram
ſpiritalis miniſtrat gratia, torrida ſæculi huius & mundi
æſtiua fugientibus. Opaca igitur acclinatio Chriſti &
Cant. 2. Eccleſiæ ſunt quibus Dei patris æterna illa requies ad- M
ſpirat. In hac ergo requieſcamus vmbra, peccatorum
noſtrorum æſtibus fatigati. Si quos aduſſit libido, hos
Domini crux refrigeret, in qua ſe reclinauit, vt noſtra
Ibid. cont. delicta ſuſciperet. Si quos culpa laſſauerit, hos Ieſus
Pſal. 19. gremio ſuſcipiat ſuo, & molli foueat amplexu. Vnde au-
deo dicere quod caro Chriſti, acclinatio ſit Eccleſiæ.

Trabes domorum noſtrarum cedri. Cedri ſpecie, maiorum
qui noſtri fuerunt, gloria deſignatur. *Iuſtus* enim *vt palma*
Lib. 3. *florebit, & ſicut cedrus quæ in Libano eſt, multiplicabitur.* Si-
Hexaem. cut enim cedrus non putreſcit, ita nec maiorum gloria
c. 15. f. 1. vlla vetuſtate corrumpitur.

Demque cedrus ſuſpendendis tectorum eſt apta cul-
minibus, eo quod huiuſmodi materies & procera ſit
ſpatijs, nec oneroſa parietibus. Lacunaribus quoque
comendiſque faſtigijs habilis eſt cupreſſus. Vnde & Ec-
cleſia dicit in Canticis: *Trabes domorum noſtrarum cedri, la-* In Pſ. 118.
cunaria noſtra cupreſſi. in his eſſe declarans decora ſui or- octo. 2. v. 4.
namenta faſtigij, qui quaſi trabes verticem Eccleſiæ ſua to. 2.
virtute ſuſtineant, & faſtigium eius exornent.

Lacunaria noſtra cupreſſi. Genus hoc arboris numquam
amittit viriditatem ſuam, hieme iuxta atque æſtate co-
mam paſcit: nec diuerſo colore mutatur. Solam hanc
arborem ventus numquam ſuo honore deſpoliat, ſola
numquam veteri exuitur amictu, aut nouo flore veſtitur.
Sic apoſtolica quoque gratia neſcit defectum, ſed vetu-
ſtate ſui floret. Anima ergo corrumpi neſcit, quæ flo-
rentibus meritis vigens, ſemper iuſtitiæ cæterarúmque
virtutum culmina patienti magna nimitate ſuſtentat: &
ideo non defluit neque deficit, quia nihil in ea rimoſum
eſt ac remiſſum, nihil mobile, nihil lubricum, nihil quod
vitio ſermonis ex ea poſſit effundi.

CAPVT II.

Ego flos campi, & lilium conuallium. Quis eſt iſte flos bo- Ex apolog.
ni odoris, niſi ille de quo in Eſaia ſcriptum eſt: E- Dau. poſt.
xiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet? c. 8. f. 2.
Radix vtique familia Iudæorum eſt, virga Maria, flos
Mariæ Chriſtus. Qui quando noſtra reſplendet in terra,
& in agro animæ redolet, vel in Eccleſia ſua vernat:
nec frigus poſſumus timere, nec pluuiam vereri, ſed ex-
pectare iudicij diem.

Ego flos campi, & lilium conuallium. In moralibus flos Lib. de Iſa.
eſt, inter ſpinas lilium: ſicut in naturalibus ſol iuſtitiæ c. 4. tom. 1.
qui oriens & reſurgens illuminat, occidens obumbrat. Epheſ. 4.
Caue ne tibi occidat, quia ſcriptum eſt: *Sol non occidat* infra eod.
ſuper iracundiam veſtram. In myſticis charitas eſt: quia
plenitudo legis eſt Chriſtus. Et ideo Eccleſia quæ dili-
K git Chriſtum, vulnerata eſt charitate.

Ego flos campi. In totam enim terram fides populi In Pſ. 118.
credentis exiuit, & in ſpatioſo poſuit pedes ſuos Chri- oct. 5. v. 1.
ſtus. Et ideo pulchrè ait florem ſe eſſe campi. flos erat tom. 2.
etiam Paulus, qui dicebat: Bonus odor Chriſti ſumus Pſal. 18.
Deo. Et verè flos, qui poterat noua & vetera de ſui cor- Rom. 10.
dis proferre theſauro. 2. Cor. 2.

Ego flos campi, & lilium conuallium. Plerique compa- Mat. 13.
rationem hanc ſecundùm naturam floris & vſum pu- Li. 7. in Luc.
tant propoſiti germinis aptiorem: eo quòd lilia nullius ad cap. 2.
annui vſus cultum requirant, nec ſicut erga prouen- t. 3. 113. b
tum fructuum cæterorum, ita etiam erga generationem
L iſtius floris, ſollicitis in orbem redeat labor actus agri-
colis. Quibuſlibet enim ſiccitatibus agri omne illud
quod aluit in florem, quadam virtute genitali ex ſeſe
atque in ſe ſucci ſemper manentis animatur: ita vt cùm
foliorum puberum caulem videas aruiſſe, floris tamen
natiua viteſcat, abſconditur enim viriditas, non amit-
titur. Aſt vbi vernis fuerit prouocata blanditiis, indu-
mentum germinis, comam floris, lilij veſte reformat orna-
tus. Illud etiam delectat aduertere, quia non aſperita-
tibus montium, incultiſque ſiluarum lilia, ſed in horto- Ibid. paulò
rum amœnitate generantur. *Ego flos*, inquit, *campi & li-* poſt.
lium conuallium. Bene lilium Chriſtus eſt, quia vbi mar-
M tyrum ſanguis, ibi Chriſtus, qui eſt flos ſublimis, im-
maculatus, innoxius, in quo ſpinarum offendat aſperi-
tas, ſed gratia circumfuſa clareſcat. Sunt enim ſpinæ ro-
ſarum, quia tormenta ſunt martyrum. Non habet ſpi-
nas inoffenſa diuinitas, quæ tormenta non ſenſit. Bene,
inquam, lilium Chriſtus. Quid enim candidius lilio? Lib. 3. He-
quid odoratius? Et Chriſto quid candidius eſſe poteſt? xaem. c. 8.
quid ſuaueolentius? *Conſiderate* ait, *lilia agri*: quantus tom. 1.
ſit candor in foliis, quemadmodum ſtipata ipſa folia ab Mat. 6.
imo ad ſummum videantur aſſurgere, vt ſcyphi expri- Luc. 12.
mant formam, vt auri quædam ſpecies intus effulgeat, lib. de inſt.
quæ tamen vallo in circuitu floris obſepta nulli pateat v. 15. f. 4.
iniuriæ. Eſt verò & lilium conuallium, id eſt, humi-
lium animarum & mitium. Eſto ergo mitis, humilis
atque manſueta, vt in te ſicut lilium germinet Chri-
ſtus. Chriſti enim lilia ſunt ſpecialiter ſacræ virgines,

Lib. 3. de Virg. t. 4 365. a

quarum eſt ſplendida & immaculata virginitas. Vnde pleríque accipiunt quod Eccleſia videatur dicere: Ego ſum flos campi, & lilium conuallium: quæ in hac conualle iſtius mundi granum boni odoris exhalat ſedula confeſſione pietatis. Et quoniam de deſerto tractatus hic ſumitur: vbi quærendus ſit Chriſtus, etiam ipſe monſtrat, dicens: *Ego flos campi, & lilium conuallium: tamquam lilium in medio ſpinarum.* Ecce alium locum, in quo ſolet Dominus diuerſari: immò non in vno, ſed pluribus. *Ego*, inquit, *flos campi*: quia patentem ſimplicitatem puræ mentis frequentat. *Et lilium conuallium.* Flos enim humilitatis eſt Chriſtus, non luxuriæ, non voluptatum, non laſciuiæ, ſed flos ſimplicitatis, flos humilitatis. *Tamquam lilium in medio ſpinarum.* Nonne inter aſperitates laborum, contritionéſque animorum boni flos odoris aſſurgit, quia contrito corde Deus placatur? Denique quàm pulchrum eſt illud & gratiæ plenum, vt ſe florem campi ſeu agri eſſe dicat? Immò non ſolùm ipſe eſt flos campi vel agri, ſed eſt quoque ipſe ager. Ager quem benedixit pater in omni benedictione ſpiritali, de rore cæli & pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini in ſe habens. Quæ enim ſpecies pleni agri? qui odor? quæ ſuauitas? Quid deſcribam purpuraſcentes violas, candida lilia, rutilantes roſas, depicta rura nunc aureis, nunc variis, nunc luteis floribus, in quibus neſcias vtrùm ſpecies amplius florum, an vis odora delectet? Denique fertilis ager ſemper parturiens nouos ſe fundit in partus, & induit ſe amictum viriditatis, gratiam fœcunditatis aſſumit, diuerſiſque comptus germinibus proprios ſuſcipit ornatus. Quam hæc omnia venuſtè ac propriè Chriſto poſſunt aptari. Idcirco Dominus dicebat: *Et ſpecies agri mecum eſt.* Cum ipſo quippe eſt Chriſtus quem ipſe ante ſæcula genuit. Dicit ergo: *Ego flos campi: & lilium conuallium.* Flos odorem ſuum & ſucciſus reſeruat, & contritus accumulat, nec auulſus amittit. Ita & Dominus Ieſus in illo patibulo crucis nec contritus emarcuit, nec auulſus euanuit, & illa lanceæ punctione ſucciſus, ſacro ſpecioſior fuſi cruoris colore vernauit: mori ipſe neſcius, & mortuis æternæ vitæ munus exhalans.

Pſal. 50.
Gen. 27.
Lib. 3. Hexaem. c. 8. t. 1.
Pſal. 49.
Lib. 2. de Spir. Sanc. 5. tom. 4

C

D

Tamquam lilium in medio ſpinarum. Chriſtus erat lilium in medio ſpinarum, quando erat in medio Iudæorum. Pulchrè etiam lilium dicitur Eccleſia. Sicut enim lilium fulget, ita etiam ſplendent opera ſanctorum. Pulcherrimè etiam dictum eſt, Lilium conuallium, quia in hominibus magis elucet gratia. Sed hoc lilium in medio ſpinarum, hoc eſt, inter Iudæos & hæreticos, hoc eſt, inter ſollicitudines huius ſæculi, quæ mentem hominis animúmque compungunt. Poſſumus etiam aliter accipere: quia ſicut lilium inter ſpinas eminet, ita ſuper omnes conuentus Eccleſia Dei refulget. Refert etiam conſiderare, quòd hoc lilium ſplendore circumfuſum ſit, totus autem quod habet, rubeum ſit, boni & ipſum odoris: eo quòd caro Chriſti velut morali diuinitatis claritudine circumſepta, cæleſtis habuerit protectionem gratiæ. Denique in poſterioribus ait: *Fraternus meus candidus & rubeus.* Candidus claritate diuina, rubeus ſpecie coloris humani, quem ſacramento incarnationis aſſumpſit. Meritóque & ipſum quod eſt rubrum, bene olet, quia caro Chriſti ſine peccato eſt: quam perfidi contrectantes, manus ſuas inquinauerunt: ſancti venerantes, pietatis odore fragrarunt. Accepit hunc odorem Dominus Ieſus fragrantis Eccleſiæ ſuę, & ait: *Ecce proxima mea bona.* Et Eccleſia dicit ad Chriſtum: Ecce bonus fraternus meus, ecce es bonus, tamquam malum in lignis ſiluæ. Pulcherrima collatio. Quid enim pulchrius aptiúſque dici queat, quàm vt ſponſum arbori mali comparet? Huiuſmodi enim pomum odorem gratum habet, vt cæterorum pomorum fragrantiam vincat. Et Chriſtus affixus ad lignum, ſicut malum pendens in arbore, bonum odorem mundanæ fundabat redemptionis, quæ peccati grauem deterſit fœtorem, & vnguentum potus vitalis effudit. Dicit ergo: *Tamquam malum in lignis ſiluæ, ita conſobrinus meus in medio filiorum*. eo quòd ſuper Prophetas & Apoſtolos intima corda hominum verborum ſuauitate mulcebat. Sed non ſolùm odor, verùm etiam cibus ſuauis in malo eſt. Ergo ci-

Lib. de inſt. Vir. cap. 14. t. 4.
In Pſ. 118. oct. 5. T. 2. pr. 2.
Cant. 5.
Eſa. 63.
Cant. 2.

E

F

A bus ſuauis eſt Chriſtus. Cibus planè mentes angelorum & hominum paſcens: cibus qui eſurientes implet bonis, & diuites dimittit inanes. Denique excellit Chriſtus & ſapore & odore & ſpecie. *Guſtate*, inquit Propheta, *& videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Et tantus eſt illius odor longè latéque diffuſus, vt de eo pater verè dixerit: *Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* De ſpecie & decore quid dicendum? *Specioſus*, ait Dauid, *præ filiis hominum: diffuſa eſt gratia in labiis tuis*; tantáque & tam admiranda eſt ipſius pulchritudo, vt angeli in ipſum ſine intermiſſione conſpicere concupiſcant. Iuxta hanc arborem noſtræ ligna ſiluæ fruteſcant: quia: *ſicut arbor mali inter ligna ſiluæ, ita fraternus meus inter medium filiorum*: vt hoc videns Eccleſia lætetur & gaudeat, dicens:

Luc. 1.
Pſal. 33.
Gen. 27.
Pſal. 44.
1. Petr. 1.
Lib 3. de virg. t. 4 365. b

B

In vmbra eius concupiui & ſedi. Legem enim acceperat, hanc ſequebatur, huic adhærebat. In lege itaque requieſcens, in vmbra Chriſti requieſcebat. Bona vmbra, quæ nos ab iniquitatis ſole defendit. Cui autem dubium quod lex vmbra ſit Chriſti? Quid eſt lex diei feſti, neomeniæ, ſabbathorum, niſi vmbra futurorum? Qui dies ſecundùm legem Moyſi, vt videam ſex dies, & iterum ſeptimum diem, & ſic perpetua ſęcula? Qui menſis ſecundùm legem Moyſi: vt ſciens menſem, ſciam primam menſis neomeniam, & vera ſancta in neomeniis offerenda? Qui ſecundùm legem Moyſi annus, ſex illis diebus conſtat, de quibus ait: *Sex annis ſeruiet Hebræus, & ſeptimo anno liberabitur*: vt inueniantur ſex anni, quibus aliquis operatur terram, ſeptimo autem anno remittit illam proſelytis, & pauperibus, & beſtiis terræ? Qui ſeptimus annus, quo conceduntur debita omnia Hebræis? In hac vmbra requieſcebat patrum fides, prophetarum ſancta deuotio. Dicit ergo congregatio religioſa, vel ſancta anima: *In vmbra eius concupiui & ſedi.* Vmbra eius eſt Iubilæus annus. Quis enim eius myſtica videt, vt facie ad faciem cognoſcat, quæ anno quinquageſimo complenda, lege præſcripta ſunt? Vmbra ſunt dies feſti ſecundùm legem, primo menſe, decima die menſis vſque ad quartamdecimam, & inde vſque ad vigeſimamprimam menſis. Quæ vmbra eſt celebritas illa inter primum & ſeptimum menſem, in tempore illo anonymo. Vmbra eſt, ſanctificata libertas in ſabbatho. Vmbra eſt dies feſtus ſeptimi menſis neomeniæ, & memoriale tubarum ſeptimi menſis, dies decimus, dies expiationis. Vides quia monas & decas, duo feſti dies. Item quintuſdecimus dies, dies tabernaculorum per octo dies. In vmbra hæc omnia. In vmbra prima dies vocata, & octaua dies vocata in vmbra, quæ in ſcenopegiis præſcripta ſecundùm legem. Conſtitue mihi aliquos ex circumciſione credentes, in lege doctos, obſeruantiæ ſollicitę viros, & nunc Euangelij agnitione illuminatos, ſpiritali ſaginatos gratia, dicit in his Eccleſia quæ videt Chriſtum, quę ſponſum recipit quæ cibo eius paſcitur: *In vmbra eius concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis.* Qui fructus eius dulcis, niſi prędicatio Dominicæ paſſionis, vt ipſe ait: *Ecce hereditas Domini, filij merces fructus ventris*? Qui enim dulcior fructus poteſt eſſe in faucibus noſtris, quàm remiſſio peccatorum? Et bene flos eſt Eccleſia, quæ fructum annuntiat, hoc eſt, Dominum Ieſum Chriſtum, de quo dictum eſt Mariæ: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Denique habet Chriſtus ſpiritale manna, hoc eſt, pluuiam ſpiritalis ſapientiæ, quæ ingenioſis & quęrentibus de cælo infunditur, & irrorat mentes piorum, & fauces eorum obdulcat. Qui igitur intellexerit infuſionem diuinæ ſapientiæ, delectatur nec alium cibum quærit, nec in ſolo pane viuit, ſed in omni verbo Dei. Qui curioſior fuerit, quærit quid ſit iſtud quod melle dulcius ſit. Reſpondet illi miniſter Dei: *Hic eſt panis quem dedit vobis Dominus manducare.* Quid ſit iſte panis, audi: *Verbum*, inquit, *quod ordinauit Deus.* Hęc ergo ordinatio Dei, hæc alimonia alit animam ſapientis, & illuminat atque obdulcat, reſplendens veritatis coruſco, & mulcens tamquam fauo

In Pſ. 118. oct. 5. v. 1. ro. 2
Hebr. 10.
Coloſſ. 2.
Exod. 20.
Num. 28.
Deut. 15.
Leuit. 25.
Ibidem.
Leuit. 23.
Ibidem.
Ibid.
Pſal. 126.
Luc. 2.
In ann. ad. c. 16. Exod. t. 1. 1405.
Mat. 4.
Exod. 16.
Ibid.

quodam, diuerſarum virtutum ſuauitate & ſermone ſa- G
pientiæ Perſenſerat huius ſermonis ſuauem & ſaluta-
In Pſ.118. octo.3.v.7. rem guſtum qui dicebat: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel & fauum ori meo!* Mox ergo vbi guſtauit
fructum ſuauitatis, impatiens ad perfectiora feſtinat,
dicens:

In Pſ. 118. *Introducite me in domum vini.* Poſtquam guſtaſſet &
oct. 5. v. 1. comediſſet dulcedinem fructuum arboris mali, nunc
to.2. quoque optat introduci in domum vini, & in cellam vi-
Prou.31. nariam, vt bibat vinum: non quod ſit fomentum libidi-
nis, aut ebrietatis materia, ſed quod Lamuel iis daret qui
amaro ſunt animo, vt obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & do-
Pro. 9. loris ſui non amplius recordentur. Optat ſe, dico, intro- H
duci in domum vini id eſt, vbi ſapientia miſcuit in crate-
re vinum ſuum, & omnem paruulum & inſipientem vt
Ibidem. ad conuiuium ſuum veniat, inuitat dicens: *Venite, edite panes meos, & bibite vinum quod miſcui vobis.* Vinum
quippe eſt gratia Spiritus ſancti, quæ vbi infunditur no-
uam & ſalutarem lætitiam homini adfert. Vinum deni-
que eſt euangelicus ſermo, qui in vtres veteres mitti non
Luc. 5. poteſt Illi enim iuxta Salomonem edunt cibos impie-
Prou. 4. tatis, & iniquitatis vino inebriantur Ex vineis enim So-
Deut. 32. domorum vinum eorum: vua eorum vua fellis, & bo-
trus amariſſimus: furor draconum, vinum eorum, & fu-
ror aſpidum inſanabilis. Verùm ſponſa noſtra ſpiritua- I
Hier. 2. lium appetens deliciarum, & ſitim ſuam longè meliori
potu reſtinguere cupiens, *Introducite me*, inquit, *in domum vini.* Iam enim faſtidiebat inſipidam aquam ſyna-
gogæ, quam derelicto fonte aquæ viuæ, ex diſſipatis
ciſternis ſibi hauſerat, & tota inhiabat ad euangelicum
vinum, quod ij qui patris menſæ accumbunt, hilariter &
liberaliter bibunt Denique adiungit:

Lib. 3. Hexaem. c.12. tom. 2. *Ordinate in me charitatem.* Cùm omnibus in rebus,
tum maximè in Eccleſia verè atque manifeſtè ordinem
& æqualitatem ſeruare decet, vt nemo ſe diues aut ho-
noratus extollat, nemo pauper deiiciat, ignobiliſque
deſperet Omnibus ſit in Eccleſia par atque vna liber- K
tas, omnibus impertiatur iuſtitia communis, & gratia.
Lib.3. de Virg. c.3 365. b *Ordinate*, inquit, *in me charitatem.* Charitas non poteſt
eſſe ſine ſide. Tres enim ſunt velut vades Eccleſiæ, ſpes,
fides, charitas. Cùm ſpes acceſſerit, fides fundata fuerit,
ordinatur charitas, Eccleſia copulatur. Optat itaque Ec-
cleſia vt charitas in ſe ordinetur, vt vnicuique ac rebus
omnibus eum affectum impertiat, quem debet. Præpo-
ſterus eſt enim frequenter ac ſtultus hominum amor, vt
ea diligant quæ ſunt odienda, ea odiant quæ ſunt aman-
da. Quis non præponit ſæpenumero ea quæ ſunt terre-
na cæleſtibus, quæ ſunt carnalia ſpiritalibus? Orat ergo L
ſponſa adoleſcentulas vt amoris & charitatis ordinem
in ſe conſtituant, ne per imprudentiam, ſobrietatis ac
moderationis metas excedat. *Conſtituite in me dilectionem.*
Bona ſtatua, vbi plenitudo eſt charitatis.

In Pſ.118. octo. 5. v. 1 tom. 2. *Confirmate me in vnguentis, ſtipate me in malis, quia vulnerata charitate ego ſum.* Vulnerata eſt Eccleſia, ſed vulne-
re charitatis. Vulnus enim eſt quod Chriſtus excepit,
Et Ibid. ſed vnguentum eſt quod effudit. Hoc vulnere Eccleſia
Ioan. 19. vulneratur, cùm Saluatoris ſui prædicat mortem: ſed
hoc vulnus eſt charitas. Denique qui non credit, ne-
gat, qui diligit, confitetur: Manichæus negat, Chriſtia-
Prou. 27. nus fatetur, & ideo ſcriptum eſt: *Meliora vulnera amici,* M
quam voluntaria oſcula inimici. Pulchrè ergo dicit Ec-
cleſia: *Quia vulnerata charitate ego ſum.* Nudemus mem-
bra noſtra bono vulneri, nudemus ſagittæ electæ. Sa-
Eſai.49. gitta hæc Chriſtus eſt, qui dicit: *Poſuit me ſicut ſagittam electam.* Bonum eſt ergo vulnerari hac ſagitta. Non om-
nes poſſunt dicere quia vulnerati ſunt dilectione. Dice-
bant Apoſtoli cum pro Chriſto lapidarentur, & Chri-
Act. 5. ſtum prædicarent. Dicebat Paulus cùm ter virgis cæde-
2.Cor.11. retur, & die ac nocte Chriſtum adorandum gentibus
Act. 20. prædicaret. Dicunt hoc martyres qui vulnerantur pro
Chriſto: & quia vulnerari pro eius meruerunt nomine,
plus diligunt.

Ibid.oct.15. v.8.in fi. *Quia vulnerata*, inquit, *charitate ego ſum.* Habet clauum
ſuum charitas habet gladium ſuum, quo anima vulne-
ratur. Felix qui hoc gladio meruerit vulnerari. Hæc ſunt
Prou.27. vulnera quæ oſculis præferuntur: vtiliora vulnera amici,
quàm voluntaria oſcula inimici. His nos vulneribus of- G In hort. ad virg. to. 4. 319 d.
feramus, quibus quicumque mortuus fuerit, mortem
videre non poterit. Nam & illigari vinculis ipſum ſe-
quuntur, quia quos vulnerat, ligat. Ergo ſunt etiam vin- Eſai. 45.
cula charitatis, quibus ligatus eſt Paulus, qui ait: *Paulus* Oſee 11.
vinctus Ieſu Chriſti. Vulnera autem charitatis eſſe docet Iob. 6.
Iob, quo nemo amplius Chriſtum dilexit, qui diligebat In apolog.
etiam in ipſis ſui corporis cruciatibus, vnde dicebat: Sa- Dan. poſt.
gittæ autem Domini in meo corpore ſunt, quarum furor c. 8. t. 1.
ebibit ſanguinem meum: cùm cœpero loqui, compun-
gunt me. Sunt ergo charitatis vulnera, & bona vulnera.
Vulnera non timenda, ſed optanda: quia vulnera chari-
tatis ſunt, ſicut ipſe dicit: *Vulnerata charitate ego ſum.* Ha- H
bet, & diabolus ſua vulnera, quæ ſuis amatoribus infligit
ſed vulnera carnalis amoris, vulnera inuidiæ, vulnera Lib 3. de vir.
ambitionis, quæ perdunt hominem, non ſanant: extin- c. 4. 396. b.
guunt, non viuificant. Sed Eccleſia Chriſti diuini vulnus & 363. a
amoris accepit, atque ideo præfidenter ait: *Vulnerata cha-* Prou. 27.
ritate ego ſum. Quæ enim perfecta eſt, vulnerata charita- Mat. 26.
te eſt. Bona ſunt igitur verbi vulnera, bona ſunt aman-
tis vulnera Bona vulnera charitatis, & oſculis præferen-
da Denique Petrus vulnerat, Iudas oſculatur. Illum
oſcula condemnant, hunc vulnus emendat. Illius oſcu-
lis proditionis venena funduntur, iſtius lacrymis culpa I
lauatur.

Læua eius ſub caput meum, & dextera illius complectetur In Pſ.118.
me. Hæc loquitur ſponſa de Chriſto, anima de verbo oct.14. v. 5
Dei. Chriſtus autem idem eſt verbum Dei atque ſapien- tom.2.
tia. Beata ergo anima quam complectitur ſapientia. Ma- 1. Cor. 1.
gna eſt ſapientiæ manus, magna dextera: totam comple- Eccl. 1.
ctitur animam. Tota enim munita eſt, quæ deſponſata
Dei verbo eſt Plenitudo enim ſapientiæ, timere Deum.
Quæ ergo Deum timet anima, pleno ſe munit ipſa præ-
ſidio: mittit ſapientia læuam ſuam ſub collum eius, dex- Cant. 8.
teram autem in complexum eius. Vtrumque quidem
brachium eius ad vtilia extenditur. Habent tamen pro- Prou. 31.
pria ſua ſingulæ manus in dextera ſapientiæ longitudo K Prou. 3.
vitæ eſt: in ſiniſtra autem diuitiæ & gloria. Bonis vtique Sap. 8.
manus vtraque dotata eſt donibus. In eo tamen habent
varietatem ſui muneris, quod & præſentia & futura tem-
pora comprehēdunt, vt læua præſentium remuneratrix,
dextera futurorum ſit. Poſſumus hoc etiam de prophe-
tia ſancti patriarchæ Iſrael cognoſcere Nam cùm dexte- Gen. 48.
ram ſuam poſuiſſet ſuper Ephraim, ſiniſtram autem ſu-
per Manaſſen, & conuertere eas Ioſeph ætatum conſi-
deratione voluiſſet, vt dexteram patris ſuper caput Ma-
naſſe ſenioris filij collocaret, noluit. & dixit: *Scio fili, &* Ibidem.
hic erit in populum, & hic exaltabitur: ſed frater iunior L
maior illo erit. In quo maior? In eo vtique, quia bene-
dictione prælatus eſt, dicentibus: Faciat vos Deus ſicut
fecit Ephraim & Manaſſen, vel quia ſemen eius multitu-
do gentium ſit, quæ in hoc ſæculo laborem elegit, cre-
dens in Dominum Ieſum, vt conſolationem habeat fu-
turorum: Manaſſe autem ſemen, eſt populus obliuionis,
qui proprium obitus auctorem, exaltatus ad tempus in
hoc ſæculo, daturus eſt in reliquum pœnas graues, quia
Deum ſuum & dominum denegauit. Hoc ideo diximus,
vt probaremus ea eſſe potiora quæ futura ſunt. Denique
læua ſapientiæ ſub capite ſponſæ eſt: dextera autem ſu-
perior, quæ totam complectitur ſponſam. Itaque illa M
quaſi fulcrū eſt quietis præſentis, quo anima innixa re-
quieſcit. Habet vbi reclinet caput ſuum, quia in læua ſa-
pientiæ ſunt diuitiæ & gloria. Ad tempus hæ demulcent, Prou. 3.
& ex parte ſolatio ſunt. Et ideo filius hominis non habe- Mat. 18.
bat vbi caput ſuum reclinaret: quia cùm diues eſſet, 2. Cor. 8.
pauper factus eſt nec gloriam aliquam iſtius ſæculi re-
quirebat, quia venerat non vt in portione, ſed in vni-
uerſo, humano generi ſubueniret, dicens: *Mihi indi-* Ioan. 7.
gnamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbatho?
Hoc eſt totum non vt facultatum collatione ditaret,
non vt honorum inſignibus, non vt gloriæ ſæcularis
cumularet augmento (hæc enim non habent beatitudi-
nis & gratiæ plenitudinem) ſed totum, hoc eſt, quod
longitudinem vitæ complecteretur æternæ. Neque e-
nim communis vitæ ſimilis vita in dextera eſt ſapientiæ,
ſed longitudo vitæ eſt: vt qui accipit vitam à ſapientia,

Google

Prou. 3. non exiguitatem vitæ, ſed perpetuitatem, & æternita- *Ibid. ecl. 10. v. 4.* tis longitudinem adipiſcatur. Itaque ſponſa malorum granatorum, hoc eſt, diuitiorum & innumerabilium fructuum, & præcipuè fidei odoribus, gratiæ, ſapientiæ & gloriæ, vitæque æternæ ſubnixa diuitiis, quæ ſunt circa ſiniſtram & dexteram ſponſi, per animas ſanctas laudantium congregationum plauſibus excitat Chriſtum, dicens:

Lib. de Iacob, & vita beata c. 8. t. 1. *Adiuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri, ſi ſuſcitaueritis & excitaueritis dilectionem vſquequo voluerit.* Ager ille quem benedixit Dominus, non eſt iſte terrenus aut horridus ſiluis, aut fragoſus torrentibus, aut paluſtris pigrioribus aquis, aut ieiunus frumentis, aut inutilis vitibus, aut infœcunda glarea ſaxoſus, aut hiulcus & aridus ſiccitate, aut ſanguine madidus, aut ſentibus incultus, ſed ille ager, de quo dicit Eccleſia in Canticis: *Adiuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus* *Pſal. 49.* *agri.* Hic namque eſt ager, de quo & Dominus ait: *Et ſpecies agri mecum eſt.* In hoc agro vua illa reperitur, *Gen. 49.* quæ expreſſa ſanguinem fudit, & mundum diluit. In hoc agro eſt ficus illa, ſub qua ſancti requieſcent, ſpiritalis *Mich. 4.* gratiæ ſuauitate recreati. In hoc agro eſt oliua illa fructifera, Dominicæ fluens pacis vnguentum. In hoc agro flo- *Pſal. 51.* rent malogranata, quæ plurimos fructus vno fidei munimine tegunt, & quodam fouēt charitatis amplexu. Hos igitur fructus redolebat Iacob, qui Deum per pericula ſe- *Cant. 7.* quebatur, & tutum ſe eius vbique deductione credebat. Nam licet dolcis & ſuauis odor ſit agri, quia eſt odor naturæ: tamen in ſancto patriarcha vi tutum ſpirabat gratia. Petit ergo ſponſus in odore agri quem olebat ſanctus *In Pſal. 41. vel, de interpell. Dauid, in prin. tom. 2.* Iacob, id eſt, illa fide, illa deuotione excitari ſpōſam ſuam à filiabus Hieruſalem, vt feſtinet ad ſponſum, & excitari eius in ſe charitatem, aut etiam ipſum excitari quia charitas ſponſus eſt. *Deus enim charitas eſt*, ſicut dixit Ioan- *1. Ioan. 4.* nes. Sed ille non eſt paſſus ſe ab eis excitari: qui ſponte *Pſal. 18.* properabat, egreſſus de thalamo exultauit vt gigas ad *In Pſ. 118. oct. 5. v. 1. tom. 2.* currendam viam. Cæterum quia ſapientia, honeſtas, claritas, ita perfecta ſunt, ſi habeant charitatem (plenitudo enim legis charitas eſt) ſuſcitari & excitari vult charitatem. Suſcitari in veteri teſtamento, excitari in nouo. *Rom. 13.* Charitas Deus eſt, vt legimus: charitas Chriſtus eſt. *1. Ioan. 4.* Suſcitatur vt leo, & catulus leonis, vt Iudæ aſcendat ex *Gen. 49.* germine. Reſuſcitatur vt dormiens, vt recumbens: quia *Ibidem.* non humana, ſed ſua & patris maieſtate ſuſcitatus eſt à *Oſee 6.* mortuis. Vnde ait ſcriptura: *Quis ſuſcitabit illum?* Non enim poterat illum aut angelus aut poteſtas ſuſcitare aliena, cùm ipſe alios reſuſcitaret. Ergo cùm hic dicit: *Si ſuſcitaueritis & excitaueritis dilectionē vſquequo voluerit*: de iis dicit qui reſurrectionem eius poſſunt congruè prædicare, vt audiētibus ardorem fidei & deuotionis accendant. Vel ſuſcitatur Chriſtus in iis qui primum accedunt, excitatur in his qui poſtquam acceſſerint, dormierunt. *Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1.* Dormit ergo Chriſtus in negligētibus, ſuſcitatur in ſanctis. Hanc itaque charitatem ſuſcitat & reſuſcitat, donec *In Pſ. 118. oct. 6. v. 1. tom. 2.* vocem eius accipiat, & præſentiam eius accerſat: quia quæſitus non ſolùm venit, ſed etiam ſaliens venit. Vt probaret illud, quia adhuc loquentibus nobis dicit, Adſum. Adeſt, quia ſuſcitatus a filiabus Iudæ, quaſi excitatus à filiabus Hieruſalem. Audit Eccleſia ſonum vocis eius, & dicit: *Vox conſobrini mei. Ecce hic aduenit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſuper colles.* Manipularis eſt hic liber multas habens perſonas nobiles, velut manipulos triumphales: multóſque actus ſignificans, quos intelligere magis, quā expreſſos tenere poſſumus. Nam quaſi aduenientem ſponſum audiens cum aliquibus pariter viantibus colloquentem, dicit ſponſa: *Vox conſobrini mei.* Dum loquitur cum filiabus Hieruſalem, & rogat vt excitent & ſuſcitent ſponſum, ſubitò tamquam de longinquo miſſæ vocis ſonum ſentiens dicit: *Vox conſobrini mei*, annuntians quam nuntiari ſibi ante quærebat, quem cupiebat ab aliis ſuſcitari, ſua prece reſuſcitatem à patre venire iam credens, læta dicit: *Vox conſobrini mei.* Bene addidit, Conſobrini mei: vt non aliæ, ſed conſobrina ſola ſibi eius vēdicaret aduentum. *Ecce iſte*, inquit, *aduenit.* Adhuc ego eum quæro, & ille iam venit: adhuc ego ſuffragia capto vt veniat, & ille iam proximus eſt. Ego ſuſ-

A citari mihi charitatem cupio, ego me vulneratam charitate puto, & ad me plus ipſa charitas feſtinat. Ego dixi, Veni: ille ſalit & tranſilit. Ego rogo eum venire cum gratia: ille gratiarum operatur augmenta: & dum venit, incrementa gratiæ ſecum vehit, & veniendo acquirit, quia ſtudet etiam ipſe ſuæ placere dilectæ. Salit ſuper excelſa, vt aſcendat ad ſponſam. Sponſæ enim thalamus tribunal eſt Chriſti. Salit ſuper Eccleſiam, tranſilit ſuper ſynagogam. Salit ſuper gentes, tranſilit ſuper Iudæos. Videamus ſalientem. Salit de cælo in Virginem, de vtero in præſepe, de præſepio in Iordanem, de Iordane in crucem, de cruce in tumulum, in cælum de ſepul-

B cro. Proba mihi Dauid ſalientem, proba currentem. *Pſal. 113.* Tu enim dixiſti: *Exultauit tamquam gigas ad currendam viam: à ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſ-* *Pſal. 67.* *que ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.* Ergo & nunc ſalit, & nunc currit de corde patris *3. Reg. 10.* ſuper ſanctos ſuos, de Oriente ſuper Occidentem, de Septentrione ſuper Meridiem. Ipſe eſt qui aſcendit ſuper occaſum, ipſe ſuper cælos cælorum ad Orientem. Ipſe aſcendit ſuper montes, ipſe ſuper colles. Vtinam ego miſer dicam, dicat anima mea: Ecce iſte aduenit, & aduenit non ſuper terrena, non ſuper valles, ſed aduenit ſaliens ſuper montes. Deus enim, Deus montium eſt. Vbi ergo ſalit? Super montes ſalit. Si ſis

C mons, ſalit ſuper te. Salit ſuper Eſaiam, ſalit ſuper Hieremiam, ſalit ſuper Petrum, Ioannem, Iacobum. Montes in circuitu eius. Si non potes mons eſſe, nec *Pſal. 124.* præuales, eſto vel collis, vt ſuper te Chriſtus aſcendat: & ſi tranſilit, ita tranſiliat, vt te tranſitus eius vmbra cu- *Sap. 8.* ſtodiat. Diximus de Chriſto & Eccleſia, dicamus de anima & verbo. Anima iuſti, ſponſa eſt verbi. Hæc ſi deſideret, ſi cupiat, ſi oret, & oret aſſiduè, & oret ſine vlla diſceptatione, & tota intendat in verbum, ſubitò vocem ſibi videtur eius audire quem non videt, & intimo ſenſu odorem diuinitatis eius agnoſcit: quod patiuntur plerumque qui bene credunt. Repletur ſubitò na-

D res animæ ſpiritali gratia, & ſentit ſibi præſentiæ eius flatum aſpirare quem quærit, & dicit: Ecce iſte eſt quem requiro, ipſe quem deſidero. Nonne cùm aliquid de ſcripturis cogitamus, & explanationem eius inuenire non poſſumus, dum dubitamus, dum quærimus, ſubitò nobis quaſi ſuper montes altiſſima dogmata videntur aſcendere: deinde quaſi ſuper colles apparens nobis, illuminat mentem, vt infundat ſenſibus quod inuenire poſſe difficile videbatur? Ergo quaſi ex abſente fit præſens verbum in cordibus noſtris. Et rurſus cùm aliquid nobis ſubobſcurum eſt, tamquam ſubducitur verbum, & tamquam abſentis aduentum deſideramus, & cùm iterum apparet, oſtendit ſe nobis, tam-

E quam præſens ſit nobis in iis quæ requirimus cognoſcendis. Salit ergo in vniuſcuiuſque corde frequenter: tranſilit & exit, & reuertitur, ſi ſequaris, ſi requiras, ſi tibi fidelium grata diſceptatione doctorum verbum quod exierat atque tranſierat, poſtules exſuſcitari: ſicut illa quæ quæſiuit & inuenit, quæ dixit: Frater meus tranſiuit, anima mea exiuit in verbo eius. Ergo quaſi ſuper mō- *Cant. 5.* tes ſalit, ſequere: & ſi ſuper colles, ſequere. Reperiuntur enim in montibus & in collibus venatores Domini, qui inueſtigant eos qui capiuntur ad vitam. Sic enim dixit per Hieremiam Deus. Ecce mitto multos pi- *Hier. 16.*

F ſcatores, & multos venatores, & venabuntur eos ſu- *Pſal. 83.* per omnem montem, & ſuper omnem collem. Ibi ergo populus Dei quæratur, & inueniatur in Petri & Pauli doctrina, gratia, diſciplina: vt non in conualle ſint, vbi fletus, ſed in montibus, à quibus vnumquemque *Pſal. 75.* Chriſtus illuminat. Et cùm Petrum legimus, Chriſtus *Actor. 28.* illuminat: & cùm Paulum legimus, Chriſtus illuminat. *Act. 9.* Curauit Paulus, Chriſtus illuminante, quoniam inuocato Domini Ieſu nomine reſurrexit, cuius ſanatus eſt munere. Suſcitauit mortuam Petrus, Chriſtus illuminante. Et ideo ait: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Nos igitur qui montes eſſe non poſſumus, ſtrenui in montibus, vel in collibus vt cùm miſerit piſcatores ſuos Dominus, & venatores, vt venentur eos qui ſuper omnem montem

Mat. 13. ſunt, vel ſuper omnem collem, id eſt, in legis & prophetarum præceptis: & noui & veteris teſtamenti cognitionem omnem habentes conuerſationem, inueniant nos paratos, & velut bonas colligant ſpicas opportuno miſſi meſſores tempore: quia ſi quis extra montem aut collem fuerit repertus, colligi velut bona ſpica non poterit ab his, qui, vt comparationis faciamus alterius mentionem, triticum à paleis ſeparare mittentur. *Mat.* 3. Plurimorum igitur operariorum ſolertes miniſtros habet Dominus. Iidem piſcatores, iidem etiam venatores ſunt, atque meſſores. Si in tempore meſſis, quo diriguntur iſti metere, maturus expectes, ſalientem in montibus poteris intueri, & videbis Dominum Ieſum ſimilem capreolæ, aut hinnulo ceruorum ſuper montes Bæthel. **H** Salit enim ſuper Eccleſiam, quæ eſt domus panis, eo quòd fidelium corda confirmet. Vnde & ſponſa de eo dicit: *Pſal.* 103. *Similis eſt conſobrinus meus capreæ, aut hinnulo ceruorum ſuper montes Bæthel.* Merito ſponſum capreolæ comparat: caprea enim in altis paſcitur. Denique & caprea Græcè dorcas dicitur à videndo. dorcadon etenim viſus acutior eſt. *Ioan.* 1. *Mat.* 11. Quid huc aptius Chriſto, qui patrem vidit, quem vidit nemo? Aut ſi quis vidit in Chriſto, ipſe filius reuelauit. Meritò & ſicut hinnulus ceruorum. Hinnulus quaſi filius, cui paternæ inoleuerit vis naturæ, vt eum occulta non lateant, ſerpentes fugiant, venena non lædant. **I** Denique edoctus de latibulis ſuis ſerpens qui educebatur ex homine, dicebat: *Mat.* 8. *Quia veniſti ante tempus torquere nos?* *Lib.* 3. *Hexaem.* *c.* 9. *t.* 1. Spectemus ergo ſalientem hunc hinnulum vt non poſſimus timere ſerpentem. Oues & capræ, ea quę ſibi noxia ſunt declinare didicerunt, & ſolo odore per quoddam naturæ miniſterium, cùm ſint rationis expertes, rationem tamen euadendi periculi, vel tuendę ſalutis agnoſcunt, noxiáque pariter ac profutura diſtinguunt: ita vt plerumque cùm armata venenis tela ſenſerint, notas petere herbas, atque his remedium vulneri dicantur adhibere. Cibus ergo illis medicina eſt, vt reſilire ſagittas videas è vulnere, & fugere venena, & non ſerpere. **K** Quid pulchrius ſi hæc Chriſto aptentur? Denique hoc loco ceruum illum propoſitum arbitror, de quo Salomon in Prouerbiis dixit: *In enarr. Pſal.* 41. *in princ. t.* 2. *Prou.* 5. *Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum confabuletur tibi.* Verus enim Dei filius in ſemetipſo naturam quam animantibus ipſe donauit, expreſſit, qui in hunc mundum tamquam ceruus aduenit: & cum his ſe mira ſimplicitate iungebat, a quibus ei parabantur inſidiæ. *Ioan.* 13. Fertur enim huiuſmodi ceruorum eſſe ſimplicitas, vt cùm ſe exagitari viderint, his ſeſe equitibus adiungant, qui miniſterio fraudis appoſiti, fugę ſpecie ac ſimulatione ſocietatis inductos, ad retia vſque dedocant. **L** Ita ergo Dominus, tamquam ignarus periculi & improuidus, Iudæis ſibi dolum ſtruentibus admiſcebatur, & ſocietatem Iudæ proditoris ſibi adſciuit, cuius ſimulatione funeſta, vſque ad crucis laqueos & paſſionis retia peruenit. Vnde conuerſus ad eum dixit: *Luc.* 22. Iuda, oſculo filium hominis tradis? Et hoc quidem modo venit ad ſynagogæ retia, volénſque ſe induit: ſed non implicitus eſt, nec inſtrictus qui omnes reſoluit. *Lib. de Iſa. c.* 4. *tom.* 1. Denique eminebat ſuper retia. Salit ergo ſuper montes: & tranſilit ſuper colles. Super maioris gratiæ animas ſalit, inferioris tranſilit, atque hoc ſaltu ad ſponſæ ædes feſtinus aduenit. *Ibid. paulo poſt.* Ideóque illa ait: **M** *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per retia.* *Epheſ.* 2. Venit ergo, & primo poſt parietem eſt, vt inimicitias animæ & corporis ſoluat, ſublato pariete qui impedimentum concordiæ videbatur afferre. Deinde proſpicit per feneſtras. Quæ ſint feneſtræ, audi Prophetam dicentem: *Eſa.* 24. *Feneſtræ apertæ ſunt è cælo.* Prophetas vtique ſignificat, per quos Dominus genus reſpexit humanum, priuſquam in terras ipſe deſcenderet. Et hodie ſi qua eum anima multum requirat, multum merebitur miſericordiæ: *Luc.* 12. quoniam qui multum requirit, plurimum debetur ei. Si qua ergo anima ſtudioſiùs eum quærat, longè audit vocem eius: & quamuis ab aliis requiratur, præ ipſis a quibus quæritur, audit vocem eius. Videt eum ſalientem ad ſe venire, id eſt, properantem atque currentem, & tranſilientem eos qui infirmo corde virtutem eius capere non poſſunt. Deinde proſpicientem per **G** ænigmata prophetarum, legendo eos, & tenendo eorum ſermones, videt eum proſpicientem, ſed quaſi per feneſtram, non adhuc quaſi præſentem. Videt eminentem ſuper retia. Quid eſt hoc, niſi fortè quia illa retia nobis ſunt, non illi? Retia, eo quòd adhuc illa anima intra ſenſibilia & mundana ſit, quæ mentem hominis capere, & quodam ſinu proprio conſueuerunt inuoluere. Poſito ergo adhuc in ſæcularibus, ſed tamen quærenti eum, per retia ſe oſtendit.

Et ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per retia. *In Pſ.* 118. *oct.* 6. *v.* 3. *tom.* 2. Videat Eccleſia, vel anima iuſti ſalientem ſicut hinnulum ſuper montes: repente proximũ aſpiciens poſt parietem domus ſuæ, proſpicientem per feneſtras eminentem ſuper retia: exultat & gaudet, quia etiam ipſa amatur à ſponſo: qui tamquam & ipſe vulneratus charitatis decore, dilectæ primo cùm abeſſet, ad oſcula rogatus adfuerit (rogatur enim cùm dicitur: *Oſculetur me ab oſculis oris ſui*) *Cant.* 1. deinde preces ſponſæ blanditiáſque non ſpreuerit, dilecta ſibi vbera præbentis, atque in interiora domus eam benignus induxerit. Deinde tamquam laſciuienti ludens amore, quia velut pertentare ſenſus amantis ſæpe egreſſus vt quæreretur à ſponſa, ſæpe regreſſus vt inuitaretur ad oſcula adſtiterit poſt parietem proſpexerit per feneſtras, eminens ſuper retia, vt non totus abeſſet, nec quaſi totus intraret, & ipſe ad ſe ſponſam vocaret, vt veniendi ad ſe inuicem fierent gratiora commercia, amoriſque vim mutuis adolerent ſermonibus. *Exurge*, inquit, *veni proxima mea, formoſa mea, columba mea.* Et tu ſi habeas fundatum parietem, non illum medium qui domus vnius ſeparet membra, ſed ædificatum ſupra fundamentum Apoſtolorum & prophetarum, *Epheſ.* 2. vt compaginata eius ſtructura creſcat in templum, nec diſterminet eius interna, ſed muniat. *4. Reg.* 13. Si habeas ergo in te ædificationem Dei, & ad Orientem pateant ſemper feneſtrę tuę, venit verbum, ſtat poſt parietem tuum (oculi enim Domini ſuper iuſtos) *Pſal.* 33. proſpicit per feneſtras tuas. Quæ ſunt feneſtræ iſtæ? Legimos feneſtras de quibus dicit Hieremias: *Intrauit mors per feneſtras.* *Hier.* 9. Per quas intrauit auaritia, intrauit libido. Oculus tuus feneſtra eſt. Si videris mulierem ad concupiſcendam eam, intrauit mors per oculum tuum. *Mat.* 5. Si videris poſſeſſionem viduæ vel minoris, & concupieris inuadere, indefenſam putans ætatem eſſe vel ſexum, ſed non ſunt indefenſi, quos Dominus vult eſſe defenſos, *Prou.* 23. *Eccl.* 25. intrauit mors per feneſtram. Si videris decorẽ mulieris, aut theſauros minoris, & tuas excitaueris cupiditates: intrauit mors per feneſtram. Sicut ergo per hæc intrat mors, intrat & vita. Si decorem puellæ aſpiciens ſacratæ, venereris Dominum Ieſum, quod in teneris annis venerit ætas ſenectutis, vita immaculata: & ipſe filiam tuam offeras, vt pio conſecretur velamine: *Pro.* 6. *Sap.* 4. ſi poſſeſſionem minoris non tãquam ſollicitus inuaſor aſpicias, ſed qua parens ſedulus religioſo tuearis affectu: per has feneſtras proſpicit Chriſtus, vt vocet ſponſam, eminens ſuper retia. Bene eminens, quia ſolus eſt quem retia non inuoluerint peccatorum. Omnes intra retia erant, immò adhuc intra retia ſumus: quia nemo ſine peccato, niſi ſolus Ieſus: *1. Petr.* 2. *Iob.* 14. quem non cognoſcentem peccatum, peccatum pro nobis fecit pater. Etenim tradidit eum laqueis, tradidit eum retibus, mittens eum non in peccato, in quo erant omnes homines, ſed in ſimilitudine carnis peccati, vt de peccato damnaret peccatum in carne. *2. Cor.* 5. Peccatum erat caro ſecundùm illud, quia hæreditario damnata erat maledicto. *Rom.* 8. Peccatum erat illecebra & miniſtra peccati. *Gen.* 3. Venit Dominus Ieſus, & in carne peccato obnoxia militiam virtutis exercuit. *Rom.* 6. Facta ſunt membra noſtra iam non arma libidinis, ſed arma virtutis. Namque vbi erant incentiua libidinis, ibi nunc ſunt domicilia caſtitatis. Hic ergo venit ad laqueos, ſed voluntarius: venit ad retia, ſed ſecurus. Plena erant omnia laqueis, referta retibus. *Pſal.* 141. *Eccl.* 9. Audi dicentem: *In via hac qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.* Et in libro Sapientię Sirach moneris vt cognoſcas quia in medio laqueorum ambulas. Quot vitia, tot retia: quot peccata, tot laquei hæreditarij iam te nexus tenebant. Venit ad laqueos Ieſus, vt Adam ſolueret: venit liberare quod

Digitized by Google

A perierat. Omnes retibus tenebamur: nullus alium erue-
Lucæ. 9. re poterat, cùm ſeipſum non poſſet eruere. Talis ergo
neceſſarius fuit, quem vincula generationis humanæ de-
lictis obnoxia non tenerent, non cepiſſet auaritia, non li-
gaſſet dolus. Is ſolus erat Ieſus: qui cùm huius carnis ſe
circumdediſſet vinculis, captus non erat, non erat alliga-
Eſai. 53. tus: ſed diſrumpens ea atque diſſoluēs, ad ſe magis voca-
Pſal. 87. uit Eccleſiā, proſpiciens per laqueos, eminens ſuper re-
2. Tim. 2. tia, vt & ipſa diſceret vinculis nō teneri. Denique eo vſ-
Ioan. 2. que nō lōgè à vinculis fuit, vt pro nobis ſubiret & mor-
Lib de Iſa. tem: ſed tamen nō ſeruus mortis effectus, ſed liber inter
c. 4. tom. 1. mortuos. Liber enim erat, qui ſoluendæ mortis poteſta-
Matt. 15. tem habebat. Denique ipſe re doceat, qui ait: *Soluite hoc*
2. Cor. 7. *templum, & in triduo ſuſcitabo illud.* Audiamus itaque quid
Ioan. 16. dicat. *Surge, veni proxima mea.* Id eſt ſurge à delectationi-
bus mundi, ſurge a terrenis, & veni ad me, quæ adhuc
laboras & onerata es, quia ſollicita es quæ ſunt mundi.
Veni ſupra mundum, veni ad me quia ego vici mundū.
Veni prope me, iam pulchra æternæ vitæ decore, iam
Eccl. 9. columba, id eſt, mitis atque manſueta, iam tota plena
gratiæ ſpiritalis. Iſte ergo iam retia timere non debet,
cùm is vocet ad ſe animam, qui tentamentis & retibus
mundi non potuit capi. Nam ea nos homines ambule-
mus in medio laqueorum per appetentiam eſcæ, retibus
ſimul & laqueis obnoxij ſumus. Ille in corpore poſitus
C retia non timebat, ſed eminebat ſuper retia, id eſt, ſuper
tentamenta mundi, & corporis paſſiones: immò & alios
eminere faciebat. Ideoque & hanc animam fundare vo-
lens, dicebat *Surge, veni proxima mea*: noli timere retia,
iam præteriit hiems: id eſt, paſcha, venit indulgen-
tia, venit remiſſio peccatorum, ceſſauit tentatio, imber
abiit, procella abiit & quaſſatio. Ante aduentum Chri-
ſti hiems eſt: poſt aduentum eius, flores ſunt.

Exurge, inquit, *veni proxima mea, formoſa mea.* Hoc eſt,
Pſal. 118. ſurge a mortuis, exurge à vinculis, quibus circūdata te-
oſt. 6. v. 3. nebaris, exurge, quia ego reſurrexi: tibi ſolue vincula ini-
Eſai. 52. quitatis, quia ego iam ſolui tibi: veni, quia iam retia tibi
D Luce 1. ſoluta ſunt. Virgo peperit, puer natus ex Virgine eſt: nihil
Epheſ. 2. debet muliebri hereditati, quia quaſi filius mulieris non
tenetur. Cerne medium parietem maceriæ iam ſolutum,
qui internorum affectuum concordiam diuidebat, & in
diuerſum excitabat diſſenſiones corporaliū paſſionum.
Veni ergo ſecura: cupio videre faciem tuam, & audire
vocem tuam. Veni vt iam me non per retia videas, ſed
facie ad faciem vultibus amatoris dilecta potiaris. Eth-
cè iſta decurſa ſint. Myſtica autem illa, ſi poſſumus, vel
Ibidem. linea intueamur extrema. Sedebat intra domum ſponſa
deuota Domino, intra parietem legis & prophetarum
ſpiritalium lapidum exædificatione fundatum, qui clau-
debat atque vallabat domum regiam plenam iucundita-
E tis atque lætitiæ. Mirabatur theſauros regios, & intueba-
tur ſollicitè, cupiens ſapientiam, quæ has ſibi diuitias de-
monſtraret, adſciſcere. In ſecreto erat, ſed ſecreti ipſius
interpretem requirebat. Venit Dominus Ieſus ſaliens ſu-
per montes. Nobis ſerò videbatur venire, ſed ille pro-
perabat. Saliebat denique & tranſiliebat, vt Iudæorum
corporalia & ſaxoſa dogmata tranſiliret. Adſtitit poſt
parietem domus, quæ erat in veteri teſtamento, proſpi-
ciens per legis feneſtram, prophetarum cauernas. Non-
dum erant domus illius aperta veſtibula, nondum claues
ſcientiæ portarum clauſtra patefecerat, quibus legis
claudebantur interna. De ſuperiore tamen hoc aſt ſpiri-
F tali parte proſpectans, Eccleſiam vocat, vt per legem &
prophetas, Euangelij vertice ſublimis aſſurgens, retia Iu-
daicæ interpretationis & nos intrepido calcet veſtigio.
Ideóque proxima vocatur, vt adhæreat Chriſto, munda-
Rom. 10. ex na non quærat: ideo formoſa, vt ſpecioſos euangelizan-
Eſai. 52. tium pedes proferat: ideo columba, vt ſpiritalia petat,
terreſtria derelinquat.

Er ibidem *Ecce*, inquit, *hiems præteriit, imber abiit, diſceſſit ſibi, flores*
continuo. *viſi ſunt in terra.* Ante aduentum Chriſti hiems erat: venit
Chriſtus, fecit æſtatem. Tunc omnia erant florum indi-
ga, nuda virtutum: paſſus eſt Chriſtus, & omnia cœpe-
runt nouæ gratiæ fœcundari germinibus. Imber abiit lu-
xuriæ profluentis, & nubila terris orta flagitiis æſtiua iam
puræ conſcientiæ ſerenitate laxantur. Ideo non euadunt,

A quorum fuga hieme fit, quia non ſequuntur Domini paſ- Mat. 24.
ſionem non tollunt crucem ſuam, & Chriſtum ſequun- Luc. 14.
tur. Vnde quam aliā ob cauſam ſecundùm Domini ſen- Lib. 10. in
tentiam, orandum eſſe putamus, ne fiat fuga noſtra hie- Lucam, ad
me vel ſabbatho, niſi fortè quia is qui in montes fugit, fri- c. 21. to. 3.
gus & glaciem, procellas & grandinē delictorum time- 160. e
te debet, & optare æſtiuæ lucis ſerenitatem, ne lubrico Mat. 24.
corporis veſtigia infirma labantur. Vnde & illa iam ſecu-
ra proceſſu, iā ſuis radicib. nixa lætatur, dicens *Hiems*
abiit, tempus ſecandi aduenit. Hieme enim arbores ventus
ſuo honore deſpoliat, & aſperitas frigoris teneras fron- Lib. 4. Hex
des in ſpeciem mortis interficit. Vere autem reſurgunt aem. c. 5.
B ſemina & tamquam noua æſtas naturæ viridantis adole- tom. 1.
ſcit. Cum enim ſol ex meridianis decedens partibus ſu-
per terram redit, noctis ac diei exæquat tempora: & quo
magis moras ſuis adiungit curſibus, eo paulatim tempe-
riem aëris huius reducit, & reuocat amarum elementū:
quæ fouens omnia, tepefendos cogit in partus, vt terra
germinet, ac reſoluta ſulcis ſemina reuiuiſcant, vireſcant
arbores, ad perpetuitatem quoque conſeruandi generis
eorum quæ vel in terris ſunt vel aquis gaudent, annuis
fœtibus ſucceſſio propagetur. Aſt vbi ad æſtiuas conuer-
ſiones in Septentrionē ſe ſubrigit, ſpatia diurna produ-
cit, noctis verò artat & ſtringit. Itaque quò magis viſu
aſſiduo aëri huic copulatur atque miſcetur, eò amplius
C & ipſum aërem vaporat & terrarum exſiccat humorem
adoleſcere facit ſemina, & tamquā in ſuccos viriles ma-
tureſcere poma ſiluarum. Tum quia fragrantior eſt, mi-
nores vmbras facit in meridiano, quoniam ex alto hunc
illuminat locum. Ita nimirum in Eccleſia poſt infideli-
tatis ac impietatis hiemem apparente ſole iuſtitiæ factū
videmus. Vnde verbum dicebat: *Exurge, veni proxima*
mea, formoſa mea, columba mea, quia ecce iam hiems præteriit. Lib. de in-
Antequam illa verbum Dei reciperet, hiems erat, inho- ſtit. virgin.
nota, ſine fructu: vbi verbum Dei recepit & mundus ei c. 1. tom. 4.
eſt crucifixus, æſtas eſt facta. Deniq; feruore ſancti Spi- Galat. 6.
ritus vaporata floreſſe cœpit, & ſpirare odorē fidei, fra-
D grantiam caſtitatis, ſuauitatem gratiæ: Ait ergo: *Exurge* Ex apolo.
veni proxima mea, formoſa mea, columba mea, perfecta mea. David po-
Proxima, vtique fidei deſiderio: formoſa, decore virtutis ſter. c. 9. & 1.
columba, gratia ſpirituali. Pennæ enim colūbæ deargen- Pſal. 67.
tatæ, æternam illam ſignificant poteſtatem: & columbæ
volatus ſancti Spiritus præſentiam declarauit. Vocat
igitur ad ſe eam Chriſtus vt veniat, quoniam ſpiritalibus
iam pretiis dotata veniebat. *Quia ecce*, inquit, *hiems præte-*
riit, imber abiit, diſceſſit ſibi, flores viſi ſunt in terra. Videte
quemadmodum ſancta mutetur Eccleſia. *Hiems*, inquit,
diſceſſit ſibi: ne hiemē nuda formidet: hiemem non tem-
poris, ſed infirmitatis quæ agrū animæ fœcundum om-
ni flore diſpoliat. Eſt enim hiems non terreni ſolis, eſt
E hiems mentis, quā in animo frigus inlabitur, quādo va-
por animi euaneſcit, quādo ſoluitur vigor ſenſus, quādo
nimius humor exundat, & mētem grauat, quando inte-
rior caligat aſpectus. Et ideo ait Dominus: *Videte ne fiat* Mat. 24.
fuga veſtra hieme vel ſabbatho. Bonum enim vt tunc dies
iudicii vel mortis adueniat, quum viget animi blanda
temperies, quum cæleſte myſterium ſerena luce reſplen-
det, quum cor noſtrum ardet in nobis. Tunc enim Chri-
ſtus eſt præſens, ſicut teſtantur in Euāgelio Ammaon & Luc. 24.
Cleophas, dicentes; *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis,*
quum in via aperiret nobis ſcripturas?

Imber, inquit, *abiit, flores viſi ſunt in terra.* Imber impe- Lib. de Iſa.
F dit flores, at nunc flores videntur in terra. Vbi ante ſpi- c. 4. to. 1. &
næ, ibi nunc flores. Boni flores Apoſtoli, qui diuerſorum in Pſa. 118.
ſcriptorum atque operum ſuorum fuderunt odorem oſto. 6. v. 3
Tempus ſecandi aduenit. Vbi ante deſertum, ibi meſſis eſt: tom. 2.
quoniam reciduntur in hominibus otioſa & infrugifera 2. Cor. 2.
vitiorum ſarmenta, exſecantur peccata, & matura in Ioan. 4.
horreis frumenta conduntur: & qui metit, mercedem ac- Mat. 5.
cipit. Denique iuxta Baptiſtæ ſententiam, ſecuris ad ra- Pſal. 83.
dicem arboris poſita eſt, vt omnem arborem non feren-
tem fructum exſcindat. *Vox turturis audita eſt.* Quia inue-
nit ſibi nidum. Eccleſia enim domus eſt caſtitatis. *Au-*
dita eſt in terra noſtra. Bene addidit Propheta, noſtra qua-
ſi admirans quod vbi ante impudicitia, ibi caſtitas. Luc. 13.
Fiuus protulit groſſos ſuos. Quæ ante infructuoſa iubebatur

excidi, hæc fructus ferre iam cœpit. Sed quid dubitas, G quia groſſus dixit? Priores decutit fructus, vt poſteriores meliores afferat, groſſus ſicut ſynagogæ fructus abijci- tur, Eccleſiæ autem renouatur. A pia autē ſynagogæ arboris iſtius comparatio eſt: quia ſicut arbor iſta folus redundans fluentibus, ſpem poſſeſſoris ſui caſſa ſperatorū prouentuum expectatione deſtituit: ita etiā in ſynagoga duro doctores eius operibus infœcundi, verbis tantū velut folijs redundantibus gloriātur, inanis vmbra legis exuperat, ſpes autem falſi expectata prouentus, populi vota credentis illuſit. Eſt etiam in natura arboris quo magis credas ſynagogæ ſpeciē comparatione huius expreſſam. Etenim ſi diligenter inquiras, diſcretam ab vſu arborum cæterarum conſuetudinem naturæ huius inuenies. Namque aliæ florem ferunt antequam fructum, pomaque ventura prænuntio ſui flore deſignant: hæc ſola ab initio germinat poma pro floribus. In alijs flos decutitur, & poma naſcuntur: in hac poma decidunt, vt poma ſuccedant. Ergo priora illa caſſa fructuum, vice floris emergunt. Ita præcoci quodam naſcendi vſu, quæ ordinem naturæ neſciunt beneficium naturæ ſeruare nō poſſunt. Etenim quaſi e medio trudere de cortice gemma conſueuit, ea minutiſſima quæque huius generis poma prorumpunt, de quibus legimus in Canticis Canticorum: *Ficus protulit groſſos ſuos.* Itaque cæteris albentibus I primo vere virgultis, ſola ficus proprio neſcit flore caneſcere, eo fortaſſe quod nullus iſtis maturior ſit vſus in pomis. Namque ſuccedentibus alijs hæc quaſi degenerantia reſpuuntur: & arenti infima radice, tenuatis quibus ſit ſuccus vilior, exuuntur. Manent tamen aliqua pertata, nec decidunt, quibus hic prouentus arriſerit: vt de medio durarum virgarum clanculo breui erumpente promergant, quo geminis tecta præſidijs, tanquā naturæ parentis gremio, ſucci fotu plenioris inoleſcant. Ea clementioris auræ prouocata temperie, & prolixioribus adulta temporibus, vbi ſilueſtrem animum ſucci prioris exuerint, ſpecie cæteris & maturitatis gratia præ- K feruntur. Specta nunc cultos & animos Iudæorum, qui quaſi primi fructus maleferacis ſynagogæ, groſſi labentis ſimilitudine corruerunt, vt manſura ſupra æuum noſtri generis poma ſuccederent. Etenim primus ſynagogæ populus quaſi radice operum infirmus arenti, vbertatem ſapientiæ naturalis haurire non potuit. Et ideo velut inutilis decidit fructus, vt quaſi ex iiſdem clauiculis arboris fructuoſæ, de pinguedine religionis antiquæ nouus Eccleſiæ populus emergeret. Ergo ille qui erat, eſſe deſiuit, vt iſte inciperet qui non erat. Primi tamen ex Iſrael, quos naturæ validioris ramus extulerat, ſub vmbra legis & crucis, in vtriuſque ſinu, ſucco gemino L colorati, groſſi matureſcentis exemplo pulcherrimorum gratia fructuū cæteris præſtiterunt, quibus dicitur: *Sedebitis ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael.*

Lib. 7. in Lucam, ad c. 13. to. 3. 118. e

Mat. 15.

Mat. 19.

Vineæ florentes dederunt odorem. Bene per vineam Eccleſia deſignatur. Vt enim vitis maritatur arboribus, ita corpus animæ, anima quoque corpori coniugatur. Vt vinea dum ligatur, erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur: ita plebs ſancta dum ligatur, exoritur: dum humiliatur, attollitur: dum ceciditur, coronatur. Quin etiam vt tener ſurculus veteri abſciſſus ab arbore, in alterius fœtu radicis inſeritur: ita populus hic ſanctus ſurculi veteris cicatricibus enodatus, in nouo illo crucis ligno tanquā M gremio piæ parentis fotus inoleſcit: Spiritúſque ſanctus in hoc carcereum corpus infuſus, velut in altas dimiſſus terrarum ſcrobes, aquæ ſalutaris irriguo diluit quidquid eſt fœtidum, membrorúmque noſtrorum habitus in cæleſtem erigit diſciplinam. Hanc vineam diligens agricola fodere, rigare, tondere conſueuit: erudera- tíſque terrenæ molis aggeribus, operta corporis noſtri nunc ſole torrere, nunc imbre perfundere, ſtirpare agrū ſolitus, ne ſentibus gemma lædatur, ne luxuriet vmbra foliorum, verborúmque infructuoſa iactantia virtutibus obumbrando, maturitatem indolis naturalis impediat.

Lib. 9. in Lucam, ad c. 20. 113. e

Vinea, inquit, *florentes dederunt odorem ſuum.* Nihil gratius florentis odore vitis. Si quidem de flore earum ſuccus expreſſus poculi genus conficit, quod & voluptati & ſaluti ſit. Deinde quis non miretur ex acino vinaceo vitem vſque in arboris ſummum cacumen prorumpere, quam velut amplexu quodam fouet, & quibuſdam brachijs ligat, & circundat lacertis, pampinis veſtit, ſertis vuarum coronat? Quæ ad imitationem vitæ noſtræ primùm viuam defigit radicem: deinde quia natura flexibilis & caduca eſt, clauiculis quaſi manibus quibuſdā quidquid apprehenderit ſtringit, hiſque ſe erigit & attollit. Huius eſt ſimilis plebs Eccleſiæ, quæ velut quadā fidei radice plantatur, & reprimitur humilitatis propagine, de qua pulchrè ait Propheta. *Vineam ex Ægypto tranſtuliſti, & plantaſti radices eius, & repleuit terram.* Euidenter igitur H exemplum viris ad noſtræ vitæ inſtitutionem accedendū eſſe ſignauit: quæ primum veris tepefacta temperie gēmare perhibetur: deinde ex ipſis ſarmentorum articulis fructum emittere; de quibus oriens vua formatur, paulatimque augeſcens immaturi partus retinet acerbitatem, nec poteſt niſi matura & cocta dulceſcere. Veſtitur interea viridantibus pampinis vinea, quibus & aduerſum frigus omnémque iniuriam non exiguo munitur ſubſidio, & à ſolis ardore defenditur. Quid autem eo vel ſpectaculo gratius, vel fructo eius dulcius, videre ſerta pendentia velut quædam ſpecioſi ruris monilia, I carpere vuas vel aureo colore vel purpureo renitentes? Hyacinthos cæteraſque gemmas fulgere exiſtimes, coruſcare Indicas, albarum emicare granam. Nec aduertis ex his admoneri te homo, ne immaturos fructus tuos dies ſupremus inueniat, vt plenæ tēpus ætatis opera imperata dedeceant? Acerbus enim fructus amarior eſſe conſueuit: nec poteſt dulce eſſe, niſi quod ad maturitatis perfectionem adoleuerit. Huic viro perfecto nec frigus horridæ mortis, nec ſol iniquitatis nocere conſueuit, quia obumbrat eum gratia ſpiritualis, & omnia mundanæ cupiditatis & corporeæ libidinis reſtinguit incendia, defendit ardores. Laudent te quicumque conſpiciunt, K & agmina Eccleſiæ velut quædam palmitum ſerta mirentur, ſpectent ſinguli fidelium pulchra animarū monilia, delectentur maturitate prudentiæ, ſplendore fidei, confeſſionis decore, iuſtitiæ pulchritudine, vbertate miſericordiæ, vt dicatur tibi: *Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ:* eo quod redundantiam vitis fructiferæ copioſæ munere liberalitatis imiteris. Pulchrè ergo Eccleſia, vel anima cuiuſque fidelis, vineæ comparatur, quod exculta ſit probitate morum & conſcientiæ tranquillitate læta. Quæ cū in virtutum diuerſarum pulchritudine adornatur, tamquam floribus quibuſdam veſtitur, & ſuauiſſimam bonæ opinionis fragrantiam longè L latéq; ex ſe diffundit. Sed nunc ad ſequentia properemus. Poſtquam igitur ſponſus varijs modis ſponſam ſuam vt ad ſe veniret inuitaſſet, nunc oſtendit ei locum ad quem venire debeat.

Pſal. 79. Ibid Paulo inferius.

Pſal. 127.

Et veni, inquit, *columba mea in tegmento petræ iuxta præmunitionem.* Surge ait, ſecuta in tegimento petræ, id eſt, tuta præſidio paſſionis meæ, & fidei munimento. Suxerunt enim mel de petra, & oleum de firmiſſima petra. Hoc integimento animæ piorum indutæ, iam nudę non ſunt, & hæc illis eſt præmonitio. *Veni ergo*, inquit, *columba mea in tegmento petræ iuxta præmunitionem.* Hoc eſt, veni M iuxta Euangelium. Propugnacula fidei tuæ, geſta ſunt Chriſti: muri tui ſubſidia, verba ſunt Domini: paſſio Dominici corporis, tua virtus eſt.

Lib. de Iſa. c. 4. in fin. tom. 1.

Deut. 32.

in Pſa. 118. octo. 6. v. 6 tom. 2.

Oſtende mihi faciem tuam, & inſinua vocem tuam: quia vox tua ſuauis eſt, & facies tua decora. Suauis eſt vox, quia *ore confeſſio fit ad ſalutem*: & decora facies, quæ non erubeſcit auctorem, non confunditur redemptore. Oſtendit ergo faciem ſuam, ſignaculum crucis præferens: & inſinuat vocem ſuam, auctoritatem prædicationis aſſumēs. In tegimento enim corporis Chriſti, quo redempta eſt à peccato, munimentum gratiæ ſpiritalis inuenit, vt ſalutaria ſibi & ſentiat & loquatur. Suauis ergo (ſponſæ) vox, quæ in diuinis teſtimonijs loquebatur: decora facies, quæ in conſpectu regum non confundebatur.

Et ibidem continuo.

Rom. 10.

Oſtende, inquit, *mihi faciem tuam, & inſinua vocem tuam.* Hortatur ſponſam ad confidentiam, vt non erubeſcat

Lib. 3. Hexaem. c. 12. tom. 1.

Lib de Iſa. c. 4. tom. 1.

crucem Chriſti, nec eius ſignaculum. Hortatus ad confeſſionem vult omnes iniurias dimoueri, vt bonus odor fidei ſpiret, vt dies fulgerit, vt aduerſæ noctis vmbra non noceat: quoniam qui iuxta Chriſtum eſt, dicit: *Nox præceſsit, dies appropinquauit.* Eſt & vmbra ſæcularium, quæ præterit: & dies cæleſtium Chriſtus, qui ſanctis ſuis lucet.

Rom. 13.

Oſtende mihi faciem tuam. Videri poſſunt verba hæc Dauid eſſe ad Abigeam vxorem Nabal, cui Abigeæ tunc dictum eſt: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie hanc obuiam mihi, & benedicti mores tui.* Et iterum dicit ei. *Aſcende in pace domum tuam, vide, audiui vocem tuam, & reueritus ſum faciem tuam.* Quæ quidem pæne eadem hic verba ſunt ſponſi ad ſponſam: *Oſtende mihi faciem tuam, & inſinua mihi vocem tuam.* Et tunc quidem Abigea illa a Dauid dimiſſa eſt, quoniam alterum habebat virum, qui dicebatur Hebraicè Nabal, Latinè inſipiēs, durus, inhoſpitalis, inhumanus, ingratus, qui officia neſciret referre: ſed poſteaquam defunctus eſt vir eius, ſolutam a lege viri accepit eam ſibi in vxorem propheta Dauid. Per cuius copulam, Eccleſiæ credituræ ex gentibus ſignificantur myſteria, quæ amiſſo viro, cui ante iuncta fuerat, tranſiuit ad Chriſtum, cenſu pio dites, humilitatis & fidei, miſericordiæ quoque dotata patrimonio. Iam vero in ſequentibus verbis mutata eſt loquentis perſona, non enim iam ad ſponſam, ſed ad ſodales loquitur ſponſus. Dicit ergo:

Ex epi. 35. lib. 5. to. 5. 2. Reg. 15. Ibidem.

Capite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas: vt vinea noſtra floreant. Vulpes, fallax eſt animal, & inſidiis ſemper intentum, rapinæ fraudem exercet. Nihil tutum, nihil quietum, nihil patitur eſſe ſecurum, quod inter ipſa hoſpitia hominum prædam requirat. Hæreticis autem vulpes comparat. Denique cùm gentes vocet: hæreticos excludit. Vulpes enim plenum fraudis eſt animal, foueam parans, & in fouea ſemper latere deſiderans. Ita ſunt hæretici, qui domū ſibi parare non norunt, ſed circumſcriptionibus ſuis alios decipere conantur. Iacob enim domum habitat, hæreticus in fouea eſt: vt fraudulenta vulpes gallinæ illi euangelicæ dolū ſemper intendens. Merito ergo foueas habent, quia domum quam habuerant, perdiderunt. Hoc animal neque manſueſcit vnquam (vnde & Apoſtolus ait: *Hæreticum poſt vnam correptionem deuita*) neque vlli vtile eſt, aut cibo vtile. Non enim de hoc dixit Chriſtus: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei qui in cælis eſt.* Quin etiam eas à fructibus ſuis relegas, dicens: *Capite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas:* hoc eſt, quæ minorem vineam, non maiorem exterminant. Et ideo Samſon ad caudas earum faces ligauit, & in meſſes alienigenarum dimiſit, eo quòd hæretici fructus incendere conantur alienos, latratibus magis ſonori, quam vocibus. Qui enim verbum negant, nec vocem habent. Ad præſens nōe liberi, ſed in futurum finem iam vincti: caudæ facibus ſignificantes ſui finis incendium.

Lib. 7. in Lucam, ad c. 9. to. 3. 97. a

Matt. 23.

Tit. 3. Ioan. 4.

Iudic. 15.

Prendite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas, vt vinea noſtra floreant. Scriptura cum hominem dicit, qui eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei: peccantem autem, non hominem, ſed aut ſerpentem, aut equum adhinnientem fœminis, aut vulpeculam, aut iumentum vocare conſueuit. De quorum vno ait Dominus: *Ite, dicite vulpi illi,* hoc eſt, de Herode. Et alibi, cum fraudulenter interrogari aduerteret, dixit: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos vbi requieſcant:* eo quòd fraudulenter in terreſtrium paſſionum quibuſdam latibulis demorentur. Vnde etiam Samſon binas vulpes ſibi nexuit, ad quarum caudas alligauit faces, & dimiſit eas per meſſes allophylorum: per hanc figuram ſignificans, quod improbi ac fraudulenti homines, & maximè hæretici, liberam linguam habeant ad latrandum, ſed exitus impeditos: aut religioſa principia, finem verò fraudis ſuæ incendio deputatum. Ideòque & trecentas vulpes dimiſit, eo quòd perfidi crucis quidem prædicatione ſe commendare deſiderans, ſed myſterium eius tenere non poſſunt, qui hac prædicatione compoſita & falſa atque ſimulata veræ magis fructus conantur alienos: cùm vtique vera crux Domini non exurat aliena merita, ſed fœcundet. Meritóque ſcriptum eſt: *Prendite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas, vt vinea noſtra floreant.* Quo oſtenditur, quod vel Dominus Ieſus, vel Eccleſia fraudulentorum dolos vineis ſuis exterminandos eſſe præcipiat, ne pauxillulis vineis noceant, quia adultis iam viribus nocere non poſſunt. Hæreticus enim imperfectum tentare poteſt, non poteſt ſupplantare perfectum. Vel ideo bene puſillas vulpes dixit, quia maiores vineas exterminare non poſſunt, licet fortibus & diabolus ſit puſillus. Aut etiam puſillas vulpeculas capi præcepit, vt cogitatus malos in ipſo principio ne adoleſcant ſtatim perimas, quemadmodum ſcriptum eſt: *Beatus qui allidet paruulos ſuos ad petram.*

in Pſa. 118. octo. 10. v. 3. tom. 2. Sap. 2. Hier. 5. Pſal. 48. ibid. octo. 11 verſ. 8. Luc. 13. Mat. 8. Iudic. 15. Ibidem.

In proœmi. lib. 2. de Spir. ſan. tom. 4. Pſal. 163.

Sponſa igitur vbi tantum ſponſi ſui amorem erga ſe videt, multa cum fiducia loquitur: *Fratruelis meus mihi, & ego illi.* Vox iſta eſt ſponſæ, vox iſta eſt virginis. Nam immaculatum corpus a viri permiſtione ſeruare, & palmam caſtimoniæ in moſo in corpore vſque ad angelorū conuerſationem cuſtodire, virtus priuata, laus eſt publica. Quam ratus in terris qui poteſt dicere: *Fratruelis meus mihi, & ego illi.* Quam alienus a vitiis, quam ſegregatus ab omni labe peccati, qui nihil habeat commune cum ſæculo, nihil mundi huius ſibi vendicent, cui non ſit corporalium poſſeſſio cupiditatum, quem non inflammet libido, non ſtimulet auaritia, nō laſciuia effœminet, non luxuria decoloret, nō ſternat ambitio, non maceret inuidia, non aliqua negotiorum ſæcularium cura ſollicitet: verus miniſter altaris, Deo nō ſibi natus. Leui enim (vt habet interpretatio) ſignificat, Ipſe mihi aſſumptus ſignificat &, Ipſe meus, ſignificat & tantum, *Aſſumptus,* ſignificat, &, *Aſſumptus mihi.* Ipſe idem & mihi Leui & Deo eſt. quomodo idem & mihi ſacerdos & Deo eſt: & mihi aduocatus, & Domini deprecator: pro me offerens ſacrificiū, & idem ſe offerens Domino. Denique & alibi Leui interpretatione dicitur, Pro me. Etenim ſi à me nominetur Leui, pro me eſt: ſi pro me offerat, pro me eſt, ſi pro me interueniat, pro me eſt. Sin autem vocetur a Domino, ipſe mihi dicitur. hoc eſt, non alij tributarius, non decimarius, nō de poſſeſſione munificus. Ipſe mihi, hoc eſt, tamquam abundans: pro his omnibus, non ab hoc decimas, non fructus, non dona quæro, non munera: ipſe mihi pro munere eſt, ipſe eſt pro tributo: non poſſeſſione ſua munificus mihi, ſed ipſe mihi poſſeſſio, ipſe meus fructus, ipſe meus cenſus, aſſumptus mihi, vel aſſumptus a me. Non poteſt hoc ſine diuina eſſe gratia. Sicut enim poſſeſſio non poteſt, mea eſſe niſi emero eam, ſic nō poteſt eſſe Leui, niſi fuerit aſſumptus a Domino: Cùm enim aſſumptus fuerit, rectè dicitur, ipſe meus. Denique cum Moyſi dictum eſſet vt populo Iudæorum per tribus ſingulas diuideret incolatus, & diſtribueret ſingulas tribubus portiones, tribum Leuiticam excepit Deus dicens filiis Leui: *Non erit portio, neque ſors in medio fratrum ſuorum,* quia Dominus Deus pars eorum eſt. Et alibi: *Ego Dominus portio eorum.* Negatur his terrena diuiſio, vt ipſi diuinam ſæcularem ſibi non vendicant portionem, fiant cæleſtis poſſeſſio. Vel hoc ſolum nouerint poſſidere, hoc eſt, fidei & deuotionis obſequium, multò deteriores quam qui poſſeſſionum ſuarum ſpatia ampla diffundunt. Quantumlibet fines ſuos extendant, & terra deficit, & mare includit inſanas cupiditates, & pendunt tributa maiora quam fructus ſunt. At verò iſte nihil poſſidens, nulli niſi Deo militat, ſupra terram eius eſt portio, non eum terra deficit, non mare claudit. Cui portio Deus eſt, totius poſſeſſor eſt naturæ. Pro agris igitur ipſe ſibi ſatis eſt, habens bonum fructum, qui numquam poſſit perire. Pro domibus ſatis eſt ſibi, vt ſit habitatio Domini, & templum Dei, quo nihil poteſt eſſe pretioſius. Quid enim pretioſius Deo? Aut quid deeſt ei viro qui poteſt dicere: *Non contingat mihi gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo?* Non poteſt in hoc princeps mundi huius ſibi conſortium vendicare, in quo nihil ſuum inuenit. Ideòque Dominus qui venit docere vt fieret nobis Deus portio, ait: *Venit enim huius mundi princeps, & in me inuenit nihil.* Meritóque imitatores ſui eſſe volens, ait: *Nolite*

in Pſal. 118. oct. 16 v. 1 tom. 2.

ibid. octon. 8. v. 1

2. Tim. 2.

Deut. 18. Deut. 10

Leuit 18.

1. Cor. 3.

Galat. 6.

Ioan. 14.

ibid.

Mat. 10.

Act. 3. poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, G Vnde Petrus oſtendens in Deo portionem ſibi eſſe, non in ſæculo, ait: *Argentum & aurum non habeo, ſed quod habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazarei ſurge & ambula*, hoc eſt, Hæc eſt ſors mea, id eſt, portio mea, Chriſtus eſt. In nomine igitur Chriſti Ieſu ſurge & ambula. Hoc eſt, in portione mea diues ſum, in portione mea potens ſum: meritò tales præſumo fructus iſtius portionis, vt ſalus & vita donetur, quia hoc eſt iſtius patrimonium portionis quam elegi mihi.

ibid. oct. 14 verſ. 1. *Dilectus* ergo *meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia.* Lilium caſtitatem ſignificat. Scit itaque bonus paſtor vbi paſcat gregem ſuum, quæ pabula ouibus ſuis expediant. H Quæ ſunt paſcua noſtra, hoc eſt fidelium, niſi Chriſtus? In cuius paſcuis ſe locatū Propheta lætatus eſt, dicens: *In loco paſcuæ ibi me collocauit.* Ipſe enim nos paſcit & reficit. Pſal. 22. Eccl. 39. Bona paſcua, diuina ſacramenta ſunt. Carpis illic nouum florem, qui bonum odorem dedit reſurrectionis, carpis lilium, in quo ſit ſplendor æternitatis, carpis roſam, hoc eſt, Dominici corporis ſanguinem. Bona etiam paſcua, libri ſunt ſcripturarum cæleſtium, in quibus quotidiana lectione paſcimur: in quibus recreamur ac reficimur, cum ea quæ ſcripta ſunt degustamus, vel ſummo ore libata frequentius ruminamus. His paſcuis grex Domini ſaginatur. Bona etiam Chriſti paſcua, Ezech. 34. montes conuallium (nam & in his paſcit Chriſtus ſicut capreolus, aut hinnulus ceruorum) hoc eſt, in ſplendoribus ſanctorum, Pſal. 109 qui ſicut luminaria iſtius mundi ſedula humilitate fulgentes virtutum diuerſarum præſtant cacumine, & ſupra mundum meritis ſuis eminent. Iſti ſunt de quibus dicitur: Ioan. 17. *De hoc mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de hoc mundo:* quia ſupra mundum ſunt qui Chriſtum ſequuntur.

Donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Omnia ſunt hîc vmbroſa & caliginoſa, nuſquam veri cognitio nuſquam 1. Cor. 13. Coloſſ. 3. recta experientia rerum. *Videmus*, ait ille, *nunc per ſpeculum, & in ænigmate*, verùm cum adſpirauerit dies, cùm apparuerit Chriſtus vita noſtra, Mat. 25. vel cùm extremi iudicij dies aduenerit, quando audient iuſti: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi*: in Pſal. 118. oct. 16 v. 5 tom 2. tunc diſcuſſis vmbris, lætos læuis iuſtorum mentibus adſpirabit dies. Vmbra eſt ergo vita hæc, feſtina ad ſolem, vt te defendat ab vmbræ huius frigore, & calorem tibi profundat æſtiuum. Mat. 24. Et ideo ſuadet orandum ne fiat fuga noſtra hyeme vel ſabbatho: non tempus diémque ſignificans, ſed frigere nos meritis prohibens, & bonorum operum eſſe ieiunos.

CAPVT TERTIVM.

Lib. de Iſa. c. 5. tom. 1. Cant. 2. IN *cubili meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea, quæſiui eum, & non inueni.* Acceperat iam hæc anima bona pignora charitatis. Sed quia ſemper ſolliciti eſſe debemus, ſemper intenti, & quia verbū Dei ſicut capreola exilit, aut ſicut hinnulus ceruorum: ſemper vigilet anima, & prætendat quæ requirit eum, & quæ tenere deſiderat. Ideo quaſi ſublapſum ſibi, *In cubili*, inquit, *meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea.* in Pſa. 118. octo. 7. v. 7 tom. 2. Qui bene quærit, in cubili quærat, in noctibus quærat: nec dies feriatus, neque noctes ſint. Nullum tempus vacet à pietatis officio, & ſi non inuenerit primò, perſeueret in quærendo. M Nullum tempus vacuum ſinat ſancta deuotio præterire. Pſal. 6. Pſal. 118. Nam ſi ſtudentes doctrinis ſæcularibus perperā ſomno indulgent: quantò magis qui Deum cupiunt cognoſcere, non debent ſomno corporis impediri, niſi quantum naturæ ſatis eſt? Dauid per ſingulas noctes lectum ſuum lacrymis diluebat: ſurgebat etiam noctis medio, vt Domino confiteretur: & tu totam noctem ſopori exiſtimas deputandam? Tunc magis tibi orandus eſt Dominus, tunc præſidia poſtulanda, culpa cauenda, quādo videtur habere ſecretum. Tunc maximè quando tenebræ in circuitu meo, Eccleſ. 23. & parietes me operiunt, cōſiderandum quia Dominus omnia intuetur abſcondita. Ne dixeris ergo circumfuſus tenebris, Pſal. 33. Quis me videt? & quem vereor ſeptus parietibus & incluſus? Quia vultus Domini ſuper facientes mala. Rom. 2. Deinde ſi arbitrum non vides, te ipſum non vides? Tuæ conſcientiæ teſtimonium non vereris? Neſcis illam caliginem noctis, non opertorium, ſed incentiuum eſſe peccati? Cum ſomno & cibo feruent corpora, tunc etiā vigor mentis ſopore laxatur, ſomno reſoluitur, tunc irrepit impura libido concubitus, tunc perturbatur cor, ſqualor immunditiam non veretur, caſtitatis puritas non conſideratur, pudicitiæ gloria non recenſetur. Nox erat quando Iudas prodidit, quando Petrus negauit. Ioan. 18. Illo igitur præcipuè tempore iuſtificationes Dei animo retexendæ ſunt, relegenda mādata hortatoria. Illa de caſtitate præcepta non abſint, vt his occupata mēs flagrantiam libidinis, carnis reſtinguat ardorem. Tene illud animo: Pſal. 6. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum.* Quis enim ſtupris deditus, flagitiis inuolutus, lauat per ſingulas noctes lectum ſuum? Neſcit flere qui flenda committit: & cùm ſit ipſe lacrymabilis, non habet culpæ lacrymas ſuæ. At ille qui caſtigat corpus ſuum, & ſui ſollicitus gubernator eſt, 1. Cor. 9. atque ingemiſcens & dolens lapſus ſuperioris offenſam, quærit quomodo abluat fletibus pœnitentiæ: hic lauat per ſingulas noctes lectum ſuum. Non dormiamus ergo totis noctibus, Pſal. 6. ſed maximam earum partem lectioni & orationibus deputemus. Audi Eccleſiæ vocem quærentis etiam in noctibus Chriſtum: I *In cubili*, inquit, *meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea.* Accipe ſecundùm litteram. Quæſiuit in noctibus, Pſal. 17. orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando. Quæſiuit in noctibus, quia poſuit tenebras latibulū ſuum, vt quærere eum ſollicitius diſceremus. Quæſiuit igitur in prophetis Eccleſia ex gentibus congregata, & ideo credidit. Denique aduentus Dominici teſtimonia de prophetis Euangeliſtæ pſalmiſque poſuerunt. Pſal. 18. Vnde ſcriptū eſt: *Nox nocti indicat ſcientiam.* Quæſiuit in noctibus in perſecutionibus & aduerſis in tribulationibus & laboribus duris. Nox eſt omnibus quibus non eſt perfecta ſecuritas. Ioan. 9. Vnde ait Dominus: *Veniet nox, quando nemo poteſt operari, cum in hoc mundo ſum, lux huius mundi ſum.* K Ioan. 3. Ephеſ. 5. Non ergo operemur in tenebris. Si enim lucent opera noſtra, non operamur in tenebris, ſed in lumine. Dies eſt quibus adeſt Chriſtus: nox eſt, quibus ſe denegat. Non magnum ergo ſi tunc Domino grātias agas, quando in proſperis & ſecundis es: ſed ſi tunc adhæreas Chriſto quando te perſecutor exagitat, quando aliqua procella perturbat. Amiſiſti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa deſtitutione memento Domini Dei tui: ne quaſi nō exauditus, ingratus ſis, & in tua præuariceris ærumna. Pulſus es in exilium? Memento Domini Dei tui, ne patriæ interdictæ charitatē Deo præferas. Alicuius diuitis oppreſſus potentia amiſiſti proprias facultates, L indiges ſumptu? Memento Domini Dei tui, ne nox te egeſtatis abducat à deuotionis affectu. Hoc eſt enim mandatum legis, vt in nocte magis quæras, quādo magis exaudiaris à Domino, & poſſis dicere: *In tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine.*

In noctibus, inquit, *quæſiui eum, & non inueni.* Pſal. 117. Lib. 3. de Virg. to. 4. 364. c. Sequamur ergo Chriſtum per diem, ſed eum diem qui adeſt Eccleſiæ quem Abraham vidit, & gauiſus eſt: Ioan. 8. nō enim in noctibus reperitur Chriſtus. Vnde & infert: *Exurgam itaque, & quæram in ciuitate, in foro, in plateis quem dilexit anima mea.* Lib. de Iſa. c. 5. to. 1. Fortaſſis ideo non inuenit adhuc, quia in foro quæſiuit vbi lites ſunt in plateis, vbi nundinæ rerum venalium. Lib. de Vir. vbi ſupra. Non enim vlla Chriſtus pecunia comparatur. Nequaquam igitur ibi Chriſtum quæramus, vbi inuenire non poſſumus. Epheſ. 2. Non eſt Chriſtus circumforaneus. 1. Cor. 1. Chriſtus enim eſt pax, in foro lites: Chriſtus iuſtitia eſt, Ioan. 5. in foro iniquitas: Chriſtus operator eſt, in foro inane otiū: 1. Ioan. 4. Chriſtus charitas eſt, in foro obtrectatio: Chriſtus fides eſt, in foro fraus atque perfidia: In lib. de Viduis. Chriſtus in Eccleſia eſt, in foro idola. Et vt illa vidua, quā in alio perſtrinximus libro, cognoſcat non obtrectandi me locutum illa ſtudio, ſed monendi, méque non aſperum, ſed ſollicitū: gratiam reconciliationis accipiat. In Eccleſia vidua iuſtificatur, in foro circumuenitur. Fugiamus ergo forū, fugiamus plateas. Prou. 7. Prudentiam autem notam adſume tibi, & cuſtodias te a muliere aliena. *Per feneſtram enim de domo ſua in plateas proſpicit.* Fugiamus plateas. Non

Digitized by Google

enim iniuria tantummodo non inueniſſe quem quæras, A ſed etiam plerumqoe vbi non oportet quæſiſſe, vulnus eſt: quæſiſſe in domibus virorum, qui ſibi falſu doctorum nomen adſumunt, quæſiſſe procaciùs quam verecundiùs. Accipe & ſecundùm alium ſenſum.

Quæſiuit ſponſa Chriſtum in foro, vbi oleum venditur, quod expectantes ſponſum emere conſueuerunt, vbi ius, vbi leges. Si lex ſpiritalis eſt, & forum eſt vtiq; ſpiritale, vbi diſputant periti legis æternæ, quod forū non litibus tumultuoſum eſt, ſed Chriſti tribunalibus glorioſum. Quæſiuit in foro, & poſt quæſiuit in plateis, de quibus ij qui ad patrisfamilias Euangelici prandium conueniunt, colligebantur: qui vocati excuſandum ſe ab huiuſmodi epulis non putarunt. Exurgam ergo dicit, ideſt, erigam & attollam intentionem meam, & quæram impigrè, quæram ſollicitè. intro ibo in ciuitatem. Eſt & anima quæ dicit: Ergo ciuitas munita, ergo ciuitas obſeſſa. Eſt ciuitas munita per Chriſtū: eſt ciuitas illa Hieruſalē in cælo, in qua abundant diuinæ legis interpretes, & diſciplinarum periti, per quos verbum Dei quæritur. Quæram, inquit, in foro illius ciuitatis, in illo foro vbi tractātur iura conſulti, vbi oleum venditur, quod Euangelicæ virgines emunt, vt ſemper faces ſuæ luceant, nec eas fumus iniquitatis extinguat. Quæram, inquit, in plateis, in quibus ſupereffluunt aquæ de illis fontibus prorumpentes, de quibus Salomon dicit eſſe potandum.

[*in Pſal. 118. oct. 7. v. 7. tom. 2.* — *Mat. 25.* — *Rom. 7.* — *Luc. 14.* — *Lib. de Iſa. c. 5. tom. 1.* — *Eſai. 27.* — *Mat. 25.* — *Prou. 5. Item ibid.*]

Inuenerunt me, inquit, *cuſtodes, qui circumeunt ciuitatem.* Dum quærit igitur Chriſtum, inuenit cuſtodes qui in miniſterio ſunt: ab his requirit, *Num quem diligit anima mea vidiſtis?* Sed anima quæ Deum quærit, etiam cuſtodes tranſit. Sunt enim myſteria quæ etiam angeli concupiſcunt videre. Vnde Petrus ait: *Nunciata ſunt*, inquit, *vobis per eos qui vobis euangelizauerunt, Spiritu ſancto miſſo de cælo, in quem concupiſcunt angeli proſpicere.* Poſteaquam itaque in foro & plateis quæſiuit, mediis in eos qui circumeunt ciuitatem, & tunc demum potuit inuenire quod quæreret, fortaſſe quod in tribulatione & metu poſita magis inueniat gratiam.

[*1. Pet. 1.* — *in Pſa. 118. octo. 7. v. 7 tom. 2.*]

Quam modicum cùm tranſiui ab eis, inueni eum, tenui eum & non dimiſi eum. Ergo qui tranſierit cuſtodes, verbum inuenit. Tranſiuit Ioannes, qui verbum apud patrem inuenit. Multi quoque ſunt qui in otio quærunt Chriſtum, & non inueniunt: & quærunt eum in perſecutionibus, & citò inueniunt. Et ideo quaſi poſt tentationes, quia in periculis fidelium ſuorum adeſt, *Quam modicum*, inquit, *cùm tranſiui ab eis, inueni eum.* Omnis enim qui quærit, inuenit, & qui inuenerit, adhærere debet, ne poſſit amittere. Et quoniam per Euangelium in terris videmus cæleſtia myſteria figurata, veniamus ad Magdalenam, veniamus ad alteram Mariam: conſideremus quemadmodum Chriſtum in cubili corporis ſui, in quo defunctus iacebat, in noctibus quæſiuerint, quando dixit illis angelus: *Ieſum qui crucifixus eſt quæritis: non eſt hic, ſurrexit enim.* Quid igitur *quæritis viuentem cum mortuis?* Quid quæritis in ſepulchro eum qui iam in cælo ſit? Quid quæritis in vinculis ſepulturæ, vniuerſorum vincla ſoluentem? Non ſepulchrum huic ſedes, ſed cælum eſt. Ideo dixit vna ex his: *Quæſiui eum, & non inueni.* Tamen non vadunt Apoſtolis nuntiare, miſeratus quærentes, occurrit eis Ieſus, dicens: *Auete.* Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tenetur ergo Ieſus, ſed delectatur ſic teneri, quia fide tenetur. Denique delectauit eum & illa mulier quæ tetigit eum, & curata eſt à ſanguinis fluxu, de qua dixit: *Tetigit me aliquis: nam ſenſi virtutem de me exiſſe.* Tange ergo, & fide tene eum, & conſtringe fideliter pedes eius, vt virtus de eo exeat, vt ſanet animam tuam.

[*Lib. de Iſa. cap. 5. to. 1.* — *Ioan. 1.* — *Matt. 7.* — *Mat. 28.* — *Luc. 27.* — *Supra eod.* — *Ioan. 20.* — *Mat. 28.* — *Luc. 8.* — *Luc. 6.*]

Tenui, ait, *eum & non relinquam eum.* Sed quibus tenetur Chriſtus? Non iniuriæ nexibus, non teſtium nodis, ſed vinculis charitatis, mentis habenis ſtringitur, & animæ tenetur affectu. Si vis & tu tenere Chriſtum, quære iugiter, nec pœnam metuas. Inter ſupplicia enim frequenter corporis, inter ipſa perſecutorum manus Chriſtus melius inuenitur. *Quam modicum*, inquit, *fuit cùm tranſiui ab ipſis.* Exiguo enim ſpatio, breuique momento cùm perſecutorum manus euaſeris, nec ſuccubueris poteſtatibus mundi, tibi Chriſtus occurrit, nec te diu tentari patitur. Quæ ſic Chriſtum requirit, quæ Chriſtum inuenit, poteſt dicere. *Tenui eum, nec relinquam eum, donec introducam eum in domum matris meæ, & in cubiculum eius quæ me concepit.* Quæ eſt domus matris tuæ, & cubiculum eius, niſi internum tuæ ſecretúmque naturæ? Hanc domum ſerua, huius domus mundato penetralia, vt cùm immaculata domus fuerit, nec vllius adulterinæ conſcientiæ ſordibus inquinata, ſpiritualis domus in ſacerdotium ſanctum lapide angulari coagmentata conſurgat, & Spiritus ſanctus habitet in ea. Quæ ſic Chriſtum requirit, quæ ſic B Chriſtum obſecrat, non relinquitur ab eo, immò etiam frequenter reuiſitur. Vel domus matris fortaſſe eſt, in qua præfulget moralium diſciplina: ſecretum autem illud eſt, in quo ſunt altiora myſteria, in quibus diuinæ gratiæ mella redolent. An non omni melle dulcior peccatorum remiſſio? Nonne omni flore gratior reſurrectio mortuorum?

[*Lib. 3. de Virg. to. 3. 67. d.* — *Ephes. 2.* — *in Pſ. 118. octo. 17. v. 3 tom. 2.*]

Videntes itaque ſponſam filiæ Hieruſalem Chriſto inhærentem, & adhuc aſcendentē cum eo (dignatur enim quærentibus frequenter occurrere, & condeſcendere vt eos eleuet) dicunt: *Quæ eſt hæc quæ aſcendit à deſerto ſicut vitis propago, fumo incenſa, odorificata myrrha & thure ab omnibus pulueribus vnguentarii?* Mirantur aſcendentem virtutes C cælorum, quod ſine offenſione aſcendat, & ex hoc mundo aſcendat cum lætitia & iucunditate ſicut vitis propago, & ſicut fumus ſe ad ſuperna ſubrigat, fragrans piæ reſurrectionis odorem, & ſuauitatem fidei. Pulchrè verò ſubtilitatem eius expreſſit pulueris comparatione, & vnguenti commemoratione, quia in Exodo legimus compoſitum ſubtile thymiama: illud verò eſt incenſum propheticum, quod eſt ſanctorum oratio, vt dirigatur in conſpectu Domini, ſicut & Dauid dicit: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Porrò deſertum à quo ſponſa aſcendit, mundum hunc intelligimus, qui velut deſertus terræ locus & incultus videtur, ſentibuſque & D ſpinis noſtrorum obſitus delictorum. Quapropter filiæ Hieruſalem mirantur quomodo anima quæ ante in inferno derelinquebatur, inhæreat Dei verbo, & aſcendat ſicut vitis propago in ſuperiora ſe ſubrigens, veluti fumus natus ex igne, atque alta petens, tum præterea quod bonis odoribus fragret. Odor autem ille, orationis piæ redolet ſuauitatem, quæ dirigitur ſicut incenſum in conſpectu Dei. Et in Apocalypſi legimus quod aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum: quæ incenſa referuntur per angelum ſuper altare illud aureum quod eſt ante ſedem, & tanquam piæ precationis ſuaue fragrat vnguentum, quia de æternorum & inuiſibilium, non de corporalium petitione compoſitum E eſt præcipuè tamen myrrham redolet ſponſa, & thus, eo quòd peccatis mortua ſit, & Deo viuat. Vnde & in poſterioribus: *Ibo*, inquit, *mihi ad montem myrrhæ, & collem thuris.* Audiamus ſequentia.

[*Lib. de Iſa. 5. tom. 1.* — *Ex annot. in exod. ad irenaum to. 1. 341. b* — *Exod. 30.* — *Apoc. 8.* — *Pſal. 140.* — *Lib. de Iſa. cap. 5 to. 1* — *Pſal. 15.* — *Pſal. 140.* — *Apoc. 8.* — *Rom. 6.* — *Cant. 4.*]

In lectulum Salomonis: ſexaginta potentes in circuitu eius, ex potentibus Iſrael: omnes tenentes gladium, docti bellum. Hanc filiæ Hieruſalem aſcendentem & nō reſiſtentem videntes, & meritorum eius odoribus delectatæ, agnoſcentes quoque Salomonis illius pacifici eſſe ſponſam, etiam comitatu ſedulo proſequuntur vſque ad lectum Salomonis, eo quòd ei vera requies in Chriſto debeatur: lectus enim ſanctorum Chriſtus eſt in quo vniuerſorum feſſa F ſæcularibus prælus corda requieſcunt. In hoc lecto requieuit Iſaac, & benedixit filium iuniorem, dicens: *Eſto Dominus fratrum tuorum.* In hoc lecto recubans Iacob benedixit duodecim patriarchas. In hoc lecto recubans archiſynagogi filia ſurrexit à morte. In hoc lecto iacens viduæ defunctus, mortis vincula Chriſti vocatus voce diſſoluit. Hunc lectulum ſexaginta potentes ambiunt ſtrictis armati enſibus, & eruditi præliaribus diſciplinis: qualis nimirum fuit Dauid rex & propheta, quidem omnium fortiſſimus confidenter canebat: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Qualis & ille qui omnibus fortunis exutus, animi conſtantiam ſeruans: *Nudus*, in-

[*Lib. de Iſa. cap. 5. tom. 1* — *Gen. 27.* — *Gen. 49.* — *Marc. 5.* — *Luc. 7.* — *Pſal. 143.* — *Iob. 2.*]

quit, *ſum natus, nudus exibo: quia Dominus dedit, Dominus* A
Lib. 1. Of. *abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.* Hæc eſt inuicti animi
39. 104. fortitudo, quæ bellum cum vitiis gerit, quæ ſola defen-
dit ornamenta virtutum omnium, & iudicia cuſtodit, &
quæ ineapiabili prælio aduerſùs vitia omnia decernit,
inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſùs
voluptates, dura aduerſùs illecebras, quibus aurem
deferre neſciat, nec (vt dicitur) aure dicat, pecuniā negli-
git, auaritiam fugit tamquam labem quandam, quæ vir-
tutem effœminet. Nihil enim tam contrarium fortitu-
dini, quam lucro vinci. Frequenter pulſis hoſtibus, in-
clinata in fugam aduerſariorum acie, dum exuuiis, cæ-
ſorum capitur præliatos, inter ipſos quos ſtrauit, miſe- B
randus occubuit: & triumphis ſuis deiectæ legiones,
dum ſpoliis occupantur, hoſtem in ſe reuocarunt qui
fugerat. Fortitudo igitur tam immanem hoſtem repel-
lat & proteſtat, nec tentetur cupiditatibus, nec metu fran-
gatur: quia virtus ſibi conſtat, vt fortiter omnia perſe-
quatur vitia tamquam virtutis venena. Hæc itaque ſunt
Gen. 32. arma, quibus iſti potentes qui lectulum Salomonis am-
biunt, ſunt armati. Horum fortium caſtra videns Ia-
Hebr. 4. cob in ſpiritu: *Caſtra*, inquit, *Dei ſunt hæc.* Tenent autem
fortes iſti gladios in manibus, quos pro Chriſti nomine
non refutent: vel quibus corporalia à ſpiritalibus, vm-
bram à veritate diſtinguant. Viuus eſt enim Dei ſermo & C
efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertin-
gens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, compagum
quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum &
intentionum cordis: & non eſt vlla creatura inuiſibilis
Luca. 22. in conſpectu eius, omnia autem nuda & aperta ſunt
Lib. 10. in oculis eius. Sunt & alij gladij in Eccleſia, de quibus
Lucca. 22. dicitur, *Domine ecce duo gladij hic:* Eccleſiaſticæ videlicet
to. 3. 164. d poteſtatis, & mundanæ. Eſt & gladius ſpiritalis, quem
Dominus vendita tunica emi imperat: vt vendas patri-
monium, emas verbum, quo nuda mentis penetralia
veſtiuntur. Eſt etiam gladius paſſionis, vt exuas corpus,
& immolatæ carnis exuuiis emanat ſibi ſacri corona mar- D
tyrij. Habent ergo fortiſſimi iſti, lectuli Salomonis cu-
ſtodes, huiuſmodi gladios in manibus: habent paratos
& exertos, vt ſpiritales nequitias, noſtri regis quietem
interturbare volentes, ſua virtute oppugnent.

Lib. 3. de *Lectum fecit ſibi rex Salomon ex lignis Libani: columnas eius*
Virg. to. 4. *fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum eius purpureum,*
375. d *dorſum eius gemmis ſtratum.* Quis eſt iſte lectus, niſi cor-
poris noſtri ſpecies? Namque in gemmis aer ſpecie ful-
goris oſtenditur, in auro ignis, aqua in argento, terra per
lignum: ex quibus corpus humanum quatuor conſtat
elementis, in quo recubat anima, ſi non aſpero mon-
tium, non humi arido ex aſpere quietis exiſtat, ſed ſubli-
mis a vitiis ligno fulta requieſcat. Vnde & Dauid dicit: E
Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius. Nam lectus
Pſal. 40. doloris eſſe qui poteſt, cum dolere non poſſit qui non
habet ſenium? Corpus autem doloris, ſicut corpus eſt
Rom. 7. mortis. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis*
huius? Et quoniam verſiculum induximus, in quo Do-
Ioan. 11. minici corporis fecimus mentionem, ne quem fortè per-
Ioan. 19. turbet legentem, quòd Dominus corpus ſuſcepit dolo-
ris, recordetur quia Lazari mortem & doluit & fleuit,
& in paſſione eſt vulneratus, atque ex vulnere ſanguis
& aqua exiuit, ſpiritumque exhalauit. Aqua ad laua-
crum, ſanguis ad potum, ſpiritus ad reſurrectionem. F
Vnus enim eſt Chriſtus nobis ſpes, fides, charitas. Spes
in reſurrectione, fides in lauacro, charitas in ſacramen-
to. Tamen vt corpus ſuſcepit doloris, ita etiam ſtratum
in infirmitate verſauit, quia conuertit in commodum
Pſal. 40. carnis humanæ. Nam paſſione infirmitas eſt ſoluta,
Rom. 6. mors reſurrectione: & tamen mœrere pro ſæculo, gau-
2. Cor. 7. dere debetis in Domino: triſtes ad pœnitentiam, ala-
Rom. 12. cres ad gratiam: licet & flere cum flentibus, & gaudere
cum gaudentibus oportere gentium doctor ſalutari præ-
ceptione præſcripſerit.

Media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. Quæ
Lib. de bono ſunt iſtæ filiæ? Non debet eſſe occultum, quòd ſuperio-
mortis, ca. res videantur qui antè generati ſunt, inferiores qui po-
10. to. 1. ſtea. Comparantur enim vtero mulieris partus huius ſæ-
culi, quoniam fortiores ſunt qui in virtute iuuentutis A
nati ſunt, infirmiores qui tempore ſenectutis. Deficit
enim multitudine generationis hoc ſæculum tamquam
vulua generantis, & tamquam ſeneſcens creatura robur
iuuentutis ſuæ, velut marcentium virium ſuarum vigo-
rem deponit. Iſtæ ergo ſunt filiæ Hieruſalem, id eſt, tene-
riores & inferiores animæ. Illis ſe exhibet, vt luceat ima-
go eius in confeſſione earum, luceat in dilectione, luceat
in operibus: vt ſi fieri poteſt, tota ſpecies eius exprima-
tur in ipſis.

Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in corona
qua coronauit eum mater eius in die ſponſalium eius, & in die Lib. de Iſaï.
iucunditatis cordis eius. Canunt epithalamium, & vocant cap. 5. to. 2. B
cæteras poteſtates cælorum, vel animas, vt videant cha-
ritatem quam circa filias Hieruſalem habet Chriſtus.
Vnde & meruit coronari à matre quaſi filius charitatis, Coloſſ. 1.
ſicut Paulus oſtendit, dicens: *Quia Deus eripuit nos de pote-*
ſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii charitatis ſuæ.
Charitatis itaque filius & ipſe charitas eſt, non acciden-
tibus habens charitatem, ſed habens eam ſubſtantia ſua, Ioan. 18.
ſicut regnum, de quo dicit: *Ego in hoc natus ſum.* Ideò-
que dicunt: Egredimini, id eſt, exite de ſollicitudinibus
& cogitationibus ſæculi, exite de anguſtiis corporalibus,
exite de vanitatibus mundi, & videte quam rex pacificus
C in die ſponſalium ſuorum habeat charitatem, quàm
glorioſus ſit, quia corporibus reſurrectionem dedit, &
animas ſibi coniunxit. Hæc magni eſt corona certami-
nis, hoc præclarum munus ſponſalium Chriſti, ſanguis
eius & paſſio. Quid enim plus potuit dare, qui ſibi
etiam non pepercit: & pro nobis in mortem animam
ſuam obtulit? Quæ eſt autem corona gloriæ, niſi Eccle- Eſai. 53.
ſia, quæ caput ſuum Chriſtum coronat? Quæ iucundi- in Pſal. 118.
tas vniuerſæ terræ, niſi domus populi Chriſtiani, aula oct. 15. ante
ſanctorum, de quibus ſcriptum eſt: *In omnem terram* v. 1. tom. 2.
exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum? Pſal. 18.
Ergo quia corona gloriæ eſt Eccleſia, ideo dicitur: *Egre-*
D *dimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in corona qua*
coronauit eum mater eius in die ſponſalium eius, & in die iucun-
ditatis cordis eius. Ad animas dicitur vt è gurguſtiis & clau-
ſtris exeant corporalibus, extra corporis cogitationes
exeant, egrediantur a cupiditatibus, & à curis, & à cæ-
teris carnis iſtius & affectus lubrici paſſionibus, ſupra
mundum aſcendant, de hoc mundo exeant, Chriſto
occurrant, paratæ adſint facibus ardentibus relucentes.
Quaſi angeli Chriſti hæc loquuntur: Non poteſtis vide-
re claritatem eius, gloriam eius, niſi egrediamini hu-
manæ fragilitatis curas, filiæ Hieruſalem. Quaſi di-
cant: *Quid viuen cum inter mortuos quæritis?* Non intra
E hunc mundum quæritur Chriſtus qui ſupra mundum Mat. 25.
ſuos voluit eſſe diſcipulos. Quæ eſt corona, qua corona-
tur Chriſtus, niſi corona gloriæ? Ioſeph coronam habuit Luc. 24.
caſtitatis, Paulus iuſtitiæ, Petrus fidei. Singularum vir- Ioan. 15.
tutum coronæ ſunt. Solus Chriſtus habet coronam glo-
riæ, qua eum Eccleſia coronauit. In hac corona omnes
coronæ ſunt, quia gloria in portio virtus coronæ, ſed
præmium virtutum coronatum eſt.

CAPVT QVARTVM.

F IAm verò conuerſus ſponſus in laudem ſponſæ dicit: ibid. paulò
Ecce pulchra es proxima mea, oculi tui columbæ, extra taci- poſt.
turnitatem tuam. Pulchra es, inquit, in prædicatione
pulchra in conuerſatione. *Oculi tui columbæ.* Oculi ſunt
viri, videlicet ſpiritalibus ornati ſenſibus, qui ad viden- 1. Pet. 2.
da myſteria ſunt acuti, & parati ad penetranda ſcriptu- Cant. 3.
ræ ſecreta diuinæ, rationabili lacte fulgentes, in quibus Cant. 6.
non ſit aliqua doli maculoſa confuſio, ſed ſimplicis
affectus pura & immaculata ſinceritas. Ideo in aquarum
abundantia lotas has columbas in lacte memorauit.
Dentes & genas, & ſicut coccineum reſticulum labia
ſponſæ, intelligimus animæ eſſe virtutes, doctorum-
que diuerſitates: qui vel ſpiritualem menti alimoniam
diſpenſatione ſedula ſubminiſtrent, vel prædicatione
Dominicæ

Dominicæ crucis, ſicut verbi quadam linea alligent audientem, vel modeſtia verecundi, & iuuentutis flore gratiſſimi. Et ſi a tactu pudore reuocentur, redoleat tamen in his odor Chriſti: & ſicut ingenij, quaſi de capite ſacerdotali deſcendit vnguentum, ſic & in his eluceat pulchritudo doctrinæ.

Pſal. 132.

Lib. de initiandis, c. 7 tom 4. *Zach 3.*

Ecce formoſa es proxima mea. Chriſtus videns Eccleſiam ſuam in veſtimentis candidis, pro qua ipſe (vt habes in Zachariæ libro prophetæ) ſordida veſtimenta ſuſceperat, vel animam regenerationis lauacro mundam atque ablutam, dicit: Ecce formoſa es proxima mea, ecce es formoſa, oculi tui ſicut columbæ: in cuius ſpecie ſpiritus ſanctus deſcendit de cælo. *Formoſi igitur oculi tui ſicut columbæ, extra taciturnitatem tuam*: quod & ſpiritaliter videat, & nouerit tempus eſſe tacendi, & tempus loquendi: vt in tempore ſermonem ſuum proferat, ne importunitate loquendi peccatum poſſit incurrere. *Extra taciturnitatem tuam*: Eo quod & videant ſpiritaliter, & nouerint ea quæ vident tacere myſteria. *Oculi*, inquit, *tui ſicut columbæ.* Hic columbæ, id eſt, Eccleſiæ ſimplicitas deſignatur & gratia. Vide itaque ſimplicitatem oculi. Qui enim iuſtum videt & gaudet, etiam ipſe vult iuſtus eſſe. Pulchrum eſt enim vt eo in aliis delectetur, quod vult ipſe in ſe ſeruare ſi poſſit. Eſt enim inſitum bonis, vt caſtum pudicus, prudentem ſapiens affectu pio diligat, miſericors liberalē, virtutes ſuas in aliis amet. Pleriſque etiam iuſti aſpectus, admonitio correctionis eſt, perfectioribus vero lætitia. Nam ſi tanta vis in naturalibus eſt, vt animal viſum proſit ictericis, ita vt mortui quoque corpus eius animanos prodeſſe dicatur ſi fuerit demonſtratum iis qui huiuſmodi inciderint paſſionem, dubitare poſſumus quod iuſti ſanet aſpectus cuius ſunt oculi ſicut columbæ, ſimplices & pudici. Ergo vile animal irrationabile tantam virtutem habet, vt ſanare hominem poſſit momento exiguo, quo videtur: homo iuſtus, ſi tamen cum fide ab eo conſpiciatur qui vtilitatem ab eo percipere deſiderat, nihil conferet? Nonne vel ipſi oculorum radij virtutem quandam videntur infundere iis qui fideliter eum videre deſiderant? Sed quemadmodum iuſtus lætificat cor innocentium cùm videtur, ita & improbi iuſtorum cognitione torquentur, quia vel tacitis ſanctorum motibus arguuntur. Torquet caſtitas incontinentiam, auaritiam liberalitas, impietatem fides.

In Pſal. 118. oct. 16. v. 3. ſo. 3. *Eccl. 3.* *Eſai. 50.* *In Concione de obitu. Valentin. ſo. 5. 85. d* *In Pſ. 118. oct. 10. v. 2 tom. 2.* *Plinius lib 30. cap. 11*

B C D

Oculi, inquit, *tui columbæ, extra taciturnitatem tuam*; en quòd tota ſpiritalis & ſimplex ſponſa Chriſti ſicut columba (in cuius ſpecie viſus eſt a Ioanne deſcendere Spiritus ſanctus) ſpiritalia videat, & nouerit ea quæ viderit tacere myſteria. Non enim mediocris virtus tacere. Eſt enim & tempus tacendi, ſicut tempus loquendi, ſicut & ſcriptum eſt: Dominus dat mihi linguam eruditionis, vt ſciam quando oporteat dicere ſermonem. Virginitatis itaque dos quædam eſt verecundia, quæ commendatur ſilentio. Idem Eccleſiæ gloria intus eſt, non vtique in multiloquio, ſed in ſenſibus vel in penetralibus ſacramentorum. Pergit verò commendare dignitatem ſponſi: *Capillamentum tuum vt grex caprarum, quæ reuelatæ ſunt à monte Galaad.* Ideo capillamentum, quia virtus omnium ſenſuum in capite eſt. Oculi enim ſapientis in capite eius. Profunda igitur doctorum prudentia, quæ poteſt ea quæ obſcura ſunt reuelare, & alta aperire ſenſuum. Capillamentum, verbi eſt altitudo, & eminentia quædam iuſtarum animarum. In altitudine enim cogitationis humanæ certum eſt eſſe ſapientiam. Et quemadmodum tondentur capræ, vt ſuperflua deponant, ita etiam tonſarum animarum gregem, hoc eſt, multarum animarum virtutes habet ſancta Eccleſia, in quo grege nihil poſſis inſenſibile reperire, nihil ſuperfluum: quoniam fides ſapientes facit, ſpiritalis autem gratia ab omni ſuperfluorum labe mundat. Sequitur.

Lib. de inſtit. Virg. ca. 1. ſo. 4. *Ioan. 1.* *Eccl. 3.* *Eſa. 50.* *In Pſ. 118. oct. 15. ante v. 1. tom. 2.* *Eccl. 2.* *Ibid. oct. 16. vers. 3.*

E F

Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt à lauacro, quæ omnes geminos creant, & infœcunda non eſt in eis. Quod ſpecie de capris dicitur, myſticè de Eccleſiæ grege ſentiendum. Nec vilia tibi animalia iſta videantur. Vide quod in altia grex iſte paſcitur, audax in monte? Itaque

Ibid. paulo ſupra.

A vbi aliis præcipitia, ibi capris nullum periculum: vbi aliis periculum, ibi gregis huius alimentum, ibi cibus dulcior, ibi fructus electior. Spectantur à paſtoribus ſuis dumoſa de rupe pendentes, vbi luporum incurſus eſſe non poſſunt, vbi fœcundæ arbores fructum integrum ſubminiſtrant. Cernere licet vberi lacte diſtentas, ſuper teneram ſobolem materna pietate ſollicitas. Ideo elegit eas Spiritus ſanctus quibus cœtum venerabilis Eccleſiæ compararet. Meritò igitur reuelatæ ſunt animæ iuſtorum, & reuelatæ à monte Galaad, hoc eſt, à tranſmigratione teſtimonij, eo quod à ſynagoga ad Eccleſiam teſtimonium cæleſte migrauit. In hoc itaque monte naſcitur *Geneſ. 37.*
B thymiama, reſina, & cæteri odores, quos negotiatores illi Iſmaelitæ, vt habes in primo libro teſtamenti veteris, deferebant. Hos odores habet Eccleſia quos mercatores ex gentibus congregati, fide & deuotione vexerunt. Itaque ſicut capræ bonis refectæ cibis, & folia calore vernantes, lauantur in flumine & exultantes mundæ ſurgunt de flumine: ita animæ iuſtorum aſcendunt ab ſpiritali lauacro. Iſtæ ſunt verè quæ geminos creant, in quibus non eſt fœcūditas aliqua virtutum, ſterilitas vlla meritorum. Bene geminos creant, quia congeminant ſenſus ſuos. Vnde habes in Prouerbiis ſcriptum. Et tu ſcribe hæc tibi tripliciter, in conſilium & in cognitionem. Triplicem præmiſit ſcriptionem, & duo ſubdidit, conſilium, & cogni- *Prou. 22.*
C tionem. Sed cognitio gemina eſt, vna incorporalium, altera corporalium. Diximus de fœcunditate, dicamus de dentibus. Nam & nauigantes plerique, & properantes, itinere terreno, vbi viderint ſpecioſum aliquem locum, delectationis gratia demorantur, paſcunt oculos, animúmque alleuant, nec mora vlla commeandi putatur, ſed gratia. Ita & nobis pulcherrimos dentes iuſtarum animarum conſiderare cordi eſt. Docuit enim ſcriptura pulcherrimos dentes eſſe iuſtorum, dicens ſecundùm literam quidem de patriarcha Iuda, ſpiritaliter autem de Chriſto, Hilares oculi eius à vino, & dentes ſuper *Gen. 49.*
lac. In quo non vtique carnis humanæ officia, ſed diuinæ
D gratiæ munera prædicantur. Docet igitur exemplum, dentes non eſſe prætereundos, vbi de oculis diſſerimus. Qui ſunt igitur iuſtarum dentes animarum, niſi qui informem ac durum accipientes cibum, vel frigidum plerumque, vel ſupra modum calentem, nūc comminuūt, nunc fouent, nunc temperant, prout qualitas fuerit alimentorum? Dura comminuunt, ne aſperitas literæ in veteri teſtamento, & ſæcularis intellectus rigor, niſi fuerit ſpiritali dente ſolutus, vitalia ipſa interclusis ciborum ſalutarium meatibus, & gulam quandam animæ incurioſa edacitate ſuffocet. Par eſt igitur vt diuidas primùm, ſi ſolida tibi videtur eſca quæ ſumitur, & diſtin-
E guas eam: atque emollitam ſine noxa aliqua animæ in omnia eius membra naturali diuiſione transfundas, vt vitalem ſuccum omne eius corpus epuletur. Nihil cadaueroſum, nihil mortuum ore tuo ſumas, ne dicatur: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum*: ſed viuum haurias verbum, vt in tuæ mentis viſceribus poſſit operari. Hi dentes ſuper lac candidiores, quia dentes iuſtorum ſunt. Denique cùm omnes in Moyſe baptizati in nube & in mari patres noſtri fuerint, non otioſè tamen ſcriptum eſt, quia omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt: vt iſtis ſanctorum dentibus maior quidam fulgor accederet, quos poſt tranſitum maris Rubri, Marrhæi *Pſalm. 13.* *Gen 49.* *1. Cor. 10.* *Exod. 15.* *Num 20.*
F fontis amaritudine per ligni gratiam temperata, agnoſcimus eſſe mundatos: deinde duodecim fontium potu, poſtremo petræ ſpiritalem vndam vomentis irriguo. *Petra enim erat Chriſtus.* Vnde & manna manducauerunt, vt toties abluti manducarent panem, vt ſcriptum eſt, angelorum. Nunc quoque in Euangelij myſteriis recognoſcit, baptizatos licet toto corpore, poſtea tamen eſca ſpiritali potuque mundari. Meritò ergo Dauid & oculos interiores purificatos, & dentes tamquam illuminatos ſpiritalium dentium candore, & ſermonem profert, dicens: *Feci iudicium & iuſtitiam.* Ille eſt verus dentium fulgor, vbi bene ſibi conſciæ mentis reſonat canora confeſſio. Ille mundus oculus, quem peccatorum grauium trabes nulla depreſſerit: *1. Cor. 10.* *Exod. 15.* *Pſal 77.* *1. Cor. 10.* *Pſal. 118.* *Matthæi 7.* *Lib. de initiandis, ca. 7. tom. 4.*

quem purgamentorum leuium feſtuca nulla turbauerit. Dicit ergo: *Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro.* Noo mediocris iſta laudatio. Primum quidem apta comparatione tuniſatum. Capras enim & in altis paſci ſine periculo nouimus, & in præruptis ſecuras cibum ſumere, deinde cùm tondentur, deonerari ſuperfluis. Harum gregi comparatur Eccleſia, multas in ſe habens animarum virtut. s, quæ per lauacrum ſuperflua peccata deponant, quæ myſticam fidem & moralem gratiam deferant Chriſto, quæ crucem Domini Ieſu loquãtur. In his formoſa eſt Eccleſia Vnde ad eam verbum Deus dicit: *Tota form ſ es proxima mea, reprehenſio non eſt in te*: quia culpa demerſa eſt.

In Pſ. 118. oct. 18. v. 4. tom. 2. Bas 235.
Lib. 3. Hexaem. c. 13. to. 2.

Sicut reſticula coccinea labia tua. In cocco ſpecies ignis, & crucis Dominicæ ſanguis irrutilat. Coccinea labia Domini, quæ paſſionem propriam loquebantur. Denique in Exodo coccum pro igne collocatum eſt. Nõ enim ex cocco mundus, ſed ex quatuor conſtat elementis. Sed in cocco figura ignis expreſſa eſt, cuius vapor niſi cælum atque aerem, maria terráſque penetraret, omnia tamquã effœtis viribus ſoluerentur Per reſticulum igitur vinculum perſuaſionis agnoſcimus: per coccum, vel cupiditatis ardorem qui ſcintillat in animis audientium, vel indicium paſſionis. Bona ſunt huiuſmodi ſponſi vincula, quæ nocere non ſoleant, vincula gratiæ, vincula charitatis, vt vnuſquiſque ſuis vinculis glorietur, ſicut gloriabatur & Paulus, dicens: Paulus vinctus Ieſu Chriſti. His ligatus vinculis dicebat: Quis nos ſeparabit à charitate

Rom. 8.

Chriſti? an afflictio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius. Certus ſum quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura vlla poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Ibid. paulò inferius.

Vt cortex mali punici gena tua, abſque eo quod intrinſecus latet. Plerumque cito florent mala granata, fructum afferre non poſſunt, niſi congruis peritorum remediis excolantur: plerumque ſuccus vaneſcit interior, & foris ſpecies eius pulchra prætenditur. Quæ non immeritò comparatur Eccleſiæ. Eccleſia enim bonum fidei fulgorem confeſſioniſque prætendit, tot martyrum ſanguine ſpecioſa, & (quod eſt amplius) Chriſti cruore dotata,

Prou. 12.

ſimul plurimos intra ſe fructus vſu iſtius pomi ſub vna munitione conſeruans, & virtutum negotia multa complectens. Sapiens enim ſpiritu celat negotia. Neque

Pſal. 44. Mat. 6. In Pſ. 118. oct. 4. v. 1. tom. 2. Hiere. 27.

enim Eccleſia in ſe theatrale habet negotium, vt opes ſuas ſuperba vanitate quibuſoi, oſtentet: ſed omnis gloria eius, Pſalmiſta teſte, abintus: cũ interim pompoſæ ſynagogæ vani ſacerdotes ament in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus.

1. Petr. 1. 3. Reg. 17.

Sicut turris Dauid ceruix tua, quæ ædificata eſt in Thalphioth: mille clypei pendent in ea, omnis ſecula potentium. Erecta ad Deum ceruix, & iugo Chriſti habilis, quæ nulla in terras illecebrarum inflexione curuetur, ſicut Chriſti regalis eſt turris, cui iugum ſuum Nabuchodonoſor non poſſit imponere. Condidit enim turrim illam Dauid, ille manu fortis, ſupra murorum ædificauit excelſa, vt ſubſidio pariter & decori ſit. Subſidio, quia hoſtem præuidet & expellit: decori, quia non ſolùm inter humilia, ſed etiam inter excelſa ſupereminet Ita tamen ſubſidio vel decori, ſi habeat in ſe verbi dogmata velut quædam phaleratum monilia: habet etiam iacula potentium prophe-

2. Cor. 10. Pſal. 21.

tarum, quę aduerſus omnem extollentem ſe altitudinem lacertis quibuſdam fidei diriguntur. Noli igitur in puluerem mortis deducere animam tuam, cui Dominus etiam naturalem altitudinem tribuit, & vigorem quo ſe

2. Cor. 5. Gen. 2. Rom. 7.

excitet & aſſurgat. Vnde etiam de hac coniunctione animæ & corporis dictum opportunè accipitur, eo quòd in naturali vitæ noſtræ myſterio connexa anima corpori velut humi repter, & pauimento adhæreat, partim propter hoc terrenum habitaculum: partim quia corpus iſtud de terra eſt. Eſt regionis igitur diuerſorium, & materia ipſa corporis noſtri huic concurrit ſententiæ. Ideóque pulchrè Apoſtolus de mortis huius corpore liberari cupit, quia carcere quodam claudimur, & in quodam

Gen. 6.

G luxuriæ gurguſtio ſiti, tenebris inuoluimur delictorum. Ergo ſecundùm voluptatem Dei ambulemus, vt adhærere dicamur Deo. Nam qui ſecundùm corporis appetentiam viuit, caro eſt: qui ſecundùm præcepta Dei, ſpiritus eſt. Non ergo fiat anima noſtra caro, hoc eſt, vt dicatur caro, ſicut & illi qui in diluuio perierunt, de quibus dictum eſt, Quia caro ſunt: ſed magis caro noſtra obediens animæ gubernaculo, fiat anima, & hoc appellari mereatur nomine, ſicut appellata eſt familia patriarchæ Iacob, & generationis eius ſancta poſteritas. Sic enim

Geneſ. 46. Ibid.

ſcriptum eſt Hi filii Balæ quam dedit Laban Rachel filiæ ſuæ: peperit hæc Iacob animas ſeptem. Et ibidem: Om-
H nes autem animæ quæ intrauerunt cum Iacob in Ægyptum, quæ exierunt de femoribus illius, præter vxores

Exod. 1. Geneſ. 46. Mat. 22.

filiorum, ſexaginta ſex. Et in principio Exodi legimus: Erant autem omnes animæ de Iacob quinque & ſeptuaginta. Ergo illi qui habitabant cum Ioſeph, & de Ægypto exierunt, animæ ſunt. Qui autem cùm eſſent angeli Dei, hoc eſt, vitę probitate angelorum imitantes gratiam (qui enim non ducunt vxores, & quæ non nubunt, erunt ſicut angeli in cælo) qui ergo cum angeli viderentur, capti ſunt decore fœmineo, hi caro ſunt, ſicut Dominus

Gen. 6.

Deus dixit: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis in æternum, propter quòd caro ſunt. Et meritò
I expertes libidinis angelis comparantur Caro enim non ſunt, quia non ſunt in carne, ſed in ſpiritu: quales erant

Rom. 8. Gen. 6. Hierem. 5.

illi qui doctorem Apoſtolum ſequebantur, quibus ait: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. Qui autem corporea feminarum capiuntur libidine, caro ſunt: atque vtinam caro tantum: & non etiam equi adhinnientes: quia in vxorem, inquit, proximi ſui adhinniebant.

Lib. 1. de virg. to. 4. 492. f. Lib. de Ioſeph, cap. 5. tom. 1.

Tota es formoſa proxima mea, & reprehenſio non eſt in te. Pulchritudinem quis poteſt maiorem exiſtimare decore eius quæ amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur Domino, conſecratur Deo ſemper ſponſa, ſemper innupta, vt nec amor finem habeat, nec damnum pudor? Pulchri-
K tudo iſta interior eſt, non exterior: quæ non marceſcit, non defluit, qualem in ſe habuit ſanctiſſimus Ioſeph: qui cùm eſſet ſpecioſus facie, & decorus aſpectu valde, venuſtatem ſui vultus ad alienam non deriuauit iniuriam, ſed ad ſuam ſeruauit gratiam: hoc ſe pulchriorem ratus, ſi non diſpendio caſtitatis, ſed cultu pudoris ſpecioſior probaretur. Illum eſſe verum decorem, qui non alienos oculos caperet, nec fragiles mentes vulneraret, ſed iudicia acquireret vniuerſorum, fraudi nulli futurus, laudi ſibi. Eſt enim hæc pulchritudo, non quæ laſciuiam iuuenum luxuriam excitet, & petulantem cu-
L piditatem accendat, ſed quæ honeſtatem induat, incutiat pudorem, venuſtatem conciliet, adſerat ſanctitatem.

Lib. 1. de Virg. vbi ſupra.

Veni huc à Libano ſponſa, veni huc à Libano: tranſibis & pertranſibis à principio fidei, à capite Sanir & Hermon, à latibulis leonum, à montibus pardorum. His indiciis oſtenditur perfecta & irreprehenſibilis virginalis animæ pulchritudo, altaribus conſertata diuinis, inter occurſus & latibula ſpiritualium beſtiarum non inſeſa mortalibus, ſed intenta myſteriis Dei meruiſſe dilectum, cuius vbera plena lætitiæ. Vinum enim lætificat cor hominis. *Tranſibis*, inquit, *& pertranſibis a principio fidei.* Non ſolùm

Pſal. 103. In hortus aduir. to. 4. 525. d Cantic. 2. Lib. 3. de Vir. 366. e Epheſ. 6.

tranſit virgo, ſed etiam pertranſit, quæ feſtinat ad ſpon-
M ſum. Renuntians mundo tranſit ſæculum, pertranſit ad Chriſtum. Vel quia ea quæ Chriſto ſe dicauerit, tranſeundo ad cæleſtia, terrena pertranſeat. Nam & ipſe ſponſus ſic venit ad ſponſam ſuam, vt ſaliat ſuper montes, tranſiliat ſuper colles. *Tranſibis & pertranſibis.* Tranſibis in ſæculum certatura, pertranſibis ad Chriſtum triũphatura de ſæculo. Audiſti quia te à leonum & pardorum, id eſt, à ſpiritalium nequitiarum incurſionibus ſeparauit, audiſti quia placet ei tuarum pulchritudo virtutum.

Lib. de Iſa. cap 3. to. 1. 2. Cor. 5.

Ades huc a Libano ſponſa, ades &c. Hoc eſt, egredere de corpore, & totam te exue. Non potes enim mihi adeſſe, niſi ante peregrineris a corpore: quoniã qui in carne ſunt, peregrinantur à Dei regno. *Ades*, inquit, *ades.* Bene repetiuit, quia ſiue præſens, ſiue abſens, adeſſe

A & placere Domino tuo debes. Adeſto præſens, adeſto abſens, etſi adhuc in corpore es. Mihi enim omnes præſentes ſunt, quorum fides mecum eſt. Adeſt mihi qui
Rom. 8.
exiit de ſæculo: adeſt mihi qui me cogitat, me intuetur,
Mat. 16.
de me ſperat, cui ego portio ſum. Adeſt mihi, qui abfuerit ſibi; adeſt mihi, qui ſe negauerit ſibi. Ille mecum eſt, qui intra ſe non eſt: quoniam qui in carne eſt, non eſt in ſpiritu. Ille mecum eſt, qui ex ſeipſo egredietur: ille iuxta me, qui extra ſe fuerit: ille mihi integer, qui propter me perdiderit animam ſuam. Et ideo, *Ades ſponſa, tranſibis & pertranſibis a principio fidei.* Tranſit & pertranſiſit cæteros quæ ad Chriſtum peruenit. Tranſit fidei merito, & operum claritate, quæ lucet ſicut Sanir & Hermon: hoc eſt via lucerna tranſit deuictis tentationibus ſæculi, & ſupe- B
Ex apolo. David poſter, c. 8. to. 1
ratis nequitiis ſpiritalibus, legitimi petens coronam certaminis. Et bene, inquit: *Tranſibis & pertranſibis à principio fidei:* quia vbi fidem habes, adulterium timere non debes. Fides enim coniugij eſt, fraus adulterij.

Tranſibis, inquit, *& pertranſibis à principio fidei, à cubilibus*
Lib. de Noe. cap. 15. to. 1
leonum & montibus pardorum. Quod gentiles populi, qui velut beſtialium paſſionum graues patiebantur incurſus, nunc altitudine & ſublimitate deuotionis meant. Per hos igitur montes Chriſtus aduenit, comprimens Euangelicis diſputationibus feroces corporis motus, atque illam altitudinem cordis, ſe extollentem ſuperbiam obedientia & humilitate ſui deſtruens: meritóque fru-
2. Cor. 10.
ctus manſuetudinis ferre cœperunt, quos ante grauium C
diluuia paſſionum ſubruebant. Poſſet & verſus iſte accommodari, cùm virgo aliqua Deo ſacerdotali munere
De inſtit. Vir. ca. 17 tom. 4
offertur, vt Deus ipſe propitius & præſul conferat ei gratiam, quo cæleſtium thalamorum immorantem adytia ſponſum excubat, mereatur videre, introducatur in cubiculum Dei ſui regis, mereatur audire dicentem ſibi: *Ades huc à Libano ſponſa, ades huc à Libano ſponſa, tranſibis & pertranſibis à principio fidei.* Vt tranſeat ſæculum, ad illa æterna pertranſeat.

Corde nos cepiſti ſoror mea ſponſa, corde nos cepiſti ab vno ocu-
In Pſal. 118. oct. 11. v. 2 tom. 2.
lorum tuorum. Oculi mentis iſti ſunt, oculi ſcilicet interioris hominis, non hi oculi qui miniſterio fruguntur D obtutus. Eſt enim oculus & mentis & carnis. Sed ille cæcus eſt oculis qui non videt quæ diuina ſunt, qui fruſtra mente carnis inflatus eſt. Eſt alius oculus ſenſus Chri-
Coloſſ. 2.
ſti, quò Eccleſia videt Chriſtum, ſicut ipſe dicit ad ſponſam: *Corde nos cepiſti ab vno oculorum tuorum.* Meritò vno oculo Chriſtus videtur, quia non videtur oculi carnali: aut quia duos oculos habens Eccleſia, moralem & my-
Ibid. oct. 16. verſ. 3
ſticum, fidei oculo plus videt Chriſtum. Myſticus enim oculus acutior eſt; moralis dulcior. Vt iſte oculus gratiæ ſit, qui Chriſti ſibi pleniorem acquiſiuerit charitatem. Plerique tamen hoc loco accipiunt duos oculos Eccle-
Ibid. oct. 21. verſ. 2.
ſiæ: vnum qui myſtica videt, alterum qui moralia: eo quòd ſancta Eccleſia non ſolùm moralium teneat diſci- E plinam, ſed etiã cæleſtis doceat ſecreta myſterij. Et fortaſſe iſti oculi ſunt quibus Paulus videbat æterna, vbi cœpit corporalia non videre. Denique qui Chriſtum nõ videbat priuſquam oculos amitteret, vidit eum poſteaquam viſum amiſit oculorum. Vidit eum qui dixit. *Quis es Domine?* Videbat vtique Chriſtum, quem etiam Dominum fatebatur. Et infra: *Domine*, inquit, *quid me vis*
Actor. 9. Ibid.
facere? Non ergo videbat eum, cuius expectabat imperium? Porrò vno oculo vulneratam ſe eſſe ſponſa ſcribit dum intellectum ſuum ſpiritalem in ipſius amorem deflectit, dum illius in ſe beneficia perpendit; cùm deniq; F caſtiſſimo illo ſuo oculo nullam mundi carniſque laſciuiam expetit, ſed ei ſoli adhærere cupit, cuius ſe eſſe ami-
Ibid. paulo poſt.
cam, columbam, formoſam cognoſcit. Sed quia oculus mentis & oculus carnis vnus oculus fiunt, & tunc homo conſolatione fulcitur, cùm caro & mens diuerſa non cu-
Ioan. 10.
piunt ſed vnum deſiderant, vnum requirunt, ideo intenti ad eum qui ait: *Ego & pater vnum ſumus:* iſti quoque
Lib. 1. de Vir. tom. 4 463. E
oculi vnum eſſe cenſentur, quia vno atque eodem deſiderio officióque fruguntur.

Quam pulchra ſunt vbera tua à vino, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata. Duo vbera ſunt teſtamenti veteris & Euangelij ſacramenta, è quibus fideles omnes A doctrinæ ſpiritalis lacte nutriuntur. *Odor*, inquit, *vnguen-*
Ioan. 19.
torum tuorum ſuper omnia aromata, & infrà, *Odor veſtimentorum tuorum ſicut odor Libani.* Vide quem nobis tribuas virgo proceſſum. Primus enim odor tuus ſuper omnia aromata, quæ in Saluatoris miſſa ſunt ſepulturam: & emortuos corporis motus, membrorúmque redoler obiiſſe delicias. Secundus odor tuus ſicut odor Li-
Lib. 3. de Vir. 367. b.
bani, Dominici corporis integritatem, virgineæ florem caſtitatis exhalat. Fauum itaque mellis tua opera componant. Odor etiam veſtimentorum, eſt odor actuum noſtrorum. Admoue igitur manu naribus tuis, & odorem actuum tuorum indefeſſa ac peruigili alacritate mentis explora. Mulcebit te odor dexteræ tuæ, & fra- B grantiam reſurrectionis tua membra redolebunt, myrrham digiti tui ſuadebunt, hoc eſt, veræ fidei gratiam ſpiritalia geſta fragrabunt. Capis ergo virgo ex interiore tuo corpore voluptatem, & ipſa tibi dulcis, ipſa tibi ſuauis es, ipſa tibi (quod peccantibus ſæpe contingit) non incipis diſplicere.

Fauus diſtillans labia tua ſponſa. Digna virginitas quæ
Lib. 1. de Vir. to. 4. 357. b.
apibus comparetur, ſic laborioſa, ſic pudica, ſic conti-
Deut. 32.
nens. Rore paſcitur apis, neſcit concubitus, mella componit. Ros quoque virgini eſt ſermo diuinus, quia ſicut ros Dei verba deſcendunt. Pudor virginis eſt intemerata natura: partus virginis: fœtus laborum, expers amaritudinis, fertilis ſuauitatis. In commune labor, cõmunis C eſt fructus. Quàm te velim filia imitatricem eſſe huius apiculæ, cui cibus flos eſt, ore ſoboles legitur ore componitur. Hanc imitare tu filia. Verba tua nullum doli velamen obtendant, nullum habeant fraudis inuolucrum: vt & puritatem habeant, & grauitatis plena ſint: meritorum quoque tuorum tibi æterna poſteritas tuo ore paretur: nec ſoli tibi, ſed pluribus congreges. Qui
Luc. 12.
ſcis enim quando à te anima tua repoſcatur? Ne receptacula horreorum frumentis coaceruata dimittens, nec
Luc. 14.
vitæ tuæ vſui profutura, nec meritis, rapiaris eò quò theſaurum ferre non poſſis. Diues igitur eſto, ſed pauperi- D bus, vt naturæ participes tuæ, participes ſint etiam facultatum.

Fauus, inquit, *diſtillans labia tua ſponſa.* Quis ſit fauus,
In Pſal. 118 oct. 13. v. 7.
doce nos Salomon. Tu enim dixiſti: Fauus mellis, ſermo-
Prou. 19.
nes boni. Et verè bonus fauus, quem manducat Eccle-
Cant. 5.
ſia, multorum prophetarum velut apum ſpiritali vbertate congeſta mella redolentem. Hoc eſt mel de quo ait:
Ibid. paulo poſt.
Manducaui panem meum cum melle meo. Stillant mel labia prædicantis, quando calliſa duris caſibus vel ruinis
Prou. 10.
lapſæ animæ membra refouentur. *Fauum diſtillant labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua.* Os enim iuſti diſtillat ſapientiam, de ore iuſti ſuauitatis & miſericordiæ mella procedunt. In ore iuſti nullus dolus, nulla fallacia, nulla eſt amaritudo peccati. Audiuit Eccleſia verba iuſti, audit E plebs Dei præcepta ſapientis: delectatur alloquij ſuauitate, moralis diſputationis iucunditate mulcetur, dicens:
Pſal. 118.
Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo! quia mel apum ad horam delectat, ſed
Prou. 25.
citò ſapor eius euaneſcit, & plerumque viſcera vitioſa læduntur: verborum autem moralium etſi pungunt mella, non lædunt. Cognoſce tamẽ cui illa credantur.
Prou. 23.
Scriptum eſt enim: In aures inſipientis nihil dicas ne quando irrideat prudẽtes ſermones tuos. Euomet enim
Ibid. v. 8.
& reiiciet ſermonem tuum ſtultus, qui eius non poteſt ſentire ſuauitatem. Quomodo poſſunt verba Dei dul-
Pſal. 49.
cia eſſe in faucibus tuis, in quibus eſt amaritudo nequi- F tiæ? Quomodo mel & lac ſub lingua tua, cùm dolum lingua tua componat, vt aliud pectore concipias, aliud
1. Petr. 2.
forenſi ſermone prætendas, vt decipias incautum, cùm tibi Petrus Apoſtolus dicat, vt deponas omnem malitiam, & fucum ſimulationis abiicias, dicens: Sicut dudum geniti infantes, rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite. Oſtendens enim nobis quid ſit mel & lac habere ſub lingua, docet vt non maledicere maledicentibus, ſed benedictionem referre nouerimus: neſciamus odiſſe niſi viam iniquitatis vt facere quod execramur, reluctandi caueamus affectu.

Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſigna-

Lib. 1. de Virg. to. 4. 463. Li. 7. in Lu. c. 12. tom. 3. 123. c Epiſt. 4. in c. 4. 45. b

tur. Eo quòd in hortis huiuſmodi impreſſam ſignaculis imaginem Dei ſinceri fontis vnda reſplendeat, ne voluntibeis ſpiritualium beſtiarum, ſparſa cœno fluenta turbentur. Et quòd vbi integritas, vbi caſtitas, vbi religio, vbi fida ſacrorũ ſilentia, vbi claritas angelorum eſt, illic confeſſorum violæ, lilia virginum, roſæ martyrum ſunt. Illa eſt enim animæ pura & immaculata virginitas quæ nullo terrore pœnarum, nullis à fide ſæcularis volupratis illecebris, nullo vitæ amore traducitur.

Lib. de Iſa. cap. 5. to. 1. Gen. 27.

Hortus clauſus, inquit, *ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus.* Laudatur ſponſa eo quòd hortus ſit habens in ſe odorem agri illius pleni, de quo dicit Iſaac: Odor filij mei tanquam odor agri pleni. Bona ergo anima fragrat odores iuſtitiæ. Et fortaſſe ager eſt patriarcha, hortus eſt anima inferioris alicuius, quaſi agri portio, & hortus clauſus, ne incurſetur a beſtiis: & fons ſignatus, quæ integritate ſignaculi perſeuerante, fide propria peccata diluent. Quæ merito fons ſignatus dicitur, eo quòd imago Dei inuiſibilis in illa exprimatur. Hortus etiam clauſus, eſt Eccleſia ſancta, & immaculata virginitas, quæ ideo hanc gratiam meretur à Chriſto, quia verbum Dei quæſiuit, deſiderauit, inuenit, aduigilans ante oſtia ſapientiæ, ſicut ipſa dicit: *Beatus vir qui audiuit me, & homo qui vias meas cuſtodierit, adung lans meis oſtiis quotidie, cuſtodiens poſtes mei introitus.* Et bene hortus concluſus, quia hinc ille muralis ſeptus ſpiritu pudor clauditur; ne pateat ad rapinam. Itaque ſicut hortus furibus inacceſſus vitem redolet, fragrat oleam, roſam renidet, vt in vite religio, in olea pax, in roſa pudor ſacratæ virginitatis inoleſcat. Hic eſt odor quem Iacob patriarcha fragrauit, quando meruit audire: *Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni.* Nam licet plenus omnibus ferè fructibus patriarchæ ſancti fuerit ager, ille tamen fruges maiore virtutis labore generauit, hic flores. Accingare itaque virgo, & ſi vis huiuſcemodi tibi vt hortus aſpiret, propheticis eum claude præceptis. Pone cuſtodiam ori tuo & oſtium circumſtantiæ labiis tuis.

Coloſſ. 1. Ex apolog. Dau. poſt. c. 9. t. 1. Pro. 8. Lib. de virg. to. 4. 347. c Gen. 27. Pſal. 140.

Irena. t. 2. Gen. ad Sabinum. 10. 1. 331. a 2. Cor. 11. Dan. 13. Gen. 2.

Hortus concluſus ſoror mea ſponſa. Salomon in ſpiritu paradiſum in homine eſſe euidenter declarauit. Et quia myſteria exprimit vel animæ & verbi, vel Chriſti & Eccleſiæ ideo ait de virgine anima, vel Eccleſia quam volebat virginem caſtam aſſignare Chriſto: *Paradiſus concluſus ſoror mea ſponſa, paradiſus concluſus, fons ſignatus.* Paradiſus Græcè, Latinè hortus dicitur. Denique Suſanna in paradiſo erat, & ſic legitur Latinè. Et Adam in paradiſo erat, & ſic legimus. Ergo non te moueat quòd alij codices Latini hortum habent, alij paradiſum. Ibi ergo eſt caſta vxor, vbi & virgo. Licet virgo excepta habeat clauſtra & ſignacula ſua: ſed vtraque in paradiſo, vt aduerſùm æſtus corporis & carnis flagrantiam refrigeretur virtutum vmbraculis. Hic hortulum ſibi Plato compoſuit, quem Iouis hortum alibi, alibi hortum mentis appellauit, fontem enim & Deum & mentem rurſus dixit. In hunc introiſſe animam, quam Peniam nuncupat, vt ſe & diuitiis horti repleret, in quo repletus potu iaceret Porus, qui nectar effunderet. Hoc igitur ex libro Canticorum compoſuit, eo quòd anima Deo adhærens in hortum mentis ingreſſa ſit, in quo eſſet abundantia diuerſarum virtutum, floréſque ſermonum. Quis autem ignorat quòd ex paradiſo illo quem legimus in Geneſi habentem lignum vitæ, & lignum ſcientiæ boni & mali, & ligna cetera, abundantiam virtutum putauerit transferenda, & in hortum mentis eſſe plantandam? Quem in Canticis canticorum Salomon hortum animæ ſignificauit, vel ipſam animam. Sic enim ſcriptum eſt: *Hortus clauſus ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus, tranſmiſſiones tuæ paradiſus.* Et infra ait anima: *Exurge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & defluant vnguenta mea, deſcendat frater meus in hortum ſuum.*

Lib. de bono mort. tom. 1. Plato in Sympoſio. Cant. 8. Gen. 2. Infr. eod.

Lib. de Iſa. cap. 1. t. 1.

Hortus, inquit, clauſus, fons ſignatus. Homo quantò plures ſenſus oculorum auriumq; habet, tantò maiora pericula. Namque mentis vigore reſoluto, ſenſim ſe corporales delectationes effundunt, pernicioſæ nimis, & in appetentiam plenam grauis periculi prouentes: quas, ſi

G mentis viuidæ conſiderata manſiſſet cuſtodia, refrænaſſet. Itaque caue, ne vigor mentis tuæ coitu quodam corporeæ voluptatis inflexus emolliatur, atque in eius amplexus omnis reſoluatur, & fontem eius aperiat, qui debet eſſe clauſus & ſeptus intentionis ſtudio, & conſideratione rationis.

Lib. de initiandis c. 9. tom. 4.

Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, fons ſignatus. Quod ſignificat ſignatum debere apud te manere myſterium, ne violetur operibus malæ vitæ, atque adulterio caſtitatis, ne diuulgetur quibus non conuenit, ne garrula loquacitate diſpergatur in perfidos. Bona debet ergo fidei tuæ eſſe cuſtodia vt intemerata vitæ ac ſilentij integritas perſeueret: ne ſecuris & ocioſis affectibus blanda concilia-

H tricula voluptatis irrepat illecebra.

Lib. 3. de Virg. t. 4. 368. a 1. Cor. 14. Gen. 3. Hier. 9.

Hortus concluſus ſoror mea ſponſa. Concluſus nimirum ne facilè aperiat os ſuum, nec vulgari reſignet alloquio. Neque enim de ipſis diuinis decet, niſi verbo Dei interpellata, reſpondeas. Quid tibi cum cæteris: Soli Chriſto loquere, ſoli fabulare Chriſto. Si enim vt mulieres in Eccleſia taceant, ſcriptũ eſt, quantò magis non decet patere virginis ianuam, non decet viduæ patere fores. Citò inſidiator pudoris obrepit, citò verbum excidit, quod reuocare deſideres. Si Euæ clauſa fuiſſet ianua, nec Adã

I deceptus fuiſſet, nec reſpondiſſet interrogata ſerpenti. Introiuit mors per feneſtram, hoc eſt, per Euæ oſtium. Ingreditur mors per oſtium tuum, ſi falſum loquaris, ſi turpiter, ſi procaciter, poſtremũ ſi vbi non oportet loquaris. Clauſæ ſint igitur labiorum fores tuorum, & obſeratum maneat vocis veſtibulum: tunc fortaſſe reſerandum, cùm audieris Dei vocem, cùm audieris Dei verbum, *Hortus*, inquit, *concluſus ſoror mea ſponſa, fons ſignatus.* Propterea quòd meliores afferat fructus clauſtro pudoris ſepta virginitas, in qua intemerata permaneant caſtitatis ſignacula. Hunc hortum animæ veſtræ ſanctæ virgines, hunc fontem ſeruate puri liquoris, vt eum in vobis nemo perturbet, nemo reſignet, quem genitalis

In hortat. ad Vir. t. 4. 325. d

K in vobis origo ſignauit.

Epiſt. 25. Vercell. ecclesia, lib. 3. epiſt. t. 5.

Hortus clauſus ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus. Chriſtus hoc dicit ad Eccleſiam, quam vult eſſe virginem ſine macula, ſine ruga. Bonus hortus virginitas, quæ plurimos boni ferat fructus odoris. Hortus clauſus, quia vndique vallata eſt muro caſtitatis. Fons ſignatus, eo quòd virginitas ſit fons & origo pudicitiæ, quæ inuiolata cuſtodiat integritatis ſignacula: in quo fonte imago Dei luceat: quia cum mundina corporis congruit etiam puritas ſimplicitatis. Habet igitur murum ſuum virginitas aduerſùs mundi huius turbines: & ideo ſepto diuinæ munita protectionis, nullis ſæculi flabris inquie-

L tatur.

Lib. de Iſa. c. 5. in fin. t. 1.

Emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructu. Cypri cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Laudantur munera animæ quæ miſſa ſunt illi a ſponſo, quibus dotata veniebat: Dos autẽ piæ animæ, boni odores ſunt, myrrha & aloe, quibus ſpirat hortorum gratia, & peccatorum fœtor aboletur. Itaque tanto ſecura præconio conquieſcere Aquilonem grauem ventum petit, ne flores decutiat: ſpirare Auſtrum, id eſt, vult hyemem præterire, & mollioris flatus vernare temperiem. Inuitat ſponſum in hortum ſuum. Deſcen-

M dit ſponſus, & fructuum eius diuerſitate delectatus, lætatur quòd inuenerit fortiorem cibum inuenerit etiam dulciorem. Eſt enim velut panis quidam verbi & mel, alius vehementior, alius ſuaſorius ſermo. Eſt & fides alia feruentior, vt vinum: alia placidior, vt ſuccus eſt lactis. Hunc cibum Chriſtus epulatur in nobis, hoc poculum bibit: & eius potus ebrietate nos prouocat, vt ad meliora & optima ab inferioribus faciamus exceſſum. Pulcherrimæ ergo & ditiſſimæ ſunt ſponſæ dotes, quas a ſponſo accepit: tales nimirum, quę & ſuauiſſimum de ipſa bonæ famæ odorem diſpergerent, & illam ab omni fœdæ colluuionis corruptione integram conſeruarent. Fiſtula enim & cinnamomum ad ſuauitatem odoris, myrrha & aloe ad integritatem corporis pertinent.

Lib. de Iſa. c. 4. tom. 1. *Gen. 20.*

A *Fons hortorum, puteus aquæ viuæ, & impetu deſcendens à Libano.* Tres puteos fodit Iſaac, quos Salomon ita interpretatus eſt, vt ad moralem doctrinam & naturalem referret & myſticam. Nam & in prouerbiis cùm declinandam ſpeciem diceret ſæcularis illecebræ, ait: Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fontibus, & ſupereffluant tibi aquæ de tuo fonte. Et infra: Fons aquæ tuæ ſit tibi proprius, & iucundare cum vxore quæ ab adoleſcentia tua: eo quòd aduersùm tentamenta mūdi remedium nobis vera ſapientia ſit. Moralis quoque doctrina, quæ imaginem mundanæ voluptatis meretricis quibuſdam illitam fucis irriguo ſuo diluat, & fluento ſui fontis abſtergat. De naturalibus quoque habes in Eccleſiaſte dictum: Feci mihi piſcinas aquarum ad irrigandum ex his ſaltum germinantem. Neque te moueat quod pro puteo piſcinas poſuit: quia & Moyſes puteum Latitudinis dixit, eo quòd à ſollicitudine omni & anguſtiis ſoluitur qui mundum hunc pia mente tranſcenderit. Non immeritò ergo piſcinas habet Eccleſiaſtes, qui nullam vidit abundantiam eſſe ſub ſole: ſed ſi quis abundare velit, in Chriſto abundet. De myſticis puteus ſupereſt nobis, quem etiam ipſum reperimus in hoc libro, dicente ſcriptura: *Fons hortorum, puteus aquæ viuæ, & impetu deſcendens à Libano.* Etenim ſi myſteriorum altitudinem perſequaris, puteus tibi videtur, tamquam in profundo ſita, myſtica eſſe ſapientia: ſi verò haurire velis affluentiam charitatis, quæ maior & vberior eſt quàm fides & ſpes, tunc tibi fons eſt. Exoberat enim charitas, vt & haurire eam cominus, & rigare eius affluentia hortum tuum poſſis, ſpiritalibus fructibus redundantem. Et quia ipſe puteus latitudinis eſt qui charitatem habet, ideo dixit, quia vbi charitas eſt, ibi impetus magnus deſcendit à Libano. Ne quid autem moueat quòd & puteum & fontem eundem dixit, etiam Euangelium teinſtituat in quo ſcriptum eſt, quia venit Ieſus in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. Erat autem ibi fons Iacob. & fatigatus, inquit, ſedebat ſic ſuper puteum. Vnde ad myſticam doctrinam hanc referri puteum etiam ibi cognoſcimus: quia ibi Samaritana illa (id eſt cuſtos, cuſtos autem cæleſtium præceptorum) hauſit de puteo illo diuina myſteria, cognoſcens quia Deus ſpiritus eſt, & non in loco adoratur, ſed in ſpiritu: & quia Meſſias venit, qui Chriſtus eſt.

Eccl. 2. *Gen. 26.* *1. Cor. 13.* *Ioan. 4.* *Ibidem.*

Pſal. 118. *Fons hortorum, puteus aquæ viuæ, & impetu deſcendens à Libano.* Hos impetus Eccleſia deduxit à Libano: hoc impetu diluuntur peccata, hoc impetu puri fontis Spiritus ſancti affluit à Libano ſponſa, & à principio fidei tranſiuit ſeculum, & pertranſiuit ad regnum. Alius fons eſt, alius puteus pro captu noſtro gratia ſpiritalis alius hortus clauſus, fons ſignatus: aliis hortorum fons, qui in Eccleſiæ dote numeratur: alius impetus deſcendens à Libano, & magnus impetus qui nunquam deficit. Non enim deficient de petra vbera, neque nix à Libano, neque aqua quæ fertur valido vento virgini Iſrael. Deſcendit impetus à Libano, quando collectis in vnum Apoſtolis & pluribus credentibus factus eſt ſubitò de cælo ſonus, tamquam vi magna ſpiritus ferretur, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto diuerſitates donante linguarum. Bonus impetus, qui lædere neſciat, norit implere. Si quis igitur hunc impetum ſuperueniens è cælo gratiæ vult mereri, deſcendat etiam ipſe oculis in decurſus aquarum. *Puteus*, inquit *aquæ viuæ*. Puteus, ſi nihil haurias, inerti otio & degeneri ſitu facilè corrumpitur: exercitatus autem niteſcit ad ſpeciem, dulceſcit ad potum. Ita & aceruus diuitiarum, cumulo arenoſus, ſpecioſus eſt vſu, otio autem inutilis habetur. Deriuato igitur aliquid de hoc puteo. Ignem enim ardentem reſtinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Aqua autem ſtatim citò vermes facit. Non ſtet theſaurus tuus, ne ignis tuos ſtet. Stabit in te, niſi eum operibus tuæ miſerationis aperteris.

Hier. 18. *Actor. 2.* *3. Reg. 19.* *Eccl. 3.*

Puteus aquæ viuæ. Quid eſt puteus aquæ viuæ, niſi profundæ altitudo doctrinæ? Vnde & Agar ad puteum angelum vidit, & Iacob ad puteum Rachel ſibi inuenit vxorem. Moyſes quoque ſecus puteum futuri locauit merita prima coniugij.

Lib. 3. de virg. to. 4. 366. a

Exurge Aquilo, & veni Auſter adſpira hortum meum, & perflant aromata mea. Audiſti Chriſti ſponſa quia placet ei tuarum pulchritudo virtutum: audiſti quia veſtimentorum tuorum aromata, hoc eſt, bonum odorem integritatis omnibus odoribus prætulit: audiſti quia hortus es clauſus, ſuauium pomiferarum refertus fructibus. Pete igitur vt aſpiret tibi Spiritus ſanctus, ſpiret ſupra cubile tuum, atque odorem piæ mentis & gratiæ ſpiritalis accumulet. Excita Spiritum ſanctum. Spiritus enim ſanctus terræ fertili, atque fœcundæ animæ ſalutaris ſicut ventus Auſter adſpirare conſueuit. Huic vento dicitur: *Veni Auſter*: vt clementia aeris mollioris, cordis noſtri arua laxentur quæ brumali gelu ſtricta recipiendis gremium ſeminibus denegabant. Bonum eſt nobis vt hic ventus adſpiret, qui naues Tharſis ferentes vero Salomoni quæ ad templum eius neceſſaria videntur, tutos deducat in portus. Sed tunc iſte ventus adſpirat, ſi Boreas ille grauis ventus flare deſierit. Ideo vel Eccleſia, vel anima pia dicit: *Exurge Borea, & veni Auſter.* hoc eſt, tu Borea recede, & veni Auſter, adſpira hortum meum, vt flores non decutias, ſed reſerues. Anima igitur plena floribus pietatis hortum habet, vel ipſa hortus eſt, qui fructus ferat. Anima quæ impietati patet, puluerem habet, qui eſt infœcundus ad fructum.

In enarr. Pſal. 1. v. 5. tom. 2.

B

Pſal. 118.

Exurge, inquit, *Aquilo & veni Auſter.* Plerique hæc

C ita accipiunt, quaſi proiiciatur Aquilo, & inuitetur Auſter. Quod ſi ita accipiunt, exturbatur ab Eccleſia perfidiæ glacialis aſperitas, ne fiat fuga noſtra hyeme vel ſabbatho: & inuitatur Auſtralis verna temperies. Aut certè, Exurge Aquilo: hoc eſt, Surge qui dormis, & exurge à mortuis. Populus nationum, qui diu ante dormiſti, euigila aliquando, & illuceſcet tibi Chriſtus. Poſtremò omnes inuitantur ad Eccleſiam, & ſynagogæ populos, & gentium: ſed priùs ſynagogæ, quia priores ex Iudæis Apoſtoli crediderunt, & per ipſos poſtea nationum populi congregati ſunt. Vide ergo venientem ſolem noſtrum ad Auſtrum, poſtea gyrantem ad Aquilonem? Hieruſalem,

D Hieruſalem. Venit vtique ad eam, quam etiam vocare dignatus eſt. Sed hæc Hieruſalem terrena eſt, quæ occidit prophetas hoc eſt, ſynagoga Iudæorum. Quoties, inquit, volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos, & noluiſti? Ecce relinquetur domus veſtra deſerta. Gyrauit igitur ad gentes, gyrando autem gyrauit ſpiritus Dei & in gyros ſuos conuerſus eſt, vt fieret Deus omnia in omnibus.

Mat. 24. *Ephef. 5.* *Eccl. 1.* *Mat. 23.* *Ibidem.* *1. Cor. 15.*

Exurge, inquit, *Aquilo, & veni Auſter adſpira hortum meum, & fluant aromata mea.* Ex omnibus etenim partibus mūdi odor ſacratæ religionis adoleuit, quo dilectæ virginis membra fragrarunt. Vnde & Eccleſia altitudinem ſeruans myſteriorum cæleſtium, reiicit à ſe grauiores venti

E procellas, & inuitat vernantis gratiæ ſuauitatem: & ſciēs quod hortus ſuus Chriſto diſplicere non poſſit, aduocat ipſum ſponſum, dicens:

Lib. 1. de virg. to. 4. 347. a

Caput Quintum.

Ibid.

D*eſcendat frater meus in hortum ſuum, & edat fructum pomiferarum ſuarum.* Bonas enim arbores & fructiferas habet, quæ radices ſuas tinxerint in ſacri fontis irriguo, & in bonus fructus nouæ fœcunditatis germine pullulauerint: vt non iam prophetica cædantur ſecuri, ſed

F Euangelica vbertate fœcundentur. *Deſcendat frater meus in hortum ſuum.* Quanto hoc pulchrius, quod anima ornata virtutum floribus hortus ſit, vel in ſe paradiſum habeat germinantem? in quem hortum inuitat verbum Dei deſcendere, vt anima illa verbi imbre cæleſtis, & eius copiis irrigata fructificet. Verbum autem Dei paſcitur animæ virtutibus, quoties obedientem ſibi & opimam inuenerit, & carpit fructus eius, atque his delectatur. Cùm autem deſcenderit in eam Dei verbum, defluunt ex ea ſalubrium vnguenta verborum, & diuerſarum fragrant longè latéque redolentia gratiarum ſpiramina:

Mat. 3. *Luc. 13.* *Lib. de bono mortis, c. 5. to. 1.*

Deſcendat, inquit, *frater meus in hortum ſuum, & capiat fructum pomiferarum ſuarum.* Sed quæ ſunt iſtæ pomiferæ? Lignum aridum factus eras in Adam, ſed nunc per

Lib. 5. de Sacr. c. 3. tom. 4.

Lib. 3. de virg. to. 4. 396.e

gratiam Chriſti pomifera arbor pullulaſti. Inuitatur et- G gu Dei verbum in hortum pomiferarum, vel in hortum nucis, in quo fructus propheticæ lectionis & ſacerdotalis eſt gratia, quę amara in tentationibus dura in laboribus, in virtutibus interioribus fructuoſa eſt. Vnde etiam virga Aaron nucea floruit, non iam natura ſua, ſed virtute ſecreta. Deſcendat ergo in hortum ſuum, vt vindemiet

Infra. eod.

fidem, capiat odores, pabulum cæleſte reperiat, ſuauitatem noſtri mellis epuletur, dicens: Vindemiaui myrrham meam cum aromatibus meis, manducaui panem meum cum melle meo. Quod diuerſarum virtutum ex cretum floribus, illarum apum quæ ſapientiam prædicant conſonu ore congregatum, ſancta Eccleſia in fauis condit, vt H cibus Chriſti ſit. Omnia igitur habemus in Chriſto. Omnis anima accedat ad Chriſtum, ſiue corporalibus ægra peccatis, ſiue clauis quibuſdam ſæcularis cupiditatis infixa, ſiue imperfecta adhuc quidem, ſed intenta tamen meditatione proficiens, ſiue multis aliqua ſit iam perfecta virtutibus, omnis in Domini poteſtate eſt, & omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnus curare deſideras, medicus eſt: ſi febribus æſtuas, fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt:

Ioan. 11.

ſi auxilio indiges, virtus eſt: ſi mortem times, vita eſt: ſi cælum deſideras, via eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt.

Ioan. 14. Lib. 5. de Sacr. c. 3. tom. 4. Pſal. 79.

Deſcendi in hortum meum ſoror mea ſponſa, vindemiaui myr- I *rham cum vnguentis meis.*) Quæ eſt iſta vindemia? Cognoſcite vineam, & agnoſcetis vindemiam. Vineam, inquit, ex Ægypto tranſtuliſti, hoc eſt, populum Dei. Vos eſtis vinea, vos eſtis vindemia: quaſi vinea plantari, quaſi vindemia fructum dediſtis. Quæ enim melior quàm fidei

Lib. 8. in Luc. ca. 17 to. 3. 140. b & lib. 9. in c. 20. 153. e

vindemia, qua reſurrectionis fructus reconditur, qua perpetuæ lętitiæ fons libatur? Vinea typus noſter eſt, quod populus de vitis æternæ radice fundatus, ſupereminet terris: ac ſolum vile prætexens, nunc gemmante flore pubeſcit, nunc circumfuſa viriditate veſtitur, nunc mite iugum ſuſcipit, cum maturioribus ſarmentis quaſi brachiis fœcundæ vitis adoleuerit. Agricola quippe pater, K vitis eſt Chriſtus, at verò nos palmites: qui niſi fructum

Ioan. 15.

feramus in Chriſto, cultoris æterni falce ſuccidimur. Rectè igitur vinea Chriſti, populus nominatur, vel quod crucis in fronte prætexat indicium, vel quod fructus eius poſtrema anni legatur ætate, vel quod omnibus vt ordinibus vinearum, ita pauperibus atque diuitibus, humilibus atque potentibus, ſeruis ac dominis in Eccleſia

Coloſſ. 3.

Dei æqua dimenſio, nulla diſcretio ſit. Sed animaduertendum quod dicit vindemiaſſe ſe myrrham, nimirum a-

Rom. 6. Lib. 5. de Sacr. cap. 3 tom. 4

maram paſſionem & ſepulturam ipſius: vt conſepultus cum illo per baptiſmum in mortem, quemadmodũ ſurrexit ille à mortuis, ita & tu quoque in nouitatem vitæ L reſurgas.

Lib. 1 de Abel, & Cain, c. 5 tom. 1

Manducaui panem meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Vides quod in hoc pane nulla ſit amaritudo, ſed omnis ſuauitas ſit: & in hoc vino eiuſmodi eſſe lætitiam, quæ nullius peccati ſordibus polluatur? Ne vereatis ne in conuiuio Eccleſiæ aut grati odores tibi, aut dulces cibi, aut diuerſi potus, aut conuiuæ nobiles deſint, aut decentes miniſtri. Quid Chriſto nobilius, qui in conuiuio Eccleſiæ & miniſtrat, & miniſtratur? Iſtius conuiuæ recumbentis annecte te lateri, ac te Deo coniunge. Nec faſtidias menſam quam Chriſtus elegit, dicens: *Intraui in hortum meum ſoror mea ſponſa: vindemiaui myrrham cum* M *aromatibus meis, manducaui panem meum cum melle meo, & bibi vinum cum lacte meo.* In horto, hoc eſt, in paradiſo eſt conuiuium Eccleſiæ, vbi prius erat Adam quàm peccatum committeret; ibi recumbebat Eua priuſquam culpam crearet ac pateret. Ibi vindemiabis myrrham, hoc eſt, Chriſti ſepulturam: vt conſepultus cum illo per baptiſmum in mortem, quemadmodum ille ſurrexit ex mortuis, & tu reſurgas. Ibi manducabis panem, qui confirmat cor hominis. Mel guſtabis, quo tuarum dulceſcat meatus faucium. Vinum bibes cum lacte, hoc eſt, cum decore & ſinceritate: ſiue quod parua ſimplicitas ſit, ſiue quod immaculata gratia quæ in remiſſione ſumitur peccatorum, ſiue quod paruulus conſolationis ſuę lactet vberibus: vt ablactari in deliciis, in plenitudinem perfectæ ætatis adoleſcant. *Manducate proximi mei, & bibite,*

Ibidē paulo ſupra Prou. 9.

& inebriamini fratres mei.) Vis manducare, vis bibere? Veni ad conuiuium ſapientiæ, quæ inuitat omnes cum magna prædicatione, dicens: Venite, & edite panes meos, & bibite vinum quod miſcui vobis. Delectant cantica, quæ epulantem demulceant? Audi hortantem, audi cantantem Eccleſiam: *Manducate proximi mei, & bibite, & inebriamini fratres mei.* Sed hæc ebrietas ſobrios facit, hæc ebrietas gratiæ, non temulentiæ eſt, lætitiam generat, non titubantiam. Hæc ebrietas pudicitiæ cuſtos eſt. illa vini ebrietas fomes eſt libidinis, quo

Et aliquanto inferius. Epheſ. 5.

per carnes vapurantur interna viſcera, animus igneſcit, anima exuritur. Sæuus criminum ſtimulus libido eſt, quæ nunquam manere quietum patitur affectum. No- H cte feruet, die anhelat, de ſomno excitat, a negotio abducit, à ratione reuocat, aufert conſilium, amantes inquietat, lapſos inclinat, caſtis inſidiatur, poriendo in-

Lib. 5. de Sacr. cap. 3. tom. 4

flammat, vſuque accenditur. Vnde & Apoſtolus ait: Nolite inebriari vino, ſed adimpleamini Spiritu ſancto. Vino enim qui inebriatur, vacillat & titubat: ſpiritu qui inebriatur, radicatus in Chriſto eſt. Et ideo præclara eſt ebrietas quæ ſobrietatem mentis operatur. Bona

In Pſal. 118 oct. 13. v. 7 to. 2. Pſal. 22.

ebrietas, quæ ad meliora atque iucunda facit quemdam mentis exceſſum, vt immemor ſollicitudinum animus noſter vino iucunditatis hilaretur. Bona menſe ſpiritalis ebrietas. Denique poculum inebrians quàm præclarum! Sed & alibi habes: Riuus eius inebria, multiplica generationes eius: eo quòd ebrietate terræ quum

Eſai. 55.

infuſa fuerit imbre cæleſti, ſuſcitare ſemina, fructus multiplicare conſueuerit. Itaque vbi verbum quod ſicut pluuia deſcendit de cælo, venas terræ noſtræ, id eſt animæ ac mentis, inebriauit prædicatione diuina, exci-

Pſal. 64.

tantur virtutum ſtudia diuerſarum, fructúſque fidei & caſtæ deuotionis adoleſcit. meritóque ei dicitur: Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. Suſcepto etenim corporis viſitauit, vt ſanaret infirmos: inebriauit gratia ſpiritali, vt anxios iucunditate mulceret. *Edite*, inquit, *pro-*

Lib. de bono mortis, c. 5 tom. 1

K *ximi mei, & bibite, & inebriamini fratres mei.* Cognoſcamus quos fructus & cibus epuletur Deus, quibus vt delectetur. Delectatur eo ſi quis mortificet peccatum ſuum, obliteret culpam ſuam, ſepeliat atque aboleat iniquitates ſuas. Myrrha enim eſt ſepultura mortuorum. Mortua autem peccata ſunt, quæ vitæ ſuauitatem habere non poſſunt.

Lib. de Iſaa c. 6. tom. 1

Ego dormio, & cor meum vigilat.) Hauſit anima fidelis myſteriorum ebrietatem cæleſtium, & velut ſoporata a vino, & quaſi in exceſſu vel ſtupore poſita, dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Cùm enim verbi præſentis lumine percuſſa, oculis requieuiſſet inflexis, excitatur à

Epiſt. 31 ad Ambroſium, lib. 3. epiſt tom. 5

L verbo. Eſt enim ſanctorum etiam ſomnus operarius, ſecundùm quod Iacob ſanctus diuina dormiens videbat myſteria, quæ vigilans non videtat, de cælo ad terras aetem peruium ſanctis, reſpicientem Dominum, & pollicentem terræ eius poſſeſſionem. Itaque breui ſomno dormiens impetrauit, quod magno labore poſtea acquiſiuit hereditas eius. Eſt enim ſomnus ſanctorum feriatus ab omnibus corporis voluptatibus, ab omni animi perturbatione, tranquillitatem menti inuehens. placiditatem animę vt tamquam ſoluta nexu corporis ſe ableuet,

In hortat. ad virgin to. 4. 329. b

& Chriſto adhæreat. Hic eſt ſomnus vitæ ſanctorum. Dormiat ergo caro tua, vigilet fides: dormiant illecebræ corporis, vigilet cordis prudentia: membra tua redoleant M crucem Chriſti, & ſepulturæ odorem: vt nihil iis ſomnos caloris infundat, nullus excitet motus. Perfectus enim non dormitat, qui diuinis animum intendit myſteriis. Idcirco Dauid: Si dedero, inquit, ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.

Lib. de Iſa c. 4. tom. 1

Vox dilecti pulſantis: Aperi mihi ſoror mea ſponſa.) Etſi dormias, ſi modo deuotionem animæ tuæ nouerit Chriſtus, venit & pulſat eius ianuam, & dicit: *Aperi mihi ſoror mea ſponſa.*) Bene ſoror, quia nuptiæ ſpiritales ſunt verbi atque animæ. Neque enim animæ norunt coniu-

Mat. 22.

giorum fœdera, & vſus copulæ corporalis, ſed ſunt ſicut angeli in cælo. Aperi, inquit, mihi, ſed extraneis claude, claude ſeculo, claude mundo: neque ipſa foras ad illa materialia prodeas, neque tuum relinquas lumen, & alienum requiras: quia materiale lumen tenebroſam in-

fundit caliginem, vt non videatur lumen veræ gloriæ. A
Epheſ. 4. Pſal. 80. Luc. 9. Eſai. 66. In Pſal. 118 oct. 1. v. 2. tom. 2.
Aperi ergo mihi, noli aperire aduerſario, neque locum des diabolo. Aperi ipſam te mihi, noli coartari, ſed dilatare, & adimplebo te. Et quia decurſo orbe terrarum plus moleſtiarum & offenſionis reperi, nec facile habui vbi requieſcerem, ideo tu aperi, vt in te filius hominis reclinet caput, cui non eſt requies niſi ſupra humilem & manſuetum.

Lib. 3. de Virg. to. 4. 367. f.
Aperi, inquit, *mihi ſoror mea, proxima mea.* Pulſat ad ianuam etiam quando tu dormis: ſi tamen vel excitatus euigiles, vel vocatus ianuam tui pectoris aperias, introibit. Diſce ergo (ô ſponſa Chriſti) ianuam tuam temporibus obſerare nocturnis: non facilè quiſquam patentem reperiat. B Sponſus ipſe vult clauſam eſſe cum pulſat. Ianua noſtra, os noſtrum eſt. Chriſto propemodum ſoli debet aperiri: nec aperiatur, niſi ante pulſauerit

In hortat. ad Virgin. to. 4. 329. a
Dei verbum. Eſt & illa ianua quam vult patere vt aperiatur, vt reſonet oſtium laudem Domini, gratiam ſponſi, crucis confeſſionem, cùm ſymbolum recenſes, pſalmos in cubiculo tuo concinis. Ipſa eſt anima quæ ſe Chriſto aperit, quam nulli vapores carnis exagitant, quam nullæ illecebræ mundi corrumpunt. Volt enim te omnibus inuigilare momentis, vult ianuam tuæ mentis ſemper inuenire patentem.

In Pſ. 118. oct. 12. v. 1. tom. 2.
Aperi mihi ſoror mea ſponſa, columba mea, perfecta mea quia caput meum repletum eſt rore, & crines mei guttis noctis. C Conſidera quando maximè pulſet ianuam tuam Deus verbum, cùm repletum eſt caput eius rore nocturno. In tribulatione etenim & tentationibus poſitos viſitare dignatur, ne quis fortè ſuccumbat victus ærumnis. Repletur ergo caput eius rore vel guttis, quando corpus eius laborat. Tunc ergo vigilandum, ne cùm ſponſus venerit, recedat excluſus. Si enim dormias, & cor tuum non vigilet, diſcedit antequam pulſet. Si cor tuum vigilet, pulſat, & aperiri ſibi ianuam poſcit. Habemus ergo animæ noſtræ ianuam, habemus & portas, de

Pſal. 23.
quibus dictum eſt: *Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ.* D Eſt ergo & cælum in iis, in quibus portæ ſunt æternales. Si has fidei tuæ portas velis attollere, intrabit ad te rex gloriæ, triumphum portans propriæ paſſionis. Habet etiam iuſtitia portas. Nam etiam de his legimus ſcriptum, di-

Pſal. 117. Pſal. 146.
cente Domino per Prophetam ſuum: *Aperite mihi portas iuſtitiæ.* Et infra ait Propheta Dauid: *Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion: quoniam conforta-uit ſeras portarum tuarum.* Eſt ergo anima quæ habet ianuam, eſt quæ habet portas. Ad hanc ianuam venit Chriſtus & pulſat: pulſat & portas. Aperi ergo illi, vult introire, vult ſponſam inuenire vigilantem. E Noli ergo bono amatori facere moras. Cito recedit, & tu ſomno corporis tui videris excluſiſſe pulſantem. Excludis enim cùm deſidioſus es, cùm piger, cùm ſomnolentus. His repagulis Chriſtus excluditur, & ſi caſtus, & ſi ſobrius ſis, caue ne negligens ſis. Maiorem Chriſto facit iniuriam, qui aduenientem repellit.

Lib. 3. de Vig. to. 4. 396. f.
Quia caput, inquit, *meum plenum eſt rore.*) Sicut ros cæli nocturnas amouet ſiccitates, ita ros Domini noſtri Ieſu Chriſti nocturnis & ſæcularibus tenebris æternæ vitæ ſtillauit humorem. Hoc eſt caput quod æſtu mundi neſciuit areſcere: Vnde ait: *Quia ſi in humido hoc faciunt, in arido quid fient?* F Hoc igitur caput rorat aliis, ſibi abundat. Et bene abundat caput Chriſti, quia caput

Luca. 23. 1. Cor. 11.
tuum Chriſtus eſt, qui plenus eſt ſemper, nec liberalitatibus exhauritur ſuis, aut diuturna deficit largitate. In hoc caput ferrum non aſcendit, quod eſt inſtrumentum belli, inſigne diſcordiæ. Nunc aſpecta & vide ros ille qualis ſit, ſcilicet non vulgaris humoris. *Cincini autem mei guttarum noctis.* Noli proxima mea accipere cincinnos corporalium capillorum, non illa ornamenta, ſed crimina ſunt: lenocinia formæ, non præcepta virtutis. Alios cincinos Nazaræus habet, in quibus ferrum non aſcendit, quos nemo præcidit: qui non calamiſtris compoſiti, & arte digeſti, ſed multiplici criſpantes virtu-

Iudic. 16.
tum nitentium gratia refulſerunt. Diſce in hiſtoria quales Nazaræus cincinnos habeat: quos quãdiu Samſon habuit intactos, numquam vinci potuit: cincinnos

A perdidit, & meritum virtutis amiſit.

Lib. 3. Hexaem. c. 7. tom. 1. Lib. 6. Hexaem. c. 9.
Caput meum plenum eſt rore) Cùm ſerenior nox eſt, & luna pernox, tunc largior ros fertur arua perfundere. Et pleriq; ſub aëre quieſcentes, quò magis ſub lumine fuiſſent lunæ, eò plus humoris ſe capite collegiſſe ſenſerunt. Vnde & Chriſtus dicit ad Eccleſiam: *Quoniam caput meum repletum eſt rore, & crines mei guttis noctis.* Pulchrè capillorum meminit. Quàm enim ſpecioſa cæſaries eſt? quàm reuerenda in ſenibus, quàm veneranda in ſacerdotibus; quàm terribilis in bellatoribus, quàm decora in adoleſcentibus, quàm compta in mulieribus, quàm dulcis in pueris? Alium ſexum crinita, alium tonſa non decet. Ex B arboribus licet quæ humani ſit gratia capitis æſtimare. In capite arboris omnis eſt fructus, ibi omnis eſt pulchritudo: illius coma nos aut à pluuiis tegit, aut defendit à ſole. Tolle arbori comam, tota arbor ingrata eſt. Quanto igitur maior humani capitis ornatus eſt, qui cerebrum noſtrum, hoc eſt, ſedem originémque noſtrorum ſenſuum capillis capitis munit & veſtit, ne aut frigore vexetur, aut æſtu? Illic enim fons vniuerſorum eſt: & ideo vbi iniuria nocet, ibi gratia præminet. Quid ſine capite eſt homo, cùm totus in capite ſit? Cùm caput videris, hominem agnoſcis. Si caput deſit, nulla agnitio eſſe poteſt: iacet truncus ignobilis ſine honore, ſine nomine. Sola ære C fuſa principum capita, & ducti vultus de marmore ab hominibus adorantur. Non immerito igitur huic quaſi conſultori ſuo cætera membra famulantur, & circumferunt illud ſeruili geſtamine ſicut numen, atque in ſublime locatum vehunt. Vnde cenſoria poteſtate quo vult dirigit quorumdam obſequia ſeruulorum, & præcepta ſingulis obeunda decernit. Dicit ergo ſponſus crines ſuos nocturno rore eſſe perfuſos, quando hi qui & amore capiti ſuo Chriſto adhærent, peccati tenebras patiuntur, & à perſequentibus exagitati, tamquam nocturno rore madeſcunt.

Ex apolog. Dauid poſter. cap. 9. tom. 1.
Exui tunicam meam, quomodo induam illam? Laui pedes D *meos, quomodo inquinabo illos?* Quam tunicam exuerit, & non inuenerit quemadmodum induat eam, de ſcripturis ſi poſſumus, reuelemus. Eſt enim quædam tunica corporalis, ſunt cupiditatum quædam intexta velamina: & ideo interdum melius eſt nudum eſſe corpore, quàm corde velatum. Vnde etiam Paulus nos admonet expoliari multo eſſe melius quàm ſuperueſtiri, dicens alibi:

1. Cor. 3. Coloſſ. 3.
Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, induite nouum qui renouatur in agnitione, ſecundum imaginem eius qui creauit eum. Ergo quæ expoliata eſt, & pedes lotos habet neſcit quemadmodum inquinari poſſit. Obliuiſcitur enim per gratiam, quod hauſerat per naturam.

Lib. 3. de virg. to. 4. 365 c. Coloſſ. 2.
E *Nocte*, ait, *exui me tunicam meam*) Etenim in hac ſæculi nocte prius nobis corporalis vitæ amictus eſt exuendus. Exuit enim ſe carnem Dominus, vt pro te dominationibus & poteſtatibus mundi iſtius triumpharet. *Quomodo induam illam?*) Vide anima Deo deuota quid dicat. Sic ſe actus corporis & terrenos exuit mores, vt neſciat quomodo, etiam ſi velit, ruſſus poſſit induere. *Quomodo induam illam?*) Hoc eſt, qua verecundia? quo pudore? qua poſtremò memoria? Conſuetudo enim boni, vſum veteris prauitatis amiſit. Veteris enim homi-

In Pſal. 118 oct. 5. v. 1 tom. 2.
nis veſtimentum vitiis erroris intextum in lauacri regeneratione depoſitum, neſcit quomodo poſſit induere: F Studio enim correctionis inoleuerat obliuio peccatorũ. Tanta vis conſummatæ emendationis eſt, vt in quandam

1. Petr. 2.
pueritiæ redeat ſpiritalis ætatem, quæ viss erroris ignoret, crimen etiam ſi velit, non poſſit admittere, quia deſueuerit vſum noſſe peccandi.

Lib. de Iſa. c. 6. tom. 1.
Exui, ait, *tunicam meam, quomodo induam illam?*) Vetetur ne iterum in tentationes reſurgat, ne iterum in culpam redeat atque peccatum, & egreſſus ſuos, virtutúmq; proceſſus terrenis incipiat veſtigiis inquinare. Iam enim non ſentit carnis exuuias, iam quaſi ſpiritus exuens ſe corporis coniunctione, iam quaſi oblita, etiam ſi velit, illius meminiſſe non poteſt. *Exui tunicam meam, quomodo induã*

Idem ibid. Gen. 3.
illam?) Exuit tunicam illam pelliceam, quam acceperunt Adam & Eua poſt culpam, tunicam corruptelæ, tunicã paſſionum. *Quomodo induam illam?*) Non requirit vt induat, ſed ita ſignificat abiectam, vt iam indumento

ſibi eſſe non poſſit. *Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos?*
Hoc eſt, veſtigia mea lauidum egrederer, ac me eleua-
ſem de corporis contubernio, de illa connexione & fa-
miliaritate carnalis amplexus, quomodo inquinabo eos,
vt in corporis clauſtrum, & illum tenebroſum paſſio-
num eius carcerem reuertantur?

Lib. 3. de virg. to. 4. 319 c. *Laui*, inquit, *pedes meos.* Non dicit. Quomodo iterum
lauabo eos? ſed *Quomodo iterum inquinabo eos?* quaſi obli-
ta maculæ veteris, oblita contagij. Admonet igitur
in miniſterio corporali, quemadmodum ſpiritale debea-
mus actuum noſtrorum diluere veſtigium. Itaque pedes
cùm ſemel laueris æterni fontis irriguo, & myſterii mū-
dauetis ſacramento, caue iterum corporeæ cupiditatis il-
luuium, ne luculenti actus ſordibus inquinentur. Iſti ſunt
pedes, quos Dauid lauit in ſpiritu, qui te docet quemad-
Pſal. 152. modum eos inquinare non poſſis, dicens. *Stantes erant
pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem.* Vtique hic non cor-
poris, ſed animi intellige pedes. Quomodo enim ter-
Hebr. 12 ſenus homo in cælo haberet corporis pedes? Hieruſa-
Lib. 8. in lem enim, ſicut Paulus te docuit, in cælo eſt. Dicit
Luca c. 17. ergo: *Nolle exui me tunicam meam, quomodo induam eam?*
t. 3. 140. e Eo quòd non ſolùm renuntiare peccatis, ſed etiam me-
Philipp. 2. moriam omnem debeas actus ſuperioris abolere. Nam
In Pſ. 118. & Paulus ſuperiora obliuiſcens, culpam exuit, pœni-
oct. 11. v. 1. tentiam non omiſit?

tom. 2. *Frater meus miſit manum ſuam per proſpectum, & venter
meus conturbatus eſt ſuper eum. Exſurrexi ergo aperire fratri
meo. Manus mea diſtillauerunt myrrham: digiti mei myrrha
Ioan. 10. pleni.* Primùm tamquam de proſpectu mittit manum
ſuam, quando Deus eſſe operibus æſtimatur. Vnde ait:
Coloſſ. 2. *Si mihi non creditis, vel operibus credite.* Deinde augetur
amor, & intimis viſceribus conceptus moleſcit. Inde
intelligibili vtero, in quo eſt receptaculum verbi, ſemi-
nibus eius infuſis, plenitudinem eius corporaliter in-
habitantem haurire anima noſtra deſiderat. Non enim
turbatur vterus fœminarum, niſi quæ fuerint alui gra-
ues. Surgit igitur anima, vt aperiat Dei verbo: ſed dum
ſe expandit atque aperit, vt opera mundi iſtius, verbi
2. Cor. 4. ſuſceptione mortificet, ſicut ille qui ait: *Mortificatio-
nem Domini Ieſu in corpore noſtro circumferimus*, ergo dum
aperit, tranſit ſponſus. Vult enim ſemper quæri, fre-
quentiùs inueniri: & ſi clauſam inuenerit ianuam, pul-
ſat: & ſi per moram fuerit excluſus, ſecedit: ſed citò
redit, & iterum pulſat, vt vel poſtea ſponſam inueniat
præparatam.

Lib. 3. de virg. t. 4 365. f *Venter*, inquit, *meus turbatus eſt ſuper illum.* Bonum eſt
vt ad aduentum Domini interiora turbentur. Si ad an-
geli aduentum Maria turbata eſt, quantò magis nos ad
Luc. 1. Chriſti turbamur aduentum? Influentibus quippe diui-
nis corporeus peregrinator affectus, & vſus ille exterio-
Exod. 12. ris hominis exoleſcit. Et tu turbare, & tu feſtina. Feſti-
nanter illi agnum manducare præcipiuntur. Surge, aperi,
ad ianuam Chriſtus eſt, veſtibula domus tuæ pulſat: ſi
Apoc. 3. aperueris, introibit, & introibit cum patre. Nec ſolùm
cùm ingreſſus fuerit, mercedem relinquit, ſed etiam
priùs quàm ingrediatur, mercedem præmittit. Adhuc
anima turbatur, adhuc parietes domus ſuæ palpat, adhuc
oſtium quærit vbi Chriſtus eſt, adhuc ſoluit vinculum
carnis, & corporis clauſtrū: adhuc Chriſtus foris pulſat.
Ex paulo inferius. 367. e Quæ autem eſt feneſtra noſtra, vel proſpectus, niſi per
quem opera Chriſti videmus? oculus ſcilicet animi, &
mentis obtutus. Et ideo virgo per feneſtram tuam Chri-
ſtus introeat, Chriſtus manum ſuam mittat per feneſtrā:
tibi veniat verbi, non corporis amor. Si igitur per fene-
ſtram tuam manum mittit Dei verbum, vide quemad-
modum feneſtras tuas præpares, vide quemadmodum
ab omni puluere delictorum detergere debeas. Nihil te-
trum habeat, nihil adulterinum feneſtra virginis. Pro-
cul ſtibium, & cæteras affectatas nugas decoris, procul
adulterini amoris illecebras. Similis aurium cauſa eſt:
quibus non ſuſpendenda onera, non figenda vulnera:
ſed vnus ornatus eſt, audire quod proſit.

Lib. de Iſa. c. 6. t. 1 *Surrexi ego aperire fratri meo. Manus meæ diſtillauerunt myr-
rham, digiti mei myrrha pleni ſunt ſuper manus clauſuræ.*
Quid hoc ſignificet, conſideremus. Primum operibus
ſuis videtur, vt dixi, Deus verbum tamquam per cauer-
G nā, non plenè atque perfectè: deinde augeretur amor, &
conceptus adoleſcit: atque ex ſeminibus eius quæ quo-
dam vtero intelligibili ſuſceperit anima, totam plenitu-
dinem diuinitatis eius habitantem in eo corporaliter, vt Coloſſ. 2.
legimus, videre deſiderat. Surrexit, vt propius illud Dei
verbum videret. Et in hoc ipſo proceſſus eius ſignifica-
tur, quod ſurrexit per vigorem atque virtutem. Præſen-
tia enim verbi hauſit animæ virtutem, ſicut præſentia
Mariæ, cùm vtero grauis eſſet, erudiuit Ioannem in vte-
ro conſtitutum, adeo vt exiliret in vtero, & exultaret, Luc. 1.
Domini præſentiam recognoſcens. Surrexit aperire, &
opera eius & facta mortificata ſunt mundo. Talis enim
H debet eſſe anima quæ verbum eſt receptura, vt moria-
tur mundo, & conſepeliatur in Chriſto. Sic enim Chri-
ſtus inuenitur, & tale ſibi quærit hoſpitium. *Aperui*,
inquit, *fratri meo: frater meus tranſiuit.* Quomodo tran- Rom. 6.
ſiuit? id eſt, mentis interna penetrauit, ſicut dictum eſt Lib 3. de
Mariæ: *Et tuam ipſius animam pertranſiuit gladius.* Viuum virg. t. 4.
enim verbum Dei ſicut gladius acutus, penetrans 366. c.
corporalium repagula cogitationum, cordis interna ri- Luc. 2.
matur. Hebr. 4.

Anima mea exiuit in ſermone eius. Merito, inquit, illum
præſentem habere expoſco, neque enim illius ad me
confabulatio eſt otioſa ac futilis. Sermo enim ipſius eſt
I viuus & efficax, & penetrantius omni gladio ancipiti,
pertingens vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, com- Ibidem.
pagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitatio-
num & intentionum cordis: & non eſt vlla creatura in-
uiſibilis in conſpectu eius. Rapit me totum, & in ſuum
amorem ac deſiderium transfert. Ita quippe anima il-
lorum exierat, qui dicebant: Nonne cor noſtrum ar-
dens erat in nobis dum loqueretur nobis, & aperiret
nobis ſcripturas? Bonus exitus, quando anima relicta Luc. 24.
corporeæ voluptatis fallaci illecebra Chriſto coniun-
gitur. Bonus exitus, quum ad Dei verbum anima de
vitiis ad virtutes ſe transfert, quum denique contem-
K ptis rebus terrenis cæleſtium amore liqueſcit. Vide ex-
euntem, & Chriſti deſiderio liqueſcentem Prophetam:
Quam dilecta, inquit, *tabernacula tua Domine virtutum:
concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.* Et Apo- Pſal. 83.
ſtolum Paulum: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Exi-* Philipp 1.
uit anima, mea in verbo eius. Hoc eſt, Verbum eius ſe- Lib. de Iſaa.
centa exuit de corpore, eleuans ſe de eius taberna- c. 6. tom. 1.
culo, & peregrinam ſe faciens ei, vt adeſſet Deo, 2. Cor. 5.
& eſſet ciuis ſanctorum. Simul enim & carnis domeſ- Epheſ. 2.
tici & Dei eſſe non poſſumus. Ergo & hoc loco exi-
re ſignificatur anima, quando abducit ſe a corporis
voluptatibus. Denique ſcriptum eſt: *Exi de Babylone,*
L *fugiens a Chaldæis.* Non vtique vt regionem Babylonis Eſai. 48.
Hebræus fugiat, ſed mores, vt prophetico admone-
mur alloquio, ſiquidem ſint qui in Babylone ſunt,
Hebræi, & de Babylone exiſſe moribus doceant.
Nam & illi, de quibus dicit Propheta quod ſede-
bant ſuper flumina Babylonis, ſedebant quidem in
regione Babylonis, ſed in eius non erant vitiis & con- Pſal. 136.
fuſione. Nam quomodo erant in illa confuſione vitio-
rum, qui flebant gerentes pœnitentiam, quod de arca
deuotionis ac fidei, & virtutis paternæ meritis exci-
diſſent?

Sed dum exit anima, dum ſponſum ſedula requirit,
M audi quid dicat: *Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ci-
uitatem: percuſſerunt & vulnerauerunt me, tulerunt pallium* Ibidem
a me cuſtodes murorum. Bene quidem quaſi ſponſa venie- continuo.
bat cum pallio, quo obnuberet caput ſuum cùm ſpon-
ſus occurreret, ſicut Rebecca, quæ cognito quod Iſaac
ſibi veniret obuius, deſcendit de camelo, & pallio ſe
operuit, ita & hæc anima, nuptialis veſtis præmittebat Gen. 14.
inſignia ne fortè reiiceretur quaſi veſtem non habens nu-
ptialem: vel vt caput velaret propter angelos. Sed illi
percuſſerunt eam, vt amplius probaretur. Exercentur Mat. 22.
enim animæ tentationibus. Tulerunt ei pallium, quæ- 2. Cor. 11.
rentes ſi verum decorem nudæ virtutis afferret: vel quia
ſine integimento quis in illam cæleſtem ciuitatem de-
beat introire, nulla deferens ſecum operimenta fu-
corum. Sunt enim qui requirant ne qua anima exu-
uias ſecum vehat carnalis illecebræ, & concupiſcentiam

corporalem. Nudatur pallio, cùm eius conſcientia manifeſtatur. Sed eſt & quæ bene nudatur, cui licet imitari dicentem: *1. Petr. 2.* Venit huius mundi princeps, & in me inueniet nihil, quia certè in illo ſolo nihil inuenit, qui peccatum non facit. Beata & illa eſt, in qua non grauia aut multa inuenit, ſed inuenit in ea amictum fidei, & ſapientiæ diſciplinam. Itaque ſiue diſpendio ſui (quia etſi volet quis, non poteſt veram auferre ſapientiam, etiam ſi aduerſarius obſtrepat, ibi tamen vera innoxiæ conuerſationis elucet integritas) tranſiuit cuſtodes.

Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem, tulerunt mihi pallium. *In Pſ. 118. oct. 7. v. 7. to. 2.* Habuit ergo certamen: ſed qua ratione ſupra non tulerunt pallium, hæreo reperire, niſi fortè quia ibi interrogaſſe ſe dixit: *Numquid quem dilexit anima mea, vidiſtis?* *Cant. 3.* Quæ Chriſtum loquebatur, nec exuta eſt pallio, & quem quærebat inuenit. Diſce quemadmodum quæratur Chriſtus. Ab his vtrique, qui non perfunctoriè quærunt, violenter retinent: ſicut iſta quæ ait: *Tenui eum, & non dimiſi eum.* *Ibid.* Fide inuenit, meditatione conſtrinxit. Si bonos cuſtodes accipimus, vtique angeli ſunt. Qui vero angelos tranſiuit, verbum inuenit: ideo non multum interualli fuit, cùm tranſiuit ab his & inuenit Ieſum. Quomodo ergo infra tulerunt pallium, niſi fortè quia proceſſu temporis fine fidei Eccleſia dum nudatur, & Domino plus amatur: *Coloſſ. 2.* expolians ſe veterem hominẽ vt nouum induat, quem non operiunt indumẽta, C ſed mentis ſecreta clarificant, aut quia amictum ſapientiæ ſæcularis ad Chriſtum ventura depoſuit. *Percuſſerunt,* inquit, *me tulerunt pallium meum.* *Ex apolog. Dau. poſt. c. 8. to. 1.* Videtis quemadmodum quærat quæ deſiderat inuenire, vt non timeat vulnerari. Sed hæc vulnera non metuenda ſunt, ſed optanda: quia vulnera charitatis ſunt, ſicut ipſa dicit: *Vulnerata charitate ego ſum.* *Cant. 2. Ibid. c. 9.* Merito ergo nuda, quia pallium perdidit: aut fortaſſis ideo nuda, quia nonnumquam virtutis eſt, opertum non habere pectus, cor non habere velatum. Denique velatam illam, hoc eſt ſynagogam, quę habebit velamen in lectione veteris teſtamenti, quod D modò reuelatur, quoniam in Chriſto euacuatur, *2. Cor. 3.* velatam, inquam, ſynagogam Chriſtus deſpexit & ſpreuit: vnde hodiéque velamen ſuper cor Iudæorum eſt poſitum. *Ibidem* At vero ea quæ tota ad Dominum mente conuertitur, nuda eſt atque perſpicua. Cùm enim quis conuerſus fuerit ad Dominum, velamen auferetur, vt gloriam Dei ſpeculantes videre poſſimus.

Percuſſerunt & vulnerauerunt me, & tulerunt pallium meum à me cuſtodes murorum. *Lib. 3. de virg. t. 4. 364. e* Non in ſe, filiæ, ſed in nobis vulneratur Eccleſia. Caueamus igitur ne lapſus noſter, vulnus Eccleſiæ fiat: ne quis à nobis pallium auferat, hoc eſt, amictum prudentiæ, inſigne patientiæ, quo mollioris ambitio veſtis exuitur. *Mat. 11.* Qui enim mollioribus veſtibus induuntur, in domibus regum ſunt. E Nobis autem pallium dedit Chriſtus, quo Apoſtolos ſuos & corpus ſuum ipſe veſtiuit. *Mat. 5.* Quod denique iubet te dare, ſi quis à te tunicam petat, vt dimittas ei & pallium: id eſt, inſigne philoſophiæ tuæ tradas, & quaſi amictu prudentiæ tuæ eum qui antè nudus fuerat, circumueſtias.

Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem. *Item aliquanto inf. 368. e* Quæ eſt hæc ciuitas? Eſt ciuitas quæ portas murorum clauſas non habet, de qua dictum eſt: *Et portæ eius non claudentur per diem, nox enim non erit amplius in ea.* *Apoc. 21.* Illa eſt ergo ciuitas Hieruſalem, quæ in cælo eſt, *Hebr. 12.* intra quam iam quaſi perfecta & immaculata ſeruaris. *Apoc. 21.* Non enim intrat in F eam omne commune. Communis caſtitas non eſt, communis pudicitia non eſt, quæ in libro vitæ ſcribitur. *Ibid. paulo poſt.* Quomodo ergo iſti cuſtodes angeli ſunt, qui caſtæ animæ pallium tollunt? Aliud pallium virginum eſt, aliud adoleſcentulæ circumforaneæ: illa quæ in foro Chriſtum requirit, pallium etiam quod habebat amiſit. *Ex paucis interiectis, 369. b* Prudentia enim non in foro, non in plateis, ſed in Eccleſia poſſidetur. Pallium quoque iſtud amictus eſt corporis. Tulerunt ergo ei pallium, hoc eſt, actus corporalis inuolucrum ſuſtulerunt, *Coloſſ. 2.* vt nuda mentis ſimplicitas quæreret Chriſtum: quia nemo poteſt veſtitus amictu philoſophiæ, in habitu ſcilicet ſapientiæ ſæcularis Chriſtum videre. *Math. 5.* Et bene tollitur ei amictus philoſophiæ, ne quis eam per philoſophiam deprædetur. Bene tollitur ei pal- A lium, quæ ad Chriſtum propinquat, vt Deum viſura, mundo corde gradiatur. Beati enim *mundo corde, quia ipſi Deum videbunt.* *Lib. de Ioſeph. c. 5. f. 3.* Pallium ergo ſuum ſublatum dicit, vt aperta meritis & nuda fulgeret. Quamuis enim eſſet ſpoliata veſte, non tamen erat nuda. Non eſt enim nudus, niſi quem culpa nudauerit. Vnde & Adam, poſtquàm Dei mandatum præuaricatione deſeruit, & peccati grauis æra contraxit, nudus erat. Vnde & ipſe ait: *Vocem tuam audiui in paradiſo, & timui, quia nudus ſum, & abſcondi me.* *Gen. 3.* Intellexit enim ſe eſſe nudum, qui infulas diuinæ protectionis amiſerat: & ideo latebat, quia veſtem fidei non habebat, quem vtique præuaricando depo- B ſuit. *Gen. 39.* Contra Ioſeph à domina ſollicitatus ad ſtuprum, veſtem exuit, crimen excuſſit, & relictis quibus tenebatur exuuiis, ſpoliatus quidem, ſed non nudus aufugit, qui erat tectior indumento pudoris.

Adiuro vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri, ſi inueneritis dilectum meum, vt annuntietis ei quia vulnerata dilectione ego ſum: *In Pſ. 118. oct. 11. v. 1. num. 1.* Quidquid eſt quod vehementer expetimus, niſi eius maturiorem habeamus effectum, id nos videtur longa quadam intentione laſſare. Amor impatiens die noctuque meretricis fores pulſans, ſi diutius potiendi deſideria differantur, ipſa deficit expectatione dum ſperat, in quo vtique non finis amoris, ſed incrementum eſt. Et quidquid eſt deſiderabile, ſi non con- C tingat deſideranti, deficit in illud, & quaſi ipſam deponit animam qui deſiderat. Si tamen ſpes propior aſſurgat, dat vires ſpes proxima. Si autem abſentia ſit dilecti, eo ipſo quo abſentem deſiderat quæ concupiuit, animæ ſuę patitur defectionem. Itaque quantò longius eſt illud quod deſideratur, tanto magis deficit qui deſiderat. Id ergo deficere eſt, in id vnumquemque totis ſtudiis migrare quod diligat, illud cogitat, illi adhæret, illud perſonat quod receperit diligendum, in id quadam animæ defectione transfunditur. vt ſi mater filij expectet præſentiam, quemadmodum expectabat Tobiæ vxor filium *Tob. 5.* peregrinantem, deficiens a deſiderio, & in anguſtiis con- D ſtituta, & tanquam reſoluta viribus. Quid enim aliud niſi defectum quemdam eius verba ſignificant? Sed quò magis laſſatur affectus, eò amplius amor creſcit. & quò diutius abeſt qui deſideratur, eò expectantis deſideria maiore quadam vi amoris igneſcunt. Cor deficit, ſed cupiditas alitur & augetur. Itaque ſancta anima neſcit aliud deſiderare, niſi ſponſum, qui eſt Chriſtus Ieſus. Illum concupiſcit, illum deſiderat, in illum totis intendit viribus, illum gremio mentis fouet, illi ſe aperit & effundit: & hoc ſolum veretur, ne illum poſſit amittere. Itaque quantò maiore deſiderio excitata fuerit anima cupiens adhærere amatori ſuo, tantò magis deficit. Ergo iſta defectio imminutionem quidem fragilitatis, ſed E aſſumptionem virtutis operatur. Denique ipſe alibi dicens: *Sitiuit in te anima mea:* ſubiecit infra: *Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcepit dextera tua.* *Pſal. 62. Ibidem.* Qui enim ſitit, cupit ſemper adhærere fonti, nec aliud ſibi niſi aquam expetere & contingere videtur, vt ipſo paſcatur affectu. Suſcipiens ergo me Dei dextera, animæ meæ inhians, & de ſua virtute mihi impartiens, facit eam eſſe quod non erat, vt dicat: *Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.* *Galat. 2.* Diſce autem etiam hoc exemplo defectionem iſtam nimiæ eſſe cupiditatis. *Concupiſcit,* inquit, *& deficit anima mea in atria Domini.* Atque concupiſcens, & quaſi totam ſe effundens in concupiſcen- F tiam, longo fine ſuſpenſa defectione diſſoluitur. Denique quomodo deficiat anima in ſalutare Dei, Hieremias docet. *Et factum eſt,* inquit, *in corde meo vt ignis ardens, flammans in oſſibus meis, & diſſolutus ſum vndique, & ferre non poſſum.* *Mat. 38. Hier. 20.* Hoc igitur inflammatus deſiderio ait Dauid: *Defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſperaui.* *Pſal. 118.* Concupiſcebat ergo ſponſa, deſiderabat, deficiebat, & toto diſſoluebatur affectu, vt tota illius fieret quem deſiderabat, ſicut etiam Dauid ipſe dicit: *Effundo in conſpectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuntio, in deficiendo ex me ſpiritum meum.* *Pſal. 141.* Deficit enim eius ſpiritus, immò ab eo deficit ſpiritus ſuus, qui ſeipſum negat, vt adhæreat Chriſto. Sponſo igitur quaſi amoris impatiens,

circumcurſabat & quærebat vbique Dei verbum : nimirum quia vulnerata , quia nuda : & quærebat adminiculum alicuius , à quo Christos rogaretor vt veniret. Vide
Ex apolog. Dau. poſt. c.9.ſ.1. æſtuantem , vide deſiderantem. *Adiuro vos*, inquit, *filiæ Hieruſalem ſi inueneritis dilectum meum , vt annuntietis ei quia vulnerata charitate ego ſum.* Vulnerat enim Dei verbum ſed non vlcerat. Eſt vulnus boni amoris , ſunt vulnera cha-
Lib 3. de Virg.ſ.4. 369.b. ritatis. Quæ perfecta eſt, vulneratæ charitatis eſt. Bona ſont igitur verbi vulnera , bona ſunt amantis volnera. Vtiliora enim volnera amici , quam voluntaria oſcula inimici. Vulnerata charitate Rebecca eſt, quæ relictis
Prou.27. Gen. 24. Gen. 30. patentibus migrauit ad ſponſum. Vulnerata charitate Rachel, quæ zelauit ſororem, amauit maritum. Sorori enim quod abundaret filiis, ipſa adhuc ſterilis inuidebat: quia typum gerebat Eccleſiæ , cui dicitur : *Lætare ſterilis*
Galat. 4. In Pſ.118. oct.15.v.1. tom.2. Prou. 27. Ioan.8. Mat. 16. *quæ non paris : erumpe & clama quæ non parturis.* Habet ergo charitas vulnera ſua, habet gladium quo anima vulneratur. Felix qui hoc gladio meruerit vulnerari. Hæc ſunt vulnera quæ oſculis præferunt. His nos vulneribus offeramos , quibus quicumque mortuus fuerit mortem videre non poterit. Talis eorum erat mors qui Dominum ſequebantur , de quibos dictum eſt : *ſunt aliqui de iſtis adſtantibus qui non guſtabunt mortem , donec videant filium hominis venientem in regno ſuo.* Merito Petrus non timebat hanc
Mat.26. mortem. Non timebat enim qui dicebat, quia etſi oportuerit eum pro Chriſto mori , non eum relinqueret aut negaret.

Lib.1.de Virg.ſ.4. 347.d *Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto , quia ſic ad iuraſti nos? Dilectus meus candidus & rubeus , electus ex decem millibus.* Decet virgo vt plenè noueris quem diligis , atque omne in eo & ingenitæ diuinitatis & aſſumptæ myſterium incorporationis agnoſcas. Candidus ergo eſt merito , quia patris ſplendor: rubeus, quia partus eſt virginis. Color in
Hebr. 1. eo fulget & rutilat vtriuſque naturæ. Memento tamen antiquiora in eo diuinitatis inſignia , quam corporis ſacramenta: quia non cœpit à virgine, ſed qui erat, venit in
In Pſ. 118. oct.5.v.1. tom. 2 Eſa. 63. virginem. *Fraternus meus candidus & rubeus.* Candidus claritate diuina, rubeus ſpecie coloris humani, quem ſacramento incarnationis aſſumpſit. Meritóque & ipſum quod eſt rubeum , bene olet , quia caro Chriſti ſine peccato eſt: quam perfidi contrectantes , manus ſuas inquinauerunt , ſancti venerantes , pietatis odore fragrarunt.
Lib. de bened. patr. c.11.ſ.1. *Electus ex decem millibus.* Dauidem enim, iuuenculæ Mariæ auctorem, ex cuius ſucceſſione Chriſtus eſt natus per Virginis partum , in decem millibus prædicabant , Saul autem in millibus : cùm reuerentiæ gratiam circa regem magis præponere debuiſſent.

In Pſ.118. oct.15.v.1. tom. 2. Epheſ. 4. *Caput eius aurum cephat.* Hoc ſignificat ſtabilem eminentemq; ſapientiam Chriſtum verò eſſe caput Eccleſiæ docet Apoſtulus ad Epheſios ſcribens : Veritatem , inquit, facientes in charitate , augeamus in ipſum per omnia, qui eſt caput Chriſtus : ex quo totum corpus compactum & cõnexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis , ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque partis , incrementum corporis facit ad ædificationem ſui in charitate. Sic quoque ad Coloſſenſes: Ne-
Coloſſ.2. mo vos deuincat , volens in humilitate animi & ſuperſtitione angelorum, ad quæ non vidit, extollens ſe fruſtra inflatus mente carnis ſuæ, & non tenens caput illud , ex quo omne corpus per compagines & coniunctiones ſubminiſtratum & compaginatum creſcit in augmen-
Ibi.oct.20. in princ. Eccl. 2. tum Dei. Caput ergo Eccleſiæ Chriſtus. Caput enim fouet membra omnia , & dirigit atque implet ſenſibus. Senſus enim ſapientis in capite eius. Inde doctus venarum, meatuſque ſpiritus, ſanguinis vires in totas partes corporis deriuantur. Loſtrat omnia, ornat omnia. Sublato capite , corpus ſine nomine eſt. Non agnoſcitur , nec vlla ſupereſt vſura viuendi. In capite enim viget vitæ , in capite eſt gratia venuſtatis. Fertur coluber, cùm vrgetur periculo , caput ſemper abſcondere , & in orbem ſe colligens obiecta reliqua parte corporis hoc ſolùm tueri, quod læſa ferantur membra cætera ſaluo capitis vigore reparari. Hoc & tu moraliter caput ſerua, hoc ſeruato & myſticè. Myſticum caput Chriſtus eſt, quia omnia in
Coloſſ.1. ipſo conſtant , & ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. Hoc caput quia amiſerit , viuendi vſum habere non poterit.

Hoc caput homani ſeruate ſerpentes : etiam ſi omnia membra cædantur, totum vratur corpus incendiis, mergatur profundo, euiſceretur a beſtiis , hoc tamen capite cuſtodito, vita integra, tuta eſt ſalus. Nemo enim poteſt perire , cui non ſublatus eſt Chriſtus. Caput verò hoc aurum eſſe deſcribit, nimirum ob ſplendorem & claritatem diuinitatis in eius facie relucentem. Ipſe eſt enim Hebr. 1.
ſecundùm Apoſtoli ſententiam , ſplendor gloriæ patris, & figura ſubſtantiæ eius.

Crines eius abietis nigræ ſicut corax. De hoc alibi dixit: in Pſa. 118
Capillamentum tuum vt grex tonſarum. Ideo capillamen- oct.15.ant.
tum , quia virtus omnium ſenſuum in capite eſt. *Oculi* verſ.1.
H enim *ſapientis in capite eius.* Profũda igitur doctorum pru- tom. 2
dentia, quæ poteſt ea quæ obſcura ſunt reuelare, & alta Cant.4.
aperire ſenſuum. Et huiuſmodi diſputatores crines Eccle- & 6.
ſiæ ſunt , crines ſunt capitis Chriſti. Quemadmodum Eccl. 2.
enim capilli capitis ſont ornamenta, & pulchra venuſtate illud conueſtiunt: ita quoque & ſancta iuſtorum hominum vita, qui ſuo exemplo tanquam luminaria mundi, errores & peccatorum tenebras caliginémque depel-
lunt. *Crines eius*, inquit, *abietis nigra.* Bene ex abiete ſont In Proœm.
naues Tharſis, quæ fluctibus ſupernatent mundi , & tu- Lib. 2. de
tum remigium ſalutis exhibeant. Vnde & in Euangelio Spir. ſanct.
I Dominus noſter viſibiles capitis & intelligibiles capil- tom.4.
los quoſdam eſſe ſignificans , ait : *Sed & capilli capitis ve-* Matt. 10.
ſtri omnes numerati ſunt : ſpiritalium videlicet ſignificans facta virtutum. Neque enim de capillis noſtris cura eſt Deo. Quamquam & illud non abſurdum ſit æſtimare , quia pro maieſtate diuina eum latere nihil poſſit. Sed quid mihi prodeſt , ſi Deus ipſe omnes meos nouit capillos? Illud mihi redundat & proficit, ſi bonorum operum peruigil teſtis, remunerationem gloriæ donet æternæ. Denique & ipſe Samſon non corporales, ſed intelli-
gibiles hos capillos eſſe declarans , ait : *Si tonſus fuero, di-* Iudic.16.
ſcedet à me virtus mea.

Oculi eius ſicut columba , ſuper abundantiam aquarum lota in Pſ. 118.
K *in lacte , ſedentes ſuper plenitudinem.* Oculi Chriſti ſunt oct. 15. ant.
viri ſpiritalibus innati ſenſibus, qui ad videnda myſteria v.1.to.2.
ſuntacuti, & parati ad penetranda ſcripturæ ſecreta di- 1. Pet. 2.
uinæ, rationabili lacte fulgentes , in quibus non ſit aliqua doli maculoſa confuſio, ſed ſimplicis affectus pura & immaculata ſinceritas. Ideóque in aquarum abun-
dantia lotas has columbas in lacte memorauit. Baptizat Ibid.
in lacte Dominus, id eſt, in ſinceritate. Et iſti ſunt qui vere baptizantur in lacte , qui ſine dolo credunt , & puram fidem deferunt , immaculatam induunt gratiam. Ideo
candida ſponſa aſcendit ad Chriſtum , quia in lacte ba- Cant. 8.
ptizata eſt . Ideo mirantur eam virtutes , dicentes : *Quæ* Cant. 3.
L *eſt hæc quæ aſcendit dealbata?* Ante paululum dicebat: Pſal. 41.
Nigra ſum: nunc dealbata cernitur. Nec immerito illic Ioan. 4.
aquarum abundantia, vbi Chriſtus, vnde mens humana repleri cupiat. Has ſitit aquas ceruus, quas cùm biberit, ſitire non poſſit. Has aquas ſitit Propheta cùm dicit : *Sitiuit in te anima mea.* Sedet ergo Chriſtus ſuper abundantiam aquarum , & ſuper plenitudinem. Et ideo qui baptizat in aqua, dicit: Et nos omnes de plenitudine eius accepimus. Vnde & oculus ſuppliciorum non alienus eſt ab Eccleſia: quia etſi baptizabat Ioannes in Aenon , (quod ſignificat oculum ſuppliciorum) baptizabat iuxta Salim, vbi erat aquarum abundantia , & duodecim fon-
M tes. Hos fontes habet Eccleſia , hoc eſt in veteri teſta-
mento duodecim patriarchas , in nouo duodecim Apo- Pſal. 67.
ſtolos. Ideóque dictum eſt : *In Eccleſiis benedicite Dominum Deum de fontibus Iſrael.* His fontibus ante perfunditur quicumque myſteria ſacroſancta conſequitur. Iſti enim fontes ex æterno fonte manantes , toto orbe fluxerunt.

Genæ eius ſicut phialæ aromatis germinantes vnguentaria, labia In conc.
eius lilia diſtillantia myrrham plenam. Myrrha myſticè Ec- de obitu
cleſiæ gratia deflentis accipitur , quæ in obitu viri iuſti Val. circa
bonum doloris ſui effundit vnguentum , & vitam eius princ. to. 5.
prædicando concelebrat. Cui mora obeſſe non potuit, Thren. 1.
eo quòd odor prædicationis vniuerſorum ore celebris fœtorem omnem mortis aboleuit. Flet igitur Eccleſia In Pſ.118.
pignus ſuum, & lacrymæ eius in maxillis eius. oct. 8. ver.
Labia eius lilia diſtillantia myrrham plenam. Per myr- 4. to.2.

Lib. de in. rham, paſſionis vnguentum & reſurrectionis gratia de- A
Virg. c. 15. claratur, quæ rediuiuum vitæ odorem ſuſcitaris mortuo-
2. Cor. 4. rum viſceribus infundit. Hanc myrrham labia ſancto-
rum prædicatorum diſtillant, qui Chriſti paſſionem lo-
Galat. 6. quuntur, & ſuo ore concelebrant, ac mortificationem
eius in ſuo circumferunt corpore: qualis erat ille qui di-
cebat: *Mihi abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chri-*
2. Cor. 4. *ſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*, &
alibi: *Mortificationem Chriſti in corpore noſtro circumferamus,*
vt & vita Ieſu in corporibus noſtris manifeſtetur. Denique la-
bia ſanctorum myrrham diſtillare dicit, quod efficax &
potens ſit eorum ſermo, neque inanem tantummodo
tinnitum habeat, & aures demulcens, ſed penetrans vſ- B
que ad interiora mentis. Sermo meus, inquit ille, &
prædicatio mea non in perſuaſione ſapientiæ verborum,
ſed Dei virtute firmatur. In ſermone & in labiis ſancto-
rum virtus eſt: in ſermone autem forenſi iſto ac philoſo-
phico vanitas mundi.

In Pſal. *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ Tharſis.* Tornatiles
118. oct. 11. ſunt manus ſponſi, id eſt perfectæ: aureæ, propter ſa-
v. 2. 10. 5. pientiam, quæ Chriſtus eſt: plenæ hyacinthis propter
1. Cor. 2. Spiritum ſanctum, & plenitudinem chariſmatum eius.
1. Cor. 1. Tornatiles dico, quia omnia ipſius opera quæ vel in crea-
tione mundi, vel poſt aſſumptam humanitatem per ip-
ſum facta ſunt, perfecta & abſolutiſſima fuerunt. Sic
Gen. 1. enim ſcriptum habes: *Vidit Deus omnia quæ fecit, & erant* C
Marc. 7. *valde bona.* Denique in Euangelio habes: *Bene omnia fe-*
cit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

Venter eius pyxis eburnea ſuper lapidem ſapphirum. Audi
2. Cor. 13. Apoſtolum: *Etſi*, inquit, *crucifixus eſt Chriſtus ex infirmi-*
tate noſtra (ecce venter, id eſt carnis infirmitas) *viuit ta-*
men ex virtute Dei, (ecce diſtinctio ſapphiri) Sapphi-
rus enim eo quòd cæli ſereni ſpeciem gerat, quæ ſunt di-
uinitatis eius opera ſignificat: ebur autem propter nito-
rem ac perpetuitatem, carnem ſignificat Saluatoris de
2. Cor. 5. qua idem Apoſtolus dicit: *Quia etſi Chriſtum ſecundum*
In conc. de *carnem nouimus, ſed nunc non nouimus.* Venter itaque eius
obitu Val. pyxis eburnea, qui reciperet oracula ſcripturarum, vt D
to. 5. 91. d. poſſet dicere: *Ventrem meum doleo*, ſicut dixit Propheta.
Hierem. 4. Dicit enim hæc qui imitator eſt Chriſti.
Pſal. 118. *Crura illius columnæ marmoreæ, fundatæ ſuper baſes aureas.*
octon. 5. v. Per hæc ſignificat columnas Eccleſiæ eſſe Apoſtolos,
6. qui fundati ſunt in timore ſancto. Nam ſicut Petrus, Ia-
Galat. 2. cobus, Ioannes & Barnabas columnæ eſſe videbantur
Apoc. 3. Eccleſiæ, ſic & quicumque vicerit hoc ſæculum fit co-
Pſal. 74. lumna Dei, quam confirmat qui dicit: *Ego confirmaui co-*
Pſal. 110. *lumnas eius.* Ita & baſis aurea, timor plenus diſciplinæ,
quia initium ſapientiæ eſt: In timore ergo ſapientium
Apoſtolica prædicatio tamquam ſuper baſim auream
columna firmatur. Chriſti igitur eloquio, & Apoſto- E
lico ſermoni tribunal eſt timor iuſti, & baſis aurea plena
prudentiæ, ſimulacrum autem bonum tamquam effi-
gies veritatis ſermo ſanctorum. Et vide tamquam ba-
Eſaiæ. 11. ſim auream eſſe timorem ſanctorum. Lege Eſaiam:
vide quantis ſubiecerit timorem, vt faceret irreprehen-
ſibilem & bonum timorem: *Spiritus*, inquit, *ſapientiæ &*
intellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis at-
que pietatis, ſpiritus timoris Domini. Quantis timorem ſub-
iecit, vt haberet quod ſequi poſſit. Informatur per ſa-
pientiam, inſtruitur per intellectum, conſilio dirigitur,
virtute firmatur, cognitione regitur, pietate decora-
tur. Tolle timori Domini iſta, & eſt irrationabilis &
2. Cor. 7 inſipiens timor, vnus ex illis: *Foris pugnæ, intus timores.* F
Quibus afflictus eſſet & Paulus, niſi habuiſſet Domi-
num conſolantem. Nec otioſum eſt in Prouerbiis:
Prou. 2. Tunc intelliges timorem Domini. Quid eſt tunc?
Ibidem. Cum ſapientiam inuocaueris, & prudentiæ dederis vo-
cem tuam: & ipſe quæſieris illam vt pecuniam, & vt
Pſal. 118. theſauros ſcrutatus fueris eam, tunc intelliges timo-
rem Domini. Et ideo tamquam ſuper baſim bonam
dicit: *Statue ſeruo tuo eloquium tuum in timore tuo.* Bene ergo
dicit columnas Eccleſiæ, hoc eſt crura ſponſi, fundata
eſſe ſuper baſes aureas: vt & pulchritudine ſpectantes
Lib. 3. de oblectent, & fundamento ſancti timoris ſubnixa, nullo
Fide cap. 5. ſpiritualium tempeſtatum turbine ab omni conſtantia
tom. 4. valeant dimoueri. Solus enim Chriſtus inambulat ani-

A mis, & graditur in mente ſanctorum, in quibus velut
aureis baſibus, fundamentiſque pretioſis ſolida veſtigia
verbi cæleſtis hæſeruot. Denique addit ſponſa: *Species* Pſal. 112.
eius vt Libani, electus vt cedri. In altis habitat, & humilia
reſpicit, quia ſpecies eius ſicut cedrus Libani, quæ co-
mam nubibus, radicem inſerit terris. Principium eius è
cælo, poſteriora eius in terris, fructus cælo proximos edi-
derunt.

Guttur illius dulcedo, & totus deſiderium. Hoc eſt quod
Propheta de eo ſcribit: *Iudicia Domini vera, & iuſtifi-* Pſal. 18.
cata in ſemetipſa: deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretio-
ſum multum, & dulciora ſuper mel & fauum. Quod ſe-
B uerum in aliis in Chriſto dulce eſt, in Chriſto ſuaue eſt, In Pſ. 118.
quia ipſe ſuauis eſt. Denique *guſtate & videte quoniam* oct. 5. v. 7.
ſuauis eſt Dominus. Dulcia iudicia confitenti, quia ipſe Pſal. 33.
dicit: *Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & non me-* Eſa. 43.
mor ero. Dulcia iudicia agenti pœnitentiam, quia ipſe
dixit: *Gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore pœnitentiam* Luc. 15
agente, quàm in nonaginta & nouem iuſtis qui non indigent
pœnitentia.

Fauus, inquit, *eius dulcedines, & totus deſiderium.* Om- Lib. de
nium enim bonorum auctor eſt Deus: & quæ ſunt eius, Iſaac. c. 7.
profectò omnia bona ſunt, & nuſquam illic malum: & tom. 1.
ſi in illo mens noſtra maneat, malum neſcit. Anima igi-
tur quæ in Deo non manet, ipſa ſibi auctor malorum eſt:
C itaque peccat. *Anima autem quæ peccat, ipſa morietur.*
Aureis enim vinculis ſoluta virtutum, prona fertur præ-
cipitio, & labitur ad inferiora. Anima autem beata eſt, Ezech. 18.
quam nulla aduerſa corporis prælia expugnant. Porro
gutturis ipſius dulcedinem Propheta deſcribens: *Diffu-* Pſal. 44.
ſa eſt, inquit, *gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus* Luca. 4.
in æternum. Denique in Euangelio habes quod mira- Iutaf. 51.
bantur homines de verbis gratiæ quæ procedebant de Eſa. ad Ire-
ore eius. Huius dulcedinis bonum ſi in illo concupiſ- næum, e. 2.
cibili ſuo & delectabili anima guſtauerit, & duabus
his affectionibus hauſerit, excludens dolorem & for-
midinem, incredibiliter exæſtuat. Oſculata enim Dei Pſal. 118.
D verbum modum non capit, nec expletur, dicens: *Suauis*
es Domine, & in iucunditate tua doce me iuſtificationes tuas.
Oſculo Dei verbum, concupiſcit ſuper omnem deco-
rem, diligit ſuper omnem lætitiam, delectatur ſuper
omnia aromata, cupit frequenter videre, ſæpe intende-
re, cupit attrahi, vt ſequi poſſit. Doceat te Propheta
qui guſtauit, & ait: *Quam dulcia faucibus meis verba tua,* Ibidem.
ſuper mel & fauum ori meo! Quid enim aliud deſideret
anima quæ ſemel ſuauitatem verbi guſtauerit, quæ ſe-
mel charitatem eius viderit? Moyſes in monte poſitus Exod. 35.
quadraginta diebus legem accipiens, cibum corporis 3. Reg. 19.
non requirebat. Elias ad illam feſtinans requiem ro-
E gabat vt acciperetur anima ſua à ſe. Petrus accipiens
& ipſe in monte Dominicæ reſurrectionis gloriam, Mat. 17.
nolebat deſcendere, dicens: *Domine, bonum eſt nos hic*
eſſe. Quanta igitur illa diuinæ ſubſtantiæ gloria, quan-
ta dulcedo, quanta verbi bona, in quæ concupiſcũt & an-
geli proſpicere? Hoc igitur modo cum ſponſa ſponſi ſui 1. Pet. 1.
diuinas & incomparabiles depinxiſſet dotes, requi-
rentibus filiabus Hieruſalem & dicentibus: *Quo abiit*
fratruelis tuus ò pulchra inter mulieres: quo declinauit fratruelis
tuus, & quæremus eum tecum? Reſpondit:

CAPVT SEXTVM.

F *Fratruelis meus deſcendit in hortum ſuum ad areolas aroma-*
tis, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat. Vbi verbum
quærat agnoſcit: nimirum quod inter orationes ſanctorũ
moretur, & ipſis inhæreat, nouit: & quod Eccleſiã ſuam,
vel animas iuſtorum ſuorum inter lilia paſcat intelligit. Matt. 12.
Hoc myſterium tibi Dominus in Euangelio demon- Eſa. 35.
ſtrauit, cùm in ſabbatho duceret per ſeminata diſcipu-
los. Moyſes deſertum duxit per plebem Iudæorũ, Chri-
ſtus per ſeminata. Chriſtus per lilia ducit, quia per paſ-
ſionem eius deſertum floret vt lilium. Diuerſatur ergo
Chriſtus in hortis, in illis mentibus quæ ſunt virtutum
ornamento excultæ: paſcitur inter lilia apud eos qui bo-
ni odoris fragrantiam de ſe exhalant, qualis erat ille qui

Digitized by Google

Geneſ. 27. 2. Cor. 2. In Pſ. 118. ſermo 12. v. 5. tom. 2. dicebat: *Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*, & Apoſtolus: *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Paſcunt ergo animæ Chriſtum, quæ ſunt candidæ caſtitatis nitore, odoriferæ odore virtutum. Dicit ergo ſponſa: *Ego fratrueli meo, & fratruelis meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* Facilis hæc vox, & communis videtur: ſed paucorum eſt. *1. Cor. 6. Coloſſ. 1.* Satis rarus eſt enim qui hoc poteſt dicere Deo. Ille enim dicit qui adhæret Deo totis ſenſibus, qui aliud cogitare non nouit. Pauci, inquam, poſſunt hoc dicere, cùm multis etiam non ſit ſatis Dei filius, in quo ſunt omnia. Denique ille diues in Euangelio, cui dictum eſt: *Mat. 19.* *Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pauperibus*: Deum ſibi non ſufficere iudicauit. Denique & contriſtatus eſt, quaſi plus eſſet quod relinquere iuberetur, quàm quod eligere. Ille ergo dicit, Tuus ſum ille dicit: *Pſal. 118.* *Dilectus meus mihi, & ego illi*: qui dicere poteſt: *Math. 19.* *Ecce omnia reliquimus, & ſecuti ſumus te.* Non poteſt hoc dicere ſæcularis, plures enim dominos habet. Venit libido, & dicit, Meus es: quia ea quæ ſunt corporis, concupiſcis: in illius adoleſcentulæ amore te mihi vendidiſti, in illius concubitu meretricis pretium pro te adnumeraui. Venit auaritia, & dicit: Argentum & aurum quod habes ſeruitutis tuæ pretium eſt: poſſeſſio quam tenes, iuris tui emptio, venditio tuæ eſt libertatis. Venit luxuria, & dicit, Meus es: vnius diei conuiuium, pretium tuæ vitæ eſt: illi ſumptus epularum, tui capitis licitatio, tui eſt ſumma contractus. Venit ambitio, & dicit: Planè meus es. Neſcis quod ideo imperare aliis te feci, vt mihi ipſe ſeruires? Neſcis quod ideo poteſtatem in te contuli, vt meæ te ſubiicerem poteſtati? Veniunt omnia vitia, & ſingula dicunt: Meus es. Quomodo ergo qui huiuſmodi eſt, poteſt Chriſto dicere: Tuus ſum? Reſpondit huic ille: Non eſt meus quem libido ſuccendit, quia mea eſt caſtitas. Non eſt meus quem cura ſpoliandi minores exagitat, quia mea largitio eſt. Non eſt meus quem aura mobilitatis inquietat, quia mea tranquillitas eſt. Non eſt meus vini crapula temulentus, illuuie ambitionis impurus, gloriæ ſecularis cupidus, ebrius in periculum, qui non poteſt ſobriæ moderationis ſeruare veſtigium. Non eſt ergo cuiuſuis dicere: *Dilectus meus mihi, & ego illi*: ſed eorum dumtaxat, qui animum à rebus terrenis auulſum habent, & Chriſto adiunctum: qualis erat Apoſtolus Paulus qui dicebat: *Galat. 2. Philip. 1.* *Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Chriſtus*, & alio loco, *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.*

Lib. 3. de Virg. t. 4. 347. e. *Pulchra es amica mea, tanquam beneplacita, ſpecioſa vt Hieruſalem.* Non caduci iſta eſt corporis pulchritudo, vel morbo peritura vel ſenio, ſed nullis obnoxia caſibus, opimo bonorum numquam moritura meritorum: quoniam non humanis iam, ſed cæleſtibus digna eſt cõparari. *Lib. de Iſaac. to. 1.* *Beneplacita es*, ait, *amica mea.* Veritas amoris ex ſua perpetuitate probatur. Laudatur itaque ſponſa à ſponſo quod tam bene & conſtanter requiſierit eum: ideóque *Math. 17.* iam non ſolùm ſoror dicitur, ſed etiam beneplacita nominatur, quaſi ei complacita, qui complacuit patri: & ſpecioſa ſicut Hieruſalem, ſicut admiratio ordinata, quod ciuitatis æternæ vniuerſa habeat myſteria, & admirationi ſit omnibus videntibus eam: quia plena vt quietas atque perfecta eſt, & fulgorem de verbi lumine mutuata, dum in id ſemper intendit: ſit etiam terribilis ordine quodam ad ſummam prouecta virtutum. Ideóque ſponſæ iam quaſi perfectæ, dicit ſponſus: *Auerte oculos tuos à me, quia me auolare fecerunt.* Deuotione, inquit, nimia ac fide poſſibilitatem naturæ & conditionis propriæ ſupergreſſa es, *Prou. 25.* quia lucem inacceſſibilem è regione intueri eſt graue. *Auerte*, ait, *oculos tuos à me*: eo quod plenitudinem diuinitatis eius, & ſplendorem veri luminis ſuſtinere non poſſis. Poſſumus tamen & ſic accipere *Ioan. 18. Ioan. 14.* *Auerte oculos tuos à me.* Et ſi tu perfecta es, aliæ mihi adhuc redimendæ ſunt animæ, aliæ fulciendæ. Eleuas enim me videndo: ego autem ideo deſcendi, vt omnes eleuem. Et ſi ſurrexi, & habeo patris ſedem, tamen orphanos non relinquam vos, paterno quaſi præſidio deſtitutos, ſed præſentia mea vos confirmabo. Habes hoc in Euangelio ſcriptum: *Math. 28.* *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem mundi.* Auerte ergo oculos à me, quia me eleuas. Quantò enim quis ad Dominum intendit, tantò amplius Dominum eleuat, & ipſe eleuatur. Vnde & ille ait: *Pſal. 29.* *Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me.* Sanctus enim exaltat Dominum, peccator humiliat. Vult ergo auertere illam oculos, ne eam conſiderans, quod iam ad ſuperiora ſequi poſſit, eleuetur, & cæteras animas derelinquat. Ideo & in Euangelio non omnibus diſcipulis, *Math. 17.* ſed perfectioribus ſuam gloriam demonſtrauit. Conſtitue nunc aliquem doctorem, qui rem obſcuram velit aperire audientibus: quemadmodum etſi ipſe potens in ſermone ſit & ſcientia, condeſcendat tamen ad eorum inſcitiam qui non intelligunt, & ſimplici & planiore atque vſitato ſermone vtatur, vt poſſit intelligi. Si quis igitur inter audientes viuacior ſenſu ſit, qui facilè ſequi poſſit, eleuat eum atque excitat. Hunc videns doctor reuocat, vt patiatur magis doctorem humilioribus & planioribus immolari, quo & cæteri ſequi poſſint. Quod ait Aquila, Sonans vt reuelata: ſanantem ad admirationem dignam retulit, quaſi magna & ſonora habentem opera, reuelata ad operum claritatem, vel quod eius animæ opera luceant coram patre qui in cælis eſt. Vnde non otioſè pallium eius ſublatum intelligis, vt aperta meritis & nuda fulgeret.

Math. 5. Cant. 5. Incert. de obitu Valent. to. 5. 85. d. *Corium malorum granatorum genæ tuæ.* Iſtæ ſunt genæ in quibus ſolet nitere verecundia, pulchritudo fulgere: in quibus aut flos iuuentæ, aut perfectæ ætatis inſigne eſt. Porrò ſermo multorum ſenſuum, & de diuerſis ſcripturis abundans, ſermo Angelorum, ſermo Apoſtolorum ac Prophetarum, quos vno velut corio Eccleſia ſancta complectitur, malorum fluxus eſt granatorum.

Lib. de Iſaac. c. 7. tom. 1. *Vna eſt columba mea.* Laudatur præterea ſponſa quod fidelis, quod verbo potens, quod fructibus fœcunda diuerſis, quod vna ſicut columba, habens ſpiritus vnitatem, in qua ſit pax, quæ fecit vtraque vnum: & quæ non ſit compoſita ex diuerſis elementis diſcretæ compugnan- *Epheſ. 2.* tiſque naturæ. Quid enim tam diuerſum quam igni & aqua, aër & terra, ex quibus corporis noſtri creatura conſiſtit? Anima autem benedicta omnis ſimplex, quæ imi- *Prou. 11. Ioan. 17. Ibid.* tatur dicentem: *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis vnum ſint.* Hæc eſt enim conſummatio atque perfectio. Vnde & addidit: *Vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ego in his, & tu in me: vt ſint conſummati in vnum.* Hæc eſt ergo vna columba atque perfecta, quæ ſimplex atque ſpiritalis, neque huius turbatur corporis paſſionibus, in quo foris pugnæ, intus timores ſunt. *1. Cor. 7. Act. 4.* Denique hoc verbo vnitatis concordiam & pacem ſignificari ſcriptura nos docet, dicens: *Multitudo autem credentium habebat cor vnum & animam vnam, & non erat ſeparatio in eis vlla.* Sic ergo formoſam, ſic perfectam, & vno ſimplicique affectu Deo adhærentem admirantes filiæ Hieruſalem exclamant:

Ibidem aliquanto inferius. Eccl. 23. *Quæ eſt hæc proſpiciens tanquam diluculum, ſpecioſa ſicut luna?* Proſpicit enim tamquam de domo libera, nec dicit: Tenebræ cooperiunt me, & parietes circumdant me, & quis ſcit ſi videt Altiſſimus? Sed ipſa magis lucem expetit tamquam in ſuperioribus domus tuæ, id eſt corporis ſui, & ſupra mundum poſita diuina intuetur, & ad æternale eleuat, vt adſit Deo, iam lumen ſuorum operum ſicut luna orbem ſuum toto orbe circumferens.

Incert. de obit. Valent. to. 5. 191. f. Rom. 13. *Proſpicit ſicut diluculum*: tamquam diceret: *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.* Proſpicit ſancta anima de loco ſuperiore, tamquam inferiora deſpiciens. Exiuit de tenebris iſtius ſæculi, vt luna reſplendens, vt ſol refulgens. Igitur tamquam de corpore recedens, & repulſa noctis caligine ſurgens diluuio ſicut ſol, appropinquat Deo, & rapido volatu ſicut aquila quæ ſunt terrena relinquit. *Lib. 4. Hexaem. c. 8. tom. 1* Meritò vero Eccleſia ſicut luna ſpecioſa dicitur, quæ toto mundo refulſit, & tenebras huius ſæculi illuminauit. Pulchrè ait, Proſpiciens, quaſi ſuos de ſuperiore proſpectans, ſicut habes: *Pſal. 13.* *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum.* Proſpiciens ergo Eccleſia ſicut luna defectus habet & ortus frequentes: ſed defectibus ſuis creuit, & his meruit ampliari, dum perſecutionibus minuitur, & confeſſorum martyriis coronatur. Hæc eſt vera luna, quę de fraterni

tenui ſui luce perpetua lumen ſibi immortalitatis & gratiæ mutuatur. Fulget enim Eccleſia non ſuo, ſed Chriſti lumine, & ſplendorem ſibi acceſſit de ſole iuſtitiæ, vt dicat: *Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.* Igitur dum ſponſa laudatur à ſponſo, verecundè refugiens coram laudari, deinde ſponſi amore reuocata, ait: A

Galat. 2. Lib. de Iſa. cap 8. to. 1. Num. 17.

Laborinum nucis deſcendi videre in natiuitate torrentis. Vbi enim eſt Eccleſia, niſi vbi virga & gratia floret ſacerdotalis? ibi eſt frequenter, vt in amaritudinibus & tentationibus probetur. Per nucem amaritudinis intelligimus, per torrentem tentationes, ſed tamen tolerabiles, quia ſcriptum eſt: *Torrentem pertranſiuit anima noſtra.* Itaque deſcendit in locum amaritudinis, vbi floret vitis, & malorum granatorum ſpecie diuerſus & multiplex fructus, qui velut vno tegmine totius corporis fide & B charitate munitur. In illa ergo amaritudine non cognouit ſe anima. Corruptibile enim corpus aggrauat animã, & terrenum habitaculum citò inclinatur, cognoſcere autem ſe debet. Sed tentatus eſt & Petrus, & non ſe cognouit, nam ſi cognouiſſet, non negauiſſet auctorem. Sed cognouit eum Chriſtus, qui eum reſpexit (cognouit enim Dominus qui ſunt ipſius) & tamquam ſuum miſericordiæ ſuæ frenis vt bonus rector reuocauit a lapſu. Rector ergo noſter Chriſtus eſt. Ideòque ait ſponſa. *Poſuit me currus Aminadab.* Eo quòd anima noſtra coniungatur corpori & velut quidam equorum fremenitũ currus, rectorum ſui quærat aurigam. Aminadab enim pater C Naaſon fuit, ſicut in Numeris legimus, qui erat princeps populi Iuda, cuius figura refertur ad Chriſtum qui verus populi princeps animam iuſti velut currum agitator aſcendens, verbi habenis gubernat, ne violentorum equorum furore in abrupta rapiatur. Sunt enim eius velut quatuor equi, quatuor affectiones, ira, cupiditas, voluptas, timor: quibus furentibus cùm cœperit agi, nequaquam ſe ipſa cognoſcit. Corruptibile enim corpus animam grauat, & tamquam irrationabiliũ animalium curſus inuitam rapit, voluentibus rotis velut quodam impetu proruentem, donec memoratæ corporis paſſiones verbi virtute mitescant. Hæc verò tamquam boni agitatoris eſt prouidentia, ne illi animæ, quæ in ſe non eſt D motui obnoxia, corpus mortale coniunctum, agitationẽ ſuſfaciat eſſe difficilem. Primò igitur hos veloces corporis motus domitet, & nexu rationis infrænet: deinde caueat ne diſpari motu ſe velut equi implicent: vt bonũ aut improbus decoloret, aut tardus impediat, aut turbidus inquietet. Fremit enim equus malitiæ, ſeſéque iactando currum lędit, grauat iugatẽ. Hunc bonus auriga demulcet, & in campum veritatis emittit, fraudis declinat anfractus. Tutus ad ſuperiora curſus eſt, periculoſus ad inferiora deſcenſus. Inde quaſi emeriti, qui bene portauerint iugum verbi, vſque ad Domini præſepe ducuntur, in quo non fœnum eſt eſca, ſed panis qui deſcendit e E cælo. Huius currus rotæ ſunt, de quibus dixit propheta: Et ſpiritus vitæ erat in rotis: eo quod currus animæ teres & rotundus ſine vlla offenſione voluatur.

Sap. 9. Luca 22. 2. Tim. 2. Lib. 3. de Virg. to. 4. 369. c. Num. 2. Sap. 9. Ioan. 6. Ezech. 1.

Lib. de Iſa. cap. 8. to. 1.

Poſuit, inquit, *me currus Aminadab.* Anima ergo currus, qui bonum rectorem ſuſtinet. Si currus eſt anima, habet equos vel bonos, vel malos. Boni equi, virtutes ſunt animæ: mali equi, paſſiones ſunt corporis. Bonus ergo rector malos equos reſtringit & reuocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor, prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia. Mali equi, iracundia, concupiſcentia, timor, iniquitas. Interdum ipſi equi inter ſe diſſident, & aut iracundia protendit, aut timor, & ſe inuicem impediunt, & curſum retardant. At vero boni equi volant, & à terris ad ſuperiora ſe ſubrigunt, animámque eleuant: maximè ſi iugum habeant ſuaue, & onus leue dicentis: *Tollite iugum meum ſuper vos, iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Ipſe rector eſt, qui nouit equos proprias gubernare, vt æqualis omnium curſus ſit. Velociores prudentia tardat, iuſtitia admonet flagello proprio ſegniores, temperantia manſuetiores, fortitudo duriores reddit: nouit copulare diſcordes, ne fortè currum ſuum diſſipent. Itaque licet intelligibili ſpectaculo videre vnamquamque animam cum ſummo certamine ad cælũ rapi, feſtinãtes equos qui priores perueniãt ad brauium

Matt. 11.

A Chriſti, quo priùs imponatur palma ceruicibus. Iſti ſunt equi ſubiecti fidei iugo, adſtricti vinculo charitatis, iuſtitiæ frænis, retinaculis ſobrietatis. Pulchrè ergo ait: *Poſuiſti me currus Aminadab.* Hoc eſt, pater populi. Ipſe autem qui pater populi, idem pater Naaſon, id eſt, ſerpentum. Iam tu recole quis ſicut ſerpens in cruce pependerit pro ſalute vniuerſorum, & intelliges illam animam eſſe pacificam, cui pater Deus præſul ſit, Chriſtus agitator: quia ſcriptum eſt & hoc nomen in noſtris: Pater, pater, agitator Iſrael. Hic ergo agitator dicit: *Conuertere Sunamitis, conuertere.* Bene & quaſi agitator, & quaſi ad currum dicit: *Conuertere Sunamitis*, Hoc eſt pacifica. Quæ enim pacifica eſt anima, citò ſe conuertit & corrigit, etiã ſi ante peccauit, & magis eam Chriſtus aſcendit, & regere dignatur, cui dicitur: *Aſcende in equos tuos, & equitatus tuus ſanitas*, & alibi: *Miſiſti equos tuos Tharſis.* Hi ſunt equi Chriſti. B

Ruth. 4. Ioan. 3. 4. Reg. 2. Habac. 3. Ibidem.

Poſuit, itaque, *me currum Aminadab.* Si ergo anima currus eſt, videte ne equus caro ſit: agitator autem vigor mentis, qui regit carnem, & motus eius velut quoſdam equos prudentiæ habenis coercet. Dormitauerunt ergo qui aſcenderunt equos, corporis voluptates, nullo eos moderamine gubernantes. Vnde & aſcenſores eos quã equites vel agitatores maluit nuncupare. Agitator enim cum diſciplina & arte pro arbitrio ſuos equos agitat, vel currentes incitat, vel reflectit indomitos, vel reuocat fatiC gatos, vel manſuetos pro ſua voluntate conuertit. Vnde cùm reciperetur Elias, & curru quaſi ad cælum ferretur, clamauit ad eũ Eliſæus: *Pater pater, agitator Iſrael, & equus eius*, hoc eſt, qui populum Domini bono ductu regebas conſtantiæ merito hos acceptiſti currus, hos equos ad diuina currentes: quia moderatorem te humanarum mentium Dominus comprobauit: ideo tamquam bonus auriga certaminis victor æterno præmio coronaris.

Lib. de Nab. c. 15. tom. 1. Pſal. 75. 4. Reg. 2.

Conuertere, itaque, inquit, *conuertere.* Ad animam piam dicit hoc Chriſtus: iubet illam paulìſper conuerti, vt nobis gloria eius appareat, & requies futura cum ſanctis: & poſtea præcipit eam ad illud ſupernum ſanctorum feſtinare conſortium. Etenim cùm fuerit anima noD ſtra pacifica, vt dicatur ei: *Conuertere, conuertere Sunamitis*, quod pacificam ſignificat, tunc accipiet in ſe ſicut ſignaculum Chriſtum, id eſt, imaginem Dei, vt ſit ad imaginem: quoniam qualis cæleſtis, tales & cæleſtes, & oportet nos portare imaginem cæleſtis, id eſt pacem.

In obſ. in Aggæum, to. 2. 444. 1. Cor. 15.

CAPVT SEPTIMVM.

Quid videbis Sunamite, quæ in incedit ſicut chori caſtrorũ? Quid videbitis, inquit, in ea quæ multum & aduerſùs plurimos in corpore prælicata eſt? Etenim puE gnauit aduerſùs exteraneos hoſtes, pugnauit aduerſùs lubricas ſæculi mutationes, pugnauit aduerſùs corporis fragilitates, aduerſùs multiplices paſſiones. Audiuit a Domino: *Conuertere Sunamitis, conuertere ad pacem.* Conuerſa eſt ad pacem ſemel in ſæculo, conuerſa eſt iterata communione ad gratiam Chriſti. Et ideo pulchra conuerſio eius in ſæculo, pulcherrimus incaſſus eius, & volatus in cælum. Vnde meretur audire: *Speciosi facti ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab*: hoc eſt, filia principis. Interrita, inuicta, & tamquam in acie conſiſtens eſt ſponſa Chriſti, habet in manu gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei, habet loricam fidei, habet in capite galeam, ſpem ſalutis: quibus armis communita prælietur & colluctetur non aduerſùs carnem & ſanguinem tantùm, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, aduerſùs ſpiritales nequitias in cæleſtibus. Illud quippe eſt quod ſuperiùs dixit: *Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Nihil enim in ſe habet effœminatum, nihil molle, nihil languidum: ſed ſemper tamquam in acie & procinctu conſiſtit: quemadmodum ille qui dicebat: *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.*

In tom. de obitu Valent. to. 5. 92. 6. Cant. 7. Epheſ. 6. Ibid. Cant. 6. Pſal. 143.

Quam ſpecioſi facti ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab. Specioſa es in proceſſu, habitaſti in corpore, tamquam calceamento eo vſa, non vt inuolucro, vt quaſi ſuperior & eminentior quo velles tuum circum-

In concione de obitu Valent. to. 5. 92. b.

Pſal. 118. ferres ſine vlla offenſione veſtigium. Non eſt dubium,
oct. 17. v. 5. greſſus hic quoque Eccleſiæ vel animæ profectus ſignifi-
tom. 2. cari. Quam ſpecioſi ſunt pedes euangelizantium pacem
Eſai. 15. & euangelizantium bona? Vtique ſpecioſos dicit euangelicæ
Rom. 10. prædicationis & diſputationis progreſſus, vt alibi dici-
Eſa. 47. tur: Tranſgredere flumina, hoc eſt, fluentia & lubrica
iſtius mundi tranſcurre ſtabili mentis inceſſu. Quod de
Pſal. 123 animæ greſſibus dicit, in poſterioribus ipſe Dauid eui-
denter oſtendit, aſſerens quod torrentem iniquitatum
Exod. 3. anima ſua tranſiret. Sed quid ſibi vult quod ait in calcea-
mentis ſpecioſos eſſe greſſus Eccleſiæ? Legimus dictum
ad Moyſen: *Solue calceamentum pedum tuorum.* Quo vide-
H tur admonitus, ne corporalibus vinculis teneretur ad-
ſtrictus. Ergo ſpecioſam hic ſignificat animæ pulchritu-
1. Cor. 9. dinem, quæ carne tamquam calceamento vtitur, & in
ipſo impedimentum non patitur, ſed inceſſus decore
præcellit. Calceat ſe ergo carnis anima Eccleſiaſtica gra-
tia, vt curſum vitæ huius & tranſitum cum decore præ-
tereat. Quod fit, ſi calceamentũ ſuum non inquinet lu-
to corporali, nec in vitiorum merſet voragine; ſi caſtiget
carnem ſuam & moretur ad curſum, & animæ pinguis
pondere prægrauetur. Bonum calceamentum animæ
pudicitia eſt, bonus greſſus veſtigiũ eſt caſtitatis. Vtamur
I ergo corpore tanquam calceamento ad inferioris opera
Eſai. 43. virtutis, ad miniſterium, non ad præcipitium: ad obſe-
Exod. 3. quium, non ad delectationem: ad obedientiam, non ad
Ioſue. 5. diſſenſionem: & in via ſapientiæ veſtigiorum collocemus
Mat. 3. ne greſſus noſtros vis torrentis aliqua concludat. Ideo
ad Moyſen dictum eſt: Solue calceamentum. Dictum eſt
& ad Ieſum Naue. De Chriſto autem dictum non eſt, ſed
Lib. de in- magis ſcriptum eſt, dicente Baptiſta: *Poſt me venit vir cu-*
ſtit. virgin. *ius non ſum dignus calceamenta portare:* quia illi bene admo-
cap. 14. to. nentur vt ſoluant calceamentum ſuum, qui ſine pecca-
4. cato eſſe non poterant. hic autem non ſolum calcea-
mentum non ſoluit, ſed etiam calceamenta aliorum ab-
ſoluit; quia non ſolum corpus ſuum peccatis immune
Ioan. 1. K ſeruauit, ſed etiam omnibus dedit indulgentiam peccato-
rum. Ergo Eccleſia ad imitationem Chriſti ſpecioſa eſt,
& in calceamentis omni abluta delicto, *Specioſi ergo facti*
ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab. eo quòd ſpecio-
ſa Eccleſia Euangelij prædicatione proceſſit. In hoc
Eſai. 55. calceamento ſpecioſe proceſſit Maria, quæ ſine vlla cõ-
Rom. 10. mixtione corporeæ conſuetudinis, auctorem ſalutis vir-
In con. go generauit. Vnde egregiè Ioannes ait: *Non ſum dignus*
de obitu *ſoluere corrigiam calceamenti eius*, id eſt, non ſum dignus
Val. tom. 5. incarnationis myſterium comprehẽdere anguſtiis men-
92. c. tis humanæ, atque inopis vituare ſermonis ſoluere. Vn-
In Pſal. 118 de & Eſaias dicit: *Generationem eius quis enarrabit?* Specioſi
L octo. 17. ergo greſſus vel Mariæ vel Eccleſiæ, quoniam ſpecioſi
v. 5. pedes Euangelizantium. Dicitur itaque ad eam: *Modu-*
Pſal. 44. *li femorum tuorum ſimiles torquibus opere manuum artificis*. Hoc
Philip. 2. eſt, conſonans ſibi in omnibus factis tota gratia atque
moderatio, magnorum æquauit inſignia triumphorum.
Merito hoc additum eſt, vt poſteritatis Eccleſiæ orna-
menta canerentur. Per femur enim inſigne generatio-
nis agnoſcimus, iuxta illud: *Accingere gladium tuum*
ſuper femur tuum potentiſſime. Quo ſignificauit quod filius
Dei cùm ſemetipſũ exinaniſſet, verbi accinctus diuini-
tatem, & generationem calceatus humanam prodiret
ex Virgine, omnibus eſſet daturus ſalutem. Moduli au-
M tem dicuntur ornamenta precioſa, quæ ſuſpendi matro-
narum ceruicibus ſolent. Tantus ergo Eccleſiæ pro-
ceſſus ſignificatur, vt ornamentis pretioſiſſimis compa-
ratus ſit, & torquibus triumphantium. Hæc enim or-
namenta ſunt bellatorum. Vnde & Symmachus
Lib. de in- Ἐπιτραχήλια dixit, hoc eſt, quæ ſunt circa
ſtit. virgin. collum. Siue ergo generatio Chriſti ex Virgine, ſiue Ec-
c. 14. to. 4 cleſiæ propagatio, ſpecie quidem tamquã orano artificis
torquib. adornatis, veræ autẽ virtutis inſignib. ſpiritalib.
ceruicea fidelium coronauit. Sicut etiã victores ſæcula-
rium præliorum ſolent ſtrenuorum virorum de natis
torquibus honorare ceruices, ita Chriſtus iugũ noſtrum
leuauit, vt fidelium colla virtutis inſignibus coronaret.
in Pſ. 118. *Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto.* Eo quod
oct. 17. v. 5 in omni doctrina tornatus plenitudine cognitionis &
potu non deficiat ſpiritali. Bonus vmbilicus animæ, vir-

G turum omnium capax, ſicut crater ab ipſo fidei auctore
tornatus. Sapientia enim in cratere miſcuit vinum In concione
ſuum, dicens: *Venite, edite panes meos, & bibite vinum* de obitu
quod miſcui vobis. Verè autem aluus illa Mariæ crater Valent. to.
tornatilis, in quo erat ſapientia, quæ miſcuit in cratere 5. 92. c
vinum ſuum, indeficientem cognitionis piæ gratiam Prou. 9.
diuinitatis ſuæ plenitudine ſubminiſtrans. Habet enim Lib. de in-
Eccleſia Chriſti aquas perpetuò ſcaturientes; quibus ſtit. virgin.
abluitur, ſanctificatur, purgatur, & quibus etiam carna- cap. 14. to. 4
lium voluptatum ardores extinguuntur, habet etiam
vinum in cratere ſapientiæ mixtum, quod lætificat cor Pſal. 103.
hominis, quódque omnem ſæculi triſtitiam, quæ ſecun- 2. Cor. 7.
dùm Apoſtoli ſententiam mortem operatur, depellit. Pſal. 22.
De hoc cratere dicebat Propheta: *Calix tuus inebrians*
quam præclarus eſt!

Venter tuus ſicut aceruus tritici munitus inter lilia. Venter in Pſal. 118
eius non ſolùm aceruo tritici, id eſt, cibis fortioribus cæ- octo. 17. v. 5
leſtis myſterij ſaginatur, verùm etiam tamquam liliis to. 2
quibuſdam moralium ſuauitate repletur. In Virginis Lib. de in-
enim vtero ſimul aceruus tritici lilij floris gratia germi- ſtit. Virg.
nabat, quoniam & granum tritici generabat, & lilium. c. 14. to. 4.
Granum tritici ſecundùm quod ſcriptum eſt, *Amen,* I. 12.
amen dico vobis, niſi granum tritici cadens in terram mortuum
fuerit, ipſum ſolum manet. Sed quia de vno grano triti-
ci aceruus eſt factus, completum eſt illud propheticum: Pſal. 64.
Et conualles abundabunt frumento, quia granum illud mor-
tuum plurimum fructum attulit. Hoc itaque granum
omnes homines perpetua cæleſtium munerum eſca ſa-
torauit. Conſummatum eſt illud prophetici oris elo- Pſal. 80.
quium, dicente eodem Dauid: *Cibauit eos ex adipe fru-*
menti, & de petra melle ſaturauit eos. In hoc grano eſſe Cant. 2
etiam lilium diuina teſtantur oracula, quia ſcriptum eſt:
Ego ſum flos campi, & lilium conuallium. Venter itaque eius In annot.
ſicut aceruus tritici munitus inter lilia. Neque enim ſponſæ in cap. 16.
venter ſolùm fortem cibum ſumit, quo corda firmantur Exod. to. 2.
ſed etiam ſuauem ac floſculentum, quo delectantur. Ven- 341. c.
K ter igitur ſponſæ non ſolum iuſtitiæ veluti frumentario Pſal. 103.
cibo replebatur, ſed etiam gratiæ ſuauitate, quæ flore- In Pſal. 118
bat ſicut lilium. oct. 16. v. 14
Oculi tui ſtagna in Eſebon, in portis filia multorum. Nares tua tom. 2.
ſicut turris Libani, proſpiciens faciem Damaſci. Stagna in Eſe-
bon quid eſt, niſi in cogitationibus rationabilibus abun-
dantia, quæ eſt in potua Eccleſiæ: cui meritò defertur
multitudo doctrinæ? Filia enim multarum, plurimarum
doctrinarum poſſeſſio eſt. Cuius nares, odor eſt ſacrifi-
ciorum floribus omnibus præſtans. *Nares tua ſicut turris*
Libani: eo quod vnguentum veri ſacerdotis, quod deſcen-
dit de capite in barbam, hoc eſt, odor ille diuinus, odor
L gratiæ ſpiritalis, qui de patre in Chriſto erat, & ſacramen- Ibi. oct. 5.
to incarnationis deſcendit in terras, vt omnia fuſo reple- v. 5.
rentur vnguento, emineat præcelſi poteſtate iudicij, & Pſal. 132.
nares repleat animæ, vt bene olentia diſcernat, & fœti-
da: olentia ſanctorum (qui poſſint dicere: *Chriſti bonus*
odor ſumus Deo) a fœtidis peccatorum. Hæ ſunt nares ſi-
cut turris Libani, præcelſæ ſupra mundum: & ideo pro- 2. Cor. 2.
ſpicit faciem Damaſci, gentilẽ ſcilicet populum, ad cuius
fidem eius, cuius gratia delictorum ſuorum detergit fæ-
torẽ. Facies igitur Damaſci, fides eſt gentium nullo ob-
umbrata amictu, nullo adoperta veſtitu, nuda ac libera
cælo magis intenta quã terris. Hanc ſpeculantur & pro-
M ſpiciunt nares Eccleſiæ, quod ſuaue in ea & odorum eſt
aſpirationis & gratiæ colligentes. Et bene nares eius ſi-
cut turris Libani, quia in ſacrificiis odor ſuauis Eccleſiæ
eſt, in quibus eſt boni odoris hoſtia, remiſſio peccatorũ. Philipp. 4.
Sume igitur has nares ô homo, vt à graueolẽtibus floru-
lenta ſecernas, & tunc viuificabit te Dominus. Nares
enim hic interioris hominis ſunt, quibus vitæ odorem
carpimus æternæ, & gratiam cæleſtia vnguenti geminis
quibuſdam ſenſibus haurimus. Sunt enim quædam inte- Lib. 2. de
rioris hominis mẽbra, cuius manus in tactu, aures in au- Spir. ſanct.
ditu, pedes in proceſſu quodam boni operis æſtimantur. ca. 9. to. 4.
Ornatus capitis tui ſicut purpura. Sanguis Chriſti purpu- In Pſal. 118
ra eſt, qui interficit ſanctorũ animas, non ſolùm colore oct. 17. ver.
reſplendens, ſed etiam poteſtate, quia reges facit, & me- 5. to. 2.
liores reges, quibus regnum donet æternum. Meritóque
ad tantum Eccleſiæ decorem, cui Chriſti ſanguis irruti-

lat, Spiritus ſanctus inclamat: *Quam pulchra & ſuauis facta es charitas in delicijs tuis.* Pulchra decore virtutis, ſuauis iucunditate gratiæ, remiſſione vitiorum, quam nulla vexat amaritudo peccati, & ipſa iam charitas, quæ diligendo Deum, ipſius & nomen acceperit, quia Deus charitas eſt. Ornatus ergo capitis eius glorioſus, quod non regalia diademata, ſed Dominici ſanguinis inſignia coronarent.

1. Ioan. 1.

Statura tua aſſimilata eſt palmæ. Vigorem & integritatem pectoris eius oſtendit. Nulla eſt arbor quæ ita perpetuò vireat vt palma. Seruat quidem indumentum ſuum ſemper olea vel pinus, ſed tamen folia ſua ſæpe commutant nec ea quaſi diuturna, ſed quaſi ſuccedanea prætendunt B ſuæ arboris pulchritudini, perpetui integritate veſtitus vice muneris obumbrantiæ. Palma autem inter cana niuium, pruinas frigorum, viriditatem ſuam ſemper conſeruat, conſeruatione & diuturnitate, non immutatione foliorum. Nam quæ primò germinauit folia, ea ſine vlla ſubſtitutionis ſucceſſione conſeruat. Statuta ergo ſponſæ aſſimilata eſt palmæ, quòd viriditatem pueritiæ, & illius innocentiæ naturalis, quã à primordio accepit, ſemper conſeruarit incolumem, tamquam videlicet arbor plantata ſecus decurſus aquarum, cuius folium non defluat. Hanc viriditatem gratiæ ſemper florentis in Chriſto ſecuta Eccleſia dicit: *In vmbra eius concupiui & ſedi.* C Hanc prærogatiuam doni virentis acceperunt & Apoſtoli, quorum nec folium vnquam potuit elabi, vt eorum etiam vmbra curaret ægrotos. Obumbrabat enim infirmitati corporis fides mentis, & florentia merita virtutum.

Lib. 3. Hexaem. cap. 17. tom. 1.
Pſal. 1.
Cant. 2.
Act. 5.

Aſcendam in palmam, & apprehendam ſublimitatem eius. Ipſa charitas, palma eſt, ipſa eſt enim plenitudo victoriæ. Plenitudo enim legis charitas eſt. Vnde & Eccleſia ait: *Aſcendam in palmam, tenebo altitudinem eius.* Eminentiam enim videns verbi, & ſperans quod ad eius altitudinem poſſit aſcendere, & ſcientiæ ſummitatem, dicit, *Aſcendam in palmam:* vt omnia inferiora relinquat, & D ad ſuperiora contendat, ad brauium Chriſti, vt ſuaues eius fructus carpat & guſtet. Suauis enim virtutis eſt fructus. Vnde & palmæ offeruntur vincentibus, & eorum dexteræ triumphali arbore muniuntur. Præmium enim quoddam eſt palma martyrij, quæ confitenti linguæ dulcem fructum tribuit, & victrici dexteræ, vt dixi, glorioſum præſtat ornatum. Eſt planè palma martyribus ſuauis ad cibum, vmbroſa ad requiem, honorabilis ad triumphum, ſemper virens, ſemper veſtita folijs, ſemper parata victoriæ. Atque ideo non marceſcit palma, quia martyrum victoria non marceſcit.

Lib. de Iſa. cap. 8. to. 1.
Rom. 13.
Lib. 3. Hexaem. cap. 13. tom. 1.
Ser. 38. de temp. to. 5.

Curramus ergo vt comprehendamus altitudinem pal- E mæ, vt fructus eius carpamus: curramus vt vincamus. Qui vincit, aſcendit in palmam, & manducat fructus eius. Hinc philoſophi curulia illa animarum in ſuis libris expreſſere certamina, nec tamen ad palmam peruenire potuerunt, quoniam ſummitatem verbi, & altitudinem illam animæ neſcierunt, quoniam cognouit hæc anima, in qua erat verbi conuerſio. Sic enim ait: *Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius.* Hunc ſenſum tertio repetiuit diuersè in hoc libro. In principio ait: *Frater meus mihi, & ego ei, qui paſcitur in lilijs vſque dum aſpiret dies, & amoueantur vmbræ.* Deinde ait: *Ego fratri meo, & frater meus mihi, qui paſcitur inter lilia.* In fine ait: *Ego fra-* F *tri meo, & ſuper me conuerſio eius.* Primum ad inſtitutionem animæ: ideo & præmiſit, Frater meus mihi. Illo enim demonſtrante ſe, etiam adhærendi Deo ſumpſit affectum: quod ſequitur ſecundùm profectum, tertium ſecundùm perfectionem. In primo quaſi in inſtitutione adhuc vmbras videt anima, needum verbi appropinquantis reuelatione commotas: & ideo adhuc eidem Euangelij non refulgebat. In ſecundo ſine vmbrarum confuſione odores pios carpit. In tertio iam perfecta requiem in ſe verbo miniſtrat, vt conuertatur ſuper eam, & caput ſuum reclinet, atque requieſcat: meritóque iam tenens quem antea quæſitum inuenire non poterat, inuitat ad agrum ſuum dicens:

Lib. de Iſa. cap. 8. to. 1.
1. Cor. 9.
Apoc. 3.
Cant. 1.
Cant. 6.
Cant. 2.

Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis. Supra ad hortum incitabat, hic ad agrum habentem A non ſolùm florum gratiam, ſed etiam triticum & hordeum: hoc eſt, ſolidiorum firmamenta virtutum, vt fructus eius aſpiciat. *Requieſcamus,* inquit, *in caſtellis.* Ad quæ Adam cùm de paradiſo eiectus eſſet, fuerat relegatus: in his requieſcebat, ſed terram operabatur. Qua autem ratione exire eum in agrum vellet, intellectus manifeſtus eſt: vt quaſi bonus paſtor paſcat gregem ſuum, laſſos alleuet, reuocet errantes. Nam etſi iſta anima noua & vetera ſeruauit, tamen ſunt adhuc velut agni qui lactis ſucco nutriendi ſunt. Ergo quaſi perfecta non pro ſe, ſed pro alijs interuenit, vt de ſinu patris exeat, vt procedat foras tamquam ſponſus de thalamo ſuo, egrediens B currat viam, vt infirmos lucretur, non illo ſecreto patris ſolio, & in illa luce immoretur, quo inualidi equi conſcendere non queunt: ſed vt aſſumatur & inducatur in domum ſponſæ atque ſecretum, ſit foris ſibi, vt nobis intus ſit medius noſtrum, ſi non videatur à nobis.

Cant. 6.
Gen. 3.
Ezec.
Pſal. 18.
1. Tim. 6.
In Pſal. 118. oct. 18. v. 4. tom. 2.

Veni frater meus, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis, diluculo ſurgamus ad vineas. Aduertis quemadmodum ſponſa verbum inuitet Dei vt veniat in terras & tollat peccata mundi. Ager hic erat antè deſertus, ſentibus noſtrorum ſqualidus delictorum, horridus ſpinis. Caſtellum erat in quo relegatus Adam perpetuò ſuæ poſteritatis heredes ſtringebat exilio. Illo ergo ducit Ec- C cleſia Chriſtum, vt Adam liberet. Deinde è ſentibus abſolutis cœpit mundi iſtius ager idoneos habere cultores & qui erat ante ieiunus, factus eſt viribus æternæ plantationis fœcundus. Nec tamen ſic ſpiritalibus læta palmitibus euagatur, ſed ad has vineas vocat Chriſtum, vbi pſallentes ſint & orantes, vbi noctibus ac diebus fructus innoxius perſeueret. *Veni,* ait, *frater meus, exeamus in agrum.* Multi agri fructus habent: ſed ille melior eſt, qui & fructibus redundat, & floribus. Eſt ergo Eccleſiæ ager diuerſis fœcundus copijs. Hic cernas germina virginitatis flore vernantia, illic tamquam in campis ſiluæ viduitatem grauitate pollentem, alibi tamquam vberi D fruge coniugij, Eccleſiæ ſegetem replentem mundi horrea, ac velut maritatæ vineæ fœtibus torcularia Domini Ieſu redundantia, in quibus fidelis coniugij fructus exuberat. *Veni frater meus, exeamus in agrum.* Hoc eſt, veni eò, vbi diuerſarum virtutum fructus pro ſingulorum meritis deferuntur, vbi abundant meritorum præmia. Exeamus ergo in agrum, in quo non vacuus labor, ſed fœcundus prouentus eſt gratiarum. Quod in terris ſeminaſti, hìc mete; quod ibi ſparſiſti, hìc collige. *Veni,* igitur, inquit, *frater meus, exeamus in agrum.* Non ſolùm ſe laxat, ſed etiam Chriſtum ad ſe venire prouocat & inuitat, dicens: *Tibi dabo vbera mea.* Nec ſua tantùm, ſed etiam no- E ua ac vetera pollicetur, ſicut habet: *Noua & vetera frater meus ſeruaui tibi.* Et qua ratione quærat, & qua gratia inuitet, & quemadmodum poſſit tenere demonſtrat, quemadmodum foris morantem expectet oſtendit, & vt domum ſuam ingrediatur implorat, dicens: *Inueniam te foris, oſculabor te, aſſumam te, & adducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me.*

Lib. 3. de Virg. to. 4. 363. b.
Exhortatione de Valen. to. 5. 92. c.
Ex apolo. Dauid. poſter. c. 9. t. 1.
Cant. 8.

Mandragoræ dederunt odorem ſuum. Plerique diſcernunt quemdam inter mandragoras ſexum, vt & mares putent eſſe & fœminas, ſed fœminas grauis odoris. Significat ergo gentes quæ ante fœtebant cùm eſſent infirmiores, F errata quadam imbecillitate perfidiæ boni odoris fructus ferre cœpiſſe, poſtquam in aduentum Domini crediderunt. Legimus etiam quod mandragoras acceperit ſancta Rachel à ſorore ſua Lia, vt concederet ei illa nocte dormire cum ſancto Iacob. Mandragoras Ruben primogenitus attulerat matri ſuæ Liæ, quæ lippientibus oculis ſynagogæ figuram accepit, quia Chriſti gratiam videre non potuit hebetato debilis mentis obtutu. Quo declaratur, quod fructus quos antè ſynagoga à primogenito Dei filio ſuſceperat, Eccleſiæ conceſſit. Sed quia illius noctis potita concubitu concepit & genuit Lia ſuæ poſteritatis heredem, impletur myſterium, quoniã credentibus Apoſtolis reliquiæ Iudæorum per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Vnde ait Eccleſia: *Noua & vetera frater meus ſeruaui tibi.* Similis illius patrisfamilias qui profert de theſauro ſuo noua & vetera

In Pſal. 118. oct. 19. v. 4. tom. 2.
Gen. 30.
Rom. 11.
Epi. 6. lib. 8. epiſt. 5. tom. 2.

Cant. 5.
Ibid. continuo

neque vetera ſine nouis, neque noua ſine veteribus. Sed tranſierunt vetera, id eſt, legis myſteria abſcondita: [Matt. 13.] Chriſto facta ſunt omnia noua. Hæc eſt noua creatura, [2. Cor. 5.] de qua Apoſtolus ad Galatas ait: *In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed noua creatura*: [Galat. 5.] per quam iam renouata caro floret, & fructum inuenit gratiæ, quæ ante inueterata flagitij ſpinas habebat. *Noua itaque & vetera frater meus ſeruaui tibi.* Hoc eſt dicere: Teneo mandata omnia noui & veteris teſtamenti. [In Pſal. 118. octo. 22. v. tom. 2.] Sola hoc dicere Eccleſia poteſt. Non dicit alia congregatio, non dicit ſynagoga, nec ſecundùm litteram noua tenens, nec ſecundùm ſpiritum vetera. Non dicit hæreſis Manichæa; Vetera ſeruaui tibi: quæ prophetas non ſuſcipit.

CAPVT OCTAVVM.

[Lib. de benedic. Patriarch. c. 11. tom. 1. 1. Cor. 3.] QVis dabit te frater mi lactentem vbera matris meæ? Vbera ſponſæ, duo ſunt teſtamenta, vetus, & nouum. Ex his exprimitur lac, quo infantes in Chriſto aluntur, quemadmodum Paulus dicebat: *Lac vobis potum dedi, non eſcam, nondum enim poteratis: ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim eſtis carnales. Inueniens te foris, oſculabor te, & quidem non ſpernent me.* Habens igitur informationem nouarum & veterum ſcripturarum, [In pſal. 118. oct. 19. v. 4. tom. 2.] nec deſpicabilem ſe eſſe ſentiens, non ſolùm orationibus in ſecreto cordis verbum tenet, verum etiam pſallentis chori vocibus velut quibuſdam eum oſculis gratiæ oſculantur. Itaque malorum granatorum, hoc eſt, diuerſorum & innumerabilium fructuum, & præcipuè fidei odoribus gratiæ, ſapientiæ & gloriæ, vitæque æternæ ſubnixa diuinis ſponſa, quæ ſunt circa ſiniſtram & dexteram ſponſi, per animas ſanctas laudantium congregationem plauſibus excitat Chriſtum, dicens: *Adiuraui vos filiæ Hieruſalem, ſi ſuſcitetis & exſuſcitetis dilectionem vſquequo voluerit.* Foris oſculatur Eccleſia Chriſtū, [Lib. de inſtit. Virg. cap. 1. to. 4.] & ab eo in cubiculum introducitur, ſicut ſupra dixit: *Introduxit me rex in cubiculum ſuum.* Oſculatus eſt eam foris, quando *tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo,* [Cant. 1.] *exultauit tamquam gigas ad currendam viam.* Tamquam gigas foris eſt, qui cum non rapinam arbitratus eſſe ſe æqualem Deo, [Pſal. 18. Philip. 2.] formam ſerui accepit. Foris ergo factus eſt, qui erat intus. Vide illum intus, quando legis quòd in ſinu eſt patris: cognoſce illum foris, quando nos quærit vt redimat. Foris ſibi factus eſt, vt mihi intus eſſet, & fieret medicus noſter.

[Ioan. 1.] *Aſſumam te & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ me concepit.* Bona mater animarum Hieruſalem illa quæ in cælo eſt. Erit ergo vxor tua, & inueniens te, oſculabitur te. [Epi. 32. lib. 5. epiſt. tom. Hebr. 12. 1. Cor. 9.] Et ſi poſtea diſplicuerit tibi quod caſtiget corpus ſuum, & ſeruituti redigat, non patieris eam ſeruire, id eſt, voluptatibus corporis: nec ſubijcies eam carni, ſed liberam permanere patieris: nec alienabis eam, hoc eſt enim vendere: nec contemnes eam, ſed permittes ſeruire Deo ſuo in caſtitate fidei, & bonorum operum ſobrietate. *Aſſumam,* inquit, *te, & inducam te in domum matris meæ.* [Lib. de initian. cap. 7. tom. 4.] Vides quemadmodum delectata munere gratiarū, ad interiora cupit myſteria peruenire, & omnes ſenſus ſuos conſecrare Chriſto. Adhuc quærit, adhuc ſuſcitat charitatem, & ſuſcitari eam ſibi poſcit a filiabus Hieruſalem, quarum gratia, hoc eſt, animarum fidelium ſponſum in amorem ſui vberiorem deſiderat prouocari.

[in Pſal. 118. oct. 21. v. 8. tom. 2.] *Aſſumam,* inquit, *te & inducam te in domum matris meæ.* Nam etſi Deus omnia videat cordis occulta, bonum tamen eſt vt vnoſquiſque animam ſuam ei aperiat & expandat, tamquam lumini vel calori eius occurrat. [Infra, eod.] Nec immerito gloriatur Eccleſia dicens: *Ego eram in oculis eius tamquam inueniens pacem*: quoniam vias ſuas prodere non timebat.

[Ibi. oct. 14. v. 5. tom. 2.] *Quæ eſt hæc quæ aſcendit candida, innitens ſuper fratrem ſuum?* Mirantur virtutes cæleſtes ſponſam albentibus meritis aſcendentem ex iſto vitæ huius (vt habent plerique) deſerto, ad illum florentem ſemper locum iucunditatis æternæ. [Eſai. 63.] Iſtæ ſunt virtutes quæ & in Eſaiæ libro loqui dicuntur: Quis eſt iſte qui aduenit ex Edom, rubor veſtimentorum ex Boſor, ſic ſpecioſus in ſtola? Iſtæ, inquam, ſunt quæ mirantur ex iſto confragoſo ſcopuloſoque deſerto, ex loco, inquam, arido & inculto aliquam aſcendere poſſe animam ad illas floſculentas delectationes ſine magnorum labe vitiorum: & ideo gratulantur repertam, quæ veſtimenta innocentiæ naturalis non polluerit atramento inſipientiæ ſæcularis, ſed magis ſapientiæ ſpiritalis & gratiæ candore mundarit.

Quæ eſt hæc quæ aſcendit a deſerto dealbata? Hæc erat nigra: [Lib. de initiandis, c. 7. tom. 4.] vnde nunc ſubitò dealbata? Dubitauerunt enim etiam angeli cùm reſurgeret Chriſtus, dubitauerunt poteſtates cælorum, H videntes quòd caro in cælum aſcenderet. [Pſal. 23.] Denique dicebant: *Quis eſt iſte rex gloriæ?* In Eſaia quoque habes dubitantes virtutes cælorum [Eſa. 63. Lib. 4. de Sacr. c. 2. tom. 4.] dixiſſe: *Quis eſt iſte qui aſcendit ex Edom, rubor veſtimentorum eius ex Boſor, ſpecioſus in ſtola candida?* Mirantur ergo & angeli. [1. Pet. 1. 1. Cor. 2.] Vis ſcire quia mirantur? Audi Apoſtolum Paulum dicentem, ea nobis eſſe collata quæ concupiſcunt & angeli videre, & iterum: *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* [Pſal. 50.] Deinde quid acceperis recognoſce. Sanctus Dauid propheta hanc gratiam in figura vidit & concupiuit. Vis I ſcire quia concupierit? Audi dicentem: *Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.* Quare? quia nix quamuis ſit candida, citò aliqua ſorde nigreſcit atque corrumpitur.

[Lib. de Iſa. cap. 8. to. 1. Cant. 6.] *Quæ eſt,* inquiunt, *hæc quæ aſcendit candida, innitens ſuper fratrem ſuum?* Superius dixerunt: *Quænam eſt hæc, proſpiciens tamquam diluculum, ſpecioſa ſicut luna, electa ſicut ſol?* hic plus quod diceretur inuentum eſt, eo quòd verbo Dei innixa aſcenderat. [Ioan. 13.] Perfectiores enim ſupra Chriſtum recumbunt, ſicut & Ioannes in Chriſti pectore recumbebat. Ita ergo & hæc vel incumbebat in Chriſtum, vel ſupra ipſum ſe reclinabat: aut certè K quoniam de nuptiis loquimur, tam quaſi tradita in Chriſti dexteram, in thalamum ducebatur a ſponſo. Et quia iam copula charitatis eſt, blanditur ei ſponſus, & dicit

[Ibid. contiguo. Ioan. 1.] *Sub arbore mali eleuaui te: illic parturiuit te mater tua, illic parturiuit te quæ peperit te.* Bona anima quæ requieſcit ſub arbore fructuoſa, maximè boni odoris. Nam ſi Nathanael bonus, in quo dolus nullus erat, ſub arbore fici viſus eſt: vtique bona anima, quæ ſub arbore mali eleuata eſt a ſponſo ſuo. Plus eſt enim eleuari quam videri, plus etiā a ſponſo eleuari. [Cant. 6.] Nam etſi Nathanael videbatur ſub arbore, tamen anima eius ſponſa non erat, qui dubius veniebat ad Chriſtum. L Non erat ſpecioſa ſicut luna, electa vt ſol, quæ erat in vmbra: quia ſponſa per diem nubit, publicè conuenit. Ideo iſta ſub arbore mali, illa ſub ficu: quia hæc confeſſionis ſuæ odorem diffundebat longiùs, illa habebat puritatis & innocentiæ ſuauitatem, fragrantiam ſpiritus non habebat. *Illic,* inquit, *parturiuit te mater tua, illic parturiuit te quæ peperit te.* Ibi enim naſcimur, ibi renaſcimur. Parturiuntur autem, in quibus imago Chriſti formatur. Vnde & Paulus ait: *Filioli quos ego parturio donec formetur Chriſtus in vobis.* [Galat. 4. Eſai. 26.] Parturit enim qui in vtero accipit ſpiritum ſalutis, & aliis infundit. Vnde quoniam iam formatus in hac erat Chriſtus, ait.

M *Pone me vt ſignaculum in cor tuum, vt ſigillum in brachium tuum.* [Item. eod. loco.] Signaculum Chriſtus in fronte eſt, ſignaculum in corde. In fronte, vt ſemper confiteamur: in corde, vt ſemper diligamus: ſignaculum in brachio, vt ſemper operemur. Luceat ergo imago eius in confeſſione noſtra, luceat in dilectione, luceat in operibus & factis, [Epheſ. 5.] vt ſi fieri poteſt, tota eius ſpecies exprimatur in nobis. Ipſe ſit caput noſtrum, quia caput viri Chriſtus: ipſe oculus noſter, vt per illum videamus patrem: ipſe vox [1. Ioan. 6.] noſtra, per quam loquamur ad patrem: ipſe dextera, per quam Deo patri ſacrificium noſtrum offeramus. Ipſe quoque eſt ſignaculum noſtrum, quod eſt perfectionis & charitatis inſigne, quia diligens pater ſignauit filium, ſicut legimus: *Quem pater ſignauit Deus.* [In obſ. in Aggæum, to. 2. 444.] *Pone,* itaque, *me vt ſignaculum in brachium tuum*: vt luceat pax in corde tuo, & in operibus tuis Chriſtus, & for-

lib. de mi. v. 7. l. 4. Gen. 1. Lib. 6. de Sacr. c. 3. tom. 4. Rom. 6.

meus in te ſapientia & iuſtitia & redemptio. *Pone me ut ſignaculum in corde tuo.* quo fides tua pleno fulgeat ſacramento. Opera quoque tua luceant, & imaginem Dei præferant, ad cuius imaginē facta es. Charitas tua nulla perſecutione minuatur, quam multa aqua excludere, flumina inundare non poſſint. Ergo vnxit te Deus, ſignauit te Chriſtus. Quomodo? Quia cruci ipſius ſignatus es ſormā ad illius paſſionem, accepiſti ſignaculum ad illius ſimilitudinem, vt ad ipſius formam reſurgas, ipſius viuas figura, qui peccato crucifixus eſt, & Deo viuit. Et tuus homo vetus in fontem demerſus, peccato crucifixus eſt, ſed Deo reſurrexit.

In Pſ. 118. octo. 5. v. 4. tom. 2. Rom. 6. Ibid. oct. 25. v. 8. Gen. 1.

Pone, inquit, *me ut ſignaculum in cor tuum, ut ſigillum in brachium tuum: quia valida eſt mors charitas, durus ſicut inferi zelus.* Infige ergo pectori tuo & cordi tuo hoc ſignaculum crucifixi, infige & brachio tuo, vt opera tua peccato mortua ſint. Nihil in his errorum remaneat, nihil erroris reſurgat. *Pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum.* Reſponſum eſt ſponſi ad ſponſam: Signaculum meum es, ad imaginem meam & ſimilitudinem. Fulget in te imago iuſtitiæ, imago ſapientiæ, imago virtutis. Et quia imago Dei in corde tuo eſt, ſit & in operibus tuis, ſit effigies Euangelii in tuis factis, vt in moribus mea præcepta cuſtodias. Effigies Euangelii erit in te, ſi percutienti maxillam alteram præbeas, ſi diligas inimicum tuum, ſi crucem tuam tollas, & me ſequaris. Ideo crucem ego pro te portaui, ne tu propter me portare dubitares.

Mat. 5. Mat. 16. Lib. 3. de Virg. t. 4. 347. 8

Pone me ut ſigillum, inquit, *in cor tuum, & velut ſignaculum ſuper brachium tuum:* quo ſignatiora prudentiæ tuæ factorúmq; documenta promantur, in quibus figura Dei Chriſtus eluceat, qui paternæ arbitrum exæquans naturæ, totum quidquid à patre diuinitatis aſſumpſit, expreſſit. Vnde etiam Apoſtolus in ſpiritu nos dicit eſſe ſignatos: quoniam patris imaginem habemus in filio, ſigillum filij habemus in ſpiritu. Hac Trinitate ſignati caueamus diligentiùs ne quod accepimus pignus in cordibus noſtris, aut morum leuitas, aut vllius adulterij fraus reſignet.

Ephes. 1.

2. Cor. 2. In Pſ. 118. oct. 19. v. 4. to. 2.

Pone me, inquit, *ut ſignaculum ſuper cor tuum.* Quia vidit ſponſus tantam deuotionem Eccleſiæ, idoneos putat eſſe iam populos qui in corde noſtro & in brachio ſignaculum eius portare poſſimus. Ipſum enim pater ſignauit, & qui teſtimonium eius accepit, ſignauit, quia Deus verax eſt. Et ideo operantes cibum permanentem in vitam æternam, ſignati ſunt ad imaginem & ſimilitudinem Chriſti, qui eſt imago inuiſibilis Dei. Sicut ergo Deus verax eſt, & tu ſigna in tuo ſenſu & opere veritatem, vt os tuum non loquatur mendacium, manus tuę non operentur opera hominum, quæ ſunt fallacia iſtius mundi, ſed illa quæ Dei ſunt: vt pauperibus largiantur, debiles ſubleuent, mortuos donent tumulis ſepulturæ. His operibus charitas quæritur, vt nemo poſſit a Chriſto vel periculo mortis auelli. Vnde de ea dictum eſt: *Valida ſicut mors charitas, durus ſicut inferi zelus: alæ eius, alæ ignis & flammæ.* Inde eſt quod ille dicebat: *Quis nos ſeparabit à Chriſto? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio?* Et infra: *Confido enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli.* Ea ſpecie etiam zelus durus eſt charitas, & alæ eius alæ ignis. Habet alas ſicut columba. Sunt enim pennæ columbæ deargentatæ, quibus euolat qui diligit, dicens: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* Sed alæ charitatis alæ ignis, quibus dilectionis inflammat ardorem. Hoc vapore feruentes fecit Dominus angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem, ſed non exurentem. Eſt durus ergo zelus charitatis, qui non cedat infernis, cum pro Dei zelo, vnuſquiſque nec ſuis parcit.

Ioan. 6. Ioan. 3. Ioan. 6. Coloſſ. 1. Rom. 8. Ibidem. Pſal. 67. Pſal. 54. Pſal. 103. In Pſ. 118. oct. 15. v. 8. to. 2.

Lib. de Iſa. c. 8. tom. 1. 1. Cor. 13.

Valida ſicut mors dilectio. Quia ſicut mors finis eſt peccatorum, ita & charitas: quoniam qui diligit Dominum, peccare deſinit. Charitas enim non cogitat malum, neque gaudet ſuper iniquitate, ſed omnia ſuſtinet. Nam qui ea quę ſua ſunt non quęrit, quomodo aliena quæret? Eſt & mors illa valida per lauacrum, per quod peccatum omne ſepelitur, & culpa dimittitur. Talis erat charitas quam deferebat Euangelica illa mulier, de qua Dominus ait: *Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multum.* Eſt & illa mors ſanctorum martyrum valida, quæ culpam abolet ſuperiorem, & ideo valida, cuius non impar eſt charitas, quæ adæquatur martyrum paſſioni, vt auferat meritum delictorum. Zelus quoque vt inferi, quoniam qui zelum Dei habet, pro Chriſto nec ſuis parcit. Itaque & mortem habet charitas, & zelum habet charitas, & alas ignis habet charitas. Denique Chriſtus diligens Moyſen, in igne ei apparuit, & Hieremias habens in ſe focum diuinæ charitatis, & dicebat: Et erat ignis inflammans in oſſibus meis, & diſſolutus ſum vndique, & ferre non poſſum. Bona igitur charitas habens alas ignis ardentis, quæ volitat per pectora & corda ſanctorum, & exurit quidquid materiale atque terrenum eſt: quidquid verò incertum eſt, probat, & quod contigerit, ſuo igne meliorat. Hunc ignem in terras miſit Dominus Ieſus, & refulſit fides, accenſa deuotio, illuminata eſt charitas, iuſtitia reſplenduit. Hoc igne inflammauit corda Apoſtolorum ſuorum, ſicut teſtatur Cleophas, dicens: *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cum aperiret ſcripturas?* Alæ igitur ignis inflammæ, ſcripturæ ſunt diuinæ. Denique aperiebat ſcripturas, & ignis exibat, atque audientium corda penetrabat. Et verè alæ ignis quia eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum. Bonæ ergo alę charitatis, veræ alæ quæ volitabant per ora Apoſtolorum, & alę ignis, quæ purgatum ſermonem loquebantur. His alis euolauit Enoch raptus ad cælum. His alis euolauit Elias curru igneo, & equis igneis ad ſuperna tranſlatus. His alis Dominus Deus per columnam ignis deducebat patrum plebem. Has alas habuit Seraphim, quando ſumpſit carbonem de altari, & tetigit os prophetæ, & iniquitas eius abſtulit, & peccata purgauit. Harum alarum igne purgati ſunt filij Leui, & baptizabātur populi nationum, ſicut teſtatur Ioannes, dicēs de Domino Ieſu: *Ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne.* Meritò vri renes ſuos volebat & cor ſuum Dauid, quia alas igneas charitatis ſciebat non eſſe metuendas. Meritò Hebræi pueri in fornace ardenti non ſentiebant ignis incendia, quia charitatis eos flamma refrigerabat.

Exod. 3. Hier. 20. Luc. 12. Luc. 24. Pſal. 11. Et paulo poſt. Gen. 5. 4. Reg. 2. Exod. 13. Eſaia. 6. Malach. 3. Pſal. 25. Dan. 3. Lib. 2. de Iacob, cap. vlt. t. 1. Gen. 9. Lib. 1. de Iacob, c. 7. Pſal. 123.

Aqua multa non poterit extinguere charitatem. Charitas adamante fortior, & vinculum indiſſolubile. Nulla diluuia, paſſionum charitatem excludere poſſunt, nulla eam acerbitatum flumina inundare. Sicut enim arca in illo mundi diluuio totius orbis ſpatiis innocua ferebatur, ita & tu aduerſus omnium tentationum fluctus immobilis perſtas. *Aqua* igitur *multa non poterit extinguere charitatem, & flumina non concludent eam*, quia torrentem tranſit anima diligentis. Nulla tempeſtas, nullum profundum periculum, nullus terror mortis aut pœnæ vim charitatis imminuit. In his enim probamur, in his beata vita eſt: etiam ſi multis periculis inundetur. Non enim frangitur ſapiēs doloribus corporis, nec vexatur incommodis, ſed etiam in ærumnis beatus manet. Neque aduerſa corporis, vitę beatæ munus imminuunt, neque de eius ſuauitate aliquid delibant: quia non in delectatione corporis vitæ beatitudo eſt, ſed in conſcientia pura ab omni labe peccati, & in eius mente qui cognoſcit quia quod bonum eſt, hoc delectat, etiam ſi aſperum ſit; quod autem indecorum, etiam ſi ſuaue, non mulcet.

in Pſal. 118. oct. 19. v. 4. tom. 2.

Sunt ergo faſtigia pietatis, ſunt culmina charitatis, quę vaporem gratiæ pectoribus humanis adolere conſueuerunt: vt multa aqua extinguere atque excludere non queat charitatem, & flumina eam ſæcularium tempeſtatum nulla concludant. Ideóque charitate fundatus dicit, *Torrentem pertranſiuit anima noſtra.* Numquid aqua maris excludere Moyſi potuit charitatem? Neque diligens Deum, tutum ſibi credidit iter eſſe per maria. Qui autem non dilexerunt Deum, hi demerſi fluctibus, dignum ſacrilegiis ſuis exitum pertulerunt.

Pſal. 123. Ibi. oct. 11. v. 5. Exod. 14. Ibi. oct. 22. verſ. 8.

Audierunt igitur hæc omnia filiæ Hieruſalem, nimirum quod iam Dominus Ieſus Eccleſiam ſibi copulabat, & quia conſiderantes magnitudinem verbi, impares ſe tantis nuptiis æſtimabant, ne fortè tantæ copulæ pondus ſuſtinere non poſſent, excuſant dicentes: *Soror noſtra parua, & vbera non habet.* Sic enim qui volunt differre nuptias, excuſare conſuerūt, vt prætendant immaturæ ætatis infirmitatem, & aſtruant quod vbera non habeat,

quæ nubilis ſignificat tempus ætatis. Hoc ſolet ſymbolum commune omnibus virginibus eſſe nuptiis, vt cùm vbera cœperint eminere, tunc coniunctioni habiles iudicentur. Turbatæ igitur quod ſtudio dilectionis vrgeat nuptias ſponſus dicunt: *Quid faciemus ſorori noſtræ in die qua loquetur in ea?* Vel, vt Symmachus, qua loquatur ei, hoc eſt, ſponſalium celebritate ſolet fieri collocutio & confirmatio nuptiarum. Quid ergò faciemus, dicunt turbatæ, quia vrgetur coniunctio ſpiritalis? A tantis nuptiis excuſare non poſſunt. Nemo eſt enim qui copulam vel animæ & ſpiritus vel Chriſti & Eccleſiæ non beatam putet. Sed quia plenitudo verbi vel Spiritus ſancti vibrat & fulget, & nihil eſt quod illis poſſit æquari, ideo differre deſiderant vt illa dilatione vel anima vel Eccleſia poſſit eſſe perfectior. Dicunt ergo:

H

Lib. 2. de Virg. in fine t. 4

Si murus eſt, ædificemus ſuper eum receptacula argentea: & ſi ianua eſt, inſculpamus ſuper eam tabulas cedrinas. Quæ dudum ludebat oſculis, iam turres erigit: vt pretioſis ſanctorum turrita faſtigiis, non ſolùm hoſtiles fruſtretur incurſus, verùm etiam bonorum propugnacula ſtatuat iura meritorum. Murus eſt anima ſancti. Habet & Eccleſia muros ſuos, quæ iam perfectior dicit: Ego ciuitas munita. Hic eſt murus qui habet duodecim portas apoſtolicas, per quas populo nationum patet ingreſſus in Eccleſiam. Sed murus quamuis ambitum totius vrbis includat, tunc tamen eſt munitior, cùm receptacula habuerit præparata in quibus propugnatores vrbis tutum ſpectandi ac tuendi poſſint habere ſubſidium. Sed quia rationabilis hæc ciuitas eſt, & omnis ſpecies eius in Dei verbo eſt: non ferrea, ſed argentea ei propugnacula requiruntur eloquiis magis cæleſtibus quàm corporis voluptatibus hoſtiles impetus repulſare conſueta. Eo fulta præſidio, eo fulgens ſplendore, habilior Chriſti copulæ iudicatur. Et quia ianua Chriſtus eſt, qui ait: *Per me ſi quis introierit, ſaluabitur:* & Eccleſia ianua nuncupatur, quia per ipſam patet populis aditus ad ſalutem: ne hæreticorum corrumpatur tineis aut vermibus, dicunt filiæ Hieruſalem, vel angeli, vel animæ iuſtorum: *Ædificemus ſuper eam tabulas cedrinas.* hoc eſt, fidei ſublimis bonum odorem. Eſt enim ſuauis huius materiæ odor, quam nunquam vermis nunquam tinea corrumpat. Ideo huius materiæ vſus eligitur tectorum faſtigiis eleuandis formandiſque litterarum elementis, quibus ætas puerilis ad ſtudium liberalis eruditionis imbuitur. Eſt ergo materia iſta ſublimis ad gratiam, lenis ad onus, ſuauis ad odorem, vtilis ad inſtrumentum ſcientiæ, habilis ad miniſterium cognitionis æternæ. Sed quemadmodum ſponſam ſuam diligens Chriſtus vrgebat ad copulæ ſpiritalis ſolennitatem, ita & Eccleſia verbi decore iam capta feſtinabat ad nuptias. Ideòque morarum & dilationis impatiens, quas filiæ Hieruſalem innectere geſtiebant, dicit: *Ego murus & vbera mea turres.* Hoc eſt, Nolite dubitare vtrum murus ſim. Illæ enim dixerant, *Si murus eſt: ego,* inquit, *murus ſum,* & non parua vbera habeo, ſed vt turres vbera mea ſunt. Quomodo dicitis, quia non habeo vbera? Senſus vt turres habeo ſapientiæ, in quibus eſt abundantia, ſicut ſcriptum eſt: *Et abundantia in turribus tuis.* His vberibus, id eſt ſenſibus, habilem ſe tantis nuptiis æſtimabat. Sed filiæ Hieruſalem adhuc non poterant æſtimare, quia ſenſuum eius abundantiam non videbant. Addidit ergo: *Ego eram in oculis eius tanquam inueniens pacem.* Talis, ait, eram in oculis ſponſi, qualis quæ inueneris & habet pacem, illam vtique pacem quæ exuperat omnem mentem. Scriptum eſt enim: *Qui rectè quærunt pacem, gaudebunt.* Dicit itaque Eccleſia: *Ego murus, & vbera mea turres.* Bene muri Hieruſalem, ſiue Eccleſiæ, ſunt fidei propugnacula, diſputationum munimenta, virtutum culmina. Muri Hieruſalem Eccleſiarum conuentus ſunt toto orbe fundati; quoniam quiſquis bona fide atque opere ingreditur Eccleſiam, fit ſupernæ illius ciuis & incola ciuitatis, quæ deſcendit de cælo. Hos muros, lapidum ædificat ſtructura viuorum. *Ego* igitur *murus & vbera mea turres.* Murus eſt Eccleſia, turres eius ſunt ſacerdotes, quibus abundat & de naturalibus verbum & de moralibus diſciplina. Bonus murus,

In Pſ. 118. oct. 22. v. 8. Eſa. 27. Ezech. 48. Apoc. 21.

I

Ioan. 10.

K

Luc 12.

L

Pſal. 121.

Philip 4.

Prou. 12. In enarr. Pſal. 50. verſu pen. tom. 2

Apoc. 21. 1. Petr. 2. Lib. 6. Hexaem. c. 8. tom. 1

quem pinxit Dominus, ſicut ipſe ait: *In manibus meis pinxi muros tuos, & in conſpectu meo es ſemper.* Bona anima, quæ habet ſpeculatorem Deum, & in manibus eius eſt, ſicut anima prophetica, quæ in manus Domini commendatur vt ſpiritus, & quæ in conſpectu Dei eſt.

lib. de bono mort. c. 5. Eſaia. 49. Pſal. 30.

Feſtinantibus igitur dilecto atque dilectis, celebrata coniunctio ſpiritalis eſt, mutuo expetita conſenſu. Ideòque tanquam nuptiale canens carmen exultauit ſpiritus in Propheta, dicens: *Vinea facta eſt Salomoni in Beelamon: dedit vineam ſuam iis qui ſeruant.* Clamat ergo ſpiritus: Plantata eſt congregatio populorum, ſed vitis æterne radice fundata: & ſpiritalia ſub iugum verbi eius de manſueto colla ſubiecit. Plantata autem in multitudine nationum. Hoc enim intelligendum Beelamon, Symmachus, Aquila, aliæque tranſlationes Græco ſermone docuerunt. Repudiata eſt vetus copula, quæ fructum afferre non poterat; data eſt vinea nouis fidelibuſque cultoribus, qui non ſolùm facere fructum poſſent, ſed etiam cuſtodire. Vna igitur vnis errauit, ſed reuocata totius ſpatia orbis impleuit. Vna ouem error abduxerat, ſed multitudinem populorum Domini gratia congregauit. Errauit homo, ſed Eccleſia iam murus eſt, & murus validus. Errauit Adam, murus eſt Dauid, qui mandata Dei oblitus non eſt. Cuſtodita igitur & vallata hæc vinea munimine ſpiritali, mille fructus dat Chriſto, ducentos autem cuſtodibus. Ideòque ait Eccleſia: *Vinea mea in conſpectu meo, mille Salomoni, & ducenti ſeruantibus fructum.* Perfectio & plenitudo Chriſti eſt portio ſeruulorum. Habes hoc myſterium in Geneſi, vbi quinque partes Beniamin fratri iuniori tribuit Ioſeph, ſingulas reliquis fratribus. Domino igitur quinque ſenſuum portio & prærogatiua defertur, quam illi vtique tribuit ipſe quem diligit, ſicut dilexit & Paulum, cui dedit ad euocandas gentes ſapientiæ principatum. His igitur fructibus delectata Eccleſia, & ſpiritalibus iam donis exuberans, & cæleſti ſponſo perpetuo fœdere copulata, in hortos ingreditur, & inueniens illic ſponſum ſedentem, & cum amicis diſputantem, dicit ad Chriſtum: *Qui ſedes in hortis, amici intendentes ſunt voci tuæ; vocem tuam inſinua mihi.* Delectabatur enim quod in hortis Chriſtus ſedebat, & in hortis poſiti amici intendebant voci eius. Sed quia amici illi de cæleſtibus erant archangeli, vel dominationes & throni (homines enim expulſi de paradiſo fuerant propter inobedientiam cæleſtium mandatorum, atque ideo adhuc Eccleſia vocem eius audire non poterat, quam cupiebat audire) ideo ait: *Vocem tuam inſinua mihi.* Vnde & nos ſi volumus eum in nobis ſedere, ſimus horti clauſi atque muniti, feramus virtutum flores, gratiæ ſuauitatem, vt diſputantem cum angelis Dominum Ieſum audire poſſimus. Sed quia futurum erat, vt cùm ad plenitudinem peruenisset Eccleſia, perſecutionibus variis tentaretur, ideo cum verbi gratia delectaretur, ſubitò cernit inſidias perſecutorum: & quæ plus ſponſo quàm ſibi timeret, aut quia à perſecutoribus Chriſtus magis appetitur in nobis, ideo ait: *Fuge frater meus, & ſimilis eſto tu capreæ, aut hinnulo ceruorum ſuper montes aromatum,* propter infirmos fugit, qui tentamenta grauiora ferre non poſſunt. Ideo ſcriptum eſt, vt de ciuitatibus ad ciuitates fugiamus: & ſi nos in hac ciuitate fuerint perſecuti, fugiamus in aliam. Propter infirmos igitur vt diximus, fugiat perſequentes, aut fugiat ab infirmis, & tranſeat ad montes aromatum, qui pro martyrio odorem poſſint beatæ reſurrectionis afferre. Montes aromatum, ſancti ſunt. Ad eos confugit Chriſtus, quia *fundamenta eius in montibus ſanctis.* Ad eos igitur confugit, qui ſunt eius ſtabilia fundamenta. In nobis fugit, in illis fida ſtatione conſiſtit. Mons igitur aromatum Paulus eſt, qui poteſt dicere: *Bonus enim odor Chriſti ſumus Deo.* Mons aromatum Dauid, cuius orationis odor aſcendebat ad Dominum, & ideo dicebat: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.*

In Pſ. 118. oct. 22. v. 8 tom. 2

Mat. 21. Luc. 15.

Gen. 43.

Act. 22.

Gen. 3.

Mat. 10.

M

Pſal. 86.

2. Cor. 2.

Pſal. 140.

Fuge ergo, inquit, *fraternus meus, & ſimilis eſto ceruo, aut hinnulo ceruo in montes aromatum.* Fugit fraternus plateas, fugit conuentus & ſtrepitus fori. Serpentinis enim in-

Lib. 3. de Virg. t. 4. 364. f

uiſus colubris, & effugitans canum, atq; humi repranti- A bus infeſtus ſerpētibus, neſcit habitare niſi in ſublimitate virtutum, neſcit commorari, niſi in talibus Eccleſiæ
2. Cor. 2. filiabus, quæ poſſunt dicere: *Christi enim bonus odor ſumus Deo*: ſed quibuſdam odor mortis in mortem, in iis qui pereunt. quibuſdam odor vitæ in vitam, in iis vtique qui odorem reſurrectionis Dominicæ viuida fide ſpirant. Iſti ſunt aromatum montes, qui Domini corpus Ieſo acceperunt & in linteis cum aromatibus ligauerunt. Quicumque enim crediderunt quia Ieſus mortuus eſt, & ſepultus eſt, & reſurrexit, hi excelſum veræ cacumen fidei virtutum faſtigiis extulerunt. Ibi ergo quæramus Christum, vbi quærit Eccleſia, in montibus boni odoris, qui excelſorum ſublimitate factorum, ſuauem vitæ odorem pro meritorum verticibus exhalant.

FINIS.

SERMO SANCTI AMBROSII EPISCOPI,

DE PVRIFICATIONE SANCTÆ MARIÆ,

Ex Vetuſtiſſimo Exemplari M. S.

SI ſubtiliter à fidelibus, quæ ſit huius B diei feſtiuitas, perpendatur: eo deuotionis affectu hanc celebrandam ſuſcipient, quo Dominicæ Natiuitatis, Circumciſionis, atque Apparitionis ſolennia ſunt obſecuti. Illius enim eſt iſta ſolennitas, cuius & illæ. Sed nec minor iſta ſolēnitas, quàm illæ. Quod vtique in hoc ſermone apertis monſtrabimus documentis. Huius quippe diei ſolennitas ſicut à quibuſdam Chriſtianis ignoratur: ſic à multis præ cæteris anni ſolennitatibus honoratior habetur, maximè autem eo loco, primatum Eccleſia Catholica in primo paſtore ſortita eſt. In tanta enim reuerentia ab illis habetur, vt ea die cuncta ciuitatis turba in vnum collecta, immenſis cereorum lumini- C bus coruſcans Miſſarum ſolennia deuotiſſimè concelebrent; nulluſque aditum publicæ ſtationis intret, qui lumen manu non tenuerit: tamquam ſcilicet Dominum in templo oblaturi, immò etiam ſuſcepturi fidei lumen, quo interiùs fulgent exteriùs oblationis ſuæ religione demonſtrent. Hodie namque iuxta legem, atque Euangelium, peractis à Natiuitate Chriſti quadraginta diebus, in templo eſt à parentibus idem Dominus præſentatus. Hodie à ſancto Symeone ſuſceptus, patrique cum ſacris muneribus oblatus. Hodie redemptionem Iſrael expectantibus ab eodem Symeone, & Anna publicè prædicatur. O quam pium ſpectaculum, quo non niſi pij delectari probantur! Stat hic virgo, & mater: non cuiuſcūq; ſed Dei. Suſcipitur hinc infantulus, paruolus, D virginis filius, cuius diuinitatem non capit mundus. Occurrit hinc inde propheta, atque vterque ſe ſuos de puero prophetat. Offertur oblatio pro puero, non tam quæ delicta emundet: ſed quæ ſacramenta declaret. Et quia huius diei præconium attollere cupio, libet ipſam Euangelicam lectionem colloquendo tranſcurrere, in qua iſta narrari cognoſco, quatenus ad ea, quæ dico, illa reſpondeat: immò ad ea, quæ illa narrat, vox hortationis meæ
Luc. 2. reſpondeat. Denique Lucas Euangeliſta veritatis hiſtoriam de Chriſti incarnatione pleniùs, atque ordinatiùs cæteris Euangeliſtis exequens, poſt Annonciationem eius ab Angelo factam, poſt Natiuitatem Angelorum
Exod. 13. vocibus declaratam, poſt Circumciſionem octauæ diei E
Num. 8. in domo parentum, hæc in ordine ſequitur dicens: *Poſt-*
Idem 5. *quam impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundùm legem Moy-*
Ambr. lib. *ſi; tulerunt Ieſum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino,*
2. ſup. Luc. *ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: Quia omne maſculinum*
cap. 2 *adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur*. Conctis fidelibus liquet, nequaquam Redemptoris matrem ex eius Natiuitate maculam contraxiſſe, quæ illorum dierum ſpatio à ſacris ædibus abſtinens, purgaretur. Quæ ſine humana concupiſcentia, ſine humano concubitu

virgo concepit: ſine aliqua carnis corruptione virgo pe- S. Aug. in
perit, & ſine fine virgo permanſit: ac per hoc nec maſ- 7. lib. 2. de
culus ex ea natus vuluam eius aperuit. Sed hoc iuxta le- pec. orig. c.
gis narrationem Euangeliſta contexens claudit impiis ſa- 4. & lib. 1.
cramentum diuinæ incarnationis, matrémq; legem ob- con. 10. Pel.
ſeruantem introducit. Sed nec mirum, ſi mater obſerua- ra. 2.
ret legē, quam eius filius non venerat ſoluere, ſed adim- S. Bern. in
plere. Sciebat enim quo ordine conceperat, quorſu pe- prim. ſer. 3.
pererat, quis eſſet quem genuerat. Sed legem commu- de Purif.
nem obſeruans expectauit purgationis diem: celauit filij Mariæ.
maieſtatem. Hinc eſt enim, quod eum in templo duode- Origen. ho.
cim annorum inter doctores legis inueniens filium 14. in Luc.
Ioſeph vocauit dicens: *Fili quid feciſti nobis ſic? Ecce pater* Tertul. in
tuus, & ego dolentes quærebamus te: quem proculdubio fin. lib. de
C ſe ſciebat ſine concubitu Ioſeph concepiſſe; ſine virgina- car. Chriſti
li corruptione edidiſſe. Sed cur abſcondit conceptio- S. Thom. 3.
nis, ac Natiuitatis illius Sacramentum quem nouit im- par. q. 28.
menſum? Numquid non quia inuidit aliis quem ad tem- ar. 2. ad 3
plum deferens ſancti ſenis tradidit manibus? Abſit. Sed, quia, vt ſpiritu prophetiæ repleta, redemptionem mundi impiis non aperiret. Sciebat enim iam tunc gratia plena, ſpiritu diuinitatis afflata, quia ſi hunc huius ſæculi principes agnouiſſent, numquam pro ſalute noſtra crucifixiſſent. Offer ergo Beatiſſima Virgo tamquam legem obſeruās in templo, quem edidiſti: vt non omnibus, ſed paucis reuelentur, quis eſt, quem genuiſti. Appareat inte- Dan. 12.
rim lapis humilis abſciſſus de mōte ſine manibus, vt re- Pſal. 117.
probetur ab ædificātibus: vſquequo ſtatuam in pedibus Mat. 21.
D percutiens, creſcat in montem magnum, impleátque orbem terrarum. O quàm paruus, ô quam magnus eſt quem genuiſti! Paruus in humanitate, magnus in diuinitate. Paruus in regno Iudæorum: magnus in regno gentium. Sed non ab omnibus in regno Iudæorum paruus æſtimatur. Nam & ipſa, quæ hunc genuiſti, ex ipſo populo Iſrael in virgam creuiſti. Virgo enim de radice Ieſſe ſurrexiſti, & floruiſti: virga Aaron fronduiſti, & nucem peperiſti. Et quia præ omnibus immenſitatem eius agnouiſti quem ſic paruiſſimum ex te natum vidiſti: proculdubio, quem infantem genuiſti. Dominum omnipotentem tremens adoraſti, adorans tremuiſti: quem tamen, quia ſecundùm humanitatē filium cognouiſti, la- E ctaſti, fouiſti, aluiſti. Quis, putas, nobis poſſit indicare inter huiuſcemodi obſequia, animi tui ſenſum, ô beatiſſima Virgo, cùm hinc cerneres ex te natum tantillum infantem: illinc attenderes Dominum immenſum? Hinc creatum, illinc creatorem? Hinc infirmum, illinc fortiſſimum? Hinc alendum, illinc alentem? Hinc non loquentem, illinc Angelos dicentem? Quis, inquam, tui pectoris arcana nobis reſerare valeat? Quibus modis cogitatum ad vtraque flectebas: cùm vnum, eundémque Dei atq; hominis filium manibus tenens, hinc adorares

vt Dominum, illine oſcularetis, vt paruulom? Quis ad
tam mirabile miraculum non obſtupeſcat? Quis oon pe-
nè elinguis fiat? Generat ſuum puella, & omnium crea-
torem: nutrit ſuum, & omnium nutritorem: portat ad
templum, ſuum, & omnium rectorem. O admirandum
ſpectaculum, ad quod non ſolùm humana, verumetiam
& angelica ſtupeſcit natura. Ad hoc, fratres, fidei oculos
erigite, ad hoc pietatis affectu conuenite. Ibi Chriſtum
ſuſcipite pro vobis in carne humiliatum: ſed adorate in
ſua diuinitate Dominum excelſum. Amplectimini par-
uulum: ſed cogitate immenſum. Amate humiliatum:
ſed timete excelſum. Iam verò, dilectiſſimi, ſi quæritur,
H quid myſticè ſignificatum fuerit in eo, quod Redemptor
noſter à matre, & parentibus ex ciuitate propria in Hie-
ruſalem ad templum Domini portari ſe voluit: inueni-
mus ipſam glorioſam matrem, & virginem, eiuſque pro-
pinquos figuram geſſiſſe illius Eccleſiæ, quæ ex Iudæa
Apoſtolis credidit. Quando enim Eccleſia, non virgo?
cuius membra Apoſtolus affatur dicens: *Deſpondi enim*
2. Cor. 11. *vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*. Quando
ipſa non mater? de qua per Pſalmiſtam dicitur: *Mater*
Pſal. 86. *Sion dicet, homo*. Et Dominus in Euangelio: *quicum-*
Mat. 12. *que fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe*
I *meus frater, & ſoror & mater eſt*. Quando electi non
propinqui, qui fratres & ſorores ſunt appellati? Mater
itaque, ac propinqui Redemptorem noſtrum à Naza-
reth in Hieruſalem ad templum deferũt: quia primitiua
illa in primis diſcipulis Eccleſia à Iudęis repulſa, eiuſdem
Redemptoris diſpenſationem ad notitiam gentium per-
duxit. Ipſa enim Eccleſia non ſolùm ex gentibus: verum-
etiam ex Iudæis Hieruſalem, id eſt viſio pacis, rectè vo-
catur. De qua per pſalmiſtam dicitur: *Hieruſalem quæ*
Pſal. 121. *ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum*.
Ipſa eſt templum, ſicut per Paulum fidelibus: *Tem-*
1. Cor. 3. *plum Domini ſanctum eſt, quod eſtis vos*. Ac per hoc
K cùm Apoſtoli ex Iudæa Chriſtum annunciantes ve-
niunt ad gentes, nimirum & Hieruſalem ad Hieruſalem
conuenit, & templum ad templum occurrit: cùm homi-
nes vna ſint Hieruſalem ciuitas, vnum & templum. In
hac itaque ciuitate, vtque in hoc templo ab Apoſtolis
oblatus Chriſtus excipitur. Vnde & ipſa Eccleſia, Pſal-
Pſal. 47. miſtæ voce Deo patri loquitur, dicens: *Suſcepimus,*
Deus, miſericordiam tuam in medio templi tui. Subau-
dis in medio Eccleſiæ, quæ eſt templum tuum. Siue au-
tem iuxta hiſtoriam, ſiue iuxta myſticum intellectum,
cur Chriſtus à parentibus ad ſanctam ciuitatem, & tem-
Leuit. 30. plum ducatur, cauſa manifeſtatur, cùm ſubditur: Vt da-
rent hoſtiam, ſecundùm quod dictum eſt in lege Domi-
L ni, par turturum, aut duos pullos columbarum. Præce-
ptum ſiquidem legis fuerat, vt, ſi cui forte agnus defuiſ-
ſet, & vnum horum, id eſt aut par turturum, aut duos
pullos columbarum inueniſſet, Deo in oblationem filij
offerret. Nec præiudicaretur ex altero, qui vnum quod-
libet horum obtuliſſet. Sed, quia vtrumque Chriſti Ec-
cleſiæque Sacramenta ſignificat, credendum eſt vtrum-
que ad ſacrificium matrem inueniſſe, atq; obtuliſſe. De-
nique in hac oblatione auium illa præfigurabatur obla-
tio, quæ pro ſalute mundi oblata eſt veſpere diei: Chriſti
videlicet paſſio, per quam ſumus Deo patri reconciliati.
De hac quippe hoſtia per Paulũ fidelibus dicitur: *Am-*
M Rom. 5. *bulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tra-*
Epheſ. 5. *didit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo*
in odorem ſuauitatis. Et rurſum: *Qui dilexit me*, inquit,
Galat. 2. *& tradidit ſeipſum pro me*. Quia verò omnes electi
membra ſunt Chriſti in turture, ſcilicet, turtures, at-
que in columba columbæ: deſignat etiam hæc auium
oblatio mortificationem electorum, in quibus per eun-
Rom. 12. dem Apoſtolum dicitur: *Obſecro vos per miſericordiam*
Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſan-
ctam, Deo placentem. Sed nulla eſſe poteſt accepta Deo
mortificationis oblatio, in quibus non fuerit veræ fi-
dei caſtitas, veræque charitatis concordia. Proinde non
ſine cauſa ſacrificium, quod pro Deo myſticè obla-
tum perhibetur, ex turturibus, & columbis fuiſſe nar-
ratur. In turture enim caſtitas inuenitur, in columba
charitas commendatur. Turtur namque intemeratam

ſeruat vni viro fidem; columba verò aliarum cohabi-
tantium non deſerit vnitatem. Catholicus igitur Chri-
ſtianus tunc verè ſpiritalis turtur efficitur, ſi veram Trini-
tatis fidem firma ſtabilitate conſeruet, & hæreticæ pra-
uitatis ſenſum, tamquam fornicationis inquinamenta
repudiet. Tunc verè erit columba, ſi longanimitate vſ-
que ad finem in Chatholica ſocietate permaneat, & con-
tra tentationum ſcandala immobili firmitate perſiſtat:
vt nec hæretica fornicatio corrumpat in corde fidei ca-
ſtitatem, nec amara diſſenſio Eccleſiaſticæ charitatis diſ-
ſipet vnitatem. Hæc eſt enim Eccleſia Catholica, quę fi-
dem vni Domino, tamquam legitimo viro conſeruat, &
congregationem multorum multiplicat. Sequitur: *Ecce* Luc. 2.
homo erat in Hieruſalem, cui nomen Symeon: & homo iſte
iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, &
Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat: à Spi-
ritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret
Chriſtum Dominum. Et venit in ſpiritu in templum. Nihil
minus de ſanctitate iſti ſpecialiter homini adſcribitur,
qui & in Hieruſalem, id eſt viſione pacis, commoratur:
& fidei operatione iuſtus, & reuerentia timoratus, &
Iſraëlis cõſolatione attonitus, & Spiritu ſancto repletus,
eiúſque reſponſionis de incarnati Verbi viſione robora-
tus fuiſſe perhibetur. O quam ardenti deſiderio homo
iſte expectabat ſecundùm ſpiritus ſancti promiſſionem
videre in carne Redemptorem! Quæ, putamus, fuerit
inſtantia orationis eius, quæ diuino reſponſo meruit fir-
mari de his, quæ petebat? quæ erant gemituum eius
continuata verba in ſancta deprecatione? Non enim in
petendo ceſſauit, vſquequo reſponſum acciperet ſuper
his quæ poſcebat: fuerunt ſiquidem in retroactis tem-
poribus multi ſimili deſiderio accenſi, Domino atte-
ſtante, qui ad diſcipulos ait: *Multi reges, & prophetæ vo-* Luc. 10.
luerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & au-
dire quæ auditis, & non audierunt. Sed ex illis hoc iſti ſoli
concessum eſt, qui in plenitudine temporis horum vlti-
mus apparuit. Sed ſi vigilanti ſtudio ſubſequentium
ſanctorum attendimus deſiderium, quibus Chriſtus vi- Galat. 4.
uere eſt, & mori lucrum: inuenimus eos non minoris Philip. 1.
anxietatis ardore diuinitatem eiuſdem Saluatoris intueri
velle, quam ille concupiuit inſpicere carnem. Hinc Pau-
lus ait: *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto*, multò au- Ibid.
tem melius hinc pſalmiſta ex perſona Eccleſiæ dicit:
Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam, & Pſal. 41.
apparebo ante faciem Dei? Quis ergo tam hinc non vi-
deat in vno Symeone multos: immò per vnum cunctos
ſignificari electos? Qui nunc iuſti ex fide, atque opera-
tione, & timorati ex futura expectatione, & attoniti in-
ueniuntur ex futura conſolatione. In quibus etiam Spi-
ritus ſanctos ineſſe cognoſcitur, quia & per Apoſtolum
dicitur: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per* Rom. 5.
Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Et rurſum fide-
libus dicitur: *Corpora veſtra templum ſunt ſpiritus ſan-* 1. Cor. 6.
cti, quem habetis ex Deo: quique reſponſum accipiunt
à ſpiritu ſancto, non viſuros ſe mortem, niſi prius vi-
deant Chriſtum Domini. Quia in hac adhuc corru-
ptibili vita, eiuſdem Spiritus ſancti gratia reuelante,
apertis fidei oculis eum, qui ſe cum illis vſque in finem
ſæculi manſurum eſſe promiſit, aſpiciunt non carne iam
paruulum, ſed diuinitate immenſum. Qui etiam cum
Apoſtolo dicunt: *Et ſi noueramus Chriſtum ſecundum* 2. Cor. 5.
carnem, ſed nunc iam non nouimus. Habitant etiam iſti
in Hieruſalem, atque ſpiritu in templum, quo Chri-
ſtus introducitur, veniunt. Ipſi etiam ſunt Hieruſalem,
qui habitant in Hieruſalem: ipſi & templum, qui ve-
niunt in templum, in quibus & à quibus Chriſtus exci-
pitur. Breuiter iſta, fratres, percurrimus, ne dum,
quæ ſint huius diei ſacramenta, quodque ſanctum,
plúmque præconium indicare ſtudemus: cuilibet in fa-
ſtidium veniamus. Sequitur: *Et cùm inducerent puerum* Luc. 2.
Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundùm conſuetudinem
legis pro eo, & ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & bene-
dixit Dominum, & dixit: Nunc dimittis ſeruum tuum
Domine ſecundum verbum tuum in pace, quia viderunt
oculi mei ſalutare tuum. Hinc vnius, hinc multorum,
immò etiam omnium adimpletur expectatio iuſtorum.

Sed

Digitized by Google

Sic dicamus priùs de vno, & ſic loquamur de omnibus. Cupimus enim ad hoc ſtudium noſtrum inflectere, vt quod de vno dicitur, de omnibus veraciter ſentiamus. Et ecce, dum ſpecialiter de vno venerabili ſene cupimus loqui, occurrit prædicanda Virginis prudentia, non humana induſtria fulta, ſed ſpiritu diuinitatis afflata. Quæ filium oblatura veniens, ſuæque naturæ humilitatem ſeruans, prophetæ tradidit manibus offerendum, non ignara vnque quis eſſet, cuius manibus Deum hominémque ſacrificatio tradebat dedicandum. Offert ergo Dominum prophetatum, prophetæ: offert vnicum vni, immo omnibus in vno, quæ omnibus eundem peperit Saluatorẽ. Non enim deſinit nunc vſque offerre, quem genuit: cum ſuis ſanctis interuentoribus eundem Redemptorẽ electis vnum facit. Et, vt verum fatear materno affectu idipſum piiſſima facit. Omnes enim filios deputat, quos diuina gratia Chriſto ſociat. Quando non ipſa mater electorum, quæ fratrem genuit eorum? Si, inquam, Chriſtus credentium frater, cur non ipſa, quæ Chriſtum genuit ſit credentium mater? Quamobrem obſecro beatiſſima mater, offer nobis Chriſtũ piis ſuffragiis, quæ neſcis inuidere filiis. Sed ne attendas filiorum iniurias, à quibus non, vt dignum eſt, honoraris. Tolerat enim pia mater irreuerentiam filiorum, quia amore vincit ingenerationis. Tune ergo etſi tanti meriti indignos, tuis orationibus quos in vno genuiſti, deprecare vnicum filium pro exceſſibus multorum filiorum. Sed iam fratres, Chriſtum in vlnas ſuſcipiens, quid vnus ſpecialiter Symeon dicat, audiamus. Ait enim: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundùm verbum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum:* ac ſi diceret, longa me expectatione fatigaſti, diu retinuiſti:
Luc. 2. ſed tandem viſo quem expectaui, iam de humanæ vitæ ſcandalis me in pace dimittis. Dimittis in pace: quia ſecundùm promiſſionem tuam per incarnati Verbi myſterium ſolutis inimicitiis tibi me iam reconciliari. Di-
Idem ſuper. mittis in pace: quia video pacem. Ipſe eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Hoc denique omnes electi dicunt, qui Chriſtum in vlnas ſuſcipiunt, qui fidei oculis ſalutare Dei ſuſcipiunt. Quid enim eſt Chriſtum in vlnas ſuſcipere, niſi piis hunc operibus in membris ſuis amplecti? et vlnas enim, id eſt brachia, virtus operationis exprimitur. Cùm enim in alio eſurientem Chriſtum ſatiant, in alio ſitientem potant, in alio infirmum, vel in carcere poſitum viſitant; his proculdubio deuotis actionibus, tamquam brachiis, quotidie eundem ipſum puerum amplectuntur. Et, quia hæc agentes illum ſuſcipere ſe in his plena fide cognoſcunt, illum in his videre non dubitant, qui dixit: *Quæ dum fecistis vni ex his fratribus meis* Matt. 25.
minimis, mihi feciſtis. Atque eiſdem operibus, vt ad pacem Dei redeant, à peccati ſcandalo abſolui ſe credunt:
rectè idem Symeon exclamat, dicens: *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Ac ſi electi dicant: ideo nos à peccati ſcandalo ſecundùm promiſſionem tuam abſoluens; iam in pace reconciliatos paſſibus amoris propinquare cæleſtibus facis: quia fidei oculis ſalutare tuum, id eſt Dominum Ieſum Chriſtum in membris eius, intueri, eúmque piis operationibus amplecti meruimus. De quo adhuc ſine ille, ſiue iſti, Deo patri dicunt: *Quod præparaſti ante faciem omnium populorum.* Niſi a toto pars inteligenda ſit populorum, quæ Saluatorem in carne viderit, iuxta litteram ratio non ſtabit, quia eum nec carneis, nec fidei oculis omnes populi conſpexerunt. Ante faciem ergo omnium populorum hoc ſalutare dicitur præparatum: quia ex omnibus populis in eum crediderunt, qui eum credentes fidei oculis aſpexerunt. Nam, quod Dominus Thomæ dicit: *Quia vidiſti me* Ioan 20.
Thoma, credidiſti, beati qui non viderunt & crediderunt: hoc de viſione corporali locutus eſt. De qua & ſubdunt: *Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.* Luc. 2.
Hoc itaq; lumine de tenebris reuelatæ, hoc inuentæ, hoc illuſtratæ ſunt gentes, ſicut ſcriptum eſt: *Gentium populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam. habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis.* De quo Eſai 9.
lumine Ioannes Euangeliſta teſtatur dicens: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* De hoc Epiſtola ſua dicit: *Deus lux eſt, &* Ioan. 1.
tenebræ in eo non ſunt vlla. De hoc idem lumine in Euangelio ait, *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem.* Et iterum: *Quamdiu* 1. Ioan. 1. Ioan. 3.
ſum in mundo, lux ſum mundi. Quandóque cùm ſit etiam gloria gentium, in eo ad gloriam Iſraelis dicitur præparatum: quia ſiue in Patriarchis, Prophetis atque Apoſtolis, immo etiam in ipſo omnium capite Chriſto, ſiue in eloquiis Dei, amplius gens illa, quam gentes, glorioſa monſtratur, Apoſtolo atteſtante, qui ait: *Quid ergo amplius Iudæus, aut quæ vtilitas circumciſionis?* Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei. Et rurſum: *Quorum adoptio eſt* Rom. 3.
filiorum, & gloria, & teſtamentum: & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa: quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem: qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Amen. Rom. 9.

NOTATIO.

SERMO hic S. Ambroſio aſcribitur, ex vetuſtiſſimo codice, manu ſcripto monaſterii Moſſauenſis S. Placidi. Ex quo ſanè ſermone liquido conſtat, ſolennitatem purificationis antiquiſſimam eſſe. Cuius rei, præter cæteros multos, ſunt etiam duo luculentiſſimi teſtes, vnus Methodius martyr, qui Decio Imp. pro Chriſti gloria ſanguinem fudit: præcipuamque de hac ſolennitate concionem Græcam habuit. Alter verò Cyrillus Hieroſolymitanus: qui in homilia, quam hoc ſolenni die ad populum habuit, his verbis concionatus eſt: Læti hodie lampades ornemus: tanquam filii lucis cereos veræ luci Chriſto offeramus, quoniam lumen in reuelationem gentium mundo apparuit: lumen itaque è lumine mutuati, ſupra niuem dealbemur. Quod autem nonnulli Iuſtiniano Imperatore hanc diei feſti celebritatem inſtitutam putant, id à Nicephoro quidem ſcriptum non negatur. Sed res ita ſe habuit. Erant tum horribiles terræmotus, ac funeſta peſtis contagio: eamque ob cauſam, vt Dei iram ille placaret, hanc ſolennitatem, multis iam ante ætatibus, toto terrarum orbe inſtitutam, præcipuis pietatis officiis illic Conſtantinopoli coli voluit. Verùm multò quidem ante illam celebratam eſſe cùm illæ duæ ſuperiores oſtendant, tum conciones Chryſoſtomi de eo die ante id tempus in ea ipſa vrbe habitæ, & aliæ veterum patrum complures.

NOTATIONES
EX PETRI NANNII ET
ALIORVM SCHOLIIS SELLECTÆ AD
huius editionis vſum accommodatæ.

IN ENARRATIONES DVAS SVPER Geneſim ad Horontianum.

TOMO PRIMO.

COL. 415. *d. Videt coronas luminũ, lunæ & ſtellarũ globos conſiderat.* Vel alluſum ad coronam Ariadnes, vel in genere ſidera hic illic quaſi flores ſparſa coronas appellat: nimirum vnde coronæ ſtellantes fieri poſſent, materia pro ipſo opere poſita, per Metonymiam.

Ibid. e. Galerum leuat. Omnia munia pugilis deſcribit, qui non armis, ſed pugnis & calcibus aduerſarium oppugnat.

416. *l. Terra ergo exercitium eſt hominis, cælũ corona.* Exercitium idem, quod palæſtra, locus nimirum vbi pugiles ſeſe exercent: aut alludit ad illud Gen. 3. Emiſit illum Dominus de paradiſo, vt exerceret terram.

417. *h. Nullis aſſentantium pumicetur ſermonibus.* Id eſt titilletur, fricetur adulatorum blandiloquentiis.

Ibid. l. In quo ad ſimilitudinem æterni Dei νοῦς eſſet inuiſibilis. Miror cur S. Ambroſius Græcam vocem retinuerit. An quia Latini variè hanc efferunt, cùm eam modò mentem modò animum interpretantur, quod vel ex diſticho illo apparet:

Si Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt,
Hic tibi præcipue ſit pura mente colendus.

Nec Virgilius hinc longè alludit:

Dine hunc ardorem mentibus addunt
Euryale? An cuique Deus ſua dira cupido?

An quod etymon Græcum illi magis placuerit, quod νοῦς ἀπὸ τοῦ νοεῖν, hoc eſt ab intelligendo ſit dictus, cũ Mens à meminiſſe, Animus quaſi ἄνεμος appellatus ſit, quorum verborum vim naturámque νοῦς probè explet. An quia Anaxagoras omnia dixerit materia & νῷ conſeruari, ad dogma gratioſum alluſerit, & vocabulum huic dogmati familiare retinuerit.

418. *g. ἀπλανεῖς πλάνηται.* Id eſt, minimè errantes errones.

Ibid. i. Tauri depreſſo ſulcis per totum diem aratro gemunt. Virgilianum eſt:

Depreſſo incipiat iam tum mihi taurus aratro
Ingemere.

Ibid. glomerat greſſus ſuperbos. Et hoc Virgilianum:

Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſuperbos,

Vbi Seruius, glomerare greſſus, id eſt, vt cum diſciplina incedat.

Ibid. k. Tum equis ſingularibus. Cùm ſcilicet vno equo ad curſum vtuntur, quales Græci vocant cælites: non binos trahunt, vt deſultores: non iugis innectunt, vt in bigis & quadrigis fit.

410. *a. Et abij, & conduxi mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & ſemicoro hordei & neuel vini.* Hieronymus hoc tertiũ caput Oſeæ ſic transfert, Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei. Et ſeptuaginta tranſlationem in hunc modum adfert: Et conduxi eam mihi quindecim argenteis, & gomor hordei, & neuel vini. Sic Ambroſiana interpretatio ab vtroq; nonnihil variat. Vbi in gloſſa ait, Gomor & corum eiuſdem eſſe menſuræ, nimirum triginta modiorum: & neuel, eſſe dimidium cori.

Ibid. f. Quid igitur opus eſt vt explorem ortus ſignorũ, atque obitus? Ex Virgilianis verbis hoc deformatum eſt:

Daphni quid antiquos ſignorum ſuſpicis ortus?
Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur & ortus.

Ibid. f. Cuius ſtellæ obitus non cremiorum ſenſibiliũ, ſed ſpirantium defunctorũ triumphales manipulos de tumulis reſuſcitauit. Cremium à cremando dictum: volunt nonnulli Grammatici Cremiũ id eſſe, quod dum in ſartagine cibus frigitur, circa margines combuſtum adhæret, allegantq; illũ locum Pſalmi centeſimi primi: Et oſſa mea ſicut cremium aruerunt: vbi Septuaginta habent: καὶ τὰ ὀστᾶ μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν. Heſychius autẽ φρύγιον, ξύλον ξηρόν hoc eſt torrẽ interpretatur. Hic autem ſine omni dubitatione cremia buſta ſignificant, hoc eſt, oſſa, quæ ex vſtrina ſepulchrali reſidua ſuperſunt, quæ aliquando reliquias appellamus.

In enarrationem ſuper Geneſim ad Sabinum.

421. *l. Lecto Hexaemero.* Titulus eſt multorum veterum Theologorum, qui de operibus ſex dierum, quibus mundus conditus eſt, commentaria ſcripſerunt.

Ibid. m. Ex quibus colligitur paradiſum in noſtro principali, &c. Principale hic idẽ eſt, quod Græci ἡγεμονικόν, mens ſcilicet: id nimirum quod in anima humana præcipuum eſt, in quo phantaſiæ & impetus motúſque animi naſcuntur, & vnde ratio emergit. Hieronymus damnat eos, qui paradiſum tantummodo allegoricè exponunt.

422. *n. Tortuoſis angulatur anfractibus.* Alluſit in hoc verbo angulatur, ad etymon anguis, quod ſe circumagat & voluminibus implicet, quæ à Prudentio, Ciceronéque meandri appellantur.

423. *b. Bona eſt enim ſapientia cum hereditate, id eſt, cum fide, quoniam eſt hæreditas credentibus in Dominum.* Hereditas idem eſt quòd Græcis κλῆρος prædium, poſſeſſio, ea pars quæ cuique in diuidendo ceſſit.

424. *b. κοσμοπολίτης* Id eſt, mundi ciuis. Ita nonnulli philoſophi de ſua patria reſponderunt, interrogati cuiates eſſent, vnde & illud Poetæ natum eſt:

Omne ſolum forti patria eſt, vt piſcibus æquor.

In annotationes ſuper Exodum ad Irenaum.

410. k. *Abraham autem & Iacob & poſtea Moyſes, & Dauid paſtores pecorũ fuerunt, regalem quandam in hoc munere diſciplinam.* Alluſum ad hoc, quod Homerus Reges ποιμένας λαῶν, hoc eſt, paſtores populorum nominet, atque adeo ipſi ſimpliciter Reges ποιμένες appellantur.

411. e. *Lauta luxuria.* Id eſt, ſplendor nitorque opulentiæ, vnde mox contraria opponit.

432. b. *Vocibus muta.* Id eſt, non humanis: qua forma muta animalia vocamus, non quod ſono carent, ſed quod humana loquela.

Ibid. Præferens inſenſibilibus ſimulachris virtutum ſpirantem decorem. Id eſt, decorem vita præditum, & quaſi ſpiritum vegetum, ſic & Virgilius:

Excudent alii ſpirantia mollius æra.

In annotationes ſuper Exod. ad Irenaum.

435 c. *Quæ eſt hæc quæ aſcẽdit à deſerto ſicut vitis propago fumo incenſi, odorificata myrrha, & thure ab omnibus pulueribus vngenti?* Græca ſic habent, τίς αὕτη ἀναβαίνουσα ἐκ τῆς ἐρήμου ὡς στελέχη καπνοῦ τεθυμιαμένη σμύρναν καὶ λίβανον ἀπὸ πάντων κονιορτῶν μυρεψοῦ; hoc eſt: Quæ eſt iſta quæ aſcendit è deſerto, ſicuti ſurculus ſuffitu redolens myrrham & thus ex omnibus pulueribus vnguentarii? Sed nihil melius interpretatione Ambroſiana. Latina Biblia paulò aliter habent: Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi myrrhæ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarii? Hic autem obſeruare licet, vnguentarium & pigmentarium eundem eſſe, quem nunc aromatarium appellant.

Ibid. d. Vmbilicus tuus crater tornatilis non deficiens mixto, venter tuus aceruus tritici munitus inter lilia. Ex Septuaginta interpretatione liquet omnino ſic legendum eſſe, ὀμφαλός σου κρατὴρ τορευτὸς μὴ ὑστερούμενος κρᾶμα· κοιλία σου θημωνία σίτου, πεφραγμένη ἐν κρίνοις.

In annotationes ſuper Exod. ad Simplicianum.

437. g. *Tamen quia collatio ſermonis, vt pecunia, magni eſt vſus, atque ea maximus in commune emolumentum negotiationis profectus paratur.* Collatio hic idem quod commercium, permutatio, συνάλλαγμα, ſiue quod magis ad etymologiam accedit συμβολαία.

Ibid. k. λόγος enim diuiſor eſt animarum atque virtutum, λόγος autem verbum Dei validum & acutum. Non leuis cauſa eſt cur hanc vocẽ Græcã retinuerit Ambr. cui in πολυσήμοις ſignificationibus nulla vox Latina eſt. Sæpe enim id eſt quod verbum, quæ interpretatio maximè increbuit: à nonnullis tranſfertur ſermo, ſæpe id quod ratio, ſæpe idem quod cogitatio, ſæpe id quod eloquentia: & fit vt ad multa eius ſignificata ſimul alludatur: quod cùm fit, nullo modo ſenſus eius transferri poteſt. Mirorque quod alii exemplum S. Ambroſii in retinenda Græca dictione ſequuti non ſunt: ſed puto, deterruit eos, quod apud Latinos logi dicantur nugæ & inania verba. Veriti igitur ſunt patres, ne dignitas quæ eſt in verbo Dei, ſordido vocabulo euileſceret. Sed plura de hac re S. Baſilius.

In annotat. ſuper Exod. ad Iuſtum de didrachme.

439. d. *Interrogant me quid ſignificet illud didrachmum.* Nouè dixit didrachmum pro didrachma, eadem ratione: & ἡμιδραχμον dicit. Quanti illud ſit pretii, inter Budæum, Alciatum, Georgium Agricolam multis diſputationibus iactatur: alii denarium & drachmam idem volunt: alii drachmam minorem cenſent, vt eſt: binas drachmas vnum didrachmum facere in confeſſo eſt. De didrachma multa mentio eſt Exodi trigeſimo, vbi collatis Græcis verbis Septuaginta interpretum cum interpretatione Hieronymi ſiclum & didrachmum idem eſſe, continereque inter ſe obolos viginti, deprehendes, cuius dimidium pretium Domino offerendum erat in ſingula capita, longè alia ratione quam Dioſcorides cæterique tradunt, qui drachmam ſex obolorum eſſe volunt. Sed in Septuaginta interpretum tranſlatione euidenter deſcribitur hoc didrachmum ſui generis eſſe, & peculiaris pretii, ſecundum numiſma templi cùm inquit: κατὰ τὸ δίδραχμον τὸ ἅγιον· εἴκοσι ὀβολοὶ τὸ δίδραχμον, trigeſimo Exodi.

Ibid. f. Cùm acceperis computationem filiorum Iſrael in viſitatione ipſorum, dabunt ſinguli pretium redemptionis animæ ſuæ Domino, & non erit in ipſis plaga in viſitatione eorum. Viſitatio hic idem eſt quod cenſitio, nimirum cum ſinguli citati nomen ſuum profiteri coguntur, quod in recenſendo exercitu fieri ſolet. Eadem propè ratione accipitur illud Sapientiæ 4. ἐκ γὰρ ἀνόμων ὕπνων τέκνα γεννώμενα μάρτυρές εἰσι πονηρίας κατὰ γονέων ἐν ἐξετασμῷ αὐτῶν: Liberi enim ex nefario concubitu teſtes ſunt nequitiæ parentum in ipſorum examinatione: nimirum cùm ab ipſis quæritur, vt nomina ſuorum parentum edant, coguntur ſtupra parentum ipſa profeſſione nominum quaſi conteſtata reddere. Pro examinatione habet Latinus, interrogatione, quod eodem recidit, cap. item 14. διὰ τοῦτο καὶ ἐν εἰδώλοις ἐθνῶν ἐπισκοπὴ ἔσται, Latinus interpres hæc verba tranſtulit: Propter hoc in idolis nationum erit reſpectus. Alii addiderunt, non, inquientes propter hoc in idolis nationum non erit reſpectus. Totum autem iſtud caput trigeſimum Exodi, non parum ſapit mores cenſuræ Romanæ: cùm enim numerus Romanorum in condendo luſtro iniretur, ſinguli ciues citati ad cenſores prodibant, ſi nihil in iis nota dignum apparebat, inoffenſi tranſmittebantur: ſi quid contra ignominia dignum videbatur, ſenatori curiam, equiti equum, plebeio centuriam tribúmque adimebant. Id ita eſſe ex Græcis verbis hoc modo tranſlatis intelligemus: Cùm numerum filiorum Iſraelis colliges, viſione, ſiue luſtratione eorum, dabit quiſque Domino munera pro capite ſuo, neque erit ruina ſiue cadauer in illorum viſitatione: & hoc eſt quod dabunt ſinguli quotquot in viſitationem prodierint, nimirum dimidium didrachmæ ſecundùm didrachmam ſanctam. Faciunt autem hanc didrachmam oboli viginti, huius dimidium oblatio eſt Domino: quicumque proceſſerit ad viſionem à viginti annis & ſupra, dabunt hanc oblationem Domino. Quare optimè tranſtulit ita S. Hieronymus: Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino & non erit plaga in iis, cùm fuerint recenſiti: hoc autem dabit omnis qui tranſit ad nomen, dimidium ſicli iuxta menſuram templi. Siclus viginti obolos habet, media pars ſicli offeretur Domino, qui habetur in numero à viginti annis, & ſupra dabit hoc Gomar. Gomar menſura eſt trium chenicum Atticarum, teſte Hieronymo. Ioſephus inquit, eam habere τρεῖς ἡμικοτύλας, cotyla autem & hemina idem eſt, teſte Fannio, continet ergo heminam & eius dimidium.

441. *In ore piſcis inuentum ſtaterem ſumat.* Stateres, Duttici nummi ſunt, eius ponderis, cuius didrachma: quod ipſum conuenit cum tractationibus S. Ambroſii qui ſe de didrachmo loquuturum promiſit: Cenè Matth. 17. didrachma exigitur, & poſtea Petrus in ore piſcis ſtaterem inuenit, ex quo loco iſta deſumpta ſunt. S. Hieronymus agnoſcit ſtaterem & didrachmam idem eſſe S. Ambroſius item hoc ipſum præ ſefert, cum inquit.

Ibid. i. Et ideo & pro ſe & pro Petro tanquam ſingulas drachmas in ſtatere ſolui mandauit. Quamobrem Budæi auctoritas qui quatuor drachmarum ſtaterem cenſet, in præſenti negotio locum non habet. Id autem obiter annotandum eſt cum integrum ſtaterem videantur à ſolo Chriſto exigere, vnus ſtater potuit ſufficere quæſtoribus pro binis capitibus, nempe pro Chriſto & Petro. Sed mihi videntur Imperatores tributum quod Moyſes trigeſimo Exodi in cenſendo populo inſtituit, reſeruaſſe: & vt ibi mentio eſt de didrachma & vltra eius dimidium nec à diuite nec à paupere exigitur: ita hic quoque formula petendi tributi, nomen didrachmi præ ſe tuliſſe, ſuffeciſſe tamen in ſingula capita eius dimidiam partem.

Ibid. l. Cognouimus itaque, ideo dimidium didragmi, lege poſtulari, quia dimidium generi huius mundi, id eſt, conuerſationi ſæculari, & vſui domeſtico, & poſteritati reſeruatur, quibus neceſſe erat & ſortem ex ſorte, id eſt, tranſmiſſionis deputare. Senſus hic: Dimidium didrachmi à Iudæis ex lege petitur, quia dimidiam bonorum partem relinquere in hæredes oportebat, & ſortem, quam in ſua familia nactus erat de ſucceſſore in ſucceſſores tranſmittere, quia prædia non licebat de familia exire.

442. *l. Vnde nec numerum monoda, ſed elementum numeri, quibus ea cura eſt, appellauerunt.* Arithmetici vnitatem, numerum eſſe nolunt. In iis enim numerus eſt, vbi ſumma in plura ſingula diuidi poteſt. Iam dicunt omnem numerum repetita vnitate confici, non tamen vnitatem eſſe ſicque omnia à Deo fieri: eum tamen ea ipſa non eſſe, ſed quod ſint, ex Deo habere.

Ibid. m. degener. Degener eſt, qui à genere ſuo deficit. in vtramque partem & bonam & malam capitur, ſæpius tamen in deteriorem.

In annotationes ſuper Exodum ad Romulum.

444. *d. Crebra & iucunda alloquia cudantur.* Alij cudantur. vt hic duplex lectio eſt, ita quoque in illo Terentiano verſu, vnde illud deſumptum videtur eſſe: Verùm interea dum ſermones cædibus, vbi in aliis libris inuenitur cudimus.

Ibid. f. conflatum eſt vituli caput. Iudæi, qui Ægyptiis ritibus quadringentorum annorum incolatu aſſueuerant, facilè pertrahebantur ad ſuperſtitionem Apis ſiue Serapidis, quem in ſpecie tauri Ægyptij colebant. Vitulum verò aliquando capi pro iuuenco ſiue tauro notum eſt vel ex Virgilio.

Si ad vitulam ſpectes, nihil eſt quod pocula laudes

Eſt alioqui vitulus inter boues gradus ætatis, qualis eſt puer inter homines, & quod iuuencus ſiue iuuenca inter hoc genus armenti, id viciſſim iuuenes inter homines.

445. *g. Denique & patria ſua Iacob abſcondit inaures cum ſimulachris gentium.* Sæpius me malè habuit, cur inaures ab idololatriæ cultu diuerſiſſimas ſepelierit Iacob vna cum idolis. Sed hunc ſcrupulum mihi eripuit Hebræus noſter Andreas Baſilenſis, qui reſpondit inaures ibi vocari, quæ ſacerdotes in cultu numinis aures tegunt, quales fuere apud Romanos infulæ.

Ibid. i. Sic Moyſes typhum illum diſſipauit Ægyptium. Typhum, faſtum ſcilicet & elationem. Id enim ſignificat Græcum vocabulum hoc.

446. *k. Ipſe ſi quid melius habes nobis comparticipato.* Alluſum ad illud Horatij:

Si quid noſiſti rectius iſtis,
Candidus imparti, ſi non, his vtere mecum.

In annotationes ſuper Leuiticum ad Simplicianum.

448. *a. Rara itaque confeſſio de peccato, rara pœn. &c.* Aſſertio, id eſt, vt hanc vocem, pœnitentiam, ſibi vindicent, & vſurpent, & agnoſcant ſe erraſſe.

Ibid. Quia cito impetus irrationabilis praeuenit, & flamma quadam celerrimi motus animam depaſcitur. Alluſum eſt ad Abiud & Nadab, qui ideo combuſti fuerunt, quod alieno igne incenſum Domino adoleuiſſent: ſed hoc plenius poſtea ipſe indicat.

Ibid. d. Facile corrumpitur ac deterioratur. Deteriorare, verbum etiam in Pandectis legum obuium eſt, ne quis tamquam barbarum auerſetur.

449. *g. Vt reficiat, & paſcat obnoxium animum pœnitentia.* Obnoxius qui in noxa ſiue qui in noxia eſt. Diſcrimen inter vtrumque Grammatici ponunt, ſed auctores iis vocibus promiſcuè vtuntur.

Ibid. b. Ideo & alibi legis duos hircos, vnum in quo ſors Domini, alterum tranſmiſſionis. Hæc inuenies Leuit. 16. Cæterum hircus iſte tranſmiſſionis, ab Hieronymo appellatur emiſſarius, quod in ſolitudinem emittatur, & ſeptuaginta Interpretibus ἀποπομπαῖος, quaſi dicas ablegatus, ſiue dimiſſarius, nam emiſſarius longè alterius eſt ſignificationis. Videat diligens lector num vox dimiſſarius corrupta ſit apud Hieronymum in emiſſarium.

In annotationes ſuper Leuiticum ad Conſtantium.

450. *k. Qui viros circumciſione ſignatos, etiam opprobrio & illuſione dignatos arbitrantur.* Eos enim contemptiſſimo nomine verpos appellare conſueuerunt.

Ibid. l. Reperimus autem in hiſtoria veterum, non ſolos Ægyptios, ſed etiam Æthiopum & Arabum & Phœnicum aliquos circumciſione erga ſuos vſos. Sumptum hoc aliqua ex parte ex Euterpe Herodoti eſt.

In annotationes ſuper Exodum ad Romulum.

456. *d. Vt alienis diſpendiis famem ſuam ableuent.* Alij codices habent alleuent, quod quidem conſuetius, ſed illud alterum familiare Ambroſio eſt.

Ibid. Verè terra eſt ferrea telorum ſegetibus inhorrens. Alluſionibus Virgilij hæc verba conſtant:

Sed ferro ancipiti decernunt, atráque latè
Horreſcit ſtrictis ſeges enſibus, æráque fulgent
Sole laceſſita.

In annotationes ſuper Leuiticum ad Chromatium.

459. *a. Ideo Balaam ille Chaldæus accitur ad fidem, vt Chaldæorum ſuperſtitio conteſteretur.* Alluſio ad id quod à generis vitio Mathematici & Genethliaci Chaldæi appellentur.

460. *b. Sed viſu faciles & dictu affabiles circumueniunt.* Verſus Maronis cum paruula immutatione:

Nec viſu facilis, nec dictu affabilis vlli.

Ibid. d. Et ideo conducit eum, quaſi diuinum, non elegit, quaſi prophetam. Diuinum, id eſt, hariolum, augurem.

In annotationem ſuper cap. 22. Deuteron. ad Irenæum.

484. *c. Quid in pullis? quàm canora vox galli? nocturniſque vicibus ſolenne munus ad excitandum & canendum.* Omnis auitij generis fœtus, pulli dicuntur, vt quadrupedum catuli, propriè tamen partus gallorum pulli appellantur, inde pullarios qui gallinaceos nutrit ad obſeruandum tripudium ſoliſtimum. Plin. l. 10. c. 21. de gallis, Proximè gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendóque ſomno natura genuit. Norunt ſidera & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu, cum ſole eunt cubitum, quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laborémque reuocant, nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diémque venientem nuntiant cantu, ipſum verò cantum plauſu alarum hactenus Plinius, quamobrem à Prudentio appellatur Ales diei nuncius, ab Auſonio Excubitor:

Excubitórque diem cantu prædixerat ales.

Ab eorum cantu Græci duo gallicina faciunt, Latini vſum.

In Pſal. CIV. de vera libertate ad Simplicianum.

TOMO SECVNDO.

861. *K. oſtendens libertatem noſtram in Chriſti eſſe ſapientia.* Iuxta Stoicum dogma, ſolus ſapiens eſt liber. Cicero in Paradoxis ὅτι μόνος σοφὸς ὁ ἐλεύθερος, καὶ πᾶς ἄφρων δοῦλος, id eſt omnes ſapientes eſſe liberos, & omnes ſtultos ſeruos: quid enim eſt libertas? Poteſtas viuendi vt velis. Quis igitur viuit vt vult, niſi qui recta ſequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via conſiderata atque prouiſa eſt, qui ne legibus quidẽ propter metũ paret, ſed eas ſequitur, atque colit, quod ſalutare eſſe maximè iudicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac libere: cuius omnia conſilia reſq; omnes quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodémque feruntur: nec eſt vlla res quæ plus apud eum polleat quàm ipſius voluntas atque iudicium?

803. *f. Sed non ille ſolum liber, qui Dominum licitatorem non pertulit, aut tollentem digitum non vidit.* Id eſt, non ſolũ ille liber, qui emptus non eſt, & de cuius capite licitatio

facta non eſt, aut qui non vidit emptorem ſui, qui digitum in ſublime ſuſtulit, quo indicabat ſibi eo pretio mancipium addici cupere, quod in auctione præco pronuntiauerat, vt enim *χειροτονία* eſt vbi ſublata manu ſuffragium declaramus, ita tollere digitum ſolemus, vbi indicamus, quid nobis addici velimus.

865. *l. Et quanta in ipſis inſipientes refragati ſint.* Refragia à refragari, cui contraria ſunt ſuffragia. Vt enim aſtipulatio alienæ ſententiæ ſuffragium eſt, ita refragium diſſenſio eſt, & obluctatio: à comitiis ducta translatio.

Ibid. b Furta belli. Quæ per inſidias geruntur, & non aperto marte, furta belli nominantur, cùm victoriam doloſurantur, non vi eripiunt. Virg. 11. Æn. Furta paro belli. Salluſtius, gens ad furta belli peridonea. Rurſus. Virg. 10 Æn. Haud melior furto, ſed fortibus armis.

866. *i Stultus complexus eſt manus.* Eccleſ. 4. Stultus complicat manus ſuas & comedit carnes ſuas dicens: Melior eſt pugillus cum requie, quàm plena vtraque manus cum labore, & afflictione animi Græce, ὁ ἄφρων περιέλαβε τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Quod & ita interpretari poteſt: Incurius ſiue ſtultus circumplexus eſt manus ſuas. Deſcripſit autem habitum ignaui & inertis qui alteram manum alterius palma inuoluit, & vtramque ita ad opus inutilem reddit: ferè idem, quod conſertis inter ſe digitis ſedere.

Ibid. k. Calanus Alexandro, &c. De Calano ita Suidas. Indus vnus ex numero Brachmannorum, ita enim ſapientes Indi vocantur, huic Alexander Macedo, cùm ſe præſentē obieciſſet, funebres Indos exhibuit, & merobibas in certamen produxit ob temulentiam Indorum. Calanus autem ad omnia Alexandro concinnè reſpondit. Cæterum ſermo iſte ex interpretatione Græcorum verborum nonnihil græciſſat. quale illud, gignit corruptionem, quod nihil aliud ſignificat quam ignem perdere & abſumere, quale & illud, ſuper hunc nos ſumus, pro iſtis, nos ſuperiores ſumus & vincimus, quæ prorſus indolem Græcanicam ſapiunt.

In enarrationem ſuper caput 52. Eſaiæ ad Irenæum.

1116. k. ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὡραῖοι πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων αὐτόν. Id eſt, Speciosus pulchritudine præ filiis hominum, quàm ſpecioſi pedes annuntiantium eum.

1117. *In quo videtur & clarificatur pater, ſicut ipſe clarificat filium.* Mutuatitium id ex verbis Ioannis cap. 17. δόξασόν σου τὸν υἱὸν ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, vetus interpres, Clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Quia hoc idem verbum multis in locis clarificet, transfertur, veni in eam cogitationem, num gloria dicta ſit quaſi claria: eſſe autem promiſcuum vſum inter C. & G. in Caio & Gaio, Cneo, & Gneo, omnibus liquet, quę ἀντιστρέφει gladium pro cladium, rurſum *in* tranſire in moro & mauro, codice & caudice, ola & aula euidenter cognoſcitur. Nec tamen interim ignarus ſum Varronem de lingua Latina, qui vulgo Feſtus Pompeius dicitur, gloriā ἀπὸ τοῦ κλέους dictam exiſtimare, ſed quid vetat in Latino vocabulo Latinam etymologiam quærere?

1118. *d. Volebat enim nos in figura eſſe illius mundi, non in poſſeſſione atque vſu.* Subobſcurus ſermo: ſenſum hunc opinor: Volebat nos verſari in mundo: quaſi in re imaginaria, & quæ nulla quaſi ſoliditate ſubſiſteret. Puto enim illum alluſiſſe ad illud primæ ad Corinthios ca. 7. Præterit enim figura mundi, nam poſtea addit, ambulantes tamquam in imagine ſæculi.

Ibi. f. Tunc ſupinatur per arrogantiam. Deſcribit vultum ſuperbi, qui os ſublime in cælum erigit, contrarius eſt demiſſus, qui vultum in terram deiicit.

1119. *h. Vt renouatis alarum remigiis, &c.* Metaphora Virg. eſt.

> Redditus his primùm terris, tibi Phœbe ſacrauit
> Remigium alarum.

Ibid. k Corde nos cepiſti, &c. Græcis id maiori emphaſi dicitur. ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀδελφὴ ἡμῶν νύμφη, ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἑνὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Excordiaſti, vt hoc verbi fingam, quia latini nihil tale habent, nos ſoror noſtra ſponſa, excordiaſti nos vno oculorum tuorum. Vetus autem interpres, vulneraſti cor meum ſoror mea, ſponſa mea, vulneraſti cor meum in vno oculorum tuorum.

Ibid. Tabernaculum circa quod ſcribæ Domini prætendunt. Tendere eſt tentoria habere Virg. Hic ſæuus tendebat Achilles. Prætendere, qui ante alios tendunt, & ſuis cuſtodiis cingunt & tuentur.

In enarrationem ſuper cap. 17. Hieremiæ ad Sabinum.

1122. *Quæ decipiendi venatoris vias calleat:* Plinius l. 10. cap. 33. Si ad nidum auceps cœperit accedere, procurrit ad pedes eius fœta, prægrauem aut delumbem ſeſe ſimulans, ſubitoq; in procurſu, aut breui aliquo volatu cadit fracta, quaſi aut ala aut pedibus, aut procurrit iterum, iam prehenſurum effugiens, ſpémque fruſtrans, donec in diuerſum abducat a nidis.

Ibi c. Vt in fœminas cum ſummo certamine mares irruant. Plinius ibidem, illæ quidem & maritos falluut, quoniã libidinis intemperantia frangunt earum oua, ne cubãdo detineantur: tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum, victum aiunt venerem pati.

In obſeruationem alteram ſuper Michæam ad Horontianum.

1141. *c. Iudæ tranſiuit in paradiſum, vbi ſe capiendum dedit.* Paradiſum hortum illum Gethſemani nominat, vbi Chriſtus à Iudæis captus eſt, & rectè. Eſt enim Paradiſus non proprium nomen loci, ſed appellatiuum. Viuaria enim vbi feræ habentur, à Græcis παράδεισοι vocantur, necnon & horti & viridaria & ambulationes Regum ita nominantur.

1142. *d. Quam ſuſcepit in Golgotha Chriſtus vbi Adæ ſepulchrum eſt.* Ex opinione illa qua dicunt ſanguinem Chriſti in Adæ ſepulchrum defluxiſſe.

In obſeruationem ſuper Aggæum Prophetam ad Irenæum.

1144. *Si tempus vobis eſt vt habitetis in domibus cælatis.* In veteri tranſlatione: Nunquid vobis tempus vt habitetis in domibus laqueatis? ferè eodem ſenſu, tangit enim eam magnificentiam ædium, quæ vel cælato opere vel lacunaribus conſtant: Græcè autem, εἰ καιρὸς ἡμῖν ἐστι τοῦ οἰκοδομεῖν ἐν οἴκοις ἡμῶν κοιλοσταθμοῖς, hoc eſt, in ædibus quæ habent cauas manſiones, atque eò videtur alluſiſſe S. Ambroſius ex iis quæ ſubrexit: *Quid ergo iſtud eſt niſi in ſuperioribus habitandum, non in valleſtribus & ſubterraneis habitaculis.* Quaſi per domos cælatas intellexiſſet domos, quæ habent ſubterraneas cellas, & hypogæa. Sed paulò poſt ait, domos cælatos & argentuo cælatum.

Ibid. Quia luxurioſum eſt hypogæa quærere. Hypogæa loca ſubterreſtria vbi caupones & meretrices ſtabulari ſolent, quæ ob ſimilitudinem cubilium ferarum luſtra Romanis appellantur, meretrix certè χαμαιτύπη & χαμαιτυπὶς nominatur.

Ibid. l. Quid de Petro dicam, qui ad horam ſextam aſcendens in ſuperiora. Ne quis per ſuperiora montia cacumen, aut ſimile quid intelligat, ſciat hoc vocabulum ad quod toties alludit S. Ambroſius ὑπερῷον eſſe, quod ſignificat cœnaculum ſuperius, vox compoſita ab ὑπὲρ & ᾠὸν veteres teſtudinata ſiue concamerata ouum appellabant, ita Leda in fabulis cùm in tali cubiculo peperiſſet, finxerunt eam oua peperiſſe. In actis tamen δῶμα reperitur, quod tectum ſignificat, nimirum Iudæorum more in ſublimi oraturus.

1146. *d. Currus ex Ephrem & equus ex Hieruſalem.* Aut ἐν ἅρμασι δύο currus equis iunctis ſignificat, aut duo genera bellatorum innuit, quorum alii ex curribus depugnabant, alii ex equis ſingulis. Ita quoque & in Pſal. 19. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini ſeparabimus.

In enarrationem de Paſchalis celebritatis ratione ad Epiſcopos per Æmiliam conſtitutos.

TOMO QVARTO.

304. *l. Sed aliud eſt obſeruare gentilitio more, vt qua luna quid adoriendum ſit inducas, vt puta, quintam eſſe fugiendam, nihilque ea inchoandum.* Ex obſeruatione Virgilij Heſiodique dictum, qui quintum diem lunæ inauſpicatum volunt Virgil. Georgicon 1.

> Ipſa dies alios alio dedit ordine Luna.
> Felices operum: quintam fuge, pallidus Orcus
> Eumenidéſque ſatæ: tum partu terra nefando,
> Cœúmque Iapetúmque creat ſæuúmque Typhœa,

Heſiodus autem ſic:

> Πέμπτας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε καὶ αἰναί.
> Ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐριννύας ἀμφιπολεύειν.

Sic Virgilius eam diem infauſtam eſſe voluit, quia ſit natalitius hoſtibus Iouis. Heſiodus quia tum Furiæ obambulent ad pœnas ſumendas de nocentibus. Seruius quod eo die nata ſit Pallas dea ſterilis. Democritus etiam philoſophus in hac opinione fuit. Mirum eſt Virgilium, quintam dixiſſe cum dixerit Heſiodus quintas, niſi exemplar Virgilianum ſit corruptum. Sunt autem ſex quintæ in ſingulis menſibus lunaribus ſecundùm Atticam obſeruationem, qui lunare ſpatium in tres decades deſcribunt. Cæterum etiam quartam lunam vulgare prouerbium infamat, qua infelices quarta luna nati eſſe dicuntur.

306 *b. Octageſimo autem anno tertio ex die imperij Diocletiani.* Mira loquutio, ſed ea ter in hac eadem epiſtola vſus eſt. Paulò enim pòſt ſic dicit, *rurſum nonageſimo & tertio anno a die imperij Diocletiani:* ac deinde in fine huius Epiſtolæ, ſicut & *ſeptuageſimo ſexto anno die imperij Diocletiani.* Eſt autem ſenſus, anno octogeſimo, & nonageſimo tertio, ex quo primum ad imperium Diocletianus peruenerat, non quod tot annos imperauerit Diocletianus, qui ſeptuageſimo octauo anno ſuæ ætatis extinctus eſt, ſed quod poſt acceptum a Diocletiano imperium is annus fuerit octogeſimus, quo lunaris ratio Paſchalis feſtum in alium diem tranſtulit.

Ibi. e. Indictio enim in ſeptembri menſe incipit. Indictio quindecim annos continet, hoc eſt tres Olympiades. Indictiones Beda incipere dicit 8. Calend. Octobris, quæ ſententia non pugnat cum Ambroſiana, cùm octauo Calend. Octobris octo adhuc dies menſis Septembris reſidui ſint.

In orationem funebrem de exceſſu Satyri.

30*6. a. In vtroque & fides ambiguum, & vita periculum.* Vita aliquando ipſa anima eſt. Virgil. de Turno:

> Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub vmbras.

Aliquando idem quod victus Græcanico more, quibus βίος, & vitam, & victum ſignificat. Digeſtis de officio præſidis: Nec tenuis vitæ homines, ſub prætextu aduentus officiorum, vel militum lumine vnico, vel breui ſupellectila ad aliorum vſum tranſlato iniurijs vexentur, præſes prouinciæ prouidebit. Aliquando mores ſignificat alicuius, quapropter qui operatiores ſunt in ſcribendis ingenijs principum, libros ſuos vitas inſcribunt, non hiſtorias. Hinc Plutarchus opus ſuũ βίους παραλλήλους nuncupauit: atque ex eadem ratione eſt titulus ille vitæ ſanctorum Patrum: atque eã ſignificationem verba S. Ambroſij hic requirunt: hinc eſt quod Donatus in Phormione dicit vita, & mores, & animam, & alimentum ſignificat & ſpatium viuendi.

311. *Nihil mihi profuit vltimos hauſiſſe anhelitus, nihil flatum in os re ſpiraſſe morientis.* Summa cum vbertate, & vehementia cum Virgiliano luctu decertat, & in proſa elegantiſſimi carminis vim, & gratiam exuperat:

> Date vulnera lymphis
> Abluam, & extremus ſi quis ſuper halitus errat,
> Ore legam.

Nec aliter Statius ſecundo ſiluarum:

> Te vultu moriente videt, linguaque cadente
> Murmurat, in te omnes vacuum pectoris efflat
> Relliquias.

Solent autem id facere, vt recepta in ſe per μετεμψύχωσιν morientis anima, quaſi eius ſpiritu deinde potius quàm ſuo victuri eſſent. Sed S. Ambr. id luctuoſius interpretatur, quaſi communionem mortis ex fratris anhelitu accipere ſtuderet, ne videretur ad iſtam μετεμψύχωσιν Pythagoricam alludere.

313. *d. Quam doleres in Alpium vallo, ſummam noſtræ ſalutis conſiſtere, lignorumque concædibus conſtitui murum.* Habent alij pro concædibus congeribus, alij aggeribus, nimirum ſtragibus deiectarum arborum vt itinera hoſtibus intercluderentur. Quid melius ſit, aliis diuinandum relinquo, nam & concædibus intelligi poteſt, quaſi multa ligna communi cæde, & ſimul ſtrata.

Ibid. f. Felix igitur tam opportuno obitu, quia non es in hunc ſeruatus dolorem. Eadem imago ſententiæ in verbis Virgilij:

> Túque ô ſanctiſſima coniunx
> Felix morte tua, nec in hunc ſeruata dolorem.

314. *e. Qualem te tunc ego frater aſpicio.* Et hoc quoque ad Virgilianum carmen effigiatum eſt:

> Hunc ego te Euryale aſpicio.

Ibid. d. Quanti tibi dixerunt aliquid, qui ſe mihi dixiſſe memorarent? quæ mihi hinc quanta frequenter oborta lætitia, quod eos errare in nobis cernerem? quàm gratus error, quàm iucunda prolapſio? Et hoc quoque aliqua ex parte à Virgilio mutuò ſumptum eſt:

> Daucia Laridæ Tymbérque ſimillima proles
> Indiſcreta ſuis, gratúſque parentibus error.

Quanti autem hîc poſitum pro quot, vt tanti in euangelio pro tot: ſed quid hoc inter tantos? Ita Græcis eadem ſignificatione ποσοί & τοσοῦτοι dicuntur, quo & numerum continuum, & diſcretum oſtendunt: Ioan. 6. ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστι εἰς τοσούτους, vbi interpres vetus: Sed quid hæc inter tantos? Fateor raras huiuſmodi locutiones, ſed tamen quia, quanti, pro quot apud probatiſſimos reperitur, veriſimile eſt eius ἀνταποδοτικὸν tanti, in eoſdem vſus receptum eſſe. Catullus, & quantum eſt hominum venuſtiorum, pro quotquot ſunt venuſtiores dixit. Certè cùm dicimus, tantum nummorum non dicimus, quàm magni ſunt nummi: ſed quam multi.

315. *i. Etenim ligari fecit in Orario.* Orarium hic idem genus veſtis cum eo, quod nunc in ſacrificali cultu ſtola dicitur, apud veteres infula nominatur. Cuius extremitates vittæ dicuntur, etiam nunc in baptiſmo pueris initiandis imponitur: inſigne illud, & hoſtiarum, & ſacerdotum eſt, credo in Deo Chriſtianis ſolenne fuiſſe, quod S. Petrus genus Chriſtianorum, & regium, & Sacerdotale appellat.

Ibi. k. Quod ſi homini non referre, ſimile homicidio iudicatũ eſt. Non abhorret hoc ipſum a lege Perſica, cuius meminit Xenophon, ſecundùm quam ſumma pœna plectebantur, qui ingratitudinis conuicti eſſent.

Ibid. m. Eſt enim huiuſmodi gratia vis, vt & cum refertur, habetur, & habendo referatur. Pulcherrima Antipallage mutuóque ſumpta ex Oratione Ciceronis pro Cn. Plãco, Quamquam diſſimilis eſt pecuniæ debito, & gratiæ. Nam qui pecuniam diſſoluit, ſtatim non habet quod reddidit: qui autem debet, æs retinet alienum: gratiam autem & qui refert, habet & qui habet in eo ipſo quod habet, refert. Hactenus Cicero. Criſpum, inquit Iulianus, agmen orationis rotundúmque ac modulo ipſo numerorum venuſtum. Meminit huius ſententiæ Aulus Gellius Noctium Atticarum lib. 1 cap 4.

316. *h. Nam quid ſpectatam ſtipendiis forenſibus eius facundiam loquar?* Stipendiis forenſibus, id eſt, agendis cauſis in foro. Iam enim militiam in duo genera diſtinguunt in armatam, & forenſem.

317. *Quid vero illud recenſeam, quod ſupra ipſam iuſtitiam pietatem progreſſus, cum quaſdam incubatori communium fructuum mei contemplatione muneris putaſſet eſſe tribuenda?* Incubatori, detentori, qui rebus alienis toto corpore inhæret. Ita Dionyſius a Macrobio Siculæ incubator aulæ nominatur. Metaphora deſumpta a canibus, qui toto complexu corporis prædæ, quam rapuerunt, imminent, qualem Cerberum deſcribit Virgilius:

Corripit obiectam, atque immania terga reſoluit,
Fuſus humi toto ingens extenditur antro.

Huic tamen improbo detentori aliquid concedendū putabat, reſpectu epiſcopalis functionis.

310 *g. Ex te conceptum per te leuare mœrorem.* Integer heroicus eſt, ſi pro mœrorem dolorem.

Ibid. i. Eius functa ſolatio. Id eſt vſa ſic ſupra in hac eadem oratione: ita perfunctus ſum, quamdiu licuit commiſſo mihi fœnore.

Ibi. k. Et ſi diutius mecum tibi videbar acceſſi. Alluſum ad Didonem Virgilianā, vbi Dido ideo magis ad mortem properat, quod mariti voce ſe vocari putaret:

Quo magis inceptum peragat, lucémq; relinquat:
Hinc exaudiri voces, & verba vocantis
Viſa viri.

Ibid. Neque enim vnquam prolixius abfuimus à nobis, tu tamen ſolebas reuiſere Mutilum videtur, & tale aliquid deeſſe, neque enim vnquam prolixius abfuimus à nobis inuicem, quin ſi ego non te, tu tamen me ſolebas inuiſere.

In orationem de fide Reſurrectionis.

321. *c. Fuiſſe etiam quidam feruntur populi, qui ortus hominum lugerent, obitúſque celebrarent.* Thraces hi ſunt, & potiſſimum ex gente, quibus nomen eſt Drauſis, auctor eſt Pomponius Mela, Herodotus, Solinus.

322. *a. Eos, quos labor vitæ ſalum veniſſent.* Salum dictum putant, quaſi Salem: hoc eſt aquam marinam: ſed ego non minus à Græco verbo σάλω, quod commotionem, tumultúmque maris ſignificat, deductum puto, Virgil. Æneidos 1.

Pérque vndas ſuperante ſalo, pérque inuia ſaxa.
Idem lib. 2
fit ſonitus, ſpumante ſalo.

Iuſtinus li 44. Tum plane manifeſto quodam numine inter furentes æſtus ac reciprocantes vndas, velut naue non fluctu veheretur, leui ſalo in litore exponitur. Hic tamen S. Ambroſius ſalum pro mari poſuit.

321. *b. Denique Lyciorum feruntur eſſe præcepta, quæ viros iubeant muliebrem veſtem induere, ſi mœrore indulgeant.* Mœrere eſt vicem mortui dolere. Cic. in 1. Tuſc. Quis eſt, qui ſuorum mortem primum non eo lugeat, quod eos orbatos vitæ commodis arbitretur. Tolle hanc opinionem, luctum ſuſtuleris: nemo enim mœret ſuo incommodo: dolent fortaſſe, & angontur.

Ibi. c. Cur enim mœſtitiam tuam non ratio potius, quàm dies leniat? Primùm hæc ſententia deformata eſt ex verbis Terentij in Heaut. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miſeriā natus ſum: aut illud falſum eſt, qood vulgo audio dici, diem adimere ægritudinem hominibus Caderet deinde ſuo ima ab alijs multis occupata. Cic. ad Atticom li. 12. epiſt. quinta: Conſolationum autem multæ viæ, ſed illa rectiſſima, impetret ratio, qood dies impetratura eſt. Ægrotationem autem Cic. in 3. Toſc. quæſt. li. corporis eſſe dicit, ægritudinem animi.

324. *i. Quantò magis anima noſtra corporeum iſtud euadere geſtit ergaſtulum.* Ergaſtulum eſt, vbi ſerui vincti tenentur πρὸς τὰ ἔργα, id eſt ad opera facienda.

Ibid. m. Obita morte Id eſt tolerata. Sic Lucretius:

Morte obita, quorum tellus amplectitur oſſa.

329. *a. Ecce veteres poſuiſti dies meos, & ſubſtantia mea tanquam nihil ante te.* Vetus tranſlatio ita habet Græca habēt, ἰδοὺ παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ὡσεὶ οὐθὲν ἐνώπιόν σου. S. Ambroſius videtur legiſſe non παλαιστὰς ſed παλαιὰς nam veteres tranſtulit quaſi dies ſenio, & vetuſtate annorum grauatos. S. Hieron. vertit: Ecce breues poſuiſti dies meos, & vita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo. Eſt autem hic ſubſtantia idem qood materia, aliquando id ipſum quod eſſentia.

Ibid. c. Melius vtique quam illi, qui meditationem mortis philoſophiam eſſe dixerunt Verba Ciceronis ſunt in Tuſcul. ex auctoritate Platonis philoſophiam eſſe cōmentationem mortis. Eſt autem meditari, rebus aliquando agendis quaſi præludere: meditatióque nihil aliud eſt, quàm præexperimentum, & prætractatio, qua re iuſtruis antequam ad ipſum agona venias.

Ibid. f Habes ſacrarum ferias. Ferias inuſitatè dixit pro vacationibus ac ſanctionibus, quod in fœdere porcam ſilice ferire ſolent.

327. *l. Quorum multi enim vitā ſolo mortis titulo conſecrarunt.* Nimirum quod vitam mortis honeſtate ſanctam reddiderunt, alioquin vituperabiles qualis fuit inter cæteros. Otho, & Catonis filius

Auſonius.

Mox Otho famoſus, clara ſed morte potitus.
Idem de eodem
Æmula polluto geſturus ſceptra Neroni
Obtruitur celeri, raptus Otho exitio.
Fine tamen laudandus erit, qui morte decora
Hoc ſolum fecit nobile, quod periit.

Sic & Suetonius: Denique magna pars hominum incolumem grauiſſimè deteſtata, mortuum laudibus tulit, vt vulgo iactatum ſit, etiam Galbam ab eo non tam dominandi, quam Reip. ac libertatis reſtituendæ cauſa interceptum

329. *e. Denique multa gignantur, quamuis iugi ſerenitate humo arido, arenoſóque naſcuntur.* Non humo arida, & arenoſa, & rectè Priſcianus verba illa Salluſtij in bello Iugurthino ita legit: Sed ex medio quaſi collis oriebatur in immenſum pertingens, veſtitus oleaſtro, ac myrtetis, aliiſque generibus arborū, quæ humo arido, arenoſoque gignuntur. Non vt vulgo legitur, humo arida arenoſáque Id admonendum fuit, quia ſæpius S. Ambroſius humum in maſculino genere vſurpat, ne vitium putetur.

330. *a. Auis in regione Arabiæ, nomen eſt Phœnix* Lactantius:

Hoc nemus, hos lucos auis incolit vnica Phœnix:
Vnica ſed viuit morte refecta ſua.
Ipſa ſibi proles, ſuus eſt pater, & ſuus heres:
Nutrix ipſa ſui, ſemper alumna ſibi.
Ipſa quidē, ſed non eadem, quia & ipſa, nec ipſa eſt,
Æternam vitam mortis adepta bono.

331. *e. Multi dormientium in terræ foſſu, vna apertione exurgent.* Græca verba Danielis aſtipulantur huic lectioni, καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται. Noue autem dixit S. Ambroſius foſſu pro foſſa, ſiue foſſura.

332. *g Quod ſi veteres ſapientes ſatis Hydræ dentibus.* Et Iaſon in Colchis, & Cadmus in Thebana regione dentea ſerpentium ſeminauerunt, ex qua ſemente homines armati prodierunt.

333. *r. Audiuit ergo defunctus, & exiuit foras de monumento, ligatus pedes, & manus inſtitis, & facies eius orario colligata erat.* Pro inſtitis tranſtulit quidam ſepulchralibus faſciis: & annotationibus in eundem locum idem tradit, quaſi κειρία ἀπὸ τοῦ ὀνείρου, hoc eſt à morte ſit deriuatum. Ariſtophanes in auibus κειρίας zonas ſiue cingula lectorum interpretatur, arbitror quo veteris interpretis vocem caſtiſſimam, & huic loco congruā eſſe. Eſt enim inſtita lymbus ille ſiue faſcia, quę matronali veſti ſubaſſuitur, vt prætexta purporea illa, quæ togæ prætexitur. Horatius Satyra 2. lib. 1.

Quarum ſubſuta talos tegat inſtita veſte.

Arbitror autem Iudæos iſtis faſciis vſos eſſe, vt mēbra reſoluta tali vinculis illis cohærerent, ac potiſſimùm ideo manus, & pedes vinciri ſolitos, quod illi à cæteris membris ſeparatiores eſſent, & faciliimè diſiungerētur niſi zonæ iſtæ intercederent. Certè S Auguſtinus auctor eſt morientibus ſolere pollices ligari. Exiſtimo autem in Chriſti ſepultura Iudaico more inhumati ea vincola ex lino fuiſſe, ac proinde ea ſub linteorum nomine ibi ſubintelligi. Iam quod Dauidis Pſalmus ait 18 quia circumdederunt me contritiones mortis, torrentes Belial terruerunt me, funes inferi circumdederunt me, præuenerunt me laquei mortis, traductū metaphoricos videri poteſt ab iſto vſu ſepulchralium vinculorum.

Ibidem. Comprehende ſi potes, quemadmodum clauſis oculis iter carpat, vinctis pedibus gradum dirigat, inſeparabili greſſu,

ſeparabilique progreſſu. Non hic vitij quidquã, ſed obſcuritas magna. Eſt autem hic ſenſus: quomodo vinctis pedibus iter dirigat, cruribus inter ſe reuinctis, tamen quaſi diuaricatis alterno motu pedum incedens.

337. *f. Vnde oportet vocis tuba nos ſcire virtutem, ne videamur barbari.* Id eſt vel indocti bellorum, vel non Romanæ ditionis, vt qui Romanas conſuetudines non intelligamus: hic autem Barbari pro Allophilis ponuntur, qui ad Eccleſiæ Chriſti, ritus inſolentes ſunt.

342. *Leui cornua quæras.* Leui cui contrarium eſt aſperũ. Virgilius de Prœti filiabus:

Et ſæpe in leui quæſiſſet cornua fronte.

IN ORATIONEM DE BASILLICIS non tradendis contra Auxentium.

TOMO QVINTO.

100. *i. Nam vbi eum Herodes quæſiuit, & cepit, recepit in carcerem.* Dubium eſt, num recipere, idem ſit, quod recondere aut retrudere: In actis eſt, Græcæ, ἔθετο εἰς φυλακήν.

Ibid. m. Non regiam Palatij prætexebam eundo atque redeundo? Id eſt, non pertranſibam regiam Palatij in itu atque reditu, vt intelligamus illum diuerticula non quæſijſſe, aut obliquaſſe iter, dum ad martyres tenderet, ne regiam præteriret.

101. *b. Alio ſacrilegio.* Sacrilegium hic appellat impiam religionem.

103. *f. Gentiles quoſdam quatuor aut quinque ferme homines, elegit cognitores ſibi.* Cognitor ſæpe ipſe iudex eſt, qui cauſam cognoſcit: ſæpe procurator litis, cui apud iudicem præſenti à præſente litigatore cauſa committitur: ſæpe iam is eſt, qui alios de ſtatu ſuo diſceptantes agnoſcere ſe dicit, & eorũ natalia, patriámque docet. Cic. in Verrem: Ciuem Romanum qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatum eſſe in crucem.

104. *g. Nec ego hanc inuidiam perhorreſco, habeo ærarios: ærarij mei, pauperes Chriſti ſunt.* Ærarius fieri dicebatur qui plebeius à Cenſoribus in Ceritum tabulas referebatur, ac per hoc ex albo centuriæ ſuæ expunctus, amplius æra mereri non poterat. Quòd cùm per Imperatorem fieret, ære diruti nominabantur. Liuius decadis tertiæ l. 9 Inter nomina eorum, quos ærarios relinquebat, dedit collegæ nomen. Sed & ærarij aliquando milites dicebantur, contrario ſenſu, qui æra accipiebant, qui μισθοφόροι dicebantur. Cicero ad Atticum, Milites non tam ærarij, quam vt appellentur ærati: atque ita hic capitur. Nam pauperes qui de ſtipendio Eccleſiæ viuebant, ærarios Chriſti appellauit.

Ibid. l. Deportationem minantur. Deportatio ſæuiſſimum exilium eſt, vbi nimirum quis inſulæ includitur.

Ibid. Si baptiſmũ Ioannis non ſoluerũt Iudæi, Auxentius ſoluit. Sylleps is eſt. Soluere enim, duplici ſignificatu poſitum eſt. Primo loco, ſoluere eſt quæſtionem explicare, ſecũdo loco perdere, quod Græci διαλύειν vocãt.

In concionem funebrem de obitu Valentiniani Imperatoris.

105. *a. Eſt ſi incrementum doloris ſit, id quod doleas referre.* Verba hæc non longè abſunt ab illo Æneæ apud Virgilium, qui iuſſus referre excidium Troiæ ita reſpondit:

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Ibid. Signare aliquid. Minus eſt ſignare, quàm indicare: quod enim notulis compendiariis obiter, & ſuccinctim rem ſignificat, id ſignificare dicitur: vnde apud Græcos à ſignis σημειογράφος is dicitur, qui à Latinis Notarius. ſiquidem notæ ea ſigna ſunt, quę vulgo abbreuiationes vocantur; atque ita prothaſim iſtius orationis mira modeſtia temperatam reddit.

Ibid. Pignoris. Quicquid datur ad confirmandam ſecuritatem creditoris, pignus appellamus: hic tamen pignus ferè idem eſt, quod filius, aut alumnus, eóque nomine dignatur Valentinianum, quod illum & cathechiſmo Chriſtianitatis inſtruxerat, & baptiſmo regeneraturus erat, niſi mors interceſſiſſet.

106. *a. d. Perfectæ ætatis inſigne.* Barbam ipſam intelligit, quæ eſt perfectæ ætatis inſigne. Vnde poſtea barbæ Aaronis mentionem facit.

Ibid. c. Intus myſteria diuidentes. Alludit ad corticem mali punici, ſeu ad circum qui grana interna diuidit.

Ibid. d. Quos vno velut corio. Qua totiesputamen mali punici corium nominat, diſtinguendum eſt, quid putamen, cruſta, corium, cutis in fructibus differant: cæterum optimè eam rem enucleauerint verba Plinij. libro 14. cap. 28. Putamine, inquit, clauduntur nuces, corio caſtaneæ, cruſta teguntur glandes, cute vuæ, corio à membrana punica, carne, & ſucco mora conſtant, cute, & ſucco ceraſi.

107. *l. et quid iam de aliis dicam, qui etiam ludo iuuentutis putauerit abſtinendum? &c.* Totus iſte locus mihi videtur alludere ad verba M. Tulij pro Cœlio maximè criminibus petulantioris iuuentutis grauato: Datur enim, inquit, conſenſu omnium huic aliquis ludus ætati: & ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates, quaſi ita erumpunt vt nullius vitam labefactent, nullius domum euertant, faciles, ac tolerabiles haberi ſolent: ac paulò poſt: Detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non ſemper ſuperet vera & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptáſque rationem, &c. Hac enim ratione Cicero Cœlium in capitali crimine defedit, lapsúſque adoleſcentiæ deprecatur.

108. *l. Iam promiſeram me profecturum reſpondens, vel honoratis petentibus, vel Præfecto, vt tranquillitati Italiæ conſuleretur, me ſicut ſuperfluo ingerere non poſſe propter verecundiam ita neceſſitatibus non defuturum.* Honorati ſunt, qui honores in militia adepti ſunt, quales ſunt centurio, primipilus, præfectus caſtrorum, magiſter militum. Alciatus lib. 1. Præmiſſorum etiam illi honorati ſunt, qui Palatinam quidem dignitatem habent, ſed tamen adminiſtratione abſtinent, & quod Auſonius ait. Muneris exortes nomine participes. Iam quod ſequitur,

109. *a. Eo quod vadem fidei tuæ habere me apud Comitem tuum velles.* Lingua eius ſæculi familiares principis aliqua adminiſtratione rerum ornatos, Comites appellabat adiuncto titulo eius rei, cui præfecti eſſent, vt Comes ſacrarum largitionum, Comes ſacri palatij, Comes ſacri patrimonij, Comes conſiſtorij. Scriptores aliquãdo eius ſæculi comitem accipiunt pro ſummo præfecto. ſic Maximus: Comes Gratiani tantum potuit, vt eum Imperio & vita ſpoliaret. Idem facit in hoc ipſo Valentiniano Comes Arbogaſtes, quos alij nunc præſides, nunc legatos interpretantur. Eos autem non eſſe magiſtros equitum, quod propemodum tamen ita eſſe videretur, docet Ammianus Marcellin. ſub his verbis: Tunc & Equitius Illyricano præponitur exercitui, nondum magiſter, ſed Comes: niſi intelligas magiſtrũ hic eſſe, qui præeſt ſcholis militarib. quod officiũ tũc inter maxima reputabatur. Alciatus auctor eſt comitẽ inde dictum, quod ex Comitatu Cæſaris ad aliquam prouinciam vel eius partem regendã mitteretur. Euſtathius in Homerum aſſerit Comites eos dictos, qui maritimis prouinciis præſiderent. Operoſior hic fui, quia hoc vocabulum vario ſignificatu frequentiſſimè occurrit.

111. *h. In horum amore ſimplici ſe alis hæreditas.* Id eſt funebris. Feralis hic non a fera dicitur, ſed a feriis, id eſt inferiis mortuorum. Eſt autem hic feralis hereditas, idem quod exequialis: quæcumque enim ad mortuos pertinent feralia dicuntur.

Ibid. i. Non igitur velut penicillo. Penicillus tametſi propriè ex peniculis, hoc eſt caudis animalium conſtet, quibus pictores inducendis coloribus vtuntur, non tamen infrequens eſt eos pro ſpongiis vſurpari, quemadmodum & hic, & in Terentiano Eunucho: quid ignaue peniculo ne pugnare? quid iſtud huc portas, cogitas, Sanga. Ego ne? Imperatoris virtutem noueram, & vim militum, ſine ſanguine hoc fieri non poſſe, quin abſtergerem vulnera.

112. *g. Virtutum ſtipendiis.* Quot bellis aliquis militauit, tot ſtipendia dicitur expleuiſſe, atque ideo capit aliquando pro annua militia. Hinc miles, qui octode-

cim

Digitized by Google

cùm ſtipendia non abſoluiſſet vacationem à bellis obtinere non poterat. Cicero pro lege Manilia partem militum, qui iam confectis ſtipendiis erant dimiſit. Ideo de ſenectute, animum tamquam emeritis ſtipendiis, libidinis, ambitionis, contentionis, inimicitiarum, cupiditatum omnium ſecum eſſe. hinc factum, vt operã diuturnam & functionem ſtipẽdium vocent. Ita Symmachus: in illis ſtipendiis caſtitatis, veſtalem pudicitiam deſignans. Ita & hic quoque virtutum ſtipendiis dixit, inde vocabulum deductum, quod militi ſtipes dependebantur in ſalarium. Operoſior & hic quoque fui in hoc vocabulo exponendo, quia multus eſt S. Ambroſius in hac voce vſurpanda.

113. *a. Solue ergo ſeruo tuo munus gratiæ tuæ, quam ille nũquam negauit, qui ante diem mortis templorum priuilegia denegauit his vrgentibus, quos reuereri poſſet.* Non mirum eſt S. Ambroſium nihil ſcribere de genere mortis, quo Valentinianus obiit, quia tyrannum Arbogaſtem, qui iam imperio incubabat, & Valentinianum laqueo præfocauerat, ſparſa opinione tamquam princeps ſibi manus attuliſſet, nondum opportunũ exiſtimabat eum eius criminis impetere. Sed eſt hic nonnulla obſcuritas, opinórque ſenſum talem eſſe Solue Valentiniano gratiam baptiſmi, & Chriſtianitatis cùm ille tibi ſemper gratificatus ſit. Hoc enim puto, quàm ille numquam denegauit. Iam quod ſequitur. *Qui ante diem mortis templorũ priuilegia denegauit*, approbatio eſt, vel quod Chriſtianitatẽ amplexus ſit vel quod Chriſto gratiam non denegauit, qui templis idolorum ſua priuilegia denegauit ſpreto Symmacho, præfecto vrbis, qui nomine totius ſenatus a Valentiniano petebat, vt templis, templorumque gentiliũ ſacerdotibus ſua ſtipendia incolumia ſeruarentur. Quaſi dicat: Solue ergo ſeruo tuo munus tuæ gratiæ, quam ille tibi numquam denegauit. Commutata enim iſta per compenſationem & parca officia decurrere videntur.

Ibid. b. Hic tuus iam, & tuo iudicio vindicatus. Id eſt, tibi aſſertus: alluſum ad vindicias ſecundùm libertatem & ſeruitutem. Qui enim in ſeruitutem petebatur, aut qui in libertatem prouocabat, aſſertorem adhibebat, cuius patrocinio iuſſum tueretur, is Valentiniano Chriſtus erat.

Ibid. c. Date manibus ſancta myſteria. Apuleius auctor eſt, malas animas, vbi de corpore egreſſæ eſſent, vocari lemures bonas lares: eas autem, de quibus incertum eſt, quo in grege eſſent, vocari manes: ſed ea differentia poſtmodum abolita eſt, vt deos etiam infernales manes appellarint, vnde frequens illa in aris ſepulchralibus inſcriptio D.M. hoc eſt: Diis manibus adeo vt prorſus ſub nomine manium ſanctiores animas comprehendarint, vel fortaſſe alluſum eſt ad illud Virg.

Manibus date Lilia plenis.
Purpureos ſpargam flores, animámque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

Ibid. Non ego floribus. Alluſum ad carmina illa Virgilij de Marcello filio Octauiæ ſororis Auguſti proximè recitata.

114. *a. Dixi tamen abſens, & dicentẽ me fidem pro te Chriſtus audiuit.* Optimè reſtitutũ dixi pro dixit, vt alia infinita, quæ facilè Lectori hanc impreſſionem cum cæteris conferenti, occurrent. Apparet ex hoc loco, locíſque ſuperioribus vadem adhiberi ſolere in baptiſmo, qui de Cathecumeno baptizando promitteret eum poſt ſacramentum datum in fide manſurum: hanc fide iuſſione eo indicat ſe abſenti Valentiniano apud Chriſtum obiiſſe. Eſt enim fidem dicere fidei vbere.

115. *g. Cogitationes rationabiles floris odor, circumciſionis attentio, ornatus capitis glorioſus.* Senſus hic eſt: idem videlicet glorioſus quod non regalia diademata, ſed Dominici ſanguinis inſignia coronent. Ita enim loci obſcuritas elucidatur. Diadema Arctato faſcia linea eſt, & rectè à reuinciendo nomen inditum gemmis vnionibúſque id obſitum habebant Reges, nunc adhuc in capitibus Ducum, & Comitum apparet noſtris temporibus ſponſarum eſt ornamentum, olim ſanctis virginibus ſemper additum martyrium paſſis, quod Chriſti regiuæ eſſent, Germani vocant eenrteck.

111. *m. Beati ambo ſi quid meæ orationes valebunt.* Et hic quoque alluſum ad carmina Virgilij de Niſo & Euryalo

Fortunati ambo ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies vmquam memori vos eximet æuo.

In Epiſtolam V. ad Theophilum & Anyſium.

183. *a. Vel cognoſcerent.* Id eſt, maximè vel potiſſimùm cognoſcerent: qua loquutione & Cicero & Horatius vritur.

Ibid. d. Temerandum Id eſt, temere agendum Lucanus
Acer & indomitus, qua ſpes, quaque ira vocaret,
Ferre manum, & numquam temerando parcere ferro.

184. *b. Suſcepit eam diſcipulus in ſuam.* Sed alij ſcripti codices habent. Accepit eam in ſua S. Ambroſius videtur ita ſentire, quaſi tum quoque adhuc vixiſſet Ioſeph, & quaſi Ioannes matrem Chriſti ad ſe domum tranſtulerit: quam ſententiam bis alibi quoque apud eumdem reperies, ſemel in Oratione ad Virginem: Neque enim mater Domini Ieſu niſi ad poſſeſſorem gratię demigraret, alludens ita ad etymum Ioannis. Rurſus in Inſtitutione virginis: ipſe eſt diſcipulus, cui mater cõmendabatur Quomodo marito tolleret vxorem, ſi fuerat Maria mixta coniugio, aut vſum thori coniugalis cognouerat? Poteſt quidem hæc ſententia S. Ambroſ. ex verbis Græcis colligi, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια, hoc eſt, tranſtulit ad proprias ſuas poſſeſſiones: ſed & illa quam Eccleſia ſequitur, ex iiſdem verbis Græcis elicias, hoc eſt, accepit eam inter ſua, hoc eſt inter ea quæ ipſius erant, hanc quoque pro ſua habuit. Sed Latina interpretatio proba mihi videtur. Accepit eam in ſuam: qua ratione, neceſſitatem & quaſi adoptionem matris Ioannem apparet cognouiſſe. Et quid mirũ ſi vna aut altera litera in Gręcis mutata ſit, vt olim fuerit ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὴν ἰδίαν. Non mihi veriſimile videtur ſi Ioſeph in viuis fuiſſet, eum vxoris & filij eius curam in extremis calamitatibus, quæ etiam alieniſſimos excitare ſolent, relicturum fuiſſe. Neque tamen ſic cadit argumentum integritatis Mariæ: ſi enim Mariæ alij filij fuiſſent, non cura matris à filiis tranſlata in patruelem fuiſſet Sed orba iam & marito & vnica prole in proximi tutelam committitur.

In Epiſtolam VI. Syricij Papæ ad Eccleſiam Mediolanenſ.

185 *a. Nos ſanè nuptiarum vota non aſpernantes accipimus quibus velamine interfuimus, ſed virginum nuptias Deo dicatas, maiore honorificentia honoramus.* Hoc illis verbis ſignificatur, nimirum ſacerdotes intereſſe dum nouæ nuptæ flammeo teguntur. Ita enim appellatur velum, quo noua nupta faciem abſcondit quod poſtea dum ἀνακαλυπτήρια celebrantur, deponere ſoluet.

Ibid. Facto igitur presbyterio conſtitit doctrina noſtra id eſt Chriſtianæ legi eſſe contraria Facto igitur preſbyterio, quaſi dicas, habito ſenatu: eſt enim πρεσβυτέριον ſeniorum congregatio, vt γερουσία Senatorium apud Lacedæmonios. Erant enim preſbyteri in Eccleſia, quod Senatores in Republica Vtrique nomen inditum eſt a grauiori ætate. Dicit autem S. Ambroſius de ſententia preſbyterorum, viſam eſſe eam doctrinam aduerſariam Chriſtianæ legi.

In Epiſtolam VIII. ad Sabinum.

187. *l. Quod eum virus inficeret Apollinare, qui non poteſt audire, quod Dominus noſter Ieſus pro nobis ſeruitutem ſuſceperit.* Cur Chriſtus ſecundùm carnem ab Apoſtolo ſeruus ſit dictus, inter plurimas cauſas & hæc quoque referri poteſt, quòd tanquam furcifer crucem ſuam tule-

ſit, & ſeruili ſupplicio necatus ſit.

189. *b. In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Ex Græcis verbis etiam ita interpretari poteſt, in manus tuas depono ſpiritum meum, quaſi reſumpturus in reſurrectione. Sed enim commendo etiam aliquando hoc ſignificatum habet.

189. *f. Perdix, quæ clamauit, vt congregaret quæ non peperit.* Deſumptum ex 17. c. Hieremiæ: Perdix fouit, quæ non peperit.

In Epiſtolam IX. ad Theophilum.

190. *b. Vexari intentione.* Intentionem hîc vocat contentionem & peruicaciam, opponitur remiſſioni.

Ibid. c. Propenderet. Sumpta metaphora a lancibus, quarum quæ leuior, eleuatur: quæ grauior, propendet Plautus in Aſinaria, Nec dependes nec propendes.

Ibid. d. Aut certè victum inopum itineris vſurpare. Rectū ne ſit valde mecum ambigo; vt hic ſit ſenſus, collatione pauperum viaticum conquirunt, nihil enim hic victus itineris niſi viaticum, quid ſi legas pro inopum inopem, vt aut cogantur inopiam gemere, aut ſi non gemant, ferre? Eo deſcenderem, niſi vſurpare propriè diceretur, cùm quæ noſtra non ſunt, occupamus: & victum pauperum in vſum noſtrum iniquè conuertimus.

Ibid. e. Poſſe typum reperire. Typum, id eſt, formam, rationem, modum.

In Epiſtolam X. ad Iuſtum.

192. *i. Pulchrè autem quos dicunt ὅρους ſeruauit.* ὅρος vocabulum artis hic eſt, & ſignificare videtur obſeruationem finium, inter quos momenta ſententiarum includi debent.

In Epiſtolam XII. ad Valentinianum.

198. *d. Cùm vir clariſſimus.* Quid differant illuſtres, ſpectabiles, ſpecioſi, clariſſimi operoſiſſimè docetur ab Alciato, libro Diſpunctionum tertio. Maximè autem hic titulus conuenit viris ſenatorij ordinis, præfecto vrbis, præfecto prætorij, aliiſque nonnullis magiſtratibus. Eſt ergo hîc dignitatis vocabulum potiùs, quam famæ celebratioris indicium.

Ibid. e. Popoſci tamen exemplū mihi relationis dari. id eſt, libellum, in quo quid Symmachus peteret, & ad Principem retuliſſet, continebatur. Aliud eſt quinta relatio, cō poſt quatuor ſententias, binas condemnatorias, binas abſolutorias, quinto eadem lis ad eum iudicem refertur, à quo poſtea vlterior appellatio non cadit.

Ib. f. Sed aurum hoc ſi diligentius tractes, foris pretium, intus metallum eſt. Pretium id, quod rei æſtimationem habet, & tantum in nummis, quanti res eſt, continet. Hîc tamen pretium, ipſum aurum propemodum ſignificat. Sic enim paulo poſt: Omitto abſconditam pretio humum, id eſt paſtorales caſas auro degeneri renitentes. Sic & poëta quidam.

In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores.

Metallum autem pro ære poſuit, genere ad ſpeciem contracto: alioqui pretium eſt quod pro re debetur, penſationémque facit, vt merces quæ redditur operæ, & præmium quod virtuti.

199. *g. Nam de Senonibus quid loquar? Quos Capitolii ſecreta penetrantes Romana reliquiæ non tuliſſent.* Id eſt, ſufferre valuiſſent, nimirum impotentes ad hoſtes depellendos. Virgilius.

Inſtat vi patria Pyrrhos, nec claustra, nec ipſi
Cuſtodes ſufferre valent.

Senones autem Celtarum gens, quæ duce Brenno Romam cepit, Capitoliūmque obſedit, quos noctu furtim aſcendentes Manlius ſtrepitu anſerum excitatus de rupe Tarpeia deiecit.

Ibid. h. Quid me caſſo quotidie gregis innoxij ſanguine cruentatis? Apud antiquos cruentare idem erat, quod vulnerare. Ennius apud Ciceronem in primo de Diuinationibus.

Quem ſe intorquentem lanias roſtróque cruentans.

Hic autem cruentans idem quod cruore implens.

Ibid. Quid dicam bimeſtres Imperatores? Galbam, Othonem, Vitellium intelligit, quorum Galba ſeptimo imperij menſe occiſus eſt, Otho nonageſimo quinto die, Vitellius octauo menſe: tres certè annos trini Principes in imperio non impleuerunt, quod eleganti carmine comprehenſum eſt ab Auſonio.

Galba ſenex, Otho laſciuæ, famoſe Vitelli,
Tertia Vos Latio regnantes neſcijt æſtas.

Niſi hoc potius referri velimus ad Ælium Pertinacem, qui duobus menſibus & diebus 25. & ad Didium qui duobus menſibus & quinque diebus in Imperio fuere: quod certius conuenit cum ſpatio Ambroſiniano.

Ibid. i. Numquid etiam illi Chriſtiani fuerunt, quorum miſerabili nouóque exemplo alter captiuus Imperator, ſub altero captiuus orbis? Id haud dubiè de Licinio Valeriano, & filio eius Galieno intelligendum quorum pater captus à rege Perſarum Sapore, cui aſcenſuro ceruicem pro ſcabello ſubijciebat in miſerabili ſeruitute conſenuit: alter orbem terrarum luxu & nequitia perdidit, adeo vt triginta tyranni prouincias occupauerint, & fœminæ quoque contra eum diadema ſumpſerint.

200 *g. Cum ſeptem Veſtales capiuntur puellæ.* Capi propriè dicuntur virgines cùm ad Veſtale ſacerdotium eliguntur: hæc enim formula in eligendo Pontifex vti ſolet: Capio te Amata, Capere etiam Virgilius ſimpliciter elegere poſuit, Æneidos 1.

Nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas iam deſpectare videntur.

Id. E . . . quem infula vittatis capitis. Infula redimiri ſolent & ſacerdotes, & victimæ. Sic enim de immolanda Iphigenia inquit Lucretius libro 1.

Cui ſimul infula virgineos circundata comptus
Ex vtraque pari malarum parte profuſa eſt.

Eſt autem infula faſcia in modum diadematis, aliquando lata, aliquando tortilis, albo & cocco. Vittæ ab vtraque parte dependent. Virg. 2. Æneid. Vittáſque Deum quas hoſtia geſſi. Eſt autem id quoque inſigne ſacerdotum, vt diadema Regum. Idem Æneidos 10.

Nec procul Æmonides Phœbi, Triuiæque ſacerdos,
Infula cui ſacra redimibat tempora vitta.

Cic. contra Rullum, his inſignibus atque imperij infulis venditis: atque ita metaphoricos infula pro inſigni ſummarum dignitatum capitur: Codice Iuſtiniani lib. 12. de Conſulibus. antiquitus ſtatutum eſt, conſularibus viris cæteros quidem honoratos ipſius Trabeæ ſummitate, partes verò infulis, conſideratione tantum temporis anteire.

Ib. h. Non vitta capiti decus, ſed ignobile velamen vſu nobile caſtitatis. Nimirum quod eximium ſit ad vſum pudicitiæ, dum ora prætegit, & lubricis conſpectibus defendit.

Ib. k. Si priuilegium quærat ſacerdos, &c. Quænā iſta lex fuerit non facilis diuinatio, niſi ſit ea quæ ſub nomine Valentiniani cùm ſit Valentis, l. 10. Cod Iuſtinianæ ſcripta eſt de curionibus cuius hæc verba ſunt: Quidam ignauiæ ſectatores, deſertis ciuitatum moenib. captant ſolitudines, & ſecreta: & ſub ſpecie religionis cum cœtibus μοναζόντων congregantur. Hos igitur atq; huiuſmodi deprehenſos erui latebris, conſulta præceptione mandamus, atque ad munia patriarū ſubeunda reuocari, & pro tenore noſtræ ſanctitatis familiarū rerum carere illecebris, quas per eas cenſuimus vendicandas, qui publicarum eſſent ſubituri munera functionū. Id autem legem Atticam περὶ ἀντιδόσεως videtur referre, qua cautum erat, vt ſi quis facultates ſuas impares eſſe diceret ad ferenda publica onera, eas illis cederent, qui ea onera in ſe transferre vellent: meminit huius legis Atticæ Demoſthenes in oratione ſua aduerſus Leptinē. Eſt & altera ibidem lex, quæ propiùs adhuc ad verba S. Ambroſij accedere videtur: Curiales,

Digitized by Google

inquiens, & omnes iubemus interminatione muneri ne ciuitates fugiant, aut deſerant, rus habitandi cauſa, fundum quem ciuitati prætulerint, ſcientes fiſco eſſe ſociandum, eóque iure eſſe carituros, cuius cauſa impios ſe patriam vitando demonſtrauerint. Onus autem curiale, præter cætera maximè in eo ſitum eſt, teſte Alciato, quod ditiores ſenatores curiæ municipalis, qui & decuriones appellantur, onera publica tenuiorum in ſe recipere cogantur. Sed tamen ex verbis Ambroſianis duriores fuiſſe conditiones ſacerdotum, quàm decurionum intelligimus, cùm poſtea dicat: vos excuſare vultis decurionem, cùm Eccleſiæ excuſare non liceat ſacerdotem. Et paulò ſuperiùs: At contra nobis eius priuatæ ſucceſſionis emolumenta negantur. Iam quod ſequitur.

Ibid. l. Nulla legata vel grauium viduarum. Id eſt, magnarum, quo genere locutionis ſæpe vtitur & Cæſar in Commentariis: Grauitatem oppidi dixit pro firmitudine & magnitudine.

201 *a. Propterea Chaoniam fragem glande mutantes, rurſus in pecudum paſtus, & ad infelicis victus alimenta reuocati, concuſſa quercu famem in ſiluis miſeram ſolabantur.* Multiplex alluſio ad dicta Virgiliana:

Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.
Victum infelicem, baccas lapidoſáque corna, &c.
Victum Dodona negaret.
Concuſſáque famem in ſiluis ſolabere quercu.

Ibid. b. Renera quando ante vacuis aueniis ſeges fallax auari vota luſit agricolæ. Et hoc quoque concinnatum ex verbis Virgilij,

Infelix lolium & ſteriles dominantur auenæ.
Illa ſeges demum votis reſpondet auari
Agricolæ, bis quæ ſolem, bis frigora paſſa.

Hic tamen Sanctus Ambroſius, Auenis, poſuiſſe videtur pro ſpicis, vt a Virgilio pro omni genere culmi,
Siluestrem tenui Muſam meditaris auena.

Ibid. b. Et vnde Graiis oracula habita ſua quercus. Et hoc more Virgiliano,
Eſculus atque habitæ Graiis oracula quercus.

Ibid. c Propterea nec aſſueto curſu Nilus intumuit. Plinius minor in Panegyrico Traiani Ægyptus alendis augendíſque ſeminibus ita gloriata eſt, vt nihil imbribus cælóque deberet, ſiquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere, quàm quas ipſe deuexerat, tantis ſegetibus induebatur, vt cum feraciſſimis terris, quaſi numquam ceſſura certaret: hæc inopia ſiccitate vſque ad iniuriam ſterilitatis exaruit, quia piger Nilus cunctanter alueo ſeſe ac ſanguine extulerat: Plin maior lib. 18. capite 18. Nilus ibi coloni vice fungens euagari incipit, vt diximus, & ſolſtitio aut noua luna, ac primo lenè, deinde vehementiùs quamdiu in leone eſt ſol, mox pigreſſit in virginem tranſgreſſo, atque in libra reſidet. Si duodecim cubitos non exceſſerit, fames certa eſt, nihil ominus ſi 19. exuperauerit. Fons ille in Paradiſo qui aſcendebat & irrigabat omnem ſuperficiem terræ naturam iſtius fluminis videtur referre.

Ibid. d. Sed ad operum læta felicium, dum meſſes ſuas & ipſa miratur. Et hoc quoque imbutum eſt ex imitatione Virgiliana,
Et ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

Ibid. Quis ergo tam nouus humanis vſibus. Id eſt, quis tam imperitus & recens in caſibus humanis?

Ibid. f. Mundus ipſe qui vel primum coactis elementorum per inane ſeminibus tenero orbe concreuerat. Id quoque ex Virgilio promptum ex aſſe referri acceptum debet:

Namque canebat vti magnum per inane coacta
Semina terrarum, animæque, mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis? vt his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreuerit orbis.

Ibid. E vtà tabeſcentibus tenebris nouum terra ſtupuere ſolem. Et hoc quoque alluſionibus conſtat,
Iam nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.

202. *a. Poſt vbi imperare arua ſollicitus cœpit agricola, & informe ſolum veſtire vinetis, ſilueſtres animos domeſticis mollita cultibus exuerunt.* Virgilius.

Fructúſque feros mollite colendo.
Tamen hæc quoque ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſilueſtrem animum.

Ibid. e. Vnde igitur exemplum quod curru ſuo ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele. Almo fluuius eſt Romæ in prima regione, apud quem Romani olim ſacra Cybelis faciebant, eodem ritu, quo Galli ſacerdotes in Phrygia. Iuuenalis,
Et loto paruo reuocāt Almone Cybelen & alter poëta
Eſt locus in Tiberim quo lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veſte ſacerdos
Almonis dominam ſacráque lauit aquis.

Ad cuius ſimilitudinem cùm alibi ſacra fiunt, proximū fluuium Almonem eſſe fingunt, ſiquidem mos eſt vt quæ in ſacris haberi nequeant, ſimulentur, quod perinde accipitur ac ſi vera eſſent. Virgilius in 4. Æneidos.
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.

Ibid. Quem Cæleſtem Afri, Mitram Perſæ, pleríque Venerem colunt. Sumptum eſt ex illo Herodoti, ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ οὐρανίᾳ θύειν, παρά τε ἀσσυρίων μαθόντες καὶ ἀραβίων, καλέουσι δὲ ἀσσύριοι τὴν ἀφροδίτην μύλιττα, ἀράβιοι δὲ ἀλίτταν, πέρσαι δὲ μίτραν.

Ibid. f. Sed fortaſſe aliquem moueat ita fideliſſimum principem deſtitutum. Gratianus is fuit, qui defenſione ſuorum militum Maximo tyranno proditus fuit.

203 *g. Canopei manu ſpadonis occubuit.* Achillas Eunuchus Ptolomæi exceptum in nauem Pompeium Magnum nefariè occidit, meminit Lucan. lib. 8. Sueton. in vita Cæſaris. Habebant quidam libri Conopei quidam Canopei, primum a Canopo ciuitate Ægypti, alterum dictum eſt à Conopæo reticulo quibus muſcæ capiuntur, quod Ægyptij inter ſigna militaria in bellu circumferebant. Horatius in Epodis,
Intérque ſigna, turpe, militaria:
Sol aſpicit Conopeum.

Ibid. Et ille rex qui ſuperatum etiam conſeſſu honore donauerat, exſecto capite, & intra vtrem plenum cruoris ſatiari iuſſus, incluſio, fœmineis imperiis ludibrio fuit. Cyri regis Perſarum exitum miſerabilem deſcribit, qui victum à ſe Crœſum in ſummo honore habuit: poſt modum illato Maſſagetis bello, a Thomyri illius populi regina ſuperatus eſt, capútque ei auulſum & in vtrem humano ſanguine plenum coniectum eſt, cum ea inſultatione, vt ſe tandem exſatiaret.

In Epiſtolam XIII. ad Valentinianum.

203. *m. Et ſapientia meliorata Reip. profectibus prædicatur.* Meliorare & melioratio verba ſordida videntur, à quibus tamen non abſtinent veteres Iuriſconſulti, vt in Pandectis deprehendi licet.

204. *K Quicumque obuiauerit imperatori, feriatur gladio.* Id eſt, quicumque non ceſſerit, ſed contumax fuerit, aut in diuerſum tetenderit.

Ibid. Quis, inquam, eſt qui poſſit vel vnus vel inter paucos dicere imperatori. Hoc eſt, quis eſt qui vel ſolus vel cum paucis dicat Imperatori?

Ibid. K. l. Ego igitur aut præuaricationi offeram homines aut pœnæ. Id eſt, ego eligendo iudices, id committam, vt vel metu à religione deficiant, dum hæreticum Epiſcopum eligunt, vel ad pœnam rapiantur, ſi ſecundùm religionem eligant.

205. *c. Ego in conſiſtorio niſi pro te ſtare non didici.* Tacitè illi obiicit, quod pro ea ad Maximum legatus bis coactus ſit contra decus epiſcopale in conſiſtorio ſtare: ſemel à ſe deſtinatus pro pace, ſemel vt Gratiani fratris re-

aliquis reportaret. Eſt autem conſiſtorium tribunal Imperatoris vbi ius dicit.

In Epiſtolam XIV. ad Marcellinam Sororem.

109. a. *Palatini omnia officia, hoc eſt, memoriales, agentes in rebus, apparitores diuerſorum comitum.* De agentibus in reb. titulus eſt in cod. ce Iuſtiniani l. 12. Multa etiam mentio in codice Theodoſij præſertim 6. libro. Sunt qui generale nomẽ putent in eos relatum, qui res principis agit, vt aut procuratores ſint principis, aut Commiſſarij per diuerſas Prouincias ad legatos, auctoque Imperio perdi ſperſos. vnde in libris poſterioribus, ducenarij quidam, alij centenarii leguntur. Alienam ſententiam, mitto cum Alciati, cum alienis verbis retuli. Ego ex verbis Theodoſij, in rebus agentes eſſe eos diuino, qui ordinem ducunt, hoc eſt militares magiſtratos geſſerunt: quales ſunt Centuriones, & ducenarij, quod ex verbis Iuſtiniani in locis ſupra citatis colligi poſſe videtur. Verba Theodoſij ſunt libro 16. titulo 6. In Iudaica ſuperſtitione viuentibus, attentandæ de cætero militiæ gradus obſtruatur. Quicunque igitur vel inter agentes in rebus, vel inter Palatinos militiæ ſacramento ſortiti ſunt, percurrendæ eius & legitimis ſtipendiis terminandæ remittemus facultatem ignoſcentes facto potius, quam fauentes. Vbi duo genera militiæ inſinuantur: quorum alij ſunt Palatini, qui principi in palatio inſeruiunt: alij qui in rebus agentes ſint, vt arbitror, qui in prouinciis militares magiſtratus gerunt tit. & lib. 15. idem libro 82. Iudæos & Samaritanos qui ſibi agentium in rebus priuilegio blandiuntur, omni militia priuandos eſſe cenſemus. Eodem lib. tit. 4. l. 19. Sublimitatem tuam inueſtigare præcipimus; an aliqui hæreticorum, vel ſcriniis, vel inter agentes in rebus, vel inter Palatinos non cum legum noſtrarum iniuria audeant militare. Vbi turſus officia in tres partes diſtinxit: in eos qui ærario præſunt; in Palatinos, qui munia in palatio obeunt; & in agentes in rebus, qui res caſtrenſes adminiſtrant.

Ibid. Honoratis multa minabantur grauiſſima. Hoc eſt, denuntiabant pœnam grauiſſimam. Alciatus libro Prætermiſſorum primo ſic ait: Honorati etiam hi, qui Palatinam dignitatem habent, adminiſtratione abſtinent, & quod Auſonius ait, nomine participes. Capitur in hoc ſignificatu etiam apud Ammianum Marcellinum. Mihi videntur honoratos aliquando eſſe, quos Romæ ſenatores, in municipiis decuriones dicimus: Theodoſius certè lib. 16 tit. 4. l. 44. Huiuſmodi autem conditionibus etiam honoratos reliquos obligamus, ſcilicet vt Senator, qui nullo munitus extrinſecus priuilegio dignitatis, inuenitus in grege Donatiſtarum centum libras ſoluat argenti. Ambroſius de obitu Valentiniani: Iam promiſeram me profectutum, reſpondens vel honoratis petentibus, vel præfecto, vt tranquillitati Italiæ conſuleretur, me ſicut ſuperbo ingerere non poſſem, ita neceſſitatibus non defuturum.

Ibid. d. Quibus vt olim plauſtra ſedes erat, ita nunc plauſtrum Eccleſiæ eſt. Eo alluſum, Gothi Scythica gens creditur, qui quia in curribus degunt, ἁμαξόβιοι, & ἁμαξοβῖται appellantur. Gotthorum ſedes tum orientalium, hoc eſt Ooſtgoethen, vulgo Oſtrogothen, tum occidentalium, hoc eſt Vueſtgoethen, vulgo Viſogotthen, in mari Baltheo ad Souediam demonſtrantur: arbitror illis nomen inditum à bonitate, hoc eſt goeth vt altera gens ſe à malitia, hoc eſt, quaeth, appellarunt Quados: vt Franci dicti ſunt, vrij ancken, hoc eſt iuuenes cælibes, nondum mariti.

Ibid. e. Clamant aliqua perimus. Aliqua forſan pro aliquandiu accipitur. Eſt alioqui aliqua in re Virgil.

Et ſi non aliqua nocuiſſes, mortuus eſſes.

Sed huiuſmodi ſignificationem præſens locus non recipit, cum ſubiungat, quàm moderatè, quàm conſtanter; quam fideliter poſcebat: quæ intentionem potius habent, quàm diminutionem, & ὑποκορισμόν qui eſt in τὸ aliqua.

109. *Ego enim patiar quod Euſcope: tu facies, quod ſpadonis.* Hoc eſt iugulabis me, alluſum ad Achillem Eunuchum Ptolomei Regis, qui Pompeium Magnũ occidit.

In Epiſtolam XVII. ad Theodoſium.

211. m. *Et fecit delictum quia non diſtinxiſti, hoc eſt, non dixiſti quod ſit cauendum.* Septuaginta ſic habent. υἱὲ ἀνθρώπου σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον, καὶ διαπειλήσῃ αὐτοῖς παρ' ἐμοῦ, ἐν τῷ λέγειν με τῷ ἀνόμῳ, θανάτῳ θανατωθήσῃ, καὶ οὐ διεστείλω οὐδὲ ἐλάλησας, τοῦ διαστείλασθαι τῷ ἀνόμῳ, τοῦ ἀποστρέψαι ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτοῦ, τοῦ ζῆσαι αὐτ. Fili hominis dedi te ſpeculatorem domui Iſrael, & audies ex ore meo ſermonem meum, & interminaberis iis meo nomine, dicendo ad iniuſtum, morieris, non diſtinxiſti neque loquutus es, vt diſtingueres iniuſto, quo ipſe conuerteret ſe à viis ſuis, vt viueret. Eſt autem hic diſtinguere, diſertè & expreſſè denunciare, ſine ambage aut inuolucris verborum.

212. h. *Imò corripiatis, ſi non vtatur militia ſua ordine.* Prorſus & in principio huius Epiſtolæ videtur militiam ponere, non tantummodo pro caſtrenſi ſtipendio, ſed pro quauis functione, miniſterio, & officio.

Ibid. l. Non adſtruo expectandam fuiſſe aſſertionem Epiſcopi. Aſſertionem, id eſt, defenſionem. Metaphora inde ſumpta, quod in cauſa liberali aſſertorem ſiue vindicem adeſſe oportebat, quo alterius libertatem, quàm ſeruitutem petebatur aſſereret.

Ibid. m. Si aut præuaricari cogatur, aut ſubire martyrium. Præuaricatio hic idem quod idololatria: quod ipſum aliquando adulterium, aliquando ſacrilegium appellatur. Eſt quoque & ille præuaricator, quem nunc Apoſtatam vocant. In litteris profanis is præuaricator eſt qui cum reo colludit, & cauſam aduerſario prodit.

213. b *Hunc labarum, hoc eſt Chriſti ſacratum nomine ſignum.* Vexillum auguſtale, quod in ſumma galea Conſtantinus Magnus geſtare ſolebat, ipſi & in ſomniis & cælitus oſtenſum. Euſebius libro primo de eius vita: Circa horas meridiei, iam luce vergente, vidiſſe ſe ſuis oculis aiebat in ipſo cælo ſupra ſolem crucis trophæum quod non niſi luce conſtabat, additúmque titulum his verbis: In hoc vince. Deinde cùm hoc ipſum in ſomnis apparuiſſet, tali ſpecie iuſſit effigurari. Erat autem huiuſmodi ſpecie configuratum. Haſtile in ſublime erectum auroque veſtitum, antennam ſiue ceruchos habebat tranſuerſos inſtar crucis. In ſummo faſtigio corona ex lapidibus precioſis & auro conſerta collocabatur, in qua erat ſalutaris vocabuli inſigne, nimirum duo verſiculi Chriſti nomen præ ſe ferentes, ita vt litera, P. decuſſatim in medio poneretur.

X I Σ
P
T O Σ

Quas quidem litteras in cono galeæ ſequentibus deinde temporibus geſtare ſolebat imperator, ab antenna autem illa ſiue ceruchis haſtili in tranſuerſum inſertis, velum pendebat, opus regium, varietate gemmatũ multa luce fulgorantium obiectum, auróque intertexto, ineffabilem magnificentiam pulchritudinémque ſpectantibus de ſe præbens. Cæterùm hoc velum ita ceruchis dependulum, iuxta latitudinis & longitudinis modum & bona & congrua proportione ſibi ipſi reſpondebat.

Ibid. c. Nam audiſti imperator quia cum iuſſiſſet Iulianus reparari templum Hieroſolymis quod diuino qui faciebant repurgium, igne flagrauerunt. Senſus hic, non audiſti Imperator eos qui purgabant arenam, a patientis & caducam materiam eruderabant, vt ibi nouum templum iuſſu Iuliani conſurgeret cæleſti igne combuſtos eſſe? Nam in Theodoreto lib. 3 Eccleſiaſticæ hiſtoriæ legitur ignem ex fundamentis erupiſſe & concremaſſe operarios.

Ibid. d. Quid igitur degeris, vt Callinici caſtris in parte. Caſtrum hic pro caſtello poſuit, eſt autem caſtellum oppidulum paruum, ſed munitum.

Ibid. f.

Ibid. f. Lucenſa eſt Baſilica. Baſilica Vitruuio eſt vbi ius dicitur, hic autem pro templo vſurpatum eſt.

214. a *Licet gentiles duodecim Deos appellent, iſti triginta æonas colant.* Valentinus vnde eius gregales Valentiniani nominati ſunt, Platonicæ ſectæ perſtudioſus fuit; is, vt in Decretis refertur, æonas in origine Dei induxit. Plura de eo Irenæus. Deos autem iſtos duodecim Conſentes appellat, quod Iouis conſiliis interſint: quorum hæc nomina ſunt, in verſu Enniano:

Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Horum ſinguli ſingulis menſibus ſecundùm gentiles errores preſidebant.

Ibid. b. Quamquam vindictam cæleſtem non euaſerit ſuo ſuperſtes heredi. Heres hic non qui in ius defuncti ſucceſſit, ſed ſucceſſurus eſſe ſperabatur: vt intelligas filium ante patrem mortem obiiſſe.

Ibid. Scriptùmque eo quod non referre debuerit, ſed vindicare. Non conſulere principem quid facto opus eſſet, ſed ſtatim factum punire.

Ibid. e. Sic Iulianus non eſt vltus Eccleſiam, quia præuaricator erat. Semper præuaricatorem eum vocat, quem nunc Apoſtatam appellamus.

Ibid f. Ego comitem eius atque exercitum ex altera parte naturæ, quos ante diſperſeram. Intelligo claſſem Nauarchi, quem Maximus bello maritimo præfecerat, tempeſtate diſiectam fuiſſe. Sunt enim qui duas naturæ partes appellent, terram & aquam: aerem & ignem non eſſe elementa, ſed elementata: nata nimirum aliunde, non autem primordia aut ſemina rerum naturæ.

In Epiſtolam XIX. *ad Conſtantium.*

221. a. *Quia ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam.* Hebræi videntur ſentire terram aquis inniti, iiſq; quaſi pro fulcris ac fundamentis vti. Habent enim illi in quibuſdam peculiarem phyſiologiam, inter quæ etiam illud eſt, quod aquas ſupra cælum cõſtituunt & firmamẽtum, aiunt, diuidere inter aquas & aquas: ſed theologi eam controuerſiam interpretatione quaſi conciliant, cum Græcorum philoſophorum dogmatibus, eo quod aquas ſupra cælum conſtitutas cælum criſtallinum velint eſſe, Baſilius autem in libris Hexaemeron ſimpliciter & φυσικῶς hoc ipſum interpretatur.

223 *b. Qua vagum exulem.* Quod Cain perpetrato homicidio ſolum vertit, id poſtea abiit in omnium gẽtium mores, adeo vt omnes homicidæ, etiam ſi per errorem, & caſum hominẽ necaſſent, quaſi nefarij patriam, quem ſanguine humano contaminauerant, vltro relinquerent. Exempla plurima apud poetas & nonnulla apud Hiſtoricos.

Ibid. m. Grande innocentiæ præcipitium. Innocens hic capitur pro ſimplici & ἀκάκῳ ſic paulò poſt: Innocens dum credit facile, citò labitur.

224. *g. Subdola iniquitate deſœneratum.* Deſœneratum, valde vſuris obligatum & depreſſum.

Ibid. i. Propendent bona. Inclinantur, humi vergunt, onere ſuo. Plautus in Aſinaria: Nec dependes, nec propendes quin malus nequaquam ſis. Cic. in Tuſculanis: Tantum propendere illam bonorum animi lancem, vt & terram & maria deprimat.

Ibid. x. Grauis eſt enim vt pote talento plumbeo ſuffulta iniquitas.

Talentum hic ſimpliciter immenſum pondus ſignificat. Virg.

Argendi, atque auri memoras quæ multa talenta,
Gnatis parce tuis.

Apud Homerum etiam bilancem ſignificat.

χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα.

225. *d. Vadatur hunc ſermonem meum ſanctus vir Ioſeph.* Vadatur, hoc eſt, hunc ſermonem meum certum eſſe docet, & qui ſubterfugere nequeat, à conſuetudine eorum ſumpta metaphora, qui reum vadantur, hoc eſt, fideiuſſorem accipiunt, de eo in iudicium ad certũ diem ſiſtendo. Cic. pro Quinto: Hinc hominem in præſentia non vadatur, ita ſine vadimonio diſceditur.

Ibid. e. Geminatur autem ſeruitus, vbi ſeruitur vernaculis. Olim habebant ſerui peculioſi, eos qui ipſis ſeruiebant quos vicarios appellabant, qualis Sauria apud Plautum in Aſinaria: iſtorum conditio peſſima, ea quod in eius manu ſunt, qui nec ipſe libertatem habet, nec aliis dare poteſt.

Ibid. Poſtremò faciem & ora mutatus. Ex Virgiliano verſu deſumptum hoc eſt.

Vt faciem mutatas & ora Cupido
Pro dulci Aſcanio veniat.

Ibid. f. Conciliato herede nobilior quàm decolorato. Primò Dauid ſucceſſor iure natalium deſtinatus fuit Ammon, ſed Thamaris ſororis ſtupro decoloratus ante patris obitum occidi meruit. Hereditas deinde ad Abſalonem pertinebat, ſed is tam impius in patrem, quàm ille in ſororem. Ille enim ſorori pudicitiam eripuit, & probro oppleram cum ſumma ignominia ſtatim eiecit: iſte patri & regnum & vitam eripere molitus eſt. Nefarij ambo, alter inceſto, alter parricidio. Tertius deinde ordine natalium ſucceſſor deſtinatus Adonias, qui ſenis decrepiti extremum halitum non expectans, eo viuo, adhuc regium nomen occupauit, & poſt mortem eius, coniugem Dauidis in vxorem affectauit. Salomon autem legitimo gradu naſcendi ad regnum nullum acceſſum habebat, vtpote minor Adonia, ſed tamen hunc Dauid præterito maiore filio ad ſucceſſionem acceſſiuit. Clarior igitur Dauid accerſito herede, quam legitimo, ſiue illum voles Ammonem, ſiue Abſalonẽ, ſiue Adoniam.

226. *b. Commendo tibi Eccleſiam quæ eſt ad Forum Cornelii.* Multæ ciuitates à foro nomen habent, vt Forum Apij, Forum Fuluij, Forum Flaminij, Forum Sempronij, Forum Clodij, Forum Liuij, Forum Iulij, ab iis qui eo colonias deduxerunt appellatæ. Forum autem Cornelij ſiue forum Cornelium in Italia non longè à Citerna.

Ibid. e. Nerui enim ſunt, & quidem artus ſapientiæ non temere credere. Verba Ciceronis in Epiſtolis ad Quintum fratrem.

Ibid. d. Nam etiam medendi periti cùm vident notas ægritudines, vt ipſi appellant. Intelligit autem morbos in ipſa ſui cruditate & paroxyſmo non eſſe pharmacis tentandos, quod ſequentia indicant cùm ſubdit: Aut crudior ægritudo medicinam reſpuat.

In epiſtolam XX. *ad Irenæum*

216. *f.* 217. *g. Nam cùm ex populo Iudæorum, vt plerique arbitrantur, genus duxerit.* Ferè omnes eum Samium tradunt, nonnulli Thyrrenum, ex inſulis quas Athenienſes eiectis Barbaris occuparunt. Vnde hauſerit S. Ambroſius eum eſſe ex Iudæorum populo, nondum comperi. Verſatum autem eum apud Sacerdotes in Ægypto, apud magos in Chaldæa, multa mentione ſcriptorum teſtatum eſt.

227. *Parietinis quibuſdam animæ ruinoſus.* Parietinæ ſunt parietum ruinæ, vetuſtate conſumpti. Cicero ad Seruiũ Sulpitium: in tantis tenebris & quaſi parietinis Reip. Tuſculanarum tertio, Magiſq; me mouerant Corinthi ſubitò aſpectę parietinæ, quàm ipſa Corinthus.

Ibid. l. Atque vt cicadas, aiunt, aura quadam paſci cupiditatum. Verè ſicut cicadas, quia de die in diem viuunt queſtúq; rumpuntur ſuo. Cicadas rore veſci ex Plinio libro ſecundo, capite vigeſimo ſexto, ex quarto Ariſtotelis de animalibus & ex illo notiſſimo carmine Virgilij apparet.

— Dumq; thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ. Ariſtoteles hoc animal maximè ieiunum cenſet: ſed & Plinius Cameleontem vt in paſtu animal vicinum, quod haud dubiè vento alitur, vno tractatu cum Cicadis coniungit. Aura autem lenis eſt ſpiritus cælo ſereno, rore abundans. Quid illud, *queſtúq; rumpuntur ſuo?* Optimè & ad cantum, & ad querelas, & acquiſitiones temperatũ eſt: Queri enim dicuntur aues in cantando, queri de ſuis fortunis expoſtulant. Quærere dicuntur: qui intendunt poſſeſſionibus comparandis, & quæſtu nomen verbale ab omnibus iſtis æque deriuari inflectique poteſt.

Ibid. Ad mortem nati diurnam. Sunt apud Ariſtotelem

animalia quædam in ponto ἐφήμερα dicta, quaſi diurna quia eorum ætas diem vnum non excedat. Et philoſophi apud Lucianum ἐφημέρους cæteros mortales vocant.

Ibid. Vt ex tortuoſa ſerpentum, qui venenato lapſu corporis ſeſe trahunt. Ea dicuntur propriè labi, quæ in motu pedibus non nituntur, ſed voluuntur, vt ſerpentium & rotarum actus. Virgil. in ſecundo Æneidos,

--Pedibuſque rotarum
Subiiciunt lapſus, & in octauo eius libri:
Ac dum prima lues vdo ſublapſa veneno
Pertentat ſenſus, atque oſſibus implicat ignem.

In Epiſtolam XXI. ad Syricium.

228. b. *Et eum de conſeruitio noſtro aliquos dirigis.* Collegas ex ordine Eccleſiaſtico cõſeruos, eorum cum aliis functionem conſeruitium vocat, & fortaſſe ea eadem conſuetudine humilitatis eſt, quod Pontifex ſe ſeruum ſeruorum Dei appellat.

In Epiſtolam XXII. ad Anatolium, & alios de obitu Acholii.

229. e. *Et æte ſupparem, non imparem ſpiritu.* Dulciſſima agnominatio: eſt autem hic ſuppar, idem quod aliquando inferior, & ſubſequens & quaſi ſucceſſor, & proximi deinde gradus: Cicero de claris oratoribus: Huic ætati ſuppares Alcibiades, Critias, Theramenes.

Ibid. f. Velut quidam melotedis. Veſtes ex pellibus, pro genere animalium, vnde fiunt, nomina ſua ſortiuntur, Leontis ex pellibus leonum, Diphtera ex caprarũ, quam nonnulli rhenonem appellant, Melotis, ſiue Melota ouium μῆλον Græci ouem vocant.

230. d. *Non aliter etiam eius diſcipulus imitatione, qui & ipſe dixit patri ſuo & matri ſuæ, non vide te.* Quid hoc ſit in ſequenti Epiſtola S. Ambroſij reperies ſub his verbis: Poſitus in monaſteriis, in quibus cùm quæreretur à parentibus vel proximus dicebat: Qui ſunt fratres mei, aut quæ mater mea? non noui patrem vel matrem, &c.

In Epiſtolam XXIII. ad Anyſium.

231. b. *Medias inter ſortes.* Verba ſunt Pſal. 67. Si dormiatis inter medios cleros, &c. Iudæa inter tribus ſorte diuiſa fuit: cuiuſque ergo tribus partes Sortes vocant.

In Epiſtolam XXIIII. ad Vigilium.

232. i. *Populi ſæpe conciderunt fœnore.* Romani non ferentes onera vſurarum per ſeceſſionem, Sacrum montem occupauerunt.

233. e. *Et quod proſperorum indicium, non aduerſantium ſit videre Deum.* Veteres crediderunt conſpectum numinis aut Herois peſtiferum eſſe: vnde apud Ethnicos ſolent precari, vt contra obtueri fas ſit. Petrus quoque fulmen numinis ex præſentia eius metuens, dixit Exi a me Domine, quia homo peccator ſum, & vidua in libris Regum putat ideo filium eſſe mortuum quòd in contubernio haberet prophetam.

234. *Aut mulieris ignorantibus.* Eandem videlicet, vt par hinc inde conditio eſſe loendi accipiendique veſtes, tiam ita habetur Iudic. 24.

Ibid. c. Quem tamen paranymphum. Paranymphus apud Græcos vtriuſq; generis, alióq; nomine νυμφόςολος dicitur, nimirum is, e ave qui ſponſo ſponſæve ad curam nuptiarum adiungitur, ferè idem qui in Romanis nuptiis eſt Auſpex, cuius auctoritate potiſſimùm ſolennia nuptiorum peragũtur. Lucanus de nuptiis Corneliæ & Pompei: contentique auſpice Bruto, iunguntur taciti. Sed regrediar aliquantulum retro ad quæſtionem Samſonis: De comedente exiuit cibus & de forti dulce. Si Hebraica verba ita eſſent πολύσημα vt fortis is diceretur aliquando, qui acer aut acerbus eſſet, optimè decurreret per antitheta, & inextricabilem videretur ea contrariorum natura habere ſolutionem, & prorſus incredibile quiddam, quod in omni ænigmate obſeruari ſolet. Certè apud Latinos, Sæuus nunc pro forti, nunc pro crudeli potius acrémque, nunc fortem, nunc acerbum dicimus. Sed eam curam ad Hebræos reiicimus. Noſter Balenus linguæ Hebraicæ peritiſſimus dixit mihi, vocabulum Fortis iſtiuſmodi ambiguitatem non admittere. Sed ſi ſcriptum fuiſſet meari, hoc eſt de Leone, idque pronuntiando omnino depravatum eſſet in mari, hoc eſt acerbo, Samſonis verba proximè ad naturam rei acceſſiſſe, & tenui quadam loce, ænigmatis obſcuritatem adiuuiſſe. Certè Ioſephus ita habet, ὅτι τὸ πάμβορον γεγέννηκε βορὰν ἡδεῖαν ἐξ αὐτῶ, καὶ πάνυ ἀηδοῦς ὄντος, hoc eſt, qui omniuorus eſt, genuit cibum ſuauem ex ſeſe, quamquam ipſe prorſus inſuauis eſſet.

236. i. *Si diſſoluti eſſent crines ſeptem capitis ſui, & quaſi in cubitum intexti, diſcederet ab ea virtus ſua.* Ioſephus ſic habet: τρίτον συνῆψε τὰς κόμας αὐτῦ ἐμπλέκειν, hoc eſt tertio iudicauit comas ſuas intexi debere. Septuaginta ſic ἐὰν ὑφάνῃς τὰς ἑπτὰ σειρὰς τῆς κεφαλῆς μου σὺν τῷ διάσματος καὶ ἐγκρούσῃς ἐν τῷ πασσάλῳ εἰς τὸν τοῖχον. hoc eſt: ſi texueris ſeptem catenulas ſiue annulos capitis mei cum trama, & impegeris cum paxillo in parietem. Vbi elegantiſſimè Septuaginta σειράς poſuerunt. Sunt enim Cincinni quos in alicuius nemoris aut fluuij gratiam alere ſolent. Cæterùm quod ait S. Ambroſius quaſi in cubitum, ſciendum eſt, cubitum hic certam partem machinæ textoriæ ſignificare.

Ibid. Simul quia debebatur inuicta ad id tempus fortitudinis viro, vt ine.deret exitium. Illud, debebatur, tum à ſcriptoribus vſurpatum, cùm id quod fatale, ſiue in futurum imminebat, indicare volunt. Ioſephus de eodem Sãſone, ἔδει γὰρ αὐτὸν συμφορᾶς πειρᾶσθαι non, numquam hoc ipſum χρεὼν dicitur, vocabulum idoneum ius, qui à nomine fati abhorrent.

In Epiſtolam XXV. ad Vercellenſem eccleſiam.

237. e *Mihi adſcribatur veſtra intentio.* Eſt hic intentio idem, quod contentio, futurorum temporum vidit negotia, id eſt, acta, res gerendas.

241. e. *Ad caput ſuum ſubcinericium.* Eſt autem ſubcinericius panis teſte Heſychio. Sunt autem quatuor genera panum, furnaceus, craticius, ſubcinericius, & ſartagineus.

245. d. *Aſſueſce vnus eſſe.* Id eſt idem & vniformis, non varius & multiplex.

In Epiſtolam XXVII. ad Simplicium.

254. c. Non ſit, inquit, *extrinſecus capillorum explicatio.* Verba Petri Græca hæc ſunt ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν Interpres vetus, quarum non ſit extrinſecus capillatura: quidam tranſtulit phcaturam. Cæterum S. Petrus intellexit omnem ornatum, qui capillis adhibetur, ſiue eos in nodum colligunt, ſiue in corymbos glomerant, ſiue in cincinnos vibrant, ſiue gradibus frangunt, ſiue eos quaſi in fonticulos triplici, quadruplici ordine reuinciunt, ſiue crobylis innectunt, ſiue aurea ſcobe aſpergunt.

Ibid. e. In ſummis diuitiis inops. Horatius magnus inter opes inops.

255. g. *Poſteritas ſicut odor agri pleni, ſepultura ſicut meſſis.* Ad duo loca ſcripturarum ſimul alluſum. Gen 27. Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, cui benedixit Deus: & Ioh. 5. Ingredieris in abundantia ſepulchrum, ſicut infertur aceruus tritici tempore ſuo.

Ibid. Infertur apothecis. Vbi aliquid reponitur, apotheca dicitur, nunc autem Pharmacopolarum officinas ita appellamus.

Ibid h. Ideo raptus eſt, ne cor eius malitia mutaret. Verba ex quarto Sapientiæ: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius aut ne fictio deciperet animam illius.

In Epiſtolam XXVIII. ad Horontianum.

256. g. *Iura pietatis.* Id eſt, iura paternæ neceſſitudinis

Pietas enim & religio eſt erga Deum, & obſeruantia erga parentes, & gratitudo erga bene meritos: nam & irreligioſus impius & in ſanguine coniunctos ſæuus, impius quoque dicitur, nec non & is, qui vicem meritis ob animi malignitatem non reponit.

Ibid. h. exheredatione, vel abdicatione contumacis pignoris. Latini exheredant, Græci abdicant. hoc diſcriminis inter vtrumque quod abdicamus in vita, exheredamus in morte. Abdicatis ſtatim gratia parentum, iuſque liberorum denegatur: exheredato, ſucceſſio bonorum. Per pignora autem hic intelligimus liberos.

257. *b. Honorata autem quæ pietati defertur.* Hoc eſt honoratum obſequium, quod ea philoſtorgia exhibetur. Eſt autem hic deferri, cedere, ſubmittere ſe, obſecundare, quo in ſignificatu ſæpius ante vſurpauit, quod ſemel admodum fuit.

Ibid. c. νόμος ergo, id eſt, lex pædagogus fuit. Vſurpauit S. Ambroſius Græcum vocabulum, vt dulcior eſſet alluſio in vocabulis, quæ ambo ſunt maſculini generis, nam lex & pædagogus quaſi ſexu inter ſe diſcrepare videntur.

In Epiſtolam XXX. ad Sabinum.

259. *k In hos ſe induiſſe cultus.* Virgiliana loquutio.

Contemplator item cùm ſe nux plurima ſiluis
Induet in florem.

Ibid l. Annum exigat. Vitam tranſmittat & hoc quoque Virgilianum.

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos, Exigat.

Ibid. Ceſpite. [illegible] pro paruo agello.

Ibid Et enim ipſi capita & ſupercilia ſua radant. In ſacris Iſidis toto corpore erant deglabrati, in ſignum luctus quo Dea illa ſuum Oſyrim defleret, hinc ne Chriſtiani hunc ritum imitarentur, vetitum Imperatorum Chriſtianorum legibus, ne qua fœmina tondeatur.

Ibid. m. Equidem doleo tantam eſſe in mendacio obſeruantiam. Mendacium hîc vocat idolum, vel cultum idoli, phraſi Eccleſiaſtica: quod alio nomine vanitatem appellant tertiò Regum decimo ſexto: Prouocantes Deum in vanitatibus ſuis. Pſal. 4. Vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Hieremiæ 8. Quare ad iracundiam me concitauerunt, in ſculptilibus ſuis & vanitatibus.

260. *l. Potuit quidem hoc ſermone exprimere, ſed exemplo exacerbare maluit, vt ſpecies ipſa plus incuteret horroris.* Species, ipſius rei conſpectus viſioque ab antiquo verbo ſpecere, quod videre ſignificabat.

261. *b. Piè poſſe fieri crediatur etiam parricidium.* Id eſt, filij Iſaac mactationem, omnis cædes incognatos parricidium dicitur, at in eos qui titulum patris patriæ emeruerunt.

In Epiſtolam XXXI. ad Sabinum.

261. *e. Numquam enim minus ſolus ſum, quàm cum ſolus eſſe videor, nec minus otioſus, quàm cum otioſus.* Verba Ciceronis ſunt ex proœmio tertij Officiorum: P. Scipionem Marce fili, eum qui primus Africanus appellatus eſt, dicere ſolitum ſcripſit Cato, qui fuit eius ferè æqualis, numquam ſe minus otioſum eſſe, quàm cùm otioſus, nec minùs ſolum, quàm cùm ſolus eſſet. Magnifica verò vox & magno viro, & ſapiente digna, quæ declarat illum & in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum: vt neque ceſſaret vnquam, & interdum colloquio alterius non egeret. Ego vt obiter Ciceronis locum caſtigem, non lego interdum, ſed interea dum, hoc eſt, dum interim ſecum loquitur.

Ibid. Nemo interpellat, nemo interpolat. Iucunda in vocum affinitate per Paronomaſiam alluſio, nouè autem dixit interpolat pro interturbat. Eſt alioqui interpolare, rem veterem poliendo in nouam ſpeciem refingere.

In Epiſtolam XXXII. ad Seuerum.

263. *e. In medio verſamur omnium moleſtiarum freto.* Supra dixerat ſæuis curarum æſtibus, quod ferè idem eſt, freta enim à feruore vndarum dicta ſunt, quod in iis anguſtiis maris vndæ maiori æſtu ferantur.

Ibid. In quo tam graues iam dudum ſuſtinemus gemitus. Alluſum ad illud Pauli ex ſecunda ad Corinthios. cap. 5. Nam qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati, vel ad illud ad Rom. 8. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc: non ſolùm illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri.

In Epiſtolam XXXIII. ad Demetriadem.

Elegans epiſtola & erudita, ſed dilutiori ſtylo conſcripta, credo quod ſe attemperauerit ad puellare ingenium.

263. *i. Valde enim mirabile erat & inter præcipua diuinæ gratiæ exempla numerandum, quod virgo Anitia ſuper omne faſtigium trabeatæ nobilitatis euecta, de cuius fæcunditate auos atque atauos reſponſura poſteritas, & familiæ votis expectabatur, & patria conuerſo repente animo, deſiderio cæleſtium nuptiarum declinaſti mortale coniugium.* Primùm hæc puella Demetrias eſt dicta, mater autem Iuliana patris nomine Anitia eſt dicta, niſi gentis vocabulo Demetriadem Anitiam velis dici Anitiorum autem Romę ferè ordinarij conſulatus, & quaſi de manu in manum traditi, vt ex verbis Hieronymi ad eandem virginem colligere licet. Eſt virgo Anitia neptis Anitiæ Græcanica loquutione, ſed quæ etiam apud Latinos increbuit.

267. *i. Sed ex mala voluntate concepta & propria diliguntur.* Eſt hic ſenſus, nos peccata in noſtra natura non habere nobis inſita, ſed ea nos concipere aliunde & gignere, deinde ea vt noſtros fœtus à nobis diligi, vt ſit eo alluſum: Parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem & peperit iniquitatem.

271. *i Et ſuas proprietatem ſubtiliſſimis diſcretionibus eliquabat.* Eliquabat, liquidum & clarum reddebat, hinc in forenſibus rebus ea dicuntur liquidata, quæ clarè & euidenter probata ſunt.

In Epiſtolam XXXV. ad Irenæum.

279. *g Lamentare ad me ſuper ſponſam præcinctam ſacco ſuper virum eius virginalem,* Græcè Θρήνησον πρός με ὑπὲρ νύμφην περιεζωσμένην σάκκον, ἐπὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς παρθενικόν. Hiero. Plange quaſi virgo accincta ſacco, ſuper virum pubertatis ſuæ, ſed eodem recidit. Homerus, huiuſmodi maritum κουρίδιον appellat, quaſi dilectiſſimum, qui adoleſcens & intactus alia libidine in matrimonium venerit κουρίδιον [illegible] eadem ratione κουριδία dicitur, quod Virgilius cùm tali epitheto careret, longa periphraſi extulit.

Et magno miſerè dilectus amore:
Cui pater intactam dederat, primiſque iugarat
Ominibus.

Sic alibi: obulauit ei & quaſi mulier à virginitate ſuſcepit eum, hoc eſt virginalis. Quod autem hic ſaccum nominat, id poſtea cilicium vocat, rerum vicinarum vocabula permiſcens.

281. *b. Exuent veſtimentis captiuitatis, vt depoſitis omnibus capitis ſui capillis.* Alluſum videri poteſt præterquam ad 21. Deuteronomij etiam ad mores Romanos, qui eorum, quos manu mittebant, caput radere ſoliti ſunt. Plautus: Quid ſupereſt, niſi vt raſo capite accipiam pileum? Arbitrorque ideo inſtitutum, vt monachi radantur: quo ſe agnoſcant liberos Chriſti. Contráque qui ſeruile quiddam in moribus habent, dicuntur ſeruiles pilos retinere. Diuerſum in Nazaræis, in quorum caput nouacula non aſcendebat;

In Epiſtolam XXXVI. ad Irenæum

281. *a. Quæ mentem non afficiat, ſed oblectet.* Afficiat, id eſt, cruciet, anxiam & ægrã faciat, idem quod conficiat, quod poſtea ſubiicit. Poeta quidam:

Iupiter affectæ tandem miſerere puellæ.

Sunt autem affecta, quæ ferè confecta ſunt, & conſumpta.

Ibid. Scortari comparem ſuum nolit. Coniugem intelligit, translatione ſumpta à paribus boum, qui ſimul iugum trahunt.

In Epiſtolam XXXVIII ad Irenæum

283 k. *Nulla autem epiſtola tantum benedictionis increpuit.* Increpuit, inſonuit, ſonitum edidit. Virgilius;

At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro
Increpuit.

284. k. *Legem mandatorum in decretis euacuauit.* Græca verba Pauli hæc ſunt: τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας. vox δόγμα πολυσήμαντον magnam habet nunc hæreſim ſiue ſectam, nunc placitum ſiue edictum, nunc decretum ſignificat. ſic Lucæ 2. ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, factum eſt autem in diebus illis, exiit edictum a Cæſare Auguſto. Arbitrórque ſecundi anni diſcipulos in Iuriſprudentia cognoſcenda, quod iubet Iuſtinianus, ab edictis appellari, dogmaticos Græco vocabulo appellatos fuiſſe: id vt credam facit perpetuus græciſmus illius proœmij, quod Pandectis à Iuſtiniano præfixum eſt, vt prorſus videatur primùm Græcè natum eſſe, deinde in Latinam linguam conuerſum.

Ibid. m. Ex quo totum corpus fidelium & ſapientium, per harmoniam rationabilem verbi, hoc eſt enim συναρμολογούμενον, id eſt harmonia verbi compaginatum. Et Græcè & Latinè interpretatur, verbum Pauli συναρμολογουμένη, quod compoſitum ex σὺν & ἁρμονία & λόγος.

In Epiſtolam XXXVIII. ad Honorium.

385. *e. Quod ipſum ſe mouet, & non mouetur ab alio, ipſa tibi anima videtur.* Sententia Platonis eſt in 10 libro de legibus: ψυχὴν εἶναι δυναμένην αὐτὴν αὐτὴν κινεῖν κίνησιν. Congerit S. Ambroſius ferè omnium Philoſophorum opiniones de anima. Siquidem Xenocrati anima mens eſt nullo corpore, Zenoni ignis, Ariſtoteli quinta quædam eſſentia, quam Entelechiam nominat Ariſtoxeno corporis intentio quædam, Empedocli cordi ſuffuſus ſanguis, Euripidi Deus, Pythagoræ numerus, Dicęarcho nomen inane, Democrito atomi.

287. *g Quam noſtrorum peccatorum pœnas vlceribus interpellari.* Interpolantur quæ ſpeciem renouationis accipiunt, vt veſtes quæ à fullone interpolantur: interpellantur quæ perturbantur & in rerum ſuarum tenore impediuntur; ſed tam ſæpe in his libris occurrit interpolari, pro interpellari, vt dubitem num S. Ambroſius promiſcuè his vocibus vtatur.

In Epiſtolam XXXIX. ad Horontianum

287. k. *Et comparturiat illum fortaſſe ſpiritum ſalutis.* Græcum verbum ὠδίνω & parturio & doleo ſignificat, ad vtramque ſignificationem hic alluſit S. Ambroſius, quæ in Latina dictione parturio non eſt.

288. *i Quid ſit quod primitiarum, vel initij nomine declarauerit*, & poſtea: *Licet aliqui diſtantiam velint eſſe inter primitias & primogenita, id eſt quæ primò naſcuntur, eo quòd collectis ſeminibus quaſi ex omnibus initia offerantur areæ, tamen de meſſe quod primum colligitur, id offertur Domino.* Hanc differentiam S Ambroſius facit inter primitias & initia, quòd primitiæ ſint ex meſſe, initia ex tritura: primitiæ cum ariſtis ſint, initia puro ſemine conſtent: quod primum metitur, primitię: quod primùm excuſſo frumento ex tritura colligitur, initia vocat. Decimæ porrò, non ordine naſcendi, vt primitiæ, non ordine colligendi, vt initia, ſed de numero vocabulum ſuum trahunt: nimirum quòd decima pars ſit, eodémque modo vigeſimæ, centeſimę dicuntur. hoc quoque adiici poteſt: Initia tum propriè vocari, quia Deo initiata ſint & conſecrata. ſic primitias eſſe in concipiendis votis, initia in reddendis.

In Epiſtolam XL. ad Horontianum.

290. *b. Et enim ſpiritus aduocati noſtri Ieſu.* Fortaſſe haud dubiè alluſum ad vocaculum τοῦ παρακλήτου, quod vel aduocatum vel conſolatorem ſignificat.

In Epiſtolam XLI. ad Irenæum

291. *g. Cuius teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud Deum ipſa ſe prodit, quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia.* Conſonum hoc eſt cum verſu Iuuenalis, prima eſt hæc vltio, quod ſe Iudice, nemo nocens abſoluitur.

Ibid. Inſolentia quid ſit. Inſolentia opponitur modeſtię: proprium hoc vitium eorum, qui recenti fortuna luxuriant.

In Epiſtolam XLIII. ad Clementium.

295. *h. Tanquam clauſis ergo tabulis cernit hereditatem.* Cernere hereditatem eſt adire hereditatem. ſic enim vulgo præceptum, ſed ex fragmentis Vlpiani & ex Codice Theodoſij quarto titulo primo, cretio id temporis eſt quod datur heredi liberum ad cernendum, hoc eſt conſultandum, velit ne adire hereditatem an non? Sed hic cernere hereditatem idem eſt quod aſpicere, quanquam non ſtatim qui aſpicit, cernit; ille enim cernit qui rem agnoſcit, nec minùs animo quàm viſu perluſtrat. vt ex illo prophetico: Vt audientes non audiant, & videntes non cernant.

In Epiſtolam XLVI. ad Syagrium.

297. *f. Neque delationis ſe nexu obligare.* Nexus propriè eſt, vbi debitor non ſoluendo & adductus per iudicem creditori nectitur, hoc eſt in vinculis habetur. Poſtea ſignificatio tranſlata eſt ad omnem obligationem Accuſator autem, ſi appareat, eum calumniatorem eſſe ad pœnam talionis obligatur, & hoc iſtic nexum vocat.

299. *g. Denique non minima etiam in tuis literis tentatæ expreſſionis verecundia eſt.* Hoc eſt, dum in literis tuis conaris exprimere rationem inſpiciendę virginis, pudor te retinuit, quo minus hoc ipſum clarè profiteres.

Ibid. i Ea ergo tibi locuples videtur ad fidem, quæ & redimi & falli poteſt. Hoc eſt, ea ne idonea & ſufficiens teſtis ad fidem faciendam? Alluſum ad illud duodecim tabularum: Aſſiduus aſſiduo vindex eſto.

Ibid. K. Quod quod etiam ipſi archiatri. Archiatri principes medicorum. Etiam noſtro tempore Medici quidam negant, inter quos Andreas Veſalius in re Anatomica facilè primus, hymem in virginibus non inueniri.

Ibid. Neque indocilitas. Indocilitatem pro inſcitia poſuit, cùm indocilitas ſit impotentia diſcendi, ſed ex vicino Catachreſis. Qui enim doceri nequeunt, ſemper imperiti ſunt: ſic & Virgilius.

Is genus indocile, & diſperſum montibus altis
Compoſuit.

300. *g. Qui locus vt ſuperiori vtilis ad Hebræorum ſalutem, ita reliquis confragoſus ad obſtetricum fidem, quæ didicerunt mentiri pro ſalute, & fallere pro excuſatione.* Id eſt, qui locus in primis ſui partibus, vt vtilis eſt ad ſalutem Hebręorum, nam eo modo factum eſt, vt pueri non ſint necati: ita abruptus eſt & inacceſſus & auius à fide obſtetricum, quibus credendum non videtur, cùm mentiri pro ſalute didicerint.

Ibid. h. Defloratio virginitatis. Pro deuirginatione, verbum apud veteres inuſitatum: videtur Metaphora deducta ex illo elegantiſſimo Epithalamio Catulli.

Google

Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber;
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ.
Idem cum tenui carptus defloruit vngui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ.
Sed virgo dum caſta manet, tum chara ſuis: Sed
Cum caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.

Ibid. i. Quam erubeſcunt & mulieres. Mulier hîc ea eſt, quæ virgo non eſt, vel potiùs quæ vxor eſt, & tamen quantum poteſt, præ pudore grauidum vterum celat.

Ibid. Sine viſitatione ſuſcipiendam crederes. Id eſt, ſine inſpectione: ne quis eam viſitationem intelligat qua ad amicos accedimus, vt certi ſimus de eorum ſtatu aut valetudine.

Ibid. Ergo iudicandi formulam accepiſti. Prætores ſolent iudicibus formulam iudicandi præſcribere, non in omnem partem liberam decernendi poteſtatem permittere, quod poſtea abolitum fuit. Quid nobis futurum eſt, comica locutio, pro quid de nobis futurum eſt. Sic Terentianus Charinus in Andria. Quid me fiet, pro, quid de me fiet.

Ibid. m. Quid igitur fiet? Omnia, quæ ſequuntur Ironicè dicuntur, cùm qui virginem commendare debuerint; criminandi offenſas pepererint.

301. *b. Et teſtes auditionis deduxit.* Auditionis, id eſt, famæ, vocabulum etiam Ciceroni in hac ſignificatione vſurpatum. Sic & in Pſalmis: Ab auditione mala non timebit.

In Epiſtolam XLVII. ad Syagrium.

302. *a. Locus in poſſeſſionem terræ datus pro funiculo hereditatis.* Funiculus Græcè σχοῖνος ſpatij certa magnitudo. Continet autem teſte Herodoto in Euterpe ſexaginta ſtadia, hoc eſt, duas paraſangas: lexici tamen paraſangam cum funiculo confundunt, ſed malè.

Ibid. Quo mulier offenſa claues remiſit. Signum hoc diuortij & renunciantis curam familiæ, atque ita materfamilias eſſe deſiuit.

304 *b. Sed prius verbis experiendum de flagitio, & decernendum conditionibus pro delictis.* Alluſum ad id Terentij.

Omnia priùs experiri verba quàm armis ſapientem decet. Apollo. ἀργυραιμπνικῶν tertio. μηδ᾽ αὐτοὺς ἀλλὴν πειρ ἐπιοσί γε πειρηθῆναι. Decernitur conditionibus cum offerendis accipiendiſque legibus de cauſa diſceptatur.

Ibid. m. Sed miſere in ſua populum conuerſum viſcera & bello ciuili verumque afflictum. Lucanus in primo:

Populumque potentem
In ſua victrici conuerſum viſcera dextra.

In Epiſtolam XLVIII. ad Paternum.

306. *a. Paterni quidem vnanimis mei ſalutationem legi, ſed conſultationem haud quaquam paternam, vt velis filio neptem copulare ex filia.* Olim licebat patruum filiam ex fratre in vxorem ducere, vt patet ex fragmentis Vlpiani, cuius verba hæc ſunt: Inter cognatos autem ex tranſuerſo gradu olim quidam vſque ad quartum gradum matrimonia contrahi non poterant, nunc autem ex tertio gradu licet vxorem ducere: ſi tamen fratris filia, non etiam ſororis filia aut amita, aut matertera quamuis eodem gradu ſit. Huc genere connubij primus inter Romanos vſus eſt Claudius Cæſar Agrippina fratris filia in vxorem ducta. Nunc autem Paternus in pari gradu idem ius putauit, quæſiuitque quod licitum erat Patruo, num idem liceret Auunculo: Si inceſtæ nuptiæ non erant cum fratris filia, non videri etiam inceſtas cum ſororis filia. Quod S. Ambroſius hac epiſtola refellit.

Ibid. Sed conſultationem haudquaquam paternam. Per agnominationem alluſum ad proprium nomen, Paternum, quod nomen ipſe in affinitatem mutare volebat.

Ibid. e. Boues qui iungit ad aratrum, equos ad currum, pares eligit. Alluſum ad illud in Heroinis.

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.

Ibid. d. Patrueles fratres. Qui ex duobus fratribus naſcuntur, fratres Patrueles, ſororéſque Patrueles appellantur. Cic. in 1. Philippicorũ. Sed enim ſi alter ſit maſculus altera ſit fœmina, qui ex duobus fratribus, ſiue altero fratre, ſiue altera ſorore naſcuntur, æquè fratres Patrueles vocantur, à digniore tranſumpta ſignificatione, & ſic etiam maritos vocamus, cùm & vxorem virumque eius intelligimus.

307. *g. Nam Theodoſius Imperator etiam Patrueles fratres & conſobrinos vetuit inter ſe coniugij conuenire nomine.* Theodoſij lex de inceſtis nuptiis habetur lib. 3. cap. 12. ſed ibi nulla mentio de patrui, vel auunculi cum fratris aut ſororis filia, nuptiis; ſed pleraque in eo codice mutila.

Ibid. i. Tamen tuam familiam non propagaret. Qui ex mea filia naſcitur, non ad meam familiam, ſed ad mariti familiam pertinet, aut patris eius, ſi ipſe nondum emancipatus ſit: vnde quidam dicunt ſororem dictam: quod ſeorſum in familiam detur.

In Epiſtolam XLIX. ad Marcellum.

307 *x. Erubui recuſare fateor, cum præſertim rogati vtriuſque partis amicum ſe laceſſerent.* Togati ex habitu cultuque quo cauſas agebant, patroni litium & cauſidici appellati cœpti ſunt.

308. *g. Vt expenſa iurgij poſceret.* Iurgij litis, dictum enim eſt iurgium quod iure agatur.

Ibid. k. Poſſeſſionem regeret tributariam. Id eſt, quæ tributa dependunt: vt vectigalis, quæ vectigal, quæ ſi ſuo die non repræſententur, magna multa inuoluunt proprietarium.

Ibid. l. Sibi aſcribit Lætus conditionem oblationis ſuæ. Id eſt, ſuo periculo penſitationem ſuſtinebit, eámque ab oneribus extraordinariis expediet & inde munitam perſoluet. Argumentum quantum ex verbis Ambroſianis colligi datur, tale fuit Marcellus agros ſuos ſorori in vſum fructum, Eccleſiæ in proprietatem dedit. Hanc donationem Lætus frater litibus inquietabat, & reſcriptis principum donationem labefactabat.

309. *a. Et hoc lætus faciet, recepta iam etiam nominis ſui proprietate.* Hoc eſt, hilaris id faciet, proprietatique & etymologiæ ſui nominis, quod lætitiã ſonat, reſpondebit.

In Epiſtolam L. ad Titianum.

309. *d. Vt ſi de negotio definueris.* Pro tranſegeris & finem negotio impoſueris, compoſita lite.

Ibid. Ideóque promptior eſt deciſione. Ruſus deciſioni pro tranſactione ſiue compoſitione, cùm hinc inde controuerſiæ à cauſa detrahuntur, & id ſolum retinetur quod apud vtrumque in confeſſo eſt.

Ibid. Vel cum ille, quod tum gerebat officio depoſuit. Id eſt, poſtquam magiſter officiorum eſſe deſiit, cum ea functione depoſuit litis iſtius iudicandæ curam.

Ibid. Iſte negotio ſuo meritum. Videtur per iſtum intelligi nepotis meritum, qui iam æquitati cauſæ, non patrocinijs magnorum virorum innitebatur.

In Epiſtolam LI. ad Studium.

310. *a. Quod incruentam de adminiſtratione prouinciali ſecurim reuexerint.* Iſti dicuntur Græcè ἀναιμακτί imperium adminiſtrare, quale Titi Veſpaſiani fuiſſe traditur, cuius vox eſt, ſe malle perire quàm perdere.

Ibid. Aduerſum finem veniſſe ſui propoſiti. Finem, id eſt, ſcopum ſiue inſtitutum ſui propoſiti.

In Epiſtolam LII. ad Studium.

311. *m. Cùm Ezechias iuſtus rex vitæ huius acciperet commeatum.* Commeatus eſt certum ſpatium temporis, ad quod miles à caſtris abeſſe poteſt. ſic Tertul. & Cyprianus ſæpe. eadem ratione S. Ambroſius indultum ſpatium vitæ, per quod à morte abeſſet Ezechias, pulcherrima metaphora commeatum vitæ appellauit.

In Epiſtolam LIV. ad Marcellinam ſororem de inuentione ſanctorum Geruaſii & Protaſii.

315. l. *Nam cùm ego Baſilicam, &c.* Baſilicæ olim regiæ domus erant quod & etymon indicat, apud Romanos in baſilicis principes jus reddebant. nunc autem baſilicas templa nominamus.

Ibid. Sicut in Rom. ſic baſilicam dedices, reſpondi faciam, ſi martyrum reliquias inuenero. Requirit populus vt baſilicam dedices conditis ſub altari reliquiis martyrum. Nam id etiam olim in more fuiſſe ex Decretis de conſecratione, diſtinctione prima, non vno in loco deprehendere licet, nunc reſpondet S. Ambroſius ſe id facturum, ſi vllæ martyrum reliquiæ appareant.

Ibid. Ardor præſagii. Enthuſiaſmum, hoc eſt, prophetici ſpiritus diuinum afflatum intelligit, ſed modeſtiore vocabulo vti voluit.

Ibid. m. Vt adhuc nobis, &c. Indicat vt arbitror, tantam fiduciam fuiſſe inueniendorum ſanctorum, vt non deeſſet, qui vrnam, ſepulchralia vas, ad colligendas martyrũ reliquias inclinaret, & ad crepidinem foſſæ ſubiiceret.

Ibid. Inuenimus, &c. Sic & Lucanus.

Grandiaque effoſſis mirabitur oſſa ſepulchris.

Ibid. Ad ordinem, &c. Scheleta ſanctorum ita diſpoſuit vt ſingula membra ſuis locis & iuncturis redderentur.

316. a. *Quos nulla, &c.* Legerem non interpolat, ſed interpellat, hoc eſt, continuationem eius impedit: niſi obſeruaſſem hoc ipſum ſæpius obuium in ſcriptis Ambroſianis, vt interpolari pro interpellari capi videtur. Eſt alioqui interpolari cum vetuſtis rebus poliendo noua quaſi ſpecies additur.

Ibid. m. Quanta oraria, &c. Hoc eſt, quod oraria iactitantur ſupra martyrum oſſa. faſcias autem, ſtrophia, & inſtitas intelligit. Plura de ea re ſuperiùs diximus.

317. a. *Talibus me, &c.* Videntur hæc ſcripta cùm S. Ambroſius Cæſari baſilicam in gratiam Arianorum noluit cedere, eique obiectũ fuit, quòd populi cateruis ſe ſtiparet & tumultum faceret.

Ibid. Erant clauſi iſti oculi. δεικτικῶς, oſtendit enim eius oculos, qui cæcus fuerat.

Ibid. b. Auulſum humeris caput. Virgilianum eſt.

Auulſumque humeris caput & ſine nomine corpus.

Ibid. c. Succedant victimæ, &c. Indicat eos ſepeliendos ſub altari, veterum Chriſtianorũ more, quod etiam in Apocalypſi clamor ille Martyrum ſub altari confirmare videtur: Vſquequo non vindicas ſanguinem ſanctorum tuorum?

In Epiſtolam LVI. *ad Valentinianum.*

319. b. *Me violentiam à Maximo non recepiſſe.* Græciſſat oratio. τὴν βίαν τὴν ἀπὸ Μαξίμου pro violentiã Maximi. Recepiſſe autem hic ſignificat, approbaſſe, vt Græcis ſuum ἀποδέχομαι.

Ibid. Quia tamen regredienti mihi decernendi ſeruum impoſuit neceſſitatem. Decernendi pro diſputandi poſitum videtur.

Ibid. a. Certè eſſe aliqua, de quibus ſecreto deberem cum ſuo principe fabulari. Certè pro, ſaltem. Cicero in Tuſculanis homines mortem optare incipiant, vel certè timere deſinant. Horat. lib. 1. Ser. Sat. 9.

Certè neſcio, quid, ſecretò, velle loqui te aiebat.

Ibid. l. Quia, inquam, tunc vt inferior pacem petebam, nunc vt æqualis. Id eſt, tunc Valentiniano exuli & excluſo à regnis pacem poſtulabam, Superiorem, victorem, inferiorem imparem & victum, Græco more, qui ita τὰ κρείττονα καὶ ἥττονα appellant.

Ibid. Et annonas à me acciperent. Annonas, ſalaria: quia olim in frumento dabatur ſtipendium.

Ibid. m. Quæ aut quibus numeris? Numeris, id eſt, legionibus, quibus à numero nomen imponi ſolet: ſic quarta, quinta decima, decimaſexta legio in multam mentionem apud ciuilium bellorum ſcriptores

320. g. *Qui deuotionem Imperatori exhibuit ſuo.* Deuotionem, finem ſummam & obſequium ad omnia, qualem præſtant, qui ſe aliorum ſaluti addixerũt & deuouerunt.

Ibid. i. Quoniam dum tu militẽ Romanum occupas, dum is aduerſum vtrinque prætendit. Hoc eſt, dum miles Romanos binis hinc inde caſtris, quaſi contra ſeipſum ſtipendia facit, nimirum in legiones & Maximi & Valentiniani diſtractus.

Ibid. In medio Romani imperii ſinu Iuthungi populabantur Rhetias. Arbitror has gẽtes fuiſſe Iutlandos, qui nunc in Dania ſedes habet. In ratiocinario imperij Romani inter præſidia Auguſtanicæ prouinciæ cohors quarta Iuthungorum ſs Aphrodito numeratur.

Ibid. k. Nec tibi vicem etſi non paribus dignitatis, eiuſdem tamen neceſſitudinis retulit. Occiſo Gratiano fratre ſuo Valentinianus habuit in poteſtate ſua fratrem Maximi, quem non occidit cùm potuit. Quod ſi feciſſet, in mactando Maximi fratre, fratris ſui necẽ vltus fuiſſet. Par quidem in homicidiis ius ſanguinis verſatum eſſet, non par dignitas, quia Gratianus Imperator erat frater Maximi homo priuatus.

Ibid. l. Niſi fallor, vſurpator bellum infert. Vſurpator, id eſt, inuaſor. eſt enim vſurpator propriè, qui non iure, ſed vſu, rem alienam ſuam facit: hinc apud Grammaticos, illud vſurpatiuè dictum cenſent, quod licentia occupantis ita dicitur, & contra regulam eſt.

321. a. *Iuſſeram eum deduci Cabillonem.* Opinor oppidum fuiſſe Cabalorum quos Nitiobrigibus fuiſſe vicinos conſtat. hos Cæſar ait, ſub clientela Aruernorum fuiſſe.

Ibi. b. Sine plumatio pateremur extrudi lecto. Veſtis haud dubiè genus, ſed an ab opere plumarili dicta ſit, aliis diuinandum relinquo. Eſt autem veſtis plumarilis, vbi diuerſi colores ſimul relucent, quales vides in collis auium maximè columbarum, quod ideo fit, quòd ex polymitia & ſtaminibus verſicoloribus contexta ſit. Sed quia res in coniectura poſita eſt, videat quoque lector num plumarium legendum ſit, vt ſit veſtis linea, ſiue ephod, ſiue alterius formæ quæ ſæpe lauari ſolet.

In Epiſtolam LIX. *ad Theodoſium.*

323. g. *Et veteris amicitia dulcis mihi recordatio eſt, & beneficiorum, quæ crebris meis interceſſionibus ſumma gratia in alios contuliſti, gratia memini.* Gratiæ videtur abundare. Eſt enim ita conſtruendum, beneficiorum memini. Niſi ſic velis interpretari gratiæ beneficiorum memini, ſed genitiuus, qui alterum genitiuum regit, nimium diu dilatus videtur, non ſine vitio ὑπερβάτως. Eſt alioqui παρηγμένον non ingratum, & quiddam πολύπλοκον in gratia & gratiæ.

Ibid. Soli mihi in tuo comitatu ius naturæ ita ereptum videbam audiendi, vt & loquendi priuaret munere. Integrum quidẽ, ſed plenius eſſet, ſi forma loquendi ad hunc modum concepta fuiſſet: ſoli mihi in tuo comitatu ita ius naturæ ereptum videbã audiendi, vt & videndi. Indicat ſibi in Cæſaris familia, nec liberum fuiſſe auditum nec viſum. Comitatus autẽ hic, eſt familia imperatoris cum officiariis & ſtipatoribus, quæ olim cohors dicebatur.

Ibid. h. Aut non audiam per metum omnium. Quod omnes præ metu muſſent & taceant, nec ad aures S. Ambroſij perferant.

Ibid. i. Sed aures non poſſum cera veterum fabularum claudere. Alluſum ad id, quòd Vlyſſes ſociorum aures cera obturauerit, ne audirent Sirenum cantus.

Ibid. Accipe illud imperator Auguſte. Conceſſionis eſt magnis illi dat, vt inoffenſus alia detrahat. Sic & Paulus Laudo vos, in hoc non laudo.

324. k. *Vt vſurpes, quod vſurpaſſe multis offiſit.* Vſurpes occupes & peruicaciter teneas, vt iuſtum videri prætendas quod ſceleratum eſt.

In Epiſtolam. *LX. ad Felicem*

325. b. *Tamen vbi ſermonem vnanimis mihi pectoris tui legi, non mediocrem ſumpſi ad conualeſcendum gratiam, quaſi quoniam tui alloquii pulegio refotus.* Habent alij libri pro pulegio, polio. Ex auctoritate Dioſcoridis pulegium extenuat, calefacit, & cõcoctiones adiuuat, potũ cum melle

& aloe vitia pulmonis educit, condolſis ſuccurrit, nauſeas, & eroſiones ſtomachi bibitum cum poſcâ mitigat, venenatorum morſibus ſubuenit. Idem admotum naribus ex aceto, animæ deliquijs medetur. Poliū autē quod nonnulli ob depulſionē ſerpentū φυλακτήριον vocant, & à canitie verticis ſui politum dicitur, decoctum venenatorum morſibus ſuccurrit, hydropicis item & regio morbo laborantibus, & cum aceto etiam ſpleneticis.

In Epiſtolam LXI. ad Fauſtinum.

327. *Inter ferarum diuerſaris ſpelæa.* Spelæa, id eſt, ſpeluncas. Virgilius in Bucolis:

Certum eſt in ſiluis inter ſpelæa ferarum Mille pati.

Ibid. i. Nempe de Bononienſi veniens vrbe a tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium. Imitatio eſt Seruij Sulpitij ad Ciceronem de obitu Tulliæ filiæ: Ex Aſia rediens, cùm ab Aegina Megaram verſus nauigarem, cœpi regiones circumcirca proſpicere, poſt me erat Aegina, ante Megara, dextra Pyreus, ſiniſtra Corinthus, quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum cogitare, hem nos homunculi indignamur ſi quis noſtrum interiit, aut occiſus eſt, cùm in vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant.

In Epiſtolam LXIII. ad Sabinum.

328. *l. Non erit longi ſubſellij iſta iudicatio & mora.* Ciceronis verba ſunt: ſine omni cunctatione, prooemium eſt de graui cauſa, quæ non niſi a maximo conſeſſu iudicum cognoſci debeat.

329. *a. Ipſe igitur pro ſe loquatur, qui procedit ſine interprete.* Interpres hic eſt, quem vulgo mediatorem dicimus, hoc eſt, conciliatorem. Cicero in Verrem: Aut qui ſequeſtros aut interpretes corrumpendi iudicij eſſe ſolent. Idem in Epiſtolis: Quo ego interprete nouiſſimè ad Lepidum vſus ſum.

Ibid. d. Si verba alicubi mouent, non præiudicant fidei. Senſus, ſi verba aliud fortaſſe ſonent, quàm nos volumus, non tamen præiudicium faciunt noſtræ ſententiæ de religione.

In Epiſtolam LXIV. ad Siſinnium

329. *Et iugis animarum induſtio.* φιλοστοργίαν ſignificat, nimirum eam propenſionem, qua parentes aduersùs liberos ſuos vergunt; alluſum nonnihil, quod ex ſequentibus magis patebit, ad illud Terentij: Pro peccato magno paulum ſupplicij ſatis eſt patri.

330. *b. Si quid fortaſſe offenſum ſit, quod habet vſus.* Hoc eſt, ſicubi impingitur, & offenſio aliqua naſcitur, vt in vita fieri ſolet.

Ibid. c. Maiore pietatis ſtudio feſtinauit: ouem ſubrogare ſacrificia Subrogare, ſubſtituere, ſufficere, ſubiicere ouem in locum filij ad victimationem.

In Epiſtolam LXV. ad Sabinum.

330. *f. Nam exemplaris liber.* Exemplaris liber archetypus eſt, nimirum ad cuius exemplum cætera deſcribuntur.

331. *g. Vt non tam deſtare aliquid videamur, quam abſcondere*, Deſtare pro ebuccinare.

Ibid. i. Quia abſens eras corpore, ſed præſens ſpiritu, non ſolum cùm ſcriberet, ſed etiam cum iudicaret. Verba ſunt Pauli ad Corinthios prima, capite quinto. Congregatus vobis & meo ſpiritu.

In Epiſtolam LXVI. ad Euſebium.

331. *l. Fauſtinus vterque tibi redditus eſt, nobis vtrumque Ambroſium pignus reſedit.* Facilè colligitur ex ſequentibus duos eſſe Ambroſios, & ipſum auctorem huius libri, & alium de quo poſtea ait, ſalutant te Ambroſij.

Ibid. Ipſe habes quod primum in patre, & quod iucundiſſimum in filio minore. Hic filius minor Parthenius appellatus eſt. Videtur autem S. Ambroſius ita ſcribere ad Euſebium quaſi ad patrem, ſeu potius ad auum: pater autem Ambroſij & ipſe Ambroſius dictus eſt, de ſe vt maiore filio non meminit, in minore filio dicit eſſe quod amplexetur Euſebius.

Ibid. Et perpetuitatis vocabuli iugis ſucceſſio. Id eſt, æterna propagatio ſobolis ſub eodem nomine, vt gentiles ſolent, nuncupatæ, quales ſunt familiæ Lentulorum, Piſonum, Fabiorum.

332. *h. Sed maledictus nemo.* Alluſit ad elogia Noe qui Cham maledixit, in hac autem ſtirpe vult S. Ambroſius nullum eſſe Cham aut maledictum.

Ibid. i. Comacinas rupes geſtare ſecum, & faciem tauro propior vultus videatur exprimere Comacinas rupes fortaſſe intelligit Alpes eas quæ Como imminent, quo coloniā Pompeius Strabo deduxit pater Pompeij Magni: ſed hæc diuinatio eſt. Faciem, regionis ſcilicet imaginem, vt aſperitatem loci natalis vultu & moribus præ ſe ferre videatur.

In Epiſtolam LXIX. ad Felicem.

332. *m. Itaque partem direxi amicis.* Noua & apud veteres inuſitata ſignificatione, quæ tamen poſterioribus temporibus increbuit, direxi dixit, pro miſi.

333. *a. Intorquenda eſt amentata illa, non manipularis ſententia.* Amentum vinculum eſt & genus habenæ, quo tela alligata ipſo rotatu fortius euibrantur. Eſt autem mens iſtorum verborum, non gregariam eſſe ſententiā ſimplicis quaſi militis, ſed eximiam, quaſi ordinum ductore intorquendam.

Ibid. n. Vectigalis. Quaſi lucroſa, & quæ vectigal dependat, eo quod munuſculis comitata veniat.

In Epiſtolam LXX. ad Fygadium & Delphinum.

334. *In quibus proconſularem iuriſdictionem egregiè repræſentauit* Id eſt, proconſulatum adminiſtrauit.

Ibid. d. Nec mihi immutarem quod in vſum venerat. Bis igitur ſcribit ad eoſdem, vt & morem ſemel receptum vereretur, & Polybio gratificaretur, qui ad ſingulos deferret litteras communes.

In Epiſtolam LXXIII. ad Antonium.

335. *d. Cum indiuiduo pectoris mei loquar.* Id eſt, cum eo qui à pectore diuidi non poteſt, talem ferè Græcismicum vocant ὁμοκάρδιον. Eſt autem non ingrata ἀλλοιώσεως ſignificationis, ſic inuictus pro inuincibili, ſic infractus qui frangi non poteſt.

FINIS.

ADVERTENTIÆ THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ SIVE ANIMADVERSIONES IN S. AMBROSII MEDIOLAN. EPISCOPI OPERA.

AVCTORE

Ferdinando Velloſillo, Epiſcopo Lucenſi,

Hac nouiſſima editione, S. Ambroſ. operibus recens adiunctæ.

INDEX QVÆSITORVM.

1 *An ſit paradiſus terreſtris*
2 *An Moſes mortuus ſit.*
3 *An ſacerdotes ligent & abſoluant.*
4 *An animæ ſanctorum ante diem iudicii Diuina viſione fruantur.*
5 *An Gigantes ex angelis & mulieribus ſint geniti.*
6 *An militibus prædari liceat.*
7 *An Abraham cum Agar congreſſus fuerit adulterium.*
8 *An Angeli ante mundum conditi, & an cæli ſonum edant.*
9 *An omnes animæ poſt hanc vitam igne ſint probandæ ſint.*
10 *An iurare in cauſa vera & iuſta, peccatum ſit.*
11 *An peccata dimittantur manentibus in infidelitate.*
12 *An anima Chriſti æqualem habeat cum Deo omnipotentiam.*
13 *An Mariæ Virginis vulua in partu fuerit aperta.*
14 *An Chriſtus Dominus ſapientia profecerit ſicut ætate.*
15 *An liceat Chriſtianis aliquid proprium habere.*
16 *An Chriſtianis bellum gerere liceat.*
17 *An Petrus Chriſti Diuinitatem negauerit.*
18 *An ſine confeſſione & ſatisfactione pœnitentia proſit.*
19 *An mors Chriſti ſit lugenda*
20 *An Deitas ab humanitate Chriſti morte ſeparata fuerit.*
21 *An omnes homines eligantur ad æternam vitam.*
22 *An omnis infidelium vita peccatum ſit.*
23 *An liceat marito adulteram repudiare vxorem, & vxori adulterum repudiare virum, & an Synodus Tridentina clandeſtina irritare matrimonia valuerit*
24 *An Iacobus frater Domini filius fuerit Ioſeph.*
25 *An Apoſtoli gentibus quatuor præcepta poſuerint.*
26 *An Epiſcopus & presbyter ſint idem.*
27 *An fide ſola ſine operibus iuſtificemur.*
28 *An in lege fuerit vera remiſſio peccatorum.*
29 *An detur delictorum memoria extra quam non eſt ſalus.*
30. *An vera pœnitentia ſit a peccato ceſſare.*
31 *An quis ſciat ſe Chriſtum habere, & in eo habitare.*
32 *An dæmones reparandi.*

PRIMVM QVÆSITVM.

An ſit paradiſus terreſtris.

AMBROSIVS lib. de paradiſo, in hæc verba, *Plantauit Dominus paradiſum.* Geneſ. 2. duo à communi Theologorum conſenſu aliena aſſerere videtur. Primum, quod in terra non ſit, ſed in tertio cœlo: qui error Origeni tribuitur, cum enim in præfatione libri proponat, ſe inueſtigaturum quid, & qualis ſit paradiſus, maximam eſſe huiuſmodi inquiſitionis difficultatem ex eo poſtiſſimum oſtendit, quod Paulus in hunc paradiſum raptus, 2. *Cor.* 12. neget ſe meminiſſe poſſe an in corpore, an extra corpus illum viderit, addens etiam ſe in eo audiſſe & vidiſſe quæ non licet loqui. Et ne putes quod Paulus non in cœleſtem, ſed in terreſtrem paradiſum ſit raptus, idem in expoſitione ſecundæ epiſtolæ ad Corinth. aperte affirmat Apoſtolum ſublatum ad cælos in paradiſum Dei Patris cæleſtem.

Secundum eſt, quod ad imitationem philoſophorum videtur paradiſum, & quæcumque in eo ſcripta ſunt iuxta allegoriam intelligere, reiectu hiſtorico ſenſu, hoc eſt per paradiſum animam, per hominem mentem, per fœminam ſenſum, per ſerpentem delectationem, per lignum ſcientiæ boni & mali, ſapientiam, & per cæteras arbores, virtutes animæ inſitas. Quam aſſertionem apertioribus verbis exprimit in Epiſtola ad Sabinum, ſic ſcribens, Lecto Exaemeron verum paradiſum ſubtraxeris requirendum putaſti, & quam de eo haberem ſententiam ſignificandum, idque velle te ſtudioſe cognoſcere: ego autem iãdudũ de eo ſcripſi nondum veteranus ſacerdos: ſententias autem de eo diuerſas eſſe plurimorum comperi, nam Ioſeph locum terræ dicit refertum arboribus, virgultiſque plurimis, irrigari etiam flumine, qui diuidatur in quatuor fluuios. Alij alias: omnes tamen congruunt, in paradiſo lignum vitæ radicatum, & lignum ſcientiæ, quæ diſcernat bonum & malum, & cætera quoque ligna plena viuificationis ſpirantia, & rationabilia, ex quibus colligitur paradiſum ipſum non terrenum videri poſſe, non in ſolo aliquo, ſed in noſtro principali, quod animatur & viuificatur virtutibus animæ, & infuſione ſpiritus Dei. Hæc Ambroſius.

Origenis dogma fuit, quod ſcriptura de paradiſo tradidit, totum in ſenſu allegorico intelligendum eſſe, ex eo quia in ſacris literis nuſquam inuenitur paradiſum illum plantatum fuiſſe in terra. Deinde quod fruſtra diceret Moſes, hunc hortum poſt ſextam diem materialibus plantis & arboribus fuiſſe conſitum in terra, cum ante ſcripſiſſet omnes plantas & arbores tertia die fuiſſe à Deo productas. Item, quod fruſtra & inani conſilio Deus hortum terreſtrem primis parentibus conſtruxiſſet, qui nec ipſis ſtatim peccantibus vſui futurus eſſet, & poſt Adæ peccatum à nemine colendus eſſet. His accedit quod Hieronymus his conſideratis pronunciabat, paradiſum fuiſſe a Deo conditum, antequam ipſe faceret cælum & terram, ſignificans non eſſe in hac viſibili terra ſitum, ſed in illa terra viuentium, quæ ante hunc viſibilem mundum in inuiſibili mundo creata eſt.

De hac quæſtione diſputauimus ſupra, 3. tomo Hieronymi, & quid circa eam tenendum ſit, deffiniuimus ex mente S. Tho. 1. parte, q. 102. per quatuor articulos illius quæſtionis. Vide ibi. Rationes vero inductæ vt ſuadeant paradiſum terreſtrem non eſſe, ſed in ſenſu allegorico, quæ de eo traduntur, eſſe intelligenda, parum

aut nihil ſuadent, nam quod primo loco adductum eſt, ex ſacris literis non conſtare, an paradiſus ſit in terra, falſiſſimum eſt. Moſes enim clariſſime inquit, paradiſum à Deo in regione terræ Orientalis, quæ dicitur Heden, conditum, Heden vero eſſe proprium nomen loci apparet ex 4. c. Geneſ. vbi legimus Cain habitaſſe ad Orien- (Geneſ. 4. Ezech. 27.) talem plagam Heden, & Ezechielis, c. 27. habetur Heden fuiſſe prope Charam Meſopotamiæ regionem; Illud vero quod Moſes ſcribit, hortum deliciarum poſt ſextum diem à Deo conditum, non repugnat eo, quod prius retulit plantas, ſcilicet, omnes tertia die conditas: fieri enim poteſt, vt Auguſtinus cenſet, quod plantæ quæ tertia die ſecundum quaſdam rationes ſeminales productæ fuerant, iterum poſt opera ſex dierum actu productæ & abſolutæ ſint: vel iuxta Chryſoſtomi ſententiam dici poteſt, omnes plantas vna cum paradiſi plantis tertia die ſimul conditas, Moſem verò poſt opera ſex dierum iterum per epilogum meminiſſe productionis plantarum paradiſi, qui etiam ſi à nullo poſt peccatum incoleretur, cum tamen nemo ſanæ mentis ſuperfluum eſſe dixerit: ſicut enim, teſte Auguſtino, dicendum non eſſet homini fruſtra datā immortalitatem corporis, quam ipſe conſeruaturus non erat, ita neque paradiſum illum exiſtimare oportet fruſtra conditum eſſe, quia poſt peccatum ibi habitatio magna non ſit, nam etſi locus ille homini ad habitandum non ſeruiat, prodeſt tamen & ad eruditionem, vt agnoſcat ſe inde culpa primi parentis eiectum, & vt per ea quæ corporaliter in eo eſſe ſcribuntur, ad ſpiritualia & inuiſibilia cœleſtis paradiſi myſteria animum attollat. Ad id autem quod vltimo loco ex verbis Hieronymi violenter detorquere conantur, paradiſum videlicet conditum eſſe à Deo in illo inuiſibili mundo, qui huius viſibilis mundi conſtitutionem præceſſit, reſpondemus, id falſo ſibi imponi: ratio enim humana capere non poteſt, quod paradiſus localis & terrenus locus, imo terræ ornatus ante terram fuerit, ſed eum id ſignificare voluiſſe, quod antequam Deus cœlum & terram di[ſt]inguendo & ornando perficeret, paradiſum tertia die plantauerit, vt ipſe Hieronymus, 10 c. comment. Danielis palam fecit his verbis: Conticeſcant eorum deliramenta, qui vmbras & imagines in veritate ſequentes, ipſam conantur euertere veritatem, vt paradiſum, & flumina & arbores putent allegoriæ legibus ſe debere ſubruere.

Pro Ambroſio reſpondemus, credendum non eſſe ipſum Origeni in hac parte aſſenſiſſe, præſertim cum in expoſitione ſexti capitis 1. ad Corinth. conſtanter affirmet, geminum eſſe paradiſum, alterum terrenum, in quo Adam fuit conditus, alterum cœleſtem, in quem Paulus fuit raptus. Eius verba ſunt hæc: Eſt & Hieruſalem inferior, eſt & ſuperior, quam matrem noſtram vocat Apoſtolus, & inferior paradiſus, in quo homo poſitus mandatum & vt operaretur ibi, & vt cuſtodiret eum, accepit, eſt & ille cœleſtis, in quem raptus Apoſtolus, audiuit verba arcana, &c.

SECVNDVM QVÆSITVM.

An Moſes mortuus ſit.

Deut. 39. AMbroſius 1. libro de Cain & Abel. cap. 2. pertractans hunc locum, *Adam vero cognouit vxorem & peperit Cain*, Gen. 4. in expoſitionem huius periodi, Et mortuus eſt Moſes per verbum Dei, &c. cuius vocabuli occaſione aſſeruit Moſen nondum eſſe mortuum, ſed tranſlatum in meliorem vitam, ſicut Helias, quod enim ſcriptum dixit Moſen mortuum eſſe, voluit intelligi non de interitu, qui fit per ſeparationem animæ à corpore, ſed de tranſlatione ad felicem & beatam vitam, ſic enim ſcripſit: Non legimus de Moſe, ſicut de cæteris, quia deficiens mortuus eſt, ſed per verbum Dei mortuus eſt. Deus enim neque defectionem neque adiectionem capit, vnde & addidit ſcriptura: Quia nemo ſcit ſepulturam eius, quod ad tranſlationem magis quam ad interitum intelligas: mors enim ſeceſſio eſt quædam animæ & corporis: mortuus eſt igitur per verbum Dei, ait ſcriptura, non ſecundum verbum, vt aduertas nō nuncium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum qui trāſlatus magis quam derelictus eſt, cuius nemo nouit ſepulturam: quis enim in terrenis reliquias eius potuit deprehendere, quem ſecum eſſe Dei filius in Euangelio demonſtrauit? denique & Helias ſimul eſt a quibuſdam viſus, qui tranſlatus curru eſt, non ſepultus, neque mortuus eſſe legitur, viuit enim qui cum Dei filio eſt. Moyſes autem mortuus quidem legitur, ſed per ver- Matt. 17. bum Dei mortuus per quod facta ſunt omnia, per verbum igitur Dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt, non ergo tanquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tanquam verbi cœleſtis operatione donatus & munere, vt quieta magis cato eius quam buſtum acceperit.

Hylarius Canone 20. in Matth. in hanc periodum, Accessit ad eum mater filiorum Zebedæi, Matt. 20. tradit Moſen nondum eſſe mortuum, ſed viuere vſque ad tempus Antichriſti, in quo ſimul cum Helia propheta occidetur, verba eius ſic habent: Chriſtus aſſumptis Petro, Iacobo, & Ioanne, apparuit cum gloriæ ſuæ habitu, Moſe & Helia in monte comitantibus, & hos quidem eoſdem duos prophetas præuenientes aduentum eius intelligimus, quos Apocalypſis Ioannis ab Antichriſto perimendos eſſe dicit, licet varie de Enoch, vel de Hieremia, plurimorum extiterint opiniones Apoc. 11. quod alterum eorum, ſicut Heliam, mori oportebat, ſed non poſſumus veritatem fidei, quam Dominus tribus ſuperioribus teſtibus reuelauit, ſenſus noſtri opinione corrumpere, neque alios venturos exiſtimare, quam qui ad ſponſionem fidei veniſſe conſpecti ſunt, & quanquam vltra Euangelicam veritatem non neceſſe ſit opinari, tamen ſi quis conditionem & mortis & ſepulchri Moſi diligenter aduerterit, ſi & ſecretarum ſcripturarum ſecundum Apoſtoli authoritatem, cognitionem adeptus ſit, intelliget omnia ita eſſe tractata, vt Moſes potuerit iam videri.

Ambroſius in hunc locum, Collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubin, Gen. 3. tradit Moſen vnà cum corpore viuentem fuiſſe tranſlatum in paradiſum voluptatis, vt ibi vſque ad conſummationem ſeculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Et eandem ſententiam confirmat in expoſitione illius, Plantauerat Dominus paradiſum Heden.

S. Thom 3 parte q. 45. art. 3 in ſolutione ad ſecundum argumentum, innuere videtur Moſem mortuum eſſe, & quando teſtis transfigurationis apparuit, ab inferis reſurrexiſſe, addit non ſic intelligendum eſſe quaſi anima Moſi ſuum corpus reaſſumpſiſſet, ſed quod anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent, Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quem fuerat in curru igneo raptus. Ex qua doctrina conſtat diſcrimen quod aſſignat inter apparitionem Moſi & Heliæ, quia Moſes apparuit, eius anima in aliquo corpore aſſumpto, Helias in proprio corpore: euidenter ergo aſſentitur quod Moſes mortuus eſt, poſtquam non apparuit in corpore, ſed ſola eius anima, corpore aliquo aſſumpto. Nec eſt eadem ratio de Helia & Enoch quæ eſt de Moſe, quia de his duobus ſcriptura expreſſa affirmat, quod rapti ſunt, & tranſlati corpore & anima a præſenti ſeculo cuius contrarium expreſſe affirmat de Moſe, nam Deut. 31. habetur, quod dixit Dominus ad Moſen, Ecce tu dormies cum Patribus tuis. & c. 34 viſa terra promiſſionis dixit illi Dominus, Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam, mortuuſque eſt ibi Moſes ſeruus Domini, in terra Moab iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor.

Pro Ambroſio & Hylario reſpondemus, piè eos locutos fuiſſe, ex eo, quod loco citato poſt mortem Moſi ſubiungit ſcriptura, & non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem ex quo opinati ſunt tranſlatum fuiſſe, ſicut Helias & Henoc, vel quod non eſt

mortuus morte communi, vt cæteri homines, ſed morte ſpeciali, quia mortuus eſt vt ſtatim corpus reaſſumeret, vt Virgo Beatiſſima. Verior tamen ſententia eſt quam S. Thom. inſinuat.

TERTIVM QVÆSITVM.

An ſacerdotes ligent & abſoluant.

AMbroſij teſtimonium ex opere de Cain & Abel in expoſitione horum verborum, *Adam autem cognouit vxorem ſuam & peperit Cain*, adducit Magiſter Sententiarum, 4. diſt. 18. vbi oſtenſurus quod ſacerdotes neque ligant, neque abſoluunt peccatores, ſed tantum pronuntiant & oſtendunt a ſolo Deo ligatos vel abſolutos, in cōfirmationem ſuæ ſententiæ citat Ambroſium loco citato ſic habentem, Verbum Dei dimittit peccata, ſacerdos eſt iudex, ſacerdos quidem officium ſuum exhibet, ſed nullius poteſtatis iura exercet. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra tom. 9. Beati Hieronymi, ad 4. Vide ibi.

Animaduertendum tamen exiſtimaui, vt Ambroſiū ab hac ſuſpicione vindicarem, & eos admonerem, qui compendiarijs & ſummiſtis delectantur, ne gradatim à riuulis ad fontes concurrere, & ipſas Patrum ſententias apud authores ſuos exquirere: plerumque enim accidit vt abbreuiatores & collectores vel ex incuria vel ex nimio breuitatis ſtudio colligant aliorum ſententias, aut mutilas, aut interruptas, & ſæpe tranſpoſitis verbis, & adeo immutatas, vt ex illis nouus ac plane diuerſus ſenſus oriatur. Hæc dixerim, vt lectorem admoneam, Ambroſium longe aliter ſenſiſſe quam a Magiſtro Sententiarum citatur, verba enim eius ad literam in hunc modum habent. Remittuntur peccata per Dei verbū, cuius Leuites interpres eſt, & quidam executor; remittuntur etiā per officium ſacerdotis, ſacrumque miniſterium. Quæ ſanè verba, Ambroſius idcirco protulit, vt oſtenderet, non ſolū Deum, ſed etiam ſacerdotes peccata remittere, ſicut apertius id ipſum explicauit l. 1. de pœnitentia, c. 2. inquiens: Qui ſpiritum ſanctum accipit, & ſoluendi peccata poteſtatem accipit, & ligandi, ſic enim ſcriptum eſt: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt, ergo qui ſoluere non poteſt peccatum, non habet Spiritum ſanctū: munus Spiritus ſancti eſt officiū ſacerdotis, ius autē Spiritus ſancti in ſoluendis ligandiſq; criminibus. Ex qua litera conſtat, quantum longius a ſententia Magiſtri Ambroſius diſtet.

QVARTVM QVÆSITVM.

An animæ ſanctorum ante diem iudicij Diuina viſione fruantur.

AMbroſius l. 2. de Cain & Abel hunc locum enarrans, *Concepit & peperit Cain*, Gen. 4. ſentire videtur
4. Eſdræ. animas defunctorum vſque ad diem iudicij de ſua ſalute incertas eſſe. Ait enim: Soluitur a corpore anima, & poſt finem vitæ huius adhuc tamen futuri iudicij ambigua ſuſpenditur. Apertius hoc habet in libro de bono mortis, c. 10. vbi tradit animas ſanctorum contineri ſub terra in abditis receptaculis, ibique vſque ad diem iudicij expectare gloriam Dei, ſic ſcribens: Scriptura Eſdræ habitacula animarum promptuaria nuncupat, & occurrens querelæ humanæ, eo quod iuſti qui præceſſerunt, videntur vſque ad diem iudicij per plurimum temporis debita ſibi remuneratione fraudati, mirabiliter ait, coronæ eſſe ſimilem diem iudicij, coronæ enim dies expectatur ab omnibus, vt intra eum diem & victi erubeſcant, & victores palmam adipiſcantur victoriæ, ergo dū expectatur plenitudo temporis, expectant animæ remunerationem debitam, alias manet pœna, alias gloria.
Phil. 5. Et in eodem cap. vocat infernum locum, qui nō videtur, quem petunt omnes animæ corporibus exutæ. Quæ
1. Cor. 13. verba referre oportet ad conſummatā felicitatem animæ & corporis, ac miſeriam. Non enim credendum eſt Ambroſium in ea fuiſſe ſententia, quam verba hæc prima fronte præ ſe ferunt, cum ipſe multis in locis aſſerat animas ſanctorum ante reſurrectionē viſione eſſentiæ Diuinæ frui, ſicut in Epiſtola 59. ad Theſſalon. de obitu Acolij, vbi inquit. Eſt igitur Acolius ſuperiorū incola, poſſeſſor ciuitatis æternæ illius Hieruſalem, quæ in cælo eſt, videt illic vrbis eius menſuram immenſam, purum aurum, lapidem pretioſum, lumen ſine ſole perpetuum, & hæc omnia iamdudū quidem ſibi comperta, ſed nunc facie ad faciem. Et in commentarijs epiſtolæ ad Philipenſ. ſuper. illud, Cupio diſſolui, de Paulo ait: Deſiderium habet diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo melius exiſtimans, vt iam præſens ſit apud Deum, vt exoptatis promiſſis fruatur. Et in primam ad Corinth. Exeuntes ſancti de hoc mundo plus neceſſe eſt inueniāt, quā nunc putant, ſicut Ioānes Apoſtolus de Saluatore dixit, Tunc videbunt illū ſicuti eſt. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra, quarto tomo Chryſoſt. ad 31. & eod. to. ad 13. Vide ibi.

QVINTVM QVÆSITVM.

An gigantes ex Angelis & mulieribus ſint geniti.

AMbroſius lib. 1. de Noe, c. 4. enarrans hunc locum, 1. Ioan. 3.
Gigantes autem erant ſuper terram, tradere videtur gigantes, qui diluuium præceſſerunt, fuiſſe ex Angelorum & mulierum concubitu genitos. Sunt autem Ambroſij verba: Non poetarum more Gigantes illos terræ filios vult videri Diuinæ ſcripturæ conditor, ſed ex Angelis & mulieribus generatos aſſerit, &c. Alibi indicat Ambroſius cauſam Angelicæ ruinæ atque lapſus de cœlis ex eo contigiſſe, quod Angeli cum mulieribus turpiter coirent, ſicut primo libro de virginibus non longe à fine, quo loco comparans inter ſe merita continentiæ virginum, & incontinentiæ Angelorum, ait, Quid pluribus exequar laudem caſtitatum? caſtitas enim Angelos fecit, qui eam ſeruauit Angelus eſt, qui eam perdidit diabolus: quam præclarum eſt autem Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum cecidiſſe de cœlo virgines propter caſtimoniam in cœlum tranſiſſe de ſæculo.

Chryſoſtomus Ambroſio videtur conſentire homilia habita in feſto decolationis Ioannis Baptiſtæ, ait enim, Mulier non ſolum homines, ſed etiam Angelos de cœlo proſtrauit. Sunt qui exiſtiment Ambroſium & Chryſoſtomum hoc à Philone, Lactantio, & Euſebio accepiſſe. nam Philo lib. de dogmatibus, ita habet, Viderunt Angeli Dei filias hominum, &c. quos alij philoſophi Genios, Moſes ſolet vocare Angelos: hi ſunt animæ volantes per aerem. Neque eſt cur quiſquam hoc fabuloſum exiſtimet; neceſſe eſt enim vt totus mundus in omnib. ſuis partibus animata habeat, terra terreſtria, mare aquatilia, ignis ex igne genita, quæ feruntur plurima naſci in Macedonia cælum ſidera: hæc enim in totum ſunt animæ immortales Diuinæque. Proinde neceſſario ſequitur, vt aer plenus ſit ſuis animalibus, quæ nobis inuiſibilia ſunt. Horum igitur quædam deſcenderunt in corpora. Hæc Philo.

Lactantius 2. Diuinarum inſtitutionum cap. 15. de hac re ſic loquitur, Cum ergo numerus hominum cœpiſſet increſcere, prouidens Deus, ne fraudibus ſuis diabolus, cui ab initio terræ dederat poteſtatem, vel corrumperet, vel diſpergeret homines, quos in exordio fecerat, miſit Angelos ad tutelam cultumque generis humani, quibus præcepit ante omnia ne terræ contagione maculati, ſubſtantiæ cæleſtis amitterent dignitatem: itaque illos cum hominibus commorantes dominator ille terræ fallaciſſimus, conſuetudine ipſa paulatim ad vitia pellexit, & mulierum congreſſibus inquinauit, tum in cœlum, ob peccata, quibus ſe immerſerant, non recepti, ceciderunt in terram; ſic eos diabolus ex Angelis Dei ſuos fecit ſatellites ac miniſtros. Hæc Lactantius.

Iuſtinus martyr multis ante annis idem ſenſerat in apologia ad Senatum Romanum, & in apologia ad

Digitized by Google

Antoninum Pium, & Clemens Alexandrinus in tertio
Clemens Alexandrinus. & quinto Stromatum, clariſſime aſſeruot Angelos peccaſſe cum fœminis. His ſubſcripſit Tertullianus libro de habitu mulierum, vbi ait, Angeli ad filias hominum ruerunt de cœlo, & poſt libidinum vaporata momenta
Euſebius. cœlum ſuſpirabant. Euſebius Cæſarienſis 5 volum. præparationis Euangelicæ ſubſcripſit eis. Quam rem Plutarchus confirmauit, dicens fabuloſas de diis orationes res quaſdam ſignificare à dæmonibus antiquiſſimis temporibus geſtas, & ea quæ de Gigantibus & Titanibus decantantur, dæmonum fuiſſe operationes. Vnde mihi ſuſpicio nonnunquam incidit, ne iſta illa ſint, quæ ante diluuium à Gigantibus facta Diuina ſcriptura tetigit, de quibus dicitur; Cum autem vidiſſent filias hominum, quod eſſent ſpecioſæ, elegerunt ſibi ex illis vxores, è quibus procreati ſunt famoſiſſimi Gigantes à ſæculo: Suſpicabitur enim quiſpiam, illos & illorum ſpiritus eſſe qui ab hominibus poſtea dij nuncupati ſunt, pugnaſque illorum, tumultus, & bella eſſe, quæ fabuloſè de dijs conſcribuntur. Hactenus Euſebius. Quæſtio hæc iam diſputata eſt latius primo tomo Chryſoſtomi ad quartum, & ſecundo tomo eiuſdem Chryſoſtomi ad decimum. Quid circa hanc quæſtionem tenendum ſit, vide ibi.

Pro Ambroſio reſpondemus, eum longe diſtaſſe ab opinione, quæ illi imponitur, idque ex multis locis illius conſtat, maxime in expoſitione Pſalmi 118. ſermone ſeptimo, in quo de cauſa lapſus Angelici verba faciens, demonſtrat eam non fuiſſe libidinẽ, ſed ſuperbiam ſic dicens. Ipſe diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam; dum enim dicit, Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo, conſortia excedit Angelorum. Et epiſtola 84 ad Demetriadem, oſtendens diabolum ante hominis lapſum per ſuperbiam excidiſſe, ait, Superbia à diabolo ſumpſit exordium, qui quoniam ſua, quam à creatore acceperat, potentia & dignitate ſibi placuit, ſéque authori ſuæ gloriæ comparauit, cum his Angelis, quos in conſenſum impietatis ſuę traxerat, à cæleſti ſublimitate deiectus eſt, & ideo primis hominibus nocere potuit, quia illis male credulis perſuaſit, vt meliores ſe futuros putarent, ſi in libertatem ſui arbitrij proſilirent, quam ſi in legis datæ cuſtodia manerent.

Ne quem prædicta verba Ambroſij moueant, noſſe oportet, ipſum per Angelos non intellexiſſe ſpirituales & cæleſtes ſubſtantias, ſed viros illuſtres & veros Dei cultores ex ſancta ſtirpe Seth deſcendentes, quos quia in fide & cultu Dei permanſerunt, Moſes, Elohim hoc eſt, filios Dei appellabat, & appellauit, & Auguſtinus, 15. de Ciuit. Dei Angelos Dei nuncupauit. Et hac occaſione Ambroſius Angelos parentes Gigantum vocauit, quod & ipſa eius verba oſtendunt, dum in libro de Noe & Arca in loco ſupra citato addidit, plerumque filios Dei, ſeu viros fideles ſcriptura Angelos vocat, quia ex nullo homine generantur animæ.

Auguſtinus aſtipulatur huic expoſitioni In quæſtionibus ſuper Gen q. 3. in hunc modum Quæritur, quomodo potuerunt Angeli cum filiabus hominum concubare, vnde Gigantes nati eſſe perhibentur, quamuis nonnulli Latini & Græci codices non Angelos habeant ſed filios Dei. Quos quidam ad ſoluendam hanc quæſtionem iuſtos homines fuiſſe crediderunt, qui potuerunt etiam Angelorum nomine nuncupari; nam de homine Ioanne ſcriptum eſt, Ecce ego mitto Angelum meum, &c. vnde credibilius eſt homines iuſtos appellatos, vel Angelos, vel filios Dei concupiſcentia lapſos peccaſſe cum fœminis, quam Angelos carnem non habentes vſq; ad illud peccatum deſcendere potuiſſe.

SEXTVM QVÆSITVM.

An militibus prædari liceat.

AMbroſius libro 1. de Abraham cap. 3. explicans Malach. 3.
hunc locum, *Non accipiam ex hominibus quæ tua ſunt*, Geneſ 14. prædam militibus licitam facere videtur, his verbis: Cum præda fuerit in poteſtate victoris, decet militarem diſciplinam vt regi ſeruentur omnia. Contrariam ſententiam huic aſſerit Auguſtinus, in libro de verbis Domini, ſermone 19. vbi prædam interdicit militibus, inquiens: Militare peccatum non eſt, ſed militare propter prædam peccatum eſt.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 4. Sentent. diſtinct. 15. & S. Tho. 2.2. quæſt 66. art 8. quo quærit, an rapina poſſit aliquando fieri ſine peccato. Et reſpondet per tres concluſiones. Prima. Nemini licet priuata authoritate rapere aliquid ab alio, nec alienum, nec proprium. Probat: quia qui rapit aliquid ab alio, violentiam committit, & ideo contra iuſtitiam peccat, quia in ſocietate hominis nullus habet coactionem niſi per publicam poteſtatem, ideo quicumque per violentiam aliquid alteri aufert, ſi ſit priuata perſona, non vtens publica poteſtate, illicite agit, & rapinam committit, ſicut patet in latronibus, non ergo licet priuata authoritate aliquid ab alio ſurripere. Secunda concluſio, Principes & habentes poteſtatem publicam poſſunt contra hoſtes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo aliquid accipere, & quod per talem violentiam aufertur, non habet rationem rapinæ, cum non ſit contra iuſtitiam. Tertia concluſio. Si vero principes vel habentes poteſtatem violenter res aliorum abſtulerint, illicite agunt, & rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur.

Dubium eſt circa ſecundam concluſionem. S. Tho, an poſt partam victoriam liceat victori innocentes in punitionem occidere. Videtur quòd ſic, quia principes non ſolum habent ius indicẽdi bellum, vt ſeipſos & ſuas Reſpublicas defendant, ſed etiam ad iniuriã vindicandam. Dico tamen innocentes occidere de per ſe, non licere, per accidens tamen ad vindicandam culpam nocentium, ſi aliàs nocentes punire, & iniuriam illatam vindicare non poſſunt, licebit occidere. Si tamen a nocentibus diſtingui poſſunt, innocentes occidere nullo modo licet. Sed an princeps cauſa timoris, vt metu alij arceantur ne illi ſint rebelles, ſicut Scipio fecit quando Carthaginem expugnauit, & eam omnino euertit, ne contra Romanos amplius arma moueret, & Ioſ. 6. quando Ierico capta eſt, neque vnus viuus remanſit, & idem in punitione Sodomitarum: an hoc liceat? Dico, neque etiam iſta cauſa innocentes occidere licere. Ratio eſt: quia paruuli & innocentes vim non inferunt. Iure tamen belli licet de per ſe id non liceat, de per accidens tamen licet, cum liceat ciuitatem ſubuertere, & igne perdere, & licebit innocentes occidere, ſicut & licet paruulos in captiuitatem redigere. Inductum de Ioſue & de Sodomitis non conuincit, quia Deus eſt Dominus vitæ & mortis. Ad reſarciendum expenſas belli licet captiuos & innocentes ſpoliare, quia omnia bona victi, iure belli ſunt victoris.

Dubium maius eſt, an Reſpublica pro ſalute totius Reipublicæ poſſit innocentem occidere, verbi cauſa, ſi ciuitas ſit a tyranno poſſeſſa intendente tantum occidere, virum aliquem iuſtum & ſanctum, qui eſt in ciuitate. Videtur quod in hoc caſu liceat Reipublicæ huiuſmodi innocentem illi tradere. Primum, quia bonum totius Reipublicæ præferendum eſt bono priuato & particulari vnius ciuilis. Confirmatur, quia poſſet Reſpublica innocentes exponere periculo mortis, etiam ſi conſtiterit in illo periculo omnes eſſe perituros; licebit ergo quando conſtat totam ſalutem Reipublicæ ex vita innocentis pendere. Secundo, ſicut poteſt obijcere manũ in defenſionẽ ipſius, etiam ſi manus ſit innocens, licebit

Digitized by Google

ergo innocentem tradere, vt Reſpublica conſeruetur. Confirmatur: pro ſalute corporis non ſolum licet membrum putridum abſcindere, ſed etiam ſanum, vt totum corpus conſeruetur; ſimiliter ergo & in Republica. Tertio, in caſu poſito, ille innocens tenetur ſe morti exponere, ne tota Reſpublica pereat, vt Ioan. 11. habetur, Oportet vt vnus homo moriatur, ne tota gẽs pereat; ergo poteſt Reſpublica eum cogere, vt exequatur id, ad quod ipſe tenetur. Vltimo, quia ſaltem videtur innocentem licere tyranno tradere, quia licet intendat occidere, forte non occidet.

Reſpondetur primo ad dubium propoſitum, innocentem te & iura, hoc eſt quem conſtat innocentem, eſſe occidere non licere: licet tamen innocentẽ probatum nocentem occidere. Eſt hæc ſententia S. Tho. 2. 2. quæſt. 64 art. 6. vbi abſolute affirmat, quod non licet innocentem occidere, & nullum caſum excipit. Idque de ſe patet: quia ſi eſt innocens, nulli nocet, & eſt bonus & eſt vtilis reipublicæ, non ergo licet eum occidere. Quòd ſi caſus accidat, in quo neceſſarium ſit vt occidatur, hoc non eſt ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco: & ex hac diſtinctione reſpondetur ad argumenta. Ad primum de bello & obſeſſa ciuitate. Primò, quod ſi talis caſus accidat & de facto detur, id erit ab extrinſeco & de per accidens. Secundo dico, quod membrum nullũ Dominium ſui habet, ſed corpus habet Dominiũ ſupra omnia membra, ciuis vero ita eſt membrũ & pars Reipublicæ quod ipſa habet libertatem & Dominium ſui, & ideo Reſpublica contra voluntatem ipſius non poteſt illum morti exponere. Probatur, quia ſi tyrannus mortem mihi minetur, niſi Petrum innocentem occidam, non poſſum, neque mihi licet, vt vitam conſeruem, illum occidere, ſi vero ſim innocens, & minetur mihi mortem, ſi non propriã manum abſcindam, non poſſum mihi manum abſcindere, quia metus ille eſt ab extrinſeco, & de per accidens neque licet mihi iacturam manus facere, vt vitam conſeruem, ſic in propoſito quando de per ſe & ab intrinſeco vita ciuis eſſet neceſſaria ad conſeruationem ſalutis Reipublicæ, tunc tenetur ſe morti offerre: quando vero id fit per tyrannidem & ab extrinſeco ex malitia ipſius tyranni, Reſpublica non poteſt illum tyranno tradere, neque morti exponere contra ipſius voluntatẽ. Et hinc reſpondetur ad tertiũ argumentũ, nempe, quia Reſpublica poteſt illum morti exponere, ne tota pereat, dico, quod licet ex charitate talis teneatur, nõ tamẽ eſt in Republica vis coactiua, qua poſſit innocentẽ cogere, vt ſe morti tradat. Sed nũquid poterit talẽ innocẽtẽ Reſpub. hoſtib. tradere? reſpõdetur, neutiquã poſſe, tamẽ poteſt eũ nõ defendere, & permittere quòd a tyrãno accidatur.

Caſus alius eſt, quando dantur obſides, & hi qui in huiuſmodi obſides traduntur, ſunt omnino innocentes, nunquid princeps alterius Reipublicæ, qui eos in obſides recepit, poterit eos occidere? Videtur quod ſic, quia poterat occidi rex, qui eos in obſides tradidit, poterunt ergo & ipſi occidi. Dico, quòd ſi princeps, qui eos tali lege & fide ſuſcepit, eos occidat, eſt infidus & contra ius naturale delinquit: & ideo neq; in iſto caſu quia innocẽtes ſunt, poſſunt occidi. Similiter de per ſe, nec iura belli licet innocentem occidere, ſed ſolum de per accidens ad defenſionem propriam, verbi cauſa, exercitus Chriſtianorum Turcarum exercitum aggreditur, miſcetur Turcis Chriſtianus, aliquis in defenſionem propriam credens illum eſſe Turcam, occidit eum, licuit occidere, ratio eſt ius belli quia in bello licet ſciant quod aliqui ſunt innocentes, quando bellum eſt iuſtum ex vtraque parte, & milites habent ignorantiam inuincibilem, in defenſionem propriam licet illis innocentes occidere. Alia etiam via poſſumus innocentes de per accidens in defenſionem propriam occidere, puta, quãdo nocentes aliter occidere non poſſumus, niſi etiam innocentes occidamus, verbi gratia, ſi in ciuitate cum militibus, qui ſunt nocentes, ſint aliqui innocentes, ſi alias nõ poſſumus vitam cõſeruare, & nos tueri, poſſumus ciuitatẽ incendio tradere, licet innocentes ſimul cũ nocentibus pereãt. Debent tamẽ ſimiles caſus magna prudentia ponderari, quia res eſt grauiſſima, quod innocentes, qui nullã vim hoſtib. intulerũt, ſine culpa licet nõ ſine cauſa, pereãt. Et hac ratione bella inter Chriſtianos ſũt periculoſiſſima.

Dubium tamen eſt circa tertiam concluſionem S. Th. an vnus princeps poſſit ab alio principe non ſolum mobilia bona, ſed etiam immobilia, vt puta Ciuitatem vel Regnum vſurpare, ita, vt in perpetuum retineat, vti Gothi & Sarraceni in Hiſpania fecerunt. Ad hoc dico primo, certum eſſe, eos poſſe omnia bona mobilia ſurripere, non ſolum ad reſarciendum damnum illatum, & iniuriam quam intulerunt, ſed etiam ad puniendum. Secundo dico, quod per modum punitionis, & ad reſarciendam iniuriam paſſam, fortè vnus princeps non poſſet alium toto ſuo Regno priuare. Ratio eſt: quia pœna debet eſſe proportionata culpæ, ſed propter iniuriam paſſam Regno alterum priuare eſſet atrociſſima pœna, videtur ergo quòd id nõ liceat. Tum etiam, quia Regno alterum priuare, idem fere eſſet ac totum Regnum in captiuitatem redigere, qua pœna innocentes & paruulĩ omnes non ſunt digni. Tertio dico, quod per viam punitionis, princeps vnus contra alterum ſolum habet ius punitionis, quod contra ſuum ſubditum ciuem habet, ſed princeps non poteſt ducem Albanum, neque quẽuis alium Marchionem ſuo iure, primogenitura & maioratu priuare, niſi propter crimen hæreſis, vel maieſtatis læſæ, ſed inter duos principes non eſt læſæ maieſtatis crimen: & ſi incidat in hæreſim, publicatio & punitio huiuſmodi delicti ſpectat ad ſummum Pontificem, ergo. Tum etiam quia inde magna perturbatio in toto orbe oriretur. Vltimo dico, poſſe omnia bona mobilia vſurpare & immobilia, quaſi iure depoſiti detinere, donec talis princeps omnes expenſas & damna, quæ intulit reſarciat. De cæteris vero magnatibus conſtat, propria authoritate vnum contra aliũ non poſſe bellũ indicere.

Dubium tamen eſt, ſi Rex vnus Chriſtianus bellum indicat aduerſus alium Regem, bellum vero ſit iniuſtum, & milites exiſtimant eſſe iuſtum, qui expenſas fecerunt, & ſimiliter prædas, an tales poſtquam eis conſtiterit bellum fuiſſe iniuſtum, ea quæ ſurripuerunt, reſtituere teneantur. Dico primo, ratione acceptionis milites non teneri reſtituere, quia ad illos non ſpectat de iuſtitia vel iniuſtitia belli diffinire, ſed tantum vocati bona fide munus ſuum exequi. Ex quo ſequitur, illa bona quæ bona fide conſumpſerunt, neque illis facti ſunt ditiores, eos non teneri reſtituere. Secundo dico, quòd ratione rei acceptæ, quando cõſtiterit bellum fuiſſe iniuſtũ, bona illa quæ apud ſe habent, tenentur reſtituere.

Dubium maius eſt de rebus infidelium, an liceat illis bona ſua ſurripere, & an amittant ius bonorum ſuorum, eo ipſo quia ſunt infideles. Caietanus reſpondet trimembri diſtinctione. Nam aliqui ſunt infideles, qui principibus Chriſtianis ſunt ſubditi, & inter Chriſtianos cohabitant & morantur. & de his ſunt aliqua iura, quæ priuant eos aliquibus priuilegijs, vt patet extra de Iudæis & Saracenis, & diſt. 54. vt puta priuantur ne poſſint mancipia Chriſtiana habere, & priuilegijs. Alij vero ſunt infideles iure ſubditi principibus Chriſtianorum, non tamen re neque de facto, vt Turcæ, qui poſſident terram Sanctam, & Sarraceni, qui Chriſtianos terra, quam poſſident ſpoliarunt. & de iſtis, inquit S. Tho. & eſt communis ſententia Theologorum, quod princeps Chriſtianus poteſt eos bonis ſuis ſpoliare, priuata autem authoritate non licet eos ſuis rebus priuare, ſed iure belli, & authoritate publica, poteſt princeps contra illos bellum indicere, & bona eorum capere. Dubitat tamen Caietanus, an indiſtinctè hoc ius ſpectet ad quemlibet principem fidelẽ. Et reſpondet per diſtinctionem, nam ſi eſt memoria quiſnam princeps Chriſtianus amiſit dominium illius Regni, quod Sarraceni nunc poſſident, tunc princeps ille ſolum, qui amiſit ius talis Regni, vel eius heredes iure belli valent tale Regnum inuadere,

dere,

dere, & ſibi de nooo reſtituere: ſi vero non ſtet huiuſmodi memoria, tunc inquit quod ad ſummum Pontificem ſpectat talia Regna diuidere, & ius belli, cui ſibi videbitur concedere, ſicut de facto inter principem Hiſpaoum & Luſitanum diuiſit. Sed an Papa propria authoritate, & pro ſuo libito, huiuſmodi diuiſionem & particularem applicationem facere poſſit. Dico non poſſe, ſed tenetur reſpicere bonum pacis, & qood tranquillitati fidei & Chriſtianitatis expedit, ne perturbationes inter principes Chriſtianos inde ſequantur. Addit tamen Caietanus, quod ſi Papa regna infidelium non diuideret, quicumque princeps Chriſtianus regnum, quod ſibi placuerit, poſtea à Papa petere, & bellum contra tales infideles indicere. Alij ſunt infideles, qui neque facto ſunt ſubditi principibus Chriſtianorum neque eſt vlla memoria quod aliquando fuerint Chriſtiani, & de iſtis eſt grauius dubiom, an infidelitas ipſa eos priuet, ne ſint domini ſuorum bonorum.

Ideo dubium eſt de titulis quibus Hiſpaniæ principes prætendunt, iuſtè Indos ſuo dominio & imperio ſubiugaſſe. Doctores moderni multa doctiſſime ſcripſerunt, ex quibus pauca ex his, quæ ad rem noſtram pertinent, referam, titulis omnibus omiſſis, ſolum tangam, an Barbari eſſent veri domini bonorum temporalium, quæ poſſidebant anteaquam Hiſpani ad eos perueniſſent. Secundum, an ratione infidelitatis tale dominium amiſerint. Ad primum poſſet videri, eos non eſſe veros dominos, neque inter eos eſſe aliqoem verè principem. Primo, quia ſeruus nihil habere poteſt, vnde quidquid acquirit domino, Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, §. natura apud omnes: ſed Barbari iſti a natura ſunt ſerui, vt Ariſtoles 1. Ethic. tradit inquiens, Aliqui à natura ſunt ſerui, quibus melius ſeruire quam imperare eſt, hi autem ſunt, quibus ratio non ſufficit ad regendum etiam ſeipſos, ſed ſolum ad iura capeſſenda, & qoorum vis magis in corpore quam in animo eſt: ſed aliqui tales ſunt, maximè iſti Barbari, qoi re vera parum diſtare videntur ab animalibus brutis, & omnino inhabiles ſunt ad regendum, & ſine dubio melios eſt illis, vt ab aliis regantur, & Ariſtoteles iuſtum naturale dicit eſſe, quòd tales ſeruiant, prædicti ergo Barbari domini eſſe non poſſunt. Neque obſtat qood ante aduentum Hiſpanorum ad Indos, alios dominos non haberent, non enim repugnant ſeruum eſſe ſioe domino, vt habetur in l. quod ſeruus, ff. de ſeru. ſtipol. qua domino derelictus eſt, & à nullo occupatus, qui poteſt à quocumque occupari. In contrarium verò eſt, quia illi erant in pacifica poſſeſſione rerum & publicè & priuatè, ergo omnino habendi ſunt pro dominis, niſi contrarium conſtet. Pro ſolutione huius dubij notandum eſt, quod ſi Barbari habent verum dominium ſuorum bonorum, non videtur ad hoc quod iuſtè ſubiugari poſſint, alia cauſa prætendi poſſe, nihil vel quia ſunt peccatores vel infideles, vel amentes. Nam quod aliqui defendere contendunt, titulum dominij temporalis eſſe gratiam, & per conſequens peccatores in mortali exiſtentes nullum dominium in quacumque re habere, iſte fuit error Vualdenſiom, & poſtea Vuitcleff Concilio Conſtanrienſi damnatus his verbis: Nollus eſt dominos ciuilis dum eſt in peccato mortali error. Eadẽ ſententia fuit Armachani libro de quæſtionibus Armenorum, capite quarto & in dialogo de Pace drobat Armachanus, quia tale dominium reprobatur à Deo: Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui, & ſubiungit cauſam, argentum & aurum ſuũ fecerunt ſibi idola vt interirent, &c. Et ideo inquit tales carent iuſto dominio apud Deum: certum eſt autem omne dominium eſſe authoritate Diuina, cum ipſe ſit creator omnium, neq; quiſquam poteſt dominium habere, niſi ipſe dederit, non autem decet quòd Deus det dominium non obedientibus & tranſgreſſoribus præceptorum ſuorum: ſicut etiam principes humani non dant ſua bona, nempe villas aut caſtra rebellibus, & ſi dederint, auferentur ab eis. Per humana autem debe-

mus iudicare Diuina, Rom. 1. ergo Deos inobedien- Rom. 1.
tibus non concedit dominium. Vnde in ſignum hu- 1. Reg. 15.
ius, Deus tales aliquando proijcit, vt Saulem, 1. Reg. Dan. 4. 5.
15. & Nabucodonoſor, & Balta 1. Dan. 4. & 5 Item Gen. 1.
Gen. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, &c. ex quo apparet dominium fundari in imagine Dei, ſed talis imago non eſt in peccatore, ergo nec dominium. Item peccator committit crimen læſæ majeſtatis, cum peccat, ergo meretur dominium amittere. Tum etiam quia Auguſtinus dicit quod peccator non eſt dignus pane quo veſcitur, mul-
to ergo minus dominio. Quid, quod Dominus primis Gen. 2.
parentibus dederat dominium paradiſi, & tamen propter peccatum priuatur eos tali dominio, ergo. Verum eſt tamen quod Vuitcl. ff. & Armachus videntur potius loqui de dominio ſuperioritatis, quod eſt principium, quam de dominio priuato: ſed quia argumenta æque procedunt de omni dominio, ideo idem videntur ſentire de omni dominio. Ex qua ſentẽtia videtur barbaros non eſſe vere dominos, quia ſẽper ſunt in pecato m.

Sed contra hanc ſententiam ſtatuitur talis propoſitio. Peccatũ mortale non impedit dominium ciuile, nec verum dominium. Hęc concluſio, licet fuerit diffinita a Concilio Conſtantienſi, probatur tamen: quia alias exiſtens in mortali, & in extrema neceſſitate cõſtitotus, eſſet perplexus, quia tenetur comedere panẽ quem habet, & ſi nullũ habeat dominium, ſi comedit, rapit alienum, ergo non poteſt peccatum mortale euadere. Sed hoc argumentũ Aliacenſis, 4. diſt. 15. q. 2. patum probat. Pri-
mo, quia nec Armachanus, neq; Vuitcleff. videntur lo- 1. Ratio.
qui de dominio naturali, ſed de ciuili. Secundo, qoia dicetor in caſu extremæ neceſſitatis licitum eſſe alienum accipere. Tertio dici poterit, talem non eſſe perplexum, quia ſi comedit, poteſt ſtatim pœnitere: ideo aliter arguitur. Primo, quia ſi peccator non habet dominium ciuile, ergo neq; habet dominium naturale, conſequens eſt falſum, & ſequela patet qoia dominium naturale eſt etiã ex dono Dei, ſicut ciuile, imo plus, qoia ciuile videtur eſſe iure humano, ergo ſi propter offenſã Dei perdit homo dominiũ ciuile perdet & naturale: falſitas conſequentis probatur, quia non perdit dominiũ ſupra pro-
prios actos, & ſoper propria membra. Secundo, quia 2. Ratio.
ſcriptura ſacra ſæpe nominat Reges principes, qui tamẽ erant peſſimi & peccatores, vt patet de Saule, Achab,
Roboam, & multis aliis. Tertio arguitur contra argu- 3. Ratio.
mentũ factom pro parte cõtraria, Dominiũ fundatur in imagine Dei, ſed homo eſt imago Dei per naturã, nempe per potentias naturales, ergo dominiũ non amittitur per mortale. Conſequentia patet ex Auguſtino, & ex
doctrina communi Doctorum. Quarto, Dauid Saülem 4. Ratio.
vocabat dominũ ſuum, & Regem, tempore quo perſequebatur ab eo, 1. Reg. 26. & in aliis locis, imo ipſe Daoid aliqãndo peccauit, & tamen non perdidit regnum.
Quinto Gen 41. non auferetur ſceptrum de tribu Iuda, 5. Ratio.
nec Dux de femore eios, donec veniat qui mittẽdus eſt,
& tamen interim multi fuerunt mi.ıoi Reges. Sexto, 6. Ratio.
poteſtas ſpiritualis non amittitur propter mortale, ergo nec ciuilis, quæ multo minus videtur fundari in gratia, conſequens patet, ſacerdos malus vere conſecrat Eucharistiam, & malus Epiſcopus ſacerdotes. & Arma-
chanus id concedit, licet id neget Vuitcleff. Septima 7. Ratio.
ratio & vltima, nollo modo videtur hęc ſententia veriſimilis, quia com ſit præceptom de obediendis principibus Roman. 13. & 1. Petri 2. & etiam eſt præceptum de non accipiendo alienum, incertum eſſet, qui eſſent veri domini, & principes legitimi, & in ſumma, hęc eſt manifeſta hæreſis, quia ſicut Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, &c. ita bona tẽporalia voluit eſſe cõmonia bonis ſimul ac malis. Sed reſtat inquirere.

Vtrum dominium perdatur ſaltem ratione infidelitatis. Et videtur qood ſic, quia hęretici non habent dominium, ergo neque alij infideles, cum non videantur eſſe melioris conditionis. Antecedens e[illegible] cum ſecundum, de hæretic. in 6. vbi caoetur, bona hereticorum ipſo iure eſſe confiſcata. Ad hoc reſpondemus per propo-

1. Propoſitio. ſitiones. Prima propoſitio, Infidelitas non impedit, neq; tollit verum dominium. Hæc eſt S. Thomæ, 2.12 q. 10. art. 12. Probatur primo, quia ſcriptura ſacra vocat Reges aliquos infidelium, vt Sennacherib. Pharaonem, & multos alios. Item Rom. 13. & 1. Petri 2. iubentur fideles præſtare obedientiam principibus infidelibus. Item, quia grauius peccatum eſt odium Dei, quam infidelitas, ſed illud non tollit dominium, ergo neque hoc. Item, Tobias iubet reſtitui hœdum à gentibus captum, tamquam furtiuum, quod quidem non præciperet, ſi Gentiles non haberent dominium. Item ratione S. Thom. quia fides non tollit ius naturale, neque humanum, ſed dominia ſunt de iure naturali, vel humano, ergo non tolluntur per defectum fidei. Tandem iſte eſt manifeſtus error, & hæreſis, ſicut præcedens. Ex quo patet, neque à Saracenis, neque à Iudæis, neque ab aliis infidelib. licitum eſſe capere res, quas poſſidēt per ſe loquēdo, h.e. eo quòd ſunt infideles, ſed talis acceptio eſt furtū, vel rapina, non minus quam ſi à Chriſtiano auferrentur. Sed quia peculiaris difficultas eſt de hæreſi, ſit ſecunda
2. Propoſitio. propoſitio. Stando in iure Diuino, hæreticus non amittit dominium bonorum ſuorum. Hæc eſt omnium, & eſt nota: cum enim amiſſio bonorum ſit pœna, & nulla pœna ſit de iure Diuino ſtatuta, pro iſto ſtatu, certū eſt, ſtando illi iuri, non perdi bona propter hæreſim. Secundo patet ex prima propoſitione, quia ſi propter infidelitatem non perditur dominium, ergo neque propter hæreſim, cùm iure Diuino de hæreſi nihil ſit ſpecialiter cautū. Sed an de iure humano? Conradus li. 1. de contr. q. 2 & 3. & aliqui moderni ſuſtinēt, quod hæreticus ipſo facto amittit dominium in omnibus & per omnia, itaque in foro conſcientiæ cadit à dominio, quam primum hæreſim committit. Sed de hoc diſſeruimus ſecundo tomo Chryſoſtomi, ad octauum & nonum. Vide ibi. Ex quibus ſequitur Barbaros, neque propter infidelitatem, neque propter alia peccata mortalia impediri, quin ſint veri domini tam publice quam priuatim, nec hoc titulo poſſunt à Chriſtianis occupari regiones, & bona eorum, vt late Caietanus, 2. 2. q. 66. art. 8. deducit.

Dubium autem reſtat, an ideo non eſſent domini, quia inſenſati, aut dementes eſſent. Et quæſtio hæc eadem eſt cum illa, quæ ſolet quæri, an ad hoc quod aliquod ſubiectum ſit capax dominij requiratur vſus rationis. Et
Conradus. quidem Conradus lib. 1. q. 6. hanc concluſionem ſtatuit, Dominium conuenit creaturæ rationali tam ſenſibili quam inſenſibili. Probat: quia dominiū nihil aliud eſt, quam ius vtendi re in ſuum vſum, ſed bruta habent hoc ius ſuper plantas & herbas, Geneſis 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentē ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementē generis ſui, vt ſint vobis in eſcam & cunctis animantib. terræ. Item, aſtra habent ius illuminandi, Gen. 1. Poſuit ea in firmamento cœli, vt lucerent, vt præeſſent diei ac nocti: & leo habet dominiū ſuper alia animalia, vnde vocatur Rex animalium, & Aquila eſt domina inter volu-
Syluester. cres. Eiuſdem ſententiæ eſt Syluester, verbo, Dominiū, in principio, vbi dicit, elementa inuicem dominari. Sed ego concluſionem contrariam ſtatuo, Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. Probatur: quia dominium eſt ius, vt etiam fatetur Conradus, ſed creaturæ irrationales non poſſunt habere ius, ergo neq; dominium. Probo antecedens, quia non poſſunt pati iniuriam, nam certè qui prohibet lupum aut leonem à præda, non facit eis iniuriam vllam, neque qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli, ergo huiuſmodi creaturæ non habent ius. Confirmatur: quia ſi bruta habent dominium, ſequitur, quod qui tollit herbam à ceruo, committit furtum, quia capit alienum inuito Domino. Item feræ non habent dominium ſui, ergo neque aliarum rerum. Antecedens patet, quia licet eas impunè interficere. Vnde Ariſtoteles ait, quod venatio ferarum eſt licita & naturalis. Item feræ & alia irrationalia ſunt hominis proprietates, multo magis quam ſerui, ſed ſerui non poſſunt habere aliquid ſuum, ergo multo minus irrationalia. Confirmatur authoritate S. Thom. 1. 2. q. 1. art. 1. ad ſecundum, & quæſt. 6. art. 2. vbi inquit, quòd ſola creatura rationalis habet dominiū ſuorum actuum, quia, vt ipſe dicit, 1. part. q. 82. art. 2. ad tertium, per hoc aliquis eſt dominus ſuorum actuum, quia poteſt hoc vel illud eligere; Vnde etiam ibidē ait, appetitus circa vltimum finem non habet dominium, ergo neque bruta ſuorum actuum, neq; aliarum rerum. Et licet diſputatio videatur de nomine, eſt tamen valdè impropriè loqui, non enim dicimus in communi modo loquendi quempiam eſſe dominum, niſi eius quod eſt ſitum in ſua poteſtate: ita enim loquimur, non eſt in mea facultate vel poteſtate, quia non ſum dominus: bruta verò cum non moueant ſe, ſed potius moueantur, vt dicit S. Tho. locis citatis, eadem ratione ergo, nec habent dominium. Nec valet quod dicit Syluester, dominium aliquando non dicere ius, ſed ſolam potentiam, & quod hoc modo ignis habet dominiū in aquam, ſi enim hoc ſatis eſt ad dominium, ſequitur lapidem habere dominium ad interficiendum hominem, quia habet poteſtatem ad id. Quod autem dicitur, aſtra dominari, leonem eſſe regem, & ſimilia, quis non videt metaphorice dici & per translationem.

Dubium tamen eſt de pueris, an ſcilicet, puer ante vſum rationis habeat dominium, quia nihil videtur differre ab irrationalibus. Et Apoſtolus ad Galat. 4. Quanto tempore paruulus hæres eſt, nihil differt à ſeruo, ſed ſeruus non eſt dominus, ergo. Sed ſit concluſio, pueri ante vſum rationis poſſunt eſſe domini. Probatur, quia poſſunt pati iniuriā, ergo habent ius rerum, ac proinde dominium, quod quidem nihil aliud eſt quam ius. Item bona pupillorum non computantur in bonis tutorum; ergo ſunt domini. Item pueri ſunt heredes, & heres ſuccedit in ius defuncti, & eſt dominus hereditatis, lege, cum heres, ff. de diuerſ. & temp. præſcript. & inſtit. de heredum qualitate & differentia, § fi. Item, quia diximus fundamentum dominij eſſe imaginem Dei, ſed illa eſt in pueris, ergo. Item manifeſte conſtat ex illo quod ſubditur ad Galat. 4. cum ſit dominus omnium, neque eſt idem iudicium de creatura irrationabili, & de puero, quia puer non eſt ob aliud, ſicut brutum, ſed eſt propter ſe.

Sed quid de perpetuo amentibus, qui ſ. neq; habent, neq; ſperant habere vſum rationis? Videtur tales poſſe eſſe dominos, quia poſſunt pati iniuriā. Sed de hoc conſulendi ſunt Iuriſconſulti, quorum intereſt ſcire an tales poſſint habere dominium ciuile. Sed quidquid de hoc ſit, eſt concluſio, neque ex hac parte impediri barbaros, ne ſint veri domini. Patet: quia ſecundum rei veritatem non ſunt amentes, ſed habent ſuo modo vſum rationis; nam habent aliquem ordinem, in ſuis rebus, poſtquam habent ciuitates, quæ ordine conſtant, & matrimonia diſtincta, magiſtratus, dominos, leges, opificia, communitates, quæ quidem omnia requirunt vſum rationis. Item habent religionis ſpeciē, & non errant in reb. quæ aliis ſunt euidentes, quod eſt indicium vſus rationis. Itē Deus & natura non deficiunt in neceſſariis & in agibilib. in homine principium eſt ratio, fruſtra vero eſſet potentia, ſi non reduceretur ad actum. Itē fuiſſent ſine culpa ſua tot millib. annorum extra ſtatum ſalutis, cum eſſēt in mortali, & non haberent baptiſmū, nec vſum rationis ad quærendum neceſſaria ad ſalutem. Quod autē videantur inſenſati & hebetes, puto ex maxima parte prouenire ex mala & barbara educatione, cum etiam ob hanc cauſam videamus apud nos multos ruſticorum parum à brutis differre. Reſtat ergo ex dictis ſine dubio Barbaros fuiſſe & publice & priuatim, ita veros dominos, ſicut Chriſtianos: neq; potuerunt ſpoliari hoc titulo publicis aut priuatis ſuis rebus, ſ. quia non erant veri domini. Et certe graue eſſet negare illis, qui nihil iniuſte vnquam fecerunt, quod concedimus Saracenis & Iudæis hoſtib. perpetuis Chriſtianæ religionis quos non negamus habere dominia vera rerū ſuarum, ſi alias non occuparunt Chriſtianorum terras.

Supereſt ad argumēta reſpōdere. Ad 1. quo arguebatur, iſti ſunt ſerui a natura, quia parum habent vſus rationis,

nec valent ratione ſeipſos gubernare & regere, dico Ariſtotelē non intellexiſſe tales, qui non pollent ingenio à natura eſſe alieni iuris, & quod non habent dominium & ſui, & aliarum rerum, hæc enim eſt ſeruitus ciuilis, non tamen vult eos à natura eſſe ſeruos, neque quod liceat eorū bona capere, neque eos in ſeruitutem redigere, & venales facere, ſed vult ducere, à natura eſſe illis neceſſitatem, qua indigent ab aliis regi & gubernari, & bonum eſt illis aliis ſubdi, ſicut filij indigent ſubijci parentibus ante adultam ætatem, & vxor viro ſuo & hanc eſſe intentionem Philoſophi, patet, quia eodem modo dicit aliquos à natura eſſe dominos, & ad imperandum natos: certum verò eſt non intelligere eo titulo, nempe, quia ſunt ſapientes, poſſe ab aliis imperium & ſua bona ſurripere, ſed quod tales à natura habent facultatem vt poſſint imperare, & alios regere, & ideo dato quod iſti Barbari ſint inepti & hebetes, vt fertur, non ideo negandum eſt eos habere dominium verum, neq; ſunt in numero ſeruorum ciuilium habendi, & ideo certum eſt, illos antequam Hiſpani ad eos perueniſſent, eſſe veros dominos & publicè & priuatim. Quod vero communiter Doctores moderni circa hanc materiam de ſubiectione Indorum nouæ Hiſpaniæ ſentiunt, *1. Concluſio.* ſequentibus concluſionibus continetur. Prima concluſio, Non licet principibus Chriſtianis bellum indicere cōtra huiuſmodi infideles libidine dominandi, aut ditandi cupiditate, ſed dumtaxat zelo fidei armaris atque muniris, vt per totum orbem nomen Redemptoris exaltetur. Ex quo infertur primo, non licere ſupradictis principibus terras illorum infidelium inuadere, quæ nunquam fuerunt ſubiectæ iugo fidei Redemptoris noſtri, ſi incolæ earum prædicatores fidei Catholicæ libenter audire velint, & fidem ſuſcipere ſint parati. Secundo infertur, eos antequam illis bellum inferatur, monendos eſſe, vt Chriſti fidem totis viribus amplectantur, ac venerentur. Secunda concluſio, quãuis Rex aliquis zelo fidei motus, & Papæ authoritate munitus, licite potuerit contra prædictos Barbaros bellum gerere, illi tamen potuerunt ſe iuſte defendere, ſi prædicta admonitio non *2. Concluſio* præceſſit. Ex quo ſequitur primo, quod ſic ſuperati, non ſtatim ipſo iure efficiuntur ſerui donec pertinaciter nolint ſupradicto principi obedire, aut ſe iugo fidei ſubijcere. Secundo ſequitur, quod poſtquam ſic capti cognitione nominis habita, Redemptoris baptiſmum ſuſcipere velint nullo modo ſunt regendi principatu deſpo*3. Concluſio.* tico & ſeruili. Tertia concluſio, authoritate Summi Pontificis & non aliter licebit principibus Chriſtianis ſupradictos Indos politico & Regali imperio, non tamen deſpotico regere, & ſic ſub perpetuo dominio retinere. Vnde ſequitur primo, quod quicunq; eos hactenus ſeruitute deſpotica oppreſſerunt, poſtquam ſunt ad fidem conuerſi, tenentur ad reſtitutionem de damno & lucro propter talem ſeruitudinem dumtaxat, ſecus autem ſi alia cauſa ſubſit. Secundo ſequitur licere, poſtquam conuerſi ſunt ad fidem exigere ab eis ſeruitia præſtita, dum tamen fidei noſtræ rectæque rationis dictamini ſint conſona, propter expenſas & labores quos ſuſtinuerunt, vt eos in pace & in bono regimine ſub *4. Concluſio* Chriſti iugo conſeruarent. Quarta concluſio, Nunc poſtquam iam multi huiuſmodi Barbarorum conuerſi ſunt ad fidem, non expediret, imo neque liceret principi Chriſtiano adminiſtrationes illarum prouinciarum omnino dimittere. Hæc latius moderni in ſuis ſcriptis.

Pro Ambroſio dicimus S. Thom. 2. 2. q. 66, art. 8, ad primum, conciliare eum cum Auguſtino, inquit enim circa prædam diſtinguendum eſſe, quia ſi illi qui deprædantur hoſtes, habeant bellum iuſtum, eaq; per violentiam in bello acquirant, eorum Domini efficiuntur & hoc non habet rationem rapinæ, vnde neque ad reſtitutionem tenentur, quamuis poſſint in acceptione prædæ etiam iuſtum bellum habentes prædare per cupiditatem ex praua intentione, ſi ſcilicet, non propter iuſtitiam, ſed propter prædam principaliter pugnent. Etiam hoc ſenſu intelligendus eſt Auguſtinus, quod propter prædam militare peccatum eſt: ſi tamen bellum ſit iuſtum, ad reſtitutionem non tenentur, licent peccent: ſi vero bellum ſit iniuſtum, rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur.

SEPTIMVM QVÆSITVM.

An Abrahæ cum Agar congreſſus fuerit adulterium.

AMbroſius libro 1, de Abraham Patriarcha, cap. 4. in hunc locum, *Tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam, & dedit eum viro ſuo*, Gen. 16. excuſans concubitum Abrahæ cum ancilla Agar, duo præter communem Theologorū ſententiam videtur innuere. Primo, quod congreſſus ille fuerit adulteriū: ſecundum, quod adulterium temporibus Abrahæ non fuerat illicitum, quia lex nondum illud interdixerat. Sunt verba eius hæc, Sed fortaſſe dicet aliquis, quomodo Abraham nobis proponis imitandum, cum de ancilla ſuſceperit filium? aut quid ſibi vult hoc eſſe, vt tantus vir huic crimini fuerit obnoxius? Sed conſideremus primum quod Abraham ante legem Moyſi, & ante legem fuit, cum non fuit interdictum, adulterium videbatur: pœna criminis ex tempore legis eſt, quæ crimen inhibuit, neq; ante legem vlla rei damnatio eſt, ergo non in legem commiſit Abraham, ſed legem præuenit, Deus in paradiſo licet coniugium laudauerit, non adulterium damnauit.

Doctores Scolaſtici diſputant de materia huius quæſtionis, 4. Sent. diſtinct. 33. & S. Thom. 2. 2. quæſtione 154. art. ſecundo, & octauo. Et articulo 2. quærit, an fornicatio ſimplex ſit mortale peccatum. Et reſpondet concluſione affirmatiua, qua aſſerit abſque omni dubio tenendum eſſe, fornicationem ſimplicem eſſe peccatum mortale. Probat Tobiæ 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam numquam patiaris crimen ſcire, crimen autem importat peccatum mortale, ergo. Secundo, nihil excludit à regno Dei, niſi peccatum mortale, fornicatio autem excludit a regno, vt patet ad Galat. 5. vbi præmiſſa fornicatione, & quibuſdam aliis vitiis, ſubdit: Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Tertio, quia peccatum mortale eſt omne quod directe committitur contra vitam hominis, fornicatio autem ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ eius, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Et videmus in omnib animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & fœminæ, quod in eis non eſt vagus concubitus, ſicut patet in omnibus auibus; manifeſtum eſt autem, quod ad educationem hominis, non ſolum requiritur cura matris, à qua nutritur, ſed multo magis cura patris, à quo eſt inſtruendus & defendendus, & in bonis tam interioribus quam exterioribus promouendus, & ideo contra naturam hominis eſt, quod vtatur vago concubitu, ſed oportet quod ſit maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat per totam vitam: & inde oritur in hominibus naturalis ſollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis, hæc autem certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus concubitus, ideo fornicatio ſimplex cum ſit contra bonum prolis educandæ, eſt peccatum mortale, Et articulo octauo diſſoluit, quod eſt grauius peccatum quam furtum.

Martinus de Magiſtris tractatu de temperantia, q. 1. tenet ſententiam contrariam S. Thomæ, cuius potiſſimum fundamentum eſt, quod fornicatio ſimplex, natura ſua non eſt mala, neque peccatum mortale, & ob id tantum eſt mala quia prohibita, nempe Deut. 23. Non erit meretrix ex filiabus Iſrael. Et lege Euangelica ad Eph. 5. Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habebit hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Eandem ſententiam ſuſtinet Durandus, 4. Sent. diſtinct. 33. quæſt. 2. nempe, quod ſecluſa Diuina & humana lege, ſimplex fornicatio de ſe & ex natura ſua non eſt peccatū mortale. ratio eius eſt, quia peccatum mortale dicitur,

Google

quia meretur mortem temporalem vel æternam, fornicatio autem ſimplex non meretur mortem temporalem ſecundum legem naturalem, quia lex naturalis nihil dicit nec nominat aliquid de morte æterna, & temporalis eam non punit, ideo quod fornicatio ſimplex mortale ſit, procedit ex iure Diuino, quod id prohibet.

Primus congreſſus circa hanc quæſtionem eſt cum hæreticis, nam fuerunt Philoſophi, qui in lumine naturali affirmarunt concubitum vagum eſſe licitum, vt Socrates, vt habetur apud Ariſtotelem, 2. Polit. qui affirmabat eſſe optimam Rempublicam, in qua mulieres eſſent communes omnibus. Quæ opinio apud Gentiles per longum tempus viguit, vt habetur Actuum 15. in Concilio Apoſtolorum, vbi cauetur quod gentes abſtineant ſe a fornicatione, quam licitam eſſe putabant, & ideo eſt illis prohibita. Eundem errorem ſuſtinuit Simon Magus tempore Apoſtolorum, vt Guido Carmelita refert inter errores antiquorum, & Euſebius in hiſtoria eccleſiaſtica, lib. 3. c. 29. inquit, fuiſſe etiam errorem Nicolaitarum, ita vocari à Nicolao Diacono, qui fuit ſimul electus cum Stephano, qui cum vxoratus eſſet, reliquit propriam vxorem ex eo ſolum, quia pulchra erat, de quo meminit Ioan. in Apocalyp. c. 2. vbi dictum eſt, per Angelum Epheſi: hoc tamen bonum habuiſtis, quod odiſtis errorem Nicolaitarum, & Paulus 1. Theſſ. 4. Vt ſciat vnuſquiſq; veſtrum vas ſuum in ſanctificatione poſſidere, & non in paſſione deſiderij, ſicut gentes quæ ignorant Deum, inſinuans ex tali ignorantia procedere quod fornicationem ſimplicem putarent licitam. Poſtea fuit error Vualdenſium, vt refert Guido Carmelita loco citato. Et poſtea fuit error Bigardorum & Beguinorum damnatus in Clementina, Ad noſtrum, de hęreticis. Et vltimo fuit error Gręcorum.

Dubium tamen eſt an nunc hæreticum eſſet aſſerere, quod fornicatio ſimplex non eſſet mortale. Et videtur non eſſe hæreſim, quia in Euangelio neque in ſacra ſcriptura ſub iſto nomine, fornicatio ſimplex, non videtur eſſe expreſſum. Et probat Martinus, nam dato quod videantur authoritates ſcripturæ ſacræ eam prohibere, proteruus poſſet gloſſare authoritates illas multis modis, quia fornicatio capitur dupliciter, vno modo vt ſit nomen generale ad omnem immunditiam carnis, & vt ſic includit adulterium, inceſtum, ſtuprum, & raptum, & iſto modo non dubium eſt, quin ſi quis negaret fornicationem eſſe peccatum, eſſet hæreticus, ſi vero capiamus ſtricte, pro fornicatione ſimplici, non videtur manifeſtum, quod qui negaret fornicationem eſſe peccatum, eſſet hæreticus; quia Doctores ſacri, licet affirment, quod concubitus vagus ſit peccatum mortale, non tamen dicunt contrarium aſſerere, eſſe hęreticum.

Sed contra Martinum ſtatuimus concluſionem, Hæreticum eſt aſſerere abſolutè & ſimpliciter, quòd fornicatio ſimplex non eſt peccatum mortale. Probatur, quia talis aſſertio expreſſe eſt contra Scripturam, quia iure Diuino eſt prohibita: nam quæro, quomodo poteſt exponi illud Deut. 23. non erit meretrix in Iſrael. Quòd ſi quis exponere velit, quòd talis prohibitio fuit in lege veteri: expoſitio talis inſufficiens eſt, quia illud erat præceptum morale & iuris naturæ, & illa non ſunt abolita, ſed ſemper obligant. Neque reſponderi poteſt ad illud Matt. 15. De corde exeunt cogitationes malæ homicidia, adulteria, fornicationes, & 1. Corinth. 6. Nolite errare, quia neque adulteri, neque fornicarij, neque molles, &c. regnum Dei poſſidebunt. Vbi Apoſtolus fornicationem ab adulterio diſtinguit. Secundo probatur, quod talis prohibitio ſub pœna mortalis expreſſe in ſacris literis habeatur, quia dato quod fornicatio generali nomine pro luxuria accipiatur, tamē propria ſignificatio eius eſt, quod ſit vna ſpecies particularis luxuriæ, nam fornicatio a fornicio, quod locus eſt publicus in quo mulieres ad illum actum publice ſe exponebant, nomen ſumpſit, & hæc propria eſt ſignificatio eius, & ideo eſt peculiaris ſpecies luxuriæ. Tertio probatur, quia Paulus ideo deterret homines a fornicatione, quia apud gentes reputabatur licita, quod non ita fuit de raptu & adulterio, vt Paulus adnotauit 1. Theſſal. 4. vt ſciat vnuſquiſque veſtrū vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & non ſicut gentes quæ ignorant Deū. Quarto, quia ſancti quando de fornicatione loquuntur, ſuppoſuerunt eam in ſacris ſcripturis eſſe prohibitam ſub culpa mortali. Et ad id, quod dicit Martinus, ſancti non dicunt contrarium aſſerere eſſe hæreticum, reſpondemus non eſſe neceſſarium ſanctos hoc dicere, quia ſcriptura ipſa ſufficienter hoc teſtatur. Vltimo probatur ex vſu & traditione Eccleſiæ quæ ita pro ſimplici fornicatione pœnitentiam iniungit, ſicut pro furto & adulterio. Ex quibus conſtat concluſionem aſſertam eſſe Catholicam.

Dubium grauius eſt, an fornicatio ſimplex de ſe & à natura ſua ſit mala, & contra ius naturæ, & ſtando in iure naturali ſit peccatum mortale. Martinus & Durandus ſuſtinent partem negatiuam. Contra quos ſit concluſio, Aſſerere quod fornicatio ſimplex de ſe non ſit mala, & contra ius naturæ, eſt error proximus hęreſi. Probatur primo, quia nihil quod de ſe non ſit malum & peccatum mortale reperitur omni lege prohibitum: fornicatio autem ſimplex fuit prohibita omni lege, ergo. Secundo, quia omnia præcepta negatiua legis Euangelicæ ſunt eorum quæ de ſe, & ſtando in lumine naturali, ſunt mala, ſed ſimplex fornicatio fuit prohibita à Chriſto ſub hoc præcepto, non mœchaberis, quia reducitur ad illud, vt omnes Doctores tradunt, aut aſſignetur vbi prohibeatur, ergo. Tertio, quia fornicatio ſimplex opponitur matrimonio, ſed matrimonium ſecundum ſe & ſimpliciter eſt bonum, ergo fornicatio ſimplex ſecundū ſe, ſimpliciter eſt mala. Quarto, quia omnes prohibitiones & pręcepta moralia ſunt ad conſeruandam charitatem humanam, vt patet ad Rom. 13. Non adulterabis, non occides, & ſi quod eſt aliud mandatum, hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: & concludit. Plenitudo ergo legis eſt dilectio, & Ioann. in Canonica. Qui proximū diligit legem impleuit; fornicatio autē ſimplex, eſt contra charitatem & amicitiam humanam, ergo contra ius naturale. Confirmatur, quia vel ſimplex fornicatio eſt cōtra charitatem, vel non ſit ſic, ergo intentū; ſi non, ſuperflue ergo Deus eam prohibuit, hoc autē non eſt aſſerendū, prohibuit ergo eam, quia eſt contra charitatē & amicitiam humanam. Vltimo, quia concubitus vagus apud ōnes gentes debite inſtitutas ſemper male audiuit, & tanquā malus ab omnibus gentib. eſt damnatus; hoc autem non ita eſſet, niſi de ſe & ex natura ſua eſſet malus & Reip. pernicioſus, ergo.

Ad rationes Martini quarum prima eſt, quod proles bene vel male educetur & alatur, hoc eſt accidentarium, quia poteſt fornicator maiorē facultatem habere quàm coniugatus, tum etiam propoſitum firmius alendi, quin vero ditandi ſuos liberos, ergo. Reſpondemus, id quod Martinus dicit, accidentarium eſt, hoc autem quod nos dicimus conditioni concubitus vagi natiuum & intrinſecum, nam ex natura rei qui non ſunt matrimonio iuncti, non poſſunt bene alere prolem. Secundo, ſi ratio Martini eſſet vllius momenti, tunc ſequeretur coniunctionem maritalem non eſſe vinculum naturale, inde enim hoc habet quod natura eius eſt, vt ſit bene educatiua prolis, & tamen ſæpe accidit, vt coniuges neque facultatem habeant, neque vero voluntatem eos educandi, exiſtimandus ergo eſt ex natura, & non ex accidente, quin vero & ſimplex pollutio per mollitionem eo turpior eſt fornicatione, quod ſeminatio nemini licita eſt, niſi ordinetur ad prolem, quare illa quia fruſtranea eſt, maiorem habet iniquitatem. Ad ſecundum argumentum Martini, nempe, ſimplex fornicatio non eſt contra iuſtitiam, quia vterq; libere conſentit, & volenti non fit iniuria, reſpondemus, dato ita ſit, ſat eſt contra charitatem eſſe & amicitiam humanam, vt ſit mortale, & deinde per ſe cedit in præiudicium prolis generandæ. Secundo reſpōdetur, quod fornicatio eſt etiam quodāmodo contra iuſtitiā, quę erga futurā prolem ſeruanda eſt, & licet principaliter cōſtituatur in ſpecie temperantię, hoc ideo

Digitized by Google

eſt, quia actus fornicarius non eſt contra perſonam actu exiſtentem, neq; quæ præceſſerit, ſed contra illam, quæ eſt tantum in potentia. Ad rationem Durandi, quia ius naturale non punit concubitum vagum, ſunt in lupanaria publica in republicis debitè inſtituta; reſpondemus, Rempublicam Chriſtianam ideo lupanaria permittere, vt grauiora delicta impediantur, quæ tamen id nunquam tanquam licitum approbauit, ita vt à culpa excuſemur. Ideo.

Dubitatur vltimo, an circa hoc, quod fornicatio ſimplex ſit peccatum ignorantia inuincibilis poſſit cadere. Et videtur quod ſic, quia in Decalogo expreſſe & directe non prohibetur, ſed ſolum reductiue & in Decalogo ea quæ proponuntur ſtatim in lumine naturali, videntur illicita, alia autem, quæ ad illa præcepta reducuntur, indigent expoſitione ſapientum. ſed talis eſt fornicatio ſimplex, ergo quæſtio hæc eſt dubia. Reſpondemus tamen per propoſitiones.

1. Propoſitio Prima, apud Chriſtianos non poteſt eſſe ignorantia inuincibilis, quæ poſtquam legem receperunt, omnino excuſet. Aſſertio hæc patet: quia tam veteri lege quam noua & Euangelica, tanquam mala & illicita prohibetur. Tum etiam, quia Paulus in ſuis epiſtolis ſæpe repetit, quod fornicarij regnum Dei non poſſidebunt. In concionibus etiam publicis concionatores ſæpe ita prædicant. Et vltimo, quia non eſt Chriſtianus, qui æſtimare auderet fornicationem ſimplicem eſſe licitam, & non eſſe peccatum. Et ſi ruſtici aliqui ſunt qui id ignorent, quales ego in hoc Epiſcopatu Lucenſi, quondam reperi, docendi ſunt & inſtruendi, ne tali ignorantia laborent.

2. Propoſitio Secunda propoſitio, Gentes qui nihil audierunt de lege Chriſti, probabile eſt inuincibiliter ignorare fornicationem ſimplicem eſſe mortalẽ. Probatur: quia poſſũt eſſe gentes adeo barbaræ, quæ ratione id non attingerent, neq; de fide Chriſti aliquid vnquam audierunt, nec ab aliquo ſint edocti, tales ergo non mirum quod per ignorantiam excuſari valeant. Secus de homicidio, adulterio, & furto, quæ intrinſece includunt rationẽ indebiti & illiciti, & directe in lege ſunt prohibita: fornicatio vero non magis clare & diſtincte reducitur ad adulterium, quam vſura ad furtum.

3. Propoſitio Tertia propoſitio, Apud gentes barbaras, in quib. eſt Reſpublica bene inſtituta, probabilius eſt ignorantiã fornicationis ſimplicis non eſſe inuincibilem, ſed vincibilẽ. Ratio eſt: quia ſi tales gentes ad Deũ cõuerterentur, Deus eos illuminaret, de neceſſariis ad ſalutẽ, & per doctorem externum vel internum cognoſcerent fornicationem ſimplicem eſſe peccatum: quia ſi non ſe diſponunt, neque ad Deum conuertũtur, id ex culpa ſua eſt & ideo in huiuſmodi gentibus talis ignorantia vincibilis eſt.

Articulo 8 diffinit S. Thom. adulterium eſſe determinatam ſpeciem luxuriæ ab aliis diſtinctam, & ex ſe, & ex natura ſua peccatum mortale. Probat: quia adulterium, ſicut ipſum nomen ſonat, eſt acceſſus ad alienum torum, in quo homo dupliciter delinquit. Primo, quia accedit ad mulierem non ſibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Secundo, quia accedit ad mulierem alteri per matrimonium copulatam, & ſic impedit bonum prolis alienæ, & irrogatur grauis iniuria viro. Et eadem ratio eſt de muliere coniugata, quæ per adulteriũ corrumpitur, vnde quia habet ſpecialem deformitatem circa actus venereos, ideo eſt ſpecialis ſpecies luxuriæ, & peccatum mortale. Quod probamus, primo, quia præcepta omnia decalogi & cuncta moralia, quæ in illis ſunt implicita, nihil aliud ſunt quam explicationes iuris naturalis, quapropter loce naturali ſunt docenda: verbi gratia, Non occides, illic non prohibetur niſi ſolum homicidium, quod eſt contra ius naturale, vnde dum iudex reum patibulo ſuſpendit, vel quiſquis legitimo tutamine ſe defendens aggreſſorem occidit, quia lex naturæ alterum iubet, & alterũ permittit, non tranſgreditur præceptum. Pari modo, dicens Chriſtus, Nolite iurare omnino, ſolum interdixit iuramentorum abſurdum abuſum, & formas vniuerſas vane iurandi; vbi vero ratio iuſiurandum exigit, quia natura eſt mandati interpres, iurare non eſt prohibitum idem ergo ait S. Thom. de præcepto non mœchaberis, quia ratio naturalis dictat, quod in omnibus ſpeciebus luxuriæ includitur ratio illiciti, & vltra hoc in adulterio ratio ſpecialis iniuriæ, quæ infertur proximo, & proli generandæ, ideo adulterium eſt peccatum mortale, & ſpecies particularis ab aliis diſtincta. Tum etiam, quia omnia præcepta Decalogi, vt S. Thom. loquitur 2. 2. q. 122. art. 1. ad iuſtitiam pertinent, præcepta primæ tabulæ ad religionem Dei attinent, quę eſt potiſſima pars iuſtitiæ, quartum vero ad pietatem, quæ eſt illi proxima: ſubſequentia ad iuſtitiam, quæ eſt inter ęquales. Violatio autem iuſtitiæ in materia graui, qualis eſt materia adulterij, ſemper eſt peccatum mortale, ergo adulterium de ſe, & ex natura ſua eſt peccatum mortale. Item, quia idem S. Tom. 1. 2. q. 100. art. 8. tenet præcepta omnia Decalogi eſſe indiſpenſabilia, quia omnia in ſe & intrinſece continent bonum commune, vt præcepta primæ tabulæ obſequium Deo debitum, & præcepta ſecundæ tabulæ continent pacem communem Reipublicæ ſed circa bonum commune, & ſeruitium Deo, non poteſt cadere diſpenſatio, quia præcepta prioris tabulæ includunt in ſe intrinſece rationem debiti: ſimiliter ergo nec circa præcepta ſecundæ tabulæ, quia intrinſece includunt rationem illiciti. Et quod liceat iniuriã irrogare alicui, mens non capit, talis irrogatur in adulterio, ergo de ſe & ex natura ſua eſt peccatum mortale, & intrinſece malum. Vltimo, quia delictum quod omni lege naturali, Diuina & humana, punitur pœna mortis, de ſe, & ex natura ſua eſt peccatum mortale, huiuſmodi autem eſt adulterium, quia perniciosum Reipublicæ, & ideo Leuit. 20. lex mandat adulteram lapidare, & Deuteronomij 17. idem diſponitur de viro, ergo de ſe & ex natura ſua, eſt peccatum mortale.

Dubium principale quæſtionis propoſitę, eſt an habere plures vxores ſit contra ius naturæ, & an aliquando id licuerit. Prima quæſtio duos poteſt habere ſenſus; vnum ân vxores plures vni commiſceri viro, naturę diſſonum ſit, & iuri naturæ contrarium: alter vero eſt, an ſit contra præceptum naturæ, ita vt citra diſpenſationem nunquam licuerit. Ad primum ſenſum reſpondetur tribus concluſionibus, iuxta tres fines matrimonij. Nam aliquid eſſe contra ius naturæ, iudicari debet per id quod eſt naturale, naturale autem eſt quidquid naturæ rei congruit, ſiue ratione generis, vt homini in quantum animali eſus & potus, ſeu ratione ſpeciei, vt ratiocinari: *inclinatio autem naturalis eſt in omnibus rebus, graue ad deſcenſum, leue ad aſcenſum: eſt etiam commune omnibus rebus inſtinctus naturæ, qui in rebus cognoſcentibus idem eſt cum inclinatione naturæ, in rationis expertibus inſtinctus eſt impetus appetitus directionem Dei ſequentis, eſt etiam lex omnib. reb. communis, quæ propriè conuenit his, qui intellectu vigent, vt Angelis & hominibus. Et ratio diſcriminis eſt, quia lex idẽ eſt quod regula, qua actiones diriguntur, bruta vero, cum non cognoſcant finem ſuarum actionum, (hirundo enim non cognoſcit quo fine nidificet) nequeunt actiones ſuas in finem dirigere, & ideo eorum cognitio non poteſt dici regula, aut lex, aut ius, ſed inſtinctus inſtigans appetitum, quo à natura impellitur à Deo, quibus vita conſeruatur, inſtinctus vero ille deſcendit ex lege Dei dirigentis res omnes in ſuos fines, & quia homo cognoſcit finem naturalem ſuarũ actionum, in quẽ eas dirigit, cognitio eius practica dicitur, & eſt lex, ſeu regula, & ius naturę.

Eſt autem finis matrimonij triplex, ſicut & bonum eius. Primo, generatio prolis, & debita educatio, quæ homini conuenit ex natura generis, qui cunctis animalibus eſt communis, & bonum quod huic fini reſpondet eſt prolis. Secundus finis ſecundarius eſt, vt Ariſtoteles 8. Ethic. inquit, communicatio mutua actionum & officiorum tam generandi prolem, quam neceſſaria ad vitã humanam tranſigendam, & bonũ, quod huic fini reſpondet, eſt fides, qua inter ſe coniuges inuicẽ conſtringũtur. Tertius finis cõgruit matrimonio, quatenus ſacra-

mentum, qui eſt ſignificare coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ, nempe aſſumptionem humanitatis, cuius partes numquam dimiſit, & hac ratione ſacramentum matrimonij eſt vinculum indiſſolubile, & huic fini coniunctum eſt bonum ſacramenti: matrimonium ergo conuenit homini propter primum finem, quatenus animal, propter ſecundum, in quantum homo eſt animal politicum, propter tertium, ea ratione, qua Chriſtianus eſt.

1. Concluſio. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Habere plures vxores non eſt contrarium naturæ primi finis. Hæc patet, quia finis prolis per congeminatas vxores non tollitur, neque impeditur, quia poteſt vir vnus ex pluribus vxoribus proles ſuſcipere, & ſuſceptas alere & educare, & vnaquæque vxorum ſuorum liberorum curam propriam gerere.

2. Concluſio. Secunda concluſio, Vxorum pluralitas quodammodo eſt contra ſecundum finem matrimonij, quodammodo vero non, quia licet valde impediat, non prorſus tollit. Prior pars probatur: quia pluribus ſimul debitum exigentibus, non poteſt ſimul omnibus perſoluere, nec ad id eſt potens, cum actus ille vires debilitet, & ideo matrimonium fruſtraretur alio fine, qui eſt eſſe remedium contra concupiſcentiam potentiſſimum, ſi vnam præ altera diligeret, illa deſpecta, viueret tanquam viro orbata. Secundo, quia pax non poſſet inter illas vxores conſtare, cum zelotypia vrerentur, & inuidia contabeſcerent, neque vna poſſet alterius filium videre: & hac de cauſa nouercæ malè audiunt erga priuignos, & his de cauſis, rixis & litibus domum implerent. Et de hac re exemplū habemus Gen. 21. de Sara & Agar, quam cum Iſmaele è domo expulit, & Rachel Gen. 30 inuidens ſorori ſuæ Liæ, famulam marito ſuppoſuit, quæ pro ſe pareret. Poſterior pars concluſionis, ex eo conſtat, quoniam plures vxores, ſi modo honeſtæ ſint & probæ, poſſunt vni viro cohabitare, vt Patriarcharum exemplis compertum eſt, & quamuis non tanta probitate vigeant, licet ægra, poſſunt tamen vtcumque ſimul cohabitare.

3 Concluſio. Tertia concluſio, pluralitas vxorum aperte contrariatur tertio fini matrimonij, ſc. ſignificationi ſacramentali, ita vt matrimonium non modo impediat, verumetiam dirimat; nam coniugium Chriſti cum Eccleſia fuit vnius cum vna, quam vnionem matrimonium repræſentat. Neque obſtat quod Eccleſia ex pluribus fidelibus conſtet. quia propter vnā fidem, & vnum baptiſma, omnes vna ſponſa reputantur, iuxta illud Cantic. 6. Vna eſt columba mea, perfecta mea, &c & Paulus. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

Contra hanc tamen diffinitionem eſt vrgens argumentum, quia ius naturale eſt quod natura omnia animantia docuit, vt ff. de iure naturali gent. & ciu. habetur, ſed natura certa animantia non docuit, vt mas non niſi vni fœminæ copuletur, ergo ſi homo id faciat, non delinquit contra ius naturæ. Reſpondetur tamen, quod ius naturæ trifariam vſurpatur, vno modo vt natura, quæ ex neceſſitate quæratur, diſtinguatur contra rationalem appetitum, qui operatur liberè, & ideo quod propriè competit homini, in quantum homo, quod eſt veluti eſſe politicum, non dicitur de iure naturæ, ſed id tantum quod illi eſt commune cum reliquis animantibus, vt concubitus maris & fœminæ, & hinc nefandum crimen dicitur, & eſt contra ius naturæ: hoc ergo pacto concedimus pluralitatem vxorum non eſſe contra ius naturæ, quippe quod natura generis animalium non vetat. Secundo modo ſumitur ius naturæ pro eo quod ex principio naturæ vnicuique ſpeciei tanquam ei conuenientius eſt indictum, & hoc modo pluralitas vxorum eſt contra ius naturæ, quia eſt contra modum quem natura ſpeciei hominis præſcripſit, propter quod fecit eū animal ciuile & ideo tenetur vxori fidem ſeruare, & familiā in pace regere. Vnde quibuſdam animalibus, in quibus maior cura exigitur ad educationem prolis, natura ſimilem inſtinctum impreſſit, vt perdicib. & turturibus, in quib. vnus vni aſſociatur. Tertius modus eſt, vt ius naturæ dicatur id quod Deus homini præcepit, tanquam ſupremus author naturæ, & ita Iſidorus ius naturæ appellauit dicens: Ius naturale eſt, quod in lege & in Euangelio continetur, veluti refluxus maris, qui ex conſtellatione cæleſti imprimitur, dicitur ei naturalis, & hoc modo ſpecialiter Chriſtianis eſt contra ius naturæ, plures vxores ducere, vtpote, quorum matrimonium eſt ſacramentum coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ ſignificans.

Ad ſecundum quæſitum, an ſimul plures habere vxores aliquando licuerit. Quæſtio hæc implicite aliam quæſtionem includit, nempe an per diſpenſationem id licuerit, an vero per ſe fuerit licitum. Pro cuius deciſione animaduertendum, quod primus qui duas ſibi copulauit vxores fuit Lamech ex linea Cain ſeptimus ab illo, vt habetur Gen. 4. veluti Enoch vir iuſtiſſimus, qui coram Deo ambulauit, fuit ſeptimus à Seth: in his duobus fratribus facta fuit diuiſio duarum ciuitatum, Dei ſcilicet, & diaboli, quocirca factum Lamech non eſt argumentum quod fuerit licitum vni viro ſimul plures vxores ducere, quia credendus eſt id potius libidine quā iure feciſſe, neque concubitus Loth inebriati cum duab. filiabus, Gen. 19. cenſendus eſt matrimonij vſus, ſed inceſtus. Sed prima bigamia, quæ licita creditur, fuit Abrahæ, qui poſtquam cum Sara contraxerat, eius precib. ad ancillam eſt ingreſſus, vt Gen. 16 legitur, cuius exemplo Iacob duas primum ſorores Liam & Rachelem, & deinde ſingulas earum ancillas, vt Gen. 30. habetur, ſibi copulauit, quod vt propagaret populum Dei, fecit, & poſtea cum multi patres ſunt imitati. Ad quæſtionem ergo ſequentibus concluſionib. reſpondetur.

1. Concluſio. Prima, poligamia, hoc eſt vxorum pluralitas, ante legem Euangelicam licita fuit. Abulenſis ſuper Matth, c. 19. q. 34. refert Doctores aliquos, qui contrarium huius concluſionis ſuſtinent, aſſerentes quod Deus permiſit pluralitatem vxorum, non tanquam rem licitam, ſed vt impune fieret, ſicut illis permiſit ab extraneis vſuram accipere & nunc permittuntur lupanaria ad euitanda maiora mala. Hæc tamen opinio ab omnibus Theologis repudiatur. Probatur ergo Concluſio poſita. Adulterium ſemper fuit cognitum, vt graue peccatum, ergo Abraham, quem Deus vt iuſtiſſimum ex toto orbe elegit, fas non eſt credere, eiuſmodi commiſiſſe ſcelus, ſed iure ad Agar fuiſſe ingreſſum, & cauſa potiſſima fuit, quam Paulus enarrat, vt in duob. filijs vno de ancilla, & altero de libera, vetus & nouum Teſtamentum deſignaret, quare nato Iſaac, Iſmael cum matre ſua iuſſu Dei expulſus fuit domo ad ſignificandam legem veterem, tanquam ancillam, excludendam, & Euangelicam, tanquam liberam, approbandam: vnde enim Agar in vſu perpetuo matrimonij non permanſerit, non defuerunt, qui Abrahæ crimen fornicationis cum illa obiicerent, vt Auguſtinus libro 2. contra aduerſarium legis. cap. 9. refert, quem excuſat ex eo, quod non concupiſcentia libidinis ad Agar fuerit ingreſſus, ſed de vxoris conſenſu & rogatu. Et Ambroſius loco citato videtur adulterium appellaſſe, inſinuans quando dixit, quod fuit ante legem, quod nundum fuerat prohibitum, rurſus quia non ardore libidinis ſuccenſus, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis eam cognouit. Ex quo coniunctionem ancillæ non videtur cenſere totum coniugalem. Dicendum tamen eſt, id feciſſe inſpiratione Diuina, & fuiſſe veram vxorem, ſed quia Agar non fuit Abrahæ coniugata niſi per occaſionem, vt à Sara ſubſtituta, vt germē vice illius edaret, & poſtea ratione myſterij mandato Dei erat abiicienda, ſancti Patres non appellant illud ita plane coniugium. Præſertim, quod cum finis matrimonij duplex ſit, vnus generatio, alter communicatio, in officijs domeſticis, ad hunc ſecundum finem non fuit admiſſa, vt ea familiaritate & honore tractaretur vt Sara, ſed ſemper habebatur tanquam ancilla, & Sara tanquam domina. Et hoc quod Iudæi inſinuabant dicentes, Nos ex fornicatione non ſumus nati (nempe vt Iſmaël) vnum patrem habemus Deum. Et idem iudicium eſt Iacob, & ſuis duab. ancillis, nam cum ancillis lege nequeunt matrimonia iniri, niſi fiant liberæ, atque hoc pacto Gen. 25.

Galat. 4.

duæ vxores, Abrahæ, nempe Agar & Cetura eius concubinæ appellantur. Hinc fit, quod nunquam fuit licitum habere concubinam, nam fornicatio, quia legitimo fini generationis opponitur, adeo eſt contra ius naturæ, vt nulla diſpenſatione fieri poſſet licita. Quapropter ſi alicubi inter gentes fornicatio ſimplex tanquam licita permittebatur, id ex cæcitate luminis naturalis procedebat. Et hac de cauſa Iudæi ſcandalum accipiebant, quod conuerſi de gentib. fornicatione tanquam licita vtebantur, quam ideo Apoſtoli, vt legitur Actuū 15 eis interdixerunt. Vbicunq. ergo in ſacra ſcriptura aliqui leguntur habuiſſe concubinas, vt Salomon, & alii, vel culpandi ſunt, tanquam fornicarij, veluti Iudas cum Thamar, vel ſi excuſentur, intelligendæ ſunt veræ coniugatæ vxores. Sed ad ſecundum finem matrimonii, qui eſt maritalis ſocietas, non recipiebantur vt legitimæ vxores. Vnde inter ethnicos mos erat, vt licet paterfamilias plurib. vteretur fœminis, nomine vxorum non tamen niſi vnicam haberet, quæ eſſet materfamilias. Et vt ſermonem de Abraham concludamus, Deus ad euitandum iurgium inter ancillam & liberam, Iſmaelem & Iſaac, & potiſſimum ratione myſterij abolitionis veteris Teſtamenti, iuſſit Agar cum filio domo expelli, quaſi diſpenſans ſuper perpetuitatē matrimonij.

De Patriarchis nemo ambigit, quin in iure optimo ad propagandum Dei populum & cultum, pluribus fuerint vxorib. vſi. De iure vero, quo huiuſmodi matrimonia defenduntur, eſt controuerſia. Sunt enim qui arbitrentur tunc nulla opus fuiſſe diſpenſatione, ſed per ſe vxorum pluralitatem fuiſſe licitam: quam tuentur Durandus diſt. 33. q. 1. & Abulenſis cap. 19 ſuper Matth. q. 30. vſq; ad 34. Et primum argumentum, quo hæc opinio fulcitur, eſt hoc. *Opin. Durandi.* *1. argumentum.* Vxorum pluralitas nullatenus aduerſatur primario fini matrimonii, nec ſecundo ſic opponitur, vt illum tollat, ſed quodammodo impedit: nō enim propagādis & educādis liberis obuiat, ſed pacificum conuictum domus quodammodo perturbat: illa vero quæ ſunt de iure naturæ tanquam prima principia, vt id nō facias aliis quod tibi fieri non vis, ſecum afferunt naturale præceptum, atque adeo illa, quæ ſunt explicationes eorum, veluti præcepta decalogi, attamen illa, quæ iſto ordine non collocantur, ſed longius deriuantur ex eiſdem primis principiis non videtur obtinere vim præcepti, quouſque conſuetudo vel lex aliqua Diuina, vel humana illud ſtatuerit, iuxta verbum illud Ciceronianum, Res à natura profectas & à conſuetudine approbatas legum virtus, & religio ſanxit? at vero ante legem Euangelicam nulla inuenitur lex plures vxores prohibens, ergo quanquam aliquo modo eſſet paci conſeruandæ diſſonum, nulla tamen prohibitio erat, quæ diſpenſatione indigeret: ideo ſola conſuetudo gentibus approbata, pro ratione & neceſſitate temporum, & indigentia propagandi generis humani, potuit illud licitum facere. Hanc rationem videtur confirmare verba Auguſtini, videlicet, quod tunc plures vxores accipere nulla lex vetabat, & quod ſub nomine Ambroſij 32. q. 4. Cant. obiiciuntur Gratianus citat, Obiiciuntur, inquit, Iacob quatuor vxores, quod quia tunc mos erat, crimen non erat, ſi ergo nulla lege tunc erat prohibitum, nulla ergo exigebatur diſpēſatio.

2. Argumentum. Secundo, quia Abraham non videtur ingreſſus ad Agar niſi precibus vxoris victus, quod Sara non fuiſſet deprecata, niſi quia per ſe licitum illud cenſebat, non ergo ob diſpenſationem illam ſibi ſecundam adhibuit vxorem, & idem apparet in polygamia Iacob.

3. Argumentum. Tertio, quia Laban qui erat mere Gentilis, Iacob cum Lia coniugato, vltro obtulit Rachelem in ſecundam vxorem, quam poſtea rogauit ne plures acciperet, quod non feciſſet, niſi quia mos vxorum plurium ſub lege naturæ vigebat.

4. Argumentum. Vltimo, perturbatio pacis per plures vxores non per ſe eſt coniuncta matrimonio, ſed accidentarie propter praua ingenia mulierum, ſi n. ſint pacificæ & mites, nulla erit conturbatio pacis, id autem quod accidentarium eſt, non mutat rei naturam.

2. Concluſio. Nihilominus ſtatuitur ſecunda concluſio. Nunquam fuit licitum viro plures ſimul habere vxores, niſi ex aliqua ſaltem interna inſpiratione, quæ vim Diuinæ diſpenſationis haberet. Declaratur concluſio, cum diſpēſatio ſuper aliqua prohibitione fieri debeat, fit vt qualis eſt prohibitio talis eſſe debeat diſpenſatio, ſed ante legem Euangelicam nulla fuit lex quæ plures ſimul habere vxores prohiberet, & ideo non requirebatur expreſſa extrinſecus diſpenſatio, ſed tamen illa prohibitio erat intrinſecus lumine naturali in mentibus hominum impreſſa, niſi vbi per corruptionem naturæ erat delata. *1. Ratio.* Probatur nunc concluſio, Primo, quia cum plures vxores pacem domus & tranquillitatem impediant, & præſertim officium reddendi debitum ſingulis, reuera natura ipſa multitudinem illam reſpuebat, ac ſubinde lumen naturæ, vbi purum erat, id diſſuadebat. *2. Ratio.* Secundo id patet, nam proculdubio talis lex menti Adæ fuit impreſſa, cum videns Euam ex vnica coſta conditam, dixit, erunt duo in carne vna: cum ergo in Abraham & Iacob lumen naturæ non fuerit obtenebratum (vt in Lamech) nunquam plures vxores ſibi ſociaſſent, niſi interna aliqua inſpiratione Diuina fuiſſent admoniti, vt ſicut prohibitio erat intrinſeca, talis eſſet diſpenſatio.

Hanc eandem concluſionem aſſerit Innoc. III. c. Gaudemus, de diuortiis, dicens. Nulli vnquam licuit ſimul plures vxores habere, niſi cui fuit Diuina reuelatione conceſſum, non dicit diſpenſatione extrinſecus verbo facta, ſed reuelatione intrinſecus ſpirata.

Dubitatur tamen, quibus facta fuerit huiuſmodi reuelatio. Reſpondetur, quod Abrahæ in primis, & forte Iſaac & Iacob. Et licet Scotus diſt. citata teneat, quod non aliis patribus fuit facta huiuſmodi reuelatio, niſi ſolum illis, in quibus permanſurus erat cultus Dei, quia illa fuit cauſa reuelationis, ſed nihilominus veriſimilius eſt, cum omnibus deſcendentibus ab Abraham, & cum omni gente illius legis Moſaycæ fuiſſe diſpenſatum, neque opus fuiſſe reuelatione in ſingulis, ſed ea quæ facta ſunt Abrahæ in conſuetudinem abiit, vt totus populus pro lege illam duceret.

Maior difficultas eſt, an cum gentibus fuerit diſpenſatum. Non deſunt qui putent omnibus infidelibus polygamiam fuiſſe licitam: ſed ratio, quæ id conuincat, non apparet, nam iure naturæ nemini gentium licuit: diſpenſatio vero, cum non fuerit facta niſi ad propagandum populum Iſrael, non eſt cur ad gentes ampliata credatur. Et ita tenet Paludanus loco citato, quare niſi forte per ignorantiam inuincibilem excuſarentur, maxime illi qui commercium cum Iudæis habeant, vt eorum exemplo adducerentur, probabile eſt, & valde, nullis gentium fuiſſe vnquam licitam, neque eorum matrimonia fuiſſe firma.

Ad primū argumentum. Ad argumenta Durandi reſpondetur, ad primum, quod etſi commixtio plurium vxorum cum vno viro, non fuerit tunc lege expreſſa, & præcepto extrinſecus interdicta, erat nihilominus per internam inſpirationem ſic prohibita, vt niſi pro diuerſis conditionibus perſonarum ac temporum fuiſſet contrarium reuelatū, non eſſet legitima: nam illa quæ ſunt in hoc gradu iuris naturæ, moribus hominum variatis, poſſunt variari, attamen quoniam non eſt facile huiuſmodi varietates agnoſcere & diffinire, neceſſe eſt, vt ipſe qui intrinſecus legem inſpirauit, eandem mentem illuminet, quando liceat contra facere, & illa dicitur diſpenſatio: quare ſola conſuetudo non ſufficeret culpam excuſare. Et quamuis forſan neceſſitas propagandi genus humanum pro reuelatione ſufficeret, temporib. tamen Abrahæ, & & aliorum Patrum, ratio naturalis id non docebat, quia neceſſitas tunc non erat, niſi ad propagandum populum Iudæorum, qui vero cultu Deum coleret. Et ſimiliter reſpondetur ad Auguſtinum, quia Patriarchæ id faciebant ad propagandum cultum Dei, ex Diuina tamen inſpiratione, vnde exortus fuit mos, qui crimen excuſabat. *Ad ſecundum Argumentum.* Ad ſecundum de Sara reſpondetur, quia forte ei-

dem fuit facta reuelatio vt marito perſuaderet ingreſſum ad ancillā, vel forſan ambobus, qui de hac re ſe inuicem conſuluiſſe creduntur. Quod autem Laban duas filias Iacob matrimonio cōiunxerit, vel fuit quia Iacob ei dixit, ſibi eſſe licitum, vel quia forte in lege naturæ propter cæcitatem luminis naturalis putabant ſibi licere. Aliud vero, quia prima vxore conſentiente, non fit iniuria fidei matrimonij, negatur prorſus, quod matrimonium per ſe requirat illam libertatem ne viro ſit impeditum per vnam vxorem ad reddendum alteri. Et ſimiliter negatur accidentalitam eſſe perturbationem pacis propter corruptos mores vxorum, imo per ſe ex natura rei multitudo ipſa mulierum ſecum adfert zelotypiam & iurgia: ſed accidit, ſi ſint manſuetæ, vt huiuſmodi diſcordiæ non oboriantur.

Confirmatur concluſio poſita, nam ſi vxorum pluralitas abſque Diuina diſpenſatione eſſet licita, ſi tunc licuiſſet, liceret etiam modo infidelibus, qui legibus poſitiuis Euangelij non tenentur, vt notat Innocentius, c. citato, Gaudemus, citans illud Pauli, Quid ad nos de his qui foris ſunt, conſequens tamen eſt falſum, quia ſi quilibet illorum ad fidem conuerteretur, matrimonium non eſſet dirimendum, ſi apud illos fuiſſet ratum, cuius contrarium diffinitum eſt ab eccleſia eodem c. Gaudemus, & certe; ſi lex naturalis plures vxores illis permitteret, matrimonia propter legem Euangelicam non eſſent illis irrita, dirimuntur tamen poſt eorum conuerſionem, ſunt igitur irrita præterquam cum ſola prima, & ideo nunquam niſi per ſpecialem inſpirationem fuerunt licita. Quod ſi quis arguat: pariter ſi Iudæi conuertantur ad fidem, matrimonia eorum cum pluribus vxorib. dirimuntur, & tamen erant eis licita. Reſpondetur, eis non fuiſſe licita, niſi per Diuinam diſpenſationem, quæ diſpenſatio iam per Chriſtum abrogata eſt cum gentib. vero nunquam fuit Diuinitus diſpenſatum, & ideo tam gentes, quam Iudæi relicti ſunt in iure naturæ, vt iam matrimonium illorum cum pluribus vxoribus non ſit validum.

3. *Concluſio.* Tertia concluſio. Modo poſt Euangelicam legem promulgatam, nemini toto orbe licet plures vxores ducere, vnde qui poſt primam id attentaret, nullum contraheret matrimonium, ſed omnia præter primum, ſunt irrita & nulla. Probatur: quia ab orbe redempto matrimonium vim habet ſacramenti, quod ex latere Chriſti

1. *Ratio.* pendētis in Cruce promanauit, ſignificans coniunctionē eius cum vna eccleſia, & aſſumptionem vnius naturæ humanæ in vnitatem perſonæ, & ideo ſecundum matrimonium, quia non tenet hanc ſignificationem, non

2. *Ratio.* eſt ſacramentum, atque adeo neque matrimonium. Secundo, matrimonia cum plurib. vxoribus, quia ſunt cōtra naturam, nunquam fuerunt licita, niſi ex diſpenſatione Dei ob cauſam legitimam, quæ nulla alia creditur quam multiplicandi populi Dei ad eius cultum, lex autē Euangelica non eſt lata vni populo ſingulari, ſed toti orbi, ergo illa cauſa iā ceſſauit. Quapropter, Chriſtus legē coniugij ad primæuam inſtitutionē reuocauit, vt neque repudiare liceret vxorem, neq; plures ducere. Vnde quærentib. Iudæis liceret ne vxorem dimittere, negantur reſ-

Matth. 19. pondit, legem integrans orientia naturæ. Non legiſtis, inquit, quia qui fecit hominem à principio maſculū & fœminam fecit eos, hoc eſt, vnicū & vnicam, & dixit, propter hoc relinquet homo patrē & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quæ verba ſunt confirmatoria monogamiæ, vnde indiſſolubilitatē præcipiens, intulit. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Tertio confirmatur ex verbis illico ſubiunctis, Dico vobis, quia quicunque dimiſerit vxorē ſuā, niſi ob fornicationem, mœchatur, etenim ſi dimiſſa vxore, non licet viro aliam ducere, multo minus prima retenta, alteram ducere licebit. Ex his colligitur

4. *Concluſio.* Quarta concluſio, ab Euangelicæ legis tempore non licere ſuper hoc diſpenſare, & vt quis poſſit ſimul plures vxores habere. Probatur, quia ſuper ius Diuinum, nulla, niſi per Diuinam reuelationem, cadit diſpenſatio, tiam enim Papa non ſit niſi Vicarius Chriſti, nequit ſuper eius leges diſpenſare. Et confirmatur, quoniā ſi qua eſſe poſſet diſpenſandi cauſa, illa potiſſimū eſſet religio, dum infidelis cum pluribus vxoribus conuertitur ad fidem, ne propter difficultatem ſe ab inuicem ſeparandi, à fide noſtra reuocarentur, ſed tunc nullatenus diſpenſatur, imo omnino ſeparantur ergo nulla reſtat diſpenſandi cauſa, vt definitur, lib. 4. Decretalium per totum titulum de ſponſa duorum, & adſtipulatur Innoc. III. in præallegato c. Gaudemus, de diuortijs, quib. locis diffinitur, quod qui de facto duas vxores habet, excommunicationi ſubiaceat, & quod cum ſecunda adulterium committit, & lege ciuili ſunt infames, vt C. ad legem Iuliam, de adulteriis, l. cum quibus, & corporali ſupplicio afficiuntur, nempe cauterio in fronte impreſſo, imo vero habentur tanquam de hæreſi ſuſpecti, quaſi Moſaycam licentiam in hoc vſurpantes, & de ſacramentis Euangelicis male ſentientes. Contra hanc autem veritatem militare videtur Canon ille Gregorij. quod propoſuiſti, 32. q. 7. vbi ait, quia ſi mulier infirmitate correpta non valuerit debitum reddere, vir poterit aliam ducere, dummodo primæ ſubſidij opem non ſubtrahat. Gratianus non curat Canonem gloſſare, ſed ait, ſacris Canonibus, imo Apoſtolicæ & Euangelicæ doctrinæ eſſe contrarium, quia permittit bigamiam, vtraque vxore viuente. Et multi Theologi aiunt Gregorium erraſſe, attamen non licet ſic de Pontifice maximo ſentire: & ideo dicendum eſt quod loquebatur de ſponſa de futuro, quam infirmitatis gratia dimittere poterat. Vel intelligitur, vt alij dicunt, de illis neophytis, qui cōuertebantur ad fidem, qui poterant infideles vxores relinquere. Sed neutra ſolutio ſatisfacit, quia tunc non præciperet, vt opem ſubſidij priori conferret. Alij dicunt illam fuiſſe tolerantiam in illis qui conuertebantur, ne à fide auerterentur. Sed neque hoc credibile eſt. Ideo legitima ſolutio eſt, quod loquebatur de infirmitate, quæ matrimonium dirimit, qualis eſt frigiditas, vel maleficium, vt habetur, c. conſultationi, de frigidis & maleficiatis, quod ſi non poteſt habere vt vxorem, ſaltem habeat vt ſororem. Et C. in. requiſiſti, 33. q. 1. idem ait Gregorius Magnus, nempe, quod ſi cum illa impotenti quis contraxit, tanquam cum habenda vt ſocia, & alteram poſt voluerit ducere, alat priorem.

Dubium tamen eſt vltimum circa hanc quæſtionem, quid ſi caſu aliquo humanum genus ad extremam hominum raritatem deueniret, an tunc ad eius multiplicationem liceret vni plures ducere, ſaltem an poſſet Eccleſia ſuper hoc diſpenſare. Et idem eſt de religioſo, an liceret ei in hoc caſu matrimonium contrahere. Reſpondetur ad hoc primo, quod niſi extrema neceſſitas ingruerit, hoc non licet, quoniam nec tempore Adæ, neque vero Noë ſeculo illa diſpenſatio legitur. Et ideo, ſi vnus ſolus vir eſſet ſuperſtes, & haberet vxorem fœcundam, quæ pareret, non poſſet plures accipere, vt ampliorem ſobolem propagaret. Nam neque ſi aliqui quantumuis pauciſſimi ſeculares eſſent ſuperſtites, liceret religioſis rei vxoriæ operam dare, quare multo minus vni plures ducere, neque Eccleſia vnquam ſuper hoc diſpenſaret. Si vero vir ille vnicam vxorem haberet ſterilem, aut ſenio confectam, tunc extrema eſſet neceſſitas ducendi aliam. Nihilominus Scotus loco citato reſpondet, quod in ſimili caſu forte Diuina approbatio vel diſpenſatio ſpecialiter reuelaretur Eccleſiæ: ſed nihilominus addendum eſt, nullam aliam opus eſſe reuelationem præter naturæ clamorem, & ideo tunc liceret illi aliam vxorem accipere, quæ eſſet fœcunda. Alij vero dicunt, in ſimili caſu exiſtimandum eſſe, quia voluntas Dei, ſit quod mundus finiatur, & ideo potius conformandum eſt voluntati Diuinæ, quam contra leges à Deo inſtitutas agere. Et hæc ſolutio niſi reuelatio obſtaret de aduentu Antechriſti, & ſimilibus forte ſuſtineri poſſet.

Pro B. Ambr. ſat ſunt quæ diffinimus, Abraham non deliquiſſe congredientem cum Agar, id enim fecit ad euitandum iurgium inter ancillam & liberam, & Iſmaë-

Digitized by Google

Gen. 14. lem & Iſaac, & propter rationem myſterii, abolitioniſque veteris Teſtamenti, & quia Deus reuelatione interiori cum illo diſpenſauit in polygamia, vt ex textu colligi poteſt: nam poſtea quam illam à Sara accepit in vxorem, Moſes inquit. Et dedit eam Sara viro ſuo in vxorem. Sunt qui exiſtiment Ambroſium ſolutionem præmiſſæ dubitationis, non ex ſua ſed ex aliorum mente protuliſſe, & ob id ſtatim ſolutionem ſecundam & tertiam eiuſdem quæſtionis, veluti ex propria ſubdidiſſe.

OCTAVVM QVÆSITVM.

An Angeli ante mundum conditi, & an cæli ſonum edant.

AMbroſius in initio præfationis in Pſalmos in locum hunc, *Beatus vir qui non abiit*, Pſal. 1. dicit Angelos ante hunc viſibilem mundũ fuiſſe, aſſerit etiam cęlos rotatu ſuo edere perpetuum ſonitum. Primum quod aſſerit de Angelis, creatos fuiſſe ante mundum, diſputauimus ſupra tom. 9. Hieronymi ad trigeſimum tertium quæſitum. Secundum quod aſſerit, cœlos ſonitum vocalem ſuo motu edere ait his verbis, Laudant Angeli Dominum, pſallunt ei poteſtates cælorum, & ante initium mundi, Cherubin & Seraphin cum ſuauitate canoræ vocis ſuæ dicunt, Sanctus Sanctus, ipſum quoque axem cæli fert expreſſior ſermo cum quadã perpetui concentus ſuauitate verſari, vt ſonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi ſunt quædam ſecreta naturæ, neque id ab vſu naturæ videtur alienum.

Philo Iudæus in libro de ſomniis allegorice pertractãs hiſtoriam de puteis a Iacob inuentis, hęc verba enucleans, Rurſus fodit alios puteos, quos foderant ſerui patris ſui Abraham, Gen. 26. cum obiter incidiſſet in ſermonem eorum, qui laudant Deum, aſſeruit orbes cœleſtes vocalis harmoniæ ſono, quem eorum circuitione conficiunt, continuo celebrare Deum. Verba autem eius ſunt hæc, Cælum perpetuo concentu ſuorum motuum reddit reddit harmoniam ſuauiſſimam, quæ, ſi poſſet ad noſtras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores & inſanum deſiderium, quo ſtimulati rerum ad victum neceſſarium obliuiſceremur non paſti, cibo, potuque per fauces dimiſſo, ſed quemadmodum immortalitatis candidati, Diuinis conſummatæ muſicæ cantibus, quales cum Moſes extra corpus raptus audiuiſſet, fertur per quadraginta dies, totidemque noctes, neque panem, neque aquam guſtaſſe. Itaque cælum inſtrumentum muſicæ archetypum videtur mihi, non propter aliud ſic elaboratum, quam vt rerum parentis hymni à te decantentur & muſicæ.

Licentius ad Auguſtinum præceptorem ſuum de Deo loquens hoc ipſum elegantiſſimis verſibus breuiter cõpleſus eſt inquiens, Aptauit numeros cælis, iuſſitque ſonoros exercere modos, pariteſque agitare choreas.

Anſelmus libro primo de imagine mundi horum poſitionem approbans, apertiori ſermone eam declarat in hunc modum, Septem cælorum orbes cum dulciſſima harmonia voluuntur, ac ſuauiſſimi concentus eorum circuitione efficiuntur, qui ſonus ideo ad noſtras aures non peruenit, quia vltra aërem fit, & eius magnitudo noſtrum anguſtum auditum excedit, nullus enim a nobis ſonus percipitur, niſi qui in aëre efficitur, ſed à terra vſque ad firmamentum cæleſtis muſica menſuratur, ad cuius exemplar noſtra muſica inuenta eſt.

Epiphanius lib. 1. Panarii, huiuſmodi ſententiam, vt rem fabuloſam & riſu dignam reiicit. Subſcribit illi Irenæus libro aduerſus hæreſes hanc aſſertionẽ inter dãnata Marcoſiorũ dogmata collocat. Et Baſilius in Exameron homi. 2. eandem veluti debiliſſimo fundamento innixam contemnit. Et hanc ſententiam communiter amplectuntur Doctores tam Philoſophi quam Theologi.

Pro Ambroſio & Patribus, qui eum ſequuntur, reſpondetur, quod ipſe Ambroſius ſententiã ſuam retractauit in Exameron, veluti cauillatoriã & ſine fundamento, & ridiculas ratiocinationes, quib. inepti quidam Philoſophi eam tueri nitebantur, velut prodigioſa quædam figmenta, quæ hæretici pręſertim Marcoſij ex ipſa deducebant, contemnit, & omnino tanquam fabuloſa excludit & reijcit. Hæc ſint ſatis de hac quæſtione. Curioſus de hac conſultat libros de Cælo Ariſtotelis.

NONVM QVÆSITVM.

An omnes animæ poſt hanc vitam ignibus probandæ ſint.

AMbroſius in commentariis Pſalterij inquirens intelligentiam huius clauſulæ *Gladius ipſorum intret in corda eorum.* Pſalm. 36. conſentire creditur Origeni dicenti omnes qui ſunt, qui fuerunt, & qui futuri ſunt homines, vno Chriſto dempto, examinandos, & aliquo modo vrendos igne conflagrationis mundanæ in die Iudicij. Eius verba hęc ſunt, Igne nos examinaſti, dicit Dauid, ergo omnes igne examinabimur, & Malachias dicit, Ecce venit Dominus omnipotens, & quis ſuſtinebit Pſal. 19. diem aduẽtus eius, quoniam ipſe veniet ſicut ignis con- Malach. 3. flans, & ſedebit conflans & purgans ſicut aurum & argentum, & purgabit filios Leui igne, ergo purgabuntur filij Leui, igne Ezechiel, igne Daniel, ſed etiam hi per ignem examinabuntur, dicent tamen, tranſibimus per ignem & aquam, alij in igne remanebunt, illis rorauit ignis, vt Hebræis pueris, qui in fornacem miſſi ſunt, Væ mihi ſi opus meum arſerit & laboris huius patiar detrimentum, & ſi ſaluos faciet Dominus ſeruos ſuos, ſalui erimus per fidem, ſic tamen ſalui quaſi per ignem, & ſi non exuremur, tamen vremur. Rurſus in explicatione Pſalmi 118. ſuper illud, Vide humilitatem meam, & erue me, &c. inquit. Omnes oportet probari per ignem quicunque ad paradiſum redire deſiderant, non enim ocioſe ſcriptum eſt, quod electis Adam & Eua de paradiſo, poſuit Deus in exitu paradiſi gladium igneum verſatilem, omnes oportet tranſire per flammas, ſiue ille Ioan. Euangeliſta ſit, quem ita dilexit Dominus, vt de Ioan. 21. eo diceret ad Petrum, Sic eum volo manere, quid ad te? tu me ſequere: de morte eius aliqui dubitarunt, de trãſitu per ignem dubitare non poſſumus: ſiue ille ſit Petrus, qui claues regni cœlorum accepit, oportet dicat, Tranſiuimus per ignẽ: ſed Ioanni cito verſabitur igneus Pſal. 65. gladius quia non inuenietur in eo iniquitas, quem dilexit æquitas, ſi quid in eo vitij fuit, charitas Diuina decoxit, ille examinabitur vt argentum, ego examinabor vt plumbum, donec plumbum tabeſcat ardebo, ſi nihil argenti in me inuentum fuerit, & concludit. Ergo quia examinandi ſumus, ſic nos agamus vt iudicio probari mereamur Diuino, teneamus hic poſiti humilitatem, vt cũ vnuſquiſque noſtrũ venerit ad iudicium Dei, ad illos ignes, quos tranſituri ſumus, dicat, Vide humilitatem meam, & erue me. Hęc ex Origene fere ad literam tranſtulit.

Oregines homil. 3. in Pſalm. 36. in hæc verba, Gladium euaginauerunt peccatores, Pſalm. 36 aſſerit, quod poſt hanc vitam tam boni quam mali ſunt ignem gehennæ adituri, ſic inquiens? Si in hanc vitam poſiti faciamus in nobis interire peccatum, vt nunquam omnino à nobis, neque per cogitationẽ, neque per opus, neque per verbum peccati gladius proferatur, non indigebimus pœna ignis æterni, non tenebris exterioribus condemnabimur, neque illis ſuppliciis quæ peccatoribus imminent, ſubiacebimus, ſi vero in hac vita contemnimus, quomodo nos Diuinæ ſcripturæ verbis & curari vel emendari eius correctionibus volumus? certum eſt quia manet nos ignis, qui præparatus eſt peccatoribus, vt veniamus ad illum ignem, in quo vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit, & vt ego arbitror, omnes nos venire ad illum ignem neceſſe eſt, etiam ſi Paulus ſit aliquis, vel Petrus: ſed illi tales audiunt, Etiam ſi pertranſeas, flamma non aduret te. Si

Digitized by Google

vero aliquis mei ſimilis peccator ſit, veniet quidem ad illum ignem, ſicut Petrus & Paulus, ſed non ſic tranſiet, ſicut Petrus & Paulus: & quemadmodum ad rubrum mare venerunt Hebræi, venerunt & Ægyptij, ſed Hebræi tranſierunt mare rubrum, Ægyptij demerſi ſunt ipſo, hoc modo etiam nos, ſi quidem Ægyptij ſumus, & ſequimur Pharaonem diabolum, præceptis eius obedientes, demergemur in illum fluuiũ ſiue lacum igneum, cum inuenta fuerint in nos peccata: ſi autem ſumus Hebræi, & ſanguine agni immaculati redempti, ſi non portamus nobiſcum fermentum nequitiæ, ingrediemur quidem fluuium ignis, ſed ſicut Hebræis erat aqua dextra læuaque, ita etiam ignis erit nobis murus.

In fine libri octaui commentariorum in epiſtolam ad Romanos, hæc habet ad verbum, Omnes quidem qui beati ſunt, ſiue illi ex Iſrael, ſiue ex gentibus, præſentis temporis Euangelicæ doctrinæ ſermo purificat, vt ſint tales, ſicut erant illi, ad quos Dominus dicebat, Ecce iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis. qui vero verbum Dei, & doctrinæ Euangelicæ purificationes ſpreuerit, triſtibus & pœnalib. purification. ſemetipſũ reſeruat vt ignis gehennæ in cruciatibus purget. quem neq; Apoſtolica doctrina, neque euangelicus ſermo purgauit, ſecundum illud quod ſcriptũ eſt, Et purificabo te igne ad purificationẽ vero neque ipſa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantiſue ſæculis de peccatoribus exigat cruciatus, ſolus ſcire poteſt ille, cui Pater omne iudicium tradidit.

Et rurſum homilia decima-tertia in Hieremiam idem repetens ait, Si peccati & peccatorum ſorde pollutus eſt, lauabit Dominus ſordes filiorum & filiarum Sion in ſanguine, ſi autem mortale peccatum eſt, non poſſunt nitro poaque mundari, ſed ſpiritu iudicij, ſpiritu combuſtionis & pœnæ. Forſitan & Ieſus baptizat Spiritu ſancto, & igne: non quia eundem in Spiritu ſancto, atque igne baptizet: ſed quo ſanctus baptizetur Spiritu ſancto. & is qui poſt fidem & magiſterium Dei, rurſum ad ſcelera conuerſus eſt, cruciatu purgetur incendij, beatus qui lauacrum accepit Spiritus ſancti, & ignis lauacro non indiget, miſerabilis autem, & omni fletu dignus, qui poſt lauacrum Spiritus ſancti baptizandus eſt igne: beatus qui habet partem in reſurrectione prima: ſi quis ſeruauerit lauacrum Spiritus ſancti, iſte reſurrectionis primæ parte communicat, ſi quis vero in ſecunda reſurrectione ſeruatur, iſte peccator eſt, qui ignis indiget baptiſmo, qui combuſtione purgatur, vt quidquid habuerit lignorum, fœni & ſtipulæ ignis conſummat.

Hieronymus libro in Amos tertio ad eandem opinionem Ambroſij apparet alloſiſſe, vbi ediſſerens illud ex capitulo ſeptimo. Et ecce vocauit ignem ad iudicium, & deuorauit abyſſum, & comedet ſimul partem, &c. ſic habet, Vocatus ignis ad iudicium & deuorat primum abyſſum, id eſt omnia genera peccatorum, ligna, fœnum, ſtipulam, & poſtea comedit ſimul partem, hoc eſt, ad ſanctos illos peruenit qui in peculium Domini, & in eius partes repotantur, tempus enim eſt vt iudicium incipiat a domo Domini. Et in Ezechiele præcipitur his, qui pœnas illaturi ſunt, A ſanctis meis incipite. Et in Apoſtolo legimus, Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem, cumque omnes fuerimus in peccato, & iacuerimus ad ſententiæ veritatem, miſerebitur Dominus noſtri, & reſurrectionis nos tempore ſuſcitabit.

Hylarius in commentariis Pſalmi centeſimi decimi-octaui in eum verſiculum, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtitiam tuam, &c. ſic ſcripſit, Meminit Propheta arduum eſſe deſiderare iudicium, cum autem nemo viuens in conſpectu ipſius mundus ſit, quomodo deſiderabile poreſt eſſe iudicium, in quo nobis eſt ille indefeſſus ignis obeundus, in quo ſubeunda ſunt grauia illa expiandæ à peccatis animæ ſupplicia? Beatæ Mariæ animam gladius pertranſiuit, vt reuelarentur multorum cordium cogitationes, ſi ergo in iudicij ſeueritatem capax illa Dei Virgo ventura eſt, deſiderare quis audebit à Deo iudicari?

Baſilius in quartum Eſaiæ caput, in illis prophetæ verbis, Expurgauit Hieruſalem in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris, ad eandem ſententiam declinat, inquiens, Hoc autem in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris ad eandem refertur probationem, ſiue examen, quod per ignem fiet in ſæculo futuro. Et paolo poſt, Qui poſt acceptam vitæ notitiam conſulto ac ſtudio ſeipſos reddunt obnoxios ſanguini, vtique tales opus eſt purgari per ignem, & hi expurgandi ſunt ſpiritu ardoris, ſiue æſtuationis. Et iterum in eiſdem commentariis expendens illud Eſaiæ nono. In indignatione iræ Domini ſubuerſa eſt terra, inquit, Declarat Propheta terrena ipſa tradi depaſcenda igni punitiuo in gratiam & beneficium animæ, non enim omnimodum exterminium comminatur, ſed innuit expurgationem iuxta Apoſtoli ſententiam, Quia ſi cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Lactantius Firmianus longe ante Hieronymum & Hylarium de hoc igne loquens in ſeptima Diuinarum inſtitutionum libro, capitulo vigeſimo primo ita ſcripſit, Idem igitur Diuinus ignis vna eademque vi atque potentia & cremauit impios, & recreauit, & quantum è corporibus aſſumet, tantum reſumet, ac ſibi ipſe æternum pabulum ſubminiſtrabit, ſed & iuſtos cum iudicauerit Deus, etiam igne eos examinabit: tum quorum peccata vel pondere vel numero præualuerint, perſtringentur igne, atque comburentur, in quibus autem plena iuſtitia & maturitas virtutis erit, ignem illum non ſentient; habens enim aliquid in ſe Dei quod vim flammæ repellat ac reiiciat, tanta vis eſt innocentiæ, vt ob ea ignis ille refugiat innoxius, qui accipit à Deo hanc poteſtatem, vt impios vrat, iuſtis obtemperet.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, quarto ſententiar. diſtinctione quadrageſima-octaua & primo quæritur, an aliqua ſit futura mundi purgatio per ignem. Ad quod reſpondetur ſequentibus concluſionibus. Prima, mundus in die Iudicij purgandus eſt. Concluſio hæc colligitur ex illo Apocalypſis vigeſimo-primo. Vidi cœlum nouum & terram nouam, primum enim cœlum, & prima terra abiit, & loquitur de vltima conſummatione mundi: omnis autem renouatio alicuius rei fit per aliquam purgationem, vt in purificatione metallorum conſpicimus, cui alludit Paulus primæ ad Corinthios ſeptimo vbi ait, Præterit figura mundi huius, præterire autem figuram eſt per purgationem immutari. Ratio concluſionis ſic colligitur: mundus propter hominem conditus eſt, vt ſecundo Phyſicorum habet Ariſtoteles, & Geneſeos primo Faciamus hominem, vt præſit piſcibus maris, volatilibus cœli, & beſtiis terræ; & Pſalmus octauus Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, locus vero debet proportionari locato, immunditiės, quæ eſt culpa, impedit gloriam hominis, ad quem ſtatum aſſumendus eſt: nam primæ ad Corinthios decimo quinto ait Paulus, Corruptio incorruptelam non poſſidebit: & Apocalypſis vltimo. In ingreſſu ciuitatis gloriæ, inquit, foris manent venefici, impudici, homicidæ, & ideo homines, quouſque ab omni culpa & ab omni reatu pœnæ ante ingreſſum debite purgentur, gloriam non poſſidebunt: creaturæ vero corporales ea ratione quatenus in ſeruitium hominis ſunt conditæ, quandam incongruitatem, atque indecentiam ex eorum culpis contrahunt, ideo purgari debent, vt fulgore gloriæ reſplendeant, ſicut baſilicæ, dum aliqua fœditate polluuntur, non ſunt idoneæ ſacris faciendis, quouſque purgentur, & hinc elementa omnia ſunt purganda, nam mixta omnia peribunt. Hanc veritatem Paulus ad Romanos

Rom. 8. octauo ediſſerit ; etenim poſtquam gloriam, quæ reuelabitur in nobis, paſſiones noſtras ſuperaturam affirmauit, ſubiungit. Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat, vanitati enim creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe. Quia ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei; ſcimus enim quia ipſa creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc: non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus, adoptionem Filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri: ſpe enim ſalui facti ſumus; quo loco ait Chryſoſtomus, omnem corpoream creaturam deſignari, quæcunque in ſeruitium hominis condita fuerit, cui, ſi in originali iuſtitia perſtitiſſet, abſque aliqua turpitudine inſeruiret, poſtquam ab eadem iuſtitia per præuaricationem Diuini mandati homo cecidit, vanitati culpæ & mortis ſubiecta eſt. quomodo autem ab his purgabitur ſtatim dicemus.

2. Concluſio. Secunda concluſio, purgatio illa facienda eſt per ignem. Probatur primo ex illo Pſalmi quadrageſimi noni. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida. Aduocauit cœlum deſurſum: & terram diſcernere populum ſuum: quod loquatur de extremo iudicio, probant verba præcedentia & ſubſequentia, ait quippe, Deus manifeſte veniet, id eſt, non occulte, ſicut in primo aduentu, ignis in conſpectu eius exardeſcet, & vocabit cælum de ſurſum, hoc eſt Angelos & animas ſanctorum, & terram diſcernere populum, ſuum, id eſt, vt iudicet populum ſuum. Et Diuus Auguſtinus vigeſimo de Ciuitate Dei, inquit, Pulchritudo huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum inundatione diluuij, vt mundus in melius innouatus aperte accomodaretur hominibus etiam carne in melius innouatis; & ſecundæ Petri tertio; Nouos autem cœlos, & nouam terram, & promiſſa expectamus, quando elementa, & cæli ardentes faces ſoluentur. Ratio vero concluſionis ex effecto & modo, quo ignis purgabitur, ſumitur. Tria enim ſunt ad illam mundi purgationem pertinentia. Primum, purgatio ab illa indignitate qua mundus per humana delicta infectus eſt, vt idoneus maneat beatorum gloriæ. Secundum, purificatio elementorum ab impuritate: & commixtione aliarum rerum. Tertium, diſpoſitio ad gloriæ perfectionem.

His autem operibus perficiendis aptiſſimus eſt ignis, primum propter ſuam nobilitatem, quia in luce eſt ſimilis qualitatibus gloriæ, & hac ratione accommudatus eſt ad abſtergendas ſordes ex delictis hominum relictas, ſicut ignis purgatorij pœnas peccatorum delet.

Secundo, propter ſuam puritatem, quia propter efficaciam virtutis ſuæ actiuæ nullam permixtionem extranei admittit, ſed citiſſime illud conſumit: & hinc ait Philoſophus ſecundo de Generatione, textu octauo, Calidum congregat homogenea, hoc eſt, ſimilia, ſegregando ab etherogeneis ea, & hac ratione metalla igne purgantur.

Tertio, quod inter elementa eſt à noſtris vſibus remotiſſimus, qua de cauſa minus cæteris elementis afficitur.

Quarto, quia purgatio illa citiſſime facienda eſt, non ſicut priſtina, quæ per aquas diluuij quadraginta diebus durauit, ignis autem velociſſimæ actiuitatis eſt.

Quinto, quia non potuit aliud inſtrumentum ad damnatos in infernum rapiendos commodius aſſumi, quandoquidem igneis cruciatibus ſunt perpetuo torquendi.

Sexto, quia eodem igne iuſti, qui aliquid pœnarum habent purgandum, expurgabuntur.

Vltimo, quia ad maieſtatem iudicis efferendam, & ſplendorem gloriæ iuſtis, & terrorem inferi iniquis repræſentandum apta eſt ignis demonſtratio. Et aduertendum, quod ignis quo tunc elementa purgabuntur, & iſte quo nos vtimur, qui quidem eſt in aliena materia puta in carbone, & flamma, cuius eſca & fomentum eſt lignum, & aër, qui ideo ignis poterit ab his alienis materiis per illum alium potiſſimum expurgari: ligna enim, & aër, & omnia, illo conflagrabuntur igne. Et ideo ille ſeipſum non purificabit, neque conſumet. Quod ſi quis arguat, in prima mundi fabrica diſtinctio & ſegregatio rerum non fuit per aliquod corporeum inſtrumentum facta, ſed à Deo ipſo immediate, ergo eodem modo condecens eſt, vt illa elementorum purificatio à ſolo Deo, fiat: negatur collectio, quia illa prima rerum diſtinctio fuit per productionem formarum in diſtinctis materiis, quas ſolus Deus, vt author naturæ, producere tunc potuit, purificatio vero elementorum in fine mundi erit reductio rerum ad illam puritatem, in qua conditæ ſunt, ad quod opus perficiendum Deus vtitur igne.

Tertia concluſio, ignis ille erit eiuſdem ſpeciei cum elementari & noſtro. Et licet de hac re ſint variæ opiniones, rei tamen veritas eſt, quam Diuus Petrus inſinuare videtur, quod huiuſmodi ignis ſit futurus, velut olim diluuium, aquæ vero diluuij genitæ fuerunt ex aquis naturalibus, coadunatæ tamen virtute ſupernaturali, fecit enim Deus, vt vniuerſæ genitrices aquarum, tam cœleſtes, quam terrenæ tunc præter ſuum ordinem naturalem coirent: ſimili ergo modo vniuerſæ, quæ ſunt caloris & ignis effectrices, tam quæ in cælo, quam quæ in terra exiſtunt, conuenient ad inflammandum omnia, quæ poſſunt eſſe ignis materia. Quocirca ignis ille, vt eſſe habebit ſupernaturale, ita eadem virtute erit puriſſimus, & reliquis rebus expurgandis aptiſſimus. Hinc colligitur probatio concluſionis. Ignis enim ex quacumque materia genitus, tamen eandem ſpeciem ſeruat, vt patet in igne ex radiis ſolaribus procedente, qui eiuſdem ſpeciei eſt cum altero ab igne genito, neque iſte, quo nos vtimur, ratione craſſioris materiæ eſt tam purus, & hæc eſt ratio, quare ille ignis purgabit ignem, qui apud nos eſt. Virtus vero illius ignis cum ſit ſupernaturalis, ſpecie differt à virtute ignis noſtri, & elementi, licet ignes ipſi omnes ſint eiuſdem ſpeciei: quapropter ignis ille non ſolum aſcendet ſecundum naturam ignis, ſed circumquaque diſcurret, ſequendo combuſtibilem materiam, veluti in igne domum inflammante aut ſyluam conſpicimus. — 3. Concluſio.

Dubium tamen eſt, an ignis ille ante iudicium veniet. Reſpondemus ſequenti concluſione, Ignis ille iudicium præueniet. Hæc concluſio conſtat ex illo Pſalmi nonageſimi-ſexti. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit & commota eſt terra. Montes ſicut cera à fluxerunt à facie Domini; à facie Domini omnis terra, & in alio Pſalmo. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & Ioël ſecundo. Ante faciem eius ignis vorax, & poſt eum exundans flamma & exurens. Ratio autem concluſionis eſt, quia ignis duo erunt effectus, vnus purgatio mundi, alter complicatio damnatorum in inferno, primus antecedet iudicium, ſecundus ſubſequetur ſententiam iudicis, quia erit eiuſdem ſententiæ executio, ex quo fit conſequens vt iudicium antecedat. Quod autem prior effectus præueniat iudicium, probatur. Reſurrectio

Digitized by Google

mortuorum præcedet iudicium, vt primę ad Theſſalonicenſes quarto, ait Apoſtolus. Illi qui tunc reperientur viui rapientur obuiam venienti Chriſto, atque adeo iam tunc mortui erunt excitati, beati vero reſurgent in gloria, quæ eſt terminus & finis reſurrectionis animarum & corporum, iuxta illud primæ ad Corinthios decimo quinto. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute: Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale: ſi eſt corpus animale, eſt & ſpirituale ſicut ſcriptum eſt. Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem; nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem. Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale; deinde quod ſpiritale, primus homo de terra terreous, ſecundus homo de cœlo, cœleſtis. Qualis terrenos tales terreni, & qualis cœleſtia, tales & cœleſtes. Igitur ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. In illo, ergo temporis articulo innouabitur mundos, vt nouus mundus ſeruiat innouato homini, quod Paulus confirmat verbo illo Romanorum octauo. Ipſa creatura liberabitur a ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Colligitur etiam veritas hæc ex eo quod in momento reſurrectionis ceſſabit tempus, ac proinde motus cœli, quæ quidem ceſſatio ad eandem mundi innouationem ſpectat.

August. Auguſtinus libro vigeſimo de Ciuitate Dei, recenſens illa quæ tunc contingent, conflagrationem mundi poſt iudicium, & damnatos miſſos in ignem æternum connumerat: ſed quia non cogitabat eo ordine illa referre, quo ſunt euentura, ideo ſubdit, Quæ omnia ventura eſſe credendum eſt: quibus autem modis, & quo ordine veniant, magis tunc rerum experientia docebit, quam nunc id perfecta hominis intelligentia valeat conſequi. Quod ſi quis arguat, ſi ignis eſſet anteceſſurus, nulli in aduentu Domini reperirentur viui, quia omnes concremaret, quod tamen eſt contra illud Apoſtoli primę ad Theſſalonicenſes quarto Nos qui viuimus, rapiemur obuiam Chriſto in aera. Pro ſolutione notandum, quod ignis ille in illo momento, quo antecedet reſurrectionem, exercebit virtutem naturalem in omnes, quos viuos repererit, tam probos, quam reprobos, vniuerſos in cineres reſoluendo, & licet omnes interficiat, cum aliquo tamen diſcrimine, quia iniquos exurendo cruciabit, electos vero, ſi nihil purgandum habeant, vt Doctores Scholaſtici dicunt, in illa combuſtione nullum dolorem ſentient, Deo ſic diſponente, quia nulla eſt ratio cur crucientur. Verum eſt, quod ſicut ſancti, vt ait Lucas, præ timore areſcent, ſic & de iuſtis, qui tunc reperientur viui, ſuſtineri poteſt, quod igne cruciabuntur. Et quod Auguſtinus libro vigeſimo de Ciuitate Dei, capitulo decimooctauo, inquit, Illa ignis tunc nihil nocebit iuſtis, intelligi poteſt, poſtquam ſurrexerint. Et qui contrarium voluerit ſuſtinere, probabiliſſime poterit. Et ſimile eſt de tribus pueris in camino ignis: ſicut enim illi à dolore fuerunt præſeruati, ſic & omnes electi, ſi non habeant quod purgari debeat: nam ſi aliquid purgandum habeant, cruciabuntur illo igne, non ſolum in obitu, verum ſecundum animas in illo breuiſſimo tempore, quo erunt mortui, veloci in purgatorio plus minusve pro qualitate & quantitate pœnarum, quarum rei ſunt, vt Auguſtinus & Patres docent. Quod ſi quis arguat, mors illa breuiſſimo tempore tenebit animas à corporibus ſeparatas, quomodo ergo tam ſubito poterunt omnes purgari? Reſpondetur triplicem eſſe cauſam. Prima, quod terroribus & perſecutionibus præcedentibus adeo erunt electi purgati, vt perparum expurgandum reſtet. Secunda, quia cum viui & voluntarie illam mortem inflictam patiantur, permultum erit eis ſatisfactoria, veluti de Cypriano martyre ait Sanctus Auguſtinus, quod paſſionis falce fuit cultiſſime purgatus. Tertia cauſa eſt, quod tormentum illud tantum erit intentione atrocius, quanto minus extenſum. Ex quibus conſtat ſolutio argumenti, intelligit enim Sanctus Paulus aliquos tunc viuos reperiendos, dum ignis aduenerit, quo conſumpto, reſurgent, & ibunt obuiam Chriſto.

Dubium aliud eſt, an ignis ille cœlos & omnia elementa purgabit. Ad quod ſequentibus concluſionibus reſpondetur. Prima, cœleſtes orbes ab igne non attingentur, atque adeo neque per ipſum purgabuntur. *1. Concluſio* Pro cuius probatione notandum id quod ſupra diximus, nempe, binam fore purgationem, rerum corporalium videlicet, & ab extranea permixta natura, & à fecibus & contagione delictorum, cœli autem prima purgatione non indigent, quia in ipſis nihil eſt admixtum extraneæ naturæ, imo neque contrarium quidquam habent, quod eis inhærere, aut nocere poſſit, ſed ſolo motu locali nobis ſeruiunt, qui licet non ceſſabit, motus autem illa ceſſatio non fiet per aliquam applicationem agentis, ſed ſolo Dei nutu. Ex quo fit, quod neque ab infectione peccati ſint expiandi, quia non peccauimus in illis, ſicut in terra, aere, & mari, & quia ſolo motu nobis ſeruiunt, hominibus ceſſantibus, ab illo ceſſabunt. Quod ſi quis arguat de cœlo empyreo, quia in illo Angeli deliquerunt. Reſpondetur, nulla purgatione egere, eo quod ſtatim inde fuerunt deiecti, præterquam quod vbi Deus ſe beatis oſtendit, alia luſtratione opus non eſt. Quod ſi quis arguat ex illo Dauid, Opera manuum tuarum ſunt cœli. Ipſi peribunt; tu autem permanebis, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent. Et ſicut opertorium mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient; filij ſeruorum tuorum habitabunt, & ſemen eorum in æternum dirigetur. Et Petrus 2. Can. 3. Hoc primùm ſcientes quod venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes vbi eſt promiſſio aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc volentes quod cœli erant priùs, & terra de aqua & per aquam conſiſtens Dei verbo; per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cœli autem qui nunc ſunt & terra, eodem verbo repoſiti ſunt igni reſeruati in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum. Vnum veró hoc non lateat vos, chariſſimi, quia vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus Non tardet Dominus promiſſionem ſuam, ſicut quidam exiſtimant, ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, &c. Reſpondetur, quod nomine cœlorum non intelliguntur orbes cœleſtes, ſed pars aeris, vt 20. libro de Ciuitate Dei ait Auguſtinus, quæ conflagratione ignis purgabitur: vel ſi intelligatur de orbibus cœleſtibus, peribunt, non quod eſſentia eorum pereat, ſed quia eorum motus peribit.

Secunda concluſio, Tria elementa nempe terra, aqua, & aër, citra ſui corruptionem ignis conflagratione in ſua ſubſtantia permanentia purgabuntur. *2. Concluſio.* Pro intellectu concluſionis notandum, quod duæ fuerunt de hac re opiniones. Prior, quod omnia elementa retentura erant ſuam materiam mutanda tamen quantum ad imperfectionem, & cœlum ſolum & terram permanſura, quod ibi ſuadebant ex illo Apocalypſi vigeſimi-primi. Vidi cœlum nouum, & terram nouam. Et quod iſti affirmant, ignem & terram in formam cæli eſſe tranſitura,

Digitized by Google

tura, eſt contra communem ſententiam ſanctorum, qui tenent totum mundum in cœlis & elementis innouandum. Et per conſequens debent elementa ſecundum ſubſtantiam ſuis formis perdurare, & ideo falſum eſt, quod ignis propter ſuam lucem, & aqua propter ſuam diaphaneitatem in cœleſtes ſubſtantias trasformentur: & ideo Auguſtinus ſuper illud Pauli, Præterit figura mundi huius, ait, Non quod ſubſtantia, ſed quod pulchritudo eius peribit: nam ſicut olim per aquam fuit purgatus mundus, & elementa omnia fuerunt ſeruata, ſic & in fine mundi ſalua conſiſtent. Tum etiam, quia igne & aqua ſublatis, mundus non remaneret perfectus, ſed truncus. Ioannes vero in Apocalypſi, nominē terræ quidquid ſub orbe lunæ cōtinetur, comprehendit, veluti Geneſis primo, In principio creauit Deus cœlum & terram.

Secunda opinio fuit aliorum, qui aiebant quatuor elementa ſecundum ſubſtantiam permanſura, remouendas tamen eſſe ab illis qualitates actiuas & paſſiuas. Sed neque hæc opinio veritati conſonat, quoniam cum tunc elementa ſint perficienda, nihil quod ad eorum perfectionem & naturam attinet, amittent: quatuor vero illæ qualitates ſunt propriæ paſſiones elementorum, eorum naturalibus principiis ingenitæ, atque ad eorum ſecundam perfectionem pertinentes, veluti riſibile conuenit homini, & idea eorum ſubſtantiis permanentibus, nequeunt illis qualitatibus denudari: cuius teſtimonium eſt aqua, quæ quantocunque calore ferueat, ſi remoueatur ab igne, ſeipſam in ſuam natiuam frigiditatem reducit. Quibus opinionibus depulſis, reſtat veritas noſtræ concluſionis, nempe, quod elementa in ſuis ſubſtantiis permanebunt, purgabuntur ab impuritate, quam per mutuam actionem & paſſionem contraxerunt per vapores & exaltationes æſtus & frigoris: ceſſante enim motu cœli omnia illa ceſſabunt, purgabuntur etiam ab impuritate & infectione noſtrorum delictorum, quæ purgatio nihil aliud erit quam quædam per illum ignem reconciliatio, vt homine Deo reconciliato, mundus ſit ei gratus, & ipſe ſtatui beatorum idoneus, ſicut quæ immunda ſunt, aqua, & igne, & hyſſopo mundantur, vt antiquitus vaſa & nunc templa violata. Quod ſi quis arguat ex illo Apocalypſis 21. Primum cœlum, & prima terra abiit, & iam mare non eſt, vbi cœlum videtur vſurpari pro aere, vt Auguſtinus loco citato ait. Reſpondetur primo, quod ibi ſolum ſignificatur eorum innouatio. Quod ſi quis de illa purgatione ambigat, quia natura ignis talis eſt, vt non poſſit res aliter mundare, quam illas in cineres conuertendo, aut ſemetipſum transformando, maxime quia cum ignis ſit nobiliſſimus elementorum, & reliqua poſſint in illum conuerti, ita ergo fiet. Reſpondetur ad primum, quod ignis ille aget, vt inſtrumentum Diuinæ virtutis & prouidentiæ, & idea non aget vſque ad elementorum conſumptionem, ſed vſque ad purificationem, præſertim cum neque virtute naturali quidquid purificat, conſumit, vt in metallorum eliquatione & purificatione experientia docet. Ad ſecundum reſpondetur, elementa eſſe perficienda, res autem dum corrumpitur, non perficitur, quia non eſt ſuperſtes, præterquam quod ſunt perficienda non in ſe tantum, ſed vt veluti mundi partes, qui vno elemento extincto imperfectus eſſet.

3. *Concluſio* Tertia concluſio, ad elementum ignis in ſuo proprio loco exiſtens, ille purgatorius ignis non pertinget. Probatur authoritate Apoſtoli, & interpretatione Auguſtini libro ſecundo de Ciuitate Dei, capit. decimo octauo, qui confert purgationem finis mundi cum illa quæ per diluuium facta fuit, cum ergo tunc aquæ illæ non aſcenderint niſi cubitis quindecim ſuper cacumina mon-

Gen. 7. tium, ſit vt neque ignis ille altius ſit progreſſurus. Et ita Magiſter ſententiarum, & Theologi aſſentiuntur. Ratione id etiam probatur, quia elementum ignis non habet permixtiones aliquas à quibus purgetur, & à noſtris vſibus & iniquitatibus remotiſſimum eſt, terra ergo, & aqua, & aer vſque ad mediam regionem purgandæ ſunt, quia hæc eiuſmodi commixtionibus ſubiecta ſunt & noſtris vſibus polluuntur. Vnde cum Petrus Apoſtolus nomine cœlorum ardentium aerē intellexerit, ſic vt aquam & terrā deſignauerit, quæ eodē calore tabeſcent, vnde Auguſtinus eodē loco cælos inquit ardētes, Petrus iſtos imos aereos nō illos ſupremos æthereos appellat.

Quarta concluſio, mixta non purgabuntur, ſed cuncta illo igne conſumentur: enimvero quamuis ceſſante cælorum motu, generationes ceſſabunt, nihilominus tamen mixta quæ tunc genita erunt, vt plantæ, metalla atque id genus reliqua, non illico perirent, niſi illo igne cuncta cum animalibus inflammante conſumerentur. 4. *Concluſio.*

Vltimo dubitatur, vtrum ignis ille inuoluet reprobos in inferno. Reſpondetur concluſione affirmatiua, ignis ille, lata ſententia iudicij, potius damnatos corripiet, & conuolutos in infernum obtrudet, iuxta illud Pſalmi 96. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, & in Pſalmo 49. In conſpectu eius ignis exardeſcet, & in circuitu tempeſtas valida, & Danielis, ſeptimo Ignis fluuius rapidus, qui egrediebatur à facie eius, vbi ait vna gloſſa, vt bonos purget, & malos puniat, & altera, vt peccatores tradat in gehennam. Ratio concluſionis ſic colligitur. Tota purgatio mundi & renouatio propter purgationem & renouationem hominis eſt facienda, purgatio autem humani generis fiet per ſeparationem electorum à reprobis ſicut grana à paleis ſegregantur, iuxta illud Matth. 3. Cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & ergo quia officium ignis illius erit purgare orbem, & maxime mortalium genus, reprobos velut paleas à iuſtis, qui grana ſunt fælicia, ſeparabit, & proiiciet in tenebras exteriores. Igitur vbi primum Chriſtus protulerit illud: Ite maledicti dæmones homines ſurripient, & ignis vtroſque in tartara concludet. Prudentiſſime ergo ſimul ac ſanctiſſime Diuus Petrus poſt illum cœlorum ardorem, elementorum calorēm, ac mixtorum extinctionem, concludit, dicens, Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum Domini Dei.

Re vera nunquam de auribus noſtris cadere illa verba deberent, Venite benedicti, & Ite maledicti: aut ab oculis ſpectaculum illud diuinueti pientiſſimi ſimul ac ſeueriſſimi iudicis ventilabro permundantis aream ſuam. Fac mortales vniuerſos in aceruo, veluti in hoc ſæculo ſumus ceu grana cum paleis commixta, congeſtos eſſe: & terribilem Dei maieſtatem ventilabrum manu tenentem ad ventilandum aceruum, atque à dextris horreum ſitum, quo includenda ſunt grana, & à ſiniſtris hiantem inferni voraginem flammas ſpirantem, voraturam paleas: contemplare tunc ergo, Domino ventilante, quod in illo aceruo latitent æſtimari in hoc ſæculo ceu grana, quos in altum ventilans ventus Aquilo, a quo panditur omne malum, ab ira Dei inſufflatus, in illas inferni flammas, tanquam paleas miſerandas ſurripiet. Videas illic eiulantes magnates, antiſtites, reges ſacerdotes, monachos, doctores, ac magiſtros, cum ſumma ignominia aerem ſua multitudine denſantes & flammis ardentes, & in illam tartarorum voraginem agi præcipites. Videas è contra quam plurimos in hoc ſæculo nullo in pretio habitos, velut grana productos ſuorum meritorum pondere, quæ per Dei gratiam comparārunt, ad dexteram cedere, vnde in cæleſtia horrea recondantur. O nimium ſtupendum miſerandumque huiuim, quo fratres à fratribus, liberi à parentibus, mariti ab vxoribus ſeparantur, cunctiſque id genus arctiſſimis vinculis diſſolutis, alii ibunt in vitam æternam, atque alij in ignem æternum. 2. *Petr. 3.*

Ex dictis conſtat quæ ſit communis ſententia Theologorum iuxta quæſtionem propoſitam, quæ eſt electos expiatione indigentes igne cum dolore purgandos, in quibus vero nihil erit purgandum, ſine vllo dolore & cruciatu euaſuros, reprobos vna cum

ipſo igne deuolutos, in infernum demerſos, ſanctos vero, qui nunc Deo fruuntur, inexpertes debere eſſe ab omni dolore & conflagratione, tum quia mortui non reſurgent, niſi poſtquam ignis ille ab officio purgationis ceſſauerit, depoſita facultate purgandi, tum quia ſanctorum corpora poſt reſurrectionem adeo erunt ſpiritualia & impaſſibilia, vt ignis purgationis non ſint amplius capacia.

Pro Ambroſio & Patribus, qui in eius ſententiam conſenſerunt, reſpondetur, quod communis ſchola Theologorum Scholaſticorum diſſidet ab illis, ſimul cum Auguſtino libro 20. de Ciuitate Dei, cap. 8. vbi inquit, ſanctos futuros in ſuperioribus mundi partibus, in quibus non aſcendit flamma illius incendij, quemadmodum neque olim vnda diluuij, talia quippe illis inerunt corpora, vt illic ſint vbi eſſe voluerint, ſed neque ignem conflagrationis illos pertimeſcent, immortales atque incorruptibiles facti, ſicut virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia in camino ardenti viuere illæſa potuerunt. Et libro 21. de Ciuitate Dei, cap. 26. & 27. confutat dogma Origenis. An Origenis verba interpretari queant de igne vltimæ conflagrationis, qui in die iudicij purgabit quoſdam, nempe electos nondum purgatos, & conuoluet omnes reprobos dubium eſt; pie tamen poſſet in ſententiam aliorum Patrum adduci.

DECIMVM QVÆSITVM.

An iurare in cauſa vera & iuſta peccatum ſit.

AMbroſius in expoſitione Pſal. 118. hanc ſententiã explicans, *Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.* inquit, ideo Dominus, qui venit docere paruulos, imbuere nouos, formare perfectos, ait in Euangelio, non iurandum omnino, quia infirmis loquebatur: denique non ad ſolos Apoſtolos loquebatur, ſed ad turbas: voluit enim te non iurare, ne periures. Et addit: Non iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per Hieroſolymam, neque per caput tuum, per ea videlicet, quæ ſubiecta non ſunt poteſtati tuæ, Iurauit Dominus, nec pœnitebit eum. Iuret ergo ille, quem ſacramenti ſui pœnitere non poterit. Et quid iurauit Dominus? quia Chriſtus in æternum ſacerdos eſt. Nunquid incertum, nunquid impoſſibile, quod iurauit Dominus? nunquid poterat eſſe mutabile? Noli ergo vſurpare exemplum ſacramenti, qui implendi ſacramenti non habes poteſtatem. Vide de hac quæſtione ſupra tertio tomo Beati Chryſoſtomi ad ſextum, & ad vltimum quæſitum.

VNDECIMVM QVÆSITVM.

An in infidelitate manentibus peccata dimittantur.

AMbroſius in commentariis inquirens allegoriam litteræ zaddik, à qua incipit hic verſiculus, *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.* Pſalm. 118. videtur eſſe in hac ſententia, quod manente peccato infidelitatis, delicta infidelibus à Deo remittantur. Ita enim ſcribit, Eſt & aliud conſolationis genus his, qui graues exoluerint pœnas, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia. Conſolamini populum meum, quoniam ſolutum eſt peccatum eius vt etiam ſi fides deerat, pœna ſatisfaceret.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. diſtinct. 14. & 15. S. Thom. 3. parte, quæſti. 86. articulo tertio, quo quærit, vtrum poſſit per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti? Et reſpondet, impoſſibile eſſe per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Probat primo, quia peccatum remittitur in quantum offenſa Dei tollitur per gratiam, nullum enim peccatum poteſt ſine gratia remitti, omne autẽ peccatũ mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam, impoſſibile ergo eſt, quod vnum mortale ſine alio remittatur. Secundo, quia mortale non poteſt ſine vera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deſerere peccatum, in quantum eſt contra Deum, ergo non poteſt eſſe vere pœnitens, qui de vno peccato pœnitet, & non de alio: ſi enim diſpliceret ei peccatum, quia eſt contra Deum ſuper omnia dilectum (quod ad rationem veræ pœnitentiæ requiritur) de omnibus peccatis pœniteret: vnde ſequitur quod impoſſibile eſt per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Tertio, quia hoc eſſet contra perfectionẽ miſericordiæ Dei, cuius perfecta ſunt opera Deutero. 32. vnde cuius miſeretur, totaliter miſeretur. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit in libro de pœnitentia. Quædam impietas infidelitatis eſt ab illo, qui dimidiam ſperat veniam. Et rurſum eodem libro, Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quædam, in quibus delectentur, non animaduertentes Dominum ſimul mutum & ſurdum à dæmonio liberaſſe, per hoc docens nos, nunquam niſi de omnibus ſanari.

De concluſione S. Thom. non eſt qui dubitet. Sunt tamen qui formident eam de potentia Dei abſoluta affirmare & ſuſtinere. Senſus tamen S. Thom. planus eſt, nempe quod eſt implicatio contradictionis Deũ vnum peccatum mortale poſſe ſine omnibus dimittere, quia ſine gratia peccatum remittere non poteſt, hoc eſt, ſine eo quod hominem ſibi faciat gratum: & hoc aperte omnes rationes S. Thom. demonſtrant: impoſſibile enim eſt Deum vllum peccatum mortale aut originale remittere, niſi hominem in ſuam gratiam reuocando, cum ergo hominem nequeat habere gratum, niſi iuſtũ, & iuſtus nemo eſſe poſſit, ſi in originali aut mortali perſiſtat, repugnat ergo vnum abſque omnibus remitti: imo conſultò non reſtrinxit concluſionem ad mortale, & originale, inſinuans fortaſſe, quod neque vllum veniale per pœnitentiam remittitur ſine alio: nam ſi pœnitentia legitima eſt venialis culpæ, quatenus feruorem charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem eſt ratio, quamuis per feruorem charitatis poſſit remitti vnum veniale, cui homo non adhæret abſque alio, cui adhæret.

Quod ſi quis arguit de peccatis oblitis. Apparet enim neminem per formam ſacramenti abſolui, niſi à peccatis, quæ confeſſus eſt. Si ergo pœnitens aliquorum obliuiſcatur, ab illis non abſoluitur, vnde colligi videtur, quod aliqua remittantur ſine reliquis. Argumentum tamen hoc contra concluſionem non militat, primum, quia modò loquimur de remiſſione per pœnitentiam virtutem, per quam quidem, ſi ſit legitima contritio, etiam in genere anteaquam fiat ſingulorum indagatio, ſit omnium remiſſio. Secundo, quia etiã in confeſſione qui ex ſua culpa non fecit ſufficientẽ indaginem, & ideo non eſt memor omnium, tunc neq; ab oblitis, neque ab his, quæ confeſſus eſt, abſoluitur. ſi tamen ſufficientem indaginem fecit, & abſque culpa ſua quorundam eſt oblitus, gratiam recipit, atque adeo remiſſionem omnium, & talis in iſto caſu dicendus eſt abſolui ab oblitis, non formaliter, quia non ſunt confeſſa, ſed extenſiue & conſecutiue, quia cum perſona abſoluitur, ab omnibus abſoluitur, licet ſi poſtmodum in memoriam venerint, teneatur ea neceſſariò confiteri.

Dubium tamen eſt, poſtquam vnum mortale ſine alio remitti non poteſt, an veniale peccatum poſſit remitti ſine mortali. Reſpondet S. Thom. 3. parte q. 87. art. 4. concluſione negatiua. Illi, qui exiſtit in peccato mortali, nullum veniale remittitur. Probatur, quia

Digitized by Google

remiſſio culpæ, quæcunque ſit, nunquam fit niſi virtute gratiæ, quia vt Apoſtolus ait Rom. 4. ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum, & vbicunque abſque exceptione loquitur gloſſa, etiam intelligitur de veniali, cum peccato autem mortali gratia non eſt ſimul poſſibilis

Concluſio S. Thom. eſt communis Doctorum omnium antiquorum. Nihilominus Scotus adhærens ſuo fundamento, nempe, quod peccatum remitti, non eſt niſi pœnam condonari vel ſolui, infert inde, quod in inferno poteſt dimitti veniale ſine mortali, & maiori ratione poterit in hoc ſæculo. Et diſtin. 15. quæſt. 1. ait, quod exiſtens in mortali poteſt ſatisfacere pro pœna mortalis remiſſi, quia apud ipſum culpa nõ eſt niſi reatus pœnæ. Durandus diſt. 16. q. 2. confeſſus opinionem S. Tho. eſſe communem, nihilominus tenet poſſe veniale ſine mortali remitti. At opinio S. Tho. verior eſt. Iſti enim Doctores non attendunt quemadmodum nulla poſſit eſſe remiſſio culpæ in homine per eius actum, niſi ſit Deo acceptus, quia inter nos peccatores, & ipſum Deum nulla eſt ratio iuſtitiæ ſed ſecundum ſuam acceptationem, cum ergo nullus actus peccatoris, quamuis ſit moraliter bonus, ſit opus amici Dei, per nullum ergo actum peccatoris fieri poteſt remiſſio culpæ, quantumuis leuiſſimæ. Vnde Eccleſ. 34. Dona iniquorum nõ probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum nec in multitudine ſacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Et Gregorius ad Ricaredum ait, Neque. n. apud Deum quid datur, ſed à quo datur attenditur: reſpexit enim ad Abel, & munera eius. Et Auguſtinus 21. de Ciuitate Dei, cap. vltimo, iuxta verbum illud Baptiſtæ, Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, inquit, dignas eleemoſynas pro peccatis eas eſſe, quæ ab ipſo peccatore incipiunt: vnde colligit, quod qui animæ ſuæ non miſeretur placet Deo, nihil pro ſuis peccatis ei poteſt dignum offerre. Et Dominus per Eſaiam c. 1. clamat, Væ genti peccatrici, &c. Et ſubdit, Quo mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Dominus? plenus ſum holocauſtomatum arietum, non offeratis vltra ſacrificium fruſtra. Opera ergo peccatorum Deo non placent, nam ſi ad remiſſionem venialium valerent, non fruſtra fierent. Quod ſi quis dicat, ideo opera illa non fuiſſe Deo grata, quia mala intentione fiebant, ibi tamen nihil aliud ponitur in cauſa, quam quod in peccato fierent, quia ſcilicet, eorum manus ſanguine plenæ erant. Vnde Paulus 1. Corinth. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Eſt & ratio vrgens ex illo Matth. 6. Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Et tamen qui ait, in peccato mortali poſſe dimitti veniale, oportet concedat, etiam illi, qui odio fratris tenetur, poſſe veniale remitti, petere, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus: qui tamen impeperit. Tum etiam quia concedere vllum genus peccati poſſe remitti niſi per Chriſtum, & meritum paſſionis eius, eſt impius error, contra Paulum Rom. 3. & contra Ioan. 1. Cano. cap. 2. & 4. Et tamen ſi vera eſſet modernorum opinio, ſine Chriſti virtute, & ſine reſpectu ad meritum paſſionis eius, poſſe per actum viribus naturæ elicitum remitti peccatum, atque adeo Iudæis, Sarracenis, idololatris, illud poſſet remitti, quod patribus Pelagianum dogma ſaperet.

Ad argumenta modernorum, & ad primum Durandi, Ad remiſſionem peccati venialis non requiritur infuſio gratiæ ſicut ad remiſſionem mortalis, ergo poteſt veniale remitti ſine mortali: mortale enim, inquit, à veniali differt, quia in peccato ſunt tria, ſcilicet, culpa, quæ conſiſtit in deordinatione actus, & offenſa, quæ eſt priuatio gratiæ, & reatus pœnæ æternæ: in veniali autem non eſt niſi deordinatio actus abſque priuatione gratiæ, & abſque reatu pœnæ æternæ, ergo ad remiſſionem venialium ſufficit ordinatio actus per diſplicentiam illius. Reſpondetur, quod licet veniale non ſit offenſa ſimpliciter, quæ eſt priuatio gratiæ, eſt tamen offenſa ſecundum quid, quia eſt quædam obſcuratio amicitiæ, alias non haberet reatum pœnæ, & ideo ad remiſſionem eius non ſufficit quæcunque reordinatio, ſed illa, quæ ſit Deo placens, & virtute paſſionis Chriſti informatur. Secundo, arguit Durandus. Si puer veniens ad vſum rationis committat veniale, quod ſit ſolum cum originali, in quo moriatur, vel punietur in inferno pro illo veniali pœna finita vel infinita, ſi finita, fortiori ratione potuit in hac vita ſoluere extra gratiam, ſi vixiſſet, infinita non eſt dicendum puniri, quoniam veniali non debetur niſi pœna finita. Reſpondetur, quod in doctrina Sancti Thomæ caſus non eſt admittendus, 2. argumentum.
quia prima ſecundæ quæſtione 89. articulo ſexto, probat, venienti ad vſum rationis neceſſarium eſſe aut referre ſuam vitam in Deum per auxilium ſpeciale, per quam conuerſionem remittitur Originale, aut ſi id omittat, peccaret mortaliter. De hoc autem nihil ad præſens. Et ideo dicendum eſt, quod illi in inferno non poſſet remitti veniale, eo quod non poſſet ſatisfacere, quia licet ei non deberetur niſi pœna temporalis, tamen ratione perſonæ, quæ non eſt Deo grata, ſed inimica, ideo nunquam fieret ſolutio. Tertio, quia opera exiſtentis in mortali, authore etiam D. Thom. in 4. diſtin. 15. q. 1. articulo 1. valent ad conſecutionem bonorum temporalium, & ad diſpoſitionem ad gratiam, ergo eadem ratione valebunt ad remiſſionem venialium. Reſpondetur primo, quod quamuis ibi D. Thom. appellet meritum congrui, non tamen reſpectu Dei ratione ſui actus, ſed propter decentiam, quæ eſt in Deo, qui vbicumque inuenit aliquam diſpoſitionem, remuneratur illam, immo non eſſet tanta decentia, quanta ſi exiſtens in gratia illa temporalia peteret. Conſiderandi ergo ſunt tres gradus meriti: Primus eſt de condigno, ſub quo non cadit niſi bonum gratiæ & gloriæ ipſius merentis, neque poteſt fieri niſi ab homine, qui eſt in gratia. Secundus eſt congrui proprie, & hic non eſt niſi in homine exiſtente in gratia, qui poteſt mereri aliis bonum motum in Deum, ac ſubinde gratiam, & poteſt etiam mereri bona temporalia, quæ non conſequuntur ex iuſtitia, ſed ex Dei æquitate & decentia: & hunc gradum Bonauentura appellat meritum de digno. Tertius eſt improprie in homine exiſtenti in peccato, quando ex viribus naturalibus facit opera naturaliter bona, per quæ meretur bona temporalia apud Deum, quatenus retributor eſt naturalium virtutum: tametſi nonnunquam auxilio ſupernaturali diſponat peccatorem ad gratiam. Nulla ergo eſt collectio, qua infertur, valere illa opera ad remiſſionem culpæ vt quæ abſque vſu gratiæ fieri non poteſt, mortale vero tollit gratiam, ſine qua nullum peccatum neque veniale neque mortale remittitur.

Dubium vltimum eſt, quomodo remittantur venialia, an ſine pœnitentia poſſint remitti. Reſpondet S. Thom. 3. parte, quæſt. 87. art. 1. per ſex concluſiones.

Prima concluſio; Vtrumque peccatum tam mortale quam veniale eſt ſeparatio hominis à Deo, differenter tamen, quia per mortale fit perfecte ſeparatio vſque ad auerſionem, ideo enim dicitur mortale quia tollit principium vitæ, quod eſt gratia, ſed per veniale fit imperfecte ſeparatio citra auerſionem à Deo, quia retardatur mens, ne ita prompte feratur in ipſum & ideo eſt quoddam genus deuiationis, & ideo mortale ſimpliciter eſt contra legem, veniale præter legem.

Secunda concluſio, vtrumque peccati genus remittitur per pœnitentiam. Concluſio de ſe patet, & ſenſus illius eſt, quod non ſolum per pœnitentiam remittitur veniale, ſed quod aliquod genus pœnitentiæ ſit ad eius remiſſionem neceſſarium, per quod remoueatur à bono creato, cui præter ordinem adhæret.

Tertia concluſio, Ad remiſſionẽ mortalis perfectior pœnitentia requiritur, oẽpe, vt homo actualiter mortale

Digitized by Google

commiſſum deteſtetur, quantum in ipſo eſt, videlicet, vt diligentiam adhibeat ad memorandum ſingula, vt ſingula deteſtetur.

Quarta concluſio bimembris, Ad remiſſionem venialium non requiritur actualis & expreſſa pœnitentia; ſed tamen neque ſufficit habitualis, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis: Prior pars inde conſtat, quod cum veniale non ſit auerſio, non requirit deteſtationem, quæ ſit conuerſio. Secunda vero inde quod ſi habitus ſufficeret, exiſtens in charitate nullum haberet veniale, quod falſum eſt.

Quinta concluſio, Ad remiſſionem venialium requiritur diſplicentia virtualis, hæc autem contingit, dum quis eo affectu fertur in Deum & res Diuinas, vt quidquid ſibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret diſpliceret ei, & doleret ſe commiſiſſe, etiam ſi tunc de illo non cogitet.

Sexta concluſio, hæc virtualis pœnitentia non ſufficit ad remiſſionem mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem. Et notandum quod ad remiſſionem oblitorum ſic requiritur pœnitētia formalis, quia poſt ſufficientem inquiſitionem per virtualem remittuntur. Suppoſito, aliqua eſſe peccata venialia à mortalibus diſtincta, vt S. Thom. probat 1. 2. q. 88. & 89. circa primam & ſecundam & quartam concluſionem nulla eſt difficultas. Circa tertiam eſt aduertendum quod ad remiſſionem mortalis exigitur deteſtatio actualis & formalis, neque ad indulgentiam peccati, Deus qui vt habetur Eccleſ. 11. ſubito poteſt honeſtare pauperem, tempus indagandi omnia peccata expectat, ſed in quacunque hora, vt Ezech. 18. & 33. habetur, ingemuerit peccator, iuſtificabitur, alioquin ſæpe contingeret, vt non poſſet homo niſi longiſſimo tempore in gratiam Dei redire, quod deſiderio, quod Deus habet de ſalute hominum, repugnat. Mens ergo S. Thom eſt, quod de per ſe, & ex natura pœnitentiæ debet homo, dum tempus habet, ſed præſertim dum occurrit præceptum confeſſionis, ſingula peccata mente explorare, etſi non poteſt tot numero deteſtationes habere quot ſunt peccata, ſaltem vnica ſingulari feratur complexione omnia ad mentem demonſtrata.

Difficultas ergo præſens eſt circa quintam concluſionem, quomodo ſcilicet intelligatur virtualis illa diſplicentia venialium: nam Durandus diſt. 16. q. 2. hanc doctrinam D. Thom. non admittit: ſuſtinet enim requiri aliquam diſplicentiam & contritionem formalem & actualem Et ratio prima eius eſt quia D. Tho. etiam fatetur, quod veniale dicit inordinatam conuerſionem ad bonum commutabile, inordinatio autem non rectificatur niſi per auerſionem actualem ab illo bono commutabili, ac per diſplicentiam actualem illius peccati. Secundo, quia ſi non requiritur diſplicentia, ſufficeret ergo quicunque actus feruidus charitatis, vt ait D. Thom argumento tertio, hic vero non ſufficit, nam nihil expellitur niſi per ſuum contrarium, actus vero charitatis nulli venialium contrarius eſt, quia non repugnat, vt homo Deum actu diligat, & maneat in propoſito venialiter peccandi: & eadem ratione nec ſufficit feruor charitatis, quia neq; ille contrariatur venialibus, non enim repugnat, vt quis feruide Deum diligat, & tamen venialiter peccet, Ioannes n. feruidiſſime diligebat, & tamen dicebat, Si dixerimus, quod peccatum non habemus, &c. Tertio, quia cum in ſcriptura nullum præter pœnitentiam legatur ſufficiens remedium peccati, gratis, imo temere videtur loqui qui veniale excipit. Et accedit authoritas Aug. de vera & falſa pœnitentia, cap. 8, Pœnitentia, inquit, aſſidue peccanti, aſſidue neceſſaria eſt, in multis n. offendimus omnes, quę quotidie remittuntur, ſi ſemper deplorentur, vbi inquit neceſſariam eſſe pœnitentiam de venialibus.

Sed his non obſtantibus, tenenda eſt ſententia S. Tho. & quia eſt communis Doctorum, ideo non fuit ſollicitus eam multis demonſtrare Fundamentum autē opinionis eſt diſcrimen inter veniale & mortale, nempe quia mortale eſt auerſio à Deo, veniale vero à Deo non auertit, neque hominem inimicum Dei facit, & ideo Deus opera eius tanquam ei grata acceptat. Secundo, ad remiſſionem venialium, propter eorum frequentiam etiam in hominibus perfectis, ſtatuta ſunt ſacramentalia vt aqua benedicta, benedictio Epiſcopi, & multa alia, fortiori ergo ratione ſufficiet actus charitatis Tertio ſi vera eſſet opinio Durandi, vix poſſet conſtitui differentia inter mortale & veniale quantum ad remiſſionem: nam ſi dicas, ſufficere deteſtationem in genere ad remiſſionem venialium, etiam illa ſufficit ad remiſſionem mortalium. Quarto, quia peccata venialia non ſunt de neceſſitate confeſſionis, ergo neque de neceſſitate formalis contritionis, neque eſt neceſſaria aliqua eorum inquiſitio, licet ſit conſilium illa ſcrutari & confiteri: neque inter homines ille, cui egregie amicus amorem gereret ab eo exigit vt de minutis offenſis deteſtationem habeat Poſtremo Aug. in Enchiridio c. 71 inquit, de quotidianis breuibus leuibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit, ſcilicet, Pater noſter, ad venialium ergo remiſſionem non alia deteſtatio requiritur. Et per hæc ad primum argumentum Durandi.

Secundum quærit, an quicunque actus charitatis, vel quicunque feruor ſufficiat omnia venialia, aut aliqua remittere.

Ad quod Scotus diſt 21. q. 2. reſpondet, peccata venialia in hac vita remitti per actum Deo magis acceptum, quam veniale ei diſplicuit. Hæc autem ſententia nimium ampla videtur: quicunque enim actus charitatis gratior eſt Deo, & magis ei placet, quam quodcunque veniale ei diſpliceat. Vnde ſecundum Scotum per quemcunque actum charitatis remitterentur omnia venialia: conſequens tamen eſt falſum, quia peccatum non niſi per contrarium tollitur: ſtat tamen hominem habere propoſitum mentiendi, dicendique verba iocoſa, & tamen actu etiam feruido Deum diligere. Secundo, quia ſecundum Scotum, quicunque actus meritorius, vt orare, dare eleemoſynam, & ſimilia, omnia venialia remitteret, quia non eſt maior ratio de vno quam de alio: conſequens autem eſt contra illud Ioannis, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. Solutio ergo ſtat in his propoſitionibus. Prima; nullus actus, nec feruor charitatis vllum peccatum veniale remittit, quando eius adeſt complacentia, aut propoſitum. Hæc eſt nota. Secunda, nullus actus, aut feruor charitatis vllum remittit veniale, etiam abſente eius complacentia & propoſito; niſi illud cui eſt contrarius, quia nihil pellitur niſi per ſuum contrarium, & illa ſola dicitur pœnitentia virtualis; ideo autem eſt contrarius veniali, quia ſi menti occurreret, diſpliceret ei, & doleret ſe commiſiſſe; & iſte reputatur feruor charitatis reſpectu illius peccati. Ex quib. ſequitur quod actus charitatis nonnunquam poteſt omnia venialia remittere, vt ſi ſit tam ardens, vt cuiuſcunque tunc recordaretur, ei diſpliceret: quandoque non remittit niſi quædam, & non omnia, ſtat enim diligentem Deum magis eſſe affectum ad mentiendum iocoſe, quam ad loquendum otioſe, ita quod ſi huius memoria adeſſet, illud diſpliceret, ſi autem adeſſet memoria alterius, non diſpliceret. Et per hoc reſpondetur ad Auguſtinum dicentem, quod de venialib. quotidie agitur in Eccleſia pœnitentia; non quo intelligat eſſe neceſſarium, ſed ſalubre & vtile, & ideo addidit, quod illa per ſacramenta Eccleſiæ, & ordinationes ſæpe fugantur.

Sed an attritio ſufficit ad delendum veniale Et apparet non ſufficere, cum enim non ſit dolor de offenſa Dei, & venialis culpa ſit aliqualis offenſa, non eſt ei contraria. Nihilominus reſpondemus, attritionem venialium illius, qui eſt in gratia & charitate, poſſe ſufficere ad delendum aliqua venialia, non ex parte obiecti quia eſt timor inferni, ſed ab extrinſeco, quia procedit à gratia, & imperatur à charitate, qua ratione ille actus ſufficeret delere veniale, ſi tunc memoriæ occurre-

Digitized by Google

ter. Sed an per alia opera exteriora, vt per eleemoſynas orationes, ieiunia, remittantur venialia: reſpondemus ſecundum modernos remitti, opera enim licet ex parte obiecti exterioris non videantur habere repugnantiam ad venialia, ſed tantum quantum ad actum dilectionis interiorem, ex quo procedunt, ſufficiunt venialia remittere.

Circa ſolutionem primi argumenti S. Tho. animaduertendum eſt, non ſat eſſe Chriſtianis habere propoſitum colendi religionem in his, quorum tranſgreſſio eſt mortale, nempe, ſi quis contemptu legis quaſi nihili eam faciens, abſque delectu venialia committeret, mortaliter delinqueret. Si vero quis venialiter peccat, ſolum contemnens legem in hac particula, ac ſi non eſſet lex mendacio iocoſo vitando, talis non eſt damnandus de mortali, niſi forſan ratione eminentis periculi, dum omnia venialia contemnerentur, nam vt ait in regula Auguſtinus, Qui minora contemnunt, in maiora paulatim defluunt.

Sed an ad remiſſionem venialium requiratur gratiã, reſpondet S. Tho. loco citato artic. 2. duabus concluſionibus Prima, ad remiſſionem venialium non requiritur vt habitus gratiæ infundatur, ſed ſufficit motus eius & charitas. Probatur, quia vnumquodque per ſuum contrarium tollitur, veniale autem non eſt contrarium gratiæ vel charitati habituali, ſed tantum retardat, & tepefacit eius actum, ergo ad remiſſionem non requiritur infuſio noui actus, ſed ſufficit actus illius habitus, qui prius fuerat infuſus.

Secunda concluſio, quandocunque de nouo gratia infunditur, venialia remittuntur. Probatur, quia in habentibus liberum arbitriũ, in quibus ſolis poſſunt eſſe venialia, non contingit infuſio gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrij in Deum, & in peccata, talis autem motus charitatis ſufficit ad remiſſionem venialium. Moderni tenent contra priorem concluſionem S. Thom. abſque vllo augmento gratiæ poſſe venialia remitti per actum remiſſiorem quam ſit habitus. Cuius contrarium tenet S. Thom. 2. 2. 24. art. 6. Sed prior concluſio S. Thom. intelligi debet non poſſe fieri remiſſionem venialium ſine augmento gratiæ in genere gratiæ: & ratio eſt, quia non poteſt fieri ſine actu charitatis, omnis autem huiuſmodi actus eſt meritorius; ergo per ipſum acceptatur homo ad maiorem gloriam, per gratiam vero formaliter homo acceptatur ad gloriam, ergo fit tunc maior acceptatio, atque adeo maior gratia in genere gratiæ: ratio vero quare charitas non augetur per actus remiſſiores eſt, quia eſt habitus operatiuus voluntatis, ex quo elicitur actus: & in naturalib. calidum non augetur per agens remiſſum, ſed gratia non eſt habitus operatiuus; ſed acceptatio ad gloriam ideo ſtat charitatem non augeri, & augeri gratiam. Circa ſecundam concluſionem videtur difficultas, nam cum per venialia non opponatur obex gratiæ, poteſt quis vere dolere de mortalibus, manente complacentia venialium, tunc remittuntur mortalia ſine venialibus, reſpondemus, S. Th. hoc non negare, quia per infuſionem gratiæ non deletur peccatum, cui voluntas adhæret, ſed loquitur, vbi non ponitur obex, & dum regulariter hominem ſuorum peccatorum pœnitet, nam ſecundum communem vſum, dum quis conteritur, omnium peccatorum pœnitet, nullum excipiens, & ideo talis pœnitentia omnia venialia, etiam oblita delet, quia non ſolum eſt pœnitentia virtualis, ſed etiam formalis & actualis.

Sed an peccata venialia remittantur per aquam benedictam, & alia ſacramentalia, reſpondet S. Thom. loco citato art. 3. venialia tribus modis poſſe remitti. Primo per infuſionem gratiæ, vbi non ponitur obex. Secundo modo per aliqualem motum deteſtationis peccatorum, & hoc pacto tria ad hoc poſſunt concurrere, ſcilicet, confeſſio generalis, tunſio pectoris, & oratio Dominica: nam tunſio illa ſignum eſt pœnitentiæ, & in oratione Dominica petimus, vt dimittantur nobis debita noſtra: tertio modo remittuntur per motum reuerentiæ in Deum, & ad res Diuinas, & hoc modo remittuntur per benedictionem Epiſcopi, per aſperſionem aquæ benedictæ, per quamlibet ſacramentalem vnctionem, qualis fit in ſacramento confirmationis, & in collatione ordinum, & per orationem publicam Eccleſiæ ad id inſtitutam, quales ſunt collectæ multæ in Miſſa.

Concluſio hæc S. Tho. non ſolum eſt concesſio generalis Doctorum, verum ſanctionibus, more, & vſu Eccleſiæ celebrata. Vnde verſus:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Orans, oratione Dominica: tinctus, aqua benedicta; edens, Euchariſtiam: confeſſus, confeſſione generali; dans eleemoſynam, benedicens Epiſcopus. Sed hoc omnibus generale eſt, vt nullum eorum veniale remittat, ſi opponatur obex, vt S. Thom. docet ad ſecundum argumentum.

Circa primum modum eſt dubium, an ſola infuſio gratiæ, quomodocunque fiat, per ſe abſque actu charitatis ſuſcipientis, remittat omnia venialia. Et quæritur propter ſacramenta, an ex opere operato remittant omnia venialia. Caietanus iſto articulo ait, duo requiri ad remiſſionem venialium, ſcilicet, gratiam, ſiue quæ tunc infunditur, ſiue quæ fuerit infuſa, & actualem vſum eius & motum, & ita viſus eſt dicere S. Thom. articulo præcedenti, & 3. parte. q. 79. art. 4. dicit per Euchariſtiam remitti venialia, tum quia datur per modum refectionis, tum etiam quia per Euchariſtiam excitatur deuotio charitatis, cui venialia contrariantur, & eſt argumentum de omnibus ſacramentis, cum omnia per ſe habeant infundere gratiam, ergo & venialia remittere. Vt medium conſtituamus in hac cauſa, probabile eſt, per omne ſacram eorum remitti omnia venialia, ſolo illo actu concurrente, quo quis illud ſuſcipit, licet non concurrat alius actus dilectionis, & ille eſt vſus gratiæ, nam ſi per ſumptionem aquæ benedictæ, quia per illum actum homo reueretur rem Diuinam, ſuſcipit remiſſionem venialium, multo fortius per actum, quo ſuſcipit ſacramentum. ex quo fit, vt quodcunque ſacramentum quis attritus, putans ſe eſſe contritum, ſuſcipiat remittuntur illi venialia, quorum non ponit obicem, nam illa attritio informatur vſu gratiæ per gratiam ſacramentalem.

De oratione Dominica eſt text. de pœnit. diſtinct. 3. Canon. de quotidianis, Auguſtinus in Enchiridio c. 71. Eſt enim pœnitentia humilium & bonorum fidelium pœna quotidiana, in qua pectora contundimus dicentes Dimitte nobis debita noſtra, &c. De confeſſione generali eſt conſuetudo Eccleſiaſtica. Et hac de cauſa dicitur in Prima, & in Completorio, & à ſacerdote antequam ſacrum faciat, præmittitur ante gradum altaris. De aqua benedicta eſt text. de conſecrat. diſt. 2. Can. Aqua. De eleemoſyna eodem titulo diſt. 1. Can. Medicinam. De alijs ſufficit antiquiſſimus Eccleſiæ vſus.

De iſtis ſacramentalibus dubium eſt, an habeant virtutem remittendi venialia. Quidam cenſent nullam aliam habere virtutem, quam excitare deuotionem, vt de venialibus pœniteant. Et S. Thom. videtur ita ſentire in ſolutione ad primum argumentum, quod eſt, Venialia nõ remittuntur niſi per pœnitentiam formalẽ aut virtualem, ſed aſperſio aquæ benedictæ benedictio Epiſcopi, & reliqua, nullam habent rationem pœnitentiæ, ergo non ſufficiunt ad remiſſionem venialium, in quantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ. In contrarium tamen eſt, quia ſæpe ei, qui ſe aſpergit aqua benedicta, non excitatur mens eius, neque habet memoriam venialium: & è contra ſi quis accipiat aquam non benedictam, quia putat eſſe benedictam, quamuis mens eius excitetur, & de venialibus cogitet, non obtinebit per huiuſmodi aſperſionem eorum veniam. Et ideo dicendum eſt, hæc habere vim remittendi venialia ex vi clauium Eccleſiæ ex opere operato, vt patet ex verbis quibus aqua benedicitur, alioquin non plus referret dicere, Credo, quam Pater noſter,

Digitized by Google

& aſpergi aqua non benedicta, neque benedici ab Epiſcopo, quam à ſimplici ſacerdote. Vnde ſolutio S. Tho. ſic eſt intelligenda, quod iſta dimittunt venialia, quia inclinant animum ad motum pœnitentiæ, non quod de ſe ad hoc ſunt inſtituta. Quod ſi arguat, ſequeretur iſta eſſe ſacramenta poſtquam ex opere operato effectum ſpiritualem ſortiuntur, ac perinde ſubſequeretur Eccleſiam poſſe ſacramẽta inſtituere. Reſpondemus negando conſequentiam quia de ratione ſacramenti non eſt qualemcumque effectum ſpiritualem habere, ſed requiritur, vt infundat gratiam: remiſſio vero venialium non exigit gratiæ infuſionem, & hinc colligitur, quod licet Eccleſia non poſſit inſtituere ſacramenta, quia conferunt gratiam, poteſt tamen hæc ſacramentalia inſtituere: nam cum hæc peccata frequentiſſima ſint etiam in vitis circunſpectis, conſultum fuit etiam multis, tamquã præſentaneis remediis, eis ſuccurreretur. Quod ſi quis replicet, quia venialia inducunt aliquem reatum pœnæ temporalis, ſecundum illud 1. Cor. 3. qui ſuperædificat lignum, fœnum, ſtipulã (hoc eſt venialia) ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Huiuſmodi autem ſacramentalia nullam afflictionem pœnæ in ſe habent, ergo non ſufficiunt culpam & pœnam remittere. Reſpondemus, quo ad culpam, per quodlibet iſtorum remitti veniale, virtute alicuius ſatisfactionis, aut motus charitatis, aut affectionis erga Deum, non tamen quo ad pœnã, quia hac ratione qui eſſet immunis à mortali, per ſolam aſperſionem aquæ benedictæ, aut tunſionem pectoris, euolaret in cælum ſine tranſitu per purgatorium, quod non eſt concedendum: remittitur ergo reatus pœnæ ſecundum quantitatem & proportionem feruoris charitatis, qui per prædicta excitatur.

Sed de purgatorio eſt dubium, quomodo ibi remittantur venialia. De quo ſunt variæ ſententiæ Doctorum Scholaſticorum. Tenendum tamen eſt, vel quod in primo ingreſſu purgatorij per illum actum elicitum charitatis, cum quo de hac vita deceſſerunt, qui durat toto tempore purgatorij, remittuntur omnia venialia etiam ſi homo in complacentia eorum deceſſerit, quia tunc illa charitatis ratione ſtatus, quia firma eſt, & inuertibilis ad malum, & ab omni concupiſcentia libera, eſt pœnitentia virtualis omnium venialium. Et hanc ſolutionem tangit S. Tho. q. 7. de malo, articulo 12. vel quod veriſimilius eſt, dicendum quod per actum charitatis, & pœnitentiæ continuationem illo tempore, quo veniale punitur, remittitur culpa, vt pœna remittatur, nam eſt actus Deo placens, & ad remiſſionem accommodatiſſimus.

Et ad argumentum in contrariũ fieri ſolitum, quod in purgatorio nullum poteſt eſſe meritum, eo quod qui illic purgantur, ſunt extra viam, ac perinde extra ſtatum merendi aut demerendi, reſpondemus, illic nullum poſſe eſſe augmentum meriti gratiæ aut gloriæ, hoc enim proprium eſt viatoribus, attamen cum ſit ibi actus charitatis, nihil obſtat, quominus ſit ſufficiens venialia quoad culpam remittere, quia nulla pœna peccato cuicumque debita ſolui poteſt, niſi prius remittatur culpa per quam ratione ſtatus, neque augetur gratia, neque gloria.

Pro B. Ambroſio reſpondet S. Tho. 3. parte, q. 86. ar. 3. ad ſecundum argumentum negando conſequentiam, nam cum inquit. Etſi fides deſit, pœna ſatisfacit & reuelat, in verbo illo Ambroſij fides non poteſt accipi pro ea qua creditur in Chriſtum, quia vt Auguſtinus dicit ſuper illud Ioannis, Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, ſcilicet, infidelitatis (hoc enim eſt peccatũ quo tenentur cuncta peccata) ſed accipitur pro conſcientia, quia interdum per pœnas, quas quis patienter ſuſtinet, conſequitur remiſſionem peccati, cuius conſcientiam non habet. Quare ſenſus Ambroſij eſt, quod ſecunda conſolatio eſt puniri hominem in hac vita, per quas pœnas patienter toleratas, ſatisfacit homo pro peccatis remiſſis quo ad culpam etiam ſi homo illorum conſcientiam non habet, eo quod ſine culpa ſua fuerint oblita, quare reuelantur eſt pœnæ purgatorij.

DVODECIMVM QVÆSITVM.

An anima Chriſti æqualem habeat cum Deo omnipotentiam.

AMbroſius in Lucæ commentariis hunc locum explicãs, *Hic erit magnus & filius altiſſimi vocabitur*, Lucæ 1. viſus eſt tribuere animæ Chriſti æqualem omnipotentiam cum Deo, quod Theologi non recipiunt, ne creaturam æquent creatori, cum enim periodum iſtam interpretaretur, ſic ſcripſit. Non ideo, inquit, Angelus erit magnus, quod ante Virginis partum non fuerit magnus, ſed quia potentiam, quam Dei filius naturaliter habet homo erat ex tempore accepturus, vt vna ſit perſona homo & Deus.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. ſen. d. 14. & S. Th. 3. p. q. 13. per quatuor articulos. Et primo quærit, vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam ſimpliciter. Supponendum eſt primo, quid intelligatur per omnipotentiam. Durand. 3. diſt. 14. q. vltima, inquit, omnipotentiam eſſe virtutem, qua quis poteſt res omnes modis omnibus tranſmutare, quibus ſunt tranſmutabiles per creationem, generationem, & alterationem. Secundo ſupponendum eſt formam rei idem eſſe cum natura ipſius in ſimplicibus & in compoſitis, forma enim Angeli eſt ipſius natura, forma hominis, quæ ipſum in eſſe hominis conſtituit: & hinc dicimus formam rei eſſe naturam ipſius, etſi non completam. Tertio, ſupponendum eſt, naturam Dei eſſe ipſius eſſe incircunſcriptum, & totum eſſe ſimul dicitur eſſe Dei incircunſcriptum, quia in ſe continet, & eſt eminenter eſſe omnium poſſibilium & imaginabilium. Hoc ſuppoſito, quando S. Th. quærit, an anima Chriſti habuerit omnipotentiam ſimpliciter, idem eſt ac ſi quærat, an habuerit virtutem tranſmutandi res omnes modis omnibus quibus ſunt tranſmutabiles. Et reſpondet negatiue, anima Chriſti fuit priuata tali potentia. Probatur, omnipotentia eſt proprium Dei attributum, & illi ſpecialiter conueniens, quia omnipotens nomen eius, nulli ergo creaturæ poteſt competere. Secundo, quia omnis virtus actiua conſequitur formam, ſicut paſſiua materiam, qualis ergo eſt forma, talis eſt & virtus: ergo ſi forma infinita, eſt virtus erit infinita, & ſi forma eſt finita, ſimiliter & virtus: anima autem Chriſti erat forma finita, quia creatura; ergo tantum habebat virtutem finitam, & per conſequens non habuit omnipotentiam ſimpliciter.

Dubiũ eſt, quia S. Th. videtur in probatione deficere, tantũ enim probat omnipotentiã nõ competere creaturæ, non tamen probat Deũ nõ poſſe omnipotentiã creaturæ cõmunicare: neq; de facto cõmunicaſſe. Cõfirmatur; quia licet ſolius Dei ſit gratiã & gloriã dare, creaturæ tamẽ poteſt gratiã impartiri, ſimiliter ergo in præſenti caſu. Iuxta hanc quæſtionẽ fuit ſpecialis modus dicendi Doctoris cuiuſdam Pariſienſis, nẽpe, quod Deus potuit omnipotentiam creaturæ communicare de potentia eius abſoluta. Secundo aſſerebat de facto fuiſſe communicatam animæ Chriſti, habuit. n. potentiam & virtutem res omnes omnibus modis tranſmutandi. Argumentum huius opinionis eſt Sophiſticum, & tale. Deus potuit & poteſt talem creaturam producere in locis diſtantibus, ergo Petrus exiſtens in ciuitate hac Lucenſi poteſt annihilari, & Romæ reproduci. Item quia Chriſtus Redemptor noſter in vtero materno ſeipſum genuit, & produxit, ergo non ſolum potuit omnia tranſmutare, ſed & ſeipſum. Reſpondemus concluſionem S. Th. intelligendã eſſe non tantum de facto, ſed etiam de poſſibili. Ita quod creaturæ omnipotentia cõmunicari non poteſt, quia id ſibi repugnat, & ideo anima Chriſti

Digitized by Google

nedum habuit omnipotentiam, ſed neque illi communicati potuit. Vnde S. Th. 1. parta, quæſt. 45. art. 5. tenet potentiam creandi non poſſe communicari creaturæ, quia requirit potentiam infinitam. Et hinc probatur conclſio, Omnipotentia arguit, imo de facto requirit infinitam virtutē & perfectionem, ergo non poteſt creaturæ communicari. Antecedens patet, omnipotentia enim in obiectum tendit infinitum, hoc enim dicit quod non poſſit tot, quin poſſit plura, hoc autem eſt obiectum infinitum, ergo non poteſt creaturæ cōpetere; patet, quia virtus infinita in ſubiecto finito ſubiectari nequit, ergo Deus creaturæ, intra limites creaturæ non poteſt talem potentiam communicare. Secundo, quia licet de facto omnipotentia ſit alicui creaturæ cōmunicata, adhuc Deus potentior eſſet illa creatura, & ex conſequenti illa non eſſet omnipotens: patet, quia Deus adhuc aliqoid poſſet per creaturam illam. Tertio quæro, creatura illa vel poteſt operari ſina concurſu Dei, vel noo, ſi dederis partem affirmatiuam, id eſt hæreticum, omnis enim creatura ſubdita, & ſubordinata eſt ipſi Deo, ſi autem dependat a concurſu Dei, non ergo eſt omnipotens, quia omnipotentia dependentiam excludit ab alio.

Dubium tamen eſt, an Deus poſſit communicare creaturæ omnipotentiam non ſimpliciter & abſolute, ſed reſpectiue, & per comparationem ad alia producibilia. Reſpondetur neganter. Primo, quia de ratione omnipotentiæ eſt, quod poſſit omnes creaturas poſſibiles tanquam cauſa adæquata producere, hoc autem repugnat creaturæ, ergo non poteſt illi communicari: minor probatur, quia omne quod producit aliud tanquam cauſa adæquata, tantam perfectionem habet ſicut illud, ergo ſi verbi cauſa, A. poteſt omnes creaturas poſſibiles producere; conſequens ſit, quod habet omnes perfectiones omnium creaturarum poſſibilium, ſed quacumque creatura data, poteſt in infinitū ſyncategorematice perfectiorem creaturam producere, ergo, A. habet infinitam perfectionem actualiter, ſed hoc repugnat creaturæ, ergo. Secundo, quia vel illa creatura eſt agens naturale, vel liberum; ſi naturale, vt ſol, tunc omnia producibilia ſimul produceret, & infinities illa produceret, & annihilaret. Probatur: qoia omne agēs naturale ſemper ſecundùm vltimum de potentia agit, cum ergo eſſet omnipotēs, poſſet infinities illa ſimul producere & annihilare: ſi vero eſſet agens liberum, vel ergo poſſet agere ſine Dei concurſu, vel cum illo; primum repugnat creaturæ; ſi ſecundum, ergo noo eſſet omnipotens, quia non haberet omnia oeceſſaria ad agendum. Ex quibus patet rationem Doctoris Pariſienſis, oam reſpondemus ſtultum eſſe aſſerere animam Chriſti exiſtentem in vno loco, poſſe reproduci in alio loco, nam producere rem aliquam eſt efficere quod res illa ſimpliciter ſit in rerum natura, ergo eſto, anima Chriſti exiſtens in vno loco, in alio ſe poneret, noo ſe reproduceret. Item ſequeretur, quando hoſtia de nouo conſecratur, quod anima Chriſti de nouo producitur, nam exiſtens in cælo ſe poni ſub panis ſpeciebus, hoc autem eſt hęreticum, ergo. Item quæro, quo pacto anima Chriſti poſſet equum producere. Reſpondet Doctori ille, quod mediante ſemine equi, formam productam poterat introducere in materiam, ex conſequenti equum generare, ſicut homo, quia introducit formam in materiam diſpoſitam, generat hominem; ſed iſta omnia falſa ſunt, vt patet.

Contra ſententiam S. Tho. arguitur ex illo Matth. vltimo, Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra, vbi Doctores per cælum intelligunt ſuperiora, per terram inferiora. Ad hoc reſpondet S. Tho. loco citato ad primum argumentum de mente Hieronymi in locum illum, Data eſt mihi, hoc eſt, huic ſuppoſito, quia per communicationem idiomatum hic homo, nempe Chriſtus eſt omnipotens. Sed contra, quia videtur tunc male dicere, data, quia hoc ſuppoſitum ante habuit illam poteſtatem, non ergo eſt ſibi data, maxime quia id poſt reſurrectionem dictum eſt. Ad hoc reſpondet Hieronymus ibidem egregie, quod non dicitur data, ex tunc, & ſi de nouo, ſed dicitur data, quia tunc fuit manifeſtata. Secundo dico cum Durando, poſſe nos concedere, animam Chriſti fuiſſe omnipotentem, non per omnipotentiam ſibi propriam, ſed per omnipotentiam ſibi aſſiſtentem, & coexiſtentem, quia Deus tanquam amicus ſemper ei coexiſtit.

Solutio ad ſecundum argumentum eſt notanda, Argumentum eſt hoc, Anima Chriſti habuit potentiam reſpectu præſentium, præteritorum, & futurorum, & omnium quæ ſunt in potentia creaturæ, quia habuit ſimilitudines omnium illorum, & potuit illa producere, ergo habebat omnipotentiam reſpectu omnium illorum, quæ producebat. Reſpondet S. Thom. ideas & ſimilitudines, quæ ſint in Deo, eſſe principia cognoſcendi res, & producendi eas, potentia tamen indita, & infuſa animæ Chriſti, & ſimilitudines rerum in ea exiſtentes, tantum ſunt principia cognoſcendi res, non tamen producendi: & ratio eſt, quia quando aliqua natura inferior recipit aliquam formam à natura ſuperiori, non recipit eam ſecundùm eandem perfectionem: verbi cauſa, aqua recipit calorem ab igne non ſecundum eandem perfectionem; calor tamen in aqua non ita intenſus eſt, neque ita radicatus vt in igne, ob idque anima Chriſti cum in infinitū ſit inferior eſſentia Diuina, recipit ideas & ſimilitudines rerum, non tamen ſecundum eandem perfectionem, & ideo licet in anima Chriſti ſint principia cognoſcendi, non tamen producendi.

Dubium tamen eſt, an anima Chriſti habuerit potentiam reſpectu immutationis creaturarum. Reſpondet S Thom art. 2. ſuppoſitis duabus diſtinctionibus, per tres concluſiones. Diſtinctio prima, effectus ſeu tranſmutatio ex parte rei eſt triplex, quidam naturalis, in quem poteſt creatura ſecundum ordinem & curſum naturæ, vt generatio: alius affectus eſt miraculoſus, qui competit creaturę ſupernaturaliter, & ſupra conſuetum & ordinatum ordinem naturæ, alius eſt qui competit creatori & non creaturæ vt creatio, & annihilatio. Secunda diſtinctio eſt, quod anima Chriſti poteſt dupliciter conſiderari: primo modo ſecundum ſuam propriam naturalem virtutem, quatenus vnitoce cum cæteris erat anima: ſecundo modo poteſt conſiderari quatenus inſtrumentum Diuinitatis. Prima concluſio, ſi conſideremus animam Chriſti ſecundum virtutem ſibi connaturalem, habebat potentiam ſuper omnes actus naturales ſecundum naturalem virtutem ſibi collatam, vt corpus regere, prædicare, & his ſimilia. Secunda concluſio, ſi vero conſideretur quatenus inſtrumentum Diuinitatis ſibi hypoſtatice vnitæ, poterat omnes effectus ſupernaturales & miraculoſos, & iſto modo illuminabat cæcos, & mortuos ſuſcitabat. Tertia concluſio, annihilare, & creare non poterat animæ Chriſti competere, etiam ſecundum quod erat inſtrumentum Diuinitatis. Probatur, quia annihilatio & creatio requirunt virtutem infinitam, anima autem Chriſti eſt creatura, non ergo poterat creare. Contra hoc argumentatur, Chriſtus in omnibus ſuis operationibus erat inſtrumentum verbi Diuini, male ergo diſtinguit S. Thom. quatenus inſtrumentum, vel ſecundum ſuam propriam virtutem; collectio eſt optima, antecedens probo, actiones ſunt ſuppoſitorum, ſuppoſitum erat Diuinum, ergo verbum Diuinum vtebatur humanitate ad omnia opera exequanda tanquam inſtrumentu, & per conſequens in operationibus omnibus inſtrumentaliter ſe exhibuit: neque opus eſt diſtinctione S. Thom. Reſpondetur ad hoc ex doctrina Leonis Papæ epiſtola 41. & 43 & eſt communis ſanctorum: opera Chriſti erant in duplici genere, alia quæ primo & per ſe conueniebant Verbo Diuino per communicationem tamen idiomatum communicabantur humanitati, vti ſunt omnia opera Chriſti ſupra communem concurſum naturæ operata, & de his operibus intelligitur ſecunda concluſio. S. Thom. & ſecundum membrum diſtinctionis, nempe, de anima Chriſti conſiderata tanquam eſt inſtrumentum Diuinitatis: alia

Digitized by Google

erant opera conuenientia primò & per ſe humanitati, & per communicationem idiomatum Diuinitati, vt fameſcere, dolere, mortem pati, & reliqua opera pœnalia, quæ Chriſtus paſſus eſt, de quibus intelligenda eſt prima concluſio S. Tho. & prima pars diſtinctionis, iſto enim modo anima Chriſti erat cauſa principalis. Ex hoc reſpondetur ad argumentum, omnia opera Chriſti erant inſtrumentum Diuinitatis, negatur, quod ad omnia opera haberet ſe & concurreret tanquam inſtrumentum, quia in operibus omnibus naturalibus non ſe habebat tanquam inſtrumentum Diuinitatis, ſed tanquam cauſa prima & per ſe, licet in virtute eſſet inſtrumentum. Secundo reſpondetur, quod Chriſtus, vel eius anima, quoad patrandi opera, non recipit virtutem aliquam inhærentem, vel permanentem, ſed habebat ſe veluti inſtrumentum Diuinitatis: in aliis vero, ad quæ recepit virtutem ſibi inhærentem, habebat ſe vt cauſa efficiens vel ſecundaria, vti ignis non eſt cauſa inſtrumentalis caloris, ſed cauſa efficiens, ſicut ergo ignis in calefactione non eſt inſtrumentum Dei, ſed cauſa efficiens, & principalis, quia recepit hanc virtutem a Deo, & ſic reſpectu ſui effectus eſt cauſa principalis & ſecunda. Similiter anima Chriſti in ordine ad operationes ad quas exercendas recepit aliquam virtutem, reſpectu vero operum, circa quæ non habebat virtutem aliquam communicatam, habebat ſe anima Chriſti tanquam inſtrumentum Diuinitatis, & hoc inſinuat S. Tho. dicens, quod opera miraculoſa excedebant virtutem animæ Chriſti.

Dubium tamen oritur ex hoc, anima Chriſti vel eius humanitas circum opera miraculoſa quomodo ſe habebat, an haberet ſe inſtrumentaliter, an verò efficienter? Quod eſt quærere, an Chriſti humanitas in ſe habuerit aliquam virtutem ſibi inhærentem, per quam opera miraculoſa operabatur, an eſſet tali virtute ſpoliata. Videtur enim quod verbum Diuinum per ſe ſolum operaretur, nam ſi habebat in ſe virtutem aliquam ſibi inhærentem, non ergo erat inſtrumentum Diuinitatis, ſi verò non habebat talem virtutem ſibi inhærentem, dicendum eſt contrarium, nempe, verbum Diuinum per ſe omnia opera operari.

Circa hanc quæſtionē eſt opinio curioſa, quæ in ſcholis gratia diſputationis ſuſtineri poteſt: & conſiſtit in duabus concluſionibus. Prima concluſio, Deus poteſt communicare creaturæ virtutem ad langoores omnes curandos, quæ intelligitur de potentia Logica, ita quod ſit qualitas permanens in anima exiſtens & difficile mobilis. Secunda concluſio, de facto ita contigit in anima Chriſti, quod Deus contulit ei hanc virtutem. Et hæc eſt ſententia S. Tho. in catena aurea ſuper illa verba. Lucæ 6 Imponens manus ſuas ſuper ægros, curabat eos, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Et citat Cyrillum, qui hæc verba ſcripſit, Chriſtus recepit virtutem ad curandum omnes langnores, veluti ferrum ignitum ab igne recepit virtutem ad calefaciendum. Suadetur hæc ſententia ex illo Lucæ 6. Virtus de illo exibat. & ſanabat omnes, & iterum dixit Chriſtus, Lucæ 8. Quis me tetigit, quaſi ſentiens virtutem ſanandi ab illo exiſſe. Marci vltimo Apoſtolis contulit virtutem ad languores omnes ſanandos, & dæmones eiiciendos, ſi ergo hoc particulare donum contulit Apoſtolis, ſignum eſt quod ipſe habebat. Ratione probatur: quia gratia ſupernaturalis eſt qualitas quædam in anima exiſtens, diſtincta ab illa, ergo virtus miracula operandi in Chriſto, & in Apoſtolis erat diſtincta ab ipſa anima: antecedens eſt notum, collectionem probo, quia gratia eſt qualitas, & qualitas paſſiua non diſtinguitur realiter ab eo, quod recipit, vt de materia prima patet; hæc autem qualitas eſt diſtincta ab ipſa anima, quia operatiua, ergo. Secundo, quia leuiora motiua ſunt, ad aſſerendum gratiam eſſe qualitatem diſtinctam ab anima Chriſti, quam hanc virtutem eſſe diſtinctam, ſed ſecundum ſententiam communem Theologorum gratia eſt qualitas ab anima diſtincta, multo ergo fortius virtus animæ Chriſti communicata ponenda eſt tanquam qualitas particularis ab ea diſtincta. Item, alias ſequeretur non eſſe differentiam inter Chriſtum & cæteros ſanctos, quantum ad miracula operanda, nam ſi diſcrimen aliquod eſſet, maxime quia Chriſtus virtute propria operabatur, ſancti ex aliena, ſed per te Chriſtus non habebat virtutem talem in anima permanentem, nulla ergo eſt differentia: quod tamen abſurdum eſt.

Ad quæſtionem reſpondetur hac concluſione, Chriſtus Dominus ad miracula omnia facienda nullam virtutem in anima inexiſtentem & permanentem recepit, ſed eius humanitas in operationibus omnibus miraculoſis tanquam inſtrumentum Diuinitatis ſe habebat: itaq; neque humanitas erat principalis cauſa, neque ſine qua non, ſed tantum inſtrumentalis, non habens in ſe virtutem aliquam, ſi enim in ſe virtutem haberet, inſtrumentum non eſſet, ſic enim eſt in rebus omnibus naturalibus. Doctrina hæc eſt ſancti Tho. loco citato, art. 2. & 2. 3. quæſt. 178. art. 1. ad primum argumentum, & eſt communis ſententia Patrum ſacrorum. Et ſuadetur ſequentibus primo, ex illo Ioan. 11. Pater in me manens ipſe facit opera, arguitur ſic, humanitas Chriſti talia opera exequens erat inſtrumentum reſpectu illorum operum, ergo habebat ſe tanquam inſtrumentum: conſequentiam probo, quia verba illa non inſtrumento, ſed cauſæ principali quadrant, nam ſi verba illa de igne dicerentur, Deus in igne manens calefacit, neutiquam conuenirent, quia ignis ipſe ex ſe, & ex natura ſua calefacit, ſic ergo ſi humanitas per ſe operaretur, non diceret Chriſtus, Pater in me manens ipſe facit opera. & Ioan. 14. ſimilia teſtimonia habentur. Rationibus arguitur ſententiam illam non eſſe admittendam, nam qualitas illa aut habebat virtutem ex natura ſua, aut ex concurſu Dei, neutrum dici poteſt, ergo. Probatur, non primum, nam ſi ex ſe haberet talem virtutem, illa ergo opera naturalia erant, ſicuti igni naturale eſt calefacere probatur: ſunt opera proportionata virtuti naturali creaturæ, non ergo ſunt ſupernaturalia, neque prodigioſa: hoc enim differunt miraculoſa opera a naturalibus quia excedunt virtute omnem creaturam, & maxime quia virtus naturalis nuſquā in extremum operatur ſine medio, non ergo poſſet Chriſtus per virtutem talem ſine medio operari miraculoſe, verbi cauſa, non poteſt cæcum curare Hieroſolymis, ſi eſſet Nazareth, neque ſecundum poteſt aſſeri, nam ſi illa qualitas ſolum haberet virtutem ex concurſu Dei, vanum eſſet eam ponere, nam ſi per ſe non poteſt aliquid efficere, fruſtra ergo ponitur, poſtquam concurſus ſine tali qualitate eſſet ſufficiens.

Secundo, Chriſtus poterat patrare miracula in inſtanti, ergo non operabatur per qualitatem diſtinctam, ſiquidem ad diſtantiam maxima miracula faciebat, vt de filia Reguli in Euangelio conſtat: conſequentiam probo, quia nulla qualitas operatur in inſtanti vbi eſt contrarium, neque creatura id poteſt, ſi enim ſol in inſtanti illuminat, ex eo eſt, quia contrariū ibi non eſt: in prædictis autē miraculis Chriſti contrarietas erat. Cōfirmatur, nam vel qualitas illa erat corporalis & hoc non, quia effectus operabatur ſpirituales, vel ſpiritualis, & hoc minime, quia operabatur ſanitatem, quæ eſt effectus corporalis, ergo non operabatur per qualitatem aliquam.

Tertiò, ſi qualitas illa ponenda eſſet, ſequeretur Chriſtum Dominum non naturaliter, ſed miraculoſe fuiſſe mortuum: ſequelam probo, qualitas illa virtutem habebat infirmos ſanandi, & mortuos viuificandi, miraculoſe ergo fuit impedita, ne in morte Chriſti operaretur, conſequens autem abſurdum eſt, non ergo talis qualitas conſtituenda eſt.

Vltimo, quando aliquis inſtrumento aliquo vtitur non influit qualitatem aliquam in illud, ſed ſolum motum paſſiuum, quo inſtrumentum mouetur, vt de ſerra patet, Diuinitas autem humanitate vtebatur tanquam inſtrumento ad miracula facienda, nullam ergo qualitatem imprimebat humanitati.

Ad argumenta autem reſpondemus: ad primum, Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, & ad Cyrillum, &

loca Euangelij, ſacram ſcripturam, & ſanctos loqui more humano, & ſecundum noſtrum modum loquendi. Vnde ſicut in omnibus, & in omnibus naturalibus rebus qualitas eſt quid diſtinctum, ita ſcriptura de Chriſto loquitur, vt commodius virtutem hanc nobis explicaret, vtpote hominibus non ſatis lucidi & perſpicui intellectus. Quod conſiderans S. Thom. locis citatis ſuam ſententiam retractauit. Ad ſecundum, gratia eſt qualitas diſtincta ab anima, ergo & virtus illa, negatur collectio, quia de gratia & virtutibus infuſis, quod ſint qualitates ab anima diſtinctæ habemus ex diffinitione Eccleſiæ, Clem vnica de ſumma Trinitate, & fide Catholica, c. Maiores. & Concilij Florentini; & Tridentini. Qualitatem autem hanc eſſe addendam humanitati Chriſti nullus ſanctorum affirmat. Ad vltimum reſpondemus, eſſe quadruplicem differentiam. Prima eſt, quia humanitas Chriſti erat cauſa miraculorum meritoria de condigno, & de lege ratione vnionis hypoſtaticæ, cæteri autem ſancti tantum de congruo & ex miſericordia Dei. Secunda, quia humanitas Chriſti erat inſtrumentum coniunctum, & erat vnita Diuinitati in vnione perſonæ, humanitas aliorum ſanctorum reſpectu miraculorum erat inſtrumentum à Diuinitate ſeparatum, ſicut manus mea eſt ſeparata à lapide, quem baculo moueo, ita & ſanctis humanitas a Diuina virtute erat ſeparata. Tertia differentia eſt, quia virtus miraculorum in Chriſto erat per modum habitus permanentis, virtus vero operatiua miraculorum in ſanctis, erat per modum diſpoſitionis tranſeuntis, vnde Chriſtus ad facienda miracula ita vtebatur humanitate, ſicut nos habitibus pro noſtra voluntate vtimur. Quarta differentia, Chriſtus operabatur miracula authoritatiue, cæteri ſancti tanquam miniſtri orantes & deprecantes. Ad argumentum ergo negandum eſt, quod Chriſtus in operatione miraculorum omnes ſanctos non excederet.

Dubium tamen eſt, an Chriſti humanitas ex ſe aliquam efficaciam habuerit reſpectu miraculorum, vel ſolum in quantum verbo Diuino vnita operaretur. Reſpondeo, Chriſti humanitatem conſideratam etiam in quantum non vnitam, habuiſſe potentiam reſpectu miraculorum. Probatur primo, quia multi ſancti habuerunt potentiam miraculorum, quorum humanitas non erat verbo vnita, à fortiori ergo Chriſti humanitas, cum eſſet dignior illis. Secundo, Crux Chriſti habuit potentiam aliquam reſpectu miraculorum, ergo & Chriſti humanitas. Tertio, ad vmbram Petri miracula fiebant, ergo a fortiori ad præſentiam humanitatis Chriſti. Quarto, ſacramenta ſunt cauſa gratiæ, ergo ſimiliter humanitas Chriſti. Vltimo, ſacerdos Euangelicus virtute abſolutionis confert gratiam, ergo & Chriſti humanitas: & ita tenendum eſt, humanitatem Chriſti habuiſſe aliquam efficaciam reſpectu miraculorum.

Durandus, 3. ſentent. diſt. 14. q. vltima, tenet humanitatẽ Chriſti ad miracula peragenda non concurrere effectiue, ſed tantum per modum orationis & impetrationis propter præſentiam Diuinitatis, & ideo impetrabat omnia, quæ à Deo petebat: quod ex eo conſtat, quia in aliquibus miraculis orabat Patrem. Idem aſſerit de ſacramentis, quod non conferunt gratiam, ſed Deus ad præſentiam ſacramentorum dat gratiam, & ita habent ſe tanquam cauſa, ſine qua non. Et huius ſententiæ ſunt Scotus & Moderni. Caietanus tenet concluſionem contrariam, nempe, humanitatem Chriſti vere & effectiue concurrere ad facienda miracula. Primo, quia potiſſima gratia inter dona creaturę communicata eſt miracula facere, tale ergo donum fuit communicatum animæ Chriſti. Secundo, quia humanitas Chriſti omnium gratiarum habuit plenitudinem, ſed vna illarum eſt ad miracula effectiue concurrere ipſa attingendo, ergo. Tertio, quia ſi per modum orationis & impetrationis tantum miracula feciſſet, ſequitur quod non eſſet verum affirmare, humanitatem Chriſti miracula feciſſe: ſequelam probo, quia ſi quis precibus meis currat, vel ſaltet, ego propterea neq; curro, nec ſalto: ſi ergo Chriſti humanitas precibus miracula operabatur, ergo non propriè; & tamen ſępiſſime Chriſtus miracula faciebat nulla oratione præuia, vt quando dæmonibus, & mari imperabat; & Lazaro, Veni foras, dixit. Vltimo ſancti ſemper contactum, & manus impoſitione, operabantur miracula, vt ex illo Marci vltimo patet. Super ægros manus imponent, & bene habebunt: & hoc nulla oratione pręuia, quod ergo ſanctis eſt conceſſum, Chriſto non eſt denegandum. Confirmatur Ioſue 10. ad imperium Ioſue ſol ſtetit contra Gabaon. Et quod hæc ſit ſententia S. Thom. conſtat, quia aſſerit humanitatem Chriſti habere virtutem operandi miracula, non tamen ad creationem, neq; annihilationem: & ſi ad miracula ſolum per modum orationis & impetrationis concurreret, hoc pacto poteſt etiam ad creationem concurrere, vt ſi Patrem oret, quod vnam animam, aut Angelum creet, non ergo ſolum per modum impetrationis, ſed effectiue ad miracula concurrebat. Et hoc eſt vnum argumentum, ex quibus probamus Chriſtum eſſe verum Deum, quia authoritatiue miracula operabatur, cæteri vero ſancti non ſic, ſed præuia oratione. Et hæc eſt ſententia B. Gregorij 2. dialogorum, vbi inquit, quod ſancti aliquando imperantes miracula operabantur, vt quando Petrus Tabitham ſuſcitauit Actorum 9. aliquando ex poteſtate vt quando Ananiam & Saphiram increpando occidit Actorum 5. aliquando ex oratione & poſtulatione.

Dubium tamen eſt, quo pacto Chriſti humanitas miracula attingebat. Videtur enim effectiue illa non attingere, vt in ſuſcitatione Lazari: bene enim ſequitur effectiue miracula attingebat, ergo virtute propria & mediante ſua operatione: propria enim virtute & operatione ignis calorem attingit, ſed Chriſti operatio ad ſuſcitationem Lazari nihil conducebat, ergo: probatur, quia maxime vox illa, Lazare veni foras, Lazarum attigit, ſed virtus vocis illius tantum habebat virtutem ad corpus Lazari diſponendum, vt anima illi reuniretur, ergo. Item quia S. Thom. 3. diſtinct. 16. quæſt. 1. articulo 3. inquit, quod neque Angelo, neq; animæ Chriſti virtus aliqua ſpiritualis ad operanda miracula fuit impreſſa, ſed illa patrabat per modum orationis & impetrationis. *Caietanus.* Hic tamen mutauit ſententiam Caietanus reſpondens dubio, nempe, quod Chriſti humanitas effectiue miracula attingebat per delationem imperij Diuini, deferendo Diuinum ipſum imperium ad corpus Lazari, cui anima erat reunienda. Quam ſententiam mutauit Sanct. Th. de potentia, vbi ſupra, vbi ait quod ſicut imperium Dei præſentatur hominibus per Angelos, vt quando Deus dedit legem Moyſi, ita imperium Diuinum notificatur creaturis irrationabilibus per homines.

Dubium tamen eſt, imperium diuinum quid deferat rei, circa quam miraculum eſt operandum: Si dicatur, quod eſt tali rei declarare, & imperium Diuinum illi repręſentare? Contra quia omnibus rebus irrationabilibus poteſt imperium Diuinum deferri, & tamen non poſſunt illis illud declarare, quia cognitionis non ſunt capaces: ſi dicatur quod eſt concurſum Dei ad facienda miracula, applicare, ergo creatura poteſt ad creationem concurrere: probo, nam ſi Deus hanc legem faciat: quod quotieſcunque ego velim, Deus vnum Angelum illico creet, ſtatuta tali lege, poſſum ego facere, quod executio Diuini imperij ponatur in eſſe, & quod creet vnum Angelum, & ſic creatura poſſet ad creationem concurrere, quod tamen S. Th. negat. Nihilominus dico, deferre imperium Diuinum, eſſe concurſum Dei illi rei applicare. Sed hoc eſt quod quærimus, quid eſt concurſum Dei applicare? Dico eſſe propriam ipſius operationem rei, in qua faciendum eſt miraculum, applicare, qua poſita, ſecundum legem Dei concurſus applicatur: verbi gratia, quando Lazarus fuit ſuſcitatus, Chriſti humanitas applicauit ſuam volitionem, & vocem ad ſuſcitandum Lazarum, & ad reuniendum animam corpori, quibus poſitis, ſecundum legem po-

ſtus eſt in eſſe Dei conuerſus ad Lazarum ſuſcitandum, quia erat lex, quod quotieſcunque Dei humanitas vellet miraculum aliquod facere, Deus cum eo concurreret, & ita tenendæ ſunt iſtæ concluſiones.

1. Concluſio. Prima concluſio, Chriſti humanitas, & ſancti ſæpe ad miracula concurrunt per virtutem ſibi à Deo communicatam, & ſunt veræ cauſæ inſtrumentales, & non tantum cauſa ſine qua non, & accidentalis. Iſta concluſio eſt S. Tho. 2. 2. quæſt. 178. art. 1. ad primum, & de potentia, quæſt. 6. artic. 4. & conſtat ex illo Actuum 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine faciebat ſigna & prodigia magna in populo.

2. Concluſio. Secunda concluſio, humanitas Chriſti, & ſancti nunquam concurrunt ad miracula per virtutem aliquam immanentem & habitualem. probatur ex illo Pauli 2. Corinth. 12. Propter quod ter Dominum rogaui &c. & tamen impetrare nec potuit quod rogauit, ſi tamen virtutem miraculorum inhærentem habuiſſet, facili negotio poſſet tentationem ſuperare, & loquens de operibus miraculorum inquit Ioann. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, & Ioan. 10. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, teſtimonium perhibent de me, & cap. 14. Pater in me manens ipſe facit opera.

Tertia concluſio, humanitas Chriſti vere & effectiue ad miracola patranda concurrebat. Hæc ſufficienter probata eſt contra Durandum, Scotum, & Modernos.

Contra hanc tamen doctrinam ſunt duo argumenta. Primum, quia videtur Chriſti humanitatem nullam actionem præſtare circa res, quia ſupernaturaliter exercebat. Probatur, quia non egebant aliqua diſpenſatione naturali, cum Diuinitas id operabatur, maxime quia omne inſtrumentum debet habere aliquam virtutem, ſaltem inſtrumentalem circa effectum, quem operatur. Et hæc eſt ratio, quare creatura non poteſt creare, ſecundum S. Thom. quia non poteſt operari, neque attingere ad id quod nihil eſt, eodem ergo modo in noſtro caſu. Reſpondetur ad argumentum negãdo totum antecedens, quinimo Chriſti humanitas habebat actionem naturalem per contactum, quo tangebat corpora, ſicut ſacramẽta habent effectum naturalem ſuper actionem ſpiritualẽ, ſic & humanitas Chriſti habebat actionem naturalem per contactum, ſicut materia & forma ſacramentum: & hoc erat ſufficiens ad hoc quod Chriſti humanitas operaretur miracula ſicut ſacramenta ſunt cauſa gratiæ. & eã operantur. Secundum argumentum eſt, Chriſti humanitas in abſentia, & ad maximam diſtantiam operabatur miracula, non ergo erat inſtrumentum ad illa præſtanda, antecedens patet ex pluribus locis Euangelii, collectio probatur, quia nullus poteſt vti inſtrumento ab aliquam actionem ſine coniunctione cauſæ. Reſpondeo duplex eſſe inſtrumentum. vnum naturale, & tale requirit præſentiam cauſæ principalis, vt operetur: aliud eſt Diuinum, & ſupernaturale, quale erat Chriſti humanitas, & tale inſtrumentum poterat in diſtantia operari. Tum etiam, quia licet Chriſti humanitas abſens eſſet ſecundum realem præſentiam, ſecundum tamen virtutem & efficaciam præſens erat.

Opinio Magiſtri Victoria. Vltimò dubitatur, an Chriſti humanitas, poſtquam eſt inſtrumentum reſpectu miraculorum, an ſit etiam reſpectu iuſtificationis peccatoris, nempe quoad remiſſionem peccatorum, & collationem gratiæ & gloriæ. Magiſter Victoria tenet Chriſti humanitatẽ eſſe cauſam principalem & effectiuam iuſtificationis peccatoris, & ſpectare ad Chriſtum, tanquam ad cauſam principalem. Probat primo, quia opera iuſtificationis non erant omnino miraculoſa, ergo Chriſti humanitas erat cauſa principalis reſpectu illorum. Antecedens patet, quia hæc opera non habebantur tanquam prodigioſa, conſequentia probatur, quia humanitas Chriſti eſt cauſa inſtrumentalis reſpectu miraculorum omnino. Secundo, illuminare aliquem hominem per plenitudinem gratiæ vel ſcientiæ ſpectat ad primam cauſam, & eſt de mente S. Th. ſed quantum ad illuminationem Chriſtus eſt cauſa principalis, ergo quantum ad gratiam, antecedens eſt S. Th. conſequentia probatur, quia aliquem illuminare nihil aliud eſt, quam illi viam patriæ oſtendere, & excitatis tenebras a mente ipſius excludere, vt videat, vt ſe ad gratiam præparet. Ex quo ſequitur collationem gratiæ ſpectare ad primam cauſam. Vltimo probatur, omnes ſacerdotes recipiunt virtutem aliquam ad opus iuſtificationis exequendum, ergo Chriſtus ad opera iuſtificationis huiuſmodi virtutem accipit, antecedens patet, quia recipiunt characterem permanentem & indelebilem ad conſecrandum & abſoluendum, eodem ergo modo Chriſtus characterem recepit, ac ex conſequenti erat cauſa principalis, & inſtrumentalis, poſtquam in ſe habebat virtutem ſibi inhærentem & fixam.

His non obſtantibus ſententia contraria eſt verior & probabilior, cui nos ſubſcribimus, nempe, quòd Chriſti humanitas reſpectu operum iuſtificationis tantum erat cauſa inſtrumentalis, & non principalis, ſicut reſpectu operum miraculoſorũ. Probatur primo, opera omnia iuſtificationis ſunt excellentiora & diuiniora quibuſcunque aliis operibus miraculoſis, ergo Chriſti humanitas reſpectu illorum tantum erat inſtrumentum: probo conſequentiam, reſpectu miraculorum tantum erat inſtrumentum, quia erant à Diuinitate procedentia, ergo multo fortius reſpectu operum iuſtificationis, cum ſint excellentiora illis. Confirmatur, nulla qualitas vel virtus potuit eſſe in Chriſto, quæ talem gratiam ex natura ſua poſſet conferre, ergo tantum erat inſtrumentum. Argumentum eſt euidens, neque poterit calumniam pati. Item omnia opera iuſtificationis per ſe & principaliter tribuuntur Diuinitati, ſicut cætera opera miraculoſa, reſpectu autem miraculorum Chriſti humanitas tantum erat inſtrumentum, ita ergo reſpectu operum iuſtificationis. Vnde Eſaiæ 43. Ego ſum qui deleo iniquitates populi, & non eſt alius. & Iob, Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, nonne tu qui ſolus es? & Matt. 9. cum Chriſtus dixit paralytico. Remittuntur tibi peccata tua, dixerunt Iudæi, Hic blaſphemat, quia illud erat opus ſolius Dei, & 2. Cor. 5. Deus erat in Chriſto reconcilians ſibi mundum, id eſt, Diuinitas erat in humanitate, & humanitas operabatur quatenus inſtrumentum erat.

Concilium Trident. Ad argumenta reſpondeo, ad primum, nego antecedens, nempe, quod opera iuſtificationis non ſint miraculoſa, & excedant omnem virtutem naturalem, ſicut Concilio Tridentino Can. 1. de iuſtificatione diffinitum eſt his verbis: Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque Diuina per Chriſtum Ieſum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit. & Can. 3. Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit. Ex qua diffinitione conſtat, quod opera iuſtificationis excedunt vires noſtras naturales: ſi vero miraculoſa non dicuntur, ex eo eſt, quia Chriſtus inſtituit legem, vt contritus & confeſſus ſtatim illumineretur, vt veniam delictorum ſuſcipiat. Ad ſecundum argumentum reſpondetur negando conſequentiam, ratio eſt: quia illuminare, vt S. Tho. in prima concluſione intelligit, accipitur pro prædicatione & doctrina, illuminare per gratiam eſt opus iuſtificationis ad Diuinitatem ſpectans. Ad tertium reſpondetur, quod ſacerdos tantum eſt cauſa inſtrumentalis: & argumentum concludit, quod quemadmodum ſacramenta ſunt cauſa effectiua gratiæ inſtrumentaliter, ita & humanitas Chriſti.

De tertia concluſione videndus eſt S. Thom. 1. part. quæſt. 45. artic. 5. Ratio concluſionis eſt, quia omne agens naturale agit mediante materia, creatio verò non præſupponit materiam, quia eſt ex nihilo aliquid facere, & ideo repugnat quod creatura creet. Et eadem ratio militat de annihilatione, quia ſunt duo extrema

contraria, & ambo requirunt infinitam & illicitam virtutem.

An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis.

RESpondet S. Th. art. 3, per duas concluſiones. Prima concluſio, anima Chriſti, in quantum inſtrumentum Diuinitatis, habet omnipotentiam reſpectu proprij corporis, hoc eſt, poterat proprium corpus quocunque genere tranſmutationis tranſmutare, vti facere maius vel minus, viſibile vel inuiſibile, huius vel illius figuræ. Concluſio eſt nota. Contra hoc tamen videtur eſſe quia anima Chriſti non poterat ſuum corpus in infernum detrudere, neque ſe occidere, cum tamen poſſet omnia aliorum corpora; non ergo habebat eandem potentiam ſupra ſuum corpus quam ſupra alia acceperat. Reſpondeo concluſionem S. Tho. eſſe ſic intelligendam, quod anima Chriſti conſiderata quatenus inſtrumentum Diuinitatis, ſupra ſuum corpus poterat omnia, quæ ſupra alia corpora; intelligitur, non repugnantia ſtatui & conditioni ſuæ, & ſimiliter debet intelligi dempta creatione, annihilatione, & conſeruatione.

Secunda concluſio, ſi verò conſideretur anima Chriſti ſecundum propriam virtutem, non habet omnipotentiam ſupra ſuum corpus, id eſt, circa diſpoſitionem naturalem corporis; non enim poterat corpus ſuum in figuram aliam mutare: ratio eſt quia Chriſti anima eiuſdem ſpeciei eſt cum animabus noſtris. Durandus, 3 Sent diſt 14 q. vltima, Dionyſius Carthuſianus, & communiter moderni tenent ibi contra S. Th. ſcilicet, animam Chriſti per virtutem propriam potuiſſe corpus ſuũ facere impaſſibile, & inuiſibile, & ita aſſerunt, quòd quando tranſiens per medium Iudæorum ibat, ſine miraculo factus eſt inuiſibilis, & quando tranauit mare, & quando in monte Tabor transfiguratus eſt. Sententia hæc duplici argumento innititur: primum eſt, anima cuiuſcumque hominis in ſtatu innocentiæ maiorem potentiam & virtutem habebat, quam nunc anima noſtra habet, eandem ergo virtutem animæ Chriſti tribuere debemus: antecedens probatur, quia tunc anima omnis corpori communicabat immortalitatem, ſimilis ergo virtus tribuenda eſt animæ Chriſti reſpectu ſui corporis. Secundum, animæ poſt reſurrectionem maiorem virtutem habebunt ſupra ſuam, quam modo habent, idem ergo tribuendum eſt animæ Chriſti cum haberet dotes corporis glorificati.

Tenenda tamen eſt ſententia S. Tho. nempe, quod anima Chriſti conſiderata per ſe, & ſecundum ſuam virtutem, non habebat omnipotentiam ſupra ſuum corpus. Probatur, ſecundum corpus, Chriſtus erat viator purus, ergo habebat maiorem virtutem quam quilibet iuſtus, 1. Petri 2. & ad Hebr. 2. Oportuit per omnia fratribus aſſimilari. Confirmatur: quia alias ſequeretur Chriſtum, quatenus homo erat, fuiſſe immortalem, impaſſibilem, incorruptibilem, & quod miraculosè mortuus eſt. probo, anima Chriſti habebat ſupra corpus ſuum eandem virtutem quam animæ beatorum ſupra ſuum, ergo niſi miraculosè non poterat pati, hoc autem eſt abſurdum, ergo. Tum etiam quia anima etiam ex viſione Dei in corpore non habebat virtutem immortalitatis, quantumuis ergo anima Chriſti eſſet beata, non ideo ſequitur incorruptibilitas in corpore Chriſti, antecedens patet de Moyſe, & Paulo in tertium cælum rapto. Ad argumenta in oppoſitum, reſpondemus, in miraculis, quæ Chriſtus operabatur, animam communicare corpori, tanquam inſtrumentum Diuinitatis, ſubtilitatem, agilitatem, & ſimilia: & hoc non eſt contra nos, quia id concedimus.

An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu executionis ſuæ voluntatis.

HOc eſt an fuerit omnipotens ad operandum quidquid vellet. Suppoſita diſtinctione reſpondet S. Thom. artic. 4. per duas concluſiones. Prima concluſio, quidquid anima Chriſti voluit adimplendum vel faciendum per ſeipſam faciebat. Secunda concluſio, Chriſti anima non habuit omnipotentiam reſpectu omnium quæ Deus volebat facere, id eſt, multa volebat Deus facere, quæ ipſa anima facere non poterat. Difficultas iuxta hunc articulum eſt circa illud Matth. 9. Voluit latere, & non potuit; quando etiam prædicabat, volebat conuerſionem peccatorum, & non conuertebantur. Dico ad hoc, quod in Chriſto erat duplex voluntas, Diuina & humana, de Diuina locutus eſt S. Tho. 1. parte, q. 19. in præſenti agit de voluntate humana, quæ erat duplex, alia abſoluta & efficax, alia conditionata & inefficax: abſoluta exprimitur per verbum indicatiui modi, volo, conditionata, optatiui, velim, de quibus S. Thom. 3 part. quæſt. 18. Prout ad propoſitum attinet, ſtatuo duas concluſiones. Prima concluſio, omnis voluntas Chriſti abſoluta & deliberata ſemper fuit adimpleta, & loquor de humana voluntate, ita S. Thom. abſolutam diſtinguit contra conditionatam, deliberatam contra naturalē. Probatur concluſio, volũtas abſoluta cuiuſcunq; beati ſẽper adimpletur, ergo voluntas abſoluta Chriſti ſemper adimplebatur: cõſequentia patet quia erat cæteris beatior, & probatur, nullus enim prudens efficaciter appetit quod iudicat impoſſibile, vel videt ſibi non profuturum, vel ſibi non eſſe conueniens, ergo Chriſtus non optabat quod ſibi non erat profuturum, quidquid ergo poſſibile erat, & ideo eius voluntas abſoluta & deliberata adimplebatur: tum etiam, quia quidquid Chriſtus volebat, Verbum Diuinum conſentiebat, quidquid ergo anima Chriſti volebat, vt ſemper adimplebatur: antecedens probo, quia cum actiones ſint ſuppoſitorum, actiones Chriſti Verbo tribuebantur; quidquid ergo volebat Chriſtus, & Verbum volebat: voluntas ergo eius ſemper adimplebatur. Secunda concluſio, voluntas humana conditionata Chriſti non ſemper fuit adimpleta, & hoc intendunt argumenta in contrarium. Aduertendum tamen, ad hoc quod voluntas ſit conditionata, non oportet quod explicetur conditio, vt in prophetia Ionæ, Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur: & in prophetia ad Ezechiam regẽ, Diſpone domui tuæ, quia cras morieris. Ad hunc ergo modum intelligendum eſt illud Matt. Voluit latere, & non potuit. Probatur concluſio. Voluntas ſigni Dei, quia cõditionata, nõ ſẽper adimpletur, & idẽ eſt de volũtate antecedenti, ergo Chriſti voluntas, non ſẽper adimpletur. Et hoc pede claudicant omnia argumenta in contrariũ. Notandũ tamẽ quoad hanc voluntatẽ conditionatã eſſe latum diſcrimen inter animã Chriſti & voluntatem Diuinam, quia in Deo non eſt actus elicitus inefficax voluntatis Diuinæ nempe, vellem quòd omnes ſaluaremur, & hinc voluntas hæc in Deo eſt metaphorica, & impropria; in anima verò Chriſti verè fuit actus ille elicitus vellem calicem paſſionis à me tranſire, & quia erat actus inefficax voluntatis, ideò non eſt adimpletus. ſicut & Deus multa vult inefficaciter voluntate ſigni & antecedẽte quæ nõ adimplentur: vult enim omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. 1. ad Timot. 2. quod tamen non fit. Vide S. Tho. 3. parte, q. 18. art. 5. & 6.

Pro B. Ambroſio reſpondet Magiſter ſent. 3. diſt. 14. & ait ſententiam Ambroſij intelligendam eſſe de perſona Chriſti, non in quantum eſt Dei, ſed in quantum eſt hominis, nam licet vna ſit filij Dei & filij hominis perſona, tamen in quantum Dei eſt perſona ſemper, & naturaliter omnipotentiam habuit, ſed in quantum eſt hominis non ſemper habuit, quia non ſemper fuit, & ſecundum hoc, quod futura erat hominis, perſona, ac-

Digitized by Google

ceptura erat ex tempore potentiam, quam naturaliter & ſemper habuerat, in quantum Dei perſona: in quantum vero homo, creaturæ æquari non potuit, quia repugnat creaturæ. Et hoc eſt quod Ambroſius ait, quod ex tempore accepturus erat hominem.

DECIMVM TERTIVM QVÆSITVM.

An Maria Virginis vulua in partu fuerit aperta.

AMbroſius libro 2. commentarium in Lucam, exponens hunc locum, *Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur.* Luc 2. ſentire videtur Virginis vuluam in partu adapertam, & reſoluta Virginis clauſtra. Quod pugnat cum diffinitione omnium Theologorum, qui docent Chriſtum ſine nixu doloris, ac ſordibus parturientis, clauſo virginis vtero, per integra virginitatis clauſtra produiſſe, inſtar radij ſolaris per vitri ſoliditatem ſine vlla vitri læſione dimiſſi. Verba eius
Hier. 1. hæc ſunt. Qui dixerat ad Prophetam, priuſquam te formarem in vtero noui te, & in vulua matris ſanctificaui te: & qui vuluam ſanctificauit alienam, vt Propheta naſceretur, hic eſt, qui aperuit matris ſuæ vuluam, vt immaculatus exiret.

Origenes homil. 14. in Lucam pertractans eandem clauſulam, aſſeuerat matris Chriſti vuluam in partu adapertam, his verbis, Omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vuluam reſerat: matris verò Domini eo tempore vulua reſerata eſt, quo & partus editus, quia ſanctum vterum, & omni veneratione dignum ante natiuitatem Chriſti maſculus omnino non tetigit.

Tertullianus ſimiliter eodem modo præſentem periodum ediſſerens in fine libri de carne Chriſti ſic intulit, Hæc denique vulua eſt, propter quam & de alijs ſcriptum eſt, Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſan-
Exod. 35. ctum Domino vocabitur. Quis verè ſanctus quam Dei filius? Quis propriè vuluam adaperuit, quam qui clauſam patefecit? Cæterum omnibus nuptiæ patefaciunt. Itaque magis patefacta eſt, quia magis clauſa erat. Vtique magis non virgo dicenda eſt quam virgo, ſaltu quodam mater antequam nupta. Et quidquid vltra de hoc retractandum eſt? Cum hac ratione Apoſtolus non ex virgine, ſed de muliere editum filium Dei pronunciauit, agnouit adapertæ vuluæ nuptialem paſſionem.

Diſputat S. Tho. de virginitate B. Mariæ, 3. parte, quæſt 28. articulo primo, quærit an B. Maria virgo fuerit in concipiendo: & reſpondet concluſione affirmatiua, quæ eſt de fide, & probatur primo verbo Dei expreſſo Eſa. 7. Ecce virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & Ezech. 44. Hæc porta erit clauſa, & non aperietur, quia per eam ingreſſus eſt rex Iſrael: & myſterium hoc adumbratum fuit Exod. 3. per rubum, quem Moſes vidit ardere, neque comburebatur, quia virgo plena fuerat igne Diuino, neque debuit comburi, quia virgo erat permanſura. Hoc idem deſignatum eſt in vellere Gedeonis. Secundo probatur ex traditione eccleſiæ tanquam de fide proponentis, Natus eſt ex Maria Virgine, & conceptus eſt de Spiritu ſancto, & ex traditione Patrum. Hieronymus enim, & Auguſtinus ſuper Matth. cap. 1. affirmant, Beatiſſimam Virginem in conceptione Chriſti verè virginem permanſiſſe. Tertiò probatur ex diffinitione Conciliorum, nam in Niceno Symbolo, & Apoſtolorum cum cæteris poſtea ſequentibus eccleſia affirmat, Conceptus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Et idem probatur ex illo Lucæ 1. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Ex quo arguitur ſic, Patres omnes concorditer conueniunt, quòd Virgo votum virginitatis ſeruauit, quod antea emiſerat, permanſit ergo virgo in Chriſti conceptione.

Dubium tamen eſt, an ex illo loco Eſaiæ ſufficienter probetur quòd permanſerit virgo. Videtur enim quòd non, quia propoſitio illa, virgo concipiet, in rigore eſt vera, licet tempore conceptionis corrumpatur. Sed dico ſufficienter probari ex illo loco, & quòd ita ſit probo, quia Patres omnes locum illum concorditer ita exponunt: & regula ampliationum, qua communiter conceditur; iſta virgo erit mater, eſt puerilis, & non vſquequaque vera, quia eſt contra communem modum concipiendi: modus enim communis concipiendi eſt, quod virgo concipiet manens virgo. Sed contra hoc eſt quia traditio Hebræa loco Virginis habet, Alma concipiet. Dico vocem, alma, in Hebræo duas habere ſignificationes. Prima, alma, id eſt, abſcondita & intacta. Secunda, alma, hoc eſt, quod ſit apta nuptui, & in hoc ſenſu locus eſt verus, & probat intentum. Arguitur tamen ex verbis, quæ ſequuntur, & vocabitur nomen eius Emanoel, quia in Hebræo habetur, Vocabit, nempe ipſa virgo. Dico Euangelium hoc exponere, cum ait, Emanoël, id eſt, nobiſcum Deus: & addit vltra, Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum: licet illa dictio, Vt, poteſt aduerſatiue accipi pro, quamuis, ſciat reprobare malum, &c.

Secundum argumentum S. Th. eſt Fauſti Manichæi, & Ebionitarum & in ſolutione aſſignat rationes, quare in ſcriptura ſicut ennarratur genealogia Ioſeph tacetur genealogia Virginis, & inquit duo de mente Hieronymi, & Auguſtini ſuper Matt. cap. 1. primum, quòd Ioſeph ordine generationis non ponitur pater Domini, quia verè non fuit, vt ordo ipſe indicat, ſed ponitur in Chriſti genealogia, & omittitur Virginis, quia non eſt mos ſcripturarum, vt mulieres in ſerie genealogiæ texerent. Secundo dicit, quòd Maria & Ioſeph erant ex eadem tribu; ideo iure propinquitatis eam ducere cogebatur, quod patet ex illo Numer. vltimo. vbi habetur de filiabus Saphad, quæ à Moſe petierunt, vt eis daret viros, & Moſes præcepit, quòd contraherent cum viris propriæ tribus, quod & Beata Virgo fecit. Quòd ſi quis quærat, quare Matthæus enarrat fœminas aliquas, & inter eas ſpecialiter annumerat aliquas, quæ fuerunt peccatrices: dico ideo eſſe, quia Chriſtus venit peccatores ſaluos facere & ne in deſperationem tenderent, ideo in genealogia fit mentio de peccatoribus; & ſpecialiter de mulieribus, quas dæmon illudens, ſæpe in deſperationem inducit. Liranus in locum illum Numer. vltimo, inquit, quòd lex illa habebat locum in fœminis habentibus hæreditatem ex ſucceſſione, & ne hæreditas ad extraneos tranſiret, tenebantur cum viris ex eadem tribu contrahere: vnde fœminæ non ſemper contrahebant cum viris eiuſdem tribus, maximè quia Patres affirmant Beatam Virginem eſſe ex duplici tribu, nempe, ex tribu Iuda, & ex tribu Leui. Contra hoc tamen eſt argumentum, quia eodem cap. paulo inferius, Moſes expreſſit, quòd omnes viri contrahant cum fœminis eiuſdem tribus, & aſſignat rationem, ne tribus Domini confundantur: lex ergo illa indiſtinctè, & vniuerſaliter loquitur, & ideo intelligi debet de omnibus viris, & de omnibus fœminis. Reſpondet Liranus fuiſſe exceptas duas tribus, nempe Leuiticam, & tribum Iuda, quæ erat regia, & Leuitica ſacerdotalis, & iſtæ duæ tribus poterant adinuicem miſceri: & ratio diſpenſationis fuit prima, propter nobilitatem earum. Secunda, vt reges haberent cum ſacerdotibus conuerſationem, & non ignorarent leges. Tertia, propter pacem confirmandam, ne inter eos eſſent iurgia, cum eſſent ambæ præcipuæ tribus. Burgenſi non placet hæc ſententia Lirani, & ait, illam legem Numer. vltimo, non eſſe vniuerſalem, ſed tantum intelligi debere de fœminis habentibus hæreditatem, quod in tex. ſignificatur, vt ne hæreditas vnius tribus ad aliam transferatur: ſi ergo fœmina bonis hæreditarijs carebat, poterat cum viro alienæ tribus contrahere. Ex quo ſumitur argumentum contra Auguſtinum & communem opinionem, quia de B. Virgine non conſtat, an bona paterna habuerit, & ex conſequenti quòd

Ioſeph

Iuſeph & virgo fuerint eiuſdem tribus Secundò, quia dato quod eſſent eiuſdem tribus, non tamen conſtat, quòd Virgo fuerit ex ſemine Dauid, poterant enim procedere ex diuerſa familia, nam Iudas duos filios habuit, nempe, Phares, & Zaran ergo licet conſtet eſſe eiuſdem tribus, non tamen conſtat, quod eſſent eiuſdem familiæ & ex conſequenti, quod Virgo eſſet ex ſemine Dauid. Tertiò, Hieronymus, Auguſtinus, & communis opinio tenet, ſcripturam non conſueuiſſe fœminas texere in genealogijs, & tamen 1. Paralip. cap. 2. narratur genealogia Hebræorum, & ibi ponuntur Harbia, & Abigail ſorores Dauid: non ergo inconueniens eſſet, quod Euangeliſtæ genealogiam Virginis narrarent. Vltimò, quia poſſent Euangeliſtæ ſcribere genealogiam Virginis vſque ad genealogiam patris ſui Ioachim, & ſic eſto, non eſſet conſuetudo texendi genealogiam mulierum haberemus genealogiam Chriſti. Pro ſolutione quæſtionis, & concordia harum opinionum conſtituo quatuor concluſiones.

1. Concluſio. Prima concluſio. Certum eſt, Virginem Mariam, & Chriſtum deſcendiſſe de ſemine Abrahæ, & ex ſemine Dauid. Probo ex illo Gen. 22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, quod exponens Paulus ad Gal. 3. inquit, In ſemine, ait, non in ſeminibus, quia in vno Chriſto benedicendæ erant omnes gentes terræ, & rurſum, Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem & Propheta regios, Iurauit Dominus veritatem, & non fruſtrabitur eum, quia de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et quòd hæc concluſio ſit de fide, probo ex illo Hier 23. Suſcitabo ex Dauid ſemen iuſtum, quod Patres, Gloſſa, & Doctores ſacri de Chriſto exponunt

2. Concluſio. Secunda concluſio, conuenientiſſimum fuit, quod Euangeliſtæ, Chriſti genealogiam texerent ex Abraham & ex Dauid. Probo, quia experimur Euangeliſtas quando aliquod geſtum narrant, ſtatim allegare prophetas dicentes, Vt adimpleretur quod dictum eſt, vel. Sicut ſcriptum eſt per prophetam.

3. Concluſio. Tertia concluſio, Euangeliſtæ genealogiam Chriſti ex Abraham, & ex Dauid ſufficienter explicarunt. Probo, quia Matthæus ſtatim in principio primi capitis ait, Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham, quod ſufficit pro fidelibus, nam infideles ſcripturam ſacram non admittunt.

4. Concluſio. Quarta concluſio, cætera, quæ in Euangelio conſequuntur circa genealogiam Ioſeph, valde deſeruiunt ad Chriſti genealogiam perſuadendam in Iudæorum damnationem, qui exiſtimabant quod Ioſeph verus erat pater Chriſti: vnde ſi Euangeliſtæ non explicarent, quòd Ioſeph erat ex tribu Abraham, & ex tribu Dauid, eſſet illis occaſio, vt in ſua cæcitate & errore permanerent, nempe, Meſſiam nondum veniſſe: expectabant enim illum ex ſemine Dauid naſciturum, neceſſum ergo fuit Euangeliſtas id explicare, vt conuincerentur Chriſtum ex tribu regia, & ex tribu ſacerdotali natum. Confirmatur ex doctrina S. Tho qui 2. 2. quæſt 1. art. 9. ait, in prædicatione & manifeſtatione fidei paulatim debere procedi, & non ſtatim ad ſummos articulos eſſe deueniendum, ſed paulatim à leuioribus, & magis manifeſtis fideles ſunt inſtruendi Ex quibus conſtat ſententiam Burgenſis, qui ſequitur Hieronymum, & Auguſtinum eſſe probabiliorem, quam ſententiā Lirani. Ad argumentum, quare non fuit texta genealogia Ioachim, reſpondet Burgenſis: Primò, quia fortè non potuit bene enarrari, niſi mulieres aliquas inducendo, quod eſt contra conſuetudinem texendi genealogiam. Secundò, quia ex contextura Euangelij conſtat eſſe B. Virginem ex familia Abraham & Dauid. Tertiò, quia conuenientiſſimum fuit, quòd ſicut primus homo productus fuit ſine patre & matre, & nos omnes ex patre & matre, quod impleretur tertius modus, vt aliquis naſceretur ex matre ſine carnali patre, ſicut Chriſtus Dominus. Poſtquam ergo diffiniuimus B. Mariam fuiſſe virginem in concipiendo, nunc Dubium eſt an Beata Maria permanſerit virgo in partu Reſpondet S. Tho. loco citato, concluſione affirmatiua, quam triplici medio probat, & licet concluſio ex ſacris literis expreſſe & formaliter non habeatur, eſt tamen de fide, ex traditione eccleſiæ, & Patrum omnium, & eſt diffinita Concilio Niceno cum cæteris ſubſequentibus. Dubium tamen eſt, an fuerit miraculum quod Chriſtus conciperetur & naſceretur ex Virgine ſine clauſtri Virginalis corruptione. Ratio dubitandi eſt, quia Auguſtinus, 4 de Ciuitate, c. 19. videtur affirmare, naturaliter id poſſe fieri. Et S. Th. 1. parte, q. 98. art. 2. ad quartum argumentum, & Durand. 4. Sent diſt. 44. q 6. idem tenet. *Durand.* Probat, quia in ſtatu innocētiæ mulieres ſine corruptione conciperent, & parerent, quia in ſtatu illo dolor non poterat eſſe, corruptio autem non eſt ſine dolore. Et tamen ratio non conuincit, quia illa erat conditio illius ſtatus, ſecus poſt peccatum, & poſtquam mulieri dictum eſt, In dolore paries filios: *Gen. 3.* nobis ſat eſt quod eccleſia conceptionem & natiuitatem Chriſti tanquam miraculoſam proponit. Et S. Tho. 3. part. qu. 35. art. 6. diffinit Chriſtum Dominum natum eſſe ſine dolore matris Et eſt concluſio de fide, quæ licet explicite non contineatur in ſcriptura, educitur tamen ex illa: nam Eſaiæ 7. habetur, Ecce virgo concipiet, & pariet, ex quo ſequitur, quod ſi permanſit virgo, quòd non fuit in ea apertio aliqua, & ſic nec diuiſio carnis, nec dolor, & hoc ſpeciali Dei prouidentia, quia ita matrem Dei decebat. Ideo dico, opinionem Durandi eſſe erroneam, & vt talis cauenda eſt: & quod aſſerit, partes quantitatiuas non poſſe eſſe ſimul, falſum eſt: nam in Sacramento altaris quantitas & partes corporis Chriſti ſunt ſimul, ſimiliter ergo in partu Virginis duo corpora fuerunt ſimul per penetrationem, ita Auguſtinus, 14. de Ciuitate Dei, cap. 26. & licet in ſtatu innocentiæ probabile eſſet, fœminas per membri dilatationem parituras fuiſſe quod etiam S. Tho. affirmat, 2. Sent. diſt. 20. ſecutus ſententiam Auguſtini, de Virgine tamen Beata nullo modo affirmandum eſt, quòd eius partus per dilatationem vel relaxationem membri fuerit, ſed per corporum penetrationem. Vnde de fide tenēdum eſt: Primò, Virginem Chriſtum, eodem modo & eadem parte qua reliquæ mulieres, pariunt, peperiſſe. Probatur ex illo Lucæ 1 Ecce concipies in vtero, & paries. Secundò, quia de fide eſt, quod Chriſtus fuit conceptus, & natus ex Maria virgine: cōceptio ergo & partus ſimilis fuit cum alijs aliarum mulierum Tertiò probatur ex communi conſenſu totius eccleſiæ, & omnium Patrum ſanctorum. Ex quo ſequitur damnationem Magiſtri de Alcaraz Pinciæ factam, rectam fuiſſe, affirmantis in concione publica annunciationis Virginis, Virginem Mariam oculis concepiſſe, & oculis peperiſſe, quia oculus eſt pars dignior & ſubtilior hominis, Reſpondeo tamen ad rationem hanc cum Hieronymo ad Heluidium, quod quanto pro me Deus viliora paſſus eſt, tanto magis illi debeo. Etaduertendum quod Ioannes de Neapoli contra omnes tenentes partum Virginis fuiſſe per relaxationem membri, & non per penetrationem, *Ioan. Neapol.* arguit ingenioſe ex illo Euangelij, Facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, quia apud Deum poſſibile eſt diuitem intrare in regnum cœlorum, ergo etiam camelum, hoc eſt, Chriſtum per foramen acus, id eſt, ex Virginis vtero tranſire & naſci S. Th. 2. 2. quæſt 20. ad primum inquit, quod in ſtatu innocentiæ eſſet apertio clauſtri ſine dolore, quia dolor in fœmina non tantum ſequitur ex apertione clauſtri, ſed etiam ex interiori fractura venarum, quibus puer concipitur, ſicut ergo Deus prouidit, quod non experiretur dolorem in concipiendo, ita neque in partu. *Scotus.* Scotus inquit eodem modo potuiſſe ex vtero egredi, quo ianuis clauſis potuit ad diſcipulos ingredi, & ex tumulo reſurgere. At dicet Durandus quod etiam ſi clauſtra Virginis aperirentur, nihil de virginitate periret, quia vt ait Sanct. Tho quodlibeto 6. art. 16. ſi aperiantur clauſtra alicuius virginis non per concubitum viri, ſed via

alia, manet virgo: ſi ergo hoc verum eſt, potuit clauſtris ruptis patere ſalua virginitate. Reſpondeo, quòd licet ita ſit, in tali nihil de virginitate ſpirituali neque corporali periret, decentia tamen quædam carnis, & materia virginitatis periret, quà non eſt affirmandum Virginem caruiſſe, vt patet ex illo Ezech. 44. Porta hæc clauſa erit in æternum, & illo Canticorum, Hortus concluſus, fons ſignatus, anima mea.

Eraſmus in annotationibus in Lucam in illa verba. Omne maſculinum adaperiens vuluam, inquit, Virginem non peperiſſe vulua clauſa, ſed aperta, more exterarum fœminarum: & inquit, quod hæc eſt ſententia Origenis, & Ambroſij & ait ſententiam Patrum antiquorum pugnare cum noſtra pia credulitate: ſed cauendus Eraſmus in hoc eſt, ſicut in pluribus alijs. Et Petrus de Lerma Complutenſis Abbas aſſertionem Eraſmi Compluti retractauit.

Abulenſis Paradox 1. cap 18. vſque ad capit 66 circa difficultatem hanc aliquos conſtituit modos. Primus, quod Chriſtus naſci potuit ſine eo quod modum exiſtendi quantitatiuum haberet. Secundus modus eſt, quod ibi corpus Chriſti modum exiſtendi habuit, quem in partu cæteri filij habent. Ratio iſtorum eſt, quia miracula multiplicanda non ſunt ſine neceſſitate, niſi ad id ex ſcriptura cogamur: & ideo affirmari non poteſt, Chriſtum alia via natum eſſe. Et hunc tertium modum aſſignat, ſcilicet, quòd Chriſtus ex vtero per penetrationem duorum corporum exiuit nempe carnis Virginis, & corporis Chriſti. in quo affirmat, Chriſtum non ſolum exiſſe per locum naturalem, ſed etiam carnem. Mens tandem & intentio Abulenſis Catholica cenſenda eſt, modus autem loquendi periculoſus, & ideo cauendus, quia affirmare videtur, Chriſtum per locum non conſuetum natum eſſe: quod pertinaciter aſſerere hæreticum diximus eſſe. Et ideo ſententia Sanct. Tho. tenenda, quæ communis eſt Patrum, & Doctorum Scholaſticorum, nempe, quod ibi fuit penetratio corporum. Et Durandus. qui modum ſingularem ſecutus eſt, ſimiliter cauendus, ſicut & in ſolutionibus argumentorum. Ad primum, quod ibi fuit penetratio corporum, reſpondet, exiuiſſe per poros. Ad aliud, quod ex vtero Virginis exiuit, ſicuti ex tumulo ſurrexit, reſpondet id ex Euangelio non conſtare. Ad aliud Ioannis 20. quod ingreſſus eſt ad diſcipulos ianuis clauſis, reſponder, eſt ita, ſed non ingreſſus eſt per ianuas, ſed forte ingreſſus per feneſtram. Hæc ipſe aſſerit ne duo corpora ſe poſſe penetrare concedat. Quæ quidem ſolutiones ſuſpectæ ſunt, & ideo vt tales cauendæ. Itaque firmiter tenendum eſt, ex miraculo ibi penetrationem corporum fuiſſe, quia Chriſti corpus nondum glorioſum erat. Poſtquam diffiniuimus, Beatiſſimam Virginem etiam in partu virginem permanſiſſe.

Dubium eſt, an poſt partum virgo permanſerit. Concluſio eſt affirmatiua de fide contra Heluidium, & licet in ſcriptura expreſſe non habeatur, ſat tamen nobis eſt traditio eccleſiæ, & Patrum omnium. Habet illam D. Auguſtinus libro de hæreſibus, Hæreſi 57. Hieronymus contra Heluidium. Vnde cum Catholicis non eſt nobis controuerſia, ſed tantum cum hæreticis, qui ex illo Matth. 1. Anteaquam conuenirent, inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſancto, affirmant, quod poſtquam virgo Chriſtum peperit, póſt concepit, & enixa eſt. Ad hoc argumentum reſpondet S. Tho. ad tertium argumentum, art. 1. ex mente Hieronymi, quod illa particula, anteaquam, licet ſæpe indicet ſequentia & futura, nonnunquam tamen oſtendit ea, quæ prius cogitabantur, vt ſi quis dicat. Antequam in portu pranderem, nauigaui, non intelligitur, quod poſtquam nauigauit, pranſus eſt in portu, ſed quod cogitabat ſe in portu pranſurum, non tamen quod poſtea in portu pranſus ſit. Similiter in propoſito, anteaquam conuenirent, non tamen quod poſtea conuenerint. Secundum argumentum hæreticorum eſt, quia Matt. 12. & Lucę 8. & Ioan. 7. habetur, quod Chriſtus Dominus habebat fratres: & ex his locis ſcripturæ exiſtimarunt hæretici, Ioſeph eſſe verum patrem Chriſti. Reſpondetur ex mente Hieronymi, quòd nepotes, vel conſobrini in ſcriptura appellantur fratres, quod ex Geneſi conſtat, nam Abraham Loth ſæpe fratrem appellabat, & nos lingua Hiſpana nepotes appellamus, Primos germanos. Vnde Ouidius epiſtola quadam ait.

Nam mihi quos fratres totidem periere ſorores

vbi conſobrinos fratres vocat.

Pro cuius elucidatione notandum, communem ſententiam Patrum tenere, Beatam Annam habuiſſe tres viros, primus Ioachim fuit, ex quo nata eſt Beata Virgo ſecundus Cleophas, ex quo orta eſt Maria Cleophe: tertius Salome, ex quo habuit Mariam Salome. Ex Maria Cleophe, proceſſerunt quatuor filij, Iacobus minor, Simon, Iudas, & Ioſeph: ex Maria Salome duo, Iacobus maior, & Ioannes Euangeliſta, quod hiſtoria vulgata habetur. Sed quia durum videtur: quod Beata Anna tribus viris nupſerit, ideo Faber, & Abulenſis libro de triplici connubio Annæ tenent Beatam Annam non habuiſſe niſi vnicum virum, & Virginem Beatam non habuiſſe ſorores. Probat ex Euſebio libro tertio, hiſtoriæ antiquitatum, vbi ex profeſſo probat Mariā Cleophe habuiſſe vnicum filium, vndecim annis maiorem Chriſto, Maria ergo Cleophe non erat Virgine minor. Secundo probatur ex Ægeſyppo Apoſtolis contemporaneo, qui idem affirmat. Tertio ex Auguſtino homil. 28. ſuper Matthæum vbi expreſſe affirmat, Salome eſſe nomen fœminæ, & non viri, & per conſequens non fuiſſe virum Annæ. Ratione idem probat, quia conſtat, quod Maria Salome habuit duos filios, ſcilicet. Ioannem Euangeliſtam, & Iacobum maiorem: Ioannes autem Euangeliſta vnico anno fuit minor Chriſto, Maria ergo Salome nequiuit filia Annæ eſſe ex tertio viro, quia ſi ex tertio viro eſſet multis annis Chriſtus illum excedere deberet, Ioannes vero tempore fuit fere æqualis Chriſto, ergo. Quod verò Ioannes ætate minor fuerit Chriſto, probat, quia Ioannes Euangeliſta mortuus eſt anno primo Traiani Imperatoris, & à natiuitate Chriſti vſque ad primum Triani annum præceſſerunt centum anni, cum ergo Ioannes nonagenarius mortuus ſit, fuit ergo vnico anno minor Chriſto, ex quo conuincitur quòd non potuit eſſe filius natus ex tertia filia Beatæ Annæ. Concluſio alia Fabri & Abulenſis eſt, quòd neque Maria Cleophe, neque Maria Salome fuerunt ſorores B. Virginis. Eius verba ſunt hæc, Non eſt dicendum quòd Beata Anna habuit tres viros, probat, quia in hiſtoria Beatæ Annæ habetur, quòd Virginem Beatam concepit, cum iam ſenex eſſet, non ergo ſtat cum hoc, quod poſtea duobus viris nupſerit.

Contra hanc tamen ſententiam eſt vrgens argumentum ex illo Ioannis 19. Stabant iuxta Crucem Ieſu Maria mater Ieſu, & Maria Cleophe, & Maria Magdalene. Et Patres ſacri, & Doctores Scholaſtici tradunt, quòd Maria Cleophe & Salome erant ſorores Virginis. Reſpondet Faber ad hoc, quod non erant ſorores via ſanguinis, ſed per quandam affinitatem legalem, quia Cleophas & Ioſephus ideo dicebantur fratres, quia erant viri duorum ſororum. Et ex hoc reſpondetur ad argumentum commone, quod eſt, quia in Euangelio vocantur fratres Chriſti, eſt ita, ſed fratres vocabantur ſecundum exiſtimationem populi, qui exiſtimabat quòd Ioſeph & Cleophas erant veri fratres, qui tamen non erant, ſed viri duarum ſororum. Ioſephus de antiquitatibus libro ſecundo, cap. 16. inquit, quòd filius Mariæ Cleophe & Chriſtus erant conſobrini ſecundum exiſtimationem populi: ex quibus ſententia Fabri maximam habet apparentiam. Et ad argumenta in contrarium reſpondetur pro Fabro, quod hiſtoriæ quæ citantur in contrarium non continent infallibilem veritatem, quia in eis aliqua apocrypha continentur. & illis opponimus

Digitized by Google

hiſtoriam Euſebij, & Ægeſyppi, qui ſunt maioris authoritatis.

Dubium tamen eſt, cum D. Hieronymus, & communiter Patres hiſtoriam communem recipiant, cui potius adhærendum ſit? Reſpondemus, in ſcholis diſputationis gratia ſuſtineri poſſe opinionem Fabri; extra ſcholas vero tenenda eſt ſententia communis, quia eccleſia eam recipit. Martinus de Magiſtris tractato de temperantia, in ſolutione quarti argumenti tenet Ioſephum patrem putatiuum Chriſti, fuiſſe virum Mariæ Cleophe, & ex illa ſuſcepiſſe Iacobum minorem & Ioſephum. Hoc tamen non eſt piè dictum, quia communis opinio tenet, quod permanſit virgo. Secundo, quia non potuit illos ratione ſecundi matrimonij ſuſcipere. Tertullianus libro de carne Chriſti, habuit ſententiam impiam, nempe Virginem Mariam, poſtquam Chriſtum Dominum peperit, non ſeruaſſe virginitatem. Beatus tamen Hieronymus inquit, non eſſe mirum quod id aſſeruerit, & in errorem, & cæcitatem maiorem inciderit, quia cum id aſſeruit, iam tunc de gremio eccleſiæ non erat. Alij aſſerunt fuiſſe impoſitum Tertulliano ab hæreticis. Si libet, conſule Hieronymum contra Heluidium, & Auguſtinum libro de hæreſibus loco citato. In ſubſidium Virginis Mariæ fuit diffinitum ſecunda Synodo Conſtantinop. circa principium, & habetur libello epiſtolarum, epiſtola ad imperatorem Iuſtinum, & libro de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 61. Et Athanaſius lib. de paſſione c. ip. 3. Beda magiſter Pariſienſis ſcripſit librum contra Fabrum, qui intitulatur, de triplici connubio Annæ, & impugnat Fabrum, & ſuſtinet opinionem communem. Conradus etiam ſcripſit ſpecialem tractatum de hoc, & ſimiliter approbat opinionem communem. Similes tamen quæſtiones, vt Paulus conſulit, quia ſuperfluæ ſunt, & ad ædificationem eccleſiæ non conducunt, omittendæ ſunt, & ab illis abſtinendum, cum eccleſia iam communem opinionem receperit.

Dubium tamen eſt, an mater Dei virginitatem vouerit; S. Th. loco citato, art. 4. reſpondet duabus concluſionibus. Prima concluſio, Beata Virgo emiſit votum virginitatis. Probat ex illo Lucæ 1. Quoniam virum non cognoſco, id eſt, firmo animo propoſui virum non cognoſcere. Item, quia virginitas ex voto vt Sanct. Tho. probat 2. 2. q. 152. art. 3. dignior eſt, quam ſine voto. & Auguſtinus lib. de ſancta virginitate ait, annuncianti Angelo Maria reſpondet, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profecto non diceret, niſi prius ſe virginem Deo vouiſſet. Secunda concluſio, votum virginis antequam cum Ioſeph contraheret, ſolum fuit conditionatum, poſtquam verò contraxit, abſolutè vouit. Probatur, quia tempore legis ſcriptæ oportebat generationi inſiſtere vt cultus Dei propagaretur, ergo ante matrimonium non vouit abſolute, ſed votum in deſiderio tantum habuit, voluntatem ſuam Diuinæ committens, ſponſo tamen ſuſcepto, ex communi conſenſu ambo abſolute vouerunt. In priori concluſione Doctores omnes conueniunt, dempto Martino, qui tractatu de temperantia oppoſitum S. Th. contendit. Stādum tamen eſt in opinione communi, quæ eſt communis Doctorum Scholaſticorum, 4. diſt. 30. Et probatur, quia laurea virginitatis non ſolum perpetuæ caſtitati debetur, ſed etiam propoſito & firmitati caſtitatis, illa tamen firmitas radicem & originem trahit ex voto, ergo laureola virginitatis B. Virginis ex propoſito firmæ caſtitatis proceſſit.

Dubium tamen eſt, an antequam ſponſata eſſet, virginitatem vouerit. Et arguitur pro parte negatiua. Primò, quia non licuiſſet Virgini poſtea virum ducere, contraxit verò per verba de præſenti cum Ioſeph: & non eſt credendum, quòd imprudenter ſe geſſerit ante deſponſationem vouens, ergo ante non vouit. Secundò, quia in lege ſcripta virginitas non erat laudabilis, quinimo ſterilitas opprobrio erat, vt patet 1. Reg. 1. de Anna matre Samuelis, & de B. Eliſabeth; ſi ergo tunc virginitas non erat laudabilis, videtur quòd B. Virgo non debuit vouere. Tertiò, quia Chriſtus Dominus naſciturus erat ex ſemine Dauid ſecundum carnem, cognoſci autem non poterat per quam Deus deſcendere deberet, vt ergo aduentus Meſſiæ non impediretur, nulli ex ſemine Dauid licebat virginitatem vouere. In contrarium tamen eſt, quia Magiſter, 4. diſt. 30. citat Auguſtinum libro de nuptijs in partem affirmatiuam, & eſt ſententia S. Th. art. 4. citato, ad primum, & in 4. diſt. 30. quæſt. 2. & Alexandri, Scoti, Bonauenturæ, Durand., Richardi, & omnes in eadem diſtinctione, & eſt opinio communis Theologorum, quod antequam contraheret, ſolum habuit votum ſeruandi virginitatem, nempe, ſi Deo placeret, poſt matrimonium verò abſolute votum emiſit. Probatur primò, quia B. Maria fuit virgo per excellentiam, ſed virginitas ex voto eſt dignior, vt S. Tho. ait loco citato; ergo ante matrimonium vouit. conſequentiam probo, quia nihil obſtat ei, qui firmiter propoſuit caſtitatem ſeruare, ante vel poſt vouere. Secundo, quia fides Catholica eſt B. Mariam perpetuo fuiſſe virginem, habuit ergo perfectiſſimum ſtatum virginitatis, qualem matrem Dei decebat, ſed ſtatus ſonat firmitatem, firmitas non ſtabilitur niſi per votum, certiſſimū ergo eſt, Virginem votum emiſiſſe. Tertiò probatur ex verbis virginis ad Angelū: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco: Quibus verbis Virgo modum, quo poſſet concipere interrogabat: ad quod Angelus reſpondit. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &c. Poſſet tamen quis quærere, quare Euangeliſta hanc perpetuitatem voti non expreſſit. Reſpondemus, reliquiſſe vt notum, cum dixiſſet, Spiritum ſanctus ſuperueniet in te, & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei: cum ergo conceptum & partum Virgineum deſignaſſet, vt notum, reliquit, poſt partum virginem manſiſſe. Et licet Matthæus dicat, Chriſtum primogenitum Virginis, non inſinuat alium poſt eum genitum, ſed quod nullum antea genuiſſet: nam vnigeniti hæredes primogenituræ cenſentur.

Ad rationes in contrarium reſpondemus. Virginem ante nuptias non vouiſſe virginitatem ſimpliciter, ſed ſub conditione, nempe ſi Deo placeret, & aliud non diſponeret. Sed S. Th. 4. diſt. 30. q. 2. inquit, quòd quamuis virginitas in ſe egregia ſit virtus, tempore tamen legis Moſaycæ matrimonium ei præferebatur propter expectationem benedicti ſeminis per viam generationis venturum, & ideo B. Virgo ſub conditione vouit.

Dubium duplex eſt circa hanc doctrinam. Primò, an licitum eſſet abſque peccato in lege illa virginitatem ſeruare. Secundò, an votum virginitatis fuerit abſolutum vel conditionatum. Ad primum reſpondet idem S. Th. 4. diſt. 33. q. 3. art. 2. ad ſecundum, quod poſt multiplicatum genus humanum, nullum fuit peccatum à matrimonio abſtinere, quia præcepti neceſſitas Geneſ. 1. Creſcite & multiplicamini, iam ceſſauerat, & eadem ratione, inquit, in lege Moſi poſt ſufficientem propagationem populi non peccaſſet, qui a matrimonio abſtineret, atque adeo multo minus qui virginitatem ſeruaſſet. Quod ſi quis arguat ex illo quod Deut. 7. habetur, vbi videtur matrimonium in præcepto tradi ad populum Iſraeliticum augendum, & ex conſequenti virginitas videtur prohibita, & ſterilitas in populo illo opprobrio dabatur, nō ergo debuit Virgo virginitatem vouere. Reſpondemus, quòd dum populus erat exiguus, vt in Abraham, Iſaac, & Iacob, eſt ita; ſecus populo iam multiplicato. Sed contra, quia propter expectationem Meſſiæ venturi, nefas erat à matrimonio abſtinere. Reſpondeo, quòd licet Abrahæ, vt Gen. 22. habetur, fuerit facta promiſſio, quòd ex ſemine ſuo Deus benedicturus eſſet omnes gentes, ex tribu tamen Iuda, deſcenſurus erat Chriſtus, iuxta illud Micheę 5. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux: quare illo vinculo aliæ tribus non tenebantur. Tum etiam, quia licet aliqui ex illis vouerant, ad prouidentiā tamen Dei ſpectabat, ne linea, per quam

Digitized by Google

deſcendere debeat Chriſtus, deficeret. Item, quia ſi tam ſtricta eſſet obligatio matrimonij, ſequeretur quòd ſi quis ex primo matrimonio prolem non ſuſciperet, teneretur ad ſecundas nuptias commigrare, ad quod tamen ſcriptura non obligat: quoniam Iudith abſq; prole in viduitate permanſit. Et ideo eſt valde probabile, ſemper etiam poſt corruptam naturam, virginitatem fuiſſe prælatam matrimonio, quippe quæ ad contemplationem, & opera ſpiritualia eſt longe aptior. Cuius gratia multi ſapientes cælibem vitam elegerunt. Vnde de Abel nulla hiſtoria refert vxorem habuiſſe, & ita Patres tradunt, quod virginitas Angelica ab illo genus humanū decorare cœpit: ſi ergo ita eſt, cur ob eaſdem cauſas, ob quas in lege naturæ virginitas laudabilior erat, in lege etiam ſcripta eundem gradum excellentiæ non obtinuerit. Et comprobatur hoc exemplis multis prophetarum, quia Eſaias, Heliſeus, & Hieremias, vt author eſt Hieronymus aduerſus Iouinianum, c. 16. ab vxoribus abſtinuerūt: & Ioſephus lib. 18. antiquitatum ait, ante Chriſti aduentum collegium Eſſenorum fuiſſe in deſerto Iudæ, more noſtrorum monachorum & Anachoretarum, qui ſanctiſſimam degebant vitam ab vxoribus abſtinentes, quorum inſtitutum ſecutus eſt Baptiſta. Vnde, eſto, Virgo nullam habuiſſet reuelationē in ſpeciali, exemplum tamen virginitatis colendæ in ſua gente habebat.

Sed quid ad S. Tho. qui contrarium ſentire videtur? Reſpondeo, intelligere in initio illius legis, & mutauiſſe ſententiam, 2. 2 q. 152. art. 4. vbi diffinit, virginitatem ſimpliciter præferendam eſſe matrimonio: & art. 4. citato dicit ſimpliciter, ſed ait videtur, quòd fortè dixit propter lineam rectam tribus Iuda, ad quā erat Virgo per paternam lineam, qui deſcendit ex Dauid per Nathan, quam aſcendendo recenſuit Lucas c. 3. per lineam verò maternam creditur fuiſſe ex tribu Leui. Et licet non ſit omnino certum, pium tamen eſt credere B. Virginem inſpirationem aliquam in ſpeciali ab Spiritu ſancto accepiſſe, Dei genitricem futuram eſſe, & ideo ante nuptias deſiderium propoſito virginitatis, quod habebat, non eſt auſa abſoluto firmare voto. Paucis ergo perſtringendo dubium hoc dico primò, à principio creationis mundi ante multiplicationem generis humani, non fuiſſe licitam virginitatem, quia contra illud Gen. 2. Creſcite & multiplicamini. Secundo, dico poſt genus humanum iam multiplicatum, virginitatem non eſſe illicitam. Patet, quia præceptum iam tunc non currebat. Item, quia nullus in particulari, genere humano multiplicato, conſeruare ſpeciem tenebatur. Tertio dico, poſt illum ſtatum naturæ, poſtea in lege ſcripta virginitatem non fuiſſe ita laudabilem, neque ita de conſilio, ſicut nunc, & hoc eſt de mente S. Tho. 4. diſt. 30. q. 2. & 1. part. 98. art. 2. Et conſtat ex illo quod habetur Deut. 7. vbi dominus præcipit, quod omnes contrahant. verum eſt non eſſe præceptum ſtrictè, ſed ſolum permiſſionem, eo quod gentes illæ futuræ erant diuites & fœcundæ. Nunc vero in lege Euangelica virginitas eſt de conſilio, & eius votum, & ideo B. Virgo laudabiliter fecit vouendo. Vltimo dico, in ſcholis ſuſtineri poſſe, lege veteri virginitatem non eſſe licitā, neque laudabilem, vt patet ex illo Deut. 7. vnde ſi B. Virgo Eſaias, Hieremias, & Baptiſta fuerunt virgines, aſſerendum eſt, id feciſſe ex reuelatione ſpeciali, & ideo B. Virgo fecit votum conditionatum. Et hoc Scotus loco citato ſuſtinet. Primum tamen, quod diximus, eſt verius & probabilius.

Ad ſecundum, an votum Virginis fuerit abſolutum vel conditionatum ante matrimonium. S. Th. art. 4. citato ad ſecundum argumentum, & cum illo communis opinio Doctorum Scholaſticorum, Scoto dempto, tenent, fuiſſe conditionatum, quia addidit conditionem illam, niſi aliud Deus diſpoſuerit. Videtur tamen conditionem iſtam fuiſſe friuolam, quia in omni promiſſione ſubintelligitur, fruſtra ergo fuit addita. Confirmatur: quia dato, quòd conditio illa expreſſe & formaliter non ponatur, ſemper tamen virtualiter intelligitur & ita ſat erat Deum poſtea illi reuelare quod contraheret.

Reſpondeo ad argumentum, ſuppoſito primo, conditionem, quam Virgo appoſuit, non fuiſſe illam, niſi Deus aliud voluerit, ſed iſtam, niſi reuelando mediatè vel immediatè aliter diſpoſuerit: non enim ſufficiebat, quod eius parentes vellent (etiam rationabiliter) quod illa nuberet, vel quòd homines probi & ſancti ei conſulerent, quòd contraheret. Hoc ſuppoſito, nego conditionem illam fuiſſe fruſtra, quia conditio addita fuit, niſi aliud expediret, quod potuit ex reuelatione, vel ex conſilio proborum & ſanctorum virorum cognoſcere. Ad confirmationem dico, conditionem virtualem, dato quod virtualiter intelligatur, poſt votum tamen, qui formaliter non appoſuit, indiget diſpenſatione ſummi Pontificis; ſic ergo dico de B. Virgine, & de omni voto quod licet includat conditionem aliquam virtualem, ſi tamen vouens illam formaliter non explicet, requiritur diſpenſatio ſummi Pontificis, vt iudicet an teneatur voto, vel non. 1. Reg.

Secundo arguit Scotus ex illis verbis Lucæ 1. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Hæc verba potius videntur inſinuare votum abſolutū, quam conditionatum, ergo abſolute vouit. Reſpondeo, rationem illam nihil probare, quia verba illa fuerunt ante matrimonium contractum cum Ioſeph dicta, & poſtea ex mutuo conſenſu vtriuſque emiſit votum abſolutum, & poſt contractum matrimonium fatemur, quod fuit votum abſolutum, antea verò negamus.

Tertiò argumentatur, quia nos concedimus Virginem non emiſiſſe votum abſolutum, ſed cōditionatum: ne concedamus, quod contra votum fecerit; ſed arguitur ſic, dato, quod fuiſſet abſolutum, Virgo tamen ſciebat quòd Ioſeph numquam erat debitum petiturus, & hoc ex reuelatione Diuina nouerat, ergo contrahendo non faciebat contra votum. Reſpondemus, dato, quòd certa eſſet, ſi tamen votum, abſolute emiſiſſet, & poſtea contraheret, contra votum faceret. Probo, quia ex vi contractus matrimonij ſe aſtringebat ad debitum reddendum, & ſi Ioſeph peteret, reddere tenebatur, quia mulier (vt Paulus ait Ro. 7) non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir, vnde licet copula de eſſentia matrimonij non ſit, bene tamen ius ad copulam.

Quartò argumentatur, quia Virgo potuit contrahere matrimonium ſine violatione voti. Probat, quia ſtat quòd Virgo tradat poteſtatem, dominium, & poſſeſſionem ſui corporis alteri, ſine eo quòd ſe obliget ad vſum matrimonij, & tunc votum non frangeret. Et patet. Extrauagante, Exiit qui ſeminat, de verbo. ſigni. Vbi diffinitur, Stat quòd aliquis habeat rei dominium ſine hoc quod habeat vſum & è cōtra; ſimiliter ergo & Virgo potuit Ioſeph tradere dominium ſui corporis, non tamen vſum. Reſpondeo, per viam contractus non poſſe quis dominium rei alteri tradere, quin tradat & vſum: & quia matrimonium non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam quidam cōtractus naturalis, ideo Virgo per viam contractus matrimonialis non potuit Ioſeph dare dominium ſui corporis, quin traderet & vſum, ſicut cæteri coniuges aſtringuntur.

Vltimo arguit ex cap. commiſſum, extra; de ſponſal. vbi habetur de quadam quæ iurauit maritum ducere, & ingreſſus eſt religionem, diffinit Pontifex, quòd contrahat, vt iuramentum ſeruet, & poſtea Religionem ingrediatur. Ex hoc ſic illud votum fuit abſolutum, & non repugnat matrimonio: ſimiliter ergo & votum Virginis. Reſpondeo primò, quòd ſi ille doloſe cōtraxit, deliquit, iniuriam irrogans vxori. Secundò dico, quod ibi nulla fuit facta mentio de voto, quia ſi facta fuiſſet, contrarium Pontifex diſpoſuiſſet: & quia talis mentio non fuit facta in gratiam religionis iuramenti, rationabiliter diſpoſuit quod ſeruaret iuramentum, & poſt contractum ingrediatur Religionem.

Sed contra Scotum arguo, probando, quòd ſi emiſiſſet votum abſolutum, non liceret ei poſtea contrahere. Probatur ex eo quod inquit Hieronymus ſuper primam ad Tim. 5. Vouentibus virginitatem non ſolum nube-

re, ſed velle nubere damnabile eſt: ſi ergo emiſit votum abſolutum, peccauit contrahendo? S. Th facile reſpondet, votum fuiſſe conditionatum, & ideo nubere potuiſſe. Sed quid Scotus reſpōdebit? Dico poſſe dicere, quod vouentibus non eſt licitum velle nubere, quando non conſtat de viro quòd debitum non petet, quia tamen Virgini per reuelationem conſtabat eius virum non eſſe debitum petiturum, ideo licite contrahere potuit.

Notanda eſt expoſitio vera illius textus Lucę 1. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Communiter Doctores ſecuti Auguſtinum exponunt, Virum non cognoui, id eſt, feci votum virginitatis. Sed expoſitio hæc videtur ſtare non poſſe, quia imprudentiæ eſt Angelo obijcere votum, in quo Deus diſpenſabat, ſed talis in Virgine admittenda non eſt. Ideo dico ſenſum loci illius eſſe, & eſt mens Auguſtini, quòd Virgo cognita voluntate Dei ſpeciali per reuelationem, ex multis modis, quibus Deus id efficere poteſt, quæſiuit in ſpeciali modum, quo myſterium illud adimplere deberet; ad quod conſequenter reſpondet Angelus, Spiritus ſanctus ſuperueniet, &c.

Dubitatur vltimò, quando Virgo emiſit votum virginitatis perpetuæ, an poſtquam contraxit matrimonium, vel antea quam Chriſtum conciperet, vel poſt: S. Tho. inquit, ante ſalutationem Angeli, & poſt matrimonium contractum, votum emiſiſſe abſolutum. Quod patet ex reſponſione Virginis, Virum non cognoſco. Auguſtinus tamen in libro de nuptijs, & habetur 16 q. 1. c. ſufficiat, tenet contrarium, & ait, quòd poſt conceptionem Chriſti, ambo ſimul vouerunt virginitatem. Vtrumque probabile videtur: poſſunt nihilominus ſic conciliari, quòd S. Th. intelligit, quòd ante ſalutationem virtualiter & implicite emiſit votum. Auguſtinus verò intelligit, quod poſt ſalutationem & conceptionem ambo formaliter & explicite ſua vota explicuerunt.

Pro Ambroſio reſpondet S. Th. 3. part. q. 28. art. 2. ad primum argumentum, quòd Ambroſius apertionis vocabulo non ſignificauit patefactionem vllam vteri, quæ cæteris parientibus accidit, ſed eum exitum prolis, qui clauſtra Virginei pudoris non violauit, exponens enim illud, quod Euangeliſta de lege induxit, Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domini vocabitur, quòd, vt Beda dicit, more conſuetę natiuitatis loquitur, non quòd Dominus ſacri ventris hoſpitium, quod ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus violaſſe credendus ſit: vnde illa adapertio non ſignificat reſerationem communem clauſtri pudoris virginei, ſed ſolum exitum prolis de vtero matris. Et ne cui ſcrupulus remaneat, Ambroſium vocabulo apertionis non ſignificaſſe patefactionem vteri, quæ cæteris accidit, ſed prolis exitum, qui clauſtra Virginei pudoris non violauerit; libet hic ſcribere ſententiam Bernardi in principio tertij Sermonis de Purificatione Mariæ, qui ſic ſcribit: In lege ſcriptum erat, vt mulier, quæ ſuſcepto ſemine, peperiſſet filium, immunda eſſet ſeptem diebus, & octauo die circumcideretur puer, dehinc ablutioni & purificationi intenta abſtineret ab ingreſſo templi triginta tribus diebus, quibus expletis, offerret filium Domino cum muneribus. Sed quis non aduertit, in ipſo ſententiæ huius initio liberam matrem Domini ab hoc præcepto. Putas enim, quia dicturus Moſes, Mulierem, quæ peperiſſet filium, immundam eſſe, non timuerit ſuper matre Domini blaſphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiſerit, ſuſcepto ſemine, alioquin niſi parituram præuidiſſet ſine ſemine Virginem, quæ neceſſitas erat de ſuſcepto ſemine fieri mentionem? Patet itaque, quod lex iſta matrem Domini non includit, quæ non ſuſcepto ſemine, filium peperit.

DECIMUM QUARTUM QUÆSITUM.

Chriſtus Dominus an ſapientia profecerit, ſicut ætate.

AMbroſius in explanationibus ſuper Lucam hunc locum explanans, *Ieſus proficiebat ætate & ſapientia*, aſſerere videtur, Chriſtum quatenus homo erat, ſecundum incrementum ætatis, doctrina & ſapientia profeciſſe. Ambroſij verba hæc ſunt, Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Quomodo proficiebat? Doceat te ordo verborum, idem enim, ætatem ante præmiſit, vt ſecundum hominem crederes dictum: ætas enim non Diuinitatis, ſed corporis eſt, ergo ſicut proficiebat ætate hominis, ſic proficiebat ſapientia hominis.

Doctores Scholaſtici de hac materia tractant 3. Sent. diſt. 14. & S. Thom. 3. part. qu. 9. de ſcientia Chriſti in communi, & articulo 1. quærit, an Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam, & reſpondet affirmatiue. Notandum tamen, quòd ſcientia increata à S. Th. dicitur Diuinitas ipſa, ſcientia verò humana & creata, quarta, qualitas quædam in anima Chriſti reſidens, qua mediante, ſicut vnus noſtrum ſciebat. Inquit ergo S. Th quod in Chriſto præter ſcientiam increatam, quam ratione vnionis, anima Chriſti habebat, oportuit ponere ſcientiam creatam, hoc eſt, qualitatem particularem. Probatur primo ex perfectione animæ Chriſti, quia omnis anima eſt in potentia ad recipiendum ſpecies intelligibiles, & cognoſcendum: tum ſic, quod eſt in potentia ad aliquid recipiendum, eſt imperfectum; ſi ergo anima Chriſti eſſet in potentia ad qualitatem illam recipiendam, & eam, non haberet, eſſet imperfecta, imperfectio verò non eſt ponenda in Chriſto, ergo. Secundò, quia Chriſtus natura humana vtebatur tanquam inſtrumento ad operandum: ſed natura humana, quia agens intellectuale eſt, vtebatur per cognitionem creatam, ergo. Tertiò, cognitio principiorum eſt naturalis, ſed Chriſtus naturam humanam integram aſſumpſit in naturalibus, ergo cum cognitione & ſcientia principiorum. Quartò, quia finis cuiuſcumque rei eſt operatio, operatio autem realis animæ eſt cognitio, habuit ergo cognitionem naturalem. Collectio patet, quia ſi cognitionem naturalem non habuiſſet, fruſtra Deus illam aſſumpſiſſet: id enim eſt fruſtra, quod finem ſuum non aſſequitur. Vltimò probatur, quia concluſio S Th. eſt diffinita 6. Synodo generali, actione 4. 8. 11. & 17. & ſubdit rationem Synodus, quia Chriſtus eſt verus & perfectus homo, ſicut verus & perfectus Deus contra Macharium, & alios hæreticos in Chriſto operationem Diuinitatis tantum ponentes. Et in damnationem illorum ſufficit, quòd ſi ex parte intellectus & voluntatis operationes creatas non habuiſſet, non ergo actus liberos & meritorios, quibus nobis ſalutem meruit, habuiſſet, quod dicere, eſt affirmare Chriſti humanitatem non fuiſſe inſtrumentum noſtræ redemptionis. Et vt conſtet hanc eſſe mentem Patrum, eorum ſententiam referam.

Hieronymus in illud Eſaiæ 7. Vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum, inquit, Licet multa poſt ſæcula de eo Euangeliſta teſtetur: Puer autem proficiebat ætate & ſapientia, & hoc dicatur, vt veritas humani corporis approbetur, tamen adhuc annis inuolutus habuit boni malique iudicium, vt per hæc verba noſcamus infantiam humani corporis, Diuinæ non præiudicaſſe ſapientiæ, vt in illud Hieremiæ 31. Nouum creauit Dominus. iuxta incrementa quidem ætatis proficere videbitur ſapientia, ſed perfectus vir in vtero fœmineo continetur.

Ambroſius de incarnationis Dominicæ ſacra. cap. 7. Deus in carne perfectionem naturę aſſumpſit humanæ, ſuſcepit ſenſus hominis, &c. perfectam ergo animam

Google

aſſumpſit Verbum, non imperfectam. Et li. 7. epiſt. 47. ad Irenæum idem confirmat, Accepit plenitudinem perfectionis humanæ, vt eſſet perfectus in vtraq; natura.

Auguſtinus in libro de Trinitate, Mox vt Verbum venit in vterum, factum eſt perfectus homo. Et ſuper Exod. Non habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritum, quo poſſet proficere. Et illum verſum Pſalm. 64. Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti, de vnita humanitate interpretatur.

Remigius in illud, Et ecce aperti ſunt ei cæli, ait, Sed nunquid tunc primo aperti ſunt ei cæli? etiam, ſecundum humanam naturam: fides enim eccleſiæ tenet, quòd non minus aperti ſunt ei antè, quam poſt.

Græcus, quem refert ſæpiſſime D. Th. in catena, exponit ſecundum humanitatem proficere, non quòd ipſa augmentum, quæ ab initio fuerit perfecta, acciperet, ſed ex eo quòd paulatim manifeſtabatur.

Damaſcenus, Qui proficere dicunt Chriſtum gratia, non venerantur vnionem, quæ eſt ſecundum hypoſtaſim.

Theophilactus, Diuina erant, quæ dicebantur, & agebantur à puero non quaſi duodecim annorum, ſed quaſi perfecti viri. Euangeliſta vero interpretatur, quid ſit proficere illum ſapientia, ſubdit enim, Et ſtatura, profectum enim ætatis, ſapientiæ dicit profectum.

Leo epiſcopus ad Leonem Auguſtum, 91. Deitas aſſumptam naturam beatificans, vt glorificata in glorificante permaneat: loquebatur autem de incarnatione. Et alio item loco Cyrillum citat in hæc verba: Aſſumpſit Verbum humanitatis naturam in ſua ratione perfectam. Cyrillus in Ioan. l. 1. c. 17. Vidimus, inquit, gloriam Chriſti à Deo ſublimiorem creaturarum gloria: vt mentis quiſque compos nulli aliquam vnigenito Dei filio illam conuenire fateretur. Plenus enim erat veritate ac gratia. Non enim menſura ſibi datur, vt cæteris, ſed vt in perfecto perfecta ineſt: ſed ſi plena eſt, inquies, gloria eius gratiæ & veritatis, quomodo ſapientia & gratia profeciſſe apud Lucam ſcribitur? aut quid accedere poteſt ad plenum: verum quia magis eum in dies homines admirabantur, illorum potius de Ieſu opinio, quam illius perfecta creſcebat gratia, vt magis in dies cognoſcentes, magis illum procedere, ac gratia creſcere arbitrarentur. Et idem reperit cap. 10. in illud. Et de plenitudine eius omnes accepimus. Hae veritate Catholica diffinita.

Quæſtio præcipua circa hanc quæſtionem eſt, an anima Chriſti per ſcientiam increatam abſque creata hæc omnia cognoſcere potuerit? Circa quam quæſtionem eſt ſententia ſingularis Ioannis de Ripa. 3. diſp. 14. q. 1. quæ abſoluitur ſequentibus concluſionibus. Prima concluſio. Anima Chriſti & quælibet alia, poteſt per Diuinitatem cognoſcere quidquid per ſcientiam creatam cognoſcere valet. Itaq; ſi Deus alicui intellectui hypoſtatice vniretur per vnionem illam, omne illud ſciret. Secunda concluſio. Ita in Chriſto factum fuit, quod eius anima omnia per Diuinitatem cognoſcebat, itaque in eius anima non erat ſcientia aliqua creata. Tertia concluſio, Beati habent ſcientiam omnium immediate per ſolam viſionem & vnionem ad eſſentiam Diuinam ſine aliqua qualitate vel gratia creata. Quarta concluſio, impoſſibile eſt eſſentiam Diuinã vniri alicui intellectui formaliter, quin per illam cognoſcat & intelligat omnia. Quemadmodum non ſtat albedinem parieti vniri quin albus formaliter fiat. Suadetur hæc ſententia duplici argumento. Primò, ex authoritate difficillima Auguſtini. 4. de Trinitate, cap. vltimo, vbi inquit: Viſio beatifica eſt ſummum bonum, quo Deus eſt beatus, eſt ergo qualitas increata, alias Deus beatificaretur per qualitatem aliquam. Et Hugo libro de ſapientia Chriſti ſcripſit verba fortiora, Indubitanter affirmo, in anima Chriſti haud ſcientiam creatam fuiſſe, nam qui ſcientiam creatã admittit in Chriſto, carnaliter potius quam ſpiritualiter loquitur. Auerroes, 3. de Anima Comm. 36. ait, quod intellectus hominis ſeparatus intelligit per intellectionem ſeparatam a rebus, quo innuit, homines immediatè per ſcientiam Diuinam intellectiuam intelligere, & non per creatam. Ratione ſic ſuadetur, Eſſentia Diuina poteſt alicui formaliter vniri, ergo & ſapientia Diuina, & ſic per illam formalem intelligere. Antecedens patet in Incarnatione Chriſti, vbi eſſentia Diuina humanitati eſt communicata. Conſequentia probatur, quia non eſt maior repugnantia de ſapientia quam de eſſentia. Secundo, Deus poteſt ſupplere vicem & abſentiam ſpeciei intelligibilis, ergo vicem notitiæ, ita quod Deus faciat quidquid notitia facere debet. antecedens patet: quia Deus potentia ſua efficere poteſt, quod ego ſine ſpecie intelligibili Petri recorder, cuius ſpeciem ignoro, quia ſpecies ad productionem notitiæ effectiuè concurrit: vicem autem cauſæ efficientis Deus ſupplere poteſt. conſequentiam probo, quia eadem repugnãtia eſt primi & ſecundi, ſed poteſt primum, poteſt & ergo & ſecundum: & ex conſequenti intellectus per vnionem eſſentiæ Diuinæ ſine qualitate aliqua poteſt eſſe immediatè ſapiens. Confirmatur ex doctrina S. Tho. 1. part. quæſt. 12. art. 2. & eſt argumentum ad hominem. Omnes enim rationes quibus probat S. Thom. quod Deus non poteſt ſupplere vicem notitiæ, conuincunt quod vicem ſpeciei ſupplere non poſſit, ſed poteſt ſupplere vicem ſpeciei, poterit ergo & vicem notitiæ.

3. Concluſio.

Sententiam hanc impugnant omnes Scholaſtici. Capreolus, 2. diſt. 14. q. vnica. Marſilius, 3. q. 10. art. 2. & Caietanus, 1. part. q. 26. art. 5. Vnde ſtatuimus concluſionem cõtra dictam opinionem. Impoſſibile eſt intellectum cuiuſcumque beati intelligere, vel immediatè cognoſcere per Diuinitatem ſibi vnitatem. Contrarium, aſſerere eſt chimericum, & ideo dico animam Chriſti præter Diuinitatem ſibi vnitam habuiſſe ſcientiam creatam, & niſi illam haberet, formaliter ſapiens non eſſet, quinimo innocens eſſet, nam ad intelligendum qualitas, notitia, vel aliquid creatum requiritur. Sententia hæc probatur Primo, ex ſexta Synodo Conſtantin. qua contra Macharium diffinitum eſt, in Chriſto eſſe duas notitias impermixtas, & ita duas proprietates, & duas volitiones, ergo & duplex cognitio, vna intellectus Diuini, & altera humani. Et contrarium eſt hæreticum, quia contra diffinitionem huius Concilij. Rationibus efficaciſſimis idem probatur. Si enim in Chriſto non eſſet aliqua cognitio, vel volitio humana, ſequeretur Chriſtum nihil nobis meruiſſe. conſequens eſt hæreticum. Collectio probatur, non habuit cognitionem vel volũtatem humanam, ergo non meruit. Patet, quia per Diuinitatem mereri non potuit. Secundo probatur a S. Thom. de veritate, q. 20. art. 2. Diuinitas ſiue eſſentia Diuina inhærere alicui intellectui non poteſt, neque eſſe forma illi inhærens, ergo per eam intellectus formaliter intelligere non poteſt, antecedens eſt de fide: conſequentiam probo, quia ad hoc quod intellectus per aliquam formam intelligat, requiritur quod illi formaliter inhæreat, quemadmodum ignis calefacere non poteſt niſi per calorem ſibi inhærentem, neque paries eſſe albus ſine inhærenti ſibi albedine. Et ratio eſt, quia de ratione actus intelligendi noſtri eſt, quod inhæreat non tamen de ratione actus intelligendi Dei, quia eſt ſubſtantia, & ſubſtantiæ repugnat inhærere, vt ait Ariſtoteles, 12. Metaphyſices. Tertiò, quia omne intelligere debet eſſe eiuſdem rationis cum potentia intellectiua, eſſentia autem Diuina alterius rationis & ordinis eſt in intellectu creato, quia eſt infinita, intellectus ergo noſter per eſſentiam Diuinam formaliter intelligere nequit. Conſequentia eſt nota, minor eſt de fide. Maiorem probo, quia hæc eſt cauſa quare intellectus noſter per notitiam exteriorem, vt puta viſiuam, intelligere non poteſt, quia eſt maxima diſconuenientia inter notitiam, & viſiuam potentiam, & intellectum, eodem ergo modo in caſu noſtro. Quarto, quia nulla creatura per eſſentiam Diuinam immediatè humanitati vnitam poteſt alicui formaliter inhærere, ergo neque

1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio.

intellectus per eſſentiam Diuinã ſibi immediatè vnitam intelligere: antecedens eſt notum: conſequentia patet, quia intelligere eſt actus vitalis & nulla res per ſeipſam cognoſcere poteſt, ſed per notitiam ab illa diſtinctam, ergo neque habere Dei ſcientiam poſſumus, niſi per notitiam ab eo diſtinctam. Vnde ratio, quare anima Chriſti, aut beati alicuius, mediante eſſentia Diuina, intelligere non poteſt, eſt, quia omnis notitia potentiæ cognitiuæ debet inhærere, & eſſentia Diuina alicui inhærere non poteſt, quia eſſet in ea imperfectio. *5. Ratio.* Vltimum argumentum eſt Caietani, q. 9. art. 1. Intelligere, ſiue cognoſcere effectiuè, eſt vitalis actio procedens ab anima nota, ergo per eſſentiam Diuinam ſine qualitate aliqua ſuppleri non poteſt, eſto, ei immediatè vniatur: conſequentia eſt nota, antecedens probatur quia intellectiua eſt actio vitalis dimanans ab anima; vnde ſicut quis non poteſt ſine actu proprio generare, neque per ædificationem alterius domum ædificare, neque per calefactionem alterius ignis, calefacere, ita neque per actum intellectus ab alio productum intelligere.

Ratio hæc Caietani cauillari ſolet, primò, quia fundamento falſo innititur, nempe, quod Deus notitiam aliquam in intellectu noſtro immediatè producere non poteſt: quod falſum eſſe conſtat ex Ariſt. 3. de Anima, Intelligere eſt quoddam pati; cum ergo ad intelligendum requirantur duo, receptio ſpeciei, & notitiæ productio, & intelligere potius eſt recipere, quam producere, ſequitur quod Deus poteſt in intellectu meo notitiam producere. Secundò, quia innititur huic Maximæ, Omnis actio vitalis intrinſece in eſſe & conſeruari dependet ab anima, itaque per Deum ſuppleri non poteſt: hæc tamen maxima tantum habet locum in actionibus, quæ à potentia non diſtinguuntur, tanquam res à re, vt ambulatio, generatio, quæ immediatè à ſuis potentijs dependent, & non diſtinguuntur ab illis: tamen in actionibus, quæ diſtinguuntur tanquam res à re, Maxima habet inſtantiam, ſicut cognitio quæ à potentia tanquã res à re diſtinguitur, & ideo poteſt à Diuina eſſentia ſuppleri. Maxima tamen Caietani poteſt ſic defendi, nempe, quòd omnis actio, quæ ex natura ſua à potentia noſtra eſt producibilis, de per ſe & regulariter à potentia noſtra dependet, quòd ſi aliud fiat, id erit de per accidens. Secundò reſpondeo, nos loqui de actionibus, quæ ſimpliciter ſunt actiones: & ita verum eſt, quod ait Caietanus vt ex diffinitione ipſius patet, loquitur enim de actionibus, quæ eſt motus, vt prouenit ab illo: de actionibus verò, quæ non ſunt ſimpliciter actiones, id falſum eſt. Vnde cum intelligere ſit quoddam pati potius eſt paſſio quàm actio: de ratione autem paſſionis non eſt quod producatur ab eo, qui patitur, ideò per Diuinam potentiam poteſt quis per notitiam à Deo productam intelligere.

Quòd ſi quæras, quare potius intelligere eſt paſſio quam actio? Dico id eſſe, quia intelligere ſimpliciter, non eſt notitiam producere, quia ad productionem notitiæ phantaſmata & intellectus agens ſimul concurrunt, & tamen phantaſmata & intellectus agens non intelligunt, ſed intelligere quodammodo eſt notitiam recipere, & ex conſequenti pati, nam recipere pati eſt: & ſignum huius eſt, quod intellectus poſſibilis ſolum recipit & intelligit, & non producit, ſed notitiam ab intellectu agenti accipit, & quia non poteſt intelligere, niſi notitiam ſibi inhærentem habeat, quod eſt quoddam pati, ideò notanter diximus, quodammodo notitiam recipere, ſed non ſimpliciter, vnde intelligere eſt habere notitiam ſibi inhærentem, ipſum informantem, & vitaliter immutantem, quod eſt verè pati. Et ideò diximus de ratione huius, quod eſt intelligere, eſſe quod habeat notitiam ſibi formaliter inhærentem, & vitaliter à notitia immutetur, & hoc eſt pati.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quia Auguſtinus, inquit, quòd viſio beatifica eſt ſummum bonum, ergo non eſt qualitas, alias Deus beatificaretur per aliquam qualitatem. Reſpondemus dupliciter, Primò, Auguſtinum loqui de viſione beatifica obiectiuè, non ſubiectiuè: obiectiua eſſe Deus ipſe viſus, ſubiectiua verò actus Deum videndi. Secundò, viſionem beatificam, quæ eſt actus videndi Deum, eſſe quid creatu, & vocatur à ſanctis ſummum bonum cauſaliter, quia ex illa in nobis ſummum bonum cauſatur, & hoc modo loquendi viuntur Patres: vnde Deus eſt beatus per viſionem beatificam formaliter, quia illa viſio eſt ipſius ſubſtantia, nos verò ſumus beati illa viſione non formaliter, ſed ſolum obiectiue, vel cauſaliter. *Ad primũ argumentum.* Ad Hugonem reſpondeo, neque gloſſari, neque defendi poſſe, ipſe enim tenet illam ſingularem opinionem, cuius contrarium eſt tenendum. Ad primum argumentum reſpondeo negando conſequentiam, quia eſt maxima diſparitas rationis, nam exiſtentia non requirit vt ſit actu exiſtens, & ideo per alienam exiſtentiam extrinſecam ſibi communicatam poteſt quis exiſtere, vt accidens non per ſuam, ſed per ſubiecti exiſtentiam exiſtit: exiſtere enim non ſemper eſt actus exiſtentis, patet in materia, quæ habet exiſtentiã compoſiti, & in incarnatione Chriſti humanitas & partes corporis non per ſuam exiſtentiam, ſed per alienam, hoc eſt, ſuppoſiti Diuini, exiſtunt: intelligere tamen, ſemper eſt actus intelligentis, & ſic repugnat quod quis per notitiam alterius intelligat, eſt enim effectus formalis & actus proprius vitalis, qui etiam per potentiam Diuinam ſuppleri non poteſt, & ſic eſt maxima diſparitas. *Ad ſecundum Argumentum.* Ad ſecundum reſpondeo negando conſequentiam, quia licet Deus vicem ſpeciei ſupplere poſſit, non tamen notitiæ. Pro quo aduertendum ad intellectionem concurrere ſpecies & notitiam. ſpecies effectiue tanquam cauſa efficiens, ſicut & obiectum concurrit effectiuè, notitiam verò tanquam cauſa formalis. Ad argumentum ergo dico, Deum poſſe ſupplere vicem ſpeciei, quia poteſt ſupplere vicem cauſæ efficientis, non tamen notitiæ, quia non poteſt vicem cauſæ formalis ſupplere: nam ſicut obiectum effectiue, ita & ſpecies. & cum obiectum per ſe non poſſit eſſe in potentia in abſentia ipſius ſpecies ſupplent vicem obiecti, & quia ſpecies concurrit effectiue, poteſt Deus vicem eius ſupplere, quia vero notitia eſt qualitas, qua potentia formaliter cognoſcit, ideo concurrit formaliter, & Deus non poteſt vicem cauſæ formalis ſupplere. *Ad confirmationẽ.* Ad confirmationem reſpondet S. Thom. 1. part. q. 12. art. 2. quòd ſi beatus Deum cognoſceret per notitiam increatam verbi, ſequeretur beatum comprehendere Deum, ac perinde eſſet æquè beatus atque Deus, quia actus ille increatus eſt comprehenſiuus, per quem Deus cognoſcitur quantum cognoſcibilis eſt, ſi ergo per illum actum beatus Deum cognoſceret, eum comprehenderet, & ita æque beatus eſſet vt Deus. Tum etiam, quia tolluntur gradus beatitudinis contra illud Ioannis, in domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Et Clementina, Ad noſtrum, de hæreticis, diffinitur beatos indigere lumine gloriæ eleuante intellectum ad Deum videndum & contemplandum, vbi ſupponitur, quòd viſio beatificata effectiuè ab intellectu procedit, & quia intellectus non poteſt illam attingere, ideo lumine gloriæ eget.

Hoc ſuppoſito, eſt quæſtio, an Deus ab aliquo beato per aliquam ſimilitudinem creatam videri poſſit. Et an viſio cauſetur ſine aliqua ſimilitudine ipſius Dei. In ſcholis de hac quæſtione multi ſunt modi dicendi. Et eſt argumentum, viſionem beatificam eſſe non poſſe niſi mediante aliqua Dei ſimilitudine, vt cauſa, ex illa Canon. Ioan. 3. Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, videbimus enim eum ſicuti eſt, viſio ergo quæ ſubſequitur mediante ſimilitudine præcedenti fit. Hoc enim verba ſignificare videntur. Et Auguſtinus 14. de Trinitate, c. 6. & 9. explicans hoc teſtimonium Ioannis, inquit, quòd notitia eſt naturalis ſimilitudo eius cuius eſt notitia: cum ergo beati in patria notitiam Dei habeant, habebunt & ſimilitudinem. Ratione probatur, quia omnis cognitio intellectiua fit per ſimilitudinem cognoſcentis ad obiectum cognitum, viſio autẽ beatifica eſt cognitio,

intellectiua, beati enim per intellectum cognoſcunt beatitudinem, ſit ergo per aliquam ſimilitudinem potentiæ cognoſcentis ad obiectum cognitum, quod eſt aſſentia Diuina. Secundo, quia viſio illa & notitia beatifica eſt ſimilitudo Dei non ergo inconueniens Deum per ſimilitudinem ſeu per ſpeciem videri. Conſequentia eſt nota, antecedens probo, quia notitia eſt qualitas mentalis, ergo aut ſimilitudo formalis obiecti: collectionem probo, quia proprium eſt qualitatis vel notitiæ formalis ſignificare formaliter, non ergo inconuenit Deum per ſimilitudinem aliquam videri.

Primus modus. Pro ſolutione quæſtionis ſunt duo modi interpretandi S. Tho. Primus ſuppoſita diſtinctione, quod duplex aſt ſimilitudo: quædam obiectiua, & eſt id ad quod potentia tanquam in obiectum terminatur & finitur: alia eſt ſimilitudo ſubiectiua, vel medium tendendi in ipſum obiectum, vt ſpecies viſiua qua parietem video, quæ eſt principium vel medium, qui potentia tendit in obiectum. Hoc ſuppoſito prima opinio tenet has duas concluſiones.

1. Concluſio. Prima concluſio, ſimilitudo omnis obiectiua impedit, ne obiectum, ſicuti in ſe eſt, videatur, hoc eſt dicere, quod ſimilitudo obiectiua cauſat notitiam implicitam vel abſtractiuam & confuſam ipſius obiecti, & ita impedit, na obiectum clarè videatur: verbi cauſa, regis imago non cauſat notitiam intuitiuam regis, ſed confuſam & abſtractiuam: & iſtu modo dicunt Doctores hi, nos Deum in hac vita cognoſcere, non enim eum ſicuti eſt, ſed per veſtigia & ſimilitudines vt Paulus Rom. 1. ait, eum cognoſcimus: inuiſibilia enim Dei per creaturas ab eo formatas intelligimus.

2. Concluſio. Secunda concluſio, ſimilitudo ſubiectiua non impedit quin obiectum videatur ſicuti eſt, hoc eſt, intuitiue cognoſcatur, nam ſpecies cognitionem diſtinctam & intuitiuam rei non impedit. Hoc ſuppoſito ad S. Th. quando 1. part. q. 12. art. 2. negat Deum per ſimilitudinem videri poſſe, intelligit obiectiuam, videl. per aliquam ſpeciem vel verbum, poteſt tamen per ſubiectiuam videri, qui beati in patria eſſentiam Diuinam per aliquam qualitatem & ſimilitudinem vident, non per obiectiuam, quia eſſat Deum confuſe & abſtractiue videre, ſed per ſubiectiuam: & hoc modo exponunt S. Thom. qui tamen hoc nunquam ſomniauit: loco enim citato duplicem vnionem diſtinguit, ait enim, quod res aliqua dupliciter alicui vniri poteſt, primo modo, per ſeipſam immediate; alio modo, per ſimilitudinem. Poſtea, inquit, quod eſſentia Diuina vnitur intellectui & menti beati, non per ſimilitudinem aliquam: expreſſe ergo affirmat contrarium doctrinæ iſtorum, & ita dicit expreſſe art. 1. quæſtionis nonæ, ad tertium. Et tertio contra gentes, cap. 15 inquit, quod Deus per nullam ſimilitudinem videtur, ſed per ſeipſum immediate, & ſuam eſſentiam.

Secundus modus Magiſtri de Victoria. Ideo eſt ſecundus modus exponendi S. Tho. qui in hac concluſione conſiſtit Beati in patria vident Deum, non per aliquam ſpeciem, bene tamen per aliquam notitiam quæ eſt ſimilitudo ipſius Dei. Nam cum S. Tho. dixit, Deum non videri per ſimilitudinem, intelligendus eſt de ſimilitudine quæ eſt ſpecies, non tamen negauit de ſimilitudine quæ eſt notitia. Et rationes S. Th. id ſuadere videntur, quia ſi ſpecies Deitatis poneratur, ocioſa eſſet ibi, quia legitimo fine priuaretur, ſpecies enim eſt ad præſentandum obiectum, Deus autem intellectui cuiuſlibet beati eſt præſens, quia tamen videtur per notitiam, neceſſaria eſt notitia. Secundò, ratio S. Tho. eſt, quia ſi ſpecies media daretur, ratione cuius in obiectum Diuinum tenderemus, ſequeretur, quod potentia creata beati ſe beatificaret: patet, nam intellectus poſſet producere Dei viſionem, & per conſequens ſe beatificare, quod hæreticorum eſt, ſequitur ergo quod ſpecies Deitatis non aſt admittenda. Et hæc eſt ratio potiſſima huius ſententiæ.

1. Argumentum. Aduerſus tamen hanc ſententiam ſunt duo difficillima argumenta. Primum, notitia & verbum identificantur, ſed in beatis aſt notitia, ergo & verbum: conſequens tamen eſt hæreticum, nempe, beatos formare verbum, ergo vel fatendum eſt, beatos non habere notitiam, vel ſi habent, quod etiam habeant verbum. De hoc S. Thom. 1. part. q. 27. art. 1. & quæſtione 34. articulo 1. Triplex autem eſt opinio de verbo & notitia. Prima Scoti & Durandi, qui inquiunt, verbum & notitiam idem prorſus eſſe. Secunda Capreoli, & Caietani, & aliorum Thomiſtarum, aſſerentium diſtingui, tanquam res à re. Tertia Magiſtri de Victoria, ſcilicet, verbum diſtingui a notitia realiter, non tanquam res à re, ſed tanquam modus realis, ſicut ſeſſio & ſedens, homo & humanitas, ſunt enim eadem res, licet realiter diſtinguantur. Ex hoc reſpondeo ad argumentum. Beati in patria habent notitiam, & notitia eſt eadem res cum verbo, ergo habent verbum, negatur collectio, quia verbum & notitia diſtinguũtur realiter, tanquam modus realis, vt expoſuimus, quæ diſtinctio ſufficit ad hoc quod vnum negetur de alio. Secundum argumentum eſt, beati in patria habent notitiam Dei, ergo habent ſpeciem Dei, probo collectionem, quia perfectior & expreſſior eſt Dei notitia, quam eius ſimilitudo, ſi ergo in beatis ponitur notitia, ergo & ſpecies. *2. Argumentum.* Reſpondeo antecedente dato, negando collectionem: ratio eſt, quia ſpecies effectiua, & ex ſe repræſentant obiectum, & ideo ſi beati ſpeciem haberent, poſſent ſeipſos beatificare, quia poſſent actum beatificare, quia poſſent actum beatificum producere, notitia verò obiectum repræſentat formaliter & quia ſpecies efficit obiectum præſens; habet enim omnem efficiẽtiam quam habet obiectum: hinc eſt, quod beati non habent ſpeciem Dei, quia eſſet eiuſdem perfectionis cum ipſo Deo, quia vero notitia ſolum repræſentat obiectum formaliter, qui modus repræſentandi eſt a ſolo Deo, ideo homo ſe non beatificat ſed Deus beatificat illum, hanc ergo ratione in beatis ponenda eſt notitia Dei, non autem ſpecies.

1. Concluſio. Reſolutio huius quæſtionis tribus concluſionibus abſoluitur. Prima concluſio, Beati in patria nullam ſpeciem habent, per quam Diuinam eſſentiam intueantur. Concluſio hæc eſt communis Theologorum, & aſſertio contraria aſt temeraria; & probatur primò, omnis ſpecies ex natura ſua eſt ſimilitudo repræſentatiua obiecti, ergo in patria non poteſt eſſe aliqua ſpecies repræſentatiua Dei; antecedens eſt notum, conſequentiam probo, quia talis ſpecies eſſet infinitè perfecta, & æqualis perfectionis cum aſſentia Diuina, quia ſi ſpecies eſt naturalis ſimilitudo obiecti effectiua, erit ergo tantæ perfectionis ſicut obiectum, hoc autem eſt omnino falſum, ergo. Secundò, non poteſt dari ſubſtantia, quæ Deum ſicut in ſe effectiuè repræſentet, ergo multo minus accidens, ſicut eſt ſpecies, dari poteſt, quod Deum ipſum repræſentet: antecedens eſt notum: conſequentiam probo, quia ad repræſentandum impertinens eſt quod ſit ſubſtantia vel accidens. *3. Concluſio.* Secunda concluſio, beati in patria nullum formant Dei verbum, per quod eſſentiam Diuinam videant. Hæc eſt communis Theologorum, Scoto dempto. Probatur ex prima concluſione, beati in patria nullam habent ſpeciem, ergo neque verbum: antecedens patet ex concluſione prima: conſequentia probatur, quia verbum clarior & expreſſior ſimilitudo Dei eſt, quam ſpecies, ſed repugnat ſpeciem Deitatis dari, a fortiori ergo & verbum. Item verbum à theologis aſſignatur, vt obiectum fiat præſens, & proportionetur potentiæ, ſed Deus aſt obiectum præſens proportionatum & commenſuratum intellectui beati, diſponente potentiam per lumen gloriæ, fruſtra ergo ponitur verbum. Concluſiones iſtæ ſunt veræ & certiſſimæ. Punctum difficultatis eſt in tertia concluſione, quæ talis eſt, Beati in patria non vident Deum per aliquam ſimilitudinem, ſed eſſentia Diuina immediatè intellectui beati vnitur, ſecluſa omni qualitate & ſimilitudine, quæ eſſentiam Diuinam repræſentat. *3. Conclu.* Pro explicatione huius concluſionis ſint fundamenta. Primum: per notitiam intuitiuam nullum formatur

verbum. Ita S. Thom. 1. parte, quæſtione 11. articulo. 1. ad ſecundum, ſic enim accidit in intentionali ſeu intellectuali cognitione, ſicut in generatione phyſica & naturali: in generatione autem naturali quatuor concurrunt, generans, ſemen, actus generandi, & effectus, vel embrio; ſic & in cognitione intellectuali, eſt generans, nempe obiectum, producens notitiam, ſpecies, quæ ſe habet velut ſemen, nam ſicut ſemen eſt ſimilitudo imperfecta & confuſa generantis, eodem modo ſpecies intellectualis eſt ſimilitudo confuſa & imperfecta ipſius obiecti. Tertio in cognitione reperitur actus cognoſcendi qui eſt notitia: ideo ſicut actus generantis in generatione non eſt ſimilitudo generantis, ita notia eſt actus cognoſcentis, ſed non ſimilitudo cognoſcentis, notitia enim nihil aliud eſt quã actus cognoſcendi, verbi cauſa, ambulatio non eſt qualitas, ſed actus ambulandi, locutio, actus loquendi: ſic notitia ſeu cognitio nihil aliud eſt, quã actus cognoſcendi, non verò ſimilitudo vnde notitia contra Summuliſtas omnes, non eſt terminus mentalis, nec manet in mẽte vt qualitas, ſed eſt actus tranſiens. Vnde quando Doctores dicunt notitiam eſſe qualitatem, vel manere in mente, notitia tunc capitur pro verbo, vel pro ſpecie, diſtinguitur tamen a verbo vel ſpecie, & quia notitia non eſt qualitas, ideo nullo modo eſt ſimilitudo obiecti. Quartum quod reperitur in generatione naturali, eſt effectus, in cognitione verò intellectuali eſt verbum ipſum, nam ſicut fœtus eſt ſimilitudo expreſſa generantis, eodem modo in generatione intellectuali, verbum eſt ſimilitudo expreſſa ipſius obiecti, quia clarè & diſtinctè obiectum ipſum repræſentat. Vltimum fundamentum ſit, quod verbum eſt quædam ſpecies, quæ eſt expreſſa ſimilitudo ipſius obiecti producta a potẽtia cognoſcitiua: vnde quãdo aliquis habet obiectum proportionatum potentiæ, ponitur verbum. potentia enim cognoſcitiua informata ſpecie, producit qualitatem: & hinc in Trinitate perſonarum ſecundam vocamus Verbum, quia Pater ſe reſpiciendo verbum produxit, nempe Filium. Ex quo infero primo, quod ſpecies non eſt verbum, patet ex deſinitione verbi, nam verbum eſt expreſſa ſimilitudo obiecti, ſpecies autem eſt confuſa & imperfecta, diſtinguitur ergo ſpecies a verbo.

Cognitio intellectiua ſimilis generationi naturali.

Verbum ſimilitudo expreſſa obiecti.

Secundò infero, quòd verbum eſt terminus actionis, quæ eſt cognitio, hoc eſt, potentia mera cognoſcitiua informata ſpecie intelligibili, cognoſcendo tanquam terminum verbum ipſum producit, quod eſt naturalis ſimilitudo obiecti, ſicut calor eſt terminus calefactionis & filius eſt terminus in actu generandi, ita verbum per actum cognoſcendi producitur tanquam terminus illius actus, vnde verbum à notitia ipſa realiter diſtinguitur, ſicut actus & terminus actus.

Tertiò infero, quòd in potentia vel cognitione viſiua, ſecundum S. Thom. nullum ponitur verbum: quod eſt valde notandum: ratio eſt, quia obiectum ſenſibile eſt proportionatum potentiæ, eſt enim præſens, quia potentia mera viſiua immediate ad obiectum terminatur, & non ad idolum. Similiter ergo accidit in viſione beatifica: viſio enim illa eſt notitia intuitiua, & potentia intellectiua beati diſpoſita per lumen gloriæ, & immediate ad eſſentiam Diuinam terminatur. Ex his ſequitur concluſio poſita, beatos in patria nullam habere ſimilitudinem Dei, quia neque ſpeciem, neque verbum habent: notitia verò non eſt ſimilitudo, ſed actus cognoſcendi. Et licet hæc videatur opinio noua, eam tamen inſinuat S. Thom. 4. diſt. 49. & Capreolus eadem diſt. quæſt. 1. Caietanus, 1. par. q. 12. art. 1. Et pro hac opinione, nempe, non dari notitiam, quæ ſit ſimilitudo Dei, eſt ratio demonſtratiua, In patria nulla datur ſpecies repræſentatiua Dei, ergo neque notitia, quæ ſit ſimilitudo eius, antecedens eſt omnium: conſequentiam probo, ſecundum totam ſcholam expreſſior & perfectior ſimilitudo obiecti eſt ſpecies quam notitia, ſed non datur ſpecies Deitatis, a fortiori, ergo neque notitia. Secundò, quia ſecundum S. Thom. non datur aliqua ſpecies, quæ repræſentet Deum, quia eſſet infinite perfecta, ſed ſimiliter ſi notitia repræſentaret Deum, eſſet infinite perfecta, repugnat ergo dari notitiam, quæ ſimilitudo Dei ſit, & eum repræſent: & minorem probo quia quanto obiectum eſt maioris perfectionis, tanto notitia eſt perfectior, ſi ergo obiectum eſt infinitæ perfectionis, ergo & notitia obiecti. Patet inductiue, deſcendendo a ſuprema Hierarchia Angelorum vſque ad infimam, non ergo dari poteſt aliqua notitia vel ſimilitudo Dei. Et ad argumentum S. Thom. beati in patria non habent ſpeciem, concedo, ergo neque notitiam, non concedimus, habent tamen actum beatificum, quo beatificantur viſione obiecti beatifici. Et eodem modo poteſt ad omnia alia argumenta reſponderi. Et ad id Ioannis, Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Dico ſimilitudinem illam non eſſe ratione alicuius qualitatis, quæ Deum ipſum repræſentat, ſed ex parte potentiæ intellectiuæ, quæ per lumen gloriæ eleuatur, vt Deum videat.

Ad aliud viſio eſt ſimilitudo, negamus ex his quæ diximus.

Circa ſecundum argumentum S. Thom. quod eſt, Lux minor offuſcatur per maiorem, vt conſtat de luce candelæ in præſentia ſolis, omnis autem ſcientia creata collata ad increatam, habet ſe ſicut lux minor ad maiorem, ergo offuſcatur ab illa, & ex conſequenti Chriſtus non habuit ſcientiam aliquam creatam. Pro ſolutione notandum, quod lux eſt qualitas, quæ inhæret luminoſo, qua lumen producit; lumen verò effectus eſt lucis diaphano inhærens, & productum in corpore ipſo luminoſo. Hoc ſuppoſito reſpondet S. Thom lucem candelæ per lucem ſolis offuſcari, quia ſunt eiuſdem ordinis ex parte, nempe illuminantis, lumen autem candelæ in aere productum, non offuſcatur à lumine ſolis, vt experientia docet, de medio prius à candela illuminato, ſi poſtea à ſole illuminetur. Ratio eſt, inquit S. Th quia ſunt diuerſorũ ordinũ, vnum in genere illuminantis, aliud in genere illuminati & hac ratione ſciẽtia creata Chriſti nõ offuſcatur per ſcientiam Diuinam, ſed potius perficitur & augetur, quia habet ſe ad illam ſicut lumen candelæ in aere ad lumen ſolis, vnde Ioan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Sed eſt notandum quod lux candelæ non dicitur à luce ſolis offuſcari, eo quod impediatur à productione ſui actus; ſed ex eo quod lux ſolis impedit, ne lux candelæ ita percipiatur. Quòd ſi quæras, vnde hoc prouenit? Dico rationem eſſe, quia ſi duo obiecta vni potentiæ præſententur, & illorum alterum ab immutatione impedit, quia totam aduertentiam potentiæ occupat, vt experientia eſt duobus ſonis, alter campanæ, alter cytharæ.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus quatenus homo erat, Deum videat per viſionem beatificam, ſicut cæteri beati. S. Thom. quæſt. 9 articulo ſecundo, reſpondet affirmatiue: probat, quia omne quod agit, ſecundum quod eſt actu agit omnes autem homines reducuntur in beatitudinem per humanitatem Chriſti, vt patet ex illo ad Hebr. 2. Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, per paſſionem eius conſummari, humanitas ergo Chriſti erat beata: nam quod aliud reducit in actum, oportet quod & ipſum ſit in actu.

Dubium tamen eſt circa hanc rationem. Videtur enim, infirma, maxima enim, quam aſſumit, videlicet, Omne quod agit, in quantum eſt in actu, agit, non habet locum niſi in cauſa principali, in cauſa tamen inſtrumentali habet fallentiam: penicillus enim, quo imago fit non habet, in ſe formam per quam agit, quia cauſa inſtrumentalis ad hoc vt operetur non requiritur quòd ſit in actu: ſacramenta enim in ſe non continent formaliter gratiam, ſed tantum ſunt cauſa gratiæ

non dixerit? Ratione probatur à maiore ad minus, primis parentibus fuit hæc gratia collata, ergo à fortiori Chriſto. Vnde Dionyſ. 7. cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ait, quod Chriſtus erat Doctor & Magiſter nedum hominum, ſed etiam Angelorum, debuit ergo ſcientiam Doctoris habere, quæ fuit indita & infuſa. Ex quibus patet veritas concluſionis S. Thom.

Sed licet ita ſit, quod concluſio ſit vera & Catholica, non tamen in eo gradu, vt contrarium aſſerere eſſet hæreticum. Marſilius 3. q. 10. art. 3. tenet nullas ſpecies neque habitus fuiſſe infuſos Chriſto: & auctoritates in contrarium adductæ gloſſari poſſunt de ſcientia Diuina & beata. Et quod ita ſit, ſuadetur primo, potentia animæ Chriſti erat ſufficienter ſatiata per ſcientiam beatam, non ergo neceſſarium eſt aliam infuſam addere: vnde ſicut Chriſti humanitas ex natura ſua ad propriam ſubſiſtentiam inclinabatur, nihilominus quia per vnionem ad verbũ erat ſatiata, & quia in ſe perfectiones omnium ſubiectorum continebat, hinc propriam ſubſiſtentiam non habuit: ſit ergo in propoſito, ſcientia Diuina ſufficiebat vt potentia animæ Chriſti eſſet ſatiata, non
2. Ratio. ergo opus ſcientiam inditam in eo ponere. Secundo, ſcientia hæc indita ſeu infuſa in ordine ad ſcientiã beatam comparata, eſt imperfectiſſima, ſicut lux candelæ in præſentia ſolis: vnde Paulus 1. Cor. 13. Siue prophetiæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur, charitas nunquã
3. Ratio. excidit, non ergo neceſſum eſt hanc ſcientiam inditam in Chriſto ponere. Vltimò ſi ratio S. Tho. aliquid probaret, ſequeretur animæ Chriſti ſolum ſcientiam rerum naturalium ac horum inferiorum eſſe collatam: ſequelã probo, quia anima Chriſti ſolum erat potentia ad res naturales inferiores cõprehendendas, ergo Chriſto ſolum ſcientia horum inferiorum erat infundenda.

Pro ſolutione notandum, ſcientiam beatificam & infuſam diuerſo modo cauſari: quia beatifica cauſatur ab intellectu, & Diuina eſſentia, tanquam ab obiecto: infuſa verò producitur à ſolo Deo per ſpecies inditas, & ſic differunt ſpecie. Secundò, quia ordinantur ad diuerſum finem: cognitio enim beatifica ordinatur ad cognoſcendum perfecte verbum, infuſa vero ad cognoſcendum res ipſas. S. Tho. probat concluſionem receptiſſimam congruentia quadam, quæ veriſſima eſt. Et hinc reſpondetur ad argumentum quod ſolet de paruulis fieri: primò, non eſſe inconueniens in animabus paruulorum imperfectionem aliquam ponere, ex eo, quod non proprio marte ſcientiam ſibi comparauerint: & ideo minus gaudium tam eſſentiale quam accidentale eſt in illis quam in adultis. Secundò reſpondeo & melius, paruulos præter cognitionem beatificam etiam in ſe ſentire, & reuelationes aliquas particulares experiri, quas Deus ſua magnificentia illis largitur.

Ad primum argumentum de potentia animæ Chriſti, negatur antecedens, quia ſcientia indita animæ Chriſti erat alterius rationis, & alio modo animam Chriſti perficiebat, quam ſcientia beata. Ad ſecundum negamus, quod talis ſcientia imperfecta eſſet. Et ad Paulum reſpondeo, non loqui abſolute, ſed conditionaliter, ita quod mens & intentio ipſius eſt, quod quamuis aliæ ſcientiæ de facto euacuarentur, charitas tamen non excidit. Ad vltimum negatur ſequela, anima enim Chriſti non ſolum erat in potentia ad ſcientiam iſtorum inferiorum, ſed etiam ad altiores & eminentiores ſcientias.

Aduertendum circa ſolutionem S. Thom. ad ſecundum, quia videtur S. Th. ſentire, diſpoſitiones præuias introductionis formæ remanere poſt introductionem formæ, eſſe contra ipſum, quia alijs locis tenet ad introductionem formæ corrumpi: videtur etiã ſentire, quod opinio & ſcientia in eodem ſubiecto ſimul eſſe poſſunt: cuius contrarium tenet 2. 2. q. 1. art. 5. Caietanus inquit, opinionem importare duo, aſſenſum & formidinẽ. Et inquit, quòd mens S. Tho eſt, opinionem remanere cum ſcientia quantum ad aſſenſum, non tamen quantum ad formidinem: & ita 2. 2. loco citato inquit S. Th. quòd opinio de ſua ratione non dicit formidinem, ſed ſolum aſſenſum imperfectum formidoloſum, talis tamen aſſenſus ſemper eſt cum formidine aliqua, ſicut lux parua importat claritatem imperfectam, quæ tamen ſine tenebris non eſt.

Dubitatur vltimo an Chriſtus habuerit ſcientiam acquiſitam. Reſpondet S. Thom. articulo 4. concluſione affirmatiua. Probat, & ſuadetur ex illo Hebr. 5. Qui cùm filius Dei eſſet, didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam, vbi gloſſa decidit, id eſt, expertus eſt, ſed experientia eſt ſcientia acquiſita, ergo. Supponit S. Th in probatione, Deum & naturam nihil fruſtra facere ex Ariſt. libr. 1. de Cœlo, qui idem aſſerit. Secundò ſupponit illud dici fruſtra, quod propriam operationem non habet, quia finem ſuum non conſequitur, finis autem cuiuſcunq; rei eſt eius propria operatio ex Ariſt. 2. Cœli c. 2. Tertio ſupponit ex Ariſtotele 3. de anima, quod munus intellectus agentis eſt ſpecies abſtrahere à phantaſmatibus. His ſuppoſitis, eſt ratio S. Th. In anima Chriſti eſt intellectus agens, propria autem operatio intellectus agentis eſt ſpecies intelligibiles à phantaſmatib. abſtrahere; abſtrahebat ergo, & ex conſequenti ſcientiam acquiſitam habuit, quia ſpecies abſtractæ ſunt ſcientia acquiſita: conſequentia patet, alias enim fruſtra talis ſpecies & intellectus eſſet. Secundò, quia in Chriſto ponenda eſt ſcientia proportionata naturæ humanæ, non ſolum ex parte recipientis, ſed ex parte agentis, hoc autem eſt ſcientia acquiſita; nam agens illam cauſans eſt lumen & virtus intellectus agentis, quæ eſt proportionata naturæ humanæ, illa ergo ponenda eſt in Chriſto. Tertiò, in Chriſto eſt ſcientia beata, quæ Deo eſt naturalis, & ſcientia infuſa, quæ eſt naturalis Angelo, ergo debet eſſe in Chriſto ſcientia acquiſita, quæ animæ ipſius ſit naturalis. Quarto, in Chriſto ponitur ſcientia ſecundũ lumẽ ſuper naturale, ergo & ſcientia ſecundum lumen naturale, quod eſt intellectus agens, hæc autem eſt acquiſita, ergo. Quintò nulla perfectio, maxime naturalis eſt neganda animæ Chriſti, ſed talis eſt ſcientia acquiſita, ergo.

Pro declaratione concluſionis notandum, quod Sanct. Thom non loquitur de ſcientia actuali, quam Chriſtus habebat per experientiã a rebus, vt ignem calefacere, quia hanc ſcientiam habuiſſe eſt euidens, ſed loquitur, & quærit de ſcientia habituali, quam docti homines ſibi comparant, vel inuentione propria, vel traditione præceptorum. De quo Ariſt. 1. Metaph. ca. 1. ait memoriam fieri ex pluribus experientiis & ex memoria ſæpè repetita colligi primum vniuerſale, ex quo & alijs inferuntur multæ concluſiones euidentes, quæ generant ſcientiam habitualem in anima. De hac quæſtione intelligenda eſt concluſio S. Thom.

Secundo notandum, Sanct. Thom. 3. diſt. 14. tenuiſſe, in Chriſto non fuiſſe ſcientiam acquiſitam, articulo tamen 4. quæſtionis nonæ mutauit ſententiam. Tertiò notandum ex doctrina Sanct Thom. colligi quatuor ſcientias eſſe in Chriſto, nempe Diuinam & increatam, quæ illi conueniebat quatenus Deus, deinde ſcientiam beatam, item ſcientiam inditam & infuſam in primo inſtanti ſuæ conceptionis, vltimò, ſcientiam proprijs viribus & actibus acquiſitam, & de hac agitur art. 4. huius materiæ. Summa ſequentibus concluſionibus abſoluitur.

Prima concluſio, ſcientia beata in Chriſto non producebat alias ſcientias, itaque ex ſcientia beatificata non cauſabantur aliæ ſcientiæ. Hæc pugnat cum Marſilio loco citato, eſt etiam contra Scotum 3. diſt 14. quæſt. 3. qui tenent ſcientiam beatificam producere alias ſcientias & habitus ſcientificos. Probant primo, quia ſcientia Diuina magis repræſentat quamcunque rem, quam ſpecies eiuſdem rei, ſi ergo intellectui beati vniatur, ſufficit quamcunque rem in proprio genere ſine ſpeciebus ipſius rei repræſentare. Secundo, quia paruuli diſcedentes cum ſola gratia baptiſmali cognitiones aliquas citra Diuinam habent, quæ ex ſcientia

Digitized by Google

& viſione beatifica oriuntur, viſio ergo beatifica ad producendos ſcientiam aliarum rerum & habitus ſcientificos ſufficiens eſt. Durandus etiam eadem diſt. quæſt. 4. inquit opinionem Sanct. Thom. eſſe probabilem, probabilior tamen ait, eſt oppoſita. Probatur primo, quia cognoſcere per abſtractionem à rebus eſt imperfectio, Chriſtus verò erat Doctor & Magiſter Angelorum, vt patet Ioan. 7. non ergo egebat ſcientia à rebus abſtracta. Secundò, quia poſtquam aliquis habuit ſcientia de aliqua re, licet poſtea videat & experiatur id quod antea ſciuit, non cauſatur noua ſcientia, ſed illa prior tantum augetur, ita ergo in Chriſto.

1. Concluſio His non obſtantibus, tenenda eſt concluſio Sanct. Thom. & probatur, quia B. Paulus in rapto habuit ſcientiam beatificam, & tamen ex viſione illa nulla eſt orta cognitio, ergo, maior nota eſt, minor probatur quia ipſe Paulus inquit, Audiui arcana verba, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio: ex viſione ergo beatifica Pauli non producebantur aliæ ſcientiæ. Secundò, quia ex ſententia oppoſita ſequeretur, quòd quilibet beatus in patria haberet duplicem viſionem, & duplicem beatitudinem, quia habet viſionem eſſentiæ Diuinæ, & viſio illa habet aliam viſionem producere, habebit ergo duplicem beatitudinem: antecedens probatur, quia beatus producere poteſt actus ſibi ſimiles, & ſibi proportionatos, conſequens autem eſt falſum, ergo.

Lucæ, 2. Ad rationes Marſilij. Ad argumentum primum negatur conſequentia, quia eadem ratione in Chriſto ponenda non eſſet ſcientia infuſa, ſufficiens eſt enim ſcientia Diuina omnia repræſentare; hoc autem eſt erroneũ, ergo. Ad ſecundũ reſpondeo, quod ſi Deus aliquã aliam ſcientiã illis cõmunicat, id ex largitate ipſius procedit.

Ad primum Durandi reſpõdeo, non eſſe imperfectionem, ſed naturæ humanæ conſonam, per abſtractionem a rebus cognoſcere. Ad ſecundum, reſpondeo, quod licet Chriſtus multa cognouerit, non tamen omnia vidit, & reſpectu illorũ ſcientiã acquirebat. Et expoſitio Durandi loci illius, Proficiebat ætate, ſapientia & gratia, nulla eſt, explicat enim, proficiebat ſapientia, id eſt, non noua ſcientia, ſed certitudine & experientia: gloſſa tamen hęc nulla eſt, quia contra textum, qui dicit proficiebat ætate, ſcientia, & ſapientia apud Deum & homines. Gregor. homil. in locum illum, exponit, proficiebat apud homines, id eſt, quantum ad apparentiam, quia ſuam ſapientiam quotidie magis hominibus manifeſtabat. Scotus tamen loco allegato ad primum argumentum, ait, hanc expoſitionem Gregorij non eſſe ſufficientem: nam Auguſtinus in eundem locum ait, quod Euangelij verba hiſtorialiter debent intelligi, & ita ait, quod Chriſtus proficiebat ſcientia & ætate, quantum ad notitias intuitiuas, quas ſemper de nouo formabat ex quibus cum non cauſaretur habitus, ideo neque ſcientia, quia non eſt de ſigularibus, ſed de vniuerſalibus. Tenenda tamen eſt ſententia. S. Tho omnipe, quod licet in ſcientia ſimpliciter non profecerit, quia non plus vno tempore quam alio ſciuit, bene tamen ſecundum quid, quia alijs modis, & alijs medijs, quod antea cognouerat, ſciuit.

2. Concluſio Et ideo ſit ſecunda concluſio, Chriſtus ſimul & ſemel vtraque ſcientia reſpectu eiuſdem rei vti poterat, & ita cauſaretur duplex cognitio, & duplex iudicium, itaque per beatificam ſcientiam cognoſcebat, verbi cauſa, hominem in verbo, & per acquiſitam in proprio genere, & ſic duplex cognitio & duplex iudicium. Hæc ſtatuitur contra Nominales, qui 3. diſt. 14. ſuſtinent oppoſitum S. Tho. Et probat primo, quia ſcientia indita vana eſſet in Chriſto, quia eſt nimis diminuta reſpectu ſcientiæ beatificæ, non ergo opus erat illa. Secundo, quia duæ cognitiones reſpectu eiuſdem rei repugnant, neque ſe compatiuntur, Chriſtus ergo non potuit illas habere, antecedens probatur, quia duo accidentia ſolum numero differentia ſimul eſſe non poſſunt, & ea conſequenti neque duę ſcientię, neque duo iudicia.

Nihilominus concluſio ſtatuta eſt vera, & probatur, quia alias ſequeretur Chriſtum aliqua alia ſcientia vti non poſſe, præter beatam: ſequela patet, quia viſio beata erat inuariabilis, amitti ergo non poterat, & tamen cum illa ſcientia infuſa ſecundum Nominales iſtos, non ſe poteſt compati, non ergo vti alia ſcientia valebat.

Ad argumenta in oppoſitum reſpondeo, ad primum, nego antecedens, imò eſt optimum, & vtile, & rationi conſonũ, Chriſtũ ſimul cum ſcientia beatifica habuiſſe acquiſitam: conſtat enim, quòd quando aliquis rem aliquam intuetur, habet viſionem ocularẽ, & intellectualem reſpectu eiuſdem rei: ita Chriſtus licet ſcientia beata clarè rem intueretur, optimè tamen diſpoſitum fuit, vt illam eadem ſcientia acquiſita cognoſceret. Ad ſecundum negatur antecedens, quia illæ duæ cognitiones non ſolum diſtinguuntur numero, ſed etiam ſpecie, & ita eſt diſtinctio ſpecifica, & alterius rationis: maxima autem intelligitur de accidentibus, quę ex parte ſubiecti diſtinguuntur, nõ verò de illis, quæ diſtinguntur ex parte obiecti, verbi cauſa, albedo, quæ eſt in pariete, & hæc albedo, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, quin vnum faciant: notitia vero Petri, & notitia Pauli licet ſint eiuſdem ſpeciei, in eodem tamen ſubiecto eſſe poſſunt, quin vnum efficiant. 3. Concluſio

Tertia concluſio, ſcientia Chriſti infuſa erat alterius ſpeciei quã ſcientia acquiſita, quã ipſe acquiſiuit, & etiã a ſcientia noſtra acquiſita. Hæc concluſio eſt cõtra plures Doctores Scholaſticos, qui oppoſitum ſuſtinent. Sed probatur primo, quia Chriſtus comparauit ſibi temporis ſucceſſu realem aliquam ſcientiam, quã antea non habebat, erat ergo alterius ſpeciei a ſcientia acquiſita: antecedens patet ex illo Lucæ 2. Proficiebat ſapientia: conſequentia probatur, quia ſi eſſet eiuſdem ſpeciei cum infuſa, non opus eſſet illã acquirere, erat ergo diuerſę ſpeciei ab illa. Secundò, quia ſciẽtia infuſa Chriſti quantum ex natura ſua erat, non dependebat à phantaſmatibus, neque illis ſubordinabatur, ſcientia autẽ Chriſti acquiſita, a phantaſmatibus, ſicut noſtra, dependet, ſunt ergo diſtinctarum ſpecierum: conſequentia probatur, quia dependere à phantaſmatibus, vel non dependere, arguit diſtinctionẽ ſpecificam. Tertiò, ſcientia Angeli eſt diſtincta à ſciẽtia noſtra, ergo & ſciẽtia Chriſti, conſequentia patet, quia ſcientiam Angelorum ſcientia Chriſti ſuperexcedit, & noſtrã: & ita ſcientia infuſa & acquiſita differunt: primò, quia acquiſita, dependet a phantaſmatibus, non autem infuſa. Secundo, quia acquiſita ad pauciora ſe extendit quam infuſa: infuſa enim extendit ſe ad ſubſtãtias ſeparatas, & ad articulos fidei. Tertiò, quia ſcientia acquiſita habet pro obiecto quidditatem rei materialis, infuſa verò rerum omnium materialium & immaterialium. Et ex hac differentia ſoluuntur omnia argumenta contra S. Thom. Vltimò probatur, quia ſi non differrent ſpecie, ſequeretur quod omnia ſcientia animæ Chriſti ſcientia Angeli eſſet imperfectior, nam ſi infuſa & acquiſita ſunt eiuſdem ſpeciei, ſimpliciter tota ſcientia Chriſti imperfectior eſt quàm ſcientia Angeli, quod tamen abſurdum eſt. Et ideo tenendum eſt, quod differunt ſpecie, & ſimiliter ſpecies infuſæ ab acquiſitis.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus per diſciplinam acquiſiuerit ſcientiam hanc acquiſitam. Reſpondeo negatiuè, vt patet ex illo Ioan. 7. Vnde hic litteras ſcit, cum non didicerit? Secundo, quia erat Doctor omnium gentium, vt patet Eſaiæ 55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem. Tertio, quia modus perfectior comparandi ſcientiam non eſt addiſcendo, ſed inueniendo vt ait Ariſtot. 1. Ethic. Ille eſt optimus, qui omnia per ſeipſum intelligit, bonus autem qui benè obedit dicenti. Hæc S. Tho. in ſolutione ad primum.

Dubiũ aliud eſt, quare Chriſto à principio natiuitatis vel in infantia ſcientia acquiſita non fuit infuſa, ſicut cęteræ virtutes abſq; eo quod ipſe proprijs actibus illã compararet

raret

Digitized by Google

parare. Huius rei quatuor aſſignantur cauſæ. Prima deducta ex doctrina Sancti Tho. 1. 2. quæſt. 63. art. 2. inquit, ex actibus virtutis infuſæ nunquam generari habitum, quia quantoſcumque actus fortitudinis, temperantiæ, & cæterarum virtutum infuſarū producat, nunquam generabitit habitu, quia actus illi ſunt ſupernaturales, & ideo ex illis habitus naturales produci nequeunt. Quo ſuppoſito, eſt ratio, quoniam Chriſtus nunquam aliquam virtutem vel habitum acquiſitum præter infuſos acquirere potuiſſet, quos Deus illi communicauit, ſcientiam verò acquirere potuit, & de facto acquiſiuit, & ideo neceſſum non fuit ſcientiam iſtam illi communicari. Ratio verò quare Chriſto virtutes acquiſitæ non fuerint infuſæ eſt, quia habebat virtutes infuſas, & ſecundum illas operabatur: & quia ex actibus virtutum infuſarum virtus acquiſita generari non poteſt, ideo neceſſum fuit, vt illi communicarentur, cum illas comparare proprio marte non poſſet: ſcientias tamen acquiſitas potuit labore proprio acquirere: ideo neceſſum non fuit, illas ſibi infundi. Secunda ratio eſt, quia virtutes infuſæ appetitum ſine acquiſitis quietare non ſufficiunt, neceſſarium ergo fuit Chriſto infundere virtutes infuſas: & cum acquiſitæ ad moderandas paſſiones ordinentur, & tales omninò ſedatæ erant in Chriſto, ideo neceſſe non fuit quod illi infunderentur. Tertia ratio, qua ſoluitur quæſtio propoſita, eſt, quia Adam ſtatim a ſui creatione ſcientia acquiſita eſt vſus, quia ætate prouecta creatus eſt, Chriſtus vero puer eſt natus, ideoque non ſtatim ſcientiam acquiſitam habuit. Quod etiam quarta ratione naturali probatur, quia ſi Chriſto à principio collata fuiſſet ſcientia acquiſita, vel fuiſſet ſine phantaſmatibus cum ſpeciebus, vel cum phantaſmatib. ſine ſpeciebus, vel cum vtriſque, ſed nullum iſtorum, ergo. Non primum, quia eſt contra naturam, quia habere ſcientiam ſine phantaſmate rationi repugnat, ſequeretur enim quod ſcientia illa à phantaſmatibus non dependeret, & talis haberet ſcientiam ſine ſpeciebus, & ex conſequenti ſcientia acquiſita non eſſet.

Neque ſecundum dici poteſt, quia ſequeretur Chriſtum tali ſcientia vti non poſſe, cum ſpeciebus careret, eſto, phantaſmata haberet, nam cum ſpecies non haberet, actum non poſſet producere, implicat enim actum ſine ſpeciebus produci.

Neq; tertium, quia tunc ſequeretur, Chriſtum plorare non poſſe, neq; aliquem actum naturalem exercere: ſequela patet, quia tunc haberet ſenſualitatem phantaſmatibus diſpoſitam & perfectam, & ita non poſſet vt puer plorare, neque ſine maxima cauſa: ex hoc enim pueri ex cauſis leuiſſimis plorant, quia ſcientia rerum eis deficit: ideo neceſſe fuit, quod Chriſtus ſcientiam proprio labore compararet, maximè cum à principio ætatis ſuę organorum diſpoſitionem non haberet, vt ſcientiam acquiſitam ſubito ſibi poſſet comparare.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſter Sentent. 3. diſt. 14. & ait, eius verba non ſic eſſe accipienda, vt putemus puerum Ieſum per ætatis incrementa aliquid ſibi ſapientiæ comparaſſe, ſed quod expreſſione & oſtentione ſuæ ſapientiæ quotidie magis ac magis proficeret, & iuxta hominum exiſtimationem indies ſapientia eius creſcere ac proficere videretur. Quod ipſe Ambroſius expreſſit de incarnationis Dominicæ ſacramento cap. 7. vbi ſic habet, Deus in carne perfectionem naturæ aſſumpſit humanæ, ſuſcepit ſenſum hominis, &c. Et concludit, Perfectam ergo animam aſſumpſit verbum, non imperfectam. Et libr. 7. epiſt. 47. ad Irenæum idem confirmat inquiens, Accepit plenitudinem perfectionis humanæ, vt eſſet perfectus in vtraque natura.

XV. QVÆSITVM.

An liceat Chriſtianis aliquid proprium habere.

AMbroſius hunc locum tangens, *Congregabo omnia quæ ſunt mihi & bona mea, &c.* agens de diuite, cuius ager fructus vberes attulit, ſentire videtur, quod nemini liceat rem aliquam vt propriam poſſidere. Eius verba hæc ſunt, Quid iniuſtum eſt, inquis, ſi cum aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo. O impudens dictum, propria dicis quæ? ex quibus reconditis in hunc mundum detuliſti, quando in hanc ingreſſus lucem, quando de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibúſque ſubſidijs ſtipatus es? Aduentum tuum in hunc mundum diſce ab Apoſtolo Paulo dicente, Nihil enim intulimus in hunc mundum, ſed neque auferre quidem quid poſſumus: habentes autem victum & veſtitum, his contenti ſimus, terra communiter omnibus hominibus data eſt, proprium nemo dicat, quod eſt commune, pluſquam ſufficeret ſumptum & violenter obtentum eſt. Et paulo poſt, Nunquid, inquis, eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu quidem eſſes affluens & abundans, his verò deeſſet & egerent? eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentum eſt, quod tu recludis: miſerorum redemptio & abſolutio pecunia, quam tu in terra defodis: tot te ergo ſcias inuadere bona, quot poſſis præſtare dum velis. Lucæ 12.

Baſilius ſubſcribit Ambroſio in eundem locum, talibus enim vtitur verbis. Cui, inquit diues, iniuriam facio, ſi mea retineo & conſeruo? qualia mihi dic tua, vnde accepta intuliſti? quemadmodum ſi quis theatro ſpectandi loco occupato, deinde ingredientes prohibeat, proprium ſui ipſius iudicans id, quod communiter omnib. iuxta vſum propoſitum eſt: tales ſunt diuites, communia enim præoccupantes, & ipſa propter anticipationem propria faciunt, & exiſtimant ſua eſſe, quandoquidem ſi vnuſquiſque ad ſuæ neceſſitatis conſolationem capiens id quod redundat, egenó dimitteret, nemo eſſet diues, nemo inops: nonne nudus ex vtero excidiſti? nonne nudus rurſus in terram reuerteris? Pręſentia vero vnde tibi ſunt? ſi caſu ſpontaneo dicis, impius es, non cognoſcens conditorem: ſi vero confiteris eſſe à Deo, dic rationem nobis ob quam accepiſti: num iniuſtus eſt Deus, qui inæqualiter nobis ad vitam neceſſaria diſtribuit? cur tu quidem diues es, ille vero egenus? Et infra, Nonne es prędator, qui ea quæ æque diſpenſanda ſuſcepiſti, tu ipſi propria facis, eſurientis eſt panis quem tu detines: nudi eſt pallium, quod tu in veſtiario conſeruas: indigentis eſt argentum quod tu defoſſum habes: quare tot hominibus iniuriam facis, quot dare poteſt. &c.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione diſputant diſtinct. 15. & S Thom. 2. 2. quæſt. 66. articulo primo, quo quærit, an poſſeſſio rerum ſit naturalis homini, & in ſecundo articulo, an ſit naturale quod ſint diuiſa dominia. Et quia materia eſt latiſſima, præſentem quæſtionem ſequentib. concluſionibus abſoluam. Suppoſito, aſſertionem Ambroſij, & Baſilij eſſe prudenter inſpiciendam, ne ex defectu aduertentiæ in errorē Apoſtolicorum quis labatur: de quibus Auguſtinus libro de hęreſibus ad Quoduultdeum ex libro ſecundo, Epiphanij aduerſus hæreſes ſic ſcripſit, Apoſtolici, qui ſe iſto nomine arrogantiſſime vocauerunt, eo quod in ſua cōmunione non reciperent vtentes coniugibus, & res proprias poſſidentes, quales habet Catholica Eccleſia, & monachos, & clericos plurimos, ſed ideo iſti hæretici ſunt, quoniam ſe ab Eccleſia ſeparantes nullam ſpem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quib. ipſi carent. Similes ſunt iſti Encratiticis, hoc eſt qui extraordinarij ſiue ſęculo renūciantes appellārut. Ex quo conſtat

quod diuiſio rerum adeo eſt iuri omni conſona, vt id negare hæreticum ſit: & in Concilio Conſtantienſi de hoc etiam damnatus eſt Ioannes Hus, quia negabat clericos quidpiam proprium poſſidere poſſe. Hoc ſuppoſito

1. Concluſio. ſit prima concluſio. Vt in ſtatu innocētiæ concors erat rerum poſſeſſio in communi, præterquam vxorū, ſic & conditioni naturæ corruptæ vſque adeo congruēs eſt dominiorum diuiſio, vt citra miraculum, genus humanum longo ſeculo durare non poſſet. Prior pars de ſe liquet, tunc enim temporis terra ſua ſponte fructus tuliſſet, vel parua cultura indiguiſſet, iuxta illud Geneſis ſecundo. Tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum: poſt peccatum vero dictum eſt homini, In labore vultus tui veſceris pane tuo. Florem ætatis illius olfaciebat Ethnicus ille, qui ſic ſcripſit,

Ipſa quoque immunis, raſtróque intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus,
Contentique cibis, nullo cogente, creatis.

Quapropter nulla tunc erat cura, aut quod fructus terræ deficerent, aut quod vlla inter felices illos oriretur diſcordia.

Contra Platonem. Poſterior autem pars ex duabus radicibus contrariis probatur. Illam enim Socraticam ſeu Platonicam vxorum & liberorum communitatem in Republica non

1. Ratio. opus eſt multis impugnare rationibus, vt eius appareat abſurditas: primò, quia charitas, quæ per illam communionem curabatur fulciri, per eandem labefactatur: aiebant, enim philoſophi illi, quod tunc omnes viri vocarent quamcumque mulierem, mea vxor, & pueros omnes, mei filij, & iuuenes ſeniorem quemlibet, meus pater. Id autem optime Ariſtoteles redarguit. Perparū enim id ad charitatē refert, nam amor ille tenuis exiliſq; eſſet, ſicut tantillum mellis in aqua multa, quam dulcē facere nequit: imo inde citius langueſceret amor, quod nemo ſuum proprium filium ſeu patrem cognoſceret, & inde fieret neglectus filiorum & parentum, eo quod raro filius patrem, & pater filium cognoſceret. Secundò, quia ſæpe ex lineamentis vultus deprehenditur proles cuius patris ſit, & ob id tunc animus hominis non poſſet eſſe propenſior in ſuos liberos quam in alienos, & ideo natura ipſa cōmunitati illi confuſæ reclamabat. Tertiò, quia poſt naturam lapſam fieri non poſſit quin inter homines iurgia orirentur, ac ſubinde inter patres & filios incertos, tum fierent impiæ cædes, tum nefandi inuenirentur amores & coitus. Quartò, quia adeo eſt naturalis diſtinctio vxorum & filiorum, vt etiam natura integra permixtio illa vxorum & liberorum abſurda eſſet, vnuſquiſq; enim ſuam vxorem haberet, iuxta illud, Erunt duo in carne vna. Vltimo, quia licet vetus lex, gratia propagandi peculiarem Dei populum, in hoc diſpenſauerit, nunquam tamen vt vna vxor duobus nuberet viris, ſane vt caueretur incerta turba prolium.

Hac ergo cōmunitate confuſa & communi prætermiſſa, oſtendimus quam ſit congruens naturæ corruptæ poſſeſſionum diuiſio; idq; ex duabus radicib. corruptis, nempe, ex humana negligentia, & ex cupiditate. Quod Chriſtianus poeta dixit ſic ſcribens,

Si duo de noſtris tollis pronomina rebus,
Prælia ceſſarent, pax ſine lite foret.

Etenim dum terra ex vna parte propter hominis inobedientiam ſpinas & tribulos ferre cœpit, & ſudore vultus humani indigere, vt ipſum aleret, atq; homo ex altera parte, poſt eſum ligni vetiti, tam multis fuit cupiditatibus plenus, neceſſaria fuit rerum diuiſio & poſſeſſio, quæ terræ colendæ, & auaritiæ humanæ reprimendæ commodiſſimè ſeruiret, talis autem poſſeſſio in cōmuni eſſe non potuit, ergo neceſſaria fuit diuiſio. Et quod

1. Ratio. ita ſit, probatur: nam, vt Ariſtoteles ait, trifariam intelligere poſſumus hanc poſſeſſionem in communi, nempe, quod fundi eſſent proprij, fructus vero cōmunes, vel è contra, vt agri eſſent communes, & fructus diuiſi, aut quod agri & fructus eſſent communes. Si dederis primum, porrigis anſam diſcordiis, labores enim eſſent impares: nam qui plus haberet ſoli, plus laboraret, fructus tamen pariter pro cuiuſque neceſſitate cunctis obuenirent, quod nemo æquanimiter ferret, ne tanto amplius fructuum perciperet, quanto plus laborauit. Si vero agros vellent eſſe cōmunes, inde occaſio ignauiæ & ſocordiæ oriretur: ineffabile enim eſt, quam ſit ardens amor ad propria, & quam deſes & languens ad cōmunia: ſicut dum in domo multi ſunt ſerui, eo peius ſeruiunt, quod quiſq; alium expectat, vt faciat quæ ipſe facturus erat: hunc in modum in Reip. vſu eueniret, qua ratione fructus malignè prouenirent. Et idem ſequeretur incommodum, ſi fructus & fundi eſſent cōmunes, ac ſubinde aliter quod præ humana rerum ſiti pro ſe quiſque contenderet, quantum poſſet fructum arripere, qua via neceſſe erat pacem & tranquillitatem ciuium, & amicitiam perturbari.

Secunda ratio ſumitur ex debito ordine in Republica, quia aliter nequiret cum decoro ſeruari, neceſſarij enim ſunt diuerſi ordines, diuerſæque claſſes hominum, vt Socrates ipſe agnouit, tres enim ordines conſtituebat, ſcilicet, agricolarum, quibus connumerantur opifices, & cuſtodum, nempe, militum ac nobilium defenſioni Reip. aſcriptorum: & tertiò Legum prudentum, qui ius dicant, & de reb. dubiis reſpondeant. Hinc ergo arguitur, Si omnia eſſent cōmunia, vnuſquiſque onus agricolarum recuſaret, anhelarétque vt eſſet miles, at imminenti bello, niſi ſtatuta eſſent propria præmia, omnes ſe periculo ſubducerēt, & quotquot poſt hæc ad gubernacula inhiarent, mox cum iſti ſupremæ claſſis pluribus indigerent, accideret vt aliis maiora onera, aliis verò maiores honores decernerentur, quòd niſi dominia eſſent diuiſa, non poſſet non vehementer Rempublicam inquietare. Tertiò patet concluſio, quemadmodum, conceſſa vxorū communitate, tollitur temperantiæ virtus, qua quis abſtinet ab alieno toro, ſic conceſſa communitate poſſeſſionum, tollitur & virtus liberalitatis, quod maximum Eccleſiæ lumen eſt: qui enim proprium non habet, liberalis eſſe non poteſt, & qui omnia poſſidet, alienæ liberalitatis non eget, & ſic periret virtus ſuſcipiendi hoſpites & peregrinos, ſubueniendique miſeris & ex conſequenti animorum gratitudo pro ſuſceptis beneficiis. Eſt ergo aſſertio hæc diuiſionis rerum eo gradu certa, vt id negare ſit hæreticum, vt in principio diximus. Quod ſi quis arguat per diuiſionem rerum non ſufficienter eſſe prouiſum malis & incommodis Reip. nam Ariſt. 2. Polit. ait, diuiſionē rerū factam primo propter cultum agrorum, ſecundò, propter pacificū conuictum ciuium, quia alias ille ditior eſſet, qui fortior; nam & modò propter ignauiam hominum terræ manent incultæ, & homines ambitione & cupiditate in aliena iura ſe ingerunt. Reſpondeo ad æquitatem legis non eſſe neceſſarium, vt perfectè finē ſuum aſſequatur; ſat enim eſt, pro ſua facultate ſtabiliri, quæ ad finem illum accommodantur, nam effrenis hominum libertas nullis poteſt habenis in totū compeſci.

Secunda concluſio, etſi conueniat res quantum ad proprietatem & dominium diuiſim poſſidere, vt quod ſuum eſt quiſque lege iuſtitiæ cognoſcat, & ab alieno manus abſtineat, tamen quantum ad vſus, debent per miſericordiæ & liberalitatis benignitatem eſſe communes, vt qui abundat, det egenti, & qui eget, gratias illi referat: hac enim ratione mortalium amicitia facilius conciliatur quam ſi omnia communi dominio poſſiderentur. Et hinc elicitum eſt axioma illud celebratiſſimum, Amicorum omnia ſunt communia. 2. Concluſio

Tertia concluſio, prima rerum externarum diuiſio facta fuit iure gentium, licet poſtea iure ciuili plures acceſſerint. Concluſio patet hac ratione, quia dominiū cœpit ab orbe condito, tunc enim primū Deus habere cœpit quib. dominaretur, ac perinde tunc tam Angeli 3. Concluſio

Digitized by Google

quam homines ſuapte natura & iure cœperunt eſſe domini ſuarum actionum, vt illa libertate creati ſeruirent: quo fit vt aliqua dominiorum diuiſio iure naturali facta fuerit, nempe, hæc actionum: & quod homo habet proprij honoris & famæ, haud enim iure gentium, ſed naturali factum eſt cuique proprium: poſſeſſionum autem non fuit facta diſtributio ante peccatum, ſed poſt ſtatim: nam inde orta eſt ratio diuiſionis, quocirca ſtatim legimus inter duos fratres diuiſa eſſe peculia, Cain enim obtulit de fructibus terræ, & Abel de opimis ſui gregis: quod ſi ſua non eſſent cuique propria, nullam mererentur, vel Abel laudem, vel Cain vituperationem.

Dicitur autem diuiſio facta iure non naturali, ſed gentium, propterea quod ius naturale nulla indiget ratiocinatione, ſed ſcriptum eſt in cordibus, ius vero gentium eſt illud, quod collatis principijs, ratio cuiuſque infert, & ideo dicitur gentium, id eſt, hominum, quib. proprium eſt ratiocinari: enimuero ex principiis naturæ corruptæ docta fuit ſtatim familia Adæ, ac deinceps in vniuerſum gentes, vt ſuum vnuſquiſque poſſideret.

Quæſtio, Diuiſionem rerum, quis primus fecerit.

Quòd ſi quæras, quis primum huiuſmodi diuiſionem fecit. Sunt qui dicant, Adam fuiſſe primum diuiſorem. Alij contra arguunt, ipſum non habuiſſe poteſtatem regiam, nec authoritatem Reipublicæ coerciuam, ſed tantum fuiſſe patremfamilias, qui non potuit filiis diſtribuere niſi proprium peculium. Argumentum tamen hoc non eſt multum efficax: tum quod forſan authoritatem habuit principis ipſo iure quo fuit primus parens generis humani; nam veriſimile non eſt, vt aliquo tempore mundus eſſet abſque humano principe, qui poſſet malefacta vlciſci. Tum etiam, quod iure etiam paterno, potiór facultates quibus affluebat, diſtribuere filiis, imo neque abſurdum eſſet dicere, fuiſſe dominium totius orbis, quandoquidem mundus propter hominem factus eſt, & tunc ipſe fuit ſolus, neque mundus erat tam amplus quin per miniſtros poſſet eum regere.

Reſpondetur ad quæſtionem.

At vero quantum ad diuiſionem de iure gentium, non eſt nobis neceſſe his anguſtiis coarctari: illa enim, quæ tali iure ſtatuuntur, non indigent principe, neq; vllo Reipub. conſenſu. hic enim ratione ius gentium differt à ciuili, nempe, quòd ratio ipſa ſingulos ſeorſum homines illud docet, quare ex conſilio poterant ſinguli fratrum, ac deinceps nepotes ac pronepotes ſingulos fundos & agros occupare, & peculium augere, ipſa docente ratione, & res dominorum neſciæ primo occupanti cederent, & ab illis alij abſtinerent, vt habetur Inſtr. de rerum diuiſione, § ferè. Quod enim, inquit, ante nullius fuit, id naturali ratione occupanti conceditur. Et hoc quod dicit, naturali ratione, intelligit ius gentium, id ex naturalibus principiis colligentium. Sic enim legimus Cain vrbem ædificaſſe Geneſ. 10. & diſperſam eſſe propaginem Noë ad diuerſas regiones & inſulas orbis. Sic ſtatim c. 11. diſgregatam propaginem Nemrod & eorum multitudinem. Sic & ſtatim Geneſ. 13. legitur diuiſio pacto facta inter Abraham & Loth. Ecce vniuerſa terra coram te eſt, recede à me obſecro, ſi ad ſiniſtram ieris, ego dextram tenebo: ſi tu dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Ex quo fit non ſolum diuiſionem in genere, verum & quod iſtæ nationes hanc regionem poſſideant, & aliæ aliam, eſſe de iure gentium. Contra quam Caietanus loco citato articulo 2. tenet, quod diuiſio in genere eſt de iure gentium, appropriatio tamen in particulari de iure poſitiuo, hoc eſt ciuili. Attamen S. Thom. ius poſitiuum extendit ad omne ius humanum, vt includat ius gentium.

Secundum membrum concluſionis, nempe, poſt modum iure ciuili, hoc eſt, ſingularium ciuitatum & regionũ multa eſſe adiudicata particularia dominia notum eſt: in dies namque lapſu temporũ Reſpublicæ imperium ſuum, & regnorum dominia in reges tranſtulerunt, vt habetur l. quod principali placuit, ff. de conſtit. Princ. atque inde per legem Agrariam communes agri diuiſi & iura Diuino poſitiuo promiſſa eſt & donata regio Cananæorum Iſraelitis, ac Saüli, Dauidique regnum, & poſt Leuitis decimæ, & nunc eccleſiaſticis.

Quarta concluſio. complura manſerunt communia iure naturæ, quorum dominia ius gentium diuidere nequiuit, puta locus, vt ait illic Ariſtoteles, nempe ciuitas, itinera, &c. (& vt refertur eadem inſti.) elementa, videlicet aer, aqua, littora, portus, piſces, feræ, aues, &c. iure enim naturali, & permiſſione iuris gentium piſcatio & venatio communes ſunt, & hinc ea prohibentes à Doctorib. damnantur, licet poſtea iura ciuilia non tam æquitate, quam licentia & conſuetudine forſan plus nimio interdixerint. *4. Concluſio*

Quinta concluſio, tranſlatio dominiorum omni iure fieri poteſt, primum eſt, ſuppoſitis per rerum diuiſionem peculiaribus dominiis & poſſeſſionib. iure naturali libertatis, quo liber eſt homo, dominiorum ſuorum in alium transfert, tum ſpontanea donatione, tum etiã quacumque alia libera commutatione, vt vendendo, vel cambiendo, præterea & hæreditaria filiorum ſucceſſio in bona paterna iure gentium eſt introducta: de hoc enim ratio naturalis ſtatim vniuerſitatem gentium erudiuit, vt in filiis ſubſtantia patris quodam modo permaneret, & nomen, & bonorum ius: deinde ius ciuile particularium regionum adhibuit iura primogenituræ, præſcriptionis, & alia, quibus dominia transferuntur. Præterea, contra domini voluntatem transferuntur dominia in vindictam & vltionem criminum: priuantur enim homines ſuis bonis ob hæreſis impietatem, ob crimen læſæ majeſtatis, & ob alia id genus multa: item cauſa recindendarum litium, vt in præſcriptione. *5. Concluſio*

Contra hanc diffinitionem eſt vrgens argumentum, Iuri enim naturali nullum ius humanum contrauenire poteſt, quod autem bona huius mundi in communi poſſideantur ius eſt naturale, vt patet Gen. 1. vbi homini in communi conceſſa eſt rerum poſſeſſio, neque tum tantum natura integra, verum & poſtea iam corrupta, legimus ſimile Gen. 9. Noe dictum eſt & filiis eius Creſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, & implete eam, vbi Deus nihil videtur voluiſſe fore diuiſum. Ad hoc argumentum varij ſunt modi reſpondendi. Sunt enim, qui axioma illud, iure naturali omnia ſunt communia, non vniuerſaliter ſed ſtricte intelligant, ſcilicet, aut extrema neceſſitate, aut inter amicos. Hinc tamen ſenſu res ipſa & iura contradicunt, intelligunt enim illud de generali illa communitate, quæ poſtea iure gentium fuit diuiſa. Scotus 4. diſt. 15. q. 2. illud vniuerſaliter recepit, & ait poſt naturam corruptam idem ius naturæ abrogatum eſſe. Sed neque hoc rationi congruit: primò, quia ius naturale immobile eſt, & ideo præcepta decalogi ſunt indiſpenſabilia, quia ſunt de iure naturæ. Secundo quia aut fuit præceptũ iuris naturæ, quod res in communi poſſiderentur, aut nullum tale fuit: ſi prius membrum dederis, tunc vel illud præceptum fuit vniuerſale pro quocunq; ſtatu, & hoc non: nã error eſſet ſic dictare, vt natura lapſa perſeueraret idem poſſeſſionis modus, aut fuit particulare pro ſtatu illo innocentiæ, & illius nulla facta eſt abrogatio: nam quod diuiſio fiat in noſtro ſtatu, illi æquitati non derogat, vt durante innocentia communis poſſeſſio perduraret. Ideo reſpondetur, quod in rebus conſiderare eſt dominium, & vſum, & quantum ad dominium ius naturæ nunquam præcepto prohibuit rerum diuiſionem, quod per legem contrariam fuerit derogatum, ſed eo ſenſu negatiuo dicitur communis poſſeſſio de iure gentium quod lex naturalis nunquam eandem diuiſionem præcepit, ſed permiſit hoc vel illo modo poſſideri, quo pacto diuerſis ſtatibus hominum commodius eſſet & expeditius: quare ius naturale non eſt mutatum, ſed res. Sententia eſt Auguſtini lib. 1. Confeſſ. quam exemplo optimo explicat. Eſt inquit, medicinalis regula, vinum *Scotus.*

Digitized by Google

eſſe hominibus congruum, hæc autem non derogatur, dum infirmo potus vini interdicitur, ſed mutatio fit in homine, cui perpetua illa regula non congruit. At vero quantum ad vſum, poteſt quodammodo affirmari, ius naturę præcipere omnia eſſe communia in neceſſitate.

Pro Ambroſio reſpondet S. Thom. loco citato, & ait, quod ius poſſidendi propria, duo inter cętera ſignificare poteſt. Primùm, poteſtatem procurandi & diſpenſandi bona externa ſibi a Deo tradita, quomodo licitum eſt cuique propria poſſidere, neque huiuſmodi profeſſionem proprietatis præmiſſæ ſententiæ Patrum improbant. Secundo, peculiarem ac ſingularem quendam rei vſum eius tantum poſſeſſori additum, quo pacto nemini licet externas res, tamquam ſibi vni proprias, poſſidere. Et hoc eſt quod Ambroſius & Baſilius in diuitibus potiſſimum damnant, qui nihil egenis impartientes, omnia in proprios vſus conuertunt. Ad ſecundum argumentum ex Baſilio reſpondetur, quod ille qui pręueniens ad ſpectacula, præoccuparet aliis locum, non illicite ageret, ſed ex hoc illicite agit, quod alios prohibet. Et ſimiliter diues non illicite agit præoccupans poſſeſſionem rei, quæ a principio erat communis, aliis etiam communicans: peccat autem, ſi alios ab vſu illius rei indiſcrete prohibeat, quod ex verbis Baſilij conſtat. Ait enim, Cur tu abundas, ille vero mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille vero patientiæ præmiis coronetur. Et ſimiliter quod Ambroſius inquit. Nemo proprium dicat, quod eſt commune, loquitur de proprietate quantum ad vſum: & ideo ſubdit plusquam ſufficeret ſumptum, violenter obtentum eſt.

XVI. QVÆSITVM.

Bellum gerere An Chriſtianis liceat.

AMbroſius lib. 10. in Lucam locum hunc, *At ille dixit eis ſatis eſt*, Luc. 22. ita interpretatur, vt videatur ſentire bellandi ius Euangelica lege prohiberi. Sic enim ſcribit, O Domine cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes: cur habere præcipis, quem vetas promi? niſi vt forte parata ſit defenſio, non vltio neceſſaria. & videar potuiſſe vindicari, ſed noluiſſe, lex tamen referire me non vetat, & ideo fortaſſe Petro duos gladios offerenti, Sat eſt, dicit, quaſi licuerit vſque ad Euangelium, vt ſit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio. Multis hoc iniquum videtur, ſed non iniquus Dominus, qui cum ſe potuit vlciſci, maluit immolari. Hac ſententia abutuntur Eraſmus, & Oecolampadius ad euerſionem Chriſtianæ militiæ. Vide de hac quęſtione ſupra ſecundo tomo Chryſoſtomi ad decimum octauum.

XVII. QVÆSITVM.

An Petrus Chriſti Deitatem negauerit.

AMbroſius libro 1. commentat. in Lucam, explicans hunc locum, *At ille negauit eum, dicens, mulier non noui illum*, Luc. 22. excuſans negationem Petri ait, eum non negaſſe illum eſſe Deum, ſed negaſſe eum non eſſe tantum hominem. Sic enim inquit: Primo vox negantis eſt Petri, qua tamen non negare Dominum: ſed a proditione ſe paraſſe mulieris videtur. Quid tamen negauerit conſidera, ex illis vtique ſe eſſe, qui cum Ieſu Galilæo erant: vel vt Marcus poſuit cum Ieſu Nazareno, nunquid negauit ſe cum Dei filio fuiſſe; hoc eſt dicere, Neſcio Galilæum, neſcio Nazarenum, quem Dei filium noui. Habeant homines locorum vocabula Dei filium patria non poteſt nuncupare cuius maieſtatem nullus locus includit, &c. Hoc idem ſenſit Hylarius comm. 2. in Math.

Non obſtante ſententia Ambroſij, communis ſenſus Patrum eſt, Petrum ſimpliciter Chriſtum negaſſe, & non tantum hominem, ſed etiam Deum eſſe. Et eſt ſententia Hieronymi, qui lib. 4. in Mathæum ſententiam Hylarij & Ambroſij improbans ait, Scio quoſdam piè affectos erga Apoſtolum locum hunc ita interpretatos, vt dicerent, Petrum non Deum negaſſe, ſed hominem, & eſſe ſenſum, neſcio hominem, quia ſcio Deum. Hoc quam friuolum ſit, prudens lector intelligit. Sic defendunt Apoſtolum, vt Deum mendacij reum faciant. Si enim iſte non negauit, ergo mentitus eſt Dominus, qui dixerat, Amen dico tibi, quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Cerne quid dicat, me negabis, non hominem, nempe, quia Deum & hominem & ſuppoſitum Diuinum negauit. *Math. 26.*

XVIII. QVÆSITVM.

An ſine confeſſione, & ſatisfactione, pœnitentia proſit.

AMbroſius 10. commen. in Lucam, hunc locum; *Et egreſſus foras Petrus fleuit amarè*. Lucæ 22. ita exponit, vt a vera pœnitentia confeſſionem & ſatisfactionem excludere videatur. Sic enim habet, Petrus doluit, & fleuit, quia errauit vt homo, non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuerit, lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego, ſed quod defendi non poteſt, lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri, & veniæ fletus conſulunt verecundiæ, lacrymæ ſine horrore culpam loquuntur, lachrymæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur, lacrymæ veniam non poſtulant, ſed merentur. Eandem ſententiam repetit ſermone de Petri pœnitentia, qui eſt numero 46. vbi ſic ait, Petrus prorupit ad lachrymas, nihil voce precatus inuenio quod fleuerit, non inuenio quod dixerit lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego: recte plane Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt: lauant enim lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri, lachrymæ ergo verecundiæ conſulunt pariter ac ſaluti, neque erubeſcunt in petendo, & impetrant in rogando, vtiliores lachrymarum preces ſunt, quam ſermonum, quia ſermo in precando forte fallit lachryma omnino non fallit.

Chryſoſtomus homil. 6 in Geneſ. hoc exponens, Factum eſt veſpere, & mane dies quartus, Geneſ. 1. adhortans auditores, vt confeſſione peccatum Deum placent, neque poſt confeſſionem vltra in peccata recidant, inquit. Sufficit Deo ob magnam ſuam miſericordiam, vt deſiſtamus à peccatis. Hoc idem latius explicans in oratione de B. Philogonio ait, Ego teſtificor ac fidem beo, vt ſi noſtrum quiſque, qui peccatis obnoxij ſumus, recedens a priſtinis malis, ex animo vereque promittat Deo ſe poſtea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requiret ad ſatisfactionem vlteriorem, benignus eſt enim. Et homil. 2. in Pſalmum 50. interpretans hanc clauſulam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam, hæc verba inſerit. Vbi miſericordia flagitatur, ſed interrogatio ceſſat. Vbi miſericordia poſtulatur, iudicium non ſæuit. Vbi miſericordia petitur, pœnæ locus non eſt. Vbi miſericordia, quæſtio nulla. Vbi miſericordia, condonata reſponſio eſt. Ioannes Caluinus capit. 9. ſuarum Inſtitutionum contra ſatisfactionarios (hoc eſt Catholicos, qui tertiam partem pœnitentiæ ſatisfactionem docent) his locis Ambroſij & Chryſoſtomi abutitur, vt ſatisfactionem pœnitentibus auferat.

Doctores Scholaſtici 4. Sent. diſt. 17. quærunt primò, an communiter aſſignentur partes pœnitentiæ, contritio, confeſſio, & ſatisfactio. Ad quod præmiſſa diſtinctione reſpondeo duab. concluſionibus. Duplex

enim eſt pars rei, vt 5. Methaphyſ. ait Philoſophus ſcilicet, pars eſſentiæ, & pars quantitatis: & partes rei materialis phyſicæ & naturales ſunt materia & forma; Logicæ autem & per abſtractionem Metaphyſicam ſunt genus & differentia: conſtat enim homo ex corpore & anima, & Logice ex animali & rationali. Et de his eſt prima concluſio, Sacramentum conſtat ex duabus partibus, ſcilicet, ex rebus & verbis, vt baptiſmus ex ablutione, & forma verborum, & pariter ex genere & differentia, ſicut baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis ex aqua & Spiritu ſancto. Iſto tamen modo non quæritur, an ſacramentum pœnitentiæ habeat has partes, quia neque in dubium vertitur, ſed quia in ſacramento pœnitentiæ materia ſunt actus pœnitentis, ideo quæritur an hæc materia ſacramenti diuidatur in partes, ſicut quantitas corporis diuiditur in partes. Et in hoc ſenſu reſpondetur per ſecundam concluſionem, Contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſunt partes pœnitentiæ. Probatur: pœnitentia eſt compenſatio offenſæ, non quæ fit inſtar iuſtitiæ vindicatiuæ, in qua fit compenſatio ſecundum arbitrium iudicis, & non ad libitum offendentis vel offenſi, ſed in pœnitentia fit recompenſatio ſecundum voluntatem ſpontaneam peccantis, & ſecundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur ſola reintegratio æqualitatis iuſtitiæ, ſicut in iuſtitia vindicatiua, ſed magis reconciliatio amici, quæ fit, dum offendens offenſū ſecundum eius voluntatem recompenſat. Hac igitur ratione requiritur ex parte pœnitentis: primo, voluntas compenſandi quod fit per contritionem: ſecundo, quod ſe ſubiiciat ſacerdotis arbitrio, tanquam Dei vices gerentis, quod fit in confeſſione: tertio, quod recompenſet ſecundum arbitrium eiuſdem Diuini miniſtri, quod fit in ſatisfactione. Ex quibus palam fit, vt partes pœnitentiæ, neque ſint plures, neque pauciores his tribus.

De hac re hæretici ſe nobis opponunt. Lutherus enim art. 5. ex damnatis a Leone X. negat has tres eſſe partes pœnitentiæ, dicens, fundamentum neque in ſacra ſcriptura, neque in ſanctis Doctoribus haberi. At vero contritionem eſſe neceſſariam probant Doctores Scholaſtici ex variis locis ſcripturæ diſtin. 14. & 15. Et conſtat ex illis locis Matth. 16. & Ioan. vltimo, quibus Chriſtus pro themate dum mundum ingrederetur, fuit vſus, vt pœnitentiam agerent, & modum Euangelicum pœnitentiæ præſcripſit, Petro & Apoſtolis poteſtatem tribuens, vt quidquid ſoluerent ſuper terram, eſſet ſolutum & in cœlo, & quidquid ligarent, eſſet ligatum, & quorum peccata remitterent, remiſſa eſſent, & quorum retinerent, retenta eſſent: illic enim Apoſtolos, & eorum poſteros iudices peccatorum inſtituit, quorum iudicio peccatores ſubiecit, ad quos ſua peccata deferrent, nemo autem accuſator ſui eſſe poteſt, niſi quem erratorum pœniteat, quibus Deum offendit, & qui legitime confiteſſur, ſe iudici ſubdat, vt ſecundum eius arbitrium ſe ſatisfacturum offerat. Hoc ergo eſt fundamentum Euangelicum trium partium pœnitentiæ. Vnde Chryſoſtomus Can. perfecta, de pœnitentia diſt. 3. perfecta, inquit, pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, in corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas: hæc eſt fructifera pœnitentia. Quocirca, vt tria ſunt peccatorum genera, ſcilicet, in corde, ore, & opere, tot ſunt pœnitentiæ partes, quæ ad ſingulorum remiſſionem ſunt neceſſariæ.

Schotus, 4. Sent. diſt. 16. q. 1. inquit, iſta tria non eſſe partes pœnitentiæ, neque vt eſt virtus, neque vt eſt ſacramentum; nam virtus pœnitentiæ eſt habitus quidam permanens, non habens partes, iſti autem ſunt actus tranſitorij, neque ſunt partes pœnitentiæ, vt eſt ſacramentum. Tenet etiam diſt. 14. q. 4. quod ſacramentum pœnitentiæ non eſt niſi ſola ſacerdotis abſolutio, qua virtus clauium ad conferendam gratiam applicatur, ex quo diſt. 16. q. 1. infert, huiuſmodi actus pœnitentis non eſſe partes pœnitentiæ, ſed potius diſpoſitionem præuiam, vt digne ſuſcipiatur ſacramentum. Sed profecto negare, quod tres iſtæ ſint partes pœnitentiæ, eſt negare vniuerſam Theologorum ſcholam *Contra* & omnes Doctores, qui vno ore partes pœnitentiæ *Scotum.* appellant: quin etiam hoc eſt negare authoritatem ſanctorum Patrum, à quibus ſermo hic deriuatus eſt, ac ſubinde generale ſacerdotum idioma, qui ita in tota Eccleſia loquuntur. Sunt ergo partes pœnitentiæ ſacramenti. Nam cum omne ſacramentum conſtet ex materia & forma, ſuſtineri non poteſt, quod ſola abſolutio ſit pœnitentia; ex quo fit vt actus iſti ſint materia ſacramenti, pro qua ſupponit nomen ſacramenti, connotando formam, ſicut baptiſmus ſupponit pro ablutione, & ideo iſtæ ſunt tres partes materiales ſacramenti, ſicuti carnes & oſſa ſunt partes materiales hominis.

Durandus diſt. 16. aliter hunc numerum partium inficiatur, dicens, quod ſola confeſſio eſt materia ſacramenti, eo quod eſt materia proxima; nam contritio non eſt niſi diſpoſitio, quia eſſe poteſt ſine ſacramento. præterquam quod cum ſit intus in mente, non eſt ſenſibile ſignum. Et quod ſatisfactio non ſit pars ſacramenti, ſed fructus eius, probat: tum quia ſequitur ſacramentalem formam, tum præſertim, quia non eſt de eſſentia, vt patet in confeſſione, quæ fit ſub articulo mortis, vbi nulla imponitur ſatisfactio. Et ideo diſt. 4. inquit, ſacramentum hoc vocandum eſſe ſacramentum, non quidem pœnitentiæ, ſed confeſſionis. Quod ex eo falſum eſſe conſtat, quia peccata ipſa confeſſa contritionem includunt, & propoſitum ſatisfaciendi, ſuper quæ fertur abſolutio. Quare omnes tres actus ſunt materia ad gratiam ſacramentalem partialiter concurrens cum forma. Et hæc eſt vera legitima Theologia quam Eccleſiæ vſus, & Synodus Florentina ſub his verbis tangit: Quartum ſacramentum eſt pœnitentia, vbi docemur ſacramentum ſupponere pro actib. pœnitentiæ. Et ſubditur, cuius quaſi materia ſunt actus pœnitentis, qui in tres diſtinguuntur partes: neque vero ait, quaſi, ac ſi non ſint vera materia, ſed quia non ſunt materia extrinſecus appoſita, vt ablutio, & chriſmatio, quarum prima, inquit, eſt cordis contritio: ſecunda, oris confeſſio: tertia, ſatisfactio pro peccatis ſecundum arbitrium ſacerdotis. Prætereà, contrarius error damnatus fuit primo a Leone pontifice X. deinde a Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. Can. 4. ſub his verbis, Si quis negauerit ad integram & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus pœnitentiæ, quaſi materiam ſacramenti pœnitentię, videlicet. contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit duas tantum eſſe pœnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio vel abſolutione, qua credit quis ſibi Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit. Poſt hos ergo ſacros canones fas non eſt negare tres eſſe partes pœnitentiæ, ſed veritas hæc tanquam de fide Catholica amplectenda eſt.

Ad argumenta Durandi. Eſt primum, quia nonnunquam homo confitetur ſine contritione cum ſola attritione, quæ ſufficit ad ſacramentum. Secundo Alexander III. c. Quodquidquam, de pœniten. & remiſſ. iubet, vt illi qui non habent propoſitum abſtinendi in futurum, nihilominus confiteantur, & tamen ſi confeſſio eſſet pars ſacramenti, eſſet peccatum ſacrilegij, quia cum ſit ficta, ſacramentum vitiaret. Ad primum reſpondeo, quod attritio exiſtimata contritio, dum forma ſacramentali informatur, fit etiam pars ſacramenti. Ad ſecundum negamus confeſſionem illius qui non habet firmum propoſitum emendandi vitam eſſe fictam, ſi tamen pœnitens defectum propoſiti confiteantur, quia confeſſio non eſt ficta, niſi vbi crimen aliquod celatur: vnde licet confeſſio illa inualida ſit ad gratiam, valet tamen ad præſtandam obedientiam prælato, qui illum poſſit ſalutaribus documentis admonere.

Digitized by Google

Argumentum aliud eſt, Contritio eſt in corde, confeſſio in ore, ſatisfactio in opere, quorum primum ad interiorem pertinet pœnitentiam, & duo ad exteriorem: pœnitentia vero interior nō eſt ſacramentū quia non eſt ſignū ſenſibile, ergo tantum ſūt duæ partes. Reſpondeo, quod quamuis contritio quantum ad eſſentiam ſit in corde, tamen quatenus propoſitum continet confitendi & ſatisfaciendi, ad exteriorem pertinet pœnitentiam. Quod ſi quis arguat, ſi contritio ſecundum ſuam eſſentiam non eſt pars ſacramenti, ſed quatenus includit confeſſionem, fit vt per ſe non ſit pars, atque adeo non ſint niſi duæ partes. Reſpondet S. Thom. art. 2. ad primum argumentum non dicere ſecundum eſſentiam non eſſe partem, ſed quod ſecundum eſſentiam eſt in corde, nihilominus ſecundum ſuam eſſentiam eſt pars, ſcilicet, quatenus eſt dolor, & deteſtatio peccatorum cum propoſito ea tollendi: ſed quia peccatum non tollitur niſi per propoſitum confeſſionis & ſatisfactionis, in ſua eſſentia includit idem propoſitum confitendi & ſatisfaciendi, & ideo ſunt tres partes habentes diuerſas rationes, inter quas contritio eſt aliarum initium. Nam cum confeſſio & vendicatio peccati fieri ab homine poſſit, vel inuito, cum punitur à iudice, & ſolum ad recompenſandam iniuriam ſine intentione amicitiæ, vel ab ſpontaneo, ad reconciliandam amicitiam, contritio illa, quæ propoſitum hoc poſtremum habet, diſtincta pars eſt à confeſſione & ſatisfactione ſecundum ſe conſiderata. Itaque contritio per ſe eſt pars ſacramenti, ſed per ſe, non eſt ſignum ſenſibile, niſi quatenus per confeſſionem & ſatisfactionem innoteſcit, ſicut conſenſus interni contrahentium matrimonium.

Vltimo arguitur, in ſacramentis nouæ legis confertur gratia, ſed per ſatisfactionem talis non confertur, quia ſubſequitur abſolutionem, imo vero quandoque non eſt neceſſaria, vt dum quis in articulo mortis confitetur, ergo non eſt pars. Reſpondeo, ſatisfactionem conferre gratiam prout eſt in propoſito, & auget eam in exercitatione, ſicut baptiſmus adulto accedenti in gratia, eam illi auget. Conſiderate ſolutio iſta audienda eſt, nam ſatisfactio, quando vi clauium eſt iniuncta à ſacerdote, peculiarem quendam modum habet augendi gratiam, tanquam pars ſacramentalis, præ ſatisfactione illa, quam quis ſua ſponte faceret: quapropter ſacerdotes non bene pœnitentibus conſulunt ſatisfacere paratis, non iniungendo eis dignas pœnitentias.

Ad argumentum Durandi ſupra factum, quod cum ſine ſatisfactione poſſit eſſe legitimum ſacramentum, ſequatur non eſſe partem, negatur conſequentia: nam licet ſine parte eſſentiali res conſiſtere non poſſit, ſine parte tamen integrali, qualem nos ponimus ſatisfactionem, eſſe poteſt. homo enim quamuis ſine anima exiſtere non valeat, ſine manu tamen ſic. Ideo.

Dubium eſt, an prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ. Reſpondeo concluſione affirmatiua, tria hæc partes eſſe integrales pœnitentiæ. Vt enim ad propoſitum ſpectat, tria ſunt genera partium, ſcilicet, eſſentialium, vt materia & forma, & ſubiectiuarum, vt ſpecies generi, ſcilicet homo & equus animalis, & potentialium, vt potentię animæ, ſcilicet, intellectus & voluntas, quæ dicuntur eius partes componentes eſſentiam ſacramenti, vt materia & forma. Quidam tamen dixerūt, quod eſſent partes ſubiectiuę, ita vt iſtę ſint prædicationes generis, contritio eſt pœnitentia, confeſſio eſt pœnitentia, &c. Sed quod hoc ſit falſum inde patet, quia in ſingulis partium ſubiectiuarum eſt tota ſubſtantia generis, & ideo verum eſt, quod homo eſt animal, & equus etiam eſt animal: contritio vero non eſt ſacramentum pœnitentiæ, neque confeſſio, ſed omnes ſimul tres partes ſub connotatione ſuperuenientis formæ abſolutionis, vt expoſuimus. Alij vero dixerunt, quod eſſent partes potentiales, itaque ſicut anima per potentias, ſic pœnitentiæ ſacramentum per has partes operatur. Sed neque hoc eſt verum, quia partibus potentialibus adeſt ſubiectum ſecundum totam ſuam eſſentiam, non quod intellectus ſit anima, imo eſt proprium eius accidens, vt ait Ariſtoteles, ſed quod ſit in tota eſſentia animæ: tota enim eſſentia adeſt intellectui, & tota voluntati. Sacramentum vero pœnitentiæ non totum confeſſioni, vt Durandus exiſtimat, ſed totum (forma ſcilicet ſacramenti) adeſt omnibus ſimul, ſicut anima informat omnes partes corporis. Et hæc eſt propria ratio partium integralium, videlicet vt ſimul ſumptæ recipiant formam. Illę enim ſunt partes integrales, è quibus perfectio totius integratur. Ex his tribus gerentibus vicem materiæ informatæ per formam abſolutionis integratur ſacramentum pœnitentiæ.

Contra hanc tamen diffinitionem ſunt duo argumenta. Primum, peccatum cordis, oris, & operis ſunt partes ſubiectiuæ, hoc eſt, ſpecies, imo genera peccatorum, nam quodlibet per ſe eſt peccatum, ergo etiam pœnitentia cordis, oris, & operis erunt partes ſubiectiuæ pœnitētię: negatur conſequētia. Ad cuius intellectū aduertendū eſt, quod peccata cordis, oris, & operis poſſunt duobus modis conſiderari. Vno modo per ſe & abſolute ſecundum ſuam rationem, quæ in aliqua harum potentiarum conſummatur, & iſto modo ſunt ſpecies, imo genera peccati. Exempli gratia, hæreſis, quæ in intellectu conſummatur, per ſe eſt peccatum cordis: ſimiliter conſenſus in delectatione venerea ſine ordine ad opus contumelia vero per ſe eſt peccatum, quod conſummatur in ore: homicidium ſeu adulterium, quod conſummatur in opere: & iſto modo non eſt ſimile de pœnitentia, eo quod malum ex ſingulis defectibus conſummatur, bonum vero non niſi ex integra cauſa. Alio autem modo diſtinguntur illa peccata, non tanquam genera, ſed tanquam gradus eiuſdem peccati: vt ſi quis conſentiat in homicidium, & dicat ſe perpetraturum, & tandem perpetret, vnum quidem eſt peccatum habens gradus in corde, ore, & opere: quare tunc ſatis eſt confiteri homicidium, & tunc illi gradus ſe habent ſicut partes integrales; atque huius inſtar ſe habent hæ tres partes pœnitentiæ, quæ ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio.

Secundo arguitur, ex partibus integralibus, ſimul & æqualiter conſtituitur totum, ſicut linea ex ſuis partibus, ſed hoc non contingit hic, ergo non ſunt partes integrales. Reſpondeo ad maiorem, inter partes quaſcumque integrales eſſe ordinem adinuicem, diuerſimode tamen: nam quædam habent ordinem ſitu tantum, ſiue conſequenter ſe habeant, vt partes exercitus ſine ſe tangant, ſicut partes aceruì, ſiue etiam colligantur, ſicut partes domus, ſiue etiam continuentur, ſicut partes lineæ: & hę partes quia non ſunt entia ſucceſſiua, neque habent diuerſas virtutes, ſimul & ęqualiter conſtituunt totum. Quædam vero habent inſuper ordinem temporis, vt mane, meridies, & veſper: & iſtæ, quia ſunt ſucceſſiuæ non eodem momento conſtituunt, ſed ſucceſſione. Aliæ vero partes præterea habent ordinem virtutis, ſicut partes animalis, quarum prima virtus eſt cor, à qua reliquæ pendent, & inter reliquas aliæ ab aliis. Et iſto modo ſe habent partes pœnitentiæ, quarum reliquę, vt legitimæ ſint, ex contritione pendent, & ſucceſſu temporis vnam integram materiam ſacramenti conſtituunt.

Pro Ambroſio reſpondeo, eius verba referenda eſſe ad publicam pœnitentiam, non enim oportet confeſſione & ſatisfactione publica quod occultum eſt prodere, ſed ſatis eſt occultis lachrymis, & confeſſione ſecreta ſoli ſacerdoti accuſare delictum, quod pudet nos publice confiteri. Quod vero Ambroſius inquit, ſe lachrymas Petri legiſſe, confeſſionem non legiſſe, Magiſter Sent. 4. ait, neque confeſſionem, neque ſatisfactionem excludere, quia multa facta ſint, quæ ſcripta non ſunt, & quia forte confeſſio, qua nunc vtimur, tunc nondum ita expreſſe diffinitum erat, eam, & eius partes eſſe de iure Diuino, vti Concilia diffinierunt.

Digitized by Google

Pro Chryſoſtomo reſpondeo, inſaniam hæreticorum in ipſos retorquens: & vice verſa eos interrogo, ſi fides ſufficit, vt à peccatis deſiſtamos, neque vltra ſatisfactionibus & indulgentiis opus eſt, cur Chryſoſtomus vbique prædicat opera ſatisfactoria pœnitentiæ, ſiquidem homil. in Matth. 10. oſtendens quod non ſufficiat à peccato ceſſare, niſi ſatisfaciamos, per ea, quæ delictis perpetratis aduerſa ſunt, ait, agemus pœnitentiam pœnitētiā dico, non ſolum vt à malis prioribus deſiſtamus, verumetiā vt bonorū operū fructibus impleamur. Facite, inquit Ioan. fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus, ſi vtique peccatis aduerſa faciamus. Verbi gratia, aliena rapuiſti, incipe donare iam propria: longo tempore es fornicatus, à legitimo vſu coniugij ſuſpendere ad perpetuam continentiam ſæpius paucorum dierum caſtitatem meditare: neque enim vulnerato ſufficit ad ſalutem tantummodo ſpicola de corpore euellere, ſed etiam oportet remedia adhibere vulneribus. Rurſus homil. in Pſalm. 106. ita ſcriptum eſt, Cum peccatum attulit mortem, confeſſio adfert ſanitatem, confeſſio enim pœnitentiam monſtrat, ſatisfactio veniam ſibi Diuina pietate conciliat. Et infra ſequitur. Peius eſt Dei offenſam non ſatisfactione placare, quam peccando Dei bonitatem offendere. Et paulo poſt, Confeſſio reddat quod peccatum detraxeras, curet pœnitentia quod delictorum macula ſordidarat, ſerpentinum virus, ſatisfactionis antidoto recuretur. Hæc Chryſoſtomus. Pro cuius authoritate hæreticis reſpondentes, dicimus, ſufficere Deo, vt nobis tam culpæ quam pœnæ veniam concedat, vt à peccatis iam ſacerdoti confeſſis deſiſtamus, ſed manent ſatisfactiones & indulgentiæ ad pœnas temporaneas expiandas, quibus poſt condonata crimina, in hac vel in alia vita ſumus obnoxij.

XIX. QVÆSITVM

Christi mors an lugenda ſit.

Luca. 23. AMbroſius in illud, *Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, &c.* Poſtquam Domini ſermonem ad fœminas conuertiſſet, ad Crucis ſermonem ſtatim erumpit in verba triumphalia, non lugubria, ſed iam trophæum victor ſuum attollat, ac deinde nunc quoniam trophæum iam vidimus, currum ſuum triumphator aſcendat.

Theophilactus. Theophilactus eandem clauſulam elucidans inquit, Mulieres quidem genus hominum eſt facile lachrymans & plorans, quaſi graue quiddam accidiſſet Domino plorant, compaſſionem præ ſe ferentes magnam, & iniuſtitiam lamentantes: at ille non approbat, ſed magis increpat illas, voluntarie enim patiebatur, non decet autem lamentari eum, qui ſponte & pro ſalute omnium patitur, ſed cognitum eſt, vt ille magis laudibus efferatur & celebretur, per crucem enim & mors deſtructa eſt, & infernus captiuus factus, lamenta enim his, qui ſponte patiuntur, nullam conſiderationem adferunt, proinde Dominus eas, quæ ipſum lugebant, increparet.

Beda. Beda lib. 6 commen. in Lucam ſic ſcribit, Ne me, inquit Chriſtus, moriturum lamentemini, cuius cita reſurrectio mortem ſoluere poteſt, cuius mors & omnem mortem, & ipſum mortis deſtructura eſt authorem.

Eraſmus. Eraſmus colligit ex his, non licere Chriſtiano viro paſſionem Chriſti deflere, mortemque ipſius lachrymis proſequi, quia Chriſtus mortem ſuam non lugubrem, ſed glorioſam eſſe voluit, neque deplorari voluit, ſed adorari, vt quæ ſponte pro totius mundi ſalute ſuſcipiebatur.

Pro Ambroſio. Communis conſenſus Patrum tenet ſententiam contrariam Eraſmi, & prædictæ authoritates Patrum accipiendæ ſunt eo ſenſu, quo Chriſtus ad mulieres lugentes dixit, Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos flete. Quibus ſane verbis non prohibuit ſen fœminis Hieroſolymitanis pro quodam charitatis affectu prudenter & decore deflere, neque enim credibile eſt Chriſtum in his aut vetuiſſe aut reprehendiſſe, quod condoleſcentis naturæ ſenſus ſuggeſſit, amicitiæ ratio ſuadet, & Diuina prophetarum oracula futurum prædixerant. Nam, vt cetera omittam, Mariæ matris animam iuxta Simeonis vaticinium doloris gladius in morte filij transfixit, huius autem dolorem ac lachrymas nemo credat à Chriſto damnatas, niſi prorſus deſipiat? aliud ergo flendi genus Chriſtus filiabus Hieruſalem prohibuit, nempe, muliercularum aliquot cæcum & indecorum luctum, quæ nondum agnoſcentes Diuinam filij Dei potentiam, & ineffabilem charitatem, qui volens & libens pro ſalute ſuorum vltro properaret ad mortem, lugebant illum, vt infirmum & imbecillum hominem inuicto animo dira & indigna patientem, neque ſe potentem ab hoſtilibus iniuriis defendere; huiuſmodi dignum fletum compeſcens Chriſtus, admonet vt ſeipſas potius ac filios ſuos hac lugendi ratione deploret, quibus immineret ineluctabilis calamitas, & ineuitabile vrbis excidium. Ex his liquet Chriſtum non prohibuiſſe neque damnaſſe pium ac religioſum lugendi morem, quo Chriſtiana eccleſia ſingulis annis memoriam paſſionis & mortis Chriſti lugubri pompa & flebilibus cæremoniis concelebrat. Nouit enim eccleſia ſpiritu Chriſti edocta conſentaneum eſſe, vt filij ſui, qui membra ſunt Chriſti, Chriſto capiti conforment, dolentes & compatientes, proindeque huiuſmodi flendi ritum inſtituit, in quo potiſſimum ac maxime omnium iuſſit lugeri peccata noſtra, vt pote cauſa mortis Chriſti. Vnde Paulus ad Hebræos, Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit aduerſus ſemetipſum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini in animis veſtris deficientes, id enim recogitantes intelligimus expiationem delictorum noſtrorum Chriſtum in mortem adegiſſe. Quod & propheta Zacha. tāquam præcipuum monuit, inquiens, Plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, non dixit tantummodo, plangent eum, ſed plangent ſe ſuper eum, hoc eſt, flagitia ſua poſita ſuper eum, qui pœnam ipſorum morte ſua luit. Eraſmus cauendus in aſſertione hac, ſicut & in aliis.

VIGESIMVM QVÆSITVM.

Deitas ab humanitate Christi an morte ſeparata fuerit.

AMbroſius lib. 10. in Lucam docens quomodo Redemptor noſter expirauerit, locum hunc elucidans, *Et hæc dicens expirauit*, Lucæ 23. videtur ſentire, humanitatem Chriſti morientis à Diuinitate verbi fuiſſe ſeparatam, ſic ſcribens, Ego non erubeſcam fateri, quod Chriſtus non erubuit voce magna profiteri, conteſtatus receſſionem Diuinitatis & corporis, ſic enim habet: Clamauit Ieſus voce magna dicens Deus Deus meus reſpice in me quare me dereliquiſti? Clamauit homo Diuinitatis ſeparatione moriturus, nam cum Diuinitas mortis libera ſit, vtique mors eſſe non poterat, niſi vita diſcederet, quia vita diuinitas eſt.

Hylarius Canone 33. in Matth. hunc locum diſſerens, Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Mat. 27. ſententiæ Ambroſij ſubſcribit, ſic inquiens, Clamor vero ad Deum corporis vox eſt recedentis a ſe verbi Dei conteſtata diſſidium: denique cur relinquatur dicens, Deus meus Deus meus, quare me dereliquiſti? ſed relinquitur, quia erat homo etiam morte peragēdus. Math. 27

Doctores Scholaſtici de hac quæſt. 3. Sentent. diſt. 21 & S. Th. 3. parte, q. 50. artic. 2. quo quærit, an diuinitas fuerit ſeparata in triduo ab humanitate. Et reſpondet negatiue. Ratio eius eſt, quia illa quæ Deus gratis dat, & alicui communicat, ſine ipſius peccato nunquam auferuntur, quia ſine pœnitentia ſunt dona Dei, vnio autem animæ & corporis ad Diuinitatem fuit per gratiam facta, Diuinitas ergo nunquam à cor-

pore ſeparata eſt. Dubium tamen eſt, an concluſio iſta ſit de fide. Ratio dubitandi eſt, quia pleriqoe Doctores cum Alexandro Alenſi tenent, Chriſtum naturam irrationalem non potuiſſe ſumere, non ergo eſt de fide Diuinitatem in triduo fuiſſe corpori vnitam: probo quia in triduo corpus erat irrationale, ergo. Adhoc dicimus: primo, concluſionem S. Th. eſſe de fide: & illam negare hæreticum eſſet. Patet, quia articulus fidei eſt, quod Chriſtus ſepultus eſt non ratione Diuinitatis, neque ratione animæ, ergo ratione humanitatis verbo vnitæ. Secundo dico ſecundum Alexandrum, & eos qui illum ſequuntur, non poſſe aſſumere naturam irrationalem, tanquam finem vnionis, bene tamē tanquam medium: & ita corpus erat medium, vt verbum vniretur toti creaturæ rationali & iſto modo neque Alexander, neque alii negant quod Deus non poſſit creaturam irrationalem aſſumere.

Dubium tamen eſt, ſi Diuinitas corpori non maneret vnita, an Chriſtus diceretur mortuus. Reſpondetur affirmatiue, quia ad eſſe mortuum ſufficit, quod anima eſſet ſeparata, & ſicut Petrus examinis vere & proprie mortuus dicitur, ita & Chriſtus, anima a corpore ſeparata.

Circa rationem S. Tho. qua dicit, quod gratiæ gratia datæ non auferentur ſine peccato illius, cui communicatur, eſt dubium, & argumentum, quia contrarium experimur. Reſpondeo dupliciter: Primo, illa quæ dātur gratis & permanenter ad vltimum finem conſequendum, non perduntur niſi ex propria culpa, quæ vero dantur tranſitiue & per modum diſpoſitionis, nil prohibet, cum non propter vltimum finem donentur, quod ſine culpa perdantur. Secundo dico, rationem S. Tho. eſſe rationem congruentiæ, nempe. quod non eſt cauſa aliqua rationabilis, ratione cuius Diuinitas ab humanitate ſepareretur, & quare corpus dimiſerit, quia quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.

Dubium tamen eſt, an morte Chriſti ſit ſeparata Diuinitas ab anima. Reſpondet S. Th. art. 3. concluſione negatiua. quæ eſt de fide. Et probatur: quia de fide eſt, quod deſcendit ad inferos ſecundum animam Diuinitati vnitam, ergo. Dubium tamen eſt, an iſta ſit concedenda. Deus eſt anima, ſicut conceditur iſta, Deus eſt homo. Reſpondeo in triduo id affirmare hæreticum eſſe, ſicut modo affirmare iſtam, Deus eſt humanitas. Doctores tamen ſcholaſtici cum S. Th. art. 3. ad tertium, aſſerunt iſtam eſſe concedendam, Chriſtus habebat animam, & non ſolum hæc, ſed etiam iſta in triduo erat vera Chriſtus eſt rationalis & eſt intellectiuus: & ita in triduo concedendæ ſunt omnes propoſitiones, quæ non requirunt vnionem animæ ad corpus. Dubiū tamen eſt, an Chriſtus in triduo humanitatem dimiſerit. Si conceſſeris, aliquid ergo aſſumpſit, quod dimiſit, id autem eſt contra Damaſcenum. Quod enim ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. In contrarium eſt, quia ſi non dimiſit humanitatem, ergo viuebat, & vere erat homo quod eſt contra fidem. Ad hoc reſpondet Durandus, & optime 3. diſt. 21. q. 2. proprie non dimiſiſſe humanitatem. Ratio eſt, quia quod dimittitur in rigore per ſe manet, humanitas vero non per ſe manſit, ſed Diuinitati vnita, ergo proprie non dimiſit humanitatem Secundo dico, dato quod concedatur dimiſiſſe humanitatem, id tamen aſſerere contra Damaſcenum non eſſet, neque contra id, quod eccleſia recipit, intelligitur enim, non dimiſit, permanenter, quod ſemel aſſumpſit, ſed ad tempus, & hoc nil obſtat. Ex quo patet ſolutio ad argumenta.

Dubium tamen eſt, quod moderni omnes mouent loco citato, an Chriſtus dimiſerit aliquas alias partes. Verbi gratia, in vita ſua nutriebatur, & augebatur: in nutritione autem & augmentatione perduntur minores partes, & maiores augentur. Dubium ergo eſt, an hæ partes in Chriſto perderentur. Reſpondent moderni in augmentatione Chriſti nihil perire, ſed ſine perditione illarum partium augmentabatur. Sed ſi hoc eſſet verum, certe Chriſtus maior eſſet duobus hominibus: quod tamen affirmandum non eſt, quia eſt contra veram philoſophiam. Et ita dicimus, multas partes dimiſiſſe Chriſtum tempore quo augebatur. Et Damaſcenus intelligit de partibus eſſentialibus, & de per ſe.

Circa ſolutionem ad primum argumentum art. 3. eſt dubium quomodo ſtat cum concluſione S. Tho. illud, Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam: Reſpondet S. Thom. intelligi illud de ſeparatione animæ a corpore, & non de ſeparatione à Diuinitate. Sed contra arguitur, quia actiones ſunt ſuppoſitorum, non ergo poteſt de corpore intelligi, quod ponat animam ſuam a ſe. Secundo, quia Chriſtus non dicit corpus ponit animam, ſed ego pono animam: ex quo videtur S. Tho. non conuenienter reſpondere. Ideo dicimus, hoc loco animam non ſumi pro altera parte compoſiti, ſed pro vita, ac ſi diceret, Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam. Et animam pro vita vſurpare phraſis eſt ſcripturæ, vt patet Io. 10. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis, & Ioan. 12. Qui perdit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam, id eſt, qui perdiderit vitam, cuſtodit eam. Vnde Auguſt. in locum illum Lucæ 6. Interrogo vos, an liceat animam ſaluam facere, inquit, quod intelligitur, & loquitur de vita: & idem inquit lib. 2. de quæſt. Euangeli. q. 7. Et ita dicimus, quod locus ille, Nemo tollit animam meam a me, ſed ego pono eam capiendo animam pro vita, optime conſonare concluſioni S. Thom.

Dubium vltimum eſt, an Chriſtus in triduo fuerit homo, Reſpondet S. Th. artic. 4. duabus concluſ. Prima concluſio, error eſt dicere, quod Chriſtus in triduo fuit homo Secunda concluſio, ſecundum vulgarem & communem modum loquendi concedi poteſt, quod Chriſtus fuit homo mortuus. Circa hoc dubium Doctores aliqui errauerunt, licet non in ſenſu, ſed in verbis, vt puta Hugo lib. 1. de ſacramentis, parte 2, cap. vltimo, & Magiſt. Sent 3. diſtin. 22. & ibidem Doctores Scholaſtici, qui quæſtionem propoſitam dubiam fecerunt. Ideo arguitur contra primam concluſionem, Iſta eſt modo vera, Socrates eſt homo, & iſta, Adam eſt homo, ergo ſimiliter & iſta, in triduo, Chriſtus eſt homo, quia prædicatum vere prædicatur de ſubiecto. Secundo ex Durando, iſta in triduo erat vera, Chriſtus erat rationalis, ergo & homo, nam quando differentia prædicatur de aliquo, de eodem prædicatur ſpecies. Tertio iſta eſt modo vera, hic eſt homo, quando Chriſtus fuit in ſepulchro, habuit ergo vnam de in eſſe veram, nempe, hic homo erat in ſepulchro Quarto, iſta erat vera, Chriſtus eſt in ſepulchro, ergo iſta etiam, Chriſtus eſt homo Ex quibus videtur, quod aſſertio S. Thom. ſit dubia. Ad hoc dico, quæſtionem hanc dupliciter diſputari poſſe Vno modo in rigore Dialect. an iſta in triduo ſit vera, Chriſtus eſt homo, ſicut iſta. Adam eſt homo. Alio modo Theologice, Si Dialectice, Capreolus, 3. diſt. 22. q. vnica ad vnum argumentum Aureoli contra S. Thom dicit, iſtam, Chriſtus in triduo fuit homo, in rigore Dialectio eſſe falſam, quia regula illa, copula abſoluitur à tempore, quando prædicatum eſt de eſſentia & ratione ſubiecti, intelligenda eſt, quando ex parte ſubiecti non ponitur aliqua determinatio, quæ non conueniat eſſentialiter ſubiecto, & quia in Chriſto ſunt duæ naturæ, & altera illarum conuenit illi accidentaliter, ideo iſta eſt falſa, Chriſtus in triduo fuit homo Et quando obiicitur ei, quod eſt contra San. Thom. qui concedit iſtam Chriſtus eſt homo, reſpondet, quod licet iſta ſit vera, Chriſtus eſt Homo, tamen cum determinatione temporis addendo in triduo eſt falſa, quia copula abſoluitur à tempore: iſtæ tamen: Adam hodie eſt homo, Antichriſtus hodie eſt homo, ſunt falſæ, quia per illam determinationem fit, vt copula non abſoluatur à tempore. Et ad replicam, quia quando copula abſoluitur à tempore, propoſitio eſt vera, ſiue res ſit, ſiue non ſit, reſpondet id eſſe verum, dummodo non implicet aliquid *Capreol.*

Digitized by Google

accidentale & contingens, quia æquiualet huic. Deus & homo eſt homo, & ideo eſt neganda. Item, quia Chriſtus eſt nomen connotatiuum, ſicut albus, vnde ſicut in iſta, albus homo eſt animal, copula non abſoluitur à tempore, ita neque in iſta, Chriſtus eſt homo in triduo, & ita inquit, quod eſt neganda: addit tamen, iſtam, iſte homo eſt homo, in triduo eſſe veram. Hæc Capreolus. Ad hoc dicimus primo, quod quantum ad rigorem Dialecticum, vtrumque eſt probabile, ita, quod iſta in triduo ſit vera, Chriſtus eſt homo, ſicut iſta, Socrates eſt homo, Adam eſt homo. Secundo dico, Sancti Thomæ hic non fuiſſe diſputationem in rigore Dialectico, ſed ſolum Theologico, & ita diffinire quod Chriſtus in triduo actualiter non erat homo, vitam degens, vt nos viuimus, vnde, vt Capreolus ait, non diffiniuit, an iſta ſit vera vel falſa, Chriſtus eſt homo, ſed tantum, an Chriſtus ſit homo in triduo. Et inquit eſſe falſam, ſicut iſtam, Adam eſt hodie homo, Socrates eſt hodie homo. Sed contra hoc eſt argumentum, quia hæc eſt in materia naturali, Chriſtus eſt homo, ergo in triduo erat vera & neceſſaria. Reſpondeo, ad hoc quod propoſitio ſit in materia naturali, ſat eſt, quod per nullam potentiam creatam poſſit contrarium fieri, non tamen impedit, quod Deus poſſit contrarium facere, quia Deus poteſt naturam & materiam in materiam mutare, quia iſta, Deus eſt homo, ab æterno fuit in materia remota, in triduo in materia contingenti, modo vero in materia naturali.

Dubium eſt de veritate iſtius: Chriſtus eſt Chriſtus in triduo. Et probo, quod tunc eſſet vera, quia hæc erat vera, Chriſtus eſt in ſepulchro, ſed hæc æquiualet huic, Chriſtus eſt Chriſtus in ſepulchro, erat ergo illa vera. Dico ad hoc certum eſſe, quod Chriſtus ſupponit pro verbo ſuſtentante naturam humanam, & ideo illa eſt vera, & quæſtio eſt de nomine: ſed quia veriſimilius eſt, quod Chriſtus in triduo non erat homo, ideo non erat Chriſtus: quod ex eo conſtat, quia Chriſtus eſt vnica perſona ex duabus naturis Diuina & humana ſubſiſtens, in ſepulchro vero non conſtabat ex illis duabus naturis, non ergo erat Chriſtus. Item, quia Chriſtus idem eſt quod Meſſias, Meſſias idem quod Rex, ſed in triduo non erat Rex, ergo neque Chriſtus. Prætetea, in triduo non erat Ieſus, ſed Ieſus & Chriſtus pro eodem ſupponunt, ergo. Item, quia ſi Deus ab initio veniſſet, & aſſumpſiſſet corpus & animam, ſi tamen eam non informaret, non eſſet Meſſias, neque Chriſtus, quia promiſſus in lege futurus erat homo, ergo in triduo non erat Chriſtus, nihil enim conducit, quod corpus & anima prius eſſent coniuncta, cum tunc eſſent ſeparata. Vltimo arguit Durandus Dialectice, quia poſt reſurrectionem iſta eſt vera, iſte homo fuit in ſepulchro, ergo habuit vnam de præſenti veram, hanc, ſcilicet, iſte homo eſt in ſepulchro, aut in lymbo: quod ſi concedas, conuertendo ſequitur, quòd iſte homo exiſtens in ſepulchro eſt iſte homo exiſtens in lymbo, ſed conſequens eſt falſum, ergo. Moderni dicunt, quod quando in propoſitione aliqua implicatur aliquid accidentale, vt in iſta, album fuit nigrum, vel eſt propoſitio vniuerſalis, vt iſta, homo currit, quod tales propoſitiones prius ſunt reſoluendæ, quam ponantur in eſſe, & ideo illa debet prius reſolui nempe, hoc eſt in ſepulchro, id eſt, Filius Dei eſt in ſepulchro. Sed dicimus illam eſſe veram per ſynecdochen, capiendo partem pro toto, ſicut iſtam, Lazarus eſt in ſepulchro, quæ de rigore tamen Logico eſt falſa: & ita credo quod iſta, Chriſtus eſt Chriſtus, loquendo de Chriſto in triduo, ſimpliciter eſt neganda. Ad argumenta, & ad primum iam eſt reſponſum. Ad ſecundum reſpondeo, rationale dupliciter ſumi, vno modo complete, vt eſt differentia totius ſpeciei, alio modo incomplete, prout eſt in anima rationali. Primo modo in triduo rationale non dicebatur de Chriſto, Chriſtus eſt rationalis. Secundo modo ſic, & ex hoc non ſequitur, ergo eſt homo, quia tunc non erat differentia ſpeciei, ſed rationalitas erat in anima Chriſti. Ad tertium reſpondet Durandus 3. diſtinct. 22. quæſt. 2. quod modus ille ponendi in eſſe, habeat ſuas inſtantias, nam non valet, mille homines fuerunt in hac aula, ergo & modo ſunt. Ad quartum dico, quod propoſitiones illæ erant veræ per ſynecdochen, qua ſumitur pars pro toto, & quia ratione corporis fuit in ſepulchro, ideo iſta conceditur, Chriſtus fuit in ſepulchro, ex quibus conſtat argumenta non concludere.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſt. Sentent. 3. diſtinct. 21. vbi dilucidat dicta eius & Hilarij, & inquit eam ſeparationem de qua ambo loquuntur ſic eſſe accipiendam, ſicut intelligitur derelictio, quæ illis verbis ſignificatur, Vt quid me dereliquiſti, hoc eſt, non ſecundum ſolutionem, & diuiſionem vnionis Dei & hominis, ſed ſecundum ſucceſſionem protectionis, qua Diuinitas humanitatis patrocinium ad tempus deſerens, hominem illum in tormentis, doloribus, & morte deſtituit ſeparatum à defenſione, diuiſum ab vnione.

XXI. QVÆSITVM

Homines omnes an ad æternam vitam eligantur?

AMbroſius in commentariis epiſtolæ ad Rom. explicans illud, *Iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*, &c. inquit, Illi ſecundum propoſitum vocantur, quos enim præſciuit futuros ſibi deuotos, ipſos elegit ad æterna præmia. Quibus verbis expreſſe indicat æternam Dei erga ſuos dilectionem, electionem, prædeſtinationem & temporalem vocationem oriri ex meritis electorum ab æterno in Diuina præſcientia præuiſis. Item declarans illud, Miſerebor cui miſerebor, ſic ſcribit, Ego miſerebor, inquit, eius cuius miſertus ero, hoc eſt, eius miſerebor, cui præſcius eram quod miſericordiam daturus eſſem, ſciens conuerſurum illum & permanſurum apud me, & miſericordiam præſtabo, ei cui miſericordiam præſtitero, id eſt, ei miſericordiam dabo, quem præſciui poſt errorem recto corde reuerſurum ad me, hoc eſt dare illi, cui dandum non eſt, neque non dare illi, cui dandum eſt, vt eum vocet, quem ſciat obaudire, illum autem non vocet, quem ſciat minime obaudire.

Ambroſius Catherinus Compſ. epiſcopus in illud, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, Rom. 8. dogma hoc ſtatuit, Deum ab æterno ſua gratuitate & bonitate omnes homines, nemine eorum excluſo, nouiſſe, dilexiſſe, elegiſſe, deſtinaſſe, & in tempore ad vitam æternam vocaſſe, non tamen eodem modo & ordine: diſtinxit enim Deus omne genus hominum in duas partes ſiue claſſes in quarũ priori ac præſtantiori aſſumpſit eos quos recte appellare poſſumus quaſi præſcitos, prædilectos, prædeſtinatos, & præuocatos, quia Deus eximia quadam amoris prærogatiua illos præ aliis dilexit, præ aliis elegit, præ aliis deſtinauit, & ſingulari quodam priuilegio magis ac fortius quam cæteros vocauit, quales ſunt, Maria Virgo, Apoſtoli, Paulus, & alii, quos Deus tanto gratiæ munere donauit, tantiſque ad ſalutem præſidiis inſtruxit, vt ſalua etiam arbitrij libertate, à ſalute excludere nequeat, qui immutabili quodam & ineffabili Diuinæ prouidentiæ decreto ſtante, ſemper liberæ voluntatis arbitrio ad vitam æternam prædeſtinati ſunt. In ſecunda verò claſſe aptauit Deus reliquam humani generis multitudinem, quam, non fixo & ineuitabili decreto, ſed ſub conditione quadam mutabili ſaluos eſſe voluit, & ob id eos nec tanta gratiarum affluentia dignatus eſt, neque tot ac talibus ad beatitudinem conſequendam adminiculis adiuuit. Ambroſius igitur ad primam ſaluandorum claſſem referens quos ſpeciali priuilegio vocauit, ait, ad eam pertinere illos, quos Paulus ſcribit, ſecundum propoſitum vocatos eſſe, quibus omnia cooperantur in bonum, quos Deus præſciuit,

Digitized by Google

hoc eſt, præ cæteris ſciuit, & approbationis notitia nouit, quos Deus prædeſtinauit, hoc eſt præ omnibus, & ante omnes deſtinauit ad conformitatem imaginis filii eius, quos præ aliis potius iuſtificauit, potentius vocauit, ſplendidius magnificauit, quos nemo accuſare, nemo damnare, nemo a Chriſti charitate & gloria ſeparare poteſt, quia immobiliter prædeſtinati ſunt ad gloriam, neque augeri poteſt eorum numerus, neque minui. quibus tanta ineſt de futura gloria & præſenti gratia certitudo, vt vnuſquiſque eorum vna cum Paulo fidentiſſime dicere queat, Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque vlla creatura poterit ſeparare nos a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto. Hinc aduerſus reprobationis opinionem colligit, nullos fuiſſe reprobatos, eo modo quo Auguſt. Scholaſtici volunt, id eſt, nullos ab æterno odio Deo habitos, anteaquam illi in ſua propria voluntate quidpiam male egerint. Et contrariam opinionem ait, diram eſſe, & horribilem, & male piam, & contra vniuerſam ſcripturam militantem.

Et quia opinio hæc plebeis auribus applaudit, ideo operæ pretium duximus illam excutere. Et primum, quam ſit extorta expoſitio verborum Pauli, Quos prædeſtinauit, &c. vel inde palam fit, quod nemo hactenus excogitauit: omnes enim tam Græci quam Latini Patres, ſub verbo, prædeſtinauit, vnicum genus prædeſtinationis intelligunt, in quo vnanimiter intelligunt & agnoſcunt oppoſitionem ad verbum, reprobauit, & non relationem ad alios communiter deſtinatos: nam, præ, non id ſubnotat quod præ aliis altius deſtinati, ſed importat præceſſionem æternitatis ad tempus gratiæ & mirabile quidem eſt, quomodo Patres omnes contempſerit, qui ſuper præſenti loco, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, omnes concorditer confitentur, prædeſtinationis & reprobationis diſcrimen: & contra omnes, inquit, illi dicuntur odio haberi, qui communiter deſtinati ſunt, & ſaluandi non ſimpliciter, ſed reſpectu ſingulariter prędeſtinatorum, eo *1. argumentum.* quod non ſunt electi ad gratiam tam excellentem, cum tamen ex æquo odium Eſau oppoſitum eſt dilectioni Iacob. Reſpondeat, quæſo, verum iniquos omnes in ſua iniquitate è vita decedentes Deus odio abſoluto habeat in altero ſeculo, quos miſſurus eſt in ignem æternum: certe hoc negare non valet. Et rurſus an illud odium abſolutum, & voluntas puniendi in tempore, aduenit Deo, an potius fuerit in ipſo ſempiterna: neceſſario dabit hoc ſecundum, alias Deus eſſet mutabilis, neceſſum ergo eſt reprobationem concedat, *2. argumentum.* quæ nihil aliud eſt, quam abſoluta voluntas Dei & æterna, excludendi quoſdam a regno. Et confirmatur hæc ratio, illo tunc articulo, quo Deus quoſdam certa & abſoluta voluntate ordinauit ad gloriam, nunquid de reliquis etiam aliquid abſolute diffiniuit; quis ambigat? cum ergo in finali iudicio duas tantum hominum ſortes diſcreturus ſit Chriſtus, eorum ſcilicet, qui admittuntur in regnum, & aliorum, qui mittuntur in ignem, conſequens fit, vt Deus in illa æternitate quotquot abſoluta voluntate non ordinauit ad gloriam, abſoluta contra deſtinauerit in gehennam, hoc autem eſt quod Patres intellexerunt nouæ reprobationis: fuit ergo manifeſtus abuſus aliud genus prædeſtinatorum, vel ſaluandorum excogitare, quam eorum, qui abſoluto propoſito & voluntate prædeſtinantur: prædeſtinatio namque & reprobatio ſecundum abſolutam voluntatem exiſtimari debet, & non ſecundum conditionalem. Quapropter quamuis reprobi in ſenſu diuiſo poſſint ſaluari, propterea quod nulla illis libertas adempta eſt, non tamen ſunt ſaluandi. In ſumma quæro ab iſto, an illi quos vocat ſaluandos, & non prædeſtinatos, abſoluta voluntate fuerint deſtinati ad gloriam, & tunc proprie ſunt prædeſtinati, an vero non niſi conditionali & antecedenti voluntate? Verum neceſſe eſt dicere, quod nunquam peruenient ad gloriã: nam aliàs voluntas gloriæ illis conferendæ æterna fuiſſet in Deo & abſoluta: ſi ergo non ſunt peruenturi ad gloriam, ergo neque ſunt ſaluandi, & ex conſequenti, mittendi ſunt foras, atque adeo exilium abſoluta voluntate ab æterno illis decretum eſt, quod eſt eoſdem eſſe reprobos. Rurſum, ſi ſolum ob conditionalem voluntatem Dei dicuntur homines prædeſtinati, fiet, vt vniuerſi mortales ſint ſaluandi: vel declaretur propter illos, qui abſoluto propoſito ſunt prædeſtinati, quinam ſint ſaluandi, & qui *3. Argumentum.* minime, quod ſi vniuerſi concedantur eſſe ſaluandi, conſequens fiet, vt damnandi, hoc eſt, qui vere damnabuntur, ſint ſaluandi: at cum hanc opinionem tot ſubſequantur abſurda, patronus tamen eius adeo habet illam pro euidenti, vt pluſquam cæcos exiſtimet, qui eam ingenue non confitentur. Præſtat nihilominus communis Patrum ſententia, nullos eſſe ſaluandos, niſi qui ſunt prædeſtinati, quorum numerus eſt certus, qui neque augeri, neque minui poteſt, vt in de Corr. & gratia, & alibi crebro author eſt *Auguſt.* Auguſtinus, inter quos tamen ſunt nonnulli eximie prædeſtinati, vt Beata Virgo, & poſt eam Apoſtoli, tum quod ad excelſum gradum gloriæ ordinati ſunt, tum quod fuerint in gratia confirmati.

Ad obiecta reſpondemus, & primum eſt, quod eam horret animus audire clementiſſimum Deum, vt oſtenderet iuſtitiam ſuam, meditatum fuiſſe pœnas ante peccatum, tanquam multitudinem, quam creauit mortalium, odio habuiſſet, anteqaam eſſet odio digna. Argumentum hoc, ſi aduerſus ſenium Lutheranorum dirigatur, lethaliter illos ferit, vt qui aiunt, Deum pro ſua voluntate odiſſe quoſdam? atque adeo ita indurasse, anteaquam quidquam boni vel mali agerent, ne iuſſa ſua capeſcere valeant, & ſalui fieri: qua ratione Deum faciunt authorem mali. Patres autem & Scholaſtici non ſic impie loquuntur, ſed hoc prorſus quod in tempore fit, aiunt æternum fuiſſe in voluntate Dei Vnde ſicut neminem punit niſi ob commiſſa delicta, ita neminem reprobat, niſi ob eandem culpam præuiſam, quod fecit, vt iuſtitiam ſuam oſtenderet: neque hoc negari poteſt, nam quæro ab iſto, cum omnibus pueris poſſet Deus per ſacramentum proſpicere, cur aliquos perire ſinit? Item, cur illa ſigna, quæ fecit in Iſrael, non fecit inter Tyrios & Sydonios, quos *Lucæ.10.* ait Chriſtus crediturus fuiſſe, ſi ea vidiſſent. Præterea, quamobrem cum Pharaonem & reliquos obſtinatos potuerit ſpecialioribus auxiliis emollire, eos perire permiſit? Reſpondet iſte, quia nemini quicquam debet: at licet reſponſio ſatis ſit, vt Deus ab iniquitate vendicetur, plene tamen non ſatisfacit: nam cum neque prædeſtinans quicquam deberet, ſcrupulus reſtat, cur eius voluntas efficax fuit in illos, non autem in iſtos, profecto nulla eſt cauſa finalis, niſi quam dat Paulus, vt iuſtitia Dei appareret, quæ ſi infernus non eſſet, adeo illuſtris non eſſet: quam ergo cauſam finalem cernimus in temporaneis effectibus, qui in æternitate fuerunt præuiſi, eandem tribuimus reprobationi: punit enim malos ad oſtenſionem gloriæ ſuæ, & eadem de cauſa permiſit eos in culpam cadere, atq; eadem eoſdem reprobauit Sed ais, crudelem fuiſſe Deum, quod tantam multitudinem odio habuerit. Reſpondeat ipſe quæſo, an ſit crudelis, propterea quod tantam multitudinem permittit præcipitem ire in perditionem, quantam in die iudicii conſpiciemus? quod ſi non ob hoc dicitur, profecto neque fuit, ſi quod facit in tempore, decreuit in æternitate.

Obiicit & illud Petri, quod Deus nolit aliquos perire: & quod non vult mortem impii, ſed magis *2. Petr. 3.* vt conuertatur, & ſexcenta, inquit, huiuſmodi talia. *Ezec. 18.* Sed reſpondeat ipſe nobis, nunquid Deus odio habet peccatores, & perfecto odit illos, qui in peccato decedunt, & odio eſt Deo iniquus, & iniquitas eius, Profecto, reſpondere non poteſt, niſi ſub diſtinctione, ſcilicet, quod voluntate antecedenti nolit aliquos perire, conſequenter

tamen permittit pereuntes perire, & odio habet illos. Has ergo differentias voluntatum, quas per effectus Dei deprehendimus, & concedimus eſſe illi ſempiternas. Reliqua ſuorum argumentorum phalanx per hæc euaneſcit. Non ergo erat, cur iſte reuerendus epiſcopus in prologuio ſui libelli diceret, punctum ſe prædeſtinationis vera ratione attigiſſe, quæ Auguſtino ac cæteris antea Patribus celata ſemper fuiſſet. His dilucidatis, liquet reſponſio ad priorem quæſtionem Pauli, nullam reſtare in Deo iniquitatem, eo quod in ſua prædeſtinatione nulla ſunt præuiſa humana debita miſericordię, ſed tantum reprobationis demerita. Et ideo quod bonus fuerit in aliquos, nemo aliorum iniquitati tribuere valet, niſi cuius oculus, iuxta Euangelicam parabolam, nequam eſt. Et ſanè mirandum, inficiatores iſtos prædeſtinationis hoc non animaduertiſſe, quemadmodum neque ipſi aliter poſſunt reſpondere: nam licet gratis demus eis, prædeſtinatos propter ſua bona opera præuiſa electos fuiſſe, cum negare nequeant, eadem opera præuiſa non niſi Deo authore perfici, reſpondere tenentur, cur his præ cæteris auxilium præſtitit, vt ipſius inſpirationi aſſentirent. Ad quod reſpondere aliud nequeunt, quam quod nos reſpondemus, ergo in operibus merę gratię nulla poteſt eſſe perſonarum acceptio, ſed in operibus iuſtitiæ. Quod quidem perſpiciens Paulus, non aliter liberat Deum hac iniquitatis macula, quam dicendo quod pro ſuo beneplacito cui vult miſeretur, & quem vult indurat. Sed tamen vbi capite 2. de iudicio finali ſermonem texit, quia in operibus iuſti vera eſt iuſtitia, atque adeo acceptio eſſe poſſet, ſi non pro conditione operum redderetur præmium, non recurrit ad beneplacitum Dei, ſed ait, quod vnicuique reddet iuxta opera ſua: ob idque Dauid miſericordiam & iudicium cantabat Domino: & Chriſtus inquit, Non veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluum faciam mundum: quia primus aduentus ſumma eſt miſericordia: quando vero venturus eſt, iudex erit.

Pſal. 110. *Ioan. 12.*

Igitur ſi in genere quæſieris, cur quoſdam prædeſtinauerit, quoſdam vero reprobauerit, reſpondemus, quod prædeſtinationis nulla eſt in nobis cauſa, reprobationis vero meritum (quin potius demeritum) eſt in nobis, finis autem in Deo, nempe manifeſtatio iuſtitiæ eius. Si autem in particulari ſcrutari pergas, cur hos prædeſtinauit, vt Iacob & Paulum, hos vero reprobauit, vt Eſau & Iudam? Reſpondet ſuper Ioannem Auguſtinus, Cur hunc trahat, & illum non trahat, noli iudicare, ſi non vis errare: quamuis tractionis alta ratio eſt, quia eſt effectus prædeſtinationis: & ideo ſubdit: Nondum traheris, ora vt traharis: at non dixiſſet, Non es prædeſtinatus, ora vt prædeſtineris, tametſi quia res nobis abdita eſt & recondita, optare ſibi quiſque apud Deum poteſt &, vtinam & ego Domine in numero ſim prædeſtinatorum.

Circa prædeſtinationem, an detur cauſa illius, an non? fuerunt diuerſæ ſententiæ Doctorum, quarum vna, quam ſequitur Ambroſius, tenet quod opera iuſtorum præuiſa fuerunt cauſa ſuæ iuſtificationis, non illa quæ in puncto iuſtificationis concurrunt, ſed ea quæ per vſum gratiæ ſubſequuntur, vt puta quod Deus penitus conſtituiſſet gratiam ſuam communicare illis, quos præſciuit bene illa vſuros, ſicuti rex quiſque prouidentiſſimus eum donaret equo in bello, quem noſſet ſtrenue illo præliaturum, illique arcem concederet, quem exiſtimaret conſtanter propugnaturum. In qua opinione olim plures Patres fuerunt, vt conſtat ex illo quod refert Proſper in epiſtola ad Auguſtinum, his verbis: Illud etiam qualiter diluatur quæſumus, patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtret. Quod retractis priorum de hac re opinionibus pene omnium pars inuenitur & vna ſententia, qua propoſitum & prædeſtinationem Dei ſecundum præſcientiam receperunt, vt ob hoc Deus alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finis vniuſcuiuſque ab eo præuiſus ſit, & ſub ipſo gratiæ adiutorio, in que futurus eſſet, voluntate & actione præſcierit. Quin etiam video pleroſque multos iam nunc temporis hanc opinionem plauſibiliter ſuſcipere, & fauere illi: nam alias percipere nequeunt, quomodo non ſit Deus perſonarum acceptor: & præterea quomodo prædeſtinatio non tollat libertatem arbitrij: præterquam quod Paulus affirmat reddendum vnicuique iuxta opera ſua, vbi inſinuat, gloriam pro meritis reddi, quæ effectus ſunt gratiæ.

Proſper.

1. argumentum. Opinio tamen iſta eſt omnino falſa, & ſacræ ſcripturæ aduerſa, cuius ratio eſt; quia opera, quæ effectus ſunt prædeſtinationis, nequeunt eſſe ipſius cauſa motrix & efficiens, de qua iſti loquuntur, opera autem illa effectus ſunt prædeſtinationis, non ergo ſunt cauſa: prædeſtinatio enim eſt deſtinatio ad illum ſupernaturalem finem, quem naturæ viribus attingere non valemus, & ideo quodcunque medium nos illuc perducit, effectus eſt prædeſtinationis. Quod Paulus ſapienter nos admonet, vbi prædeſtinatos vocat vaſa miſericordiæ, quæ Deus præparauit in gloriam. Quo fit, vt illa, qua reconciliamur, gratia, effectus ſit prædeſtinationis, iuxta illud, Quos prædeſtinauit hos & vocauit, & eoſdem iuſtificauit, id eſt, quia prædeſtinauit, iuſtificauit; cum ergo opera, quæ gloriæ ſunt merita, effectus ſint & munera eiuſdem gratiæ, qua recte vtimur, fit, vt & eadem opera effectus itidem ſint eiuſdem prædeſtinationis. Atque hic proditur latens fallacia, concedimus enim, quod inter effectus prædeſtinationis vnus eſt cauſa alterius, at nullus eſſe poteſt cauſa prædeſtinationis: & enim vt architectus prænoſcens prius finem, materiam deinde præparat, ita Deus Iacob, verbi gratia, prædeſtinauit ad vitam, & ob id contulit ei gratiam, adiuuitque eius arbitrium, vt exerceret opera, per quæ illuc perduceretur: quæ opera tum effectus ſunt gratiæ, tum & cauſa gratiæ. Quo demum fit, vt gloria quæ ſupremus eſt finis, ſit quidem in intentione Dei prima, in executione tamen poſtrema. Et hac ratione Pauli dicta cohærent, qui vbicumque loquitur de gratia, illā ait gratis & abſque operibus nobis impendi: vbi autem de gloria, illam propoſitam eſſe nobis, aſſerit propter opera. Eſt ergo paralogiſmus dum ſic infert, opera quæ vſus ſunt gratiæ, ſunt cauſa gloriæ, ergo ſunt cauſa prædeſtinationis ad gloriam, ſed hoc conſequitur quod Deus prædeſtinauit nos, vt per hāc gratiam ac talia opera promoueremur ad gloriam. Et hinc conficitur ſecundum argumentum contra iſtam opinionem, retorquentes in eos telum, quod ipſi contra nos contorquent. Aiunt quippe, niſi Deus ob præuiſa opera iuſtorum, eos prædeſtinauerit, acceptorem eſſe perſonarum: hoc enim neque ipſi excutere valēt niſi ratione noſtrā: ſi merita illa, ob quæ homines prædeſtinantur, nō niſi præueniente auxilio Dei fiunt; reſpondeant cur è duobus, verbi gratia crucifixis latronibus, alteri propoſuerit efficaciter auxiliari, alteri vero minime: re vera nulla exſtitit alia cauſa, niſi quia neutri quicquam debebat. Sed tertio arguitur, reprobis ea male vſuris ſæpenumero Deus confert gratiam, ergo & quam largitur prædeſtinatis non confert præuidens tanquam cauſam bonum vſum eius, eadem namque eſt ratio ex parte Dei communicandi omnibus gratiam ſuam. Niſi ridiculus quis dixerit, Quando duo paruuli baptizantur, quorum alter reprobus eſt, alter vero prædeſtinatus, diuerſis eos rationibus abluiſſe ab originis labe, eum recepiſſeque in gratiam ſuam, vnde tunc propterea conſequeretur, quod gratia prædeſtinato collata propter opera præuiſa minorem haberet rationem gratiæ, quam illa quæ donatur reprobo omnino gratia. Adde, quod cum prædeſtinatis ipſis ſæpe Deus impertiat gratiam, qua male vtuntur, relabentes in culpam, falſum eſt, quod prædeſtinatorum gratia conferatur ſemper ob opera præuiſa, atque adeo fit, vt neque prædeſtinatio fiat propter huiuſcemodi opera. Quartum argumentum eſt inſolubile, quod Auguſtinus facit in epiſtola ad Sixtum, Gratia, qua paruuli in baptiſmo

2. argumentum. *3. Argumentum.*

Digitized by Google

abluuntur quia ante vſum rationis obeunt mortem, nõ illis datur propter opera præuiſa, quæ nunquam facturi ſunt, ergo neque ſi victuri eſſent, illam reciperent tali ratione, vnius enim rationis eſt gratia illa baptiſmalis: niſi in dementiam illorum incidas quos Proſper eadem epiſtola refert, quod ex paruulis tales perdũtur, taleſque ſaluantur, quales futuros illos in annis maioribus, ſi ad adultam ſeruarentur ætatem, ſcientia Diuina præuiderit. Quam ſententiam eadem epiſtola ad Sixtum & libro de prædeſtinatione Sanctorũ Auguſtinos refutat, nempe, quod Deus opera, quæ nunquam erunt, vel coronet vel puniat: ſi enim Deus et, qui futurus erat bonus, illa cauſa per baptiſmum conſuluiſſet, ſeruaſſet tunc illum profecto quoadulque talia bona opera præſtaret: neque ſi Deus vindicaturus eſſet mala opera, quæ iuſtus perpetraturus erat, ſi ſuperuixiſſet, vera eſſet ſententia Sapientiæ, quod nonnunquam iuſtus raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Ex his ergo Auguſtinus

Auguſt.

illæ, & lib. 1. contra Iulianum, & ſæpe alias, concludit, quod præ[illegible] non ſit ex operibus, neque præcedentibus, neque ſubſequentibus: quod plane Paulus vbique proclamat, quippe qui abſque illa operum differentia omnia excludit [illegible], ait enim: Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit: & ſi ex operibus, ergo iam non eſſet gratia, & quam plura alia. Neque vero aſſertores ſententiæ contrariæ perpendunt qui dicunt, nam ſi Deus non prædeſtinat propter futura opera, quæ gratiam ſubſequuntur neceſſe eſt, vt dicant, quod propterea quod Deus præuiderit dilecturos ipſum, ipſe nos dilexit. Quod quam ſit diuinæ ſcripturæ aduerſum, nemo non videt, qui totam [illegible] conſiderat: In hoc quippe, inquit Ioannes, eſt charitas nõ quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos. Et Paulus, Quis prior dedit illi, & retribuetur ei, & elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, non ait, quia præuidit nos ſanctos, ſed vt eſſemus ſancti. Cui conſonat dictũ Chriſti, Non vos elegiſtis me, ſed ego elegi vos. [illegible] ſi [illegible] operum præuiſorum agnouiſſet Paulus in ratione prædeſtinationis eorum ſane [illegible] operum, vel hic pro diſcrimine inter Iacob & Eſau, vel cap. 11. pro diſcrimine inter Iſrael & gentes, antequam in illam admirationem prorumperet, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Etenim ſi opera præuiſa cauſa fuiſſet prædeſtinationis, ceſſaret omnino ratio dubitandi, diſpar eſſe perſonarum acceptionem, atque adeo nulla ſupereſſet admirandi occaſio. Ad idem, nam cum ex ordine quem eſt in executione, iudicari debeat ordo prædeſtinationis, nequit abſque periculo affirmari, opera noſtra præuiſa fuiſſe cauſa ipſius.

Tit. 3.

1. Ioan. 4.

Rom. 11.

Ephe. 1.

Sunt nihilominus Patrum teſtimonia, quæ antecenſuram eccleſiaſticam aduerſus Pelagium potuiſſent animos legentium in diuerſam forte opinionem propellere. Etenim Origenes ſuper illud, Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, Sciens, inquit, & præoſcens vniuſcuiuſque motibus & propoſito vtitur ad ea opera perficienda, quæ vniuſcuiuſque animus ac voluntas elegit veluti paterfamilias, qui ſagaciter contemplatus ſeruorum ingenia, ſingulos illis muneribus & officiis deputat, ad quæ aptos præuouerit. Et poſt in illud, An non habet poteſtatem figulus, &c. Iacob, inquit, quia mundauit ſemetipſum, fecit vaa ad honorem, Eſaũ autem, cuius animam non ita puram vidit, fecit vas ad contumeliam.

Origenes.

Et Chryſoſtomus ſuper illud, Cum nondum nati fuiſſent, interrogans cuius rei gratia in nondum natis vnum præ altero elegerit. Reſpondet, cauſam eſſe, quod Deus non ſpectat quemadmodum homo, vt ex rerum fine bonum iudicet, aut malum, ſed anteaquam quicquam geratur, nouit quod hic malus, iſte vero non malus ſit: quam ſententiam ſemper defenſat.

Chryſo.

Hieronymus in prologo ſuper Malac. Omnino, inquit, Iacob dilexit, Eſaũ autem odio habuit; quia Iacob pium, Eſau autem ſciebat futurum iniquum. Et ſuper eundem locum Ambroſius, ſciendo quid vnuſquiſque illorum futurus eſſet, dixit: Minor erit dignus, & maior indignus. Et inferius ſuper illud, Miſerebor cuius miſerebor, id eſt, ei miſericordiam dabó, quem præſciui recto corde reuerſurum ad me. Et ſubdit, quod eum Deus vocat, quem ſciat obaudire, & eum vocat, quem ſciuit, minime obaudire.

Hieron.

Ambro.

Pro defenſione Ambroſij & cæterorum Patrum reſpondemus, quod loquuntur de operibus ſubſequentibus gratiam, cuius vſus cauſa fuit prædeſtinationis, non quidem quaſi efficiens, ſed finalis: largitur enim Deus nobis gratiam propter eius bonum vſum, hoc eſt, non quia bene ea vſuri ſumus, ſed vt bene vtamur: quanquam fortaſſe hoc ſibi volunt, quod prædeſtinauerit Deus inter adultos eos penitus, quos præſciebat ei aſſenſuros, & cooperaturos, non quod illa opera præuiſa eſſent cauſa prædeſtinationis, ſed diſpoſitiones ad eius effectum, ſcilicet, ad gratiam. Quod vero Auguſtinus lib. 83. quæſt. 68 ſuper verbum Malach. Iacob dilexi, &c. cui vult miſeretur Deus, & quem vult indurat, ſed hęc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultis meritis, non enim exiſtimo (vt opinantur quidam) ſenſum habere de meritis ſubſequentibus gratiam, ſed loquebatur de præcedentibus: tenebatur enim tunc errore illo, anteaquam eſſet antiſtes, vt in quæſtionibus ſuper hanc epiſtolam eſt videre apud ipſum. De quo errore poſtea ſeſe retractans 1. lib. Retractat. cap. 23. vbi cum eccleſia damnante Pelagium omnia hæc merito diffitetur. Quod denique Petrus, Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis, nihil obſtat, quia neque vult opera abſolute cauſam eſſe prædeſtinationis, ſed tantum eſſe cauſam, per quam Deus inſtituit ipſam exequi, ſcilicet qua vtitur, vt nos ad prædeſtinationis finem perducat: ſit ergo electio noſtra & vocatio certa per noſtra opera, ſicuti per cauſas ſecundas certi ſunt Dei effectus, quos per illas perficere conſtituit. Vide de hac quæſtione ſupra tomo ſecundo Chryſoſtomi, ad quæſitum decimum tertium.

XXII. QVÆSITVM.

An omnis infidelium vita peccatum ſit.

AMbroſius libro 1. de vocatione gentium capit. 2. innuere videtur, omnia infidelium opera eſſe peccata: nihil ab eis fieri poſſe, quod bonum ſit. Sic enim habet, Sine cultu Dei etiam quod virtus videtur peccatum eſt, neque placere vllus Deo ſine Deo poteſt. Conſentit illi Anſelmus hunc locum explicans, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Roman. 14. his verbis, Omnis infidelium vita peccatum eſt, & nihil bonum, ſine ſummo bono, vbi deeſt agnitio veritatis æternæ, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus opera quæ videntur probabilia, propter fidem ſic ſunt, vt magnæ vires & curſus celerrimus extra viam. Neque ab his diſſentit author commentariorum Origenis in Iob, qui capite primo ita ſcribit, Vt breuiter atque audenter dicam, omnia quæcunque fecerint homines, ſiue in virginitate, ſiue in abſtinentia, ſiue in corporis caſtitate, ſiue in bonorum ſuorum diſtributione, omnia gratis faciunt, ſi non in fide fecerint: omnem enim ſeueritatem & omnem iuſtitiam, quam fecerit quis foris à vera Dei fide fruſtra facit, in perditione facit, non prodeſt ei, non adiuuat eum in die iræ, ad quod teſtis eſt Paulus dicens, omne quod non ex fide eſt, peccatũ eſt.

Anſelmus.

Ferus libro primo comment. in Matthæum, enarrans hanc periodum, Arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit, Matth. ſeptimo, inquit, Ex hoc conſequitur, quod nullum bonum & Deo gratum opus eſt extra fidem, imo ſoli fideles

Ferus.

bona

bona opera faciunt. Ratio huius eſt, quia ſine fide & gratia homo nihil aliud eſt quam infructuoſa & mala arbor, nõ igitur poteſt bonos fructus ferre. Virtutes igitur philoſophorum bonæ non ſunt, quia etſi ſpeciem habeant boni, non tamen è bona arbore prodeant, aut enim ex amore, vel ſpe laudis, aut timore vituperij hæ proceſſerunt: nec ſolum bonos fructus ferre non poteſt natura noſtra citra gratiam, ſed & malos producit iuxta illud. Senſus & cogitatio hominis prona eſt ad malum: Item omnes hypocritæ ſunt, & omne os locutum eſt mendacium. Item Vani ſunt omnes, vana opera eorum, vanaque omnia conſilia eorum. Item,
Gen. 8. Eſaiæ. 9. 41 & 53. Omnes errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam, &c. Vides igitur nedum non bonum, ſed malum eſſe quidquid extra fidem fit. Hanc eandem ſententiam habes in explanatione illius ſententiæ Ioannis cap. primo. Vita erat lux hominũ, & idem in illud eiuſd capitis. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ait Hoc igitur verbo damnat in totum veterem virginitatem, atque adeo omnes vires naturæ, quæ naturali propagatione tranſfunduntur in ſobolem: rurſum illud, De cuius plenitudine omnes accepimus, inquit, Maledicta ſunt non ſolum quæ nos agimus, ſed quæ in nos aguntur, maledicta eſt cordis noſtri cogitatio, ratio, os, manus, pedes, maledicta ſunt in nobis omnia contingentia, ſiue læta, ſiue triſtitia. Hinc eſt quod in lætis intumeſcimus, in triſtibus frangimur & deſperamus: & infra ſuper illis verbis Ioan. 1. Lex per Moyſen data eſt, ait, quamuis ipſa lex in ſe bona ſit, tamen ſi non adſit gratia, nihil facit, niſi hypocritas: & in illud Ioan. 3. Lux venit in mundum, &c. Chriſtus, ait, primo manifeſtat, omnia noſtra eſſe meras tenebras & peccata.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 2. Sentent. diſtinct. 41. & S. Thom. ſecunda, ſecundæ quæſtione decima, articulo quarto quærit vtrum omnis actio infidelis ſit peccatum, & reſpondet vnica concluſione negatiua. Non oportet quod infideles in omni opere ſuo peccent, ſed quando aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Probat, quia licet peccatum mortale tollat gratiam facientem, non tamen totaliter corrumpit bonum naturæ, vnde cum infidelitas ſit mortale, infideles gratia carent, remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Vnde manifeſtum eſt, quod infideles non poſſunt operari opera meritoria, quæ ſunt ex gratia, bene tamen aliqualiter operari poſſunt opera, ad quæ ſufficit bonum naturæ. Addit, Et quia ſicut habens fidem, poteſt committere opus aliquod, & ex eo quod non refert ad fidei finem, venialiter, vel etiam mortaliter peccando, ita etiam infidelis poteſt opus aliquod bonum facere, eo quod non refert ad finem infidelitatis.

Dubium primum circa hanc quæſtionẽ eſt, an infidelitas ſit peccatum. Et ratio dubij ſumitur ex Sancti Thomæ quæſtione decima, articulo primo, vbi inquit, quod infidelitas dupliciter accipi poteſt, vno modo ſecundum puram negationem, ſicut in illis qui nihil audierunt de fide, & in his non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ. Alio modo poteſt accipi poſitiue, & ſecundum contrarietatem ad fidem, qua quis repugnat auditui fidei, vel contemnit ipſam in quo proprie perficitur ratio infidelitatis. Et ſecundum hoc infidelitas eſt peccatum. Ex quo infert, quod infideles infidelitate negatiua damnantur quidem propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt, non autem propter peccatum infidelitatis, quia Dominus dicit Ioann. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, quod Auguſtinus exponit de peccato infidelitatis, quo non crediderunt in Chriſtum

Dubium eſt circa hanc doctrinam Sancti Thomæ quia arguet aliquis non eſſe infidelitatem negatiuam, quando aliquis nihil vnquam de fide audiuit, quia quando ly, in, capitur negatiue, non dicit aptitudinem aliquam in ſubiecto: vnde non lignum indoctum, quia nullam habet aptitudinem ad ſcientiam: quia autem de fide nihil audierunt, aptitudinem habent ad fidem, non ergo tales ſunt infideles negatiue, ſed potius priuatiue. Reſpondetur, quod Sanctus Thomas accipit infidelitatem negatiue, prout negatiuum opponitur poſitiuo, non prout opponitur priuatiuo. Secundo dico, quod infidelitas illa dici poteſt negatiua, quia fides eſt cognitio ſupernaturalis, ad quam homo ex ſuis naturalibus attingere non valet, & ideo in ordine ad illam, qui fide carent, non ſunt in potentia propinqua, quod ad priuationem requiritur. Tertio dico, quod Sanct. Thom. loquitur moraliter, & non Metaphyſice.

Quod infidelitas poſitiua ſit peccatum mortale, eſt communis conſenſus Patrum & Doctorum Scholaſticorum Et probatur vnico medio, quia talis infidelis facit contra præceptum fidei, ergo peccat. Antecedens patet Marci vltimo, Qui non crediderit, condemnabitur Sed contra hoc eſt argumentum, videtur enim quod Deus iniuſte homines adſtringat ad credendum quod ex eo patet, quia nullus ad illa, quæ eius facultatem & naturam excedunt, obligatur, huiuſmodi autem ſunt ſupernaturalia, ergo: collectio patet, quia ſupernaturalia facultatem hominis excedunt: antecedens probatur, quia ruſticus non tenetur ciuem promoueri, neque ciuis ſe equitem facere. Reſpondeo ad hoc Deum in prima hominis conditione illum condidiſſe, quaſi in quodam gradu ſupernaturali, ex eo quod formans illum ad imaginem ſuam, viſionis Diuinæ fecit eum capacem. Ex quo infertur, quod ſicut homo iniuſte conquereretur ex eo quod Deus illũ ad imaginem ſuam plaſmauerit, & capacem Diuinæ viſionis fecerit, ſic & iniuſte ex hoc conquereretur, quod illi media neceſſaria ad beatitudinem præcipiat. Vnde ad argumentum reſpondetur negando antecedens, quia ſicut ex cauſa rationabili ruſticus cogi poteſt vt ciuis fiat, & ciuis vt fiat miles, ſic & homo cum capax ſit beatitudinis, quod apponat media ad illam conſequendam: conſonum enim rationi eſt, quod cum Deus magnificentiam ſuam velit homini communicare, quod ipſe aliquid ex ſuo ponat, & faciat ad illam conſequendam. Secundo reſpondemus cum S. Thom. q. 2. art. 5. ad primum, quod licet ex viribus noſtris id nõ poſſimus, ſat eſt, quod id cum auxilio ſpeciali Dei poſſumus: id enim poſſumus, quod per amicos poſſumus.

Dubium grauius eſt circa ſecundam concluſionem S. Thom. in qua tenet infidelitatem negatiuam non eſſe peccatum, quæ eſt concluſio peculiaris illius. Et fere omnes ſcholaſtici tenent contrarium Et primo Adrianus quodlibeto 4. quæſt. 1. inquit, infidelitatem, quam Sanct. Thom. appellat negatiuam, eſſe peccatum quia eſt ignorantia vincibilis, & per ſe peccatum, quia contra præceptum de fide. Et pro expoſitione ſuæ opinionis notat, quod homo articulorum fidei triplici via poteſt habere cognitionem. Vno modo lumine naturali, iuxta id Pſalm. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, & Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Secundo addiſcendo ab aliis via humana, Tertio modo ſupernaturali, ſicut Apoſtoli edocti ſunt articulos à Chriſto, & alii ab Apoſtolis. & ſic non poſſunt aliqui edoceri, iuxta id primæ Ioann. 2. Vnde docuit vos. Secundo notat quod ea, quæ homo diſcere poteſt, ſunt in duplici differentia. Quædam enim ad ſalutem ſunt neceſſaria, vt articulorum cognitio, & decalogi præcepta. Alia vero ſunt, quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria. Qui contractus ſunt vſurarij, qui ve ſimoniaci? Hoc ſuppoſito, ponit duas propoſitiones. 1. Propoſitio Prima, ad aliquam eſſe ignorantiam inuincibilem, reſpectu eorum, quæ non ſunt neceſſaria ad ſalutẽ: ſat eſt quod homo faciat quod humano modo facere poteſt ſicuti vir prudens faceret, verbi gratia, ſi facturus contractũ aliquem, ignorans an ſit vſurarius quærat ab aliis fide dignis, an talis cõtractus licitus ſit an vſurarius. Et hoc dicit ſatis eſſe, ad hoc, quod ignorantia ſubſe-

quens inuincibilis ſit. Ex quo ſecundam concluſionem 2. Propoſitio infert, quæ reſpondet quæſtioni. Infideles in remotiſſimis Indiis commorantes, eſto, fidem Chriſti humano more cognoſcere non poſſint quia fides eſt ex auditu, tales licet vnquam nihil de fide audierint, à peccato infidelitatis non excuſantur, quia ad habendam gratiam non ſe diſponunt, præcepta naturalia ſeruando, quæ ſi ſeruaſſent, profectò à Deo illuminarentur ad hoc quod fidem reciperent. Hanc ſententiam communiter moderni ſequuntur. Et addunt, hoc non ſolum de infidelibus verum haberi, verumetiam de vetula ruſtica, nempe, quod ſi à ſuo prælato audiat Deum trinum non eſſe, delinquit ignorantia vincibili, quia ſi ſe ad gratiam diſponeret, Deus illam errare non permitteret. Idem tenet Alexander, 2. part q. 116 membro 8. Denique opinio modernorum eſt.

S. Thom. contra iſtos omnes modernos tenet, ignorantiam fidei in his, qui nihil vnquam audierunt de fide, nullum eſſe peccatum, & ita inuincibilem eſſe: alias enim, ſi peccatum eſſet, vincibilis eſſet. Et probatur primo, & eſt argumentum ad hominem contra ipſos, qui nullum præceptum ponunt de fide, ſi ergo præceptum non eſt de fide, vnde eſt quod Inſulani damnentur. Secundo arguitur ex illo Ioannis 15. Si non veniſſem & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, ergo nullus audiens nullum eſt peccatū, maxime ſi humano more audire non potuerunt. Et Rom. 10. Quomodo credent ei quem audierunt, ac ſi diceret, niſi audiant, nullo modo credere poſſunt. Quod ſi forſan quis dicat, ſi ſe diſponerent, audiſſent: hoc nihil eſt, quia Paulus de prædicatione externa loquitur, ad quam homines mittuntur. Tertio eſt vrgens argumentum, quia aut iſti tenentur ſe diſponere, ad hoc quod per miraculum illuminentur, aut non: non ſecundum, quia ipſimet fatentur ſat eſſe quod à viris & Doctoribus fide dignis inquirunt, tales tamen apud illos non ſunt, ergo neque primum dici poteſt, quia hic miracula expectanda non ſunt, alias Deus Eccleſiæ ſuæ ſufficienter non prouidiſſet, quæ ſufficientia in hoc conſiſtit, quod ſine miraculo nouo homines credere, & ſaluari poſſint. Quarto, quia ſi quis a Doctoribus aliquam expoſitionem audiret alicuius loci ſcripturæ, de his quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria (eſto, interius reuelatio contraria ei fieret) deberet credere Doctoribus, & non reuelationi interiori alias vetulis locus daretur vt dicerent, reuelationem ſibi fieri, & ſe eſſe ſapientiores Theologis. Et iſta ſententia eſt B. Auguſtini Auguſt. in quæſtionibus noui & veteris teſtamenti, & allegatur ab Adriano, qui inquit. Si non fuerit a quo diſcat, neque ad quem rumor aliquis doctrinæ peruenerit iſ[illegible], quia non ſuo vitio ignorat, immunis eſt a damnatione. Quinto, quia illa quæ ſunt fidei, hominum captum excedunt, donec ergo audiant, credere non tenentur: antecedens eſt notum: conſequentia probatur ex B. Auguſtino lib. 3 de libero arbitrio c. 22. vbi inquit, Non enim quod naturaliter neſcit, & quod naturaliter non poteſt, deputetur animæ ad reatum, ſed quod ſcire non ſtuduit: ſed iſte more humano ſcire non potuit, excuſatur ergo à culpa. Vltimo, quia ſequitur, quod quis infidelis eſſet propter peccatum furti: ſequela probatur, ſit, verbigratia, caſus, quod iſte primo veniens ad vſum rationis, in Deum ſe conuertat, & gratiam habeat, & cum hoc ignoret articulos aliquos, & præcepta aliqua decalogi, & furatur, tunc ille non excuſatur ab infidelitate, & tamen non admiſit peccatum aliquod aliud niſi furtum: talis ergo propter ſolum furtum eſt infidelis. Probatur, quia non facit quod in ſe eſt ad tollendam infidelitatem, non ergo excuſatur a peccato infidelitatis. Tum etiam, quia diſtinctio illorum eſt vna, nempe, quod in neceſſariis ad ſalutem non ſufficit diligentiam poſſibilem more humano adhibere, in aliis autem ſic.

Ad rationes illorum & primo arguunt, quia ignorantia illa eſt ſibi in pœnam aliorum peccatorum, quandiu ergo in peccatis manent ignorantia illa non eſt inuincibilis. Antecedens probatur ex illo Rom. 1. Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum & Oſeæ. 14. Si peccator venerit ad conſulendū prophetas, ego Dominus decipiā prophetas, vt illum. Hoc autē in pœnam peccati eſt & Eſaiæ, 29. Propter peccata populi ſapientia ſapientū deſtruetur, & intelligentia intelligentiū abſcondetur & 2. Theſſ. Eo quod non receperunt charitatē veritatis, vt ſalui fierent, ideo mittet illis Dominus operationē erroris, & loquitur de aduento Antichriſti, ignorantia ergo infideliū peccatū eſt. Quod ſi ad hæc quis dicat, eſto, Inſulanus omnia præcepta naturalia ſeruaret non tamen poteſt illico illuminari, & audire, cum longe à Chriſtianis diſtet. Reſpondent, quod tunc ſupernaturaliter illuminabitur, vt conſtat ex illo 1. Ioan. 2. Vnctio docebit vos & in Pſal. Dabit Dominus ſignificationem timentibus ſe, vt fugiant a facie arcus. Ex quibus contēdunt, ignorantiā talē inuincibilem eſſe. Nos tamen dicimus, verū eſſe, Deū ſæpe permittere nos in errores & ignorantias in pœnā peccatorū incidere, ignorantia tamen ipſa non ſemper eſt peccatū, etiam ſi ſit vincibilis: concedimus ergo infideles propter peccata ſua ignorantiā fidei habere, non tamen inde fit, quod ignorantia illa peccatum ſit quia ſolū obligantur credere quādo audierint, vt conſtat ex illo 1. Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis nō fuiſſem, peccatū nō haberent: excuſantur ergo a peccato infidelitatis, licet propter ſua peccata ignorare permittantur. Ad omnes autē authoritates reſpondemus, eis non fauere: ſenſus enim eſt, quod Deus excæcauit illorum corda, ne per ſcientiam de præteritis pœniterent, & ne in Deū conuerterentur. Ad aliud, quia eſt præceptum de fide, ergo non poſſunt excuſari: negamus conſequentiam.

Dubium tamen eſt, quia ex dictis ſequi videtur, quod idola ſeu falſos deos adorare, Inſulanis & Indis peccatū non eſſet & idem de Sarracenis, qui Mahometum pro Deo colunt, quia illi inuincibiliter ignorant an ſit tantū vnus Deus, hi autē an Chriſtus ſit verus Deus. Ad hoc dicimus, circa peccatum idololatriæ ignorantiā inuincibilem cadere non poſſe, cum lumine naturali notum ſit, tantum eſſe vnicum Deum, per magnū ergo tempus circa hoc cadere non poteſt ignorantia, quæ ſit inuincibilis; tum etiā, quia ad prouidentiā Dei ſpectat, quod in vnaquaque prouincia ſint qui neceſſaria ad ſalutē doceant, quod vero quis ignoret Deum trinum & vnum eſſe, nō obſtat, quia vires naturales hominis excedit. De Sarracenis autem dicimus, illos non poſſe inuincibiliter ignorare, eorum ſectam & fidem erroneam eſſe, cum enim multa contineant, quæ in lumine etiam naturali repugnantiam includunt, quamuis per paruum tempus, quando primum veniunt ad vſum rationis, ignorare poſſint. Et forſan in hoc habet verum ſententia Adriani quodlibet 4. quæſt. 1 nempe, quando quis ad ſalutem ex culpa ſua neceſſaria ignorat, ignorantiam illam peccatum eſſe. Sed eſt argumentum, videtur enim ſaltem Inſulanos illos, qui ſolem adorant, quia experiuntur quod eſt cauſa generationis omnium, excuſari. Item, quia requiritur longum tempus ad vnitatem Dei cognoſcendam, dicimus tamen non excuſari, quia ex lumine naturali, ſi vellent, id faciliter cognoſcere poſſent ſed quia vitiis pluribus ſunt offuſcati, malitia eorum excæcauit eos, & ideo parui ducunt veritatem quærere.

Dubium tamen ſuboritur, an ad hoc quod infidelitas negatiua Paganorum ſit peccatum, ſat ſit quod parentes eorum notitiam aliquam fidei habuerint. Verbigratia, ſi apud infideles Inſulanos, fides tempore Apoſtolorum (vt aliqui volunt) fuit prædicata, dico, non ſufficere eorum parentes fidem audiſſe prædicari, vt iſti inexcuſabiliter teneantur credere, ita quod ignorantia inuincibili excuſari poſſint, nam licet ab hinc mille annis fuerit eis prædicata fides, ſi tamen propter malitiam hominum obliuioni fuit tradita, & ob id eorū poſteritas ignorat, non videtur quin taliter inuincibiliter ignorent, ac ſi fides ibi nunquam fuiſſet prædicata. Vnde ſtat, quod aliquo tempore ignorātia ſit vincibilis vt quando non longo ante tempore fides prædicabatur, & ex malitia audientium incipit in aliis ignoran-

tia generari; poſtea vero poſt longum tempus fit inuincibilis, cum iam illi qui ſic ignorant, ob maximam temporis intercapedinem non audierunt aliquid de fide. Secundo dico, quod Sarraceni nō habent ignorantiam inuincibilem fidei Euangelicæ, cum ſint prope nos, & frequenter ſidem Euangelij audiunt, & ſaltem maiores & principes eorum non excuſantur. Quod ſi quæras, nunquid quando primum iſti audiunt fidem noſtram prædicari, tenentur ſtatim credere? Dico quod non tenentur ſtatim credere, neque id eſt peccatum, quinimo illico credere non eſſet opus virtutis neq; meritorium quando vero Euangelij doctrina eſt illie ſufficienter prędicata, & non credunt, tunc eſt peccatum.

Dubium aliud eſt, an poſt ſufficientē Euangelij promulgationem, poſſit quis ſine fide explicita Chriſti ſalutem conſequi? Doctores ad hoc reſpondent negatiue, et eo quod ſi doctor exterior defecerit, Deus tamen interius illum illuminabit. Et probatur ex illo Actorum 4. Non eſt aliud nomen ſub cælo in quo oporteat nos ſaluos fieri, &c. Ex illo Actuum 10. de Cornelio, cui licet in gratia eſſet, præcipitur tamen illi aliud facere, vt fidem explicatam habeat. Et ex illo Marci vltimo, Qui non crediderit, condemnabitur. In contrarium tamen eſt, quia ſi paruulus baptizatus, cum primum ad vſum rationis peruenerit, moriatur, ſaluabitur, & tamen ſine fide explicata & cognitione Dei, ergo. Ad hoc communiter reſpondetur, caſum non debere admitti, nempe, quod talis moriatur & ſine cognitione Dei, ſicut neque præſcitus moriatur in gratia. Ita tenet Sanct. Thom. de veritate quæſt. 14. articulo 11. ad primum argumentum, & inquit, ita certiſſime tenendum eſſe, quod Deus illum illuminauit. Moderni ſuſtinent ſententiam oppoſitam, ſcilicet, ſtat, quod adultus aliquis moriatur ſine cognitione explicata Dei, & ſaluetur. Probatur primo, talis adultus eſt baptizatus, & membrum Chriſti, ergo ſi moriatur, ſaluabitur. Secundo, quia id quod aſſeritur, fundamentum non habet in ſcriptura. Item argumentatur Altiſſiodorenſ. quia ſi puer eſt baptizatus, & educetur inter infideles, & nunquam aliquid de fide audierit, ſi veniens ad vſum rationis moriatur, ſaluabitur. Probatur: quia ſi poſtquam talis venit ad primum inſtans rationis, oportet quod deliberet vt credat, cum deliberatio tempore indigeat, ſi talis medio illo tempore moriatur, affirmandum non eſt, quod ſi talis damnetur, ergo. Secundo, quia iſte non habet viam aliquam humanam per quam poſſet de veritate edoceri, & Deus non promiſit reuelationem interiorem, niſi quando talis ſe diſpoſuerit: ſi ergo talis moriatur, ſaluabitur, & tamen ſine Dei cognitione. Tertio, quia ſi quis non poſſit ſaluari ſine fide explicita Chriſti, maxime ex illo actorum 4. Non eſt aliud nomen in quo oporteat nos ſaluos fieri niſi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, id tamen non obſtat, quia locus ille tantum probat, quod quis ſine fide Chriſti iuſtificari non poteſt: ſed poteſt quis iuſtificari ſine fide explicita Chriſti, vt communis opinione Theologorum tenet, ergo & ſaluari.

Magiſter Soto 4. ſen. diſt. 5. quæſt. vnica, articulo 2, parum differt ab opinione Modernorum: ſuſtinet enim quod inuincibiliter ignorant Chriſti fidem, cum fide implicita ſine reuelatione aliqua, ſi moriantur, ſalutem æternam conſequentur. Probat ſequentibus argumentis.

1. argumentum. Primo, quia cum gratia ſit acceptatio ad gloriam, gratis dicitur quod aliquid requiratur ad obtinendam gloriam, quod non erat requiſitum ad obtinendam gratiam, atque adeo fides implicita ſufficiat ad gratiam, & explicita requiratur ad gloriam: quod ſi non requiratur, non eſt cur negetur, poſſe quempiam cum fide implicita ſine alia reuelatione mori.

2. argumentum. Secundo, ad obtinendam vitam æternam nihil aliud requiritur, quam ſeruare mandata, iuxta illud Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: ille autem, qui eſt in gratia per fidem implicitam ſeruat mandata; alias non eſſet Deo gratus. ergo habet totum quod requiritur, vt gloriam obtineat.

3. Argumentum. Tertio, quia Actuum 4. Non eſt aliud nomen datum ſub cælo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri; ſalus illic non accipitur tantum pro gloria, ſed pro ſalute, quæ fit per gratiam, nam præceptum non datur de gloria, ſed de medijs ad gratiam, vt quis obtineat remiſſionem originalis: cum ergo ille de quo loquimur, obtinuerit gratiam, fit vt habeat eiuſdem nominis fidem, quæ illi ſufficit. Cum ſit natur, cognitio illa nominis Chriſti, non ſolum nobis, ſed & cunctis mortalibus poſt peccatum Adæ fuit, ad ſalutem neceſſaria vt D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 7. docet: quæritur ergo verum hoc ſæculo adhibeat aliam obligationem explicitam fidei ſuper illam, quam ante aduentum Chriſti adferebat, vel nullam: ſi aliquam, ergo ignoranti inuincibiliter non ſufficit fides implicita, vt ſit in gratia: ſi nullam, ergo eadem fides implicita ſufficit ad gloriam, ſicut ſub lege naturæ. Item ſicut dixit Petrus, non eſt datum aliud nomen ſub cœlo, &c. ita dixit Paulus, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſed per fidem implicitā homo placet Deo poſtquā eſt in gratia, ergo nulla prętetea fides expectanda eſt ad obtinendam gloriam.

4. Argumentum. Quarto, quia exigere quidpiam ſine neceſſitate ad obtinendam gloriam, temerarium eſt dicere: autem quod poſt fidem implicitam, quæ ad gratiam ſufficit, exigatur explicita ad gloriam, eſt rem ſine neceſſitate excogitare: gratis ergo excogitatur aliud quicquam exigi, cum cuicunque exiſtenti in gratia aperta eſt cæli ianua, niſi reliquiæ aliquæ peccatorum in purgatorio remouerentur.

5. Argumentum. Quinto, quia fides explicita non aliter eſt neceſſaria quam ſit baptiſmus, nempe neceſſitate præcepti & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam: quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excuſatur, nullam habet eius fidei neceſſitatem. Vnde qui dicunt eſſe neceſſariam ad gloriam, & non ad gratiam, affirmant non eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti: quod falſum eſt.

6. Argumentum. Vltimo, quia cum illa reuelatio ſæpiſſime apud remotiſſimas gentes ſine miraculo fieri non poſſet, deberent frequentia miracula ſine neceſſitate admitti, imo conſequens fieret, Deum non ſatis prouide ſaluti humanæ per ordinaria media proſpexiſſe, ſiquidem abſque miraculis illis non conſuluerit. Et concludit falſa cenſura doctius iudicantium, quod qui ignorantia inuincibili Euangelij laborant, ſine fide explicita per ſolam implicitam, quemadmodum gratiam, ita & gloriam obtinere poſſunt. Quid autem circa quæſtionem hanc tenendum ſit, reſpondemus per ſequentes propoſitiones. *1. Propoſitio.* Prima propoſitio, hæreticum eſt aſſerere, quod adultus, qui non eſt baptizatus, obtineat remiſſionem peccatorum per ſolam rationem naturalem, cum primum venerit ad vſum rationis. Probatur: quia iſte non eſt baptizatus in re, neque habuit baptiſmum in voto, ergo non ſaluabitur: conſequentia eſt de fide, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt ingredi in regnum Dei, & Concilio Tridentino ſeſſ. 6. Can. 4. diffinitum eſt, quod nullus poteſt ſaluari ſine lauacro baptiſmi in re vel in voto: nam Ananias gratus erat Deo, tamen Deus ad illum Paulum miſit, vt ab illo erudiretur, & ad Cornelium Angelum, vt accerſeret Petrum & Philippum ad inſtruendum eunuchum. ſi ergo iſtis fides implicita non fuit ſufficiens ad ſalutem, ſed oportuit adhuc aliud facere, non ergo ſufficit quod ex naturalibus quis in Deum conuertatur, niſi fides præceſſerit.

2. Propoſitio. Propoſitio ſecunda de fide eſt, quod poſt promulgationem Euangelij ſine fide explicita Chriſti, nullus eſt vitam æternam conſequutus. Probatur concluſio, profeſſio Euangelica idem prorſus eſt quod confiteri fidem explicitam Chriſti, hoc enim docet & præcipit Euangelium, cum ergo vniuerſitas mortalium teneatur Chriſto credere, de eius Euangelio conſequens eſt,

Digitized by Google

vt teneantur habere fidem explicitam, eandem quæ ſit ad ſalutem neceſſaria. Secundo, quia id ipſum nos docuit Chriſtus dicens Marci vltimo, Euntes in mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Quid autem omnis creatura credere teneatur? videlicet Euangelium ipſum, quod Chriſtus prædicare iuſſit: credere autem Euangelio Chriſti, eſt fidem explicitam habere de Chriſto, quam qui non habuerit, condemnabitur. Ex quo fit, quod fides explicita tum neceſſaria eſt ad ſalutem, tum ſubinde in præcepto, ſicut & baptiſmus, ideo ſimul componuntur, qui crediderit & baptizatus fuerit, eodem ergo modo eſt neceſſaria Chriſti fides explicita. Tertio, Apoſtolus ad Galatas 3. in nobis patefecit inquiens, Priuſquam veniret fides (nempe Euangelica) ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat, ergo ſicut antea ſufficiebat ad ſalutem velata fides ita & nunc requiritur reuelata. Vnde Auguſtinus libro 19. contra Fauſtum, cap. 14. Antiqui, inquit iuſti ſacramentis ſuis intelligebant venturam prænunciari reuelationem fidei, ex qua licet adhuc cooperta & abſcondita, etiam ipſi viuebant. Et in fine capituli, Nunc autem reuelata eſt fides, in quam incluſus erat populus, quamdiu ſub lege cuſtodiebatur: ad quid autem reuelata, niſi vt hoc ſeculo ſit explicita, proinde obliget, atque antiquitus illa abſcondita. Quarto, Athanaſius in Symbolo fidei ait: Quicunque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt vt teneat Catholicam fidem. Quid eſt quicunque? Re vera, quicumque poſt promulgatum Euangelium in toto orbe fuerit, eſt, futuruſque ſit: fides autem Catholica, inquit, hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Et poſitis Diuinitatis articulis ſubdit: Sed neceſſarium eſt etiam ad æternam ſalutem, vt incarnationem quoque Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat: ac demum abſolutis prædictis articulis humanitatis, concludit. Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe nõ poterit. Vnde Concilio Tridentino ſeſſ. 4. decreto 1. diffinitur, quod ſine fide noſtra Catholica impoſſibile eſt placere Deo. Et vocat fidem Catholicam, quæ explicatur in Symbolis Apoſtolorum, Athanaſij, & Niceni.

August. (margin, beside "Vnde Auguſtinus libro 19.")

Concilium Triden. (margin, beside "Concilio Tridentino")

3. Propoſitio Tertia propoſitio, aſſerere quod nunc aliquis ſalutem æternam aſſequi poſſit ſine fide explicita Chriſti, forte non eſt ſatis tutum. Concluſio hæc eſt S. Thom. de veritate, quæſt. 14. artic. 11. ad primum argumentum, & 3. Sentent. diſt. 25. quæſt. 2. articulo 1. quæſtiuncula 1. ad primum, vbi tenet, quod paruulus baptizatus, veniens ad vſum rationis, certiſſime tenendum eſt, quod a Deo illuminabitur, anteaquam moriatur. Deus enim facienti quod in ſe eſt, in his quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, nunquam deficit: & ita fidem explicatiorem ei reuelabit, aut per magiſtrum internum, aut per hominem & doctorem externum, aut per Angelum: ſicut miſit Ananiam ad Paulum, à quo erudiretur, & Angelum ad Cornelium, vt Petrum aduocaret, vt ab eo erudiretur, & Philippum ad Eunuchum, vt de neceſſariis ad ſalutem inſtrueretur. Et probatur concluſio ex illo Marci vltimo, Qui non crediderit; condemnabitur: ſed iſte non credit, ergo damnabitur. Reſpondent, quod talis implicite credit. Contra, quia ſi fides implicita hodie ad ſalutem ſufficeret, ſequitur quod apud Barbaros & Inſulanos ſalus eſſet ſine cognitione aliqua explicita Chriſti: probatur, quia ſecundum oppoſitum opinantes per fidem implicitam, quam habet aliquis, aſſequitur gratiam, ſi ergo moriatur, conſequetur ſalutem, & tamen ſine aliqua cognitione Chriſti: quod aſſerere tutum non eſt. Quod ſi dicatur, non eſſe eandem rationem de Barbaris, & Inſulanis, & de adulto baptizato inter ethnicos enutrito, qui nunquam aliquid audiuit de fide, quia iſte, qui baptizatus eſt, eſt membrum Chriſti, alij vero, quia neque in re, neque in voto ſunt baptizati, nõ ſunt membra Chriſti, ideo non ſaluantur. contra, quia ſecundum communem ſententiam Theologorum, baptiſmus ideo paruulis miniſtratur quia per proprium actum fidem Chriſti profiteri non poſſunt: adultus vero, licet ſit in gratia, ideo ad baptiſmum tenetur, vt per ipſum fidem profiteatur: Barbari autem omnes & Inſulani, cum iam ſint adulti, fidem non profitentur, ergo ſalutem non conſequuntur. Confirmatur ſuppoſito quod præcepta dantur de actibus & non de habitibus, tunc ſic, ea, quæ in ſacris literis nobis traduntur, intelligenda ſunt de actibus, ergo de adultis, quia paruuli actus fidei habere non poſſunt, cum vſu rationis careant. Sed in ſacris literis ſunt loca expreſſa, quibus habetur, quod quis ſine fide explicita Chriſti non poteſt ſaluari, ergo illa de adultis ſunt intelligenda: antecedens patet Ephes. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, &c. Dei enim donum eſt, & ad Rom. 3. Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum, & Io. 3. Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, &c. vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam & Ioan. 13. Ego ſum via, veritas, & vita: & nemo venit ad Patrem, niſi per me, hoc eſt, niſi per fidem explicitam mei ipſius, & Actorũ 16. Crede in Dominũ Ieſum Chriſtum, & ſaluus eris, tu, & domus tua, & in Symbolo Athanaſij, Neceſſarium eſt ad ſalutem, vt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat, & Auguſtinus ad Optatum Epiſcopum, Epiſtola 157. Illa eſt, inquit vera fides, nullum hominem ab Adam ſaluari niſi per fidem Chriſti, & expreſſius de prædeſtinatione ſanctorum, tomo 7. capit. 7. vbi de prædeſtinatione Cornelij diſputat, inquit, quod quando eleemoſynas aliquas faciebat, fidem aliquam habebat: & tamen ſi ſine fide Chriſti explicita ſaluari poſſet, non eſſet monitus, vt Petrum accerſeret vt de neceſſariis ad ſalutem eum inſtrueret. Ex quibus conſtat veritas concluſionis aſſertæ.

Ad argumenta modernorum, & præcipue Altiſſiodorenſis, libro 3. tractatu 1. quæſtione 3. Ad primũ reſpondeo, antecedente dato, negando conſequentiam. Ratio eſt, quia adultus, ad hoc, quod perfecte Chriſto vniatur & incorporetur, oportet quod ſit per proprium actum: iſta eſt enim differentia inter paruulũ & adultum, nempe, quod paruulus Chriſto vnitur per alium, ſcilicet, per fidem Eccleſiæ, vel parentum, adultus vero per proprium actum debet Chriſto vniri, ſed primus actus neceſſario debet eſſe actus explicitus fidei ille ergo eſt neceſſarius, & implicitus non ſufficit. Ad ſecundum dicimus, quod quintum fundamentum aſſertionis poſitæ expreſſe in ſacris literis habetur, nempe, quod facientem quod in ſe eſt, Deus illuminabit. Et adducit Sanct. Thom. loco citato fundamentum Actorum 10. de Cornelio, & Actorum 8. vbi Angelus miſit Philippum ad Eunuchum, vt illum doceret, & de facto fidem docuit. Sicut ergo hos Deus illuminauit, idẽ erit de omni homine, qui quod in ſe eſt, fecerit. Et hinc patet ſolutio ad rationes modernorum, & Altiſiodorenſis. Et ad primum reſpondeo, quod ſi talis de facto moriatur medio illo tempore, eſt argumentum, quod conuerſio non fuit perfecta, neque vt debuit fieri, facta ſit, maxime quia deliberatio non tantam moram requirit, ſicut iſti imaginantur. Ad ſecundum reſpondeo, quod ſicut Cornelius & Eunuchus fuerunt illuminati, ſic & quilibet, ſi ſe diſponat: quod ſi non illuminatur, ex culpa ſua eſt. Ad tertium reſpondetur, quod perfecta iuſtificatione id negam⁹ quia illa ſine fide Chriſti nõ ſtat.

Ad rationes doctiſſimi Magiſtri Soto reſpondeo, ad primũ, quod ſufficit ad obtinendam gratiam, idem ſufficit ad conſequendam gloriam, id negamus, quia legi conſonat, quod Cornelius & eunuchus fide implicita ſunt iuſtificati, & tamẽ ſine fide explicita Chriſti nõ ſunt ſalutem æternam conſecuti, vt conſtat Actuum 8. & 10. Et primum non repugnat ſcripturæ. Secundum verò opponitur ſententiæ Eccleſiæ, quæ tenet neceſſarium eſſe ad ſalutem æternam, incarnationem Domini

noſtri Ieſu Chriſti fideliter credere, & tamen ſine actu explicito, incarnationem, & medium redemptionis credere non poſſumus. Ad ſecundum, quia ad vitam æternam obtinendam, ſat eſt mandata ſeruare, quare non opus eſt reuelationem nouam expectare. Reſpondeo mandatum Dei eſſe, quod ſine fide Chriſti mediatoris nullus ſaluetur: et ſi de facto quis ſit iuſtificatus, & ſicut reuelauit Cornelio & Eunucho neceſſaria ad ſalutem, ſic & illi reuelaui, quod ſi non reuelet, argumentum eſt quod non perfecte ſe diſpoſuit, neque perfecta fuit iuſtificatio, neque ad conſequendam vitam æternam ſufficiens. Ad tertium reſpondeo, quod locus ille Actuum 4. Non eſt aliud nomen datum ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, eſt vnum ex præcipuis fundamentis aſſertionis poſitæ. Et quando infertur, quod ſalus illic non accipitur tantum pro gloria ſed pro ſalute, quæ fit per gratiam, reſpondeo, quod ſalus perfecta in ſe includit aſſecutionem beatitudinis. Et hac concluſione ſecunda ſufficienter probauimus, quod ſine fide explicita Chriſti poſt promulgatũ Euangelium, nunquam vllus eſt ſalutem aſſecutus. Ad quartum, quia exigere aliquid ad obtinendam gloriam ſine neceſſitate, temerarium eſt: reſpondeo, quinimo aſſerere, quod ſine fide explicita Chriſti per ſolam implicitam, ſicut quis poteſt obtinere gratiam, ita & gloriam, forte aſſertio talis eſt temeraria, quia contra communem ſenſum Patrum & doctorum Scholaſticorum. Et ſimiliter reſpondeo ad quintum. Ad ſextum ipſemet Durandus fatetur in fine quæſtionis, quod hodie de facto nullus per fidem implicitam ſufficienter in Deum conuertitur, ſi ergo talis conuerſio non eſt ſufficiens, neque perfecta, concluditur, quod ſine fide explicita mediatoris Chriſti non eſt ſalus. Et vt clarius veritas eluceſcat.

Dubium eſt, an per fidem implicitam ſine actuali & explicita fide Chriſti, hodie quis iuſtificari poſſit. Pro expeditione dubij notandum, quod hoc poteſt dupliciter intelligi. Primo, an ſine fidem communi, vt eſt illa, qua ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator eſt. Vel ſecundo, ſine fide explicita & particulari Chriſti conſit.

1. Propoſitio. Prima propoſitio. Quis iuſtificari poteſt ſine fide Chriſti explicita. Hæc eſt communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Et probatur: quia ſtat nunc, quod quis apud Barbaros vel inſulanos quod in ſe eſt, faciat, vt in Deum conuertatur, tali Deus communicauit gratiam, & ſine fide explicita Chriſti, ergo, Antecedens probatur: quia ſicut in lege naturæ multi inſtinctu rationis naturalis in Deum conuertabantur, & erant iuſti, quos Deus ad ſuam gratiam & amicitiam recipiebat, quos tamen non ſtatim illuminabat, vt conſtat de Cornelio & Eunucho, ſimiliter ergo nunc poteſt quis in Deum conuerti, & gratiam recipere, & iuſtificari & tamen ſine fide explicita Chriſti.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, quod vero quis iuſtificari poſſit ſine fide in particulari, ſiue in communi, erroneum videtur. Concluſio hæc ſtatuitur contra modernos aliquos, qui tenent, quod per ſolam cognitionem naturalem poſſunt in Deum conuerti. Ita videtur ſentire Caietanus 2. 2. q. 10. articu. 4. & intendit id probare ex S. Thom. 1. 2. q. 89. art. 6 vbi inquit, quod veniale non ſtat ſimul cum originali ſolo. Et probat: quia primum quod puero occurrit, cum primum ad vſum rationis venit, eſt de propria ſalute deliberare: ſi talis poſt deliberationem viam virtutis eligat, conſequitur gratiam, & remittitur ei originale: ſi vero à via virtutis deuiet, peccat mortaliter: tunc arguitur ſic; Puer iſte eligit viam virtutis & veritatis, & proponit iuſte & recte viuere, per hoc habet gratiam, & non habet fidem ſupernaturalem, ergo per ſolam cognitionem naturalem poteſt iuſtificari. Secundo, quia ſecundum legem communem in quocunque inſtanti poteſt

Caietan.

quis iuſtificari, & tamen ſecundum legem communem non in quocunque inſtanti poteſt de fide illuminari, ergo. Maior probatur ex illo Ezech. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. ex illo prophetæ, Ego dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti, &c. Minor patet: quia fides ex auditu eſt, ſed in inſtanti quis non poteſt audire, ergo. Tertio, quia ad hoc quod aliquis accedat ad Deum, ſat eſt quod cognoſcat Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, iſta autem poſſunt ex ſolis naturalibus agnoſci, non ergo indiget homo fide, neque cognitione aliqua ſupernaturali, ad hoc quod iuſtificetur.

Dicimus tamen Sanct. Thom. non fuiſſe huius ſententiæ, quinimo, multis in locis contrarium aſſeru & primo, 2. 2. quæſt. 10. articulo 1. vbi expreſſe inquit, quod peccata infidelium ſine fide remitti non poſſunt. Et ait, quod damnantur, non propter ſolam infidelitatem, ſed & propter alia peccata. & 1. 2. quæſtione 113. articu. 4. aſſerit, quod ad iuſtificationem peccatoris requiritur motus in Deum per fidem & probat ex illo Rom. 5. Iuſtificati ergo ex fide, & 3. Sent. diſtinct. 30. quæſt. vnica, articulo 5. ad ſecundum, ait, quod iuſtus diſtinguitur ab impio per actum fidei formatum, & 3. parte, quæſt. 86. articulo ſexto, ad ſecundum, & in cap. 10. ad Rom. lect. 3. idem affirmat. Hoc ſuppoſito, probo ſententiam oppoſitam eſſe veram, primo, Hierem. 31 Conuerte nos Domine, & conuertemur, vbi Hieronymus inquit, Attende, quam neceſſarium eſt Dei auxilium, & quanta ſit hominis fragilitas, neceſſarium ergo eſt ſicut auxilium, ita & cognitio ſupernaturalis, vt quis iuſtificetur; & Paulus ad Rom. 1. adducit illud Abacuc. 2. Iuſtus ex fide viuit, 3. Iuſtitia Dei ex fide Ieſu Chriſti in omnes & ſuper omnes, qui credunt in eum, & ſimilibus teſtimoniis vbique Paulus abundat, & ad Hebr. 1. adducit quotquot ex fide iuſtificati ſunt, & concludit, Sine fide ergo impoſſibile eſt placere Deo; & tamen ſi per ſolam cognitionem naturalem quis iuſtificari poſſet, Pauli intentum nullum eſſet, hoc enim ſolum toto illo capite intendit: ad hoc ergo quod quis iuſtificetur, neceſſaria eſt fides implicita. Secundo, quia concilio Carthaginenſi primo, hæc noſtra para contra Pelagium eſt diffinita, & adducit Concilium contra illum illud Pauli 2. Corinth. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: cogitatio autem, quia quis de ſalute ſua deliberat, eſt aliquid, quinimo res maximi ponderis, ergo ex Deo eſt. Eſt etiam determinatio Cæleſtini Papæ, Epiſtola 1. ad Gallos, cap. 9. & 10. Sunt etiam teſtimonia ad hoc idem Beati Auguſtini in Pſalm 31. in principio expoſitionis Pſalmi inquit: Chriſto credimus, cum bonam vitam incipimus ingredi, & libro octuaginta trium quæſtionũ, q. 68. art. Credendo meritum comparatur, & ibid. Viuere non poſſunt, niſi recte viuant, & recte viuere non poſſunt, niſi credant. Quare a fide eſt inchoandum. Et pluribus aliis locis idem expreſſe affirmat. Vnde Caietani aſſertio, tanquam ſuſpecta & periculoſa, cauenda eſt. Et eam retractauit Petrus de Lerma Abbas Complutenſis, propoſitione 6. in vndecim propoſitionibus, quas retractauit.

Argumenta Caietani. Ad primum dicimus, quod in illo inſtanti, in quo puer de ſua ſalute deliberat, vt in Deum conuertatur, illuminabitur de fide a Domino. Quod ſi quæras, vnde hoc habetur? Dicimus, quod ex ſacris literis, vt ex adductis conſtat. At contra quia legimus, quod inter gentes pauci cognouerunt Deum, & tamen multi illorum iuſtificati ſunt, non ergo eſt neceſſaria cognitio fidei ad iuſtificationem. Dicimus ad hoc, quod omnes quotquot ex illis iuſtificati ſunt, cognitione fidei; vnum Deũ verum cognouerunt, & ſine hac cognitione nullus illorum iuſtificatus eſt. Ad ſecundum argumentum, maiori data, nega-

mua minorem; nam interius illuminabitur à Deo: vnde quando talis ſufficienter in Deum conuertitur, eſto non ſit prædicator exterior, Deus tamen interius illum illuminabit. E ad argumentum, quia oportet quod doceatur in tempore, diſtinguo: vel ad hoc qood doceatur exterius, & eſt ita, vel interius, & ſic Deus io inſtanti poteſt illum docere. Pro ſolutione tertij eſt notandum, quod dupliciter poſſumus Deum cognoſcere, vno modo, ſecundum quod eſt prima cauſa, & finis rerum naturalium, à quo omnia in eſſe & conſeruari dependent. Secundo modo cognoſci poteſt, in quantum eſt finis ſupernaturalis. Dicimus ergo, qood prima cognitio neque ad ſalutem, neqoe ad ioſtificatiooem eſt ſufficiens, ſed requiritur ſecunda, nempe, quod cognoſcatur in quantum eſt finis, & obiectum ſupernaturale. Et hæc ſola cognitio eſt ſufficiens iuſtificare, & hanc ex viribus noſtris habere nõ poſſumus. Et Caietanus videtur retractaſſe ſententiam in Epiſtolam Pauli ad Hebræos, cap. 11. vbi inquit, quod nulla ſcilicet ſcientia ſpecolatiua, neque ratio aliqua ſine fide ſufficiat ad vere Deum cognoſcendom, quod ſumpſit ex Sanct. Thom. 1. 2. quæſt. 113 art. 4. ad ſecundum argomentum.

Opinio Gregorii.

Pro expoſitione principalis quæſiti, an ſcilicet omnis actio infidelium ſit peccatom, eſt notandum, duplices eſſe fideles: quoſdã, qui Deum verum colont, ſeruant tamẽ ritus aliquos vanos & cæremonias falſas, vti Iudæi & Sarraceni. Et inter iſtos dubium non eſt, qoin aliquod bonum opus faciant. Alij vero ſunt infideles, qui ſunt idololatræ, & plures deos venerantur. De iſtis ergo eſt dubium, an illorum actiones omnes ſint peccata. Gregorius Arimi. 2. diſtinct. 38. quæſt. 1. tenet has duas concluſiones. Prima, infidelis, qui verum Deum non cognoſcit, non poteſt aliquod bonum opus morale facere. Secunda, Omnis actio huiuſmodi infidelis, eſt peccatum. Probat primo, quia non datur actus aliquis indifferens in particulari, tunc ſic; ad hoc quod actus aliquis ſit bonus moraliter, oportet qood omnes circunſtantiæ ſint bonæ, omnis ergo actio infidelium eſt peccatũ. Antecedens patet, quia bonum conſurgit ex integra caoſa: conſeqoentia probatur, quia in omnibus actibus iſtorum infidelium deeſt circunſtantia vltimi finis. Secundo, quia creaturam propter ſe diligere eſt peccatum, ſed talis eſt infidelis, quia dilectionem creaturæ non refert in Deum, quinimo illam propter ſe, vt parentes & vxorem, diligit. Tertio, quia ſequitur, quod diuitias & honorem, & quodlibet temporale poſſemus propter ſe diligere: ſequela probatur, quia ſi non requiritur relatio in Deum, nulla mala circunſtantia adeſt: hoc autem contra Auguſtinum eſt, qui inquit, quod frui vtendis, eſt peccatom, ergo. Quarto, quia ſequitur, quod veræ virtutes eſſent in infidelibus, qood eſt contra Auguſtinom, qui in Pſal. 67 ait, Nulla bona opera cenſenda ſunt, niſi quæ ex dilectione Dei fiunt. Et in Pſalm. 31. Nullum opus bonum eſt, niſi quod ex religione procedit, & lib. 4 contra Iulianum, & 5. libro de Ciuitate Dei, c. 25 deffinit, nullum eſſe actum virtutis, niſi ex fide procedat: ſi ergo in gentib. nõ fuerunt veræ virtutes, ergo neq; actus virtutum, & ex conſequenti neq; actus moraliter bonus. Quinto probatur ex gloſſa ſuper illud ad Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, vbi gloſſa ait, quod omnis vita infidelium eſt peccatum.

Cõmunis ſententia Theologorum tenet ſententiam contrariã. Magiſter Sentent. loco citato, Albertus Magnus, Bonauentura, Alexander Alenſ. 2. parte, q. 118. membro 3 ad quartum argumentum. Durandus, 2. diſt. 41. q. 1. S. Tho. q. 10 art. 4. & Caietanus ibid. & Capreolus eadem diſtinctione, quæſt. vnica, ad primum ponit, ſequentes propoſitiones

1. Propoſitio Capreol.

Prima, ad hoc quod actus aliquis ſit moraliter bonus non requiritur quod actualiter in vltimum finem referatur, ſed ſufficit virtualis relatio, hoc eſt, quod obiectum habeat bonum, & fiat propter bonum honeſtum.

Et addidit Caietanus, quod ſicut reperitur in cauſis efficientibus, ſimiliter & in finalibus, nã ſicut dato: quod ſit vna prima cauſa omnium efficiens, ſunt tamen aliæ caoſæ primæ in ſuo genere: vt io genere calidorum prima cauſa caloris eſt ignis; io genere frigidorum, aqua: ſic dato, quod ſit vnus vltimus finis, qui eſt Deus, nõ tamen repugnat, quod ſint alij vltimi fines in certo genere vt in genere regni politici finis vltimus eſt pax, in genere animaliũ homo. Secundo ait Caietanus, quod referre omnia in Deum, ſtat dupliciter: Vno modo explicite, vt, quando quis dat eleemoſynam propter Deum & id exprimit exterioribus verbis, vtpote ſi dicat, eleemoſynam huius dico de propter Deum, quæ eſt relatio explicita, & efficit opus meritorium. Secundo modo implicite vtendo bonis rebus, ſicut ſunt à Deo ordinatæ: verbi gratia, Deus fecit honeſtum aliqood bonum, vt parentes diligere, & ait, dato, quod ille talis Deum ignoret, diligere tamen parentes eſt bonum, quia implicite Deum diligit, ex eo quod vtitur re illa bona creata, & ſic implicite in Deum refert. Quod ſi quis dicat, hoc eſſe gratis dictum: non tamen eſt, quia vt Sanct. Thom. inquit, 1. 2 qoæſt 1. artic. 1. ad hoc quod quis aliquid faciat propter finem, non opus eſt quod finem præcognoſcat: hirundo enim propter finem nidificat, quem tamen non cognoſcit, & ſimiliter qui parentes honorat, ſi ſit infidelis, propter finem veneratur, & tamen finem non cognoſcit. Tertio ait, Deum eſſe diligendum propter ſe, naturaliter eſt cognoſcibile: & ita ſenſit Ariſt. 12. Meta. primam cauſam eſſe propter ſe diligendam. Quarto dicit, iure tamen naturæ non omnes tenentur Deum ſtatim propter ſe diligere, eum id lumine ſolum naturali breui tempore cognoſci non poſſit, ſed requiruntur induciæ temporis. Ex quibus infert, ad aliquem actum eſſe moraliter bonom, non requiri quod explicite referatur in Deum, quia non ſtatim homines poſſunt Deom cognoſcere, ſed ſat eſt quod implicite referatur operando propter bonum finem honeſtum.

2. Propoſitio

Secunda propoſitio Capreoli, tempore quo quis tenetur præceptum Diuinum adimplere, tenetur actum, quo illud adimplet, actualiter vel virtualiter in Deum referre: virtualis relatio eſt, quod talis ſit in gratia, quæ omnia opera in Deum referet, vel quod aliquando ſe, & ſua in Deum retulerit. Probat ex Sanct. Thom. qui 2. Sent. diſtin. 41. quæſt. 1. art. 2. ad quartum argumentum aſſerit, non teneri quemlibet omnem ſuum actum in vltimum finem dirigere, quia illum dirigit fides. Tum etiam quia præceptum illud eſt affirmatiuum, non ergo obligat ad ſemper, ſed ſolum pro tempore, quo quis tenetur Deum diligere. Et idem tenet Sanct. Thom. 1. 2. q. 88. articu. 1. ad ſecundum, & ita mens eius eſt, quod quando præceptum de charitate occurrit, homo tenetur opus illud ex charitate facere, expreſſe in Deum referendo: vt ſi occurrat præceptum de contritione, de dilectione parentum, vel aliud ſimile. Nos tamen concluſionem contrariã veram affirmamus, nempe, qood quantumcunque qois ſit in mortali, poteſt præceptum de veneratione parentum, vel eleemoſyna danda adimplere: nullum enim eſt præceptum, quod, quantum ad ipſius ſubſtantiam, ſine gratia adimpleri non poſſit. Primo, quia non eſt præceptũ de habenda gratia, non enim dantur præcepta de habitibus, ſed de actibus. Secundo, quia ſequitur, quod nullus eſſet certus, an præceptum aliquod adimpleat, cum certus eſſe non poſſit an habeat gratiam. Tertio, quia circunſtantia illa eſſet de neceſſitate confeſſionis: & tamen nullus quantumuis timoratæ conſcientiæ circunſtantiam illam confitetur. Quarto, qoia ſequitur quod ad implendum præceptum iuris Diuini, quilibet teneretur ſe ad gratiam diſponere, & de peccatis conteri: verbi gratia, ſi præceptum de danda eleemoſyna curris, ad dandam eleemoſynam teneretur de peccatis conteri: patet, quia teneretur præceptum in gratia adimplere, ergo teneretur ſe ad illam diſponere: alias peri-

culoſe exponeret præceptuio non adimplendi. Vnde S. Thom, de malo, quæſt. 2. art 5. ad ſeptimum, impognat opinionem Gregorij, quia ex illa ſeqoitur non debere nos conſulere peccatoribus in mortali exiſtentibus, quod ſe in Deum conuertant per obſeruationem mandatorum Dei. Patet, quia ſecuodum illum exiſtens in mortali, ſeruando mandata, peccat, conſulerem ergo illi mortale. Quod ſi quis arguat, quia Paulus 1. Cor. 10. inquit, Omnia in gloriam Dei facite, facere aotem in gloriam Dei, eſt facere propter Deum, ergo. Dico, quod ſi locus hic haberet ſenſum, quem Capreolus exiſtimat, ſequitur contra ipſum, quod quando aliquid ex conſilio faciaus, teneremur id in Deum referre, cum dicat. Omnia quæ facitis in gloriam Dei facite, opera autem conſilij non tenemur explicitè in Deũ referre, ergo neq, alia. Vnde locus exponitur, primo negatiue, Omnia in gloria Dei facite, hoc eſt, contra gloriam Dei, neqoe charitati obuiantes. Secundo, exponitur affirmatiue, id eſt, omnia facite propter bonum honeſtum, id eſt, propter finem à Deo conſtitutum, vt ſi comeditis propter neceſſitatem ſuſtentationis corporis.

3. Propoſitio. Tertia propoſitio Capreoli, quando non currit præceptum aliquod de charitate, non tenetur homo opera ſua in Deum referre, vt ſi quis nunc eleemoſynam daret, non ex præcepto, ſed ex cõſilio, non teneretur opus illud in Deum referra. Conclusio hæc eſt vera & communis theologorum. Quid autem tenendum ſit, reſpondeo ad quæſtionem per ſequentes propoſitiones.

Ad quæſtionem. 1. Propoſitio. Prima propoſitio, Ad hoc, quod aliquis actus ſit moraliter bonus, noo requiritur quod in Deum referatur, ueque formaliter, neque virtualiter, ſed ſat eſt, quod finem habeat honeſtum. Probatur. quia ſi omnis actio infidelium eſſet mala, & peccatum, ſequitor quod nullus infidelis poſſet ſe ad gratiam diſponere: patet, quia per actus malos nullus ſe ad gratiam diſponit. Quod ſi dicas, eſt ita, vt communitas Theologorom tenet, qood ex poris oaturalibus uollus poteſt ſe ad gratiam diſponere: contra, quia ſi ita eſſet, ſequitur quod infidelis nullo modo ſe poſſet ad gratiam diſponere, niſi prius Deus abſque vlla diſpoſitione illius, illi infundat cognitiooem ſupernaturalem: ſequela probatur quia infidelis non poteſt ſe ponere niſi per actum bonum, ſed actum bonum habere noo poteſt, niſi prius habeat cognitionem ſupernaturalem, quia ad bonitatem actus requiritur relatio in vltimum finem: referri autem in vltimum finem non poteſt, niſi prius cognuſcat, requiritur ergo cognitio ſupernaturalis. Secundò, quia occurrente materia præcepti infidelis perplexus, quia ſi faciat, peccat, ſi non adimpleat, ſimiliter peccat, præceptum tranſgrediens, ergo. Reſpondet Gregorius, conuertat ſe in Deum. Contra, quia talis, vt probatur, ex naturalibus oon poteſt ſe in Deum conuertere. Tertiu, quia ſequitur quod talis ſalutem æternam aſſequi non poſſit: patet; quia talis nollo modo poſſet ſe ad gratiam diſponere, probatur, quia maxime præcepta iuris naturalis ſeruando, & opera virtutum exequendo, ſed per hoc non, quia ſecundum Gregorium peccat, ergo. Quartò quia ſequitur qood infideli melius eſſet per horam dormire, quam parentes & patriam ab hoſtibus liberare: qood abſurdum eſt: probatur: quia dormiendo noo delinquit, liberando autem parentes, & patriam peccat, ergo, vnde concluſio poſita euidenter eſt vera, & Gregorii oppoſita falſa.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, Quodcumque præceptum, præcepto de dilectione Dei ſuper omnia, dempto, poteſt homo in mortali adimplere, etiam ſine relatione aliqua in finem vltimum. Patet: nam ſi eſt fur quando reſtituit, & parentibus in graui neceſſitate ſubuenit, præceptum adimplet.

3. Propoſitio. Tertiò propoſitio, quicumque Deum vere diligit, & eſt in gratia, omnes eius actus boni, qoi ex dilectione & gratia procedunt ſine relatione vlteriori, in Deũ virtualiter referuntur, etiam ſi de Deo non cogitet, verbi gratia, ſi quis exiſtens in gratia, eleemoſynam det, actus ille in Deum refertur: ratio eſt quia dilectio Dei ſuper omnia, qoodammodo omnia includit, & omnia bona opera in Deum refert. Hinc Bonauentura loco citato ait, quod religioſus, qui ex dilectione Dei & charitate ingreſſus eſt religionem, per omnia opera quæ facit ad religionem attinentia, meretur, dato, illa in Deum non referat, quia ex primo actu opera alta fructum habent. Et addit Gabriel, quod non ſolum per opera, quæ ad religiooem pertinent, ſed etiam per alia opera quæ ad obedientiam prælatorum ſpectant, meretur: ratio eſt, qoia in prima obedientia cætera alia opera in Deum virtualiter referuntur.

Ad argumenta Gregorij reſpondetur: Ad primum dicimos, ad hoc quod actus aliquis ſit moraliter bonus, ſat eſt, quod finis proximus ſit honeſtus, dummodo circunſtantia aliqua mala noo apponatur. Ad ſecundum reſpondetur ex Caietano, quod diligere aliquid propter ſe, ſtat dupliciter. Primo modo vltimate, & iſto modo non ſtat creaturam aliquam diligere licite, qu a ſolus Deus vltimate poteſt licita diligi. Secundò modo oon vltimate, ordinando dilectionem in finem aliquem proximum, qui tamen non ſit vltimatus: & iſto modo diligere licet creaturas aliquas proter ſe, vt virtutes, quæ ſecundum ſe ſunt bonæ & appetendæ. Ad tertium, negamus conſequentiam: & ratio eſt, quia virtus de ſe eſt bonum honeſtum, & datio eleemoſynæ abſolute finem honeſtum habet, pecunia vero & cætera temporalia, non ſunt, neque appeti poſſunt tanquam finis & buoum honeſtum, ſed tantum ſicut bonom vtile. Ad quartum ex Beato Auguſtino reſpondetur, primò, Auguſtinus quando inquit, quod in gentibus non fuerunt vere virtutes, intelligit virtutes, quæ illis fuerunt, non perducere vſque ad vltimum finem. Secundo dicimus, quòd virtus poteſt dupliciter conſiderari: primo modo ſecundum quod eſt diſpoſitio ad optimum ſimpliciter, quod eſt Deus clare viſus: & iſto modo Auguſtinus ſumpſit virtutẽ, quando dixit, quod in gẽtibus non fuerũt virtutes. Secondò modo, conſideratur virtus ſecundum quod eſt diſpoſitio in tali genere, & ſecundum quod diſponit ad facilitatem naturalem: & iſto modo Auguſtinus non negat, quod in gentibus fuerint virtutes. Et oos noo negamus quod iſto modo non fuerint virtutes in gentibus: nam vt patet ex philoſopho, 1. Rhetori. cap. 5. virtus eſt pars fælicitatis. Tertiò dicimus, Patres & Sanctos ſolum illud vocare bonum & verum, quod ad vitam æternam conducit, & quia ſine charitate & gratia vitam æternam aſſequi non poſſumus, ideo Auguſtinos dixit, opera gentium eſſe potius vitia, quam virtutes. Ad vltimum argumentum reſpondet Sanct. Tho quæſt. 10. art 4. ad primum.

Sed eſt argumentum vrgens ex doctrina S. Tho qui inquit, quod omnis actus infidelis procedens ex infidelitate, eſt peccatum. Arguitur ſic Omnis actus infidelis (eſto, ex genere ſuo ſit bonus) procedit ex infidelitate ſaltem virtualiter, ergo eſt malus: antecedens probatur. quia virtualiter referuntur in ſuum falſum Deum, ſicut actus Chriſtiani in verum Deum, ſi Deo ſeruire propoſuit, ex quo propoſito actus ſubſequentes imperantur: ſimiliter ergo eſt de fideli. Pro ſolutione notandum, quod aliquid referre in Deum ſtat dupliciter, vno modo explicite & formaliter, vt cum do eleemoſynam actualiter propter Deum. Alio modo virtualiter ad quem relatio habitualis non ſufficit, vt cum quis ex habitu operator, ſed requiritur virtualis, quæ poteſt eſſe dupliciter: vno modo quando actus procedit ex intentione præcedenti, verbi gratia, quando ego dico, craſtina die propter Deum ieiunabo, & poſt per peccatum aliqood propoſitum iſtud non interrumpo: ſi craſtina die ieiunem, eſto, Deus memoriæ non occurrat, ieiunium tale virtualiter in Deum refertur, quia propoſitum præcedens manet in virtute. idem eſt de illo, qui propoſuit propter Deum adire B Iacobum, & poſt in itinere de Deo non recordatur. Alio modo opus refertur virtualiter in Deum, quia virtualiter contine-

Digitized by Google

tur ipſa volitione finis, verbi gratia, infidelis abſolute vult parentes honorare, tale opus virtualiter in Deum refertur, non primo modo, quia non procedit ex intentione finis, cum eam prius non habuerit, ſed ſecundo modo, nempe, quia bonum illud honeſtum includitur in ipſa volitione finis, ſcilicet Dei, quia bonum honeſtum de ſe ordinatur in Deum. Ex his dico duo. primum, quod quando aliquid refertur virtualiter primo modo in finem, quia ſcilicet, procedit ex intentione finis tanquam ex cauſa, ſi finis eſt malus, opus eſt malum, etiã, è genere ſit bonum, verbi gratia, dare eleemoſynam propter inanem gloriam, opus eſt malum: ſic de Sarracenis & infidelibus opus procedens ex amore falſi Dei, eſt malum, & peccatum: vnde ſi Sarracenus honoret parentes, vt Mahumeto placeat peccat Secundò dico, quod capiẽdo virtualiter referri, ſecundo modo nullum opus ex genere ſuo bonum refertur in finem malum, neque opus ex genere malum in finem bonum ſed opus bonum refertur in finem bonum, malum vero in malum, Vt ſi abſolute velim parentes honorare, in finem bonum refertur, quia in Deum, eſt enim bonum honeſtum: vnde tales actus, ſi illis malus finis non apponatur, virtualiter in Deum referuntur. Secus eſſet, ſi Sarracenus formaliter in Mahometum referret, vel ſi antea retulit, quia tunc primo modo virtualiter in malum finem refertur. Ex hoc ad argumentum dicimus, talia opera quæ de ſe in finem honeſtum ordinantur, non eſſe peccata, quia non referuntur virtualiter in idolum, bonum vero omne particulare de ſe ordinatur in Deum, tanquam in bonum commune & vniuerſale.

An autem liceat bona temporalia ſine aliqua relatione amare, vt honorem, vel famam appetere? Dico primo, non eſſe eandem rationem de bono honeſto & vtili, quia bonum honeſtum eſt bonum propter ſe, bonum vero vtile propter aliud. Secundò dico, amare iſta bona vtilia ſine relatione actuali in vltimum finem, non eſſe peccatum, cum ſint vere bona, vnde non ſolum bona honeſta, ſed etiam vtilia abſque peccato appeti poſſunt. De quo Doctores Scholaſtici, 2. diſt 41.

Caietanus artic. 4. citato dubitat, an liceat nobis ſtatuas & idola Sarracenis & infidelibus vendere, vel Paſchalem agnum Iudæis. Videtur enim id non licere, eſſet enim cooperari peccatis illorum, cum demus illis peccandi materiam Et reſpondet per tria dicta, ſuppoſito, quod ea quæ infidelibus poſſumus vendere, ſunt in triplici differentia, quia aut ſunt talis conditionis, quod illis vti non poſſunt, niſi in miniſterium infidelitatis ſuę, & tunc eſt prima concluſio, Talia infidelibus vendere, peccatum eſt. Secundo modo, poſſunt eſſe res quæ ad alia ſunt vtiles, vt panis, thus, & agnus. Eſt ſecunda concluſio, Si quis iſta intentione ſiniſtra illis vendiderit, nempe, vt eis in ritibus & ſacrificiis abutantur, peccat, ſi vero è cõtra, non peccat, eſto, vẽdens ſciat infidelem emere ad ſuæ infidelitatis miniſteria exercenda vnde eſt tertia concluſio, Vendere infidelibus res, quæ bono & malo vſui aptari poſſunt, nullum prorſus eſt peccatum, quamuis vendens ſciat eos illis rebus male vſuros Ratio eſt: quia vendens peccatum illorum vitare non tenetur. Quod ſi quis arguat. quia hoc eſt peccatis illorum cooperari, dico, quod directe & de per ſe ad peccatum alterius cooperari non licet, de per accidens vero vti malitia alterius ad vtilitatem propriam licet Vnde mihi non eſt voluntarium niſi indirecte, quia licet poſſim vitare, non tamen teneor.

Pro defenſione Ambroſij, & Anſelmi reſpondet S. Thom. 2. 2. quæſt. 10 art. 4. & aſſerit eorum aſſerta bifariam poſſe intelligi hoc eſt, quod vita infidelium non poteſt eſſe ſine peccato, cum peccata ſine fide non tollantur, vel quia quidquid agunt ex infidelitate, peccatum eſt Vnde ibidem ſubditur, quia omnis infideliter viuens, vel infideliter agens, vehementer peccat: hinc autem non conſequitur infideles in quolibet opere peccare, ſed tantum in illis, quæ ex radice infidelitatis procedunt, & in ſua idola formaliter referunt: bonitas enim naturalis rationis, quæ deprecatur ad optima, non eſt illis penitus extincta & abolita.

Ferus in locis citatis cauendus eſt, videtur enim in illis hæreticis Lutheranis fauere, docentibus naturam humanam ſine peculiari iuſtificantis gratiæ auxilio non poſſe niſi malum eligere & facere, & ob id omnes infidelium actiones, atque etiam ipſas virtutes, eſſe peccata, & omnium Chriſtianorum opera, quantum libet bona, ſi abſque ſpeciali gratificãtis gratiæ dono fiant, eſſe mala & hypocritica. Hunc autem errorem deteſtatur ſancta Synodus Tridentina ſeſſione. 6. Cano. 7. his verbis, Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, vere eſſe peccata, aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tanto grauius peccare, anathema ſit

VIGESIMVM TERTIVM QVÆSITVM.

An liceat marito adulteram repudiare vxorem, & vxori adulterum repudiare virum, & an Synodus Tridentina clandeſtina irritare matrimonia valuerit.

AMbroſius in Commentariis hunc locum differens, *præcipio, non ego, ſed Dominus vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam*, duas habet ſententias ab Eccleſia non receptas. Primam, licere viro dimittere adulteram vxorem, &, ea viuente, accipere aliam. Secundam, imparia eſſe iura coniugij & ob id non licere vxori virum adulterum dimittere, neque ab eo diſcedere Sic enim ſcripſit, Non permittitur mulieri vt nubat, ſi virum cauſa fornicationis aut apoſtaſiæ, aut ſi illicite impellente laſciuia, vſum quærat vxoris, quia inferior non omnino hac lege vtitur, qua potior, ſi tamen apoſtataret vir, aut vſum quærat vxoris inuertere, nec alij poteſt nubere mulier, nec reuerti ad illum: & virum vxorem non dimittere: ſubauditur autem, excepta fornicationis cauſa: & ideo non ſubiecit ſicut de muliere, quod ſi diſceſſerit, manere ſic, quia viro licet ducere vxorem, ſi dimiſerit is vxorem peccantem, quia non ita lege conſtringitur ſicut mulier. Harum ſententiarum poſteriorem reprehendit Hieronymus in epitaphio Fabiolæ, inquiens, Præcepit Dominus vxorem non dimitti, excepta cauſa fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam: quidquid viris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad fœminas, non enim adultera vxor dimittenda eſt, & vir mœchus tenendus. Apud nos enim quod non licet fœminis, æque non licet viris, & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur. Et idem ſentit Auguſtinus libro primo de ſermone Domini in monte, capit 26 quorum authoritatem Pontifices & omnes Theologi Scholaſtici ſequentes, decernunt, in cauſa diuortij parem eſſe viri & vxoris conditionem. Prior quoque ſententia damnata eſt in Concilio Tridentino, ſeſſione 24. Canon. 7. Et quia quæſtio hæc ſupra diſputata eſt, tomo ſecundo Chryſoſtomi, ad duodecimum quæſitum, hæc ſint ſat. Vide ibi.

1 Cor. 7.

Hieron.

Auguſt.

Quia cum Concilium Tridentinum de irritatione clandeſtini matrimonij ageret, & plures Doctores ſententiam circa articulum propoſitum, nempe, an expediat quod Eccleſia matrimonia clandeſtina irritet in futurum, tuliſſent, quia viſum fuit Patribus non ſufficienter eſſe de hac re inſtructos, præceptum mihi fuit, vt ſententiam meam circa hanc rem ferrem: non enim eram ex claſſe eorum, qui ſignati ſunt, vt ſententiam in propoſitum articulum enunciarem. Et quia quæſtioni propoſitæ maxime coniunctum eſt, quod mihi accidit, cum confeſſiones auriculares ſæcularium audirem, inter quos vnus occurrit, qui cum vndecim publice & in

facie eccleſiæ contraxerat, iniuria non fit perditiſſimis hominibus, ſi aſſeratur, quod aliqui ex illis clandeſtine cum viginti contraxerint. Et quia multi etiam hodie non plene attingunt, quibus rationibus Synodus fuerit adducta, vt clandeſtina irritaret, ſententiam, quam ibi dixi, hîc ſcribam: forte non pigebit legiſſe, quæ hæc eſt.

Circa præſentem articulum, an expediat quòd Eccleſia matrimonia clandeſtina irritet in futurum, tria diſcutiam. Primum, an Eccleſia matrimonia clandeſtina irritare poſſit. Secundum, an expediat quod illa irritet. Tertium, quis modus & forma in huiuſmodi irritatione adhiberi debeat. Ad primum, hæc vnica aſſertione reſpondetur, Eccleſia poteſt matrimonia clandeſtina irritare. Quam veram & Catholicã exiſtimo: & illam ſuadeo triplici medio. Primo traditione Patrum & Eccleſiæ. Secundò, diffinitionibus Conciliorum. Tertiò, rationibus Theologicis. Circa primum medium, Euariſtus Papa, qui anno centeſimo à Chriſto paſſo Eccleſiæ præfuit, ſubſcribere videtur, matrimonia clandeſtina irritaſſe. Cuius ſententia habetur 30. quæſt. 5. capit. aliter, vbi aſſerit, quod talia non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra & fornicationes, potius quam legitima coniugia eſſe non dubitetur. Si ergo coniugia non ſunt, tanti Patris ſententia, poterit ergo Eccleſia talia irrita eſſe declarare. Ex quo vrgens argumentum ſumitur, quòd eccleſia ritum ab Apoſtolis accepit. Et ſicut diuerſis temporibus in ea diuerſus fuit vſus ſanguinis, ſic & diuerſus vſus matrimonij clandeſtini. Neque ſatisfacit gloſſa, quæ communiter aſſignatur, nempe, quod in foro contentioſo talia non ſunt legitima matrimonia, bene tamen in foro conſcientiæ. Contra quod ſic arguitur, Axioma Theologorum commune eſt in materia de contractibus, quòd contractus qui eſt inualidus iure fori, non ligat iure poli, ergo, ſicut tractus cæteri, qui iure fori ſunt irriti, ſunt etiam iure poli: ſic ergo cum matrimonia clandeſtina ciuili iure puniantur, poterit ergo eccleſia illa ea ratione, qua matrimonium eſt, contractus ciuilis & naturalis, iure poli irritare, ſicut ius ciuile iure fori irritauit de facto. Alexander etiam III. idem diffiniuit, inquiens, ſimiliter contrahentes non eſſe compellendos vinculum agnoſcere, niſi ipſi hoc ſponte vellent publicare, quia tunc ab Eccleſia recipiendi ſunt, ergo iudicio Eccleſiæ ante publicationem non ſunt legitima matrimonia. Probo: quia quod Eccleſia non acceptat, irritum habet. Vrbanus etiam Papa, 31. quæſt. 2. ita diffiniuit, Quoniam Canonum legumque authoritas talia ſponſalia non approbat, ita ſententiam temperamus, vt ſi princeps cum filiæ, matris & parentelæ aſſenſu, quod cœptum eſt, perficere voluerit, concedamus. Et Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, & habetur 30. quæſt. 5. Canon. Noſtrates, idem diffinit. & 31. q. 3. Can. Patrem puellæ. & 30. q. 5. Can. Qualis vxor eſſe debeat a parentibus tradita, ſponſo accipienda, idem eſt diffinitum.

Alexãder tertius.

Vrbanus.

Nicolaus.

Diffinitionibus etiam Conciliorum, quibus clandeſtina hæc matrimonia prohibentur, tanquam turpia & illicita, idem probatur. Et primo damnat illa Concilium Carthaginenſe III. & Africanum IV. Can. 13. & Synodus Triburenſis Can. 38. & an. 41. & Synodus Anguſten. Canon. 19. & habetur 30. quæſt. 2. Can. nullus viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentũ, aut rapere præſumat, aut Regis beneficio exiſtimet poſtulandam, & Aurelianen IV. Can. 55. Nullus per imperium poteſtatis filiam competere audeat alienam; coniugium, quod contra parentum voluntatem copulatur, velut captiuitas iudicetur, & Synodus Turonica ſecunda, cap. 11. & Toletana III. Can. 10. & Aquiſgranenſ. & Meldenſ. Can. 10. & 65. & Lateran. Can. Cum inter, ſic diffinitur, Prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inhærendo, clandeſtina coniugia penitus inhibemus, prohibentes, ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Eccleſia autem non prohibet niſi quod de ſemalum eſt, & licet multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta tenent, vt ſi quis poſtquam votum religionis emiſit, de facto contrahat matrimonium, & copulam conſumat: nihilominus cum ſimiles contractus, tanquam iniquos & illicitos Eccleſia prohibeat, poterit illos irritos & inualidos habere. Patres etiam, qui Concilio Colonienſi præfuere. Can. 31. in hanc ſententiam ſubſcripſerunt. Nam poſt verba Euariſti hunc Canonem, qui ſanctiſſimus eſt, addiderunt. Cuperemus in Eccleſia Concilio generali renouari, ob clandeſtina illa matrimonia tollenda, quæ nunc paſſim, non palam, ſed furtim inter pueros & puellas citra parentum conſenſum, per lenones & lenonas copulantur, ex ſola cauſa libidinis, non Dei reſpectu, ſed diaboli inſtinctu coniunguntur, idque ſæpenumerò abſque debito conſenſu. Et probant: quia quis debitum conſenſum vocet (in re tanta, quæ reſcindi non poteſt) cuius non conſilium, ſed puerina, vel temulentia, vel inſidiæ, vel libido in cauſa fuit? Et concludit, inde non immerito non coniugia, ſed adulteria, contubernia ſtupra, vel fornicationes ſanctus ea Pontifex appellat.

Ius etiam ciuile huic ſententiæ concinit, l. in ſponſa c. eodem titulo, & ff. de irrit. nuptal. nuptiæ, quibus iuribus diffinitur, quod nuptiæ non conſtant niſi hi conſentiant, ſub quorum poteſtate conſtituuntur. Et merito iure ciuili talis coniugia irrita habentur: iudicat enim ſimilibus contractibus ius naturale, Diuinum, & humanum violari, & ſpecialiter internum ius. Vnde in damnationem illorum, qui clandeſtine contrahunt, volens nobis Dominus proponere exemplum, Euam adduxit ad Adam, vt ipſe tanquam amborum pater, inter eos matrimonium conciliaret. Idem legimus de Iſmaele, cui mater vxorem accepit de terra Ægypti. & Abraham; vocato Eleazar, dixit ei, pone manum tuam ſuper femur meum, &c. Vnde Iſaac & Rebecca ex conſenſu parentum amborum copulati ſunt. Idem etiam legimus de Iacob & vxoribus eius. Et Sichen patri Emor dixit, Accipe mihi puellam hanc coniugem. Et Thamar dixit Abſalon, Noli facere ſtultitiam hanc, quin potius pete me à Rege, qui me tibi non negabit. Et Paulus, qui matrimonio iungit virginem ſuam, benefacit. Ex quibus conuincitur, liberos contungere, munus eſſe parentum: & quod clandeſtine copulentur, eſſe contra honeſtatem, reuerentiam, & obedientiam parentibus debitam. Cum ergo vix ſit, quia quanta mala ex huiuſmodi nuptijs male contractis oriantur, non ſit expertus, & iure Naturali, Canonico & ciuili prohibeantur, nihil ergo eſt quod prohibeat, quod Eccleſia clandeſtina matrimonia in futurum irrita eſſe diffiniat.

Gen. 2.
Gen. 21.
Gen. 26.
Gen. 29.
Gen. 34.
2. Reg. 13.
1 Cor. 7.

Rationibus Theologicis idem probatur. Primò, quia poteſtas Eccleſiaſtica & ſpiritualis ita perfecta & ſibi ſufficiens eſt, ſicut ciuilis & temporalis, ſed poteſtas ciuilis de facto plures contractus ciuiles irritat, qui lege naturali validi eſſent, ergo poteſtas eccleſiaſtica contractus matrimonij clandeſtini irritare poteſt: collectio eſt nota. Probatur antecedens ex illo Ioan. vltimo: Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos, cum plenitudine poteſtatis quam à Patre accepi ad ædificationem eccleſiæ: dempta excellentiæ poteſtate, qua ſacramenta condidit, quia hanc neceſſe non fuit, quòd in eccleſia relinqueret: facultates enim, ſicut & artes, ex fine ſuperiori exiſtimandæ ſunt; quanto autem felicitas æterna temporalem excedit, eo finis ſpiritualis poteſtas excedit finem temporalis, vt inquit Innocentius, cap. ſolitæ de maiorit. & obedient. Spiritualia autem tanto ſunt temporalibus digniora, quanto anima corpori præfertur. Vnde Paulus Hebr. 7. dignitatem ſacerdotij euangelici præfert dignitati temporali, ex eo quod Melchiſedech, qui erat Dei ſacerdos benedixit Abrahæ: & ideo ait: ſine contradictione maior eſt qui benedicit, quam qui benedicitur. Abraham typum gerebat poteſtatis temporalis, Melchiſedech ſpiritualis. & ita ſine contradictione poteſtas eccleſiaſtica & ſpiritualis dignior eſt poteſtate temporali, quod erat antecedens. Minor

1. Ratio.

probatur: quia irritat teſtamentum occluſum etiam cum ſignaculo tabellionis, ſi numerus ſeptem teſtium non adſit, Inſtitut. de teſtamentis, §. fin. & l. hac conſultiſſima, C. de teſtament. & in regno Hiſpaniæ, l. 3. Tauri, poteſtas etiam eccleſiaſtica plures contractus, qui iure naturali validi eſſent, irritauit. Iure enim Pontificio cautum eſt, ne res eccleſiæ ſine tribus præcedentibus contractibus diſtrahantur, 10. quæſt. 2. Can. ea enim, & 11. quæſt. 2. Can. ſine exceptione. Mirabile ergo eſt, quod poteſtas Eccleſiaſtica dignior ſit temporali: & temporalis ſit ſibi ſufficiens, & poteſt contractus, qui iure naturali ſunt validi irritare, & tamen eccleſiaſtica id non poſſit: ſi ergo temporalis poteſt, à fortiori ergo poteſtas eccleſiaſtica clandeſtina matrimonia in futurum irrita eſſe diffinire poteſt.

2. Ratio. Secundo, quia quando Chriſtus inſtituit matrimonium in eſſe ſacramenti, dicens Quos ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet, non mutauit naturam contractus matrimonij, ſed tantum matrimonio Chriſtianorum addidit priuilegium hoc, quod gratiam conferret, ſed prout matrimonium eſt contractus in lege naturali, Reſpublica, & princeps temporalis, e apertis malis & incommodis, quę ex matrimonijs clandeſtinis oriuntur, poteſt clandeſtina irritare, ergo à fortiori & eccleſia, cum non poſſit ſaluti animarũ ſubueniri, niſi illa irritet, non aſſignabitur remedium aliud: cum ergo poſſit eccleſia contractum naturalem irritare, corruet quidquid inſuper ædificetur: collectio eſt nota: antecedens eſt communis cõſenſus omnium Patrum: minor probatur: alias enim poteſtati temporali non eſſet ſufficienter prouiſum, cum clandeſtina occulte & ſine teſtibus contrahantur, & occultorum Deus ſit iudex, poteſtas ciuilis de illis iudicare nequit: gẽtes autem matrimonium rem ſanctam & quid maius quam inuentum exiſtimaut humanum, ſi ergo concubitus vagos arcebant & damnabant, & de his, qui ſtuprum vel adulterium perpetrabãt, pœnam capitis ſuis legibus ſumebãt. quis dubitet, quin ſicut legibus concubitus vagos damnabant, poſſent & clandeſtina irrita habere? Quòd ſi princeps temporalis id de facto non exequitur, non eſt ex defectu poteſtatis: poteſtas enim ſæcularis ſibi ſufficiens eſt, ſed quia Eccleſia id, (& rationabiliter) interdixit: ea enim in ratione qua ſacramentum eſt, rationem Eccleſiaſticam induit ratione ſpiritualitatis, quam in ſe includit, & ne eadem cauſa in tribunalibus diuerſis agitaretur, & quia quæ ſint valida, & quæ inualida matrimonia ex ſacris literis diffiniendum eſt, quarum cognitio non ad principes ſæculares, ſed Eccleſiaſticos ſpectat.

3. Ratio. Tertiò, quia religio maius bonum eſt quam matrimonium, & vinculum religionis fortius vinculum eſt quam matrimonij, cum ſoluat illud, ſed eccleſia irritat vota, quæ cum ſolennitate eccleſiæ non ſunt emiſſa, & vota impuberum, vt habetur 33. q. 5. Can. Manifeſtum, & Can. Nonnulli, &c. Nequiui, pari ergo ratione poteſt clandeſtina matrimonia irritare. Conſequentiam probo, quia vota reddere, ita eſt de iure naturali & diuino, ſicut indiſſolubilitas vinculi matrimonij, & ſicut vnus ſponte & voluntarie contrahit, ſic & alter vouet.

4. Ratio. Quartò, quia ratio & natura matrimonij, ſicut cuiuſuis alterius rei, ea fine penſanda eſt, præcipuus autem finis matrimonij eſt debita & religioſa liberorum educatio, experientia autem magiſtra nouimus, adulterinos & ſpurios filios raro & fore nunquam Chriſtiane & religioſe educari, ex natura ergo rei ſimiles contractus, quia præcipuo fini matrimonij contrarij ſunt, ab eccleſia relegandi ſunt, hoc autem commode fieri nequit, niſi tales contractus irritet, poteſt ergo contractum irritando, clandeſtina irritare.

5. Ratio. Quintò quia ſtando in iure naturali & diuino, pauciſſimi ſunt gradus, qui vltra primum, & qui in recta linea continentur, prohibiti: eccleſia autem diuerſis temporibus gradus diuerſos prohibuit. Aliquando enim ne ſeptimo gradu affinitatis vel conſanguinitatis coniuncti copulari poſſent, inhibuit, poſt verò ad quartum gradum reſtrinxit, vt C. Non debet, cum cæteris, de affinit. & conſang. conſtat. Si ergo eccleſia ſtatuto ſuo perſonas in talibus gradibus contrahentes illegitimare potuit. & illa matrimonia haberi irrita diffinire potuit, ergo vt malis obſtet, quæ ex clandeſtinis oriuntur, illa irrita eſſe diffinire.

Sexto, quia eccleſia, quæ nunc eſt (hoc tantum dempto, quod ſcripturam ſacram condere non poteſt, quia ſcripturam condere, eſt ex immediata Dei reuelatione loqui, ac ſi Deus ipſe loqueretur) tantæ poteſtatis & authoritatis eſt, ſicut eccleſia quæ fuit tempore Petri, & Apoſtolorum, & Patrum antiquorum: in fauorem autem religionis Patres antiqui, c. ex publico, de conuerſione coniugatorum, ius Diuinum interpretantes, diffinierunt, quod matrimonium ratum per profeſſionem religionis approbatæ diſſoluitur. Et Paulus in fauorem fidei, quod conſummatum per conuerſionem alterius ad fidem, dirimitur, 1. Corinth. 7. inquiens, His qui matrimonio coniuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari: & vir vxorem non dimittat, nam cæteris ego dico, non Dominus (inſinuans quod id non vult haberi tanquam de iure Diuino, ſed tanquam traditio Apoſtolica) ſi quis frater vxorem habet infidelem, non dimittat illam, &c. Et concludit, quod ſi voluerit diſcedere, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, aut ſoror in huiuſcemodi eccleſia, ergo quæ nunc eſt, ius Diuinum interpretando, in fauorem matrimonij diffinire poteſt, clandeſtina in futurum irrita haberi probo, alias enim cum malis omnibus quæ ex illis oriuntur, mederi non poſſit, niſi illa irritando, eccleſia quæ nunc eſt, tantæ poteſtatis & authoritatis non eſſet, ſicut eccleſia quæ olim fuit, neque in neceſſarijs ad ſalutem ſufficienter illi prouiſum eſſet, cum conſtet non ſat eſſe temporales pœnas, cenſuras eccleſiaſticas, mulctam etiam capitis addidiſſe, quia cum in occulto contrahantur, temporales pœnæ exequi nequeunt. Solum ergo reſtat medium hoc vt in futurum eccleſia clandeſtina irrita diffiniat. 6. Ratio.

Septimò, axioma Theologorum eſt 4. diſt. 34. agentium de impedimentis, quæ natura ſua matrimonium dirimunt, quod ſi vſus matrimonij ſine peccato eſſe non poteſt, matrimonium natura ſua eſt irritum: neque aſſignabitur inſtantia, vſus autem clandeſtini matrimonij de ſe & ex natura ſua eſt peccatum mortale, quia intrinſece includit contemptum legis Naturalis, Diuinæ, & Humanæ: ergo ſicut quando alia impedimenta vſui debito matrimonij opponuntur, eccleſia irrita declarauit, ſimiliter ergo eadem ratione poterit clandeſtina in futurum irrita diffinire. Et confirmatur, quia c. ſignificaſti, de eo qui duxit quam polluit per adulterium, eccleſia ad obuiandum inſidijs & dolis, irritat matrimonia, in quibus præceſſit fidei datio cum machinatione in mortem coniugis, cum ergo clandeſtina ſine dolis & inſidijs maximis raro aut nunquam fiant, vt experientia docet, eadem ergo ratione poterit diffinire clandeſtina irrita haberi: vel aſſignetur diſparitas rationis, quare in vno caſu irrita diffiniat, & in alio irritare non poſſit. 7. Ratio.

Ex quibus infero, quod aſſerere eccleſiam non poſſe clandeſtina matrimonia in futurum irritare, nedum eſt falſum & erroneum, ſed ſalua omnium veſtrum Patrum ſententia, hæreſim & Lutheraniſmum ſapit. Quod ſic probo: Lutherus enim affirmat, eccleſiam non poſſe perſonas ad ſacramentum ordinis illegitimare, neque ad ſacramentum matrimonij, neque gradus aliquos prohibere, qui iure naturali & diuino non ſunt prohibiti. Arguitur ſic; Propoſitio ſapiens hæreſim eſt, quæ eſt hæreſi propinqua, & quæ ſecundum ſententiam ſapientum aduerſatur fidei, vt iſta, Nullus in Hiſpania conſecrat Euchariſtiam, vel, Non eſt licitum litigare, aut quòd plures ſaluantur in ſtatu coniugali, quam in cælibatu. Sed iſtæ ſunt maxime proximæ & coniunctæ, eccleſia non poteſt clandeſtina irritare, & iſta, eccleſia

non poteſt perſonas illegitimare, eccleſia non poteſt prohibere gradus, qui iure natorali & diuino non ſunt prohibiti. Iſtæ autem ſunt formaliter hæreticæ, & vt tales contra Lutherum damnatæ, ergo & hæc quæ eſt illis proxima, eccleſia non poteſt clandeſtina irritare, ſapit hæreſim: Quis enim dubitet, quin in fauorem hæreticorum cederet, & contra fideles eſſet vrgens argumentum; eccleſia tentauit clandeſtina irritare, & non obtinuit quod tentauit, ſi ergo hoc non poteſt, ergo neque gradus qui iure naturali non ſunt prohibiti, prohibere, neque perſonas, quæ ſunt legitimæ ſecundum ius naturale & diuinum illegitimare.

Item, quia propoſitio ſapiens hæreſim, ſecundum aliam eius diffinitionem, eſt illa, ex qua, cum aliqua quæ rationabiliter negari non poteſt, infertur vna, quæ eſt formaliter hæretica, vtpote ex iſta. Sub iſta boſtia (quam ſacerdos eleuat) non eſt corpus Chriſti, cum iſta, Sacerdos iſte eſt vir probus, & protulit verba conſecrationis ſupra materiam debitam, & cum intentione debita, quæ rationabiliter negari non poteſt, infertur iſta, quæ eſt formaliter hæretica, Sacerdos proferens verba conſecrationis ſupra debitam materiam non vere conſecrat, & ideo alia, ex qua iſta infertur, ſapit hæreſim Similiter iſta, Sanctiſſimus Pius IV. non eſt Papa, quia ex illa cum iſta, quæ rationabiliter negari non poteſt, Dominus Pius IV fuit legitime à dominis Cardinalibus electus in Papam, infertur, iſta, quæ eſt formaliter hæretica, Recte & legitime electus a dominis Cardinalibus in Papam, non eſt Papa. Tunc arguitur ſic, ex iſta, eccleſia non poteſt clandeſtina matrimonia irritare, cum iſta, quæ rationabiliter non poteſt negari, ſubueniri non poteſt omnibus incommodis, quæ ex clandeſtinis matrimoniis oriuntur, niſi eccleſia illa irritet, infertur iſta, quæ eſt formaliter hæretica, In eccleſia non eſt poteſtas ad obuiandum malis & incommodis, quæ in illa oriuntur, quæ huic æquipollet, eccleſia non eſt ſufficienter prouiſum de remediis ad ſalutem neceſſariis, quæ eſt formaliter hæretica Et per hæc ad primum.

Ad ſecundum, an ſcilicet expediat quod eccleſia in futurum clandeſtina matrimonia irritet, aſſertione vnica reſpondetur; Nedum expediens, ſed neceſſarium videtur, quod ſancta Synodus irrita eſſe in futurum declaret & diffiniat quæ ex incommodis ex huiuſmodi nuptiis male contractis oriuntur. Suadetur primum, quia ex huiuſmodi clandeſtinis matrimoniis affinitas contrahitur; abſurdum autem eſt, quod cum neſcientibus & omnino ignorantibus affinitas contrahatur. Secundo, quia ſternitur via ad adulteria, quia qui ignorat mulierem alteri eſſe copulatam, facile eam ſollicitat: vt patet de Pharaone & Abimelech, qui Abrahæ vxorem ſollicitarunt, quia non vxorem, ſed ſororem eam vocabat. Tertiò, paratur via ad ſtupra, inceſtus, & abortus, vt paſſim experimur. Quartò, quia filij ex tali coniugio habiti pro non legitimis habentur, & quia in peccatis concepti (vt plurimum) ad malum ſunt proni. Quintò, quia nedũ fini & debitæ educationi prolis, ſed triplici bono matrimonii opponitur: bono fidei, quia regulariter & vt in plurimum fides violatur: bono prolis, quia raro aut nunquam religioſe educatur, & variis periculis tam animæ quam corporis exponitur: bono ſacramenti, quia quilibet illorum pro ſua concupiſcentia facile matrimonium diſſoluit. Vltimo, quia clandeſtinis permiſſis, poſtquam tales occulte contraxerunt, quilibet illorum pro ſua libidine, & animi leuitate ad nuptias ſecundas accedit, & cum eccleſia de occultis non iudicet, cogitur cum ſecunda cohabitare: & tamen parochus, qui veritatem nouit, illum cum priori cohabitare cogit, quia illius eſt verè vir, & non ſecundæ. Quid ergo faciet miſer his conſtrictos anguſtiis? certe dubitari non poteſt, quin multi laqueis ſimilibus aſtricti, de ſalute periclitentur, quod dæmon ſimilibus nuptiis principaliter intendit. Si ergo hæc & alia plura damna (quæ prudens omitto) ex ſimilibus nuptiis oriuntur, vt tot incommodis ſancta Synodus obuiet, nedum expediens, ſed neceſſarium videtur, quod clandeſtina matrimonia in futurum irritet. Et hoc ſolo medio omnibus malis medetur. Omnia enim alia media eccleſia tentauit, & quod intendebat, obtinere non valuit, vt experientia docet. Et ideo videtur, quod præciſe hoc medium ſit neceſſarium, ſi ſalutem animarum eccleſia proſpicere intendit.

Ad tertium nempe, quis modus ſit adhibendus ad hoc, quod matrimonium non clandeſtinum, ſed legitimum & in facie eccleſiæ contractum eſſodicatus, duabus aſſertionibus reſpondeo Prior, poteſtas eſt in eccleſia ad diffiniendum omnem contractum matrimonii eſſe irritum, qui ſine benedictione ſacerdotali, & ſine ſolennitate eccleſię fuerit celebratus Probo quia poteſtas eccleſiaſtica non eſt ſibi minus ſufficiens, quam ciuilis poteſtas, ſed ciuilis poteſtas irritat teſtamenta occluſa etiam cum ſignaculo tabellionis, ſi ſolennitas iuris non ſeruetur, vt probatur ex Inſtitut. de teſtam § fin. & l. hac conſultiſſima, C. de teſtam. ergo & eccleſiaſtica poteſtas, ſi contractus matrimonii ſine benedictione propria parochi celebretur. Et hoc habet verum, maxime ſecundum ſententiam illorum, qui tenent benedictionem ſacerdotalem eſſe de eſſentia matrimonii. Item, quia eccleſia de facto irritat vota, quibus deeſt ſolennitas eccleſiæ, vt habetur 13. quæſt. 5. cap. manifeſtum, cum ſimilibus & ſimiliter rerum eccleſiaſticarum alienationem, ſi ſolennitas, quam inſtituit, non ſeruetur, 12. q. 2. c. ſine exceptione, poterit ergo idem circa matrimonium ſtatuere. t. Concluſio.

Secunda aſſertio, licet hæc poteſtas ſit in eccleſia, amplius tamen conuenit, quòd ſacra Synodus diffiniat, omnes clandeſtine contrahentes ſententiam excommunicationis incurrere. De iure enim communi contra tales hactenus ſententia hæc non eſt lata. Et vltra hoc, omnis contractus matrimonialis, qui coram quinque vel ſaltem tribus teſtibus omni exceptione maioribus non fuerit celebratus, & præſentia proprij parochi, irritus in futurum habeatur. Probo aſſertionem, primò, quia ſi in Republica ciuili, vbi de ſucceſſione agitur temporali hęc ſolennitas exigitur, quanto fortiori ratione in Eccleſiaſtica, in qua de ſalute æterna animarum agitur. Secundò quia hac diffinitione ſubuenitur præcipuis malis, quæ ex ſimilibus contractibus oriuntur, quia qui coram teſtibus, qui nec muneribus, neque pretio aliquo corrumpi poſſunt, cum vnica ſemel clandeſtine contraxit, poſtea non valebit publice & in facie eccleſiæ cum ſecunda contrahere: cui malo pręcipuè obuiandum eſt, & illi ſufficienter ſubuenitur, ſi eccleſia id in futurum diffiniat. quod ſancte, & cum maxima laude, & merito efficiet, ſi id diffinierit: tunc enim puellæ prudentius agere diſcent, & malis, quæ ex huiuſmodi clandeſtinis malè cõtractis oriuntur, via præcludetur, & matrimonio ſuus honor ſeruabitur: & vbi locus tantum eſſet matrimoniis legitime contractis, bona ſpes eſſet, vt ea quæ bono eſſent principio inchoata, bono quoque exitu terminarentur. Suſtinuit autem Eccleſia hactenus hæc matrimonia (modo teſtibus probari poſſent) ne viciatis puellis ſua ſimplicitas noceret, neve adoleſcentibus impune foret, quod puellis fraudem & ſtuprum intuliſſent, conformando ſe in hoc ordinationi Diuinæ, quæ olim Deut. 22. præcepit. Si quis puellam nulli deſponſatam virginem vitiarit, dabit patri puellę centum quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam in vxorem, quia humiliauit eam, & non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ.

Quod verò contractus auctoritate & præſentia parochi celebretur, ex eo conſtat neceſſarium eſſe, quia ſi nullus contractus ciuilis ſine ſignaculo & ſubſcriptione tabellionis eſt validus, fortiori ergo ratione fides & authoritas parochi in re tam graui & ſacra expedit, quòd tanquam neceſſaria diffiniatur. Hæc ſunt, Patres grauiſſimi, quæ circa propoſitum articulum mihi viſum eſt in medium adducere.

Fateor motiua eorum, qui partem contrariam ſuſtinent, non eſſe leuia. ſed niſi fortè ego fallor, efficaciter parum aut nihil concludunt. Et quia multa ſunt, ad efficaciora reſpondeo. Primum argumentū ſumitur, ex illo Matt. 19. Ergo quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, vbi Chriſtus ſeruator noſter matrimonium ad primæuam eius inſtitutionē reduxit, & illud etiam de iure Diuino inſtituit. Quod Paulus explicauit dicens, Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia, ad Eph. 5. Reſpondetur, quòd ſtante prohibitione & irritatione eccleſiæ, talis non eſt coniunctio maritalis neq; Deus illos coniunxit, vt ex tali coniunctione vinculū indiſſolubile oriatur, ſed propria libido & concupiſcentia: & ſicut Deus illos non coniunxit, ſic neq; homo illos ſeparat, ſed declarat ex defectu legitimi contractus, conſonum eſſe iuri naturali Diuino, quòd talia coniugia irrita habeantur. Similiter reſpondetur ad illud Pauli ad Rom. 7. Mulier alligata eſt legi, quanto tempore viuit eius vir. Et ad alia quæ ex eodem 1. Cor. 7 poſſunt adduci nempe, quod ſtāte prohibitione & irritatione eccleſiæ, talis non vir, ſed mœchus & leno eſt, eccleſia non ſoluit legem matrimonij ſed interpretatur ius naturale & Diuinum, quibus concinit, quod nullus clandeſtine coniungatur.

Ad ſecundam rationem, quia nihil eſt magis naturale quam vt poſſit quiſque per ſuam voluntatem alteri ſe tradere, & dominium ſui corporis in alterum transferre. Reſpondetur, quòd niſi lege ſit prohibitum, ita eſt: ſtādo enim in lege naturali & Diuina, poſſet fidelis infideli ſe tradere, quia matrimonium eſt de iure naturali, quòd apud omnes idem eſt. Tamen ſi quis poſt prohibitionem eccleſiæ 28. q. 1. capit. caue, & cap. Iudæi, cum ſimilibus, & Concilijs Toletanis, 3. & 4. cum infideli contrahere tentet, matrimonium eſt irritum. Sic & in præſenti, poſtquam eccleſia clandeſtina in futurum irritauerit, coniugium tale irritum erit, vt & idem eſt de gradibus ab eccleſia prohibitis.

Ad tertiam rationem, quia matrimonium eſt de iure naturali, & vltra hoc eſt ſacramentum de iure Diuino, & poteſtatem excellētiæ, qua Chriſtus Dominus ſacramenta condidit, non reliquit in eccleſia; ergo ſicut in cæteris ſacramentis, ſi concurrant ea quæ ſunt de eſſentia ſacramenti, eccleſia efficere non poteſt, quòd non ſit ſacramentum, vt de baptiſmo, Euchariſtia, & cæteris ſacramentis, patet, ergo idem erit de matrimonio: conſequentiam probo, quia ita eſt de iure Diuino, ſicut & cætera ſacramenta. Ad primum. Quod eſt de iure naturali quod eſt inuariabile, reſpondeo diſtinguendo de iure naturali, vel primæuo, vel ſecundario. Primæuum quod dicit ordinem & neceſſitatem intrinſecam ad legem æternam, inuariabile eſt. Et hac ratione tenet S. Th. 1. 2. qu. 100. art. 8. præcepta omnia decalogi eſſe indiſpenſabilia. Secundarium verò eſt, quod talem neceſſitatem & ordinem intrinſecum non dicit ad legem æternam, & ideo variabile eſt, & mutari poteſt, & huius ordinis eſt indiſſolubilitas & vinculum matrimonij, & eius vnitas. Quod ex eo patet, quia Deus cum Patriarchis in Polygamia diſpenſauit, vt conſtat cap. gaudemus, extra, de diuort. vbi habetur, quod nulli vnquam licuit plures habere vxores niſi quibus Diuina diſpenſatione conceſſum eſt: & in indiſſolubilitate matrimonij cum filijs Iſraël, ſimiliter eſt diſpenſatū, vt habetur Deut. 24. & Matt. 19. Item, quia cognitio huius veritatis ex cognitione & iudicio ſapientium pendet, ſapientes autē omnes non conſenſere circa indiſſolubilitatē matrimonij; Socrates enim, & alij vagos concubitus approbarunt: indiſſolubilitas ergo matrimonij non eſt de iure naturali primæuo, ſed ſecundario: quod ſicut à Deo, ita & ab Eccleſia variari & mutari poteſt: iure enim Diuino Chriſtus Dominus poteſtatem ei commiſit ad ſtatuendum ea, quæ debito regimini & ſaluti animarum concernunt, quale eſt hoc, de quo præſens eſt ſermo. Secūdò reſpondemus, quod ea, quæ ſunt iuris naturalis & Diuini, pure nempe, naturalis & Diuini, nihil humanum includentis inuariabilia ſunt, ſi tamen aliquid humanum includant, ratione illius variari poſſunt, vt de traditione voti, & iuramenti conſtat, quæ ſunt de iure naturali & Diuino: quia tamen a voluntate humana, quæ obligabilis & defectibilis eſt, oriuntur, ideo regulæ ſuperioris ſubduntur. Et hic ſummus Pōtifex ex cauſa iuſta & rationabili in illis diſpenſat, idem ergo de matrimonio dicimus, quod ex ea parte qua humanū aliquid includit, & contractus eſt naturalis, regula ſuperioris rectificari poteſt. Hęc autem facultas in præſentia in hac ſacra Synodo reſidet, ſi ergo clandeſtina rectificari aliter nequeunt, niſi illa irritet, poterit ergo illa irritare.

Ad ſecundum membrum, quia eſt ſacramentum, & de iure Diuino, ſicut cætera ſacramēta, reſpondetur primò, quod matrimonium inter cętera ſacramēta hoc ſpeciale habet, quod eſt contractus in lege naturali & eſt etiam ſacramentū, & vt ſecunda ratione prioris membri articuli dixi, Chriſtus Dominus matrimonium inſtituēdo in eſſe ſacramēti, circa illud, prout erat contractus in lege naturali, nullam variationem, neque mutationem fecit, ſed tantum contractui illi naturali addidit priuilegium, & vim gratiam conferendi: probaui autem quod princeps ſæcularis, niſi ab Eccleſia eſſet prohibitus, poteſt contractus matrimonij irritare, alias Reſpublica ciuilis non eſſet ſibi ſufficiens, ergo eccleſia vniuerſalis, quā hæc ſacra Synodus repræſentat, ſimiles contractus poteſt irritare, & indirectè irritādo contractum, declarat non eſſe ſacramentum: deſtructo enim fundamēto corruit quidquid ſuper illud ædificatur. vnde ſi contractus eſt inualidus, neutiquam erit ſacramentum. Secundò reſpondetur, quod ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramentum, ſicut in cæteris ſacramentis Eccleſiæ declarat, quæ ſit debita materia: vt in baptiſmo, cuius materia eſt aqua, declarat quod non quęuis aqua, quia non roſacea, ſed elementaris: & in Confirmatione, cuius materia eſt Chriſma, declarat, quòd oleum, non quouis liquore, ſed balſamo mixtū: & in Euchariſtia, quòd non quiuis panis, ſed triticeus: ſic & in matrimonio, cum materia ſecundū S. Th. ſit actus primi conſentiētis, & exprimentis conſenſum per verba de præſenti, & forma, verba vltimò conſentientis, Eccleſia declarare poteſt, quòd materia debita ſit actus taliter expreſſus & qualificatus, quod in præſentia parochi, & quinque vel ſaltem tribus teſtibus exprimatur: & hoc ſtatuere rationi conſonum eſt, vt cōſenſus ſit omninò liber, & ex deliberatione plena proficiſcatur, & vt ſit ſpes bona, vt ea quę bono principio ſunt inchoata, felici caſu terminabūtur: & quia in moralibus regulæ traduntur ex his, quæ vt in plurimum accidunt, & vt in plurimū connubia clādeſtina infœlices exitus habent, ideò Eccleſia merito illa in futurū irritare poteſt ex defectu debitę materię, & debiti conſenſus.

Ad quartam rationem, quia teſtes ſunt poſteriores, poſterius autem deſtruere non poteſt contractum, qui teſtimonium teſtium præcedit, ergo. Reſpondetur, quod argumentū ſupponit falſum, nēpe, quod ſicut in teſtamentoncluſo teſtes ſunt de ſubſtantia contractus, & ideo ſi numerus teſtium deſit, contractus eſt irritus, ſimiliter & matrimonium. Quod verò hoc falſum ſit ex eo conſtat, quia motus & accidens rei non variat eius ſubſtantiam: quod verum eſt, quando modus eſt extrinſecus, quia ſi ſit intrinſecus, variato modo variatur ſubſtantia, ſicut deſtructa caliditate & ſiccitate, ignis deſtruitur, ſic deſtructo contractu naturali, deſtruitur & ſacramentū: & teſtes quod ſint priores vel poſteriores extrinſecū & de per accidens eſt: quia tamen contractus naturalis intrinſecus eſt matrimonio, ideò deſtructo contractu, ſicut neque eſt matrimonium, ita neque ſacramentum.

Ad 5. rationem, quia eccleſia non poteſt variare materiam neq; formā aliorum ſacramētorum, ergo nec matrimonij, cum ſit ſacramentum; reſpondetur, vt dixi, negando conſequētiam: non enim eadem eſt ratio, quia in alijs ſacramentis tam materia quam forma eſt ex inſtitutione Diuina, in matrimonio autem Chriſtus tantum addidit contractui naturali priuilegium & vim conferendi gratiam: & irritando contractum, ſicut contractus non manet: ita neque ſacramentum.

Ad

Digitized by Google

Ad ſextam, quia filiusfamilias in his quæ ſibi de iure naturali conueniunt, eſt ſui iuris: parentibus enim & Eccleſia inuitis, poteſt Religionem ingredi, ergo & matrimonium contrahere. Reſpondetur negando conſequentiã: patet enim neq; Eccleſia priuare nõ poteſt filium his, quæ ad conſeruationem indiuidui ordinantur, nempe, vt non comedat vel bibat: ſecus eſt de matrimonio, quod ordinatur ad conſeruationem ſpeciei, quæ cum iam ſufficienter ſit multiplicata, & ex nuptiis illegitime contractis nulla ſit ſpes, quod feliciter ſuccedant, ideo Eccleſia tales irritare poteſt. Similiter neque eadẽ ratio de Religione, quæ eſt de matrimonio, quia Religionem ingredi eſt de ſe opus conſilij & perfectionis, & cum ſit optimum bonũ filij, parentes tenentur eius voluntati conſentire, quia neque ius parentum violat, neque honorem ſibi debitum illis ſubtrahit, cuius oppoſitum clandeſtinum matrimonium obtinet.

Ad ſeptimam, quia Eccleſia non poteſt facere de matrimonio non matrimonium, hoc autem faceret, ſi clãdeſtina irritaret, ergo. Confirmatur: quia matrimonium legitimè contractum, niſi morte, vel per ingreſſum Religionis, vel conuerſionem infidelis ad fidem, diſſolui non poteſt. Reſpondetur, negando minorem, quia ſicut quando materia eſt illegitimata, eſto, aliqui contrahant, contractus eſt inualidus: ſimiliter clandeſtinis irritatis, contractus non tenet, & per conſequens neque eſt matrimonium, ideo Eccleſia non efficit de matrimonio matrimonium, ſed declarat eſſe irritum, quia nunquam fuit verum matrimonium. Ad confirmationem reſpondeo, quòd eſt ita, ſi matrimonium ſit legitimè contractum, clandeſtinum autem illegitimum eſt, & ideo ab Eccleſia irritatum.

Ad octauam, Eccleſia non poteſt diſpenſare in matrimonio rato, ergo neque in matrimonio clandeſtino: reſpondemus primò, antecedens ſecundum Doctores iuris Canonici & Ciuilis eſſe dubium, c. enim ex publico, de conuerſi one coniugatorum, opinatur oppoſitum ex facto ſummorum Pontificum, quia Martinus V. & Eugenius IV. in illo diſpenſarunt. Sed quia oppoſitum cum communi Theologorum exiſtimo verum, reſpondemus negando conſequentiam: non enim eadem eſt ratio, quia diſpenſatio in matrimonio rato cederet in perniciem grauem matrimonij (& niſi ſummus Pontifex Epiſcopus interdixiſſet, poſſent in illo diſpenſare: axioma enim commune eſt, quod quidquid poteſt Papa in toto orbe, poteſt Epiſcopus in ſua Diœceſi, ſtando in iure Diuino) irritatio verò clandeſtini matrimonij non in perniciem, ſed in fauorem Reipublicæ & matrimonij cedit, & ideo Eccleſia illud irritare poteſt.

Ad nonam, quia ſtat, parentes eſſe duros & difficiles ad liberos copulandos, & quod puella, quæ patri placet, filio diſpliceat, & è contra, quæ placet filio, diſpliceat parenti: quid tunc faciet filius? nunquid poterit à parentibus vel Eccleſia cogi, vt inuitus contrahat, cum illa, quæ ei diſplicet. Item, quia ſtat, quòd ſint æmuli, qui potentia & tyrannide matrimonia impedire ſufficiant, quæ tam contrahentibus quam Reipublicæ valde eſſent vtilia. Reſpondemus primò, quod leges in communi dantur, neque proſpicere, & prouidere poſſunt omnibus caſibus contingentibus & particularibus. Secundò reſpondemus, quod Deus omnia ſuauiter diſponit, & more humano loquendo raro aut nunquam accidit, quod ſi contrahenti vel Reipublicæ expediret, ſaltem per recurſum ad ſuperiorẽ tales nuptiæ impedirentur. Tertio reſpondemus, in his & in ſimilibus caſibus, nedum parentibus inſciis, ſed etiam illis inuitis, poſſe filios contrahere, dum tamen adeant Epiſcopum vel Parochum, & de conſenſu illorum contrahant. Et in ſimilibus caſibus Eccleſia ratum habet ſimile matrimonium, neque incurrunt cenſuram, neque pœnas, quæ contra clandeſtine contrahentes ſunt inſtitutæ. Et ad obiectionem, quod iuris ſit Epiſcopus vel Parochus ne parentibus iuuenis diſpliceat, voto illius nolunt acquieſcere, neque eum pro ſua voluntate & electione matrimonio volunt copulare. Reſpondemus, quod tunc proteſtetur id coram teſtibus fide dignis, & contrahat in Domino, quia cum vtatur ſuo iure, parentibus non irrogatur iniuria, neque alicui alteri, & habetur immunis ab omni culpa & pœna contra clandeſtine contrahentes lata.

Ad vltimam, quia ſi contrahentes ſunt perſonæ illuſtres, non videtur decens, neque expediens, quod in Eccleſia publicentur, & omnibus fiat notum, tales velle matrimonio copulari. Reſpondemus, quinimo maxime expediens eſt, quia maiora mala ex clandeſtinis nobilium ſequuntur, quam ex illis, qui infimæ ſunt conditionis, & bonum commune præferendum eſt decentiæ honeſtatis & honoris illorum. Idem enim dicimus, ſi inter contrahentes diſparitas maxima ſit, vel ſi matrimonium aliquid pudoris habuerit. Vnde quando ſenex contrahit cum puella, vel iuuenis cum vetula, ex licentia Paſtoris, his, & ſimilibus caſibus facile ſubuenitur. Hæc ſunt, quæ circa propoſitum articulum, an expediat quod Eccleſia matrimonia clandeſtina irritet in futurum, mihi viſa ſunt in medium Patrum adduci poſſe, quorum cenſuræ & tunc ſubieci, & nunc ſubiicio.

Vltra rationes, quibus Eccleſiam poſſe clandeſtina in futurum irritare ſuaſi, Patres illuſtriſſimi has alias quatuor rationes addidere. Prima, quia vel homo conſideratur quatenus membrum Reipublicæ ciuilis eſt, vel ſpiritualis & Eccleſiaſticæ: ſi quatenus membrum Reipublicæ ciuilis, ſe, & ſuam voluntatem, & omnia bona ſua, & perſonam diſpoſitioni Reipublicæ commiſit, poteſt ergo Reſpublica in caſu illum cogere propter bonum Reipublicæ, vt cum Ioanna, vel cum Maria contrahat, ergo propter idem bonum, vt contrahere non poſſit niſi publicè & in facie Eccleſiæ, poteſt in futurum clandeſtinum irritare. Si vero conſideratur quatenus membrum Reipublicæ ſpiritualis, & ſic ſubiicitur Papæ & Eccleſiæ, Dominus autem reliquit in Eccleſia poteſtatem condendi omnes leges, quæ ad debitum regimen illius concernunt, ſed ita nunc iudicat expedire, poteſt ergo clandeſtina in futurum irritare. 1. Ratio.

Secundò, quia ſi eſſet Reſpublica Paganorum aut Gentium, cuius princeps irritaſſet omnia matrimonia, niſi celebrata eſſent tabellione præſente, & tribus teſtibus, vt de facto Iulianus Imperator inſtituit, vt technis & dolis obuiaret, quæ paſſim circa coniugia accidebant; demus ergo, quod tota illa Gentium aut Paganorum Reſpublica ad fidem conuertatur, arguitur ſic: Matrimonia iſtorum, quæ antea non erant ſacramentum, poſt baptiſmum & conuerſionem ad fidem iam ſunt ſacramenta, quæro, baptiſmus abrogauit legem illam, vel non, ſi non, habeo intentum: ſi ſic, contra, quia tunc gratia deſtrueret naturam. tum etiam quia mirabile eſſet, quod per ſolam ſuſceptionem baptiſmi, remedium neceſſarium ad conſeruationem pacis Reipublicæ ceſſaret, & quod Paganos vel Gentiles conditionis deterioris eſſet poſt baptiſmum, quam ante fidem ſuſceptam. Et hinc reſpondetur ad rationem quæ amplius videtur vigere, quia intelligi non poteſt, quod Eccleſia irritet contractum, & non ſacramentum, ſupra cuius materiam & formam Eccleſia authoritatem non habet. Dicimus, quod imo in eo ſuppoſito facile intelligi poteſt, nam toto illo tempore quo Pagani & Gẽtes non ſunt ad fidem conuerſi, contractus præceſſit ſacramentum, & contractu naturali deſtructo, ſacramentum eſſe non poteſt. Et ad replicam, quia ſaltem in baptizatis id intelligi nequit, reſpõdetur, quod imo intelligi poteſt, quia ſicut in naturalibus diſpoſitiones præcedunt introductionem formæ, ſic & in moralibus; & ideo matrimonium prius eſt in eſſe contractus naturalis, quã ſit ſacramentum: ſicut in generatione hominis, diſpoſitiones præcedunt introductionẽ animæ rationalis & tamẽ intelligimus quod ſtãte vltima diſpoſitione, ſtatim introducitur forma. Et ſi contrahant per litteras vel per 2. Ratio.

procuratorem, ſunt Theologi qui tenent, quod tunc tantum eſt contractus matrimonialis, & tamen non eſt ſacramentum, donec ambo ſimul conſentiant.

3. Ratio. Tertia ratio, quia cap. ex publico, de conuerſione coniugatorum, communitas Canoniſtarum, & Caietanus cum illis tenet, quod ſummus Pontifex poteſt diſpenſare in matrimonio rato & non conſummato; mirabile autem videtur ſecundum eoſdem, quod poſſit in ſacramento vero & reali, & quod actu eſt, diſpenſare, & non poſſit in illo, quod nondum eſt diſpoſitum in futurum, quiſ ſaluti animarum expediat. Reſpondent, quod Papa in rato diſponere & diſpenſare poteſt, quia ſignificat coniunctionem Chriſti ad animam, quæ per mortale diſſoluitur: clandeſtinum vero matrimonium coniunctionem verbi ad humanitatem ſignificat, quæ inſolubilis eſt, ideo rationе ſignificationis vnum poteſt diſſolui, & non aliud. Sed contra arguitur, quia Theologi communiter dicunt, quod ratum ſignificat coniunctionem Chriſti ad Eccleſiam, quę etiam indiſſolubilis eſt. Secundo, quia vnde tu habes ratum, quod actu eſt, ſignificare hanc coniunctionem, clandeſtinum vero, quod nondum eſt, ſignificare aliam; cum repugnet quod res futura tantundem ſignificet ſicut præſens. & præſens in caſu & ex cauſa per te poteſt irritari, ergo & clandeſtina futura. Tertio, quia in rigore non ad ſignificationem, ſed ad rei naturam recurrendum eſt, intrinſecum autem eſt bis clandeſtinis, quod violatur ius paternum, inferuntur damna grauia Reipublicæ, opponuntur triplici bono coniugij, poteſt ergo Eccleſia illa irritare: mirabile enim eſſet, quod aliquid Reipublicæ Chriſtianæ eſſet expediens, & tamen circa illud Eccleſia non poſſet aliquid diſponere.

4. Ratio. Quarta ratio, ſi poſt fidei dationem poſtea ſequatur machinatio in mortem coniugis ex diffinitione Eccleſię matrimonium eſt irritum, ſimiliter ergo, ſi nunc clādeſtina irrita, neque aſſignabitur ratio diſparitatis. Arguitur ſic, Eccleſia quid fecit tunc, vt alia coniugia irritaret, vtiq; illegitimum iuit talem conſenſum, & ſi conſenſus non eſt legitimus, & legi Eccleſiæ conſonus, neque materia, neque forma legitima erit, & ex conſequenti contractus erit irritus. Et hinc reſpondetur ad Achillem eorum, qui ſententiam oppoſitam ſuſtinent, nempe, quia conſenſus contrahentium eſt de iure naturali, materia & forma de iure Diuino, ergo Eccleſia clandeſtina non poteſt irritare. Reſpondetur, quod materia & forma aliorum ſacramentorum eſt pure ſacramentalis, & à Chriſto inſtituta, materia vero & forma matrimonij eſt pure ciuilis, & contractus naturalis: & Chriſtus Dominus neque materiam, neque formam huius ſacramenti inſtituit, ſed illam præpoſuit, & addidit illi priuilegium & vim, vt gratiam conferret, & dato, quod conſenſus ſit naturalis, ſicut tamen lex ciuilis plures cōſenſus & contractus irritat, qui, ſtando in iure naturali, validi eſſent, dominium rei transferendo, ſic & Eccleſia conſenſum clandeſtine contrahentium irritat, tanquam inſufficientem ad transferendum dominium ſui corporis in alterum: & ideo ex defectu cōſenſus, & debitæ materię & debitæ formæ, ſi Eccleſia clandeſtina in futurum irritet, contractus erit inualidus, & ex conſequenti, neque erit matrimonium, neque ſacramentum, vt de facto ſancta Synodus diffiniuit, ſeſſione 24. & 8. ſub Pio IV. decreto 1. de reformatione, his verbis, Qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius Parochi ſeu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt, ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat. *Concilium Trident.*

VIGESIMVM QVARTVM QVÆSITVM.

An Iacob frater Domini filius fuerit Ioſeph.

AMbroſius in Commentarijs capit. 1. ad Galatas, hunc locum edisserens, *Niſi Iacobum fratrem Domini*, aſſerit Iacobum fratrem Domini fuiſſe filiū Ioſeph, his verbis, Hic Iacobus filius fuit Ioſeph qui ideo frater Domini appellatus eſt: quia & Ioſeph pater eius, etiam Domini pater nuncupatus eſt ſic enim dicit Maria ad Ieſum in Lucæ Euangelio, Quid feciſti nobis ſic? etenim & ego, & pater tuus mœſti & triſtes quærebamus te. Et in Euangelio Ioannis dicit Philipus ad Natanaël, quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetis inuenimus Ieſum à Nazareth filium Ioſeph. *Lucæ 2.*

Theophilactus hunc locum exponens, Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas; & ſorores eius, nonne apud nos ſunt, ſic ſcripſit, Fratres habuit Dominus & ſorores Ioſeph filios quos genuit ex vxore fratris ſui Cleophe, mortuo enim abſque liberis Cleopha, Ioſeph iuxta legem vxorem eius accepit, & pueros procreauit ſex, quatuor mares & duas fœminas, Mariam, quæ dicebatur Cleophe filiam ſecundum legem, & Salome: idipſum repetit c. 29. in Matth. vbi etiam ſcribit, matrem Chriſti filiorum Ioſeph fuiſſe nouercam.

Conſentiunt huic opinioni pleriqueex Græcis Patribus in primus Euſebius lib. 2. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, c. 1. vbi ſcribit Iacobum iuſtum Hieroſolymitanum epiſcopum appellatum fratrem Domini, filium fuiſſe Ioſeph, ex alia coniuge anteaquam deſponſaretur Mariæ. *Euſebius.*

Eutimius c. 12. in Matth. Ioſephum ait filios habuiſſe & filias. *Eutimius.*

Oecumenius in Commentariis Epiſtolæ ad Galat. c. 1. & in Actuum Apoſtolorum c. 2. refert filios Ioſeph dubitaſſe de Chriſto, de quo nunquam pater ipſe Ioſeph dubitauerat. *Oecumenius*

Epiphanius libro tertio Panarij aduerſus Antidicomarianiſtas diſputans, narrat Ioſeph habuiſſe primam vxorem de tribu Iuda, ſuſcepiſſeque ex ea liberos ſex, in quibus primogenitus fuerit Iacobus cognomento Iuſtus circa annum paternę ætatis quadrageſimum, natus, deinde vxore hac mortua, cum annum ageret octogeſimum, duxiſſe Mariam Chriſti matrem. *Epiphanius*

Origenes cum hunc locum diſſereret iudicauit, opinionem hanc ex Euangelio, cui titulus eſt iuxta Petrū, aut ex Euangelio, quod Iacobi dicitur, prophetiam, ſibique mirum in modum placere, quia & rationi conſentaneum ſit virilis, virginitatis primitias fuiſſe Ieſum, muliebris veró Mariam, nec plauſibile ſit alijs prætertquam iſtis virginitatis primitias aſcribere. *Origenes.*

Hoc ipſum apud Latinos profitentur Hilarius Comment. 1. in Matth. Caietanus in Commentariis eiuſdem Epiſtolæ ad Galatas.

Hieronymus libro ſecundo, in Matthæum diſſidet à ſententia iſtorum Patrum, ſic enim ſcribit. Quidam fratres Domini de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta apocriphorum, & à quadam Eſcha muliercula confingētes: nos autem ſicut in libro quem contra Eluidium ſcripſimus continetur, fratres Domini non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ, quos in Euangelio fratres Domini legimus appellatos, fratres autem conſobrinos dici omnis ſcriptura demonſtrat.

Auguſtinus ſermone 14. in natiuitatem Chriſti, Ioſepho priuilegium virginitatis aſcribit, his verbis, *Auguſt.*

Habe ergo ô Ioſeph cum Maria coniuge tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum: ſit Maria ſponſa Christi in carne ſua virginitate ſeruata, his autem & tu pater Christi cora caſtitatis & honorificentia virginitatis; gaude itaq; Ioſeph, quia per meritum virginitatis, ita ſeparatus es a concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris. Et hanc ſententiam Hieronymi & Auguſtini ſequitur & tenet eccleſia, & ita indubitanter tenendum eſt, Iacobum fratrem Domini non fuiſſe filium Ioſeph, ſed ideo fratrem appellatum, quia phraſis ſcripturæ eſt conſobrinos fratres appellare.

Pro Ambroſio, ipſe pro ſe reſpondet, nam loco citato ſtatim hæc verba ſubiungit, Hoc ergo modo dictus eſt Dominus frater Iacobi & cæterorum, quo & filius nuncupabatur Ioſeph. Quidam enim ducti inſania, hos veros Domini fratres de Maria natos impia aſſertione contendunt, cum Ioſeph non verum eius patrem dicant appellatum, ſi hi enim veri erant fratres eius, & Ioſeph erit verus pater, quia qui dixit patrem eius Ioſeph, idem dixit & fratres eius Iacobum, & cæteros, de quibus conſtat, quod Domini conſobrini erant, non fratres. Vide ſupra ſecundo tomo Beati Chryſoſtomi ad vigeſimum primum quæſitum.

XXV. QVÆSITVM.

An Apoſtoli Gentibus quatuor præcepta poſuerint.

Galat. 2. AMbroſius in commentarijs epiſtolæ ad Galatas locum hunc exponens, *Ne forte in vacuum currerem*, obiter attingens locum illum Actuum 15. vbi legitur Apoſtol præcepiſſe gentibus, vt abſtinerent à quatuor, videlicet, ab Idolothytis, à fornicatione, a ſanguine, & ſuffocato, monet ab Apoſtolis non fuiſſe præſcripta niſi tria, quartum vero à Græcis eius loci corruptoribus additum. Eius verba ſic habent. Denique hæc tria mandata ab Apoſtolis & ſenioribus data reperiuntur, quæ ignorant leges Romanorum, id eſt, vt obſeruent ſe ab Idololatria & ſanguine, ſicut Noë, & fornicatione, quæ Sophiſtæ Græcorum non intelligentes, ſcientes tamen a ſanguine abſtinendum, adulterarunt ſcripturam, quartum mandatum addentes, & a ſuffocato obſeruandum, quod puto nũc Dei nutu intellecturi ſunt, quia iam ſupra dictum erat, quod addiderunt. Conſentit Ambroſio Irenæus lib. 3. aduerſus hæreſes, c. 12. vbi hunc locum referens, mentionem ſuffocatorum non addit. Communis tamen conſenſus Patrum eſt, Apoſtolos diffiniſſe, vt gentes à quatuor illis abſtinerent: & Ambroſius forte ſaluari poteſt, eo quod inquit, quod Græci addiderint iam ſupra dictum erat, in quo inſinuare videtur, quod prohibitione ſanguinis abſtinere tenebantur à ſuffocato. Irenæus.

VIGESIMVM SEXTVM QVÆSITVM.

An Epiſcopus & presbyter ſint idem.

AMbroſius in Commentariis epiſtolæ 4. ad Epheſ. aſſerit epiſcopum non eſſe ſimplici ſacerdoti ſuperiorem, ſed vtrumq; idem eſſe, ita inquiens. Non per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli, ordinationi quæ nũc in eccleſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta, nam & Timothæum Epiſcopum à ſe creatum preſbyterum vocat, quia primi preſbyteri Epiſcopi appellabantur, vt recedente eo, ſequens ei ſuccederet. Deniq; apud Ægyptum preſbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus, ſed quia cæperunt ſequentes præſbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio proſpiciente Concilio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum multorum ſacerdotum iudicio cõſtitutum, ne indignus temerè vſurparet, & eſſet multis ſcandalum. Huic ſententiæ ſubſcripſerunt Hieronymus, Chryſoſtomus, & alij Patres. Contrariam hanc diffiniuit Synodus Tridentina ſeſſione 23. Can. 7. his verbis: Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem cõfirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem, anathema ſit. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra quarto tomo Chryſoſtomi ad vigeſimum quæſitum. Vide ibi.

XXVII. QVÆSITVM.

An fide ſola ſine operibus iuſtificemur.

AMbroſius lib. 2. de Iacob & vita beata inſinuare videtur, explicans qualiter Iſaac caligauerit, quod ſola fide ſine operib⁹ iuſtificamur. Sic enim habet, Agnouit Iſaac notum odorem generis ſui, recognouit ſtolam ſcripturæ veteris, ſed vocem plebis veteris nõ recognouit, & ideo cognouit eſſe mutatã, manet enim hodie ſtola eadem, ſed populi deuotioris canora cœpit eſſe cõfeſſio, merito dixit, vox quidem vox Iacob, manus autem manus Eſaũ, & odoratus eſt odorem veſtimentorum, & fortaſſe illud eſt, quia nõ operibus iuſtificamur, ſed fide, quoniam carnalis infirmitas operibus impedimẽto eſt, ſed fidei claritas factorum obumbrat errorem, quæ meretur veniam delictorum.

Doctores Scholaſtici de hac q. 3. Sent. diſt. 23. & 24. & S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 3. quo quærit, an charitas ſit forma fidei, & reſpondet cõcluſione affirmatiua, nempe, quod charitas eſt forma fidei, quia actus fidei per charitatem perficitur & formatur. Probatur primo, quia vnumquodque operatur per ſuam formam, fides autem operatur per dilectionem, ergo dilectio charitatis eſt forma fidei. Secundò, quia actus voluntarij ſpeciem recipiunt à fine, qui eſt obiectum voluntatis, in rebus autem naturalib. id a quo aliquid ſortitur ſpeciem, habet modum formæ, & ideo forma cuiuslibet actus voluntarij quodammodo eſt finis ad quem ordinatur, tum quia ex ipſo recipit formã, tum etiam quia modus actionis oportet quod proportionabiliter reſpondeat fini, actus verò fidei ordinatur ad obiectum voluntatis, quod eſt bonum ſicut ad finem, hoc autem bonum diuinum quod eſt finis fidei, eſt proprium obiectum charitatis, ergo charitas eſt forma fidei, in quantum actus fidei per charitatem perficitur & formatur.

Moderni non recipiunt hanc Concluſionem S. Th. & arguunt contra illam. Primo, quia fides ſpeciem immediate recipit ab obiecto, ergo non perficitur à charitate: conſequentia probatur, quia nihil a duob. recipit ſpeciẽ. Secundò, quia nulla res ſine ſua forma eſſe poteſt, fides autem poteſt eſſe ſine charitate, nõ ergo charitas eſt forma fidei, ſicuti equi anima non eſt Petri forma, quia poteſt ſine illa eſſe. Quidquid tamen ſit de his rationibus, concluſio S. Tho. eſt, Magiſtri Sent. 3. diſtinctione 23. qui pro ſe adducit Beatum Ambroſium. Et quòd charitas ſit forma fidei, probat euidenter ratio Sancti Thomæ, ſcilicet, id eſt, forma alicuius per quod operatur, fides autem operatur per charitatem, vt patet ad Galatas 5. Fides quæ per dilectionem operatur: antecedens exemplis patet, quia frigiditas eſt forma aquæ, quia per illam operatur, & caliditas ignis, & idem de cæteris formis actiuis. Secundò, quia illud dicitur forma rei, quæ illi viuere & vitam dat, charitas autem dat vitam fidei, eſt ergo forma illius maior nota eſt: minor probatur, quia Iacobi 5. habetur, quòd fides ſine charitate mortua vocatur & de facto eſt. Tertiò, quia in ſcholis hoc eſt receptiſſimum, quòd fidem ſine charitate fidem informem vocant, ergo charitas eſt forma ſiue fide. Pro ſolutione autem rationum notandum, quòd duplex eſt forma rei, nempe

Digitized by Google

intrinſeca, & extrinſeca: intrinſeca eſt, quæ alicui tanquam ſubiecto inhæret: extrinſeca quæ licet realiter non inhæreat, habet tamen proprietates formæ inhærentis: proprietas autem formæ eſt alium perficere, & vitam rei ipſi tribuere, iſto ergo modo dicimus, quia charitas eſt forma fidei, forma enim extrinſeca propter reſpectum aliquem quem habet ad aliquam rem, ſufficit illam denominare, ſicut ſanitas, quæ eſt in animali, vrinam denominat ſanam. Hinc reſpondetur ad argumenta. Ad primum antecedenti dato, nego conſequentiam, quia vtrumque immediatè recipit ab obiecto & mediate a charitate. Secundò dicimus, quòd fides conſideratur dupliciter: vno modo in quantum eſt habitus, & vt ſic, ſpeciem recipit à ſuo obiecto: ſecundo prout eſt virtus, & vt ſic, recipit ſpeciem à charitate: ipſa enim eſt, quæ fidei dat eſſe virtutem. Ad ſecundum dicimus primò, quia id habet verum de forma phyſica: ſecundo concedimus, quod nulla res eſt ſine ſua forma: minorem verò diſtinguo, vel in eſſe virtutis, & ſic nego, quia in eſſe virtutis, fides ſine charitate eſſe non poteſt vel in eſſe habitus, & ſic damus quòd verè ſine charitate eſſe poteſt, quod verò in eſſe virtutis ſine charitate eſſe non poſſit, exemplum eſt, Petrus poteſt eſſe ſine albedine, ſed in eſſe albo ſine albedine eſſe non poteſt.

Dubium tamen eſt, cum charitas ſit forma omnium virtutum, an ſpecialiori modo ſit forma fidei, quam cæterarum virtutum. Reſpondeo, quòd ſic. Pro quo notanda eſt differentia inter fidem & virtutes cæteras, quantum ad hoc, quod eſt a charitate informari: aliæ enim virtutes recipiunt formam a charitate, per hoc, quòd earum vſus eſt in poteſtate voluntatis; ex hoc enim quòd voluntas charitate eſt perfecta, actus aliarum virtutum in Deum ordinat, vt quod eleemoſyna propter Deum detur: actus vero fidei non ſolum eſt in poteſtate voluntatis quantum ad vſum & exercitium, ſed etiam quantum ad ſpecificationem actus, ſicut quòd domum ego faciam, eſt à voluntate, quòd verò bonam faciam, eſt ab arte, ſic quod temperate agam, eſt a voluntate, quòd autem prompte & delectabiliter, eſt ab habitu: in fide vero, non ſolum quantum ad vſum, ſed etiam quantum ad ſpecificationem, actus a voluntate dependet, quia aſſentior articulis, quia volo, & aſſentior prompte & delectabiliter, quia erga articulos ſum bene affectus. Item, quia via generationis fides præſupponitur ad charitatem, & ideo habet ſe ad illam in genere cauſæ materialis, charitas vero habet ſe vt forma reſpectu fidei, quod ex eo conſtat, quia per fidem Deum cognoſcimus, per charitatem vero eum amamus: nihil enim eſt volitum quin ſit præcognitum, habitus ergo fidei præſupponitur ad charitatem, & quia ponit perfectionem in fide, quam ipſa de ſe attingere non valet, ideo ſpecialiori modo charitas eſt forma fidei quam aliarum virtutum.

Diſputatio eſt nunc cum Luthero, qui tenet, quod fides nullo modo perficitur per charitatem, ſed charitas perficitur per fidem: & hinc in hæreſim illam incidit, quod fides ſola ſine operibus ad ſalutem ſufficit, & ita non admittit diſtinctionem S. Thom. quæſt. 4. art. 4. & communem Theologorum de fide formata, & informi: ſecundum enim illum nulla eſt fides informis, vt Roffenſis contra Lutherum refert articulo 14. & 15. Probat ex variis locis Pauli ad Rom. 1. Iuſtus ex fide viuit, & cap. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, & idem habetur ad Hebræos 10. & 11. & Marci vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Item Actuum 10. Fide purificante corda eorum. Si ergo fides purificat, ſola ergo illa ſufficit: & ad Rom. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Reſpondemus nihilominus, quod Lutheri ſententia eſt hæretica: & probatur primo Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Et quia locus hic conuincit illum, reſpondet, quod epiſtola iſta non eſt Canonica, neque Iacobi, cuius oppoſitum Concilium Tridentinum diffiniuit ſeſſione 5. Canone de receptione & numero librorum ſacrorum veteris & noui Teſtamenti, his verbis; Quatuordecim epiſtolæ Beati Pauli, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna. Secundo probatur ex illo 1. Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum: & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Et in fine capitis, Nunc autem manent tria hæc, fides, ſpes, charitas, horum autem maior eſt charitas. Tertio, probatur ex Paulo ad Romano. 5. vbi ex profeſſo duos errores eradicare contendit, alterum Iudæorum, & alterum Gentium. Iudæi enim contendebant Legalia ſimul cum fide Chriſti neceſſariò eſſe ſeruanda, Gentes vero credebant ſolam fidem Chriſti ſine veteri lege ad ſalutem ſufficere. Paulus vero vtrumque extirpat errorem, primo Iudæorum; Legalia enim poſt Euangelij promulgationem non iuſtificabant, quinimo, neque ante Chriſti aduentum, ſed fides per legalia adumbrata. Et inde probat, quod iam legalia neceſſaria non erant, ad quod adducit illud Abrahæ, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, antea enim quam circumcideretur iuſtificatus erat. Ex quo infert, quod Circumciſio non iuſtificabat. Errorem autem Gentium confutat, quia dato, quod ad iuſtificationem fides implicita & credere ſufficeret, requiritur tamen amplius, nempe confeſſio oris ad ſalutem, hoc eſt, poſt fidem requiruntur etiam opera fidei, fides enim, ipſo Paulo teſte, per dilectionem operatur: ad remiſſionem enim originalis ſufficit credere fide formata, ad ſalutem vero æternam conſequendam poſtmodum obſeruatio mandatorum Dei exigitur. Ad argumenta autem dicimus, quod ſimiles & fortiores loci ſunt ſcripturæ pro charitate, vt patet Lucæ 17. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & Ioan. 14. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & Prouerb. 10. Charitas operit multitudinem peccatorum. Ad omnes autem authoritates, dicimus, quod intelliguntur de fide formata. Et in damnationem Lutheri ſufficit diffinitio *Concilium Trident.*
Concilij Tridentini ſeſſione 6. Can. 9. Si quis dixerit, ſola fide impium iuſtificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iuſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe eum ſuæ voluntatis motu præparari atque diſponi, anathema ſit. & Can. 12. Si quis dixerit, fidem iuſtificantem nihil aliud eſſe, quam fiduciam Diuinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolam eſſe, qua iuſtificamur, anathema ſit, qua Lutherus negat diſtinctionem fidei formatam & informem.

Dubium eſt, an eadem ſit fides formata & informis. Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 4. articulo 4. reſpondet, quòd fides formata & informis non ſunt diuerſi habitus. Probat ex illo, quod gloſſa dicit ſuper illud Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt, vbi ait, quibus reuiuiſcit, ergo fides quæ erat prius mortua & informis, fit formata & viuens. Item, quia habitus diuerſificantur ſecundum illud quod per ſe ad habitum pertinet, cum autem fides ſit perfectio intellectus, illud per ſe pertinet ad fidem, quod pertinet ad intellectum, quod autem pertinet ad voluntatem, non per ſe pertinet ad fidem, ita quod per hoc habitus fidei poſſit diuerſificari: diſtinctio autem fidei formatæ & informis eſt, ſecundum charitatem, quæ pertinet ad voluntatem, non autem ſecundum illud, quod pertinet ad intellectum, ergo fides formata & informis non ſunt diuerſi habitus.

Dubium circa hanc doctrinam S. Th. quomodo maneat fides, gratia deſtructa. Videtur enim quod ſimul cũ illa corrũpatur. primo, quia omnes aliæ virtutes morales ad infuſionem gratiæ generantur, & ad corruptionẽ eius corrumpuntur, ergo & fides. Secundò, homo mortuus

non eſt idem qui erat viuus; ergo fides informis non eſt formata. Tertiò, quia fides informis non eſt virtus fides formata eſt virtus, ergo ſaltem non ſunt vnus habitus, vt Sanct. Thom. dicit de hoc, 1.2 quæſt. 65 articulo quarto. Sanct. Tho aſſignat rationem concluſionis, quam articolo hoc quarto tenuit, quia omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori, ſed in iuſtificatione impij fides eſt prior charitate, non ſolum in genere cauſæ materialis, ſed etiam in genere cauſæ efficientis, ex fide enim generatur charitas, ergò Hæc tamen ratio probat, quod id ſit poſſibile, non tamen quod de ſe & de facto ita ſit. Ideo ſit prima propoſitio: quamuis ſit hæreticum aſſerere, quód omnis qui peccat mortaliter, amittit fidem, non tamen eſt hæreticum aſſerere, quod omnis qui peccat mortaliter amittit fidem infuſam, eſt tamen hoc ipſum ſapiens hæreſim. Et probatur, quia à Concilio Tridentino, ne incideremus in errorem Lutheri, qui ponit tantam connexionem inter fidem & charitatem, quód vna ſine alia manere non poteſt, ſeſſione 6 Can. 28. ſanctiſſime diffinitum eſt, per quodcunq; mortale gratiam amitti, nō autem ſemper fidem, his verbis: Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem quæ remanet, non eſſe veram fidem, licet non ſit viua, aut eum, qui fidem ſine charitate habet, nō eſſe Chriſtianum, anathema ſit. quod vero nō ſit hæreticum aſſerere, quód omnis qui peccat mortaliter amittat fidem infuſam, conſtat, quia non eſt de fide ſtrictè, & in primo gradu fidei, quód ſint ponendi habitus infuſi, vt communis ſententia Theologorum tenet, nam in Clementina vnica, de ſomma Trinitate & fide Catholica, non diffinitur tanquam de fide, quod habitus infuſi ſunt ponendi, ſed tanquam opinio verior & probabilior, vt conſtat ex § nos autem, eadem Clementina, qui ſic habet. Nos autem opinionem illam ſecundam tenentes, quod in baptiſmo infunditur gratia cum virtutibus, tanquam probabiliorem duximus eligendam: quod in baptiſmo detur paruulis gratia, diffinitur tanquam de fide, contra aſſerentes, quod baptiſmus remittit originale, non tamen confert gratiam: Quod autem ſint ponendi habitus infuſi, non diffinitur tanquam de fide, ſed tanquam opinio verior & probabilior: ſi ergo quod ſint habitus infuſi non eſt de fide, neque erit de fide quod per quodcunque peccatum mortale amittantur: vel non amittantor: quod vero ſit ſapiens hæreſim aſſerere, quod per peccatum quodcunque mortale amittitur fides infuſa, probatur, quia talis propoſitio eſt proxima huic, Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, quæ eſt formaliter hæretica, & dogma Lutheri, & aſſertor talis propoſitionis cogeretur eam retractare, non ſolom tanquam temerariam & erroneam, ſed etiam tanquam ſapientem hæreſim.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, Ante diffinitionem Concilij Tridentini ſemper fuit temerarium & erroneum aſſerere, quod fides infuſa per peccatum mortale corrumpatur. Probatur, quia ex aſſertione ſequitur, quod omnis qui eſt in peccato mortali, eſt infidelis: cōſequens nōné eſt falſum, ergo: ſequela patet, quia ille iam non credit, quomodo oporter eum credere, ſcilicet, quia Deus dixit & reuelauit, ſed propter teſtimonium humanum, quilibet autē contrarium in ſe experitur tempore quo in aliquo mortali perſeuerauit. Vnde omnes Doctores tanquam certum & firmom ſupponūt, quod fides ſtat cum mortali, neque id aliunde probant, niſi à poſteriori, quia in mortali exiſtens credit Deo & Eccleſiæ, habet ergo fidem. Et hoc ſuppoſito, S. Thom. probat eſſe poſſibile, quod fides, quæ nunc eſt formata, poſtmodum ſit informis, fides enim ſolum corrumpitur per infidelitatem vel hæreſim, ſicut ſpes per deſperationem, charitas vero per quodcunque mortale, & ſimiliter aliæ virtutes illi connexæ: mortale enim contrariatur charitati, non autem fidei, neq; ſpei: vnde ſicut in eſſe virtutis omnes virtutes ſunt connexæ, ſic & fides charitati, corrupta autem charitate, licet remaneat habitus fidei infuſæ, ſed non manet in eſſe virtutis. Quæret forte quis, an ſicut fides & ſpes poſſunt ſine charitate manere, poſſint ſine illa infundi. Sanct. Thom. 1.2. quæſt. 65. articulo 4. tenet partem affirmatiuam: nam qui baptizatur animo non expellendi concubinam, eſt in mortali, qui tamen, ſi baptizetur, eſt fidelis, & quia non ponit obicem fidei, quin potius ipſa profeſſione fidei, a fide, quæ illi infunditur, quia illi nō ponit obicē, denominatur fidelis, quia tamen ponit obicem gratiæ, non communicatur illi, donec obicem tollat. Hinc reſpondetur ad argumenta Ad primum negatur conſequentia, quia aliæ virtutes ex eo corrumpuntur, quia charitas, quæ eſt principium illarum corrumpitur; fides vero & ſpes, quia natura ſunt priores ipſa charitate, ideo non corrumpuntur. Ad ſecundum reſpondetur, negando conſequentiam, nam homo viuus habet principium eſſentiale, per quod viuit remota autem anima, remouetur homo, quia ei dabat principiū vitæ, quia vero charitas nō eſt de eſſentia fidei, ideo fides poteſt ſine charitate eſſe. Ad tertium negamus conſequentiam, idē enim habitus eſt in eſſe naturæ & habitus, licet non ſit idem in eſſe virtutis: quia autem Lutherus affirmat, quod fides eius, qui manet in mortali, non eſt vera fides, neque propriè fides illius eſt virtus, ideo.

Dubium eſt, an fides ſit vere & proprie virtus. Ad quod reſpondet Sanct. Thom. 22. quæſtione 4. articulo 5. duabus concluſionibus Prima, fides formata eſt virtus Probat, quia homo per virtutem iuſtificatur, nam iuſtitia eſt tota virtus, vt habetur 5. Ethic, ſed per fidem homo iuſtificatur, ſecundum illud ad Roman. 5. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habeamus, ergo fides eſt virtus Tum etiam, quia cum credere ſit actus intellectus aſſentientis vero ex imperio volūtatis ad hoc quod iſte actus ſit perfectus, duo requiruntur: primum, quod infallibiliter intellectus tēdat in ſuum bonum, quod eſt verum: ſecundum eſt, quod infallibiliter ordinetur ad vltimum finem, propter quem volūtas aſſentit vero, & vtrumque inuenitur in actu fidei formatæ: nam ex ratione ipſi⁹ fidei eſt, quod intellectus ſemper feratur in verum, quia fidei non poteſt ſubeſſe falſum, ex charitate autem, quæ format fidem, habet anima quod infallibiliter voluntas ordinetur in finem bonum, & ideo fides formata eſt virtus. 1. Concluſio.

Secunda concluſio, fides informis non eſt virtus. Probat, quia licet habeat perfectionem debitam ex parte intellectus, non tamen habet perfectionem debitam ex parte voluntatis. 2. Concluſio.

Durandus, 3 diſtinctione 23. q 6. aduerſatur Sanct. Thom. tenet enim has duas Concluſiones Primam, fides non eſt proprie virtus, ſed ſecundum quid. Secundam, fides formata non eſt amplius virtus quam informis. Pro quo notat, quod fides dupliciter accipitur: vno modo ſtrictè pro habitu perficiente potētiam reſpectu optimi actus, virtus enim eſt, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit, 2. Ethic. Alio modo large pro habitu inclinante potentiam, non autē ad optimum actum: fides, inquit inclinat potentiam ad bonum actum, non autem ad optimum. probat: quia optimus actus intellectus eſt, quando aſſentitur rei in ſe vel in ſuis principiis, hoc autem nō euenit in aſſenſu fidei, ergo fides proprie non eſt virtus, ſed ſolum ſecundum quid Quod autem fides formata nō ſit amplius virtus, quam informis, probat. quia fides per charitatis aduentum aſſenſum intenſiorem aut clariorem non producit, non ergo per charitatem perficitur; nam licet charitas actui fidei det eſſe meritorium, aſſenſus tamen fidei in ſe non redditur perfectior.

Caietanus. Caietanus ad quæſtionem reſpondet, quod fides non eſt ſimpliciter virtus intellectualis, quia non inclinat ad optimū actum intellectus, & licet ſimpliciter non ſit virtus intellectualis, ſimpliciter tamen eſt virtus theologica, quia producit optimum actum, quem de ſupernaturalibus pro ſtatu vitæ habere poſſumus diffici-

Fides ſimpliciter eſt virtus intellectualis le tamen eſt intellectu, quod fides ſimpliciter ſit virtus Theologica, & tamen ſimpliciter non ſit virtus intellectualis: & ideo dicimus, quod fides ſimpliciter eſt virtus intellectualis, quia inclinat ad optimum actum,
1. Ratio. quẽ pro ſtatu viæ habere poſſumus. Probatur primo ex S. Thom. 1. 2. quæſt. 65. art. 4. vbi tenet, quod ad connexionem virtutum ſufficit, omnes illas virtutes habere, quas pro illo ſtatu aſſequi poteſt. Vnde in monialibus, licet non habeant fortitudinem, virtutes ſunt connexæ, quia materia fortitudinis illis occurrere non poteſt, & ideo fortitudine non egent. Similiter ergo dicimus, quod fides in via habet ſtatum perfectæ virtutis, quia
2. Ratio. producit optimum actum quem in via producere poteſt. Si enim Deum in via videre poſſemus, fides tunc proprie & ſimpliciter virtus non eſſet, ſicut fides quam habeo quod Roma eſt ſimpliciter, non eſt virtus, quia
3. Ratio. Romam poſſum videre. Secundò, fides inclinat potentiam ad actum laudabilem, ergo eſt virtus ſimpliciter. Confirmatur: quia cõmunis vſus Eccleſiæ ſic recepit, fidem enim, ſpem, & charitatem, tres virtutes Theologicas appellat. Tertio, per fidẽ formatam iuſtificamur, ergo fides formata ſimpliciter & abſolute eſt dicenda virtus: antecedens patet Abacuc 2. Iuſtus ex fide viuit & Actuum 10. Fide purificante corda eorum. Et Philoſophi omnes cõſentiunt, quòd pietas eſt virtus, quia illa
4. Ratio. erga parentes bene nos habemus, ſed per fidem formatam erga Patrem cæleſtem bene nos habemus, ergo fides formata ſimpliciter & abſolutè eſt virtus. Quarto,
Reſpondetur ad rationem Durandi. quia ſancti fidem formatã cõmuniter vocant virtutem, vt habetur Clementina vnica, de ſumma Trinitate & fide Catholica, & extra de bapriſmo & eius effectu, c. maiores, & Magiſter Sent. 3. diſt. 23. Hinc reſpondetur ad rationem Durandi, quod ad eſſe virtutem ſimpliciter, ſufficit quod potentiam priuat in perfectione illa, quam pro ſtatu hoc poſſumus habere. Et quando Ariſtoteles inquit 6. Ethic. quòd fides humana non eſt virtus intellectualis, non ideo dicit, quia non cauſat euidentiam, ſed quia falſum poteſt illi ſubeſſe, fidei autem Diuinæ ſubeſſe non poteſt falſum, ideo ſimpliciter & abſolutè eſt virtus. Quod ſi quis contra hoc arguat, quia fides adhuc pro ſtatu hoc intellectum non ponit in perfectione vltima reſpectu ſupernaturalium, probatur: quia cognitio prophetica perfectiorem notitiam cauſat quam fides infuſa, quia eſt medium inter fidem & viſionem, ergo. Reſpondeo, ex hoc nihil contra nos colligi, quia nos loquimur de habitibus, prophetia verò non eſt habitus: prophetæ enim non quando volebant prophetabant, ſed quando à Deo mouebantur.

Dubium maius eſt circa ſecundam Concluſionem Durandi, qua dicit, quod charitas non conducit ad perfectionem actus fidei. Caietanus inquit articulo quinto citato, quod quando S. Thom. diſtinguit ioter fidem formatam & informem, non diſtinguit hæc tanquam duos habitus ſpecie differentes, quotũ vnus intrinſece ſit virtus, & alter non, ſed diſtinctio debet ſic intelligi, quod fides formata habet ſtatum virtutis, fides autem informis non, licet ſint idem habitus. Sumitur autem differentia hæc ratione charitatis, vnde actus illarum ſolum differunt in genere moris, non autem in eſſe naturæ. Ratio autem & fundamentum eſt, quia actus fidei dependet ab intellectu & voluotate, non ſolum quantũ ad vſum, ſed etiam quantum ad ſpecificationem, vnde ad perfectionem fidei requiritur, quod voluntas per charitatem ſit perfecta. Quòd ſi quis arguat, quia fides ſine charitate habet ſtatum virtutis. Probatur, quia voluntas ſine charitate poteſt intellectum ita firmiter inclinare, ac ſi charitate eſſet perfecta, ergo. Ad hoc damus antecedens, negamus tamen conſequentiam, quia ſola voluntas non inclinat intellectum promptè, delectabiliter, & in omni euentu, ideo fides nunc ſtatum non haberet virtutis: verbi gratia, ſi quis Deum non diligeret, non ita prompte & faciliter dictis eius aſſentiretur, ac ſi ipſum diligeret, amplius enim illi aſſentior, cui magis affectus ſum, vt magis ſententiæ S. Th. quam modernorum, veluti qui Chriſto erant affecti, dictis eius aſſentiebãtur, & qui odio proſequebantur illũ, dictis eius non credebãt: & hoc eſt aſſerere, quod ſine charitate non ita prompte & delectabiliter aſſentimur, ſicut cum illa. Et hinc ad Durandum dicimus, quod licet charitate voluntatem perficiente, non producatur aſſenſus firmior, producitur tamen promptior & delectabilior, & ſæpe firmior.

Circa id quod Caietanus dicit, nempe, fidem informem eſſe aliquando virtutẽ, eſt dubium: quia S. Tho. id negare videtur, quia non inclinat ad prompte & delectabiliter operandũ. Dico ad hoc, fidem informem eſſe veram virtutem, licet non perfectam, ſicuti muſca eſt verum animal, non tamen perfectum animal, ita aſſerit S. Tho. articul. 5. ad tertium argumentum, quod fides informis non attingit ad perfectam rationem virtutis, concedit ergo, quod abſolute eſt virtus, licet non perfecta. Quod verò ita ſit, probatur: quia de ratione fidei eſt, quod ad aſſenſum moueatur à voluntate, ſi ergo voluntas non eſt perfecta, fides perfecta non erit. Confirmatur: quia credere eſt alicui per voluntatem aſſentiri, experientia autem conſtat, quod ſi erga aliquem male ſum affectus, difficile illi fidem adhibeo, qui ergo eſt inimicus Dei, non ita, neque eo modo illi credit, ſicuti qui eſt amicus. Ex quo ſequitur, quod fides infuſa firmior eſt in illo, qui eſt in charitate, quam in illo qui eſt in mortali: quod ex eo conſtat, quia fides dependet à voluntate, ſi ergo voluntas eſt perfectior, & fides erit perfectior. Et hinc reſpondeo ad aliam rationem Durandi, qua arguit, quod non ſit eadem ratio de prudentia perficiente virtutes morales, & charitate perficiente intellectum, quia inter prudentiam & alias virtutes, ſaltem in eſſe perfecto, eſt neceſſaria connexio, inter fidem autem & charitatem talis connexio non eſt neceſſaria. Nos tamen dicimus, ſimile eſſe optimum: quia ſicuti temperantia non inclinat ad opus, niſi à prudentia dirigatur, ita neque fides ad aſſenſum ſine imperio voluntatis bene affectæ circa Deum. Ex dictis ſequitur, quod charitas eſt forma extrinſeca fidei, ea ratione, qua fides procedit ab intellectu, & eſt intrinſeca forma eiuſdem, vt procedit a voluntate, & in genere virtutis, ſicuti prudentia in genere virtutis eſt forma intrinſeca temperantiæ, & albedo eſt forma extrinſeca hominis, ſed intrinſeca Socratis, vt albus eſt.

Dubium vltimum eſt, an fides infuſa ſemper inclinet ad verum. Quod mouetur propter Scotum, qui 3. diſtinct. 23. quæſt. 1. ait, fidem infuſam & acquiſitam non differre eo modo quo ponit S. Thom. ſcilicet, quod infuſa ſemper inclinat ad verum, acquiſita vero aliquando ad falſum, inquit enim iſtam differentiam non eſſe ex parte habituum, ſed ſolum prouenire ex parte obiectorum, quia materia fidei infuſæ ſemper eſt de vero & neceſſario, non autem materia fidei acquiſitæ, quia aliquando eſt de falſo, cũ ſit de contingenti. Ex quo infert, quod fides quantum eſt de ſe, ſiue ſit infuſa, ſiue acquiſita, non magis inclinat ad verum, quam ad falſum. Caietanus eodem articulo quinto, miratus Scoti ſubtilitatem, & quidem mirandum: Ariſtoteles ſiquidem 6. Ethic. ideo inquit, fides non eſt virtus, quia aliquando inclinat ad falſum: quare ſi fides infuſa, quantum eſt de ſe, non magis inclinat ad verum quam ad falſum, non ergo eſt vere & proprie virtus, quod profecto mirabile eſt. Tenendum ergo eſt, quod fides infuſa ſemper inclinauit ad verum. Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 1. artic. 3. ait, quod quando maior eſt de fide, & minor eſt falſa, tunc fides maioris non inclinat ad aſſenſum concluſionis; quod autem fides infuſa ſemper inclinat ad verum, probatur: quia fides infuſa eſt inclinatio Dei, non ergo ad falſum inclinat, altaa Deus fallere poſſet. Et ideo aſſertum Scoti erroneum videtur. Confirmatur: quia omni virtuti eſt commune, vt non inclinet ad malum, temperantia enim inclinare non poteſt ad hoc, quod quis tempore prohibito

carnes comedat: ſimiliter ergo neque fides ad falſum inclinare poteſt, cum illud ſit maximum malum intellectus.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſter, 3. Sentent. diſtinctione vigeſimatertia, quod fuit euidenter ſententiæ contrariæ Lutheri, nam ſuper epiſtolam ad Roman. inquit, Charitas eſt mater omnium virtutum, quia omnes informat, ſine qua nulla vera virtus eſt fides; ergo operans per dilectionem, virtus eſt: qua non viſa creduntur, hæc eſt fundamentum, quod mutari non poteſt, vt ait Apoſt. 1. Cor. 1. qua poſita, in fundamento neminem perire ſinit. Intelligendus ergo eſt Ambroſius de fide formata.

XXVIII. QVÆSITVM.

An in lege fuerit vera remiſſio peccatorum.

AMbroſius in periodum illam, *Iuſtitia in æternum, & lex tua veritas*, Pſalmo 118. aſſerere videtur, quod in lege non fuit vera remiſſio peccatorum. Sic enim habet: Qui præcepta Dei non habent in cordibus ſuis, non habent legem, ſiue quia inueteratur in Iudæis, renouatur in nobis, vmbra eſt, non veritas, vt cum fiat oblatio pro peccatis ſecundum legem, non fiat remiſſio peccatorum: impoſſibile eſt enim ſanguine taurorum & hircorum peccata mundari, mendax ergo erat illa remiſſio, donec remiſſionis veritas aduenirer. Quid inde manifeſtius, quam Ioannis Euangeliſtæ ſententia, qui ait: Quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et infra, Quia ſi veritas fuiſſet in lege, non fuiſſet gratia facta per Chriſtum.

In veteri lege tria operum genera.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſtinct. 2. & alij, diſtinct. 1. & Thom. 3. parte, quæſt. 61, artic. 2. diſputant de differentia veteris & nouæ legis. Pro quo ſupponendum eſt, tria fuiſſe operum genera in veteri lege, nempe, moralium, iudicialium, & cæremonialium: moralia eadem ipſa fuerunt quæ in lege Euangelica, ſcilicet, decem præcepta Decalogi: iudicialia vero alia diuerſa, vt de vxoribus ducendis, ſcilicet, nemo vxorem ſibi niſi de ſua tribu copularet, vt Num. vltimo legitur, & quòd frater illius qui abſque liberis defunctus eſſet, vxorem eius duceret, vt habetur Deut. 25. atque alia id genus: cæremonialia, quæ numero quam plurima erant, vt eſus agni paſchalis, oblationes, vnctiones, lotiones, atque huiuſmodi reliqua. Quantum ad moralia inter Doctores Scholaſticos nullum eſt diſcrimen: non enim ratione operis gratiam conferebant, niſi per modum meriti, ſicut apud nos, dummodo ex fide Chriſti formata procederent, alias eſſent opera moraliter bona, non tamen meritoria, neque apud Deum grata. Hoc enim eſt quod Paulus in epiſtola ad Romanos, & ad Galatas intendit, quod nullius opera legis valuerunt vnquam, neque valent ſine fide Chriſti Deo placere, & quia illam gratiam in ſua paſſione vniuerſis meruit, dicitur noſtra lex gratiæ, iuxta illud Ioannis, Lex per Moyſen data eſt, quæ ſcilicet tantum iubebat, non autem iuuabat. Gratia verò & illarum figurarum veritas per IESVM CHRISTVM facta eſt. Eadem omnino de iudicialibus ſentiendum eſt. De cæremonialibus vero Scotus, 4. diſtinct. 1. quæſt. 6. & Durandus diſtinct. 1. quæſt. 5. quos ſequuntur Moderni, tenent ſolam Circuncisionem gratiam contuliſſe, ſicut Baptiſmus cõfert, reliquarũ autem cæremoniarũ nullam talem habuiſſe virtutẽ, ſed omnimodo perinde ac reliqua opera, ſi fierent in gratia illam per modum meriti augerent, & quando in peccato eſſent, tantummodo opera moraliter bona. Quantum ad cæremonias reliquas, San. Tho & vniuerſi in eandem ſententiam conſentiunt. Sed tamen de Circuncisione diſcrimẽ eſt inter S. Thom. & Modernos, nam Moderni contendunt, quod circun-

Circunciſio an ex ſe gratiam conferret.

ciſio ex ſe & ex virtute ſua gratiam conferebat. S. vero Tho. contendit, quod iuſtificatio ex fide erat, quę per circunciſionem proteſtabatur. Hoc ſuppoſito, dicimus, diſcrimen latum eſſe inter legem veterem & nouam, nempe, vt loca frequentia ſcripturæ & præcipuè Pauli intelligamus quibus latum diſcrimen aſſignat inter veterem & nouam legem. Poſſet enim quiſpiam arbitrari, vbi Paulus ad Rom. 3. & Galat. 2. ait, hominem non iuſtificari ex operibus legis, ſed per fidem Ieſu Chriſti, & vbi ait Ioann. cap. 1. Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, hoc diſcrimen inter legem illam veterem & noſtram conſtitui, quo ſcilicet, illa non conferret gratiam, noſtra vero illam efficeret: quod tamen falſum eſt. Ideo ad rectum horum intellectum primum omnium animaduertendum eſt conſententia inter omnes leges. Hoc enim a lapſu primi hominis fuit ſemper commune omni legi & ſæculo, vt non niſi per vnicam fidem mediatoris implicitam vel explicitam pateret vnquam vlli mortalium ſalus, iuxta illud Actuum 4. Non eſt illud nomen ſub cœlo datum hominibus, &c. & ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, &c. quod Paulus ad Rom. 3. vſque ad 5. & ad Galat, 2. vſque ad 5. conſtituere contendit. Quare cum ait, Arbitramur iuſtificari hominem per fidem, & non ex operibus legis, non intendit peculiare diſcrimen inter legem veterem & noſtram conſtituere, vt nonnulli falſo arbitrantur, dicentes de operibus legis antiquæ illic proprie habere ſermonem, ſcilicet, de cæremoniis & obſeruationibus legalibus: imo vt Auguſtinus libro de ſpiritu & litera, cap. 14. plane docet, de omnibus operibus & præceptis Decalogi id intelligitur: cum enim populus ille de hoc ſeſe iactaret, quod opera legis, quam diuinitus ſuſceperat, & virtute propria Circunciſionis amicitiam Dei promeruiſſet, contendit aduerſus illos probare, quod nullius generis opera, neque gentium, neque illorum, neque ipſa Circunciſio, niſi quatenus fide Chriſti innitebantur, digna erant gratia & vita æterna apud Deum. Et idem de operibus noſtris dixiſſet, ſi per ſe conſideremur abſque fide Chriſti & Diuina ope. Itaque non conſtituebat differentiam inter legem & legem, ſed inter opera cuiuſcunque legis ſiue naturalis, ſiue ſcriptæ quamuis Diuinitus conditæ ſiue humanæ, & fidem Chriſti, ſcilicet, quod ſola fides per Dei auxilium tribuit operibus omnibus, vt ſint Deo grata, & ad vitam æternam accepta. Denique errorem illum illic Paulus damnat qui poſtea Pelagium excæcauit, dicentem, poſſe hominem viribus naturalibus & meritis propriis gratiam Dei promereri. Sed ſi rogas, quod ergo diſcrimen eſt inter legem veterem & noſtram? reſpondeo, non vnum, ſed multa.

August.

1. Excellentia legis, noſtræ ſupra veterem

Prima, quæ omnium fundamentum eſt, hæc ſcilicet, quod illam virtutem & gratiam, quæ cauſa fuit vt opera mortalium poſt hominis lapſum Deo eſſent grata, nemo vnquam niſi ſolus Chriſtus autor nouæ legis operatus eſt, iuxta illud ad Hebr. 9. vbi Paulus ait, mortem Chriſti interceſſiſſe in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, vt repromiſſionem, inquit, acciperent, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Vnde quod cap. 1. ait Ioann. De plenitudine eius omnes accepimus, ad vniuerſos mortales à præuaricatione Adæ vſque ad finem mundi refertur.

2. Excellentia.

Et hoc eſt quod ſubdit, Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Vbi ſecunda adnotatur excellentia ex parte datoris vnius & conditoris alterius legis: enimuero Moyſes non condidit ſed legem dedit, quam Deus condiderat, quæ per ſe non iuſtificabat, gratia autem, per quam illa iuſtificabat, per Ieſum Chriſtum non ſolum data, ſed facta eſt, & pariter veritas, nempe lex Euangelica, quam ipſe dedit & fecit, quæ idcirco veritas dicitur, quod Moſayca erat eius vmbra. Et hoc eſt quod ait Paulus ad Galat. 2. Si ex lege iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, hoc eſt ſine cauſa. Et hæc eſt ratio, quare illa dicitur

Digitized by Google

ſcripta, ad differentiam legis naturalis: noſtra vero lex gratiæ videlicet, quod Chriſtus eius lator, cui ſumma gratia fuit collata, & per eum mundo legem condens, qua nos doceret, quid agere deberemus, gratiam ſimul contulit, qua illam digne apud Deum implere poſſemus & ideo ait Paulus ad Romanos 7. quod lex vetus iubendo docebat cognitionem peccati: noſtra vero iuuando iuſtificat.

3. Excellentia. Atque hinc tertia excellentia colligitur, videlicet, quod lex illa ſcripta eſt in tabulis lapideis: noſtra vero in cordibus, iuxta illud Hierem. 31. Dabo legem meã in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, lex enim Euangelica non fuit primò tradita in ſcripto, ſed ore Chriſti, viua & viuificatore voce vſque ad corda audientiũ penetrante, vbi adiutricem gratiam, qua illã impleamus, inſtillat, vnde, Cor. 3. 2. Paulus epiſtola, inquit, eſtis Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, non tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Ex eadem prima excellen-

4. Excellentia. tia ſubſequitur quarta, quantum ad ſacramenta, videlicet, quod in lege naturæ nullum fuit ſingularium inſtitutione Dei determinatum, & ideo nullum fuit propriè ſacramentum illius fidei applicandæ; in lege autem ſcripta, fuerunt quidem propriè ſacramenta, nempe vera ſigna gratiæ per Chriſtum promerendæ & efficiendæ, in quo propriè conſiſtit vera ratio ſacramenti: nullam tamen gratiam contulit, quare nullum fuit ſacramentũ perfectum: ſed vt Paulus ait, omnia fuerunt infirma & egena: nam etſi Circumciſio fuit ſacramentum neceſſarium ad applicandam fidem, qua iuſtificabantur, tamen de illa ſicut de lege, probat Apoſtolus Rom. 4. neminem iuſtificaſſe, ſed tantum fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ fidei, lex vero Euangelica non ſolum ad remiſſionem originalis, verum & ad alios effectus gratuitos ſacramentis affluit, quæ tum propria, tum etiam perfecta ſunt, vt pote quæ non tantum ſunt ſigna gratię, verum & cauſæ inſtrumentales, & hac etiam de cauſa lex gratiæ dicitur, eo quòd tam multis abundat inſtrumentis, quibus illam ſuis cultoribus diſpenſat.

5. Excellentia. Quinta excellentia ſubſequitur hinc, quod lex illa ianuam cæli non aperiebat, ſed id ſolus Chriſtus author Euangelicæ legis præſtitit, vnde tunc modus loquendi de mortuis erat, quod in infernum deſcenderent, vt Iacob Gen. 37. Deſcendam, inquit, ad filium meum lugens in infernum, & Iob. 17. Infernus domus mea eſt, eo quod quantouis grado eſſent in amicitia Dei, ad lymbum deſcendebant, vt illic aduentum Chriſti præſtolarentur: in lege verò Euangelica, inquit, Paulus, bonam voluntatem habentes peregrinari à corpore & præſentes eſſe Domino: & ad Philipp. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quaſi inter egreſſum huius vitæ & ingreſſum cœli, nullum impedimentum eſſet, niſi quod noſtra fecit culpa, vnde Chriſtus ad latronem, Hodie mecum eris in paradiſo.

6. Excellentia. Sexta excellentia eſt, quod cultores illius legis non plenè & perfectè merebantur nomen filiorum Dei, nam quamuis eſſent hæredes regni, non tamen in eius poſſeſſionem admittebantur. & ideo loco ſeruorum habebantur iuxta illud Pauli ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt a ſeruo, &c. ita & nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes, at vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, &c. vt adoptionem filiorum reciperemus. Qua vtique ratione Ioan. cap. 1. de Chriſto ait, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, &c. non quod non omnes ab Adam vſque ad nos per eam fidem gratiam recepiſſent, ſed quod poſt Chriſtum paſſum filij in paternam hæreditatem fuerint admiſſi. Vnde Paulus ad Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, nempe, ſeruitutis, ſicut ſub lege veteri, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater, ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, qui cum antea non fuiſſet incarnatus, antiquitas digna non erat, vt tunc mortales eius dicerentur cohæredes.

Septima excellentia Euangelicæ legis eſt, quòd eius 7. Excellentia.
gratia abſolutum & completum & perfectum nomen gratiæ obtinuit quod antiquæ legi non competebat, nam licet inter Patres propria ratio gratię apud Deum fuerit, nam multi ſancti Patres ſub teſtamento illo fuerunt in amicitia Dei, tam viuentes, quam mortui, propria enim ratio gratiæ in hoc conſiſtit, quòd hominem facit acceptum ad vitam, ſiue illico poſt mortem, ſiue aliquo poſt tempore conferendam, Abel innocens fuit, cuius viuentis munera, morientis patientia Deo placuerunt: & de Abraham Geneſ. 15. legimus, quod credidit, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam: & Iacobi 2. habetur, quòd amicus Dei appellatus eſt: & ad Hebr. 11. idem ait Paulus de Moyſe, & multis aliis, & de Ioanne Baptiſta aſſeruit Dominus, Inter natos mulierum neminem illo fuiſſe maiorem; quin vero in lege naturæ etiã Iob legimus fuiſſe iuſtus, & rectus, & timens Deum, & de aliis pluribus idem credimus. Sacratiſſimam autem Virginem eò inter Patres illius legis non connumeramus, quam Gabriël gratia plenam pronunciauit, quòd cum non eſſet ante paſſionem Chriſti moritura, fit, vt neque deberet ad lymbum deſcendere, ſed illico ſuper choros Angelorum euolare, quare ad gratiam noui teſtamenti pertinet.

Illa ergo hic prætermiſſa, quòd gratia illorum ſeculorum ad completum, abſolutum, & perfectum gratiæ non pertigerit, argumentum eſt, quòd amici illi ſunt, quibus omnia ea ſunt communia, in quibus ius amicitiæ fundatur, ea vero in quibus amicitia inter Deum & homines fundamentum habet, ſunt illa cæleſtia ſupernæ vitæ illa autem ante Chriſti paſſionem nemini Deus communicauit, ergo homines illius temporis non erant in gratia Dei perfecta, abſoluta, & conſummata. Profecto ſi quis ob crimen aliquod læſæ majeſtatis ſuis eſſet mulctatus bonis, quamuis poſtea veniam principis obtineret, quouſque illum in integrum honorem & ſtatum priſtinum reſtitueret, non diceretur in eius amicitiam priſtinam reconciliatus, ſed ſemper eſſet in debito, quouſque pretium illius patrati ſceleris aliquis pro illo perſolueret. Hoc autem exemplo ait Paulus Rom. 3. Chriſtus remiſſionem præcedentium delictorum ſuo ſanguine feciſſe, eorum ſcil. omnium hominum, qui vſque tunc fuerant in ſuſtentatione Dei, ergo quouſque Chriſtus gratiam redemptionis, ex qua illi pendebant, meruit, fecitque in cruce, non erant in perfecta gratia Dei.

Accedit, quòd ſi perfectè fuiſſent grati & amici, loco filiorum fuiſſent tractati, nam amicus Dei filius eius eſt atque adeò in hæreditatem paternam fuiſſent recepti: nam inter homines, ob id filius niſi mortuo patre hæreditatem non adit, quod vtique matrimonium temporale non ſufficit, regnum autem Dei, quia infinitum, mundis infinitis ſufficeret: nihilominus, vt inquit Paulus, ſicuti paruuli ſub more continebantur, patres illi, vt ſerui quouſque more humano, vt ad Hebr. 9. Paulus ait, morte intercedente Chriſti, hæreditatem adiuerunt: quin verò & in hoc etiam habebantur vt ſerui, quòd ſecreta Diuina non illis communicabantur, vt in lege noua, quare Chriſtus ad eorum differentiam ait Euangelij cultoribus, Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, quia quæcumque audiui à Patre meo nota feci vobis: Ioan. 15.
ſecreta ſiquidem prudentiſſimus quiſque non ſeruis committit, ſed amicis pandit. Gratia ergo illius legis non ad iuſtum ſuum culmen aſcenderat, qua ratione (quod rem maxime confirmat) nomen gratiæ apud Deum in hac Euangelica ſignificatione vix in teſtamento veteri repertas, ſed ſolum nomen iuſtificationis fidei, qua Paulus ad Hebr. 11. omnes iuſtos tam in lege naturæ quam in ſcripta ait, Deo obedientiam præſtitiſſe: ſi ergo cultores illius priſcæ legis contemplari licet, ac ſi ciues, qui regis majeſtatem læſiſſent, veniam ab illo

deprecantes, nec repulſam omnino paterentur, neque vero omnimodam obtinerent indulgentiam, ſed ſpectare reginam filium iuberentur, qui eorum veniam apud ipſum promereretur, quod de facto Chriſti aduentu euenit.

Pro Ambroſio reſpondemus, quòd quando ait, remiſſionem illam, quæ veteri lege fiebat, mendacem eſſe, donec remiſſionis veritas adueniret, Ioan. enim Euãgeliſta, ait, quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, intelligendus eſt de remiſſione completa & perfecta: nam ſi Rex delictum alicui remittat, hac lege, quod aulam eius non ingrediatur, neque faciem eius videat, remiſſio illa non eſt perfecta, ſic ergo Patribus accidit. Idem dicimus de gratia illorum, quòd neque erat perfecta, neque conſũmata. Et quod hæc ſit mens eius, ex eo conſtat, quia Abraham, Iſaac, & Iacob, iuſtos amicos Dei ſæpe aſſerit.

XXIX. QVÆSITVM

An detur delictorum menſura, extra quam non eſt ſalus.

AMbroſius locum hunc exponens. *Vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum*, Ad Rom. 7 aſſerere videtur eſſe quandam delictorum menſuram, quam cum peccatores impleuerint, indigni fiunt vita æterna. Sic enim ſcripſit: Quid eſt ſupra modum, quaſi datus ſit modus delinquentibus, cum peccare non liceat, ſed Dei verba ſunt dicentis, Non ſunt completa peccata Amorrhæorum, per quod oſtendit menſuram quandam eſſe delictorum, quam cum impleuerint peccatores, vita digni minime iudicentur, ſicut & Pharao, qui iſtum modum impleuerat, Dei virtutes & ſigna in illo oſtenſa ſunt, per quæ cæteri territi ad emolumentum vitæ ſe exercerent, vt in mortuo vita diſcatur. — *Gen. 15.*

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4 Sentent. diſtin. 14. & 2. diſtin 41 S vero Thom 2. 2. quæſt. 14. art. 3. & tertia parte, q 84. articulo 10. & quærunt in vniuerſali verum pœnitentia omnia peccata deleat, ita vt nullum ſit peccatum, quod per pœnitentiam remitti nequeat. De qua re duo verſantur errores Prior Lutheranorum de poteſtate liberi arbitrij tam abſurde loquentium, vt putent nos cogi ad peccandum, & quod turpius eſt, inquiunt, Deum ad peccandum nos ſæpe cogere. Vnde ſecundum iſtos, peccatum per pœnitentiam non ſolum non poteſt deleri, ſed nec qua vllo modo euitare poſſumus, quin delinquamus. Vnde axioma Lutheri fuit, non eſſe in poteſtate noſtra malas vias facere, ſed mala opera in impijs Deus operatur. Quod iiſdem verbis Tridentina Synodus ſeſſ. 6. Can. 6. his verbis damnauit, Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permiſſiue ſolum, ſed etiam propria & per ſe, adeo vt ſit eius proprium opus, non minus proditio Iudæ ſit, quam vocatio Pauli, anathema ſit. Probabile valde eſt, prouidentia Dei permiſſum fuiſſe in iſtam veſaniam eos incidiſſe, vt conſtaret eos, qui ſic de Deo & libero arbitrio ſenſerunt, in reliquis qua authoritate eſſent digni: nam ſi aliud argumentum contra eos non eſſet, hoc ſufficeret. quod Deus qui ſumma bonitas eſt, nullatenus voluntatem habere poteſt mali culpæ: imo nihil eſt, quod in hominibus eius voluntati magis aduerſetur: nam ſi nos ad malum cogeret, vellet nos peccare, quod animus audire abhorret. Secundò, quia peccatum, vt Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum ait, non eſt niſi quid factum contra legem Dei, Lex autem Dei, eadem res eſt quæ ſua voluntas, nam intellectus & voluntas in ipſo eadem eſſentia ſunt, quomodo ergo poteſt eſſe peccatum, quod Deo volente, imo cogente fit? ſi enim fit per eius voluntatem, eſt idem voluntati conſonum, ac perinde ſuæ legi ſimile, vnde palam fit non eſſe peccatum. Tertiò, quia peccatum, vt idem Auguſtinus libro de vera religione author eſt, adeo eſt voluntarium malum, vt niſi ſit voluntarium, nequeat eſſe peccatum, quia ſola voluntate peccatur, ſi ergo Deus nos cogit, non eſt in noſtra voluntate non peccare, atque adeo non peccamus. Abſurditas Lutheri ex eo conſtat, quia Deum facit, nedũ authorem, ſed coactorem noſtri peccati, & nos pecudes, & iniquioris conditionis illis, cum nos affirmat inuitos peccare: & tamen Iacobus inſtinctu & reuelatione Dei clamat, quod Deus intentator malorum eſt, nos admonens, vt nemo dum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur Et clamat Lutherus quod non ſolum nos tentat, verum quod inuitus nos cogit Quarto, quo modo vniuerſalis illa vera eſſet, qua Paulus aſſerit, quod Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & monita illa Diuina Noli vinci a malo noli deficere a diſciplina Domini & quod ait Pſaltes, Nolite fieri ſicut equus & mulus, huiuſmodi eſt qui ſuæ ſubiugatur ſenſualitati; quod ſi euitare nequiremus, minime euitare admoneremur Mouentur hæretici iſti ex illo ad Roman. 1. Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum, & Eſaiæ 6 Excæca Domine cor populi huius, & Geneſ. 14. Indurauit Dominus cor Pharaonis Hæc autem nihil aliud conuincunt, quàm quòd Deus ſæpe hominem ſinit proprium affectum ſequi & implere, vt longa peccatorum catena illaqueatus, vix admonenti ei obedire poſſit: nam vt ait Sanct. Thom. 1. 2. q 79. cum ſol corporis naturaliter illuminet ſit vt dum quis claudit feneſtram, ne radij ſolares ingrediantur mihi, cauſa in ſolem reijci poſſit ſed tota cauſa fuit, qui feneſtram clauſit, tamen dum homo cor Deo occludit, quia Deus non vt ſol merè naturaliter, ſed liberè ſciens & prudens id permittit, quodammodo dicitur excæcare, & tradere, & indurare: ſic filius qui nimia patris indulgentia perdita vixit, ad patrem reuerſus ait, Tu pater errorum meorum, ea mihi permittendo, cauſa fuiſti. Et quòd Deus non aliter induret, hiſtoria ipſa Pharaonis oſtendit, cum enim Deus diceba t, Quoniam non vis populum dimittere, ego percutiam omnia primitiua Ægypti, palam docebat, quòd ſi populum vellet dimittere, pœnitentiam recepiſſet: Itaque enim illa comminatio, & plagarum ſucceſſio, indicium fuit bonitatis Dei, qui ipſum ad pœnitentiam adducebat. Dicitur etiam indurasse Pharaonem, quia ſingulari prouidentia duritiam eius permiſit, vt maieſtatem gloriæ ſuæ in miraculis illis oſtenderet.

Marginalia (left): 1. Ratio. — 2. Ratio. — 3. Ratio. — *Concilium Trident.*

Marginalia (right): 4. Ratio. — *Lutheranorum motiua*

Secundus error eſt Armachani, lib 9 de quæſtionib. Armenorum, cap. 27. vbi contendit, probabile eſſe ſecundum ſcripturam, eſſe aliquod peccatum irremiſſibile, & ſuſtinet, quòd ſicut Deus aliquos confirmat in bono, vt Apoſtolos, quæ confirmatio non fuit ablatio liberi arbitrij, ſed lex irreuocabilis, vt nunquam peccarent mortaliter, ſic ſunt quorumdam peccata firmata lege irremiſſibilia, vel vti peccata dæmonum.

Opinio autem hæc non ſolum falſa, verum etiam erronea, vt aſſerit S. Thom 3. par q. 86 art. 1. & probatur primò, quia aduerſatur Dei bonitati, cuius nullum magis motiuum eſt in omnibus operibus extra ſe factis, quam omnes homines, vt Paulus ait, ſaluos facere, hoc enim propoſito illos creauit, & hac lege eos redemit; vt ſuam beatitudinem illis impartiretur. — 1. Ratio.

Secundò, quia hoc eſt contra naturam hominis viatoris, hoc enim homo ab Angelo diſtat, quòd cum Angelus ſit mere intellectualis, diſcurſu non vtens, primo peccato ſic voluntatem ſuam malo infixerit, vt non eſſet amplius in bonum vertibilis, ſed homo cum ſit rationalis, ſicut per intellectum poteſt ſemper diſcurrere, ita per voluntatem a bono, in malum, & vice verſa mutari. Vnde Damaſcenus, quod hominibus eſt mors, hoc Angelis caſus. — 2. Ratio.

Tertiò, hominem eſſe viatorem, nihil aliud eſt, quam eſſe in via ad patriam, via autem hæc eſt libertas arbitrij, qua, Dei auxilio poteſt quiſque ad cæleſtem patriam peruenire. Quare huiuſmodi errores nedum ſunt à — 3. Ratio.

veritate Euangelica alieni, verum & hominibus pernitioſiſſimi: æquiparant enim viuentes homines dæmonibus, & in ſcopum deſperationis adigunt eos: cum Iacobus in ſua Canonica dicat: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt iuſtus vt remittat nobis peccata noſtra, & cap. 2. Si quis peccauerit, (ſcilicet quocumque genere peccati) aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, qui propitiatio eſt pro peccatis totius mundi. Quocirca error blaſphemus eſt, & Chriſto & paſſioni eius iniurius, nam ſi aliquod eſſet peccatum irremiſſibile, non fuiſſet vniuerſalis Redemptor.

4. Ratio. Quarto, quia Deus abſque vlla exceptione vniuerſos mortales a via veritatis aberrantes, vt ad mentem redeant & conuertantur, inuitat Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, &c. ab omnibus inquit, ideo ſubditur, Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor, &c. 33. Viuo, inquit Dominus, nolo mortem impij, hoc eſt, cuiuſuis conditionis impietate fuerit infectus: & ſubdit, Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, inquit Dominus, & illud Ioel 2. etiam verbum eſt vniuerſale: Conuertimini ad me, ſicut & illud Math. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et ad Apoſtolos Ioan. 21. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, id eſt, quorumcumque. & quæcumque. & Math. 16. Non dico ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, hoc eſt, nullus erit peccatorum numerus, nullum vel genus, quod non remittes.

5. Ratio. Quintò, quia ſi aliquod peccatum eſt per pœnitentiam irremiſſibile, eadem erit ratio de baptiſmo, quod eſt contra illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam, & contra illud Marci vltimo: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ex his. & alijs teſtimonijs, quæ prudens omitto, Eccleſia. cap. firmiter, de ſumma Trin. & fide Cathol. decretum illud colligit. Si quiſquam poſt Baptiſmum prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper pœnitentiam reparari. Vnde Chryſoſtomus (Chryſoſt.) libro de reparatione lapſi, & refertur Can. Talis, de pœnitent. diſt. 1. Talis, inquit, mihi crede, eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſincere, & ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad ſummum quis peruenìat malorum, conuerſum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Contra hanc diffinitionem eſt vrgens argumentum
Ioan. 12. ex illo Ioan. 12. Propterea non poterant credere, quia
Eſai. 6. iterum dixit Eſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos. Si enim non poterant, nulla pœnitentia ergo eis ſufficiebat. Reſpondeo, & eſt valde notandum, quòd inter auxilia ſpecialia ſunt gradus: eſt enim auxilium ordinatum, quod per ſe cuique ſufficit, vt reſurgat, quod Deus ſemper cuicumque homini etiam ſceleratiſſimo communicat, de quo Apocal. 3. Ego ſto ad oſtium & pulſo. Aliud auxilium eſt excellentius & ſuperabundans, quo homines in profundum malorum colapſi indigent, vt reſurgant, & hoc Deus non ſemper illis offert, neque communicat, ſed eſt quaſi miraculum vt reſcipiſcāt vt apparuit in Pharaone. & in Babylonicis, de quibus Hierem. 15. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam, quoniam peruenit vſque ad cœlum iudicium eius; In hoc ergo ſenſu dicuntur excæcati non poſſe credere, culpam verò in Deum retorquere nequeunt, ſufficienter enim, quantum eſt de ſe, illis auxiliatur, ſed in ſeipſos, qui ſalutem ſuam tam difficilem fecerunt, vt ſemper ſtet ſententia Oſeæ, Perditio tua ex te Iſrael. id eſt, tu es cauſa illius. Quo fit, vt quando per timores ſeruiles, quos naturaliter habere poſſunt, eiuſdem obſtinati cor emolliuerint, & per alias calamitates attriti a delictis ceſſare cœperint, tunc ſufficiet eis auxilium ordinarium, præterquam quod etiam illud egregium & ſuperabundans nonnumquam illis offert & communicat, vt Matthæo, Magdalenæ, Paulo, & Latroni.

Ad argumenta in contrarium reſpondemus. Ad primum, quòd ſumitur ex illo ad Hebr. 12. quod Eſaü non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam, vbi gloſſa, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam, & 2. Machab. 9. de Anthiocho dicitur, Orabat ſceleſtus Deum, à quo non erat miſericordiam conſecuturus.

Ex illa hiſtoria Eſaü infert Armachanus, quòd peccatum, quod leuiſſima de cauſa, & abſque paſſione vlla, & quaſi pro nihilo fit, eſſet irremiſſibile, quia fit ex magno contemptu, ſicuti Eſaü, qui pro miſera lenticula primogenituram vendidit, & ideo benedictionem à patre obtinere non potuit. Argumentum tamen non conuincit quod ſi quis verè pœniteat, veniam peccatorum obtinere non poſſit, ſed hoc tantum, quod huiuſmodi contemptores legis, nunquam, aut vix vnquam, veram agunt pœnitentiam, ſicuti Eſaü qui non plangebat niſi propter primogenituram amiſſam, odium tamen fratris non deponebat imò dicebat, Veniet dies luctus patris mei & occidam Iacob fratrem meum. Similiter reſpondeo ad hiſtoriam Antiochi, qui cum ſuperbia elatus, ſubuerſionem Hieroſolymorum moliretur, plaga diuinitus percuſſus cœpit imaginem quandam pœnitentiæ verbis fingere, ſed quia non verè offenſæ Dei pœnitebat, ſed quòd culpa ſua cauſa plagæ fuerit, veniam non obtinuit, & hoc denotat hiſtoria appellans eum ſceleſtum; quia ſceleſtè Dominum orabat.

Secundum argumentum ſumitur ex Auguſtino, in libro de ſermone Domini in monte, vbi loquens de im- 2. Argumentum.
pugnantibus fraternitatem, ait, quod tanta labes eſt illius peccati vbi quis poſt agnitionem per gratiam Chriſti oppugnat fraternitatem, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſcere & annuntiare cogatur. Ex quo colligi videtur, non omne peccatum per pœnitentiam eſſe remiſſibile. Reſpondeo, quòd vbi ait Auguſtinus, non poſſit, intelligit; non facile poſſit: ſic enim Patres loqui conſueuere, ſecundum Ariſtot. 1. de Cælo, vbi ait, quòd impoſſibile dicitur, quòd ſimpliciter non eſt poſſibile, & quod non eſt facile factu, ſicut morbus dicitur inſanabilis, qui ſecundum communem curſum non ſanatur, & ſic & impugnatores pacis & fraternitatis, ſecundum communem curſum nunquam reſipiſcunt, nihilominus, auxilio ſuperabundanti conuerti poſſunt, iuxta illud Pſalm. 67. Dixit Dominus ex Baſan, conuertam, conuertam, in profundum maris, hoc eſt, etiam ſi quis in profundo malorum ſit.

Tertiò arguitur ex illo verbo Chriſti Matthæi 12. Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei in hoc ſæculo, neque in futuro. Pro ſolutione notandum, quòd trifariam Patres de Spiritu ſancto loquuntur, Auguſtinus in libro de verbis Domini, appellat peccatum in Spiritum ſanctum finalem impœnitentiam, quia opponitur remiſſioni peccatorum, quæ fit per charitatem, quæ Spiritui ſancto attribuitur: ſi autem ſic accipiatur, non eſt ſpeciale peccatum, ſed generalis conditio omnium. Athanaſius verò, & antiquiſſimi Athanaſius.
Patres, peccatum in Spiritum ſanctum appellabant illud, quod fit contra Diuinitatem, vel contra quamcunque perſonam Trinitatis: & diſtinguitur contra peccatum in humanitatem Chriſti, vel contra homines, & hoc dicitur irremiſſibile, non ſimpliciter, ſed quia difficulter remittitur, eo quòd vel nihil, vel minimum habet excuſationis. Quando enim Iudæi obijciebāt Chriſto, quod eſſet vorax, & potator vini, & publicanorum amicus, aliquam excuſationem habebant, quia hæc conuitia ad eius humanitatem pertinebant propter infirmitatem carnis, quam in eo cernebant, ſed quando obijciebant, quod in Beelzebuth ejiceret dæmonia, iniuriam Diuinitati irrogabant, ideo nullam habebant excuſationem, opera Spiritus ſancti, diabolo tribuentes.

Digitized by Google

Alij verò diſtinguunt tria genera peccatorum, vnum, quod procedit ex ignorantia, hoc eſt, contra Filium, cui tribuitur ſapientia: aliud quod procedit ex paſſione, quod eſt contra Patrem, cui attribuitur omnipotentia: tertium, quod procedit ex malitia, quod peculiariter eſt contra Spiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas; & hoc etiam pacto peccatum in Spiritum ſanctum dicitur irremiſſibile, non ſimpliciter, ſed quia difficile eſt vt remittatur.

Præſertim quòd Chriſtus non ait eſſe irremiſſibile, ſed quod non remittetur, loquitur enim de facto ſecundum communem curſum rerum, ſcilicet, ob defectum pœnitentiæ, quæ difficilis eſt in his, qui malitia abſque
Eſaiæ 12. ignorantia & paſſione delinquunt, iuxta illud Eſaiæ 12. Comedamus & bibamus. cras enim moriemur, & Reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituũ, ſi dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus, quaſi dicat minime. Vnde Iob 9. Verebar, inquit, opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti, i. e. manenti in peccato, quamuis ad pœnas hoc referri poſſit. Nam ibi ait Greg. lib. 9. Mor. cap. 17. Etiam ſi delicti culpa per pœnitentiam tollatur, pœnas luere debemus, vel in hac vita, vel in altera: eodem modo po-
Chryſoſt. nit Chryſoſto. homi. 42. ſuper Matth. quod peccatum in Spiritum ſanctum non remittetur, non quod per pœnitentiam non poſſit remitti, ſed quod huiuſmodi pœnitentia difficilis eſt, & qui illam non fecerit, pœnas & in hoc ſæculo & in futuro dabit.

4. Argumentum. Quarto, arguitur ex illo Ioann. prima Canonica, capit. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo oret quis, & Ezech. 14. Si beſtias induxerim ſuper terram, vt vaſtem eam, ſcilicet, propter idololatriam, & tres viri iſti Noë, Daniel, & Iob fuerint in ea, Viuo ego, dicit Dominus, quia neque filios, neque filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur, Et Hierem. 14. Noli orare pro populo iſto in bonum, cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum, &c. quoniam gladio, & fame, & peſte conſumam. Ad locum Ioannis, Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 43. multis modis reſpondent S. Thom. citat Auguſtinum de ſermone Domini in mõte lib. 1. qui illud intelligit de peccato impugnantium fraternitatem & gratiam Dei: ſed tamen libro 1. Retractat. cap. 9. dictum correxit, dicens, quod debuit addere, ſi peccator in tam ſcelerata mẽtis peruerſitate finierit hãc vitam, quoniam de quocumque peſſimo in hac vita conſtituto, non eſt deſperandum, neque pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. Multi autem Theologorum, & cum illis S. Thom. de malo, quæſt. 3. art. 13. intelligunt peccatum ad mortem, peccatum finalis impœnitentiæ. Hic tamen ſenſus ſtare non poſſe videtur: nam etſi huiuſmodi peccatum irremiſſibile ſit, nemo tamen in hac vita illud cognoſcere poteſt: quis enim de alio nouerit, an ante mortem ſit pœnitentiam facturus? Ioannes vero peccatum aliquod inſinuabat, quod homines agnoſcere poſſent, quomodo ergo dicere potuit, vt pro illo peccato nemo oret? quod nemo nouit niſi forſan de aliquo conſtaret in peccato fuiſſe defunctum, quod vix conſtare poteſt.

Alij intelligunt, non eſſe orandum pro eo qui ex certa malitia peccat, ſed ſi Ioannes peccatum ad mortem appellat, ob id difficultatem quam habet, vt tollatur, eadem ratione appellauit alia, in quibus ob conſuetudinem obſtinatam tantumdem difficultatis ineſt.

Auguſt. Auguſtinus libro 1. de vera & falſa pœnitentia, cap. 4. aliam adfert expoſitionem. Nouatiani enim omne peccatum poſt baptiſmum appellant in Spiritum ſanctum, qui in baptiſmo ſuſcipitur; nam quæ præcedebant baptiſmum, quia vel ex ignorantia vel ex paſſione procedebant, dicebant eſſe contra Filium, cui attribuitur ſapientia, contra Patrem, cui attribuitur potentia: & ideo per baptiſmum profitebantur remitti peccata, ſed relapſis pœnitentiam negabant, ideo omne peccatum poſt baptiſmum commiſſum aiebant eſſe ad mortem, & de illo eſſe intelligendum Ioannem. Contra hanc ergo blaſphemiam ait Auguſtinus Ioannem per peccatum ad mortem, intelligere omne peccatũ mortale, & per peccatum non ad mortem veniale. Eſt ergo ſenſus, quod ſi quis venialia commiſit, per orationem Dominicam, vel per aquam benedictam, veniam obtinebit: vbi autẽ peccatum eſt mortale, non ſufficit oratio Dominica, ſed pœnitentia requiritur: expoſitio bona, ſed nõ ſatisfaciens, quoniam oratio Dominica non delet veniale, niſi facta ab illo qui eſt in peccato, Ioannes autem de precibus loquitur quas quis pro alio fundit.

Ambroſius libro 1. de pœnitentia, capit. 8. & 9. inquit, quod Ioannes peccatum ad mortem, appellat peccatum grauiſſimum cuiuſcumque generis ſit: pro quo non ſufficit, vt quilibet oret: quare Ioannes ait, Non dico vt pro eo oret quis, id eſt quilibet, ſed requiritur oratio inſtantiſſima excellentiſſimæ perſonæ, ſicut pro peccato Iſrael adorationis vituli non quilibet, ſed Moyſes orauit, idque inſtantiſſime, aut dele me de libro vitæ, aut noxam populo remitte. Cui attulit illud 1. Reg. 2. Si peccauerit vir in virum, placari poteſt ei Deus, ſi autem in Dominũ peccauerit homo, quis orabit pro eo? quaſi dicat, nõ niſi qui fuerit Deo gratiſſimus.

Expoſitiones iſtæ Patrum venerandæ ſunt, licet ſenſus Ioannis differre ab illis videatur; præmiſerat enim dicens, quod quodcumque petierimus ſecundum Dei voluntatem, obtinebimus ab eo, & ideo orandum nobis eſſe cum fiducia. Quia tamen poterat quis objicere, ſæpe nos orare pro illo qui eſt in mortali, & tamen fruſtra, reſpondet, quod quando peccatum fratris eſt ad mortem, non tenemur pro illo orare: vocat ergo peccatum ad mortem, quando hominem videmus peccatis adeo inueteratum & obſtinatum, vt in inimicitiis aut in concubinatu, aut vſura, aut in hæreſi pertinaci, vt quãtum prudentia docet humana, nulla ſpes de illo habeatur: & tunc non prohibet pro illo orare: nam non ait, nemo oret, ſed non dico, hoc eſt, non præcipio, vt roget quis: nemo enim poteſt alteri primam gratiam mereri, niſi merendo illi bonum motum, vt Monica Auguſtino; & orare pro talibus, eſt orare pro difficillima, poſſibili tamen, quia conuerti poſſunt, vt Paulus precibus Stephani: quare ſæpe conſilium eſt pro talib. orare: pro Turca tamen rari ſunt qui orent, ne vana ſit eorum oratio, quare Eccleſia pro infidelibus non niſi in die Paraſceue orat.

Alia teſtimonia facile duob. modis exponuntur. Ad *Reſpondetur ad teſtimonia inducta.*
illud Ezechielis, Licet illi tres viri ſancti orent pro populo, non impetrabunt, non eſt ſermo de remiſſione peccati populi quoad culpam, ſed quoad pœnam, quæ culpa remiſſa iuſte infligitur ad emendationem. Et locis citatis comminabatur Deus populo vaſtationem, & alias calamitates propter peccata. Et vt habetur 2. Reg. 12. licet Dominus dimiſerit culpam adulterij Dauid, puniuit eum tamen morte filij. Secundo, verba illa Noli orare pro populo iſto, &c. intelligenda ſunt in ſenſo comminatorio, ſicut illa Ionæ, Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur, hoc eſt, ſecundum præſentem iuſtitiam; nam poſtquam Hieremiæ dixit cap. 14. Noli orare pro populo iſto, & 15. Si Moyſes & Samuel ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum: ſtatim eodem capite propter orationem Hieremiæ nomine populi ait Dominus, Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam ſtabis. Similiter intelligendum illud Amos c. 1. & 2. vbi ait Dominus, Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam eam. Ex quib. Hebræi, vt Lyranus refert, inferunt Deum ſemel, & bis peccanti indulgere, non autem ter, qui ter, aut quater, aut pluries peccat, intelligitur inquam quantum ad vltiones & flagella, quæ illic comminatur Damaſco & Tyro affligentib. populũ Iſraël: ait enim Dominus, quod ſi vnum aut alterum incurſũ feciſſent aduerſos populum, forſan ignouiſſet eis: ſed quia pergebant bella multiplicare, diſperdet eos. Quod ad culpam verò, ſeptuagies ſepties, vt eſt in Euangelio, conuerſus pepercisset.

Quod ſi quis objiciat illud Prouer. 1. Tunc inuocabũt me, & non exaudiam, mane conſurgent, & non inuenient me. Reſpondeo primo, quod comminatio hæc intelligi poteſt quoad ſupplicia temporalia, quæ pro

Digitized by Google

peccatis infliguntur, vt ex verbis præcedentibus patet, Quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia, & repentina calamitas, ad remittendas enim peccatorũ pœnas non neceſſe eſt, vt Deus ſemper exaudiat. Secundò, comminatio illa ad literam videtur poſita contra ſero pœnitẽtes: na prædixerat quia deſpexiſtis conſiliũ meũ, ego in interitu veſtro ridebo. Pro ampliori elucidatione ſunt nonnulla dubia diſcutienda, & primo.

Dubium primum eſt, an peccator, ſi poſt veram pœnitentiam ceciderit, poſſit poſt reſurgere ad gratiam, & per pœnitentiam reparari. Reſpondet S. Thom 3. parte, q. 84. art. 10. concluſione affirmatiua contra. Nouatianos. & alios hæreticos, qui affirmarunt, ſemel per pœnitentiam hominem reparari poſſe ad gratiam non autem plures. Author primus huius hęreſis, vt author eſt Hieronymus, lib 2. aduerſus Iouinianum, fuit hæreſiarcha ille vetuſtiſſimus Montanus, à quo eam poſt modum Nouatus Romanus presbyter hæreditauit: deinde Cathari Nouatum ſectantes, vt libro de hæreſibus hæreſi 59. ait Auguſtinus, qui ſuperbiſſimum & odioſiſſimum nomen ſibi arrogarunt, vt propter munditiam, quia nunquam peccabant, Cathari, id eſt, mundi dicebantur. Contra hanc hęreſim execrabilem multi Patres ſcripſerunt: Chryſoſt. libro de reparatione lapſi, & Cyprianus in ſermone de lapſis, & Hieronymus ad Damaſum, & Ambroſius duob libris de pœnitentia, & Auguſtinus inter quæſtiones noui & veteris Teſtamenti, quæſt. 12. & lib. de vera & falſa pœnitentia. Fuit error hic condemnatus primo in Concilio Romano 60. Epiſcoporum, & Concilio Niceno Can. 8. & eſt diffinitio Concilij Lateranenſis, quo habetur, quo lapſus poſt ſuſceptionem baptiſmi per pœnitentiam poteſt ſemper reparari. Et Concilium Florentinum inter ſeptem ſacramenta Pœnitentiam connumerat, & a Cōcilio Tridentino ſeſſ. 14. Can. 1. hæreſis prædicta his verbis damnatur; Si quis dixerit in Catholica Eccleſia, pœnitentiam non eſſe verũ & proprium ſacramentum pro fidelibus, quoties poſt baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit. Et prima ratio contra hęreſim hæc eſt, quia ſi vllum haberet probabilitatis colorem, homines in periculum deſperationis abijceret. Secundò, quia Deus Angelos & homines in hunc mundum condidit, vt eos beatificaret: vnde 1. ad Tim. 2. ait Paulus, Vult omnes homines ſaluos fieri, niſi per ipſos ſteterit: Angelis, quia cui adhærent immobiliter adhærent medium reparationis non inſtituit, hominib. vero, quia ad vtrumque mutari poſſunt, pœnitentiæ remedium adhibuit quo poſſet homo, mutata mente, a malo in bonũ conuerti; quare non ſolum ſacramentum baptiſmi eis contulit, quo originali remiſſo, in vitam ſpiritualem regenerarentur, verum & pœnitentiam, vt medicinam, qua, quoties infirmaretur, ſanari poſſet. Vnde ſicut in ſæculari vita generatio corporis non eſt niſi vna, curatio vero à morbis frequentib. multiplex eſt, ſic in ſpirituali vita baptiſmus natura ſua non iteratur, pœnitentia vero toties quoties mortalis morbus expoſtulat. Tertiò, quia fragilitas humani generis id exigit, nam poſtquam iuſtitiam originalem perdidit, ſic manſit vulnerata, vt ſæpe cadat & reparatione indigeat, quod Gen. 8 Domin. in cauſam indulgentiæ adduxit, vbi ait, Nequaquam maledicam terræ propter homines, ſenſus enim & cogitatio humani cordis ad malũ prona ſunt ab adoleſcẽtia ſua, non igitur percutiam omnem animam viuentẽ ſicut feci. Naturalis ergo pronitas ad malum, frequentationem pœnitentiæ requirit. Et Dauid Pſal. 50. in cauſam veniæ deprecandæ allegabat quod fuiſſet in iniquitatib. conceptus, quarum impulſus ſæpe eum proſternebat. Quartò, ex natura ipſa ſacramenti pœnitentiæ eius reparatio colligitur; nam qui negat poſt baptiſmũ pœnitentiam, ſimpliciter negat ſacramentum pœnitentiæ, nam illa quæ ante baptiſmum ſit, non eſt ſacramẽtum remiſſionis peccatorum, quæ poſt baptiſmũ committuntur, ſi ergo poſt baptiſmum ſemel lapſo pœnitentia non negatur, eadem ratione neq; ſi ſeptuagies ſepties cadat, nam ingratitudo eadem eſt in omnibus: & licet in

Concilium Trident.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

poſteriorib. creſcat, tamen alia ratione priora poſſunt eſſe grauiora. Quinta ratio, qui negat pœnitentiã toties iterandam, quoties qui peccat, ius naturæ abrogat: naturam enim admonet, vt quoties homo delinqueret, redire ſtudeat in viam: fides autem nos docet, neminem in viam redire poſſe, niſi per Dei auxilium in eius gratia reconcilietur, ſublata vero penitentia, cum non ſuperſit ſpes veniæ, nemo curaret reſipiſcere, ſed in hac vita homo diabolus fieret. Vltimò, quia in hoc damnatorum miſeria a militia huius ſæculi differt, quod quandiu hic viuimus, vt Paul. ad Rom 2. ait, Patientia Dei ad pœnitentiam nos adducit, iterum atque iterum nobis parcendo, ſed impœnitentes, qui diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnunt, confirmata ira, in infernum occludit, vbi omnis fructuoſæ pœnitentiæ clauditur via.

5. Ratio.

6. Ratio.

Eandem Catholicam veritatem Deus nobis manifeſtare curauit, vnde Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnib. peccatis ſuis, (non ait hic aut illic, ſemel, aut bis, ſed quotieſcumque) vita viuet, & non morietur; & ſubdit: Nunquid voluntatis meę eſt mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vijs ſuis, & viuat? quod c. 33. iuramento confirmat, Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Si autem, vt hæretici aiunt, lapſis non pateret reditus, certe falſum eſſet iuramentũ Dei dicentis, Nolo mortem illorum. Quem errorem vt à nobis auferat, replicare inquit, Conuertimini, conuertimini à vijs veſtris peſſimis, Vnde ſubiungit, Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua: in quacunque die, inquit, licet millies deliquerit. Hierem. 18. ſine aliquo termino præſcripto ſi pœnitentiam, inquit, egerit gens illa a malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus illam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei.

Sunt & tot huius exempla complura, Gen. 4. Deus Cain ad pœnitentiam fratricidij induxit, quod poſt remiſſionem originalis patrauerat, & lege Euangelica Petrus poſt trinam Domini negationem pœnitentiam adeptus eſt, & Paulus 1. Cor. 5. fornicarium baptizatum Satanæ tradidit, vt pœnitentiam ageret, de quo ait epiſtola 2. c 2. Ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti

Accedit & parabola de filio prodigo, qui peregre proficiſcens, totam paternam ſubſtantiam diſſipauerat, & tamen conuerſus ad cor, & ad patrem reuerſus, paternis ſuis eius viſceribus ſuſceptus eſt. Lucæ 15.

Super hæc omnia eſt locus ille apertus, Math. 12. vbi ait Chriſtus, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur ei: quis autem ſit ſpiritus blaſphemiæ ſtatim explicat dicens: Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur. Omne ergo peccatum quotieſcumque committatur, remitti poteſt præter peccatum in Spiritum ſanctum, quod inter ſpecies alias vna eſt deſperatio, quam iſti negantes pœnitentiam, hominib. perſuadere contendunt. Vltimo Ioan. 1 C. 2. inquit, Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, ſed ſi quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Ex quib. colligitur regula, quod nunquam ſtat per Deum, quominus quicunq peccator reconciliari cum ipſo valeat, nemini enim auxilium neceſſarium & ſpeciale negat, quod ad reconciliationem ſufficit iuxta illud Apoc. 3. Ego quos amo, arguo & caſtigo, æmulare ergo & pœnitentiam age, ecce, ſto ad oſtiũ & pulſo. Ex quo colligitur axioma illud Diuinum Oſeę 2. Perditio tua ex te Iſrael (id eſt tu illius es cauſa) ex me autem auxilium tuum. Hoc autem memoriæ commendandum eſt, quod cum hoc tam magnum beneficium in bonum noſtrum Deus nobis contulerit, nos illo turpiſſime abutimur, nam tam certa ſpes veniæ ſecuriores nos reddit, vt in volutabro peccatorum diutius reuoluamur. Caueant tamen ſero pœnitentes incertum

Regula.

exitum, quo ſæpe iratum Deum experiuntur.

Argumenta hæreticorum nullius ſunt ponderis. Præcipuum illorum ſumitur ex illo ad Hebr. 6. impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus S. & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam: ſed qui ſemel pœnituerunt, fuerunt illuminati, & in baptiſmo receperunt donum Spiritus S. ergo nemo eorum, qui poſt pœnitentiam relabuntur, poterit poſtea per pœnitentiam renouari. Hic locus eſt, qui hæreticos ſefellit, quem S. Thom. loco citato ad primum ſic interpretatur. Exiſtimabant Iudæi lauactum baptiſmi perinde eſſe atque illa veteris legis, quib. ſe ab immunditiis frequenter abluebant. Et quia epiſtolã illam ſcribebat ad Heb. curauit hunc errorem ab illis eradicare, videlicet, ne quis poſtquam baptizatus eſt, vbi lumine fidei illuminatur, exiſtimet, ſi recidat, poſſe renouari, hoc eſt, iterarum in nouam vitam regenerari, baptiſmum iterando iterum, quia eſt lauactum regenerationis & renouationis Spirit. S. & quia ante baptiſmum requiritur nonnulla pœnitentia ſaltem in communi, ideo dixit iterum renouari ad pœnitentiam: & quia per baptiſmum, vt ait ad Rom. 6. commorimur, & conſepelimur Chriſto, quaſi cum ipſo crucifixi, vel ipſum nobis crucifigentes, ideo ſubdit, Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei. Quod autem huiuſmodi relapſi non ſint remedio pœnitentiæ deſtituti, oſtendit illico ſubdens. Confidimus autem de vobis dilectiſſimi meliora, & viciniora ſaluti, tamen ita loquimur, non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, hoc eſt, ſi vos meditamini per pœnitentiam ſalutem recuperare, iuſtus eſt Deus, qui vos ſuſcipiet, poſtquam diſſimulamus, quod in via nemini adimitur facultas pœnitendi.

Dubium eſt, an poſſit peccator per pœnitentiam ad gratiam reparari, quæcunque & qualiacunque crimina cõmiſerit. Ad quod reſpondet S. Thom. 3. parte, quæſt. 84. art. 6. nulla eſſe peccata, quantũuis numero & grauitate magna, de quibus homo veniam non poſſit per pœnitentiam conſequi, quandiu viuit: ideo enim pœnitentia metaphorice dicitur 2. tabula poſt naufragium, quæ metaphora ſumitur ex mari elementari: primum enim præſidium illud tranandi eſt integra nauis, ſecundum, illa fracta, eſt vna quælibet tabula, quam naufragus inſidens vitã ſaluare conatur. Similiter in via ſpirituali, amiſſa gratia baptiſmi, per pœnitentiã liberamur.

Metaphora hæc Hieronymo attribuitur, eſt enim apud ipſum in epiſtola ad Demetriadem, & in alia ad Sabinianum, & lib. 2. ſuper Eſaiam, cap. 3. & ſolet a Doctorib. 4. diſt. 14. bifariam explicari, vno modo vt nauis integra fuerit ſtatus innocentiæ, a quo per præuaricationem Adæ concidimus, quare prima tabula poſt naufragium, fracta naui, eſt baptiſmus, & ſecunda pœnitentia. Metaphora tamen hæc non apte rei cohærere videatur. Primum, quia ſtatus innocentiæ, in quo erat ſumma tranquillitas mari comparari nequit, neque naui quæ inter fluctus & ſcrupulos fluctuat. Secundo, quia ſi baptiſmus eſt prima tabula, fracta naui, perit ſimilitudo, vt pœnitentia dicatur 2. nam 2. tabula in fractione nauis reſultat, ſi ergo baptiſmus non eſt nauis, ſed 1. tabula, non ergo frangitur, vt pœnitentia dicatur ſecunda. Tertiò, quia iſta ſubſidia tranandi mare non ſunt niſi eccleſiaſtica ſacramenta; in ſtatu autem innocentiæ nulla erant ſacramenta. Rectius ergo metaphoram exponit S. Tho. vt mare cenſeatur mundus poſt peccatum Adæ, quem omnes intrantes nauim baptiſmi aſcendũt, quod ex eo integra dicitur, quod per omnia peccata quoad culpam & pœnam condonentur, per quem homines in ſumma innocentia nauigant: qua naui per mortale, quod naufragium eſt, fracta, reſtat pœnitentia, vnde pœnitentia non dicitur 2. tabula reſpectu primæ tabulæ, ſed reſpectu ſaluæ nauis neq; debet comparari ſcaphæ vt nonnullis placet, quæ ex naui iactatur in vndas in naufragio, ſed ſimpliciter ſolutæ tabulæ, ex qua nauis compacta erat. Vbi attente penſandũ eſt pœnitentiũ periculum eorum præſertim qui cum paſſionib. colluctantur, vt enim, naui rupta, homines videas tabulis affixos adeo fluctuum inſania hinc indè iactari, & nunc vero emergi, vt calamitatem aſpicientes, qui miſeros clamorib. animant, aliquando ſpem ſalutis eorum concipiant, & protinus amittant, in hunc modum eiuſmodi pœnitentes timere ſibi maxime debent, niſi Deo manus porrigente, per firmum propoſitum emendationis ſeſe emãcipare ſumma ope nitantur.

Quod vero nulla ſint peccata quantumuis magno numero, & quauis grauitate magna, propter quæ hæc 2. tabula pœnitentiæ vitam ſaluam facere non poſſit homo probatur ex ſequẽtib. Primo ex Auguſt. ſuper epiſtol. ad Rom. 5. vbi inquit, iniuſtum fore Deum, ſi peccatores ad ipſum confugientes in ſui gratiam non admittat, quod Ioan. in ſua Canonica 1. c. 1. Si confiteamini peccata veſtra, fidelis & iuſtus eſt Deus vt remittat vobis peccata veſtra, & emundet vos ab omni iniquitate, vbi nullam iniquitatem cuiuſcumque grauitatis ſit excludit. Vanum autem omnino eſſet tam Chriſtum quam Eccleſiam pro peccatis fidelium intercedere, ſi remitti non poſſent. Secundo idem probatur illo Eſaiæ 49. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Ex quo aperte patet, Deum gremium ſuum nemini claudere, ſed pro ſua infinita bonitate & clementia paratum eſſe omnem vere pœnitentem in ſui gratiam admittere: maxime cum hi, ad quos Dominus loquebatur, crimina grauiſſima cõmiſiſſent, nẽpe, infidelitatis, idololatriæ, & blaſphemiæ. Tertiò eſt determinatum Eccl. de ſumma Trinitate & fide Cath. c. firmiter, vbi diffinitum eſt, hominem peccatorem poſſe ſemper per veram pœnitentiam reparari. Quod ſi infidelib. idololatris & peſſimis hominib. per baptiſmũ omnium & qualiumcunq; criminum hæc gratia fit, vt illis remittantur, & per baptiſmum iuſtificentur, quis neget de Chriſtianis in peccatum lapſis ſimilem gratiã eis fieri non debere, vt per pœnitentiam iuſtificentur? quam ſecundam tabulam ita eſſe conſtat, ſicut & baptiſmus eſt prima: maxime cum præfata decretalis idipſum ſonet, nempe, de hominibus poſt baptiſmum in peccata lapſis. Quartò, quia Eccl. nullum peccatorem quantumuis criminoſum à pœnitentia repellit, quæ omnes in articulo mortis conſtitutos, ſi in eiſdem ſigna contritionis appareant, iubet vniuerſaliter abſolui, ſicuti Chriſtus ſacerdotib. poteſtatem contulit omnia peccata remittendi, nullam inter hæc & illa peccata differentiam aſſignans. Vnde de pœnitentia diſt. 1. c. multiplex habetur, His autem, qui tempore neceſſitatis, & periculi vrgentis inſtantia, pœnitentiæ præſidiũ, & mox reconciliationis implorant, nec ſatiſfactio interdicenda eſt, neque reconciliatio deneganda, quia miſericordiæ Dei neque menſuram poſſumus ponere, neq; tempora diffinire, apud quem nullas patitur moras veniæ conuerſio: Spiritus S. enim gratia tarda neſcit habere molimina. Et e nemo, ibidem Ambroſius ait, Deus autem nullum crimen excipit, quia peccata omnia donauit. Et c. poteſt fieri, ita concludit. Ergo euidentiſſime Domini prædicatione mandatum eſt, etiam grauiſſimorum criminis reis, ſi ex toto corde & manifeſta confeſſione peccati pœnitentiam agant, ſacramenti cæleſtis, gratiã perfruendã, & de Iuda peccatore grauiſſimo ait Ambr. Arbitror enim quod & Iudas potuiſſet tanta miſeratione Domini non excludi a venia, ſi pœnitentiam non ſolum apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet. Cyprianus etiam ſignificat omnes pœnitentes eſſe admittendos. Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam non putent lapſis pœnitentiam, aut pœnitentib. exiſtiment veniam denegandam. Quinto, Hieron. oſtendit Chriſtum neminem vere pœnitentem expuliſſe, ſed in ſui gratiam admiſiſſe, exemplo mulieris importunæ, quæ precib. ab amico impetrauit tres panes: Chriſtus etiam a publicano precib. vincitur. Niniue ciuitas, quæ peccato perierat: fletib. ſalua extitit: Chriſt. in paradiſũ latronem de cruce tulit: prodigum filium ſero etiam reuertentem Chriſtus lætus amplectitur: & nonaginta nouem ouib. derelictis, vna ouicula, quę remanſit, humeris boni paſtoris aduehitur. Pro his etiam, qui ipſum

1. Ratio.
2. Ratio.
3. Ratio.
4. Ratio.
5. Ratio.

Digitized by Google

Chriſtum crucifigebãt, orauit dicens, Ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: alios etiam, qui in Spiritum ſanctum blaſphemantes peccauerant, adhortatur, vt pœnitentiam agant, & ſic pœnitentib. veniam promiſit, nunquam denique repulit quenquã, qui ad ipſum confugeret. Ex quibus intentum noſtrum patet.

Gelaſius etiam Papa in tomo anathematis dicit, nullum eſſe peccatum, pro quo Eccl. non oret, & quod remitti non poſſet, niſi peccatum perſeuerantiæ vſq; ad finem, & habetur in decretis Gelaſij, in lib. Conciliorũ.

Et Auguſt. l. Retractationũ ait, De nemine quantumcũq; ſcelerato deſperandum eſt, quia quandiu viuit, pœnitere poteſt, & ad Deum conuerti: vbi retractat quod ante de peccato aliquo dixerat poſt habitã charitatẽ cõmiſſo, dicens illud remitti non poſſe. Argumẽta in contrarium prudens omitto, ne ſim grauis lectori. Vltimo.

Dubium eſt, an facultas vere & fructuoſe pœnitendi duret vſque ad extremum vitæ ita vt qui ſemper vſq; ad vltimum articulum vitæ in vitiis vixit, in eodem poſſit illum vere pœnitere. Res hæc plus timoris quam dubitationis offert. Reſpondeo autem ad illam duab. concluſionib. Prima, quocunq; temporis articulo homo

1. Concluſio. habeat iudicium ſanum, & vſum liberi arbitrij, poteſt legitime per pœnitentiam conuerti: & ratio eſt manife-

1. Ratio. ſta, quia ad conuerſionem non requiritur niſi Dei auxilium, vt homo libere conſentiat, Deus autem, quamdiu vita durat, ſemper eſt ad oſtium pulſans, quamdiu ergo homo libere valeret auxilio illo vti, poteſt conuerti, iuxta illud Ezech. 33. In quacunq; die, hoc eſt in quacunque hora, conuerſus fuerit peccator ab impietate ſua, impietas eius non nocebit ei. Et Pſaltes, Ego dixi, confitebor aduerſum me iniquitatem, & tu remiſiſti.

2. Ratio. Secundo, quia in hoc differt ſtatus præſentis vitæ ab illo qui in inferno, quod homo, quamdiu viuit, intellectum & vſum rationis habet, vt poſſit manum vel ad bonum, vel ad malum porrigere, in inferno autem irreparabiliter ſunt in malo obſtinati, ſicut in cælo ſancti in bono

3. Ratio. confirmati. Tertiò, quia Deus propenſior eſt ad indulgentiam, quam ad vindictam, cum ergo homo, quamdiu viuit, derelinquere poſſit, iniqua eſſet eius conditio, niſi & reſurgere valeret. Et eſt ſententia Auguſtini loco citato de vera & falſa pœnitentia, c. 17. & Gratianus C. 1. de pœnit. diſt. 7. quod vſq; ad extremum ſpiritum vitæ duret tempus pœnitentiæ, probat authoritate Leonis Can. Nemo, vbi ait, Nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia quod confidentia differtur, conſilio maturiori ſæpe perficitur.

2. Concluſio. Secunda concluſio. pœnitentia vſq; ad articulum vltimum vitæ dilata, præſertim in illis qui vſque tunc perdite vixerunt, non eſt tuta, ne quo multum confidentiæ generans, niſi forte tunc maxime cõpunctus appareat, & licet Auguſt. nunquam de illa dubitaſſet, rationes ſe-

1. Ratio. quentes id ſuadent. Primum, qui vſque ad illud punctũ benignitatem Dei adducentis eum ad pœnitentiam deſpexit, indignus eſt, cui Dominus manus porrigat, præſertim quod ſæpe & ſæpiſſime illo articulo & momento fortaſſe non ſufficit neceſſarium & ordinarium auxiliũ ſpeciale Dei, vt homo tanto peccatorum onere preſſus, tam ſubito reſipiſcat, ſed forte requiritur extraordinarium & ſuperabundans, quod non neceſſe eſt vt Deus ſemper communicet.

2. Ratio. Secundò, mors repentina plurimos occupat, quibus non datur gemendi ſpatium, & quamuis ſupereſſet tempus, corpus tamen, dum infirmitate vexatur, aggrauat animam, quam vix permittit de Deo cogitare, & ad cor conuerti, quod maculis delictorum plenum videre exhorreſcit: prætérquã quod vxor, filij, familiares, & alij qui ei aſſiſtunt, ſæculare potius commodũ quam morituri ſalutẽ quærentes, maximo ſunt agonizanti impedimento. Ob has ergo cauſas frequenter in eiuſmodi hominib. non eſt contritio vera, neq; dolor offenſæ Dei, imo quæ cõtritio apparet, non eſt niſi attritio, de inferni memoria & metu genita. Quapropter qui ſic abſq; ſacramento diſcedunt, timendum eſt ne damnationem incurrant, ſunt enim veluti fatuæ illæ virgines Euãgelicæ, quæ veniente Domino, internũ virtutis oleum non habent, quo poſſint igne charitatis ardere, ſed extrinſecus illegitimo dolore fumigant, qui tempore opportuno non impleuerunt vaſa ſua.

Et quod poſtremo deterret, eſt, non eſſe articulum fidei, vt attriti per ſacramentum fiant contriti, non eſt enim expreſſa aſſertio Euangelica, aut Eccleſiaſtica diffinitio, imo neque apud Patres id reperitur, ſed eſt Doctorum Scholaſticorum collectio, quæ quanquam vera ſit, non tamen eſt digna, cui ancipites perpetuæ noſtræ ſalutis aut damnationis, confidamus.

Sanctus ergo Aug. hanc dubiam & malefidam pœnitentiam depingit, l. 5. homiliarũ, ho. 4. quam Gratianus inter Decreta retulit, C. Si quis, de pœnit. diſt. 17. Si quis, inquit, poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuę, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus quia bene hinc exit, non præſumo, non vos fallo & iuſta, agens pœnitentiam & reconciliatus, cum ſanus eſt, & poſtea bene viuens, ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam ad vltimum reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus: mens ergo Auguſtini eſt, quod pœnitentia in art. mortis facta, non eſt ſufficiens ſignũ, quod vita defunctus ingrediatur viam ſalutis: ſed tamen neq; eſt aſſerendum, quod damnetur, & ideo ſubdit. Non dico damnabitur, ſed nec dico liberabitur. Auguſt.

Cyprianus duriora verba bis habet, quæ referuntur de pœnit. diſt. 7. C. Idcirco, videlicet, ſi in infirmitate aut periculo cæperint deprecari, qui ante pœniten. non egerunt, prohibendi ſunt à ſpe communionis & pacis, quia rogare illos non pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit, neq; dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum. At verò probabile eſt, quod loquebatur de his qui erãt in pœnitentia ſolemni, quib. tunc forſan, ſi non reconciliabantur vſq; ad art. mortis, non porrigebatur ſacrament. Euchariſt. ſed vſus ille mutatus eſt, vt habetur 16. q. 6. C. Is qui, & ſequentib. vbi iubetur, conciliationem ſuſcipi publice & ſolemniter pœnitentiã, dum ſunt in art. mortis. Gratian. ait, quod quamuis de ſalute ſero pœnitentium Auguſt. potuit dubitare, ipſe tamen credit, illi qui dixit: Quacũq; hora peccator ingemuerit, & conuerſus fuerit, vita viuet. Cyprian.

Hugo l. 2. de ſacramentis, parte 14. c. 5. Difficile inquit eſt, vt nunc (ſcilicet, in art. mortis) vera ſit pœnitentia, quando tam ſera venit, quando enim cruciatus membra ligat, & dolor ſenſum opprimit, vix homo aliud cogitare poteſt: valde ſuſpecta debet eſſe pœnitẽtia quæ coacta videtur eſſe, facile eſt vt homo ſe nolle putet, quod poſſe non datur, poſſibilitas optime voluntatẽ probat, ſi non facis dum potes, manifeſte oſtendis, quod non vis. Ad quam ſententiam & hoc addimus, quod etſi certi eſſemus tunc nos pœnitentia legitima conuerſuros, meditandum tamen nobis eſſet, non in hoc tantum à Deo conditos, vt in fine miſericordiã de peccatis petamus, ille enim amor noſter potius quam Dei videtur, ſed in hoc præcipuè, vt vitam in eius iuſtitia exequenda mandatorum expendamus, vt eius adimpleatur voluntas, & gloria exaltetur. Hugo.

Pro defenſione Ambroſij ipſe ſeipſum explicat, cum dixit dari menſuram quandam delictorum, quam cum impleuerint peccatores, vita digni minime iudicentur: nam lib. 1. de pœnit. c. 8. & 9. aduerſus Nonatianos, explicans locum Ioan. 1. Can. c. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis, inquit, quod Ioannes peccatum ad mortem appellat peccatum grauiſſimum, cuiuſcunq; generis ſit, pro quo non ſufficit vt vnus quilibet oret, ſed requiritur ratio inſtantiſſima & excellentiſſimæ perſonæ, ſicut Moyſes pro peccato Iſraël adorationis vituli orauit: in quo euidenter inſinuat, quod auxilio egregio & ſuperabundanti peccata grauiſſima, in quocunque numero ſint, ſi homo vere pœniteat, ſalutem poterit aſſequi. Et de Pœnit. diſt. 1. c. Nemo, ibidẽ ait Ambr. Deus autem nullum crimen excipit, qui peccata omnia donauit: &c. poteſt fieri, ita concludit, ergo euidentiſſime Domini prædicatione mandatum eſt,

etiam grauiſſimi criminis reis, ſi ex toto corde & confeſſione manifeſta peccati pœnitentiam agant, ſacramenti cœleſtis gratiam perſiuendam: & de Iuda peccatore grauiſſimo ait, Arbitror enim, quod & Iudas potuiſſet tanta miſeratione Domini non excludi a venia, ſi pœnitentiam non ſolum apud Iudæos, ſed apud Chriſtũ geſſiſſet. Secundò dicimus, quod pro Ambroſio reſpõdet S. Tho. 3 p. q. 84. art. 10. ad 2. argumentum, nam libro de pœnitentia ait, quod ſicut vnum eſt baptiſma, ita eſt 1. pœnitẽtia, vbi inſinuat, quod ſicut baptiſmus, non iteratur, ita neq; pœnitẽtia, quod loquitur, de pœnitentia ſolemni, quæ non eſt iterabilis: de pœnitentia vero priuata & particulari ſemper tenuit & affirmauit, quod poteſt iterari, & habet vim remittendi peccata quantumuis grauiſſima, & in quocumque numero ſint, ſaltem auxilio Dei egregio & ſuperabundanti, vt de Iuda affirmat.

TRIGESIMVM QVÆSITVM.

An vera pœnitentia ſit à peccato ceſſare.

AMbroſius locum hunc edisserens, *Ita vt contra magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui huiuſmodi eſt*, 2. Cor. c. 2. inſinuare videtur, veram pœnitentiam eſſe à peccato ceſſare, c. enim 2. ſic habet. Hoc eſt maiori triſtitia abſorbeti deſperantem de ſe conuerti ad admittenda peccata, quib. grauatus abſorbeatur a 1. morte. Hæc enim vera pœnitẽtia eſt iam ceſſare a peccato, ſic enim probat dolere ſe, ſi de cætero deſinat.

Doctores Scholaſtici de hac q. diſt. 11. & S. Tho. 3. parte, q. 84. art. 5. quo quærit an pœnitentia, ſit de neceſſitate ſalutis: & reſpondet ſequentib. concluſionib. Prima pœnitentia abſolute ad ſalutẽ non neceſſaria eſt. Hęc conſtat, quia Dei auxilio poteſt quis non mortaliter peccare: baptiſmus vero ex eo eſt neceſſarius, quia de lege omnes in originali oriuntur. Secunda concluſio, pœnitentia ex ſuppoſitione, peccatis nempe ſuppoſitis, eſt neceſſaria ad ſalutem. Concluſio iſta poteſt dupliciter intelligi, vno modo ſimpliciter, ita quod eſt neceſſaria ad ſalutem ſicut alia præcepta, hoc eſt quod peccatoribus omnibus præceptum eſt ad ſacramentum pœnitentiæ accedere: & in hoc ſenſu concluſio, nedum eſt vera, ſed de fide contra hæreticos, qui negant confeſſionem eſſe de iure Diuino: alio modo intelligi poteſt, quod non ſolum eſt in præcepto, ſed quod peccator ſine pœnitentia nullo modo poteſt gratiam conſequi, ſicuti baptiſmus pueri non eſt in præcepto, & tamen ſine baptiſmo gratiam conſequi nequeunt. An etiam iſto modo peccatori pœnitentia ſit neceſſaria, dato quod in præcepto non eſſet? Dicimus ad hoc, quod pœnitentia duo dicit, alterum eſt dolor, alterum ſenſibile ſignum exterius: de primo ergo quæritur, an dolor de peccatis pec-

Dubium. catori ſit neceſſarius ad ſalutem. Et de hoc cum Catholicis nulla eſt concertatio: omnes enim tam Patres, quã Doctores Scholaſtici conueniunt, 4. diſt. 14. quod ſit neceſſarius ad medelam peccatorum. Sed tota concer-

Lutherus. tatio eſt cum hæreticis: nam Lutherus inquit, quod nõ requiritur dolor de peccatis, ſed tantum emendatio vitę in futurum. Vera enim pœnitentia, ait, eſt à peccatis ceſſare, ita quod ſi quis proponat in futurum bene viuere, & faciat, præterita peccata ei remittuntur. Contra quem ſunt duo articuli à Leone X. damnati; vnus, (qui eſt quintus in ordine) quo aſſerebat, tres partes pœnitentiæ, nempe contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem non habere fundamentum in ſcriptura ſacra, neque in Patrib. antiquis. Secundus etiam eſt, & ſeptimus in ordine, quo aſſerit, quod eſt prouerbium veriſſimum, quod inter homines dicitur, quod vera & optima pœnitentia eſt noua vita: vera autem pœnitentia, ait, non eſt dolor de peccatis, ſed ſolum propoſitum cauendi in futurum, & emendatio vitæ.

Contra Luther. Nos tamen contra Lutherum aſſerimus concluſionem hanc tanquam de fide. Neceſſarius eſt dolor de peccatis ad remiſſionem peccatorum. Probatur ex ſcriptura ſacra, nam remedium quod pro delictis in ea traditur, eſt pœnitentia, pœnitentia autem eſt dolor de peccatis ergo: maior probatur, nam Matth. 3. peccatoribus præcipitur, Facite fructus dignos pœnitentiæ, & Lucæ 5. Non egent qui ſani ſunt, medico, ſed qui male habent, non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam, non ait ad nouam vitam inchoandam, ſed ad pœnit. & Lucæ 13. Niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribitis, & Lucæ 15. Gaudium erit Angelis in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, non inquit nouam vitam inchoante: & Actuum 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum, & Actuum 3. Pœnitemini, & c. 8. Pœnitentiam age ab hac iniquitate tua, ſi forte remittat tibi Deus, & ad Hebr. 12. de Eſau, inquit Apoſtolus, Reprobatus eſt, & non inuenit pœnitentiæ locum & 2. Petri 3. Non tardat Deus, &c. ſequitur nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam conuerti. Et non ſolum in nouo teſtamẽto, ſed & in veteri multa loca ad idem faciunt. Ezech. 18. & 33. Cõuertimini, & agite pœnitentiam, &c. ſi autem impius egerit pœnitentiam. Quod ſi forte quis quærat, Quid ad hæc dicit Lutherus? nunquid negat Euangelium vel ſcripturam? Dico quod Euangelium ſaltem quantum ad verba non negat, ſed aſſerit, quod nos etiam, credentes quod pœnitentia eſt dolor de peccatis: non enim eſt niſi ſtudiũ in futurum peccata cauere: nam Græce pro pœnitere habetur, metanoeo, quod idem eſt quod in futurum reſipiſcere, & inde, metanya, quod idem eſt quod reſipiſcentia, quod Latini pœnitentiam vel dolorem tranſtulerunt: vnde ex interpretatione huius vocabuli ſcripturam euertere conatur.

Contra ipſum autem primum habemus omnes Patres & Doctores Eccleſię, qui verbum illud, metanoeo, pœnitere tranſtulerunt, & metanya, pœnitentia, qui doctiores ipſo Luthero, & ſuo Melanchthone fuerunt. Et conſtat, quod pœnitere non ſolum dicit ordinem ad futurum, ſed etiam ad præteritum. Vnde illud Demoſthenis, qui cum ſtuprum a Thaide meretrice pateret, & ipſa ſtipendium nimium exigeret, dixit ipſe, ego pœnitere tanti non emo, hoc eſt non emo tanti id, ex quo non niſi dolor aliquis manebit. Et inter Patres Auguſtinus, de vera & falſa pœnitentia, c. 19. abſolute, & omni æquiuocatione ſecluſa inquit, dolendum eſt de peccatis. Item ipſa dictionis virtus id declarat, pœnitere enim eſt pœnam tenere, ille ergo pœnam tenet, qui peccatum commiſiſſe ſemper dolet. Idem etiam habetur de conſec. diſt. 4. c. Omnis qui ſuæ voluntatis arbiter eſt conſtitutus, cum accedit ad ſacramentum fidei, niſi eum pœniteat veteris vitæ, non poteſt nouam inchoare. Aliud ergo eſt nouam vitam inchoare, aliud autem præteritæ vitæ pœnitere contra Lutherum. Quod vero pœnitentia dicat ordinẽ ad præteritum, patet: Gen. 6. pœnitet me feciſſe hominem. Et Eccleſiaſt. 32. poſt factum non pœnitebis & 33. Et ne dederis alijs poſſeſſionem tuam ne forte pœniteat te, nempe, facti & 2. Cor. 7. Si contriſtaui vos in epiſtola, non me pœnitet; & quod Lutherus ait, quod pœnitentia Græce non dicit ordinem ad præteritum, ſed ad futurum. Patres, qui eo doctiores in linguis omnibus fuerunt, contrarium affirmant, quod patet: nam illud Actuum 8. Pœnitentiã age ab hac iniquitate tua, intelligi non poteſt, quin dicat ordinem ad præteritum. Item hoc patet ex illo ſapientiæ, Fili, peccaſti, non adijcias iterum, ſed de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Tenenda eſt ergo concluſio poſita, tanquam de fide; Itaque licet quis caueat, & in futurum emendetur, præterita peccata non dimittẽtur ei, niſi de illis doleat. Quod ſi quis arguat de peccatis commiſſis ante baptiſmum, ſi quis baptizari velit, ſecundum Ambroſium, non requiritur dolor, nõ ergo in vniuerſum eſt verum, quod ad remiſſionem peccatorum requiritur dolor. Reſpondeo primò, quod concluſio tenet verum de peccatis poſt baptiſmum cõmiſſis. Secundò dico, quod opinio communis eſt verior & ſecurior, nempe, quod etiam de præteritis, & ante

Digitized by Google

baptiſmum admiſſis, requiritur aliquis dolor, ſaltem in communi & vniuerſali. Et Ambroſius intelligit, quod non requiritur dolor in particulari, ſicut de commiſſis poſt baptiſmum. Et concluſio poſita diffinita eſt à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. Can. 4. qui ſic habet: Si quis negauerit, ad integram & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pœnitente quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ, videlicet, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur, anathema ſit. Conſtat autem, quod de ratione & eſſentia contritionis eſt quod ſit dolor de peccatis propter Deum, ergo. Et ſeſſ. 6. de iuſtificatione Can. 29. inſaniam Lutheri nullibi vſque ad ipſum auditam condemnat, pronuncians anathema eum, qui ſola fide abſque ſacramento pœnitentiæ in re vel in voto dixerit lapſum recuperare ſalutem, his verbis, Si quis dixerit eum, qui poſt baptiſmum lapſus eſt, non poſſe per Dei gratiam reſurgere, aut poſſe quidem, ſed ſola fide, amiſſam iuſtitiam recuperare ſine ſacramento pœnitentiæ prout ſancta Romana & vniuerſalis Eccleſia à Chriſto Domino & eius Apoſtolis edocta huc uſque profeſſa eſt, ſeruauit, & docuit, anathema ſit.

Concilium Trident.

Dubium eſt circa diffinitionem poſitam. Videtur enim quod dolor de peccatis non ſit neceſſarius, vt quis iuſtificetur quia ſufficit martyrium: nam Doctores aſſerunt de quodam Bonifacio & Marcione, quod cum eſſent Chriſtiani, erant tamen perditæ vitæ qui, oppreſſi à tyranno idolis ſacrificare noluerunt, & pro confeſſione fidei animas poſuerunt, & in numero martyrum habiti ſunt: ſi ergo martyrium ad ſalutem ſufficit, pœnitentia pro peccatis poſt baptiſmum non eſt neceſſaria. Dicimus cum communi ſententia Theologorũ, quod ſi quis ſubito rapiatur ad martyrium, ita quod non habeat tempus, vt ad cor reuertatur & peccata ſua recogitet, quantumcunque maximus peccator ſit, ſi à tyranno opprimitur, ſufficit illi ad ſalutem quod fidem profiteatur, & vt pro illa reſpondeat, ponat vitam. Quod autem hoc ei ſufficiat ad ſalutem, ex eo patet: quia alias dubitare liceret de ſalute alicuius, qui pro Chriſto paſſus eſt: hoc autem aſſerere non licet, quia Eccleſia pro teſtimonio ſufficienti ſalutis alicuius martyrium ſuſcipit, ergo. Item, quia ſicut de pœnitentia dicitur Matt. 3. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, ſimiliter Chriſtus ait, Si quis me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Ex quo Doctores inferunt, quod martyrium ad ſalutem eſt ſufficiens, & Ioan. 15. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & cap. 14. ante dixerat Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis, illi ergo, qui tempus non habet vt peccata ſua recogitare poſſit, martyrium ad ſalutem ſufficit: tum etiam, quia martyrium virtualis eſt pœnitentia ſecundum Doctores aliquos.

Dubium tamen eſt, ſi Saracenus aliquis ad Chriſti fidem conuertatur, multis tamen ſceleribus grauatus, qui poſt baptiſmum à tyranno ſubito rapitur vt diis immolet, dato quod habeat tempus pœnitendi, & copiam ſacerdotis, cui confiteatur, an in tali requiratur pœnitentia de peccatis? Aliqui moderni tenent partem affirmatiuam. Nos tamen dicimus, quod in illo non requiritur aliquis dolor, quantumcumque locum habeat pœnitendi. Ratio eſt: quia ſi Eccleſia ad canonizandum martyrem non reſpicit, an pœnituit, necne, ſed tantũ quod pro Chriſto paſſus ſit, ſufficit ergo et martyrium ſine quocunque dolore; nam etſi talis peccaret non adhibendo diligentiam, vt conuerſus ad cor, de peccatis doleret, ſi tamen poſtea pro Chriſto patitur, peccatum illud negligentiæ per martyrium remittitur, ſicut & alia condonantur. Et in hoc non aſſero in martyre non requiri dolorem, ſicut aliqui Doctores dicunt, quod martyrium eſt dolor vel pœnitentia virtualis, quod ergo dico eſt, martyrium per ſe, & ratione ſui, ſufficere ad remiſſionem peccatorum, & non ex eo quod ſit virtualis pœnitentia. Probatur hoc, quia ipſi dicunt: ſi quis pro Chriſto patitur, argumentum eſſe, quod ſi in vita maneret, doleret de peccatis, cum minus ſit de commiſſis dolere, quam vitam pro Chriſto ponere. Dico hoc eſſe falſum, nam martyr ille profligatæ vitæ, qui pro confeſſione fidei martyrium eſt paſſus, de peccatis non doluiſſet, ſi vita eſſet illi ſuperſtes. Et oppoſitum aſſerentes decipiuntur, quia exiſtimant dolorem de peccatis ita eſſe neceſſarium, quod de lege ſine dolore non poſſet quis remiſſionem peccatorum conſequi. Et ſecundo, quia eſt ita ſufficiens quod contritione poſita, de lege Deus non poteſt veniam peccatorum illi denegare, taliter quod poſt contritionem Deus ex debito dat illi gratiam. Nos vero dicimus, quod Deus ita gratis, & ita libere dat remiſſionem peccatorum poſt contritionem, ſicut ante contritionem, non ex debito, ſed ex ſola ſua miſericordia, & ita etiam voluit, quod martyribus remitterentur peccata ſolum ratione martyrij, & non quia eſſet virtualis pœnitentia: nam ſicut eſt lex infallibilis reſpectu contritionis, quod ratione eius, pœnitenti concedatur remiſſio peccatorum, dato quod Deus libere & ex miſericordia peccata illi remittat, ita etiam ratione martyrij.

Notandum

Dubium aliud eſt, an ſi aliquis in mortali exiſtens, dormiens pro Chriſto interficiatur, ſit martyr, ſuppoſito, quod vigilans paratus erat pro confeſſione fidei vitam ponere. Et videtur quod ſic: nam ſi puer vel adultus in gratia exiſtens pro Chriſto interficiatur, eſt vere martyr, ergo etiam in mortali exiſtens. Et probatur: quia Eccleſia non reſpicit vt martyrium alicuius ſuſcipiat, an ſit in mortali, necne, ſed ad hoc tantum, quod pro Chriſto paſſus eſt. Et hac ratione Sanct. Thom. aſſerere videtur, quod tales ſunt martyres, & eſt probabilis opinio. In contrarium eſt, quia videtur illud non eſſe martyrium proprie & ſtricte: & ita tenet communis Theologorum. Et ideo concluſio manet in ſua veritate, quod martyrium de ſe, & ratione ſui, ſufficit ad remiſſionem peccatorum. Sed contra hoc eſt vrgens argumentum, videtur enim quod dilectio Dei ſine dolore ſufficiens ſit, vt peccata remittat. De hoc ſunt opiniones. Moderni enim cum Adriano & Scoto tenent, ad remiſſionem peccatorum Dei dilectionem ſine contritione ſufficere, quod probant ex illo Ioannis 15. Si quis diligit me, diligetur à patre meo: diligi autem idem eſt ac ſi quis in gratia eſſet, per hoc ergo ſolum quod quis Deum diligat, in gratia erit. Secundò, quia dilectio Dei virtualiter eſt contritio, patet, quia ex Dei dilectione ſequitur contritio, nam ſi ego volo Deo in omnibus placere, & in nullo diſplicere, de peccatis dolebo. Tertiò, quia dilectio Dei vinculum perfectius eſt, quã contritio, charitas enim perfectior eſt, quam aliæ virtutes, ergo effectus eius qui eſt dilectio, eſt perfectior. Quartò, arguitur Adrianus, ad ſalutem ſufficit adimplere mandata, qui autem Deum diligit, ſeruat mandata, vt patet Ioann. 15. Si quis diligit me, mandata ea ſeruabit, & in ſua Canonica, qui dicit ſe in charitate eſſe & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & Auguſtinus tractans illud ad Romanos 5. Iuſtificati ergo ex fide, &c. ait, Si Deus confugientes ad ſe non reciperet, iniquus eſſet, ad Deum autem quis poteſt melius confugere, quam per eius dilectionem, ergo. Reſpondemus, ad remiſſionem peccatorum requiri dolorem formalem de peccatis, & nullum alium actum ſine dolore formali ea remittere poſſe. Hæc ſententia Sancti Thomæ 1. 2. quæſtione 113. articulo 5. vbi inquit, ad remiſſionem peccati requiritur motus liberi arbitrij in peccatum, qui eſt dolor formalis. Idem dicit 4. diſtinctione 14. quæſtione 2. quod ad remiſſionem peccati requiritur motus in peccatum, & deteſtatio illius. Et licet ſententia oppoſita erronea vel hæretica non ſit, non tamen eſt tuta, quia fauet hæreticis qui aſſerunt pœnitentiam ad ſalutem non eſſe neceſſariam, & quod ad remiſſionem delictorum, dilectio non ſufficiat, ſed requiratur dolor: conſtat ex illo: niſi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis: non dixit Dominus, niſi Deum dilexeritis, peribitis, ſed niſi pœnitentiam egeritis, quod etiã habetur Actuum 8. & Ezech. 18. Secundò probatur, apparet enim & videtur ſententiam Sancti Thomæ,

quam

Digitized by Google

quam tanquam veriorem & tutioner ſuſtinemus, eſſe diffinitam contra Lutherum, nam ipſe aſſerit, quod nõ requiritur dolor de peccatis præteritis, ſed ſolũ propoſitum in futurum, ſed hoc idem iſti dicunt, nam aſſerere quod dilectio Dei eſt ſufficiens peccata dimittere, eſt idem quod Lutherus dicit, non eſt ergo tutum id aſſerere Item probatur ea traditione & conſuetudine Eccleſię, nam hoc eſt peccatorib. qui ad fidem conuertuntur, dicere, pœnitentiam agite, non autem Deum diligite. Dubium vltimum eſt an culpa venialis ſine pœnitentia remitti poſſit: de hac quæſtione vide ſupra in B. Ambroſio ad vndecimum quæſitum.

Pro B. Ambr dicimus, defenſore, neq; deffenſinne indigere, nam cum dixiſſet hæc vera pœnitentia eſt, iam ceſſare à peccato, ſtatim ſubiunxit Sic enim probat dolere ſe ſibi, de cætero deſinat. nam qui vitam præteritam male actam conſiderat, ideo a delictis ceſſat, quia illi diſplicent, & ideo regulariter, & vt in plurimum, homo vitæ perditæ cum vere in Deum conuertitur, peccata deteſtatur, & de illis dolet, quia Deum offendit, & dolendo proponit in futurum vitam in melius emendate.

TRIGESIMVM PRIMVM QVÆSITVM.

An quis ſciat ſe Chriſtum habere, & in eo habitare.

AMbroſius hunc locum exponens, *An non cognoſcitis vos quod Chriſtus Ieſus in vobis eſt? niſi reprobi eſtis.* 2. Cor. 13. videtur aſſerere, quod quis ſcire poteſt Chriſtum Ieſum in ipſo eſſe, ſic enim expoſuit: hoc dicit, Quia ſi probare vos inuicem neſcitis, non cognoſcitis quia Ieſus Chriſtus eſt in vobis: & hoc eſt reprobum eſſe, neſcire religionis vel profeſſionis ſuæ fidem, qui enim fidei ſuæ ſenſum in corde habet, hic ſcit Chriſtum Ieſum in ſe eſſe.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 26. S. Tho. 1. 2. q. 112. art. 5. quo quærit, an homo poſſit ſcire ſe habere gratiam, & reſpondet tribus concluſionibus ſecundum quod aliquid poteſt tripliciter cognoſci Primò, per reuelationem. Et eſt 1. concluſio, Deus ex priuilegio ſpeciali aliquando reuelat alicui ſe eſſe in gratia, ſicuti Paulo dictum eſt, 2 Cor. 12 Sufficit tibi gratia mea Alio modo homo cognoſcit aliquid per ſemet ipſum, & hoc dupliciter aut certitudinaliter & eſt 2. cõcluſio Homo nullo modo certitudinaliter ſcire poteſt, ſe eſſe in gratia, quia concluſionem nullus poteſt cognoſcere, niſi prius ſciat principium, ſed obiectũ & principium gratiæ eſt Deus, qui nobis eſt ignotus; non ergo ſcire poſſumus quando eius ſumus amici vel inimici. Tertio modo poteſt homo aliquid cognoſcere ex coniecturis & per ſigna aliqua. Et eſt 3. concluſio, Homo iſto modo poteſt cognoſcere ſe eſſe in gratia. Et ponit duo ſigna, primum contemptus rerum temporalium, ſecundum quod homo non ſit conſcius neque habeat conſcientiam alicuius mortalis. De prima concluſione dubium non eſt, quin Deus ex priuilegio ſpeciali poſſit cui reuelare, quod eſt in gratia. An vero de facto & euidenter alicui reuelauerit, reſpondeo de hoc certitudinem aliquam haberi non poſſe: neque eſt de fide, quod aliquis in via ſuam confirmationem in gratia euidenter cognouerit, præter ſolum Chriſtum; & de Beatiſſima Virgine pie credimus, quod illi Deus euidenter reuelauerit, nam ſicut habuit reuelationem ſuæ prædeſtinationis, ita credendum eſt euidenter cognouiſſe ſuam confirmationem in gratia Secundo dico, Beatiſſimam Virginem & Apoſtolos habuiſſe poſt confirmationem certitudinem ſuę ſalutis, qualem per cognitionem propheticam habuerunt Prophetæ: nam Apoſtoli Prophetæ fuerunt, & ſpiritu prophetico ſuam confirmationem in gratia cognouerunt. Et ita intelligenda eſt concluſio S. Tho. Et illud quod dictum eſt Paulo. Sufficit tibi gratia mea In ſpiritu enim prophetico dictum eſt illi. Et quod iſtam certitudinem Paulus habuerit ex iſto loco conſtat, & ex illo ad Tim 1. Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt Deus depoſitum meum ſeruare. Ad idem etiam eſt ratio manifeſta, quia nos per fidem ſumus certi de ſua confirmatione, ergo & ipſi certi fuerunt: conſequẽtia patet, quia nos non ob aliud credimus, illos fuiſſe in gratia confirmatos, niſi quia illi ita ſcripſerunt, vt Lucæ 24. habetur. Vos autem ſedete in ciuitate, quoadvſque induamini virtute ex alto Et idem habetur in Actibus Apoſtolorum, capite primo & ſecondo. Et de Stephano aliqui dubitant, licet viderit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem a dextris Dei vt Actuum 7. habetur, quia viſio illa forte non fuit notitia intuitiua ſuæ beatitudinis, ſed Ieſum à dextris Dei per extaſim vidit. Alij vero aſſerunt, quod gloriam ſuam intuitiue cognouit. Et ſi ita eſt, hoc fuit peculiare cum Stephano. De latrone, cui dictum eſt. Hodie mecum eris in Paradiſo, tantum eſt fides. De multis vero Martyribus, quibus Deus ſua martyria reuelauit, & Prophetis, vt de Moyſe, & Helia, qui in curru aſſumptus eſt, credendum eſt prope mortem ſuę ſalutis habuiſſe certitudinem, non tamen euidentiam. Quod ſi quis arguat, videtur enim quod Paulus certitudinem illam non habuerit, nam ipſe 1. Corinth 4. inquit, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui iudicat me Dominus eſt. Reſpondeo, quod ibi ſolum aſſerit, certitudinem ſuæ ſalutis, quæ ex conſcientia procedebat, ſufficienter eum non facere certum, nam conſequentia iſta non eſt euidens, Neſcio an ſim in peccato, ergo ſcio quod ſum in gratia: non tamen repugnabat quod aliunde certitudinẽ illam haberet. Quod ſi quis quærat, ſi Apoſtoli de ſua ſalute erant certi, ad quid ergo corpus caſtigabant? vt ait Paulus, 1. Corinth. 9. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. & 2 Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationũ extolleret me. eſt mihi datus ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Reſpondeo. quod certitudo illa aliam certitudinem non tollebat, nam cum hoc certiſſimi erant, quod ſi aduerſus tentationes dæmonis, mundi & carnis, non pugnarent, gratiam perderent: & ideo neceſſe habebant pugnare, vt tentationes vincerent Vnde concluſio Sancti Thomæ, quod nullus poteſt eſſe certus de ſua ſalute ſine reuelatione, eſt certiſſima. & ab omnibus recepta, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. Nemo ſit an odio vel amore dignus ſit. Et hodie Concilio Tridentino diffinita eſt, tanquam de fide capite 9 contra inanem hæreticorum fiduciam, his verbis Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, neque ſacramentorum virtute & efficacia dubitare debet ſic quilibet, dum ſeipſum ſuamque propriã infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare, ac timere poteſt, cum nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum. Et capit. 9. damnantur, qui certitudinem prædeſtinationis ſibi arrogant. Et Can 16. Qui ſibi promittunt ſecuritatem perſeuerantiæ in bono. *Concilium Trident.*

Pro Ambroſio reſpondemus, quod ipſe mentem ſuã exponit. de qua ſcientia loquatur, cum inquit, Qui fidei ſuæ ſenſum in corde habet, hic ſcit Chriſtum Ieſum in ſe eſſe, non intelligit ſe habere ſcientiam euidentiæ, neque certitudinem fidei, quod Eccleſia & Concilium Tridentinum damnat, ſed de ſcientia coniecturali & probabili, de qua Sanct. Thom. aſſerit, quod qui mundum contempſit, & conſcientiam qui habet de aliquo mortali coniectura probabili exiſtimare poteſt, quod eſt Dei amicus. Quod ſignificat verbis illis, Quia ſi probare vos inuicem neſcitis, non cognoſcitis quia Ieſus Chriſtus eſt in vobis probatio vero fit, cum quis ad eor conuertitur, & cognoſcit quia Chriſtum mortaliter non offendit. Hic ex coniecturis arguit, ipſum in Chriſti amicitia manere.

Digitized by Google

TRIGESIMVM SECVNDVM QVÆSITVM.

An dæmones reparandi.

AMbroſius in commentariis epiſtolæ ad Epheſios locum hunc elucidans, *Vt innoteſceret principatibus & poteſtatibus*: ſic habet: tantum de hoc ſcilicet Paulo bene ſenſit Deus, vt non ſolum gentibus hooc magiſtrum daret, verum etiam vt per eum veritas Chriſti innoteſcat ſpiritibus in cœleſtib., qui ſunt principes, & poteſtates: poteſtates ideo, quia poteotiores ſunt inter cæteros ſpiritus: principes autem, eo quod principentur poteſtatibus, vt agnoſcentes per Eccleſiam, quæ multifarie ad vitam attracta eſt, in Chriſto vnius Dei manere myſterium, deſinant aberrare, id enim agitur, vt prædicatio eccleſiaſtica etiam his proficiat, & deſerant aſſenſum tyrannidis diaboli, qui ſe aduerſus Dei vnius fidem impia præſumptione armauit. Qui ſenſus in Pſalo. 23. perſcriptus eſt, vbi Deus vniuerſitatis Dominus demonſtratur dicente Dei ſpiritu per Dauid, Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo: & in ſubiectis, Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ. Dicitur ergo his principibus qui in errore ſunt, & in cœleſtibus, ſiue miniſtris eius in terris, vt auferant portas principis, id eſt diaboli, de mentibus ſuis, per quas multorum deorum aſſerendorum error intrauit. Dogma hoc damnat Eccleſia, quod Origenes libro primo Periarchon capite ſexto ſcripſit, affirmans Angelos quoſdam, qui de ſtatu beatitudinis non ſunt irremediabiliter amoti, poſſe iterum per eccleſiaſticas prædicationes & ſalutres admonitiones ad priſtinam fœlicitatem reuocari & reſtitui.

Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra tomo nono & vltimo Hieronymi ad decimum quintum quæſitum. Vide ibi.

Finiuntur aduertentiæ in B. Ambroſium.

PRIVILEGE DV ROY.

LOVIS PAR LA GRACE DE DIEV ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos amez & feaux les gens tenans nos Cours de Parlement, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts, leurs Lieutenans, & a tous nos autres Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra: Salut. Noſtre bien amé SEBASTIEN CRAMOISY, Marchand Libraire & noſtre Imprimeur ordinaire, voyant le deſordre qui iournellement ſe commet, par les concurrences qui ſe font entre les Libraires & Imprimeurs, és Impreſſions des Anciens Liures & Peres de l'Egliſe, qui eſt vne choſe reprochable aux Libraires de noſtre ville de Paris, qui de tout temps ont accouſtumé de faire Imprimer leſdits anciens Peres de l'Egliſe, & d'en fournir les païs Eſtrangers. Ils ſe ſeroient aſſociez ſix autres Libraires auec ledit CRAMOISY, prenant pour marque, *le Nauire*, & ce pour faire en ſorte de remettre en ſplendeur l'ancien luſtre des Impreſſions qui ſe ſouloient faire autrefois en noſtredite ville de Paris; C'eſt pourquoy ledit CRAMOISY & ſes aſſociez nous ont faict remonſtrer qu'ils ont tout fraiſchement acheué d'Imprimer les Oeuures de *S. Gregoire le Grand*, & qu'ils ont ſur la preſſe celles de *S. Hieroſme & de S. Ambroiſe*, leſquelles eſtant acheuées, auſſi toſt ils commenceront celles de *Sainct Auguſtin & de S. Bernard*, auec le plus de ſoin, tant pour l'Impreſſion & correction, que faire ſe pourra, & au contentement du public. Mais ledit CRAMOISY & ſes aſſociez craignent que quelques Libraires ou Imprimeurs par jalouſie ou enuie ne veüillent s'ingerer de les Imprimer, ou ne ſuſcitent quelques perſonnes, meſme les Eſtangers de ce faire, & entreprendre ſur eux l'Impreſſion deſdites Oeuures cy deſſus mentionnées, ce qui tourneroit à leur ruine totale, attendu les grandes auances qu'il leur conuient pour ce faite, & ſe trouueroient fruſtrez de leurs trauaux, requerans a cette fin nos Lettres ſur ce requiſes & neceſſaires: A ces cauſes, deſirant fauorablement traicter ledit CRAMOISY & ſes Aſſociez, & qu'ils ayent courage par cy-aprés d'entreprendre encore d'autres Impreſſions de bons Autheurs, & qu'ils ne ſoient fruſtrez du fruict qu'ils eſperent receuoir pour les auances qu'ils ſont obligez de faire: Auons permis, accordé & octroyé, Permettons, accordons & octroyons par ces preſentes, audit CRAMOISY & à ſes Aſſociez, d'Imprimer ou faire imprimer, *Sanctorum Gregorij Magni, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, & Bernardi Opera omnia*, en tant de volumes, & en telles formes & characteres qu'ils iugeront eſtre les plus propres & conuenables pour le public, icelles Oeuures expoſer, vendre, & les diſtribuer, pendant le temps & eſpace de quinze ans, à commencer du iour que chaque Oeuure ſera acheuée d'Imprimer, à la charge que ledit CRAMOISY & ſez Aſſociez Imprimeront leſdits Oeuures deſdits Saincts Peres ſur bon papier, & bien correctement & auec ſoin: Deffendons à tous Libraires, Imprimeurs & autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'ils ſoient,

Digitized by Google

d'Imprimer ou faire Imprimer, vendre ny diſtribuer ledites Oeuures *de S. Gregoire le Grand*, *S. Hieroſme*, *S. Ambroiſe*, *S Auguſtin & S. Bernard*, d'autres Impreſſions que de celles dudit CRAMOISY & ſes Aſſociez, ſur la marque *de la Nauire*, par toutes les Terres & Seigneuries de noſtre Obeiſſance durant ledit temps, ſans le conſentement & permiſſion dudit CRAMOISY & ſes Aſſociez, ſur peine de confiſcation des exemplaires, de ſix mil liures d'amande, la moitié à Novs, & l'autre motié à l'Hoſtel Dieu de noſtre ville de Paris, & de tous deſpens, dommages & intereſts enuers ledit CARMOISY & ſes Aſſociez, à la charge d'en mettre trois exemplaires; à ſçauoir deux en noſtre Bibliotheque, & le troiſieſme en celle de noſtre tres-cher & feal Cheualier Chancelier de France, le ſieur SEGVIER Comte de Guyen, à peine d'eſtre deſcheu du preſent Priuilege: Si vous mandons que de tout le contenu vous faſſiez vſer & ioüir plainement & paiſiblement ledit CRAMOISY & ſes Aſſociez, & ceux qui auront pouuoir d'eux, ſans qu'il leur ſoit faict ou donné aucun trouble ou empeſchement: Mandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, de faire pour l'execution deſdites preſentes, tous actes, ſaiſies & exploicts neceſſaires, ſans demander autre permiſſion, nonobſtant oppoſition ou appellation, Clameur de Haro, Chartre Normande & autres Lettres à ce contraires: Voulons qu'en mettant au commencement ou à la fin vne coppie des preſentes ou Extraict d'icelles, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées: Car tel eſt noſtre plaiſir. Donné à Paris le troiſieſme iour de May, l'An de Grace mil ſix cens quarante & vn; Et de noſtre regne le trente deuxieſme.

Signé par le Roy en ſon Conſeil.

CEBERET.

Digitized by Google

LOCI SACRARVM SCRIPTVRARVM A SANCTO

AMBROSIO IN OMNIBVS SVIS LIBRIS PASSIM EXPLICATI ET ILLVSTRATI.

Ex Geneſi.

IN principio fecit Deus cælum & terram. t.1.2. & ſeq. 11.m.12.K.517.i.t.4.488.ſ

Terra autem erat inuiſibilis & incompoſita. t.1.9.f. & ſeq.11.K.31.K.

Et tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus Dei ſuper ferebatur ſuper aquas. t.1.11.K.l.12.g.12.K.13.c.to.4.91.h.133.234.238.c.344.K

Et dixit Deus: Fiat lux, & facta eſt lux. to.1.13.f.t.4.167.m

Et vidit Deus lucem quia bona: & diſcreuit inter lucem & tenebras. t.1.14.e

Et vocauit Deus lucem diem, & tenebras vocauit noctem. to.1.14.e

Et factum eſt veſpere, & factum eſt manè dies vnus. to.1.14.f.17.a

Et dixit Deus: Fiat firmamentum inter medium aquæ, & ſit diuidens inter aquam & aquam. to.1.17.i.to.2.691.e

Et diſcreuit Deus inter medium aquæ quæ erat ſub firmamento, & inter medium aquæ quæ erat ſuper firmamentum. t.1.19.e

Et vocauit Deus firmamentum, cælum t.1.21.c 22.g

Et vidit Deus quia bonum t.1.22.c.30.d

Congregetur aqua quæ eſt ſub cælo in congregationem vnam, & appareat arida t.1.25.d.26.e.29.e

Congregata eſt aqua in congregationes ſuas, & apparuit arida. to.1.26.g

Germinet terra herbam fœni, ſeminantem (vel ſpirans) ſemen ſecundùm genus ſuum, & ſecundùm ſimilitudinem, lignum pomiferum faciens fructum, cuius ſemen eius ſit in ipſo t.1.31.l. & ſeq 35.m

Fiant luminaria in firmamento cæli ad illuminationem terræ. to.1.47.K 48.K

Et ſint in ſigna & in tempora, & in dies, & in annos t.1.49.d.52.l.53.f

Producant aquæ reptilia animarum viuentium ſecundùm genus: & volatilia volantia ſuper terram, ſecus firmamentum cæli t.1 12.f.59.K. & ſeq.76.K

Producat terra animam viuentem ſecundùm genus, quadrupedes & ſerpentes, & beſtias terræ, & pecora, & repentia terræ, &c. t.1.85.d.76.a. & ſeq.

Faciamus hominem ad noſtram imaginem, & ad ſimilitudinem noſtram: & dominabitur (vel principatum habebit.) to.1.94.b. & ſeq.105.a. & ſeq. to.2.958.l.t.4.118.e.125.t.233. 234.

Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei t.4.116.g.419.i

Creſcite & multiplicamini. t.4.299.i

Vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bona valde. t.1.121.g

Et perfecit Deus die ſexta opera ſua quæ fecit, & requieuit die ſeptima ab omnibus operibus ſuis t.1.97.d.104.l.419.a.d

Hic liber generationis cæli & terræ cum facta ſunt, qua die fecit Deus cælum & terram, & omne viride agri t.3.167.g

Et accepit Deus puluerem de terra, & plaſmauit (vel, finxit ex eo) hominem: & inſufflauit in faciem eius ſpiritum vitæ. t.1.197.l.423.e.t.958.l.t.3.38.e

Et factus eſt Adam in animam viuentem t.1.273.d

Et plantauit Deus paradiſum in Eden ad Orientem, & ibi poſuit hominē: & produxit omne lignum pulchrum ad viſum, & bonum ad eſcam t.1.t.53.303.a.109.c. & ſeq.412.d

Et lignum vitæ in medio paradiſi, & lignum ſcientiæ boni & mali t.3.285.c.d.e.t.1.110.a.422.d.t.663.f.t.5

Et fons procedit ex Eden, qui rigat paradiſum t.1.109.e.111.K t.2.681.h.812.t.5.396.m

Et diuiditur in quatuor initia. Nomen eſt vni Phiſon: & nomen ſecundi Geon: & flumen tertium Tigris, & quartum eſt Euphrates t.1.111.l. & ſeq. t.2.664.a.b.a.811.a

Et apprehendit Deus hominem quem fecit, & poſuit eum in paradiſo operari & cuſtodire eum. t.1.114.b

Et præcepit Adæ, dicens: Ex omni ligno quod eſt in paradiſo ad eſcam, edes: de ligno autem quod eſt ſcientiæ boni & mali, non edetis ex eo t.1.115.g.180.c.423.f

Qua die autem manducaueritis ex eo, morte moriemini t.1.119.b

Non eſt bonum ſolum eſſe hominem: faciamus ei adiutorem ſimilem ſibi t.1.120.f.121.K.t.4.21.d.419.K

Et finxit Deus adhuc de terra omnes beſtias agri, & omnia volatilia cæli & adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea. t.1.d.121.m.122.i

Et immiſit Deus ſoporem in Adam, & obdormiuit: & ædificauit coſtam quam ſumpſit de Adam, in mulierem t.1.122.g t.3.35.e.f.5.397.a

Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur mulier, (vel, vira) quoniam de viro ſuo ſumpta eſt t.3.39.g t.4.416.K.421.d

Erant ambo in vna carne & in vno ſpiritu t.4.26.f

3. Serpens autem erat ſapientior omnium beſtiarum quæ erant ſuper terram t.1.123.d

Et dixit ſerpens mulieri: Quid vtique dixit Deus, ne edatis ex omni ligno quod eſt in paradiſo? t.1.124.d

Ex omni ligno paradiſi manducabimus: de fructu autem ligni quod eſt in medio paradiſi, dixit Deus. Non manducabitis ex eo, neque tangetis ex eo t.1.117.d.124.d

Et dixit ſerpens mulieri: Non morte moriemini, ſcit enim Deus quia quacumque die comederitis ex eo, adaperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum t.1.117.b

Et vidit mulier quia bonum eſt lignum ad manducandum, & gratum oculis ad videndum, accipiens de fructu eius manducauit, & dedit viro ſuo ſimul, & manducauerunt ambo. t.1.127.d

Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt quòd nudi eſſent t.1.117.e.127.d

Et aſſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi ſuccinctoria t.1.127.e.t.2.665.m.t.3.71.K.154.b.208.i

Et audierunt vocem Domini deambulantis in paradiſo ad veſperam & abſconderunt ſe, t.1.128.e.t.2.750.5.261.f

Adam vbi es? tom.1.129.g.tom.2.750.K.l.i.tom.4.

Index Locorum

414.t.1.67.a.207.i

Serpens decepit me & manducaui t.1.129.l.4.t.420.h.t.5.239.i

Maledictus tu ab omnibus pecoribus terræ t.1.361.b

Super pectus tuum, & in vtero tuo ambulabis, & terram manducabis omnibus diebus vitæ tuæ t.1,131.c.162.i.421.m.to.4.396.k

Et inimicitias ponam inter te & inter mulierem, & ſemen tuum & ſemen mulieris, ipſa tibi obſeruabit caput, & tu illius calcaneum t.1.262.m

In triſtitia paries filios, & ad virum tuum conuerſio tua, & ipſe tibi dominabitur t.4.420.g

Maledicta terra in operibus tuis. In triſtitia manducabis eam omnes dies vitæ tuæ t.1.131.b

Spinas & tribulos tibi germinabit terra t.5.57.e

In ſudore vultus tui manducabis panem tuum, donec reuertaris in terram de qua aſſumptus es to.3.4.to.4.326.f

Terra es, & in terram ibis t.2.899.f.916.f

Fecit quoque Deus & Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos t.5.262 a.b

Ecce Adam factus eſt tanquam vnus noſtrum ad ſciendum bonum & malum t.1.116.K.121.l.129.i.528.b

4. Adam autem cognouit Euam mulierem ſuam, quæ concepit & peperit Cain dicens: Acquiſiui hominem per Deum t.1.133.b

Et adiecit parere Abel t.1.133.c.136.d

Et factus eſt Abel paſtor ouium: Cain autem operabatur terram t.1.136.f.142.e

Et poſt dies obtulit Cain ex fructibus terræ ſacrificium Domino t.1.142.l.147.a.t.5.397.a

Obtulit quoque Abel de primitiis ouium ſuarum to.1.147.b t.4.256 d.t.5.397.a

Si rectè offeras, non autem rectè diuidas, peccaſti: quieſce t.1.157.g.158.K.l.562.g.t.4.286.d,287.m.539.m.t.5.534.e

Ad te erit conuerſio eius, & tu princeps eris illius t.1.159.b.t.4.540.g.

Egrediamur in campum t.1.159.d

Vbi eſt Abel frater tuus? Neſcio numquid cuſtos fratris mei ego ſum? t.1.160.a.c.t.5.531.l.m

Quid feciſti: Ecce vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra t.1.160.a.d.e.224.499.e.t.5.138.d.156.k.l 531.m

Maior cauſa mea eſt, quàm vt dimittar. Si derelinques me hodie, à facie tua abſcondam me t.1.161.i

Operaberis terram, & non augebit virtutem ſuam dare tibi: vagus & profugus eris ſuper terram to.1.201.to.5 397.b

Omnis qui inuenerit me, occidet me to.1.161.k

Omnis qui occiderit Cain, ſepties vindictam exſoluet, to.1.192.i to.5.534.c.e

Et poſuit ſignum ſuper Cain, ne quis eum occideret to.1.162.K 361.l.to.2.677.h

Septies vindicatum eſt ex Cain: in Lamec autē ſeptuagies ſepties to.1.164.h.to.5.534.c.d.e

Enos ſterauit inuocare nomen Domini Dei to.1.272.e

5. Hic faciet nos requieſcere ab operibus noſtris, & à triſtitia manuum noſtrarum, & à terra, cui maledixit Dominus Deus to.1.168.b

Noe verò cum quingentorum eſſet annorum, tres filios natí ſunt, Sem, Cham, & Iaphet to.1.168.d

Videntes filii Dei (vel, angeli) filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas amauerant, to.2.948.e.f

Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis quoniam carnes ſunt, to.1.94.b.170.l.273.i.to.2.901.g.to.4.345.a.5.8.d

Erunt dies eorum anni centum viginti to.2.907.e

At gigantes erant in terra in diebus illis. to.1.171.a

Ab homine vſque ad pecus, & à reptilibus vſque ad volatilia delebo to.1.171.d

Noe autem inuenit gratiam apud Deum to.1.171.e

Tempus omnis hominis venit ante me, quia repleta eſt terra iniquitate ab eis to.1.172.a

Corrupta eſt autem terra coram Deo, & impleta eſt iniquitate to.1.171.f

Corrupit omnis caro viam ſuam to.1.72.b

Fac tibi arcam de lignis quadratis, (vel, læuigatis) to.1.172.d to.5.397.d.e

Nidos facies in arca to.5.303.e f.172.f

Illinies eam intus & foris bitumine to.1.173.b.to.5.397 f

Et facies eam trecentorum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine to.1.172.e,173.l.to.5.397.e.f.398.a.b

Colligens facies arcam, & in cubito conſummabis eam à ſummo to.1.173.l

Inferiora arcæ bicamerata & tricamerata facies to.1.175.e

Oſtium verò facies ex tranſuerſo to.103.m.174 m.to.4.13.e

Quæcunque ſunt in terra, morientur to.1.176

Statuam teſtamentum meum ad te to.1.177.l

Arcæ Noe myſterium declaratur to.1.172.& ſeq.173.x & ſeq.to.4.540.i.k.to.5.397.e.f.393.a.& ſeq.

7. Intra tu, & omnis domus tua in arcam, quia te vidi iuſtum in generatione hac to.1.179.a.to.4.357.a.b

A iumentis mundis indue in arcam ſeptem, & ſeptem, maſculum & fœminā: ab immundis autem duo & duo, vt nutriatur ſemen in omnem terram to.1.179.e.to.5.398

Adhuc enim diebus ſeptem ego inducam pluuiam ſuper terram to.1.180.e

Et delebo omnem reſurrectionem carnis à facie terræ, to.1.181.l 182.i

Et fecit omnia Noe quæ mandauit ei Dominus Deus. tom.1 182.k

In ſexcenteſimo anno Noe, menſe ſecundo, vigeſima & ſeptima menſis factum eſt diluuium t.1.182.m.183 b.c.187.f

Et rupti ſunt omnes fontes abyſſi, & cataractæ cæli apertæ ſunt t.1.183.d

Et facta eſt pluuia ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus t.1.181.g.h.t.5.43.i

Et clauſit Dominus à foris arcam t.1.184.a

Et exundauit aqua, & leuauit arcam, & ferebatur ſuper ſummum aquarum t.1.184.b

Quindecim cubitis excelſior fuit aqua ſuper excelſos montes. t.1.184.d

Et mortua eſt omnis caro quæ mouebatur: & omnis qui erat in arida, mortuus eſt t.1.184.e.t.4.357.b

Et deleuit Deus omne ſurgens quod erat ſuper faciem terræ t.1.185.g

Et derelictus eſt Noe ſolus in arca cum iis qui cum ipſo erant. t.1.185.e

Et memor fuit Dominus Noe, & omnium beſtiarum, & omniū iumentorum, &c. t.1..86.k

8. Et induxit Dominus ſpiritum ſuper terram, & ceſſauit aqua, t.1.187.a

Et clauſi ſunt fontes aquarum, & cataractæ cæli. t.1.187.c

Et ſedit arca ſeptimo menſe, ſeptima, & vigeſima menſis, ſuper montem Ararath t.1.187.e.188.b

Aperuit Noe feneſtram arcæ, & emiſit coruum: qui non reuerſus eſt, ſed remanſit donec ſiccarentur aquæ a facie terræ. t.1.188.c.d.t.4.345.a.t.5.304.d

Et dimiſit poſtea columbam, quæ non inueniens requiem, regreditur ad eum t.1.189.g.h

Qui extendens manum, ſuſcepit eam, & introduxit ad ſe. t.1.ibid.k

Et expectatis ſeptem diebus aliis iterum emiſit eam. ibid.m

Et regreſſa eſt columba ad veſperam, habens folium oleæ, & ramum in ore ſuo. t.1.190.b.t.3.40.l.t.4.345.a.346.e.f. t.5.10 k.398.e.f.399.a

Et cognouit Noe quia defecerit aqua a terra t.1.190.K

Et poſt ſeptem dies iterum dimiſit columbā, quæ non eſt regreſſa to.1.191.a

In primo & ſexcenteſimo anno Noe, primo menſe imminuta eſt aqua à facie terræ, &c. to.1.191.d

Et denudauit Noe tectum arcæ ibid.f

Et dixit Dominus Deus ad Noe: Exi de arca tu & vxor tua, & filii tui to.1.192.d

Et exiuit ipſe, & vxor eius, & filii & vxores filiorum eius. to 1.192.e

Et ædificauit Noe altare Deo, & ſumpſit à beſtiis & volucribus mundis, & obtulit holocauſta to.1.193 h.i

Recogitans non adiiciam vltra maledicere terræ propter opera hominum, quia permanet cor hominis diligenter ſuper mala ex adoleſcentia ſua. Non ergo adiiciam percutere omnem car-

num t.1.193.k
Semen & meſſis, frigus & æſtus, hiems & æſtas, dies & nox non requieſcent t.1.194 h
9. Et benedixit Deus Noë, & filiis eius, & dixit eis: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini eius t.1.196.b
Omnia reptilia quæ ſunt viua, erunt vobis in eſcam tom.1. 196.f
Sicut olera pabuli dedi vobis omnia t.1.197.h.i
Non manducabitis carnem in ſanguine t.3.182.e
Etenim veſtrum ſanguinem animarum veſtrarum requiram de omnibus beſtiis, & de manu hominis fratris to.1. 198.l
Quicunque effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine hominis, eius ſanguis effundetur t.1.199.b
Ad imaginem Dei fecit hominem t.1.199.c
Non erit diluuium aquæ vt corrumpat omnem terram t.1. 199.e
Arcum meum ponam in nube, & erit ſignum teſtamenti æterni inter me & inter terram t.1.200.a.b.t.4.540.K. t.5.385.n
Cham autem pater erat Chanaan, iſti tres erant filij Noë t.1. 200.e
Et cœpit Noë homo agricola eſſe terra, & plantauit vineam t.1.44 k.201.g.K.l.t.2 687.c.749.K
Et bibit de vino, & inebriatus eſt & nudatus eſt in domo ſua t.1.201.m
Vidit Cham pater Chanaan nudationem patris, & riſit t.1. 202 l.203.t.2.7.47.a
Sem & Iaphet impoſuerunt pallium ſuper humeros ſuos, & perrexerunt retrorſum, & operuerunt nudatum patrem t.1.203.c.t.2.598 m.5.331.m t.5.260.a
Et ſobrius factus Noe à vino, cognouit omnia quæ fecit ei filius iunior t.1.203.e.332.g
Benedictus Dominus Deus Sem: & erit Chanaan ſeruus eius t.1.204 b
Dilatet Deus Iapheth, habitet in domibus Sem, & fiat Chanaan ſeruus eius t.1.204.c.t.5.332 g
Et vixit Noe poſt diluuium trecentis & quinquaginta annis t.1.204 f
10 De generatione Iapheth, Rhodus & aliæ inſulæ ſunt nationum t.1.106.g
Chus Nemroth gigantem genuit, qui erat venator ante Deum t.1.206 K
Sicut Nemroth gigas venator ante Deum t.1.106.l
Fuit autem principium regni eius Babylon t.1.206.m
11. Et deſcendit Dominus videre ciuitatem & turrim quam ædificarent filij hominum t.14.104.m
Venite, deſcendamus & confundamus linguas eorum t.4. 491 m.540.K
12. Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui t.1.209.h.244.a.t.3.43.l.t.4.17.f
Benedicam te, & faciam te in gentem magnam, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus: & benedicentur in te omnes tribus terræ t.1.244.c
Egreſſus eſt Abraham, quemadmodum locutus eſt illi Deus, & exiuit cum eo Lot t.1.106.i.245.g.h.i
Septuagintaquinque annorum erat Abraham cùm exiret de Charra t.1.245.K
Et accepit Saram vxorem ſuam, & Lot filium fratris ſui, & omnem ſubſtantiam eorum, & omnem animam quam poſſederat in Charra: vt irent in terram Chanaan t.1.245.l. 246.K
Et perambulauit terram vſque ad locum Sychem ad quercum altam t.1.209.l.246.b
Apparuit autem illi Deus t.1.246 h
Semini tuo dabo terram hanc t.2.209.m
Et ædificauit aram Domino qui apparuit ei, & receſſit inde in montem contra Orientem Bethel t.1.109.m.246 m
Et inuocauit in nomine Domini t.1.210 g 147.h
Et abiit Abraham, & demoratus eſt in deſerto t.1.147.i
Facta eſt autem fames in terra: deſcenditque Abraham in Ægyptum t.1.247.K.l
Dic quod ſoror mea ſis t.1.210.g.247.m
Videntes Ægyptii mulierem quod eſſet ſpecioſa, induxerunt eam ad Pharaonem t.1.248.g.
Afflixit Dominus Pharaonem propter Saram vxorem Abram t.1.210.i
Quid hoc feciſti mihi? Quare non dixiſti mihi quia vxor tua eſt, ſed dixiſti quia tua ſoror eſt & ſumpſeram eam, mihi vxorem? Et nunc ecce mulier tua ante te: accipe eam, & recede hinc t.1.110.l.248.i
Et præcepit viris qui deducerent eum & vxorem eius t.1. 248.m
13. Diſceſſit Abram de Ægypto, & vxor eius, & omnia ſua ſecum retulit t.1.249.g
Et erat diues valde pecoribus & argento & auro t.1.249.h 250.g
Et rediit vnde egreſſus eſt in deſertum, vſque Bethel to.1. 249.K
Et Lot qui ſimul ambulabat cum Abram erant oues & boues & armenta t.1.250.g.h
Et non capiebat illos terra habitare ſimul t.1.212.b.250.K
Et facta eſt rixa inter paſtores pecorum Abram, & inter paſtores Lot t.1.211.f.250.m
Non ſit rixa inter me, & inter te, & inter paſtores meos & paſtores tuos, quia homines nos fratres ſumus t.1.251.e.f
Ecce tota terra ante te t.1.252.a
Diſcede a me, ſi tu in ſiniſtram, ego in dexteram: ſi tu in dexteram, ego in ſiniſtram t.1.253.g.t.5.30.a
Et eleuauit Lot oculos, & aſpexit omnem circa regionem Iordanis t.1.251.b
Et elegit ſibi Lot omnem regionem Iordanis, quia tota irrigabatur ſicut paradiſus Dei t.1.212.c.213.l.253 K
Homines autem in Sodomis ſceleſti erant & peccatores in conſpectu Domini valde t.253.l
Et dixit Deus ad Abram poſtquam receſſit Lot ab eo: Reſpice oculis tuis, &c. quia omnem terram quam tu vides, tibi dabo eam, & ſemini tuo in æternum t.1 254.g
Surge & perambula terram in longitudinem ſuam, & in latitudinem: quia tibi dabo eam, & ſemini tuo in æternum t.1.254.d
Et tranſtulit tabernaculum ad quercum Mambre t.1.254.m 355.a
14. Quatuor reges de quinque regibus triumpharunt & adduxerunt equitatum Sodomorum omnem: ceperunt etiam Lot filium fratris Abrahæ & ſubſtantiam eius, & diſceſſerunt t.1.255.a
Numerauit Abram ſeruulos ſuos vernaculos trecentos decem & octo, & percuſſit eos, & perſecutus eſt eos vſque Chobal, quæ eſt ad dexteram Damaſci t.1.213.m.255.d. t 4.113.114.
Et reuocauit omnem equitatum Sodomorum, & Lot nepotem ſuum reduxit, ſubſtantiam quoque recepit t.1.255.e
Melchiſedec rex Salem protulit illi panem & vinum, erat enim ſacerdos Dei ſummi to.1.214.g.to.4.155.l m 349.t.366.a.b
Et benedixit ei, dicens: Benedictus Abram Deo ſummo qui fecit cælum & terram t.1.256.d
Et dedit ei Abram decimam ex omnibus t.1.256.d
Rex Sodomorum exiuit obuiam Abrahæ, & dixit: Da mihi homines, equos autem ſume tibi t.1.256.e
Extendam manum meam ad Deum ſummum qui fecit cælum & terram, quod nihil ſumam ab omnibus tuis t.1.214. 256.e
15. Noli timere Abram, ego protegam te, merces tua multa erit valde t.1.215 b.256.a
Quid mihi dabis? Ego autem dimittor ſine filiis t.1 257.g
Quoniam mihi ſemen non dediſti, vernaculus meus mihi heres erit
Non erit heres tuus hic, ſed alter qui exierit de te t.1.215.c.d
Eduxit autẽ eum foras, & dixit ei: Reſpice in cælũ, & numera ſtellas, ſi potes numerare, ſic erit ſemen tuum. Et credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam t.1.215.e 257.h.t.4.19.g.
Quomodo intelligam quia heres eius ſum? t.1.257.K
Sume mihi vitulum trimum, & capram trimam, & arietem trimum, & turturem, & columbam t.1.217.K.263.e
Et diuiſit ea media & poſuit ea contra faciem alterutrum: at aues non diuiſit t.1.259 l.259 c
Et deſcenderunt aues ſupra diuiſa corpora: ſed ſupra columbam & turturem non deſcenderunt t.1.260.a

Et conſedit illis Abram t.1.260.e
Solis occaſus occidit ſuper Abram: & ecce horror magnus & tenebroſus incubuit ſuper eum t.1.260.e.265.b
Sciendo ſcies quòd peregrinum erit ſemen tuum in terra non ſua, & ſeruitio opprimentur, & nocebunt ei & humiliabunt eos annis quadringentis t.1.261.g
Et gentem cui ſeruient, iudicabo ego, dicit Dominus t.1.261.K
Poſt hæc reuertentur huc cum ſupellectili multa to.1.261.l.263.
Tu autem ibis ad patres tuos, nutritus in pace in ſenectute bona t.1.262.h
Quarta autem generatione reuertentur huc t.1.262.
Non ſunt completa peccata Amorrhæorum t.3.282.b
Et cum iam ſol eſſet ad occaſum flamma facta eſt. Et ecce fornax fumigabunda, & lampades ignis, quæ pertranſierunt per media diuiſa illa t.1.263.d
Semini tuo dabo terram hanc, à flumine Ægypti vſque ad flumen magnum Euphraten t.1.264.a
16. Sarai autem vxor Abram non pepererit ei t.1.264.f
Erat autem ipſi ancilla Ægyptia, cui nomen Agar t.1.265.g
Ecce non concluſit me Dominus ut non pariam: intra ergo ad ancillam meam, ut filium faciat ex illa t.1.216.e.265.i
Iniuriæ patior ex te, ego dedi ancillam meam in ſinum tuum: ubi autem vidit conceptum eſſe in vtero, ſpretui ſum coram ab ea: iudicet Deus inter me & te t.1.217.K
Ecce ancilla tua in manibus tuis, vtere ea quomodo tibi placuerit t.1.217.l
Et affligit eam Sara, & fugit à facie eius t.1.217.l
A facie Saræ dominæ meæ ego fugio t.1.217.m
Reuertere ad dominam tuam & humiliare ſub manibus eius t.1.217.m
17. Ego ſum Deus tuus, ambula in conſpectu meo, & eſto ſine querela t.1.219.a.265.m
Non vocabitur vltra nomen Abram, ſed erit nomen tuum Abraham t.1.219.b
Quia patrem multarum gentium conſtitui te t.1.243.e
Et augebo te valde, & ponam te in gentes, & reges de te erunt t.1.266.g
Circumcidatis omne maſculinum veſtrum & circumcidetis carnem præputij veſtri t.5.319.c.e.f.299.K
Et puer octo dierum circumcidetur vobis t.1.267.a
Vernaculus tuus & pretio emptus circumcidetur t.1.267.a
Et erit teſtamentum meum in carne veſtra t.1.267.d
Et qui non fuerit circumciſus maſculus, & qui non circumciderit carnem præputij ſui octauo die, peribit anima illa de genere ſuo, quia teſtamentum meum interrupit t.1.267.f.268.b
Saræ vna additur littera, ut vocaretur Sarra t.1.268.d
Et procidit in faciem Abraham, & riſit t.1.268.f
Et dixit in corde ſuo: Si mihi centum annorum naſcetur filius, & ſi Sarra nonagenta annorum pariet? t.1.220.d.269.g
Iſmael viuat hic in conſpectu tuo t.1.269.h
Etiam. Ecce Sarra vxor tua pariet tibi filium, de Iſmael autem exaudiui te t.1.269.h
Quem pariet tibi Sarra ſequenti anno t.1.270.g
Tredecim annorum erat Iſmael quando circumciſus eſt to.1.270.g
18. Apparuit illi Deus ad quercum Mambre, ſedente ipſo ante oſtium in meridie. Et reſpiciens oculis vidit, & ecce tres viri ſtabant ſupra illum, & occurrit obuiam illis t.1.222.h.t.4.284.8.336.b
Domine, ſi vtique inueni gratiam ante te, ne prætereas ſeruum tuum: ſumatur aqua, & lauentur pedes veſtri, &c. t.1.222.m.t.4.56
Et feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Sarram, & dixit ei: Feſtina, & conſperge tres menſuras ſimilaginis, & fac ſubcinericia t.1.225.a
Cucurrit Abraham ad boues, & ſumpſit vitulum tenerũ & bonũ, & dedit puero, & feſtinauit facere illum t.2.223.t.d
Abraham tres menſuras offert ſimilaginis, & vitulum vnum t.1.144.a.b.t.4.336.h.i
Et ſubcinericia fecit t.1.145.l
Manducauerunt illi: Abraham autem adſtabat eis ſub arbore t.1.223.e
Vbi eſt Sarra vxor tua? Ecce in tabernaculo t.1.223.f
Reuertar ad te in tempus hoc, in horas, & erit Sarra filium t.1.270.g
Riſit autem Sarra in ipſa t.1.224.a
Defecerunt Sarræ fieri muliebria t.1.364.a
Num celabo Abraham puero meo quæ ego facio t.1.224.a
Clamor Sodomorum impletus eſt apud me. Deſcendam itaque vt videam ſecundum clamorem eorum venientem ad me, ſi conſummabuntur: ſin autem, vt ſciam. t.1.224.b.t.4.204.l.m
Et profecti viri inde, petierunt Sodomam t.1.224.d
Non perdam ciuitatem, ſi fuerint in ea quinquaginta iuſti. t.1.224.e
Venerunt autem duo angeli Sodomam veſpere t.1.226.K
19. Et Lot ſedebat ad portam, & exurrexit obuiam illis, & adorauit in faciem ſuper terram t.1.226.K
Viri ciuitatis Sodomorum circundederunt domum ab infante vſque ad ſenem, totus populus pariter t.1.226.l
Sunt autem mihi duæ filiæ, educam eas ad vos, &c. t.1.226.m
Et attraxerunt Lot in domum, & oſtium clauſerunt, & percuſſerunt illos cæcitate, vt etiam oſtium domus non reperirent t.1.227.a
Sunt tibi hic generi, aut filii, aut filiæ? educ de loco iſto, quia perdemus nos locum iſtum t.1.227.b
Et quando eduxerunt eum foras, dixerunt: Ne reſpexeris retrorſum t.1.227.b
Pluit Dominus à Domino t.4.116.g
Et vxor eius reſpexit retro, & conuerſa eſt in ſtatuam ſalis t.2.227.d
Pater noſter ſenior eſt, & nemo eſt ſupra terram qui ingrediatur ad nos, &c. t.2.222.7.d
20. Miſit Abimelech rex Gerarum, & accepit Sarram: & dixit ei in ſicte Deus: Ecce tu morieris propter mulierem t.1.229.g
Et ego cognoui quoniam puro corde feciſti hoc: propter hoc non ſum paſſus te tangere illam t.1.229.a
Peperit vxor eius & ancilla eius, quas ante concluſerat Deus propter Sarram t.1.229.l
21. Riſum mihi fecit Dominus, quicumque enim audierit, congratulabitur mihi t.1.231.b
Quis annunciabit Abrahæ quoniam lactet infantem Sarra? t.1.231.
Fecit Abraham conuiuium qua die ablactatus eſt Iſaac t.1.231.e
Eiice ancillam, & filium eius, non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac t.1.131.d.272.e.t.796.t.5.282.f
Omnia quæcumque dixerit Sarra, audi vocem eius, quoniam in Iſaac vocabitur tibi ſemen t.1.231.c.t.5.182.f
22. Tentauit Deus Abraham t.1.232.f
Et dixit ad eum: Abraham, Abraham. Accipe filium dilectiſſimum, quem diligis Iſaac, & vade in terram excelſam, & offeres mihi illum in holocauſtum in vno montium quem tibi dixero t.1.133.h.K.t.5.399.K
Exurgens autem diluculo ſtrauit aſinam ſuam, & ſumpſit ſecum duos pueros, & Iſaac filium ſuum, & conciderit ligna ad holocauſtum t.1.233.l.t.5.595.K
Et ſurgens abiit, & venit ad locum quem dixerat ei Deus, die tertia t.1.143.e.233.l
Et die tertia reſpiciens Abraham oculis ſuis, vidit locum à longè t.1.233.m.t.5.399.l
Sedete hic cum aſino: ego & puer pertranſibimus vſque illuc: & cùm adorauerimus, reuertemur ad vos t.1.233.m.234.g.t.5.397.m
Accepit autem ligna holocauſti, & impoſuit Iſaac filio ſuo t.1.234.h.t.5.400.g
Dixit autem Iſaac: Pater. Qui dixit: Quid eſt fili? Addidit Iſaac: Ecce ignis & ligna, vbi eſt ouis ad holocauſtum? Reſpondit ei: Deus prouidebit ſibi ouem ad holocauſtum, fili. t.1.234.h.t.t.4.191.K.336.i.t.5.201.K
Cùm veniſſent ad locum, ædificauit altare, & deſuper ligna compoſuit. Cúmque colligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum ſuper ſtruem lignorum t.5.400.g
Et dixit angelus: Abraham, Abraham. non inuicias manum tuam in puerum, neque facias ei quidquam. Nunc enim cognoui quia times tu Deum & non pepercisti filio tuo dilectiſſimo propter me to.1.234.l.to.4.480.K.m

Digitized by Google

Et reſpiciens Abraham oculis ſuis, vidit, & ecce aries vnus ſuſpenſus cornibus in virgulcis habet t.1.234.m.235 a. t.2.748.b.t.4.336.k.l.t.5.201.K.400.i
Et vocauit nomen loci illius, Dominus vidit: vt dicant hodie; In monte Dominus apparuit t.1.235.b
Profectò benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo ſemen tuum t.1.335.b
In ſemine tuo benedicentur omnes gentes t 290.b 636.m
23. Et ſurrexit Abraham à mortuo t.1.236 e
24. Et vocauit Abraham puerum ſeniorem domus ſuæ t.1 239.d
Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te per Deum cœli & terræ, &c. & conſtrinxit eum, vt non acciperet vxore Iſaac filio ſuo de ſemine Chananæorũ t.1.239.e
Attende tibi, ne reuoces filium meum illo. Quòd ſi noluerit tecum venire mulier in terram hanc, purus eris à iuramento hoc t 1.240.e
Et ſurgens puer profectus eſt in Meſopotaniam: & occurrit ei Rebecca, habens hydriam ſuper humerum, virgo ſpecioſa valde, quam vir non cognouerat t.1.240.d.e.f
Deſcendit autem ad fontem, & impleuit hydriam, & aſcendit t.1.140.e.f.172.
Et accepit puer inaures aureas ſingularum drachmarum, & duas virias dedit in manus eius, decem aureorum pondus eorum t 1.340.d.241 g.274.174.h.i
Non comedam donec loquar ego verba mea t.1.251.h
Et proferens vaſa argentea & aurea, & veſtem, dedit Rebeccæ t.1.242.i.274.a
Rebecca vocata non fecit moram, & venit ad ſponſum ſuper camelos t.1.242.b
Eſto in millia millium, & ſemen tuum poſſideat aduerſariorum ciuitates t.1.274.i
Exiuit Iſaac exercere ſe in campum ad meridiem t.1.272.e l.24 h.264.f.t 2 901.K
Videns Rebecca Iſaac deambulantem, deſcendit à camelo, & caput ſuum pallio obnubere cœpit t.1.242.h
25 Dedit Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac: filiis autem concubinarum largitus eſt munera t.1.141.m
Et mortuus eſt Abraham in ſenectute bona t.1.303.d
Duæ gentes in vtero tuo ſunt, & duo populi ab vtero tuo ſeparabuntur, & populus populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori t.1.124.b.t.277.h.t.2.1063 g
Iſaac duos filios habuit, Eſau & Iacob. Eſau venator fuit, & homo agricola: Iacob vero ſimplex habitabat in tabernaculis t.5.400 k
Iſaac diligebat Eſau, eo quòd de venationibus illius veſceretur: ſed Rebecca diligebat Iacob t.5.400.l
Iacob dedit Eſau cibum quem ſibi coxerat t.4.18.e
26. Dixit Iſaac de Rebecca: Soror mea eſt t.1.278.l
Et fodit Iſaac puteos aquæ, & litem fecerunt paſtores Gerarorum, & fodit alium puteum, & vocauit eum Inimicitias, & fodit puteum alium, & vocauit nomen eius Latitudo t.1.278.m. & ſeq. t.3. 1. 2.
27 Vade affer mihi de venatione tua, vt manducem t.5.202.i
Eſau dum in venatione agreſti moratur, mater inſtruit Iacob vt benedictionem percipiat t.5.400 m
Arceſſit Iacob ad oues, & accepit inde duos hædos teneros & pulchros, & attulit matri: quæ fecit edulia ſicut amabat pater eius t.1.326.K.t.5 256.K 401.a
Et accipiens Rebecca ſtolam Eſau filij ſui ſenioris pulchram, induit eam Iacob filium ſuum iuniorem t.1.326.l.t.2.990.m.t.5.401.d
Et pellibus hædi circumdedit manus eius, & colli nuda protexit t.5.401.e
Attulit Iacob patri cibum, & panes quos coxerat: & cum comediſſet, obtulit ei vinum t.5.5.401.d.e
Quid eſt hoc, quod tam citò inuenire potuiſti fili mi? Reſpondit Iacob: Quod tradidit Dominus Deus tuus in manus meas t.1.364.e.d.t 202.K
Ipſa quidem vox, vox Iacob: at manus, manus Eſau. Et odoratus eſt odorem veſtimentorum eius t.1.327.a
Et benedixit ei, dicens, Ecce odor filij mei tamquam odor agri pleni, cui benedixit Dominus, &c. t.1.34.44.l.284.a.325.k.364.e.t.4.431.a
Et vt egreſſus eſt Iacob à facie Iſaac patris ſui accepta benedictione, Eſau ſenior frater aduenit t.1.32.7.b
Frater tuus veniens cum dolo accepit benedictionem tuam t.1.327.b
De pinguedine terræ erit bene dictio tua, & à rore cœli à ſummo: ſuper gladium tuum viues, & ſeruies fratri tuo. Erit autem cum depoſue is & ſolueris iugum illius è collo tuo t.1.326.d.328.a.t.2.862.t.895 a.t.5.256.l.m.
Et dixit Rebecca ad Iacob: Ecce Eſau frater tuus minitatur tibi occiderete: audi ergo vocem meam t.1.251.i.K.328.b.t.4.15.k.t.5
Fuge in Meſopotamiam ad Laban fratrem meum, & habitabis cum eo dies paucos t.1.357.g.358.k.l
Et mittam ad te, & accerſam te inde t.1.357.K
28. Ne accipias vxorem de filiabus Chananæorum, ſed ſurgens vade in Meſopotamiam in domum Bathuel, & accipe tibi inde vxorem a filiabus Laban t.1.357 g.t.5.231.m
Vt ſis in conuentus gentium t.1.357.k
Tulit Iacob lapidem, & ſuppoſuit capiti ſuo: viditq; in ſomnis ſcalam, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes, & Dominum innixum ſcalæ t.1.332.e.t.4.384.h.337.a.t.5.402.a
Erexit Iacob columnam, & vnxit eam oleo t.1.335.b
29. Et eleuans Iacob pedes, abiit: & vidit, & ecce puteum in agro t.1.352.e
Et venit Iacob ad Laban, & oues eius pauit t.1.332.e
Lia oculis infirmior erat, Rachel autem pulchra aſpectu, & decora facie: & dilexit eam Iacob t.2.336.b
Et accepit Iacob duas vxores, Liam, & Rachel t.2.494.l
30. Accepit Rachel mandragoras à ſorore ſua Lia, quas attulerat ei Ruben primogenitus t.2.1057.e
Reddidit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo t.5 417.d
Et dixit illi Laban: Quid tibi dabo? t.1.332.d
Erat Iacob paſtor ouium t.1.241.h.335.a.l
Accepit Iacob virgam ſtyracinam viridem, & nuceam, & platani & decorticauit eis cortices albas, & appoſuit eas in canalibus concharum aqua t.1.332.d.357.k.432.d
31. Reuertere in terram patris tui, & in gentem tuam & ego ero tecum t.1.335.a
Dixerunt Lia & Rachel: Numquid eſt nobis portio aut hereditas in domo patris noſtri? nonne ſicut alienæ æſtimauit eos? Vendidit enim nos, & deuorauit pretium noſtrum t.1.431.a b
Si annuntiaſſes mihi, emiſiſſem te cum lætitia & tympanis t.1.432.a
Cognoſce ſi quid tuorum eſt apud me. Et quæſiuit Laban, & nihil ſuum inuenit apud Iacob. t.1.335 e.336.a.357.l.t.2.741.h.t.4.37 b
Furata eſt Rachel idola patris ſui, & abſcondit ea in ſtramento cameli, & ſedit ſuper ea, & dixit patri: Non poſſum ſurgere coram te t.1.336.c.358.l.t.4.37.b
32. Vidit Iacob caſtra Dei, & obuiauerunt ei angeli Dei t.1.338. K
Relictus eſt autem Iacob ſolus, & luctatus eſt cum Deo t.1.339.e.t 4.107.l 284.k.t.5.402.i
Et videns quia inſuperabilis erat, tetigit latitudinem femoris eius, & obſtupuit neruus eius t. 1 339.d.t.2.784.f.t.4 337.a.t.5.40,e.d
Dixitque ei: Dimitte me, iam enim aſcendit aurora t. 5. 401.e
Reſpondit Iacob: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi t.5.402.f.
Non vocaberis vltra Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum t. 4. 284.i. 402.f
Vidi Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Et continuo ortus eſt ei ſol t. 2.779.f
Et claudicauit a femore ſuo. Propter hoc non manducant filii Iſrael neruum vſque ad diem hanc t.1.339.d.357.K.l.2.784.t.5.403.g
3. Progrediens Iacob in occurſum Eſau adorauit ſepties pronus in terra t.1.338.l.t.253.l
4. Egreſſa eſt autem Dina filia Liæ vt cognoſceret filias indigenarum, & Sychem Heuæus accipiens eam dormiuit cum illa t.1.342.h.242.e
5. Et ſurgens aſcendit in locum Bethel t.1.341.i
Accepit Iacob deos alienos, & inaures eorum, & abſcondit ea ſub terebintho t.1.342.i.k
Mortua eſt Rachel, & ſepulta eſt in via Ephrata, hæc eſt Bethleem. Et ſtatuit Iacob columnam ſupra monumentum eius t.1.342.K.m

Digitized by Google

Index Locorum

Beniamin filium doloris mei t.2.414.k
Et appoſitus eſt ad gentem ſuam t.2.235.c.d.
37. Iacob amabat Ioſeph pluſquam cæteros filios, & fecit ei tunicam variam t.1.371.d.e
Somniauit Ioſeph quòd manipulus ſuus ſtaret erectus, & manipuli fratrum conuerſi adorarent manipulum ſuum t.1.371.e.t.2.784.e
Nunquid regnando regnaturus es ſuper nos? t.1.371.f
Vidit & aliud ſomniũ, quod ſol & luna & vndecim ſtellæ adorarent eum. Et obiurgauit illũ pater eius, dicens: Numquid venientes veniemus ego & mater tua & fratres tui, & adorabimus te ſuper terram? t.2.371.f.372.a
Miſit eum Iacob ad fratres, vt videret ſi rectum eſt fratribus & ovibus t.1.372.c.d
Et venit in Sychem: & inuenit eum homo errantem in agro t.1.372.c.d.e
Et perrexit Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothaim t.1.364.a.372.e
Et præuiderunt eum de longè venientem, antequam appropiaret ad illos: & inſamebant vt occiderent eum t.1.372.f
Ecce ſomniator ille venit: nũc ergo venite & occidamus eum & videbimus quid proderunt ſomnia illius t.1.372.f
Et exuerunt eum tunicam variam, & proiecerunt eum in lacum ſiccum, qui aquam non habebat t.1.374.g.494.m
Et ecce negotiatores Iſmaelitæ veniebant ex Galaad, qui deferebant aromata & reſinam t.1.373.k
Venite vendamus eum Iſmaelitis: at manus noſtræ non ſint inſectæ ſuper eum t.1.k.m
Et reſtrierunt tunicam eius ſanguine hædi tom.1.374.g.374.k
Sciditauntem Iacob veſtimenta ſua, & flebat filium ſuum dies multos t.1.374.k.l
38 Accepit Thamar annulum à Iuda, & monile & virgam t.3.46.e
Iudas geminos filios ſuſcepit ex nuru ſua Thamar t.1.494.l
Iuſtificata eſt magis Thamar, quam ego t.4.411.l
Quid manus alterius pueri in partu præmiſſa, coccum ligatum, reducta manu, vox obſtetricis gemina, quòd prior altere exiret, ſepem alter incideret; & cur prius Phares, poſtea Zaram ex vtero matris exierit t.3.47.g.& ſeq.
39. Ductus eſt Ioſeph in Ægyptum & emptus à præpoſito coquorum t.1.375.f.
Iniecit oculos uxor domini eius in Ioſeph, & dixit illi: Dormi mecum t.1.377.g.h.k.t.5.225.a.b
Si dominus meus non ſcit præter me aliquid in domo ſua, & omnia quæcumq; habet dedit in manus meas, neq; ſubtractum eſt a me quidquam præter te, quia vxor illius es, quomodo faciam verbum hoc malum, & peccabo coram Deo? t.1.312.e.t.4.54.e
Et relinquens veſtimenta ſua in manibus eius, fugit t.1.377.l.378.g.t.5.225.b.c
40. De duobus eunuchis Pharaonis, & ſomniis eorum t.1.379.f.380.a
Memor eſto mei per temetipſum, cum tibi bene fuerit, & facies mecum miſericordiam, & memor eris mei t.1.380.d
41. Vidit Pharao ſomnium. Septem iuuencæ aſcendebãt de flumine, viſu decoræ & pingues corpore, & aliæ ſeptẽ vitulæ viſu deformes ac ieiunæ corpore, poſt illas iuuencas aſcendebant de flumine: & viſa ſunt hæ vitulæ tenues atq; exiles deuorare illas quæ præſtabant & forma & gratia. Et ſeptem ſpicæ pingues, electæ & bonæ de terra ſurgebant: & poſt eas ſeptem ſpicæ exiles & vento corrupta ac marcida, quæ deuorabant ſeptem ſpicas vberes ac plenas t.1.383.f.384.a & ſeq.t.4.53.d
Septem vaccæ bonæ, ſeptem anni ſunt: & ſeptem ſpicæ ſeptem anni ſunt t.1.383.f.484.a.t.53.d.e
Et accipiens Pharao annulum de manu ſua, inſeruit eum ſuper manum Ioſeph: & induit eum ſtola byſſina, &c. t.1.384.d
Et aperuit Ioſeph vniuerſa horrea, & vendebat Ægyptiis: & illos oppreſſerat fames t.4.53.b.7.m
Et omnes regiones venerunt in Ægyptum ad Ioſeph emere t.1.384.f
42. Vt quid pigri eſtis? ecce audiui quia frumentum eſt in Ægypto t.1.386.m.387.f
Ne contingat eum infirmitas t.1.387.a
Præcepit Ioſeph reddere argentum vniuſcuiuſq; in ſaccum, &c. Et imponentes triticum ſuper aſinos ſuos, &c. t.1.387.a
43. At fames inualuit ſuper terram t.1.389.g
Deducite homini dona reſinæ & mellis, intenſum & guttam, ſtacten & nuces: & argentum duplex accipite in manibus veſtris t.1.389.h.i
Et Beniamin fratrem ſuum ex eadem matre t.1.39 K
Argentum vniuſcuiuſque in ſacculis noſtris inuenimus t.1.390.g
Argentum veſtrum probatum habeo t.1.390.h
Parauerunt autem dona, donec intraret Ioſeph meridie to.1.390.i
Sanus eſt pater veſter ſenior? Reſpondent illi: Sanus eſt pater noſter, puer tuus. t.1.390 k
Hic frater veſter eſt iunior? Et ingreſſus in promptuarium plorauit, & lauit faciem ſuam t.1.390.m.391.a
Quinque partes tribuit Ioſeph Beniamin fratri iuniori, ſingulas reliquis fratribus t.2.1088.g
Biberunt autem, & inebriati ſunt pariter cum eo t.1.291.d
44. Implete ſaccos hominum eſcis, & iniicite vniuſcuiuſq; argentum in ore ſacci: & ſcyphum meum argenteum inicite in ſaccum iunioris t.2.193.g
Et deducent ſerui tui ſenectutem patris noſtri cum triſtitia ad inferos t.1.393.l
45. Emitte omnes à me. Et emittens vocem cum fletu: Ego ſum, inquit, Ioſeph, adhuc pater meus viuit? t.1.365.a
Nolite meſti eſſe, neque vobis durum videatur quoniam huc me vendidiſtis ad vitam veſtram miſit me Deus ante vos. t.1.395.c.d.e
Dedit autem Ioſeph eis currus, & omnibus duplices ſtolas, & Beniamin dedit trecentos aureos & quinque ſtolas t.1.396.b.c.d
Et dixit illis Ioſeph: Nolite iraſci in via t.1.396.e.f
Et aſcenderunt de Ægypto, & venerunt in terram Chanaan ad Iacob patrem ſuum, & nunciauerunt ei dicentes: Quia Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe eſt princeps totius terræ Ægypti t.1.397.g
Et expauit mente Iacob, non enim credebat eis t.1.397.h
46. Et eleuans ſe Iſrael venit ad puteum iuramenti, immolanſq; hoſtiam Deo t.1.398.l
Ioſeph immittet manus ſuas ſuper oculos tuos t.1.399.a.400.a.b
Filii autem Ioſeph qui facti ſunt ei in Ægypto, animæ nouem t.1.96.i
Omnes animæ domus Iacob quæ deſcenderunt in Ægyptum ſeptuagintaquinque t.1.271.399.b.t.2.755.e.901.g
At Iudam miſit ante ſe ad Ioſeph, vt occurreret illi. to.1.400.a
Abominatio eſt Ægyptiis omnis paſtor ouium t.1.142.i.430.k & ſeq.
47. Dies annorum vitæ meæ pauci & mali t.1.15.h.53.b.195.a
Et nos, & terra noſtra tui erimus: eme nos in ſeruitutem regiam, & præbe ſemina, ne pereunte cultore redigatur terra in ſolitudinem t.4.53.b
48. Extendens Iſrael manum dexteram, impoſuit ſuper caput Ephraim qui erat iunior, & ſiniſtram ſuper Manaſſem primitiuum Ioſeph: & ita immutans manibus benedixit eis t.1.402.i.k.413.l.t.2.1002.i
Deus qui paſcit me à iuuentute mea t.1.884.d
Scio fili, & hic erit in populum, & hic exaltabitur: ſed frater iunior maior illo erit t.2.1002.i
Ego do tibi Sichimam, præcipuam (vel magnificã) ſuper omnes fratres tuos, quam accepi de manibus Amorrhæorũ in machæra mea & ſagitta (vel, arcu) t.1.405.g.t.2.77.g
49. Rubẽ primogenitus meus, &c. durus & temerarius affeciſti contumelia, non effluxeas ſicut aquas, aſcendiſti in cubile patris tui, & polluiſti torũ quo aſcẽdiſti t.1.404.a.c.405.k.l
Simeon & Leui cõſummauerunt iniquitatem propoſiti ſui. in conſilium eorum non veniat anima mea: quoniam in ira ſua occiderunt homines, & in cupiditate ſua (vel furore ſuo) ſubneruauerunt taurum t.1.404.t.405.h.i.t.2.784.f
Maledictus furor eorum, quia pertinax t.1.344.i
Diuidam eos in Iacob, & diſpergam illos in Iſrael t.1.405.K.t.2.784.f.
Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua ſuper dorſum inimicorum tuorum t.1.406.g.t.3.252.i
Adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda: ex germine fili mi aſcendiſti: recumbens dormiſti ut leo, quis ſuſcitabit eum? t.1.573.h.406.i.m.t.2.910.g.107.f.1098.a

Nam deficiet princeps de Iuda t.1.435.b
Donec veniat cui repoſitum eſt: & ipſe eſt expectatio gentium t.1.373.b.106.m
Alligans ad vitem aſinam ſuam, & ad palmitem pullum aſinæ ſuæ t.407.b
Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ anabola dium ſuum t.1 373.h.407.e
Hilares oculi eius præ vino, & dentes candidiores quàm lac. t.1.407.e.t.2.1028.g
Zabulon iuxta mare habitabit, & ipſe ſocius acceſſus nauiũ, & pertendet vſque ad Sidonem t.1.408.a.e
Iſſachar bonum concupiuit, requieſcens inter medias ſortes, & & vidẽs terrã quia pinguis, ſuppoſuit humerum ſuũ ad laborandum, & factus eſt vir agricola t.1.408.e
Dan iudicabit populum ſuum tamquã vna tribus in Iſrael, & factus eſt Dan ipſi ſerpens in via, ſedens in ſemita, mordens calcaneũ equi, & cadet eques retrorſum: ſalutẽ expectans à Domino. t.409 h i.k.561.t.2.760.d.e.761.K.762.g
Gad, tentatio tentabit eum, & ipſe tentabit eum ſecus pedes. t.1.410.g
Aſer, pinguis eius panis, & ipſe dabit eſcam principibus. t.1.410.i
Nephthalim vitis remiſſa, porrigens in germine decorem. t.1.344.f.411.a
Filius meus amplíatus, Ioſeph filius amplíatus, Zelo appetitus, filius meus adoleſcentior ad me reuertere. In quem conſilia conferentes maledicebant, &c. propter benedictionẽ vberũ & vuluæ, benedictionẽ patris tui & matris tuæ, præualuit ſuper benedictiones montium manentiũ, & deſideria colliũ æternorum. t 344.f.373.h.421.e.f.412.a. & ſeq. t.2 785.t.792 e.t.5.113.e
Beniamin lupus rapax, manè comedet adhuc, & ad veſperam diuidet eſcam t.1.414.a

Ex Exodo.

1. Erant autem omnes animæ de Iacob quinque & ſeptuaginta. t.2.901.g
Quantò amplius filii Iſrael opprimebantur ab Ægyptiis, tantò amplius multiplicabantur t.5.429.e
Mulieres Hebrææ priùs pariunt quàm veniant obſtetrices. t.2.364.b
2. Cùm natus eſſet Moyſes, abſconditus eſt menſibus tribus t.5.403.l
Fecit ei mater fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice, & poſito intus infante, poſuit eum in carecto ripæ fluminis t.5.403.m.404.g
Filia Pharaonis videns fiſcellam in papyrione, ſuſtulit inde Moyſen t.5.404.b
Interfecit Moyſes Ægyptium, & fugax factus eſt de terra Ægypti t.1.155.e
3. Moyſes paſcebat oues Iethro t. .142.i
Apparuit Dominus Moyſi in flamma ignis in rubo. t.4.284.i
Rubus ardebatur, & non exurebatur t.2.784.b.t.4.230.d t.5.404.i
Tranſiens videbo viſum hoc magnum t.1.338.i.t.2.1007.d t.4.397.e
Ne appropinques huc: ſolue calceamentum pedum tuorum. t.1.276.d.358.i.363.a.t.2 938.K.1038.c.t.3.57.d.129.f.t.4.416.g.t.5
Locus in quo ſtas, terra ſancta eſt t.5.243.g.404.i
Quis ſum ego, vt vadam & educam populum à regis poteſtate? Reſpondit Dominus: Ego ero tecum t.5.201.l
Quod eſt nomen tuum? Reſpondit ei: Ego ſum qui ſum, & dices: Qui eſt, miſit me ad vos. t.1.94.e.t.2.786.g.t.4.91.g t.5.201.l
Reducam vos in terram Chananæorum & Chetæorum, & Amorrhæorum, & Iebuſæorum, & Cinæorum, & Cenezæorum t.2.781.g
Viam trium dierum ibimus, & immolabimus Domino Deo noſtro t.1.144.a
4. Proiecit Moyſes virgam, & facta eſt ſerpens, & fugit ab ea: & apprehendit caudam ſerpentis, & facta eſt virga t.2.894.h t.4.332.l.t.5.404.m.405.a
Miſit Moyſes manum ſuam in ſinum, & protulit eam, & facta eſt manus eius ſicut nix. Iterum miſit in ſinum, & protulit eam, & erat ſicut caro humanæ ſpeciei. t.4.79.l.t.5.405.b.e
Precor Domine, non ſum idoneus ante heſternam & nudiuſtertiam diem, neque ex quo cœpiſti loqui ſeruo tuo. t.1.265 b t.2.857.m
Ego aperiã os tuum, & inſtruã te quid debeas loqui. t.202.g
Occurrit Dominus Moyſi reuertenti in Ægyptum, & volebat interficere eũ. Tulit illico Sephora acutiſſimã petram, & circumcidit carnem præputii filii ſui, tetigitque pedes eius, & dixit: Sponſus ſanguinum tu mihi es t.5.405.c. & ſeq.
5. Viam trium dierum ibimus, & immolabimus Deo noſtro ſicut dixit nobis to.1.231.m
7. Poſui te in Deum regi Pharaoni to.1.135.f.to.2.286 f
Proiecit Moyſes virgam, & ſerpens factus eſt, qui deuorauit ſerpentes Ægyptiorum to.4.79.k
8. Hic digitus Dei eſt to.4.91.h
Abominationes Ægyptiorũ ſacrificabimus Domino Deo noſtro to.1.430.k
9. Ad hoc ipſum te excitaui, vt oſtendam in te virtutem meã, & annuncietur nomen meum in vniuerſa terra. t.2.1044.k
12. Menſis hic vobis initium menſium: primus eſt vobis in menſibus anni t.2.5.t.d.192.b
Agnus ſine macula, mundus, maturus, maſculus, anniculus erit vobis: & occidet eum omnis ſynagoga ad veſperum. t.1.223.d.t.2 748.b.t.4.307.h
Et ſument de ſanguine eius, & ponent ſuper duos poſtes, & ſuper limen oſtii domus t.4.308.i.k
Et comedent carnes hac nocte aſſas igne, & azymos panes cum herbis amaris t 4.301.g.t.5.26.f
Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus t.3.150.a.e
Et manducabitis agnum in paſcha feſtinantes. t.1.307.l.144.d.t.2.790 k.t.4.307.l
Et pertranſibo in terram Ægyptiorum in nocte illa, & percutiam omnem primitiuum in Ægypto ab homine vſque ad pecus, &c. Et erit dies hic vobis memorabilis & ſolemnis, & diem feſtum agetis cum Domino t.4.308.g.h
Septem diebus azyma comedetis, quando celebrabitis paſcha t.5.75.g.
Et faciet paſcha Domino Deo tuo quartodecimo die menſis primi t.4.307.l
Et poſtquam fecerunt Iudæi paſcha, circa mediam noctem Dominus percuſſit omnem primitiuum in terra Ægypti. t.2.945 k.t.4.308.g
Petierunt ab Ægyptiis vaſa aurea & argentea, veſtemque plurimam, & ſpoliauerunt Ægyptios t.1.261.l
Coxerunt conſperſum quod extulerant de Ægypto, ſubcinericia facientes azyma t.1.145.l.146.i
Et tranſierunt filii Iſrael ex Ægypto. t.5.74.f.75.g
13. Cùm induxerit te Dominus in terram Chananæorũ, ſicut iurauit patribus tuis; & dabit tibi, ſolles omne quod aperit vuluã maſculinum, & ſanctificabis Domino. t.1.147.a. & ſeq.
Omne quod aperit vuluã de armentis & de pecoribus quæ ſunt tibi, maſculinum ſanctificabis Domino t.1.150.g
Omne quod aperit vuluam aſinæ, mutabis oue, ſi autem non mutabis, redimes t.1.132.f.153.g
Præibat illos Deus per diem in columna nubis, noctu autem in columna ignis t.2.906 k.t.4.284.i.556.i.t.5.22.e
14. Quid clamas ad me? t.2.1054.d
Ingreſſi ſunt filii Iſrael per medium ſicci maris: & aqua eis erant quaſi prò muro à dextris & à ſiniſtris t.5.406.b
15. Equum & aſcenſorem proiecit in mare t.1.361.l
Dextra tua Domine glorificata eſt in virtute, dextra manus tua Domine confregit inimicos t.4.256.h.257.d
Miſiſti ſpiritum tuum, & operuit eos mare t.4.345.b
Inducens plantabis eos in mõtem hereditatis tuæ, in præparatum habitaculum tuum t.2.782.h
Accepit autem Maria propheteſſa ſoror Aaron tympanum in manu ſua t.4.559.i
Venerunt filii Iſrael in Marath, & non potuerunt bibere aquã de Marath, quia fons erat amariſſimus: miſit autem in eum Moyſes lignum & factus eſt dulcis. t.4.345.c.359.h 421.a.t.5.45.a.b.406.i.d

Digitized by Google

Venerunt autem in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum & ſeptuaginta arbores palmarum t.4.438.c.t.5.54.c.406.d
16. Ecce ego pluam vobis panes de cælo t.5.201.k
Ecce ſuper ſuperficiem deſerti minutum & contuſum in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram. t.1.435.a
Et videntes filii Iſrael manna, ignorabãt quid eſſet. t.5.201.k
Hic eſt panis quem dedit vobis Dominus manducare: verbum quod ordinauit Deus t.1.435.a.t.5.201.l
Et non abundauit neque ſuperfuit ei qui multum: & ei qui minus, non defuit: & collegerunt per ſingula capita gomor, id eſt menſuram t.1.440.b.c
Nullus relinquat ex eo in mane t.1.435.e.f
Et non audierunt Moyſen, ſed reliquerunt quidam ex eo in mane, & manna vermiculis ſcatere cœpit, & computruit. t.2.673.t.674.g.t.5.44.g
Quando incalebat ſol, manna liqueſcebat t.1.435.e.f
Filii Iſrael comederunt manna in deſerto quadraginta annis, quouſque venirent ad terram repromiſſionis. t.5.43.m.44.g.376 k
17. Accipe in manu tua virgam, qua percuſſiſti flumen, & percuties petram, & exibit ex ea aqua, & bibet populus. t.2.740.c.t.4.369.a.b.t.5.379.b.t.5.289.a.b
Quando eleuabat Moyſes manus, prævalebat Iſrael: quando autem remittebat manus, prævalebat Amalec. at manus Moyſi graues t.2.782.g.865.a.t.5.72.b
19. Et portaui vos tanquam ſuper alas aquilarum, & adduxi vos ad me t.4.282.b
Et lauabat veſtimenta ſua, & caſtificabatur per triduum ad ſacrificium t.4.38 d
20. Honora patrem & matrem, vt longæuus ſis ſuper terram. t.2.780.d
Populus videbat voces Domini t.36.a
21. Seruus Hebræus ſex annis ſeruiet tibi, & ſeptimo anno exiet à ſeruitio t.2.887.a.894.m.908.a.b
Dilexi Dominum meum, & vxorem & infantes: non abibo liber t.1.441.k
Et aurem ſerui pertundet ſubula t.2.988 d.e
22. Si pecuniam ſic mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec impones illi vſuram t.2.592.b
Quod ſi pignus acceperis veſtimentum proximi tui, ante ſolis occaſum reddes illud, ne nudate appareat turpitudo. t.2.592.d
Si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. t.2.592.e
Decimas tuas & primitias tuas non tardabis offerre. t.1.151.e
23. Primitias frugum terræ tuæ, primo tempore anni offeres t.1.157.b
Non coques agnum (vel hædum) in lacte matris ſuæ. t.1.115.l.t.5.406.
24. Accipiens Moyſes dimidiam partem ſanguinis, miſit in crateras, dimidiam autem ad altare effudit t.1.436.f & ſeq. 437.k.& ſeq.
25. Et facies arcam teſtimonii de lignis imputribilibus: & deaurabis eam auro puro intus & foris: & facies ſupportatoria immobilia t.1.173 k
Duos quoque Cherubin aureos facies t.2.856.c
Impones propitiatorium ſuper arcam deſuper, & in arca teſtimonium quod dabo, & innoteſcam tibi inde, & loquar tibi deſuper t.1.356.a
Et facies candelabrum de auro mundiſſimo t.2.856.e
27. Luceat ſemper lucerna in tabernaculo teſtimonii coram Domino t.1.996.b.c
28. Et facient veſtes ſanctas Aaron & filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi: & ipſi accipient aurũ, & hyacinthũ, & purpuram, & coccũ, & byſſum, & facient ſuperhumerale ex byſſo retorta, opus contextum varietatis. Et facies rationale iudicii opere, & pones in eo duodecim lapides pretioſos circumdatos & colligatos auro, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael t.4.125.130 131.132.
Et facies illis braccas lineas, vt tegant turpitudinem carnis ſuæ, a lumbis vſque ad femora erunt: & vtentur eis Aaron & filii eius quando ingredientur tabernaculum teſtimonii, vel quando appropinquant ad altare, vt miniſtrent in ſanctuario t.4.14.a
30. Dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino, dimidium ſicli iuxta menſuram templi. t.1.439 f.440.a.442.i.k t.3.73.c
31. Et dedit Deus Moyſi in monte Sina duas tabulas lapideas ſcriptas digito Dei t.4.256.K.t.5.525.l
32. Surge, & fac nobis deos qui præcedant nos. Dixitq; ad eos Aaron: Tollite inaures aureas quæ ſunt in auribus mulierũ veſtrarum, &c. & conflatum eſt vituli caput. t.1.444.f.445.g
Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere t.1.534.i
Indignatus Moyſes proiecit de manibus ſuis duas tabulas digito Dei ſcriptas, & confregit eas ſub monte. t.1.182.g.445.h.t.4.559.l
Occidit vnuſquiſq; fratrẽ ſuum, & vnuſquiſq; proximũ ſuũ &c. & ceciderunt in die illa tria millia hominũ. t.1.446.g
Si quis peccauerit ante me, delebo eum de libro meo. t.3.299.b
33. Demonſtra te mihi t.2.807.a
Ego antecedam te nomine meo, & vocabo in nomine meo Dominum in conſpectu tuo t.4.218.l
Miſerebor cui miſerturus ero: & miſericordiam præſtabo cui miſericordiam præſtitero t.3.500.g
Non poteris videre faciem meam, non enim videbit homo faciem meam, & viuet. t.1.307.c.t.2.806.l.957.h. & ſeq.t.4.284.k
Ecce locus apud me, ſtabis in petra: & cum tranſierit gloria mea, ponam te in cauerna petræ, & protegam te dextera mea donec tranſeam: & tollam manum meam, & videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris. t.2.806.l.t.4.258.d.e
Poſui manum meam ſub tegumento petræ t.4.258.e
34. Non coques agnum in lacte matris ſuæ t.4.430.l
Velamen ponebat Moyſes ſuper faciem ſuam, ne in eam filii Iſrael intenderent, & perturbarentur ob fulgorem eius t.2.1040.i.t.5.408 l

Ex Leuitico.

1. Excoriantes hoſtiam, diuident illam per membra, & holocauſtum offerent t.2 157.m
7 Offeres ſacrificium primitiuorum frugum in igne. t.2 257.k
9. Egreſſus ignis a Domino, & conſumpſit vniuerſa quæ erant ſuper altare holocauſta t.4.81.m
10. Et hircum qui pro peccato, quæſiuit Moyſes, & combuſtus fuerat igne aduenit t.1.448.c.d.t.449.g.h
Quare non manducaſtis quod pro peccato immolatum eſt, in loco ſancto? t.2.1447.f
12. Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus t.5.311 k
14. Si quis leproſus mundatus fuerit, offeret duos paſſeres ſacerdoti: qui immolabit vnum ex illis, & decurrere faciet ſanguinẽ eius in aquas viuas, &c. cum ligno cedrino, lana coccinea, & hyſſopo aſperget ſepties leproſum, &c. t.5.547.h.m
15. Sic timentes facietis filios Iſrael t.3.235.236
16. Præcepit Dominus Moyſi, vt antequam Aaron ingrederetur ſanctuarium, offerret caprum emiſſarium, quem mitteret per hominem paratum, in deſertum, &c. t.5.408 g
Sortem vnam Domino facies, alteram transfretiſſet. t.2.601.a
17. Anima omnis carnis, ſanguis eius t.2.182.c
18. Ecce iſta eſt vita: quoniam qui facit ea quæ legis ſunt, viuet in eis t.2.1059.l.t.2.261.e
19. Eſtote ſancti, quoniam ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter, qui ſegregaui vos ab omnibus gentibus eſſe mihi. t.4.300.k.l.513.e
20. Qui miſcetur mulieri ſedenti in diebus ſanguinis ſui, & fluxum ſanguinis deteperit, &c. t.1.273.g
Dabo vobis terram fluentem lacte & melle t.5.142.a
23. Menſe ſeptimo, vna menſis erit vobis requies in memoriale tubarum, vocata ſancta Domino t.4.338.a.c
Sabbatho humiliabis animam tuam t.3.106.d
25 Septimo anno requies erit terræ. Non ſeminabitis, neque metetis ſpontanea aſcendentia t.5.202 K
Et erunt ſabbatha terræ vobis eſca t.1.449.e
Et mittam benedictionem meam vobis in anno ſexto: & faciet fructus eius in tres annos t.5.102.k
Et viuet frater tuus tecum, pecuniam tuam non dabis illi in vſuram, & in amplius recipiendum non dabis illi eſcas tuas t.2.593.K
26. Et inhabitabo in illis, & deambulabo inter eos. t.2.934.m

Ponam vobis cœlum ſicut æneum, & terram veſtram ſicut ferream   to.1.22.a.456.e.to.4.101.f

Ex Numeris.

1. Numeratio filiorum Iſrael à viginti annis & ſupra. to.1.472.a
Non accipies eos inter filios Iſrael: ſed conſtitues Leuitas ſuper tabernaculum teſtimonij, &c. Alienigena quicunque acceſſerit, morte morietur   to. 4.38.e.f
3. Ecce tuli Leuitas de medio filiorum Iſraël pro omni primogenito qui aperit vuluam, à filiis Iſrael   to.1.152.c.to.4.38.c.to.5 282.b.e
Leuitæ primogeniti & redemptiones ſunt filiorum Iſrael   to.1.154.g.155.n
Mihi enim in quo die percuſſi omne primogenitum Ægypti, ſanctificaui omne primogenitum Iſrael   to.1.155.f.to.5.281.e
8. A viginti quinque annis & ſupra miniſtrabunt Leuitæ in tabernaculo, & à quinquagenario cuſtodes vaſorũ conſtituentur   to.1. 472.n
9. Facies paſcha Domino Deo tuo quartadecima die menſis primi   to. 4. 305. d
10. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles: & erunt tibi ad conuocandam ſynagogam, & promouenda caſtra. Et tuba canetis ſignificationem primam, & promouebunt caſtra, & conſluentur ad Orientem, &c. Et in diebus lætitiæ veſtræ, & in diebus feſtis veſtris, & in neomeniis veſtris concinetis tubis, & in holocauſtis & ſacrificiis ſalutaribus veſtris   to.1.472.d.to.4. 338.a.339.g.m
11. Auferam de ſpiritu qui eſt in te, & ponam ſuper illos, vt tecum ſuſtineant inuentum populi   to. 4. 92.e
12. Et locuti ſunt Maria & Aaron contra Moyſen propter vxorem Æthiopiſſam quam duxerat   to.1.473.i.496.a.to.5.245.a
13. Miſit Moyſes viros ad explorandam terram Chanaan, qui venerunt vſque ad vallem Botrionis, & abſciderunt botrum vuæ, quem duo viri portauerunt in phalange: attulerunt etiam mala punica, & ficus terræ   to.1.473.m.to.4.178.d.to.5 150.e.f
14. Omnes viri qui tentauerunt me hac decima vice, non intrabunt in terram fluentem lac & mel   to. 4.161.a
15. Offeretis oblationem ſeparatam Domino, primitias conſperſionis veſtræ   to.1.151.d
Inuenerunt hominem portantem ligna in die ſabbathi, & obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt   t.5.292.l.293.e
17. Sume tibi baculum nucinum   t.1.514.l
Virga nucina Aaron ſacerdotis repoſita in tabernaculo effloruit. t.5.216.k.241.b 379.i k
19. Si quis mortuum tetigerit, immundus erit   t.1.309.b
20. Præcepit Dominus Moyſi vt indueret Eleazarum veſtibus Aaron patris ſui   t.5.245.c
21. Immiſit Dominus ſerpentes in populum Iudæorũ, & dixit Dominus ad Moyſen: Fac tibi ſerpentem æneum, & pone illũ pro ſigno, & omnis qui fuerit morſus, aſpiciens illum viuet   t.4.260 k.l.t.5.71.g.h
22. Vade, & quæcunque tibi inſpirauero, hæc dices   t.1.459.b
23. Quid maledicam cui non maledicit Dominus?   t.459.e
A ſummis montium conſpiciam eum   t.1.459.e
Moriatur anima mea in animis iuſtorum.   t.1.298.b.459.d t.2.667.d.e.1021.k.t.3.127.b.t.4.327.k.l.
Non vt homo Deus, vt mentiatur: neque vt filius hominis, vt mutetur   t.1.458.h.i
Non eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſrael   t.1.458.l
27. Orietur ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael, & percutiet duces Moab   t.3.28.h.t.5.380.g
Initium nationum Amalech, & ſemen eius peribit   t.1.3.f
27. Et dixerunt filiæ Salphaad ad Moyſen: Date nobis poſſeſſionem in medio fratrum patris noſtri.   t.4.436.l.t.5. 283.m.284.g
28. De donis & datis meis obſeruabitis offerre mihi in diebus feſtis meis   t.1.152.d.562.h
33. Manſiones xlij explicantur t.1.462. & ſeq. & in parte t.2.906.i. & ſeq. t.5.44.K.l.m. 54.e
35. Ciuitates Leuitarum erunt vobis redemptrices   t.1.155.a
Diſponetis vobis ciuitates ad refugium, & erunt vobis refugia, quo refugiat homicida omnis qui percuſſerit animam inuitus   t.1.352.b.c
Vſque ad illud tempus erit in ciuitate refugii homicida ille, donec moriatur ſacerdos magnus   t.1.354.i.355.a

Ex Deuteronomio.

4. Attende tibi, o homo   t.1.93.e.94.f.68.a.t.2.957.i
Ego ſum ignis conſumens   t.1.49.a
Deus noſter ignis conſumens eſt   t.4.102.b
5. Tu autem hic ſta mecum   t.5.242.g
6. Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.   t.4.2.0 313.b.267.k
Loqueris in illis ſedens in domo, ambulans in via, dormiens, conſurgens   t.2.706.h. & ſeq. 707.a. & ſeq.
Non tentabis Dominum Deum tuum   to.5 41.f
8. Attende tibi ne obliuiſcaris Domini Dei tui, &c.   t.1 143.a
9. Vt reſtituat teſtamentum quod iurauit patribus veſtris.   t.1. 143.d
10. Filiis Leui non erit portio neque ſors in medio fratrum ſuorum, quia Dominus Deus pars eorum eſt   t.2 934.b
Circumcidite duritiam cordis veſtri   t.1.266.k.t.2.154.c
12. Attende tibi, ne derelinquas Leuitam per omne tempus quod vixeris ſuper terram   t.2.1033.c
15. Si audieris legem, & cuſtodieris, fœnerabis gentibus multis, tu autem mutuum non accipies.   t.1.327.f.t.2.596.b 704.f.863.d
Princeps eris gentium multarum, tibi autem princeps ex ipſis non erit   t.1.3 8.a
Attende tibi, ne fiat verbum abſconditũ in corde tuo iniquũ.   t.1.98.c.300.e.t.2.883.a.t.4.441.e
Sex annis ſeruiet Hebræus, & ſeptimo anno liberabitur.   t.2. 908.a
16. Iuſtè quod iuſtum eſt perſequeris   t.3.10.a
17. Leget illud omnibus diebus vitæ ſuæ   t.2.780.a
18. Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter de fratribus veſtris: tanquam me, ipſum audietis per omnia quæcunque loquetur vobis. Erit autem, omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe.   t.2. 947.b.t.3.96.i 448.c.537.f
21. Si videris in præda mulierem pulchram forma, & concupieris accipere eam in vxorem, induces eam in domum tuam, trades caput eius: & ſedebit triginta diebus in domo tua, deplorans peccata propria natiuitatis; poſtea intrabis ad eam; & ſi poſtea diſplicuerit tibi, dimittes eam liberam.   t.5. 281.c.d
Si fuerint vni homini duæ vxores, vna earũ amabilis, altera odibilis: & pepererint ei ambæ, non poterit primitiuũ filiũ amabilis in hereditatis inſtitutione præponere primitiuo filio odibilis, cùm ſciat odibilis filium primitiuum eſſe, &c. & ipſi debentur primogenitalia.   t.1.337.l.t.5.281.282.a.b
Maledictus omnis qui pendet in ligno   t.5.102.e
22. Non erit veſtitus viri ſuper mulierem, neque induetur vir ſtola muliebri: quoniam immundus eſt Domino Deo tuo omnis qui fecerit hæc   t.1.487.b 488.a
Si tranſieris per agrum, & inueneris auem incubantem ſuper pullos ſuos, ne teneas auẽ cum pullis ſuis, ſed dimitte auolare auem in campum, & capies tecum filios: vt longo viuas tẽpore in terra quam Dominus Deus tuus dederit tibi   t.5. 408.i
Non arabis ſimul in boue & aſino: & non indues veſtem, quæ ex lana linóque contexta eſt   t.5.406.e
23. Moabitæ non intrabunt in eccleſiam Domini vſque ad tertiam & quartam generationem, & vſque in ſæculum.   t.3.49.f 68.m.69.a
Non exiges à fratre tuo vſurã pecuniæ, & vſurã eſcarum, &c.   t.2.592.e
Fratri tuo non fœnerabis ad vſuram, ſed ab alienigena exiges   t.2.593.i
24. Non pignerabis molam, neque lapidem ſuperiorem molæ.   t.2. 602.
Si fuerit tibi debitum à proximo tuo quodcunque, non intrabis in domum ipſius pignerare pignus, &c. ſi homo ille pauper fuerit, non dormies in pignore ipſius, &c.   t.2.595.a 597.m.598.h.m.599.a
Non accipies pignus veſtimentum viduæ   t.2.595.b.602.d
25. Si habitauerint fratres ſimul, & mortuus fuerit vnus ex eis, ſemen autem non fit illi, fratri defuncti nubet mulier.   t.2. 798.i. & ſeq. 107.f.108.a.t.3.200.g

Digitized by Google

Index Locorum

Si autem frater noluerit accipere uxorem fratris defuncti ad reſuſcitandum ei ſemen, ſoluet vir calceamentum ſuum, & dabit proximo ſuo, &c. to.2.798.k.3.50.d.to.4.254.b
28. Si cuſtodieris mādata Dei, benedictus eris, & fœnerabèris gentibus multis, tu autem non mutuaberis: princeps eris gentibus multis, tibi autem nemo dominabitur to.2.565.d.596.b
Aduena qui eſt in te, aſcendet ſuper te, tu autem deſcendes inferius. Hic tibi fœnerabit, tu autem non fœnerabis ei: hic tibi erit caput, tu autem eris cauda. to.2.567.b
Tunc videbitis vitam veſtram pendentem ante oculos veſtros & non credetis to.3.400.i
29. Adduxit vos quadraginta annis in deſerto, non ſunt attrita veſtimenta veſtra, & calceamenta veſtra non ſunt attrita à pedibus veſtris to.4.132.b
30. Si fuerit diſperſio tua à ſummo cælo vſque ad ſummum cæli, inde congregabo te, dicit Dominus to.2.791.e
Ecce dedi ante faciem tuam vitam & mortem, bonū & malum to.2.293.b.391.i.k.to.2.757.e
32. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi: ſeniores, & dicent tibi to.2.989.d
Cum diuideret altiſſimus gentem, quemadmodum diſperſit filios Adæ, ſtatuit fines gentium ſecundum numerum angelorum Dei: & facta eſt portio Domini populus eius Iacob, funiculus hereditatis eius Iſraël to.1.359.l.to.4.513.d.e
Sicut aquila tegit nidum ſuum to.3.1092.g
Lactauit eos (vel, ſuxerunt) mel ex petra, & oleum de ſolida petra, to.1.416.e.to.2.1092.m
Ego autem excitabo eos in ambulationem in non gente: in natione inſipiente irritabo eos. to.2.685.l.to.3.308.g.to.4.544.g.
Inſipientes fuerunt ad intelligendum to.2.1072.m
De vinea Sodomorum vinum eorum, & vitis eorum vitis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, botrus amaritudinis in ipſis to.1.536.d.
Furor draconum vinum eorum, & ira aſpidum inſanabilis to.1 536.e.
Ego occidam, & viuificabo: percutiam, & ſanabo tom.5 39.k.40.g
33. & appoſitus eſt ad populum ſuum. to.1.135.a
Date Leui veros eius, date Leui manifeſtos eius, date Leui ſortem ſuffragii ſui, & veritatem eius viro ſancto. Qui dicit patri ſuo & matri ſuæ, Non noui te: & fratres ſuos non cognouit, & filios ſuos abdicauit to.4.40.h 436.g.h.437.a.c
Beniamin dilectus à Domino habitabit confidenter, & Deus obumbrabit ſuper eum, & inter humeros requieſcet to.1 414.k
Benedictione tribus Ioſeph à finibus cæli & rore, &c. Qui viſus eſt in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem eius glorificatus inter fratres ſuos primogenitus: tauri decor ipſius, cornua vnicornis cornua ipſius: in ipſis gentes ventilabit ſimul vſque ad extremum terræ to.1.22.413.h.& ſeq.to.2.784. a.c.d.792.e.925.i
Myriades Ephraim & Chiliades Manaſſes to.1.413.l.to.2 785.h.
Gad ſicut leo requieuit, confringens brachia & principes tom.1 410.h.i
Dan catulus leonis, & effugiet ex Baſan to.1.409.l
Nephthalim ſatietas accipientium, replebitur benedictione à Domino, mare & Africum poſſidebit to.1.411.b.to.5 155.m
34. Nemo ſcit ſepulturam eius vſque in hodiernum diem to.1 236.

Ex lib. Ioſue.

2. Ligauit Rhaab ſignum coccineum in feneſtra. to.4.195.h.i
5. Noſter es, an aduerſariorum? to.4.211.232.
6. Hiericho ciuitatis à Ieſu Naue captæ hiſtoria t.3 138.c.d
Præcepit Dominus Ioſue, vt circumiret arca Dei ciuitatem Hiericho per ſeptem dies ſemel in die, ſacerdotibus eam portantibus, tubiſque canentibus, ac populis ſequentibus tom.5. & ſeq. 371.g.& ſeq.
20. Sex ciuitates ad refugia erunt vobis, trans Iordanem tres, & tres in terra Chanaan to.1.352.b.& ſeq.

Ex lib. Iudith.

4. Debbora propheteſs iudicabat populum Iſraël: quæ Barach filium inſtruxit ad prælium: & Iael victoriam quæſiuit de Siſara, quæ ſinum ipſius Siſaræ, lectis poculo reſtrinxit, to.4. 504.& ſeq.
6. Hierobaal, qui & Gedeon, ſub arbore quercu frumenta cædebat virga & excutiebat in torculari, & apparuit ei Angelus Domini to.4.209.210
Obtulit autem hædum caprarum: & iuſſit angelus Domini vt poneret carnem & azyma ſuper petram, & ius inde perfunderet. Et extendit angelus cacumen virgæ quam gerebat in manu, & tetigit carnem & azymos, & erupit ignis de petra, & aſſumpſit ſacrificium to.4.109.210.
Et dixit ei Dominus nocte illa: Tolle vitulum ſaginatum patris tui, & ſeptennem alium vitulum, & deſtrues aram Baal, & immolabis ſacrificium Deo to.4.209.210
Si ſaluum facis in manu mea Iſraël, quemadmodum locutus es Domine. Ecce ego ponam lanæ vellus in area: & ſi ros factus fuerit ſuper vellus, & ſuper omnem terram ſiccitas, cognoſcam quia in manu mea ſecundum promiſſa tua populum liberabis to.4. 209.210.211.212.500.k
Et ſurrexit Gedeon manè, & exſiccauit vellus, & rorem eius miſit in peluim to.4.2.1.212.213.214.
Et iterum orauit, & fuit ſiccitas in ſolo vellere, & ros in omni terra to.4.211.212.500.k
7. Et elegit Gedeon trecentos viros ad prælium contra Madian to.4.209.210.
Et iuſſit eos hydrias vacuas ſumere, & hydriis faces accenſas habere, & in dexteris tenere tubas to.4.230.b
11. Heu me filia mea decepiſti me, impedimentum in oculis meis, ut ſtimulum dolorum facta es mihi. Ego enim aperui os meum ad te ad Dominum to.4.77.c.480.
13. Samſonis hiſtoria latius explicatur to.5.232.m.233.234 235.236.237
Samſon popoſcit ſibi uxorem ex alienigenis: & pater eius & mater ignorabant quoniam a Domino eſt to.4.233.234.
Et ecce leo rugiens occurrit ei, & manibus diſcerpſit illum quaſi hædum caprarum, & poſt dies reperit in corpore eius examen apum & mel to.4.233.234.235
14. De manducante exiuit eſca, & de forti dulcedo, vel & de forti dulce to.1.534.g.to.2.549.g.to.4.235
15. Cepit Sāſon trecentas vulpes, & binas ſibi nexuit, & ad caudas earū alligauit faces, & dimiſit eas per meſſes Allophylorū to.2.974.m.to.3.226.c.to.4.235.236
Inuenit Samſon in maxilla aſini aquam, & bibit to.4.135.236
16. Samſon ſeptem crines habuit to.5.372.g
Et ait Samſon. Si raſus fuero, diſcedet à me virtus mea to.4. 235.236
Totondit Dalila ſeptem crines capitis Samſon, & Dominus receſſit ab eo, & fortitudo eius reliquit eum to.4.235.236
19. Vir leuita acceperat ſibi coniugalem de Bethleem Iuda, & irata eſt illi concubina eius, & rediit in domum patris ſui, &c. to.3 119.i.to.4.82.b.to.5.303.e.303.i.k 305
20. Iudas erit dux veſter. to.3.252.i

Ex lib. Ruth.

1. Ruth hiſtoria exponitur to.3.49.c.& deinceps
2. Abiit Ruth in agrum, & colligebat ſpicas quæ fugerant manus metentium, vt aleret ſe & ſocrum. to.4.154.a.c.
3. Quia mulier virtutis es tu; & quia benefeciſti miſericordiam tuam nouiſſimam, plus quam primam to.3.50.c.
4. Tulit Booz calceamentum proximi, & acquiſiuit ſibi Ruth uxorem. to.3 50.d.to.4.154.d
Det tibi Dominus facere virtutem in Ephrata, & ſit nomen tuum in Bethleem. to.3.51.g

Ex lib. i. Regum.

2. Sterilis peperit ſeptem, & populoſa in filiis infirmata eſt to.3. 139.g
Si peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum: ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? to.4 392.i.k.l
Honorificantes me, honorificabo: & contemptores mei honore priuabitur to.1.131.
17. Paſcebat ſeruus tuus gregem patris ſui & veniebat leo vel vrſus, tollebatque arietem de medio gregis, & conſequebar eos

eruebamque eum de ore eorum, &c. t.5.409.f

Impoſuit Saül galeam aeream ſuper caput Dauid, & veſtiuit eum lorica: & accinctus gladio cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere t.5.318.a

Dauid cum virga & lapidibus proceſſit contra Allophylū, & tulit lapidem, & funda iecit, & percuſſit Philiſtæū in frōte: & tulit gladium eius, & interfecit eum, & abſtulit ei caput. t.2.1047.l.m.1075.l.m.t.5.154.e.f.158.a

18\. Cùm reuerteretur Dauid percuſſo Philiſtæo, puellæ cū tympanis pſallebant, dicentes: Saül triumphauit in millibus, & Dauid in decem millibus. t.3.203.i.495.a.t.2.1047.m.1048.g

21\. Fugiebat Dauid à facie Saül t.1.274.g

Et intrauit in domum Achimelech ſacerdotis, & panes propoſitionis ſūpſit, & manducauit & dedit iis qui cum ipſo erāt. t.5.81.a.& ſeqq.

22\. Doeg Idumæus iuſſu regis Saül percuſſit omnem domū Achimelech, præter Abiathar principem ſacerdotum. t.3.82.a

24\. Non mihi contingat à Domino, ſi fecero hoc verbum domino meo, Chriſto Domini iniicere manū meam t.2.1002.i

25\. Accepit Dauid Abigeam vxorem Nabal, vxorem ſibi: & Achinaam Iezraelitem. t.5.280.g.281.a

Ex lib. ij. Regum.

1\. Montes qui eſtis in Gelboe, neque ros neque pluuia cadat ſuper vos: montes mortis, quoniam ibi ſublata eſt protectio potentium, protectio Saül, &c. t.4.74.c.d

6\. Saltab it Dauid totis viribus ante arcam t.5.160.g

Coram Domino nudabor adhuc, & ero nugax ante oculos tuos, ut honorificetur Dominus. t.5.498.i.t.5.260.h

7\. Non tu ædificabis mihi domum: ſed cùm tu dormieris, excitabo ſemen tuum poſt te, & firmabo regnum eius in ſempiternum. t.2.506.m

Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium. t.5.381.c

Vt meminerit Dominus verbo ſui t.2.925 h

11\. Et Dauid deambulabat in ſolario domus regiæ, & vidit mulierem nudā lauantem ſe, & ingreſſus ad eam, dormiuit cū ea t.2.495.b.t.521.a.b.f 522.a.d.e

Occiſus eſt Vrias in prælio à bellatoribus iuſſu Dauid: qui vxorē eius ſibi accepit. t.2.514.h.t.t.3.52.i.k

12\. Duo viri erāt in vna ciuitate, vnus diues, & alter pauper, diues erant multa armenta, multa oues. t.1.496.b.t.5.6.b

Pauper hab bat autem ouem paruulā, quā aluerat & propriis quaſi filiā nutriebat, & de pane eius manducabat, & de calice eius bibebat, & in ſinu eius dormiebat. t.1.466.a.516.a

Et venit hoſpes ad virum illum diuitem, qui pauperis ouem abſtulit, & immolauit eam, &c. t.1.496.d.516.e

Et iratus eſt Dauid ad virū illum, & ait: Filius mortis eſt qui fecit hoc: ouem reſtituet in quadruplum; quia non pepercit. t.1.496.e.f.516.f

Quoniam tu hoc feciſti in occulto, & ego faciam hoc verbum coram omni Iſrael t.1.497.g

Quoniam pœnituit te; & Dominus abſtulit peccatum tuum. t.1.493.b

Et percuſſit Deus puerum quem peperit vxor Vriæ Dauid, & mortuus eſt t.1.511.a.b

Et deprecatus eſt Dauid Dominum pro puero cùm ægrotaret, & ieiunauit, & in cilicio iacuit: Vbi verò defunctum eum cōperit de terra, & lauit ſe & vnxit, & mutauit veſtem, & adorauit Dominum, & cibum ſumpſit. t.4.324.l.m.t.5.312.b

Ego ibo ad eum, ipſe autem non reuertetur ad me. t.4.324.323.g.m

15\. Genuit Dauid duos filios, vnum inceſtum, alium parricidam, t.1.493.b

16\. Ideo maledicit mihi, quia Dominus dixit illi vt malediceret. Ecce filius meus qui exiuit de ventre meo, quærit animam meam t.4.36.i

18\. Parcite filio meo Abſſalon. Interrogauit Dauid: Puer ne viuit? &c. Fili mi Abſſalon, fili mi Abſſalon, quis dabit mihi mortē pro te? t.2.1602.i.1139.l.t.4.325.e.t.5.312.b.i

23\. Quis mihi potum dabit de lacu qui eſt in Bethleem ad portam? t.1.321.d.499.b

Ex lib. iij. Regum.

2\. Et appoſitus eſt ad patres ſuos t.1.35.a

3\. Afferte mihi gladium, & diuidite puerum in duas partes, & date dimidiam partem eius vni, & dimidiam alteri: Et reſpondit mulier cuius erat filius viuens: Nequaquā domine infantē diuidas, detur potius illi & viuat, & nō interficias eum. Et ſtatuit rex dari infantem ei mulieri quæ dixerat: Nolite interficere eum, &c. t.4.448.b.479.k.l 48.g.h

10\. Et venit regina Saba ad regem Salomonem, & audiuit omnē ſapientiam eius, & ait: Verus eſt ſermo quē audiui in terra mea, &c. Beati mulieres tuæ, & beati pueri tui qui aſſiſtūt tibi, qui audiūt omnem prudentiam tuam t.4.49.b

17\. Clauſum erat cælum temporibus Eliæ, & non erat pluuia: & terra ſiccata, & fames magna erat. t.2.21.f.22.a.543.e.d.t.4.500.g

Miſſus eſt Elias vt abſconderet ſe ad torrentem Carith: ibi eum corui alebant, manè panem afferentes, & ad veſperam carnes: & bibebat de torrente t.3.34.d.t.5.248.g.h.411.g

Vade in Sareptam Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt paſcat te t.5.411.i

Cùm veniſſet ad portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligens ligna t.5.411 k

Affer mihi paululum aquæ in vaſe, vt bibam & affer mihi & bucellam panis in manu tua t.5 411 k.l

En colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi & filio meo, vt comedamus & moriamur t.5.412.g

Fac mihi ex ipſa farina ſubcinericium panem paruulum, & affer ad me t.5.412.h

Hydria farinæ & vas olei non deficiet vſque in diem quo dabit Dominus pluuiam ſuper terram. t.4.500.i.k.t.5.411.l.m 412.i

18\. Et inuoluit Elias ligna ſuper altare, & dixit vt mitterēt ſuper de hydriis aquā, & dixit: Iterate tertio, & iterauerunt tertio: & cùm manaret aqua, precatus eſt Elias, & ignis deſcēdit de cælo, & conſumpſit holocauſtum. t.2.543.a

19\. Fugit Elias mulierem Iezabel, quæ eum perſequebatur, & fugit ad montem Horeb t.2.60 d.t.5.248.h.i

Et ſurrexit Elias, & comedit & bibit, & abiit in fortitudine cibi illius quadraginta dieb. & quadraginta noctib. vſque ad montem Dei Horeb t.2.527.c.d.t.5.40.k

20\. Non glorietur gibboſus ſicut rectus t.5.94.e

Deus montium eſt Dominus, non vallium t.1.204.c

21\. Dixit Achab ad Naboth: Da mihi vineam tuam, & fiat mihi in hortum olerum: & dabo tibi pro ea aliam vineam, ſi verò placuerit tibi dabo pecuniam t.1.549.l.m 550 g.h.i.t.4.435.K.t.5.255.i.k

Non fiat hoc mihi a Domino, vt dem tibi hereditatem patrum meorum t.1.550.l t.4.74.f.t.1.81.a

Et turbatus eſt ſpiritus Achab, & dormiuit ſuper lectum ſuum, & velauit faciem ſuam, & non manducauit panem ſuum t.1.550.m

Benedixit Deum & regem t.1 559.g

Inueniſti me inimicus meus. Inueni, quoniam feciſti malum in conſpectu Domini t.1.559 m.560 g

22\. Et meretrices lauerunt ſe in ſanguine Achab ibid.a

Ex lib. iiij. Regum.

2\. Elias curru igneo raptus in cælum eſt t.4.108 l

Pater pater agitator Iſrael, & eques eius t 1.561.i

Vbi eſt Deus Eliæ? t.5 7.5.k

Commoratio oppidi bona eſt, ſed aqua mala & ſteriles ſunt, & recondito in vaſe fictili ſale, veniens ad exitus aquarum proiecit in aquas, &c. t.2 567.t.568 b

4\. Accinge lumbos tuos, & tolle baculum meum in manu tua, & vade: ſi occurrerit tibi homo, non ſalutes eum, & ſi ſalutauerit te quiſpiam, ne reſpondeas ei t.5 131.h

Proiecit ſe Eliſæus ſuper mortuum vt eum ſuſcitaret t.2.1108.

5\. Dixit puella ex captiuis de terra Iſrael: Dominus meus ſi vult mundari, vadat in Samariam, & ibi inueniet eum qui poſſit ei lepram tollere. t.4.341.d.e.555.i.k 338.b

Vade, & lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatē caro tua, & mundaberis. Iratus Naaman dixit: Nonne boni Abana & Parphar fluuii Damaſci præ Iordane? t.5.68.l.k.t.4.345.e.355.i.t.5.412.K

Naaman lepra adhærebit tibi & ſemini tuo vſque in ſempiternum t.3.68.m.t.4.582.a.t.5.411.l

Digitized by Google

Index Locorum

Cecidit ferrum ſecuris in aquam. Tunc Eliſaus miſit lignum in aquam & ferrum leuatum eſt t.4.359.g.h
Noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis, to.1. 565.l.m.
Domine aperi oculos pueri huius vt videat t.5.359.g.h
20. Aſcendit ſol quindecim gradibus ad preces Eſaiæ in ſignum quod Ezechias rex ſanatus erat. t.5.312.m

Ex lib. i. Paralipom.

21. Et nunc Domine dele iniquitatem ſerui tui t.2.731.b
Fiat manus tua in me. t.2.731.c

Ex lib. ij. Paralipom.

4. Fecit Salomon mare æneum in quo ſacerdotes lauabantur antequam offerrent hoſtias t.5.398.e
20. Deſtruxit Dominus opus tuum, & contritæ ſunt naues tuæ, & non potuerunt ire in Tharſis. t.8.10.e

Ex lib. iiij. Eſdræ.

5. Coronæ aſſimilabo iudicium meum. t.1.306.g
6. Et in die ſecundo iterum creaſti ſpiritum firmamenti. t.4. 240.k
7. Reuelabitur filius meus Ieſus cum iis qui cum eo ſunt, & iucundabuntur qui relicti ſunt in annis quadringentis. Et erit poſt annos hos, & morietur filius meus Chriſtus & conuertetur ſæculum t.3.24.i
Cum venerit iudicii dies, reddet terra defunctorum corpora, & pulueribus reddet eas quæ in tumulis requieſcunt, reliquias mortuorum. Et promptuaria reddent animas quæ his commendatæ ſunt, & reuelabitur altiſſimus ſuper ſedem iudicii. t.1.305.l.m
10. Stulta ſuper omnes mulieres: nonne vides luctum noſtrum, & quæ nobis contigerunt? quoniam Sion mater noſtra omnis triſtitia contriſtatur, & humiliatione humiliata eſt, & lugeat validiſſime. Et nunc quoniam omnes lugemus & triſtes ſumus, quoniam omnes contriſtati ſumus, tu vero contriſtaris in filio? t.4.318.b
Nunc retine apud temetipſam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi contigerunt caſus ibid.d.e
Noli facere hunc ſermonem, ſed conſenti perſuaderi. Quantum enim caſus Sion? Conſolare propter dolorem Hieruſalem. ibid.e.f

Ex lib. Tobiæ.

6. Surgite primum ambo, & deprecamini Dominum cæli, vt detur vobis miſericordia & ſanitas. t.4.352.k
11. Video te fili, amodo libentius moriar t.2.969.h

Ex lib. Iudith.

8. Iudith factum breuiter explicatur ex hoc cap. & x. xij. xiij. xiiij. xv. & xvj. t.4. & ſeq. 503.K

Ex lib. Eſther.

10. Qui feciſti noua ſigna & prodigia, diuidens omne ſæculum in partes duas, elegiſti vnam populum tuum, reliquam aliis gentibus. t.4.513.

Ex lib. Iob.

1. Cum veniſſent filii Dei vt aſſiſterent coram Domino. t.1. 171.b
2. Mitte manum tuam in eum, & videamus ſi in faciem te non benedicat to.2.694.h.719.a
Ecce trado tibi eum, tantummodo animam eius cuſtodi. tom.4 395 K.596.g
Dic verbum contra Dominum, & morere t.2.427.a
Si bona ſuſcepimus de manu Domini, quare non & mala tolerabimus? t.2.648.b
3. Pereat dies in qua natus ſum, maledicat ei qui maledixit diem illam, qui habet magnum cetum capiendum reddere.
t.2.801.h.t.66.a.t.4.
5. A flagello linguæ te abſcondet t.4.2.b.443.c
6. Sagittæ Domini in corpore meo ſunt, quarum furor bibit ſanguinem meum: cum incipio loqui, compungunt me. t.2.h 718.i.t.4.440.i
Videte vias Themanorum & ſemitas Sabæorum, quia in confuſionem inciderunt qui in ciuitatibus & domibus ſpem habent. t.5.227.i
Numquid non piraterium (ſiue, tentatio) eſt vita hominis in terra? Sicut mercenarii merces vitæ eius. t.1.297.h.t.2 647.e
9. Qui facit montes innotereſcere, & neſciunt, & euertit eos iracundia t.2.617.l
Et columnæ orbis terrarum quatiuntur t.2.618.b
Extendens cælum ſolus, & ambulans quaſi in pauimento ſuper mare t.4.184.l
10. Manus tuæ plaſmauerunt me & fecerunt t.2.957.b
Memento quia lutum me finxiſti: corium & carnem me induiſti, oſſibus & neruis in texuiſti t.1.297.g
Si peccaui, cuſtodies me, ab iniquitate autem immaculatum me non feciſti. Si iuſtus ſum, non poſſum me erigere: plenus enim ſum confuſionis t.2.610.a.b
Indux iſti ſuper me tentationes t.1.297.h
13. Manum tuam longe fac a me, & formido tua non me terreat. t.5.372.m
Quare obſcripſiſti aduerſum me mala, & appoſuiſti mihi adoleſcentiæ peccata? t.2.620.c
14. Mortalis filius mulieris breuis vitæ eſt. Et hunc feciſti intrare in iudicium ſub conſpectu tuo. Quis enim mundus eſt a ſorde? ſed nemo, etiamſi vnius diei ſit vita eius ſuper terram. t.2.620.d
Cum autem dormierit homo, non reſurget vſquedum cælum aſſiatur t.2.621.g
Vtinam in inferno me conſeruares, abſconderes autem me donec deſinat iratus, & ſtatuas mihi tempus in quo memoriam mei facias t.2.621.k
16. Terra non cooperias in ſanguine carnis meæ t.2.621.m
19. Ecce rideo opprobrio, & iacebo: clamabo, & nondum iudicium.
Ipſe Dominus turbauit me t.2.643.d.e.t.4.444.h
Miſeremini mei amici mei, miſeremini, quia manus Domini tetigit me. t.2.718.k.t.4.84.m.t.5.372.m
Suſcitabit corium (vel, corpus meum hoc, quod multa mala paſſum eſt) t.2.959.d
21. Portate me, ego autem loquar, deinde ridete me. Numquid ab homine arguor? t.4.6.m.8.g
Inueterauerunt autem & in diuitiis. t.2.644.d
Semen eorum ſecundum animam: filii eorum in oculis. t.2.644. f.645.g
Buculæ eorum non abortit t.2.645.h
Manent ſicut oues perpetuæ, pueri autem eorum ludunt accipientes pſalterium & citharam, & delectantur voce Pſalmi t.2.645.k
Conſummauerunt in bonis vitam ſuam, in requie autem inferni dormierunt t.2.645.m
Diſcede a me: vias tuas ſcire nolo. t.2.646.g
Verumtamen & lucerna impiorum extinguetur: erunt ſicut paleæ ante ventum, aut ſicut puluis quem abſtulit turbo. t.2.646.h
Ipſi ad ſepulchra ducentur, & in tumulo vigilabunt. t.4.11.b
24. Oculus adulteri ſeruabit tenebras, dicens: Non conſiderabit me oculus t.4.9.e
26. Firmamentum quoque tonitrui ſui quis ſcit quando facies? t.4.241.e
27. Viuit Dominus qui ſic me iudicauit, & omnipotens qui ad amaritudinem perduxit animam meam: ſpiritus autem diuinus qui eſt in naribus meis t.2.814.a
28. Sapientia autem vnde inuenta eſt? Quis autem eſt locus diſciplinæ? Neſcit homo viam eius, nec inuenta eſt inter homines t.2.622.h
Abyſſus dixit, Non eſt in me: & mare dixit, Non eſt mecum. t.2.922.k.648.a.t.4.291.l
Non dabitur aurum obryzum pro ea: nec aliud quid, quod inter homines pretioſius habetur t.5.383.i
Latuit omnem hominem, & a volatilibus cæli abſcondita eſt t.2.622.m
Neſcit ſapientiam interitus, neſcit malitia. t.2.623.a
29. Benedictio morituri in me veniat t.1.303.e

33. Spiritus

Digitized by Google

33. *Spiritus diuinus qui fecit me*, to.1.12.g.187.b.t.2.959.e.to. 239.m
38. *Qui producit luciferum in tempore ſuo* to.5.497.e
39. *Obſeruaſti partus ceruarum, numeraſti autem menſes earum, plenos partus: dolores earum ſoluiſti, enutriſti filios earum, vt non timeant: partus earum emittet, dirumpent filii earum, & multiplicabuntur in generatione, exibunt, & non reuertentur retro* t.2.797.b
Et volet tibi vnicornis ſeruire to.2.720.a
40. *Adduces draconem in hamo, illudes eum ſicut aui, ligabis cũ ſicut paſſerem puero, impones ſuper eum manum*, to.4.396.b

Ex Pſalmis.

1. Pſalmus primus explicatur to.5.655.& deinceps
Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorũ, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit: ſed in lege Domini fuit voluntas eius to.1.325.i.to.4.43.g.99.l
Et in lege Domini meditatur die ac nocte, t.2.964.c.989.i
Ideo non reſurgant impii in iudicio t.3.251.l
2. *Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum*, t.3.222.d.e
Dirumpamus vincula eorum, & abiiciamus a nobis iugum ipſorum t.2.643.f.944.a.1023.e
Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te, to.2.763.d.t.3.630.d.e.t.4.184.g
Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ t.4.518.e
Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos to.5.379.g
4. *Iraſcimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus veſtris in cubilibus veſtris compungimini*, t.1.311.c.t.2.689.to.3.8..b.t.4.3.K.6.b.i.442.e.t.5.118.f.243.e
Sacrificate ſacrificiũ iuſtitiæ, & ſperate in Domino, t.1.842.g
Quis oſtendit nobis bona? t.1.308.e.t.2.1117.d
Signatum eſt in nobis lumen vultus tui Domine, to.2.1117.d.to.4.130.c.t.5.272.i
5. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* t.5.4.80.K
Sepulchrum patens eſt guttur eorum t.73.a.b
6. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo* to.2.931.a.to.3.77.a.b.to.4.476.l.m
8. *Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra.* t.4.376.m.417.f
Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem, t.4.484.m
Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & ſtellas quas tu fundaſti t.2.799.c.t.4.376.m.417.f
Minoraſti eum paulominus ab angelis t.4.136.l
Gloria & honore coronaſti eum: omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, &c. t.1.177.b.i.540.b.t.3.400.i
Volucres cæli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris t.1.540.b
9. *Qui exaltas me de portis mortis* t.4.98.a
Conſtitue Domine legiſlatorẽ ſuper eos, vt ſciãt gentes quoniã homines ſunt. Auertãtur peccatores in infernũ, t.2.991.e.992.b
Vt quid Domine receſſiſti longè ibid.g
10. *Ignis & ſulphur & ſpiritus procellæ* t.4.240.l
11. *Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum, vel ſeparatum, terræ, purgatum ſeptuplum*, t.2.975.d.1046.f.t.5.183.h
13. *Dominus reſpexit ſuper filios hominum, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum* t.3.204.K
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum t.3.185.f.257.i.t.4.519.h
Sepulchrum patens eſt guttur eorum: linguis ſuis doloſè agebant t.3.237.h.t.5.73.a.b
Venenum aſpidum ſub labiis eorum: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem t.3.257.b.e
Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum ibid.c.d
14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* t.2.883.g.t.4.392.K
Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, t.1470.K
Nec fecit proximo ſuo malum t.4.75.i
15. *Qui pecuniam non dedit in vſuram* t.2.593.l
Non relinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem t.4.193.c.d
Notas mihi feciſti vias vitæ t.5.155.K
16. *De vultu tuo iudicium meum prodeat* t.2.837.k
Cuſtodi me Domine vt pupillam oculi t.1.101.b
Sub vmbra alarum tuarum protege me t.1.53.d
17. *Et inclinauit cælos, & deſcendit* t.1.518.g
Dedit vocem ſuam altiſſimus, & mota eſt terra, t.4.147.g.h
Cum ſancto ſanctus eris t.4.27.b
Comminuã eos vt puluerem ante faciem venti, & vt lutum platearum delebo eos t.2.667.a.674.l
18. *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum* t.1.6.a.21.e.136.a.t.5.316.b.
Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam, t.2.872.b.t.4.434.i.K.496.h.t.5.133.c.f.316.l.318.a.b
In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum t.5.141.b
Ipſe tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo: exultauit tanquam gigas ad currendam viam, t.2.788.e.t.4.190.e
A ſummo cælo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius t.2.791.d
Lex Domini irreprehenſibilis, conuertens animam, t.5.1034.e
Timor Domini ſanctus permanẽt in ſæculum ſæculi, t.5.264.e
Lapſus quis intelligit? t.2.832.g
19. *Et holocauſtum tuum pingue fiat* t.1.250.d
Tribuat tibi Dominus ſecundum cor tuũ, & omnes per[illegible] tuas confirmet t.2.687.e
21. Titulus Pſalmi *In finem pro ſuſceptione matutina, Pſalmus ipſi Dauid* t.2.671.d
Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti longè à ſalute mea verba delictorum meorum t.2.673.h.748.f.789.g.879.d.t.3.223.l.t.4.125.K.16[illegible].g
Ego autem ſum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis t.2.673.i.765.h
Omnes qui conſpiciebant me, aſpernabantur me: locuti ſunt labiis & mouerunt caput t.2.1008.a
In te proiectus ſum ex vtero: de ventre matris meæ Deus meus es tu t.2.772.b.t.4.123.K
Circumdederunt me vituli multi t.2.794.m
Diuiſerunt veſtimenta mea ſibi, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem t.2.598.K.674.b
22. *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit*, t.3.27.l.t.4.370.a
In loco paſcuæ ibi me collocauit t.2.994.i
Super aquam refectionis educauit me t.2.704.e
Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt, t.4.370.a
Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me t.1.53.e.i.t.2.680.f.t.4.349.b.c.370.a.b
Impinguaſti in oleo caput meum t.1.533.b
Et calix tuus inebrians quàm præclarus eſt, t.1.202.g.t.2.680.f.1074.c.t.5.150.d
23. *Ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eam* t.1.26.d.64.i.t.5.221.a.262.d
Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius, t.2.749.g.t.4.362.k
Qui non accepit in vanum animam ſuam t.1.130.m
Tollite portas principes veſtras, (vel principes veſtri) & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ, t.2.724.a.t.3.300.K.t.4.162.b.163.h.348.i.421.f
Quis eſt iſte rex gloriæ, Dominus fortis & potens Dominus potens in prælio: Dominus virtutũ, ipſe eſt rex gloriæ, t.4.162.a
24. *Vias tuas Domine notas fac mihi* t.4.151.l
Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, t.2.620.d.733.m.to.5.107.k
Anima mea in bonis demorabitur, & ſemen eius hæreditabit terram to.2.661.h
25. *Proba me Domine, & tenta me: vre renes meos, & cor meum* t.2.638.k.t.5.149.f
Non ſedi in concilio malignantium, & cum iniqua gerentibus non introibo t.2.662.h
Odiui habui congregationẽ malignantiũ t.3.334.a.t.5.249.a
26. *Vnam petii à Domino, hanc requirã, vt inhabitẽ in domo Domini omnes dies vitæ meæ, & videã delectationem, & viſitem templum eius*, to.1.291.a.318.l.t.2.768.e.1117.b.t.4.342.d
Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam iubilationis to.5.371.i.K
Et mentita eſt iniquitas ſibi to.2.677.l
Credo videre bona Domini in terra viuentium, to.1.308.e.360.f.to.2.1117.b

Index Locorum

27. Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi to.5.78 d

28. Vox Domini ſuper aquas, Deus Maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas to.4.347.b.to.5.23.l
Vox Domini confringentis cedros, &c. & dilectus ſicut filius unicornium to.5.23.l
Vox Domini intercidentis flammam ignis: vox Domini concutientis deſertum
Vox Domini præparantis ceruos to.2.957.b
Dominus diluuium inhabitare facit to.c.24.g
Exaltabo te Domine quoniam ſuſcepiſti me to.1.287.b

29. Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum, lætitia, to.4.485.e
Quæ vtilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem to.4.45.b.e.142.e.466.
In manus tuas commendo ſpiritum meum to.5.189.b

30 Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos: ſuper omnes inimicos meos factus ſum opprobrium, illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuũ to.4.193.b.to.5.189.b

31. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum, to.2 203.e e.3.261.a.t.4.407.g.t.5.533.f
Peccatum meum ſcius, & iniquitatem meam non cooperui.
Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei 534.f.535.K.539.e
Multa flagella peccatorum t.1.867.d

32. Omnia opera eius in fide t.4.121.f
Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. t.1.187.b t.4.96.b.216.f.259.e.302.a.344.k

33. Magnificate Dominum mecum t.3.13.b
Diuites eguerunt & eſurierunt t.2.979.t.5.255.k.l
Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos t.4.1.a
Cohibe linguam tuam à malo t.4.443.m
Oculi Domini ſuper iuſtos t.1.14.d
Mors peccatorum peſſima t.1.304.b

34. Ego autem cùm mihi aliquo mihi moleſti eſſent induebam me cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in ſinum meum conuertetur t.2.735.a.736.b.766.b
Confitebor tibi Domine in Eccleſia magna, in populo graui laudabo te t.2.751.e

35. Ne diſcedas à me t.2.735.d
Totus hîc Pſalmus xxxv. exponitur, t.2.676.e. & deinde
Titulus Pſalmi. In finem, ſeruo Domini Dauid, to.2.675.a & ſeqq.
Iudicia tua abyſſus multa to.2.770.m
Homines & iumenta ſaluos facies Domine t.3.164.l
Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen t.3.588.m.t.4.229.e.250.f.281.b.439.l

35. Totus hic Pſalmus xxxvi. explicatur ex ordine, to.2.683.l. & deinceps
Noli æmulari inter malignantes, neque æmulatus fueris facientes iniquitatem t.5.243.K
Quia peccatores peribunt t.5.460 l
Mutuabitur peccator, & non ſoluet t.2.596.b.597.b
Iuſtus autem miſeretur & fœnerat t.4.48.g
A Domino greſſus hominis dirigentur & viam eius volet.
Cùm ceciderit, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam t.4.519.a
Iunior fui, & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem t.3.85.d
Declina à malo, & fac bonum t.2.656.d
Vidi impium ſuperexaltatum vt cedros Libani & tranſiui, & ecce non erat t.2.856.f.1007.d

37. Totus hic Pſalmus xxxvii. exponitur, to.2.715.f. & deinceps
Titulus Pſalmi. In commemorationem diei ſabbathi, Pſalmus Dauid t.2.712.e
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis t.4.195.e
Totus hic Pſalmus xxxviii. explicatur, to.2.733.b. & deinceps
Titulus Pſalmi. In finem pro Idithum canticum ipſi Dauid t.2.731.d
Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea t.4.2.e.3.g.5.a.65.b
Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſteret aduerſum me peccator t.4.444.b
Obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis t.4.4.l.56.i
Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam quid deſit mihi t.2.856.d.t.4.36.l.326.a.856.a
Quanquam in imagine Dei ambulet homo t.4.99.i.K
Veruntamen vanè conturbatur omnis homo t.4.37.e

39. Totus fere hîc Pſalmus xxxix. exponitur, to.4.57.b. & deinceps
Et non reſpexit in vanitates & inſanias falſas, t.4.37.e
Sacrificium & oblationes noluiſti, corpus autem aptaſti mihi, holocauſta & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, ecce venio.
In capite libri ſcriptum eſt de me t.2.840.d.t.3.651.K
Vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui t.4.97.e
Non celaui miſericordiam tuam in concilio multorum, tu autem Domine ne elonges miſericordiam tuam à me t.5.313.b

40. Totus hic Pſalmus xl. explicatur, to.2.753.i. & dein.
Titulus Pſalmi In finem, Pſalmus ipſi Dauid ibid. g
Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, t.1.555.e f. t.2.656.b.985.K
In die mala liberabit eum Dominus, t.2.695.a 716.f
Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius, t.2.853.l.m.t.4 477.a.t.e.g.b

41. Totus hic Pſalmus xli. exponitur, to.2.767.a. & dein.
Sitiuit anima mea ad Deum viuum t.1.275.g
Abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum t.2 680 d

42. Totus ferè Pſal. xlij exponitur, t.2.773.l.m. & dein.
Emitte lucem tuam & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua, t.4.272 k.529. a

43. Totus hic Pſalmus xliij, explicatur, t.2 778.k & dein.
Titulus Pſalmi. in finem filiis Core intellectus, Pſalmus Dauid 777.b.
In te inimicos noſtros ventilabimus cornu t.1.414.g.
Non egredieris in virtutibus noſtris t.4.244 m
Et in gentes diſperſiſti nos, poſuiſti nos in parabolam gentibus commotionem capitis in populis t.2 1008.a.d
Humiliata eſt in puluere anima mea, adhæſit in terra venter meus t.1.151.a

44. Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi, t.1.4.12.d t.3.95.i.t 4.133.b.277.d.e
Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis, t.2.840.e.t.3,95 b.i
Speciſus forma præ filiis hominum t 2.1116.k. & ſeq.
Accingere gladium tuum ſuper femur potentiſſime, t.2.1039.g
Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis, t.4 116 g 214.K.l
Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, varietate circumamicta, &c. quoniam concupiuit rex ſpeciem tuam, t.4.462.e
Obliuiſcere populum tuũ, & domũ patris tui, t.3.39.g.t.5 50.e
Afferentur regi virgines poſt eam, proximæ eius afferentur tibi to 4.417 a

45. Totus hîc Pſalmus xlv. explicatur, t.2.810 k. & dein.
Titulus Pſalmi. In finem, filiis Core pro occultis, Pſalmus Dauid t.2 807.t
Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei t.1.109.t.t.4.231 k.t.5.174

47. Totus hîc Pſalmus xlvij exponitur, t.2.817 g. & dein.
Titulus Pſal. Pſal. cãtici filiis Core, ſecũda ſabbathi, t.1.815.d
Mons Siõ, latera Aquilonis, ciuitas regis magni, t.2.890.c.d
Ibi dolores vt parturientis, in ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis t.2.618.m.1141.d
Exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua t.2.963.a

48. Totus hic Pſal xlviij. explicatur, t.2,813.b. & deinde
Frater non redimit, redimet homo t.3.45 f
Homo cùm in honore eſſet, nõ intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis t.1.107.g

49 Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida t.4.230.d.t.5.475.t.m
Et ſpecies agri mecum eſt t.1.34 d
Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua to.1.562.K
Peccatori autẽ dixit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas & aſſumis teſtamentũ meũ per os tuũ, t.2.622.b.972.e.t.5.101.b

Digitized by Google

Si videbas furem, concurrebas cum eo, et tuum abundauit nequitia, & lingua tua concinnauit dolum to.2.971.a
Sedens aduerſus fratrem tuum detrahebas, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, hæc feciſti, & tacui to.5 505.b.i
Exiſtimaſti iniquitatem quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam peccata tua to.5.505.i
50. Pſalmus quinquageſimus penè totus ex ordine exponitur to. 1 & deinceps
Pſalmi Titulus. Pſalmus Dauid in finem, cùm venit ad eum Nathan propheta, cùm intraſſet ad Berſabee to.1.506.h 515.a
Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam to.1.516.h. & ſeq.
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam t.1.518.g.h
In multum laua me ab iniuſtitia mea, & à delicto meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper to.1.518.l
Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris to.1.519.b.to.5.255.i k.to.5.156.K.
Incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi to.2.622.i 642.b
Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor to.4.348.g.h.365.e.d
Cor mundum crea in me Deus to.2 966.g
Et ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. to.4.96 g
51. Sicut in nouacula feciſti dolum to.4.76.d
52. Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus to.4.19.g.42.b
Dominus reſpexit ſuper filios hominum, ſi eſt intelligens aut requirens Deum to.4.204.m
54. Titulus Pſalmi. In finem to.1.359.b
Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo & requieſcam? to.1.359.a.to.2.1004 a.to.5.20.a.148.m
Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate: & non defecit de plateis vſura & dolus t.1,584
Nam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique & ab eo qui me oderat, abſcondiſſem me t. 4.86.b
Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui ſemper mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum conſenſu to.2.758.g.759.f.to.4.86.b
Deſcendant in infernum viuentes to.1.119.e.309.i.to.3. 120.l.t.4.8.i
Non eſt illis commutatio, quia non timuerunt Deum to.2 793.g
55. Deus vitam meam nuntiaui tibi: poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo to.2.724.a
57. Errauerunt peccatores ab vtero t.5.182.b
Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam impiorum to.2.930.b
58. Fortitudinē meam ad te cuſtodiam, quia Deus ſuſceptor meus, Deus meus, voluntas præueniet me to.4 529.a
59. Lætabor & diuidam Sichimam to.2.770.g
Moab olla ſpei, vel, olla ſpei meæ to 4.426.c
61. Totus hic Pſalmus xli. exponitur t.2.835.i.& deinde
Titulus Pſalmi. In finem, pro Idithum, ipſi Dauid Pſalmus to. 2.834.i
Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? to.1.301.g.to.4.201.e
Veruntamen pretiū voluerunt repellere, cucurrerunt in ſiti, ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant to.4.201.e.f
62. Sitiuit in te anima, adhæſit anima mea poſt te to.2.567.f
Sicut in deſerta & inuia & inaquoſa, ſic in ſancto apparui tibi to 5.56.l.m
Tanquā adipe & pinguedine repleatur anima mea to.2.736.b
64. Te decet hymnus Deus in Sion to.4.6.b.34.c
Replebimur in bonis domus tuæ to.1308.e
Viſitaſti terram, & inebriaſti eam to.2.992.f
Riuos eius inebria, multiplica generationes eius ibid.
Benedices coronæ anni benignitatis tuæ to.4.430.g
65. Qui poſuit animam meam ad vitam, & non dedit commoueri pedes meos to.2.847.c
Tranſiuimus per ignem & aquam to 2 891.c
Introibo in domum tuam in holocauſtis to 4 244.m
66. Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ to.4.89.d
67. Iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, Dominus nomen eſt ei to.5.111.f.112.b.d.
Pluuiā voluntariā ſegregans Deus hæreditati ſuæ, to.4.215.214
Dominus dabit verbū Euāgelizātibus virtute multa, t.2 970.b
Si dormiatis inter cleros medii, (vel, inter medias ſortes) pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. t.1.112.g.h.512.e.t.2..585.l.601.b.1004.a.t.5,283 m
Niue dealbabuntur in Selmon to.2.7 9 l
Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus to.4.219.m.to.5.83.a K
Verticem capilli perambulantium in delictis ſuis t.2.784 c
Vt tingatur pes tuus in ſanguine t.1.05 k
Increpa feras ſiluæ to.4.247 k l
Æthiopia præueniet manus ſuas Deo to.4.248.b
68 Defecerunt oculi mei dum ſpero in Deo meo t. 5.81 f
Qui oderunt me gratis t 2.730.i
Detractiones exprobrantium te ceciderunt ſuper me t.3.327 l
Et operui in ieiunio animam meam t.5 180 f
Factus ſum illis in parabolam: aduerſum me exercebantur qui ſedebant in porta t.2.796.b
Ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me t.2.675.c
Scis opprobrium meum t.2,918.a
Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalis, & in retributionem illis to.5.309f
Pauper & dolens ego ſum t.2.675.c.754.K
70. Quoniam non introiuit in negotiationem t.4.71.g
71. Deus iudiciū tuū regi da, & iuſtitiā tuā filio regis, t.1.506.h
Et permanebit cum ſole t.5.126.a
Deſcendet ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram to.4.211.212.t.5.13.e
Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, donec extollatur luna to.1.56.k
Ex vſuris & iniquitate liberauit eos t.2.585.g.
2. Totus hic Pſalmus lxxij. explicatur ex ordine, to 2. 851.d & deinde
Titulus Pſalmi. Defecerunt Pſalmi Dauid filii Ieſſe Pſalmus Aſaph. to.2.851.b
Paulo minus effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui in peccatoribus pacem t. 2.1058.a
Non eſt declinatio morti eorum, & cum hominibus non flagellabuntur t.1.129.m.t.1.1066.e
Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in diſpoſitionem cordis. Et dixerunt: Quomodo ſcit Deus? & ſi eſt ſcientia omnis in altiſſimo? to. 4.202.c.d
Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt diuitem, &c. Et fui flagellatus tota die to. 2.689.b
Quomodo facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerunt & exterminati ſunt propter iniquitatem ſuam, ſicut ſomnium exurgentes, to 2.627.a
Domine in ciuitate tua ad nihilū deduces imagines eorum, to. 4.37.e
Quoniam ecce qui ſe elongant à te, peribunt: perdidiſti omnes qui fornicantur abs te to.2.787.e.1130.e
Mihi autem adhærere Deo bonum eſt to. 1. 155.
33. Poſuerunt ſigna ſua ſigna, & non cognouerunt ſicut in via ſuper ſummum: quaſi in ſilua lignorum ſecuribus conciderunt ianuas eius in idipſum, in bipenni & aſcia deiecerunt illud to.2.725.c.d.773 g.& ſeq.
Dedit eum in eſcam populis Æthiopum to.1.215.K
34. Ego confirmaui columnas eius to.1.8.i.t.2.618
Calix in manu Domini vini meri plenus eſt mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc, veruntamē fæx eius non eſt exinanita, to.2.170 a
75. In Titulo Pſalmi. Canticum ad Aſſyrium to.1.560.c
Notus in Iudæa Deus, in Iſrael magnum nomen eius tom.1. 560.e.t.to 4.433.a
Et factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Siō, ibid.d
Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis to.2.918 k.l
Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis to.1.553 h.560.f.561.h
Dormitauerūt qui aſcēderūt equos, t.1528.f.561.h.t.t.2.905.l
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi to.1.562.g
Orate, & reddite Domino Deo veſtro omnes qui in circuitu eius affertis munera to.1.562 g.h.K
Terribili, & ei qui aufert ſpiritum principum, terribili apud reges terræ to.2.562.l

Index Locorum

76. *Voce mea ad Dominum clamaui, vox mea ad Deum, & respexit me* to.1.766.g.778.k
Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, & conturbatæ ſunt abyſſi, multitudo ſonitus aquarũ to.2.811.a
Vox tonitrui tui in rota to.1.347 b
Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ to.4.535.K
77. *Quanta audiuimus, & cognouimus ea* to.2 1005.l
Panem angelorum manducauit homo to.1.119 b.to.4.349 f
Spiritus vadens, & non rediens to.4.585.g
Miſit in eos iram per angelos malos to.2.718 g
78. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam* to.5.207 m
79. Titulus Pſalmi *Aſſyrio* to.3.152.b
Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in menſura to.2 662.l.1070.a.to.7.314.a.595.i
Vineam ex Ægypto tranſtuliſti, & plantaſti radices eius, & impleuit terram to.1.38.a.to.4.178.d.370.c
Et vindemiant eam omnes tranſeuntes viam to.2.1007.d
80. *Canite in initio menſis tuba* to.2.785.l.to.4.337.a
Manus eius in cophino ſeruierunt to.3.115.m
Iſrael ſi me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum to.4.110.i
81. *Deus ſtetit in congregatione deorum, in medio autem deos diiudicat* to.5.238.
Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes to.2.171.b.c
82. *Deus quis ſimilis tibi?* to.4.392.l
83. *Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini* to.2.714 f.967.f.9 18.a
Et enim paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum vbi reponat pullos ſuos to.1.173.b
Beatus vir, cuius eſt ipſi auxilium abs te Domine, aſcenſus in corde eius to.1.351.c
Diſpoſuit in conualle fletus to.125.f.t.2 994.K
84. *Benedixiſti Domine terram tuam* to.2 916.f
Deus tu conuerſus viuificabis nos. Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis to.2.917.g
Audiam quid loquatur in me Dominus Deus to.2.706.h.917 g.1006.l
Veruntamen prope timentes eum ſalutare ipſius: vt inhabitet gloria in terra noſtra to.2.917
85. *Cuſtodi animam, quoniam ego ſanctus ſum: ſaluum fac ſeruum tuum: & da poteſtatem puero tuo, & filio ancillæ tuæ* to.4.193.c.d.to.5.189.a.b
86. *Memor ero Rhaab & Babylonis ſcientium me* to.2.681.m
Et ecce alienigenæ & Tyrus & populus Æthiopum, hi fuerunt ibi to.2.683.a
Mater Sion dicet homo & factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus to.4 146.d.147.g.310.c.e
87. *Quia repleta eſt malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. Æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum, factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber* to.3 225.b.t.4 149.a.317 b.c
Sicut vulnerati dormientes proiecti in monumentis, quorũ non meminiſti amplius, & quidem ipſi de manu tua repulſi ſunt to.2 885.k
Traditus ſum, & non egrediebar to.2 812
Suſcitabis me, & confitebor tibi to.4.331.k
88. *Poſui adiutorium ſuper potentem* to.4.134.c.149.a.b
Inueni Dauid ſeruum meum, in oleo ſancto vnxi eum. Ipſe vocabit me, Pater meus es tu, Deus ſalutis meæ & ego primogenitum ponam eum to.4 193.a.to.5.189 a
Ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & ſedem eius ſicut dies cæli to.2.872.b
Si iuſtitias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, viſitabo in virga iniquitates eorum, & in flagellis delicta eorum. miſericordiam autem meam non diſpergam ab eis, to.4.395.h
Et ſedes eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum manebit to.4 305.a
Tu verò repuliſti pro nihilo, diſtuliſti Chriſtum tuum, euertiſti teſtamentum ſerui tui, profanaſti in terra ſanctitatem eius to.2.805.l.m.to.4.158.e
Factus eſt in opprobrium vicinis ſuis to.4.154.e
Memento Domine quæ eſt ſubſtantia mea to.4.158.e
89. *Domine refugium factus es nobis* to.2.810.i.to.4.149.e
Priuſquam montes fierent, aut formaretur orbis terræ à ſæculo & vſque in ſæculum tu es to.4.152.m
Mille anni in oculis Domini, ſicut dies heſterna quæ præteriit, & hora in nocte to.2.167.g
Dies annorum noſtrorum to 1.15.h
90. *Quia ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero,* to.4.3.m
Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem
92. *Dominus regnauit, decorẽ induit* to.1.108.g.411.d.4.34.b.c
Eleuauerunt flumina vocem ſuam à voce aquarum multarum to.1.26.d to.3.221.b
Eleuabunt flumina fluctus ſuos a vocibus aquarum multarum to.1.751.d
93. Titulus Pſalmi. *Quarta ſabbathi* to.1.262.k
Vſquequo peccatores Domine, vſquequo peccatores gloriabuntur? to.1 351.b.to.4.9.c.d
Qui plantauit aurem, non audit: aut qui finxit hominem, non conſiderat? to.4.9.c.d
Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt to.4.9 d
Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum to.4.42.b.
94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, ne obduretis corda veſtra, &c.* to.3.623 K & ſeq.
Sicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam to.3 626.a.d.e
96. *Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius* to.3.148.g.to.5.475.i
97. *Pſallite Domino in cithara, & voce pſalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ* to.1.414.6
98. *Et adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt* to.4 263.m.264.g
In columna nubis loquebatur ad eos to.4 906.K
100. *In matutinis interficiebam omnes peccatores terræ: vt expellerem de ciuitate Dei omnes operantes iniquitatem* to.2.673. g.1014.g
101. *Ego autem quaſi paſſer ſingularis in ædificio* to.3.143.h
Quia reſpexit ſuper filios patrum, & non deſpexit preces eorum to.2.1037.e
Ne deducas me in dimidium dierũ meorũ to.2.779.780.a.d
102. *Renouabitur ſicut aquilæ iuuentus tua* to.1.104.i.175.b 198.l.to.3.634.c.to.4 03.h.to.5.78.a.83.g h
Non ſecundum peccata noſtra reddat nobis to.2.988 f
103. *Qui ambulat ſuper pennas ventorum* to.5.41.e
Qui facit angelos ſuos ſpiritus to.4.222.b
Et vinum lætificet cor hominis to.4.128.i
Fecit lunam in tempora, ſol cognouit occaſum ſuum to.1.48.g to.3.186.d
Quam magnificata ſunt opera tua Domine? omnia in ſapientia feciſti to.1 6.c.e.196.d.to.4.150.f.203.g
Hoc mare magnum & ſpatioſum to.5.221.d
Omnia a te expectant, (vel, ad te ſpectant) vt des illis cibum in tempore. Dante te his, colligent: aperiente te manum tuam, vniuerſa implebuntur bonitate: auertente autem te faciem, turbabuntur to.1.47.m to.2.206.K
Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur: emittes ſpiritũ tuum, & creabuntur, & renouabis omnem faciem terræ to.1.167.b to.4 238.f
104. *In ſeruum venditus eſt Ioſeph: humiliauerunt in compedibus eius* to.2.792.d.862.l.to.5.225.e
Ferrum pertranſiuit animam eius: quia eloquium Domini vſſit eum to.2.862.d
Eduxit eos in argento & auro to.4.144.m
Expandit nubem ad protegendum eum. to.5.82.e
106. *Et appropinquauerunt vſque ad portas mortis* to.3.e.7.b
Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos, & ex omnibus infirmitatibus ſuis liberauit eos to.2.781.l.393.m
Qui deſcendunt mare in nauibus to.2.618.m
Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarũ in ſitim to.3.30.d
108. *Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertum eſt. Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & odium pro dilectione mea* to.2.799.f.919.b
Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam to.2.919.b.to.4.108.g.to.5.110.d
Et oratio eius fiat in peccatum to.1.146.h
Commoti amoueantur filii eius, & mendicent to.1.847.
Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius to.1.333.f

Et perſecutus eſt hominem inopem & mendicum to.2.754.h
Viderunt me & mouerunt capita ſua: adiuua me Domine Deus meus to.2.737.g.to.5.188.g
109. *Maledicent ipſi, & tu benedices* to.1.916.e.to.5.130.a
Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum to.1.507.d.e to.1.869.i.870.h.to.4.141.e.to.5.184.h
Ex vtero ante luciferum genui te to.1.507.d.to.4.170.b
Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec to 1.148 a.214.g 315.e.to.1.997.l.to.3.630.a.f 641.a
Iudicabit inter gentes, replebit ruinas to.2.806.l
110. *Initium ſapientiæ timor Domini* to.2.914.h.to.39.h
111. *Beatus vir qui timet Dominũ, in mandatis eius cupiet nimis. Gloria & diuitiæ in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi* to.4.42.h
Iucundus vir qui miſeretur & fœnerat, diſponet ſermones ſuos in iudicio to.48.g
Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in æternum to.3 40.g to.5.12.k.l
112. *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini,* to.3.284.i
Quis ſicut Dominus Deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cælo & in terra? to.5.316 k
Vt collocet eum cum principibus populi ſui. ibidem.
113. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum* to.3.14.b.to.5.20.k.44.m
Omnia quæ voluit, fecit
114. *Dilexi, quoniã exaudiet Dominus vocem orationis meæ* to.5 119.b.i
Quia inclinauit aurem ſuam mihi, & in diebus meis inuocabo to.5.119.l.m
Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me to.5.120.h.122.n
Miſericors & iuſtus Dominus, & Deus noſter miſeretur to.5 120.k
Humiliatus ſum, & ſaluum me fecit to.2.999.d
Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi to.1.304.b.309.g.to 5.121 a.d
Quoniam eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos à lapſu to.1.304.b.309 g.to.2.961.to.5 121.c.d
Placebo Domino in regione viuorũ, to 1.304.f.309.g.to.5.121.d
115 *Credidi propter quod locutus ſum* to.2.706.i.to.3 33.e
Ego dixi in exceſſu meo, Omnis homo mendax to.5.62.f.480 k.418.e
Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi to.2. 606.m
Calicem ſalutaris accipiam to.3.85.f.to.4.193.e.to.5.150.d
Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius to.4.327.m
Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis to.2.295 d.to.2.936.b.
117. *Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in homine. Bonum eſt confidere in Domino, quam confidere in principibus* to.4 186.e
Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis to.4.442.e
Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me to.1.103.h.to 4. 82.a
Hæc porta Domini, iuſti intrabunt per eam to.3 500.l
Confitebor tibi Domine quoniam exaudiſti me, & factus es mihi in ſalutem to.2.695 f
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli to.2.602.e
Hic eſt dies quem fecit Dominus: exultemus & lætemur in eo to 4. 10. a. to 2.618.e.738.l.779.e.871.d.to.3.134.e.to.4. 304.h. i.l.301.f.
118 Titulus Pſalmi cxviij. *Alleluya* & Totus Pſalmus, explicatur ex ordine to. 2. 873 & deinceps
Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini to.4 43.g
In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum quaſi in omnibus diuitiis to.2 687.d
Declina cor meum in teſtimonia tua, & non in auaritiam to.2 351. b. to.4.45.d
Portio mea Dominus to 4 437.b.to.5.250.e.d
Suauis es Domine, & in iucunditate tua doce me iuſtificationes tuas to.2.118.a
Bonum mihi quòd humiliatus ſum to.5.225.f.291.
Defecit anima mea in verbum tuum to.1.135.b
In æternum Domine permanet verbum tuũ in cælo to.4.120.g
Diſpoſitione tua permanet dies. to.4.203.i
Vniuerſa ſeruiunt tibi to.4.214.a
Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo to.2 1118.b.to.5.45.f
Lucerna pedibus verbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis to.2.769 k.to.3.139.l.to.5.437.f
Anima mea in manibus tuis ſemper to.2.305.k.to.2.1118.l
Heres factus ſum teſtimoniorum tuorum to.1.431.e
Confige clauis à timore tuo carnes meas to.4.225.e
Tempus faciendi Domine to.4.305.b.
Per decurſus aquarum deſcenderunt oculi mei to.2.464.e
Septies in die laudem dixi tibi to.4.476.i
119 *Heu me, quod incolatus meus prolongatus eſt* to.2.2 9.f.to.2 780.d
Cum odie habentibus pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis to.2.953.k.1075.g
121 *Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem* to.4. 487.h.e
123 *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus* to.2.288.d.to.3 60.h.e
125 *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent* to.5.548.g
126 *Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam* to.1.114.f.to.38.b
Ecce hereditas Domini filij: merces, fructus ventris to.3.22.d
127. *Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ* to.2. 747.n
128 *Et non dixerunt tranſeuntes viam, Benedictio Domini ſuper vos,* to.2.797.g.h.1007.d
130 *Domine non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei, neque ingreſſus ſum in magnis, neque in mirabilibus ſuper me ſed exaltaui animam meam* to.3.232.k
Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. to.2. 716.a
131. *Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris dormitationem, donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob* to.2. 706.l
Inuenimus eam in campis ſiluæ to.334 e.to.4 247 l.to.5 196.e
Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non pœnitebit eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam to.2.43.m
132. *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron* to.1.913.k.to.4.147.k
135 *Confitemini Domino quoniam bonus* to.3.186.b
Fecit Deus ſolem in poteſtatem diei, & lunam in poteſtatem noctis to.1.48.g.54.a
Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion to.2.186 4.to.4.414.d
In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra to.4. 414.e
Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? to.4 414.e.f.
Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea to.4.415.g
Filia Babylonis miſera ibid.
Beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram to. 2. 941.l.1093.a.4.415.g.
137 *Dominus retribuet pro me, Domine miſericordia tua in ſæculum opera manuum tuarum ne deſpicias* to.2.957.g
138 *Tu finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuã* to.2.959 b
Mirabilis facta eſt cognitio tua ex me to.1.97.f
Quo ibo à ſpiritu tuo, & quò a facie tua fugiam? Si aſcendero in cælum, tu ibi es: ſi deſcendero in infernum, ades, ſi ſumpſero pennas meas ante lucem, & habitem in nouiſſimo maris: etenim ibi manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua; to.2.160.h.to.3.41.b.4.221.f
Et nox ſicut dies illuminabitur to.2 6.8.l
Quoniam tu poſſediſti renes meos to.5.283.m
Suſcepiſti me ex vtero matris meæ to.2.772.a
Non eſt abſconditũ os meũ, quod feciſti in occulto to 2.837.h
In imperfectum meum viderunt oculi tui to 6.1181
140 *Pone Domine cuſtodiã ori meo, & oſtiũ circũſtantiæ labiis meis* to.2.941.m to.4.375.h
Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum to.3.355.6

ẽ iii

141 Fundo in conſpectu eius orationem meam, tribulationem meam ante ipſum pronuncio, in deficiendo ex me ſpiritum meū to. 2. 968. b.
In via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueos mihi to. 1. 300. f.
Periit fuga à me to. 3. 359. a
142. Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo to. 2. 1067. m.
Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi to. 2. 708. f
Exprobrauerunt ſicut mortuum abominatum to. 2. 732 a
Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam to. 4. 96. b. 210. i
143. Homo vanitati ſimilis factus eſt to. 1. 178. d
In decachordo pſalterio pſallam tibi to. 1. 274. b
144. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione ... to. 4. 5 8. f.
Cuſtodit Dominus omnes diligentes ſe, & omnes peccatores diſperdet to 3. 480. d
146. Ædificans Hieruſalem Dominus, & diſperſiones Iſrael congregans to. 2. 761. b
148 Laudate eum omnes angeli eius to. 3. 27. i d
Laudate eum cæli cælorum to. 1 22. c.
Et aquæ omnes quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini to. 1. 22. to. 4. 275. c
Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt to. 1 3 l. 9. d. e. 4. a
Statuit ea in ſæculum ſæculi: præceptum poſuit, & non præteribit to. 1. 19. k
Laudate Dominum de terra, dracones to. 1. 22. c. d
Exaltauit cornu populi ſui to 1. 135. ac
150 Laudate eum in firmamento virtutis eius to. 1. 22.
Laudate eum in ſono tubæ to. 4. 337. e

Ex Prouerbiis.

1. Initium ſapientiæ timor Domini to. 3. 5. a
2. Tunc intelliges timorem Domini to. 2. 915. a
3 Longitudo vitæ in dextera eius, in ſiniſtra autem eius diuitiæ & gloria
Si ſedeas, ſine timore eris, ſi dormias ſuauiter requieſces, & non timebis pauorem qui ſuperueniat tibi, neque impetus impiorum ſuperuenientes tibi to. 2. 707. e
5. Noli intendere fallaci mulieri, neque capiaris oculis, neque abripiaris palpebris to. 1. 267. e
Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fontibus. to. 1. 37. f 279. e. to. 4. 63. h
Fons aquæ tuæ ſit tibi proprius, & iucundare cum vxore quæ ab adoleſcentia tua to. 1. 279. e
Ceruus amiciſſima, & pullus equi gratiarum conuerſetur tecum to. 1. 318. l
Ne illiciaris fueris in alienam, neque contineris amplexibus non tua to. 1. 267. e
6. Ne capiaris oculis eius to. 1. 304. f. to. 4. 397. d
Alligabit quis ignem in ſinu, veſtimenta autem non comburet to. 2. 660. b. to. 4. 397. a. b. to. 3. 223 K
7. Qui tranſit per plateas iuxta angulum to. 1 138. g
Intexui textis lectum meū, & tapetis ab Ægypto ſtraui. Aſperſi lectum meum croco, domum autem meam cinnamomo. Veni, fruamur amicitia vſque in diluculum to. 1. 138. h
Non enim adeſt vir meus in domo, abiit autem viam longiſſimam: ſacculum pecuniæ ſecum in manu to. 1. 138. a
8. Meum conſilium, & mea cautela: mea prudentia, mea autem virtus. Per me reges regnant, & tyranni per me obtinent terram to. 4. 529. b.
Dominus creauit me in principio viarum ſuarum in opera ſua ante ſæculum fundauit me to. 4. 124. b. 151. g. h. 152. K. 153. b. 140. l. m. 241 f. 278. a
In principio antequam terram faceret, & antequam produceret fontes aquarum, ante omnes colles genuit me to. 4 152. k.
Cùm pararet cælum, cum illo eram: quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram penes illum cuncta diſponens to. 1. 4 m
Præparatur voluntas à Domino to. 4. 129. b. 538. d
9. Sapientia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem, & interfecit ſuas hoſtias, miſcuit in cratere vinū ſuum, & parauit ſuam menſam & miſit ſuos ſeruos, conuocans cum altiſſima prædicatione, dicens: Quis inſipiens ? declinet ad me. to. 4. 124. 241. f. 242. a. to. 5. 372
Fili, ſi ſapiens fueris, tibi ſapiens eris & proximis: ſi autem malus exaſcris, ſolus hauries mala to. 4. 67. b
10. Poſſeſſio diuitum, ciuitas firma to. 3. 250. b
Ex multiloquio non effugies peccatum to. 1. 146 g
11. Statera adultera, (vel fallax) abominatio eſt Domino: pondus autem æquum, acceptabile eſt illi to. 4. 75. b. to. 5. 124. g. h
Anima benedicta omnis ſimplex to. 1 273. i
Qui continet frumentum, relinquet illud nationibus. to. 4. 727
Capiens pretia ſumme ... maledictus in plebe eſt. benedictio autem in capite eius qui participat to. 4 72. g.
12. Poſſeſſio pretioſa, homo mundus to. 4. 3. b
13. Redemptio animæ viri, diuitiæ eius to. 1. 439. f. to. 5. 250. b
14. Ex ore ſtultorum baculus contumeliæ to. 4. 68. m.
Arma intellectus, labia ſapientiæ to. 5. 222. b
Innocens credit omni verbo to. 4. 65. l
15. Labia ſapientium alligata ſunt ſenſu to. 1. 707. e. to. 5. 222. b
Melior eſt hoſpitalitas cum oleribus to. 4. 37. e
16. Fauus mellis, ſermones boni to. 1. 299 f
17. Melior eſt panis in ſuauitate cum pace to. 4. 57. e
Fidelis enim totus mundus diuitiarum eſt to. 3. 249. c
Gloria ſenum, filii filiorum: & gloria filiorum, patres eorum, to. 3. 491. l
18. Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis to. 2. 731. b 902 m. 929. l. to 4. 19. e
19 Non magna lucra de mercede meretricis to. 5. 223. l
A Deo præparatur viro vxor to. 3. 172. b. 173. b
Qui largitur pauperi, Deo fœnerat to. 2. 394. k. to. 5. 104. b
Multæ cogitationes in corde viri, conſilium autem Domini obtinet to. 4. 529. b
20. Prodigum eſt vinum, & contumelioſa ebrietas to. 4. 37. d
Grande homo, & pretioſum vir miſericors: virū autem fidelem opus eſt inuenire. to. 2. 956. e. 937. l. m. to. 5. 118 d
Pondus magnum & exiguum, & menſura duplices, immunda ſunt apud Deum. to. 4. 75. g
Execrabile Domino duplex pondus, & ſtatera fallax non bona to. 2. 850. i
A Domino corriguntur greſſus viri, mortalis autem quomodo intelligit vias ſuas? to. 4. 529. b.
21. Cor regis in manu Dei, quocumq; voluerit inclinabit illud, to. 1. 305. k. to. 2. 1001. g. to. 5. 410. g
Omnis vi. videtur ſibi iuſtus, dirigit autem corda Dominus to. 4. 529. b
Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis to. 5. 383. g.
22. Diuites pauperes præpoſiti erunt & propriis dominis ſerui fœnerabunt to. 1 327 f. 60. b. c. to. 2. 83 d
Et inſcribe hæc tibi tripliciter, in conſiliis & in cognitionem to. 2. 1020. f. 1047. b
23. Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige ea quæ apponuntur tibi, & mitte manum tuam, ſciens quod oportet te talia præparare to. 4. 25. d. 26 a
Omnis ebrioſus & fornicator egebit, & induet ſe ſciſſa veſtimenta to. 1. 53. e
24. Erue eum qui ducitur ad mortem to. 2. 944. a
Lucerna impiorum extinguetur to. 3. 465. g
Sicut agricultura eſt homo inſipiens, & tamquam vinea homo egens ſenſu: ſi relinqueris eum, deſolabitur to. 4. 25. e
25. Claua & gladius & ſagitta ferrata, ſic homo eſt teſtimonium dans falſum aduerſus amicum ſuum to. 4. 84. a
27. Meliora vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici. to. 4. 979. a. 1015. a. to. 3. 213. a. to. 4. 27 K. 483. m.
Melior eſt vicinus in proximo, quam frater longè habitans to. 4. 27. K
Sapiens eſto fili, vt lætetur cor meum. Imprudentes autem ſuperuenientes damnum pendent. Aufer veſtimentum ſuum: præterit enim iniurioſus to. 2. 601. b
30. Diuitias & paupertatem ne dederis mihi; ſed ordina mihi quæ opus ſunt, & quæ abundent: ne repletus mendax fiam, & dicam, Quis me videt? aut pauper rapiam, & periurem nomen Dei to. 1. 39. h. to. 1. 941. m
Tria ſunt impoſſibilia mihi ſcire, & quartum quod non cognoſco: veſtigia aquilæ volantis, & vias ſerpentis ſuper petram, & ſemitas nauis nauigantis, & vias viri in iuuentute to. 2. 1090. b 1091. 1092. 1094
Talis via mulieris meretricis, poſteaquam abluta eſt, dicit ſe nihil mali feciſſe to. 2. 194. c. d. 1096. b. 71. d. 111. g. h

t.5.60.b.e

Mulierem fortem quis inueniet? &c. Ferètotum hoc caput explicatur t. 2. & ſeq. 1097. b

Binas veſtes viro ſuo. *t.1.136.d.t.3.173.d.t.4.131.132*

Ex byſſo & purpura indumentum ſibi *t.2.69.b*

Ex Eccleſiaſte.

1\. *Quæ abundantia hominis in omni labore ſuo laborat ſub ſole? Generatio vadit, & generatio venit, & terra ſtat in ſæculum* *to.2.979.e*

Et oritur ſol & occidit, & in locum ſuum tralnt t, 2.979.f 980. a

Ipſe Oriens illuc vadit ad Auſtrum, & gyrat ad Aquilonem: gyrande gyrat ſpiritus & in gyros eius conuertitur t. 2. 980.b.e

Omnes torrentes vadunt in mare, & mare non adimpletur t. 2.361.g

Non ſatiabitur oculus viſu, nec auris auditu, t.1.301.m.302.g

2\. *Feci mihi piſcinas aquarum ad irrigandum ex his ſaltum germinantem* *t.1.179.e*

Oculi (vel, ſenſus) ſapientis in capite eius, t.1.99.d.173.m.t.2, 660.f.t.4.440.d

Vitam odio habui *t.1.302.g*

3\. *Tempus amandi, & tempus odio habendi: & tempus belli, & tempus pacis* *t.2.1010.h.l*

4\. *Et laudaui ego mortuos magis quàm viuentes: & optimum iudicaui ſupra hos eum qui nondum natus eſt, qui non vidit hoc opus malum* *t.2.143.h.t.4.325.e*

Stultus complexus eſt manus ſuas, & deuorauit viſcera ſua t.866.a.t.5.260.e

Eſt vnus, & non eſt ſecundus *t.4.424.m 425.e*

Non eſt finis omni populo eius *t.4.426.b*

Optimi duo ſuper vnum, quibus eſt merces bona in labore ipſorum: quoniam ſi ceciderit vnus, alter eriget ſocium ſuum, & væ illi qui vnicus ceciderit, & non eſt ſecundum vt eum erigat, & ſi dormierint duo, & non eſt calor illi: & vnus quomodo caleſiet? *t.2.1108.g.& ſeq.t.4.425.f*

Spartum triplex non cito rumpetur *t.2.1108.l*

Vidi vniuerſos qui viuunt, qui ambulant ſub ſole cum iuuene ſecundo, qui reſurget pro eo? *t.4.426.a*

5\. *Si voueris votum, non facias moram reddere illud. Melius eſt enim non vouere votum, quam vouere & non reddere, t.1. 142.l*

Eſt languor malus quem vidi ſub ſole, diuitias cuſtoditi in malum poſſidentis eas *t.2.660.d*

7\. *Sicut vox ſpinarum ſub olla, ita riſus ſtultorum* *t.4.441.e*

Noli feſtinare in ſpiritu tuo iraſci, quia ira in ſinu ſtultorum requieſcit *t.4.442.d*

Bona eſt ſapientia cum hereditate *t.1.423.b*

Noli iuſtus eſſe nimium *t.4.385.b*

Circuiui cor meum vt conſiderarem & quærerem ſapientiam & numerum, & moleſtiam vt ſcirem impij lætitiam & iactationem, & inueni ego eam amariorem morte, *t.1. 302.g*

8\. *Noli ſtare in ſermone malo* *t.2.659.d*

Qui cuſtodit mandatum, non cognoſcet verbum nequam t. 2. 773.e

Hanc malitiam vidi ſub ſole *t.2.724.a*

9\. *Iuſti & ſapientes & operationes eorum in manu Dei t.4.529. t. t.5.269.a*

In omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum in capite tuo *t.4.440.K*

10\. *Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit aduerſum te, locum tuum ne relinquas: quia cura mitigabit delicta magna t.724.i.774.g.t.15 K*

11\. *Date partem illis ſeptem, & illis quidem octo, t.1.348.b.419 f 420.a.t.5.311.l.372.a*

Si impletæ fuerint nubes, pluuiam in terram effundent *to.5. 222.a*

Lætare adoleſcens in iuuentute tua: & oblectet te cor tuum in diebus adoleſcentiæ tuæ, & ambula in viis cordis tui ſine macula, & in aſpectu oculorum tuorum *t.4.441.d*

Ex Canticis Cant.

Oſculetur me ab oſculis oris ſui *t.1.274.K.d.t.2.870.l.878.l 1118.a.t.4.469.c.d.474.a.t.5.218.e*

Quoniam optima vbera tua ſuper vinum, & odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata t.1.275.a.t.2.875.c.d. t.4.133.d.369.e.f.

Vnguentum exinanitum (vel effuſum) nomen tuum, propterea adoleſcentes dilexerũt te. Attrahe me, poſt odorem vnguentorum tuorum curremus t.1.275.b.e.533.b.i.t.2.118. a.b.t.3.204.i.t.223.l.224.m.347.K.369.c.426.t. 487.d

Introduxit me rex in cubiculum ſuum t.1.275.d.t.2.875.d. 878.m.t.4.369.e.474.b

Exultemus & lætemur in te: diligamus vbera tua ſuper vinum *t.179.a*

Æquitas dilexit te *t.1.881.K*

Fuſca ſum & decora, filiæ Hieruſalem, vt tabernaculum Cedar, vt pellis Salomonis t.1.512.c.t.2.836.f.881.l.m.883, 1049.f.t.4.248.h.436.h.

Nolite aſpicere me quod ſubfuſcata ſum: quoniam non eſt intuitus me ſol. Filij matris meæ pugnauerunt aduerſum me, poſuerunt me cuſtodem in vineis: vineam meam non cuſtodiui *t.1.276.a.512.d.t.2.882.g.h.680.f*

Annuntia mihi quem dilexit anima mea, vbi paſcis, vbi manes in meridiano t.1.53.a.276.512.c.t.2.882.K.l.t.4. 439.K.l.441.b

Ne forte fiam circumducta ſuper greges ſodalium tuorum t.2. 881.883.a.t.4.441.b

Niſi ſcias te formoſa in mulieribus t.1.93.e.97.f.276.a.t.2. 883.a957.i.t.4.441.b

Exi tu in calcaneis gregum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum *t.1.276.a.t.2.883.d*

Equa mea in curribus Pharaonis, aſſimilaui te amica mea t.1. 277.g.t.2.988.a

Speciosa facta ſunt genæ tuæ vt turturis, ceruix tua ſicut redimicula *t.1.277.g.h.t.2.889.l*

Similitudines auri faciemus tibi ex diſtinctionibus argenti, quoadusque rex eſt in declinatione ſua *t.2.289.b*

Nardus mea dedit odorem ſuum *t.2.889.m*

Colligatio guttæ ſ. atrer meus mihi; inter media vbera mea requieſcit *t.2.878.m 883.m*

Botrus Cypri conſobrinus meus in vineis Engaddi *t.2.890.g*

Ecce tu bona proxima mea, ecce es bona: oculi tui columbæ t.2. 890.i

Ecce es formoſus conſobrinus meus, ecce pulcher es & decorus accubatio noſtra opaca, trabes domorum noſtrarum cedri, lacunaria noſtra cupreſſi *t.2.280.b.t.2.903.e*

2\. *Ego flos campi, & lilium conuallium. ſicut lilium in medio ſpinarum, ſic amica mea in medio filiarum* *t.1.280.d 515.g.t.2.907.d.994.i.1105.d.e.t.3.146.e.t.4.239.K 429.m 463.i.483.i.486.c.*

Ecce bonus fraternus meus, es bonus: tanquam malum in lignis ſiluæ, ita conſobrinus in medio filiorum *t.2.907.f.t. 4.486.c.d*

In vmbra eius concupiui & ſedi, & fructus eius dulcis in faucibus meis *t.1.280.e.t.2.908.a.909.g 4.486.d*

Introducite me in domum vini, conſtituite in me charitatem (vel, ordinate me in dilectionem) t.1.280.c.t.2.909.g. 1104.l.t.4.489.e

Confirmate me in vnguentis, ſtipate me in malis, quia vulnerata charitate ego ſum *t.1.515.b.c.t.909.h.4.440.b. 484.g.491.K*

Læua eius ſub capite meo, & dextera eius complectetur me, t. 2.609.l.1002.b K m

Adiuraui vos filiæ Hieruſalem in virtutibus & fortitudinibus agri, ſi ſuſcitaueritis & excitaueritis charitatem vſquequo voluerit *t.1.325.l.t.2.766.i.909.l*

Vox conſobrini mei. ecce hic aduenit ſaliens ſuper montes, tranſiliens ſuper colles t.1.280.e.f.t.2.917.K.& ſeqq.921.K.t. 3.43.48.m

Similis eſt conſobrinus meus capreæ, hinnuloq; ceruorum ſuper montes Bathel *t.2.765.K.918.m 994.i K.t.3.48 m*

En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, proſpiciens per feneſtras, eminens ſuper retia *t.280.e.f.281.h.c.t.766.k.919.d 920.b.d.t.3.48.m*

Surge, veni proxima mea, columba mea, formoſa mea, perfecta mea, quia ecce hyems præteriit imber abiit: diſceſſit ſibi t. 1.53.e.281.g.h.512.f.t.2.766.b.919.e.920.c.621.h.k.t.3 48.m.106.c.t.4.417.c

Digitized by Google

Flores viſi ſunt in terra, meſſis inciſionis (ſiue, tempus meſſis, vel, ſecandi) aduenit: vox turturis audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florētes dederunt odorē ſuum t.1.53.c.281.a.t.2.766.K.767.a.921 m.t.3.48 m 90. d 153.e.f.

Surge & veni tu columba mea in tegumento petræ iuxta præmunitionem: oſtende mihi faciem tuam, & inſinua vocem tuam, quia vox tua ſuauis eſt, & facies tua decora, (vel pulchra) t.1.281 K.t.2.923.c.d

Prendite nobis vulpes puſillas exterminantes vineas, vt vinea noſtra florente t.2.975.a.t.3.126.c t.4.235.236.

Frater meus mihi, & ego ei, qui paſcitur in liliis vſque dum aſpiret dies, & amoueantur vmbræ t.1.289.m

3\. *In cubili meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea: quæſiui eum, & non inueni: vocaui eum, & non exaudiuit* t.1.281.l.m.5 5.b.t.2.932 1057.c.t.4 439.l.m. 4;.d

Exurgam, ibo & circumibo in ciuitate, in foro, in plateis, & quæram quem dilexit anima t.1.281.m.t.2.931.c.t.4. 485.d.e.491.a

Inuenerunt me cuſtodes qui cuſtodiunt ciuitatem t.1.282.b

Quum modicum cum tranſiſſem ab eis, inueni quem diligit anima mea: tenui eum, & non dimittam eum t.1.281.h.i. t.2.711.a.822 g.933 g.1001.m.t.4.489.d

Et inducam eum in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ me concepit t.1.282.l.t.2. 037.e.d.t.4.489.e

Quæ eſt hæc quæ aſcendit à deſerto ſicut virga fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii? / Quæ eſt hæc quæ aſcendit à deſerto ſicut vitis propago, fumo incenſa, odorificata myrrha & thure ab omnibus pulueribus vnguenti? t.1.282.m.435.e

En lectum Salomonis, ſexaginta potentes in circuitu propaginis eius, ſtrictis armatos telis, & eruditos præliaribus diſciplinis t.1.283 b t.4.464.K

Lectum ſibi fecit rex Salomon ex lignis Libani, columnas eius argenteas, acclinatorium eius aureum, dorſum eius gemmis ſtratum t.4.476

Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in corona qua coronauit eum mater eius, in die ſponſaliorum eius, & in die iucunditatis cordis eius: quia fecit ſibi charitatem a filiabus Hieruſalem t.1.283.d.t.2.1008.e.t.4.430.i.K

4\. *Ecce formoſa es proxima mea, ecce es formoſa: oculi tui ſicut columba, extra taciturnitatem tuam* t.2.1019.f.t.4.348. k 417.b.t.5.106.b

pillamentum tuum vt grex caprarum, quæ reuelatæ ſunt à monte Galaad. Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt à lauacro, quæ omnes geminos creant, & infæcunda non eſt in eis t.2.1020.a.t.4.348.K

Sicut reſticula coccinea labia tua t.2.14.7.h

Vt cortex mali punici gena tua t.1.41.i

Sicut turris Dauid ceruix tua, quæ ædificata eſt in Thalphioth: mille clypei pendent in ea, omnia iacula potentium t.1.90.d

Tota es formoſa amica mea, proxima mea, & reprehenſio non eſt in te t.1.512.d.e.t.4 340.i.348.l.462.f

Adesdum à Libano ſponſa, ades huc à Libano: tranſibis & pertranſibis à principio fidei, à capite Sanir & Hermon, à cubilibus leonum, & montibus pardorum t.1.184.d.283 e.f. 285.b 512.e.t.2.1007.f.t.4.154.d.348.l.431.e.f.435.i 461.488.a

Cor noſtrum cepiſti ab vno oculorum tuorum t.2.958.e.1019.e.f

Et odor veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata, & ſicut odor Libani t.4.463.g

Fauum diſtillant labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua. t.2 992.e.f.993.K.t.4.463.b

Hortus clauſus ſoror mea ſponſa, hortus clauſus, fons ſignatus, trāſmiſſiones tuæ, paradiſus malorū granatorum cum fructu pomorum t.1.203.f.284 a.299.d 421.m.514.g.t.3.61. 146.d.t.4 351.h.463.K.490.a.t.5.142.b

Myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis t.1.284.b

Fons hortorum, puteus aquæ viuæ, & impetus deſcendens à Libano t.1.279.f.t.2.1041.c.d

Exurge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum, & deſluant vnguenta mea t.1.28.4.b.299.d.t.2.666.k. 680.d.t.4.340.i.351 464.g

5\. *Deſcendat frater meus in hortum ſuum, & edat fructum pomiferorum ſuorum* t.1.284.b.299.d.t.4.340.f.351.i.370. b.486.a

Ingreſſus ſum in hortum meum, ſoror mea ſponſa, vindemiaui myrrham meam cum vnguentis meis, manducaui panem meum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo t.1. 140.d.284.c.299.e.t.2.992.d.t.3 18.0.k.t.4.352 g. 370.e.492.k

Edite proximi mei, & bibite, & inebriamini fratres mei t. 1.140.e.300.a.t.2.992.e.t.4.352.g 456.f

Ego dormio, & cor meū vigilat t.1 284.d.299 f.t.4.488 K

Vox dilecti mei pulſantis ad ianuam: Aperi mihi ſoror mea ſponſa, proxima mea, columba mea, perfecta mea: quia caput meum repletum eſt rore, & crines (vel, cincinni) mei guttis noctium t.1.55.i.f.184.g.t.2.877.g.t.4.488.l. 489.f

Nocte exui tunicam meam, quomodo induam eam? Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? t.1.285.g.319.c.313 K.t. 2.1018.b.i.1080.k.t.3.108.l.t.486.f

Dilectus meus miſit manū ſuam de proſpectu, (vel, per cauernā vel per feneſtrā) & venter meus commotus eſt ſuper eum. Exurrexi ergo aperire fratri meo t.1.285.i.K.t.2.978.i.K. t.4.487.i.489.f

Manus meæ diſtillauerunt myrrham, digiti mei myrrha pleni ſunt ſuper manus clauſuræ t.1.285.K.t.4.487.K.489 a

Aperui fratri meo: frater meus tranſiuit, anima mea exiuit in verbo eius t.1.285.l.300.b.t.2 978 l t.4 440.g.488.h 460 d.e

Quæſiui eum, & non inueni illum: vocaui eum, & non exaudiuit me. Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem: & percuſſerunt & vulnerauerunt me, tulerunt pallium à me cuſtodes murorum t.1.286.b.287.e.513.b.t.2. 932.f.t.4.45.f.489.h.490.a.491.b.e

Vulnerata charitate ego ſum t.1.513.b.t.2 1015.a

Frater meus candidus & rubeus, electus ex decem millibus t.1.413.l.t.2.907.e.t.4.105.d.463 m

Caput eius aurum cephaz, & crines eius abietes nigræ ſicut coruus t.2.1009.t.4.235.236.

Oculi eius ſicut columbæ in aquarum abundantia, lotæ in lacte, ſedentes ſuper plenitudinem t.2.1009.b.1019 f

Genæ eius ſicut phialæ aromatis germinantes vnguentaria: labia eius lilia ſtillantia myrrham plenam t.2.1047.i.t.4 419.m t.5.105.f.

Manus eius tornatæ, aureæ, plenæ tharſis t.5.113.f

Crura eius columnæ marmoreæ fundatæ ſuper baſes aureas t.2. 914.a.t.154.d

Fauces eius dulcedines, & totus deſiderium t.1.288.e.t.2. 1037.c.4.154.d

6\. *Ego fratri meo, & frater meus mihi qui paſcitur inter lilia* t.1. 286.K

Pulchra amica mea, beneplacita (vel, vt bona opinio) & ſpecioſa ſicut Hieruſalem, ſicut admiratio ordinata t.1.286.m t.4.794.g

Auerte oculos tuos à me, quia me eleuas t.1.286.m.287.a

Capillamentum tuum vt grex tonſarum t.2.100 g

Dentes & genæ, & ſicut coccineum reſticulum labia ſponſæ t. 2 100.i

Vt corium malorum granatorum genæ tuæ t.5 106 a

Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ t 1 287 c.d.e

Quænam eſt hæc proſpiciens tamquam diluculum, ſpecioſa ſicut luna, electa vt ſol? t 1 56 l.288.d

In hortum nucis deſcendi videre in natiuitate torrentis, & inſpicere ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica t 1 288 e f t.4.492 e

Neſciuit anima mea, conturbata eſt t.1.288 f

Poſuit me currus Aminadab t.1 259.b.289 g.f 561 h.t 2. 988.e.4 492.g

Conuertere Sunamitis, conuertere ad pacem t.1.289 f K t.2. 1146.e t.5 114 e

7\. *Quid videbitis in Sunamite, quæ venit ſicut chori caſtrorum?* t 5 114.d

Specioſi facti ſunt greſſus tui in calceamentis filia Aminadab: moduli femorum tuorum ſimiles torquibus opere manuum artificis t.1.1018 c.d f 1039 g t 4 419 h.i t.5.114 d e

Vmbilicus tuus crater tornatilis, non deficiens mixto: venter aceruus tritici munitus inter lilia t.3 431.d.t 2.1039.h.t. 419 i t.5 114 f

Ceruix tua ſicut turris eburnea: oculi tui ſtagna in Eſebon, in portis filiæ multorum t.2.106.d t.1 5 gh

Nares tuæ ſicut turris Libani, proſpiciens faciem Damaſci t.2 913.l

Et ornatus capitis tui ſicut purpura t.2.1309.i
Quam pulchra & ſuauis facta es charitas in delicijs tuis? Statura tua ſimilis facta eſt palmæ t.1.289.k.t.2.1039.i.t.4.348.l.t.5.115.
Dixi, aſcendam in palmam, tenebo altitudines eius t.1 39.i 287.k
Ego fratri meo, & ſuper me conuerſio eius t.1 289.l
Veni frater mi, exeamus in agrum, requieſcamus in caſtellis, diluculo ſurgamus in vineas, videamus ſi floruit vitis t.1.290.g.513.l.t.2.1057.e.1086.t.4.484.g.t.5.115.h
Floruit vitis, floruerunt mala granata t.3.40.i
Ibi dabo vbera mea tibi: dederunt mandragoræ odorem t.1.513.m.t.1.1057.d
Noua & vetera dilecte mi, ſeruaui tibi t.1.290.513.m.2.1057.f.1086.b.t 328.g
8. Quis dabit te frater mi lactentem vbera matris meæ? Inueniens te foris, oſculabor te, & quidem non ſpernent me, aſſumam te, & inducam te in domum matris meæ, & in ſecretum eius quæ concepit me t.1.190.h.513.m t.2.1057.f.t.4.348.l.m 417.t.5 k.l.281.d
Potum tibi dabo à vino operoſi vnguenti, à fluxu malorum granatorum meorum t.5.106.cd
Quæ eſt hæc quæ aſcendit dealbata, (vel, candida) innitens ſuper fratrem ſuum? t.1.190.i.t.2.770.h.836.f.1002.m.1010.a.1058.i.t.4.348.i.365.t.t.5.115.m
Sub arbore malo eleuaui te, illic parturiuit te mater tua, illic parturiuit te quæ peperit te t.1.19.0 k
Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſigillum ſuper brachium tuum: quia valida eſt vt mors charitas, dura ſicut inferi zelus: alæ eius, alæ ignis in flamma, (vel, ignis ardentis) t.1.290.m.291.a.b.t.350.g.t.2.1014.l.1045.e.1058.b.1086.c.t.4.349.a.373.e.464.h
Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina non concludent eam t.1.318.h.350.g.t.2.1058.d.1077.c.d.t.4.349.a
Soror noſtra parua, & vbera non habet, quid faciemus ſorori noſtræ in die quâ loquetur in ea? t.1.1086.d
Si murus eſt, ædificemus ſuper eum receptacula argentea: & ſi ianua eſt, ſculpamus ſuper eam tabulas cedrinas t.2.1086 f.t.4.474.b
Ego murus, & vbera mea turres t.1.97.f.299.a.2.1037.h t.4.464.i
Ego eram in oculis eius tanquam inueniens pacem t.1.199.b t.1.1087.f
Vinea facta eſt Salomoni in Beelamon; dedit vineam ſuam iis qui ſeruant t.2.1087.c
Vitis mea in conſpectu meo mille Salomoni, & ducenti ſeruantibus fructus t.2.1088.g.t.4.464.k
Qui ſedes in hortis, amici intendentes ſunt voci tuæ: vocem tuam inſinua mihi t.1.299.b.t.2.1088.g.h
Fuge frater meus, & ſimilis eſto ceruo, (ſiue capreolæ) aut hinnulo ceruorum in montes aromatum t.1.199.b.t.1088.c.t.4.486.a

Ex lib. Sapientiæ.

1. Deus mortem non fecit t.4.318.b
2. Tollamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis t.4.328.b
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum t.1.123.e
4. Melior eſt ſterilitas cum virtute t.4.462.d
5. Sol non ortus eſt nobis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis t.2.673.g.t.5.14.c
7. In manu illius & nos, & ſermones noſtri, & omnis ſapientia, operum ſcientia diſciplina t.4 129.d
Spiritus Domini intelligens, ſanctus, vnicus, multiplex ſubtilis, benemobilis, immaculatus, diſertus, omnem habens virtutē, omnia proſpiciens t.4.62.b.171.g.h.274.f 301.ab.
Splendor eſt enim lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius t 4 118.b.e
14. Benedictum lignum per quod fit iuſtitia, maledictum autem quod fit per manus hominum t.2.939.a.b

Ex Eccleſiaſtico.

1. Omnis ſapientia à Domino Deo eſt, & cum ipſo fuit ſemper t.3.336.b
2. Homines acceptabiles in fornace humilitatis t.1.1063.m
3. Ignem ardentem reſtinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis t.2.1110.d.e.f.h.t.5.7.g.60.c
5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem t.5 548.i
6. Cum amico miſce animam tuam, non cum inimico t.1.301.a
Aurea eſt lingua ſapientium t.5.198.c
10. Hic animam ſuam venalem habuit, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua t.5.464.m
Initium omnis peccati ſuperbia eſt t.5.267.g.h
Seruo ſapienti liberi ſeruient t.3.367.a
11. In fine hominis nudantur opera eius, ante mortem non laudes hominem quemquam t.2.656.b.t.4.419.k
17. Pœnitentibus autem dedit partem iuſtitiæ, & corrogauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illos in ſortem veritatis t.5 528.K
19. Vinum & mulieres diſcedere faciunt à Deo t.1.539.b
20. Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus t.4.2.a
21. Narratio fatui ſarcina in via t 4.2.a
22. Amicum ſalutare non erubeſcam, & à facie illius non me abſcondam t.4.47.i.84.k
Et ſi mala mihi euenerint propter amicum, ſuſtineo t.4.47.h.84 l.m
Quis dabit mihi labiorum meorum ſignaculum? t.4.743.a
23. Quis mihi imponet cogitationum mearum flagella? t.2.743.a
Quis videt me? tenebræ circumdant me, & parietes, quem vereor? t.49.f
Et erit dedecus quòd non intellexeris timorem Dei t.4.9.f
24. Ex ore altiſſimi prodij t.4.125.t.178.a.b
25. Beatus cui donatum eſt habere timorem Dei t.4.547.m
26. Mulier ebrioſa, ira magna, turpitudinem ſuam non celabit t.1.539.c
27. Narratio iuſti ſemper in ſapientia: ſtultus autem ſicut luna mutatur t.1.56.h.t.1.706 g.t.5.126.b
28. Sepi aures tuas (vel, poſſeſſionem tuam) ſpinis, & aurum & argentum tuum alliga, & ori tuo fac oſtium & vectem, & verbis tuis iugum & pondus t.2.1083.m.t.4.3.b
29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum t.4.47.i
Recipe proximum tuum ſecundum virtutem tuam, & attende tibi ne cadas t.2.604.g
31. Beatus vir qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in pecunia & theſauris t.1.559.a
34. Qui non tentatus eſt, qualia ſcit? t.5.347.

Ex Eſaia.

1. Agnouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſina præſepe Domini ſui t.3.27.k.l.159.l.t.305.b
Væ genti peccatrici, ſemini peſſimo: reliquiſtis enim Dominum: & ad iracundiam prouocaſti ſanctum Iſrael t.3.257.e 496.g
Omne caput in dolore, & omne cor in mœſtitia: à pedibus vſque ad caput eſt vulnus, cicatrix ac plaga, cum feruore t.2.660 f.721.l.173 f
Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles eſſemus t.1.60.m
Quid mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum, dicit Dominus? Plenus ſum t.2.776.a
Neomenias & ſabbatha veſtra odit anima mea t.4.291.g
Si fuerint peccata veſtra ſicut phœnicium, vt niuem dealbabo t.2 816.f
Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion? t.2.1094.e
Caupones veſtri miſcent vinum aqua t.2.1114.t.111.g.h
2. Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini ſuper verticem montium t.t.484.i
3. Auferam validam virtutem, prophetam & conſiliarium t.3.15.h.i
Alligemus iuſtum, quia inutilis eſt nobis t.4.45.e
Dominus ad iudicium veniet cum ſenibus populi ſui, & principibus eius t.5.478.b
5. Cantabo dilecto dilecti vineæ canticum t.3.99.h.i
Vinea facta eſt dilecto, in cornu, in loco vberi: & maceria circumdedi, & circumfodi vineam Soreth, & ædificaui turrim in medio eius t.1.38.a.t.2.960.k

Digitized by Google

Suſtinui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas t.1.276.h.t.5 151.l
Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper vineam iſtam t.4 211.212.
Va ijs qui conſurgunt manè, & ſectantur ſiceram, qui ebrij ſunt veſpertina, vinum eos comburet t.1.136.o.f
Va qui trahitis peccata vt funis longo, & quaſi iugi loro vitula t.2.594.g
6. Seraphim ſtabãt in circuitu ſedis: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri: & duabus velabãt pedes eius, & duabus velabant faciem, & duabus volabant t.4.94.d.273.f.274.a
Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, plena eſt vniuerſa terra maieſtate eius t.4.141.d.o.268.h
Et miſſum eſt ad me vnum de Seraphim, & in manu habebat carbũculum quem forcipe tulerat de altari, & tetigit meum & ait. Ecce tetigit hoc labia tua, & abſtulit iniquitates tuas, & peccata tua circumpurgauit t.4.225.f.226.a
Quem mittam? Ecce ego, mitte me t.2.1000 d
Videntes videbitis, & non videbitis t.5.17.e
7. Aſcendit Eſaias ad villam fullonis t.5.122.e
Butyrum & mel comedet t.4.99.h
Pete tibi ſignum à Domino in profundum, aut in altum. Et dixit: Non petam neque tentabo Dominum, &c. Ecce virgo in vtero accipiet, & pariet filium t.1.136.c.t.2.642.k.t.4 99.h.207.h.
8. Priuſquam ſciat puer vocare patrem ac matrem, accipiet virtutem Damaſci & ſpolia Samariæ t.1.136.e
9. Non confundetur qui in anguſtia eſt vſque in tempus. Hôc primum bibe t.2.661.i.& ſeq.
Populus qui ambulabat in tenebris, lucem vidit magnam t.1. 116.g.t.2.663.c.t.3.66.e
Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis t.2.665.d.t.4 152.g.h.310.d
Cuius principium ſuper humeros eius t.1.409 g.t.3.222.a.t.4 151.m.161.d
Et facta eſt menſura in humero eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, potens, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Eius impleta eſt diſciplina, & pacis eius non erit finis. ſuper ſedem Dauid, & ſuper regnum eius t.3.44.h
Auferam à Iudæa caput & caudam, initium & finem t.2. 1062.e
Et erit lux Iſraël in ignem t.4.229.e.f.
0. Verbum conſummans & breuians faciet Dominus ſuper terram t.2.601.e.t.3.461
Exiet virga de radice Ieſſe, & flos ex radice eius aſcendet t.1. 406.l.513.g 3.22.d.t.4.239.a.k.t.58.a.t.46 t
11. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij atque virtutis, ſpiritus cognitionis atq; pietatis, ſpiritus ſancti timoris t.2 914.m.t.4.393 h.t.386.b.387.388.
Erit radix Ieſſe, & qui exurget regere gentes, in eum gentes ſperabunt t.3.329.b
Et auferetur zelus Ephraim, & inimici Iuda peribunt. Non erit æmulus Ephraim Iuda, & Iuda non vexabit Ephraim t.2.676.k
22. Et ſaliet aqua cum delectatione de fontibus Saluatoris te.2. 721. K.t.5.175.i
23. Ecce dies venit, & diſperdet Dominus orbem terrarum to.2. 541.l
14. Quomodo cecidiſti de cælo lucifer? t.3.310.a
In cælum aſcendam, ſuper ſidera cæli ponam ſedem meam, ſedebo in monte excelſo, ſuper montes altos qui ſunt ad Aquilonem, aſcendam ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo t.2.2018.k
19. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, & veniet in Ægyptum t.2.435.l.606 k.l.t.3.207.k.t.4.426.d
Erunt quinq; ciuitates in terra Ægypti loquentes lingua Chanaan t.4.99.l.m
Et mittet illis Dominus hominem qui ſaluabit eos t.2.816.i.t. 4.358.b
20. Sicut puer meus Eſaias vadit nudus & excalceatus t.5.260. k.261.b
21. O cuſtos, quid de nocte t.4.101.e
22. Omnes principes tui fugerunt, quicumque in te vulnerati ſunt t.3.180.b
Manducemus & bibamus, cras enim moriemur t.2.138.l.539 e.t.3.404.l
23. Vlulate naues Carthaginis quia perierunt, & non amplius ſunt t.1539.e
Mercatores Phœnicum tranſmeantes mare in aqua multa: ſemen mercatorum ſicut meſſis t.1.51.i.339.f.540.e
Erubeſce Sidon, dixit mare t.1.52.i.540.e
Erit que poſt ſeptuaginta annos Tyrus vt canticum meretricis. Accipe citharam, vagare ciuitatem meretrix obliuia, bene citharizà, plurimum canta, vt fiat memoria tui t.1.540.f.
24. Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi t.4.101.e
Feneſtræ apertæ ſunt è cælo t.1.280.f
25. De nocte vigilat ad te ſpiritus meus: quia lux præcepta tua, t. 1.1058.f
Zelus apprehendet populum ineruditum t.2.1045.d
De timore tuo in vtero accepimus, & parturiuimus ſpiritum ſalutis t.1.148.o.266.l.t.2.645.i.751.b
Cadent qui inhabitant terram, reſurgent qui in monumentis ſunt. Ros enim qui abs te, ſanitas eſt illis: terra verò impiorum peribit. Ambula populus meus, & intra receſſus tuos claude oſtium tuum, abſcondere aliquantulum donec tranſeat ira Dei t.4.331 l.375.g.h
27. Ego ciuitas munita, ego ciuitas obſeſſa t.1.97.e.f.282.g 299.a
28. Ecce mitto lapidem in fundamentum Sion t.4.22.f.
29. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt a me, t.4.389.e
Perdam ſapientiam ſapientium, & intellectum prudentium reprobabo t.3.342.b
31. Væ iis qui deſcendunt in Ægyptum t.5.22.g
Beatus qui habet ſemen in Sion, & domeſticos in Hieruſalem t.1.317.h
32. Beatus qui ſeminat ſuper omnem aquã, vbi bos & aſinus calcat t.5.293.f.294.a
35. Lætare ſterilis, & exulta deſertum, & floreat vt lilium t.4.
Conualeſcit manus remiſſa, & genua diſſoluta t.1.361 k
38. Ex hodierno filios faciam qui nuntiabunt iuſtitiam tuam Domine Deus ſalutis meæ t.2.6.45.g
39. De ſemine tuo accipient, & facient ſpadones in domo regis t.2. 886.l
40. Conſolamini, conſolamini populus meus, dicit Dominus: ſacerdotes loquimini in cor Hieruſalem, conſolamini eam, quoniam repleta eſt humiliatio eius, ſolutum eſt peccatum eius, quia recepit de manu Domini duplicia peccata ſua t.2.1042 f 1043.h
Parate viam Domino, rectas facite ſemitas eius t.2.699.d
Omnis vallis replebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas t.4. 519 f
Et videbit omnis caro ſalutare Dei t.3.258.c.289.a.b
Clama, Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis vt flos fœni: aruit fœnum, & flos decidit: verbum autem Domini manet in æternum t.1.32.k 102 d
Aſcende in montem qui euangelizas Sion t.3.121.e
Qui menſus eſt manu aquam, & cælum palmo, & vniuerſam terram pugillo: qui ſtatuit montes in libra, & rupes in ſtatera & nemora in iugo. Quis cognouit ſenſũ Domini, aut quis eius conſiliarius fuit, qui inſtruat eum? &c. Qui tenet circuitum terræ & terram velut nihilum fecit t.1.4.g.t.4.529.e.f
Sit omnes gentes, vt ſtillicidium de ſitula, & ſicut momẽtum ſtateræ æſtimatæ ſunt, & vt ſputũ æſtimabuntur t.1.667.f
Fecit Deus cælum ſicut cameram, & extendit ſicut pellem t.2. 7.l.26 b
41. Renouamini inſulæ t.1.776.e
Ecce confundantur & reuerebuntur omnes aduerſarij: erunt enim tamquam non ſint t.1.667.a.e
42. Non clamabit, neque contendet, nec quiſquam audiet in plateis vocem eius, & donec eijciat in victoriam iudicium t.2.811.e
Arundinem quaſſatam non confringet t.3.95.K
Dominus Deus nomen mihi eſt t.4.113.b
Et ducam cæcos in viam quam non nouerunt, & ſemitas quas neſcierunt calcabunt: & faciam illis tenebras in lucem, & praua in directum. Hæc verba faciam, & non derelinquam eos. Ipſi autem conuerſi ſunt retro t.4 519
43. Si tranſieris per aquam, tecum ſum, & flumina non te comitendent t.2.664.f.1077.d.a

Digitized by Google

Dixit Dominus ad Iacob: Noli metuere, quia tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemen tuũ, &c. omnes in quibus vocatum eſt nomen meum. In gloriam enim meam paraui illum, & finxi & feci illum. et produxi plebem cæcam, & oculi eorum ſunt cæci, & ſurdi aures habent t.4.119.K

Ante me non fuit alius Deus, & poſt me non erit t.4.119.g

Ecce facio noua quæ nunc orientur & cognoſcetis ea: & faciam in deſerto viam, & in ſicca terra flumina ad potandum genus meum electum, populum meum quem mihi acquiſiui, vt enarrent virtutes meas t.4.39.518.a

Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas, & non memor ero: tu autem memor eſto, & iudicemur, dic tu prior iniquitates tuas, vt iuſtificeris t.1.130.g.181.g.t.2.708.d.915.g 966.l.t.4.407.a b.t.47.l.m.519.e

44 Ponam ſpiritum ſuper ſemen tuum, & benedictiones meas ſuper filios tuos. t.4.122.e.f

Ego extendi cælum ſolus t.4.184.K

45. Quoniam eſt Deus præter me t.4.93.a

Ego Dominus creans mala t.2.1019.b

Hic ædificabit mihi ciuitatem t.2.812.h

L[...] Ægypti, & mercatus Æthiopum, & Sabaim viri excelſi ad te tranſibunt t.2.721.k

Et alligati vinculis te ſequentur t.2944.e.t.5.250.f

Quia in te eſt Deus, & non eſt Deus præter te: tu enim es Deus, & neſciebamus, Deus Iſraël ſaluator t.3.253.a.b.t.4.93.e.f 115.l.116.e.K.282.f 283.g

Ego ſum, ego ſum Deus, quia non eſt præter me qui ſaluet t.4.515.k

Per me ipſum iuro, niſi exibit de ore meo iuſtitia, & verba mea non auertentur, quia mihi flectetur omne genu, & confitebitur omnis lingua Deo t.4.517.a.f.518.d

46. Ego ſum Deus, & donec ſeneſcatis ego ſum t.4.421.e

47. Tranſgredere flumina t.2.1048.e

48. Et nunc Dominus Deus miſit me, & ſpiritus eius t.4.91 k 138.a.255.a

Exi de Babylone, fugiens à Chaldæis t.1.286.g.t.2 658.h

49. Ex vtero matris meæ vocauit Dominus nomen meum t.2. 676 a t.5.189.b

Poſuit me ſicut ſagittam electam, & pharetra ſua texit me, & dixit mihi. Seruus meus es Iſraël t.2.909.t.4.440.b.t.5.189 b.c

Pharetra mea protexi eum t.1 80.m

In te glorificabor, & nunc ſic dixit Dominus, qui finxit me ex vtero ſeruum ſibi ad congregandum Iacob & Iſraël ad eum t.2.673.f.t 4.193.a.t.6.89.e

Magnum tibi eſt vocare puerum meum, vt ſtatuas tribus Iacob. Ecce poſui te in teſtamentum generis mei, in lucem gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ t.2.676.b.t.4 193.a.b.t 5.189.e

Ecce ego ego Hieruſalem pinxi muros tuos t.1.95.g.97.e.199.a.t.2.857.e.1005.l.t.4.441.d

In manibus tuis pinxi muros tuos, & in conſpectu meo es ſemper t.1.299.e.b

50. Cui vendidi vos fæneratori? t.2.558.e

Ecce peccatis veſtris venditi eſtis, & propter iniquitates veſtras dimiſi matrem veſtram t.2.792.e

Ecce ego increpatione mea deſolabo mare, & ponam flumina deſerta, & areſcent piſces eorum t.2 681.g

Dorſum meum dedi in flagella, & maxillas meas in palmas: vultum autem meum non auerti a confuſione ſputorum t.4. 292.g

Omnes vos accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flamma quam accendiſtis t.1.376 e.d.t 5.411.a.k

51. Qui firmauit cælum ſicut fumum t.1.7.l.11.b

Audite me populus meus qui ſcitis iudicium, quorum in corde lex mea eſt t.5.103.g

Bibiſti calicem iræ de manu Domini: calicem vſque ad fundum bibiſti & exinanſti, nec erat qui te conſolaretur t.1.717.K

52. Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes t.3.153.e

Ego ipſe qui loquebar, adſum t.2.1117.e.t.4.134.b

Quam ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona t.2.1038.e.1115.K. & deinde

53. Et brachium Domini cui reuelatum eſt? t.4.282.a

Non eſt ſpecies ei, neque gloria, & facies eius deſpecta eſt, & non eſt reputata t.4.93.f

Homo in plaga, & ſciens ferre infirmitatem: qui peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: & nos æſtimauimus eum eſſe in doloribus t.1.843.b.t.3.211.l.t.4.93.i

Sicut ouis ad immolandum ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, & non aperuit os ſuum: in humilitate iudicium eius exaltatum eſt t.5.250.d

Generationem eius quis enarrabit? t.4.123.i

54. Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quia plures filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum t.1.229.568.b t.t.4 437.e.500.g.h

Dilata locum tabernaculorum tuorum, & aulæ tuæ t.1 26.e

Tempus enim breue dereliquite t.4.500.h

Eſt hæreditas ſeruientibus Domini, (vel, credentibus in Dominum) t.1.431 t.t.5.256 h

55 Qui ſititis, ite ad aquam: & quicunque non habetis argentum, ite & emite, & manducate t.2.532.e

Sicut imber deſcendit ſuper gramen, & nix ſuper fœnum t.2. 970.K

Verbum quodcumque exierit de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, donec compleantur quæcumque volui t.4.93.e

56. Hæc dicit Dominus ſpadonibus: Quicumque cuſtodierint præcepta mea, dabo illis in domo mea, & in muro meo nominatum melioremfiliorum & filiarum, nomen æternum dabo illis t.4.421.d.434.a

Domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus t.3. 195.b

58. Canes muti, neſcientes latrare t.1.88.i

Vt quid mihi ieiunaſtis: non tale ieiunium elegi, dicit Dominus t.5.58.d

Solue omnem colligationem iniuſtitiæ, diſſolue obligationem violentarum commutationum, dimitte confractos in remiſſionem, & omnem conſcriptionem iniquam diſrumpe t.1. 556.d

Frange eſurienti panem tuum, & pauperes ſine tecto induc in domum tuam: ſi videris nudum, operi eum t.1.556.d.f.t. 5.35.g

pingueſcent oſſa tua, & eris ſicut hortus ebrius t.5.241.e

vocaberis ædificator ſepis t.3.48.i

59. Telam araneæ texunt t.2.743.d.t.4.37.d

Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob; & hoc illis à me teſtamentum, cùm abſtulero peccata eorum t.3.304.g 313.e

63. Quis eſt iſte qui aduenit ex Edom, rubor veſtimẽtorum eius ex Boſor, ſic ſpecioſus in ſtola? t.2.1003.a.t.4.105.d

Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum t.5. 471.k

Dominus iudex bonus domus Iſraël t.3.186.e

65. Tota die expandi manum meam ad populum non credentem & contradicentem t.3.308.

Et parantes dæmoni menſam, & implentes Fortunæ potionem t.1.532.d.t.4.93.a

Ecce qui ſeruiunt mihi, manducabunt, vos autem eſurietis: ecce qui ſeruiunt mihi, bibent, vos autem ſitietis t.1.119.a 532.e.d

Iurantes ſuper terram, iurabunt Deum verum t.5.179.k

Erit cælum nouum, & terra noua t.2.976.d

Tunc lupi & agni ſimul paſcentur, leo & bos ſimul paleas manducabunt, ſerpentes autem terram vt panem, t.1.61.e d.t.4.396 k

66. Nonne manus mea fecit omnia? t.4.258.a

Supra quem requieſcam, niſi ſupra humilem & quietum, & trementem verba mea? t.1.691.d

Effudit & peperit maſculum t.1.179.f

Quis audiuit tale, ſi parturiuit terra vno die, & gens nata eſt ſimul? t.4.457.d

Nonne ſterilem & parientem ego feci? dicit Dominus t.1. 219.l.m

Quemadmodum cælum nouum & terra noua quæ ego facio manere coram me, dicit Dominus, &c. t.4.334.d.e

Veniet omnis caro in conſpectu meo, vt adorent in Hieruſalem, dicit Dominus Deus t.4.102.e.318.f

Et exibunt, & videbunt membra hominum qui præuaricati ſunt in me, nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur vſque in hodiernum diem t.2.674. b.t.4.334.

Digitized by Google

Index Locorum

Ex Hieremia.

1. *Priuſquam te formarem in vtero matris tuæ, noui te, & priuſquam exires de vulua matris, ſanctificaui te, & prophetam in gentibus poſui te* t.1.412.f.t.2.836.a.t.3.15.e.t.4.113.114

N*oli dicere, iuuenis ſum* t.2.884.a.990.a.110 f.

E*t miſit Dominus manum ſuam, & tetigit os meum, & dixit mihi* t.5.372.m

Ecce dedi verba mea in os tuum, & inſtitui te hodie ſuper gentes & regna, eradicare & deſtruere & perdere, & ædificare & plantare t.2.781.l.782.h

Virgam nucinam ego video t.1.514.d.t.2.743.b

Sume tibi baculum nucinum t.5.116 k

Cui primo baculum, deinde ollam viderit t.2.743.b

2. *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ* t.1.273.g

Ego plantaui te vitem fructiferam, quomodo conuerſa es in amaritudinem vitis alienæ? t.4.178.e

4. *Circumcidite præputium (vel, duritiam) cordis veſtri*, t.2.54.e 318.a.k

Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo t.1.362.l

7. *Et locutus ſum ad vos ante lucem, & miſi ad vos ſeruos meos prophetas ante lucem* t.3.167.a.t.5.14.d

8. *Pax, pax, & vbi eſt pax?* t.2.1038.b

9. *Intrauit mors per feneſtram* t.1.551.d.504.f.t.2.912.e.t.4.490 b

10. *Infatuatus eſt homo à ſcientia* t.4.b

Scio Domine quia non eſt in homine via ſua, nec viri eſt vt dirigat iter ſuum t.4.515.k.529 f

11. E*duxit eos Deus de fornace ferrea ex Ægypto* t.2.1064.g

E*go ſicut agnus innocens ductus ſum ad immolandum, & neſciui cogitationes eorum* t.2.725.t.748.f.t.418.e

I*nitiamus lignum in panem eius* t.2.675.d

12. *Facta eſt hereditas mea mihi ſicut leo* t.5.294.e

13. *Si mutabit Æthiops pellem, & pardus varietatem?* to.1.87.m

Nunc videbitur ignominia tua, & adulteriū tuum, & hinnitus, & alienatio fornicationis tuæ ſupra colles t.1.255.f

14. *Quare factus es ſicut aduena in terra, & quaſi indigena diuertens ad diuerſorium?* t.4.t.107.h.i

16. E*cce ego mitto multos piſcatores & multos venatores, & venabuntur eos ſuper omnem montem & ſuper omnem collem* t.98.a.b.t.2.918.k

17. *Scripta eſt Iuda culpa tua graphio ferreo in vngue adamantino, & ſcripta eſt in pectore & in corde tuo* t.4.256.d.to.5 102.a

Et homo eſt, & quis cognoſcet eum? t.2.749.g.802.l t.4.387.m

E*go ſum ſcrutans corda & renes* t.4.9.e

Clamauit perdix, & congregauit quæ non peperit t.1.87.k.t.2.1122.a. & ſeq.

Thronus virtutis exaltatus eſt t.3.384.l

Vbi eſt verbum Domini? veniat. Non laboraui ſequens poſt te t.5.218.

18. S*i ſicut figulus iſte non potero facere vos domus Iſraël, dicit Dominus* t.4.105.b

Quanta fecit virgo Iſraël? Non *deficiens de petra vbera, neque nix a Libano, aut declinabit aqua valida vento quæ portatur* t.4.460.l

20. S*eduxiſti me Domine, & ſeductus ſum, & dixi: Non nominabo nomen Domini, & non loquar in nomine eius vltra* t.2.100.f

Et factum eſt in corde meo vt ignis ardens, flammigerans in oſſibus meis: & diſſolutus ſum vndique, & ferre non poſſum t.1.291.b.t.2.1000.f.t.4.81.b

22. *O qui ædificant domum ſuam non cum iuſtitia! Ædificaſti domum, metire ſuperiora eius, perflatilia, diſtincta feneſtris, & contignata cedro, & illita minio. Non ſepelietur huiuſmodi* t.2.1145.a

Abiectus eſt Iechonias vt vas, cuius non eſt vſus in eo, &c. non, exurget ex ſemine eius ſedens in throno Dauid, princeps adhuc in Iuda t.3.52.l.53.n

25. Q*uis ſtetit in ſubſtantia Domini, & vidit verbum eius?* t.4.158.f.280.l

24. *Reſtituam illos in terram iſtam, & dabo illis cor vt ſciant me* to.4.530.a

25. *Accipe calicem vini meri huius de manu mea, & potabis omnes gentes ad quas mittam te, & voment & inſanient à facie gladij* t.2.717.a.K

Bibite & inebriamini, & vomite, & cadetis, & non conſurgetis t.1.537.m

26. *Noli auferre verbum: & forſitan audient, & auertentur* t.4.406.d

Tunc omnes inſurrexerunt in prophetam Domini, volentes occidere eum: omnis autem populus non permiſit tom.3.257.d

31. *Dilectione æterna dilexi te, propterea traxi te ad miſerationem: adhuc ædificabo te, & ædificaberis virgo* Iſraël tom.5.267.f

Vox audita eſt in Rama, fletus & vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari quia non ſunt to.2.715.e

Audiens audiui Ephraim lacrymantem. Caſtigaſti me, caſtigatus ſum, ſicut vitulus non ſum edoctus t.4.407.h

Co*nuerte me, & conuertar, quia in nouiſſime captiui*[illegible]*mea pœnitentiam egi, & poſtquam cognoui, ingemui* [illegible] *dies confuſionis* t.4.407.h

A iuuente mea dilectus mihi eſt filius Ephraim, puer in delitiis t.3.33.a.b.t.407.K

E*xſurrexi, & vidi & ſomnus dulcis factus eſt mihi* t.2.769.g

S*emen Iſraël in ſemen hominum, & Iuda in ſemen animalium* t.3.164.l

Ecce dies venient, dicit Dominus, & conſummabo domui Iſraël & domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum quod diſpoſui patribus eorum t.3.260.m.304.g.396.l.644.m

Hoc autem teſtamentum quod teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit Dominus: Dabo leges meas in ſenſu ipſorum, & in corde ipſorum ſcribam eas: & ero illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, & omnes cognoſcent me à puſillo eorum vſque ad magnum: quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum memor non ero t.2.1005.K.t.3.652.d.t.4.516.h.i.517.d f.519.e

32. E*t dabo illis viam alteram, & cor aliud, vt me timeant omnes dies: & conſtituam illis teſtamentum æternum, quod non auertam poſt eos, & timorem meum dabo in cor eorum, ne diſcedant a me, & viſitabo eos, vt bonos eos faciam* t.4.517.d.e.518.e

38. E*t proiecerunt Hieremiam in lacum, in quo non aqua, ſed cœnum. Abdemelech Æthiops iradidit pannis & funibus leuauit eum, & eduxit de lacu* t.4.248.g.h

48. S*icut fletum Iazer defleo te vinea Sabama: deſerta eſt ciuitas Iazer* t.1.128.h

50. *Habitabunt in Babylone filiæ Sirenum* t.4.146.a

51. *Calix aureus Babylon in manu Domini inebrians omnem terram: a vino eius biberunt omnes gentes, ideo commotæ ſunt & ſubito cecidit Babylon, & contrita eſt* t.1.537 h.t.2.1073.a

Accipite reſinam corruptioni eius ſi quomodo ſanabitur. Curauimus Babylonem & ſanata non eſt t.1.374.h.i

Ecce ego ad te mons corrupte, qui corrumpis omnem terram, t.3.177.d

Ex Threnis.

1. P*lorans plorauit in nocte, & lacryma eius in maxillis eius* t.5.105.e

Manus ſuas extendit quæ tribulat, in omnia deſideria eius, vidit enim gentes ingredientes in ſanctificationem ſuam, quibus mandaſti ne intrarent in eccleſiam tuam t.2.955.b

E*x alto ſuo miſit ignem oſſibus meis* t.2.987.a.b

Abſtulit omnes fortes meos Dominus de medio mei, vocauit contra me tempus, vt contereret electos meos. Lacum calcauit Dominus virgini filiæ Iuda t.2.1007.a

I*n hoc ego fleo, oculi mei caligauerunt in fletu, quia elongatus à me qui me conſolabatur* t.2.1016.e.t.4.408 i

E*xpandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam* to.2 1020.K

Ferit ſine filiis fecit, vt abinitus more t.2.1043.m

2. *Plauſerunt ſuper te manus omnes tranſeuntes per viam, ſibilauerunt*

uerunt & mouerunt caput ſuum ſuper filiam Hieruſalem:
| Hæc eſt ciuitas, dicent, corona gloriæ, & iucunditas uniuerſæ terræ? to.2.1007.b f.1008.d.a

Aperuerunt in te os ſuum omnes inimici tui, ſibilauerunt & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deglutiemus eã: verumtamen hæc eſt dies quã ſperabamus, inuenimus eam, vidimus to.2.1025.l

Fecit Dominus quæ cogitauit, conſummauit verbum ſuum quod mandauit a diebus antiquis deſtruxit, & non pepercit, & lætificauit ſuper te inimicum, & exaltauit cornu tribulantis te, to.2 1016.i f

Surge meditare in nocte, in principio vigiliæ tuæ effunde ſicut aquam cor tuum coram facie Domini, extolle ad Dominum manus tuas pro animabus paruulorum tuorum qui defecerunt fame in plateis omnium itinerum t.2.1053.b

3. Bonus eſt Dominus ſuſtinentibus eum, animæ quæ quærit illum
Bonum eſt ſuſtinere & ſperare in ſalutare Dei to.2.950.h
Bonum eſt viro cùm portauerit iugum graue a iuuentute ſua: ſedebit ſingulariter, & ſilebit, quia tulit ſuper ſe iugum verbi, to.2 880.e.f.950 g.h 1056.k.t.5 86 b.t.100 a
Dabit in ſepulchrum os ſuum, ſi tamen eſt ſpes to.2.956.b
Dabit percutienti maxillam ſuam, & ſaturabitur opprobriis, to.2.955.d
Quia non repellet in æternum Dominus, quoniam cùm humiliauerit, miſerebitur ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ.
Quia non humiliauit toto corde ſuo, neque repulit filios hominũ, tom.4.389.d

4. Faciem ſacerdotum non receperunt, & nobilibus miſericordiam non dederunt t.2. 016.g

Appropinquauit tempus noſtrum, repleti ſunt dies noſtri, aduenit finis noſter. Leues facti ſunt qui perſecuti ſunt nos, ſuper aquilas cœli in montibus accenſi ſunt, in deſerto inſidiati ſunt nobis t.2.1053.e

Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, comprehenſus eſt in interitu noſtro, ſub cuius vmbra, diximus, viuemus inter gentes to 2.696.a.892.a.1007.b.t.4.125 a
Defecit iniquitas tua filia Sion, non adiiciet te expellere alibus.
Viſitauit iniquitates tuas filia Edom, reuelauit ſuper peccata tua, tom.2.1080.k

Ex Baruch.

2. Et ſcient quia ego Dominus Deus illorum: & dabo illis cor cognoſcendi me & aures audiendi t.4.530.a
3. Quid eſt quod in terra es inimicorum, pollutus es in mortuis? to.2.789.l
Hic Deus noſter, & non reputabitur alius ad eum qui inuenit omnem viam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt to.4.116.k.138.t.182 f

Ex Ezechiele.

1. Et vidi in medio ignis ſicut ſimilitudo quatuor animalium: & ſimilitudo vultus eorum facies hominis, & facies leonis à dextris illis quatuor & facies vituli à ſiniſtris ipſis quatuor, & facies aquilæ deſuper ipſis quatuor, & alæ eorum extenſæ, to. 4.494.c
Cùm aſpicerem animalia, & apparuit rota vna ſuper terram coniuncta animalibus quatuor to.2.258.m.t.4.495.b
Et rota intra rotam currebat t.2.147.b.to.4.274.t.495 b.t.5.4.m
Cùm irent animalia, ibant & rotæ coniunctæ illis: & cum eleuarent ſe animalia a terra, eleuabantur rotæ t.2.259.a
Et ſpiritus vitæ erat in rotis to.4.492.i
Et audiebam vocem alarum eorũ cùm ambularent, ſicut vocem aquarum multarum, & vocem ſublimis Dei t.2.238.m
Et ſuper ſimilitudinem throni ſimilitudo, quaſi ſpecies hominis de ſuper tom 4.495.b
2. Fili hominis, mittam ego te ad domum Iſrael, & ſi forte audient & terrebuntur to.4.406.d
Accepit Ezechiel librum, in eius capite ſcripta erant, lamentationes, & melos, & væ to.4.408.l
3. Si auertatur iuſtus a iuſtitiis ſuis, & fecerit delictum, quia nõ diſtinxiſti eos, non retinebitur memoria iuſtitiæ eius, & ſanguinem de manu tua exquiram to.5.221.m

4. Accipe tibi ſartaginẽ, accipies iniquitatis domus Iſrael, & conſummabis: & tabeſcent in ſuis iniquitatibus, t.2.73.b
6. Plaude manu, & percute pede tom.3 99.k
9. A ſanctis meis incipite t.2.1026.d
10. Rota intra rotã currebat, in quatuor partes ibant rotæ, & non conuertebantur retrorſum to.1.905.l
18. Anima quæ peccat, ipſa morietur, t.1.120.a.293.i.305 g. tom.2.670.m.to.3.289.a.to.4.326.e
20 Et dedi vobis præcepta non bona, to.2.1019 b.t.5.292.l
21. Ecce poſitis ſtatim Hieruſalem, & inſufflabo vos in igne iræ meæ, vt tabeſcatis a plumbo & ferro, (vel & conflabimini in medio eius: ſicut conflatur argentum in medio fornacis) to.2 891.e.987.i
24. Et ego magnum faciam titionẽ, & multiplicabo ligna & ſuccendam ignem, vt liqueſiat caro, & minuatur ms, t.2.743.b.a
28. In voluptate paradiſi factus es t.1.110 d
34. Et ſuſcitabo ſuper eos paſtorem vnũ, & reget eos ſeruus meus Dauid, ipſe paſcet eos, & erit eorum paſtor: & ego Dominus ero illis in Deum, & ſeruus meus Dauid in medio eorum princeps t.4.195 d.t.5.189.d
37. Eduxit me Dominus in ſpiritu, & poſuit me in medio campo, hic erat plenus oſſibus humanis. Et ait ad me: Propheta ſuper oſſa iſta: & dices illis. Oſſa arida audite verbum Domini.
Hæc dicit Dominus oſſibus iſtis. Ecce ego inducam in vos ſpiritum vitæ, &c. to.4.332.i
Et accedebant oſſa, vnumquodque ad ſuam compaginem. Et vidi, & ecce ſuper ea nerui & viſcera naſcebantur, & aſcendebat ſuper ea cutis de ſuper, & ſpiritum in his non erat, tom.4 232 k
A quatuor ventis veni ſpiritus, & inſuffla in mortuos iſtos, & viuant. Et propheta ui ſicut mandauit mihi, & intrauit in eos ſpiritus vitæ, & vixerunt, & ſteterunt in pedibus ſuis congregatio nimis multa. Et dixit Dominus: Scietis quod ego ſum Dominus, cum aperuero ſepulchra veſtra, vt educam de ſepulchris populum meum, & dabo ſpiritum meum in vos, & viuetis to.4.272.m.332.m
38. Propterea propheta fili hominis, & dices Gog, hæc dicit Dominus, &c. t.4.144.g
39. Et deprædabuntur eos qui deprædati eos fuerant, eritque in die illa, dabo Gog locum nominatum, &c. to.4.144.h
40. Vidit Ezechiel montem, ſuper quem erat ciuitas, & in ea templum to.5.484.i.k
Et aleuaui oculos & vidi, & ecce vir, & in manu eius funiculus agrimenſorum, qui metiebatur Hieruſalem t.4.207.g
44. Porta hæc quæ reſpicit ad Orientẽ, clauſa erit, & non aperietur, & non tranſibit per eam: quoniam Dominus Deus Iſrael, tranſibit per eam: eritque clauſa, to 4.423.l.424.g h to.5.286.b.c.485.e
46. In templum tres portas habebat, Orientalem, quæ clauſa ſemper erat, & ſolus princeps per eam intrabat, Auſtralem & Aquilonarem t.5.485.b.e
Qui ingreditur templum vt adoret, non reuertatur per portam per quam ingreſſus eſt, ſed è regione eius egrediatur, t.5.485.e
47. Et duxit me angelus mille cubitos, & tranſduxit me vſque ad talos &c. & duxit me mille cubitos, torrentemque non potui tranſuadere, quia intumuerant aquæ torrentis t.5.493.b.c.d
Et ſuper torrentem oritur in vtraque ripa omne lignum pomiferum: & erunt fructus eius in cibum, & folia ad medicinam, tom.5.493.f.494.a

Ex Daniele.

2. Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſſit & comminuit omnia regna to.3.3.04 k.t.5.149.a
Et lapis qui ſcidit imaginem, factus eſt mons magnus, & impleuit omnem terram t.2.770.k
Deus cœli ſuſcitabit aliud regnum, quod nunquam corrumpetur: & hoc regnum erit æternum to.2.403.i.500.l
3. Angelus Domini deſcendit in fornacẽ: & excuſſit flãmã ignis & tres pueri quaſi vno ore benedicebant Deum. to.4.117.a
Benedictus es in firmamento cœli t.1.21.f
7. Beſtia quarta erat terribilis, & habebat cornua decem in capite tom. 5 463.b
Iudicium ſedit, & libri aperti ſunt t.2.669.b
Videbam & cornu illud quod faciebat pugnam cum ſanctis, & inualeſcebat eis, donec veniat antiquus dierum to.2.785.b

Digitized by Google

9. Ciſtabit vi&tie & iudicium non erit amplius, & tolletur ſacrificium meum to.5.160.m
10. Et ecce manus tetigit me, & dixit: Loquere Domine quoniã confortaſti me t.5.472.m.373.a
12. Multi dormientium in terra fuſſu, (vel, qui ſedent in tumulo terræ) vna apertione exurgent: iſti in vitam æternam, & iſti in opprobrium & confuſionem perpetuam: & intelligentes fulgebunt vt ſplendor firmamenti, & ex iuſtis multi ſicut ſtella in ſæcula to.2.669.k.t.4.331.a
13. Ingemuit Suſanna, & dixit: Anguſtiæ mihi adſunt vndique, &c. to.1.565.k
Exaudiuit Dominus vocem eius, cum duceretur vt periret: & excitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri adoleſcentis cui nomen Daniel to.4.259.i.m
Sub terebintho ſe vidiſſe Suſannam contaminatam ſenes falſi teſtes dixerunt to.2.342.l

Ex Oſee.

1. Vade, accipe tibi vxorem fornicariam, & fac filios fornicationis, &c. & peperit ei filium, & dixit Dominus ad eum: Voca nomen eius Iezrahel t.1.314.m.t.2.1094.d.e
2. Ecce ego ſepiam viam tuã ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas non inueniet. Et ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos: quæret, & non inueniet eos to.5.416.b
Dedi illis aurum & argentum t.1.111.g.
Sponſabo te mihi in fide & iuſtitia & miſericordia, t.5.279.h
Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam t.3.302.b.t.4.246.c
3. Conduc tibi fornicariam quindecim denariis t.5.311.l
Et abii, & conduxi mihi quindecim argenteis, & coro (vel, gomor) hordei, & ſemicoro (vel, ſemigomor) hordei, & nebel vini to.1.420 a.b.t.5.31 i.l.m
6. Poſt biduum ſanos faciet nos, & in tertio die reſurgemus, & viuemus in conſpectu eius t.3.400.K
10. Seminate vobis ad iuſtitiam, vindemiate ad fructũ, vitæ, illuminate vobis lumen cognitionis t.1.279.d.555.b.t.2.874.i

Ex Ioele.

4. Lamentare ad me ſuper ſponſam præcinctam cilicio, & ſuper virum iuuentutis virginalem to.279.g.h.280.l
2. Dies Domini magnus & præclarus t.1.16.g
Magna virtus Domini in locuſta & brucho t.1.43.i
Et erit in diebus illis, Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri, & filiæ, to.4.213.214 223.e.k.518.f
Donec veniat dies Domini magnus to.53.q

Ex Amos.

4. Ecce ego firmans tonitruũ, & creans ſpiritum, & annuntians in homines Chriſtum ſuum, faciens lucem & nebulã, & aſcendens ſuper excelſa, Dominus Deus omnipotens nomen eſt ei to.1.22.c.to.4.113 b.240.l.m 241.b
5. Væ deſiderantibus diem Domini to.5.414.b
Vt quid vobis quærere diem Domini t.2.16.g
7. Paſtor eram caprarum vellicans mora t.5.177.e
9. Dominus qui attingit terrã, & mouet eam, & lugebunt omnes commorantes in ea, & aſcendet ſicut flumen conſummatio eius, & deſcendet ſicut flumen Ægypti. Qui ædificat ſuper cælum aſcenſionem ſuam, & promiſſionem ſuam ſuper terram confirmat: qui aduocat aquam maris, effundit eam ſuper faciem terræ, Dominus omnipotens nomen eſt ei, to.4.301.b 302.a

Ex Iona.

1. Et fugit Ionas in Tharſis tom.357.g
Et Ionas dormiebat in ventre nauis, & ſtertebat to.2.805.g
2. Clamaui ad Dominum meum in tribulatione mea, & audiuit me de ventre inferni to.2.805.h.i
Abyſſus circundedit me nouiſſima, merſit caput meum in fiſſuras montium, deſcendi in terram, cuius ſeræ ſunt continentes æternales tom.2.805.i
3. Poſt triduum & Niniue ciuitas ſubuertetur to.5.532.m
Et veſtiti ſunt ſaccis à magno eorum vſque ad paruum ipſorum, prædicatum eſt in Niniue à rege, dicens: Homines & iumenta non guſtent neque paſcantur, & aquam non bibant, t.2 219.e.& ſeq.

Ex Michea.

1. Ecce Dominus procedet de loco ſuo, & deſcendet & aſcendet ſuper excelſa terræ, & mouebuntur montes ſub eo, & valles liqueſcent t.2.788.d.a
4. Et requieſcet vnuſquiſque ſub ficu & vite ſua to.1.127.a 128.a.b
Turris eius ſqualida erat. Nunc vt quid cognouiſti mala? Nunquid rex non erat tibi? aut conſilium tuum periit? to.2.1137 f.1138.a
Cur comprehenderunt te dolores parturientis to.2.1138.a
Cornua tua ponam ferrea, & vngulas tuas ponam æneas to.2 1138.b
5. Et tu Bethleem domus Ephrata minima, vel in paucioribus, es vt ſis in millibus Iuda to.2.1137.d.e.1138.d.& ſeq.
Et egreſſus eius ab initio à diebus ſæculi, & dabit eos vſque ad tempus parientis, & erit iſi pax to.2.1139.i
Tunc pax erit in terra Iſrael, cum venerit Aſſyrius in terram eius, & inſurrexerimus in eum ſeptem paſtores, & octo morſus hominum to.1.410.a
6. Populus meus quid feci tibi, aut quid contriſtaui te, aut quid moleſtus fui tibi to.2 835.a.to.4.142.d
7. Væ mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, ſicut racemum in vindemia. Væ mihi anima, quia periit timor à terra to.2.1139.m.to.4.412.b
Noli ſupergaudere mihi inimica mea quia cecidi, ſed reſurgam, tom.2.664 a 726.f.1140.h.to.4.418.g
Et iram Dei ſuſtinebo, quia peccaui ei, donec iuſtificet ipſe cauſam meam, & educet me in lucem, vt videam iuſtitiam eius, to.2.667.d.810.b
Videbit inimica mea, & operietur confuſione quæ nunc dicit Vbi eſt Dominus Deus tuus? to.2 1140.i
Quis Deus ſicut tu, auferens peccata, & transferens impietates? tom.2.1140.k

Ex Nahum.

1. Portæ ciuitatum effractæ ſunt, montes ceciderunt, & reuelata eſt ſubſtantia t.4.158.b.a

Ex Habacuc.

2. Iuſtus autem ex fide viuit to.3.141.k.260.g 309.a
3. Cornua in manibus eius: ibi abſcondit fortitudinem ſuam, to.5.23.m
Pro laboribus vidi tabernacula Æthiopum to.5.261.a
Aſcende ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſalus (vel ſanitas)
Miſiſti equos tuos Tharſis to.1.289.k.561.k.t.2.760.f. 905.i
Immiſiſti in mare equos tuos, turbantes aquas multas to.2
Viam feciſti Domine in mari equis tuis, in luto aquarum multarum to.5.426.a

Ex Sophonia.

1. Scrutatus ſum Hieruſalem ad lucernam to.2.1047.b

Ex Aggæo.

1. Si tempus vobis eſt, vt habitetis in domibus cælatis? t.2.1144.i
Ponite iam corda veſtra in vias veſtras: aſcendite in montem, cædite ligna, & ædificate domum to.2.1144.l.1145.d
Cælum non dabit rorem ſuum, nec terra ſinit germina ſua dabit to.3.1145.d
Excitauit illis Dominus ſpiritum Zorobabel de tribu Iuda, & ſpiritum Ieſu filii Ioſedec ſacerdotis magni to.2.1145.e
2. Adhuc ſemel ego mouebo cælum & terram, & maria & deſertum tom 2.1146.a
Et replebo domum hanc gloria, dicit Dominus exercituum.
Meum eſt argentum, & meum eſt aurum ibid.e
Magna erit gloria domus iſtius nouiſſima ſuper primam, dicit Dominus exercituum: & in loco iſto dabo pacem, to.2.1146. c.d

Quarto & vigeſimo noni menſis, à die quo fundatū eſt templum Domini, vineam & ficus & malogranata & ligna oliuæque non afferunt fructum, ex hac die benedicam to.3.155.h
Aſſumam te Zorobabel, & ponam te ſicut ſignaculum, quia te elegi to.2.1146.e

Ex Zacharia.

1. *Iratus eſt Dominus ad patres noſtros ira magna, & dixit ad eos: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos,* t.3.546.e.f.547.g
Verumtamen verba mea & legitima mea accipite, quæ ego mando in ſpiritu meo ſeruis meis prophetis to.3.513.l
Et ſequebantur eum equi variorum colorum to.4.105.d
2. *Hæc dicit Dominus omnipotens: Poſt honorem miſit me ſuper gentes quæ deprædauerant vos* to.4.134.a
3. *Nonne hic titio ereptus ab igne? Et Ieſus indutus erat veſtimenta ſordida, & dixit angelus ad eū: Ecce abſtuli peccata tua, &c. Hæc dicit Dominus omnipotens: Si in viis meis ambulaueris, & præcepta mea cuſtodieris,* to.2.906.m.t.4 151.k.l.226.a
Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt t.4 90.d
5. *Iniquitas in talento plumbeo ſedet* to.1.906 m
6. *Ecce ego mittam ad vos ſeruum meum: Oriens nomen eſt ei,* to.112.f.to. 4.193.a.to.5.189 d
12. *Qui erat ſpiritum hominis in ipſo* to.4.141.d
Ponam Hieruſalem omnibus gentibus t.3.261.a302.c
Percutiam omnem equum in amentia, & aſcenſorem eius in inſipientia t.1.56.l
13. *Percute paſtorem, & diſpergentur oues gregis* t.2.583.d.e
14. *Et veniet Dominus Deus meus, & omnes ſancti cum eo. In illa die non erit lumen, ſed frigus & gelu: & erit dies vna & dies illa nota Domino* t.4 248.m
In illa die erit quod ſuper frenum equi eſt, ſanctum Domino omnipotenti to.5.123.g.124.i.K

Ex Malachia.

1. *Si dominus ſum ego, vbi eſt timor meus? ſi pater, vbi amor meus* to.2.1148 g.
2. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legē exquirunt ex ore ipſius, quoniam angelus eſt Domini omnipotentis,* t 4 343 K 354.b
3. *Ecce mitto angelum meum ante faciē tuam,* to.5.137.e.491.i
4. *Vobis autem timentibus nomen Domini orietur ſol iuſtitia, & ſanitas ſub pennis eius* t.5 437.d
Ecce ego mittam vobis Eliam Thesbiten prophetam, qui conuertat corda patrum ad filios to.5.435 i

Ex lib. i. Machab.

6. *Videns Eleazar elephantem lorica veſtitum regia, arbitratus in eo eſſet rex, curſu concito in medium legionis prorupit, & dedit ſe vt liberaret populum ſuum* to.4.31.i

Ex lib. ij. Machab.

1. *Cùm in Perſidem captiui ducerentur Hebræi, acceptum ignē de altari ſacerdotes Domini occultè in puteo ſicco abſconderunt: venientes autē poſt multum temporis nepotes illorū ſacerdotum non inuenerunt ignem, ſed aquā craſſam: & cùm deeſſet ignis, iuſſit eos Neemias haurire aquā, & afferre ſibi, & aſpergere ſuper ligna & ſacrificia: & cum ſol refulſit, accenſus eſt ignis magnus, & conſumpſit ſacrificium,* to.4.80 i.k.l.m..81.c.d
2. *Ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat. Tunc Deus oſtendet hæc, & apparebit maieſtas Domini* to 4 81 e
6. Eleazarus ſacerdos interficitur ab Antiocho rege, to.1.345.i.k.l.m
7. Septem puerorum Machabæorum, matriſque ipſorum martyrium to.1.346.h.& ſeq.to.4.32.g

Ex Matthæo.

1. Matthæi caput primum magna ex parte exponitur, to.3.42.f.43.g.t.5 525.c.& ſeqq.
Liber generationis Ieſu Chriſti filii Dauid, filii Abraham, to.3 43.k.44.l.to.5.525.i.d
Iudas autem genuit Phares & Zaram ex Thamar, to.3.46.b.
Booz autem genuit Obed ex Ruth. to.3.49 f
Omnes generationes, ab Abraham vſque ad Dauid generationes quatuordecim, & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim, & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum generationes quatuordecim, tom.3.53.f
Cùm deſponſata eſſet Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens ex ſpiritu ſancto, to.4.139.l.241.f 421.d.e.422 b
Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam tom 3.18.a
Accepit Ioſeph coniugem ſuam, & profectus eſt in Ægyptum, tom.4.422.b
Et non cognouit eam Ioſeph donec peperit filium, to 2.188.f.to.3 28.a.to.4.421.e
2. De Magorum adoratione to.3 28 g.& ſeqq.
Et tu Bethleem domus Iuda non es in paucioribus: ex te enim exibit princeps in Iſrael to.2.1158 d
Et cùm inueneritis, nunciate mihi, vt veniā & adorem puerum tom 3.28.m
Et ecce ſtella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vſquedum veniens ſtaret ſupra vbi erat puer to.3.28 h
Et obtulerunt ei munera, aurum. thus, & myrrham, ibid.g to.4.116.l.m.502.b.to.5.17.d
Per aliam viam reuerſi ſunt Magi in regionem ſuam, ibid.h.i t.5.17.b
Vox audita eſt in Rama, fletus & vlulatus multus, Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt, ibi.420 f.to.4.715.i.d
3. *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius* to.5.138.e
Ioannes veſtitum de pilis camelorum habuit, & zonam pelliceā ſuper lumbos ſuos, locuſtas autem & mel ſilueſtre edebat, to.3 34.a.b.t.5 138.f.136.g
Poſt me venit vir, cuius non ſum dignus calceamenta portare, tom.2.1038.c.t.3.37.a
Ipſe vos baptizabit in ſpiritu & igne to.1.261.d.t.4.230.a
Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam, to.2.1006.g.to.3.40 g tom.4.355 k.l.362.e to.5.87.g.h.120.l
Et baptizatus eſt Dominus à Ioanne in Iordane to.5.19 l.20.g 23.h 86.d.f
Hic eſt filius dilectiſſimus, in quo complacui to.1.133.i
4. *Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo.* to.3.57.58.
Cùm ieiunaſſet Ieſus quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit t 3.55.m.56.g.58.a
Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei, t.2.695.a to.5.53.e.236.e
Et ſtatuit eum diabolus ſupra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum t.5 41.f
Reſpondit ei Ieſus: Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum to.5 41.f
5. *Videns Ieſus turbas, aſcendit in montem, & cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius* t.3.84.g
Et aperiens os ſuum docebat eos ibid.
Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, to.3.85.a.f.86.e.to.4.10.e
Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniā ipſi ſaturabuntur tom.3.86.e.to.5.419.g
Beati miſericordes to.3.85.d
Beati eſtis, cū vobis maledixerint, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malū aduerſum vos, mentientes propter iuſtitiam, to.4.43.h
Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælo, tom 4.10 f
Vos eſtis lux mundi: vos eſtis ſal terræ to.4.383.i
Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum tom.5.156.h.535 g
Dictū eſt antiquis Non occides, ego autē dico vobis, &c. t.2.911.i
Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum
Eſto conſentiens aduerſario tuo dum es cum illo in via to.3 151. k 152.g h
Et iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem, tom.2.58 e
Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam adulterauit eam in corde ſuo, t.2.941.k.1015.d.e.t.4.40.h.507.a
Non iurandum omnino, neque per cælum, neque per terram,

neque per Hieroſolymam, neque per caput tuum, to.2.967.l
Qui te percuſſerit in tua villam, præbe ei & alterã, to.2.955.d.e
Et qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, remitte ei & pallium to.2.854.i.to.4.486.a
Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos, orate pro calumniantibus & perſequentibus vos, t.2.735.e.986.d.m to.3.322.e.to 5.249 a b
Solẽ ſuũ lucere facit ſuper iuſtos & iniuſtos, t.2.382.g.h.t.3.89.f
Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & pater veſter qui in cælis eſt, perfectus eſt t.4.66.d.300.l
6. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam t.4.41.e
Cùm facis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua t.4.23.k.to.5.57.a
Tu autem cùm orabis, intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio patrem tuũ ora in abſcondito: & pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi, to.1.145.l.146.l.to.2.766.h.887.b.to.4 374.c.417.d
Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra. Panẽ noſtrum quotidianum da nobis hodie, to.4.370.f.372.g.h.t 376.k.l.to.5.498.b
Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris to.1.520 e.t.4.372.h.i
Et ne patiaris induci nos in tentationem, ſed libera nos à malo, t.7.372.i
Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ, triſtes: ſed vngite capita veſtra, faciem veſtram lauate, ne pareatis hominibus quia ieiunatis to.1.533.g.i.k
Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea exterminat, & vbi fures effodiunt & furantur, to 2.975.d. tom.4.232.h.
Theſaurizate vobis theſaurum in cælo, vbi neq; ærugo, neque tinea exterminat, & vbi fures non effodiunt & furãtur, to.4.232.
Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totũ corpus tuũ lucidũ erit: ſi autẽ nequã fuerit oculus tuus, totũ corpus tuũ tenebroſum erit, to 1.459.e.f.t.2.803.a.t.4.383.K
Nolite duobus dominis ſeruire t.4.267.i
Sicut volatilia cæli t.2.948.e
Petite magna, & parua & adiicientur vobis t.5.190.a.i
7 Nolite iudicare, vt non iudicemini t.1.122.i
Nolite dare ſanctum canibus, nec miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne fortè conculcent eas, pedibus ſuis, to.2.886.m tom.3.167.h.i.t.4.412.m
Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate & aperietur vobis tom.5.202.b
Si vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quantò magis pater veſter, qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? tom.4 90.c 219.l
Attendite vobis a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtitu ouium intus autem ſunt lupi rapaces: ex fructibus eorum cognoſcetis eos to.1.93.f.t.3.128.129.b
Numquid colligunt de ſpinis vuas, aut tribulis ficus? to.2.593.h
Arbor bona fructus bonos facit to.2.593.g
Multi mihi dicent in illa die: Domine, domine, &c. to.3.392.h
Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem: neſcio vos, to. 2.664.k
Omnis qui audit verba hæc, & facit ea, ſimilis erit viro ſapienti tom.2.960.b
8. Si vis, potes me mundare, & dixit ei: Volo, mũdare, t.2.661.m
Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentium to.5.98 a
Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos vbi requieſcant: filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet, to.1 97 tom.2.974.m.to.3.126.a.a.e.to.4.76 l
Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, to.2.328.d.e.t.4.326.a
Factus eſt motus magnus in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, Ieſus verò dormiebat, & excitauerunt eum, dicentes: Domine ſalua nos, perimus t.2.804.d.e.t.5.85 d
Occurrerunt Ieſu duo homines in regione Geraſenorum, habentes dæmonia, qui in monumentis habitabant, t.3.196.f.107.h a
9 Cũ auferetur ab eis ſponſus, tũc ieiunabunt in illis dieb.t.5.276.l
Nemo addit aſſumẽtum panni rudis aſſuto veſtimẽto veteri, t 3.485.a
Vinum nouum in vtres nouos mittitur to.2.670.i.t.5.21.a
Si tetigero veſtimentum eius, ſalua ero to.4.391.g
Vidit Ieſus tibicinas in domo principis Synagogæ, & turbam tumultuantem tom.3.110.to.4.334.a

10. In viã gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, ſed potius ite ad oues quæ perierunt domus Iſrael, tom. 4.554.d
Gratis accepiſtis, gratis date to.3.l.to 4.382.f
Nolite poſſidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris, to.1.128.e.397.g.to.2.613.g.t.129.d.t.60.g
Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam in manu tom.1.397.g.t.3.130.b.e
In quamcumque ciuitatem introieritis, interrogate quis in ea dignus eſt, & ibi manete, donec exeatis t.5.254.e.d
Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum t.2.919.f
Eſtote aſtuti ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ, to.1.162 tom.3.198 f.t.4.159.k
Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis t.4.219.g
Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam, to.1.356 d t.4.29.e
Nolite timere eos qui poſſunt corpus occidere, animam autem non poſſunt tom.1.95.h.t.2 647.d.e
Nonne duo paſſeres veneunt dipondio? t.3 142.f
Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt, t.4.35.236.
Omnis qui confeſſus me fuerit corã hominibus, confitebor & ego eum corã patre meo qui eſt in cælis. Qui autem negauerit me coram hominib. negabo & ego eum coram patre meo, to.4.338.i
Non veni pacem mittere, ſed gladium to.4.260.h
Qui diligit patrẽ aut matrem plus quã me, non eſt me dignus, tom.2.1010.l
Niſi quis tulerit crucem ſuam, & ſequutus me fuerit, non eſt me dignus t.2.1015.b
Quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ non perdet mercedem ſuam t.5.8.b
11. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Reſpõdit Ieſus: Cæci vidẽt, claudi ambulãt, ſurdi audiunt, t.2.1026.k.l.t.4.161.e
Maior ex natis mulierũ Ioanne Baptiſta nemo t.2.777.i
A diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cælorum cogitur, & cogentes diripiunt illud to.2.621.g.t.3.96.l.t.5.7.i.l
Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis t.5.260.i
Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis t.3.98.b
Cõfitebor tibi pater domine cæli & terræ, to.4.192.g.t.5.387 m
Quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & reuelaſti ea paruulis, to.2. 1026.m
Nemo nouit filium, niſi pater: neque patrẽ quis nouit, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare to.4.206.d.249.b
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam t.1 38.e.t.2.1010.d.e.t.4.525.i
Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcedite à me, quia mitis ſum & humilis corde t.2.999.a.1006.i
12. Non clamabit, neque contendet, neque audiet quiſquam in plateis vocem t.2.156.k.l
Arundinem quaſſatam non confringet t.3.95.K
Ipſi iudices veſtri erunt t.3.251.k
Si in ſpiritu Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei t.4.173.d
Ideo dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemia nõ remittetur hominibus tom.4.405.a.b.e
Qui blaſphemauerit in filium hominis, remittetur ei: qui autẽ blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, nec hic, neque in futuro remittetur ei t.4.218.a.405.a
Arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit t.4.405.a
Omne verbum otioſum quod loquuti fuerint homines, reddẽt rationem pro eo in die iudicii to.2.734.h.4.2.d
Generatio nequam & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei niſi Ionæ prophetæ to.2.822.m
Cũ immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit ſcopis mundatã & ornatã. Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi t.5.442.a.b.e.545.b
Quæ eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei? to.2.289.i
13. Alia ceciderunt in ſpinas: & creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea t.5.151.l.m
Vobis datum eſt noſſe myſterium regni cælorum, illis autem non eſt datum
Qui habet dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, &

quod habet auferetur ab eo t.5.159.h.i.k
Simile eſt regnum cælorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo, &c. Inimicus homo hoc fecit t.1.36.a.k
Simile eſt regnum cælorũ grano ſinapis, quod minimum eſt omnibus ſeminibus, cùm autem creuerit, fit maius omnib. oleribus t.1.263.b.t.3.158.a.t.5.24.m.25.a.b.c.26.c.d.
Simile eſt regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum t.3.149.k.160.i.t.5.27.k.&ſeqq.
In conſummatione ſeculi mittet filius hominis angelos ſuos, & ſeparabunt zizania à tritico t.4.108.k
Simile eſt regnũ cælorum theſauro abſcondito in agro, t.2.286.k.t.4.282.a
Simile eſt regnũ cælorũ homini negotiatori, qui emit agrũ, & inuenit in eo margaritã pretioſã, t.1.263.b.t.4.282.a.t.5.129.a
Simile eſt regnum cælorum reti miſſo in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, &c. t.63.l.64.i.282.a
Nonne hic eſt filius Ioſeph fabri, & mater eius, Maria eſt? t.3.42.i.t.5.15.g
24. Propter iuramentum & eos qui pariter recumbebant, decollauit Ioannem in carcere t.4.40.g.77.l
Domine, iube me venire ad te ſuper aquas t.2.b 8.m
Ambulabat Petrus ſuper aquam, vt veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpiſſet mergi, clamauit, dicens: Domine ſaluum me fac t.5.130.e
Modicæ fidei quare dubitaſti? t.2.98.m.t.5.130.e
Et cùm aſcendiſſet in nauiculã, ventũ ceſſare præcepit, t.3.106.b
15. Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: nõ honorificabit patrẽ aut matrem, t.3.187.m
Quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem t.4.13.c
Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabitur t.4.314.c
Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea malè à dæmonio vexatur t.3.97.b
Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael t.2.794.b.t.4.140.k 211.212.
Non licet accipere panem filiorum, & mittere catulis. Quæ reſpondit: Vtiq; Domine, nam & catuli canũ edunt de micis quæ cadunt de mẽſa dominorũ ſuorũ, t.2.794.i.k.t.3.97.b.174.f
Magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis, t.2.794.k.l.t.3.97.c
Nolo eos ieiunos dimittere, ne deficiant in via t.3.112.h
16. Cauete à fermento Phariſæorum, t.3.190.g.357.f.t.4.398.e.f
Quem dicunt eſſe homines? &c. Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondit Petrus: Tu es Chriſtus filius Dei viui, t.3.116.i.t.4.287.e.f 190.a.b.t.3.128.b
Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cælis eſt t.4.518.i
Tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam t.2.762.i.t.3.493.e.t.4.167.h.t.5.128.i.130.a.b.141.d
Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam t.1.309.h.t.2.762.i.t.3.117.
Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælo: & quodcumque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum & in cælo, t.1.545.g.t.2.744.e.t.4.156.m
Qui voluerit animã ſuam ſaluam facere, perdet eam. t.3.526.e
17. & reſplenduerunt veſtimenta eius ſicut nix t.2.836.f.970.d
Faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum t.4.121.b
Hic eſt filius meus dilectus, in quo complacui: ipſum audite t.2.808.c.t.4.120.g.122.c.142.f
Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic monti, Tranſi hinc illò. (vel, tollere & iactare in mare) t.2.709.l.811.b.t.3.177.b.c.t.4.158.e
Vade ad mare, & mitte hamũ, & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ibi ſtaterem: illum ſumens, da eis pro me & te. t.1.63.m.441.f.g.442.h.t.3.73.c.t.4.495.i.k
18. Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut puer iſte, vel, ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. t.3.184.h.t.4.15.m.t.5.75.l.m
Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior erit in regno cælorum t.5.152.l
Quicumque ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis minimis qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. t.2.1078.c.t.3.185.a.t.5.153.c.d
Væ huic mundo à ſcandalis t.3.185.a
Oportet venire ſcandala t.3.384.m
Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum t.3.175.m
Duobus vel tribus teſtibus ſtat omne verbum t.3.298.d
Si duo ex vobis conuenerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet vobis à patre meo qui in cælis eſt. t.3.160.l.t.4.418.a.t.5.237.f.238.a
Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum t.4.418.d.t.5.238.a
Si frater meus in me peccauerit, quoties dimittam ei, vſque ſepties? Reſpondit ei Ieſus: Non ſolum ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. t.1.338.l.m.t.3.176.b
9. Quæ Deus coniunxit, homo non ſeparet t.3.72.b.d
Ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis Moyſes dare libellum repudii, & dimittere vxores t.3.172.m
Si ita eſt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere t.4.483.
Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt à patre meo t.4.434.b.483.i.529.d
Et ſunt ſpadones, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum t.4.483.i.508.m
Si vis ad vitam venire, ſerua mandata t.3.281.e.f
Non occides, non adulterium, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices t.1.264.d
Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ habes, & da pauperib. & habebis theſaurum in cælo t.1.637.g.t.3.253.a
Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam diuitem intrare in regnum cælorum. t.2.884.b.t.5.94.a.153.a
Ecce nos omnia dereliquimus, & ſecuti ſumus te. t.2.934.b
Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & ipſi ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael t.4.189.i
Quicumque reliquerit patrem aut matrem, aut domum, aut fratres, aut ſorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet in hoc ſæculo, & vitam æternam poſſidebit t.2.935.c.t.4.42.a.b
20. Venit paterfamil. & prima hora conduxit operarios in vineam ſuam, ſub pacto vnius denarii, & 3. 6. nona, & vndecima fecit ſimiliter, & in fine diei æqualem omnibus mercedem ſoluit t.3.166.e.f.t.4.524.g.t.5.19.d
Et acceperunt ſingulos denarios, &c. Amice, non facio tibi iniuriam nonne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic nouiſſimo dare ſicut &c. t.4.324.b.t.5.29.c.409.c.d
Dic vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno tuo t.4.188.g
Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Dicunt illi: Poſſumus t.4.188.k.190.a
Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexterã meam vel ad ſiniſtram, non eſt meũ dare vobis, ſed quibus paratum eſt à patre meo t.4.187.m.188.k.189.a.190.i
Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam audierunt quia Ieſus tranſiret t.3.190.f
21. Et inuenietis aſinam alligatã, & pullum cum ea. Et adduxerunt eos ad Ieſum, & impoſuerunt ſuper eis veſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt t.3.193.a.t.5.94.l.m
Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via, 64.l.m
Alii cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via, t.3.194.b.t.5.63.l.64.m
Turba autẽ clamabant: Hoſãna filio Dauid: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hoſanna in excelſis, t.3.194.f.t.5.64.f
Ingreſſus Ieſus in Templum Dei, eiiciebat omnes vendentes & ementes, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit t.3.195.i
Venit ad ficũ arborem, & nihil inuenit in ea niſi folia tantum: & maledixit eã, & areſacta eſt cõtinuò, t.2.665.k.l.t.5.411.m
Homo quidã plantauit vineã, & ſepe circũdedit eam, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis: & tẽpore fructuum ſeruulos miſit, agricolæ autẽ alium cæciderunt, aliũ occiderunt, alium verò lapidauerunt, t.5.197.a.& ſeq
Nouiſſimè autem miſit eis filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum t.4.191.k.l.105.a
Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli t.4.282.b
22. Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialẽ? Ligatis manibus & pedibus eius, mitte eum in tenebras exterio-

Digitized by Google

Index Locorum.

ret: ibi erit fletus & ſtridor dentium, to.3.163.h.t.4.390.f to.5.

Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo to.2 441.m 442.g.t.5.95.h.i

In reſurrectione neque nubent, neque nuptui tradentur, ſed erunt omnes ſicut Angeli Dei in cælo t.4.103.i.189.f

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua; & ex tota mente tua to.1.105.d.264.b

Quomodo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis? Si ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt? t.4 192.g.K.367.l

23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi t.2 798.m

Alligant autem onera grauia, & imponunt ſuper humeros hominum, ipſi autem digito ſuo nolunt ea mouere t.2.798.m 850.l.1008 b

Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, &c. Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti? Ecce derelinquetur vobis domus veſtra deſerta t.2.812.d.885.l.980.e

24. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum t.5.31.m

Cùm videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto t.3 104 g

Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes t.3 179.k

Et qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro eſt, non reuertatur tollere tunicam ſuam t.3 179.m 180.c.k

Orate ne fiat fuga veſtra hieme vel ſabbatho, t.1.360.a.b.512.f to.2 982.h.h.696 c.903.a 914.g.t.3.106.b

Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro t.5 463.g.

Propter electos breuiabuntur dies t.2.780.a

Vbi ruina, (vel corpus) ibi & aquilæ to.2.829.l.m.t.4.338. d.354.b.363.d

Tunc ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent t2.780.e t.3.206.e

Ab arbore fici diſcite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas t.3.208.g

Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt, to.2.976.c

De die autem & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, neque filius t.3.178.e.179.i

Tunc duo erunt in agro: vnus aſſumetur, & alter relinquetur. t.3 181.e.e.182.d

Erunt duæ molentes in mola, vna aſſumetur, altera relinquetur to.1.144 b.t.2.602.e.t.3..182.d.t.5.28.i

Quia ſi ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam t.5.380.b

Quis nam eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore cibum? to.4.179 180

25. Stultæ virgines acceptis lampadibus non tulerunt oleum in vaſis ſuis: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus to.2.995.a.b.t.4.432.b

Homo quidam peregre proficiſcens vocauit ſeruos ſuos, & tradidit illis ſubſtantiam ſuam: & vni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero vnum: vnicuique ſecundum propriam virtutem tt.3.191.k.t.4.181.182.537.b.d.t.5 460.i

Domine quinque talenta mihi dediſti: ecce alia quinque ſuper lucratus ſum t 4.181.182

Timens abſcondi talentum tuum in terra t.3.192.g t.4.181 182.378.b.457.a

Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, t.4.157.b.c 537.d

Eſuriui: & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & potaſtis me: nudus fui, & operuiſtis me t.5.90 f

Diſcedite à me maledicti, eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c. t.5.91.e

26. Cùm veniſſet Ieſus Bethaniam in domum Simonis leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & recumbente illo fudit ſuper caput eius t.3.110 b.101.e

Potuit vnguentum hoc venundari pretio, & dari pauperibus, to.2.753.k.757.l.t.3.703 g

Mittens enim vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit to.3.103.b

At illi conſtituerunt ei triginta argenteos t.4 269.f.270.a

Ite in ciuitatem ad quemdam t.4.209.a

Accipite & edite ex eo omnes: Hoc eſt corpus meũ, t.4.351.367.i

Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, to.4.301.k.t.2.748.a 769.g.e.3.148.i.212.b.t 4 294.d

Pater, ſi poſſibile eſt, transfer à me calicem hunc: ſed non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis, to.2.748.d.e.t.3.60.k.t.4.134.c.d 294.d.t.5.150.d

Vigilate & orate, ne intretis in tentationem, to.2.114.f.t.2. 748 e.t.4.548.i.t.5.110.b

Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma t.3.289.b

Videbitis filium hominis ſedentem ad dexteram virtutis Dei, t.4.257.b.c

Et tu ex illis es qui cum Ieſu Galilæo erant, at ille negauit: dicens: Neſcio quid dicas, & poſtea: Neſcio hominẽ, t.3.225.h

27. Peccaui, quòd tradiderim ſanguinem iuſtum t.2.1128.l

Et emerunt ex eo agrum figuli in ſepulturam peregrinorum, t.2 845.l.t.3.217.d.t.5.66.a

Innocens ſum à ſanguine iuſti huius t.2.849.g

Tunc milites præſidis ſuſcipientes Ieſum, chlamydem coccineam circumdederunt ei: & plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius t.3.219.i.k.l.m

Et arundinem poſuerunt in dextera eius to.3.219 k

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum: & cùm guſtaſſet, noluit bibere t 3.222.a

Qui tranſibant, blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes: Vah qui deſtruebas Templum Dei, &c. t.2.96.f 847 a.1007.e

Clamauit Ieſus voce magna, dicens: Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? longè à ſalute mea verba delictorũ meorum t.3.223.l.646.e.t.4.97.b.136 g

Tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, & velum Templi ſciſſum eſt in duas partes; & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt & monumenta aperta ſunt t.3.223.l.m

Multa corpora ſanctorum qui dormierant, ſurrexerunt, & venerunt in ſanctam ciuitatem t.2.669.m

Cùm ſero factum eſſet, acceſſit ad Pilatum quidam homo diues nomine Ioſeph, & petiit corpus Ieſu t 3.226.a

Et poſuit illud in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra & aduoluit ſaxum magnum ad oſtium monumenti t.3.226 f.to.4.481.d

Veſpere autem ſabbathi quæ luceſcit in prima ſabbathi, venit Maria Magdalene & altera Maria videre ſepulchrum, t.3. 227.l.m.228.b

Et ecce terræ motus factus eſt magnus t.3.228.b

Ipſum qui crucifixus eſt, quæritis: non eſt hic, ſed ſurrexit, to.2 282.a.t.4.38 d

Et occurrit eis Ieſus, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum to 2,282.K

Nolite timere ait Ieſus t.1.310 h.i

Venerunt diſcipuli eius nocte, & furati ſunt eum nobis dormientibus to.5.7.8.g

Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra t.2.495.e.

Ite, baptizate gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti to.4 113.b.114.c.128.K.243.l.425.b

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem mundi to.4.152.i.134.i

Ex Marco.

1. Erat Ieſus cum beſtiis, & angeli miniſtrabant ei t.3.29.d

Deſcendit ſpiritus ſanctus ſicut columba, & manſit ſuper eum to.1.407.c.d

2. Sanat Ieſus paralyticum, qui à quatuor portabatur, & ab iis dimiſſus è tecto eſt to.3.180.g

Surge, tolle lectum tuum, & ambula t.5.3.b

4. Videbunt, & non videbunt: audient, & non audient, to.2

Qui ſeminat, verbum ſeminat. Sic eſt regnum Dei, quemadmodum ſi homo iactet ſemen ſuper terram t.2.36.l

6. Filia Herodiadis cùm ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi. petiit ab eo caput Ioannis: qui decollatus eſt in carcere t.5.239.b

Et contriſtatus eſt rex propter iuſiurandum, & propter diſcumbentes to.4.478.a

Miſit digitos ſuos in auriculam eius, & expuens tetigit linguam eius, & ait: Ephetha, quod eſt, adaperire t1.4.343.l.353.h

8. *Vade retro me, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum* t.2.847.d
9. *Et veſtimenta eius facta ſunt nix candida nimis, qualia fullo ſuper terram facere non poteſt* t.3.121.e
Credo Domine, adiuua incredulitatem meam t.4.539.g
Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi vnus Deus t.4.131.132
10. *Veni, ſequere me* t.2.732.d
Nemo eſt qui relinquat domum, aut parentes, &c. & non recipiat centies tantum nunc in hoc tempore, &c. t.1.264.d
11. *Quem nemo adhuc ſedit hominum* t.3.193.b
Et inuenerunt pullum ligatum ante ianuam in tranſitu, & ſoluerunt illum ibid. b.c
Super pullum aſinæ ſedit Ieſus t.1.154.g
Venit ad ficulneam ante tempus t.2.1033.b
12. *Et miſit ad illos alium ſeruum, & illum in capite vulnerauerunt* t.3.197.e
13. *De die autem illo & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, neque filius, niſi ſolus pater*, t.4.202.d.203.204.205.248.K
14. *Potuit vnguentum hoc venundari denariis trecentis* t.1.393.m
Et ſtatim gallus iterum cantauit: & recordatus eſt Petrus verbi quod dixerat ei Ieſus: & cœpit flere t.5.67.i.& ſeq.
15. *Et percutiebant caput eius arundine* t.3.219.K
Et exuerunt illum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis. t.3.210.i
16. *Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde manè vna ſabbathorum veniunt ad monumentum orto iam ſole* t.5.74.i.d
Ite in orbem vniuerſum, & prædicate Euangelium vniuerſæ creaturæ t.4.123.g
Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit t.5.80.g
In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. t.2.797.a
Aſſumptus eſt Ieſus in cælum, & ſedet à dextris Dei, t.5.83.m

Ex Luca.

1. totum Lucæ Euangelium explicatur decem cōmentariorum libris 1.3.5. & deinceps
Ne timeas Zacharia, ecce exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua Elizabeth concipiet & pariet filium t.5.110.a.b
Ipſe præcedet ante Dominum in ſpiritu & virtute Eliæ t.4.92.i
Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vſque in diem quo hæc fient t.5.12.b
Factum eſt, vt impleti ſunt dies officii eius, abiit in domū ſuam. t.4.5.d
Et abſcondebat ſe Elizabeth menſibus quinque, t.5.12.b.137.a
Aue gratia plena t.4.222.e
Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, t.4.12.K.468.i
Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoui? t.2.239.K t.4.12.K.t.5.186.b
Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit te: propterea quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei t.2.913.m.914.g.t.222.d.185.t.293.a.b
Et ecce Elizabeth cognata tua t.3.43.g
Exultauit infans in vtero eius, & repleta eſt Spiritu ſancto Elizabeth t.4.173.a.b.t.5.137.b
Et tu puer, propheta altiſſimi vocaberis t.4.147.b
Propter viſcera miſericordiæ Domini, in quibus viſitauit nos oriens ex alto, lucere iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedent t.4.525.b
2. *Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt cenſum profiteretur vniuerſus orbis* t.5.10.c
Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethleem t.5.10.d
Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio ibid.
Et paſtores erant in regione eadem, vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum t.5.10.f.12.g.m.13.a
Nolite timere, ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo t.5.10.f
Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis t.5.12.
Omnis maſculus adaperiens vuluam ſanctus Domino vocabitur t.5.282.b.c
Et vt darent hoſtiam par turturum, aut duos pullos columbarum t.1.258.l
Nunc Domine dimittis ſeruum tuum in pace t.1.294.i.t.3.278.a
Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur t.2.983.b.t.4.99.i
Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius ad reuelanda cordis occulta t.3.988.e.t.4.480.g
Et erat Anna propheteſſa, quæ vixerat cum viro ſuo annis ſeptē à virginitate ſua. & hæc vidua octoginta quatuor annorum, quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte t.4.501.b
Puer autem creſcebat & confortabatur, & implebatur ſapientia, & gratia Dei erat cum illo t.4.261.m
Ieſus autē proficiebat ætate & ſapientia & gratia apud Deum & homines t.3.237.d.t.4.295.d
Et videbit omnis caro ſalutare Dei t.3.258.e
Dixerunt publicani ad Ioannem: Magiſter quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm quod præſcriptum eſt vobis, exigatis. Interrogauerunt illum & milites, &c. t.5.95.96.g
Et deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum t.4.251.g.266.d.289.b.346.f.356.g.359.l
Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta, vt putabatur, filius Ioſeph, &c. t.5.525.t.527.b
4. *Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat*, t.1.139.d.t.4.334.d.t.5.53.b.c
Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam eorum, quia mihi tradita ſunt t.1.139.c.t.3.247
Si filius Dei es, mitte te hinc, & oſtendit ei omnia regna terræ in momento temporis t.1.139.d.e
Et poſt tentationem diſceſſit ab eo diabolus vſque ad tempus, t.2.789.g
Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me t.4.224.m.254.c
Medice, cura te ipſum t.2.728.c
Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua t.5.552.d.554.a
In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cælū annis tribus & menſibus ſex, cū facta eſſet fames magna in omni terra, & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam t.2.694.l.t.4.500.g
Multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo propheta, & nemo eorū mundatus eſt, niſi Naaman Syrus t.5.412.k
Socrus autem Simonis detinebatur magnis febribus, & rogauerant Ieſum pro ea Petrus & Andreas: & ſtans ſuper illam, imperauit febri, & remiſit illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illis t.4.505.d.506.d.t.507.g
Cum autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum, at ille ſingulis manus imponens curabat eos. Facta autem die turba requirebant eum, t.4.485.a b
5. *Aſcendit Ieſus in nauim quæ erat Simonis Petri, & rogauit eum vt à terra duceret puſillum* t.4.495.a.t.5.84.l.85.b
Dicit Ieſus ad Simonem? Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam t.4.491.i.k.l.m.496.m.t.5.85.b
Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, ſed in verbo tuo laxabo rete t.4.69.g.i
Exi à me Domine, quia peccator ſum ego t.4.463.e
Si vis, potes me mundare. Et reſpondit ei. Volo, mundare, Et tetigit eum, & dixit: Vade, oſtende te ſacerdoti; t.2.85.b.4.506.f
Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? t.4.9.a
Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam, t.2.756.a
Numquid poſſunt filii ſponſi ieiunare quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus & tunc ieiunabunt in illis diebus t.5.81.a
Vinum nouum in vtres nouos mittendum eſt t.2.1115.h
6. *Intrauit Ieſus in ſynagogam, & erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Et dixit ei Ieſus: Extende manum tuam, & extendit, & reſtituta eſt manus eius ſana ſicut altera*, t.5.37.b.c

Sciebat enim Ieſus cogitationes eorum t.4.9.e
Et erat pernoctans in oratione Dei t.2.1056.1068 i.k
Beati pauperes, quoniam veſtrum eſt regnum Dei. Beati qui nunc eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi ſaturabuntur. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis t.4.44.g
Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram. Væ vobis qui ſaturati eſtis, quia eſurietis ibid.h
Qui te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram, t.5.106.a
Peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant, t.2.594.i
7. Adoleſcens, tibi dico ſurge, & reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui t.4.333.f
Inter natos mulierum maior non eſt Ioanne Baptiſta, t.5.138.a.b
Phariſæi autem conſilium Dei spreuerunt, non baptizati ab eo, t.4.237.d.360.h.i
Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus & non plorastis t.2.930.m.t.4.407.m.t.5.159.l
Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis t.2.934.k
Duo debitores erant vni fœneratori, &c. Quis ergo eum plus diliget? Reſpondit Phariſæus: Æſtimo quia is cui plus donauit. Reſpondit ei Dominus: Rectè iudicaſti t.2.601.e.t.5.217.b.e.f
Aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit: non ceſſauit oſculari pedes meos, & vnguento vnxit eos, t.2.602.f.t.4.410.e.f.440.m.t.5.218.a.b.c.d.e.f.219.h
Conuerſus Ieſus ad mulierem dixit Simoni: Remiſſa ſunt peccata eius multa, quoniam dilexit multum, t.1.261.n.b.t.2.602.f.603.g.t.5.215.h
Filia, fides tua te ſaluam fecit, vade in pace t.5.541.d
8. Semen aliud cecidit ſecus viam, & volucres cæli comederunt illud: & aliud cecidit ſuper petram, & natum aruit, quia non habebat humorem: aliud ſuper ſpinas, & aliud in petroſa, t.2.914.k.912.K.912.h.t.4.455.b
Qui habet aures audiendi, audiat t.2.764.f.824.c
Mulier quædam fluxum ſanguinis patiebatur ab annis duodecim, quæ omne patrimonium ſuum in medicos erogauerat, t.2.781.K.1035.n
Et acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius, & continuo ſtetit fluxus ſanguinis eius t.4.492.l.m.493.n
Tetigit me aliquis. nam & ego cognoui virtutem de me exiſſe, t.2.765.g.h.821.g.895.c
Rogabant Saluatorem dæmonia, ne iuberet illis vt in abyſſum irent t.13.o
9. Oportet filium hominis pati t.3.384.m
Qui vult poſt me venire, abneget ſe ipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me t.2.22.a.t.5.226.b
Nam qui me erubuerit & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cùm venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum angelorum t.4.157.c
Neſcitis cuius ſpiritus eſtis t.4.399.k.l
Sequar te quocunque ieris, & reſpondit ei Ieſus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius hominis non habet vbi caput reclinet t.5.131.k.& ſeq.
Domine, permitte mihi primum ire, & ſepelire patrem meum. Reſpondit ei Sine, vt mortui ſepeliant mortuos ſuos, t.5.131.K.& ſeq.
Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei t.4.182.a
10 Neminem in via ſalutaueritis t.3.127.g.131.h
In eadem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt t.5.154.d
Væ tibi Corozaim & Bethſaida t.2.897.m
Videbam ſatanam ſicut fulgur cadentem de cælo, t.1.362.g.t.2.645.K
Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici t.4.97.f
Nolite in hoc gaudere quòd dæmonia vobis ſubiecta ſunt, ſed in hoc gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo, t.3.299.i.292.i
Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Hiericho, qui incidit in latrones: qui illum vulnerauerunt, & abierunt ſemiuiuo relicto t.2.1074.d.t.4.139.l.394.b
Et alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinũ, t.2.995.b
Et dedit duos denarios ſtabulario, dicens: Curam illius habe, & quodcumque ſupererogaueris, ego cùm rediero reddam tibi, t.3.195.i.t.4.182.t.5.311.i
Optimam partem ſibi elegit Maria, quæ non auferetur illi, t.2.969.m.t.4.489.b.c
11. Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur t.2.810.g
Quanto magis pater veſter de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? t.4.91.i.219.l
Quod ſi in digito Dei eycio dæmonia, t.1.517.l.t.2.799.b.t.3.157.f.t.4.256.h.t.5.52.523.l.m
Generatio hæc, generatio nequam eſt: ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ t.4.207.h
Lucerna corporis tui eſt oculus tuus, &c. t.2.995.d
Væ vobis ſcribæ & phariſæi, qui abſcondistis clauem ſcientiæ, t.5.37.e.f
12. Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt t.5.42.b
Hominis cuiuſdam diuitis fructus vberes ager attulit. t.5.88.h.i
Quid faciam quòd non habeo quò congregem fructus meos? Hoc faciam, deſtruam horrea mea, & maiora faciam, t.2.553.l.m.554.g.h.4.72.g.5.88.l.m.89.c.92.g.h
Anima, habes multa bona in annos multos poſita, manduca, bibe, & epulare t.1.554.d.t.5.89.t.91.m.62.g
Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te t.2.305.k.555.e.t.5.92.g.h
Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris t.2.997.g.t.5.270.i
Quis fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam? t.4.392.l
Sed veniet Dominus eius in die qua neſcit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet t.2.1102.b
Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur? t.2.986.b.t.4.515.K.t.5.149.c
Baptiſmo habeo baptizari, quod vos neſcitis t.2.891.b
13. Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio t.3.14.c.36.g
Remitte illam & hoc anno, vſque dum fodiam circa illam, & mittam cophinum ſtercoris, &c. ſin autem, in futurum ſuccides illam t.1.311.c.d.t.4.401.b.457.a.t.5.543.l.m.
Mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis, inclinata erat, vt ſurſum reſpicere non poſſet t.1.38.b
Hanc autem filiam Abrahæ, quam ligauit ſatanas decem & octo annis t.2.944.b
Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & excreuit, & facta eſt arbor, & volucres requieuerunt in ramis eius t.5.26.d.e.f
Simile eſt regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentetur totum, t.4.398.f.t.5.37.K.& ſeq.
Diſcedite à me omnes operarii iniquitatis: non noui vos, t.2.670.l
Ite, dicite illi vulpi: Ecce eiicio dæmonia hodie, & cras ſanitates perficio, & ſequenti conſummor die t.2.380.c.974.m.t.4.305.a
14. Qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur, t.2.736.c
Cum facis conuiuium atque epulas, noli inuitare diuites, ſed voca pauperes t.4.59.l
Homo quidam fecit cœnam magnam, &c. alter excuſans ſe, ait: Iuga boum emi, &c. Mitte ad exitus viarum, & debiles & cæcos & claudos introduc huc t.4.390.f
Si quis venerit ad me, & non oderit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc etiam & animam ſuam, non eſt me dignus (vel, non poteſt meus eſſe diſcipulus) t.2.1009.l.m.t.5.138.i
15. Quis ex vobis homo qui habet centum oues: & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & requirit illam quæ perierat? Et cum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens t.1.495.e.t.2.1080.h.i.1085.d.1097.t.t.5.50.c.441.b
Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis qui non indigent pœnitentia t.5.401.c
Mulier ſi perdiderit drachmam vnam, accendit lucernam, & mundat domum ſuam: & ſi inuenerit, conuocat amicas & vic

Digitized by Google

tinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram t.1.4.39.c.t.5.50.i

Filius adoleſcentior peregre profectus, conſumpſit ſubſtantiam ſuam: & factus eſt paſtor porcorum, t.2.1013.h.t.4.404.g h.t.5.542.d.543.g

Pater, peccaui in cælum & coram te t.4.404.i

Et oſculatus eſt eum, & dixit ad ſeruos ſuos: Cito proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulũ in manum eius, & calceamenta in pedes eius, t.4.404.K.t.5.542.e.f

Et occidit pater vitulum ſaginatum, t.4.282.b.404.g.h.t.5 50.b

16 *Et Laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet* t.3.87.l.m

Lex & prophetæ vſque ad Ioannem t.3.484 m

Rogo te pater vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres t.3.149.e.f

17. *Domine auge nobis fidem* t.4.539 g.t.5 296.i

Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed etiam ſi monti huic dixeritis, Tollere & iactare in mare, nihil impoſſibile erit vobis t.2.811.a

Regnum Dei intra vos eſt t 3.96.l

Sicut fulgur coruſcans de ſub cælo, ita erit & aduentus filij hominis t.2.362 g.g.h.t 52.e

In illa hora qui fuerit in tecto, non deſcendat tollere vaſa de domo ſua t.2 1120.h.t.4.204 g

In illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus aſſumetur, & vnus relinquetur, duæ molentes in piſtrino, vna aſſumetur, & vna relinquetur t.5.2.c.3.g.4.h

Vbi corpus, ibi & aquila t.4.338.d.354 b

18. *Oportet ſemper orare & non deficere* t.5 391.i

Veniens filius hominis, numquid inueniet fidem in terra? t.3 204.K

Duo homines aſcendebant in templum vt orarent: vnus Phariſæus, & alter publicanus, &c. t.2.896.c.& ſeq

Publicanus de longè ſtans percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori t.5.540.m.541.a

Deſcendit hic iuſtificatus magis quàm phariſæus, t.1.645.b

Vade, vende bona tua, & veni ſequere me t.2.818.a

19. *Zachæe feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua manere me oportet. Et deſcendit feſtinans, & excepit illum gaudens* t.1. 144.c.156.b

Ecce dimidium bonorum meorum omnium do pauperibus, & ſi cui aliquid fraude abſtuli, reddo quadruplum, t.1.156.c

Hodie ſalus domus huic facta eſt t.1.144.d

Homo quidam diues abiit in regionem longinquam accipere regnum, & reuerti t.1.496.b.c.t.4.196.l.

Quia in modico fidelis fuiſti, eris poteſtatem habens ſuper decem, vel quinque ciuitates t.1.356.t.4.181.182.

Domine, ecce mna tua, quam abſcondi in ſudario, ibid.

Quare non dediſti pecuniã meam ad menſam, & ego veniens vtique cum vſuris exegiſſem illam? t.2.396 f.t.4.377.i

Qui habet, dabitur ei, & abundabit: ab eo autem qui non habet, id quod habet auferetur ab eo t.5.159.h.i.K

Inuenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo vmquam hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite, & ſi quis vobis reſiſtat, dicetis: Dominus operam eius deſiderat t.5.99.l.294.a

Euntе autem Ieſu ſubſternebat diſcipuli veſtimenta ſua in via t.5.559.

Si hi tacuerint, lapides clamabunt t.5.101.f

Et ingreſſus templum, eiecit nummularios, & cathedras, & columbas vendentes in templo Dei t.5.101.d.a

20. *Mittam filium meum dilectiſſimum, forſitan hunc verebuntur* t.4.203.a.206.a

Omnis qui ſuper hunc lapidem ceciderit, conquaſſabitur: ſupra quem autem ceciderit, emundabit eum t.2.76c k

21. *Vidit Ieſus viduam quamdam pauperculam mittentem in gazophylacium æra minuta duo: & dixit: Vidua hæc pauper plus omnibus miſit,* t.3.441.e.f.t.4.444.l.501.e.f.502.b. c.t.5.311.h.i

Exurget gens aduerſus gentem, & regnum aduerſus regnum, t.5.157.a.b

Terræ motus magni erunt per loca ſingula, & fames, & peſtilentia, terroreſq; de cælo, & ſigna magna erunt t.4.204.g.h

Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus t.1.149.g

22. *Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo amphoram aquæ portans. Ipſe vobis oſtendet in ſuperioribus locum magnum ſtratum: ibi parate* t.4.304.k

Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, t.2. 896.e

Simon ecce ſatanàs expoſtulauit vt vẽtilaret vos ſicut triticum: ego autem rogaui patrem meum, vt non deficiat fides tua: tu autem conuerſus confirma fratres tuos t.2.791.e.f.t.4. 167.g

Iuda, oſculo filium hominis tradis? t.1.102.c.t.2.749.h.t.4 270 d.t.5.219.g

23. *Filiæ Hieruſalem nolite me flere, ſed vos ipſas flete* t 2. 1005.l.m

Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? t.5.415.l

Pater dimitte illis: non enim ſciunt, quid faciunt t.5.110.e

Ait latro ad latronẽ: Nos quidem rectè digna factis recipimus; hic autem nihil mali geſſit t.3.69.n 537.b.c

Et dicebat ad Ieſum: Memento mei Domine cùm veneris in regnum tuum. Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo? t.2.717.l.750.g.936.a.1141.b.t.5.68.b.& ſeqq.69.e & ſeq.

Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum t.4.241.d

Accepit Ioſeph ab Arimathia corpus Ieſu, & inuoluit illud ſindone, & poſuit in monumento ſuo nouo in quo nondũ quiſquam poſitus erat t.5.72.i.& ſeq.73.c.& ſeq.

24. *Quid quæritis viuentem cum mortuis?* t.1.310 b.t.5 73.e

Et ego mittam promiſſa patris mei in vos: vos autem ſedete in ciuitate quouſque induamini virtute ex alto t.4.237.a

Ex Ioanne.

1. *In principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum,* t.2.770.b t.3.26.f.27.g.t.4.88.b 119 g.126.f.277 f.188.g 473.a

Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. t.2. 919.f.1068.h.t.4.40.d.215.i.K

Quod factum eſt in ipſo, vita erat t.1.6.a.t.2.695.d.e 696. d.e.t.4 150.e

Et vita erat lux hominum t.4.229.d

Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non ſunt aſſecutæ, t.4 279.e

Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum t.2.694.m

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine, eius qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt t.1.171.c.t.4.170.b

Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, t.3.346.a t.4.153.d.262.i.293

Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritate t.2.1049.et.5.189.a

Lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt t.2.1051.g

Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit t.3.11.l.t.4.215.g

Ego ſum vox clamantis in deſerto t.5.137.f.138.e

Medius veſtrum ſtat quem vos neſcitis t.2.910.f

Qui poſt me venit, ante me factus eſt t.4.153.b.c.d

Cuius non ſum dignus calceamenta portare, (vel ſoluere corrigiam calceamentorum eius) t.1.407.a.b.t.4.153.f.429.f

Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, t.4 153. a.b.c.d

Et vidi ſpiritum deſcendentem de cælo quaſi columbam, manentem ſuper eum. t.4.346.e

Super quem videris ſpiritum deſcendentem de cælo, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat Spiritu ſancto, t.1 170.l.m t.4.255.g.h

Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi t.4 282.b

Cùm eſſes ſub arbore fici, vidi te t.1.29.K t.3 161.g

2. *Vinum non habent, fili, reſpondit: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea* t 2.1033.b.t 4 421.b.e

Aquam in vinum mutauit Chriſtus in nuptiis t.5.14 b c.d t.3.115 h.5.17.18.a.b.e

Et manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius t.5.28.d.e

Et inuenit in templo vendentes boues & oues & columbas, & nummarios ſedentes t.3.195.m.196 g

Zelus domus tuæ comedit me, quòd domum orationis feciſtis ſpe

In medium latronum t.2.1046.a

Soluite templum hoc, & ego tribus diebus excitabo illud, t.2 820 e.t.3.4.6 3.a t.4.306.a

Venit Nicodemus ad Ieſum nocte t.3 226.b.e

Niſi quis renatus fuerit per aquam & ſpiritum, non poteſt introire in regnum Dei t.4.262.c.d.e.524.a

Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt, quia Deus ſpiritus eſt t.4.261.f.262.e.f

Nolite mirari quia dixi, Oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quo vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt de ſpiritu, t.4 135 g. 242.e.262 c.d

Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo t.4 91.m.t.5 78 a

Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis t.71.h

Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam t.4.227.m.228.g.93.e.f 394.b.e

Non veni vt iudicem mundũ, ſed vt ſaluetur mundus per me. t.4.394.e.f

Qui credit in me, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus eſt t.2 668.d.e.t.4.394.d.e

Venit lux in hunc mundum, & dilexerunt magis homines tenebras quam lucem t.2.670.i

Ioannes baptizabat in Ænon iuxta Salim, vbi erat aquarum abundantia t.2.713.g.1015.d.1019.d.1020.b

Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat & audit eum, & gaudio gaudet t.1.407.b

Illum oportet creſcere, me autem minorari t.1.411.f.t.3.57. e.t.5.11.m.12.e.h

Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt: quod vidit & audiuit, teſtificatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accipit teſtimonium eius, ſignauit quoniam Deus verax eſt t.4 5 9.g 525.d

Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. t.4.394.d

4\. Erat autem ibi fons Iacob, & fatigatus Ieſus ſedebat ſic ſuper puteum t.1.280.a

Venit mulier Samaritana haurire aquam t.1.240 f.280.a.b

Qui biberit de aqua quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ viuæ ſalientis in vitam æternam t.4.232.g.282.b.t.5.60.d

Quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir t.2.1111 d.t.3.162.c.200.g.t 5.60.a.b

Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus: quia ſalus ex Iudæis eſt t.4.187.i.k

Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate. Nam & pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus eſt Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare t.3.240.k.t.4.187.K.263.b.t.264.e.265.a

Reliquit hydriam mulier t.1.240.f

Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui me miſit, t.1 198.b.527.d t.3 34.d

5\. Et angelus ſecundum tempus deſcendebat in natatoriam, & mouebatur aqua, & qui prior deſcendebat in natatoriam, ſanus fiebat t.4.222.d.346.t.357.e.358.a

Domine hominem non habeo t.3.358.a

Iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat t.3.574.b

Pater meus vſque modo operatur, & ego operor t.3.156.b

Propterea volebant eum occidere Iudæi, quia non ſolum ſoluebat ſabbathum, ſed & patrem proprium dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo t.4 137.b.e

Amen, amen dico vobis, non poteſt filius facere à ſe quidquam, niſi quod viderit facientem patrem: quia quæcunque ille fecerit, eadem & filius facit ſimiliter. Pater enim diligit filium, t.2. 23.g.t.4.165.t.166 167.168.250.e.f

Sicut pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat t.4.135 h.t.174.d

Pater non iudicat quemquam: ſed omne iudicium dedit filio, t.4.140.m.

Sicut pater vitam habet in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo: & poteſtatem dedit iudicium facere, quia filius hominis eſt t.4.160.g.174.f.185.e

Veniet hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei: & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij, t.4.104 m t.5 477.a

Non poſſum ego à me facere quidquam: ſicut audio, iudico, & iudicium meum verum eſt t.2.1068 g h.t.5.237.d.e

Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me t.2.1069 t.t.5.258.a

Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum t.4.165.g.i

Ille erat lucerna ardens & illuminans t.2.995.e.t.5.12.i

Neque ſpeciem eius vidiſtis t.4.347.g

Ego veni in nomine patris mei, & non me ſuſcepiſtis: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum ſuſcipietis, t.2.786.h.t.3.566.a t.4.228.d

Ego non accuſo vos, ego non iudico: Moyſes vos accuſat in quem ſperatis t.5.257.e

6\. Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me t.2.7.13.m

Omne quod dedit mihi pater, non perdam ex eo, ſed reſuſcitabo illud in nouiſſimo die t.4.105.f

Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, attraxerit eum, t.5 48.g

Ego ſum panis vitæ, &c. vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc, viuet in æternum t.1.410.d.t.4 337.b

Amen, amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis t.3.611.g.t.4.274.a

Caro mea verè eſt eſca, & ſanguis meus eſt potus, t.4.174.a

Sicut miſit me viuus pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, ipſe viuet propter me t.4.174.b

Hic eſt panis viuus qui deſcendit de cœlo t.4.138.d

Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt t.4. 231 g

Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus t.2.781.t.954.m

7\. Tempus meum nondum impletum eſt t.4.193.d.a

Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit t.4.138.d.a 190.b

Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam ſuam quærit t.4.138.f

Mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in ſabbatho t.2.1001.K.l

A me ipſo non veni t.4.194.

Adhuc modicum vobiſcum ſum, & vado ad eum qui me miſit t.4.193.a

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat t.1.111.m.191.c.t.2. 1054 f

Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritu, quẽ accepturi erant qui credituri erant in eum, t.4.231.d.t.5.248.b 479.i

Numquid aliquis ex principibus aut ex Phariſæis credidit in illum? t.3.310.c

8\. Adducunt Iudæi ad Ieſum mulierem in adulterio deprehenſam, &c. t.5.310.b.f.312.g

Ieſus autem inclinatus, digito ſcribebat in terra t.4.316.h.t.5 310.b.312.b

Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam ibid.b

Audientes autem hoc verbum, exierunt vnus poſt vnum: & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans t.5.312.i

Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te damnauit? Nec ego te damnabo, vade & amodo vide ne pecces t.5.310.c.d.312.l.m 313.a

Ego ſum lux mundi t.2.1119.k.1120.g

Ego non iudico quemquam t.5.258.b

In lege veſtra ſcriptum eſt quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater t.4.186.d

Neque me ſcitis, neque patrem meum. Si enim me ſciretis, & patrem meum forſitan ſciretis t.4.406.f

Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo, t.5 311.b

Tu quis es? Principium, quod & loquor vobis t.4.151.f 194 e

Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis quia ipſe

ego t.3.238.f
Si manſeritis in verbo meo, cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos t.2.962.K.l
Vos quod vidiſtis patrem veſtrum facientem facitis t.4.196.b
Quid me quæritis interficere hominem? t.4.282.b
Vos ex parte diabolo eſtis t.3.69.b.t.5.562.d
Si ergo glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt, eſt enim pater qui glorificat me t.3.630.a.t.4.193.e
Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt, t.1.215.e.235.b t.2.9 8.l.981.b.t 3.6.b
Tulerunt lapides Iudæi vt iacerent in eum t.5.61.g
9. Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate t.5 296.l.m
In illo me oportet operari qui miſit me. Cùm in hoc mundo ſum, lux ſum huius mundi t.4.251.f
Operamini dum dies eſt: quia venit nox, in qua nemo poteſt operari t.5 61.d
Cùm in hoc mundo ſum, lux ſum mundi t.5.297.a
Expuit Ieſus, & fecit lutum, & liniuit ſuper oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in Siloam quod interpretatur, Miſſus, & abiit, & lauit, & videre cœpit t.4.364.g.t.5.297.a.b
Dicunt ei Iudæi: Quomodo vidiſti? Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus eius es t.5.61.e.298.a
10. Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ouibus ſuis t.2.1068.i
Ego pono animam meam, vt iterum ſumam illam. Nemo tollit illam a me, ſed ego pono eam à me ipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum poteſtatem habeo ſumendi eam, hoc mandatum accepi à patre meo t.4.173.e.195 k.295 g
Deambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis ipſo dedicationis die t.4.269.e
Pater quod dedit mihi maius eſt omnibus: & nemo poteſt rapere ea de manu patris mei t.4.268 k
Ego & pater vnum ſumus t.1.64 e.f.511.d.t.2.981.k.809.g.h t.3.63.k.t.4 94.a.114.a.196. k.209.t.268.m.269.d 277.a.280.K.197.b
Tulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent Ieſum t 4.269.d
11. Hæc infirmitas non eſt ad mortem, ſed pro claritate Dei, vt clarificetur filius eius per ipſum t.4.175.i
Nonne duodecim horæ diei? t.4.167.h
Ego ſum dies: qui per diem ambulat, non offendit t.4 304.h
Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno ſuſcitem eum t.1.303.e
Vbi poſuiſtis eum? Dicunt illi: Veni, & vide t.4 409.i
Et lacrymatus eſt Ieſus t.4 310.b 409.d
Venit Ieſus ad monumentum, & ait: Tollite lapidem t.4.409.e
Domine iam fœtet, quatriduanus eſt t.4.409.f
Pater, gratias ago tibi quia audiſti me: & ego ſciebam quia ſemper me audis: ſed propter turbam quæ circumſtat dixi, vt credat quia tu me miſiſti t.4.168.i.k
Lazare veni foras t.1.11.g.t.4.198.l 335.b.c 409.d.411.h
Et ſtatim exiuit de monumento qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies eius ſudario colligata erat, t.4 333.c.d
Soluite eum, & ſinite abire t.4.333.f 409.e
Expedit vnum mori pro populo t.2.1008.i
Quia Ieſus moriturus erat pro gente: non tantùm pro gente, ſed etiam vt filios Dei diſperſos congregaret in vnum t.4.525.b t.5.410.m
12. Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu: & domus repleta eſt ex odore vnguenti, t.3.103.k l.m.104.g.t.4.410.b.t.5.220.k.l
Potuit vnguentũ hoc venundari trecentis denariis, & dari pauperibus t.3.103.K.t.4.270.b.e
Et acceperunt ſibi ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei. t.3.194.c.t.5.55.g.h.63.m.64.l
Ecce mundus totus abiit poſt illum t.5.111.g
Niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: cum autem mortuum fuerit, multum fructum affert t.2.696.b.t.5.82.f.83.g
Qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitã æternam cuſtodit eam t.5.440 k
Nunc anima mea turbata eſt t.4.134.e.291.i k.295.k
Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. t.2.980.a.t.5.238.f.t.4.518.a
Propterea non poterant credere, quia dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, &c. Hæc dixit Eſaias quando vidit maieſtatem eius, & locutus eſt de eo t.4.274.d t.5.525.a
Qui in me credit, non credit in me, ſed in eum qui me miſit: & qui videt me, videt eum qui me miſit t.4.194.d.195 k
Ego lux in hunc mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat: & ſi quis audierit ſermonem meum, & cuſtodierit eum, ego non iudico eum t.4.194 e
Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui iudicet t.4.394.f
Ex me ipſo non ſum locutus: ſicut dixit mihi pater, ita loquor t.4.195.l.m
13 Surgit Ieſus à cœna, & ponit veſtimẽta ſua: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe, deinde miſit aquam in peluim, & lauit pedes diſcipulorum ſuorum t.2.825.k.l.t.4.211.212
Venit ad Simonem Petrum, & ait illi Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? t.4.362.b.c
Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum t.4.347.l
Niſi lauero tibi pedes, non habebis mecum partem t.2 825 k t.4.362.c
Domine non ſolum pedes, ſed etiam manus & caput t.4.363.g
Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus t.4.347.m.363.g
Si ego laui pedes veſtros dominus & magiſter & vos inuicem lauate pedes veſtros t.4.211.212 247.m 487.g
Qui manducat mecum panem, leuauit ſuper me calcaneum, t.2 760.a
Cui intinctũ panem dedero, ipſe me tradet. Et continuò poſt buccellam introiuit in illum ſatanas t.5 43.d.t.1.156.a.t.5
Quod facis, fac citerius. Qui cum accepiſſet buccellam, exiuit continuò, erat enim nox t.1.156.a
Loculos habebat Iudas t.4.11.K
Nunc clarificatus eſt filius hominis, & Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum t.4.193.e
Animam meam pro te ponam t.4.134.e
14. In domo patris mei manſiones multæ ſunt t.1.305 m.308.b t.2.738.i.t.4.36.m
Venio, & accipiam vos ad me ipſum, vt vbi ego ſum, & vos t.1 308.b
Ego ſum via, veritas, & vita t.1.308.c.t.4.173.e.282.
Nemo venit ad patrem niſi per me t.4 120.be
Philippe qui videt me, videt & patrem, t.1.94.d.t.4.300.m
Pater qui in me manet, ipſe facit opera t.4.237.b
Credite mihi, quia ego in patre, & pater in me: alioquin vel propter opera ipſa credite t.4.116.b
Opera quæ ego facio, ipſe faciet t.4.156.g
Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet t.4.156.g
Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, faciam t.4 189.a
Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, t 4 91 t.2.19.a
Paracletus autem Spiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia t.4228 m
Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: non ſicut mundus dat, ego do vobis t.1.338.m.339.a.396.f.t.2 1058.a
Non turbetur cor veſtrum, neque formidet t.2 943 a
Quia pater maior me eſt t 4 1.6 t.178.e 206.b t.5 175.g
Venit huius mundi princeps & in me inueniet nihil, t.1.336.b 337.m.t.3.65.e.f.t.4.37 b
Sicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio t.4.297.b
Surgite, eamus hinc t.1.198 k.351.a
15. Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt, t.4.177.c d.e 178.e
Sicut palmes non poteſt facere fructum niſi manſerit in vite, ſic & vos niſi in me manſeritis t.c.269.d
Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum, quia ſine me nihil poteſtis facere, t.4.177.e.t.5. 269.d
Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos t.2.914.b
Ideo vos dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à patre meo, nota feci vobis t.4.86.a
Si non veniſſem: & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. t.5.455.i

Qui me odit, & patrem meum odit t.4.163.m
Cum venerit paracletus, quē ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis qui a patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me t.4.94.e.214.e.226.c.d
26. *Cum venerit ille ſpiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem* t.4.248.k
Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæ audit, loquetur t.4.295.m.150.a
Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis t.4.148.l.m.250.g.263.l.286.e
Omnia quæ pater habet, mea ſunt, propterea dixi, De meo accipiet, & annunciabit vobis t.4.134.b.135.k.169.d.170.248.l.m.250.d.297.d
Mulier cum parturit, triſtitiā habet, quia venit dies (vel, hora) eius: cum autem pepererit, iam non meminit triſtitiæ (vel, preſſuræ) propter gaudium t.2.6:9.c.869.t
Et vos modo quidem triſtitiam habetis: iterū autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum t.3.203.a
Exivi à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem t.5.615.a.t.4.136.t.216.f
Ego de Deo patre exivi t.4.280.k.282.c
17. *Pater venit hora, clarifica filium tuum* t.4.185.e
Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verū Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, t.3.8.l.t.4.42.a.181.182.183.184.185.186.
Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi: & nunc clarifica me pater t.4.1.75.i
Pater omnia mea tua ſunt, & tua mea t.4.297.b
De hoc mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de hoc mundo, t.2.694.k
Ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, & ipſi in nobis t.4.165.a.b
Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus t.4.164.l.165.b
Et dilexi eos, ſicut & me dilexiſti t.4.191.g
Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecū, ut videant claritatem meam t.1.308.e.t.4.190.e
18. *Iudas accepit cohortem & miniſtros, & venit ad Ieſum cum laternis & facibus & armis* t.2.825.m.726.g
Abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram t.2.761.m
Calicem quem dedit mihi pater, non vis ut bibam illum? t.3.140.a
Stabant autem ad prunas, quia frigus erat, & calefaciebant ſe t.3.205.g
Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis? t.2.1868.l.m
Numquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum t.3.215.m.216.a
Regnum meum non eſt de hoc mundo t.3.55.d
19. *Milites veſte purpurea circumdederunt Ieſum* t.3.219.m
Poteſtatem habeo dimittendi te, & poteſtatem habeo crucifigendi te t.2.1069.b
Non haberes poteſtatem adverſus me ullam, niſi data tibi eſſet deſuper t.2.1069.e
Quod ſcripſi, ſcripſi t.5.123.d
Acceperunt milites veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem t.3.221.e
Super tunicam vero miſerunt ſortem, quia erat inconſutilis, deſuper contexta per totum t.3.221.e
Mulier, ecce filius tuus, deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua t.3.215.a.t.4.422.f.t.5.184.g
Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam t.4.436.g
Cum accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt t.3.222.e.f
Ad Ieſum autem cum veniſſent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed unus militum lancea latus aperuit: & continuò exiuit ſanguis & aqua, t.2.407.a.e.t.3.225.d.t.4.369.b.c.477.d
Rogavit Pilatum Ioſeph (eo quòd eſſet diſcipulus Domini, occultus autem propter metum Iudæorum) ut tolleret corpus Ieſu t.3.229.b
Venit & Nicodemus, ferens mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libras centum. Et ligaverunt corpus Ieſu linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire t.3.226.e
Erat autem in loco ubi crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum novum: ibi poſuerunt Ieſum t.3.226.d
t.t.4.481.e.d
20. *Maria Magdalene ſtabat ad monumentum foris plorans. Mulier quid ploras? quem quæris? &c.,* t.3.230.b.t.4.481.e.f.t.5.43.e.76.K.l
Tulerunt Dominum meum de monumento, & neſcio ubi poſuerunt eum t.4.482.b
Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet, dixit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum, & ego eum tollam t.3.0.t.t.5.73.e
Maria, reſpice ad me. Converſa illa dixit ei: Rabbi, quod interpretatur, magiſter t.4.482.b.e
Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad patrem meum; vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, Deum meum & Deum veſtrum t.2.816.a.3.228.l.229.d.t.230.a.b.t.t.4.123.e.263.K.l.482.e.d
Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta erunt, t.2.959.a.t.4.271.f.306.e.387.h.e
Dominus meus & Deus meus t.2.783.e
21. *Et nemo diſcumbentium audebat eum interrogare. Tu quis es? ſcientes quod Dominus eſt* t.4.107.
Simon Ioannis diligis me? Dicit ei: Utique tu ſcis Domine quia diligo te. Paſce oves meas, &c. t.2.834.a.t.3.233.c.440.a.t.4.279.180.379.h.i.t.5.68.g.119.k.l

Ex Actib. Apoſt.

1. *Non eſt veſtrum ſcire tempora & annos, quæ pater poſuit in ſua poteſtate* t.4.204.K
Et videntibus illis elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum t.5.81.b
Qui ſortitus eſt ſortem miniſterii huius t.3.299.k
Et cecidit ſors ſuper Matthiam t.5.183.m
2. *Factus eſt ſubito ſonus de cælo, tamquam vi magna ferretur ſpiritus, & viſæ ſunt linguæ diſpertitæ ſicut ignis,* t.3.14.d.e.t.4.359.d.t.5.273.a
Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis t.5.83.k.l.151.b
Et Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis t.4.114.g.310.d
3. *Argentum & aurum non habeo, ſed quod habeo, do tibi: In nomine Ieſu Nazareni ſurge & ambula,* t.2.595.e.f.596.a.934.m.l.t.3.129.d.t.t.5.141.e.249.d.e
Hunc quem videtis & noſtis, confirmavit nomen eius, & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum t.4.528.g.h
Scio quia per ignorantiam egiſtis hoc malum, ſicut & principes veſtri t.3.346.d
4. *Erat autem credentium cor unum atque anima una,* t.5.31.h.e
Et erant illis omnia communia, nec quiſquam erat egens inter ipſos, t.5.31.e.k.l
5. *Anania cur tentavit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri?* t.4.23.a.261.d.t.5.245.m
Non es mentitus hominibus, ſed Deo t.5.26.a
Quid vobis viſum eſt tentare ſpiritum Domini? t.4.219.h.261.b.d
7. *Hic eſt qui fuit in eccleſia in eremo, cum angelo* t.4.122.d
Stephanus vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei, & ait: Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem ad dexteram Dei t.4.160.a.t.5.238.b
8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum ſancti Spiritus te credidiſti pecunia comparare* t.4.382.a.e
Pœnitentiam age ab hac nequitia tua & precare Dominum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui t.4.406.e
9. *Saule, quid me perſequeris? Reſpondit: Quis es Domine? Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris. Durum eſt tibi adverſus ſtimulum calcitrare. Et ille dixit: Domine, quid me vis facere?* t.2.750.m.1014.K.l
Vade, quoniam vas electionis es mihi t.5.141.e
In nomine Ieſu Nazareni ſurge & ambula t.4.149.e
10. *Aſcendit Petrus in cœnaculum ut oraret circa horam ſextam:*

& cum

& cùm eſuriret, voluit guſtare t.5.140.l
Et vidit in oratione cælum apertum, & quatuor initiis ligatum vas quoddam tanquam linteum, in quo erant omnia genera quadrupedum, &c. Hoc autem factum eſt per ter, & receptum eſt vas in cælum. Et ait illi Spiritus: Ecce viri quærunt te t.4.247.f.g.h.t.5.140 h.i.k.l
Petre ſurge, immola & manduca t.5.140.i
Quod Deus mundauit, tu ne commune dixeris t.5.1.8.b.t.3.404.l
11 Vos autem Spiritu ſancto baptizabimini t.4.:62.d
13. Miniſtrantibus autem illis & ieiunantibus Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulum in opus ad quod vocaui eos t.5.324.k
Filius meus es tu, ego hodie genui te t.4.84.g.161.e
14. Qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas t.4.523.f.521.f..35 k
15. Deus qui nouit corda hominum, teſtimonium perhibuit, dans his Spiritum ſanctum ſicut & nobis: & nihil diſcreuit inter nos & illos, mundans per fidem corda eorum t.4.247.m
Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis t.4.251.d
16. Paulus & Silas tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos Spiritus Ieſu t.3.24.:.a
Cuius Dominus cor aperuit, vt intenderet iis quæ dicebantur à Paulo t.4.528.b
17. In ipſo enim viuimus, & ſumus, & mouemur t.1.308.e
Cuius & genus ſumus t.1.304.b
19. Et baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu t.4.216.k
23. Percutiet te incipit Deus, paries dealbate t.2.845.i.t.3.49.a
28. Incraſſatum eſt cor populi huius, & auribus grauiter audierunt t.4.288.g

Ex Epiſt. ad Rom.

Epiſtola ad Romanos explicatur t.3.135. & deinceps.
Omnibus qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis ſanctis, t.3.242.a
Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto t.4.127.k
Gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo t.4.527.b
Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur t.1.354.m
Inuiſibilia eius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur t.1.355.a.t.4.256.i
Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas, t.4.119.m.256.a t.5.171.l
Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt t.4.513.e
Qui ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, t.4.185.b.c.270 f.271.g
2. Ignorans quoniam bonitas Dei ad pænitentiam te adducit, t.355.a.b
Qui reddet vnicuique ſecundùm opera ſua t.2.852.a
Quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, t.1 t.355.b
Plerumque & gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: & cùm legem non legerint, opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis t.5.290.f
3. Ex operibus legis nemo iuſtificatur t.5.292.g
4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam t.4.19.g.t.5.295.k
Abraham ſignum accepit circumciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei t.t.219.f
Lex enim iram operatur: vbi autem non eſt lex, nec præuaricatio t.5.290.e.291.292
Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt t.2.710.g
5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem: ſpes autem non confundit t.2.662.l.1011.a.t.4.28.m
Charitas Dei effuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis t.4.223.l
Sed regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem t.2.781.m
Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum t.6.262.g
Superabundauit peccatum, vt ſuperabundaret gratia t.1.316.f.t.2.958.t.3.103.t.t.5.291 K l.292.h
Quicumque baptizatur, in morte Ieſu baptizatur t.4.360.m
Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, t.1.293.i
Quod enim mortuus eſt, peccato mortuus eſt ſemel, t.2.1051 k
Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis eis, t.1 t.1.255.b.t.3.271.g.h.t.t.548 k
7. Namque ſub viro eſt mulier, viuente viro ligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir, ſoluta eſt à lege viri t.2.797.k 798.o
Et vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit t.2.797.m
Peccatum non cognoui, niſi per legem, nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, non concupiſces, &c. t.1.314.m. t.2.724.f
Quod ergo bonum eſt, mihi mors eſt? Abſit. Sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem, t.1 315.e
Ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato t.1.273.i
Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, t.2.795.e.t.3.182.a
Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? t.1 251.b.e.f.27..k.315.d
Mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati t.3.182.b
8. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me à lege peccati & mortis t.4.218.e
Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne t.2.713.k.t.4.97.f 98.a.387.l.m
Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt t.4.108.h
Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius t.3.409.k.218 e.261.b.t.5.521.a & ſeqq.
Quod ſi Spiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis habitat in vobis: qui ſuſcitauit Chriſtum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem Spiritum eius in vobis t.5.521.a.d.522.a.b.a
Ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & heredes: heres quidem Dei, coheredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur t.3.936.t.4.244.k.l.t.5.239.g.h.287.l
Indigna ſunt paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam t.1.317.h.t.215.e
Vanitati creatura ſubiecta eſt, non ſponte, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpem: quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei t.5 285.f.& ſeqq.287.i.K.l
Scimus enim quòd omnis creatura congemiſcit, & comparturit vſque adhuc t.5.287.i
Non ſolùm autem illa, ſed etiam nos primitias Spiritus habentes ipſi intra nos ingemiſcimus, adoptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis noſtri t.5.287 k l 288.e
Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat? t.5.289.e
Similiter & Spiritus adiuuat infirmitatem noſtræ orationis t.5.289.f
Ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus t.4 263.h.i.t.5.290 b
Quos præſciuit, prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, hos & beatificauit t.1.96.l.t.4.190.d
Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum t.1.317.k.t.2.8-9.e.t.3.506.t.t.4.125.e.128.g
Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? t.1.143.e
Sed in omnibus ſuperamus propter eum qui nos dilexit t.2.700.f
Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Confido quia neque altitudo neque profundum, &c. ſeparare nos poterunt à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu t.2.942.i.t.4.206.f.531.l.m
9. Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula t.4.217.a
Non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei t.1.265.k.t.2.953.e
O homo, tu quis es qui reſpondeas Deo? Numquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me fecisti ſic? t.4.528.i
Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam t.3.302.b.t.4.146.e
10. Habent zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam, t.2.914.b
Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, tom.734.g

Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona t.2.1038.c.2117.t.5.44.d
11. Numquid repulit Deus populum ſuum? Abſit. Non repulit Deus plebem ſuam quam præſciuit, &c. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt, t.2.787 b.c.799 c.t.4.510.l
Quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus t.2.793.i
Quandiu ego ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum illuſtrabo, ſi quomodo æmuler carnem meam; & ſaluos faciam aliquos ex ipſis t.2.985.g
Vide ergo bonitatem & ſeueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatem, in te autem bonitatem ſi permanſeris in bonitate t.1.940.a 951.g
Quia ſi non permanſerint in incredulitate, inſerentur: potens enim eſt Deus iterum inſerere illos t.2.651.h
Quia cæcitas ex parte in Iſrael contigit, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret t.4.520.5.521. c.d.522.n
Secundùm Euangelium quidem inimici propter vos, ſecundùm electionem autem dilecti propter patres, &c. t.4.520.g.522.d
Concluſit Deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur t.2.855.a.b.
O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? t.4.94.f.f.95.g.176.g.521.e
Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſæcula t.1.7.h.t.4.89.c.175.m.176.i.177.b 245.e.246.d
12. Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatẽ, ſicut vnicuique diuiſit Deus menſuram fidei t.4.518.i
Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes: non vos vindicantes, ſed date locum iræ, t.1.252 b.396.f.t.2.986.l m.t 4.15 k
13. Non eſt poteſtas, niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt t.3 63.l
Vis non timere poteſtatem; Fac bonum, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum t.3. 61.m
Non ſine cauſa gladium portat qui iudicat. Dei enim vindex eſt in eos qui malè agunt t.5 309 f
Et ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur t.2. 1084.g
Nox præceſſit, dies autem appropinquauit t.2.871.e
Sicut in die, honeſtè ambulate t.2.786.m.t.4.34.b.e
15. Deus autem patientiæ & conſolationis det vobis idipſum ſapere in alterutrum ſecundum Ieſum Chriſtum: vt vnanimes vno ore honorificetis Deum t.4. 528 i
Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo, vt abundetis in ſpe virtute Spiritus ſancti t.4.528.s.k
16. Adiutor negotij mei. t.3.360.h

Ex Epiſt. 1. ad Corint.

Tota hæc Epiſtola explicatur. t.3.357.& deinceps
1. Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, quia in omnibus diuites facti eſtis in ipſo t.2.887.e f
Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in communionem filij eius, t 4 379. k
Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt t.4.99.i
Nos autem prædicamus Ieſum Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam, ipſis verò vocatis Iudæis atque Græcis Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam t.4.115.t.282.a.519.i
Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmũ eſt Dei, fortius eſt hominibus t.1.458.k
Contemptibilia mundi elegit Deus: & quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret: vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius t.2 897 k.l.t.3 169.a.b.t.5 264.l
Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio t.4.149.e.258.a
2. Nihil me iudicaui ſcire inter vos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum t.3.326.h
Et ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſione humanæ ſapientiæ verbum, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis t. 2. 970.g
Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam nemo principum huius ſæculi cognouit t 4.149.f
Si enim cognouiſſent, numquam Dominum maieſtatis crucifixiſſent t.3.17.e.t.4.136.g.h.149.f
Spiritus enim ſcrutatur etiam alta Dei t.4.249.d
Sicut ea quæ hominis ſunt, nemo nouit niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: ſic & quæ Dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. t.4.203.d.249.b.c.d
3. Quid igitur eſt Apollo? quid verò Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, vnicuique ſicut Dominus dedit t.4.536.k
Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus: qui autem plantat, & qui rigat, vnum ſunt. t.4.164 m.536.k
Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum meritum. Dei enim ſumus adiutores, Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis t.4.536.
Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus t.4.22.e.f.t.5.486.d
Si quis ſuperædificauerit ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos: lignum, fœnum, ſtipulam: vniuſcuiuſque opus quale ſit ignis probabit t.4.81.e.181.362 t.5.193.d.e.487.h
Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem t.2.1073.d.e.t.4 81.e
Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos: & Spiritus ſanctus habitat in vobis t.1.94.a.t.4.265.d
4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum 915.b
Nolite ante tempus quid iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit occulta tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium t.2.803.f.t.3.359.b
Spectaculum facti ſumus mundo, & angelis t.5.247.i.K
Maledicimur, & benedicimus t.4 36.h
Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium luſtraſtramenta vſque adhuc t.2.935.b
Ego vos per Euangelium genui t.2.751.
Non in ſermone regnũ eſt Dei, ſed in virtute, t.2.969.m.670.g
Quid vultis? in virga veniã ad vos, an in charitate, & in ſpiritu manſuetudinis? t.3.130.f.t.4.395.i.K.398.t.e.t.5.216.l.m
5. Iudicaui vt præſens eum qui ſic operatus eſt, tradere huiuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti, t.2.1017.m.t.4.8 .f.395 k.m.398 c.400.k
Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi t.4.398.c.d.e.t.5.75.h
Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus t.4.301.c 307.g
Non in fermento nequitiæ & malitiæ t.3.160.g
Epulemur in azymis ſinceritatis & veritatis t.4.308.k
Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi t.5.228.f
Quid mihi de iis qui foris ſunt, iudicare? t.5 251.l
6. Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? t.5.308.h.i
Omnia mihi licent, ſed non omnia vtilia ſunt t.4.45.b
Eſca ventri, & venter eſcis: & hunc & has Deus deſtruet, t.3.325.d
Tollens ego membra Chriſti, & faciam membra meretricis? t.1 96.m.97. a
Qui adhæret meretrici, vnum corpus eſt: qui autem adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt t.2.900.c.t.4.514.d
Fugite fornicationem t.1.141.g.t.2.1070.f
Qui fornicatur, in corpus ſuum peccat t.4.452.i
Empti enim eſtis pretio magno t.3.143.i
7. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier, t.4. 437.d.507.l
Ne tentet vos ſatanas propter incontinentiã veſtram, t.2 1017.l
Volo autem omnes homines eſſe ſicut meipſũ: ſed vnuſquiſq; proprium habet donum ex Deo: alius ſic, alius verò ſic, t.4.519 d
Bonum eſt ſi ſic maneant ſicut & ego t.4.497.a
Melius eſt nubere quàm vri t.4.452.g.499.d
Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat t.3.172 h.173 a
Qui enim vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini, & qui liber vocatus eſt, ſeruus eſt Chriſti, t.1.314.h.i.t.4.435.i K.t 5.256.K
Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum t.2.792.861.k t.4.507.l
De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do tanquam miſericordiam conſecutus à Domino t.4.260.m 508.i.t.5.242.a.b.c.d.

Exiſtimo autem hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem t. 4. 509. f
Vinctus es vxori? noli quærere ſolutionem t. 4. 483. l. m
Solutus es ab vxore? ne quæſieris vxorem t. 2. 896. a
Mulier innupta, & virgo cogitat quæ ſunt Domini: vt ſit ſancta corpore & ſpiritu t. 4. 497. e
Hoc autem ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum iniiciam vobis, ſed ad id quod honeſtum eſt t. 4. 41. e
Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, &c. t. 5. 242. e. 243. g
Qui iungit virginem ſuam, bene facit: & qui non iungit, melius facit t. 5. 183. e
Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit, ſoluta eſt a lege viri: cui vult nubat, tantùm in Domino. Beatior autem erit ſi ſic permanſerit t. 4. 497. d. 507. d
8. Nam etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cælo ſiue in terra; t. 4. 183. m. 186. f
Nobis autem vnus Deus pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos ipſum, t. 1. 7. h. t. 3. 237. d. t. 4. 86. i. 175. k. 217. a. 243. a. t. 249. d
Non manducabo carnem, ne fratrem meum ſcandalizem t. 2. 107. d
9. Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura eſt Deo? t. 2. 796. d. t. 3. 142. d
Væ mihi eſt ſi non euangeliſauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt, t. 2. 1000. b
Cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci, vt plures lucrifacerem ibid.
Iis qui ſine lege erant, factus ſum quaſi ſine lege eſſem (cùm ſine lege Dei non eſſem, ſed in lege Chriſti manerem) vt eos qui erant ſine lege acquirerem to. 2. 778. g
Ego igitur ſic curro, non vt in incertū: ſic certor, non vt aera cædens to. 2. 201. f. to. 3. 67. f
Sed caſtigo corpus meum, & ſeruituti redigo, ne aliis prædicans ipſe reprobus efficiar to. 3. 238. d
10. Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. to. 4. 345. b
Et omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & eumdem potum ſpiritualem biberunt to. 4. 352. b
Bibebant de conſequenti eos petra, petra autem erat Chriſtus to. 4. 209. 210. 281. b. 350. b
Neque tentemus Chriſtum ſicut quidam eorum tentauerunt, & a ſerpentibus perierunt to. 4. 260. k
Hæc autem in figura facta ſunt illis ad noſtram correctionem. to. 1. 494. i. k
Et tu qui ſtas, vide ne cadas t. 2. 684. a
Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorū t. 4. 93. a
Nunquid æmulamur Dominum?
Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius t. 4. 67. g
Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite t. 2. 1148. b
11. Omnis viri caput, Chriſtus eſt, caput autem mulieris vir: caput autem Chriſti, Deus t. 4. 174. g. & ſeqq.
Decet mulierem non velatam orare Deum? Nec ipſa natura vos docet, quod vir quidem ſi comam habeat, ignominia eſt illi, quoniam contra naturam eſt: mulier vero ſi capillos habeat, gloria eſt illi t. 4. 14. e. f
Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat t. 4. 361. i
12. Nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto to. 4. 530. a
Diuiſiones gratiarum ſunt, vnus autem ſpiritus: diuiſiones miniſteriorum ſunt, vnus autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, vnus autem Deus qui operatur omnia in omnibus. t. 4. 93. e. 251. g. h. i. k. 374. a. to. 5. 513. g
Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ t. 2. 939. f
Hæc omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens gratiam ſingulis prout vult t. 1. 440. e. t. 2. 704. e. t. 4. 135. g. 151. h. 574. a. b. 437. a. t. 5. 523. h. l. 324. h
Omnes enim in vnum corpus in vno ſpiritu baptizati ſumus, t. 4. 217. a
Et nos omnes in vno ſpiritu potati ſumus t. 4. 91. b
Non es de corpore meo: &, Non eſtis mihi neceſſarij, t. 4. 947. e
Quæ videntur membra corporis infirmiora, neceſſaria ſunt: & quæ putamus ignobiliora eſſe membra corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhoneſta ſunt noſtra, honeſtatem abundantiorem habent t. 1. 173. a. t. 2. 598. l. to. 4. 13. f
Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primò Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores: deinde virtutes, gratiam curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, &c. t. 3. 498. d. t. 4. 252. k
13. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, &c. t. 5. 271. l. m
Si habeam omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt t. 5. 296. h
Charitas magnanima eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt t. 3. 89. b. t. 5. 272. g
Charitas credit omnia t. 5. 296. g. k
Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem t. 1. 307. b. e
Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas t. 5. 196. K. 488. b
14. Si & vos, quoniam æmulatores eſtis ſpiritualium ad ædificationem Eccleſiæ, quærite vt abundetis t. 2. 686. k
Orámus ſpiritu, oramus & mente t. 5. 190. a
Si mortui non reſurgunt neque Chriſtus reſurrexit, t. 4. 337. b
15. Si in hac vita in Chriſto tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus t. 4. 341. a
Chriſtus reſurrexit a mortuis primitiæ dormientium, t. 4. 315. K
Vnuſquiſque in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderunt, deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & patri, t. 2. 822. d. t. 4. 36. l. 303. h. 340. g. t. 5. 288. l
Cùm autem ſubiecta illi fuerint omnia, tūc & ipſe ſubiectus erit illi qui ſibi ſubiecit omnia: vt ſit Deus omnia in omnib. t. 2. 884. b. t. 4. 196. m. 197. a. 198. 199. 200. t. 5. 288. h. i
Quotidie morior, quotidie periclitor per veſtram gloriam t. 2. 804. c. 1001. m. t. 4. 226. d
Si ſecundum hominem pugnaui Epheſi ad beſtias, quid mihi prodeſt ſi mortui non reſurgunt? Manducemus & bibamus, cras enim moriemur t. 5. 239. m
Nolite ſeduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala t. 2. 965.
Sobrij eſtote iuſti & nolite peccare t. 2. 665.
Non omnis caro eadem caro, ſed alia caro hominis, alia pecoris, alia volucrum, alia piſcium, & corpora cæleſtia, & corpora terreſtria, alia gloria ſolis, alia gloria lunæ, alia gloria ſtellarum, &c. t. 4. 103. m. 104. a
Sicut ſtella differt a ſtella in claritate, ita & reſurrectio mortuorum t. 1. 215. d
Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute: ſeminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. t. 4. 101. e. 130. d. 131. g
Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem t. 4. 425. a
Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cælo cæleſtis. t. 4. 425. d. e
Qualis cæleſtis, tales & cæleſtes t. 2. 1146. e. t. 4. 244. e. f
Sicut portauimus imaginem terreni, ſic portemus imaginem cæleſtis t. 2. 1146. e. t. 4. 303. b
Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, nec corruptio incorruptelam t. 4. 101. a
Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur t. 2. 669. g
16. Apud vos forſitan manebo, & hyemabo, manebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten

Ex Epiſt. 2 ad Corint.

Hæc Epiſtola exponitur t. 3. 411. & dein.
1. Benedictus Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſ-

Digitized by Google

ſericordiam, & Deus omnis conſolationis, qui nos exhortatur in omni anguſtia, vt poſſimus & ipſi conſolari eos qui ſunt in omni tribulatione per exhortationem qua & ipſi adiuuamur à Deo t.2.963.b.t.964.a
In Chriſto autem non fuit eſt, & non, ſed eſt in illo fuit t.4 184.b
Qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris t.2.597.k.t.4.221.b.e
2. Si enim ego contriſto vos, quis eſt qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? t.2.758.g 928.f
Non ex multa tribulatione, & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lacrymas: non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis quam charitatem habeam in vobis abundantius t.2.928.e
Chriſti enim bonus odor ſumus Deo t.4.224.m
Aliis odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis ad mortem t.3 286.b
3. Littera occidit, ſpiritus autem viuificat t.4.238.d.t.5.293.a
Manet velamen vſque in hodiernum diem, quod non reuelatur niſi in Chriſto fuerit euacuatum t.2.93.d
Dominus autem ſpiritus eſt. Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas. Nos omnes reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes, ad eamdem imaginem transformamur, à gloria in gloriam, ſicut à Domini ſpiritu t.1.963.e.t.4.267.g.t.5.66 d
4. Nos autem ſeruos veſtros propter Ieſum t.3.352.g
Quoniam Deus qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere, illuxit in cordibus noſtris ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei in faciem Chriſti Ieſu t.4 265.a.c.d
Habemus theſaurum in vaſis fictilibus t.4.62.a
Preſſuram patimur, ſed non anguſtiamur t.2.923.a
Mortem (vel, mortificationem) Ieſu in corpore noſtro circumferentes t.1.296.a.298.i
Mors in nobis operatur, vita autem in vobis t.1.296.b
Etſi externus homo noſter corrumpitur, tamen interior renouatur de die in diem t.4 103.k.l.t.5.28.m
Non ſpectantibus nobis illa quæ videntur, ſed quæ non videntur t.1.256 d.e
Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna t.2.1351.k.t.5.286.a
5. Nolumus ſpoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt, à vita t.2.801.k l.t.4 102.e
Cùm ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem t.2.744.a.904.e
Audemus ergo & conſentimus magis peregrinari à corpore, & adeſſe ad Dominum t.2.744.b
Ideo contendimus ſiue abſentes, ſiue præſentes, placere illi, ibid.
Omnes oportet nos ſtare ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſiue bonum, ſiue malum. t.2.668.e.t.4.440.t.3. 186.b
Neminem nouimus ex hoc ſecundum carnem: & ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus t.5 327.k.
Si qua in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt: ecce facta ſunt omnia noua t.4.318.d.e.t.5.327.m
Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi t.4.355.m 356.g
Qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum factum eſt, t.2 1051.l.t.4.274.a b.t.5.102.e.f
6. Os noſtrum patet ad vos, ô Corinthii: cor noſtrum dilatatum eſt. Dilatamini & vos t.2.808.a
Non anguſtiamini in nobis, coartamini autem in viſceribus veſtris t.2 923.a
7. Foris pugnæ, intus timores t.2.943 b
8. Abundauit in diuitias ſimplicitatis ſuæ t.2 848.a
Quoniam Dominus Ieſus pauper factus eſt cùm diues eſſet, vt vos eius inopia ditaremini t.2.754 b
Et conſilium in hoc do: hoc enim vobis vtile eſt, qui non tantum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno præterito t.4.24.b
Non enim vt aliis refectio ſit, vobis autẽ anguſtia, ſed ex æqualitate in hoc tempore veſtra abundantia ſit ad illorum inopiam: & illorum abundantia ſit ad veſtram inopiam, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit t.4.24.k.t.5.89.a
11. Ipſe ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis t.2.64.5.K
12. Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit: raptum eiuſmodi vſque ad tertium cœlum, & in paradiſum t.1.122.m.t.2.696 a.d.697.g.h.i.900.a
Et audiuit verba ineffabilia quæ non licet homini loqui to.1 123.a.to.2.69.i.804.a
In magnitudine reuelationũ ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus ſatanæ, qui me colaphizet: propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. to.3.293 d.to.4.398.b.516.K
Placeo mihi in infirmitatibus, in iniuriis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis to.2.954.i
Cum infirmor, tunc potens ſum to.1.33.a.to.3.453.d.to.4.112 212.to.5.51.m

Ex Epiſt. ad Galat.

Tota Epiſtola explicatur to 3.461 462. & dein.
1. Si quis vobis annuntiauerit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit to.3.447.h.i
Poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim to.5.312.g
2. Qui operatus eſt Petro in apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi ad gentes to.4.252.g
Per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam to.5.102.c.d
Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chriſtus to.1.120 b 132.e.to 5.327.l
3. Quoniam in lege nemo iuſtificatur to.2.983.a
Lex non eſt ex fide, ſed qui fecit illam, viuet in ea ibid.
Chriſtus nos redemit de maledicto legis factus pro nobis maledictum to.4.140 g.200.l.294.a.to.5.102.e
Maledictus omnis qui pendet in ligno to.5.102.e
Et quaſi infirmi cuſtodiebamur à lege, concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. Poſtquam autem fides aduenit, iam non ſub pædagogo ſumus to.5.257.c.292.i.& ſeq 294.d.f
4. Poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus filiũ ſuum factum ex muliere, factum ſub lege to.1.442.h.i.to.2.91.d to.4.113.l.421 e.to.5.102.d
Miſit Deus ſpiritum filii ſui in corda noſtra, clamantem, Abba pater to.4.92.i
Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non ſunt dii, ſeruiſtis to.4.1.84.1.297.e
Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo ne ſine cauſa laborauerim in vobis to.4.304 k.l
Filioli mei quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in vobis. to. 2. 751. b
Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnũ de libera to.1.219.c.494.k.to.2.795.f
Sed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem to.2 796.a.b.to 3 259.h
Hæc enim ſunt teſtamenta: vnum à mõte Sina in ſeruitutem generans, alterum ab Hieruſalem quæ eſt libera to.1.494.l tom. 2. 796 a
Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filii deſertæ magis quàm eius quæ habet virum to.1.468.h
Vos autem fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filii eſtis: ſed ſicut tunc qui ſecundũ carnem natus eſt, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum to.4.242 d
Expelle ancillam & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac to.2.796.b
5. State, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri to.5.256 k
Ecce ego Paulus dico vobis quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit to.5.295.l
Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis to.3.275.g.h.291.g
6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo. to.5.119.g t.4.260
In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed noua creatura to.5.328 g

Ex Epiſt. ad Epheſios.

Tota Epiſtola explicatur to.4 491. & dein. ac breuiter & ſummatiè to.5.283 284 285
1. In quo credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hereditatis noſtræ to.4.221.b.464.i
Propterea & ego audita fide veſtra, quæ eſt in Domino Ieſu, non ceſſo gratias agere pro vobis to.4.527.b

Digitized by Google

Deus Domini Ieſu Chriſti pater gloriæ tom 4.192.i
Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius t.4.201.d
2. *Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri* t.4.514.d
Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſalui facti ſumus, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu. Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis, to.4.175.g.h.200.m.5.28.K.l.552.g.to.5.284.g
Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ, ſoluens inimicitias in carne ſua, &c. t.2.845.h.t.3.45.h
4. *Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti* t.4.550.e
Aſcendens Chriſtus in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus t.4.29.m
Dedit Deus quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores t.4.1.x
In virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti t.105.l.104.b.t.5.284.l
Qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus harmonia verbi compaginatum, & compactum atque connexum per omnem iuncturam miniſtrationis, in menſuram vniuſcuiuſque partis, &c. t.5.184.m
Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt in veritate & iuſtitia & ſanctitate t.4.241.e
Iraſcimini, & nolite peccare t.4.3.k
Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei t.3.357.d
Surge qui dormis, & exurge à mortuis t.1.254.l.t.2.706.m.t.3.339.g
5. *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt* t.2.695.a.t.3.317.e.f.
Vir caput eſt mulieris, ſicut & Chriſtus caput Eccleſiæ, qui ſe tradidit ea t.4.164.k
Quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. t.5.39.g.t.5.283.k.484.h
Sacramentum hoc magnum eſt t.3.39.g
6. *Non eſt nobis pale (vel, colluctatio) aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus principes & poteſtates, &c.* t.2.701.a.t.4.337.f

Ex Epiſt. ad Philippenſ.

Explicatur hæc Epiſtola t.3.& ſeqq.517
1. *Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu* t.4.131.i
Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum t.2.295.b.t.4.327.g
Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, multò enim melius: permanere autem in carne, magis neceſſarium propter vos t.2.119.f.265.e.f
Quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini t.4.531.i
Alter alterum exiſtimantes ſuperiorem ſibi, non quæ ſua ſunt ſinguli cogitantes, ſed quæ aliorum t.4.67.g
2. *Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* t.2.1065.e.t.3.614.b t.4.137.d.193.a.225.e.284.m.t.5.174.f.188.x
In ſimilitudinem hominum factus, & ſpecie inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem t.2.802.l.1049.d.e.t.4.157.d.155.g.199.l.547.g.t.5.175.m.188.m
Propter quod Deus illum exaltauit, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur: quoniam Dominus Ieſus in gloria eſt Dei patris t.2.999.b.1065.d.e.t.3.201.a.b
ut non quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. t.4.519.g
3. *Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu Deo ſeruimus.* t.4.240.h.263.m.264.g
Quæ mihi lucra fuerunt, hæc duxi propter Chriſtum detrimenta eſſe: propter quem omnium detrimentum paſſus ſum, & arbitror ſtercora vt Chriſtum lucrifaciam t.2.935.b.c.t.3.78.e.t.4.43.l.t.5.116.b.
Vt in illo inueniar non habens meam iuſtitiam quæ ex lege eſt, ſed illam quæ ex fide eſt t.3.243.b
Non quòd iam acceperim, aut iam perfectus ſim, ſequor autem ſi comprehendam. Quicumque ergo perfecti ſumus t.4.66.d.e
Et gloria in pudendis eorum qui terrena ſapiunt t.3.254.d
Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt t.1.96.i.296.c.306.t.4.487.i
Saluatorem expectamus Dominum Ieſum, qui transfigurabit corpus humilitatis noſtræ, conforme ut fiat corpori gloriæ ſuæ, ſecundum operationem qua poſſit etiam ſubiicere ſibi omnia t.4.101.d
4. *Dominus prope eſt, nihil ſolliciti ſitis* t.3.654.a
Ego autem didici, in quibus ſum ſufficiens eſſe t.4.54.e
Scio & humiliari, ſcio & abundare ibid.f

Ex Epiſt. ad Coloſſ.

Tota hæc Epiſt. exponitur t.3.533 & inde.
1. *Gratias agimus Deo & patri, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu* t.4.527.i
Non deſinimus pro vobis orantes & obſecrantes, vt impleamini cognitione voluntatis eius, in omni ſapientia & intellectu ſpirituali, ambulantes digni Deo t.4.221.f
Qui eſt imago Dei inuiſibilis, & primogenitus vniuerſæ creaturæ t.1.94.d.t.4.118.b.218.c
In ipſo condita ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant t.1.7.g.t.2.695.d.e.4.150.e.217.d.244.k.264.d
Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipſum reconciliari omnia in ipſo t.4.518.a
2. *In quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter* t.4.257.a
Et cùm mortui eſſetis delictis & præputio carnis veſtræ, viuificauit nos cum illo, donans nobis delicta, delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci t.2.837.m.t.4.147.i
Spolians ſe carne, principatus & poteſtates expolians (vel, traduxit) triumphans illos in ſemetipſo t.3.95.m.t.4.97.a.147.i
Quia non tenet caput ex quo omne corpus, &c. mente carnis inflatus t.2.721.i.955.c.1062.c.t.4.246.a
Vt creſcant omnia in incrementum Dei t.3.567.i
Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis, quæ ſunt omnia ad corruptelam ipſo vſu t.2.196.a.t.2.1003.e.f.t.4.414.a
3. *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite* t.4.141.b
Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo t.4.490.d
Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum t.3.96.g.t.4.161.b
Omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite t.3.38.d

Ex Epiſt. 1. ad Theſſalon.

Explicatur tota epiſt. t.3.351 & inde
1. *Quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulacris ſeruire Deo viuo & vero* t.4.297.e
2. *Gratias agimus Deo ſine intermiſſione, &c. qui operatur in vobis qui credidiſtis* t.4.527.K
3. *Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem in inuicem & in omnes, ſicut & nos in vobis, ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctificatione coram Deo, & patre noſtro in aduentu Domini Ieſu* t.4.266.a
4. *Nolite nos contriſtari de dormientibus ſicut & cæteri qui non*

Digitized by Google

habent ſpem t.2.319.a.t.3.526.b.t.4.310.a
Ipſe Dominus in iuſſu archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent t.4.338.d
Et nos qui viuimus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera t.4.335.d
5. De temporibus & momentis non habetis opus vt vobis ſcribamus. to.4.104.d
Sine intermiſſione orate, in omnibus gratias agite, to.5.391.h.k 392.g
Ipſe Dominus ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter, & anima & corpus, ſine querela in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur t.3.160.h

Ex Epiſt. 2. ad Theſſal.

Explicatur tota Epiſt. t.3.160.& deinceps
1. Gratias agere debemus Deo, quoniam ſupercreſcit fides veſtra. t.4.527.d
2. Cum reuelatus fuerit homo iniquitatis, & filius interitus, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus t.2.896.e
Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui t.4.92. 260.g
3. Dominus autem dirigat corda veſtra in dilectione Dei, & patientia Chriſti t.4.266.e

Ex Epiſt. 1 ad Timoth.

Tota Epiſtola exponitur t.3.569.570.& ſeq.
1. Lex non eſt iuſtis poſita, ſed iniuſtis t.3.49.e.t.4.69.f.70.a
2. Obſecro ergo primum fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. t.4. 3.6.1.417.f.520.l.m
Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire t.4.520.k.l.m
Volo autem viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione t.4.374.e.375.l
Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate, non in tortis crinibus, neque in margaritis & auro t.4.22.l.34.d.376.b
Salua tamen erit per filiorum generationem t.1.321.i.k
3. Fidelis ſermo Si quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Oportet enim epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, prudentem, ornatum, hoſpitalem, doctibilem, non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum, domui ſuæ bene præeſſe, filios habentem ſubditos, cum omni caſtitate. Nam ſi quis domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam adhibebit? Non neophytum. Oportet autem & illum teſtimonium habere bonum ab iis qui foris ſunt t.4.380.i.& ſeq.t.5.245.f
Diaconos ſimiliter oportet eſſe graues, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes, habentes myſterium fidei in conſcientia pura to.4.38.a
4. Diſcedent quidam à fide, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum t.4.143.k
Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ præſentis & futuræ. t.4.29.b.49.b
Ipſe eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium t.4. 550.a.b
5. Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt t.3.187.i.t.4.498.f
Quæ autem quæ in delitiis eſt, viuens mortua eſt. t.1.119.e.309.
Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor t.4.499.h
Quæ in operibus bonis teſtimonium habeat, ſi filios educauerit, ſi hoſpitio receperit, ſi ſanctorum pedes lauerit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauerit, ſi poſtremo omne opus bonum fuerit ſubſecuta t.4.499.i
Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia in iudicium, quorundam autem & ſubſequuntur. t.1.497.i
6. Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum ſufficientia. t.4.45.e
Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli t.2.1003.c.d.1017.l
Radix omnium malorum eſt auaritia: quam quidam appetentes errauerunt à fide t.1.539.f.t.5.144.g.
Præcipio coram Deo, qui viuificat omnia & Chriſto Ieſu t.4.147.d
Beatus & ſolus potens t.4.134.c.147.m.148.f
Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem t.3.19.m.t.4.147.h.185.e.d.t.5.173.a
Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, & neque ſperare in incerto diuitiarum ſperare t.5.98.d
Diuites ſint in operibus bonis t.5.31.m

Ex Epiſt 2. ad Timoth.

Exponitur tota Epiſtola to.3.589.& deinde
1. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis t.1.252.e
Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt commendatum meum ſeruare in illum diem to.2.597.k
Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum qui habitat in nobis to.2.597.k
2. Tu autem fili chariſſime fortitudinem cape in gratia to.1 252.e
Noli verbis contendere, nihil vtile niſi ad ſubuerſionem audientium. Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed mitem eſſe ad omnes to.1.252.c.d
Cognouit Dominus qui ſunt ipſius t.1.119.k
Stultas autem & ſine diſciplina quæſtiones deuita t.4.143.
3. Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur to.2.972.e.f.1070.f.to.5.409.g
4. Argue, obſecra, increpa t.5.216.m
Certamen bonum certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex t.2.925.g.t.4.10.c.d
Non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum Domini to.4.444.i

Ex Epiſt ad Titum

Explicatur to.3.601.& dein.
2. Loquere quæ decent ſanam doctrinam: pugnas legis declina t.1.252.d
3. Eramus enim aliquando inſipientes, increduli, errantes in deſideriis & voluptatibus t.2.108.g
Hæreticum hominem poſt vnam correptionem deuita, quia ſubuerſus eſt qui huiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit à ſemetipſo damnatus t.1.152.d.e.t.2.1128.a.t.3.176.g

Ex Epiſt ad Philem.

Exponitur to.3.607.& ſeqq.
Tu autem illum vt mea viſcera ſuſcipe, quem ego volueram mecum detinere, vt pro te mihi miniſtraret in vinculis Euangelii t.2.1000.e
Forſitan ideo diſceſſit ad horam, vt æternum illum reciperes. to.1.308.f

Ex Epiſt. ad Hebræos.

Tota fortè hæc Epiſt. exponitur to.3.611. & dein.
1. Nouiſſimè iſtis diebus locutus eſt nobis in filio quem conſtituit heredem vniuerſorum, per quem fecit & ſæcula, qui eſt ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius t.4.118.b 172.k.203.h.229.e
Purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram magnitudinis in excelſis, tanto melior factus angelis t.4.154.e
Et adorent eum omnes angeli eius t.4.2.7.b
Initio terram tu fundaſti Domine, & opera manuum tuarum ſunt cæli t.4.184.
Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium qui mittuntur t.4.217.m
2. Confirmata eſt ſalus noſtra teſtificante Deo ſignis & prodigiis, variis virtutibus, & Spiritus ſancti diuiſionibus t.4 217.e
Nunc autem nondum videmus omnia illi eſſe ſubiecta t.4 198.b.& ſeqq.199.
Subiiciendo autem omnia, nihil reliquit ei non ſubiectum to.4.175.d

Nam paulominus minoratum ab angelis videmus Ieſum, propter paſsionem mortis gloria & honore coronatum, vt ſine Deo pro omnibus guſtaret mortem t.4.136.l.192.m 196 k.100.d.
Decebat autem eum per quem omnia, & propter quem omnia, multis filiis in gloriam adductis, ducem ſalutis eorum per paſsionem conſummari t.4.6.b.151.b
Ergo quia filii participes ſunt carnis & ſanguinis, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorumdem, vt per mortem deſtrueret hunc qui mortis habebat imperium t.4.97.c.155.b
Nec enim angelos aſſumpſit, ſed ſemen Abrahæ: vnde habuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret & fidelis princeps ſacerdos ad Deum, vt expiaret peccata populi. In quo enim paſſus eſt ipſe & tentatus, poteſt & tentatis iuuare t.4.155.l.299.l
3. Participes enim Ieſu Chriſti facti ſumus t.2.947.d
4. Poſt hanc diem. Feſtinemus igitur intrare in illam requiem t.2 816 d
Viuum eſt enim verbum Dei, & validum atque operatorium & acutum, & penetrabilius omni gladio acutiſsimo, pertrans vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, artuum quoque & medullarum t.4.168.l.m.480.g.h
5. Qui in diebus carnis ſuæ preces, & ſupplicationes obtulit ei qui poſſet liberare eum de morte, cum magna voce & lacrymis & exauditus ab illo metu. Et quamquam eſſet filius, didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam, &c. t.2 843 f
6. Impoſsibile eſt hos qui ſemel illuminati ſunt, & guſtauerunt donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & bonum guſtauerunt Dei verbum, virtuteſque futuri ſæculi, lapſos iterum renouari in pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimet Dei, & oſtentatione triumphantes. t.4.402.403
Abrahæ cũ repromiſit Deus, quoniam nullum alium maiorem habebat per quem iuraret, iurauit per ſe ipſum t.4 137.c.t 5.175 k
Impoſsibile eſt mentiri Deum t.1.458.i
7. Hic enim Melchiſedec, rex Salem, ſacerdos dei ſummi, qui interpretatur rex iuſtitiæ & rex pacis, ſine patre, ſine matre, ſine generationis ordine, neque initium dierum neque finem habens, ſimilis autem filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum t 4.349.d.e.366.a.t.5.244.g
Nullam enim ad perfectum adduxit lex t.5.409.c
Talis enim nobis decebat vt eſſet ſacerdos t.1 355 f
Immaculatus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus t.4.154.e.f
9. Secundum tabernaculum, quod dicitur Sancta ſanctorum, habebat thymiamaterium aureum, arcam teſtamenti, in qua erat manna, & virga Aaron, quæ aruit, & poſtea refloruit, & tabulæ teſtamenti, ſuperque eam erant Cherubim gloriæ, in quod tabernaculum ſemel in anno ſolus ſummus ſacerdos intrabat. t.4.363.364.g.t.c 325.e
Si enim ſanguis taurorum & hircorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad carnem emundandam, quanto magis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum ſempiternum ſe obtulit immaculatum Deo? t.4.224.i
Teſtamentum non valet, niſi mors intercedat teſtatoris t.5. 294.e
10. Impoſsibile eſt enim ſanguine taurorum & hircorum peccata mundari t.2.1051.g
Hoc autem teſtamentum quod teſtor ad eos, dicit Dominus: Dabo leges meas in cordibus eorum, &c. Vbi ergo remiſsio, iam non oblatio pro peccatis t 2.100.5.k 1850.f
11. Maius patrimonium æſtimans Moyſes theſauris Ægypti opprobrium Chriſti t.5 155.d
In caprinis pellibus ambulabant, ſecti ſunt, & leonum ora obſtruxerunt t 3.222.e
12. Caſtigat Dominus omnem filium quem recipit t.2.955.b
Sed appropinquaſtis Sion monti, & ciuitati Dei viui, Hieruſalem quæ in cælo eſt, & decem millibus lætantium angelorum, & Eccleſiæ primitiuorum, qui ſcripti ſunt in cælo t.1.352.e.t.5.182.e
Qui in ſanguine ſuo melius loquutus eſt quàm Abel t.1. 359.f
Adhuc ego ſemel cælum & terram mouebo t.2 844.e
Deus noſter ignis conſumens eſt t.4.102.a
23. Chriſtus heri, & hodie, ipſe eſt & in ſæcula t.1.420.f t.4.183 m.293.d
Ieſus extra portam paſſus eſt t.5.551 g

Ex Epiſt Iacobi.

4. Dominus ſuperbis reſiſtit t.2.926.a
5. Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini t.5.417.a

Ex Epiſt. 1. Petri.

1. Non corruptibilibus argento & auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni incontaminati & immaculati Chriſti Ieſu. t.2.792 c.t.3.143.t.t.4.150.b
Qui per ipſum fideles eſtis in Deum, vt fides veſtra & ſpes eſſet in Domino t.4.527.m
2. Et vos tamquam lapides viui ædificamini in domos ſpirituales, in ſacerdotium ſanctum, offerentes hoſtias ſpirituales t.3.35 i
Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum: qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti t.4.510.h.523.g h
3. Quarum non ſit extrinſecus capillorum implicatio, aut auri circumpoſitio, aut habitus veſtimentorum ornamentum: ſed ille abſconditus cordis homo t 5 254.e
In incorruptione quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt ante Deum diues t.5.554.d
4. Charitas operit multitudinem peccatorum t.2.1034.d

Ex Epiſt 2. Petri.

1. Qui coæqualem nobis adepti ſunt fidem per iuſtitiam Domini & Saluatoris Ieſu Chriſti t.4.528.g
Vt nos faceret diuinæ conſortes naturæ t 4.297.b

Ex Epiſt. 1. Ioannis.

2. Aduocatum habemus apud patrem Dominũ Ieſum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. t.2 755.e 870.i.1058.i
Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt t.3 143.k
Ex nobis exierunt, ſed non fuerunt ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum t 3 299 k
3. Scimus quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus t.3.274.f
Omnes qui facit peccatum, & iniquitatem facit t.2.837 l
4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt t.3.562.a
Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum in carne veniſſe, ex Deo eſt t.4.528.g
Maior eſt qui in nobis eſt, quàm qui in mundo t.1.563.k
Nos ex Deo ſumus: qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non nos audit. In hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris t 4.528.g
Perfecta charitas foras mittit timorem t.2.949.m t.5 264.g
5. Omnis qui credit quia Ieſus Chriſtus eſt, de Deo natus eſt. t.5 216 b
Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, aqua, ſanguis, & ſpiritus, & hi tres vnum ſunt t.3 209.e.t.4.221.a.b 216 f.346.a.b
Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabit illi vitam Deus: qui non peccat ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non de illo dico vt oret t.4.593.b
Scimus quia mundus totus in maligno poſitus eſt, & ſcimus quia filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius t.4.525 f.526.a

Ex Apocalypſi.

Totus hic liber explicatur t.5.375.& deinceps

Google

Index Locorum Sacræ Scripturæ

1. *Ego ſum primus & nouiſſimus* to.1.5.f.to.4.369 a.415.e
2. *Quia permittis mulieri Iezabel docere & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & manducare idolis immolata* to.2.1094.c.to.3 446.f
Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret, & noluit pœnitere. to.5.544.k
3. *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus, vtinam frigidus eſſes, vel calidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo* to.2.885.m
Conſulo tibi vt emas à me aurum igne probatum t.2.1045.e.f
4. *Et ecce oſtium apertum in cælo, & vox prima quam audiui, ſicut tubam loquentem mecum* to.4.337.e
Et in circuitu ſedis quatuor animalia, primum ſimile leoni, ſecundum vitulo, tertium habens faciem quaſi hominis, quartum ſimile aquilæ to.3 3.4
5. *Ecce vicit leo de tribu Iuda* to.4.282.b
Agnus librum aperuit, quem nullus ante aperire poterat t.2 949.b
6. *Et exiit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, &c.* to.4 105.d
8. *Væ habitantibus in terra* to 1.255.e
11. *Et ſeptimus angelus tuba cecinit, & facta eſt vox magna de cælo* to.4.337.d.e
14. *Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim permanſerunt, hi ſequuntur agnum quocumque ierit* to.3.446.e
19. *Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat in capite diademata multa, & in femore ſuo nomen ſcriptum:* Rex regum, *& Dominus dominantium* to.1.761.g.to.4.105.a
20. *Beatus qui habet partem in prima reſurrectione* to.2.669.f
21. *Et eduxit me ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctum Hieruſalem deſcendentem de cælo. Et habet portas duodecim, & in portis angelos duodecim, in quibus duodecim tribuum filiorum Iſrael ſuperſcripta ſunt nomina* to.4.490.e.f.491.g
1. *Et oſtendit mihi flumen aquæ viuæ, ſplendidum tamquam cryſtallum, procedens de ſede Dei & agni* to.4.273.b
Et ſerui eius ſeruient ei to.2.981.h.i

FINIS.

Digitized by Google

INDEX
LOCVPLETISSIMVS
IN OMNIA BEATI AMBROSII
EPISCOPI OPERA.

AARON Sacerdos to. 1.263.à
typum Chriſti geſſit to 4.129 130. in ſorte Domini conſtitutus
mortem excluſit à populo. to. 2. 601.a. to. 5. 226.c
rogatus à plebe & coactus conflauit aureum caput vituli to. 1. 444.f. 496.a
& cur vituli caput potius quàm alterius animalis to. 1 445.h.
eius virga ſacerdotalis arida floruit & germinauit to. 4. 364. m. 395. a. to. 5.325.e. 326.c
cur nucina fuerit to.1.389. i
eadem Chriſti carnem ſignificat to. 1. 474. i
in quo Moyſi præferatur Aaron, & in quo ipſi Moyſes to.1.447.d.e
errauit reprehendendo Moyſen quòd Æthyopiſſam duxerit vxorem to. 1. 447. c. 496. a
mortuus eſt in deſerto ipſe & Moyſes & Maria to. 2 1049.a
in Abraham ſimul cum Leui benedicitur to.4.528.f
eius filij igne conſumpti, quod alienum ignem in templum intulerint to. 4.80.m
Abdemelech Æthiops Hieremiam de lacu leuauit quod myſticè exponitur to. 4. 248. g
Abel quid ſignificet to. 1. 134. a. 135 b
iuſtus à Deo dictus to. 1.113.b.e
cur paſtor ouium fuiſſe legatur to 1. 141. i
de ouibus ſuis primitias obtulit Deo to. 1. 147. c 544. b to. 2. 677. g.h
fide obtulit hoſtiam to. 1. 562 h
quæ Deo placuit, & cur to. 1. 147. b. c. 544. b. 562 b. to. 2 748 a
quare plus placuerit Deo quàm Cain to. 2. 677 h
in eo mundi redemptio annuntiata to. 4 436. k
eius ſacrificium to. 4. 286.d. 416.h
cur illum Deus a furore fratris non defenderit to. 4. 540.h
Abeſſalo parricida to. 2. 1144. l
qua arte populi animos ſibi deuinciret to.4.58.a.b
Abigæa indignationem Dauid mitigauit to. 2. 735.h to. 4. 16. g
Abimelech rex cur à Deo nulla affectus ſit pœna ob Sarram ablatam to. 1. 229. k. l
per Abraham ſaluatus fuit, vt putat auctor. to. 5. 422. a
abire in conſilium impiorum quid ſit to. 2. 657. m
Abiron Dathan & Core à terra abſorpti to 4. 77 e
abiurare ſimilitudinem collationis to. 4. 149. a
abiurare depoſitum to. 4. 309. a
ablactatio ſpiritalis operum noſtrorum to. 3. 205. f
ablutio regenerationis to. 4. 540. K
Abner licet hoſtis, quam benignè à Dauid acceptus, to. 4. 46. e
abominatio cùm aboletur, ſanctificatio cumulatur to. 1. 155. f
abominatio deſolationis quæ ſit to. 3. 203. m. 204. k
abominationes dæmonum oblatione hæreticorum augentur to. 4. 93. a
abhortor ſæcularium melior quàm partus to. 2. 645. i
abbortos Chriſti in anima to. 3. 205. a b. c
abhortus mulieris calcatæ, eiúſque pœna, myſticè explicatur to. 3. 205. c. d
Abram & Abraham quid interpretatione Latina ſignificent to. 1. 219. b
cur nomen ei mutatum ibid.
pater gentium appellatur to. 1. 142 g. to. 3. 252 h to. 4. 525. e
& pater fidei to. 1. 166. i. to. 2. 1044. g. to. 3. 475. g
pater omnium credentium per fidem to. 1. 220. c. to. 3. 252. h. 263. h
auctor fidei, princeps familiæ gentium, & generationis Domini to. 3. 44. l
ſecundùm Hebræos & Latinos pater dictus to. 1. 243. c. 261. h 250. h
dicitur etiam mens, tranſitus to. 1. 243. c
& pater electionis, piæ confeſſionis to. 1. 266. i
de regione Chaldæorum vocatus to. 1. 216. e
fide patriam reliquit, Deum ſequutus. to. 2 719. c
Chaldæus fuit, & a Chaldæis fugit to. 2. 658. i. to. 3. 28. i. k. 527. K
de Charra, vel de terra ſua exiſſe quid ſignificet to. 1. 209. i. k l. 244. a. 245. g b. 254. l. m
vanus erat antequam noſceret Deum to. 1. 219. b
& vnus de populo gentili to. 1. 216. c. 219. a
& idololatræ hominis filius to. 3. 270. b
magis ad gentiles pertinet quàm ad Iudæos to. 3. 264 h
iuſſus exire de terra ſua, appetitum rationi obedientem præbuit to. 4. 17 f
credens iuſtificatus eſt to. 3. 475. g
ſubcinericia fecit, & quid ſignificet to. 1. 223. b. c
à Deo benedictus to. 1. 208. c. 224. b
tres plenarias benedictiones à Deo accepit to. 1. 235. e
credens Deo, accepit Iſaac propter fidem to. 3. 278. a
ille Deo credidit qui Chriſti eſt pater to. 3 264. l
qui crediderit Deo to 2 818. e. to. 3. 265. g
Chriſtus illi promiſſus in figura Iſaac to. 3. 263. g. h
per iuſtitiam fidei mundi heres factus to. 1. 215. f
& quomodo to. 3. 263 i. k
plura geſſit quàm philoſophia docuerit to. 1. 209 g
de eius actionibus philoſophi ſua præcepta formarunt to. 1. 210. g
omni virtute, ſed fide potiſſimum illuſtris to. 3. 86. e
fortiſſimus ac patientiſſimus to. 1. 113. e
liberalis & iuſtus to. 1 212. b. c
fons deuotionis ac fidei to. 1. 279. a
impigra fidei deuotione clarus to. 1. 370. l
& quare impigre Deo crediderit to. 2. 783. a
bonus paterfamilias to. 1. 239. d. e
amicus Dei to. 2. 323. l
virtutum omnium exemplar to. 1. 108 f. 209. g
eius fides explicatur & laudatur to. 1. 263 b. i
nobis eſt imitanda to. 1. 215. f
& obedientia to. 4. 259. l. to. 5. 64. m. 65
deuotio in Deum to. 1. 209. g. h. l. m. 210. k. l. 233. h 245. h. 254. m. 255. a

celeritas in exequenda iuſſione Dei to.1.143.e.f.
& hoſpitalitas commendatur to.1.222.g h
fortitudo, iuſtitia, & temperantia t 4 19.i
eius diuitiæ quæ fuerint to.1.249.h.250.g
& ſapientia to.1.254.l
quare puteum fodit to.2.809.m.810.g
ſapientum dicta præueniens Deum ſecutus eſt to.1. 209.i. 245.g
anterior Ariſtotele & Pythagoricis to.1.264 e
propter Deum contempſit omnia to.1.211.a
hereditatem patrum quare reſpuerit to.2.658 i.
illi facta eſt promiſſio ante legem & circumciſionem to.3.263.i.k
in exemplum futuræ gentis datus eſt to.4.19.f
merito fidei, & non copus hoſtes vicit to.1.214.g
eôſque ſigno Dominicæ crucis ſuperauit to.4.113.114
victoriam ex hoſtibus non ſibi, ſed Deo tribuit, ac triumpho humilior factus eſt to.1.214.g
circumciſionis præceptum primus accepit to.1.219 b.c.450.g
Chriſtus in ſigno circumciſionis illi promiſſus to.3.254.a
cur ſenex circumcidi iuſſus ſit to.1.267 d
non ex circumciſione iuſtificatus, ſed ex fide to.3.254 c.261.b.e
circumciſio carnis ei data eſt in figuram circumciſionis cordis to.3.328.i
eutus circumciſionis pater ſit to.3.263 h
qua ratione adulterium eius cum ancilla defendi poſſit to 1.216.f.217.g h.219.c
eius filius ex ancilla quid ſignificet, allegorice tom.1. 219.d
non incredulus promiſſis Dei cùm riſit to.1.220.d 233.g
& de potentia Dei ſecurus tom.3.264 l
laudatur, quia in verbo Dei non hæſitauit to.5.261.b
non ex parte credidit, ſed per omnia to.5.296.g
forma eſt & exemplar fidei to.3 265.e
Trinitatis myſterium in typo cognouit to.1.222 h
& in Chriſtum credidit to.1.144.b
hoſpitibus manuſua miniſtrauit to 4.111.112
iiſque pedes lauare voluit to 4.111.212
Deum atque angelos hoſpitio ſuſcepit to.1.222.l.307.e
quando Chriſti paſſionem futuram cognouerit to.1. 235.b.450.h
cur puer vocatus cùm eſſet ſenex nonagintanouẽ annorum to.1.224.a.b
eius & Sarræ ſenectus reuiruit to.3.264.l
Ægyptiorum libidines timuit to.4.18.a
in lumbis eius Leui ſanctificatur to.1.351.d.to.4.518.f
illi & Sarræ generantibus reſpondent Zacharias & Elizabeth to.3.264.l
horror animi eius & tenebræ quid to.1.260.e
cur ei magna merces à Deo promiſſa to.1.256 e.f
quam ſobolem & ſucceſſionem deſiderauerit to.1.257 g.h
& quam ei promiſerit Deus to.1.270.g
in Iſaac facta eſt ei promiſſio to.3.297.e.f
cur dictus eſt animam ſuam poſſidere to.1.145.l.m
quando cœpit Deum videre to.1.246.i.k
filium vidit, non patrem to.4 137.f
conuiuium eius in ablactatione Iſaac myſticè conſideratur to.3.205.f.206.a
cur Sodomitanis veniam exorare non potuerit to.1. 251.l
à Deo tentatus vt fortis, & ante probatus, & quomodo to.1.209.h.i.252.f.253 g
tentatus fuit, ſed non confuſus to 2.1039 K
filium obtulit Deo in ſacrificium to.1.151.f
quo facto virtutes quatuor oſtendit to.4.19.i.k
holus oblationis myſtica interpretatio to.5.201 h.i
eius ſacrificium deſcribitur to.4.336.i.k
cur fidelis Domino comprobatus to.1.110.f
cui hereditatem dereliquerit, & quam filio reliquerit to.1 141.m 142.g
myſterium fidei futuræ in eo deſignatum to.3.298.a
fides eius ad gentes tranſlata to.1.266.g
cur filio ſuo vxorem de ſemine Chananæorum coniungere noluerit to 1. 29 f
propago eius per fidei hereditatem toto orbe diffuſa to 1.215.e.to.2 928.b
quis ſit eius tranſitus to.1.162 h i
quomodo in ſenectute bona mortuus, vel nutritus dicatur to,1.303 d.to 2.703 e
apud inferos non in pœna, ſed in refrigerio fuit, tom. 3.270 d
eius ſemen & generatio, Chriſtus to.1.142.g.239.e 251.a to.3.297.e.298.328.k
filij eius qui ſint to 3.297 c.298 a 479.i
præponuntur gẽtibus non propter circumciſionem, ſed propter eius merita to.3.366 f
non ſunt eius filij qui fidem diuidunt to.1.263.h
nec qui eius opera non faciunt to 2.704.b
eius eſſe filium nil prodeſt, niſi fides ſeruetur to.2. 883.e
illi Eccleſiæ gentium congregatio primò promittitur to.3.43.l.44.l
poſteri illius cur principes Sodomorum dicantur to. 3.35.e
cur ipſe & Dauid in genealogia Domini deſcripti ſint primi to.3.43.i.k.44.l
eius filij ex libera & ancilla, myſticè to.3.49.c.d
filij eius ſunt Iudæi to.3.252 h
ipſe nomen dedit Hebræis to.3.527.i
ex eius genere natos eſſe quomodo proſit, aut non to.3.253.e f
eius filius eſt ſecundùm meritum qui fidem ſequitur to.3.253.f
ſucceſſiu eius ſecundùm carnem & ſecũdùm promiſſionem, arenæ maris & ſtellis comparata. to.4.540.m
& cur ſtellis comparetur to.3.206 f.207.g
Abrahæ ſinus to.3.174.e.to.4.1e.e
quid ſit to.1.250.g.307.f
cur in eo requieſcere dicantur iuſti to.2 736.b
Abrahamitarum & Machabeorum puerorum inſuperabilis animi conſtantia to.2 866 m
abrenuntiatio omnium in baptiſmate to.3.541.b.545.i to.4.354.a
abſcindere ſe nemo debet to.4.509.b
abſcondere peccata Deo perfidia eſt to.2.1078.f
abſens à Deo non eſt, niſi qui ſe abſentem facit to.2. 691.a
abſentes contemni ſolent to.3.610.d
abſinthium cum oleo coctum colices expellit to.1.34 f
abſolutio hominis in Dei miſeratione eſt to.2.619.f
abſolutio futurorum eſt condemnatio præſentium to.3.716.a
ſanctorum abſolutio natura eſt to.2.1069.d
perfecta abſolutio eſt ſub Chriſto degere to.2.1109.a
abſolutionem improbis obeſſe, philoſophi diſputarunt to.2.1043.g
abſorberi à vita quid ſit to.3.416 d
abſtinentia to.3.313 l.m
meritoria eſt to.3.19.i
diſciplina eſt caſtimoniæ to.1.345.l
ad paradiſum reuocauit errantem to.1.528.b
abſtinentia peccatorum, initium eſt bonorum to. 2.656.e.f
eius arma non deponenda to.5.42.a
ciborum abſtinentia Deo placet to.3.1.2
eius lorica, contra gulæ telum to.3.62 b
ea vincuntur ſpiritales hoſtes to.3.115 K
via eſt ad ſalutem to.4.151 l
abſtinentia delicta purgantur to.5.7.g
iuuentutis annos ſeneſcere facit, vt fiat morum ſenectus to.5.241 a
etiam à brutis ſeruatur ibid.
abſtinentia & ieiunium quos viros genuerint to.5. 246.d.e
mira Timothei abſtinentia to.3.593.e

Digitized by Google

abſtinere ab eo quod non eſt prohibitum, magna patientia eſt tom. 3. 368. a
in Quadrageſima alternis habdomadis abſtinere nihil prodeſt tom. 5. 43. g
corpus abſtinere non debet à cibo, cùm anima præſentia Dei ſaginatur to. 5. 81. e
a licitis etiam abſtinendum eſt aliquando, ne imperitioribus ſcandalo ſimus. to. 3. 364. i. 369. b. 381. l m. 372 l. 373. a. 375. m. 381 b
& cur à procreatione multorum filiorum, to. 3. 369. a. b
abſtinens quomodo dicatur gratias agere Deo tom. 3. 324. i
abſtinentes ſe à licitis interdum inconceſſa præſumũt tom. 3. 364. g
abundantia copiarum mater eſt luxuriæ to. 1. 59. k
multis cauſa fuit peccandi to. 2. 954. g
ea frequenter multos extolli to. 3. 530. f
abundantia frumenti & vini inter benedictiones Domini computatur to. 2. 44 m
nulla in terris eſt abũdãtia ſed in ſolo Chriſto t. 1. 279. f
abundantia in turribus Hieruſalem to. 2. 822. i
benedictionis abundantia quæ ſit to. 3. 331. k
diuinitatis abundantia replentur qui manent in Chriſto to. 3. 540. m
Abundantiæ puteus quid ſignificet to. 3. 1. 2
abundare poſt mortem quis dicatur to. 2. 1108. g
abundare in omni opere bono quid ſit to. 3. 441. d. e
abyſſus multitudinem & profundum aquarum ſignificat to. 1. 13. d
à nobis comprehendi non poteſt to. 2. 622. i
in ea non eſt quærenda ſapientia, nec Deus. t. 2. 648. a to. 4. 438. d, e
Academicus diſputator quid agat to. 4. 276 h i
ἀχατέργαςῳ verbũ eſt parte natũ. to. 4. 158. a. b
accedens ad Chriſtum, & legem relinquens, de ſeruo ſit liber to. 3. 473. a
acceptio perſonarum non eſt apud Deum to. 2. 794. h
nec in eius præſcientia to. 3. 299 b
accidens in impiis perit, non ſubſtantia to. 2. 670 l to 4. 148 h
accipere ab eo qui errori ſtudet, cur indignum t. 3. 1355. h
accipitres in proprios fœtus immites to. 1. 76. k
accipitres pecuniæ qui ſint to. 4. 417. a
acclamatio in ordinatione epiſcopi & aliorum ſacerdotum to. 4. 382. d
accola & habitator in quo differant to. 1 255. c
in quo aduena, accola & incola to. 2. 744. a
accolas mundi ruetor qui mundũ condidit. t. 2. 1053 h
accuſare ſeipſum, iuſti eſt to. 3. 219. k
nemo accuſare poteſt eũ quẽ Deus excuſat t. 3. 470. e
quomodo accuſamur in conſpectu Dei to 5. 440 h
accuſans ſe, licet peccator ſit, iuſtus eſſe incipit, & quare to. 2. 901. m
accuſatio ſuiipſius in confeſſione quantas habeat vtilitates to. 3. 167. l. m
accuſati Domini taciturnitas conſideratur to. 3. 118. a
accuſator noſter apud Deum, opera & conſcientia noſtra to. 3. 151. m
accuſatorem ſui quis fugere non poſſit to. 2. 876. e f
credentes accuſatores erunt non credentium, in vltimo iudicio to. 3. 251 k
accuſatorum Suſannæ, & Domini exitus to. 2. 1027. l
acetum bibit Chriſtus, non autem vinum felle mixtum to 3. 222. f. 123. g
acetum arundini impoſitum myſtice exponitur, tom. 3. 123. g
aceto Chriſtum potare debemus, vt vinum bibamus myſticè to. 3. 123. g
Achab ad Eliam dictum, & Eliæ reſponſio to. 2. 727 a
cur eius pœnitentia Dei miſericordiam non commouit to. 1. 563. b
& cur non inuenit gratiam to. 2. 724. d
ideo miſer, quia Nabuthe vineam deſiderauit tom. 4. 4. i. 435. k
Achaiæ metropolis Corinthus to. 5. 41: h
Acham auaritia in exitium deduxerat omnem populum tom. 4. 60 g
Achimelech ſacerdos occiſus quòd Dauid hoſpitio exceperit tom. 4 76. m. 84 g
eius hiſtoria myſticè explicatur tom. 3. 81. e. f
Achinaam malè fortis in fratrem to. 5. 280 k
Acholius epiſcopus murus fidei, gratiæ & ſanctitatis: & de eius laudibus tom. 5. 229 b, c. 230. f 23. g
Ambroſio nuntiauit ſe in cælo requieſcere. to 5. 229. b
eius oratione Gothi perturbati ac territi fuerunt. to. 5. 229 e
in Italiam veniens viſitauit Ambroſium: & quos inter ſe contulerant ſermones tom. 5 230 a
inſtitutio eius a pueris tom. 5. 230. c. d
talis in corpore viſus ab Ambroſio, vt extra corpus putaretur tom. 5. 2 0. f
actinuſa, quæ græce ἀχτινώδης. to. 2. 770. h. i
actio finis intentionis to. 3. 7. i
intentionem perficit tom. 3. 7 l
infructuoſior ex intentionis defectu ibid. m
actionis & intentionis natura explicatur. to. 3. 7 1 k
actio bona, ſed contemplatio & ſapientiæ ſtudium præſtantius tom. 3. 135 l
actiones Chriſtiani hominis quæ tom. 3. 72 k
actiones vitæ quales eſſe debeant. to. 4. 17. d. e. 29. d
actoris prudentis eſt iudicem ſibi conciliare. to. 4. 140 m.
actualia etiam peccata baptiſmo tolluntur. to. 4. 347. m
actus debent reſpondere confeſſioni. to. 3. 376 m
actuum operũmque noſtrorum teſtem eſſe decet publicam exiſtimationem tom. 4 38 b
omnis actus carnis eſt extra legem tom. 3. 289. e
actus boni ſunt arma lucis tom. 3. 322. f
actus boni & conuerſatio bona commendantur. tom. 3. 2 6. g h
in omni actu quærendum quid perſonis, temporibus atque ætatibus conueniat tom. 4. 3 . e
actus noſtri cauſa etſi non omnibus redditur, ab omnibus tamen examinatur tom. 4. 15 k
Adam omnium origo tom. 3. 260 i
Latina interpretatione dicitur homo to. 1. 8-8. i
& mens terrena, à Philone. to. 1. 111. h. 243. c
cur poſt animantia omnia creatus to. 1. 415. a
in qua terra fuerit collocatus 690. m
cur ei ſoli de omni ligno guſtandum præcipit Deus: vſum verò ligni ſcientiæ boni & mali pluraliter interdixit tom. 2. 15 i
grauius in paradiſo cecidit, quàm ſi cecidiſſet in terra tom 2. 682. l
à ſerpente deceptus, & ab vxore flexus tom. 2. 750 h
per Euam deceptus eſt tom. 1. 64. m. tom. 4. 490 b., tom. 5. 207. i
eam ſequutus in lapſu tom. 2. 655. e
delectatione & voluptate deceptus tom. 1. 351. e tom. 5. 239. i
& ſermone tom. 2. 643. f
cum ſurdum fuiſſe expedierat tom. 2. 733. k
cum Chriſto non erat, nec Deum à dextris habebat quando à ſerpente deceptus eſt tom. 2. 750 i. 858. h. i
quorſum a Deo poſitus in paradiſo tom. 2. 649. 650
in paradiſo cecidit, vbi magis ſtare debuerat tom. 2. 683. b
ante peccatum pictura Dei erat pretioſa to. 1. 95. g
quaſi peccator locum ſuum ſeruare non potuit to. 2. 691 a
non ſua culpa, ſed vxoris vitio lapſus eſt tom. 1. 127. c. d
per voluptatem & ſenſum præuaricationem commiſit, vt putat Origenes tom. 1. 311. h
magis peccauit ipſe quàm Eua tom. 4. 420. g. h
quare non manſerit in Chriſto tom. 2. 750. i
in paradiſo non vt paruulus & omnino ignarus peccauit tom. 1. 116. 1

& voluntate, non neceſſitate peccauit to. 1. 423. e. f 426. l. m
dignus fuit pœna, cùm peccatum vitare nõ curauerit to. 1. 117 a
credens diabolo præmium immortalitatis amiſit to. 1. 416. l
vnde mors ei acciderit to. 1. 118. e
temperantiæ præceptum tranſgreſſus, paradiſi exul factus eſt to. 1. 315. h
per ſuperbiam de paradiſo expulſus to. 2. 684. a
& in caſtellum relegatus, vt ageret pœnitentiam to. 2. 691. a
in inſulam peccati relegatus to. 2. 776. c
de paradiſo eiectus expectauit Chriſtum, vt longo liberaretur exilio to. 2. 746. k
quare in paradiſo permanere non meruit to. 2. 650. m
non eſt læſus quia mandatũ accepit, & cur to. 1. 119 k
ipſe, non Eua mandatum accepit à Deo tom. 1. 124 a. 125. h
quem panẽ ipſi edẽdum præſcripſerit Deus to. 1. 119. b
quis ſopor in eum immiſſus à Deo to. 1. 122. g
cur eum permiſerit Deus, neque interdixerit, ne lignum ſcientiæ boni & mali tangeret to. 1. 125. i. 127. g
eum errori locum, datum, Deo non incognitum to. 2. 649. 650
quomodo ante peccatũ nudus & indutus to. 1. 127. d
nudus mundanis veſtibus, immortalitatis ſplendore veſtitus to 5. 153. b
ante peccatum nudus, ſed nudum ſe neſciebat, quia indutus virtutibus to. 5. 260. m
omnia animantia vidit, & eis nomen impoſuit, tom. 1. 127. d. e
arguitur à Deo ob peccatum commiſſum to. 5. 207. i
quæ ſint ficus folia, quibus poſt peccatum ſe operuit tom. 1. 127. e. f
& quid hoc ſignificet to. 2. 865. m
& cur eis in lumbis ſe ſuccinxerit to. 1. 128. b
foliis ſe tegendo, reſurrectionem Domini prophetauit to. 2. 665. m
quibus donis per peccatum priuatus to. 1. 127. f
ſapientiæ ac iuſtitiæ amictu nudatus to. 1. 202. m
indumenta fidei perdidit to. 5. 207. i
in quam miſeriam decidit to. 1. 129. k
qua ratione in maledictionem incurrerit to. 1. 363. a. b
nudus effectus nõ eſſet, ſi ſe texiſſet ieiunio to. 5. 187. g
cur poſt peccatum nudus eſſe deſcribitur. to. 1. 377. m 378. g. 512. a. 528. b. e
& cur ſe abſcondit, to. 1. 372. e. 377. m. to. 2. 775. e. f. to. 4. 414. d. e
cùm lateret, ob culpam inuentus eſt to. 1. 560. g
peccati ſui conſcius vultum Domini declinauit, to. 2. 775. e
cur ei peccanti deambulare viſus eſt Dominus, & Stephano ſtare to. 2. 812 d
non expectauit Dominum to. 2. 691. a
cur tunica pellicea indutus to. 1. 378. g. 528. c
& quid ea ſignificet to. 1. 285. i
quomodo malè ſe induit to. 2. 854. k
eius peccatum naturam infecit humanam to. 1 505. m
quod nullo pacto Deo imputandum eſt, to. 1. 426. h
per naturæ ſucceſſionem in poſteros omnes tranſfuſum to. 1. 519. c. to. 4. 322. b
& vſque in aduentum Domini manſit to. 1. 128. b
eius ruina felix to. 2. 750. i
ipſe & ſerpens diuerſa ſententia condemnati ſunt to. 1. 132. b. 365. a
cur continuò penitus non interiit to. 2. 691. b
in eo omnibus præiudicatum eſt to. 2. 858. i
calcaneum ſuper ſe leuauit, quod à ſerpente eſt vulneratum to. 2. 760. b
quando primum legatus humiliatus to. 2. 802 k
vitii ſui hereditatem ad nos tranſmiſit to. 2. 802. k
quomodo ſucceſſionis humanæ hereditatem reliquit obnoxiam. to. 2. 825. i
eius prolapſioni omnes ſubiacuerẽ to. 2. 826 k
ipſe corruens, totius poſteritatis greſſum infirmat to. 2. 973. m. 974. g
cuius culpa & tranſgreſſione omnes in mortem cecidimus to. 3. 72. g. h. to. 5. 66. d
eo pereunte omnes periere to. 3. 169. b
non immeritò proiectus de paradiſo to. 2. 838. l
quomodo non fuiſſet à ſerpente deceptus to. 2. 858. i
nec laqueos erroris incidiſſet to. 2. 1052. k l
quare maledicto ſubiacuerit to. 2. 939. c
cæleſtis erat ante lapſum terrenus to. 2. 1014. h
eius dictum de conſorte charitatis to. 2. 720. e. f
Euam intemperantia prouocaſſe cognouit to. 5. 56. g
eius & Noë comparatio to. 1. 201. g
cur terræ operator factus to. 1. 201. b. i
quomodo anima eius pauimento adhæſiſſe dicatur, to 2. 900. b
eius coſta myſticè conſideratur to. 3. 39. h. i
Adã primi libertas in nouiſſimo reformata to. 3. 49. d
Adam Chriſti typus, & in eius generatione meritò adſcriptus, to. 3. 55. i
Seth filius eius poſterior cur magis quàm prior Chriſti typus ibid.
duo eius filii, duorum populorum figura to. 3. 55. h
Adam Dei filius vocatur ibid.
eius præuaricatio in cibo, Chriſti ieiunio ſoluta, to 3. 59. 60
Adam primi & ſecundi collatio in tranſgreſſione & reparatione, to. 3. 59. g h
Adam primum paradiſi exulem ſecundus ex deſerto in paradiſum reduxit, to. 3. 59 g. 60. k. 61. a
eius lapſus Chriſto reparante indigebat to. 3. 59 h. i k
Adam gula, vnde in eo victi, inde in Chriſto vincere incipimus, to. 3. 62. a. b
eius error ſuis veſtigiis à Chriſto expiatus, to. 3. 64. l
manus eius audax ſanata à Chriſto in eo qui aridam manum habebat, to 3. 82. e. to. 5. 38. 2. b
eius exitium de Hieruſalem in Hiericho, & denudatio to. 3. 133. e. f
carnis & ſpiritus inimicitias inuexit eius tranſgreſſio to 3. 149. f
Adam primus folia ficus, ſecundus fructum quærens to. 3. 144. c
in Adam ouis perdita, id eſt, totum humanum genus to. 3. 164 m
eius lapſus mortis neceſſitatem induxit to. 3. 212. g
ad eius ſimilitudinem Petrus à diabolo per ancillam deceptus, & eorum lapſus comparati, to. 3. 215. g to. 5. 67. h. to. 5. 54. b
Adam mortis exordium, Chriſtus vitæ primitiæ tom. 3. 220. l
eius ſepultura in monte Caluariæ ibid.
veſtimenta illius, & Chriſti in cruce nuditas conſiderantur. to. 3. 220 l
in paradiſo nudus, ita & Chriſtus ſecundus Adã ibid.
ipſe immortalitatis corruptor, Chriſtus reſtaurator to. 3. 225. g
Adam vnus præuaricator, Chriſtus vnus liberator to. 3. 268. l. 271. i. k
Adam ipſa quoque Eua eſt to. 3. 268. l
in eo tanquã in maſſa omnes peccauimus to. 3. 269. a
eius peccatum quam mortem nobis intulerit tom. 3. 269. a. b
quæ fuerit Adæ ſentẽtia qua omnes tenebãtur ibid. b
in ſimilitudinem eius qui peccauerint, vel non tom. 3. 270. a. b
illius peccatum valde affine idololatriæ to. 3 270. d
quomodo Adam ſit forma futuri to. 3. 271. k
illius delicto abundantior gratia Dei to. 3. 271. m. 272. 273
ob eius peccatum omnes apud inferos detinebantur to. 3. 271 m. 272. g
delictum ac damnatio Adæ, & Chriſti gratia fuſè conſiderantur to. 3. 270. f. 271, 272

quod dilectum non omnes ſecuti ſunt. to. 3. 272. k l
eius præuaricatio corporis mortalitatem induxit. to. 3. 275. K
præuaricatos vendidit ſe peccato, & carni deputauit. to. 3. 282. d. 289. e
poſt eius peccatum diabolus accepit poteſtatem ad interiora hominis. to. 1. 282. f. 283. g
ex quo peccato prouenit repugnantia diuinæ legi. to. 3. 283. i
eius anima magis peccauit quàm corpus. to. 3. 284. h
ipſe fabricatus eſt gradus, per quos dæmon ad filios eius aſcendit. to. 3. 284. l
mortem hereditatis titulo nobis reliquit. to. 3. 289. d
eius peccatum deforis natum eſt to. 3. 289. e
peccans mortem inuenit. to. 3. 402. e
eius imaginem portat peccator. to. 3. 407. i
cur eſt forma mortis. to. 3. 424 k
pater eſt omnium peccantium. to. 3. 535. b
eius anima quando fuerit facta, ſecundùm hæreticos. to. 4. 100. h. i
non eſt portio Dei. ibid.
nec ante eius corpus facta. ibid.
quod corpus è terra eſt. ibid.
aliter ipſe natos ac reliqui homines. to. 4. 104. i
eius natura ſine vitio fuit. to. 4. 515. g
Adam primus & nouiſſimus, ex cuius coſta Eua altera formatur. to. 3. 39. h. i. 81. a
Adam & Eua typus Chriſti & Eccleſiæ. to. 3. 39. g. hi. 72. g
& animę & corporis ſingulorum hominum. to. 3. 72. g.
in iis myſterium Chriſti & Eccleſiæ agnoſcitur. to. 1. 130. g
eorum formatio conſideratur. to. 3. 38. e. f
peccatum illorum ex ambitione potiſſimum. t. 3. 64. l
magna ſupplicia timebant poſt peccatum. to. 2. 833. l
abſcondebant viam ſuam poſt culpam to. 2. 1079. i k
eorum peccandi ratio & effectus in vnoquoque peccante conſideratur. to. 2. 371. g. h. i
quomodo paradiſi incolatum in perpetuum vindicare ſibi potuiſſent. to. 2. 1061. d
ſtatus eorum ante & poſt peccatum. to. 3. 71. m. 72. g
fici foliis ſe tegentes, quid myſticè ſignificauerint to. 3. 154. b. c
eorum conditio in pullo & aſina repreſentata. tom. 3. 193. a
an in paradiſo virgines fuerint to. 4. 36. x
adhærere teſtimoniis Domini quis dicatur. to. 2. 904. f
adhærere pauimento quid ſit. to. 2. 895. f. 900. a
adhortatio pulchra ad pœnitentiam. to. 2. 712. c. d. 713. g
adiectio quid ſit expenditur. to. 2. 758. k. l
adiutorium Dei neceſſarium. to. 2. 1011. d
adiuuari à Deo quomodo petendum. ibid.
admonitio Pauli ad Corinthios. to. 3. 355. ii. x
admonitio prudens & manſueta laudatur. to. 3. 512. g
adoleſcens amictus ſindone ſequens Dominum in paſſione, Ioannes Apoſtolus fuit, vt putat Ambroſius. to. 2. 701. e
adoleſcentis cuiuſdam apophthegma. to. 4. 413. f
adoleſcentis officia. to. 4. 11. l. m
adoleſcentes claris viris adhærere debent. to. 4. 55. m
& probatiſſimorum ſenum familiaritati ſe adiungere. to. 4. 33. b
magis metu quàm ratione reuocantur à vitiis. tom 1. 391. e
eorum partes quæ ſint. to. 4. 11 l. m
verecundia velut quadam naturæ dote commendantur. ibid.
adoleſcentia variarũ paſſionũ illecebris fertur to. 2. 137. h
inualida viribus, & ad vitium lubrica to. 620. e. d
adoleſcentia lubrica, pueritia ignorans. to. 3. 13. d
ἀδολεσχία quid ſit. to. 2. 902. i
adoptio filiorum Dei. to. 3. 290. b. c
duplex eſt, & quæ perfecta. to. 5. 289. a. b
adoptionis ſpiritu ſignificatur lex fidei. to. 3. 290. b
adoptio gentilium in filios Dei. to. 3. 302. c. d. 340. g
adoptionis noſtræ ſignaculum eſt Spiritus ſanctus to. 3. 26. e
adoptione pater nobis eſt Deus. to. 4. 96. g
adoptio, poteſtatis eſt. to. 4. 170. a
adoptionem in filios Dei quomodo aſſequamur. to. 4. 191. h
per Spiritum ſanctum conſequimur. to. 4. 263. g
adoptiuus & verus diuerſa ſunt. to. 4. 125. e, 127. h
adoptiui filij Dei ſunt homines. to. 4. 127. h
adorare Deũ, eique ſeruire ſpiritu debemus, to. 140. i. k
adorare conſeruos relicto Domino nõ decet to. 3. 244. l
adorare Deum in ſpiritu, quid ſit to. 3. 638. e
cur Chriſtus adorare dicatur. to. 4. 187. l
adorandus pater, filius & ſpiritus ſanctus. to. 4. 90. d. e
adoratores diaboli qui vitijs ſeruiunt. to. 5. 456. m
adoratio ſoli Deo conuenit. to. 3. 297. d
Chriſti adoratio non præiudicat Deo patri. to. 3. 297. d
adorea laudis. to. 4 501. a
adſtringens leuiora grauiora non ſoluit, ſed alligat. to. 5. 306. e
aduena quis in hac terra dicatur. to. 2. 895. e
in quo differat ab incola & accola. to. 2. 744. a
aduentu Domini illecebra peccari cœpit imminui. to. 2. 813. k
facta eſt æſtas, cùm antea eſſet hiems. to. 2. 921. l
multa nobis reuelata ſunt, quę antea erant occulta to. 2. 1091. b. i
aduẽtu ſuo quid nobis Chriſtus detulerit. to. 2. 617. m.
quot nobis donauerit. to. 5. 3. k l
multa bona nobis attulit. to. 2. 920 e f
aduentus Chriſti triplex, in ſigno, lege, corpore. to. 3. 154. d
non ſolùm hominum ſalus fuit in terra, ſed etiam angelorum in cælo. to. 5. 64. b. c
eum deſiderat Dauid. to. 2. 1022. l. m
aduentus Domini duplex, & propter quid to. 3. 204 h 403. g
aduentus Domini ad iudicium, ad animam in hac vita accommodatur. to. 3. 207. h
quomodo in eo virtutes cælorũ mouebuntur. t. 3. 207. i
appropinquantis aduentus indicia. to. 3. 208 h
aduentus Domini ad iudicandum, ſicut coruſcatio, to. 5. 60. g
aduentus Domini, futurum iudicium to 3. 139. l. m
ſecundus Chriſti aduentus requies erit iuſtorum & gloria in æternum. to. 3 567. l
aduentus Chriſti ad iudicium à Spiritu ſancto pronunciatus. to. 4. 96. h
per aduentum Domini quandoque mors intelligitur. to. 5. 376. i
aduentus Apoſtolorum per pedes euangelizantium ſignificatus. to. 3. 307. h
Aduentus Domini celebritas quare inſtituta, tom. 5. 5. k
eo tempore quid nobis faciendum. to. 5. 3. l 6. e. f
quomodo celebrandus. to. 5. 5. e. d
aduerſa tolerare, virtutis exercitium ſapienti eſt: & quid inſipienti: to. 2. 648. b
ea iuſtum non frangunt. to. 2. 953. m
lucrum adferunt, non detrimentum, to. 3 354 b
amicos probant to. 4. 84. l
quomodo facilè ſuperentur, to. 2. 925. l
niſi explorentur, cito occupant, to. 4. 30. a
æquo animo toleranda to. 2. 953. m 954 g
nec præter naturam ea accidiſſe putandũ eſt. to. 4. 22. f
aduerſis qui ſæpe corriguntur. to. 2. 789. g
in eis iuſtus iuſtitiam Dei laudat. to. 2. 1043. l
iis non perturbari, fortitudo eſt. to. 4. 18 x
aduerſarius per delectationẽ nobis operatus eſt mortem. to. 2. 649. 650.
cogitur ſanctos Domini ad ſua damna tentare, tom. 2. 791. f
vrget obnoxios, iuſtos fatigat. to. 2. 795. e
noſtra culpa eſt ſi à nobis non conteratur to. 2971. a

Google

aduerſarius natus eſt nobis diabolus, ſed præmium propoſitum to. 3. 143. g
domeſtico aduerſario nemo grauior to. 2. 777. i
quis ſit noſter aduerſarius, cum quo conſentire aut non conſentire debemus to. 3. 151. l. m. 152. g
aduerſarij graues animæ noſtræ qui ſiot to. 2. 1140. g
aduerſarij à veteribus Latinis peregrini dicebantur to. 422. e
& ab Hebræis allophyli, id eſt, alienigenæ ibid.
adulatio fugienda eſt to. 4. 33. a
aliena eſſe debet à ſacerdotibus to. 4. 111. 112
non pluris facienda quàm anima to. 5. 210. e
adulatione emolliri, ignauiæ eſt to. 4. 33. a
adulari alijs, calliditatis eſt, adulandum cuiquam ſe exhibere, vanitatis to. 4. 35. h
adulatores vera frequenter omittunt, ne offendant homines to. 3. 414. e
adulterare ſenſum alicuius ſententiæ quid ſit. to. 3. 422. e
adulterare affectum to. 4. 467. i
adulterari non poteſt virgo Dei. to. 4. 470. e
adulterans in corde ſuo ſeipſum lupanar efficit to. 2 877. k
adultera vxore deprehenſa viro iuſto quid agendum to. 3. 18. b
adulteræ conſentiens, adulterio ſe commaculat. to. 3 18. b
adulteram abſoluit Chriſtus to. 5. 516. h
adulter eſt Euangelij qui redit ad legem to. 3. 278. e
adulter eſt qui dimiſſa vxore nubit to. 3. 172. l
adulter legis, eſt interpres malus to 3. 253. a. b
adulteri fidei & veritatis qui to. 3. 173. c
adulteri ſunt legis & Euangelij qui viua lege iunxerunt ſe fidei. to. 3. 278. e
adulteros iudicat Deus, diſperdēs eos a ſe to. 2. 787. e
adulterinus ſermo to. 4. 316. l
adulterium quàm graue ſit to. 1. 65. b. 217. i. k. 229. g. h
fornicatione grauius to. 3. 247. h
quot mala pariat. to. 1. 217. k l
quàm latè pateat. to. 1. 229. h. i
etiam oculis, & aſpectus intentione committitur to. 4. 40. h
ante legem non videbatur interdictum to. 1. 216. f
diuino iudicio morte puniendum to. 1. 229. g
quomodo non omne damnandum to. 1. 514. l. m
religionis adulterium grauius quàm corporis tom. 2 1027. h
adulterium, & eius concupiſcentia vitanda ſunt. to. 2 974. l
ſub fornicatione à Paulo comprehenſum to. 3. 247. h
cum periculo perpetratur to. 4. 452. g
duplex eſt & ſimplex. to. 4. 453. f
de adulterio vultus meditari adulterium caſtitatis. to. 4. 461. c
pudorem alienæ expugnans, adulterium facit to. 5 306. b
quæ ſint naturæ adulteria to. 1. 62. b
ea non ſunt in piſcibus to. 1. 62. b
aduocatus noſter Chriſtus, cui confidere debemus to. 3 167. m
aduocatus noſter & Spiritus ſanctus. to. 4. 91. i
ædificatio ſpiritalis & Chriſtiana to. 3. 327. k
ædificatio fidei quærenda, non quæſtionum ſubtilitas to. 3. 116. i k
ædificatio ſpiritalis ciuitatum Iudææ to. 3. 203. l
æger ſanari cupiens quid primo requirat to. 2. 751. a
in graui morbo cur non eſuriat: quod ſpiritualiter explicatur to. 3. 85. d
ægritudines mundi quæ to. 3. 203. g
ægrotans quid agere debeat to. 2. 756. a. b
Ægyptij geometriæ & aſtrologiæ dediti to. 1. 450. l
oderant immaculata ſacrificia, & quid ſit. to. 1. 430. k
eorum naufragij cauſa inhoſpitalitas to. 1. 75. g
paſtores ouium illis abominationi erant. to. 1. 142. i 430. k
ſacerdotem incircumciſum impium iudicant tom. 1. 450. l
Apis & turpiſſimorum ſimulacrorum cultores to. 1. 245. b
nonnulli ex iis religioni Iudæorum adhæſerunt to. 3. 261. i
eorum libidines timuit Abraham to. 4. 18. a
varijs plagis afflicti, quia populum Hebræorum dimittere nolebant. to. 4. 79. k l
Ægyptus quid interpretetur to. 4. 99. m. to. 5. 414. c
carnem, carniſque afflictiones ſignificat to. 1. 247. l. m
in ea philoſophica eruditio abundauit to. 1. 261. g
laborauit antequam cognoſceret veritatem to. 1. 911. k
ciuitas diaboli nominatur to. 5. 434. e
Ægyptus ſerpentibus abundans, myſtico ſenſu. to. 3 130. b
eius famem Ioſeph conſilio ſuo repulit to. 4. 52. h
Ægyptus, qui Nilus flumen to. 1. 264. c
quid ſignificet to. 1. 264. b
æmulari & ſubæmulari quid differant to. 2. 686. i. k
quæ debeamus æmulari, & quę non to. 2. 853. k
æmulatio in bono & in malo to. 2. 684. e
an æmulationem exercitare quid ſit to. 2. 685. g
æmulatione improba alterius animum commouere, verſutiæ nequiſſimæ eſt to. 2. 685. h
praua æmulatio quæ ſit ibid
Iudæos quomodo ęmulatione praua errauit. tom. 2 685. h. i
æmulatio vltrix eſt incredulitatis to. 3. 308. h
Ænon, oculus ſuppliciorum dicitur to. 2. 713. g 1019. e
Ænon & Ain in quo differant to. 2. 1019. d
æqualitas vitæ, decorum acquirit to. 4. 35. h
æqualis & ſeruus contraria ſunt to. 4. 137. d
æqualitas patris & filij. to. 3. 536. g. & ſeqq 614. b. & ſeqq
æqualitas naturæ in Spiritu ſancto quomodo noſcenda to. 4. 91. i
æqualitas vna in tribus perſonis. tom 4. 94. d
æqualitas diuinarum perſonarum to. 4. 425. c
æquinoctium veris ſecundùm Romanos viij. Kal April. ſecundùm alios quinto. to. 1. 188. a
aër Græco nomine, ver Latino dicitur tom. 1. 194. l
calidus eſt, & humidus tom. 1. 30. a
æra duo mulieris viduæ apud Lucam, duo teſtamenta ſignificant tom. 5. 311. h i
ære & ferro, pœnarū magnitudo intelligitur to. 4. 101. f
Æſculapius Hyppoliti vulnera curauit to. 4. 474. f. 475 g. eius ſimulachrū a Dionyſio eſpoliatum to. 4. 472. k
æſtas de reſurrectione exponitur to. 3. 103. h
æſtate, iudicij dies ſignificatur to. 3. 153. c
ęſtatis & hyemis myſtica conſideratio to. 3. 206. b. c
æſtus oleo lauatur to. 4. 274. m
ætas omnis peccato obnoxia to. 1. 267. d
ætatis maturitatem quis præcurrat to. 2. 1056. h. i
ætas vnicuique officio præſcripta to. 3. 13. h
alia liberis creandis, alia regendis aptior ibid.
nulla ad perdiſcendum ſera to. 5. 199. i
& nulla regno Dei infirma to. 3. 165. c
vtrum puerilis ætas regno Dei aptior quàm adulta. to. 3. 184. g. & ſeqq
quomodo ætas in hominibus varietur to. 4. 104. h
ætas in Deo non eſt to. 4. 136. m. 137. a
ætate conſumitur littera legis veteris to. 2. 280. g
ætate aut merito quis honorandus eſt to. 3. 321. f. 322. a
ætati lubricę nō debet facilè fides adhiberi to. 3. 583. m
in ea difficilior eſt abſtinentia to. 4. 11. c
ætates ſeptem ex Hippocrate, decem ex Solone recenſentur to. 1. 421. g
ætatum diuerſitates non erunt in reſurrectione to. 4 78, 104. i
ætatibus omnibus quid conueniat, in omni actu quęrendum eſt to. 4. 33. e
æterna vita quid ſit to. 4. 44. i
ſine gratia Dei non promeretur. to. 4. 532. k

Google

æternitas merces iuſtorum eſt. to.3.278.a
non habet ſucceſſionem. ibid.
æternitas ac poteſtas Saluatoris noſtri. to.3.617.b.c
æternitas in vera trinitate. to. 4. 87.h
æternitas euangelicæ legis oſtenditur ex eo, quod in cordibus noſtris ſcripta ſit. to.3.280 g
æternitatem Dei quomodo ſignificent ſcripturæ. tom.4. 152.m
Æthiopia interpretatur abiecta & vilis. to.1.112.l
Æthiopum populi, quibus draco in eſcam datus. to.3. 220.i
Ætius hæreticus. tom. 4. 117 f
affabilitas ſermonis laudatur. tom.4.46 a b
ad conciliandam gratiam plurimum valet. to.4.55.k
affectatio in greſſu vitanda. to.4. 13 b
affectiones animæ quatuor, per quatuor animalia Ezechielis deſignatę. tom. 4.94.c
affectus, non caro auctor eſt culpæ. tom.1.314 h
affectus plorantis amarus, non lacrymæ amaræ. to. 1. 724.d
tunc maximè mouetur, quando in dolore & triſtitia ſomus. tom. 2.735.b
quantum Dominus eum perpendat. to.2.1009.k
affectus hominum ſæpe mutatur. to.2.978.m
quare affectum noſtrū parare debemus. to.2.943.a
affectum mens gradıtur. to.3.77.i
puritatem affectus, non obſequij ſpeciem quęrit Deus. tom.3.125.e
affectus interior cum fide requiritur. to.3.163.g
eum reſpicit Deus. tom.3.181.b
& ante opus illum intuetur. tom.3.190.f
affectus nomen imponit operi. to. 4. 23.i
affectus in largiendo conſideratur. to.4.23.m
naturæ affectus in chariſſimos quoſq; to.4.321.a.b
affectus rationem excludere non debet. to.4.16.l
affectus naturalis ratione doctrinæ magis inflectendus, quàm extirpandus. to.4.16.h
ſolum affectum pro beneficio qui reſtituit, cùm nulla facultas ſuppetat, locupletius quid fortaſſe reddit, quàm qui aurum & argentum, vel laborem rependit. tom. 4. 26. b
affectus Dei erga nos. to.4.91.i
affectum parentibus debemus, ſed magis obſequium Deo. tom. 5.108.k
affectus noſtri quàm fortes aduerſarij nobis ſint. to. 2.973.l.m.
affectibus piis ineſt quædam flendi voluptas. tom.5. 111.i.k
affigere cruci chirographum peccati quid ſit. to.3.541.e
affirmatio cum iuramento cur fidem faciat. to.3.1.
afflictationis locus quis, & vbi ſit. to.2.801.k
afflictationes viro forti coronæ, inualido ſunt infirmitates. tom.1. 247.l
populis propter peccata contingunt. to.5.11.b
afflictus animum deiicere non debet. to. 2.954. k
affluentia rerum ſæcularium magna eſt illecebra delinquendi. to. 2.645.m
Africana eccleſia virgines multas quotannis conſecrat tom. 4. 484. i
Africani virtus. to. 5.199.h
Agabus multa prophetauit. to. 3. 391.i
Agar Latine interpretatur aduena & accola. to.1.141.m
vel habitatio, item verſutia. to.1.265.h
ex Abrahæ concubitu filium pepetit. to.1. 216.e.f
typus fuit ſynagogæ. to 2.1116.g
Hieruſalem terrenam ſignificat. to 3.483.l
eius ſuperbia reprehenditur. to 1.217.l
Agar & Sara quomodo duo teſtamenta ſignificent. tom. 2.796.a
ager benedictionis, & eius pulchritudo. to.1.34 c.d 44.l.m tom 2.1100.h.i
eius odor ſanctarum benedictioni comparatur. to 1.34.c.
ager, ſeges, ſpicę myſticè exponuntur. to.3.80.l
ager cordis durus & incultus quomodo excolatur, tom.3.155.g
ager noſter ſpiritualis arandus. to.3.181 l
agri vnius duo operatores qui ſint. to. 3. 181. e.f.182
mundus in ſcripturis agro frequentiſſimè comparatur. tom.3.182.d
ager mundum ſignificat. to.3.217.d
agri Dominici plantatio varia. to.4 536.l.m
ager figuli de pretio venditi Saluatoris cur emptus. tom.5. 66. b.c
quod myſticè explicatur. to.3.217.d.e
quis ſit ager iſte & figulus. to.5.66.c
agri Eccleſiæ Cæſari tributum ſoluunt. to. 5.104.g
agere nil prodeſt, niſi agatur vt oportet. tom.2.711.e
agentem agere in patiente diſpoſito: loquitur de doctrina Euangelij & gratia. to.3.242.a
omnia viriliter agenda. to.4.14.c
agentes & conſentientes rei ſunt. to. 3. 247.m
agendorum recta ratio. tom. 3.306.h
Aggæus quomodo interpretetur. to. 2.1145.e
agitator & aſceſor qua ratione differant. to.1.561.h.i k
Agnetis virginis fortitudo & conſtantia in martyrio. to. 2.866. m. tom. 4. 32. b
eius natalis, ætas, virtutes, & martyrium celebrantur. tom.4. 458. a & ſeqq tom.5.193.f. & ſeqq.
eiuſdem apparitio. tom. 5.277.278.a
agnitio veritatis lætitiam parit. to. 2.329. a
agnoſcere & credere in quo differant. to.2.962.i
agnus in paſcha immolatus quæ bona Iudæis præſtiterit. tom. 2. 983.c
agnus legalis ſpiritalē eſcam prænunciauit. to.3.93.b
typus Chriſti erat. tom. 5.64.l
cur iuſſerit Deus vt illum calceati, & baculum in manibus tenentes manducarent. tom.3.130.a.b.e
quartadecima luna immolandus, decima recludebatur. tom. 5.64. i.l
agnus Chriſtus quomodo occiſus ab origine mundi. tom. 3. 271.i.k tom. 5.444.g.h.
agni & hædi myſtica conſideratio. to.3.169.e.f
agniculus in agnitione matris neſcit errare. to.1.90.f
agonis præmium proponi ſolitum. to. 2. 655.a.b
agricola & operator terræ in quo differant. to 1. 201 h.i
bonus agricola agrum ſuum aſſiduè exercet. tom. 2. 687. b
agricolæ diligentia in vinea colenda ſpiritualiter accommodatur. tom. 3. 198.a
agricolæ Euangelici cultura. tom.3.208.h
agricola eſt Deus. tom.4.177.c d e
Paulus quoque Apoſtolus agricola eſt. ibid.
agricolæ & ſeminatores duo qui ſint.to.3.181.e.f.182.a
Agricola & Vitalis martyres to.4 433.h.434.g
S. Ambroſio reuelati ſunt. to.5.317.f.318.a
eorum ſepulchrum inter Iudæorum ſepulchra. to.4. 434 h
qui eorum ſudaria tangebant, ab ægritudinibus ſanabantur. tom. 5.318.b
agricultura ſpiritualis & fructus deſcribitur. to.3,180. i.k 182.e.f
agricultura ſpiritualis arborum & ramorū. to.3.194.b
agriculturæ laus. tom. 4. 71.i
ea ruſticum ornat. to. 4. 379. m
agricultura Dei, homines. to.4.536.k
agrimenſor ſpiritualis Chriſtus. tom. 3. 196.g
Agrippa rex Iudææ credebat prophetis, non tamen erat circumciſus. tom.3.485.b
Ain quid interpretetur. tom. 2. 1015.e
ἅδης, locus qui non videtur, Latinè infernus. to. 1.306. g
ἀνδρόγυνος, mulieris figura. to.1.111.h.112.k.258.i
αἶπος, ὕλη, ἀποτέλεσμα, myſticè explicantur. tom. 5. 201. g. & ſeqq.
αἶξ quare dicta ſit capra. tom.1.257.l
ἀνάλημμα quid ſignificet. tom.2.998 m
Alcinoi horti. tom.3.57.58
alæ ſpiritales quibus ad cœlum eleuamur. to.3.142 f
quæ alæ virgini ſumendæ. tom.4 463 k
Alanorum, & aliarum nationum prælia. to.3.102.f

alea ſuas leges habet, quas fori iura non ſoluant. t.2. 590 l.
alea ſolius leges ab Hunnis ſeruantur. to.2.590 k
aleatorum domus a fœneratoribus obſeruantur. tom.2. 590.g.h
eorum vita verſatur vt teſſera. tom.590.h
lucrum ipſorum quis adquirat. ibid.
Aleph prima Hebræorũ littera interpretatur doctrina. tom.2.874 g.
Alexander & Hymenæus correpti ſunt à dæmone propter blaſphemiam. tom.3.574.b
Alexander magnus ad Brachmanos peruenit. tom.5. 556.l.m
& cum Dandami colloquium habuit. to.5.559.g.h.i
ei multa libertate reſpondet Calanus. tom.2.866 k
puer eius miræ conſtantiæ in miniſtrando illi ſacrificanti. to.4.475 k.l
Alexandrina eccleſia multas virgines quotannis conſecrabat. tom.4.484 i
eius communionem tenebant Epiſcopi Occidentales. tom.5.181.a
alienatio à vero eſt ſpecies mortis. tom.3.511.à
alieni ſunt à morte ſecunda qui non peccant. tom.3. 477.f.
alieno debito nemo ſe obliget. tom.2.603.x
alieno qui vtitur, ſuum negligit. tom.4.51.b
alienos inimicos vincere non poteſt, qui non vincit proprios. to.5.52.h
aliena bona multos fecerunt miſeros. to.2.588.a
aliena non tollere, non magnum eſt. tom.3.405
aliena largiri non conuenit. to.4 23.h.53.a b
alienigenæ copulari quam ſit graue malum. tom.5. 232 k & ſeqq.
alimentum animæ, verbum. tom.3.77.e
alimentum ſpirituale non idem omnibus, neque eodem tempore conuenit. tom.3.112 g h
alimenta vitæ ſynagoga non habet, quia Chriſtum ignorat. to.2.1116
alimenta corporis deneganda non ſunt euangelizantibus. tom.3.374.f
aliud ſumus nos, aliud ſunt noſtra, aliud quæ circa nos, tom.1.94.f
alia ſunt quæ fugiuntur, alia quæ contemnuntur. to.4.54.d
allegoria eſt cùm aliud geritur, & aliud figuratur. to.1. 219.c.
in ſcripturis neceſſario quærenda ex Apoſtoli auctoritate. to 3.49.b
alligandum eſt os, ne ſæcularia loquatur. tom.2.1083. l.m
allium homini cibus & medicamentum eſt. to 1.91.i
idem leopardum fugat. ibid.
allocutio virginibus velandis fieri ſolita. tom.4. 451.m.452.g
allophyli, hoc eſt alienigenæ, vitiorum figura. tom.3. 1.a.
hoc nomine Hebræi aduerſarios ſuos appellabant. to.4.22.d
alloquio Dei viuificatur anima noſtra. to.2.926 g
aloes libræ centum quid ſignificent. to.3.226.e
alta ſuperbia eſt. to.3.318.d
altiora faciliùs penetrantur ſimplicitate mentis, quam lenitate pennatum. to.5.148.m
altare mirabile, & templum magnum, Chriſtus. to.2. 894.m
altare incenſo adolendi vſus in miſſa. tom.3.12.h.i
eius pars dextera quid ſignificet. ibid.
altare Chriſti adeundum cum pace, charitate. to.3. 163 b
altare noui teſtamenti erigitur, ara veteris deiecta. tom.3.195.m.
altaris miniſtros, quid deceat. tom.4.38.a
altaris ſacramenta poſt baptiſmum. to.3.225.d
ad altare accedebant baptizati. to.4.363.i.364.b 365.e.e
altari offerebantur virgines velandæ. tom.4.451.l
& ad altare conſecrabantur. to 4.463.g 466 e
alſum, pro mare, & quid myſticè ſignificet. to.4.495.m
aluus cur in poſteriore hominis parte locata to.1.103.&c
Amalec interpretatur Rex iniquorum, & diabolum ſignificat. tom.1.5.f
amare inimicum quid ſit. to 3.322.e
amare non amantes, ad excellentiam Chriſtianæ profeſſionis pertinet. to.3.88.m
amare in non amante quid debeamus. ibid.
amare & odio habere eamdem rem quomodo debeamus. to.2.1010.g.& ſeq.
amare, eſt velle. to 4.513.a
amare id quod non ex opere & ſpiritu Dei ſit, non eſt caſta dilectio. to.5.271.l
amandi & diligendi differentia conſideratur. tom.5. 233.b.e
amari à plurimis vtiliſſimum eſt. tom.4.46.a.47.l
amari, coli, diligi maius imperio eſt. to.1.96.h
amantur interdum qui amari nolunt. to.1.377.g
amantes Chriſtum ſtulti ſunt mundo. tom.3.354.e
amantium deſideria ardentia. to 4.324.g
amatores ſæculi. to.5.462.b.468.g.h
amaritudo magna in domo vxor triſtis. to.3.369.e
amaritudine paſſionis Chriſti, nimia carnis ſuauitas temperanda. tom.5.158.a
amaritudo vini ſinceritati non admiſcenda, myſticè tom.3.122.f
amaritudinem naturæ humanæ edulcauit Chriſtus, to.3.222.f
amaritudo ſermonum Domini medicina eſt animarum. tom.5.26.f
amaritudinem legis fluenta euangelicæ pietatis exuberant. to.5.54 e
ambiguitas cur non ſit in fide noſtra. to.3.505.d
ambitionis natura & incommoda. tom.3.64.i.k
eius remedium. to.3.64 k.l.m
ea potiſſimum peccarunt Adam & Eua. ibid.
ambitione caret vera deuotio. ibid.m
eam calcauit Chriſtus. to.4.139.m
Ambroſia virgo. to.4.415.h
Ambroſius ſcripſit commentaria in Eſaiam. to.3.10.d
citat librum quem ſcripſit de Viduis. to.3.32 g.67. m.68.h.201.f.to.4.485.
& libros de fide. to.3.50.d.132.m.192.g
& librum de apologia Dauid. to.3.52.g
commentarium in Pſalmum cxviii to.1.277.g
tractatum in Euangelium. to.1.406.m
& libros duos de Pœnitentia. to.2.711.e
Librum ſuum de fide Reſurrectionis innuere videtur. to.1.222.b
& librum de Paradiſo. to.1.243.a.421.l
libro de Abel & Cain. to.1.413.k to 5.288.e
commentarios in Lucam. to.2.764.e
enarrationem in Pſalmum xlviii to 3.45.f
libros Hexaemeron. to.3.146.d
librum de Noe & arca. to.4.13.f
libros de Fide. to.4.119.i.& alibi
enarrationem in Pſalmum cxv. tom.5.254.b
De Eliæ geſtis plurimos libros ſe ſcripſiſſe teſtatur. to.1.527.m
& libros Conſolationis & Reſurrectionis, qui videntur eſſe liber de obitu Satyri fratris, qui in aliquibus vett. mmſſ. de conſolatione inſcribitur: & liber de fide Reſurrectionis. to.2.668.e
& quinque libros de fide ad Gratianum. to.4.294.d
hiſtorias ad Iudæos pertinentes citat tacito auctore, to.3.52.k.l
angelum in ſacrificio videre optat. to.3.12.i
nauigationi ſcriptionem ſuam comparat. to.3.57.58
prędicationes eius ad baptiſmum incitantis. to.3.73.f
Pauli comparatione, ſcripturarum myſteria non plene ſe cognoſcere profitetur, to.3.84.l.m
anniuerſarium diem ſacerdotij ſui celebrat. tom.3 187.g
In concione peccatum cuiuſdam arguit tacito nomine. to.3.187.l.k

Digitized by Google

pacem Eccleſiæ in Italia deſcribit. to. 3. 198. e
ſui temporis calamitates, ægritudines iam morientis mundi vocat. to. 3. 203. g
eius tempore bella, fames, peſtilentię to. 3. 202. f. 203. g
cur de officijs ſcripſerit to. 45. b
priùs docere coactus eſt quàm diſceret. to. 4. 1. d. e
vaſa ſacra vendit ad redimendos captiuos. to. 4. 61. d. e
pro viduarum & pupillorum depoſitis principum diſcrimina ſubire ſolitus. to. 6. 63. i
Ticinenſe depoſitum tuetur. to. 4. 63. l
illum Gratianus Aug. parentem vocat. to. 4. 109. 110
ea quæ de Fide ſcribit, imperfecta iudicat. to. 4. 143. g
duos tantùm libros de Fide primum ſcripſit. tom. 4 145. b
& cur poſtea quinque. to. 4. 181. 182
pietas eius in fratres & in Eccleſiam. to. 4. 308. l
Ioannem mortuum non eſſe videtur intelligere. to. 2. 1064. i. to. 3. 210 k. to. 4. 309. b. 328. K
eius reuerentia in Satyrum fratrem. to. 4. 311. I
ægrotatio eius to. 4. 314. b. c
filios non habuit to. 4. 318. c. d
quemdam in clerum non recipit, quod geſtus eius plurimum dedeceret. to. 4. 12. m
cur de dignitate ſacerdotali ſcripſerit. to. 4. 378. h
de tribunalibus ad epiſcopatum aſſumptus to. 4. d 410. f.
ſacerdotium refugiebat. to. 4. 1. d. to. 5. 246. e
ſæpius de virginitate ſcripſiſſe ſe dicit. to. 4. 418. e
Vitalis & Agricolę martyrum reliquias Bononiæ collegit. to. 4. 414. g. h
eius oratio ſuper virgine conſecrata. to. 4. 444. m
trium annorum ſacerdos libros de Virginibus ſcripſit. to. 4. 471. m
eius conſtantia & fortitudo animi in defendenda Dei Eccleſia, pro qua nec exilium nec mortem formidabat. to. 5. 97. 98. m. 99. g. h. i. 101. a. b. e. 103. l. K. 104. K. l. 205. e. f. 206. b. c. 216. g. h. 220. I
magna dolore afficitur propter obitum Valentiniani Imp. to. 5. 109. a b. c
beatiores Maximi minas, quàm Imperatorum amorem putabat. to. 5. 111. h. i
Gratiano & Valentiniano preces atque oblationes pollicetur. to. 5. 116 h
Theodoſium Imp. valde dilexit. to. 5. 111. f
eius diſceptatio contra Palladium & Secundianum Arianos in Conſilio Aquileienſi. to. 5. 170. a. 179. h
libenter audit eos qui de ſuis ſcriptis aliquid non probant. to. 5. 87. l
cum Auxentio coram Imperatore de fide diſputare renuit. to. 5. 203. K. & ſeq
flebat & orabat Deum in Miſſæ oblatione. tom. 5. 205. f
ſermonem habuit ſuper lectionem Iob ad ſedandam perturbationem, & timorem populo ab Arianis incuſſum. to. 5. 206 f
eius reſponſio cùm ſibi proponeretur vt traderet Eccleſiæ vaſa. to. 5. 99. i
quid item reſponderit Imperatori iubenti vt baſilicam traderet, in Arianorum vſum conuertendam. tom. 5. 207. K. l
aras diis gentium non eſſe inſtaurandas, Valentiniano perſuadet to. 5. 193. a. & ſeq.
ſacerdotalem dignitatem cum vitæ diſcrimine defendere non recuſat. to. 5. 204. l
Ariminenſe Concilium exhorret, veneratur Nicænum. to. 5. 204. m
tyrannus appellatus fuit: & quid Valentinianus de illo diceret. to. 5. 208. m
epiſcopi partes agens, duos libellos contra Symmachi relationem Imperatori dedit. to. 5. 209. d
in tranſlatione SS. Geruaſij & Protaſij ſermonem habuit lectu dignum. to. 5. 316. g
legationis ſuæ ad Maximum pro Valentiniano rationem reddit. to. 5. 319. a k
eiuſdem cum Maximo colloquium. to. 5. 119
Theodoſio rationem reddit cur Mediolano diſceſſerit aduenient e Eugenio tyranno. to. 5. 321. c. d
eius iudicium in diiudicandis moribus aliorum, tom. 4. 12. m. 13. a
quinquageſimo tertio ſuæ ætatis anno ſcribebat Seuero epiſcopo to. 5. 262. e
ambulare in via quis melius poſſit tom. 2. 876. b
ambulare in vtero ſuo, quid to. 1. 131. e
ambulandum eſt valde, vt perueniatur ad Chriſtum tom. 2. 910. m
ambulare in latitudinem quis dicatur to. 2. 923. a
ambulare nec curſim, nec ſenſim honeſtũ eſt t. 4. 13. b
Amentes, qui vitæ auctorem mori poſſe credebant tom. 2. 757. g
Amen, hoc eſt verum, confirmationis verbum tom. 2. 764. b. to. 3. 246. a. to. 5. 382. d
Amen amen quid ſignificet to. 4. 165. b
quare frequentius in Euangelio Ioannis repetitum reperiatur to. 2. 764. b
Amen populus reſpondebat in pœnitentis reconciliatione to. 3. 169. f
amianti lapidis natura to. 1. 530. g. h
amicitia virtutum bona to. 1. 318. l
beneuolentiam connectit & copulat to. 4. 26. d
ex beneuolentiæ fonte procedit: eiúſque affectus to. 4. 27. g. h. i. k
amicitiæ conſeruandæ moderamen to. 4. 84. h
eius vtilitates tom. 4. 85. a. b
amicitiæ munia non tam remetienda quàm cumulanda to. 5. 334. e
amicitia falſa to. 5. 373. f. 374. a
amicitia diaboli infelix to. 5. 439
amictus corporis quo ſe Apoſtoli & martyres exuerunt to. 3. 194. a
amicus quid ſit to. 4. 86. a. b. 253. a
amicus eſt qui diligit, ſeruus qui timet to. 2. 916. d
amici & ſocij proditio moderatè Chriſti exemplo ferenda to. 3. 83. K
amicus noſter Chriſtus tom. 3. 136. K
amicus, ſeruus, mercenarius, qui to. 3. 168. h. i
amici perſonam debet inducere qui corripit to. 3. 175. m
amici beneuolentia fratris neceſſitudini plerumque præfertur to. 4. 27. I
amicus fictus, hoſtis peſſimus to. 5. 482. d
amici etſi plures ſint, vnum fiunt, in quibus vnus ſpiritus & vna ſententia eſt tom. 4. 27. k
amici omnes in proſperis tom. 4. 84. l
amicos Dei ex inimicis nos fecit Chriſtus to. 3. 268. k
amicis quatenus gratificandum tom. 4. 84. i
amicorum omnia communia tom. 4. 498. e
Aminadab quid interpretatione ſignificet to. 1. 289. i tom. 2. 988. c. 1031. g
Chriſtum præfigurauit tom. 4. 492. g
amittere & emittere verborum notio & differentia tom. 3. 223. K
amittere quod habueris grauius eſt quàm non conſequi tom. 3. 250 e
amygdali fructus amari quo pacto dulces fiant tom. 1. 40. k
Ammaus & Cleophas diſcipuli qui Dominum viderũt in Emmaus tom. 3. 148. h. 232. k. to. 4. 106. c. to. 5. 25. c. 149. a
Amnon cur intra domum occiſus tom. 1. 159. e
amor impatiens tom. 2. 697. e
amor verus qualis. tom. 4. 314. l
eius titillatio venerea eſt tom. 4. 323. l
eò amplius creſcit, quò magis laſſatur affectus to. 2. 997. d. e
amor ſucceſſionis laudabilior quàm pecuniæ auiditas tom. 1. 69. a
amoris prima tela oculorum ſunt, ſecunda verborum tom. 1. 377. h

Digitized by Google

amoris lapſus fidem non impedit tom. 3. 94. a
amorem Deo reddere debemus, quia nil aliud dignè poſſumus tom. 3. 102. e. f
amoris copia errans non reprehenditur, ſed docetur à Chriſto tom. 3. 124. l
amorem quærit in nobis Dominus excitare, ſeruili timore expulſo tom. 3. 147. l. m
amor crucis Chriſti vita eſt tom. 3. 409. c
amorem Chriſti in nos eius vulnera oſtendunt. tom. 4. 98. d
amor gratiæ & naturæ diuerſus tom. 4. 191. h
amor Chriſti in diſcipulos ad quid eum redegit. to. 4. 205. d. e.
amoris vis in operando tom. 3. 547. g
amor Dei eſt ignis tom. 4. 315. k
amor Ambroſij in ſuos tom. 5. 1. e. 2. a
amor inter præſentes gratus, inter abſentes moleſtus tom. 5. 2. b
amor in pauperes optimus tom. 4. 7. b. i
amoris plagæ dulciores ſunt cùm crebrius infliguntur. tom. 5. 127. k
amor verus conſtantia probatur tom. 5. 329. d
amor Dei ab omni vitio reuocare nos debet. tom. 5. 47. h
amoris Dei opus deſtruitur à mundi vanitate. tom. 5. 37. a
amor & ira ſæpe mentiri faciunt tom. 5. 481. e
Amor paſtoris mora vellentis myſtica expoſitio. tom. 3. 177. b. c
amphibia animalia quæ tom. 1. 60. i
ἀμφίσκιοι t. 1. 53. c
amphora quid ſit, myſticè tom. 3. 209. e
amplificatione vtitur ſcriptura tom. 3. 262. b
amplitudo cæleſtis præmij tom. 3. 291. h
Ampotis, id eſt, maris reciprocatio æſtu accedentis ac recedentis tom. 1. 55. l
Anabathmorum quindecim Dauidicos Pſalmos legimus tom. 5. 311. m
anaboladium quid repræſentet tom. 1. 407. d
Ananias etiam in captiuitate beatus tom. 1. 320. a
eius fides celebratur tom. 2. 113. c
Ananias ſibi mentitus eſt tom. 2. 677. l
eius auaritia à Petro damnata, non emendata. tom. 5. 143. l.
quare crimen admiſerit tom. 2. 1044. i
& quare à Petro morte punitus. tom. 4. 23. i. 76. k
quomodo pecuniam pariter & ſalutem perdiderit. tom. 5. 32. h
Ananias f. Azor pſeudopropheta tom. 3. 58.
Ananias contradicens miſſus eſt Paulo manus imponere. tom. 3. 349. d
anchoræ & fidei comparatio tom. 3. 637. e. f
ancilla cur fuerit quæ Petrum primo prodit. to. 3. 214. e
ancilla oſtiaria Petrum ad negandum induxit. tom. 5. 67. b
ancillarum ſuperbia reprimenda. to. 1. 217. l. m. 218. g
Andreas priùs ſequutus eſt Chriſtum quàm Petrus. tom. 3. 455. d
Andreas & Petrus rogant Dominum pro ſocru. tom. 4. 505. d
Angeli ad miniſterium creati ſunt. tom. 2. 958. h. i
non ſemper fuerunt tom. 4. 184. b
quando initium habuerint, iuxta opinionem Ambroſij tom. 1. 7. g. tom. 2. 649. 650
eorum auctor Deus eſſe cognoſcitur ex mundi creatione tom. 1. 6. c
bona eorum plantatio tom. 1. 109. d
cur filii Dei in ſacris literis vocentur tom. 1. 171. b. c
eorum præſentia iuſtis refulget, impiis tenebras offert tom. 1. 226. i
gaudent cùm peccatores vnos à morte ſeruatur tom. 2. 665. a. tom. 3. 165. a
lucrum enim ſuum putant hominis redemptionem. tom. 2. 1005. a
in adiumentum & protectionem hominum deputatur tom. 2. 726. m 783 e. f
eorum præſidentia & cura tom. 3. 192. h
eum protectionis excubias relaxant, inimici inſidiantur tom. 2. 727. a
Eliam ad cælum portauerunt, & Eliſæum cuſtodierunt in terris tom. 1. 566. m. 567. a
boni cuſtodes ſunt tom. 2. 933. g
gregis Domini paſtores & cuſtodes ſunt. to 3. 29. b
an Deum videant tom. 3. 11. k l
gloriam Dei cernunt, éique adſiſtunt to. 4. 157 e
myſterium incarnationis neſcierunt to. 3. 20. l
non niſi ex reuelatione Chriſti myſterium cognoſcunt tom. 4. 161. b
ſacrificio Miſſæ adſiſtunt tom. 3. 12. b. i
hominum orationes Deo offerunt tom. 3. 184. m
eorum panis eſt manna & corpus Chriſti. to. 3. 377. f 378. a. tom. 4. 349. f
audita nuntiant tom. 3. 24. i
eorum exercitus quis dux tom. 3. 29. d
angeli laudantes, Chriſtum Deum fuiſſe declarant. tom. 3. 29. d
non regibus, ſed hominibus ruſticanis redemptionem ſæculi annuntiauerunt to. 5. 12. m
cum paſtoribus pariter lætati ſunt, & in eadem feſtiuitate nobiſcum gaudent ibid.
per lilia & flores ſignificati ſunt. to. 3. 146. a. b. & ſeq.
eis ſimiles erimus in cælo gloriæ & immortalitatis conſortes tom. 3. 146. b. c. to. 4. 101. i
à nobis obſecrandi ſunt tom. 4. 505 f
vbi fides eſt, ibi adſunt angeli tom. 5. 118. c
rationabiles ſunt, & hominum conuerſione lætantur tom. 3. 165. a. tom. 4. 185. a
angelorum innumerabiles greges habet cæleſtis paſtor tom. 3. 164. m. 165 a
vitam eorum aſſecuti animis præſunt. to. 3. 192. h
angeli in reſurrectione Domini viſi, vnus an duo. tom. 3. 227. m
cur angeli dicantur, cùm natura ſint ſpiritus. to. 3. 615. m
angeli quando dicantur angeli, & quando miniſtri tom. 3. 616. g
noſtræ ſalutis miniſtri ſunt tom. 3. 617. f
cur filius Dei Angelos non apprehenderit. tom. 3. 521. e. f. 622. a. b. tom 4. 1551. f
eorum obſequia in Aſcenſione Chriſti to. 4. 98. f
pleni ſunt charitate tom. 4. 162. a
ad diuerſa officia in mundo deſtinantur. to. 5. 418 e
vehicula ſunt ſanctorum tom. 4. 108. k
Lazaro pauperi miniſtrabant tom. 4. 108. k. l
ſpiritus ſunt & flamma ignis to. 4. 102. a. 108. i
ſeparaturi ſunt zizania à tritico tom. 4. 108. k
immortales ſunt, ſed non naturaliter to. 4. 148. h
Chriſto ſeruiunt & miniſtrant to. 4. 149. d. 206 d
profectum habent ſcientiæ tom. 4. 162. b
baptiſmi ſacramentum admirantur to. 4. 365. e
eorum ſanctitas qualis tom. 4. 222. a
non nubunt tom. 4. 434. e
dubitauerunt cùm ſurgeret Chriſtus tom. 4. 348. i
angeli ſunt vbi eſt corpus Chriſti to. 4. 354. a
angelorum militia quæ tom. 5. 248. l
eorum veſtis ſanctitas eſt tom. 5. 253. b
angeli dicuntur epiſcopi & ſacerdotes. tom. 3. 385. l tom. 4. 353. b.
in figura hominum ſæpe ſunt viſi tom. 4. 284 g
ad cuſtodiam Eccleſiæ à Deo deputantur. to 5. 395. k
angeli mali tom. 3. 354. d
ob intemperantiæ crimen è cælo deiecti to. 3. 354. c tom. 4. 464 m
quomodo à ſanctis iudicabuntur tom. 3. 360. g
angeli noctis & tenebrarum, a quibus ſpoliatus Adam tom. 3. 113. e. f
Angelus nuntius eſt to. 2. 1103. b. to. 3. 615. m
nomen eſt officii, non naturæ tom. 3. 615. m

in circuitu hominis, ne quis noceat ei   t. 2.742.h
non diſcedit niſi iuſſus à Domino, ab athleta ſuo. ibid.
homini ſaluando non ſufficit   tom.3.72.m
quid pretendat in circuitu timentium Dominum. to. 2.795.a h
angelum appoſuit Dominus, qui inimicos noſtros à tergo inſidiantes repellat   to.2.795.a
angelos inuiſibilis, voluntate ſua videtur.   to.3.11.k
cur Zachariæ in templo appareat   to.3.11.i
& cur à dextris altaris   to.3.12.h.i
angeli aſpectu cur perturbamur   to.3.12.i
angelus dux lapſi hominis reparationi non ſatis erat   to.1.59.i.k
angelus tantùm putabatur in lege Deifilius.   to.3.253.h
angelus ab Ezechiele viſus qui Hieruſalem metiebatur, typum Chriſti gerebat   to.4.206.f.207.g
angelum cur adorare voluerit Ioannes.   t.5.496.g.h
angelus viſus ab aſina Balaam quid myſticè deſignet.   t.3.194.c.d
angelus in natatoriam Siloe deſcendens quid ſignificet.   to.4.222.d.e.357.c
Angelus in Chriſti conceptu & ortu cur ſæpius miſſus.   to.3.29.c
eius ſalutatio ad Mariam numquam antea audita.   to.3.18.f.19.g
ad Mariam virginem miſſus   to.4.222.c.285.c
Angeli magni aduentus   to.3.194.d
angularis lapis Chriſtus   to.5.498.e
anguſtiæ damnatorum quæ ſint   to.3.249.f
Anicia virgo   to.5.263.i.k
anima hominis ad imaginem Dei eſt.   t.95.h.96.g.97.d.105.c d.f.106.c
ſexum non habet   to.2.655.c
præcipua hominis ſubſtantia eſt   to.1.95.h
eius vis & præſtantia   to.1.95.l.m.96.g
virtutes & officia   to.1.276.d.e.f
in corpore vbique tota viget, viuificans illud   to.1.105.e
imaginem quandam trinitatis habet   to.1.105.d
intellectu, voluntate & memoria tamquam partibus conſtat   to.1.105.d
qua ratione à mente differat, licet ſit idem.   t.1.106.e
ſemper eſt, poſtquam eſſe cæperit.   ibid.
cùm ſit vita, mortem recipere nequit   to.1.305.h
non moritur cum corpore.   to.1.304.b.305.i
ſed poſt corpus durat   to.4.341.e
& viuit ſemper, & in corpus remeabit, & faciet illud reuiuiſcere   to.5.111.l
poſt finem huius vitæ adhuc futuri ambiguo, ſuſpenditur   to.1.153.h
tunc vere erit immortalis, cùm beatitudinem aſſecuta fuerit   to.3.127.k
eius immortalitas confirmatur.   to.1.162.m.163.a. to.4.148.h
à Deo repoſcitur, non interimitur.   to.1.305.k
& permanet vel ad præmium vel ad pœnam.   to. 2.793.h
in corpore ſita iracundiam habet & in timorem ſibi aduerſa   to.1.194.m
animæ vnius diuerſæ qualitates   to.5.182.a
variæ de eius natura & ſubſtantia philoſophorum opiniones   to.1.197.l.m.273.l
& quid verè ſit, aliorum de ea opinionibus reiectis   to.1.273.l.
an ſit cæleſtis ſubſtantiæ quid ſit ſecundùm Platonẽ & quid ſecundùm Ariſtotelem.   to.5.285.d.e
quid ſit, ex libro Eſdræ, & ex Paulo.   to.5.285.e.f.286
ſecundùm ſui naturam eſt optima.   to.1.273.m
non eſt naturæ corporeæ   to.1.204.b
ſed eius natura pretioſiſſima   to.2.667.f
in quot partes diuidatur. t.197.m.203.k.144.a 159.e
qua ratione ſanguis appelletur   to.1.197.m.198.g
habet nutrimentum vitale & delectabile, quod eſt ſanguis   tom.1.197.m
eius ſubſtantia ſpiritus vitalis ſanguini commistus   tom.1.198.g.
rationalis autem animæ ſubſtantia ſpiritus eſt diuinus   to.1.197.m
voluptas & virtus inter ſe diſcedentes illam exagitant   tom.1.137.m
quomodo virtutem eligat, aut voluptatem.   t.2.659.b
corpori tamquam ſeruo domina præferenda.   to.1 147.h.to.5.33.f
eique imperare, non eius illecebris conniuere debet   to.3.150.b.
eius fortitudo exercitatione ſolidatur   to.1.158.i
carnis cupiditatibus interdum obruitur.   to.1.172.b.e
& abſorbetur libidinis vſu   to.3.362.e f
paſſionum mole oppreſſa facilè in præceps ruit.   to. 1.177.l
eius motus ſeu affectiones quatuor, ſub quatuor animalium nomine ab Ezechiele deſignatæ.   to.1.259.a to.4.494.c.d
paſſionibus eſt obnoxia   to.3.212.i
iiſque velut quibuſdã procellis conſumitur.   t.1.189.g
vigor eius neceſſitatibus corporis ſæpe impeditur.   to.1.297.g
velut currus habet equos, vel bonos vel malos, & qui ſunt   to.1.283.g
& ipſe currus eſt Dei   to.2.988.c.d
non eſt miſcenda cum corpore, licet ei infundatur   to.1.301.l
& quomodo eſſe debeat in corpore   to.1.301.k
ipſa corpori vitam tradit   to.1.301.i.305.h
& ei compatitur: affectúſque eius imitatur & exprimit   to.1.301.l.m
corpore tamquam indumẽto veſtitur.   t.3.95.m.145.e
eóque tamquam calceamento vtitur.   to.4.41.h
quomodo ipſa in corporis, & corpus in eius naturam tranſeat   to.3.142.f.143.g.150.a & ſeqq.
eius lege gubernari debet corpus   to.3.289.f
quod eſt illi ſecundum naturam, corpori eſt contra naturam, & è conuerſo   to.1.4.52 c
anima & caro integrant verum hominem.   to.3.238.c
anima nominatur totus interior homo, quo hic exterior viuificatur & regitur   to.1.106.a
& quandoque pro toto homine accipitur.   to.1.96.i to.3.275.l.m.289.a
ſemper eſt in manu Dei   to.1.305.k
eadem boni & mali genitrix   to.1.134.b
ſapientiæ fructibus alitur   to.1.194.m
eius natura eſt vt virtutibus alatur   to.5.92.g
quæ ſint eius operimenta   to 1.202.h
quomodo terra dicatur   to.1.25 m
à terreno habitaculo grauatus   to.2.119.h
dum peccat, caro dicitur   tom.3.289.b
priùs à diabolo quam à carnis illecebris captiuatur   tom.3.71.g
maculata libidine fit caro.   tom.3.357.c
carni compatitur, & ipſi caro   to.2.843.d
paſſionibus & vitiis ſe exuere debet, vt ſalua fiat.   to.1.260.h.e
quæ ſit eius ſanitas   to.1.189.g.469.m
& quæ ſint ægritudines.   to.1.288.a to.1.118.f
eius morbi, propoſitione quadam corporis explicantur   to.3.163 h.i
languor ipſius & mors peccatum eſt.   to.1.470.g. to.3.127.i.k
ipſa eſt peccati auctor   to.3.71.g
quibus modis peccet   to.1.201.i
non peccat in carnem ſine deſiderio carnis.   to.3. 362.f.363 g
quæ in Deo non manet, peccat   to.1.288.c
interit cùm ab ea Dei verbum ſeparatur.   to.1.354.l
quæ viuit peccato, moritur Deo   to.1.305.g
interitũ patitur cũ ſe iungit deſiderio carnis.   t.3.357.b

anima quæ peccat, quomodo mori dicatur. to.2 670.m. to. 4.148.h. to.5.478.c.d
peccati laqueis conſtricta, ſine Dei auxilio ſe nequit exoluere. to. 3. 71.m.
anima quę corrumpi neſcit, quæ dicatur. to. 2.603.e.f
quando melius Deum quærat to.1.92.k
quæ Deo non adhæret, mulieri fornicariæ comparatur to.2.860.b
eius primitiæ quæ ſunt to. 1.147.b
animę partos quidā fœminini, alij maſculini. t.1.148 e
& quibus virtutibus partos iſti coaleſcere debeant. 1.149.i.150.g
quomodo anima ſit munienda to.5.157.e
magno præſidio munita eſt, quum in ea habitat Dei verbum to.1.155.a.b
quo Dei verbo tamquam igne quodam vtenda eſt eius virtus to.1.157.k
& qualis eſſe debeat verbum Dei receptora. to.1.285.l
ſine quo Dei verbo arida, & ad opus bonum inutilis efficitur to.5.33.c
quæ anima a Deo pingatur to.1.65.g
anima pietatis plena hortus eſt fructiferēs. t.2.666.k
excolenda a nobis eſt tamquam terra à bono agricola to. 2. 687.a.b
quæ bonis operibus fœcunda eſt, fertilitati terrarum comparatur to. 2.811.a
quibus illuſionibus compleatur to. 2. 723.a
quando nudari dicatur to.1.286.i
quomodo in veritate & ſimplicitate eius perfectio to.1.287.c.d
ei decora quæ fœcunda eſt meritis, & indecora quæ ſterilis to.1.288.a
quæ ſit eius pulchritudo to.1.291.e
& quæ ſint ornamenta to.5.8.m
antequam baptizetur, nigra eſt, & poſt baptiſmum dealbata to. 2.836.f
anima bona contemnit viſibilia, & in Deo ſolo exultat to.1.275.e.f
eadem iuſtitiæ fragrat odores to.1.284.a
munda eſſe debet to.2.687.c
ab omni labe purgata in quod deficiat to.2.667.d
quomodo deficiat in ſalutare Dei to.2.968.a
magnum ei damnum ſi fidem amiſerit to.1.439.e
quæ ſit beata to.1.285 c.d. to.2.1002.g
& qualis impia to.2.666.k
iniuſti anima nec viuens clamat to.2.1054.c
infelix eſt quæ ſe malis operibus cruentauit to.5.9.a
eius vulnera grauiora quam carnis to.9.718 k
& labor maior quam corporis to.2.723.a
iuſti anima ſponſa eſt verbi to.2.918.h
vtitur corpore velut inſtrumento to.1.301.g
quando tabeſcit, & quando incraſſatur. to.2.743.a
quomodo areſcat to.2,1145.d
ea quæ conuerti vult, Dei filium requirit. to. 2.711.a
animæ conuerſione nihil Deo gratius to.2.792.f
in hac vita corpori connexa quomodo humi reptet to.2.900.e
anima ſancta, Dei aſina eſt to.5.64.m
quæ vias Chriſti ambulat, viuificatur to. 2.901.h
anima omnis ſine exceptione inuitatur ad gratiam. to.2.823.d
ſi cōuerti detrectat, ipſa ſe tradit in nihilū. t.2.792.f.793.
quomodo conuertatur to.2.1140.g
animam ſuam argento vel auro redimere non poteſt homo to.2.793.g
perfecti anima quomodo non ſtillet to.2.903.a
quę timet Deū, pleno ſe munit ipſa præſidio. t.2.1002.
anima noſtra vbi viuat to.2.1085.a
non ſcindi debet to.2.774.h
quomodo confirmanda eſt to.2.903.b
quando humiliatur to. 2. 801.k.925.l
nō eſt in puluerē mortis à nobis deducēda. t.2.900.e
quam cicatricem habeas to.2.776.f
ſuas habet ætates vt corpus & quomodo. to.2.922.m
to.3.13.
eius vigor gubernator & rector eſt hominis corporis. 2.779.a
& per corpus omne diffunditur tom.2.1061.a
quæ bene ſitiat to.2.768.a
anima non fiat caro, ſed caro anima to.2.900.f
qui ſint eius aduerſarij graues. to.2.1140.g
animæ propheticæ & apoſtolicæ partus. to. 277.h
anima ſancti mutua eſt to.2.1086.f
verbū Dei vidēs corpus hoc non requirit. t. 2.1118.e
quæ Deum quærit, iugum verbi tulit. to. 2.1036.k
deguſtato Dei verbo quantum exæſtuet. to 2.1118.a
animæ prouidus conſultor quid proſpiciat. t.2.1138.e
ſummum bonum deſiderare ſolum debet. t. 2.1116.h.i
cum ſummo humo adhærens, cibum ſuum & amictum habet to. 2.1117.a
anima fidelis ſponſa eſt Chriſti to.3 173 c. & ſeq.
eius officia erga Chriſtum, ex bonæ vxoris ſimilitudine to.3.173 d.e
ipſa eſt Hieruſalē quę à diabolo obſidetur. t. 3. 204.i
quomodo Bethleem & Hieruſalē dicatur. t.2.1139.h
concipit & generat verbum Dei. to.3.22.f
& templum eſt Dei to. 3. 41.a
quæ ſit anima in qua incipit formari Chriſtus. t.2.139.i
eam quomodo Ieſus tuendam ſuſcepit: & eius proceſſus to.2.114.b
quid facere debeat vt Deo appropinquet. to. 2.1118.b
eius vera via, aut lapſus, aut conuerſio a lapſu vnde colligi poſſit to.2.1137.d
anima cæleſti verbo amore copulata myſteria admiranda intelligit to.3.1.a
ſuam magnitudinem & paruitatem habet. to.3.13.a
ad fidē ſuſcipiendā virtute quadā præparatur. t.3.14.e
anima viri locum obtinet, caro fœminæ. to. 3.71.g.h
per peccatū ſaucia à ſolo Chriſto ſanari poteſt. 3.72.h
eius veſtigia ad lumen verbi dirigenda. to.2.997.h
anima iuſta & pia Chriſti caput vngit. to.3.100 k l
paſſeri comparatur in ſcripturis. to.3.143.h
interdum carnis voluptatibus irretitur, interdum carnem in ſuas trahit to. 3. 150. a. b.e
anima peccato obnoxia & infidelis, in ſepulchris dicitur inhabitare to. 3.106.f
eius ſupplicū formidabile, nō corporis mora. t. 3.141.b
quomodo peccati deformitatem conſideret & exhorreat to.3.150.d
anima ob peccatum mortua, Chriſti gratia reſurgens, in adoleſcente Naim demonſtratur. to. 3. 92. i.k
animæ & corporis vitale collegium, magnum diuinæ prouidentiæ argumentum to. 3. 145.c
ipſius negligentia fit, quominus peccatum in ipſa ortu extinguatur to. 3. 150. e
a peccati copula per Chriſti gladiū ſeparatur. t.3.150.c
quæ diuinis alitur, carnis opera faſtidit. t.3.151 h
anima, corpus, & ſpiritus, Eccleſiæ miniſterio ſanctificantur t.3.160.g h
animæ & corporis, ſiue animæ & ſpiritus conſenſio omnia impetrat t.3.160.l
quando abhortum faciat t.3.205.d.e
eius nuptiæ ſpirituales cito contrahendæ, vt bona opera cito pariat t.3.206.a
animæ & corporis poſt reſurrectionem ſumma vnitas & ſimplicitas t.3.160.l.m
anima bona & mala molentes diuerſum triticum, myſticè t. 3. 181. d. & ſeqq.
animæ Chriſtum geſtantis tamquam iumentum, felicitas t. 3. 193. e.f
eius templum diabolus occupat, & in eo tamquam antichriſtus ſedet. t.3.204.k
animæ virtutes Chriſtum toto affectu recipiētes, gratiæ augmentum conſequuntur t. 3. 207.h
eius crimen eſt, corporis contaminatio. t. 1.245.a
anima cōdemnata quibus pœnis afficiatur. t.3.50.a
animæ & corporis pœna propter peccatum Adæ. to. 3. 269. a. b

in e-

in ea non habitat peccatum, quia non eſt ex traduce t. 3. 284. h.
eius peccatum corrumpit corpus ibid.
animæ & carnis vtilitas eſt in pace t. 3.327.g
eius merito aut honoratur corp. aut dãnatur t. 3.370 a
anima ſpe futuri premij renouatur in preſſuris, caro autem corrumpitur t. 3.425 a
aſſiduis tribulationibus purgatur ibid.
& in paſſionibus proficit ibid.
in tranquillitate poſita totum cor extollit ad Deum t. 3. 576. a
anima proferens ſpinas, maledictioni proxima eſt t. 3. 635. l. k.
etiam virtutibus ornare melius eſt quàm corpus pretioſis veſtibus inducere t. 5. .. m
anima Chriſtum excipiens quàm ſit felix: & quàm infelix quæ eum non ſuſcipit t. 5 9. a
anima plena floribus hortus eſt t. 2. 666 k
fructifera à Deo facta eſt, ſed ipſa ſibi impietatis pulueres colligit ibid.
animam & carnem purificauit Chriſtus t. 4. 99. g.
animæ creatio eadem ſemper quæ fuit in primo parente t. 4.100. i
ante corpus non eſt condita, nec prior corpore ibid.
numquam in irrationabilibus animalibus antequam in homine fuit t. 4. 100. k
non eſt ex Dei ſubſtantia & aliud quàm Deus: & hæreſis contra hæc refellitur t. 4. 100. k. l
à Deo non de Deo facta: nec anima eſt ex anima, t. 4. 100. k
peccati capax eſt, & in ærumna verſatur t. 4. 100. l
eam non eſſe Deum quomodo conſtet ibid.
ſimul cum corpore reſurget t. 4.101. a. 105 f
interdum ſpiritus nomine ſignificatur t 4.241.c
animæ deſcriptio myſticè t. 4. 494. c. d. & ſeq.
quæ ſit eius ſubſtantia qua alitur t. 2. 925. m
eius nutrimentum, gratia & verbum t. 3. 77. e
& opera bona, & ſacra ſcriptura t. 5. 402. g. 408. m
animæ humanæ voluntas quotuplex t. 4. 512. i. k
anima Deo ſubdita, humanæ poteſtati non eſt ſubiecta t. 5. 209. a
in ea, ſi virtutibus ſit ornata, Chriſtus habitat t. 5. 8 m
anima proficiens paſſionum ſuperflua exurit & comminuit. t. 2. 1138. c
animæ orantis qualitas & meritum t. 5. 146. d
anima Chriſti ſubdita, non diuinitas t. 3. 843. d
eius ſubiectio qualis t. 2. 843. d.
cur triſtis, & quomodo timore turbata t. 2. 769. g t. 4. 97. a. 134 d & ſeq.
ipſa in eo patiebatur, non diuinitas t. 3. 212. i
eam non reliquit Dei gratia t. 2. 8 12. c
anima vera & rationalis in Chriſto t. 4. 93. e. f. 96. m. 97. a. 99. g
& noſtrarum per omnia ſimilis t. 4. 97. b
anima vera & rationalis in Chriſto t. 4. 63. e. f. 96. m t. 1. 305. m. 306. g.
de corpore in corpus non migrant, animæ vt voluerunt Pytagorici t. 1. 305. m. t. 4. 331. i. 321. d
earum receptacula poſt hanc vitam t. 1. 306. g. 307. f
ordines ſeptem futuræ illarum lætitiæ t. 1. 306. k. l. m
quot bonis poſt hanc vitã fruũtur t. 1. 306. k l 308. f
earum mater eſt charitas. t. 3. 323. K
maculæ earum fletibus abluendæ t. 5. 6. f
omnes à Deo creatæ ſunt immortales t. 5. 478. c
earum venena ſunt vitia t 5. 47. i
animarum retentarum dominium amiſit ſatanas reus carnis Chriſti t. 3. 287. g
animæ per ciuitates quãdoq; ſignificantur t 3. 19.. h
à beatis gubernantur, quemadmodũ & ab angelis ib.
peccatorum animę quare in ſartaginem mittantur t. 2. 7. 43. e
animas damnatorũ ante vltimum iudicium non cruciari, videtur ſentire t 3. 17. 5. i
ſed quod in inferno debitam pœnã recipiant etiam ante iudicium, alibi aſſeritur t 3. 270. d
animæ quandóq; pro manibus, & interdum pro hominibus t 2. 735 d e
animarum curæ quis præponatur t. 3. 192. h
animę prægnãtes ſiue vitijs ſiue virtutibus t. 201. a. b. c
animarum multarum cõuerſio lucrum Apoſtolorum t. 3. 240. m. 241 a. 242. d
animas aliquas natura eſſe malas dicere, hæreticum eſt t. 3. 596. K
animæ ſimul cum corporibus iudicandæ in extremo iudicio t. 4. 98. c
earũ portis ſignũ Saluatoris apponendũ t. 5.. e
animas in factis iam corporibus creat Deus & infundit. t. 4. 100. k
earum memor eſt Deus, qui etiam capillorum non obliuiſcitur t. 5. 42. b
animas defunctorum in ſui corporis anima liberauit Chriſtus. t. 4. 18. a
animas mortuorum Deo commendare, & ſacrificia pro eis offerre. t. 4. 320. l
quomodo ſanctorum animæ ſub altare quieſcere dicantur t. 5 4 3. f
eæ quare virgines vocentur t. 5. 443. c
animale corpus dicitur dum cibis ſuſtentatur vt viuat t. 3. 406. f
non poteſt habere hic ſemper Spiritum ſanctum ib.
animalia rationis expertia ſolas ſequuntur corporis voluptates t. 1. 87. g h
cur labore cibum non parent t. 1. 34.
omnia naturæ inſtinctu ſe tueri nituntur & remedia ſua cognoſcunt t. 1. 90. f. 91. g t. 2. 714. i
poſt conceptum non coeunt t. 5 19. i
cur quæ immunda ſunt, à ſacrificijs reijciantur tom. 1. 152. f. 153 g
animalia adulterina damnantur t. 1. 62. b
animalia in arca Noe gentium typos t 3. 128. h
animalia facta & nata ſunt, ſed non renata t. 4. 89. e
animalia quatuor in Apocalypſi quid ſignificẽt tom. 3. 34.
animalium quatuor naturæ in quatuor Euangelij libris repræſentatæ t. 3. 3. 4.
animantia omnia pariendi tempora præſcripta habent, præter hominem t. 1. 68. m
omnia terram ſpectãt, homine ſolo excepto t. 1. 87 g
quæ temporum mutationes norint to. 1. 72. g h. 88. m. 89. a
cur ob peccata hominum etiam muta puniantur, cùm ipſa peccandi ſenſum non habeant t. 1. 177. f. 178. g h.
peſtilentiæ tempore ea primum intereunt t. 1. 177. g.
hominis gratia pro creata ſunt, alia ad vtilitatem, alia ad delectationem, alia ad voluptatem t. 1. 177. h
animantium quorumdam natura & proprietas t. 2. 1055. h. i
animantibus omnibus quid innatum t 4. 20. l. m
animus hominis non eſt ſuarum paſſionum dominus, ſed repreſſor t 1. 31 b. c
eius commotio, communis paſſio & delectationis, & doloris eſt t. 1. 312. c
animus iratus neceſſe eſt vt malè cogitet t. 3. 507. l
oblectatur his quæ à lege traduntur. t. 3. 284 g
in eo non habitat peccatũ, ſed in carne t. 3. 284. h
victus illecebris totũ hominem carneũ facit t. 3. 337. c
in vigore naturæ ſuæ manens carni præſtat ibid.
eius merito corpus remunerabitur in reſurrectione t. 3. 362. b
Ipſe eſt qui ſanctificat aut polluit corpus t. 3. 370. a
gaudet quando aliquid de ſcripturis percipit to. 3. 395. k
animo malo odorantes verba fidei, rémanent in morte t. 1. 286. d
animus inquietus procelloſi maris inquietudine figuratur t. 2. 811. a
eius vigor terrenis voluptatibus hebetatur t. 3. 42. e
animum vincere, & cupiditates reſecare, non facile t. . 818. m
animus ſecondis rebus extolli ſolet t 2. 95. a
cùm vrgetur aduerſis, auxilium implorat ibid.
eius ærugo, cupiditates ſæculi t. 3. 8. m

animi perturbationes, hoſtes domeſtici t.3.203.g
animus quomodo confirmandus t.4.29.f
infidelitatis veneno imbutus difficilè impietatem abolere poteſt t.5.226.c
dum animum relaxare volumus quid cauendum. t.14.f.
eius motus gemini, cogitationũ, & appetitus t.4.16.k
ſibi ipſe eſt obſeruandus & circumſpiciendus. t.4.35.i
eius vis duplex, vna in appetitu, altera in ratione. ibid.
animi exagitationem quid ſequatur t.4.35.l
animus in ſomnis quid agat. t.4.468.h
quomodo bonum capiat. t.4.547.m
animum ſuum vnuſquiſque ſibi iudicem habet, vltorẽ ſceleris & vindicem criminis t.5.223.h
animorum præſentia maior quã corporis t.4.109.
animorum domini malitiæ & paſſiones. t.2.865.h.i
eorum æſtus varii & graues propter peccatũ. t.3.207.g
animorũ febres maiores sũt quã corporũ. t.2.1013.a
animoſitas diſputationum t.4.533.a
Aniſius Acholi diſcipulus, & eius in epiſcopatu ſucceſſor t.5.229.f
ei benedicit Ambroſius t.5.211.k
Anna cùm oraret, tacita clamabat t.3.766.g.1037.b
Anna vidua prophetat t.3.32.g
Dominicorum operum prænuncia t.4.499.k.l
& eius laudes t.4.501.a.b
annus ex contrariis temporibus ducitur & completur. t.194.i
cùm incipit, finitur: cùm finitur, incipit t.1.194.k
cur eius initium ver t.1.188.a
annus lunaris ſecundùm Hebræus & Romanos qui t.1.54.a
& annus ſolſtitialis t.1.54.a
annus Dominicæ benignitatis quia t.4.430.g
anni tres totius mundi t.4.14.c
anni mundi pluſquàm ſex mille tempore Ambroſii. t.3.121.b.c
anni tres quibus venit Dominus fructum ficulneæ quærens, declarantur t.3.54.c
anni, menſes, & dies in ſcripturis quod myſterium habeant t.4.138.d.e
anniuerſarium diem ſacerdotii ſui celebrat Ambroſius. t.3.186.f.187.g.
anseres nocturnas excubias cuſtodiunt t.1.72.i
iis plus debet Roma quam ſuis diis, cum ipſorum vigiliis & cantu à Gallis liberata ſit. t.1.72.i.t.5.199.g
ante & quando tempus oſtendunt t.4.127.g
ante, in ſcripturis quid ſignificet t.4.151.m
Antichriſtus deſcribitur t.2.721.l.m
progredietur ex tribu Dan. t.1409.h.l.m.t.1.760.d
ex abyſſo aſcendet ad præliandum aduerſus Eliam & Enoch t.2.811.d
eius ſigna & prodigia per diabolum facta Deo permittente t.3.566.e
antichriſtus hora tenebrarum t.3.181.a
in eo reſuſcitabit diabolus blaſphemiam. t.5.443.h
eius aduentus ante finem mundi: & ibi plura de eo. t.3.204.g.h & ſeq.
in quo templo ſedebit t.3.204.h
qui eum adoraturi ſint t.5.423.h
vſurpabit ſibi nomen Dei t.3.566.e.f
& ab inſipientibus Deus putabitur. t.5.444.m.445.b
antichriſti aduentus & deſolatio myſtice ad animam accomodatur t.3.204.i.k
eum Spiritus ſanctus interficiet t.4.92.l
antichriſto ac ſatellitibus ſuis perditis Dominus adiudicandum veniet t.3.560.h
eius regnum t.3.565.f
cur permittetur ei vt multos decipiat t.5.443.m
antichriſtus aut erit circumciſus, aut ex circũciſione veniet vt iudæos ſibi conciliet ibid.
poſt refectionem Romani regni veniet t.3.566.d
eius aduentum ſubſequetur paulò poſt aduẽtus Chriſti ad iudicandum t.3.566.b
quæ ſit factutus t.5.2.d
& quomodo effugetur t.5.2.d.e
eius interitus. t.3.566.d
Antichriſti myſtici diabolus & hæretici. t.3.204.i.K
antidorum etiam in veneno reperitur t.2.714.k
Antiochenæ virginis factum t.4.407.a
Anthiochus profligatur a Machabæis t.4.31.h
eius exercitus contra Machbæeus quantus. ibid.
Machabæos necat t.4.32.g
theſaurum templi diripere quærit. t.7.62.e
Antipatri Aſcalonitæ hiſtoria t.3.52.l
anulus pontificatus inſigne t.1.384.d
anulus filii prodigi quid ſit. t.3.168.l.m
anuli imago in cera t.4.92.i
Apelles amicus Pauli, in tentationibus Chriſto fidelis. t.3.333.c
Apellis quæſtiones proponũtur & explicantur. t.1.115.l
Apeme Darii regis concubina quomodo ſibi eum ſubiecerit t.2.863.b
apes bis in anno pariunt t.1.79.i
earum operatio laborioſa & grata ibid.h
& mella voluptati ac ſuauitati ſunt homini. ibid.i
murmur etiam ſuaue t.1.80.g
earum ſapientia & virtus t.1.79.i
pietas & obſeruantia erga ſuum regem ibid.
apum vita, generatio, regimen, moreſque ſinguli & operationes latè explicantur t.1.78.a. & ſeq.
item nonnulla de ipſarum natura t.4.463.h.493.d
apes oleo ſuperinfuſo necantur t.1.80.h
& aceto ſuperinfuſo reuiuiſcunt ibid.
apibus comparata virginitas t.4.463.h
iiſdem comparantur ſacerdotes t.5.116.e
aperire os, quid ſit t.1.1037.b.c
Apim Ægyptiorum imitatus Hieroboam t.3.245.b
ἀπλανεῖς, inerrabiles ſtellæ t.1.419.e
Apocalypſis ſcriptor Ioannes Apoſtolus t.3.271.k
quam non receperunt aliqui, non intelligentes myſteria in ea tanta t.5.495.k
Apollinariſtarum hæreſis de Chriſti incarnatione. t.3.407.g.h.t.5.187.k.& ſeq.
ex Dauidis loco refellitur t.2.752.e
Apollonius magus è conſpectu Domitiani euanuit. to.4.409.d
apophoreta conſequi to.3.237.f.500.h
ad conuiuium deferri ſolita to.4.433.g.to.5.318.c
apoſtatæ Iudæi to.3.302.e
Apoſtoli, chriſti Eccleſiam congregarunt to.1.264.f
cuius & fundamenta iecerunt to.3.498.d
eamque ſuo ſanguine plantarunt & propugnarunt to.3.198.d.
non ſuo, ſed Dei verbo mundum conuerterunt to.3.193.d
nec vi, ſed humilitate & patientia to.1.120.e
ſuarum virtutum exemplo gentium duritiam molliebant to.1.163.d.e
& ſuo martyrio viam ad Chriſtum muniebant to.3.194.a
quæ de Deo nobis tradiderunt, omnia ex diuina reuelatione locuti ſunt to.1.437.g.to.3.347.l
cur lacte candidiores dicantur to.1.407.e.f
in terris egeni in cælis diuites to.3.431.i
Chriſti aduentu, non ſuæ natiuitatis hora ſanctificati fuerunt to.1.49.f
præſcripto numero quomodo non teneantur to.2.698.h
cur vmbra ſua curabant ægrotos to.1.44.i
illis dedit Chriſtus peccata remittendi gratiam & æquitatem t.2.744.e.t.3.234.b
eorum ſeſſio in iudicio conſideratur. t.3.310.b.c
quomodo iudices erunt Iudæorum t.3.151.k
dormientem Dominum cur excitauerint. t.2.725.k
quomodo ſerpentes tollebant. t.2.767.c
ſeparabantur à ſe, ſed cum Chriſto manebant. t.2.790.g.

multa tolerarunt pro Eccleſia, & ſalute fidelium, & quàm vtilis eorum tolerantia t. 2. 790. m. t. 3. 412. h. i. 423. m. 433. e. f.
regna omnia illis patuerunt t. 2. 819. e. d
contriſtes fuerunt, cùm Chriſtus ad patrem redditurum ſe eſſe memoraret t. 2. 819. e. d
præſtantiora & actuiuiora membra ſunt Chriſti t. 2. 825. m
ſtellarum vice fulgent in mundo t. 4. 133. a
reges terræ dicuntur. t. 5. 367. h
ſal mundi cur dicti t. 3. 1209. d
eorum dignitas t. 3. 419. i
quomodo ſint boni flores t. 2. 621. m
per groſſos ficus matureſcentes intelliguntur t. 3. 153. f 154. g
boni mercenarii ſunt t. 3. 266. e
defunctorum Iudæorum reliquiæ & ſemẽ. t. 3. 200. g
primi ex Iudæis crediderunt, & per ipſos nationum populi congregati ſunt t. 2. 980. d. e
tamquam ſinus & portus quidam iactatæ gentilitatis fuerunt t. 3. 1. 158. d
eorum fides mons eſt vbi cõſiſtere debemus t. 3. 179. l
Apoſtoli verbum viderunt t. 3. 6. a
eique miniſtrarunt, quod exponitur t. 3. 7. i. k. l
non omnes Chriſtum videbant t. 3. 12. h
à ſancto Spiritu virtutem conſecuti ſunt t. 3. 14. e
teſtes & ſignatores ſunt Euangelij t. 3. 16. e
à Chriſto baptizati ſunt t. 1. 64. i
cur non in ſuo, ſed in Chriſti nomine miracula facerent t. 3. 63. i
eorum retia, prædicatio eſt t. 3. 73. b
ſpicas ſabbatho euellebant, quod myſticè tractatur t. 3. 80. K. l
ſpirituales coltores ſunt t. 3. 155. g. & ſeq.
illorum cibus eſt, fidelium profectus t. 3. 80. l
& fructus eorum, lucrari animas multas t. 3. 240. d. m 241. a 242. d
in Apoſtolis Chriſtũ vidimus, & quomodo t. 3. 93. e. f
eorum querela de muliere vnguentum effundente, & Chriſti reſponſio examinantur t. 3. 103. g. h.
Apoſtolis ad prędicandum miſſis quę pręceperit Dominus conſiderantur t. 3. 110. e. f. 129. d. 130. a. & ſeq.
ſacculus eis prohibitus quid ſit t. 3. 129. d
illis virga prohibetur, ſed etiam conceditur t. 3. 130. b. c. & ſeq.
quare nudis pedibus mittantur t. 2. 1038. f 1039. g.
cur eis præceperit Dominus vt neminem in via ſalutarent t. 3. 127. g. 131. h.
non eandem rationem in prædicando Iudæis & gentibus obſeruabant t. 3. 118. e
Iudæos prius ſalutari optabãt quàm gentes t. 3. 184. l
Apoſtolos multiplicatos panes miniſtraſſe, myſterium habet t. 3. 114. d. e
cur eos ante paſſionem Chriſtus de ſe tacere iuſſerit t. 3. 118. a
Apoſtolis & diſcipulis ſuis Chriſtus ſua vocabula donauit t. 3. 117. a
& diuitias auro pretioſiores illis dedit t. 3. 129. e
cur tres tantùm in transfiguratione interfuerint to. 3. 121. d
& quid ſignificet quòd in mõte ſomno grauati erant, & in faciem ceciderunt t. 3. 123. g. t. 4. 143. g.
prophetarum merita, & vim efficiendi miracula eamdem habuerunt t. 3. 125. d
& vberiorem gratiam quàm illi t. 3. 262. c
Apoſtoli duo ignem in Samaritanos deſcẽdere volentes non peccarunt t. 3. 125. e
Apoſtolorum poteſtas t. 3. 350 a. 417. e
noluerunt in diſpenſando occupari propter maius bonum t. 3. 127. g. 135. m
cur infantes Chriſtum adire prohibuerint t. 3. 184. K
à Iudæis reprehenſi quod manus non lauarent to. 3. 187. m. & ſeq.
Apoſtoli ſuadent, prophetæ terrent t. 3 196. g
aliqui eorum crucifixi ſunt ad imitationem Domini tom. 3. 198. d
Cæſaris imaginem, id eſt, diuitias non habebant. t. 3 199. g. h
de prælatione contendentes, cautioni nobis proponuntur t. 3. 210. e
Apoſtoli iuſtorum magiſtri in paſſione Domini ſe occultarunt t. 3. 226. b
eos viſo poſt reſurrectionem Domino credidiſſe, aut non, varia Lucæ & Ioannis narratio examinatur, to. 3. 232. g. h. 233. e. f
Apoſtoli vicarij Chriſti, doctrinam ſignis confirmabant t. 3. 239. h. 241. e
& Chriſti legati ſunt, & caput in Eccleſia. to. 3. 391. h. 148. a
ſunt etiam epiſcopi, atque prophetæ. t. 3. 391. i. 504. h
& qua ratione a prophetis differant t. 4. 104 g
Dei ſunt adiutores t. 3 350. b
& miniſtri iuſtitiæ t. 3. 449. d. e
eorum prædicationem calumniabantur Iudæi quaſi fomitem peccandi t. 3. 256. i. K
Spiritus ſanctus illis datus promiſſiones Dei confirmauit t. 3. 266. f 267. g
Apoſtolorum prædicantium aduentus nomine pedum in ſcriptura ſignificatur t. 3. 307. h
cur ſpectaculum facti ſunt mundo, &c. t 3. 354. d
eorum iniuriæ oblectamento erant malis & incredulis, & tentationes credẽtium t. 3. 354 d. 412. h. i
quare videbantur infirmi t. 3. 354 e
cur non timerent mori t. 3. 424. h. i
ſincerè & ſine adulatione prædicabant. t. 3. 418. d
ſuis manibus operabantur t. 3. 355. h
quamuis liceret illis ſumptus accipere. t. 3. 374. b
non reſiſtebant perſecutoribus, ſed multa patientia ſe humiliabant t. 3. 351. h
eorum traditio quòd mulieres in Eccleſia debeant eſſe velatæ t 3. 384. h
Apoſtolis quare Chriſtus regnum promiſit, latroni vero paradiſum t. 2. 1142 c
per eorum meritum & gloriam cognoſcitur Chriſti gratia & beneficium t. 3. 427. m. 428. g
cur inter ſe diſſidere viderentur t. 3. 471. l
nullus eorum fuit gentilis t. 3. 493. e
Apoſtoli dum docent, ſcribunt t. 3. 419. i
non ſolùm ea quæ erant in poſſeſſionibus, ſed ipſorum etiam dominus poſſidebant t. 3. 431. K
in ipſa preſſura Deo hymnos canebant. t. 3. 433. f
& gloriabantur cùm pro nomine Chriſti paterentur. t. 3. 490 d. e
inter ſe conſtituerant vt memores eſſent pauperum t. 3. 439. K
propter innocentiã pueri interdũ vocantur. t. 3. 621. a
Apoſtolis omnibus datus eſt Spiritus ſãctus t. 4. 221. e
qui illos ad prædicandum deſtinauit. t. 4. 253. e. 254 n
Apoſtoli in Aſia & Bithinia euangelizare prohibiti. t. 4. 535. g
eorum fides quare laudanda t. 5. 18. f
in Pentecoſte baptizati ſunt t. 5 81. d
mortui non ſunt, quamuis corpora in paſſione ſint cæſa t. 5. 140. m.
Spiritu ſancto repleti ebrij ſimul & ſobrij. t. 5. 151. i
cur variis linguis loquuti ſint ibid.
Apoſtoli beati, qui pauperes acceperunt quod diuites non habebant t. 5. 110. a
eorum electio conſideratur: & cur pauperum, non diuitum & ſapientum t. 3. 383. i. k
Apoſtoli dictio explanatur t. 3. 237. d. e
Apoſtolo detrahẽtes, Deum tentare vidẽtur. t. 3. 369. i
Apoſtolorum duodecim Euangelium t. 3. 5. b
eorum officium & legatio t. 3. 239. b. l
Apoſtoli falſi ſigna non habebant t. 3. 242. f
Apoſtoli veri non ſunt, niſi à Chriſto mittantur. t. 3. 307. g
Apoſtolicæ prædicationis fundamento quæ caret Eccleſia, non eſt fidelis t. 1. 111. i
apoſtolicæ traditioni repugnat prædicatio pſeudoapoſtolorum t. 3. 352. i. k
apoſtolica manus ligatos ſoluit t. 3. 193. a

b ij

apoſtulica paupertas propter Chriſtum ſuadetur. to. 3.199 g.h
apoſtolica cophini fragmentorum myſtice exponuntur t.3.115.m
apoſtolica veſtimenta Chriſto ſubſtrata quid ſignificent t.3.193.d.194.a.b
Apoſtolatus donum Dei t.3.239.i
apoſtolatus gradus ſuperiut, ſed tamen aliquando eget prophetis t.3.391.i
ἀποτίλεσμα quid t.5.201.h.i.202.g.h.i
apparere in ſacris literis de quibus dicatur, & quid ſignificet t.3.11.l
appetitus carnalis in ſpiritualem per pœnitentiam tranſit t.3.151.h
appetitus ad aliquid agendum impellit t.4.16.l
vnde ὁρμή dicitur, quòd vi quadam ſe repente proripiat t.4.35.l
qui rationi obtemperare debet t.4.16.l.35.i
idque ſi fiat, facilè quod decet, canſeruari poterit. t.4.17.e
& hoc quaſi fundamentum eſt omnium ibid.
& licet in appetito vis quædam naturæ ſit, tamen idē rationi ſubiectus eſt lege naturæ ipſius t.4.35.K
qui perturbata mente latiùs ſe fundit; & tamquam effetato impetu frænos rationis non ſuſcipit ibid.
& grauior plerumque ex indignatione nimia naſcitur t.4.55.l
appropinquare quid ſit t.t.1081.e
aqua frigida & humida t.1.30.a
ante Domini præceptum naturam non habuit vt laberetur & flueret t.1.27.h
ſe ipſam præcedit, vrget, & ſequitur t.1.27.i
quantum deſcendit, tantum & aſcendit t.1.27.k
diutius ſeruata putreſcit t.5.21.b
ea quæ ſupra firmamentum eſt, cæli ardorem temperat t.1.20.1
aqua & ignis in mundo ſeſe inuicem temperant. to. t.20.m.21.a
eadem cur in varias mutetur ſpecies, variôſque ſapores ſumat t.1.41.e.f.42.a
virgultorum omnium eſt altrix ibid.
cuncta quæ terra gignit animantia abluit t.1.70.c
aqua ſacramentum Chriſti t.3.219.c
remiſſionem continet peccatorum t.1.70.e
aquæ ac terræ circa humanam ſalutem pęclara comparatio t.1.70.e
aqua refectionis quæ ſit t.2.704.c.d
aqua ſuperior & inferior myſticè quæ ſit t.2.691.e
eius laudes naturales & myſticæ t.3.209.c.d
aquæ vter, cum quo eiecta fuit Agar, quid ſignificet. t.2.1116.g
aqua gratiæ vbi eſt panis cæleſtis t.2.768.b
aquæ & ſanguinis ex Chriſti latere myſteria t.3.225.e.t.4.477.b
aquam priuſquàm ſanguinem fluxiſſe inſinuare videtur t.3.c25.d.e
aqua cur vino admiſcenda in calice t.4.369.a
aquam in pedes Chriſti quis mittat t.5.218.b
cur pedibus Chriſti aquam non dederit Phariſæus. t.ibid.c
aqua miſericordiæ comparatur t.t.1110.f.1111.g
bonos mores interdum ſignificat t.3.1.e
& interdum diuerſas paſſiones ſæcularium cupiditatum t.t.1077.c.d
aqua maris cur ſalſa amaraque ſit t.1.21.c.d
facilè in ſalem conuertitur t.1.69.d
aqua maris legem veteris teſtamenti ſignificat. to. 5.45.b 54.e
aquam fœtidam ſynagoga habet vinum Eccleſia. t.2.1115.h
aqua quam petebat epulo myſticè t.3.175.i
aqua puteorū ſi nihil hauriatur, corrūpitur. t.1.560.h
aqua Iordanis, dicitor aqua gratiæ, lacrymarum & pœnitentiæ t.2.715.d
aquam & lacrymas habet Eccleſia t.5.218.c
aqua quæ fluxit de petra, & manna, cur à Paulo dicantur ſpiritualia t.5.377.f
aqua crucis myſterio conſecrata, ad vſum ſpiritalis lauacri t.4.345.c.d
non mundat ſine Spiritu ſancto t.4.346.a.355.k
ſine ea non eſt regenerationis ſacramentum ibid.
aqua baptiſmatis, gratiam quam à Chriſto ſuſcepit, in Chriſtianos refundit t.5.86.d
conſumit flammas nec ipſa conſumitur. t.2.1112.h
eius excellentia t.5.60.c.d
aqua in ſacramento corpus abluit, ſpiritus animam mundat t.3.36.m
cur aqua materia ſit ſacramenti baptiſmi. t.3.274.4
aqua & Spiritu ſancto renaſcitur homo t.3.279.i
aqua ſalutaris baptiſmi quidquid fœtidum eſt diluit. t.3.197.f
per eam moritur corpus peccati t.4.121.a
quæ in ea eſt gratia, non ex natura aquæ, ſed ex præſentia eſt Spiritus ſancti t.4.221.b.344.i.K
aqua in vinū à Chriſto cōuerſa quid ſignificet. t.5.16.k
quod miraculum conſideratur t.3.15.h
eius in vinum mutatio ſufficiens ſignum eſt ad credendam Dei maieſtatem t.5.17.f
per quod ſignum Chriſtus reſurrectionem carnis futuram oſtendit t.5.18.a.b
aquæ Dei nutui ſæpe paruerunt t.1.25.d.e
earum diuiſiones ac receſſus contra naturam ob ſummam Dei virtutem t.1.9.l.m.25.d.e.f
& earum in mare congregatio magnum eſt miraculum t.1.28.g
aquas veras ſupra firmamentum eſſe probatur. to. 1.19.i.K.20.g
genera earum ac ſpecies differunt tactu, pondere & ſapore t.1.41.f.42.a
earum gratia & laus quanta ſit t.1.61.b.c.d
aquæ non bonæ quæ ſint t.2.811.c.d
quæ bonas, & malas virtutes ſignificent ibid.
quæ ſint aquæ, de quibus prohibet Hieremias bibere t.2.664.a.b
& qui aquarum decurſus, quos tranſire debet qui ad paradiſum redire vult t.2.664.e
aquæ Iordanis retrorſum ante conuerſæ, nunc peccata t.5.13.K
quæ cætera lauare conſueuerant, Domino lauante mundatæ ſunt t.5.23.k
Chriſti carnem mūdatę, vt abluēdi vim haberēt. t.3.38.a
aquila reſurrectionis figura t.3.3.g
ex geminis pullis cur alterum abdicet t.1.76.l
& cur pullos ſuos radiis ſolis obijciat t.1.76.m
eius natura & iudicium in examinandis & dignoſcendis filiis t.2.7-1.e.1055.1.1092.h
aquila ſeneſcens auiculas perquirit t.3.54.a
aquilæ comparatur innouatio baptiſmatis t.5.78.a.b
aquila volans, & eius veſtigia a Salomone ignorata, quæ ſint t.2.191.l
quare Chriſtus aquilæ comparetur. t.2.1056.g.t.5.78.d.83.h
aquilæ ſpirituales circa corpus t.3.181.g
aquilæ & vultures tranſmarina cadauera ſentiont. t.4.106.e
aquilæ militares t.4.144.K
Aquila interpres, patris & filij vnitatem non nouit. t.1.115.K
eius auctoritas in ſacræ ſcripturæ interpretatione non vbique probanda t.1.453.l
eiuſdem tranſlatio t.2.662.g 665.g
Aquila & Priſcilla ex Iudæis credentes, ſocij fuerunt Apoſtolorum t.3.332.l
Aquileienſis Cōſilij acta, & epiſcoporum qui in eo interfuerunt, nomina t.5.169.a
Aquilo ventus frigidiſſimus t.4.99.m
Aquilonis intelligibilis grauis flatus t.2.87.l 980.e
Arada, idoneum effectum ſignificat t.1.475.f
aras dijs gentium non eſſe inſtaurandas, conſtantiſſimè tuetur Ambroſius t.5.193.h.& ſeq.
aras erigi qui ſuadet, & qui ſtatuit, ſacrificat. t.5.194.e
aratio ſpiritualis deſcribitur. t.3.180.i

arâtrum ſiguram crucis imitatur t.5.72.g h
arbiter Dei & hominum homo Ieſus Chriſtus t.3.447 e.f.448.a b
arbiter noſtri Deus t.4.111.115.
arbitrium eligendi Deus homini dedit t 2.757.e
arbitrii libertas ad diſſentiendum gratiæ & vocationi Dei t.3.286..h
quæ libertas ſemper manet t.4.515.i
arbitrii ſui non eſt qui eſt emptus t 3 363.x
arbor fructuoſa & ſterilis deſcribitur, & moraliter explicatur t.3.25.l.m 36.m
arboris altitudo & fœcunditas ad fidem & opera relata t.3.190.f
arborem conſcendere myſticè explicatur t.3.190. e.& ſeq.
ſub arbore, vel ſupra eſſe, de Nathanael & Zachæo t.3.193.g
arbor mundum obumbrans Chriſtus Dominus, t 3.157.d.& ſeq.
arboris radix ſancta, rami inutiles, de lege & Iudæis t.3.190.e.191.g
arbor mortis & vitæ t.3 59.h
arborem vitæ edere indignum ſefecit Adam, t 3.269.a
arboris infœcundæ & ramorum præciſio ſpiritalis, 3.194.b.c
arbor in naui, crux eſt in Eccleſia t.5.70 f
arbores omnes aliquid ſeminis habent t.1.43.g.h
calorem & frigus noſcunt t.4 10.a
hyeme tamquam mortuæ, Vere reſurgunt, t.206.c
earum differentiæ ac virtutes explicari nequeunt, t.42 d.
fructus ipſarum & vſus cõmunis eſt omnibus, t 1.42.f
arborum varia genera laudantur, t.1.39.h. & ſeq.
earum duplex vtilitas t 1.42.f
arbores ſpirituales, t.3.31.e 35.x
circa quas Deus faber operatur t.3 42 e.d
arbores vnde poma Chriſtus colligit t.4.191.g
earum naturæ comparatur virtus t.3.59.i
arbores fructiferæ in Eccleſia Dei Abraham, Ioſeph, Dauid. t.5.64.m.95 a
Arca diuini ſermonis cautè & legenda & interpretanda ſunt t.1.125.m.126.g
arca Noë, typus Eccleſiæ t.3. 40.l.128.h.t.4 540.x t.5.367.e
eius longitudo, altitudo & latitudo, myſticè, fidem, ſpem & charitatem ſignificant t. 5.398.a
arca teſtamenti figura erat carnis Chriſti to.3.946.a
myſticè doctrinam eius ſignificat t. 5. 325. e
& ſanctam Mariam t. 5.160. h
archidiaconi ſuper presbyteros poteſtatem accipiunt ab epiſcopis t. 5.466.b
archiſynagogi filiæ à Chriſto curatæ hiſtoria myſticè tractata t. 3.108. i. x.109.a
Architæ Tarentini dictum t.4.16.g
architectus ſapiens qui iuxta diſciplinam auctoris collocat fundamentum t.3.350.b
Arcturi proceſſus nouit nauta t.4.203.g
arcus cæleſtis verſicolor, qui Iris vocatur, cur futuram indicet pluuiam t. 1.200.b
inuiſibilem Dei virtutem, & multiformem gratiam ſignificat t.1.200. c t.4.540.k
arcum ſuum Deus cur in nube poſuit t. 2.693.i
eos nos protegit, in quo & ſperandum eſt nobis, t.2.786.i
arcus peccatorum & ſagitta quæ ſint t. 2.692.c
arcum ſuum quorſum extendant maligni t.2. 693.c
ardea qua ratione indicet imbres t.1.72.h.i
areæ gementes t.4.502.a
arena maris, peccatores deſignat t.3.637.a
argentum duplex, naturæ & gratiæ t.1.391.h
interdum iuſti ſermonem ſignificat t.1.465.l
& interdum doctrinam bonam t.3.350.l
argentum purgatum, doctrina ſana t.3.195.K
argui conſtanter non poteſt a quo accipitur, t.3.361.f
arguendi ſunt qui mala operantur t.3.511.h
arguentis veritas in quo appareat t.3.426.i
argumentandi optima ratio, rem ab origine & capite deducere t.3.862.f
aridam dextram reparauit, qui totum corpus de arenti puluere procreauit t.5.37 d
ariditas eſt terræ proprietas t.1.29.e.f
ariditas iudicii tempore futura, explicatur, t.3.207.g
aries animal vtiliſſimum t.267.m
vehemens natura & violentum ibid.
myſticè quid ſignificet t.1.258.g
noſtro ſermoni ſimilis t.1.258 a
& ſimilis verbo Dei t.1.258.K
aries cornibus pendens ab Abraham viſus quid ſignificet t.5.201.h
Ariminenſe concilium, & in eo hæreticorum perfidia t.3.87.l.t.4.126.e
Chriſtum creaturam dixit t.5.102 d
illud exhorret Ambroſius t.5.204.m
licet in eo maior pars damnauit Arium, fidem Nicæni Concilii ſequens t.5.205.a
Ariſtobolus congregator fratrum in Chriſto, t.3. 331.d
Ariſtoteles tria ſtatuit rerum initia s.1.1.b.e
mundum eſſe æternum poſuit t 1.1.c
ἐντελέχειαν animam dixit t.1.197.m
rerum ſcientiam laudat t.4.41 f
de officio diſputauit t.4.6.b
eius opinio de prouidentia Dei t.4.8.m.9.a.b
in quo vitam beatam & ſummum bonum conſtituerit t.4.42.b
eius loci indicati, non expreſſo nomine, t.1.28.1.80. i.167.l.259.e.264 e t e.2.591.a d.t.4.166.l.358.b.t.5. 239.i.240.m.285 e
Arius Archipirata t.2.2093 d
gentilis erroris heres t.4.192.l
confutatur quòd ex oratione Chriſti ſuum errorem adſtruebat t. 3.8.f 83 g
eius impietas & perfidia t.3.8.k.l.t.4.89.b.c.126. d.269. e
maluit imperfectum auctorem habere atque degenerem, quàm verum & perfectum t.4.19 g
hæreſis eius refellitur, t.2.695.d.e.t.3.32.m.33.a.38 d.e.t.4.19.g h.114.b 152 K.t.5. 171.l. m. & ſeq 372. a
Chriſti opere confutatur t.3 75.h i
eius dogma explicatur & refellitur, t.4.89.b.117.a.b & ſeq.119.g h.128 e 129 d 135.h
plures & diſſimiles deos gentili more induxit, tom. 4 13.b
Arius Iudæ ſimilis viſcera ſua effudit t.4.126.f
tineæ comparatur t.3 8 K.t.4.232.i
patrem ingenitum dixit, & genitum & creatum filium t.4.297.f
ſempiternum eſſe negabat Dei filium, & creaturam aſſerebat t.5.171.K.& ſeq.
quam creaturam dicat Dei filium t.4.127.i k
mutabilem filium Dei facit t.4.127 k
creaturam perfectam filium dicit t.4.159.l.m
diuinitatem diuidit t.4 251.i k
quid in Pſal. ſecundo peruerſe adnotauerit, t.4.184.h
ex eius impietate proceſſit Eunomius, t. 4.187.h i
quomodo ab Euangeliſta conuincatur. t.4.192.k
eius audacia & temeritas t.4.207.g. & ſeq.
Arij & Sabellij diſpar impietas profligatur, t.3.19. k. & ſeq
Ariani probatæ monetæ adulteratores, id eſt, doctrinæ t 3.175.k
ſcripturas ſacras falſant & corrumpunt, nec martyribus parcunt t. 1. 43.l.261.f
Iudæos imitantes, verborum diuinorum falſi interpretes ſunt t.4.194.a
quomodo in perfidiam ruerunt t.2.108. f
& quare illorum perfidia non præualuit t.2.690 k
errorem ſuum ex philoſophia ſumpſerunt. t 4. 122 a

Digitized by Google

Eunomij perſonam defugiunt, ſed perfidiam ſectantur tom. 4. 117. e.
quæſtionem generis Chriſto intulerunt tom. 3. 26. b.
quid de filio Dei aſſerant tom. 4. 88. b
diſſimilem patri illum faciunt tom. 4. 117. a
& omnipotentem eſſe negant tom. 4. 201. b
atque infirmum & paruulum eum dicunt tom. 4. 162. c. c. 163. k
eorum curioſæ quæſtiones de verbi generatione damnantur tom. 3. 116. h. i
quomodo patrem paſſum fateantur to. 4. 147. x
vnus opus patris & filij non agnoſcunt to. 4. 136. g
ex nomine agricolæ patrem filio præferunt to. 4. 177. c. d. e
in Photini dogma relabuntur to. 4. 164. i
in quas ſectas ſint diuiſi to. 4. 117. e. f
maiore ſacrilegio derogant Dei filio quam diabolus to. 4. 147. c. 207. g. h
deteriores ſunt gentilibus to. 4. 121. e. 194. d
& Iudæis peiores to. 4. 133. c. 150. a. to. 5. 103. l
magiſque increduli quàm dæmones to. 5. 134. a
more Iudæorum audire nolunt to. 4. 143. h
velut Iudaici caupones miſcent aquam cum vino, diuinam humanamque generationem confundentes to. 4. 153. ce.
eorum fraudulenta confeſſio to. 4. 259. x
patris ſui diaboli opera faciunt to. 4. 196. g. h
quomodo verbum, ſubſtantiam in Dei filio intelligant to. 4. 127. i. 158. f. 280. g. 285. i. x.
eorum quæſtiones impiæ & blaſphemiæ refutantur to. 4. 263. x. to. 5. 102. c. d. e.
quanta ſit eorum perfidia. to. 5. 134. e. f. 133. g
amplius quærentes quam debent, ſpiritum erroris inuenerunt to. 5. 96. x.
eos ſub luporum ſimilitudine præcipuè carpit Ambroſius to. 3. 129. a. b
illis diſplicebat redemptio captiuorum to. 4. 61. e
etiam armis militaribus Eccleſiam oppugnarunt to. 3. 175. h.
antichriſti à Ioanne vocati ſunt. to. 4. 143. k
eorum diſceptatio cum Ambroſio & alijs Epiſcopis in Concilio Aquileienſi to. 5. 169. a. & ſeq.
Chriſti laudes ferre non poſſunt, cuius infirmitatem prædicant to. 5. 101. e.
cum Iudæis & gentilibus conueniunt, Chriſtum creaturam dicendo. to. 3. 204. l
eorum temeritas contra æternitatem verbi rejcitur to. 4. 88. 8.
confutantur & refelluntur ex pluribus ſcripturæ locis to. 2. 676. a. 1035. m. 1056. g. to. 3. 41. b. c. 523. i. k. to. 4. 153. e 156. h. 168. l. m.
eorum argumenta & obiectiones contra filij diuinitatẽ diluuntur to. 4. 117. a. 119. h. 120. l. m. 121. b. 131. g. & ſeq. 153. a. b. 164. g. 165. c. 168. 169. b. 173. d. 175. i. x. 177. a. b. 183. g. 185. f. 186. a. 187. l. m. 193. f. 194. a. 201. b. d. 277. b c. d. 278. d. e. 279. m 280. g. 283. i. k.
Ariani, & alij plures deos inducentes arguuntur to. 3. 171. K.
Ariana impietas antichriſto tribuet quod Chriſto negar to. 3. 24. x. l
Ariana hæreſis ex omnibus hæreſibus venena collegit to. 4. 143. k. l.
Arianam perfidiam ex Italia eiectam gratulatur Ambroſius to. 3. 198. b. c
arma ſpiritualia to. 3. 9 a 444. g
arma lucis ſunt actus boni to. 3. 322. f
arma quomodo debeamus diabolo, item Deo to. 3. 276. g. h.
arma iuſtitiæ perimunt iniquitatem to. 3. 430. f
arma ſpiritalis militiæ ſunt fortia to. 4. 443. m
arma iuſti quę ſint. to. 4. 4. l
arma fidei noſtræ quę to. 5. 7. K
arma abſtinentiæ non deponenda to. 5. 52. g
arma Eccleſiæ, verbum Dei. tõ. 5. 385. f
arma diaboli quæ ſint to. 2. 701. e. to. 3. 425. d. e
Armageddon quid ſignificet to. 5. 459. K
Armenij tempore Ambroſij fidem Chriſti receperant to. 3. 203. K
etiam martyres ediderant to. 3. 26. b
ἁρμόζεται Græci verbi vis conſideratur, Prouerb. xix. to. 3. 172. i.
arrogantia quare mala to. 2. 897. g
arrogans non eſt qui inter filios affectum docendi ſuſcipit to. 1. 475. d
Arſaphar, tubæ clangorem ſignificat to. 1. 475. d
ars rhetorum tria requirit, quæ in Iſaac verbis reperiuntur: Ecce ignis & ligna, vbi hoſtia. to. 5. 201. g. h
artes aliæ ad contemplationem, aliæ ad actionem ſpectant to. 1. 6. d
ex his, quædam præter actionem nihil habent, aliquę poſt actionem aliquid operis relinquunt to. 1. 6. d
artificem opus agnoſcit to. 3. 347. m
arteria vitalis ſpiritus receptacula to. 1. 198. g
plus ſpiritus quàm ſanguinis habent to. 1. 198. g
arua cordis quibus pluuijs & niuibus fœcundentur to. 3. 122. e.
arundo calamus fit: quod ſpirituali ſenſu declaratur to. 3. 95. b. i.
arundini comparantur homines rebus ſecularibus addicti to. 3. 95. g. h
arundo bona, Chriſti caro, quæ ſerpentis caput contriuit to. 3. 95. x
arundo Chriſti manu comprehenſa quid ſignificet tom 3. 219. K
Aſa rex Iuda prauus to. 3. 257. a
Aſer diuitias ſignificat to. 1. 410. i
Aſeroth beatitudinem ſignificat to. 1. 473. k
aſcendere quis verè dicatur to. 2. 1020. b
aſcendit Chriſtus ſanctis ſuis, & quomodo to. 3. 229. f.
aſcendere quomodo dicatur Chriſtus qui vbique eſt, item deſcendere to. 3. 229. e. f
aſcendere in montem qui dicantur, & qui non tom. 3. 82. e. 83. l. m.
aſcendere in arborẽ, myſticè explicatur to. 3. 190. c. d
aſcendendi labor eſt, ſed deſcendendi periculum to. 2. 1120. h
aſcendenti ad ſuperiora, myſteria oſtenduntur. to. 3. 180. h. i
aſcenſus Chriſti in montẽ & deſcenſus to. 3. 83. l. m
aſcenſio Chriſti in cælum tom. 3. 503. l. m. 304. g
ab Amos prænunciata to. 4 301. b. 302. a
ea quid nobis monſtrauerit to. 4. 98 e. f
& de ea to. 5. 81. e f. 82. a. b. 83. h
aſcenſor & agitator qua ratione differant. to. 1. 561 h. i. k
ἄσκιοι, qui vmbram non faciunt to. 1. 53. e
aſinariam molam voluit gentilis populos to. 3 185 b
aſina præſepij gentes ſignificabat to. 3. 27. l
aſina Dei eſt anima ſancta to. 5. 64. m
aſinæ Balaam figura to. 3. 194 c. d to. 457. a. b
aſinæ & pulli ligati hiſtoria myſticè exponitur. to. 3. 193. a. & ſeqq.
aſinus piger, ſenſúque tardior quid hominem doceat tom. 1. 87. i
laborioſum eſt animal to. 1. 152. f
populi gentilis typus & figura to. 1. 234. g. to. 1. 193. a 194. d. to. 5. 153. e 294. a
nomine aſini corpus ſignificatur cum beſtijs commune to. 3. 194. e
aſinos & bos vtrumq; populũ ſignificãt t. 3. 156 k l
Aſiongaber, conſilia viri ſignificat to. 1. 479. c
aſpectus humanus in magnitudine ſolis mentitur to. 1. 54. d. e
longè diſtantia parua iudicat to. 1. 54. e.
Aſpendius citharista to. 2. 613. 954.
aſſenſum hominis ad lapſum quomodo faciliorem habuerit inimicus to. 2. 649. 65 e

Digitized by Google

aſſiduitas praui colloquij vitiat mentem to. 3.404.m
Aſſueſce vnus eſſe, vetus dictum to. 5.145.d.e
aſſumi vnum, relinqui alterum, quid ſit in Euangelio to. 3.181.e
aſſumi a Chriſto quid ſit to. 1.318.h
Aſſyrius quid ſignificet to. 1.512.l.560.e
Aſſyrias, pro quo Pſalmus lxxix. inſcribitur, quis ſit. to. 3.151.h
Aſſyrij ingentem copiam auri & argenti de templo Domini ſuſtulerunt to. 4.61.d
Aſtaſius Comes Geruaſium & Protaſium occidit to. 5.314.c.d.315.g
Aſtartæ idolum to. 3.44.k
Aſtrologi quæ ſua ſunt neſciunt to. 1.50.e
ſub nomine ſapientum & potentum ſecundùm carnem deſignati to. 3.343.m
eorum calculi quàm vani ſint to. 1.30.b.c.d.e
& prædictiones eorũ damnantur. t.1.49.e.f.51.m.52.g
Aſtrologia & Geometria quid doceant to. 4.19.m.20.g
aſtrorum ab hominibus præſumpta diſpoſitio inimica eſt Deo to. 3.288.g
aſtutia bona & laudabilis quæ to. 3.198.f
qualis debeat eſſe to. 2.686.k
aſtutia ſatanæ creuit poſt legem peccatorum, modus to. 3.285.e
aſtutia diaboli ad ſeducendos electos to. 3.531.k
aſtutia in docendo eſt fugienda to. 3.421.e
aſtutia ſerpentina pſeudoapoſtolorum to. 3.433.b.c
aſtutia & crudelitas antichriſti to. 5.441.e
Athenienſes quàm artificioſè Apoſtolus fidem docuerit to. 3.18.c.d
Athenienſibus ignotus Deus to. 3.183.d
athleta pugnat ob immarceſcibilem gloriam. t.1.153.h
athleta peritus quomodo ſe gerat. t.2.700.e
athleta Domini cur diutius certare iubetur. t.2.727.a
athletæ cuiuſdam factum. t.2.760.a.b
athletæ boni exemplo inſtruimur. t.2.1066.e
athletæ nos ſumus t.2.700.e
athletæ quando coronentur t.686.i
athletæ pueri, ephebi, viri, & de ſingulis. t.2.700.f
athletas ſuos Dominus cõfirmat, vt vincãt. t.1.702.e
athletæ etiam victi quãdoque coronantur. t.4.388.m
athleta Chriſti nõ delicias, ſed paſſiones exigit. 5.101a
Atilii virtus t.5.199.h
Atlanticum mare ingentis magnitudinis habet piſces. tom.1.69.d
atramentum ſpiritale, in quo ſpiritalis calamus intingitur. to.3.95.i K
Attalus preſbyter ſacrilegus t.5.167.168.176 K.l
attributa Dei varia t.4.87.h.88.g.
auaritia vitiorum & malorum omnium radix. t.2.660.e.850.i.to.3.545.h.c.587.m.
quàm deteſtabilis ſit t.1.63.i.k
graue malum eſt. to.3.509.e.t.5.144.g
vanum carnalis cupiditatis incendium. t.2.740.a
ac nutrix luxuriæ to.5.466.f
& ærugo mentis t.3.8.m
reprehẽditur & damnatur. t.1.335.f.336.a.t.4.72.g.h
multorum declinat conſortium t.1.73.a
eius ſtudium parit ſacrilegia t.1.496.a
lucro magis accenditur to.1.549.g
modum non habet to.1.617.k
nunquam eſt ſecura to.3.588.g
eius vis & effectus explicantur to.1.141.h.t
& multa de ea & auaris to.5.144.g.h
auaritia honorum officiorum ariditas to.4.57.c
tepidos plerumque facit, & omnium ægritudines excitat to.1.660.e
perfidiæ vicina eſt to.4.45.c
fidem frangit to.2.664.h
quid in paupere, & quid in diuite efficiat to.2.913.h
virilitatem quandam carnis effœminat to.2.714.h
& ſenſus humanos plerumque hebetat, & peruertit opiniones to.5.214.h
poſſeſſionum iura diſtribuit to.1.939.a
auaritiæ ſtudium damnatur to.3.129.d.145.a
auaritiæ & fidei diſparitas to.2.740.a
auaritia vendentium res ſacras damnatus to.3.68.k.l.m.144.m.145.a
auaritia hominum, inopiæ eorum cauſa to.3.145.d
cur dicatur idololatria to.3.510.b.c.541.a.b
auaritiæ effectus, & diuitiarum illecebræ to.3.171.h
ea nihil ſceleſtius to.3.545.a
auaritia prima infirmat atque inflectit iuſtitiæ virtutis vigorem. to.4.11.f
eam vir fortis fugit tamquam labem quamdam quæ virtutem effœminet to.4.30.d
ad ipſam reprimendam lex Dei lata eſt to.4.60.i
animam deſtruit, non ædificat to.5.113.i
ipſa eſt accuſatrix auari in tribunali diuino to.5.91.k
auaritia mentis, inſatiabilem facit to.5.150.a
auaritia cæca eſt, ſed fraudũ ingenijs oculata t.5.144.g
quanta mala pariat to.2.660.d.e.f. to.4.60.h i.k.to.5.214.h.i
rapiendo non expletur to.1.617.g
aures diuitis obſtruit, ne audiat in quos vſus bona ſua impendere debeat to.5.91.k
eius malum quàm obſtet benignitati Dei. t.5.88.k.l
auaritia militat diabolo, fides Deo t.2.740.a
auaritiæ emolumentum ad ſucceſſorum iura non peruenit t.2.72.g
auarus in nocte fœnerat, iuſtus per diem t.2.705.g
a cognitione diuinitatis vigorem ſuæ mentis auertit tom.1.679.h
eius cogitationes & ſermones quales ſint. t.1.301.g
ſoli ſterilitas quæſtuoſa eſt auaro t.1.154.k
auari conditiones t.1.954.k.l
auarus aliena rapiẽdo, quò plura inuaſerit, eò maiora deſiderat to.1.786.k
ei ſæpe inimicus & ingratus ſuccedit. th.2.740.h
& quæ ipſe ſumma ſollicitudine congerit, præcipiti ſæpe effuſione dilapidat heres luxurioſus. to.4.37.d
auarus omnis impius eſt, & ſibi & ceteris nocens. to.3.387.k
auari anima in tenebris ſemper verſatur. t.1.555.c.d
auarus clauditur anguſtiis opinionis ſuæ finibus. to.2.913.b.
non poteſt eſſe amator fraternitatis to.3.588.h
nec poteſt eſſe patiens ibid.
auari miſerabilis conditio deſcribitur, to.3.87.h.i
& eius mores t.3.441.h.c
auarus deſcribitur: & cui comparetur. t.5.90.f.91.g.h
auarus nunquam quieſcit to.3.588.h
eius mens metallo comparatur to.2.647.a
auarus gulæ indulgenti ſimilis to.5.89.a
& ſimilis inſanienti tom.5.91.g
ſemper aurum cogitat, & omnia in aurum conuertit ibid.
gratius aurum intuetur quàm ſolem ibid.
quantò plus inuenerit, tantò amplius quærit. t.5.91.h
auari ſtudioſè opes congregantis vanitas, & neſcientis cui relinquat heredi to.1.740.a.b.t.437.e
eius miſeria & confuſio ante tribunal Dei, in quo nullus ei defenſor adſiſtet to.5.91.k
vox eius bruti animalis eſt t.5.92.g
auarus alieno ſe paſcit damno, & alterius egeſtas præda illi eſt t.5.144.h
totus ſeruus eſt carnis to.5.92.g
& totius boni egenus t.5.92.k.l
auarus diues reprehenditur, & quàm deteſtandum ſit eius crimen oſtenditur t.5.89.90.91.92.93.
auari ſibi videntur arguti & induſtrij t.1.743.e
ſæpe cupitis fraudantur t.4.76.g.& ſeqq.
Giezi lepram poſſident t.3.67.b
ſerui ſunt mammonæ to.4.99.l
cenæ magnæ non interſunt t.3.162.b.a
auctor legis Deus eſt t.3.276.k
auctor vitæ & ſalutis Chriſtus t.3.334.a.382.d

auctor peccati diabolus to. 3. 281. d
auctoritas legis ceſſat circa eum qui liberatus eſt à peccato to. 3. 276. i
auctoritas & ordo legis non erat ante Moyſen to. 3. 278. b
auctoritas hominis in ſtatu innocentiæ to. 3. 285. d
auctoritas iuſtitiæ naturalis peccandi conſuetudine obtorpuerat to. 3. 314. e
auctoritas magiſterij minuitur ſi accipiatur ab eo qui debet argui to. 3. 361. f
audacia impunitate nutritur to. 1. 177. i
audire quis dicatur to. 2. 076. h
audire omnibus iure naturæ cõmune eſt to. 2. 1006. k
audire, & non recordari, vanum to. 4. 99. k
audire quem delectat turpia, alterum loqui prouocat to. 4. 13. c
audit Dominus etiam tacentes to. 4. 32. g
audire vocem Dei qui dicantur to. 4. 145. i
audire non vult qui non credit to. 4. 143. k
audire quomodo ſpiritus ſanctus dicatur to. 4. 250. d
audire non eſt in noſtra poteſtate, loqui verò in nobis eſt to. 4. 442. a
audire, & auribus percipere quid differant. to. 2. 824. c
audiendi munus quàm præclarum & vtile. t. 1. 101. d. e
audiendi officium quanti momenti ſit to. 2. 1006. m
audiendum eſt prius & tacendum, quam loquendum to. 4. 2. d
audiendum plus, quàm loquendum to. 5. 258. f
audientes legem ſi peccent, inexcuſabiles ſunt. to. 3. 320. m
auditor quando proficiat to. 5. 127. k
auditores legis & factores qui to. 3. 250. f. 251. g. h
auditorum perſonæ conſiderandæ to. 3. 118. d
auditorum deuotio virtutem loquendi addit concionatori to. 5. 19. h
auditus in homine quàm excellentes pariat fructus to. 1. 102. c. d
licet eo ſæpe fallamur to. 1. 296. d
auditus ad fidem pertinet to. 3. 73. a. b
auerſio à Deo eſt propriæ volontatis to. 4. 539. i. k
aues dulci cantu ortus dierum ac noctium proſequuntur to. 1. 70. f
propter viles eſcas gratias Deo agunt to. 2. 1149. b
eas diuina prouidentia nutrit to. 3. 145. d
volando aerem ſecant to. 1. 72. k
cur alias indigeant ibid
& cur omnes habeant pedes to. 1. 72. m
earum eſca cibúſque varius to. 1. 72. m. 73. a
cur aliquæ vnguibus armentur ibid
quæ aliarum copulationes & conſortia declinẽt ibid
genera quædam earum maneut ſemper in locis, quædam ſunt aduentitia to. 1. 73. b
nonnullæ manſueſcunt, aliquæ verò minimè, t. 1. 73. c
earum natura moréſque diuerſi ibid
cur diuerſa genera pedum habeant to. 1. 79. l. m
aues ſpirituales in Chriſti ramis requieſcentes to 3. 158. c. d
aues, mala ſignificatione in ſcripturis to. 3. 126. c d. 128. h. i
aues & feræ vocis delectatione mulcẽtur. t. 2. 649. 650
augures, haruſpices, & ſimiles grauiter puniendi. t. 5. 46. f
Auguſtus Cæſar Gothis & Armenis non imperabat to 3. 26. b
eo regnante pax per vniuerſum orbem facta eſt to 5. 419. l
auiditas hominum quanta ſit to. 1. 67. k l
aurei triginta, pretium Chriſti venditi to. 4. 270. a
aures quàm ingenioſe a natura conſtructæ to. 1. 101 d. e. 174. h. i
aurem ſuam quomodo Deus incliner to. 5. 119. m
aures habent aliqui, & audire myſteria non poſſunt to. 2. 770. a
aures extra Eccleſiam non habentur to. 3. 213. f
earum ornamentum quid ſit to. 4. 490. a
aures quæ amputantur, myſticè quæ ſint to. 3. 213 c. d. e. & ſeq.
eas auertere quando debemus to. 2. 803. e. to. 4. 13. c
aurium onera & vulnera to. 4. 465. b. 490. a
aures in exorciſmo cur tangantur to. 4. 353 b
auricula ſeruo amputata & ſanata quid ſignificet to 3. 213. b. c. & ſeq.
aurichalcum quomodo conficiatur, & quid ſignificet to. 5. 370. d. a
aurora oculos quodammodo reſtituit mundo to. 1. 671. 672. d
aurum quandoque prudentes ſignificat to. 1. 101 g
& quandóque ſapientiam to. 5. 383 g. 461. d. e
interdum mẽtem piam, qua Deo ſeruimus. t. 1. 465. k
& aliquando doctrinam bonam to. 3. 350. a
aurum qui appetit, fidem prodigit to. 5. 244. g
illius cupiditas vitanda to. 4. 570. c
quæ materia eſt perfidiæ to. 1. 496. a
& offenſionis potius quàm commendationis cauſa to. 1. 560. m
auri congerendi ſtudium damnatur to. 3. 129. d
aurum & argentum onus eſt quærentis, ſumptus heredis to. 5. 293. e
igne meliorantur, non conſumuntur to. 5. 293. d
vilis eſt materia, nec pretioſum natura, ſed hominum voluntate to. 5. 98. f
qui aurum quærit, priùs luto ſe oblinit Platonis exemplum de iuſtitia & iniuſtitia to. 2. 673. 674. l
aurum & argentum ſpirituale, ſenſus bonus & verbum optimum to. 5. 293. e
aurum bonum, ſanguis eſt Chriſti to. 2. 674. l
Auxentius Arianus pſeudoepiſcopus to. 5. 101. a. b 102. f. 103. g. h. 205. a
Mediolanenſem eccleſiam armis occupaoerat to. 4. 261. f
geſta illius crudelia & ſacrilega to. 5. 101. a. b. 102. a
mutato nomine Mercurinum ſe appellauit. to. 5. 102. a
à gentilibus etiam damnatus to. 5. 101. f
fideles rebaptizandos eſſe putauit to. 5. 104. l
cum Ambroſio coram Valentiniano Imp. diſputare volebat to. 5. 203. k. l. 204. k. l
Auxes à Græcis dictus Euphrates to. 1. 113. a.
auxilium Domini quando poſtulandum to. 2. 680. a 756. e
auxilium ſalutis certum vbi ſit to. 2. 1011. e
auxilium Dei ſtudijs noſtris cooperatur to. 3. 38. b c. & ſeq.
mitibus proficit, non elatis to. 3. 454. a
auxilium homini prouiſum eſt per legem to. 3. 280. l
auxilium Chriſti in tribulationibus ex promiſſione t. 3. 296. g
auxilium à Deo petendum eſt in tribulationibus. t. 3. 416. a. b.
auxilio Dei in omnibus opus eſt t. 5. 266. b
eius ceſſatio, pro abſentia accipitur ibid.
illud ſentire, diuinæ gratiæ munus eſt ibid. e
azyma ſubcinericia myſticè explicantur t. 1. 145. d
azyma quid ſint. t. 3. 358. a
accipitur aliquando in ſcriptura pro nouitate, ibid.
azyma ſinceritatis & veritatis vidit Moyſes: & quid hoc ſit, t. 3. 439. g
azyma cumedere in paſcha ſeptem dies, quid. t. 5. 75. d
ἀξίωσις deprecatio: vel ἀξίωμα dignitas. t. 2. 1082. g

B

BAbylon quid ſignificet t. 1. 658 h
Babylon ciuitas diaboli ex omnibus reprobis conſtat t. 5. 434. d
eius ruina duplex t. 5. 464. k
ex ea non corpore, ſed mente exeundum. t. 5. 465 a
eius plagæ quæ ſint ibid. b
Babylonica populi captiuitas myſticè conſideratur, t. 3. 206. d. e

Babylonicæ turris confuſio linguarū. t. 3.213.f.t.4.540.l
Babylonij primi idololatræ to. 3. 241.b
baculus nucinus quid ſignificet to. 1. 14. l
baculus legalis in manducatione agni conſideratur. to 3. 130. e. f
Bæthel interpretatur, domus Dei to. 1.210.g.k.247 g
vel domus panis to. 1. 342.d
Balaam Chaldæus fallaciæ plenus ac doli to. 1. 459. a
magnus maleficus to. 1.484.b.e
cur prophetiæ gratiam obtinuerit to. 1. 459. a
aliud cupiebat, & aliud mentis exceſſu loquebatur to. 1. 459. e
dignam iniquitatis ſuæ mercedem accepit to. 1.460.a
fornicationis enim & ſacrilegij conſiliarius fuit to. 1. 460 c. 3. 376.g.h
non eſt electus à Deo vt propheta, ſed tentatos vt diuinus to. 1.460.d
quomodo petebat vt anima ſua deficeret in animis iuſtorum to. 2.1021.k to. 4.227.k.l
qua morte mori optauerit to. 3.128.h
angelus ad eum mittitur to. 4. 191. k
eius aſina in typo populi gentilis angelum videt to 3.194.c.d
Balio ſtrenuus miles à Maximo viuus exuri iuſſus Cabillone to. 5.320.321.a
balneum adeuntes lauandi cauſa, quadrantem ſoluebant to. 3. 152. l
in balneis filij cum parentibus, & generi cum ſoceris Romæ non lauabant to. 1.4.a
balſamos ab odoratis lignis vt lacryma ſudat to. 1.42.h
Baneiacham quid ſignificet to. 1.478.k
Baptiſmus ad ſalutem neceſſarius to. 1.267.b.544.a.to 4. 524. i
ianua eſt ſacramentorum to. 3.225.d
diuino conſilio inſtitutus eſt to. 3.98.d.e
totum redimit hominem to. 1. 452. d
in eo iuſtitia omnis conſtituta eſt to. 4.351.l
non poteſt reiterari to. 1. 469. h. to. 3. 633.e.f.634.a.e to. 4. 403 g. to. 5. 60. f. 61. e
velut ignis quidam peccata conſumit to. 1. 343.a
eius virtus & præſtantia to. 1.344.a.c.d
item efficacia, & inuiſibilis ablutio to. 3.274.d.e
& effectus admirabiles to. 4.478.f.479.g to. 5.40 k. 60. d. e. 268. k to. 5. 32. e
eiuſdem dona quàm multa ſint to. 3.262.d
& eius gratia quanta to. 2. 1112. i k
per illum ſaluatur iuſtitia, necatur iniuſtitia to. 5.43.k
culpato ſoluit, non legem: ſcilicet bigamiam, & impedimenta ad electionem muneris & ordinationis prærogatiuam to. 4.38.b c. to. 3.246.a.b
eius aqua gratiam quam à Chriſto ſuſcepit, in Chriſtianos refundit to 3.86 d
baptiſmi ſacramentum admirantur etiam angeli to 4. 365. e
baptiſmus peccatori diluuium eſt to. 5.43.k
& ſepultura criminum, ac renouatio virtutū. t. 3 40. g
mors eſt peccatorum, & interioris hominis renouatio to. 3.927.h.174.b.d.e.394.c
baptiſmi ſacramētum omnia peccata abluit & dimittit to. 2. 915. e. to. 3. 38. a. 69. a 176. k. 262. c. d. to. 4. 391 l. 524. k
in eo totus exterior homo interit to. 4. 81. e. f
& verus homo cruci affigitur to. 4. 418. d
typus eſt mortis & reſurrectionis Chriſti to. 3.174 b. e. d
baptiſmi ſacramētum perfectum ſubſidium, t. 2. 832. e
tamen fructu inter dum caret to. 3. 7. m
cur in aqua iuſtitutus to 3 174. d
per illum quid operetur Chriſtus to. 2. 705. l
baptiſmi ſuſcipiendi adhortatio. to. 3. 59. l. m. 40 g. h. i
baptiſmus triplex to. 2 891. b. c
baptiſmus ignis quis, & in igne quis baptizet to 2. 891. c. to. 4. 81. e f
baptiſmo Ægyptius mergitur, Hæbræus reſurgit to. 2. 1140. l. to. 4. 81. e
baptiſmum ſuſcipiens iuſtificat Deum, & quare. to. 2. 1049. b
baptiſmi ſalutaris ſacramentum quomodo ſalutariter accipiatur to. 3. 7. m
baptiſmus ſalutare lauacrum to. 3.14.b
eo in naturæ primordia reformamur to. 3. 14. d
& ab omnibus delictorum maculis abluimus, ac cæleſti gratia conſecramur to. 3. 59. 60
baptiſmi ſacramento dum corpus abluitur, anima mundatur to. 3.36.m to. 5.268.k
& mentis maculæ abluuntur to 3.68. t
baptiſmum vt immundi accipiant Chriſtus mundus baptizatur to. 3.40 g. h
baptiſmi regeneratione Deus & Chriſti & omnium pater eſt to. 3.45 a
eius gratia inuiſibilis per viſibila effecta in baptiſmo Chriſti declaratur to. 3. 59 60
& per nubem & mare figuratur to. 3. 93. b
baptiſmi gratia & effectus in Naaman baptiſmo figurata to. 3. 68 k
baptiſmi regeneratione filij Dei efficimur to. 3.79.h
baptiſmo emergentes veſte induebantur: hanc ſeruare myſticē admonet to. 3. 79. l
in eo eſt confeſſio & venia peccatorum to. 3.98.e
baptiſmi ſacer fons, quo immunda lauantur, ardentia humeſcunt, ardor reſtinguitur to. 3.138.f
baptiſmi ſanctificatio, & lauacri gratia, per quam renaſcimur, & fructuoſi ſumus t. 3. 155. h. i
per eius gratiam mortui ſæculo, Chriſto reſurgimus t. 3. 156.
baptiſmi gratia & renouatio t. 3. 183. h
eius beneficia t. 3. 361. a. b. c
baptiſmum ſuſcipientes, Trinitatem confitentur. 3. 186. b
baptiſmus ex aqua & ſpiritu omnium peccata diluit t. 3. 197 f
baptiſmo initiati renunciant mundo, ſed pauci ſeruant t. 3. 199 h. i
baptiſmi promiſſio, & contractus cum Deo quàm grauis ibid.
baptiſmi ſpiritualis lauacri regeneratio t. 3. 274. a
in eo gratia Dei non requirit gemitum, aut opus aliquod ſed ſolam ex corde profeſſionē. t. 3. 313. f. 314. a
baptiſmus vnus in Eccleſia t. 4. 403. l
qui eſt in nomine Trinitatis t. 4. 116. l. 346. b. c
& vnus in omnibus t. 3. 389. a
& quid requirat to. 3. 633. d
patientiam docet to. 4. 235. 236
mundatio animæ eſt, non corporis ibid.
baptiſmus plenus eſt cum inuocatione patris & filij & ſpiritus ſancti to. 4. 216. k
baptiſmi forma per myſterium Trinitatis to. 3. 266. a to. 4. 114. b. 194. a. 220 k. 243. i. 146. b. 59. g. k
in ea Trinitas & veritas comprehenditur to. 4. 114. h
baptiſmi dignitas to. 4. 344 h
eius typus & figura in varijs rebus deſignata to. 1. 543. a. b. to 4. 358. b. c. to. 5. 407 l. m. 412. i k
primum in exordio mundi to. 4. 233. 234
in diluuio & arca Noe to. 3. 209. c. to. 4. 1. f. 245. a. 336 k. 540 i. k
in tranſitu maris Rubri to. 2. 823. b. to. 3. 3. 7. e. to. 4 71. f. 257. f. 345. b. i. to. 3. 406. b
in Iordanis diuiſione to. 3. 14 b. c
baptiſmus in aqua & ſpiritu to. 4. 221. a
in Spiritu ſancto & igne to. 4. 130. a
& quis baptizetur in Spiritu ſancto to. 4. 226. d
baptiſmus in nomine Chriſti to. 4. 216. i
& in nomine Spiritus ſancti to. 4. 1216. m
in baptiſmo inſufflatio, interrogationes reſponſiones, lectio, voctio, abrenuntiatio omnium to. 3. 541. b. 543 to. 4 543 k. 347. i. 353. c. 260. k. b. 62. b
in eo tres merſiones quomodo olim fiebant to. 4 360. l

baptiſmi ritus :& quibus in eo renuntiauimus to. 4.344.g
eius myſterij vetuſtas ibid.i.k
in eo tres teſtes, aqua, ſanguis & ſpiritus to 4.22t a.b.346.a.b
& Trinitatis inuocatio to. 4.359.k
& qualis de Trinitate fides to. 4.347.i
item in eo ſacerdos, & leuitæ.t.4.359.k.l.360.g.362.b
baptiſmus peccatum originale & actuale tollit to. 4.347.m
quomodo mundat ſecundùm legem & ſecundùm Euangelium to. 4.348 g
ad reſurrectionem & viuificationem naturæ humanæ inuentus to.4.260.g.h
in baptiſmo ſacerdotis inuocatio & Spiritus ſancti infuſio to. 4.363.h
baptiſmus in die Paſchæ celebrari ſulitus to.4.437.d
conſilium Dei eſt to.4.360.i
& crucis ſacramentum to. 4.361.a
baptiſmi fons ſepulchri quædam forma eſt.to.4.361.b
baptiſmo non regenerati pereunt to.4.545.b
baptiſmo in expiandis culpis quodammodo ſuccedit eleemoſyna to.5.60.f
eius gratia occidua vitæ noſtræ reuiuiſcunt.to.5.78.a
baptiſmi aqua ſacramentum dicitur to.3.209 c
quæ gehennæ flammas conſumit. nec ipſa ab igne peccatorum conſumitur to.5.60 c.d
baptiſmatis innouatio aquilæ comparatur.to.5 78.a.b
eius myſterium cùm Dominus baptizaretur inſtitutum fuit to.5.20.m
qua ratione baptiſmus quo nos abluimur, gratior dici poſſit eo quo Chriſtus à Ioanne baptizatus eſt to 5.86. e.f
baptiſmus ſemel, eleemoſyna quoties eam feceris, veniam pollicetur to.5.60.f
baptiſmi Naaman leproſi myſtica expoſitio to. 3. 68.g. h.i.k
baptiſmus noſter paſſio Chriſti eſt to.3.649.a
baptiſmi & pœnitentiæ vnum myſterium to.4.391.l
baptiſmus laborioſus, pœnitentia eſt to.3.262.c
baptiſmus lacrymarum peccatori ſuadetur to.3.85.b
baptiſmus perfidorum non mundat to.4.346.d
baptiſmum iterabant Nouatiani to. 4.391.g
baptiſmus paruulorum to.4.546.f
illum tollebant Pelagiani to.5.268.g
baptiſmum ad finem vitæ differebant nonnulli to.4 523.k
quos Ambroſius arguit to.3.166.f
Baptiſmus Chriſti oculus gratiarum dicitur to.2.713.h
baptiſmus vnicus Chriſti, omnium delet peccata to 3.188.g
cur baptiſmo Chriſti pater in voce, & Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie adfuerit to.5.20.g.h.i.23.g.i
baptiſmus Chriſti aquas ſanctificauit, & in noſtrum baptiſmum mundauit to. 5.22.e
eius celebritas quæ re à Græcis Epiphania dicatur to 5.23.g
baptiſmus Chriſti nobis eſt ſepulchrũ, quia in eo peccatis morimur to.5.66.f
eo dæmones corruerunt, mundus à culpa mundatus, & ignis gehennæ extinctus to. 5.23.l.m
baptiſmus Chriſti, deſertum, ieiunium & tentatio recto ordine diſpoſita to.3.57.58.59.60
baptiſmum Chriſti cur Ioannes petierit, & non acceperit to.5.87.g h
eum ſoluunt qui ſemel baptizatos rebaptizandos putant to.5.104.l
Baptiſmus Ioannis non quærendus amplius, cum Chriſti baptiſmo ſaluemur to.5.12.
baptiſmus Ioannis oculus ſuppliciorum dicitur to. 2.713.h
ad eum quis veniret, & quis baptiſmus Chriſti to. 2.1019.e
baptiſmi Ioannis & Chriſti differentia to.3.36.l.m
baptiſmata plurima præceſſerunt verum Chriſti baptiſma to.1.452.d
baptiſmata legis multa & diuerſa to 4.357.b.403.l
baptiſmorum diluuium to.5.24.g.h
baptiſmalis aquæ efficacia ex verbo Dei, cui omnia obediunt to.3.72.l
baptiſmalis iuſtificatio ſine labore & operibus pœnitentiæ to.3.262.a.b.c d
baptiſterium, ſecundum tabernaculum to.4.365.a
baptizare minus eſt quàm euangelizare to.3.341.d.e
baptizari eligens, ſupplicia præuidet to.2.713.g
qui baptizatur, deſcendit in mortem Chriſti, & aſcendit in reſurrectionem eius to.2.715.b.c
baptizari in Ænon quis dicatur, & quis in Ain to. 2.1019.d
baptizati inuiſibiliter to.3.349.e
baptizari in lacte qui dicantur to.2.1019.f.1020.a
baptizatur vnus Chriſtus, & omnes lauit to.5.40.i
baptizari pro mortuis olim quidam ſolebãt.t.3404.g
baptizari à Ioanne cur voluit Chriſtus to.3.38.a.39 & ſeq. to.5.19.m
& cur à ſeruo Dominus to.5.16.k
ac etiam inter peccatores to.5.23.k
baptizari volens Chriſtus à Ioanne, magnam humilitatem oſtendit to.5.23.k
baptizandi mos in Epiphania Domini to.3.73.c.f
baptizandi nomen dabant ibid.
baptizatus ſi errauit, quid ei faciendum to.2.715.e
baptizatos niſi quis ſit, ad virtutis certamen non admittitur to.3.57.58
aliquando non baptizatus conſecutus eſt remiſſionem peccatorum to.3.349.e
baptizatus quæ conſiderare debeat to.4.353.a
baptizati ad altare accedebant to.4.363.i.365.c.e
& corpus Chriſti accipiebant to.4.369.f
baptizati ante & poſt Chriſti reſurrectionem in quo differant to.3.265.f.266.a
baptizati iam non debent peccare to.3.274.b.d.e
baptizati Chriſtum induunt to.3.479.h
Barabbas, Latinæ patris filius dicitur to.3.219.l
quid ſignificet quód à Iudæis Chriſto prælatus ſit ibi.
Barabbam hœdum Iudæi petebant, nobis agnus immolatur to.3.170.a
Barac fides celebratur to.1.113.e
barbari etiam pudoris curam habent, & naturæ ius non ignorant to.1.210.
barbaros quos intelligat Paulus to.3.242.e
Barbarianus hæreticus meritum abſtinentiæ & virginitatis negabat to.5.238.e
eius errores confutantur to.5.238.c d.e
Barnabas Marcum ſocium aſſumpſit to.4.56.i
Baſan confuſionem ſignificat to.1.409.l
Baſianus epiſcopus Laudenſis to.5.178.e.180.k.187.i
baſilicam quam condidit Apoſtolorum nomine, conſecrauit 325.e
baſilica extramurana & intramurana to.5.105.d
baſilij baptiſterica to.5.205.e
baſilica Fauſtæ to.5.315.m
baſilica Ambroſiana ibid.
baſilicæ plurimæ Iudeis tempore Iuliani incenſæ to.5.213.f
baſilicarum dedicatio to.5.315.l
Baſilidis hæretici Euangelium t.3.5.h
baſiliſcus noxius ſerpens, & eius proprietas. t.2.691.g
Bathuel ſapientia dicitur, interpretatione autem Latina, filia Dei t.1.357.g
vel domus ſapientiæ t.5.231.m
Bauto Tranſrhenanus Comes Valentiniani, & magiſter militum t.5.209.e.319.l 320.i
beata vita quid ſit t.4.41.b.44.i
honeſtate acquiritur to.4.41.b
in quo conſiſtat to.4.44.k
beatitudo perfecta ex quibus conſtet bonis. t.1.264.b
beatitudo vitæ in conſcientia pura habetur. t.1.318.h

Digitized by Google

ligno paradiſi comparatur to. 2. 665.e
in hoc fluctuanti corpore eſſe non poteſt to. 2. 974 K
eam corporis aduerſa non minuunt to. 1.318 h 343.f
beatitudinis fructum ea non habent quæ virtutis non habent ſenſum to. 2. 636 e
beatitudo omnis à Domino eſt: & beatus vir quis, to. 2. 913.i
beatitudinis aſſecutio verè animam efficit immortalem to. 3. 127. K
beatitudo eorum qui in Christo iuſtificati ſunt to. 3. 262. a. & ſeq.
beatitudo ſingulorum vnde æſtimanda to. 4. 41. b. c
inde incipit iudicio diuino, vnde ærumna æſtimatur humano to 4. 10. e
de beatitudine variæ philoſophorum ſententiæ to. 4. 41. e. f. 42. a
eam in quo collocet ſcriptura to. 4. 41. a
quibus rebus acquiratur to. 4. 43. i. K
virtute ſola acquiritur to. 4. 44. i
quomodo in doloribus eſſe poſſit to. 4. 43. i. K. l. m
illam impediunt ea quæ videntur bona, & quæ illa ſint to. 4. 44 h
beatitudo in hoc mundo præparari poteſt, poſſideri non poteſt to. 5. 350. b
eius ſpecies tres to. 5. 365. c
beatitudo cæleſtis quanta ſit, ab ijs ſolis qui eam poſſident ſciri poteſt to. 5. 377. d
beatitudinum octo ordo exquiritur & explicatur to. 3. 84. k & ſeq, 86. to. 4. 10. e. f
earum varios numerus apud Matthæum & Lucam conſideratur to. 3. 84 i. 86. d
eas explicando diuerſa quadam ratione procedunt Matthæus & Lucas to. 3. 84. i
beatus qui carnis paſſiones domitas habet to. 1. 251. f
qui peccatum declinat to. 1. 345 h
qui a voluptate non inclinatur to. 1. 351. c
beatus vir in nullam miſeriam incidere poteſt to. 1. 321. g
beatus ſtatim non eſt qui non eſt impius aut peccator & quare to. 2. 656. a
beatus iure dicitur qui vitam claudit ſine culpa, & quare ibid. b
beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, cur dictum, & non potius, intellexerit ibid.
beatus cur dicatur qui à conſilio impiorum temperauit to. 2. 656. e
beatus quis non ſit to. 2. 657. K. l
beatus qui non ſemel aut bis, ſed qui per omne vitæ tempus temperat a malo to. 2. 656. h e
beatus erit qui tria iura ſeruauerit: & quæ ea ſint to. 2. 657. l
beatus qui abſtinet à peccatis conſilio, ratione, prudentia to. 2. 661. i
qui tribulatione non frangitur, & legem ſequitur to. 2. 663. e
qui eſt imitator Ieſu Chriſti to. 2. 664. a
qui laceſſitus non iraſcitur to. 2. 727 d
qui compatitur pauperi to. 2. 753. k
qui humilitate magis gloriatur quàm poteſtate to. 2. 998. l
qui intelligit ſuper Chriſti inopiam & paupertatem to. 2. 753. l
qui non iudicat ſemetipſum in eo quòd probat to. 3. 327. g. h
beatus cui dederit Deus firmamentum, ne deficere poſſit in iſtius vitæ tramite to. 2. 774. i
beatus eſt qui pauperum neceſſitati ſubuenit to. 4. 7. l k
beatus quomodo eſſe quis poſſit to. 4. 37. d
beatus, cuius ſtratum, id eſt corpus, Dominus in infirmitate verſat to. 5. 3. g
& qui vel in ſenectute, vel ipſa etiam inſtante morte reſipiſcit to. 5. 106 e
beatum quid dicat ſcriptura to. 4. 34. g
beatum eſt non in paſſione eſſe, ſed victorem eſſe paſſionis to. 4. 44. k
Beati qui verè ſint to. 5. 566. a
beatorum epulæ, impiorum fames in Leui publicani conuiuio figurata to. 3. 77. d
beatorum perfecta vnio & concordia to. 3. 127. k
beati gloriæ mercedem æqualem non habent to. 3. 166. f
beati qui iudicantur in hoc ſæculo ipſi ſe miſeros putant to 4 8 m
beatior quiſque tantò eſt, quantò plus in illo diuinæ gratiæ quam humanæ actionis eſt to 5. 273. e
Beelſepphon interpretatur, Domus Aquilonis, & diabolum deſignat to. 1. 467. d
Beli ſimulacrum idololatriæ exordium to. 3. 245. b
Bellicus infidelis ægritudine correptus credidit in Chriſtum, & cœpit conualeſcere to. 5. 253. b. 296. l
bellum in nobis ipſis eſt to. 2. 943. b
belli tempus quando tom. 2. 1010. l
bellum inteſtinum maius malum eſt quàm externum to. 3. 300. K
in bello etiam fides & iuſtitia ſeruanda eſt. to. 4. 22. c. d
eius ſtudium à ſacerdotis officio alienum videtur to 4. 27. l. m
bellum nũquam niſi laceſſitus Dauid intulit ibid. m
& niſi conſulto Domino to 4. 28. g
& in eo prudentiam fortitudinis comitem adhibuit to. 4. 27. m. 28. g
bella interna quam multa ſuſtineamus to. 3. 203. f
bella auferre vſque ad fines terræ, quid ſit to. 2. 814. m
bellorum damna & mala deſcribuntur to. 4. 313 d. e
bellorum tumultus, propinqui iudicij nos admonent to 5. 157. b
bellatorum præſidia diuinam ſæpe gratiam non merentur to. 5. 104. h
bellica diſciplina quomodo aſſequatur to. 4. 6 e
bellica virtute inſignes multi floruerunt to. 4. 31. g
in bellica fortitudine non mediocris eſt honeſti ac decori forma to 4. 31. m. 32. g
bellicis rebus ſummam gloriã maiores noſtri retulerunt to. 4. 17. m
in ijs ſpectandum, iuſta bella an iniuſta ſint ibid.
Benacus lacus mari non miſcetur to. 1. 29. d
bene ſentit, qui bene ſenſerit to. 1. 162. i
bene velle nõ ſatis eſt, ſed etiam benefacere to. 4. 23. g
bene facta, malè cogitata non probat Deus to 3. 10. c
benefacere non ſatis eſt, niſi id ex bona voluntate proficiſcatur to. 4. 23 g
bene viuere, naturæ lege admonemur to. 3. 269. e. f
benedicebantur oblationes in primitiua Eccleſia to. 5. 385. b
benedictio Dei ſanctificationis & gratiarum collatio eſt to. 1. 404. a
eſt etiam abundantia frumenti & vini to. 1. 44. m
benedictionem quis non det to. 2. 777. g
benedictio Chriſti, & gratiarum actio quid diuerſitatis habent to. 3. 114. d
benedictionis abundantia eſt ſignorum virtus to. 3 351. K
benedictio non datur ſpernenti Chriſtum to. 3. 49. K. 492. i
benedictiones ſeptem in Apocalypſi quibus rebus congruant to 5. 453. d. e
benedictus in ſæcula, de patre & filio à Paulo dicitur to. 3. 246. a
benefactoribus ingrati non debemus eſſe to. 2. 983. b
beneficentia, quæ & liberalitas & benignitas vocatur
altera eſt ex ſocietatis humanæ partibus to. 4. 21. b
ea retardari non debet, tametſi beneficium interdum pereat to. 3. 83. K
beneficentiam communem quando amittimus to 4. 21. f. 22. a
eadem in beneuolẽtiam & liberalitatem diuiditur, atque ex his duobus conſtat to. 4. 23 g

Digitized by Google

beneficentia non eſt, vbi nulla eſt beneuolentia ibid
eius opera facienda to. 4. 39. h
beneficium acceptum in rebus ſecundis obliteratur to 1. 380. d. e
beneficij gratiam ſequitur cenſura ſobriæ diſciplinæ to. 1. 170. l
beneficium gratiæ inanitẽ videntur qui ſeruiunt veteri legi to. 3, 280. g
beneficio Saluatoris omnia munda ſunt to 3. 325. b
beneficium Dei quis irritum faciat to. 3. 316. c. d
beneficio duplici Chriſtus erexit ac reformauit quæ erant lapſa to. 3. 118 h
beneficium redemptionis, iuſtificationis, & ſanctificationis to. 3. 344. l. 458 c. 493. b. c. d. 473. a. b. e
beneficij diuini ſanguis teſtis eſt to. 3. 385. f
quod nunc maius eſt erga fideles quàm olim erga Iudæos to. 3. 420. m. 421. a
beneficio tam patris quàm filij ſubleuatum eſt genus humanum to. 3. 463. k. l
beneficium reddendum ei, à quo accepimus to. 4 25 b. c
nec menſura pari, ſed vberiore reddendum ibid.
in referendo beneficio ſuperiorem non eſſe, hoc eſt minorem eſſe ibid. b
beneficium non dare cuiquam vix licet, non reddere vero non licet to. 4. 25. d
in reddendo beneficio plus anima quàm cenſus operatur: magiſque præponderat beneuolentia quam poſſibilitas referendi muneris to. 4. 16. c. 59. m
beneficio plures ſunt qui indigent, quam qui abundant to. 4. 26 e
beneficium in pauperes magis quàm in diuites conferendum to. 4. 59. l. m
beneficium quantò melius ſit apud bonos quàm apud ingratos locare to. 4. 60. g
beneficiũ largientis præbenti magis quàm ſuſcipienti permanet to. 5. 86. f. 90. a
quod à principio eſt beneficium, vſu & ætate fit debitum to. 5 198. b
beneficia à Deo accepta obliuiſci non debemus to. 1. 143. a b. f. 144 a. to. 2. 1011. e
beneficia in Iudæos à Deo collata, & eorum ingratitudo to. 2. 1026. h. i
beneficia diuina copioſa ſunt to. 3. 12. h
beneficijs referendis virtus menſuram neſcit t. 3. 88. i
beneficia non ſolùm cumulo, aut quantitate; ſed alijs conditionibus expenduntur ibid.
beneficia Chriſti erga nos aduerſa omnia ſuperant to. 3. 295. K
eorum memores eſſe debemus to. 3. 336. i
beneficia ſi præſtanda ſunt, tantò magis non auferenda to. 3. 371. g
beneficiorum Chriſti erga nos profũditas to. 3. 502. a
beneficia Dei erga gentiles to. 3. 537. c
beneficijs plurimos nobis obligare debemus to. 4 58. f
beneficus eſt qui gratiam cœpit, debitor qui retulerit. to 3. 88 K
beneuolentia non mediocris eſt virtus to. 4. 26. d
pars eſt beneficentiæ to. 4. 23. h
ſine liberalitate perfecta non eſt to. 4. 24 h
cui & coniuncta eſt, & ab ea ipſa liberalitas proficiſcitur to. 4. 26. d
quomodo ſit magna to. 4. 26. c
ipſam liberalitatem excedit ibid.
quomodo in ſe habeat fortitudinem to. 4. 27 i
ex eius fonte procedit amicitia ibid.
beneuolentia manet, vbi liberalitas deeſt to. 4. 26. d
eius laudes, vtilitates, & effectus to. 4. 26. b. c. &. ſeq.
eam ſi tollas ex vſu hominum, tãquam ſolem è mundo tuleris to. 4. 26. d
beneuolentia facit etiam morum ſimilitudinem to. 4. 27 g. h
& in Eccleſia maxime perſeuerat ibid.
quibus rebus augeatur ibid.
ea tantùm valet, vt plerumque pignora vincat naturæ to. 4 17. l
eadem facit vt vnus alterum ſibi præferat to. 4. 17 h
inter diſpares mores & ſtudia compugnantia eſſe non poteſt ibid
eius velut compar & ſocia eſt cum æquitate iuſtitia ibid.
ad conciliandum ſibi alios plurimum iuuat. to. 4. 55 k
beneuolentia Pauli erga Corinthios to. 3. 353. k. l
beneuolentis ſe magis quiſque credit conſilio, quàm ſapientis to. 4. 16. d
Beniamin iunior Patriarcha interpretatur filius dexteræ to. 5 417. f
Paulum Apoſtolum præfigurauit to. 1. 387. b. 389. h. 391. a. b
benignitas ad publica & priuata iura ſeruanda neceſſaria eſt to. 4. 55. k & eius commendatio to. 4. 60. m. 61. g
benignitas Dei grauiora ſupplicia reprobis coaceruat to. 5 88. i
Berenicæ Ptolemæi ſecundi mater to. 2. 1033. f
beryllus quid ſignificet to. 5. 490. b
beſtia in Apocalypſi antichriſtum ſignificat to. 5. 434. e
cur ſeptem capita & decem cornua dicatur habere to. 5. 441. f
eius numerus, ſexcenti ſexaginta ſex to. 5. 445 e.
diabolum item ſignificat, & eius ſedes ſunt hæretici to. 5. 458. b
beſtiæ grauidæ coitu abſtinent to. 1. 16. a
cur aliæ anguſtiora, aliæ prolixiora habeant colla to. 1. 91. l
omnes quamuis terribiles & feræ homini ſeruiunt. to 1. 93. a. b
nihil cum hominibus naturæ commune habent to. 1. 198. l
cùm nocent hominibus, naturæ iura non violant ibidem
Beth, ſecunda Hebræorum littera quid ſignificet to. 2. 879. f
Bethania, domus obeditionis interpretatur. to 2 670 g
Bethania, Simonis domus, & Chriſti in eam ingreſſus myſticè declaratur to 3. 100. i
Bethleem, domus panis interpretatur to. 2. 1138. d. to. 5. 10. d
& de tribu eſt Iuda to. 2. 1139. i
Bethſabee vxor Dauid, Eccleſiæ typus to. 3. 51. m. 52. g
& quomodo interpretetur to. 1. 515. a
bibendum eſt propter infirmitatem, non propter voluptatem t. 5. 241. e
bigamus licet ſine culpa ſit, prærogatiua tamen ſacerdotis priuatur t. 4. 38. b c. t. 5. 246. b
viduas enim ad ſeruandam viduitatem cohortari non poſſet t. 5. 246. c
bilibres hordei & tritici, quid t. 5. 409. a
binarius numerus non eſt plenus quia diuiſus. t. 1. 179. f
vbi in ſacris ſcripturis commendetur, & quid ſignificet t. 1. 464. b
idem tamen dicitur etiam perfectus. t. 5. 409 a
bini cur diſcipuli à Chriſto mittantur t 3 168. h
bitumen natura aptum ad connectenda diſiuncta. t. 1. 173 i
quid moraliter ſignificet t. 5. 397. f 403. l. m
blandiciæ perfidorum venenatæ ſunt t. 4. 109. k
blandiciis interdum obtinemus aliqua, quæ auctoritate non poſſumus t. 3. 382. d
blaſphemari bonum alicuius quid ſit t. 3. 325. f
blaſphematur Deus inter gentes propter fideles quomodo t. 3. 253. c
blaſphemia in Spiritum ſanctum quæ ſit t. 3. 144 g h
blaſphemia de Chriſto, redundat in patrem. t. 3. 253. d
blaſphemia non poteſt non mala eſſe: & quid mali præter t. 3. 508. k
ea multos tradit ſatanæ t 3. 574. a. b
blaſphemiæ antichriſti t. 5. 443. k

blaſphemia

Digitized by Google

blaſphemiæ impiorũ in iudicio pateſient to.5.460.l
bonitas Dei ſupra meritum noſtrum redundauit tom. 2.6.8.c
bonitas fructus eſt Spiritus ſancti t.1.637.e
bonitas Dei in omnes eſt, ſeueritas in paucos: & quomodo ſeueritas in bonitate ſit to.2.951.g
bonitas Dei in miſerendo quæ ſit to.2.651.k.l
bonitas popularis eſt, & alijs abundat, omnibuſque eſt grata to.3.1.2.10.4.46.a
bonitas affectata, popularis ſimulata to.3.10.a.b
bonitas mentis & facti debent conſentire. to.3.10.c
bonitatem Dei quis agnoſcat to.2.881.d.852.b
bonitas in homine ex parte, Deus abſolutè bonus to. 3.85.e.
bonitas vna & æqualis trium perſonarum in diuinis to 185.f.186.a & ſeq.
eadem teſtimonijs ſcripturarum aſſeritur to.2.189.b.c
bonitatis ſubſtantia ex patre aſſumpta, in filio non degenerat to.3.186.a
bonitatis imago, vna bonitas in diuinis to.3.186.d
bonitas ſimulata peccatorem non excuſat to.3.243.h
bonitas naturæ, exercitatione perficiẽda to.3.297.m
bonitas Dei erga gentiles to.3.312.k
bonitatem habet Spiritus ſanctus, & eſt fons & principium bonitatis to.4.120.h
bonitatem, miſericordiã & iuſtitiam Deus erga nos ſeruat to.5.550.d
Bononia, aliæque Italiæ vrbes tempore Ambroſij ſemirutæ to.5.327.h.i
Bononiæ SS. martyrum Vitalis & Agrigolæ corpora inuenta to 4.435.g & ſeq.
Bonoſi epiſcopi cauſam à finitimis epiſcopis iudicandam Synodus Capuenſis decreuit to.5.183.k
bonus quo plus meretur, eo præſumit minus to.3.74.c
bonus ſolus Deus: non excludit Chriſtum, neque Spiritum ſanctum to.3.183.f.& ſeq.
bonus & iuſtus quomodo differant to.3.267.l
boni magiſtri merces vita æterna to 3.350.f
bonum ea bonis naſci, laudabile eſt to.3.9.c.d
bonum & laudabilem eſſe, non ex hominum, ſed ex Dei iudicio æſtimandum to.3.10.b.
bonum Deum credamus, quem iudicem ſumus habituri to 3.186.d
boni dæmonum vexationibus & inſidijs probantur, mali puniuntur to 3.107 k
propter improbos affliguntur in hoc mundo to.3 179 i.k
à malis ſemper oppugnati ſunt to.3.157.c
eorum merces vberior in futuro propter præſentes afflictiones to.3.179 K
boni quocumque in ſtatu probantur to.5.214 m
bonos & religioſos diabolus in ipſa religione ſupplantat to.3.411.g
bonos omnes nos eſſe vult Deus: at noſtra culpa mali ſumus to.3.113.b
bonorum & malorum viæ quã diſſimiles t 3.257.e
ac ſors & exitus diuerſus to.5.431.l.m
boni ſoli nomen Dei nouerunt to.5.377.d
bonorum conuerſatio appetenda to 5.258.d
& eorum opera bona imitanda to.5.408.k
bonis iungi quantũ proſit, & ad quæ, t.4.55.m.& ſeq.
bonum ſciri non poſſet, niſi eſſet mali ſcientia t.1.110.b
naturæ nobilitate præcedit malum t.1.169.g
eius definitione malitia deprehenditur to.1.288.a.b
ſine timore & triſtitia eſt to.1.249.m
& ſine iniquitate & dolo to.1.361.h
nulla re indiget to.1.188.b
bonum quandoque malè fit to.3.10.c
ſi contra voluntatem fiat, malum eſt to.3.245.d
qua ratione ex prauo vſu fiat malum to.1.425.k.l
& quomodo etiam ex malo vſu dicatur non fieri malum to.3.63.k.l.64.g
bonum iuſtitia conſequitur, iuſtitiam ſanctitas to.1. 136.f
eius indigentia radix malitiæ eſt to.288.a
quod bonum eſt, faciendum to.1.115.g.
quidquid à Deo proficiſcitur, bonum eſt to 1.425.m
bonum quod ex voluntate fit, pulchrius eſt quam quod ex neceſſitate to.2.861.k.924.b
bonum eligimus Deo operante to.3.8.h
bonum & perfectum differunt: & hoc illo quandoque impeditur to 3.64.g.h
bonum agere humanæ imbecillitati quàm difficile to. 3.120.g.h.
bonum facere non virtutis gratia, ſed temporalis vtilitatis, mercenarij eſt to.3.166.a
bonum quod eſt, mors eſſe non poteſt to.3.281.f
per bonum diabolus homini malum operatur ibid.
bono bonum eſt, quod malo eſt malum t.3.312.b
bonum pro malo reddendum eſt to.3.318.f
bonum alicuius blaſphemari quid ſit to.3.325.e.f
bona vita ſignum eſt ſalutis futuræ to.3.31.a.d
ea quando proſit to.3.491.i
bona doctrina ſignificatur auro, argento, & lapidibus pretioſis to.3.350.d.e
bonus odor eſt Deo qui Chriſtum rectè aſſerit tom. 3.418.b
bonum eſt non tacere meritorum gloriam, vt inuitentur credentes to.3.418.k
bona & caſta vita moribus ornanda eſt, & beneuolentia locupletanda to.3 488.i
bonum operari non poſſunt homines ſine Deo to.3. 498.e
bona conuerſatio ſalutem operatur to.3.524.m
bonum non eſt quod non fit per charitatem t.3.653.f
bonum nihil niſi quod honeſtum eſt, ſcriptura aſſerit to.4.45 g
bonum ſummum quid ſit to.1.292.d.361.f.362.g to. 4.44 i
videri non poteſt niſi ad anima purgata to.1.191.e 292 a
ex iis bonis comprehenditur quæ ſunt in creaturis to. 1.353 K.l
bona naturæ omnibus inſunt t.1.168.
bona indifferentia quæ ſint t.1.168.d.204.e.f
ea validæ virtutis robur non habent t 1.169
bona aliquando nocent, ſi eis vti neſcimus t.1.128 e.f
ſine iuſtitia & ſapientia pluribus nocuerunt to.2. 204.e
bona animi, corporis, & externa t.1.253.h.i.264. b.c.d
bona aliena multos fecerunt miſeros t.2.588 a
bona impiorum ſpecie tantùm bona ſunt tom.2 644.d e
bona temporalia illecebroſa magis ad peccatũ, quàm fructuoſa ad virtutem to.2.656.a
quare multa in hoc mundo æſtimentur bona, quæ bona non ſunt t.2.952.l.m
bona quædam omittenda, quæ maius bonum impediunt t.3.126.f.127 g.131.i
bonorum initium abſtinentia peccatorum eſt to.2 636.c
bona vera quæ ſint to.360.f.361 g h
bonorum pia diſpenſatio quantum Domino placeat to.5.87.m
bona temporalia noſtra non ſunt t.3.145 a
& caduca, fluxa, & inania ſunt t.2.819.k.l.850 k 851.b
bona de ſe dici audientes pudore afficiuntur to.3 36.b
bona opera fidem approbant t 3.362.g
bonorum propoſitum auerti poteſt confabulatione malorum hominum t.3.404 m
bona coram Deo & coram hominibus prouidere quid ſit to.4.319.g.439 k
bona omnia debent videri in Dei ſeruo to.3.518 g
bonis adnumerãtur à philoſophis ſeculi cõmoda, quę

Digitized by Google

nos in detrimentis etiam docimus to.4.6.a
bona quæ putantur, impedimento ſunt beatitudini tom.4.44.h.
bonorum ordinem quem poſuerunt ſapientes, ex noſtris acceperunt to.4.315.h
bona omnia ex Dei munere proueniunt to.4.316.317.a
bonorum omnium auctor Deus to.4.328.m.329.a
bona æterna ſunt appetenda, & timenda mala to.5.639.b.c.
Booz & Ruth coniugij myſtica explicatio to.4.154.a & ſeq.
Boreas & Auſter quid ſignificent to.2.666.i.k
Boreas ventus durus to.4.339.m
bos ruralis culturæ laborem ſignificat to.2.645.h
bos & aſinus vtrumque populum ſignificant to.3.150.k.l
ſignificant etiam duo teſtamenta to.5.294.a
bos fructitatem, aſinus manſuetudinem exprimit to.5.264.a
bos bouem requirit to.4.309.f
boues futuram imminentem pluuiam ſentiunt to.1.89.a
boues venditores è templo eiecti to.3.195.m
Bothronis vallis myſticè quid to.4.178.d.to.5.220.b
botrus in phalanga ſuſpenſus Chriſtum in cruce ſignificat to.3.150.e
brachias accipiebant ſacerdotes in veteri lege cum ad altare accederent; & quid ſignificet to.4.14.a
brachia & lacerti quid in homine præſtent to.1.102.f.103.g.
capitis ſi la propugnacula ſunt to.1.174.l
brachia peccatorum quare a Domino conterantur tom.2.674.g.
brachio aduerſari, diſſoluto confirmat iuſtos Dominus ibid.
Brachmani Indorum gymnoſophiſtæ to.5.533.e.d
noſtros mores redarguunt to.5.557.c.d
brauium quod Paulus ſequebatur, paucorum eſt tom.5.167.g
Britannia pars orbis extrema to.1.254.m
Britannicæ ſalis præſtantia to.1.69.d.e
bruchus non eſt ſine magna Dei virtute to.1.43.i
buſi vt ſuas & laus to.1.39.k
byſſus & purpura myſticè quid deſignent to.2.1103.g

C

CAdauera diuitum grauius fœtent quàm pauperum tom.1.98.d
cadere cœlo qui dicantur to.2.795.a
cadentem ſupra collum peccatoris Deus, dum iacentem erigit to.3.168.k
cadit in monte Petrus, & feliciter à Chriſto leuatur tom.3.216.h.
cadere quam ſtare, interdum felicius ibid.
cadere & offendere in quo differant to.3.312.l
caſus diaboli irreuocabilis to.3.310.e
Cades quid ſignificet to.4.437.f.
caduca quæ terere vanum eſt to.4.37.e
caduca ſunt omnia terrena hæc, & ſine lucro tom.5.226.b.
caducorum quàm parua ſit vtilitas to.5.548.m.549.a
cæcitas & velamen peccati to.3.207.t
cæcitas Iudæorum vnde to.3.307.k.310.f.312.k.313.b
quæ eorum cæcitas ad tempus facta eſt to.3.310.e.f.312.l.313.a.b
cæcitas gentilium circa reſurrectionem to.3.506.d
cæcitas ex diuerſis prouenit to.5.256.l.m
cæci nati illuminationis modus conſideratur to.3.213.f.214.a
quæ ſanatio non fuit artis, ſed poteſtatis to.5.296.m
cæcum ſanando eo modo qui refertur in Euangelio, multa myſteria docuit Chriſtus to.5.297.b.e.298.a
cæcorum vultus deformis to.1.174.e
cædi in faciem quis dicatur to.3.450.f.451.g
cælum nomen eſt ſingulis orbibus cæleſtibus commune to.1.21
eius etymologia Latinè & Græcè ibid
quare apud Græcos οὐρανὸς dicatur to.2.1.f.79.k.
cælum continet ignem & aquam to.17.k
eius natura varijs modis explicatur ibid.k.l
& quam variè a philoſophis ſignificata, ſed contra veritatem. to.1.9.b.c
cuius ſubſtantia natura ſua corruptibilis eſt ibid
cælum non vnum tantùm, ſed plures to.1.18.b
cauſa eſt & origo fertilitatis to.1.22.a
cur appellatione firmamentum to.1.47.m
mentem humanam interdum ſignificat to.1.183.d
ſubſtantia intelligibilis eſt to.1.256.d
quintam quandam naturam a quatuor elementis diuerſam atque puriorem obtinet to.1.239.f
cæli regnum cur indiuiſum to.1.263.b
cælum quis dicatur ſcandere to.2.713.b
cur in ſacris literis æneum interdum vocetur tom.1.456.e
cælum clauſum & apertum myſticè to.3.67.l.m
cæli nomine quid ſignificetur eo loco, peccaui in cælum to.3.168.g
eius pulchritudo & fabrica Deum manifeſtat, tom.3.543.l.m.244.g & ſeq.
cælum clauſum ante Chriſti paſſionem to.3.169.a.b
cælum, mare, terra, auctori ſuo gratiam referunt to.4.313.k.l
cælum quatuor partibus conſtans crucem exprimit tom.5.72.g.h
cælum aperire & claudere quid ſit to.5.434.a.b
cæli & terræ mutatio & innouatio to.5.477.e.f
cælum & terra cur a Deo in primis creata to.1.7.k
rerum omnium ſunt cardines to.1.9.f
cur priùs creata ſimpliciter, deinde à Deo ornata fuerint tom.1.10.e
cæli quos Chriſtus tranſcendit, qui ſint. t.4.162.d.163.g
cælorum orbes dum voluuntur, nullum ſonum aut harmoniam reddunt, vt alij putauerunt to.1.18.e.d.e.to.2.249.630
& quibus rationibus illud ſuaderent to.1.18.d.e
quamuis hoc non omnino improbandum alibi aſſerat to.1.588.e
cælorum conuerſio ordinem ſuum mutare neſcit to.2.977.g
cælorum regnum duplex, in morte, & reſurrectione to.3.86.b
cælorum regnum aptè grano ſinapis comparatur to.3.157.a
cæli qui in terris enarrant gloriam Dei, qui ſint to.2.977.k.
cæleſtis imber, qui baptiſmus dicitur, vitia diluit peccatorum to.1.344.e
cæleſtis iuſtitiæ lex ſequenda eſt to.3.310.k
cæleſtis quis dicatur to.3.407.b
cæleſtis domus corpus immortale ſignificat.3.425.d
cæleſte regnum quomodo & a quibus rapiatur to.3.96.l.& ſeq.
cæleſtia ſigna inutilia ad vitas hominum indicandas to.1.30.f.31.g
cæleſtia cogitare abſque diuino auxilio non poſſumus. to.1.351.e
nec ea ſcandere abſque diuino ductu to.2.894.k
cæleſtia tractans, non eſt corruptibilibus occupandus to.3.44.m.
ea quoque ab iniquitate per Chriſtum ſoluta to.3.223.i
cæleſtibus terrena iunxit Chriſtus è cælo deſcendens to.5.499.l
eadem terrena vincunt to.2.343.k
cæleſtium exempla ſunt quæ celebrantur in terris to.3.649.d
cæleſtia veritatem habent, Euangelium imaginem, lex vmbram to.4.36.m

cæremoniæ legis ceſſarunt, ſabbatha, neomeniæ, &c. t.3.163.m
cæremonialium obſeruatione abſoluti ſumus, ſed grauioribus adſtricti t.3 158.e
cæremonialia per nouam legem abrogata to.3.153.e
cæremoniale Iudæorum ſignificantur nomine elementorum t.3.479.l
Cæſaris cenſus & imago t.3.199.b
ei obnoxius qui diuitias habet ibid.
Cain cur fratrem occiderit t.1.686.h
neminem exiſtimans delicti ſui teſtem illum occidit t.5.531.i.K
& quare eo interfecto non ſtatim interiit. t.1.111.i
venia indignus fuit, quia crimen negare voluit. t.1. 129.l.
& quæ fuerit eius pœna t.1.161.i
parricidium & ſacrilegium commiſit, t.1.126.l.m
& cur illud ſtatim à Deo non fuerit punitū. t.1.164.g
ſacrilegium ſceleri ſuo per vocem addidit. t.1.733.k
eius accuſatio & pœna diabolo reſeruata eſt. t.1.29.m
dictus eſt acquiſitio, quòd ſibi acquireret omnia. t.134.a
quod genus hominum indicauerit ibid.
eius dogma improbum abſtulit Deus t.1.135 a
cur priùs naſcatur quàm Abel t.1.136.f
primitias Deo non obtulit t.1.147.a
quare dicatur & factus ſit terræ operator. c.1.141.i. 201.h.i
eius ſacrificium cur Deo gratum non fuerit. t.1.157.g.544.b
& quot habuit defectus t.1.158.i.& ſeq.
quis homicidium eius accuſauit e.1.160.e f
impudenter ſibi corporis vitam ſeruari, quàm pœnam remitti maluit t.1.162.K l
eius triſtitia vnde orta t.1.157.h
ipſe terram vel maximè violauit t.1.160.f.161.g
eius impietas atque impudentia reprehenditur. t.1. 160.b.c.499 e 500.a
cur ei vita producta eſt t.1.63.h
& quare à Dei & parentum facie reiectus.t.1.164.g.h
eius homicidium noluit Deus homicidio in eo vindicari ibid.
improuido quodam impetu peccauit t.1.164.h
cur à conſpectu Domini lateret t.1.775 f
vſque ad naturalem mortis ſuæ terminum agendæ pœnitentiæ ſpatium habebat t.1.164.i
cur ſignum accepit a Deo ne quis eum occideret. t.1.161.l m
quaſi ſeruus ſignum accepit t.1.866 g
quando exiuit à facie Dei t.1 838.l.1013 i
cur in generatione Domini non nominatur. t.3.55.h
eius culpæ in ſacrificio admiſſæ explicatio. t.4 140.h
cur malè quæſiuit, & malè in campum exiuit. t.365 g
rectè obtulit,ſed non rectè diuiſit t.5 218 a
cur ſeptemplici punitione fuerit punitus, & quam graue fuerit eius peccatum t.5.534.b.c
ſeptem crimina commiſit, & quæ illa fuerint. t.5. 534.c.d
quomodo mors illi remedio fuit t.5.225.h
cur poſt parricidium terram Naid incoluit. t.1.537.k
Cain cum Abel comparatio, & quid in eis figuratum t.4.436 K
Cain & Abel ſacrificium t.4.286.d
iidem ſynagogæ & Eccleſiæ figura extiterunt. t.1. 135.b
Caiphas quomodo prophetauit c.2.1001.g
ordinis cauſa prophetauit, non proprii meriti. t.3. 391.i.192 m
calami ſignificatio ad Chriſtum refertur t.3.95.i.k
calamum ex arundine fieri, myſticè de peccatore & iuſto declaratur ibid.
calamus in Apocalypſi Euangelium ſignificat. t.5. 432.
Calani reſponſum ab Alexandro magno laudatum, & Calani epiſtola eidem Alexandro ſcripta to.1 866.K
& de Calano nonnulla to.5 557.a
Calatha Latinè virgam & dominium ſignificat tom. 1. 475.b.
calcaneum primum Adam, Iudas ſecundum to. 2.825 m
& quomodo Iudas calcaneum contra Chriſtum leuauerit to.2.760.b.c
calcaneum Chriſti ſynagoga eſt, & qui alij, to 2.826.g
calcaneo frontem aduerſarij percutere, quid ſit tom. 2.760.a.
calceamentum filij prodigi quid ſit to. 5.168.l
calceamenti ſolutio, propinquam recuſantis, myſticè exponitur to. .. 50. d.e
calceamenta Apoſtolis interdicta quid ſignificent: & ibi plura ex lege Moyſis to. 3. 150. a
calceamentorum myſtica explicatio to.3. 7.b e
calceamentorum ſolutio vindemiatorum myſticè to. 3.198. a. b.
calix in manu Domini qualis ad terrendum, & ad feriendum to.2 717.i
calix pœna vel gladius, ex ſcriptura ibid.
calix noui Teſtamenti, qui in remiſſionem effunditur peccatorum to.2 717 k l
calix Domini remiſſio peccatorum dicitur: & quomodo inebriauerit gentes to.1.1074.c
calicis vocabulo quid ſignificetur to. 3. 140.i.to.4. 190.b.c.to.5.150.d.e
calix & catinus interioribus contaminatur, myſticè to. 3.140 i
calicem dæmoniorum bibens inſultat calici Domini tom. 3. 380. l
calicem myſticum ſanguinis ſumimus ad tuitionem animæ & corporis to. 3. 385 f
calices duo, mortis & vitæ & de vtroque to. 2 717.k
Cilinicum caſtrum to. 213 d
Calligonus eunuchus mortem Ambroſio minatur, & quanta ei fortitudine reſpondeat Ambroſius tom. 5. 209. a
Calliphonis philoſophi opinio de beatitudine to.4.41.f
calor corporis in iuuentute maximè feruet to.1.620.d
Caluariæ locus ſepultura Adæ to. 3. 220.f
calumnia quid operetur to.1.1039.m.1040 g
calumnia oppreſſos non facilè ſeruare poteſt mandata diuina to 2.1040.h
calumniator & concuſſor quis ſit to.5.96.h
cameli & acus parabola myſticè explicatur to. 3 188.m 189. & ſeq.
camelo cur comparentur diuites to.5 94.d
eidem comparantur auari to.5.153.a
Camili victoria in Capitolio to.5.199.h
cancri ad capiendas oſtreas fraus to.1.66 a
candelabra tabernaculi ſignificabant ſeptem dona Spiritus ſancti to. 3. 645.e.f
candelabra ſeptem aurea in Apocalypſi quid ſignificent to.5.369.d.e
canis mira ſagacitas in odore colligendo to.1 90.a.b
canes beneficiorum ſunt memores to.1.88.1.90 c.d
eorum vigilantia pro dominis to 1 88.i
canes muti damnantur ibid.
dominorum interfectores latentes ſiue ignotos aliquando indicarunt to.1 90.c d
canes vlcera apoſtolica lambentes to.3.175.g. h
canicies in ſenibus grata, in pueris prodigioſa to.1. 174.K
Canonis Miſſæ verba to. 4. 397. h. & ſeq.
Canopeus eunuchus Pompeij interfector to.5.203.6
cantare, pſallere, & ſaltare ſcriptura nos docet to 3.99.h & ſeq.
ad canendi munus principaliter Dauid electus fuit à Domino & quare to.2.651.652.
canendi modeſtia, cuius prima diſciplina verecundia eſt to. 4.12.h
canticum quare dicatur teſtamentū Domini to.2.930.l
cantico delectatur Deus to. 2. 651 652.

ij

Digitized by Google

canticum nouum, Euangelium to. 5.395 h
canticum quod pueri in Hieruſalem cecinerunt, & non eſt auditum to. 3.99. m.100.g
canticum vnum legitur in libro Iudicum to. 2.651.652
& vnum ſcriptum a Daniele ibid.
vnum etiam ad Habacuc ibid.
canticum vnum ab Eſaia ſcriptum, vt mulceret audientium corda ibid.
quod nec inimici obijcere illi potuerunt ibid.
cantica duo Moyſis totum corpus ſui operis illuſtrant ibidem.
cantica multa è Salomone edita eſſe dicuntur, vnum tamen Canticum canticorum ab Eccleſia recipitur ibidem.
Cantica Dauid & aliorum prophetarum, eorúmque argumenta to. 2.99.h.i
Cantica canticorum ad quam philoſophię partem pertineant to. 3.1. a
quomodo rationabilem ſapientiam contineant ibid.
in eis complura myſticè explicantur. to. 1.171.e.& ſeq.
cantilena dulcis quæ to. 2 910.l
cantores multos cur fecerit Salomon ibid.k
Cantij, Cantiani, & Cantianillæ martyrium to. 5.133 e. & ſeq.
capaces ſpiritalium non ſunt homines carnales to. 3.241. f. 242.a
caper emiſſarius figura Chriſti to 5 408.g.h
Caph Hebræorum littera quid Latinè ſignificet to. 2 966.m
capillamentum capratum quibus myſticè comparetur to. 1.1020.d
capilli mulieribus gloria ſunt. & pro velamine. to. 4 34.f
eorum amictus quàm pulcher & vtilis to 1 174 i K
diuitias interdum ſignificant in ſcripturis, & interdum peccata to. 5.218 d. 281 b
aliquando etiam multitudinem populorum infideliū to. 5. 426. e
capilli quibus Chriſti pedes terguntur, quid myſticè ſignificent to. 3.101 c d
capillos noſtros Deo eſſe numeratos, quomodo intelligendum to. 3.142. d. to. 4.135.236
capilli Nazaræorum quid ſignificent to. 3.203. x. to 4.235.236
capilli Sampſonis quid myſticè deſignent to. 4.235 236.
capra Græcè vnde dicta to. 1. 257 l
myſticè aquam ſignificat ibid.
capræ peccatores etiam ſignificant to. 3.177. c
capratum gregi comparatur Eccleſia t. 4.348. k l
earum natura & proprietates t 2.1020.e d. t. 4.348.k.
capratum capillamentum quibus myſticè comparetur to. 1010.d
capra vulnerata dictamno ſe ipſam ſanat to. 1. 91. g h
captare pretiorum incremento, verſutiæ eſt to. 4.71 g
captiuare intellectum quid ſit to. 3.444.b
captiuitas Babylonica ad animam vitijs captiuam accommodatur to 3.206. d
captiuitas vera quæ ſit to. 4.449.d
captiui è Chriſto in triumphum traducti to 5.214.i
captiuos Eccleſia redimere conſueuit to. 4. 51 m
redimendi eos cauſa confregit vaſa ſacra Ambroſius to. 4.61. d
eorum redemptio ornatus ſacramentorum eſt to. 4 61. e
captui perſonarum inſeruiendum eſt in docendo myſteria Dei to. 2. 149. a. 612. i K. l. m
Capuana ſynodus contentionem Flauiani & Euagrij de epiſcopatu Antiocheno commiſit Theophilo Alexandrino to. 5. 90. b. c
caput in homine principem locum obtinet to. 1. 100. h 1.177. g. h
ſenſuum fons & initium eſt to. 1.177 g h
eius excellentia to. 2.1061. f. 1062. g
eiuſdem membra ſingula deſcribuntur to. 1.173. m. 174 g h. i. k
qui ſint eius oculi, myſticè to. 1.797. l
eius ſalus, membrorum ſalus to. 3.242. d
caput myſticum Chriſtus eſt to. 2.1061. b
& caput credentium, atque omnis creaturæ to. 3 403. m 493. a. 536. g. h
caput ſuum omnes gentes mouerunt, vt legem ſpiritaliter interpretarentur to. 2.799. e
capitis cōmotio in Iudæis quid ſignificet t. 2. 767. g. h
& quid ſit caput mouere to. 2.1007. f. & ſeq.
caput & pedes Chriſti qui vngant to. 3. 100. K l. m 101. e. d. e
caput Chriſti Deus vbi reclinetur to. 3.116 d
caput & manus in corpore Eccleſiæ qui ſint t 1.131.m
caput Eccleſiæ Chriſti to. 3.362. e. 512. l. 536 k to. 4 151. k 164. K. 201 a. 245. a
caput viri Chriſtus, viri mulieris, & Deus Chriſti diuerſo modo to. 3 383 g
caput Chriſti eſſe Deum quomodo intelligendum to. 4. 164. h. i. k
caput viri Chriſtus ſecundùm incarnationem to. 4 164. k 40 k
caput lætum eſt ſi pedes fuerint accurati vel ſani to 391. g
caput religionis eſt charitas to. 3.393. c
capite qui caret, vitam non habet ibid.
caput & origo rerū repetēda in controuerſijs t 3.262. f
carbunculus lapis, & de eo myſticè to. 1.112 h 113 e
carcer & exactor myſticè exponuntur to. 3.152. k
carcer, ignis, vermis, dentium ſtridor, non corporaliter ſed ſpiritualiter intelligenda to. 2.163. h. i
carcere mancipatur promiſſum non reddens ſpiritualiter to. 3 199 i
carcerem non timere, Ioſeph nos docuit to. 3. 211. l
carceribus detentos viſitandos eſſe admonet, t. 5.390. e
carceraria clauſtra to 4. 319 K
cardinales virtutes quatuor to 3. 86. d
caro humana floribus fœni comparata to. 1.32 k. l
diuerſis paſſionum fluctibus agitatur to. 1.184. b e
ad ſimilitudinem Dei non eſt facta to. 1 93. l
eius natura non deſpicienda to. 4.98 f
quàm ſimilis vitulæ dicatur to. 1.258. g. h
caro temporalis eſt, anima diuturna to. 1. 94. a
eadem amictus eſt animæ ibid.
& illi maximè proxima to. 1 446. i
caro iuſti animæ ſubdita eſt to. 4.172. l
carni ſtudentes filij etiam carnis dicuntur to. 1.171. c
eius natura diſciplinæ repugnat to. 1 170. l
caro illecebra eſt corruptelæ to. 1.171 d
& eſca diaboli to. 3.275 g h
ſubdita eſt ſeruituti to. 2.576 b
& quomodo ad ſeruitutem redigatur to. 2. 820. b
interdum hominem terrenum ſignificat to. 1. 74. b
& interdum peccatorem to. 1. 273 i
& quandoque eius nomine totus homo intelligitur to 3. 258. c. 289. a
accipitur ſæpe in ſcriptura pro operibus carnis to. 3 407. k
eadem nauis eſt animæ to. 2. 618. m
& corruptionis eiuſdem cauſa to. 1.172 b
lena eſt vitiorum to. 3. 71. l
ac voluptatis omniſq; prauę cupiditatis origo. t. 1. 172.
ſtimulus eſt mentis to. 1. 247. k
& plerumque peccati miniſtra to 4.397. d
atque animæ aduerſaria to. 4 418. b
caro excitat voluptates, eadémque voluptatibus excitatur to. 1. 184 e f
eadem fluctuat cùm anima quatitur to 2. 619. e
quàm debilis & infirma ſit to. 1. 244 b
fragilis eſt, & plena miſerijs to. 2. 810. m. 811. a
mortem in animam transfert & quomodo to. 1. 30. i
voluntatis eſt miniſtra to. 1. 314. g
velut ancilla gubernanda eſt to. 5. 33. f
carnis ſapiētia quomodo legi non eſt ſubdita. t. 1. 315.
caro antidotū facta, quæ antea erat venenū. to. 2. 713. f

eadem quid in ſcripturis ſignificet t.3.275.h
per virum & mulierem eiecta eſt de paradiſo to. 5. 241.a
ipſa non eſt in vitio, ſed ea quibus caro fluctuat to 2. 801 g.
per quid facta ſit locus afflictationis t.2.802.h.
multis etiam humiliatur, & quæ illa ſint t.2.801.i.k
caro noſtra poſtquam facta eſt obnoxia peccato, caſo eſt mortis t.2.713.K
& quando cœpit eſſe vas electionis t.2.107.5.m
eius crimina, febribus ſoceus Simonis declarata t.3.71. g. h
quomodo in Chriſti ſanguine tingatur t.3.95.k
eius voluptates inſatiabiles ſunt t.3.160.a
cithara eſt, & quando t.1.777.g
eademque teſtudini comparatur t.2.777.g
caro ſine affectu, immunis eſt præmij & culpæ t.2. 841.k
eadem quando deficiat t.2.819.b
caro peccatum erat, & quare t.1.920.f
eius petulantia Ioannis exemplo coercenda t.3.13.c
& illecebris eius reſiſtendum t.3.62.e.f
caro hominis peccatoris, caro erat diaboli, t.2.1075.m
fœminæ locum habet, & poſterior ſanatur t.3.71 g.h
carnis natura, & diuinitatis gloria in Chriſto t.3.27.i k
caro omnis in Adam lapſa t.2.1085.f
eius languores & febres ſpiritales t.3.71.h.i
eadem Euæ comparata, prior à diabolo tentatur t.3. 71.h.i
carnis damnationem nemo poteſt euadere niſi per Chriſti redemptionem t.3.60.e
eius luxu & deliciis emolliti cælum non ingrediuntur t.3.96.g
caro & ſanguis cæleſtiā non teneat: & plura ea de re t.3.216 k.l.m
carnis victores quomodo Eccleſia fundamētum fiant t.3.116 l
eadem quomodo in naturam animæ tranſeat tom.3. 242.f
carnis ſepto incluſa mens, deſidia quadam grauatur t.3.123 i
caro animæ obediens ex lena vitiorum fit æmula virtutis t 3.150.b.& ſeq
carnis & ſpiritus diſſentio poſt peccatum naturalis, quomodo per Chriſtum concilietur tom. 3.149.f. 150.a.b
caro voluptatum libidinum, quomodo fiat templum Dei & ſacrarium virtutum t 3.150 b.c
ante lapſum primi hominis ſpiritui erat ſubiecta ibid
peccati fœditatem etiam ipſa abhorret t.3. 50.c.d
eius vterus, in quo naſcitur & operatur peccatum, t.3. 151.g
caro & ſpiritus vnum fermentum quomodo efficiantur t.3. 60.x
carnis cupiditates comprimenti merces copioſa tribuitur t.3.194 d
ea mens victa, caro efficitur t.3.182b
quàm multos voluptatum tramites inueniat tom.3. 233.d
eius laſciuia à Chriſto domitoris more frænatur t.3. 263.e
carnis & ſpiritus duæ mentes ex doctrina Apoſtoli t.3 281.e
carnis circumciſio non prodeſt, ſed cordis t.3.254 de
caro & diabolus quomodo crucifigantur t.3.257.g h
In carne eſſe quid ſit: & qui in ea eſſe dicantur, t 3.279 h. 118.i
caro non eſt mala, ſed quod habitabat in ea peccatum t.3.283.l
& quomodo in ea peccatum inhabitet ibid.
ad quam diabolus accedit quaſi ad ſuam legem ibid.æ
per carnem ſibi ſubiectam diabolus malas ſuggeſtiones ingerit animæ t.3.285.c
caro corrupta eſt, & morti ſubiecta t.3.285.e
eius vitia ſunt opera tenebrarum t.3.323.g. h
ſic facta erat, vt ſocietate & coniunctione animę non moreretur t.3.285.c
onus deſideriorum in animam transfert ibid.
non eſt capax, neque habet iudicium diſcernendi, quia natura bruta eſt ibid d
nec poteſt inimico aditum claudere ibid.
in ea mundanus error ſignatur t.3 287.k
omnis eius actus extra legem eſt t.3.289.e
ſapere quæ ſunt carnis, quid ſit ibid.
ab eius deſideriis qui ſe continet, iuxta mentem legis viuit t.3 287.l
carnis prudentia inimica eſt Deo, & peccatum eſt, t.3. 287.l 651 k
eadem eſt duplex: & cur ſic vocetur, cùm ſit ſtulta & vana ibid.
carnis ſapiētia inimica eſt Deo: & quid ea ſit t.3.288 g
& cur non credat virginem peperiſſe t.3.344.x
carnis mortificatio quid ſit t.3.289.f
eius filii concupiſcentia nati t.3.298.b
caro noſtra perpetua ac diuturna eſſe non poteſt t.3. 327.K
hoc habet in natura, vt intereat t.3 351.b
eius voluptas à diabolo eſt ibid.
caro noſtra regnum Dei non poſſidebit niſi immortalitate veſtita t.3.407 x
moleſtias eius ſuperare, nō breuis gloriæ eſt t 3.3.68.h
corrumpitur in preſſuris, & paſſionibus, anima verò renouatur t.3.425.a
vocatur terreſtris domus t.3.425.d
omnis ſub peccato eſt t.3 429.c
eius ſtimulis reſiſtendum eſt t.3.453.c
carnis voluntas quæ ſit t.3.495.k.l
carnem in ſeruitutem redigere vt animi imperio obediat, quàm excelſum ſit t 4.28 x.l
carnis reſurrectio erit ſine operibus carnis t.4.103.k
carnem edere aut non edere quomodo liceat t 3.323.x l. m.324.325.
caro noſtra in Chriſti carne honorata per conſortium eiuſdem naturæ t 4.301.a t.5.248 h.
carnis reſurrectio magis eſt ſecūdùm naturam, quam contra t 4.329.f
carni ſolùm indulgentes, beſtiis ſunt ſimiles t.5 33.f
carnis mortificatio & humilitas, virtutum cuſtodia ſunt. t.5.454.c
caro & anima veluti quadam coniugii lege inter ſe coniunguntur t.1.251.e
& veluti quibuſdam fraternis vinculis colligantur t.1. 446. i
quomodo duo homines dicantur t.4.418.a b
caro Chriſti aula virtutis, & virginis fructus t.4.218.b.
pignus eſt noſtræ ſalutis t.4.100.l
caro diſpenſationis in Chriſto eſt, quem miſerationis titulo & pietatis iure ſuſcepit t.2.758 m
ea ab omni delicto fuit munda t.2.836.f
& ſanctificata in vtero, & nata ſine peccato t.3.286.c.f
eadem non fuit vmbra mortis, nec in ea fuit afflictationis locus t.2.802.m
& quomodo fuerit vmbra t.2 1063.e
cur ſubierit quidquid ſubiit t.2.1064.l
in ea quomodo peccatum, id eſt ſatanas peccauerint t 3.287 g
carnem Chriſti, Deo patri reconciliati epulamur t.3. 168 m
in carne peccato obnoxia Chriſtus virtutis militiam exercuit t.1 920.f
carnem Chriſtus ſuſcepit, atque vt homo vicit, & nos vincere docuit t.3 40 h
caro Saluatoris fuit Iudæis petra ſcandali t.3.304 i
caro & ſanguis Chriſti pro nobis oblata ſunt t.3 385.f
caro Chriſti pro corpore noſtro offertur, ſanguis pro anima t.3 385.f
eam peccata totius mundi eſſe abolituram, in quo figuratam t.4.109.110

caro Domini cùm videtur, verbum videtur t. 5.29.e
carnem veram ſuſcepit Chriſtus ex virgine, & paſſioni obnoxiam t. 3.60.i.K.t.4.264.1 K.225 b.239.i
quæ in eo paſſa eſt, non diuinitas t. 4.136. g
& ad quid eam ſuſcepit t. 4.139.m.151.g
eadem vonis naturæ nobiſcum, licet nouo generatio- nis myſterio t.3.286.e.f.t.4.178.b.299.k.l
& quomodo noſtræ ſimilis dicatur, & in quo ab ea differat t.3.286.e.f.
caro Chriſti per terram in ſcripturis ſignificata t. 4. 26, . h
calami etiam & arundinis nomine deſignatur to. 5. 95 h i
carnem Chriſti Apoſtoli in Domino Ieſu adorauerunt, & nos hodie in myſterijs adoramus t.4.264.h
caro Chriſti quæ crucifixa eſt, eadem in Euchariſtiæ ſacramento. t. 4.351.g
carnem à Chriſto ſuſceptam fuiſſe, negantes refelluntur t.4.264.e & ſeq.295
carnis ſuſceptio in Chriſto non naturæ inſtitutio, ſed promiſſionis impletio fuit t.5.525.e
carnes animæ quæ ſint t.2.1014.i
carnes idolis conſecratæ edendæ non ſunt, ne ſcandalum detur infirmis t. 571.l.m 572.g.& ſeq.573 a.b.c. d.579 h 581 f. 82 a
carnalis & ſpiritalis vnde homo dicatur t.3.158 d
carnalis & ſpiritalis homo duo operantes in agro t. 3. 182.b.l.
carnalis eſt omnis incredulus t.3.279.i
carnalis appellatur qui peccat t.3.282.d
carnalis eſt qui ſpem ponit in homine t. 279.i 349 e
carnalis ſenſus quis ſit t.3.279.i
is ita motatur vt anteponat voluntatem vtilitati t 3. 414 d
carnalis quando non impleat quod promittit t. 3. 414.c.d
carnalis natiuitas quomodo ceſſet in Chriſto reſurgente a mortuis t.3.4 8 h i
carnalis vita nobis eſt cōmunis cum beſtiis t 3.627.m
carnale eſt quidquid lex prohibet t.3.433 a
carnale eſt quidquid eſt contra legem Dei t. 3.288.i
carnales ſpiritalium doctrina incapaces & indigni t.3. 241.f.242.a
in iis non poteſt habitare ſpiritus Dei, nec ad Chriſtum pertinent t.3.288.l.
carnales Iſraelitæ qui ſint. t 3.209.d
carnales cur homines aliqui vocentur t.3.348.l
carnalia & viſibilia coli prohibet lex Moyſis t.3.282.d
ſpiritalibus ſubiecta ſunt, & per ea conſtant t.3.303.K
omnia corrupta ſunt t.3.443 m
carnalia erant quæ in lege Moſaica præcipiebantur t. 3.466.a
carnalia quid præſtent, & quid de carnalibus colligatur t.2.796.e
Carthaginienſes cur luxuriam ſequantur t.1 540 d
caſia & gutta ſepulturam indicant t.1.379.h.i
caſta non eſt quæ metu & lege cogitur t.4.457.m
caſtigate amantis eſt t.2.951.h
caſtigare corpus quid ſit t.5.377.c
caſtigatio quantum Dauidi profuerit: & quis caſtigatus recipiatur t.1.951.i
caſtigatio Dei proficit ad ſalutem t 2.955.c
caſtigatio religioſa dulcior quàm blanda remiſſio t.5. 1 7.k 28.g
caſtificabatur etiam populus per biduum aut triduum, vt ad ſacrificium purus accederet t.4.38,d
caſtimonia eadem in vxore & viro requiritur t.1.217.l
quantùm requiratur in miniſtris altaris t. 4.38 a b
caſtimoniam ſeruare admonemur t.4.196.d.& ſeq.
caſtitas omnes corporis paſſiones abolere conſueuit t.1. 112 K
quantum Deo placeat t.1.210.i k
quæ aliæ virtutes eam comitentur t.1.248 i.k
caſtitatis ſtudia quantùm Euangelio profecerint t.2. 674. l.
caſtitas via eſt ad ſalutem t. 4. 51. l
caſtitatis virginalis cuſtodia to.3..8.d
eius violatores à miniſtris Eccleſiæ odio habendi t. 4. 40 i
caſtitatis regendæ comes eſt pudor t.4.12.i
caſtitas angelos facit t.4.464.l
eius virtus triplex eſt, & quæ t.4 501.b
caſtitatis prima victoria quæ t 5. 00 i
caſtitatis Suſannæ iudicium fuit ſilentium, t.4.2 f.12.i
caſtitas & clementia aliarum virtutum quædam parentes t.4.317.a
Caſtorinæ & ſericæ veſtes t. 4 380.l
Caſtrare ſeipſum an liceat t.4.509.b.c
Caſtulus presbyter Arianorum t.5.205 e.f
Cataphrygæ hæretici t 3.251 m
volebant mulieres ordinari diaconæ t 3.578 a.b
eorum prophetæ t.3.562.a
cataractæ myſticè quid ſignificent t 2.770.m
catecheſis elegans qua infidelis accommodato quodam ordine inſtruendus de fide t.3.118 b
catechumenus quomodo in fide imbuendus t.3.1 8.f. 119. g
catechumenum de vtero Eccleſiæ excutere, graue peccatum, grauius fidelem t.3.105 e
catechumenus cruce ſignatur t.4.346.b
catechumenos qualis ſit antequam baptizetur t.5.21.a.b
catechumeni quam doctrinam vitare debeant t.1.125.l
illis non licet ſumptus idolis ſubminiſtrare t.5.109 e
cathedra peſtilentię, ſuper quam ſederunt Scribę & Phariſæi t.2.258.1.k
cathedræ vendentium in templo columbas à Chriſto euerſæ quid ſignificent t. 2.658. K.t.3.195 l.t.5.101.f. 101. a
κατόρθωμα quid ſit t.4.66.c
cauendum eſt a prauis colloquiis t 3 404.m
cauenda cur magis proponat Dauid in primo Pſalmo, quàm ſequenda t.1.657.g
cauſa peccati operatur iram t. 3.279.m
cauſa quò præſtantior, eo debet eſſe cura attentior t 4. 33.f
cauſa in iudicando, non perſona reſpicienda t.5.258. f. 159 g
cauſæ & principia ad rerum notitiam exquirenda t. 3. 235. 236.
cauſæ & ſemina peccatorum auferenda t 3 247.l
cauſæ ſecundæ ex virtute primæ operantur tom. 3. 248 l.
cauſarum plerumque & temporum prælationes ſunt non ſemper perſonarum t.4.24 .k
cauterium ſpiritale animæ ſanandæ neceſſarium tom. 3. 80. h. i
cautio adhibenda, ne quemuis temere admittamus t.3. 126.
cautior ad euitanda præterita efficitur quem timor emendat t.5.547.a
cedrus non putreſcit, & aliæ eius proprietates t.2.903 e
eius vtilitas, & laus præcipua t.1.39 b
cedri altæ & in monte altiſſimo t. 2.709 l
cena magna Euangelici patrisfamilias explicatur t. 3. 161 b.& ſeq 162.163.
eius conſortio quinam excludantur t 3.162.b
cenſores Chriſti, qui orbem conquiſiuere t 3.26 a
cenſoriis ſermonibus compungimur, ſed beneuolentiæ delectamur ſedulitate t.4 27 k
cenſus iniquitatis quis ſit t.2.693.l
cenſus Imperatoris in Chriſti ortu quid myſticè ſignificabat t.3.25.f.a.b e
cenſus & profeſſio t.3.26.e.d
cenſum principibus ſæculi ſoluere debemus Chriſti exemplo t.3.73.e
cenſus Eccleſiæ, imago regis t.3. 65.a
cenſus Cæſari reddendi interrogatio t.3.199.g l.& ſeq.
eum cur Chriſtus ſoluit. t.3.199.h

Digitized by Google

cenſus non eſt in crimine, ſed affectus to.3.87.i
centeſima ſalotis & centeſima mortis quæ ſunt to. 2 589.b.i
centenarius numerus perfectionis to. 3 226 e
& eius myſterium to. 4 338.d e
Centurio ædificauit ſynagogam Iudæis, non tamen erat circomciſus to. 3. 485.b
eius ſeruus æger, typus populi gentilis to 1.91.g.h
quem Chriſtus adire voluit, reguli filium noluit to 3. 91. i
centurionis fides & reuerentia erga Chriſtum, typus populi nationnm, to. 3 91.K
qui & in figura gentilis populi, Chriſtum venire ad ſe recuſat to.3.91 i.K
eius fides in eo eluxit, quòd in Chriſto Dei poteſtatem agnouit ibid.
& quibus prælata ſit to.3 9 .l
Centurionis fides commendatur to.5.161.a.b
cerebrum neruorum ſenſuúmque initium to.1.101.e
oculorum ratione locatum eſt in capite ibid.
cur molle exiſtat ibid.d
certamen gratie aduerſus delectationes rerum præſentium to.2.659 c
certamen quadripartitum nobis eſt to.2.664.d
certamen nobis debetur quamdiu viuimus, non præmium to. 1.609.h
certamen garrulæ diſputationis non eſt in alterius luctu inducendum to. 2. 729 l
certamen graue eſt intra hominem to. 1.1071.g
certamen ſpirituale, & corona to. 3. 65. b. c. & ſeq.
certaminis neceſſitas propter coronam to. 3.66.b.c
certamina crebra vnde oriantur to.2.700 d
certandi ſtudia declinanda, & quæ ex eis ſequantur incommoda to. 2. 732.e
ceruus ægrotans oleæ ramuſculis ſanatur to.1.34.e.91.h
ei venenum eſt cibus to 1.35.l
ceruo comparatur Dauid to.2.765.i.k
eius ſimilitudinem ſuſcipit etiam Chriſtus t.2.767 a
ceruorum natura innocens & mitis, & eorum ſimplicitas to. 2. 775.e
ceruos nos eſſe quomodo oporteat to. 2.767.b
Cethura, odorifera dicitur to.1.141.m
cete immenſa & ingentis magnitudinis corpora to. 1 67. m 69. d
cetos magnus diabolum ſignificat to. 3.66. a
chalcedonius lapis to.5.489 d
chaldæi numerorum periti to. 3.18.i
ſuperſtitionibus vanis intenti to. 1.216.e
ſtellas deos arbitrantur to 1. 146.i
eorum ſapientia telæ araneæ ſimilis t.1.51.l.m
Chaldęi qui dicātur: & Abraham quoque Chaldęum fuiſſe, & fugiſſe à Chaldæis to.2.638 h.i
chamæleon varios induit colores to 1.80 i
Cham in patrem impius fuit to.1.200.f.to 5 261.a
myſticè calorem ſignificat to.1.200 f.204.d
Chanaan commotionem ſignificat to.1.204.d
item humilitatem to.1. 146.k
Chananæa mulier euangelica quomodo Chriſtum inuenerit to.2.766 k
quare mediocrem prerogatiuam acceperit to.2 794.g
eius ſtudium & humilitatem laudauit Dominus. to.2 794. K
illius pertinacia quomodo cælum rapuerit. t.3.97. a.b
cuius panis micas petebat to. 3.174 f
Chananæi qui ſint to.1.1104 g.h
à Chanaan dicti fuerunt to.1.200 f
mobiles & inquieti ſunt to.1.147.d
quid myſticè ſignificent to. 1.148.a b
Chaoniæ fruges to.5.201 a.b
chaos magnum inter bonos & malos to.2.729 m
chaos inter diuitem & pauperem quid ſit to.3.175 i
charismatum dona euacuari quid ſit to. 3. 193.h
Charitas omnium eſt maior to.3.133 b
fide & ſpe maior atque vberior to.1.130 i.2 9 l
& quomodo to. 2. 1034.d
cur omnibus virtutibus ſit maior to. 3. 39 1.b
inter tria maxima eſt maior to. 3. 88 h
plenitudo legis eſt to.1.289.K
fidei comes neceſſaria to 3.163 h
quanta ſit eius virtus to.1.291.a
abſcondit errorem, & multa etiam peccata remittit to. 1.291 a to.1.834.g
culpam & omnia peccata mortificat to.2.1014.m
cum ſuperis cæloque nos connectit to. 1.38 e
alas habet ſicut columba: & eius alæ ſunt alæ ignis to. 1. 291. b e. d to. 2 1058.e
eius igne filij Leui purgati ſunt to.1.291.d
congruere nequit vbi diſcrepat fides to. 1 259.f
eam habere vltra libertatem eſt, & quare to. 2 855 g
charitas ex fide, et illa ſpes, & triū circuitus to.3.77 d
charitas palma eſt to.5 289 k
clauum habet & gladium, quo anima vulneratur. to. 2.1015 a
illius clauis anima & caro noſtra configenda ibid.
volnera eius bona ſunt & vtilia to.1.513.h
& vincula eius adamante fortiora to.2.721.l
charitas eſt Deum diligere ex affectu to. 3. 140.m
quæ ſit bona charitas to. 2.865.g
quanta operiat & corrigat to.1.1034.d
omnem perturbationem excludit to. 1.1077.e
omnia ſperat & credit to.2.1034.d
non cogitat malum to. 2. 1119.g
charitas perfecta iracundiam non habet to. 3.113.f
foras mittit timorem to.3.547.g
quibus operibus quæritur to. 2. 1058.c
eius affectus aliena vitia quaſi ſua dolet to.3 241.d
& eū quis debeat in omni ſuo ſtatu ſeruare. t. 2. 661.h
charitati pudor cedit to 3 21.f
charitas cibus eſt validior to.88.g
nullo tormentorum genere vincitur to. 3. 295. K
eius ordinatio in dilectione inimicorum to. 3.88.h
qualitates eius, quas Paulus recenſet, in dilectione inimicorum complentur to.2.89 h
charitas in Chriſtum eleemoſynā erga pauperes præcedat to. 3.103.h.i
charitatis & amoris impulſu, non ſupplicij metu à malo abſtinendum to 3.147.m
eius feruor & opera ſatisfactoria pœnas peccatorum diſſoluunt to.3. 152.l
charitas mater eſt animarum to. 3. 323.K
& omnium bonorum to. 3. 371.g
& quæ ſectanda eſt to. 3.325.d
charitas temperat ſcientiam, ne extollatur to.3.371 K. 373. e
quę licet vno vocabulo appelletur, multis tamē conſiſtit to.3 391.
charitas ædificat ibid.
cuius cauſa eſt aliquando diſſimolandum t 3.373.c
charitas eſt caput & fundamentum religionis to. 3.391. b
& fructus ſpiritus to.3 487.m
quæ ex fide eſt to. 3.516.x
charitas Deus eſt, & qui ea caret, Deo caret t.3.393 d
qui non habet charitatem, ingratus eſt miſericordiæ Dei ibid.
ea in pręſenti prodeſt, & in ęternum cum Deo permanet to. 3. 393.d
charitas ſimulata in quibus ſit to 3.410.d
& quæ ſit vera charitas ibid.
charitas reddit hominem obedientē. t.3.492.x.493.a
omnibus rebus eſt anteponenda to. 3. 521.a
charitas non ſimulat, & ſemper habet pacem to 3.547.g
non diuiditur nec ſeparatur to.3.559 g
ſimulatam fidem non habet to. 3.571.l
charitate nihil dulcius to. 4. 64. i
ad correctionē magis proficit quàm timor t.5.217.e

Digitized by Google

& eius laudis t.5.31.g
charitas libertatis, timor eſt ſeruitutis: & de charitate legis, & ſeruitute charitatis t.3.257.b.c
charitatis, & humilitatis quàm ſit in diſcreta cõnexio t.5.272.l
charitatis ædificatio rimam offenſionis excludit. t.5. 285 b
charitas non videtur eſſe perfecta ſi non credit omnia: & an perfectam charitatem habeat omnis fides. t.5.29.g
eadem facit vt fides omnia credat t.5 296.k
charitas Dei erga nos, & noſtri erga Deum, cur ſpiritus appelletur t.1.106.f
quam ſeruitutem operetur t 1.130.b
charitas Chriſti erga nos quanta fuerit. t1 319.f.517 g
eadem omnes ſuperat tribulationes t.3.29.l
charitas Dei in Chriſto nobis manifeſtata eſt, cùm tradidit illum pro nobis t.4 296 K
charitas Dei & Chriſti erga homines. t.3.325.d.e.428.a
charitas Chriſti ſpei noſtræ finis eſt t.5.183.i
charitas martyrum incomparabilis t.1.191.b
charitatem Moyſis excludere non potuit aqua maris t.2.1077 d
ob nimiam charitatem quid Elias & Eliſæus fecerint ibid.
charitas beati Pauli erga Iudæos t.3.266.l.m.311.h
& erga Corinthios t.3.456.l
Cherubim & Seraphim filium Dei laudat t.1649 650.t 4 206 d
chirographum mortis & chirographum vitæ. t.1.1011.a
chirographum decreti contra Adam Chriſtus deleuit t. .269 b 279 g.458.e
chirographum peccati a Chriſto cruci affixum eſt, quid ſit t.3.541.e.f
chorus & ſymphonia, Eccleſiæ concordia t.3.169.f 170.a h c
chariſma vnctio regalis t.3.260.m
Chriſtiana gens ex quot nationibus congregata. to.1. 26 a
Chriſtiana religio non eloquentia, ſed veritatis vi propagata t.3.:7.l 29.f
eadem ſua moralitate & lenitate etiam gentiles allicit t.3.148.l
illius myſtica quædam obſcuriùs tractant Patres propter infideles t.3.127.m
chriſtiana libertas quomodo intelligatur. t 3.158 e
chriſtiana & vera prudentia quæ ſit t.5.269 f.319.g
chriſtianæ ſapientiæ ſenſus vnus t.3.328 g
eadem principium ſapientiam deſtruit t.5.34.f
chriſtianæ fraternitatis communio t.5.340.g
chriſtiana prædicatio non indiget pompa & cultu carminis t.3.341.f 345.a.d
chriſtianæ doctrinæ veritas ſeipſam commendat. t.3.41 f
eadem non verbis ſolis, ſed etiam virtute teſte comprobatur t.3.544.i 345.e.f
chriſtiana diſciplina ab initio eſt t 3.344.i
cuius ſumma poſita eſt in miſericordia & pietate. 3.581.a
chriſtianæ conuerſationis ſeueritas in primitiua Eccleſia t.3.358.c.e.f.359 g
chriſtianæ legis vtilitas t.5.377.a
chriſtianæ actiones ſunt ieiunia, vigiliæ &c. t.3.-.K
chriſtiana myſteria, præceptorum Chriſti ſanctitate perſuadentur t.3.148.l
Chriſtianus gentili aut Iudæo filiam nuptui non tradat t.1.2.9.f
chriſtianus homo & ſeruus & liber eſt t.1.314 h
eius luctum quale ſit t 1.195 e
ab impiorum conſilio abſtinere debet, & quare. to.1 657.m
litigare non debet t 3.560.l
quis bonus Chriſtianus ſit t.5.79 k
chriſtianos omnis liber eſt & ſapiens t.2.864.f
vnde ſuam habeat dignitatem t.2.1082.e
quid ſemper debeat facere t 2.11 8 g
chriſtianus in ſtudio virtutum non debet eſſe contentus turæ naturæ t 3.58.m
ei glorian dum eſt in humilitate t.5 451 d
nil ei tam glorioſum in futurũ, quàm exitia pro Chriſto ſibi illata narrat t.3.454.e f
& tunc vincit, cùm perdere putatur t 3.455.K
plaudit cùm inſultatur ipſi, & ſurgit cùm premitur. t.3.455.K
chriſtianus ſub lege viuens in carne eſt t.3 279.i
chriſtianus ſi cauſam aliquam grauem habeat, ad Eccleſiam deferat t.3.360.l
chriſtianus fictus quis ſit t.3.452.k
chriſtianus homo conſtat ſpiritu & carne t.4.89.e
ſecte vino comparatur t.5.21.b.c
in Chriſtiano prima eſt fides t.4.353 a
chriſtianus populus quare non erret: & cur Iudæorum populus errauit t.2.740.e
chriſtiani & infidelis nuptiæ non legitimæ. t.3.172.h
chriſtianum nomen ſine bonis operibus non ſufficit t.5.79.K
Chriſtiani omnes athletæ ſunt, quibus eſt legitimè certandum t.1.542 b
& omnes ſacerdotes, & quomodo t.5.81 d e
eorum arma ſunt oratio, miſericordia, ieiunium, t 1.565.l
in diuitiis ſimplicitatis ſuæ non deficiunt. t.1.698 l
chriſtiani negligentes quomodo ſoleant perfecti euadere t.1.715.e
quare ſequeſtrentur à lege, & vocentur in Euangelium ab Apoſtolo t.2 864.f
quomodo dicantur in vmbra eſſe t.2.892.e
quomodo myſterium omne illis proficiat t.2 958 d
chriſtianorum tempore quædam accidere, quę veterum Iudæorum tempore eueniebant t.3 5 a
chriſtiani non nominis, ſed factorum conſideratione diſcernuntur t.3 94.e
& omnes vnius corporis nomine ſignificantur. t. 5. 292 l
& ſinguli membra ſunt Chriſti t.3 61.g
omnes de vno pane & calice percipientes, participes ſunt corporis Domini t.3.380.i
eorum confeſſio vna t.3.318.g.385.b
omnes habent vnum baptiſma, & vnum atque eundem Spiritum ſanctum t.3 89 a
chriſtiani mali tantùm iudicandi ſunt t 3.251.m
chriſtianis omnibus mundus eſt pelagus. & iis fugiendus eſt t.2 192.K
chriſtianorum iuſtitia pluſquàm Scribarum & Phariſæorum t 3.318.f
chriſtiani debent eſſe pacifici: & eorum perfectio t.3.319 h.i
vocati ſunt vt ſancti ſint t.3 338 b
relinquere non debent coniugia t.3.366.a
chriſtianorum contentio & conatus ad palmam accipiendam qualia t.3.377.a b
chriſtiani dicuntur epiſtola Chriſti t.3.319.i
muniri debent triplici propugnaculo, & quod ſit. t 3.560.K
eorum gloria eſt in cælo t.3.491.K
chriſtianorum actus in cælis ſunt, vbi eſt ſpes ſalutis ipſorum t.3.529.c
chriſtianis paſſio vita eſt, & perſecutio defenſio. t 3 600 K
chriſtiani malè viuentes Chriſtum lapidant, crucifigunt, & occidunt t.5.61.g.b
quare facti ſimus chriſtiani t.5.79.h.i
chriſtianorum negligentium ineptæ excuſationes. t.5.97.d.f
chriſtianorum meſſis & vindemia quæ ſit. t.5, 102. b
quid deceat Chriſtianos in tribulatione. t.5.206.f
Chriſtiani & Iudæi duo ſunt homines in lecto vno & quid hoc ſignificet t.5.1.i

Chriſtianiſmus erutus eſt à lege factorum, non ab omni lege t 3.178.d
Chriſtus cur dicatur primogenitus omnis creaturæ. t.1.6.a
ſplendor eſt vultus paterni, & imago vera Dei inuiſibilis t.1.6.f 64.d e.t.2.782
& principium in quo Deus fecit cælum & terram. to.1. 6.a.7.g
omnia quæcumque voluit fecit, plenitudine diuinitatis ſuæ abondans t.1.17.c
Chriſtos Dei filius eſt brachium Dei, virtus, ſapientia, atque iuſtitia t.1.19.l.437.h.i
& Dei manus eſt t.1 1084 h
eius ſemen à diaboli ſemine longè diuerſum. t.1.56.k
quod ſemen ad iuſtitiam eſt, & regnum eſt Dei. ibid.
idem Chriſtus ſemen eſt omnium t.1.791.b
eos quos alligat, liberat t.2.813.l
& quæ ſint eius vincula t.1.39.k
Chriſtus ſolem fecit t.1.47.k
proprii corporis paſſionem nouit t.1.48.h
ſeipſum exinaniuit: vt omnes impleret t.1.56 x
verus eſt incantator Eccleſiæ, qui omnes alios delet incantatores t.1.57.a
eius canticum quàm valeat in Eccleſia ibid.
quale ſit eius ſacrificium verum & proprium. t.1.77.e
Chriſtus gentilis populi congregator t.1.751.c
neminem ieiunum dimittit t.1 82.e
gentiles ad ſe reuocauit, & matri Eccleſiæ nutriendos dedit t.1.87.l
& quomodo plebem gentium duxerit ad Eccleſiam. t 2.784.e
ipſe eſt petra, quam in aduerſis amplecti debemus. t.1.91.i
quam patris ſimilitudinem habeat t.1.94.e
quibus de cauſis à nobis auertatur t.1.97.e
Chriſtus nouus medicus nouum & mire efficax medicamentum aduexit t.3.78 a.b.80.i
ad vulnera noſtra curanda deſcendit t.3.83 m
quàm ſalutaris medicus ſit t.1.154.h i
optimus eſt animarum medicus t.1.98.e.t.3.164.K
& ſolus mundi mendicus, ſed inuitos non curat. t.3. 107.m
Chriſtum medicum orat vt ſua vulnera etiam ferro ſanet t.3.80.h.i
idem eſt ianua t.2.80 g
& fons vitæ æternæ t.1.1.1.x
& verum oriens, ac lucis æternæ clariſſimum iubar. t.1.113 f
Chriſtus per omnia primogenitus, in vnitate cum patre ſemper coniunctiſſimus eſt t.1 115.h
Iudam elegit, quem proditorem ſciebat t.1.19.h
& eius peccatum extitit t.1.119.k
quando ab eo receſſit t.1 809.l
à ſuo Apoſtolo tradi voluit, vt nus exemplo inſtrueret moderatè iſta ferre t.3.83.x
Impiis etiam voluntatem ſuam oſtendere debuit. t.1. 119 i
panis eſt viuus atque cæleſtis t.1.119 a
quem panem manducet ibid a.b
eius ſepultura cur eleuata t.1.136.b e
& quare in Euangelio ſepulchrum eius clarè & diſtinctè exprimatur ibid.e
eius ortus ſupra naturæ ordinem admirabilis ibid.a
& nulla corporeæ generationis concretione vſitata fuſcatus t.2.763.d
quibus exemplis eius incarnatio probetur. t.1.77.f
quare ſe humiliauit t 1.802.m
& quare multis ſe obiecit tentationibus t.2.664 c
quatuor genera tentationum ſubiit ibid.
& quomodo diaboli tentationes reiecit t.1.139.d.e
in conuiuiis Eccleſiæ miniſtrat, eique miniſtratur. t.1. 140 d.
eius ſanguis noſtrum fuit pretium.t.1.153.m.154.g.451.a
Chriſtus cur in pullo aſinæ ſederit t.1.154 g
& cur paſſurus aſinum aſcendit t.1.224.g
qua ratione dicatur vetus leuites t.1.154.g.h
eum excipere non poſſumus, niſi vitia priùs excludamus t.1.156.b
caro eius non vidit corruptionem t.1 170.m
& cur eandem ſubiecit quid quid ſubiit t.1.1064.l
cur proximus omnium dicatur t.1.240.b
lætitia totius mundi eſt t.1.272.d
eius vocationi mora nulla facienda t.1.242.h
cur appelletur Abrahæ filius t.1.215.b
eiuſdem Abrahę ſemen eſt t.1.240.b
& ex traduce Iſaac t.3.298 f
totum hominem in veritate circumcidit t.1.219.i
eius reſurrectio humanæ ſalutis fundamentū.t.1.167.m
ſalus eius explicantur t.1.180.e.t.2.917.m 718.g
Chriſtus fide tenetur t.1 28 x
vbi & quo tempore quærendus t.1.181.l.m.310 h i
& quomodo quærendus. t.2.1058.i x.t.3.229 f.230.a
etiam in nobis ipſis quærendus eſt t.2.932 b
ei qui adeſſe dicantur t.1.283.e
qua ratione ad piæ animæ ianuam pulſet t 1.284.f
eum pulſantem quando excludamus t.1.678.k
Chriſtus ſanctorum eſt lectus t.1.283 b
animam ſanctam diligit t 1.511.b
ſecundùm ſubſtantiam eſt charitas t.1.284.c.d
vbi moretur & inhæreat t.1.286.k
rector eſt animarum noſtrarum t 1.289 g
Chriſtus petrum reſpiciens, a lapſu eum reuocauit. ibid.
veluti ſerpens in cruce pependit t.1.289.i
quot modis ſignaculum noſtrum eſſe debeat. t.1.290. l.m.291.a
qua ratione caput, oculus, vox, & dextera noſtra. t.1. ibid. m ibid. a
& qua ratione charitas ibid.
fons eſt vitæ omnium t.1.292.d.t.3.190.c.d
& finis legis, ac plenitudo charitatis, & quare t.1.441 t.2.688.e t 1.93.e
quomodo legem impleuerit ibid.
eius velle & facere idem eſt t.1.308.b
Chriſtus eſt noſtra protectio t.1.80.m
& vita noſtra t.1.312.g
animæ & corporis noſtri virtus t.2.723.c
ac ſpes & patientia noſtra t.2.741.k
idem eſt vita perfecta t.2.911.a
& noſtra in omnibus vita t.696.a
merces eſt vniuerſarum t.1.859.a
quare dicatur merces noſtra t.1.410.e
liberti eius omnes ſumus, non liberi t 3.24.i
cur ſerui eius omnes dicamur ibid.
omnes paſſiones noſtras cruci ſuæ affixit t.1.316.a
Chriſtus ſequendus eſt, & eius inhærendum veſtigiis. t.2.789.l
& qua ratione veſtigia eius à nobis ſequenda. t.1. 316.b
vt ſcilicet ad paradiſum redeamus t.3.60.k
illum ſequentes quid agere debemus t.2.1065.c
charitas eius erga nos quanta fuerit t.1.316.f. 317.g
qua ratione coheredes eius eſſe poſſimus t.1.317 g
Chriſtus duorum coniugiorum, legis ſcilicet & gratiæ ſponſus t.1.336 b
quàm apte & quomodo ſponſus dicatur t 3.79.i k
eius pax quæ ſit t.1.339.a
qui eum videt, optimè videt t.1.343.f
maledictum factus eſt, vt maledictum legis ſolueret t.1.344.f
eius opprobrium omnibus Ægypti theſauris pretioſius t.1.345.g
omnes vocat, omnibuſque vitam æternam proponit t.1.352.d
Chriſtus verus princeps ſacerdotum. t.1.355 d.e.t.3. 62.a
qui vincit cum iudicatur t.2.1127.b
cur naturaliter à Deo patre vnctus dicatur. t.1.355.f
& quo oleo vnctus t.3.67.h
incredibili ſua charitate & gratia ſeſe in humanum ge-

nus diffundit t.3.55.f.556.a
io ſanguine ſuo melius quàm Abel locutus eſt t.1.359.f
eius mors hominem à peccati pœna liberat t, d abolum ad eam adſtrinxit t.1.361 h.i
cur in Euangelio dicatur interdum fatigatus t.1.362.e
& eo quando ſpiritu turbatus ac fluens t.1.391.c
omnes homines pietate longè ſuperauit t.1.395 d
Chriſtus malè à ſuis venditus peiúſque emptus to.1.373 k
non omnibus eiuſdem eſt pretij ibid.
apud eum pluris eſt, qui plus obtinuit gratiæ ibid. l
a quibus fructuosè ematur t.1.374.h
& qui eum vendant t.2.761.m
non proprio peccato, ſed conditionis ſuſceptione venditus. t.1.376.a
ſanguine proprio redemit quos propria peccata vendiderant ibid.
eius humilitas in carne ſuſcepta & diuinitatem non humiliauit & gloriam cumulauit t.1.384 c
caro eius detrimentum nec augmentum diuinitati afferre potuit t.1.509 g.h.
in ea quod aſſumpſit, reſurrexit: eiúſque diuinitati nihil vel decedere vel accedere potuit t.1.558 l.m
ſecundùm carnem adiectionem accepit, quatenus Deus adiectionem operatus eſt t.2.759 a
Chriſtus verus Ioſeph t.1.389.k
diuinitatis interpres eſt t.1.400.a
argentum ac pretium noſtrum eſt t.1.390 h
non argento, ſed fide quæritur & emitur to.1.385. g. 387.c
qui eum amittunt, retro dicuntur reuerti t.1.393.l
cur ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine virga diſcipulos ſuos ad euangelizandum miſerit t.1 397.g
a us clementia in Iudæos illum iniuria afficientes to.3.70 c
in nouiſſimibus temporis populum Iudæorum ſuſcipiet t.1.410 a
de tribu Leui ſecundùm carnem originem duxit to.1.405. k
& ex Iuda deſcendit, atque in eo typicè demonſtrans eſt t.3.852.f
cur dicatur ex radice Ieſſe t.3.319 b
eius genus cur à Matthæo ex tribu Iuda deducatur t.1.405. m
Chriſtus propria natus eſt auctoritate, propria mortuus voluntate, & propria poteſtate a mortuis reſurrexit t.1.406.l.m
cur vitis & vua dicatur t.1.407.d
cur ſe dominationi mortis ſubdiderit t.2.1051.m
ſtola eius quot præclaras in ſe virtutes contineat to.1.407. c.d.
cur inter Moyſen & Eliam glorioſus apparuit t.1 408. f
& cur tribus tantù in perfectioribus diſcipulis reſurrectionis ſuæ gloriam reuelarit to. 1.87. b. to. 2. 807. 808.c
& quare admonuerit diſcipulos, ne cui facilè quæ viderant, annuntiarent t.2.808.c
Chriſtus maximè omnium diues, qui ſemper abundat, ac numquam eget t. 1. 410.k
Cur pauper factus ſit, cùm diues eſſet, & ſic pauper nobis apparuerit t.1.177.m.410 k.t.2,741.i
eius paupertas deſcribitur t.1.516.c.f
non in diuitijs ſuis, ſed in noſtra paſſus eſt paupertate t.2.754.g
quomodo diues in paupertate: & quantum paupertatem eius intelligere oporteat ibid.
illius inopia nos ditat, fimbria ſanat, fames ſatiat, mors viuificat ſepultura reſuſcitat t.1.410.K
ſua reſurrectione populo ſibi dilecto requiem comparauit t.1 410.c
ſubſtantiam diuinitatis ex patre, carnis verò ex virgine ſumpſit t.1.412.f
mundo ſeneſcenti atque occidenti illuxit t.1.412.a
in veteri teſtamento annuntiatus, in nouo nobis eſt demonſtratus t.1.412.c
Chriſtus nouus ſacerdos, patri ſe obtulit pro vniuerſo mundo t.1.422.i
hominum peccata non ſolùm proprio ſanguine lauit, ſed diuinæ etiam poteſtate condonauit t.1.438.g
à morte, ac ſeruitute peccati nos redemit t.1.441.g
cur circumciſionem & baptiſmum ſuſcepit t.1.441 h
maluit ſupra legem ſoluere, quam id quod legis erat negare
cur didrachmum pro ſe & Petro iuſſit perſoluendum t.1.441.h.442.h i
Chriſtus ad Virginem, Iſraël ad Iordanem, & Chriſtianus ad cælum pari manſionum numero perueniunt, t.1 464 c.d.
corpus eius cur vera caro, & panis viuus dicatur to.1.470. k
Chriſti panis eſca eſt ſanctorum t.1.410.k l
qui panis, eius doctrina eſt t.1.465.k
crux illius noſtra eſt victoria t.1.126 k
& omnes delet atque abſcondit errores t.1.497 k.l
cur aliquando Dauidis, & interdum Dei filius nominetur. t.1.508.c d
eius humilitas non ad diuinitatem, ſed ad carnem eſt referenda t.1.511.d
Chriſtus ſpeciem Eccleſiæ ſuæ concupiuit, eamque ſibi in vxorem adſciuit t.1.514 g
& quot in eam beneficia contulit t.1.515.b c
lux Chriſti, lex eſt & Euangelium: quæ lux in lege præceſſit, & gratia in Euangelio vniuerſa impleuit t.1.514. k
cur non inueniebatur cùm à Iudæis quæreretur to.1.560. g
fortior eſt ad ſeruos ſuos tuendos quàm diabolus ad inſtigandos inimicos t 1 565.k
eius præcepta arma ſunt Chriſtianis t.1.565 k
quomodo dicatur verum vitæ lignum ſecus decurſus aquarum plantatum t.5.664.c.d
Chriſtus venit in reſurrectionem & in ruinam, & quare t. 1.673.b
ei ſubditi eſſe debemus, vt legẽ adimpleamus t.2.688 e
cui eſſe ſubiectum bona eſt gloria t.1.1063.
quis Chriſto ſubiectus ſit t.1.689 g
quomodo Ioſeph & Mariæ parentibus ſubditus erat to.2.688.e
eius maxima gloria quæ ſit ibid.
quis ſit eius imitator t.2.714 g
Chriſtus quem excitet, & quomodo nos excitet, & nos illum t.2.706 m
naturalem ſubſtantiam carnis ſuſcepit ſine vllo contagio quomodo etiam de peccato damnauit peccatum in carne, & quare t.2.713.l.714.g
quomodo retroſiſit in diabolum malitiæ ſuæ pretium t.2.710. b
ab omnibus à quibus conterebatur, ereptus eſt: & inimicos ſuos vocauit ad gratiam t.2.710.d
etiam perſecutores ſuos liberare voluit t.2.762.g
quorſum miſeriis afflictus eſt t.2.712.k
cùm omnia nouerit, peccatum non cognouit t.2.723.d
cur non cognouerit gloriantes infructuoſis & fragilibus, t.2.723.f
aſcendit ſuper omnes cælos ad Dei ſedem, homines autem aliter t.2.738.i
Chriſtus homo videtur & auditur, & Deus in operibus agnoſcitur t.2.749 g
ipſe verus eſt paſtor t.2.829.h
qui in omnibus eſt ſequendus: & quid agere debeat qui eum ſequitur t.2.731.d
cur tacuerit ante Pilati iudicium t 2.735 a
ipſe dies cæli eſt t.2 871.e.872.b
& fulgor æternus animorum: & quare miſſus à patre in terras t.2.806 h
& cur in terram venerit t.2 740.e.751.e.959.e
à ſummo cælo in terras deſcendens manebat in cælo t.2.791. d

apud patrem pro nobis aduocatus adſiſtit t.2.740.f
eum quando & quomodo vidabimus ibid.
Chriſtus eduxit nos de lacu miſeriæ & de luto fæcis to. 2.745.i.
quaꝛa maximas gratias illi agera debeamus t.2.745.k
cur dicatur petra ibid.
quomodo expectatus in Moyſe & Aaron, & in Ieſu Naua t.2 747 b
Chriſtus venturus quomodo in principio vateris teſtamenti adumbretur t.2.747.f
figuratus eſt etiam tempore Machabæorum to.2.76.h
idem mortem paſſurus, in Abel & Abraham declaratur t.2 748.a
cur in horto Petrum & duos filius Zabedæi magis aſſumpſerit quam altos t 2.748.e
eius caro fortis, nec peccato obnoxia, peccati tamen ſuſcepit t.2.749 m
non alteram carnem quàm hanc ſuſcepit & quare filius hominis dicatur t.2.749.m.750.g
Chriſtus eiuſdem diuinitatis cum patre, ad mortem voluntarius acceſſit t.2.748.d.76 .i
poteſtate mortuus aſt, non neceſſitata t 2 1098.a
& quare mortem ſuſceperit t.2.749.m
mortous eſt vt impleret iuſtitiam t.3.78.e
omnes videt, fugientes raquirit, & abſconditus perire non vult. t.2.750.K
quomodo in animæ quodam ventre formatur t.1.751.b
ſpei noſtræ finis eſt: multa de eo t.2.755 g h
adoocatus & iudex noſter eſt t 3 83.g
quomodo ſe geſſerit vt ſtrenuus luctator t.2.766.a
Chriſtus agnus à Iudæis occiſus, quem nunc etiam hoſtili odio perſequuntur. t.2.748.c
eum aſſe Dei filium Centurio carnifex non negauit t. 2.769.d
cur dixerit: Deus Deus meus vt quid dereliquiſti me: & quare voluerit ſe vermiculo comparari t 2 673 h i
vermiculo de manna genito comparatur t.2 773.i
idem vermis eſt iudex, & quomodo t.2 674.h
appellatur etiam nauis t.2.1095.h
eius vaſtimenta in quatuor partes à militibus diuiſa: & quæ ea ſint t.2.674 h
Chriſtus ſol iuſtitiæ eleganter deſcribitur t.2.672.d
quare voluerit cadere ſuper peccarores, & non ſuper iuſtos t.2.762.i
& ſuper quos cadas t.2.762 i
eius caro quos tangit, à morte defendit ibid.g
eadem caro aeelmatio eſt Eccleſiæ t.2.903.d
quare ſine peccato & dolo ſcripturæ ſanctæ auctoritate ſignatur t.2.761.c
infirmitates & iniurias noſtras ſuſcepit t.2.60 K
noſtras infirmitates ſuſcipiens noſtros quoque ſuſcepit affectus t.2.769 d
quare multorum affectus & officia reperiatur in Euangelio ſuſcepiſſe t.2.1068.l
ideo cecidit, vt reſuſcitaret: & quorſum ad patrem reſpiciat t.2.762 g h
eius cognitio, ſanitatis eſt collatio t.2.765.g.h
lumen eius videre volens quid agare debeat t.2.769.K
Chriſtus fons Siloa, & quare. t.2.769.m
non eſt magnus & minor t 2770.i
quomodo ex magno minor, & ex minore magnus idẽ. qua omnia propter nos t.2.770 i.k
ei ſoli conuenit cæleſtia diuidere, & occulta deprehendera t.2 769 m
in patrem proiectus eſt ex vtero virginis t.2.772.b
eius aduentus annunciatus à lege, & a prophetis promiſſus t.2.772.f
Chriſtus, & Euangelium figurantur egregiè t.2.798 k.l
quomodo hominẽ ſuperioram conſtituerit t.2.774.g.h
quare manu pulſare dicatur t.2.774.h
quomodo nobis peccata donauit t.2.777.h
qui Chriſtum negat, ipſe ab eo ſe ſeparat t.2.781.i.
ei partes ſaetabant omnia quæ gerebant t.2.782.m
Chriſti participes quid ab eo conſequantur t.2.783.b
qui eum coæternum patri negant, Deum negant, & quare t.2.786 g
quomodo factus ſit ouis epulationis noſtræ t.2.790 k
carnem eius in ſacramenta epulamur & ſanguinem t.3. 79 g.168.m
Chriſtus vbi adſiſtat t.2.1072 g
ei appropinquare quis dicatur t.2.1081 a
eius imperijs quis obediat t.2 1072.k
& in quo nos ei debeamus offerra t.2.1072 m
ſynagogam non penitus deralioquit t.3.108.k
quomodo eam non deſeruit, & nos redemit t.2.799. d. e
Chriſtus homo ſecundùm carnem, & vltra hominem ſecundùm operationem t 2.802.l
qui ſicut eſt redemptio, ita & miſaticordia t.2.802 f 821 g
eum non tangit niſi fides perfecta t 2.8 6 a
ipſe ſolus reconciliauit mundum Deo per ſanguinem ſuum t.2 827 b
non quaſi frater, ſed quaſi homo in quo Deus erat, peccata dimittit. t.2.826 l
exinaniuit ſe, vt nos repletet t.2.829 m
Chriſti gratia, & eius beneficia t.2.803 a
peccata noſtra ſuſcepit, vt portaret atque purgaret t.2. 843 a
in quo corpore ſemel, & in quo ſæpe fuerit appatitus t.2.846.i
ipſe ſolus aurem aperuit humanam ad cognoſcenda myſteria t.2.852.a
eius imitatores propter quid boni ſint: & quid operari debeant qui eum cupiunt imitari t.2.859.a.b.
Chriſtus cui ſeruiant t.2.865 g.
iudex eſt Iudæis, & adoocatus Chriſtianis t.2 870.i
eius iuſtitiam peccatorum tenebræ non ſequuntur t.2. 872.c
decorem eius quis imminuat: & in quo Chriſtus caput ſuum reclinet t.2 903.c.d
cruci affixus quem odorem amittaret: & quod ſit ſuauis cibus t.2.907.f
quibus dormiat, & in quibus ſuſcitetur t.2.910 b
eum eſſe creatum quomodo dicendum t.2.911.e
Chriſtus verus propheta eſt t.2.947.b
qui primus ingreſſus eſt viam noui teſtamenti t.2.911 d
quomodo venerit, & quorſum cor noſtrum inflammauerit t.2 912.f.913.g
animam & carnem ſaluat t.2 959 c
eum pleri que videre non poterant t 2 960.a
Chriſtus æris alieni ſolutor t.2.589.b
chirographum diaboli fœneratoris deleuit ibid g
ipſe debitor eſt pro fœnora pauperis: & quare ſit pauper t.2.194.l.
inuitos non vult cogere t.2.977.m
idem operator eſt omnium, & opus noſtrum t.2.969.l
non eſt in diſputationibus perfidorum t.2.972.c
quomodo ad ſe trahat omnia t 2,980.a.b
Chriſti quis eſſe dicatur t.2.984.d
qui eum ſequuntur, ſupra mundum ſunt t.2 99.4.K
quare elegerit quæ ſtulta ſunt mundi t.2.1023.d
vnam diligit Eccleſiam vt aquila nidum ſuũ t.2.1091.g
eius geſta quædam t.2.1094 a b
verus eſſe homo probatur t.2.1101.f
quomodo & quorſum laboret t.2.1108.h
eius figura in Eliſæo ibid i
Chriſtus conuenientar puer, ſapiens, & pauper t.2. 1109 a
eius virtus circa peccatoram t.2.1111.k
quomodo nos illuminet t.2.1026.m
& qui ei loerant t.2.1001.h
quomodo ei lucebat Dauid t 2.1001.h
per legem adiutor eſt, per Euangelium ſuſceptor t.2. 1010 b
quam diligat mentem t.2.1010.d
quos repellat, & quos vocet ibid.
Chriſti paſſio imago fuit regni cæleſtis t.2.1005.l

Digitized by Google

ideo humiliauit ſe, vt nouum conderet teſtamentum t. 2.1009.h
quare ſe vſque ad mortem humiliauerit t.2.1061.d
non quæritur iotra hunc mundum t.2.1008.f
ipſe ſolus habet coronam gloriæ t.1,1009 g
quorſum noſtras amaritudines biberit t.2.1049.a.b
Chriſtus ex Deo ante ſæcula genitus, tempore incarnatus t. a.1051.k.t.3.121.f.
ſemper eſt orandus t.2.1055.m
quomodo ſpolia a diabolo vindicauit t.2.1076.g
nobis tanquam maturitas aduenit t.2.117.e
in quibus nauibus nauiget t.2.1142.a
in bonis adiutor eſt nobis, & in malis conſeruator to.2.1148.h
eius faciem cur Dauid videre cupiebat t.2.1040.m
Chriſtus theſaurus noſter, & alia de eo t.2.1117.d
quis eum lætificet, & lætificetur ab ipſo t.2.722 l
eius res geſtas Lucas vberiùs explicauit t 3.1.2,
qua ratione vitulus ſit & ſacerdos t 3.3 4.
in quatuor Euangelijs variè, ſed verè expreſſus tom.3.3.4.
à ſingulis Euangeliſtis peculiari quadam ratione deſcribitur ibid.
Chriſtus vnus quatuor animalibus in Apocalypſi ſignificatus t.3.3.4
qua ratione dicitur homo, leo, vitulus, aquila t.3.3.4
eius paſſio à Luca plenius explicatur ibid.
Chriſti vna perſona, & duæ naturæ ab Euangeliſtis demonſtratur t.3.6.e.29.d
vtramque eius naturam, res ipſæ ab eo geſtæ declarant ibid.
eius generationes duæ, & naturæ duæ, & opera vtriſque conſentanea t.3.32 l
Chriſtus dupliciter videtur t.1 6.e
illum patriarchæ & prophetæ, viderunt, Iudæi non viderunt t.2.6 b.& ſeq
quidam præſentem non viderunt, nos abſentem videmus t.3.12.g.h
& qui eum viderint, & qui non, copioſè tractatur t.3.6.o.& ſeq 11.m.12 g.h
à nobis quoque viſus & contrectatus eſt, & quomodo t 3 39 e.f
illum ſolus vidit qui Deum & hominem credidit t.3.6.e
in Euangelio videtur, in veteris teſtamenti lectione quæritur t.3.63 e
illum videns, patrem videt t.3.12.h
idem filius Dei eſt & Virginis t.3.6.e
quem Deum & hominem in vtroque perfectum ſcriptura loquitur t.3.67 g
eius diuinitas copioſè aſſeritur t.3.6.b.e.& ſeq.19.h.1.& ſeq,.e h.116 k l
quæ & miraculis operum colligebatur & abſtruebatur t.2 6.e.7.g h i.72.K 76 l.94 c d.109 a
eadem multis modis comprobata eſt t.3.73.a.b
eius res ab geſtæ, quædam ab vno, quædam alio Euangeliſtarum ſcriptæ, nec tamen omnes ſcriptæ t.3.8.i
veſtimentorum eius diuiſio myſticè ad Euangeliſtas refertur ibid.
Chriſti veſtimentum integrum & ſciſſom t.3.8.l
Chriſtus patri ęqualis & conſubſtantialis, ac verus Deus & homo ibid.
& vnius cum illo poteſtatis t.3.63.i
eius diuinitas aut humanitas à quibus impugnata t.3.8.k.l.m
Chriſtus Dominus legem tulit t.3.10.e
ſummus, verus, & perpetuus eſt ſacerdos in lege adumbratus t.3 11.g
eius ſacrificium veteribus hoſtijs figuratum tom.3.11.g h.
quod ſacrificium propitiatorium eſt t.3.11.g
ipſe totius veteris legis complementum eſt ibid. h
eius facta ſcripturis veteribus conueniebant tom.3.g
æternitatem eius ante Mariam, hæretici quidam negarunt t.3.66 a
Chriſtus in noſtro altari præſens, qui & immolatur t.3.12.i
eius aduentus anno tertio mundi, myſticè declaratur t.3.14.b c.
cur ex matre deſponſata naſci voluerit to 3.27.b & ſeq
potius de ſuo ortu, quam de matris pudore dubitari voluit t.3.17.c
videretur legem ſoluiſſe, ſi ex innupta eſſet natus t.3.17.d
& illum iuſtè viderentur perſequi Iudæi, ſi ex innupta ortus eſſet ibid.
Chriſtus verbum, quod olim in prophetis, nunc in nobis loquitur t.3.15.i 66.e
cur Apoſtolus de ſe tacere voluerit t.3.17.e
diuinitatem ſuam diabolo occultauit t.3.17.e.f
Chriſtus manducat, Ioannes ieiunat: quid vtrumque ſignificaretur t.3.19 i
ambo magni appellati, ſed diuerſimodè, to.3.19.h.& ſeq. 20.g h
cur cum peccatoribus manducarit Chriſtus tom.3.19.i
Chriſtus Ieſus vbique eſt t.3.20.g,h.200.l
redimendi officium à matre inchoauit to.3.21.c.d
pro noſtræ virtutis progreſſu floret & fructificat in nobis
mater eius ſecundùm fidem, omnis anima caſta to.3.23.h
Chriſtus fructus ventris, & flos radicis t.3.22.d
eo naſcente cur cenſus orbi vniuerſo indictus to.3.25.f 26.a
natiuitas eius ſpiritualis in anima to.3.26.d
humanam eius generationem Lucas, cæleſtem Ioannes deſcribit t.3.26.f
hominis redimendi cauſa incarnatus eſt t.3 27.g
& eius incarnationis neceſſitas t.3.59.i K & ſeq.
eius infantia cur deſcribitur, non autem Ioannis to.3.17.h
Chriſtum in præſepio piè meditatur ibid.
eius diuinitas & potentia in infirmitate carnis conſideranda t.3.17 i
quæ diuinitas in ipſo ortus magnis ſignis comprobata eſt t.3 17.l.m.19.a.31 g
Chriſti naſcentis paupertas quas diuitias nobis pepererit t.3.27.h.i
eius humanitatem videns, verbum videbat t.3.29.f
ipſe ſolus per omnia ſanctus & immaculatus t.3.30.e
eius generatio omni teſtiū genere comprobata t.3.31.g
illum in manibus accipere cum Symeone, eſt fidem operibus comprobare ibidem
Chriſtus Deus & homo, qui cum angelis verſatur, & cui angeli miniſtrant t 3.29.d
non gymnaſia quæſiuit, ſed ſimplicem plebem t.3 29.f
humana carne indutus, humana voce & affectu de Deo patre quædam dicit t.3.33.a
à Ioanne cur baptizari voluerit, verbum à voce t.3.34.f.38.a b.39.m 40 g.t.5.19.l. m.22 e.f.23.g
dum à Ioanne baptizatur, Deus probatur t.3.40 h
cui Dei patris vox illi baptizato teſtimonium præbuerit t.3.59.60.
in baptiſmo eius in Iordane tota Trinitas declarata eſt t.3.67.g
Chriſtus baptizatus aquas mundat, eiſque abluendi vim tribuit t.3.58.a
idem ædificationis Eccleſiæ conſummator t.3.38.b 39 i.k
quomodo membra corporis eius ſimus & de carne & oſſibus eius ibid.g
humilitas eius ingens, ſed diuinior prouidentia to.3.
Chriſtus carnem ſuſcepit, atque vt homo vicit, & nos vincere docuit ibid.

eius

Digitized by Google

eius generatio à duobos Euangeliſtis deſcripta, repugnantiam non habet to.3 42 b
cur potius per Ioſeph, quàm per Mariæ maiores deducatur ibid d
cur qui eius pater putabatur, faber erat ibid.e
Chriſtus ſecundùm carnem natus, carnis vſum & ſæculi ſequi habuit in quibuſdam ibid f
eius natiuitas Abrahæ & Dauid promiſſa, & oraculis prædicta to.3.43 l.m
oracula ei conueniunt quæ de Salomone non cohærēt to.3.44.h & ſeq
cur filius Dauid priori loco dicatur to.3.44.l
eius generatio cur à Luca ad Deum perducta to.3 44.m
Chriſti pater Deus ſecundū naturam, gratiam, & carnem to.3.45 a
eius crux & paſſio in patribus figurata to 3.47 k l
antiquam patrum ante legem fidem & pietatem reſtituit to 3.48.i
cur ex gentilibus etiam & alienigenis naſci voluerit to.3.50 e 51.i
& cur de captiuis quoque naſci voluit to.3.54.e
ex peccatoribus etiam prognatus eſt to.3.51 i
& verè ex regali genere natus to.3.53.a
nomine Dauid aliquando appellatur to 3.51 m.53 e
quomodo rex fuerit, & quomodo in ſede Dauid ſedeat to 3.53 a.b.c.d
Chriſtus rex & ſacerdos carnaliter & ſpiritualiter to 3 45.c
cur dictus eſt ædificator ſepis to.3.48.i
eius genealogia per teſſaradecadas à Matthæo diſtincta examinatur to 3.53 f & ſeq.
ſeptuageſima ſeptima generatione natus eſt t.3.76.i
cur ſecundùm Adæ ſimilitudinem naſci voluit to.3.56.i
quomodo legis decreta euacuauit to.3 48 k.& ſeq.
in ſingulis maioribus varia ratione expreſſus to.3 54 f.55.g
quibus in rebus patriarchæ à Luca deſcripti illum referrent to.3 54.f 55.g.& ſeq.
quæ Damaſci & Samariæ ſpolia acceperit to.3 56 g
eius baptiſmus, deſertum, ieiunium & tentatio recto ordine diſpoſita to.3.57.58
Chriſtus omnia omnibus factus eſt, vt omnes lucrifaceret to 3.59.60
eius ieiunium, vt solueretur præuaricatio Adam ex cibo vetito ibid.
& illius reparatio quàm aptè transgreſſioni Adæ reſpondeat ibid. g.h
cur ſe ieiunum & eſurientem aduerſario tentandum obtulit to.5.53 b
quomodo tentantem diabolum vicerit to.5.53.d e
cur in deſerto mandatum Dei impleuit to.5.56 i.K
quomodo poſt quadraginta dierum ieiunium eſurierit to.3.58 a
ipſe dux eſt & liberator omnium to.3.59 i K
veram habuit carnem paſſioni obnoxiam to.3.60 g k
diabolo fraudem fecit, corpore fragili ſuſcepto to.3.60.i 61.e
non ſecundum diuinam, ſed ſecundùm humanam naturam paſſus & mortuus eſt. t.3 60.k 103 l m.220 K
eius corpus non erat ſpiritale t.3.60.i k
Chriſti & Adam deſertum conſideratur. t.3.59 g b. 61 a.b
eius caro & ſpiritus ſuas voces emittebant t.3.60.
hominis formam implebat t.3.81 f.83.g
cur poſt ieiunium eſurijt, non Elias nec Moyſes. t.3.61.d.e
diuino conſilio ſe obtulit diabolo tentandum. t.3 61.b.e
cur in deſertum perrexit ibid.
& in deſerto quid ageret ibid.
hominem ad luctam ſpiritalem exercebat ibid.
quibus itineribus hominē in paradiſū reduxerit. ibid.
e deſerto in campum cultum, mox in hortum diſcipulos ducit ibid.
eius arma contra diaboli tentationem conſiderantur to.3 62.c.d
quaſi homo diabolum vincit, vt nobis profit to.3.62 d.63 g.h
Adæ vincula ſuis veſtigiis reſoluit to 3.64 l
Chriſtum cur non eodem modo tentauerit diabolus, quo tentauit Iob to 3.65.f.66.a
ipſe Lectoris officium exercuit to 3 67.h
eius actiones carnis, diuinitatē demonſtrabāt.t.3.67.x
paſſio eius non ex neceſſitate, ſed volūtaria. t.3.69 d e
vtrumque ſexum curaturus, prius hominem ſanat to 3 70.e f.& cor.71.g
cur ſabbatho curare incipiat to.3 70 c.d
hominem liberādo, cœptum à ſe opus creationis proſequitur ibid.
Chriſtus ſabbathi & legis dominus, legem non ſoluit ſed impleuit to.3.70.d 81.e
miracula poteſtate & imperio faciebat, homines non ita t.3.70.d.e
ipſe ſolus hominē lapſum redimere potuit t 3.71 g.h
quibus & quomodo dormiat aut vigilet. t 3.72.k
eius opera & ſigna fidem fundant, & mores inſtruunt t.3.75 h
in operibus ſuis virtutum formam nobis proponebat t.3.91 h
Chriſti miracula, ipſo modo operandi, eius poteſtatem demonſtrabant t.3.75 h.76.l
exemplo ſuo nos docuit iactantiam fugere, t 3.75.l 108 h
eius res geſtæ, exemplum viuendi ſunt t.3.195.h
cur contra legis præceptum, leproſum tetigerit. t.3 75 x
Chriſtus ſacerdos ille, ad quem lex leproſum mittebat t.3.75.l.77.c
qua de cauſa oraret t.3.82.f
propter exemplum noſtrum orabat t.3.7.h
ſolus orabat, & quare t.3.83.h
à Iudæorum perfidia diuinitatis habet teſtimonium t.3.76 l
occultarum cognitione & factorum maieſtate ſe Deum demonſtrauit ibid.
homini ſuam domum, id eſt paradiſum reſtituit. t.3. 77.b
quomodo domicilio & conuiuio excipiatur t 3. 77 e.78.d
Chriſtum nemo à nobis poteſt auferre, niſi nos ipſi t.3.78.d
quomodo iuſtos non vocet, peccatores vocet t.3 78.d
Chriſtus ſponſum vt quærat & diligat, animam hortatur t.3.79 i K
eum hoſpitio recipiens, Goliam ſpiritalem ſuis telis ſpoliat t.3.81.f
hoſpitio recipiendus eſt etiam propoſito mortis periculo ibid.
illum hoſpitio non poteſt excipere, qui peccati maculas non abluit t.2.91 x
aridam hominis illius manum ſanando, etiam manum Adæ ſanauit t 3.82.c d
cur Apoſtolos piſcatores, non diuites & ſapientes elegerit t.3.83 i.k
Chriſtus morū magiſter, magis iudicium quàm affectum ſuum apud homines periclitari voluit ibid.k
aſcendit cum Apoſtolis, deſcendit propter turbas. t 3.83 l m
cur docēs diſcipulos, oculos in altū leuauerit. t.3.84 g
Chriſtum os aperuiſſe cùm diſcipulos doceret, myſticè explicatur t.3 84 g h
non alium vitæ exitum, ſed paſſionem elegit. t 3 85.f
affectum pietatis etiam ad lædentes porrexit. t 3 89.c
quæ de inimicis diligendis dixit, eadem & fecit. t.3.89, c.91.b

vuæ inſtar pependit in ligno, & quomodo eum vindemiare debeamus to.3.90.d e
ſine Chriſto redemptore damnationem carnis nemo euadit ibid.
eius humilitas in ſeruo curando to.3.91 b
ſuo nos exemplo docuit neque contemnere pauperes, neque diuitiis nimium tribuere ibid.
Chriſtum Ioannes quomodo cognouerit vel neſciuerit to.3.93.a
eius morte & reſurrectione obſcuritates legis patefactæ ſunt ibid.e
verba legis & promiſſiones rebus ipſis cõprobauit. ibi
eum venturum lex annuntiat, Euangelium veniſſe confirmat to.3.93 e f
quem moriturum eſſe nec ſancti crediderunt, Baptiſta & Petrus to.3.94 a
& paſſionem eius ac reſurrectionem etiam Apoſtoli difficile crediderunt to.3.117.d
eius miraculis ſimilia in lege vel rara vel nulla t.3.94 c
quæ eius miracula cum propheticis comparentur ibi.
eadem quam multis modis eius diuinitatem adſtruerent ibid.
Chriſtus Ioannem laudans, nos ad virtutem inuitat to.3.95.g
paternæ diſpoſitionis myſteria reuelauit ibid i
eius diuinitas & caro indiuidue diſtincta ibid.
ſanguine eius vitia abluuntur to.2.95 k
eius caro, bona arundo, quæ ſerpentis caput contriuit to.3.95.l
Chriſtus quomodo verbum, calamus, & ſcriba to.3 95 g h i
eius diuinitas in paſſione ab omni iniuria immunis to.3.95.m
Chriſtus eſt propheta ille, de quo Moyſes prophetauit to 3.96 i
eius regnum in nobis conſideratur to 3 96.l.m
Chriſtum regnum noſtrum Iudæis dormientibus nos rapuimus to 97.d.e
Chriſti & Eccleſiæ nuptiæ to.3.99.l
eius aduentus in mundum, & animarum ſalus, ingreſſu ipſius in domum Simonis demonſtratur. to.3.100.i.K
vbicumque Chriſtus eſt, eò feſtinandum to.3.101.b
ipſe pedes ſuos non lauit, vt nos lauemus ibid.e
Chriſtus quomodo amittatur & reperiatur t.3.97 e d
eius caput & pedes vngere quid ſit to. 3. 100. l.m 101 d e
pro omnibus mortuus eſt, ſed ſpecialiter pro Eccleſia paſſus to.3.102.e
illi pro tam multis meritis dignum aliquid referre non poſſumus niſi amorem to.3.102. e.f
cur diſcipulos de effuſo vnguento murmurantes non probauerit to.3.103 g h
Chriſtus non vnguentum dilexit, ſed fidem & charitatem mulieris to.3.103.h
eius ſanguine fides gentium empta to.3.101.K
illum emere etiam pauper poteſt to 3.103.l
caput Chriſti vngunt, qui de illius morte & reſurrectione recte ſentiunt ibid. m
corpus eius ſunt traditiones ſcripturarum, & Eccleſia ibid.
quod corpus prædicator crucis vngit atque ornat. to 3 103. m.104 g
illud nos debemus vngere, eiuſque crucem & ſepulturam ornare ibid.
Chriſtus præceptorum ſuorum executor to.3.105 e
non agnoſcit parentes dum foris ſtant, myſtice explicatur • to 3.105.c.d
matrem non negauit, quam etiam de cruce agnouit: & quid ea re ſignificatum to.3.105 d
quomodo in tempeſtate dormierit to.3.106 a
& quomodo in nobis dormiat ibid.b
eius præſentiam quidam recuſant to.3.107.m
à Geraſenis diſcedens, ad Eccleſiam typicè tranſit, to 3.108,h
ad Iudæos miſſus, prius à gentibus adſcitus to 3. 108. l
non ſenſibus, ſed fide tangitur & videtur to.3 109 b
Chriſtum retro tangere, myſtico ſenſu to 3.109.a
eius diuinitas anguſtiis corporalibus non erat incluſa to.3.109.d
cur mortuum viduæ palàm, archiſynagogi ſecreto ſuſcitet to.3.110 c
eius miracula de quinque & ſeptem panibus copioſe tractantur to.3.111.l,m.112.g & ſeq.
Chriſtus nos hoſpitio recipit, vnde non eſt recedendũ to.3.111.g h
quos cibo ſuo paſcit, prius ſanat ibid m
illum verum Deum non agnoſcentes, defecerunt ieiuni in via to.3.112.i
ipſe eſt via, cuius caput æternus pater ibid.
eius tribunal, vbi mali excuſationem non habebunt to 3.113.e
Chriſtus in panibus multiplicandis ſemel gratias egit & in alio benedixit to.3.114.d
totius naturæ auctorem & creatorem ſe oſtendit to.3 115.g
eius miracula vera & ſalutaria, idolorum contra ibid. i.K
Chriſtus panes legis fregit ibid. l. m
eius nomen diuinitatem, incarnationem, & paſſionem exprimit to.3.116.h.i
æterna eius generatio non curioſe ſcrutanda, ſed fideliter credenda ibid.x
Chriſtum cur Eliam, Hieremiam, Ioannem turba reputauerit ibid.l m
diſcipulis ſuis ſua vocabula & appellationes donauit to.3.117 a.b
non gloriam, ſed crucis ignobilitatem quæſiuit to.3 117. e
eius imitatio per ignominiam crucis ibid.
in vno eius nomine omnia ſunt quæ ad Deum & hominem pertinent ibid.
Chriſtus petra diſcipulo ſuo petræ ſoliditatem dedit ibid.a
cur de ſe diſcipulos tacere iuſſerit ibid.f
principem mundi fallere de ſe voluit ibid
cur de ſe tacere immundos ſpiritus præceperit ibid.
diuinitatem ſuam initio ab Apoſtolis prædicari noluit to.3.117 f.118.a.b
illum Deum eſſe, quo ordine gentili perſuadendum to 3.118.b c.d
Chriſtum negat qui non omnia quæ eius ſunt, confitetur t.3.117.f
eius reſurrectio quomodo prædicanda to.3.118.f
ipſe ſolus mundi peccatum tollere potuit to.3.119 i
quem Deum eſſe, Apoſtoli & gentilibus & Iudæis non ſtatim, ſed paulatim perſuadebant to. 3. 118. e
Chriſtus inter mortuos ſolus liber t.3.119.K
vitæ præmio imbecillos excitat to.3.120.h
Chriſtum vitam ſequamur, vt mortem fugiamus ibid.
transfigurationis eius myſterium conſideratur t.3 121.a & ſeq.
Chriſti transfigurati gloria quibus appareat. t.3.121.f 122.a
nemo eam niſi vigilans videt t.3.123.g
idem in ſcripturis aliis vilis, aliis admirabilis apparet t.3.122 b e
vnicuique creſcit aut minuitur pro eius captu. t.3. 121.a
eius gloria in paſſione declarata eſt t.3.121.b
altera ſpecies eius in monte, altera in planitie, myſticè exponitur ibid. b e
Chriſtus ſolus Dei filius, & hunc ſcire perfecta eſt fides t.3.123.k
pueri ſimplicitatem qualem doceat t.3.14
recipitur in ſuis imitatoribus t.3.124.x

ipſe Dei imago per incarnationem viſibilis ibid.
qui reconciliauit nos Deo ibid.
Chriſtum ſolũ remanere, diſcedentibus Moyſe & Elia, quid myſticè ſignificet to.3.123.l.m
verborum eius contrarietas de his qui ſecum ſunt, aut non, reconciliatur to.3.124.m.125.a
eius verba ſenſu & ſententia non diſcordant ibi.
Chriſtus dæmonia in ſuo nomine eiicientes vetat prohibere, eoſdem ignorat, conciliatur ibid.
eius nomen quomodo etiam malis adiumento ſit. to. 3 124. m
vbi caput reclinet, vbi non to.3.126 d
cur diſcipulum prohibuerit patrem ſepelire, to.3.126.f
eius oratio de ſuorum fidelium vnitate in cælo complebitur to.3.127.K.l
Chriſti factum, alterum vltro vocantis, alterum recuſantis conſideratur to 3.125.e.f
eius actiones omnes admirabili prudentia & ratione factæ ibid.
in nobis ſalutariter ſepelitur to. 3.127.l m
qui eum ignorat, legem quoque ignorat t. 3. 133. b
eius myſteria in lege prænontiata ibid.
Chriſtus vita noſtra nunc in vmbra, poſtea in veritate: & ibi plura to. 3.127.l
eius imitatores eſſe debemus, præſertim in humilitate & manſuetudine to.3.130 c.d
carnem ſuſcepit vt diabolum contereret & ſpoliaret, to. 3. 137. e
eius crucifixio omnium peccatorum grauiſſimum, t. 3 141.e
illum offendens quomodo remiſſionem habeat, Spiritum ſanctum nequaquam to.3.143.m & ſeq.
diuinitas & humanitas eius confitenda to 3 144.h
cur noluerit eſſe iudex litium & arbiter facultatum to. 3 144.l
Chriſtus Dei filius per naturam non per gratiam poteſtatem in omnia habet to.3.112.m
magni æſtimat, & magno pretio redimit quos diabolus vile vendit to.3.143.ix
eius ſanguinis pretium redemptionis noſtræ magnum & pretioſum ibid
lilium eſt & flos t.3.146 e
diuinitas eius tormenta non ſenſit ibid.
illius deſiderium mutuandæ paſſionis, noſtræ ſalutis cauſa to.3.148.h.i
Chriſtus ſemper præſens, quomodo dicatur reuerti to. 3.535. g
quem vt martyres Deum eſſe negarent, perſecutores quærebant to.3.144 h
eius aduentus in igne cur futurus t. 3.148.h
ſuſcepto corpore, & quæ corporis ſunt, debuit ſubire to. 3.148. k
eius mœſtitia in horto, non ex metu mortis, ſed ex mora noſtræ redemptionis to.3.148 i
ſanguis eius propter abolenda vitia effuſus t.3.151.g
qui ſolus ſalutem affert to.3.160.b
Chriſtus filius hominis, id eſt virginis, vnus Deus & homo, & ſpiritus, & ſanctus to.3.143.m.144 g
eius præcepta ſancta, ſanctum teſtantur auctorem to. 3.148 l
inimicitias carnis & ſpiritus per peccatum inductas ſoluit to.3 150. a
eius gladius quomodo animam à peccato diſiungat to. 3. 150 f.
iudex eſt per naturam, non per gratiam, viuorum & mortuorum to.3 152 h.i
Chriſti lex amoris & pietatis quomodo inter coniunctos diſſidium ſuadeat to.3.148 m.149.a
eius aduentus hominem rationalem & ſpiritualem effecit to 3.149 d
creatorem ſe oſtendit, creaturis imperando to.3.118 e
aduentus eius triplex, ad Abraham, Moyſen, & Mariam to.3 154 d
ſabbatho ſanans mulierem curuam quid myſticè ſignificauerit to.3.156.k.l
iram in ſynagoga in arboris typo, pietatem in Eccleſia in ſanatione mulieris oſtendit ibid.
quam aptè granum ſinapis dicatur to.3.157.b.c.f
& etiam tritici to.3.157.f, idem & arbor.158 e
Chriſtus in horto captus & ſepultus reſurrexit, etiam in horto ſpiritualiter ſeminatus to.3.157 c d.e
eius paſſio ſinapis grano, reſurrectio tritici ſignificatur, to.3.157. f
idem granum ſinapis, & minimus & maximus to.3 158.a. b
& ſemen eſt, & minimum omnibus, & quomodo in arborem creuerit ibid.
eſt etiam arbor, in quo angeli & ſancti ſpiritales aues requieſcunt t.3. 58 c.d
Chriſtum crucifixum credere, eſt fidem premere to 3 157.d.e
ipſe eſt fermentum, & vbi & quomodo abſcondatur to.3.150. k. l
eius diuinitatis myſterium abſconditum à ſæculis to. 3. 159.l
in ſuadenda humanitate, vſus eſt dicendi lenitate, to. 161. e
propter nos matri ſuæ renuntiauit to. 3.164 g
ipſe eſt paſtor, qui ouem perditam ſuis humeris reuexit, to 3. 164. K. & ſeq.
Chriſtus aduocatus noſter orat pro confitentibus, to. 3. 167. m
totius humani generis ſaluator eſt to.3.164.m
peccata noſtra in ſe ſuſcepit, & remiſſionem tribuit to. 3.164.K.176.i
victima eſt pro peccato to.3.168 l.m.169 a
paſtoris matris & patris officia peccatori præſtat, ibi.
ipſe noſter eſt, non diuitiæ to.3.171.h.i
quem vt lucremur, diuitiæ largiendæ ſunt to.3.171.i
Chriſtus verus Deus, & patri æqualis to. 3.171 i.k. 185. f 187.a
cum Deus & homo creditur, duplici à nobis veſte veſtitur to. 3.173.d
vetus teſtamentum euidentiſſimè comprobauit to.3 175. k
quod ſabbatho curauit, & ſepultus eſt, myſterium habet to. 3.176.k
an & quomodo iudicii diem ignoret to.3.178.e f 179. i
non in deſertis & penetralibus, ſed vbique fulget to. 181 a
Chriſti & Eccleſiæ, & animæ coniugium ſpiritale, to. 3.173.& ſeq.
ipſe eſt corpus, quod aquilæ ſpiritales circumuolant to 3.183.h
eſt etiam puer ille, cui ſimiles eſſe debemus, t.3.184.x
eius vbera qui infantes ſugant ibid.
Chriſti Paſſio ſacramentum ſalutis noſtræ, humilitatis exemplum to.3 185.a
& qui eius paſſione ſcandalum patiantur ibid.
ei non credidiſſe, minus graue quam manus intuliſſe to. 3. 185. d.
ſuo exemplo nos docuit honorare parentes, tom.3. 187.h
Chriſtus Apoſtolos baptizauit to.3.188.h
ei non præiudicat quòd ſolus Deus bonus dicatur, to. 3 185. f. 186.a
cùm Chriſtum ſequitur cæcus, tunc videt, myſticè to.3. 189. e
Chriſtus non videtur quamdiu quis in turba eſt, to.3 190. d
quomodo hoſpitio recipiatur to.3.190.f
ſynagogæ & Eccleſiæ terminos diſtinxit. tom.3. 196 g
quæ poma, ex quibus arboribus colligat to.3. 191 g
Iudæos relinquit, vt in gentibus inhabitet tom.3 192. l

eius tranſitus per Iudæos ad gentes ex Zacchæi hiſtoria to.3.190.f
Chriſti via anguſta, eius paſſio & mors to.3.189 a.b
ingreſſus eius in Hieruſalem die palmarum to.3.192.m 193.a
ipſe eſt mons oliuarum ibid.
& ianua & via to.3.192.m
aſinæ dorſo inſidet, quod myſticè exponitur to.3.193.e
turba Chriſto acclamat, mox illum crucifixura to.3.194.f. 195.g
filius eſt Dauid ſecundùm carnem; ſed etiam Dei, & Deus to.3.194.f.200.m.201.e
& cur dicatur filius Dauid to 3.319.b
eiicit è templo vendentes, &c. to.3.195.i.k
nunc virga, nunc flagello vtitur. to.3.196.g
Chriſti laus & verum teſtimonium ab inuitis Iudæis in die palmarum extorquetur to.3.195.g
idem heres eſt & teſtator to.3.197.d
vltimum remedium malorum aduenit ibid.
a Iudæis eiectus eſt & occiſus ibid.e
eius aduentus & iudicium myſticè quotidie fit to.3.202.b.c
Chriſtus vitis, & ibi multa de vite & vinea t.3.197.e.f
caute & circumſpectè Iudæis reſpondebat to.3.198.g.f 199.g.
imaginem Cæſaris non habens, cur cenſum ſoluit to.3.199 g b.
illum ſedere ad dexteram Dei quomodo intelligendum to. 3.200.l
Chriſtus verus Deus & homo copioſè ex ſcripturis oſtenditur to.3.200.l.m.& ſeq 213.e.d
quem iudicaturum expectamus to.3.201.
pro peccatis ſemel mortous, quotidie peccata redimit to.3.202.
aduentus ſui ſigna docuit, tempus tacuit ibid.
eius aduentus ad animam fidelem to.3.22.a.b
Chriſtus frater ille qui mortui ſemen ſuſcitauit to.3 2c0.g.
eius aduentus duplex, propter peccata redimenda & reprimenda to. 3.104.h
regnum quod patri tradit, in vnaquaque anima fideli to. 3. 203.l
antichriſtum quotidie ſuperat in anima pœnitente to.3.204.i.k
quomodo in Euangelio de aliquo videatur dubitare ibid.
Chriſtus temporalis deſtruitur, æternus eſt vero Chriſtiano to.3. 202.b
quomodo animæ illum concipiant, patiant abortiuum excludant to. 3.105.a.& ſeq.
eius patres & matres multæ ibid.b
aduento ſuo virtutes animæ pleniore gratiæ infuſione mouet to.3.207 b
quomodo in nubibus videatur, & veniat, myſticè to.3.207.i. K.
iudicium generale facere properat, & quare to.3.203 h.
ipſe ſolus plena imago Dei eſt to.3.210.a
humilitatis exemplum ſe præbuit diſcipulis tom.3.210.c.d
eius aduentus ad iudicium, ad animam in hac vita accommodatur to.3.207.h.i
qui aduentus an in caligine tenebroſa & plunali horrore ſit futurus ibid.
& quæ indicent eum eſſe propinquum to.3.208.h
Chriſtus ſol Eccleſiam illuſtrans to.3.206.f
pauperis hoſpitium elegit to.3.209 a
eius vltimum paſcha conſideratur to.3.209 a
corpus eius edimus, vt vitæ æternæ participes ſimus 213 210 b
Chriſtus homo, vt eum homines poſſent imitari to 3.211.l.m.
hominis eſt creator & inſtaurator to.3.213.f
priùs Deus credendus quam homo to.3.216.g
cum mens humana nequit comprehendere to.3 216.i
Chriſti iudicium & Apoſtolorum conſideratur to.3 210.b e.
triſtitia eius in horto & dolores copioſe conſiderantur. to.3.212 k.l
triſtitiam & dolores noſtros ſponte ſuſcepit ibid.
eius diuinitati non præiudicat quòd triſtis erat, &c. ibid.
non ſpeciem ſed veritatem infirmitatis humanæ ſuſcepit to.21..l
mortem, & mortis mœſtitiam vincere nos docuit ibi.
non crederetur moriturus, niſi morte triſtatus eſſet ibid
mortis neceſſitatem in homine indoluit to.3.212.g
pro vno Lazaro fleuit, & pro omnibus moriturus triſtatur ibid.
quomodo non ſuam, ſed patris voluntatem fieri orauerit to.3.212.g
anima ſuſcepta, non diuinitas in eo triſtabatur to 3.212.i
eius conſtantia in morte ibid.
triſtis erat ob ſacrilegium perſecutorum ſuorum to.3.212.k
cum à Iuda oſculo proderetur, quid oſtenderit to 3 212. m
eius verba ad Iudam oſculantem per interrogationem legenda to.3.213.a
Iudam oſculando quid docuerit ibid
in factis ſuis diuinitatem oſtendebat to.3.209.b
Chriſti in horto comprehenſio conſideratur t.3.213.b & ſeq
aurem ſerui ſanans quid demonſtrarit to.3.213.b
eum ligant, qui ſolum hominem putant to.3.213.e
miraculum eius in ſanatione Malchi & cæci conſideratur to.3.213 c d
cur etiam manus attactu miracula operetur ibid f
Chriſti capitis pietas cum Iudæorum impietate comparatur to.3.214.a
in mortem eius etiam muliebris ſexus peccauit to.3.214.215 g.
tempore paſſionis eius frigus eſſe nõ poterat to 3.215.
qua ratione Chriſtum hominem negarunt Petrus & Paulus to.3.216.g.h
eum apertè confiteri debemus, non verbis inuolutis to.3.212.k
Chriſtus teſtis peccantes reſpicit, vt confiteantur to.3.216. m.217 a
eo reſpiciente tum demum fleuit Petrus t.3.216.m
ager pretio eius emptus in ſepulturam, myſticè exponitur to.3.217.d.e
illius ſanguine emitur mundus tamquam pretio ibid.
Chriſtus a Pilato abſolutus to.3.218.b
eius coram Pilato accuſati taciturnitas conſideratur to.3.218.a.b
regem maluit ſe probare quàm dicere to.3.218.b
quare coram Herode miracula non fecit to 3.218.d
veſte alba ab Herode myſticè indutus ibid.e
eius miſſio priùs ad Pilatum quàm ab Herodem, myſticè quid ſignificet to.3.218.c f
paſſione illius Herodem & Pilatum factos eſſe amicos, quid typice ſignificet to 3.218.e.f
Chriſti flagello conſideratur to.3.219.h.i
contumeliæ a militibus Chriſto illatæ, eius maieſtatem oſtendebant to.3.219 i.& ſeq.
quem rebus confitentur illudentes milites, corde nõ credentes to.3.219.k
chlamis eius coccinea & veſtis purpurea, & corona ex ſpinis quid ſignificent to.3.219 m
ipſe prius crucem portat, poſtea Simon, myſticè to.3.220 h.i
non ſuam ſed noſtram conſcendit crucem ibid.i
quare crucem ſubiturus, veſte purpurea nudatur, myſticè ibid.i

Digitized by Google

Chriſtus Deus & homo, non tamen ſecundùm vtrumque paſſus to 3.120.k
in iudicio vt victor ſterit, ad crucem quaſi reus ibid.
crucifixus eſt in medio terræ, vel ſupra Adæ ſepulturam ibid l
eius in cruce nuditas & Adæ veſtitus conſeruatur tom. 3.120 l
quam eius nuditatem imitari debemus ibid.
manus eius in cruce extenſæ, quid ſignificent ibid.
Chriſtus in cruce regia maieſtate radiabat: quamuis vermis & ſcarabæus dictus t.3 120.m 121.a
veſtimentorum eius diuiſio & ſortitio conſiderantur, t.3.121. c. d e.
& cur tunica eius non ſit diuiſa t.3.121 e.f
milites Iudæi illum crucifixum ſeruabant, quod myſtice exponitur t.3 122 b
cur noluit de cruce deſcendere ibid.
Chriſtus paradiſus, vita, regnum t.3.122.d
cur acetum biberit, non autem vinum felle mixtum, t.3.122. e, f
amaritudines vitæ noſtræ ſuſcepit & edulcauit ibid.
gratiam ſuam in nos per ſacramenta tranſfudit tom 3. 223.g
cur ſpiritum patri commendauerit t 3.223.b.i
vniuerſa redemit in cælo & in terra ibid i
Chriſtum nemo capit niſi pater ibid.
eius ſpiritus in ſuperioribus & inferioribus, & Chriſtus omnia ibid. i
cur voce magna clamans expirauerit ibid K i
tenebræ & cetera quæ eo moriente acciderunt, conſiderantur ibid.l m
in eius morte, ſæculi finis demonſtratus, & præſentium occaſus ibid.
Chriſtus morte victa quaſi triumphator quidam copioſe deſcribitur t 3.124.g
eius triumphus quanto excellentior triumphis Romanorum ibid.h.i
qui prope omnes triumphatores effecit ibid. i
mors eius triumphalis quàm multa bona mundo attulerit ibid h.i
cur duo Euangeliſtæ verba eius ſcripſerint, Quare me dereliquiſti? t 3.124. l
Chriſtus in cruce pietatis erga matrem non eſt oblitus t.3.224 m 125.a
teſtamentum eius in cruce t.3.125.a
ipſe ſolus redemptor, nec matris nec alterius eguit adiumento ibid.b
cur poſt mortem lancea transfixus t 3 125.d
eius ſanguis verè bibitur in ſacramento ibid. d.e
corpus eius mortale, & noſtro ſimile, ſed gratia diſſimile ibid.
ex latere Chriſti mortui ſanguis profluens præter naturam t.3.125.e
& ex eo priùs aquam manaſſe quàm ſanguinem, ſubindicat ibid e
eius corpus mortuum, fons vitæ, ac diuinitate opertum t.3.226.a
quod à iuſto operitur, ab innocente vngitur t 3.126.a
quibus nobis legeius, myſticè ibid.c
cur non ab Apoſtolis, ſed à Ioſeph & Nicodemo ſepelitus ibid à
& ſepulturæ eius variæ circumſtantiæ copioſè conſiderantur ibid.
Chriſto conſepelitur Eccleſia piſtico vnguento delibuta ibid. a.b
Chriſtus cur in alieno ſepulchro, & cur ſolus ſepelitur t 3.216.d t 4 481.d t.5.73.e d
in ſepulchro iuſti ſepelitur myſticè, tom. 3. 216. e. to. 4. 481. d
cur in ſepulchro nouo ſepelitur, litteraliter & myſticè t.3 126.e t 4. 471. d
eius ſepulchrum cur in petra exciſum, & cur lapis admotus t. 3. 126 f
Chriſtus in nobis humatus diligenter cuſtodiendus, ibid.
eum non ſepeliunt qui Deum non credunt t. 117.g
ſepultus eſt à iuſto & Deum vidente in myſterio ibid.
vel ſero, vel nocte adeuntes benignè ſuſcipit tom. 3. 126. b
mors eius & communis nobiſcum, & ſpecialis, tom. 3. 116. d. e
Chriſtus in ſimilitudine hominum etiam differentiam habuit ibid.d
eius reſurrectionem, & multa ei adiuncta, diuerſè narrarunt Euangeliſtæ, quæ accurate examinantur, t 3 227. l. m. & ſeq.
quo tempore reſurrexit t.3.128 h.i.k.l
quomodo tangitur t 128 m 130 a.e.f
cur Magdalenam prohibuerit ne tangeret, t.3.228 l.229. d, e
eius reſurrectio cur à mulieribus viris nuntiatur to.3. 229. c.d
qua ratione Magdalenæ dixerit ſe nondum ad patrem aſcendiſſe ibid e.f
Chriſtus & aſcendens & deſcendens, à patre numquam abeſt ibid e
quomodo ſanctis ſuis aſcendat ibid f
eius cum Magdalena in horto ſermo, to. 3. 230. b e & ſeq t. 4 465.f.481.a.b.c
pater eius & noſter, eſt Deus, ſed diuerſa ratione to. 3. 131. g
ingreſſus eius clauſis ianuis planè admirandus t.3.131.h. 133.f.
per reſurrectionis qualitatem imperuia penetrauit t.3. 231. g
cur ſe diſcipulis poſt reſurrectionem palpandum præbuit ibid.
poſt reſurrectionem verum corpus habuit t.3.232.g
quare vulnerum cicatrices ſeruauit ibid. g
eius apparitiones diuerſæ poſt reſurrectionem conſiderantur t.3.232 K & ſeq.2 4 d e f
Chriſtus reſurgens ſtetit in medio diſcipulorum: & an crediderint vel ne, varia Lucæ & Ioannis narratio examinatur t.3.132 h.i k 114.b
eius interrogationes ad Petrum, an ſe diligat, examinantur t.3.233. b
in cælum aſcendens, ſui amoris vicarium Petrum reliquit ibid.
quomodo cohæreat, eum poſt reſurrectionem Spiritum ſanctum & dediſſe & promiſiſſe t.3.232.h.234 b
remittendorum peccatorum gratiam Apoſtolis tribuit t 3 234 b
cur ſpiritum in Apoſtolos inſufflauerit ibid.
quare poſt reſurrectionem diſcipulis apparuerit intra conclaue, quibus ſe in Galilæa promiſerat videndum, t. 3. 234. c.d e
poſt reſurrectionem ſæpius ſe videndum diſcipulis præbuit t.3.234 d
viſus eſt Apoſtolis in monte, vbi & mandata illis dedit t.3 400.m
multifaria apparentia fidem reſurrectionis ſuæ firmare volebat ibid.l
Chriſtus fecit abbreuiationem & compendium legis, quæ eo adueniente ceſſauit, ſed non tota t 3 235.236.
hæreſes illum Deum & hominem negantes refelluntur t. 3.237.e.f
Chriſti vna perſona in duabus naturis: quæ duæ eius naturæ in ſcripturis exprimuntur t.3.137. c.d.915.g.h
idem magnis præcurſoribus nuntiatus eſt t.3 238.a.b
eius incarnatio pro ſalute humana in ſcripturis continetur ibid b
qui non eſſet verus homo, niſi eſſet ex carne & anima, t.3 328.e
cur homo factus, & cur ex ſemine Dauid tomo 3 238. d
Chriſtus Deus de Deo ante ſæcula natus, cur poſtea de Virgine naſci voluit ibid.
eius natiuitas admirabilis, Dei prouidentiam erga nos declarauit ibid.

in reſurrectione plenè manifeſtatus eſt: quæ eius reſurrectio cauſa eſt generalis reſurrectionis to.3.258.f 259.g
mortem illuſit: eadémque poteſtate operabatur mortuus, qua & viuus t.3.259 g
Chriſtus cur Dominus noſter ab Apoſtolo vocatus t.3. 259.g.l
per eum omnis diſpoſitio ſalutis à Deo, non per legem t.3.240.g
Chriſtum à lege promiſſum non recipiens, legi iniurioſus eſt t.3.252.l
illum Deum negantes, Iudæi, ſacrilegi, & blaſphemi t. 3.253.a.b.c.d
Chriſtus Dei filius in lege angelus putabatur to.3. 253.b
quem Deum eſſe, loco Eſaiæ inſigni probatur ibid.
eius diuinitas poſt reſurrectionem cognita ibid.
Chriſtus, à lege promiſſus iuſtificator t.3.253.f
promiſſus eſt Iudæis & gentibus t 3.259.m
Abrahæ promiſſus eſt in ſigno circumciſionis t.3.253.f 254.a
& cum promiſſum verax Deus miſit t.3.255.l
cùm iudicatus eſt, vicit: & bis diabolum vicit ibid.k
eius aduentum ſuo peccato impediri timebat Dauid t.3. 255.l
cur ſalutare Dei dictus t.3.258.e
eius aduentu legem ceſſaturam, ante prædictum to.3. 260 m
Chriſtus ſaluator per legem promiſſus t.3.158 f
legalia abrogauit t.3.258.f.260.h
propitiator conſtitutus à patre, declaratur t. 3.259.K
cuius miſericordia imploranda, qui ſolus peccata remittit t.3.257.a
Chriſti manifeſtatio, ipſa iuſtitia Deo t.3.259.g
eius paſſio & mors omnibus neceſſaria quæ mortem vicit, & peccatum damnauit t.3.259.h.i.k.299.a 278.f 498.a b
pro inimicis & impiis mortuus eſt t.3.267.h i.& ſeq.
& vt vitam & gloriam nobis acquireret ibid.i
quomodo ad tempus & tempori mortuus t. 3.267 i.k
apud inferos nequam ſpiritus iudicauit t.3.267.i
eius paſſio & mors ac reſurrectio quid diuerſum operata, & quid nobis contulerint t.3.265.f. 66 a.268 i k
ipſe docuit quid credendum, & quid obſeruandum t.3. 259.h
permiſit ſe diabolo, vt omnes liberaret t.3.259.K
liberator eſt humani generis ex propoſito Dei tom.3. 259.l m
Chriſti nati tempus felix & beatiſſimum decantauit Dauid t 3.262.c. & ſeq.
eius tempore gratia gentes vberius inuitauit tom.3. 261.f
ipſe verus Iſaac, in quo gentes benedictæ t.3.263.b
& heres gentium ibid.K.
qui in fide ſua Iudæos & Græcos vnum facit tom. 3. 294.l. k
& cur dicatur heres t.3.613
cùm promiſſus & cùm datus eſt, ſteriles pariuntur t. 3. 264.k.l
Chriſti pater Deus ille cui credidit Abraham ibid.
illum Dei filium credens, fit Dei filius t.3.265.e
quàm multa pertulerit vt digni eſſemus filiatione diuina t.3.295.f.266.a
adminiſter eſt pacis cum Deo, & arbiter ac reconciliator Dei & hominum t.3.266.c.
per quem omnia beneficia conſequimur t.268.k
de eo non rectè ſentiens, fidei præmiis excidet ibid.
Chriſto & Deo patri par honor debetur t.268.k
eique ſeruire, eſt Deo ſeruire t 3.268.m
ipſe vnus eſt liberator, ſicut Adam vnus præuaricator t.3. 268.l. & ſeq.
ante eius paſſionem cęlum erat clauſum t.3.269.a.b
chirographum decreti contra Adam deleuit t 3.263.b.
279.g
eius aduentum patres in limbo ſperabant t.3.270.d
Chriſtus Adæ è regione reſpondet t.3.271.l m
idem quomodo agnus occiſus à conſtitutione mundi t.3.27. k.t 5.444 g
eius redemptio abundantior quàm delictum Adæ to.3. 271.l.m.172.g.h
deſcenſus eius ad inferos ad liberandum captiuos, & triumphalis aſcenſus ibid.h.i
Chriſto omnis Dei gratia attribuitur to.3.273.d e
eius incarnatio à Deo decreta propter hominem à diaboli ſeruitute liberandum t.3.273 c
ipſe vnus vitæ eſt auctor t.3.274.d
cuius aduentus ſatanæ triumphum exinaniuit tom.3. 273.e
Chriſtus mortuus eſt pro omnibus t.3 428.g.t.4. 572.f
eius mors & reſurrectio in baptiſmo expreſſa t.3.274 b c. d
ipſe eſt ſpes noſtra, per quam peccato morimur, & deo viuimus t.3.273.i
ei commoriendum, vt conuiuamus t.3.273 g
per illum vitæ æternæ donum t.3.278 a
qui nos liberauit de ſub lege t.3.276 k
per quem, & non per vllum alterum gratiæ agendæ ſunt Deo t.3.278.a
corpus ſuum diabolo crucifigere permiſit t.3.278.f
per quod eius corpus ſalui facti ſumus, & mortui legi t.3.278.f.279 g
vicit & damnauit peccatum, hoc eſt diabolum, corpus ſuum tradens t.3.278.f
in illum credentes liberantur à lege t.3.279.g
quomodo dicatur factus peccatum t.3.429 c.d
& quomodo vicit & damnauit peccatum de proprio peccato t.3 276.f.287 g
quomodo factus pro nobis maledictum t.3 473 to 10.4. 200.l
cur dicatur maledictum, & non maledictus cùm pependiſſet in ligno t.3.4.76.h
qui Chriſtum malè intelligit, in carne eſt t.3.279.i
Chriſtus miſſus eſt vt diabolum vinceret, & ſtatuta Dei erga homines firmaret t.3.282.e
eamdem carnem habuit quam nos, in qua tamen non peccauit t.3.286.e f
crucifixus eſt à peccato t.3.286.f.287.g
occiditur etiam in martyribus t.3.424.g
lex Chriſti & Moyſis, vno legis diuinæ nomine ſignificantur t.3.285.b
ad eum non pertinent qui carent Spiritu ſancto tom.3. 288.l
Chriſtus dicitur mortuus cauſa incarnationis tom.3. 260.e
redemit nos à morte, vnde illi debitores ſumus propter iuſtificationem t.3.289.d
quomodo dicatur heres patris t.3.290.e
eius coheredes ſunt iuſti: & quomodo eius coheredes fieri poſſumus t.3.290.e.f.291 g
quibus modis dicatur primogenitus t.3.294 b.e
quomodo primogenitus eſt omnis creaturæ to.3.535.l.m 336.k.
ſemper cauſas noſtras agit apud patrem t.3.293.h
non condemnat quos redemit ibid.
morte victa genus humanum liberauit t.3.269.i
beneficia eius erga nos qualia ſint t.3.295 k
in tribulatione præſto eſt nobis t.3.169.g h
per ipſum ſunt omnia t.3.303.i.336.h
ei nihil eſt præferendum t.3.296.g
Chriſtus Deus eſt ſuper omnia t.3.297.c
non vſurpauit deitatem t.3.297.d
è cælo deſcendens, terrena cęleſtibus ſociauit tom.3. 296.i.
ſuper omnes cælos aſcendit, qui noſtri cauſa in profundum terræ deſcendit ibid.
Chriſti & Spiritus ſancti teſtimonium reprobari non

Digitized by Google

poteſt to.3. 299.l
non pateretur ſe adorari niſi Deus eſſet to.3.297.c.d
ei non poteſt negari nomen Dei to 3. 495.l
quando in ſacra ſcriptura vocetur Deus, & quando Dominus ibid.
eius adoratio non præiudicat Deo patri to. 3.297 d
Chriſtus eſt ſemen illud olim promiſſum: & cur ſemen appelletur to.3.303.g.h
vitam contulit, quam lex conferre non potuit ibid.
ipſe ſolus potuit redimere genus humanum ibid.
dicitur petra ſcandali: & cur Iudæis ſcandalo fuerit to 3 304 i
cur vocatus ſit angelus, & Deus to. 3. 306. d
eius prædicatio in omnes terræ regiones to. 3. 307.l
Chriſti increpatio ad Iudæos non credentes to 3.308 K
quotidie peccata remittit conuerſis ad ſe to.3.313.e.f
cur dicatur viuorum & mortuorum dominus to.3 324 k.l.
reſtituit nobis priſtinam edendi libertatem to. 3 325 b.e
Chriſtum diligere quid ſit to.3.316. K
ipſe non placuit ſibi, ſed patri to. 3.327 l
innocens a peccatoribus occiſus eſt tamquam blaſphemus ibid.
duplici beneficio reſtaurauit quæ erant per peccatum lapſa to.3.328.h
miniſtrauit gratiam patribus Iudæorum repromiſſam to 3 328.i
Chriſtum induere quid ſit to.3.323.h i 425.e.f
eius teſtimonium in quibus confirmatum ſit to.3 336. K
ipſe prædicator eſt circumciſionis cordium to. 3.328.i k
gratias Deo patri egit ob gentilium obedientiam to. 3.328.l.m.
ſaluos facit credentes in ſua ſapientia t.336.h.
eius fides non indiget verborum compoſitione, ſed eorum ſplendore potius obſcuratur to.3.341 f.345 a
Chriſtus eſt Deus pacis, & eſt cum pacificis t.3.331.m 460. h
quomodo dicatur diuiſus to. 3.340.m
cum victus videretur, vicit t.3.343.l
aliter populis, aliter diſcipulis locutus eſt 3 349.a
ipſe erat qui ad Moyſen loquebatur t.3.378.e
eius crux quando euacuetur, & quibus ſit ſtultitia, t 3 342. a. b
Chriſtum annuntiare in ſapientia hominis, eſt negare veritatis prædicationem to.3.341.a
eius infirmitas, magna victoria eſt to. 3.343.l
& eius infirma, prodigia faciunt, & dæmoniis imperant to.3.344.h
cur manifeſtet hominis occulta to.3.352.m
cum ſciret Iudam eſſe furem, cur illum non abiecit to.3. 356.m
eius incarnatio dæmonibus & hominibus ignota & inopinata to. 3.346.e.f
eadem cur appelletur myſterium to.3.345.a.b
Chriſti crucifixi prædicatio ſcandalum eſt Iudæis, & ſtultitia gentibus t.3 343.h i 345 d
crucifixus eſt conſilio & voluntate principum tenebrarum harum to. 3.346.e
eius nomen fundamentum eſt Euangelij to.3.350 d
cur & à quibus occiſus t 3.358.b.386 b
ſanguinem ſuum pro nobis dedit to.3 363.l
eius amantes ſtulti ſunt mundo to.3.354.a
Chriſto ſubiicere nos debemus, pro quo & libenter moriendum eſt to.3.362.h
ei ſit iniuria ſi ſperemus aliquid de hominibus t. 3. 851. 6
illúmque non rectè aſſerit qui prudens iudicatur à perfidis to 3 354.e
eius doctrina dicitur conſperſio noua to.3.358.a
Chriſti ſumus famuli, & eius voluntatem facere debemus. to. 3 352.h
membra eius ſunt corpora noſtra to.3.361.c
crucifixus eſt vt ſolueret opera diaboli to 38.l
illum tentaſſe dicuntur detrahentes de Deo t.3 387.o
miſit nobis Apoſtolos magiſtros, vt eorum imitatores eſſemus to 3.382.d
eius liberti ſunt peccatores iuſtificati to.3.367.i
Chriſtus ſeipſum reſuſcitauit to 3 274.d.362.b
& in eo omnes reſurreximus t.3 400 k
cur dicatur à mortuis excitatus à patre to.3 463.i.k
ipſe eſt omnium diues t. 3 367.k.
& magiſter & auctor vitæ t.3.381.d
per eum agnouimus myſterium vnius Dei t 3 372.k
caro eius & ſanguis pro nobis oblata ſunt to.3.385.e
ſeruis ſuis dat gratiam, nec eos deſerit in hac vita t.2. 402. c
Chriſto repugnat qui facit opera diaboli to.3.380 l
apparuit ſingulariter Iacobo, ſicut & Petro tom.3. 400. l
& bis apparuit ſancto Paulo ibid. m
eum reſurrexiſſe negabant pſeudoprophetæ tom. 3. 402. d
cur prior reſurrexerit t.3.403.g
eius iuſtitia meruit reſurrectionem mortuorum t 3. 402.d
ita noſtram naturam habuit, vt verè dicatur ſecundus Adam, & homo to.3 407.h
Chriſti imaginem portat iuſtus to.3.407 i
venturus eſt redemptio iis qui eum amant. t.3.410 b
quæ ſit eius gloria t. 3. 420.l
ea apparente euacuatur gloria Moyſis, tamquam ſtellæ ſole oriente ibid
Chriſtum feciſſe vtraque vnum quomodo intelligatur t.3.415.h
qui eum rectè aſſerit, bonus odor eſt Deo to 3.418 b
ipſe eſt imago & gloria Dei to.3.423 i.512.b
& filius Dei naturaliter t.3.428.m.429 a
quo modo intelligatur eſſe imago patris t.2.535 k,l.m
cur dicatur forma vitæ t.3.424.k
& in quo viuat t. 3.473.c
Chriſto reſurgente à mortuis ceſſat in eo carnalis natiuitas t. 3. 428. h. i
beneuolentia eius & charitas erga genus humanum ibid.
per illum renouata ſunt omnia to.3.410 k
qui in interiore habitat to. 3.425.f
per fidem in cordibus noſtris habitat to.3.501.c
& in nobis habitans, fundat nos in charitate tom.3 501. e
factus eſt homo cauſa peccati t.3.429.e
& vt hominem in Deum adſumeret t.3.437.f
pauper factus eſt, vt homines faceret diuites ibid.
Chriſto militat qui ei obaudit in fide & diſciplina t.3 443. m
non ſolùm homines viuificauit, ſed eiſdem ſe ipſum ſociauit to.3.464. g
expoliatis inferis trophæum animarum pertulit ad Patrem. ibid
eius Euangelium in legem conuertere quid ſit to.3. 465.a
proſcriptus videtur ſtultorum oculis to.3.473.f
non poteſt eſſe miniſter peccati, cùm remittat peccata to.3.473 a
eum mori non oportuiſſet, ſi homo per legem poſſet iuſtificari t. 3. 473.d
Chriſti pax libera eſt à peccatis: & alij eius effectus t.3. 460. i
paſſio eius & mors, iuſtificatio eſt peccatorum to.3 473. e
& vita noſtra, mortiſque diſtinctio to. 3.473.f
ipſe mediator eſt Dei & hominum to. 3. 477. d e
& arbiter duorum populorum, quos reconciliauit, & Deo patri pacificauit tom.3. 477 e.498 a
Iudæis abſtulit opera legis carnalia, & gentilibus Deo-

Digitized by Google

rum numerum, ac famulatũ elementorum, t.3.477.f
de minoribus fecit maiores, cùm nos in libertatem vindicauerit tom.3.479 g
Chriſto crucifigi quid ſit t.3.473 b
crucis eius amor vita eſt to 3.490.e
cur voluit circumcidi to.3 480 g
ipſe circumciſionis terminus fuit t.3.480.g
eius voluntatis myſterium t.3.493 e
promiſſus eſt Iudæis, non gentibus to 3.493.c
cùm reſurrexit à mortuis firmauit omnia quæ docuit to.3 497 e
cur dicatur lapis angularis to.3.498.t.4.247.m.248.g.491.g
eius humilitas & obedientia to 3.522.d.524.h
quo modo Chriſtus & Eccleſia vnum ſint, to 3.513.c d
ſeipſum exinaniuit ſponte t.3.619 k
cur ieiunauit quadraginta diebus to.3.624 h
qua ratione ſedere ad dexteram patris dicatur t.1.508.a b to.3 614 d to.4.141 a.b c
Chriſtus caput eſt veteris ſynagogæ, quam Moyſes fundauit to 2.798.g
& caput populorum to.2.797.i
atque omnium credentium to 3.493.a
caput eſt omnis creaturæ to.3.493.m.536.g.h
& caput eſt omnium, & quomodo t.1.356.a.483.a b to.3.505 f
caput eſt Eccleſiæ, in qua iterum reſurget, to.3.176.m 363.c 51.l.,36..k 164.K.to 4.151 k.201.a.145.a
eius caput eſt Deus, & ipſe eſt caput viri, & qua ratione to.1..533 k to 3.383.g.to 4 164.g.h.i.k.430.k
Chriſtus iure ſe exæquauit Deo t.3.522.c
in conuerſatione verbis & operibus apparebat eſſe Deus to 3.522.b.
quomodo intelligatur formam ſerui accepiſſe to.3.522.e
& quomodo intelligatur factus ſimilis hominibus to.3.522.f.52..g
ei donatum fuiſſe nomen ſuper omne nomen, quomodo ſit intelligendum t.3.523 i k 524.g i k
Chriſtum eſſe Deum & hominem probatur multis miraculis to.3.522.f.523 g
in plenitudine diuinitatis natus eſt ad omnia agenda quæ geſſit to.3.523 k.
cui Deus conceſſit vt poſt crucem omnia in nomine eius ſaluentur to 3.523 m
ipſe adorãdus eſt in plenitudine ſuæ deitatis t.3.539.g
in eo creatura omnis debet ſperare, in quo eſt myſterium omne ſacramenti Dei ibid.
qui eum agnoſcit, omnium quæ ſunt cognitionem habere videtur
Chriſtum non eſſe filium adoptiuum Dei probatur multis argumentis to.3 524.h.i
in eo eſt omnium virtus, & ex eo habent omnes id quod habent to.3.539 g.
vnus cùm ſit, omnia poteſt, & per eum omnes ſubſiſtimus, in quo eſt omnis ſcientiæ ratio to.3.539 g.b
in eo manentes replentur diuinitatis abundantia to.3.520 m
eius vita cur dicatur abſcondita mundanis to.3.544 l
Chriſtum affixiſſe cruci chirographum peccati quid ſit t.3.541.e.f
doctrina eius non poteſt eſſe diuerſa, to.3.561.e.562.a
magis vult ſe amari quam timeri to 3.547.g
laudandus eſt verbo & opere ibid
veniet ad puniendos malos, & clarificandos bonos to.3 565.b
qua ratione præſidium homini tulerit to.3.573 a
eius veritas pœna eſt incredulorum to.3.585.b
Chriſtus eſt vita noſtra t.3.344 l
& fides omnium t.4.22.f
cur mortuus videtur apud mundi ſenſum to 3.544.l
hominem ſe naſci voluit, ſciens ſe carnis contactu minimè violari t.3573.b
conuerſationi humanę ſe miſcuit, ſciens ſe peccare nõ poſſe ibid.
paſſus eſt ſe occidi, ſciens mortem ſibi non poſſe dominari ibid.
Chriſti ac Dei vna eſt voluntas in ſaluandis hominibus to.3.575.b
cur dicatur ſplendor gloriæ, & imago ſubſtantiæ Dei to.3 6.4.a b
iudicandi poteſtatem à patre accepit t.3 616.h
eius incarnatio cur aliquando vocetur exitus, aliquando introitus t.36.5 i.k l
ipſe eſt rex & ſacerdos t.3.916 K
cui is nomen ex ſacro chriſmate ducitur ibid.
Chriſtũ minoratũ eſſe paulo minus ab angelis quomodo intelligendum to 3.619 i k
& quomodo gloria & honore coronatus ſit ibid.
tentatus eſt, ſed non ſuperatus to.3 22.e
& quomodo tentatus ſit per omnia to.3 629 a
cur dicatur fidelis pontifex. t.3 622.d
noſtris infirmitatibus compatitur to.3.6.5.l
quicquid egit in carne, preces ſunt & ſupplicationes pro peccatis humani generis to 3.631.s
cur ante mortem in horto timuerit to.3.6.1.l
Chriſtum obedientiam didiciſſe ex his quæ paſſus eſt, quomodo intelligendum to.3.632.4.g
qua ratione innocens & ſanctus t.3.642.d
cur dicatur excelſior cælis factus ibid.
ipſe eſt ſacrificium, ſacerdos & hoſtia to.3.650.a
pro omnibus mortuus eſt, non tamen omnium peccata abſtulit to.3.650.c
aſcendendo ad patrem dedicauit nobis viam cæli to.3. 53 b.
Chriſto ſeruire iuſtum eſt, & quare to.4.45.b
ipſe eſt verus Deus & homo, ac vnus Dei & hominis filius to.3..0 a 258.e
& ſicut verus Deus eſt, ita verus homo eſſe debuit to.3.148.c
cur eſt ſapientia Dei t 3.14..e 336.h.343 i k
idem eſt æterna Dei patris virtus, & quare, to.3.244.h 274.d.343 i 362 b
Chriſtus eſt iuſtitia. t.3 277.a
& dextera Dei to.4 79 m
eius iudicia quæ ſint t.2.100..K
duobus modis in ſcripturis locutus eſt, ſecundum duplicem naturam to 4.74.f
non neceſſitate, ſed voluntate crucem ſuſtinuit: item multa de eo to. 496 i & ſeq.97.e
ipſe nobis effectus eſt via, veritas, & porta to.4.98.a
de eius paſſione, reſurrectione, aſcenſione & iudicio fide to.4 98.b c.d
corpus eius de cruce depoſitum cui traditum: & pulchræ de eius ſepultura conſiderationes to.5.72 h.i.k
Chriſti in nos beneficiorum largitas to.4 98.d e f
ipſe ad imaginem ſuam venit to 4.99 g
ſine homine patre, ex virgine natus eſt t.4.100.g
eius generatio ex Virgine inuſitata & admirabilis to.4.121.c.d
& cur ex Virgine natus to. 4.151.g
matrem non habet ſecundùm diuinam generationem to. 4.193 d
quomodo & quare pauper effectus t 4.99 h
de ſectorum eius poſt reſurrectionem veritate antequam aſcenderet ad patrem to.4.10..e.d e.f
Chriſtus aſcendens in cælum, fructum carnis ad patrem prætulit, & in diſcipulis iuſtitiæ ſemina dereliquit: & de aſcenſione eius non nulla t 5.81.f.82.a.b.83 g h.i
Chriſti nomina, & eorum ratio to 4 115.h.i
vnctio eius in aſſumptione humanæ naturæ tom.4.116.h
in eo duæ ſunt naturæ, diuinitatis & carnis t 4.123.x
& duplex voluntas to.4.135.K
eius doctrina alia ex Deo, alia ex homine t.4.133.c d
Chriſtus noſtra non ſua cauſa doluit to.4.13..l
eius mœror noſtrum mœrorem aboleuit to.4.135.m

Digitized by Google

Lazarum ſuſcitaturus cur illacrymat & orat t. 4. 135. l. m. 168. i
lachrymæ eius nos lauant t. 4. 140. l
eius anima quomodo turbata ibid
in eo caro paſſa eſt, non diuinitas t. 4. 136. 4
cur iniurias paſſus ſit t. 4. 140. h i
eius obedientia humanitatis fuit t. 4 119. h
Mariæ matri & Ioſeph ſubditus erat t. 4 139 K
quomodo ſubiectus patri dicatur, & Mariæ ac Ioſeph t. 4 19. l & ſeq.
Chriſti infirmitates, noſtræ virtutes ſunt t. 4. 140. i
in Chriſto miſſus quid ſignificet ibid K
per ieiunium, non per luxum nobis ſalutem attulit t. 4. 146. e.
dicitur factus quoad corpus ibid d
quomodo in carne eſſe dicatur t 4. 148 k l
Chriſtum non habere adiutorium quomodo intelligendum t 4. 149. a. b
aliter ipſe mortuos ſuſcitat, aliter ſancti viri ſuſcitant ibid. e
quomodo vnus in vtraque natura t. 4 151. g. h
Iudæis & hæreticis quare non natus ibid. i
in eo geminam ſubſtantiam ſcripturæ deſignant t. 4. 152. l. 153 b
Chriſtus carnem veram ſuſcepit t. 4. 164. l
& illum carnem aſſumpturum vbi præfiguratum t. 4. 151. m. l
eius humanitas nubi ante ſolem comparata tom. 4. 185 a
ipſe hoſtis, ſacerdos & ſacerdotium eſt t. 4 155. l
quomodo fidem Eccleſiæ ſtabilierit t. 4. 167. h
de eo multa ſecundùm incarnationis ſacramentum leguntur t. 4. 187. k l. m
quare paſſiones & infirmitates noſtras ſuſceperit tom 4. 187. l
gloriam ſuam ante reſurrectionem celabat t. 4. 189 d
Chriſtum diſſentiendo diuidit humanum genus to. 4. 199. i
eius paſſionem elementa videre timuerunt tom 4. 200. f
idem filius Dei eſt Virginis t. 4. 205 f.
qui futura non ignorauit t. 4. 10. d. e. & ſeq.
eius corporis typus & figura in quo demonſtrata to. 4. 209. 210.
Chriſtus in typo vituli, ouis & hœdi figuratus t. 4. 209. 210.
lauando pedes diſcipulorum quæ nos docuerit t. 4. 211. 212.
eius caro aula virtutis, & virginis fructus t 4. 118 b
eadem noſtræ ſalutis eſt pignus t. 4. 200 l
per terram in ſcripturis ſignificatur t 4. 294. h
quam Apoſtoli in Domino Ieſu adorauerunt, & nos hodie in myſteriis adoramus ibid.
Chriſtum carnem ſuſcepiſſe negantes refelluntur to 4. 294. e. & ſeq.
eius paſſio ex charitate Dei t 4. 227. m. 228. g
quæ paſſio peccata noſtra exuſſit t. 4. 226. a
quomodo traditus à patre & ſpiritu ſancto t. 4. 228 g.
eius oracula ex locorum, in quibus diuerſatus eſt, qualitatibus æſtimanda t. 4. 269 a. & ſeq.
Chriſtum digito ſcribere, myſticè quid ſignificat to. 4. 256. m
& quid in terra ſcriberet t. 5. 310. b. c
eius venditio cum venditione Ioſeph confertur to. 4. 269 f.
cur in figura viginti aureis venditus, & in veritate triginta t. 4. 269. f. 270. a.
quare vili pretio venditus t. 4. 270 c. d
& à diuerſis diuerſimode emptus ibid.
Chriſtus æternus eſt cum patre t. 4. 288 g. & ſeq.
pro Eccleſia paſſus eſt t. 4. 316. g
eius mors vita omnium, & eiuſdem mortis fructus t. 4. 328 g
quorſum ingrediatur hortum t. 4. 269. c
natura diuinitatis eius à natura corporis to. 4. 289 b. 292. h
& nulla in eo naturarum confuſio t. 4. 459. k
carnis eius & noſtræ diuerſa generatio t 4 289 x
Chriſtus quomodo Virginis ſuppar t. 4. 289 d
eius conceptio qualis t 4. 388 g
ſalua virginitate generatus eſt t 4. 420 m
cur à Dauide quaſi gigas dicatur t. 4. 420. e
quomodo mortuus & reſuſcitatus t. 4. 290. f. 291. g
de morte triumphando à morte nos liberauit t 4. 305. g h.
qua die lunæ mortuus & reſuſcitatus tom. 4. 305 d e 306 a
mors eius carnis fuit, non diuinitatis t. 5. 99. l
eadem variis rebus in veteri teſtamento præfigurata t. 5. 444 h. i
eius caro quæ crucifixa eſt, eadem verè in Euchariſtiæ ſacramento. t 4. 351 g
Chriſtus ſacramentorum auctor t. 4. 366. c. d
lacrymatus pro omnibus, & quomodo t. 4. 310. e
ſermonis eius virtus t. 4. 366 d. e. f. 367. h. i
eius corpus qui accipit, non eſuriet amplius t. 4. 370. a
quid frequenter ſumendum eſt t 4. 371. d
Græci poſt annum illud ſumunt ibid.
de Chriſti latere cur fluxit aqua & ſanguis t. 4. 369 b. c
qui ſanguis noſtræ redemptionis & libertatis pretium fuit t. 3. 215 e t. 5. 195. h
& nos angelis ſociauit t. 5. 469 f 470. a
in eum credere vitæ fructum eſt t. 4. 394 d
Chriſtus quomodo primus & nouiſſimus tom. 4. 425 d. e
quomodo dicatur iuuenis fecundus t. 4. 4 26 a
& quomodo granum tritici t. 4. 429. K
quæ pro nobis pertulerit t. 4. 430. h 541. e
in ſeruis ſuis pati vult t. 5. 10 l.
eius caro quomodo inoperata t 4. 430 k. l
Chriſtus vbi maneat t. 4. 439. l
vbi quærendus & inueniendus t. 4. 486. c
quibus vinculis tenetur t. 4. 489. d
quid in nobis aſpiciat t. 4. 5 e
eius corpus & ſanguinem quomodo ſacerdos miniſtrare debeat t. 4 107. h
& quomodo ſe diſponere debeant qui hæc dignè ſuſcipere volunt t. 5. 8. h. i
aduentu ſuo quot nobis donauerit t. 5. 1. l
eius natalem quis non curet t 5. 6 a
Chriſtus figura Dei, paternæ naturæ ambitum exæquat t. 4. 464. b
quare prius in fontem deſcenderit quàm Spiritus ſanctus t. 4. 355. l
qui eum perdant, & qui inueniant t. 5. 5. g
cur pannis voluerit inuolui t. 5. 10. d
medicus eſt, & quomodo nobis medeatur t. 5. 39. k. l
Chriſti & Adæ diſcrimen t. 5. 56 k. l
Chriſtus & Eccleſia hoſpiti & domui comparantur t. 5. 114. f
eius beneficia & virtutis incentiua ſunt, & præmia to. 5. 217. b
Chriſtum oſculari & eius pedes quis dicatur, & quis non t. 5 218. f 2 9. g. l. m
quomodo de cruce teſtamentum condidis tom. 5. 252. k. l
de Chriſto fidei ſumma t. 4. 473. d. e. 474. e
eius charitas, ſpei noſtræ finis eſt t. 5. 185. a
quis eius coheres ſit, & quis ei conglorificetur tom. 5. 287. m
Chriſtus circumciſus eſt primò ſecundùm legem, poſtea in cruce, & quare t. 5. 195. l
pro nobis debitum ſoluens, nobis creditor effectus eſt t. 5 217. e
Chriſtus παρθενικὸς λόγος t. 5. 279. K
& verus eſt Aaron t. 5. 326. c
animæ & carnis immortalitatem nobis acquiſiuit to. 5. 283. h. i

ſubiectio eius ad patrem, virtutis eſt, non infirmitatis t.5.283 i
&c eius obedientia, Adæ inobedientiæ laqueum ſoluit t.5.291.l
quomodo primogenitus mortuorum dicatur to.5 367
&c qua ratione principium &c finis t.5.568.g
teſtis eſt fidelis, qui neſcit mentiri t.5.367.g
eius myſtica ornamenta quæ ſint t.5.367.f.380.a
quomodo illum ſequi debeamus t.5.388.k l.
incarnationis eius myſteria actibus ſuis patriarchæ prænotiarunt t.5 394 e.f.411 f
de qua incarnatione quid malè ſenſerint Apollinariſtæ &c alij hæretici t.4 291.l.m
bis cum diabolo pugnauit, in deſerto &c in cruce t.5. 410 d e
in iudicio aliter iuſtis, aliter reprobis apparebit to.5. 451.l
Chriſtus Deus &c homo credendus. t.5.515.g h
quomodo ſcripturas claudit &c aperit t.5.381.c.d
quando librum veteris teſtamenti aperuit t.5.394.f
cur vocetur leo de tribu Iuda t.5394 b
quomodo nomen mortis &c clauem inferni habere dicatur t.5.415.b.c.472.m
Chriſtus vbi eſt, ibi omnia t.5.326.e
chryſocrus t.2.1034.a
chryſoſtcion ibid.
chryſolithus quid, myſticè to.4.129.130.t.5.490.a b
chryſopraſus t.2.1034.a.t.5.490.e
chryſtallos myſticè quid t.5.589.d.494.b c
Chus Nemroth gigantem cur genuerit t.1.206.k
cibus qua ratione &c vbi digeratur t.1.176.b
initium ſumpſit poſtquam factus &c abſolutus eſt mundus t.1.527.f.528.g
eius cauſa culpa introiuit in mundum t.1 528 g.
cibi potúſque parcitas vitia neſcire docet t 4.464.m
cibus qualis ab hominibus quærendus t.1.364.d
cibus nullus ſcientia doctrináque dulcior t.1.376.a
cibus mentis quis ſit t.1.527.d
cibus validior eſt charitas t 3.88.g
cibus Apoſtolicus, &c cibus Chriſti t 5.1011.e
cibus diſcipulorum Chriſti, ſalus hominum to.5.80, l.m.
cibus cæleſtis gratiæ non otioſis, ſed inter deſerta Chriſtum quærentibus datur t.3.112.l
cibum Chriſti nemo accipit, niſi priùs ſanctus to.5. 111.m
cibus ſolidior, Chriſti corpus, &c ſanguis t.3.112.g
cibus Chriſti nulli deeſt, noſtra culpa eſurimus t.3. 113. a
cibus Ieſu quo paſcimur in hoc deſerto, donec perueniamus ad terram promiſſam t.3.112 m
cibus non vnus diuerſis conuenit t.3.114 b
cibum curare qui militant regno Dei, indecorum eſt t.3.147.g
cibus ſpiritualis animæ, legendi audiendique ſtudium t.3.150.b
ac verbum Dei, &c corpus Chriſti t.3.80.b
cibus peccatoris qualis t.3.166.e
cibus animi ſuauiſſimus, rerum cœleſtium cognitio t.3.151.h
cibus patris noſtri Dei, ſalus noſtra t.5.169 a
cibus &c potus noſter Chriſti caro &c ſanguis to. 5. 182. e
cibus bonos quo Deum paſcimus, opera bona ibid.
cibus ſolidus perfectorum in Chriſto, lac paruulorum t.3.10.a
cibus &c potus myſticus, cæleſtis gratiæ communicatio t.3.210.b.c
cibum ſumere cum fratre peccatore cur prohibentur Corinthij, non autem cum infideli t.3.358.f
cibus iucundiſſimus eſt Dei voluntatem facere to.4. 25.f
cibi ſpirituales diuerſis magis &c minus validi pro cuiuſque viribus t.5.112.g h
ciborum interdictio qua ratione facta t.1.312.d
eorum delicias homo vndique parat t 3.1.4
quorum abſtinentiam Deo eſt grata. t.3.1.2.
cibis omnibus liberè vtimur, id eſt, non ſecundùm Iudaicas obſeruationes t.4.158.d.e
ciborum libertatem habemus, intemperantiam excludimus ibid.
cibis quibuſdam cur parce vtendum t 4.475.g
cibis &c potibus indulgere quorum ſit t.5.240.g
cibi quos epulatur populus Eccleſiæ, &c quos ſynagoga to.5.356.m
cicadæ cur meridianis caloribus magis canoræ to.1.80 g
cicadarum more aura paſcuntur qui terrena ſectantur t.5.127.
cicatrices bonæ quæ ſint t 2.730.m
cicatrices vulnerum cur Chriſtus ſeruauit to.5.232.g
Cicero de officiis ſcripſit t.4.5.b
eius loci ab Ambroſio expreſſi vel indicati, tacito nomine t.1.203.d.300 b 2 592.d.653.9.4.1017.i.t 4.8. g.14 c.28.i.69.b.e.77.b.253.a 315 K.316.b.325. e 386.b.408.g.472.h.K.477.d.493.c.to.5.254.e 260.g.261 e
ciconia auis eſt aduentitia t 1 73 g
pia auis vocatur t.1.75.h
virtuti beneficẽtiæ &c gratitudinis nomen tribuit ibid.
eius pietas erga parentem t.1.75.g
ciconiarum agmen deſcribitur t.1.74 d
Circenſium &c Theatralium ludorum ſpectacula to.1. 918.b.t.4.57.d.t.5.107.l
Circeum poculum t.4.341.d
circumcidi in Chriſto quid ſit t.5.541.a
circumciſio carnis præceptum eſt caſtimoniæ t.1.219.e
cuius rei fuerit ſignum t.1.219 f
cur animi &c corporis dicatur t.1.266.l
quæ ſi bona fuit, cur adhoc non teneтur t 1.219 e
eius perfectio quæ ſit, &c quibus ſeruata t.1.550.a.b
circumciſio vera in ſpiritu conſiſtit t.1.266 K
&c quæ hoc tempore à nobis facienda ſit t.1.297.a 268.b e
circumciſio cordis intelligibilis, non carnis, Deo grata t.1.266.l.t.3.254.c.d
circumciſionis cordis pater Abraham t.3.263.h
eiuſdem Chriſtus miniſter &c prædicator eſt tom.3. 318.c
&c quæ ſit cordis circumciſio t.3.328.k t.5.378 d 406 a.b
eius ſignum cur in ſolis maribus præceptum t.1.266. k l
cur apud Ægyptios quarto decimo anno fiebat ibid.
quare iuſſa eſt octauo die, to 1.266.m.267.a c.419 f 451.a
circumciſio ethnicis multis opprobrio &c ludibrio habetur t.1.450 k.l
ab Ægyptiorum ſacerdotibus ſuſcipitur ibid.
&c à nonnullis ex Æthiopibus, Arabibus, &c Phœnicibus ibid.
cur in membri præputio fiat t 1.451.a.452.a b
quare ante Chriſti aduentum &c mortem neceſſaria t 1.451.b
&c cur poſt Chriſti paſſionem euanuerit t.1.451.b.453 i.k
eius ſigno Dei populus à reliquis diſtinguebatur t.1. 451.d
circumciſio in occulto &c in præputio quæ ſit tom.1. 452.e f
ſemini Abrahæ tantum, non gentibus præcepta eſt t.145 k l.m
pro ſigno data eſt, donec gentes Chriſti fidem amplecterentur t.1.454.g
circumciſionis myſterium t.1.910.m.911.a
eius terminus fuit Chriſtus t.3.480.g
circumciſio, eiúſque ritus ſpiritualiter explicantur, t. 5 30.e

circumciſionis legis, gratiæ per vnum Chriſtum diuerſa operatio t.3.154.c
circumciſio corporis Iudæum non mundat. ibid.e
& m g's obeſt ſine fide Chriſti t.3.250.c
quæ non iuſtificauit Abraham t.3.261.c
circumciſio legis præuaricatori non prodeſt. t.3.253 d.e f
circumciſionis nomine quid intelligat Paulus cap.ij. ad Rom. t.3.253.e
in ſigno circumciſionis Chriſtus Abrahæ promiſſus t.3.254 a
circumciſio & præputium, Iudæi & gentes. t.3.260.k
cur eam acciperent filij Abrahæ t.3.263.g h
circumciſio ſignum tantum, & cuius rei t.3.261.f, 263.g 461.462.
cur data ſit Abrahæ t.3.318.l
& cur fieret lapideo cultro t.3.461 462
circumciſio & ſabbathum propriam habuerunt iuſtitiam t.3.303.m
circumciſionis nomine intelliguntur interdum filij Abrahæ t.3.328.i
circumciſio & præputium nec obeſt nec prodeſt. t.3 367.g
circumciſio reiiciebatur à Paulo, ceteris Apoſtolis diſſimulantibus t.3.373.f
circumciſio manufacta, vel corporalis, & circumciſio ſpiritalis, & de vtraque t.3.497.b.t.5.293 a.b
circumciſionem ſpiritalem vidit Moyſes, ſed operuit eam, vt in ſigno circumciſionem præſcriberet. t.4 38.f 39 g
circumciſio & alia quæ in veteri lege licebant, cur in Euangelio non liceant t.5.291.k l
circumciſus ſiſtitur Domino, myſtico ſenſu. t.3.30 d
circumſtantiæ quæ in omni actu ſeruandæ ſint. t.4.33.e
cithara & alia muſica inſtrumenta ſpiritaliter declarantur t.3.99.l m
cithara eſt caro noſtra, & quando t.2.777.g
ciues mundi, caules patriæ & Chriſti t.3.165.e
ciuitas illa beata quæ plures habet homines iuſtos t.1.154.k
ciuitas ſapientum conſilio nititur ibid.m
ciuitas Dei eſt Eccleſia t.2.1014.g
ciuitati quare inferatur excidium t.2.1131.i
ciuitas ſine rectore, effœminata eſt t.1.151.a.b
ciuitas diaboli Babylon t.5.459 a 460.a
ciuitates ſex ad refugium datæ, & earum myſtica interpretatio t.1.352.b.& deinceps
ciuitates quinque quibus ſeruus præficitur, quid ſignificent t.3.192.h
clamare apud Deum qua ratione debeamus. t.1.146 h
clamandum toto corde, ſi volumus à Domino quod poſcimus impetrare t.2.1055.g.h
clamor qui auditur de cælo t.2.1037.b
clamor fidei grandis t.2.1054.b
clamor ſpiritalis fidei, operum, cordis t.3.15.k
clamor Chriſti expirantis quid ſignificauerit. t.3.223 l
clamor Eccleſiæ pro peccatorũ ſalute. t.3.437.f.438.a
clarificare & portare Deum in corpore quid ſit. t.3.363.l
claritas promiſſa in quem decidet t.3.426.a
claritati ſolis æquantur perfecti t.3.406.c
claritati lunæ qui comparentur ibid.
claudus Petrum reſpexit, & fidei illuminatus eſt gratia t.2.806.h
clauis Petri fides eſt operatione duodecim Apoſtolorum conflata t.1.546 g
clauis Petri quanta ſit virtus ac præſtantia. t.1.545 g
clauis ſcientiæ qua os noſtrum aperiendum eſt, verbum Dei eſt t.3.84 h
claui timoris qui ſint: & clauos quoſdam eſſe ſpiritales t.2.1014.K
claui quibus crucifixus eſt Chriſtus, ab Helena inuẽti, & quid de eis fieri iuſſerit t.5.123.l.m.124.g
clementia erga peccantes interdum vtilior quàm pœna t.3.125.c
clementia Dei erga gentiles t.3.314.c
clementia diuina erga fideles t.5 420.m
clementia ac verecundia ornamento ſunt minori ætati t.4. 1.m
clementia & caſtitas aliarum virtutum quædam parentes t.4 317 a
clementia Dei quæ & quanta t.5.519.b.c
Cleophas & Ammaon Dominum vident in Emmaüs t.3.148. h.232 k
quo igne diceret cor ſuum ardere t.2.987 b
clericatus officium quæſtus eſt non modicus. t.2.1114.c
clericus non tantùm ſui officij, ſed virtutis opera exercere debet t.3.125.a
eius officium dæmonia eiicere ibid.
clericus qui ſtipendiis de altari conſecutis contentus non eſt, qualis cenſendus t.5.96.k
clerici ſubire debent iudicium ſacerdotum. t.4.13.a
à ſordidis negotiationis aucupiis retrahendi ſunt. t.4 57 e
in quibus rebus ſe exercere, & quæ cauere debeant 415.g h
& eorum diuerſa officia t 4.35.d.e
clerici milites Chriſti ſunt: & de eorũ militia. t.5.96.i
clericorum officia, & monachorum inſtituta in Chriſtianorum deuotione præſtantiora ſunt: & de vtraque vita t.5.247.i k
coccinea & purpurea veſtis Chriſti quid ſignificent. t.3.219.m.
coccus in manu Zaram ligatus, quid ſignificet. t.3.47 48.g.49 c.d
coccus myſticè quid deſignet t.4.131.132
codicum Græcorum & Latinorum varietas t.2.695.d t.1.271.h.t.4.201.d 139 l.140.h.296.m
cœlibatus matrimonio præſtantior t.3.162 a b
Cœlibatus pœnæ apud antiquos t.4.510.c
cœlibes vt angeli ſunt t.4.434.c
coeundi abſtinentiam & belluæ & terra docent t.3.16 h i.K
cogi in nobis cæleſte regnum quid ſit. t.3.96.l.m.97.a
cogitur inferior a potiore t.3.96.l
cogitatio omnis noſtri cordis in promptu eſt apud Deũ t.2.803.e
cogitatio quoque inquinat t.1.996.h
cogitatione & propoſito in primis Deo placendum t.3.10.b.e
cogitatio omnis dum foras reſpicit, incurrit delictum t.1.289 e
cogitatio ſæculi infirma t.3.345.f
cogitatio ac meditatio ſumentis Euchariſtiam qualis eſſe debeat t.3.386 d
cogitatione aliqua mentem exercere pulchrum eſt t.4.16.k
cogitatio rerum bonarum animum ſubeat t.4.16.l
cogitationes hominis à nullo poſſunt ſciri niſi ab animo hominis t.3.347 i
cogitationes malæ vitandæ ſunt t.3.562.b
cogitationes verum exquirere proprium habent. 4.16.l
cognationi & ſanguini præcepta Dei præferenda t.3. 103.d
cognati Iudæorum more qui dicantur t.3.43.g
cognati pauperes adiuuandi t.3.187.m.188 h i
cognitio mali non eſt malum, ſed mali operatio. t.1.117.f
cognitio Dei qua vidit immaculatorum dies, qualis t.2.695.b
cognitionis perfectæ non eſt, ordinẽ neſcire faciendi t.1.902.g
cognitio vbi ſit: & quomodo cognitionem perfectam habuerit Dauid t.2.962 l.m
cognitio iuſtitiæ à natura t.3.314.e
cognitio veritatis lætitiam parit t.3.329.a
cognitio myſterii incarnationis, &c. perfectio vitæ eſt, & theſaurus ſapientiæ t.3.527.m
cognitionem rerum omnium habere videtur qui

Chriſtum agnoſcit to. 3.639.g
cognoſcere propriè quid ſit to. 1. 116.l
non in ſola rerum ſcientia, ſed etiam in eorum operatione quæ facienda ſunt, conſiſtit ibid.
cognoſcere multa antequam ea attingas, valde vtile to.1.125 K l
coheres Chriſti quis, & quis ei conglorificetur to. 5 587. m
coheredes ſunt Chriſti qui ſunt filij Dei to. 3. 290.e.f
coheredes Chriſti quomodo fieri poſſimus to.3.291.g
collatio poteſt prodeſſe, cùm excitet mentem to. 3 316 e
collatio debet eſſe inter Dei ſeruos, non altercatio to 3. 595 g
collectæ pro ſanctis pauperibus to.3 408.h
colligere panum fragmenta, myſticè quid ſit to. 3.113 l.m
colloquium familiare quale debeat eſſe to.4.16.m
colloquij priuati aſſiduitas vit at mentem to.3.424.m 427. b
collum ſuper peccatoris Chriſtus cadit, & quare to. 3 168 i
colobium to. 5. 313.c
coluber fugit ceruum, leonem autem interficit to.1.35.l
columba ſtatim in ſuo ortu timet accipitrem to.1 116 b
eius gratia in primis laudatur to. 1. 77.c
quare citius præ aliis auibus volet to. 5 148. m
cur redijt in arcam to. 1.189.h.m
virtutis puritatiſque ſignum eſt ibid.
& ſpiritalis gratiæ typus to. 1.258 l
cur tertio à Noe dimiſſa non rediit to. 1.191 b
columba in arca Noe quid ſignificauerit to 4.345 a
& cuius rei fuerit figura to.4.346.e f
columba Noe myſtica cum oleæ ramo to.5.219 K
columbæ trina emiſſio, & bina reuerſio quid ſignificet to. 5. 398.e f
in columbæ ſpecie cur Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum in baptiſmo deſcenderit to 3.40.l to.4.255.g 356.g.359 l
columbas vendentes ſimoniaci to.3.195.m.to.5.102 a
columna ignis & nubis quid ſignificet to.4.157.c.356 i a to 5.2 .f.430.a
columnæ Eccleſiæ Apoſtoli: & quis fiat columna Dei to 2.914.l
columnæ ignis & nubis Iudæorum duces to 3 38 c
coma ornamento mulieribus eſt, viris autem dedecori to.1.174 i k
data eſt mulieribus à natura pro velamine. t.3.384. t 4 34.f
comeſſationes ſunt luxurioſa conuiuia t.3.323 g
Comites veterum Imperatorum t.3.244.l.m t.5.212.l
commendare ſe quid ſit t.3.445.446.d
commendari à Deo quid ſit t.3.446 d
commendatur patri ſpiritus Chriſti t.3.223.h
commendatum quid ſit t 2.397.k
commendatio gentium in die iudicii ex fide. to. 3. 306.a b
commentatoris atque interpretis ſacræ ſcripturæ officia t.3.56 h
commenta hæreticorum non poterunt fidem infringere t.3.595.l
commercio hæretici caute abſtinendum, ne in eius perfidiam labantur t.3.126.a
commoda propria cum alterius damno non expetenda t.4.67.i k.& ſeq.
commotio capitis Iudæorum quomodo reprehenſibilis 2.797.h
& quæ ſit capitis commotio laudabilis t.2.797 h.i
communia amiſimus, dū propria vindicamus. t.3.145.d
communia omnia omnibus natura fecit. t 4.21.c
communicare memoriæ ſanctorum quid ſit. t.3.318 a b
communicandum non cuiuis incautè, ne aliena perfidia inuoluamur t.3.126 a
communicans menſæ dæmoniorum Chriſti corpus crucifigit t.3.380.l
communicatio vna patris & filii & Spiritus ſancti t 4.217.m
communio perfidi, fideli interdicitur t.3.127.m
communio fraternitatis Chriſtianæ t 3 340.f
communicatio creaturarum t 3.617 b c
comparatio hominis ad Deum nulla eſt t.3.96.k
comparationum natura ſpectanda eſt, non ſpecies t.3.157.a
comparationum ſeu parabolarum difficilis inueſtigandi ratio t.3.159.l k
compaſſio vbi debeat eſſe t.3.936.c
compati Chriſto quid ſit t.3 291.g
compatiendi affectus maximè naturalis t.3.135.i
compatiendum eſſe inuicem t.3.318.d.e
compendium eſt peccatoribus ſi citius moriantur, quàm diutius in peccatis verſentur t.3.358.e
compendium eundi citius in cælum t.3.370.d
compitum quid ſit t.2.942.h
completum quid dicatur t.3.5.c
complexu Dei peccator erigitur t.3.168.i
compoſitio verborum quæritur in diſciplinis ab hominibus inuentis t.3.41.f
conari & conatus quid ſignificent t.3.5.c
conatus bonos Deus adiuuat t.3.524.l
concædes lignorum t.4.313.d
conceſſa præterire virtutis eſt maximæ t.3.368.m 369.
Concilium Ariminenſe, & in eo hæreticorum perfidia t.3.87.l.t.4.126.e.f.t.5.205.a
Concilii Nicæni conſtitutio de creando epiſcopo. t 3.505 a
Concilij Nicæni cccxviij. Patres quam habeant in ſcriptura ſimilitudinem t.4.113.414
eius fides de incarnatione Chriſti t.4.293.a.296 i t.5.204.m
concionatori virtutem loquendi addit auditorum deuotio t 5.19 h
concionatores binas à Deo ſtolas accipiunt. t.2.396 d
concipere, geſtare, & parere, myſticè de vitiis & virtutibus t.3.205 a.b.& ſeq.
concipere verbum non eſt ſatis, parere oportet, nutrire, &c. t.3.206.a
concordia Pauli cum ceteris Apoſtolis t.3.467.i
concubitus omnis non legitimus culpa non vacat. t.1. 229 g
concubitu fœtus læditur t.3.16.h.i
concubitus abſtinentia, vxore grauida, ſuadetur. t.3 16.h.i.k
concubitus impudicus fructus eſt ebrietatis & conuiuij luxurioſi t.3.323 g
concubina vnde dicatur t 4.82.b
concupiſcentia nulla eſſet, niſi caro eam accenderet. t.1. 283 h
cur in ſenibus & pueris frigeat ibid.
concupiſcentia peccandi cauſa vel maxima. t.1 311.b
eadem rationem præuenit ibid.e
concupiſcentia de bono & de malo dicitur t.2.724.f
concupiſcentia carnis, fomentum peccati. t.3.71.i
quare ante legē non putabatur eſſe peccatum: & qua ratione cognoſcatur eſſe peccatum t.3.280.i k
eius nomine omnia peccata ſignificantur. t.3.280.k
concupiſcentia omnis operata eſt in homine impulſu diaboli ibid.l
concupiſcere aliquid proximi ante legem ſpiritus non æſtimabatur peccatum t.3 280 k
concupiſcere plurima nemo debet, & quare. t.5.223 h
condemnat ſe quiſque priùs, quam à Deo condemnetur t.3.107.g
condemnat ſeipſum, qui in alio damnat quod ipſe committit t.5.312.h
conditio humana qualis ſit t.3.818.m
fragilitati eſt obnoxia t.2.688 b
eadem laſſa quomodo recreetur t.2.1080.l
conditione deteriores ſolent interdum vitam mun-

diorem

diorem habere t.1.390.c
conditio hominis non impedit eius commēdationem t.4.413.1
condolere debemus fratribus in tribulatione ac neceſſitate conſtitutis t.1.391.g
confabulatio malorum hominum euertere poteſt bonorum propoſitum t.3.404.m
confabulatio qualis eſſe debeat t.4.17.a.b
confeſſio medicina eſt erroris t.4.420 h
ac pœnarum compendium t.1.160.a
& actus perfectæ pœnitentiæ t.2.52.h
confeſſionem delictorum cur à nobis exigat Deus ibid.
coofeſſio verecunda plurimum reo ſuffragatur to.2.716.d
confeſſio peccatorum iuſtificat t.3.98.c.d
eadem quantum proſit t.2.7.1.a.b
& qualis eſſe debeat, à leproſo Chriſtum rogante oſtenditur. t.3.74.e.f
confeſſio verecundior eſt poſt delictum t.2.845.m
confeſſionem ſequitur remiſſio peccatorum: & qui confitetur, ſapiens eſt t.2.860.d
confeſſio perfecta quid quærat t.2.1071.l
confeſſio criminis non erubeſcenda, exemplo Dauid t.3.38 g
& eam verecundia impedire non debet t.3.74.f
confeſſio oris, pretium immortalitatis t.3.73.d
confeſſio delictorum cum lacrymis t.3.101.b.c.
eius neceſſitas in typo cæci illuminati t.3.189.e
confeſſio peccati neceſſaria etiam ore t.3.167 l.m
confeſſio peccati, & indulgentis publica t.3.166.e
coofeſſionis iaculum contra Goliam ſpiritalem t.3.203.b
confeſſio de Chriſto aperta eſſe debet, non inuoluta t.3.216.K
confeſſio peccati iuſtificationem obtinet, negatio granat ibid.
confeſſio lacrymarum tacendo veniam meretur t.3.216, l
confeſſio Petri in die, negatio in nocte t.3.217.a
confeſſio Iudæ infructuoſa t.3.217.c
confeſſio fidei debita & ſalutaris t.3.242.b.e
quæ actibus eſt comprobanda t.3.276.m
confeſſio Chriſtianorum vna t.3.328.g
confeſſionis vis t.4.409.d.e.f
confeſſio peccatorum ad veniam neceſſaria t.5.417.a
quæ animam à morte liberat, paradiſum aperit, ſpem ſaluandi tribuit t.5.47.l
confeſſio cauta errati, partem habet iuſtitiæ t.5.517 k
confeſſio pœnitens quàm ſit ſalubris medicina t.5.530 d
confeſſio ſiue confitens pœnitentia quantùm Niniuitis profuerit t.5.532.l
confeſſio non infida fidelem tenet veniæ locum t.5.534.n
confeſſione peccati ſoi Dauid obtinuit veniam t.5.535.h i
confeſſionis quamdam partem tenet ſupplicādi confuſio & quomodo t.5.536 i
confeſſionis initium eſt reatum agnouiſſe ibid.k
confeſſionis officio quando magis inſiſtendum ibid.
confeſſionem criminis exigit Deus, vt operiat turpitudinis nuditatem t.5.533.f
confeſſio peccatorum & pœnitentia t.5 401.b
confeſſores, martyres & virgines floribus comparantur t.3.146 d.e
confeſſorum neces tempore Ambroſij t.4.144.i
confiteri errorem non ſatis eſt, ſed aliud requiritur t.2.601.m
confiteri ſe Deo peccatorem, impunitatis remedium eſt t.2 1075.d
confiteri nolens peccata in vita ſua, iuſtificari non meretur t.5.47.m
& ex peccatore fit impius t.5.532 k
confitenda ſunt peccata indulgenti Domino t.374.a
confitenda ſunt peccata Deo & ſacerdoti in Quadrageſima t.3 47.l
confitenda eſſe ſcelera pœnitenti t.5.528.i
confitens peccatum, Deo victori cedit t.3.97 d
confitentis gemitus pij iudicis lucta ſunt t.5.529.b
confitenti dulcia ſunt iudicia t.2 915 k
confitentium peccata apud Deum & apud iudices, quod diſcrimen t.5.529.a.b
confidentia quis vtatur t.2.1084 i
confidentia iuſtorum in Chriſto t.3 196 g
confirmare alios vt poſſis, quæ requirantur t.3.210 e
confirmat non ſemper qui tacet t.3.218 b
conformem fieri ſpiritualium quid ſit t.3.316.g
confundi cui contingat t.2.904.f.905.g.
confuſio duplex: vna inducens peccatum, alia quæ peccatum abolet t.2.800 a.b.e
confuſio quare ſit Chriſti crux ibid.b
confuſio omnis pro Chriſto bona ibid.c
confuſio Chriſti quibus amara, & quibus iucunda t.2.800 d
& quomodo ſit confuſionis gloria t.2.800.e
coofuſio iuſti longè eſt à coofuſione & opprobrio peccatoris t.2.701.g
confuſio fructus eſt peccati t.3.277 d
confuſio opinionum in philoſophis t.3.405 f.406.a
coniugalis continentia etiam inter iuuenes laudatur t.3.161
coniugium à iugo dictum eſt t.4.483.m
coniugium tranquillum & ſuaue quale ſit t.3 110.h.
eius fides caſtitatem conſeruat t.1.23.9
coniugium à Deo proficiſcitur ibid.
à principio Dei iuſſu copulatum eſt t.3.12.m
cuiúſque præſul & cuſtos eſt Deus t.1.210.k.229.i
coniugium inter pares commendatur t.1.210.h.
& inter quos celebrandum ſit to.1.239.f.240 a.t.5.306.e.e
in primis poſtulat religionem t.1.440.b
coniugij fides eſt propria, fraus adulterij t.1.512.e
in coniugio bonus quiſque quid diligat t.2.710 f
coniugij ſtipendia, filij t.3.12.m
coniugio quædam tempora ſunt præſcripta t.3.19.h
coniugij præmium, & gratia nuptiarum, partus t.3.17.d
coniugium omne an ſit à Deo, & ſolui ne liceat t.3.172. h & ſeq.
coniugium qualecumque ſolui nulla lex imperat t.3.173.a
coniugium quo pacto deteriori conditione quàm mancipium comparetur t.4.434 f
coniugium non damnatur, neque cibus, ſed modus requiritur t.3.179 i
coniugium ſpirituale animæ cum libris legis to.3.200 h
coniugium adoleſcentis mulieribus periculoſum t 3.215.c
coniugij reuerentia non debetur ei qui horret auctorem coniugij t.3.366.b
coniugij fides non eſt ſeruanda infideli diſcedenti ne audiret Chriſtum ibid.
coniugij labores & incommoda t.3 68.g.h k t.4.434 c d
coniugij ſolutio non eſt quærenda t.3.368.i
coniugio qui abſtinet, coronam ſibi comburat to.3.388.z
coniugio carentium ſpes debet eſſe vt Deo magis ſeruiant t.3.369 d e
coniugium eſt res maximi laboris t.3.3.70.c
apud Deum non habet præmium nec pœnam ibid.
in coniugio lex eſt, non iterare coniugium to.4.38.b
& eo in iterato non culpa ineſt, ſed lex, quæ per baptiſmum non tollitur t.4.38.c
coniugium iteratum etiam ante baptiſmū cur impe-

diat ad electionem muneris & ordinationis prærogatiuam t.3.38.b.t 10.1.246.a
coniugij nomen quando incipit, & in quo conſiſtat t.4.422 b
coniugium vinculum eſt t 4.107.i
eius monimenta, arma ſunt caſtitatis t.4.505.l
coniugium à Deo ſanctificatum, & eſt bonum: melius tamen eſt virginitatem ſeruare t 5.185 e.f
coniugium velamine ſacerdotali & benedictione ſanctificari oportet t.5.13 .K
coniugium dici non poteſt vbi non eſt fidei concordia ibid.
coniugium inter auunculum & neptem prohibitum: & quæ ex illo ſequantur incommoda t.5.506 d
coniugium inter patrueles fratres & conſobrinos Theodoſius Imp. prohibuit t.5.506.d e
coniugia velut olerum plantaria t.4 435 x
coniugia munda ſunt: tamen à licitis etiam abſtinendum eſt t.3.364.i
coniugia non debent relinqui à Chriſtianis t.3.366 a
coniux bona virum ſuum dominum vocat t.2.1100.g
coniux bona & viri amans deſcribitur: & de anima ſpiritualiter t.1.175.d
coniugis decor quando à viro non ſit quærendus t.1.210.g
eius probro deprehenſo vir iuſtus quid faciet to.3.18.a.b
coniugis nomen de Maria quomodo accipiendum t.3.18.a b
coniuges in mœrore caſtitatem ſeruent t.3.215.e
coniugum nemo alterum fraudare debet t.1.836.f
coniugum induciæ caſtitatis aliquæ propter orationem t.3.179.i
coniuges docentur multis rationibus interdum ſe continere debere: & cur poſt dies orationis ad vſum naturalem redire debeant t.3 364.i.k
coniuges non debent ſollicitò eſſe ad generãdos multos filios. t.2.569 a
eorum merces apud Deum qualis t.3.370.e
coniuges exuere ſe vinculo non poſſunt t.4.434.d
conium herba ingentes frænat libidines t.1.35.K
conquiſitor ſæculi quis ſit t.3.342.d
conſanguinei eatenus diligendi, ne Deus offendatur t.3.364.g
conſcientia criminoſa ſeſe occultare ſtudet t. 1. 209. l
immedicabili vlceris atrocitate quandoq; detegitur t 2. 686 a
conſcientiam ſuam fugere nemo poteſt, quam homo timere debet, & quare t.2.657.i.k
conſcientiam aperiendam eſſe, variis exemplis docetur t.2 687.f.688.a
conſcientia bona defenſione bonorum non eget, t.2.736.c
quando pudore ſuccendatur t.2.737.k
& quæ ſit bona conſcientia t 2.896.c
conſciẽtiæ peccatricis grauiſſima eſt miſeria t.2.677.i
nec vllus ei locus tutus vel certus t.5.67.k
quæ grauius omnibus fœtet ſepulchris t. 4.8 i
conſcientia vniuſcuiuſque ſe prodit apud Deum t.1.803.e
eius vermis eleganter conſideretur t.3.163 i
conſcientia lugens quomodo lætetur t.1.817.i.k
conſcientiæ obnoxiæ magna vis t.2.833 l
conſcientia bona quid faciat, & quid mala t.1.1100.l
conſcientiæ bonæ ſplendor diu permanens vbi ſit t.1.946 k
conſcientiam vnumquemque prodit & accuſat to.3.151.g
quam peccatores velare ſtudent t 3.208 i
& quanta ſit eius vis t.3.487.i
conſcientiæ ſtimulus & pœnitentia poſt peccatum commiſſum t 3.71 x
& eius flagellum & pœna t.3.196.g.t.4.68.
item eius teſtimonium, accuſatio, & iudicium to.251.h. & ſeq
conſcientia peccatorum futuri iudicij metum incutit t.3 207 g
conſcientiæ tormenta habuit Iudas, pias lacrymas non habuit t.3.217.b
conſcientia, & cogitatio bona & mala ſe inuicem accuſabunt in iudicio t 3.252.g
conſcientia immunda immundum reddit quidquid admittit, licet natura ſua mundum ſit t.3.326.e
conſcientia propria quilibet condemnatur t.3.327.g
contra quam facere peccatum eſt t.3.317.h
conſcientia maculatur ſi infirma eſt circa Deum to.5.371.l
conſcientiá pura non diffidit de auxiliis Dei t.3.413.d
eius gloriæ ſimplicitas eſt ſinceritas t.3.413.d e
conſcientiæ malæ eſt qui fidem ſpernit t.3 574.a
conſcientia hæreticorum cur dicatur cauteriata t.3.580.g
in conſcientia interiori æſtimanda eſt beatitudo ſingulorum, non ſecundùm forenſem abundantiam t.4.8.b
conſcientia boni operis pluſquàm aliud quidquam iuſtorum mentes explere poteſt t.4.25.f
conſcientiæ tranquillitas, & ſecuritas innocentiæ vitam beatam efficiunt t.4.41.b
conſcientiæ interioris vulnere nulla pœna grauior t.4.68.l
quæ reatum ſuum tacita ſemper ſine contradictione conuincit t.5.138.e
conſcientia hominum diuinis ſenſibus eſt nota t.5.519.a
conſcientia loquelæ expers ſilentium tenere non poteſt t.5.532.i k
conſcientię culpa grauis t 4 414 e
conſciẽtiam fugere non poſſumus, quæ nos in factis noſtris accuſat & iudicat: & multa de ea t.5.532.h.i.K
conſcientia contumax & nolens peccata ſua confiteri, quantopere punienda ſit t 5.532.l
conſcientia pœnitens in tuto eſt ſi indulgentiæ remiſſionem non dubitet t.5.534 a
conſcientiæ noſtræ ſicut libri peccatorum ſeriem cõtinere debent t.2.669 g
conſecratur verbũ in hominibus doctoris voce t.3.34.f
conſecratio, non aqua, mundat t.4.355.k
conſecratio Euchariſtiæ verbis Chriſti fit t 4.65.d
Conſecrationis verba t.4 367. h
conſenſus in peccati generatione conſideratur to.3.150.c
conſentire peccato & adulari graue peccatum, etiam ſine opere t.3.247.m
conſentientes duo illi qui omnia impetrant, qui ſint t.4.160.l
conſerui voluntas non eſt iudicanda t.3 314.g
conſilium Dei ſequendum eſt t.2.879 a
quod incomprehenſibile eſt, & quare t.3.315 g
conſilium diuinum occultum, ſed non contemnendum t.3.98.d.e
quod nec retractari poteſt t.3.495.c
conſilio humano nullus putet ſibi prodeſſe t 3.351.k
conſilium bonis datur, correctio errantes coercet t.4.24.h
conſilio vnuſquiſque beneuolentos ſe magis quàm ſapientis committit t.4.26.d
conſilium daturus, prudentia & iuſtitia præditus eſſe debet t.4.47.i
conſilium à quali viro ſit requirendum t.4.54.b.& ſeq.
à probis viris petendum, exemplis patrum docemur t.4.49.e,f.50.a.b
& numquam ab improbis accipiendum tom. 4.50. b e
conſilium epiſcopo ſalutare t.5.226.c.d
conſilium inuitat voluntarios, præceptum adſtringit inuitos t.5.241.d.e

Digitized by Google

conſilia impiorum cur caoenda t.2.660.a.b
conſilia quando ſint ſalubriora t.2 880 a
conſilia Dei non cuiuis aperta: & quatenus & quomodo ea intelligamus t.3.17.b
conſiliis faciliùs acquieſcitur, quàm iniuriis ſuccumbatur t.3.179.g
conſilia omnium ſolus Deus nouit t.3.315 g
conſilia & cogitationes humanæ infirmæ ſunt tom.3. 351.g
conſilia maximè conciliant homines: & de iis nonnulla t.4.47.l.49.q
conſilia ad bene viuendum varia, & ſcitu dignę ſententiæ t.5.258.d.& ſeq.
Conſolatio qoalis eſſe debeat t.2.728 i
& de conſolationibus ſæpe lites excitatas fuiſſe to. 2. 726. l
conſolatio quando maior reſeruetur t.2 963 f
& ea quando fulciatur homo t.2.969.k
conſolationem accipere quis dignos ſit t.2.964.a.b
conſolatione qui indigeant, & conſolationis genera t.2,1042.e.f
conſolatio præſentis vitæ perpetuam remunerationẽ amittit t.3.87.k
conſolatio perfecta ex Deo t.3.411.i
conſolatio magna patientis ſi habeat condolentem t.3.434.d
conſolationis exemplum egregiom t.5.221.m.222.g
conſolari debemus alios exemplo Dei t.3.412.g
conſolandi rationes egregiæ t.5.327.g.h
conſortia intemperantium cauenda, qui ſub ſpecie iucunditatis venenum infundunt t.4.14 n
conſperſio noua, Chriſti doctrina eſt t.3.358 a
conſtanter argui non poteſt à quo accipitur t.3.361.f
conſtantia animæ noſtræ tenenda, & quare t.2.733 i
conſtantia in rebus gerendis atque conſiliis ſola poteſt auctoritatem ſuam ac decorum tenere t.3.35.l
Conſtantia Conſtantini filia ab Agnete ſanata, & alia de ea t.5.178.c.d
Conſtantinupolis belli vexata propter Arianos to. 4. 313.314.
Conſtantinus magnus in fine vitæ baptizatur, primus Imperatorum credidit t 5.123.g
nullas leges præmiſit in Concilio Nicæno, ſed liberum dedit ſacerdoobus iudicium t.5.204.m
conſubſtantialitas cum patre aſſeritur & defenditur t.3. 8.l.19 k.& ſeq.t.4.115.K.& ſeq.
conſuetudo omnium noſtrum indubia quæ t.2.841.i
conſuetudo inueterata peccandi quid faciat tom.2. 650 a
conſuetudine & vſu peccata augentur t.3.173.a
conſuetudo peccandi iuſtitiæ naturalis auctoritatem oppreſſerat t.3.314.n
quæ & ominem magis pronum ad peccandom reddit t.3.283.l
conſuetudinis vis t.3.270.b
conſuetudo malorum hominum fugienda t.3.431.h
conſuetudinis amor magnus eſt t.5.196.k
conſuetudines variæ non edendi carnem certis quibuſdam diebus t 3.314.h
Conſules adſcribebantur in contractibus, &c. tom.3. 26.d.e
conſummatio multipliciter dicitur t.2.985.m
conſummationem ſæculi ſequitur finis t.2.986.g
conſummatio malitiæ, eſt conſummatio peccatorum t.2.986 g
Conſummatũ eſt, Domini verbum, explicatur t.5.213.g
conſurgere cum Chriſto quid ſit t.3.544.a
contemplatio non eſt otioſa, & eſt actione præſtantius t.3 135.l
contemptus ſæculi & rerum præſentium quàm difficilè perſuadeamur t.3.120.g h
contemptu rerum terrenarum nihil rectius t.5.165.a
contentio inimicitias parit t.3.313.h
non habet gaudium t.3.316.a
& nunquam eſt ſine lite t.3.5.87.b
contentio & conatus fidelium ad accipiendam promiſſionis palmam, qualis t.3.177.a.e
contentio pertinax in ſermone familliari fugienda, t. 4.16. m
contentiones in primitiua Eccleſia de diſciplina Dominica t.3.340.b
contentiones ſunt fugiendæ t 3.316.b.595 h.
quæ generant iorgia. t.3.486 f 487.g
contentioſos cur non reſpiciat Spiritus ſanctus t.3.316.a
contentum non eſſe ſuo, contra naturam eſt t.4.69.e
continentia fidei mater t.2 534.i
quibus precipuè ſeruanda t.1129 g.h
continentia inter coniuges laudatur t.3.16.h.i
contractus fidei in baptiſmo maior quàm pecuniæ t.3. 199 i
contradictores Euangelicæ veritatis Iudæi t.3.307.K
contrariũ, contrarium non generat, ſed expellit, t.2.12.k
contrariũ & diuerſum quomodo differant t.4.403 g
contraria nobis quæ ſint t.2.789.k
contrariis quibuſdam res ferè omnes naturæ conſtant t.2.194.i
contraria quæ videntur ex primis, ex ſequentibus apparent conſentanea t.3.231.i
contriſtatio Spiritus ſancti indignitas noſtra t.3.508.i
contritionis duplex ſignificatum t.2.619.b
eius neceſſitas, vt peccati veniam impetremus t.3. 216. l.m.217,a.& ſeq.
contritio Petri, Iudæ deſperatio t.3.217.b.e
contubernalis ſexus & pudor t.4.465.e
contubernium diuinitatis & corporis t.4.459 k
contumelia bonę conſcientiæ non præiudicat t.2.644.b
contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij, & quomodo t.3.366.b
contumelia facit ſe dignum videri, qui cito mouetur iniuria t.4.4.m.5.a
contumeliam qui facit, ſtultitiæ condemnatur t.4. 68. m
conuerſatio fœda in criminibus ſemper hæret, to. 2.951.l
conuerſationis Chriſtianæ ſeueritas in primitiua Eccleſia to.3.358.e.f.359.g
conuerſatio carere debet ſcandalo to.3.382.b
& qoalis ſit eligenda to. 4.32.b
conuerſatio ſancta perdurans cum fide gloriam meretur t. 3. 494.a
conuerſatio bona terrorem incutit delinquenti to.3 512. h
& ſalutem operatur to. 3.514.m
conuerſio eſt a peccato ſicut remedium de veneno t. 2 715. e
conuerſio vera, eiúſque effectus in Matthæo exprimitur to.3.82.h
ad ſenectutem non eſt differenda t.3.206.a
& qoàm periculoſa ſit eius dilatio to. 3. 147. l
conuerſio carnalis voluptatis in meliorem ſpiritualem to.3.151. h
conuerſionis quanta ſit vis t.3.213.c.d
conuerſio potentum valde vtilis to 3.141.a.142.d
conuerſionis exemplum ſingulare, latro in cruce to 3 212. c
conuerſio gentium ad fidem multis prophetarum oraculis comprobatur to. 3.329. a.b
quæ & ad gloriam Dei pertinet t 3.493.f
conuerti quis dicatur to.2.641.m
conuerti & peccare liberè poſſumus to. 3.157.n
conuerti ad Dominum quid ſit to. 3.421.d
conuerſus non ſimplici mente, à Chriſto non recipitur to. 2.125.e
conuerſus ad Dominum, Chriſtum videt, velamine ablato to 3.207.a
conuerſum ſecito nemo glurietur to. 3. 210.c
conuicium ferre, & non referre, quàm bonum ſit to.2 919.e
conuicia cùm audimus, non debemus moueri t.4.4.l

conuiciis non mouetur qui abundat bonorum operum conſcientia ibid m
conuicianti non iraſcens Deum habet præſulem t.1.919.c
conuiciantes quomodo nos adiuuent t.1.718 b
conuiuium Leui publicani, eiúſque vocatio myſticè exponitur t.3.77.d 78 b.80 h.
conuiuio quomodo Chriſtus excipiatur t.3.77.e.78.b
conuiuium inire cum gentili an liceat t.3.78 a
conuiuium ſpiritale virtus eſt, & bonorum operum merita t.3 78 b
conuiuij luxurioſi fructus mali t.3.323.g
conuiuia & epulæ pijs mentibus infeſtæ t.1.432.c
conuiuia peccatorum cur Chriſtus non dedignaretur t.319.i
conuiuia Chriſti ſui corporis communicationem deſignabant. ibid.
conuiuia nimis lauta laqueus diaboli ſunt t.3.61.b
conuiuia luxurioſa eſſe vitanda t.3.323 g
conuiuia, ludi, ac ioci cum intemperantibus eneruant grauitatem virilem t.4.14.f
conuiuia extraneorum à miniſtris Eccleſiæ vt noxia declinanda ibid.
conuiuia libidinem paſcunt t.4.398.a
conuiuia virginibus fugienda t.4.475.g
cophini duodecim ex panibus cur impleti t.3115 m
copiæ ſeculares ſalutem afferre non poſſunt t.1.979.f
copiarum abundantia mater eſt luxuriæ t.1.59.K
cor arteriarum caloriſque inſiti initium t.1.101.e
duos habet ventriculos: & quid is operetur t.1.351.b
cor noſtrum in noſtra eſt poteſtate t.1.351.b
cogitationum noſtrarum eſt ſcaturigo t.2.966.i
cor ſi non ſit otioſum, non erunt otioſa tempora ſua t.2.658.m
cor ſapientum vbi, & vbi cor ſtultorum t.2.659.c
cor hominis ſurdius quam ſaxum t.1.45.m
cor quo credimus ad iuſtitiam, ſi exagitetur, magnum eſt periculum t.2.725.g
cor ſigna ſalutis quando demonſtret ibid.h
cor Dauid aduerſus Nabal quomodo turbatum ſit ibid.
cor mundum in quo: & eſſe mundi cordis, grande munus t.2.838.g
cor mundum quare Dauid cuperet haberet, t.2.838.g.h
cor noſtrum quando videamur effundere t.2.850 g
quomodo ſit circumcidendum t.2.975.c
cor hominis quando deficiat t.2 859.b.860.a
quomodo maculetur t.2.966 g
& quomodo ſit mundandum t.2.966 i
cor ſapientis quale eſſe debeat t.2.866.i
cor ſanctorum ſubtile, & cor ſuperborum coagulatum eſt t.2.954 g
cor grande à Domino creatum t.1.966.g
cor ſuum, manus lauando, Pilatus lauare non potuit t.2.966.h
cor caſtum ſe habere nemo gloriari debet t.2.966.k
cor noſtrum quorſum intendendum t.2.969.i
quomodo clamare dicatur t.2.154.b.c
cor ſuum quomodo inclinare quis dicatur tom.2.1006.g
corde mundi ſolùm videbunt Deum t.3.12 g
cordis occulta an & quomodo homo poſſit videre, t.3.36.l
ea cognoſcere ſolius eſt Dei t.3.76.l
cor proprium mundandum, vt aliorum corda mundare poſſimus t.3.85.e
cordis ſimplicitatem Deus in primis quærit tom.3.125.e.f
corde aliud premere, aliud ore ſimulare, Iudaicum eſt t.3.142.a
cor ſublime Deus inhabitat t.3.184.l
cordis circumciſionem requirit Deus t.3.154.c
cor Iudæorum obcæcatum eſt maleuolentia & malitia t.3.307.k
cor mundum à peccatorum colluuione nemo habet t.4.2.2.b
cordis meritum aſpicit Deus t.3.254.d
cor noſtrum, & os noſtrũ cuſtodire debemus t.4.3.g
cordis conuerſio ad Deum ex Deo eſt, t.4 529.f.530.a
cordis hominem, nullus aure Petrum dixit t.4.440.m.t 5.254.e
corda ſucceſſionis humanæ ſerpentis venenis infecta t.3 823.b
corda potentium inſpicit Deus t.3.320.K.i
corda peccantium an ſint in manu Dei t.5.420.g.h
Coraſina ſacra gentilium t.3 245.b
corallium herba in mare, tranſlatum in aerem lapis euadit t.1.69.e
Core filiis Pſalmus. xliij. quare inſcriptus t.2.779.b
Core, Dathan, & Abiron terræ hiatu abſorpti ibid.
Core filij quare boni & approbati t.2.815.d
Corinthij ab Apoſtolo Paulo ad fidem conuerſi, t.3.173.f
quantum doctrina eius profecerint t.2.887.f
cur eis ſcripſerit Paulus t.3.357.358.
eorum ingratitudo, improbitas, ſuperbia gloriatio & perfidia redarguitur t.3.353.f.354.a.b.355.a.356.b.m.399..i.401.c
ita iniuſtitia & fraus in litigando t.3.360.l
reprehenduntur etiam inconſiderationis in eligendis iudicibus in Eccleſia t.3.360.i.k
eorum ſalus in corde erat Apoſtoli t.3.419.b
Corinthus metropolis Achaiæ t.3.411.h
Cornelius centurio donum Dei accepit gentilis t.3.260.i
cornix clamans indicat pluuiam t.1.71.i
cornices ciconiarum ſunt duces & comites t.1.74.e
amor & pietas earum erga filios t.1.76.h
cornu vim & potentiam ſignificat t.1 414.g b
cornu noſtrum eſt Ieſus t.1.784.a
cornua pluribus animalibus quorſum conceſſa, fides quoque cornua ſua habet ibid.
corona luctando quæritur, non reluctando t.1.679.f
corona iuſtitiæ vt pro meritis deferatur, certantibus quid agendum t.1.679.f.680.a
corona vbi ſit t.2 1056.i
corona excellentior magis certanti præparata t.3.3.4.
corona cœleſtis certantibus & victoribus propoſita t.3.65.e
corona Chriſti de ſpinis quid ſignificet t.3.219.m
corona non datur à Deo niſi poſt victoriam tom.3.299.g
corona quæ Chriſtianis in cœlo ſeruatur, qualis ſit, t.3.277.b
corona diſcipulorum eſt gloria magiſtri t.3.565 e
corona quomodo à Maria Chriſto impoſita t.4.432.k
coronæ multæ ſunt t.3.66.b
coronarum ſacrarum præmia, veritatis defenſione promeremur t.3 3.4.
coronarum ſumma, martyrium t.3.211 g.
coronandus eſt qui peccati in carne mentis premit conſilia t.3 286.a
corpus humanum ceteris omnibus venuſtate præſtat t.1.99.k
ex quatuor elementis conſtat t.4.131.132
à quibus tanquam portitoribus ad ſepulchrum defertur t.3 92 h i
& quatuor contrariis humoribus continetur t.1.194.i
& eius deſcriptio t.2.956 d
nigrum eſt tenebris peccatorum t.1.111.l
corpus animæ poſthabendum t.1.147.b
quæ ſint eius primitiæ ibid.
indumenti nomine interdum intelligitur t.3.95.l.m
eius virtus exercitatione augetur t.1.158.i.k
corporis lapſus in vitio non eſt, niſi animus inclinetur ad culpam t.1.103.a
eius illecebræ emolliunt mentẽ, ac flectunt t.1.273.g
corpus caducum & corruptibile aggrauat animam t.1.288 f.t.2.802.k
indumentum eſt animæ t.2.262.c

ac veluti carcer eiuſdem t.1.294.i
& ipſi animæ menti inimicum t.1.301.a
eius operationes cum animæ operationibus non ſunt miſcendæ t.1.301.i k
corporis decorem qui diligit, non hominis, ſed carnis diligit pulchritudinem t.1.308.m
corpus hominis quid per tráſgreſſionem effectum ſit t.2.1092.i
corpore quomodo vtendum t.1.1038 d
eius imbecillitas per vaſa fragilia in ſcripturis exprimitur t.3.140.h
corporis debilitas beatitudinem impedire non poteſt t.1.343.e.f.
ei quod eſt ſecundùm naturam, animæ eſt contra naturam t.1 452.e
corporis forma alia à forma gratiæ t.2.814 c
eius laſciuia virtute comprimenda t.3 13 c
corporis geſtu & inclinatione, humilitas & pudor oſtenditur t.1.74.e.f
corpus & anima duobus paſſeribus ſignificantur t.3.141.f 141 g
eorum diſſentio, peccatorum fons & origo t.3.150.a.b
corpus animæ indumentum, anima corporis vigor t.3.145.c
corpus, anima, & ſpiritus fermento ſpiritali ſanctificantur t.3.160 g
corporis habitus in reſurrectione purior & ſubtilior erit t.3.352.f 123.g
corpus hominis cum belluis commune t 3 194.c
cur dicatur commaculari, ſi animæ eſt crimen tom.3.245 e
corpus eſt quod tangitur & palpatur t 3.235.g
corporis verbo vtitur in diuinis ad exprimendam vnitatem t 3 58 a
corpus peccati quid ſit t.3.175 g
eius vitia perimenda ſunt t.3 316 g
corpus mortale propter Adam, immortale propter Chriſtum t 3.275 k l
corporis, animæ, & ſpiritus concordiam Eccleſia inducere ſtudet t.3.160 h & ſeq.
corpus mortale propriè propter pœnam gehennæ t.3.275 k
corpus mortale, id eſt totus homo ibid.
corporis corruptio à peccato animæ t.3.284.h
corpus mortis eſt cuncta peccata t 3.285.a
corporis & animæ poſt reſurrectionem vna & ſimplex natura t.3.161.
corpus debet animę lege gubernari t.3.289.f
quando corrumpi dicatur t.3 289.f
eius diſſolutio non terret iuſtos t.3.278.a
corporis & animæ pœna propter peccatum Adæ t.3.269.a.b
corpus primi hominis corruptũ eſt per peccatum t.3.281.i
à corpore mortis liberari quid ſit t.3.285 a
corpus rectè gubernatum ſpiritale appellatur tom.3.357.e
eius nomine quandoque totus homo intelligitur t.3.289 a
corporis exemplo probatur alterum alterius egere auxilio t.3 316.i
corpori reſuſcitatu Deus præſtabit immortalitatem t.3.362.b
corpus remuneratur merito animi t.3362.b.370.a
corpus totum eſt vir & mulier t.3.361.f
corporis portio in cæteris peccatis deperit, in fornicatione totum corpus ibid.
corpus mundum habere, animam verò pollutam nihil prodeſt t.3.370.a
corpus caſtigare & ſeruituó ſubiicere quid ſit tom.3.377.e
corporis vnitas in quo conſiſtat t.3.389 b.c
ei membrum vel infirmum neceſſarium eſt: & alterum ſine altero eſſe non poteſt t.3.389.c.390.c
membra eius differunt dignitate, & omnia ſunt ſibi inuicem neceſſaria t.3.389.c.390.e
cur varia officiorum genera ſortita ſint t.3.389.d
corpus totum condolet ſi membrum aliquod patiatur t.3.406.e f
corporis glorioſi dotes t.3.406.e.f
corporis noſtri partes perfectè à natura explicatæ ſunt vt neceſſitati conſuleret, & gratiam venuſtatet t 4.13.d
corpus animale & corpus ſpiritale. t 3.406.f
corporis preſſuræ ad immortalitatem animæ proficiunt t.3.425 a
in corporis ſtatu cernitur habitus mentis t.4.12.m
motus corporis vox quędam eſt animi: & de eius motus moderatione ibid.
corporis membra pudenda non ſolùm abſcondimus ab oculis, ſed etiam eorum indicia vſuſque ſuis appellationibus nuncupare indecorum putamus t.4.11.f
in corporis pulchritudine locũ virtutis non ponimus, gratiam tamen non excludimus t.4 14 c.d
eius decór qualis eſſe debeat t 4.14 d.e
corporis membra ſuis functionibus ſeruiunt, nec vnum alterius vſurpat officiũ, & ſibi mutuo adiumento ſunt t.4 67.K l
corpus Eccleſiæ perficitur membrorum concordia t.3.316.l
corporis vnius nomine Chriſtiani omnes ſignificantur t.3.191.l
corpus Chriſti eſt Eccleſiæ, ſcripturæ, &c. t.2.785 g 1009.g.t.4.10.m
& omnes Chriſtiani, non vnus aut duo t.3.363.g
corporis Eccleſiæ vnitas t.3.93 e
cuius mẽbra multa mutuo auxilio indigent t.3.135.m
corpus & caro & os Chriſti, Eccleſia t.3.39.g
corpus Chriſti infirmum ineſcauit diabolum t 3.60.i
quod non erat ſpiritale t.3 60.i k
illud crucifigit qui communicat menſæ dæmoniorum t 3.380 l
corpus Chriſti verum & myſticum t 3.182.g.h
circa quod aquilæ ſpiritales volitant t.3.183 g h
corpus Chriſti depoſitum è cruce cui traditũ: & pulchræ de eius ſepultura conſiderationes t 5.72.i k
corpus Chriſti poſt reſurrectionem verè corpus t.3.232 g
corpus Chriſti dignè ſuſcepturi, quomodo ſe debeant dignè diſponere t.5.8.h.i
corporis Chriſti typus & figura in quo demonſtrata t.4.109.210.
corpus Chriſti quod ſumimus non panis, ſed vera caro eſt t.4.351.g
illud qui accipit, non eſuriet amplius t.4.370.a
& frequenter ſumendum eſt t.4.371.i
corpus & ſanguis Chriſti verè in Eucharistia t.3.110.e
corpus Chriſti & ſanguis, cibus ſolidus quo ſani & validi paſcuntur t 3 112.g
corporis & ſanguinis Chriſti diſpenſatio in panum multiplicatione præmonſtrata t.3.114 a
corpus & ſanguinem Chriſti quomodo miniſtrare debeat ſacerdos t.4.507 g
corpora poſt reſurrectionem qualia erunt t.3.532.g
corporum penetrationem natura non patitur tom.3.231.h
corporum inuicem contaminatores homines vnde originem ducant t.3.245.e
corpora mortalia viuificãtur per bonã vitã t.3.189.e
corpora ſubiecta peccatis non viua habent, ſed mortua t.3 315.m
corpora noſtra non ſunt violanda, quia ſunt Spiritus ſancti templa t.3.351 i 393.K
& membra Chriſti t.3.392 c
corpora reſurgentium cur dicãtur cæleſtia t.1.406.b
& quomodo de terra reſurgant t 4.329.c.d
corporis paſſiones in Chriſto fuerunt, vt eſuries, angor, &c. t.3.148 i.k

correctio in paucis eſt, error in pluribus t.5.107.l
correctio amoris eſt, non odij t.5.536.m
corriguntur multi vnius exemplo t.3.92.l
correptio caſtigat t.2.651 652
correptio, eruditio eſt t.2.717.m
correctionis fraternæ ratio t.3.175.m.176 g
correptio Domini eſt nobis ſalutaris t.3.386.e
correptio iuſta & bona quæ ſit t.5.374.a
correptionum ſæua formidans, quem Pſalmum audire debeat t.2.651.652
correptiones in amicitia gratæ quæ acoleos habent, dolorem non habent t.4.27.k
correptiones plerumque meliores quàm tacita amicitia t.4.74.m
correptori amico faciliùs acquieſcimus quàm inimico t.5.176.g
corripimus quem amamus t.3.416.k
corruptibilia in nobis quæ ſint t.1.209.h
corruptio inuaſit primi hominis cor per peccatum to.3 283.i
corruptionem corporis peperit animæ peccatum t.3.284.h
corruptio quid ſit t.3.291.l
corruptor ſacræ virginis acerrimè reprehenditur tom.4.454.c.f
corruptores fidei magna cautela vitandi ſunt tom.3.540 g
coruus futurarum rerum nuntius t.1.188.d
& malitiæ ſymbolum t.1.188.e.189.
cur à Noë primus omnium ex arca emiſſus t.1.88.d.e
& cur in arcam non eſt reuerſus t.1.188 e.f
coruus figura eſt peccati t.4.345 a
ſignificat eùam populum Iudæorum t.5.398.e
coſta Chriſti in typo veteris Adam, vita Eccleſiæ t.3.39.i g h.i
creata à Deo omnia ad hominis vſum & vtilitatem t.1.35.i k
creator totius naturæ Chriſtus in ſuis miraculis apparuit t.3.115.g.138.a
creatori acultum nulli creaturæ tribuendum lex naturæ docet t.3.169.e
creatorem prædicat fabrica mundi t.3.307.l
creator omnium eſt Deus t.3.315.i
eius voluntas non poteſt à creatura dinoſci t.3.347.k
creatura coæterna eſſe non poteſt creatori t.1.1.c
per peccatum alienata eſt à creatore t.3.314.k
creatura omnis propria habet priuilegia t.1.93.b
& omnis eſt bona, ſed interdum ex praua vtentis menſura ſit mala t.1.423.K.l
creatura creaturam ſine ſui fraude ac offenſione intueri non poteſt t.1.307.e
creatura omnis Deo ſeruit t.3.178.b
& in eius eſt poteſtate t.3.291.k.272 g
à Chriſto accepit quæcumque bona habet t.2.1013.g
creatura mundi Deum manifeſtat t.3.243.l.m
naturæ iudicio agnoſcit creaturam t.3.241.g.h
& eum venerari debet t.3 251.h
illi, quamuis ad Deum deducat, creatoris honor non eſt adhibendus t.3.244.l
creatura expectat vt cõpleatur numerus filiorum Dei deſtinatos ad vitam t.3.291.k
vanitati ſubiecta non eſt ſponte: & quomodo vanitati ſubiecta intelligatur t.1.39.i.t 3.261.k.113 g
creatura facit effectus corruptibiles t.3.291.l
ſpes eius in conditorem t.3.291.g
cur laborando doleat t.3.292 g
& cur ingemiſcat t.3.292 m
ſubiecta eſt ſeruituti corruptionis hominum cauſa t.3 292.h
creatura condita eſt à Deo per Chriſtum filium ſuum t.3.296.K
non poteſt ſaluari niſi in nomine creatoris t.3 302.f
& quomodo ſaluabitur t.3.316.h
creaturam reſpondere conditori in aduerſis, maxima præſumptio eſt. t.3.305.d
creatura data eſt ad vſum volentibus t.3.326.f
noſcere non poteſt præſcientiam & voluntatem Dei t.3.347 K
creatura noua eſt regeneratio noſtra t.3.490 f
creatura omnis in cœlis & in terris quomodo reſtauratur t.3.493.d
creatura omnis rationalis accidentia recipit tom.4.148 b
creatura rationalis quid comprehendat t.4.185.a
creatura omnis mutabilis t.4.219.h.i
& per ſui naturam obnoxia poteſt eſſe peccato tom.4 216.e
creaturam dicere Chriſtum, contumelia eſt t.4.111.112
creaturam perfectam dixit Dei filium Arius tom.4 159.l.m
creaturæ aliæ viſibiles, aliæ inuiſibiles t.4.198.f
creaturæ creatorem oſtendunt t.3.7.h
creaturas qui aſpicit, & Deum patrẽ, & Ieſum etiam videt, & quomodo t.3.7.g h
catorum productio, & hominis formatio diuerſo opere t.3.38 d.e
creaturæ Dei bonæ, abuſus malus t.3.215.h
creaturæ hominem reum faciunt t.3.243.l
creaturæ laborãt non ſine gemitu, & omnes requiem expectant t.3.292 g.h
creaturarum commutatio t.3.617.c
creaturæ omnes cauſæ alicui ſubiectæ ſunt t.4.111 b.c
credere difficile ſolemus quæ non videmus t.2.959.b
credere in mandatis, & credere mandatis quid ſit t.2.952.g
credere & agnoſcere in quo differant t.2.962.i
credimus aut viſu aut auditu t.3.73 a
credimus faciliùs quod videmus t.3.231.h
credere aut non credere, voluntatis eſt t 3 261.d
credere quod non videas, præmium meretur ibid.e
credere incredibile Deo auctori, maior laus tom.3.363. b
qui non credit, captiuus trahitur ad vitia admittenda t.3 279.k
credere illud, cuius ratio inueſtigari non poteſt, facit ad laudem Dei t.3.348.h
credere in Chriſtum, vitæ lucrum eſt t.4.394 d
credere oportet corde & opere t.5.19.k
credi non poteſt illi, cui obedientia denegatur to.3.306.f
credendum & obſequendum eſt Deo fidei auctori t.3 15 g.73.a.b
credẽdum Deo, & quibuſdam etiam hominibus, qui ad Deum cognoſcendum, ſenſum ſunt conſequuti t 3.41 b.c
credendum fideliter quamadmodum Petrus, vt beati ſimus t.3.116 k
credendo ſtare cœperunt qui perfidiæ cauſa iacebant t.3.312.i
credendum eſt, non diſcutiendum t 4.122.a
credens loqui poteſt, incredulus mutus eſt t 3.15.m
credens, totum Deum probat, & quomodo, t.3.243.b.i
credens ſi firmus eſt, compatitur ſuo magiſtro tom.3.414 i
credens ex corde in Chriſtum ſeruierunt Deo non per legem Moyſis, ſed per legem naturæ t.3.277.b
credentes in Chriſtum eruuntur à lege ſublato peccato t.3.279.g
credentes cur afficiendi ſint præmiis t.3.293.a
à nemine iudicabuntur t.3.348.i
credentes vere filij Abrahæ t.3 297.e.479.i
& illis datur remiſſio peccatorum t.3.206.d
credentes & non credentes typo Iacob & Eſau ſignificantur. t.3.298.e.d
credentes in Chriſtum habent legis perfectionem, t.3.305.a

Digitized by Google

conſequuti ſunt electionem, vt filij Dei fierent to. 3. 309. e
eorum tripudium in die iudicij to.3.306.a
credentes cur præter fidem debeant orare ibid d
credentes accepto Spiritu ſancto prophetabant, to.3 316 l
& habent ſenſum Dei to. 3.348.k
ciues ſanctorum & domeſtici Dei ſunt t. 3.498 c
credentibus inuidet ſatanas to. 3. 34.e
credentium ſenſus vnus to.3.40.h.380.b
& vnum in Chriſto ſunt t.3 479.b.i
eorum caput eſt Chriſtus t.3.493.a
credentes eſſe verè ſapientes vnde cognoſcatur to. 3. 344. l.
& vnde cognoſcatur ſpiritum Dei illos accepiſſe to. 3.347 i. k
credentes quæ mundi ſapientia ſtulta iudicat, ſpiritales ſunt t.3..348 g
illorum exemplo iudicabitur infidelitas t.3.348 i
credentes ponere non debent curam omnem in rebus cito perituris to 3.369.c
ſpes eorum in reſurrectione poſita eſt, to.3.400.g 424.k
credentibus nouellis preſſuræ faciunt ſcandalum, to. 3.412.i
credentes in principio fidei ceteris opprobrio erant t.3.474.e
quando ſint verè fideles to.3.491.i
credentibus omnibus vnum decretum eſt donum, t.3. 479.i
credentium ſalutis exemplum in reſurrectione Saluatoris conſiſtit to.3.494 e
eorum diuerſæ ſunt probationes t.3.526.a
credentes quales debeant eſſe to.3.605.f
creditor ſub hoc nomine fraudem facit t.2.589 k
creditor quid debeat imitari t. 2.595.d
creditores qui pignori credunt to.2.584.f
credulitas improuida in rebus fidei periculoſa t.3.126.a
Cretenſes mendaces & otioſi t. 3.603.h i
crimen multos humiliat ad ruinam to.2.802.m
crimen infantulo perſuadens grauiori ſupplicio dignus eſt to.2.1078.c
criminis minus eſt peccaſſe ante legem, quàm poſt to.3.282.a
crimen fit ab inordinatione to.3.457.f
criminis alieni vltor, proprij defenſor, non eſt ferendus to.5.312.h
crimen non emendat pœna, ſed plectit t.3.313.a
crines Sampſonis quid præfigurauerint to.4 235 236
crines Nazaræorum quid ſignificent to.4 235.236 488. m
Critias animam ſenſibilem conſiſtere in ſanguine exiſtimauit to.1.197.l
cruditas ſpiritalis ſpiritales febres parit t.3.163.b.i
crux Chriſti opprobrium ſtultis, nobis autem eſt virtus Dei atque ſapientia to.2.153.d
quomodo aliis opprobrium, nobis ſit virtus t.2.915.e
& quomodo Iudæis ſcandalum, & Græcis ſtultitia to.2.1078.f
crucem Chriſti ſicut arborem præferentes benenauigant to.2.820.a
crucis beneficio vniuerſa renouata ſunt to.2.618.i
crux Chriſti Domini non exurit aliena merita, ſed fœcundat to.2.975.a
paradiſum nobis reddidit: & eadem eſt lignum, quod Dominus Adæ demonſtrauit t.2.675.e
ſuper aurum & topazion præferenda eſt t.2.1034.b.c
quæ & ſalutaris eſt errantibus to 2 1086.a
eadem quibus præcipitium ſit, & quibus vita to.2. 1007. a.
& quid ſit fideli t.2.1079.g
virtus Dei eſt iis qui credunt t.3.341.b
crucis Chriſti gloriæ quantum dederit Petrus ibi.
eius efficacia ex Chriſti contactu & paſſione t.3.92.i
crux & ſanguis Chriſti patriarchis præuiſus, & typis expreſſus t. 3 47 h.i
crucis in ligno tamquam vna Chriſtus pependit to.3 60. e
per crucis patibulum ſaluandos homines, in reſurrectione adoleſcentis Naim figuratum t 3.92.i
eius fidei plenitudo t. 3 94.d
gloria & nobilitas noſtra t. 3.117.e.119.g
quam contempto mundo vt tollamus, Ioannis exemplo à Chriſto inuitamur to.3.64.f
crucis inſigne trecenti denarij declarant, t. 3.103.k.t 4.269 f.270 a
eius myſterium qui prædicando aperit, corpus Chriſti vngit t.3.103.m 104.g.
crucem tollere, & Chriſtum ſequi, quid ſit, & quàm arduum to.3.14.120.g
crux nauis eſt, qua de ſynagoga ad Eccleſiam tranſitur to.3.108 h
crucem mundo ſalutem attuliſſe, qua ratione incredulis perſuadendum to. 3.119 h
crux Domini vt faciliùs crederetur, quædam rerum ſimilium diſpoſitiones præceſſerunt t. 3 119.i
crucem fideles vt triumphum Chriſti aſpiciunt, alij vt ſupplicium tantum t. 3.122.b
qui eam ſcandalum aut ſtultitiam reputat, non eſt Eccleſiæ filius, ſed Iudæus, &c. to 3.120.m
ſtultitia eſt iis qui in perditione ſunt t.3.342 b
crucis brachia, humeri Chriſti, nobile patibolum to. 3.164.m.
eius iudicium in fronte geſtamus to 3.197.e
& ſignum eius qui habent, ſalui ſunt to.3.142.b
crux Chriſti noſtra eſt to. 3.220.i
eadem trophæũ & currus triumphalis eſt, t. 3 224.g
& noſtrum vexillum t.2.255.d.e
ac ſignum mortis deuictæ t.3.241.f.243.g
crucis ſcandalum qui patiantur t.3.185.a
eius typus ſerpens Moyſis to 3 198.f
crucis ſcandalum, Iudæorum in Chriſtum crucifixum increpatione figuratum to. 3.220.m
crucis arbori fideles tamquam ſurculi inſeruntur, to. 3.197. f.
eius ſupplicium aliqui Apoſtolorum perpeſſi ſunt, tom. 3.198.d
crucem non Iudæus ſed alienigena portat poſt Chriſtum quòd myſticè conſideratur t. 3.220.h.i
crucis tropheum priùs à Chriſto erectum poſtea à martyribus ibid. l
crucis Chriſti locus in medio terræ, vel ſuper Adæ ſepulturam t. 3.220.k.l
crucem nudi conſcendere debemus, ſicuti Chriſtus ibid.
crucis mors myſterio noſtræ ſalutis accommodata ibid. l. m
crux Domini corrupta & vitiata omnia ſinceritati reſtituit to.3 323.g
eius myſterio ſignati morte ſecunda liberantur to.3 242 f
crucis titulus conſideratur t.3.211 f.222.a
crux Chriſti quando euacuetur tom.3.342 a
in cruce Chriſti non eſt infirmitas: & in ea victa eſt mors to.3.342.b
crucis prædicatio incredulis eſt odor mortis tom. 3 418. d
crux Saluatoris mors eſt peccati to.3.542.a
& peccatum & maledictum Iudæorum to.3.475.m
crucis Chriſti amor vita eſt to.3.490.e
crucis ſigno victoriam obtinet Abraham, t.4.113.114.
eius myſterio conſecratur aqua baptiſmi to.4.345. c d 361.a
crux Chriſti quot & quanta nobis bona attulerit, to. 5.70 e.f
crucis Chriſti ſacramentum vbi figuratum to. 4. 209. 210.
& eius encomium t.4.225.b.c d.

crux Chriſti in Eccleſia, arbutin naui t.5.70.f.71.m
crucis ſacramentum grande: & multa de ea, ibid. 72.g.h
eius inimici qui ſint t.5.98 b
inuentionis eius hiſtoria tu.5.113.g h i.K
quam cùm adoramus, non lignum, ſed cum qui pependit in ligno adoramus s.5 123.l
crux Chriſti legem ſuauem facit to 3 406.e d
crucifigi Chriſti quid ſit s.3.473 a b
crucifigit corpus Chriſti qui menſæ dæmoniorum communicat to.3.380.l
crucifixio mundi quæ ſit t.3.119 g.h.487.m.485 g
crucifixio carnis, & diaboli in carne s.3.275.g h
crucifixus mundus cui ſit t.3.104.h
crucifixum Chriſtum credentes, fidem premimus to 3 117 d.e
crucifixi Domini extenſæ manus quid ſignificent, to.3. 220.
culices abſinthii oleo vnctos non attingunt, to.1 34 f
culpa dignior eſt venia, quam ſequitur confeſſio delicti to.1.112.l
eius ſpecies in animam iuſti non tedit. to. 1.89.g
culpa à virtute deletur to.1.189.h
nullam habet ſubſtantiam s.2.792.f
à nonnullis in laude ponitur to.1.194.g
culpa & peccandi libido cum ætate creſcit ibid.
& creſcit cùm proditur, nec cauetur, t.1.314.m 315.g
ea in primo Adam nos traxit ad mortem t.1.313.l
& per inobedientiam irrepſit t.2.842.K
culpæ cauſa in primis eſt voluntas to.1.313.l
culpa ſuum prodit auctorem to.1.156 g
culpam declinans terram relinquit to.2 366 e
culpæ lues intimis viſceribus concepta, temporis proceſſu coaceruatur ibid.a.b
culpa noſtra quàm ſit nobis grauis aduerſarius to.2 721.g
culpa, non natura delinquit t.2.743.d
culpa omnis mentem de proprio ſtatu mouere conſueuit t.2.847.d
culpa Iſrael gentibus profuit, & fides gentium Iſrael liberauit, & quomodo to.1.850.g
culpa docuit hoc, quod erubeſcimus eſſe nudi, non natura t.2.850 l
culpa vacare vnũ ſolatij genus, in ærumna, t.1.617.h
culpa corporales fecit primos parentes de ſpiritalibus to.2 970.m
ea quantum à ſancto viro defleatur t.2.1042.b
culpæ reus eſt qui peccandi occaſionem præbet to.3 572.K
culpam inuitat conuenientia to 3.175 m
culpa veniabilis quæ ſit, & quæ non t.3.170.g.218 g
culpę grauitatem pœnæ modus conſequitur to 3. 205. d. e
culpa lacrymis eſt diluenda t 3.216.m
culpa cito culpam excutit to.4.16.g
culpa noſtra in Chriſto mortua eſt to.4.225.d
culpæ medicina eſt confeſſio t.7.420.h
culpa conſcientiæ grauis to 4.414.e
culpæ auctor eſt animus noſter to 4.397 d
culpa quo maior eſt, eò maiora requirit ſuffragia, to. 4.392 l
culpa primi hominis quomodo magis nobis profuit quam nocuit to.4.431.d
culpa ſeueriori ſententia damnatur ſi vnuſquiſque crimen ſuum oderit to.5.313.a
cultura dat fructus: ab arboribus ad mores transfert, to.3 90 d.e
cultura ſedula & diligens in Chriſtum meſſe adhibenda to.3.128 b
cultura apoſtolica & ſpiritualis to.3.155 g
culturæ terræ ſimilitudo ad animum tranſlata, to 3. 272.m
culturam idolorum humanus error inuenit to 3.379 K
cultus ſimulacrorum apud gentiles quàm ſtultus to 3. 245.a.b
cupiditas, publica & vaga meretrix to.5.223.l
& paupertatis mater to.5.559.l
cupiditatis prauæ motus, voluptatiſque connubium s.3.150.d.o
cupiditatis & contemptus mundi certamen tom. 5. 507 g.h
cupiditates ſæculares ærugo animi ſunt t.3.8 m
quomodo mentem perturbens to.3.913.i
cupiditatum cauſis, tentationes reſpondent to.3.95.a
cupiditates febribus comparantur to.3.71.h
cupiditatum multitudo magnam in homine tempeſtatem excitat to.1.505.K
cupiditatibus ſeruire liberos à lege non decet to.3. 1,8 e
cupiditatum æſtus, in quibus diues epulo ardebat t.3 174. b. c
cupiditatum noſtrarum bella grauiſſima to 3.203 g
cupreſſi laus in ſacra ſcriptura to.1 39.h.
cura non eſt omnino ponenda rebus in cito perituris, to. 3,369.e
curam vxoris & filiorum cur dicatur cogitatio mundi to 3 367 e
cura omnium Eccleſiarum Chriſtus delegauit Petro to. 3 467.i
curæ multiplices diſtrahunt affectum, impediunt profectum to.3 467.i
cura eò debet eſſe attentior, quò præſtantior cauſa to.4.13.f
currendum quomodo ſit, vt comprehendamus to. 2. 903.h
currentis in ſtadio leges & præcepta t.4.69.a
curuari quid ſit, & quis curuari dicatur, & curuari quomodo ſit bonum to.2 966.m
cycnus cur procerius habeat collum to.1.79.m
Cyprianus qua ratione lapis pretioſus to.1.1098.d
quomodo legat locum Pauli ad Rom v. Qui peccauerunt, &c. to 3.271.i
& de eo nonnulla t.5.150 c & ſeq.
Cyrus muliebribus armis fuſus interiit to.5.203.g

D

DAcia Ripenſis t.4.144.i
dæmon non ſcit futura t 3.509 d
dæmones cur quaternarium numerum vitandum perſuadeant to.1.58.a
animam noſtram quomodo in hac vita maximè vexent to. i 48 .l
Ieſum Dei filium & venturum ſciebant, & veniſſe agnouerunt to. 3.17.f
eorum intelligendi perſpicacia ibid.
ex ſcripturis præſciuerant ſe à Chriſto Domino in abyſſum detrudendos t 3.107.g
Chriſti lucem ferre non poterant ibid.
futura non diuinant, ſed prophetata recordantur. ibid. h
cur ſe in porcos mitti petierint ibid.g
clerici eos eiiciunt to. 3 125.a
eorum aliquos eiectores cur Chriſtus vocet operarios iniquitatis to.3.124.m
dæmonibus imperant infirma Chriſti t.3.344.h
dæmones Chriſtum crucifixerunt to.3.346.c d
neſciebant Chriſtum eſſe filium Dei ibid.
eis immolantur immolata ſimulacris t.3.380.k
eorum calicem bibens inſultat calici Domini to. 3. 380.l
& eorum menſæ communicans, corpus Domini crucifigit ibid.
dæmones Chriſtum verum Dei filium confeſſi ſunt to. 4.126.a
eis imperat Chriſtus non humana, ſed diuina poteſtate to.4.158.d
dæmones & ſimulacra, falſi dij to.4.183.k

peccatores interficerent, ſi Deus permitteret, to. 5 425. a
eorum malitia in ſcorpione adumbrata t.5.424.l
dæmones dij vocantur to.4.197.a
quare impiorum cuſtodes dicantur t.5.464 lm
dæmonia per fidem eiicere, Dei virtus & gloria eſt, to.395.b
dæmoniacus Geraſenicus humani generis effigies, to.3 107.g.h
Daleth quid Latinè ſignificet t.2.899.e
Dalilæ auaritia Sampſonem decipit to.3.90.K
eiuſdem proditio, qua tradidit Sampſonem Palæſtinis, t.5 236.9.& ſeq.
Dalmatius tribunus & notarius t.5.201.x
Δάμαλις vnde dicta vitula to.1.258.g
Damaſci virtutem & ſpolia Samariæ quonam Chriſtus acceperit t.3.56.g.
Damaſus Papa to.3.579.g.t 4.213.214
damnati excuſationem non habent aduerſus Deum to.3 113.b.c
eorum fames æterna t.3.77 e.f
damnatorum pœnæ, flamma, vermis, &c ſpiritales ſunt, to. 3.163.h.i
quæ pœnæ meritò ſunt æternæ, t.3.163 b.i 249.a.b.c
eorum pœnitentia infructuoſa to.3.24.e
anguſtiæ eorum & miſeriæ quæ & quantæ ſint to.3 249 f to 5.45.f.549.e f
querimonia eorum quomodo ſit iniuſta t.4 533.c
damnatio nulla his qui ſunt in Chriſto to.3 285.f
eam nemo euadit, niſi per redemptionem Chriſti, to.3 90.d.e
damnationem quis conſequatur to 3.486 m
Damon & Pythias Pythagorei cum virgine Antiochena, & milite eius vade conferuntur t.4.472.h.i
Damula perſpicaciſſima aſpectu eſt to.2.97.b
Dan quomodo interpretetur t.2.409.l.to.2.760.d
Dandamis Brachmanus, Indorum hymnoſophiſta, to.5 558 e.d.e 5.9 560.
eius ſacrificium, & alia to.5.56.d.e.& ſeq.
Daniel verum Abrahæ ſemen t 2.704.e
quæ ſit per fidem operatus to.1.113.e
eius ſapientia commendatur ibid.
in captiuitate etiam fuit beatus to.1.310.a
ſacerdotum furta & ſuperſtitiones prodebat to.1. 380.c
ieiunio leones manſuefecit to.1.530.h
puer ſpiritu valido ſeniores arguit Iudæorum to. 2 708.2
quid ei rectè conueniat dicere t.2.773.h
direptus ab Aſſyriis in teſtamentum Domini non deliquit to.2.790 h
ſenex erat gratia, non ætate to.2.884.a
quàm inſuperabilis fuerit to.4.28.h.43 k.l
repletus erat Spiritu ſancto to.4.159.m
eius ſapientia & iuſtitia t.4.48.l
dantì Deus addidit, vt habeat vnde vberius poſſit elargiri to.5.442.e
Danubius Ponto ſe ſe condit to.2.20.l
Darius Medus Rubrum mare cum Ægyptio pelago coniungere tentauit to 1 58.1.h
Dathan & Abiron hæreticos & ſchiſmaticos ſignificant to.1. 474. h
Dauid magnus propheta, ac Deo chariſſimus, t.1.490.m 491.a.494.h
regia poteſtate ac prophetia clariſſimus to.1.321.g
fide potius quàm armis hoſtes ſuperauit t.1.113.c.d
cur renes & cor ſuum vri vellet to.29 d
eo nemo fortior ac melior inuentus to.1.411 d
vehemens deſiderium aquæ de lacu Bethleem quare temperauit to.1.311.d.
Saulis faciem cur fugeret to.1.274.h 356.f
adulterij eius & homicidij crimen quomodo excuſabile to.1.491.b.c.494 h.499 e.509 l
ob quid maximè omnium commendandus, t.1.493.h 503.e.f.504.
qua ratione ſit Chriſti typus to 1.495 a b
eius pœnitentia quanta fuerit t.1.495 d
eximiæ eius virtutes ac laudes recenſentur t 1.497 l m. 498. m. 499.
in multis laboribus exercitatiſſimus to.1.498.l m
Dominum ferientem plebem, ſe offerens, mitigauit to.1.500 c.d
peccata ſua quomodo operuit t.1.500.e
peccatum cur ei non imputatum ibid.
ob quid ſit lapſus, & qua ratione ab errore reuocatus to.1.504.b
eius & Bethſabee adulterii myſteria aperiuntur, to.1 511.a.b.f.512.
Dauid humiliatum Latinè ſignificat to.1.511 c
cur à Saule quæſitus non eſt inuentus to.1.560.h
quorſum munus pſallendi nobis inſtituerit, to 2.649. 650.
Euangelii præceptum ſpiritu præuidit, virtute præuenit, to.2.951.952
pſallendo ſpiritum nequam Saulis fugabat ibid.
eius prophetiæ virtus ibid.
ipſi ſoli quid promiſſum videatur ibid.
Dauid annuntiauit quod nemo hominum præſumpſerat dicere: & quanta in Pſalmis de Chriſto prædixerit to.2.951.952.
quid nos docuerit in Pſalmis to.2.653.654.
ipſe à Domino laudatur ibid.
aptum principium dedit Pſalmis to.2.655.a
magni imperatoris præconi comparatur ibid.
cur in Pſalmis à præmio exorſus ſit t.2.655.b
cur dixerit petire iter impiorum, & non impios to.2 650.l
pulicem ſe ſæpe commemorat t.673.i
longè anterior fuit Platone ibid
& antiquior Pythagora & Socrate t.4.6.b
qua ratione iuſtus t.2.677.g
non fuit derelictus à Domino t. 2.702.e
Dauid in iuuentute ſenex to.2.703.c.d
& in iuuentute bellator, in ſenectute pacificus to.2 704.a
quomodo ventura perfidiæ tempora tranſierit to.2 710.i
peccatum quorſum videatur guſtaſſe to.2.718.c
pœnitentiæ gerendæ præcepta toto ſcriptorum ſuorum corpore diffudit ibid.d
eius facta precibus conueniunt: & quod confeſſione præuenerit Dei nuntium to.2.716.b
quid elegerit, & quomodo eum fides ſua non fefellerit to.2.716.d.e
cur mortem populi magis elegerit, quàm ſuam fugã, aut famem ſuper terram to.3. 717.g
quomodo expertus fuerit manum Domini, t.2.7.8.
vnde ſibi remedium, & ſpes ſanitatis, t.2.721.m.722. g h
quærendum ſemper eſſe Dominum putabat to.2 725.i.K
ad conuicia non mouebatur t.44.m
qualiter ſe geſſerit cùm malediceretur t.2.728.a b t 4 36.i.K
quomodo aduerſarios ſuos vicerit t.2.728.e
quid iniquè ſe loqueretur, cùm inimicitias, tacente ſe, loquerentur to.2.728.e
quare peccata ſua recenſere non erubeſceret to 2 729 l m
in regno poſitus iucunda non quærebat t.2.730.g
quando gratis odio habebatur, & quando iniquè, to.2 730.i
quomodo ſe in flagello Domini offerret, t.2.731.b.e
& quomodo ad Dominum introduceretur to.2.731. c.732.a
quam coronam requireret to.2.731.e
cùm aliqui moleſti eſſent, quid faceret, & quare tacere propoſuerit to.2.732.è

oculis propheticis figuram aduerſarij agnoſcens quid faceret to. 2.734 K
contra quem magis præliaretur ibid. m
quomodo & quare obmutuit & humiliatus eſt, to. 2 736 d. 741 m. 742. g
de huius corporis vita cupiebat abſolui t 2.738. h
eius conſuetudo, propria peccata fateri t. 2. 741. m
præcipienda Apoſtolis, Dominus ei reuelauit to. 2 744. a
vt ex legibus humanis non tenebatur, ſuæ tamen conſcientiæ reus erat t. 2.756. d. 840. a
Dauid foris & intus cecinit to. 2.765. h
ceruo comparatur to. 2.765 i K
quid ſitiret to. 2.767. f
turbatus eſt lubricis ſæculi anfractibus, to. 2.768 d e
viatori comparatur: & quando eum Deus ſuſceperit to. 2.771. a
cur Dominum interpellet to 2. 773. g
quomodo à Chriſto auditus ſit to. 2.785. l
occultorum habuit cognitionem per reuelationem Domini Ieſu to. 2.807. e
quàm multis verſibus peccatum ſuum reſoluet, to. 2 831 d. e
Dauid rex etſi nutus imperio, deuotione ac fide ſubiectus erat Deo to. 2. 834. K
quare peccatum ſuum negare non poterat, ibid.
quanto affectu egerit pœnitentiam, to. 2.835. d t. 5. 535 g h i. k.
meritò in ſe deplorauit ipſa inquinamenta naturæ, t. 2 836. b
quomodo ei candor gratiæ & ſplendor veritatis effulſerit t. 2.836. b
ipſe baptiſmatis ſacramenta vidit, t. 2. 836. f. 837. g
auditu ſolo lætabatur quia futura erat remiſſio peccatorum to. 2.837. h
cùm videret interire populum, quid faciebat, to. 2. 838 l m.
quare peccatum ſuum confitens, de Sion & Hieruſalem canat to. 2.841 g.
cur ſe, dum in hac vita eſſet, in flagella præpararet. to. 2. 854. g
quo operimento ſe operiret in ieiunio, to. 2.854. i
Dauid myſtica quæque velut ſono tubæ increpuit, to. 2. 837 g
in ethica muſarum excelluit ibid.
in quibus delectabatur to. 2.877 f
quam ſibi gratiam pro maximis optauerit, t. 2. 894 k
quid faceret vt lacubi imitaretur to. 2.802. K
in medio viperarum vt bonus ceruus, innocuus paſcebatur t. 2. 919. b
verbo Dei vocatus, & in eo ſpem habuit, to. 2. 624. e
propter manſuetudinem regali honore donatus eſt, to. 2 918 b
quare doleret to. 2, 928. 919. g
eius ſanctitas in accuſando ſe coram Deo, t. 2. 919. k. l
Dauid in quo laudandus t. 2. 962. m
peccatum proprium confiteri non erubuit, to. 2. 950. l
Dei iucunditate quare lætetur to. 2. 950. m
quantò excelſior munere, tantò magis humilitatem ſequebatur to. 2, 966 g
oculos interiores quomodo in verbum Dei intenderet to. 2. 969. h
quomodo ſe vtrem fractum in gelicidio dicat, to. 2. 970. m
quid rectè Deo dicere potuerit to. 2. 984. f. 985 g
quomodo meditaretur in lege to. 2. 989. h
cur ſe ſuper omnes docentes intellexiſſe dicat, to. 2 989. l.
quibus ſe præferat ſenioribus to. 2 990. i
iniquos quomodo odio haberet to. 2. 10. e a
eius humilitas to. 2. 1017. i
cur timeret nocentibus tradi to. 2. 1018. i
quare vrgeret vt veniret Chriſtus, to. 2. 1022 l. m
eius anima quomodo profecerit in melius, t. 2. 1036. K
quomodo iniquitatis tentationes euaſerit. t. 2. 1039 k
quare Saülis odio cœpit vrgeri t. 2. 1040. g
quando fleuerit t. 2. 1042. b
iuuenis & deſpectus ſtrauit allophylum, & cuius gereret typum t. 2. 1047. m
quomodo iuſtificauit Deum t. 2. 1049. b
& quomodo tabeſcebat t. 2. 1071. i
quotidie ſe Deo offerebat t. 2. 1072. m
Dauid & Abraham cur primi deſcripti in generatione Domini t 3. 43. k. 44. k. l
& cur prior quàm Abraham in generatione Domini deſcribatur t. 3. 44. l
filius ei promiſſus Salomon eſſe non potuit. t. 3. 44. h & ſeq.
eius cum vxore Vriæ coniugium myſticè explicatur t. 3 51. m. 52
Dauid pœnitens ex adulterio laudatur t. 3. 51. k
eius nomine Chriſtus intelligitur t. 3. 51. m. 53. d
ei Chriſtus promiſſus eſt & Eccleſiæ myſterium reuelatum t. 3. 52. h
in ſede Dauid quo pacto Chriſtus ſederit & regnauerit t. 3 51. d
ſemen eius æternum Chriſtus ibid b
Dauid panes propoſitionis manducantis hiſtoria copiosè conſideratur t. 3. 81. c. d. & ſeq.
cur ſaltauerit ante arcam t. 5. 160. g
eius ſaltatio religioſa & myſtica fuit. t. 3. 99. g. t. 4. 33 c
& quid tunc præuiderit t. 5. 21 d
Dauid fugiens à Saüle, Chriſti typus t. 3. 81. d
eius filius Chriſtus ſecundum carnem t. 3. 194. f
& idem filius eius & Dominus t. 3. 200. m. 201. a
Dauid & aliorum prophetarum cantica, eorúmque argumenta t. 3 99. g. h. i
aſſiduitas eius in orando laudatur t 3. 136. b
cum Golia certans, typus eſt animæ fidelis contra diabolum t 3. 203 h. i k
idem Goliæ victor, martyrum & doctorum contra hæreticos typus t. 3. 207. g. h
ex ſemine eius factus Chriſtus t. 1. 38. d
orabat ne ſuo peccato Meſſiæ aduentus impediretur t. 3. 255. l
eius locus ex Pſalmo xxxi. à Paulo citatus, accuratè examinatur t. 3. 262. a. & ſeq.
tempus beatiſſimum Chriſti nati prædicauit ob peccatorum remiſſionem ibid.
Dauid verus Dominus Ieſus t, 2. 840. e
idem humilitatis & cautionis magiſter, & moralis ab Ambroſio appellatur t. 4. 1 a. 16. h
eius patientia & manſuetudo. t. 3. 300. i. K. l. t. 4. 4. m. 27. h
& virtus in debellando Golia: poſt quam victoriam nullum inconſulto Domino adorſus eſt prælium. t. 4. 17. m. 28. g
& numquam niſi laceſſitus bellum intulit. t. 4. 27. m
quæ pugna cum Golia myſticè exponitur t. 5. 410. b.
in bello prudentiam fortitudinis comitem habuit. t 4. 28 g
Ionathæ conſiliis acquieſcebat t 4. 16. d
quando loqueretur, & quando taceret t. 4, 6. o
eius officia commendantur t. 4 18 d. a
in ſuſtinendis & remittendis iniuriis Paulo non inferior t. 4. 36. i. k. f
eius laus, & virtutes. t 4. 18. d. e. 46. c. & ſeq. 70. e. l
in mœroribus fuit beatus t. 4. 44. l
ob quas virtutes omnibus fuerit charus. t. 4. 46. d & ſeq 47. i
planctus eius ſuper Saül t 4. 74 c d
Ambulare nos docuit in corde noſtro tanquam in ampla domo t. 4. 65. a
mortis periculum potius elegit, quàm regnum flagitio ſibi comparare t. 4. 70 a. b. c d
in negotiationem ſe introiſſe negat t. 4. 71. g
cùm potuiſſet inimico regi nocere, maluit paſcere t 4. 74. c

ſacerdotium non habuit t 4.193 e
cur Abeſſalon interemptum fleuerit,& puerum mortuum non fleuerit, t.4.315.c.1.5.112.h.3 o d
Dauid Dominie corporis eſt auctor t.4.505.h. to.5.323.l.m
quanta beneficia à Deo acceperit t.5.210.h.i
omnia expertus, tandem bonum ſibi eſſe quod humiliatus ſit, dixit t 5 225.f
pro religionis obſequio fœmineas opiniones non erubuit t.5.160 h
regala faſtigium diuino cultui poſthabuit ibid.
et vno tempore duo peccata ſubrepſerunt,& quę fuerint t.5 535.g h
peccati ſui confeſſione obtinuit veniam, to. 5. 535 i.536 i
cur præ ceteris prophetis exultet in nuptiis Chriſti & Eccleſiæ to.5.21.d
dealbari ſuper niuem quis dicatur t.2.836 e
Debbora iudex figura Eccleſiæ t.4.504.h.i
debere verecundum,& non reddere verecundius, to.2 901.a
debitor quis dicatur to.2.584.f.598.g
debitor fœnoris quaſi præliaturus capit inducias, to. 2.586.g.
die noctéque agitatur t.2.587.a
piſci hamum glutienti ſimilis ibid d
eum omnes aufugiunt t.2.587.f.588.a
ſeipſum condemnat, & quare ibid.
quid debeat declinare t.2.595 d
debitor eſt qui aliquid facit de fœneratoris pecunia t.5.217.b.c
debitor qui plus debet, fidelis populus t.3.102.d
debitor aliquibus eſt Chriſtus t.3.135.h
debitores vſurarum, criminoſi appellantur, t.585.g
debitores fœnorum ſero dolent, & ſero conſiderant to.2.586.h.i
ad omnem patent aſpectum t.2.587.e d
eorum filii pro paterno fœnore in auctionem deducti to.2.588.b.e
debitores mutuo accipientes, & ingrati in redditione facienda reprehenduntur to.2.901.f.602.a
debitores nos fecit culpa t.5.217.c
debitores duo, populi duo t.3.102.c
debitores Deo ſumus, etiam ſi pro illo moriamur to.3 102.e.f.
eiuſque debitores ſumus ex contractu baptiſmi, t.3 199.i
Chriſto debitores ſumus propter iuſtificationem, to.3.289 d
debitorum vincula in hebdomada ſancta laxari ſolita to.5.205.f
debitum integrum Deo reddere non poſſumus, to.3 102.d.e.f
decani palatii t.4.191.e
decas numerum omnem complectitur t.1. 16.
decimæ frugum & oblationes Eccleſiæ dandæ, t.5.46.a 79 k l
decimas fideliter dare quid ſit t.5.48 g
eas non licet homini retinere ibi.
declinare à malo, & facere bonum t.5.402.f
decor verus quid ſit to.1.377.g
corporis decor affectatus eſſe non debet, t.4.14.c.d
decorum idem quod fœcundum t.1.188.e
decorum perſonarum ſeruat Spiritus ſanctus, to.3. 85.c.d
decorum in ſcripturis primũ locum obtinet, t.4.6 b
decor ſeruandi regula t.4.16.l.m
decorum cum honeſto iungitur, & quomodo alterum ab altero contineatur t.4.33.f.34.a
eius gemina diuiſio, & de vtraque parte diuiſionis, to. 4. 34.e.f
decorum eſt quod fit ſecundùm naturam: quod contra turpe t.4.34 e
& in cuius vita eluceat to.4.34.h
ſemper eſt vtile to 4.78 f
decorum & ſpecioſum quid t 1.287 e
decorum & indecorum ex temporum varietate to. 3.16.h.
decretum Dei de concordia gentilium & Iudæorum, to.3.319 a
decretum deletum in cruce non eſt fatum, vt pagani putant t.3.542.b
decurſus aquarum qui ſint t.2.664.a.1041.c
defectio in ſalutare Dei quid operetur t.2 967f
defectio ſpem ſequitur: & cuius ſpiritus deficere dicatur t.2 698.a
defectus bonus & ſalutaris quid ſit t.1.364.a.b
deficere quid ſit t.2.697.d
deficere in via ieiunos quid ſit myſticè, t.3.112.b.
defenſio ſui ipſius, & vltio conſideratur, t.3.210.f.211 g
defenſores vitiorum t.5.480 g
defuncti a fœneratoribus ſæpe tenentur pro pignore, to.2.589 k
eos operire multa miſericordiæ officia continet, to.2 583.a
defunctis corporibus humanitas à feris defertur, ibi.b
eorum animas Deo commendare, & Miſſas pro eis offerre t 4.320.l
delectatio prima eſt origo peccati, t.1.131 b
ſenſum allicit, & captat mentem ibid.
qua ratione ſerpenti ſimilis dicatur t.1.413.a
quare ſit euitanda t.1.414.e
vehemens eſt erroris calcar t.2.649.650
eius illecebram Adam ab vxore deceptus præfigurauit ibid.
delectatione feræ & aues mulcentur, t.2.649.650
quæ & naturalis eſt ibid.
delectatio futuræ beatitudinis ſummum virtutis incentiuum to.2.649.650
delectatio Domini in Eccleſia eſt t.2.768.e
delectatio hominis ſpiritualis in quo ſit t.2.887.e
delectatio intelligibilis quæ ſit t.4.25.e.f
delectationes variæ hominum to.2.887.e
delectus quarum rerum in primis faciendus, t.1.253.k
delibatio non poteſt eſſe ſancta, & maſſa immunda, to.3 311.k
deliciæ peccati fomes t.3.13.b
& eiuſdem ianua to.3.583.m
quæ & libidinem nutriunt to.4.398.a
deliciæ, & corporis tenera cura reprehenduntur, t.3. 96.g
deliciæ ſeculares quorſum fugandæ & abdicandæ, to.3.l.96 m.149.e.f
deliciarum comes & luxuriæ ludibrium eſt laſciua ſaltatio t.5.260.g
delictum incurrit omnis cogitatio foras reſpiciens, to. 3.289.e
delictum Iudæorum quibus profuerit, & attulerit ſalutem to.3.310.f.311 g.h.l m.313.d.e
delicti pretium, ſupplicii retributione ſoluetur, to.2 707 d
delicta quis non abnuat to.2.835.c.d
delicta ſua confitens quid videatur facere tom.2. 90.l m
eorum pondera nimis grauia to.2.1138.a.b
delicta vnde naſcantur t.3.189 e
eorum conſcientia non deſperandum tom 3.25.h
delicta manducando commiſſa, ieiunando purgentur to.5.56.g
delinquentes non coercere quale ſit damnum, to.2 904.c
Demarchi Epicurei de voluptate ſententia, t.5.240.h.i
Demetrias à primo ætatis flore virginitatis elegit ſtatum to.5.263.h.i
& eius nobilitas, ſtudium diſcendi, & alia ibid.
Democritus innumerabiles poſuit mundos t.1.1.e
eius atomi refelluntur to.1.3.h
Demophilus hæreticus t.5.181.e

Digitized by Google

Demoſthenis locus citatur to 3.27.k.l
denarius numerus myſticus, valdéque à Moyſe commendatus to 1.463.d
quippe ſectus eſt, & pacem atque amicitiam ſignificat ibid.e
quando legem deſignat, quæ in decem continetur præceptis t.1.470 l t.3.19 k
denarius numerus legem, octonarius gratiam & reſurrectionem ſignificat to. 159 g
denarius ſpiritualis quibus conditionibus probetur, to. 3.102.d e
denariis trecentis crucis inſigne declaratū, to.3. 03 k
denarii duo Samaritani Euangelici quid ſignificent to. 3.134.e
denarii ſeruis diſtributi quid deſignent t.3.195.i.K
denarii triginta pretium Chriſti venditi, t.4.270 a e
dentes & eorum munus in homine quam vtile & neceſſarium t.1.102 a b.174.k
dentibus fremere quis dicatur t.2.69 .f
dentes peccatoris qui ſint ibid.
dentes iuſtarum animarum ſint t.2,1021.h.i
iuſtorum dentes ſuper lac candidiores ibid.
& eorum verus fulgor quis ſit e.2,121.i
dentium ſtridor apud inferos qualis t.3.163 b.i
Depheha ſanitatem ſignificat t.4.69.m
depoſitio quid ſit: depoſitionis diem, natalem dici, to.5 148 i.k
depoſitum pignus, & commendatum quid ſit, to.2 597.K
illud volans, detrimento honeſtatis afficitur, to.2 ibid. l
depoſitum ſpiritale quàm ſit bona fide ſeruandum ibid.
depoſitum Euangelii quanta fide cuſtodiendum, to. 3. 8. K
depoſitum bonum & pignus, ſpiritus t.3.223.h
depoſitum ſeruare & reddere quando officium eſt, & quando non t.4.39.i
depoſita omnium ſeruanda t.4.62.d.e.f.63.h.i
pro depoſitis viduarum & omnium, certamen aduerſus regales impetus ſubiit Ambroſius t.4.63.i
depoſitum negare, & non reſtituere, eadem culpa, to. 4.309.a
deprecatio etiam in peccatore laudabilis t.1.725 g
deprecatio viſitata quæ ſit t.2.837.i.t.3.25.b
derelinqui quando nobis videamur t.2.879.e
deriſio inuidiæ filia t.5.482.c.d
deſcriptio orbis terræ in ortu Saluatoris myſticè declaratur t.3.15 f.26.a e d
deſertum Ioannis Eccleſiam gentium ſignificabat to.3 33 d
deſertum Chriſti & Adam conſideratur, t.3.59.g 60. m.6 .a
eius ſolitudinem cur Chriſtus petiuerit t.3.61.b
deſerto campus cultus ſuccedit, mox à Chriſto in horto conſtituimur, myſticè to 3.61.a
deſerti nomine mundus intelligitur t.3 95.g
deſertum, quò dæmoniacus agitur, quodnam ſit, to. 3.107.g
deſertum ſaluti congruis, quod incolit qui in Quadrageſima ieiunus & caſtus eſt to.3.56 k l
deſertum quodammodo eſt corpus Chriſtiani, to.5 56.l
deſertis in locis Chriſtū conſtanter quærentes ab eo excipiuntur & paſcuntur t.3.11..l.m
deſiderium quid ſit: & quòd omne deſiderium noſtrum ante Chriſtum eſt conſtituendum t.2.724.d
deſideria ſupra nos extendere humanum eſt, to.2 1040 m.1041.a
à deſideriis carnis ſe continens, iuxta legem mentis viuit t.3.287.l
deſideria pati, & non vinci, perfecti viri eſt, t 3.39,.b
deſideria carnalia, diaboli arma t.5.441.c
deſidia Chriſtum non requirit t.5.29 f
ea ſit, vt non excuſetur homo à peccato, licet inuitus ſe peccaſſe dicat to.3.283.m
deſolatio tempore antichriſti quæ, myſticè e.3.203. m. 104 g.K
deſperandum quare non eſt t.2.720.d
deſperandum nemini, Zachæi exemplo. t.3.190.b e
deſperandum non eſt ob delictorum conſcientiam. to 3 25.b
neque ob magnitudinem peccatorum to.5,29.d
deſperationis & ſpei pugna t.5.506.b.c
deſpicientiam rerum humanarum quid ad officia Eccleſiæ accedunt habere debent to.4.129.a b
deſponſatio ſpiritualis animæ in prima ætate facienda, t. 3. 206. a
deſtinati ad vitam æternam cur ingemiſcant ad Deum t 3.192 l
detracta cum iniuria alicui perſonæ reſtituenda to.4 61.1
detractionis & correptionis pugna t.508 g
detractores & maledici deſcribuntur t.3.527.b.c
detriumphari à Deo per Chriſtum quid ſit t.3542.b
deuotio reliquarum virtutum fundamentum e.1.209.h
eius ſtudium qua ratione amplectandum t.1.210.m
deuotionis humanæ officia quibus contineantur, to.1 141.k.l
deuotionem impigram & celerem poſtulat Deus, to.1 144.c
deuotio celer vberiores conſequitur fructus. t.1.222.i
deuotio ſancta perſuadetur e.2.931.e
deuotio vera caret ambitione to.3 64.m
eius ſtudium humani officii prætextu non eſt retardandum t.3.231.i
deuotio credentis maior, maius lumen accipit to.3 206. f
Deus auctor mundi, creatórque materiæ, & qua ratione t.1.2.b.e.3 l
ante initium mundi, & initiū vniuerſorū, e.1.3 k.l
breui exiguóque momento mundum abſoluit, ibid.l
quæ non erant, quam velociter fecerit, t.1.3.m
Deus Melchiſedec quare nuncupetur, t.1.4.g
qui eſt ſine initio, initiū rebus omnibus dedit, t 1.4 g
fecit quæ videntur & quæ non videntur ibid.
qua ratione primus & nouiſſimus, nec non principiū & finis dicatur t.1.5.f.6.a
Dei ſplendor & imago filius to.1.6.f
omnia maieſtate ſua iuſſit conſiſtere in numero, pondere atque menſura e.1. 8.g t.2.1069 f
eius voluntas omnium rerum eſt fundamentum, to. 1.8.l
non creauit malitiam, quæ ex nobis eſt orta, t 1.12.h
mundum creando, fecit quod non erat t 1.11.k
lumen verum eſt, & lucem inhabitat inacceſſibilem to. 1.13. f
eius ſermo voluntas eſt, eiúſque opus natura, t.1.14 a
qui ſermo, naturæ eſt ortus t.1.17.f
ac eiuſdem naturæ virtus, & diuturnitatis ſubſtantia to.1.17.k
& ſermo eius & operatio idem ſunt e.1.14.a
ipſe auctor eſt lucis, mundus autem locus & cauſa eſt tenebrarum ibid.
eius ſermo quomodo factus in mundi creatione dicatur t.1.14.b.e
Deus quomodo cæli & terræ ſit auctor . t.1.16.m
virtus eius efficiens & impaſſibilis, quà preclarè materiæ paſſibilis naturæ reſpondeat t.1.17.e
in tempore iam perfectus creauit ibid.
eius præcepta omnia ſunt veritas ibid.e
non videt vt homo, & quare ibid.d
eius voluntas rerum menſura eſt, & ſermo finis eſt operis to.1 17.a
ipſe naturæ dat legem cui dedit originem ibid.f
plures mundos & cælos creare poteſt t.1.18.b
ei nihil difficile neque impoſſibile, cui velle & facere idem eſt ibid.

Digitized by Google

eius brachium, virtûs, ſapientia, & iuſtitia filios t.1 29 l.517.l
Deus montiom eſt non vallium t.1.23.f.210 g
eius vox efficiens rei naturæ eſt t 1.27 h
de petra aquam eduxit t 1.27.k.l
rerum vniuerſarum plenitudo eſt t.1 36.m
Dei verbum omni aquarum curſu redundantius. t.1 41.e
eius prouidentia quanta fuerit in rerum creatione. t.1.44.g h
Dei benedictiones variæ t.1.44 m
Deus vt ſol iuſtitiæ, quot appellationes & laudes habeat in ſacra ſcriptura t.1.45.d
in rerum creatione allocutus eſt filium t 1.47 k
per Ieſum ſingulis rebus fertilitatē impertit. t.1.48.g
eius ignis illuminat, & non exurit t.1.49.a
& ipſe ignis eſt, qoi noſtra peccata conſumit. t.1. 49 a.1.2.987.b.e
iuſtos illuminat, impios exurit t.1.49 a
oon laborat in maximis, nec faſtidit in minimis t 1.60 k
eius ſapientia in ſingulis rebus conſpicitur t.1.67.g
& tam in maximis, quam in minimis rebus eſt mirabilis t.1 93.b
Dei ſpiritus non permanet in carnalibos t.1.94 a
ipſe ſpiritus eſt, non caro: & nihil habet in ſua ſubſtantia corporale t.1.94.b.t 2.799.b
Dei imago quæ ſit t.1.94.c.d
eius opera adulterate graue eſt peccatum t.1.97.a
ſuper humilem requieſcit t.1.97.d
eius domus diuiti pauperiqoe communis t.1.98 f
humilitate ac fide in primis integatur t.1.104 t
cur in hominis creatione requieuit t.1.104.l
vnus vbiqoe totus eſt, omnia viuificans, mouens & gubernans t.1.105.e
Deus trias eſt, & horum triom vnumquodqoe eſt Deus t.1.106.b
charitas eſt, bonus, iuſtus, patiens, mitis, miſericors. t.1.106 f
eius ciuitas Hieruſalem cæleſtis t.1 109 e
altitudinis & ſciētiæ ſuæ theſauros abſcondit in Chriſto t.1.110.d
tentauit Abraham vt ſibi filium immolaret. t.1 110.e
Dei ſapientia fons appellatur in ſacra ſcriptura t.1 111.m
vnitatem dilexit ſemper, & præcepit t.1.115.h
& omnes vnum fecit ibid.
alloquens populom Iſraël aliud in ſermone, aliud in prædeſtinatione habebat t.1.115.K.l
auctor mortis non fuit t.1.118.c
veluti bonus medicus Adæ prohibuit, ne ſibi nocitura guſtaret t.1.118 d
peccandi neceſſitatem homini non imponit. t.1.119.x
Iudæos omnes non credituros ſciebat ibid.
& ſciuit Adam præuaricaturum, nec tamen eius præuaricationis cauſa fuit t.1.119.k
oſtendit omnibus ſe velle omnes liberare ibid.
Dei mandata corporis auribus non ſunt iudicanda t.1.119.l
eius præceptis non obediens, pœnæ obnoxius eſt, ibid.m
quæ præcepta in cordibus ſunt imprimenda. ibid.
Deus qua ratione bonos, cùm in mundum introire malitiam permiſerit t.1.120.x
humanam noo inqoinat animam ibid.
Dei erga nos oſtenditur miſericordia t.1.120.l
permiſit hominem peccare, vt eius gratia vberiùs in eundem hominem redundaret ibid.
ficto primo homine ex limo terræ, cur id eſſe bonum, vt in reliquis creaturis, non dixerit t.1.120.f
maluit plores eſſe quos ſaluos poſſet efficere, quam vnum Adam qui liber eſſet à culpa t.1.111,t
Deus quis primorum parentum auctor, in mondum venit vt ſaluos faceret peccatores ibid.
cur tantùm agri beſtias & volatilia cæli ad Adam adduxerit t.1.121 l,m
fingendo Eoam, cur potius os ex oſſibus, & carnem ex carne, noo autem animam ex anima ſumpſit t.1. 122 h
nouit hominem fragilem fore t.1.122.l
& cur homini præceptum dedit ibid.
cur Adæ non interdixit neque permiſit vt ſcientiæ boni & mali lignum attingeret t.1.175.i
eius deambulatio quę ſit t.1.128.c
Deus animorum & cogitationum noſtrarum vel maximus inueſtigator t.1.126.g
non loquitur voce corporea, ſed modo quodam præſtantiori ibid.
eius vocem fideles audiunt, impij non intelligunt ibid.b
omnium culpas delictàque nouit t.1.129.K
Adam poſt peccatum increpauit: & cur potius Adā quàm Euam increpaoit ibid.
Dei ſeruitus donum eſt t.1.130.g
& ei ſeruire & obſequi, benedictio eſt t.1.130.h
non condemnauit ſerpentem, vt noccat t.1.1,1.d
Deus quod bonum, & ooo quod malum eſt operatus eſt ibid d.e
ſerpenti ſol, non homini nec terræ maledixit t.1 132.e
nihil dat imperfectum t.1.143.d
& licet immenſus ſit, attamen rerum omnium menſuram tenet t.1.144.a.b
eius verbum eſt operans ibid.e
in occultis audit, & mundat in occultia t.1.146.h
omoium corda & cogitationes nouit ibid.
eius opem prius quàm hominum implorare debemus t.1.147.a
cur iurat, cum fide credentis non egeat ibid e
non iurat, ſed iurantium iudex, & peierantium eſt vltor t.1.148 a
cito dat quod promittit, & ad remunerandum ſerus non eſt t.1.144.e.215.b
eius ſermo ſacramentum eſt t.1.147.e
quæ a nobis requirat t.1.148.b.c.360 b
eius dona quot ſint t.1.148.b.e
Dei duplex eſt virtus, altera qua condonat, altera qua vindicat peccata t.1.155.d
non moneribus oblatis, ſed offerentis placatur affectu t.1.157.g
in creatione rerum magna vſus eſt diſtinctione t.1 158.l
Deus omnia docet t.1.159.a
mouet nos ad pœnitentiam t 1.160 a
& quomodo homines ad pœnitentiam cogat t.2. 667.e
iuſtos etiam defunctos audit, impios non audit to.t 161.g b
com deſerit hominem, inoadit diabolus ibid k
vt homo non cogitat, neque iraſcitur, quia mutabilis exiſtit t.1.171.d
& cur motare ſententiam, aut iraſci dicatur ibid.
cur ſeptima die requieuit ab operibus ſuis t.1.180.o
mundum condidit ob ſuam maximā bonitatem. ib.
ob hominum delicta diluuium miſit ibid.f
quibus modis placetor ibid.
Deus mauult ignoſcere, qoàm punire ibid.
peccati eſt immemor, & virtutis remunerator t.1 181.g
& licet peccatis indignetur, pietatis tamen non obliuiſcitur ibid.l
digitos eius quid ſit t.1.182.g b.517.l
atramento non ſcribit, ſed ſpiritu t.1.182.h
Deus in Domino, & Dominos in Deo eſt t.1.182.l
fructuum conditor eſt ac reparator t.1.192.b
beneficij ſui non eſt immemor, immemor autem noſtræ iniquitatis ibid.c
pura ac munda illi ſunt offerenda t.1.193 k

cur diluuium non iterauit ibid.l
hominum imminuit,non auget ærumnas.t.1.193.l m
quantam curam de hominibus gerat t.1.199.d
Deus iustorum eſt t.1.204.c
fidelis eſt,& falli non poteſt. t.1.147.e,210 m t.3.379.l
qui eum ſequitur,ſemper tutus eſt t.1.210.m
eius præcepta omnibus alijs rebus præferenda ibid.
eius patientia in peccatoribus tolerandis t.1.224.b
omnes iuſtos & iniuſtos tuetur ac ſeruat t.1.231.e
aliter tentat,ac diabolus faciat t.1.231.f
qua hoſtia terrarum orbem mundauit t.1.234.K
Deus mitis acerbitate peccatorum indignatur t.1.253.l
eius verbum duplicem in ſe continet cauſam,naturalem ſcilicet & moralem t.1.258.K
qui ei adhæret,vnus ſpiritus eſt t.1.260.b
Dei ſola immutabilis eſt ſubſtantia t.1.169 g
omnia ei ſunt poſſibilia ibid.
libenter ad ſe nos attrahit t.1.275.e
omnium bonorum eſt auctor & largitor t.1.288.c t.3.149.a
ac vitæ noſtræ fons t.1.191.e
in ſeipſo manens,alijs largitur t.1.292.a
Deus hominem pinxit virtutum coloribus. t.1.299.a
eius imago virtutibus à nobis comparatur ibid.
ipſe bonorum requies eſt poſt mortem, ac ſumma tranquillitas t.1.308.f
ſapientiam ac diſciplinam docet t.1.313.i
quæ præcipuè in hominem contulit beneficia, to.1 314.K.l
eius mandata bona, licet aliquibus cauſa mortis exiſtant t.3.313.a.b
Dei charitas & beneficentia quanta fuerit erga nos t.1.317 k.l
omnia cognoſcit antequam fiant. t.1.347.443.t.2 144 k
eius virtus operatoria eſt t.1.353.l
Deo ſimiles qua ratione nos reddere poſſumus t.1.356.c
cur peccati Adæ in diabolum vindictam diſtulit t.1.362.g
cur carnem & mortem ſuſceperit t.1.363.b
in carcere viſitat ſuos t.1.378.i
Dei miſericordia quocumque penetrat ibid.K
veloci lumen ſuam effundit iuſtitiam t.1.390.i
non omnibus omnia largitur t.1.393.i.396.d
ei viuere non poſſumus, niſi peccato ante moriamur t.1.399 b
in mundi creatione tempore non indiguit t.1.419 b
cur ſex dierum ſpatio mundum creauerit t.1.419 c
hominis creator eſt ac redemptor t.1.414.c
formator per naturam, reformator per gratiam. t.3.2.17.d
cur hominem fecerit t.3.270.d.e
hominem perire noluit t.1.424 c.f.427.c
cur ſciens Adam peccaturum, eum à peccato non reuocauerit t.1.426.l
hominem perfectum,ac ſuæ mentis arbitrum condidit t.1.427 d
Deum qui neſcit, eius etiam vias ignorat. t.1.432.d
Deo quis totum didrachmum ſoluat t.1.442.i k
& quæ ſint ei perſoluenda ibid.
cur mentiri non poſſit t.1.458.i.t.2.834.l.m
Deo illud tantùm impoſſibile, quod ſuæ naturæ contrarium t.1.458.l
neque iniquus eſt, neque mutabilis t.3.256.g
& cur immutabilis ſit t.1.458.i.t.4.119.l.121.c
Deus nec pretio,nec muneribus flectitur t.1.459 b
in angoribus & rebus aduerſus nobis ſemper adeſt. t.1.468.b.c
eius viam ſequenti multa pati neceſſe eſt t.1.476.c
Dei opera cur poſtulent celeritatem t.1.477.K
ipſe ſolus eſt ſapiens, & auctor ſapientiæ t.1.477 m 478.g.t.3.336.h
& eſt ſapientia per naturam, non per profectum. t.3.98.b
non eſt maledicus, nec contumeliis delectatur. t.1 479 a
Dei potius quàm hominum poteſtati committere nos debemus t.1.500.e
quem nec inſipientiæ,nec imprudentiæ accuſare poſſumus t.1.503.a
ſolus ſine peccato eſt t.2.1085.d
& virtutum Deus eſt, non criminum t.1.306.h
Dei vnus tantùm eſt filius t.1.307.a
ad eius dexteram ſedere homini mortali repugnat. t.1.307.d
humanam carnem & animam aſſumens quid fecerit t.1.513.a
eius magna virtus & miſericordia quæ ſit t.1.517.h i.m.518.g
Deus filius magna virtus eſt patris ibid.i
Dei patris & filij non diſcrepat operatio ibid.
non corporis digitis,ſed ſpiritus gratia & virtute cælum fecit ibid.l
eius miſericordia commendatur t.2.668.b
& quæ ſit miſerationum eius multitudo t.1.518.g.h
Dei patris & filij vnitas comprobatur t.1.520.a b
ipſe diuites & pauperes facit t.1.353.f
innocentes non tradit in manus inimicorũ. t.1.360.g
non nobilitati,ſed virtuti dat præmium t.1.560.g
deuotionis ac fidei ſtudio,non ſacrificiorum ambitione delectatur t.1.362.l
internum affectum rimatur t.3.181.f
nec obſequij ſpeciem, ſed puritatem affectus quærit t.3.125 e
cui plus contulit,ab eo plus exigit t.1.562.k.l
in promiſſionibus ſuis fidelis eſt t.3.253.g
quas ſpiritus ſancti pignore confirmauit t.3.267.g
etiam indignis ſeruat promiſſa t.1.564.b
ipſe promiſſione ſua obligatur t.3.239.g
& promiſſorum ſuorum obſeruatione iuſtus apparet t.3.259.g.l m
opem & ſalutẽ affert,nec ſe prodit aſpectu t.1.566.g
caſtigat & diligit nos t.2.667 h
& ideo caſtigat, vt recipiat ibid.
peccatorem punit,cupiens conuertere t.1.667.d
omnia ſalua vult eſſe ibid.e
mortem non fecit,nec lætatur in perditione viuorum t.2.667.e
non pro nihilo habuit gentes: & quòd filium ſuum pro omni gente obtulit t 2.667.f.668.a
omnia cum iuſtitia condidit ibid.b
omnes gentes in vnum corpus Eccleſiæ congregauit ibid.e
quorum vias nouerit t.2.670.k
quomodo dicatur non noſſe operarios iniquitatis ibid.l
Dei conſilium hominibus non facile manifeſtum t.3.17.b
quod non poteſt retractari t.3.493.e
& cur non poſſit comprehendi t 3.315.g h
quàm difficilia ſint eius ſecreta t 3.680.b
cuius conſilia occulta nemo contemnat t.3.98.e
filius eius mons magnus eſt t.2.680.c
Deus lux eſt t.2.681.K
eum palàm negare dementis eſt t.2.682 i
Eccleſiam ſynagogæ præferendo, propriam vltus eſt contumeliam t.2.685.m
Deum non ſolùm ſubiecti eſſe debemus, ſed etiã illum obſecrare t.2.688.d
cui credendum & obtemperandum eſt t.3.15.g
ipſe nunquam ſuos deſerit t.2.702.c
nihilque ſine iudicio agit t.2.705.h
non vult non ſibi & alijs ſeruire t.2.711.b
quomodo proſpexerit ſaluti hominum. t.2.714 h i
docet nos qua moderatione eius indignatio lenıatur t.2.716.e

Digitized by Google

quando vult ignoſcere quid ſit t.2.776 e f
cùm iraſcitur in reum differt: cum miſeretur, properat vt abſoluat t.2 777.i
quomodo in remunerando noſtram præueniat precationem ibid.h.i
iraſci quomodo dicatur, cùm ſit paſſionum immunis t.2 717 m.t 3 249 f
ſicut reſpicit bona iuſtorum, ita & peccatorum occulta deprehendit to.2.720.d
etſi iraſcitur, ignoſcit ibid.
tuetur & diligit opus ſuum quod fecit to.2.742.k to 3 496.h
quomodo nos à perpetuo exilio liberauerit to.2 744 d
& quomodo cognitus nobis to.2.747.a
incorporeus ac ſimplex eſt & immortalis to.2.758.m to 3.348 g
quaſi figulus fabricam humanæ carnis eſt operatus to. 2.771.b. to 3.301 e
quomodo ſoleat filios degeneres abdicare, & quomodo nos ſuſceperit ibid
Dei conſuetudo t.2.775.
ipſe non obliuiſcitur, & quorum, & quomodo dicatur oblitus t.2.771.f
emundat quos aſpicit. & in Deum proiici, bonum eſſe to.2.772 b
in filio rectè complacet, & quare to.2.781.b e
non eſt ei regnum commune cum crimine to.2.781.e
Deus meus, quis dicat ibid
Deus ſolus eſt, nihilque ei tam proprium, quàm ſemper eſſe to.2.786.g to.3.215.l
& eius verum nomen, ſemper eſſe to.5.202.g
quomodo nos ab affligentibus liberet to.2.786 k
eius laudes numquam prætermittendæ to.2.787 a
non repulit plebem ſuam, quam præſciuit ibid.d
quis à Deo repellatur, ſeparetur ab illo, & non cognoſcatur ibid.e
& quos ille non dignetur ſcire ibid.f
& quando repellere videatur to.2.788.a
non mouetur corporaliter ibid.
quare progredi, aut egredi, aut deſcendere, aut exurgere dicatur ibid.
Deus intus eſt, & quis quaſi ad Deum intret ibid. c d
quando in virtutibus Iudæorum eſt progreſſus 788.f
Dei digitus ſpiritus Dei eſt to.2.799.b
quæ recognoſcat, & quæ auerſetur to.2.804.b
Deum quādo faciem ſuam à nobis auertere putemus to.2.805.m.806.g
vbique cùm ſit & ſemper præſens, quibus abeſſe dicatur to.3.196.m.197.a
Dei omnia eſſe ſalutaria to.2.806 k
eius manus & facies quid ſit ibi k.l
quem corporaliter videre, non poſſumus, & in quo loco fide ſe homini monſtret ibid.l
eúmque videre non poſſumus, niſi mundi opera tranſcendamus to.3.121.e
eius gloriam oculi corruptibiles nequeunt ſuſtinere to.3.122 f
quare Adæ ambulare viſus eſſet, & Stephano ſtare to.2.812.d
Dei aſpectus noſtra eſt ſalus to 2.813.g
vbique magnus eſt & potens to.2 817.g
& ſolus metuendus to.3.141 b
atque omnibus præferendus to.3.249.a
Deus cum quo eſſe dicatur to.2 818.l
de eius vultu venia procedit to. 2.817.k
quorſum rogandus vt faciem ſuam à peccatis noſtris auertat ibid.
Deum faciem ſuam à nobis auertere, quàm graue ſit to.2.818.K
quomodo proiiciat à facie ſua ibid.
Deo proximus lapſui nō poteſt eſſe vicinus t.2,847.d
ſemel locutus eſt, & quomodo locutus to.2.860 m
in veteri teſtamento per os prophetarum locutus eſt to 3 160 g
volentes curat, & non adſtringit inuitos to 2.85.g
humana curat, & reſpicit to. 2.857.l
omnibus vult eſſe cauſa ſalutis, non mortis to 2.860.a
& omnes vult bonos facere to.3 113.b g
cuius voluntate nemo cadit to 3.143.a
Deum quis fugiat to.2.860 e
quomodo ſedere, aut ſtare dicatur to.2,870 h
in quibus vere laudetur to.2.873.l
quos interdum derelinquat to.2.788 f
& quos plerumque, quos etiam penitus to.2.879 b.c
Deo adhærere bonum eſt to.2.900.c
qui ei adhæret, nullam mutationem rerum ſæcularium pertimeſcit t.2.901.m
ipſe noſtrarum immemor eſt iniquitatum, non autem ſuarum immemor ſponſionum to. 2.924.f 925.g
& fallere non poteſt ibid.g
quare velit obliuiſci quæcumque minitatus eſt peccatoribus ibid.
in proſperis & in aduerſis laudandus & diligendus eſt, eique gratiæ ſunt agendæ to.2.661 h i.532.d.963 a
Deo qui placere poſſint, & qui non to.2.715 l m 918.g h
& ei placere ſtudendum eſt to.3.10 b
quid nos oporteat facere vt eum videamos to.2.918 l
Deus ſemper eſt bonus to.2.951.g h
& bonus abſolutè & vniuerſè, homo ex parte to.3 185.e
quàm bonus nobis ſit to 2.987 a b
& quare ſit bonus omnibus to. 2.852 d
quis eum bonum facere poſſit ibid.
Deum ſolum bonum eſſe, non excludit Chriſtum t.3 185.e.f
Deus bonus, & iudex quoque to 3.186 b e.d
ac bonitatis fons to.3.573.e
Deo quid ſit proprium to.2.953.g
eius amara plus proſunt ibid. h
Deo inſeruire quātò quis magis deſiderat, tantò magis in ſe excitat aduerſarios ibid.k
Deus laboris eſt expers to.2.957.g
cùm aliquid operatur, nec labore id facit, neque arte to.4.252 i
vnum & ſimplex & incompoſitum eſt, quidquid eſt to.2.1108.l
imaginem ſuam vindicat, cùm punit hominem to 2 957.m
& iniquus non eſt cùm punit to.3.355 l.m.356 g h
quantum patiatur nos humilitate frangi to.2 976.b
quomodo creatura omnis Deo ſeruiat to.3.178.b
& quando ei ſeruient vniuerſa to.2 981 i
quem ipſe ſuum eſſe neget to.2 984 e
& ab eo diſcedere quis dicatur to.2.855 k
quando à nobis abeſſe dicatur to 5.266 b e
Deus etiam in ipſos proditores pius to.2.1003 d
prauitate morum a nobis relinquitur to 2.1013.h
tempore ſuo nobis aduenit to.2.1033 b
cito venit Iudæis, opportunè gentibus ibid.e
omnibus præſto eſt, & quibus ſit propior to.2.1060 K.l
Deus occultorum factorum arbiter falli non poteſt to.5.213.h
vbique præſens eſt to.3 179.k l.196.m.416 d
vbique adeſt, omnia ſpectat, omnia videt, & nihil eum præterit to.2 837 k.1060 g to.4.9 c.e
nihilque illi eſt obſeratum to 2 1060 m
omnium notitiam in ſe habet to.3.109.e
nec quicquam eum latere poteſt to.3.628.g.to.5 531.h
interiorem hominum conſcientiam ſpectat & iudicat to.1 213. m
& eius eſt, cordis occulta cognoſcere to.3.76 l

internorum ſcrutator eſt, & ei omnia ſunt præſentia t. 2.678.h.1 t.4.124.h.
ſolus omnium conſilia t.3.315 g
cogitationum arbiter, & ſecretorum teſtis eſt verax t.2.876 d
ac mentis & facti arbiter t 3.10.c
certius cognoſcit quæ cogitamus, quàm noſmetipſi t.3 627.m.
illúmque noſtrorum actuum teſtem habemus, quem iudicem ſumus habituri ibid.
eius prouidentia & ſcientia etiam de vilibus t 3.142.d 148.l.
Dei vocem populum vidiſſe, explicatur t.3 6 a
Deus pater in Chriſto quomodo videatur. t 3.6.e.7.g
Deum videre quid ſit ibid.
in creaturis conſpicitur ibid.
voluntatis bonæ operator eſt. t.3.8 g
eius gratia peccata abluit t.3 9 f
Dei & virginis vnus filius Chriſtus t.3.6.e
eius iudicia ſemper vera de vniuſcuiuſq; iuſtitia; non ſic humana t.3.10.b
quæ & occulta ſunt t 4 5 3 b
& vnde à nonnullis iniuſta putentur t.4.7.k l
ex meritorum ratione vnumquemque iudicat. t.3.10.
iuſti meritum ex quo metiatur. ibid.
eius beneficia ſupra votum noſtrũ copioſa. t.3.12 k l
Deus natura inuiſibilis, a quibus vult videtur. t.3.11.k
an videatur, & quomodo t.3.11.k.& ſeq.
in veteri teſtamento apparens pater, an filius. ibid.l.
& qua ſpecie vſus ſit ibid.
Deus pater notus antiquis, ſed filius latebat. t.3.253.b
Deum nemo vidit vnquam, locus Ioannis explicatur t.3.11.l.m.535.l.m
Dei viſio nec futuro ſæculo omnibus permiſſa. t 3.12.g
Deus ab omnibus eſt laudandus t.3.12.m
cui det ſua dona t 3.15.g
eius immenſitas t.3.19.l m.20.g
cui nihil eſt immenſum t.1.739.a
Deo plenus ad ſuperiora contendit t.3 21.e
eius indulgendi facilitas t.3.25.b
ſententiam mutat ſi homo delictum emendat. ibid.
eius clementia & benignitas quam latè pateat. t.3. 89.f
quæ oblata reddit, inſperata concedit t.3.23 b
& etiam quæ non ſpondet, operatur t.3 91 m
& plus tribuit quam rogatur t.3.221.d
munera eius erga nos quam magna ſint t.3.116.l
cuius beneficia plus quam ipſum diligere, abſurdũ eſt t.3.149.a
Deo ſecundùm carnem nulla dignior generatio quàm virginis t.3.36.m
eius cura in fide aſtruenda t.3.29.c
diuerſas naturas conuertere & commutare poteſt. t.3.35.h
Dei & hominis non eſt comparatio t 3.37.a
eius auxilium vbique neceſſarium t.3.38.b.e
gloria eius in omnibus cur quærenda ibid.c.d
mũdum verbo, primo parẽtes manibus ſuis formauit. ibid.e
Deum ſolum hæretici dicunt, trinitatem perſonarum negantes t.3.40.l
quis eum diligat t.3.372.g
& quomodo a nobis diligatur t.3 41 a
faber eſt mundi, & animarum t.3.42.c d
Deus Chriſti pater ſecundùm naturam, gratiam, & carnem t.3.45.a
Dei patris vox cur Chriſto baptizato teſtimonium præbuerit t.3.57.58
non eſt auctor mali, ſed permittit & ordinat t.3 63.l 179.i
auctor eſt mali pœnæ ex merito peccatorum. t.5 107.x
Deus vnus veteris & noui teſtamenti t.3.66.e
beneficia ſua non defert dormientibus t.3 68.g
non eſt perſonarum acceptor. t 3.68 g.h.250.b.299.k
humanæ voluntati vim non affert t.3.96.c.d
eo imperante inſenſibilia ſenſum accipiunt, t 3 7 .l
cui non credere nefas eſt t 3.73.b
ad largiendum ſua bona procliuis t 3.74.e
cui etiam noſtra, quæ videntur, bona accepta ferenda ibid.
eius voluntas poteſtas eſt t.3.75.g
& inter eius præceptum & opus nihil medium t.3 75 g
aliorum meritis & precibus aliis ignoſcit t.3.76.i
Dei ſolius eſt peccata donare: ſed etiam per homines t 3.76 l.m.349.e
quem confiteri, gratia eius eſt maxima t.3.15 b
pius lacrymis citò flectitur t.3.92.h
ipſe morum cenſor indecora aut ludicra non exigit t 3.99.k
Deo nihil eſt quod dignè referre poſſimus, niſi amorem t.3.102.f.103.g
eius beneficiis par reddere nec maximi ſancti potuere. ibid.
ipſe prior neminem condemnat t.3.107 g
& neminem damnat antequam peccet t.3.199.g
& nullum coronat antequam vincat ibid.
eius miſericordia ad exiguam fidem inclinatur. t.3.109.d
Deum tangere poſſumus, ſed non cõprehendere. ibid.
Dei bonitas, qui ita ſtudia exigit, vt vires miniſtret. t.112.h
eius gratiam alimenti nomine nulli deeſſe, ſed nos gratiam non ſeruare t.3.112.k.l.113.a.b
vnum eſſe Deum creatorem mundi infideli primò ſuadendum, mox cetera t.3.118.b
infirmitatem noſtram vt ſuſtentet t.3.120.g
vocat & religioſos facit, quos dignatur, & quos vult t.3.125.e
Dei munera multa gradibus perfectionis diſtincta? t 2.135.l
capillos noſtros Deum connumeratos habere, quomodo intelligendum t.3 142.d
Dei voluntas, pro cognitione poſita apud Matthæum t.3.143.g
& quæ ſit eius voluntas t.2.449 g
Dei offenſio timenda, non diaboli potentia t. 3.143 g
eius prouidentia declaratur ex Euangelio, ne nimium ſolliciti ſimus t.3 145.c.d
Deum magiſtratus nomine intelligi t. 3.152.h
à quibus operibus ceſſauit, & a quibus non. t 3.156.b
alienæ naturæ non eſt capax t.3.159.l
& eius natura ſimplex eſt & ſpiritalis t 3.161 a
neminem a regno excludit, ſed omnes clementer inuitat t.3. 62 d.e f
eius miſericordia peccata remittuntur. t.3.162.f
Dei amor, parentum amori præferendus. t 3 164 g
eius miſericordia erga peccatores euangelicis parabolis demonſtrata t.3.164.K
ipſe eſt pater, qui filium perditum recipit. t.3.164.K
eius ſollicitudo in peccatore conuertendo. ibid.k.l
quam ſit ad parcendum propenſus. t.3.165.b.167.k.l
eius regno nulla ætas infirma t.2.165.e
Dei miſeratio erga filium prodigum redeuntem. t.3 168 i.& ſeq.
Deus pater miſericors in ſola Eccleſia inuenitur ibid.
eius cibus & gaudium, ſalus peccatorum. to.3 169 a
Deum elegiſſe quæ non ſunt, declaratur. ibid.
Deo peccata ignoſcenti quidam falſi iuſti indignantur t.3.169.f.170.a
an omne matrimonium iungat t.3.172.h
non eſt auctor pugnæ & diſſenſionis ibid.i

Dei iudicium de bonis operibus non eſſe præuenien-
dum to.3.78.e
nullam rem filio abſcondit ibid f
placari poteſt, falli non poteſt to.3.179.l
Deus iuſtus merita hominum diſcernit to 3.181 b
non habitat in abiecto corde to.3.184 l
non in ſaxis agnoſcitur, ſed in ſpiritu to 3.185 e
Deus gentibus ignotus, à Iudæis non receptus to.3
185. e. d
vnus eſt & trinus to 3.196.a
in animam illabitur, eique ſe infundit to.3.207.h i
Deo ſimilis homo, non æqualis, & quomodo to.3
210 a.b
Deus imago Dei, vnus Deus to 3.186.d
perfecta imago Dei cur ſolus Chriſtus ibid.
eius voluntas noſtræ anteferenda to.3.211.h
Dei honor ſæpe in eo opere elucet, vbi hominis affe-
ctus malus to.3.2.9 i
donum non probat quod parentum egeſtati detrahi-
tur to.3.187.m.188 h
ei dona placent, non ſpolia & rapinæ to.3.190.e
donorum ſuorum negotiationem & vſuram requirit
to.3 191 g
Deo promittentes & vouentes quàm obligati ſint. t.3
199 h.i
Deum vnum eſſe, vtriuſque teſtamẽti doctrina com-
probat to.3.201.b.e.d
qui ſpiritu adorandus eſt, eique animo ſeruiendum
to.3.240 i K
eius voluntatem cùm agimus, tunc negotia proficiunt
to.3.240.m
Dei præſcientia falli non poteſt to.3.241.f
eius iuſtitia quomodo in credente reueletur. tom.3.
243.h.i
Deum negat veracem, qui Chriſto non credit.
ibid.i
eius notitia manifeſta eſt ex mundi fabrica. ibid.
l.m.
quem totius naturæ auctorem cognouerunt philo-
ſophi t.3.244.k
ſed ab iis neglectus eſt t.3.265.d
eius cultum & honorem nulli creaturæ tribuendum,
lex naturæ docet to.3.244.l.m.269 e
gloriam Dei imaginibus mortuorum quàm ſtulte tri-
buerint gentiles to.3.245.a
ad malum agendum quomodo trahat ibid d
Dei bonitas eſt, quòd malos quæ volunt agere per-
mittit ibid d.f
& iratus peccata deteſtanda permittit to.3.246.b.f
247.g
Deum incurioſum, & peccata non punire putant pec-
catores to.3.247 g.269.d
non eſt rerum humanarũ incurioſus, vt perfidi dicunt
to.3.148 K l
merita omnium nouit to.3.244.m
ex veritate iudicat, & vnicuique ſecundùm merita
bonorum & malorum reddit to.3 248.i.249.b.e
nullum malum impunitum relinquet to.3.248.k
non ſolùm opifex, ſed gubernator eſt mundi
ibid. l.
Deus bonus bonum mundum fecit ibid.
per miniſterium creaturarum vitam noſtram conſer-
uat ibid.
Dei patientia erga peccatores to.3.249.a
quomodo ad correctionem eſt, modo ad vltionem
maiorem to.3.249.d
eius iudicium in futurum reſeruatur to.3.249.a
ipſe iniuriarum ſuarum eſt vindex ibid. f
Deus creator naturæ lumine agnoſcitur to 3.251.h
quomodo inter gentes propter fideles blaſphematur
to.3.253.c d
Dei perfecta cognitio per fidem to.3.254.d
propter aliquorum perfidiam non ideo credentibus
indignatur to.3.255 g
Deum veracem, & hominem mendacem eſſe quo-
modo intelligendum to.3 255.h.i.K
quomodo dicatur vincere cùm iudicatur ibid.k
& ſeq.
non iuſtificatur ex noſtris iniuſtitiis to.3.255.m.256.g
& quomodo iuſtificari dicatur to.3.98.d
non poteſt non amare quod fecit to.3.256.g
non impellit ad peccandum ibid. h.i
eum non quærentes vanitatem quærunt to.3 257.a
Dei miſericordia tam Iudæi, quàm Græci indigent
to 3.258.a
fautor eſt pietatis, vltor perfidiæ to 5.117.a
Deo tãquam reos proſterni oportet, vt indulgentiam
conſequamur to.3.258 a
eius diuinitas in veteri lege declarata, in noua item
ibidem.f
Dei miſericordia cur iuſtitia appelletur to.3.259.g
confugientes ad ſe ſuſcipit ibid.
propitius nobis eſt per fidem Chriſti ibid k
Dei propoſitum redimendi humanũ genus per Chri-
ſtum ibid. l.m
antequam Chriſtum mitteret, peccatores diu expe-
ctauit ibid.
eius præſcientia de Iudæorum impietate ibid.
Deus etiam gentium eſt to 3.260.i
& omnium pater to 3.276.g
eius decretum, vt lege ceſſante fides proficeret ad ſa-
lutem to.3.26·.f
eius gratiæ vbertas ad remittenda peccata to.3 262.b
Dei potentiam agnouit & credidit Abraham to.3
264. m
Deus, cui credidit Abraham, eſt Chriſti pater ibi.
Deum vt colant, & rectè viuant alios docere, legis
naturæ eſt to.3..69.e
eius contemptum peccato idololatriæ propriè attri-
buit to 3.270 a b
de eo plus ſentire par eſt, quàm humana imbecillitas
capit to 3.265.a
Deus non eſt intra, ſed vltra rationes & leges mundi
ibid. b
cur quædam interdum faciat præter mundi leges
ibid. c. d
Dei donum præſtantiſſimum adoptio in filios
ibid. e f
cuius dona ex dantis maieſtate, non ex accipientis cõ-
ditione ibidem
filium ſuum pro peccatoribus occidi permiſit to.2
298.g b & ſeq.
amicis & iuſtificatis quanta præſtet to.3 267.i.268 g
h. i. K
eius prouidentia in reformatione generis humani in
Adam lapſi to 3.268 i m
Deum verũ coluerunt multi in lege naturæ to 3.270 a
eius cognitio ante datam legem euanuerat in terra. t.3
271 g
Dei gratia magis abundauit, quàm delictum Adæ t.3
271 l.m.272.283 a b e
decretum eius de mittendo filio quare to.3.273.e
Deum confiteri dominum, & actibus diabolo famu-
lari, plurimum abeſt to.3.276.l.m
Deo fructificare quid ſit to.3.279.b
eum peccata iudicaturum lex manifeſtauit to.3.281
c.d
quo offenſo, vltionem legis incurrunt homines
ibid
prouidentiam ratam fecit mittendo filium. to.3.281.c
inuidiam diaboli vicit mittendo Saluatorẽ Chriſtum
ibid.
eius prouidentia circa redemptionem hominis to.3
285. e
Dei filij quales to 3.288.l.290.a.298.b
qui eius filii coheredes ſunt Chriſti to.3.290.f
Dei heredem eſſe quid ſit ibid.
ei nota eſt precatio omnium ſpirituum to.3.294 a

Dei filius rectè dicitur primogenitus to.3.294.b
non poteſt accuſare quos iuſtificat ibi.
creaturam condidit per Chriſtum filium ſuum to 3 296. K
Deus ſolus adorandus eſt to.3. 297 d
Deo patri non præiudicat adoratio Chriſti ibi.
eius præſcientia to. 3. 298. f. 299.i.m 300 g
Deus iuſtus eſt, & nulli malè vult to.3.301.c
eius iudicium non eſt iniuſtum, & illud diſcernere periculoſum eſt to.3. 299 k l.m.300 301.a.b.e
quod incomprehenſibile eſt to 3. 314 e
ei reſpondere in aduerſis cur magna ſit præſumptio to. 3. 301. d
in eo eſt voluntas cum iuſtitia to.3.301.e
inſpicit corda patentium to 3.300 b
eius patientia & longanimitas to. 3.301.f.335 g
quomodo patientiam ſuam oſtendit to.3.302.a
quos vocauit, præparauit ad gloriam ibid c
eum cognoſcere, eſt vera iuſtitia to. 3. 305.i
quomodo diues eſt inuocantibus ipſum to.3. 306 e
Dei prædicatio per totum orbem to. 3. 307.d
non excludit quos præſciuit to. 3.308.m
ei diſplicet ſi quis in malis alienis exultat to. 3. 311.m
quorſum vocauerit gentes ad ſalutem to.3.312 g.h
eius bonitas & clementia erga gentiles ibid x 314. e
& ſeueritas aduerſus Iudæos incredulos to 3.312.l
eius gratia ſemper abundat to. 3. 313. e
ipſe nullius eget, qui omnium eſt creator to. 3.3 5 g 372. i
eius ſcientia & ſapientia to.3.314.d.e
quare ſciat omnia to. 3. 315.i
auctor eſt legis naturalis to. 3.310. K
Deo viuere quid ſit, & quid eidem mori to.3.324.i.K
miſertus eſt noſtri propter nimiam charitatem to. 325.d
ei nullus per eſcam placet aut diſplicet to 3.326.a
Dei filij dicimur per gratiam Chriſti to.3.328.i
eius decretum de Iudæorum & gentium concordia to.3.329.a
Deus pacis Chriſtus eſt to.3.331.m
vere eſt Deus pacis to 3.330.d
& regnum eius eſt pax to.3.317. h
Dei ſapientia eſt Chriſtus to 3.316. h
eius beneficiorum memores eſſe debemus ibid.i
donat nobis quod credimus to 3.340 g
Dei gloriam homini tribuere eſt quaſi idololatria t.3 341
cur ei placuerit prædicationem ordinare, quæ mundo ſtultitia videretur to. 3.342 f
eius ſapientia abſcondita eſt, quæ ſpiritus efficacia eſt credibilis to. 3. 346.a
quomodo ei adſcribatur mors ibid. e
per ſpiritum ſuum reuelauit credentibus myſterium incarnationis, ac Trinitatis to. 3.347.g
eius ſenſus quis ſit to. 3.348 k
Deus ſpiritus eſt to. 3.329.b.249.b
& eum adorare in ſpiritu quid ſit to. 3.485.d
quare adorandus in ſpiritu & veritate ibid.
& quomodo ſpiritualiter ei ſeruiatur ibid.
eius gloria, non hominis in prædicatione quærenda to.3.352.i
Dei ſolius eſt occulta iudicare to.3.359.h
præſtabit immortalitatem corpori reſuſcitato to.3 362. b
Deum clarificare & portare in corpore quid ſit to.3 363. l
in quibus habitet to.5.417.e f
quomodo in nobis habitat to.3.331.h
quem adiuuet to. 3. 365.a
adiuuat bonos conatus to. 3. 324. l
non poteſt non eſſe dominus to 3.372 k
an curet de bobus, & ceteris animalibus to. 3 374.d e
qui eum tentare videantur to.3.379.
promiſit diligentibus ſe regna cæleſtia to.3.379.l
ſubuenit in tentationibus to. 3. 379. l. 434.d
quomodo adiuuet hominem, ſi tantum permittit tentari quantùm poteſt to 3.379.l.m
Deus cur dicatur caput Chriſti to. 3. 382.f
eius imago in homine quæ ſit to. 3. 383. i
Dei gloria & viri gloria differunt ibid.
gloria Dei nemini eſt tribuenda to.3.389.a
quomodo dicatur glorioſus in omnibus fidelibus ibid.
eius voluntas prouida & rationalis eſt ibi.d
pulchrum iudicat quod mundus deſpiciendum exiſtimat to.3.390 a
quale corpus humanum compaſuerit ibid e
Deo quis careat to. 3.393.d
ei nihil eſt futurum to 3.400.h
Deo patri tradere regnum quid ſit to.3.403 k.l
tradens filio regnum non ſe illi ſubiecit ibid.l
& cur filio omnia ſubiecerit ibid.
Deum eſſe omnia in omnibus quid ſit to.3.483.m
Deo patri ſubiicere ſe filium quid ſit ibid.
præſidia ſua non negat in neceſſitate poſitis. t.3 413.b 423.m
quos ex tribulationibus eripiat to.3.413.b
obſecrandus eſt tentatione oriente to.3. 413. d
eique agendæ ſunt gratiæ cum tentatio ceſſat ibi.
quorſum ſignauit nos, dando ſpiritum ſuum nobis pignus to.3 415.h.i
Deum triumphare per Apoſtolos in Chriſto quid ſit to.3.417.f
Dei prædicatio comparatur odori to. 3.417. f.418.a
multò maius donum dedit fidelibus, quàm olim Iudæis to.3.420.m
Deo qualis gratia referenda ſit ob tot beneficia in nos collata to.3.421.a
quantum conceſſerit fidelibus ibidem
excæcat corda incredulorum in pœnam ipſorum to 3 421.f
Deum qui cognoſcit, cognoſcit & opera eius to.3 423 l
Dei ſedes cælum to.3.426.d
quare permiſerit Apoſtolos tentari to. 3. 431.i
quomodo cor dantis eleemoſynam reſpiciat to.3 441 e
præſtat vnicuique auxilium ſecundùm ſuam bonam voluntatem to.3 442 c.d
bonis meritis prouidet dum permittit tentationibus bonos deprimi to 3 455.g
Deus eſt nomen naturæ & poteſtatis to.3.478.b
benedicitur aliter quàm homo to. 3. 492 i
Deum non diligit, qui fratrem non diligit to. 3 486.f
cur comparetur ſphæræ to. 3.501.f
non ſolum implet omnia, ſed excedit ibid
temperatam habet iuſtitiam to. 3. 507.l
quorſum permiſerit Chriſtum crucifigi to.3.509 d
filio quid conceſſerit to. 3 523.l.m
eius virtus apparebit maximè in reſurrectione to. 3 529. c
neminem iudicat ſeruum, niſi peccatorem. to 3 548.K
Deus pater cur præcipuè dicatur immortalis & inuiſibilis to. 3. 573. e. 588.l.m
vult omnes homines ſaluos fieri, ſi tamen ipſi etiam velint: & quomodo hoc intelligendum to.3 574.f 575.g.to.4.520 x.l.533.b
Dei & Chriſti vna voluntas in ſaluandis hominibus to 3.575 h
Deo nihil perfectionis addi poteſt to. 2.758.l.m.to.3 594. d.e
eique ex carne nihil acceſſit to.4 136.m.161.d
ipſe venit ad nos, cùm nos ad ipſum ire non poſſemus to 5.90.e
in Dei iniuriam quidquam facere quàm graue ſit. to.3 667.b
vbi eius iniuria eſt, vtilitas noſtra reſpuenda. t.3 284.K

Digitized by Google

Deo credendum eſt ſine iuramento t.3.637 c
cur iuret per ſeipſum t.3 624 i k.657 a.c.d
Deo ſoli debetur ſacrificium t.3.643 m
& quale ſacrificium requirat t 4.287.g
Dei patris & filij differentia in quo conſiſtat. to.3. 495 l
Deus omnia gubernat, eiúſque virtute conſiſtunt t.4.8 m 9 a
curam mundi habet, atque omnia ſcit t.4 8 l.m 9 e
eius prouidentia aſſeritur & comprobatur. to.4. 9.e.f
cuius fauore vbique tutus quis eſſe poteſt, & eo offenſo nullibi illæſus manere t.4 18 a
Deum qualem arbitretur qui rectè ſapit t.4 87.g
de eo quid fides oſtendat t.4.87.g & ſeq.
vnus Deus eſt, non tres dij t.4.266.a
vnus in tribus, & tres vnus eſt Deus t 4.89.e
quomodo vnus & trinus catholicè credendus. t.4. 89 b
& quomodo vnus in trinitate à Seraphim oſtenſus. t.4.141.e.f.
ſpiritus & trinitas eſt t.4.87.h.88 g
in Dei natura nulla eſt diſſenſio t 4.90 e.f
Deum vnum eſſe qui cuncta creauit, primum omniũ eſt credendum t.4.9 .g h
eius eſt non cœpiſſe, ſed ſemper idem eſſe. t. 4 91.g
Deum vnum qua ratione fides aſſerat. t.4.113.a.b.114. a b
quem iudicem eſſe futurum credere quantum proſit. t.4.120 h
eius voluntatem facere, cibus eſt iucundus. t 4. 25 f
Dei & Domini nomen quare dicatur t.4.123 b
eius varia attributa t.4.115.h
Deus ex tempore non eſt, qui fecit tempora t.4 313.h
& ante eum nihil eſt t.4.121.d
nunquam eſt ſine ſapientia t.4.122 a
nobis pater eſt per gratiam t.4.1 3.k
ei omnia præſentia, etiam quæ ſunt futura. t.4 124.i
diuerſitatem non recipit t.4.124.l
ſemper vbique eſt, & non tranſit de loco ad locum. t.4.136.i
in eo non eſt ætas t.4.137.a
in Deo quis ordo non ſit ponendus t.4.194.b
in eo nullus eſt gradus ibid
eius neque dubitare eſt, neque falli, & quare. t.4. 205.a & ſeq.
Deum ſolum & creatorem rectè dicimus, cùm patrem & filium dicimus. t.4.185 b
hominibus ſecundùm carnem copulatus eſt. t.4. 187.K
de loco non decedit, & quomodo in nos deſcendere dicatur t.4.19 .m
ſecundùm ſcripturæ conſuetudinem diſſimulat ſe neſcire quod nouit t.4.205.d
Deum corporeum eſſe vnde quidam putent. t.4. 243.g.h
quando ei membra corporea attribuuntur, quomodo intelligendum ibid.
in eius præcepto operationis effectus eſt. t 4.252.i
Deus laudandus, non diſcutiendus t.4.274.c
quid ſit, & an cui aliquid comparetur t.4.281.d.e
cur non ſemper omnes exaudiat t 4.318.a.b
Deo ſine Deo placere nullus poteſt. t.4.514.f
ſine veri Dei cultu, etiam quod virtus videtur eſſe, peccatum eſt ibid.
Deo mendacium aſcribere nefas eſt t 4.518 f
Deum verum cur non omnes agnoſcunt. t.4.526.a
auctor eſt bonorum, & virtutum omnium. t.4.528.e
& auctor bonorum quæ facimus t.5.410 k
quando nobis pater, & quando ſit iudex. t.5.7.g
ſuorum non eſt immemor, ac nullius obliuiſcitur. t.3.454 d.t.5.42.c.
Deo vero qui m[illegible] commendat ſibi. t.5.193,b
Deus quid odiat t.2.1055.g
potius vult diligi, quàm timeri t.5. 94.b
omnia Deo plena eſſe, nec perfidis vllum tutum eſſe locum t.5.196.l
ei tunc ſumus ſubditi cùm aduerſis aliquibus vigemur t 5.212.m
quantum lætetur de peccatore reſipiſcente, & quantum doleat de non reſipiſcente t.5.5 9 c d
in quæ peccatoris flagitia ſit intentus, & quæ ducat in obliuionem t.5.529.e.f
quàm ſit ad noſtris malis medendum paratus. t.5. 541.f
tria erga nos arbitrio ſuo conſtituta reſeruat, & quæ ſint t.5.550.d
Dei ſolius eſt nunquam pœnitere t.5.249.b.e
quare nobis compaſſus ſit t.4.139 m
pro hominibus omnia factus eſt t.4.140.g.h
ſolus eſt ſine proceſſu, & quare t.4.261.b
ab impiis quantumuis ſint eruditi, non cognoſcitur. t.5.377.a b
& cur non niſi à piis cognoſcatur, ſimilitudine declaratur ibid.
viros pios ex nomine cognoſcit t.5.380.m
cur permittat impios malè agere t.5.424.k
in operibus ſanctorum verus eſſe Deus agnoſcitur. t.5.471 g
Dij paganorum terra ſunt t.5.379.k
deos diuerſos veteris & noui teſtamenti quidam hæretici ponunt t.3.5.b.c
deorum ficta miracula irridet, Chriſti vera extollit. t.3.115.i k
dij qui dicantur t.3.349 b.c
deorum pluralitatem more gentili hæretici quidam indocebant t.3.71 k
dij Thare, Nachor, & Laban idololatrarum. t.3. 270.a b
deos plures facere gentilis eſt error t 4.113.a
dij gentium à ſuis ipſis irriſi ſunt t.4.472.i.k
diis gentium aras non eſſe inſtaurandas, Valentiniano grauiſſimis rationibus perſuadet Ambroſius. t.5.193.c & ſeq.
deitas patris & filij vna & eadem t.3.168.m
dextra nobilior corporis portio t 5.37.d.e
dextera noſtra & ſiniſtra quomodo ſciant vel ignorent: & quid vtraque ſignificet t 5.37.a.c.38 a
dextera patris eſt filius t.4.185.b
dextera per auaritiam cõtracta, per eleemoſynam extenditur: & quomodo à Chriſto ſanetur t 5.38.b.c
ad dexteram Dei ſedere ſoli filio datum. t. 4.189 c.d
dextera Dei filius & Spiritus ſanctus dicitur. t.4. 257.b.c.268 k.l
dextrocherium t.5.274 b
diabolus aduerſarius eſt noſter t.3.151 k.l m
per mentem in ſcripturis ſignificatur. t.3.177 d
& ceti magni nomine t.3.66 a
diaboli ſemen peccatum eſt t.1.56.k
& ſemen eius à ſemine Chriſti diuerſum eſt. ibid.
diabolus perdicis imitator gẽulea cõgregauit. t.1.87.l
à principio in paradiſo fuit t.1.110.d.f
figura eius eſt princeps Tyri ibid.
eius malitia ad ſalutem prodeſt hominibus. ibid.c.d
quæ ob viri ſancti virtutem, & patientiam clariorem reddidit, & iuſtitiam maximè ibid.d.e
eo auctore neces hominibus iuſtis præparantur. ibid.o
diabolus nocens Iudæ, ceteros Apoſtolos coronauit. ibid.f
orationibus ſanctorum expellitur t.1.111.g
iuſtis cæleſtem habitationem eripere nequit. ibid.
deſides ac vitioſos ab incolatu ſupernæ poſſeſſionis auertit ibid.
tentandi licentiam, non ſubruendi copiam à Deo accepit ibid.g
& quomodo tentandi hominis poteſtatem det illi Deus t.2.720.a

non ſuperat hominem, niſi hic ſua ſponte labatur. ibid.
eius aſtutia ad varia delectationum genera exquirenda t.1.125.e
humano generi ob inuidiam inimicus eſt ibid.
& cur primo hominum inuidit ibid f
quibus rationibus & coniecturis exiſtimauit ſe poſſe hominem primum decipere t.1.123.f
& cur prius Euam adortus eſt t.1. 2. a
quibus dolis eam deceperit ibid e
quæ ſapientiæ eius venena ſint in mundum diffuſa. ibid b
eius ſapientia immaniſſimis feris perſimilis. t.1.131 f
non ſemper vt apertus hoſtis aggreditur. t.1.114 b
quomodo aliquando venenum iniquitatis in animos noſtros infundat ibid.
multis varijſque modis hominem tentat. ibid.b.e
quem tentat vt perdat t.1.131.f
eius miniſter aliud loquitur lingua, aliud eoſdem meditatur ibid.
diaboli proprium eſt fallere t.1.124.e
eius fraudes & tentationes cognoſcendæ, vt caueantus t.1.126.h
tentationes eius plenæ mendacijs t.1.127.a
diabolus idololatriæ eſt auctor & inuentor, & cur. t.1.127 b.t.3.380.l.381 a
eius miniſtri falſa rebus nomina imponunt, quò nos decipiant t.1.13 .b
quibus rebus Chriſtum tentare ſit auſus. t.1.139.d
cur temporalia in tempeſtate habeat t.1.140.a
voluntarium, & non inuitum ad ſe trahit ſeruum. t.1.35.l
cur gloriam Chriſti videre non potuerit. t.1.358 k l
amiſit quod habuit, & in perpetuum a Deo eſt maledictus t.1.362.h
hoſtis communis eſt omnium, & tamen homini ſubditus ibid h.i
hominem lædens, reliqua etiam omnia homini ſubiecta læſit ibid i
non morte, ſed pœna ſempiterna condemnatos eſt ibid.
diabolus fœnerator eſt animæ t.2.584 e.f
& fœnerator peccati t.2.589 k l
quomodo mutuatus eſt quod non accepit. t.2.69 a
eius arma quæ ſint t.2.701.e
non eſt fidelis veritatis aſſertor t.2.719 e
& quomodo teneat, & quomodo defendat. t.2.720.a.b
inimicus eſt ſanctis, & defenſor adhibetus. ibid b
ſæuiſſimus rex eſt t.2.795.e
& malitiæ præſidet t.2.714.b
quomodo vincatur t.2.734 m
quos vellet obterere t.2 772.f.773 g
diabolus ſonum quærit, Chriſtus ſilentium t.2.811.e
quomodo inſidiandi locus ei non concedatur. t.2.829.l
in quo habeat gloriam t.2.877 l
ipſe incentor eſt ad peccandum, & idem accuſator. ibid.
peiores ſe diſcipulos erudiuit t.2.895.d
quos ſupplantare ſtudeat ibid f
eius mos in congreſſu cum homine, vt eum facilius vincat t.2.896 f 897 g
quibus nos vrget nexibus t.2.949 b
eſca diaboli quæ ſit t.2.1003.e
quantas nobis paret inſidias t.2.1018.l.m
quomodo ſit debellandus t.2.1054.a.b
perſequitur Chriſtum in nobis t.2.1071.g
in quibus clamauerit t.2.1111.e
ad eius aſtutias ſuperandas Chriſto duce opus erat. t.3.39 t.& ſeq.
laquei diaboli quam multi etiam in virtutis ſtudio. t.3.59 & 60.g
à quo, & qua ratione dirupti ibid.b i
quibus collum noſtrum inſerere non debemus. t.2 953 g h
eius malitia & inſidiæ contra bonos & religioſos. t.3.60 g.t.5.41 e
diaboli ſtudium ſeparare bonos ab vnione Eccleſiæ t.3.60 h
& animas de meritorum gradu præcipitare. t.3.61 e
Chriſti corpore infirmo tamquam præda obiecta captus eſt t.3.60.i
& ſuis laqueis captus ibid.
ea ratione victus eſt, qua vincere putauit. t.5.459.k
ad meliora tendentibus maximè inſidiatur. t.3.61.b
Chriſti fame lactatus eſt ad eum tentandum. t.3.61.e
eius præcipua tela tria t.3.62 a
cognouit Deum venturum, ſed non per hanc infirmitatem carnis ibid.b
quàm aſtutè Chriſtum tentauerit ibid.e
eius arbitrio nihil faciendum t.3.62.c.63.g k.
infirmus eſt, nec deijcit niſi volentem ibid g
ſcripturas citat non vt doceat, ſed vt fallat ibid h
quomodo ſæcularium dignitatum poteſtatem habeat t.3.63.k l
reſiſtentes frequentius tentare non audet. t.3.65.b
aſtute quædam primos nuntiat, vt terrori & admirationi ſis t.3.70.e
eius natura non eſt mala ibid.f
vt mentem expugnet, priùs carnem aggreditur t.3 71.h.i
eius poſt Chriſti aduentum imbecillitas t.3.107.b
cur ei permiſerit Deus, vt hominis ſaluti poſſit inſidiari ibid.
in vexandis peccatoribus Dei miniſter eſt ibid.
diabolus improbus magiſter fraudem veritatis ſpecie tegit t.3.118.a
non poteſt letaliter vulnerare dum gratiam ſeruamus t.3.133.f
ſine Dei permiſſione nihil nocere poteſt. t.3.143.g
eius potentia non timenda, ſed Dei offenſa. t.3.143 g
peccatores tamquam mancipia vili pretio addicit. ibid.i
propter peccata hominum pœnam ſuſtinebit. t.3 151.g.h
natura candidus, peccato denigratus eſt t.3.177.d
diabolus antichriſtus Hieruſalem, id eſt animæ oppugnator t.3.204 i
qui ei tradantur t.3.245 d
ad peccatum explendum adiuuat ibid.
rebus licitis illicitè vt vtamur, ſtudet t.3.246 d
recti ordinis perturbator eſt ibid.
non audet profiteri, Ego ſum Deus t.3.247.i
Chriſtum tentans non eſt auſus dicere, Hæc omnia mea ſunt ibid.
eius tyrannica præſumptio ſuis finibus coercetur. ibid.
bis à Chriſto victus, quos tenebat amiſit. t.3.251 k
dum Chriſtum tenet, omnes amiſit t.2.59 K
ei magis quàm Deo credidit Adam t.3.270.b
cui ſub ſpecie idolorum ſeruiebant homines. ibid.b
eius inuidia mors facta eſt ibid.e
qua inuidia lex nocuis quę profutura erat, & eiuſdem aſtutia miſericordia Dei exinanita t.3.273 c
quomodo in carne crucifigitur t.3.275 h
noſtris armis nos impugnat ibid.l.m
peccauit in Chriſto cùm illum innocentem occidit. t.3.278.f.287.g
diabolus eſt peccatū. t.3.179.g 280.l.m.281.a.78.g
& qua e peccatum appellatur t.3.281.d
eius impulſu omnis concupiſcentia operata eſt in homine t.3.280.k.l
cur homines ſubtiliter poſt legem fefellerit. t.3 280.l
eius iracundia vnde contra hominem exarſerit. t.3. 280.l 281.d.f

cur dicatur mortuus ante legem t.3.280 m
non tentat eos, de quorũ poſſeſſione eſt ſecurus. ibid.
& contra bonos tantùm pugnat, quia malos tenet captiuos t.5.388 g
vnde occaſionem inuenerit homines inſectandi. t.3 281.d
eius inſtinctu prohibita admittit homo ibid.
per bonum hominibus malum operatur ibid.f
homine inimici intelligitur t.3.281.a
& vnde appareat inimicus ibid.
inuenit occaſionem operandi hominibus mortem per legem ibid.
mortem homini procurauit etiam ante legem, excepta prima cauſa Adæ ibid.
maiores pœnas adinuenit hominibus poſt legẽ apud inferos, vbi eſt mors ſecunda ibid.
eius inuidia quomodò à Deo reiecta ibid c
accedit ad carnem quaſi ad ſuam legem. t.3.283.k
per ſubiectam ſibi carnem ſuggeſtiones malas ingerit animæ t.3.185 e
& per carnem fallit t.3.275.h
eius tentationibus fide armati repugnamus. t.3.296. g h
diaboli aſtutia, vt etiam electos poſſit ſeducere t.3. 296.K
eius caſus irreuocabilis t.3 310 f
& character eius eſt impœnitentia t.5.436.i
eius figura eſt ſerpens t.3.378.e
diabolus loquitur in membris ſuis t.5.459 g
ei nihil profuit diuina myſteria nouiſſe t.3.393 a
ſubtilis eſt in inſidiis t 5.417.c
princeps dicitur poteſtatis, & cur vocetur ſpiritus aeris t.3.495.i.K
cupit vt homines ſemper malè cogitent t.3.507.l
eius mors quæ ſit t 3.542 a.b
quomodo à Chriſto ſit alligatus t.5.473.a
cur detineat homines in rerum terrenarũ meditatione t.3.543.g.544.g.h
veris immiſcet falſa, vt decipiat t.3.562.a
victus eſt per id, per quod poteſtatẽ habebat. t.3.621.h
cùm alta ſapuit apoſtatauit t.3.318.d
eius peccatum fuit ſuperbia. t.4.197.f
poteſtatem filij Dei agnouit t.4.149.c.d
de diuinitate Chriſti dubitauit, ſed tandem agnouit t.3.17.c.f
quam tamen certo non cognouit t.5 53.d.e
fortibus puſillius eſt t.4.235.236.
occaſione delicti imperium mortis in vniuerſis peccatoribus eſt ſortitus to.4.301.d
nox eſt omnium peccatorum t.5.2.d
diaboli malitia in ſcorpione adumbrata t.5.414 k.l
filios ſuos amat, vt perdat t.5.62.e
diuerſis modis tentat t.5.206 f.207.g
quot artibus humanum genus peruertere conetur. t.5.267 k
ſemper vigilat, vt perdat t.5.537 b
peccatores interficeret ſi Deus permitteret. to.5 425 a.b
diabulus ſeptem capita habere deſcribitur, & quid ea ſignificent t 3.438 h.c
Diaconi quales eſſe debeant t.3.578.c.t.4.38 a
euangelizare poſſunt, ſed ſine cathedra t.3.304.i
eorum ab Apoſtolis ordinatio t.3.127.g
diaconis Dominici ſanguinis diſpenſatio commiſſa eſt t.4.32.i
Dialectica diuitiis verborum fluit t.2.693.l
quam vim habeat ſecundùm philoſophus. t.4.117.c.d
dialecticorum gloria quæ ſit t.4.397.e.f
Dianæ & Hyppoliti fabula t.4 474.d
ei cur equi ſacrificentur à gentilibus t 4.474.e
Dibongad apiarum tentationum ſignificat t.1.482.l
dicenda quomodo examinare debeamus t.2.825 g
dicta ſine factis plerumque nutant to.3.93.c
didrachma à Chriſto ſolutum, & in ore piſcis inuentum,
myſticè exponitur t 3.73 e
dies viginti quatuor horarum ſpatio Dei verbo & lege definitus eſt t.1.15.i
à luce inchoat, in lucémque deſinit t 1.16.h
& datus eſt ad operam t.3.453 a
dies duplici modo accipitur t.1.18.i k
dies & nox ſibi inuicem cedunt t.1.49.h
dies aliquando virum, & nox mulierem ſignificat. t.5 181.h
& aliquando dies vitam hanc, & nox mortem t.5 61.d
diem bonum quis habeat, & qui ſint dies mali. t.2 695 a
dies hominis alius, & alius Chriſti t.2.738.k
dies Domini magnus & præclarus quis ſit t.1.16.g 53.b
& qua ratione magnus & illuſtris t 2.780.a
dies Domini definitus eſt t.3.352.m
dies Domini cur dies reſurrectionis Chriſti præ ceteris dicatur t.4 779 d
dies feſtus Domini quis ſit t.1.152.e
dies quibus ſit ſemper t.2.981.h
quem diem viderit Abraham ibid.
dies carnalis & ſpiritualis t.3.66.a
dies gratiam interdum ſignificat t.3.67
dies vnus totum tempus, & ſæcula horæ. t 3.167.g.h
dies myſticus, cuius horæ duodecim Chriſtus & Apoſtoli t.3.167.h.i k
dies peccati confuſionis dicitur t 4.407.h
dies iræ cur dicatur t.3.249.b.e.t.5.439.l.m
dies iudicij mala dicitur t.2 716.e
& quare mala à Dauide appellatur t.2.754.l
& ab ipſo iudice t.2.755.b
eadem acerbior nobis eſt, quàm timemus ibid.a
dies iudicij & mortis paratos nos debet inuenire. t.2.903.
diem iudicij quis expectet t.3 339.l
in die iudicij nihil erit occultum t.3.353.b
iudicij dies cur ab Apoſtolo prope eſſe dicatur t.3.368.l
qui dies non veniet vſque dum impleatur omnis numerus iuſtorum t.5.414.d
dies duo generales ſacræ ſcripturæ, heri nimirum, & hodie t.1.420 e
dies vitæ hominis cur breues & maligni t.5 53.b
propter peccatum breuiores quàm antea facti à Deo t.2.739 c
& cur palæſtræ appellentur t 2.738.l m
dies immaculatorum cur nouerit Deus t.2.695.b
dies & noctes ſunt in hac vita, in æterna ſoli dies. t.2.738 h
dies iſtius mundi quare mali t.2 755.b
dies in quibus Deus magna eſt operatus t. 2.779.d
dies antichriſti erunt dies perfidiæ t.2.780.c
dies dimidij ibi, vbi antichriſtus ibid c.d
dies vitæ æternæ ſunt & permanent, non prætereunt t 4.36.l.m
diffidentia Iudæorum t.3 308 k
diffidendum non eſt de promiſſis Dei ſi adhuc tardẽt t.3.328.g
digamum non poſſe ordinari presbyterum, neque epiſcopum, Concilium Nicænum decreuit t 5.246.b
digitus Dei cur appelletur Spiritus ſanctus t.2.799.b t.4.256.h.i
digito ſcribere Chriſtum in terra quid ſignificet, t 4 256.l.m.t.5.312.i
dignitas contemptibilis eſſet ſi non haberet ſubiectos t.3.590 a
eam perdidiſſe propenſius eſt malum, quàm non habuiſſe t.3.297.h
dignitas Apoſtolorum t.3.419 l.m
dignitas omnium ordinationum eſt in epiſcopo t.3.341.d
dignitatis epiſcopalis ſigna t.3.577 a

Digitized by Google

dignitas Eccleſiaſtica quomodo conferri debeat. t.3 585.d
dignitatum adminiſtratio quàm periculoſa t.3. 64 h l
digni & indigni operibus efficiontur t 3.276.h
dilectio timorem excludit t 3 77.e
dilectio inimicorum rationibus & exemplis ſuadetur t 88 m & ſeq.
dilectio Eccleſiæ erga Chriſtum, Petri, Pauli, &c. dilectione maior t.3.101.e.f
dilectio erga Deum ex gratiæ munere t.3.102.e
dilectio Deo reddenda, cui aliud dignom reddere non poſſumus ibid.
dilectio firmi Chriſtiani nollis vincitur tormentis t.1.195.K
dilectio Pauli erga Iodæorum geous t.3.295.m 301.h
dilectio inter Chriſtianos, qoi fratres appellantur, qualis t.3 321 f
dilectio proximi t 3.317.e.d
ſatisfacit pro omnibus mandaris t.3.322 a
perfectio legia eſt ibid.
dilectio iniquitatis iniquitas eſt ibid.
dilectio inimicorum t.3 312.b.c
dilectionis Deos eſt Chriſtus t.3.460 g
dilectio Chriſti ſuper ſcientiam hominum t.3.502.a
diligentia ianua eſt veritatis t 3.3 f
in ſacrarum literarum ſtudio neceſſaria ibid.
in diuinis mandatis exequendis adhibenda t.3. 231.h.i
diligere quis verè dicatur t.2.988 f
diligere amplius eſt quàm cuſtodire t.2.1073 a
diligere & amare verborum vis in reſponſiooe Petri conſideratur t 3 223.b.c
diligere aliqoid bene, & aliqoid bene adiſſe, in nobis eſt t.2 993.l
qoi diligit quomodo faciat imperata, & qoomodo qui timet t.2.987.f
diligere Chriſtum quid ſit t 3.316 k
diligere inimicum quid ſit t 3.322 e
diligere quos magis debeamus t 4.5 e.d
diligi a ploribus bonum de bonis eſt teſtimonium t.4.47.K
diligendi vim non minorem haber gratia quàm natura t.4.5.e
diluculo, cùm ſurgimus, quid nobis faciendom t.2 2148 h i
diluuium Noë temporemontes abſcondit. t.1.29.b
iniquitatibus hominum eſt adſcribendum t.1.170.k 179.e
eius cauſa eſt corruptela t.1 176.d
cur quadraginta diebus exititerit t.1.181.i
typus fuit purgationis animæ noſtræ t.1.172.l
& figura baptiſmi t.3.209.c, t.4.356 k.357.a
cur verno fuerit tempore t.1.182.m, 183.a
& cur ſexcenteſimo Noe anno t.1.183 b.c
eodem menſe, eodémque die cœpit imminui, quo cœpit erumpere t.1.187.f.188 b
vigeſimoſeptimo die menſis Aprilis cœpit t.1..88.a
quo anno a mundi creatione cœpit, ac deſiit. t.1. 191.d.e
cor à Deo iteratum nonfuit t.1 193.k.l
diluuium Noë baptiſmus quidam fuit t.3.41 i
diluuium, mondi ſangoine inquinati ablutio. t.3 209 e
diluuium mentis ac ſenſus deſcribitur t.1.183 d.e
Diodorus in qoo putauerit eſſe beatitudinem. to.4 41 f
Diogenis Laertij loci t.1.534.m, t.3.89.a.t.4.8.m 341.a.t 5.240.g h
Dionyſius Areopagita
Dionyſij epiſcopi virtutes & merita. t 5.246.f, 247 g
& qoanta pro fide ſit paſſus ibid.
in exilio mortuus propiori martyribus titulo ornatur t.5.247 h.i
Dionyſius tyrannos in amicicitiam adſciſcere voluit duos Pythagoreos, quos morte damnauerat t 4 77.e
idem Iouis ſimulachrum, & aliorum deorum ſpoliauit t.4.472.k.l
diſceptatio non habet gaudiom t.3.326.a
diſceptatio quare, & vbi vitanda t.3.326.b
& qualis eſſe debeat t.4.16 m.17.a
diſcere præ cæteris nihil magis debemus quàm tacere, vt poſſimos loqui t.4.1.f
diſcendum eſt quod doceamus: & dum docemus, diſcimus t.4.1.e
diſceſſio, de qoa Apoſtolos, explicatur t 3.104 g.h
diſciplina quid faciat t 2.777.k
diſciplina occultorum quaota ſit t.2.810.h
diſciplina magis quam ætas moribus affert emendationem t.5.251 h
eius moltiplex diuiſio t.2.951.m
diſciplina ſine ſcientia moleſta eſt t.2.952 g
contraria eſt inſolentiæ t.1.431.e
diſciplinæ modos inter auſteritatem & indulgentiam t.1.175.m
diſciplina Dominica homilitati ſtudendum tradit. t 3 316 i
diſciplina Chriſtiana ab initio eſt t.3.344.i
& eius ſumma in quo ſit t.3.380.m 381.a
diſciplinæ ab hominibus inuentæ verborum quæruot compoſitionem t.3.341 f
diſcipuli tempore paſſionis & reſurrectionis Chriſti quid facerent t.2.757.g
diſcipulos ſeptuaginta cur binos Dominus miſerit t.3.128.g.h
diſcipulorum Chriſti diuitiæ aoro pretioſiores t.3 129.e
diſcipuli duo euntes in Emmaüs qui t.3.231.k
diſcipuli de reſorrectione Domini dubitantes, non tantum Petrus & Ioannes t.3.233 e
diſcipulorom perfectio gaudium eſt & corona magiſtri t 3.556 h
& eorum abiectio magiſtri eſt detrimentum. t.4.52.l
diſcipulorum certaminibus illuſtres & præſtantes viri magis quam ſuis vincunt ibid.
diſcipuli antichriſti laudatores erunt vitiorum. t.5 445 d
iidem canis aſſimilantur t 5 459.g
diſcordia exordium eſt iniuſtitiæ to.3 321.a
diſcordia vitanda eſt t 3.523 g
eius fibræ quorſum ſtatim amputandæ t.1.211.f 232.a
ei nec ampla ſatis eſſe poſſunt t.1.140 k.l
diſcumbere, & recumbere differunt t 3.514 b e
diſpares fide & deuotiooe charitatem communem habere non poſſunt t.1.240 k.
diſpenſatio prædicationis cur olim conceſſa fit iis tantùm qui ex Hebraiſmo ad fidem conuerſi eſſent t.3 493 d
diſpenſator fidelis t.3.354.k
diſpenſatores Dei ſacerdotes ſunt t.3.147.l.m
diſpenſatores diuini verbi ad quæ teneantur t.4 377 k.378.h
diſputationes hæreticorum verſutæ diligenter cauendæ t.3.128 m.129.a
diſſenſio & pugna non eſt à Deo t 3 172.i
diſſenſio fratrum inimica eſt dilectionis t.3.486.f
diſſenſio viri & mulieris generat interdum fornicationem t.3.364 h
vbi diſſenſio, nihil eſt rectum t.3 384.l
diſſentiens in aliquo a veritate catholica alienus eſt è numero fidelium t.5 166.b
diſſimilitudinis vocem in filio Dei horreot catholici t.4.117 d
diſſolutio corporis non affert triſtitiam iuſtis t.2 278.a

Digitized by Google

diſtinctio qualis in Trinitatè to.4.170.d.e
diſtractio animi & effectus ex variis ſtudiis & curis to.3 126.f.127.g
diuerſitas pluſes facit to. 4.115.l
diuerſum & contrarium quomodo differant to.4.403 g
diues improbus & auarus quàm deteſtabilis to.1.63.i
quis verè ſit diues to.1.246.b.t.4.441.a.to.5.249.e.f 254.d,e.255.g h
diues eſt qui iuſtus eſt to.3.226 e
diues anguſtatur ex abundantia to.5.88 m
omnia ſe pecunia vincere poſſe arbitratur to.1.138.i
diues mortuus nihil habet to.1.361.l
diuitem cur ditem interdum vocent to.1.553.i
eius natura deſcribitur to.1.553.l.556 e
diues ſua deſtruit dum neſcit æterna to.1.554.K
diues qui probari & commendari poſſit, raro inuenitur to.1.559.a
dioes fidei, diues eſt Deo to.1.560 b
diuite in Domino nullos eſt ditior to.1.687.d
& qois diues ſit ante Deum to.5.254.e.255.g
diues naturam non recognoſcit to.2.584.a
bumilitatem ſupplicationis non miſeretur ibid
nec precibos, nec lacrymis, nec eiulatibus mouetur to.2.584.a
dum iurat qoòd non habet, periurio ligatur to.2.584 a
de quo luctum quærat to.2.593.h
diues arrogans & ſuperbus poſt ſe reijcit ſermones Dei to.2.598.i
diues in ſæculo ſicut cedrus in monte altiſſimo to.2 709.l.m
plura habet vnde à diabolo tentari poſſit to.3.95.e
diuitis epulonis, & Lazari pauperis diſpar exitus to.2 722.g.h
diues epulo qui habuit conſolationem in ſæculo, æternam amiſit to.2.963.f
diuitis epulonis parabola, potius hiſtoria tractatur to.3 174.b.& ſeq.
diues epulo & paoper Lazarus, myſticè hæreticus, & catholicus to.3.174.d.e
diuitis filium non adit Chriſtus, ſeruum adit, & cur to.5.91.i
diues auarus criminoſior to.3.87.i
& pauper eſt, ac totios boni egenus to.5.92 K
dioitem aliis eſſe, quam ſibi præſtantius to 4.43.m
diuitis auaritia & infelicitas to.5.88 m
diues recordari debet, quam ſit de bonis à Deo ſuſceptis rationem redditurus to.5.89.b.e
ad opera miſericordiæ adimplenda perſuadetur to.5 60.c.d
longos ſibi promittens annos miſericordiæ opera differt to.5.92.i
quomodo rectè camelo comparetur to.5.94.b.c
eius excuſatio refutatur to.5.92.l.m
diues quis ſit in Eccleſia to.5.249.e
diues non eſt qui aliquo indiget to.5.223.i
diues fuit Elias to.5.255.h.i
diuites non abundant, quia multis indigent to.1.99 g
& qui ſint diuites egentes to.1.560.b c
à pauperibus vultum auferunt to.2.584 a
& ad pauperes opprimendos proni ſunt to.1.548.d.e 549.g
diuitum cupiditas inſatiabilis to.1.?11.b
diuites admonentur to.1.99.h
& eorum inſanæ cupiditates reprehenduntur to.1 548.d.551.e.f
qua ratione pauperes dicantur to.1.549.l.359 l
diuitum horrea iniquitatis ſunt receptacula, non pietatis ſubſidia to.1.554.K
eorum ieiunia redarguuntur to 1.556.e.f
cur miſeram ſeruitutem ſeruiant to.1.560.b
diuites cuſtodes & miniſtri ſuarum ſont facultatum, non domini to.1.559.f.to.5.89.b.e
diuitibus quid magis reſonet, & quid ipſi audire non poſſint to.2 635.c d
diuites multi quid potent to.1 983.e.f
de eleemoſynis ſuperbire non debent to.4.501.f
eorum mores & ſuperbia to.3.174.d.e
diuitum cadauera grauius fœtent quàm pauperum to.1.98.d
diuites immiſericordes to.3.188.l m
diuitom hoſpitium non eligit Chriſtus, ſed paoperum to.3.109.a
diuites myſticè appellantur Iudæorum populus, hæretici & philoſophi to.3.88.k
diuitum increpatio to.4.111.k
ditior quis, Achab, an Nabuthe t.5.255.i.k
ditius nihil ſapientis affectu, nihilque inſipientis egentius to.5.255.l
diuidere hæreticorum eſt to.3.8 k.l
diuidere Chriſtum quid ſit to.3.340.m
diuidui & indiuidui ratio to.3.221.e
diuina humana conſuetudine æſtimans errat to.3.19 K
diuinis humana & fragilia non ſunt comparanda to.3 41.e.to.4 161.b
diuina humanis præferenda ſunt to.3.126.f.131.i.149.a
diuinitas in Chriſto à paſſione immunis to.3.103.l.m 148.k.112.i.210.i k
quæ morti non potuit eſſe ſobiecta to.2.845.g.to.3 223.l to 4 67.b
& qoomodo in morte Chriſti ſe habuerit. t.3.223.l, t.4 97. b
diuinitas Chriſti copioſè adſtruitur to.3.19.i.K.l.m 20 g h
diuinitas vna trium perſonarum to.3.19.k.l.m.212.h
diuinitas patris & filij in nullo diſcrepat to.3.38.e.41. b.to.4.139 i.147.l
cuius æqualitas copioſè probatur to.3 10.l m & ſeq
& qualis ſit inter patrem & filium diuinitatis vnitas to.4.164.l m
diuinitatis ſubſtantia non videnit to.3 41.a
diuinitatis vnum velut corpus indiuiduum & regnum to.3.137.f
diuinitas in Chriſto delectationem non influebat, vt pateretur to.3.218.k.l
à Chriſti corpore mortuo non receſſit to.3.226.a
diuinitatis vnius non ſunt grados quærendi to.3 200 m
laudibus noſtris non augetur to.4.111.112
diuinitati nulla acceſſio aut diminutio facta ex aſſompta carne to.4.136.m.161.d
diuinitas in Chriſto crucifixa oon eſt, ſed caro to.4 136.g
nec turbata in Chriſto, ſed humanitas, & quomodo t 4.135.m
diuinitatis & carnis in Chriſto diſtinctio. t.4.138. e.d
diuinitas gradum neſcit, nec loco & tempore circumſcribitur t.4.141.d
ſimilitudinem noo recipit t.4.161.b.c
nulla temporom momenta præſcripta habet t.4 185 e
diuinitatem patris & filij quomodu ſeparent hæretici t.4.1-7 c
diuinitatis & carnis non ſunt legitima conſortia t.1 51c.a
diuiſa non permanent t.3.8.m
diuiſio inter fratres & agnatos qua ſit ratione facienda t.1.211.a
diuiſio ſalotaris vbi vitia conſpirant t.3.150.e.f
dioiſio parentum & filiorum, de anima & peccatis myſticè explicatur t.3.150 f
dioitiæ multas excitant tentatiooes t.1.99.h
miniſterium exhibent ad culpam his qui eis vti neſciunt t.2.656.a
in diuitiis frequentior tentationis illecebra, t.4.169.b

quæ multa babent vitiorum lenocinia to.3.87.h
& nutrimeota ſunt vitiorum to.5.467 h
auaro nec bonæ ſunt, nec fructuoſæ to.1.118.f
earum abundantia nou continetur haminum vita, ſed virtute ac fide to.1..141 i
multos reddidere ſuperbot to.1.204.e
diuitiæ dictæ, quòd diuidant mentem to.1.260 d
in iuſtis nihil proſunt to 1.553.h
ſi pauperibus diſtribuantur, debitorem nobis efficiant Deum to.1.554.m.555.a
vbi ſunt recondendæ ibid.
diuitias qui neſcit pauperibus diſpenſate, is ſeruus non dominut ſuarum eſt facultatum to.1.761.g
quare dicaotut ab Eccleſiaſte malut languor: & quod diſtendunt, & non explent to.2.660.d
diuitiæ peccatotis quare fugiendæ to.2.692.d
tamquam fœnum areſcunt to.2.686.a
diuitiæ noo accuſantur, ſed diuitiæ peccatorũ, & quate to.2.693.K
eas contemnendas eſſe pulchrè admonemur. to.2.741 h.i to.4.5.b
diuitiæ terrenæ negligendæ to.2.807.b
quæ citiut abiere, quàm venerint to.2.8 9.K.l
diuitiarum abundantiam cur Deus contulerit peccatoribus to.2.856.d
eas cantemnere magoum, ſed rarum eſt to.2.936.a
& quam ſit admirandus qui eas contemnit to.4.28.l 30 b.51.b
diuitiæ graue tentamentum, & etiam paupertas to.2.942.l m
laqueut ſunt diaboli to.2.100 3 d
earum laqueus Iudam ſtrangulauit ibid.
diuitiæ ſunt incertæ to.5.98.f
ac terræ huius furibus & tineis obnoxiæ to.2.1105 a
eædem capillis comparantut to.5.218 c.d
earum ſuperflua parum proſunt in hac vita to.5 224.i
oneri magit ſunt cùm habentur, quàm diſpendio cum erogantut to.4.6.a
quat Dominut nou vult ſimul effundi, ſed diſpenſari to.4.23.m
diuitiat quæ mala ſequantur to.4.21.f 22.a 57.c.d
diuitiarum congregandarum ſtudium reprehenditur to.3.144 m.141.a
alienæ à oobis ſunt, & præter naturam to.3.171.b
nou vt propriæ à Deo datæ, ſed ad communem vſum to.3.171 i
diuitiæ largiendæ ſunt, vt Chriſtum lucremur ibid
diuitiæ non ſunt vituperabiles to.5.250.b
nec omner criminoſæ to.3.174 c
non natura ſua malæ, ſed ex malo vſu to.3.190.b
bonæ & laudabiles ſunt ſi quit eis vti ſciat to.3 87.i
adiumenta ſont virtutis, & quibus ibid.
veræ diuitiæ quæ ſint to.1.141.i
& multa de iis to.5.154.d e
angelorum diuitiæ quæ ſint to.2.1105 b
diuitiæ ſpirituales non ſecus ac carnales diſtribuendæ to.3.192.g
diſcipulorum Chriſti diuitiæ auro pretioſiores to.3 119 e
diuitiarum gloriæ quæ ſint to.3.302.a
quare dentur homini to.3.441.c.d
eas habens Cæſari eſt obnoxius to.3.199.b
diuitiæ miſericordiæ Dei quæ ſint to.3.476.h
& quæ ſint diuitiæ ſuperabundantes to.3.496.k.l
diuitias cœleſtes acquirit penuria tolerata to.3 530.f
diuitiæ pariunt negligentiam ſalutis to.3.561.a
eiſque ſtudendum non eſt to.3.587.K.l m
diuitiæ ſpinæ ſunt to.3.835 i
quæ impedimento ſunt beatitudini to.4.44.h
eas magnifieri ab hominibus verus eſt vſus to.4 60 h.i
cupiditat earum quàm ſit noxia ibid.i k l
diuitiæ oneri ſunt his vti neſcienti to.5.218.c
in earum abundantia continentet viuere laudabile eſt to.4.269.b
in iis nec adiumenta naſcendi, nec impedimenta inſunt moriendi to.3.124.i
diuitiæ hic relinquuntur, ſola nos comitabitur fides to.5.149.d
in quo ſita ſit earum pulchritudo to.5.216.a
& de earum vanitate to 5.149.d a
diuortium diuina lex prohibet to.3.172.l & ſeq.
diuortium facere eleganter diſſuadet to.3.172.i.k.l
eius materia ad fidei coniugium applicatur. to.3.173.b c
docere alios vt rectè viuant, & Deum colant, legis naturæ eſt to.3.269 e
docere nemo poteſt niſi intelligatur to.3.393.h
doceri nemo eſt qui non egeat dum viuit, quantumlibet profecerit to.4.1.0
ad docendum non omnis idoneus to.4.310.b
docendi officium effugere non poteſt ſacerdos t.4.2 a.b
docendi ſtudio dum vacamut, diſcimus to.4.1.e
docendi qualitas to.4.467.g
docilis quis ſit ibid.
doctor bonus quis to.1.839.d
doctoris voce, verbum in hominibus conſecratur to 3.34.f
ei oratio & ſcientia neceſſaria eſt to.3.84.h
doctor & miniſter in Eccleſia mutuis officiis ſe adiuuant to 3.135 m
eiut officium to.3.317.iK
magna cura eligendus eſt to 3.593.c
doctor bonus permanebit incorruptibilis velut aurũ: & boni doctoris mercer, & mali pœna to.3 351 g
doctores in Eccleſia qui ſint to.3.391.i.K
doctores & docentes quidam differre dixit to.2.990 g
doctoret orthodoxi non ſecuodum ratem, ſed ſecundum gratiam ſcripſerunt to.3.101.g
doctorum & ſelectorum eſt diuina ſcire, non populi to.3.15.l
eis non eſt diſſimulandum in arguendo to.3.357.e
doctores Eccleſiæ in ſeptem ætates diuiſi to.5.421 d.e.f
doctores errorum in impietate alios omnet excellunt to.5.462.d
doctrina cæleſtis quid poſſit to.2.839.e
doctrina nos ad iuſtitiam perducere poteſt to.1.313 k
eius ſtudium omnes animorum paſſiones mitigare poteſt to.1.40.K
doctrina moralis ſuauis eſt to.2.873.g
ſine vita bona integritatem non habet to.2.874.h
qualis ſit ſine vitæ innocentia: & quomodo doctrina mercedem non poſſit habere to.2.875.e
doctrina vitæ immacolatæ quid præſter to.2.990.i
doctrina Eccleſiæ, fermentum ſpiritale to.3.160.g
eam aliis non diſtribuens culpæ reus eſt to.3.192.g
doctrina ſana & falſa pecuniæ ratione diſtinguenda t.3.195.i.K.l.m
doctrina euangelica tutius traditur verbo quàm ſcripto t.3.241.c.d
qui eam tradit, acquirit t.3.242.g
doctrina Chriſti ſemen eſt t.3.303.g
eam confingere ad decipiendum, turpe eſt. t.3.422.c
doctrina Dominica cum ſit bona, & ſalutaris, non debet per rem friuolam blaſphemari: & quãdo blaſphemetur t.3.325.d.e
doctrina pſeudoapoſtolorum, & eius diuerſitas t.3 338 b.340 k.l
doctrinæ Chriſtianæ veritas ſeipſam commendat t.3 341 f
doctrina mundana quare deſtruetur: & Chriſtiana quomodo comprobetur t.3 344.i.405.f.496.a

doctrina

doctrina bona quibus ſignificetur to.3.350.d.e
doctrina mala prohibit, t.3.350.c.351.g
eadem eſca eſt ignis ibid.
& quibus ſignificetur: & quód in digne omnibus apparebit ibid.e
doctrina humana fermentum eſt t.3.357.f
doctrina Chriſti dicitur conſperſio noua, t.3.358.a
doctrina Pauli eadem omnibus Eccleſiis, t.3.366 e
& ex Deo erat t.3.399.k
doctrina Chriſti non poteſt eſſe diuerſa, t.3.561.e 562.
doctrina hæreticorum peſtifera & diabolica. to.3 579.m
doctrina Dei ſalutaris: quæ ornatur fide & operibus to.3.604.k 605.a
doctrina Chriſti alia ex Deo, alia ex homine, tom.4 138.e
doctrinam factum præcedit: & benefecere prima doctrina eſt t.5.156.h
ex rebus ornatur, non ex verbis t.5.535.g
doctrina gentilium mortem magis infert quàm vitam to 5.412.g
doctrina & exemplis bonorum multi ſaluati ſunt, to.5.421.f.422.g
doctrina hæreticorum per doctrinam Patrum euaneſcit t.5.424.i
doctrina poëtarum & philoſophorum mendaciis plena t.5.429.c 461.n
doctrina antichriſti per omnes gentes ſpargetur, to.5.474.f.475 g
doctrinarũ diſcretio neceſſario habenda, t.3.632.l.m
Dodoneæ arbores t.5.198.a
eas gentium populus adorauit a.5.201.b
Doech Idumæus typus Iudæ proditoris to.3.82.n
idem malitiæ vino ebrius Achimelec ſacerdoti necem intulit t.4.76.l m
dogmata Iudæorum corporalia & ſaxoſa t.2.921.k
dogmata hæreticorum veſtimenta lacera, t.3.8.k.l
dogmata omnia falſa in die iudicii in confuſionem deducentur t.3.306.a.b
dolere quos non debeamus to.4.318.c.& ſeq.
dolor multiplex eſt t.4.310.b.c
dolori anteit timor t.1.112.c
eúmque triſtitia inſequitur ibid.
dolor bonus eſt ei, cui partus eſt fidei t.2.683.a
dolor verus quando fit t.2.726.h
quam grauis ſit dolor qui peccati mucrone vulnerat conſcientiam to.2.1138 a
dolor Chriſti dolores noſtros aboleuit, t.3.211.m
dolor Pauli ex incredulitate Iudæorum, t.3.296.m 299.g.
dolorem magnum quis patiatur t.3.416.K
virtutis dolor voluptatem non minuit t.4.43.k
dolor aut ita mentem plerumque exanimat tom.4. 16.k
dolor communis in aduerſis ſolatium affert, t.4.318.d
dolor in aduerſis qualis eſſe debeat t.4.323.g
eius incrementum eſt referre quod doleas: & doluiſſe plerumque ſolatium eſt dolentis, t.5.105 a
dolor grauis plerumque lacrymis euaporat t.5.111.k
dolores parturientis quid operentur t.2.1138.b
dolus Cain non imitandus t.3.184.l
dolus in venditione, & in omnibus contractibus abeſſe debet t.4.75.h.i.K
dolo cum proximo non eſt agendum t.3.507.i
dominandi libido omnem peruertit politiam tom.1 74.a.b
Dominica dies, quando corpus Chriſti reſurget, to.3 176.l.m
eius celebratio to.3.176.k.l
& quare nobis ſolemnis ſit t.5.81.d
in ea non ieiunat Eccleſia t.3.176.l.t.4.305.e.f
tempus Euangelii deſignat t.5.368.h
Dominicæ orationis explicatio, t.4.370.e.f.371.g.& ſeq
in ea veræ orationis partes habentur to 4.367.k
Dominus quomodo pro ſeruis ſuis diaboli fraudibus obuiauerit t.2.662.m
ad quid in Chriſto iunxerit carnem & lignum, to.2 675.d.e
propter quid ſuſceperit ſeruitutis formam, to.2.675 f
Dominus adueniens duos in vno homine condidit, to.2.705.l
quare ſe audiendum præbeat t.2.708.d
quam pius ſit t.2.709 g
auxiliator & remunerator eſt expectandus, ibid.h
cognouit qui ſunt ipſius t.2.710.h
in noſtra manſuetudine requieſcit t.2.712.d
venit vt omnes redimerentur: & quare ad gentes paulatim fuerit conuerſus t.2.694.h
quomodo factus Iudæis in parabolam, t.2.796.b.c.d
in naui qua ratione dormiret, & vigilaret, t.2.804 e.f
quorſum in infernum deſcenderit t.2 85.g h
quare quotidie det vocem ſuam, & reſultet in cordibus ſingulorum to.2.813.m
quæ bella abſtulerit: & eius vox poſt bella ſedata & quibus nos iubeat vacare t.2.815.b
ante aduentum ſuum in quibus ſublimis, & in quibus non t.2.815.b 816 a
qua ratione verè magnus dicatur t.2.817.i
quando propoſitionem ſuam clauſam aperiat, tom.2 821.g.h
quare vincat cùm iudicatur t.2.834.m
Dominus ſe ipſi Dauid iudicandum præbuit, vt vinceret t.2.835.h
eum quis iuſtificet: & quo pacto Dauid Dominum iuſtificabat, & iuſtificabatur ab eo to.2 835 d
compaſſionem noſtram & ſubiectionem ſuſcepit, to.2.843.c d
quomodo quaſi bonus negotiator ſe geſſerit, t.2 844.f
ſitit pro nobis, & maximè in paſſione, to.2.845.m 846.g
eum ſemper inquirens nullo bono deficit, t.2.847.e
ſemel in ſe, frequenter in ſuis ſeruis proditur, to.2 878.e
non vult cum aliis conſortium habere dominatus, to. 2.681
quem corrigat to.2.998.g
illuminat ſanctos ſuos t.2.1040.i
cur apud Pilatum accuſatus tacuerit, t.1.116.a
Domini mater cur eligitur deſponſata, t.3.17.b.& ſeq
Dominus noſter legitimus vnus tantũ eſt, t.3.171 g.K
Dominus cur vocetur Chriſtus t.3.239.g.l
eum inuocantes remunerationẽ accipient, t.3.306 e
Dominum quomodo dicat patrem filius t.4.192.g.h
Domini correptio bona eſt t.3.386.e
eius duplex aduentus t.3 402 f 403 g
Domini laus vbi ſit t.4.15.b
domini quid meditari debeant, ne ſuperbia efferantur t.3.548.K
quomodo ſeruis debeant imperare t.4.171.i
dominorum manſuetudo animat ſeruos ad obedientiam t.3.514.d
plures dominos habet qui vnum non habet, t.3.193.e
Domitianus Imperator t.4.542.e
domus populi Chriſtiani iucunditas vniuerſæ terræ, to 1008.e
quam domum à nobis quærat Dominus, t.2.1144.l
domum quam ſolus Dominus ædificat & cuſtodit, Eccleſia eſt t.3.38 b.39.k
domus vera paradiſus eſt t.377.b
ſpiritualis domus quomodo ædificanda, ne aliquo impulſu corruat t.3.60.e
quę ſit domus in quã Geraſenus iubetur redire, t.3.18 h
domus hoſpitalis omnibus Eccleſia catholica, t.3 21.h
eam fideles habent, hæretici foueas t.1.126 a.b
domus myſtica Dei aut diaboli, homo eſt. t 3.149.e
eiuſdem domus diuiſio duorum in tres, &c. myſticè declaratur to.3.149.c.d.a

domus cæleſtis ſignificat corpus immortale, to.3 415.e
domus ſtatus talis, qualis fuit forma Domini, to.5 249.e
domus vacuæ & plenæ quæ ſint, myſticè, t.3.180.h
Donatiani, & Nouatiani hæretici t.3.251.m
Donatianorum hæreſis de baptiſmo t.3.241.e
Donatus hæreticus t.4.187 k
à compage ornamenti reſiliit t.2.1063.d
donec particula, quo ſenſu in ſcriptura accipiatur, t.3 18 c.t.4.421.e.f
donum Dei eſt gratia t.3.309.c
donum æternæ vitæ nobis à Deo per Chriſtum datum eſt t.3.178 a
donum prædicandi non debet abſcondi, to.5.433.d
donũ Dei gratis donat peccatũ in baptiſmo, to.3.314.a
donum verum decretum eſt credentibus t.3.479.i
donum gratiæ Dei omne in Chriſto eſt, t.3.461.K
donum Dei eſt ſcire multas linguas ibid.
dona Dei negotiatione multiplicanda t.3.192.g
quæ agnoſcere, eique accepta ferre debemus, to.3 74.e
eorum reddenda nobis eſt ratio to.5.490.i
dona Deo grata non ſunt, quæ ſiunt ex rapto to.3 390.c
dona meliora ſunt ſpiritalia t.3.482.f
dona diuerſa in hominibus non debent officere vnitati t.3.503.k
diuerſa dona præſtantur per eundem ſpiritum t.3. 383.g
dona Spiritus ſancti ibid.k.l
diuiſa ſunt vnicuique ſecundùm voluntatem Dei, to.4.391.m
& cur in Eccleſia ſint t.3.388.m
eadem notabantur candelabris quæ in tabernaculo erant t.3.645.e.f
lucernæ nobis ſunt in nocte huius ſæculi t.5.386.b
dona ſanandi poteſt habere aliquis, qui non ſit epiſcopus t.3.391.k
quæ à Deo hominibus dantur, non ſpectant ad meritum illorum, ſed ad Dei honorificentiam, t.3.391.g.g
charismatum dona euacuari quid ſit t.3.39?.e
dona generalia ſpecialibus cumulat Deus, t.4.545.a
dorcadon viſus qualis, & quare dorcas Chriſto aptetur. to.2.916.a
dormiendum non eſt totis noctibus t.2.932.b
dormientes quomodo loqui debeant to.2.706.l
dormientes Chriſtum amittunt t.3.97.d.e
& eius gloriam non vident t.3.133.g
dormitio ſignificat ſtuporem mentis, quo alienatur à Deo t.3.511r
dotes corporis reſurgentis t.3.406.f
Dothaim Latinè quid ſignificet t.1.364.a.372.e
Δόξαν interpretati ſunt aliqui opinionem, non gloriam t.4.175.i.k
drachma myſticè fidem ſignificat t.1.439.e
drachma pro veteris teſtamenti pretio, & didrachma pro pretio vtriuſque accipitur t.1.442.i
drachma à denario eſt ibid.k
Dei imaginem continet ibid.
principis figuram & pretium habere debet, t.3.165.a
drachma perdita homo peccator, myſticè, to.5.50.c
qua lucerna reperiatur t.3.139.l.m
drachmæ perditæ inuentio tractatur, t.3.164.K & ſeq.
draco qua ratione elephantem vincat t.1.35.l
eius virtus quomodo conteratur, to.2.714.m.715.a
draconis cultores Babylonii t.3.245.b
draco fructus cuſtodiens ſperandus t.3.96.m
draco rufus, diabolus, & cur t.5.438.b
draconis capita ſeptem, omnium ætatum impios deſignant t.5.438.b.c.d
draco maior caput cõmmutia in eſcam populis Æthiopum datus t.3.120.i
dracones pleriqoe ſine pedibus ſunt t.1.72.m
dulcia frequenter inflant corpora to.1.534.g
duritia naturalis arte temperatur t.1.40.k.
dux mirabilis, & bellator egregius quis to.2 846.l. m
dux exercitus Domini in veteri lege filius eſſe ignorabatur t.3.253.

E

Ebiona Latinè tranſitum ſignificat to.1.479.d
ebrietas vitanda eſt t.1.227.f
quot mala & damna inducat, t.1. 227.f.529.g.l.534.h t.4.398.a.503.m
ea duplex eſt, culpæ, & gratiæ t.1.202.g.538.h
humanæ animæ naturalis t.1.202.i
eam ſequitur ſacrilegium t.1.534.i
mater eſt perfidiæ ibid.
eius effectus, & deteſtatio t.1.537.k.l
ebrietas poculi ſalutaris bona, & duplex alia, tom.2 680.l
ebrietas bona quæ ſit t.2.991.e
eius fructus t.3.323.g
quandoque pro omni malitia accipitur, to.5.461.b
vbi eſt ebrietas, ibi luxuria t.3 512.h
ebrios ſaltem leuitatis maculam effugere nequit, to.1. 227.f
ſobrietatis verba non audit t.1.383.e
quæ delinquit, à nonnullis iudicibus crimini non dantur t.1.538.k
Eccleſia obumbrari poteſt, deficere non poteſt, tom.1 48.h
lætatur & exultat, hæreſis autem & gentilitas flet atque mœret t.1.25.f
eius aulea quæ ſint t.1.26.c.d
cur aliquando cum mari comparetur t.1.31.h
ſimilis eſt vineæ t.3.38.c.d
quantam ſeruet æqualitatem ibid.d
æqualiter omnibus libertatem & gratiam impertitur ibid.
Eccleſiæ Dei æqua dimenſo tam pauperum quàm diuitum t.3.197.e
ſua habet tempora perfectionis & pacis to.1.48.h
cur meridiei ſimilis dicatur t.1.53.b
defectus & ortus frequentes habet to.1.56.i
quàm lunæ ſimilis exiſtat ibid.
non proprio, ſed lumine Chriſti fulget ibid.
magicis artibus offendi nequit t.1.56.m
ſicut ſerpens exaltatus deuorat colubros Ægyptiorũ to.1.57 n
ſuper mare, id eſt ſuper Euangelium fundata, t.1 64.i
eius vaſa aurea & argentea quid contineant to.2 241.l
iuſtorum eſt tabernaculum t.1.247.g
cur in hoc ſæculo ſterilis videatur t.1.264.f.265 g
eius ancilla eſt ſynagoga ibid.g
ante ſæcula prædeſtinata eſt to.4.153.b
& ſemper in Dei prædeſtinatione fuit t.1.265.i
eius regnum priuſquam ſynagogæ in diuina prædeſtinatione fuit conſtitutum t.1.317.b
Chriſtum diligens vulnerata eſt charitate tom.1. 280.d
cur vocetur columna t.1.335 b.481.i
Eccleſia eſt vbi Deus appareret t.1.341 k
eius fides omnem gentilitatis obſeruantiam aboleuit to.1.341.K
inanes ideas, & vanas neſcit ſimulacrorum figuras to.1.358.
veram nouit Trinitatis ſubſtantiam ibid m
non inuidet cùm Iudæi redimuntur t.1.396.b
vera in fide fundata, hæreticorum procellas, & naufragia ſpectat Iudæorum to.1.408 b
veluti portus omnibus laborantibus, & fluctuantibus eſt refugium t.1.408.b

eius decor vnde proficiſcatur to.2.411.d
in Dei filio vnigenito floret to.413.l
qui eam ſequitur, militat Deo t.1.432.d
inſignem quemdam diuerſarum virtutum in ſe continet egregem ibid.
Eccleſia ſancta templum eſt Dei, t.1.507.a.t.3.555.h
Eccleſia catholica veſtimentis Chriſti ſemper amicta to.2.974.i
domus eſt, cuius vbertas redundantia gratiarum eſt t.2.651.g
Eccleſia Chriſti populos dicitur de cælo nomen accipiens t.2.685.m
vita eſt, & quomodo t.2.696.e
ſoluit quod accepit ſecus ſynagoga t.2.698.i k
in quibus conſolari ſe nolit, & in quibus gaudeat, to.2.715.d
quomodo in Canticis canticorum requirebat Dominum t.2.725.K
quare, & vbi magna t.2.715.e
corpus Chriſti eſt t.2.762.m.t.4.316.g
& eius caro t.3.38.f.39.g 103.m.104.g.176.m.to.3 283.k
imago eſt cæleſtium t.2.768.e
quomodo inimicorum terras poſſedit, t.2.781.g
non vincitur perſecutionibus, ſed probatur: & quod alter pugnauit, ac Iudæorum populus ibid.
bene nupſit Chriſto to.2.798.i
in tribulationibus fundatur: & in quibus fluminibus præparetur to.2.814.b
omnia opera diuina cognoſcit, t.2.837.i
eam quando, & quomodo introduxerit Chriſtus in cubiculum t.2.878.l.m
Eccleſia poſtquam Apoſtoli fuere edocti à Chriſto, quid dicat to.2 807.a.b
eius gratia diues, & quanta ſit, t.2.883.a.t.4.358.a
& in quo ſit eius gratia & gloria t.4.417.a.b.c
eiuſdem gratia per mulierem figuratur, t 4.4 9.m
multos in ſe currus habet, & quomodo regatur à Domino t.2.88.b e
Eccleſia currus Dei eſt, & qua te Chriſti gubernaculis regatur t.2.888.d
in perſecutionibus creuit t.5.419.e
eius perſecutiones crebræ quid nobis ediderint, to.2 889 l
& quo pacto perſecutiones ei noxiæ ſint, aut ſalutares to.3.207 g
ambulans Dei viam quid dicat t.5 907.c.d
pulchrè lilium conuallium dicitur: & quomodo lilium inter ſpinas ibid.d
quomodo pulchrè dicatur flos t.2.908.d
tabernacula manuonum habet, per quæ gradiatur, to.2.910.h.
domus eſt panis t.2.918.m
& domus caſtitatis t.2.921.m
ei per quos in typo transfuſa eſt diuina promiſſio, to.2.925 i
vbi vel quando Chriſtum quæſiuit t.2.932.e.f
dum nudatur, quomodo plus ametur à Domino, 95.3.g
cælum & mundus dicitur t.2.680.f
audia verba iuſti t.2.992.f
corona eſt gloriæ t.2.1008.d
quos odores habeat t.2.1020.e
ad imitationem Chriſti eſt ſpecioſa t.2.1038.c.f
cur dicatur filia Aminadab ibid
quomodo dicat, Nigra ſum, & decora, to.2.1049.e.f
principium & finem habet, quæ Chriſtum habet, to.2.1061.e
dicere poteſt tenere ſe omnia mandata veteris & noui teſtamenti t.2.1086.b.c
muros ſuos habet ibid.f
quare ianua nunc aperiit t.2.1087.g
quando cœpit eſſe in hortis t.2.188.k
tamquam nauis fluctibus iactatur to.4.290.d
ſed numquam poteſt ſuſtinere naufragium, t 2.1093.e
inter tot mundi freta immobilis manet, t.5.221.a
& licet fluctuet in mari, currit in fluminibus, ibid.
mater eſt martyrum to.2.1097 d
ſine fine perſeueratora eſt t.2.1099.g
quare ſpoliis non indigeat ibid.
quas veſtes faciat viro ſuo t.1.9102.d
quare flore & fructu abondet t.2.1106.b
eam qui appetit, Chriſtum appetit, t.2.1139.g
Eccleſiæ & ſynagogæ euentus par in pleriſque, t.3.5.a
ſcripturæ ſacræ libros probat ibid b
quatuor Euangeliſtas elegit, ceteros reiecit ibid.
per vniuerſum mundum diffuſa eſt, t 3.5.b.198.d
& ex omnibus gentibus congregata, t.3.9.f.t 4.580 l to.5.486.b
atque & ex omnibus conſtat t.4.508.g.t.5.395.i
vnum habet Euangelium, Deum vnum, t.3.5.b.175 h.i
quomodo ſancta & immaculata t.3.9.k
eius fœcunditas vnde t.3.18.d.e
quomodo nos concipiat & pariat ibid.
eius fœcunditas immaculata Chriſto vterum aperiente t.3 30.f
non ab homine cœpit, ſed à verbo t.3.33.d
Eccleſiæ ædificandæ quā multa bona contulerit Deus to.3.38.b
eius ædificationem Chriſtus ſolus abſoluit, & cuſtodit to 3.38 b.39.k
eadem continuè ædificatur t.3.39.i.K
ex Chriſti latere formata eſt, ſicut mulier de latere viri to.3.39.g.h.t 4.100.h.t.5.397.a
ſponſa eſt Chriſti t.3.39 g h.i
& eius ſponſus eſt Chriſtus t 4 154.b
quam parentibus prætulit t.3.105.e
eius & Chriſti nuptiæ omni hilaritate celebrandæ, to.3.99.k.l
Eccleſia quos parentes reliquerit, & cui viro adhæſerit t.3.39 g
vera mater eſt viuentium ibid. f
quæ animas parturit to.3.105.d.e
Hieruſalem eſt ad cælum transferenda t.3.39.k
eius elogia, & quomodo meretrix virgo, nupta, vidua, &c. to.3.47.k.l.m.t.4.500 h.i
& quomodo virgo & mater t.4.491.f.462.a
Eccleſia libera eſt, ſynagoga ſeruituti addicta, t.3.49.e
eius corpori non cohærent hæretici, t.3.60.g.h
à Petro ducitur in altum myſteriorum fidei, t.3.73.b
eius firmamentum in petro to.3.72.m.116 l
vna eſt, à qua plures deriuantur to.3.74.a
eius precatio adhibenda, vt nobis ignoſcat Deus, to.3.76 i 167, m.
Eccleſia fundatur non lacte, ſed cibo veſcitur, to.3 85.g
eius & fidelium lacrimæ quam efficaces ad veniam peccatori impetrandam, to.3.92.k
quo materno affectu commoueatur ob peccata filiorum,
Eccleſiæ ſpiritu & vnitate, quod Apoſtoli viderunt & nos videmus t.3.93.e.
à ſynagoga regnum, id eſt Chriſtum rapuit; to.3 97.c.t 5 7.l
& ſynagogam excluſit t.5.215.i
eius ſtructura ſurgit ex ſynagogæ ruina, to.3 101.e
Eccleſia domus Dei eſt to.3.388.m
cuius portio Petrus & Paulus, &c. t.3.101.e
eius erga Chriſtum dilectio maior, quàm Petri & Pauli, & ſingulorum ibid.
eam in Petro dilexit Chriſtus ibid.
ſuper Petrum ædificata to.4.493.e
eique commiſſa eſt regenda t.4.179.180
Eccleſia & ſynagoga molentes duæ in Euangelio, to.3.181.d.& ſeq.

& quomo muliere dicatur, & quomodo ſynagoga, to.5.28 i.k
Eccleſia ſola ex ſcripturis veritatem mulit to.3.81.e
ei plus traditum, quam ſynagogæ t.3.101.d.e
ſynagogæ prælata eſt a Chriſto, dum matrem & cognatus non agnoſcit to.3.105 e
Eccleſia & ſynagoga magno freto diuiſæ, t.3.108.h
fide præcipuè ſanitatem ſynagogæ paratam, t.3.108 k
eam ægrotaſſe dum ſynagoga voluit, in filiaarchiſynagogi demonſtratur t.3.109 a
domus eſt illa hoſpitalis præferenda, & numquam delerenda t.3.111.g.h
Eccleſia & Chriſtus domui & hoſpiti comparantur to.5.154.f
ei maior gratia ſub maiori cibo datur t.3.154.e
Eccleſiæ populus numero non definitur in manducatione panum ibid d
Eccleſiæ ſuæ cauſa gratias patri agit Chriſtus, ibid.
eius fundamentum eſt Chriſtus to.4.22.f
eiuſdem quoque fundamentum eſt fides t.3.117.b 190.d
Eccleſiæ filius quis ſit t.3.120.m
eius regnum indiuiduum & æternum to.3.137.f.139.i
Eccleſia vnum corpus in Chriſto eſt, to.3.503.h.t.4 199.h
quod in vnitate fidei & charitatis connexum eſt, to 4 68 g
cuius corporis membra multa ſunt, quæ mutuo indigent auxilio to.3.133 m
regnum eius ex quibus congregatum to.3.139.i
Eccleſia ex duobus conſtat, aut neſcire peccare, aut deſinere peccare ibid.
ſepriformis Spiritus gratia illuſtratur ibid.m
Eccleſiæ populus ex ficu ſynagogæ emerſit, t.3.154.a
eius plenitudo & vbertas, ac ſynagogæ ſterilitas, to.3 153 c.d
ex duorum populorum vocatione ſaluatur, t.3.156.l
omnis ſanctificata eſt in Chriſto t.3.338 h
& ſanctificationis noſtræ adminiſtra, t.3.160.g.h
ac de ſalute noſtra ſollicita ibid.i.k
Eccleſia mulier illa drachmam quærens, to.3.64.k to.5.50 c
eius ſuffragatio in peccatorum conuerſione, to.3 164 l
cenſus eius, imago regis t.3.165.a
eam deſerens, patrimonium effundit, ibid d
Eccleſia adeunda, in qua eſt pater, qui prodigum filium recipit to.3.168.i
Eccleſia tota peccatoris onus ſuſcipit t.4.398.e
ſuper peccatores flet t.4.406.d.413.e
multorum redemptione gaudet to.4.370 h
eius lætitia de peccatoris conuerſione t.3.189 f
Eccleſiæ & Chriſti & fidelis animæ coniugium, to.3 173 a.b. & ſeq.
in ea ſacramenta, & ſanctitas to.3.185 h
non eſt grauanda, ſed a propinquis pauperes paſcendi to.3.187 k
ei ita tribuendum, vt prius pareotes alamus, to.3. 187.m. 88.h
eius fines nullo limite circumſcripti t.3.191.h
perſecutionibus creſcit vitis more reciſæ, t.3.197.f
eius pacem ſuo tempore deſcribit Ambroſius, to.3. 193.h.e
quanto ſanguine clarificata eſt ibid.
martyrum ſanguine clarificata eſt to 1.48.h
& eorum paſſione roborata, to.3.198.d
calcatur ab hæreticis ibid c.d
quaſi luna a Chriſto ſole illuſtratur t.3.206.f
ei quid obſtet quominus à Chriſti radiis illuſtretur to 3.206 f
Eccleſia ſola aures & auditum habet t.3. 213 e f
Chriſto conſepulta eſt to 3.216 a
horto frequenter comparatur ibid. e
eius traditionem, & catholicam veritatem non ſequentes hæretici ſunt to 3.252.g
quam veram & bonam eſſe cognoſcunt hæretici, ſed ob pertinaciam non ſequuntur ibid.
Eccleſia vniuerſalis, & in omnibus gentibus Hieruſalem to.3.261.a
eius corpus perficitur membrorũ concordia, t.3 316 l
Eccleſia dicitur etiam ea, quæ non eſt Chriſti, to.3 334 a
ſed vna eſt, non multæ t.3.341.a
Eccleſiæ Dei quando fiat offendiculum, t.3 382.e
in ea elaborandum vt imperiti proficiant, t.3 397.f
paulatim ſe cõpoſuit ac ordinauit, t.3.504.K.l.m.505.a
eius mira ordinatio corporis compoſitioni comparatur to.3.505.a
Eccleſiæ caput eſt Chriſtus, to.3.511.l.556.it.4.151.K 164 k.201.a.245 f
a quo illa ſumpſit initium to.3.512.
habuit ſeniores, ſine quorum conſilio nihil agebatur to.3.582.b
continet diuerſa hominum genera to.3.595.m
licet dicatur ſancta, habet tamen viros improbos, to. 3.596 h
tentationes patiatur neceſſe eſt, t.3.624.i
ei numquam deerit conſolator, qui eſt Spiritus ſanctus, ibid.
Eccleſia forma eſt iuſtitiæ t.4.12.f
captiuos redimere, & relegatis ſumptus impendere conſueuit to.4.51.m.52.i
in ea quare maximam æquitatem eſſe oporteat to.4 59 h.i
ad quid aurum habeat to.4.61.d
Eccleſiam ſine auro congregauit, qui ſine auro miſit Apoſtolos ibid.
torcular eſt fontis æterni to.4.209.210.
eius fides corrumpi non poteſt t.4.262.b
& quomodo eam ſtabiliuerit Chriſtus t.4 67.g.h
Eccleſiam vocant pater, filius, & Spiritus ſanctus, to.4.246.f.247.g
eiuſque miniſtros pater, filius, & Spiritus ſanctus conſtituerunt t.4.252.h,i
caprarum gregi comparatur t.4.348.k
Eccleſiam Dei ſeparantes diabolico vtuntur ſpiritu to.4.405 d
eius corpus ſcindere conantur hæretici, t.4.287.k
quam ſub opinione nominis Chriſtiani idem perſequuntur ibid.l
erga Eccleſiam fidem non tenent qui vnitatem eius diſcindunt to.4.316.g
eius ſacramenta antiquiora & diuiniora quàm ſynagogæ, & præſtantiora quam manna, t.4.349.c.d.355 g.365.f
Eccleſia ſacramentis alitur, t.4.331.d
vocatur ad cæleſte conuiuium t.4.369.g
ſanguine Domini quæſita eſt t.4.385.a
propter eam paſſus eſt Chriſtus t.4.316.g
Chriſto obedientiam ſeruat alligando & relaxando peccata t.4.386.f
Eccleſiæ ſoli data eſt ſoluendi & ligandi poteſtas, t.4. 387 g.391.h
per eam acquiritur vita æterna to.4.419.m
ſpecioſa eſt Euangelij prædicatione t.4.419.h
Eccleſia eſt virgo t.4.415.h t.5.142.c
& qua ratione virgo, vidua, nupta t.4.500 h.i
& cur decora in virginibus, ſynagoga in mulieribus to 4.441.h
dicitur etiam ſterilis, to.4.491.l 500.g
Eccleſia dies eſt, nox ſynagoga to.496.h
eius ager fertilis, & diuerſis copiis fœcundus & diues to.4.484.g h.501 h 510.b
quomodo ſit multimoda varietate contexta, t.5.265.f
Eccleſiæ & Chriſti myſterium t 4.512 g
vnus eſt vxoris viri to.4.512 g
quomodo ſit armata t.2.500.d
& quæ ſint eius arma t.4.504.m

Digitized by Google

ſupplicat pro omnibus to 4.521.a
in quibus plorer t.5 106.b.e
eius genæ ſunt ſacerdotes ibid.
Eccleſiæ vniuerſalis regula t 4.520.m
in Eccleſia ſtantes quid agere & quid non agere debeant t.5.46.e
nihil ſibi niſi fidem poſſidet t.5.201 a
eius poſſeſſio ſumptus eſt egenorum ibid.
Eccleſiæ nihil adimitur quod pietati acquiritur, to.5 308 m
aquam & lachrymas habet t.5.218.e
& ipſa ſola habet oſcula quà ſponſa, & quare, to.5 219.h
in ea eſt oleum, quo ceruices ſuorum vngit, to.5.219 i
quare Chriſti pedes lauare, capillis tergere, & vnguentis vngere dicatur t.5.219.K.l
mundum ſub pedibus calcat t.5.437.e
quotidie parit filios ibid.f
infideles cum dolore parturit ibid.a
thronus Dei eſt t.5.459.l
qui eam perſequuntur, cum Chriſto pugnant, t.5. 463.k
recipit bonos & malos t 5.496.f
in hac vita imperfectè cognoſcitur propter mixta zizania t.5 484.l
Eccleſiæ pulchritudo in ſacerdotibus t.5.106.b
eius miniſtris quid ſit commiſſum t.4.39.g
Eccleſiæ gentium conuerſio in Ioannis & Eliæ cibis figurata t.3.34.b.c
eius ex gentibus congregatio Abrahæ primo promittitur t.1.43.l
& Petro in viſione lintei demonſtratur t.3.80 h.i 226.a
in puella captiua Naaman Syri præfigurata, t.4. 341.f.358.b
in Rhut Moabitide to.3.49.f.& ſeq. to 4.154.a
in Bethſabee Dauid coniuge t.3.51.m
eiuſdem ædificatio in templo Salomonis expreſſa, to.3.36 k l
à vidua Sareptæ typicè figurata t.3.68 h
Eccleſiæ figura vbi ſignificata, to. 4.248.g.h.274. a.500.g b
eius typus in Rebecca to.2.902.K
in Rachel to.4.491.K.l
in Maria ſorore Aaron t.4.459.i
in Rhaab meretrice t.3.47.l.179 m
in leone Sampſonis to.4.235.236
in templo Hieroſolymæ to.3.5.96.g
in Magdalena to.2.961.h.to.4.235.236
in muliere incuruata, quam Chriſtus ſanauit, t.5.156.g
in Maria virgine to.3.18.d
in muliere fermentum abſcondente in farina ſua, to. 3.159.K.160.i.to.4.398.f.to.5.28.i
& in muliere quæ vnxit pedes Domini in domo Simonis to.3.100.K.to.5.215.h
Eccleſia deſerto Ioannis ſignificata to 3.33.d
per cœnam Euangelicam to.4.390.e f
& per Debboram to.504.m
per arcam Noe to.3.118.h.to.4.540 k
per Samaritanam meretricem to.5.60.b
& quomodo per mulierem meretricem intelligatur, to.1.1096.h
eius ſpecies in muliere fimbriam Chriſti tangente, to. 4.391.g
in typo mulieris peccatricis in domo legis iuſtificatur to.3.101.f.102.a
eius myſterium in Niniuitis & in regina Auſtri expreſſum to.3.139.h
Eccleſiæ ſurgentis exordium in paſtoribus vigilantibus to.3.19.a
eius ortus & progreſſio in retri naui expreſſa, to.3 72.K.& ſeq.
ſub typo vineæ eam elegi conſideratur, to.3.197.e.f
prius ſeniori populo, deinde iuniori in Maria typicè ſociata to 3.115.c.d
Eccleſiæ matris erga filios pietas in vidua Naim figurata to.3.92.h & ſeq.
Eccleſia primitiua to 4.516.l m
eius ſtatus cum præſenti confertur t 5.31.g.l
Eccleſia Orientis virgines multas conſecrat, t.4.484 i
eccleſia quæ eſt ad forum Cornelii, commendatur Conſtantio donec ei Epiſcopus ordinetur, t.5.226.b c
eccleſiæ ſingulæ temporalem ſponſum habeat, t.3.18.e
& cur ſingulis ſinguli Epiſcopi decreti ſint, to.3.291.d
eccleſiis cur ſanctus Paulus ſcribebat, to.3 338.b
iis conſtituebantur rectores in primitiua Eccleſia, to. 3.385.a.b
Eccleſiæ ſeptem vna ſunt Eccleſia cum ſeptem donis Spiritus ſancti to.5.366.b
Eccleſiaſtes ad quam philoſophiæ partem referatur, to. 3.1.2.
eccleſiaſtica regula fugit loca omnia; licet honeſta ac ſuauia to.4.17.e
eccleſiaſtici ſtudere diuitiis non debent t.3.187.m
alieni eſſe debent à ſæcularibus negotiis to 3.593.d
& ab omni vſu negotiationis t.4.29.b.c
Eccleſiaſticis deſpicientiã rerum humanarum, & diuitiarum contemptum ſuadet Paulus to.4.29.a
eccleſiaſtici futuris militant, ſæculares præſentibus to.4.33.f
echeneis breuis piſculus ingentem retardat nauem, to. 1.69.b
echidna partu ſub rumpitur, & aliæ eius proprietates to 2.591.a
echinus marinus futuram vel tempeſtatem, vel tranquillitatem indicat to.1.66.d
echini terreni prudentia in ſeipſo tuendo ac conſeruando to.1.89.a
echo vbi reſonet to.1.302.e.f
ἐκςασις quid ſit to.1.476.d
Eden, in quo poſitus eſt paradiſus, idem eſt quod voluptas to.1.109.d.113.f
emittit fontem, qui irrigat paradiſum t.1.109.d e
humanam ſignificat animam to.111.k
edere non eſt peccatum, ſed modus requiritur, t.3.179.i
edere & non edere voluntatis eſt t.3.323 m
edere Domino quis dicatur to.3.324.h i
edere ex fide quis non dicatur t.3 327.h
edere ad gloriam Dei quid ſit t.3.382.a.b
Edom quid Latinè ſignificet to.1.909.m
educatio & diſciplina neceſſaria t.3.272.m.171.a
effectus creaturæ corruptibilis to.3.291.l
effectus diuinæ miſericordiæ t.3.422.a.b
efficacia paſſionis Chriſti to3..632.g.h
efficacitas verborum Dei to. 3.127.l
ἐγκράτεια quę à Græcis dicatur, t.1.145 l.223.b
elatio peccatum eſt to.1.318.d
ac vitioſa res t.3450 b
elatio de peruerſo vſu donorũ Dei naſcitur, t.5.267 h
elationis ac ſuperbiæ quantum ſit malum, t.5.270.e.f
elationis & ſubmiſſionis pugna t.5.501.e
Eleazari Machabæi ſacerdotis laudes t.1.545.i
Eleazari militis Iudæ Machabæi fortitudo, t.4.31.i.k
electi ſunt nonnulli ad tempus t.3.194.d
non ſolis electis, ſed omnibus præmia cœleſtia ſunt propoſita to.3.28.i
& eorum nomina ſcripta ſunt in cœlo t.3 299.i
electorum ſecuritas t.3.294 e f.295.g.h
quomodo è cœlis ad terras deſcendent, t 382.c.d
electi per ſeptem ætas diuiſi t.5.394.c.d
cur ſeptenario numero ſignificentur, reprobi binario to.5 398.e
numerus eorum paruus eſt t.4.48.k
quare ſacerdotes Dei dicantur t.5.367.1.441.e
eorum probatio to.5.444.g
electio ſtatus vitæ libera t.5.365.a b
electionis & voluntatis eſt virtus t.3.184.g.h.
electrum in lapidem dureſcit t.1.41.a

eleemoſyna à peccato nos liberat to.1.541.k,560.i.to. 2.944.a
non eſt differenda t.1.155.f
maximos nobis apud Deum comparat fructus, to.5 560.i
reſiſtit peccatis t.1.1110.d.e
abſtergit quod auaritia polluit t.1.1110.f
cui rei comparetur ibid.
aliud quodammodo eſt animarum lauacrum, tom. 3.1012 l
cum aqua baptiſmi confertur t.5.60.e.f
quam indulgens ſit ibid.
& quam fructuoſa & ſalutaris t.4.140 k.l
eleemoſynæ & miſericordiæ ſtudium commendatur & ſuadetur t.3.36 g.81.d 108.h
eleemoſynæ & miſericordiæ lex non totum cupit, ſed partem to.3.36.k
eleemoſyna prodeſt ſi ex charitatis affectu detur, to. 3.103.h.i
eius ingens fructus, quæ pro vili pecunia cælum rependit t.3.145.a
eleemoſyna ſuadetur in parabola villici to.3.172.h,i
ex charitatis ordine præſtanda eſt, t.3.187.K.l.188.h
presbyteris merito conferenda ibid.
ea Deo non placet, quæ ex fraude ſit & iniuſto quæſtu to 3.150 b c & ſeq.
eleemoſyna largienda ſuadetur, t.3 331.g h.t.5.387. l.420 i
quomodo fieri debeat, t.4.412.K
facienda eſt ſine ſimulatione t.3.438.b
& non vt videatis ab hominibus t 3.441.c
eam facientes, debitores ſibi faciunt ſanctos, to.3 438 f
& theſaurizant ſibi apud Deum t.3.441 c
eleemoſyna prodeſt ſi læto animo fiat ibid.
debet reſpondere viribus largientis t 3.438.c d
eam qui facit inuitus, mercedem non habet ibid.b
eius valor ſpectatur ex animo, non ex quantitate, to. 3.441.e.t.4.501.e.f
eleemoſyna quæ in ſanctis qui ſe à mundo alienarunt cur dicatur iuſtitia t.3.442.a
quam ſit gratum opus t.3.531.i
quantum valeat ad exinguenda delicta t 5.7.g
eleemoſynam tribuere non valenti ſufficit bona voluntas t.5.35.g
quæ ita à Deo præcepta eſt, vt prope nullus pauper ſit qui ſe valeat excuſare to 5.35.g h
eleemoſynam bonam quis non poſſit facere, tom.5 48 h
eleemoſyna accipientem reficit, & lætificat erogantem to.5.92.e
cum ieiunio confertur t.5.34.e
eleemoſyna ſpiritualis doctrina imperitis tribuenda to 5.192 g h
eleemoſynæ quomodo diſpenſandæ, to.4.52.K l & ſeq.
elegantiæ verborum nimium ſtudium non probatur to.3.27 k.
elementum atque diuinæ vocis imperio obſequitur, vt myſterium operetur in baptiſmo to.3.72.l
elementum in ſacramento ex verbo Dei gratiæ efficientiam habet ibid.
elemento viſibili, & inuiſibili gratia ſacramenta quã bene conſtituta t.3.36.m
elementa quatuor proprias habent qualitates, to.1.30 ratione inter ſe miſcentur ibid.
qua ratione inter ſe conueniant, & connectantur, ibid.
cur elementa ſiue Græce στοιχεῖα nuncupentur, to.1.30.b
interdum ob hominum ſcelera damnantur, to.4 159 f
ea conuertere ſolus Deus poteſt t.3.7 g
elementa quatuor quaſi quidam portitores nos ad pulchrum deferunt t.5.92 h.i
eorum perduratio, & rerum procreatio Dei diuinitatem oſtendit to 3.244.k
vim ſuſtentandi hominum vitam habent ex Dei prouidentia t.3.248.l
etiam apud malos non ſunt condemnanda, tom.3 2.5.h
elementa omnia aquis m reddunt t.3.209.d
inſtituta ſunt a Deo vt ſint gubernacula mundi tom. 3.495.l
elementis mundi qui dicantur ſubeſſe, qui non, to. 3.13.e
elementorum nomine ſignificantur cæremoniæ Iudæorum to.3.479.l
infirma ſunt & egena t.3.481.a
elementa omnia Chriſto crocifixo famulabantur, to.4.140.i
elephantus cur eminentem habeat promuſcidem, to. 1.91.m
& cur genua non inflectat ibid.
compactis, & non diſtinctis eſt artubus to.1.62.l
omnia frangit promuſcide, & pedibus conterit, to. 1.92.m
quo ingenio capiatur ibid. g.
dorſum eius telis transfigi nequit ibid.
obedit, inſeruitque homini ibid m
murem timet to.1.93.b
promuſcide multum haurit aquæ, & moderato contentus eſt potu to.1.538.m
ætas eius trecentorum annorum to.1.92.l
elephantorum maximus in bellis vſus ibid.i.m
elephantes multi apud Brachmanos to.5.556.i
Elias multa per fidem operatus eſt, t.1.556.m.567.a
non mortuus, ſed translatus eſt, to.136.a.b.to.3 120.K
& quo genere ignis ad ſuperos translatus, to.1.291.d 50.b
ab angelis in cælum delatus eſt t.1566.m
cuius raptus ad Eccleſiam accommodatur, tom.3. 39.1 K
cur æque ac Moyſes beatus to.1.130.f
quot præclara & mirabilia operatus eſt virtute ieiunii to.1.526.527 a.543 c d
cur mulierem Iezabel fugit t.1.860.d
qua ratione baptiſmi typum oſtendit t.1.544.a
non fuit derelictus, & multa de eo t.2.703.a
etſi deſtitutus erat, vigebat tamen apud Deum, ibid.c
verum Abrahæ ſemen eſt, t.2.704.b
quomodo non cecidit t 2.761 K
ei reuelationis diuinæ gratiæ quare refulgerent, to.2 880.f.
propter Dei zelum quid meruerit t.2.928.b
non habitauit in hypogæis t.2.1144.K
eius virtutes & gratia t.3.4.b
Eliæ & Ioannis ſimilitudo ibid.
Iordanis aquas diuidens, quid ea re nobis ſignificet to.3.14.d
corui miniſterio in deſerto paſtus gentium conuerſionem figurabat t.3.34.d
eius ieiunium to.3.61,d
Eliæ dies qui ſint t.3.67.l.m
eius cibus, in cuius virtute fortiter ambulauit, to.3 113.l m.114.b
Elias & Chriſtus conferuntur t.3.116.l.m
typus eſt prophetarum t.3.121 e.f
in monte viſus eſt cum Chriſto, t.4.122.a
ſed ipſe & Moyſes diſcedunt, ſolus Chriſtus in monte apparet, & quid myſticè t.3.124.1.K
quod ſuam iniuriam igne vltus eſt, non iniuſtè fecit, to.3.115 c
vltimo tempore typos temporũ antichriſti, t.3.204.h
vltimo tempore futurus eſt apoſtolus vna cum Enoch, to.3.354.c

&ijdem reſurrectionis teſtes ſunt t.4.103.g
eorum corpora proiicientur in platea coram populo infideli t.3.354.d
Elias eo magis beatus, quia Deo dilues t.4.43.m
mortuum ſuſcitat orando t.4.149.b
Dominici aduentus præcurſor eſt futurus t.4.419.l
miſſus eſt ad viduam tempore famis t.4.197.e
eius habitionis in deſerto nominum interpretatio, & multa ibi de eo t.5.248.g.h
Elim Latinæ arietes interpretatur t.1.468.e
Eliſæus cur in deſertum fugit t.1.360.e.d
eius conuiuium laudatur t.1.85.e
oratione non armis hoſtes ſuperauit t.1.566.g.h.i
eius panes hordeacei t.1.85.f 86.a
ab angelis in terris eſt cuſtoditus t.1.567.a
eius fides commendatur t.1.113.e.566 m 567.a.b
cur Eliæ ſpiritalis extitit filius t.1.567.a.b
eius gratia, laudes, & merita recenſentur t.1.567.b.c
non fuit derelictus, & de eius factis t.2.703 b
qua æquitate ſe geſſerit in Syros t.4.21.c.d
quorſum diceret, Vbi eſt Deus Eliæ? t.2.725 k
liberalitas eius in largiendo totum quod habuit, t.4.23. m
non habitauit in hypogæis t.2.1244.k
eius oſſa mortuum ſuſcitant t.3.53.e
iuſſio eius de nomine ſalutando ſeruo ſuo facta explicatur t.3.131.h
Eliſæus Samaritanos liberat t.4.83.h.i
eius otium cum aliorum otio confertur t.4.65.d
quomodo honeſtatem ſequutus ſit t.4.78.d
mortuum ſuſcitans tactu, Chriſtum figurauit to.4.149.b
Elizabeth cur myſterium occultet, poſtea prædicet t.3.16 g.h.k.l
eius verecundia laudatur t.3.16.K.l
Elizabeth pudor, mox exultatio de ſuo partu, & quare t.3.16.k.l
non humanum meritum, ſed gratiam agnoſcit in viſitatione beatę Marię t.3.22.e
Ioannis nomen vnde didicerit t.3.24.h
Mariæ cognata fuit ex tribu Iuda t.3.43.g
eius & Marię cognatio quàm conueniens ibid.
Elizabeth ſterilis partus, virginei partus fidē adſtruit t.3.109.e.f
Elmon deblathaim contemptum ficuum ſonat tom.5.483.a
eloquentia ambitioſa philoſophorum fidei ſimplicitatem deſpiciens t.3.89.K
eloquentię quatenus ſtudere liceat Chriſtiano ſcriptori t.3.27.k.l
eius phaleris & fuco veritas obſcuratur t.3.29.f
eloquentię fucatæ diuitias recta fides non requirit t.174.d.e.175.g.h
eius lenocinijs virilis quædam forma ſententiarum pręferenda t.3.267.
eloquentia pugnant ſapientes mundi contra Deum t.3.267 g
eloquentia pſeudo-apoſtolorum t.3.341 f 342 a
eloquentia cedit virtuti diuinæ t.3.448 g
eloquia Domini quomodo quis abſcondendo benefaciat t.2.836.m
Elymas magus à Paulo obcæcatus eſt t.1.57.a
emendatio ex timore t.3.386.e
emendatio omnium in paucis ibid.
emendationis futuræ ſignum eſt pudor ex reprehenſione t.3.434.f 435 g
eius probatio quæ ſit t.3.437.e
emendatio vnius, admonitio eſt alterius t.3.440.k
emendi & vendendi æqualis videtur contractus: & ementis & vendentis quoad affectum diſparitas t.2.792.b
emi ſe vult Chriſtus ab omnibus t.3.103.l
empti à Chriſto ſerui hominum eſſe non debent t.3.367.k.l
Emerentiana Agnetis collactanea virgo ſanctiſſima lapibus obruta, ſanguine proprio baptizatur tom 5.177.c.d
Emmanuel Latinè ſonat nobiſcum Deus t.1.509.h
Emmanuel cur dictus Chriſtus t.4.293 f 294.a
Engaddi cuiuſdam regionis Iudeæ locus t.2.890.g
Latinè interpretatur tentatio ibid.
In vineis ſuis quoddā ligni genus habet, quod ſi quis compungat, emittit vnguentum ibid.
eius lignum pulchrè Chriſto in cruce patienti adaptatur ibid.
Enneadecateris à Concilio Niceno inſtitutus ad inueniendum Paſcha t.4.303 K.306.e
Ennon quid ſignificat t.2.1013.d
Enoch latinè Dei gratia dicitur t.1.113.b
in cælum tranſlatus eſt t.1.113 e.507.b
& cur a Deo tranſlatus t.1.272.f
mortem adhuc non vidit t.1.113.e.t.3.126.k 176.m
carbunculo lapidi ſimilis t.1.113.f
charitatis alis raptus eſt ad cælum t.1.291.d
& propter deuotionem t.2.928.a
quomodo ſit Chriſti typus t.3.51.g.h
ſeptima generatione cur ponitur t.3.176 g.h
Enoch & Elias duæ oliuæ & duo candelabra, & quare t.5.433.d
iidem futuri ſunt Apoſtoli in vltimo tempore to.3.354 e
& ſub diem iudicij interficientur à perfidis t.3.560.h
eorum prædicatione Iudæi ad fidem Chriſti reuertentur t.5 433.a
Enos Dei nomen ſcire deſiderauit t.1.113.e
dictus eſt, homo ad imaginem Dei factus t.1.113.b
ἐντελέχειαν eſſe animā dixit Ariſtot. t.5.285
Epaphroditus virtuoſus, & ſancto Paulo charus to.2.525.f
non dubitauit pro Euangelio mori t.3.526.c.d
Ephebi laſciui & libidinoſi pulchra deſcriptio t.2.721.g
Ephpheta quid ſignificet t.4.343.h.353.b
Ephrem, cur puer dicatur in ſcripturis t.3.33.b
Ephraim fidei ſignificat fœcunditatem t.1.402.l
Ephrata interpretatur domus furorem videntis to.2.1138. d
Epicurei ſummum bonum in corporis voluptate poſuerunt t.1.268.f
prouidentiam Dei negabant t.4.28.l
eorum dictum, Mors nihil ad nos: & quid de hoc opinentur t.3.240.g
Epicurus voluptatis defenſor à philoſopia abdicatus t.5.240.h.i
beatitudinem in voluptate conſtituit t.4.41.f
eius ſecta reprehenditur t.1.244.b
Epiphania feſtiuitas quare ita appellata t.5.16.k.17.d
quomodo dignè celebranda t.5.16.k
& quomodo natalis poſſit appellari t.3.22 b
eo die Saluator primum apparuit in mundo, & quomodo t.5 7.d
& in eo baptizantur fideles t.3.73.e.f
epiſcopalis vitæ regula t.4.280.i
epiſcopatus totius populi conſenſu deferebatur tom.3.18 g
qui epiſcopatum cupit, cur bonum opus deſideret, t.3.576 g
Epiſcopus interpretatur ſuper inſpector t.4.384.h
lux eſt Eccleſiæ t.4.283.i
hoſpitalitatem in primis colere debet t.1.122 g
familiam ſuam cohibere, ne quid Simoniacum admittat t.3 68.l.m
& prudentiam adhibere in tolerandis infirmis in fide t.3 125.f
Epiſcopi boni eſt infirmos ſanare, & quod ſanari non poteſt cum dolore abſcindere t.4.61.a
eius virga manſuetudine moderanda t.3.130.f

epiſcopus ſacerdotis ſui natalem quotannis celebrat t.3.186 f 187.g
eundem populum ſuum & filios appellat, & parentes ibid.
epiſcopus habet perſonam Chriſti t 3.383.l
vnus eſt in eccleſia t.3 391.l
in eo omnium ordinationum dignitas t.3.341.d
caput eſt cæterorum membrorum ibid.
quomodo vti debeat clericis & miniſtris t.4.6.a
non poteſt iudicare infideles t.3 556.g
eius dignitatis ſigna t.3.577 a
maximum onus ſuſtinet t.3 577.d
an debeat negotiari ibid.e
epiſcopi & presbyteri vna ordinatio eſt ibid f
epiſcopus eſt, qui primus eſt inter presbyteros to.3.577.f
eius officia t.3 599.l
epiſcopi munus populum docere, & verbũ Dei prædicare t.4.1.a.b 377.k.378 g
adeſſe debet in viſitatione fœminarum t.4.15.g
ex bono opere magis quàm ex profeſſione noſcendus to.4.378 m
duas eccleſias habere prohibetur ab Apoſtolo t.4.380.K
epiſcopum vnius oportere vxoris eſſe virum, quomodo intelligendum t.2 545.f.546 a
epiſcopi conditiones & qualitates quales eſſe debeãt t.3.576.m.577.a.603 g.t.4.380.k. & ſeq
non debet eſſe neophytus t.3.577.q
magna cura eligendus eſt ibid.d
& qualis eligendus t.3.244.h
in eo eligendo quid requiratur t.3 248.l
hæreſim fugere debet, & fidem catholicam tenere, t.4.380. k
in puppe Eccleſiæ ſedens nauem aduerſus fluctus gubernat: & quem clauum tenere debeat t.5.211 a
ſalutis propriæ cauſa deſerere non debet eccleſiam t.3.97.98. m
eius ſermones quales eſſe debeant t.5.122.a
quo ſermone vti debeat circa eos qui graui vlcere vexantur ibid.e
epiſcopi ſedes edition in eccleſia t.4 384.h
eius ornatus qualis eſſe debeat t.4.380.l,m
epiſcopo non obediens, & eius merita, ſimulata doctrina, obumbrare deſiderans, ſuperbit t.4.59.h
epiſcopus malus reprehenditur t.4 384.g.h
dum malè agit, ſe & alios perdit t.4.383 k
portabit iniquitatem malè ſub eo miniſtrantium to.3.374. d
epiſcopus recens aſſumptus ad epiſcopatum, primum omnium cognoſcere debet Eccleſiam Domini ſibi eſſe commiſſam t 5.231.m
epiſcopo querels à matre delata de ingrato filio to.3.187 i.k
peccantem quemdam publicè amonet detecto crimine, non nomine ibid.
ab epiſcopo Vercellenſis eccleſiæ duo exigi, qui primum in Occidentis partibus Euſebius diuerſa coniunxit t.3.249.d
Epiſcopi ſunt angeli t.3.383.l
& eccleſiarum ſponſi t.3.18.d
ad tuendum gregem Domini ordinati t.3.29 b
cur ſinguli ſingulis eccleſijs ſint t.3.391.i
epiſcopi maiores regibus, patres plebis t.4.379.h
eis nihil ſublimius in hoc ſeculo ibid. K
in cauſa fidei de Imperatoribus iudicant, non Imperatores de epiſcopis t.5 204 g
epiſcoporum cauſas ab Epiſcopis cognoſcendas ſanxit Theodoſios t.5 203.l
epiſcopos felicius perſequuntur Imperatores quam diligunt t.5.111.h
quomodo viduas honorent t.4.499 h
pupillos maximè mei ſ debent t.5.119 m
Epiſcopi catholici, id eſt Romana Eccleſia t.4.316.g
epiſtola Pauli Apoſtoli ſalutis indicium eſt t.3.419.g
& quædam effigies eius præſentiæ, ac forma operis t 3.331.a
epiſtolæ Pauli ad Epheſios breuis ſumma t.5.283.h & ſeq. 284.285.
epiſtolæ inter abſentes præſentium ſermonem continent t.5.261.e
epiſtolarum vſus quis ſit t.5.331.h
ἐπιτραχήλια quid ſit t.2.1039.h
ἐπιτομητικὸν t.4494.d
ἐπιούσιος panis, quem Latinus quotidianum dixit t.4.159.h.i.171.i
epulæ indecoræ & affluentes à nobis vitandæ tom.1.541.m
quales ſint cùm ſumuntur, & cùm egeruntur tom. 2.950.m
Epularum copia multas gignunt moleſtias, etiam de Epicureorum ſententia t.3.240 i.k
epulæ ſpiritales proſunt ſatiatis t.2 1083.i
Epulo diues ob immiſericordiam cruciatus t.3.187 l.m
eius quinque fratres quinque corporis ſenſus tom.3.149. e
epulonis fratres, fames, flamma, &c. myſticè explicantur t.3.174.c.& ſeq.
epulum magnum quod in Iſaac ablactatione fecit Abraham, cuius epuli eſſet typus t.2.1037.a
equi mores deſcribuntur t.1.255 e
equo inſidens dominatur myſticus Chriſtus animæ to.5 193.e.f
equus albus, rufus, niger, pallidus in Apocalypſi quid ſignificent t 3.397 c.d.403.h.408.l.413.a
equi Chriſti qui ſint t.2.905.i
equi interdum prædicatores, interdum populum, & aliquando falſos paſtores Eccleſiæ deſignant, t.5.426. b.c.428.k l m.452.l
eremus Eliam, Eliſæum, & Ioannem peperit tom.5.246.e
Erithræum, ſiue Rubrum mare t.5.554.e
errans ob amorem non arguitur ſed docetur à Chriſto t.3.184.l
errantes quare diem non habeant t.2.693.b
ei lex dominatur t.3.487.k
errare, & erraſſe quid differant t.2.1079.m.1080 g
errare non poteſt qui ducem habet Spiritum ſanctum t 3.487.k
error vbi nullus t 2.714.g
erroris operatio quid ſit t.3.567.h
error in pluribus eſt, in paucis correctio t.5.107.l
errorem ſuum non agnoſcens inſanit, ſecus qui cognoſcit t.2 833.K
errori renuntiaſſe profectus eſt t.2.1080 h
error humanus inuenit idolorum culturam tom. 3.379 k
error omnis caro dicitur t.3.443.m
error magnus eſt poſt gratiam reuerti ſub lege t. 3.464.g
error mundanus ſignatur in carne t.3.287.k
error quorumdam circa incarnationem Domini t.2.842 k
de fratribus Domini t.3 467.l
de prouidentia Dei ex malorum hominum felicitate t.3.342.e
error aliquorum credentium in primitiua Eccleſia, circa baptiſmum t.3.341.b.c 353.n
error eorum qui aſſerunt animas quaſdam natura eſſe malas damnatur t.3.596.k
error hæreticorum de corpore Chriſti & noſtro poſt reſurrectionem t.4.103.g
error de filio Dei vnde proceſſit t.4.161.a.b
errores gentilitatis quâ ratione abſcondantur to.1.342.m
errores noſtros ſi ipſi corrigeremus, non à Domino iudicaremur t.3.386.e
error quidam circa peccatum originale, baptiſmum

Digitized by Google

paruulorum & diuinam gratiam recenſentur t.5.267. m. 168 g
erubeſcentes facilè conuertuntur t.1.129.i
erubeſcerete nos ipſos magis quàm alios debemus t.5.225.h
eruditio plena iuſtitiæ eſt t.1.998 g
eruditus in bono quis ſit t.3.344.d
Eſaias cur ſe ſponte obtulit Deo t.1.172 d
ei in carcere poſito quid diabolus tentando dixerit t.2.982.l
Eſaias audet, & dicit t.2.1000.e
credens & obſequens propheta t.3.51.g
glorioſiſſimè denudatus fuit in conſpectu populorum occurſantium t.5.260 k
ſerra diſſectus eſt t.3.197.e 222.e
ei modus Dominicæ incarnationis non fuit reuelatus t.3.20.m
Eſaiæ oracula de Chriſti natiuitate t.3.44.g
ipſius canticum, & cantici argumentum t.3.99.h.i
Eſaiæ locus inſignis, quo Chriſtus Deus probatur, t.3. 253. a
Eſaü otioſus primogenita perdidit t.5.251 i
cauſa gulæ primogenita, & ſtudio venationis gratiam benedictionis amiſit t.1.130.h
ſtultè primogenita conceſſit fratri Iacob t.1.137.i
cibum ſuum coquere neſciuit t.1.157.k
eius defectus & error vnde ortus ibid.l
hiſpidus & indecorus erat t.1.287.f
quare ſupplantatus a fratre t.1708.b
liber natus, & ſeruus eſt factus t.2.862 k
typus fuit malitiæ t.1.234.b. & Iudæorum, to.3.484. i.K
Iudaicum populum deſignauit, qui ſeruitutis iugum in fine mundi excutiet t.5.256.l
eius veſtes legis præcepta myſticè ſignificant to.5. 401 b
Eſaü & Iacob myſterium t.5.400.k
inter Eſaü & Iacob non erat beneuolentia, ſed contentio t.4.27 h
eſca ſpiritali paſcimur donec perueniamus ad terram pro miſſam t.3.112.m
eſca eſt opus Dei t.5.326.c
propter hominem eſt, non contra ibid.
in ea eſt vtilitas carnis t.3.317.g
eſca ignis doctrina mala t.5.350.e
eſcæ deſtructio t.3.362.a
Eſdras in reuelatione ſibi diuinitùs facta iuſtorum gloriam expreſſit t.1.307.d
in captiuitate etiam fuit beatus t.1.320.a
Eſdræ liber legendus, quo philoſophorum nugæ refelluntur t.5.285.e
Eſmona Latinè dicitur acceleratio t.1.477.i
eſſe ſemper diuinum eſt, & propriè æterno conuenit Deo t.1.94.a
eſſe Deus & iuſtis dicuntur, peccatores autem non ſunt t.5.166.e d
eſſe dicitur Chriſtianus, gentilis non eſt t.3.169 a
eſſe verbum æternitatis eſt: & ſalus eſt ille, qui ſemper eſt t.3.215.l
eſſe in gloria Dei patris quid ſit t.3.524.K
eſſe in carne multifariè intelligitur t.5.279.h.i
Et, ſyllaba coniunctiua quomodo diſtinctionem habeat t.2.1049.f
Ethan ſignificat fortitudinem t.1.467.b
Etruſci cuiuſdam iuuenis pulchritudo, & eius factum t.4.442 K
Eua prima fuit auctor erroris, & ſequentis cauſa peccati t.1.118.a.121.h
malum quod nouerat, in virum transferre non debuit t.1.118 b
ſciens prudenſque peccauit, & ſciens virum in ſuum traxit errorem ibid.
Adæ præuaricationis cauſa fuit t.5.207.i
eam qua ratione aliqui excuſent, quòd virum ad peccandum induxerit t.1.118.l
minus peccauit quàm Adam t.4.419 m.420.g
Eua homini adiuncta, cuncta bona eſſe dixit Deus, t. 1.121. g
qua ratione veluti quoddam bonum viro adiuncta eſt cum ei culpæ extiterit auctrix t.1.121.i
vt cauſa propagationis hominum potius à Deo commendatur, quam vt cauſa peccati condemnetur, ibid. h. i
generationis gratia viro adiuncta eſt ibid. i
Dei mandatum ſerpenti temere retulit t.1.124 f
in quo primum eſt lapſa t.1.125 g
prima fuit, à qua vitium, & mendacium inchoauit t.1. 125 h
quam fuerit infirmo iudicio t.1.127.c
mitiorem habuit iudicem, quia confeſſa eſt peccatum t.1.130.g
eius peccatum cur Deus puniendum cenſuerit, ibid. & cur venia dignum iudicauerit t.1.131.a. b
a diabolo mutuata eſt peccatum t.2.589 g
Eua vita, & Eua quæ perierat, quomodo ſalua facta t.2.696 e t.4.419 m
cur ficta ex coſta Adæ. t.1.111.k
ex oſſibus Adæ formata, cur cum eo coaenbuit to.1. 217 e
Eua & Adam in paradiſo an virgines fuerint to.4. 436 k
poſt egreſſum paradiſi viro cognita eſt t.4.421.d
eius formatio ex coſta dormientis Adæ myſticè exponitur t.3.38 f.39 g
Eua immortalis, poſt peccatum facta eſt mortalis, t. 4.100. g
eius cupiditas in omnes fœminas transfuſa t.4.188 i
ambitionis illecebris decepta eſt t.3.64.l.
Eua, ſerpens, & Adam in cuiuſuis hominis peccato t.3.71.m
Eua & ipſa Adam eſt t.3.268.l
in paradiſo nonnullorum ſententia ſenſus figura fuit t.3.122.i.K
& myſticè ſenſum ſignificat t.1.243 b
typus eſt Eccleſiæ t.3.9.g h i
eius ad virum conuerſio Eccleſiæ ad Chriſtum futurã conuerſionem indicauit t.1.130 g
Eua mater omnium viuentium, Eccleſia eſt t.3.39.i
euacuati ſunt à Chriſto, quibus Chriſtus nihil prodeſt t.3.485.b c
euagationis & ſtabilitatis certamen t.5.50.e,f
Euagrij & Flauiani diſſenſio de epiſcopatu Antiocheno t.1.190.a b
Euangeliſtæ quomodo veſtimenta Chriſti diuiſiſſe, & ſuper eius veſtem ſortem miſiſſe dicantur t.2.598 a t.358 i
eis nulla deeſt ſapientia t.3.1.2
ſinguli diuerſo ſapientiæ genere præſtant ibid.
quatuor animalibus comparantur t.5.389.e.f
& quomodo ſinguli certum aliquod ex quatuor animalibus repræſentent t.3.3.4.
ſinguli ſingulis virtutibus excellunt ibid.
& ſinguli aliquid vberius & peculiarius de Chriſto ſcribant t.3.3.4.8.i
eorum varia ſcribendi ratio t.3.3.4.
Euangeliſtæ quatuor in ſcribendo Euangelio Spiritus ſancti gratia illuſtrati t.3.5.c 8.h
quàm facile, ac nullo labore ſcripſerint t.3.5.e
Chriſti myſteria alius alia ſcripſit t.3.8.i
& ſe mutuo ſupplent t.3.18.a, 221.d.224.l.m
& exponunt t.3.143.g
eorum narratio conſentiens & cohærens t.3.18 a b
quod ad rem pertinet exponunt, de ceteris non ſolliciti t.3.18 d
cur Mariæ perpetuam virginitatem vberius non explicent t.3.18.d
eorum in rerum circumſtantiis deſcribentis diligentia t.3.26.d.e

Digitized by Google

ſibi aduerſantia non ſcripſerunt t.3.42 b.45 b.227.l
quædam de Chriſto breuius præſtringunt, ad maiora properantes t.3.56.h
Chriſti rebus narrandis & fidem fundare, & mores inſtruere ſtuduerunt t.3.70.h
vnus aperit quod alter obſcuriùs dixit t.3.98.b
Euangeliſtæ Lucas & Matthæus de muliere vngente Dominum virum diſſentiant t.3.100 h i.k
Euangeliſtarum eadem ſententia diuerſo modo to.3. 208.g
Petri negationem diuersè videntur narraſſe tom.3. 215.l
plus veritati, quàm gratiæ tribuerunt t.2.15.l
non diſcordant, ſed myſterio concordant in crucis geſtatione t.3.220.h
in militibus Chriſti veſtes diuidentibus figurati to.3. 221.c d
eorum diuerſitas circa multa quæ in reſurrectione Domini acciderunt, conſideratur t 3 2.7.l & ſeq.
Euangeliſtarum Ioannis & Lucæ diuerſitas de Apoſtolis viſa Domino poſt reſurrectionem examinatur t 3.238.i.k.l
ab omni negligentiæ & mendacij ſuſpicione immunes ſunt t.3.232.h
Euangeliſtæ diaconi ſunt t.3.504.i
eorum diuerſitas in loco Eſaiæ cap. vi. verborum eſt, non ſenſuum: & quomodo intelligendus tom.4. 274.d.e
Euangelium cur mare dicatur in ſacra ſcriptura to.1. 64.h
fons eſt veræ ſapientiæ t.1 191.e
eius doctrinæ ſtudium quantum valeat t.1.313.k.l
Euangelio qui redimitur, geminam habet redemptionem, & deuotionis, & ſanguinis. t.1.442.k
calceamentum eius nos à veneno ſerpentis tuetur, t. 1.363.a
Euangelij lex ſuauis eſt t.1.474.h
facie ad faciem Chriſtum demonſtrauit t.2.937.h
& fidei doctrina, & morum eſt magiſterium to. 2 1068.i
eius effigies quomodo in nobis erit t.2.1089.c
ad Euangelium quomodo ſit accedendum tom.2 707.m
Euangelij Ioannis ſublimitas & laudes to.3.1.2.t.4. 422.e.f
Euangelij Marci initium quàm aptè contextum, to. 3 1.2.
Euangelium vnum eſt, & quatuor libros negare non poſſumus t.2.764.e.t.3.2 b.8 h
& quatuor completur & abſoluitur libris tom. 1. 262.l
Euangelij quatuor libri quatuor animalibus figurantur t.3.34.
Euangelium duodecim Apoſtolorum, & alia aliorum numerantur t.3.5.b
Euangelium vnum eſt, Eccleſia vna, vnus Deus t.3. 5.b.c
eo abutuntur hæretici ad ſua dogmata probanda to. 3 5.b
quomodo completum ſit t.1.5.e
mentes fidelium confirmat ibid.
Euangelio & verbo Dei, non ſignis, vera & falſa diſcernuntur t.3.6.a
eius narratio duas in Chriſto naturas oſtendit ibid.
Euangelij libri diuerſa gratia fulgent t.3 8.i
Euangelium Deum diligeno ſcriptum ibid. K
depoſitum eſt, & pignus ibid.
eius cuſtodia, & ſtudium ibid.
Euangelium Lucæ ſolennes ritus qui in contractibus ſeruantur, habet t.3.26.d.e
eius libera gratia in patriarchis pręmonſtrata t.3.47 & ſeq.
Euangelio iunctus, mortuus eſt legi t.3.278.d
eius præcepta ſeruanti præmia tribuuntur t.3.52.i
quæ præcepta meliora ſunt quàm vetus lex tom.3 260.m
hiſtoria Euangelij ab omni mendacio immunis to.3 54 c
& eius prędicatio incredibilis, ſignis credibilis facta eſt t.3.242 e.f
cui piſcatoribus, non autem ſapientibus tradita to.3 831 k
quæ iudicij initium dicitur t.5.449.f
Euangelium lege præſtantius eſt t.3 49.b
ſublimitas eius ſuper legem & philoſophiam ex inimicorum dilectione oſtenditur t 3.88 h 89.a.b
eius myſteria in veteri lege adumbrata t.3.93.b.e
Euangelij & legis circa Chriſti aduentum officia t.3. 93.e
& eorum differentia t 3.237.e.f
& quantum diſtet Euangelium à lege t.3.240.i
Euangelium neceſſarium eſt ad plenè credendum t.3 94.a.b
conſummatio legis eſt, & ſupplementum t.3.101.f 102.a
eius doctrina quo ordine gentili, Iudæo, &c. tradenda t.3.118.b.& ſeq.
Euangelium Chriſti hęretici prauis interpretationibus obſcurant t.3.228.i
eius doctrina ſpirituali expoſitione indiget tom.3 148. K l
Euangelij libertas quomodo intelligenda t.3.158.o
grauior à præcipit quàm lex ibid.
legem non ſubſtulit, ſed compleuit t.3.171.m
ac legis plenitudo eſt, & plenam menſuram habet t. 5.311.m
naturales etiam voluptates amputat ibid.
eius prædicatio in Ioanne incipit ibid.
Euangelium tempore Ambroſij orbem terrarum peruaſerat t.3.203.k
eius prædicatio ante finem mundi ad virum fidelem ſpiritualiter accommodatur t.3.203.K
Euangelij eſt perfectio, non legis t.3. 311.g
& eius perfectio, ſupra iuſtitiam legis eſt t. 3.291.g 278.d.e
Euangelium Dei quid ſit t.3.237.f
virga ferrea eſt t.3.379.h
& rota in medio rotæ t.5.4.m
in quo differat à lege naturali t.3.387.d
eius lex cùm ſit vniuerſalis, quomodo fiat ſpecialis ibid. e
& cur dicatur ſpiritalis t.3.280 g
Euangelij adulter, qui redit ad legem t.3.278.d e
in noſtris cordibus quorſum inſcribitur t.3.280.g
Euangelij præſtantia t.3.280.i
conſummatio ſalutis eſt t.3.284.m
aliis odor vitæ ad vitam, aliis odor mortis ad mortem t.3.286 b
cur dicatur t 5.449.e
verum eſt lumen t.3.307.i
cum lege & prophetis congruit t.4.122.e
ad omnes miſſum eſt t 4.534.a
ſed non omnes ei obediunt t.3.307 i
inexcuſabiles ſunt qui ei non credunt t.4.518.b
veritatis eius contradictores Iudæi t.3.307 k
in animis loquitur ſpiritalia t.3.347.m
excitat animos noſtros ad cognitionem ſui creatoris ibid.
eius ius, & fundamentum t 3.360.i.361.b
& mira ac velociſſima operatio t.5.4 m.5.a
Euangelium Chriſti conuertere in legem quid ſit t.3. 465.a
Euangelij prædicatione ſpecioſa eſt Eccleſia tom.4. 429.h
Euangelium habet imaginem, lex vmbram, cæleſtia veritatem t.4.36.m
Euangeliorum ſinguli libri quo ſapientiæ genere excellant t.3.22.

Digitized by Google

eorum in varia ſcribendi ratione veritatis conſenſus t 3.54.t 3.417.K
omnia vnum Chriſtum exprimunt t.3.54.
Euangelia multi ſcribere conati ſunt t 3.3.b.c 8.h
adulterina euangelia reiecit Eccleſia t.3.3.b
euangelia multa compoſuit hæreſis, Eccleſia vnum tenet t.3.175.h
euangelizans montem debet aſcendere t.3.121.c
euangelizanti verbum Dei quæ merces debeatur, t.3. 58..b
euangelizantium adoentus t.3.307.h
euangelizantibus non ſunt deneganda alimenta corporis t.3.574.f
euangelizare maius eſt quàm baptizare t.3.341.d.e
euangelizare, plantare eſt t.3.349.e
euangelizare ſecundùm traditionem Saluatoris eſt ſapientem architectum t.3.350.b
Euchariſtiæ ſacramentum remiſſio peccatorum eſt t.3 410.m
Euchariſtiæ ſacrificium, Chriſti preſentia & immolatio t.3.12.i
eius communicatio Chriſti conuiuijs demonſtrata, t. 3.19.i
Euchariſtiæ ſacramentū, & carnis Chriſti realis manducatio adſtruitur t.3.79 g
in Euchariſtiæ ſacramento vera & realis corporis Chriſti exiſtentis t.4.351.g
in quo panis conſecratione fit corpus Chriſti t.4 366. d.375.a.b
eius excellentia & magnitudo t.4.368.h
Euchariſtiæ cibum ſacerdotibus & populo communem fore figuris præmonſtratum t.3.81.c.d
eius typus panes propoſitionis ibidem
eiúſque figura fuit agnus legalis t.3.93.b,c
& oblatio Melchiſedec t.3.631.g.h
ac manna, & aqua quæ de petra fluxit t.3.377.f
in farina viduæ Sareptanæ figurata t.3 94.d
eius ſacrum myſterium apud Salomonem prędictum t.3.111. c
in panum multiplicatione figuratum t.3.112.l.m 114.e
Euchariſtiæ ſacra communio inter ſolos fideles t.3 187.l.m
eius myſterium veteres Patres obſcurius tractabant propter infideles t.3.18.7.m
ſacramentum viuorum eſt t.3.377.f.378.a
Euchariſtiæ ſacramentum expreſſum eſt in epulo filij prodigi t.3 168.l.m
eam ſumpturus debet eſſe gratus & amicus Dei ibid.
Euchriſtia corpus & ſanguis Chriſti t.3.182.c.183.h
verum Chriſti corpus eſt, quod edimus t.210.h
Euchariſtis ſacramentum inſinuatur t.3.225.d
eus appelletur panis angelorum ibid.
idem mannæ præfertur t.5.253.e
celebratum eſt eiuſdem myſterium inter cenandum, neque idem eſt cena t.3.385.d
medicina eſt ſpiritalis ibid.
& memoria noſtræ redemptionis ibid.
cum reuerentia ſuſcepta purificat ſibi deuotum ibid.
eam ſumentes ſignificans nouum teſtamentum ſe conſecutos eſſe t.3.385.c
deuota ac pura mente ſumenda eſt t.3 386.b.c
eam qui inconſideratè ſumit, non differt ab infideli t.3.386.c
Euchariſtiæ ſacramentum Chriſti ſermone conficitur t.4.349 b.& ſeq.350 351.352
eam Græci in Oriente poſt annum ſumere conſueuerunt t.4.371.k
Euchariſtiam ſumpturi more ſerpētis venena animorum deponere debent t.5.47.h
& eam dignè ſuſcepturi quomodo ſe diſponere debeant t.5.8.h.i.K
euglyphus t.2.1034.b
Eudoxius hæreticus t.4.117.f.119.i
Eugenius tyrannus redarguitur ab Ambroſio t.5.209.c & ſeq.
eius præſentiam declinauit Ambroſius. t.5.355.c
euiratus, qui plurimum emiſit ſanguinis t.1.298.i
Eunomius hæreticus t.4.117.f 119.i
mauult Deum malum quàm bonum habere t.4.19.h
eius perſonam fugiunt Ariani, & errores ſectantur t. 117.e
Eunomiani ab Arianis procedunt t.4.287 h.i
Euphrates fluuius vnde nominatus t.1.111.l.m
fructuum fœcunditatem ſignificat t.1.112.m
vnde appellatus ibid.
myſticè iuſtitiæ eſt ſymbolum t.1.11.m.113.a.540.e.f 564.c.152.d
cur nullam deſcribat regionem t.1.113.a
eius aqua vitalis, fouens & augens ibid.
Hebræorum & Aſſyriorum lingua Perath vocatur ibid.
& quid ſignificet myſtice t.5.457.l.m
Euripi vario lunæ aſpectu fluunt, ac refluunt t.1.54.l
Euripidis loci t.1.242.g.t.4.32.l
Euſebius martyr qualiter ſe geſſerit contra Arianos t.5. 147.l
numquam antea cognitus Vercellenſis eccleſiæ epiſcopus creatus fuit t 5.23 h.e.f
temporis ſui exitum manifeſta reuelatione vidit: & multa circa illam viſionem t.5.148.k
eiuſdem præconia, virtutes & merita t.5.147 g.h i.K 246.d.& ſeq.
& genus martyrij t.5.148 g
ad Euſebium ſcribis librum Ambroſius de inſtitutione virginis t.4.41.5.426
Euſebij Nicomedienſis epiſtula in Synodo Nicæna lecta t.4.159 g
Euſebius epiſcopus Bononienſis t.5.3.28.h.i
Euſebij Ceſarienſis locus t.3.52.k.l
Eutropius preſbyter Theſſalonicenſis t.5 218.l
exactio non damnatur apud Deum, ſed exactio iniqua t.5.95.l.m
exactor idem ac creditor t.2.589.i
exactor & carcer myſticè exponuntur t.3.152.k
exaltans ſe, etiam ſi vera dicat, offendit t.1.897.h
excæcatio pœna pertinaciæ & infidelitatis t.3.310.a b.c
excæcatur à Deo duplex genus hominum ibid. c.d
exceſſus prophetarum quid ſit t.1.290.e
excitatus in hac vita vel Lazarus, requieſcet in gloria t.2 670.g h
excommunicatio tardiùs ferenda t.4.62.a
excuſantibus ſe in die iudicij quòd diabolus impulerit, quid reſpondebit Dominus t.2 877.l
exemplum bonorum operum attrahit multos tom.3. 334.a
exemplo noſtro alij adhortandi t.3.40.g h
& eodem alijs prodeſſe debemus t.3.40.g.h.108 h
exemplo vnius multi corriguntur t.3.92.l
exemplo ſanctorum perfidia mundi damnabitur to.3. 319.l
exempla magis apta ad perſuadendum quàm verba t 3 380.g.391.h
exempla cæleſtium ſunt quæ celebrantur in terris t.3. 649.e
exempla maiorum proponimus, quæ neque obſcuritatem affectant ad intelligendum, neque ad tractandū verſutias t.4.19.g
exempla quantum proficiant t.4.497.g
exercitatio naturam perficit t.3.267.m
exercitium corporis carnalium quale ſit, & ſpiritualium quomodo debeat eſſe t.3.580.581.a
exercitio doctrina acquiritur, & vſu profectus t. 4. 6.c.d
exercitiis proprijs ac domeſticis omnis res augetur t. 4. 9.d
exhortatio pro conſolatione accipitur & vice verſa to.2 993.b

exhortatio ad virginem lapſam t.4.455.i.456
ad nouitatem vitæ t.5.29.b
exhortatio pulchra t.5.16.m.17.a
exiſtimatio & fama non negligenda t.3.17 e
exitus libertatis paganorum qualis t.3.277 e
exitus iuſtorum vita æterna ibid.
exitus diſpar ſuſcipientium Chriſti mortem, & eorum quibus eſt offendiculum. t.2.747.a.b
exorciſmus in baptiſmo t.4.453.b
Exorciſtæ clericale officium inſinuatur t.3.124 m.125.a
eorum vis tempore Euangelij t.3.124.h
cur vocentur magiſtri in Eccleſia t.3.504.d
expectare non eſt perfecti ſed expectaſſe t.2.745.h
expectatio Chriſti ad pœnitentiam, & fidem t.3.313 d
expoliari & nudari quomodo differant t.79.l
exterior homo quid ſit t.3.284 i
exterminati qui dicantur t.2.670.i
exul mundo domeſticus eſt Dei t.2.931.b
exultare ad horam quis dicatur t.2.997 g
exultare in malis alterius diſplicet Deo t.3.311 l.m
exultationem perpetuam quis habeat t.2.963.b
Exuperantius Euſebij martyris diſcipulus t.3 147.h
Ezechiel direptus ab Aſſyriis in teſtamentum Domini non deliquit t.2.790 h
viſio rotarum ab eo deſcripta quid ſignificet tom.4 274.a
oſſa mortuorum in ſpiritu ei oſtenſa t. 4.332.h. & ſeq.
Ezechielis per aquam trina traductio myſticè quid ſignificet t.5.493.b.c

F

FAber cur putatus ſit & dictus pater Chriſti t.5.15.g
fabrum patrem, æſtimatione hominum cur habere voluerit Chriſtus t.3.42.c
fabrica mundi creatorem prædicat t.3.307.l
fabricatores errorum t.5.425.d
fabula Homerica Sirenum eleganter exponitur t.3.57.58.t.5 70 d
fabulæ prauorum hominum t 3.606.f
in fabulis quid canendum t.4.87.c
facere alios quæ vis, fac tu prior t.3.40 h
facienda prius cogitanda t.4.64 b
factor legis, & auditor quis ſit t.3.250.f 251.g.h
factum uniuſcuiuſque mente & intentione Deus diſcernit t.3.124 m
factum eſſe, non ſemper referri ad creationem t. 4. 149 e
factis diſtinguuntur, qui eiuſdem fidei nomine continentur t.3.94.e
faces plus habent in fumo caliginis, quàm ſplendoris in lumine t.2.716 g
facibus mortuorum cadauera ardere conſueniſſe ibid.
facies plerumque index eſt conſcientiæ t.1 533.K
eius præſtantia inter cetera membra t.1.100.g.h t.2.806.g
facies Dei non videtur ab homine t.2.806.l
& quomodo videri poſſit t.2.938.k.l
eius auerſio à nobis quàm grauis t.2.838.k l
facies Moyſis corporaliter illuminata t.2.1040.i 1041.a
faciem exterminare t.1.533.k
in faciem reſiſtere quid ſit t.3.471.l
faciliora hora quæ videantur t.2.651.652
facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi to.2 939.f
fallacia omnis multum durat t.3.500.l
fallaciæ & veritatis pugna t.509.a
fallere cœpit ſubtiliter dæmon lege lata, non imperare t.181.d
falſitatis remedium t.3.505.d
falſum quidquid eſt, ab homine eſt t.3.387 k
famæ etiam ſanctos decet curam habere t.3.17.e
fames tantum quę Dei timore ſuſtinetur, Deo acceptum facit t.1 332 d
fame confecti nullis ſenſuum voluptatibus oblectantur t 1.102.a
fames grauior morte & omnibus ſuppliciis habetur t.2.717 g.t.3 188.h
fames ſpiritualis t.3.97.m
fames animarum ſanctarum t.5.419.g.h
fames æterna impiorum, ſaturitas beatorũ in Mathei conuiuio exprimitur t.3.77.d e
fames iuſtitiæ quæ ſit t.3.85.d.86.f
fames peccatoris deſcribitur t.3.166.a
famis tempore fromentum non occultandum to.4 72 h.i
& ſubueniendum egenis t.4.61.g h
fames magna Eliæ tempore. t.4.497.e.498.a
fames amica virginitatis, inimica laſciuiæ eſt, t.3.56.h
fame laborare fidelem aliquem, te ſciente, grandis eſt culpa t.4.23.K
familiæ per virorum originem in ſcripturis deducuntur t.3 42.d
familiæ curam cur præſertim debeat habere epiſcopus t.3 68.l.m
familiæ innocens diſciplina, & munda poſſeſſio, laus eſt domini t.4.38.b
famuli Dei ad fidei perfectionem peruenire deſiderantes quid faciant t.2.819.l
fanum, in quo eſt conuentus gentilium t 5.214.a
farina, id eſt populi fideles, in quibus Eccleſia Chriſtum abſcondit t.3.159.k
farinæ menſuræ tres, in quibus Chriſtus fuit abſconditus t.3.159.m.160 i
fata nulla ſunt t.4.322.d
fauere quibus frequentius ſoleant homines t.4.39.k
fauor popularis contemnendus t.4.57.d
fauus qui non exiſtimatur bonus ab Eccleſia t.2.99.c.d
febres animorum maiores ſunt quàm corporum to 2 1053.a
febres ſpiritales, cupiditates immoderatæ t.371.h i
& ex ſpiritali cruditate naſcuntur t.3.163.i
fel non recuſauit Dominus, ſed vino admixtum, myſticè t.3.222.f
fel homini datum ad totius corporis vtilitatem tom.1.110.c
felicitas bonis externis non æſtimatur t.4.7.K
Felix Nabor, & Victor illuſtres martyres t.3.157.b.c
Felicem diaconum mittit Ambroſius ad Theodoſium t.5.211.h
Felicis Comenſis epiſcopis natalis dies t.5.315.d
fœmina in primis verecundiam tueri debet t.1.223.a
viri ſpeciem ſibi non debet aſſumere t.1.487.a
ſubiecta eſt viro lege naturæ t 3.399 g
feminę ſanatio poſterior quam viri apud Lucam quid ſignificet t.3.71 g h
feminis pudor eſt filiis carere t.3.16.i
eius nubendi cauſa quæ ſit ibid.
feminarum ſexus fragilior t.4.188 l
& eius defenſio t.4.418.e.f.419.a.& ſeq.
feneſtra noſtra quare claudenda t.2.912.d
feneſtra per quam mors conſueuit intrare, non vna ibid.
feneſtra eſt oculus noſter t.2.920.d
feneſtra virginis qualis t.4.489.f
feneſtræ per quas proſpicit verbum t 2.920.d
feneſtræ cęli prophetas ſignificant t.1.280.f
feræ hominis induſtria manſueſcunt, atque in hominum mores tranſeunt t.1.93.a.150.h
omnes ſuos diligunt fœtus, ac tuentur t.1.89.f
feræ omnes hauſto canis ſanguine curantur t.1.91.h
feretrum in quo iacemus exanimes, myſticè exponitur t.5.93.i
feriæ perpetuæ quando erunt t.3.80.m
ferientem referire an liceat t.4.69.b

fer-

fermentum quid ſignificet, & fermenti in farina abſconditi parabola explicatur t.3.159.& ſeq.
in ſcriptura accipitur pro vetuſtate t.3.358.a
fermento humana doctrina ſignificatur t.3.357.f
fermentum vetus eijcere quid ſit t.3.358.a
fermenti vis t.5.27.k
eidem Dominus pulchrè comparatur ibid m
ſymbolum eſt noſtræ ſalutis t.5.28.i.k
ferrum ſecuris demerſum, Eliſæi precibus ſupernatans, quid ſignificet t.4.359.g
feruor gratiæ æternæ ſæcularis feruorem excludit t.2 1075.l
feruore animi concluſi quid facere debeamus t.1 1053.a.b
feſtinatione opus eſt ad Chriſtum quærendum t.3 29 f
feſtus dies Domini qui ſit t.1.151.e
feſti diebus à ſæcularibus, non à religioſis operibus ceſſandum t.3 136.i
ficulneæ proprietas t.1.40.g
eius folium cur ſit craſſum & quatrifidum t.1.41.c.d
ficulneæ ſterilis triennium expoſitor t.3.14.b.e
eius duplex figura explicatur t 3 208.b
ficus proprietas t.1.40.g
eiuſdem natura t.3.153.c.d
eius fructus & folia quid in ſacra ſcriptura ſignificent t.1.127.e
ficus ſpiritalis ſub qua Iuſti ſanctique requieſcunt quę ſit t.1.128.a b
ficus quia ſecundis fructibus præſtat, reſurrectionis ſymbolum eſt t.3.90 d
de ea parabulæ euangelicæ myſticè exponuntur t.3 153.c.d e.f.154.155
eius folijs primi parentes ſe tegentes quid myſticè ſignificauerint t.3.154.b
ficus à Domino maledicta, anima infructuoſa t.3 182.c d
ficus, ſub qua Chriſtus Nathanaël vidit t.3.191.g
fideiuſſores quæ mala patiantur: & quomodo pro alieno debito fideiubendum t.2.603.k.604
fidelis non cadit in iram t.2.762.h
perfidi communionem vitare debet t.3.127.m
eius poſſeſſio eſt totus mundus t.2.827.f 828.a
fideli quid dicatur t.2.758 h
fidelis non erit reus diſſoluti matrimonij, ſi infidelis diſcedat t.3.366 a.b
fidelis bonus aut malus maiori corona vel pœna dignus t.3.150.a.b
fidelis diſpenſator t.3.352.k
fideles filij dei nuncupantur t.1.171.c
vnionem fidei retinentes, hæreſis tinea non læduntur t.3.8.m
membra & caro Chriſti ſunt t.3.39.g
fidelibus hoſpitio iungamur, perfidos & hæreticos vitemus t.3.111.h
eis nihil deeſt t.1.559.m
& diuina ſemper adſunt præſidia t.1.338.k
fideles diuerſo alimento nutriendi t.3.114.a.b
eorum in primis curam habet Deus t.3.143.k
fideles & infideles in mundo agricolæ duo t.3.182.d
fideles & catechumeno fœtus Eccleſiæ t.3.205.d.e
fideles cur dicantur baptizati t.4.352.a
fideles ſegregari ex Iudæis & gentilibus t.4.258.a
Abrahæ filij dicuntur t.3.298.a
membris comparantur t.3.316.i.K
& inuicem ſunt t 3.380.h
etiam à licitis ſe abſtinere debent t.3.369.h
eis non competit audire linguas quas non intelligunt t 3.367.a
fideles genus regale t.3 415.h
per gratiam Dei facti ſunt digni videre gloriam Chriſti t.3.421.a.b
potentiores fiunt dum infirmantur t.3.458 f
debent ſemper portare imaginem Chriſti t.3.545.f
adhuc in terra poſiti, in cælis verſantur t.3 447 k
eorum preſſuræ, futuri ſæculi gloria erigūtur t.3.501.b
fidelibus ſermo Dei eſt nūtius ſalutis æternę t.3.418 d
fidelium vnitas t.3.546.a b
Fides donum Dei t.3.243 h.i.863 l.t.4.394.a 327.m
& via ad ſalutem t.4 151.i
fundamentum eſt Eccleſiæ t.3.117 b.t 4.290.d
& fundamentum bonum, quæ ex duobus teſtamentis conſurgit t.3.159.m
atque Apoſtolica prędicatione fundata t.3.111.i
eſt etiam noſtræ ſalutis fundamentum t.3.635.e
& fundamentum iuſtitiæ t.4 22.n
radix eſt omnium virtutum t.1.160 d
atque earum ſtabile fundamentum t.2.753.l
eius fundamentum eſt fortitudo, & reliquæ virtutes t.3.143.k & Chriſti nomen t.3.350.d
fidei noſtrę principium quod ſit t 4 129.130
fides quid ſit t 4.404 h
vnde naſcatur & acquiratur t.4.527. & ſeq.
fides eſt hominis theca t.1.80 m
abundantiam parit t.1.86.a
ea in primis nos Deo commendat t.1.152.d
partus eſt animæ t.1.149.b
qualis debeat eſſe t.1.157.m
eam ſi opera ſequantur, perfectum fit ſacrificium t.1 152.d
quæ fides in ſacrificio requiratur t.1.157.l
& quam doctrinam adiunctā habere debeat ibid i.k
eius feruor & ęſtus qualis eſſe debeat ibid.k.l
cur rationem præuenire debeat t.1.215.e
quam præclaros afferat fructus t.1.283.c
fides & humilitas in primis placant Deum t.1.104.l
fide, humilitate & abſtinentia Deo placemus t.3.2.a
fides Eccleſiæ quibus modis comparetur t.1.240.e
Chriſtianorum theſaurus eſt t.1 441.i
eius fœcunditas cur certo tempori fuerit reſeruata t.1 565.i
fides alia feruentior, alia placidior t.1.884.c
fidei ac deuotionis glorioſa nobilitas t.1.317.h
fides deuotionem præcedit t.1.398.l
fides naturæ vitium temperauit, & deuotio offenſam Adæ mitigauit t.1.501.m
eius partus bonus & præclarus t.1.340.b
fide ſincera Petrus ac reliqui Apoſtoli ſanarunt ægrotos t.1.374.i
eius fundamentum vel maximum eſt in Chriſti reſurrectionem credere t.1.397.h.i
quæ inanis eſſet, niſi reſurrexiſſet Chriſtus t.1.401.e
fide reſurrectionis Chriſti gentes Iudæos tranſcendunt t.1.190.d.e
fidei libertas, gratiæque vbertas quanta ſit t.1.411.h
cur velori mola terenda eſt t.1.435.a.b
eius omiſſio vel maximum damnum eſt t.1.439.e
fides ſatis non eſt, niſi illi accedat gratia baptiſmi t.1 442.k
dolore probatur magis, atque perſpicitur t.1.452.a
hominibus cælum aperuit t.1.544.e
eius omne patrimoniū quis populus habeat t.1.567.i
fides prompta multum confert t.2.651 652
fides vera eſt hereditas maiorum t.2.690.k
Deo nos repræſentat t.2.691.a
ea nihil eſſe in homine pretioſior ſcripturę teſtimonia docent t.3 719.e
fides & diligentia ſuperiorem locum tenent, inferiorem perfidia t.2.724.a
fides credentium principalis eſt, confeſſio executionis t.2.734.g
fides quę eſt bonum mētis æternū, quæ ſit t.2.740.a
fides noſtra non quaſi in via debet eſſe, & quare t.2 773 k
diebus nominis Ieſu exorta eſt t.2.776.f
fides dulcis, amara perfidia t.2.781.i
peccatum minuit t.2.837.m
eius vbertas quid operetur vbi exundat t.2.846.h

omnes homines gentili errore depreſſos Chriſto acquiſiuit t.2.848.a
fidem induens pt ùs debet perfidiam exuere to.2 850 g
eius prærogatiua quæ ſit t.2 889.g
fides inexercitata langueſcit t.2.973 g
eius deuotionem prælia perſequuntur ibid.
ab irrationabilium pecudum comparatione nos ſecernit t.2.1061.b
fidei principium Chriſtiani eſt, plenitudo iuſtitia t.2 1073.c d
fidei iurantis Deus teſtis adhibetur t.3.1.2
fides noſtra, vox eſt t.3.15.m
fide triplici ſapientia conſiſtere non poteſt t.3.3.4
non vi eloquentiæ, ſed veritatis lumine refulget t.3 27.l
fidei noſtræ teſtes non ſapientes & dicendi periti, ſed paſtores & ſimplices t.3.29.f.30.a
& eiuſdem propagatores non ſapientes & diuites cur electi t.3 83.ik
fidei noſtræ multa ſunt adminicula, ita vt merito credamus t.3.73.a
ad Dei magnitudinem comparata exigua eſt to 3. 109.d
eius articuli ſcripturarum auctoritate comprobandi t.3.118.e.f
à mundi ſapientibus irridetur t 3.267 g
eam eſſe rationabilem probat prophetia t.3.316.l
rerum affectu atque exitu adſtruitur t.3.6.a
quam etiam ex hiſtoriis Græcis & poëtis confirmare licet t.3.119.h
eius conſtantia ſignis & prodigiis non indiget t.3.6.a
verbo Dei & ratione fundatur: & quomodo ratione quoque nitatur ibid.
fidei euangelicæ depoſitum & pignus cuſtodiendum t 3.8.k
eius integritas, integrum veſtimentum ibid.l
fidei ſuſcipiendæ præcurrente quadam virtute anima præparatur t.3.14.e
fides & incredulitas Zachariæ & Eſaiæ quid prometiræ t.3.13 g
fidem exigens, fidem adſtruit t.3.21.e
fide ſpiritualiter verbum Dei concipitur & generatur t.3 21.f
in Chriſti cenſu & profeſſione vnumquemque ſignat t.3.29 a
angelicis teſtimoniis in ipſo Chriſti ortu adſtruitur t.3 29 e
eius brachia quibus Chriſtum complectimur, opera ſunt t.3.31.k
fidei hereditatem ad gentiles populos transferendam prophetat Ioannes t 315.h
fides exigitur poſt Domini aduentum, ſigna conducuntur t.3.38.d
prior eſt quàm litera t 3.47.h
fide viuebant patriarchæ ſine lege ibid.
eius generatio in ſanctis magis attenditur quàm feminis t.3.53.f
fidei menſura retinenda, ne in perfidiam incurramus t.3.60.h
miraculis operum colligitur t.3 67 h
complectitur quod humana ratio non comprehendit t 3.75.a
Deo reuelanti innititur ibid.
ex auditu eſt t.3 73 a.307.b
fides gentium ex auditu, immò etiam ex viſu to.3. 93.e f
fidei tactus, quo Chriſtum tangimus t.3.118 m
fide Chriſtus tangitur & videtur t.3 109.b
eius profunda myſteria, in quæ Petrus ducit t.3.73.b
fidei propagatio non humanæ naturæ, ſed ſupernæ vocationis opus t.3.71.f
eius cibum Iudæi gentibus miniſtrarunt t 3.125.m
fidem & mutos onadocuit Deus t.4.159.k
fidei & morum ædificationi ſtudent Euangeliſtæ, Chriſti res narrando t.3 75 h
eius doctrina quo ordine infideli homini tradenda t.3 118 b.e
& eiuſdem grauiſſima myſteria non ſtatim infideli proponenda ibid.
fidei ſpontaneæ, quàm ſperatis beneficiis credere præſtantius t.3.73 i
fidei principatum meruit Abraham t.3.86.e
& fidei pater dictus eſt t.3.476 g
fide iuſtificatus eſt, non circumciſione: eadem ratio de ceteris t.3.161.b.c.d.e.f
fides in operibus elucet t.3 91 h
factis comprobatur t.3 94 e.f
fortitudinem acuit t.3.143.K
medicinæ impetrandæ prærogatiua eſt t.3.91.i
fides vnius, alteri ſuffragatur ibid.l
fides plenior ex rebus, quam verbis t.3.93.e
eius ſucceſſio, quæ per paucos ad multos peruenit, t.3 93.f
a veteri teſtamento incipit, in nouo completur to.3 94.b
eius teſtificatio maior ex cruce Domini quàm ex miraculis ibid.n
cuius eſt ipſa crux Chriſti t.3.119.i
ab Apoſtolis diſputatione & ſignis apud Iudæos, fundanda t.3.67 a
fides tecta vnguentum pretioſum, quo Chriſtus vngitur t.3.97.a
miſericordiæ prælata eſt t.3 103.h
fides rei admirabilis fiat ex alia re mirabili t.3.109.e
in eius via hæretici tamquam ieiuni deficiunt to.3 112.i
fidei curioſæ quæſtiones vitandæ, & ſincerè credendum t.3.116.i.k
eius ſimplicitas beata, non curioſitas t.3.116 k
fidei myſteria ſcimus, quamuis modum ignoremus ibid.
non carnis magiſterio, ſed diuina inſpiratione & reuelatione fundatur t.3.116.k
fidei firmitas Petro à Chriſto data t. 3.117 a
fides non ſolùm de Chriſti diuinitate, ſed etiam paſſione ad ſalutem neceſſaria ibid.e
eius integritas vel vno detracto violatur ibid.
paulatim docendo creſcit, & proficit t.3.118.c d
fidei ſinceritas incorrupta ad ſalutem neceſſaria, cum obſeruantia mandatorum t.3 121.d.126.a
mentem attollit, & quæ vilia in Chriſto videntur, diuina oſtendit t.3.122.b.c
fides perfecta ſcire filium Dei t.3.123 k
fide perfecta omnes vnum ſumus ibid.l
non neceſſitatis, ſed voluntatis res eſt t.3.415.l
non extorquetur, ſed ſuadetur t.3.161.d.e
nec vi & coactione, ſed humilitatis doctrina diſſeminata eſt t.3.130.c
fidei integritatis cauſa aduertendum ne quemuis facilè admittamus t 3.126.a
ſcindi non debet, & ideo Chriſti tunica ſignificata t.3 121.e f
eâ diſſcinditur, regnum quoque diuidi neceſſe eſt t.3. 137 e
eius lucem legis vmbræ antecellit t.3 139.m
fidei Chriſtianæ præſtantia etiam hoſtibus eius admirabilis t.3.148.l
fidei euangelicæ alta myſteria præceptorum ſanctitate faciliùs perſuadentur ibid.
naturæ vinculis non eſt obnoxia, ſed libera to.3 149.c
fides bona quæ operum ornatu nitet t.4.151.152
non ſufficit ad ſalutem & vitam æternam, niſi charitas accedat t.3.263.h.627.h.i.633.e.d
nec ſine bonorum operum merito t.3.133.i k
fidei & operum coniunctio & neceſſitas t.3.190 f.603.e

fide & operibus ſepulcrum Chriſto exſcinditur & expolitur t.3.226.f
fides recta & charitas ſanctos facit t.3.219.k.l
fide & bonis operibus perfectio viri fidelis continetur t.3.140.m
quibus etiam promiſſam vitam ſperamus t.149.d
fides proprium facit Deum, ſi bonis operibus approbetur t.3.367.g
fide ſola addita legi naturali ſaluamur t.3 241.c
pro fide ſola nemo ſecurus eſſe debet t.5.29 e
fides & regnum cælorum ſe motuo conſequuntur, t.3 157.a.b
velut ſemen ſpiritale eſt t.348 f
& quando dicatur ſeminari t.3.157.e
fides Chriſti filij Dei ex lege, prophetis, & Euangelio perfecta t.3.159.k
a qua ſeruitute, & quomodo nos liberauerit to. 3. 258. e
ſepes eſt, & munimentum t.3.163.g
& munimentum optimum contra diaboli tentationes, ac tribulationes t.3.296.g
eius ſenſus nunquam exinanitur t 3.165 a.b
fidei patrimonium profundit, qui ab Eccleſia recedit t.3 165.d
eius matrimonium quo pacto omni diuortio & adulterio carere debeat t.3.173.b c
fidei integritas cum vitæ ſanctitate iungenda to.t 274.c.d
eius imperio inſenſibilis natura obſequitur t.3.177.b
quæ valida & ſolida ſunt diſſoluis ibid.
fidei, charitatis, & ſpei nexus & circuitus ibid.
eius veritas vbi eſt, ibi ſacramenta & ſanctitas t.3 183.h
fidei contractus maior quàm pecuniæ t.3.199.i
diuinationem non patitur t.3.200.m
fidei deſolatio tempore antichriſti myſticè in anima peccante t.3.204 g h.i
fides deficit vbi antichriſtus regnat, myſticè to.3 204.i.k
eius ſol nube perfidiæ obſcuratur t.3.206.e
fides roſcida, perfidia arida t.3.207 g
eam remunerare feſtinat Dominus t.3.108.h
fidei ordo ſeruandus eſt in credendo t.3.216.g
eius fructus, & flores t.3 208 h
fidei confeſſio aperta eſſe debet, non involuta t.3 216 k
ex peregrinis domeſticos facit t.3.217.e
ex diuinis ad humana deſcendit t.3.211.e.f
fidei victoria toto orbe terrarum per Chriſtum to.3 224.h
eius diuitiæ & paupertas t.3.226.e
fidei perfectio in libris centum aloea ſignificata ibid.
fidei iuſtum viuere quomodo intelligatur t.3.243 k
fidei confeſſio debita & ſalutaris t.3.242.b.c
requiritur ad ſalutem, nec ſufficit bonitas moralis t.3 250.d
fides Chriſtiana eſt iuſtitia legis t.3.254.a
perfidiam accuſabit t.3.251.m
perfectam Dei cognitionem tribuit t.3 254.d
errorum nebulam aufert ibid.
non docet peccare, ſed peccantibus conſulit, t.3.256.i
docet remiſſionem peccatorum, & docet etiam periculoſum eſſe peccare t.3.256 k
fides Chriſti quid efficiat t.3.259 h
maior eſt quàm lex, & quomodo t.3.258.e.d.266.b
perfectio legis eſt t.3.03 k
fides erat in lege t.3.259.h
fide ſola nos iuſtificatos quomodo intelligendum t 3 259.i.k
iuſtificat ſine operibus legis t.3.260.h
fidei Chriſti iuſtitia t.3.260 g.305 c
fide Chriſti omnes iuſtificantur Iudæi & gentiles, t.3. 260.k
eius meritum & dignitas t.3.260 k.l.265.a.305.d
fides Chriſti non eſt inimica legi t.3.260.l
& ad omnes pertinet t.3.306.c
non indiget orationis ornatu t 3.241.f
nec fucum argumentorum inquirit t.3.174.c.d.175.h
gaudium operatur, lex iram t.3.263 l
delicta ignoſcit, & ſaluat ibid.
fides pretioſa, contra id quod ſcit aut videt, credit t.3 265
quod credit conſequitur t.3.265.e
fides credentium, ex multorum diffidentia commendatur t.3.265.e
non humana ratione, ſed miraculis commendatur t.3.267 g
fidei veritatem non tenens, ad eius præmia non perueniet t.3 166.b e
fide catholica, & bona vita renouamur t.1.275 g
eam accepimus per legem naturalem, non per Moſaicam t.3.277 b
fidei lex cur data ſit t.3.279.m.286.c
eius legi vetus lex eſt inferior, non tamen inimica t.3 279.m
fidei lex præſidium attulit ſalutare, quod vetus lex non potuit t.3.280.g
in animo eſt, & corde creditur ibid.
eius obiectum t.3.305.e
vna cùm ſit, diuerſitatem tamen præſtat hominibus t.3.186.e
eadem cur non dicitur lex mortis t.3.286.c
eius verbo odorantes malo animo remanet in morte ibid d
fidei futuræ myſterium in Abraham deſignatum, to 3 268.a
quomodo dicatur abbreuiata ex lege t.3.301.f
quia incredulis ſtultitia eſt, mercedem habet apud Deum t.3 305 d
fidei regula ibid.
ei adiungenda eſt oratio t.3.306.c.d
neceſſe eſt præcedat petitionem ibid.
per fidem Chriſti aufertur velamen infidelitatis to.3 421.b
fide peregrinamur, non ſpiritu t.3 426 e.d
fides eſt quæ ſaluat, non generis propago t.3.450.c
fides Chriſtiana quàm ſit certa t 3465.b
extrahit hominem à lege, vt iuſtu[illegible] t.3.473.a
vt perfectio ſit credentis, debet muniri charitate fraterna t 3.485 d
in ſolo patre, & in ſolo filio integra non eſt t.3 502.b
eius corruptores magna cautela euitandi ſunt t 3 540.g
fides ſalutem dat t.3.575.g
mater eſt omnium virtutum t.5 391.g
quantam habet poteſtatem t.1 575 g
eius victoria quæ ſit t.3.588.i
non poteſt infringi hæreticorum cõmentis t.3.591.k
ſignaculum eſt diuinæ promiſſionis ibid.
altare cæleſte eſt, in quo offeruntur quotidie orationes t.3.644 g
nec propter ignauiam, nec metu periculi deſerenda t.4.29.f
ad fidem cohortari, quòd de ea diſceptare, tutius eſt t. 4.113.114.
fides catholica de Deo vno t 4.113.b.114.a b
de filij Dei diuinitate t.4.126 c.& ſeq.
fides perfunctoria eſſe non debet t.4.115.g
argumenta excludit: eiuſque excellentia t.4 122. d e
fides vna veteris & noui teſtamenti t.4.116.l
martyrum ſanguine & paſſione defenſa & confirmata eſt t.5.145.b.c
fidei laudes & encomia t.4.139 l m 492.m
fide fracta calamitates ſequutæ ſunt t.4.144.i.K
eius magnitudinem anguſta impiorum pectora non capiunt t.4.269.d

fidei plenitudo in ſactamento Dominicæ paſſionis t. 4.270.g
fidem habens quare non excludatur à venia, t. 4.393 f
credentibus poſt lapſum redditur t. 4.393.f
fides vera numquam turbatur t.4.385.d
æternum eſt patrimonium t.4.354.b
locuples eſt Deo, ſed egena ſæculo t.4.431.e
ex fide veritas, non verba penduntur t.4.29- f
& in ea non eſt quærenda ratio t.4.135.g
fides vniuerſalis reſurrectionis in Lazaro ſuſcitato t. 4.133.b e
eius medicina quibus non proſit t.5 26.e
fides Chriſto promiſſa ſeruanda t.4 354.a.b
in ea ſpei noſtræ patrimonium t.4.404.h
fides Chriſtiana regnum Dei eſt t.5.26 a
operatur in anima quod ſuccus ſinapis in corpore t. 56 e
& quantum valeat t.5 69.e f
fides innuit vt fiat quod creditur t.5.80 g
veluti prævia charitatis occupat animam t.5.296.i
fidei cauſa in Eccleſia agenda eſt t 5.97.g
in fidei vel alicuius Eccleſiaſtici ordinis cauſa quis debeat iudicare t.5.503.k.l.m
fides ætatem auget: & quid ſit fides, & quantum poſſit t.5.145.e
fides catholica mater eſt martyrij t.5.145.e
fides Chriſti non rudibus animis irrepſit t.5.202.b
fides ea ſola eſt quæ eſt in Euangelio: & multa de ea t.5.257 d
fidei profeſſio, quæ contra Arianos & Sabellianos ſententia eſt, necnon contra Photinum & Apollinarem t.5 329.a.b.e
fide qui intrepidos ambulauerit, perſequentem Ægyptium non timebit t.5.22.f
fides quæ ſuperiora peccata deplorat, noua cauere conſueuit t.5.218.e
fides abundat ſibi, ſatis cenſu ſuo diues t.5.523 k
non continuo omnem charitatem habet t 5.296.g
fides legis in fide Euangelij confirmatur t.5.257 d
fides & ſpes quomodo in futuro ſæculo remanebunt t.5.485.b
fides ſine charitate mortua eſt t 538s.e
murus nobis eſt contra hoſtes inuiſibiles t.5.406.e
numquam deficiet in Eccleſia t.5 418 i
fidei gradus quidam t.5.1281.k
fides regno cælorum ſimilis t.1.263.b
per lucernam intelligitur t.1.139.l
fides non exigua, ſed magna & perfecta grano ſinapis ſignificata t.2.811.b.157.a
eius efficacis quàm aptè ſit grano ſinapis comparata t.3.157. & ſeq.
fides pane ſignificatur t.3.274.f
peregrino homini eleganter comparatur t.3.367.g.b
comparatur etiam ſoli t.3.286.e
& petræ, vnde mel & oleum t.3.526.f
eius ſublimitas per arborem ſignificata t.190.f
fides diligenda t.4.64.h
etiam hoſtibus exhibenda t.428.b
& in bello ſeruanda t.4.22.d
atque omnibus ſeruanda t 4.62.d e
ad noſtri cõmendationem plurimũ operatur t.4 47 l
In omnibus eſt decora t.4.75 b
fidem non deſerere fructus eſt amicitiæ t.4.85 a
fidei conſortio augetur beneuolentia t.4.87.g
fidi ad obedientiam cur diu non ſine pecunia redempti, neque qui aſſentationi inuitantur t 38 e
fiducia martyrum t.3.425.d
fiduciam in Domino habere debet qui timet dominũ t 3 38 b.e
fiducia maiore nemo vtitur quàm qui ex affectu diligit t.5 515.i
figulus noſter Deus per naturam & gratiam t.3.217.d
figuli ager in ſepolturam emptus myſticè conſideratur t.3.217.a.e
figulo comparatur Deus t.3.301.e
figuræ & myſteria veteris legis t.3.15 l.m
figuræ erant veterum Iudæorum etiam peccata t.3. 52.g h
figuræ veteres quã euidenter res noui teſtamenti exprimant t.3.81.e.f
eædem plenum veritatis myſterium habent in Chriſto t.3.139.i.563 g
figuræ paſſionis Chriſti t.5.444.b.i
filia ſacerdotis adultera quare atrocius punitur t.1. 654.e
filiam matrimonio iungere bonum eſt, melius verò non iungere t.3.371.g
filiæ Iudeæ illius, in qua notus eſt Deus, quæ ſint t.3 811 g filiæ confeſſionis quid faciant t.2 821.l
filiatio Dei nobis à Chriſto paſſione ſua comparata t.3 265. f 566.a
Filius facit quod vult Pater, & laudat Pater quod facit Filius t.1.25.e.f
audit ſemper patrem, & Pater Filium per vnitatem naturæ, voluntatis, atque ſubſtantiæ t.1.52.f
Filium Patri æqualem confitetur fides t.1.104.i
Filius Dei quem panem manducet t.1.119.b
exiuit ex vtero Virginis idem ſeruus & dominus, & quomodo t.2.676.a.b
vtrinque vnus, non alter ex Patre, alter ex Virgine, t. 2.676 b 843 b.t 3.238 e
vbique ſeruat ſuæ vocabula dignitatis & quomodo, t.2.676 b e
in carne magnitudinis ſuæ nomen non amittit t.2. 676.b
ipſe ſe reſuſcitauit t.2 758.m
ſplendor eſt gloriæ Patris, & imago ſubſtantiæ eius t. 2.763.e
& imago Dei inuiſibilis t.2.958 m
qua ratione character & imago expreſſa Patris to.4 r.8.c d
& cur dicatur imago inuiſibilis Dei, & character ſubſtantiæ eius t.4.300.k
quid differat à filio hominis t.2.824.c.d
à Patre procedit, & Spiritus à Patre & Filio to.2 844.d
cur ei vnius ſedis conſeſſus offeratur à Patre, & quare ad dexteram eſſe dicatur t.2.869 2.t.3.100.l
Filium ſtare, vel ad dexteram patris ſedere quid ſit t. 4.141 a.b 160 i k
ei ſoli datum ad dexteram ſedere t.4.189.d.e
& eum ad dexteram Patris ſedere quomodo intelligendum t.5.83.m
numquam digreſſus eſt à Patre t.2.772.d
& numquam ab eo derelictus t.2.879 d
in hunc mundum tanquam ſeruus aduenit, t.2.765 e
Filius quare in nubis Deo placuit t.2.783.e
quando in montium fiſſuras deſcenderit, & quid aduentu ſuo fecerit t.2.805.i
a Patre omnia accepit iure generationis t.2.821.i.t. 4 206.b
& ab eo omnia habet iure naturæ, non dono gratiæ t 3.132.m
cùm ex Patris ſubſtantia generaretur, omnem poteſtatem aſſumpſit t 3.152.i
non eſt minor Patre t.4.206.e.f
quare nihil a ſe facit t.2.1068.g.b
nihil ſine Patre facit, quia communis operatio eſt, & vnitas poteſtatis t.5.257.e
in rubo Moyſi apparuit, & in eremo fuit t 4.122.d
an ſolus apparuerit in veteri teſtamẽto, an etiam Pater, & Spiritus ſanctus t.1.11.l
quomodo viſus à patribus t.4.284.h.i
patriarchis apparuit, & latebat quis eſſet t.3.253 b
in ſancta Trinitate quomodo moralis dicatur to.3 1. 2.3 4
Filius & Pater quomodo viciſſim alius in alio videatur t.3.6.e.7.g

filius ſempiternus aſſeritur t.4.118.f.119.120.121.122
& eius cum Patre æqualitas defenditur t.3.19 K & ſeq. 200.& ſeq.
& diuinitas aſſeritur t.4.194.f
patri coæqualis & coæternus eſt t.3.470.d e
Filij ſempiternitas paternæ maieſtatis inſigne t.4.119.l
à Patre non voluntate, non opere, non tempore diſcrepat t.3.33.b
nec eſt diſſimilis Patri t.4.117.b.c.d.& ſeq.
incomprehenſibiliter generatus eſt t.4.110.h
eius generatio ante omnia & æterna t.4.151.m
ac inuſitata & admirabilia t.4.121 d
Filius Dei non Elias, aut Moyſes, ſed ſolus Chriſtus t.3.123 k
Filius, Patrem, & Pater Filium reuelat t.3.132.m
filius hominis, id eſt Virginis Chriſtus t.3.143.m
Filius Dei & hominis, an & quomodo iudicij diem ignoret t.3.178 e.f.179.i
totum hominem ſuſcepit ex virgine t.4.105.f
Filius Dei vnus & vnigenitus quomodo intelligatur t.5.185.f
genitus, primogenitus, vnigenitus legitur, & quare t.4.123.h i
perſona alter, poteſtate vnus t.3.186.a
natus eſt, & non factus t.4.89.a
& quomodo factus dicatur in ſcripturis t.4.150.b.e
Filium factum eſſe ad quid pertineat t.4.153.b
in diuinis genitus dicitur, non creatus t.4.129.130.194.f.195.g l & ſeq.
Filium à Deo factum, non ex eo natum aſſerentes confutantur t.4.277.b
filius Dei mons dicitur t.2.680.c
cur ad nos deſcendit t.5.17.b
ſpiritus eſt t.4.88.g.h
eius origo ad patrem referenda t.4.89.a
A patre genitus, ſed non dicitur genitus poſt patrem t.4.95.i
patris verbum dicitur t.4.89.a
Filius bonus quemadmodum & Pater in diuinis, copioſè probatur t.3.186 a.& ſeq.
ac bonus, verus & omnipotens aſſeritur t.4.131 g.& ſeq.133.134 135
ex eo quod mittitur a Patre, non patitur iniuriam t.5.200.m
miſſus à patre & Spiritu ſancto t.4.91.k
& miſſio minorem eum non facit t.4.138.a
quomodo dicatur à Patre miſſus t.4.191.l.m
non ideò minor quòd Pater ei inimicos ſubijciat, & cæteram mundi huius t.3.201.a
eadem facit, quæ Pater, quia vna deitas ibid b
Filius Dei, qui ex æterno erat, ignorabatur à creaturæ t.3.238.c
cur dicatur heres Dei, cùm Deus non ſit mortuus t.290.e
patitur filius per corporis ſacramentum t.4.139.h
dicitur mortuus cauſa incarnationis t.3.190.e
ſe ipſum pro nobis dedit t.4.255.l.m
eiuſdem eſt ſubſtantiæ cum Patre t.3.315 i
regnabit in æternum cum Patre t.3.403.i
quomodo Patrem dominum dicat. t.4.192.g h
quomodo ſubiectus ſit Patri t.4.197.e.f.198.199.200.201
non ſic ſubijcitur Patri, ſicut filio creatura t.3.403.l.m
Filius Dei ante tempora à Patre natus t.4.113.a
temporum conditor eſt t.4.117.a.b
principium non accepit vnquam, & finis eſt omnium t.4.191 i
ſecundùm diuinitatem incircumſcriptus, ſecundùm humanitatem circumſcribitur loco t.4.91.m
de Filio Dei fides à Patribus expoſita t.4.126.c.& ſeq.
Filium Dei non eſſe creaturam aſſeritur contra Arianos t.4.122.f.133
quem creaturam non eſſe quomodo intelligant Ariani t.4.159 l
creatura dici non poteſt t.4.195.l.m.196.197.
Filium proprium Dei ſe dicere quomodo interpretetur Euangeliſta t.4.137.c.d
qualiter vita, ſapientia & virtus t.4.165.e
cur Patrem oret t.4.168 k
immortalitatem habet, & quomodo t.4.185.c
Filium formam ſerui accipere quid ſit t.4.193 b
ei famulantur throni dominationes &c. t.4.206.c.d
quare Patris dextera dicitur t.4.243.h.257 b
dicitur etiam paracletus t.4.229.b
eius appellationes variæ in ſcripturis, & earum ratio t.4.281.e.f.282 a.b c
Filius impius, & iniuſtus quis t.2.1131.i
Filius tonitrui quomodo fidelis quiſque eſſe poſſit cum Iacobo & Ioanne t.3.120 l.m
Eccleſiæ filius quis ſit ibid.m
filij perditi cum patre reconciliatio tractatur t.3.164 k & ſeq 165.166.
filius prodigus cui ciui adhæſerit, in quam villam miſſus, &c. t.3.166.b
typus eſt peccatoris t.4.404.g.& ſeq.
filij prodigi parabola copioſè tractatur t.3.166.e.f 167.168.169.170.
filius prodigus reuiuiſcens, totum genus humanum demonſtrat, vel peccatorem quemuis t.2.169 a.b
filius prodigus quis ſit, & quod ſit patrimonium ab illo perditum: & quod conuerſus acceperit omne, quo fuerat priuatus t.5.342.d e.f
filius quomodo à mercenaria differat t.3.166.e 168.h
filius ſibi ipſi nemo eſt, nec filius ſine patre eſſe quia poteſt t.4.119 g
filius quis dicitur aut per adoptionem, aut per naturam t.4.127.h
filius frequentiùs corripitur, quàm ſeruus t.2.997 f
Filij Iſraël verno tempore Ægyptum reliquerunt t.1.5.d
parentes ſuos diligere debent t.1.89.e
filij ancillæ paternæ hereditatis participes eſſe non debent t.1.231 e
filij in ſcripturis pro operibus plerumque vſurpantur t.2.645.g
filij tenebrarum ſole iuſtitiæ priuati t.2.857 b
filiorum procreatio Dei munus eſt t.3.12.l
nuptiarum ſunt præmium. t.3 16.l.204 m
parentum magnis meritis obſequium rependere ſaltem debent t.3.33.a
eorum debitus honor erga parentes, t.3.187.g & ſeq.
matrem pauperem non parentes reprehenduntur t.3.187.i
filij Dei quinam dicantur t.4.5,8.e
filij noſtri paruuli nutriendi & ablactandi, de operum perfectione intelligitur t.3.205.f.206 a
magis de parentum quàm de ſua ſalute ſint ſolliciti t.1.225.b
filii Dei ſumus in Chriſto, quo dono nullum præſtantius t.3.265.e f
& quales ſint t.3.288 l.290.a
filiorum Dei adoptio t.3.290.b.c.340.g
eorumdem teſtimonium t.3.190 d
iidem ſunt coheredes Chriſti, t.3 290.d.e.480.K
filiorum Dei ſpes t.3.290.f
eorum numerus certus deſtinatus ad vitam t.3.291.K
Abrahæ filij qui ſunt t.3.297.e
non præponuntur gentibus propter circumciſionem ſed propter merita Abrahæ t.3.366.f
filii terræ in terra ſcribuntur t.2.771 d
filii promiſſionis t.3.298.a b
filii carnis ex concupiſcentia t.3.298.b
& filii Dei ex fide ibid.
filii Dei dicimur per gratiam Chriſti t.3.328 l
alienos filios nemo præponit ſuis in amore t.3.355.i

filios procreandi cauſa ducitur vxor t.3 364 K
filij ex coniugijs licitus cuudicantur ſancti t.3.366 a
filiorum & vxoris cura cur ſit cogitatio mundi t.3 369 e
filij ad quid inſtituendi t.4.309 e
filiorum detractio eſt vituperatio patris, & eorum laus, & gloria t.3446 e
debent cognoſcere aliquando futuros patres to.3. 314.b.547 m
filij aut natura, aut electione ſuſcipiuntur, & de vtriſque t.5.389.f
filij in Euangelio geniti non minus diligendi, quàm coniugio ſuſcepti t 4.5.b
filiorum profectus merces eſt prædicatorum to.5 412.i
Finis ex principio pendet t.4.181 b
finis noſter qui vere ſit t.1 153.h i
actionum vitæ finis eſt tranquillitas animæ t.1.463.e
Finis verit non vnios, ſed omnium finis erit to.2 718 g
finis diſciplinæ noſtræ, & ſtudiorum quis t.2.856.d
finis quis dicatur t.2.842.i
virtutum omnium finis quis t 2.986.h
ſapientiæ & iuſtitiæ finis ſummus, quis t.2.1077.f
finis quamobrem à Deo data ſit lex t 3.276 k
ſanctificationis finis, ex vita perpetua t.3.277.e
finis mundi conſolatio fidelium t 3.369.b
qui in proximo eſt t.3.369.b
finis tradito regno & expleta reſurrectione erit to.5. 403.h
finis eorum qui ſimulant ſe eſſe miniſtros Dei t.3.449.e
fines ſæculorum qui ſint t.3.379.g.h
Fimbriam Chriſti tangere quid ſit t.3.109.d
firmamentum quid ſit t.1.17.ef.18.a
inter aquas fluentes ſolidatum eſt ibid.
firmamentum cælum eſt particulare t.1.81.e
cur ſic appelletur t.1.81.b.e
ante ſolem factum eſt t.1.47.g.h
aerem aliquando ſignificat t.1.79.i
firmamentum inter aquam & aquam myſticè exponitur t.2.691.e
firmum eſt omne quod ſtatuit Deus t.1.17.e
fiſcus bonorum principum non ſacerdotum damnis augendus, ſed hoſtium ſpolijs t.5 197.c.d
flagella nihil proſunt poſt mortem t.2.834.g
flagella iuſto remedia ſalutis ſunt t.2.974.h
Chriſti flagella myſterio non vacant t.3.219.h
flagello & virga Chriſtus peccatores corrigit t 3.196 h
flagitia ne ſcribantur in cordibus noſtris cauendum t.2. 669.
in eis ſe iactantes, animalibus mutis ſunt deteriores t 2.933.
flagitia occulta in iudicio omnium oculis patebunt t 5.378.b 381 f.459.K
flagitioſus ore omnium laudatur t.2.66.g.h
flagitioſus cur mandata Dei nolit intelligere to.2 679.b.e
Flauianus grauiter culpatur, quòd à Concilij decretis ad imperialia reſcripta confugerit t.5.190.e
flere quis neſciat t.2.932 a
fleuerit quare Deus in carne t 4.140.h.i
fleuit Chriſtus pro omnibus, & quomodo tom.4 310 b. c.
fletus vbertatem genæ lacrymis rorantes declarant to.5 1042.b
flere debemus magis culpam quàm ærumnam to.2 1042.b
floruit caro Chriſti, & quomodo t.5.78.d
flos Chriſtus in nobis floret & fructificat t.3.22.d
flores huius mundi angeli ſunt, & viri ſancti, martyres, &c. t.3.146.d
flores redolentes ſuauitatem Chriſti qui t.1.57.f
flores virtutum, poma meritorum habet Eccleſia to.3. 216.c.d
Florianum adoleſcentem lapſum, ad pœnitentiam hortatur Ambroſius t.5.258.d
fluctus & fluenta ſtare fecit Helias t.5.20.i
flumen mundus, carectum Iudæi t.5.404.g
flumina de ventre credentium manantia quæ ſint t.5. 148 h
fluuiorum nomina varia, quæ in diuerſa maria demerguntur
fluuius dicitur Chriſtus, & quare t.5.222.i
fluuiorum & fontium perennitas admirabilis tom. 3. 114 f
fluxus & refluxus maris cauſa t.2.55.f
fluxum ſanguinis patiens mulier gentilitatis & animæ pœnitentis typus t.3.108.109.a
fluxus vel muſtum malorum granatorum myſticè quid t.5.106.d
fodiendi ratio ſpiritualis t.5.155.h
fœcunditas parentum donum Dei eſt t.2.665.K
fœmina vide femina t.5.12.i
fœnebris pecunia ſemper parit t.2.591.d.e
plantata vix euellitur t.2.561 d.a
fœnerare eſt hominem occidere t.2.592.d
cui fœnerare debeamus t.2.594.h
quomodo & quid fœnerare dicatur iuſtus, & quo pacto multis etiam ſanctis contigerit t.2.596.d.e.704.d
fœnerare in Eccleſia ſacerdotes quomodo & qui dicantur t.2.596.e
bene fœnerare licitum eſt: & quis fœnerator imitandus t.2.602 e
fœnerare vetus eſſe, fœneratores non excuſat to.2, 603.h
iuſtus per diem fœnerat, auarus in nocte t.2.705.g
fœneratio in lege reprehenſa t.2.704.c
& duplex eſt ibid.
fœnerare quomodo irruat in debitores t.2.587.e
inter quos viuat t.2.590.k
maris ſimilis eſt t.2.591 f.592 a
fœneratoris & debitoris qualis aſpectus t.2.587 b
eis obligatus, ipſe ſe ſua culpa vendit t.2.588 f
fœnerator & ipſius pecunia echidnæ, vel viperæ ſimilis t.2.591.a
fœnerator cæleſtis, & quam ei pecuniam debeamus t.3.105 d
fœnerator bonus quis dicatur t.2.594.e
fœnerator durus diabolus eſt, & cur t.5.217.b.c
fœneratores Iudæ comparantur, & diabolo to.2.584. d.e.f
quæ ſua reputant lucra t 2.586 e
diſpendio deputant quod ab alijs poſſidetur ibid.
eorum variæ proprietates t.2.583.f.584.a
fœneratorum nequitia quid operetur t. 2.584.e f
vitam & patrimonium obligant ibid.
quos tendant viſurarum laqueos t.2.586.k.i
eorum pecunia numquam quieſcit, & multa de ea, t. 2.585.h. & ſeq
fœneratorum pecunias qui petunt naufragium ſuſcipiunt: & qui accipiunt, quomodo decipiuntur t.2. 585.i
fœneratoribus vendi, grauiſſima diuinæ execrationis pœna t.2.588.e
carnificibus duriores ſunt t 2.589.i
eorum immanis exactio t.2.590.m.591 a
varia ſibi fecerunt vocabula t.2.591.a
de quo dicentur t.2.593.h
ſemper ſolent peierare t.2.593.m
quid debeant deponere t.2.594.g
fœneratores peccatores dicuntur ibid.
quid faciant t 2.603.h.i
fœnum ignis conſumit, ſed aurum perficit, myſticè t.3. 148.g
eo ſignificatur doctrina mala t.3.350 e
fœno ſuperſedere, aut terræ, quid interſit t.3.114 b.e
fœnus malum quod t.2.853 d
& quod bonũ, & quod à ſanctis prohibitũ t.2.583.d.e

fœnus, quia fœnum to 2.584.f
fœnoris vnda magis iactatur, quàm maris t.2.581.i
fœnus accipientes in quo illud abſumant, & quæ indè patiantur mala ibid l.m
fœnoris & belli elegans comparatio, & eorumdem elegans oppoſitio t.2.586.g.h
ei obligatus venditur quotidiano pretio t.2.588.e
fœnus mendacii radix ibid.f
idem eſt ac funus t.2.589.m
eius fors in infinitum extenditur t.2.592.a
pecunia ſua non ſoluitur, ſed augetur t.2.589.g
ſæpius diuina lege prohibitum t.2.592.b
fœnore populi ſæpe conciderunt t.5.232.i
fœnoris ſpiritalis indicta recuſans, eget, t.2.597.h
fœtus in vtero corporum cõmixtione læditur, t.3.16.i
fœtus ſpiritualis in anima, abortus, &c. t.3.205.a.b.c
folia ſuſpecta ſine fructu, myſticè t.5.208 i
folia dicuntur virtutes ſine fide t.2.695.k
foliis verba, & inanis vmbra legis ſignificatur to.3 153.d.154.
foliorum luxuria, verborum infructuoſa iactantia, to.3 1198.a
ex foliis veſtes confectæ, myſticè t.3.208.h.i
iis contegere ſe quærit peccator coram Deo, ſed fruſtrà to.5.262.a
fons vitæ, ſummum eſt eſt illud bonum, quod omnes appetimus t.1.291.e.292.a
fons in medio Paradiſi dicitur Euangelium, tom.5 396.m
fons ibi eſt, vbi eſt Chriſtus: & quare ipſe fons to.2 810.g
fons miſericordiæ quis ſit t.2.1111 g
baptiſmi fons diuinitus ſanctificatur t.3.36.m
fons ſacri roris quibus & cur exareſcet t.3.27.g
fontes quos habet Eccleſia to.1.1120b
fontes duodecim, & palmæ ſeptuaginta quid ſint myſticè t.4.438.c.t.5.54.e.f.55.h.i.406.d.e
fontes confeſſorum linguas, palmæ martyrum victorias denotant t.5.54.f.55.g
fontes Apoſtoli dicuntur, qui venatum ſapientiæ poculi dulcedinem ſtillant t.5.55.i
foras eiici, quam non intrare grauius t.3.250.e
foras exeant Iudæi, qui nolunt eſſe cum Chriſto, to.5.312.i.k
foris ſtantes Chriſtus non agnoſcit t.3.105.c.d
foris eſt qui in Chriſto non eſt t.3.193.b
foris qui ſunt, damnabuntur in die iudicii, t.3.359.h
forma ſine materia nihil poteſt efficere t.1.288.b
forma doctrinæ, in quam traditi ſunt iuſti, quæ ſit, to.3.277.a
forma mundi præterit t.3.369.c
forma vniuſcuiuſque legis in quo debeat videri, to.3 287.g
forma & imago legis Dei quæ ibid.
forma vitæ Chriſtus, mortis Adam t.3.442 k
Dei forma quid ſit t.3.522.f
nihil differt à Deo ibid b
forma inſtrumenti cognoſcitur per effigiem inſtrumenti to.2.673 l
formica tempora nouit pluuiæ ac ſerenitatis t.1.83.m
eius induſtria laudatur ibid. g
formoſitas corporis pro virtute non habetur t.4.14.c
& cur eam in decoro poſuerit Cicero ibid
fornax ferrea & dura quæ t.2.1064.g.h
fornax aurea trium puerorum ibid.
fornicari corporale delictum eſt, quod animam & corpus attingit t.3.362.f
fornicatio fugienda ibid.e.f
fornicationis ſpiritualis, & munditiæ cordis pugna, to.5 310.e.f
eius ſpecies multiplex t.5.480.h.l
facit filios diaboli, qui erant filii Dei ibid.
fornicationem cur Paulus poſuit ad Rom. cap. 1. non adulterium, &c.
eam excuſant leges Romanorum, non tamen lex to.3.247.h
ambos fornicatores vnum facit t.3.562.d
cur ſit grauiſſimum peccatum ibid.f
in eo deperit totum corpus, non autem in cæteris peccatis ibid.
fornicatio ſpiritualis t.5.377.f
fornicator in corpus ſuum peccat; & de hoc pulchræ rationes adducuntur t.2.723.b t.3.362.f
quomodo intelligatur peccare in corpus ſuum, t.3 363.h
fornicatores pœnitentiam agere non poſſe, nec item recipi in Eccleſiæ communionem, error eſt Nouatiani t.3.458.a
fortè & forſitan, dubitantis verba ſunt t.4.105.a
tamen in ſcripturis non ſemper dubitationem ſignificant t.4.406.c.d
fortis quis ſit t.4.28.i.K.l
fortis viri eſt ſentire dolorem, non ſtuporem habere, 3.211 l
quomodo animum præparare & munire debeat, to. 4.29.f
gloriæ appetentiam cauere debet t.4.30.e
fortis ad ſeminandũ erit fortis ad metendũ, t.3.489.e
fortium & infirmorum ratio diuerſimodè habenda to.3.124.l
fortior quare ſæpe percuti velit t.2.761.i
fortitudo vbi eſt, ibi iracundia t.1.113.a
in quibus prophetis, & antiquis patribus maximè claruit ibid.c.d
fortitudinis exercitum pœnis pro lege non cedere, to.1.345.l
fortitudo Chriſtiana pro perſecutionem patitur ex fide, eiuſquè officia t.3.87 g
firmamentum eſt fidei t.3.243 K
inter principales virtutes tertio loco conſtituitur, to. 4.18 e
fortitudo numquam incomitata virtus t.4.27.m
ſine iuſtitia fit inſolentia t.1.264.c
nec ſine ea eſt virtus, ſed iniquitatis materia, to.4 27.m
in quo maximè conſiſtat to.4.28 h.
magis in virtute animi quàm in viribus corporis eſt ibid.
fortitudo velut excelſior cæteris virtutibus in quæ diuidatur t.4.17.l
fortitudinis comitem prudentiam Dauid in prælio habuit t.4.28.g
eius officia, & virtutes t.4.20.m.30.d.494.d.e
fortitudo defendit omnia virtutum ornamenta, & contra omnia vitia decertat t.4.30.d.e
nihil ei tam contrarium eſt, quàm luctu vinci, to.4 20.d
auaritiam & iracundiam repellere debet, t.4.30 d.e
fortitudo vera quæ iure vocetur, t.4.28.m
non ſolùm ſecundis rebus, ſed etiam aduerſis probatur to.4.31.l
in laboribus & periculis cernitur, to.4.48.m
fortitudo bellica in noſtris, ſcripturæ exemplis oſtenditur to.4.31 g.h
in ea ex non mediocris honeſti ac decori forma eſt, 4 31.m.32 g
fortitudo eorum qui per fidem vicerunt, glorioſa, to.4.28 g
fortitudinis præceptum non mediocre, ex Paulo, ibid. K
fortitudo à Deo precibus petenda to 5.388.h
fouea hæreticorum eſt domus fidelium to.5.116.a.b
frænum equo Conſtantini ex vno clauorum Chriſti Helena fieri præcipit, & quare t.5.123.m.& ſeq.
frænum habena ſpiritualis linguæ t.3.193 e f
frænum quoddam luxuriantis animæ exhauſtum corpus t.5.58.f
fragile quod eſt, ſublime eſſe non poteſt, to.3.14.f

fragilitas humana prona vt labatur to 2.991.a
eadem arundine ſignificata t.3.219.K
fragilitas humanæ naturæ t.3.164 ſ x 282 e
eam excuſare non debemus, qui Dei imagine muniti ſumus t.3.143.g
fragmenta panis à diſcipulis collecta myſticè conſiderantur t.3.115.l
fragmentis pluribus Chriſtus legis præcepta quaſi panes diuidebat ibid.
frater quomodo corripiendus t.2.941.g h
fratrem ſuum perſequens, a lege ſecernitur t.2.1059.k l
fratris ſenioris inuidentis minori querela arguitur, to.3.169.e.& ſeq.
frater quis verè dicatur t.5.31.i
frater fratrem examinet t.3.359.h
fratris defuncti ſemen à fratribus ſuſcitari in lege Moyſis ſancitum t.3.153 f.154 a
quod myſticè pertractatur t.3.45.e.199.m.200.g
fratres ſumus omnes iure naturæ t.1.198.m
& ex baptiſmi regeneratione t.3.241.f
fratrũ inſidiatores quam grauiter pereant, t.1.198 l.m
eorum odia frequentia ibid.
fratres duo Euangelici prodigus & ſenior, populi duo to 3.170.a.h c
fratres intra & extra eſſe debemus t.3.184.l
fratres in ſcripturis qui etiam dicantur t 4.412.e
fratres Domini qui fuerint, & in quo gradu, t.3.467 x
fratres Chriſti ex Ioſeph t.4 422 e
fratrés falſi t.3.332.x.451.x.469.e.d.470.e
fraternitas noſtra cum Chriſto multæ miſericordiæ, ac humilitatis ipſius eſt t.3.620.l
fraternitatis Chriſtianæ communio, t.3.144.m 340.g
fraternitas Chriſti maior quam ſanguinis t.3.31.h
fraternum patrimonium non iudice, ſed pietate media diuidendum t.3.144 m
fraus omnis quàm ſit turpis t.4.75.g
fraudem omnem excludit veritas t.3.358.d
fraus non diu latet: & de ſimplicitate t.3.142.a.h
fraus in largiendo vitanda, t.4.23.i
fraude plerique miſericordiam quærunt, & affingunt ærumnis m ibid.l
fraudulenti ſæpe cupitis fraudantur to.4.76.g
fraudulentus repudiat Deus, ſimplices & innocentes eligit t.3.126.d
frigidus qui s dicatur tom.2.1103.l
frigus hyemale peccata ſignificat t.2.119.h
frigus non corporis ſed mentis erat quando Petrus negauit t.3.215.g
fructificare Deo quid ſit t.3.279 h
fructificat morti ſecundæ qui peccat ibid.K
fructus in Deo ferendus, vt perpetui ſimus t.2.690.l
fructus niſi maturi dulces eſſe nequeunt tom 1 38.h
eorum diuerſitas vnde oriatur tom.1.42.a.b
fructus iuſtorum qui ſint tom.1.127.e f
aliqui ob neceſſitatem, aliqui ob voluptatem dati tom 1.194.l
fructus gratiæ alij faciunt alij pœnitẽtiæ, t.3.35.m.36.g
fructus ex incultis non expetendos, ab arboribus ad mores transfert t.3.90.c.d.e
virtutis fructus in ſpiritu quærit Chriſtus, to.3.154.e
fructus bonorum operum, ſementis & meſſis ſpiritualis tom.3.182.e.f
fructus meritum, flos virtutem ſignificat, t.3.226 c.d
fructus peccati confuſio tom.3.277.d
fructus iuſtificationis tom.3 385 b
conuiuij luxurioſi fructus qui ſint tom.3.323 g
fructus ſpiritus charitas eſt tom.3.487.m
frugalitas commendatur t.1.140 a.h
frumentum & paleæ ſpirituales tom.3.37.e.f
fucus in mulieribus quam reprehendendus, to.3.96.m tom.4.461 e
fucus elegantis orationis, inſtar colorum oculos perſtringit tom.3.198.e f
fucatum nihil placet tom.4 13.b.e
fuga glorioſa & ſalutaris quæ ſit tom.1.356.f.361.k.l.363 d
fuga huius ſæculi velociter facienda, tom.1.360 a
fuga noſtra quo tendere debeat tom.1.361.i
fugere ab huius ſæculi illecebris cur debeamus, t.1.361.i
& qua ratione tom.1.366.h i
fugitiuorum flagella ſuſcepit Chriſtus tom.3.119 i
fulgere in lumine qui non poſſint tom.2.424.a
fulica maris tempeſtatem prænuntiat tom.1.72.h
fullo Euangelicus quis ſit to.3.122 d
fumus dicitur doctrina Hæreticorum, tom.5.424.i
funda, baculus & lapis Dauid myſticè quid ſignificent tom.5.410.d.e
fundamentum ciuitatis Dei quale ſit, tom.5.821.i
Eccleſiæ fundamentum Petrus tom 3.116.l
fundamentum fidei eſt Chriſti nomen to.3.350.d
religionis fundamentum charitas, tom.3.393.c
fundamentum noſtræ ſalutis eſt fides tom.633.b
fundamento debent congruere ſuperædificia, t.3 330.h.e
fundamentum ciuitatis diaboli doctores mali ſunt, tom.5.462.d
fundamentum quomodo ſolus Chriſtus, & quomodo etiam Apoſtoli tom.5.486.d
funes peccatorum qui ſint tom.2.943.d
funes agris dimetiendis, t.2.943.d.to.3.196.g
funerum defunctorum tertia, ſeptima, trigeſima, vel quadrageſima dies quid tom.5.117.a.b
fures multi, qui rapiunt verbum tom.2.971.d
furenti reſtituere quod ſeruare non queat, contra officium eſt tom 4.39.i
furore atque imprudentia ſi quis alium peremit, ſpem habere debet impunitatis tom.1.13.b.
furori atque indignationi cedere laudabile eſt, to.5 231.i
furtum ſeruile vitium, & quàm ſit contra naturam, t.4.68.x
furto quæſita ſciens ſuſcipere, vt fraudetur qui amiſerat, contra officium eſt t.4.39.i
furti & fraudis cum ſimplicitate certamen, tom.5.508 k l
furta ſeruorum occulta t.4.68.k
furta ſeu rapinæ diuitum publicæ ibid.
fuſus lanificij inſtrumentum, & quomodo in lanificio deſeruiat t.2.1101.b.o
futura infirmæ conditioni plerumque tædio ſunt, to.2.768.f
futurorum ſpem præſentium damno emere pauci volunt t 3.150.g
futura & non præſentia ſpectantes apti ſunt regno Dei t 3.162.f.163.g
futura pro præteritis dicere ſcripturæ mos, t.4.152.m
futura ſcire nobis non conducit t.4.204.h
futurorum iudicium præſtat ſpecies præſentium t.4.313.b e
futura vigore mentis præuidere, ingenij eſt, t.4.29.f 30 a
futuris rebus cogitatione prouida obuiare, fortis viri eſt t.4.30.x
futura pauciores quam præſentia præferunt, t 4.35.f
futuris militant Eccleſiaſtici, præſentibus ſæculares ibid.
futura dum pertimeſcimus, præſentia corrigamus t 3.40 g

G

GAbaonitarum fraus t.4.75.l
Gabriel Archangelus t.4.95.K
Gad propheta ad Dauidem miſſus a Domino, t 2.716 c
Gadgad Latinè tentationem ſignificat t.1.479 a

Digitized by Google

tria propoſuit illi Dauid, & quorſum to.2.716 e
Galaad poſſeſſionem vel incolatum ſignificat, t.1 374.i
Mons vbi naſcitur thymiama, & alij odores, to.2. 1010.e
Galatæ ſe circumcidi patiebantur t.3.474.h
multa paſſi ſunt ab infidelibus ibid.e
ſubuerſi ſunt à Iudæis to.3.482.d
Galli nocturnus cantus quàm vtilis s.1.82 a
gallinæ Euangelicæ quæ vulpes inſidietur, t.3.126.h
Ganges fluuius apud Hebræos phiſon dicitur, s.1.111.l m.t 5.553.c
Indiæ fluuius ibid.e
Gaudium in hoc mundo nec fuit, nec eſt, neque erit vnquàm s.5.130.b
gaudium & lætitia credentium in die iudicij, t.3.36 a b
in emendatione eſt t.3.415.l
gaudium Apoſtoli eſt purificatio populi ibid.e
gaudium cordis t.3.417.h.i
illud ſubſequuntur opera bona t.3.487.i
præſentis vitæ fragile eſt t.3.414.a
gaudendum ſemper in Domino t.3.329.f
gaudendum eſt ſi fratrem videsimus honeſtatis, pietatiſque cultorem t.3.391.g
Gazophylacium quid ſignificat, t 5 321.e
Gedeon fide potius quam armis vicit inimicos, t.1113 e
eius exemplo ſuadet Ambroſius Theodoſio, ne vindictam ſumat de Iudæis t.3.255.k
eius ſacrificium quid præfigurabat, t.4.209.210
pedes Angeli lauare volebat, ibid 211.211. eius hydriæ quid ſignificabant to.4.230.a.h
Gehenna mors ſecunda t.3 269.a.207.c.d
gehennæ metus pœnarum temporalium metum excludat s.5.61.c.d
Geminorum ortus Phare, & Zaram t.3.46.f
Gemitus quem Deus non deſpicit s.2.724.h
ante omnia ſignum Spiritus ſancti ponitur ab Apoſtolo ibid.e
Petrus quomodo cognitus, & exauditus ibid.e
perfidus Achab per gemitum inueniſſet gratiam, niſi manens inuidia cumulaſſet offenſam ibid d
perfectorius gemitus non prædicatur, ſed qui habet conuerſionem t.2.724.d
Iuſtorum gemitus s.3.292.l.m
gemitus creaturæ vnde t.3.292.m
Gemmarum proprietas t.2.2041.a.h
Genealogiæ Domini ſeries, ſiue ex Ioſeph, ſiue ex Maria ducta eodem tendit s.3.43.i
eiuſdem circa Matthæum & Lucam diuerſitates accuratè examinantur t.3.44.m.45 h
eidem peccatores quidam adnumerantur, à Matthæo, non autem à Luca t.3.51.h
de ea teſſeræ decades Matthæi examinantur, t.3.53.f & ſeq. à Luca patriarchæ inſerti Chriſtum figurabant to.3.54.e.f
Generandi vſu quandoque abſtinendum belluæ & elementa docent t.3.16.k
generationem, non coitum naturam intendere, belluæ demonſtrant t.3.16.i
Generatio ex patre æterno non habet tempus, tom.2 1036.g
humano more non eſt æſtimanda t.3.19.K
laboris expers t.3.33.b
eius modum rimari non eſt humanæ infirmitatis, t.3 216.i
generatio ex eo eſt, qui eſt t.4.129.130
ſuper omnia t.4.120 g
æterna & ante omnia ibid,x
generationis diuinæ ſecretum t.4.207.g.h
per eam inter patrem & filium expreſſa diſtinctio, to. 4.113 k
generatio Chriſti cur magis ex Ioſeph, quàm ex Maria deſcribatur t.3.42.d
generatio noua in Chriſto neſcit occaſum, neſcit morbum & peſtilentiam, & ignorat famem & ſitim, to 3 571.h
generatione propria pater eſt Chriſti pater, t.4.96.g
generatio humana in primis parentibus præuaricata ſaluatur per filios, & poſteritate corrigitur to.1. 130.i
generationis ſemina in lumbis exiſtunt t 1.128.h
generationis humanæ exempla ad diuina non faciunt to.4 220 i
Genibus flexis ira Dei mulcetur t 1.104 h
Genitalium membrorum vſus ibid.
Genitum, & creatum an idem ſint t 4.124.K
Generis macula virtuti non eſt impedimento, t.3.31.i
eius nobilitas quomodo prodeſt t.3.234.e.f
generis prærogatiuam non ſequitur Deus, t.3.1230.m
Gens inſipiens Iudæorum nationi prælata quæ ſit, to.2 683.m
gentes cæleſtium creaturarum comparatione, vt gutta cadens æſtimatæ t.2.668.a
gentes multæ à Domino eradicatæ, vt Iudæi poſſeſſionem inuenirent t.2.780 f
earum nationes quare electæ t.2.792.f
opprobrium Crucis Chriſti omnibus ſæcularibus diuitiis prætulerunt t.2,794.l
gentium electio ſalus Iudæis, & quare t 2.796.a
repulſæ propter Iſrael, & contra t 3.849,m
erant Diaboli arma t.2.1073.I
earum fide Diabolus vulneratus ibid.
meritò toto orbe caput regale circumferunt, tom.2 1076.g
gentes fidei aduerſæ, & in veteri Teſtamento, & in ortu Chriſti religioni ſanctę atteſtantur t.3.28 k
gentium Eccleſia locutus, & melle Silueſtri ſignificata t.3.34.a.
eas Iudaicæ ſuperſtitiones à conuerſione retardabant ta.3.48 x
earum vocatio & ingreſſus in Eccleſia in Ruth. Moabitide ſignificatus t.3.49 f. & ſeq.
gentes quę in legem non crediderant, priores in gratiam ceciderunt t.3.108.k
earum conuerſio non humana ope, ſed Dei munere, to.3.109.d
per baptiſmi gratiam ab immundo ſpiritu liberatæ, to 3.138 e f
In typo Niniuitarum, & Reginæ Auſtri ad Chriſtum conuerſæ t.3.139 h.i
gentes & Iudæ per baptiſmi ſanctificationē fructuoſi to.3.235.h.i
earum vocatio pauperum ad cœnam inuitationem ſignificata t 3.162.e.f
dicuntur non eſſe propter infidelitatem, t 3 169.a
ſemper mortuæ, per gratiam viuificatæ, ibid h
earum vocatio Apoſtolis nota t.3 184.I
Deum ignorantes non ſunt a culpa immunes, tom.3 185.d
earum vocatio, & Iudæorum reprobatio in parabola apud Lucam t.3.291.s
per Chriſtum earum vocatio primò facta, t.3.193 a.h
earum conuerſionem operati ſunt Apoſtoli non ſuo, ſed Dei verbo ibid.d
ſub diaboli poteſtate erant, tanquam iumenta, ab Apoſtolis ſoluta ibid.
Verbum Dei, & fidem ad Iudæos tranſmittunt, to.2 218 f
vocatio ad fidem per Apoſtolos t 3.239.h
Chriſti legem ſine Moyſis lege ſuſceperunt ibid a
gentes Chriſtianos intelligit Apoſtolus ad Romanos to.3.251.g
earum vocatio t.3.259.m
ad æmulationem Iudæorum ad gratiam admiſſæ, ibid
vberiùs inuitatę, per gratiam Chriſti tempore, to.3 262 f
non in Iſaac, ſed in Chriſto benedictæ t.3.263.h
hereditas Chriſti ibid.i k

ſub regnu mortis erant, quod deſtruitur tum.3.'7' i
quam iuſtitiam apprehenderint to.3 303 i
earum commendatio in die iudicii ex fide, t 3.306.b
eis data eſt ſalus ex delicto Iudæorum, to.3.310.f 311 g
Oleaſtro ſignificantur t 3.311.l
acceperunt miſericordiam ad opprobrium Iudæorũ to.3.314 b
earum impietas,& igoorantia t.3.314 e
eis quid de Iudæis arduum & incredulum videtur t.3.3 5 h
eis nulla facta erat promiſſio t.3.118.l
per miſericordiam aſſumptæ ſunt ad ſalutem ibid.
ad fidem conuertendas multis oraculis prophetarum comprobatur t 3.327.l.328 g 319 h
participes factæ ſunt in ſpiritualibus Iudæorum credentium to 3 321.g
debitores ſunt Iudæorum credentium ibid.
debent tribuere temporalia Iudæis credentibus, cùm ſpiritualium eorum participes factæ ſint, ibid.g h
eis Chriſti crucifixi prædicatio ſtultitia, t.3.343 h.i
Ipſæ & Iudæi facti ſunt pacifici per Chriſtum, to 3 477 f
gentium vocatio ad gloriam Dei pertinet, to.3 493.f
earum mundatio Petro oſtenſa in viſione lintei, to.3 128.h
earum conuerſionem prophetat Ioannes, t 3.35 h
gentes, quæ reſurrectionem non ſperant hoc vno ſolantur ſe, quod poſt mortem ſenſus futurus non ſit, t.5.11.m
Gentilis populus cur ignobilis, pauper, & claudus. to.1.175.e d
Idem omnia adeptus eſt bona ibid d
in ſeruo Centurionis ægro typicè à Chriſto ſanatus to.3.91.g h
eius fides in centurione Euangelico figurata, ibid.i k
in Dæmoniacis Geraſenitis, & in filiis Noe figuratus to.3.106.d
per capras ſignificatus t.3.177 c
item per ſentes & ſpinas ibid.
in camelu figuratus to 3.189.a
in Zachæu præoſtenſus t.3.190.d
aſini typo ſignificatus t.3.185 b
eius figura pullus aſinæ t.3 193 a.b
eius, & Iudaici concordia in typo Herodis, & Pilati to 3.228.e
gentilem conuiuium inire an liceat t.3.78.a
gentilis idololatra quo ordine de fide inſtruendus, t.3 318 b
fidelis eſt Abrahæ filius t.3.254 n
Iudæum condemnat ibid.b
gentilium accedere volentem lex non prohibebat, t.3 260.i.'61.f
ipſi & Iudæi eodem modo iuſtificantur, t.3 260 k
fide vt Abraham, non operibus legis iuſtificatur, to.3 261.u.e f
vocatus ad fidem non debet circumcidi, t.3366.f
gentilium labor inanis t.1.153.l
quid memoria tenere debeant, & cuſtodiant, t.2 759.f
eorum vitia eradicata à Chriſto t.2.781.l
meritò iam non ſunt aduenæ & peregrini, & quare, to.2845.l
de noſtris habent quæcunq; præſtantiora locuti ſunt to.2.865.k
quare lignum adorent t.2.961.i k
eorum vita & conuerſio per aſinam illam præſepis ſignificata to.3.27.i
ſaxis & lapidibus meritò comparantur to.3.35.l
lapidibus putabant ineſſe diuinitatem ibid.
ſaxa adorabant t.3.185 c
gentiles etiam & alienigenæ cur in Chriſti genealogia nominati to.3.50.e
gentiles leproſi in Naaman typicè mundati t.3.68.i
Iudæis munera oblata rapuerunt to.3 97 a b.c.d
gentilium ſcriptorum teſtimoniis vtimur ad eos redarguendum t.3.121.d
gentilium conuerſio in paſſione Chriſti monumentis apertis figurata ibid b.e
ipſi & Chriſtiani ſe viciſſim ſalutabant t.3.131.b
vt naufragia iactati: vt paſſeres laqueo capti; per Chriſtum,& Apoſtolos liberati t.3.118 d
ipſi & Iudæi in duobus fratribus prodigo & ſeniore ſignificati t.3 170.a.b e
Mitius puniendi, quàm Iudæi ibid a b
peregrini a Deo, nunc domeſtici t 3.217.e.f
Græcorum appellatione intelligit Paulus, t.3.256.l
ex Cham & Iaphet originem ducunt t.3.81.d
gentiles & Iudæi peccantes ſine lege: per legem puniendi t.3.250.e
quòd legi Moyſis non crediderint, rei ſunt, ibid.
quomodo cogitationibus ſuis in iudicio accuſabuntur, t.3.251.k & ſeq.
eos, & Iudæos reos oſtendit Paulus, t.3.159.k.l.257.a & ſeq.258.a
ex corde confitentur, quod Iudæi, lex & prophetæ de Chriſto prædicarunt t.3.277.b
ante fidem acceptam non erant plebs Dei, t.3.302.c
adoptati in filius Dei ibid.
eorum iuſtitiam pluſquàm ſcribarum, & Phariſæorũ t 3 303 K
cùm eſſent in radice mala, inſerti ſunt in bonam arborem to.3.311.l
eorum vocatio Iudæorum æmulatio eſt, to 3.312.h
orare debent pro Iudæorum conuerſione ad fidem ibid.
gentilium copia ad fidẽ conuerſa illuminabit Iudæos to.3 313 b
per miſericordiam Dei nobilitati ſunt t.3.319.a
eis Chriſtus abſtulit numerum Deorum, & famulatũ elementorum t.3 477.f
eorum ſtatus ante Chriſtum t 3.497.b
eorundem cæcitas circa reſurrectionem, t.3.506.d
olim erant mortui t.3.541.d
eorum falſa religio t 3.544.g.h
morte gaudent,& quare t.4.113.114
eorum mores t.4.328 k & ſeq.
Gentiles quid de Diis ſentiant t.4.122.e
gentilium baptiſma lauacra ſunt, non baptiſmus, t.4 357.b
eorum impietas t.4.116 h
gentiles & Iudæi omnis mondus to 3.218.a
apod Iudæos gentes ſunt abominabiles, t.3.297.b
gentilium, & Iudæorum conſortia vitanda, quorum etiam confabulatio polluto eſt t.5 15.m
eorum feſtiuitates declinandas ibid.
Gentilitas aduentu Chriſti ab Idolis in ſexto milleſimo anno purgata eſt t 5.611.b
flet & mœret, veréque exultare non poteſt, to.1 25.f
eius errores qua ratione abſcondantur t 1.341.m
figuratur in muliere patente fluxum ſanguinis, to.3 108.m
tamquàm oleaſter in oliuam Iudaicam inſerta, to.3 311.e
Genus humanum propter imbecillitatẽ naturæ à peccatis abſtinere non poteſt ſine Dei auxilio, t.3.276.k
ſaluatur per miſericordiam Dei t.3.215.l
ſi ſe ab initio dilexiſſet, iniquitas in eo non eſſet, t.3 312 u
non poterat redimi niſi à Chriſto t.3.303.h
ſubleuatum eſt tam patris, quàm filii beneficio, to.3 463 k
eſt valdè appetens gloriæ t.5.655.k
liberatur à Chriſto morte victa t 3.296.i
genus regale fideles t.3.415.h
genus incredulorum duplex t 3.310.a.b

Geon qui Nilus apud Græcos Ægyptum, Æthiopiamque circuit to.1.111.l.m
per illum data eſt lex Iſraelitis ibid 112.k
ſignificat quemdam terræ hiatum ibid.
quædam caſtitatis figura ibid.
Geraſeni cur Ieſum ob eorum finibus diſcedere voluerunt t.1.248.l
a quibus Chriſtus diſcedit, ſynagogæ typus, t.3.108. b i.k
Geruaſij & Prothaſii gemellorum martyrium, & eorum corporum inuentio t.5.313.& ſeq
eorum vita, & martyrium ibid.
in tranſlatione corporũ cæcus illuminatur, t.5.316.a
Geſta extrinſecus a patribus Hebræorum ad ſpiritualem noſtram eruditionem ſpectant, to.1.464.d.e.494.k
geſtus corporis cum verecundia fieri debet. t.4.12 h.i
Giezi lucrũ turpe imitantes damnantur, t.3.69.a.&ſeq.
eius ſemen cur in æternum mulcetur ibid.
Gigantes cur à Deo electi non fuerunt t.1.140.f
terræ filii non fuerunt to.1.171.a
eorum mentio in ſcripturis t 4.145.d.146.a
cur ex angelis, & mulieribus geniti dicantur t 1.171.a
homines fuerunt cultores carnis ſolùm ſtudentes, nullamque animæ curam habentes ibid.a.b
eorum fabula apud poetas allegoricè explicata, ibid.d
contra Deum pugnaſſe falſum eſt t.1.206.l
Gimel latinè quid t.2.888.f
Gladius quiſnam bonus t 4.491.k
gladium Goliæ aufert, qui Chriſtum hoſpitio accipit to 3.81.f
eius cum Dauide certamẽ ad vnumquemque fidelem accommodatur t.3.103.h.i k
eius gladius ſermo hæreticorum eſt, t.3.103.i
gladius peccatoris contrarius gladio Spiritus ſancti to.2.692.b
gladius Spiritus ſancti quid, & quid Spiritus nequiſſimi ibid.
gladius ſpiritalis lucidus, & paratus eſſe debet, to.3 9 a.
gladii emptio, & gladii duo conſiderantur, to.3.210.f 213.g
Verbi & paſſionis t.3.211.g
Spirituali auris malè audiens amputatur, to.3.213.d & ſeq.
Gloria diuinitatis omne aliud ſuperat bonum, t.1.192.b
æterna ad humanæ virtutis incentiua à Chriſto propoſita t 2.675.a
eius præmium non ſolùm electis, ſed etiam aliis propoſitum to 3.28.i
beatorum non æqualis t.3.166.f 167.g
talis dabitur iuſtis, quæ dantis congruat ſublimitati, to.3.421.f
gloriæ promiſſę Spiritus ſanctus fidelibus eſt pignus, to.3.415.h.412.a
cæleſtis conſortes erunt, qui fuerunt paſſionum participes to 3.424 k
quid ſit to.3.415.f
gloriam meritorum bonum eſt non tacere, vt ingilentur credentes to.3.5.415.g
gloria ſub Chriſto, quæ ſub aliis contumelia to. 2 813.l
gloria Dei vbique cur quærenda t.3.38 b.c
gloria noſtra eſt crux Chriſti t.3.117 e
gloriæ & immortalitatis Angelorum per reſurrectionem conſortes erimus t.3.146.b.c
gloriam Chriſti ſibi partiti ſunt hæretici, t.3.349 m
gloriam Dei omnium hominis tribuere eſt quaſi idololatria t.3.341.e.349.c
ſuam quærit qui fidem Chriſti verbis exornare vult to.3.341.f
Dei non hominis quærenda eſt, in prædicatione Euangelii to.1.352.i
in gloriam Dei aliquid facere quid ſit, to.5.382.a.b
Deo, non hominibus tribuenda, to.3.389.a
conſcientiæ ſimplicitas & ſinceritas, t.t.3.413.d
Chriſti quæ ſit to.3.410.K.l
Apparens in vultu Moyſis nulli profuit ibid k
in vultu Moyſis erat figura gloriæ Chriſti ibid.l
Moyſis euacuatur apparente gloria Chriſti: ſicut ſtellæ oriente ſole ibid.l
Chriſtianorum in cælo eſt t.3.491.k
gloriandum in Domino t.3.344.m.496.m
qui gloriatur in Domino, non poterit confundi, t.3. 344.m
gloriam Deo dare quis poſſit t.3.446.c d
gloriantes & ſperantes in Deo dicuntur dii, to.3 349.b.e
gloria Ieſu Chriſti eſt, cum Dei nutu Chriſtianorum implentur deſideria ſecundùm Euangelicam diſciplinam to.3.532 g
gloria vna patris, & filii t.4.139.i
Gloriæ cupiditate cauendum eſt, ne inſolentiis abutamur t.4.32.m
gloria vana boni operis mercedem & fructum aufert to.3.85.d.e
immoderatiùs appetita frequenter nocuit, vſurpata autem ſemper to 4.30.e
contemnenda Chriſti exemplo, t.3.127.e
quia glorioſius eſt pro Chriſto mori, quàm in hoc ſeculo regnare t 1.195.e
ſecularis ſublimitas quàm inanis ſit t.3 95.g
gloria carnis, & ſpiritus, hominis, & Dei, t 3.254.d
diuitiarum gloria quæ ſit t.3.302.a
pſeudoapoſtolorum gloria erat in pecuniis accipiendis t.3.449.b
ſuperborum gloria decidit ſicut flos fœni t.3.450 b
inanis eſt velle vincere, vbi non eſt præmium, to.3 488.h
gloriari non poteſt vitiis deditus to.5.167 i
gloriari qua ratione homo debeat to.1.316.e
neminem licet de peccatis gloriari t.1.502.g
non decet in virtute propria gloriari to.1.143.b
gloriatio noſtra in quo ſit to.3.266.c.d
Corinthiorum redarguitur to.3 357.e
glorificatio immutationis in futura vita, to.3 250.b
glorificatur filius Dei per Spiritum ſanctum, t.4.90.c
Goliath in fronte percuſſus quid ſignificet, to.5.157.f 158.a
Gothi & Armenii Auguſto non parebant, quando natus eſt Saluator to.3.26 a.b
eorum fides laudatur ibid.
eorum & aliarum gentium prælia tempore S. Ambroſii to.3.201.f.20. g
ipſi & Armenii S. Ambroſii tempore credebant, to.3 201.k
Goth. ſub Gog. nomine deſcribit Ezechiel propheta, 144.g.h
Gothorum & aliorum aduentus in Eccleſiam, tom.3 207.m
Gradus virtutum ſunt, & præmiorum, to.3.86.a.b.c
Grani mirabilis ortus & incrementum deſcribitur, to.1 34.a.b
tritici, & ſinapis Chriſtus ſimilis, & qua ratione, t.3.15.f
Gratia virtute ſola comparatur, t 1.114.b
Dei gratia qua ratione valeat à Deo cõparari, t.1.235.d
In ſecundo Adamo ad vitam nos reuocauit, t.1.313 l
Dei gratia remiſſionem peccatorũ nobis elargitur to.1 331.e
Qua ratione æqualiter ſingulis diuidatur, t.1.440.e
gratia Chriſti nos redemit, & Iudæorum reliquias iuſtificauit t.2.799.e
Spiritualis amiſſio quàm vacuum eum faciat, quem ſolebat repellere to.2.819.m
quare à nobis ſeruanda ibid.
apoſtolica neſcit defectum to.2.903.e.
veri hominis ibi, vbi vera fides to.2.946.k
in lingua Eccleſiæ quomodo to.2.1104 k l

Gratia diſcernendi prophetas to. 3.5.e
diuinæ in humano ingenio efficacia ibid.e
eius adiumento cœpta facilè complentur, ibid.
olim infunditur ad ſcribendum ibid.
Gratia Dei eſt ſanctitas noſtra t.3.8 h
ea cum libero arbitrio in bono opere ibid.
ſcribendi Euangelium quibus data ibid.
eam meruiſſe Euangeliſtas ibid.
eius vis efficit, quod natura non poteſt t.3 11.k.l
ea promeremur quæ naturæ vires excedunt, tom.3 11.m
ea peccata abluuntur t.3.9.f
radix meriti to 3.11.m
eius ſpiritus à vitæ ſpiritu diuerſus tom 3.13.d.e
eius ſpiritus non locis coercetur, non tempore, morte ibid e
animo infuſa virtutibus eum replet ibid e f
eam habenti nihil deeſt ibid.
gratia ſpiritus etiam poſt obitum, in ſanctorum corporibus ibid.
præueniens, & præparans animam ad credendum, tom.3.14.e
Spiritus ſancti neſcit tarda molimina t.3.21.e
gratiæ diuinæ munera, iuſtitiæ, factis, meritis quoque concedi t.3.22.e
eam lex non dabat t.3.33 f
eam conferunt ſacramenta nouæ legis, t.3.37.a
eius, & pœnitentiæ fructus t.3.35.m.36 g
gratiæ ſacramentorum author Deus t.3.37.a
diuinæ neceſſitas in omnibus rebus noſtris, t.3.38 d.e
prior quàm lex t.3.47.b.& ſeq.
Euangelii à Patriarchis lege abſolutis præmonſtrata tom.3.47.i
eius non fuerunt expertes ſub lege pii militantes, ibidem.
gratia Dei, non propria virtute confitendum, to.3 51.l
eam confert baptiſmus t.3.57.58.
Lucis & diei nomine ſignificatur t.3.97.l
ea & dona Dei non dantur iure gentis, & cognationis to.3.68.g.h
gratia Dei, & ſacramenta pretio non taxantur, to.3 68.l
non datur inuito to.3.69 e
eius neceſſitas ad reſurgendum à peccato t.3.71.l
non ex lege, ſed ſupra legem t.3.74.e.75.l
cibus, & potio animæ t.3.77.e
iuſtificat, non lex t.3.154.d.e
eam reſpuit, qui pœnitentiam faſtidit t.3.98.f
eius opus legis otium t.3.80.m
finis legis eſt t.3.88.g
reſurgere volentibus præſto eſt, nec vlli deficit, to.3 97.e
eam qui à Deo ſperet t.3.98.d
eius effectus dilectio erga Deum t.3.101.f
eam ex peccati cognitione, & pœnitentia conſequimur t.3.104.k
Dei gratia nulli deeſt, ſed nos gratiæ t.3.112.l.113.b.e
gratiæ ſpiritualis indumentum, quo peccantes denudantur t.3.135.f
eius, & legis comparatio to.3.139.l.m
quibus numquàm deſit t.3.147 g
minorem ſeruitutem abſtulit, ſed grauiora præcepit to.3.158.d.e
ſpiritalis hominem ſanctificat t.3.160.g
ſacramentalis t.3.168.l.m
gratiæ viuificatio ſpiritalis to.3.169.b
eius libertas ſeruitutem culpæ excludit t.3.178.d
gratia Dei agnoſcenda, & noſtra natura non ignoranda t.3.170.b
gratiam Spiritus ſancti nundinantes, ab Eccleſia Dei eiiciuntur tom.3.191.l
eius augmentum ob Chriſti aduentum in animam tom.3 207.h
gratia Dei dimittuntur peccata, & boni fructificant to 3.108.h
eius, & vitæ æternæ communio, ex ſacramentorum perceptione t.3.210.b
præuenientis neceſſitas ad peccatum deflendum indicatur t.3.216.m.217.a
ei, non propriis viribus innitendum to.3.237.a.b
gratia, & miſericordia Dei poſt peccatum reformamur t.3.217.d.e
Dei vberior quàm peccatum hominis t.3.222.c
per ſacramentum in nos transfunditur t.3.223.g
remittendi peccata quam excellens t.3.234.b
iuſtificans peccatores a Chriſto data t.3.239.g.h
gratia, & pax quid ſint ibid.k.l
gratiæ recipiendæ quædam præparatio requiritur, tom.3.241 a
gratiæ Dei vbertas in remittendis peccatis, tom.3 262.b
vberior Apoſtolis data, quàm prophetis ibid.d
vberior Chriſti tempore ibid.c
redemptionis per Chriſtum abundantior, quàm delictum Adæ t.3.271.l.m.272.273.
eius regnum t.3.272.i.273.e
vitam confert per Chriſtum t.3.272.i
quomodo per iuſtitiam regnet t.3.273.e
eius fructus dum iuſtitiam ſequimur ibid e
gratia Dei omnis ad Chriſtum refertur ibid.
accepta per peccatum amittitur t.3.274.f
ei non ſubſunt peccatores, ſed iuſti t.3.276.i
eadem reddit hominem ſecurum à ſuggeſtionibus Dæmonis t.3.283 f.286 e
donum Dei eſt t.3.309.e
non eſt merces ibid.
gratia duplex ibid.d
gratia Dei in baptiſmate, vt ſe gerat, to.3.313.f 314.a
gratiæ nomine peritia dominicæ diſciplinæ intelligitur to.3 316.i
datur ſingulis pro qualitate fidei t.3.391.g
gratiæ Dei donum omne in Chriſto, t.3.491 k
datur a Deo pro viribus vniuſcuiuſque to.3.503 k.l
gratia reddendo habetur, & habendo redditur, to.3 102.e
gratiæ referendæ menſura cumulatior ſit, t.3.88.i.k
gratiæ gratis datæ etiam malis tribuuntur, to.3.125.a
earum diuiſiones ad opera nouer diuerſas, to.3 234 b
abundat, vbi abundauit peccatum to.3.104.i
præparat voluntatem t.4.547.k.l
quos vult replet Spiritus ſanctus t.4.90.b
non eſt minus vehemens ad diligendum, quàm natura to.4.5.c
gratiæ diuinæ diuerſa opera to.4.537.e
tantùm habetur, quantùm Deus donauit t.4.530.c
gratiæ baptiſmalis efficacia ad renouationem animæ to.3.150.e.f
gratiam talem conſequuti ſumus, vt audeamus vocare Deum patrem t.3.290.b.c
gratias Deo agendas de ſumpto cibo t.2.648.c
gratias agere, & benedicere Chriſtum, quid interſit, to 3.114.d
gratiæ Spiritus ſancti multipliciter dicuntur, to.4. 90.c.d
gratia in B. Virgine quàm copioſa & ſingularis, to.3 19.g
Gratianus Imperator bellum gerebat, quando ad eum ſcripſit S. Ambroſius priores duos libros de fide to.4.144.g
ſcribi ſibi de fide poſtulat t.4.145.b
S. Ambroſium parentem ſuum vocat, ibid. 109.110.
audire de Spiritu ſancto cupiebat to 4.213.b
eius obitus t.2.846.k
Gratis iuſtificati ſumus t.3.219.f

Gratis

Gratis accepta ſpiritalia, gratia danda t.3.68.k
gratia ingratique natura huminis deſcribitur, t.1.146
gratuita Dei munera t.4.523.k
grauia quæ t.1.799.a
grauitas in feminibus commendatur t.4.11.m
Gregorius Nazianzenus t 4.213.
Græcorum codicum lectio qualis t.4.369 e
eorum varietas t.3.91.l
auctoritas eorundem t.4.296.m.297 a
Græci & Iudæi diſtinctio non eſt apud Deum t.3 306.a
Greſſus hominũ, qui à Domino diriguntur. t.2.670 K
greſſus mentis affectus eſt t.3.77.d
greſſus pro profectibus animæ accipiuntur t.2 1037.f
greſſus Moyſis, & patrum quaodo à Deo dirigun-tur t.2.699 d
quid faciendum, vt greſſus noſtri dirigantur ibid.d
greſſus noſtros non effundendos ſicut vxoris Loth, & Ægyptiorum ibid e
Groſſi ficus Synagoga ſymbolicè ſignificata in ſcrip-turis t 3.90 d
groſſi ficus decidentes Iudæi, idem matureſcentes Apoſtoli t.3.154.a.b.155 i
Grues frequenter peregrinantur t.1.73.b c
earum politia, naturaliſque militia deſcribitur. ibi.e
hominibus politiam indicant ibid.e.f
Gubernatio corporis pendet ab anima t.3.289.f
gubernator Chriſtus in huius vitæ nauigatione quæ-rendus t.3.106 a
gubernator nauis præcipuus quis t.2.839.d
gubernator ſur qualiter ſe debet gerere. t 2 943.b.c
quando plus laboris impendit. t.2.958 h
Gula multos interficit, frugalitas neminem t 1.140 a
eius vitium quàm noceat ibid.
gula telum Diaboli, ideo cauenda t 3.62.a
à paradiſo regnantem expulit t.1.528 b
eſca infirmitatis, & mortis eſt t.1.530 k l
excitat petulantiam t.1.531.b.c
mala, quæ ab ea proueniunt t.5.340 k l
vitium deteſtandum ibid.h.i
gulones ſeruiunt ventri, & libidini t.4 99.l
Gulielmi Lindani coniectura, & cenſura in opuſcu-lum S. Ambroſij de fide t 5.517.518
Guſtare & videre mortem quid ſit t 3.120.i.K
Guttur quod officium præſtat in homine t 1.102 f 103.g
Gygis fabula ex Platone, & quid ſub illa ſignificatur t 4.69 e f.70.a & ſeq.

H

HABACVC ſine pennis volauit t.1.418 m
habitaculum in buſto ſuo, quibus ſit t.2.828.e
habitatio Chriſti poſt reſurrectionem, vbi. t.4.98.e
habitus ſapientiæ Dei, & verbi t.4 91.g
habitus ſuperfluus non impetrat, nec recta de ſe facit credi t.4.91.g
Hœdi duo, confeſſio & pœnitentia peccatorum. to.5 401 b
hœdus peccator t.5.406.f
hœdinis pellibus collum, & manus cur tegantur t.3.401.e.f
hœdi ſacrificium pro delictis t.4.209.210
Hæmorrhoiſſæ curatio t.4.492.l.m
Hæres qualis eſſe debeat t 1.270.g
hæredes ſunt mortuorum t.3.290 e
ſine re ſunt ſcripti, teſtatore viuente t 5.294.e
hæredem eſſe Dei, quid ſit t 3.290 e
hæredes ſine re ſunt paruuli ſub tutoribus. t.5.294.e
hæredes Dei ſunt baptizati t.5.230.g
Hæreditas noſtra apud Deum quid ſit t 3.290 e
hæreditas vera eſt Chriſtus t.1.432.e
ſola eſt ſeruientibus Domino t 1.828 a
hæreditas Chriſti totum hominem liberauit t 2 1005.g
hæreditas Chriſti commoda t.1.1005.h i
hæreditas ab Adamo nobis relicta qualis ſit t.3 289.d
hæreditas regni cælorum acquiritur per bona opera t.3.606.c
hæreditas Adæ, & Chriſti diſcrimen t.2.1005.g
ſperatur à nobis ex repromiſſione, non ex lege t 256.g
hæreditas domini iuxta legem ſunt filij Abrahæ, ſed credentes t.3.308.l.m
hæreditatem Chriſtianis omnibus eſſe propoſitam t.5.256 h
hæreditas rei diuinæ tanti æſtimatur, vt propter eam pleríque vitam offerant t.5.256.g
Hæreſis igni debita, incendio peritura t.4.117.f
Scyllæ comparatur ibid.
velut hydra vulneribus ſuis creuit ibid.
hæreſis Marcionis, & Manichæi t.3.539 g
Nouatiani de fornicatione t.3.363.g
hæreſis Nouatiani, & Donatiani de baptiſmo t.3.541.
hæreſis Patritianorum t.3.580 g
hæreſis quorundam aſſerentium animas quaſdam naturas eſſe malas t.3.596 x
in primitiua Eccleſia t 3.330.c.337.b.338 a
hæreſis quomodo ſerpat t.4.275.i.276 h
non erit ſi fides non ſit in hominum ſapientia to.4 94.a
hæreſes variæ hæreticorum de Chriſto. t 3.340.m
dicuntur malæ filiæ Eccleſiæ t.2.1105.d
hæreſes, & fabulæ hæreticorum t.3.606 e f
clauſis auribus prætereundæ t.4.118 a
Hæretici beſtiæ dicuntur t.5.181.f.183 g
nomine pecoris intelliguntur t.4.103.m
niſi venerint ad Eccleſiam, ſpiritum Chriſti habere non poterunt t.4.92 d
fictum Chriſtum mentientes t 4.95 k
ſapientiores Paulo eſſe volunt, qui caſtigauit corpus ſuum t.5.238.d
Paulum Magiſtrum luxuriæ qui impudẽter appellẽt t.5.186.e
vbique damnati t.5.28 g h
hæretici ſunt, qui Mariam Virginem concepiſſe, ſed non peperiſſe dicunt t.5.186.e
dolent aliquando ieiunaſſe ibid.
Concilium congregant contra Eccleſiam. t.4.409 f
hæretici impij t.4 90.d
inter ſe diſſidentes, contra Eccleſiam conueniunt t.4.117.f
ſcripturæ verba truncant t.4.101 e
diſceptationem ſubterfugiunt t.5.165.166
hæretici homines perditi t.4.103 m
quomodo vulnerent Chriſtum t 4.169 d.e
vim venenorum ſuorum in quo conſtituunt to.4 117.c.d
vt commendent ſua praua colloquia, ſolent inter di-ſputandum patientiam fingere t.3.597.d f
impugnatores fidei, & veritatis inimici t.2.988.b
hæretici dicentes defuiſſe vnquàm patri filium. t.4 90.d
Libros ſacros corrumpunt t.4.261.f.262 a
hæretici circa Adæ animam t.4.102.h
cur ſemel tantum debeant corripi t.3.607.g
ab vitare alieni t.4.521.a
erubeſcunt ſtultos appellari à mundo t.3.345.b
baptiſma Chriſti ſe habere putant t.4.92.l
hæretici canes, & lupi rapaces t.5.184.m.185 a
non habent Spiritum ſanctum t.4.92
ſcripturas falſarunt t 4.202.d.t.5.167.168
hæretici de reſurrectione t.4.99.g
omnes lupi ſunt t.2 920.a
hæretici Epiſcopi pertinaces, à Concilio deponuntur t 5.167.168

Google

diuinæ vocis eſt orgãnum ibid.
ſolus inter animantia quæ corda ſentit, ore exprimit t.1.102 f
os eius eſt aditus ſermonis, & aula verborum. ibid.
venter eius cur mollis, & eius pulmo cordi contiguus ibid.103.h i
eius dignitas explicatur t.1.105.a.
cuius creatio admiranda, reformatio admirabilior t.1.108.g
multa ſunt ei incomprehenſibilia, & cognitu difficilia t.1.110.a
in Paradiſo collocatus pignus habebat immortalitatis ibid.
per ſolam animam ſignificatur t.3.289.a
facilè ſuccumbit peccato t.3.283.l
finis mundanæ fabricæ t.1.418.l
homo duplex, interior, & exterior t.1.273.k
eius præſtantia t.2.956.e
intellexit per legem quomodo pœnam inferni euaderet t.3.280.l
nec frangi debet aduerſis, neque extolli proſperis t.2.659 a
cur in Eccleſia non debeat velare caput t.3.383 i
non dicitur beatus in temporalibus t.5.651.c.656.a
cur lignum ſcientiæ boni & mali interdictum. t.1.422.l.m
cur ſit cæteris creaturis prælatus, poſtremus omnium creatus t.1.415.& ſeq.
dicitur viator, & quare t.2.618.m
Dei genus eſt, & iuxta ſuum genus ſpiritualia ſeminare debet t.1.33.b
eius mens oneratur cupiditate pecuniæ t.1.38.b
eius facultates & dona narrantur t.1.418.l
magnificum opus Dei oſtenditur t.2.957.i
quomodo dicitur opus Dei t.3.326.e
propria voluntate factus eſt malus t 1.426.g
hominem totum ſuſcepit Deus t.4.105 e.f
eius mens quanta ſit, alta atque profunda, t.4.419 g
conditio eius miſerabilis t.2.620 e
quomodo ſe morti fecit obnoxium t.1.667.e
eius ſtatus ante Chriſtum t.3.322.e
hominis hoſtes qui ſint t.1.261.K
homo aliquando tentat vt probet, aliquando, vt capiat t.3.459.g
quando ſe à Deo deſertum putat ibid.
deſeritur à Spiritu ſancto duabus cauſis. t.3.288.l
homo nullius ponderis & diſciplinę cicadis comparatur t.5.227.l
ſeipſum cognoſcere nequit, niſi poſt captum & cognitionem cæterarum rerum t.1.110.c
hominis deſidia ſit, vt non excuſetur à peccato licèt inuitus peccaſſe fateatur t.3.283.m
eius nomine vniuerſa humana natura comprehẽditur t.4.186.c
fit hoſtia Chriſti & quomodo t.1.295.e.f
ſe cognoſcit hominem, ſi nouit ignoſcere. t.5.119.b
eius præmia terrarum fructus & præclara cæli lumina exiſtunt t 1.415.d
quid facere debet, vt eius miſereatur Deus, t.1.265.k
Chaldæorum lingua enos dicitur & quare, t.1.272.e
cur ei data ſit lex t 3.283.g
pręuaricatione primi hominis perdita eſt incolumitas t.4.514.e
quæ gratia præcipuè ei collata à Deo t.1.758.m
ſibi eſt caligo vel lumen t.2.803.a.b
hominis theca quæ ſit t.1.80.m
Chriſto debet quicquid habet t.1.38.h
quomodo ſit inexcuſabilis t.2.834 k
hominem peccatorem quomodo ſcriptura appellet t.2.257.l
in quo debet eſſe diues t.1.1066 b
eius infelicitas, & iuſtificatio t.3.884 l
non potuit lex ſubueníre t.3.284.a
homo efficitur cælum præſentia Chriſti. t.3.649.e
eius culpa fructuoſior, quàm innocentia t.1.316.f
qua ratione ſit ſimilis Deo t.1.356.c
homo in terris degens viuere non poteſt abſque peccato t.1.271.e
ſibi ipſi cauſa eſt improbitatis & mali t 1.12 m
per aſſenſum mancipauit ſe peccato t.3.283.m
animalis homo nihil exiſtimat poſſe fieri ſine commixtione t 3 348 g.h
homines iure naturæ inter ſe velut fratres coniunguntur t.1.251.d
praui vitandi ſunt t.3 568.K
delectabantur Apoſtolorum iniuriis t.3.354.a
nomine mundi ſignificati t 3 311.g
quomodo in primo homine ſine vitio cõditi. t.4.514.a
debitores ſunt non natura, ſed culpa t.5.217.c
eorum natura ad malum lubrica eſt t.1.504.a
eorum corda durioribus ſaxis ſurdiora apparent. t.1.43.m
qui non vi atque influxu ſtellarum, ſed Dei gratia & propriis operibus ſalutem æternam conſequuntur t 1.50.a
quomodo per aduentum Chriſti renouati ſunt t 2.617.
ideo diſtinguuntur meritis apud Deum, non perſonis t.3.479 l
Honeſtas, vtilitatis eſt complex, & è contra t 4.79.h
cum voluptate copulandam non eſſe ſenſere doctores gentium, & quare t.5.240.m
honeſtas & turpitudo contrariæ t.4.69 e
eius ſplendor quantus t.4.41 a.b
ſola honeſtas expetenda ibid.
nullis impeditur aduerſis t.4.80.h
turpitudinem quaſi mortem fugit t.4.34.b
eam ſequitur mira vtilitas t.4.78.d
à ſapientibus ſola expetenda t.4.69 d
amicitiæ præferenda t.4.84 g
quanta cura a patribus t.4.80 i
Honore digni reputantur pedes euangelizantium, & qua ratione t.5.44.l
eius ſublimitas vix ſine onere peccati t.5.259.g
honores, qui ſine culpa teneri non poſſunt, cauendi t.5.259 g
bonis artibus quærendi t.4.58.f.59.g
cui exhibendus honor t.3 321.322.a
Honorius Theodoſio patri quadraginta diebus victum perſoluit t.5.117.a
Hordeum opera ſanctorum t.5.409.a
imperfectos ſignificat ibi.311.m
Hora vel vna totius vitæ portio eſt t.5.251.h
hora, dies, menſis, & annus t.5.418.i
hora tentationis, dies iudicij t.5.381.f
Horontianum, quid ſit anima, per epiſtolam docet Ambroſius t.5.285.d
Hortus clauſus dicitur virginitas t.5.242.b.e
hortum cur Chriſtus eſt ingreſſus t.4.269.c
Hoſpites damno etiam proprio tuendi t.4.83.g
hoſpitalitatem diligendam fore t.5.252.h
ſectanda eſt exemplo Abrahæ ibid.
hoſpitium voluntarium magis, quàm neceſſarium eſſe debet t.5.232.i
hoſpitalis vir qualis eſſe debet t.4.57.a
hoſpitalitatis magna gratia t.5.144 e
quis ordo ſeruandus t.4.57 a
hoſpitalitas pleroſque commendat t.4 56.m
eius iura & religio ſeruanda t.1.75.g
eius laudes ac fructus t.1.222.i
quæ requirit vetus hoſpes ibid.k
quàm Deo grata ibid.
apud barbaros etiam inuiolabilis t.1.227.a
hoſpes Chriſtus hoſpitalitatis domus Eccleſ. t.5.154.f
Hoſtia viua, & ſancta quæ ſit t.3.315.l.m
offertur poſt liberationem noſtram t.3.315.m
oblata apud veteres cur occidebatur t.3.315.m
dicebatur peccatum t.3 429.a.650.d

eius oblatio non habebit locũ in die iudicij t.5.60.d
Hoſtis domeſticus deteſtabilior eſt extraneo t.4.125.a
hoſtis interior quis t.2.777.i
eius incurſiones, & inſolentiæ t.4.315.d e
hoſtibus promiſſa fides ſeruanda t.1.100 b
Humanarum rerum negocia variant ſtatus, & mutant vices t.5.20.g
earum ſtatus quàm lubricus, & incerta conditio. t.4.312.l
nulla comparatio, ſi diuinis humana conferantur t.4.1.6.k
humana conſilia infirma t.3.351.m
humana fragilitas ſine peccato eſſe nequit, quæ tamẽ conſecuta eſt dignitatem maximam propter incarnationem Chriſti t.3.621.e.f
humanæ ſapientiæ placere non debet, qui annunciat verbum Dei t.3.345.d.413.e
humana caro fœno ſimilis t.1.152.k
humanum genus liberatum à Chriſto morte victa t.3.379.K
humana mens difficilè conſequitur Trinitatem t.4.89.b
humana iuſtitia eſt quaſi pædagogus potioris iuſtitiæ t.3.420.K
Humilitas excellentiſſima virtus t.5.269.e
humilitas quantum valeat t.5.120.m
humilitate Abraham dictus eſt pater fidei. t.2.1065.b
qualis virtus t.2.976.b
ſe omnibus inferiorem reddit t.4.61.a
profecit Chriſto non ad diminutionem, ſed ad gloriã t.3.175.b
nihil appetendo, omne, quod contemnit, adipiſcitur. t.2.999.a
ea duplex eſt t.4.54
deſolationem ſequitur t.2.956.a
ſine fuco eſt vera humilitas t.5.224.k.l
quàm ſit in homine pretioſa t.2.957.k
eius menſurã in omnibus tenere grande eſt. t.2.999.a
humilitas S. Pauli t.3.352.l, & ſeq.
humilis & mitis non eſt, qui ad conuicia reſpondere cogitat t.4.4.x
humiliari cui ſemper contingat t.2.101.f
humiliari Chriſto quis dicatur t.2.602.f
humiliare ſe quiſque debet, magis quàm exaltare t.2.1022.b
non inuidet potenti t.3.380.m
humilitatis voluntariæ prima ratio t.5.264.h & ſeq.
magis apta iniuriis accipiendis, quàm inferendis. t.5.264.i
inclinat ſe libenter t.3.609.e
hanc docere debet Epiſcopus ſuos ſubditos. t.5.224.x
in hoc mundo contemnitur, ſed Dei iudicio comprobatur t.2.897.l
humilitas, & confeſſio ad conſequendam gratiam, virtutes aptiſſimæ t.1.389.g h
cùm ſit deiectio perturbationis, quid operetur t.2.953.x
eſt ſpes noſtræ fidei t.5.187.l
nutrit amorem t.5.395.g
pulchrior intrinſecus t.5.263.m
qua ratione dicitur bona t.2.999.e.f
ſanctorum virtus maxima t.2.674.i
eius gradus multi t.5.264.h
virtutum omnium caput dicitur t.2.1062.d
glorioſa eſt apud Deum t.3.450.a
humilitate delicta noſtra purgamus t.2.962.k
exemplis commendatur t.2.999.b. & ſeqq.
in iuuenibus rara, ac ideo admiranda t.2.1049.e
inæqualitatem non recipit t.5.266.a
humiles dum a diuitibus opprimuntur, ſua humilitate exaltantur t.2.67.g
humilitatis ſpeciem multi habent, virtutem non habent t.5.74.d
Humores in homine quatuor t.4.90.f
Hunni populi ſolis aleæ legibus obtemperant t.2.690.K
hos populos, & Alanos per Alemaniæ terras reflexit Valentinianus t.5.320.i
Hyacinthos ſanctos deſignat, & impollutos homines t.5.401.g
quandoque idololatriam t.5.428.l
Hydriæ dentes ſeminati in regione Thebana t.4.352.g
hydriæ Gedeonis quid ſignificant t.4.230.a b
Hyems erat ante aduentum Chriſti t.2.921.l
Hyginus Epiſcopus qualis fuerit t.5.311.a.b
deceptus in exilium actus a Maximo ibid.b.e
Hymenæus, & Alexander ob blaſphemiam correpti ſunt a Dæmone t.3.574.b
Hymenæus, & Philetus negabant reſurrectionem futuram t.3.595.i
Hymnum S. Ambroſij de Trinitate certatim canebat populus t.5.104.i
hymnos canebant ad inuicem Apoſtoli & martyres in ipſa preſſura t.3.433.e.f
Hypocrita qui alienam induit & fingit perſonam. t.1.153.h
Hypocriſis pſeudoapoſtolorum t.3.349.a.376.g
Hypogæa quærere luxurioſorum eſt t.2.1144.i
Hyſopi acrimonia deſignat purgari noſtra interiora per aſperſionem ſanguinis vituli, id eſt Chriſti, t.3.648.m
ſignificat Chriſti humiliatem t.3.648.m
ei comparatur virtus humilitatis, & qua ratione ibid.
eo purgatur pulmonis vitium ibid.

I

IACOB vndè dictus eſt t.3.137.b
animo futura præuidebat, licèt oculis præſentia non aſpiceret t.1.243.e
chriſtiani populi typos t.1.326.l
moriturus nepoti iuniori benedixit t.1.343.e f
in Chriſto refulgentem vidit Eccleſiam t.1.343.f
magis animi candore, quàm corporis pulchritudine, decorus t.1.344.b
decorus erat, Eſaü hiſpidus t.1.287.f
eius benedictiones, quas in duodecim contulit filios enarrantur t.1.344.e & ſeqq. 373.g & ſeqq.
hanc mortem immortalitatem cenſuit t.1.344.e
in mortis articulo diuina fundebat oracula tom.1 345.h
cur in Meſopotamiam aufugerit, quibus virtutibus præfulſerit t.1.357.k.l
cur ſupplantator appellatus t.3.364.e
laudabili dolo fratri benedictionem præripuit to.1.327.b
Iacob & Eſaü duos populos demonſtrant t.3.484.i.K
Iacob Eſaü ſepties adorantis typus t.1.318.l t.5.251.l
Iacob vxores & filij adorantes Eſaü, quid myſticè t.5.251.l.m
exilio voluntario patricidium euitauit t.1.325.g h
et dormienti diuina gratia infundebatur ibid.
eius continentia ac fides commendatur t.1.141.d
cur ouium paſtor inducitur t.1.142.l
cum ſeptuaginta quinque animabus in Ægyptũ profectus eſt t.1.399.b
cur dexteram ſuper Ephraim impoſuit, licèt iunior eſſet Manaſſe t.1.402.h
imitandus proponitur t.2.814.h
in quibus t.4.336.m
iuuenis ætate, conſilio veteranus t.2.884.d
Iacobus qui cum Chriſto fuit in monte, præ cæteris martyrium ſumpſit t.3.221.d
Iacobi, & Ioannis zelus de igne in Samaritanos immittendo conſideratur t.3.125.e.d
Ioſeph præ cæteris dilexit t.1.371.d.e
tunicam diuerſicolorem fecit t.1.371.e
fratres inuidia moti exarſerunt t.1.371.d

tunica cruenta typus paſſionis Chriſti t.3.95 l m
lucta cum Deo, quid ſignificat t.1 339.e
poſt luctam cur claudicabat ibid.d e
impigra & viuax eius inuentua t.1.342.m.343 a
quot ſit perpeſſus ærumnas t.4.324.k
in miſeris beatus t.4.44 k
eius virtutes recenſentur t.1.325.h.i k.l.m.343.a
344.a.b
clementia commendatur t 1.342.b i
ſcala myſtica t 5.402.a
ſingulari quadam animi laborumque patientia præſtitit t.1.370.l
incraſſatus & pinguis factus ſurrexit ludere t.2
741.c.d
Iſraël appellatus t.1.325 K
ſacræ benedictionis & cæleſtis beatitudinis gratia abundauit ibid.
quibus de cauſis Eſaü præpoſitus t.1.326.i.k
327.c.d.
vidit Deum, & quomodo t.2.779 f
figuram retulit bonitatis t.1.134 d
populi Chriſtiani figura t.3 484.c
obtemperantiam geniture primatus obtinuit to.1
312.d.e
cum diuitiis humilitatem poſſidebat t.5.265.b
Iactantia bonorum operum fugienda, retinenda humilitas t 3.75.a 108.b
quàm fallax ſit t.3.117.a
iactantiæ telo tentat Diabolus t.3.62.a.63 i
Ianua animæ noſtræ quantùm ſit cuſtodienda. t.2.724.e
cùm oratur claudenda ibid.
ianuam noſtram quando verbum Dei pulſat. t.2
978.g
ianua noſtra fides t.2.978 h
Ianuarias calendas colere peccatum graue. t.5.13 l
Iaphet Noe filius latinè ſignificat latitudinem. to.1,
169.i
Iaſonis ſacerdotis Iudæorum impietas t.5.210.c
Iaſpis fides t.5.489.b
Iaſpis Chriſti diuinitas t.5.384.m
Icari volatus t.4.491 g
Ictericis viſum animal prodeſt t.2.960.e f
Idioma ſcripturæ t.3.18.e
Idololatria caput totius erroris t 3 274.f
contra legem naturalem ibid. 269.e
caput regni mortis t.3.271.h
idolorum ſpecie Diabolo ſeruiebatur t.3.270.e
idololatria gentium t.3.185 e
lignum & lapidem Deum vocabant t.3.245.f
quàm ſtolta & vecors t.3.245.a
eius auctores Babylonij t.3.245 a
contemptus Dei eſt t.3.270 a.b
maximè Deo iniurioſa t.3.314
idolorum cultum error humanus inuenit. t.3.379 k
idolorum vanitas t.3.257.a
idola dicuntur Dij t.3.387.k.l
eius cultus t.3.342.f
Idololatriæ cauſa permiſit Deus ſcelera. t.3.246.b
grauiſſimum delictum t.3 246.e
fons omnium vitiorum t.3.247.h.i
nihil homini magis inimicum t 3.432.i
Idololatræ non omnes erant ante legē Moyſi. t.3.270 e
exterminandi t.3.179.K
idoli portio quæ t.5.15.k
Iechonias vltimus rex Iſraël t.3.52
Iecur quare lienem finitimum habeat t.1 103
Ieiunij vis quanta ſit t.1.91
ieiunandi præceptum t.3.19 i
ieiunij adipe pingueſcit anima t.5.241.e
eius origo antiquiſſima t 2.527.e.f
ieiunium murus eſt Chriſtianis inexpugnabilis Diabolo t.5.51.l
eo caro tabeſcit & anima pingueſcit ibid.m
eius virtus quanta t.5.51.m.52.a
ieiunium indictum violare non leue peccatum eſt, ex ſcripturis declaratur t.5.52.l
quare à Chriſto indictum t.5.51 m.57 a
quadragenarium diuinitus inſtitutum t.5.57.a
quadrageſimalis obſeruantia quo tempore indicta à Domino t.5.57 b e
quomodo intulit & manè t.5.58.e.f
quod ſit Deo acceptum t.5.59.e
ieiunium ſubterfugientium excuſationes t 5 97.f
ieiunantes à cibo, & non ſe abſtinentes à malo, Diabolo ſimiles eſſe t 5.61.e
Danielem, tres pueros, Iudith, & Eſther fortiores effecit t.5.241.e
Daniel clauſit ora leonum ibid.l
ieiunium ſine eleemoſyna lucernæ ſine oleo ſimile
t.5 35 l.
præſtat eleemoſyna ieiunio ibid.
quadrageſimale à bonis commendatur, quæ præſtat
t.5 40.l.m
idem non ſeruat, qui quadragintna diebus non ſeruat
t 5.43 g h
idem quomodo differat ab aliis anni ieiuniis ibid.
quomodo diligenter obſeruandum t.5.56.l
fidele certamen virtutis ibid.
ieiunium, & fides pedes animæ pernices t.5.44.l
ieiunus eſſe nequit, qui gratia reficitur Saluatoris
t.5.81 e
ieiunium & abſtinentia tegunt peccata t.1.528 d
quare non eſt indictum inter Paſcha & Pentecoſten
t.5.81.d.e
ieiunio quanta Moyſes commeruit à Domino.
5.40.l
ieiunio laſciuia corporis caſtigatur t.5.40.i
ieiunium duplex animæ, & corporis t.3.79.g
ieiunium quo caro conficitur, inſigniter commendatur ibid e.f
per ieiunium homo fit proximus Deo t.2.1130.d
ieiunat ille, qui dum habet, quod edat, abſtinet
t.3 452.m
ieiunium contritio eſt, & humiliatio animæ, afflictio verò corporis t 4.100 g
ieiunium ad cæleſtem nos menſam perducit to.4.
39.t.1.552.c
ieiunium optimum eſt condimentum t 1 552.a
ieiunio Niniue ſe a morte liberauit t.2.1129.e.f
ieiunium peccatum interficit t.1.533.l
eſt ſacrificium reconciliationis t.1.522 a
certamen eſt noſtrum t 1.526 k
ieiunium Domini vnum fuit t.5.42.e
ieiunio quaſi quibuſdam caſtris munimur t.5.11.k
ieiunium operimentum eſt t.2.854.i
ieiunium alterius alteri prodeſt t 5.52.g
ieiunij quadrageſimalis, & Hebræorum itineris in deſerto ſimilitudo t.5.54.c d
ieiunando producit libido caſtimoniam t 5.37 f
Ieiunia Chriſti tentari poſſunt, ſuperari non poſſunt
t 5.41.d
cur quadraginta diebus voluit Chriſtus ieiunare
t.3.624.l.t.3.239 K l
ieiunio nobis ſalutem attulis t 4.146.c
ieiunauit, & orauit S. Ambroſius t.5.313.c
ieiuniorum tempore nimium cœnantes, parum conferuor animæ t.5.35.m
ieiuniis attenuanda caro t.2.99.m
ieiunia, vigiliæ, voluptatum contemptio, chriſtianæ actiones t 3.7.i
ieiuniorū caſtra deſerētes quę mala inundant. t.5.51.l
qui fugit ieiunia nudus eſt, & patet vulneri t.5.
186.f.187 g
ieiunia iracundorum Deo minimè grata t.5.59.a
ieiunia noſtra manſiones ſunt noſtri itineris t.5.
44.k l
Iepte filia votum patris proprio firmauit aſſenſu to.2.
866.K

Digitized by Google

melius fuiſſet nihil premittere, quàm promiſſum turpitar ubieruara. t. 4.77. a. d. eius hiſtoria t 4.438.a f
Ieſſe radix familiæ Iudæorum t 4.239.1 k
IESVS initium & finis t.2.910 m
peccatum donauit chyrographum delendo t 5.292 h
veniens in terras non emigrauit à patra, ſed in patre manſit t.1. 49.k
per ſumptionem corporis, Dei gloriam non minuit t.2.849.l
ſolus prophetarum ænigmata, & legis myſteria in Euangelio reuelauit t.2.949.h
ſupra cælum eſt, & nullo tempore circumſcribitur t 2.1055.m
non ſimilitudinem, ſed veritatem humiuis ſuſcepit t.2.1049.e
Ieſus quomodo in ſcripturis ſagitta dicatur t.4.440.b i
Ieſus quaſi iudex bonus t.2.1122.d
in quibus clamauerit t.2.1122.e
de effuſo vnguento idem cum aliis apoſtolis ſenſit, ſed alio affectu t.2 731.k
eius in nomina petendum t.4.115.g
quorum quadraginta diebus ieionauerit t.753 g
planus Spiritu ſancto a Iordane regraſſus t. 2.664.a
Ieſus dia dominica reſurrexit t.1.167.a
ſibi Eccleſicam ex peccatoribus congregauit. t 2 817 l
Ieſus Naue plebis animos profunda pace compoſuit. t.1.10 8.e
cuius fuer.t typus t. 4.181
ſolam ſimilitudinẽ ſacri nominis ſeruauit t.2.1049.a
Moyſem ſemper ſecutus t.4.56.h
Ieſus Naua, & Caleb iuuenes cur præ cæteris a Moyſa approbati t 2 884.d.e
ſolùm fuerunt tentationis axpertes in populu Iſraelitico t.2.1078.e
honeſtatem ſaluti prætulerunt t.4.73.d
Ieſus Naua quomodo fecit ſtare ſolem contra Gabaonam t.2.782.m
qua ratione Chriſti extitit typus t.1.507.b
Ieſus animarum noſtrarum auriga t.2.905.l
vitam ſuam pro omnibus obtulit t.5 217 d
Cruci affixus ſemper inſpiciendus t.5.71 k
ipſe ſapientia & Varbum Dei t.2.706.h
ipſum dicere ſine Spiritu ſancto non poſſumus to.3 38-.h i
ſolus erat quando mundum redemit t.5.261.b
ſi ſeparetur a patra, iniuria illi fit, & quomodo. t.2.917 i
venit ad laqueum, vt Adam ſolueret t.4.910.f.921.g
beneficijs magis, quam maru allicere voluit homines ad bonum t.5.217.a
per quid homo cognoſcatur t.2.843.a
per obedientiam genus humanum redemit. t.2.896.d
Ieſum ſequent quara laborare non poteſt. t.5. 228.1
non vocatur Dominus hominum adulatione, ſed Spiritus ſancti veritate t.3.387.m.388.g.h
cum ſcriptura eum nominat, modo Deum, modò hominem intelligit t 3 257.c d
quare ſibi Diabolum à dextris ſtatuit t.2.858.i.K
incorruptibilis cur carnem corruptibilem ſuſcepit t.2.749 m.750 h
illum factũ hominem negant Apollinariſtæ. t.5.187.l
ſtat vt aduocatus, ſedet vt iudex t.5. 238 c
ſemper alloquendus t.2.706.h
Iezabel ſynagogæ typus t.5.248 i
quid ſignificet t 4.435.k
veritati inimica t.2.1145.f
vxor Achab, typus auaritiæ t.1.556.a.559.K
cruenta Eliam inſecuta eſt t.5.207 k
Ignis omnia conſumeret, niſi aqua eius vim temperaret t.1.28.a
calidus eſt & ſiccus t.1 30.a
exurit peccata t.4.81.b.c
culpam non hominem exurit t 1.448.a.f
ignis crudalitas mentis t.5.428 l.m
ignis charitatis diuerſi, præclariq; effectus. t.2. 291 d.e
ignis diuinus æternus Deus t.4.102.a
ignis conſumens dicitur ibid.
nobis lucet Deus, vt peccata noſtra cõſumat. t. 5.245
ignis Chriſti paſſio t.5.400.g
ignis à Chriſto in terram miſſus t 3.148.g.h.150.e
ignis Deus, rubus Moyſis t.5.243.h
ignis in rubo, Deus in carna ibid.
ignis in nouo teſtamento qualis t.2.1046.c
ignitum Dei eloquium triplex t.2.1047.h
ignis iudicij tẽpora ardebit ante Dominum. t.3 806.b
ignẽ duplicẽ carnis, & renũ poſtulat Laurent. t. 5.149.f
Ignobilis mundo quis t.3.354.f
Ignorantia Iudæorũ circa Chriſtum. t.3.304.l.m.346.d
ignorantia eius rei, quam ignorare non licet, non excuſat t.3.252.k l
non licet ignorare quod ad ſalutem attinet t.3. 448.g
aiut quod quis ſcire tenetur t.2.68.g
ignorantia quare cauſa laboris t.2.856.c
ignorantia gentium t.3.314.c
ignorantes viam Domini, non ingrediuntur in requiem Domini t.5.121.b
ignoſcandi facilitas Dei exemplo commendatur t.3 76 i
Illicitum eſt cùm aliter fit, quàm conceſſum eſt t.3 457 f
illicita fiunt nocte t.3.323.d
Illyrios de mala doctrina Ariaoorum cauendos eſſe fidalibus t.5.226.a
Imago Dei Chriſtus t 3.412 f
imago Dei homo t.4.99 g.& ſeqq.
imago mundi ſuperioris eſt hic mundus inferios. t.3 359 k
imago & forma lagis Dei t.3.387.g
quomodo intelligitur in homine t.3.383.i.k
imago ſimilitudinem ſupponit t 4.118.b
imago ſua nemo ſibi poteſt eſſe ibid.d
patris qua ratione filius ſit ibid b.c.d
per imaginem Dei ad imaginem Dei ſumus t 4. 118.e.191.h
imago Dei pluſquàm caro veneranda t 5.33.f
imago quæ a nobis ſeruanda eſt in hac vita, vt in alia ad vitam perueniamus t.4.57.a
ſuam na inueniat aduerſarius in nobis, cauendũ. ibid.
Chriſti in anima obliterat vitiorum imagines ibid.e
Chriſti in homine a Diabolo corrupta t.4.99.i
in homine obſcurari poteſt, deleri non poteſt. ibid.
imago Dei quæ t.1.94.d
virtus eſt non infirmitas, ſapientia eſt, & iuſtitia ibid.
in imagine Dei, quando ambulamus t.4.99.i K
ea cuncta flagitia à corde noſtro excludit ibid.
imago ſanctitatis ibid.
imago filij & patris eadem t.3.169.a.b.t.4.118.e
imago plena Dei ſolus Chriſtus t.3.210.a
imaginem veritatis noſtræ Iudæi habuerunt. t.3.377.e
imaginem Dei Reges habent t.3.320.m
imagines nunc videntur per fidem, poſt mortem verò res ipſæ videbuntur t.1.394.a
Imbecillitas humana t.4.99 f
Immemorẽ noſtri Deũ facimus, cùm peccamus t 5.42.a
Imitatio ſanctorum preces noſtras reddit Deo gratas t.2.318.a
imitator ſanctorum hoſpitalitatem ſectatur t.5.318.b
Immaculatus quis t.2 875.f
immiſericordes rei ſunt apud Deum t.3.361.a
immobilis quis t.2.846 l.m
immolantiis carnibus cur abſtinendum t 3.373.d 382.a
immortalitatem præſtabit Deus corpori reſuſcitato t.3.362.
immortalitas alia naturæ diuinæ, alia noſtræ. t.4. 146.i
immortalitas diuinitatis offenſa t.4.105.a
corporum immortalitas quomodo ſignificata. ibid.

immortalitatis animæ dogma confirmatur to.1 363.g h

Impacificus quis ſit to. 3 319 h i

Impœnitentium hæreticorum error quantus to.5 456. K l

impatientiæ affectum quis excludit to 1.350 h

impatientia Saülis to.3.500.K

Imperatori in his, quæ fidem non lædunt, deferendum cenſet S. Ambroſius to.5.210.e.f

honorificum eſt, ſi Eccleſiæ dicatur filius to.5.104 K

Deo ſubditus ſit, ſi diutius cupit imperare. to 5.107.l

facere ea cenſetur, quæ cæteros facere iubet to.5 216.g

imperatoris defuncti filiis quantum debeant populi & mulieres to.5.118.c.d

imperatorem fidelem inuenire, magnum, ac difficile, ibid.

imperatoris Valentiniani verba commotionis plena. to. 2.108,m

imperatoris omnia eſſe aſſerebant aulici to.3.106 a

imperatoris conſiſtorium to.5.203.l

imperatori hæreticam & adulteram baſilicam habere non licet to.5.207.l

imperator Deo magis ſubditus eſſe debet to.5 210.b

imperatori non diſplicere ſuo quemque fungi munere to. 3,212.h

imperatoris non eſt libertatem dicendi denegare. to.5 231.l.m

imperatoris fides militum eſt virtus to. 5.117 e

imperantur leges ferr, quas primus ipſe cuſtodiat to.5 204.i

eius leges ſuper leges Dei non ſunt ibid.1.K

imperator Deo militat, & ſacræ fidei to.5.193.a

eius fides pulſatur, ſi Deorum aræ extruantur to.5 202.e

imperium nemo ſpontè deponit to.1.74.c

imperator in ea quæ diuina ſunt, nullum imperiale ius habet to.5.107.l

in cauſa religionis conſulere debet ſacerdotes to.5 233.l

intra eccleſiam eſt, non ſupra Eccleſiam to. 5.104.K

imperare ceſſauit Dæmon poſt legem datam to.3 380 l.m

imperans Dæmoniis in forma Chriſti to.3.344.h

imperatoris poteſtas magna, ſed Dei maior to.5 210.a

imperatores omnia regunt, ſed ſuum vnicuique ſeruant to. 5.298.b

ad diuini exempli imitationem admonentur to.2 718 g h

facilius perſequuntur Epiſcopos, quàm dilligant. to5. 312. h

ſacerdotium magis optarunt, quàm ſacerdotes imperium to.5.208 1.k

imperatores ſenatus liberis ſuis, non fidei præfert. to 3.101.f

Imperia veteri iure à ſacerdotibus donata non vſurpata. to.5.208.i

Imperfectio noſtræ ſcientiæ talis eſt, qualis imperfectio vitæ to.3.394.a

Impietas mater delictorum to. 1.359 d e

impietas Gentium to.3. 314.e

quo pacto non inueniatur, ſed intereat to.1.857.i

impius eſt velut bellua to.2.666.l

impius quis, & quis peccator to.3.262.b c

impius vt ſe ſuperexaltet to.3.709.l

impij in hac vita miſeriores ſunt mortuis to.1.261.h

à terra ſunt maledicti ibid.

eorum pœnæ in die iudicij to.5.463 g h

quomodo deficiuntur, dum alleuantur to.1,856 e

impij non omnes, ſed omnes peccatores ibid 658 g

eorum exitum vt Iob prædicat to.2.917.c

eorum animę quibus doloribus afficiantur poſt hanc vitam to.1.1307.a b

qui non crediderunt iam iudicati ſunt to.2.670.h

quomodo euaneſcunt to. 3. 837.h

impiorum & peccatorum pœnæ diuerſæ to 3.270 d

impleri tempus pariendi de ſolis uſtis dici in ſcripturis. to.5.23 i

impoſſibile naturæ, poſſibile gratiæ to.3.10.a

multipliciter dicitur to.4. 66 c.d

impoſtura tenebras petit, & falſa pro veris oſtendit to.3.397.d

improbitas augetur exercitatione to.1.177 i

eius ſocietas criminoſa to.2.773.i

improbitas Corinthiorum to.3.355.K

improbo mala adſunt & affutura ſunt to.1.161.i

eos magis præſentia, quàm futura ſollicitant ibid

improborum nulla eſt vita to.1.163.i

improbus non eſt defendendus to 4.59.h

in ſeipſo coarctatur to.2.913.b

improbandus Epiſcopus, qui laicis ius epiſcopale ſubſternit to.3. 203.m.204.g

improbi iuſtorum cognitione quare torquentur. to.1 960.f

pleromque ſeruantur, vt in illis manifeſtetur diuina iuſtitia to.3.300.m

pulueri aſſimilantur to.3.206 m

eorum anima infœcunda ibid.

imprudentia hominum Dei altitudinem non capit. to.5.107.m

impudici concubitus, ebrietatis, & conuiuij luxurioſi fructus to.3.323 g

impudenter panem de cęlo accipimus, qui panem terræ pauperibus non damus to.5.90 e

Impunitas incentiuum eſt peccandi to.4.204 i

impunitatis ſpe deterior fit peccator to.3 249.b

Immunditia eſt abiicienda, quia corruptio eſt to.3 318.c

immundum nihil eſt to. 3.326.d.e

immundum eſt quicquid ſine Chriſto eſt to.3.433.a

immundum eſſe non poteſt, quod Domini eſt to.3 381. b

Immutatio quæ futura ſit in reſurrectione to.1.80.i.K

Inanis gloriæ & timoris Domini pugna to. 5.500 k 501.a

inanis eſſet fides noſtra niſi Chriſtus reſurrexiſſet to.3 401.a

Incarnatio Chriſti to.3.411.e f

ſimilitudinem hominum habuit cum differentia. to.3 216.d

lucem attulit mundo to. 1.800 b

eius incarnationis etiam Spiritus ſanctus creator. to.3.1

Incarnatio eſt ſepes fidei to.5.187.l

eadem aſſeritur, & profligatur Apollinariſta to.5 188.189

incarnationis Dei myſterium, vniuerſæ ſalus eſt creaturæ to.4.191.m

incarnatio ob quid facta to.4.67 e f

cur appelletur myſterium to.3.345 a

cur vocetur exitus to.3.615.i

incarnatio verbi propter peccatum abolendum. to.3 27.g h

vt nobis Deus reconcilietur to.3.124.k

per eam imago Dei Chriſtus viſibilis ibid.

dæmonibus & hominibus ignota to.3.146.f

incarnationis Chriſti neceſſitas to.3.54.i.& ſeq.

eius myſterium Angeli neſcierunt to. 3.20.l

incomprehenſibile to.4.419.h.i

inoperatum eſſe quomodo quidam dicunt to. 4 158.a.b

incorruptum probant Euangeliſtæ to.3.18.c

in carnationis myſteria to.4.285.e & ſeqq.

incarnationis ac Trinitatis myſterium Deus credentibus reuelauit per ſpiritum ſuum to.3.347 g

incarnationis ſacramentum quis Patri aſcribat to 4.147.g
incarnationis ſacramentum to.4.101.c
incarnationis cauſa dicitur mortuus Chriſtus filius Dei to.2.290 e
eius modus ante Angeli nuntium ignotus to.3.20 l.m 21 d
incarnationem Verbi Trinitas facit to.4.93.b.241 a
ſolum pertinet ad verbum to. 4.63.b
eam qui hæretici non crediderint to 4. 34.e.f
Incantationibus & ſuperſtitionibus vacantes, quantum Deo diſpliceant to.5.46.e f
Incenſum propheticum eſt oratio ſanctorum to.1 435.e
incenſi adolendi in Miſſa vſus to.3.21.i
incenſa multi doctrina Euangelica to.5.120.h
incipere apud Deum cur non to.4.90.a.b.91.g
Incola, aduena, & accola quomodo differant to 2 744.a
Incommoda & labores coniugij to.3.368.g h
incomparabilis quis dicatur to.1.38 f
incongruum eſt vt pater ſubijciatur filio to 3 405.l
Incontinens in matrimonio velut quidam adulter eſt to.5.241 f
Incorporationis myſterium to.4.464 g
Incorporeum proprie in loco non eſt to.1.109.e
Incredulitas Iudæorum quibus ipſos beneficijs priuarit to 3.197.a b
Incredulitas ſilentio punienda to.3. 15.b
quantum obſit to.2.651.655
Incredulitatis velamen auſertur per fidem Chriſti to 3. 421 b
Incredulitatis pœna to 3 309 f.310.a b e
eius victrix æmulatio to 3 308 h
In incredulitate omnia eſſe concluſa à Deo, quomodo eſt intelligendum to.3 314.d
Incredulus omnis eſt carnalis to.3.179 i
Incredulorum duplex genus to.3.310.a,b.e
eorum perfidia quanta ſit to.5.133.f.134.a
Incredulorum pœna to. 3.306.b
Incredulis prædicatio crucis Chriſti odor mortis eſt to.3.416.d
Increpatio Chriſti ad Iudæos non credentes to.3 308.K
Indicia Virgo ſanct monialis à Maximo edita & obtuti partus accuſata to.5.301 b
eadem in monaſterio peperiſſe, & partum necaſſe diffamata eſt to.5.301 b
eam Ambroſius inoffenſi criminis virginem pronunciat to.5.302 b
Indiciæ nutrix innoxiæ conuerſationis teſtimonium dedit ibid.
Indicium eſt ſalutis epiſtola Apoſtoli to.3.419 h
Iuriſdictio in menſe ſeptembris incipit to. 4.306 e
Indignatio Dei erga homines qualis to 4. 389. e
Deo tributa quid ſignificet to.3.149.e.f
Indignitas, & præſumptio magna eſt hominem reſpondere Deo in aduerſis to.3.401.d
indignatio ſancta minime committenda to.4.59.b
Indorum cibus to.5.554.d.555.g.h
eorum ſtatura breuis to.5.55 .h
Inductio ad fidem quomodo facta eſt per naturam, & non per legem to. 3. 177 a
Induere Chriſtum quid ſit to.3.323.h.i
Indulgendi facilitas peccatum alit to. 3.175.m
Indulgentia quomodo exhibenda to 4.400 b
Pſeudoapoſtolorum reprehenſibilis to.3.362.b
Indulgentia peccatorum eſt fructus ſeminis olim promiſſi Chriſti nomini to 3.303 b
Indulgentiam deſperare non debet, qui vult agere pœnitentiam to. 3.139.K
Indulgentiam quis non cõſequatur to.3.257.f.258.g
Indulgentiæ diuinæ exemplum Zacharias to 3 85.b
Indulgentiam non habebit, qui alteri non donauerit to. 5.258.d
Indumentum fidei ex quibus conſtet to.2.601.b
Induſtria locum non habet, vbi adeſt neceſſitas to 1.51.K
Inexcuſabiles ſunt qui peccant legem audientes to. 3 320.m
Infallibilitas præſcientiæ Dei to.3.298.f
Infantia quomodo regno Dei apta to.3.184.g.& ſeq.
Infantia Chriſti cur deſcripta, non autem Ioannis to.3.27.g h
infantiæ impedimenta neſciuit Ioannes to.3.24.g
infantes qui to.5.257.c
Chriſti vbera ſugentes qui to.3.184.k
infelix dicitur homo, quia naſcitur ſub peccato to 3.184.l
Infernus inferior & mors ſecunda to.3.172.h
eius pœnæ, quæ to.5.341.a.b
inferni pœnis propter peccata propria addicimur to 3.319 a
infernus ſuperior in quo patres detinebantur to 3.269.a.b
infernum quomodo euaderet homo, lex indicauit to 3.280.l
inferorum ignis qualis to 3.163.h.i
inferorum portæ quæ ſint to.3.117.b.c
Inferior facilè facit quod ſuperiorem videt facere to 3.240.h
inferior conditione multa poteſt, quæ ſuperior non poteſt to.3.309.f 590.a.b
inferiora non poſſunt ſuperiorum ſcire conſilium to.3.147 K
Infidelis de ijs quæ fidei ſunt, quo ordine inſtruendus to.3.118 b & ſeqq.
infidelis diſcendens à matrimonio fidelis in Deum, & in matrimonium peccat to.3. 366.a.b
Infidelis iam iudicatus eſt to.3.348.i
infideles intelliguntur Mundi nomine to.3.386.e
ſunt inexcuſabiles to.3.301.f
non poſſunt iudicari ab Epiſcopo to. 3. 359. g
non ſunt digni intelligere to.3. 397.a
non ſunt rogandi ad iudicandum to. 3.360.l
non ſunt à Deo to. 3.378.i
occidunt à lege, non à fide to. 3.286.c
dum viuunt, ſunt in Inferno to 1.309.h.i
lugendi ſunt, ſi moriantur to.3.359.g
non ſpiritualiter mori, ſed mortui dicuntur to. 3 369.h
eorum communio fugienda to.3.116.m
Chriſtianam Religionem coguntur reuereri to 3.118.l
Infideli matrimonium dirimenti non eſt ſeruanda fides to.3 366.a,b
Infidelitas naſcitur ex duritia cordis to. 3.624.l
iudicabitur exemplo ſpiritualium to. 1.348. i
Infidelitatis genus eſſe, in diuinis rebus, nec gaudere proſperis, nec flere contrarijs to.5.159.l
infidelitatis cauſa oritur obtuſio to. 3. 421.b
infidi nec diuitias, nec poſſeſſionem habent to 2.827.f
Infirma Chriſti Dæmonijs imperant, & prodigia faciunt to.3.344 g
infirma mundi quæ ſint to.3.344.b.i
infirmari in Chriſto quid ſit to.2.418.e f
infirmari in ſuperioribus, eſt non exercere poteſtatem to.2.459.K
Infirmitas Chriſti magna Victoria eſt to.1. 245.l
non eſt in cruce Chriſti ibidem
infirmitas corporis mentis parit ſobrietatem to 1.11.a
infunditur corporibus interdum peccati cauſa to 2.574 b
ſæpe ſalutaris to. 5. 162.f
ſæpe ſobriam facit animam to. 4 442.f

Digitized by Google

infirmitas in Chriſto fortitudo eſt to 4.111.112
infirmitas noſtra quomodo à Deo ad bonum erigatur to 1.110 g
infirmitas hominis ad præcepta Dei ſeruanda vndè orta ſit to.2.282 e
Infirmitas veteris legis to.3.280.i.286 a.b. 03.i
infirmitas orationis noſtræ vndè ſit to 3.292.c
à Spiritu ſancto adiuuatur ibid.
infirmitas fortis eſt, cum corpus ieiunio tabeſcit, & anima puritate pingueſcit to.2.51.m
infirmitas naturæ humanæ cõparatur vaſis fictilibus to 3.423.K.l
infirmitatis bona to.2.697.m
infirmitates noſtras Deus ipſe ſuſcepit to.4 146 c.d
Infirmus obedire debet mandatis to.1.939 c
infirmum labi cogens plus aſtringitur to 5.212.m
Infirmi non lædendi to.3.185 a
non excludendi, ſed tolerandi, & iuuandi to.3.124.l 125.l
ſoli in Quadrageſimæ comedant, aut cum aliis infirmis to.5 34.e
peccata eleemoſynis redimant, cùm ieiunio non poſſint to.5.34.e.f
Infirmi cur prius ſanantur à Chriſto to.3.83.m
qui curantur per Chriſtum ad morbos animæ accommodantur to.5.84 g h
infirmitati ſubiectus eſt homo to.3.373.l
Infirmi, antequam Domini cibum manducent, ſanantur to.3.113.m
infirmi ſpirituales, quibus medici præſentia grauis eſt, non curantur to 1.107.m
infirmos attrahit ad ſe Dominus to.2.788.b
Inflatus difficile docere poteſt humilitatem to.2.599.a
Inflatio & ambitio deſtruere poſſunt eleemoſynas to.5 272 g.h
Ingenium gratia rigatum facilitate, & copia ad ſcribendum redondat to.3.5.c
ingenium ſuum quorſum quiſque noſſe debeat to.4 33 d
ingenium naturæ eſt, inuentio diligentiæ to.1.364.e
Ingenia hominum diuerſa to 1.212 d
callida, & multifaria ſunt vitanda to.1.65.f.66.a
ingenio ad quid vtendum ſit to.1.66.e
Ingratitudo graue peccatum to.3.480.m
ingratitudo Iudæorum to.3.623.l.m
ingratitudo Corinthiorum to.3.353.f
Ingratus quis to.1.193 t
ingratus diuinis beneficiis oſtenditur diues Euangelicus to.5.88.K
Ingrati animi nota fugienda to.1.88.k
Ingrati reprehenduntur a Chriſto to.3.178.d
ingrati Deo qui dicantur to 3.303.d.to.4.102.d.e
Inhoneſtum ariditatem, & mortem affert to 4.34.b
Inhoſpitalitas Sodomitanis ſupplicij, & Ægyptiis naufragij cauſa fuit to.1.74.f 75 g
Inimicus quis to.2.755.d
inimicus quare non eſt ſuper Chriſtum lætatus to.2 763.b
ſemper inſidiatur to.2.734.l
inimicus vndè appareat Dæmon to.3.282.a
inimicus quomodo auctoritatem reſiſtendi non habeat to.2.774.i
cui magis inſidietur to.1.707.b
inimicus frequenter diuerſa mentibus noſtris infert to.2.658.g
inimicum diligendum eſſe, eſt mandatum nouæ legis to.3.322 b.e
eundem diligere quid ſit to.3 322.c
inimicum diligere præclarum, & mirabile eſt to.1 371.a
Inimici Dei quàm cito deficiant to.2.696.f.697 g
inimici noſtri qui, & inimicos ſequendos non eſſe to.2 789.l
Inimici vincendi ſunt obſequiis to 3.310.
inimici quid agant, vt prouocent ad iracundiam to.2 727 d
Inimici nomine Diabolus intelligitur to 3 282.a
inimici Dauidis quomodo vanitatem locuti ſunt to.2 727.b
inimicis cur benefaciendum to 3 320.g.h
inimicis quando grauioris tentationis poteſtas permittitur to 2 7 7.a
Inimicorum dilectio facit nos perſimiles Deo Patri & Chriſto to.3.322.e
inimicorum dilectione Euangelij ſublimitas demonſtratur to.3.88.h.89.c
eorundem dilectio rationibus, & Chriſti exemplo ſuadetur ibid. a. & ſeq.
inimicorum inſultatio bonis mentibus nõ affert præiudicium to.2.790.h
Inimicitia vbi eſt, ibi malitia adeſt to.1.362.m
inimicitias parit contentio to.3.323.h
inimicitias carnis, & ſpiritus Chriſtus ſoluit to.3 130 a
Iniquitatis vox quando interius maneat, & non recedat à nobis to.2.904.a
iniquitas quantum grauet conſcientiam to.2.677.m
iniquitas lutum to.2.674.l
iniuſtitiam inſectari demonſtrat to.2 675 b.c
feruet cùm dominatur to.2 711.l
eſt malum veſtimentum to.5.654.h
cur fumo perſimilis dicatur to.1.151 d
in terris non eſſe, ſi ſe ab initio humanum genus dilexiſſet to 3.321.a
ſine ceſſatione perſequitur veritatem to.5.139 h
quomodo a peccato differat to.3.262 b.e
quare ſedeat in talento plumbeo to.2.659 f
per lauacrū remittitur, & alia de ea to.1.833.m 834 g
præcedit peccatum to 2.833.m
eſt fortis ad tempus, & ad modicum vincit to.3.343.m
non potuit ſine Dei viſitatione deficere to.2.1080.K
iniquitas tenebræ ſunt to 2 688.e
iniquitas noſtra alia eſt ab iniquitate calcanei noſtri to.2.825.i
iniquitas calcanei quæ ſit to.2.815 k.l
velox ad nocendum to.1.448 b
Iniquitas ex adipe procedens qualis to 2 854.x
præſidentes alicui muneri deſtituit, & impugnat to.4 55.h
glutinum hereditarium mentibus inhæſit humanis to.2.904.a
iniquitas venenum prolapſionis eſt to.2 715.e
iniquitatem quis fugiat to.2.1076.l
iniquitatem facientes æmulari non debemus to.2 988.l
Iniquos Deus non eſt, vt nobis non æqualiter ſubſidia vitæ diſtribuat to 5.93 a
iniquus omnis in conſpectu Domini immundus to.5 309 h
iniquus, & improbus quis dicatur to.2.827.e.f
iniquum eſt, ſoluere ſententiam iure depromptam to.5.28.e
Iniqui qui ſint to 3.359.i
iniqui non poſſidebunt Regnum Dei to.3.361 a
Initium habentia finem habent to.1.4.K
Iniuria fit Chriſto, ſi ſperemus in hominibus to.3.352 h
Iniuriam depellere, non inferre, virtutis eſt to.4 28.i
eam qui non repellit à ſocio ſi poteſt, tam eſt in vitio, quam qui facit to.4.28.b
Iniuria iudicis eſt, ſi à ſeruo procedat iudicium, aut ſententia ante cognitionem eius to.3.353.e
iniuriam quis nemini facit to.5.109 i
iniuriam accipientium tria genera, & de ſingulis pulchra to.4.35.m.& ſeq.
iniuriam facit benefacienti, qui beneficium mente grata non ſuſcipit to.3.655.g

Iniuriam qui contemnit, melior eſt, quàm qui dolet to.4.5.a
iniuria etiam laceſſitus nemini nocere debet to.4 51 b.c
Iniuriæ perferendæ exemplum Chriſtus accuſatus tacens to.3.218.a.b
iniuriæ non referendæ, ſed tolerandæ to 3.130.c e
diminuendæ exemplo Iacob to.5.251.l.m
ad peccantis correptionem non adhibendæ to.3 176 g
iniuriæ Apoſtolorum erant oblectamento malis hominibus to.3.354.d
Apoſtolis illatæ erant tentationes credentium to.3 412.h 2
Iniurias cur paſſus Chriſtus to.4.140.h
eas vlciſci iuſtitia non eſt to.5.848.m
Iniuriarum obliuio Chriſti exemplo docetur to.3.70.e
iniuriarum remiſſio ſuadetur to.3.176.i K
earundem perpeſſio ſuadetur to.3 89 a.& ſeq.
Iniuſtitia in omnibus citò offendit, maximè in Eccleſia to 4 59 h.i
iniuſtitia & fraus Corinthiorum in litigando reprehenditur to.3.360.l
iniuſtitiam quis meritò odio habet to.2.1076 l
Iniuſtus nemo bene ſeneſcit to.1.261.i
iniquitatem ſibi quærit, & odium to.2.678.K
animo ſemper eſt perturbato to.1.339.a
aliis eſt inutilis, & ſibi noxius to.2.677.g
iniuſtus quid loquatur to.2.676.e
aliorum alimenta ſuas delicias facit to.5.93.a
Iniuſti ſoli in diuitiis ſpem conſtituunt to.5.94.a
in loco ſancto ſtare non poſſunt to.2.683.a
ſuis ſe vocibus alligant to.2.849.g
eius conditio venenati ſerpentis conditione deterior to.2.696 e.f
præſentibus iuſtis videntur turpes, & deformati, ſicut ſtellæ oriente ſole to.3.525.b
iniuſti pœna grauis oſtenditur to.2.677.m.678.g
quomodo grauiſſima to.2.676.e.f
iniuſtum ſibi delinquere, pulchra ſententia to.2 676 e
iniuſta quis meditetur to.2.679.d
iniuſtè occiſus reum facit eum, à quo occiditur to.3 343.l.344.h.542.b
Innocentia vbi ſit to.1.893.h
Innocentia Chriſti to.3.429.c
innocentia libera eſt to.1.376.b
faciliùs ſeruatur, quàm vera pœnitentia agatur to 4 413.e
non amat ſe multis defendere to.2.601.d
innocentiæ ſtatus to.3.285.d e
Innocens Chriſtus occiſus eſt à Iudæis peccantibus tanquam blaſphemus to.3.317.m
innocens quis dicatur to.3.267.l
innocens in neminem peccat to.2.763.c
ad iudicium ſecurus feſtinat to.4.444.l
nulla ratione condemnandus to.3.219.l
non emigrat de tabernaculis iuſtorum to.2.849.k
innocens dum credit facilè, citò labitur to.5.28.g
Innocentes eligit Deus, fraudulentos repudiat to.3 126 d
Innocentes decipiuntur in menſa malorum to 3 309.f
Innocentes martyres prius palmam victoriæ, quàm naturæ ſenſum acceperunt to.4.32.b
eorum cædes to 3 28.m
innocenter qui occiditur acceptus eſt Deo, non propter mortem, ſed quia conſeruauit iuſtitiam vſque ad extremum to.3 509 b
Innoxij ad iudicium feſtinant to.2.1066 d
Inobedientia in Paradiſo orta to.2 1049.d
inobedientia Adæ mortis extitit cauſa to.1.1 8 c.d
inobedientiæ cauſa Saül ſpiritu malo fuit repletus to.3.392.m
Inopia ſanctorum, beneficio largientium ſuſtentatur to.3.438 f
inopiam Euangelicam qui cœperint exercere to.2 807.b
Inopi ſubuenire vnuſquiſque quantùm poteſt, tenetur to.3.36.i
inopem liberare de manibus peccatoris ſine perturbatione maximè homines commendat to.4.56.l
inordinatio facit crimen to.3.457.f
Inſaniæ veræ, quæ to.2.746.k
inſaniæ falſæ quæ to.2.746.h.i
Inſatiabiles nos non venter, ſed auaritia facit to.5 250 a
inſenſibilia ad Dei imperium ſenſum accipiunt to.3 72.l
Inſidias hoſtis domeſtici euitare eſt magnæ ſolertiæ t.3 286 a
Inſipiens quis dicendus to.2.741.l
inſipiens præſentia tantum videt to.2.203.d
quare exultet in crimine to.2.833.h
ſibi eſt auctor malorum to 5.249.b
licet diuitiis affluat regiis, non eſt diues to.1.431.d
ei eſt recidenda poteſtas to.2.867.a
inſipientis eſt laudare ſeipſum to.3.450.a
Inſipientes non ſunt liberi to.2.887.c
hereditatem non habent to.2 827.f
inſipientes erant, qui de carnis circumciſione gloriabantur to.3.450 d
Inſipientia quàm ſit deterioris conditionis to.2.862 K
Inſitio ſpiritalis to.3.167.f.198.a
Inſolentia mulierum viri etiam notantur to.3.399.h
inſolentiæ ſcopulus, in quo naufragium ſit bonorum to.3.51.l
Inſpectio, & attrectatio virginum, cauenda to.5.299.i
inſpectio vernaculis, & impudicis non caſtis virginibus relinquatur to.5.300 k
Inſtinctu Dæmonis homo prohibita admittit to.3 281.d
Inſultatores S. Pauli Apoſtoli to.3.353.f
Integritas hominis qualis debeat eſſe to.3.562.c
ſpirituale munus eſt to.2.1022.i
intellectus & ſcientia vnde habeatur to.5.869.a
intellectus, quaſi diligens quæſitor to.2.778.h
viuificat, vt ſpiritus to.2.1052.I
intellectum captiuare, quid ſit to.3.444.h
Intelligens eſt qui Deum quærit to 3.217.a
intelligere ſuper egenum, & pauperem quis dicatur to.2.96.K
Intemperantia quot morbos, maláque pariat to.1 176.e
intemperantia animam reddit inquietam to.3.586.a
Intemperantis animus deſcribitur to.1.248 i e
Intentio, & actio quomodo ſe interdum excedant to.3.7.K
intentio & actio quid ſint, earúmque ordo, & differentia copioſè tractatur ibid.l.m
intentio, & actio gemina virtus hominis perfecti ibid.b
intentio caſſa, qua actione deſtituitur ibid.m
intentione factum cuiuſcumque diſcernitur to.3 114.m
Intentionem potiſſimum intuetur Deus to.3.10.b
intentionis bonæ interdum opus malum, & è contra to.3.10.e
intentionis iniuria fructū impedit actionis t.3.7.m
Interceſſio Sanctorum aſſeritur to.3.76.h
Interpellatio Chriſti pro nobis to.3.295.g.h
Interpres fidus myſteriorum tacendo plus prædicat to.2 903.e
interpres malus, & corruptor legis deſcribitur to.3 253.a.& ſeq.
interpretes ſcripturarum Prophetæ to.3.364.e
Interpreti ſcripturarum quanta ad explicandum in-

telligendoa adhibenda to.3.218.g
interpunctione deprauantoi ſcripturæ to. 3.8 l
Interrogatoo non ſemper fit ex dubitaoone to.3.230.c 233.a,b
Interrogationes, ac reſponſiones Moyſis, & Dei, ſapientiæ cononent ſemina to.5.202 g
Inteſtina cur ſinuata, inflexáque exiſtant to 1.171.h i
cur in ſe inuicem tot orbibos circumflectantur to. 1 103.K
eorum vſus ibid.
In Trinitate aliquid vni perſonæ propriè attribui, qoód omnibus conuenit Pauli expoſitione probatur to.3 54
Inuenta Diaboli vt iuſtos à Chriſti charitate ſeparet. to.3 296.g h
inuentor Idololatriæ Sathanas, & cur. t.3.381.a.495.i.K
inuerecundia mulieram viris eſt opprobrium to.3 399 h
Inuidia Sathanæ aduerſus Chriſtum to 3 429.d
eiuſdem in credentes to 3.334.e
eius inuidia peccatorum mundus poſt legem creuit to 3.281.c
Inuidia Diaboli vndè exarſerit to.3.281.d.f
inuidia veniæ, & gratiæ fraternæ reprehenditur to.3 169 e.f
inuidia eſt inter æquales to.3.380.m
falſom appellat illud, qood ſcit eſſe verum to.3.571.l
humilitate reprimitur to.1.247.m
inoidiæ, & dilectionis fraternæ pogna to.5.501 h
Inuidi, & improbi fugiendi to.4.61.h
inuidi & improbi diſcrimen ibid.
Inuidi aliorum ſcripta legunt non vt imitentur, ſed vt reprehendant to.5.187.m
Inuiſibile eſt, quod ſpeciem non habet to.1.31.K
inoiſibile pingi non poteſt to.3.535.i
inuiſibiliter baptizari to.3.349.e
Inuocatio filij Dei ad ſalutem to.3.306.e
inuocandus Dominus ſemper à quo habemus vt ſemper ſimos to.5.120 g h
inuocantes Dominum accipient remunerationem. t.3 306.c.d
Inula herba multa apod Brachmanos to. 5.555.m
Ioachim aotum in obſidione ſeruans, nec diſpenſans, in captiuitatem ducitur to.4.65.b.
Ioannes Baptiſta in Prophetia natus, in veritate peremptus to.5.136 i
eios natiuitas, & natiuitatis ſeries to.5.136.i.k
quare ex ſenis mulieris frigido ſanguine natus to. 5 137.a
eius prærogatiua, & excellentia to. 5.138.a.b
eius vita, & mors quid contineant myſticè to.5 139.g.h.i
Maiorum virtute oobilis to.3.9.c.d
propter opus Domini natus & defunctus to. 5 336 K
quibos potiſſimum de rebus ab Euangeliſta Luca commendatur to.2.701.b
quomodo honeſtatem ſecutus to.4.78.f
cur ſe in deſertum recepit to.1.360 c.d
quomodo cordis occulta videbat to. 3.136.i.l
quomodo venit in virtute & ſpiritu Eliæ to.1.517.c
qoomodo legis typum ſoſcepit to. 1. 514. h
dictus eſt Angelus to.2.1103.i
quomodo dictus eſt minui, & ſaluator creſcere to 5 21 K 22.h
qua ratione Mariæ præſentia in vtero eruditus eſt to.1.285.K.l
quærens Chriſtum inuenit to.1.310.h
quibus gradibus ad immortalitatem aſcendit t.3.1.s
eo naſcente cur Zacharias obmutuit, & Eliſabeth ſe abſcondit to. 5.21 h
quare ab Herode occiſus to.4.70.d.e
iuoenis ætate, ſermonibus ſenex to.4.56.K
obſecratiooe, noo voloptate creatus to.5.136.l
naſcens Zachariæ ora relaxat to.5.137.d
quomodo magnus futurus dicatur to.3.13.a.c
perſonam gerebat populi Iudaici to.3.37.b
quomodo Chriſtũ cognouerit, & neſciuerit to.3.39.a
legis typus to.3.93.b
maior omnibus natis molierum to 4 539.g
ipſe, & Chriſtus magni dicuntur, ſed diſſimili ratione to.3.19 h & ſeq.
propugnatoribos imperij, & triumphatoribus præfertur to 3.13.c
deliciarum contemptor to.3.13.c
quaſi magnus athleta in vtero vnctus, & exercitatus to.3.13 l
nondum natus Chriſtum euangelizat to.3.13.d
Chriſti baptiſmũ petens, cur non accepit to.5.87.g.h
typus legis baptizauit ad pœnitentiam, Chriſtus ad gratiam to 5.211.l
in vtero Chriſti præſentiam agnouit to.4.173.a
nullam infantiæ ſenſit ætatem to.3.24 g
in vtero ſpiritus gratiam accepit to. 3. 13.e
abſtinentiæ magiſter, & nouus terrarum Angelus to 5.241.d
in vtero prior gratiam ſenſit, & aduentum Domini to. 3. 22. b
octo dierum ſenſum intelligendi habuit to. 3.25.d
lucerna erat to.1.995.d e
& natus, & mortuus prænonoos to.3.24.e
priùs cœpit prædicare, quàm Chriſtus to.3.415 l.m
Ioannes de anu, Ieſus de Virgine natus, cur to.3 136.m.137.a
illum adhuc in vtero vſum raoonis haboiſſe videtur ſentire to 3.24 g.25.d
eundem loqui, & ſcribere ſpiritualiter exponitur. to.3 24.l.m
eius prædicatio fructuoſa to 3 14.a
eiuſdem partus religioſus, & myſticus to.3.16.K.l.m
per totum illius caput abſciſſum, Chriſtũ à ſynagoga, ſeparatum demonſtrat to. 5 139.i
ſimilitudo eius cum Helia to.3.14.b
decollatio eiuſdem conſideratur to.4.447.d.& ſeq.
Ioannis ieiunium, Chriſti mandocatio, quid ſignificent to. 3.19.i
eius conſtantia nec vitæ deſiderio labefactata to.3 13.c
eioſdem prædicaoonem poſt triennium fuiſſe myſticè demonſtratur to.3.14.b.c
Ioannes cur diſcipulos ad Chriſtum mittat, & cur duos to.3.93.b
eius interrogatio, tu es, qui venturus eſt? myſticè exponitur to.3.9.e
a Chriſto laudatur to. 3.95 g
Ioannis viæ, valles, & colles myſticè explicantur to.3.14 e
illius, & Iſaac natiuitas ſimilis to.3.564.l
zona pellicea Ioannis quid ſignificet to. 5.139.g.h
illius encomia to.5.137 c.f 138.a.b,c.d
eios nomen à quo didicerit Eliſabeth to.3.14 h
eioſdem mortis quæ fuerit caoſa to.4.481.b
Ioanni vbi nomen impoſitum, Zacharias loqoitor, myſticè explicatur to.3.11.i.K
Ioannes Euangeliſta diuina myſteria pleniùs penetrauit to.3.114 l.m
ſolus ſcripſit Mariam ſtare ante Crucem ibid.
multis nominibus ornatur to.2.695 f
Ioannes Chriſtum plurimum diligens, & ideò plurimùm redamatus to.3.114.l
non obiit to.3.110.x
an fuerit mortoos aliqui dubitauerunt, to.2.1064.i
non eſſe mortuum videtur ſentire Ambroſius to.4 309.b
Chriſti pendentis pietatem in Matrem cur ſolus ſcripſerit to.5.251.m
ipſe, & Petrus de reſurrectione Domini non dubitarunt to.3.233 e

præ ceteris vidit magna myſteria to.3.64 g
in pectore Chriſti recubuit to.1.290.i
cur ſuo Euangelio Aquilam exprimat to.3.34
reſurrectionem Domini vberius expreſſit ibid
cur prius Chriſtum agnouit in litore to 4.107.i
cur ſupra Chriſti pectus caput deflexit to.1.131.f
Ioannes, Iacobus, & Petrus columnæ vocantur to.2.914.l
Ioannes dignus teſtis Chriſti tanti teſtatoris to.5 252.K
idem iuxta traditionem patrum mortuus perhibetur to.5.432.i
in ſinu Verbi recumbens Verbum apud Deum vidit to 3.168.K
magis myſtica ſcripſit, & eius Euangelij laudes to.4 422.e
Ioannem Chriſtum moriturum non potaſſe, quidam dixerunt to.3.94 a
Ioannis Euangelij initium praua interpunctione deprauatum to.3.8.l
eleganter examinatur to.3.26.f.27.g
eiuſdem verba, quod factum eſt to.2.695.d.e
eius euangelium quam ſapientiæ partem contineat to.5 1.2.
Ioāni iuniori Apoſtolo cur Maria cōmēdata.t.3.225.b.c
Iob in tribulationibus beatus to.4.44.l.m
ob fortitudinem commendatur to.4.28 i K
animo non ægrotabat quamuis corpore doleret to.2 642 m
remedium ſanitatis inuenit to.2.732.a
non derelictus eſt à Domino to.2 702.e
de ſemine Eſau genitus to.2.705.i
multa paſſus eſt, poſtquam traditus eſt nocenti to.2 1021.l
grauiter in hac vita flagellatus fruitur æterna to.2 963.f
quintus ab Abraham to.3.208.e
non frangebatur obtrectatione inimicorum to.2 953.l m
quantum derelictus to.2.879.b.e
quando plus eſt probatus to.2.1070.b
licet ditiſſimus, non tamen humilitate caruit to.5 265.b.e
cur tot plagis & iniuriis affectus to.1.494 g.h
ſemper immobilis to.2.719 a
nepos Eſaü to.3.298.e
Iob, & amici eius ſeptem diebus tacuerunt to.2 716 K
ei ſimilem ſe facit Ambroſius to.5.207 g
cur à Deo in diaboli poteſtatem eſt datus.to.1.426.m
in tribulationibus ſemper Deum benedicebat to.2 830.K
tentatus eſt, vt iuſtum Deum eſſe doceat to.2.998 g
fortiter cum Diabolo pugnauit, & vicit to.1.426.m
cur eum Dominus tentandum dederit to.2.641.i
quare tantis tentationibus perire non potuerit to.2 982.g.
ex tentationibus clarus to.5.88.g
eius lectionem impedire nititur Diabolus hoſtis perpetuus to 5.206.e
eius querimonia & lamētatio de tribus regibus conſolatoribus malorum to.2.716.i
eius virtus & patientia, importuna Diaboli malitia clarior euaſit to.1.110.d
Iob & Dauidis loci conferuntur, & diſtinguuntur to.1.718.i
in quo habuerint firmamentum to.2.853 K
Iob tentationes tentationibus Chriſti conferuntur to.3.65 d e.f
ipſe & Chriſtus non eodem modo tentati, & quare ibid.f
quædam propheticè & myſticè loquebatur to.3 66 a b
Iob interpretatio to.2.955 a
Ioël Synagogæ mala deplorat to.5.179 g
Ionas dominicæ paſſionis figura to.2.805.g
Chriſti typus to.1.357.g
eius exemplum adducitur ad arguendam Iudæorum perfidiam to.2.813.a
eiuſdem fuga quæ fuerit to.1.357.g
eum cur cetus excepit, & reddidit ibid.
inuitus mittitur ad prædicandum Niniuitis to.3 375.l
Ionatas quam ob cauſam Dauidis manſuetudinem imitaretur to.4.27.g.h
eius fortitudo to.4.31.m
quantum pietati detulerit to.4 84 g
Ionatha ſoluente ieiuniū victoria impedita eſt to 5.52
Iordanis prolabitur contra Ægyptum, & diuidit terram repromiſſionis to.2.769.K
deſcenſionem ſignificat to.1.253.i
præſignificauit baptiſma to.5.412 k.l
ibi nunc eſt, vbi Chriſtus eſt to.5.86.e
retrorſum conuerſus, quid nos admoneat.t.2.850.K.l
Iordanis, & baptiſmi ſimilitudo to.5.44.m
Iordanis qui diuidit terram, Chriſtus to.2.769.l
eius diuiſio baptiſmum Chriſti ſignificauit to.3.54.d
illius impetus alueum ſui curſus perdidit to.5.20.K
Iordanis aſcenſio, & deſcenſio to.2.715.b
eius vtramque ripam Tribus Iudæorum incoluerunt to.2 769.m
Iordanis aqua ſuper os draconis mittenda to.2.715.b
in Iordane multa mirabilia facta, & quid mirabilius to.5.20.K
Ioſeph qua ratione innocentiam ſeruauit, & ingrati criminis, atque peccati labem euitauit to.1.377.h.i
pluris animi caſtimoniam, quàm corporis veſtimenta fecit ibid.l
licet ſeruus eſſet, ſeruile tamen neſciuit ingenium ibi.l
verus Hebræos, ac veritatis interpres to.1.380.c
virtutes illius recitantur ibidem
Ioſeph, quàm primū à Pharaone cognitus, honores accepit to.3.383.d
cur in ſiccum lacum eſt miſſus to.1.559.e.f
iniurias non propulſauit, ſed gratiam ſemper pro contumelia retulit to.1.371.a
non vltus iniuriam, ſed oblitus, cum fratribus epulabatur to.1.688.d
cæleſtem & diuinam ſignificabat gratiam, to.1.373.K
qua ratione Chriſti figura exstitit, to.1.373.g h i.374.g 390.k.l.m.391.393 395.411.f.412.494 m.495 a
erat aſpectu ſpecioſus to.1.376.f
præclarum eſt caſtitatis exemplum to.1.71.
proprij vultus venuſtatem non ad alienam iniuriam ſed ad propriam adhibuit gratiam to.1.176.f
in carcere ſpiritu ſapientiæ præditus erat to.1.345.h
Ioſeph ne turpiter nudaretur, nudus aufugit to.5.161.a
carcerem non timere nos docuit to.3.211.l
quanto iure poterat dicere ſe inanem, & deſpectum to.2.1047 K
quas perpeſſus ſit ærumnas to.4.324.l
à temperantia ad reliquas peruenit virtutes to.5 312.e
famis tempore horrea omnibus aperuit to.4.71 m
venditus, ſed non à Domino to.2.792.d.idem figura Chriſti ibid.e
coronam habuit caſtitatis to.2.1009 g
maluit crimen falſum ſubire, quàm verum referre.t.5 225.e
etſi in ſeruitute erat, non tamen miſer, ſed beatus to.4.44.l
Ioſeph liberalitas, & aliæ virtutes commendantur, to.4 53.a.& ſeq.154.a
eius humilitas & caſtimonia t.4.54.b.c.to 5.224.l.m
eiuſdem venditio cum Chriſti venditione confertur to.4.269.e.f
Ioſeph in fratres benignitas, ſub indignationis velamine to 5.330.e

Illius

illius ſeruitus beatior, quàm Pharaonis dominatio tom 1.376.d
eiuſdem ſeruitus miſerabilis, quod vernaculo ſeruiebat t.5.215 d
eius exemplum perpetuas non eſſe res ſæculi oſtendit tom.5.225.c.d
in tentatione virtus eius emicuit t 3.66.c
eius argumentum t.5.417.f
illius humilitas humilitatis Chriſti typus, t.5.225.e
eiuſdem caſtitas t 4 397.b
illius tunica cruenta typus paſſionis Chriſti, t 3.65.m
eiuſdem caſtimonia diaboli malitia magis illuſtrata tom.1.110.e
pro caſtitate tuenda mortem contempſit ibid.
Ioſeph in Ægypto exiſtenti quomodo meridies lucebat t.1.694.l
Ioſeph Chriſti pater faber t.3.42.c
coniux Mariæ quomodo intelligatur t.3.18.c
Ioſeph, iuſtus Mariæ vterum templum Spiritus ſancti violare non potuit ibid.d
conceptum ſuſcepit filium, quem non genuit, t.513.b
cæleſtis conſilij myſterium non intellexit, t 4.421.f
Fidedignus teſtis vbique deſcribitur t.3.18.b
Quomodo duos patres habuerit t.5.45 e
Ioſeph de Mariæ pudore ſuſpicio t 3.18.a.b
conſilium de dimittenda Maria probatur, to.5 18.b c
eius iuſtitia demonſtratur t.3.181.b
eius & Mariæ eadem Tribus, & familia. t.3.42.f
cur magis in ortu Chriſti eius generatio deſcribatur, quam Mariæ ibid.d
Ioſeph Mariæ coniugem paſſioni diuinæ tempore viuum fuiſſe, videtur ſenore t.3.15.a b 225.c
Ioſeph ab Arimathia hortulus, fuit floribus odoriferis plenus t.5.27 g
Ioſeph Dominum ſepelientis, & Mariæ eundem vtero geſtantis collatio ibib.m
Ioſias vnde ſibi ab vniuerſis amorem acquiſiuerit, to.4 64.h
Ioſiæ Regis exemplum Theodoſio obiicit Ambroſius to.5.215.k
Ioſue Gabaonitis fraudulentis fidem exhibuit, to.4 71.k.l
Ioſue Hiericho expugnantis hiſtoria t.3.133.c d
Iouinianus, & ſectatores eius à Siricio Papa damnati, tom.5.185.b
idem & eius Sectatores Manichæi fuere, & ex vrbe Mediolanenſi repulſi t.5.187.b
Iouinianus, & alij hæreſum inuentores nominantur, to.5.185.b
eundem, & alios hæreticos poſt Siricium Papam damnat S. Ambroſ to.5 187.b.i
Iouis ſimulacrum à Dionyſio expoliatum t.4.472.k
Iphigeniæ immolatio t.3.119.b
Ira grauis paſſio, & quomodo ſint multi eius effectus, tom.2.689.l.m
ex peccato naſcitur t 3.263.l
ira ex reprehenſione eſt malum ſignum t.3.435 g
ira ſi permanſerit dat occaſionem diabolo gloriandi, to.3.507.l
Ira non diu retinenda t.3.115.e
Ira ſi vitari non poteſt, ſaltem temperanda, t.5.258.d
quomodo temperanda t.4.442.d,e.448.k
ira abſtinendum ob multas cauſas t.2.689.l.m
iracundia præcauenda to.1.396.e
temperanda to.3.507.k.l.t.4.375.m
conſilium tollit t.4.30.e
fugienda eſt t.3.3.4.l
quomodo reprimatur to.4.39.g.& ſeq.
iracundia non eſt, vbi plenitudo charitatis, t 3.125.f
iracundia, & libido reliquorum vitiorum educatrices to.4.317 a
iracundiam temperantia reprimit to.1 294.m
iracundiam cohibere non minoris virtutis eſt, quam non iraſci to 3.85.b
iracundus reprehenditur, & eius natura depingitur, tom.5 145.e
iracundus peccatum effodit to.2.897.b
non poteſt non iraſci t.1.312.c
iræ & patientiæ certamen t.5.503 k.l
iræ Domini vultus qui t.2.720.c
iræ dandus eſt locus t.1.318.b
iram vincere, & indignationem cohibere ad fortitudinem pertinet t.3.87.g
iram magnam vehementior ſequitur vindicta, to.5 547 g
iram futuram quis fugiat t 2.713 g
iraſcentis verba t 3.354.i
iraſci quomodo dicatur Deus à paſſionibus immunis to.3,249.f
Irenæo ſcribit S. Ambroſ. to 5.227.f.279.g.281.f.283.g 290.e
Iris miſericordia Dei t.5.429.f
Irriſores bonorum t.2,661.i
Iſaac Dominicæ generationis, & paſſionis figura, to.4 272.c.d
latinè riſum ſignificat ibid.
mitis, humilis, ac manſuetus ibid.e
eiuſdem virtutes commendantur, ibid f
qua ratione æqualitatem in filios ſeruauit, t.1.326.i.k
non minus humilis quam locuples t 5.265.b
Iſaac Chriſti humanitatis t.5.400 g
cur non ſit immolatus, ſed Chriſtus t.3.119.i
nobilis qui patris pietatem poſteris reliquit, t.3 9.c
filius Abrahæ legitimus t.1.215.d
filius Abrahæ cur datus à Deo t.1.235,2 k
typus & figura Chriſti, to.1.234 g.179.b.t.3.298.a 484.h
Iſaac filius liberæ Euangelij gratia t.5.259.i
quomodo in laboribus beatus t.4.44 k
immaculatus cur Abrahæ datus t.1.113.b
vera immaculati agni figura t.1.113.c
cur potius ad genus ſuum, quàm ad populum ſuum dicatur appoſitus t.1.135.e
Dominicæ incarnationis typus ibid.
Iſaac ablactatus quantus euaſerit t.2.2057.a
Iſaac figura Chriſti, ſed diminuta t.3.293 g.h
Iſaac ablactatio myſtica t.3.205 f.206.a
ſignificat natiuitatem Chriſtianorum, qui in libertate naſcuntur t.3.483.
Iſaac vnda dictus t.3.237.bi
ſyncera in primis mentis puritate perfloruit, t.1.370.l
Iſaac fratres qui ſint to.3.268.a
eius vincula Chriſti afflictio t.5.400.h
Iſaias nudus & diſcalceatus prophetauit t.1.259.m
Iſidis ſacra capite & ſupercilijs raſis celebrabantur, to.5 259 l
Iſmael filius Abrahæ illegitimus t.1.115.c.d
Iſmael ancillæ filius lex Moyſi t.5.256.b.i
Iſmael Iudæorum ſignificat natiuitatem, t.3.483.i
Iſrael Iacob dictus, quia Deum vidit t.2.315.k
Iſrael verus & ſpiritualis eſt, qui credendo videt Deum to.3.308.K
Iſrael carnalis non credidit t.3.308 g.h
Iſrael inter gentes poteſt numerari t.2.668.c
Iſrael vnus cur electus t.4.521.f.& ſeq
vſquequo obcæcatus t,4.256 c
quare non eſt conſequutus quod quærebat, to.2 793.i
propter laborum tolerantiam quid fecerit, tom.2 928.b
cur decimo tertio ætatis anno circumciſus to.1 270.g.h
Iſrael in quo profunda fides ad Dei cognitionem deducit to.1 560.d
Iſraelitæ veri to.4 341.b
Iſraelitæ nomen exponitur t.3.10.b
Iſraelitæ carnales tom.3.309,

K

Iſraëlitæ verè ſunt fideles · to.3.298 a.302 d
Iſſachar dicitur merces t 1.408 e
Italia aliquando tentata, mutata nunquam, & quæ conſeſſores mittere ſolet tom.4.144 k
Italiam a Iudaica & Ariana perfidia liberatam gratulatur S. Ambroſius to,3.195.b c
eius fletus in morte Valentiniani t,5.205 e
Italis fratribus omnibus ſcripſit S. Ambroſ. t.5.313.b
Iter noſtrum ductui Ieſu committendum, tom.2.907.b
Iubilæi anni myſterium to.3.176.h i
numerus quinquaginta annorum recurſus dicitur, 831.b.e
Iucunditas vera quæ ſit :t.2.950.m
Iudæi vnde dicti to.4 365.f
quando eſſe cœperunt ibid.f
ex tempore Iudæ Machabæi dicti tom 3.143.g
ex Iacob ducunt originem t.3.298 e
eorum propago ab Abraham per Iſaac t,3.298.a
Iudæa non agnouit Dominum, & quare t.2.821.l
eius fides, vbi figurata t.4.211.212
in ea notus eſt Deus ibid.
ſpiritalis vbi t.4.435.a
et primùm lux affulſit tom 4 500.k
Iudæa gens de profectu Eccleſiæ torquetur inuidia, tom.1.685.k
Iudæa plebs qualis t 2.681 g
Iudæa fidem & pietatem violauit, & in vtroque Chriſtum fidei, & pietatis auctorem to.4.269.f
Iudæi grauius punientur quàm gentiles, to.3.185.c
Deum quem nouerunt non receperunt ibid.d
eorum priuilegia, vnde & crimen grauius ibid.c.d
eis ſicut pueris mandata ſunt præcepta non plena, ſed ex parte tom.5.293.b
qua maximè re Deum offenderint tom 4.499.l
propter incredulitatem maximis beneficiis ſe ipſos priuarunt t.3.29 a.b
eorum afflictio ſub Tito à Ioanne præuiſa, t 5.457.f
literæ ſunt adhærentes t.4.150.a
timuerunt carnem in Deo credere ibid
eorum error circa filium Dei to.4.191.193.a
eorum plurimi crediderunt to.309.c
per mare, & per nubem purificati t.377.e
viderunt Deum in veritate, & non crediderunt, to.2 779 f
ſacrilegii accuſantur t.1.384.e
Chriſti diffidunt miſericordiæ t.1.289.k.l
ex operibus ſuis malunt iuſtificari, quàm gratiam accipere
quotidie ad gratiam inuitantur tom.1.398.m
cur omnium nouiſſimi Chriſti fidem amplectentur, tom 3.17.e.
eorum populus primogenitus Iſraël dictus, & cur populus duræ ceruicis appellatus t.1.404.c
credentes non ſynagogæ, ſed Eccleſiæ fructus ſunt, tom.3.155 k l
eorum & gentilium populus Boue, & Aſino ſignificatur t.3.156.k l
panem Chriſti non manducarunt, ſed olera prophetarum t.3.158.b
ipſi & gentiles in vnum congregabuntur, t 3.160 m
iugo corporalis obſeruationis ſubiecti a magna cœna excluduntur t.3.162.c
eorum dilectio ſalus in gentibus t.2.794.l
verè in opprobrium ſunt poſiti gentibus ibid.
in Babyloniam adducti gentibus multò meliores habebantur to.2.765 b
quare gentibus ſint poſiti in parabolam ibid.e
quare pigri ſederent t.2.796 c
quando eis ſe Dominus oſtendit ibid.
zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, t.2 914 h
eorum populo lex tanquam pædagogus puero data, tom.5.291 l
eorum populum propter multa puero comparat S. Ambroſ. ibid.
eis ſpes hereditatis, non poſſeſſio data, tom.5 294.f
eorum exterminium a Ioſepho deſcriptum tom.5 415 k
qui cantante Chriſto non ſaltauerunt, reprobati, t.5 200.i
quomodo & quare ſitierint t.2.846.h
reprobati t.4.487.m
eorum populus quare derelictus t.4.408.h
inexcuſabiles t.2.618 g
eorum nomina in terra ſcribuntur, Chriſtianorum in cælo to.5.310.b
Chriſtum non vident t.1.75.f
olim populus Dei, nunc populus erroris, t.5.103.h
in Prætorio Dominum Saluatorem perſecuti ſunt, to.5.15.m
de vero doctrinæ fonte doctrinam haurire noluerunt to.1.272.f
eorum ingratitudo in Chriſtum t.2.975.d
Chriſtum ſolem occidere conati, obſcurati, t.5.12.g
religioſam Chriſtianorum pietatem irridebant, to.5 318.a
eorum populus quibus ante Chriſti aduentum abundauerit diuitiis t.1.516.c
eorum amentia veniſſe non credit, quem videt, to.3 28.l
hæreticorum fratres t.3.174.d
eorum perfidia veteri teſtamento retunditur, tom.3 175.k
in Ioanne ieiunant, Chriſtiani in Chriſto paſcuntur tom.3.19.i
eorum populus mutus, & quare tom.3.85.k
vernaculi dicuntur t.1.267.a
Iudæos egentes Chriſtum execratur S. Ambroſius, tom.4.269.e.f
eorum mira incredulitas to 4 77.b.c
eorum inuidia de benedictione gentium typicè, to.3 170.a & ſeq.
ſacrificia perdiderunt t 3.870.b
indulgentiam deſperare non debent, ſi volunt agere pœnitentiam t.3.139.k
ſecundùm corpus legem intelligentes, inutilia obſeruant to.3.140.l
dum literæ inhærent, gratiam oraculi corrumpunt tom.3.45.f 49.a
eorum regnum quando cœperit, & quandiu manſerit t.3.46.a
dura fuerunt ceruice t.1.220.a
eorum impudentia t.5.16.g
regnum eorum in Iechonia defecit tom.3.51.k
Iudæorum Tetrarchæ quando cœperint ibid.
gentilibus cæleſtis vitæ alimoniam miniſtrarunt, t.3 213.m
quando debuerint mentem attollere, t.2.930.m
eorum populus per ficum arborem ſignificatus, t.3 153.154.155.i
in Eccleſiam aliquando credituri t.3.155.c
eorum diſceſſio a Chriſto, in Adam & Eua figurata tom.3.154.h.c
per circumciſionem non ſunt purificati ibid.e
quomodo ex ſterilibus fructuoſi fieri poſſint, t.3.155.i
munera ſibi oblata neglexerunt, quæ gentiles rapuerunt tom.3.97 a
manna obſeruantes, grauia deſpiciebant, t.3.188.g
eorum vanitas in Sycomoro expreſſa, t.5.190.e
populo eorum multa à Deo data to.3.191.i
dum legis ſpiritalis verba corporaliter interpretantur, folia aſſuunt t.1.128.a
Dei vocem non audierunt tom.1.229.h
ſibi clauſerunt aures, ne Dei vocem audirent, ibid.
eorum error aperuit viam ſalutis gentibus, t.3.311.h.i.m.312 g.313.d
Ieſum videntes non viderunt tom.3.6.e

Digitized by Google

eorum de Chriſti aduentu inepta incredulitas, to.3 261 l m
in matrimoniis contrahendis de tribu ad tribum non tranſibant to.3.43.g
in eo, qui ſpiritum immundum habebat, ſignificati, tom.3.70.f
diabolo quomodo peiores t.3.71 g
falſis interpretationibus legem violant t.5 81.c
Iudæos immerentes quibus pluuiis irrigauit Deus, tom 3.89.f
eis ſi credant, miſericordiæ prærogatiua ſeruatur, to.5 90.a
cur eis lex data to.5.48.k l
in Chriſto omne vinculum charitatis ſoluerunt, t.2 785.g
ſerpentis interrogationes imitabuntur t.3.77.f
nec pſalmis, nec threnis propheticis crediderunt, t.3 99.g
ob perfidiam iuſtè reiecti ibid.
quia verum regem tenuerunt, deinde falſis fuere ſubiecti to.1.409 m
cur non poſſint dici indigni ad fidem to.5.311.i
Iudæi ſine gratia t.4.537.a
eos nil aliud, quàm Chriſti iniuriam audire delectat to.5.504 l
non amabant Deum t.4.496 g
eorum ſacrilegia contra Chriſtum, prænunciata a prophetis to.3.69.e
eis prius prædicandum erat t.3.313.e
eorum peccatum grauiſſimum ibid.e f
Iudæorum populus omnia amiſit bona, t.1.175.d
credentes in crucifixum rident to 4.98.b
eorum mens infida, ac tenebroſa t 2.87.m
cæci t.4 521.a
Iudæorum conſortia euitanda, & quare, t.5.15.m
ſcientiæ clauem non habent t.2.649.i
eos dimiſit Dominus, & qui ſtatim eis acciderit, t.2 812.g
quomodo ore benedixerint, & corde maledixerint tom.2.846.i
prophetas habent, ſed non quem illi prophetauerunt to.2.1076.b.i
apud Ægyptios 430. annos mutati ſunt, t.1.262 k
captiui ducti, & quò t.2.664.b
ſua culpa venditi t.1.791.e
cur nullos prophetantes habeant t.5.25.h
cur meritò peregrinantur à Chriſto, to.1845.l
Chriſtianorum vincula, carceres & mortes expetunt tom.5.213.214.a.e
cur nolunt Chriſtum adorare t.1.172.a
quomodo apoſtatæ to.5.302.e
crimina leges putant t.5.214.d
ſæpè poſt victoriam lapſi, & poſt ſeruitium correcti to.2.789.g
ſalutem non receperunt t.2.1067 k
eorum ſacrificium quando ceſſauit t.1.747.e
in fine mundi Enoch & Eliæ prædicatione conuertentur t.5.433.a
eorum imprudentia arguitur to.5.258 b
imaginem veritatis noſtræ habuerunt t 5.377.e
quomodo eis Dominus Ieſus ſpolia abſtulerit, to.2 1076.g
ſalutem ſuam ſunt obliti t.2.785.h.i
eorum excidium quomodo diabolus inuenerit, to.2 1035 m
circa Chriſti ſepulturam domeſtico teſtimonio teuincuntur t 5.215.f
eorum captiuitas toto orbe terrarum ob negatum Chriſtum to.3.106.a
eorum conuerſio ante iudicium to.3.108 g h
Iudæi à Iuda patriarcha t.3.152 i
eorum in Chriſtum perſecutiones, ab Spiritu ſancto pronunciatæ t.4.96 h
eorū impietas ſæpè deſcripta in ſcripturis, t.5.157.d.e
non omnes mali ibid d
ſemper increduli to.3.257f.258.a
eorum diminutio quid ſit t.3 31 g
eorum doctrina in morte Chriſti multis argumentis exaggeratur t.3.224.i.k
Iudæi & Græci in fide Chriſti vnum ſiunt, t.3.264.i
ſæpe ob ſcelera contra Deum admiſſa, alienigenarum imperio, & Tyrannidi ſubiecti fuerunt t.1.135.e
eorum a Deo defectiones t.4.514.a
eorum reliquiæ quæ ſint t.5.302.d
ſaluabuntur to 3.308 m
eorum cibus in deſerto ad nos myſticè accommodatur t.3.115.l.m
ſpiritalem ſenſum ſcripturæ carnaliter inuertunt, t.3 199.m
eis quam multa abſtulerit Deus t.5 25.b.i k
cur credimus t.4.126.l
filium negantes patrem non nouerunt ibid.
eorum nobilitas a tripartito maiorū genere, t.2.251.h
eos lex accuſat t.3.251.i
florentis Eccleſiæ proceſſibus cruciantur, t.2.763.a
Pilato minùs excuſabiles to 3.219 l
eos Antichriſtum Chriſto prælaturos in Barabbæ petitione adumbratum ibid.
eorum gloria & laus carnalis eſt t.3 254.d
quis dicatur ſpiritualis t 4.433.a
fruſtra de lege gloriantur, Chriſtum non recipientes tom.3.252.l
Chriſtum blaſphemantes t.3 253.d
gentibus blaſphemandi materiam præbebant, ibid.
eos ſemper Paulus anteponit, & cur, t.5 250.a
nullam habent gratiam, ſed clauſis tabulis æternam non poſſident hereditatem t.5.295.g
in hebdomadam, & octauam peccarunt, id eſt contra legem, & Euangelium t.3.138.f
nullam habent fidem, & ſpiritus libertatem, t.5.165 g
negantes filium Dei, non poſſunt dicere Pater noſter t.5.295.a
hæredes dicuntur litteræ non ſpiritus ibid.d
legem ſpiritalem ignorant t.2.988 a
ideo libertate non merentur ibid f
ſerui facti t 5.270.e
Eccleſiæ bonis torquentur ibid.
eorum vocatio gentibus ignota t.5.170.e
inuident gentibus credentibus t.3.108 g h
in occulto ſunt t 2.453 h
in die Palmarum Chriſtum vel inuiti Deum regem confitentur to.3.195.g
poſt Chriſti paſſionem muti ibid.
a Chriſto è templo electi t.3.193.m
in exilium electi abſque vllo termino t.3.196.h
eorum incredulitate non eſt gaudendum, t.5.311.l.m
perfidia t.3.303.l
propter incredulitatem gentibus deteriores, t.5.397.b
non eſt eis inſultandum t.2.313 e
verbo Dei deſtituti t.3.151.k
vocabantur Dei filij in figura t.3.480.g
eorum cæcitas ad tempus, to.5.310.e f 312.h, 313.b
in ſuis diuitiis eguerunt to.2.598.k
eorum magna imprudentia t.5.258.b
ſeruiunt hodie vt ſubiecti t.1.347 f.348 a
eorum pœna ad noſtram vtilitatem t.5.379 h
ſibi auctores ſunt propriæ confuſionis t.5 124.h.i
peccauerunt in Deū non recipiendo Meſſiā, t.3.327.l
alienæ ſalutis hoſtes t.3.355.i k
non excuſantur a crimine diffidentiæ t 5.507.m
per diffidentiam lapſi ſunt. t. 3.312 i
ſe ipſos reprobos fecerunt, ſpernentes Dominum ſuum t.3.312.g
credebant ſe fuiſſe redemptos crucifigendo Chriſtum t.3.346.e.f
eis poſt tranſitum maris rubri non ſunt imputata præterita mala t.5.377.a
cur eis adſcribitur peccatū crucifixionis Chriſti, cùm

ignorarent ipſam eſſe filium Dei to.3.349.d.e
non licebat ignorare filium Dei ibid.d
nō præiudicat eorū miſericordia ſi cōuertātur, t.3.312 m
eorum cæcitas ex maleuolentia t.3.307.K
eis ſcandalum eſt prædicatio Chriſti crucifixi, to 3 343.h i
quomodo fuerit eis offenſio, primitiua Eccleſia, to 3 382.c
Chriſtum neſcientes, neſciunt & legem t.3.133.b
intra Eccleſiam qui to.4 274.a b
Iudæorum populus altero pede claudus t.1.175 d
in lege etiam claudicant ibid.
In Antichriſtum credituri, qui Chriſtum noluerunt credere t 2.786.b
quomodo patrem ſuum Diabolum operantem viderint t.4.196 h
reportante Iuda pretium quare recipere noluerunt, t.4.201 e f
eo impudentiores facti t 3.217 e
amentes dum Iudæ dicunt, quid ad nos ibid.
cur non crediderunt, cùm viderint t.3.307.K
cumulum paternis ſceleribus addiderunt, Dominum occidentes t.3.141.e
Iudæorum ſcelus t.3 308 k
cur non impleuerunt legem t.3.303.l
eorum priuilegia narrantur t.3 254 e.f.
mendaces quia Chriſtum negauerunt t.3.255.i
Deum negant eſſe veracem t 3.243.i
eorum & Græcorum impietas deſcribitur, t.3.257.258
eorum duritier reprehenditur t.1.19 .c
Antichriſto credent t.3.20.l
eorum delictum profuit mundo, t.3.310 f.311.g l
cruciantur cùm audiunt leges & prophetas ad fideles pertinere t.3 308.h
eorum ignominia eſt gentium conuerſio, t.3.314.b
ipſi ſibi fuerunt, & ſunt cauſa perditionis, to.3. 308.K
per ignorantiam non crediderunt Chriſto, to. 3 304 l.m
Iudęi & gētiles facti ſunt pacifici per Chriſtū, t 3.427 f
abominabantur gentiles t.3.297.b
non eſt diſtinctio illorum apud Deum, t.3.306 a.b
eos poſſe conuerti to.3.315.c.d
licèt inuiderint to 3.303.l
contradicunt Euangelicæ veritati t.3.307.k
non receperunt meritū & promiſſionē patrū, t.3.306.b
plerique non erant eis credituri t.3.299.g
cur eis Chriſtus fuerit ſcandalo, t.3.314 i
petebant ſigna to.3.343.g
perierunt ob ſuperbiam t.3.379 h i
præcepit Deus vt poſt egreſſum ex Ægypto azymis veſcerentur & quare t.3.358.a
cur proſtrati in deſerto t.3 378.b
Iudæorum credentium participes factæ ſunt gentes in ſpiritualibus t.3.331.g
cur dicuntur baptizati in Moyſe t.3.377 e
mare tranſeunt cooperante Spiritu ſancto, t.4.217 d
eorum nobilitas ac dignitas t.3.297.a b
adorauerunt militiam Cæli to.4.218.a
eorum vſus ſpecialis ligandi corpora mortuorum, t.3 229.c
Iudaica plebs non aliter quàm per Euangelicam diſciplinam ſeruanda t.2.955.e
Iudas Chriſtum tradens à numero Apoſtolorum fuit exterminatus t.3.398.f 399.g
nihil profuit fuiſſe cum Apoſtolis cùm ipſe tradiderit ſaluatorem t.3.362.m
quidam excuſandum putans t.2.759 m
Iudæ anticipatores t.3.378.f
patientiam Domini ferre non potuit t.2.749.i
Iudam cùm primùm ſathanas cepit, Chriſtus eum deſeruit t.1.156.a
iuſtitia caruit t.1.158 g
eius oratio cur in peccatum conuerſa ibid.
penitus derelictus to.2.879 c
Iudæ proditoris cum Iudæis collatio, t.2.749.i.K
non eſt læſus a Chriſto, quia fuit electus, t.1.119 K
erat aliquando bonus to 3.299.K
Dei beneficio a proditionis conſilio reuocari debebat to.1.119 k
perijt in eo conuiuio, in quo alii viuificantur, & ſaluantur t.2.592.d
non imprudenter, ſed prouidè à Chriſto electus eſt, to.3.83.k
conturbatus eſt de effuſione vnguenti t.4.410 e
quid dixerit, vt delinqueret ſibi t.2.677 k.l
ſibi validus apoſtolatus gloria videbatur, t.1.626.h
cur non meruit veniam t.1.448 f
maledicto fœneratorum damnatus t.2.584.o
illius proditionem execratur S. Ambroſius, t.4.169.e 170.c
eiuſdem nequitia t.5.53.a.b
auaritiæ ſtudio, laqueum proditionis incurrit, t.4.45.c
in quo tolerabilior Iudæis to.2.845.l.m
quæſiuit auaritiam, inuenit ſacrilegium, t.2.679 a
quare non fuerit abiectus a Chriſto, cùm ſciuerit eſſe furem t.3.356.m
electus eſt ad tempus t.3.294 d
peccauit in ſpiritum Sanctum to, 217.c
eius, & Petri pœnitentia diſſimilis ibid.d
eiuſdem ſpontaneum ſupplicium conſideratur, to.3 217 b
Iudas dormiens Chriſti verba non audiuit, t.1 409.l
panem accipiens a Chriſto, cur fuit magis à Diabolo captus t.1.519.f
validus fuit ſui ſceleris teſtis t.2.845.k
ſeueriſſimus iudex fuit t 5.65.f.66.a
Iudæ cor poſſeſſio Diaboli t.5.197.a
eius impietas in inſidioſo oſculo conſideratur, to.5 213.a
inter ſacrificia proditionem ſanguinis Domini cogitauit t 3.155.a.b
Iudæ proditoris typus Doech Idumæus t.3.82.a
eius exemplo cauendi perfidi, ne eorum exemplo periclitemur t.5.69 a
eiuſdem amaritudo quanta t 2.811.a.b
eius oſculum labiorum fuit, non cordis to.5.172.b
Iudas magis voluntate ſua perijt, quam ſit Domini ſeueritate punitus t.2.847.f
Non per naturam, ſed per voluntatem deliquit, to.2 679.b
de eodem euidens prophetia t.2 757.h
eius conatus inanis contra Dominum pulchrè oſtenditur t.2.757.i
quare inſuſurrauerit in aurem magiſtri ſui tom.2 758.h
ei oſculanti quid Dominus dixerit, egregiè ponderatur to.2.749.h
eidem quæ verba Pſalmiſtæ aptè applicentur, to.2 679.c.d
Iudas Patriarcha typus Chriſti & cur, t.1.373.h.t.3.152.i
ei promiſſa, de eo non verificantur, ſed de Chriſto, t.3 352.i
eius & Thamar nurus hiſtoria explicatur, t.3.46 b
eiuſdē munera Thamar data exponuntur, t.3.47.g
Iudæ Machabei fortitudo t.4.32.g
Iudæ Apoſtoli Epiſtola citatur t.5.106.b
Iudex viuorum, & mortuorum Chriſtus, per naturam, non per gratiam to.3 152.i
Iudex Chriſtus non raptorem, ſed ſuarum rerum largitorem damnat to.5.93.e
Iudex malus Dei iudicium non effugiet t.3.248.k
Iudex bonus, quid faciat t 1.1068.m
impius excommunicatus à fidelibus, ſuo ſuperſtes heredi pœnas luit t.5.214.a.b
nec inuidiæ, nec timori credere debet t.3.219 k
in puniendis reis moderationem, ac patientiam ſeruare debet tom.1.164.g

Digitized by Google

iudex in ſcripturis de ſolo filio Dei dicitur tom 3 186.h
iudex Deus timendus magis, quàm terreni iudices, tom 5.94.a
iudicis non eſt ſedere in ſiniſtra t.3.544.i
iudicis iniuria eſt, ſi ante eius cognitionem a ſeruo procedat iudicium aut ſententia tom.3.353.b
iudicis non eſt ſine accuſatore damnare, t.3.356.m
iudici in quo dumtaxat negotio tacere liceat, tom. 4.191.k
et in Dei cauſa tacere minimè licet to 4.59.k
iudicis irati cenſura quomodo temperanda, quis doceat tom.2.651 652.
iudici publico dici ſolet, hodie eſt dies ſacrorum, ius dici non poteſt t.3.360.k
iudicem ſibi conciliare prudentis actoris eſt, t.4. 140.m
Iudices de fide Iudæos, aut gentiles impiè poſtularat, Auxentius to.5.104.l
iudices capitalium cauſarum ad communionem ab aliquibus non vocabantur to.5.309.f
iidem iudices a communione abſtinentes laudantur, ibidem
quid de hoc ſentiendum t.5.310.d
non ex poteſtate, ſed ex æquitate debent formare ſententiam t.5.257.e
iudices nonnulli gentiles gloriari ſoliti, quod incruentam da prouinciæ adminiſtratione ſecurim reuexiſſent t.5.180.a
iudicium impiorum typus Pilatus t.3.219 k l
Iudicium duplex diſtinguitur to.2.1067 l.m
iudicium Chriſti & Apoſtolorum conſideratur, to.5 210.b.c.
iudicium omne Chriſto traditum, t.4.101.b
iudicium Domini iuſtorũ eſt conſolatio, t.1.1044.K
iudicium graue quod ſit to.2.708.d.a
iudicium appropinquare, vnde conijcere poſſimus, to.3.180.h.
iudicium Chriſti quantum diſtet à iudicio hominum to.2.669 g
iudicium verbi ibid.z
Dei non eſt iniuſtum t.3.300.i
efficax eſt t.3.627 m
iudicium Dei t.3.299.l.300.a.& ſeq.
illud diſcernere periculoſum eſt t.3.300.i
futurum Dei iudicium t.3.427.g
incomprehenſibile eſt t.3.314.e
iudicium vltimum, & quæ ad illud pertinent, quo pacto in vnoquoque efficiantur, myſticè, tom.3. 201 a.b 403.k l
eius diem an ſcire expediat t.3.101.a
Iudicium veritie, quomodo nobis expediat, tom.2 699.K.l
illud non timere ſolius Chriſti eſt t.1.774.k
Iudicium vniuerſale verum immineat t.3 565.e.f
iudicium filii Dei quare iuſtum t.2.1069.d
iudicium cæleſte lætus expectans beatus t.2.928 e
iudicium Dei verum vnicuique ſecundùm menſuram reddens t.3.148.i.249.c
Iudicium virginalis pudoris per inſpectrices, vt pote fallax vituperatur t 5 299.i
iudicium de alterius peccato ſæpe maius fit peccatum tom.1.503.e
iudicium optimi viri de nobiſipſis non deſpiciendum tom. 4.35.h
bonorum negligere vel arrogantiæ, vel diſſolutionis eſt, tom.4.35.h
Iudicii diem præueniet Antichriſti aduentus, to. 3. 204.g h
Iudicij dies iræ & vltionis in perfidos to.3.268.h
Iudicij dies t.4.104.m
cur dicatur à Paulo propè eſſe to.3.368.l
iudicij dies timendus to.5.45.d
idem maximè conſiderandus to.5.94.e
iudicii generalis dies, in quo Dominus reuertetur, tom.3.135 g
iudicii generalis typus in Chriſto crucifixo, tom.3 220 k
iudicii diem an, & quando filius ignoret, to.3 278 d.f.279 h.r
iudicij dies quotidie fugiendos, & quomodo, to.3 179 k.l
eius tempore cælum, & terra tranſibunt, ibid.
eius tempore ad quos montes fugiendum ſit, ibid.l
eius dies bonis non eſt formidoloſa ibid.
iudicii vltimi tempus, t.3.196.180.181.per totum.
finis iuſtitia eſt to.2.1018.g
nihil erit occultum t.3.353 b
eius diem ſcire non prodeſt to.4.204.h
per æſtatem ſignificatur t.3.135.e
quis expectet t.3.339.l
eius diſcretio, & meritorum diſcrimen t 3.37.e
opera & cogitationes apparebunt, & nos accuſabunt to 3.151 m.152.g 211.k & ſeqq.
metum non habentes reprehenduntur to.3.140.m
dies definitiua t.3.352.m
Iudicia Dei occulta t.4.553.b
quam dulcia t.2.916.a
quomodo ſanctum & peccatorem iuuent, to.2 1085 a b.
non fiunt ab euentu to.3.10.b.c
iudicia Dei vera, hominum ſæpe falſa ibid.b
numquam ſunt iniqua t.4.95.i
iudicia Dei, & iudicia oris eius non eadem, & quare to.2.887 e
iudicia ſæcularia quæ ſint t.3.360 g
à iudiciis temerariis abſtinendum to.3.90 a
iudicanda non ſunt occulta t.3 359.h
iudicare de alio graue, & cui concedatur, tom.2 1068.g
iudicandi rectam formam docet nos Chriſtus, to.5 257.e
iudicare alterutrum prohibemur to.3.351.b
Iudith ſolo armata ieiunio, Aſſyriorum exercitus ſtrauit to.1.531.e.f
eius factum tom.4.50.h.i.K
eiuſdem ieiunium t.4.503.g
honeſtatis intuitu vitæ periculum ſubiit, tom.4 78. b.c
iugum graue quis à iuuentute ſua portet to.2.250.h
legis, & Chriſti diuerſum t.3.49.d
iuga quinque quæ ſint t.3.162 e
Iulio, & Auguſto menſibus procreationi operam dant Brachmani t.5.536 h
Iulianus Apoſtata templum Hieroſolymis reparari iuſſit tom.5.213.e
lege Chriſtianis docendi, & loquendi vſum denegauit tom.5.193 c.d
eo imperatore Chriſtianus quidam aram deiiciens martyr effectus eſt t.5.214.a
Iulianus reliquit Chriſtum, dum ſe philoſophiæ dedit errori t.5.124.l
Iuliana vidua commendatur tom.4.433.a
eius ad filios exhortatio tom.5.433.b.& ſeqq
iumentum Samaritani myſticè explicatur, tom 3 134.d
iumenta ſaluanda quæ ſint, tom.3.164.l.m
Iumentum Dei Chriſtum vehens tom.3.194.a
Iurare benè cui contingit tom.2.997.k
iurare quare prohibitum in Euangelio, to.4 478.a
quid ſit tom.5.194.d
iurandum frequenter non eſt, to.4.442.a.b.448 i
iuramentum temerarium quam malum ſit to.4 77.a.b
qua ratione ſeruandum tom.1.148.f
iurare in aram idololatrare eſt, tom.5.194.c
iuramentum quid debeat præcedere, tom.2 997 k

iuramentum Dei cur ſit per ipſum, & non per aliud, to.3.636.m 657.a
iurare cui concedatur t.2.967.k
iurando Deum teſtem adhibemus t 3.1.a
Ius naturæ triplex t.3.269.e
iuſiurandum periculoſum eſt t.3.215.m
ius commune natura generauit, vſurpatio ius fecit priuatum t.4.21.b.c
Ius Euangelicum t.3.360.i
Ius matrimonii ſoluit contumelia creatoris circa eum, qui relinquitur, ne accuſetur alii copulatus, tom.3 366.b
iuſta ſunt, quæ præcipit Chriſtus t 3.277.a.b
Iuſtificatio per ſolam Chriſti fidem, non per legem, to.3 243.h.i k 309.d.e
per gratiam Dei ſit iuſtificatio peccatoris, tom.3.9.f 20.a
non ex lege ſed gratia t.3.78.d.e
renouatrix eſt peccatoris t.3.150.e
perfecta eſt poſt Chriſti reſurrectionem, to.3.200.a
non ex legis operibus, ſed ex lauacro nobis data, to.5 292.h
per myſterium Chriſti eſt, non per legem, to.3 258.h
mandatum ſequitur to.3.10.e
non erat in lege, ſed in Euangelio t.3.237.e.f
quomodo in nobis impleatur to.3.287 h
iuſtificatio ideſt iuſtum iudicium t.3.10.e
eſt opus iuſtitiæ to.2.953.i
ex morte Chriſti eſt t.3.473.d
ſine operibus legis t.3.260.h
iuſtificationem per fidem Chriſti non omnes conſequuntur t.3.272.k.l.m
Iuſtificatio Abrahæ, & aliorum, non ex circumciſione, ſed ex fide t.3.261.h.c.d.e
baptiſmatis ſine labore, & operibus pœnitentiæ, to.3.162 a & ſeqq.
iuſtificatio ad gratiam pertinet, purificatio, & ſanctificatio ad circumciſionem & legem t.5.154.d.e
iuſtificatio animæ, non corporis à Deo confertur, tom.1.96.l
eius ſignum t.3.289.a
eam lex dabat, ſed promittebat per Chriſtum, to.3 233.f
eius fructus t.3.285.b
in illo datus Spiritus Sanctus t 3.289.a
iuſtificationes Dei vbi meliùs docentur, to.2.953 i
iuſtificatur homo, peccata propria confitendo, to.3 98.c.d
gratis iuſtificati ſumus t.3.315.l
iuſtificari Deus quomodo dicatur, t.3 98.d
iuſtificati tuti ab illuſione Diaboli t 3.268.b
iuſtificare ſe volentes in lege ſe abſtinebant etiam ab vitiis paſſis t.3.364.i
iuſtificationis beneficium t.3.344.l
iuſtificari non meretur, qui in vita confiteri non valt, tom.5.147.m
iuſtificari quis dicatur to.1.145.i to.2.1011.e
iuſtificatos nos gratis eſſe quomodo intelligendum, tom.3.259 i
iuſtificatos Deus non poteſt accuſare, to.3.295 g h
iuſtificatus, ſi dicat ſibi meruiſſe gratiam, mentitur, tom.4.533.e
Iuſtitiæ ſemina naturæ inſerta t.3.272.m
iuſtitiam ſequentes, pertinet ad regnum gratiæ, to.3 273.e
iuſtitia mundana, & Dei vbi ſit t.3.276.g.h
iuſtitia prima eſt cognoſcere creatorem, deinde ſeruare quæ præcipis t.3.303.l.k
lex eſt ſequenda t.3.320.k
iuſtitia humana eſt quaſi pædagogus ad iuſtitiam potiorem ibid.
iuſtitia Chriſtiana prohibet vindictam t.3.319.l
qui perfectè eam diligit t.3.616.k
iuſtitia eſt eleemoſynam dare to.3 442.a
iuſtitia & præſcientia Dei in quo differant, tom.3 299 i
cum æquitate quàm ſit ſociabilis t.4.27.i
iuſtitiam naturalem partim ex ſe, partim ex Græcis Romani acceperunt t.3.278.h
nec mortis terrore deſerenda t.3.95 g
eſt quaſi materia virtutum to.3.86.f
quod vis facere alterum, ipſe prior facias, t.3.40.g
eſt metam ſeruare menſuram t.3.99.h
portas habet to.1.978.h
gentilis pluſquam ſcribarum, & phariſæorum, to.3 328.f
in eo tantum qui credit, reuelatur diuina iuſtitia, to.3 334.m
iuſtitiam obſeruare volenti obſiſtentes, ſunt miniſtri Diaboli to.2.734.k
in omnibus cuſtodienda t.4.66.m.67.a
virtutes omnes complectitur t 1.264 c
ſuperioris vitæ non prodeſt, ſi eadem in fine viæ non adſit to.1.267.b
iuſtitiæ Domini, quicquid boni accidit, deferendum to.2.145.i
iuſtitiæ veræ forma eſt, non lædere, & lædenti remittere tom.5.248.m
qui pauperibus largitur, manet in æternum, tom.3 442.b
eius fructus tranquillitas t.5.249.c
per omnia poſſidere ſoli Deo ſappetit t.2.1050 c.d
iuſtitia & abundantia pacis orta tempore Chriſti, tom.2.779.o
iuſtitia impia eſt, humanæ fragilitati non ignoſcere tom.3.259 g
omnium virtutum vtiliſſima t.1.112.m
vbi eſt, ibi aliarum virtutum concordia to.1.113.d
omnium virtutum mater ibid.
hominem iunioſem reddit t.5.67.a
ea nihil ſplendidius t.2.1137 f
quomodo iniuſtitiæ contrariatur t.2.674.l
non eſt virtus priuata, ſed publica, t.1.1018.h.to.3 318 e
iuſtitiæ forma quomodo cognoſcitur t.2.674.l
iuſtitiæ portæ æternæ to.4.161.d.162.a
imperia confirmat, iniuſtitia diſſoluit t.4.53.k
crucis quæ t.2.939 b
omnibus profecit to.2.677.g
in tres partes diuiſa à philoſophis t.3.89.a
eſt legis Dei, & mandatorum obſeruatio t.3 10 e
cuſtos iuris alieni, vindex proprietatis, & ſuum vnicuique conſeruans t.4.48.m
bonum quodam ſingulare t.1.180.a
verecunda eſt t.1.192.d
moralis ſine fide ad ſalutem non ſufficit t.3.250 d
cognoſcitur natura duce t.3.314 e
veſtis Eccleſiæ t.3.226.a
mundi iuſtitia ad tēpus innocentes facit, t.3.318.f.319 g
egregiè commendat aliquem muneri præſidere, to. 4 33.h
perfecta bonitas t.3.267.m
iuſtitia terrena non facit reum t.3.405.a
Chriſti meruit reſurrectionem mortuorum, to. 3.402.d
iuſtitiæ arma perimunt iniquitatem to.3.430.f
eius via tenenda eſt, vt ad miſericordiam verè veniatur tom.3.558 f
cui dicatur condemnatio peccatorum per Chriſtum tom.3.256.f.257 g
eius promiſſum opus reddere to.3.257.g
quis exquirit to.2.1053.h
lumen eſt t.2 694.l m
commune commodum non ſuum expectat, tom.2 677.g.
poteſt acquiri dicendo to.1.313.i
iuſtitia naturalis quæ to.3.303.i
præcipua inter virtutes, & eius ſpecies, t.4.137.b.c.d

Iuſtitia legis cur magna ſit t.3.305.d
Iuſtitia Dei punitiua, etiam in ſtatu naturæ declarata t.3.269.d.e
iuſtitia in libertate, & libertas in confeſſione eſt t.2.868 d
iuſtitiam inueniri qui cupit, declinet luxuriam t.3.15.i
vera quę ſit t.3.303.i
iuſtitiam diligens non ſe auertit à Chriſto t.2.881 k
iuſtitia Moſaicæ legis t.3.305.a
Iuſtus à iuſtitia t.4.184.i k
iuſtus etiam ſi in equuleo ſit, ſemper iuſtus, & quare t.3 852.c
vt ſe gerat in aduerſis t.2.830.K
iuſtè viuere eſt, cum tranquillitate viuere t.3.249.c
Iuſtus communia pro ſuis habet, ſua pro communibus t.4.19 i
Iuſtum eſt, vt vnicuique pro merito reſpondeatur t.3 299 i
Iuſtus ſemper ſperat in verba Dei t.2.1056.h
cùm contemnitur à peccatore, quid doleat ibid. 928 f 929.g.& ſeq.
magnitudine, & multitudine virtutis augetur to.1.196.d
animi paſſionibus imperat ibid. d. e
numquàm moritur t.1.177.l
Dei teſtamentum eſt ibid. l. m
iuſti multi videntur hominibus, pauci Deò to.1.579 b.c
qui ſint apud Deum ibid.
iuſtus mandata accipit, ſeruus imperia t.1.182.k
omnes paſſiones ſuperat & veluti ſpeculatrice virtute vtitur t.1.181.l
numquàm virtute ſe exuit t.1.191.a
totum ſe diuino committit imperio t.1.192.d
quando accuſatoris vocem excludit t.2.901.i
vult ſe accuſare potius, quàm alios diffamare to.2 929.l
Iuſto benedictionis gratia, & poſteritatis hereditas datur t.1.224 b
maximum patriæ propugnaculum ibid.e
ſi delinquitur à ſæculo, non delinquitur à Domino t 2.702.e
obuiam it Deo, non fugit t.1.372.e
iuſtus quare ſe extollere non debet t.2,620.b
interdum cadit, ſed non conturbatur t.2.700.b.e.e f
iuſtus ſemper fœnerat, iniquus indiget t 5.235.g
in Cælo non in terra merces promittitur t.5.159.i
nouit quomodo diſſoluat peccatorum vincula to.2 677.k
lapſus ſuos agnoſcit t.2.619.e
iuſtum fides, non lex facit t.5.102.d
iuſtus & bonus quomodo differunt, t.3.267.l
in aduerſis iuſtitiam Dei laudat t.2.1043.l
ipſe ſibi lex t.2.864.a
iuſtus extra inuidia quid agere debeat t.1.335.b
quando & quomodo terram poſſidere dicitur to.2 698.l
eius aſpectus pluriſque admonitio dicitur t.2.960.d
iuſtus nullis frangitur iniuriis t.2.1078.b
in humilitate gloriatur t.2.106 i
tentatus numquàm à diuinis præceptis recedit to.1 249.k
omnes paſſionum impetus compeſcit t.1.255.e
à nullo iudicandus t.3.352.l
ei ſemper bonus eſt Deus t.2.852.e
quomodo omnia ei tranſeant t.2.710.i
& præſentia prætereant ibid.
eum videre quàm pretioſum ſit t.2.961.i
iuſtus quis eſſe velit t.2.960 d
nil terrenum loquitur t.2 899.e
vt bonus agricola agrum ſuum arat t.5.852 c.d
vitam finiens, vitam non finit t 5.551.g
dictis & rebus probatur t.4.42.d
eum ex fide viuere quomodo intelligitur t.3.243.i.k
meritorum ſuorum iudiciũ Chriſto reſeruat t 2.736.e
ſolus iudicare poteſt t.2 865.k
ſuam putat fratris ærumnam t.2 755 a
optat probari t 2.998.k
vere laudabilis coram Deo t.3.10.b
accuſator eſt ſui in principio ſermonis t.1.129.m
cùm videtur multis eſt grauis t.2.960 c
fauere ſibi neſcit t.2.833.k
ſibi caſtrum & cuſtos peruigil t.2.734.k
Spiritus ſanctus eſt ei requies, & refectio t.2.704.d
intrat ad Dominum ſicut Moyſes intrabat in nubem t. 2.788 d
nemo natura, ſed gratia iuſtus t.3.9.f. 10.a
Iuſti in Paradiſum ſæpe rapiuntur t 1.122.m
fiei colligunt fructus t.1 157.e
eorum fructus qui ſint ibid.
eorum mẽs non ſolùm præſens, ſed etiam alloquitur, t.1.228.F
eorum confidentia in Chriſto contra omnia Diaboli inuenta t.3.296 g
iuſti quomodo ſunt ſibi lex t.3.277.a.b
gaudent ad tempus diſſolui t.3.278.a
eorum merces eſt vita æterna ibid.489.c.d.u
Iuſtorum & iniuſtorum differentia t.2.620.b
vtrique reſurgent t.3.402.e
vnum ſunt cum Deo t.3.362.d
eorum domus vbi t.2.828.b
eorum ſpes velut anchora t.3.637.e.f
eorum ſecuritas t.3.294.e f
Iuſti facti ſunt ſerui iuſtitiæ, non ex lege ac timore, ſed ex corde ac voluntate t.3.277.a
nouerunt vias Domini t.2.839 d
erunt ſimiles Chriſto in gloria t.3.421.e
non ſcribuntur in terra t.2.771.d
ad claritatem transformandi t.4.102 f
impiorum pœnas videbunt t.4 105.a
qui iuſti ante Deum & qui ante homines t.3.10.a
quare in ſinu Abrahæ requieſcere dicantur to.2 736.b
multa & varia habent certamina t.1.359.a
poſt hanc vitam quibus fruantur lætitiis t.1.306.k & ſeq.
eorum vita odor fragrans t.3.100.l
quorſum Dominus eos tentari permittat t.2.801.i
cur interdum ſubiiciantur tentationibus t.1.478.l
eorum eſt propria peccata agnoſcere t.1.305.i.k
ſciunt ſe vitam æternam conſecuturos to.3.278.a
nunquam ſoli t.4.66.a
non terrore pœnæ, ſed honeſtatis regula reuocantur à culpa t 4.70.a
lapides tranſeuntes appellantur t.1.481.h
eorum conſilia t.2.899.d
rationabilem animam ab irrationabili ſeiungere debent t.1.209.K
vitæ plenitudinem habent t 3.23.l
eorum diuitiæ quæ t.5.94.a
quomodo à Deo poſtulata recipiant t.2.766.h
timere non debet fremitum peccatorum ibid.
in quo glorientur t.2.645.h
eorum ſpes t.3.296.g.h
Iuſti inter ſe diuiſi non ſunt t.1.260.b
bene ſeneſcunt t.1.262.i
reſurgunt in conſilio iuſtorum t.2.670.h
eorum iuſtitiam in lucem educit Deus. t.1.688.c
eorum præmium t.3.291 h.i
eos nouit Dominus, iniuſtos ignorat t.2.664.i. & ſeq.
iuſtus ſibi dies eſt in tenebris t.2 694.l
eorum ſempiterna eſt vita t.1.163.i
eorum officia quę ſint t.1.320.d e
ſoli reſurgent immortales ad gloriam t.3.407.l
iuſtorum eſt pro peccatoribus exorare t.1.269.h
eos diabolus de ſuperioribus ad inferiora deiicere tentat t.5.41.d

Iuſtorum & inioſtorum differentia in loquendo t.2. 6-8 g
eorum fiducia t.3.260.c
in corpore poſiti ſpiritualiter viuunt t.3 445 m
eorum remuneratio quando erit t.2 709 i
cor dum vident quidam inhonoros & inopes, Deum accuſant t.4.7.l
Iuſtus Epiſcopus t 5.201.g
Iuuenis an poſſit cognoſcere viam ſuam vt corrigat t.2 883 f
fragilitate ætatis, & ignorantia mandatorum cæleſtium delinquit t.5.107.k
beatus qui bene viuit t.1.345.a
Dei mandata cuſtodire quàm difficile ſit t.2.884 b e
inter ſeniores electus quis ibid e
temporalia magis quàm æterna conſiderat to.2 703 e
tanquàm improbus peccat t.1 194.g
peccando ſe iactat ibid.
in ſilentio inſtituitur t.2.88 g
Iuuenes iugum portantes pauci, ſed admodum laudati t.5.107.g.h
ſponſi ab opere nuptiali abſtinentes laudantur to.3 16.i
Iuuentutis vitijs abſtinere, vel ipſa in veſtibulo relinquere magnum eſt t.5.107.i
iuuentutis anni congrua correctione ſunt præuenien-di t.2.879 f 880.a
ſeneſcere moribus poteſt t.5.251 h
iuuentus etiam eſt in ſenectute voluptatibus indulgere t 3.233 d
iuuentutis viæ lubricæ ſunt, & quàm magnum ſit, à vitijs iuuentutis abſtinere t.5.107.i
iuuentutis laquei cauendi t.4.397.d
iuuentus ad vitia pendet t.2.703.c
eſt frænanda ne modum egrediatur t.3.604.m
alacritate iuuentus veluti quadam dote commẽdatur t. 4.21.m

K

KOPH quid ſignificet t.2.1051.m

L

LABAN vera bona, & vitæ ſuæ vtilia non alegit t.1.431.f
cur præclaras Iacob virtutes comprehendere minimè potuit t.1.337.l
quæſita idola cur non inuenerit t 5.202.i
Labarum t.5.203.b
Labia quæ aperit Dominus t.2.840.c
ſapientum quare ſenſu alligata dicantur à Salomone t.2.707 a
labia noſtra quædam noſtra vincula ſunt t.2.734.h
prædicantis quando mel ſtillant t.2.992.d
Labor commendatur t.3.34
pro vita æterna libenter ſubeundus ibid.
laboris maioris, maior corona t.3.65.e
eum potius hîc ſubire quàm proſperitate frui quare orandum t.2.645.m
humanus ſine gratia inanis t.3.5.c
inuite ſuſceptus durior t.1.74.b.e
eum quomodo fugiant homines t.2.1100.l
quid eum amare faciat ibid.
cur eo ingemiſcat, ac doleat creatura t.3 292 b
poteſt eſſe ſine moleſtia t.3 452.l
laborem ſuum caſſum conqueritur S. Ambroſ. apud Mediolanen. t.5.125.a
aliquando non onus, ſed vſus ac diſciplina eſt to.1 258.i
labor diſcipuli in opere bono dat gloriam magiſtro t.3.556.h
laborando malæ cogitationes, & multa pericula prohibentur t.3.555.g
laborantis ſpes eſt fructus aliquis t.3.374 e
ei dandam eſſe mercedem Deus iubet ibid.
laborare cur ſoli homini præcipitur t.3.3.4
Lac ſpiritale emũgitur ex peccatore cõuerſo t.3.177 e
eo primum, mox eſca nutriendi fideles t 3.88.g
lactis cibus doctrina eſt t.4.430.l.m
lac legis & cibus gratiæ t.3.88.g
lac matris perſeuerantia in ſcelere t.5.406.f
Lachryma lauat delictum, quod pudor eſt ore confiteri t.3.216 l.t.3.67 l
paſcunt frequenter mentem, & alleuant t.1.111.g
legationem pro delictis ſolent ſuſcipere t.2.724 e
earum officium quàm ſit felix t.5.548.g
earum baptiſmus peccatorem abluit t.3.85.b
earum vis ad veniam obtinendam Petri exemplo t.3 216. l.m
earum vis, & potentia t.2.1041.c.t.567.l
peccatoribus diligendæ t.5.238.d
arma & munimenta ſacerdotis t.5 98.m
delicta lauant t.3.101.b.e
Christi lachrymę quomodo pro omnibus t.4.130.b.c
lachrymæ panis vbi bona t.2.768.a.b
aliorum in malis proprijs conſolationem afferunt t. 4.309.e
non ſolùm doloris, ſed etiam lætitiæ ſunt t.3.310.b
pietatis ſunt iudices ibid.
lacrymas ſororum Valentiniani abſtergere non vult S. Ambroſ. t.5.111.k
lachrymæ arborum diuerſæ diuerſas habent vires & facultates t.1.42.b
Lacus & ſtagna, quæ mari non miſcentur t.1.29.d
lacus iræ Dei infernus t.5.452.i.k
Lætari perfectorum eſt t.3.205.a
Lætitia perpetua & diuturna quare in ſacramentis cæleſtibus t.2.817.k.l
ſalutaris redditur cui debetur t 2 839.a
eam parit veritatis agnitio t.3.3.2.9.a
ſæculi temporalis eſt t.2.817.k
lætitiæ ineptæ, & gaudij ſapientis pugna t.5.509.d.a
Lætus vir conſularis Marcelli epiſcopi frater t.5.308.l
lagenam aquæ portari myſticè quid t.3.209.b.c
laici in Eccleſia audiant, & diſcant t.3.203.m.204.g
eos de epiſcopo in fidei cauſa iudicaſſe inauditum eſt t.5.203 m
Lamech quare grauior culpa, quàm Cain t.1.164.g
Cain interfecit, & ob id ſeptuagies ſepties punitus ibidem
eius condemnatio t 3.176.k
Lamed quid ſignificet. t.2.973.b
lancea cur poſt mortem Chriſtus transfixus t.3.225.d
lanificium ſanctum t.2.1101 e.d
Laodicea tribus amabilis Domino t.5.368.k
Lapis angularis Chriſtus t.1498.e
lapis offenſionis Chriſtus t.3.304.h.i
quomodo Chriſtus dicitur lapis angularis t.4.247. m.248.g
lapidis vocabulo in ſcripturis ſæpè Chriſtus ſignificatur t.3.157.f
lapis ſi ad lapidem teratur ignem excutit t.2.737.k
lapis, aurum, argentum, ſtipula, fœnum quid to.5. 486 d.e f 487 g
lapis peccatorum ceruicibus impoſitus t.4.409.c
Lapis molaris inferior lex Moyſis, ſuperior Euangelium t.5.4.k l.
lapides viui Chriſtum clamantes t 3.295.h
lapides pretioſi ſunt in Eccleſia, & ſemper erunt, & qui ſint t.2.1098.d.a
lapides clamantes ſeniores ac fortiores populi Chriſtiani t.5.101.e.f
lapides pretioſi ſunt quos non corrumpit ignis t.3 350 d
pretioſis ſignificatur bona doctrina ibid.
lapides tres ſignificant tres perſonas Trinitatis t.5 485.a

in filios Abrahæ conuertendi gentiles ſunt t.3.15 i
lapiduo veſtis ſacerdotalis myſtica interpretatio t. 4 127.130
Lapſibus in ſuis pleroſque gloriari t.2.855 g
lapſum quis ii- ere non poteſt t.2 991 c
Laqueus altis ceruicibus cito innodatur t.1.644 d
laquei huius mundi quot ſint t.1.298 l.m.300.c d
multi quacumque progredimur t.3 59 k.60 g
illi, quibus non implicatur iuſtus, ſed impeditur vbi to.1 767.e
laquei Diaboli t.4.97.e.f
& a quo & qua ratione contriti t.3.60.b.i
largiri de proprio non habenti magnum eſt to 4 404.a.b
largitatis duo genera t.4.37 c
laſciua verba virgini vitanda t.3.18.f
laſciuia quibus comparetur à poëtis t.4 145.e d 146.a
laterna quando lumen habeat t.2.715.m
Latini ſcripturæ codices nonnulli ab hæreticis falſati t. 4.140.h
latini homines græcè cantare ſolebant illo verborum ſono oblectari, quamuis non intelligerent tomo 3 395.l
latitudo arcæ charitas numero quinquagenario conſecrata t 5.198.d
latro quorſum ſolitudines obſidebat t 2 688.c
latro cum Chriſto crucifixus nequitiam ſuam meliore propoſito mutauit t 2.759.d
ad Iudæ, & Iudæorum condemnationem abſolutus t.2 749 k
in eo plus amiſit draco, quàm ſuſtulit in Iuda ibid.
eius pœnitentia ſera, ſed vera t.5.537.c
eius in cruce pendentis fides, ſpes, & charitas, meritum & præmium t.5.68.m.69 a.e
ei fides præſtitit tantam gloriam t.5 69 e
eius fides quanta t.537.c.d
latronis precantis votum tardius quàm præmium Dei remunerantis t.2.617 l m
tantorum criminum reus cur tam citò à Saluatore paradiſum promeretur t 5.68.k
latronem ipſa hora paradiſi ſuſcepit, qua Deum ſuſcepit t.5.69.c
quomodo illo die fuerit in paradiſo t.3 222.d
fides eius cum apoſtolorum fide confertur t.570 a
eiuſdem cum Petro collatio t.5.69 d.e
cum Iuda proditore confertur ibid.
latrones duo cum Chriſto crucifixi quid myſticè ſignificent t.3.220.m
eorum diſſenſio, & collocatio ad dexteram, & ſiniſtram myſticè exponitur ibid.
vnus, an ambo Chriſtum conuiciati t.3.222 d
latro in cruce conuerſionis appetendæ pulcherrimum exemplum ibid.
latrones ſpiritales, qui Adam in Hierico deſcendentem ſpoliauerunt t.3 133.c f
Latus viri quare mulier t.2 817.m
latus à Chriſto oſtenditur diſcipulis t.4.106.c
in eo cur percuſſus Chriſtus t.4.100.h
latus Aquilonis quomodo Paulus t.2.817.m
latera principis quæ dicantur ibid.
latera diaboli qui t.2.817.l.m
Lauacrum pœnitentiæ, & gratiæ t.3.40.h
lauacri myſterium quando inſtitutum t.5.20.m
lauacro Dei ſeruatur iuſtitia & iniuſtitia necatur to 5 43.k
lauacro Domini non defuit myſterium Trinitatis t.5 19.l.m
Laudare Deum commendare votum eſt, & ſoluere t.1. 145.k
laudare ſe defenſio aliquando eſt, non arrogantia t 2.1057.g
laudari vnuſquiſque debet alterius magis, quàm proprio ore ibid.
laudari in hac vita definita prædicatione quare nemo poſſit t.2.656 b
Laudatio plena viri iuſti ex quibus ducenda t.5.10.e
laudationes ſanctorum in ſcripturis a parentum virtute t.5.9.c
in eis qui ordo ſeruetur t.4.460.f
Laurentius martyr ardore ſuo mundum illuminauit, & calefecit t 5 149.a.b
cùm viuus exureretur, quid dicebat t.2.866 m
eius martyrium quam glorioſum t.5.149.a.& ſeq
virtute animi ignis vincebat naturam t.4.32.i
cum tribus pueris in camino ignis poſitis confertur t 5 149 e
ipſe & Xiſtus, quis eorum prior pro Chriſti nomine pateretur, contendunt t.4.32.h.i
eius laudes t 5.149.b.c
grano ſynapis comparatur t 5.25.e.f
quos theſauros Eccleſiæ appellauerit t 4 62.a.b
maluit aurum Eccleſiæ erogare pauperibus, quàm perſecutori reſeruare t 4.62.b.c
cum precatur Satyrus pro reditu t.4.311.h i
Laurentius Iulianæ filius t.4.433.d
Laurus victoriæ inſigne t.1.39 i
Laus excitat animos ad virtutem t.3 319 c.d
nulla ante mortem perfecta t.1.195
ex poteſtate tunc ſurgit, cùm quis innocens inuenitur t.3.321.
laus gloriæ Dei eſt, cùm multi acquiruntur ad fidem t.3.493 f
boni operis non à nobis exigenda, ſed ad Deum reſeruanda t.3.170.e
laus vnius plerumque eſt adhortatio alterius to.3. 355.m 356 g
laus filiorum patris eſt gloria t.3.446.c
Lazarus pauper de cicatricũ fœtore ſublat⁹ t.2.711.712 g
quare in gremio Abrahæ conſolationem inuenerit t.2 963 c.f
eius & diuitis diſpar exitus t.2.830 h
eius, & epulonis hiſtoria potius quàm parabola t.3 174.b.c
Lazarum fleuit Chriſtus t.4 477 a.b
eius ſuſcitatio conſideratur t.4 333 b & ſeq.
eadem patris & filij opus oſtenditur t 2.740.c.d
eadem peccatori pœnitenti myſticè accommodatur t.4.409.c.d & ſeq.
de eius tumulo quare Chriſtus voluerit Iudæos lapidem tollere t 4.333.d.e.409.d
Lectio libri alicuius nauigationi comparata t.5.57.58.
lectio frequens quid operetur t.2.964.e
ſacrarum ſcripturarum, pabulum animæ t.3.62.d
ea vel oratio tota die in quadrageſima t.5.59 c
ei magis quàm voluptati intendere docuit nos Chriſtus t 5.149 k
lectio loci varia t.2 989 k.79.a.t.3.91
Lectoris paruuli mentio t.4.317.e
lectoris officium quando Chriſtus exercuit t.3.67.h
Lectus paralytici myſticè conſideratur t.3.77.a b
myſticus, in quo Dominus requieſcit t.209.b
doloris quis t.2.755.f
animæ caro infirma eſt ibid.
Legata idolorum ſacerdotibus relicta, valere, Chriſtianis non valere dolet S. Ambroſius t.5.200 i k
legati Concilij pro pace Eccleſię ad imperatorem ſcribunt t.5 181.182
Legalium vis ſoluta t.3.258 f.260.h t.513.c.d
legere & non recordari vanum t.4.99.k
legitimi dicimur quia filij Dei ſumus t.2.827.f
Lenocinia delictorum quare canenda t.2.130.l
Leo aliarum ferarum conſortium ſpernit t.1 87.l
ſolo rugitu cuncta alia deterret animantia ibid.
gallum præcipuè album timet t.1.91.g
ægrotans deuorando ſimiam ſanatur ibid.
leopardus capræ agreſtis ſanguine languorem pellit t.1.91.h

Google

idem allij odorem fugit ibid.i
leo ſcorpionis aculeo occiditur t.1.93.
atterit s terribilis, in fluctibus dulcis t.1 6 .a
ob ſuperbiam heſterni cibi reliquias auerſatur t.1.87.l
Leones principes Eccleſiam perſequentes t.5.42 6 f
leonum capita imperatores Romanorum t.5 418.m
eorum dentes principum ſatellites, & aſſeclæ t 5.416
Lepra mentis t.3 65 g m.71.i
eiuſdem curatio t.3 75 i
animi turpis merces t 3.68.m
Leproſi domum cur Chriſtus ingreſſus, moraliter, & myſtice t 3 100.h.i
leproſi mūdatio à Chriſto facta conſideratur t.3.74 e
ei mandato cur Chriſtus ſilētium impoſuerit t.3.75.i
cur eum Chriſtus tetigerit prohibente lege ibid æ
cur eum Chriſtus ad ſacerdotem mittat t 3.75.i k l
curatio eius à Chriſto facta, legis ad ſanandum imbecillitatem oſtendit ibid.l
eius mundatio ſacerdoti probāda myſticè, & ad confeſſionis ſacramentum accommodatur t.3.75.l
leproſi ſpirituales nonnulli repudiandi ne alios contaminent t 3.77.e
Leui ſanctificatio t.4.538.g
eius interpretatio t.2 934.g
eius filij charitatis igne purgati t.1.191.d
Leui frater Iacob ſacerdotij Chriſti typus t.3.55.g
Leuita vetus quis t.1.446.h
præſtantiſſimus quis t.1.894 m
leoita ipſe meus; vel ipſe pro me appellatur t.4 38 a
leuitæ mundanis ſe voluptatibus abdicant t.1.155.e
eos quare oporteat terrenis non teneri cupiditatibus t. 4.17 f
eorum munus non mediocre t.4.38 e f 3.9
primogeniti nuncupati t.1.152 c.t.5.182.b.c
mundo ſe abdicant vt placeant Deo t.1.312.c.d
cur eos Moyſes primogenitos, & aliorum redemptores appellant t.1.155 a
Dei interpretes, ac miniſtri ibid e
eorum Deus eſt portio t.1.446 h
cur Moyſes eis terram non diuiſerit t.4.456.l
leuitæ vxoris ſtuprum & tribus Benjamin excidium t.5.304.g
leuites quid ſignificet in ſacra ſcriptura t.1.154.g
leuites quis t.1.1033.c.d
Lex duplex alia naturalis, alia ſcripta t.1.355 b.e
naturalis vniuerſalis eſt t.3.278.b.e
nobis innaſcitur & recta eſt t.5.290.f
cuſtoditur & fit in cordibus noſtris t.1.751 c
lex naturæ nos ad omnem humanitatem aſtringens quæ t.4 67.m
quomodo per legem Moſaycam reformata to.3 258.e
& per Moſaycam confirmatur t.3.258 e
peccatum interdicit ibid.
ante legem Moyſi non penitus obſcurata t.3.269 c.d
ei peccati deformitas nota ibid.
legis naturalis præceptum, quod tibi non vis, &c. t.3 269. e
ſemper eſt nec vnquam ignorata ibid.
ea ſe apud Deum reos homines olim non putabant ibid.
vnum ſolum Deum docet colendum ibid.e
omnes homines dum viuunt, tenet t.3.278.b
ea perducit ad fidem non Moſayca t.3.277 b
qualis ante Moyſem t.3.278.b
ea, & Euangelium in quo differant ibid.d
ei fide addita Deus homines ſaluare decreuit to. 3 241 c
peccatis hominum obliterata t 3.244 g
eius Deus eſt auctor t 3.120.x
eius obſeruator ob fidem meritum habet apud Deum t 3.261 e
eius partes tres t.3 269.e
Lex vetus tota typus erat futuri t.6.30.d
myſteriis plena t.3.31.g.b
quorſum Moyſi data t 3.271.g
legis ſenſum ante legem obſeruantes non ſubiecti regno mortis ibid.g
legis Moyſi tranſgreſſores regno mortis ſubiecti ibid.h
à cultu vnius Dei cur cœperit ibid.g
eius perfectionem habent in Chriſtum credentes t.3. 305.a
quare Iudæis non profit t.1.9.88.c.d
legiſlatio non poterit commendare Iudæos in die Iudicij t 3.306.b
legis iuſtitia cur non magna ſit ibid.d
Moſaycæ obſeruator ob fidem meritum habet apud Deum t.3.261.b.e
ei non ſubeſt, cui data eſt remiſſio t.3.276.i.278.e 279.l
legem Moyſi tenebantur credere gentiles t.3.250.d
Iudæos accuſat ibid.e
legem facere & audire quid dicuntur t.3.250.f.251.g.b
legis opus, quod gentes ſine lege oſtendunt, quid ſit ibid h
legis Moyſi officio, & gloriatio vera t.3.252.l
ei iniuriam facit, qui Chriſtum non recipit t.3.252.l 253 d
legis doctor ſine Chriſti fide dux perditionis to 3 252 m
eam abrogauit Deus hominum infirmitati conſulens t.3.141.e
lex non iuſtificat, ſed fides Chriſti t.3. 243. h, i. k.l 305.a
Moyſi data ad reformationē legis naturæ t.3.244.g
lex ſcripta non eſſet ingreſſa, ſi lex naturalis ſuum ſeruaſſet locum t.5.290.e.f
quando dicitur mortua t.3.278.e
quomodo fuit neceſſaria t.3.372.
naturæ adiutrix ibid
lege data quomodo peccatum abundauerit t.3.175.a
eius vtilitatem diabolus in detrimentum vertit t.3 273.c
lex ad ſalutem æternam obtinendam quid proficiat t.4.273 i
lex vetus cur occidere inceperit, non viuificare t.3 464 g
ei mortui ſumus per Chriſti corpus t.3.179 h
lex vetus peccata puniebat, noua condonat t.3.258.f
vetus in quibus abrogata vel non ibid.
eius duritia cum Euangelij gratia confertur, t.3.54.e f
ea recentior gratia t 3 47.h
per numerum denarium ſignificata t.3.156.g 191.k
lex carnis in carne Chriſti non fuit t.4.99.f
legi qui viuit reus eſt t.3.279.g
impleta eſt à Chriſto probatur t.3.81.e
à Iudæis violabatur falſis interpretationibus t.3.81.c
in præſentibus futura præfigurabat ibid.
iterata ſollicitiores reddit negligentes t 3.465.c
peccati notitiam induxit t.1.117.a
lege carnali abſorbetur peccatum t.1 112.k
peccatoribus dominatur t.3.178 f
ei quis non mortuus t.1.1076.k
in lege quomodo æquitas t.2.1076.l
in ligno ſcientiæ boni & mali probatio fuit hominis, non deceptio Saluatoris t.1.424.c
legem audientes ſi peccent inexcuſabiles ſunt, tom.3 320.m
lex multa habuit ſubſidia ad mundādum, ſed nullum plenum, atque perfectum t.2.832.e
legis mandatum non eſt mors, etſi mortem operetur t.1.315.a
legis meditatio quid faciat t.2.976.a
factorum quæ ſit t.1.461.462.477.d
quomodo pædagogus antequam Chriſtus veniret t.3.478.f 4.9.g
antiquæ legis præcepta quorſum mandata t 3.466.a

data eſt in monte Sina t.3.483.l
mortis iuſta eſt, quia punit peccatores t.2.279.l
Moſaicæ opera non iuſtificabant t.3.303.l.472.l 478 e d
quo pacto Euangelium præceſſerit t.1.1008.a
quare data, & gratia promiſſa t.1.276.k
à lege declinare quomodo cito vnicuique contingat t.2.928.a
charitas prænuncia eſt t.5.157.c
Dei diligenter examinanda, & ſeruanda t.1.478.h i
triplex, qua nos ad Deum conuertere poſſumus to.3 353 m.354 g
lex & prophetæ ex verbo incipiunt, in verbo deſinunt t.3.123.m
legis præcepta Chriſtus tanquam panes diuiſit to.3 113.a
vetus legi fidei inferior non inimica t.3.279.m 280.g
veteri ſeruientes minuere videntur gratiæ beneficium t.3.280.g
lex fidei attulit nobis præſidium ſalutare, quod vetus non potuit ibid.
lex docet t.2.651.652.
eius vis tota in vinculo charitatis ibid.
eam impleuit, qui proximum diligit ibid.
voluntatios quærit t.2.661.m
quid ſit, & quid præcipiat t.2.662.g
quid in afflictione doceat ibid.
eam quomodo per omnia cuſtodiemus t.2.925.l
quis per omnia cuſtodiat ibid.
lex quid præſter t.2.927.a
vmbra fuit Chriſti t.2.908.a
per occulta myſteria nunciauit Chriſtum t.2.917.h
eius interpretatio corporalis quando mortua ibid.i
legis Moſaicæ iuſtitia vnde t.3.303.l
quare clamabat annuncians Euangelium t.1.770.m
eius finis Chriſtus ibid.
quomodo abyſſus ibidem
eius auxilium infirmum, niſi Ieſus veniſſet in terras, t.2.782.g
lex merita examinat t.2.783.a
legis menſura eſt, gratia ſuperabundans t.2.796.a
quare non à principio caput ſynagogæ t.2.798.g
quomodo mura ſit ibid.m
Moſayca neminem faciebat perfectum t.3.641.d.e
legis & Euangelij circa vltionem differentia t.3.211.g
eius obſeruatio non in ſola littera t.3.170.b
non deficit, ſed completur in Euangelio t.3.171.m
lex data, vt omnia obediant Deo t.1.355.d
lex cur dimidium tantum didracbmæ pro redemptione animæ exigebat t.1.441.l
lex & prophetæ cum Euangelio congruunt to.4 122.c
legem tollere Paulus maximè ſtoduit t.3.135.136.
Chriſto adueniente ceſſauit, ſed non tota ibid.
vetus oneroſa & ad duritiem in multis data to.3 235.236
lex & Euangelium Dei ſunt, & in quo differant to.3 237.e
lex ſine fide nihil profuit t.3.259.h
adimpletur per fidem Euangelij t.3 260.l
eius ceſſatio in lege pronunciata ibid.
ſeueritatem gladij habet, euangelium indulgentiam, quo peccata donantur t.5.291.a
legis veteris typus Ioannes Baptiſta t.3.93.b
legis teſtimonium adſtipulatione Euangelij indiget ibid.
eius obſcuritates Chriſto mortuo & reſurgente patuerunt ibid c
eius verba Chriſti factis explicata, & completa ibid.
eius & Euangelij circa Chriſti aduentum officia to.3 93 f
lex peccatum indicat, non facit t.3.179.l.180.b
legis periti Iudæorum arguuntur t.3.141.d
eius & gratiæ comparatio t.3.139.l.m
legis iuſtificatio imago eſt, non veritas t.1.983 a
per Moyſen data, veræ legis figura t.1.1050.e
Iudæis data ob eorum infirmitatem t.5.48.l
quomodo vtilis aut inutilis, & de eius per Chriſtum euacuatione ibid. l.m
cui bona, & cui non t.2 48.l
eius grauitas ex intellectu corporali à Chriſto ablata t.5.49.a
legis bona non ſolùm audire, ſed etiam exequi debemus t 1 355.c
legis periti Iudæorum legis ignari t.3.1.33.a.b
lex diminuta in Euangelio conſummatur t.3.102.a
peccatorum occultorum remiſſionem non habebat ibidem
peccatum denunciare potuit, condonare non potuit to.3.258.f
Patrem & filium prædicauit, & incarnationis ſacramentum t.3.133.b
lacte infirmos potat, & ſuo tramite ad gratiam ducit t.3.88 g
ad altitudinem Euangelij inimicos diligentis non pertingit t.3.88.b.i
lex Moyſis Chriſti aduentum imprimis ſignificabat t.1.437.c
Moſaicæ ſenſum quis intelligat t.3.572.g
lex cur in tabulis lapideis ſcripta t.4 256.l
lege promulgata nulla peccatori excuſatio relinquitur t.3.216.f.217.g
lex mortis vnde dicta ſit t.3.279.l
ei non eſt promiſſa hereditas, ſed fidei t.3.263.k
ſaluare non poterat ibid.l
quid illa operetur ibid.
legis præuaricatio quomodo ſublata ibid.
fide quomodo ſit minor t.3.166.b
vetus manifeſtauit Deum iudicaturum peccata to.3 281.a
ad vitam data eſt ibid e
non ſolum de preterito, ſed de futuro peccantem reum facit ibid.
comminatur peccatoribus ibid d
lex mulierem ad dolores adſtrinxit t.4.509.f
duplex, ſecundùm literam, & ſpiritualis t.1.454.g
legis perfectio dilectio eſt t.3.321.b
carnis legis mentis frequenter repugnat t.1.687.e
lex mortis quos teneat t.3.279.l.m
neceſſaria & bona, quæ ad gratiam mittit t.3.104 k
vbi impletur, pietas non læditur t.3.105.c
lex minus grauia præcepit, quam Euangelium to.3 158.e
lex concupiſcentiam prohibet t 3.180 x
vetus ideo ligauit, vt à cupiditatibus abſolueret t.3 158 e
eius ſequaces eſuriunt, gratiæ ſaturantur to.3.77.e 78.b
veteris obſeruationes dicto & facto abolebat Chriſtus, vt gratiam induceret t.3.80.k
lex otiatur, gratia operatur ibid b
quamuis prior Euangelio inferior t.3.81.b
in lege fundatus nouit vera à falſis diſcernere to.2 972 b.e
legi mori, Deo viuere eſt t.3.178.f
lex vetus Iudæos, & hereticos deuincit t.3.175.k
legis oblitus quis t.2.1002.m
legem adhuc ſeruantes iniuriam Deo Patri faciunt t 3.239.x
ſpeciem habuit, nos veritatem t.3.11.g
eius vmbræ & figuræ in Chriſto completæ ibid.
lex Moſayca cur à Deo data ſit t 5.190.e.f
Moyſi vetus teſtamentum dicitur t.5.194 e
non eſt inimica promiſſioni diuinæ, immò eam confirmat t 3.478 e
lex Chriſti gratiæ non eruoris t.5.103.h
cur profuit, etſi iuſtificare non potuit t.1.316.d.e
cur dicatur ſpiritalis t.3.182.e

lex Dei in corde iuſti eſt t.2 708 a
quæ in tabulis ſcripta eſt, prodeſt t.3.475.l
lex Chriſti vult omnes homines ſaluos fieri to.3 488 l
diuinæ legi Philoſophi noluerunt humiliare mentem to.2405. f
legis præcepta ſunt conſona lumini naturali t.3.283.l
legis vindicta ad timorem, & cognitionem doctrinæ proficit t.1.191.a
Moſayca in locum naturalis quomodo ſubintrauerit t.5 291.g
qua ratione, bona cùm fuerit, cauſa peccati t.2.315.g
pacem non potuit dare t.1,1078.e
lex Dei, & lex peccati repugnant t.3.487.h
lex ſpiritus eſt lex fidei t.3.280.g
lex ſemper fuit t 3 281.a
non præualuit, quia carnem non mortificauit to. 1 316.c
Chriſtianæ vtilitas t.2.377.a h
cur a Deo data ſit t 3 279.g
eius plenitudo in Chriſto t.2.1050.e
Moſaycam implet, qui proximum diligit t.3.321.a
in lege quando meditandum t.1.981.l
per legem inuenit diabolus occaſionem operandi hominis mortem t.3.281 a
lex tacens & loquens in Ioanne, & Zacharia repræſentata t.3.15.l
à Chriſto non ſoluta, ſed adimpleta t 3.17.d
legem quomodo malè interpreretur doctor legis infidelis t.3.253.a. & ſeq.
vetus tota Dei patris auctoritatem prædicat, filius latet ibid b
legis præuaricatori non prodeſt circumciſio to.3 253.e. f
iuſtificationem dare non potuit, ſed per Chriſtum promiſit ibid f
legis tranſgreſſor, qui Chriſtum negat ibid.
lex Chriſti quomodo diſſidium inter coniunctos ſoadeat t.3.149.a
leges mentis, peccati, & carnis quomodo ſe oppugnant t.3.150.
Iudæum non ſanctificat, qui carnalia ſectatur to.3 134 e
lex fidei ſignificat ut in ſpiritu adoptionis t.3.190.b
culpam damnat, malitiam non tollit t.1.361 g
Moſayca ſpiritualis eſt, non tamen vitæ, & quare to.3 286.a
cur homini data ſit t.3.283.g
quomodo dicatur virtus peccati t.3.408 h
Moſayca peccatum cognoſcitur, ſed culpa non relaxatur t.5 192.g
Moſayca, & Euangelica quomodo duæ, & vna to.3 284 m
legem à Deo in paradiſo datam Chriſtus in deſertu cuſtodit t.5.41 e
ante Moyſem non latebat t.3 278.b
nouæ legis mãdatum, inimicos diligi debere t.3.322 a
ſine lege viuere quid ſit t 3.281.a
lex fidei cur data ſit t.3.279.m
euangelica cur dicatur ſpiritalis, vetus verò non item t.3.280.g
eius fulgor non in litera, ſed in intellectu eſt ſpiritali t 2.1040.k
Euangelicæ perfectio t.3.278.d.e
lex Dei quomodo pugnet contra fideles. tom.3 444 g h
lex vera quæ t.1.866.h
legis veteris imbecillitas t.3.280.l.410.k 463.l 478.e.d
lex mentis diuino nititur fauore t.1.151.b
Moſayca initiatrix ſalutis t.3.184.m
legis ſcientia firmat animos t.3.394 d
data eſt vt timor eſſet peccanti t.3.420 g
Moyſis lex cur appelletur lex timoris t.3.190.b
quomodo ad vitam & ad mortem data t.3.181.e
lex vetus quare in tabulis lapideis ſcripta t.3.280 g 281.d
lex peccati in membris habitat t 3.186.b
per legem promiſſum eſt homini auxilium t.3.280.l
Moſayca quomodo facta ſit lex mortis t.3.420.h
legem Domini ſeruare, & meditari oportet t.2.278.e
lex Moyſis viſibilia & carnalia coli prohibet t.2.282 d
legis fidei præſtantia, & efficacitas t.3.280.i
eius notitia maior, magis reũ facit peccantẽ, t.3.379.h
legis Dei nomine intelligitur Moſayca, & Euangelica t.3.285.b
lex pædagogus paruulorum t.1.983.a
lex neſcit iraſci t.2.718.g
eius perfectio fides t 3.303.k.l.305.a
lex ſpiritalis, & ſpiritus differunt t.3.286.d
annunciatrix Chriſti eſt t.2.1033.e
lex Euangelica conſummatrix ſalutis t.3.284.m
lata eſt vt excuſationem tolleret t.5.291.i
legis veteris litera ætate conſumitur t.3.280.g
lex quæ diligenda eſt t.2.1077 a
cur nonnullos cibos prohibuit t.1.312.d
ſcribitur lex noua in animo per Spiritum ſanctum t.3 419 k
legem implere qoid ſit t.3.303.l
lex mentis qualis ſit t.3.284.i.x
tota per fidem impletur t.3.303.k
leges quatuor numerantur t.3.284 k
leges humanæ quid poſſint, & quid non t.5.204.i.x
Romanis ex Athenis perlatæ ſunt t.3.178.b
leges regum Chriſtiani ſeruare debent t.3.73.c
duæ in nobis ex doctrina Apoſtoli t.3.182 a
legum ſeueritas quid efficere debeat t.2.718.g
Lia lippientibus oculis ſynagogæ figuram accepit t.1 336 b. t.2.1057 e
libellus repudij à Moyſe permiſſus, non à Deo iuſſus t 3.172 m.173 a
liber inuolotus vetus Teſtamentum t 5.415.h.i
liber ſcriptus intus, & foris quid t.5.393.d
liber vitæ prædeſtinatio t.5.444 g
qui aperietur in die iudicij t.2.469.h
libros canonicos probat Eccleſia t.3.5 b
libri non boni cur interdum legantur ibid.
monetis ſimiles ibid a
eis legendis magnum iudicium adhibendum ibid.
liber quis t.2.867.b 868.d
liber à Deo ſeruus eſt peccati t.3.277.d
liber qui accipit remiſſionem peccatorum t.3.483 i
non debet ſuperbire ob libertatem t.3.367.h
qui Dei eſt ſeruus t.3.178.d
liber qui mundi amore non capitur t.1.376.d
liber, qui ſine aſſertore non defenditur, malè habet t.1.317.d.e
liberi ſumus à lege per Chriſtum t.3.276.k
liberalitate acquirere multitudinis dilectionem, quàm ſit laudabile t.4.51 x
liberalitas nec ſuperflua circa importunos, nec reſtricta circa indigentes ibid.
in pauperes t.4.412.k
eius varia genera numerantur ibid.
non eſt differenda t.1.556.a
in ea ſobrietas ſeruanda maximè ſacerdotibus ibid.f
ei ſicut modus, ſic etiam calcar adhibendum t.4.53 a
liberalitas quid ſit t.4.57.a
liberalitas ſine beneuolentia, & beneuolentia ſine liberalitate non eſt perfecta t.4.24.h
liberare alios quis rectè poſſit t.2.827 a
liberari a corpore mortis quid t.3.283.b
volentes à damnatione liberari, corrigant vitam ſuam t.5.11.h
liberos non habere, apud Iudæos deforme t.3.46.c
liberis carentes legibus multati ibid.
Liberij Papæ Sermo in velatione Marcellinæ to.4 473.c. & ſeq.

libertati noſtræ vim Deus non infert t.3.69.e
Libertas arbitrij ad bonum & malum t.2.759.e
iuſtorum t.3.276.i
libertas vbi nulla formido t.2.864.c
natura antiquior, quàm ſeruitus t.5.256.i
libertas noſtra in Chriſti ſapientia eſt t.2.861.k
in Chriſto Ieſu quæ ſit t.3.469.e
Chriſtiana qualis ſit t.3.258.e
hominis ſpiritualis vera t.2.865.i
ſapienti, non inſipienti conuenit t.2.867 e
in quo conſiſtit, & quis ſemper liber t.2.864 a
beneficio ſaluatoris quæ t.3.325.b
paganorum maculis plena t.277.e
quanta ſit in lege naturæ t.2.866.h
libertus Domini quis t.2.813.l
liberti omnes ſumus Chriſti, non liberi t.1.324.i
liberti ſunt, qui legibus viuunt t.2.866 g
Liberum arbitrium Dei gratia iuuat non aufert tom.5 269.d.e
nihil ſui in alieno peccato amiſiſſe, impiè aſſerunt Pelagiani t.5.268 b
Libido cæca eſt t.2.227.a
velut feſtuca t.5.312.l
corporis libidinem pleriq; iam ſenes non erubeſcunt to.2.662.a
ſerui, ebrioſi & gulones t.4.99.l
eius calor ibid.m
hominem ſubiicit ſeruituti t.1.176.d
oculis excitatur, & ebrietate ſuccenditur t.1.505 l
quibus mentem obruat tenebris t.1.248.h
eius vſus abſorbet animam t.3.562.e.f
eius ignis non eſt alendus alimento luxuriæ to.4 398 a
quibus inflammetur & nutriatur ibid.
videtur dulcis cùm feruet, ſed eadem execranda cùm proditur t.2.650.l
contra naturam tum mulierum, tum virorum to.3 246.b.d
ſæuus ſtimulus t.1.141.g
procax, importuna, petulans t.1.377.k
dominandi omnem peruertit politiam t.1.74.b
qua ratione cohibenda t.1.176.d.e
Licet, nec licet de fide diſputare, nec de ſacerdote iudicare t.5.203.m.204 g
licent multa, ſed non item expediunt t.3.561 d
licitis abſtinere, maximè ad aliorum ſalutẽ, gloria eſt t.3.449 a
licitis interdum pro illicitis vtimur, ne obſint fratri, t.3.372.l.m.372.i.& ſeq.375.a.b.375.m 376.g.381.a
Lien iecoris attrahit ſordes t.1.103.i.k
Lignum vitæ in Paradiſo poſitum Dei ſapientiam ſignificat t.1.109.f
pietatis radicem ſignificat t.1.421.l
ſcientiæ boni, & mali cur à Deo in paradiſo poſitum t.1.110.b.c
idem qua ratione humano profuit generi ibid.f 111 g
eiuſdem quæſtio explicatur t.1.126.h.i
idem in medio paradiſi productum t.1.155.m
eiuſdem aſſumptio quid præſtitit t.1.127.e
quare in medio aliorum in paradiſo t.2.665 e
cur præceptum non eſſe guſtandum t.1.130.c
lignum ſpes reſurrectionis poſtquã illud Ieſus tetigit t.3.92.i
lignum viride Chriſtus deſignatur t.5.425 l 494 e
in tempore dabit fructum, & non ſemper t.2.665.g
per illud ingreſſa mors, & vita t.4.100 g
ex ſe bonum fuit t.5 425 g.h
non fruſtra, ſed homini factum eſt in Paradiſo to.2 118.e f
per illud cœpimus eſurire t.2.675 e
in arca Noe quid ſignificet t.4.345.a
ligna arcę leuigata ſunt doctores t.5 397 e
peccata ſignificantur t.5.400.g
doctrina mala t.3.350 e
ligna terrena fructum ferre, non dare dicuntur to.2 665 g
Ligare Chriſtum myſticè quid t.3.213.e
ligatus Deo, ſolutus eſt mundo t.2.1004 d
ligati ab Apoſtolis ſoluuntur, & ibi de vinculis perfidiæ t.3.19.b
Lilij pulchritudo quanta in ſcripturis t.1.34.d.e
liliorum exemplo excitatur fides noſtra, vt Deo confidamus t.3.145.f.146.a b.c
eorum natura copioſè narratur, eiſque Angeli & virgines comparantur t.3.146 b.& ſeq.
eorum ſimilitudine, quæſtio de modis reſurrectionis perſtringitur t.3.146.f
linceus viſus acutiſſimus t.4.106.e
lingua velocior, quàm manus t.5 331.g
mentem hominis pandit t.5.258 e
reprimenda, & præparandus auditus t.1.204.b
impiorum qualis t.5.257 b.e
omnis in prædicatione Chriſti reſoluitur t.5.85.l
non poteſt complecti omne quod Dei eſt t.3.193.e
modicum eſt membrum, at maxima tracta t.2.481.h
frænanda t.5.139.k.l
frænum & retinaculum ſpirituale t.3 193.f
facilis ad errorem, procliuis ad lapſum t.2.75 a
linguã moderati non tam neceſſarium, quàm difficile t.1.481.g
linguarum multarum cognitio Dei donum eſt tom.3 391 k
Apoſtolis datum t.3.267.g
earum officium valde vtile, ac neceſſarium t.1.102 b
linguas turrim ædificantium cur Deus confudit to.3 215.f.4.540.l.m
linteum Ioſeph decurionis, & Petri t.3.216.a
linguis aliis loqui eſt nouum Teſtamentum prædicare 396.l.m
literæ myſticus ſenſus exquirendus t.3.49.b 226.e
ei Iudæi ſolùm inhærent, & gratiam oraculorum corrumpunt t.3 41.f
eam ſequenti veritas non cohæret t.3.30 f
fide poſterior t.3.47.b
literæ cur datæ Moyſi t.3.419.m
litigare non debemus cum infideli, à matrimonio diſcedenti, quia odio Dei diſcedit t.5.366 d
litigia vitanda t.3.360.k.l
litis diſpendio carere, non mediocre lucrum to.4 57.58.
lites de rebus fidei vitandæ t.3.205.d.e
litibus in Eccleſia operam dantes, grauiter peccant t.5.46.c.d
litium tranſactio Apoſtolicã habet normã t.5.368 m
liuus plebis ſit Epiſcopus ad deuotionẽ excitandam t.5.245 d
Locus Pauli ad Hebræos cap. v. quomodo legatur à S. Ambroſio t.2 843.f
locuſta cur inſatiabilem deuorandi naturam habeat t.2 81.b
miniſtra eſt vltionis diuinæ ibid.
cibus Ioannis populi gentilis figura t.3.34.b.c
locuſtæ hęretici ſunt t.5.424.k.l 426 e
magnam Dei oſtendunt virtutem t.1.43.h i
earum coronæ ſecularis ſapientia hæreticorum to.5 426.d
logica facultas naturalis, & moralis philoſophiæ portio t.1.218 k
λόγος animarum & virtutum t.1.437.K
λόγος Dei verbum validum & acutum ibid.
Longanimitas Dei ſicut mala prępàrat ad pœnam: ita bona ad coronam to.5.302.a
longæuum in mundo nihil t.5.252.l
longè ſe a Domino facere quis dicatur t.2 1067 k
loqui in Chriſto, eſt eius honorem & potentiam prędicare t.3.418.f

loqui vt poſſis diſce tacete, t. 4. 1. g. & ſeq per totum
loqui debet in Eccleſia, quia prodeſt omnibus tom. 3 3 8. a
loquendi virtutem addebat S. Ambroſio deuotio audientium t. 5. 19. b
loqui nos docet multis modis t. 2. 707. a
loqui ſecundùm Deum quid t 3. 450. a
quæ ſemper oporteat t. 2. 706. K
loquacitas quantum malum t. 2. 693. m 6 / 4. g
loquendum cum conſilio quorſum t 2. 706 k
loqui pauca clarè vtilius eſt, quàm multa obſcurè t. 3 166. i
loqui malè indicat turpem vitam t. 3. 508. h
Loth hoſpitalitas incendio ſubduxit Sodomorum to. 5. 212. h
ob hoſpitalitatem Sodomitana ſupplicia à ſe ſuiſque deterſit t. 4. 56 m. 57. g
eius infirmum in eligendo conſilium t. 1. 112. d
amœnitatis inuidia deceptus ibid.
latinè declinationem ſignificat t. 1. 245 i. 250. k
eius filiarum cum ſeipſo accubitus qua ratione excuſandus t. 1. 217. h. 227. d e
eius ſanctitas & hoſpitalitas commendatur t. 1, 226. i k & ſeq.
vini vi deceptus eſt t. 1. 228. a 505 l. 529 h
cur dictus eſt carere argento 1. 1. 250 g h
in regione deligenda imprudens t. 1. 253. h
Loth Sodomitarum crimina, quàm ſupplicia fugere maluit t. 1. 366. g
vnus in Sodoma iouentus, qui non tentaretur to. a 1078 d
eius vxor tentionis laqueis euadere non potuit, ibid.
retro reliquit Sodomitana flagitia t 2. 1120 g
pudendæ commiſtionis non euaſit inceſtum t. 2 974. d
eius vxor quare decepta t. 2. 987. k
retro aſpiciens quid t 3. 180. m
Lotophragi Homerici t. 3. 57. 58.
lubricum hereditatis quiſnam metuere debet t. 2. 825 l
Lucas a Paulo laudatus t 3. 8. h
quædam ab aliis ſcripta præteriit ibid i
cur enumerat peccatores in genealogia Chriſti t. 3 51. i
Chriſti maiores ex patriarcharum ſede aptè deſcripſit t. 3 54. f & ſeq.
quatuor filiorum Iacob in Chriſti generatione nomina poſuit, & quare t. 3. 54. f
eius Euangelium copioſum t. 3. 1. 2 3 4
eius ſtylus hiſtoricus ibid.
eius hiſtoria Euangelica omnes ſapientiæ virtutes complectitur t. 3. 2. i
quæ ad ſacerdotale officium pertinent in Chriſto libenter tradit t. 3. 224. l
librum Actuum Apoſtolorum hiſtorico ſtylo ſcripſit t. 5. 240 k
fuit chariſſimus S. Paulo t. 3. 550. c
vituli ſpecie figuratus t. 3. 3. 4.
Lucæ & Matthæi locus conciliatur t. 3. 117. e. f.
de vno & duobus cæcis diuerſitas t. 3. 106. d 189 d. e
de muliere vngente Dominum t. 3. 100. h. k l
non diſcrepant de Domini generatione t. 3. 42. b c
cur Chriſti generationem ad Deum retulerit tom. 3 45 b. c
Chriſti generationem aptè deſcripſit poſt baptiſmum ibidem
Lucæ & Ioannis diuerſitas examinatur t. 3. 232. h & ſeq.
Lucerna ad reperiendam dragmam, fides eſt, t. 3. 139. l
lucernæ typicæ & veræ ibid. l m
lucernæ duæ quas duo principes ſacerdotum accendunt, myſticè conſiderantur ibidem
lucerna in Chriſti corpore viã demonſtrat t. 2. 769 i k
eius via Euangelium ibid.
ad quam ſemper intendere debemus, quæ 2. 801 l
eius lumen obſcuratur, cũ radius ſolis effulget t. 5. 12f
lucernæ ſpirituales quo igne accendantur t. 3. 148. g
lucifer à communione catholicorum ſeceſſit, t. 4. 316. g
idem pro fide exulauit ibid.
propria captus eſt voluntate t. 1. 56 m
lucifer quoque dicitur Chriſtus t. 5. 497. e
luctari admonemur t. 2. 777. f
luctatores veri qui t. 2. 912 b
lucta ſpiritualis t. 3. 61. a
nobis cum ſæculo eſt t. 2. 589. i
cum Iacob quid ſignificet t. 4. 107. l. 108 g
luctum prohibens Lucij t. 4. 322. b
luctus à lachrymis in quo differat t. 5 478. f
lucri ſtudium tentamentum pudoris eſt t 5. 200. i
Chriſtiani hominis quale ſit t. 1. 295. b. e
turpe quid t 1. 577. f
ex rebus ſacris nefarium t. 3. 68 l. m
pro Chriſto mori t 3. 296. g
iniuſtum in arca, damnum videtur in conſcientia, t. 5. 46 d
lucrum facit mors cùm peccatur t. 3. 279. k
lucrum afferunt aduerſa, non detrimentum t. 3 354. b
Ludibrio eſſe probro duci ſolet t. 5. 236 l
ludi ſors varia t. 2. 590. h
ludi cum intemperantibus eneruant grauitatem virilem t. 4. 14. f
ludis ac gaudiis quadrageſimæ luctus & lectio diuina ſuccedat t. 5. 33. d
lues dira morborum quando ſerpit t. 2. 661. g
lugere non debemus mortuos in Domino t 3. 559 g
lugendi infideles, ſi moriantur ibid.
lugentes conſolamur t. 5 252 h
conſolandos eſſe ibidem
lugere debet parer ſi filius malè agit t 3. 417 f
lumbis illudit Diabolus t. 2. 721. a
lumen Iudæorum quaſi lucerna ſub modio t. 2. 725 m
lumen Chriſtus, & mandata Dei t 3. 163. h
lumen verum Chriſtus Ieſus t. 2. 725 l. 809 g
lumen ſolis diuerſum eſt lumine diei t. 1. 48. k. l
diuinum eſt ſpecies quædam diſcolor ibid. m
ſolis illuminandi & vaporandi vim habet ibid.
ſolis igneum eſt ibid.
lumen naturæ peccati turpitudinem oſtendit to 3 247 k
lumen tenebras non recipit t. 4. 92. h
lunæ virtus quanta t. 1. 55. h. i
Luna decimaquarta inquirenda ad celebrandam paſſionem Domini t. 4 308. b. i
ſignum ſalutis t. 1. 58. a b
pro die quandoque capitur t. 4. 307. h
eius cruenta effigies ſynagogæ tenebras ſignat t. 5 410. g. 413. h
pro Eccleſia t 1. 56. k. t. 4 104. g
Luna pro mundo, & pro ſacra ſcriptura t. 5 417 e
luminis non corporis imminutionem patitur t. 1. 48. h
eius defectus & mutationes t. 1. 55. m
cornua cur aliquando fulgeant t. 1. 48. i
luminare magnum dicitur, & quomodo t. 1. 54. b o
diſtincta quædam à ſole habet officia t. 1 55. b. i
eius tam defectu, quàm accretione variant elementa ibidem
cur tot facit mutationes t. 1. 56. i
qua ratione eclipſatur t. 1. 86. d
eius quarta ſi pura ſit, indicium erit ſerenitatis t. 1. 58. b
magicis carminibus deduci nequit t. 1. 56. m
minuitur, vt elementa repleat ibidem i
Chriſti myſterium annunciat ibid. l
eius claritati qui comparentur t. 3. 406. c
cauſa fluxus maris, atque refluxus t. 1. 55 l
lunaris annus quis ſit, tam apud Hebræos quàm apud Romanos t. 1 54. a
lupus à ſquillæ foliis abhorret t. 1. 91. k
obeſt ſi aliquem videndo præuenit 1. 2. 961. g
lupo leonem inſequenti ſimilis auarus t. 5. 144 i. k

Digitized by Google

lupos marinus tenet t.1.61.c
luporum natura copiosè exprimitur t.1.118.k 119.b.c
eorum radies abſentibus paſtoribus plus præualet t.5 a.b
ab Eccleſia fugandi t.5.41.h
luſcinia peruigil & inſomnis t.1.81.d
die ac nocte canit t.2.1150.a
lutulentis pedibus non incedendum t.3.294.a
lutum carnis noſtræ excoquendum t.4.182.a.108.h
oculis cæci impoſitum quid ſignificet t.4.364.g.h.t.5 297.a.b
lux inacceſſibilis quam pater inhabitat, quæ ſit t.3.20.g
nullam habet cum tenebris ſocietatem t.1.49.b 53.c
lucem diuinitatis nulla vmbra mortis interpolat to.1
Chriſtus t.2 670
eius natura t.1.14.a
eius gratia non ſolùm in ſplendore, ſed in omni alia vtilitate probatur ibid.
in luce quis t.2.804.d
lux ſplendorem generat t.2.871.c.t.4.172
numquàm ſine ſplendore t.4.122.a
eius arma ſunt boni actus t.3.322.f
luce Chriſti ſuperueniente quæ bona ſequantur, to.2 871.d.c
Luxuriæ malum t.5.340.m
luxurioſi pœna eſt carere diuitiis t.3.175.i
luxuries videtur eſſe iucunda, ſed exhauſto patrimonio fit amara t.2.950.l
qua ratione temperanda t.1.202.a
inimica iuſtitiæ. t 5.139.h
conſumit ornamenta naturæ t.3.165.f
eius actus à ſanctis nos diuidit ibid.
luxurioſus domus ſepulchrum eſt t.2.828.b
carnem noſtram contemnimus, luxurioſè viuendo t.4.102.a
luxuriæ ſe tradens, quæ mala incurrit t.5.261.c
quàm inhoneſta & ſuperflua t.1.175.b
luxurioſi cælatas habent domos t.2.114.m
quam partem eligant t.2.936.e
incipientes luxuriari, incipiunt deuiare à fide vera t.5 261.c
eorum fructus qui t.3.323 g
ibi luxuria, vbi ebrietas t.3.512.h
committunt opprobria carnis, & mentis ſacrilegia t.5.261.c
qui viuunt luxurioſè, in carne viuunt t.3.279.i
luxuriæ, & caſtitatis certamen t.5 510.b.c
luxuria hominis quouſque progreſſa eſt t.1.197.i.k
ſeminarium, & origo vitiorum t.1.539.c
vitanda luxurioſa conuiuia t.3.323.g
Luxus quot excitat perturbationes t.1.530.m
fugiendus t.3.96.g
Lyciorum lex de luctu t 4.322.b
Lydia mulier t.3.433.f
Lymbus vbi Patres detinebantur t.3.269.a.b.270.d

M

MACHABÆORVM fratrum laudes t.1.346.h & ſeq.
eorum mater cur beata t.1.345.i
eiuſdem in filiorũ martyrio fortitudo, ac pietas commendatur t.1.348.b & ſeq.
eorum martyrium enarratur t.4.32.g.& ſeq.
Macedones deuoto animo perceperunt verbum fidei t.3.436.l
Macedonius preſbyter Theſſalonicenſis t.5.228.l
Maceloth latinè ſonat ab initio t.1.476.a
Maceria & ſepes quid, & earum myſtica expoſitio t.3 48.g.h & ſeq.
Macula peccati omnes ab initio infecti t.3.9 f.10.a
macula grandis multo aufertur lauacro t.2.832.c
Magdalena Chriſtum à Chriſto requirebat t.5.73.a
ad ſepulchrum perſeuerans omnium prima Chriſtum vidit t.5.74.c
à Chriſto obiurgata quod reſurrectionis oblita, illum quæreret in ſepulchro t.5-6 x
feſtina ad obſequium, non perfecta ad credendum ibid.l
ſcrutatur in mundo, quem magis deberet vocare de Cælo ibid.l
ei cui dicitur, noli me tangere ibid. l.m
eius pœnitentia t.5.641.c.d
eius & Stephani comparatio circa viſionem Domini t.3.230 a
eius & Domini congreſſus in horto conſideratur ibid.b.c
Dominum non cognoſcens, excuſatur, & laudatur ibid.c.d
Dominum tangere prohibita t 3.228 m.230.a.b
eius ſuſceptio matutina t.2.673.g
prima reſurrectionem contemplata t.3.461.46a
eius pulchra interrogatio t.5.73.e.f
Chriſtum quaſi mortuum flens, & quaſi ſepultum in tumulo requirens, reprehenditur t.1.816.a
quando agnouit Chriſtum reſuſcitatum t 4.107 h
Magdalenæ plures an fuerint t.3.228 h.h.l
Magdalena Domini ſermoni intenta epulas recuſabat t.1.01.f
Magi tres reges eſſe dicuntur t.5.17.a
Chriſtum regem hominem, & Deum comprobant t.4.99.h
vnum Deum agnoſcunt t.4.116.l.m
ardore fidei imitandi t.5.16.l
ſpolia Samariæ quomodo Chriſto obtulerũt t.3.56.g
eorum dona t.4.502.b c
quid ſignificent t.4.116.m
myſtica ſunt t.3.28 g h.t.5.17.a.b
eorundem aduentus ad Chriſtum copioſè explicatur t.1 8 g.& ſeq.
ea facere pollicentur, quæ ad diuinam tantùm potentiam attinent t.1.481.l
magus Chriſto non comparandus t.4.206.e
magi diuinitatis cultores, ſed magicis artibus t.3.28.x
eos a Balaam genos ducere, hiſtoria quædam docet t.3.18.k
eorũ præſtigię Dei potentię non cõparandæ t.4.107 g
Magiſter verus Chriſtus t.2.649.g
idem magiſter, & auctor vitæ t.3.382.d
quod docet, ipſe exequi debet t 3.105.c
quod docet opere, diſcipuli in corde deſcribunt to.5 18 c
bonus incorruptibilis permanebit valut aurum t.3 350 f
Magiſterij auctoritas minuitur, ſi accipiatur ab eo, qui debet argui t 3.361.f
magiſtratuũ ſpectacula exhibentiũ ſtultitia t 5.90.b c
Magnes lapis ferrum attahit t.5.554 d
eius vis in attrahendo ad ſe ferrum t.1.423.c
Magnificentia Dei in rebus geſtis apparet t.3.344.m
magnificentia animi maior, quàm cuiuſlibet corporis t.2.767.e
Magnificari Dominus quomodo dicatur t.1.23.h
Maieſtas diuina quo pacto nobis præexcellentior videatur t.2.817.g
Maieſtas Spiritus ſancti t.4.95.l
Maieſtatis Chriſti plenitudo t.3.619.k
eam irritare magnæ ſtultitiæ eſt t.2.686.g.h
Maior & minor in corporibus diſtingui ſolent t.4. 536.m
Maior eſt qui euangelizat, quã qui baptizat, t.3.350.a
maius eſt quod omnibus prodeſt t.3.394.f
Malchi auriculæ amputatio myſticè explicatur t.1.213 b.c & ſeq.
Maledicus ſuis artibus præcipitatur t.5.224.g
maledicorum ſermones, linguæ flagellum dicuntur t.4.443.m

maleuolorum inuidiam temperandam, non timendam putat S. Ambroſius t.5 103 k
Maledicta perſequentium minimè timenda docuit nos Dominus t.5 103.k
maledictū ſentire, & referre, quis nō poſſit, t.2.919 d
Maledictio hominum ambienda, quæ acquirit Dominicam benedictionem t 5.252 g
illi quis ſubiectus t.2.885.g
maledicta qui non ſentit, beatus t.1 919.e.d
Malignitas quæ vitia gignat t.3247.g
maximè abſit in Epiſcopi petitione t.5.241.l
plus nocet, quàm malitia ibid k
abſconditam habet maleuolentiam ibid.k
malignitas præſentis ſæculi t 3.464.h
malignum quid t.2.99.b
Malignus ab iniuſto nihil differt t.5.2 49 a
Maligni, & ſpurij habent pacem, ſed ad damnationem t.3.460.h i
cur non in æmulationem excitandi t.2 685 g
ad æmulationem malignitatis non laceſſendi, t.2.686
Malitia quid ſit t.1.12.h
eſt boni indigentia t.1.188 a
malitia eſt fons peccati t 2.1010 e
caput iniquitatis t.3.247.g.l
malitia peccatorum quę in eorum malitiam reuertitur t.2.691.e
ei credere multum prodeſt t.3.310.i
inimitis & agreſtis eſt t.1.196.e
in terris verſatur t.1.361 m
vſu maximè augetur ibidem
in omnium rerum auctorem ſæuiit ibid.
tempore antecedit virtuti t.1.137.i
cur paſſionibus, & cupiditatibus animæ miſcetur, t.1 189 i
Malum quis vincat t 4.320.i
quod eſt vitioſum t.1.293.g
nullum apud Deum impunitum t.3.247.g
malum in terris, bonum in cælo eſt t.1.358.k
malum pœnæ immittit Deus t.3.177.k
malum malo non corrigitur t.2.602.b
ne fiat, dati ſunt rectores t.3.10.m
ad illud operandum, vel iracundia, vel cupiditas incendere nos conſueuit t.1.117.m.118 a
illud non reprehendens cùm poſſit, peccat t.3.247.m
malum ſine boni ſcientia diſcerni non poteſt t.1.110 b
ſi quæratur, agitur, vt inueniatur t.2.678.k
homini accidit ex mala eius electione t.1.425.m
maius eſt fieri ſeruum ex libero, quàm naſci t.3 485.a
eius cognitio non eſt malū, ſed mali operatio t 1 117.f
illud vitare non magnum eſt, niſi bono adhæreatur t.3.117.d
illius cognitio ſæpe nobis prodeſſe poteſt t.1.116 g.
malum etiā pœnæ noſtra merita pepererunt t.3.179 i
priùs in nobis oritur, deinde bonum cognoſcimus t.1.116.f
illud homini Diabolus operatur per bonum t 3.281 f
malum illud propriè eſt quod mentem crimine implicat, & conſcientiam ligat t.1.13.b.c
illius homo ſibi auctor eſt t.3.107 k
naturæ ordine bonum ſubſequitur t.1.169.g
ad malum vel bonum tria docūt hominem t.4 99.k l
Mala facienda non ſunt, vt eueniant bona t.3 256.i
inexplorata plus frangunt animum t.4.39.K
in cauſa ſunt vt bona emineant t.1 288.b
omnino fugienda, etiam ſi quis credat ſe non poſſe conuinci t.5.223.g
cuncta peribunt t.3 251.g
mala creans quomodo dicatur Dominus t.2.1019 c
malorum omnium vna eſt cauſa & conditio t.3.258.a
malis proximi, & alienis gaudere diſplicet Deo to 3. 311. l.m
qui ita facit, facilè decipitur t.3 311 g
Malos ignorans, & non intelligens t.3 257.a
non propterea excuſatur, quod malos puniat to 3 284.h
malo quod malum eſt, bono bonum eſt t.3.312.b
mali ad quid reſurgent t.4.101.a
alienis delectantur erroribus t.1.102.m
non poſſunt damnationis ſuæ cauſam in Deum referre t.3.1 3.b.c
non ſunt digni intelligere myſterium Dei t.3.396.l.m
mali de vitiis ad virtutes, boni de virtute in virtutem tranſeant t.3.75 g
eos Deus cur permittat t.5.425.a.b
eorum confabulatio euertere poteſt bonorum propoſitum t.3.404.m
eos non vitare, ſed honorare, malorum fames to.3. 247.l. m
eorum contubernium, & alloquium fugiendum to.3 258 m
eorum odium aduerſus bonos t.3.257.b
malè viuendo carnem noſtram contemnimus to.4 216.m
malè intelligit Chriſtum, qui obſeruat legem factorum t.3.461,462
Mala vita corrumpit totum hominem, ſicut fermentum totum maſſam t.3.358.c
mala doctrina intelligitur ſub fermenti nomine to.3 357.f
ſignificatur lignis, fœno, ſtipula t.3.350 e
peribit ibid.c
ignis eſt eſca ibid.e
mali mores conſtanter arguendi ſunt t.3.352.k
mali doctoris pœna t.3.351.g
mali Angeli t.3.354.d
malos euentus habere ſolent nuptiæ inuitæ t.3.37.1.h
malus odor Deo, qui Chriſtum non rectè aſſerit to.3 418.b
Mammon iniquus interpretatur t.5 94.a
cur ita dicatur t.3.171.h
ei quis ſeruit t.5.94.
eius ſerui auari & raptores t 4.99.l
ei, & Dei ſeruire non poſſumus t 3 381.l
eius ſeruitus iniuſta t.3.171.g
Mammillæ duo charitatis præcepta t 5.570.b.c
Mammolæ in ſulæ mille Muncis ſatrapæ obediunt t.5 554 d
Manaſſis Regis pœnitentia t.1.540.g.h.i
obliuionem ſignificat t.1.402.i
Mandatum eſt fugere in perſecutione t.3.4.54.a
vnum cuſtodire & aliud præuaricare, nihil prodeſt t.2.878 i
mandatum cæleſte quæ vita cuſtodiat t.2 974.k
maximum in lege quod t.2.987.e
mandatum, & iuſtificatio t.3.10.d.e
quàm latum ſit t.2.986.k
mandatum Dei datum Adæ, nullum habuit vitium t.1.124.f
Mandata Dei nimis cuſtodienda t. 2.878.g
mandato Dei nihil omnino addendum, vel detrahendum eſt t.1 124.f.125.g
mandata diuina maturè exequenda t.3.131.i
eorum obſeruantia, ſimul cum fide requiritur to.3 126.a
eorum perfectio continetur in Charitate t.3.485.d.e
mandatorum cæleſtium vbi non poſſit eſſe cuſtodia t.2.1010 d
Mandati nomine lex intelligitur t.3.81.e
Mandatis Dei non obedientes, in culpam incurrunt t.1 116 l
Mandata quàm diligenter exequenda t.1.24.1.h
fecunda ſunt t.3.129.d.e
legis mandata quis faciat ex voluntate, & quis inuitus t.1.661 k
plena ſunt teſtimoniis t.2.1010.e.f
Mandragora ad ſomnum inuitandum vtilis t.1.35.i
mandragoras mares eſſe & fœminas plerique putant t.2.10.7.d.e

eas accepit Rachel a Lia ſorore ſua ibidem
Liæ matri ſuæ attulit Ruben ibid.
Manducare cùm abſtinere debeamur, deſperationis eſt genus t.2.1131 g
Manichæus Chriſti facto redarguitur t.3 75 h i
Deum in carne veniſſe negat t.4.201.d
veram carnem Chriſti negat t.5.187.g
Chriſtum hominem negat, non tamen negat eſſe crucifixum t.2.1102.e f.t.3 46. h i
eius error t.4. 19 h.i.134.e f.192.l
ſacrilegio turpitudinem adiungebat t.1.480.d
eius & ſectatorum mores fallaces, captioſi to.3. 597.e f
eorum hypocriſis ibid.
Manichæi & Marcionis hæreſis t.1.337 g
eorum hæreſis prophetas non ſuſcipit t.2.1086 e
Diabolum auctorem carnis credebant t.4.142.e d
eorum obiectio contra filium Dei ibid.150.d
eorum hæreſis, de incarnatione Chriſti t.3.407.g h
Manipuli bonorum operum t.2.181.e.f
Manna quo à Chriſto paſcimur t.3 111.l.m
abſconditum quid t.5.376.l
manna & aqua, quæ fluxerunt de petra, cur dicantur ſpiritualia t.3 377.f
figura Eucharistiæ ibid.
cur hodie è cælo non pluat t.1.434.l
ſpirituale quid ſit ibid m
quo nutriti ſunt Hebræi, ſubtile erat t.1.435.f
in alterum diem non ſeruabatur ibid.e
panis Angelorum cum carne Chriſti confertur to.4. 350.a.365.g
ſapientia Chriſti t.5.376 k
quid eſſet, Patres antiqui non intellexerũt t.5.201 k l
colligentes pluſquam opus eſſet, non cibum, ſed vermes ſeruauerunt t.5.44.g
Manſio apta pro vniuſcuiuſque meritis data à Domino t.2 738.i
manſiones filiorum Iſraël t.1.463 e.d
cur numero xlii. fuerint ibid.
manſiones ad quas Eccleſia cum delectatione succedit t.2.909.h
eorum merita quare varientur t.2.907.b
Manſionibus iiſdem numero Chriſtus in virginis vterum deſcendit, & Chriſtianus in cælum aſcendit t.1. 464.c
Manſiunculæ in arca, diuerſi ordines in Eccleſia to.5. 597.d.e
Manſuetudo omnibus grata t.2.823.e
laudatur t.3.130 d
morum præſertim t.4.46.a.b
Manſuetudo D. Pauli t.3.315.i
maximum eſt humani cordis fomentum t.1.684.c
manſuetudo dominorum impellit ſeruos ad obedientiam t.3.14.d
Manſueti qui ſint, & merito poſſident terram to.2 691.d
Manus fortis citò ſanat t.2.741.l
manus Domini non perdere, ſed ſanare conſueuit t 2.73.2
ſancto Iob omnia abſtulit, & teptæ ſentauit t.2.742.l
ſpiritus dicitur t.2 959.e
plenitudo bonitatis eſt t.1.806.k
multa ſignificat t.5.372.l.m.373.a
quid denotet t.2.718.k
cùm iuſtos tangit, ſanat, non vulnerat t 2 694 h
manus ſapientiæ quæ t.2.1002.g h
manus Moyſi leproſa Iudæorum obſtinationem ſignificat t.5 405.b.e
manus eſt totius corporis propugnaculum t.1.103.h
manus aridæ ſanatio per Chriſtum ad Adam manum accommodatur t.3.82.e.d
manus ſanctæ ſunt, quando cor mundum eſt tom.3. 575.m
earum varia, & præclara narrantur officia t.1.103.g.h
cur eis eleuatis orandum t.5 72.h
manum noſtram Chriſtum tenere quid t.3.110 b
manus impoſitione immũdi ſpiritus eiecti t.3.12.4.m
harum opera eadem, quæ digitorum t 4.258 d
earum impoſitiones in ſacerdote ordinario t 4 383.g
item in ægrotis t 4.3.91.l
Marath amaritudinem ſignificat t.1467.f
Marath aqua legem Moyſi, lignum ei immerſum, Chriſti paſſionem ſignificat t.1.466.c d
per illud lignum aquæ dulces effectæ t.5.45 b
Marcello Epiſcopo ſcribit ſanctus Ambroſius tom.5 307.K
Marcellina S. Ambroſij ſoror t 5.205.d.216.i
eadem S. Ambroſij ſoror virgo t.4.320 g h.465 a
à Liberio conſecrata t.4.471.c
eidem de martyrum inuentione ſcribit S. Ambroſius t.5.315.l
eidem de ſtatu Eccleſiæ Ambroſianæ ratio redditur t.5.105 d
fratri ægrotanti aſſidet t.4.314.b.319.k.l
quàm doluerit obitum fratris t.4.319.l.m.320.g
Marcellinam S. Ambroſij ſororem exagitabant ſomnia t.5.205.d
Marcionis hæreſis de Chriſto t.3.237.c.339 g.345.b 354.e
Marcion ceto comparatur t 2.1093.e
legem non ſuſcipit t.1.986.r
phantaſmata iudicauit corpus Chriſti t.4.134.f 192.l
Marcus Petri ſectator t 3.125.l
Barnabæ affinis t.3.549.
proprium eius in Euangelio conſcribendo t.3.221.e
eius initium examinatur t.3.1.2
leonis formam ſua narratione exprimit t.3.3.4.
Marcomannicum bellum t.3.314.c.d
Mare, hiſtoricus ſenſus t 5.389.e.d
infernus dicitur t.5.467.l
non ad nauigandum, ſed ad mundi ornatum & perfectionem Deus creauit t 1.540 a
oceanum lunæ exortu magis æſtuat t.1 55.l
athlãocum immenſæ magnitudinis habet piſces t.1. 67.d
ad eſcam & cibum, non ad mercaturam & periculum vti debemus t.1.540.b
mare cur ſalſam amaramque habeat aquam t.1.21.e.d
cur æquor appelletur t.1.27.i
non inundare terram, magnum Dei miraculum eſt t.1 28 g
eius vis arena cohibetur ibid. h.i
Indicum ſuperius eſt mari Ægyptio ibid i k
qua ratione vnum, & plura dicatur ibid l
mare quid ſit ibid.
à diuerſis locis diuerſa ſumit vocabula ibid.
cur bonum ſit appellandum t.1.30.f 31 g h
ei cur aliquando Eccleſia aſſimiletur ibid.h
mare æneum lex Moyſi t.5.389.c
plura quàm terra continet animantia t.1 69.k
ſymbolicè deſignatur mundus to.3.291.k.to.4 418 d
rubrum baptiſma t.1 377 e t 5.221.a.406.c
eius nauigatio quàm periculoſa t.1 519 f.540.a
mare vitreum ſimile cryſtallo ſpiritualis intelligentiæ t 5.389.d
ſcriptura diuina t.5.221e
Margarita Chriſtus t.5 129 a
Margaritæ vbi naſcuntur t.169 e
Maria virgo t.4.501.c
feſto Paſchæ templum petebat ibid d
quomodo in paſſione Domini verum matris præberet affectum t.5.252.l
eius vterum ſolus Chriſtus aperuit, qui immaculatus exiuit t.3.50.e
verbũ non ſolũ cõcepit, ſed peperit, myſticè t 3.243 h
tympanum ſumens cæteras ad canendum neo hortabatur t 2 549.550 g

cur tandiu manſerit apud Elizabeth t.2.23.l
pepetit Emanuelem, id eſt, nobiſcum Deum t.3.6.c
eius taciturnitas t.3.30 b
paſtoribus fidem colligit, & dicis ibid.
fidei argumenta conferebat in corde ibid.
eius contemplatio ante crucem Ieſu t.3.22.4.k.l t.5.251.l
prophetauit t.3.13.e
velleri comparatur t 5.13.d
plena Spiritu ſancto t.3 13.e
ex domo Dauid fuiſſe, ex ſcripturis certò colligitur t.3.42 g h
ſpectabat vnigeniti ſui paſſionem t.5.311 g
eius virginitas teſtimonio Chriſti in cruce probatur t.3.135 b
arca Teſtamenti dicitur t 5.160 h
vberiùs alijs fœminis prophetauit t.3.15.e
de viro non concepit t.4.96.æ
ex partu corruptionem non ſenſit ibid.k
ex eadem natus eſt Chriſtus ibid l
eius conceptio ſine contagione viri ibid.
cur gratia plena t.3.19 g
eam Ioanni Chriſtus commendauit t.5.184 g h
eius & ſanctorum omnium ſuffragia poſcit S. Ambroſius t.5.341.d
partum edidit, quem ſexus conſuetudine non creauit t.5.11.b
cur dicatur vellus ibid d
eius corpus materialis gladius non traiecit t.3.31 m 32. g
verbo fata t.5 95 k
quomodo ex ea carnem ſuſcepit Chriſtus ibid.99 g
exploditur error dicentium alios Mariam babuiſſe filios t. 5. 183. l. m. 184.g
ſola loquebatur cum Angelo t.5.161.e
in ſalutatione Angeli verecunda & prudens t.3.18.e
ſola erat quando operata eſt mundi ſalutem ibid.
perpetua eius virginitas t.4.420.m & ſeq
diligens filium quid faciat t.1.987.f
Virga de radice Ieſſe t 4.239 ik
eius exemplum imitentur matres familiâs t.5.251.m
terra eſt quæ lignum vitæ produxit t.2.663.f
appellatur manna t.1.673 k
orientalis porta Ezechiel t.5.185.b.c
etiam poſt partum virgo t.3.18.e
eius virginitas quatenus opus erat, ab Euangeliſtis adſtruitur ibid.
dicitur fiſcella viminea t.5.403 m
eius ſedulitas erga cognatam t 3.21.f
cur ante conceptum deſponſata t.3.17.b.& ſeq.
eius famam noluit Chriſtus ſuſpicionis labe vlla aſpergi t.3.17.e
eius virginitas & pudore integra & opinione inuiolata ibid.
eius matrimonium magno Dei conſilio ordinatum ibid.
eius nuptiæ principem mundi fefellerunt ibid.d
Maria ſoror Aaron loquacitatis pœnam patitur, t 3.25.a
ſynagogæ typum tenet. Æthiopiſſa Eccleſia to.1 496 a
fœminei dux agminis t 5.242.a
Mariæ & Marthæ hiſtoria explicatur t.3.155.k.l.m
earum ſtudia diuerſa t.1.7.l.m
Maritos coniuges amare lex diuina eſt t.2.1010 h
Mariti vxores non cognoſcant ante octauam Paſchæ t.5.48.l
Maritus vxoris mores tollat, & emendet t 3.172.i
ei elegâter perſuadetur, ne vxorẽ dimittas t.3 172 k
Martyres meritò colimus, qui periculis ſuis noſtris vtilitatibus militant t.5.145 a
eorum memoriæ quanta alacritate, & frequentia celebrandæ t.5.142.b
Mediolanum martyrũ populos poſſidet t.1.144 m
interceſſores Mundi, principes fidei ſunt t 5.146 d e
eorum corpora merito honoramus t 5.146.e.f
eorumdem paſſio vindemia t.5 110.d
imitandi ſunt ibid.
lingua ſilent & perſuadent t.5.156.i
in vno loco conditi omnibus proſunt communione ſuffragij t.5.146.c
cùm iudicantur vincunt t.5.156.k
eorum ſanguis clamat non voce, ſed cauſa ibid.l
cæli ſunt qui enarrant gloriam Dei t.5.316.h
dies ſunt, qui eructant verbum ibid.h.i
eorum reliquias in terra latentes reuelando reſpexit Dominus ibid.k
per volucres intelliguntur t.4.77.d
eorum fiducia t.3.425.d
eis præparata eſt habitatio æterna in cælis ibid d
eis loquitur Spiritus ſanctus t.4.91.k
moriendo viuunt t 1.119.e
eorum ſanguine Chriſtiana religio amplificata eſt, t.t 451.f
Eccleſiæ theſaurus ſunt t 4.495.K
eorum opera etiam Dæmones confitentur t.5.134.a
cur voluit eos Dominus in diuerſis locis pati, t.5.135.i
ijnobis ſpecialiter ſunt venerandi, quorum reliquias poſſidemus ibid.k
obſeſſos à Dæmonibus liberare conſueuerunt ibid.
martyr ſibi ad præmiũ patitur, ciuibus ad exemplum ibid. h
Martyrum ſudaria ægritudines fugant t.5.318 b
eorum reliquiarum multa & præclara miracula t 5 316.l.m
Martyres ſuos ſtipatores appellat S. Ambroſius t.5. 317.a
eorum reliquias theſauris pretioſiores collegit S. Ambroſius t.5.318.b c
eorum animæ in cælo, corpus in terra t.5.316.k
Martyres cathecumeni ſuo ſanguine abluuntur to.5 113 a b
Vrbium, & plebium propugnatores ſunt t.5.316.m
eorum paſſiones Chriſti ſunt t.3.424.g
veluti boni ſerpentes, ſe geſſerunt t.2 919.f
Ieſum crucifixum non erubeſcebant t.2.923.c
eos vt vocet Chriſtus in ſponſa t.2.923.c
Martyris infirmitas paſſione ſoluitur, mors reſurrectione t.2.853.m
Martyres granum ſinapis ſunt t.3.157.b
floribus comparantur t.3.146.e
eorum tormenta ſunt ſpinæ roſarum ibid.e
eorum paſſiones, & triumphi t.3.114.d.o
Eccleſiam plantarunt t.3.198 d
eorum palmæ Chriſti veſte coccinea deſignatæ to.3 219 m
trophæum Crucis poſt Chriſtum erexerunt t.3.210.i
quomodo viam nobis ſtrauerunt t.3.164 a.b
Reges ſunt, & ſupplicum patroni t.3.203.i
ſæculi victores ibid.
eis grandes laquei à tyrannis parati t.2.1003.b c
Martyr in tormẽtis cõſtitutus deſcribitur t 2.1071.h
ei Dauidis verba applicantur t.2.985 h
martyrum paſſiones fortitudine claræ t.4.32.g
Martyrium finis, & palma beatitudinum t.3.85 f
martyrium an optandum t.3.415.d
eius tempus quando t.2.1010k.l
eius lucrum t.3.195.g
eius corona præſtantiſſima t.3.211.g
eius victoria perſequentis iudicium t 5.156 k
inſtar vini, cordis lætitiam præſtat t.5.150.e
huic ſe temerè offerre non decet t 4.29.e
vindemiæ comparatur, & quare t.5.150.d
martyrij gloria quibus acquiratur t.3.292.c
martyria multa t.2.1071.g.h
Maſculus vterũ matris aperiens, ſolus Chriſtus t 3.10.f
eius lex vterum aperientis de Chriſto, & de Eccleſia explicatur ibidem
maſculorum libido deteſtanda t.3.245.d.e.246.d.e

Digitized by Google

Mater animarum charitas to.3.323.k
Mater docmendo filium opprimens myſticè ad opera accommodatur t.3.205 f 206.a
matrem cur non agnonit Chriſtus to.3.105.d
matris merita erga filios to 3 56.i
Matris filiorom Zebedei petitio, & eiuſdem elegans excuſatio to 4.187.m,188.g
Matres quomodo ſe habere debent in filios, tom.5 2.2 r
lac filiis præbere debeut t.1.231 b.e
quos lactauerint filios, magis diligunt ibid.
à Deo honorantur filiorum fœcunditate, to.3 12.m.16 l
Materia non reperta, ſed facta à Deo contra philoſophos t.1.15 g
à Deo creatam fuiſſe multis probatur argumentis, tom.1.7 a
non eſt ſine initio tom.3.7 h
materia arboris, quæ cauſa mortis fuerat, per crucem fit cauſa ſalutis t 5.71 i
materiæ paſſibilis natura præclarè efficienti & impaſſibili Dei virtuti reſpundet to.1.17.a
Matthæus non regum ſucceſſiones, ſed generationes deſcribit to.3.54 a.b
eius & Lucæ loca reconciliantur t.3.117 e.f
idem & Marcus humana de Chriſto vberius perſecuti t.3 124.l
hominis ſpecie cur figuratus t.3.r.2.3 4
Matthiæ Apoſtoli Euangelium t.3.5.6.
cur ſorte Apoſtolus lectus t.3.11 b
in locum Iudæ quare ſuffectus t.2.762 l m
Matrimonij gratia qua de cauſa ſoluatur to.1 231 d
indiſſolubile continet vinculum, t.4.434 d 507.l
vinculum indiſſolubile docet Euangelium, to.3 278 d.e
eius moleſtia t.1.368.g h.K
Matrimoium omne an ſit à Deo, & an ſolui liceat, t.3 172.h & ſeqq.
Chriſtiani, & infidelis non eſt legitimum ibid.
Chriſtianum indiſſolubile t.3.172.i.k.l
indiſolobile etiam in lege naturæ t.3.173 a
fidei omnis diuortio & adulterio carere debet, to.3 137 b.c
non reprehenditur, ſed ei præfertur integritas, to.3. 162.b
id cum virginitate confertur, to.4.460.m.& ſeqq.
matrimoniom non eſt, quod eſt contra legem Dei, to.3.366.c
ratum non eſt, quod eſt ſine Dei deuotione, to.3 366.b
eius vis ſoluitur per contumeliam creatoris circa eum qui relinquitur, ne accuſetur ibid.
vſus quamuis legitimus, non ſemper decorus, tom.3 16.h
matrimonialis officij abſtinentia laudatur ibid.
per illud ſæpe adipiſcimur caſtitatem t.3.365.a
Deo gratum t.3.12.m
eius honor & ſtipendiom filiorum ſuſceptio, to.3 12.m.17.d
eius via bona plana & directa, longior tamen, t.5. 243.g
morte dirimitur t.3.298 d
matrimonium verum inter Ioſeph & Mariam, t.3 18 a.b
Matuſala qua ratione Chriſti typus t.3.55 g
matutinum officium ſaltem diebus dominicis omnes audiant viri, & fœminæ t.5.48.l
Maximus quare fuerit deſtitutus t.5.215.g
Iudæos vindicare voluit ibid.
Balionem interfecit innoxium to.5.320.m
Indiciæ accuſatorem venia donat S. Ambroſius, ſi emendet t.5.302.b
porphyretico ſepulchro conditus t.5.321.f
Maximum virginis accuſatorem falſo negabat Syagrius tom 5 301 a.b
cauendum inſinuat Valentiniano S. Ambroſius, to.5 321 e
eius minitatio, & Valentiniani manſuetudo, to.5 320.i
Maximi & S Ambroſij colloquium, t.5.319 k.l
Maximiani Diocletiani ſocij ſepulchrum, ex qua fuerit materia t.5 321.f
Mediator Dei & hominum Chriſtus, t.4 96.l.97 e
medicamentum Chriſti quàm efficax, t.5.70.b.80.h i
medicina ſpiritualis non gentis, aut naturæ iure defertur to.3.68.g.h
de vulnere ſumpſit exordium to.2.711.c
Chriſti plus addidit ad ſalutem, quàm infirmitas detrahat ſanitati to.3.455.k
eadem correptio eſt t 2.731 b
ſpiritualis, Euchariſtia t.3.385.d
Medicina vera quæ t.2.713.i
eius prima & valida ſecta quæ to.2.711.e.d
antiquior in herbis, & ſiccis conſiſtit to.40.l
eius principium eſt morbi cauſas incidere, tom.1 187.d
Medicus animarum Chriſtus t.3.164.k
noſter omnipotens eſt to 5.9.b
medicus Deus infirmum præmio munerat, to.5 530.e.f
medico Chriſto pandenda cordis infirmitas, to.5 530.c
perfectus nemo niſi Chriſtus t.2.781 k.l
Samaritanus multis medicamentis ſanat, t.3.134. b.c
temporalis & æterni diſcrimen, t.5.530.e.f
ſpiritalis exigit minus à nobis, quàm deberemos propter noſtram infirmitatem t.177.e
medici ſcientia non eſt bona niſi ea, vt oportet, vtatur to.1.118 e
medicum quis roget t.2.893 k
eius gloria eſt multos curare t.3.491.f
eius eſt herbarum genera, & vires noſſe to.1 40.l
quando magis deſideretur t 2.1022.l
quod ægroto daturus eſt poculum priùs guſtat, to.5 55.m
terret, vt curet t.2.751.a
medici primò ἐμπειρικοί ab experientia vocati ſunt t.2.71.i k
eorum exemplo Epiſcopos admonetur à S. Ambroſio delenire in hæreticos to.5.226 c.d
Mediolanenſis Eccleſia ab hæreticis vexata, tom.4 261.f
Mediolanenſis plebis feruor, & deuotio tom.5 260 e
eius ingens lætitia t.5.208.m
Mediolanenſium fides, ac patientia laudatur, to.5 206.e.f
eorum ridicula in Lunam ſuperſtitio, to.5.125.f 126.a
eorum auaritia, ſtultitia, & ebrietas arguitur, to 5. 125.f
Meditari in lege Dei, quanti momenti ſit, t.5.694 c.d
meditari plenè quis dicatur t.2.661.g
Meditatio quotidiana tollit ſoporem, & facit vigilantem to.3.317.e
mandatorum cæleſtium quantum proſit, t.2.923.f 924.a
ſapientiæ ſemper in corde, & ore ſit t.2.706.g
diuturna quid poterit t.2.707.e.f
ſumentis corpus Chriſti qualis debeat eſſe tom.5 386.e

Mel ſilueſtre, quo Ioannes veſcebatur, myſticè exponitur to.3.34 c.d
mel & butyrum manducare to 4.99 h
Melchiſedech rex pacis atque iuſtitiæ, to.1.4.g. to 3.639 i
humilis, licet ſacerdotio, & regno ditatus to 5.265 b
figura ſacerdotij Chriſti, to.3 630.f.631 g h.639 g.h i t.5.244 g.h.265.b
eius ſacrificium cuius figura t.3.47.h i
ſine patre, & matre, ſimilis filio Dei, to 4.349.d 366 a 368.K 369 a.to.5.244 fg
non angelus, ſed vir to.4.155.l
Mem quid latinè ſonet to.2.987.a
Membra Chriſti ſunt corpora noſtra t 2 372 c
meretrici adhærentia deſinunt eſſe Chriſti ibid
eorum nomine fideles t.3,516.k
noſtra tam iniquitatis, quàm iuſtitiæ arma, to.1.313.m to.2 868 b
membra a capite non ſeparari t 4.105.f
eorum diuerſitas in Eccleſia, & mutuum auxilium, to.3.135 l m,136 g
membra cætera patiuntur cùm vnum patitur, to.3 415.m
corporis cur ſingula ſortita ſunt varia officia, tom.3 389.b.c.d
licet ſint diuerſa, in vnum concurrunt ad vtilitatem corporis to. 3.389.c
corporis dignitate differunt ibid.
vna & ead m erunt in reſurrectione, nec eorum augmenta erunt t.4.103.l.104 k
Memor de terra Iordanis quis t.2.769.i
memores eſſe debemus beneficiorum Dei, to.3 319.i
Memoria ea intellectu, & voluntate oritur, to.1 3 e
memoria Dei in nobis to.4.91.l
memoria delictorum grauat conſcientiam, niſi medicina poſcatur t.2.731 b
Mendacium cauendum eſſe, t.3.507.e.t.5.61.e.f
multum in quibus eſt to 5.61.f.480.m
ſitim habet, veritas vbertatem, t.2.846.h
illud amantes filij diaboli ſunt t 5.61.e
duplex eſt verbi, & facti ibid e.f.
non virtutis, ſed infirmitatis eſt t.1.458 i
Mens idem in anima, quod anima in corpore, to.1 279.c.d
humana ſenſibus mediis rerum notitiam apprehendit t.1.183.c.d
eiuſdem præſtantia declaratur, t.1.417.l.m.4.18.g.to.4.419.g
diuina viſibilium, atque inuiſibilium ſubſtantias, origines, & cauſas rerum continet t.1.3.t
ea, qua nihil habet homo præſtantius Deo deputanda t.4.334.e.f
ſuperborum non facit fructum Deo dignum, to.3 427.l
eius ſtimulus caro t.1.247.k
mens humana etiam in bonis operibus turbatur, t.2.804.d
hominis pura ante adoleſcentiæ lubricum tom.2 805.b.
humana mens difficilè aſſequitur Trinitatem, tom.4 89.b
valida corporis ſenſibus imperat t.1.249 g
perfecta nihil terrenarum rerum attingit, t.1.256.b.c
ſibi conſcia mali quomodo ſe gerat t.3.431.l
impia, quæ Chriſti ſunt neſcit cognoſcere, tom.1 357.m
mens noſtra per ſenſus corporis, & geſtus manifeſtatur t.3.140 h
virtutis eſt domicilium t.1,186 k
cum carnis illecebris ſæpe luctatur t.3 415 f
in omnes ſenſus habet regium imperium, to.1.312 a.b
ſui ipſius domina quos faciat fructus to.1.179.d
infirma non capit verbum Dei to.3.107.k
humana diaboli aſtutia, facilè decipitur to.3 60 g
e carne tanquam ſepe incluſa deſidia grauatur tom.3 183.b i
impura corpus in ſuas voluptates attrahit, to.3.150.b
eius cibus quis t.1.185.g.517.d
à contaminatione libera nihil amat, quod ea Deo non ſit t.5 271.b g
mens ebria quæ ſit t.1.103.e.
eius corruptelæ cauſa quæ ſit t.1.184.f
ſobria omnes cohibet paſſiones t.1.179.d.515.a
ſapientis iram, & timorem moderatur t.1.194.m
mens quando virtutis præſentiam ferre non poteſt, tom.1.248.h
eius ærugo auaritia t.3.8.m
mentem deuotam vtique exaudit Deus, to.3.244.m
mentis piæ amplexus qui t.2.825 g
eius infantiam turbans graui obnoxius eſt pœnæ, to.2.1078.c
mentis magis quàm facti æſtimator Deus, to.3.10.c
differt ab anima to.1.106.c
eius ſanitas quæ ſit t.1.187.d
mentis piæ quam præclarus ſit fructus t.1.257.e.f
eius profectus vnde oriatur t 1.184.f
eius ſobrietas corporis eſt medicina to.1.179.d
paterfamilias animæ dicitur t.3.380.l
mentis ſtupor alienat à vero t.3.511.i
duplex in homine ab Apoſtolo poſita t.3.181.e.f
natura ſua carni contraria t.3.182 b
ei maximus propinquus, & affinis ſermo eſt, tom.1 446 i
ſermone imprimis comprehenditur t.1.244 n
vt purgetur, à quibus rebus diſiungenda ibid b
ſola remanet immortalis ibid.
eius beatitudo deſcribitur t.4.244.b.c
tota ſapientiæ ſplendore illuminatur t.1.247.g
ſapientiæ inuentis alitur ibid.h
in loco deſerto maximè probatur ibid.i.k
patitſcientiam, & ſcire deſiderat t.1.106.c.d
Menſa diuinæ ſcripturæ lectione condiatur, t.5.34.a.b
menſa Domini Euchariſtiæ ſacramentum, to.3 386.e
menſæ cæleſtis alimonia ſani, & validi paſcuntur, t.3 112.g
menſa malorum maledicta, & quare t.3.309.f
menſæ frugalitas commendatur t.1.85 n
Menſis primus anni ab æquinoctio incipit, to. 4 306.d
primus anni qui ſit, & quare primus dicatur, to.1 192.b
menſes ab initio Lunæ veteres obſeruare conſueuerunt t.2.785.l
mentiri, & mentienti credere idem eſt t.5.517.b
mentiri quis dicatur to.2.677.l.m
mentiri verbo, & in habitu turpe eſt t.1.488 a
Mercenarius quid ſit t.3.166.e 168 h.i
mercenarij boni qui ſint ibid.
ei & ſerui fiunt ſæpe amici t.3.268 h i
mercenarij omnes ſumus t.5.223.l.231.g
Merces & remuneratio virtutem torpentem excitat, to.3 86.c.d
gratia non eſt t.3.309.c
non diſcernitur, vbi non diſcernitur ſexus, to.2 655 e
æqualis eſt eis, quorum opus eſt æquale, to.2 6.5 d
varia ac diuerſa t.1 441.g
magna paruis laboribus redditur à Deo, to.3 425.b
bonis operibus à Chriſto Domino redditur, to.3 135 h
ea caret, qui facit aliquid coactus to.3.438.h

Digitized by Google

ſequitur facilius non expectantem to.3.1.2
merces boni operis to.5.5 4
eam petere ab eo, cui ſeruieris, eſt innocentis conſcientiæ to.2.889.h
mercedem ſperare, & deſperare quid differant, to.2 889.h
non otio, nec ſomno paratur to.5.251.l
magna non eſt eorum, qui miniſtrando ſpiritualia, carnalia conſequuntur to.3.456.k
boni operis in cælo reconditur to 5.35.m
peccatorum mors eſt to.3.177.f
ſæcularem qui non debeant à Deo exigere t.2.935.f
non eſt ea dignus, qui operatur inuitus to.3 375 l
maior debetur illi, qui tradit ſinceram doctrinam, to.1.350.a
iuſtorum vita æterna t.3.277.f.489.c.d
merces coniugum apud Deum t.3.170.c
operis Paganorum turpis eſt t.3 277.e
merces magna pietatis eſt, habere quod vſui eſt ſatis, to.5.224.i
merces perfecta virtutum Deus eſt t.2.936 a
Mercurius & Lea viliſſimæ conditionis amandati ad quid to.5.301.e
Meretrix non aqua diluitur, ſed polluit ipſa quod tangit tom 5.60.a
eius oculi laquei ſunt peccatoris, to.1.138.g.504.e.f
eius fuci, & fraudes deſcribuntur, ibid.to.1.138 g 505.g
meretrix eſt omnis anima, quæ ſpem ſuam vendit, & deformes quæſtus quærit to.5.223.l
meretrix Roma to.5.468.m.461.a
meretrix, quæ typus eſt Eccleſiæ to.2.1094 c
meretricum turpitudines, ac vitia deteguntur, to.1 304.f
Mergi ab aſſiduitate mergendi dicuntur to.1.72.h
quomodo futuram indicant tempeſtatem ibid.
Meridies quid in ſcripturis. to.2.882.K l
in ea Abraham aduenientem gratiam ſibi quærebat, to.2.946.h.
in ea Ioſeph receptis fratribus inſtaurat conuiuium, ibid.i
Meridiei tempore virtus diuinæ lucis operatur ibid.h
eam quis habeat ibid. k
meridies quomodo aliquis ſibi fiet t.2.649.k
meridiei porta quid ſit t.5.485.e
Meritum noſtrum eſt gratia to.3.11.m
meritum hominum dona Dei excedunt, to.3 265.f
bonorum operum aſſeritur, to.3.3.4.155.l.301.e
vnius alteri ſuffragatur t.3.91.l
eo, aut ætate quis honorandus t.3.311.f.322.a
per meritum Apoſtolorum cognoſcitur Chriſti gratia, & beneficium Dei t.3.428.g
apud Deum ex quo t.3.261.b.c
meritum & promiſſionem Patrum Iudæi non receperunt t 3.306.b
meritum de congruo, vt quis in Eccleſiam Dei admittatur to.3.50 a
merita diuerſa, accipiunt diuerſa præmia, t.1.396.d t.3.86.a.b.c.d
ſolida, & inania granis, & paleis comparata to.3 37.f
poſt mortem mutari nequeunt t.3.175.K
iuſtorum & iniquorum diſcernit Deus t.3.31.k 37.e
creſcunt in bonis to.3.35.m
ſanctorum apud Deum nobis proſunt to.3.76 h
meritorum prærogatiua peccatori non ſuffragatur, to 3.51.l
quomodo penſentur to.2.974 h
eorum ordo ſeruandus t 2.822.k
meritis propriis non peruenitur ad cognitionem Dei & ad ſalutem to.4.536.h
merita omnium nouit Deus t.3.644 m
eorum rationem in vnoquoque iudicando Deus intuetur to.3.10.c
merita iuſti ex quo metietur Deus ibid.
eorum præmium ſpectandum to.3.13.b
eorum fructum habemus ex gratia ſanctificationis, to.3.155.h
eorum gloria non eſt tacenda, vt inuitentur credentes t.5.455.g
fidelium valent apud Deum t.4.143.k
ea & actus hominum diſcernit, & remunerat Deus, to.3.181.a.b
Merſiones tres in baptiſmo quomodo olim fiebant, t.4 360 k.l
Merum iuſtitia Dei to.5.45.e
Meſopotamia cur ita appelletur t.1.211.l.m
vbi ſita, & de Tigri & Euphrate fluminibus, & quomodo figura Chriſti t.5.231.m
Eccleſiæ typus to.1.240.e.t.5.231.m
Meſſis Chriſti ſollicitam culturam requirit to.1 127.h
Chriſtianorum quæ t.5.201.e
vltimam bonorum glorificationem ſignificat, to.5 451.k
Methca latinè noua dicitur mors to.1.476.f
Michael, qui vt Deus interpretatur, & Chriſtum quomodo ſignificet t.5.439.l
Michæas quid latinè ſignificet to.2.1137.e
Michol ſterilis facta eſt, ne ſuperbos procrearet, to.5 260.h
Midæ regis fabula t.3.115.i k
miles fidelis propria ſigna ſequitur t.2.773.g.h
militem Chriſti verum nihil molle decet tom.2 743.d.e
eundem quid deceat to.1.214.h.i.t.5.95.i.& ſeq.
milites diuidentes Chriſti veſtimenta typus Euangeliſtarum t.3.121.c
idem hæretici ſunt t.2.674.i
militum lætitia, & in altari oſcula to.5.208.m
eorum officia to.3.36.i.l
eorum pietas t.5.214.c.d
militum furentium admirabilis conuerſio to.5 207.m.208.g
eorum falſa excuſatio to.5.95.i
eorum fides, ac virtus, & in Imperatorem libertas, 206.c.d
militum peccata etiam clericis congruunt, to.5 96.h.i
militare ſecundum carnem eſt deſideriis carnis obtemperare t.3.443.m
militare Chriſto eſt obedire in fide & diſciplina, to.3 443.m
militiæ cæleſtis dux to.3.29.d
militia paſſionum noſtrarum miſericordia eſt, t.2. 963.e
eius amata ſunt fortia to.3.443.m
Milleſimi numeri myſterium t.4.338.d.e
minæ decem & quinque quid ſignificent t.3.191 k
miniſter voluntarius habet præmium t.2.1000.a
miniſtri Dei Reges t.3.321.c
miniſtris altaris ſecundæ nuptiæ nõ permiſſæ, t.4.38.q
miniſtros ſolertes plurimarum operationum habet Dominus to 2.618 m
Miniſtrare & videte explicatur t.3.7.h.i.l.m
Minor qui eſt, imperfectus eſt to.4.115.h
minoratus in ſcriptura quid ſit t.4.136.k
miracula cur neceſſaria fuerint in primitiua Eccleſia, t.3 92.h.i
ea expetere imbecillæ fidei argumentum, t.3.6 a
viſa aliis non viſis fidem faciunt to.3.114.f.115.g
eorum vis ad conuertendos homines ad fidem, & pœnitentiam to 3.132.h
inuitant ad fidem t.3.242.l
Chriſti quæ to.5 19.f

ais doctrina Euangelica per Apoſtools comprobata, to.3.239.h.141.
eis fides colligitur t.3.67.h
miracula facere non proficit ad meritum, to 3 393.b
cur interdum faciat Deus t.5.265 d
cur non ſuo, ſed Chriſti nomine facerent Apoſtoli to.3.63 i
Sanctorum oſſa qua virtute efficiant t.3.15 a
in Chriſti nomine operantur etiam mali t.3.125.a
miracula Chriſti eius diuinitatem oſtendebant, to.3 7.g.72.k.l
Chriſti ipſo modo operandi eius poteſtatem comprobant to 3.73.h
Chriſti vera, & non phantaſtica to.3 110.b
diuinæ poteſtatis quæ to 4 500 l.m
ea cur non ſolùm verbo, ſed attactu Chriſtus operaretur, to 3.2 3.f
Chriſti à ſpiritu ſancto pronuntiata to.4.96.h
Chriſti à prophetis prædicta, & tunc prophetarum miraculis comparantur ibid
primum quod fecit Chriſtus quàm magnum, to.5 57.f
miracula Chriſti aliorum mirabilium probatio erant tom.3.109.e
Miſael fide commendatur t.1.113.c
Miſeratione donatus Agab, fecit peccare Saül tom.2 904.d
diuina quantum egeamus to.2.1070 b
eius multitudo in lauacro regenerationis eſt, to.2 832. d
eadem vbi rectè poſcatur to.2.831.b
Miſericordia Domini plenum eſſe cælum, cur Dauid non dixerit to.2.948.d
vt viuat in æternum cui præſto ſit t.2.964.c
de Cælo petenda to.2.680.h
Saluatoris quanta t.5.84.l
aliter agit angelus & aliter homo t.2.940.d
ea & cognitione Chriſtus reformauit quæ erant lapſa t.3.328 h
per illam Gentiles nobilitati ſunt t.3.329.a
illius operibus ſtudendum t.3 331.b
eam qui a Deo ſperat miſericors eſſe debet, tom.3 331.h
illius retributio ibid.
eius affectus t.3.422.a b
facienda eſt læto animo t.3.317.a
multiplex eſt ibid.
animæ, interna purificat t.5.60.a
in hac vita habet laudem, in extremo autem iudicij die coronam t.3.606.d
diuina omnes indigent t.5.258.b
eadem quî iuſtitia appelletur t.3.250 g
diuinam fide & operibus meremur, to.3.141.l
eadem non excludit Iudæos, ſi conuertantur to 3 312.m
per illam ſaluatur humanum genus t.3.315.l
erga fratres maximè commendatur t.3.135.h.i
diuina piis lachrymis cito flectitur t.3.92.h
eidem quid competat t.2.787.d.a
eadem magis à nobis petenda, quàm implotanda iuſtitia noſtrorum peccatorum conſcij t.2.1022.g
eius officium à domeſticis & propinquis incipere debet t.3.188.h
ſine fide non habet meritum t.3.103 h
erga pœnitentes laudatur, & indignatio arguitur to.3.169.& ſeq.
magna eſt merces t.3.83.f
ſi gloriam quærit, mercedem amittit t.3.85.d.e
plenitudo virtutum, & commune præceptum, to.3 36.i
in pauperes eius vtilitas t.3.140.k
eadem in Cælum nos deducit t.3.145.a
eadem parabolis Euangelicis commendatur, tom.3 175.k
animæ redemptio eſt to.1.439.f
diuina quomodo terra plena ſit t.2.948.d
eadem per Eccleſiam in omnes gentes diffuſa, to.2 948 d
eadem per dexteram altaris ſignificatur, to.3.12.b.i
eius effectus quando magis pulſet to.2.1036.g
diuina data eſt apoſtolis in prædicatione, t.3.420.g
ſecundùm rationem eſt diſpenſanda to.2.939.e.f
nemini poteſt imputari niſi habuerit iuſtitiam, to.3 320.k
eius eſt donare peccatum, & quomodo tom.3 939.a
diuina in omnem carnem t.2.1067.l
eius diuitiæ t.3.466 h
eidem ingratus eſt, qui charitate caret, t.2.393.d
iuſtitiæ eſt porrio t.2.938.m
inopibus omnibus iure debetur t.2.1036.g
diuina eſt redemptio humani generis t.3.344.k
iuſta etiam iniuſta to.2.939 d
ipſa iuſtitia eſt t.5.110.k
a peccato liberat t.2.940.c
non ſine iuſtitia, nec iuſtitia ſine miſericordia in Deo eſt t.5.120 k
eius dilatatio vana & inutilis t.5.91.k
eam exercens tot filiorum pater vocatur, quot ſibi facultatibus acquirit t.5.90.b
ea quis opus non habeat t.2.94.e
omnis ex Deo eſt t.3.411.i
illam exercentium quanta gloria ſit in alio ſæculo, to.5.90.b
diuina quis liberetur t.2.1067.l
Miſereri Deus cur non ſemper ſoleat tom.4
Miſericors, qui remittit, atque ignoſcit to.1.293.h
miſericors eſto, vt inuulnerabilis maneas to.2 692.d
Miſſa eſt memoria Chriſti, qui ſemel in Cruce oblatus eſt t.3.651.g.h
in quadrageſima quotidie audiatur t.5.48.l.m
eius ſacrificium pro viuis, & defunctis t.5.336.h.i
pro mortuis inſinuatur t.3.128.g.h
licèt pluries in pluribus locis celebretur, eſt tamen vna eadémque hoſtia t.3.651.g.b
cuius ſacrificium aſſeritur t.3.12.h.i
in eo Chriſtus immolatur ibid.
miſſarum celebratio to.5.361.m
Miſſus à Patre quomodo dicatur filius t.4.191.k.l
in Chriſto quid ſignificat t.4.140.k
Miſſi ſunt in ſcripturis interdum maiores ad minores, to.4.191.K.l
Mitram Perſæ celebrant, Cæleſtem Afri, plerique Venerem pro diuerſitate nominis, non pro varietate numinis t.5.201.c.d
Moabitas non intrare in Eccleſiam vſque ad quartam generationem exponitur t.2.2.830.l.m.to.3 51.c
Mobiles, lubrici ad delinquendum to.2.846.m 847.a
moderatio erga peccatores ſeruanda to.4.385.a
Modeſtia decet maximè Chriſtianos t.3.597.a
retinenda præſertim in communi conſuetudine, to.3 502.f
in ſermone maximè laudatur t 3.549.b
Modius & menſura ad legem pertinet, non ad gratiam to.3.139.m
Mola aſinaria gentilis populus to.185.
eiuſdem ad collum ſuſpenſio myſticè explicatur, to.3 185.b.e
mola & lapis ſupermolaris, dum pecuniam petis non diligenda, & quid ſit vtrumque t.2.602.c.d
Molentes duæ in Euangelio quæ ſint, & quid molant, to.3.281.d. & ſeq.
molendi officium quomodo fiat t.5.4.b
molit Synagoga inutiliter tom.5.5.b

Digitized by Google

mobt Synagoga, mobt Eccleſia, ſed diuerſimodè, to.5.28 1.K
Monachorum vita laudatur, tom.5.139.l.m.287.g h.482.f
Monas non eſt numerus, ſed numeri principium, tom.1 442.l
Monaſteria virginum antiquitus inſtituta, tom 4. 453.a.b
Moneta probata, & adulterina, de vera, & falſa doctrina tom 3.195.1.k.l
monetæ ſpirituales libri ſacri tom.3 5.a.b
Montanus cum Priſcilla, & Maximilla Scyllæ comparantur tom 2.1093.d
Mons de monte ſine manibus abſciſſus Chriſtus eſt, tom 5.149.a
Mons in ſcripturis Diabolum ſignificat tom.3 177.c.d
mons Oliueti myſticè conſideratur tom.5.1.2
Montes in ſcripturis regna Diaboli interdum ſignificant tom.4.158.c
interdum viros Sanctos tom.3.179.l
Montes, ad quos fugiendum eſt Iudicij metu, qui ſint tom.3.179 k.l
montes, qui turbant, & qui transferuntur in Paradiſum tom.2.811.e.f
Montes aromatum Sancti ſunt tom.2..033.i
Montem aſcendere cum Chriſto quid ſit, & quomodo fiat tom.5 8 .e.f
cur tres ſoli cum Chriſto in transfiguratione montem conſcendant tom.3.121.e.f
montis aſcenſio neceſſaria vt Chriſtum videamus, myſticè tom.3.122.a.b
Monumenta aperta in paſſione Domini, Gentilium conuerſionem figurarunt ibid.
Mora ex ſenſibus collecta myſticè tom.3.177.b.c
Morbi & alia flagella pœna peccati tom.3.107.k
Moralis doctrina in Lucæ Euangelio tom.3.1.2
moralis pars ad legem naturæ pertinet, to.3.269.e
moralis omnis doctrina ſuauis tom.1.863.g
moralia ſtudia primò ſunt myſtica t.1.874.i
moralia quare ſæpe tractauerit S. Ambroſius, tom.4 343.g
Mori arboris, & fructus myſtica tractatio tom.3 177 b.c
Mos erat in primitiua Eccleſia munera offerendi aduenientibus Presbyteris tom.3.385 a.b
mores auari tom.3.441.b.c
boni, aquis interdum ſignificati tom 3.1.2
de homine propriè dicuntur tom.3.3.4
mali ſepulchrum quoddam animæ ſunt t.3.92.k
viduarum quales debeant eſſe tom 3.583 i.
mores idonei prædicatoris tom.3.414.e.f
mali conſtanter arguendi ſunt tom.3.252.k
magis commendant ſtatum, quàm ſtatua mores, tom 3.244.m
eorum ſimilitudinem attendit ſcriptura potius, quàm genus tom.3.35.k
Mori Deo quid ſit to.3.324.k
Mori in Chriſto arduum, ſed glorioſum, & quis in Chriſto moriatur tom.2.803 e
mori debet, qui naſcitur tom.4 309.b
mori non timebant Apoſtoli to.3.42.h
pro religione dulce & glorioſum tom 1.346 k l
mori non timuit Valentinianus t.5.110.d
mori communiter quid tom.1.120.c
moritur nemo grauius, quàm pro peccato viuit, to.1 177.k
moriendum eſt libenter pro Chriſto t.3.312 g.h
moriens ad pœnam moritur ad mortem, t.1.120.a
mori, & mortuum eſſe quid differant, myſticè, to.3 169.b
mori quotidie quis dicatur to.3.3.4
mori mundo quid ſit to.3.473.b
morituros plus ſolemus diligere to 1.233.i
Mors multiplex tom.3.127.f.g.h & ſeq
quid ſit tom.3.270 e
mors ſecunda gehennæ proprijs peccatis incurritur, tom.3 269 a.b
corporalis ex peccato Adæ ibid.
mors Chriſti, vita noſtra tom.3.567.l
mors Chriſti à Spiritu ſancto pronuntiata. to.4 99.h
eſt iuſtificatio peccatorum to.3.473.e
eam vicit, corpus ſuum tradens tom.3.277.f
eam, an & quomodo Chriſtus timuerit, to.3.148.i
ea ſaluati ſumus tom.4 97.e
omnibus profuit to.3.498.a
in Chriſto humanæ fragilitatis eſt, non diuinitatis, tom.4.154.f.
ſoluit ænigmata prophetarum tom.2.796.d
Chriſto obuiare nequit to.4 98.c
mors corporis nec in Chriſto excepta, tom.4.309.b
pecuniæ pretio differri non poteſt to.4.309.c
pari vſu diuitem & pauperem eripit ibid.
requies eſt corporis to.1.192.e
vitæ huius eſt teſtimonium tom.1.303 d
quomodo non mala tom.1.302.l.m.& ſeq.
eius meditatio quid tom.4.326.c.d
triplex ſecundùm ſcripturas, & de ſingulis tom.4 326.d
per virginem Euam dominata eſt, & per Mariam venit qui illam vinceret tom.4.100.g
non fuit in ligno ſcientiæ boni & mali, ſed ab homine inuenta eſt tom.1 424.e
à Deo damnata per Chriſti paſſionem t.3.359.K
vitæ eſt contraria to 2.119.b
per peccatum in omnes propagata tom.4.301.d
iuſtificatos tenere non poteſt tom.3.266.a
quomodo per feneſtram intrat to.2.912.d.e
multifariam intrat ibid.
laudabilis, cum datur occaſio, illico accipienda, to.4 64 h
Mors ſecunda quæ ſit tom.3.265 a
æquo animo toleranda ſuadetur to.4.309.a.b
quomodo & in quibus regnauerit ab Adam vſque ad Moyſen tom.3.169.f.170.a & ſeq.
ſecunda quos peccatores ante Chriſtum apprehenderit to.3.270.c.d.272.i
per inuidiam Diaboli facta tom.3.270 o
mors & reſurrectio in baptiſmo qualis to.274 275.
mors vera, infidelitas & turpis vita eſt, tom.3 275.m
mors ſpiritualis peccatis, & infidelis diuerſam habet rationem to.3.169 b
miſeratione Dei in quietem mutata eſt, to.3 77.b
ſpecies eſt ſomni & quietis to.3.110 a
ab innocente homine non eſt omenda to.1.199.e
Mors, qua per baptiſmum peccatum ſepelitur, præclara to.1.291.a
per lignum ingreſſa, & per lignum excluſa, to.4 100 g h
non eſt malum, ſi animæ minimè noceat to.1.293 g 302 i.303 b
de terra eſt to.3.425.f
illata perfidis vita eſt credentibus to 3.458 f
aliquando ſomnus in ſacris literis appellatur, tom.1 303.e
mors ad vitam quæ ſit to 1.119.c
ſtipendiorum plenitudo, ac ſumma mercedis, to.1 303 d
mors peccatorum cur dicatur peſſima to.1.303.b
martyrum quàm efficax to.1.191.b
hominibus cum ciuitatibus & terris communis eſt, tom.5.327 h i
non naturæ finis, ſed culpæ to.5.122.b
nouiſſima quomodo in vnoquoque fideli deſtruatur

Google

to.3.293.l
mors vera peccatorum to.1.41.a
dulcis eſt quies to.1.303.c
peccatorom finis to.1 268 g
mors iſta magis eſt peccati fuga, quàm morientis detrimentum to.2 846.l
mors baptiſmi, vita eſt noſtra to 1.120.c
quos depaſcet to.2 8 9 h
& quos deuorabit ibid.
cur minimè timenda to.1 307.d
mors mortem facit to,1.119.c
dirimit vinculum matrimonij to 3 378 d
Chriſtianis non nocet, ſed commodum præſtat to.5 209 a.b
vnde acciderit Adæ to.1.118.e
in Cruce victa to.3.341.b
quomodo adſcribatur Deo to 3.348.e
honeſta redemptio vitæ eſt to 2.730.h
indiſcreta quæ ſit to.1.119.d
viro eſt requies to. 2.854.g
mors diaboli quæ ſit to.3 542.a
mors eſt, viuere ſecundùm carnem to 3.286.e
morte priuamur bonis to.1.293.h
quare dicatur malum to.1.293.i.477.g
quæ bona, quæ mala, quæ media to.1.293.i.294.g
mors eſt à corporis vinculis ſolutio to.1.293.d.302.l
mortis imitatio, quæ ſit in hac vita to.1.29..a.b.c 298 k
quibus rationibus videatur to.1.296 a.b.c 302.i
eam cur Deus poſt peccatum ſubintrare permiſit in mundum to 1.293.i
mors hæc viuet ſorum eſt tranſitus ibid.
vitiorum ſepultura ibid.
mundum redemit ibid.
impiorum amara eſt tom.1.302 g
terribilis non eſt, ſed eius opinio ibid k
iuſtis quietis portus, iniuſtis naufragium ibid.
eam qua ratione metuamus ibid.l
eà ad vitam fit reditus ibid m
eius lex quos teneat to.3.279.l.m
eius exitus in manu vitæ to.2.730 h
clauſtra mortis effracta moriente Chriſto, to.3.125 m
illius contemptus Sanctarum, & Sanctorum martyrio, oſtenditur tom.2.865.l.m
mortis hora ignoſcenda, & metuenda, tom 5 341.d
eius vtilitas in bonis, è contra in malis tom.3 268 g.h
eam vincere Chriſtus nos docuit tom.3 211.l
eius triſtitia in Chriſto conſideratur ibid.
mortis emigratio quando optabilis tom.5.56.d
eius forma Adam tom.3.414.k
eiuſdem deſtructio poſt reſurrectionem, tom.3 177.c
eius acerbitas non ipſi morti, ſed culpæ tribuenda, tom.1.303 b
eiuſdem metu, non eſſe deſerenda pietatis officia, tom.582.m
è mortis corpore liberari, quid ſit to.3185 b
mortis ſagitta peccatum tom.3.408.h
eius lex vnde dicta ſit tom 3.297.l
mortis Domini pœnas dabunt, qui ſumunt corpus illius indignè tom.3.386.b
eius deſtructio, reſurrectio mortuorum, tom.3 575.k
illam timere non eſſe perfectionis tom.5.110 b
cur non ſit metuenda, ſed potius piis optanda, to.5 111 m
ei ſubiecta eſt caro tom.3.28.c
eam operatur triſtitia ſecundùm mundum, to.3 455.h
eam timere, commonis eſt affectus, to.5.749.f
quaſi finem laborum ſapientes expetunt, to.1.302.m
mortem non eſſe terribilem, quæ immortalitate redimatur t.3.141.b
eam inſipientes cur timeant t.1.303.a
ante mortem ne laudaueris aliquem, non otioſe ſcriptum t.2.656.b
ea victa, Chriſtus genus humanum liberauit t.3.296 l
illam hereditatis titulo nobis reliquit Adam t.3 289.d
eam generat peccatum t.3.287.l.541.a
morte vnius, publicæ calamitates expiatæ to.5 219 h
illam timens, Chriſtum ſequitur t.3.120.h
eam guſtare, & videre quid ſit t.3.110.i
ei addictus ille, qui in fide non permanet tom.3 431.i
Mortem Græci à fine τελευτήν appellarunt t.1.303.b c
eam hominibus procurauit Diabolus, etiam ante legem, excepta prima cauſa Adæ t.3.281.a
mortem nihil ad nos, aſſerunt Epicurei tom.5 540 g
morti ſecundæ fructum facit, qui peccat to 3 579.K
morte mori, quid propriè ſecundùm ſacram ſcripturam tom.1.117.d.e
eam non timens non metuit arma nec barbaros, to.5 96 k
eius portæ quæ tom.3.118.b
morte viuere quid ſit, & quot modis dicatur, tom.1 120.a
mortem ſecundam reus euadere non poteſt, tom.3 279.g
Mortalitas hominum vnde to.1.4.514.e
mortalia corpora viuificabuntur per bonam vitam, tom.3.289 c
Mortificatio carnis tom.3 289 f
mortificatio Chriſti in corpore noſtro, t.4.155.a
Mortuus dicebatur Diabolus, quia ceſſabat ab illuſione hominis ante legem t.3.180.m
mortuus eſt qui ſæculi errores ſequitur, tom.3 495.i
mortuus in peccato, nec diſcendi nec docendi tempus habet tom. 3.175.K
mortuus iudicandus eſt is, in quo ſpes non eſt, tom.3 359 h
Mortuus ſpiritualiter, & in feretro iacens, deſcribitur tom.3 92.i
Mortuum eſſe mundo quid ſit tom. 3. 490 e
Mortui in Chriſto, Deo viuunt t 1.161 g
qui in Domino moriantur tom.5.450
non ſunt lugendi tom 3.559.g
mortui magni, & puſilli reprobi to 5.476 i
mortui & viuentes ſpirituales qui ſint tom.3 39.1 k
paſſionis tempore reſurgentes, Chriſtum triumphantem præcedunt to.3.254.l
non ſunt lugendi, propter fidem reſurrectionis, to.5 t o
mortui noſtri ſpirituales lugendi, qui ſint tom.3 85.b c
mortui duo à Chriſto ſuſcitati, alter palàm, alter ſecretò quid ſignificent to.3.110.c
mortui, quibus communicare non debemus, qui ſint tom.3.127 m
non cibo, ſed ſacra altaris refectione reficiuntur, to.3 127.m
mortui quidam viuunt, & è contra to.3.120.k
mortui ſunt, quos deſerit Spiritus ſanctus, tom.3 289.a
Mortuos aliter Chriſtus, aliter ſancti viri ſuſcitant, tom 4.149 b
eorum cadauera nihil inter ſe habent diſcriminis, to.1 98.d

eorum corpora ligabant Iudæi to.3 226 g
eis officia pietatis deferenda to.1.256.c
eos ſepelire magnum pietatis officium, tom.2 583 a
eorum reſurrectio to.3.404.h.i.K.l.405.e.f 407.l
mortui ſæculi, qui, & qui non to.1.78.f
Maſæroth diſciplinas ſignificat to.1.477.m
Motus animi quare vnuſquiſque cauere debeat, to.4 31.b.i.
Mayſes ſpiritum ſanctum cognouit æternum, tom.4. 233.234.
cur faciem regis Pharaonis aufugit to 1.356.f
cur vituli caput ſicut puluerem comminuit, tom.1 435 b
diuini verbi miniſter t.1.437.l
cum Chriſto in monte viſus to.4.112.a
Apoſtolos ſignificauit to.5.404 l.m.405.a
cur grandis factus, nepotem Pharaonis negauerit, tom 2.798 h
diuino afflatus ſpiritu hominum errores confutauit, tom.1.2.a
ab aqua nomen accepit to.1.2.d
eius virtutes, ac laudes to.1.135 f.447.d
vidit Deum facie ad faciem, & ore ad os cum ſummo Deo locutus t.1.447.d
quæ de mundi creatione, atque initio locutus eſt, à Deo accepit to.1.3 g b.419 a
diuina virtute rubrum mare diuiſit tom.1.17.d
Dei ſpiritum accepit tom.1.86.c
in rerum creatione explicanda humanam contempſit philoſophiam. ibid.
deſcripſit, quæ nos ad virtutem accenderent, ibid.d
plus Chriſti opprobrium, quam Ægypti theſauros æſtimauit tom.1.113.e 256.h
præclarus Chriſti venturi extitit typus t.1.125.e f
Dei nomine decoratus eſt ibid. f
per Dei verbum interiit to.1.136.f
eius tranſlatio potius viſa, quàm interitus ibid.
eius ſepultura cur ignorata eſt, tom.1.136.b
paſcens oues, quid myſticè ſignificauit tom.1 142.h.i
cur quædam per ænigmata docuit ibid.i
in quibus tribulationibus non parum beatus extitit, tom.4.43.i
quod damnum ſuum crediderit, & quod lucrum, to.4 43.l
quanta pro plebe pertulerit, & quàm fuerit à plebe dilectus to.4.46 b.e
cùm taceret, clamabat; cùm otioſus eſſet, præliabatur tom 4 65 c
eius factum, manum in ſinum iterum atque iterum mittentis quid adumbraret tom.4.79 l.m
vnde exorſus ſit tentamenta bellicæ fortitudinis, t.4 28.i
ei ducenti populum, quomodo Ieſus adeſſet, to.2 907.b e
ipſe & Paulus quædam ſcribunt, vt ſua, non vt à Deo tom.3.173.a
ipſe & Helias cum Chriſto quid ſignificent, tom.3 321.f
eius oratio contra Amalech to.5.72.h
eius domus quæ ſit, & quis eius Dominus to.1 389.m
typus populi, & legis to.1.15.l
ei datæ ſunt literæ to.3.419.m
eius gloria euacuatur apparente Chriſto, to.3.410 l
eius ieiunium to.1.61.d
eius, & Chriſti lex, vno legis diuinæ nomine explicatur to.3.285.b
interfecit Ægyptium to.1 155.e
multa populo Iudaico prohibuit, propter illius duritiam to.3 361.e
in imo ambulauit mari to.1.418.m
ei in rubo quis viſus to.2.784.b
quare non ſit traditus in opprobrium to.2.741.m
de petitionibus negotij iudicabat to.2.590 i.k
non vidit totam diuinitatis plenitudinem, ſed poſteriora Chriſti to.2.806.m
eum voluit Dominus ad percipiendam legem in montem aſcendere t.2.807.c
& quorſum 811.g
eius manus lepra infecta & ſanata to.4.115.b.c
cur Deum interrogauit, quod eſt nomen tuum, to.2 785.m.786 g
eius natiuitas myſticè quid to.5.403.i m
eius canticum, & argumentum to.3.99.h
tacendo clamauit ad Dominum to.2.766.g
eius lex vim perſuadendi populis, gentéſque vocandi non habuit to.1.263.h
prophetiæ cauſa Aaroni præfertur t.1.447.e
et quæ a Deo iuſſa ſunt in monte Sinay quid ſignificant myſticè to 2.471 e.472.d e
eo nemo propinquiùs Deum vidit to.1.447.d
eius ſepulchrum nemo ad hunc vſque diem inuenit, ac nouit to.1.483.560.g t.4.162.a
caudam ſerpentis apprehendit, & os eius aperuit; tom.2 894.h
quorſum, & quando cantico locutus, to.649.650
à Deo fuit eruditus to.1.265 h
ei cur ſub ignis forma Chriſtus apparuit, to.1.295.b
oratione vicit Amalechitas to.1 471.a
quæ ieiunij beneficio à Deo obtinuit, t.1.529.k.l
eo nemo prudentior, ac rerum peritior fuit, to.1 447.d
cur inuitus obediuerit mandatis Domini, vt educeret filios Iſrael de terra Ægypti, to.5.404 k.& ſeq.
cogitur ire ad Pharaonem t.3.375.l
aulæ Pharaonis fidei opprobrium prætulit, t.1.345 g
noluit rex eſſe, cùm poſſet to.2.936 e.f
ante Deum mutum ſe animal profitetur , tom.2 673 i
quanti pretium animæ ſuæ æſtimauerit tom.2 719e
humanæ animæ imaginem nobis clarè explicauit, & quare tom.1.197.l
cur ab anno vigeſimo populum ad prælium aptiſſimum deſcripſit tom.1.472.a
omni Ægyptiorum ſapientia præditus fuit, to. 1 a c d.26.c.265 g.h
eius lex data non eſſet, ſi homines ſeruaſſent legem naturæ tom.3.572.h i
ante eum qualis lex naturæ t.3.278 b
typum ſacramentorum cæleſtium præfigurauit in lege to.2.836.b
tacens ore, clamabat ſpiritu to.2 1037.a
animo & mente tranſiuit materialia to.2.709 m l
legis figuram accepit t.2.937.h
in exodo multa fecit miracula t.26 .6
eius affectus tom.2 938.c
offerens ſe Deo pro plebis errore, eiuſdem plebis peccata deleuit tom.1.500.d
gracili erat voce to.1 354.e
rogauit Deum, vt ſe ei monſtraret facie ad faciem, tom 2.937.k
quomodo præceſſerit, & viderit Deum, tom.2. 1038.b
imperio, ſobole, ac potentia clariſſimus erat tom.1 310.f
in vertice montis, & populus in imo quid ſignificet, tom.2.1061 b
Iordanem fluuium nullibi tranſiit tom.1 483 d.e
ei & Ioſuæ viam exterorum hominum interdixit Dominus to.5.22.g
diem ſuæ mortis præuidit t.1.484.e.f

Moyſis lex dicitur initiatrix to.3.184.m
bona eſt to.3.572 g
dicitur mortis,& quare to 3.286.b
cur lex timoris, per totum ibid.
dicitur ſpiritualis, quæ peccare prohibet, to 5 281.d
non potuit prouidere peccatoribus to.3.420.h
quomodo facta ſit lex mortis ibid.
viſibilia & carnalia Cæli prohibet to 3 282.d
eius ſenſum quis intelligat to.3.572 g
Moyſes & Hieremias a Deo electi vt oracula Dei prædicarent populo t 4.12.g
Mulier nomen ſexus eſt to 4. 411.e
intra paradiſum facta t.1.114 b.e
viro inferior iid.c.d
portio viri to.3.362.f 3 3 a
prior decepta, virum deinde decepit t.1.114.e.d 121 h
in viri adiumentum facta ibid e
viri præſidio indiget ibid.
priuſquam deciperetur, viri habuit gratiam, ibid.d
de viro ſumpta eſt ibid.
guſtato ligno ſcientiæ boni & mali peccauit, ſtatimque ſe peccaſſe nouit to 1.117.e
poſtquam peccauerat, virum ad peccandum inuitare non debuit ibid.
virum ad peccandum alliciens iterauit peccatum, ibidem
non virum trahere ad pœnæ conſortium, ſed ab hac eum reuocare debebat ibid f
cùm mulier priùs peccauit, ſibi etiam peperit redemptionem to.1.121.i
in Eccleſia taceat to 4.490.b
eius loquacitas vitium eſt perſonæ, non ſexus, to.3 30 b.399 g.g h
eas decet magis audire in Eccl. quàm loqui, tom 3 398 f.399 g h
officium prædicationis ei non mandatur, & quare tom 3.22.d.230.f
orare debet in humili habitu t.3 575.m
peccatum & bonum in quo habuit to.3.53.1.l
licèt infidelis ſit, cum viro debet habitare, & è contra t.3.366.b
eius viríque corporis vna eadémque natura, to.1 12.k
eorum diſſenſio plerumque eſt cauſa fornicationis, to.3.364.h
viro ſubdita tom.3.398.f.399.g
non debet contriſtari cauſa ſubiectionis, to.3.364.g 3[illegible]4 g
debent ſe aliquando continere, vt vacent orationi, ibid.
eorum voluntas vna ibid.
in carne vna to.3.365.d.38[illegible] g
cur inuicem peccatores tom 3.164.h
vir caput eius quomodo to.4.164.g
viro deferat, non ſeruiat to 3.352.
è coſta viri facta non ex terra vt Adam, cur, tom. 1 121.k.t 4.100.h
myſtica ſignificatio tom.3.230.& ſeq.
per eius os mors, & vitia
cur primæ reſurrectionis myſteria accepit, to.3 214 e
Adam,& Petro occaſio lapſus ibid.
eius verecundia & pudor, quam ſit laudandus, to.1 223.f.242.g
impudicitia vitanda t.1.504.e f
viri mores etiam improbos ferre debet, tom.1 64 m
mariti delectum parentibus relinquat, tom.1 242 g
eius natura inconſtans & varia tom.3 490.e
non poteſt alteri nubere, ſi virum ſuum quacunque ex cauſa dimiſerit to 3.165 e
quando ei liceat non reuerti ad virum, tom 3 365.e
eius & virginis diuerſa ſollicitudo t.3.370.b
pro nupta & pro virgine accipitur to.3.369.f
pingens ſibi vultum reprehenditur t.1.96.l m
quantò magis hominibus ſplendida videtur, eò magis deſpicitur a Deo to.3.576 g
decora tentatio eſt t.4.420 i k
corporis delectatio tom.1.[illegible]3 g
ei data eſt coma pro velamine t.3 3[illegible]4.i
Mulieris adulteræ abſolutio, & multa de ea, tom.5. 312.g & ſeq.
abortiuum procurans homicidij rea eſt tom.5 47.g
reddet rationem in die iudicij to.5.47.g
Mulier amicta ſole B. Virgo to.5.4[illegible]8.e
item Eccleſia ibid.
Euangelica quæ omne patrimonium in pauperes erogauit, cuius habeat ſpeciem to.5.1033 a
eam ſaluari per generationem filiorum quomodo intelligitur to.3.576.i k
Mulierum ſexus ad decipiendum vſitatus to.5 67.h
earum mos in luctu to.4.322.b.e
reprehenditur ibid
inuicem libidine inſanientes to.3.246.b
relicto ſeniore marito, iuniorem ſequentes malè audiunt to.3.223.e
qua de cauſa nubant to.3.26.l
earum illecebræ quantam vim habeant tom.1 240.b.505.g
earum inſolentia mariti etiam notantur tom.1 359 h
earum deffenſio & ſeq.
circa ſepulchrum Domini, etſi timidæ, tamen deuotæ to.3.257.h
Multiloquium aditum ad peccatum facit, to.1 146.g
eo peccatum incurritur tom.2.91a
eius & taciturnitatis certamen tom.5 510.a
Multiplex cur dicatur Spiritus ſanctus, tom.4 92.h
Munda ſunt omnia ſecundum legem naturæ tom.3 381.[illegible]
munda ſunt coniugia to.3.364.i
mundam vitam facit ſinceritas to.3 318 d
Mundana doctrina deſtruitur, quia ſolis verbis, nullo teſtimonio aſſeritur t.3.344 i
mundana omnia cur ſint vana tom.5.291.l
omnia peribunt to.3,359 c
cur ſint vacua to.2.830 g
eis obtemperare eſt in carne eſſe tom.3.288.i
Philoſophi noluerunt humiliare mentem diuinæ legi tom.3.405.i.f
rationes vnde ſint t.3.344.h
Mundatio noui teſtamenti ſpiritualis tota eſt, veteris corporalis to 3 649 a
Mundus ſaluabitur magna ex parte tom.3 331.g
ante Chriſti aduentum in tenebris erat to.6 K t.2.815 e
agro comparatur frequentiſſimè tom.3 80 k.l 182 d
hic factus eſt ad ſimilitudinem ſuperioris, to.3 319 k
inferior eſt in errore non ſuperior tom.3 ibid.
eſt imago ſuperioris tom 3.459.l
hunc iudicabunt ſancti ibid.
piſtrino repræſentatur t 3.181.d
agon plenus certaminum tom.1 415.e

eius fabricæ initium cælum, & hois homo tom.1 416.c
eum non diligere, eſt eſſe in carne, extra carnem, to 3 28.i
eo deficiente præcepta vetera ceſſabont, to.3 419.k
non eſt increatus, atque æternus, vt defendit Ariſtoteles, nec ſemper erit, vt cenſuit Plato to.1 1 c d.4 k
vetis initio à Deo creatus eſt, & quàm decenter, tom.1.3.d
non habuiſſe initium, quia eſt orbiculatæ figuræ concludi non debet tom.1.4.i
creatum eſſe a Deo probatur multis Prophetarum, oraculis
eius futurum eſſe aliquando finem probatur tam Euangelij, quam Pauli Apoſt dictis tom.1 4.K
eius varia finxerunt initia Philoſophi, quorum omnes reiciontur opiniones to.1.1.c.d
eſt diuinæ ſpecioſæ operationis t.1.6.c
eius admirabilis fabrica vnitas, & concordia, to.1 16.l
plures Deus facere potuit t.1.18.b
crebris inundationibus quatitur, vel nimio æſtu vexatur tom.1.20.l.m
eius quatuor explicant.it tempura tom.1.113.b
a Deo gubernatur certa lege tom.3.265.c
eius leges, & rationes interdum excedit Deus, to.3 265.d
illum ingenitum multi dixerunt t.6.198.b
factus non natus eſt tom.4 89.e
illum condidit ſapientia tom.4.93 d
eſt pelagus Chriſtianis tom.3.292.K
fugiendus eſt illis t 3.292.k.l
totus caro eſt tom.3 288.i
eum gubernare, non minus eſt, quàm creare, to.3 614 b
eum animauit Spiritus ſanctus to.4.95.d
omnis ex Gentibus, & Iudæis conſtabat tom.3 258.a
eius dies vous, & ſæcula horæ t.3.167.h
eius elementis qui ſubiecti, & qui non, to 3.15.c
eius peccatum nullus præter Chriſtum tollere potuit 119.i
eius nomine homines ſignificantur t.3.311 g
ei renuntiandum, vt Chriſti ſimus to.3.199 h.i
ei renunciamus in baptiſmo ibid.
eius deſtructio ſpiritualis in quo tom.3.202.b
eius occaſum iam inſtare putabat Sanctus Ambroſius ibid.f
eius iuſtitia facit innocentem ad tempus, to.3 318.f
eius fabrica prædicat creatorem tom.3.307.l
eiuſdem perfidia ſanctorum exemplo damnatur, to.3 359.l
eiuſdem pulchritudo Deum creatorem manifeſtat, tom.3.243.l.m
eius opifex nemo poteſt eſſe niſi Deus, to.3.243.m
eius tempeſtates, ac procellæ to.3.191.k
eius ſollicitudo valde onerat mentem t.1.38.b
eius partes ſi corrumpantur ac mutentur, neceſſe eſt vt eius ſimiliter vniuerſitas eiſdem ſubiciatur paſſionibus t 1.4 k.l
eius conſortia vitanda tom.4.99 m
totus in conſpectu Dei anguſtus, terra exigua to.5 254.d
deſerto arido, & immundo loco ſimilis, t.5.113 m
eo quomodo vtendum to.2.118.d
eum crucifigere quid ſit t.3.488 g
infidelitas dicitur, quia viſibilia ſequitur, tom.3 354.d
ei ſtultò ſunt Chriſti amantes to.3.354.f
ei ignobilis quis dicitur ibid.
eius fauor quò maior, eò magis cauendus to.3.64.m
eius contemptus à Chriſto ſuadetur dum Ioannem laudat to.3.95.g
ipſe à Deo eſt, opera eius à Diabolo to 3.63.l
eius anni tres myſticè to.3.14.b.e
eiuſdem innouatio t.3.477.e.f.478.a
ei cur profuerit delictum Iudæorum to.3.310.f 311.g
ſex diebus formatus eſt t 1 711.d
habuit principium a Deo quod Dauidis teſtimonio confirmatur tom.1.3.l
eius cupiditates meritum cæleſte impediunt, tom.3 84 l
eius tentationes t.4.91.i.k
ei mortuus quis ſit t.3.490.e
eius ſapientes in carne ſunt t.3.181.i
quomodo eos Deus confundat tom.3.344 h.i
eius oblectamenta quare nos delectare non debeant, tom.2.750.g
eius viſum ſomnium eſſe, nos docuit Chriſtus, to.5 225.c
ei Chriſti prædicatio ſtultitia videtur tom.3.343.a
eius nomine interdum intelliguntur infideles, to.3 386.e
eius finis erit tradito regno, & impleta reſurrectione, tom.3.403.h
eiuſdem ſapientiam Deus ſtultitiam fecit t.3.341.d
eius ſpiritus quis ſit t.3.347.k
non poteſt ſcire quæ Dei ſunt to.3.347.i
eiuſdem forma præterit tom.3.369 e
eius finis in proximo eſt ibid a
quatuor elementis veluti quatuor contrariis quibuſdam continetur to.1.174.i
non cognouit Deum in ſapientia ſua t.3.342 f
quibus ſit crucifixus t.3 490.e
qua ratione nos effugiet t.2.710 K
claudus, & cæcus ante aduentum Domini tom.2. 1022.m
quare plenus ſanctarum virtutum to.2.877.i
quæ elegit Deus, contemptibilia & ignobilia exiſtimat, cùm vere non ſint t.3.344.b i
eius anni pluſquam ſex millia t.3.121.b
eius tempus, & opera ſenario ſignificata tom.3 121.b.
Munus in Eccleſia oblatum totius populi ſit, to.3 383 b
munera offeramus Deo animas noſtras tom 5 16.l
offerebantur in Eccleſia primitiua aduenientibus Presbyteris t 5.385 a
humilitatem præpoſitos to.3.362 a
excæcant oculos, & vim auctoritatis inclinant, to 3 437 b
Muræna pretioſa eſt tom,1.61.b
Muricis piſcis laus tom.69 f
Murmurationis malum to.4.356.t
murmurare quid ſit tom 3.378.f
Murus eſt Chriſtianus ieiunium to.3.31.l
quando munitior dicitur to.2.1086.f
muri Hieruſalem qui t.2.841.g
eos munire, & Deum prouocare peccatis nihil prodeſt, tom 3 158.d
Muræus Dolenorum Epiſcopus to.3.555.e
Muſica quædam inſtrumenta Iudæorum quomodo ſpiritualiter exercenda tom.3.99 l.m
Muſtella aqualitatis ſuauis to.1.61.b
Multum ſpirituale t.3 197.b
Mutatio rerum in tempore eſt io.3.267.i
Mutus eſt, qui integram fidem non confitetur, to.3 129 a
ſpiritualiter to 3.15.k.l
bonus quis to.2.727.f
bonus quid intrà ſe loquatur, dum tacet, to.2 717 f
Muto quare Dominus labia tetigerit to.3.733.i

Muruum ſumere, nec diuiti nec pauperi expedit, to.2 601.b
Muzitim Indiæ citra Gangem emporium to.3 554.c
Myrica improbæ indicium eſt calliditatis to.t 43 k.l
Myrrha Chriſti ſepulturam ſignificat t.1.140.d
Myſterium fidei ſilentio operiri debet t.1223 b
abſconditum a ſæculis reuelatum eſt in Chriſto & per Chriſtum to.3.336.h
futuræ fidei in Abraham t.3.298.a
vnius Dei per Chriſtum agnouimus to.3.372.i
Euchariſtiæ celebratum eſt inter cænandum, non autem ipſum eſt cæna t.3.385 d
trinitatis to.3.388.h
Myſterium Trinitatis explanauit D. Paulus to.5 347.g
humanæ ſapientiæ ſtultum videtur illud credere, to.3 348.h
Myſterium incarnationis to 4.97.e f 98.e.d
myſterium ſacramenti Dei omne in Chriſto eſt, to.3 539.g
voluntatis Chriſti t.3.493.c.d
myſterii fidei continetur efficacia ſpiritualis, to.3 347 m
magnum eſt in vnitate viri & fæminæ, t.3.513 e
Myſteria fidei non poſſemus ſcire, ſi mundi ſpiritum haberemus to.3.347.K
diuina quomodo abſcondita t 2.856.k
ſecreta ſcripturarum quomodo adeunda, to.3.56.h
Dei non ſunt peruulganda t 1.145.x.146.i
admiranda quomodo animæ noſtræ reuelentur to.3 t.x
ſuperna ſcrutari non licet t.4.120.b.i
ſacramentorum diuerſa to 5.213 d.e
interna veritatis quantùm fieri poteſt comprehendenda to.2.821 g
ſcripturæ diuinæ ſcrutari & examinare diffidit S. Ambroſ. t.2.793.l
fidei congruum naturæ noſtræ, humanæ ſapientiæ verbis to.3 547 m
eadem cur mundo ſtultitia videãtur, to.3.346.a
ea non nouit niſi ſpiritus Dei t.3.347.i
diuinorum profunditas quomodo perquirenda, to.4 520.K l m.521.
in Myſticis fructus cur ſit, & in muralibus folium. to.2 665.K
myſtica ratione vnita humana, & diuina natura, to.4 97.a
myſtica ſaluant, & à morte liberant to.1.665.k
eorum communione augetur beneuolentia, tom.4 27.g

N

NAAMAN Syrus aquæ Iordanis merſione à lepra mundatus t.4.341.d e
quid ſignificet t.4.355.h.i
eiuſdem hiſtoria accuratè exponitur, to.3.68.g & ſeqq.69.a b
Naaſon interpretatur ſerpentinus to.2.888.e
Nabal quare malus, & durus to.5.280.i
verbum vxoris ferre non potuit, & in mortem incidit to.2.725.h
Naboth martyrum typus t 3.197 b.e
laudatur ob vineæ defenſionem to.3.198.c d
eius exemplo Eccleſiam dare Auxentio recuſauit S. Ambroſ. t.5.101.b
typus fuit Chriſti, eius nominis ſignificatio, to.4 430.l
quare inter ſanctos habeatur to.2.690.i
eius conſtantia t.4.44 h.i
vnde beatus ibid.
ei quid cauſa fuerit mortis to.4.74.e.f
Nabuchodonoſor Regis pœnitentia to.5 540.k
Nam latinè commotionem ſignificat tom.1 517.k
Naim Adoleſcentis hiſtoria ad peccatoris iuſtificationem ſpiritualiter accommodatur t.3.92.b.& ſeqq.
Nares cur tangantur in exorciſmo to.4.353.b
cur duplici conſtant foramine to 1.101.f
ſimæ contra naturam videntur to.1.174.i
animæ à fœtore criminum auertendæ to.1.913.x
quomodo ſpirituali gratia ſubitò repleantur, to.2 918.i
diuiua, quàm auditus, vel oculi ſuum ſeruant obiectum tmo.1.101.f
inciſarum deformitas quanta ſit t.1.174.i
Narratores ſuperflui ſunt hirundines to.2.672.b
Naſcentia varias habent origines, & principia to8 33.d.e
Naſci non prodeſſet, niſi redimi profuiſſet to.3 27.i
non naſci quomodo longè optimum to.4.325.d
naſci diuerſimodè homines t 4.104.i
Natalis Domini dies quanta deuotione celebrandus, to.5 & ſeq.
eo die omnis aliquid Deo offerat t.5.11.h
natalis Domini gratia quæ ſit to 5 6.e
eius feſtiuitatem nitidi ſuſcipiamus ibid e f
nouus ſol appellatur tom.5.13 e
qualiter eum ornati expectare debeamus to.5 6.a.b
natalis cur appellatur baptiſmus t.5.22.a.b
natalis dies ſacerdotij quotannis ab Epiſcopo celebratur to.3.189 f.187.g
natalem diem felicis proſecutum ſe orationibus profitetur S. Ambroſius to.3.325.d.e
natalitia Imperatoris die quanta lætitia, & concurſus tom.5.5.e
Natam prophetiæ dignitate Chriſtum expreſſit, to.5 55 g
Natatoriæ Siloe ſignificatio t.4.212.d e
Nathanael dubius venit ad Chriſtum tom.1 290 x
viſus ſub ficu myſticè quid ſignificet to.1.290.x l tom.1.291 g
Natiuitas Chriſti a ſpiritu ſancto prænuntiata, to.4 96.b
eiuſdem ſignificatio t.4.95 k
ab Angelis laudata, nunc verò ab hominibus, to.5 12 l
duplex, glorioſa dignitatis per Patrem, immaculata per virginem matrem to 5.14.f.15.g
ipſa, & Ioannis Baptiſtæ breuiter deſcriptæ to.5 12.g h
quare à ſæculo ignorata tom.5.13 b
in ea omnia noua ſunt facta to.5.14.a
illam celebrare diſponentibus quæ ſint fugienda, to 5.9.b
carnalis ceſſauit in Chriſto reſurgente to.3.428 b.i
eius quàm multi & varij teſtes fidem aſtruant, to.5 3..g h
natus eſt Dominus ſilenter, & ſecretò ſicut pluuia in vellus deſcendens t.5.13.b
natiuitate ſanctorum cur lætandum to.3.23.m
natiuitates hominum fruſtra ab Aſtrologis ponderantur tom.1.49.e.f
Natura initio fructus eſui, fontes potui dedit tom.5 241.b
creata increatam comprehendere non poteſt, to.4 95 g
naturæ diuinæ & humanæ in perſona redemptoris commercium tom.4.98 d
naturæ vnitas in Deo to.4.89 c.94. a.b

natura Dei, pax & charitas to.4.90.e.f
præter ordinem naturæ quædam facit Deus, to.3 265.c.d
naturas diuerſas conuertere, & commutare Deus poteſt to.3.35.h t.5.17.f
natura omnis bona tom.3.267.m
eius fructus conſentaneus Iuſtitiæ ibid.
naturæ lex in tres partes diſtributa to.3.299 e
ei inſerta iuſtitiæ ſemina to.3.272 m
eius bonitas etiam diſciplina indiget, to.3 272.m
eam homo peruertere non poteſt, mitigare poteſt, to. 5. 245.e
in aliquibus corrigi non poteſt to.1.193.k l
eius affectum, & coniunctionem non tollit lex Chriſti to.5.148.m
eius leges ita erga conſanguineos ſeruandæ, ne Deum lædamus t.3 154 g
natura humana omnis perdita in Adam, ibid.l m
naturæ noſtræ corruptæ vis inferenda, tom.3 171.g
natura quomodo caſum, & electio iudicium facit, to.5.519.f
humana vi quadam ad virtutem cogenda eſt, to.3 96.m
eius lumen peccati turpitudinem oſtendit, tom.3 247.K
omnes pauperes gignit t.1.549.g
omnes lucolies procreat, omnéſque ſimili claudit gremio ſepulchri ibid.b
quomodo induxit ad fidem t.3.277.b
in ea habemus vt cognoſcamos à quo, per quem, & in quo ſimus creati ibid.a
eius lex qualis ante Moyſen t.3.278.b
vniuerſalis eſt ibid.b.o
omnes tenet ibid.
ea duce cognoſcitur iuſtitia t 3.314.e
non affert mala, ſed quædam ſolùm impedimenta, vt ſenectutem & infirmitatem t.1.13.a
à Deo originem ſumpſit, vt lex to.1.17.f
natura rerum Dei verbo, & iuſſu conuertitur. tom.1 29.b.c
nihil delinquit t.1.60.g
eius adulteria quæ ſint tom.1.63.b
eius lex quæ ſit t.1.67.i
eius, & artis vtilitas t.1.69 f.70.a
natura mala inter bona, & ea quæ indifferentia ſunt, quare conſtituit t.1.168.d
eius bona omnibus inſunt ibid.
eius ordo ſi confundatur, rerum interitus ſequitur, tom.1.194.i
eius ordo quare aliquando mutandus, tom.1 236.f
diligentia eſt vincenda tom.1.706.i
ea eſt veritatis magiſtra t.1.89.c
in quocumque genere animalium maris & fœminæ ſexum diſtinxit to.1.487.c
naturæ duæ in Chriſto tom.3.6.a.7.g.27.i.31.l tom.4.96.m.98 d.e.138.e
naturæ vnitas, ex operationis vnitate, in patre & filio probatur to.5.7.g
naturas perituras cum perditionis conſuetudine quomodo ſcriptura inducat to.2.667.b
in reſurrectione non variabuntur tom.4 104.i
Naturale omnibus animantibus eſt viuere, & mori, to.2 758.K
naturale eſt iuuare conſortem naturæ, to.3.135.l
naturalis ratio vult vt quis inde viuat, vbi laborat, tom.3 375.h.i
naturalis ſapientia quomodo puteo iuramenti figurata to.1.1.2
eius nomine etiam, ea, quæ ſupra naturam ſunt, comprehenduntur ibid.
ea idem examinatur to.5.1.2
ea in aliquando ſuperat inſtitutio t.1.150.h
Nauigatio huius vitæ qualis, & de gubernatore, & nautis to 3.105.f.106.a
nauigationi commentaria ſua comparat S. Ambroſ. & in ea aptè ludit to 3.57.58.228.h
Nauis Petri typus Eccleſiæ variè conſideratur, to.5 72 k
nauis ſine arbore, Eccleſia ſine Cruce ſtare non poteſt to 5.72 g
nauis Eccleſiæ pereunte mundo omnes, quos ſuſcipit, ſeruat illæſos to.5.85.c
nauim Eccleſiæ aſcendit Dominus, in qua Petrus Magiſter eſt conſtitutus to.5.69.c.d
naues duæ in Euangelio, quarum altera turbatur, & quomodo t.3.73.f.74.a
Apoſtolorum piſcibus repletæ quid ſignificent, to.3 73.f.74.a.t.5.84.m.85.a
naues ſunt corpora noſtra to.2.820.a
Nazaræorum capilli myſticè explicantur, to.3 103.K.t.4.488.m
Nazarius martyr in Eccleſia Mediolanenſi continetur, to.5.41.c
eius vita breuiter enarratur t.5.145.d.e
eiectus in mare ſuper aquas ambulauit, tom.5 140.a
Neceſſarium nihil tantum eſt, quàm cognoſcere quid non ſit neceſſarium to.5.250 a
neceſſarium fuit Chriſtum iuxta carnem fieri ſub lege tom.3.480 g
Neceſſitas vbi eſt, non habet locum induſtria, tom 5 52.K
ſalutis omni neceſſitate maior to.5.94 e
Neemias templi inſtaurationi a Rege Perſarum præfectus to.4.80.k
Negatio Petri tractatur, to.3.215.i.& ſeqq.
Negantibus in ſuppliciis, ſi pœnitentiam egerint, venia danda to.4.387.K
Negligentes prædicatio grauat potiùs, quàm emendet, tom.5.24.i
dum tempus habent, reſipiſcant tom.5.35.x.l
eos Deus deſerere conſueuit to.2.963.d
an refellendi ſint ab opere t.2 880.g
Negligentia Doctoris in redarguendo reprehenſibilis, tom.3.195.c.d
humana, cupiditate peccandi, infirmauit naturæ ſuæ vigorem to.3.181.a
ſalutis ex diuitiis to 3.561.a
noſtra pulchrè carpitur to.2.861.k.l
cui aſcribatur, Diaboli ſuggeſtionibus reprimi non poteſt to.3.181.a
Negotiatorum cupiditas inſatiabilis to.1.540.c
eorum lucrum publicum eſt damnum to.4.71.m
reprehenduntur ibid.b c.d
Nemo ante mortem laudandos & quare t.1.303.d
nemo ſine peccato qua ratione to 5 224.i
nemo ſe alteri credat, niſi priùs eius virtutes probauerit to.1.114.c
nemo Propheta in patria ſua gratus, quare, to.5 554 a
Nemrot venator to.2.944.b.c
per interpretationem dicitur Æthiopis to.2 944.b
Neomeniæ dies Lunares quas obſeruant Iudæi, tom 3 479 l
Neophytus quis tom.4.381.d
Sanctus Ambroſius cùm neophytus eſſet, contra doctrinam B. Pauli ordinatus Epiſcopus t.5.246.c
neophyti vnde nominati t.5.78.a
Neophar, vel neophier quid ſignificet t 4.80.l
Nephtalim myſticè interioris hominis diuitias ſignificat to.5.255 m
dilatus per miſericordiam to.5417.b
Neptis auunculo coniugio minimè ſocianda:, tom.5

306.a.b.d.
Neptonus cur Hippolytum diſcerpſit to.4.474.d.e
Nequitia quæ vitia pariat t.3.147.h
contra nequitiæ ſpiritualis incurſus quid agendum, tom.2.651 652.
nequitiæ ſpirituales quibus ſuperentur t.2.70.e
Neruus quid t.2.785.g
Nerui à cerebro originem ducunt s.1,101.c
quomodo cæleſtibus dicantur eſſe t.2.948.d.e
Neſtoris & Vlyſſis facundia apud Homerum, to.3 122.d
Nicæna Synodus ſtatuit clericum non fieri, qui ſecunda coniugia ſecutus ſit t.5.246 b
eius fidem Theodoſius Valentiniani pater ſequitur, & probat s 5.115.l
Nicænæ Synodi patres de impiis triumphant, & quam habeant in ſcriptura ſimilitudinem, to.4.113. 114.1 6.e
eiuſdem de incarnatione fides, s 4.193.a.196.i.k
hanc amplectitur S. Ambr. vſque ad gladium & mortem to.5.204 m
Nicodemus & Ioſeph cur potius quàm Apoſtoli Dominum ſepelierunt, & ibi plura de eis, s.3.225 f.226 per totum
Ex infirmis fortes facti t 3.154.l
Nicodemi nocturnus ad Dominum aduentus quid ſignificet s.3.226.b
Nicolaitarum hæreſis s.5 376.b
nuptias deteſtatur ibid.
pernicioſi ibid.
Nilus cur aliquando Ægyptus appellatus, tom.1 264 a.b
cur verno tempore apud Ægyptios exundet tom s 183 b
Niniuitæ quantæ fuerint ſapientiæ t.2,1131.h
eorum exemplum ſupplicium denuntiat, & remedium demonſtrat t.3.139 h
eorum exemplo clamandum eſt ad Dominum, vt miſericordiam reperiamus to.5.39 h
planctus eorum & pœnitentia t.5.533 b.c
Niniuitarum regis ſapientia commendatur, to.2 1130.a,b
eiuſdem exemplum ibid e
Nix, quæ vtrem bonum non lædit to.2.970.l
ei verbum Dei comparatur, & plura de niue, tom.3 121.d
Nobilitas generis ſine virtutis imitatione non prodeſt, tom.1.560.l,to.5.b
eadem quomodo proſit, aut non s.3.254.e
vera bonorum ex bonis naſci to.3 9.e.d
nobilitas parentum bonorum ibid.
Sanctorum qualis ibid.
Ioannis Baptiſtæ pietas hæreditaria to.3.9 d
nobilitas & gloria noſtra crux Chriſti, to.3.117.e 119.g
contra Chriſtum quæ ſit to.3.314.f
nobilitas, ac dignitas Iudæorum t.3.297.a b
plurimos efficit ſuperbos to.1.104.e
eius iactantia plerumque homines inflammat, to.1 993.l m.
nobilitate maiorum non inſoleſcendum eſſe, to.3 51.i
Nocere alteri, contra naturam t 4.68.l
Noctua, quò nox obſcurior, eò libentiùs circumuolat, tom.1.e.
eius oculi ſplendore ſolis hebetantur, to.1 81.e
quare non imitanda t.2.1150.a
ſapientium huius mundi ſymbolum, to.1 81.e
hæreticorum, & gentilium figura tom.2 1150.a
Nodi quibus corpus Chriſti ligatur to.3.226 e
Noe ex arca egreſſus agricola euaſit, tom.1 201.g
Noe iuſti merito eius domus à diluuio ſeruata, to.1,179.a
illius Arcæ myſterium declaratur, s.1,172. & ſeq.s.4 540.l K.t.5.393. & ſeq.397.
laudatur to.1.191.d.193 h.i
cum Adam comparatur t.1.201.g.h
cur poſt diluuium priùs vineam plantauerit to.1 201.K
non auctor, ſed cultor tantùm vineæ fuit, t.1.44.k
inebriatus, & vino conſopitus eſt ibid.l
vinum ignorans, eo deceptus eſt, s.1.228.a
cur poſt exactum diluuiũ anno 350, obierit, to.1.204.f
amictu indutus erat ſapientiæ to.1.202.m
nudatus quare non erubeſcebat to 5.260.m
quare ad ſemen futurum reſeruatur to.2.646.k
propter iuſtitiam fuit diluuij victor, & generis humani factus ſuperſtes to.2.928.b
quando exutus eſt pallio tom.2.933 g
qua in terra vineam ſuam plantauerit myſticè, to.2 687.c
iucunditate, & lætitia plenus nuditatem non erubuit, to.5.260.m
paradiſo lapidi ſimilis to.1.113.f
filiorum claruit fœcunditate t.1.170 k
idem quod virtus aut requies s t.189.k
vino obrutus non per intemperantiam, ſed per ignorantiam nudatum ſe præbuit t.1.528.f
eius filius Cham quare priùs quàm Iaphet genitus dicatur to.1.166 g
eius filij populorum gentilium figuræ, tom.3 106.d
apud Deum gratiam inuenit t.1.171.e
eius in arcam ingreſſus, & egreſſus ordo, & ratio explicatur to.1 191.d.e
eius arca typus Eccleſiæ to.3.40.l tom.5.85.c
iuſtitiæ ſeminarium fuit to.1.168 a
ad genus hominum renouandum ſeruatus à Deo, ibidem
eius vita, mores & geſta enarrantur ibid.
eius arca cur in diluuio motu impellebatur incerto, to 1,173.l
ſeminarium gentium, t.4.540.l
in eius filiis non erat morum concordia to.4 27.h
Noe tres filij propagatores generis humani, to.3 551.d
eius tres filij quid ſignificent t.1.168.d
Noe quomodo Chriſti typus s.3.55.g
Nomen Dei vbi eſt, ibi ſecuritas tom.2 761.k
a Deo ſanctis imponitur t.3.24.l
ab actu carnis, aut ſpiritus habet homo to.3 258.d
alicuius omiſſum ignobilitatem arguit, tom.3 269.b
ſuper omne nomen, quomodo intelligatur dictum eſſe Chriſto to.3.523.k.m 524 g.h.i
Dei nomen non poteſt negari Chriſto, to 3.495.l
nomine concupiſcentiæ omnia peccata ſignificantur, tom.3.280.k
peccati Diabolus intelligitur, to.3.179.g 281.d 282.a
cur intelligatur tom.3.281.d
legis Dei, intelligitur lex vetus, & noua, to.3.285.b
animæ totus homo intelligitur to.3.289.a
Principum huius ſæculi quid intelligatur, t.3.349.b.c
membrorum fideles to.3 316 i.k
circumciſionis intelliguntur filij Abrahæ, t.3.328 i
nomen Chriſti eſt fundamentum fidei to.3.350.d
nomine elementorum ſignificantur cæremoniæ Iudæorum s.3.479.l
theſauri intelligitur ſacramentum tom.3.413.k

nomine Chriſti commendant ſuos errores hæretici t.3.350.d
mundi intell guntur infidelea t.3.386 e
nomina electorum in cæloſcripta ſunt t.3.299.i
Hebræa rationabilis interpretationis non ſunt vacua t.2 873.l
veteres ex occaſione imponebant t.3 237 a.b
nominum in diuinis tripartita diſtinctio, & de eorum ſingulis t.4.129.130.131.132
Nonam horam Quadragesimæ tempore cibus non præueniat t.5.34.e.d
Noſcere ſeipſom quid ſit t.2.884.a
noſcere ipſum, cui falsò dictum tribuatur t.2 883 a.b
noſcere ſeipſum prudentis eſt t.4.315.k
Notitia ſacræ ſcripturæ multum prodeſt t 3.3.598 e
notitia maior legis magis reum facit peccantem to.3 379 h
Noua in natiuitate Chriſti omnia, quia nouũ fuit, quod Virgo peperit t.5 14.a
noua creatura eſt regeneratio noſtra t.3.490.f
noui partus non merentur obſequia t.5.22.b
nouis vetera copulare, aut ſuperveſtire quomodo prohibeamur ibid;
nouus homo poſt baptiſmum t.3.407.i
Nouatianus ob repulſam Epiſcopatus ſchiſma compoſuit t 4.399.i
verba Domini ad Petrum, non audiuit t.2.744.e
eius hæreſis de baptiſmo t.5.541.e
eiuſque hæreſis de fornicatione t.5.363 g
eiuſdem error de Pœnitentia. t.3.458.a
Nouatiani ex quibus ſcripturæ locis perperam ſuum errorem deprompſerint, & eorum confutatio t.4.392.i. & ſeq. 402.b. & ſeq.
Iudæis de ſuſcitatione Lazari contriſtatis comparantur t 4.409 f
mundos ſe appellant t.4.385.e
Stoicos imitatur in æqualitate peccatorũ t.4.386 b
eorum dogmata confutantur t.4.386.c.387.g
baptiſmum iterant t.4.391.g
Nooatus hæreticus t.4.121.f.187.k
nemini pœnitentiam dandam putauit t 4 387.i
eius error de Eccleſia t.3.596.h
Nouembri menſe pridie nonas paſſi ſunt Vitalis & Agricola t.5.3.9.g
Nouerca habebatur à quodam vxoris loco, apud Corinthios, quem D. Paulos tradidit ſatanæ t 3.356 m 357.a
Nouitas Chriſti vetuſtatem legis expulit t 5.328.g
temporum admonet nos nouitatem vitæ & morum t.5.28.m
Nox data eſt ad quietem, non ad muneris, & operis functionem t.1.16.h.i.t.3.455.a
ipſa & dies ſibi inuicem cedunt t.1.49.a.b
terræ vmbra eſt ibid b.c
ſoper Iudæos maior incubuit, cùm dixerunt, ſanguis eios ſuper nos t.3.12.g
veterem hominem ſignificat, qui per baptiſmum innouatus eſt t.3.322 e
& quibus ſe denegat Chriſtus t.1.932 e
nocte ad precandum ſurgendum eſt t.2.944.f
eadem tentamenta multa proſerpunt t.2.945.g.h
tentator retia iacit ibid.h
primogeniti Ægyptiorum interempti ſunt to.2 945.i.k
quare nobis nocte media ſurgendum t.2.946.l.m
nox vt tempus habile tentamentis, ita etiãm & pœnę t.2.945.i
tentationum ſi aduenerit, quid faciendum t 2.946.l
nocte quare orandum t 2.1056.h
periculis maliſque opportuna t.1.463 b c
ſæculum hoc ſignificat t.3.29.b
nocte fiunt illecita t.3.122 d
noctis tempore cur dicat Dominus ſe aduenturum to.5.2 e
noctes corpora ſanctorum ſunt t.5.316.l
noctu aduenicns Nicodemus, & alij à Chriſto admittuntur t 3.226.b.e
Nοῦς vetus eſt homo t.1.424 c
animæ vis præſtantior t.1.417.l
hominia omnia videt, & non videtur t 1.417.m
Nubere in Domino quid ſit t.3.371.h
nobere qui contemnit, præparat ſibi coronam to.3 368 k
nubere melius eſt, quàm turpem vitam agere to.3 370.e
quomodo ſit melius, quã vri, cùm ipſum vri malam omnino ſit t.3.365.a.b
nubere non poteſt alteri fœmina ſi virum ſuum quacumque de cauſa dimiſerit t.3.365.c.d
nubere debet vt filios procreent t.3.16.l
eorum, qui nubent, merces apud Deum t.3.370.e
Nubes illa lucida, quæ aſcendentem Chriſtum ſuſcepit, quæ t.5.82.b
eadem conſideratur in monte t.3.123.K
eius vmbraculo protegit Deus, quos poſt iniurias ducit ad requiem t.582 c
nubes myſticè prophetæ t.3.207.k 209.d
nubes in quibus Chriſtus videtur quæ ſint, & ibi plura de nubibus t.3.207 g
Nucis pomum amarum in cortice quid ſignificet to.5 216.l
Nudari, & ſpoliari, qoomodo differant t.3.79.l
Nudus Adam ante peccatum, poſt illud folijs indutus, quid t.5.153.b
nudus eſt ille, quem culpa nudauit t.1.377.m
nudum, & veſtitum eſſe quid in ſacra ſcriptura ſignificat t.1.513.i.k
nudi naſcimur t.5.224.i
Nuditas ſpiritualis quæ ſit t 3.105.d
nudos nos ipſos inſpicere nonnumquam reueremur t.5,160.l
Nomerus Preſbyter Theſſalonicenſis t.5.228
Numerorum liber vnde appellatus t.1.462.l
Numerus cccxviij. vitalis eſt t.1.255.d
numerus lxxv remiſſionis peccatorum eſt t.1.399.b
ſenarius, & uctonarius myſticè conſiderantur to.3. 121.a b
quadraginta dierum non vacat myſterio t 5.624.h.i
quaternarius ſuperſtitiosè non eſt cauendus t.1.57 b.58 a
cur videatur declinandus t.1.58 a
nouenarius lites, diſſidia, belláque diuinis oraculis indicat t.1 463.e
viginti quatuor quæ ſacramenta contineat t.5.320.e
quatuor, quinque, ſex, ſeptem myſticè conſiderãtur t.3 113.e.f
centeſimi, & milleſimi myſterium t.4.338.d.e
Septenarius mundus, & ſacer t 1.179 e
Denarius & octonarius myſticè conſiderantur to.3 136.g
trecenteſimus Chriſti Crucem ſignificat t.1.204 f
numerus certus foliorum Dei deſtinatus ad vitam t.3 291.k
numerus curam ſollicitudinemque Dei circa nos denotat t.5.42.e
numero Chriſtus paſtor perditam ouem agnoſcit ibid.
Nummularij boni & myſticè t.2.195.k
nummularij ſpirituales in Prophetis probandis t.3 5.a 165.k
Numerus eſt ſcriptura, vnde vſura exigitur t.2.195.k
Nupta ſollicita eſt, quomodo impleat ius maritalis officij t 3.370.b
Nupta in ſeruitatem auro venditur t.4.434.f
nuptæ à nubibus dicuntur t.4.436.h
Nuptiæ ſecundæ aſſeruntur t 4.499.h.i
eaſdem non prohibet S. Ambroſius, ſed nec ſuadet t.4.507 i.k

Digitized by Google

earum gratia t.4.509 e.
bonæ ſunt ibid.f
ſecundæ permiſſæ ſunt à Deo t.5.371 g h
primæ ſub benedictione Dei celebrantur t.3.371.i
vndæ dictæ t.1 242.i
Chriſti ſaltare nos cogunt t.5.21.d
inuitæ ſolent malos euentus habere t.3.371.h
ſecundæ cur conceſſæ ſint t.5.371.i
ſanctæ, & Dei gratæ t.3.12.l.m
eas damnans hæreticus reputatur. t 3.12.m 60.h
ſpirituales, in quibus pſallendum, & ſaltandum, to 3 99.k.l
Chriſtianorum quæ t.5.159.m.160.h
non damnandæ t.4.462.d.485.k
eis integritas præferenda t.4.483.k
eas damnantes damnat Eccleſia t.4.484.g
non omnes Deus iniungit t.3.172.a
Gentilis & Chriſtiani non habent ſuam harmoniam t 3.171.i
ſpirituales Chriſti cum Eccleſia & fideli anima to.3 173.b.& ſeq.
ſpirituales quibus rebus ſeparentur, aut contaminentur t.5.173.b c
nuptiarum præmia liberi t.3.204.m
Nutus quid ſit t.3.15.k
Nycticorax & paſſer Paulus in Chriſtianis quieſcis t.3 158.c
Nympha mulier deuota tempore D. Pauli, quæ per totam domum ſignum Crucis ſcripſit t.3.550.e

O

OBDVRATIO peccatoris quantum Deo diſpliceat t. 5.536.k.l
Obedientia Abrahę deſcribitur t.1.234.g.h
Obedientia Chriſti t.3.524.b.632.h
fuit cauſa noſtræ ſalutis t.3.632.h
ex charitate t.5.493.a
nobis neceſſaria eſt t.3.632.g.h
noſtram recompenſat conſortium diuinitatis to.4 98.d
eius gratia ibid.
obedire Chriſto iuſtum t.3.277.a
Oblatio Chriſti pro humano genere t.3.509.e
ſemel facta eſt, & ſufficit omnibus credentibus to.3 631.m.632.l
Melchiſedech figura fuit Chriſtianæ t.3 631.g.m
hæreticorum quæ t.4.93.a
ſacra pro defunctis inſinuatur t.5.127.l.m
oblatio filij in templo t.4.418 f
oblationis in Miſſa gratiam magnam ſenſit S. Ambroſius t.5 220.m
facta in fide integra, & mente ſobria purificatur à ſpiritu Sancto t.3.329 a
oblationes eorum, quæ munda ſunt, cur Deo fieri debeant t.1.193.k
oblationes Eccleſiæ ita conferendæ, ne ſuorum quis inopiæ detrahat t.3.187.m.188 h
benedicebantur in primitiua Eccleſia t.3.385.b
Obſequium externum non placet Deo ſine interno affectu t.3 125 e.126 a
Obſtetrices Rachel & Thamar parientibus adhibitæ in ſcripturis t.5.300.g.h
earum munus partus ſuſceptio, non mulieris inſpectio t.5.299 m
eorum iudicium in inſpiciendis puellis fallax & incertum ibid.
Obtrectatoribus non eſt præbenda occaſio t 5.416.i
Obtuſio omnis infidelitatis cauſa t.3.421.b
Obumbratio ſpiritus Sancti, & eius effectus t.3.123.i k
Occulta iudicia, & conſilia Dei t.4.95.h
reuelata Dauid quæ t.4.95 h
occulta Chriſti fideliter ſeruando, diabolo inſidiandi locus non datus t 2.809.l
cordis noſſe diuinæ ſolius poteſtatis eſt t.4.149.k
noſtra ſeruanda t.2.809.b
difficiliùs cauentur, quàm cognita t.5.243.k
ea iudicare ſolius Dei eſt t.5.559.b
hominis Chriſtus poteſt reuelare t.3.552 m
Occupatus in multis minus proficit t.3.127.g
Octaua dies reſurrectionis ſanctificata t.2.815.e
reſurrectionem ſignificat t.2.469.K.t.3.114.a.121.a.b t.5.311.l
ea cur circumciſio fieret t.3.30.d
eius dignitas t.2.875.h
Octonarius numerus myſticus t.3 30.d
idem eſt reſurrectionis t.3.156.g
eius vis, & fructus explicatus t.1.419.f.420.a.422 g
Oculus mentis quomodo ſplendeſcat t.2.116.l
eius officium quod t.2.1015.e
ſuppliciorum à Baptiſta demonſtratur ibid.
duplex, & de vtroque t.2.968.e
Domini non aſpernatur iuſtorum munera t.2.1037.e
ſuppliciorum quare non alienus ab Eccleſia to.2 1010.b
mundus quis t.2.121.k
præuideat futura t.2.1016.f
multipliciter victus t.2.1015.d.e
meretricis, laqueus amatoris eſt t.2.942.g
corporis, & animæ ſanatus in S. Paulo t.2.893.m
interior totum corpus illuſtrat hominis t.2.803 a
ſapientis, in capite eius t.1.172.m
vno merito Chriſtus videri dicitur t.2.968 e
myſticus acutior, moralis dulcior t.2.1019.e.f
oculi ad cælum dirigendi, & quorſum t.2.612.c
duos habet Eccleſia t.2 968.e.1019 e.f
qui in Chriſtum deficiunt, qui t.2.1019 f
eos ni aperuiſſet Ieſus, nulli Euãgelij gratia refulſiſſet t.2.894 g
ante eos quid ſemper habendum t.1.797 d
eorum vis in homine magna, & præſtantiſſima to.1 99.m.100.l m 101.a b 173.m
quare à vanitatibus auertendi, & ab omni pompa ſeculari t 2.911.a b
eorum verecundia eſt, vt nec videre viros velit fœmina, nec videri t.4.12.i
eorum ſupercilia quid operentur t.1.101.a.b
ſpiritualis t.5 6.b
ſapientis in capite, ſtulti in pedibus t.3.136.g
oculorum animæ velamen, quando, & à quo auferatur t.2.893 l
eos deficere quid ſit t.2.968.f
frænandi ſunt t 4 397 a
Prophetas ſignificant t.5.580.c
veluti ſpeculatores quidam in capite ſunt t.1.173.m
oculorum animæ quædã eſt paſſio, quæ ingraueſcit, & eget medico t.2.893.K
eos ante, retro, à dextris, & à ſiniſtris, habere quid t.5.391.h.h
ægris ſolis lumen moleſtum, & tenebræ gratæ to.3 307.g
corporei ſplendorem diuinitatis ferre non poſſunt t.3.122.f
noſtri non ſint oculi lupi t.2.1016.d
myſtici auertendi à vanitate t.2.913.e.f
Domini quare dies iuſtorum t 2.695.b
oculorum Chriſti docentis eleuatio, quid ſignificaret t.3 84.g
Odiſſe noſtros qua ratione debeamus t 2.1010.l
Odium hominem ſeparat à Deo t.5.158.d
deponere debent, qui ſaluari cupiunt t.5.48.l
ſeruans in corde, non dormit, ſed mortuus eſt tomo 5 9 d
odio quæ nobis eſſe debeant t 2.993.K
Satanæ aduerſus credentes t.3.334.a
eius & charitatis pugna t 5.501.c.d
odio habens vel vnum hominem, tutus ad altare accedere non poteſt t.5.9 e

Digitized by Google

odio haberi exitiale, & nimis capitale eſt t.4.46 a
odia apud bonos mores diſpendia ſont t.5.108 g.h
Odor diutius ſeruatur in naribus, quam propria in auditu, & oculis obiecta t.1.101.f
agri, in ſacra ſcriptura, electorum ſignificat benedictionem t.1.34 c
odor bonus eſt Deo, qui rectè aſſerit Chriſtum tomo 3.4 8 b
vini fragrans vita iuſtorum t 3.100.l
ei comparatur prædicatio Dei t 3.418.a
odor mortis eſt incredulis Crucis prædicatio tomo 3 418.d
odores virtutes ſignificans t.3.216 e
Odoramenta orationes ſanctorum t.5.36, h
Odorantes malo animo verba fidei, remanent in morte t.3.286 d
Oeconomia diuinorum operum t 3.91.m
Offendere & cadere differunt t 3.312.l
Offenſio poſita in Sion Chriſtus dicitur t 3.104.i
offenſionis lapis Chriſtus, & quomodo ibid h i
Officium vnde t.4.5.d.
officium eſt, per quod dignitas conſtat t.3.390.a
officium myſterij incarnationis t.4 98 e
debiti ratio habenda t.3.21.f
eius intuitu dantur quædā gratiæ, etiā malis t.3.125 a
officia varia præfinitas habent ætates t.316.h
eorū libros qua occaſione ſcribere inſtituis S. Ambr. tom.4.11.l
eorum diuerſa præcepta, vno miſericordiæ præcepto continentur t.3.36.i
communis humanitatis non tolluntur à lege Euangelica t.3 131.i
officia deputata membris fidei t.3.316.l
cunctis præſcribitur in ſacris literis forma viuendi t.5 95.K
miniſterij diuiſa ſunt ſingulis à Deo prout voluit to.3 349.d
eorum diuerſitas in Eccleſia non diſcrepat in vnitate poteſtatis t.3.389 b
Oleracur à Deo tributa ſint homini t.5.197.h.i
Oleum noſtrum quid ſit t 2.995.b
vt ſit ſemper in vaſis noſtris, quid faciendum ibid.
eius natura t.4.224.l
lætitiæ, Spiritum ſanctum ſignificat ibid i.K.l
oleum & vinum Samaritani myſticè explicantur to.3 134.b.e
oleum eſt in Eccleſia quo ceruices ſuorum vngat to.5 219.i
oleum opera miſericordiæ t.5.411.m
lætitiæ eſt, peccati maculam non habere t 3.616 l
Iudæi cur non habent t 5.219.h.i
Oliua miſericordiam ſignificat, palma futuræ gloriæ nitorem t.5.64 g
fidem ſignificat t.3.312.m
eius folium quid ſignificet t.1.190.i.K
& eius ramos virentibus foliis t.5.399.h.i
oliua, & oleaſtes, Iudæus & Gentilis t.3.190.e f
oliuæ Gentes conuerſæ t.3.192 m
Olympicam coronam poſtulantes, quid canerent to.2 731 e
Omnes ſumus intra retia, & quare t.1.920.e
pro omnibus ſe offerre quis potuit t 2.847.e
Omnipotens Pater filius, & Spiritus ſanctus t.4.90.f
Omnipotentia magnitudinis Chriſti t 3.537.e.f
ὁμοούσιον cur nolint filiū dicere Ariani t.4.159.
quid ſignificet, & quid à Græcis dicatur ibid.g.
283.h
Ondonitus tyrannus t.5.556.h
Onias ſacerdos orat pro Heliodoro t.4.63 b
Oniſicritus legatus miſſus ab Alexandro ad Dandamin t 5.558.c
Operari ſemper debemus dum viuimus t 3.178.b
operari carne, & non ſpiritu vtile non eſt, & ſpiritu, & non carne pigrorum t.2.1099.l
operari non debemus in tenebris t 2.932.c
operari, & cuſtodire, diuerſa ſunt t.5.114.d.e
Operarius bonus manus Chriſti eſt ibid a
terræ mercenarius eſt t.1.201.h
operarij ſeri mercedis plenitudine non fraudantur t.3 226 b
operariorum vineæ parabola tractatus t.3 167.g.b
duo in agro, homo carnalis & ſpiritualis t.3.182 d
Operatio diuina nihil errat t.2 803.b
eadem ſacrilegis pectoribus ſtudia pietatis infundere poteſt t.2.839.e
operationis vnitas in Deo t.3.89.e
vna trium perſonarum in diuinis t.4.93.c.94.d.95.l 135 k
eius vnitas naturæ vnitatem oſtendit t.3.7 g
eius maturitas quando adhibetur t.2.941.m
erroris quid ſit t.3.567.h
operationes ſpontaneæ ſeruorum ſuorum probantur à Domino t.2.987.f
Opes non requirendæ quærenti regnum Dei t.3.180.k
non præiudicant fidei ſi illis vti nouerimus t.2.762.l
Opificium maieſtatis & potentiæ eſt reſurrectio tomo 4 105.b
Opinionis hominum, & famæ curam habere decet to.4 17.e
opiniones populares reijcit honeſtas t.4.41.b
earum diuerſitas & confuſio in Philoſophia t.3.405.f 406 a
Opobalſamum vbi gignitur t.2.890 g
Opprobrium vt auferatur à nobis, quid agendum to.2 897 m
interdum prodeſt, teſte Dauid t.2.742.g
eo quis non ſit dignus t 2.897.m
opprobrio ne ſimus Chriſto cauendum ibid.l.m
opprobrium eſt non agere pœnitentiam t.2.915 f
opprobrium eſt viris inuerecundia mulierum to.3 399.h
opprobrium, & confuſio ſempiterna t.4.105.a
Crucis quare Dominus ſuſcipit t.2.805.m
opprobria diaboli t 4.99 m
noſtra quotidie aufert Chriſtus t.2.915.e
noſtra, Crucis Chriſti opprobrio auferuntur ibid.
Opolens ſubdita eſt ſeruituti t.1.560.h
Opus Dei negligenter faciens maledicto ſubiectus eſt t.2.885.k
opus carnis & ſanguinis t.4.104 m
factum non curare opificis contumelia eſt t.3.248.l
bonum merces comitatur etiam non expectata to.3. t.2
opus diuinum requirit feruorem t.3.317.d,e
opus opificem cernit in ſe t.3.251.h
opus libertatis Paganorum turpem mercedem habet t.4.277.e
opera Domini plena miraculis t.2.814.k
Moſaicæ legis non iuſtificabant t.3.160.h.261.e,303.l 478.e
inutilia à nobis reiicienda t.1.153.g
bona quanti æſtimanda t 5.80 g.h
bona cum fide filios nos Dei faciunt t.4.124.g
opera carnis in reſurrectione non erunt t.4.103 i
carnis repudianda t.4.108.h
inutilia animæ quæ ſint t.1.153.g
operum præter fidem commendatio t.1.152.d 153.m
ad conſummationem gratiæ peruenire non valentia quę t.2 810 e
operibus bonis, non ſolùm fide bona, vita æterna quærenda t.3.278.g b i
bonorum efficacia, & meritum, malorum contra to.3 276.g.h
bona, & mala, panis ex diuerſo tritico confectus to.3 181.d. & ſeq.
vocem emittunt t.3.15.k
opera noſtra bona vt Dei munera agnoſcenda t.73.f 74.b

opera miſericordiæ t 3.317.a.b
ex genere bona tunc proſunt, ſi ex charitate fiant t.3 103 h.i
tenebrarum ſunt vitia carnis t.3.321.e
opera Trinitatis ad extra indiuiſa t.3.313.i.388 g 415.i
bona, ſunt arma lucis t.3.322 f
bona nobis in die iudicii opitulabuntur t.5.224 i.k
eorum fructus cum fidei radice t.3.190 f
mala ideo dicũtur carnalia, quia ex parte mundi ſunt t.3.487 i.488 g
eis comprobandum eſt quod dicitur t.3.377.d
bonis inſiſtendum t.5.431.l.m
Dei cognoſcit, qui cognoſcit Deum t.3.423 i
magis ſuadent quàm verba t.3.569.a
bonis approbatur fides t.3.367.g
mortua ſunt peccata t.3.647.l
operibus miſericordiæ ſtudendum t.3.331 g.h
Chriſti eius diuinitatem declarabant t.3.7.h
operibus Chriſtum cum Simeone complectimur t.3 32.g
quædam ſunt veluti brachia fidei ibid.
eorum diuerſitatem diſcernet Deus, & pœna, vel præmio afficiet t.3.37.e.f
eorum magis quàm generis claritas vendicanda to.3 35 k
operibus noſtris bonis Dominum paſcimus t.3.181.e
bonis deſtitutos à Deo maledictos ibid.
eorum laus eſt, vel culpa t.3.81.e.f
bonorum merita ſpirituale conuiuium t.3.78 b
noſtrorum fructus ſegeti & ſpicis merito comparatur t 3.80.l
eorum neceſſitas ad veram iuſtitiam t.3.267 k
eorum meritum aſſeritur t.3.50.a
bonis præmium promittitur t.3.52.i
malum non facit Deus, ſed permittit, & ordinat t 3 63.l
bonorum labor Chriſtiano ſponſo acceptus tom.3 171.e.d
eorum merces fœnerata t.3.174.d
operibus ſuis minimè gloriandum t.3.305.e.d
operum bonorum fructus, & corona t.3.3.4
eorum laus à Deo expectanda, non à nobis exigenda t.3.178 e
opera noſtra partus noſtri ſunt t.3.105.e
ad opera bona peruigili labore incumbendum to.3 275.e
epulatoria quæ ſint t 1 449.i
bona & noſtra ſunt, & Dei t.3.8.g
ſine fide vana ſunt t.3.140.l
mala erunt aduerſarius, & accuſator noſter in die iudicii t.3.15.1.m 152.g
bonorum fœcunditatem requirit Deus t.3.153.e.d 154.b
operum fructus neceſſarius, nec ſatis eſt eſſe in Eccleſia t.3.155.i.k
bonorum exemplum attrahit multos t.3.534 a
bona nil proſunt perfido t.3 495 m
bona indicunt gaudium t.3.487 i
operibus eſt fides ornanda t.5.627.i
opera Dei apparent t.3.344.m
Oracula Prophetarum velut matutinum quoddam lumen mittebat Dominus ſub lege t.5.14.e.f
Pythonis fallax t.3 347.K
Orandum frequenter, propter frequentia peccata to.3 136. k.l
orandum quomodo t.2.911.f tomo 4.375.l 396.m 507.g
quid ſit ignotamus t.4.91.K
potius ſecreto, quàm cum vociferatione t.3.399 h & ſeq.
orandum vt eas tentationes ſubeamus, quas ferre poſſumus t.3 66 e
orandum eſt, quod cupis impetrare t.3.68.g
vt iuſtitia Dei prætendat in nobis t.2.682 k
orandum cùm aliquod pietatis officium aggredimur t.3 83.h.84.b
ſpiritu, & mente t.3.393.l.m
quid nobis in hoc corpore t.2.731.a
nocte quare t.2.1056.h
orandum pro fratribus t.3.516.b
pro infirmis, & quibus Dauid verſiculis vtendum t.2 753.f
pro miniſtris Euangelii t.3.331 k
pro aquis & aliis vtilibus poſcendis t.3.136.k.& ſeq.
pro propria ſalute t.3.361.h
pro his, qui ſunt in periculo t 3.331 K
pro Iudæis, vt conuertantur ad fidem t.3.312.h
pro omnibus, maximè verò pro Principibus tomo 3. 374.d
orandus quando magis eſt Dominus t.1.931.e f
Orans quomodo redimatur t.2.706 i
Orare docuit nos Chriſtus t.5.110.b
& ordinem poſuit t.5.546.d
vt veniat regnum Dei, quid t.3.292.l
in carne quid ſit t.3.516.g
quæ debemus t.2.1054.f 1055.g
orare in ſpiritu quid ſit t.3.516.g
orare ſemper debet homo, etiam ſanctus, & iuſtus t.1.1059.i.K
pro calumniantibus, & perſequentibus charitas nos iubet t.2.736.a
Orarium inuoluit collo Satyrus, atque ita ſe deiecit in mare t.4 315.i
oraria veſtimenta multa ſuper reliquias ſanctorum Geruaſii & Prothaſii à fidelibus deuotè proiecta to.5 3 6.m
Orat Chriſtus vt homo noſtri cauſâ, non quaſi infirmus vt hæretici blaſphemant t.3.83.g
Oratio noſtra qualis eſſe debeat t.2.1077.b
quomodo bonum ſcutum infirmitatis, & triumphantis t.2.726.a
humiliantis ſe nubes penetrat t.2.724.b
plena diſciplinæ t.2.915.a
quæ non dirigitur in Deum t.2.1081.d
eam volare facit vita bona t.2.1080.m
innocentium aſcendit t.2.1081.a
quæ in ſinum conuertitur deprecantis t.2.736.a.b
eius dignitates t.2.1082.e.f
vbi effunditur, ibi tecta peccata t.2.798.c
ex ea nihil inſolens, aut ſuperbum procedat tomo 2 724.e
ea cui ſe Dauid incuruabat t.2.724 b
eam appropinquare quid ſit t.2. 881.e
eius quanta ſit vis t.1.471.a 565.l.m
oratio, qua delectatur Dominus t.1.889.i
peccato graueſcit t.2.1081.
quo debeat deſcendere t.2.809.m
quæ caſtitatis, & eleemoſynæ operibus adiuuatur, expedit mundum t.5.146.e
ſancta omnem ſuperbiam humiliat t.5.143.i
crebra ſuadetur t 4.476.k
ea Deo propius accedimus t.1.300.d
aſſidua eſſe debet t.1.158.b.i.k
eius partes, & quid continere debeat t.4.376.b i
eius genera plura ſunt t.5.410.i
quando cius exaudiatur t 3.72 h
abſque confuſione vlla, diſtincta ſit t.1.157.m
oratio Sancti Ambroſii in dedicatione templi tom.4 444.m
quatuor principales virtutes adiunctas haberet t.1 157.m.158.g
fidelium Apoſtolico pingueſcit ſucco t.1.158.k
in diuinis laudibus Inchoanda t.4.417 e
bona, cùm in montem aſcenditur, ídque moraliter explicatur t.3.82.e.f
eius ſtudium Chriſti exemplo cõmendatur t.3.83.g.b
feruens reconciliat nos Deo t.3.167.K

Digitized by Google

Eccleſiæ efficax pro venia peccatori impetranda to.3 167. m
non tam loci, quàm animæ deuotione commendatur to. 3240. x
eam impedit coniugium t.4.434.a
vitalis eſt t.4 435.l
Chriſti propter exemplum, & imitationem noſtram to 3 76.h
quàm ſit bonum ſcutum contra aduerſarium, tom.5 210 a b
eadem optimum ſcutum, quo maledictum, & iniuria repellitur t.5.231.m,232.g
non eſt diuulganda t.1.145 h.i.146.g
poſtulat humilitatem ibid.g
ea peccatum contrahere, grauiſſimum eſt ibid.g
eius ornatus non debet adhiberi ad prædicationem fidei t.3.345.d
precantis acceptabilis fit magis, abſtinendo à licitis interdum t.3.364 i
eius auxilium à Demetriade poſtulat S. Ambroſius t 5 263 h
noſtræ infirmitas t 3.293.e
quomodo à ſpiritu adiuuetur ibidem
ei imperitia non obeſt ibidem
cur frequenter effundenda eſt t.1.146.k
multorum, efficacior eſt t.3.62 l
ea multa à Deo impetramus t.3.12.k
orationis Dominicæ expoſitio t.4 376 k
orationes pro Regibus, & pro maioribus tomo 4 510 l m
oratioo bus deuota ſaginatur anima t.5.40.i
Orbis terrarum aliquando eſt diſſoluendus, vt requies ſit fatigatis t.1.542.g
Ordinatio Epiſcopi & Presbyteri vna eſt t.3.577.f
ordinationum, omnium dignitas in Epiſcopo eſt t.3 341 d
Ordo conueniens quis t.2.661.k
ſermonis, in conſolando aliquem, quærendus tom.2 726.K
ordo erit poſt hanc vitam claritatis, & gloriæ, ſicut ordo meritorum t.1.306.l
ordo, & ſeries quædam etiam in peccatis tomo 3 207. l
naturæ quando confunditur, rerum interitus ſequitur t.1.194.f
ordo reſurrectionis t.5.559.i.K.l
eius ignorantia perturbat negotiorum naturam to.2 902.g
eiuſdem perturbatio, & rebus vti aliter, quàm conceſſum eſt, peccatum inducit t.5.246.d
ordines omnes ſunt in Epiſcopo t.3.504.K
ordines in diuinitate t.4.90.e.f
ordines honorum apud Chriſtum t.2.1082.e
Orgia Bacchi t.4.460.g
Oriens myſticè quid ſignificet t.3.40.i.k
oriens Chriſtus Dominus ibidem
Origenes longè minor in nouo quàm in veteri teſtamēto fuit t.5.294 c
multorum interpretationes diligenti excuſſit indagine t.2.602.m,603 e
Originale peccatum baptiſmo tollitur t.4.347.m
idem aſſeritur t.2.835.e
illud negant in nobis Pelagiani t.5.268.h
declaratur t.3.268 m.269.m
eius grauitas t 3.648.i
non poterat expiari ſacrificiis legalibus t.3.631.k.l
Origo & caput rei quærenda ad controuerſias ſoluendas t.3.262.f
origo virorum, non mulierum, in ſcripturis cur tradatur t.3.42.d
mulieris eſt vir t.3.383.i.374.g
Orionis ortus explorat natura t.4 203.g
Ornamenta animæ quæ t.38.m
ornamenta pretioſa, vt cōmutent animum t.2.66.4.b
Orthodoxa fides Chriſtiani t.4.380 k
Ortos Chriſti ſanctorum lætitia communis a ſæculo quomodo ignoratus t 5.13 b
Os iuſti, quod meditabitur ſapientiā, interior homo eſt t.2.705.l
os noſtrum, & cor noſtrum cuſtodire debemus t.4 3.g
os ſuum, & linguam cuſtodit, qui habet modeſtiam, manſuetudinem, & patientiam ibid.l
quare aperuerit Ieſus, & quare Dauid t.2.1017.a
illud habet anima ibid.b
hominis, aditus verborum, fons diſputationis, & index voluptatis t.1.102.f
noſtrum claue verbi Dei, & oratione aperiendum t.3 84 h
os ſuum in cælum ponere quid; & qui ſint, qui illud in cælum ponant t.2.854.l.m
noſtrum clamat, cùm tacet t.2. 103. 1037. per totum
os Dei propheta t.2.887.d
os iuſti quouſq; meditabitur ſapientiam t.2 707.b.c
eius, ac linguæ officium quā vtile ac neceſſarium t.1 102.a
ore noſtro nihil cadaueroſum ſumendum tomo 2 1021.h
Oſanna turba decantans prophetiam Chriſti repetit t.3.94.f
Oſculum amoris indicium t.5.213.a
Dei quid ſit t.1.274.l m
ſanctorum t.5.333.f
charitatis ſignum t.5.218.d
ſynagoga caruit ibid.e
pignus eſt nuptiarum, & prærogatiua coniugij to.5 219.h
Iudæi non habent, qui ſponſum neſciunt ibid.
oſcula ſolùm habet Eccleſia quaſi ſponſa t.5.219.h
oſculandi pedes Chriſti, myſtica expoſitio tomo 3 101.d
oſculatur Chriſtum, qui illum confitetur t.5.218.f
eius pedes oſculatur, qui Euangelium legens, illum agnoſcit ibid.
Oſſa alia corporis, alia animæ t.2.720.e
capitis cur tecta ſint cute atque capillis t.1.104.g
oſſa in ſpiritu ab Ezechiele viſa t.4.332.333. per totum
Oſtium Chriſtus t.5.384.h
Oſtium Chriſti aſſiduè pulſandum, quod Paulus aperiri ſibi optauit, & Ioannes vidit t.3.136.m.137.a
oſtiis clauſis quomodo introire potuit Chriſtus to.4 106 d.e.f
Oſtreæ, creſcente Luna, pleniores ſunt t.1.55.i
Otium fugiendum t.3.206.c.560 b
eius, ac ſomni fructus nullus t.3.151.i
Otioſi, ac tardi ad bene agendum arguuntur t.3 166.f 167.g
otioſi non ſunt, qui ſtudio ſapientiæ, & diuinæ contemplationi vacant t.3.135.l
otioſi, & in ciuitate reſidentes Chriſti cibo non paſcuntur t.3.111.l
otioſa verba, cachinni, deambulationes, & ſtrepitus in eccleſia vitanda t.5.46.e
Ouis animal fructuoſum t.1.132.f
quæ errauerit, à paſtore quærenda ne pereat tomo.2 1085.d
ouis, drachmæ, & filij prodigi parabolæ explicantur t.3.164.k & ſeq.
ouis perditæ inuentio, & reductio tractatur ibid. & ſeq.
in Adam perdita natura humana à Chriſto leuatur ibid. e
oues naturæ inſtinctu lupos metuunt t.1.116.h
ouium, boum & columbarum venditores myſticè t.3.195. m
ouium veſtitu lupi cauandi t.3.129 a b
ouium amor in S. Ambroſium paſtorem t.3.97.b
οὐσία vnde dicta t.4.156.K.l

P

PACIFICA omnia in diuinitate t.4.90.e.f
pacificus eſt, qui neminem lædit t.3.319.i
pacifici ſeptimo loco poſiti conſiderantur t.3.113 f
ſoli fruuntur ſpiritu ſancto t.3.3.326.e
Pœnitentia quid ſit t.2.712.c.t.5.527.i
vna actu diuerſa officia congeminas ibid.
vera ſtatim habet fructum t.3.4 6.k
quomodo agenda t.3.49 e
Niniuitarum t.5.533 b.e
eius ſacramentum quanti Deus faciat, & quod ad pœnitentiam vocet peccatores t.5.543 i
eam non agens in quæ & quanta incidat incommoda t.5.5.44 l.m
Dauidis exemplo qui corrigendi t.2.839.e
quando non habet fructum t.3.427.h
malum accidens improbitatis vris t.2.664.e
per eam fit carnis interitus ad profectum ſpiritus, t.4.81.f
eius agens ad quæ debeat eſſe paratus t.2.7.5.f
eam Phariſæi ſimulabant t.5 49.d
eam non agere quis videatur ibid.e
quid faciat verè pœnitenti t.5.50.d
eam agere quis dicatur ibid.
hominis humiliantis ſe qualis ibid.
maximo conatu agenda t.4.399 m
maturè & ſollicitè quare agenda t.4.401 a
aſſeritur contra Nouatianos t.4.407 g
eam agens non ſolùm dolere debet de peccatis, ſed etiam ſe emendare t.4.407.g
nulli denegatur, & omnia peccata remittit to.4.393.e & ſeq.
per eam veniam conſequimur ibidem
non bona ſua, ſed commiſſa debet enumerare peccata t.2.724.e
patientiam quærit t.2.728.b
quomodo in omnibus exigenda t.2.732.b
laborioſa, ſed gratia ſuauis t.2.739.e
eius medicina quanta t.4.408 k
variæ multi modi enumerantur t.4.12 l.m
peccati remedium eſt, non incentiuum t.4.413 e
cum humilitate, fleto, & oratione facienda t.3.413.b
eam congruè agere paucis contingit t.4.4 3.e
non differenda eſt t.4.414 a b
priuata & publica t.4.413.d.e
eam non agere opprobrium eſt t.2.915.f
agenti eam dulcia ſunt iudicia ibid.
eam agens accuſare ſe debet t.2 716 a
quare ſe ad pœnam debeat offerre ibid.
prius debet damnare peccatum, quàm gratia illud poſſit abolere t.5.311.l
eam agenti benè dicitur, defecit iniquitas tua t.2 60 k
eam agere vera eſt medicina t.2 713.i
eam agens ſollicitus ſit, ne iterum peccet t.3.435.i
poſt voluptates ſæculi aſpera videtur, & quid agendum ſit ei, qui a morbo curari deſiderat t.5.541.f.542.a
quare illam agere debemus t.5.32 m
quando legitimè fuit prædicata t.2.713.i
eam agentes vilibus, ac ſordidis veſtimenti induebantur t.4.391.m
non habet excuſationem ad confeſſionem t.3.433.i
eius effectus t.3.415 i k
ea peccata abluuntur t.4.476.m
quam ſit lapſis neceſſaria t.4.453.f.454 a
quanta, val qualis eſſe debeas ibid.
quomodo non verbis, ſed actu agenda eſt t.4.413 f
eam agentium inſtitutio, & apparatus t.4 454 a.b
illa homo interior renouatur t.4.103 k
Pagani cur in ſacris velarent oculos t.3.197.e
Palatij ſecreta nec nouit, nec quærit S. Ambroſius to.5.205.e
palatina officia numerantur t.5.206.i
Palæſtræ qui dicantur t.2.738.l
Παλὴ Græcorum quid t.2.781.e
Palladis ſacerdotes t.4.459.l
Palladius hæreticus t.4.117.f
ipſe & Secūdianus Epiſcopi hæretici vetuſtæ perfidiæ t.5.165.166.
ſoli ambo in occidente Ariani t.5.181.d
eius in concilio conflictus, & condemnatio to.5.170 & ſeq.
illi inſcribitur liber de moribus Brachmanorum to.5 425.b
Palma ſalutis per multos labores in hoc mundo rapienda t.3.56 m
in ſacris literis eſt victoriæ inſigne t.1.39.i
martyribus ſuauis ad cibum, honorabilis ad victoriam t.5.55 g
eius laudes t.5.53 g.& ſeq.
palma & brauium paucorum eſt t.3.167.g
palmarum, & oliuarum rami quid ſignificent to.5 64 g.h
earum ramos fruſtra portat, quem diabolus ſuperat t.5.65.a
earum rami Chriſto adueniente eriguntur t.5.194.e
Palmatæ nitentes auro t.2.666.m
Palmus quid ſit t.2.739.b
Pampinus cur trifolium videatur t.1.41.b
Panætius, & Cicero vnde ex Ariſtotele tranſtulerunt quædam de fortitudine t.4.28.l
Panis animæ verbum Dei t.3.166.a
& ſcripturarum lectio t.3.61.d
panes tres ab amico petendi myſticè t.3.136.K
myſticus, quem Chriſtus frangit, verbum Dei, eiuſq; multiplicatio t.3.115 g
cœleſtis verbum Dei t.1.435.a.t.3 174.f.5.401.d
& vbi viuus t.2.768.b
quo confirmamur, virtutes ſunt è Deo nobis collatæ t.3.111.l m
Chriſti omnibus frangitur, ſed multi nolunt manū extendere t.3.113 e
panis, quem orando poſtulamus, qualis t.4.371 i
hordeaceus, & triticeus diuerſis datur myſticè to.3 114 b
eſurienti datus quid in dante operatur t.5.90 a
ſubcineritius, fides, & pœnitentia t.5.412.b
panis, & micæ Chananææ myſticè t.3 174.f
panis Angelorum Sacramentum Euchariſtiæ t.3.377.f.378.a
verbi Dei, & reſurrectionis t.3.157.f
boni & mali confectio myſtica ad animam relata t.3 181.d.e f 172.a b
panis, Chriſtus, & fideles eius t.3 160.k
a coruis Eliæ manè allatus quid t.5.248 i
panis multiplicati varietas conſideratur t.3 113.a
verus, qui ſatiat vniuerſos t.2 1139 b
vitæ, & mortis, & quomodo ille manducetur tomo 3.181.i
conuertitur in Chriſti corpus, & vera ſit eius caro t.4 367 h 373 a b
panem ſæculi non cupit, qui pane reficitur Saluatoris t.5.53 f
duplicem non manducauit Iſraël, quo confirmatur cor t.3.158.b
integrum qui nequit dare pauperi, vel fragmentum aliquod tribuat t.5.35.g
bonum eſt Dei facere volontatem to.1.119 b
primo homini Deus præſcripſit edendum ibid.
panum multiplicatio bis à Chriſto facta cur vario numero t.3.113 d e
copioſè tractatur t.3.111 & ſeq.114 f & ſeq.
panes ſeptem, & piſces duo, quid ſignificent tomo 3 114.c
integros turbæ, pueri, & mulieres comedere non poſſunt myſticè t.3.115 l

legis

legis à Chriſto fracti, & diuiſi t. 3. 115. l. m
propoſitionis vnde fiant, & à quibus edantur to. 3 812. e
typus fuerunt Eucharistiæ to. 3. 207. k. l
Pannis inuolui cur voluit Chriſtus to. 10. d. e
Parabola filij prodigi copioſè tractatur t. 3. 165. 166 per totum
vineæ, in qua operarij conducti, tractatur, to. 3. 167 g
villici iniquitatis tractatur tom. 3 171. g h i
ouis, dragmæ, & filij prodigi parabolæ recto ordine poſitæ to. 3. 104. k. & ſeq.
earum ratio ad inueſtigandum difficilis to. 3. 159. i
eis vſus eſt Chriſtus ob maliciam hominum, vt audientes non intelligerent tom. 3. 396. m
Paracletus cur ſic dicatur t. 4 91. i
Paradiſus locus, in quo poſitus eſt homo, dicitur Eden to. 1 109 d.
eius myſtica & præclara interpretatio, t. 1. 317. g fl. m
ſolus Deus omnipotens fingere potuit t 1. 109 e
primus Adã nudus ibi habitauit, & ſecundus intrauit to. 1. 110. l
medium eius, quam mortis cauſam continebat, to. 1 115. m. 116 g
In hac vita ſolus Paulus Apoſtolus, aut aliquis eius ſimilis videre potuit to 1. 109. b
exules quas veſtes habent tom. 1. 108. i
eius lignum, quod dicitur vitæ, Dei ſapientia eſt, to. 1 109 f
qua ratione anima dicitur paradiſus to. 2. 182. i
eius quæ beſtiæ, agri, & volatilia cæli dicuntur, quid ſignificent myſticè t t. 128 h i
regio viuorum dicitur tom. 5. 121 d
in quo fuit latro illo die to. 3. 251. e
ad eum redire cupientes, igne probati oportet, to. 2 1064. h
duplex aſſignatur, inferior, & cæleſtis to. 4. 319 l
Adam ab eo exul factus tu. 3. 59 g. & ſeqq
plurima habet ligna, eaque fructifera t. 1. 109 d
quid ſit. Dauidis verbis explicatur to 11. 111. k
vbi ſit, quid ſit, qualis ſit, explanare difficile eſt, poſitus ad orientem to. 1 109. a
quid myſticè ſit to. 1. 421. m
quid ſit ex Ioſephi ſententia tom. 2. 421. l
ad eum redire cupiens, quos debeat tranſire decorſus aquarum t. 5. 664. e
in quem raptus eſt S. Paulus non eſt exiſtimandum eſſe hylen tom. 1. 109. c
Latinè hortus dicitur tom 1. 421. m
Deuteronomium, in quo germinant mandata legis to. 3. 261. f
liber Geneſis, in quo Patriarcharum virtutes pullulant tom. 2. 41. f
Eccleſia dicitur, Doctores verò arbores, t. 5. 396. l m
Paralytici curatio, quæ mirabilia continet to. 5. 3. h
eius lectus & cætera myſticè examinantur, t. 3. 77 a. b
eius per tectum demiſſio myſticè tractatur, t. 3. 179. m 180. g
paralytici morbi ſanatio explicatur, t. 76. g. h. 77 a. b
Parcere cui nocere poſſis, magna gloria t. 5. 258. d
Pardus celeres corporis, & animæ motus variat to. 1 87. m
Parentes propter Deum relinquendi to. 3. 188 i
ſunt colendi, & quomodo ſit primum mandatum tom. 3. 513. f
quomodo ex Chriſti lege honorandi, & obſeruandi to. 5. 148. m
ſunt maximè honorandi t. 3. 187. k. & ſeqq.
parentes honorandi præceptum ſoluebant Iudæi, t. 3 188. g. h
eos eſſe honorandos etiam in Cruce Chriſtus docuit tom. 3. 185. a b
debent benè inſtituere filios, & ſe filios aliquando fuiſſe, reminiſci to. 3. 317. a. 514. a 5147. l. m
prius ſunt alendi, quàm Eccleſię tribuamus, t. 3. 188 b
honorãdos Chriſtus ſuo exemplo nos docuit, t. 3. 31. a
quantum illis debeamus, explicatur t. 3. 31 b
non refutauit eos Chriſtus, ſed magis defendendos docuit to 3. 105 d
boni filiis ignoſcunt to 5. 310. b
cur aliquando in filiis puniantur tom. 1. 104. d
ſon ſtantes non agnoſcit Chriſtus myſticè exponitur to. 3. 105. c d
carnales filiis theſaurizant tom. 3. 456. k
ſpirituales debent a filiis ſuſtentari ibid.
eis religio præferenda to. 3. 150 f
verendi ſunt tom. 1. 20. f
filios æquè diligere debent to. 1. 316 g h
erga filios qua ratione ſe gerere debent to. 1. 371. e to 3. 167. l.
eorũ benedictiones & maledictiones quanti faciendæ tom 1. 401. m
eis ſumma deferenda eſt obſeruantia to. 1. 401 m
Paries myſticè quædam delictorum eminentia declaratur tom. 2. 945 i
luto, & cæmentis conſtat ibid.
paries legis à Chriſto quomodo ſolutus t. 3. 48 k & ſeqq
Parricidæ ſcelerum fructus conſequi nequeunt, t 1. 819. d
eos elementorum etiam vitat benignitas t. 1. 159 e
parricidium ſcelerum omniũ maximum eſt, t. 1. 194. g
Parſimonia qualis to. 4. 317 a
Participes erunt gloriæ cæleſtis, qui fuerunt participes paſſionum tom. 3. 424 k
Partus abortus myſticè de actibus animæ t. 3. 304. m 105. a b. c
tempus patiendi de ſolis iuſtis dictum to. 3. 53. f
partus ſpiritualis maturitas non pendet à tempore to. 3. 505 d
formatus, & infirmis myſticè de cathecumeno, & fideli ibid.
partum celari difficillimum to. 5. 300. i
parturientis dolores graues to. 2. 819 b. c. to. 5. 300. i
Partus Marię Virginis ſine corruptione to. 96. i K
Partus nuptiarum gratia, & coniugij præmium, to 3 17. d
partu vno ſuſcepto ab vxoribus abſtinent ſemper Brachmani to. 5. 156. h
Paruulus cuius culpæ non ſit apud iuſtum iudicem to. 1 116. m
non eſt in ſua poteſtate, & per conſequens eſt quaſi ſeruus tom. 3. 479. K l.
ſub mundi elementis tom. 3. 13. e
paruus & magnus ſecundùm animam ibid.
paruulus noſtros ablactare debemus, id eſt, opera, t. 3 505. f
paruulus à matre dormiente oppreſſus myſticè de operibus noſtris to. 3. 505 f. 206. e
perfectæ ætatis in Chriſto tom. 1. 506. a
cur quidam damnantur to. 4. 586. e
quibus Deus cæleſtia reuelauit, qui ſint, ibi plura to. 3 135. i. K
paruuli ſumus in hac vita ad comparationem futuræ to. 3. 394. a
Paſcha quid ſignificat to. 4 301. c. 355 g to. 5 75. g
quid ſit, & quomodo à Chriſtianis celebrandum, t. 5 74. e. f
verè anni principium, to. 4. 301. d. eius laudes, to 4 301 d. 304 g. h
celebrantes quid meminiſſe oportet to. 5. 983. c
æternam beatitudinem præfigurat ibid. c d
eius celebritas vſque ad Pentecoſtem per omnes dies tom. 3. 176. k. l
in Concilio Niceno definita to. 4. 303. K
cur luna decimaquarta celebrabatur myſticè to. 4 308. h. i
eius celebratio quàm neceſſaria, & multa de ea, to. 4 303. k. l. & ſeqq.
in typo, & in veritate t. 3. 130. b

Immolatio, & nun tranſitus to. 3. 358, b
rectè quis illud celebret tu. 5. 57. g
cur Hebræi feſtinantes manducsbant to. 1. 144. d
manducare feſtinanter quid ſit, to. 3. 477. k. to. 3. 97. c
paſcha, azyma, & cetera ſpiritalia habemus, to. 3. 202. b
eius conſideratio to. 3. 109. a & ſeqq.
ſignificat tranſitum animarum ad virtutem, & à paſſionibus carnis ad gratiam to. 1. 5. d. e
paſchalia gaudia com ſanctis martyribus communicanda to. 4. 304. h
trophæum eſt to. 1. 526 K
Paſchæ & Pentecoſtes conſideratur to. 3. 176. K. I
paſchali tempore, & dominicis diebus non ieiunat Eccleſia ibid.
Paſcua bona fidei quæ to. 2. 1117 a
diuins ſacramenta ſunt, & libri ſacræ ſcripturæ to. 1. 664. l
Paſſerum Deus ooo obliuiſcitur, & ibi plura de paſſeribus myſticè to. 3. 142. c d & ſeqq.
paſſer ſingularis in domo Paolus Apoſtolos t. 3. 158. c
Paſſio Chriſti vita noſtra eſt, & mortis deſtructio to. 3. 473. f.
ſpontanea eſt tom. 4. 97 c. e
non debet pudere nos, quæ paſſus eſt Chriſtus to. 4 98. b.
nun, ex Iudæorum, ſed ex voluntaria oblatione fuit t. 3 69. d. c
eius neceſſitas tom. 3, 116. l
eius amarior ſuccus voluptates noſtras carnales temperat to. 3. 157. f. 158. a
pacem fecit inter circumciſionem, & præpuoium t. 3 497. d
homilitatis exemplum extitit, & ſacramentum ſalotis to 3. 185. a
ad corpus non ad diuinitatem pertinet tom. 3. 95. m
diuinitatem noo stringit tom 3 183. l. m. 512 i
ipſa grano ſynapis ſignificata, reſorrectio veró grano tritici to. 3. 157. f
in ea tenebræ & alia quæ acciderunt conſiderantur, to 3. 223. K. l & ſeqq.
etiam eos ſanat, qui in ea vulnerati ſunt t. 3. 813. b c
eam omnibus ſalutarem, Iudæis exitialem fore triſtabatur Chriſtus to, 3. 212. i K
ſufficit omnibus credentibus ad ſalutem to. 3. 631. g
ex ſe eſt efficiens, ſed non omnibus efficax t. 3. 650. c
ipſa & mors Chriſti quàm admirabilis ex Sanctorum pietate tom. 3. 94 a
eadem & reſurrectio etiam ad credendum difficilis tom. 3. 117. d
à Luca copioſius narratur tom. 3. 3. 4
redemptio noſtra eſt to. 4. 270. b. c
argumenta diuinitaos continet t. 4. 193. g. h
eius vaticiniam to. 4. 301. a b, 302. a. b
omnes redemit to. 1. 1008 c
peccara noſtra excuſſit tom. 4. 216. e
ex charitate Dei ibid. 217. m
die dominica noo poteſt celebrari tom. 4 308. h
eius ſignificatio ibid 96. k
paſſionis calicem exemplo Domini eligere debemus tom. 3. 85. e. f
Paſſiones martyrum, Chriſti paſſiones ſont, t. 3. 424 g
paſſiones & labores S. Pauli tom. 3. 451. l. m. 42 451. e. b
paſſiones, & infirmitates noſtras Chriſtus verè ſuſcepit to. 3. 211. k. l. m. 212. g. h. i. k. l
earum tolerantia difficilis to. 2. 986. i
paſſiones ne à delectationis dulcedine intus excitentur, cauendom to. 2. 953. 654.
eis anima noſtra grauatur ibd.
earum aliæ bonæ, aliæ malæ, & ooxiæ dicuntur to. 1 197. g
paſſiones animæ irrationales menti ſobiectæ eſſe debent to. 1. 197. m. 198 g
earum quanta vis ſit, explicatur to. 1. 177. K. l
eis natura Dei immunis eſt, & quomodo Deus dicatur iraſci to. 3. 249. f.
Paſtor Chriſtus, qui ouem perditam reducit, to. 3. 164 K & ſeqq.
vas ſuum gregem habeat, eum frequenter enomerat to. 5. 42. c
ſpiritualis ſollicitudo qoanta to. 3. 128. l
paſtores pecorom apud Hebræos Reges fuerunt, to. 2 410 K
paſtorum in Chriſti ortu vigiliæ, myſticè declarantur to. 3. 29. a b.
homioum ſacerdotes ſunt ibid.
paſtorum fides de Chriſti natiuitate, multorum incredulitatem condemnat to. 3. 29. f. 30. a
paſtores Bethleem de Chriſto idooci teſtes ibid.
verbum viderunt ibid.
paſtorum perſooa vilis ad prudentiam, pretioſa ad fidem ibid.
prædicatores ſignificant to. 5. 10. f
cur primum pacem, & Saluatoris ortum primi omnium audierunt to. 5. 12. m
eccleſiarum paſtores lupi hæretici cur perſequantur to. 3. 124. m
tàm boni, quàm mali deſcribuotur to. 2. 251. a. b.
myſticè rectores ſenſoum vocantur to. 1. 251. a
Pater ſine filio oullus to. 4. 91. g
pater in diuinis ſine initio eſt, & à nullo eſt, to. 4 89. c
origo deitatis, & bonitatis rectè in filio, & Spiritu ſancto intelligitur to. 4. ib.
neque factus dicitur ibid. d
quomodo iudicium dederit Chriſto to. 1. 706. h
eius & filij in diuinis vna eſt operatio to. 3. 159. I
ipſe & filius diuinitate vnum ſunt tom. 4. 116. e
ſemper audit filium, & filius patrem per vnitatem naturæ voluntatis, atque ſubſtantiæ to. 1. 12. f
ipſe & filius qua ratione vnum dicuntur t. 1. 511. e
ſolus in diuinis totum filium capit t. 3. 285. i
eius, & filij poteſtas vna to. 3. 63. h
eius & filij in diuinis vnus dominatus: vna deitas, to. 3 268. m
ipſe & filius vnum ſunt per luminis & nominis vnitatem tom. 2. 681. k
per Spiritum ſanctum cognoſcitur to. 4. 90. c
eum cur rogare velit Chriſtus t. 4. 115. g
ipſe bonus & filius & Spiritus ſanctus to, 3. 185. f
eius & filij opus vnum, regnum vnum & non diuiſum to. 4. 156. h. i
eorumdem vna maieſtas, gloria, & ſubſtantia ibid. 157 b. to. 3. 268. m. & ſeqq.
In filio quomodo videatur to. 3. 7 g
patris & filij operationis, & virtutis vnitas to. 3. ibid.
filio omnia iure naturę, & ſubſtantiæ dedit, t. 3. 131. m
ipſius & filij vna diuinitas, vna indiſcreta ſubſtantia to. 3. 8. K
æternus filio præſens tom. 2. 800 e
filium vnitatem ſubſtantiæ ſignauit to. 1. 33. c
ipſius & filij vna ſedes, & vna maieſtas to. 1 507 a
eorom cõmunis operatio & vnitas poteſtatis, t. 5. 257. e
totum quod habuit filio dedit to. 3. 201. c
quicquid ipſe habet, habet & filios ibid. d
radix eſt filij ibi.
ipſius, & filij æqualitas tom. 3. 208. l
eadem copioſè explicatur tom. 3. 19. K
quomodo totus in filio, & totus filius in patre, t. 1. 695.
in ſancta Trinitate naturalis dicitur to. 3. 3
quorſum nobis Verbũ ſuum manifeſtauerit, t. 2. 681. l
patris & filij expreſſa diſtinctio. to. 4. 115. h
complacet in filio to. 2. 763 d
eius imago filius to. 3. 489. a
eius, & filij vna gloria, virtus & diuinitas to. 3. 38. d e
pater & filius ſemper ſimul ſunt tom. 3. 41. b
de filij diuinitate optimos teſtis t. 3. 41. c
incomprehenſibilis, & inacceſſibilis, & Inæſtima- to. 4. 206. a

quomodo intelligatur eſſe in filio t.3.429.a
ipſe, & filius, & Spiritus ſanctus initio carent, & de ſingulis t.4.86 f.& ſeqq.
Verbum genuit t.4.82.h
Spiritus eſt, ſanctus eſt ibid.
Pater, Filius, & Spiritus ſanctus quomodo, & quare pro nobis doleant t.5.290 b
quamuis filio inimicos ſubiiciat, & alia huiuſmodi in ſcripturis reperiantur: non tamen arguunt filium minorem t.3.201.a
pater Chriſti non eſt homo, ſed Deus t.4.100.g
illum Chriſtus negare non poterat ibid.
Chriſti, & noſter eſt Deus, verùm diuerſo modo t.3.231.g
pater nobis Deus eſt, cùm benè agimus: iudex cùm peccamus t.5.7.g
pater noſter cur Deus dicatur t.3.239.l
Paterfamilias quomodo ſe cum filiis gerere debeat t.4.244.l
debet gaudere, ſi filius bene ſe gerat t.3.457.f
debet lugere ob prauos filij mores ibid.
gaudet cum filios ſuos ſanos corpore videt, & mente deuotos inuenit t.5.79.b
in filium diligentem quomodo ſe gerere debeat, & quomodo erga negligentem t.5.27.i
filio citò ignoſcit, verùm obſecratus t.5.330 a
pius etiam ingratis filiis benè optat t.3.154.a
pater in filij, & filius in patris nequitia redarguitur t.202 l
ei, & matri quomodo renunciandum ſit propter Chriſtum t.3.164 g
patris & filij vocabula ad pietatem, non ad mortem incitare ſolent t.1.234.h
eius filijque mutuus amor maximè commendatur t.1.89.e
eius & filiæ connubium prohibitum iure naturæ, non ſcripto t.3.306 e
patris & filij prodigi reconciliatio tractatur t.3.164.k & ſeqq.
eius clementia in illo ſuſcipiendo explicatur t.3 167.l
eiuſdem ad filium concurſus, amplexus, veſtitus, &c. explanatur ibid. & ſeq.
patris familias operarios conducentis in vineam parabola explicatur t.3.167.g
paterfamilias cur ſit vocatus, qui amphoram geſtabat t.3.171.k
patrisfamilias ſtratum magnum, & amphora myſticè explicantur t.3.209.b
pater fidei Abraham t.3.473.a
pater malorum diabolus eſt, non creando, ſed decipiendo t.5.62.d
patres etiam ob filiorum ortum Deo gratias agant t.3.12.l
patres qui, & quis pater bonus t.1.778.x
patres apud inferos detinebantur ob paternum peccatum t.3.271.l
à Chriſto ex inferis liberati, & in triumphū ducti. ib.
in inferno ſuperiori detinebantur t.3.169.a.270.b
à pœnis erant immunes, ſed à cælo excluſi t.3.269 a.270.b
ſub ſpe aduentus Chriſti, in lymbo erant reſeruati. ib.
quamuis in lymbo eſſent, non tamen ad regnum mortis pertinebant ibid.
patrum conſuetudo myſteria noſtræ religionis obſcurius referentium eſt propter infideles t.3.127.l
Paterna ſpiritualis filia S. Ambroſij t.5.302.a
Paterno ſcribit S. Ambroſius t.5.177 e
Patiens, qui ſe ipſum continet, quàm ſit fortis, t.2.734.k
eius magna conſolatio eſt, ſi habeat condolentiam t.3.414 d
eius gloria eſt pati iniuſtè t.3.345.b
patientior ad iniuriā potentior conſtituetur in regno t.5.152.l
Patientia neceſſaria eſt in communi conuictu ex conſuetudine t.3.503 h
humilitatis indicium eſt t.2.913 d
quando magis probatur t.4.307.m
neceſſaria vt Chriſtus medicinam afferat peccatis noſtris t.3.107.m
ſaluat homines t.3.430.b
partim ad correctionem, partim ad maiorem vltionem t.3.249.d
quomodo probationem operatur t.3.266 f
patientia in perferendis iniuriis, quod bonum operetur t.1.89.a
patientia Dei erga peccatores t.3.246.a.301 f
in quo poſita ſit hæc virtus t.3.291.b
mitigat delicta magna t.2.728 b
remedium eſt aduerſus quaſdam animi ægritudines t.2.735 b
patientia Dauidis t.3.300 i.x
multum meretur à Domino t.3.193.b
patientiæ principium Chriſtus t.4.151.m.232.l m.t.652
eius finis, promiſſorum expectatio t.4.36 h
eam ſemper comitatur lætitia t.1.431.e
cum humilitate diſcipulis ſuis commendauit Dominus t.3.130.e
eam ſuadet S. Ambroſius ſororibus Valentiniani, exẽplo Dauidis t.3.112 h
Patria noſtra Paradiſus eſt t.5.17.b
eius amor & affectus non eſt damnandus t.3.641 d
amicis præponenda t.4.84.h
pro ea multa pericula ſubeunda t.4.68.k
non eſt derelinquenda t.2.1132.h
quodammodo dulcis eſt mater t.2.1131.i
Patriarchis apparuit filius Dei in lege, qui poſt incarnatus eſt t.3.233.b
patriarchæ triplicis ſapientiæ virtutem habebant. t.3.t
a Luca deſcripti quibus in rebus Chriſtum exprimerent t.3.34.e & ſeq.
ipſi, Prophetæ, & Angeli ædificatores Eccleſiæ t.3 38.b 39.
per fidem ſine lege viuebant t.3.47 h
conſimili Euangelij gratia refulſerunt ibid
legis vinculis abſoluti veluti ſub gratia vixerunt t.3.47.h
patriarcharum primus pietatis ordo: ſecundus regum & ſacerdotum ibid.l
eorum pietas non à lege, aut ab aliquo homine, ſed ſapientiæ munere infuſa ibid.
Patriarchæ Chriſtum viderunt, & eius paſſionem typis expreſſerunt ibid.
eorum pueri tres, quid ſignificent t.3.1.a
eorum geſta, myſteria rerum ſunt futurarum t.1 400.b
eorum Sinus eſt ſeceſſus quidam quietatis æternæ t.115.b
eorum ætas caſta, puraque floruit religione t.1.113.b
Patrimonium æqualiter filiis diſtribuendum eſt t.1.76.h
immortalitatis, non pecuniæ quærendum. t.3.144.m
non dicitur vera ſubſtantia t.1.156.a
eius augmentum cauendum eſt, ne ſit animæ detrimentum t.5.94 e
illud & corpus vltro offert S. Ambroſius: ſed non eccleſiam t.5.206.e
diuinum datur parentibus t.3.36.l
Patripaſſianorum errores de Chriſto t.3.380.g
Pauca nobis plurima ſunt t.5.223 h
Paulini Aquitani viri doctiſſimi, & nobiliſſimi virtus eximia t.5.259.k
Paulinus Epiſcopus Antiochenus t.5.181 e
Paulus vas dictus cur ſit t.5.141.e
eius epiſtola quæque melle dulcior, lacte candidior t.5.142.a
abſens per epiſtolam damnabat, & abſoluebat t.5.331.h

Digitized by Google

eius locum in epiſtola ad Romanos perobſcurum explicat S. Ambroſius t.5.28 .a.286.a
eius doctrinam diſſerendo pertractare difficillimum t. 5. 294.c.
eius effigiem, dum apparuit, ex viſa pictura cognouit S. Ambroſius t.5.313.d
perſecutus eſt Eccleſiam Dei zelo legis Moſaicæ t 3 66 c.d
prædicatione cernitur t.3 471.g
habebat primatum in prædicatione gentium, ſicut S. Petrus in prædicatione circumciſionis t 3.ibid.i
teſtitit S. Petro propter circumciſionem ibid l
in Trinitatis nomine baptizari præcepit. t 3.474.c
non fundauit Epheſios in fide, ſed confirmauit t.3.491.a
eius inſtitutiones & epiſtolæ generales ſunt, & ad omnes eccleſias pertinentes t 3.550.d
plus gaudebat in patiendo, quàm ante exultabat in perſequendo t.3.572.l
ante conuerſionem perſecutus eſt Eccleſiam errore, non malitia ibid.
cur nihil voluerit à Corinthiis accipere t 3.361 f
gentium magiſter t 3.329.e.471.g
cur adierit S. Petrum t.3.467 i
concordiam habuit cum Apoſtolis ibid
eius laudes t 4.27.x
ex tribu Beniamin fuit t 3.308. m
Paulus non propria humanæ ſapientiæ verba, ſed ſpiritus gratiam & virtutem ad prædicandum habuit t.1.396.c
optimus athleta Chriſti 1.542.g
eius ſollicitudo in miniſterio Euangelij t.3.319.e
reſedit apud Corinthios annum, & menſes ſex t.1.338.proœm. 39 .a
cur vocatus ſit Apoſtolus t 3 338.e
vocat ſe collegam piſcatorum t.3.352.i
eius humilitas t.2 1065.b.t 3.352.l.401.b.413 g
perſecutiones paſſus eſt vltra cæteros t.3.443.h 444.e.456 g.h 499 l
pro Corinthiis multa paſſus eſt t 3.355.i
medicus fuit ſalutaris ibid.k
eius humilitas non proficiebat apud Corinthios. ibid.i
eiuſdem admonitio ad eoſdem ibid.
eius charitas erga illos t.3.456 l
cur miſerit Timotheum ad Corinthios t.3.355.m
Legatione Chriſti fungebatur t.3.257.b
cur tradiderit illum fornicarium ſatanæ ibid.
hortatur Corinthios, vt viuerent ſecundùm profeſſionem Chriſti, cùm iam eſſent nouæ vitæ cultores, exemplo azymorum t.3.358.a
Saülus in tertium cælum raptus corporaliter t.4 108.k
mentis corporis & certamen quomodo temperaret t.2.725.h
quare cæteris Apoſtolis abundantiùs laborauit, t.2 738.m.t.1.175.c
qualis ceciderit, & qualis ſurrexerit t.2.742.l
quare corpus ſuum merito caſtigaret t.2.743 d
verſibus poetarum cur aliquando vſus t.3.119 h
raptus proprij corporis viſum non ſentiebat. t.2 t 18 d
ſe æſtimauit vt ſtercora t.2.852.d
per Beniamin figuratus t.2.1138.e.f
quare Deo adeſſe audet t.2.1013.i
cur interdum à Deo prohibitus aliquibus prædicare t.3.241.f
eius oratio ad Athenienſes, quàm prudens, & artificioſa t 3.118.c
eius epiſtolam ad Hebræos ſummatim Irenæo poſceni explicat S. Ambroſius t.5.183 h
eius locus ad Rom. V circa veritatem lectionis accuratè examinatur t.3.270 & ſeqq.
quomodo pugnet aduerſus Chananæorum gentes myſticè t.2.769.x
in periculis ſuis quomodo ſe gereret t.2.796.g
qualiter eſſet t 2.864.e.f
eius gaudium eſt purificatio populi t.3.45.m
cur nomen ſuum ponat initio epiſtolæ, contra vſum epiſtolarum t.3.411.h
ſua ſcribebat mano t.3.331.g
apud Corinthios hyemem agit, Epheſi Pentecoſten myſticè t.3.176.l
mendico Lazaro comparatur t.3.274.e
eius hiſtoria de morſu viperæ t.3.130.a
negat ſe eſſe Apoſtolum hominis t.3.215.l
Pauli contra aduerſarios remedium t 2.981.m
anathema optat eſſe pro fratribus genere, inimicis fide t 2.989.l
totus erat verbi t 2.984.f
cæleſtis arbitrij voluntarius executor t.2.1000.b
coronam iuſtitiæ habuit ex perſecutore prædicator: cito concepit, citò peperit t.3.296.a
in epiſtola ad Romanos legem paſſim euacuat t.3 240.h
ſolum Chriſtum ſcit, quæſtiones curioſas deuitans t.3.116.i
in epiſtula ad Rom quæ tractet, & quid præcipuum ſpectet t.3.235
Pauli & Sauli nomen explicatur t 3.237.b
Apoſtolus factus, antea Beniamin rapax t.2.920.a
fidelis factus, quomodo nos conſoletur t.2.915.k
peccatum flebat alienum t.2.606.i
quare ſuam reuelationem publicauerit t.2.697.h
non de ſcientia, ſed de ignorantia gloriatur ibid.
eius reuelationis commemoratio quid operetur ibid.
ei Dauidis verba adaptantur t.2.698.g
de acceptis talentis lucrum reddidit ibid.
decem ciuitatibus præfici meruit ibid.
per Orientem, Illyricum, & Italiam pecuniam Domini diſpenſauit ibid.
ſi ſtetiſſet, curſum ſuum non conſũmaſſet, t.2.699.b
quæ certamina ſubierit t.2.70 .d
derelictus ab hominibus apud Deum abundauit t.2 703.c
quis fuerit in alterius paſſione, & quis in ſua ibid.f
ſecreta, quæ vidit in raptu, dicere non præſumpſit t.2.707.f
benè peritus fuit in lege t.2.928.f
ex perſecutore Chriſti, fit martyr t.1.101.f
non egrediebatur terminum conceſſæ poteſtatis 445.c
non gloriabatur in magnitudine poteſtatis ibid.
gloriabatur de ſalute credentium ibid.
dura primum, mox manſura oratione vſus eſt ad Corinthios t.5.216.m
dum epiſcopum volt vnius vxoris virum, cælibem non excludit t.5.245 f
quomodo Chriſtum confeſſus, quem antea negabat t.2.808.a
cùm lupus eſſet diaboli ex perſecutore factus eſt gentium doctor t.1.414.i
ſingulari quadam continentia omnes carnis libidines ac impetus ſuperauit t.1.396.c
ei interdictum eſt ne ſublimitate reuelationum ſe extolleret t.1.109.b
eius dolor ob Iudæorum incredulitatem t.3.296.l 299.g
Athenis diſputans doctos, & facundos ſuperat t.5.240.l
ad omnes miſſus, cur de Iudæis tacuit t.3.242.d
cur ſe dicat debitorem docendi ibid.c
bonus diſpenſator, & ſupererogator t.3.135.g
eius raptus ad tertium cælum quomodo intelligẽdus t.3 454.c
mons dicitur ſpeculatorius t.2.817.m
nũ modo ob tribulationẽ ceſſabat loqui verbũ Dei, ſed

etiam in ipſis vinculis, & in carcere inueniebas, qui ipſum magnalia Dei loquentem audiret s.3.564.a
quodnam oſtium ſibi aperiri optauerit s 3.157 a
cur ſe ſeruum Chriſti dicat t.3.517.e
in Iudaiſmo locum Doctoris habois ibid b
abſens per epiſtolam damnabat, & abſoluebat, to.5 331.h
quomodo ſecundùm carnem quotidie moriebatur, tom 2.804.e
vas electionis quid deplorauerit to.5 801.i
Elymam magum excæcauit t.1.57.a
Architectus ſapiens t.3.350.b
non eadem omnibus prædicabat t.2.815.l
eius charitas erga Iudæos t.3.196.l
eiuſdem ſollicitudo erga Eccleſias t.3 436.i
in quibuſnam ſibi placuerit t.2.697.g
illũ Macedonum peccata maximè vexabant, t 5.721.g
Dei ſola miſeratione conuerſus eſt to.1.414 K
quomodo interpretetur Eſaiæ locum to.2 668 e
eius virginitas s.5.564.m
eius doctrina eadem omnibus Eccleſiis s.3.366.e
probat ſe Apoſtolum s.5.373.e
dum oraret in templo vidit Ieſum ibid.
ex quo ſe liberum oſtendas to.3.ibid 376 g
circumciſionem abolebat, cæteris Apoſtolis diſſimulantibus, & propterea à Iudæis credentibus non vocabatur Apoſtolus t.3.571.f
cur non nollet ſumptus accipere s.3.373.g 448 h
malebat mori, quàm Euangelij iura violare, s.3.373.i
eius doctrina ex Deo to.3.399.x
non blandiebatur peccatoribus ibid.
cur vocet ſe abortiuum to.3.400.m
tempore minor eſt apoſtolis, non dignitate, s.3.401.a
vnam, atque eandem gratiam accepit, quam cæteri Apoſtoli ibid.c
eius preſſura in Aſia t 3.413.b
cur in infirmitatibus gloriabatur s.1.13 a
in ignobilioribus noſtri corporis partibus explicandis omnem vim Philoſophiæ ſuperauit t.1.175.a
Eccleſiæ Dei perſecutor inhoneſtus & inglorius fuit, tom.1 ibid e
vberiorem, quàm plures alij ex Apoſtolis, gloriam eſt conſecutus to.1.ibid.
Eſdræ, non Platonis fuit imitator t.1.307.d
cur per feneſtram fugit in ſportam dimiſſus s.1.358.i
ſuum raptum in paradiſum explicat t.1.152 m
cur arcana Dei in ſe cuſtodiuit t.1.183.a
ſolum per Chriſti gratiam ſe à vi, & lege peccati liberandum confidit t.5 126.m.151.b
quaſi legis interpretes cuncta ſua bona diuinæ tribuit gratiæ t.1.143.b
Chriſti potiſſimum Crucem prædicauit, t.1.389.i
cur interdum iunior appelletur t.1.391.a
eius cæcitas, Chriſti extitit fletus t.1.ibid.e
cæleſti electus eſt iudicio t.1.393 h
eius prædicatio mundauit populum Iudæorum, & omnem eorum reſcidit gratiam, t.1.per totum.ibid.
iactantiam veretur to.4.493.c
omnium ſe fecit ſeruum t.3.376 g
omnibus omnia factus eſt non tamen ſimulauit, to.3 504.g.h.i.376.l.m
quomodo factus eſt infirmus infirmis to.3.ibid.
eius ceruix gladio percuſſa magis lactis, quàm ſanguinis vndam dedit t.5.141.f
nunquam ſibi in hoc ſæculo coronam auſus eſt poſtulare t.2.689.i
quò confugit, vt liberaretur à lege peccati, t.5.854.i
eum veluti lupum nocturnis tenebris oberrantem offuſa luce Chriſtus obcæcauit t.1.414.i
ei quorſum Dominus angelum ſatanæ adhibuit, to.2 897.a
non erat præſumptor t.3.441.a
à Domino poteſtatem acceperat t.3.318.a
quem dolorem ob Galatas ſentiret to.2.819.e
vir erat abſcondens ſermones ſuos, tom.2.886.l
cur corpus ſuum caſtigaret s.3.577.g
eius raptus qualis extiterit to.1.271.e
vocatus à Deo cur ceciderit, & horrore animi turbatus eſt s.1.561 g
quare noctem neſciebat s.2.8.4 d
ob viperæ morſum, habitus eſt peccator t.1.93.d
perſecutiones, & pericula pati non timuit, dummodo omnibus fideliter Euangelium prædicaret, s.3.414.l
eius vocatio Eccleſiæ firmitas fuit t.1.280.e
eius prudentia maxima t.3.450.e
cur ſcripſerit Hebræis to.3.611.
in vinculis Ieſu gloriatus s.2.813.l
ei, ad vocandas gentes, ſapientiæ principatus datus eſt à Domino t.5 1088.g
cum Dauide confertur t.2.166.g
in terris nihil terrenum redoluit t.1.596.c
operabatur ſuis manibus to.3.450.c
eius paſſiones, & labores, t.3.451.l.m.452.g.h & ſeqq.
ei gratia data eſt, vt dignus eſſet Euangeliũ prædicare to.3.550 b
medicus ſpiritualis t.3.376.h
raptus ad vitam, qui eſſet antea t.2 696.e
vſus eſt penula, more Romanorum, cùm ad curiam venit to.3.600.i
omnium optimè myſterium Trinitatis explanauit, to 3.347.g
ipſe, & Moyſes quomodo quædam ſcripſerunt, quæ à Deo non ſunt ſcripta to.3.172.m
fortibus virginitatem, infirmis verò nuptias proponit tom.5.241.e
quando remedium popoſcerit, & ſalutem inuenerit, tom. 2.715.e
præuidit multa mala futura, & Hæreticorum, & Iudæorum to.3.597.c
erat benignus s.3.430.d
Iſraelita fuit t.3.308.m
gloriatur ob pœnitentiam Corinthiorum, t.3.434.e
Pauper nemo naſcitur, ſed fit s.5.249.e
non deſerendus, vt ad diuitem transeamus, s.3.188 h
pauperibus largiendum, non tamen ex rapinis, to.3 189.a.& ſeqq.
eius hoſpitium elegit Chriſtus t.3.209 a
qui non indiget, non dicitur pauper s.5.223.h
quid quærat t.2.1101.e
liberalis laudabilior to.3.87.i
eius manus, Chriſtus Gazophylacium s.5.35.m
quibus conſolari ſeipſum debeat t.1.98.d
myſticus quis, & quid audiat, & ſeruet t 3.698.i
accipit & continuò ſoluit, & quare ibid.
ſomnum dormit, quem diues non poteſt t.2.598.i
pauper ſæculo, apud Deum fit diues t.1.560.b
qui largitur ei, fœneratur Domino, to.1.554.m.560.b.e
ei prodeſt inopia to 1.98.d
ei potius fauendum, quàm diuiti t.4.59 l.m.60.g
ei miniſtrare idem quod Chriſto t.4.503.e
qui ei tradit, accipit to.3.188.h
eum volunt aduerſarij vulnerare t.5.692 d
pauperes beati qui t.3.84.m
pauperes, diuites, ſeruos, dominos non diſcernit Eccleſia to.3.197.e
pauperes ſunt pedes Chriſti t.2.602.f
Chriſti imagines cùm ſint, non irridendi, t.2.961.i k
etiam imperiti, quibus doctrina tribuenda to.5 192.g
pro beneficiis acceptis Dominum remuneratorem faciunt to.4.59 l
non irridendi, neque exacerbandi to 3.184.m.91.b
pauperes, parentes, & cognati ſunt ſubleuandi, to.3 187.m
diuitibus fide, ac ſobrietate ſunt ditiores, to 1.561.h
abundantes qui ſint to.2.367
pauperes Chriſti ex eorũ ſecularib. qui ſe omnib. opi-

bus exuetur, & eorum, qui diuitias poſſident, ſuſtentare to.5.265.e
in terrena ſubſtantia participes faciendi t.5.6 e
verè theſauri Eccleſiæ t.4 62 e
hoſpitio ſuſcipiendi t.3.162 f
propter eos paſſus eſt Dominus t.2.751.K
quare vinis facti ſimus t.2.754 g
à propinquis paſcantur, Eccleſiam non grauent, to.3.187.i
eorum inopiam ſubleuare omnes pro facultatis menſura tenentur t.3.36.i
eorum vita non eſt ſacculis includenda t.4.55.a
eorum amicitia diuitũ amicitia nonnunquam melior tom.4.85 e
eorum pectora horrea vera dicuntur, t.1.554.555.a
pauperum eſſe quæ ſua ſunt profitetur S. Ambroſius to.5.206.a
eis ſubſidia denegare, & habenti tollere idem crimen to.3 93 a
eorum admonitio to.199.h
eorum defenſionem non ſolùm requirit, ſed ambit S. Ambroſius t.5.104.h
eis largiendo ſanctorũ gratiam cõparamus, t.3.71 g
eiſdem communicandæ facultates ibid.l
illis tribuendum intuitu charitatis to.3.103.i
eiſdem tribuendum eſſe epulonis parabola docet, tom.3.175 k
illis diuites inſultant, eóſque irrident to.3.174.f
eorum publica eſt Eccleſiæ cura t.3.184.K
eis demitur, ſi pater a filio alendus ab Eccleſia alatur ibid.
ad Eccleſiæ ianuam emendicabant ibid.
Paupertas omnibus præferenda theſauris t.1.66.b
eſt libera t 1.560 h
voluntaria, & omnium dimiſſio propter Chriſtum ſuadetur t.3.198
in Chriſto nos diuites faciens quæ t.2.754 h
bona quæ ſit t.1.516.e t.2,807.b
non omnis ſancta t.3.174.c
myſtica fidei ſimplicitas ſine eloquentiæ fuco ibid.
nullum crimen habet t t.30 d
diues eſt & locuples t.3.162.a
bona largitur diuitias t.1.594.l
glorioſa & beata quæ t.3.129 ro
ipſa & indigẽtia ad crimina multos impellit, t.1.75.m
paupertas, ignobilitas, ægritudo, & mors nõ ſunt mala viro ſapienti t.113.e
Chriſti, patrimonium eſt noſtrum, & infirmitas virtus eſt t.3.27.g
ſacratum virginum to.4.441.a.486.e
ipſa & infirmitas a regno Dei non excludit, t.3.162.o
ibi eſt, ibi diuitiarum fames inexplebilis, to.5.255.m
eius vocabulum vnum, pauperum vero mens non vna t.5.264 g
eius neceſſitas neminem à Chriſto reuocat, t.4.270.e
magis Deo accepta quàm theſauri to.2.897.f
paupertas Chriſti deſcribitur t.1.515.e
ipſa & diuitiæ multas excitant tentationes, t.1.86.e
Pauimenti nomine quis intelligatur to.2.899.f
ei quis non adhæreat, myſticè t.2.900.a
ei quomodo quis adhæreat, & quomodo Deo, tom.2 900.a
Pax & quies in Trinitate to.4.90.e
ſempiterna to.4.95.l
noſtra Dominus Ieſus to.2.1117.e
ea eſt in regno Dei to.3.307.h
vera eſt in charitate t.3 547.g
nulla ſine Chriſto to.3.239.l
charitatem parit t.3.48.h
Chriſti non debiti eſt, ſed meriti, non conditionis, ſed voluntaris t.5.11.m
Chriſti, & Mundi qua ratione inter ſe differant, m,1 319 b
pax bonorum in futura vita t.3.250 b,c
eius via eſt via virtutis to.5.257.c
eam diligentes Deus diligit to.1.140 f
in cælo eſt, & inde ad nos deſcendit t.1.558 k
eius otia periculoſa t.2.973.h
pacis Deus eſt ipſe Chriſtus t.3.480 h
in ianua dilectionis t.3.516.k
ipſa & charitas ad altare Chriſti deferenda, to.3.165.h
pax nobis eſt in bello, & quædam prælia in pace, to.2.865.m
ipſa nihil gratius to.4.64 i
eam qui habet cum Deo, non timet omnem mentem aduerſam to.3.530.b
quæ habet offendiculum, & quæ non t.2.853.x
peccatorum pacem quare refugere oporteat, ibid.
in ea eſt vtilitas carnis, & animæ t 3.527.g
Chriſti, perfidiam fugit, dolum ſpernit, factis malis repugnat, Deo placet, & diabolo eſt inimica, t.5.460.i
alia eſt Dei, alia mundi ibid.h
Chriſti libera eſt à peccatis ibid.h
animæ quomodo ſit t.2.1139.i
quàm ſit excellens t.2.1146.d
o quibus in ſeruulos Dei reuertatur to.692.e
bona, & mala, quæ t.5 461.o
cum Deo, eſt ex fide, non ex lege to.3.266.b
pacis cum Deo miniſter Chriſtus eſt ibid.
à nobis incipienda, vt eam alijs feramus t.3.85.e
quam mundus dat qualis t.2.1038.b
per duodecim annos filio Dei apparente quanta fuerit tom.5.10.e
in cælo & in terra per Chriſtum t.3.223 i
habenda eſt cum omnibus t.3.319 h.1.321.f
pax & gratia quid ſint t.3.239.k
pax ad quam feſtinant credentes in Chriſtum to.3 307.h
Peccator Chriſtum conculcat t.5.654 e.f
excluditur a facie Dei t.2.838 l
inops eſt to.2.847.c
in quibus laudetur t.2.786.l
non repellitur a Deo, ſed ipſe repellit t.2.786.f
eius conuerſio, & Dei clementia in filio prodigo demonſtratur to 3.168. b. & ſeq.
in peccatis commiſſis erubeſcit, ſi reſipiſcit, t.2.965.g
ſi liquis paſcitur t.3.166.o
eius conuerſio ex volutabro libidinis in templum Dei t.3.150 b.c
per camelum ſignificatur t.3.189 b
per pœnitentiam reuiuiſcit to.3.169.c
pœnitenti fauendum, non indignandum de eius venia ibid.d
capris & ſentibus ſignificatur tom.3.177.c
eum qui conuertit remunerabitur tom.3.286.a
ei lux oritur per Dei gratiam, non per ſuæ virtutis meritum to.1.116.g
fratri pœnitenti indulgendum t.3 179.m
quendam in concione arguit S. Ambroſius detecto crimine, non nomine to.3.181.i
pœnis æternis merito punitur to.3.249.a.b.
in dies deterior fit in ſpe impunitatis ibid.
quandiù non corripitur, minimè ſibi peccaſſe videtur, tom.3.511.h
eius conuerſione lætatur Eccleſia t.3.169.f.170.a
eiuſdem conuerſio quam mirabiles mutationes faciat to.3.151.g
dum confitetur, Deo tanquam victori cedit, t.3.98.d
eius animos ægro ſimilis to 5.216 m
quid frequenter erubeſcat & quid non t.2.876.b
eius conuerſionem quanto ſtudio Deus procuret, tom.3.164.l
vt fiat iuſtus defleat, & accuſet ſe ipſum t.3.85.b
de ſuis maculis erubeſcat, & vulnus confeſſori aperiat tom.3.74 t
minimè deſperet to.3.165.b.t.5.9.a.b
eum nemo debet ſpernere, omnes enim peccare poſſumus tom.3.488.g

eius ſtultitia, & miſeria t.5.98.a
æque ac iuſtus gloriari non poteſt tu.5.94.e
verè luppinus munus amittit to.1.47.g
non excuſatur, quamuis in ſpecie bonus appareat to.3.248 i
ei facilè Deus reconciliatur, ſi impensè rogatur to.3 167 k
magis ſeruit, quàm ſi tyrannis eſſet ſubditus to.2 866.g
qui non vult emendare ſe, abiiciendus eſt à conſortio bonorum to.3.156.m
à Christo liberatus è ſepulchro dumum redit myſticè to.3.108.h
abſcindatur, ne grauius peccet to.3.213.d
fratrem qui non arguit, hortatur vt peccat tu.5 129.b
per miſericordiam redimitur tu.4.394.f
diabolo cur tradatur to.4.396.l
mutuatur & non ſoluit, myſticè tu.2.698 h
ſemper eget ibidem i
iuſto quid conetur inferre to.2.708.e
eius inſidiæ quare nobis non timendæ ibidem
non ſe poteſt à Christo abſcondere to.2.887 e
ei de venia non eſt deſperandum, etiam ſi in dimiſſa ſibi peccata multoties reciderit to.5.137.f
præſentem metuit mortem, æternam vero negligit tu.1.161.K
eius conuerſione paſcitur Deus to.1.169.a
ei de venia non dubitandum, ſi ad Christum aduocatum confugiat to.3.167.m
ſemper pauper, & famelicus tu.3.166.a
eius renouatio, & iuſtificatio tu.5.150.e
de bono malè ſentit to.3.419 h
eius miſerabilis conditio to.5.92.h.& ſeqq.
per pœnitentiam reformatur, & abluitur to.3 255.l
recedit à ſe ipſo, & à Deo tu.3.166.e
ab eius inſidiis hic liberari non mediocre eſt to.2 755.b
quare tacere iubeatur à Domino to.8.972.e
eius anxietas ob formidinem diuini iudicij tom.3 71.l
illum redeuntem quàm clementer excipiat patet cæleſtis tu.3.168.b.& ſeq.
ei nulla ſuffragatur prærogatiua meritorum to.3 51.K.l
quare inſidietur iuſto to.8.992 a
quamuis ſit corpore formoſus, anima tamen eſt maximè deformis to.5.94 e
quo grauiora commiſit, eo fit inſolentior to.8 277.i
quot modis moriatur ibid.
eius ſtatus mobilis & inconſtans to 2.173.l
ei proprium eſt faciem Dei aufugere to 1.372.e
fici tantùm folia colligit to.1.127.e
aliorum delinquentium exemplis ſe excuſare nititur to.1.128.a e
Dei conſpectum fugere nequit to.1.118.
non vult, opera in lucem prodire ibid.
ſero propriam agnoſcit culpam ibidem
iuſtitiam, & potentiam diuinam formidans quid agat ibidem
omnis ſeruus eſt to.1.376.b
tunc inuenitur, cùm eius iniquitas proditur to.8 560.a
non eſt ſub gratia to.3.276 i
morti ſecundæ fructificat to.3.179 k
obeſt ſibi, non ſpiritui quem accepit tu 3.288.m
portat imaginem Adæ tu 3.407.i
dicitur mortuus, licet viuat ibid.l
reſurget immortalis ad pœnam ibidem
vili venditur, ſed magno pretio redimitur tu.3 243.b i
peccatores inimici Dei ſunt to.4.106.d
publici eiiciebantur ab Eccleſia to 3.357.b
eorum conſcientia iudicij metum affert to.3.207 g
eorum, & impiorum pœnæ diuerſæ apud inferos to.3 270.d
eorum ſalus non eſt deſperanda tu.3.208 h
eis ſubuenire per Christum decretum Dei fuit to.3 219 l
eis conſentire, quàm graue peccatum, etiam ſine opere t.3.247.m
eorum inepta excuſatio refellitur t.1.95.i.K
eorum paſſiones primùm Christus ſanat to.3.78 b.79.l
eos quomodo aſciſcat Christus, & iuſtos relinquat ibid.d.& ſeq.
in peccatis non ſolum non erubeſcunt, ſed gloriari ſolent to.2.65.g
peccatores tres, ſiue tres ſpecies peccatorum exprimuntur in primo pſalmo to.2.657 i
omnes peccatores, ſed non omnes impij tu.2 658 i
eorum ſananda vulnera, priuſquàm ad Christi menſam accedamus to.3.111.m
putredo ſunt, vnde vermes oriuntur tu.3.163.b
eorum corpus to.3.247.l
gratiæ veſtimentum amittunt to 3.131.f
eis lex dominatur to.3.178.f
poſt baptiſmum, quanta futura ſit confuſio to.3 245.e
cum manſuetudine prouocandi ſunt ad emendationem, ne nimia ſeueritate correpti, ſe defendere incipientes, peiores euadant to.3.136 d.e.488.k 176.g
deuiant ab eo, quod eſt ſecundùm naturam tu.8 667
ei melius eſt, ſi citiùs moriantur, quàm ſi diutiùs in peccatis verſentur to.3.368 e
in opprobrium traduntur aduerſario to.1.741.l
deſignantur numero arenæ maris to.3.637.a
non ita lugeant, vt deſperent tu.5.61.b
non ſemper ſunt puniendi to.3.185.e
eis non eſt blandiendum, ſed admonendi ſunt, vt reſipiſcant to.3 399.k
peccatum non deſerentes draconis membra ſunt, tu.2 716.a
ipſe, & ipſe quomodo diſpari ratione epulentur ibid b
accedunt ad Diabolum, & lucem ſpiritualem amittunt to.5.17.d
eorum conditio to.8.1034.e
eorum gaudia inſequitur dolor to.1.82 d
lucem odio habent, tanquam criminum teſtem to.1 157 g 161.K
eos dum videmus abundare proſperis, plerumque mutamus affectu to.2.682.l
abyſſum petunt to.2.691.e
non omnes eodem modo pereunt to 2.709 i
redeuntes benignè excipiendi to.3.165.e
alij cæli, alij terræ to.8.1014.g
eis lex comminatur to.3.181.d
ab Apoſtolis ad bonum inuitabantur to.3.355.b
Peccatum eſt mors ſpiritualis animæ to.3 92 K
non eſt ſubſtantia tu.3.183.l
illud non committere quam ſit facile tom.3 270.e
pudore melius, quàm timore exercetur to.3 176.g
in ſpiritum ſanctum, quomodo non remittatur to.3 141.m & ſeq.
Iudæ in Spiritum ſanctum fuit to.3.217.b
illud non deflemus, niſi Christus nos reſpiciat tu.3 216.l
eius impunitate deteriores ſumus to.3.246.f.249.b
eius turpitudo naturali lumine cognoſcitur tu.3 247.g & ſeq. per totum

peccatum eſt, ſecundùm carnem ambulare t.2 713.k
alienum arguens à peccatis debet eſſe alienus to 4 76.i
eios maculas qui nondum abluit, Chriſti præſentia grauatur t.3.91.k
eius remedium omnes quærere debemus to.3 40.g
pœnitentiæ lachrymis abluatur t.3.91.k
Adæ minus abundauit, quàm gratia to.3.271.m 273.e
priuatio eſt boni t.3 283 i
ſemen eſt inimici t.2.821.l
eius pœna vario ſatisfactionis genere diſſoluitur to.3 552.k
eius dies dicitur coofuſionis dies t.4.407.k
non in re bona eſt, ſed in malitia vtentis tom. 3 63.1.m
ex lege originem duxit t.1.216.f
eo cæleſtia dona ſpiritus amittuntur t.3.168.g
carnales facit, iuſtitia ſpirituales facit t 4.239.g
peccatum coguitum etiam ante legem Moyſis to.3 258.d
peccatum non fore impunitum lex Moyſis docuit ibid.
peccatom interdictum lege naturali ibid.
peccatorum indulgentia per Chriſtum cur dicatur iuſtitia Dei t.3 259.g
peccatum lex punire poterat, noo condonare to.3. 258.f
peccatum multitodinis vnius morte expiatum ex Græcis hiſtoriis t.3.119.h
mundi nullus homo tollere potoit ibidem
quamuis graue ſit, purgatur tamen abſtinentia, & mundatur eleemoſynis t.5.7 g
in Deum, & ſub Deo quomodo differant to.3 270.a b
non excludit gratiam gratis datam t.3.135 e
eius auctor anima ipſa t.3.71.g
peccati generatio ex tentatione, coocupiſcentia, conſenſúque ibid i
peccatum perpetratur, pudor & erubeſcentia cooſequitur ibid.l
peccati deformitas poſt factum pateſcit ibid.
peccatum animam ita deprimit, vt iam emergere ſine Dei auxilio non poſſit ibid.
peccati frequens actus aoimam vehementius colligat ibidem
peccati vulnus à ſolo Chriſto ſanari potuit to. 3. 76 m
iram gignit t.3.263.l
eius regnum t.3.169 f
eius fomes impunitatis ſpes t.3.270.a
eius labes eſt animæ labes t.3.127.i
eius imago t.4.99.i
eo carere melius eſt, quàm emendare to.5 17 a
illud neſcire ſapientiæ eſt t.3.139.i
eius emendatioue diuina ſeotentiæ eſt mutatur to.3 25 b
eius macula omnes naturaliter infecti t.3.9.i
ſuum vuumquemque agnoſcere, non mediacre eſt t.2.832.e
eius abolendi cauſa Chriſtus incarnatus tom.3 36.d e
illud confiteri domino indulgenti, non eſt timendum t.3.74.e
an homo ſine peccato eſſe poſſit t.3.9.f
Dei gratia abluitur. ibidem
illud pœna reperit t.3.179.i
non tollitur niſi lachrymis & pœnitentia t.3.324 i
peccatum vnum mortem attulit, ſed gratia Dei per Chriſtum iuſtificauit nos ex multis peccatis to 3 272.h
peccata conſuetudine ingraueſcunt t.5.273.a
peccatum lege data quomodo abundauerit ibid.b
Peccati confeſſioni natura & verecundia repugnat t.1.458.a
illud ſine magna ſatisfactione deleri non poteſt, to.1 478 i
quibus dominetur t.3.276 i
eius ſtructus ibidem
auctoritate legis reum facit peccatorem to 3 276.i
eius fructus quales t.5.277.d
eſt mors ibid e
eius quæſtus mors ibid f
oon fit per legem, ſed oſtenditur t.3.151.k
illud probibere ſpiritale eſt ibid.
quomodo debeat intelligi, ante legẽ fuiſſe mortuum t.3.281.a
ante legem latam ooo latebat, ſed ignorabatur, quod Deus iudicaturus eſſet ibid.b
quomodo intelligatur reuixiſſe ibid.b
putabatur non imputari, cùm imputaretur ibid.
animæ corrumpit corpus t.3 284.h
non ſinit animam in quo vult ibid.
eius pondus ibid.
eius lex in membris habitat t.3.286.b
illud crucifixit Chriſtum ibid.f
damnatum eſt à Deo incarno ibid. 287.g
cur & quotupliciter ſit damnatum à Saluatore t.3 287.i
qaomodo damnetur à nobis ibid.h
generat mortem ibid.l
non eſt niſi fiat t 5.289 f
carnis ſpecialiter reddit hominem carnalem to.3 317.e
vnius cognitum, & non reprebenſum multos contaminat ibid.e
graue eſt poſt acceptam fidem conuerti ad legem t 3.478.a
illud ſubſequitur triſtitia t.3.487.h
deforis oritur ibid. l
tunc non videtur, cùm obiurgatur t.3.511.h
crucifixum eſt a Chriſto t.3.542.a
deuictum dicitur mortificatum ibid.
eius oomine qui intelligantur ibid.a
eius cauſa inferuntur interdum corporibus infirmitates t 3.574.b
ſagitta mortis t.3.408.h
eius pretium eſt pœna, quæ ſoluitur t.1.526.b
gelicidio comparatur t 2 971.a
eius fomenta clauis ſunt configenda t.2.1014.i
eiuſdem ianuæ ſunt delitiæ t.3.583 m
mentem deprauat, & obſcurat t.3.270 c
cur in carne habitet t 3.284.h
illo, & culpa Dei gratia minuitur, & amittitur to.1 516.b
eius victor, & corona cæleſtis redimitus aſcendit Valentinianus t.5.115 h
eius lex data eſt ad mortem t.1.281 c.d
ei ſe mancipauit homo per aſſenſum t.3.283.m
per illud primi hominis corpus inoaſit corruptio ibid. i
commiſſi dolens, qoantum proficiat t.2.833.m
Peccatum noo facere, quare vltra naturam ſit to.2 659 b
peccatum per fragilitatem intrans, exeat per ſobrietatem ibid.
in gratia non abeundum, nec in leuioribus ſtandum ibid.
quomodo magis alliciat, quàm virtus tom 2 ibid.e
eius ſcintilla grande incendium excitat ad inſtar ignis ibid. d
in eo quare non ſtandum t.2.660 b
graue ſi fletibus noo deleatur, addatur oleum miſeri-

cordiæ to.5.7 g
peccatum de crucifixione Chriſti cur aſcribatur Iudæis, cùm ignorarent ipſum eſſe filium Dei to.3 346.d e
ingenij aciem perſtringit ac turbat to.1.46.c
ei quàm facilè Deus indulgeat to.3.25 b
Peccati origo in primorum parentum tranſgreſſione deſcribitur to.3.150.c
peccati genitores corpus, & anima ibid.
peccati generatio ex carnis concupiſcentia, & animæ conſenſu deſcribitur ibid.
peccati fœditatem quo pacto anima abhorreat ibid.d
peccatum etiam abhorret interdum caro ipſa ibid.
pudori eſſe debet, non eius confeſſio to.3.52.g
ei abſque timore Dei renunciare non poſſumus to.1.5.a
eius conſuetudo iuſtitiam naturalem oppreſſerat to.3.314.e
peccatum vbi abundat, quomodo ſuperabundet gratia to.3.104.i
peccatum agnoſcens currit ad pœnitentiam, & gratiam conſequitur ibid.
peccati cognitio per legem ibid.
illud agnoſcere & erubeſcere debemus to.3.1081.m
alterius a nobis ſobriè iudicandum to.1.502.h
vt pudore minuitur, ita defenſione augetur to.1 160.a
illud in Deum, velut in auctorem naturæ referre, turpiſſimum eſt ibid.b
quomodo ſarcina ſit to.1.541 k l
aqua abluitur, igne exuritur to.4.81.e
pretio ſanguinis Chriſti remittitur to.1.567.b
futuri ſupplicij comminatione coercetur to.3 87.m
eius conſuetudo hominem grauat, ita vt faciliùs ei ſuccumbat to.3.283.l
eius confeſſionem requirit Deus, tametſi omnia nouis to.3.167.l
eius, & Dei lex to.3.181.b
peccati reus, qui peccandi occaſionem præbet to.3 172.K
peccatum ex eo grauius, ſi legitimum adſtruatur to.3 172. m
niſi hîc fuerit remiſſum, non habebimus requiem to.2.745 g
vbi expolietur, & abſorbeatur to.2.738.h
qua ratione lugendum to.1.504.d
eius auctor diabolus eſt to.3.281. to.5.170.f
in cælum quod to.2.1014.h
eius vulnus Chriſti lana ſuffunditur to.5.13.d
illud eſt crucifigendum, vt moriamur peccato to.4 225.e
eius remiſſio ex Dei miſericordia to.3.162.f
peccatum quomodo non imputatur ante legem to.3 269.c.d
peccatum per legem naturalem motum, & à veteribus vendicatum ibid.
peccata Deum non ponite, olim homines abſurdè putabant ibid.271.l
Adæ peperit repugnantiam legi diuinæ to.3.183.e
duplex committit, qui iudicat to 3.353 b
illud condemnare, non defendere debemus to.1 159.a
mortali viuens, quis in infernum deſcendit to.3 220.l
eo carere grande lucrum eſt to.2.197.h
eius fomes to.3.247.m
ſub eo venditum eſſe quid ſit to.3.280 d
nullam perpetuitatis poteſt habere ſubſtantiam to.2 745.d
primum ex voce proceſſit to.2.733.i
eius pœna, morbi & dæmonum vexationes to.3 107.K
illud permittit, non immittit Deus to.3.245.d
ei ſubiectum eſſe quid ſit to.3.182 e
liberos fecit obnoxios to.1.217.c
quod mentis, & corporis commune eſt. vna baptiſmi ablutione mundatur to.3.16 m
ſepties remittendi myſtica expoſitio to.4.176.h
peccatum de carne naſcitur, & in eius vtero operatur to.3.151.
peccatum per occaſionem, ſalutare, dum ex eo pœnitentia oritur ibidem
peccatum aliud parit, & peccatorum catena texitur to.3.147.g
peccatum quantam hebetudinem, & cæcitatem inducat ibid.
peccatum primi hominis inter animam, & carnem inimicitias induxit to 3.150 a.b
inde emanat: quòd caro animæ non obtemperat ibid.
ex delicijs oritur to.3.13.b
adoleſcentiæ mitiore ſententia, quàm ſenectutis aſtringitur to.2.941.l
Peccatum cognitione incrementum ſumpſit to.1 315.d
eius fructus eſt mors to.1.314 g
eſt præuaricatio to.1.116 m
in præuaricante, non in mandante culpa eſt to.1 119.K
non conſiſteret, niſi interdictio præcederet to 1 119.l
ſi non eſſet, virtus non eluceret ibidem
nihil aliud eſt, quam legis diuinæ præuaricatio, & cæleſtium inobedientia præceptorum ibid.
Adæ vſque ad Chriſti aduentum permanſit to.1 138.b
non remittitur, niſi illud priùs confiteamur to.1 120.g
prima eius origo eſt delectatio to.1.131.b
virga ferrea coercetur, & graphio ſcribitur ferreo to.1.518.b
illud agnoſcere, & confiteri quàm vtile ſit to.1 319.a
Adæ peccatum per naturæ ſucceſſionem in poſteros omnes transfuſum eſt to.1.520 a
illud non committere ſolius eſt Dei to.1.447.f
illud emendare, eiúſque pœnitere ſapientis eſt to.1 448.a
quare iniquitas ſit to.3.837.l
ferrum eſt penetrabile to.2.862.l
aut donatur, aut deletur, aut tegitur, & quomodo to.2 857.l
peccatum omne fidei myſterijs abluitur to.3 200. m
ei ſubiectus facit, quod non vult to 3.283.h
eius nomine cur diabolus intelligatur to.3.281.d
apud quos reuixerit ibid.c
peccatum originale declaratur to.3.268.m to.2.835.b
eius grauitas to 3.648.i
non poterat expiari ſacrificiis legalibus to.3.61.l
peccata, Chriſti ſanguine abluuntur to.3.95.k
lachrymis abluuntur to 3.216.l.& ſeq. per totum
ea remittendi poteſtas à Chriſto Apoſtolis conceſſa, & ab eis ad ſacerdotes tranſmiſſa to.4.403.m
eorum remiſſio, quam prædicant Apoſtoli, non inducit ad peccandum to.3 256 k
peccata nobis dimiſit Deus, vt iam non peccemus to.3.273.f
peccatis viuere, & mori quid ſit, & quid Deo. to.3.274.a
peccatis morimur in baptiſmate, ne amplius peccemus ibid.d
peccatis admiſſis gratia accepta perditur ibid.f
peccati corpus quid ſit to.3.275.a
peccata quomodo deſtruantur ibid.
peccatis qui obediunt, ij verè mortales ibid.g
peccatis ſeruientes mortem ſecundam incurrunt ibid.

peccatorum regnum ibid.
peccata noſtra arma diaboli ibid.m
peccata illuſtriuo virorum, quid nos doceant to.3 276. i
peccata pœnitentiæ lacrymis abluuntur to 3.51 h
peccata exequenti adiutor diabolus to.3.145 d
peccatum animæ eſt corporis contaminatio ibid e
peccata noſtra natura mulierum, & virorum to.3 246.b
peccata pœna peccati ibid d
peccata ſunt rebus licitis illicitè vti, alitérque vti quàm conceſſum eſt ibid. d
peccata remittendi gratia quando Apoſtolis tributa to.3.234.c
peccata remittendi gratia in primis excelleus ibid.
peccata dimittit ſolus Deus, & dimittendi dat gratiam ibid.
in quo non regnent to.1.783.d.e
grauia & leuia to.2.793 h
eorum remiſſio quam lex neſciebat, in Euangelio conſummata to.3 102 a
ſupplicijs reprimuntur to. 1. 185.a
grauia onera ſunt to.2.711.d
ſunt aduerſarius, & accuſator noſter to.3.151.m 152. g
eorum remiſſio non erat in lege, ſed in Euangelio to.3. 237. e
ad tempus impugnant fauces, nouiſſimè amariora ſunt felle to.5.52.m
ea celantes vulpibus ſimiles to 5.152.l
ab illis abſtinere ob ignorantiam, aut impotentiam non eſt virtutis to.3.184.e
ea committimus voluntate noſtra non impulſu Dei to.5.256 h
peccata remittere, tegere, non imputare idem ſignificant to 3.161.b
peccata, & iniquitas quomodo differunt ibid b
peccati corpus tribus gradibus conſtat ibid c
peccatorum varietas grauium, & leuium ibid.
peccatorum remiſſio per pœnitentiam laborioſa ibidem
eorum remiſſio in aquis continetur to.1.70.c
paria non ſunt, nec pari pœna puniuntur to. 3 205 d e
peccata ſanguine taurorum & hircorum mundari impoſſibile to.1 1051.g
peccatis ſuis vnuſquiſque deſcendit to.2.1074.d
quantum animam cruciant to.2 1043.g
noſtra quomodo in auctorem culpæ referantur to. 2 1140. l
omnium remiſſio per Chriſtum to 3.176.l
ea committimus frequenter, & ideo frequenter orandum to.3.136.l
ea qui fugit, ſpiritu ambulat to.3.487.g
Dei verbo remittuntur to.1.155.d
quandam ſeriem, & ordinem habent to.3.195 i
commiſſa deflere debemus to.3.85.b
ſua quis prius fateri debeat to.2.773 h
eis venundamur, & quomodo to.3.130.c
ſingula portæ mortis ſunt to. 3.90. 117. b c
maiora maiori indigent pœnitentia to.4.387 k
peccata à nobis Dei miſericordiam auertunt to.1 170. K
verecundia & pudore tegenda ſunt to.1.103.e 157. f
eis diabolo vendimur, ac eleemoſynis & bonis operibus redimimur to.1.541 i
eis exutus ſub lege non eſt to.5 176.l
omnia vno concupiſcentiæ nomine ſignificantur to 3 180. l
non poſſunt dimitti per legem Moyſis to.3 286. a
eorum indulgentia eſt fructus ſeminis olim promiſſi, quod eſt Chriſtus to.3.303. h
eorum remiſſio, non niſi per Chriſtum ibid
peccantium in Deum ceciderunt ſuper Chriſtum to.3. 318. h
hyeme, & frigore ſignificantur to 3.206.b
eorum materia & ſpecies ex triplici diaboli tentatione oſtenditur to.3.65.a
peccatorum illecebra diuitiæ & robur to.3. 162. f
eorum vinculis à Chriſto abſoluimur to.3.156.m
ea in cubilibus nos compungere debent to.2 679.d
prius lugenda, & ſic precandum to.3.216.l
captiuæ animæ dominantur to.3.206.c
eis finem afferre, & bona remunerare feſtinat Deus to.3,208.h
eorum iuſtificatio eſt mors Chriſti t.3.473 d
inter Deum & hominem ſeparant t.5.42.b
ea committentes accedant ad diabolum, & lucem ſpiritualem non habent to.5.17 a
ſi de medio tollantur proximus fit bonis Deus to.5 42. b
noſtra non proficiunt Deo to.3.215.l
ea fateri admonemur to. 2. 602.a. to.2.719.k
ea condonat Deus aliorum merito, & interceſſione to 3. 76 i
per homines tanquàm per iudices puniuntur to. 1 143. m
in Chriſto & in Chriſtum in quo differant to.3 373 c
eorum remiſſio vita æterna eſt to.1.295.a
ea committenda non ſunt, quia pius Deus to.3 273.f
quomodo deleantur to. 2.716.b
grauioribus delendis Eccleſiæ lachrymæ adiungendæ to. 3. 91. K
ne Domino fateamur, quid impediat to 2,688 a
noſtra transfunditur in Chriſtum per ſacramentum to. 3. 223 g
prima amputanda, vnde alia fluunt to. 3.247. l
ſanctorum, & lapſus vtilia to.3.216.m
omnium deleuit, qui omnium peccata ſuſcepit to 5 20. g
interdum per populos à Deo vindicantur to.1 141. m
Deo inimicos nos faciunt to.3.258.c
in Eccleſia damnantur to.4.391.l
ea donare ſolius Dei eſt: ſed etiam per homines to.3 76. l. m
eis renunciandum to.3. 160.m
eorum nubes lumen impedit, quo Chriſtum videamus to. 3.180. m
vbi ſint recta to.1.768.c
minimis carere nequaquam poſſumus, capitalibus vero omnino carere debemus to. 5 35 a
quædam non niſi per orationem, & ieiunium dimittuntur to. 5. 39 g
eorum modus creuit poſt legem, aſtutia, & inuidia ſatanæ to.3 182.d
ea committendo fidem maculamus, & diabolo conſentimus to. 5. 51. g
in cælis vacant, & in terris frequentantur to. 2 923. b
cùm nos aggreuant, quid agendum to 2.721.k
ea fugere diſciplina eſt to. 5.217.k
omnia tenebroſa ſunt to. 2.750. k
eorum remiſſio in ſola Eccleſia eſt, vbi eſt pater to.3 168. i
vera eorum remiſſio eſt in lege euangelica to. 3 641. a. to. 2.894. l
peccatorum abſolutio ex gratia to.3.139. x
ea dimitti, qui ſibi volunt, dimittant aliis to.5 546. d. e
Pectus ſapientiæ receſſum ſignificat to.1. 131. f
ei tributa eſt poteſtas viuificandi homines to.3.74.c

ſacrarium qooddam fuit ſapientiæ to.1.174.l
Peconia, qua proditus eſt Ieſus, totius mundi emptio fuit to.5.66.b
viliſ eſt, ſed fit pretioſa per fidem to.2.719.e
aquæ puteorum comparatur to.5.91 i
malè quæſita animum commaculat, vt lepra corpus to.3.68.m
ſpiritualis cuios vſuram Deus requirit to.3 292.g
eam commodare, & non fœnerare iuſti eſt munus to 2.583.d
benedictum, nec maledictum facit to.2.596.b
peconia, qua Chriſtus, ager emitur myſticè tractatur to.3.187.e
eius quanta vis to.5.71.g
eam quare habeant, & noo habeant Iudæi to.2 596.e
eam oon quærit Chriſtus, ſed gratiam tom.3 103.l
in eius cupiditatibus inueteratus non eſt laudabilis ta.2.644.f
perdeoda eſt propter fratrem to.2.583.f
fœnebris partus doloris in alio tranſmittits to.2 593.d.e
ea redempti non fidem ſeruant to.4.58.d
homini eſt viaticum to.4.141.b
ipſe eſt auari fructus to.1.888.a
pecunia Domini ſcriptura diuina to.3.195 i.k
adulterina hæreocorum eſt doctrina ibid.
Pecus id eſt Ethnicus, & poblicanus to 4 103.m
peccatorum paſtus communis to.4.72.i
Pelagia vallata perſecutoribus, qoid diceret to.2 867.a
Pelagia Antiochena virgo cum matre, & ſororibus ſe in fluuium præcipitem dedit to.4.78.b
Pelagianorum hæreſis vndè inceperit to.5.267.m 268.g
eorum dogmata confutat S. Ambroſius to 5.168.h
Pelagus mondum aliquando ſignificat to.3.292.k
Penuria tolerata diuitias cæleſtes acquirit to.3.530.f
Pera Apoſtolis interdicta, quid ſignificet to.3.130.a
Percuſſor eſt diuinæ vltionis miniſter to.1.155.e
percuſſiones digitorum to.4.66 g
percutit Deus peccatores præceptis ſuis vt ſanet to 5 40. g
Perdix diabolo comparatur to.2
aliena furatur oua to.1.81.i
eius natura qualis to.2.1122 e
Peregrinos in hac vita, in cælo fit ciuis to.1.291 h
peregrino homini oao facilè creditur to 3 277 g.h
peregrini, in quorum ſepultura emitur ager figuli, qoi ſint to.5.66 e f
peregrini, viduæ, & pauperes in natiuitate Domioi reficiuntur to 5.6.b
eorum ſepultura pecuoia Chriſti venditi empta myſticè to.3.217 e
domeſtici, & ciues facti per fidem ibidem
ab vrbe non ſunt arcendi tempore famis to. 4 72.i
Peregrinatio vitæ præſentis deploranda to.3.887 k
longinqua eſt eius, qui ſe à Chriſto ſeparat to.3 195.e
Peregrinari à Domino quid ſit to.3.416 d
peregrinamur fide uon ſpecie ibid.
Perfectio Chriſtianorum to.3.319.b.320.h.i
eam præſtat Spiritus ſanctus to.4.92 b
eius forma duplex to 4.66.e
Legis fides eſt to.3.303.l.305.a
perfectionem legis habet, qui credit in Chriſtum ibidem
Perfectus quis to.3.401.a
vocatur, qui cum fide vitam habet rectam to.3 633.e
non dormitat myſticè to.8.902.l
æquatur ſolis claritati to.3.405.e
boonm operatur to.1.117 e
eius no o eſt expectare, ſed expectaſſe myſticè to.2 745.h
perfectus nullus poteſt eſſe ſine fauore Dei to.2 879.b
cùm ei ſuperiora peccata, quæ doluit, obiiciuntur, vt ſe gerat to.2.757.h
perfectus nemo ante Chriſti aduentum fuit to.1 212.b
perfectiores, & fundatiores Chriſtum reſurgentem tangunt to.3.230.f
eorum eſt lætari to.3.205.
Chriſtianum formatum pariunt ibid a
perfectum ab eo, quod bonum eſt, interdum impeditur to.3.64.g.h
imperfecto ſuccedit, & illod complet, ſicut euangelium legem to.3.171.m
non in principio, ſed paulatim fit to.3 118.d
perfectiora legiſlator Deus Euangelio reſeruaoit to.5 892.m
perfectum illud eſt, cui nihil deeſt to.1.335.e 441.K
Perfidia quando exorta to.2.779.e.f
omnium ſcelerum mater to.3.495.m
omnia maculat ibid.
eius cauſa aut inſolita malitia, aut accidens timor to.3.147.b
eam priùs exoere debet, qui induit fidem to.2 850 g
ſine auctoritate eſt to.8.758.h
ea cælum hominibos clauſum fides aperuit to.1 344 a
perfidiæ Iudæorum noo eſt gratulandum to.3 312.1
facit impios exulare to.2.691.a
Mundi ſanctorum exemplo damnatur to.3 359.l
Perfidus deſpoliat vineam Chriſti to.2.1007.d
ei noo proſunt opera bona to.3.495.m
perfidi iudicare neſciunt to.2.1021.l
eis dormit Ieſus myſticè to.2.785 a
eorum blanditiæ venenoſæ to.4.156.K
eis etiam ſeruanda fidea to.4.75 h
admonendi ſunt prudenter to.3.511.l
Periculum noſtrum cogitemos to.5.47.k
grande non eſt ieiunare nobis in quadrageſima to.5 48.l
Peripateticorum opinio, in quibus conſiſtat ſommom bonum to.4.44 h
Perire quis dicatur to.2.860.b
perire nemo poteſt, cui non eſt ſublatus Chriſtus to.2 1062.b
Peritia interpretandorum ſermonum, Dei dooom eſt to.3.293 k
Periurium eſt fœneratorum ſacramentorum tom.2 593.m
Perpetuum bonum magnopere affectandum to.2 986.m
perpetua amittere, qui non vult, temporalia non ſubtrahat alius to.5.223.m
ſoccedere non poſſunt, niſi terrena defecerint to.2 819 b
Perſæ & Holofernes à Iudith ſuperati to.4.78.b
eorum rex populum diminit to.5.85.m
Perſecutio pro iuſtitia ſumma eſt corona to.3 211.g
quare fiat in Eccleſia to.2.719.f
eam quia gratis patiatur to.2.1069.a
eius tempora quàm pulchrè uobis proceſſerint to.2 973.h
eios bona narrantur ibid. k
eam pati iuſtè, & iniuſtè quis poſſit ibid.

eius perpeſſio vltimi eſt certaminis probatio to.3 86. a
grauiſſima fuit in orthodoxos to.5.206.a
ea probantur boni,& produntur infirmi to 3.107 g
Perſecutores martyrum vnum tantùm quærebant, vt Chriſtus negaretur eſſe Deus to.3.144.h
bonorum multi ſunt to.2.971.c
eorum pluralitas quomodo nobis proficiat to.2 1070. d
plures ſunt qui non videntur, quàm qui cernuntur ibid e
graues qui ibid f
Perſeuerantia ſalutem operatur t.3 308.k
Dei donum eſt t. 4. 531. m. & ſeq.
coronam parit t.3.656 1.K
non eſt volentis neque currentis t.2.963.d
bonæ voluntatis retinenda t.3.184 g.h
perſeuerandam eſt in bono, & à malo abſtinendum t.5 74.e
perſeuerandum cum Chriſto in deſerto, vt paſcamur t 3.113 a
perſeuerandum eſt in adoptione filiorum Dei. t.3. 140.g
Perſona tertia in diuinis ſola propriè dicitur Spiritus Sanctus to. 4. 88.g
perſonarum trium vna æqualis bonitas to. 3. 185.f & ſeq.
earum cultus ſemper vnus to. 4. 90 f
omnes tres adorandæ ibid.
earum diſtinctio & ſubſtantiæ vnitas aſſeritur to.3 59 k l.101 h.c d
ſubſtantialiter ſunt æquales to.4.91 g
earum proprietates to.4 94 a 95.K
eis aliquid ſeparatim tribuitur, quod omnibus conuenit to.3.1.a
eas confundere hæreſis eſt to.4.60 h
perſonarum ratio habenda eſt, & maximè in conuerſatione to...329 b
non eſt in præſcientia Dei to. 3. 299 i.34 d
Pertinaciæ & incredulitatis pœna to. 3. 110 a.b c
Perturbationes multæ ſunt in hac vita to. 2.640 c
Pes dum flectitur, exprimit humilitatis affectum to. 3 104. h
pedes quid ſignificent, & quomodo Chriſti pedes lauandi & vnguendi to 3 101.b c
eos lauat, qui vltimos etiam peccata dimittit to. 5 28 b
ſaltem peccator eos teneat to.1.100 m.101.c
diſcipulorum Chriſti looo in qoo præfigurata to 4 211
animæ ſunt fides atque ieiunium to. 3.44 l
animi qui to 4.481.e
puluerulentos Chriſtus ſuis hoſpitibus lauat to. 3 111 h
benedicentium ſtantes myſticè to. 2.847 b
prohibendi & non prohibendi quomodo myſticè to.2 991.b
noſtros quomodo Dominus ſeruat à lapſo ibid.e
eis lutulentis non incedendum to 3.194 a
eorum in homine magnus & mirabilis vſus to. 1 104.h
cur calceamentis ornantur to.3.390.c
cur bini tantum in homine to.1.228.e
Peſtilentia quid faciat to 2.717.g
animarum quomodo contrahatur to.2.660.d
omnis huius mundi corruptela ibid. e
publico peccato contracta vnius morte expiata to.3 119. g
Petenti conſiderandum eſt non ſolùm quid, ſed à quo poſtulet to 3. 144.l
petentium corda Deus inſpicit to. 3.370.h
petitiones duas Dominus reprobat,& quas approbat quot to.2.687 e
petere quid ſemper à Domino debeamus to.2.853.i
petendum eſt auxilium in tribulationibus to 3.116 d
petendum confidenter ſi merita ſuffragantur to.2 889. h
Petra angularis Chriſtus to. 3 304 i.377.f
fidei fundamentum ſignificat to. 4 226.f
non dedit aquas, ſed Chriſtus ibid 278 a
quæ emiſit aquas pro Hebræis, cur datur ſequens ibid.
eius percuſſio myſtica to 3.379.h
petra ſcandali intelligitur caro ſaluatoris to 3.304 k
in qua ſerpentis veſtigium non apparet, quæ ſit to.2 1093 a b
ſupra quam ædificandum ſit exponitur to.3.117.a.b
petræ ſciſſæ in paſſione Domini quid ſignificent to.3 223.l
Petrus Eccleſiæ fundamentum to.3 153 c.116.k.to.4 491. c
fidei princeps tom.3.a
eius trina negatio, & trina confeſſio to.3.217 a
eius pœnitentia imitanda to.3.217.c
fratres iubetur confirmare to 3 210.c
eius infirmitas excuſatur, pœnitentia laudatur ibid d.e
eius pœnitentia, & lachrymæ to.3.216.k l.m.217 per totum
eiuſdem lachrymas lego, ſatisfactionem non lego to.3.216 l
cur tacens fleuit ibid.
non fleuit, niſi poſtquàm Dominus reſpexit ibid m
eius confeſſio omnia de Chriſto complectitur to.3 316 h
eius tentatio documentum fuit ad ſalutem, to.4.325.b
ad ſepulchrum Domini primus ingreditur, quia claues habet to.3 227 e
eius peccatum in filium hominis, non in Spiritum ſanctum to 3.216.k
ſolus hamo piſcari viſus eſt to.3.73.b
eius interrogatio ſi peccauerit, &c. quorſum to.2 700. e
vbi ſenex dicatur to.2.703.f
mandati Domini de non habendo auro primus executor to.1.129 o
poſtquam negauit Dominum, cur flendo tacuerit to.3 67 l
exemplum præbuit, quo curemus peccata noſtra ibidem
ei quantum fletus profuerit to.3.68.g
Simonem magum volantem ex alto deiecit, ac ſtrauit to.1. 57. a
ſerò conuertitur, qui primam Domini vocem ſecutus eſt to.2.110.c
malè credentes abſcindit to 3. 213. d
eius viſio lintei magni, quid to.3.18.h.i.226.a
eius exemplum & altare to.4.473.e
beatus nuncupatur ob multas cauſas to. 2 702 i
in monte Eliam & Moyſen cum filio Dei videt to 4 322 a
ei roganti, Domine quò vadis? Romam iterum crucifigi reſpondiſſe Chriſtum to.5.100 k
eius ſermo titubantis melior, quàm doctrina multorum to.2.813 h
ei quare commiſſum, vt paſceret gregem ib.2 957 f
coronam fidei habuit to.1.1000 g
eius lachrymæ potius, quàm peccatorum lætitiæ expetendæ ſunt to.1.82.d
omnem habuit fidem, vndè claues accepit to.3 157. b
eiuſdem fides qualis to.4.106.e
ſuper aquas ambulat ibid.
ipſe eſt cultor, ille orans ne ficus excidatur to. 3 154. e
eius & Adæ ſimilis præuaricatio to.3.67.h

ſermone

ſermone non mente titubauit t.2.813.h
vbi ipſe eſt, ibi Eccleſia t.2.768 i
eius zelus, cùm Chriſtus caperetur t.3.215.b
in auriculæ amputatione, eius auctoritas declaratur t.3.213.d
in monte, quamuis inſcienter, piè tamen vult tabernacula ædificare t.3.123.h
ipſe & ſinguli Apoſtoli, quare gloriarentur t.2 989. K
quomodo non otioſè plebem regere iuſſus t.2 834. h
quare curſum conſummauerit t.2.911.d
tentatus ſeipſum non cognouit t.1.289 g
pauper & diues erat t.2.516 d
Petrus æternalis porta t.4.163.l
fidelior factus, poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit t.5.130.a
excuſatur, quòd pietatis affectu bis lapſus ſit, hec Chriſtum moriturum putat, nec lauari ſibi pedes patitur t.3.94 e
ſuper fluctus ambulans reprehenſus à Domino, t.2 889. g
quare vellet manere, vbi Eliam, & Moyſem vidit in transfiguratione t.4.43 m
lachrymis errorem deleuit t.1.82.c
per crucem ſuam honorificauit Dominum ſeſom t.5.100.l
per gratiam emendauit errorem t.2.819.a
eiuſdem Eccleſia omnes quos ſuſcipit conſeruat illæſos t.5.85 c
quare à Chriſto ſoppreſſe reprehenſus t.2.ibid.
ieiunans noui teſtamenti gratiam edoctus eſt t.5 239 b
trina charitatis confeſſione, trinum ſuum lapſum aboleuit t.1.497.l
cur poſt trinam tantùm negationem fleuerit, ibid l
in cruce ſcandalizabatur t.4.97.d
eius, Iacobi, & Ioannis, qui ſoli cum Chriſto montem aſcenderunt, prærogatiua t.3.181.d
idem & Paulus peculiari prærogatiua inter Apoſtolos præcelluerunt t.5.142.d.e
ambo æquales meritis ibid.
ambo pullum gentilitatis ſoluerunt t.3 193.d
ambo montes ſunt, in quorum fide conſiſtimus, t.3 179. l
ambo è Nerone interfecti t.5.419 l
eorumdem præconia t.5.410.a.b
ipſe & Ioannes quantum ſui copula delectarentur, t.4 56 k
ipſe & Andræas rogant Dominum pro ſocru, t.4 505 d
eius titubatio omnium petra, & firmitudo t.3 216.h
Petrus titubat, non labitur: fluitat non præcipitatur: ſi cadit à Chriſto erigitur ibid b
Petrum, dum Chriſtum negare videbatur, omnia dixiſſe t.3 215 & ſeq. 216 g h i
ipſe & Paulus doctores gentium auctores martyrum t.5.129.c
ſuis erroribus profecit 105.a
in meri dilectione plus quàm pedibus ambulauit, ibidem c
meliùs quàm filij Iſraël, in meri ambulauit t.4 ibid. d
natali ſuo nos abundè reficit t.5.140.h
propter Chriſtum argentum reſpuens, per Chriſtum argenti nitore ditatur ibid i
eius conuiuium ſplendidius conuiuio Eliæ ibid k
ei vas oſtenſum cum animalibus quid ibid.l
eius cur primum ſignum fuerit ſanatio claudi t.5 241. d
ipſe & Paulus vna die paſſi ibid.f
& vno loco ſub eodem tyranno t.5.142.e
crucis à Domino poteſtatis, Paulus verò ſcientiæ clauem accepit t.5.141.d
ipſe & Paulus Romæ paſſi cur ibid.f
vnum Ananiam puniens, alios corrigit t.5.141.m
Petrus ſeorſum ab aliis primo manè Dominum poſt reſurrectionem vidit t.3.232.m
eius deuotio, & amor erga Dominum multis argumentis comprobatur ibid. & ſeq.
an Chriſtum diligeret ter interrogatus t.3.133.a
Petrus e Chriſto ſui amoris Vicarius relictus ibid.
ob maiorem erga Chriſtum charitatem omnibus præfectus ibid.
Petrus interroganti D. diligis, cur reſponderit, amo ibid
ei non ſolùm agni, ſed oues commendatæ ibid b
reſurrectionem Domini credidit: item Ioannes, ibid. e 132.m
martyrium quomodo noluerit ibid d
perſeuerantiam pollicitus non eſſus quia iam ceciderat ibid.e
etſi credens reſurrectionem Domini: eo tamen viſo de alto turbari potuit ibid.e
maluit cauſam flere, quàm dicere t.1.67 k
ante lachrymas peccator, poſt lachrymas paſtor factus eſt t.5.68.g
eius nauis ducitur in altum Chriſto iuſſu t.5 85 a
ei dicitur, duc in altum, id eſt in profundum diſputationum ibid b
cur petre vt Chriſtus t.5.108.t.130.a
eius & Pauli natalem non celebrantem arguit S. Ambroſius t.5.119 c
quare ter Chriſtum negauit t.1.82.c
eius tantum claue nobis cælum aperitur t.1.545.g
eius clauis eſt fides Apoſtolorum ſymbulo conſtata ibid.
eius hamus non occidit, ſed conſecrat t.1.65.m
in mentis exceſſu vidit cælum apertum t.1.425 m
ei delegauerat Chriſtus curam omnium Eccleſiarum t.3.467.i
ipſe, Iacobus, & Ioannes columnæ appellantur, t.3 471.i
ei plena auctoritas in Iudaiſmi prædicatione conceſſa dignoſcitur ibid g
primus inter Apoſtolos t.1.374.b.467.i
ipſe, & Paulus curioſas de fide quæſtiones vitare docuerunt t.3.116.i.K
de Chriſto ſuam non populi ſententiam protulit, ibi, 117.a
Petrus è petre Chriſto ſoliditatem firmitatémque accepit ibid.b
Petri altera nauis. i. ſynagoga ad nauem Eccleſiam vocatur t.3.73.f
eius humilitas, & prudentia in ſpirituali captura, t.3 74. a
eius negatio, etiam defenditur myſticis rationibus t.3.215.i. & ſeq.
eius negatio, eiuſdémque circumſtantiæ, & Euangeliſtarum varietas conſideratur t.4.114 d. & ſeq.
Petrum cur ancilla prima, non vir prodiderit t.3 214 e
Petri promiſſio de ponenda anime, incauta, & imprudens ibid.f
Petri, & Adam lapſus comparatur t.3 215.g
Petrum peccaſſe, nouum, ac mirum viſum eſt ibid i
Petrus negauit, non peierauit t.3.215.m
quare meritò ſacerdos electus t.2.785.g
quorſùm plena palearum verba locutus t.2 791.f
eius patrocinium maius, quàm perturbationis tentamentum ibid.
quando Eccleſiæ prępoſitus ibid.
Petri nauis, typus Eccleſiæ, variè conſiderantur

t 3.72 z. & ſeq.
Petrus firmamentum Eccleſiæ ibid. m
Petro ſoli dicitur, duc in altum, & quid ſignificet, t. 2 73. a
Petrus Eccleſias ducit in altum myſteriorum fidei ibid. b
Petro cur trina dilectionis interrogatio facta, t. 2 834 i
quando à Domino illuminatus t. 2 834. l
ſummam fidei tenere pronunciatus eſt, & quare, t. 2 843. a
Petrus Alexandrinus contra Arianos facit, t. 4 214.
Phantaſma non fuit euaneſcere Chriſtum ab oculis diſcipulorum t 4. 106. c d
phantaſma putabant Apoſtoli Chriſtum poſt reſurrectionem ibid a
Pharao ſuperbus & immitis t. 1. 1018. m
quare præcipitatus in mare t. 2. 693. i
quomodo maluit portionem eſſe diaboli, quam Dei, t 2. 637. g
eum populo ſuo ſummerſus quale exemplum, t. 2 1044 i
eius filia Eccleſia ex gentibus t. 5. 404. h
ſeruatus eſt, vt multa ſigna in eo oſtenderentur, t 3 301. a
eius ſomnium myſticè declaratur t. 1. 384 b
illius nomen erat cõmune apud omnes Reges Ægypti t. 3 300. l
cur ſit tot malis afflictus à Deo t. 1. 229 k
Phares id eſt diuiſio t. 2. 799. a. t. 3. 48 g
Phares & Zaram gemini: & cur amborum Matthæus meminerit t. 3. 46. f
eorum myſterium t. 3 46. f. 48. g
Phariſæus cur in Euangelio expulſus t. 2. 1062 e
cur Chriſti pedibus aquam non dederit, t. 5 218. b
eius & publicani comparatio t. 3. 189. b
Phariſæi quare dicti t. 2. 799 a
à ſeparatione dicti t. 3. 48 g
eorum blaſphemiæ t. 4. 405. d
eorum obſeruationes inutiles t. 3. 140. l. 141. d
Phariſæorum ille ſe iuſtificans Iudæorum arrogantiam declarabat t. 3. 170. b
Phe quid ſignificet t. 2. 1035 i
Phialæ odoratæ Sanctorum t. 5 393 g 413 i
Philadelphia ſaluans hereditatem Dei t. 5 368 g
Philemon nulla erat Eccleſiaſticâ dignitate præditus, t. 3. 607. K
ei plurimum deferri volens D. Paulus ſibi ſenicomparauit t 2. 705 e
Philetus & Hymeneus ex radice Saducæorum t. 3 399 g
negabant reſurrectionem futuram t. 3. 595. i
Philippus Candacis eunuchum baptizat t. 3. 193 e
à Gaza in Azotum ab Angelo ductus t. 4. 108. g
Philippus Geruaſij, & Protaſij corpora dormit ſepeliſſe, ſcripto teſtatur t. 5 3. 4 e
idem, Geruaſij & Protaſi orationibus, miſericordiam à Deo ſperat t. 5. 313. i
Philiſtæ Samſonis ſponſa incenſa à ſuis ibid. g
Philiſtæi Samſoni cæco, & captiuo conuiciantur, t. 5 289 d
Philo ob affectum Iudaicum ſpiritalia non percipit, t. 1 114. e
Philomaci Epicurei de voluptate ſententia t. 3. 219
Philoſophia duplex naturalis, & moralis t. 1. 258 k
aurum ſe quærere dicit, & verſat lutum t. 2 674. i
mortis eſt meditatio t. 4. 326 c
terrena quæ, & qualis t. 3. 540 h i
triplex tribus patriarcharum puteis figurata, t. 3 24
rationalis viſionis puteo ſignificata t. 3. 1. i
philoſophia mundi in ſcripturis reperitur ibid.
triplex in tribus Salomonis libris ibid.
eius moralem partem Matthæus optimè tractauit ibid.
moralit quomodo abundantiæ puteo declaretur ibid.
philoſophia Gentilium t. 4. 462. i. g
pereunti mundo medicinam afferre non poterat, t. 3 107. m
philoſophiæ ſummi magiſtri dictum t. 2. 1017. h
eius traditiones ex veriſimilibus colliguntur, to. 1 17 b
Philoſophi huius Mundi quales t. 2. 693. l. m
multa ex ſacris libris hauſerunt t. 1. 305. m
fidem noſtram irrident, & verbis pugnant, t. 3 276. g
eorum error de materia prima, reperta non facta, t. 3 115. g
eorum diuitiæ inutiles, id eſt eloquentia t. 3. 87. k
minus Latinis, ſed proprijs verbis vtentes, t. 3 27 k
ſapientiam triplicem ponunt t. 3. 1. a
eorum inſipientia, & in Deum ingratitudo, t. 3 244 k l
eorumdem iactantia, & phaleratí ſermones, t. 3 132. i
eorum errores de Deo, & mundi gubernatione t 3 265. c. d
Gentilium cultum riſerunt t. 5. 199. l
eorum variæ de beatitudine opiniones t. 4 41. e. f
eorum placita reijciuntur t. 4. 42. f. 43. f
eorum gymnaſis t. 4. 472. h
eorum opinio, qui Deum hominum curam habere negarunt, exploditur t. 1. 199 d
gloriæ futuræ teſtimonia non habent t. 2. 307. e
veros animæ vſus ignorant t. 1. 289. l
vnum principium, & primam cauſam poſuerunt, t. 3 244. i. k
Phinees ſacerdotis zelus t. 5. 232. K. l
eiuſdem zelus in ſacrilegos commendatur, t. 3 123. c. d
eius zelum D. Petrus imitatur t. 3. 203. b
Phinon oris parſimoniam ſignificat t. 1. 481 k
Phiſon latinè oris commutationem ſignificat, t. 1 318. i
myſticè prudentiam ſignificat ibid g
à Græcis Ganges appellatur t. 1. 111. l. m
Phœnix in Arabia degit t. 1. 80 k
quingentos viuit annos ibid.
qua ratione ſeipſum renouat, & reſuſcitat t. 1. 80. K l. t. 4. 330. a. b
corporeos coitus ignorat, & alia de ea, t. 2 1035. h. i
Photinos negabat Chriſtum eſſe Deum t. 4. 142. b
eius error de Chriſto t 3. 237. e. 354. e. 463. i
Chriſti opere refellitur t. 3. 73. h. i
eius, & Apollinaris dogma confutat S. Ambroſius t. 5. 319 b. c
eius hæreſis l. 3. 8 b. 524 K. t. 4. 298. m. 269. a
Photinianorum conuentus vt interdicantur, rogat Synodus t. 3. 167. 168
Phrygia Sacra t. 4 460. g
Phrygum fœda ſententia t. 3. 277. d e
Phrygij vates Romæ viſuntur t. 5. 202. c
Pietas vera quæ ſit t. 1. 445. k
timorem Dei ſeruat t. 2. 693. m
quantum valeat t. 2. 152. h
eius ſacramentum quod t. 4. 98. e
omnium virtutum eſt ſeminarium t. 4 217. a
eius forma, & ſpecies quales t. 4. 321 a
ad omnem vtiliſſima t. 4. 45. a. b
leuat laborem. t. 1. 543. c

pietas eſt caſtigare, quem diligit t.5.125 k
erga propinquos commendatur t.1.71.e.f 77 a
eius aſcenſus ſcalarum ſimilis t.2.656 d
prima in Deum, ſecunda in Parentes t.2 657 m
crudelitatis eſt domina t.1.327. d
tacito vultu frequenter offenditur t 1.203.d
pietatem naturalem lex Chriſti non tollit, tomo 3 148. l.m
Piger quis non poſſit eſſe t.5 948.a
Pignus quid ſit t.2.597.k
non eſt retinendum t.2.595.a.b
quod lex iubet reddi ante ſolis occaſum quod, t.2 597 K
ſpirituale à ſpiritus cuſtoditur t.2.597.i
debitoribus reddendum t.2.598 g
viduæ detrahere graue eſt t.2.602.d
pignus Euangelium eſt t.3.8.K
pignori fides, & diligentia debetur ibidem
Pilatus iudex iniquitatis t.2.1069. b
lauans manus ſuas ſe inquinauit t.5.849 g
ſuæ iniquitatis teſtis t.5.1027.g
Chriſtum abſoluit t.3 218 d
eius, & Herodis amicitia typus concordiæ duorum populorum ibid e.f
eius ſcelus Chriſtum condemnantis quale, tomo 3 219. k. l
typus fuit iudicum iniquorum ibidem
eius præſumptio iniqua, dum dixit, poteſtatem habeo t.5.258 a
de eo habetur. t.4 94 l
Pileum militum t.4 471 b
Pinea naturæ imaginem refert t.1.43 k
mirum naturæ artificium oſtendit ibid.1 k
Pinna templi perfectio eſt ſacramenti t 5.4 e
Piſcationis ſpiritalis felix ſucceſſus Chriſto imperante t.3 73 e
piſcationes ſpirituales Apoſtolorum t 3,73 b
Piſcatoribus cur potius tradita Euangelij prædicatio, quam ſapientibus t.3.83.i k
Piſces natando aquam ſecant t.1.72 k
cur veluti remigio vtuntur ibid.
cur per Propontidem in Euxinum tranſeant, tomo 1 68 g h
quomodo debemus eos imitari t.4.361 d
pura & inuiolata eorum natura t 1.62.a.b
eorum pietas erga fœtus natos ibid.
varij partus explicantur ibid.
diuerſi diuerſos gignunt, & alios aliud mare alit, t.1 67. i
cur denſos acutóſque dentes habeant, tom. 1 63. g
loco pulmonis bronchijs vtuntur t 1.62 e
extra aquam viuere nequeunt t 1.62.d.e
ſcaro excepto non ruminant t.1.63 g
maior minores deuorat ibid g h
herba, ac vermibus nutriuntur ibid.g
adulteria non norunt t,1.62.b
eorum interitus peccatorum conuerſio t.5.428.d
Piſtico vnguento, conſepelitur Chriſto Eccleſia, t.3 226.a.b.
Piſtrino mundus ſignificatur t.1 181.d
Pius verò quis ſit t.2.151,i
pijs domus Eccleſia, patria Cælum t.2,818.e
Pix humilitas Mariæ Virginis t.5.403.m
Placatus Dominus quantum proſit, qui iratus reddit ſanitatem. t 5.57.e d
Placere debemus Deo, non hominibus t.3.465.c
placere in carne quid ſit t.3.490.a.b
omnibus per omnia quid ibid.
Plagas noſtras curat Dominus, ita vt cicatrices minimè remaneant t.5.9 d
plagæ Ægypti breuiter t.4.79.i.& ſeq.
Planetæ hominum vitæ non imponunt neceſſitatem t.1.51.g h i k
planetarum varij aſpectus motus Aſtrologis quàm ſit inutilis t.1.51.g.h.i.k
Plantare eſt Euangelizare, & ad fidem attrahere, tom. 3 349. e
Plantata ſolent emori niſi Deus det vegetam vitam, t.3 349. f
Plateæ, viæ, ſepes myſticè explicantur. t.3.162.f
Platonis & nonnullorum philoſophorum de anima ſententia t.5.285 e
quendam interdum Iouis, interdum mentis hortulum finxit t.1.299.e
philoſophiæ pater t.1.208 c,25 h
inter omnes ſæcularis ſapientiæ tenet principatum t 2.671.l 674 l
eiuſdem documenta de forma Iuſtitiæ ibid.
Iouem Deum & mentem totius dixit t.1.299.d
eam finxit Rempub. quam nec vidit, nec audiuit vnquàm t.1.308.d
non ſemper fuiſſe, vt ſemper futurum eſſe mundum arbitratus eſt t.1 2.c
eius coniuratæ qui fuerint t.1.300.b
Moyſis libros legit t 1.175.a.t 2.1043.h
eius ſententia cum Diui Pauli Apoſtoli dicto, de ignobilioribus noſtri corporis partibus, comparatur t 1.175. a. b
Plebis amor quomodo concilietur t.4 46 a.b
Plenitudo maieſtatis Chriſti t 3 619 k
Pluuia & niue cæleſti cor noſtrum fœcundatur, tomo 3 121. e
à mari ſolis radijs hauritur t.1,31.g
eam pluit Deus ſuper ingratos, quod myſticè de Iudæorum populo exponitur t.3 89.f
eundem populum Iudæorum pluuijs propheticis irrigatus Deus ibid.
Poculum Chriſti quale t.2.690.l
myſticum bibendum, & quod ſit t.2.663.b
poculi Chriſti ebrietas quid operetur t.1.1011.c.d
Poderis veſtis iuſtos ante diluuium ſignificat, tomo 5 510. a
Pœna corrigit errantem t. 2. 1043.g
damnatæ animæ qualis t.3 250 b
eam cur Dominus differat t.3.544 K
eam reddit Deus ex peccati menſura, to. 3.248. i. k 249. b
qua nulla maior quæ t.2 677.i
ex ſola carentia conſideratur t.3.175.i
Doctoris mali quæ t.3.351.g
eius formidine mali deterrentur t.3.248.i
eorum, qui veritate cognita eam noluerunt amplecti, quæ t 310.a b
infidelium & incredulorum quæ t.3.306 h
Iudæorum ad noſtram vtilitatem eſt t 3.379.h
reorum quædam abſolutio debitorum eſt, tomo 2 1066. e
pro modo culpæ irroganda t.3.205.d.e
per iram generatur t.3.263.l
eius metu ad vitæ integritatem admonemur, to.2 741. b
eius vnuſquiſque ſibi eſt auctor t.3 107 g.h
corporis non eſt metuenda, ſed æterna animæ, to.3 242.a. b
ex peccato prodit tam temporalis, quàm æterna, t.3 179.l
peccati ſatisfactione diſſoluitur t.3.52 d
veluti pretium pro peccato à nobis exigit Deus, t.1 516 a
grauior præuaricatoris, quàm ignorantis tomo.3 185. d
incredulorum quæ, t.3.305.a.412.a
Iudæorum perſequentium Chriſtianos quæ, t.3.564 i
indignè ſumentium Euchariſtiæ ſacramentum, to.3 386. d
apud inferos manent poſt mortem t.1.303.a b

æternis meritò damnati torquentur t.3.149.a
impiorum iuſti videbunt t.4.105.a
Poetæ Gentilium citantur a nobis ad redarguendum, t.3 122. d
eorum lumina in ſcripturis non deſunt. ibidem
eorum fabulis multa, quæ ad mores pertinent, obuoluuntur t.3.57.58
eorum ludibria de tranſmutatione hominum in feras t.4.341.c d.e
eorum fabulæ de inferorum pœnis reijciuntur, to.1 303.a.b
eorum verſiculi diuinæ ſcripturæ inſerti reperiuntur t.4.145.d
eiſdem vtitur D. Paulus Apoſt. ibid.
eis vtitur, vt poëtarum fabulas deſtruat tomo 3 119 h
Polemon ex impudico, & lubrico adoleſcente Xenocratis factus auditor, magnus euaſit Philoſophus, t.1 514.m.515 a
Polybius proconſul Africæ t.3.333.e
Polypi aſtutia & fraus t.1.65 e f
Pompei magni exitus t.5.205.g
Pomum immaturum, ſi exagitetur, deperit tomo 5 216.d
poma, & flores myſtici virtutum, & meritorum, t.3 226 c d
ſpiritualia, quæ Chriſtus colligit t.2.191.g
eorum varia genera laudantur t.140.l.m
Pondera delictorum grauia t.2.897 d
eadem deponenda ibidem
Pontificis definitio t.3.629.f
eius officium, & ſigna t.1.629.f.630.a
Pontus Euxinus æſtate dulciores habet aquas, t.168.k
Popularis fauor contemnendus t.4.57.d
Populus Chriſtianus emptus à Deo t.2.792.c
idem pretioſus, Iudæorum ſine pretio ibid.
nationum quomodo appellatus à Deo, & quomodo populus Iudæorum t.2.694.h i
populus Iudæorum ſub lege eſt tanquàm ſub vito t.2.797.i K
reſpondebat in pœnitentis reconciliatione t.3.169.f
omnis, vno ſacerdote, ad Deum loquitur tom.3, 15.h.i
Gentilis per Aſinum ſignificatus t.3.185.a.b
à laqueo ereptus t.3.158.d.e
in dæmoniaco Geraſenico figuratus t.3.107 g.h
iunior ſeniorem Iudæorum ſuperauit t.3.184.e
grauis qui ſit t.2.751.e
pauper Eccleſiæ aliena ſibi eloquia mutuatus to.5 209 e
populi Mediolanenſis ardor pro Epiſcopo & Eccleſia t.5.206 e
Iudæorum diues ob eloquia ſibi credita t.5.109.e
de eo t.2.979 c d
nationum, legem, quam non audiuit, impleuit, t.2 751 c
Nationum vbi Deum ſuum quæreret, t.2.815.b 816.a
in filijs Noë figuratus t.3.106 d
duo ſunt in vno populo ſeu plebe t.257.e
liberatos vnius, aut paucorum morte, teſtantur hiſtoriæ t.3.194.x
duo cum Chriſto typicè crucifixi t.3.220 m
Iſraël & Gentilis illi conſentientes, omnia impetrant t.3.160.l m
in Iacobi fratribus, prodigo, & ſeniore repræſentati t.3.170.e.& ſeq.
Populus arbor in ſcriptura ſacra quid ſignificet, to.1 29.i.k
in quos dæmones mitti petunt, qui ſint, tom.3 107.b.i
quos paſcit filius prodigus t.3.166.b.c
Porta noſtri cordis quare diligenter clauſa eſſe debeat t.2.784.b.
cuſtodiam cæcus aperuit t.5.100 g
portæ duodecim Apoſtoli t.5.48.f.486.a
æternales quæ ſint t.4.163 l
mortis & inferi quæ t.3.117.b
iuſtitiæ quæ t.1.309.b.t.3.117.c.t.4.73.d
ſuas quiſque cuſtodire debet t.2.723 f
Portianam baſilicam petunt in Eccleſia Ariani per præfectum t.5.205 ef
Portio mea Dominus, quis in terris poſſit dicere, to.2 933 l m
cui Deus eſt, totius poſſeſſor eſt naturæ t.2.934 i
eam eſſe ſibi in Deo quomodo D. Petrus oſtenderit t.2.934.l
nullam ſcio hoc ſæculo habere quomodo oſtenderit D. Paulus t.2.934.l
multæ propoſitæ ſunt homini t.2.436.b
impij qualis ſit t.2.642.i
a Iacob filio Ioſeph præſtantior omnibus deputata to.2.7.0.g
Portus noſtrorum laborum viſio Dei t.2.1106.d
Poſſeſſio vera quæ ſit t.1.154.h
quæ homini eſt locupletior t.2.720.a
pretioſa, homo mundus ibid.
poſſeſſionum aliæ vtiliores, aliæ amœniores ſunt, t.1 212.c
Poſteritas vera quæ ſit t.2.646.m
Poſtulatio Chriſti contemni non poteſt t.3.291.h
eam fides præcedit t.3.306.f
Spiritus Sancti pro nobis qualis t.3.293.e.f
Potantium ſacramenta & obteſtationes reprehenduntur t.1.538.i
Potationes immoderatæ, atque iteratæ reprehenduntur. t.1.535.b.c
Potentia Dei t.4.106.f.107 g
vbi maxima t.4.48.c.d
filij eadem eſt, quæ Dei patris t.3.432.l
Spiritus Sancti quæ t.4.95.l
impiorum, puluis t.2.666.m
potentiam Domini ſequitur deuotio ſeruulorum, t.5 18. e
Potentiam ſuam in patientia oſtendit Deus, dum peccata diu diſſimulat t.5.301.a
Potentum conuerſio vtilis valde t.3.241.a.b
Poteſtas iuſtitiam non ſoluit, ſed iuſtitia poteſtatem, t.1 504. a
mala eſt poſſe, quod non liceat t.2.1069 c
quomodo à Deo, & quomodo à diabolo to.3 63. l
ſubijcitur Deo t.1.504.a
imperandi eſt veloti ſtimulus quidam peccandi, to.1 504 b
ſæpe obeſt ibid.
non eſt reſiſtendum ei t.3.320.l.m
Apoſtolorum quæ t.3.330.a.417.b.c
in poteſtate auctoris eſt, qualem velit condere creaturam t.4.301.e
eam non habebat diabolus ante peccatum Adæ ad interiora hominis t.3.282.f.383.g
poteſtate ſua circa obedientiam legis homo cur vti non poſſit t.3.282.e
ei exhibendus eſt timor t.3.321.e
data eſt ad ædificationẽ, non ad deſtructionem, to.3 458. e
non eſt data contra veritatem t.3.459.l
poteſtatis Eccleſiaſticæ vnitas t.3.389.b.e
Apoſtolorum erat cum menſura t.3.445.d
poteſtas Chriſti quæ t.3.619.l
poteſtas mundi quibus artibus à ſalutis via nos reuocet t.1.300.d
Præceptum vbi eſt, ibi lex t.4.508.l
datur, vt quæratur præcipientis auxilium tom.5 270.e
improbo an obediendum t.1.116 k
præceptum in lege veteri, de lucis, aris, & Idolis

confringendis t.3.382.a
Chriſti talentum quoddam pretioſum t.2.1114.e
Domini non vnius eſt loci, ſed mundi totios, tom.5 56.i
præcepta Dei in cordibus non babentes, oon habent legem t.2.151.g
nooarum virtutum quomodo à nobis in Euangelio cognita t.2.746.h
præcepta Dei corporali neceſſitudini præferenda, t.3 105.d
ſeruanda ſunt volontariè t.3.375.l.m
ſua magiſtri exequantur Chriſti exemplo, t.3.105.e
Chriſti iuſta ſunt t.3.277 e
Euangelij validiora t.2.1037.e
ea qui præterit oon bominum ſpernit, ſed Deum, t.3 558.d
alta, & ſublimia quæ t.2.822.K.l
maiorom ſeruanda t.4.159 i
legis lomini naturali non ſunt contraria t.4 159.i
vioendi ſeruare tenetur homo t.2.827.e
præcepris Domini exerceri qoid ſit t.2.96 h
præceptorum Chriſti facilitas t.3.277.e
legis Moſaicæ pondus t.3 303 l.m.304 g
eorum, & verborum menſuram ſeruare, quare conueniat t.4.57.f
cæleſtinm obſeruatio virtotum omnium fundamentum t.3 90.e
præcepta ſua Chriſtos opere impleuit, & exequi docuit t.3 91.g h
Præcipitium quid t.2,682.l
Præconium nobilitatis, & dignitatis gentis Iudæorum t.3.297.a. b
Prædeſtinatio t.3.294 b e
prædeſtinauit Deus eorum præmia, quorum merita præſciuit t.4.190.d
prædeſtinati ſumus in Chriſto t.5.283.i k
Prædicandum verbo, & vita t 3.84 l.m
prædicandi officium noo mulieribus, ſed viris mandatur, & quare t.3.229 d.230 f
prædicandum erat prius Iudæis t.3.313 e
prædicans in Eccleſia magna quid faciat, t.1.752.a
ei qui reſiſtit, auctorem eius non recipit t.3.307.g
alijs prædicantes, & corpus ſuum oon caſtigantes reprobi ſunt t.5.238 d
prædicantiom gloria qoæ t.3.155.h
prædicari aliquibos interdum prohibet Deos, & quare t.3.242.a
prædicatio Dei comparator odori t.3.418.a
eadem vſque in fines terræ ibid.a
prædicatio Crucis indiciom victæ mortis, t.3.342.f 343.f
regnum credulis, incredulis verò pœnam operatur t.5.24.l
Apoſtolorum à Iudæis reprehenſa, quaſi fomes peccati t.3 256.i
Apoſtolorum, eorum retibos comparatur, to.3 73 b e
Euangelica calciamento ooptiali ſignificata, t.3.57.d
eius fructus eſt conuerſio multorum t.3.242.b.c.d
Chriſtianæ veritas erit pœna incredulorum in die Iudicij t.3.565.b
ſermo Sanctorum eſt t.2.970.h
eius diſpenſatio cur commiſſa olim ſit iis tantùm qoi ex Hebraiſmo ad fidem conuerſi eſſent tomo 3 493.e
ea quærenda eſt Dei, noo bominis gloria to.3 352. i
Chriſtianę myſteria ideò videntur ſtulta mundo, quia ſunt illi ignota t.3 346 a
Chriſti crucifixi ſcandalum eſt Iudæis t.3.343 h 345.d
noui teſtamenti t.3.422,a.b
Chriſtiana non indiget pompa & cultu ſermonis t.3 341.f.345.d
non humano, ſed Dei verbo continetur tom.3 193 d
eius veritatem negat, qui nunciat Chriſtum in ſapientia hominis t 3.342.a
Sacerdotis, in plebe ſaluandis eſt correctio, iudicandis conteſtatio t.5.126.f
Verbi Dei panis myſticus quibos dioiſus augetur, t 3 125.g
pſeudo prophetarum t.3.336.g.340.l 341 f
Prædicator Euangelij qoalis eſſe debeat tomo 3 1130 e
eius ſermo Domini ſermo æſtimandus eſt, t 3.111.e.d
quo ordine Gentilem, Iudæum, Cathecumenum erudire debeat t.3.117.d.e 118
ea debet dicere quæ intelligantur ab auditoribus, t.3 396 g.h
aodientium perſonas conſiderare debet to.3 118. d
cum infirmo populo compaſſione infirmari debet t 3.111.h i
Crucis Chriſti eius corpus vngit, atque ornat, to.3 103.m 104 g
verbi Dei in ſuo theſauro nihil adolterinæ pecuniæ admiſceat t.3.195 i.k
eius effectus, officia, & froctus in D. Paolo oſtenſa t.3 241.b.e d
orare debet, vt accipiat donum interpretandi, & ſtudium ſuum proficiat cæteris t.3 395 k l
prædicatores humanæ ſapientiæ reprebenduntur dupliciter t 3.413.e
idoneorum mores t.3.414.f
cur dicantur Angeli t 3.616 g
cur miniſtri ibid.
prædicatoribos fidei inſinuata diuinitùs ſunt, quæ traderent populo t.3.347.l
Præfectorum moltorum domus Romæ incenſæ nemine vindicante t.5.213.e
præferre non ſolent cæteris, qoi ſunt prodentes to 3 451.i
prægnantis mulieris conculcatus abortus, legis pœna, & myſtica accommodatio t.3.205.d
eam percutiens quomodo punietur t 4.100 k
prægnantes, quibus væ dicitur, quæ ſint myſticè t.5 205. per totom
Prælati eſt fratres confirmare t.3.210.e.d
prælatorum, & ſubditorum periculom, t.3.65.a
Prælationis contentio cauenda t.3.219.c
Præmiom cæleſtis gloriæ, virtutis meritis tribuit Deus t 3.37. f
eo, & remunerationedignus, tribulatione probatus t 3 266 f
cæleſtis magnitudo t.3.291.h
meritum conſequitur t.J.J.4
ipſum & pœnam pro meritis tribuit Deus tom.3 249.e.258.k l
eios ſpes ad virtutem incitat t. 4.404 i
cæleſte acqoiritur per tribulationes to.2 692. i K
præmia, & ſupplicia pro factorum qualitate diſcernit Deus t.3.21.K
eius ad virtutem, & fidem prouocamur, t.3 87.m 89 t 4.509 d.t.5 283 h
eis propoſitis imbecillitatem noſtram ſubſtentat Deus t 3.502.a b
eorum tituli apnd Chriſtum t.5 185.e
incipientium & perfectorum an ſint eadem to.3 86. e
futura ſperare quis non poterit t.2.851.b
eorum ſpe, homines etiam mortem contemnont t.3.291. h
oon dormientibus, & orantibus, ſed vigilantibus, laborantibus promittuntur, ac dantur tomo 1 13 7.k
Præparatio ad gratiam ex virtute quadam ſuperiori

Google

t.3.14.e
& eadem ad gratiam recipiendam requiritur, tomo 3 242.a
præparatio ad gloriam t.3.302.h
Præpoſtera plerumque offendunt t.2.501.g
præputium non obeſt, nec prodeſt t.3.366.f.367.g
Prærogatiua Iudæorum t.3.299.g.313.e
ipſos non commendabit in die iudicij t.3.306.h
Præſcientia t.3.308.m.366.d.e.567.i
præſcientia Dei falli non poteſt t.3.241.f
Dei quæ ſit t.3.299.i.k
de ea t.3.298.f.299.h.i.m.300.g.301.b.c.492.k 591.m
ipſa, & iuſtitia in quo differant t.3.299.i
præſcientia Dei ſpiritus nouit t.3.347.h
Præſciti ideo prædeſtinantur in futurum ſæculum, vt ſimiles fiant filio Dei t.3.294.b
Præſentia diligimus, dum futura non credimus tomo 5 19.g
ea negligere futurorum ſpe, rarum & difficile, tomo 3.120.g
eorum cupiditas regnum cælorum impedit tomo 3 192.f.193.g
Præſepium, in quo Chriſtus natus eſt, Gentium conuerſionem adombrat t.3.27.
præſepium mauult dicere, quàm præſepe ibidem
Præſtigia Dæmonum in hæreticorum ſynagogis tomo 4.93.a
Præſumptio valdè damnatur t.3.584.g
magna eſt, dum homo reſpondet Deo in aduerſis, t.3 301.d
prætextæ conſulares t.2.666.l
Præuaricatio per mulierem inchoata eſt t.3.283.l
omnis iuſtam accepit remunerationem tom.2 1013.m
eam ſequitur confuſio t.1.306.i
eius lignum t.4.99.i
Præuaricatione Adæ ſubſecuta eſt poteſtas Diaboli ad hominis interiora t.3.282.f
Præuaricator quis t.2.1011.K.i
Græcè apoſtata dicitur, Latinè tranſgreſſor vocatur, & quare ibid. k
Præueniens gratia, qua diſponimur ad credendum t.3 14.e
Prandium iuſtorum præſens vita t.5.469.e.f
Prandia Quadrageſimæ tempore pauperibus eroganda t.5.59.d
Precatio aliorum ad ſalutem à Deo obtinendam quàm vtilis t.3.76.h
imperita non obeſt t.3.293.f.294.a
omnium ſpirituum nota eſt Deo t.3.293.e
precibus inſiſtendum, vt tribulationes tolerentur t.3 318.a
preces reſurgentium t.3.425.e.f
Presbyteri olim epiſcopi vocabantur t.3.504.m 505.a
cur ſint duplici honore honorandi t.5.560.m
presbyteri, & Diaconi laudandi, qui nequaquam patiuntur, diutius à ſuo munere abeſſe t.5.228.i
eis eleemoſynæ tribuendæ t.5.188.h
Presbyterium pro Synodo t.5.185.h
Preſſura Pauli, & Sylæ in Macedonia t.3.434.a
preſſuris, fame, ſiti, nuditate caro corrumpitur, ſed anima ſpe futuri præmij renouatur. t.3.425.a
Pretio vili venditi ſumus, ſed magno redempti to.3 143.h.i.k
pretiorum captare incrementa verſutia eſt tom.4 71.g
Pretioſi lapides non corrumpuntur ab igne tomo.3 350.d
primi hominis corpus corruptum eſt per peccatum t.3.283.i
Primitiæ Dei Sancti, & præcipuè Apoſtoli tom.5 288.l
ſenſuum, ac animæ, quas Deo offerre debeamus, quæ t.1.151.e.f
earum vis & ſanctitas vnde oriatur t.1.152.a.b
quas quotidie Deo offerre debemus, quæ tomo 2 1057.b.c
primitiæ, & decimæ differunt t.5.288.l
Primitiua Eccleſia t.4.516.l.m
Primogenitus ex mortuis dicitur Chriſtus tomo 4 99.g
Primogenitus eſſe, quotupliciter Chriſto conueniat, t.3.194.b.c
Primogeniti ſunt omnes Sancti, non è contra tom.5 282.b
Primogeniti appellantur, qui ſunt ſanctificati t.1 152.a.b
primogenita omnia non ſunt ſancta ibidem
Primus in ſcripturis quomodo filius dicatur t.3.19.k & ſeq.
primum tempore non ſemper præſtantius: & poſterius effectu, ſæpè prius conſilio t.3.81.a.b
Princeps mundi Mariæ nuptiis deceptus tomo 3 7.d.e
princeps mundi captiuus ducitur in triumpho Chriſti t.3.224.h
eum Chriſtus quomodo fallat t.3.117.f
delictorum omnium eſt auctor t.2.107.k
Principi exhibendus eſt honor t.3.321.f
Principem principum, principes ſacerdotum quare non cogitarent t.2.898.h
principes ſæculi non dæmones, ſed homines videntur intelligi t.3.17.e.f
principes ſæculi Chriſtum Deum non agnouerunt t.3.17.f
Mundi quomodo nos opprimere conentur tomo 2 1074.e
boni & mali quomodo differant t.5.211.m
Romanorum principes non crucifixerunt Chriſtum t.3.346.c
qui aduerſus nos detractant t.2.898.l
huius ſæculi qui ſint t.3.346.b
ſæculi per ignorantiam Deum maieſtatis crucifixerũt t.3.346.c
gerunt vicem Dei t.3.321.n
eorum exemplum inferiores maximè mouet tom.3 240.h
eorundem blanditiæ populorum animos ſibi deuinciunt t.4.58.b
Principium in Chriſto ad quid referatur tomo 4 151.g.h
vnum & vnam cauſam cognouerunt Philoſophi to.3 244.i.K
ſumitur pro principatu, virtute, & diuinitate Chriſti t.1.222.a
vbi eſt, ibi neceſſariò eſt finis t.1.194.e
eius vxor ad varia refertur, multiſque dicitur modis t.1.4.l.m
principia, & origines requirenda ad rerum notitiam t.3.235.236.
Prior eſt in numero, qui poſt Chriſtum eſt tomo 2 789.k
prioris lapſus ſequentis errorem corrigit tomo 5 196.l.m
Priſcilla & Aquila ſocij Apoſtolorum t.3.332.i
Priſcum diligere profitetur S. Ambroſius, ludens cum nomine eius t.5.332.l
Priuilegiis Gentilium ſæpe decepti, & lapſi nonnulli Chriſtiani t.5.191.d
Probatio vera vbi ſit t.3.306.a
ſpem facit t.2.889.e
emendationis quæ ſit t.3.437.i
probatio omnis tentatio eſt, ſed non è contra t.3 459.g
Probatus tribulationibus meritò remunerationem ſperat t.3.266.f

Digitized by Google

Procella menοis ac ſenſuum, quàm periculoſa, tom.1 183.d
procellæ, ac tempeſtates mundi to.3 291 K
Procerum fæculi in Pauli coueerſione collocutio, tom.5.239 K.l
Proceſſus eorum effuſi ſunt, de quibus pulchrè dicatur, tom 2.699 d.e
Proci to 4.465.c
Prodigalitas quid ſit tom 2.343 h
Prodigia faciont infirma Chriſti t.3.343.h
Prodigus filius quis ſit, & quod ſit patrimonium ab illo perditum, & quod couuerſus acceperit omne, quo fuerat priuatus to.5.542.e f.543 g
eius pœnitentia tom.5.542.e
eadem imitanda to.5.10.a.b
Profeſſio fidei contra Arianos, & Sabellianos, nec non contra Potinum, & Apollinarem to.5.329 b e
profeſſio Virginum to 4.467.& ſeqq.
caſtitatis to.3.21.a
profeſſio ex Auguſti edicto explicatur to 325.f
Progredi quis non benè dicatur myſticè to.2.789.i
Prohibita non licent to 5 261 e f
prohibita multa lege naturæ, quæ non ſunt prohibita ſecundùm legem ſcriptam to.5.306 e f
prohibita non deſiderare, non longè eſt à virtute, tom 3.369.b
Promiſſio facta Abrahæ to 3.197 e.f
figura fuit Chriſti t.3 298.e
facta ei in Iſaac impleta fuit in Chriſto, ibid.b
promiſſio facta Abrahæ ex fide originem habuit, non ex lege to 3.164 g
nulla erat facta gentilibus t 3.328 l
promiſſio Dei ex miſericordia obligat eum ex iuſtitia to.3.258 f.250 g
facta Deo in Baptiſmo, vel voto ſeruanda, t.3.197 h.i
Regni cælorum iuſtis facta, non peccatoribus, to 3 264.1
Chriſti venturi, & iam dati eodem ſigno comprobata tom.1.264.l
promiſſioni diuinæ lex non eſt inimica, t 3.478 a
eiuſdem ſignaculum fides noſtra t.3 59. le
promiſſionem, & meritum patrum Iudæi non receperunt to.3 306 b
promiſſiones Dei fideles, & Spiritus ſancti dono confirmatæ to.1.266 f
promiſſionis filij to.3.298.a b
promiſſæ rei ſpes obedientiam excitat to.3. 17.a
promiſſum reddere pertinet ad iuſtitiam, to.3 250 g
illud ſoluere, & ſacramentum cuſtodire, nonnumquam officium eſt t.4 39.i
promiſſa temerè non ſont præuaricanda, t 4.480 i.k
promiſſa Dei conditionem coniunctam habeot, to.3 52.i
promiſſa Dei in reſurrectione complenda, t.3.121.b
omnia non ſunt ſemper ſoluenda t.4.77 d
promptus ad culpam, promptior ſit ad lamenta, to 5 258.d.
propago Iudæorum ex Abraham per Iſaac t.2.298.a
propheta os Dei dicitur t 2.887.d
eum qui paſcat t.5 248.i
prophetæ à Iudæis ſceleratis occiſi t.3.141.d
eorum virtus egregia t.2.663.a
alia ratione miracula faciebant, quàm Chriſtus, to.3 94.e.d
prophetæ confuſionis Iezabel to.3.204 h
eſtaſe non poterant ibidem
prophetæ & lex promittunt to.3.258.f
eis quomodo dicatur eſſe ſubiectus Epiſcopus, to.3 398.d
ſunt explanatores ſcripturarum to.3.504 h
multi fuerunt in primitiua Eccleſia ibid.i
veri & falſi in populo veteri to.3 5.a
eorum terrores, & Apoſtolicæ perſuaſiones, tom.3 396.g
diſpoſuerunt fundamenta Eccleſiæ to 1.498.d
ipſi & Apoſtoli viam nobis ad Chriſtum munierunt, tom 3.194.a
ipſorum & veterum ſacrorum ceſſatio in Zachariæ ſilentio figurata to.3.14 h i
cur iam nulli reperiantur in veteri populo, ibid.
eorum ænigmata intelligenda ibid.m
Chriſti prænuncij to.3 138.a.b
nubes ſunt to.3 207 k.209 d
eorum mos in prophetando to.4.500.a
Angeli dicuntur to.3 477.d
quæ de Deo noſtris tradiderunt, omnia ex diuina reuelatione locuti ſunt to 1 437.g
cur pati exceſſum dicantur to.1.560 e
in exceſſu mentis poſiti quibuſdam inſanire videbantur t.2.749 k
veros & falſos diſcernendi gratia in veteri populo, tom.3.5.a
eorum ſpiritui futura pro præſentibus ſunt, t.1,541.l
Eccleſiæ ædificationem annunciarunt t.3.1 37.e
cupierunt videre Chriſtum t 4 104 g
ab Apoſtolis maximè differunt ibidem
cur vnà cum populo Iudaico captiuo ducti fuerunt, to.1.163 g
eorum vaticinia de liberatione generis humani, to.3 559.l m
eis dictum eſt Chriſto veniente legem ceſſuram, to.3 560 l.m
dupliciter intelliguntur to.3.391.h i
falſi cauendi to 3.129..a.b
minus gratiæ conſecuti quàm Apoſtoli to 3.261 d
modo cantauerunt modo fleuerunt, & cur, t.3.99 i.k
dum Spiritu ſancto replentur, turbantur, ac timent tom.1.260 l
ſcripturarum ſunt interpretes to.3.394 e
Prophetæ & Patriarchæ ædificatores Eccleſiæ, to.3 38 b 37.l
Prophetiæ gratiæ cur malis aliquando concedatur, to.1 458 l
eius donum non ex merito loquentis, ſed ex Dei reuelantis gratia proficiſcitur to 1.457 n
prophetia annunciat to.2.651.652
vera ex diuini ſpiritus afflatu to 2.5.n
non ſolùm verbo, ſed facto conſtat ibid.
per patrem, filium & Spiritum ſanctum, to.4.851 k l
Iacob de Dan, Iudæ Chriſtum ſupplantanti applicatur to.1.760.e.f
datur pro modo accipientis to 3 316
non conceditur omnibus to.3.391.l
probat noſtram fidem eſſe rationabilem t 3 316.l
eius munus credenti & obſequenti datum, t.3.15 g
prophetia S. Pauli de hæreticis t.3.611.612
veram hiſtoriæ ſeriē. & myſteriū ſimul continet. ibid
prophetiæ de Chriſto in Euangelio cōpletæ, to 3 69 c.
non ſolùm rebus, ſed etiam verborum proprietate completur to.3.21.c.d
prophetiarum futurarum prædictio, t.1 403 f.404 a
prophetantur Chriſto naſcente omnis ſexus, & profeſſio to.5. 32 g
prophetans omnem plebem ædificat to.3.394 e
prophetare non probat prophetam eſſe iuſtum, to 3 392 m
prophetandi ſtudium profuit Eccleſiæ, to.3.394 e f
Propitiator noſter Chriſtus t.3.259 k
propitiatorium ſuper arcam poſitū quid ſignificaret, to.3.646.a.b
Propoſitum mutare in melius non leuitas; ſed virtus eſt to.2 1035.g h
proprietates rerum ſingularum explicari non poſſunt, to.1.41.e
proprium non eſt, quod ex communi pluſquàm ſufficiat, ſumitur to 5.98.m
propria profundere tolerabilius eſt, quàm aliena, to.2.1035.g h

proſapia in matrimonijs contrahendis ſpectanda, to.1 139.f
proſelyti ex gentibus Iſraëlitico populo copulabantur, tom.5.191.i.K
proſpera omnia ſuccedunt, cùm Dei voluntatem agimus, t.3.240.m
huiuſmodi quò plura eò magis metuenda, t.3.64.k
proſperè poteſt euenire, quicquid ſimpliciter ſub Dei deuotione fit t.3.481.e
proſperitas impiorum nos ſæpe ad æmulationem prouocat t.2.689 h
proſperitas omnium rerum in quo t.2.1145.k
Protaſius fuſtibus cæſus capite plectitur t.5.115 1
protectione diuina qui videantur priuari t.2.807.b
prouerbium de auro to.2.1121.d
prouerbium; Puer machæram t.3.56 h
prouidere bona coram Deo quid ſit, & quid coram hominibus to 3.419 K
prouidentia Dei nemini deficit t.4.512.b.c
ſemper viget t.4.546 a b e
ratam facit Deus mittendo filium t.4 93 d.a
viro forti plurimum conducit t.4.29 f 30.c
circa redemptionem hominis, t.3.149 c.d 285.e tom 5.100 g.h
capilli noſtri numerantur to.3.142.d
proximus quis ſit to.1.240.
maximè diligendus Chriſtus to.3.135.h.i
eum qui diligit, Moſaicam legem implet, t.3.322.a
eundem fallere graue eſt, alienum verò indecorum, tom.2 733.i
illum diligere debemus propter Deum t.3.317 c.d
eum non cognitione, ſed miſericordia facit, to.3 135.i
ei condolendũ eſt, ſi ſit in aliqua neceſſitate, t 3.391.g
proximum ſuum benignitate promiſſorum decipere maximè condemnat Deus to.5.223.m.224.g
proximis debemus placere to 3.327 k l
eos quid pariat t.3.486.f
Prudens immortalia mortalibus, imprudens mortalia immortalibus præfert to.5.37 a.b
prudentis eſt proſpicere, ne frequenter pœniteat, to.5.249.b
eius eſt, omnibus fieri to.4.576.l.m
prudentes per aurum in ſacra ſcriptura ſignificantur, tom.1 112.g
non ſolent ſe cæteris præferre to 3.411.i
Prudentiam quomodo definiunt ſapientes, t.4.47.l.m 315 g.h 494.d e
Chriſtiana quæ t.3.269.f.319 h
eius officia t.3.86.f
carnis inimica eſt Deo to.3.287.l.612.K
eadem peccatum eſt, & alia de ea to.3.287.l
Dei circa redemptionem hominis t.3 285.e
eadem erga omnes ſed magis erga fideles, to.3.145 k
eadem circa hominum peccata olim ignota, to.3 269 d.270.e
perfecta non à delectatione, ſed à labore, & diuturna meditatione, ac Dei gratia proficiſcitur t.1.423.a
cautio eius in reſpondendo laudatur t.3.198.f
prudentia, & inſipientia ſimul conſentire nequeunt, tom 431 a
eius virtutes principales quæ to.3.777 k 778.h
naturalis profutura videt, ſed noxia non relinquit tom.3.35 g
in quo conſiſtit t.4.375.g h
quæ præſtantior t.4 316.h
Valentiniani in grauibus negotiis t.5.107.l.m
famulatui non ſubiacet t.2.863.e
mundana falsò ſibi principatum vendicat t.3.12
mundi, & ſpiritualis quomodo differant ibid.
adhibenda eſt, ne quem incautè admittamus, t.3.121 f
quando operetur omnia, & cum omnibus bonis habeat conſortium to.4.51.g
multis prodeſſe debet to, 1.112.i
ſine iuſtitia nocet to.1.264.e
mundanam refutantibus datur efficacitas ſpiritalis, to.3 347.m
vbi eadem eſt, ibi malitia reperitur t.1.113.a
pſalmus quinquageſimus pœnitentibus aptus, tom.4 455 i.K
pſal. 38 quare pro Idithum inſcriptus t.2.731.d
pſal. Dilexi, Theodoſio accommodatus, t.5.119.h.i
pſal. 35. ſolus in toto pſalterio ſeruo Domini inſcribitur to.2.675 a
pſal. 36. moralibus præceptis referſit Dauid, t.5.243.K
pſal. 39 totus ex perſona Chriſti eſt t.2.752.d
pſal. 43. quid doceat t.2.777.h. & ſeqq.
pſal. 48. explicatio t.3.45 f
pſalmus quilibet Dauidis, conſcientiæ peccatricis medicamentum eſt to.1.711..d
pſal Deus venerunt gentes, interpretatur egregiè S. Ambroſius t.3.207.m
pſalmi pro torcolaribus cur inſcripti t.3.197.a
pſalmi dicendi t.4476.k
pſalmi 118 inſtitutum t.2.1079.m
pſal. 21. titulus declaratus t.2 671.d
totus digeſtus ex perſona ſaluatoris, t.2.673.h
pſalmorum liber inter alias ſcripturas præcipuè dulcis to.2.646 910.
eorum ordo cur ſecundum ordinem geſtorum non ſit to.2.831.b
Pſalmorum liber quid contineat, t.2.651.652.683.e.d
pſalmus 77. quid intra ſe comprehendat, t.2.651.652
Pſalmus quid, effectus eius, & copioſiſſima laus, ibidem
pſalmi nihil habent, niſi quod ſuum eſt ibidem
pſalmos cum patribus in Eccleſiæ baſilica dicit. S. Ambroſius t.5.108 k
illis, & Threnis Iudæorum populus eruditus non profecit t.3.99.g
Pſalens in lætitia quis t.2.765.h.766.g
pſallere quomodo oporteat t 2.930.k
pſalmodia in Eccleſia inſinuatur t.3.169.f
pſalterium in quinque libros diuiditur to 2.764.c
quomodo vnum cùm ſit, in quinque libros diuiditur ibidem f
pſalterium ſpiritualiter ſumendum t.3.99 l
eſt homo conſummatus in Chriſto t.2.785 h
Pſaltria Herodiadis filia Synagogam ſignat, to.5 139.h
Pſitacus humanam exprimit vocem t.1.63.e.d
Pſeudo apoſtoli in tribulationibus pro nomine Chriſti erubeſcebant to.3.490 d
Pſeudo apoſtoli quærebant occaſionem accipiendi, to 3 36.f
nũ religioſis, ſed quæſtus cauſa circumibant, t.3.362 a
eorum indulgentia reprehenſibilis ibidem b
ſpernebant nuptias per hypocriſim t.3.419 g
pro deſideriis hominum non diuina, ſed terrena decantant to.3.399.k
euertere nitebantur Coloſſenſes t 3.533.534.
volunt videri prudentes mundo to.3.351.
circuibant ciuitates non ad tribuendam, ſed ad auferendam ſalutem t.3.419.g
eorum prauitas to 3.529 a
prædicabant quæſtus & gulæ cauſa, t 3.529.b.554.a
peccantibus blandiebantur volentes accipere, to.3 375 g
præſenti vtilitati ſtudebant to.3.430.b
operarij Diaboli to.3.449.c
diſcedunt ab Apoſtolica traditione t.3.352.K
eorum traditiones peruerſæ t.3.353.d
vt otioſi manducarent fingebant eſſe prædicatores, tom.3.554 f
eorum hypocriſis de Chriſto, & errores, to.3.338 b.139.g.340 K
illorum diſſenſiones circa illa, quæ oblata benedicebantur
eorum aſtutia ſerpentina to.3.433.b

eorum modus in dicendo, to.3.348 m.349 g
eorum gloria in pecuniis accipiendis ,t 3.f 449 b
Pſeudo prophetæ in veteri populo t 3.5.a
Chriſtum annunciabant t 3.18.a
negabant reſurrectionem t.3.402.d
Publica priuatis præſtant t.4 308 l
Publicanus quare iuſtificatus exiuit de templo, t.2 1011.f
publicani Euangelici pœnitentia, t.1.77.d.78.b.80 4 h.t 5.540.g.541.a
publicanorum & exactorum peccata t.5 95.m.96
Pudenda fiunt honeſta, dum teguntur t.1.390.c
aduerſus temeratores pudicitiæ bella geſta, ex ſcripturæ teſtimoniis t.5 302.d e.f
nos ſeparat a brutis & angelis adiungit t.2 848.a
eius fructus quàm dulcis t.4.465.d
bonum animæ calceamentum t 2 1038.d
pudicitia cum ſalutis periculo defenditur, fit præſtantior t.1.3^8 7.i
Pudor per roſam ſignificatus t 4.463 l
eius & verecundiæ in peccato magna eſt gratia, quæ culpam tollit & minuit reatum t.1.159 b
pudor & verecundia in ſanctis t.3.16.g
melior bonitatis magiſter, quam timor, t.3.176.g
ex reprehenſione eſt ſignum emendationis futuræ, to.3 434 f 435 g
plerumque corrector eſt noſtri t.2.965 g
Puellæ cuiuſdam factum t.4.469.c d
puellarum & virginum pudor, & viuendi ratio, t.3 18 e.f
Puer quomodo poteſt iure naturæ eſſe perfectus, antequam concupiſcentiam crimen eſſe cognoſcat, vel illius crimen admittat t.1.117.a.b
ob quandam infirmitatem peccat t.1.194.g
quem imitandum Dominus proponit, ipſe Ieſus eſt, to.5.184 b t.5.76 g
gentium populus t.3 184.i
bona & mala ſignificatione t.1.13.a b
quomodo etiam vir interdum ſit ibid.b
pueri tres in camino ignis clauſi t 4 122 a
Chriſtum proſequentes t.3.184.i k
regno Dei apti quinam ſint t.3.184 g.& ſeq.
guloſis porriguntur ſibi quandoque to.5.91 h
vt animo leues, ita & corpore ſaltandi amici, t.3.96.k
Pueritia & adoleſcentia animæ ibid.
ſenilis quæ t.3.84.h.i
pueritiæ error adoleſcentiæ lubricum t.3.13.a
pueritiæ ſimplicitas laudatur t.3.184.g.& ſeq.
ætas, innocentia, bonitas t.1.126.i
qualem ſuadet Chriſtus t.3.124.i
Pugna & harmonia quomodo diſſident t.5.172.i
viri fortis, & eius tentationes t.3.201 g
pugnandum potius gloriæ, quàm pecuniæ, t.2 214.h
Pulchritudo vera quæ ſit t.1.24.g
vera dici non poteſt, quæ vitiis deformatur, t.3 79 k
multos efficit luxurioſos t.1.240.e
corporis in vitia frequenter trahit, t.1.118 f
audita, nec viſa, quos accendit t 4.470 h
quomodo dicatur t.4.426 f
Virginum quæ t.4 464.g.h
Pulli, & aſinæ ligatæ hiſtoria myſticè exponitur, t.3 193.a. & ſeq.
pulli gallinacei miluos natura timent t 1.116 h
Pulmo quare cordi finitimus t.1.103.i
valdè vtilis cordi ibid.
eius officium t.1.62.d.e
Pulſat Chriſtus cor noſtrum quomodo t.5.383.m
Puluis prædicatorum pedibus excutiendus quid ſignificat t.3.110 f 111.h.i
Puniendi ſunt grauiùs qui ſemel ſuſceptam bonam vitam poſt reliquerunt t.3.548.g
Purgatione omnes indigemus t.2.890.m
Purgatoria pœna t.5.541.d.e
purgatorius ignis poſt mortem t.3.350.f.351.g
Purpura, & byſſus eloquentia hæreticorum, t.3.175 h
purpurea, & coccinea veſtis Chriſti quid ſignificent, to.3.219 m
purpurea veſte cur exutus Chriſtus, cùm duceretur ad crucem t.3.220 i
Puſillanimitas à nobis per Spiritum ſanctum expellitur, to 4.91.l
Puſillitas Zachæi quid ſignificet t.3.190 d e
Puſillus & magnus ſecundùm animam t.3.13.a b
puſilli, qui ſcandalizantur qui t.3. 04.m
puſilli, & infimi non tentandi t.3.184.m.18 .a
quos Deus ſcandalizari non vult, clerici ſunt. t.5 133.d
eorum & viduarum cauſa præcipua t.4.62.e
Puteus viſionis quid ſignificet t 3.2.a
in ſacris litteris profundæ doctrinæ altitudinem ſignificat t.1.179 a
putei Patriarcharum triplicis ſapientiæ figura, t 3 1.a
Pylades, & Oreſtes cum Sixto, & Laurentio conferuntur t.4.32.h i
Pythagoras quid faciebat cubitum iturus t.4.476 k.l
eius inſtitutum t.2.881.g
eius doctrina ex Iudæorum libris hauſta, t.5.226.f 227.g
diſcipulos ſuos prohibuit, communem hominum viam ingredi t.5 226.f
eum Iudæum genere ſcriptores aliqui aſſeruere, t.5 226 f.227 g
Pythagoræorum duorum factum cum Iephte, & eius filia confertur, t.4.77 e.
Pythagoræ Virginis factum t.4.460 g
Pythoni locutus eſt per Sibyllam t.5.347.K
coniecturis ſolitus erat diuinare ibid.
eius ſpiritus potior inter mundanos ibid.
noluit locum inter cæleſtes habere ibid.

Q.

QVadragenarius numerus vnde habuerit exordium, to 5.45.h i
myſticus eſt t.3 61.c.d
Quadrageſima cur tempore veris indicta ſit, t.5.57.b c
quare ſeruetur t.5.50.b
eius ieiunij obſeruantia commendatur t.5.61.d
non tam ſacerdotum, quàm Dei præcepto indicta to.5.57.b
eius tempore valdè erat occupatus S. Ambroſ. t.5 22 e
totam violare ſacrilegium eſt, t.5.51.h i.55.l
ſex habet ſeptimanas, ſeptimam addidit Theleſporus to.5.30 a
eius tempore noctu & diu in lege Dei meditandum, to.5.53.a b
eius dies cæteris aptiores ſunt ad peccata diluenda, t.5.47 m
eius tempore quomodo nos gerere debemus t.5. 53 b. & ſeqq.
eius tempore qua hora prandendum t.34.d
eius ieiunium ſub pœna peccati obligat, to.5.34.d
eam facias to.5.43 h
cur quadraginta duos dies habeat apud Sanctum Ambroſium, & quot ſint geſta myſteria in tali numero t 5.44.K.l
eam cur Dominus ieiunauerit t.5.53.a
eius obſeruantia t.4.476.l
vitam præſentem, Paſcha futuram ſignificat, t.5.32 m
ſpiritualis meſſis eſt, & vindemia to.5.33.b
in ea quotidie ieiunandum niſi infirmitas prohibeat, t.5.34.d.e
eius dies ſancti cur inſtituti t.5.39.h
eam non quinquageſimam ſeruare debemus. t.5 42.d.e

in ea nihil delitiarum ſæcularium cogitandũ, t.5.44 g
in ea ſanctificamur lauacro, paſcimur ſacramentis, t.5 43.
quadrageſimus dies ad delenda peccata inſtitutus, t.1.181.i K
Quadraginta duas manſiones deſignat quadrageſimæ numerus t.5.44 k.55 i
Quadrans in balneis dari ſolebat lauandi cauſa, t 5.1.2.l
quadrantis nouiſſimi ſolutio explicatur, t.5.1.52.l
Quadratum quid ſit t.1.171.d.e
Quadratura lapidis eſt Chriſtiana perfectio, t.5.488 g
Quærendus Chriſtus vbi & quomodo, t.5.229.f
quærendum non eſt, quod non licet ſcire, t.5.125.h i
quærere probationem Chriſti loquentis in Apoſtolo quid ſit t 5.458 e
quærit Deum vir intelligens t 5.457 a b
Quæſtio de ligno ſcientiæ boni & mali comedendo explicatur t.1 126 h.i
quæſtiones ſtultæ quæ ſint t.5.606 e
quæſtiones, & pugnæ cum hæreticis vitandæ, t.3. 205.d.e
Euangelicæ complures examinantur de his, quæ acciderunt circa ſepulchrum, & reſurrectionem Domini, t 3.228.l.m.& ſeq.
de rebus fidei plus offenſionis, quàm ædificationis habentes, vitandæ t.5.116 i
eas tollendi optima ratio ab origine incipere, t.3 262.f
inſenſatæ fugiendæ ſunt t.3.596 m
quæſtiones de edenda, & non edenda carne, t.3.323 k & ſeq.3 7.h.i
Quæſtus eſt peccati mors t 3.277.f
magnus, pietas eſt t 3587.i
omnis huius ſæculi animarum diſpendiũ eſt, t.5.177.d
Quare, & cur ſerpentina vox t.5.77.f
Quartadecima Luna ſignum ſalutis t 1.58.a
Quaternarius numerum minimè cauendus ibid
quibus modis commendandus, t.1.463.f.464.a b
cur à Dæmone, & Ethnicis damnetur t.1 58 a
eius vis & myſterium t.1.162.k.l
decadem complet t.1.262.l
Quatuor animalia in Apocalypſi reuelata, quid ſignificent t.3 3.4.
quatuor & quinque millia non eodem panum numero fuiſſe ſatiata conſiderantur t.3.113.d e
Querela carere quid ſit t.3.10 d
Quies vbi non ſit t.2.1038.a
eſt vltra mundum poſt ſextum diem t 3.113.e.f
quæ ex lege conijcitur in Euangelio reuelatur, t 2. 895.b
Quindecim graduum pſalmi, & quindecim gradus Ezechiæ quid ſignent t.5 311 m
Quinquageſima quare à quibuſdam ſeruetur, t.5.10.b
eius dies omnes feſtiui, nec ieiunium habent, neque flexis genibus orationem t.5.81.e
eius dies omnes ſicut Dominica veneranda, t.5 81 d
in ea ieiunare neque diuinis literis præcipi, nec auctoritate maiorum traditum t.5.42.d.e
Quinquageſimus numerus remiſſionis eſt t.1.104.f t.2.811 b
eumdem poſt Domini paſſionem læti celebramus, t.2 831.e
Quinque fratres Epulonis, myſticè quinque ſenſus corporis t.3.147.e.174 c.d
quinque minæ, & talenta quid ſignificent, t.3.161 k
quinque ciuitates ſeruo negotiatori traditæ quid, t.3 162 g h

R

Rachel Eccleſia eſt, in qua benedicetur plebs Dei, t.2.715.e
gratiæ figura fuit t.1.336.b
in via Ephrata ſepulta quid ſignificet t.1 340.l.m
Radice exciſa arbor non fructificat to.3.147.l
Rahab meretricis hiſtoria t 3.133.c d.179.m
eccleſiæ typum habuit t.2.1064 d
hoſpitalitate ſalutem inuenit t 3.252.h
quanti animam ſuam fecerit t.2.719 e.f
quomodo mutata t.2.759.d
eius, & cõfuſionis eius cur memor ſit Deus, t.2.681.m
Rameſſes turbulentam quandam commotionem ſignificat t.1.465.g
Rami arboris præciduntur, cum ſanctorum exempla imitamur t.5.64.m
rami arboris ſynapis Apoſtoli ſunt t.3.27.g
& Chriſti arboris to.3.158.e
In die palmarum Chriſto ſtrati quid ſignificent, t.3 194.b.& ſeq.
Raphidim laudatio iudicij interpretatur t.2.907.a
rapina auaritiæ ſubdita t.2.1035 g
Raptores cæleſtis regni quinam ſint t.1.96.l.m 97.a
raptores ſumus illius poſteri, de quo dictum, Beniamin lupus rapax t.3.97.a.t.5.7.l.m
Raptus Valentinianus fortè ob peccata populorum, to.5.113.d
Ratio mentis oculum purgat, & acuit t 3.1.2
Rationi mors irrationabilium paſſionum mortem operatur t.1.162.k
cæteris animæ vitiis imperare debet. t.1.162.
diuinæ mentis cõnexione admiranda intelligit, t.3.1.2
quomodo regere debeat appetitum, t.4.16.l
talentum hominis eſt, & quomodo abſcondatur in terra t 3.192.g
perſonarum habenda eſt maximè in conuerſatione, t.3.549.b
naturalis hoc habet, vt quis inde viuat vbi laborat, t.3 376.i
abeſt, vbi eſt fides t.4.334 f.335 g
cibus eſt mentis t.3.150 b
rationes mundanæ vanæ ſunt t.3 344.h
Rationabilis creatura quid, & multa cum ſtellis communia habet, & quæ t.4.185.a.b
rationabile cæteris animæ virtutibus ſupereminet, t.4.249 e
Rationalis Philoſophia cur viſionis puteo demonſtratur to.3.1.2
rationis moralis, naturalis ſapientia in ſacris literis oſtenditur t.3.1.2
Rebecca quàm bona mater t 5.21.i k
myſticè patientiã ſignificat, t.1.172.c.328.b.t.5.251 K
eccleſiæ fuit figura t.1.274 i k
patientia ſua nodum ſterilitatis abſoluit t.1.277.h
cur Iacob Eſau prætulit t.1 326 i
non tam Iacob prætulit fratri, quàm obtulit, ibid
genuit in typo t.3.198 d
non filium filio, ſed impigrum otioſo prætulit, t.5 251 K
cur veniens ad nuptias velat ſe t.4.475.h
duas ac diuerſas humani ingenij naturas in vtero geſſit t.1.134.b
eius virtutes, ac laudes t.1.241.g.h
gratiam ſignificat t 5.401.a
Receptacula mundi, quæ t.2.809.b
Rector prudens, vt ſe gerere debeat t.3.19.g
non debet iudicare occulta t.3.359.b
rectores Eccleſiis conſtituebantur in primitiua Eccleſia t.3.385.a.b
rectores tenebrarum harum qui ſint t.3.515.a
Recumbere, & diſcumbere differunt t.3.114.b c
Reddamus Deo cenſum fidei & bonæ actionis, t.5.10.d
reddere ad debitum pertinet t.3 135.g.f.
Recempti ſumus Chriſti morte, t.3.367 k.l.t.4.97.e.h
Redemptio noſtra quid ſit t.3.344.l
per ſanguinem facta eſt t.4.147 h
humani generis non niſi per Chriſtum t.501.g
ex propoſito diuinæ benignitatis t.3.259.k
eius pretium quàm magnum t.3.34

eius memoria eſt Euchariſtiâ to.3.385 e
ex diuina miſericordia t.3.606.e
Redemptor qualis electus t.2.826.K
ei gratias agit, qui Euchariſtiam debita reuerentia ſumit t.5.385.f.386.e
et quomodo plures per redemptionem, quam per creationem debeamus t.3.27 1k
Redemptor, vt idem eſſet, qui fuerat creator, decuit to 4.147.g
eius beneficium t 3 344 l.m.458 e
eiuſdem clementia t.4 98 c
Regeneratio quid ſit t 4 361.c
eius ſacramentum t.4.543.i k
eius myſterio anima innouatur t 3 150 e
noſtra eſt nouata creatura t.3.490 f
eius ſacramento quomodo deleantur peccata, t.5 1096 h r
homines ex aqua, & Spiritu ſancto t.5.21.b
Regere ſeipſum quomodo oporteat t.2 643 b c
regere ſeipſum plus eſt, quàm aliis imperare, t.1.360.e
Regina Auſtri typus gentilitatis t 3.139.h i
Regio viuorum deſcribitur t 5.122.e
longinqua quæ ſit t 165 e
Regnare quid ſit t 3 354 b
regnare qui vult cum Chriſto, non poteſt gaudere cum ſæculo t.3.15.i
Regnum Chriſti, & Eccleſiæ indiuiduum, atque perpetuum t.5 137.d.& ſeq.
Dei in Spiritu ſancto t 3.138.e
Dei eſt pax t.3.307.h
ablatum eſt à Iudæis, & datū eſt gentilibus, t 3.313.e
illud quinam obtineant t.3.361 a
quomodo intra nos ſit t.3.157 h,178.d
in ſimplicitate fidei eſt t.4.127.d
non commendatur ſplendore verborum, t.3.356.i
Chriſti quale t.3.53.d.e
cælorum, & fides ſe mutuò conſequuntur, t.3.57.a.b
a pré grano ſynapis comparatur ibid.& ſeq.
ab illo gentiles, Iudæi, & hæretici excluduntur, to.3 161.b.c
Dei nemo excluditur niſi ſua culpa t.3.162.d e
Dei aſcripto opes non requirendæ, t.3.180 K
regno cælorum qui ſint apti t.3.162.f
illud, & ipſius pretium dat nobis Deus, t 5.191.m
quomodo, & a quibus rapitur t.3.96.i,& ſeq
patris, & filij & Spiritus ſancti vnum eſſe colligitur, t 2 844.c.
Iudæorum quando cœperit, & quandiù manſerit, tom 3.46 a
regno tradito mundi finis erit t 3 403.h
regnum mortis in Iudæa deſtrui cœptum, in gentibus deſtruitur t.3.271.i
peccati quam graue fuerit t.2.813.i
in regno Dei gratiæ, non ætatis erit commutatio, t.5 251,h,i
gratiæ quod t 3 271,i.273.e
mortis quod t.3.171.g.h
peccati quod t.3.273.d.e
gratiæ æternum, peccati non ibid.
regnum Dei & diaboli ibid.
cælorum, vim facere, quid ſit t.3.171 m
Dei in cælis t 4.107.k
cælorum eſt ſine vllis ærumnis t.4 103 l
Chriſti in obitu conſideratur t.3.96.m
à ſynagoga Eccleſia illud rapuit t.3.97.e
cælorum, ſtudio & vigilantia rapiendum t.3.101.b
regnum cælorum non niſi Chriſtus eſt t.5.7.h
Chriſti quomodo minoremus, t.2 843 844.per totum
cælorum quomodo cogi dicatur t.5.7.h.i
mortis ob præuaricationem Adæ in quos fuerit, vel non t.3.269 f,270.a.& ſeq.
cælorum, qui non intrat, neceſſario remanet in inferno to.5 21 b
regnum tradere Deo patri, quid ſit to 3.403.l
cælorum, eſt vera requies t.3.623.m 624 g
regno Dei intrinſecus, ipſe rex ipſe, quomodo paſcat t 3. 47.g
regni, quod filio Deus dabit, traditio quæ ſit, t.3. 40: K
regna omnia perfidiæ Deus voce ſua inclinauit, t.2 813.k
regna, & potentiæ huius ſæculi ſomnia, t.1.383.b
Religio neceſſitudini, pietaſque propinquitati eſt præferenda to 1 445.k.t 3.127.l
Chriſtiana adeò moralis, & mitis; vt etiam Gentiles alliciat t.3.148 l
nihil habet falſi t.3.397.c
paſſio martyrum eſt defenſa t 1.431 f
religio ſancta ex gentibus aduerſariis teſtimonium habet t.3.28.k
eius præſentia vrgeri, plurimum valet ad metum delinquendi t.5.196.k,l
eius cauſa ad Epiſcopos pertinet t.5.195.i
eius caput Charitas t.3.393.c
eius fundamentum eadem Charitas ibid
eius cauſa parentibus eſt præferenda t.3.130 f 151 g
ea nihil maius, fide nihil ſublimius t.5.195 i
Religioſus vir iraſci, & indignari, vltionem verò quærere non debet t.3 125.e f
ei laqueum iactantiæ diabolus potiſſimùm tendit, to 3.63.i
Reliquiæ ſanctorum ſpiritum operantis miracula adhuc retinent t.3.13.c
colendæ ſunt. t 4.312.i K
reliquiæ Iudæorum ſaluæ fient, t.3.302.d.308.m 313 b c
ſaluabuntur per verbum abbreuiatum t.3.302.f
Remedium ſalutaris eſt, vt ſub prætextu veritatis inducat errorem t.3.505 d
remedia quotidiana non deſint, vbi non deſunt quotidiana peccata t.5.130.a
remedia tria, quibus ex huius mundi naufragiis ad vetum ſalutis portum peruenimus t.1.353 iK
remedia animæ plura t.3.140 k
Remiſſio peccatorum, quam fides docet, non impellit ad peccatum t.3.236 1 k
remiſſio vera peccatorum eſt in lege Euangelica, t.2 854 l t.3.642.a
remiſſio peccatorum tollit omnia peccata, t.3.185 b
non eſt niſi per Chriſtum t.3.303.g h
remiſſio peccati liberat a lege t.3.276.i
remiſſio peccatorum omni melle dulcior, t.2.1037.d
remiſſio nimia in magiſtratu, quare eſſe non debeat, to.4.58.f
remiſſiores quare plerique in præceptis, & verbis eſſe velint t.4.57.f
Remittendæ iniuriæ, & crebro ignoſcendum, t.4.57 f 175.m 176.K
remittere, tegere, non imputare idem ſignificant, t.3 261.b
Remuneratio Dei actus & merita reſpicit, t.3.18. b
a ſolo Deo expetenda t 5.259 b i
credentium in die Iudicij t 3 306 a.b
eam accipient inuocatores Dominum ibid c
Renatus, & Leontius falſi teſtes, & iniquitatis viri, t.5 301.d e
ſtupro coinquinata ancilla, eius in Iudiciam probrum affinxit ibid
Renes peccata abſcondita corda cogitationes, t.5 378.b
noſtri ſeminarium caſtitatis, à Deo poſſidentur, t.5 283.m
animæ quidam, qui in nobis vexantur per ignorantiæ laborem t.2 857.l m
Renouatur de malo ad bonum, & de bono ad melius tranſeundo t.5.28.m
renouare vitam ſuam quis dicatur t.5.29.a

Digitized by Google

Renunciamus omnes mundo in baptiſmo, quod pauci obſeruant t.3.199.h.i
Repelli a mandatis Dei qui dicantur t.2.885.K
& quomodo quidam repellantur ibid m
Repetitio trina Chriſti de amore Petri erga ſe an fuerit ſuperflua t.3.440 i
Reprobamur, & excludimur à regno culpa noſtra, non Dei t.3.162.d
reprobum uideri quid ſit t.3.459.
Repromiſſio antiquior lege t.5.156.h
ex ea libertas, ex lege ſeruitus t.5.156.i
Reptilia alia ſunt venenata, alia manſueta, t.1.196.f
reptilia dicuntur ſerpentes, & piſces, t.1.160.h
Repudium lex humana permittit, diuina prohibet, t.3 172.l
repudiandam non eſſe vxorem, t.3.172.l K.& ſeq.
Repugnantia hominis circa diuinam legem fluxit ex Adæ peccato t.3.183.i
Requies vera eſt regnum cælorum, t.3.624.m 634.g
magna, quæ votum implet diligentis, t.5.122 c
exoptatur à creaturis t.5.292.g h
eam ſine labore, & gaudium abſque iuſtitia conſequi non poſſumus t.5.468 d.e.f
requies vera in quo t.2.816.d
Res Dei non poteſt ſine ſpiritu Dei edi?ſci t.1.347 g
ſe bona interdum male vtimur, nec propterea res eſt mala t.3.63.l.m
rei mortuæ imago ſimulacrum t.3.380 K
res mundanæ cur vanæ ſint t.3.291.l.
earum ſtatus ibid.
aliæ propriè ad nos ſpectant, aliæ noſtræ dicuntur, aliæ circa nos ſunt t.1.94.e.f
diuinæ Imperatoribus minimè ſubiectæ, t.5.209.a.b
res fiunt nobis, non Deo, cum ipſi nihil ſit futurum t.3.400.h i
creatæ circulo quodam minuuntur, & creſcunt, t.1 59.g.h
ſunt ante verba t.3.345 d
fatuæ compiæ, prudentes videntes videntur ibid.
omnium principium, & finis ſunt præſtantiora, t.1 416.b
ſacrarum venditio deteſtabilis t.3.68.k l
Reſina ſpiritualis quæ ſit t.1.374 h.i
Reſiſtendum non eſt poteſtati t.5.320.l m
Reſpicere quomodo dicatur Dominus t.2.1037.d e
Reſpondendi cautio laudatur t.3 198.f
Reſponſiones in baptiſmo quid ſignificent, t.4 343 K
Reſpublica beata fuiſſet, ſi Valentinianum diutius ſeruare potuiſſet t.5.112.g
eam boni imperatores parentibus, & filiis prætulerunt t.5.125.e
eam gerere non criminoſum t.5.95 K
Reſtituenda prius ablata, deinde pauperibus largiendum t.3.190 b e
reſtituere nolens Deo decimas, & proximo ſuo, non eſt verè pœnitens t.5.48 h
Reſurgens Dominus reſurrectionem præſtitit vniuerſis to.5.75.i
reſurgens homo quomodo iam non compoſitus, ſed vna, & ſimplex natura t.3 160.m.161.a
caro noſtra iam non erit fragilis, neque vllis iniuriis obnoxia ibid.
reſurgentes erimus ſimiles Angelis, glorioſi, & immortales t.3.146 e
eorum corpora cur dicantur cœleſtia t.3.406.b
eorum preces to.3.425 e f
reſurgentium corporum qualitatē oſtendit Chriſtus, to.3.131.m 232.g
eorum immortalitas ſine amaritudine futura, t.3 222.f
eorum habitaculum perenne, cælum, t.3.233.m.234.g
reſurgentium in gloria diuerſi ordines deſcribuntur to.1.306 l.m m
eodem modo omnes reſurgent t.4.104.i
corpus & anima reſurgit to.4.185.f
Reſurrectio generalis, & perpetua ex ſingularibus comprobata t.3.109.e.f
reſurrectio duorum mortuorum ad Chriſti imperium alterius palàm; alterius ſecreto myſticè explicatur, to.3.110.e
eius numerus octo t.3.114.a
reſurrectio Chriſti in quo ab aliis differat, & quomodo prædicanda t.3.118.f
non eſt niſi mortui t.3.120.K
facta octaua die t.3.121.a.b
reſurrectionis tempore promiſſa ſua Deus complebit ibid.
reſurrectionis gloriam impij non videbunt, ibid.d
ea facta corporum noſtrorum habitus potior, & ſubtilior erit t.3.122.f.123 g
Chriſti in Ioſeph ſomnio reuelata, & figurata, t.1 371.e f.
mortuorum, quadrupla nouitate corpora humana reſtituet t.1.496.f
eius gratia, merces repromiſſionum Dei, t.2.798 h
ea negantes, a D. Paulo redarguuntur, t.3.401.d.e.f
probatur t.4.101.c
erit tam malorum, quàm bonorum ibid.d.e
vera, quæ ibid.e
carnis, ſine carnis operibus erit, t.4 103.i
In ea qualis erit caro t.4.104.m
de ea, vide ibid.l m
in vera carne erit ibid.
eius vocabulum quid ſignificet t.4.105 c
Chriſti, ſecuritas æternitatis t.3.175.i
reſurrectionem Chriſti quomodo aſſequi poſſimus, ibid.
bina, prima & ſecunda t.5.774.a
generalis iudicium præcedet t.5.477.b
Domini meritò celebranda t.3.176.k.l
Chriſti vera humanæ ſalutis cauſa t.1.167 e
mortuorum omni melle dulcior t.2.1037.d
mortuorum mortis eſt deſtructio t.3.403.k
æſtati, & meſſioni comparatur t.3.208.g.h
ſpiritualis legis mortuæ t.3.200.h
reſurrectionis cæleſte conſortium legis obſeruatores habebunt ibid.
eius feſtiuitas omnibus à Dauide intimatur, t.2 871 b c
mortui adoleſcentis ad animam ob peccatum mortuam aptatur t.3.93.k
de reſurrectione, quomodo, & quali corpore fiat, quæſtio perſtringitur t.3.146.f
Chriſti, vtilitas t.1.75.i.K.80.f.83.g
eius plenaor ſpeciem in paralytico Chriſtus oſtendit, to 3 76.m
reſurrectio mentis, corporiſque perfecta ſanatio, ibi.
reſurrectio corporum opus planè diuinum, & maximum t.3 76.m
reſurrectionis tempore terram noſtrā poſſidebimus, t.3.86.c
reſurrectionis ſymbolum ficus t.3.90.c.d
reſurrectionis Chriſti myſterium: eius poſt triduum inuentio deſignauit ibid.d
eius myſterium cur mulieri primùm reuelatum, t.1 213 c
duas habet formas t.3 554.i
ea omnia inimici vincula ſoluuntur t.2.763.e
eius tempore Deum omnes videbunt, t.3.12.g
corporis Chriſti myſtici erit alia Domini ea die, t 3 176.l.m
reſurrectio gemina Chriſti ibid.
reſurrectionis perpetua iucunditas, & omnis fatigationis ceſſatio ibid.m
reſurrectionis myſterium abſconditum t.3.177.a
poſt eam non eſt nobis manducandum, nec bibendum t.4.106 a
Chriſti negabatur à Pſeudoprophetis t.4.402.d

eius

Digitized by Google

eius fidem voluit firmare Chriſtus multifaria apparitione t.3.400.l.m
Chriſti grano tritici: paſſio ſynapis grano ſignificatur, t.3158.a
Domini difficultates ex diuerſitate narrationum examinantur t.3.227.l m. & ſeq.
Domini cur viris à mulieribus nunciata t.3.216.c d
reſurrectionis myſterium non facile ab omnibus capitur t.3.220.f
de reſurrectionis qualitate dubitauit S. Thomas, quam Paulus docuit t.3.231 g h
Chriſti omnem de ea ambiguitatem ſuſtulit t.3 238 f
reſurrectio Chriſti generalem tribuit reſurrectionem ibid. d
reſurrectionis Chriſti fide gentes Iudæos tranſcendunt t.3.150.c
corporum, phœnicis exemplo confirmatur, t.3.80.l
mortuorum cur à Deo introducta t.1.298.h
Chriſti fructus t.3 166 a
quid defunctis, quid peccatoribus, & quid ſanctis t.2. 871. c. d
Saluatoris eſt exemplum gloriæ, & ſalutis credentium t.3.494. e
carnis aſſeritur contra hæreticos t.4.100. vſque ad 109.
mortuorum, meruit iuſtitia Chriſti t.3.401. d
Chriſti inſtar veris omnia florida, ac florentia reddit t.5.82.f
earum futuram negabant Hymeneus, & Philetus t.3. 595.i
eius ordo t.3.159.i k l
fiet in momento t.3 407.l
mortuorum, ſtultitia videtur ſapientibus mundi, t.3 347.m.348. g. h
Carnis eius, t.3.404.h.i.K 405.d.f.406.per totum 407. l. m.
reſurrectione Chriſti omnia elementa gloriantur, t.2 871.c
dicitur ipſe Chriſtus t.4 90 c
mortuorum qua ratione diuerſa t.1.215.d.e
eius tempore duo populi in vno congregabuntur, t.3 160. m
Carnis magis eſt ſecundùm naturam, quàm contra t 4.316.f
eius imago baptiſmus t.3.174.d
reſurrectio Chriſti t.4.348.i
per aquilam figurata t 3.314.
Chriſti eſt iuſtificatio noſtra t.3.167 l
glorioſa de cælis t. 3.425 e.f
Chriſti paſſionis pœnas deſtruxit t.4 98 b
matutina quid nobis conferat t.2.812.e
de ea, habetur t 4.328 l.m.329.330 & ſeq.
reſurrecturi ſumus cum omnibus membris t. 4 104. K
reſurrecturum flere prohibet Dominus, t.3.91.h
reſuſcitatur idem quod moritur, t.3.110,k.t.4 318. i
reſurreximus omnes in Chriſto t 3 400 k
Rete Apoſtolorum t.4.496 g.h
eorum retia prædicatio Euangelij t.3.75.b
Retributio quæ appelletur à Dauide t 2.1006.l
eius meritum medium eſt vel in bono, vel in malo t.2.763. a
Retro quis non ſit t 2.347.d
retro reſpice ad Sodomam t.3.180 m
Reuerentia coniugij non debetur ei qui horret auctorem coniugij t.3.366.b
Summa adhibenda comedendo Chriſti corpori, t.3 389. c
Reuertitur in ſe, qui ad Chriſtum redit t.3 199.d
Reus ſine excuſatione quis t.2.1128.g
reus eſt magis ille, cuius delicto multi tribulantur t.2 416. K
eſt corporis & ſanguinis Chriſti, qui communicat indignè t.3.389.a b
reus eſt, qui viuit legi t.3 179.g
mortem ſecundam euadere non poteſt ibid.
reum plus fecit illud, in quo difficile peccatur t.3. 301.l m
rei ſunt prompti ad danda munera, vt ſibi humilient perpoſitos t 3.362.a
non ſolùm ſunt agentes, ſed etiam conſentientes, t.3 247. m 248.g
rei adnutati Imperatori ſe offerre prohibentur t.2. 938. i
Rex quis iure verè dicatur t.2.1001.g
legibus non eſt ſolutus, peccans, leges ſuo ſoluit exemplo t.1.503.f.504 a
cœleſti ſtudioſiùs, quàm terreno ſeruiendum t.5 29. c. d
Reges ad pœnam legibus non vocantur t.1.834 i
ex genere Abrahæ qui t 1.266.h
eorum lapſus populorum eſt pœna t 1 516.a
eorum conſtitutionibus eſt obtemperandũ, t 3.73 c
mundi, in quorum domibus homines delicati ſunt t 3 96 g.
ipſi, & imperatores per Comites adiri ſolebant, t.3 244. l
cur terræ Imperium à Deo accipiant t.1.166.h
reges terræ, id eſt, Eccleſiæ Apoſtoli t.5 367 h
Deo ſubditi ſunt t.2 1022.g
cur creentur t 3.320. m
habent imaginem Dei ibid.
dati ſunt, ne malum fiat t.3. 321 a
eorum eſt, plectere ſontes ibid a. b
miniſtri, & iudices Dei ſunt ibid. b c
eis obediendum eſt ob duplicem cauſam, t 3.321.b c
non temere arguendi à ſacerdotibus t.2.727 b
eis quando non eſt à ſacerdotibus parcendum t. 2 727.b.c
reges, & nationes Chriſto triumphatori voluntariè ſubactæ t 3 214.h.
eorum poteſtatis inſigne purpura t.1.119.m.
reges boni qui t.2 818 i. k
Ridendi tempus non eſt in hoc mundo t 5 150 b
ridere eum maledicimus, quàm pulchrum, t 2.644.a
Rigata ſolent emori, niſi Deus det vegetam vitam, t.3 349 f
Roma regni caput, & ſedes t.2.141 d
peregrinas ſuperſtitione recepit t.5.202.c
cum toto orbe non erubeſcit longæua ſenectus, t.5 199.i
fornicaria mulier in ſcriptura dicitur, quando, & cur t. 463. l. m
in alienos paulatim ſucceſſit ritus t.5.202 e
de Gentibus qui conquerantur t.5 199.g h
Romana Eccleſia t 4.358.a
totius orbis caput, vbi Apoſtolica fides viget t.5 281 g
eius formam in omnibus ſequebatur S. Ambroſius t.5. 190. f
Apoſtolorũ ſymbolum cuſtodit, & ſeruat. t 5 186.b
in ões verãdę cõmunionis iura diffundit, t.5.183.a
Romanæ mulieres vino abſtinebant caſtitatis cauſa, t 3 546. d
Romani vt moraliter boni laudantur t 3 219 m
Romanorum fides laudatur; & ſi tunc adhuc imperfecta t.3.339.m.240.g 241 b.c
Romanorum fides multis proficua, & quare t.3 240. g
Romanos initio minus inſtructos in fide crebrò commemorat t.3.240.g.241 b c.d
Romanos natione, & adoptione intelligit Paulus t. 3. 242 c
Romanis cur potiſſimũ prędicare optabat Paulus ib.

eos amant, & metunt Brachmani t.5.553 x l'
quorum imperium teſte D. Hieronymo ab Hunnis, & Vandalis deſtructum t.5.463.i K
eorũ principes non crucifixerũt Chriſtũ, t 3 346 c.d
multi in Iudæa ſeruabãt legẽ incircumciſi, t.3.483.b
eorum imperium Iulio Auguſto delatum, t.1.814 l
Romanorum imperio ibi primùm fides violata eſt, vbi fracta eſt Deo t.4.144 i k
Romani ad credendum Chriſto faciles, t.3.235. 336
Romani a Iudæis decepti circa obſeruationẽ legis ibi
Romanorum fidem cur laudat Paulus, qui Galatis iraſcitur ibid.
Romani caput omnium gentium ibid.
non ſunt barbari t.3.270 b
acceperunt leges ex Athenis t.3.278 b
bellis ciuilibus frequenter attriti t.2.814 k
cogebant penulatos ad curiam ire t.1.600 i.h
Hieruſalem expugnauerunt t.3.203.m
caput porci in templum proiecerunt ibid.
Romphæa ignea in ingreſſu Paradiſi quid denotet t.2 664 e
iudiciaria Domini poteſtas t.5.347.k.l
diuina eſt ſcriptura ibidem
Ros ſacri fontis in quibus exareſcat t.3.107.g
humorem a ſole excitatum reſtituit t 1.55 i
copioſior nocte ſerena t.1.55. h i
Rota ſpeculum eſt humanæ vitæ t 1.37.d
roſę martyres ſunt, ſpinæ tormenta t 3 146.e
Ruben primogenitus inter filios Iacob t 2 784 o
Rubri maris tranſitus t 4.157.e
eius myſtica cum baptiſmo comparatio t 3.45.a
Rubus Chriſtus, flamma diuinitas t.5.404.h.i
rubus Moyſi Beata Virgo ibid.
eius folia ſerpentes interimunt t.1.54 e
Rudis in fide ſolet extolli ſuperbia, maximè ſi accipiat ordinem t.3.557.b
rudes in malum qui ſint t.3.134.d
Rufinus ex magiſtro officiorum in Conſulatu, factus Præfectus prætorio t 5 309 e
Rugire quis dicatur t.1 714.b
Ruina mortis perpetuæ quæ t.2.721.l
Rumoridus magiſter militum à pueritia Gentilium ſuperſtitioni deditus t.5.209 e
Ruth Moabitis Eccleſiæ typos, eius hiſtoria explicatur t.3 49 f 50.a. & ſeq
Ruth & Boos coniugium myſticè explicatur t.4 154. a

S

SAbaoth quid ſignificet t 4.162.c d
Sabbathum quid t.2.732 d
illud non ſoluebat Chriſtus, ſed adimplebat, t.81 e
eius panem qui manducent t.3.113.f
eius dies ordine poſterior, ſanctificatione legis anterior t.1.8 5.e
Sabbathi ſecunda, quæ ibid.
ſabbathũ δευτερόπρωτον exponitur, t.2. 815.e t.3. 801. a
ſabbatho à quibus operibus eſſet feriendum ex legis intentione t.3.82 d
typus futurarum feriarum t.3.156.i
æternæ reſurrectionis, & quietis t.3.80.m
ſabbathi legalis vis ſoluta eſt t 3.81 a
eo à quibus operibus ceſſandum t.3 336.i k
ſabbathum, & circumciſio propriam habuerunt inſtitutam t 3.301.m
ſabbathi, & aliæ Iudaicæ obſeruationes gentium conuerſioni impedimento erant t.3.48 h
ſabbatho Chriſtum curaſſe, & in ſepulchro fuiſſe, myſterium t.3.176.l
illud ſecundũm legis ſolennitatem cuſtodientes vos ſabbathi dicunt, nos primam ſabbathi t 2.815.e
ſabbatho Chriſtus incipit curare, & quare t 3 70.e
ſabbathum vnius diei præcepit lex, Euangelium immortalitatem t.5.293 e
eius ſanctificatio ante legem cur præmiſſa, t.3.156 g h
ſabbathum ſoluebat Chriſtus ſicut Deus, t.4.317.c
eo muliere infirma à Chriſto ſanata quid myſticè ſignificetur t.3.156 g.h
ſabbatho cur orandum, ne fuga fiat t.3.206.c
ſabbata dierum, menſium, & annorum t.2.176.k
Sabellius hæreticus pyrata dicitur t.2. 1093. e. tinea t. 3. 8. l
eius hæreſes, & multa de eo t.4.89.b
eiuſdem ſtultitia ibid.
æquè impius cum Ario ibidem
eiuſdem peruerſum dogma & hæreſes Arij conferuntur, & reijciuntur t.3.19.x & ſeq.t.4.89.b
eius de ſubiectione filij error t.3.40.k.144.g.t.4 198. b
confundit perſonas t.4.142. c
confundit diuinitatem t.4.252.g
patrem & verbum confundit t.4.113.a
Sabinus Epiſcopus Placentius t.5.187.i
eidem S. Ambro. narrat laudes S. Paulini Aquitani t 5.259. x
eidem libros corrigendos tranſmittit ibid.330.f
Sabæi viri volentes ſequuntur Chriſtum t.2.721.K
ſæculum non eſſe portandum quid ſit t.3.129.d
Sacerdos ſacerdotem conſecret inſtar Moyſi erga Eleaſarum t.3.245.b
ſupplicaturus pro populo, eligatur à Deo probetur à ſacerdotibus ibid.d
ne dum grauioribus, ſed ne minimis quidem flagitiis ſit affinis ibid.
eius mores quales eſſe debeant ibid.
eiuſdem vita populi vitę præponderare debet t.5 246 e
ligans alios præceptis, debet ipſe ligitima præcepta cuſtodire ibid
dignitatem ſuam cognoſcere debet t.4.379.g
oculus eſt Eccleſiæ t.4.383 l K.384.g
quomodo cognoſcere ęquitatem conuenit, t 4.39 g
offendi non debet, quod inferior miniſter bono aliquo opere exiſtimationem accumulet ſuam ibid.
quę ſpectare debet, vt vnicuique congruum deputet officium t.4 33.e
quàm debeat eſſe mundus mente, & corpore, t.4.38.
quibus parere debeat ibid.
quomodo ſine patre, & matre debeat eſſe, & quæ in eo requirantur t.3.144.g
eius fuga vera quę ſit t.3 352 e
eius oblationis verba t 4.368.h
tunc magis impetrat, cùm virtus præualet, t.2.900.a
eius peritio doctrina pietatis eſt ibid
eius arma ſunt inſignia religionis t.3.133 d
in loquendo libertas plurimum prodeſt Imperatori t. 5 212.g
ſilentiũ illi culpam Imperatori periculum parit. ibid h
in cauſa Dei non ſilendus ibid.i
ingrediens ſemel in anno Sancta Sanctorum ſignificat ingreſſum Chriſti in Cælum t.3.646.c
non iam delectabilia, quàm vtilia perſuadeat t.5 216.l
dona prætendat denuntiare, triſtia non formidet, ibi.
ſacerdos typicus, & verus lucernam diuinam accendentes t.3 339.m
vita eius præponderare debet, ſicut præponderat gratia t 3.249 c
eis miſſam & ſacrificium offerentis dignitas, & puritas t.4.367.g
dicitur Angelus t 4.368. g
proprio officio, ſacróque miniſterio peccata remittit t 1,155. d
verus quis t.2.895.c
non poteſt eſſe ſine teſtamento, lege & præceptis, t.3 640. K
ſacerdoti Chriſti quis adhæreat, & quis à ſacerdotibus ſeparatus t.5.97.e

Digitized by Google

nulli nocere debet; ſed omnibus prodeſſe, t 4.74.b
in cauſis pecunia non debet interuenire ibid.
ſacerdotem ſacerdos conſecrare debes t.5.245.a
vt dicatur vinum aquę permiſcere t 2. 114.e
eius monimenta quæ t.1.98.m
eius ordinandi cōſideratio quāta eſſe debeat, t 5.24 d
vox populi ad Deum to 3.15 h
magnus eſt verbum Dei t.2 314.1.355 d
circa vulnus graue quomodo ſe habere debeat t.2 939 f
circa leproſi mundationem myſticè t.3.75 l
ad quem lex leproſum mittebat, Chriſtus t.3 75.l.77.e
occultorum cognitor eſſe debet; de leproſo loquitur, & ad confeſſionem accommodatur t 3.75.l
ſacerdos Chriſtus & carnis origine, & ſecundùm ſpiritum t.3 310.ſ.45 b
ſacerdotis eſt errantem monere t.5.313.i
verum quis videat t.2.894.i
ſacerdotis tyrannis infirmitas eſt t.5.208.i
quam ſibi vitam quærere debeat t.5.227.K l
ſummus ſacerdos in baptiſmo t 4 363 g
vnus in Euangelio quia immortalis s 3.642.a
Ibi ſepeliri debet, vbi offerre conſueuit t.3.517.c
eiuſdem officium munus eſt Spiritus ſancti t.3 369.e
ſacerdotes ac ſapientes præ cæteris colere caſtimoniam decet s.1 276 f
eos numquam tyrannos fuiſſe; ſed tyrannos ſæpe pertuliſſe t.5 208.i
eiſdem inanis gloria & prodigalita s fugienda t 4 57.e
eorum vehemens & copioſa vindicta quę, t 5.127.
eis quis ſe oſtendere non audebit t 2 835. d
ſecundùm Aaron dimittendi peccata non erat attributa poteſtas; ſed Euangelio reſeruata t.1. 744.f
veteribus quare permittebatur vxores ducere t.3 l 578. d
Chriſtianis cur non liceat vxores habere ibid.
apibus comparantur, & quando t.5.126.e
eorum vehemens eſt vindicta, populi verbi pabulum ſubtrahere t.5.127 i
moderatores turbarum eſſe & ſtudioſos pacis; niſi cùm & ipſi mouentur Dei, aut Eccleſiæ contumelia s.5.218.l
deliciis intenti, & in gubernando negligentes quàm graui pœna plectendi t.3.147.l
nouæ legis Chriſtum immolant t 3,12 g
eorum renes & virtutes poſſidere mauult Chriſtus, quàm cenſum t.5.309.a
paſtores ſunt rationalium ouium t 3 29.a
veros habet Eccleſia falſos hæreſis, s 4 587.g & ſeq.
cum Moyſe montem aſcendere ſine plebe præcepit Dominus t.5.227.g
inaceſſam vulgo viam ſibi quærunt ibid.
officium docendi effugere non poſſunt t.4.1 b
imitari debent Aaronem t 5.244.i
ſacerdotibus idolorum petebant Gentiles à Chriſtianis alimenta præſtari t.5.200.i
Chriſtianorum cum Gentilibus confert S. Ambroſius t.5.200 i.K
Chriſtianorum periculum, ne ſacrilegi, aut mendaces proderentur s 5.202.d
ſacerdotes de ſacerdotibus iudicare voluit Theodoſius Imperator t.5.203.l
eorum nobilitas ſumma t.4.443.i
poſt Chriſti paſſionem ſemetipſos Deo pro hoſtiis offerre cœperunt t.1.107.e
aliis peccata dimittunt t 2.959.b
non debēt eſſe cupidi honoris, & ambitionis, t.3.538 e
eorū adminiſtratio quo pacto maximorū. s.2.1114.d
eis meliora ſunt damna, quam lucra ſæculi t.2 878 l.t.5.308 h
puriorem panem manducare myſticè t.5.182.e
ſacerdotes quomodo omnes ſumus ibid. & t.5 367.i
plures in lege veteri, quia mortales t.3.642.a
veteres ſemper offerebant pro ſe, & pro populo, quia ipſi erant peccatores ibid f
in iudiciis accuſatores eſſe plerique volebant t.5 278.d
boni quod ſentiunt, liberè pronuntiare debent, t.5 211.m
eis honor eſt impendendus t.5.79.k
Dei, quanta reuerentia debeatur t.5.152 k
veteres gerebant vmbram veri ſacerdotij Chriſti, t 3 644.g
ad ſequendum Chriſtum hortatur S. Ambroſ. t.2 740.e
nihil commune cum moribus inconditæ multitudinis habere debent t 5 227 g
quidam quia plus tribuerunt pauperibus, plus abundarunt t.4.25.i
vocantur Sancti t.3.411 h
pecuniam Dei fœnerantur t 5.326.d
eorum officia & merita conſiderātur, t,4.354.b 374.h
Domini quales t 2.693.l
eorum vita populo ad imitationem propoſita t.3 81 d
eos patres vocat S. Ambr. & fratres t. 4.379.g
myſtici qui t.5.367.1.365.i
eorum epitheta, & dignitas t 4.379.g
eis nihil dignius in hoc ſæculo ibd. g
poteſtatem ligādi, & ſoluēdi non vſurpant, t.2.744 K
his quid præcipuè curæ eſſe debet t 5.231.e
Eccleſiæ ſunt genæ t 5.106.i
ſacerdotum principes a tribu Leui capiebantur t 3 a 405.h
Sacerdotij vitius non mediocris, & quid ſacerdoti cauendum t.5.245 d
eius gratia nunquam marceſcit & ſuo munere commiſſæ ſibi florem poteſtatis habere, virga Aaron oſtendit t.5.245 b
dignitas quanti facienda ſit to.5.203.m
quid ſibi vendicet t.5.217.h
S. Ambroſium à mœrore adducit t.4.3 9 k
ſacerdotalem cibum etiam populo communem figuratum eſſe in veteri teſtamento t.3.81 d
eius excellentia apud Hebræos t.3.6,9. i
eius miniſterium non vendibile, ſed gratuitum t.3 195 g
eius profeſſio etiam in coërcendis ſeruis reuocabat S. Ambroſium t 4.315.g
legale figura eſt ſacerdotij Chriſti s.2,10.f
ſacerdotij ſui diem anniuerſarium celebrat S. Ambr. t 1.186.f
Chriſti non habet finem, ſicut legale s.3.641. a
Chriſti, & Aaron differunt inter ſe t 3.641.a
Chriſti tantò melius eſt, quantò cæleſtia terrenis, æterna temporalibus præſtantiora ſunt t 3.647.g
eius tranſlatio ſignificat transferri etiam legem, t.3 640.l
Sacramentum Dominicæ paſſionis quanta cum innocentia ſumendum t 1.222.i
Dei, theſauri nomine intelligitur t.3 421 k
Eucharistiæ piè ſumendum ac deuotè t.3.386.e
ſacramentum baptiſmi Chriſti t.4.513.K
viuorum ſacræ Euchariſtiæ communio t.3. 127.m
ſacramentum vocatur aqua baptiſmi t.4.533.k t 3.209.e
ſacramenti nomine abſque additione, Euchariſtiam intelligit S. Ambroſ. t.3.19 i
eius myſterium quàm conſentaneè per viſibile, & inuiſibile conficitur t. 3. 36.m
eius ratio ex verbo, & elemento eruditè explicatur ibid.
ſacramentum incarnationis s.4.105. e
per ſacramentum baptiſmi gratia confertur, s.3.37.e

ſacramentum cuſtodire, & promiſſum ſoluere nonnumquam contra officium t.4 39.i
Sacramenta euangelica veteris legis præferenda ſacramentis t.1.836 e
ſua pœnitentibus largitur Deus t.4 407.K
ſacramenta altaris & poculum t 3.185.d
veteris teſtamenti Iudæus, noui baptiſatus tenet, t 3 570. d
eis lucrum quærentes damnantur t.3.68.l
eorum vſu gratiam, & vitam conſequimur, t.3.210 b
ſacramentorum per Chriſtum efficacia ad abolenda peccata t 3 123 g
ſacramenta ibi ſunt vbi Eccleſia, & fides t.1 183.h
ea ſermone ſuo conficit Chriſtus t 4.366.e
ſacramenta Eccleſiæ antiquiora, quàm ſynagogæ, t.4 349 d. 351.g
præſtantiora quàm manna t. 4 349. d
ſacramentorũ re. & elemẽtum ex verbo Dei vim ſuper ſuam naturam accepit agendi, quæ eorum naturam excedunt t.3 72.K
cæleſtium typum Moyſes præfigurauit in lege t.1 836.b. e
eorum gratiam t.3. 68.l
eorum participationi qui admittendi ibid. m
ſacramenta tyrannorum t.4.478.a
aurum non quærunt, nec auro emuntur t 4.61.e
eorum auctor Chriſtus t.4 366.e.d.
Sacrificiis imprimis in Trinitatẽ credere debes, t 1 144 a
Sacrificium Chriſti immolatum t.3.647.f
omne quatuor res requirit t.3.643.l
miſſæ vbi Chriſtus aſſiſtit, Chriſtus immolatur, t.3 55 i
Chriſti cruentum, eiúſque fructus t.3.11.g
Deo acceptum quale ſit t 1.449.h
eius, & oblationis veteris ceſſatio t.3 560.m
otis voluntarium quod ſit t. 2.1000.c
eius apparatus qualis t.1.233.l
idem, & oblatio pro mortuis inſinuatur t 3.127.m
quomodo myſticè intelligitur to.156.d.157. k
ſpirituale, & hoſtia, anima eſt & corpus mundum t. 3. 75 d
primitiuum quale ſit propriè t.1.257.h
ſacrificium Abelis t.4.416 h
Trinitati pari inclyta deuotionis offerẽdũ, t.1.44.b.c
debetur ſoli Deo t.3 643.m
illud non purè offerentes Iudæ ſimiles t.3. 53.a
commendatur celebritate, & gratia t.1. 145. 144.d
Chriſti verum & pudicia corporalis, & gratia ſpiritualis t.1. 77 b
vt Deo ſit gratum, pingue ac nitidum eſſe debet, t 3 156. d 157 K
ſpirituale Deus quærit t 4.186.d
Chriſti ſacrificij magnitudo t.3 642.e
ſemel oblatum ibid.
Sacrificia legalia non poterant expiare peccatum originale t.3.651.l
veterum ratio intelligenda t.3.16.h
eorum multitudo in veteri lege, denotat imperfectionem t.3 139. m
legalia figura ſacerdotij Chriſti t.3 11.g
diſtincta, non confuſa eſſe oportet t.1.157.m
non minus ſapientiæ, quàm iuſtitiæ t.5.201.h
noſtra vt reſpicere dignaretur, quo pacto ſe geſſerit Dominus tr.2.776.a
eis ternarius conuenit numerus t. 1.233.l
quatuor poſtulant, vt commendetur t.1.17.h
ſacrificiis, quæ pro delictis offerebantur, ſucceſſit ſacrificium pœnitentiæ t.5.384 h
Sacrilegium, & adulterium eſt violare virginem, t.4 454 f
acerrimè reprehenditur ibid.
Sacrilegi more Pharaonis punientur t.1.693.i
Sacrum commercium diuinæ, & humanæ naturæ in Chriſto t.4 98.d
Sacrorum librorum Iudex Eccleſia t.3.5.b
Saducæorum ſecta peſſima t 3.169. m
tentans Dominũ in quæſtione de reſurrectione, ibid.
Sæculum fugere quid ſit t.1.356.c
lubricum eſt t.2.694.i
in maligno poſitum eſt ibid.
quis fugias t 2. 713.
eius omne tempus vna dies Domino t.5.19.i
ſæculi via tortuoſa t.1.670 K
eius contemptus res ad perſuadendum difficilis t.3 120 g
mare eſt procelloſum t.3.58.t.4.362
et renuntiare, ſapientiæ initium t.2.914.h
ſæculari ſubiacet malignitati t.2.709.
ſæculum in ſacra ſcriptura quid indicat t.1.15.g
eius finis in Chriſto morte demonſtratus t 3.223
ſæculo ſtultus, Deo eſt prudens t.3.151.K
eius gloria quàm fragilis & vanis t.3.95 g
eius cogitatio infirma t.3.34.f
eius vanitatibus occupati diuina ignorant t 3.18.a
eius principes qui ſint t.3.17.f
ſæculi huius potentia ſomnium eſt t.1.380.b
eius conquiſitor quis t.3.341.d
eius malignitas t.3.464 b
mari eleganter comparatur t.3.64 k
eius errores qui ſequitur, mortuus eſt t.3.495.i
Sæcula æterna, & superuentura t 4.91 l
præterita, præſentia, & futura t.4.503.h
horæ ſunt temporis, quibus operarij vocantur t. 3 167.i
eorum fines qui ſint to.3.379.h
Sæcularis cur Deo dicere non poſſit, tuus ſum, t.2 954 a
ei nihil tàm placidum videtur, quàm voluptas t 3 180. k
in paupertate poſitus non agit gratias t.1.830. k
ſæcularis vita magnis tentationibus expoſita, t.3.63.i
ſæcularia omnia caduca, & momentanea, t 3.ibid.
ea tranſiens peritranſit ad paradiſum t.2.710 g
in ſęculo remanent, & noſtra non ſunt, quæ nos non comitantur t 3.145. a
contemnenda ſunt, vt ſpiritualia ſempiterna mereamus t.3.84 k
ſæcularibus doctrinis tumentes t 4.515.l
ſęculares ſollicitudines ſpinę t.3.90.e
Sagitta mortis peccatum t 3.408.h
ſagittę perfidorum incautum vulnerant innocentem, niſi fidei ſcuto repellantur t. 2.692. c
quando vulnerare dicuntur t.2 130.c.d
Sal mundi Apoſtoli t 3.509 d
eius proprietas naturalis carnes ſeruare, myſtice, t 3 ibid
ſales Britannici ſolidi, candidi, & ſalubres, t.1.69 d.e
Salem oppidum eſt iuxta Scythopolim t.3.638.d
Salim quid ſignificet t 2.713.g h.to80.b
Saliua Chriſti. ſermo Chriſti t 5.297 b
Salicis vincula Chriſti vincula indicant t.1.39.i.K
Salomon Latinè ſonat pacificum t. 1.506 i 511 b
ſacræ ſcripturę puteos ad moralem, naturalem, & myſticam doctrinam terulit t.1.279 b
quem ſe profiteretur t. 1. 936 d
pateroę mentis interpres t.2.757.K.733.l
ei tria erant impoſſibilia ad cognoſcendum, & quartum quod non agnouerit t.2.733 l.090 e
eadem ante aduentum Domini ſcire non potuit, t.2 1091.h
quid ſolùm à Deo poſtulauerit t.1.1091.h
eius ſapientia t.4.66.f
cur in Canticis Canticorum animam noſtram hortum appellauit t 1.199.c
Salomonis iudicium plenum ſapientię & iuſtitiæ narratur t.4.48.g.h
eius & reginæ Saba myſtica interpretatio to. 4 49. b.c

Digitized by Google

in Canticis Canticorũ, vel animę, & verbi, vel Chriſti, & Eccleſiæ myſteria exprimit to. 1. 412. l
eius poſteriora graui non carent errore, t. 1. 495. b
quid cum Hiram haberet t. 2. 850 c
merito ſibi à Domino intellectum poſtulauit t. 2 5051. i
in Canticis triplicem expreſſit ſapientiam, t. 1. 280 h
eius inuidioſa ſapientia tom. 1. 495. b
eius prouerbia res continent morales, Eccleſiaſtes naturales, Cantica Canticorum myſticas t. 1. 279. d
Salomon quam inſtitutionem in libris ſuis ſit ſecutus to. 2. 874. K
quare meruerit accipere ſapientiæ diſciplinam t. 2 884. f
Latinè vmbram ſignificat tom. 1. 480 f
Chriſti extitit typus t. 3. 139 l
Dei ſacerdos non fuit t. 1. 507. d
à Deo petiit, & obtinuit ſapientiam t. 1. 113. e
multa cantica ſcripſiſſe dicitur, & vnum recepit Eccleſia tom. 2. 651. 651.
Deo condidit templum, at ſui corporis templum ſeruare non potuit t. 1. 505. i
ei conuenire non poſſunt, quæ in Chriſto euidenter complentur tom. 3. 44. h. & ſeq.
cur tam grauiter errare permiſſus ibid.
eius templum Eccleſiæ typus t. 3. 146. a. 19. x
eius deſtructio myſticè explicatur t. 3. 101. a
qua veſtitus gloria fuerit indutus ibid.
tres libri trinam ſapientiam demonſtrant t. 3. 1
trina ſapientia ſolers ibid.
eius libri tres aſſeruntur t. 2. 983. e
eiuſdem & aliorum prophetarum ſapientia t. 2 5064 f
eius iudicium de duabus mulieribus t. 3. 205. e. f to 4. 48. g & ſeq.
eius lapſu admonemur fugere contubernium infidelium t. 3. 317. a
cognouit naturas animalium t. 2. 1122 b
Salphaad vmbra oris ſignificatur t. 4. 436. l. t. 5 584. g
Saltatio luxuriæ comes, & ludibrium t. 4 407. m
quæ præcipitur in Euang. ibid, 408. g
quæ laſciua & indecora, & quæ religioſa t. 3. 99. i. x to. 5. 260 g
ſpiritalem à nobis Deus requirit t. 5. 159. l
Saltatio Dauidis corporeo turpia aſpectu, religioſis contemplatione reuerenda t. 1. 260.
Saluari quare nullus poteſt ſecundùm literam legis t. 2 798. l
Saluator de Iudæis, Euangelium de lege proceſſit, t. 5 87. h
voluit mandata legis, quæ ipſe condebat, complere ibid.
damnauit peccatum tripliciter t. 3. 287. h. i
Saluator ille eſt, qui luctatus eſt cum Iob t. 4. 107. K
Saluatore naſcente humani generis ſalus, & Solis claritas innouatur t. 5. 13. e.
miſſus ſub lege à gentibus occupatur t. 5. 7.
quorſum aquam à muliere poſtulauit t. 2. 1111. g
eius aduentu aduerſariæ poteſtates turbantur t. 2 813. i
eius caro fuit Iudæis petra ſcandali t. 3. 304. k
eiuſdem beneficio omnia munda ſunt t. 3. 385. h
eius reſurrectio eſt exemplum ſalutis, & gloria credentium t. 3. 464. c
ipſe panis eſt t. 5. 54. b
eum qui vult attingere, quid agere debeat t. 5. 77. b
quomodo interpellat pro nobis t. 3. 295. h
ſalubria multa, quæ perfunctoriè noxia iudicantur, t. 5 t. 2. 714. i
Salutandi, & officiorum huiuſmodi commercia etiam inter Gentiles & Chriſtianos erant t. 3. 131. h
Chriſtus Apoſtolus interdixit t. 3, 131. h. 127. g
Salutare Dei æternum concupiſcendum t 2 968. b
ſalutare Dei quęrens quibus ſit intentus t. 2 1084. l
Chriſtus eſt t. 2. 917. g. 967. e
& cur Chriſtus dicatur t. 3. 558. e
Salutare in oſculo Sancto, eſt Eccleſiæ ſalutatio t. 3 460. K
Salutatio Angeli ad Mariam planè noua t. 3. 18. f. 19. g
ſalutationis vſus pertinet ad humanitatem, t. 3. 131. h
fratrum ſolatium inuicem præſtat t. 3. 538. i
Salus humano generi per Chriſti corpus parata eſt, t. 3 278. f
creaturæ non niſi per nomen creatoris t. 3. 302. f
ab homine vnde petenda t. 1. 338 m
nulla maior, quàm eſſe cum Chriſto t. 1. 746. K
eorum longè, quorum eſt ſerum iudicium, t. 2. 1067. i
vera vbi ſit t. 2. 1011. d
noſtra Dei gloria eſt t. 3. 493. a
iuſtorum à Domino t. 2. 712. a
promiſſa eſt Chriſtianis omnibus, non vni ſolùm, t. 3 377. b
nulla eſt apud Deum ſine Chriſto t. 3. 306. b
ex diuina miſericordia t. 3. 606. e
ſalus Corinthiorum erat in corde Apoſtoli, t. 3. 419. l
emanauit in Gentiles ex Iudæorum delicto t. 3 339 g
Salutis futuræ ſignum eſt bona vita t. 3. 355. d
eſt ſolùm in Chriſto t. 3 354. a
ſaluti fraternæ ſtudere quid ſit t 3. 326. c
humanæ ſignum in mari præceſſit t. 1 70. b
noſtræ pretium ſanguis Chriſti t. 3. 363. x
eius negotium quanto ſtudio, & ſedulitate procurandum tom, 3. 101. b
eius neceſſitas omnibus neceſſitatibus præferenda, t. 5 98. b
noſtræ fundamentum eſt fides t. 3 633. f
eius negligentiam diutiꝰ patiunt t. 3. 561 a
eam operatur conuerſatio bona t. 3. 524. m
animarum eſuriunt Chriſti diſcipuli t. 3 80 l
ereptam ſibi, non imperatorem, deflebant populi, t. 5 109. a
Samaria à Syriis obſeſſa t. 4. 83. h
eius ſpolia Chriſtus accepit t. 1. 56. g
Samaritana mulier myſticè cæleſtium præceptorum cuſtodia dicitur t. 3. 134. a to. 4. 394. h
Eccleſię Gentilium typum tenuit, t. 2. 1112. to. 5. 60. b t. 1. 180. a
eius crimina miſericordia magis deterſit, quàm puteus t. 5. 60. g
Samaritani Euangelici hiſtoria explicatur t. 3. 134. a & ſeq.
eius meritum t. 4. 444. l
Samaritani ſub lege ſunt, quia accipiunt quinque libros Moyſis t. 3. 376. i. 200. g
dicunt originem à Perſis, & Ægyptiis, t 3. 376. i
inhoſpitales non puniuit Dominus, & quid ea res nos doceat t. 3. 125 f. 130. f
Samech interpretatio t. 2. 1006. k
Samſonis ortus, & eius parentes t. 5. 232. m. & ſeq.
de Tribu Dan Iudex fuerit Iſrael t. 1. 760 d
diuino nutu alienigenam coniugem popoſcit, & accepit to. 5. 233. d
eius mater Sancta Angelica digna oraculo ibid. d
eiuſdem hiſtoria myſticè explicata t. 5. 233. 234 235. per totum
ob victoriam clarus, ſiti humiliatus eſt t. 5. 237. b
eius oratio ad Iudæos illum Palęſtinis prodere volentes t. 5. 234. f
concuſſis columnis triumphauit occiſos, t. 3 238. e. f
Nazaręus per mulierem proditus, gratiam non retinuit t. 5. 232. l
Dalilam meretricem perditè amauit t. 1. 525. h 495. e
maxilla aſini mille Palęſtinorum occidit, & alios fugauit to. 5. 233. i

per fidem inimicos ſuperauit to.1.113.c
fuit Chriſti typus to.5.372.g
eius crines electi omnes ibid.
maximè omnium fortiſſimus tom.1.495.e
rebus bellicis retulit gloriam to.4.27.m
eius conſideratio to.4.488 m
à Gazæis circumdatus euaſit to.5.135.l
eius geſta Spiritus ſancti ductu t.3.169 a & ſeq.
eius hiſtoria non verborum ſacri libri ſerie, ſed ſenſu narratur to.5.232.l
eius factum cum trecentis vulpibus t.5.134.d
myſticè hoc factum explicatur tom.3.88 l
eius ſepultura præſtantior, quam potentia fuit, t.5 237.e
Samuel vnde nomen accepit t.4.438.f
quæ per fidem operatus eſt to.1.113.c d
mortuus prophetat tom.3.13 e
Sanctificatio noſtra eſt voluntas Dei t.3.315.m
non traditur, ſed infunditur to.4.124.
eius beneficium to.3 344.l
eius finis eſt vita æterna to.3.277.e
animæ, corporis, & ſpiritus t.1.190 g
Sanctificatio Sabbathi ante legem in ſigno præmiſſa to 3.116.g.
Sanctificati in vtero materno Hieremias, & Ioannes to 3.13.a
Sanctimonia relucet & ſplendet to.1.761.g
Sanctitas vera non poteſt eſſe ſine profeſſione Chriſti to.2.431.a
acquiritur peccatorum remiſſione, & bonorũ ſctũum æmulatione to.3.277.e
ſpiritus, quomodo perficiatur t.3.433 a
ſanctitate caro Chriſti differt à noſtra t.3.186.f
Sanctuarium Dei ingredi admonemur t.2.856.e
Sanctus ter repetitus apud Iſaiam quid ſignificet, t.4.
ter repetitus per omnes ferè orientales Eccleſias, & nonnullas occidentales in Miſſa dici, vnde habuerit originem to.3.515.a
in lege de primogenitis ſolus Chriſtus eſt promiſſus to.3.301.d
Sanctus commune bonum to.3.23.m 12.l
ſanctorum generatione lætandum t.3.12.l
per Dei gratiam Deum honorat t.3.7.m
ab his quæ foris ſunt, ſe colligit t.2.798.e
quò ſanctior eò humilior to.2 772.a
quid de lucro pecuniarum arbitretur t.2 911.e
iniuſtitiam odio habet, non iniuſtum t.2.1077.a
in quo probari velit to.2.719.h
non in hac vita, ſed in Deo laudabitur t.2.776.m
quare ad iudicium veniat, & non impius, t.2.1067.g
iudicabunt hunc mundum t.3.359.m
quare cælum dicatur tom.2.980.e
in die Domini exultat t.2.738.K
Sancti omnes ſunt numerari tom.1.440 e
ex aliqua præcipua virtute magis inſignes & magis remunerati tom.3.86.d
cùm infirmantur, potentiores ſunt t.2.710.e
eorũ eſt velle, carnem propter animã flagellari, ibid.
conuerſatione non in carne, ſed in cælo ſunt t.2 958.g.to.5.112.g
montes in ſcripturis appellantur to.3.176.l
in montibus ſancti, criminoſi in vallibus, t.2.1144.l
affliguntur variis tentationibus t.3 63.c.& ſeq.
eorum imitatio reddit orationes Deo gratias t.3 318.a
nihil volunt hic poſſidere t.3.313.K
in terris degentes cum Angelis ac reliquis cæleſtibus habent commercium t.1.596.l
expectant, donec compleatur numerus conſeruorum to.3.647.i
ſegetibus fœcundis myſticè comparantur, to.3 80.l
cur Dei prouidentia permittente in peccata aliquando labantur tom.1.493.i
vitia non ignorant, ſed emendarunt to.1.370.l
quorum lapſus nobis vtilis to.3.816.m
qui in fide recta, & charitate ſunt t.3.839.k
iudicabunt etiam ſpiritales potentias t.3.390.g
ſtellis deſignantur t.3.657.a
aduerſus quos ſit colluctatio t.2.1054.a
eis ſicut dulcis eſt viſio, ita laus Dei, t.5.418.b
illis dicitur Chriſtus miniſtrare in cælo t.3.643.K
eorum exempla, & paſſiones nos ad Chriſtum deducunt tom.3.193.e
eorum vita cæteris eſt norma viuendi t.1.370.l
eorum preces plus valent, quàm arma ad hoſtes ſuperandos tom.1.566.l
eorum tam innocentiam, quàm pœnitentiam imitari debemus to.1.493 K.370 l
eorum corpora dæmonia expellunt, & periuria detegunt t.5.473.d
eorum beneficio ſiunt diuites in cælo, qui dant ipſis eleemoſynas t.3.438.f
eorum gratiam comparamus, dum pauperibus elargimur to.3.485.e
etiam à parentibus laudantur in ſcripturis t.3.9.c
eorum cautela neceſſaria eſt t.4.212.
eorum priuilegium, vt à Deo nomen acciperent to.3.24 h
eorum imitator hoſpitalem ſectatur, t.3.318.b
eos honorantes, vel ſpernentes Chriſtum honorant, vel ſpernunt t.5.129 d
optant excedere de corpore t.3.416.e
eorum mors minimè dicenda eſt mors t.5.140.K
permanent to.2.838.m
eorum exemplo perfidia mundi damnatur, t.3 339.l
eorum plantatio quia à Deo eſt, non eradicabitur to.109 c
quorſum ſomnus operarius, non deſidioſus, t 5.118.e
eorum patrocinium aſſeritur t 3 76 i.103 h
ſunt obſecrandi t.4 305.f
eorum reliquiæ gratiam miraculorum adhuc retinent to.3.13 d
eorum ſemen magis ex fide, quàm ex generatione æſtimatur to.3.53.e.
membra Chriſti ſunt, impij diaboli t.2.682.l
omnes primogeniti, non tamen contra t.1.812.b
verecundi to.3.155.l
dimicant, cùm feriuntur t.5.189.d
& ſcripturæ probatur exemplis ibid.
cur dicantur à Paulo vocati t.3.241.f
ante ſæcula prædeſtinati erant t.4.153 b
ſpiritualibus ſemper intendunt t.2.979 e
pro ſeipſis ſecuri, nobis tamen compatiuntur t.5 187.K
Sancti viri, & prophetæ nubes ſunt, t.3.207.k.209 d
eos decet habere bonũ teſtimonium aliorum, t.3 17.c
eis Deus eſt omnia tom.1.446.h
eis opulentia non obfuit t.3 265.d
ſi non ſecundùm artem, ſecundùm ſpiritum, qui ſupra artem eſt, ſcripſerunt t.5,201,g
Sanguis Chriſti pretium noſtræ redemptionis magnum, & pretioſum to.2.610.g.to.3.141.i.363.K
idem aurum bonum to.2.674.l
eiuſdem ſumptio t.4.404.l
idem à peccato mundum redemit to.4.61.e
ſanguis Chriſti ex vino, & aqua t.4.367.b
Chriſti purpura eſt, quæ inficit ſanctorum animas tom.2.109.e.
idem pro mundi vita, & vitiis abolendis effuſus, t.3 131.g
idem bibendus to.3.225.e
ſanguine Chriſti carnem noſtram tingere debemus to.3.93.i
idem verè bibitur in ſacramento, t.3.110.c.225.d.e
ex Chriſti corpore mortuo profluens præter naturam to.3.225.
ſanguis & aqua ex Chriſti latere, myſteria, t.3.125m

Digitized by Google

ſanguis Chriſti clamat ad patrem ad interpellandum pro nobis to 3.631.l
in veſte Chriſti, peccata noſtra to.5.470.e
ſanguinis & corporis Domini reus to.5.386.b
ipſe & caro Chriſti pro nobis oblata ſunt to. 3. 385 d. e
ſanguis Chriſti offertur pro anima noſtra: caro verò pro corpore t.3.385.f
ſuum Chriſtus dedit pro nobis t.3.365.k
idem mundat animam t.3.747 i
ſanguis, quem animæ vſum præſtet t.1.193.g
eius mandocatio vetita t.1.385.f.386.a
innocens effuſus quomodo clamare dicatur tom.5 185.b
habet vocem ſuam, qua clamat ad Deum, ſicut clamauit in Abel t.4 32 h
Abel vindictam à Deo de fraterno ſcelere poſcebat t.3 631.l
ſanguinis martyrum canora vox t.5.133.g
hircorum, & taurorum apud Hebræos emundabat carnem t.1.647.l
ſanguinis, & carnis opus t.4.164.m
Sanitas corporis, & animę, labore, & ſtudio comparatur t.5.68.g
ſpiritualis à Chriſto impetrandæ ratio demonſtratur t.1.108 m
ſanitatem acquirit priùs homo apud Lucam, quàm fœmina
idque myſticè de anima, & corpore exponitur to.3. 71 g.
ſanitatem obtinere volens arguit, non reformidat t.2.718.h
Sapere prudenter naturæ donum, mentis opus, t 3 98 c
aliud communiter, aliud perfectè: & de vtroque t.4.67.g
ſapere iuxta doctrinam Chriſti t.3.328 g
ad ſobrietatem, quid ſit t.3.31.m
ſapere alta ſuperbiæ eſt to.3.317. d
ſapere, quæ carnis ſunt, quid ſit t.3.188.g
ſapere oportet modeſtè, & non ſuperbè to. 4 96.m
Sapiens nullos niſi fidelis t.1. 234. m
cur dicatur omnia poſſidere ibid.h
eius eſt principium, & finem meditari to. 5 117.e
& humanis caſibus prouidere to.1.260.d
ei, ac fideli præſto ſunt omnia to. 1. 154. b
eius officium t.1.265.m 189.m
bonus & peritus eſt t.1.266 g
doloribus non frangitur corporis to.1.318.h
quibus delectetur bonis t.1 316 d. e
cæteris imperare debet to.1.328.a
nunquàm inanis to. 1.335.c
omnes à ſe paſſiones reiicit to.5.196.k
præterita recordatur, & futura conſiderat to. 1 203.d
inuriam ſuam occultat t.2.809.n
ei quis ſimilis t.2.906.d
ſibi & plurimis ſapit to.1.179.a
ei nihil alienum, niſi quod virtuti incongruum to. 5 225 k
quocumque acceſſerit, ſua habet omnia ibid.
& eius totus mundus poſſeſſio eſt. ibid.
qua ratione adiuuet inſipientem t.1. 154.h
omnis liber, & diues t.5.254.c
cordis homo appellatur ibid.
eius affectu nihil opulentius, inſipiẽtis nihil egentius t.5.253.l
ipſe ſibi medicus to. 2. 737 i
omnis liber: inſipiens ſeruus t.2.761.l
conſtans eſt animo ibid.
defectum rerum ignorat to.2.862.k
vult omnia, quæ ſunt bona t.2.864.b
omnia quæ facit, bene facit ibidem
non eſt ſeruus, quod rationibus probatur ibid. d
voluntarius non eſt virtutis executor ibidem
in indifferentibus quomodo moueatur ibidem
eius eſt velle, ſeruire verò eſt inſipientis to.2 ibid.e
liber eſt ſecundum Apoſtolum ibidem
ei etiam ſeruire eſt libertas ibi. &.865.h
ſapiens ſolus quis ibid. l
quomodo quaſi victor inſurgat ibid.
in naufragio poſitus inſipienti naufragio vtrum debeat, ſi poſſit, tabulam extorquere to. 4. 99.a
nihil agit: niſi quod honeſtum eſt ibid b
ſapienti latebra non ſpes impunitatis: ſed innocentiæ eſt t. 4. 69.d
ſubditus eſt legi voluntate, & non neceſſitate, to.2 661.k
ſapiens eſt, qui tacere nouit to.4.1.a
ſapientis oculus in capite eius to.2.74.g
ei nihil deeſt, & mundus eſt patria to.4.51.h
quando labia ſua intellectu alligaſſe dicitur to.2 754.h
magis ſapiens, quis antiquior t.2.778.K
à ſapientia dicitur to 4.184 i
ſolus eſt diues t 5.254.b
ſæculi huius vanitatem cognoſcens quid deſideret t.2.741.e
eius & inſipientis contrarij affectus t.2 610.b
cum luna non mutatur to.1.16,h
ſapiens omnis clamat in corde ſuo to. 2. 1055.g
non metu frangitur, nec poteſtate motatur to. 2 861.k
quando tacere, & loqui debeat, conſiderat to.2 734 i
ſapiens verè quis ſit t 3.155 m
ſapiens ſolus eſt Deus to.3.356 h
ſapientis increpationem pauci audiunt, & pauciores ſequuntur to.1.659 c
Sapientes mundi magis inflati ſunt, quàm eruditi t.1.344.g
eos qua ratione Deus confundit to.3.348.g 3.44.i
cor ſtulti facti circa cultum Dei t.3.245 7
cæleſtia ignorant t.3.435 i
in tenebris ambulant t.1.81.n
in quibus errant ibid.
de noſtris legibus exoerunt t.4.315.h
irrentie geſtiunt ſupplicum animos diſputatiunculis quibuſdam to.3.639 l
in carne ſunt t 3. 188. f
ſapientes quos dicat diuus Paulus in Epiſt. ad Romanos t.3.241.c.244.k
perfecti qui ſint t.3.245.f
ſapientes rectores inconſultis populis quorſum adhibeantur t 2.762.K
Sapientia diuina inenarrabilis, impermixta, & incorrupta t.1.437.l
eius quot præclari ſint fructus ibid.m
eà, veluti quodam diuino cibo, beati cælo veſcuntur t.1 440.b
abſcondita eſt t.3 346 a
Dei non eſt humana ratione poſſibilis ibid.
eſt Spiritus efficacia credibilis ibid.
vera cum Deo ſemper fuit ibid.
vera fuit ante ſecula prædeſtinata in gloriam noſtram ibi.
& cur dicatur prædeſtinata ante ſæcula in gloriam noſtram ibi.
Dei, ab huius mundi eſt diuerſa to. 1.265.g
Sapientia genita Deus, & creator: creata virtus animæ tom. 3.98 c
Dei omne tempus antecedit to.4.89.d
& fecit omne tempus ibidem
non facta, ſed in ea facta ſunt omnia to.4.150 f
attribuitur filio to.4.113.a
Chriſtus eſt to.3.323.l.to.4.92.l

Google

ſapientia vbiqne quærenda de Chriſto intelligitur à D Ambroſio t.3.191.b
diuina mater noſtra, eique obtemperandum to.3 98.c
diuina eſt ſempiterna iuſtitia t.1.94.d
mundum condidit t.4 93.c
ſapientia Dei ſæpe fons appellatur in ſacra ſcriptura t 1.111.m
fons virtutum eſt, quæ ad cælum nos dirigunt ibid. 112.g
ea omnes homines ſunt redempti ibid i
ſapientia & ſcientia Dei t.2.114.c
diuinæ ſtudium actionem antecellit t.3.135.l
Sapientia vera à Deo proficiſcitur t.1.102 d
& omnis à Deo eſt t.3.336 h
eius pulchritudo quanta ſit: & quòd nullum cum vitiis habeat commercium t.4.50 f
eius ſingulæ partes ſingulis ſanctiſſimę Trinitatis perſonis accommodantur t.3 t
vbi eſt, ibi vita t.3.527.m
vera eſt in diſciplina Dominica t.3 518.d
Dei cultura eſt t.1.361.l
quò magis quæritur, eò profundior iudicatur t.2 793.k
ſplendor eſt lucis æternæ, & manatio omnipotentis gloriæ t.1.109.f
ſemper parturit t.2.778 h
perfecta, & imperfecta ibid.i
ea nihil melius, atque præſtantius t.1 266.g
tegendi officium numquam amittit t.1.332.c
eius vis quanta t.1.265 m
triplex in libris Euangeliorum t.3.1.
eius certo aliquo genere ſinguli Euangeliſtæ pręſtant ibid.
& triplex in Lucæ Euangelio demonſtratur ibi.
virtutum fundamentum eſt t.4.39.h
eius quædam eſt menſura t.1.440.c
ſapientiæ Chriſtianæ ſenſus vnus t.1.328.g.538 d
eius theſaurus eſt cognitio Incarnationis, Paſſionis, & Reſurrectionis Chriſti t.3.527.m.539.g
vltima accedit ætate t.1.262 m
omnium eſt mater t.1.254.i
vera non eſt ſine fide Chriſti t.1.241 c
vbi eſt, quæ adſint bona t.2.861.l.&ſeqq.
ſapiētiæ altitudo, & fidei latitudo in S.Paulo. t.2.613.
ſapientiæ occulta cognoſcere nemo poteſt ſine Ieſu to. 2. 197. c. 822 g
imprimis à Deo optanda eſt to.1.365.a
in quatuor initia virtutum diuiditur to.1.112.g
mentis ſublimis eſt to.2.736.c
eam habens quid facere debeat to.2.808.b
ſapientiæ conuiuium præ ceteris commendatur to. 1 140 c
eius ebrietas quot pariat fructus ibid.e.f
eius conuiuium omnibus bonis plenum to.1.141.l
voluntates diſcriminant to. 2.815.g
eam quare Chriſtus abſconderit to.2.823.m
eius fons omnibus abundat to.2.824.d
ſapientiæ alta credenda, & non curioſè inueſtiganda to. 2. 622. i
eam inuenire volenti quid agendum ibid.K
eam quis nouerit ibid.l.m
triplex à Philoſophis, conſtituitur to. 3. 1. 2
& triplex in veteri teſtamento reperitur ibid.
triplex etiam tribus Salomonis libris declaratur ibid.
naturalis puteo iuramenti ſignificatur ibid.
ſpiritualis verè principatum poſſidet t.3.1
non videtur, ſed intelligitur t.5.254 b
eius pulchritudinem in dedecus verſutiæ nonnulli transfigurant t.5.227.k
eius merito Iacob prælatus eſt fratri ſeniori t.2 862.i
ſapientiæ libertatem non adimit contractus t.2 863.c
eius pars prima Deum timere t.3.251 g
nos à ſenſu laboris abducit t.2.836.c
ſummus finis quis t.2.177.f
ei nullum eſt cum vitiis contubernium t.4.150.f
Chriſtianorum eſſe verè ſapientiam, vnde cognoſci poſſit t.3.344.l
Chriſtiana deſtruit ſapientiam principum t. 3 345.f
noſtra in Chriſto abſcondita eſt t. 2.819 h
vera auferri non poteſt t.5.286.h
eius altitudinem ſcire ſupra homines eſt t.2 622.i
ſapientia cauet delictum, pœnitentia abolet t. 3 129 i
vbi eſt inueſtiganda t.2.648.e
vera quæ ſit t.3.648 a
Sapientia humana quomodo à ſapientia Chriſti differat t.2.974.i
mundi inanis oſtenditur in ſcriptura diuina c.3.t
& eius inanitas ibid.
eadem magis verborum fuco, quàm rationibus ſubnixa ibid.
humanæ placere non debet, qui annunciat Euangelium t.3.91.h
ſapientiam ſapientum quomodo Deus perdat t.3 342.b
mundi Deus ſtultam fecit ibid.d 351.m
cur petatur à Græcis t.3.343.g
huius mundi ſtultitia eſt apud Deum t.3.187.l
humana dupliciter reprehenditur t.3. 413 e
de ea t.4.94.a
eius imbecillitas t.3.348.b
eius ſtultitia t.3.341.d.343.K
ſapientia mundi qualis t.5.264.l
ſapientia carnis inimica eſt Deo t.1.302.g.t.2.713. m t.3.288.g
eadem ſtulta eſt ibid b
ſapientia carnis cur non credit virginem peperiſſe t.3.144 k
eadem non debet inflari t.2.736.c
Sapphirus cuius coloris ſit t.5.489.c
eo ſæculares homines Deum timentes ſignificantur ibid.
Sardinia principium pulchritudinis interpretatur t.5 368 k
Sardius lapis cuius coloris ſit t.5.489.f
eo Chriſti humanitas ſignificatur t. 5. 384.n
eo etiam ſignificantur martyres t. 5. 490. a
Sardonix cuius coloris ſit t.5.489.e
eo innocentes viri ſignificantur ibid.
Sareptana vidua typus Eccleſiæ t.3.68.h.t.5.431.i
Sarmationis, & Barbariani vaniloquorum hominum errores confutantur t 5.238.c
Sarra Abrahæ vxor in litteræ adiectione benedicitur t.1220 c.268 d
eius fœcunditas t. 3. 264.k
quia riſit, incredulitate coarguta eſt t.5.261.a
principalis dicitur t.2.796.a
veram virtutem, ac ſapientiam ſignificat to. 1 265. g
typus Hieruſalem cæleſtis to.3.484.g
& typus Eccleſiæ to. 1. 268.e
in typo genuit Iſaac to. 3.297 d
Satanas in Angelum lucis to.3.296.g.449 d
frequenter multos fallit to. 3.449.d
eitradi in interitum carnis, quid ſit to.4.396.g.h
ſua habet cornua to. 2. 781.g
eius regnum diuiſum to.3.8.m
hominis triumphator à Chriſto victus to.3.173.c
inuidet credentibus to.3. 334.e
vult homines permanere in errore ibid.
eius aſtutia ſuis artibus victa to.3.59.i.K
quorum zelo Chriſtum occidit to 3.216.f

eius ſecuritas de poſſeſſione hominis t. 3. 170 g
reos carnis Chriſti amiſit dominium animarum retentarum t. 3. 287 g
inuentor Idololatriæ, & cur t. 3. 381. a
eius arma contra Chriſtum in deſerto quæ to. 5 53. e
ei traditus eſt quidam à D. Paulo, qui abutebatur nouerca & cur t. 3. 357. d
poteſt fingere aliquam creaturam ad tempus t. 3 296 i
eius inuidia aduerſus Chriſtum t. 3. 4 9. d
peccatum eſt t. 3. 187. g
Satietas æterna in multiplicatorum panum manducatione figurata to. 5. 14 e
nulla in huius vitæ curriculo t. 1. 301. m
Satiſfactione, peccati pœna diſſoluitur to. 3. 152. k
Saturitas caſtitatem prodigit, nutrit illecebram t. 5 56 h
Satyrus frater S. Ambroſij quantum ab eo obſeruatus t 4. 3. 1 l
eius funus quantum idem S. Ambroſius coluerit ibid. i
quæ amoris indicia oſtenderit ibid g
eiuſdem innocentia, efficacia, & aliæ virtutes ibi. & 312. 1, 16 g
è naufragio ereptus t. 4. 311. i. 312. m. 315. h. i
agit gratias a naufragio liberatus t. 4. 315 h. 311. l
reuocatur a Symmacho t. 4. 313 e
coniugium refugit t. 4. 316 f
cur vxorem non duxerit ibid.
quare teſtamentum non fecerit ibid.
Saül quia mandata non cuſtodiuit, regnum amiſit. ac ſpiritum to 1 562. l
cur non quæſitus à Dauide inuentus eſt t. 1. 560 g
miſertus Agab quare contraxerit offenſam to. 2 939. d
ipſe, & Abſalon Dauidem ſanctum perſecuti ſunt t 2. 1074 e
cur tentauerit Dauidem inſidiis t. 2. 686 i
eius ſacerdotes perſequentis hiſtoria myſticè declaratur t. 3. 82 a
eius arma myſtica quæ t. 5. 158 a
cum allophylis pugnaturos ieiunium indixit t. 5 52. i
eius impatientia t. 3. 300 k
aliquando fuit bonus t. 3. 299 k
electus eſt ad tempus t. 3. 264. d
inobedientiæ cauſa ſpiritu malo fuit repletus to. 3 391. m
Saulus qui poſtea Paulus, vnde dictus t. 3
in baptiſmo cum moribus mutauit & nomen t 5 43. k
Scandalizare fratrem, eſt contra charitatem t. 3. 325. d
ſcandalizare puſillos, graue peccatum eſt to. 3 205. d
Scandalum infirmis non eſt præbendum t. 3. 185. a
eo exagitari puſillorum eſt t. 2. 1078. e ibid.
Iudæis prædicatio Chriſti t. 5. 267 e
crucis qui patiantur t. 3. 185. a
ſcandali petra quomodo Chriſtus t. 3. 304 k
ſcandalum diligentibus non eſt t. 2. 1078 f
procul a conuerſatione eſſe debet t. 382. e
vitandum etiam in iis, quæ licere videntur t. 3 371. l. m. 373. a. b. 379 h
Scarabæi natura ad Chriſtum accommodatur t. 3 221. a
Scarus ſolus inter omnes piſces ruminare videtur t. 1 63. g
Schiſma vitandum t. 3 340 h
in eo quomodo non ſit fides t. 4. 316. g
Schiſmatici ſæpe agnoſcunt: & ob peruicaciam non redeunt ad Eccleſiam veram t. 3. 251. g
Scientia quid ſit t. 1. 952 g t. 2, 302 g
eius omnibus ratio in Chriſto to. 3. 53 g
ſcientia Dei t. 3 301 f
Scientia quibus modis declaretur t 4. 203. m
eam perenit credit mandatis Dei t. 2. 952. g
Dei donum eſt t. 4. 330. f
Scientiæ clauis Doctori neceſſaria quæ t. 3
per fidem aſſumitur t. 2 752. g
Legis firmat animos, & prouocat ad ſpei melioris profectum t. 1. 394. e
Scientia inflat t 3. 371. K. 372. g
ideo temperanda eſt charitate ibid. & 373 e. 394. e
ſine charitate nihil prodeſt t. 3. 393 a
& ſine ea obeſt to. 3. 372. h
non debet parere ſcandalum imperitioribus t. 3 ibid m
terrena obſtat, quia auocat à Deo t 3. 339. i
inutilis eſt homini imperfecto t. 1. 126. l
noſtra imperfecta eſt, ſicut & vita t 3. 394. a
Scientia boni & mali ſi non eſſet, bonum à malo diſcernere non poſſemus t. 1. 110. b
boni, & mali ad hominum vtilitatem tributa à Deo ibid. e
boni & mali promiſcuè humano generi non conueniebat t. 1. 127. a
boni & mali an bona fuerit primo homini t t. 116. k
boni & mali tumultuariam Deus primo homini prohibendam cenſuit ibid. l
Scire bonum, melius eſt, quàm neſcire t. 1, 118. d
ſcire bonum ſimul, & malum, quam pulchrum ibid
ſcire, quod exequi vel veritate non velis graue eſt ibid. a 126 m
ſcire non eſt bonum, niſi eo, vt oportet, vtamur ibidem
ſcire, quod non licet, non eſt quærendum to. 3 121 h
Sein Latinè quid t. 2. 1073. f
Scipio non primus ſciuit ſolus non eſſe, cùm eſſet ſolus t. 4 5. b
Scipionis Africani virtus t. 5. 158. d
Scopæ Dei, & diaboli t. 5. 442. e
Scorpiones dæmones t 5. 424. K
Scriba Chriſtus quid, & quo calamo ſcripſerit t. 95. h
ſcribæ ex tribu Symeon ſumebantur t 1. 405 h
literæ interpretationem ſecuti ſunt, non ſpiritus intellectum t. 2. 797 a
in vanum liberauerunt t 2. 817 b
eorum dextra arefacta clauem ſcientiæ tenere non potuit t. 5. 37. b
Scribendi ratio hominis Chriſtiani non verbis, ſed rerum proprietate addicta t 3 27. k
Scriptores minus boni quare interdum leguntur t. 3 5 e
debent lectoris animum crebris excurſionibus recreare t. 3. 68
Scriptum à Deo non eſt quod ob humanam fragilitatem ſcriptum eſt t 3 173. a
ſcripto minus tutò traditur doctrina, quàm verbo t. 3. 241. e
Scripta ſua vnumquemque fallunt, & autem prætereunt t. 5. 328. m
Scripta Apoſtoli cur non conueniant omnino ordinationi, quæ nunc eſt in Eccleſia t. 3. 504 m
Scriptura diuina mare eſt, & quare t. 5. 221. c
vno ſermone plura ſignificat t. 3. 1 8 d
quomodo nos ad non refugiendam pœnitentiam hortetur t. 2. 716. e
attento animo legenda t. 3. 56. g
eius interpretis, & commentatoris officia ibid
eius lector qualis eſſe debeat ibid. h
eius myſteria religioſo fidei ductu intelligenda ibid.
eius lectio difficilis, & periculoſa infirmis in fide t. 3. 356. b. 128. b
plurima habet, quæ non noſtro ingenio, ſed diuinæ diſpoſitionis altitudine ſunt metienda t. 1. 110 b
eius myſteria penetrare arduum t. 3 84 m

paradiſus eſt to.5.261.F
eius verba qui diligenter rimatur, quò perueniat to.2 74. K
ſpiritualiter intelligenda to.3.221.K
quarundam rerum meminit, quæ in fabulis poetarum ſunt to 3.58
eius ſimplex intellectus interdum conſtare nequit: ſed ſpiritualis quærendus to 3.93.a 89 f 90.e
atris comparatur, quæ tractandi ignaros lædunt to. 2.26 h
eius ſtudioſi quidam infantes, alij ſenes, alij viri ſunt myſtice tbidem
ſcripturæ myſtici ſenſus cognoſcendi ibid.
plures interpretationes patiur to 3.41.e
eius ſenſus hiſtoricus, myſticus, moralis to.3.46.f 78. d
pecuniæ nomine ſignificatur to.4 195 i
non ſermonis venuſtate ſed rerum maieſtate refulget to.3.87 l
vetus puteus profundior, & obſcurior to. 5.248.h
de Chriſto loquitur modo vt Deo, modò vt homine to 3 137 f
eius verba accuratè legenda ad tollendas contrarietates to. 3. 83. d
nihil otiosè ponit, aut fruſtrà to.3.38 e
eius veterem verſionem nec in vno verbo immutare vult S. Ambroſius to 3.27.k
eius verba elegantiæ cauſa non immutanda ibid.
eius literalis durities ſpirituali ſenſu temperatur to.3 148 l
eius verba magno cum examine ponontur to 1 6,8. g
eius verba integrè proferenda to 4.380 l
quomodo nos quotidie exerceat to.1.1063 K
conuiuium ſapientiæ eſt, ſinguli libri ſingula ſunt fercula to 4.16.a
non cuiuis obuia, ſed diligentem indagationem requirit to.3 129 l
eius ſpiritualis intelligentia quando maximè quærenda to.3 142.d
ſcriptura diuina triplex to 2.683.e
ſemper loquitur to.3.138 e
animum noſtrum confirmat, ac docet to.1.157 k
eius pretium fides noſtra eſt to.3 311.k
à dignioribus ſemper rebus ſumit appellationem to.2.5 h
in ſenſu, non litera to.3.115 h
eius idiomata quænam to.3.18.b
ſcripturæ interpretandæ forma ſimplex, atque altior. to.3.151.g
condeſcendit noſtræ infirmitati to 3.641 i
verborum proprietas te notanda to.3.81 h
mundi ſapientiam vacuat to.3.1
habet fluuios fontes & fauum mellis to.5.521.c
cur vtatur præterito pro futuro to. 3. 400 h
eius locos, in quo Chriſtus videtur dubitare, explicatur to.3.204.m
itam quomodo Deo tribuit to. 3.249.e
eius ſenſus non eſt inuertendus to 3 421.e
allegoriis vtens ad quæ eas referat to.5.281 f
eius vera interpretatio quantùm afferat fructus, & falſa quantùm incommodi to.1 128.a
eius ſenſus toto animo & corde verſandi, & diſcutiendi to.1.138.x
ſcripturæ ſacræ ab hæreticis deprauatæ, & quare to. 3, 105.d. 104. 241. c. 258. e
earum verior lectio quomodo deprehendatur ibid.
Trinitatem coæternam, & perfectam loquuntur to 3 67. g
earum perceptione ſummopere animus gaudet, & excitatur to.3 395 k
ſcripturarum memores eſſe debemus to.2.888 e
earum interpretes cur dicantur prophetare, to.3.394.e
earum conſuetudo de Chriſto loquentium to 4 153. b. e
earum interna myſteria panis micæ to.3.171.g
earum intentionem, & diligentiam aſſequi, optandum eſt to.4.1.d
earum lectio quàm vtilis ad leuandas temporum calamitates to.1.168.b
earundem lectio alimentum cæleſte to. 3. 62.d
eis intentus cum Deo loquitur, & pane cæleſti paſcitur ibid.
earum hiſtoriæ parum gratiæ habent detracto myſterio to.3.49.b
hæretici prauis interpretationibus eas obſcurant to.3.128.l
ſcripturarum vetus interpres hæreticorum conatus illudit to.3.128.m.129 a
earum myſteria magis diſcutienda, quàm verba to.3 188 m
earum teſtimoniis fidei noſtræ myſteria comprobāda, to. 3. 118. f
ſanctæ ſunt, & Chriſtum ſaluatorem annunciant to. 3. 238.b
earum teſtimonium grauiſſimum ibid.
ſcripturæ ſacræ, quæ intelligi nequeunt, non ſunt reprehendendæ to.1.110.b
earum ſenſus in traditione Eccleſiæ eſt to. 3. 251.m
earum diuerſa fluenta ſunt to.3.221.c
eas truncare, ac perperam diſtinguere hæreticorum mos to 3.8.x
veſtimentum Domini ſunt ibid. l
myſteriis, & obſcuritatibus inuolutæ to 3.15.l
diligenti ſtudio conſiderandæ t.3.3
eas ſequendas eſſe ne erremus t.3.19.k
earum teſtimonium de trium perſonarum bonitate t.3 186.a b
earum auctoritas ſequenda to.3. 186 b
earum lectio Vlyſſis nauigationi comparatur t.3.58
earum hiſtoriæ ita cognoſcendæ, vt actuum noſtrorum conformatio ſint to 3.38.c
earum mira abundantia to.4.530.d
ſcripturæ ſacræ diuerſa recipiunt, aduerſa non admittunt t.4.5.515.d
diuinæ bonis mundanæ ſapientiæ non carent to.3.1.a
earum deprauatio to.3.8.k.f
earum notitia multùm prodeſt t 3.588.l
ſcripturæ ſacræ ſingulorum librant momenta verborū t.3.29 f
ſacrarum ſcripturarum tractatori quid agendum to. 3. 3
earum ſtudium quibus in rebus impenditur ibid.
ſcripturæ de Chriſto aliis victore refulgent, aliis carnales apparent to.3 115.e
ſcripturarum diſcordia, quæ videtur in littera, ſpiritu ſoluitur to.3.204.f
earum traditiones corpus Chriſti ſunt t.3.103.m
ſcripturis ipſis diuinis diabolus hæreticos facit t.5 63. h
ſcripturarum non verba, ſed pondus examinare debemus to.3 185 e
eis abutuntur hæretici ad ſuas opiniones adſtruendas t. 3.5.b
earum typica, & moralis expoſitio t.3.192.e
ſcripturæ poetarum luminibus non carent t.3.125 b
Scutum bonum, quo omnia aduerſarij ignita ſpicula repellamus, oratio t.3.110.a
Scyllæ hæreſis comparatur t.4.117.f
Scyllæum litus t. 4.145.c
S. Sebaſtianus martyr Mediolano oriundus t 2 1010.d
Secare naturam in diuinis quid ſit t.4 89.c
Secretum alicuius reuelantibus aptus verſiculus t.2 757
quomodo ſeruandum t 4.313 e
Secta Gentilium qualis t. 5.98.f
variæ in primitiua Eccleſia circa veritatem Euangelij

lij t.3.337.b
Secundæ res mentem extollunt t.5.232.m
plurimos ſupplantauerunt t.2.982.K
Secundiani Epiſcopi Ariani in concilio diſceptatio, & condemnatio t.5.179.h
Securitas hominum per gratiam Dei t.3.285.f
Securus quis integer t.5.776.e
ſecurus de vita futura, vitæ præſentis curam non habet t.3.424.i
Sedere Chriſtum à dextris Patris quid t.3.520 l.643.k to.4.160.i
& Soli filio dictum t.4.189.e
& cui ſedet t.5.3.m
ſedere quis dicatur t.2.659.f
otium ſignificat t.5.243.i
peccatoris eſt, ſurgere pœnitentis, ſtare iuſti t.3.168.i
ſedentes detrahunt, ſtantes Deum laudant t.5.243.l
Sedes Dauid in qua Chriſtus ſedit, alia ab ea, in qua ſedit Salomon t.3.53.b
editior in Eccleſia to.5.384.h
ſedes duodecim Apoſtolorum quales futuræ, t.3.110.e t.4.189.e
Seges fœcunda meritorum t.3.180.i
agri ſpiritualis, ſanctorum fœcunditas t.3.80.l
Selmon id eſt vmbratio tom.3.769.i
Semei diabolus amentem fecit t.5.724.m
Semen omnium Chriſtus t.2.791.a
Dauidis & Abrahæ Chriſtus t.3.43.l
minimum Chriſtus, & quomodo in arborem creuerit t.1.158.a
ſemen Abrahæ omnes fideles t.2.264.b
ſemen impiorum exterminat Deus, & quod ſit illud t.2.705.b
malum malos fructus facere, de hominis voluntate t.3.257.e
ſemen iuſtitiæ naturalis magiſterio fouendum t.3.171.l
ſanctorum magis in fide, quàm in generatione eſt t.3.53.c
ſemen in ſcripturis alicuius aliquis dicitur non ſolùm ratione ſanguinis, ſed imitationis t.3.69.f
eo ſublato, & radice exciſa fructus areſcunt, t.3.147.a
ſementis cultura, & meſſis ſpiritualis t.5.182.f
ſeminis fraterni ſuſcitatio myſtice t.3.45.d e.199.m
Seminari fides quomodo dicatur t.3.157.e
Semidei apud Platonem qui dicantur t.1.307.d
Semita recta non relinquenda t.2.69.d
ſemitæ noſtræ dirigendæ t.2.880.b
Semper eſſe diuinum eſt t.1.94.e
Senarius numerus perfectionem ſignificat t.5.29.f
mundi tempus ſignificat t.3.111.b
Senatorum Chriſtianorum libellum pro aris Deorum non erigendis à Damaſo accipit S. Ambroſius t.5.195.g
Senectus bona quæ ſit t.1.149.h
plena miſerijs t.1.161.h
eius laudes, & commoditates t.1.13.a
virere poteſt operibus t.5.151.h
vitæ ſuperioris portus, non autem naufragium eſſe debet t.1.346.g
non annis, ſed moribus veneranda t.1.137.g
graues adoleſcentiæ motus ſedat ibid h
venerandæ dignitatis eſt t.1.390.i
venerabilis quæ t.5.23.i
quàm vtilis iuuentuti t.2.154.l
mentis & virtutis laudatur t.3.233.d
eius tempus non expectandum, vt conuertamur t.3.206.a
ſenectutis emendatio ſera, & contumelioſa eſt, ſit Symmachus t.5.197.b
iuuentute eſt melior t.2.703.e
bonæ ſtipendium vita immaculata t.4.56.k
ſenectus morum in pueris, innocentia infantum reperitur in ſenibus t.5.75.l
quæ ſemen dare non poteſt, erubeſcat t.5.199.i
apud omnes eſt honorabilis t.3.182.c
Senex beatus, qui benè vixit t.1.341.a
miniſter ad laborem ineptus non propterea expellendus t.3.17.æ
eius mens plena libidinis quàm reprehenſibilis t.1.226.m
ſenes quidam iuuentute, & contra t.2.703.e
eos ab opere nuptiarum natura reuocat t.3.16.h
cupientes ad iuuentutem peruenire, improbantur t.5.251.h
ſenum ſterilium generatio per naturam impoſſibilis t.3.265.e
eis aſperum eſt corripi à iunioribus t.3.582.a
Senior in malam partem de peccati ſenectute t.3.160.e
iidem electos ſignificant t.5.436.k
eorum ſedes, requies vitæ æternæ ibidem
ſeniores habuit Eccleſia, ſine quorum conſilio nihil agebatur t.3.581.b
debent eſſe exemplo iunioribus t.2.604.K
Senſus ſacræ ſcripturæ hiſtoricus, moralis, myſticus t.3.46.f
litteralis interdum non conſtat, ſed ſpiritualis eruendus t.3.203.i
ſpiritualis in ſcriptura quando & cur quærendus t.3.93.b.141.e
ſcripturæ, interdum ſolus ſpiritualis t.3.110.e
ſpiritualis in litera legis quærendus t.3.30.d
ſenſus myſticus in ſcripturis quærendus t.3.16.e
moralis & myſticus ex hiſtoria t. 81.e
moralis & myſticus de eodem ſcripturæ loco, t.3.64.l
eorumdem, & myſticum conſiderat S. Ambroſius t.3.91.e
ſenſus diuinæ ſcripturæ non eſt inuertendus t.3.422.b
ſenſum Moſaicæ legis quis intelligat t.3.672.g
ſenſus Dei nemo nouit, niſi ſpiritus Dei t.3.147.k
& quis ſit ibid 94 b
ſenſus Chriſti t.4.91.l
omnium fidelium vnus eſſe debet t.3.340.g h
ſenſum accipiunt inſenſibilia ad diuinæ vocis imperium t.3.85.a
ſenſus menti adiutor eſt maximus t.1.122.i
ipſe & geſtus corporis, mentis interpretes t.3.140.h
vitæ quare ibi, vbi eſt ſenſus doloris t.1.833.æ
carnalis quis ſit to.3.279.i
idem ita mutatur; vt anteponat voluntatem vtilitati tom.3.414.e
ſenſus externi cur in capite collocati t.1.101.e
eorum organa nerui ſunt ibid.
eorum vis & natura breui tempore cognoſcitur t.1.317.l
omnium quædam requirunt temperantia to.1.267.e
eorum alij domiti, & manſueti, alij indomiti ſunt t.1.151.a
omnes mentis imperio ſunt ſubiiciendi t.1.176.e
eorum & mentis procella pernicioſiſſima t.1.175.d
paſſionibus obtenebrant hominem ibidem
eorum vnuſquiſque tribus perficitur rebus t.1.184.e
veluti oſtia quædam mentis exiſtunt t.1.188.e
oculorum, cur omnium perfectiſſimus ibid d
eorum delectationes aliquando mentem inflectunt t.1.245.K
delectationibus facilè capiuntur t.1.255.e.317.e
& eorum delectationes quæ mens ſuperare poſſit, ibid.
humani cur capris ſimiles dicantur t.1.258.h.i
cur Græcè fœmineis appellentur vocabulis ibid. i
ſæpè decipiuntur, ac tandem intereunt t.1.244.e 304.d
ſenſus, & opera carnis repudianda t.4.108.h
ſenſibus corporis non percipitur Deus t.1.22.m
quibus corporis voluptates pariuntur, tres præcipuè ſunt t.3.149.e

quinque exteriorum vſus t.1.239.e.d
iidem quomodo duo in tres ſe diuidant myſticè t.3.149 e
ſenſus quinque hominis interioris t.2.764.f
ſenſus quinque corporis quinque panibus ſignificati t.4.117.e
& quinque paſſeribus t.3.242.e
myſticè quinque fratres Epulonis t.3.174 e
Sententia pro condemnatione t.4.110 g
ſententiam excipere ibide.
ſententia lata in Adam obſtitit, quominus totus homo reparatus ſit Chriſti gratia t.3.285 e
ſententia decreti contra Adam quæ fuerit. t.3.269.a
Spes vineæ quid ſignificet t.5.197.a
ſpes exitus, plateæ, viæ, myſticè explicantur t.3.162.f
Sephoræ filij ſpirituales circumciſi t.5.405.e
Septem numerus vniuerſitatis t.3.135.f
ad legem pertinet, octo ad Euangelium ibid.b
t.5.321 l
ſeptem panibus pauciores à Chriſto fuiſſe ſatiatos, myſticè conſideratur t.3.125 f
ſeptem partes actiuam, octo contemplatiuam ſignificant t.5.372.h
Septenarius quietis, ac remiſſionis eſt numerus t.116.i
cur in ſacris litteris commendetur t.1.419.d
mundus ſacet, & plenus eſt t.1.179.e
ad pacificos pertinet t.3.113 f
eo plenus eſt liber Apocalypſis t.1.366.h
remiſſionis peccatorum typus eſt t.5.251.l
& in remiſſione peccati conſideratur t.3.176.b
eius & octaui numeri vis t.1.419.f & ſeq.
futuræ quietis eſt ſymbolum t.4.321.a
Septuaginta virorum ſententias magis ſequitur Eccleſia; ait S. Ambroſius t.2.952.i
Sepulchrum Chriſti cur Ioſeph, cur nouum in petra exciſum, lapis cur admotus t.3.226.b & ſeq.
alieno cur illatus Chriſtus t.5.73.e
ſepulchrum peccatrix anima inhabitat t.3.106.f
à quo nos Chriſtus liberat, quod ſit t.3.92.K
ei cur mali comparati t.257 a
ſepulchro circumdati quidam viuentes, & qui ſint. t.2.670 g
in ſecreto hominis bonu, & malu ſenſu myſticè exponitur t.1.226.e
ſepulchra pretioſa fruſtra ab hominibos conſtruuntur t.1.305.l
eis comparantur doctores hypocritæ t.3.141.d
ea vbique ſcriptura diuina pro vilibus ducit, & qui illis comparentur t.2.828.b
quibus pro domibus ſint ibid.
ea ſibi ædificantes meritò arguit Dominus ibid.
quæ relinquere admoneamur ibid. d
Sepultura Chriſti Chriſtianis eſt requies t.5 66.e
nobis eſt Chriſti baptiſmus ibidem f
ſepelitur nobis Chriſtus ad ſalutem t.4.227 l
ſepultura Chriſti à Spiritu ſancto pronunciata t.4 95.l
iuſtorum quæ ſit, & quid ſit ponere cibum ſuper eam t.3.127.l
ſepultura in agro figuli non eſt omnium myſticè t.3.127 e
eadem ex pecunia Chriſti vendita ibid.
ſepeliendi officium religioſum t.3.127.g
ſepelire patrem cur quemdam Chriſtus prohibuerit to. 2.828.d t.3.126 f
Seraphim quibus alis ad Eſaiam euolauit t.1.297.d
& quorſum Eſaiæ labia carbone tetigerit t.2.891.b
de loco ad locum tranſit, & quare t.4.216.e
eiuſdem, & Spiritus ſancti miſſiones conferuntur ibi.
Serica regio t.5.553 a
Sermo diuinus quorſum vrat t.2.1046.f
& mundat cùm auditur t.2.832 c
ſacræ ſcripturæ humilis rerum veritatem magis adſtruit to.3.27.l
ſermonis vis in religone eſt neceſſaria, non ſonus dulcis t.3.447.l
eius ornatus non eſt adhibendus in prædicatione Chriſti t.3.34 d
ſine vita non eſt ſermo Dei t.3.84.l
ſermo de Deo panis myſticus, qui, dum diuiditur, augetur t.3.115.g
qualis eſſe debeat, vt quis conciliet ſibi audientium affectum t.4.35 h
de rebus diuinis præclarus, & omnibus præferendus t.1.439.e
ſermo hominis initium eſt ſermonis humani t.4.2.a
Dei ignitus, ac feruens t.4.102.a
dubium mens non dubia obumbrat, & defendit à lapſu t.5.129.d
bonus ad correctionem, & diſciplinam neceſſarius t.1.311.b
nudos ad metendum vtilis, ad perſuadendum infirmos ibid.
medicinalis penſandus eſt t.2.726.K
eius ordo in conſolando quærendus ibid. l
fortis, ſuaſorius, feruens, & lactens qui ſit t.2.300.a
ſermo Dei nũcius eſt ſalutis æternæ fidelibus t.3.418
fluctuantis errore multi etiam ſtabili corde firmati cecidere t.2.733.g
importunos quando maximè elabitur t.2.735.b
fucatus quantum penetret animam, & quot ſint per eum decepti t.2.643 f
vanus ciuiũ polluit mentem t.5.258.d
ſermo de ſcripturis maximè eſſe debet t.4.17.a
in familiari abſit pertinax contentio t.4.16.m
ſermonis caput habeat rationem, & finis modum t.4.17.a
tædioſus iram excitat ibidem
ſermo S. Ambroſij ad Theodoſium in cauſa Epiſcopi, & Monachorom ob conflagrationem ſynagogæ. t.5.216.K
myſticus cæleſtium ſcripturarũ ſicut panis t.2 992.d
ſermones Dei pleni veritate ſunt, atque iuſtitiæ t.2 814 m
ſermones inſolentium quales eſſe ſoleant t.2.33.g
ſuos ſine fraude, & dolo vnuſquiſque ponderare debet t.4.224 g
prodrij auctores ſuos palpant, vt errata non videant t.5.328 m
ſermonum phaleræ, & elegantia nõn magnopere æſtimanda t.3.27.h
inanes fugiendi t.3.510.d
Serpens venenum alit, & in venenum antidotum eſt t.2.714.i
quomodo nobis prodeſſe poſſit ibid. k
quomodo incitandus ibidem
eius concubitus ibid. l
eius in natura myſterium fidei demonſtrarat ibid.
intelligibilis quomodo nobis moriatur ibid. m
ſuſpenſus in deſerto typus Crucis t.3.198.f
eius natura in cuſtodiendo capite imitanda ibid.
eius venenũ, Chriſti medicamentũ excludit t.3.78.b
eius aſturia in tentatione primorũ parentum, t.2.651.e
ſerpentem draconem coluerunt Babylonij t.3.245.b
in ſuo progreſſu aptè Diabolo comparatur t.2.193.a t.5.419.l
in paradiſo abſque Dei voluntate non eſt generatus t.1.110 c
in paradiſo nonnullorum ſententia figura delectationis fuit t.1.121.h.243.c
corporeæ delectationis extitit typus t.2.131.b
cur pectore, & ventre repat, eique terra eſt cibus ibid.e f
à Deo eſt maledictus to 1.132.e
cur bilinguis exiſtat t.1.124.c
ſerpentis poma cuſtodientis fabula alluſione quadã

moraliter

moraliter explicatur tom.3.96.m 97.a
æneus a Moyſe in ligno ſuſpenſus cuius proprius typus, to.1.480 g 494.K.t.2.959.e.1092.i.t.5.71 h
diaboli figura eſt t.1.110 d
priùs quam bibat, venenum euomit t.5.49.h
ſerpens per inobedientiam peccatum introduxit, to.5 896 d
ſerpens primus cur crucifigatur t.5.71 b
ſerpentibus comparantur mundi ſectatores, to.5 227 l
rubi foliis interimuntur to.1 74 e
Sero quid ſignificet t.3.228 i
ſero, & nocte, & occultè Chriſtum adeuntes ab eo non reiciuntur t.1.226 b
ſerum labore quæritur t.1.659.b
Seruire quis dicatur to 1.710.a.b
ſeruire libero, minus vile putant t.5.215.e
ſeruire cupiditatibus à lege liberatos non decet, to.3 185 e
ſeruire Deo ita magna dignitas, vt nulla ſit maior tom.1.889.g h.433 k
& quomodo ſit Deo ſeruiendum, to.3.276.l.t.4.98.d
ſeruit Deo omnis creatura t.3.49 d
ſeruiens ex animo talis eſt fortis, qualis intus, tom.3 548 g
ſeruiendum tempori t.3.317 f
ſeruire Iuſtitiæ libertas eſt t.1.314 k
ſeruire aliis quis debeant tn.1.317 d e
ſeruire debet, qui ſe neſcit gubernare, & eſſe ſubditus prudentiori to.5.257 a
Seruitium ſponte delatum magis, quàm imperio exactum placet t.5 131.l
ſeruitia mulierum Apoſtolis prædicantes to.3 374 b
Seruitus ſub Chriſto pretioſa, ac glorioſa libertas, to.1 314.h
ſeruitus in Chriſto carnis eſt: dominatus diuinitatis, tom 5.188 g
noſtra in Deum qualis debeat eſſe, t.3.361 K
ſeruitute Dei Chriſtianus populus longè cæteris præſtat t.2.130 h
ſeruitute legis quomodo Chriſtiani ſunt abſoluti tom.3.158 e
ſeruitus conſolabilis quæ t.2 982.i
ſeruitus gemina, corporis vna, animæ altera to.1 861 h
eadem & libertas apud Deum æqua lance penduntur tom 4 423 k
quando geminetur t.5.125 e
ei corpus ſubiicere quid ſit to.3.377 e
libera quæ t 5.238 k
eius iugum grauius, quàm ſeruitus ibid.
ſeruitutis iniuria Domini æquitate leuatur, t.2.982.i
eius ſtipendium libertas t.2.676.d
inſipienti conuenit t.2.867.e
quæ neceſſitate cogitur inhonorata, quæ pietate defertur, honorata tom.5.2.57.b
ſeruitus peccati voluntaria, & iniuſta, to 3.171.g.176.m,284.h
peccatoris miſera t.3.191.e
& eorum quos deuorauit mors t.2.829 h
Seruus Chriſtianus ita ſeruire debet Domino carnali; vt non blaſphemetur doctrina Chriſti t.3.367 h
ita ſe debet gerere; vt libertatem mereatur ibid.
ſeruus eſt, qui imprudenter agit ibid.
ſapienti liberi ſeruiant ibid.
pretio emptus debet magis ſeruire: vt aliquo modo gratiam reddat redemptori ibid k
eum pudere non debet ſuæ conditionis ibid
ſeruus Chriſti liber eſt à ſeruitute legis, t.3.366.d
ſeruus, & liber idem ſunt in fide to 4.443.i
ſeruus domini non poteſt idem eſſe ſeruus peccati tom 2.1022.i
Domini nihil debet alienis to.2.1018.i
ſeruum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed hominis prouidentia ſepire conſueuit t.5 100 g
boni libertatem Chriſtus amat t.2.889.k
ſeruus Dei liber eſt, & regni particeps t.3.178 d
ſeruum quid aliquem faciat, to.2 862 k t.3.367.h
ſeruus, & miſeram ſeruitutem ſeruiens quis, t.2.865 i
malum vendit Dominus, non bonum, t.5 791 d
ſeruus eſt, qui in peccato to.1.376.b.t.1 681 g
ſeruum non facit aliquem venditio nec pretium, to. 2.861.h
quis vocatur liber t.2.813.l
non vno facto abſoluitur to.2.1022 g
eius honor Domino defertur t.4.118
ſerui conditionem non deſpexit Chriſtus, to.3 91.l
Domini qualis eſſe debeat to.1.252.d
in Domino libertus eſt Domini to.1.839.i
non eſt ſui arbitrij, ſed illius, a quo emptus eſt, to 3 364 g
ſeruus inuitus facit, amicus voluntarius, t.2.914 b
ſerui, filij, amici, & mercenarij differentia, t.3.168.h
ſerui cur pueri aliquando vocentur a dominis, t.1 239 d
quid agant, vt ſalui fiant t.5.252.m
ſuos diabolus vili æſtimat, quos Chriſtus care redemit t 1.143 h
omnes ſumus non naturæ conditione, ſed culpæ, tam.3 213.b c
eorum diſſenſiones concordiam Dominorum ſæpe diſſoluunt to 1.111.f
eorum & adoleſcentium quàm ſit pulchra copulatio tom 2 56 i
ſerui cur omnes naſcamur t.1 314.i
eis decernitur pœna, liberis autem gratia confertur tom 1 494 l
Chriſti quomodo montes ſint t 1.8 7 m
ſerui peccatorum cùm remiſſionem accipiunt, fiunt Chriſti liberi t 3.367.i
hominum qui ſint ibid k
ſerui humiles eſſe debemus, non bona opera iactare, tom 3.178 a
ſerui natura ſumus, gratia filij Dei ibid.b
boni & mali omnes ab Eccleſia veſtiri, & quomodo tom.2.1102 e
ſerui ad vineæ colonos miſſi t.1.197.b
Seth Chriſti typus, & cur in eius generatione numeratus tom 3.55 h
Seueritas nimia plerumque extorquet terrore mendacium t.2 864 e
ſumma in munere quæra cauenda t.4.58 f
ſeueritas Dei in Iudæos t.3.311 k
ſeueritas Chriſtianæ conſuetudinis in primitiua Eccleſia tum.3.318.e.f,159 g
quibus exhibenda tom.4.400 k
& qualis eſſe debeat t.3.57.f
Seuerus cæcus ad Geruaſij, & Protaſij fimbriam illuminatus t 5.134 b
Seuerus presbyter Theſſalonicenſis t.5.128 l
Seuero Epiſcopo ſcribit S. Ambroſius t 5.261.d
Sexageſima quare celebratur to.5.10 a
eius ratio ſupputatur tom 5.ibid.
Sexus non eſt in Deo t 4.155.a
eius diuerſitas erit in reſurrectione contra hæreticos, tom.4.90 c.d.104 l
ſexus vterque a Chriſto ſanatur: ſed homo prior, & quare to.3.70.c.& ſeq.
principalis priùs eſt creatus t.1.655.d
virilis muliebri decore facilè capitur to.1
ſexus non eſt vitium: ſed perſonæ to.3.30 h
Siagon locus, vbi Samſon egregium certamen conſummauit t.5.235.i
Sicera ex diuerſo rerum conficitur genere t 1.471.f
etiam parit ebrietatem t.1.537.g
eam vocant Hebræi omnem potum, qui ebrietatem inducit ibid.

Sichima aſcendens interpretatur tom.2.770.g
Eccleſia dicitur, & Maria ibid.h
Siculi iu..uſd..m calliditas t.4.76 h
Sidonii ſuperſtitioſi, ac ſceleſti homines t 1.408.d
Sigillorum ſeptem libri ſignati in Apocalypſi apertio: & quid vnumquodque ſignificet t.5.305 k l & ſeq.
Signaculum Spiritus ſancti, quo ſignati ſumus to.3 168 m
promiſſionis diuinæ eſt fides noſtra t.3.565 l
adoptionis noſtræ ſpiritus t.3.4:6.c
Signati ad ſimilitudinem, & imaginem Chriſti, qui ſint tom 2.1058 b
Signum filij hominis Crux t 5.45 e
illud qui habent ſalui ſunt t.3 342.b
Crucis ſignum eſt mortis deuictæ t.3.242.f
ſignum pacis detulit in diluuio columba: ipſa pacem Chriſtum lauacro t.5.20.i
ſignum ſuum poſuit Deus in frontibus ſingulorum tom 2.773 h
ſignum iuſtificationis t.3.189 a
ſignum rei præſtantioris indicium eſt t 1 45 3.l
ſigna & prodigia non ſunt fundamentum fidei noſtræ tom 3,6 a
eis non indiget in fide fundatus ibid.
ceſſarunt poſt Domini aduentum, & fides exigitur tom 3 8 i
cur petantur à Iudæis t 3 342.g
non credentibus dantur, credentibus autem promiſſa to 5 101 g
in ſole & luna iudicij tempore myſticè exponuntur, 20 f
eorum, & prodigiorum vtilitas t.3.165 e
eorum efficacia doctrina Apoſtolicè comprobata, t 3 219 h.24 f
eorum virtute commendatur regnum Dei, t.3.356.i
futuri iudicij vniuerſalis t 3 563.e.a
ſigna dignitatis Epiſcopalis t 3 577.f
ſigna Zodiaci inutilia ad vitas hominũ ſignificandas tom.1 50 f 51 g h
ſigna ſe inſpectant in bello, & quis eorum vſus to.2 773 g
quædam ſunt, quæ victor imponit victis t.2 773.g
altera quæ to.1.773 .h
ſua quorum ponet Antichriſtus ibid.
ea poſuit pueris Hebræorum Nabuchodonoſor, ib.
Silentium remedium eſt aduerſus quaſdam animi ægritudines to 2.735.b.e
eo plagam vicit Iob. t.1 2*33.i
ſcitum, & decorum quod t.2.734 h
ſcutum validum t.2.733 g
eius virtus difficilis t.3 103 f
ad omne vtile t.2 7.6.f
ſilentio fugimus periculum, & dicimus rectè loqui, to.4.. f ..a
ſilentium Zachariæ quid ſignificauerit t 3.35 h.i
ſilentium in Eccleſia t.4.345 g h
ſilentium & pax ſub Auguſto t.5.419.l
Siliquæ filij prodigi myſticè explicantur t 5.166 b.e
Siloe piſcina figura bapt. ſmi t 4.346.d
Similago quid myſticè ſignificet t 1 223.b
quid in ſacra ſcriptura ſignificet t.1.144.b.e
bona. & reproba, à quibus, & ex quibus conficiatur myſticè to.2.181 c & ſeq.182.a.& ſeq.
Similes Deo qua ratione efficiamur t.3.810.a b
Similitudo morum potior, quàm origo generis, t.3.35.k
ſimilitudo morum facit beneuolentiam t 4 27 g
ſimilitudo Patris, & filij conſideratur. t 4 134.f.135 g
ſimilitudo carnis Chriſti cum noſtra quomodo intelligatur t.3.286 f
ſimilitudo angelica in reſurrectione nobis promittitur to.4.303 i
Simon phariſæus nec aquam, nec lachrymas habuit, t.5 218.c
capillos cur non habuit ibid.d
rectè obtulit, ſed non rectè diuiſit ibid.a
Simonis leproſi domus & Chriſti in eam aduentus myſticè declaratus t.3.100.h,i k
Simon Cyrenenſis crucem geſtans poſt Chriſtum conſideratur t.5.220.h,i
Simon magus à Petro damnatus, ad pœnitentiam tamen inuitatus t.4.405.e
magico volatu alta petens à S. Petro in terram deiicitur to.1.57.a.t.5 143.g.h
eius ſuperbia Petri humilitate vincitur t.5.143.g
ipſe, & eius ſectatores gratiam nundinantes, to.3 193.l.m
per aerem volauit, vt populo Chriſtiano ſcandalo eſſet t.3.296.h
Simonia Giezitica damnatur t.3.68 K.l m.69.a
a Simoniæ labe non ſolùm Epiſcopus, ſed familiares abſtineant t.3 68.l.m
Simplex, & purum nihil præter ſanctiſſimam, & indiuiduam Trinitatem t.1.259.f
ſimplices, & innoxias mentes inhabitat Deus, to.3 126.d
Simplicianus monachus poſtea S. Ambroſij ſucceſſor, to.5.254 b.
Simplicitas maximũ cordis humani fomentũ, t.2 684.c
qualis eſſe debeat t.2.686.k
inter mundi aſtutias, ac fraudes locum non habet, to.1.189 k
eius merito quid careat t.4.74.a
Deo grata t.3.29.f.125.e
aduerſus ſimulationem, & fraudem ſuadetur, to.3 141.a b
quid & qualis t.4.316.i
laudatur t.4.441.a
animi quantùm valeat t.4.58.f
ei prudentia iniungenda t.3.198.f.196 g
puerilis etiam in adultis requiritur t.3.5.184.g.h
puerilis, quam Chriſtus docet, qualis t.3.184 K
incauta præſertim in rebus fidei reprehenditur t.3 125 f
ea & ſinceritas gloria conſcientiæ tom.3.413.d
cum ſimplicitate tribuenti nihil deeſt t.3.317 a
apparebit in die iudicij t.3.353.b
cum ſimplicitate tribuere quid ſit t.3 317.a
ſimplicitas paſtorum eorum teſtimoniorum commendat to.3.16 f
ſimplicitas ſumma in diuinitate t.4 87.h
Simulachrum Gentilium nihil eſt; quia videtur imago rei mortuæ to.3.380.k
ſimulacrorum cultus quando cœperit imminui, to.2 813.k
idem quam ſtultum apud Gentiles to.3.245.a b
eis immolata dæmonibus immolabantur to.3 380.i
ſimulacris Gentilium, lauacra porticus, & plateæ occupata t.5.102.d
diabolus ſub eis adoratur à Gentilibus t.3.380 k
Simulata diuturna eſſe non ſolent t.4.58.a
Simulatio, & fraus redarguitur t.3.142.a b
eius, & religionis prælium t.5 501.e
in charitate non eſt t.3.547.g
Sin octaua manſio Rubus interpretatur, & de ea, to.1 469 k
Sina latina interpretatione tentatio t 2.1061.b
menſuram eius per interpretationem ſignificat, to.2 796 a
etiam interpretatur merces ibid.
Sinapis ac fidei egregia comparatio t.3.24 m.25.a
eius grano aptè Chriſtus Dominus ſignificatur, to.3 157 e d e f.158 a t.5.16 d
eidem quã aptè regnum cælorũ comparetur, t.3.157.a
eidem aptiſſimè comparatur fides ibid. & ſeq.
Sinapis parabola, vbi multa de ſinapi myſticè exponitur to.3.157.158.
Sinceritas humanæ naturæ ab Adam corrupta à Chriſto

Digitized by Google

reſtituta tom.3.223.g
ea, & ſimplicitas gloria conſcientiæ to.5.413.d
mundam vitam facit t.3.338.d
Sindon, qua Chriſti corpus inuolutum, myſticè, tom.3.226.a c
Singularis numerus interdum in ſcripturis per pluralem exprimitur t.3.225.d e
Singularitas ad perſonam attinet t.4.186.e
Sinus, in quo Chriſtus requieſcit, virtutum operatione colligitur t.5.25.c d
idem in Patre, in Ioanne, & Maria qualis ibid.
ibi eſt, vbi eſt virtutum habitaculum ibid.
ſinus animæ ſecretum orationis eius t.1.736.b
Sion altitudo ſiue ciuitas Hieruſalem, & alia de ea myſticè t.3.304.l
Sirenes, quarum meminit ſcriptura, quæ t.1.801 m
earum interpretatio ibid.
earum fabula ex Homero narratur, & moraliter explicatur t.3.57.58
earum mentio apud Eſaiam & Hieremiam, t.4.146.a
Siricio per Priſcum ſcribit S. Ambroſius t.5.332.e
Sitis Chriſti ad quid t.4.187.k.l
perfidorum miſera t.2.846.h
Smaragdus nimiæ ac grat iſſimæ viriditatis eſt, t.5.385 b.489.d.e
de miſericordia Dei explicatur ibid.c.d
& de prædicatoribus t.5.489 e
Sobrietas bonum, quia ebrietas malum to.5 240.h
mentis eſt corporis medicina t.1.179 d
quæ præcellat in Virginibus t.4.445 g
ſobrietas & temperantia abſque pietate in Deum quales to.1.264.e
ei ſtudendum eſt t.3.512.h
eius commendatio t.4.52 k
eius vnguentum quale ſit t.1.533.h
Sobrius quis, & quis iuſte ſobrius t.2.955 i
ſobrij poſſunt habere fiduciam arguendi, t.3.312 b
Sociabile nihil tam eſt, quam eum æquitate iuſtitia tom.4.17.i
Societas criminoſa in culpa eſt t.2.727.f
Socoth tabernaculum ſignificat, t.1.466.g t.2 907.a
Socrates moriturus ſe ad ſemideos, ideſt optimos viros properare dixit t.1.307.d.e
Socrus Simonis Petri ſanatur t.4.105.d
eius ſanatio moraliter quid ſignificet t.4.505 d
Sodoma cæcitatem, & Gomorrha ſterilitatem ſignificat tom.1.190.m
luxuriam, & laſciuiam ſignificat t.1.513.l
eam fugiendam, & retro reſpiciendam myſticè, to.3 180.m
eius geſta cur memorauit Moyſes t.3.547.l
eiuſdem, & Gomorrhæ excidium cur Moyſes deſcripſerit t.3.269.e
Sodomia t.3.145 d.e.246 d.e 247.l
Sodomitæ ſi decem viros iuſtos habuiſſent, non periiſſent t.1.154.i 214.e
cur Lot oſtium inuenire non potuerint, t.1.357.m
omnium impuriſſimi t.1.224.a.217.c.d 233.l
Sol vetus quis appellandus, & quis nouus t.5.14.b
nouus quo fonte naſcatur t.5.14.f
ſol & luna mundi oculi ſunt t.1.174.g
præcipuus eſt cæli decor ibid.
eius claritati æquabuntur perfecti to 3.406.e
creatura eſt t.4.102.c.d
bonus eſt miniſterio, non imperio to.1.47.h
adiutor eſt terræ fœcunditatis non creator ibid.
interdum terræ fructibus damno eſt t.1.47.h.i
vanitati, & corruptioni ſubiectus eſt ibid i
Deum laudat omnium rerum auctorem ibid.
quando accuſetur, & vitetur ab homine ibid.
eius lumen diuerſum à lumine diei t.1.48.k l
illius lumen eſt igneum t.1.48.m
ipſe, & reliquæ ſtellæ quando ſigna dicantur to.1 49 d
qua ratione diuerſa anni tempora efficiat to.1.52.l
eius beneficio quando fructus mature ſcant, to.1 55.a
luminare magnum cur dicatur t.1.54 b e
quare cubitalis videatur t.1.54.d
eius magnitudo mente potius quàm oculis apprehenditur ibid f
ipſe & luna illuminant tenebras, fouent ſemina, fructúſque augent to.1.55 h
cilicino ſacco coopertus, Iudæorum obtenebratio, tom 5.414 f
populum Iudæorum ſignat t.5.423 h
prædicatores catholici t.5.424 i
eius proprietas t.2.1041.a
eius ortus, & creatio deſcribitur to.1.46.c d
eiuſdem pulchritudo, & gratia quanta ſit, t.1.46 d 47.l
huius viſibilis cum ſole inuiſibili pulcherrima comparatio t.1.46 d.47.g
eius luminis laus & præſtantia t.3.11.i.k
alias res illuminans propriam non amittit lucem tom.1.191.a
humore, ac rore alitur ad ſui temperandum ardorem tom.1.51.a b
natura ſua eſt calidus ibid a
tumor eſt herbis, ac fructibus terræ to.1 52 g
patiente Chriſto obſcuratur to 2.872.d.e to 5 13 e f
Iudæis tenebras, Mariæ exhibet claritatem naſcente Chriſto tom.5.13.f
maturior naſcente Domino præceſſit, ſtella per diem alieni temporis officia miniſtrauit t 5.13.f
ſolis Chriſti radij Apoſtoli ſunt t.5 14 d
ſol Chriſtus lucet iuſto, occidit peccatori, myſticè tom 5.14.d
eius lunæ, & ſtellarum ſigna in iudicio myſticè explicantur t.3.206.e.f
ſol in Chriſti morte cur defecerit t 3.227.m
Sol iuſtitiæ omnibus eſt ortus to.5.948.e
quomodo luceat ſuper iuſtos, & iniuſtos, t.2 882 l.m
præueniri vult t.2.1058 e
quomodo nobis creſcat, aut minuatur, t 3.206.e.f
in nobis oriens quid præſtet to.2.672.d.673 g
Solatium non eſt minus tribulatione to.3.411.i
ſolatia & ſi minus iucunda mœrentibus, nonnumquã neceſſaria ſunt t.5.387 g
Sollicitudo illius qui præeſt cæteris t.3.318.a
nimia victus, & veſtitus ex euangelio refutatur t.3 145 e.d & ſeq.
rei vxoriæ grauior eſt omnibus t.3 369.d
alia eſt mulieris, alia virginis ibid.f
S. Pauli erga Corinthios t.3.404 k
ſollicitudines vitæ ſacrarum ſcripturarum ſtudio exuendæ t 3 3.4
Sollicitus de Mũdo non poteſt eſſe ſollicitus de Chriſto tom.5.151.m
ſolliciti ſint Chriſtiani de veſtibus ſpiritualibus in die natalis Domini t.5.3.m
Solitudo commendatur variis ſcripturæ exemplis, t.5 262.e.f
quæ nobis offerat bona ibid.
appetenda exemplo Moyſis, qui ſolus extra caſtra habitabat t.5.252 g
eam, & eremum in vrbem inducere magnum eſt. tom.5.546.d.e
Soluere ligatos officium eſt Apoſtolicum to 3 193 b.e
Solus & vnus in diuinis quomodo intelligi debeant. tom.3. 185.f 186.a t.4.14.k.l
Solus ſapiens quis t.1 865 l
de patre in diuinis dictum an filium excludat to.3 19.k.& ſeq.40 k

de tribus Perſonis dici poteſt tom.2.16.l
ſolus fuit in Paſſione Dominus, ſed non ſolus in lauacro gratiam quæſiuit t.5.20 g
ſoli ſimus, & Dominus nobiſcum erit t.5.262.b
Solutio coniugij non eſt quærenda t.5.368.i k
Somnia ſunt omnia terrena t.5.225.c.d
Somnus imago mortis t.4.319.i.k
mentis fugiendus t.3.136.m
difficillimè obrepit ſtantibus t.3.490 e
ſomnum qui Chriſti non dormiunt, non habent Chriſti quietem t.1.161 h
Somno quomodo indulgeret Dauid t.2.706 l
eum præcedat oratio t.4.476 k
Sororum capui Valentinianus ornabat non gemmis, ſed oſculis t.5.111 g
earundem manus quomodo ornabat Valentinianus, tom.5. ibid.
Sors & ſortitio to.4.436.l.m.437 a
extra hominum iudicium t.3.10.f.11.g
ſorte Mathiæ electio cur facta t.3.11 h
ſors Domini eſt, qui ſuſtinuit Dominum, to.5.916.d
Sors, quæ debitoris eſt luenda ſupplicio, t.2 584.f
In pecuniis vnde dicta & alia de ea ibid.
à morte non diſtat t.2.589 l
bidi varia t.2.590.h
Sortes duæ, & de vtraque t.2.601.a.b
dormientium, quæ dicuntur à Dauid to.2.585.l
Sortitio veſtimentorum Chriſti cur facta à militibus, to.3.11.h
Sotheris martyrium t.4.479.i.& ſeq.
eius ſanctitas, & conſtantia in fide t.4.443.i
Spadones qui & quot ſint t.4.434.a.509.a
damnantur t.1.62.e
Specialium expreſſio lucem narrationi affert to.3 98 b
Species voluntaria, & naturalis t.3.11.i
Sperans in Domino non deficit t.2.774.i
Sperans meliora, numquam leuioribus frangitur, to.2 1011 e
Spes eſt futurorum expectatio t.5.289.b
certa iuſtorum de vita æterna t.3.277.f
eam qui ponit in homine carnalis eſt, t.3.279 i
iuſtorum eſt velut anchora t.3.657.f
eius robur confidentia eſt t.2.1011.b
eius gaudio tolerantur tribulationes t.3.318.
filiorum Dei t.3.290 f
in Chriſtum crucifixum locanda t.4.98 b
totam qui poſuit in Chriſto, ſic gloriatur in cruce eius t.3.490 d
ſpes gloriæ eſt conſolatio tribulationum præſentium tom.5.567.l
eorum eſt, quæ non videntur t.5.289.d
iuſtorum in Chriſto t.3.296.g
eam ad regnum Dei attollere oportet t.5.251.h
promiſſorum maximum eſſe ſolet bonis ad ſtudia virtutis incitamentum t.2.851.i
noſtræ finis Charitas Chriſti eſt ibid.k
ſola noſtrum non confundit affectum t.2.1011.b
obedientiam excitat t.3.237.a
ſpes, quæ videtur, non eſt ſpes t.3.195 a
ſi auferatur, patientia perpetua eſſe non poteſt, to.2 1011.a
eius, charitatis, & fidei, nexus to.3.177.d
a nat a multos deuotas t.1.660 d
maior in maiori tribulatione t.3.166.d.e
ſpes fidelium non confunditur, licet à perfidis irrideatur ibid f
ſpes noſtra confirmata per Spiritus ſancti aduentum ibid.f
futurorum magna conſolatio eſt afflictionibus ſæculi to.2.768.f.769.h
confidentiam facit t.2.889.i
non confundit t.2.1011.a
eius meritum t.3.193.a
in quo non eſt, pro mortuo eſt habendus, to.3.359 h
credentium poſita eſt in reſurrectione, to.3.400.g 424 K
eam habens in Chriſto, ſeparare ſe debet à conſortio perfidorum to.1.1010.e
laborantis eſt fructus aliquis t.3.374.e
ſpes ex fide t.3.305.c
iuſtificationis ex fide per ſpiritum t.3.485.d
ſpes hominum in hoc ſæculo quomodo vanæ, to.5 125 d t.3.544.m 379 k
eam habens qualis debeat eſſe to.2.1075.i
à quibus ſe debeat ſeparare eam ponens in Chriſtum tom.2.1010.e
non erubeſcit t.2.1011.e
Spicas ſabbatho euellentium Apoſtolorum hiſtoria myſticè exponitur t.3.80.k.l
Spina ſemper homini eſt proxima to.37 e
improbitatis ſauciat calcaneum Chriſti t.5.218 b
ſpinæ cordis quomodo etiam verbum Dei vulnerare poſſunt t.5.151.l
eis quomodo coronatur Chriſtus à peccatoribus tom.5.ibid.
ſpinarum corona quid ſignificet t.3.219 d
ſpirituales ex vinea extirpandæ, tom.3.197 f.199.g
ex quibus ficos non colliguntur t.3 90.c
eas titillatione peccati germinat caro t.5.57.e
ſpinæ, & ſentes genres ſignificant t.3.177 e
ſpinis roſarum martyrum tormenta ſignificantur tom 3.146.o
Spiritualis & carnalis homo vndè dicatur t.3.258.d
& quid vtrumque faciat ibid.
ſpiritualis quis t.3.349 b
ſpiritualis & verus Iſraël quis t.5.308 k
ſpirituale quomodo intelligatur corpus poſt reſurrectionem to.3.406 l
ſpirituali voluptate guſtata carnem anima faſtidit tom.3.151.h
ſpiritualis quando non impleat quod diſponit, to.3 414.d
ſpiritualis ſenſus in exponendis ſcripturis quàm neceſſarius to.3.148 k
ſpirituales hoſtes ſobria mente, & conſcientia purâ ſuperantur to.3.515 k
ſpirituales ſunt credentes ea, quæ mundi ſapientia ſtulta iudicat t.3 348 g
ſpirituales omnia iudicant to.3.347.m
& à nemine iudicabuntur ibid.
Spiritualia vendentes damnantur t.3.68 l.m
ea quis ſemper meditetur to 3 512 i
ſpiritualia cuncta ſubtilia t.1.435.e
ſpiritualium conformem fieri quid ſit t.3.316 g
ſpiritualiter viuit, qui facit, quod Deo placet, to.3 443.m
ſpiritualiter ſeminare quid ſit t 3.489.e
Spiritus ſanctus fons, ac principium bonitatis, t.4.319.l
patri & filio æqualis, non maior to.1.143.m
in eum peccantes quomodo dicantur remiſſionem non habere t.3.143.m. & ſeqq.
à patre, & verbo productus eſt to.4.88.g
eiuſdem munus 87.h
ante omnem creaturam, ac extra omnia tempora, ibid.88.g
Spiritus ſanctus tertia perſona propriè nuncupatur, ib.
patri, & filio coæternus ibid.h
ſpiritus bonus ex bono filio accepit t.3.186.a
cooperatur in baptiſmo Chriſti t.3.67.g
non poteſt habitare in homine ficto, & ſubdito peccatis t.3.289 a
eo accepto eruti ſumus à timore malorum actuum, tom.3.190.b
eo prophetarunt omnes prophetæ, ac per ipſum lex eſt data t.5.523.K.l
Deus eſt, & vnus Deus cum patre, & filio, t.5.324.i.k
eius auctoritas ibid.

eius ſempiterna diuinitas to.4.111.112.
eius obumbratio qualis ſit t.3.123.k
apoſtolis infonditus t.4.139.h
in baptiſmo Chriſti ſpecie columbæ t.4.355.l
ſignum credentium, & filiationis Dei t.3.266.a
eius infuſio plenitudo virtutum t 3.13.e
eius eſt replere ibid.
dictorum & rerum vbertatem Euangeliſtis ſubminiſtrauit t.3.ibid.
in ſcripturis vbique ſermonem ſuum retinet, to.3 22.e
eius cum patre, & filio vnitas comprobatur, to 1 517 i.t.1.6.k.137 g.138 c.t.4.265.e.266.c270.271.272 to.5.80 l 354.m.511 a
adiutorio ſuo iuſtificat t.3.288 m
in quo permaneat t.3 348 l
ſemper eſt paratos ad bonum ibid.
finis eſt promiſſionum diuinarum t 3.421.f
ad iuſtificationem datur t.3.189.a
eius variæ appellationes t.4.90.a.300 l
neſcit tarda molimina t.3.12.e
ſpiritus ſanctus, & iſti corpuſtes valdè diſpares, to.3 21.a
poſt reſurrectionem Domini, quomodo promiſſus, & datus to.3.231.i.t.2;4.a
ſæpius datur propter diuerſas gratias ibid.d
quare a Chriſto inſufflatus ibid.b.
à patre, & filio ab æterno procedit, & donum dicitur to 5.80.l
nonquam tam apertè datus fuit, quàm in die Pentecoſtes ibid m
eius gratia, quam animam non viſitet, & quomodo nos ad eius aduentum debeamus preparare, t.4.81 a
in Eccleſia gratiarum ſe fonte diffundit, to.4.92.k
non habitat in elementis, ſicut in credentibus, & quare t.3.540 g
eius opere Chriſtus factus to.3.258.e
eius nomine Chriſtus intelligi poteſt, & quomodo tom 3.144.g
ſpiritus, & virtus benè iunguntur to.3.14.a
Spiritus ſancti virtus in Apoſtolis ibid.d
eius virtutes ſeptem principales t.4.363 h
bonus non ſecus, ac pater, & filius t 3.186.a
eius operatio à patris, & filij operatione nullo modo ſeiongenda eſt t.1.517.i
quomodo animæ fœcondæ aſpirare conſueuit, to.a 666.K.
donum eſt t.5.80.l.t 4.511 k
eius ſeptiformis gratia in ſeptem panibus demonſtrata t.3.114.e
eius gratiam nundinantes ab Eccleſia Dei reiiciuntur to.3.195.l
quomodo templum dicitur inhabitare, t.4.265.d.e.f
Dominus ſicut pater, & filius to 4 566.b e.d
fluuius de ſede Dei procedens in Apocalypſi Ioanni reuelatus t.4.273 b
eius dona non vni omnia: ſed diuiſa t.3.221.e
donorum eius diuiſio in veſtimentis Chriſti figurata ibid.
Spiritu ſancto cuncta animantur t.4 93 h
ſuper aquas latus ibid.
aduocatus noſter t.4.91.i
ei ſeruiendum t.4.240 g
adorandus eſt, & non eſt creatura contra hæreticos, ibid.a.b.to.3.240 k
regenerat ſicut pater, & filius t.4.242.b
filium clarificat, ac ab eo clarificatur t.4.248 m
poſt reſurrectionem ſemper manebit in ſanctis, to.3 406 f
quare vocetur paracletus t.4.274.b
non reſpicit contentiones to.3.326.e
gaudet in ſolis pacificis ibid.a
purificat quicquid ipſi offertur fide integra, & mente ſobria to.3.329.e
adiuuat orationis noſtræ infirmitatem, to.3.293.e
quomodo poſtulet pro nobis ibid d
decorum perſonarum ſeruat t.3 25 d
charitas & amor eſt t.5.80 l
latenter omnibus iuſtis datus ibid.
quo animæ ornamento recipiendus t.t 81 b
eius munera; non argentum, aut aurum, aſcendens Chriſtus largitus eſt to 5.83.l
verè ſpiritus eſt t.4 89.d 91.h.i
neque natus, neque factus dicitur t.4.89.d
ſcrutatur etiam omnia alta Dei ibid f
initio caret ibid.
quos vult. gratia ſua replet t 4 90 b
gaudet, cùm benè agimus t.3.125.e
contriſtatur, cùm ſumus ei inobedientes, & quomodo intelligatur contriſtari t.3.108.
non indiget lætitia ibid.
non habitat in corde ſubdito peccatis t 3.518 d
non poteſt errare t.5.ibid.
replet orbem terrarum, & quomodo t 4.96 g
eius dona diuerſo ordine in Chriſtum, & homines deſcenderunt t.5 386.c
eius dona ſingula quomodo in Chriſtum deſcenderint ibid d e
auctor eſt prophetarum t.4.151 l
Chriſtum miſit t.4.254.e
in columbæ ſpecie deſcendiſſe quomodo intelligatur t.3.40.l.t.4.255.g
cur dictus Spiritus ſanctus ibid.
creator eſt diuinæ incarnationis t 3.a.
ſpiritus ſapientiæ, & cognitionis exiſtit, t 1.70.l
ſpiritum Dei accepiſſe credentes, vnde cognoſcatur to.3.347 k
ſpiritus ſanctus datus hominibus cur non permaneat tom.1.170.l
in Chriſto permanſit ibid.
Spiritus ſanctus non eſt inter creaturas ſed ſuper omnia to.4.88 g & ſeqq.
eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre, & filio t 4.216 g & ſeqq.
cognitus in veteri teſtamento t.4.234
ab Abraham cognitus ibid
Dominus, ac creator t.4 237.a.
gratia, & pax cum Patre, & filio t.4.227 b
à ſolo Deo datur t.4.28.k
oleo lætitiæ ſignificatus ib a
vnguentum Chriſti dicitur t 4.524.m.
peccata condonat t.4.126.a
torrens voluptatis eſt t.2.681 g
non poteſt habitare in eo, qui carnalia ſequitur, to.3 188 k to.1.94 a
Spiritus ſancti pignore promiſſiones Dei in Apoſtolis confirmatæ t.3 266.f
datur credentibus, vt bonis operibus inniti poſſint, tom.3.606.e
neſcit peccare t 3.288.m
adoptionis noſtræ ſignaculum t.3 419 e
eius dona t 1 358 k l
pro quibus interpellet t 5.290.e
eius oracula alta, & profunda t.5.207.m
viuificat reos mortis t.3.410 g
nuſquam abeſt t.3.314 l
eius diuinitatem negantium pœna t 5.516 a
eius ſeptiformis gratia in gentes multiplicata to 3 218.f
quæ vult agit t.4.135.g
Spiritus ſancti muſtum, & ebrietas t 3.179 a
an ſit viſus t 3.112
doctor diuinitatis colendæ, & vitæ gerendæ, to.3 3.4.
in ſancta trinitate rationalis dictus ibid
non aufertur, niſi Domini voluntate, t 2.838.h
in Baptiſmo operatur t.567.f
pœnitentiam diligit t.5.248.m

Digitized by Google

duabus cauſis deſerit hominem tom 3.:88 l
cur Apoſtolis ſub ſpecie ignearum linguarum datus ſit t.5 273 a
ſpiritus pro nobis poſtulans, ſpiritus ſanctus eſt tom. 5. 189 f
cur vita ſit to.3.188 m
eius & Chriſti teſtimonium reprobari non prodeſt, tom 3 196 l m
fictum fugit t 3.430 e
eius dona cur in Eccleſia t.3.389.a
Spiritus ſanctus digitus Dei dicitur, to.2.799.b.t 3. 157 f.to 4.156 b i k to 5.23 l
Spiritus ſancti typus t 4 81.b
Spiritus principalis firmamentum noſtrum eſt, to.2 8.9.a b
eum quidam Deum Patrem arbitrantur ibid b
quidam referunt ad Dominum Ieſum t.5.819.b
eo confirmatus quanta habeat bona ibid.
Spiritus rectus quis t 5 818.b
Spiritus ſapientiæ ſubtilis eſt t 1 435 e
idem omnibus fidelibus pro poſſibilitate infunditur, tom 2.706.i
Spiritus mori non poteſt t.3.188 m
illum dare ſolius Dei eſt t.3.149 e
ſpiritum ſuum Chriſtus cur patri commendauerit, tom.123.h.i
hominis, vt ſit integer qualis debeat eſſe, 2.5.562 b
ſpiritus nouit ſapientiam Dei t 4.347 b
eo bene, aut male agimus t 4.99.l
eo, & mente orandum t.3 395 m
ſpiritu non carne Chriſtum cognoſcimus, t 3.12.h
eius, & carnis gloriatio t.3.854.d
ei obſequendum, non carnis illecebris t.3.62.e.f
eius & carnis diſſenſio vnde orta: & quomodo per Chriſti gratiam concilientur t.3.149.f.150 g
ſpiritu ambulat, qui peccata fugit t 3.487.g h
Spiritus mundi quis ſit t.3 347 k
inter mundanos quis potior ibid.
mundanus non poteſt ſcire, quæ Dei ſunt ibid.
Spiritus aeris diabolus t.3.495.i.K
ſpiritus immundi poſt mortem Chriſti voci humanæ obediunt t.3. 224 h
falſa veris immiſcent, vt decipiant to.3 561.d.e
eorum electio in nomine Ieſu per manus impoſitionem t.3.114.m
eos cur Chriſtus prohibuerit de ſe loqui t.3.117 f
Splendor quid ſignificet t.4 126.130
ſplendorem diuinitatis oculi noſtri ferre non poſſunt t.3.122 f.123 g
ſplendor in vultu Moyſis figura erat gloriæ Chriſti, tom.1.410 e
Spolia, quæ ſine labore inuenimus, quæ, t.1.1076.h
multa quis habeat ibid.i
Iudæorum Chriſtianus populus habet, ibid.
Sponſa quomodo verbũ Dei inuitat, vt veniat in terras tom.2.1056 e
os ſuum ſponſo Chriſto aperuit, & quid acceperit, tom.2.1057 e
cam mellis munera decent to.133 f
ſponſa Chriſti Eccleſia, & fidelis anima, t.3.173.b c
Sponſalia inter decem teſtes fieri ſolita t 4 432 g
Sponſus quomodo Chriſtus dicatur t.5.-91.k
et vt adhæreat, animam hortatur ibid k l
Stabulario duo denarij dati quid ſignificent, t 3.134.e
Stabulum Chriſti, in quo vulneratus ſanatur, tom.9 128.i.m
ſtabulum Samaritani, & ſtabularius, t.3.134.e,f.135 g
Stadia currentium t.4.69 a
Stare quorſum debeamus to.2.694 i
ſpiritualiter quid ſis 5.243.g
ſtare, ſedere, ſurgere myſticè t.3.266 e
ſtandum vbi non ſit t.2.659.d
ſtare debemus & quomodo t.2 650.f
ſtandum vt ſit in bonis t.2.659.d
ſtat qui fide ſtat in Eccleſia t.5.243.g
& ſtat cum Deo ibid.
ſtare vigilantiam demonſtrat ibid.h
ſtantibus difficilè ſubrepit ſomnus t.3 490 e
Statera iuſtitia eſt t.3.441.i
iudicij legalis æquitas t.5.408.i
Staterem vnuſquiſque proprio habet in ore, to.1 64.g
quem ſoluere Deo debeamus ibid.
Statuere plus eſt, quàm ſtare t.2.997.i
Statuit tacere contraria ignorare eſt t.2.993.i
Staturæ puſillitas quid ſignificet t.3.190.d
ei nihil nos poſſe adiungere, ad litteram & ſpiritualiter exponitur tom.3.245.f
Status innocentiæ t.3.285 d.e
hominis ante Chriſtum to.3.322.e 497.b.c
ſtatus rerum humanarum to 3.291 k.l
ſtatus vitæ diſtincti t.3.365.a.b.c
vitæ liberè eligendus t.3.364.l.m
Stella ab ſtella in claritate differt t.4.104.g
ſtellæ filios Eccleſiæ ſignificant t.4.417.f
earum nomine ſemen Abrahæ intelligitur, tom.4 104.g
myſticæ viri ſancti, quomodo in iudicio cadent, to.3 206.e f
clarioribus qui comparantur to.3.406 e
& qui medias inter claras, & obſcuras, & qui triticis ibid.
earum exemplo probatur homines fore diſſimiles in gloria ratione meriti t.3.406 e
ſtellæ, prædicatores t.5.373.b.c
ſtellæ phariſæi t.5.415.g h 423.h
in ſacra ſcriptura ſanctos deſignant t.3.637.a
Stephanus primus martyr illo piſce ſignificatus, qui didrachma habebat in ore t.3.73.d
quomodo Chriſtum ſtantem vidit to.4 160.i
& illum videns lapidari non formidabat, t.2.1118.c.d to.5.204.f
quare martyrio coronatus to.1.847.b
immobilis fide ibid.c
in ore habuit ſtaterem iuſtitiæ t 1.64 g
eius, & Magdalenæ circa viſionem Domini comparatio t.3.230.a
Stercoratio ſpiritualis, & ibi plura de ſtercore, to.3 155.g
Sterilis partas ſemel in promiſſione Chriſti: iterum in executione t.3.254.l
Sterilitas apud Iudæos opprobrio erat t.3.16.l
Sternitratores diaboli qui to.4.49 l
& quomodo miſeræ animæ inſidientur ibid.
Stimulus verbi Domini Saulum ex perſecutore Apoſtolum fecit t.5.225.b
ſtimulis carnis eſt reſiſtendum t 3.453.c
Stipendium eorum, qui ſe à peccato abſtinent, eſt vita æterna t.2.278.a
Stipendia militiæ cur conſtituta t 3.36.i
Stipula ſignificatur mala doctrina t.3 350.d.e
Stoici peccata omnia æqualia putant t.4.386.b
vnde acceperint illud. Omnia ſapientis eſſe, to.2 254.g
dicentes, quæ in terris gignuntur, omnia ad vſum hominis creari: & homines hominum cauſa eſſe creatos de ſcripturis noſtris acceperunt t.4 81.c
Stola ſignum eſt amictus ſapientiæ t.1.384.d
qua Iacob indutus, quid ſignificet t.1.326.l
quia nudatus populus Iudæorum, nos ſumus induti tom.2.990.m
filii prodigi myſticè explicatur t 3.268 k
ſtolæ albæ gloria ſanctorum t.5.414.c
ſingulæ gloria animarum ibid.
binæ gloria animæ corporis ibid.
Stomachus capitis affectionibus conſors, to 1.174.l
Stratum magnum patris familias myſticè conſideratur, tom.3.209.

ſtratum, vnde vnus aſſumitur, alter relinquitur t.3 181.a.b
Stridor dentium in inferno t.5.98 a.b
Studium vincendi, parit litem t.3 326.c
propheťandi proficit Eccleſiæ t.3.394.b.e f
iniquitatis vitandum t.3.158.c
ſtudia varia narrantur t.2.1084.k
Studio nobili viro ſcribit. S. Ambroſius t.5.309.e 310. e
Stultiloquia fugienda t.3.589.f
ſtultitia eſt Gentibus prædicatio Chriſti. t 3.343.h i 345 a
Stultitia eſt crux Chriſti iis, qui ſunt in perditione t.5 348.b
ſtultitia prudentia carnalis t.3.287.l.m
Stultum eſt, quidquid homines ſine Deo ſapiunt t.3 351.m
ſtultius nihil eſt, quàm peccare t.3.287.m
Stultus de falſo eſt t.3.450.b
boni accuſator eſt t 3.456 h
eius oculis Chriſtus proſcriptus videtur t.3.473.f
conſilio mutat incerto t.1.180.a
à prudentiori gubernari debet t.5.257.a
ſibi ſolus ſtultus eſt t.1.179 a
ſtultus, qui in cibo, & potu ſpem ſuam collocauit t 1 555.e.d
ſtultus ſæculo prudens eſt Deo t.3.351 K
ſtulti ſunt mundi Chriſti amantes t.3.354.e
quos dicat Paulus in Epiſtola ad Romanos t.3. 242.d
eis etiam imperare, eſt ſeruitus t.2.861 b
regere ſe non poſſunt t.2. 862.i
ſtulti qui t.2.827 e f
Suauitas gratiæ amaritudinem fragilitatis humanæ excludit t.2.698 m
Subcinericia azyma quid myſticè ſignificent t.1 145.l
Subditur Deo quis t.1.688.d
reddit glorioſum Dominum obſequiis t.5.390 a
Subiectio Chriſti magiſterium virtutis humanæ, non imminutio poteſtatis eſt t 2,844.a
mentium ſedulam facit ſeruitutem t.2.981.i
ſubiectio bona qualis t.2.638 d
Subiectum eſſe quid ſit t 4.197.e.f
& quis ſit ſubiectus poteſtati t.3 320.i
Subſtantia, vel, οὐσία quid in Deo, t.4.159.h
eius nomen quare auferant à Deo Ariani t.4.279.m 280.g
nomen ſubſtantiæ aſſeritur in diuinis t.4 279.h i
ſubſtantiæ vnitas in Deo t.4.89 a
ſubſtantiam Dei cur naturam appellemus, t.3 584.k
eam in Deo negare non poſſumus t.4.157.f
eius vox frequentiſſima in ſcripturis t.4.158.f
hoc verbo ſunt vſi patres Nicææ t.4 119.g
Subſtantia vera quæ ſit t.1.556.a
nulla Dei filio æquatur t.4.127.i
noſtram ſuſcepit Chriſtus t.4.98.e
ſubſtantiam animæ ſuæ ante Deum eſſe; cur Dauid dixerit t.2.742.i
mundi non præterit; ſed forma t 3 369.e
ſubſtantiæ quatuor corporis humani t.4 60.f
ſubſtantiarum deſtructio t.4.89.e
Suburra nauis t.4.493.d
Suffocati in aquis qui ſint, myſticè declaratur t.3 107.i
Suffragatore apud Deum, & homines non eodem modo eſt opus t.3.844.l
Suggeſtiones diaboli non timet homo per gratiam Dei t.3.285 f.286.g
Sulphur blaſphemiæ impiorum t.5.428.l
Sumptus accipere licebat Apoſtolis t.3.361.f
de ſumptibus dandis ad Deorum ſacrificium antiqua fuit Gentilium cum Catholicis controuerſia; & fidei
Patrum perſecutio Gentilium ceſſit t 5.210.b
Superædificandi verbum, quo ſcriptura vtitur, nouum eſſe t.3.39 K
ſuperædificia quæ ſint t.3.350 e
Superbia diaboli qualis fuerit t.4.97.f.t.5.267.g.h
quomodo congruenter auaritia dicatur t.3.198. g.h
ſuperbia duplex t.5.166.f.167
grande malum t.5.166.f.171.h.i.338.e
de peruerſo vſu donorum Dei naſcitur t.5.269.h
omni peccato nocentior t.5.271.h
quibus opportunius inſidietur t.5.267.l
maximum peccatum in homine eſt t.1.926.h.t.3 318.d e
ea gratiam ſuæ naturæ amiſit diabolus, t0.2.926 b
à Dei cœpit iniuria ibid.i
multiplicis culpæ materia eſſe declaratur à D. Paulo ibid. i
eius virus quomodo excludatur ibid l
quot afferat damna t.1.185 g h
quid vitij habeat, vnde colligatur t.2.896 d
hominem prima deiecit t.2.999.a
cauenda t.2.682.k.l.t.3.184.K 488.m
ſtare nequit, nec ſi ceciderit, reſurgere t.2.684.a
qualiter cauſa ſterilitatis, & humilitas fœcunditatis t 3.155.g h
ſuperbia ex bonis operibus damnatur t.3.178.b.c
eius & humilitatis pugna t.5.300 g
de virtutibus naſcens cæteris perniciosior t.5 271.h
eius nomen odioſum ibid.
velut inſania habetur t 3.427.l
Superbus qualis aduerſus ſeruos Dei, t.2.1018 k
magis offendit, quam humilis nulla virtutum dote ſubnixus t.2.896.e.f
ſuperbus eſt, qui non exhibet honorem principi ſuo t.3 381 f
ſuperbus quomodo de vero fit. t 3.450.a
eius gloria decidit, ſicut flos fœni ibid b
eum ſolet inclinare humilitas t.3.458 m
qui peccatum non agnoſcit, aut a ſeipſo ſibi promittit medelam t.5.272.l
quare dicitur immundus in conſpectu Dei t.2 1013.g
eius crimen quantum t.2.897 h
ſuperbo oculo fratres noſtros pauperes deſpicere quam graue ſit ibid.
ſuperbi per quare caret t.2.682.
ſuperbi quomodo inſultent iuſto t.2 313.l.m
eis quare Deus reſiſtit t.2.897.b.926.i t.3 427 K.l
eorum proſperis ſucceſſibus multi tentati ſolent, t.2 926.l.m.927.a
per id quo ſe extulerint, deiectiores erunt t.2. 631.a
eorum digna retributio t 5.266.d
eorum ruina nulla maior ibid f
eorum mens non facit fructum Deo dignum t.3 417.l
diuerſa eorum genera t.5.266.e f
Superflua ſolent parere maiorem ſollicitudinem t.5 440.i
Superioris eſt inferiorem ad colloquium excitare, t.2 390.l
ſuperiora quis ædificet, & quis non t.2.1145.a.b
Superſperare de quo dicatur t.2.1010.c
Superſtitio ridicula t.5.125,f.126.a
ea nihil deterius t.1.566 g
ſuperſtitiones Gentilium in obſeruatione temporum t.3 481.b
Supplantans qualem dolum faciat t.2.760 e
Supplicandi alicui modus t 4 413 b.c
Supplicium gehennæ quod t.2.828 l
eius metus plurimos a malo coërcet t.4.504.i

ſupplicia Chriſti t.4.58 a
ſupplicia formidine grauiorum ſuppliciorum vincuntur t.4.19 f
eorum denunciatione à peccatis deterremur t.3.77.m

Sordo quare Dominus tetigerit aures in Euangelio, t.2.751.i

Surgere de ſomno quid ſit t.3.121.d

Suſanna maluit honeſta morte opprobrium vitare, quam turpem vitam ſubire t.1.361.k.t.4.79 g
bene ſibi conſcia t.2.1040 h
Deo intra ſe loquebatur t.2.715 h
eius ſilentium ibid
contemptu mortis ſeruauit innocentiam t.2.856 x
tacuit, & vicit t.2.1126.d.t.3.216 q
eius caſtitas quantùm potuerit ibid.
eius iudicium ſimile iudicio Saluatoris t.2.1017 h
meliore vſa eſt iudice, quàm Dominus ibid i
pudicitia, & ſilentio Propheta meruit defenſionem t.1.375 h
apud Deum pudica t.1.253.m
eius ſilentium magnæ fuit caſtitatis indicium t.4.2.f.37.
à duobus falſis teſtibus condemnata eſt t.1.559 g

Suſpecti de hæreſi, ſi purgare ſe velint, non excludantur t.5.16.c.d.

Suſpicionis arbitrio nullus iudicandus t.5.159 g

Syagrius Epiſcopus Veronenſis arguitur à S. Ambroſio t.5.297.d e.302.e
eius literæ ad Indiciam, & S. Ambroſium parum ſibi conuenienter t.5.301.b.c
ante iudicium præiudicium facit t.5.297.e
puellam ſine accuſatore inſpectioni adiudicauit, t.5.297.ef

Sychem humerum, ſiue dorſum ſignificat, t.1.209 l 246 g.572.e

Sycomorum Zachæus conſcendens, quid ſignificet t.3.190 d e

Syllabis tribus Dauid à Domino peccati veniam impetrauit t.5.551 h

Symbolum ad verbum t.4.87.88.
& eius fides t.4.42 a
recenſendum quotidie t.4.479.l
ſymbolum commune omnibus virginibus nuptis t.2.1080.d

Symeon læſi pudoris vltor Chriſti typus t.3.65 g

Symeon, Zacharias, Ioannes Baptiſta, & Nathanael præcones Euangelij t.5.188 x
eius exauditio t.5.417.c.d
Domini expectauit aduentum t.2.1067 h
eius in templum aduentus, complexus &c. ad nos moraliter accommodantur t.3.31 k

Symmachiani originem trahunt ex Phariſæis t.3.461.462.
eorum error de Chriſto ibid.

Symmachus vrbis præfectus quæ retulit ad Valentinianum Imperatorem t.5.196.h.206.c.d
tria continebat eius relatio, & quæ t.5.198 f
quæ validiſſimis rationibus incipiunt euerti à S. Ambroſio. t.5.169.g h

Symmachius hæreticus vnitatem Patris, & Filij non credit t.1.11.K

Symphoniæ, & chorus Eccleſiæ concordia t.3.169 f 170 a b.e
Symphoniæ nuptiales, & ſaltatio virginibus cauendæ 475.g

Symphronius præfectus t.5.274 f
eius filius imprudenter ad Agnetem accedens à diabolo præfocatus t.5.276 g
& ab Angelo Agnetis precibus ſuſcitatus ibid K

Synagoga cur anteiuit Eccleſiæ t.1.327 b
nox eſt t.4.496.h
cur ſanata non eſt t.1.374 a
ritui corporali, & obſeruationi, quando quæſierit, t.1.798.h
eius deſtructio in templi ruina figurata, t.3.201.a
eius ſeruitus Eccleſiæ libertas t.3.49 c
ea hiems, populus Iudæorum imber t.1.766 k
eius caput quomodo mortuum dicatur, t.2.1008.a
typice in Geraſenis Chriſtum ſecum non vult, t.3.108 h
ad Eccleſiam tranſfretat crucis nauigio ibid.
ea quomodo non penitus derelicta, ſed credenti medicina reſeruata à Chriſto ibidem k
eius typus filia Iairi t.3.108.k
ſynagogæ infirmitas, Eccleſiæ ſanitas, t.3.109.a.b
eius immaturus fructus groſſis ficus comparatur, t.3.90.d
quomodo Deum irritauerit t.2.685.i
propter mores meretricios à Domino condemnata ibid. K
ſynagogæ myſteria ante Chriſti mortem velamine obducta t.3.1.4.g
ad Eccleſiam conuenit t.3.73.f
Eccleſiæ eſt ancilla t.1.165.g
ſeruos, & non liberos parit ibid.
nec initium, nec finem habet: adeo eſt confuſa, t.2.1062.d
anguſta eſt, Eccleſia vèro nullis finibus circumſcripta t.1.196.g.h
nuſquàm remanet ibid.
eius principes ſuo ſe condemnant iudicio, t.1.845 l
Synagoga Mediolani diuino cœpit cremari iudicio, t.5.281 a
impietatis domus, amentiæ receptaculum eſt, ibid.
eius aqua quomodo fœtida ſit, t.2.1115.h.1116 g
alimenta vitæ non accepit ibid g
vinea Domini t.3.196. & ſeq.
labruſcas fecit t.5.151.l
ea cur decora in mulieribus, Eccleſia in virginibus t.4.441.b
eius conuenticula ſunt Chriſtianitate euacuata, t.5.11 m 12 g
defuncti mariti ſemen ſuſcitare debuit, myſticè, t.3.199 m.200 g
ſeptem viros habuit ibid.
infructuoſa per arborem fici ſignificata, t.3.153.e.& ſeq.154.156.l.
coniux, & repudiata auctor fidelium, & perfidorum t.3.200.h
ei, & Eccleſiæ ſimilia contigiſſe t.3.5.a
eam fructum non ferre in æternum, quo ſenſu intelligatur t.3.155 k l
eius dextera aruit relinquens Chriſtum t.5.37.a
Synagogæ hæreticorum conuenticula ſatanæ, t.4.95.a

Syracuſani heri fraude venditi t.4.97.h

Syricius Papa Romanus hæreticos damnat, t.5.185.b
idem, vt bonus, ac vigilans paſtor commendatur à S. Ambr. t.5.185 d
eum vt parentem diligit S. Ambroſius, t.5.128. k

T

T Græca litera trecentum ſignificat, t.1.214 g

Tabernaculum Dei ſumus t.2.774 g
tabernaculum teſtimonij corpus hoc noſtrum, t.2.996.e f
interius ſignificat cælum t.1.646.a
exterius apud Hebræos retinebat figuram mundi, t.3.645.e
primum, & ſecundum veteris templi t.3.10.f
ſecundum ſolus ingrediebatur ſummus ſacerdos ibid.
idem figura baptiſmi t.4.365 a
tabernacula templi Iudaici duo t.3.10.f.11.g

Tabeſcentes charitate Dei, beatus eſt t.2.1071.h

Tabulæ lapideæ, in quibus ſcripta erat lex vetus, indicant, legem ipſam non diu duraturam fuiſſe t.3 280 g
tabulis emptionis conſules adſcribuntur, t.1.86 e
Tacendi virtus rarior, quam loquendi, t.3.193 f
eadem maxima eſt t.4.417.b.475.h.i
tacendo Christus Dominus non confirmauit accuſationem, t.3.218. per totum
tacendo multos loqui, ſcripturæ teſtimonia demonſtrant t.2.735 a
tacere quando oportrat t.2.644.a.800 f
Taciturnitas medicina eſt t.1.726.k
interdum habetur pro conſenſu t.2.1126.a b
Tactus voluptas ingens, & indicium certiſſimum t.1 201.a
tactu fidei, non corporali Christum tangimus t.3 228.m.230.a.b.c.d
Tangere Christum, eſt credere t.3.109.b
tangere Deum poſſumus: comprehendere non poſſumus ibid. e
tangi, & palpari quod poteſt; corpus eſt t.3.238 g
tangunt Christum reſurgentem perfectiores t.3 330.f
quo pacto tetigit Christum S. Thomas, ſi non credebat ibid.
Tau quid Latinè t.1.1079 l.m
Tauri ſanguis lethali eſt homini t.1.35.m
Tectum, ex quo non deſcendendum, quid myſticè. t.3 176.m
Tegere, remittere, non imputare idem ſignificant t.3 262.b
Temperantia vel circa res naturales, aut morales verſatur t.1.311 e
vbi eſt, ibi plerumque eſt intemperantia t.1.113 a
in cibo, & opere coniugali ſuadetur t.3.179 i k
eius officio quæ t.3.86.e
temperantia fortiorem vitis Iudith fecit t.5.241.e
ea, & ieiunia quantum S. Patris præſtiterunt t.5 241.c.d.e
naturæ eſt maximè conueniens t.5.241 b
præſtantior eſt voluptate t.1.343.k
in iis verſatur præcipuè, quæ negantur t.1.311.e
eam imprimis iuſſit Deus ſeruandam. t.1.543 h
eius via maxima t.1 311.d
eius partes t.4.33.a.c
concupiſcentiam non euellit, ſed comprimit, ac moderatur t.5.241.e.f
laudabilior eſt in concupiſcentia, quàm in cibis obſeruata t.1.241 e.f
Tempeſtas quomodo inſurgit, vbi dominica ſerenitas conquieſcit t.5.85 e
tempeſtates mundi t.3.262 K
Templum corpus Christi t.2.820.e
idem eſt Maria virgo t.5 437.a
idem eſt anima fidelis t.3.42.n
templum Dei ſpirituale t.3.192.l.m
idem anima t.3.204 i k
in ſingulis eſt fidelibus t.3.201.a
verum quis conſideret t.2.864.l.m
ſuum Deus ſanctitatis, non mercatoris vult eſſe domicilium t.3.195.g
Eccleſiæ Dei cæleſtis patria eſt t.5.454.c.d
templo Dei Epiſcopus nihil decerpere poteſt t.5 99.i
templum Dei Cæſaris ius eſſe non poteſt t.5 204.k
à ſacerdote tradi non poteſt ibid.
templum Hieroſolymis reparantes igne conflagrarunt t.5.213.e
templum Salomonis typus Eccleſiæ t.3.39.K l
templum Dei ſumus t.3.351.h.363 K
templa Idolis antiquitùs condita eſſe de manubiis Cimbrorum t.3.213.b
templa diuerſa, eorumque diſtinctio myſticè tractantur t.3.201 a.b
Tempus à mundo, non ante mundum ſumpſit initium t.1.7 1
ex mundo eſt, mutationem efficit t.3.267.i
illud accepimus in terra non perpetuitatem t.5. 249.d
eo omnia perfectam, & abſolutam formam induunt t.5 201 f
totum eſt dies vna, & ſæculum horæ t.3 167.g.h
tempori ſeruiendum t.3.317.f
illud antecedit Dei ſapientia, & verbum t.4 89.d
ſingulorum hominum in conſpectu, ac voluntate Dei eſt t.1.172.a
eius iactura quàm periculoſa t.5.131.g.h
tempus Iudicij cur dicatur abbreuiatum eſſe à D. Paulo t.3.368 l
tempora ſunt hyems, ver, æſtas, & autumnus t.2 32.l
eorundem qualitates corrumpunt res, atque conſeruant t.1.194 h i
tempora vel ætates mundi quatuor enarrantur, t.1 113.h
Temporalia à Deo moderate petenda t.1.138 k.l
ea ſequentes vxori Lot comparantur t.3.789.i
Temulentos aggreditur, & luxurioſos occupet inimicus t.5 51 l
Tenebræ nullam habent cum luce ſocietatem t.1 49 a b
tenebræ ſunt vniuerſa comparatione lucis æternæ, t.2.809 g
earum occulta quæ in die iudicij aſſeritur Dominus illuminaturus t.2.803 f
à Deo non ſunt factæ, quia lux tenebras non gignit t.1.12.k
earum locus, & cauſæ mundus eſt t.1.14 a
in Christi morte quid ſignificent t.3.223.l m
lucem geſtare non poſſunt t.5.82.b
à nobis per Spiritum ſanctum expelluntur t.4 91.l
tenebræ exteriores quæ ſint t.3.163.h
tenebrarum opera ſunt vitia carnis t.3.322.e.f
tenebræ ſunt, qui repugnant Euangelio t.3.307.i
Tentamenta grauia quæ t.2 942.k l.m
Tentatio duplex, tribulatio, & proſperitas t.1.88.g
humana quæ ſit t.3.379.i.k
quaſi ſagitta penetrat interiora hominis t.2.719.e
ei non debemus nos exponere t 3.64.m
in ea nemo eſt, quin commoueatur, niſi ei Dominus adiutor adſiſtat t.2.801.i
eius illecebra in diuitiis frequentior t 4.369.b
ea ceſſante gratiæ agendæ ſunt Deo t.3.413d
ea oriente Deus eſt deprecandus ibid.d
tentatione vexari bonos Deus permittit, tum ne extollantur, tum vt merita ipſorum augeantur t.3 455.g
probat iuſtum t.3.459.g
Dei probatio ibid.
diaboli ſemper eſt tentatio ibid.
Tentationis maior materia in diuitiis, quàm in paupertate t.3 65 n
vt eam ſubeamus, quam ferre poſſimus, orandum, t.3.66.e
eius vtilitas t.3.65.c.d.66.a.b.c
eiuſdem nemo poteſt eſſe expers t.3.374.f
eius ordo, & progreſſio in peccato t.3.71.h
eiuſdem inſidias præuenire oportet t.1.945.k
tentatio Sanctorum inanis gloria t.133.e
tentationes diaboli aduerſus homines tres præcipuæ t 3.62.a
earumdem aduerſus hominem poteſtas cur ei permiſſa t.3.107.K
aſperiores ſunt, quæ fiunt per mulieres t.3.207.h
tentationes quis non timeat t.2.998.k

Digitized by Google

quantæ t.2.619.d.e
eas qua voluntate det Dominus t.2.1139.K
quando cauendæ ſint ibid.l
tentationes, & calumniæ afflictionis noſtræ gehennę t.2.1039.m.1040 g
tentationum procellis perturbantur, etiam qui cum Chriſto ſunt t.3.195.f
tentatio fidei exercitium eſt ibid.
earum duplex ſpecies t.5.87.& ſeq.
huius mundi qua ratione laudabiles, & froctuoſæ dicantur t.4.475.a 478.l.482.l
earum tempos, tempos eſt humilitatis animæ noſtræ t.2 925.l
tot ſunt, quot cupiditatum genera t.165 a
earundem aggreſſio quomodo nos turbare non poſſit t.2.982.m
eis quàm ſit obnoxia ſæcularis vita t.3 64 h
tentationibus dæmonum quam grauiter infeſtemur t.3.203.g
Tentator quos ad illicita impellere nequit, eos elatione deijcere tentat t 5.271.l
Tepiditas in bonis operibus deteſtabilis Deo, t.3 3.7.d
Tepidus, qui fidem cum operibus non coniungit, tom.5 382.e f
Termini inter vicinos illibati cuſtodiantur t 5 216.d
Ternarius numerus myſticus t 3.23.k
Terra an in aere pendeat, an ſuper aqoam, an in medio mundi ſit poſita, & quid de ea ſentiendum t.1.7 m
eius ſtabilitas non à centro, ſed à Dei iudicio, ac poteſtate ſumenda t.1.8.h
ſola Dei volontate immobilis manet ibid k
eſt frigida, & arida t.1.30 a
non ex ſe ſed humida ſit aquarum affinitate ibid.c
eius ſpecies eſt germinatio, atque viriditas t.1.31.l
eam germinantem ac fructiferam Dei verbum fecit t.1.32.h
quod accepit reddit cum fœnore t.1.34.b
terra, & mare omnes gentes t.5.416 h
patribus promiſſa, quam mites poſſident, quæ ſit, t.3 512. m
cur primum germinet, deinde herbeſcat, & tertio fructum, & ſemen ferat t 136 g
terra erant omnes homines, & quare t.2 814 g
iſta, quam gerimus, quo pacto nos capiat t.2
tentationom eſt locos t 1.145.d
corrumpitur hominum iniquitatibus t.1.171.f
ſupra eam, vel ſuper fœnum diſcumbere quid interſit t.3.114.e
aliquando reprobos, nonnumquam Chriſtum ſignificat t.5.5.441.c.456 g
multo hominum labore alimenta miniſtrat, t.2 690.m
terra Domini ſine vllo labore fructificat, & multa de ea egregia ibid.m
iſta amaritodinibus implenur t.5.698.l.m
iſtius & alterius differentia t.1.697.l
quare fogienda t.2.710.k
repromiſſionis non poſſidetur gladio t.5.782 k
eius poſſeſſio quàm præclara ibid.
in Chriſto benedicitur t.2.916.f
ſingula ad ſpecialem quemdam vſum producit, t.1 35.h
cur ferrea aliquando vocetur t.1.456.e
noſtra quomodo ſicut in Sancto, appareat Domino t.5.56.l
eius exemplo producamus de ſpinis peccati roſam iuſtitiæ t.5.57.d
ei qua ratione poſt peccatum Deus maledixit, t.1 363.b
eius genera duo arenoſum, & froctuoſum, t.1.106 i
communis eſt t.4.498.e
ipſa, arbores, & herbæ cur ante ſolem creatæ. t.1 478 h
terra non eſt maledicta, ſed caro præuaricatrix, t.2 916 f
eios ſpatium, & ambitum quærere vanum eſt, t.1 86 b
ſine ſole poteſt eſſe fœconda t 1.47.h
communiter omnibus eſt data t.5.95.m
eius fertilitas non ſoli, ſed Deo tribuenda, t.1.47.m
animantia omnia paſcit t 4.315.l
tanqnam fundamentum eſt, in qoo conſiſtimus, t.2 979.d
terra, quæ fructifera ſtat in ſæculum, quæ ſit. ibid.
ante ſolem facta fuit viſibilis t.1.46.b.e
eius requies à generatione t.3.16.K
nimium ſeminibus iactis exercita ſterileſcit ibid.
non ſuis, ſed noſtris vſibos fructus affert t.5 89.f
nobis dormientibus fructuaria eſt t.1.37.b
eam fortuitò ſubſtitiſſe, nec à Deo creatam eſſe aſſerentes impij ſunt t.5.91.m
eius froctus diues ſolus inuadit, & ſibi concludit, t.5 89.f
non omnia ventri & delitiis diuitis producit, ibid.b
Terræmotus ingens t.5.277.d
terræmotus ſurgente Domino aliis reſurrectio, aliis metus fuit t.3.128.h
conuerſionem, & prædicationem ſignificat, t.5.451.a.435 k
Terrenus in terram cadit t.2.761.h
terrena deſpicienda t.2.1003.e t.4 67 g
vincuntur a cæleſtibus t.3 343 k
eorom occupatio regno cælorum conſequendo impedimentom præbet t.3.161.e
eam non quærentibus, ſed diuina, gratia nunquàm deficit t.3.147.g
eis non debemus adhærere t. 2.694.m
cęleſtibus coniuncta ſunt ſuper Chriſti deſcenſionem t 3 296.i
deſpicienda ſunt ne à cœleſtibus abducamur t.3 543.K
eorum contemptus ad cælum properanti eſt neceſſarios t.1 483.b
terrena ſi conferantur cum ſpiritualibus, nulla ſunt t.3.425 c
Terrigena t.1 824 e
Terror diuini iudicij excludit hunc terrorem hominum t.2.1074.b
terror numquam grauis eſt non timentibus t.5 74.l
eum peccatoribus incutit Apoſtolus t.5 148.k l.m
Tertullianus creauit aliqoas hæreſes t.3 393.e
quomodo legat locum D. Pauli ad Romanos t.3 571.h i
Teſſaradecades Matthæi in Chriſti generatione examinantur t.3.53.e & ſeq.
Teſtamentum Chriſti in Cruce t.3.225.a
cur ſit infirmum teſtante viuente t.3 64.8.i
qoando debeat fieri ibid h
Teſtamentum vetus fidei firmitas t 3.175.K
eius mondatio tota corporalis t.3.649.a
in arca erat figura carnis Chriſti t.3.646.a
eius in nouum mutatum eſt t.1.412 h
eius cum plura veluti figuræ & typi noui recenſentur t.1. 494.k.l
eius auctor Deus. t.3.507.i
Chriſti veſtigia oſtendit, quæ in Euangelio videntur t.3.93.e
teſtamentum vetus. & nouom fidei origo & complementum t.1.94.b
teſtamentom nouum inuenit locum: quia vetus erat imperfectum t.3.644.m
roboratum eſt ſangoine Chriſti t.3.649 a
eius mundatio eſt tota ſpiritalia ibid.
eius prædicatio t.3.593 g
abſoluit vetus t.3.645.e

eius promiſſio in Prophetis t.3.260.l
eiuſdem figura t.5.381.f
nouum & vetus ſanguine Chriſti conſummatum, t.1 277.m.t.5.385.f
vtriuſque doctrina conſentiens t.5.201.b.385.f
vtriuſque vnus eſt Deus contra hæreticos t.5.66.e
vtriuſque vnus conditor Deus t.5.29 .K
priori Iſraël, altero verò Nationum ac Gentium acquiſitus eſt populus t.1.420.b
prioris pax; alterius verò gratia eſt propria t.1 420.b.c
Teſtamentum vetus noui auctoritate confirmatur t.1 119.b
eius & noui præcepta & facta conueniunt t.1 29.b
Dei gratia eſt t.1.141.d
cur ita in ſacra ſcriptura vocatur ibid.d
noui ac veteris doctrina concurrere debet t.1.157 i
Teſtamentum nouum Dauid annuntiat 39. Pſalmo, t.2 745.b
canticum nouum eſt t.1.746 b
vetus ad iſtius mundi redemptionem non præualebat t.1.770 m
vtrumque vnius eſt ſapientiæ ibid.
teſtamenta duo gladij duo t.5 211.g
denarij duo t.5.134.e.195.i
duæ Abrahæ mulieres t.2.795.f
duo eiuſdem coniugia t.2.797.k
duo lapides molares t.5.4.x
eorum vna eſt infallibilis fides t.3.159.m
Teſtimonium Chriſti, & Spiritus Sancti reprobari non poteſt t.3.596.l
Dei fidele t.5.1061 d
ab humanitate tulit diuinitas t.4.98.d
cæleſte à Synagoga ad Eccleſiam migrauit t.2 1810.e
Chriſti quibus confirmatum ſit t.3.339.K
Paſtorum de Chriſto ob eorum ſimplicitatem grauius t.3.95.K
filiorum Dei t.3 290.f
Trinitatis improbet t.3.648.h
duorum verum eſt ibid.
magiſtri eſt in diſcipulis obedientibus t.3.446.b
teſtimoniis Domini quis adhæreat t.1.904.f
Teſtis verus, qui t.5.218.
vnus fidei faciendæ non eſt ſatis t.3.26.e
nihil de ſuo ad rerum geſtarum ſeriem addere debet t.1.124.f
teſtes quales eſſe debeant t.5.198.d
quàm multi, & diuerſi de Chriſti natiuitate, t.3.3 .h
tres regenerationis noſtræ, aqua, ſanguis, & Spiritus t.3.209.e
teſtes in ſponſalibus t.4.451.g
in accuſationibus adhibendi, qui paulò ante inimici non fuerint t.5.198.d
teſtes & ſignatores Euangelij Apoſtoli t.3.26.e
teſtes Dei Enoch, & Elias t.5 433.b
Teth interpretatio t.2.949 k
Teudule mulier ante lectum Renati ſola cubitauit t.5 301.e
Thaath, Latinè ſignificat tolerantiam t.1.456.e
Thales aquam omnium initium cenſuit t.1.2.d
Thamar tam quam iuſta defenditur t.3.46.e
eius partus geminorum myſticè exponitur, t.3.46.e.f 47.g
eius munera à ſocero data exponuntur t.3.46.e f
Thaonam vrbs temporibus Samſonis Palæſtinorum frequentata incolis t.5.533 d
Thare latinè ſtuporem ſignificat t.1.476.d
Tharſis quid t.2 810.b
Thebæus iuuenis Brachmanos penetrauit, & captiuus factus eſt t.5.553.d.554.d
Thecla S. Pauli diſcipula t.4.470.a
ob virginitatem Leonibus obiecta, etiam ipſis venerabilis fuit t.5 242 a
eius & Pelagiæ conſtantia in martyrio t.2 866 m
Themanorum, & Sabæorum ſemitæ ſacerdotibus vitandæ t.5.217.l
Theodotus Epiſcopus Octodurenſis t.5. 87.i
Theodoſius qualis fuerit Imperator t.5.118 c.119.h
eius religio t.5.117.e
eiuſdem charitas t.5.119 i
illius pietas t.5.216.g
Quæ & quanta acceperit à Deo beneficia t.5 214.e f
fidei triumphos acquiſiuit t.5.117.e
ob quas virtutes à S. Ambroſio dilectus t.5.121.e f
vetuit patrueles, & conſobrinos inter ſe coniugio copulari t.5 107 g
eius in Eugenium admiranda, & cæleſtis victoria, t.5 121.e
pro triumphalibus arcubus, ſacerdotum hoſtias præparabat ibid.
ei rerum abſolutionem commendat S. Ambroſ. ibid. d
ob hoſtium cædem in victoria à ſacramentis ad tempus abſtinuit t.5.121.f
in gloria Gratianum amplectens introducitur à S. Ambroſio ibid e
in cælo verè regem ſe eſſe cognoſcit ibid f
parens Valentiniani t.5.195.i
eum Valentiniano filio exprobrantem inducit S. Ambroſius. ibid m
eundem in impietatis ſuæ patrocinium falſo adſciſcit Symmachus t.5.196.l
eius inſignis fides, & ſapientia t.5.203.m
ei in os loqui non dubitat S. Ambroſius t.5.209.e
eum pro his, qui ad Eccleſiam confugerant implorat S. Ambroſius t.5.211 g b
eius clementiæ quantùm ſe debere fateatur S. Ambroſius ibid.
eiuſdem laudes à S. Ambroſio explicatæ t.5.212.i.k
eius ſententiam iniuſtam contra incenſores ſynagogæ redarguit S. Ambroſius ibid k l
exuſtæ domus Epiſcopi flagitium filio intercedente condonauit t.5.213.d
ei beneficia à Deo collata commemorat S. Ambroſius t.5.215.i
eiuſdem beneficia in ſe, commemorat S. Ambroſius t.5.214 e f
eius mortem terræ motus, pluuiæ & tenebroſa caligo prænunciabant t.5.116 l m
regnum non depoſuit, ſed mutauit ibid.m
filios non deſtituit, quos pietatis ſuæ reliquit hæredes t.5.117.a
ei celebratur quadrageſimus dies adſiſtente altaribus Honorio ibid.
ſupplantator tyrannorum, & quaſi Iacob, idola abſcondit ibid.c
eius fides militibus triumphos acquiſiuit ibid.e.f
quò magis iratus, eò magis pronus ad veniam, t.5 118 e
parentis partes magis quàm iudicis explebat, ibid.e
poſt peccatum veniam poſtulauit t.5.120.m
quia dilexit Deum ſuum, meruit Sanctorum conſortia t.5.122 e
eius mira & publica de peccato commiſſo pœnitentia ibid l
ob Theſſalonicenſium immeritam cædem redarguitur t.5.323.g
naturæ impetu laborabat ibid i
pietate præcipuus t.5.324.k
Theodoſij religio, virtus & humilitas commendatur t.5.522 d e
Theodoſio defectus naturæ ſuæ prudenter intimatur t.5.323.i.x
idémque arguitur t.5.323.l m.324 k.i
Theodoſij ſacramentū in ſe ſuſcipit S. Amb. t.5.216.

eius elementia erga inimicos commemoratur t.5 216 g h
admonetur Dei nomine vt Eccleſiam lauet, & cognitionem io monachos tollat t.5. 520.h.i k
Theodoſius presbyter Theſſalonicenſis t.5 218 l
Theophilus Alexandrinus s 5.190.a
Theriaca ex quo conficiatur t.1 126.h.l.t.2 714 k
Theſaurus noſter quis ſit t.2.795.d.e
redemptio eſt bonis, laqueus malis t.5.223.i k
eius nomine intelligitur ſacramentum t 3.423 k
ſapientiæ eſt cognitio Incarnationis, Paſſionis, & Reſurrectionis Chriſti t.3.517 m
theſauri ſæculi cæleſtes tollunt s.5.94 f
Thiatira illominata t 5.368 k
Thomas de quo dubitauerit circa Chriſti reſurrectionem t.3.231 g h
quid digito meruerit t 2.1082 c
quando diuinitatem Chriſti plenè fuerit confeſſus t.2,817.h
ei adſcriptum Euangelium reiicitus t.3.5.b
eius digitis nos quoque Chriſti vulnera ſcrutati ſumus t.5.93.d
Thronus Dei Sancti Dei t.3.419 g
thronus Prophetæ t.5.469.e
thronus, animalia, & ſeniores, Eccleſia eſt cum ſuis ordinibus t.5 294.e
Tibicines ad luctum excitandum in funere adhibitæ, t.3 110 a
Ticinenſis Epiſcopus quomodo depoſitum viduę ſeruaueret t.4.63.i
Tigridis erga propriam ſobolem amor t.1.81.d
Time Dominum, & præſume de Domino t.3.38.d
timendum ſemper eſt, ne in aliquo offendamus, t 3 31 1.i
timere non poterit, qui cum Chriſto eſt t.2.750 i
Timor duplex, ſeruilis, & liberalis t.5,164.g
bonus qualis t.4.547 m
diſciplinæ plenus non nutat ad lapſum s.2 914.k
Iudæorum ſine fide, & dilectione s.3.77.e
ei non eſt ſubditus, qui Chriſtum timet t.1,917.h
Dei qua ratione concipere poſſimus t.1.28 h
eum qui dicamt ante oculos habere t.3.257.c.d
timorem Chriſti habens dignus eſt Chriſto t.2 505.b
ipſe eſt legis charitas Euangelij t.5.257.b
bonus, & malus t.5 439.l
Domini ſecundùm ſcientiam eſſe debet s.5.914.h
Dei, & ſecundùm ſcientiam qui inter nos habeant t.2 914.i
non debet eſſe irrationabilis ibid
Sanctus baſis quædam verbi eſt ibid.
timore quæruntur quędam quæ ſcientiæ ſuæ reſeruauit Deus t.2 633.654
Dei, inimici terrorem à nobis pellit t.1.565.m
timor pœnæ vtilis t.3.35 g
ad libertatem perduxit, libertas ad fidem. t.5.294.f 595.g
timor & dolor praui interpretes t.3.87.g
doloris anteis s.1.312.e
Dei inter virtutes eſt numerandus s.1.313.k
Timotheus matre Iudæa, patre Græco natus eſt s.3 469.e f
vocatur à S. Paulo chariſſimus & fidelis filius t.3 325.d.e
ab eodem circumciſos, & quare t.3.469.c.571 g.h
etiam à licitis abſtinebat t 3.595 e
quantùm ad ætatem erat iuuenis, ſed moribus ſenex s.3 581.e.d
Timotheus Alexandrinus Epiſcopus vexatus diſſenſionibus aliorum t.5.18·.e
Timotheus presbyter Theſſalonicenſis s.5.128 l
Tinea & ærugo ſpiritualis hæretici t.3.8.1 m
Titanum vallis mentio in ſcripturis t.4.145.d.146.a
Titiano ſcribit S. Ambroſius t.5.309.c
Titulus crucis conſideratur t.3.121.f.212.a
legendus eſt, & quid in eo legatur ibid.
Titus vocatur à S. Paulo ſocius, quia erat Epiſcopus t.3.439.m
cur non ſit compulſus circumcidi s.3 470.a
Tobias vir iuſtus communem magis iniuriam, quàm ſuam priuatam dolebat t.2 582.l
eius exemplo gratis mutuanda pecunia t.5.532.h
magis de obſequij impedimento, quam de cæcitate doluit t.2.383.c
eius liber propheticus t.2.582.l
neque pignus, neque fideiuſſorem recepit t.2 603.i
ſuam enmeliam minorem pretio ſuorum peccatorum arbitrabatur t.s.582.l
edicto regis non reuocabatur à pietatis officio ibid m
ob cæcitatem non eſt conqueſtus e.2.583 e
Togati vtriuſque partis, id eſt patroni cauſarum s.5 308.K
tolerare debet, qui fortior ibid.l
Tolerantia Apoſtolorum pro ſalute fidelium t.3.412.h 413.m.414.g 433 c
Tonitrui filius quomodo fidelis quiſque eſſe poteſt cum Iacob, & Ioanne t.3.120.l.m
tonitrua Gehennæ timos t.5.386.a
comminationem ſignant t.5.421.a
tonitrua ſeptem quid t.5.430.d
Tonſus coram tondente de Chriſto myſticè. s.5.230.d
Topazius homines actiui s.5.490.e
eius hoſtia t.2.1033 e f
eiuſdem qualitates t.2.1034.a
Torcular vineæ quid ſignificet s.3.197 a
torcular infernum ſignificat t.5.471.K
Torporis, & induſtriæ altercatio s.5.505.d
Torques inſignia ſunt victoriæ t.5 114 f
præmium eſt militum t 4 419.2 K
Torrens voluptatis fons Paradiſi, qui diuiditur in quatuor flumina e.2.681 h
ceſſauit Iudæis, vt nobis abundaret ibid.
torrens voluptatis Spiritus ſanctus ibid g
torrens voluptatis variè acceptus t.1.681.h
propter ſacrilegia ſynagogæ ceſſauit t.2.981 g
torrentis, & fluuij differentia t.5.494.a
torrentem voluptatis potabis eos, & non torrentem quaſi de torrente cur dictum t.2.681 h
torrens voluptatis de fonte paradiſi explicatur ibid.
Tractationem fidei habendam eſſe in Eccleſia docet S. Ambroſius s.5.204 205
Tradere quomodo dicatur Deus ad malum agendum t.3.245 c
tradere aliquem ſatanæ quid ſit t.3 574.a b
tradere regnum Dei Patri quid ſit s.3.403.l
tradi vnuſquiſque quamobrem dicatus s.2.1017.m
Traditio humana eſt ſagma ſenſus carnalis t 3 544 b
Traditio Apoſtolorum, mulieres debere eſſe velatas in Eccleſia t.2.384.h
traditioni Apoſtolicæ repugnat prædicatio Pſeudoapoſtolorum t.3.351 K
traditiones Iudæorum contrariæ diuinis t.3.187.m & ſeq
Pſeudoapoſtolorum peruerſæ t.3.353 d
Tranquillitas animi quæ s.4.29 c
ibi eſt vbi S Petrus nauigat, tempeſtas vbi Iudaa adiungitur t.585.e
Transfiguratio Chriſti t.4.105.a
eius viſio quid ſibi voluerit s.4.112.c
eiuſdem myſterium t.3.181. perſonum
Tranſire oportet vt videamus, & recumbamus s 3 178 a b
Tranſitus bonus de peccatis ad iuſtitiam t.5.75.i
ex hoc mundo ad Deum, qua ratione faciendus, t.5 358. h
maris rubri baptiſmi figura t.3.377 e

Tranſla-

Tranſlatio ſacerdotij indicat legis tranſlationem t.3 640 x
tranſlationem ſcripturæ reuerendam eſſe t.3 27.K
tranſlationes martyrum t.4.435.g h
Tranſubſtantiatio aſſeritur, & quomodo fiat t.4 366 c.d.e
Trecenteſimus numerus Chriſti crucem ſignificat t.1 104.f
Trecenti cubiti perfectiſſima Trinitatis confeſſio t.5 398. a
Trepidare infirmitas eſt t.2.1075 g
Trepidatio a verbis Dei quomodo bona t.2 1075.b
Tres electi in montem cum Chriſto aſcendunt, & quare t.3.111.c.d
Tria eſſe, quæ Deus erga nos arbitrio ſuo conſtituta reſeruat, & quæ t.5.550 d
Tribuendum vnicuique quod debetur t.3 421.d e
tribuenti ſimpliciter nihil deeſt t.3.317 a
tribuere ſimpliciter quid ſit ibid.
Tribulatio commendatur t.2 662.l.m
quantum proſit t.2.1070.d
quomodo patientiam operetur t.2.260 e f
eam quæſiuit Dauid t.2 1051.m
eam quærens non refugit t.2.1051 g
lætitiæ ſuccedit t.2.763 d
tribulationes bonæ, quæ t.1 706 b.807 a
eis cur gloriandum t.4.165 d
quando maiores fuerint, eo maiori indigent auxilio t.3.810.l
tolerantur ſpe t.3.3 8 a
in fine mundi quæ t.2.160.a
coniugij t.2.368 g h i k
ipſæ & preſſuræ exempla ſunt futurorum metuendum iis qui pro Chriſto patiuntur, nullis verò qui eas non ferunt, ſunt perditionis t.1.164 g
earum vtilitas t.3.65.b.c.66.a, & ſeqq.
Tribulationis Deus adeſt, ne ſuper eo, quod poſſunt, tententur t.3.379.l
Tribuli diuitiæ ſeculi ſunt t.5.57.e f
tribuli, & vua myſticè explicantur t.3.50 d e
Tribus ſua à Iudæis in coniugiis conſeruabatur t.3 41.g
tribus decem ad Aſſyrios ductæ & duæ Babyloniam quare t.2.664 b.c
Tribubus Iudæorum vicini qui fuerint t.2.793.m
Tributum Cæſaris non negatur t.5.104 k
nullum prouinciis indixit Valentinianus t.5.108.k
tributa ſoluenda ſunt regibus t.3.321.c.d
Triennij quo Ioannes prædicauit, myſtica explicatio, t. t.3.14.b.c
eo omnis mundi ætas vſque ad Chriſtum myſticè comprehenditur ibidem
triennium ficulneæ ſterilis ibidem
Triginta aurei Chriſti venditi pretium t.4.269 270.a, b
Trinitas ſua inacceſſibilis, virtus inſeparabilis, & ſubſtantialis incomprehenſibilis t.4.95.m
eius myſterium oſtendit S. Paulus t.3.118.o
eius vna voluntas, & poteſtas, contra quoſdam hereticos t.3.75.g h
eius indiuidua copula Dauidis loco expreſſa t.2 1060 h
Trinitatis ſanctæ vocabulum grande myſterium t.4 95.m
diuinitas qualis credenda t.4 89.a.b
tota à nobis adoranda t.4 90 e
numquam aliquid extra ſe ſingillatim opera nouit t.4.92.e d
incarnationem Verbi efficit t.4 54 h 242 a
eius æqualitas aſſeritur t.4.94.d e f
ſine principio, & fine tom.4 89 a
hanc mens humana difficile aſſequitur ibid a b
de ea dictum egregium ibidem b
in vnitate confitenda t.4.90 c
tota regalis ibid.
vnius poteſtatis eſt ibid.
ſupra mundum, ſupra tempora, increata, inuiſibilis, incomprehenſibilis, inueſtigabilis, quam in typo vidit Abraham t.4 316.h i
in baptiſmo Chriſti t.4 316.g
Trinitatis myſterium triplicem ſapientiam continet t.3.1.2
Trinitatis perſonis ſingillatim triplicis ſapientiæ partes tribuuntur ibid.
in Trinitate perſonis aliquid commune propriè accommodare licet t.3.3.7
in Trinitate aliquid vni perſonæ attribui, quod omnibus conueniet Pauli exemplo probatur ibid.
Trinitatis ſanctæ eadem virtus, poteſtas, operatio, ibidem
Trinitatis operationes externæ ſine diſcretione ſunt t.1.3.4.7 g.h.
Trinitas qua ratione in Deo intelligatur t.1.606 b
eius myſterium Abrahæ, & Moyſi patefactum t. 2.144.a
eius myſterium Prophetæ oſtendunt t.3.207 x
vna & eadem ſubſtantia t.2.759 a
eam fatentur Dæmones, quam Ariani negant t.5 134.e
eam contra Sabellianos, & Arianos fatetur S. Ambroſius t.5.229 b
eius adoratio ſemper fit à ſanctis viris t.4.192 h.i
eius integrum myſterium non credentes, non reſurgent ad gloriam t.2.121.d
eius vnitas & diſtinctio t.1 63.i
Trinitatis myſterium credendum: non curioſè ſcrutandum t.2.116 K
Trinitatis myſterium quomodo catechumenis explicandum t.3. 18.f.119 g
eius indiſſolubilis diſtinctio t.4.161 b c
eius ſubſtantia quomodo indiſtincta, & qualis ſit eius diſtinctio t.4 170.d.e
de ea tota malè ſentit, qui de vna perſona errat t.4 509 f.191.g
eius vna eſt ſententia, & operatio t.4 196.g h
Trinitas, hoc eſt Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnum nomen t.4.218 k.219 b
Trinitatis perſonæ vnum lumen, & vnus ignis ſunt t.4.219 e f
Trinitatis vnitas non perſonarum, ſed poteſtatis t.3 66 h
eiuſdem vna eſt voa t.3.203.
ſola eſt immutabilis t.2.979 a
eius veritas explicatur t.5.513.b c
eius vnitas aſſeritur t.4 124 b 136 h
eius vna potentia t.2.138.f.139 h
eiuſdem vna diuinitas, ſanctificatio & operatio t.5 139 i
in ea neque eſt Sabelliana confuſio, neque Arriana diſtinctio t.4.211.k
quid Trinitas, & quid vnitas ſignificet t.2.681 l
eius indiuidua vnitas ſubſtantiæ: ſed perſonarum diſtinctio t.3.128 a
Trinitatis opera indiuiſa ibid.
Trinitatis vna poteſtas, magnitudo, operatio t.5 143.m.144.g
Trinitatis ſingulæ perſonæ, Deus, Dominus, Sanctus ibidem
Trinitatis myſterium in trina acclamatione Sanctus ibid. h
eius vna deitas, & vnus dominatus t.3.171.k
eſt totius ſalutis perfectio t.3.460 k
eius myſterium explicatur t.1.139.h 188.h.l.m 278.b 301.b.e 505 k.l m 517.b.e.167 l.375 h i
Trinitatis ſanctæ auctoritas vna, & diuinitas vna ex

r

Eſaia oſtenditur t.5.324.l
Trinitatis intellectum non excludi per id quod ſcriptura vnum Deum nuncupat t.5.525.b.526.a
Trinitatem qui dicantor negare t.5.526.a
eius vnitas demonſtratur t.3.201.b.c.d
eius myſterium per fidem cognoſcitor t.3 254.d
Trinitatis eſſentialis vnitas t.3.297.d
Trinitatis vna, & æqualis bonitas t.3 185.f 186. & ſeqq.
Trinitatis myſterium copioſè tractatur ibid.
Trinitatem confitentur, qui baptizantur t.3 386 h
coæterna, atque perfecta in ſacris ſcripturis oſtenditur t.3.67 g
Trinitas in baptiſmo Chriſti declarata ibid.
eius diſtinctio, & vnitas copioſè explicatur t.3 19.k. & ſeqq.
trinitas immenſa t.3.10 g
eius operatio in mundi creatione apparuit t.2 10 e.f.12. per totum
eius opera t.3.315.i.388.g.l.m.455 i
eius myſterium conſideratur t.3 40 k l m
non poteſt à ſe ſeparari t.3.40.k.l
eius æqualitas aſſeritur t.3.179 g
eius myſterium brachij, & dextræ, & digiti ſimilitudine explicatur t.3 137 f 38.a
illud Deus reuelauit credentibus per Spiritum ſanctum t.3.34 .g
quando illud noſcere poſſumus t.1 544.d
omnium optimè explicuit D. Paulus t.3 347 g
illud credere, mundo ſtultum videtur t.3.548.g
Trinitatis forma in baptiſmo t.3.126 a
Triſtandum eſt, non lætandum ob grauia delinquentium peccata t.3 357.e
triſtari ſecundùm Deum quid ſit t.3.435 g h
Triſtis cur anima Chriſti, & turbata t.4.97.a
Triſtitia & dolor Domini ſub paſſionis tempore, vnde oriretur t.3 148 h i
ex tribulationibus parit deinde gaudium t.3 431.i
eſt in malo opere t.3.415.l
ſecundùm Deum, vitam operatur t.1 152.e d t.3.435 h
ſecundùm mundum operatur mortem t.3 435.h
dolorem inſequitur t.1.311 e
eius & gladij ſpiritualis certamen t.5.505.h
ea à populo ob inceptationem ſuſcepta gaudet S. Ambroſ. t.5.127.K
ſubſequitur peccatum t.3.487.i
Triticum diuina ſcriptura t 5408.m
poſt hordeum in alimoniam datur myſticè t 3 114 b
eius & mulentium diuerſitas myſticè t.3.181. d, 182. d
Triumphans Dei per Apoſtolos in Chriſto, quis ſit t. 417.f
ibi maior, vbi mens interna mundatur t.2.843 e
de corpore ſuo, & de delicijs, verè magnus eſt t. 3.13.e
triumphi Romani pompa deſcribitur, & ad Chriſtum accommodatur t 3.224.g h & ſeqq.
Troglodite t.2.1033.f
eorum emporium t.5.554.c
Trophæum Crucis à quibus erectum i.3 220. h
Turba magna Chriſtos t.5.469.c
ſermo Dei t.5.568 K
ſeptima hebdomadis requiem ſignificat t. 4 358 d
turbæ in ſcripturis quid ſignificent, & multa de eis t 4.337.e. & ſeqq.
prædicatores ſunt t 5.241.d
ſeptem ſacerdotales in expugnatione Hierico t 3 113 d
Rubera prægrandia accepit à Felice S. Ambroſios t. 5. 351 a
grata in munere, at in corde, & in affectu moleſta ibidem.
eorum diuerſa ſignificatio ibidem
Rumulus ſpiritualis, mali maiores t. 3.92.K
eum in terris non habuit Chriſtus, qui ſedem habet in cælis to. 5.73.d
Timoris & deiectionis pugna to.5.504.m.505.a
Tunica Chriſti cur non diuiſa t.3221.e.f
cur deſuper contexta ibid.
tunicæ relinquendæ myſtica tractatio t.3.180.k.l
Turba Chriſto acclamat mox illum crucifixura t.3 194. f. 195 g
non videt Chriſtum in monte, ſed in loco inferiori t 83.l.m
turbæ impedimentum ne Ieſum videamus t.3 190.d
ei, pueris, mulieribus ex Chriſti pane multa ſupereſſe myſticè exponitur t.3.115.l
Turbatio cur merito contingat t.1.775. b
Turdi in fine autumni ad nos redeunt t.1.75 b
Turibulum corda Apoſtolorum t.5.420.g
Turpe lucrum quod ſit t.5 577.f
turpe eſſe non poteſt, quod imperat Deus t 5 261 a b
turpe eſt ſenſus expertia parere Deo, hominem verò ſenſu præditum ei non obtemperare t.1.15.d
turpe eſt aliquem profiteri crediſſe, quod falſum t 3.401 e
turpe eſt confingere diſciplinam ad decipiendum t. 3 412 e
turpia omnia & polluta abiicienda ſunt, vt digni eſſe poſſimus gloria cæleſti ibid. b
Turpitudo fugienda t.3 358 o
Turris Dauid quorſum ſupra muros excelſa ædificata t.2.980.d
turris in vinea ædificata quid ſignificet t 3 197. a
Turtur cur Domini circumciſione oblata t 1 77 b
immaculati corporis indicat caſtimoniam t. 5 258 l
eius proprietas t.2.1055 h
nidos ſuos ſquillæ foliis à lupis defendit t.5 91. k
eius propria eſt pudicitia t.1.77 e
turtures, amiſſo pari, concubito abſtinent t.5 241.a
Torturis piſcis mortuæ aculeus lethalis eſt t.1 69 b
Tyheroboas Indiæ fluuios t.5 558 d
Tygris fluuius Aſſyrios verſus fluit t.1.111.l.t 5 664 a.b
omnium velociſſimus t 1.111.l
eum Aſſyrij colunt ibid.
myſticè animi fortitudinem, & prudentiam ſignificat t.1.112.l l.m.240 e.f
Thymalli piſcis laus eximia t 1.61. b.t
Typus vmbra eſt veritatis t.4.155.m
in populo Hebræo, in nobis veritas t.2.907.b
credentium, & non credentium habetur in Iacob, & Eſau t 3.228.d
ſpiritualis vnctionis fuit in regibus Iudæorum t.3 415 h
typo nihil ex eo detrahitur, quod humana diuinis non ſint comparanda t.3.42 e
Tyrij Carthaginem condiderunt t.1.540 d
Tyrus vrbs plena luxuria t.1.559.e

V

VALENS Gothica profanatus impietate torquem & brachiale more Gentilium induitur t.5 167.108.
Valentia Galliæ Vrbs t.5.310 h
Valentinianus ſuam fidem lauit, & pretio conſecrauit t.5.115.m
in S. Ambroſio Deum requirebat t.5.116 i
vt Italiam hoſte liberaret periculo ſe obiecit t.5 105 b.108.k l
eius mortis cauſa laudis plena t.5.105.e
eius mors vniuerſis luctum attulit ibidem
ætate immaturus, ſed conſilio ſenex t.5.105 c.d
ludo etiam iuuentuti abſtinendum putauit t.5 107.h.
eius abſtinentia admirabilis t.5 107 l m
eius mira continentia erga mulierem ſcenicam t.5 107.m.108 g
eiuſdem pietas iubentis nihil cruenti ſtatui in ſanctis diebus contra accuſatos ibidem g.h
eius zelus in negando Gentibus Deorum ſuorum iura t.5 108.
quantùm gauiſus fuerit de promiſſo S. Ambroſij itinere in Gallias t.5.108 l
contra plures hoſtes præliatus eſt t.5.114 d
eius pulchra conuerſio in terra, & pulcherrimus volatus in cælum ibid.
corpore vt calciamento, non vt inuolucro vſus eſt t.5.114 d e
eius anima pulchra per virtutis decorem, ſuauis verò per gratiam t.5.115 g
quod in terris ſeminauit, in cælis metit t.5.115 h
in Iacob tranquillitate quieſcit ibidem
à Chriſto gratia ſpiritali illuminatus t.5.115.k
eius virtutes t.5 107 k.l.m.109 a b
eiuſdem dictum celebre t.5.108 i
quanti faceret ſanctum Ambroſium t.5.108 l 116.h.i
illius mors quando S. Ambroſio nunciata t.5 109 a
eius mortem acerbè deflet S. Ambroſius t.5 109.e d.111.c.d
nouus annis, ſed fide veteranus t.5.198.e
iuniorem ne Deorum aras inſtauret compellat S. Ambroſ. t.5.193.a
eiaudacter minatur S. Ambroſ. t.5.195 i K
eumdem redarguit S. Ambroſ. ob fidei cauſas t.5 204.g h
eius excuſationem, quòd cathecumenus eſſet, non accepit S. Ambroſius t.5.209.e
obiit ætate primæua, ſed virtute veteranus t.5. 115 g
eius mores in adoleſcentia admirabiles ibid.
quòd obierit, fragilitatis eſt; quòd talis fuerit, admirationis ibidem
eum cum ſororibus omnes prouinciæ defleuerunt, t.5.112 l
magis ſororum deſtitutionem quàm ſuam mortem dolebat t.5.111.l.m
& ſi baptizatus non fuit, gratiam tamen baptiſmi accepit, quia popoſcit ibidem
ei vt miſericordiam non neget Chriſtus, orat S. Ambroſius t.5.112.m.113.a
non metuit hominibus diſplicere, vt ſoli S. Ambroſ. placeret in Chriſto t.5 113 a
ſum ſua pietas abluit & voluntas ibid. b
eius ſingula membra laudat Ambroſ. ex Canticis Canticorum t.5.1.3 e.f
eiuſdem anima laudatur à S. Ambroſ. t.5 110.b
illum vt Aquilam in cælum volantem reſpicit S. Ambroſ. t.5.114.b.c
odium in S. Ambroſium in amorem commutauerat t.5.321.
a S. Ambroſio fide inſtruitur t.5.321.d.e
S. Ambroſium vt ab illo baptizaretur in Galliam euocat t.5.108 m 109.a.112.m.113.a
et quam exoptatus aduentus S. Ambroſ. t.5. 109.a b
eius pietas pro fratris reliquiis & ſepultura t.5 109.d
non amiſit gratiam, quam popoſcit t.5.109 e
Chriſti imitatos orabat t.5 101 b
pro omnibus quos diligebat, morte ſe obtulit, ne ipſi perirent ibid. b
eius amor erga ſorores ibid.
ſororum cauſam ad iudicem remiſit, ne aut pietatem, aut ius læderet t.5.110 f
illius ſororum virtus t.5.1 01.f 11.g
eum ſororum cordibus ſemper affixum cupit S. Ambroſius t.5.11.k
eius vitam ſuis annis fulcire voluiſſet S. Ambroſ. ibid h
eius tumulus, aula palatij ibid. l
idem ex Porphireticis tabulis præparatus t.5.351 f
eius mortem duplici de cauſa deflendam t.5 105 c d
illius fidem probatam per epiſtolam cupit S. Ambr. t.319.h
Maximo fratrem viuum reddidit t.5 310.k
ei cathecumeno baptiſmus in voto profuit t.5 113 a b
Valentini error t.4 289.d
eiuſdem error de incarnatione t.4.134.f
Valentiniani hæretici triginta æonas colebant quos Deos appellabant t.5.217.a
illos ab hominum conſortio excludi iubet Theodoſius t.5.215.k
eorum fanum incenſum t.5.214.a
Vallis in ſacra ſcriptura ſignificat hæreſim & Gentilitatem t.1.55.f
Valles & colles aliquando animas ſignificant t.3. 14.e
Valor fraternæ ſalutis ex morte Chriſti cognoſcitur t. t.3 325.e
Vana eſt ſpes in homine t.3 344 m 379.k
Vanè qui curraut t.3.911.b
Vanægloriæ laqueum religioſis tendit diabolus t.3 60 g 62 d e 63 h
Vanitas rerum humanarum deſcribitur t.1.98.e.d t.1.63.129.i.k l
huius mundi quanta t.1 351.e
de ea pluribus in locis meminit Dauid t.2 851.b
prudentiæ carnalis t.3 287 l m
et quomodo ſit ſubiecta creatura t.2.291.k
et confidunt non quærentes Deum t.3.257 a b
ſollicitudo huius vitæ eſt vanitas t.1.9 3.h
vanitate nihil peius t.1.166.g
vanitates non aſpicit, qui in vita Dei eſt t.2. 911 a
omnes huius mundi Chriſtus in ſua carne crucifixit t.3 912.a
Vapor Dei Spiritus ſanctus t.4.92.g
Vas ſicut linteum Eccleſiæ puritatem ſignificat t.5 140 l.m
vaſa fictilia ſumus omnes t.3.771.e
figuli humani alia in honorem, alia in contumeliam ibidem
aurea domus igne meliora fieri t.3.148 g
è domo non tollenda quæ t.3.180.181. per totum.
ſemper erogare quomodo crimen, quomodo miſericordia t.4.61.b e
tribus de cauſis ea confringere, conflare, & vendere, etiam initiata licet ibidem
fictilibus comparatur naturæ humanæ infirmitas, t.3 453. K. l

Vau quomodo interpretetur t.1.916.e
Vbera Chriſti infantes ſugentes qui ſint t.3 14 g
Velamen poſitum in facie Moyſis myſticè quid t.3 421.b.c.
eûm illud auferunt Chriſtum videmus ibid.
illiúſque gloriam ſpeculamur t.3.121.a
incredulitatis aufertur per Chriſti fidem t.3 421.b
illud auferre quid ſit t.3.421.d
velatus carne t.4.39 f
velantur quæ ante mundum fuerunt, & quæ futura ſunt t.4 94.d
Veli ſciſſio in morte Chriſti quid ſignificet t.3 214 g
Velle bene non ſatis eſt, niſi adſit bene facere t.4. 23.g
velle & perficere Deus in nobis operatur t.3 524 l
Vellus aureum vbi alatur t.1.69.e
eius lanam in metalli ſpeciem conuertitur t.1 69.e
Vellutius monachorum & virginum graſſator ab imperatore compreſſus t.5.181.b.e
Venæ plus ſanguinis quàm ſpiritus habent t.1 198.g
venarum pulſus vel infirmitatis, vel ſalutis indicium t.1.104.g
per vniuerſum corpus ſunt diffuſæ ibid.
Venatibus incumbentes in quantis apud Deum rei ſunt t.5.58 e f
Venatores myſticè à Hieremia prædicti t.1 513 m
Domini in montibus, & collibus reperiuntur t.2 9.8 i
inutiles qui t.2.994 e
eorum nullum in ſerie ſcripturarum inuenit iuſtum t.2.944.c
Vendentes res ſacras damnantur t.3.68 k.l
venditores columbarum, ouium, & boum qui ſint ſpiritualiter t.3.195.m
in venditione omni ratio dati & accepti verſatur t.2 1103. K
venditionis Chriſti figura t.4.269 f.270 a
venditum eſſe ſub peccato quid ſit t.3.282.d
Venenum quod homini eſt, alij animali eſca eſt t.1 35 h
linguæ doloſæ t.5 257 b
veneni ſpiritualis medicamentum t.3.78 b
cur herbis, & ſerpentibus vena indiderit Deus t.1 95.e
Venerantium locus erat in latere Aquilonis, in quo ſecundum cælitractum paſſus eſt Dominus t.1 8.8 g
Veneratio diuinarum perſonarum ſemper eſt vna t.4 90.e
Venia, non pœna, quomodo de vultu Domini precedit t.1.837 k
faciliùs erranti datur, quàm improbè in alium iudicanti t.2.1067 h i
eam dare peccantibus gratia eſt t.3.309 e
eam non negat Deus t.1.165.b
quam ſit in eam procliuis Deus t.3.111.d
non deſperanda eſt, ſed infirmitas agnoſcenda t.3 162. f
eam quotidie deprecari vtile eſt t.2.711.e
peccanti ne ſit difficilis, ſed nec indulgentia remiſſa t.3.125.m
eam lachrymis meremur t.5.116 m
ea indignus eſt, qui alterius veniæ inuidet t.3 169. d. & ſeqq.
eius remedium denegatur à Deo etiam in vltimo vitæ noſtræ, ſi adſit pœnitentia, vt patet latronis exemplo t.5.537. a.b
Venialis culpa t.1.129.l
Venter hominis cur malliur cæteris partibus t.1 105.h
ſpiritualis replendus vt pariat t.3.205. e
memoria eſt peccatorum t.3.431 m
mentis eſt, qui ſemine verbi concipit ſpiritum t.2 711. b
credentium quis t.1.751.d
eius curam habere non poteſt, qui alimentum verbi cæleſtis acquirit t.3 4.b
ei ſemper ſtudere turpiſſimum eſt t.1.176 a
cùm repletur euacuandus, cùm euacuatur replendus t.1.176. a
inferioris officium ibid. b
eius & libidinis ſerui ſunt ebrij, & gulones t.4 96. l
eius ingluuiei, & parſimoniæ rixa t.5.509.b
eius deſtructio t.3.362.a
Ventus quo procellæ ſpirituales excitentur, diabolus 3.106.b
venti pax t.3.416.b
eorum generatio vnde t.3.209 d
Ventilabrum quid ſignificet t.3 37.e
Ventilare quid ſit t.2.784.a
Venilani ad probationem venire metuerunt t.1 791. e
Venundamur ſub peccato, & redimimur qua ratione t.3.141.f
Ver ſecundùm naturæ ordinem anni exiſtimatur initium t.1.158 a
eo paſcha celebramus, æſtate Pentecoſten myſticè t.3.106. e
Verax Deus, mendax homo declaratur t.3 253. h.i
Verbum Dei Chriſtus t.3.95 l.4.99.g
lucerna eſt, & quomodo t.2.715.l.m 994 m
quomodo lux magna t.2.995.f
viuit in omnibus, maximè in animis piorum t.1 354 k l
nunquam interit ibid.
regale, & iudiciale eſt t.1.255.a
cibus eſt noſter poſt reſurrectionem t.4.106.b
cur dicitur filius, & vnigenitus t.4.115 l.123 h i
incarnatum eſt, vt nobis Deus reconciliaretur t.3 124. k
ab eo omnes diſciplinæ tanquam à iugi & perpetuo fonte fluunt t.5 501.K
quomodo anima concipiat t.3.23 h
quàm accuratè à S. Ioanne deſcriptum t.3.26 f. 27.g
eius imperio inſenſibilia ſenſum accipiunt t.3.27.l
panis eſt animæ t.3.196 a
eo conditi, & redempti ſumus t.1.2,8 k
duplicem in ſe continet cauſam naturalem, & moralem t.1.158 K
verbo fœta B. Virgo de qua natus eſt Chriſtus t.4 95. n
gladius eſt ſpiritualis t.1.543 a
à Patre genitum coæternum & coomnipotens patri t.4.88.g
eius officia t.3 627.l m
eſt clauis, qua os noſtrum aperire debemus ad docendum t.3.84.h
animas quaſcumque ad ſe trahit t.1.901.h
quantam vim habeat t.1.119 l.m
quando vulnerat t.4.491.k.l
fecit omne tempus t.4 89.d
vita eſt t.2.695.d
nouum & vetus eſt teſtamentum t.2.663.b.e
paſſionibus animæ medetur t.1.187.d
eo omnia reuelantur t.2.719.c
libentius prædicandum eſt facientibus, quàm negligentibus t.5.158.h.i

illud rumioemus veluti munda animalia t. 5 34. b
verbum Saloatoris vbi collocaudom t.5.19.h
verbo Chriſti qui paſcitur, terreſtria non requirit alimenta t.5.55.f
Dei prænenit omnia t.1.144.f
ante omnia, in omnibus, & omnia penetraos ibidem
verbum eſt, vbi Deus eſt ibidem
in medio Sanctorum ibidem
illud quomodo Apoſtoli viderint t.3.6 o.b
non mutato loco omnia ſui replet præſentia t.3 145 g
velox eſt t.1.145.275.b
lumen eſt t.2 829. k
attentè, & diligenter audieodom t.3.55.l
medicina eſt t.2.809.k.t.3 134 e
omnia nobis ſactum oſtenditur t.3.809.K
fluuius eſt, quo Paradiſus intelligibilis irrigatur t 2 312. a
ſcriba eſt velociter ſcribens, & quare t.2 840. e
quomodo nos ad cæleſtem gratiam prouocauit t.2 9:4 d
omnia penetrat t. 3 31.m.32.g
epolas ſuas habet t. 2.1083 g h
viuom, & efficax t 2,1095 h
quibuſdam apparet glorioſum, aliis ſine decora t.3 122. a e
melli, niuibus, pluuiiſque comparatur t.3.12. d t.5.201.K
à Iudæis receſſit, & ad nos venit t.3.1.5 h i
in Prophetis operatur ibidem
viuit in nobis, ſi bona ſint noſtra ſtudia t.5.579 i
moritur in nobis, ſi tenebroſa ſint opera noſtra, ib.
in cælo in æternum permanere quid ſit t 2 976. e
otium prouocat, & dormientem excitat to. 2 977.l
eo anima paſcitur, & delectatur t.3.62.d.510.d
omni aquarum curſu redundantius t.1 42 e
verbi Dei oſculum quid ſit t.1.574.l
eius præſentia animæ noſtræ erudiuntur t.1 284 b e
iugiter polſat animam noſtram to.1.290.i
virtutibus animæ t.1.199 d.e
ſponſos eſt animæ, paſcitur ibid. e
quomodo corpori vnitum t.4.96.m
illud non omnes audiunt, qoi ſibi videntur audire t.2. 757. k
ei ſemper poſſumus inhærere t.2.760.K
ſemen eſt t.3.303.g
eo creata ſunt omnia, & cur in ipſo creata to.1 7.g
verbi operatio, & verbum Dei idem eſt t.1 51. m
verbom (erat) quid & qoomodo ſignificet t.3 10. a
verbom (fiat) iubentis eſt, noo æſtimantis t.1 57. e
breuians quid ſit t. 1.302.f
verba Dei effundit, qui aure percipit, & ad cor non tranſmittit t.3.158. f
quàm rectè dulcia dicnntur t.2.992.e
Verbum noſtrum qoale ſit t.4.168.l
concipere non eſt ſatis, ſed parare & nutrire oportet t.3.206. a
vocem præcedit t.3 33.e
illámqoe ſequitur t.3.34.o
verū ans an ex corde poſſit offerri t.2 922. h i
illud qois poſſit ſeruare ibidem i
illud cognoſcere maius quàm adminiſtrare t. 2 966. m
eius varietatem non attendi, vbi idem eſt ſenſos t.3 27. k
credentis & veritatis t 2.430 e f
eò tutiùs traditur doctrina Euangelij quàm ſcripto t.3.241 c d
quando ex ore peccatoris tollitur t.2.922. h
eius vis dura pectora penetrantis in Chriſti morte figurata t.3.223.m
voce eſt præſtantior t.3 6 o
non niſi de ea procedit t.5.20. h
verbum (fiat) diuerſas habet ſignificationes t. 2. 764.a
verbum otioſum periculoſum, & quomodo to. 2 1083.K l
eius reddenda eſt ratio t 4.457.a
verba diuinæ ſcripturæ magno cum examine ponuntur, & ſingula expendenda t.2.658 g t. 3. 29. f
non tam ſpectanda, quàm res t.3.7.k.l.2.188 l.m
ea negligimos, & myſteria ſpectamus ibid l.m
minorem faciunt fidem, quà ipſæ res tom 3 93. e
eorum proprietas in ſcripturis ſacris attendenda t.3 22. c. d
vt ſonant in ſacris ſcripturis, ſunt accipienda t. 1786. o b
ſolennia ſunt, quæ dicuntur in baptiſmate t.3 341. d. e
moralia cui credantur t.1,993. g
eorum ſplendor Chriſti fidem obſcurat t.3 34.f
eorumdem ſplendore regnum Dei non commendatur t.3.356:i
eorum inſidiæ fugiendæ t.4.150. a
verbis pluribus idem ſignificantibus vtitur ſacra ſcriptura ad amplificationem t 3 562 b
eorum compoſitio quæritur in diſciplinis inuentis ab hominibus t.3.341 e f
ſacrilegia grauibus ponienda ſuppliciis t.2.693 g
eorum audacia dimicant prudentes mundi contra Deom t.3.267 g
effectum non habent, ſed habent peccatum to. 2 678. h
eis exempla præſtantiora ſunt ad ſuadendum to 3 380 g
non poſſunt reſiſtere veritati t.3 406 o
verba & linguæ apod S. Paulum t.3.15 m 16.o
verba vitæ dulces ſunt cibi t.5 759.f. 760 g
Vercellenſis Eccleſia ſuper alias in eligendo Epiſcopu maximam exigit conſiderationem t.5.246.d
eius tam in clericis, quam in monachis vita, & actiones t.1.248.l.m
eam vt ſanctum ſibi Paſtorem eligat hortatur Sanct. Ambroſ. t.5 237. d
ei vitio datur, quod paſturis ſolatio deſtituta ſit t.5 237. e
Vercellenſes in Epiſcopi electione diſcordes increpantur t.5.237 e.f
Verecundia commendatur t.4.12.h
retinenda eſt ibidem
quæ prohibet peccata confiteri, quantùm obſit t. 3.74. e f
eius, & podoris cura in Sanctis t.5.16. g
excuſat reum, pudor ſuum accuſat auctorem t. 2 901. l
ea & pudor mulieri ſeruanda t.1.123.f 245. i
quantùm virgini congruat t.5.242. i
nuptiis præire debet t.1,242.i
ipſa & erubeſcentia in confeſſione requiritur t.3 74. f
ipſa & clementia ornamento ſunt minori ætati t. 4. 12. m

in, adoleſcentibus commendatur vt dos naturæ ibidem
pulchra & ſuauis gratia t. 4 9. h
non ſolùm in factis, ſed in ipſis inſpectatur ſermonibus ibid.
in omni vſu loquendi commendatur ibid.
pudicitiæ omnes, quæ in ipſo inceſſu, & geſtu tenenda eſt ibidem
Vergiliatum colligationes t.4.203.g
Veritas in Deo ſemper eſt t.3.415 g
eſt vita t.3.574 a
veritas diuinæ naturæ ex corruptibilibus rebus comprehendi minimè poteſt t.1.4.h
fidei eſt fundamentum t.2.1073 b
quæ Euangelica t.3 361 b
doctrinæ Chriſtianæ ſeipſam commendat t.3 341. f
eius habuerunt imaginem Iudæi t.3.377.e
eiuſdem contradictores ſunt Iudæi t.3.307.K
ipſa erit pœna incredulorum in die Iudicij t.3 365.b
ex Prophetarum oraculis colligenda t.1.680 b
eius regula egregia t.4 59.h
omnem fraudem excludit t.3 358.d
arguentis in quo appareat t.3.436 i
eam prior agnouit ruſticatio, quàm ſuperba dominatio t.5.157.a
eiusincorrupta pulchritudine relicta, fucatam quærit hæreticus t.3.162.d
ei maximè tribuendum t.3.115.l
eius cognitio lætitiam parit t.3.329.a
eius recipiendæ homines carnales incapaces t.3 241.f
eius diſcipuli quid fugiant, & quid quærant in hac vita t.3.164 l.m
ſimplicitatis conſors ſuperbiæ inimica t.3.184 K
ſimplex dicendi fuco non indiget t.3.29.f
veritas in cæleſtibus, vmbra in lege, imago in Euanlio quomodo t.2 740 d.e
in Euangelio quare fulgeat t.5.745.i
in ſynagoga fuit, & in Patribus & quare à Iudæis deuiauerit t.2.979 b.c
quando ab illis receſſit t.2.979.c
eam ſola Eccleſia poſſidet t.1.979 c
diligentia, & labore inuenitur t.3.34
eius oppugnatoribus reſiſtendum ibidem
eius defenſores coronantur ibid.
eius viam elegiſſe hæretici & peccatores dicere poſſunt t.2.604.d
illius via non eſt habendi ſtudium & cupiditas poſſidendi t.2.904 d
eiuſdem via non eſt honor ſæculi nec ſollicitudo mundi t.1 904 e
æternorum eſt, vanitas temporalium t.1.904.e
eius viam ambulare quomodo debeamus t.1 904 e
veritas manifeſtata eſt per Chriſtum, & per Apoſtolos ad Dei gloriam t.3.415.g
Vermiculi de manna geniti t.1.673.i
Vermis in ligno, Chriſtus in Cruce t.3 210.m 211.a
de ſola & pura terra procreatur t.1.673.i
quo damnati excludunt, quis ſit t.3.163 t
vermia cornigeri onos, & natura t.1.80 h.i
ſerica producit fila ibid.
Vernaculi qui ſint t.1.167.a
Verſus gentilium Poëtarum cur aliquando citauerit Apoſtolus t.3.119 h
Verus à veritate dicitur t.4.184.1 k
verum à falſo in rebus à Chriſto Domino geſtis, quomodo diſcernatur t 3.6.a
in falſum mutauerunt Idololatræ, & quomodo t 3 a 45.f
alta radica funditur t.4.58.a
illud declinare vir bonus non debet t.4.76.k
à quocunque dicatur, dicitur a Spiritu ſancto t.3 387.k
verum corpus, & anima in Chriſto t 4.91.e
vera perpetua, & ſolida ſunt t 4.58 e
vera dicentem quis condemnet t.3.348.i
Veſpere quid faciendum t 2.1114.k
Veſpere autem Sabbathi quid ſit t 3.218.h
Veſpertilio eſt quadrupes dentéſque habet t.1 81 f
Veſpertiliones ſibi inuicem adhærentes volitant t.1 1 81. a
Veſtæ virginum caſtitas non erat perpetua t.4 459 l
Veſtales virgines laudat, & commendat Symmachus t.5.197.e
eis ſubtracta ſubſidio incommoda Romano Imp. attuliſſe aſſerit Symmachus ibidem e f
earum integritas ſine lucris prouocari non poteſt t. t.5.200.g
earum ac Chriſtianarum virginum comparatio t.5 200.h.i
Veſtimentum vetus quod t 3 79.hi.l
integrum fidei integritas t 3.8 k l
veſtimenta candida in baptiſmo quid ſignificent t. 4.248 K
veſtimentorum Chriſti diuiſio Euangeliſtis accommodatur t.3.8 i
eorum ſortitio myſticè exponitur t.3.21.h 211. d e
quomodo ab hæreticis ſcindatur t.3 8 k.l
veſtimenta ambulanti Domino proſternunt, qui corpora per abſtinentiam macerant t.5 64.m
ab Apoſtolis Chriſto ſubſtrata quid ſignificent t 3 194. a. b
Veſtire & vngere corpus Chriſti myſticè t.3 226.a
Veſtis Chriſti coccinea, & purpurea quid ſignificet t.3 219.m
alba qua Chriſtus indutus eſt explicatur t.3 218.e
purpurea rectè primùm Chriſtus indutus, poſtea exutus t.3.219 m
eius nomine corpus ſignificatur t.3 95.l m
verſicolorem non probat Chriſtus t 3.79.l.K
nuptialis ſponſo placens, quæ ſit ibidem
baptiſmalis conſeruanda t 3 79 l.163.g h
veſtis vetus lex, gratia Euangelium t.1.80 k
duplici veſtimus Chriſtum Deum, & hominem credentes t 3 171.d
veſtis gratiæ ſpiritualis, qua peccando denudamur t.3.113 f
lana linóque contexta, lex, & Euangelium t.3 407. h
veſtis inconſuta Chriſti, ſapientia eius t.5.674 i
veſtis Chriſti corpus eius eſt t 1 470.e
veſtes Apoſtolorum martyrum corpora ſunt, quibus nobis via ſternitur ad regnum t 5.55. h
ſericæ, & molles acquiruntur t. 3.91 l,m 16 g
veſtibus Apoſtolorum cur via Domini ad templum operiatur t.5.55 g.h.i
veſtes quas habuerunt Paradiſi exules t 3 208.i
veſtes pauperibus debitas tineæ deuorant t.5.35 t
Veſtitus glorioſus Salomonis myſticè explicatur t. 3.146. b
veſtitus belluinus Ioannis myſticè declaratur t.3 34 a.b
Vetus lex iuſta, bona eſt
non eſt nouo contrarium t 3 185 f
vetus homo ante baptiſmum t.3.407 i
vetera nouis copulare, aut ſuperueſtire quomodo prohibeamur t.3.79 l
vetera præcepta ceſſabunt, deficiente Mundo t0.3 419. K

Google

Vexilla victricia præuaricatori comiti minimè committends t.5.213 b
Via bona, Chriſti eſt t.1.670.K
item quæ ſit bona vide t.1.1007 e
anguſta Chriſti paſſio & mors to.5. 189 a
in qua ieiunia deficiunt myſticè exponitur tom.5. 112.h.i
rectam tenere quare melius t.2.795.a
iniquitatis fugienda t.1.659.a
iuſtorum anguſtior, iniuſtorum latior tom.2 659.a b
Domini in mente quomodo paranda t 5.138.e
fidei puritas eſt ibidem
quæ ducit ad cælum maximè animo perpendenda t.2.941.i
omnis dirigit ad cælum t.1 941 i
requirentium Deum Chriſtus eſt tomo.2 698 b.
lubrica peccatorum quorſum fugienda to.2 992.l
ſuam quiſque corrigens, non confundetur t.1 879.f
Chriſti, quæ ducit ad templum fidei eſt tom.5 55.h
rectam ſequi iuſtum eſt t.3.507.h
rectam tenere quid ſit ibidem
viam Domini currere quomodo oporteat tom.2 905 h
via ab Apoſtolis, & Prophetis ſtrata incedendum t.3 194.a.b
legis, via iuſtorum, & via teſtimoniorum tom.2. 910.l
nobis lex Dei eſt via t.1.907.b
via ſeculi qualis t.5.227.k
ſalutis gentibus aperuit Iudæorum error tom.3 315 d
viæ aliæ ſunt, quas ſequi debemus, & aliæ quas cuſtodire t.4.2.e
rectæ & tortuoſæ morali ſenſu explicantur tom.3 14.e
habentes malos exitus quæ t 2 941.i
ſuas hominem ambulare, & Dei, quid ſit tom.2 901 i.k
Dei ambulare volens, carnis vias deſerere debet ibid l
multæ nobis à Doctore prouido ſunt aſſignatæ, & de vnaquaque t.5.242
viæ, plateæ, exitus & ſepes, myſticè explicantur t 3.162.f.163 g
viæ duæ, altera iuſtorum, peccatorum altera t.2 659.ab
Domini rectæ, errantium peruerſæ t.2.880.e
duæ myſticè t 3.28.h i
bonorum & malorum deſcribuntur egregiè tom.3 257.c
omnes ambulando in finem omnium viarum qui eſt Chriſtus perueniunt t.2.910.l
hominis magnopere præcauendæ quæ t.2.735.l
Viuendi legem quomodo Chriſtus præſcripſit to.2 906.i
Viator ambulare debet, ne eum nox occupet in via t.1.658.m
viatores ſumus vitæ huius t.5.223.K
Vicem Dei gerunt Principes t.3 321.e
Vicini ſeſe mutua charitate complectuntur tom.5 316.e
eis moleſti vulpes ſunt t.5.132 l
Viciſſitudo beneficiorum ſeruanda, non iniuriarum t.3 88.h
Victima magnificauit nonnullus t.1.784 e
nulla maior, quàm quæ mundi totius peccatum ſuo cruore mundauit t.2.784.e
Victor Chriſtus, qui deſtruxit diabolicam mortem t.5.55 h
idem poſt triumphum dona largitur tom.5 83.k
victor exiſtit, qui innocenter occiditur to.3 343.
qui in terrenis poſitus captiuus perfidiæ non fuit t.2 790.
Victor Moguntiaci pacem experiturus S. Ambroſium conuenit t.5.340.g
Victoria glorioſa non eſt, niſi vbi fuerint laborioſa certamina t.4. 0 d
fide magis imperatur, quàm militum virtute acquiritur t.3.113.114
victoriæ cauſa tentatio t.3.85 d
maxima eſt delicias, & corporis laſciuiam deprimere t.3.13.c
in hoc vitæ curſu ſine alterius fraude quærenda 4.69.a
nobis non in armis, ſed in ſaluatoris nomine ſpectanda t.5.158.a
victoria fidei t 3 588.i
munus eſt, non eſt poteſtas, donatur, non dominatur t.5.0 c.d
victoria & triomphus Chriſti elegantiſſimè repræſentantur t.3.224 g.h.i
Victoriam Deam eſſe Gentiles credidere t.5.20 o
illius aram Romæ ſtrui maximè rogabant tom.5 302 d
Victorinus legit ad Rom. V. qui peccauerunt to.3 271.i
Victus, & veſtitus nimia ſollicitudo amputatur in Euangelio t.2 45 c & ſeqq.
Videmus etiam nos Chriſtum & pendentē ſpectamus, & quomodo ſit intelligendum t 3 95.e f
videndi Chriſtum duplex ratio tom 3 6.b.e 12 g h
videre vocem Dei quomodo ſit intelligendum t.2.6 a
Chriſtum quomodo poſſimus t.3.207.i
verbum num congruè dicatur t.3.6 a
videre quibus ſit inutile t.1.127.b
videri aliquid in alio an poſſit t 3.7.g h
videt qui diuinitatem agnoſcit t.3.311.l
vidiſſe & miniſtraſſe verbo Apoſtolos quid ſit t.3 7.i
Vidua quomodo definiatur t.4.498 f
eiuſdem electio ibidem 499 h
vidua duo æra mittens in Gazophylacium Eccleſiæ typus t.5.311.h
Sarebtana Prophetæ officio ſe indignam putabat t.3.91.K
typus fuit Eccleſiæ t 3.68.h
eius filij in Naim ſuſcitatio ad peccatores accomodatur t.3.91.h i
viduæ cum virginibus copulatæ t.4.497.e
iuniores cur vitandæ t.1.291 b
earum patrimonia per blandimenta exhaurientes clerici arguuntur t.5.96 x
earundem conſolatio ibidem 503.g h
malas execratur S. Ambroſius t 3.584.h
earum depoſita ſine vlla offenſione ſeruanda t 4.6 d
earum meritum vnde t.4 497 e d
eis librum ſcripſit S. Ambroſ. t 3 68.b
earum ſtatus commendatur exemplo Annæ t.5. 186.d
pauperes nutriebat Eccleſia t 3 187.k
honorandæ ſunt ibidem
olim in primitiua Eccleſia admittebantur ad ſtipendia Eccleſiæ t.3.581 f
quales eſſe debeant t.3.583.g.h.i
Viduitas Deo grata t.3.32.g
via bona eſt, tamen aſpera t.5.243.g
erat pœnæ apud antiquos t.4 510 d

ei ſilentium ſervandum to. 4.443. m.444 g
in ea nil verecundia ſanctius t.5.299 h
eius integritas quomodo probanda ibid.
Virginis corpus templum Dei t. 5. 469. h
Virginem peperiſſe ſtultum putat Mundus t.3.344 g K 348 g
Virginis partum Maria ex ſcripturis didicerat to. 3 20.m.21.d
in publico ſermones non miſceat t.3 21.f
quò caſtior eò ſit humilior ibid.
virginis cuiuſdam conſtantia quæ à propoſito Virginitatis reuocabatur t. 4.466.c.d
eius laudes to. 4.461.a b.464 l.m
eius partus Chriſtum decuit to.3.238.d
in prophetis pronuntiatus ibidem
in hoc maximè laborat, vt affectum carnis vincat, in cæteris non ita t 3.368.h.369 f.370.a
virginis ſacræ oſcula petebant matronæ in Eccleſia t.4.451.K
Virgo de ſpiritu Dei concepit t. 4.96.x.285.b
Virginis Mariæ vita omnium virginum diſciplina t.4 469 b
de viro non concepit t 4.96.k
per partum corruptionem non ſcoſit ibidem
eius & Dei vnus filius Chriſtus t.3 6.c
Virgo facta obſtetricem nunquam noſcat .5.300 k.l
nihil præſtantius habet, quàm intra penetralia domus ſe continere t.5.301.a
etiam ore pudica ſit Mariæ exemplo t.3.30.b
virginis partum lex primogeniti promittebat to.3 30. c
præter naturam eſt to.4.351 g
eius partum quam abſurdè Iudæi non credant to.3 36.l m
eius fides ex partu ſterilis comprobatur t. 3.109.f
ſine commiſtione peperit to.3.279.i
virginem permanere bonum eſt to.3.368.g
eius, & mulieris non eadem ſollicitudo t.3.370.b
de Deo ſollicita eſt libera a moleſtiis coniugij to.3 370. b. e
virginis vterus cur electus ſit ad partum Dominicum t.3. 236.f
virgo dicitur quia ex ſe nihil gignit t.1.179.e.f
lapſæ remedia t 4 453 e f
Virgines quales eſſe debeant Mariæ exemplo addiſcant to.3..8 e.f.to.4.467.i
earum pudor virorum pauor, ſolitudo, &c. ibid
earum odor t.4.463 g.l
earumdem pulchritudo quæ t.4.464 g.h
ad altare ſacrabantur t.4 451.l.466.c.d
earum ſtudiis Deus delectatur t 4.467.h
eis plateæ fugiendæ t.4.485 d e
eis, quatum fama pudoris periclitatur, quid agendum t.5.300.l
morum ſignaculo magis, quàm corporis clauſtro exprimantur to.5.300.i
earum inſpectio non ſine magna cauſa facienda t.5.302.d
virginibus ſacris locus in Eccleſia ſeparatus concedatur t 4.412.k
in templo Hieroſolymis deputatæ t.4.456 k
ſacris nulla eſt irroganda iniuria t.5.305.e
in orationibus, & aliis virtutibus ſe exercere debent t.4 448.i l m
earum educatio ſumma pietas t 4.412.g
earumdem exercitatio & vita qualis tempore S. Ambroſij to.4.465 e
matura ætate velandæ to 4.484.l
virgines interdum appellantur mulieres in ſcriptura to.3.169 e f
earum mores quales eſſe debeant t.4.431.b e
in eis Angelorum vita aſpicitur t.4.431.d
grauiùs puniuntur, ſi in rebus diuinis erunt negligentiores to.3.370.c.d
nullæ conſecratæ ab Orientali Eccleſia t.4.484.i
ipſæ & Apoſtoli reſurrectionem Domini viderunt t.4.481.d
magna indigent cuſtodia, & cur to.5.239.h
eis lilia, martyribus roſæ & confeſſoribus violæ accommodantur to.3 146.d e.to.4.419.m
Virgines qui ſint t.5.448 g
Virtus prima non frangi aduerſis nec extolli proſperis to.2.662.i
eius via anguſta t.2.754.l
rara, peccata multa, & paſſionum tolerantia difficilis t.2.986 i.101 9.i x
Dei maximè in reſurrectione mortuorum apparebit t.3.519.e
virtutis ſpecula quæ t 4.204 h
ipſa, & meritum ſe conſequuntur, vt flos, & fructus t.3 2·6.c.d
in infirmitatibus eoo ſommatur to 1.13.a to 715.h
ea nihil perfectius t.1.169.i
eius proprium eſt à beneficiis inchoare t.1.170.x
ſalutis eſt fundamentum t.1.171.a
eius progreſſus ad præſtantiora ſemper tendit to.1 468.d
ipſa eſt bonitas & tentationibus clarior eluceſcit t.1.472.a
nulla abſque labore eſt t.1.452.e
perfecta quæ ibid.319.f
excluſa malitia introducitur to.1.155.f
eius ſpecies quatuor ſint principales t.1.158.g
eius ſplendorem oculis videre non poſſumus to.1 296. f
eius ſtudium corporis delicias excludit t.1.198.i
indiſcreta pro vitio habetur t.3.258.f
eius amictus non temporalis, ſed æternus t. 5.261.d
ab ipſa vitia ſecernuntur t. 5.267.h.i
eius eſt opus carnis laſciuiam comprimere t. 3. 13.e
acquiritur ſtudio t.1.311.f
eius officia corporis debilitatibus non impediuntur to. 1. 319 d
ea prædita nihil deeſt t. 1.321.g
vera quò tendat t.1.318 e
perfecta nullius rebus perturbatur t.1.339.a
naturæ antiquitati eſt præferenda t.1.137 g.h
diuinitate, & gloria antecit malitiæ ibid. i
eius inſignia apud ignauos non extant ibid.
quibus omnes voluptatis fraudes patefaciat to. 1 139 a. b. c. d
ipſa pretioſa. peccatum vile t. 3.143.i
ſola eſt mortuorum comes t.3.145.a
eius fundamentum fides t.3.143.x
ipſa fulget non verborum ornatus in myſteriis Chriſti t.3.352.i
virtute ſignorum commendatur Dei regnum to.3 316 i
virtus animi omnem abſcondit dolorem t.4.44 m
generis maculam delet t.1.510.h.t.3.52.i
propriæ nemini confidendum, ſed gratiæ t.3.ibid.
culpam tollit, & delet to.1.189.h
ipſa & malitia ſimul conſiſtere nequeunt ibid.
in mente velutu in domicilio commoratur to.1 189.i.x
lumen eſt proprium t.1.190.i
ipſa & ſapientia fulgent ſermone ibid.
animi quid præſtare debeat t.1 163.i
eius exordium eſt abſtinere à peccatis t.2 659.a
in cuius progreſſu ab imperfectioribus ad perfectiora procedendum quomodo Chriſtus docuerit to.2 656.e.
eius laborem fugimus, vnde nobis ipſis vim inferre neceſſe eſt to.3.62.m
arboribus eſt ſimilis t.3 59.
eius ſtudium etiam diaboli laqueis plenum to.3 59. K.60 g
eius gradibus in cælum aſcenditur, non luxu, & deli-

eijs t.3.05 g
virtus ſpiritus ſancti, & efficacia to.3.14.e
virtus eſt patris filius to.4.95 i
Dei ſpiritus ſanctus t.4.92 g
aliqua vberior in ſanctis vberius conſequitur præmium t.3.36 a b
virtus vbi nomine, & ſignificatione eleganter conſiderarint t.5.112.l.m
virtus eſt nolle peccare, non autem ignorare to.3 184. g.h
virtus tolerandi datur à Christo t.3.415.l
tolerantium nulla eſt t.4.547.l
præmijs excitatur t.5.87.m.86.e
eius fundamenta numquam ſuperflua t.4.516 K.l
altiſſimi in Eccleſia conſtitutos obumbrat to.2 903. d
inſuperabilis, & interminabilis t.4.95.m
eminentior, quo ſtatus inferior t.5.214.m
ei verba reſiſtere nequeunt t.3.406.a
virtutes omnes in Deo t.4.536.m 537 a
in mundo florent per Chriſti mortem t.5.124. h
à Deo acceptas noſtra negligentia amittimos to.1 112.l
ſine fide folia ſunt, agitantur vento, quia non habent fundamentum t.2.665 x
Gentilium, & Iudæorum quare non habebant fructum ibidem
omnium fons eſt Spiritus ſanctus t.4.221.a.b
earum gradus ſunt, quibus etiam præmiorum incrementa reſpondent t.3.86.a
Virtutes Cardinales quæ ibid. d
Cælorum, quæ Chriſti aduentu mouentur quæ ſint, de anima intelliguntur t.3.207.h i
animæ fideles Chriſti aduentu plenioris gratiæ infuſione augentur t.3.207.h
ſegetes, & ſpicæ myſticæ t.3.80.K
earum, & vitiorum conflictus t.5.499.K
diuitiæ Chriſti ſunt, diaboli verò opes, ſunt crimina t.5.217.c
earum plenitudo ex gratiæ infuſione, t.5.13 e
inter ſe connexæ t.3.113.d.e.t.4.317 b
indiuiduæ t.4.48 g.l.m
earum diuiſio ibidem m
earũ ſublimitas lectus in quo quieſcit Deus.t.5.207.d
Theologalium nexus, & circuitus t.3.177 d
earum ſublimitas mons dicitur t.5.179 l
quattuor morales t.3.180 g
earum fundamentum obſeruatio diuinorum præceptorum t.5.90 c
virtutes Spiritus ſancti t.4.565 h
virtutibus animæ quando non ſit pax to.2.270 f
omnium apud Deum abundantia eſt t.5.120 k
virtutes facere, Dei gloria eſt t.3.395 b
earum veſtigia inflexibilia t.5.217 m.228 g
Vis diuina humano ingenio ac ſermone incomprehenſibilis, tum etiam ineffabilis t.1.16.m
conſuetudinis quæ t.3.370 b
vim facimus Deo non compellendo, ſed flendo to.5.7.i
vim facere regno Cælorum quid ſit t.5.71 m
eam naturæ noſtræ corruptæ facere debemus to.3 172 g
vis inferenda humanæ menti, vt virtutem amplectatur t.5.96 m
Vim vi repellere an liceat t.4.69 b
Viſcera ſpiritalia to.3.92.l
animæ quæ, & quæ corporis t.2.818.h
interiora ſunt ſeptem to.1.421.i
confectum cibum accipientia cur in inferiori loco poſita t.1.275.e f
Viſibilia, & carnalia coli prohibet lex Moyſis to.2 282. d
Viſibilium & inuiſibilium creator Deus to.4.87.g b
Viſio ſi deficit Apoſtoli, non deficit fides erga aſcendentem Dominum t.5.82 a
an ex Deo ſit oratione probat S. Ambro. t.5.312.c
duorum iuuenum S. Ambroſio facta, & eadem cum tertio viro viſionem declarante ibid. c.d
ſpiritualis, qua Ieſus videtur t.2.6.b.e.11 g
Viſione corporis, & verbi Apoſtoli Chriſtum viderunt to.5.6 b
corporalis ad videndum Chriſtum non ſufficiebat t.3.6.c.12.g
Viſionis Dei à creatura quæſtio tractatur t.3.11.k.l & ſeqq.
comprehenſionis totius plenitudinis diuinitatis nulli creaturæ data ibidem l
duplex mentis, & oculorum ibid. m
Dei in reſurrectione etiam non facilis t.5.12.g b
Dei ſoli mundo corde promiſſa ibid.
qua videmus Deum à corporea longè differt ibid.
ſpiritualis ibid.
viſionis puteus quid ſignificet t.5.2.a
Viſus acrior, & celerior ad percipiendum quàm auditus t.5.644 i
viſu ſæpè fallimus t.1.296.d
Vita diuinitas t.4.97 a
vera quæ t.2.916.d
ipſa per Chriſtum, tum etiam noua t.3.274 d
noſtra Chriſtus eſt t.5.120 h 544 l
ex fide non hæc præſens, ſed futura t.5.143 k
præſens veluti vmbra t.1.16.g
qualis ſit t.2.659.a
non quies, ſed peregrinis eſt tranſitus t.1.479 c d
eius beneficium Dei munere nos admouet, ne quid defuturum timeamus to.3.145.c
eius veritas ex manducatione demonſtratur tom.5 110.b
Vita eſt ſpirandi munere frui t.1.93 h
vitæ huius calamitates exprimuntur t.1.194.g
æterna remiſſio eſt peccatorum t.1.295 a
æternam qui non conſequitur, dicitur non eſſe ibid.
hæc peregrinatio quædam eſt t.1.294 g.295 a
tentationibus eſt referta t.1.97 b
mortuorum eſt regio t.1.309 g
caſta, & bona moribus ornanda eſt to.3.488.i
æterna eſt viuere ſine pœna & habere gloriam to.3 489. d
bona tunc creditur, & habetur ſancta, ſi ſub nomine ſit Chriſti to.3.491.i
ibi eſt vbi ſapientia to.3.527.m
Chriſti cur dicatur mundarus abſcondita to.5.544.l
mundam habere nihil prodeſt, ſi habeatur os ſordidum to.5.528.g h
mala corrumpit totum hominem ſicut fermentum, totam maſſam t.3.558.c
eius turpitudo fugienda ibidem
eam mundam facit ſinceritas ibid.
morti contraria eſt t.1.1.9 b
ad mortem quæ ſit t.1.119 c
viuere & vitæ mori quid ſint t.1.119 e.f
viuere quid propriè ſecundùm ſcripturas t.1.119 d
ea qui mori dicantur ibidem
ei viuere quomodo ambiguum ibid.f
ei viuere quot modis dicatur ibid.120.a
eorum bona qui Deo viuunt to.1.120.b
eorum mala qui peccato viuunt ibid.
media quæ ſit ibid.
eius & mortis communitas quæ ſit ibidem
æterna cibo, & potu myſticè ſignificata to.1.20.b
ſine gratia non permanet to.4.552 x
bona ſignum eſt ſalutis futuræ t.4.521.d
hominis nunc intra centum annorum curricula claudimus t.2.739.c
antequàm doctrina quærenda eſt to.2.874.h
huius principium mortis exordium eſt t.4.545 e
ærumnis eſt plena t.4.324.l.325 d
cum æterna confertur to.4.540.l.m

Digitized by Google

& quare fugienda t. 4.340.l.m 341.a
cur fœno ſimilis dicatur to 1,2.K l
humana an ſine peccatis tranſigi poſſit t.3.9 f.10.a & ſeqq.
huius curſus via dicitur t.2.6 8 k
quomodo tranſeat, ſimilitudine oſtenditur t.2 6 8.l
vitam mutet, qui vult accipere vitam to.5 8 i
hæc in vmbra aſt t. 2,891.a.913.m.1084.m
vitam aliena morte ſibi quærere an viro Chriſtiano liceat to.4 69.e
æterna eſt merces Doctoris boni to 3.351.g
præſens nobis conceſſa eſt, vt modeſtè eam tranſigamus cum Dei gloria t.3.152.g
beata honeſtate acquiritur t.4.41.a b
quid ſit t 4.44.i
bona etiam ſine doctrina habet gratiam t.2.874 h
vita pecudum in homine reprehendenda to t.87 b
præſentis gaudium fragile t.3 4.4 a
eius auctor Chriſtus t.3 382.d
eius ſtatus diſtincti t.5.564 m 365.a b c
eiuſdem ſtatus liberè eligendus t.3 364 m
æterna eſt finis ſanctificationis t.3 277.e
eſt ſtipendium eorum, qui ſe abſtinent à peccato, caret omni tædio, nullamque habet ſucceſſionem, & eius donum a Deo per Chriſtum eſt nobis datum to.3.278 a
hæc non ad quietem, ſed ad laborem data, & quare eam Deus breuem fecit t.1.637 b
degeneres arguit animos to.4.50.d
carnalis eſt communis eum beſtijs t.3.627.m
æterna glorificatio qualis t.3.249 e
quæritur non ſola fidei profeſſione ſed vitæ bonitate ibid.
præſentis peregrinatio deploranda to.3.117 k
mundam eſſe agendam poſt remiſſionem peccatorum t.3.315 l m
eam cur crebro diſcipulis ſuis promitteret Chriſtus to.3.120.g
eius magnus amor à rebus arduis deterret ibidem
æterna eſt vera vita t.3.589.a
noſtra imago vitæ futuræ ibidem
illuminatur per Euangelium t.3 591.h
facinoroſi vt ſomnium t.4.8.i
ipſa & doctrina ſimul debent conuenire t.3. 84 l
eius breuitas veloces nos ad conuerſionem efficere debet t 5.548 K
eius curſus lubricus, & aquoſus t.1 198.i
æternæ & temporalis diſparatio t.5.15.i
bona ſemel ſuſcepta non debet relinqui t.5 583 m 584. g
ſpiritualis eſt nobiſcum Angelis commonis to 5 627. m
præſens eſt tempus ad pœnitentiam opportunius t.3.629 c d
peregrinatio eſt t 5.17.b
hoc in loco mortis eſt t.2.890.i
humana fornaci æſtuanti ſimilis t.1.263 e
hominis quadruplex t.5 474 b e
eius militia primum exercenda t.1.874.h i
eius lex t 3.286 a
præſentis curam non habet, qui eſt ſecurus de futura t.3.414.i
mundiorem vt plurimum habere ſolent, qui ſunt conditione inferiores t.3 390.e
eius vias notas nobis fecit Dominus reſurgendo to.5.155.k.l
præſentis conſolatio perpetuam conſolationem amittit t 3.87 K
vita, & viuificans eſt Spiritus ſanctus t.4.90 b c
noſtra Chriſtus nunc in vmbra, poſtea facie ad faciem & ibi plura t.3.127 i
vera cognitio eſt Dei, & ſancta conuerſatio to.3 276 g
noſtra cœpit ex inſpiratione diuina to 2.937.b
eius forma Chriſtus t.3 424 K
vita perfecta quæ t.1.318.k.319.b
vitæ geminæ legis & fidei, gratiæ, & literæ, myſterium t. 3.45.e f 49 a.b
Vitæ duæ, actiua, & contemplatiua: quænam perfectior, & quomodo ſe mutuò iuuent t. 3.135. l.m
S. Vitalis vitam præſentem cum æterna commutauit t.5 3 8 e
toto corpore vulneratus angelum ſibi coronam monſtrantem aſpexit t 5.318.d
ipſe & Agricola martyres Bononiæ, paſſi inter Iudæorum ſepulchra reconditi: locus vbi latebant S. Ambroſio reuelatus, & de inuentionis ipſorum lætitia t.5.317.f.318 a
eius & Agricolæ ſudaria tangentes à multis infirmitatibus ſanabantur t.5.318 b
S. Vitalis fuit S. Agricolæ ſeruus t.5.318 c
ſub Diocletiano, & Maximiano martyrium paſſi ſunt t.5.318
eorum laus ex alluſione nominis, & eorum martyrium t.4 434.h.i t.5.318.e
Vitalis in tormentis oratio ad Dominum, t 4 433.k l
S. Geruaſij & Protaſij pater t 5.314.c
Vitaliſnus & Marianus laudantur t 5 161.e
Vitis ſapientia eſſe oſtenditur t.2.746 K
eius & vineæ myſtica accommodatio ad animam fidelem t.3.197 e.f
eius multæ præclaræque laudes t.1.37 f.38 e f
humanæ vitæ perſimilia t t.38 a.e
Eccleſiæ plebi valde ſimilia ibidem
Vitium effundendi myſteria, quando non oportet, quadripartitum eſt t.2.886 l.m
vitia ſingula qua ratione à nobis fuganda, t.1.356.d.e
in eis non eſt permanendum t.2.660 a b
prima quorſum caueoda, eleganti ſimilitudine docet t. 2.660. c
eorum cauſas qui nouit, nouit emendare t.3.154.f 155
hominum ſunt varia t.2.1035 g
vitia mortem acquirunt t.3.276.g
eis dediti non poſſunt dicere: portio mea Dominus t. 210. b c
per legem oſtenduntur, non fiunt t.3.276 k.l
vetera non ſunt iterum ſumenda t.5.507.h i
virtutibus obliterantur t.4.75.h
eorum hoſtis Chriſtus t.3 442.m
carnalia ineptos reddunt ad doctrinam ſpiritualem & gratiam t.1 141.f 142.a
faciliùs vitantur ſi ſcripturarum perceptione delectemur t.3.395.K
leuitati adiuncta peiora fiunt t.1.155 b
fugienda, virtutes ſectandæ, & odio Paſchali tempore parcendum t.3.65.a b
corpori annexa quæ t.1.312 d
carnis ſunt opera tenebrarum t 3.321 e.f
ipſa & delicta vnde oriantur t.1.189 e
eorum maximus eſt fomes cùm vitioſi vident ſe non vitari, ſed honorari t 4.247.m
omnium fontes continentur in trina illa diaboli tentatione t.3.65.a
vitia omnia de domino ſuo in peccatorem allegant t 2.984 a b
Vitulus ſaginatus caro Chriſti t.3.168 l
victima ſacerdotalis t.5 5.4.169 a
pro mundi vita immolatus t 3.4
vitulus, & ſacerdos Chriſtus ibidem
cur Lucam Euangeliſtam figuret t.3.45 e d
victima immaculata eſt t. 4.209.210
eius figuratio ex auro & igne Iudæorum t.3.215 h
terræ laborique deditum eſt animal t.1.257.l.m
myſticè terram ſignificat t.1.258.g
Vituperatio patris eſt detractio filiorum t.3.446.e
Viuens in Eccleſia ſancta, quomodo ſe gerat t.2 1101. b

Google

viuens peccatum pro mortuo habeatur to. 3.181 a. b. e
qui olim pro mortuo baptizatur t.1.404 h
viuentes & mortui ſpiritualiter qui t. 3. 39. i
Viuere & mori peccato, & Deo t. 3. 274. a. 275 i 473 a b
ſibi quid ſit t.1.771.g
viuere tam ſapientibus, quàm inſipientibus commune t.1. 62.i
benè potius eſt ſapientis ibid.
ſpiritui quid ſit t 3 458 h
ad peccatum, eſt grauius, quam in peccato mori to 1 303 g h
viuere bene incredibile eſt eum, qui malè loquitur to.3.108 g h
viuere & mori naturæ functio eſt to 5.1:6 l
ſine lege quid t.3.181.a
ſecundum carnem mors eſt t 3.189 e
Viuificatio vt continua ſit in hoc corpore, miſericordia Dei opus eſt to.2 794.K
viuificamur mortalia corpora per bonam vitam to.3.289 c
Vlcera mendici Lazari conſiderantur t. 3.174 f 175 g
Vltionis, & defenſionis conſideratio to 3.210.f. 211 g
eius ſtudium non habet perfecta virtus t. 3. 115. f 130.e
vltionem legis incurrunt homines offenſo Deo t.3.251.d
Vltor incredulitatis eſt zelus t 3 308.h
Vlyſſes quomodo euaſerit Sirenas t.4.146 a
eius nauigatio t 3.57. 8
eius fabuloſum factum narratur t 5.70 d e
eiuſdem exemplo ad ſcripturarum ſacramenta cognoſcenda excitamur t 3.57 58
Vmbra Chriſti gratia, vmbra mortis peccatum to.3 165. e
legis, lux gratiæ t.2.139 m
vmbram tenet, qui ſolem refugit t 5 293.c d
naturaliter corpori adhæret t.1.49 b e
meridiana cur cæteris minor t.1 53 a
ſalutis quæ ibid. d
vmbræ diei cur maiores, & minores ſint ibid d e
earum varietas in diuerſis locis ibid.
Vnctio capitis, & pedum Chriſti quænam ſit to. 3 100.l. m. 101 b. c d
qua Chriſtiani vngimur in ſanctum ſacerdotium to 3 81 d e
in capite cur fit in baptiſmo myſticè t.4.347 k
ſpiritalis typus fuit in regibus Iudæorum t.5.415 h
vngere, & aperire corpus Chriſti myſticè to.3 126 a
vngitur Chriſti corpus, & ornatur Crucis prædicatione to.4 103 m 104.g
Vnguentum corporis Chriſti fideles ſunt, & quomodo t.3.103 m
quo Chriſtus vngitur quale ſit, & quomodo ematur to.3.104 g h
in baptiſmo t 4 347 k
vnguento myſtico conſepelitur Chriſto Eccleſia to.3 126. a
fragrans, quo Chriſtus vngitur, mores boni to 3 101.d.e
peccatoris pœnitentia to.3.101 a.b
optimum quo Chriſti pedes vnguntur, Eccleſia habet t.3.101.e f
vnguento olere luxurioſi hominis eſt t 3.103 g
effuſi Apoſtolorum querela examinatur, & Chriſti reſponſio t.3 103 g h
vnguentum quo Chriſtus vngitur fides, & charitas & hoc Chriſto placuit ibid h i
quod diſcipuli vendi voluerint myſticè explicatur ibid. i. k
Vnguis in reſurrectione non creſcet t 4 105 l
vngues in eremo per annos quadraginta populo Iſraelitico non creuerunt ibid.
Vnicornium petitorum ſententia inter ferarum genera non inuenitur t 1 413 K
Vnio perfecta inter nos, & Deum in reſurrectione erit t 3 127. K
Vnitas in Deo quid ſignificet t.4.94 a b 119.130
vbi eſt, ibi nulla eſt differentia t.3 419 a
poteſtatis Eccleſiaſticæ t. 3 389.b.e
prævaricante nequit t 1.115 i
vnitas eſt in Trinitate t. 3.197.d t 4 87.h 95.l
pacem & concordiam ſignificat to.1 137 d e
eius vis quanta t 4 186.o
vnitas naturæ diuinæ in perſonis t.4.92 g
vnitas, & æqualitas totius hominis in hac vita, ſed magis poſt reſurrectionem t.3.160. h m.161.a
ſumma eſt in Deo t.4 87.b.89 c
in Trinitate veneranda t. 4. 90. e
vnitas Chriſtianorum t.3 385 b
diuinæ maieſtatis quomodo oſtenditur t. 4. 89 a b
in fidelibus vndè neceſſaria ſit t.3.503 h i
fide perfecta in Chriſto t 3.113 l.m
vnitas eſt fidelium, diuiſio verò hæreticorum to 3 8 m
vnitate corporis Eccleſiæ fit, vt quod pauci fecerunt, omnes feciſſe videantur t.3 93 e f
corporum quo conſiſtat t.3. 389 c d
eius notitia nobis confuſa t 4.94 f
vnitas. & ſocietas naturæ t 4 94.c d
Vnus Deus in Trinitate, quomodo à Seraphim oſtenſus to. 4. 141 d e
vnus, & ſolus in diuinis quomodo intelligi debeat to.3 185. e f t 4.166 a.196.i
vnus Deus credendus t 4.91 g h
eius myſterium per Chriſtum agnoſcimus to 3 372 i k
vnum aliquando intelligit ſcriptura etiam ſi pluraliter loquatur t.3 127.d e
vnum baptiſma in omnibus t.3.389 a
vnum genere, & ſpecie t.3.164 m
vnum ſunt Chriſtiani t.3.503.h.i
vna fides credentium vnum habeat ſenſum, vnum opus t. 3 380 h
vna operatio, & æqualitas in tribus perſonis diuinis t.4.91.d e
Vna ſabbathi eſt dies dominica t 2.408.k
Vocabulum reſurrectionis, quid ſignificet t 4.125.e
ſanctiſſimæ Trinitatis t.4.95.l
vocabula Prophetas reddunt obſcuros to. 4 101. d
Vocare quid ſit t.3.194.d
Vocati quomodo iam ſancti t.3.241.f
Vocatio Gentium Iudæo ignota t.3.170 b.e
& Gentilibus t.4 543.m
Chriſtianorum ad ſanctitatem eſt t 3 3 8 h
vocatio eſt diuinæ voluntatis & dignationis to. 3 125.e. 126.f
vocatio Dei quæ t.3.301 b.e
ipſa & inuitatio Dei ad omnes pertinet t. 3.162.d e. f
Gentium ad Dei gloriam pertinet t. 3.495.f
à Prophetis & Apoſtolis cognita t. 4. 343.m
vocationi, & gratiæ Dei diſſentientes iuſtè puniuntur t.3.168.h
vocatos nos per fidem nouimus, ſed an ad Dei gloriam electi penitus ignoramus t.5.29 e
Volandi grana, quæ animæ data eſt, peccato aufertur to.3.142 f. 143.g
Volatilia ſuas acies habent to. 2.1121.f
cæli cur aues nuncupantur to 1.11.f
ſunt tertium genus animantium tom.1.71.g

Digitized by Google

verbi cæleſtis à ſermo relata t.5 191.l.192.g.h
ſuæ pecuniæ requirit Deus t.3.191 g
Chriſtiano maximè cauenda t.5.232.h
eam ab inope extorquere inhomanum, & impium eſt t.4.68 h
vſuræ pecunitium condemnantur à lege to.2 58 d
vſuras Græci id eſt partus, dicunt t.2.19 .d
inferunt ſeruitutem t.2.585.g
eis ſolutus redditur libertati ibid.
eis opolentia minuitur, & paupertas non leuatur t 2.602.b
earum emolumenta captans ſupplätator eſt, & quod vir Chriſtianus debet dare pecuniam ſine vſura t.5.232.h
quam ſit durum ad vſuram dare ibid.
Vſuratius eſt egenus t.2.584.c
eſt immiſericors ibid.
ſine gladio occidit t.2.593 k
vſurarij venenum, gladium, & laqueum porrigunt miſeris t 2 584 c
Vſurpator bellum infert, Imperator ius ſuum tuetur t.5.320 l
Vſus libidinis abſorbet animam t.3.365.e.f
corporalis licitus, & illicitus eſſe poteſt t.3.246.b
vſus malus poteſt eſſe rei bonæ, ſine bonitatis præiudicio t.3.65.l m
vtendum eſt rebus humanis vt citò perituris to. 3 369.b. e
rebus vti aliter ac conceſſum eſt, peccatum inducit t 3.146 d
Vter rectè dicitur iuſtus t.2.970 l
de hoc corpore dicitur t.2 970 l
Vtres boni qui ibid.
eis comparamur propter humanam fragilitatem t.3.80 g
quomodo pleni ſeruantur, ſpiritualiter tractatur ibid.
Vterus virgineus cur electus ſit ad partum Dominicum to.2.286 f
ſpiritualis, quo Chriſtus formatur, & concipitur to.3.201.b.106 a
vteri virginalis, & ſepulti integritas Chriſti corpus cuſtodiuit t.5.72 k
Vtile & honeſtum idem apud Chriſtianos to.4 66. b
illud ſolum iudicandum, quod in commune proſit t 4 68 m 69.a
vulgo ſolum dicitur quod quæſtuoſum eſt to.4 45.d
in ſcritura honeſtum dicitur t 4.45.b.c.& ſeqq.
non ſibi, ſed multis quærat qui vult placere omnibus t.4.97 i
vtile nil tam eſt quàm diligi, & nil tam inutile, quàm non amari t.4.46.a
vtilis ſibi eſſe non poteſt, qui inutilis eſt omnibus t.4.69 a
Vtilius eſt loqui pauca, quæ intelligantur, quàm prolixam habere orationem obſcuram t 3.3965.i
vtiliora amœnioribus ſunt præferenda t.3.201.e
Vtilitas noſtra reſpuenda vbi diuina eſt iniuria t.2 184.K
volgo dicta honeſtatem vincere non debet to.4 71.g
eius & honeſtatis conſortium, & quod eadem vtilitas quod honeſtas t. 4. 45.f.74 c.78.d
carnis eſt in eſca t.3 317.g
carnis & animæ eſt in pace ibid.
alia corporalis, alia pietatis t.4.45 e
pecuniæ apud ſapientiam carnis pluribus habetur t. 4 661 c
duplex, & quæ t.4.45.e
vtilitas Chriſtianæ legis t.3.377 a
Vua & tribuli myſticè explicatur t.3.92.d
eius inſtar Chriſtus pependit in ligno ibid e
vuæ ſpiritualis expreſſio in torculari to.3.197 d
Vulnus lateris Chriſti quantum nobis profuerit to.2 756. c
ex eo fons vitæ ſcaturiuit æternæ t.2.722 k
medicum quærit, medicus confeſſionem to 2 756.e f
peccati ſentire bonæ mentis eſt t.2 833 k
vulnera Chriſti omnem odorem gratiæ redolebant t 2.721.h
illius amorem eximium oſtendunt t.4.98.d
ſua curare debet qui arguitur, & non alterum vulnerare t.2.728 b
animæ interdum ferro, & cauterio curanda to.3 80 h
vulneribus pro Christo ſuſceptis, vitam non amitti, ſed propagari t.5.99.K
vulnerum cicatrices cur Chriſtus ſeruauit to.3 232. g
Vulnerando aliud nemo ſe ſanat .5.728.b
Vulnerari dicuntur hæretici t 3 186 h
Vulpes pini lachryma vitam ſibi longiorem parat t.1.88 m
eius fraudes & inſidiæ t.1.87.i
quale animal t 5.132.K
quis Chriſtianorum appellandus t.5.122.l
eius natura accuratè deſcribitur, eique hæretici comparantur t.5.126.a.b
latratu canis reſonans, rapinam fraudis exercet to.5 132. c
eis pleríque Chriſtiani ſimiles t.5.132 k
Vultures ſine mare pariunt t.1.77 e f
vſque ad centum annos viuunt ibid.f
futuras hominum clades annunciant t 1.85 a
Vultus Dei quem ſpectat, illuminat to 2 866.g
liberior eſt vbi eſt caſtitatis integritas t. 2 889.x
quorundam videtur in Eccleſia quorum cor eſt in agro t.5.97 d
eius pulchritudo tentamentum ſolet eſſe pudoris t.4.441 k
Vxor delicta & odioſa myſticè t.5.181.f.191 a
multos decepit t.1.1010.K
ea Samſon captus ibidem
eius cauſa Salomon inſipiens factus ibid.
quibus moribus ornata eſſe debet to.1 110.h
& qualis t.1.240 a b
neque ditior, neque nobilior ſit viro ibid. b
eam ducere myſticè carnali, & ſæculari vitæ adhærere t 3 105 a
in ea ducenda mores potius diſcutiendi, quàm decor t.3.118.m
ducitur cauſa procreandorum filiorum tom.3 364 k
ea carentes expeditiores ſunt ad promerendum Deum t.3.369.d.e
eius. & filiorum cura cur ſit cogitatio mondi to.3 369.e
eam ducens innectit ſibi vincula mentis, & quomodo t.2.896 a
eam non ducentes ſunt Angeli in cælo to. 2 901.g
vxor bona laudatur, & virgo bona præfertur to. 5 185.e
circa maritum vt ſe gerere debeat, & contra to.5 252. i
eam quis ducere poſſit tom.3.363.a
eius de viro zelotypia reprehenditur t.1.117 i
moroſa, & impatiens reprehenditur to. 1. 64.m 65. a
eam non quærere eſt magis Deo acceptum tom. 3 398. i

Digitized by Google

eam ducens non peccat t.3.370 e
ea grauida a coitu abſtinendum t.3.26.1 k
eam non eſſe dimittendam eleganter ſuadet to.3 1-2.1 K
eius mores tolerandi & emendandi ibid.
ea non dimiſſa non licet alteri nubere ibid l
bona officia erga virum ad fidelem animam applicantur t.3.175 c d
Vxor Agni Eccleſia t.5.469 e
vxor Chriſti Eccleſia, virgo & fidelis anima to.3 175. b.c

Z

ZAbulon habitaculum fortitudinis to 5.417 e
Zabulus quid t.4.184 m
Zacharias, & eius nobilitas t.3.9 c
eius laudatio plena vnde ſumatur t 3.10 e
idem pater Ioannis ſummus ſacerdos ibid f
eius incredulitas ſilentio punitur t 3 24.l.m
mutus quid ſignificauerit t.3.15.h i
qualia ſecum loquebatur cùm obmutuiſſet to.2 727.f
typus populi, & legis t.3 15.l
eius taciturnitas, & locutio myſticè explicatur to.3 15.K l
eius, & B Mariæ fides expenditur t.3.20 k l. 21 b
eius ſilentium, locutio ſcriptio, moraliter exponuntur t.3.224.l m
ipſe multis verbis, Eliſabeth paucis cur prophetet to 3.25.d
eius cum Eliſabeth partos correſpondet Abrahæ, & Saræ t 3.264 l
Zachæus auaritiam eiiciens Chriſtum excipit t.1.256.a
cur veniam meruerit t.1.200 a
vidit Chriſtum, & lumen accepit t.2.806.i
eius hiſtoria myſticè explicatur t.3.190 per totum
diuitias obtulit, vt Chriſtum acciperet t.3.171.i
quomodo mutatus t 2.719 e
eius exemplo nemini deſperandum t.3.190 b
Zadic Latinè conſolatio t 1.1042.d
Zain quid t.1.924 e
Zaram gratiæ, & Chriſti typus t 3.47 g h m 49.c d
Zara interpretatur oriens to.3.47.i
eius manus ligata Chriſti typus t.3.47.b.49 e.f

Zelator fidei magnus, qui iniquos docet to.3 819. d
Zelus Dei gratia eſt t.1.1044.e
quam ſalutaris t.4 64.i
inter nos eſſe debet ibid.
humanus à mundo generatur ibid.
Dei ira eſt t.2.1045 b
quantum ſit efficax t.1.291.b
hunc obtinet Chriſtus ibid.
honos & vtilis in ſacerdote t.2.1045.b
eum quis ſacerdos habere debet t.2.145.b
Phinees ibid.
Mathatiæ ibid. c
durus quis ibid.e
ad vitam & ad mortem. to.2.144 m
ad culpam, & ad gratiam t.2.146.b
zelo fidei populus gentilium vitam ſibi acquiſiuit æternam t.2.1045.d
ob illum Elias raptus ad cælum ibid c
hunc omnes habentes ſibi inimicos putant qui ſunt hoſtes Dei ibid.
inimicitias parit t.3.313.h
zelus & æmulatio data eſt Iudæis vt conuerterentur ad Chriſtum t.3.310 f
eo excæcati ſunt Iudæi t.3.313.h
zeli quædam eſt menſura & diſciplina to.2 1026 b
zelo magno acquiſitus populus nationum, & quare ibid. c d
zelum aliud, aliud parazelum t.2.685.h
zelum Dei habent ſancti t.2.145 e
in angelis neceſſarius eſt, & quare t.2.1045.e
in errantes qualis eſſe debeat t.5.373 o
Zelotypia in vxore, vel viro quàm pernicioſa to.5 217. h
Zeno ſanctæ memoriæ Veronæ Epiſcopos tom 5 297. e
zeno Stoicorum princeps t.1.254 h
ſolum & ſummum bonum dicit quod honeſtum eſt, t.4.41 f
Zizaniorum ſeminator t.3 181 e
Zona patriarchæ deſignat t.5.570.b
pellicea Ioannis myſticè declaratur to. 3.34 a
zonæ aureæ ſapientia doctorum t.5.455 h
zonæ Gades to.5 558 d
Zorobabel ex Tribu Iuda Chriſto comparatur to. 2 1145. e

INDICIS VERBORVM, ET SENTENTIARVM in omnia S. Ambroſij Opera, Finis.

LVTETIÆ PARISIORVM.

Apud Societatem Bibliopolarum, ſub nauis inſigni.

M. DC. XLII.